

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

TİCARET SÖZLÜĞÜ

YAZARIN ÖTEKİ YAPITLARI

KARANLIK DÜNYA	Roman
BÜYÜK BALIKLAR	Roman
İNSANSIZ ŞEHİR	Hikâyeler
OYUN	Roman
EKİLMEMİŞ TOPRAKLAR	Roman
ALİ	Roman
KUTU KUTU İÇİNDE	Roman
YEDİNCİ GÜN	Roman
BORDAMIZA VURAN DENİZ	Roman
BAŞKA DÜNYALAR	<i>Karanlık Dünya, Oyun, Kutu Kutu İçinde</i> romanlarının toplu basımı

ERDEM AÇISINDAN DÜŞÜNCE TARİHİ

MUTLULUK DÜŞÜNCESİ	<i>Düşünce Tarihi'nin 2. cildi</i>
ÖZGÜRLÜK DÜŞÜNCESİ	<i>Düşünce Tarihi'nin 3. cildi</i>
FELSEFE SÖZLÜĞÜ	Varlık Yayınevi baskısı, 1967
FELSEFE SÖZLÜĞÜ	Genişletilmiş Remzi Kitabevi baskısı, 1970
DÜŞÜNCE TARİHİ	Bütünlenmiş Remzi Kitabevi baskısı, 1970
MUSAHİPZADE CELÂL	İnceleme, Milliyet yayını
FELSEFE ANSİKLOPEDİSİ	Kavramlar ve Akımlar Bölümü, 7 cilt
İNANÇ SÖZLÜĞÜ	Dinler - Mezhepler - Tarikatlar - Efsaneler
EKONOMİ SÖZLÜĞÜ	Birinci baskı, 1972
BÜTÜN ROMANLARI	Karacan Yayını, 2 cilt

Orhan Hançerlioğlu

TİCARET SÖZLÜĞÜ

Türkçe, Osmanlıca, Fransızca, Almanca, İngilizce,
İtalyanca, İspanyolca, Lâtince.

Ticâretle ilgili Ekonomi ve Hukuk
terimlerini de kapsar.

Remzi Kitabevi
Ankara Caddesi, No. 93 — İstanbul

BÜYÜK FİKİR KİTAPLARI DİZİSİ: 47

Birinci Basım: 1982

REMZİ KİTABEVİ Yayınları

Dizgi, baskı, cilt, kapak ve kitap düzeni :

Evrım Matbaacılık Limited Şirketi, Cağaloğlu - İstanbul, 1982

A N A H T A R

1. Bu sözlük ticâret ve özellikle de ticâret yazışmalarında kullanılan terim, deyim ve sözcüklerle bunlarla ilgili hukuk ve ekonomi terim ve deyimlerini açıklamak amacıyla düzenlenmiştir.
2. Ticâret yazışmalarında kullanılan sözcüklerin İtalyanca ve İspanyolca karşılıkları da verilmiştir.
3. Hukuk terimlerinin Roma hukukundaki kökenlerini göstermek amacıyla ayrıca Lâtince karşılıkları da verilmiştir.
4. Terim ve deyimlerin Türkçe özleştirilmelerinde ölçü, Türk Dil Kurumunun sözlükleridir. Özleştirilen terim ve deyimler sadece başlıklarda verilmiş, anlatımı güçleştirmemek için açıklamalarda alışılmış terim ve deyimler kullanılmıştır. Özellikle hukuk terim ve deyimleri günümüzde kullanıldığı gibi bırakılmıştır.
5. Arapça ve Farsça kökenli Osmanlıca terim ve deyimlerin doğru okunmalarını sağlamak için (') uzatma imiyle çift (a) ve çift (y)'lerden yararlanılmıştır.
6. Aranılan terim ve deyimlerin kolaylıkla bulunabilmesini sağlamak için sözlüğe Osmanlıca, Fransızca, İngilizce dizinler eklenmiştir.
7. Bu dizinler, aynı zamanda, bir doğrulama dizelgesidir. Bas-kı sırasında özen gösterilmiş olmakla beraber gözden kaçmış bulunan yazım yanlışları dizinlerde düzeltilmiştir.
8. Bu dizinler, aynı zamanda, dillerin özelliklerine göre çözümsel bir nitelik taşır. Örneğin *sigorta* teriminin Fransızca karşılığı olan *assurance* terimi Fransızca dizinde bulunarak bütün sigorta türleri saptanabilir.
9. Sözlükte aşağıdaki kısaltmalar kullanılmıştır:

Tr.	Türkçe
Os.	Osmanlıca
Fr.	Fransızca
Al.	Almanca
İng.	İngilizce
İt.	İtalyanca
İsp.	İspanyolca
Lâ.	Lâtince

A

AÇIK. 1. (Os. Noksan, *Fr. Déficit, Al. Defizit, Fehlbtrag; İng. Deficit, Default; Lâ. Id quod deest, Lacuna*) Gelirin gideri karşılamaması durumunda gelire gider arasındaki fark... Herhangi bir hesapta meydana çıkan eksikliği de dilegetirir. Örneğin bir kasada bulunması gereken paradan daha az para varsa eksik olan paraya *kasa açığı* denir.

2. (Os. Alenî, *Fr. Ouvert, Al. Offen, Vakan; İng. Open*) Kapalı olmayan... Açılmış olanı ve açıkça yapılanı dilegetirir.

AÇIK AKÇALAMA. (Os. Açık finansman, Mâliye açığı; *Fr. Finances déficitaires, Al. Defizit finanzierung, İng. Deficit financing*) Devlet gelirlerinin devlet giderlerini karşılamaması nedeniyle meydana gelen açık... Bu açık, bir yandan vergi oranlarını yükseltmek ve daha çok gelir sağlamaya çalışmak, öte yandan harcamaları kısmakla kapatılmaya çalışılır. Bununla beraber Keynes, Beveridge vb. gibi Anglo-sakson economicileri açık finansmanı, toplam talebi artırmak bakımından yararlı olacağı kanısıyla, bir siyasa olarak ileri sürerler. Onlara göre açık bütçe harcamaları (ki bu, karşılıksız para basmak yoluyla olacaktır) işsizliği önler ve piyasayı canlandırır, böylelikle de devlet gelirlerini artırır. Anamalcı devletler, ekonomik çöküntü dönemlerinde, bu economicilerin öğütlerini tutarak bu siyasa başvururlar.

AÇIK AKTARIM. (Os. Beyaz ciro, *Fr. Endossement en blanc, Al. Blankogiro, Blankoindossement; İng. Blank indorsement, Endorsement en blanc, General endorsement; Lâ. Indossementum in bianco*) Senedin arkasına sadece imza atılmak yoluyla yapılan ciro... Çekler ve tüm ticaret senetleri, onları paraya çevirecek kişinin adı yazılmaksızın sadece imzalanmak yoluyla bir başkasına devredilebilirler. Bu durumda, bütün bu çekler ve ticaret senetleri, onları taşıyana (hâmiline) ödenir.

AÇIK ARTICILIK. (Os. Bilâvâsıta müterakilik, *Fr. Progrêssivité ouverte, Al. Offene Progression, İng. Open progressivity*) Matrahi büyüdüğü vergi oranı da artan vergi alma yöntemi... *Artan oranlı vergi* (Os. Mü-

terakki vergi) sisteminin açık biçimidir. *Gizli artıcılık* deymi karşılarında kullanılır.

AÇIK ARTIRMA. (Os. Alenî müzâyede, *Fr. Enchères publiques, Adjudication publique; Al. Auktion, İng. Auction, Public sale, Open bidding, Open adjudication*) Alıcılar arasında satış bedelini arttırmak amacıyla yapılan yarıştırmalı satış yöntemi... Bu yöntemde satılacak nesne, en çok arttırana, eşdeyle en çok para verene satılır. Genellikle alıcı rekabetini sağlama olanağı bulunan satışlarda bu yöntem uygulanır. Devletsal satışlarla yarış kararıyla yapılan satışlar bu yöntemle yapılır.

AÇIK ARTIRMA VE EKSİLTME. (Os. Alenî müzâyede ve münâkasa, *Fr. Vente aux enchères publiques, Al. Öffentliche Versteigerung, İng. Public auction, Lâ. Subhastatio, Venditio sub hasta*) Herkesin katılabileceği biçimde yapılan yarıştırmalı alım ve satım.

AÇIK BORÇ BELGİTİ. (Os. Açık bono, *Fr. Billet en blanc, İng. Blank bill*) Değerlendirilmesi verilene bırakılmış ve hiç bir değer yazılmadan imzalanmış bono.

AÇIK BÖLGE. (Os. Serbest mıntaka, *Fr. Zône franche, Al. Freizone, İng. Free zone*) Gümrük sınırları dışında bırakılmış bölge... Bu bölgeye giren ve çıkan mallar gümrük resmi ödemezler. Kimi ülkeler, ekonomilerini geliştirmek için, kimi liman ve kentlerinin açık bölge olduğunu duyururlar. Hamburg, Cenova, Helsinki, Trieste, Hong Kong, Penang bu açık liman ve kentlerin belli örnekleridir. Açık bölgelere girip çıkan mallar, gümrük vergisi ödemezler ama navlun bırakırlar. Açık bölgeye gelen ticaret malları, ulusal sınırlardan içeri girerlerse dışalma (ithâlâta) dönüşürler ve vergi öderler. Ulusal sınıra girmeden yeniden dışarı çıkarlarsa hiç bir vergi ödmeden dışsatım (ihracata) dönüşürler, sanki o ülkeye girmemişler gibi işlem görürler.

AÇIKÇA SÖYLEME. 1. (Os. İtirâf, *Fr. Aveux, Al. Gestaendnis, İng. Confession, Lâ. Confessio*) Gizli tutulması gereken bir gerçeği saklamaktan vazgeçip olduğu gibi söyleme... Ceza hukuku açısından *ikrâr* deymiyle anlamdaştır.

2. (Os. İkrâr, *Fr. Aveu, Al. Gestaendnis, İng. Avowal*) Kendisini suçlu kılacak hukuksal bir olayın doğruluğunu onaylama...

AÇIK ÇEKİLİŞ

Bu olayın suçlu tarafından açıklanması, başkaca hiç bir kanıtı gerektirmeksizin, doğruluğunu tanıtlar. Hukuk açısından açıkça söylemenin çeşitli biçimleri vardır.

AÇIK ÇEKİLİŞ. (Os. Açık keşide, *Fr.* Tirage en blanc, *Al.* Blanko-Trassierung, *İng.* Drawing in blank) Polişe ya da bonoların doldurulmadan sadece imza edilerek alacaklıya verilmesi... Ticaret yasasında *açık poliçe* ve *açık bono* adlarıyla anılan bu bono ve poliçeler alacaklı tarafından doldurulur. Anlaşmaya aykırı olarak doldurulduğu ileri sürülürse bunun tanıtlanması borçluya düşer. Bu bono ve poliçeler, kötü niyetle elde edildikleri tanıtlanıncaya kadar geçerlidir ve taşıyana (hâmiline) ödenmek zorundadır. Açık poliçe ve bonolar genellikle borcun kesinlikle belli olmadığı durumlarda kullanılır.

AÇIK DENİZ. (Os. Açık deniz, *Fr.* Haute mer, *Al.* Offenes Meer, Hohe See; *İng.* High seas, *Lâ.* Mare altum) Kıyıdan üç mil uzaklıkta çizilen varsayımsal çizginin dışındaki deniz... Kıyıyla bu çizgi arasındaki denize *karasuları* denir.

AÇIK EKSİLTME. (Os. Alerfi münâkasa, *Fr.* Enchères au rabais, *Al.* Hollaendische Versteigerung, Auktion mit Abschlag; *İng.* Dutch auction, *Lâ.* Auctio) Satıcılar arasında satış bedelini düşürmek amacıyla yapılan yarıştırıcı alım yöntemi... Özellikle devletsal alımlarda kullanılır. Bu yöntemde, alınacak olan nesne en ucuza satandan alınır.

AÇIK GEÇİNGE. (Os. Açık bütçe, Bütçe açığı; *Fr.* Déficit budgétaire, Impasse; *Al.* Haushaltsdefizit, *İng.* Budgetary deficit) Devlet gelirlerinin devlet giderlerini karşılamaması durumu... Özellikle devlet bütçesi için kullanılır. Açık bütçe, tekeli devlet anamalcılığında kaçınılmazdır. İngiliz ekonomisi John Maynard Keynes'in önerdiği açık bütçe siyasası, ekonomik bunalımların bütün yükünü dar gelirli olan omuzlarına yükler. Piyasaya karşılıksız para çıkarılır (enflasyon), paranın değeri düşürülür (devalüasyon), ücretler dondurulur ve iç tüketim daraltılır.

AÇIK HARCAMA. (Os. Açık sarf, *İng.* Deficit spending, Deficit financing) Bütçe açığıyla finansman... İngiliz ekonomisi John Maynard Keynes tarafından ileri sürülmüştür. Ekonomiyi canlandırmak için bütçe giderlerini bütçe gelirlerinden fazla göstermeyi dile-

getirir. Anamalcı ekonomi düzeninin temel siyasalarından biridir.

AÇIK İMZA. (Os. Açık imzâ, *Fr.* Signature en blanc, *Al.* Bankounterschrift, *İng.* Blank signature) Borcun kaç para olduğu, süresi ya da ödeme koşulları sonradan yazılmak üzere boş kâğıda atılan imza.

AÇIK KAPI BIRAKMAK. (Os. İmkân tanımak, *Fr.* Laisser une marge, *Al.* Spielraum lassen, *İng.* Leave a margin) Bir işin sürdürülebilmesi için gelecekte gerçekleşebilecek olanaklara elverişli davranma.

AÇIK KAPI SİYASASI. (Os. Açık kapı siyaseti, *Fr.* Politique de la porte ouverte, *Al.* Politik der offenen Tür, *İng.* Open door policy) İç ticaret başlıklarından yabancı malların da yararlandırılması siyasası... XIX. yüzyıldan beri emperyalist ülkelerce geri bırakılmış güçsüz ülkelere zorla uygulattırılan bir siyasadır. Malların sınırlardan serbestçe geçirilmesi, limanların dış ticaret gemilerine açık tutulması vb. gibi zorlamaları da kapsar. Bu siyasanın kökeni, liberallerin *bırakınız geçsinler, bırakınız yapınlar* sloganıdır. En belli örneklerinden biri de Osmanlı devletine yükletilen kapilütâsyonlardır.

AÇIK KENT. 1. (Os. Açık şehir, *Fr.* Ville ouverte, *Al.* Offene Stadt, *İng.* Open town, *Lâ.* Urbs non munita) Savaş sırasında savunma yapmayacak olan ve içinde askersel hedefler bulunmayan kent.

2. (Os. Serbest şehir, *Fr.* Ville franche, *Al.* Freie Stadt, *İng.* Free city) Gümrük sınırları dışında bırakılmış kent.

AÇIKLAMA. (Os. İzâhât, *Fr.* Explication, Déclaration; *Al.* Erkläerung, Deklaration; *İng.* Explanation, Declaration; *İt.* Spiegazione, Dichiarazione; *İsp.* Explicacion, Declaracion) Bir sorunu aydınlatmak için verilmiş bilgi.

AÇIKLANMASI OLANAKLI. (Os. Kabili izâh, *Fr.* Explicable, *Al.* Erkläerlich, *İng.* Explainable, *İt.* Spiegabile, *İsp.* Explicable) Gereken açıklığa kavuşturulabilir ve örtülü kalan yerleri aydınlatılabilir.

AÇIKLIK İLKESİ. (Os. Aleniyyet mebdei, *Fr.* Principe de publicité, *Al.* Öffentlichkeitsprinzip, Publizitaetsprinzip; *İng.* Principle of publicity, *Lâ.* Publica fides) Anonim şirketlerin ve bankaların bilanço ve hesaplarını yayımlama ve duyurma zorunluluğu ilkesi...

Ayrıca bu ilke devletin yasama, yürütme ve yargılama işlerinde de uygulanır.

AÇIK LİMAN. (Os. Serbest liman, *Fr.* Port franc, *Al.* Freihafen, *İng.* Free port area) Ticaret mallarının gümrük resmi ödemeksizin serbestçe depo ve transit edilebileceği liman.

AÇIK ONAMA. (Os. Açık kabul, *Fr.* Acceptance en blanc, *Al.* Blanko-Akzept, *İng.* Acceptance blank) Tümüyle doldurulmamış ya da imzalanmamış bir ödeme belgesinin alınması ve getirene ödenmesi.

AÇIK ÖDEK. (Os. Açık poliçe, *Fr.* Police non evalu, *Al.* Offene Police, *İng.* Open policy) Eksik bilgilerin sonradan tamamlanması ve bilinmeyen değerlerin sonradan yazılması koşuluyla düzenlenen poliçe... Özellikle taşıma sigortacılığında kullanılır.

AÇIK ÖDENE. (Os. Açık çek, *Fr.* Chèque en blanc, *Al.* Blanko-Scheck, *İng.* Blank check) Ödenecek para yazılmadan imzalanan çek.

AÇIK PAZAR İŞLEMLERİ. (Os. Açık piyasa muâmeleleri, *Fr.* Opérations de marché ouvert, *Al.* Offen Markt-Operationen, *İng.* Open market operations) Merkez Bankasının para ve kredi hacmini etkilemek amacıyla devlet tahvilleri ve döviz alıp satması işlemi... Hükümetlerin ürün fiyatlarını yükseltmek ya da düşürmek istedikleri zaman giriştikleri işlemler de açık pazar işlemleridir. Açık pazar işlemleri genellikle ekonomik durgunluğu canlandırmak amacıyla yapılır. Para şişkinliğini (enflasyon) durdurmak amacıyla da bu işlemlere başvurulur.

AÇIK PAZAR SİYASASI. (Os. Açık piyasa siyaseti, *Fr.* Politique de marché ouvert, *Al.* Offen Markt-Politik, *İng.* Open market policy) Açık pazar işlemlerini gerçekleştirmek için hükümetler ve merkez bankalarınca izlenen siyasa.

AÇIK SATIŞ. (Os. Alenî satış, *Fr.* Vente publique, Vente volontaire, Vente a l'encan; *Al.* Öffentlicher Verkauf, Freihaendiger Verkauf; *İng.* Public sale, Voluntary auction sale) Açık artırımla yapılan satış.

AÇIK SÖZLEŞME. (Os. Açık mukavele, *Fr.* Contrat en blanc, *İng.* Open end contract) İçine para miktarı yazılmamış sözleşme... Tüm

koşulları içermeyen sözleşmeler de *açık sözleşme* (*İng.* Open contract) adıyla anılır.

AÇIKTAN SATIŞ. (Os. Açıktan fûruht, *Fr.* Vente a découvert, *Al.* Leerverkauf, *İng.* Short sale, Bear sale, Selling short) Henüz elde bulunmayan bir malı bulup teslim etmeyi taahhüt eden satış.

AÇIK TUTU. (Os. Açık rehin, Açık ipotek; *Fr.* Hypothèque ouverte, *İng.* Open mortgage) Karşılığında verilecek paranın sınırı belirtilmeyen rehin.

AÇIK VERENEK. (Os. Açık kredi, *Fr.* Crédit a découvert, Crédit en blanc, Crédit ouvert; *Al.* Offener Kredit, Blankokredit; *İng.* Open credit, Blank credit) Borçlunun imzasından başka hiç bir inanca alınmadan açılan kredi... Bankaların güvendikleri kişilere rehin ya da kefalet aramaksızın açtıkları kredidir.

AÇIK YARIŞMA. (Os. Açık rekabet, *Fr.* Concurrence libre, *İng.* Open competition) Ticaretle uğraşanların birbirlerine yaptıkları işlemlerle ilgili her türlü bilgileri verdikleri halde yaptıkları rekabet.

AÇIK YATIRGA. (Os. Serbest mevduât, *Fr.* Dépôt ouvert, *Al.* Offene Verwahrung, Offenes Bankdepot; *İng.* Free deposits) Bankalardan kasa kiralayarak değerli nesneleri saklama işlemi.

AÇIK YÜKÜMLENME. (Os. Açık kefalet, *Fr.* Garantie en blanc, *İng.* Surety blank) Hiç bir karşılık istemeksizin kefil olma.

AÇILIŞ DENGELİMİ. (Os. Küşât bilançosu, *Fr.* Bilan d'ouverture, *Al.* Eröffnungs-bilanz, *İng.* Opening balance sheet) Yeni açılan bir işletmenin kuruluşundaki malsal durumunu gösteren bilanço... Eski bir işletmenin yeni bir hesap dönemindeki malsal durumunu dilegetirmek için de kullanılır.

AÇILMA. (Os. Küşât, *Fr.* Ouverture, *Al.* Eröffnung, *İng.* Opening) Bir işletme ya da ticaret yerinin çalışmaya başlaması.

AÇIMLAMA. (Os. Şerh, *Fr.* Annotation, *Al.* Vormerkung, *İng.* Caution) Taşınmaz bir mal üstünde kurulan bir hakkın tapu kütüğüne yazılması.

AÇMAK

AÇMAK. (Os. Kūṣāt etmek, *Fr.* Ouvrir, *Al.* Eröffnen, *İng.* To open) Bir işletme ya da ticaret evi açmak.

AD. (Os. İsim, *Fr.* Nom, *Al.* Name, *İng.* Name) Kişileri ve firmaları birbirinden ayıran belirtici sözcük.

ADAM BAŞINA GELİR. (Os. Şahıs başına vâridât, *Fr.* Revenu par tête, *Al.* Einkommen pro Kopf, *İng.* Per capita income) Ulusal geliri nüfus sayısına bölerek elde edilen gelir.

ADAM BAŞINA VERGİ. (Os. Şahıs başına vergi, *Fr.* Capitation, *Al.* Kopfsteuer, *İng.* Poll-tax) Matrahı kişi olan vergi... Örneğin ülkemizdeki eski yol vergisi böyle bir vergiydi, adam başına alınırdı.

ADA YAZILI. (Os. Nâma muharrer, *Fr.* Nominatif, *Al.* Auf den Namen lautend, *İng.* Order, *İt.* Nominativo, *İsp.* Nominativo) Üstünde adı yazılı olana ödenmesi gereken... *Taşıyana yazılı* (Os. Hâmiline muharrer) deyiimi karşılığında kullanılır. Ada yazılı çekler, senetler vb. ancak adı yazılı olana ödenbilir.

ADA YAZILI BELGİTLER. (Os. Nâma muharrer senetler, *Fr.* Titres nominatifs, *Al.* Namenspapiere, Rektapapiere; *İng.* Personal shares, Registered shares) Belli bir kişinin adına yazılmış olan ve ancak belli hukuksal yöntemlerle devredilebilen senetler.

ADA YAZILI BORÇ BELGİTİ. (Os. Nâma muharrer tahvil, *Fr.* Obligation nominative, *Al.* Namensobligation, *İng.* Registered bond) Belli bir kişinin adına yazılmış olan ve ancak belli hukuksal yöntemlerle devredilebilen tahvil.

ADA YAZILI PAY BELGİTİ. (Os. Nâma muharrer hisse senedi, *Fr.* Action nominative, *Al.* Namenaktie, *İng.* Registered share, *İt.* Azione nominativa, *İsp.* Accion nominativa) Belli bir kişinin adına yazılmış olan ve ancak belli hukuksal yöntemlerle devredilebilen hisse senedi.

AD ÇEKİMİ. (Os. Kur'a keşidesi, *Fr.* Tirage, *Al.* Auslosung, *İng.* Drawing by lot) Anapalarının geri verilmesi gereken senetlerin ya da piyango ikramiyelerinin saptanması yöntemi.

AD DAMGASI. (Os. Mühür, *Fr.* Sceau, Cachet; *Al.* Siegel, Stempel, Petschaft; *İng.*

Seal, *İt.* Sigillo, *İsp.* Suggello, *Lâ.* Signum, Sigillum) İmza yerine kullanılan mâdensel damga.

AD DAMGASININ KALDIRILMASI. (Os. Mühür fekki, *Fr.* Levée des scellés, *Al.* Lösen der Siegel, *İng.* Raising of seals) Yetkililerce hukuksal bir sınırlama olarak konulmuş bulunan damganın yeniden kullanıma açmak için gene yetkililerce kaldırılması.

ADINA. (Os. Nâmına, *Fr.* Au nom de, *Al.* Im Namen, *İng.* Nominee, In the name; *İt.* A nome, *İsp.* En el nombre) Başkasının yerine.

ADINA DAVRANAN. (Os. Mümessil, *Fr.* Représentant, *Al.* Vertreter, Stellvertreter; *İng.* Representative, Agent; *İt.* Rappresentante, *İsp.* Representante) Başkasının yerine iş gören kişi... Dilimizde *temsilci* deyiimi kullanılıyor. *Başkasının yerine iş gören* anlamında *yerindeş de* denebilir. Başkasının yerine iş görme, hukuksal *velâyet* ya da *vesâyet* gibi yasalardan doğabileceği gibi *vekâlet* gibi sözleşmelerden de doğabilir.

ADINA DAVRANAN İŞÇİ. (Os. Mümessil işçi, İşçi temsilcisi; *Fr.* Délégué ouvrier, *Al.* Arbeitnehmervertreter, *İng.* Workers representative) İşçilerle işveren arasında çıkacak anlaşmazlıklarda işçiler adına davranan işçi... İş yasasına göre işçilerce seçilir.

ADINA DAVRANILAN. (Os. Temsil edilen, *Fr.* Représenté, *Al.* Der Vertretene, *İng.* Principal) Kendisinin yerine iş görmek üzere bir başkasını yetkilendiren kişi.

ADINA DAVRANMA. (Os. Temsil, *Fr.* Représentation, *Al.* Vertretung, Stellvertretung; *İng.* Representation, Agency; *İt.* Rappresentanza, *İsp.* Representacion) Başkasının yerine hukuksal bir işlem yapma.

ADINA DAVRANMAK. (Os. Temsil etmek, *Fr.* Représenter, *Al.* Vertreten, *İng.* Represent, *İt.* Rappresentare, *İsp.* Representar) Başkasının yerine hukuksal bir işlem yapmak.

ADINA DAVRANMA GÜCÜ. (Os. Temsil kudreti, Kudreti temsiliye; *Fr.* Pouvoir de représentation, *Al.* Vertretungsmacht, *İng.* Authority) Başkasının yerine hukuksal bir işlem yapma yetkisi... Bu güç, yasadan doğmuş olan temsillerde yasalarla, sözleşmeden doğmuş olan temsillerde sözleşme hükümler-

riyle sınırlıdır. Temsilcinin yaptığı işlemlerden doğan haklar ve borçlar, temsil edilebilir.

ADINA İMZALAMA. (Os. Nâmina imzâ, *Fr. Contresignature, İng. Countersignature*) Adına davranma gücüne dayanarak başkasının yerine imza etme.

ADLIK. (Os. Istilâhâtı ilmiye ve fennîye, *Fr. Nomenclature*) Teknik terimler derlemesi... Adlık, bir bilime ya da bir sanata özgü, konuşma dilinde kullanılmayan ve bilinmeyen teknik terimler dizinidir. Ekonomi, ticaret ve hukuk dillerinin genel adlıkları bulunduğu gibi bu bilimlerin özel konularına özgü (örneğin deniz ticareti adlığı gibi) özel adlıklar da vardır.

AĞIR CEZA İŞLERİ. (Os. Ağır ceza muâmelâtı, *Fr. Affaire criminelle, Al. Strafsachen, İng. Indictable offences, Lâ. Res capitales, Maleficio capitale*) Ölüm, ağır hapis ve beş yıldan çok hapis cezalarını gerektiren dâvâlar... Usul hukukuna göre birçok özellikleri vardır, örneğin ancak toplu yargıçlı mahkemelerde görülebilir.

AĞIR HAPİS. (Os. Ağır hapis, *Fr. Prison lourde, Al. Zuchthaus, İng. Penal servitude, Lâ. Ergastulum, Vincula*) Yirmi yıla ya da ölünceye kadar süren ve dört evrede çekirilen hapis cezası... Bu dört evrenin ayrı özellikleri vardır, örneğin birinci evrede gece ve gündüz bir hücreye yalnız olarak kapatılır.

AĞIR İŞLEYİM. (Os. Ağır sanayi, Sanayii cesîme; *Fr. Grandes industries*) Üretim araçlarını üreten büyük sanayi... Makineler, traktörler, petrol, mâdenler, yapı gereçleri vb. gibi üretim için gerekli araçların üretimini sağlayan sanayii dilegetirir. Marksçı ekonomide *birinci kesim* deyiminin kapsamı içindedir.

AĞIR KUSUR. (Os. Ağır kusur veya ihmâl, *Fr. Négligence grave, Al. Grobe Fahrlässigkeit, Lâ. Culpa lata*) Gereken önlemleri almamak yüzünden meydana gelen zararın büyük olmasından doğan kusur.

AĞIRLATICI NEDENLER. (Os. Erbâbı müşeddide, *Fr. Causes aggravantes, Circonstances aggravantes; Al. Erschwerende Umstände, Straferhöhungsgründe, Strafschärfungsgründe; İng. Aggravating circumstances*) Suçun

yalın biçimi için konulmuş olan cezadan daha çok bir ceza verilmesini gerektiren nedenler... Ceza yasalarında cezanın alt sınırıyla üst sınırı (örneğin üç aydan üç yıla kadar hapis gibi) saptanmıştır. Ağırлатıcı nedenler bulunduğu ceza, alt sınırdan üst sınıra doğru yükseltir. Ama hiç bir zaman üst sınırı aşamaz.

AĞIRLIK. (Os. Sıklet, *Fr. Poids, Al. Gewicht, Last; İng. Weight, İt., İsp. Peso*) Nesnenin tartılabilme niteliği... *Ağırlık* terimi bu anlamda hafifliği de kapsar.

AĞIRLIK ÇOKLUĞU. (Os. Sıklet fazlalığı, *Fr. Excédent de poids, Al. Übergewicht, İng. Overweight, İt. Peso eccedente, İsp. Sobre peso*) Herhangi bir nesne tartımının gerekenden çok olması durumu.

AĞIRLIK EKSİKLİĞİNDE YAPILAN İNDİRİM. (Os. Sıklet noksanında yapılan tenzilât, *Fr. Réfaction, Al. Gewichtsvergütung, İng. Tret, İt. Rifazione, İsp. Rehacimiento*) Satış koşullarına göre ağırlığı az çıkan bir nesnenin fiyatında yapılan indirim.

AĞIRLIK SINIRI. (Os. Sıklet hudûdu, *Fr. Limite de poids, Al. Gewichtsgrenze, İng. Limit of weight, İt. Limite di peso, İsp. Limite de peso*) Satış koşullarına göre saptanan tartı sınırı.

AĞIRLIK ÜSTÜNDEN ALINAN GÜMRÜK. (Os. Sıklete göre alınan gümrük, *Fr. Droit spécifique, Al. Gewichtszoll, İng. Specific duty, İt. Dazio specifico, İsp. Derecho específico*) Tartı ölçütüne göre alınan gümrük vergisi.

AĞIRLIK YİTİMİ. (Os. Sıklet kaybı, *Fr. Perte de poids, Discale, Déchet; Al. Gewichtverbust, İng. Deficiency, İt. Calo, İsp. Merma*) Satış koşullarına göre saptanan kimi ağırlıklarda görülen kendiliğinden azalma.

AĞIR VE ÇEKİNCELİ İŞLER. (Os. Ağır ve tehlikeli işler, *Fr. Travaux dangereux et insalubres, Al. Anstrengende und gefaehrliche Arbeiten, İng. Hard and dangerous works*) Çalışanların sağlığını ve güvenliğini tehlikeye sokan işler... Bu işlerin hangileri olduğu *ağır ve tehlikeli işler tüzüğü*'yle saptanmıştır. Bu işlerin kimilerinde kadınların ve çocukların çalıştırılmaları yasaktır. Çalıştırılan erkek işçiler de sürekli hekim gözetimi altında tutulur.

AĞIR VERGİ

AĞIR VERGİ. (Os. Ağır vergi, *Fr.* Impôt répressif, *İng.* Repressive tax) Üretimi ve çalışmayı olumsuz yönde etkileyen vergi.

AĞZI SIKI. (Os. Ketûm, *Fr.* Discret, *Al.* Verschwiegen, *İng.* Discreet, *İt.* Discreto, *İsp.* Discreto) Sır saklamasını bilen.

AĞZI SIKILIK. (Os. Ketûmîyet, *Fr.* Discretion, *Al.* Verschwiegenheit, *İng.* Discretion, *İt.* Discrezione, *İsp.* Discrecion) Sır saklamasını bilme.

AİLE. (Os. Aile, *Fr.* Famille, *Al.* Familie, *İng.* Family, *Lâ.* Familia) Kan, hısımlık ve aileye katıcı sözleşme bağlarıyla bağlı bulunan topluluk... Bireysel mülkiyet temeline dayanan anamalcı ekonomide aile ortaklıklarının özel bir hukuku vardır.

AİLE GEÇİNGESİ. (Os. Aile bütçesi, *Fr.* Budget familial, *Al.* Familienbudget, *İng.* Family budget) Ailenin gelir ve giderlerini saptayan bütçe.

AİLE HUKUKU. (Os. Aile hukuk, *Fr.* Droit de famille, *Al.* Familienrecht, *İng.* Family law, *Lâ.* Ius familiae) Aile üyelerinin hak ve görevlerini düzenleyen hukuk... Ülkemizde aile üyelerinin hak ve görevleri *Medenî Kanun* (82. maddesinden 438. maddesine kadar)'la düzenlenmiştir.

AİLE KORUMANLIĞI. (Os. Aile vesâyeti, *Fr.* Tutelle de famille, *Al.* Familienvormundschaft, *İng.* Family guardianship) Bir ticaret şirketinin ya da bir sanayi girişiminin devamını sağlamak için vâsiliğin, vesâyet makamlarının yerine, aileye verilmesi... Bu durumda vesâyet, *Medenî Kanun* (348-350. maddeleri) gereğince bir aile kuruluna verilir.

AİLE KORUNCU. (Os. Aile sigortası, *Fr.* Assurance familiale, *Al.* Familienversicherung, *İng.* Family insurance) Hayat sigortasının aileyi kapsayan biçimi... Bu sigortada, aile reisinin poliçede gösterilen süre dolmadan önce ölümü halinde geri kalanlar sigorta parasını alırlar.

AİLE KURULU. (Os. Aile meclisi, *Fr.* Conseil de famille, *Al.* Familienrat, *İng.* Family council, *Lâ.* Consilium familiare) Mahkeme kararıyla aile üyelerinden en az üç kişiden ve dört yıl için kurulan vâsilik kurulu... Me-

denî Kanun'a göre vâsilik makamlarının hak, görev ve sorumlulukları bu kurula geçer.

AİLE KURULUŞU. (Os. Aile tesisi, Aile vakfı; *Fr.* Fondation de famille, *Al.* Familienstiftung, *İng.* Trust for benefit of family) Aile giderlerini sağlamak için gerçekleştirilen kuruluş... Bu kuruluş, *Medenî Kanun*'un 73. ve onu izleyen maddelerine göre kurulur. Tüzel kişilik taşır.

AİLE MALLARI. (Os. Aile emvâli, *Fr.* Biens de famille, *Al.* Familienvermögen, *İng.* Family property, *Lâ.* Res familiares) Aile topluluğunun hep birlikte sahiboldukları malların dağılması için kurulan aile kuruluşlarına özgü mallar... Bu kuruluşlar, *Medenî Kanun*'un 322, 323 ve 336. maddeleri gereğince ya *aile kuruluşu* (Aile vakfı), ya *aile ortaklığı* (Aile şirketi) ya da *aile yurdu* biçiminde olabilir.

AİLE ORTAKLIĞI. (Os. Aile şirketi, *Fr.* Société de famille, *Al.* Familiengesellschaft, *İng.* Family joint property, Family partnership) Aile topluluğunun hep birlikte sahiboldukları mirasın bölünmemesi için kurulan ortaklık... *Medenî Kanun*'a göre bu ortaklık miras paylarının ortaklığa bırakılmasıyla kurulabileceği gibi, ayrıca mal koymak yoluyla da kurulabilir. İlgililerin imzalayacakları bir sözleşmeyle kurulur. Süreli ya da süresiz olabilir. Sözleşmede belli bir süre saptanmışsa ortaklardan her biri altı ay önceden bildirmek koşuluyla ortaklıktan ayrılabilir. Aile ortaklığının yönetimi ailece yapılabileceği gibi, aralarından bir müdür seçmek yoluyla da yapılabilir.

AİLE ORTAKLIĞI MALLARI. (Os. Aile şirketi emvâli, *Fr.* Indivision des biens de famille, *Al.* Gemeinderschaft, *İng.* Family settlement, *Lâ.* Communio, Consortium, Indivisa successio, Indivisum patrimonium, Societas ercto non cito) Aile üyelerinin hep birlikte sahiboldukları bir mirastaki paylarının tümünü ya da bir bölümünü bırakmak ya da ayrıca mal koymak yoluyla oluşturdukları ve iştirak halinde mülkiyet hükümlerine göre ancak hep birlikte kullanabilecekleri ortak mallar... Aile şirketinin ortakları şirketin borçlarından müteselsilen sorumludurlar.

AİLE ÖDENCESİ. (Os. Aile tazminatı, *Fr.* Indemnité familiale, *İng.* Family indemnity) İşçinin bakmakla yükümlü bulunduğu ailesi

üyelerinden her biri için ücretten ayrı olarak aldığı para.

AİLE YURDU. (Os. Aile yurdu, *Fr.* Asile de famille, *Al.* Heimstaette, *İng.* Family home, *Lâ.* Lar familiaris) Ailenin konut ve geçim gereksinmesini sağlamak amacıyla yurtlaştırılmış mallar... Medenî Kanun'un 337, 341 ve 344. maddelerine göre kurulur. Ekonomik değişikliklerden korunma amacını taşır. Aile yurtları ailenin gereksiniminden daha büyük olamaz ve bu yurtlarda ailenin bizzat oturması ve çalışması şarttır.

AKARYAKIT. (Os. Mâyi mahrûkat, *Fr.* Combustible liquide, *Al.* Flüssiger Brennstoff, *İng.* Liquid fuel, Fuel oil) Yanıcı sıvı... Petrol ve mazot gibi yanıcı sıvılar, odun ve kömür gibi yanıcı katılardan ayrılarak bu deyimle dilegetirilir.

AKÇALAMA. (Os. Finansman, *Fr.* Financement, *Al.* Finanzierung, *İng.* Financing) Bir girişim için ayrılan para.

AKÇALAMAK. (Os. Finanse etmek, *Fr.* Financer, *Al.* Finanzieren, *İng.* To finance, *İt.* Procurare fondi, *İsp.* Procurar fondos) Bir girişim için gereken parayı vermek... Herhangi bir girişim için gerekli paranın sağlanması olgusunu dilegetirir. Bir girişimci (müteşebbbs), düşündüğü işi gerçekleştirmek için o işi akçalayacak (finanse edecek) bir anamalcıya (sermayedara) muhtaçtır. Büyük işletmelerin anamallarını güçlendirme işlemi de bu deyimle dilegetirilir. Akçalamak, ya bankalarca kredi verilmek ya da anamala belli bir para ekleyerek ortaklıklar kurmak yoluyla yapılır.

AKICILIK. (Os. Seyyâliyet, *Fr.* Fluidité, *Al.* Beweglichkeit, *İng.* Fluidity) Pazarda arz ve talebin kolaylıkla birbirine uyması... Bu deyim, aynı zamanda, ödeme yeteneğini de dilegetirir.

AKIŞKAN ANAMAL. (Os. Seyyâl sermâye, *Fl.* Liquide, *Al.* Flüssig, *İng.* Ready, *İt.* Disponibile, *İsp.* Disponible) Elde bulunan hazır para.

AKLAMA. 1. (Os. İbrâ, *Fr.* Remise de dette, *Acquit*; *Al.* Erlass, Aufhebung; *İng.* Release of debt, *Acquittal*, Acknowledge; *Lâ.* Acceptilatio, Pactum de non petendo) Alacaklının hakkından tümüyle ya da bölümsel olarak vazgeçmesi... Bir borcun ödenmiş olduğunu açıklayan yazılı belgeyi dilegetirir.

2. (Os. İbrâ, *Fr.* Décharge, *Al.* Entlastung, *İng.* Discharge, *Lâ.* Liberatio) Derneklerle tecimsel ortaklıklarda örgenlerin sorumluluktan kurtarılması... Aklama kararları tazminat isteginden vazgeçmeyi içerir.

AKLANMA. (Os. Berâet, *Fr.* Acquittement, *Al.* Freisprechung, *İng.* Acquittal, *Lâ.* Absolutio) Suçlu sanılanın suçlu olmadığını saptayan mahkeme kararı.

AKTARILAMAYAN HAKLAR. (Os. Devrolunamayan haklar, *Fr.* Droits intransmissibles, *Al.* Unübertragbare Rechte, *İng.* Non-transferable rights, Non-assignable rights; *Lâ.* Iura quae non recipiunt alienationem) Yasa, sözleşme ya da işin gereği başkasına aktarılamayan haklar... Aktarılmazlık sözleşmeden doğmuşsa buna *aktarılmazlık koşulu* denir.

AKTARILAN KAZANÇ. (Os. Devredilen kâr, *Fr.* Bénéfice report, *Al.* Gewinnvortrag, *İng.* Income carried forward) Kârsız yıllarda ortaklara dağıtılmak üzere ayrılan ve ertesi yıla aktarılan kâr bölümü... Bu bölüme *dağıtılmamış kârlar* (*İng.* Retained earnings) da denir.

AKTARIM. 1. (Os. Nakil, *Fr.* Transfert, *Al.* Verlegung, *İng.* Removal, *İt.* Transferimento, *İsp.* Translacion) Bir yerden başka bir yere geçirme.

2. (Os. Münâkale, *Fr.* Virement, *Al.* Übertragung, Übertrag; *İng.* Transfer) Bir hesaptan başka bir hesaba para aktarma işlemi... Bütçelerde yetmeyen bir ödeneğe artan bir ödenekten para aktarılabildiği gibi kişilerin bankalardaki hesapları arasında da yapılabilir. Para ödemesi gereken bir kişi, ödeyeceği parayı bu işlemle bankadaki hesabından ödeyeceği kişinin hesabına geçirir.

3. (Os. Zahriye, *Ciro*; *Fr.* Endossement, *Al.* Indossament, *Giro*; *İng.* Endorsement, Indorsement; *İt.* Giro, Girata; *İsp.* Endoso, *Giro*; *Lâ.* Indossamentum) Bir alacak senedinin arkasına yazılarak ya da sadece imza edilerek başkasına aktarılması... *Ciro* eden, böylelikle, o senedin tahsili için ciro edilene yetki vermiş olur. Senedin borçlusu artık o senedin yeni alacaklısına ödemede bulunmak zorundadır. Senetler, ciro edilme olanaklarıyla, para değerini kazanırlar ve piyasada para gibi dolaşmaya başlarlar. Cironun nitelik ve biçim bakımlarından birçok çeşitleri vardır.

AKTARIM BANKASI

AKTARIM BANKASI. (Os. *Ciro bankası*, *Fr. Banque de virement*, *Al. Girobank*, *İng. Clearing bank*, *İt. Banco giro*, *İsp. Banco giros*) Aktarım işlemleri yapan banka.

AKTARIM BORCU. (Os. *Ciro borcu*, *Fr. Engagement par endossement*, *İng. Liability for endorsement*) Aktarımla yüklenilen borç.

AKTARIMCI. (Os. *Ciranta*, *Fr. Endosseur*, *Endossateur*; *Al. Indossant*, *Girant*, *Cedent*, *Zedent*; *İng. Endorser*, *Indorser*; *İt. Girante*, *İsp. Endosante*, *Girante*; *Lâ. Indossator*) *Ciro* yapan kişi.

AKTARIM İŞLEMLERİ. (Os. *Ciro muâmeleleri*, *Fr. Virement des parties*, *Al. Giroverkehr*, *İng. Clearing of account*, *İt. Giro delle partite*, *İsp. Giro de valores*) *Ciro* ve *münâkaleyle* ilgili her türlü işlemler... Bu işlemler birçok ülkelerde *ciro* bankalarınca yapılır.

AKTARIMLAMAK. (Os. *Ciro etmek*, *Fr. Endosser*, *Al. Cedieren*, *İng. To indorse*, *İt. Girare*, *İsp. Endosar*) Kendi alacağını bir başkasına devretmek.

AKTARIMLANABİLİR. (Os. *Kabili devir*, *Fr. Endossable*, *Al. Girierbar*, *İng. Indorsable*, *İt. Endosable*, *İsp. Girabile*) Bir başkasına devredilmesi olanaklı.

AKTARIMLANAN. (Os. *Ciro edilen*, *Fr. Endoss*, *Cessionaire*, *Porteur*, *Endossataire*; *Al. Indossator*, *Girat*, *Cedent*, *Cessionar*; *İng. Indorsee*, *Holden*, *Endorsee*; *İt. Giratario*, *İsp. Girado*, *Endasado*; *Lâ. Indossatarius*) Aktarımcının haklarını kendisine devrettiği kişi.

AKTARMA. 1. (Os. *Devir*, *Fr. Transfert*, *Al. Übertragung*, *Transfer*; *İng. Transfer*, *İt. Transferta*, *İsp. Transferencia*) Bir yerden başka bir yere geçirme... Ekonomi ve ticaret dilinde çeşitli anlamlarda kullanılır. Ama bütün kullanımlarında *el değiştirme* anlamını taşır. Transfer işlemi *kâr* ve *gelir* getirebilir ama hiç bir zaman yeni bir değer yaratmaz. Örneğin Ahmet'in evi Mehmet'e satılır, eşdeyişle aktarılır (transfer edilir), ne var ki ev sayısı artmış olmaz. Aktarmalardan doğan bu gibi gelirlere *transfer gelirler* ya da *transfer ödemeler* denir. Sigorta, tazminat, maaş, ücret vb. gibi ödemeler böylesine transfer ödemelerdir, eşdeyişle bir elden alınıp başka bir ele yapılan ödemelerdir. Transfer gelirleri ya da ödemeleri yeni

bir değer yaratmadıkları için ulusal gelir hesabına sokulmazlar.

2. (Os. *Aktarma*, *Fr. Transbordement*, *Al. Umladung*, *İng. Tranship*, *Transshipment*) Yolların ve yükün bir taşıt aracından ötekine geçirilmesi... Deniz ticaretinde kaptanın aktarmaya hakkı yoktur, ancak bir tehlike durumunda aktarma yapabilir.

3. (Os. *Senedâtı ticâriye devri*, *Fr. Négociation*, *Al. Begebung*, *İng. Negotiation*, *İt. Negoziazione*, *İsp. Negociacion*) Ticaret senetlerinin alımsatımı.

AKTARMA BELGESİ. (Os. *Devir vesîkası*, *Fr. Endos de négociation*, *Al. Begebungsindossament*, *İng. Negotiating endorsement*, *İt. Girata di negoziazione*, *İsp. Endoso de negociacion*) Aktarma yapıldığını saptamak için düzenlenen belge.

AKTARMAK. (Os. *Devretmek*, *Fr. Reporter*, *Al. Übertragen*, *İng. To transfer*, *İt. Ripore*, *İsp. Transmitir*) Bir yerden başka bir yere geçirmek.

AKTARMA HARCAMALARI. (Os. *Naklen sarfiyât*, *Transfer ödemeleri*; *Fr. Dépenses de transfert*, *Al. Transferausgaben*, *İng. Transfer expenditures*) Bir elden öbür ele geçirmek yoluyla yapılan ödemeler... Ödemelerin bir türüdür. Örneğin devlet vergi olarak bir eliyle aldığını maaş olarak öbür eliyle harcar. Böylelikle sadece gelire yer değiştirmiş olur.

AKTARMASI OLANAKLI. (Os. *Devri mümkün*, *Fr. Transmissible*, *Négociable*; *Al. Übertragbar*, *Begebbar*; *İng. Transmissible*, *Negotiable*; *İt. Girabile*, *Negoziabile*; *İsp. Transmisibile*, *Negociable*) Aktarması yapılabilecek nitelikte olan.

AKTARMASI OLANAKSIZ. (Os. *Devri gayri mümkün*, *Gayri kabili devir*; *Fr. Intransmissible*, *Al. Unübertragbar*, *İng. Intransmissible*, *İt. Intransmisibile*, *İsp. Intransmisibile*) Aktarması yapılabilecek nitelikte olmayan.

ALABİLİRLİK. (Os. *Sia*, *Fr. Capacité*, *Al. Fassungsvermögen*, *Leistungsfähigkeit*; *İng. Capacity*, *Ability*) Verim derecesi... Deyim, gerçekte bir şeyin içine sığdırılabilecek miktar'ı dilegetirir, buysa onun alma ve dolayısıyla da verme gücünü belirtir. Ekonomi ve ticaret dilinde *verim sınırı* anlamında kullanılır. Bir fabrikanın kapasitesi, onun en çok

üretebileceği miktarı; bir dükkânın kapasitesi, onun en çok satabileceği mal sayısını dilegetirir.

ALACAĞINA SAYARAK. (Os. Mahsûben, *Fr.* Au crédit, *Al.* A Konto, *İng.* To the credit, *İt.* A conto, *İsp.* A cuenta) Bir zaman sonra alınacağı kesin olandan istenilen indirim... Örneğin "alacağıma sayarak (Os. Matlubuma mahsûben, *Fr.* Au crédit de mon compte, *Al.* A konto meines Guthabens, *İng.* To the credit of my account, *İt.* A conto del mio avere, *İsp.* A cuenta de mi haber) bana şu kadar para gönderin" denir.

ALACAĞIN İYELENDİRİLMESİ. (Os. Matlubun temliki, *Fr.* Cession de créance, *Al.* Zession, Abtretung von Forderungen; *İng.* Assignment, Transfer of claims; *Lâ.* Cessio nominis) Bir alacağın alacaklı tarafından başkasına devri... Borçlar Kanunu (örneğin 284, 320, 519. maddeleri) ve Medenî Kanun (örneğin 58. maddesi) kimi alacakların devrini yasaklamıştır. Aktarması olanaklı bulunan alacaklar başkalarına devredilebilir.

ALACAĞIN ÖNELSİZLİĞİ. (Os. Matlubun muacceliyeti, *Fr.* Terme d'échéance, *Al.* Faeligkeitstermin, *İng.* Date of maturity, *Lâ.* Dies solutionis, Dies solvendae pecuniae) Alacağın ödenmesinin istenebileceği zaman... Bu zaman gelmeden alacak istenemez ya da alacağın ödenmesi için dâvâ açılmaz. Os. *muacceliyet* (vâdesizlik) deyimi, borç süresinin bittiğini ve borcun ödenme zamanının geldiğini dilegetirir. Yasaların belirlediği belli durumlarda alacak *muaccellik* kazanır, borç süresinin bitiminden önce de istenebilir.

ALACAK. (Os. Matlup, *Fr.* Créance, Avoir, Crédit; *Al.* Forderung, Anspruch, Habe, Gut-haben, Gutschrift; *İng.* Credit, Claim, Chose in action; *İt.* Credito, Avere; *İsp.* Haber, Credito; *Lâ.* Creditum, Nomen) Bir kişinin başka bir kişiyi belli bir zamanda bir şey yapmaya ya da yapmamaya ya da kendisine bir şey vermeye zorlayabilme hakkı... Karşıtı *borç* deyimidir.

ALACAK BELGİTİ. (Os. Matlup senedi, *Fr.* Titre de créance, *Al.* Schuldverschreibung, *İng.* Debenture) Borçlanma ilişkisinde alacaklıya verilen her türlü senet... Bu senetler, borçluyla alacaklı arasında yapılan âdî senetler olabileceği gibi, hazine bonoso, tahvil-ler, çekler, poliçeler, faturalar, makbuzlar vb. da olabilir.

ALACAK DÂVÂSI. (Os. Alacak dâvâsı, *Fr.* Action personnelle, *Al.* Forderungsklage, *İng.* Personal action, *Lâ.* Actio personalis) Alacağın verilmesini isteme dâvâsı... Her türlü para alacaklarını, taşınır ve taşınmaz malların teslimi, tazminat vb. gibi her türlü *kişisel hak* (Os. Şahsî hak)ların dâvâ yoluyla istenmesini dilegetirir.

ALACAK HAKKI. (Os. Hakkı mütâlebe, *Fr.* Droit de créance) Alacağın verilmesini isteme hakkı.

ALACAK KALANCASI. (Os. Matlup bakiyesi, *Fr.* Solde créditeur, *Al.* Kreditorensaldo, Habensaldo; *İng.* Credit balance, *İt.* Saldo creditore, *İsp.* Saldo acreedor) Ödemeden artakalan alacak bölümü.

ALACAKLANDIRMAK. (Os. Matluba kaydetmek, *Fr.* Créditer, *Al.* Kreditieren, Gutschreiben; *İng.* To credit, To pass on the credit; *İt.* Accreditare, *İsp.* Accreditar) Bir hesabı alacaklar bölümüne geçirme.

ALACAKLAR. (Os. Matlûbât, *Fr.* Créances) Alacakların tümü... Bir kişi ya da bir işletmenin mal ve alacaklarının toplam değerini dilegetirir.

ALACAKLI. (Os. Dâyin, Mukriz; *Fr.* Créancier, Créditeur; *Al.* Kreditor, Glaeubiger; *İng.* Creditor, Obligee; *İt.* Creditore, *İsp.* Acreedor, *Lâ.* Creditor) Alacağı istemeye hakkı olan kişi.

ALACAKLILAR TOPLANTISI. (Os. Dâyinler içtimâi, *Fr.* Assemblée des créanciers, *Al.* Glaeubigerversammlung, *İng.* Creditors meeting, *İt.* Assemblea di creditori, *İsp.* Junta de acreedores) İflâsın ilânından sonra en çok on gün içinde iflâs memurunun başkanlığı altında tüm alacaklıların yaptıkları toplantı... Bu toplantıda iflâs idaresi seçilir ve alacaklıların haklarını koruyacak kararlar alınır.

ALACAKLININ DİRENMESİ. (Os. Alacaklının temerrüdü, *Fr.* Demeure du créancier, *Al.* Glaeubigerverzug, Annahmeverzug; *İng.* Default of creditor, Demure of the creditor; *Lâ.* Mora creditoris) Hakkı bir neden olmaksızın ödenen borcu almayan alacaklının durumu... Bu durumda borçlu borcunu yargıç tarafından saptanacak yere bırakır ve sözleşmeyi bozmak yetkisini kazanır. Borçlar Kanununa göre borcun ödenebilmesi için ön-

ALACAK ÜSTÜNDE TUTU HAKKI

ceden gerekli işlemleri yapmayan alacaklı da *direnen* (Os. Müttemerrid) durumdadır.

ALACAK ÜSTÜNDE TUTU HAKKI. (Os. Alacak üstünde rehin hakkı, *Fr. Droit de gage sur la créance, Al. Forderungspfandrecht, Pfandrecht an forderungen; İng. Pledge of claim, Lâ. Pignus nominis*) Alacak üstüne konulan rehinin rehin koydurana verdiği hak... Medenî Kanun'un 853. ve 868. maddelerine göre alacak üstüne rehin konulmasının biçimi, alacağın senede bağlı bulunup bulunmamasına göre değişir.

ALACAK ÜSTÜNDE YARARLANMA HAKKI. (Os. Alacak üstünde intifâ hakkı, *Fr. Usufruit d'une créance, Al. Forderungsniesbrauch, Niessbrauch an Forderungen; İng. Usufruct of claim, Lâ. Ususfructus nominis*) Bir alacaktan sadece yararlanmayı içeren hak... Başkasına aktarılması olanaksız bulunan alacaklar üstünde yararlanma hakkı kurulamaz.

ALAŞIM. (Os. Halita, *Fr. Alliage, Al. Legierung, İng. Alloy, İt. Lega, İsp. Liga*) Birden çok şeyin birbirine karıştırılmasından meydana gelen nesne.

ALAŞIM YAPMAK. (Os. Halita yapmak, *Fr. Allier, Al. Legieren, İng. To alloy, İt. Legare, İsp. Ligar*) Birden çok şeyi birbirine karıştırarak tek şey elde etmek.

ALDANAN. (Os. Gaafil, *Fr. Dupé, Al. Betrogener, İng. Dupe, İt. Ingannato, İsp. Enganado*) Aldatana kanıp zarara giren.

ALDANMA. (Os. Gaflet, *Fr. Se tromper, Être dans l'erreur; Al. In Irrtum sein, Sich tauschen; İng. To make a mistake, To be mistaking, To be wrong; İt. Ingannarsi, Esser in errore; İsp. Enganarse, Estar en error*) Aldatana kanıp zarara girme.

ALDATAN. 1. (Os. Mugfil, *Fr. Trompeur, Dupeur; Al. Betrüger, İng. Imposter, Cheater; İt. Ingannatore, İsp. Impostor*) Karşısındakinin bilgisizliğinden ya da dalgınlığından yararlanarak kendisine çıkar sağlayan.

2. (Os. Hilekâr, *Fr. Fraudeur, Al. Hinterzieher, İng. Defraudeur, İt. Defraudatore, İsp. Defraudator*) Karşısındakini hileyle kandırarak kendisine çıkar sağlayan.

ALDATMA. 1. (Os. Tagrir, *Fr. Fraude, Tromperie; Al. Betrug, Übervorteilung; İng. Fraud, Overreaching; İt. Frode, Inganno, Sover-*

chieria; İsp. Fraude, Engano) Müşteriyi aldatarak aşırı kazanç sağlama.

2. (Os. İğfâl, *Fr. Tromper, Duper, Frauder; Al. Betrügen, Verführen, Tauschen, Verleiten; İng. To defraud, İt. Ingannare, İsp. Enganar*) Karşısındakinin bilgisizliğinden ya da dalgınlığından yararlanarak onun zararına çıkar sağlama.

3. (Os. Hile, Hud'a; *Fr. Dol, Fraud, Ruse, Falsification; Al. List, Kniff, Trick, Betrug, Arglistige Tauschung, Rechtswridige Absicht; İng. Defraudation, Wilful fraud, Wilful misrepresentation; İt. Defraudazione, İsp. Defraudacion*) Çıkar sağlamak için bilerek yanlış bir kanı uyandırma ve bir malı değersizleştirme... Örneğin bir kimsenin bir başkasında yanlış bir kanı uyandırarak onu bir sözleşme imzalamaya yöneltmesi bir hile olduğu gibi sütünün süte su karıştırarak onu değersizlestirmesi yoluyla kazanç sağlaması da bir hiledir. Hukuk ve dine uygun sayılan hileler de vardır.

ALDATMACA BATKI. (Os. Hileli iflâs, *Fr. Banqueroute fraudaleuse, Al. Betrügerischer Bankrott, İng. Fraudulent bankruptcy İt. Bancarotta frodolente, İsp. Quiebra fraudulenta*) Alacaklılarını zarara sokmak amacıyla hileli işlemler yaparak gerçekleştirilen iflâs... İcra ve İflâs Kanunuyla Ceza Kanununa göre iflâsından sonra hileli işlemler yaparak alacaklılarını zarara sokan kişinin durumu da bu deyimden kapsamı içindedir. Hukuk açısından suçtur.

ALDATMALI. (Os. Hileli, *Fr. Frauduleux, Al. Betrügerisch, İng. Fraudulent, İt. Fraudolento, İsp. Fraudulento*) İçine hile karıştırılmış.

ALDATMASIZ. (Os. Hilesiz, *Fr. Non frelaté, Al. Unverfaelscht, İng. Unadulterated, İt. Non adulterato, İsp. No adulterado*) İçine hile karışmamış... Bu deyim, özellikle yenecek ve içilecek mallar için kullanılır.

ALDATMAYA SAPMA. (Os. Hileye sapma, *Fr. Tromperie, Duperie; Al. Hintergehung, İng. Delusion, İt. Inganno, İsp. Engano, Lâ. Dolus malus*) Alışverişte hile yapma yolunu tutma.

ALDIRMAZLIK. (Os. Kayıtsızlık, *Fr. Indifférence, Al. Indifferenz, İng. Indifference*) Tüketicinin iki ya da daha çok mallar arasında fark görmemesi, ayırım yapmaması ve birini ötekine yeğlememesi durumu.

ALICI. 1. (Os. Kaabız, Âhiz; Fr. Preneur, Al. Abnehmer, Kaeufer; İng. Buyer, Purchaser; İt. Preditore, Compratore; İsp. Tomador, Comprador) Kendisine verilen alan kişi.

2. (Os. Mübâyaacı, Fr. Acheteur, Al. Ein-kaeufer, İng. Purchaser) Satın alan.

3. (Os. Müşteri, Fr. Client, Al. Kunde, İng. Client, Customer; İt. Clientela, İsp. Clientela) Satın almak isteyen.

ALICI BULMAK. (Os. Müşteri celbi, Fr. Trouver preneur, Al. Abnehmerfinden, İng. To find buyers, İt. Trovar imprenditori, İsp. Encontrar tomadores) Satılanları alacak müşteri bulmak.

ALICI EMEKSİZ GELİRİ. (Os. Müşteri rantı, Fr. Rente d'acheteur, İng. Buyer's surplus) Alıcının vermeye razı olduğu yüksek fiyatla satınaldığı düşük fiyat arasındaki fark.

ALICILAR. (Os. Müşteriler, Fr. Les clients) Bir satışyerinden sürekli olarak alışverişte bulunanlar... *Sürekli alıcılar* (Os. Dâimî müşteriler) da denir. Bu deyim, *müşteri hacmi* anlamında da kullanılmaktadır.

ALICILAR HESABI. (Os. Müşteriler hesabı, Fr. Compte des acheteurs, İng. Customers accounts) Bir satışyerinin müşterileriyle olan sürekli ilişkilerini gözönünde tutmak için açtığı hesap.

ALICI OYLUMU. (Os. Müşteri hacmi, Fr. Clientéle, Achalandage; Al. Kundschaft, Kunden; İng. Customers, Clientelage, Clientage; İt. Clientela, İsp. Clientela, Lâ. Emptor) Bir satışyerinden sürekli olarak alımda bulunan müşterilerin toplamı.

ALICI PAZARI. (Os. Müşteri piyasası, Fr. Marché des acheteurs, Al. Kaeufermarkt, İng. Buyer's market) Arzın talepten fazla olduğu pazar... Üretilen malların tümüne yetecek kadar alıcı yoksa üretim azaltılır ya da başka mallara kaydırılır, az kârla ve taksitle satışlar başlar, alıcıyı alıma yönlerecek önlemlere başvurulur.

ALICI ÜŞÜŞMESİ. (Os. Müşteri tehâcümü, Fr. Affluence d'acheteurs, Al. Zulauf von Kaeufern, İng. Run of purchasers, İt. Affluenza di compratori, İsp. Concurso de compradores) Çok sayıda kişinin belli malları almak için satışyerine doluşması.

ALIM. (Os. İştirâ, Fr. Achat, Al. Bezug, İng. Purchase, İt. Compra, İsp. Compra)

Mal ya da hizmetlerin para karşılığında satın alınması... Peşin alım, taksitle alım, kredili alım, alivire alım, veresiye alım vb. gibi çeşitleri vardır. Alım, malların değiştirme değerlerine bağlı olan satımın tersine, malların kulanma değerlerine bağlıdır.

ALIMBIRAKIMI. (Os. Müşteri grevi, Fr. Grève des acheteurs, İng. Buyer's strike) Bir malın fiyatını pahalı bulan müşterilerin genel bir tepki göstererek o malı almamaları.

ALIM EDERİ. (Os. İştirâ fiyatı, Fr. Prix coûtant, Al. Kostenpreis, İng. Cost price, İt. Prezzo di costo, İsp. Precio de costo) Satıcının satmak için aldığı mala ödediği fiyat... Bu anlamda satıcı için *mâliyet fiyatı*'nı dilegetirir. Piyasa dilinde bu anlamda *sermâye* deyimini de kullanılır, örneğin "size bu malı sermâyesine veriyorum" demek, "aldığım fiyata satıyorum" demektir.

ALIMGÜCÜ. (Os. İştirâ kuvveti, Fr. Pouvoir d'achat, Al. Kaeufkraft, İng. Purchasing power, İt. Forza di compra, İsp. Fuerza de compra) Bir kişinin geliriyle alabildiği mallar ve hizmetlerin niceliği... *Satınalma gücü* de denir. Alımgücünü paranın niceliği değil, gerçek değeri belirler. İki ayrı ülkede aynı miktar para kazanan iki kişiden biri yoksul, öbürü varlıklı olabilir. Diyelim biner lira kazanıyorlar. Önemli olan, bu parayla ne ve ne kadar mal alınabildiğidir. Ülkelerden birinde bin liraya yüz ekmek alınırken öbüründe üçyüz ekmek alınıyorsa, ikincinin alımgücü birincinin alımgücünden üç kat fazla demektir.

ALIM ÖNDELİĞİ. (Os. Pey akçesi, Fr. Arrhes, Al. Angeld, Handgeld, Kaufgeld, Arrha, Draufgeld; İng. Earnest money, Deposit; İt. Caparra, İsp. Arras, Propina; Lâ. Arrha) Satın alınacak bir malın parasının önceden verilen küçük bir bölümü... Genellikle o malın satın alınıncaya kadar saklı tutulmasını sağlar.

ALIM ÖNDELİĞİ SÜRME. (Os. Pay sürme, Fr. Encherir, Al. Bieten) Artırmayla satılan bir mal için fiyat önesürme... Bu deyimde *alım öndeliği* (Os. Pey) terimi, henüz *satın alınmamış bir mal için önceden önerilen para* anlamındadır. Bu anlamda *pey sürme*'ne de *alım öndeliği süren* (Fr. Encherisseur, Al. Bieter, İng. Hidder, İt. Offerente, İsp. Postor, Pujador) denir. *Pey* deyiminin hukuksal anlamı da bûsbütün başkadır: Borç-

ALIMSATIM ARACISI

lar hukukuna göre sözleşmenin yapıldığına kanıt olmak üzere verilen paradır, geri verilmez ve alacağı mahsubedilmez. Ticaret hukukuna göreyse taahhüdün yerine getirilmesinden sonra geri verilir.

ALIMSATIM ARACISI. (Os. Vasıtai iştirâ ve fûruht, *Fr.* Représentant a la commission, *İng.* Commission agent) Başkaları adına mal alıp satan... Buna *komisyoncu acente* de deniyor.

ALIMSATIM YARKURULU. (Os. Mübâyaat komisyonu, *Fr.* Commission d'achats, *Al.* Einkaufskommission, *İng.* Purchasing commission) Devlet ve kamu kuruluşlarının alımsatım işlerini yürüten kurul... *Artırma, eksiltme ve ihâle komisyonu* da denir. Bu komisyonlar her idârenin kendi yasa ve tüzüklerine göre kurulur.

ALIM VERGİSİ. (Os. İştirâ vergisi, *Fr.* Taxe de facture, *Al.* Einkaufsteuer, *İng.* Purchase tax) Perakende satışlarda alıcıya yükletilen vergi... Batı ülkelerinin birçoğunda uygulanmaktadır. Tüketimi etkilemek gerekçesine dayanır, gerçekte devlete gelir sağlama amacını taşır. Genellikle yiyecek, zorunlu gereksinme ve yatırım malları bu verginin dışında tutulmuştur; eşdeyişle bunların satışından vergi alınmaz. Ülkemizdeki işletme vergisi bu türden bir vergidir.

ALINAMAYAN VERGİ. (Os. Mütedahil vergi, Bakaya; *Fr.* Arriérés d'impôts, *Al.* Steuerückstaende, Rückstaendige Steuern; *İng.* Arrears of taxes, Outstanding taxes) Yılı içinde tarhedilemeyen ya da tarhedildiği halde tahsil edilemeyen vergi.

ALINDI. (Os. Makbuz, *Fr.* Quittance, Reçu, Acquit; *Al.* Quittung, Empfangsschein; *İng.* Receipt, Acquittance, Voucher; *İt.* Quitanza, Ricevuta; *İsp.* Recibo, *Lâ.* Apocha) Herhangi bir şeyin alındığını saptayan belge... Genellikle borcun ödendiğini bildiren ve alacaklı tarafından imza edilerek borçluya verilen belgeyi dilegetirir.

ALINDI BELGİTİ. (Os. Makbuz senedi, Resepise; *Fr.* Récépissé; *Al.* Lagerschein, *İng.* Warehouse receipt, Acknowledgment of receipt; *İt.* Scontrino di ricevuta, *İsp.* Recibo) Genel satış yerleri ve ambarlarca malların teslim alındığını saptamak için düzenlenen alındı... Makbuzun özel bir biçimidir. Bunun

bir başka biçimine de *rehin senedi* (Varant) denir.

ALINDI DÜZENLEMEK. (Os. Makbuz tanzimi, *Fr.* Délivrer quittance, Donner reçu; *Al.* Eine Quittung ausstellen; *İng.* To give a receipt, To deliver a receipt; *İt.* Dar quittance, Consegnare ricevuta; *İsp.* Dar recibo, Otorgar recibo) Bir şeyin teslim alındığını saptayan belge düzenlemek.

ALINDIĞINDA ÖDEMEK. (Os. Tesellümde tediye, *Fr.* Payer au reçu sur livraison, *Al.* Postnumerando zahlen, *İng.* To pay on delivery, *İt.* Pagare alla ricevuta, *İsp.* Pagar al recibo) Satın alınan malın parasını o malı teslim alınca ödemek.

ALINDIĞINI BİLDİRME. (Os. Tesellümü ihbâr, *Fr.* Avis de réception, Accusé de réception; *Al.* Empfangsanzeige, *İng.* Acknowledgment of receipt, *İt.* Avviso di ricevimento, *İsp.* Acuse de recibo) Malın teslim alındığını o malı gönderene bildirme.

ALINDI KARŞILIĞINDA. (Os. Makbuz mukabilinde, *Fr.* Contre quittance, *Al.* Gegen Quittung, *İng.* Against receipt, *İt.* Contro quittance, *İsp.* Contra recibo) Herhangi bir şeyin tesliminde ilerisürülen koşul.

ALINDILI. (Os. Taahhütlü, *Fr.* Recommandation, *Al.* Einschreibung, *İng.* Registration, *İt.* Raccomandazione, *İsp.* Certificacion) Daha fazla posta parası ödeyerek postahaneye makbuz karşılığında verilen.

ALINDILI MEKTUP. (Os. Taahhütlü mektup, *Fr.* Lettre recommandée, *Al.* Einschreib Brief, *İng.* Registered letter, *İt.* Lettera raccomandata, *İsp.* Carta certificada) Daha fazla para ödeyerek makbuz karşılığında postahaneye verilen mektup... Mektubun gideceğinden emin olmak için ya da mektubun alıcıya gitmemesi durumunda postahaneyi sorumlu tutmak için ya da alıcının mektubu almadığını söylemesi üzerine mektubun gönderildiğini tanıtlamak için yapılır.

ALINDILI ÜCRETİ. (Os. Taahhütlü ücreti, *Fr.* Taxe de recommandation, *Al.* Einschreibe Gebühr, *İng.* Registry fee, *İt.* Tassa di raccomandazione, *İsp.* Tasa de certificacion) Mektup, paket vb. taahhütlü olarak postaya verildiğinde posta idaresine ödenen normal posta ücretinden fazla olan para.

ALICI. 1. (Os. Kaabiz, Âhiz; Fr. Preneur, Al. Abnehmer, Kaeufer; İng. Buyer, Purchaser; İt. Preditore, Compratore; İsp. Tomador, Comprador) Kendisine verilen alan kişi.

2. (Os. Mübâyâacı, Fr. Acheteur, Al. Ein-kaeuf, İng. Purchaser) Satın alan.

3. (Os. Müşteri, Fr. Client, Al. Kunde, İng. Client, Customer; İt. Clientela, İsp. Clientela) Satın almak isteyen.

ALICI BULMAK. (Os. Müşteri celbi, Fr. Trouver preneur, Al. Abnehmerfinden, İng. To find buyers, İt. Trovar imprenditori, İsp. Encontrar tomadores) Satılanları alacak müşteri bulmak.

ALICI EMEKSİZ GELİRİ. (Os. Müşteri rantı, Fr. Rente d'acheteur, İng. Buyer's surplus) Alıcının vermeye razı olduğu yüksek fiyatla satınaldığı düşük fiyat arasındaki fark.

ALICILAR. (Os. Müşteriler, Fr. Les clients) Bir satışyerinden sürekli olarak alışverişe bulunanlar... *Sürekli alıcılar* (Os. Dâimî müşteriler) da denir. Bu deyim, *müşteri hacmi* anlamında da kullanılmaktadır.

ALICILAR HESABI. (Os. Müşteriler hesabı, Fr. Compte des acheteurs, İng. Customers accounts) Bir satışyerinin müşterileriyle olan sürekli ilişkilerini gözönünde tutmak için açtığı hesap.

ALICI OYLUMU. (Os. Müşteri hacmi, Fr. Clientéle, Achalandage; Al. Kundschaft, Kunden; İng. Customers, Clientelage, Clientage; İt. Clientela, İsp. Clientela, Lâ. Emptor) Bir satışyerinden sürekli olarak alımda bulunan müşterilerin toplamı.

ALICI PAZARI. (Os. Müşteri piyasası, Fr. Marché des acheteurs, Al. Kaeufermarkt, İng. Buyer's market) Arzın talepten fazla olduğu pazar... Üretilen malların tümüne yetecek kadar alıcı yoksa üretim azaltılır ya da başka mallara kaydırılır, az kârla ve taksitle satışlar başlar, alıcıyı alıma yöneltecek önlemlere başvurulur.

ALICI ÜŞÜŞMESİ. (Os. Müşteri tehâcümü, Fr. Affluence d'acheteurs, Al. Zulauf von Kaeufern, İng. Run of purchasiers, İt. Affluenza di compratori, İsp. Concorso de compradores) Çok sayıda kişinin belli malları almak için satışyerine doluşması.

ALIM. (Os. İştira, Fr. Achat, Al. Bezug, İng. Purchase, İt. Compra, İsp. Compra)

Mal ya da hizmetlerin para karşılığında satın alınması... Peşin alım, taksitle alım, kredili alım, alivire alım, veresiye alım vb. gibi çeşitleri vardır. Alım, malların değiştirme değerlerine bağlı olan satımın tersine, malların kulanma değerlerine bağlıdır.

ALIMBIRAKIMI. (Os. Müşteri grevi, Fr. Grève des acheteurs, İng. Buyer's strike) Bir malın fiyatını pahalı bulan müşterilerin genel bir tepki göstererek o malı almamaları.

ALIM EDERİ. (Os. İştirâ fiyatı, Fr. Prix coûtant, Al. Kostenpreis, İng. Cost price, İt. Prezzo di costo, İsp. Precio de costo) Satıcının satmak için aldığı mala ödediği fiyat... Bu anlamda satıcı için *mâliyet fiyatı* nı dilegetirir. Piyasa dilinde bu anlamda *sermâye* deyimini de kullanılır, örneğin "size bu malı sermâyesine veriyorum" demek, "aldığım fiyata satıyorum" demektir.

ALIMGÜCÜ. (Os. İştirâ kuvveti, Fr. Pouvoir d'achat, Al. Kaeufkraft, İng. Purchasing power, İt. Forza di compra, İsp. Fuerza de compra) Bir kişinin geliriyle alabildiği mallar ve hizmetlerin niceliği... *Satınalma gücü* de denir. Alıngücünü paranın niceliği değil, gerçek değeri belirler. İki ayrı ülkede aynı miktar para kazanan iki kişiden biri yoksul, öbürü varlıklı olabilir. Diyelim biner lira kazanıyorlar. Önemli olan, bu parayla ne ve ne kadar mal alınabildiğidir. Ülkelerden birinde bin lirayla yüz ekmek alınırken öbüründe üçyüz ekmek alınıyorsa, ikincinin alımgücü birincinin alımgücünden üç kat fazla demektir.

ALIM ÖNDELİĞİ. (Os. Pey akçesi, Fr. Arrhes, Al. Angeld, Handgeld, Kaufgeld, Arrha, Draufgeld; İng. Earnest money, Deposit; İt. Caparra, İsp. Arras, Propina; Lâ. Arrha) Satın alınacak bir malın parasının önceden verilen küçük bir bölümü... Genellikle o malın satın alınıncaya kadar saklı tutulmasını sağlar.

ALIM ÖNDELİĞİ SÜRME. (Os. Pay sürme, Fr. Enchéir, Al. Bieten) Artırmayla satılan bir mal için fiyat önesürme... Bu deyimde *alım öndeliği* (Os. Pey) terimi, henüz *satın alınmamış bir mal için önceden önerilen para* anlamındadır. Bu anlamda *pey süren'e* de *alım öndeliği süren* (Fr. Enchérisseur, Al. Bieter, İng. Hidder, İt. Offerente, İsp. Postor, Pujador) denir. *Pey* deyiminin hukuksal anlamı da bütütün başkadır: Borç-

ALIMSATIM ARACISI

lar hukukuna göre sözleşmenin yapıldığına kanıt olmak üzere verilen paradır, geri verilmez ve alacağı mahsubedilmez. Ticaret hukukuna göreyse taahhüdün yerine getirilmesinden sonra geri verilir.

ALIMSATIM ARACISI. (Os. Vasıtai iştirâ ve fûruht, *Fr.* Représentant a la commission, *İng.* Commission agent) Başkaları adına mal alıp satan... Buna *komisyoncu acente* de deniyor.

ALIMSATIM YARKURULU. (Os. Mübâyaat komisyonu, *Fr.* Commission d'achats, *Al.* Einkaufskommission, *İng.* Purchasing commission) Devlet ve kamu kuruluşlarının alımsatım işlerini yürüten kurul... *Artırma, eksiltme ve ihâle komisyonu* da denir. Bu komisyonlar her idârenin kendi yasa ve tüzüklerine göre kurulur.

ALIM VERGİSİ. (Os. İştirâ vergisi, *Fr.* Taxe de facture, *Al.* Einkaufsteuer, *İng.* Purchase tax) Perakende satışlarda alıcıya yükletilen vergi... Batı ülkelerinin birçoğunda uygulanmaktadır. Tüketimi etkilemek gerekçesine dayanır, gerçekte devlete gelir sağlama amacını taşır. Genellikle yiyecek, zorunlu gereksinme ve yatırım malları bu verginin dışında tutulmuştur; eşdeyişle bunların satışından vergi alınmaz. Ülkemizdeki işletme vergisi bu türden bir vergidir.

ALINAMAYAN VERGİ. (Os. Mütedahil vergi, Bakaya; *Fr.* Arriérés d'impôts, *Al.* Steuer-rückstaende, *İng.* Rückständige Steuern; *İng.* Arrears of taxes, Outstanding taxes) Yılı içinde tarhedilemeyen ya da tarhedildiği halde tahsil edilemeyen vergi.

ALINDI. (Os. Makbuz, *Fr.* Quittance, Reçu, Acquit; *Al.* Quittung, Empfangsschein; *İng.* Receipt, Acquittance, Voucher; *İt.* Quitanza, Ricevuta; *İsp.* Recibo, *Lâ.* Apocha) Herhangi bir şeyin alındığını saptayan belge... Genellikle borcun ödendiğini bildiren ve alacaklı tarafından imza edilerek borçluya verilen belgeyi dilegetirir.

ALINDI BELGİTİ. (Os. Makbuz senedi, Resepise; *Fr.* Récépissé; *Al.* Lagerschein, *İng.* Warehouse receipt, Acknowledgment of receipt; *İt.* Scontrino di ricevuta, *İsp.* Recibo) Genel satış yerleri ve ambarlarca malların teslim alındığını saptamak için düzenlenen alındı... Makbuzun özel bir biçimidir. Bunun

bir başka biçimine de *rehin senedi* (Varant) denir.

ALINDI DÜZENLEMEK. (Os. Makbuz tanzimi, *Fr.* Délivrer quittance, Donner reçu; *Al.* Eine Quittung ausstellen; *İng.* To give a receipt, To deliver a receipt; *İt.* Dar quitanza, Consegnare ricevuta; *İsp.* Dar recibo, Otorgar recibo) Bir şeyin teslim alındığını saptayan belge düzenlemek.

ALINDIĞINDA ÖDEMEK. (Os. Tesellümde tediye, *Fr.* Payer au reçu sur livraison, *Al.* Postnumerando zahlen, *İng.* To pay on delivery, *İt.* Pagare alla ricevuta, *İsp.* Pagar al recibo) Satın alınan malın parasını o malı teslim alınca ödemek.

ALINDIĞINI BİLDİRME. (Os. Tesellümü ihbâr, *Fr.* Avis de réception, Accusé de réception; *Al.* Empfangsanzeige, *İng.* Acknowledgment of receipt, *İt.* Avviso di ricevimento, *İsp.* Acuse de recibo) Malın teslim alındığını o malı gönderene bildirme.

ALINDI KARŞILIĞINDA. (Os. Makbuz mukabilinde, *Fr.* Contre quittance, *Al.* Gegen Quittung, *İng.* Against receipt, *İt.* Contro quitanza, *İsp.* Contra recibo) Herhangi bir şeyin tesliminde ilerisürülen koşul.

ALINDILI. (Os. Taahhütlü, *Fr.* Recommandation, *Al.* Einschreibung, *İng.* Registration, *İt.* Raccomandazione, *İsp.* Certificacion) Daha fazla posta parası ödeyerek postahaneye makbuz karşılığında verilen.

ALINDILI MEKTUP. (Os. Taahhütlü mektup, *Fr.* Lettre recommandée, *Al.* Einschreib Brief, *İng.* Registered letter, *İt.* Lettera raccomandata, *İsp.* Carta certificada) Daha fazla para ödeyerek makbuz karşılığında postahaneye verilen mektup... Mektubun gideceğinden emin olmak için ya da mektubun alıcıya gitmemesi durumunda postahaneyi sorumlu tutmak için ya da alıcının mektubu almadığını söylemesi üzerine mektubun gönderildiğini tanıtlamak için yapılır.

ALINDILI ÜCRETİ. (Os. Taahhütlü ücreti, *Fr.* Taxe de recommandation, *Al.* Einschreibe Gebühr, *İng.* Registry fee, *İt.* Tassa di raccomandazione, *İsp.* Tasa de certificacion) Mektup, paket vb. taahhütlü olarak postaya verildiğinde posta idaresine ödenen normal posta ücretinden fazla olan para.

ALINDILI GÖNDERMEK. (Os. Taahhütlü göndermek, *Fr.* Recommander, *Al.* Einschreiben, *İng.* To register, *İt.* Raccomandare, *İsp.* Certificar) Mektup, paket ve benzerlerini postahaneye makbuz mukabilinde verip göndermek.

ALINDI PULU. (Os. Makbuz pulu, *Fr.* Timbre quittance, *Al.* Quittungsstempel, *İng.* Receipt stamp, *İt.* Bollo di quitanza, *İsp.* Timbre de recibo) Makbuzlara yapıştırılan pul.

ALINDISIZ. (Os. Taahhütsüz, *Fr.* Sans engagement, *Al.* Ohne Verblindlichkeit, *İng.* Without engagement, *İt.* Senza impegno, *İsp.* Sin empeno) Herhangi bir taahhüt karşılığı olmadan yapılan.

ALINDI VERMEK. (Os. Makbuz vermek, *Fr.* Donner quittance, *Al.* Quittung geben, *İng.* To give receipt, *İt.* Dar quitanza, *İsp.* Dar recibo) Herhangi bir şeyin alınmasında alındığını bildiren bir belge vermek.

ALINMIŞTIR. (Os. Tesellüm edilmiştir, *Fr.* Pour acquit, *Al.* Emprangen, *İng.* Received, Paid; *İt.* Per quitanza, *İsp.* Recibido) Makbuzların üstüne yazılması gereken deyim.

ALIP SATMAK. (Os. İştirâ ve fûruht, *Fr.* Négocier, *Al.* Begeben, Negoziieren; *İng.* To negotiate, *İt.* Negoziare, *İsp.* Negociar) Özellikle senet alım satımı için kulanılan deyim.

ALIŞILMIŞ. (Os. Mûtâd, *Fr.* Usuel, *Al.* Üblich, *İng.* Usual, *İt.* Solito, *İsp.* Usual) Her zaman yapıldığı gibi.

ALIŞILMIŞ KOŞULLARLA. (Os. Mûtâd şartlarla, *Fr.* Aux conditions d'usage, *Al.* Zu den üblichen Bedingungen, *İng.* On the usual terms, *İt.* Alle solite condizioni, *İsp.* A las condiciones acostumbradas) Her zamanki şartlarla ya da genellikle gözetilen şartlarla... *Örf ve âdete uygun olarak* anlamını da kapsar.

ALIŞILMIŞ OLDUĞU GİBİ. (Os. Mûtâd üzere, *Fr.* Comme d'usage, *Al.* Wie gewöhlich, *İng.* As usually, *İt.* Come di solito, *İsp.* Como de costumbre) Her zaman yapılabilir olduğu gibi.

ALIŞKANLIK. (Os. İtiyâd, *Fr.* Habitude, Usage; *Al.* Gewohnheit, *İng.* Habit, Custom;

İt. Uso, Consuetudine; *İsp.* Uso, Costumbre) Bir şeye alışmış olma durumu... Düzgünlü koşullarda her zaman yapılana dilediğidir.

ALIŞKANLIK EDİNMEK. (Os. İktisâbı itiyâd, *Fr.* S'habituer, *Al.* Sich gewöhnen, *İng.* To get accustomed, *İt.* Abituarsi, *İsp.* Acostumbrarse) Bir şeyi hep öyle yapmaya alışmak.

ALIŞTIRMA. (Os. Temrin, *Fr.* Exercice, *Al.* Ausübung, *İng.* Exercise, *İt.* Esercizio, *İsp.* Ejercicio) Başkasının bir şeye alışmasını sağlama.

ALIŞVERİŞ. 1. (Os. Muamele, *Fr.* Affaire, Marché; *Al.* Handel, *İng.* Business, Bargain; *İt.* Affare, Negozio; *İsp.* Nogocio, Asunto) Alım satım girişimi... Bu anlamda örneğin "bugün piyasada alışveriş olmadı" denir.

2. (Os. Ahzu itâ, *Fr.* Achat et vente) Alıp satma işlemi.

ALIŞVERİŞ GÖREVLİSİ. (Os. Vekilharç, *Fr.* Intendant, *Al.* Intendant, Haushofmeister, Veralter; *İng.* Steward) Alışverişte bulunmaya yetki verilmiş kişi... Dilimizde genellikle büyük evlerde alışverişle görevlendirilen hizmetliyi dilediğirmek için kullanılır.

ALMA. 1. (Os. Tesellüm, *Fr.* Prendre livraison, *Al.* Abnahme, Übernahme, Empfangnahme; *İng.* Taking-over, Receipt) Kendisine verileni ele geçirme... *Verme* (teslim) deymi karşılaştırmaya kullanılır.

2. (Os. İhraz, *Fr.* Occupation, *Al.* Aneignung, *İng.* Appropriation) Sıhpsız bir malı ele geçirme... Örneğin avlamak böylesine bir ele geçirilmedir. *Bulma* (Lukata)'yla karıştırılmamalıdır.

ALMA ALINDISI. (Os. Tesellüm makbuzu, *Fr.* Avis de réception, *Al.* Rückschein, *İng.* Acknowledgment, *İt.* Avviso di ricevuta, *İsp.* Aviso de recepcion) Teslim alındığını saptayan makbuz.

ALMA SINIRI. (Os. Kabul haddi, *Fr.* Force libératoire, *Al.* Gesetzliches Zahlungsmittel, *İng.* Legal tender) Ufaklık maddensel paralarla yapılan ödemelerde belli bir miktarı aşan ufaklıkları kabul etmeme hakkı... Bu sınır, ülkemizde 6797 sayılı yasayla saptanmıştır. Bu yasaya göre, maddensel paraların alma sınırı, iki buçuk ve bir liralıklarla yirmi beş ve on kuruşluklar için saymaca de-

ALTIN

ğerlerinin elli katı, beş ve bir kuruşluklar için yüz katıdır. Bu sınırı aşan ufaklıkları alacaklı kabul etmeyebilir. Ne var ki mal sandıkları ve devletin veznedarlığını yapan bankalar yasadışı tutulmuştur, eşdeyişle verilen her türlü parayı miktarı ne olursa olsun almak zorundadırlar.

ALTIN. (Os. Zer, Zeheb; *Fr. Or, Al. Gold, İng. Gold, İt. Oro, İsp. Oro*) Doğada az bulunduğundan ötürü para olarak kullanılan ya da devletlerce para karşılığında saklanan madden... Uzun bir süre para olarak kullanılmıştır. Günümüzde de değer ölçütü, gömüleme ve biriktirme aracı olma niteliğini sürdürmektedir.

ALTIN ANAPARASI. (Os. Altın fonu, *Fr. Pool d'or, Al. Goldpool, İng. Gold pool*) Altın fiyatını istikrarda tutmak için sekiz anamalı ülkenin üye olduğu uluslararası kuruluş... Bu kuruluşun anamalı yüzde elisi Amerika'nın, yüzde onu Fransa'nın ve geri kalan yüzde kırkı öteki altı üye ülkenindir.

ALTIN BORÇ BELGİTİ. (Os. Altın bonosu, *Fr. Emprunt-or, Al. Goldscheine, İng. Gold bond*) Borcun ve faizinin altınla ödeneceği koşullanan bono... Paranın değerini kaybetmesi tehlikesine karşı Batı ülkelerinde uygulanmaktadır. Birçok devletlerce (örneğin Fransa) altın bonoları ve altın tahvilleri çıkarılmıştır.

ALTIN ÇUBUK. (Os. Altın külçesi, *Fr. Or en barre, Al. Gold in Barren, İng. Bar gold, İt. Oro in verga, İsp. Oro en barra*) Külçe ya da çubuk biçiminde altın.

ALTIN KARŞILIĞI BORÇ. (Os. Altın mukabilinde istikrâz, *Fr. Emprunt d'or, İng. Borrow of gold*) Altınla ödeme koşuluyla alınan borç.

ALTIN KOŞULU. (Os. Altın şartı, *Fr. Clause-or, Al. Goldklausel, İng. Gold clause*) Borçlunun borcunu ya altınla ya da altın farkı gözönünde tutularak kâğıt parayla ödeyeceğine dair sözleşmeye konulan şart... Altınla ödeme koşuluna *gerçek altın koşulu* (Os. Hakiki altın şartı, *Fr. Clause de monnaie-or, D'espèces d'or; Al. Goldmünzkausel, İng. Gold coin clause*), altın değeri gözönünde tutularak kâğıt parayla ödeme koşuluna *altın değeri koşulu* (Os. Altın kıymeti şartı, *Fr. Clause valeur-or, Al. Goldwertklausel, İng. Gold value clause*) denir.

ALTIN ÖLÇÜNÜ. (Os. Altın esâsı, *Fr. Etalon d'or, Al. Goldwaehrungen, İng. Gold standard*) Paranın altına göre değerlendirildiği sistem.

ALTIN PARA. (Os. Altın sikke, *Fr. Pièce d'or, Al. Goldmünze, İng. Gold coin*) Para olarak kullanılan altın... İ.Ö. 2900 yılından Birinci Dünya Savaşına kadar altın, para olarak kullanılıyordu. Günümüzde de özellikle gömüleme (iddihar) ve süs işlemlerinde kullanılmakta, sarraflarca alınıp satılmaktadır. Altının para olarak kullanılması Birinci Dünya Savaşına kadar sürmüştür. Bu sistemde maddensel ve kâğıt paralar eşit değerdeydi, her ikisiyle de ödeme yapılabilirdi. Birinci Dünya Savaşından sonra külçe altın sistemi yaygınlaşmıştır.

ALTIN PARA ŞİŞKİNLİĞİ. (Os. Altın enflasyonu, *Fr. Inflation d'or*) Altın üretiminin çoğalmasıyla altın değerinde meydana gelen düşme... Mal ve ücret fiyatlarının yükselmesini doğuran bu düşme en tipik örneğini XV. yüzyılda vermiştir. Günümüzde de piyasaya altın sürme yoluyla altının değeri zaman zaman düşürülmekte, ne var ki son çözümlemede daima yükselmektedir.

ALTIN YEDEĞİ. (Os. Altın ihtiyâtı, *Fr. Encaisse d'or, Reserve d'or; Al. Goldvorrat, Goldreserven; İng. Gold reserve, Gold stock; İt. Stock aureo, İsp. Stock de oro*) Merkez bankalarında saklanan yedek altın... Bu yedek, para değerini etkilemek ve gerektiğinde dış ödemelerde kullanılmak üzere saklanır.

AMAÇLAMA. (Os. Kasıt, *Fr. Intention, Al. Vorsatz, İng. Intention, Lâ. Intentio*) Haksız bir sonuç elde etmek için gösterilen irâdeli etkinlik... Borçlar yasasının 41. maddesinin 2. fıkrasında tanımlanmıştır.

AMSTERDAM OKULU. (Os. Amsterdam mektebi, *Fr. Ecole d'Amsterdam, Al. Amsterdam-Schule, İng. Amsterdam school*) İşletme ekonomisi üstünde çalışan Hollandalı economiciler... 1920'lerde Profesör Limperg'in başkanlığında toplanmışlardır. Ekonomiye işletme içi ve işletme dışı olarak ikiye ayırırlar ve ayrı ayrı incelerler.

ANA DÂVÂ. (Os. Aslî dâvâ, *Fr. Action principale, Demande principale; Al. Hauptanspruch, İng. Principal action, Principal claim; Lâ. Actio principalis*) Başka bir dâvâyla ilgisi olmayan dâvâ... Anlaşmazlığın

mahkemeye götürülmesini gerektiren temel dâvâyı dilegetirir.

ANA HESAPLAR. (Os. Aslî hesaplar, *Fr.* Comptes principaux, *İng.* Accounts principal) İkincil hesaplara ayrılabilen temel hesaplar.

ANA İŞLEYİM. (Os. Esas sanâyi, *Fr.* Industrie clef, Industrie de base; *İng.* Basic industry, Key industry) İkincil sanayi dallarına ayrılabilen ya da bir ülkenin temel ürününü işleyen sanayi.

ANALIK KORUNCU. (Os. Analık sigortası, *Fr.* Assurance de maternité, *Al.* Mutterschaftsversicherung, *İng.* Maternity insurance) Belirli sürelerde öncesini ve sonrasını da kapsayan doğum sigortası.

ANA MADDELER. (Os. Mevâdî aslıye, *Fr.* Matériaux principales, *İng.* Principal materials) Herhangi bir üretimde üretilenin ana yapısını meydana getiren işlenmiş ya da işlenmemiş maddeler.

ANAMAL. (Os. Sermâye, *Fr.* Capital, *Al.* Kapital, *İng.* Capital, *İt.* Capitale, *İsp.* Capital) Artık-değer üretmek amacıyla kullanılan değer... Anamal (sermâye) deyimi, ilk çağlarda fâiz karşılığı olarak ödünç verilen para ve malı dilegetiriyordu. Çağdaş medenî hukukta da bu anlamda kullanılmakta ve *anapara* (Os. Re'sûlmal'yı) dilegetirmektedir. Klâsik ekonomide, elde edilmiş olan her türlü *zenginlik* (Os. Servet)'i dilegetirir, gelir elde etmek için işletilebilecek her türlü mal ve paradır. Ticaret hukukunda, bir girişime ya da ortaklığa yatırılan her türlü mal ve parayı dilegetirir. Anonim ortaklıklarda üç anlamda kullanılmaktadır: 1. Ortaklığın kuruluşu sırasında kurucuların ya da ortakların vermeyi yükümlendikleri para ve her türlü hakları dilegetirir. 2. Ortaklık statüsünde dilegetirilen ve birbirine eşit paylara bölünmüş olan önceden saptanmış saymaca anamalı dilegetirir. 3. Ortaklığın kullanılan ya da kullanılmaya hazır (fiilî) varlığını dilegetirir.

ANAMALA EKLEMEK. (Os. Sermâyeye ilâve etmek, *Fr.* Joindre au capital, *Al.* Zum Kapital schlagen, *İng.* To capitalize, *İt.* Giungere al capitale, *İsp.* Anadir al capital) Artık-değerin bir bölümünün tüketime ayrılarak öbür bölümünün anamala katılması.

ANAMAL ARTIĞI. (Os. Sermâye fazlası, *Fr.* Excédent de capital, *İng.* Capital surplus)

Ortaklık ya da girişim statüsünde saptanan anamaldan daha çok toplanan anamal.

ANAMAL BAĞLAMA. (Os. Sermâye tahsisi, *Fr.* Apporter des fonds, *Al.* Kapital einlegen, *İng.* To invest capital, *İt.* Apportare capitali, *İsp.* Aportar capital) Anamalı herhangi bir girişime özgü kılma.

ANAMALCI. (Os. Sermâyedâr, Kapitalist; *Fr.* Capitaliste, *Al.* Kapitalist, *İng.* Capitalist, *İt.* Capitalista, *İsp.* Capitalista) Üretim araçları ve bundan ötürü de anamal sâhibi.

ANAMALCI DOLAŞIM. (Os. Kapitalist tedâvül, *Fr.* Circulation capitaliste) Anamalin döngüsel devimi... Her bireysel anamalin döngüsel bir dolaşımı vardır: Para olarak ortaya çıkar, mallaşır, yeniden paraya dönüşür. Örneğin önce parayla iş araçları ve emek-güçleri satın alınır, para başka ellere geçer. Sonra üretime başlanır, para üretim giderlerine harcanır, mal biçimine girer. Üretim sonunda elde edilen mal gene parayla satılır, eşdeyişle parayla değiştirilir. Bu dolaşım sürecinde para-anamal daha büyümüş olarak geriye döner ve dolaşım döngüsünü kapatır.

ANAMALCILIK. (Os. Kapitalizm, Sermâyecilik; *Fr.* Capitalisme, *Al.* Kapitalismus, *İng.* Capitalism, *İt.* Capitalismo) Üretim araçları sâhiplerinin üretim araçlarından yoksun bulunanlara artık-değer ürettirdikleri sosyo-ekonomik düzen... Ekonomi edebiyatında *anamalculuk* deyimleriyle anlamdaş olarak *özel teşebbüs*, *liberal sistem*, *piyasa ekonomisi*, *serbest ticaret*, *rekabet sistemi*, *karma ekonomi* vb. gibi deyimler de kullanılmaktadır.

ANAMALCILIKTAN ÖNCE. (Os. Sermâyecilikten evvel, *Fr.* Pré-capitaliste) Anamalcılıktan önceki sosyo-ekonomik dönem.

ANAMALCI SIKIDÜZEN. (Os. Kapitalist disiplin, Sermâyeci zapturapt; *Fr.* Discipline capitaliste) Artık-değer üretimini gerçekleştirmek için uyulması gerekli teknik ve yönetsel anamalcı kuralları.

ANAMAL DEVİNİMLERİ. (Os. Sermâye hareketleri, *Fr.* Mouvement des capitaux, *Al.* Kapitalverkeer, *İng.* Capital movements) Anamalin kârlı bulunduğu alanlara geçmesi... Bu geçiş, bir girişimden ötekine olduğu gibi bir ülkeden ötekine de olabilir.

ANAMAL GEÇİNCESİ. (Os. Sermâye bütçesi, *Fr.* Budget de capital, *Al.* Kapitalauf-

ANAMAL HESÂBI

wendungen, *İng.* Capital budget) Bütçenin yatırım harcamaları bölümü... *Yatırım bütçesi* de denir. Bu deyimler, yatırım harcamalarının yürürlüklü (cârî) harcamalardan ayırır.

ANAMAL HESÂBI. (Os. Sermâye hesâbı, *Fr.* Compte de capital, *Al.* Kapitalkonto, *İng.* Capital account, *İt.* Conto capitale, *İsp.* Cuenta capital) Bir girişimde ya da bir ortaklıkta anamalin saptanması için açılan hesap.

ANAMALIN AZALMASI. (Os. Sermâyenin tenâkusu, *Fr.* Diminution de capital, *İng.* Impairment of capital) Zararın anamalla kapatılması durumunda anamalda meydana gelen eksilme.

ANAMALIN DEĞERSİZLEŞMESİ. (Os. Sermâyenin kıymetsizleşmesi, *Fr.* Dévalorisation de capital) Anamalin aşırı birikiminden doğan değersizleşme... Anamal, aşırı birikimle, elde edilmek istenen kârın artık elde edilememesi anlamında değersizleşir.

ANAMALIN MARJİNAL VERİMLİLİĞİ. (Os. Sermâyenin nihâî müsmiriyeti, *Fr.* Productivité marginale du capital, *Al.* Grenzproduktivitaet des Kapitals, *İng.* Marginal productivity of capital) Üretim etmenlerinin niceliklerinde hiç bir artış bulunmadığı halde sadece anamal birimlerinin artışı nedeniyle elde edilen verim.

ANAMALIN MERKEZLEŞMESİ. (Os. Sermâyenin temerküzü, *Fr.* Centralisation du capital, *Al.* Zentralisation des Kapitals) Anamalin giderek daha az sayıda ellerde toplanma eğilimi.

ANAMALI PAY BELGİTLERİNE BÖLÜNMÜŞ SINIRSIZ SORUMLU ORTAKLIK. (Os. Sermâyesi eshama münkasem komandit şirket, *Fr.* Société en commandite par action, *Al.* Kommanditgesellschaft auf Aktien, *Aktienkommanditgesellschaft*) Sınırlı sorumlu ortakların anamallarının hisse senetlerine bölündüğü komandit şirket... Komandit şirketlerin özel bir biçimidir.

ANAMAL KAÇIRILIŞI. (Os. Sermâye kaçırılışı, *Fr.* Contrebande de capitaux, *İng.* Hot money) Anamalin yabancı ülkelere kaçırılması... Anamal kaçırılışının başlıca nedeni, değeri düşürülmüş ulusal parayla değeri yükseltilmiş yabancı para arasındaki değer far-

kından yararlanmaktır. Bundan başka yurt ekonomisine duyulan güvensizlik ve yabancı ülkelere kazancın kolaylıkları da anamal kaçırılışını destekler.

ANAMAL KAÇIŞI. (Os. Sermâye kaçışı, *Fr.* Evasion de capitaux, *Fuite de capital*; *İng.* Flight of capital) Anamalin kârlı bulunduğu alanlara ve yabancı ülkelere kaçışı... Anamal, hiç bir zaman ulusal çıkarlarla ilgili değildir, onu iten ya da çeken her zaman kâr etmenidir, bu yüzden de "anamallar kozmopolittir" denir. Anamalin yabancı ülkelere kaçışı, yabancı eshâm ve tahviller almak yoluyla da olur.

ANAMAL KATSAYISI. (Os. Sermâye hâsıla nispeti, *Fr.* Coefficient de capital, *Al.* Kapitalkoeffizient, *İng.* Capital coefficient) Her yatırım biriminin gelirden sağladığı artış... Örneğin her yüz liralık anamal yatırımı yirmi beş liralık gelir artışı sağlıyorsa anamal katsayısı 4'tür.

ANAMAL KORUNCU. (Os. Sermâye sigortası, *Fr.* Assurance de capitaux, *Al.* Summenversicherung, *İng.* Capital insurance) Anamalı güvence altına alan sigorta... Bu, bir gelir sigortası biçiminde de olabilir.

ANAMALLAŞTIRILMIŞ DEĞER. (Os. Sermâyeleştirilmiş kıymet, *Fr.* Valeur capitalisée, *Al.* Kapitalisierter Wert, *İng.* Capitalized value) Yıllık kazancın anamal fâizine bölünmesiyle elde edilen değer.

ANAMALLAŞTIRMA. (Os. Sermâyeleştirme, Kapitalizasyon; *Fr.* Capitalisation, *Al.* Kapitalisierung, *İng.* Capitalization) Elde edilen kârın anamala eklenmesi... Bu deyim, emekli sandıklarının emekli ödentilerini emeklilik süresi doluncaya kadar işletmeleri ve emeklilik maaşlarını bu işletmeden elde ettikleri kazançtan ödemeleri anlamında da kullanılmaktadır.

ANAMAL MALLARI. (Os. Sermâye emvâli, *Fr.* Biens de capital, *Al.* Kapitalgüter, *İng.* Capital goods) Üretimde kullanılmak için üretilen mallar... *Üretim malları* da denir. Örneğin ısınmak için kullanılan yakıt bir tüketim malı, bir makineyi işletmek için kullanılan yakıt bir üretim malıdır.

ANAMAL ORTAKLIKLARI. (Os. Sermâye şirketleri, *Fr.* Société de capitaux, *Al.* Kapitalgesellschaft, *İng.* Company with liability,

Limited to its capital) Kooperatif, anonim, hisseli komandit ve limited şirketler... Âdî komandit ve kollektif şirketler dışındaki şirketler bu adla da anılırlar.

ANAMAL PAY BELGİTİ. (Os. Sermâye hisse senedi, *Fr.* Action de capital, *Al.* Aktienkapital, *İng.* Capital share) Hisse senedi.

ANAMAL PAYI. (Os. Sermâye hissesi, Apor; *Fr.* Apport, Apport social; *Al.* Einlage, Kapitaleinlage; *İng.* Contribution, Introduction) Ortaklığın kuruluşu sırasında kurucuların ve ortakların başlangıç anamalı oluşturmak için vermeyi yükümlendikleri her türlü değer... Para, mal, mülk, hisse senedi, alacak senedi vb. olabilir.

ANAMAL PAZARI. (Os. Sermâye piyasası, *Fr.* Marché financier, *Al.* Kapitalmarkt, *İng.* Capital market) Hisse senetleriyle bonoların alınıp satıldığı pazar.

ANAMALSIZ ORTAKLIK. (Os. Sermâyesiz şirket, *Fr.* Société mutuelle, *İng.* Mutual society) Tüm kazancının ortaklarınca paylaşıldığı şirket.

ANAMAL SÖNÜMÜ. (Os. Sermâye amortismanı, *Fr.* Amortissement du capital, *İng.* Return of capital) Ortaklık anamalı oluşuncaya kadar ortaklığın kârından ayrılan ve anamala katılan para.

ANAMAL TÜKETİMİ. (Os. Sermâye istihlâki, *Fr.* Réduction du l'actif, *Al.* Kapitalauswertung, *İng.* Capital consumption) Bir girişimin ya da ortaklığın anamalında çeşitli nedenlerle gerçekleşen eksilme... Hisse senetlerinin borsada değer kaybetmesi, mallarının eskimesi ya da kullanımdan kalkması ya da bozulması vb. gibi nedenlerle olabilir.

ANAMAL VERGİSİ. (Os. Sermâye vergisi, *Fr.* Impôt sur le capital, *Al.* Kapitalsteuer, *İng.* Capital tax) Servetin üretimde kullanılan bölümünden alınan vergi... Sadece adı bulunan ve hiç bir ülkede kullanılmayan bir vergi türüdür. Bu türün hemen hemen hiç kullanılmayan bir başka çeşidi de *anamal kazançları vergisi* (Os. Sermâye vâridâtı vergisi, *Fr.* Impôt sur les plus-values, *Al.* Kapitalertragssteuer, *İng.* Capital gains tax)'dir.

ANAMAL VERMEK. (Os. Sermâye vermek, Kapitalize etmek; *Fr.* Capitaliser, *Al.* Kapitalisieren, *İng.* To capitalize, *İt.* Capitalizzare,

İsp. Capitalizar) Bir girişimin parasal yükünü yükümlenmek.

ANAMAL VE ÜREMLERİ. (Os. Sermâye ve fâizleri, *Fr.* Principal et intérêt, *Al.* Kapital und Zinsen, *İng.* Principal and interest, *İt.* Capitale ed interessi, *İsp.* Principal e intereses) Anapara ve onun getirdiği ya da getireceği fâizler.

ANAMAL YATIRIMI. (Os. Sermâye yatırma, *Fr.* Placement de fonds, *Al.* Kapitalanlage, *İng.* Investment capital, *İt.* Investimento di capitale, *İsp.* Colocacion de capital) Herhangi bir girişime para bağlama.

ANAMAL YOĞUNLUĞU. (Os. Sermâye kesâfeti, *Fr.* Intensité du capital, *Al.* Kapitalintensitaet, *İng.* Capital intensity) Anamalin emek etmenine oranı... Anamalcı ekonomide anamal, bir üretim etmeni (faktörü) sayılır. Bu bakımdan ne kadar emeğe ne kadar anamal gerektiği titizlikle hesaplanır. Örneğin geribıraktırlmış ülkelerde anamalcı ekonomiler, anamal yoğunluğunun düşük tutulmasını, eşdeyişle az anamalla çok emek tüketilmesini önerirler.

ANANIN ÇALIŞTIRILMASI YASAĞI. (Os. Annenin istihdâmı memnuiyeti, *Fr.* Prohibition de travail en cas maternité, *İng.* Working prohibition on maternity case) Doğumdan önce ve sonrasını kapsayan belli sürelerde kadının çalıştırılması yasağı... Kimi ülkelerde iş yasalarıyla saptanmıştır.

ANA ORTAKLIK. (Os. Ana şirket, *Fr.* Société mère, *Al.* Muttergesellschaft, *İng.* Parent society) Kendisine bağlı birçok ortaklıkları denetimi altında tutan ortaklık... Ana şirkete bağlı şirketler ayrı tüzel kişilik taşıyabilirler. Değişik işkollarında iş yapan ortaklıkları malsal denetimi altında tutan ana şirkete *holding* denir.

ANAPARA. 1. (Os. Sermâye, *Fr.* Capital) Üretime ve girişime yatırılan para... Bu anlamda *anamal* deyimiiyle anlamdaş olarak da kullanılmaktadır.

2. (Os. Re'sülmâl, *Fr.* Capital, *Al.* Kapital, *Hauptsumme*; *İng.* Capital, Principal; *Lâ.* Caput, Sors) Ödünç verilen ve fâiz getiren para... Bir borcun fâiz, temettü vb. gibi nedenlerle eklenmiş bölümleri çıkarıldıktan sonra geriye kalan temel bölümünü dile getirir. Borç verme işlemi dışında da kullanılır, örneğin cezalı bir verginin de ana-

ANA TECİMEVİ

parası vardır, verginin ceza bölümü çıkarıldıktan sonra kalan ve cezaya esas olan bölümüdür.

3. (Os. Fon, Zemîn; *Fr.* Fonds, *Al.* Fonds, *Kapital*; *İng.* Funds, *Assets*; *İt.* Fondi, *İsp.* Fondos, *Lâ.* Caput, *Sors*) Taşınmaz ve cisimsel olmayan taşınır mallarla belli bir amaçla elde tutulan para... Belli bir iş için bir fon ayırmak, o işe para yatırmak demektir. *Devlet fonu* deyimi de devlet yatırımlarını dilegetirir. İşletilen bir toprak da fondur, bu anlamda fonu artırmak işletilen toprağa yeni topraklar katmak demektir. Cisimsel olmayan kira hakkı, ihtirâ berâtı, ticaret unvânı vb. gibi haklar da birer fondur. Daha geniş bir anlamda örneğin bir kitaplıktaki elyazmaları da fon deyiminin kapsamına girer.

ANA TECİMEVİ. (Os. Ana ticarethâne, Ticarethâne merkezi; *Fr.* Maison principale, Bureau de commerce; *Al.* Mutterhaus, Stammhaus; *İng.* Chief house, Trade office; *İt.* Casa principale, Casa madre; *İsp.* Casa principal, Casa madre) Dalları bulunan bir ticaret girişiminin yasal ve hukuksal merkezi.

ANA TÜZÜK. (Os. Esas nizâmname, *Fr.* Statut, *Al.* Statut, *Satzung*; *İng.* Statute, *İt.* Statuto, *İsp.* Estatuto, *Lâ.* Statutum) Tüzel kişilerin kuruluş amaçlarını, haklarını, yetkilerini ve yönetim biçimlerini saptayan sözleşme... Kısaca *tüzük* de denir. Nitekim Medenî Kanunun 47, 49 ve 53. maddelerinde *nizâmname*, Ticaret Kanununun 280. ve 292. maddelerinde *esas mukavelenâme* deyimleri kullanılmıştır. Başka yasalarda sadece *mukavelenâme* deyimi de kullanılmıştır. Bu deyim, anonim şirketlerde kullanıldığı gibi tüzel kişiliği olmayan ihrâcât ve ithalât birliklerinin, kamu iktisadî teşekküllerinin statüleri için de kullanılmaktadır.

ANAVATAN ANAMALCILIĞI. (Os. Metropol kapitalizmi, *Fr.* Capitalisme métropolitain) Sömürge ya da yarı sömürgeye bağlı olduğu sömürge ülke anamalcılığı.

ANAYASA. (Os. Teşkilâtı esâsiye kanunu, *Fr.* Constitution, *Loi constitutionnelle*, *Loi organique*; *Al.* Verfassung, *Staatsgrundgesetz*, *Verfassungsgesetz*; *İng.* Constitution) Devlet ve hükümetin rejimini, temel kurumlarının yapılarını, halkının hak ve yetkilerini saptayan yasa... Kural olarak hiç bir yasa anayasaya aykırı olamaz, anayasaya aykırı olarak çıkarılan yasaları anayasa mahkemesi

yürürlükten kaldırır. Kimi ülkelerde anayaların değiştirilmeleri özel biçimlere bağlıdır. İngiltere ve Macaristan gibi kimi ülkelerdeyse herhangi bir yasanın değiştirilme ya da yürürlükten kaldırılması gibi işlem görülür.

ANAYASALAR. (Os. Esas teşkilât kanunları, Kavânini teşkilâtı esâsiye; *Fr.* Lois fondamentelles, *Lois constitutionnelles*; *Al.* Verfassungsgesetze, *Staatsgrundgesetze*; *İng.* Constitutional laws) Birçok ülkelerin anayasaları.

ANDAÇ. (Os. Muhtıra defteri, *Fr.* Agenda, *Brouillard*; *Al.* Agenda, *Notizbuch*; *İng.* Diary, *Jobbook*; *İt.* Prima nota, *Sfogliazzo*; *İsp.* Manual, *Cartapacio*) Her gün gözönünde tutulması gerekli bilgileri hatırlatan takvimli defter... Özellikle çeşitli vergilerin ödeme günlerini ve sürelerini, ilerisi için verilen buluşma gün ve saatlerini vb. hatırlatır. Belli günlerde yapılması gerekli işler önceden o günün yaprağına yazılır.

ANDIÇ. (Os. Muhtıra, *Fr.* Memorandum, *Note*; *Al.* Memorandum, *İng.* Memorandum, *İt.* Memorandum, *İsp.* Memorandum, *Notificación*) Uyarı yazısı.

ANDI GERİÇEVİRME. (Os. Reddi yemîn, *Fr.* Referer le serment, *Al.* Zurückschiebung des Eides) Kendisine yemin etmesi önerilen kişinin yemini hasmının etmesi gerektiğini ilerisürmesi... Hukuksal yargılama yöntemlerindendir.

ANDIRIM. (Os. Kıyâs, *Fr.* Analogie, *Al.* Analogie, *İng.* Analogy, *Lâ.* Analogia) Belli bir olay için verilen yargının benzer bir olaya da uygulanabilmesi... Ancak hukuk dâvâlarında geçerlidir, ceza dâvâlarında bu yolla karar verilemez.

ANDIÇİRME. (Os. Tahlif, *Fr.* Assermentation, *Assermenter*; *Al.* Vereidigung, *Beeidigung*; *İng.* To administer an oath) Yemin ettirme... Başkaca bir kanıt bulunmadığı durumlarda yargıç tarafından yaptırılabilir.

ANIŞTIRMA. (Os. İmâ, *Fr.* Allusion, *Al.* Andeuten, *Anspielen*; *İng.* Allusion, *Allude*; *İt.* Allusione, *Alludere*; *İsp.* Alusion, *Aludir*) Bir şeyi açıkça söylemeyip üstü kapalı anlatma.

ANLAŞMA. (Os. İtilâf, *Fr.* Convention, *Arrangement*, *Entente*, *Accord*; *Al.* Konvention,

Abkommen, Übereinkommen, Vertrag, Verstaendigung, Übereinkunft; *İng.* Convention, Understanding, Agreement, Treaty, Pact, Capitulation, Protocol; *İt.* Convenzione, Accordo; *İsp.* Acuerdo, Ajuste, Arreglo; *Lâ.* Conventio, Pactio, Pactum) Düşünce ve amaç bakımından birleşip uyuma... Tecimsel alanda yazılı anlaşmalara *sözleşme* (Os. Akit, Mukavele) denir. Ekonomi alanında rekabeti ortadan kaldırarak tekel durumu yaratmak için eşgüdüm sağlayan firmaların *anlaşma* (Os. Muhâdenet, *Fr.* Entente)'larına da *kartel* denir. Devletler arasında yapılan anlaşmalar da *antlaşma* (Os. Muâhede) deyimiyle dilegetirilir. Anlaşma, çok geniş anlamalı bir terimdir, *uyuşma* (Os. Mutâbakat) ve *onama* (Os. Muvâfakat)'yı da kapsar.

ANLAŞMALI BİLDİRMELİK. (Os. Ahdi tarife, *Fr.* Tarif contractuel, *İng.* Contractual tariff) Devletler arasındaki gümrük anlaşmaları gereğince yapılan anlaşmalı ülkelere özgü özel gümrük tarifesi.

ANLAŞMALI ÜCRET. (Os. Ecri müsemma, *Fr.* Prix convenu, Prix stimulé; *Al.* Vereinbarter Vergütung, *İng.* Agreed price, *Lâ.* Pactum pretium) Taraflar arasında önceden anlaşarak saptanan ücret... Örneğin bir ev böyle kiralanır, bir hizmetçi böyle tutulur.

ANLAŞMALI ÜLKE. (Os. Memâliki itilâfiye, *Fr.* Pays contractant, *İng.* Contracting country) Bir başka ülkeyle arasında ticaret anlaşması bulunan ülke.

ANLAŞMALI ÜLKELER TECİMİ. (Os. Memâliki itilâfiye ticareti, *Fr.* Échanges bilatéraux, *Al.* Bilateral Handel, *İng.* Bilateral trade) İki ülkenin anlaşarak gereksedikleri malları takas etmeleri... Böylelikle yapılan ticarete *bilateralizm* (ikiyanlılık) denir. Mal malla değiştirilir ve dünya pazarlarında satılamayan mallar da elden çıkarılmış olur.

ANLAŞMAZLIK. (Os. İhtilâf, *Fr.* Litige, Différent, Conflit, Divergence; *Al.* Streit, Streitigkeit, Konflikt, Rechtsfall; *İng.* Dispute, Difference, Quarrel, Difference of opinions; *Lâ.* Lis, Litigium, Iurgium, Controversia) Tarafların düşünce, dilek ve görüşleri arasındaki uyuşmazlık... *Anlaşma* deyiminin karşıtıdır. Hukuk açısından *çekişme* (Os. Nizâ) deyimiyle anlamdaştır. Anlaşmazlık görüşmeyle çözümlenemezse *kavga* (Os. Münâzaa)'ya dönüşür ve dâvâ konusu olur. Mahkemeler arasındaki görev ve yetki anlaşmazlıkları da bu deyimle dilegetirilir.

ANLAŞMAZLIK MAHKEMELERİ. (Os. İhtilâf mahkemeleri, *Fr.* Tribunal des conflits, *Al.* Kompetenzkonfliktsgeschichtshof) İdârî kazâyı adli kazâ arasındaki görev anlaşmazlıklarını çözümleyen mahkemeler.

ANLATIM. (Os. İfâde, *Fr.* Enonciation, *Al.* Anführung, *İng.* Statement, *İt.* Enunciazione, *İsp.* Enunciacion) Bir konuyu söz ya da yazıyla bildirme.

ANLATMAK. (Os. İfâde etmek, *Fr.* Enoncer, *Al.* Anführen, Lauten; *İng.* To state, To run; *İt.* Enunciare, Essere dire; *İsp.* Enunciar) Bir konuyu söz ya da yazıyla bildirmek... Bu anlamda *bildirmek* (Os. Beyân etmek, *Fr.* Expliquer, *Al.* Auseinandersetzen, *İng.* To explain, *İt.* Spiegare, *İsp.* Explicar) deyimini de kullanılır.

ANLIK İŞBIRAKIMI. (Os. Âni grev, *Fr.* Grève spontanée, *Al.* Spontaner Streik, *İng.* Spontaneous strike) İşçilerin işverene haber vermeden birdenbire işi bırakmaları... Ülkemizde yasayla yasaklanmıştır, Fransa'da işverene haber verme zorunluğu sadece kamu işlerinde çalışan işçiler içindir, bunların dışındaki işçiler birdenbire ve işverene haber vermeksizin grev yapabilirler.

ANLIK KURULUŞ. (Os. Âni tesis, *Fr.* Constitution spontanée, *Al.* Simultangründung, *İng.* Simultaneous organization) En az beş kişinin anlaşarak ve yükümlendikleri ortaklık anamalıının yüzde yirmi beşini bir bankaya yatırarak birdenbire bir anonim şirket kurmaları... Böyle bir kuruluş, Türk Ticaret Kanununa göre Ticaret Bakanlığının iznine bağlıdır.

ANLIK ÜREM. (Os. Âni fâiz, *Fr.* Intérêt instantané, *Al.* Augenblicksverzinsung, *İng.* Call rate) Anamalı belli bir zaman bölümü içinde getireceği fâiz.

ANT. (Os. Yemin, *Fr.* Serment, *Al.* Eid, *İng.* Oath, *İt.* Giuramento, *İsp.* Juramento, *Lâ.* Iure iurandum) Kutsal bilinen bir sözü ilerisürerek bir olayı doğrulama... Hukuk açısından yemin eden, yasada belirtilmiş sözleri söylemek zorundadır. Kişisel dürüstlük var sayımına dayanan bir sözveristir. Çağdışı olmakla beraber çağdaş hukukta da yer almıştır.

ANTLA İNANDIRMAK. (Os. Yeminle temin etmek, *Fr.* Affirmer par serment, *Al.*

ANTLAŞMA

Beschwören, *İng.* To confirm by oath, *İt.* Confermare con giuramento, *İsp.* Afirmar bajo juramento) Yemin ederek doğrulama.

ANTLAŞMA. (Os. Muâhede, *Fr.* Traité, Contrat, Convention; *Al.* Staatsvertrag, Wölkerrechtlicher Vertrag, Abkommen, Vertrag; *İng.* Treaty, Contract, Agreement; *İt.* Trattato, Contrato, Convenzione; *İsp.* Tratado, Contrato, Convencion; *Lâ.* Foedus, Pactio) Devletler arasında hukuksal sonuçlar elde etmek için düzenlenen sözleşme.

ANTLAŞMALI DEĞİŞTOKUŞ. (Os. Ahdî takas, *Fr.* Compensation contractuelle, *İng.* Contractual compensation) Devletler arasındaki antlaşmalar gereğince yapılan mal değişimi.

ANTLAŞMALI GÜMRÜK BİLDİRMELİĞİ. (Os. Ahdî gümrük târifesi, *Fr.* Tarif contractuel en douane) Anlaşmalı târife.

ANTLAŞMAYA BAĞLILIK. (Os. Ahde vefâ, *Fr.*, *Al.*, *İng.*, *Lâ.* Pacta sunt servanda) Devletlerin imzaladıkları sözleşmelere uyma zorunluluğu... Devletlerarası hukukun temel kuralıdır.

ANTLI. (Os. Yeminli, *Fr.* Assermenté, *Al.* Beeidet, *İng.* Sworn, *İt.* Giurato, *İsp.* Giurado) Yemin ettirilmiş kişi.

ANT ÖNERİSİ. (Os. Yemin teklifi, Yemin tevcihi; *Fr.* Déferer le serment, *Al.* Eideszuschiebung) Hukuk dâvâsında taraflardan birine yemin etmesi gerektiğinin bildirilmesi.

ANTTAN KAÇINMA. (Os. Yeminden imtinâ, *Fr.* Refus de serment, *Al.* Eidesverweigerung) Kendisinden yemin etmesi istenilen kişinin yemin etmekten çekinmesi... Türk hukukuna göre yemin konusunun doğru ve gerçek sayılmasını gerektirir.

ANT VERDİRME. (Os. Yemin ettirme, Tahlif; *Fr.* Prestation de serment, *Al.* Beeidigung, *İng.* Taking the oath, *İt.* Prestazione di giuramento, *İsp.* Prestacion de juramento) Bir kişiye sözlerinin doğruluğunu saptamak için yemin ettirme.

ANT VERME. (Os. Yemin etme, *Fr.* Prêter serment, Jurer, Assermenter; *Al.* Eidesleistung bestaetigen, Beeiden, Schwören, Einen Eid leisten; *İng.* To swear, To take an oath; *İt.* Prestare giuramento, Giurare; *İsp.* Pres-

ter juramento, Jurar, Giuramentar) Sözlerinin doğruluğunu pekiştirmek için yemin etme.

ARA AKÇALAMA. (Os. Mutavassıt finansman, *Fr.* Financement intermédiaire, *Al.* Zwischenfinanzierung, *İng.* Intermediate financing) Üretim sırasında beliren bir gereksinimin karşılanması için yatırılan para... Örneğin yeni keşfedilen bir makine alınması gerekebilir. Bu para ya dağıtılmamış kârlardan, ya yeni hisse senedi çıkararak ya da kredi yoluyla sağlanır.

ARABULUCU. (Os. Tarafsız hakem, *Fr.* Médiateur, *Al.* Vermittler, *İng.* Mediator) İş yasalarına göre işçilerle işverenler arasında uzlaşma sağlamak için seçilen kişiler... Bu anlamda *yargıcı* (Os. Hakem, *Fr.* Arbitre) deyimini de kullanılır. Türk iş yasaları *tarafsız aracı* deyimini kullanmıştır. Gerçekte bu kişiler hiç de tarafsız değildir, çünkü birini işveren ve öbürünü işçiler seçer, üçüncü arabulucuyu da işçilerin ve işverenin seçtiği ilk iki arabulucu seçer. İlk iki arabulucu üçüncüyü seçmekte anlaşamazlarsa bu seçimi iş mahkemesi yapar. Üç kişilik arabulucular kurulunda kararlar çoğunlukla verilir.

ARABULUCULUK. (Os. Tahkim, *Fr.* Arbitrage, *Al.* Schiedsverfahren, Schiedsgerichtsbarkeit; *İng.* Arbitration) Herhangi bir anlaşmazlığın çözümünü hakeme bırakma.

ARABULUCULUK KARARI. (Os. Tahkim kararı, *Fr.* Jugement arbitral, Sentence arbitral; *Al.* Schiedsgerichtliches Gutachten, *İng.* Award, *İt.* Sentenza degli arbitri, *İsp.* Decision arbitral) Arabuluculuk için verilen karar ve arabulucuların kararı.

ARABULUCUULK KOŞULU. (Os. Tahkim şartı, *Fr.* Clause compromissoire, *Al.* Schiedsgerichtsklausel, Sciedsklausel; *İng.* Arbitration clause) Anlaşmazlıkların arabulucuyla çözümleneceği yolunda önceden sözleşmeye konulan koşul.

ARACI. 1. (Os. Mutavassıt, *Fr.* Intermédiaire, Revendeur; *Al.* Vermittler, Makler, Mittelperson, Zwischenhaendler; *İng.* Middleman, Intermediary; *İt.* Intermediario, *İsp.* Intermediario) İki taraf arasındaki bir ticaret işini kolaylaştıran kişi... Özellikle üretici ve tüketici arasındaki araçları dilegetirir.

2. (Os. Simsar, *Fr.* Courtier, Agent de change; *Al.* Makler, Effektenmakler; *İng.*

Broker, Jobber, Stock broker; *İt.* Sensale, Mediatore d'effetti publici; *İsp.* Corredor publicas) Ticaret işlerinde aracılık eden kişi... *Komisyoncu* deyimiyile anlamdaştır. Dilimizde özellikle ev alımsatımı ve kiralınması işlerinde aracılık edenleri dilegetirir. Borsa işlerinde aracılık edenlere de Türkçeleştirilmiş bir deyimle *kurtiye* denir. Bu anlamda *tellâl* deyimiyile anlamdaş olarak da kullanılır.

3. (Os. Tellâl, *Fr.* Courtier de commerce, *Al.* Handelsmakler, *İng.* Broker, *İt.* Sensale di commercio, *İsp.* Corredor de comercio) Satışlarda aracılık eden kişi... Belli anlamalarda *simsar* ve *komisyoncu* deyimleriyle anlamdaştır. Özelliği, sadece satışlardaki aracıyı dilegetirmesidir. Dilimizde özel bir anlamı da var; Herhangi bir şeyi halka duyurmak için bağırın kişiyi dilegetirir. Eskiden başkaca duyuru araçları bulunmadığından sokaklarda, çarşılarında, meydanlarda tellâl bağrılırdı. Hukuksal anlamda, taraflardan hiç birine temsilci, vekil, memur, hizmetli ya da acente gibi bir nitelikte bağlı olmaksızın ücret karşılığında sözleşmelerin yapılması konusunda aracılık edenleri dilegetirir. Ticaret işlerine özgü sözleşmelerin yapılmasında aracılık edenlere *ticaret tellâlî*, borsa işlerinde aracılık edenlere *borsa tellâlî* denir.

ARACI BORÇLANIMI. (Os. Emtea kefâleti, *Fr.* Ducreire, *Al.* Delkredere, *İng.* Delcredere) Bir malı satana karşı satışı yapan aracının satış parasının ödeneceğine kefil olması ve bundan ötürü komisyondan ayrı olarak aldığı ücret... Ticaret yasasının 867. maddesinde tanımlanmıştır.

ARACIDAN YARARLANMA. (Os. Mutavassıttan istifade, *Fr.* Se servir d'un intermédiaire, *Al.* Sich einer Vermittlung bedienen, *İng.* To avail one's self of an agency, *İt.* Servirsi di una mediazione, *İsp.* Servirse de una mediacion) Herhangi bir alışverişte aracı kullanma.

ARACILIK. 1. (Os. Tavassut, *Fr.* Intervention, *Al.* Ehreineintritt, Wechselintervention, Intervention; *İng.* Intervention, *İt.* Interven-to, *İsp.* Intervencion) Aracı olma... *Aracı* deyiminin bütün anlamlarında kullanılır: Devletler hukuku terimi olarak devletler arasındaki anlaşmazlıklarda da kullanılır, devletler arasındaki anlaşmazlıklarda (*Fr.* Bons offices, *Al.* Gute Dienste, *İng.* Good offices) deyimleri yeğlenmektedir.

2. (Os. Vekâleti ticâriye, *Fr.* Agence) Ticaret kurumlarının bir dalı... Bu anlamda daha çok *acente* ve *acentelik* deyimleri kullanılmaktadır.

ARACILIK EDEN. (Os. Tavassut eden, *Fr.* Intervenent, *Al.* Intervenient, Honorant; *İng.* Intervening party, Acceptor for the honour; *İt.* Interveniente, *İsp.* Interveniente) Aracılık işini gören.

ARACILIK ETMEK. (Os. Tavassut etmek, *Fr.* S'interposer, *Al.* Vermitteln, *İng.* To interpose, *İt.* Intramettere, *İsp.* Entremeterse) Aracılık işi görmek.

ARACILI ONAMA. (Os. Bittavassut kabul, *Fr.* Acceptation par intervention, *Al.* Ehrenannahme, Ehrenakzept; *İng.* Acceptance for honour, Acceptance supro protest; *İt.* Accettazione per intervento, *İsp.* Aceptacion por el honor) Bir poliçenin alıcısı tarafından kabul ya da ödenmemesi durumunda başka birinin o poliçe tutarını süresinde ödemeyi kabul etmesi.

ARACILI ONAYAN. (Os. Bittavassut kabul eden, *Fr.* L'accepteur par intervention, *Al.* Ehrenakzeptant, *İng.* Acceptor for honour, *İt.* Accetante in onore, *İsp.* Aceptante por intervencion) Aracılı onamayı yapan.

ARACILI ÖDEME. (Os. Bittavassut tediye, *Fr.* Payement par intervention, *Al.* Ehrenzahlung, *İng.* Payment for honour, Payment supro protest) Bir poliçenin alıcısı tarafından ödenmemesi durumunda üçüncü bir kişinin o poliçe tutarını ödemesi... Bu anlamda *aracılığıyla* (Os. Tavassutu ile, *Fr.* Par intermédiaire, *Al.* Durch Vermittlung, *İng.* Through by the agency, *İt.* Per mezzo, *İsp.* Por medio) deyimiyile kullanılır.

ARACILI ÖDEMEK. (Os. Bittavassut tediye etmek, *Fr.* Payer par intervention, *Al.* Per Intervention zahlen, *İng.* To pay by intervention, *İt.* Pagare per intervento, *İsp.* Pagar por intervencion) Aracılı ödeme işlemi... Bu anlamda *ödememekten ötürü aracılık* (Os. Tediyei ademi kabulden dolayı tavassut, *Fr.* Intervention faute d'acceptation, *Al.* Intervention mangels Akzept, *İng.* Intervention for non-acceptance, *İt.* Intervento in mancanza di accettazione, *İsp.* Intervencion por falta de aceptacion) deyimiyile kullanılır.

ARACILI SATIŞ

ARACILI SATIŞ. (Os. Ankonsinye satış, *Fr. Vente en consignment, Al. Konsignations-geschäft, İng. Sale on consignment*) Herhangi bir malın satılmak üzere aracıya bırakılması... Bu satışlarda satış bedeli, malın yapımcısına mal satıldıktan sonra ödenir. Hukuk açısından mal sahibiyle malın satıcısı arasındaki ilişkiler, satıcının vekil ya da komisyoncu olmasına göre bunlara özgü hukuksal kurallarla düzenlenir. Genel olarak, belli bir kâr ya da komisyon karşılığında malın satılması için aracıya bırakma işlemi *saklama* (Os. Emânet) sayılır.

ARACILI SORGU. (Os. İstinâbe, *Fr. Commission rogatoire, Al. Kommissarische Beweisaufnahme, İng. Rogatory commission*) Görülmekte olan bir dâvâda sorgu ve başkaca hukuksal işlemleri yapmak üzere mahkemenin başka bir mahkemeye ya da kendi üyelerinden birine yetki vermesi... Genellikle mahkemeye uzak bir kentte oturan ve getirilmesi gerekli görülmeyen tanıklara uygulanır.

ARACI MEYVE VE SEBZE SATIMCISI. (Os. Kabzımal, *Fr. Commissionnaire*) Meyve ve sebze üreticileriyle satıcıları arasındaki aracı tüccar... *Kabzımal* deyimi Arapçadır ve *mal alan* anlamındadır, Fransızcadaki *komisyoncu* deyimi sadece bu anlama özgü değildir ve çok daha geniş anlamlıdır. Ülkemizde kabzımallar, meyve ve sebze üreticilerinden malı toptan alıp perakendecilere parça parça satarlar. Hattâ toptan malı parçalamak için bu da yetmez, malı daha küçük parçalara ayırıp işportacı satıcılara vermek için araya bir de *madrabaz*'lar girer.

ARACI ÜCRETİ. (Os. Simsârîye, Tellâliye; *Fr. Courtage, Commission sur le chiffre d'affaires; Al. Umsatzprovision, Maklergebühr; İng. Brokerage, Turnover commission; İt. Provvigione sulla cifra di affari, Sensercia; İsp. Corretaje, Commission sobre la cifra de los negocios*) Aracılı alımsatımlarda aracının aldığı yüzdelik... *Yüzdelik* (komisyon) deyiimiyle anlamaştır.

ARACIYA BIRAKMA. (Os. Ankonsinyasyon, *Fr. En consignment, İng. On consignment*) Herhangi bir malın, bedeli satıldıktan sonra alınmak üzere, aracı satıcıya verilmesi.

ARACI YÜKÜMLÜ. (Os. Mutavassıt mükellef, *Fr. Contribuable intermédiaire, Al. Steuer-*

pflichtiger wegen Vermittlung, İng. Intermediary tax subject) Ödediği vergiyi başkasına aktaran... Örneğin ithalatçılar ödedikleri gümrük vergilerini malın fiyatına ekleyerek tüketiciye aktarırlar. Verginin gerçek yükümlüsü o malı satın alan kişidir.

ARACI YARGIÇ. (Os. Nâib, *Fr. Juge commis, Délégué, Commissaire; Al. Beauftragter Richter, Richterkommissar; Lâ. Judex delegatus, Commissarius*) Aracılı yargılarda aracı olan mahkeme ya da mahkeme üyesi.

ARAÇ. (Os. Vâsita, *Fr. Moyen, Al. Mittel, İng. Means, Instrument; İt. Mezzo, İsp. Medio*) Herhangi bir şeyi elde etmek için kullanılan şey.

ARAÇLI. (Os. Vâıtaltı, *Fr. Indirect, Al. Indirekt, İng. Indirect, İt. Indiretto, İsp. Indirecto, Lâ. Instrumentum*) Araç kullanılarak yapılan.

ARAÇLI OLARAK. (Os. Bilvâsita, *Fr. Indirectement, Al. Indirekt, İng. Indirectly, İt. Indirettamente, İsp. Indirecto*) Araç kullanılarak.

ARAÇLI YÖNETİM. (Os. İnhisâr, Rejî, Emâneten idâre; *Fr. Régie, Al. Regie*) Devletin bir hizmeti kendi sorumluluğu altında gördürmesi... Bizzat devlet tarafından yapıldığı gibi intiyazlı bir şirkete de yaptırılır. Örneğin Osmanlı devleti, tütün ve sigara yapımını böylesine bir şirkete vermişti.

ARAÇSIZ. (Os. Vâsitasız, Bilvâsita; *Fr. Direct, Dépourvu de moyens; Al. Direkt, Unmittelbar, Umbemittelt; İng. Direct, Without resources; İt. Senza mezzi, İsp. Sin medios*) Araç kullanmadan yapılan.

ARA DÂVÂ. (Os. Hâdis dâvâ, *Fr. Demande incidente, Al. Inzident, Zwischenfeststellungsklage; İng. Incidental claim*) Bir dâvânın görülmesi sırasında ortaya çıkan ve o dâvâyla birlikte ya da ondan daha önce çözümlenmesi gereken bağımsız dâvâ... Hukuk yargılamaları yönteminde ana dâvâyla birlikte görülmek üzere dâvâlı tarafından açılan ara dâvâyı *mütekabil dâvâ*, ceza yargılamaları yönteminde *mes'elei müstehire* denir.

ARA DENGELİM. (Os. Ara bilânçosu, *Fr. Balance des comptes intermédiaire, Al. Zwischenbilanz, Interimsbilanz; İng. Interim*

balance) Yıl sonundan önce düzenlenen bilânçolar... Üç aylık, aylık, haftalık, günlük olabilir. Örneğin bankalar üç ayda bir ara bilânçolar düzenlerler.

ARA DİNLENME. (Os. Ara tâtili, *Fr.* Interruption, Pause, Répit; *Al.* Ruhepause, *İng.* Break, Pause, Respite) İşçilere günlük çalışmalarının ortasında yasal olarak verilen dinlenme... Ne var ki bu ara dinlenme, iş süresinden sayılmaz. İşçiler iş sürelerini bu dinlenme dışında tamamlamak zorundadırlar.

ARA İSTEM. (Os. Ara talep, *Fr.* Demande intermédiaire, *Al.* Innerbetriebliche Nachfrage, *İng.* Intermediate demand) Bir malın yapımı için gerekli istemler... Son istemden ayırdetmek için kullanılan bir deyimdir. Örneğin buğday üreticisinin gübre talebi *ara istem*, bizzat buğday talebiyse *son istem*'dir.

ARA KARARI. (Os. Ara kararı, *Fr.* Jugement d'incident, Réponse provisoire; *Al.* Zwischenentscheidung, Zwischenurteil) Dâvânın görülmesi sırasında verilen ve sonucu hazırlayan ya da bir önlemi saptayan karar... Ara kararları ancak esas kararla birlikte temyiz edilebilir, sdece bu kararlar hakkında yasal yollara başvurulamaz.

ARA KATLAR. (Os. Ara tabakalar, *Fr.* Couches intermédiaires) Sınıf niteliği taşımayan toplumsal katlar... Memurlar, subaylar, mühendisler, hekimler, avukatlar, öğretmenler vb. böylesine ara katlardır. Sınıf niteliği taşımazlar, teknik ya da kültürel düzeye gördükleri işe göre birbirlerinden ayrılırlar, alt katlara bölünenleri de vardır, çoğunlukla ücretlidirler. Birtürden (homojen) değildirler.

ARA LİMANI. (Os. Ara limanı, *Fr.* Port intermédiaire, *Al.* Zwischenhafen, *İng.* Intermediate port, Port of call) Geminin yola çıktığı limanla varacağı liman arasındaki limanlar.

ARAMA. (Os. Taharri, *Fr.* Perquisition, *Al.* Durchsuchung, Haussuchung; *İng.* Search, Domiciliary visit; *Lâ.* Scrutatio, Perscrutatio) Bir suçlu tanıtlayacak kanıtların bulunabilmesi için ev, dükkân, depo vb. gibi yerlere girebilme... Yargıç kararıyla yapılabilir. Ancak gecikmesinde sakınca görülen hallerde savcılar ve emniyet görevlileri de bu işlemi yapabilirler.

ARAMA BUYRUĞU. (Os. Taharri emri, *Fr.* Mandat de perquisition, *İng.* Search warrant) Arama yapabilmek için yargıcın verdiği yazılı izin.

ARA MALLAR. (Os. Emvâli mutavassıta, *Fr.* Biens intermédiaires, *Al.* Innerbetriebliche Güter, *İng.* Intermediate goods) Bir malın yapımı için gerekli mallar... Yapım sonunda elde edilen *son mal* (Os. Nihâi mal) 'dan ayırdetmek için kullanılır.

ARAŞTIRMA. (Os. Taharri, *Fr.* Faire des recherches, *Al.* Nachforschung, *İng.* To make researches, *İt.* Far ricerche, *İsp.* Hacer pesquisas) Bir şeyi bulmak için aramak.

ARA TREN DURAĞI. (Os. Ara istasyon, *Fr.* Station intermédiaire, *Al.* Zwischenstation, *İng.* Intermediate station) Trenin yola çıktığı durakla varacağı durak arasındaki duraklar.

ARAYIĞIMLIK. (Os. Antrepo, Ambar; *Fr.* Entrepôt, Dépôt; *Al.* Zollspeicher, Entrepot, Lagerhaus, Wadenlager, Dock; *İng.* Bonded warehouse, Docks reserve, Stock, Store; *İt.* Deposito, Magazzini generali; *İsp.* Deposito, Magazzini generales) Dış ülkelerden gelen malların vergileri ödeninceye kadar gümrükte konuldukları yer.

ARAYIĞIMLIK DİZGESİ. (Os. Antrepo rejimi, *Fr.* Régime de l'entrepôt, Système des entrepôts; *Al.* Zollspeicherwirtschaft, *İng.* Warehousing system) Yabancı malların gümrük vergisi ödemeksizin bir süre saklanabilmesini sağlayan dizge... Bu rejim ya da sistemde malların bekletildiği antrepolar, ülkedışı sayılır. Bu mallar vergi ödeyerek ülkeye girebilecekleri gibi vergi ödemeksizin başka ülkelere de gönderilebilirler.

ARAYIĞIMLIK MALLARI. (Os. Antrepo emvâli, *Fr.* Marchandise immagasiné, *İng.* In bound merchandise) Antrepoda saklanan mallar.

ARD ARDA GELEN. (Os. Mütevâlî, *Fr.* Successif) Parçaları birbirinden sonra gelen.

ARD ARDA VERME. (Os. Mütevâlî teslimât, *Fr.* Livraison successive, *Al.* Sukzessivlieferung, *İng.* Successive delivery, *İt.* Consegnà successiva, *İsp.* Entrega sucesiva) Ard arda ve sürekli olarak mal verme.

ARDILLIK

ARDILLIK. (Os. Halefiyet, *Fr.* Subrogation, *Al.* Surrogation, Rechtsnach folge, Sukzession; *İng.* Subrogation, Transfer of rights; *Lâ.* Subrogatio, Successio) Başkasının yerine geçme... Örneğin kefil, ödediği para oranında alacaklının haklarına *ardıl* (Os. Halef) olur. Hukuk açısından birçok çeşitleri vardır.

ARKADAN. (Os. Zahrında, *Fr.* En arriére, *Al.* Verzögerung, *İng.* Lag) Koşullardaki değişikliğin doğurduğu tepkiler arasındaki zaman ayrılığını dilegetiren deyim... Özellikle İngilizce ve Almancada kullanılan bu deyim örneğin yatırımlardan doğan gelir artışının belli bir zaman geçince görüleceğini belirtir, eşdeyişle bir etkinin tepkisi *arkadan* gelir. Enflasyon, devalüasyon vb. fiyatlara etkisi de böyledir.

ARKA ÜLKE. (Os. Hinterlant, *Fr.* Hinterland, *Al.* Hinterland, *İng.* Hinterland) Ekonomik bir merkeze bağlı olan yerler... Bütün dillerde Almancası kullanılmaktadır. Örneğin Trakya, ekonomik açıdan İstanbul'un hinterlandıdır.

ARMAĞAN. (Os. Hediye, *Fr.* Cadeau, *Présent*; *Al.* Geschenk, Anstandsschenkung; *İng.* Gift, Present; *Lâ.* Munus, Donum) Karşılıksız verilen şey... Hukuk açısından *bağış* (Os. Hibe) niteliğindedir.

ARMAĞANLIK. (Os. Tuhafiye, *Fr.* Bonneterie, *Al.* Kurzwaren, *İng.* Haberdasher) Hediyelik mallar... Çorap, mendil, kurdele, dantel vb. gibi küçük çapta giyim ve süs eşyasını dilegetirir. Bunları satana da *armağanlık satıcısı* (Os. Tuhafiyeci, *Fr.* Bonnetier) denir. Özellikle bu amaçla yapılan birçok mallar vardır, hediyelik eşya yapımı mal yapımının özel bir koludur. Örneğin turistlere satılmak için yapılan bebekler bu tür malardandır. Her ülkenin kendi özelliklerini belirten hediyelik malları vardır.

ARSA. (Os. Arsa, *Fr.* Terrain, *Al.* Bauland, Baugelaende; *İng.* Piece of ground, Plot of land; *Lâ.* Area) Binâlar arasında bulunan ve kamu malı olmayan toprak parçası... Medenî kanuna göre *toprak* (Os. Arâzi) hükümlerine bağlıdır, taşınmaz mallar mülkiyeti konusudur.

ARTAN ARTICILIK. (Os. Mütezâyit müterakkilik, *Fr.* Progrèssivité croissante, *Al.* Zunehmende Progression, *İng.* Increasing

progressivity) Bir sonraki aynı büyüklükteki gelire bir öncekinden daha yüksek oranla konulan vergi... Kimi vergi yasalarında belli bir gelir sınırına kadar artan oranlı vergi, belli sınırı aştıktan sonra azalan oranlı vergi uygulanır.

ARTAN MÂLİYETLER. (Os. Mütezâyit mâliyetler, *Fr.* Coûts croissants, *Al.* Progressivlaufende Kosten, *İng.* Increasing costs) Üretim etmenlerine yapılan harcamaların üretimden daha çok olması durumunda üretilen mal birimi başına mâliyetin artışı... Genellikle gerektiğinden fazla genişleyen işletmelerde gerçekleşir.

ARTAN MÂLİYETLER YASASI. (Os. Mütezâyit mâliyetler kanunu, *Fr.* Loi des coûts croissants, *Al.* Gesetz der zunehmenden Kosten, *İng.* Law of increasing costs) Üretim etmenlerinin niceliklerini artırmakla üretimde ilkin bir artış görüleceğini ve belli bir artışı aştıktan sonra artış oranının gitgide azalacağını ve sifıra kadar düşebileceğini sap-tayan yasa.

ARTEL. (Os. Artel, *Fr.* Artel, *Al.* Artel, *İng.* Artel) Çarlık Rusyasında sanâyi ve tarım kooperatiflerine verilen ad... Deyim Rusçadır ve bütün dillerde kullanılmaktadır.

ARTIK-ÇALIŞMA. (Os. Fazla mesâi, *Fr.* Heures supplémentaires, *Al.* Überstunden, *İng.* Overtime, Overtime hours) İşçilerin ve memurların yasal çalışma süreleri dışında yaptıkları fazla çalışma... Çalıştıranlarca yaptırılır, ek bir ücret ödenir. Ülke olarak işçi ve memurun artık-çalışmayı kabul etmesi gerekirse de yasalarla saptanan durumlarda bu çalışma zorunludur. Emekçilerin fazla çalışmaları patronların yararına, çünkü normal ücretteki düşüşü gizler.

ARTIRIMLI VERGİ. (Os. Mütèrkki vergi, Mütezâyit vergi; *Fr.* Impôt progressif, *Al.* Progressive Steuer, Progressive Besteuerung; *İng.* Progressive taxation) Matrahı çoğaldıkça oranı artan vergi... *Artan oranlı vergi* de denir. İki türlüdür: Yalın (basit) artırımlı vergide matrahla göre yükselen oran tek olur; bileşik (mürekkep) artırımlı vergide matrahın artmasıyla oran da artar.

ARTIRMA. (Os. Müzâyede, *Fr.* Enchère, Encan, Vente aux encheres, Sureenchère, Adjudication; *Al.* Auktion, Steigern; *İng.* Bid, Higher bid, Auction, Public sale; *İt.* Maggior

offerta, Incanto, Vendita all'incanto; *İsp.* Mayor oferta, Almoneda, Remate venta publica; *Lâ.* Auctio) Alıcılar arasında yarışma sağlayarak mal değerinin artırılması yoluyla yapılan satış... Mal ve hizmet satış ve kiralamaalarında kullanılan bir yöntemdir. Devlet ve devletsel (resmî) kurumların satışlarında yasalarca zorunludur. Çeşitli biçimleri vardır.

ARTIRMACI. (Os. Müzâyedeci, *Fr.* Commissaire priseur, *Al.* Auktionator, *İng.* Auctioneer, *İt.* Banditore dell'incanto, *İsp.* Almonedaro rematador) Artırmayı yapan.

ARTIRMADA ARTTIRMAK. (Os. Müzâyedede tezyid, *Fr.* Encherir, Surenerir; *Al.* Steigern, *İng.* To overbid, *İt.* Rincarire l'offerta, *İsp.* Sobrepujar) Artırmaya katılarak satılan malın bedelini yükseltme.

ARTIRMA VE EKSİLTME. (Os. Müzâyede ve münâkasa, *Fr.* Encheres, *Al.* Versteigerung, *İng.* Auction, Sale by auction; *Lâ.* Auction, Subhastatio, Licitatio) Alıcıları ve satıcıları yarıştırmak satılacak malın değerini yükseltme ve alınacak malın değerini düşürme... Özellikle devletin ve devletsel kurumların alacağı ya da satacağı mallarda en uygun koşulları sağlamak için yasalaştırdığı yöntemdir. Devlet, alacağı malları eksiltme yöntemiyle alır, satacağı malları da artırma yöntemiyle satar.

ARTIRMAYA GİRME. (Os. Müzâyedeye girme, *Fr.* Soumission, *Al.* Submission, *İng.* Tender, *İt.* Sottomissione, *İsp.* Sumision) Artırmayla yapılan bir satıştan mal almak için artırmaya katılma.

ARTIRMAYI BOZMA. (Os. Müzâyedeyi ifsâd, Müzâyedeye fesat karıştırma; *Fr.* Entrave a la liberte des encheres, *Al.* Abhalten vom Bieten, *İng.* Impidine the liberty of auction) Artırmanın düzgünü gidişini zor kulanma, tehdit, çıkar vaadi vb. gibi yasalara ve töreye aykırı yollarla bozma... Bu türlü artırmalara ilgililerce mahkemeye başvurarak itiraz olunabilir.

ARTIRMAYLA SATIŞ. (Os. Müzâyedeyle satış, *Fr.* Vente aux encheres, *Al.* Subhastation, Versteigerung, Auktion, Verkauf durch Versteigerung, Öffentlicher Verkauf an den Meistbietenden; *İng.* Sale by auction; *İt.* Vendita all'incanto, Subasta, Incanta; *İsp.* Almoneda subastacion, Subasta) Satılacak bir malı herkesin katılabileceği biçimde en çok arttırana satma.

ARTIRMAYLA SATMAK. (Os. Müzâyedeyle satmak, *Fr.* Vendre aux encheres, Vendre a l'encan; *Al.* Versteigen, Meisbietend verkaufen, Subhastieren; *İng.* To sell by auction, *İt.* Subastare, Vender all'incanto; *İsp.* Subastar, Vender en almoneda) Artırmayla satış işlemi.

ASI. (Os. Afiş, Yafta, İlân; *Fr.* Affiche, *Al.* Anschlag, Plakat; *İng.* Poster, Bill, Showill; *İt.* Affisso, Cartello; *İsp.* Cartel) Herkesin görebileceği yerlere asılan, çoğunlukla resimli duvar duyurusu.

ASIL YAPAN. (Os. Aslî fâil, *Fr.* Auteur principal, *Al.* Haupttaeter, Urheber; *İng.* Principal actor, Chief actor, Principal in the first degree; *Lâ.* Principalis reus, Princeps delicti) Hukuksal sonuç doğuran bir işi doğrudan doğruya yapan... Ceza hukuku açısından suçun maddî unsurunu gerçekleştiren davranışı yapan, suçu birlikte işleyen ve başkasını suç işlemeye azmettiren kişi de asıl yapan'dır.

ASKERSEL GİZ. (Os. Askerî sır, *Fr.* Secret militaire, *Al.* Militaerisches Geheimnis, *İng.* Military secret) Askerlik bakımından gizli tutulması gereken bilgi... Yasalara göre açıklanması suçtur.

ASKERSEL OLMAYAN BÖLGE. (Os. Gayrı askerî mıntıka, *Fr.* Zone demilitarisee, *Al.* Entmilitarisierte Zone, *İng.* Demilitarized zone) Uluslararası güvenlik açısından içinde askerî araç ve gereç bulundurulması yasaklanmış olan bölge... Örneğin Fransa'yla İsviçre arasındaki Savoie bölgesi, Versay antlaşmasıyla ortadan kaldırılncaya kadar, böyle bir bölgeydi. Amerika'yla Kanada arasındaki göller bölgesi böyledir.

ASKI. (Os. Tâlik, *Fr.* Affichage, *Al.* Aushang; *Anschlag*; *İng.* Suspension) Bir duyurunun ilgililerce öğrenilmesini sağlamak için bir yere asılması ya da yapıştırılması... Kimi duyuru ve bildirilerin askısı, yasalarca zorunludur. Örneğin evlenecek kişilerin belgeleri belli bir süre askıda kalır.

ASKIDA. (Os. Muallakta, *Fr.* En suspens, Indécis; *Al.* Unentschieden, *İng.* Undecided, In suspension; *İt.* Indeciso, In sospeso; *İsp.* Indeciso, En suspenso) Sonucu alınmamış iş... Kararsız ve şüpheli olanı dilegetirir.

AŞAĞI

AŞAĞI. (Os. Dûn, *Fr.* Inférieur, *Al.* Gering, *İng.* Inferior, *İt.* Inferiore, *İsp.* Inferior) Düşük fiyatlı ya da nitelikli.

AŞAĞIDA. (Os. Zırde, *Fr.* Ci-dessous, *Ci-aprés*; *Al.* Unten, *Nachfolgend*; *İng.* Below, *Herunder*; *İt.* Apresso, *Qui sotto*; *İsp.* Alajo, *A continuacion*) Bir yazının alt satırlarında ya da en altında.

AŞAĞIDA İMZASI BULUNAN. (Os. Zırde vâziyülmzâ, *Fr.* Je soussigné, *Al.* Ich Unterzeichneter, *İng.* The undersigned, *İt.* Jo sottoscritto, *İsp.* Yo el infrascritto) Bu yazıyı yazmış olan ben.

AŞAĞIDAKİ KOŞULLARLA. (Os. Zırdeki şartlarla, *Fr.* Aux conditions suivantes, *Al.* Zu den folgenden Bedingungen, *İng.* On the following terms, *İt.* Alle condizioni seguenti, *İsp.* A los condiciones siguientes) Bu mektubun alt satırlarında ya da en altında yazmış olduğumuz koşullarla.

AŞAĞI EDER. (Os. Dûn fiyat, *Fr.* Prix inférieur, *Al.* Minderpreis, *İng.* Minor price, *İt.* Minor prezzo, *İsp.* Menor precio) Düzgüli fiyattan daha az olan düşük fiyat.

AŞAĞI OLMAK. (Os. Dûnunda olmak, *Fr.* Être inférieur, *Al.* Nachstehen, *İng.* To be inferior, *İt.* Esser inferiore, *İsp.* Ser inferior) Düzgülinin altında olmak... Düşük fiyat ya da niteliği dilegetirmek için kullanılır. Aynı anlamda *ashağı bulunmak* (Os. Dûnunda bulunmak, *Fr.* Être inférieur, *Al.* Zurückbleiben, *İng.* To be inferior, *İt.* Esser inferiore, *İsp.* Ser inferior) da denir.

AŞAMA SIRASI. (Os. Silsilei merâtip, *Fr.* Hiérarchie, *Al.* Hierarchie, *İng.* Hierarchy) Toplumsal ya da teknik olarak astlık-üstlük sıralanması... Toplumsal açıdan insan ilişkilerini, teknik açıdan işbölümünü dilegetirir.

ÂŞÂR. (Os. Âşâr, *Fr.* Dîme, *Al.* Zehntel, *İng.* Tithe) Osmanlı düzeninin tarım ürünleri vergisi... Arapça *onda bir* demektir, *âşâr* deyimini daha çok bu vergi yöntemini dilegetirir ve alınan vergiye de aynı anlamda *öşür* denirdi. Para ya da mal olarak (özellikle buğday ve arpa) mültezimler aracılığıyla toplanırdı. 1925 yılında kaldırılmış, ikinci dünya savaşı sırasında *toprak mahsûlleri vergisi* adı altında bir benzeri uygulanmıştır.

AŞI. (Os. Telkih, *Fr.* Vaccination, *Al.* Impfung, *İng.* Vaccination, *Lâ.* Vaccinatio) İn-

sanlara, hayvanlara ve ağaçlara uygulanan hastalıktan koruma, iyileştirme ya da türü geliştirme aracı... Özellikle hayvan alımsatımında yasalarla zorunlu kılınmıştır.

AŞINMA. (Os. İhtikâk, *Fersûdeği*; *Fr.* Usure, *Al.* Verschleiss, *İng.* Wear and tear) Sürtüne sürtüne incelleme... *Amortisman* anlamında kullanılmıştır, aynı anlam daha yeni bir öneri olan *sönüm* deyimıyla dilegetiriliyor.

AŞIRI. (Os. Fâhiş, *İfrât*; *Fr.* Exagéré, *Al.* Übertreiben, *İng.* Exaggerated, *İt.* Esagerato, *İsp.* Exagerado) Düzgülinün çok üstünde... Normalin üstünde olanı dilegetirmekle birlikte ve özellikle fiyat konusunda aldatma ve aldanma anlamlarını da içerir, bu anlamda geleneğe ya da yasaya aykırılığı da kapsar. Sözcük anlamında *ıımlının (iüidâlin) sınırlarını aşan* demektir.

AŞIRI ALABİLİRLİK. (Os. İfrât sîa, *Kapasite hipertrofisi*; *Fr.* Excès de capacité, *Al.* Überkapazität, *İng.* Excess capacity) Gereken çok büyüme... Satılabileceğinden çoğunu yapmayı dilegetirir. Genellikle, gereksinimlerin ileride çoğalacağı olasılığını gözönünde tutmaktan doğar. Ekonomik çöküntülerde talebin birdenbire azalmasıyla da gerçekleşebilir.

AŞIRI ANAMALLAŞTIRMA. (Os. İfrât sermâyeleştirme, *Fr.* Surcapitalisation, *Al.* Überkapitalisierung, *İng.* Over capitalization) Yatırım alanlarının daralması yüzünden aşırı kârların zorunlu olarak anamala eklenmesi... Tekelci anamalcılıkta yatırım alanlarının daralması ya da çeşitli nedenlerle büsbütün yitirilmesi aşırı kapitalizasyonu doğurur. Bu anlamda *aşırı kapitalize edilmiş ülkeler* ve *noksan kapitalize edilmiş ülkeler* de kullanılmaktadır. Aşırı kapitalize edilmiş ülkelerin başında Amerika ve İsviçre gelmektedir. Anamal birikiminin amacı, onu kârlı işlere yatırmaktır. Yatırılacak yer bulunmazsa aşırı bir anamal birikimi olur. Bu deyim, malsal anamalin (aynî sermayenin) gerçek değerinden yüksek gösterilmesini de dilegetirmektedir. Özellikle anonim şirketlerde böylesine bir aşırı anamallaştırma, şirkete mal koyanların yararına ve para koyanların zararına olur. Ama son çözümlemede şirket de bundan zarar görür, çünkü anamalina göre kârı az olacağından hisse senetlerinin değerini düşürür ve ortaklığı batkıya sürükler.

AŞIRI BİRİKİM. (Os. İfrât terâküm, *Fr.* Suraccumulation) Yatırım ya da işletme sı-

nırlarını aşan birikim... *Aşırı anamal birikimi* (Os. İfrât sermâye terâkümü, Fr. Suraccumulation de capital) de denir. Bu durumda, yatırıma ya da işletmeye konulmuş olan anamala eklenen anamal ya pek az kâr getirir, ya da hiç kâr getirmez.

AŞIRI CEZA KOŞULU. (Os. Fâhiş cezâf şart, Fr. Peine excessive, Al. Übermaessig hohe Vertragesstrafe; İng. Excessive penalty, Extravagant penalty, Unreasonable penalty; Lâ. Poena immodica, Poena nimia) Normali aşan ceza koşulu... Borçlar kanununun 160. ve Ticaret kanununun 647. maddelerinde yazılıdır.

AŞIRI ÇALIŞTIRMA. (Os. İfrât istihdâm, Fr. Suremplei, Al. Überbeschaeftigung, İng. Overemployment) İşçi sayısının işçi gereksinimini karşılamadığı durum... Kimi büyük sanayi ülkeleri (örneğin Batı Almanya) aşırı çalıştırma durumunu yabancı işçi çalıştırarak önlemektedir.

AŞIRI EDER. 1. (Os. Fâhiş fiyat, Fr. Prix illicite, Prix exagéré; Al. Übermaessiger, Ungerechtfertigter, Ungerechter Preis; İng. Unlawful, Illegal price, Illicit price, Unjust price, Undue price; Lâ. Pretium iniustum, Pretium immodicum) Normalin üstündeki fiyat... Aynı zamanda geleneğe ve yasaya aykırı fiyatı dilegetirir.

2. (Os. Gabni fâhiş, Gabin; Fr. Lésion, Al. Übervorteilung, İng. Lesion, Lâ. Laesio) Bir alışverişte verilene alınan arasında çok yüksek bir değer farkı bulunması... Alışverişte aldanmayı dilegetirir. Borçlar kanununun 21. maddesine göre yüksek ederin varlığı için değer farkının büyüklüğü yetmez, aldatılanın saflığından ya da bilgisizliğinden yararlanılmış olması da gerekir. Zarar görenin çâresiz bulunması (müzâyakaya düşmüş olması) da hukuksal bir öğedir.

AŞIRI KAZANÇ VERGİSİ. (Os. Fâhiş irâd vergisi, Fr. Impôt sur les bénéfices excédentaires, Al. Sondergewinnsteuer, İng. Excess profits tax) Normal sayılan kârın fazlasından ayrıca alınan vergi... Savaş sırasında kimi Anglo-Sakson ülkelerinde uygulanmıştır. İkinci dünya savaşında ülkemizde uygulanan *varlık vergisi* bunun bir benzeri sayılabilir.

AŞIRI KORUNÇ. (Os. Fâhiş sigorta, Fr. Surassurance, Al. Überversicherung, İng. Over insurance) Sigorta edilen malın değerinden daha yüksek bir değer için yapılan sigorta.

AŞIRI ÖLÇÜDE. (Os. İfrât derecede, Fr. Fr. A l'excès, Al. Übermaessig, İng. Beyond measure, İt. Oltre fuor di misura, İsp. Demasiado) Normal sayılanın çok üstünde olarak.

AŞIRI ÜREM. (Os. Fâhiş fâiz, Fr. Intérêt usuraire, Al. Übermaessighoher, Wucherischer Zins; İng. Usurious interest, Lâ. Faenus illicitum) Yasaların saptadığı oranı aşan fâiz... Buna *tefeci fâizi* de denir.

AŞIRI YATIRIM. (Os. Fâhiş tahsisât, Fr. Surinvestissement, Al. Überinvestition, İng. Over investment) Gerektiğinden çok yatırım... Yatırım hacmiyle biriktirme (tasarruf) miktarı arasındaki dengenin bozulmasıyla gerçekleşir. Bu denge, anamalcı üretim düzeninde, birçok nedenlerden bozulabilir. Başlıca neden, banka fâizleriyle piyasa fâizleri arasında fark belirmesidir.

ATAMA. (Os. Tâyin, Fr. Nomination, Al. Ernennung, İng. Appointment, İt. Nomina, İsp. Nombramiento) Birini bir işe alma ya da bir göreve getirme... Genellikle memur ve hizmetliler statüsünde kullanılan bir deyimdir.

ATANMIŞ KALITÇILAR. (Os. Mansûp mirasçılar, Fr. Héritier instituté, Al. Testamentserbe, Eingesetzter Erbe; İng. Testamentary heir, Lâ. Heres institutus) Bir kimse'nin ölüme bağlı bir tasarrüfla mirasının tümünü ya da bir bölümünü almak üzere tâyin ettiği mirâşçı... Hukuk açısından yasal mirâşçılardan hiç bir farkı yoktur; mirâsı bırakanın borçlarından sorumludur.

ATAŞE. (Os. Sefâret memuru veya zâbiti, Fr. Attaché, Al. Attaché, İng. Attaché) Bir elçinin yanında belli bir konuda danışmanlıkla görevli kişi ya da subay... Elçilerin yanında ticaret, basın, deniz vb. gibi birçok konularda danışman olarak çalışan ataşeler vardır.

ATOMLAŞMA. (Os. Atomlaşma, Fr. Atomité, Al. Atomisitaet, İng. Atomicity) Alıcı ve satıcıların fiyatları tek başlarına etkileyemeyecek kadar çok olmaları... Liberaller bunu, pazarda tam rekabetin gerçekleşmesi için temel koşul sayarlar.

AVADANLIK. (Os. Âlât ve edevât, Fr. Outils, Al. Tischler, İng. Equipment) Bir zenaatçının işini görmesi için gerekli el âlet-

AVRUPA ATOM ERKESİ BİRLİĞİ

leri... Örneğin bir marangozun keser, testere, bıçkı vb. gibi âletleri bu niteliktedir. Manüfaktür döneminde bu avadanlıklar özelleşmiş, eşdeyişle her âlet belli ve tek bir işe yaramaya yönelmişti. Bu özelleşme, basit âletlerin birleşimi olan makineyi doğurdu.

AVRUPA ATOM ERKESİ BİRLİĞİ. (Os. Avrupa atom enerjisi ittiḥâdı, *Fr. Communauté européenne de L'énergie atomique, Al. Europäische Atomgemeinschaft, İng. European atomic energy community*) Atomun barış yolunda kullanılması amacıyla kurulan ortak pazara bağlı kuruluş... Ortak pazarın bir bölümüdür, *euratom* kısaltmasıyla anılır. Avrupa ortak pazarı üyelerince kurulmuştur. Nükleer enerji sanayiini geliştirme amacını da güder. Gerçekte büyük tekellerin yararlandığı bir kuruluştur.

AVRUPA BİRLİĞİ. (Os. Avrupa ittiḥâdı, *Fr. Intégration européenne, Al. Europäische integration, İng. European integration*) Avrupalıların tek bir siyasal, tecimsel, işleyimsel ve askersel güç olarak birleşmeleri gerektiği düşüncesine dayanan birlik... Avrupa kömür ve çelik birliğiyle Avrupa atom erkesi birliğinin ve ünlü ortak pazarın kurulumalarıyla gerçekleşmiştir. Bunların ilki 1951 yılında *altılar* deyimiyle nitelenen altı Avrupa devleti tarafından kurulmuştur.

AVRUPA DOLARI. (Os. Avrupa doları, *Fr. Eurodollar, Al. Euro-Dollar, İng. Eurodollar*) Ülkesinin dışına çıkmış dolara çevrilebilir Avrupa ülkelerinden birinin parası... Örneğin bir İsviçrelinin sahibolduğu Alman markları *Avrupa doları* sayılmıştır. Daha sonra *Avrupa döviz*i deyimi yeğlenmiştir.

AVRUPA BORÇ BELGİTİ. (Os. Avrupa bonosu, *Fr. Euro-bond, Al. Euro-Bond, İng. Euro-bond*) Amerikalı anamalcıların dış yatırımlarda kullanmak üzere çıkardıkları bonolar... Bunlara Avrupa borç belgiti denilmesinin nedeni, *Avrupa borç belgiti pazarları* (*İng. Euro-bond market*)'ında satılmalarıdır. 1965-1968 arasında dolar ihrâcı yasaklandığından Amerikalı işadamları Avrupa'daki yatırımlarını finanse etmek için bu yolu bulmuşlardır.

AVRUPA EKONOMİK İŞBİRLİĞİ ÖRGÜTÜ. (Os. Avrupa iktisâdî ittiḥâdı teşkilâtı, *Fr. Organisation européenne de coopération économique, Al. Organisation für europäische wirtschaftliche Zusammenarbeit, İng. Orga-*

nisation for european economic cooperation) İkinci dünya savaşından sonra Avrupa ülkelerinin düştükleri ekonomik çöküntüyü gidermek amacıyla kurulan birlik... 1948 yılında kurulmuştur, daha sonra adına *kalkınma* (*Fr. Développement, Al. Entwicklung, İng. Development*) deyimi de eklenmiştir. *OECD* kısaltmasıyla anılır. Adı Avrupa olmakla beraber en başta gelen üyesi Amerika'dır, yirmi bir üyesi vardır.

AVRUPA KÖMÜR VE ÇELİK BİRLİĞİ. (Os. Avrupa kömür ve çelik ittiḥâdı, *Fr. Communauté européenne du charbon et de l'acier, Al. Europäische Gemeinschaft für Stahl und Kohle, İng. European coal and steel community*) Kömür ve çelik satımında tek pazar meydana getirmek amacıyla kurulmuş gümrük birliği... Avrupanın ünlü *altılar* (Batı Almanya, Fransa, İtalya, Belçika, Hollanda, Lüksemburg)'ı tarafından 1951 yılında kurulmuştur. Birlik önerisini 1950 yılında ilkin ortaya atan Fransız Dışişleri Bakanı Robert Schuman'dır.

AVRUPA KURULU. (Os. Avrupa konseyi, *Fr. Conseil de L'Europe, Al. Europarat, İng. Council of Europe*) Avrupa ülkelerini Sovyet Rusya'ya karşı ortak bir siyasette birleştirmek amacıyla kurulmuş örgüt... Bu öneriyi 1948 yılında ilkin ortaya atan İngiltere Dışişleri Bakanı Ernest Bevin'dir.

AVRUPA ÖDEMELER BİRLİĞİ. (Os. Avrupa tediyât ittiḥâdı, *Fr. Union européenne de paiements, Al. Europäische Zahlungsunion, İng. European payments union*) Avrupa ülkeleri arasındaki ödemeleri dengelemek amacıyla kurulan örgüt... 1950 yılında kurulmuştur, *EPU* kısaltmasıyla anılır. 1959 yılında yerini Avrupa Para Anlaşması'na bırakmıştır.

AVRUPA PARA ANLAŞMASI. (Os. Avrupa nukud muâhedeşi, *Fr. Accord monétaire européenne, Al. Europäisches Währungssabkommen, İng. European monetary agreement*) İkinci dünya savaşından sonra ortaya çıkan emperyalist çelişkileri gidermek ve özellikle de ortak pazarın koşullarını hazırlamak için kurulan örgüt... 1959 yılında Avrupa ödemeler birliğinin yerine kurulmuştur.

AVRUPA YABANCI PARASI. (Os. Avrupa döviz, *Fr. Euro-devise, Al. Euro-Devisen, İng. Eurocurrencies*) Ülke dışında dolaşan ve dövize çevrilebilen Avrupa ülkeleri paraları...

Avrupa paralarını *euro-dolar*'dan ayırabilmek için, *euro-dolar* deyimi yerine kullanılmaktadır.

AVRUPA YATIRIM BANKASI. (Os. Avrupa tevdiât bankası, *Fr. Banque européenne d'investissement*, *Al. Europäische investitionsbank*, *İng. European investment bank*) Üye ülkelerin çeşitli projelerini finanse etmek amacıyla kurulan banka... Ünlü altılar tarafından kurulmuştur; İngiltere, Norveç, İrlanda ve Danimarka da sonradan katılmışlardır.

AVUSTURYA OKULU. (Os. Avusturya mektebi, *Fr. Ecole autrichienne*, *Al. Österreichische Schule*, *İng. Austrian School*) Değerin nesnel karakterini yadsıyıp ruhbilimsel etmenlerle açıklamaya çalışan marjinalci okulun Viyana kolu... *Viyana okulu* ve *ruhbilimsel okul* adlarıyla da anılır.

AVUKAT. (Os. Dâvâ vekili, *Fr. Avocat*, *Al. Advokat*, *Rechtsanwalt*; *İng. Lawyer*, *Lâ. Advocatus*) Yasanın gerektirdiği koşulları taşımakla isteyenlerin haklarını aramayı ve korumayı meslek edinen kimse... Hak ve görevleri avukatlık kanunuyla saptanmıştır. Kamu görevlisidir. Ceza yargılamaları yönteminde *savunma avukatı* (Os. Müdâfi, Muhâmi; *Fr. Défendeur*, *Al. Verteidiger*, *İng. Counsel*, *Lâ. Defensor*, *Patronus*) adıyla da anılır.

AVUKATLAR LEVHASI. (Os. Baro levhası, *Fr. Tableau d'un barreau*, *Al. Rechtsanwaltsliste*, *İng. Law list*) Bir baro bölgesi içindeki bütün avukatların adlarını, büro adreslerini ve sicil numaralarını kapsayan kitap... Avukatlık yasası gereğince baro kurullarınca her yargı yılının başlangıcında düzenlenir.

AYAR. 1. (Os. Ayar, *Fr. Mesure étalon*, *Al. Eichmass*, *İng. Standard of weight*) Ülkede kullanılan ölçü ve tartı aygıtlarında birlik sağlamak için yasayla saptanan ölçü kuralları.

2. (Os. Ayar, *Fr. Carat*, *Al. Feingehalt*, *Feingewicht*; *İng. Finess of coins*) Altın ve gümüşten yapılmış nesnelerin saflık derecesini gösteren kurallar.

AYDINLATMA VERGİSİ. (Os. Tenvirât resmi, *Fr. Taxe d'éclairage*, *Al. Strassenbeleuchtungsabgabe*) Sokakların aydınlatılmasından ötürü belediyelerce halktan alınan vergi.

AYIBA KARŞI SORUMLULUK. (Os. Ayıba karşı tekeffül, *Fr. Garantie en raison des*

défauts de la cause, *Al. Gewährleistungspflicht wegen Sach und Rechtsmaengel*) Satılan malın gereken nitelikleri taşımamasından ve gereken kullanıma elverişsizliğinden ötürü satıcının alıcıya karşı sorumluluğu... Borçlar kanununun 194-207. maddeleriyle saptanmıştır.

AYIP. (Os. Ayıp, *Fr. Vices de la chose*, *Défauts de la chose*, *Vices rédhibitoires*; *Al. Sachmaengel*, *İng. Defect*, *Default*; *Lâ. Vitium*) Bir malın sakatlık gibi özdeksel ve başkasının olma gibi hukuksal bir nedenle değerini ve kullanıma elverişliliğini azaltan ya da bütünü gideren kusur ve eksikliği... Hukuk dilinde "ehil ve erbâbı arasında satılan bir şeyin bahâsına noksanlık veren hal" olarak tanımlanır.

AYIP DÂVÂSİ. (Os. Ayıp dâvâsı, *Fr. Action rédhibitoire*, *Action en diminution*; *Al. Mangelgewahrleistungsklage*, *İng. Action of warranty regarding defects of property sold*, *Action for breach of warranty of essential qualities*; *Lâ. Actiones aediliciae*, *Actio redhibitoria*, *Actio quanti minoris*, *Actio quanti aestimatoria*) Satın alınan malın ayıplı olması durumunda alıcı tarafından satıcıya karşı açılan dâvâ... Borçlar kanununun 202. ve 203. maddelerine göre ya satış sözleşmesinin ortadan kaldırılmasını, ya satış bedelinden indirim yapılmasını ya da malın ayıpsız olarak misliyle verilmesini gerektirir.

AYIPLAMA. (Os. Tâyip, *Fr. Reproche*, *Al. Vorwurf*, *İng. Reproach*, *İt. Rimprovero*, *İsp. Reproche*) Törel kurallara aykırılığından ötürü utanılacak bir durum ya da davranışı kınama.

AYIRDETME GÜCÜ. (Os. Temyiz kudreti, *Fr. Capacité de discernement*, *Al. Urteilsfähigkeit*, *İng. Power of judgement*, *Power of discernement*) Bir kimsenin usayygun davranma gücü... Medenî kanunun 10, 11 ve 13. maddelerine göre hukuksal hakları kullanabilmek için bu gücü taşımak gerekir. Akıl hastalığı, uyuşturucu maddeler kullanma, sarhoşluk, akıl güçsüzlüğü gibi nedenler bu gücü ortadan kaldırır.

AYIRMA. 1. (Os. Tahsis, *Fr. Appropriation*, *Allotement*, *Allocation*; *Al. Zuweisung*, *Aussetzen*, *Widmen*; *İng. Allowance*, *Assigner*) Verilmesi uygun görülen para ve aylık bağlama.

AYIRMAK

2. (Os. Tefrik, *Fr.* Discrimination, *Al.* Differenziation, *İng.* Differentiation) Toplu ya da birbirlerinden farklı şeyleri birbirlerinden uzaklaştıрма.

AYIRMAK. (Os. Tefrik etmek, *Fr.* Distinguer, *Al.* Unterscheiden, *İng.* To distinguish, *İt.* Distinguere, *İsp.* Distinguir) Ayır tutmak.

AYIRMA İLKESİ. (Os. Tefrik prensibi, *Fr.* Principe de la discrimination, *Al.* Differenziationsprinzip, *İng.* Principle of differentiation) Vergi konusu olan gelirlerin kaynaklarına göre birbirlerinden ayrı olarak vergilendirilmesi... Bu ilke, çeşitli gelir sahiplerinin farklı ödeme gücüne sahib oldukları var sayımına dayanır. Örneğin bir fabrikanın ana mal geliriyle bir ücretlinin emek geliri aynı ödeme gücüne sahip değildir.

AYIRTAÇ. (Os. Alâmeti fârika, *Fr.* Marque déposée, *Marque de fabrique*, *Marque de commerce*; *Al.* Warenzeichen, *Fabrikmarke*, *Handelsmarke*, *Marke*, *Schutzmarke*; *İng.* Trade mark, *Mark of fabric*, *Merchandise mark*; *İt.* Marca di fabbrica, *Segno di fabbrica*; *İsp.* Marca di fabrica) Bir girişimin yaptığı malları, aynı malı yapan başka girişimlerden ayırmak için önceden saptadığı işaret... Batı dillerinden Türkçeleştirilmiş olarak *marka* da denir. 28 Nisan 1304 tarihli nizamnâmede "mal üzerine konulan isim, mühür, resim, harfler, sayılar gibi ayırmak için kullanılan her nevi işaret ve damga" olarak tanımlanmıştır.

AYIRTACIN KORUNMASI. (Os. Alâmeti fârikanın himâyesi, *Fr.* Protection de marques déposées, *Al.* Warenzeichenschutz, *İng.* Mercantile marks act, *İt.* Protezione delle marche di fabbrica, *İsp.* Protección de las marcas comerciales) Bir girişime özgü ayırtacın başka girişimlerce kullanılmasının ya da taklit edilmesinin yasalarca yasaklanmış olması.

AYIRTMAN. (Os. Mümeyyiz, *Fr.* Capable de discernement, *Al.* Urteilsfaehig, *Der Urteilsfaehige*) Ayırdetme gücüne sahibolan.

AYKIRI. (Os. Mugayir, *Fr.* Dérogation, *Al.* Abweichung, *İng.* Departure, *İt.* Derogazione, *İsp.* Derogacion) Alışılmış ve doğru bulunmuşu uygun olmayan... Örneğin bu anlamda *kurala aykırı* ya da *yönteme aykırı* (Os. Usûl ve kaideye mugayir, *Fr.* Dérogation a règle, *Al.* Abweichung von der regel, *İng.*

Deapture from the rule, *İt.* Derogazione alla regola, *İsp.* Derogacion de la regla) denir.

AYLIK. (Os. Maaş, *Fr.* Traitement, Appointement, Mensualité; *Al.* Gehalt, *İng.* Salary, Pay, Appointement; *İt.* Stipendio, *İsp.* Sueldo) Bir kimsenin gördüğü iş karşılığında otuz günde bir aldığı para... Memurların aldığı aylığa *maaş*, emekçilerin aldığı aylığa *ücret* denir.

AYLIKLI. (Os. Maaşlı, *Fr.* Fonctionnaire, *Al.* Gehaltsempfaenger, *İng.* Official) Aylık alan.

AYLIK ORTALAMALAR. (Os. Aylık vasatfler, *Fr.* Moyennes mensuelles, *Al.* Monatsmittel, *İng.* Monthly averages) Yıllık toplamı on ikiye bölerek bulunan ortalama.

AYRAL BİLDİRMELİK. (Os. İstisnâî târife, Müstesnâ târife; *Fr.* Tarif préférentiel, *Al.* Ausnahmetarif, *İng.* Tarif of exception, Special tarif; *İt.* Tariffa eccezionale, *İsp.* Tarifa excepcional) Özel bir amaçla yapılan kuraldışı târife... Örneğin turistik yerlerin târifeleri böyledir.

AYRALCA. (Os. İstisnâen, *Fr.* Excepté, Exceptionnellement; *Al.* Ausgenommen, Ausnahmeweise; *İng.* Exceptionally, Excepted; *İt.* Eccezione fatta, Eccezionalmente; *İsp.* Excepcionalmente) Benzerlerinden ayrı tutularak.

AYRAL EDER. (Os. İstisnâî fiyat, Müstesnâ fiyat; *Fr.* Prix exceptionnel, *Al.* Extrapreis, Ausnahmepreis; *İng.* Exceptional price, *İt.* Prezzo eccezionale, *İsp.* Precio exceptional) Belli bir amaçla kuraldışı verilen fiyat.

AYRAL KOŞULLAR. (Os. İstisnâî şartlar, Müstesnâ şartlar; *Fr.* Conditions exceptionnelles, *Al.* Ausnahme Bedingungen, *İng.* Exceptional conditions, *İt.* Condizioni eccezionali, *İsp.* Condiciones excepcionales) Benzerlerine uymayan koşullar.

AYRALLIK. (Os. İstisnâ, *Fr.* Exception, *Al.* Ausnahme, *İng.* Exception, *İt.* Eccezione, *İsp.* Excepcion) Benzerlerine uymama ve benzerlerinden ayrı tutma.

AYRICALIĞI KULLANMAK. (Os. İmtiyâzı istimâl, *Fr.* Exercer un privilège, *Al.* Ein Privilegium ausüben, *İng.* To exercise a privilege, *İt.* Essercitare un privilegio, *İsp.* Ejercer un privilegio) Herhangi bir işde ayrıca

lığı ilerisürerek onun verdiği haklardan yararlanma.

AYRICALIK. (Os. İmtiyâz, *Fr.* Concession, Privilège, Prérrogative, Licence, Patente; *Al.* Konzession, Vorrecht, Vorzugsrecht, Privilegium; *İng.* Concession, Grant, Privilege, Licence; *İt.* Concessione, Licenza, Patente; *İsp.* Concesion, Privilegio, Patente, Licencia; *Lâ.* Concessio, Privilegium) Devletçe ya da yasalarca yabancı ve yerli özel ve tüzel kişilere tanınan özel haklar... Yabancı şirketlere verilen işletme ayrıcalıkları (örneğin İstanbul'da elektrik üretimi) olduğu gibi kimi kişilere tanınan ayrıcalıklar (örneğin milletvekillerinin dokunulmazlığı) da vardır.

AYRICALIKLI. (Os. İmtiyâzlı, *Fr.* Privilégié, *Al.* Privilegiert, *İng.* Privileged, Preferential; *İt.* Privilegiato, *İsp.* Privilegiado) Ayrıcalıktan yararlanan.

AYRICALIKLI PÂY BELGİTLERİ. (Os. İmtiyâzlı hisse senetleri, *Fr.* Actions privilégiées, *Al.* Vorzugsaktien, *İng.* Preference shares) Oy kullanmada ya da kâr payı almada ayrıcalıkları ya da öncelikleri olan hisse senetleri... Bu gibi hisse senetlerine sahibolanlar öbürlerinden ya daha çok oy kullanabilirler ya da daha çok kâr payı alırlar.

AYRICALIK SAHİBİ. (Os. Sâhibi imtiyâz, *Fr.* Concessionnaire) Devletten herhangi bir iş için ayrıcalık almış olan... Daha çok ayrıcalıklı şirketler için kullanılır.

AYRICALIKTAN YARARLANMA. (Os. İmtiyâzdan istifâde, *Fr.* Jouir d'un privilège, *Al.* Ein Privilegium geniessen, *İng.* To enjoy a privilege, *İt.* Godere di un privilegio, *İsp.* Gozar de un privilegio) Kendisine verilen ayrıcalığı kullanarak onunun sağladığı hak ve çıkarları alma.

AYRICALIK VERMEK. (Os. İmtiyâz vermek, *Fr.* Privilégier, *Al.* Privilegieren, *İng.* To privilege, *İt.* Privilegiare, *İsp.* Privilegiar) Devletçe ya da yasalarca özel ve tüzel kişilere başkalarından ayrı özel hak ve çıkarlar tanıma.

AYRIKSIZ. (Os. Bilâistisnâ, İstisnâsız; *Fr.* Sans exception, *Al.* Ausnahmslos, *İng.* Without exception, *İt.* Senza eccezione, *İsp.* Sin excepción) Hiç bir ayrallık tanımaksızın.

AYRIM. (Os. Tehâlûf, *Fr.* Différence, *Al.* Abweichung, *İng.* Difference, *İt.* Differenza,

İsp. Diferencia) Birbirine aykırı olma... *Ayrırma* (Os. Tefrik) deyimiiyle anlamdaş olarak da kullanıldığı gibi *fark* (Os. Tefâzul) anlamında da kullanılıyor, bu son anlamda *miktar fazlası'nı* dilegetirmektedir.

AYRIMSAL EDERLER. (Os. Tefâzülî fiyatlar, *Fr.* Prix différentiels, *Al.* Preisdiskriminierung, *İng.* Discriminating prices, Price discrimination) Aynı mal için konulmuş çeşitli fiyatlar... Bu anlamda *ederlerde ayırım* (Os. Fiyatlarda tehâlûf, *Fr.* Différence de prix, *Al.* Abweichung von Preise, *İng.* Difference in price, *İt.* Differenza del prezzo, *İsp.* Diferencia en el precio) deyimii de kullanılır. Örneğin perâkende satışta yüksek tutulan bir malın fiyatı, toptan satışta daha ucuzdur, o maldan başka bir mal yapan yapımcılara da (örneğin süttten peynir yapımı) daha başka bir fiyat uygulanabilir. Demek ki aynı mal, uygun koşullarda, üç ayrı fiyata satılabilmektedir.

AYRIMSAL TEKEL. (Os. Tefâzülî inhisâr, *Fr.* Monopole discriminatoire, *Al.* Diskriminierendes Monopol, *İng.* Discriminating monopoly) Tekel durumunda bulunan bir satıcının kârını arttırmak için çeşitli fiyatlar uygulaması... Kimi anamalcı economicilerin inceden inceye hesapladıkları (örneğin J. E. Meade, Joan Robinson, Hansen, Graver vb.) tekel satışlarında çeşitli fiyatlar ilerisürmenin daha kârlı olacağı saptanmıştır. Aynı malın çeşitli fiyatlar ödeyebilecek çeşitli alıcıları vardır. Diyelim ödeme güçleri bakımından üç ayrı alıcı kümesi var. Ortalama bir fiyattan satılrsa onu daha pahalıya da alabilecek olanlar satıcının zararına tüketici rantı elde edecekler, buna karşı onu daha ucuza alabilecek güçte olanlarsa alamayacaklar ve piyasadan çekileceklerdir. Öyleyse her alıcı kümesi için ayrı fiyat uygulamak gerekmektedir. Piyasada arasıra düzenlenen ucuz satışların dayandığı temel de bu hesaplardır.

AYRINTILAR. (Os. Teferruât, *Fr.* Accessoires, Détails; *Al.* Zubehör, Zugehör, Nebensache; *İng.* Accessories, *İt.* Dettagli, *İsp.* Detalles) Kullanımda, kullanılan bütüne bağlı olan bölümler... Örneğin kapı bir evin, cilt kitabın ayrıntısıdır. Hukuk açısından ayrıntılar, taşınır (menkul) mallardır. Medeni kanunun 621 ve 622. maddelerinde ayrıntıların hukuksal nitelikleri saptanmıştır. Örneğin buna göre hayvanlar bir çiftliğin, bir

AYRINTILARA GİRMEK

tulumba dinamonun ayrıntısı sayılmaz. Bu deyim, bir konunun bölümlerini de kapsar.

AYRINTILARA GİRMEK. (Os. Teferruâta girmek, *Fr.* Entrer dans des détails, *Al.* Auf Einzelheiten eingehen, *İng.* To enter into detail, *İt.* Entrare in dettagli, *İsp.* Entrar en particulares) Bir konunun alt bölümlerini de ele almak, incelemek, saptamak ya da sözkonusu yapmak.

AYRINTILARI VERMEK. (Os. Tafsîlât vermek, *Fr.* Donner des détails, *Al.* Naeheres mitteilen, *İng.* To give particulars, *İt.* Dar dettagli, *İsp.* Dar detalles) Bir konunun ayrıntılarını bildirmek, altbölümlerini açıklamak.

AYRINTILI. (Os. Mufasssal, Tafsîlâtî; *Fr.* Détaillé, En détail, Ample, Longument; *Al.* Ausführlich, *İng.* Detailed, Ample, Full, In detail, Ad length; *İt.* Dettagliatamente, *İsp.* Detallado) Ayrıntıları saptanmış.

AYRINTILI BİLGİ. (Os. Tafsîlatlı mâlûmât, Mufasssal mâlûmât; *Fr.* Renseignements détaillés, *Al.* Ausführlich auskunft, *İng.* Full information, *İt.* Ampie informazione, *İsp.* Amplios informes) Bir konunun tüm altbölümlerini kapsayan bilgi.

AYRINTILI ÇİZELGE. (Os. Müfredât cedveli, *Fr.* Bordereau, *Al.* Aufstellung, *İng.* Bordereau) Bir hesâbın tüm ayrıntılarını gösteren çizelge... Bunun özel bir biçimi de perakende satış mağazalarında faturaya eklenen ve faturada yazılı toplam paranın ayrıntılarını gösteren *satımca çizelgesi* (Os. Müfredât listesi, *Fr.* Coutre-etrare, *İng.* Apron)'dir.

AYRI VERGİLENDİRME. (Os. Vergi tefriki, *Fr.* Division de la charge fiscale, *Al.* Getrennte Familienbesteuerung, *İng.* Tax splitting method) İki de gelir sahibi olan karı ve kocanın ayrı ayrı vergilendirilmeleri yöntemi... Ailede mal ayrılığı dizgesine dayanır. Ussal bir yöntem olmakla beraber devlet gelirini azalttığı düşüncesiyle sınırlı bir biçimde uygulanmakta ya da hiç uygulanmamaktadır.

AYYAŞLIK. (Os. Müfrit sarhoşluk, Alkoliklik; *Fr.* Ivrognerie, *Al.* Trunksucht, *İng.* Dipsomania, Habitual drunkenness; *Lâ.* Ebriositas, Violentia) Aşırı alkollü içki kullanımı... Medeni kanuna göre *hacir* (malını ve parasını kullanma yasağı) altına alma nede-

nidir. Hacir altına alınmamışsa, yaptığı hukuksal işlemin geçersiz sayılması için, hukuksal işlem sırasındaki sarhoşluğunun temyiz gücünü giderici nitelikte olduğunun saptanması ve tanıtlanması şarttır.

AZALAN ARTICILIK. (Os. Mütenezzil müterakkilik, *Fr.* Progressivite décroissante, *Al.* Abnehmende Progression, *İng.* Decreasing progressivity) Matrahı büyüdükçe verginin artma oranının azalması... Müterakki verginin özellikle gelir vergilerinde kullanılan bir biçimdir.

AZALAN KAZANÇ ORANI. (Os. Azalan kâr haddi, *Fr.* Taux de profits décroissants, *Al.* Fallende Profitsrate, *İng.* Diminishing rate of profits) Anamalcı üretimin yapısı gereği kazanç oranının zorunlu olarak azalması.

AZALAN MÂLİYETLER. (Os. Azalan mâliyetler, *Fr.* Coûts décroissants, *Al.* Degressivlaufende Kosten, *İng.* Decreasing costs) Üretimin, üretim etmenlerine yapılan harcamalardan daha çok artması durumunda düşen mâliyetler... Emegın yoğunluğunun ve verimliliğinin artırılmasıyla gerçekleşir.

AZ ALICI. (Os. Oligopson, *Fr.* Oligopsone, *Al.* Oligopson, *İng.* Oligopsony) Birbirlerinin davranışını hesaplamak zorunda bulunan az sayıda alıcının meydana getirdiği piyasa... Bu piyasada fiyatlar, birbirlerinin davranışlarını hesaplamak zorunda bulunan az sayıda satıcının meydana getirdiği piyasadaki (oligopol) gibi saptanır.

AZALTMA. (Os. Tenkis, *Fr.* Diminution, Réduction; *Al.* Verminderung, Herabsetzung; *İng.* Diminution, Reduction, Abatement; *İt.* Diminuzione, *İsp.* Diminucion) Herhangi bir şeyi daha azına indirme... Özellikle hukuk dilinde yasalara ve töreye uygun olmayan tasarruf, yükümlülük ve borçların yasal ve ussal sınıra indirilmesini dilegetirir. Medeni kanunun 466. ve Borçlar kanununun 44, 161, 249 ve 409. maddeleri böylesine azaltmaları saptamıştır. Yönetim dilinde harcamaları kısma, memur ve hizmetli kadrolarını kaldırma gibi anlamlarda kullanılır.

AZALTMAK. (Os. Tenkis etmek, *Fr.* Diminuer, Réduire; *Al.* Vermindern, *İng.* To diminish, *İt.* Diminuire, *İsp.* Diminuir) Herhangi bir şeyi daha azına indirmek.

AZBULUNUR. (Os. Nâdir, *Fr.* Rare, *Al.* Selten, *İng.* Scarce, *İt.* Raro, *İsp.* Raro) Seyrek ya da az sayıda bulunan... Hemen bulunamayanı dilegetirir. Azbulunduğundan ötürü değer kazanma anlamını da içerir.

AZBULUNURLUK. (Os. Nedret, *Fr.* Rareté, *Al.* Seltenheit, *İng.* Rarity, *İt.* Rarità, *İsp.* Rareza) Azbulunanın ya da seyrek bulunanın niteliği.

AZBULUNURLUK YASASI. (Os. Nedret kanunu, *Fr.* Loi de rareté) Bir malın değerini onun azbulunuşuyla açıklayan yasa.

AZINLIK HAKLARI. (Os. Akalliyet hakları, *Fr.* Droits de la minorité, *Al.* Rechte der Minderheit, *İng.* Minority rights) Çeşitli kurullarda verdikleri oy bakımından azın-

lıkta kalanların hakları... Örneğin alınan kararlara karşı itiraz hakkı, alınan karara muhâlefet şerhi verme hakkı bu gibi haklardır.

AZINLIKLAR HUKUKU. (Os. Akalliyetler hukuku, *Fr.* Droit des minorités, *Al.* Minderheitenrecht, *Minoritaetenrecht*; *İng.* Law and rights of minorities) Bir ülkenin içinde azınlık olarak yaşayan halkların hakları... Uluslararası anlaşmalarla azınlıklara din ve dil özgürlüğü, medenî ve siyasal haklarda ülke hlkıyla eşitlik vb. gibi haklar tanınmıştır.

AZ SATICI. (Os. Oligopol, *Fr.* Oligopole, *Al.* Oligopol, *İng.* Oligopoly) Birbirlerinin yerine kullanabilen malları üreten az sayıda satıcının oluşturduğu piyasa.

B

BAĞIMSIZ. (Os. Müstakil, *Fr. Indépendant*, *Al. Selbstaendig*, *Unabhaengig*; *İng. Independent*, *İt. Indipendente*, *İsp. Independent*) Başkaca bir şeye bağlı olmayan ve özgür bulunan... Osmanlıcının *serbest* ve *hür* deyimlerini de karşılar.

BAĞIMSIZ ARACI. (Os. Serbest mutavassıt, *Fr. Courtier libre*, *Al. Freier Makler*, *İng. Outside broker*) Ticaret işlerinde hiç bir yere bağlı olmaksızın çalışan aracı... Bağlı aracı (Os. Kayıtlı mutavassıt, *Fr. Courtier inscrit*) deyimini karşılığında kullanılır. Yeminli ve devletsel olanları, ayrıca bankalara bağlı bulunanları da vardır. Kurtiyeler, alıcılarla satıcılar arasında aracılık ederler, örneğin bir yük gemisine taşınacak yük bulurlar.

BAĞIMSIZ DEĞİŞTİRME. (Os. Serbest mübâdele, *Fr. Libre échange*, *Al. Freihandel*, *İng. Free trade*, *İt. Libero scambio*, *İsp. Libre cambio*) Gümrüklerle engellenmeyen ticaret... Ticareti kısıtlayıcı her türlü devlet müdâhalesinin kaldırılması isteğini dilegetirir.

BAĞIMSIZ DEĞİŞTİRME İLKESİ. (Os. Serbest mübâdele mebdai, *Fr. Principe de libre échange*, *Al. Freihandelspolitik*, *İng. Free trade principle*) Devletlerin hiç bir baskısı ve elatması olmaksızın, gerek ulusal sınırlar içinde ve gerekse uluslararası alanda, alışverişin serbestçe yapılmasını isteyen düşünce akımı... XVIII. yüzyılda merkantilizme bir tepki olarak ilkin ekonomici Isaac Gervaise tarafından ileri sürülmüş, Fransız fizyokratlarının ünlü "bırakınız geçsinler, bırakınız yapsınlar" sloganıyla Avrupa'ya yayılmış ve İngiliz liberallerinin temel ilkesi olmuştur.

BAĞIMSIZ DEĞİŞTİRME YANDAŞI. (Os. Serbest mübâdele taraftarı, *Fr. Libre-échangiste*, *Al. Freihaendler*, *İng. Free trader*, *İt. Libero scambista*, *İsp. Libre cambista*) Bağimsız değiştirme ilkesini savunan... *Erkinçi* (liberal) deyimiiyle de anlamdaştır, nitekim İtalyanlar bu anlamda sadece *liberista* deimini de kullanırlar.

BAĞIMSIZ DIŞ TECİM. (Os. Serbest ticâreti hâriciye, *Fr. Commerce extérieur libre*,

Al. Freiaussenhandels, *İng. Free external trade*) Her türlü müdâhalelerden ve gümrük engellerinden arınmış, tüccarların kârlarına en uygun biçimde ve diledikleri gibi yapabilecekleri dış ticaret.

BAĞIMSIZ GEÇERDEĞER. (Os. Serbest kur, *Fr. Cours libre*) Fiyatı arz ve talep yasasıyla belirlenen yabancı paraların ulusal paraca değeri... Hükümetler tarafından serbestçe oluşmasına izin verilen kur sistemini dilegetirir ve *sâbit kur* deyimini karşılığında kullanılır. Serbest kur sisteminde yabancı paralar (dövizler) piyasada herhangi bir mal gibi serbestçe alınıp satılır ve fiyatları da herhangi bir malın fiyatı gibi arz ve talep (sunu ve istem) yasasıyla belirlenir.

BAĞIMSIZ GİRİŞİM. (Os. Hür teşebbüs, Serbest teşebbüs; *Fr. Libre entreprise*, *Al. Freiunternehmen*, *İng. Free enterprise*) Serbest rekabet koşullarına göre hiç bir müdâhaleyle engellenmeksizin gerçekleştirilen para kazanma işi girişimi.

BAĞIMSIZ KANITLAR. (Os. Beyyinei takdîriye, Takdirî delil; *Fr. Système de liberté des preuves*, *Al. Prinzip der freien Beweiswürdigung*, *İng. System of freedom in the matter of evidence*) Kanıtlanması gereken bir sorunda yargıcın serbestçe değerlendirebildiği kanıtlar... Yasalarla saptanmış ve bir sorunun kanıtlanmış sayılabilmesi için yasalarla şart koşulmuş kanıtları yargıç serbestçe değerlendiremez. Serbest kanıtlar sistemi daha çok ceza yargılamalarında geçerlidir, hukuk yargılamalarında yasalarla şart koşulmuş kanıtlar da vardır.

BAĞIMSIZ KARTELLER. (Os. Serbest karteller, *Fr. Cartels conventionnels*, *Al. Freiwillige Kartelle*) İlgililerin kendi isteklerine göre kurdukları karteller... Buna karşı devletin zorlamasıyla kurulan karteller de vardır.

BAĞIMSIZ KILMAK. (Os. Serbest bırakmak, *Fr. Laisser main libre*, *Al. Freie Hand lassen*, *İng. Lo left at liberty*, *İt. Lasciare mano libera*, *İsp. Dejar mano libre*) Herhangi bir işde bir kimseyi dilediği tutumu seçmekte ya da istediği koşulları gerçekleştirmekte özgür bırakmak.

BAĞIMSIZ LİMAN. (Os. Serbest liman, *Fr. Port libre*, *Al. Freihafen*, *İng. Free port*, *İt. Porto franco*, *İsp. Puerto franco*) Gümrük resmi ödmeden girilip çıkılabilen liman.

BAĞIMSIZ MAL. (Os. Serbest mal, *Fr.* Marchandise libre, *İng.* Free goods) İnsan emeği geçmemiş doğa ürünleri... İnsan emeğiyle meydana getirilen *ekonomik mal* deyimi karşılığında kullanılır. Hava, güneş ışığı, göller ve akarsular böyledir.

BAĞIMSIZ OLMAK. (Os. Serbest olmak, *Fr.* Avoir main libre, *Al.* Freie Mand haben, *İng.* To have free hand, *İt.* Aver mano libera, *İsp.* Tener mano libre) Herhangi bir işde dilediği tutumu seçmekte ya da istediği koşulları gerçekleştirmekte özgür olmak.

BAĞIMSIZ PARA. (Os. Serbest para, *Fr.* Frappe libre, *Al.* Freie Münzprägung, *Freie Ausprägung*; *İng.* Free coinage) Halkın altın ve gümüşü darphaneye getirip serbestçe bastırdıkları para.

BAĞIMSIZ PAZAR. (Os. Serbest piyasa, *Fr.* Marché libre, *İng.* Free market) Alışverişin tam rekabet koşulları içinde serbestçe yapıldığı pazar.

BAĞIMSIZ TECİM. (Os. Serbest ticaret, *Fr.* Commerce libre, *İng.* Free trade) Devlet müdâhalesi olmaksızın yapılan ticaret.

BAĞIMSIZ UĞRAŞI. (Os. Serbest meslek, *Fr.* Profession libre, *İng.* Free art) Devlet-sel ya da tecimsel hiç bir kuruma bağlı olmaksızın yapılan meslek... Memur olmayan hekim, avukat, mühendis vb. gibi meslek sahiplerine *serbest meslek erbâbi* denir.

BAĞIMSIZ YABANCI PARA. (Os. Serbest döviz, *Fr.* Devise convertible, *Libre devise*; *Al.* Freie Devisen, *Konvertible Devisen*; *İng.* Free currency, *Free exchange rate*) Uluslararası ödeme aracı niteliğindeki yabancı para... Dönüştürülebilir (konvertibl) niteliktedir, bu yüzden bağımsız yabancı paraya *sâbit kurlu konvertibilite* (*Fr.* Convertibilité a taux stable, *Al.* Konstante Wechselkursen, *İng.* Convertibility with stabilized exchange rate) de denir. Merkez bankaları bunları yedek olarak elde bulundurur ve tavan fiyatından yükseğe çıkma ya da taban fiyatından aşağı düşme eğilimleri belirlediğinde piyasaya sürekli düzenleyici bir rol oynar.

BAĞIMSIZ YARIŞMA. (Os. Serbest rekabet, *Fr.* Libre concurrence, *Al.* Freier Wettbewerb, *İng.* Free competition) Devlet müdâhalesi ve tekel etkisi bulunmayan bir pazarda gerçekleşen rekabet... Firmaların fiyat-

lar üstünde hiç bir etkileri bulunmadığı varsayımsal bir durumu dilegetiren *tam rekabet* deyimiyle anlamdaştır, *sâf rekabet* de denir. Kimi ekonomcilere göre böylesine bir rekabet hiç bir yerde ve hiç bir zaman gerçekleşmemiştir.

BAĞIŞ. (Os. Teberrû, *Fr.* Liberalité, *Al.* Unentgeltliche Zuwendung, *Spende*; *İng.* Gift, *Voluntary transference of property without consideration*) Bir mal ya da bir hakkın parasız ve karşılıksız olarak bir başkasına verilmesi işlemi... Kimi yazarlarımızca *hibe* (bağışlama) ve *bahşiş* (sevinmelik) anlamlarında da kullanılıyor.

BAĞIŞIKLIK. (Os. Muâfiyet, *Fr.* Exemption, *Immunité*, *Franchise*; *Al.* Befreiung, *Freistellung*; *İng.* Exemption, *Immunity*; *İt.* Esenzione, *İsp.* Exencion) Herhangi bir ödevin ya da yükümlüğün dışında kalma durumu... Ekonomi ve ticaret dilinde vergi ve resimlerden *bağışık* (Os. Muâf) olma durumunu dilegetirmek için kullanılır.

BAĞIŞLAMA. 1. (Os. Af, *Fr.* Pardon, *Al.* Verzeihung, *İng.* Pardon, *Condonation*; *Lâ.* Venia) Bir suç olmanış sayma ve cezasının tümünden ya da bir bölümünden vazgeçme.

2. (Os. Hibe, *Fr.* Donation, *Al.* Schenkung, *İng.* Gift, *Donation*, *Grant*; *Lâ.* Donatio) Bir malı karşılıksız olarak bir başka kişiye verme... Bu bağışlamadan bir *bağışlama vergisi* (Os. Hibe vergisi, *Fr.* Tax de donation) alınır. Hukuk açısından bağışlama, kendisine mal verilen kişinin kabulüne bağlıdır.

BAĞIŞLAMAK. (Os. Affetmek, *Fr.* Excuser, *Al.* Entschuldigen, *İng.* To excuse, *İt.* Scusare, *İsp.* Excusar) Bağışlama eylemi.

BAĞIŞLATICI NEDEN. (Os. Mâzeret, *Özür*; *Fr.* Empêchement, *Cause de dispense*; *Al.* Ablehnungsgrund, *Entschuldigungsgrund*, *Hinderungsgrund*; *İng.* Excuse, *Ground of exculpation*) Bir borcu ya da bir görevi ödememeye ya da yerine getirmemeye hak verdiren neden.

BAĞIŞLATICI NEDENLER. (Os. Esbâbi mâzeret, *Fr.* Excuses, *Al.* Rechtfertigungs, *İng.* Excuse, *Exculpation*; *Lâ.* Excusatio, *Causae excusationis*) Yasaların bir cezayı hafifletmek için kabul ettiği nedenler... Eski ceza hukukumuzda özel bir anlamı olan bir

BAĞITÇILAR

deyimdi, bugünkü ceza hukukumuzda *hafifletici nedenler* deyimiyle anlamdaştır.

BAĞITÇILAR. (Os. Taraflar, Tarafeyn; *Fr. Parties, Al. Vertragsparteien, Parteien, Prozessparteien; İng. Parties*) Bir sözleşmeyi yapan ya da bir dâvâda karşılaşan kişiler... Hukuk dâvâsında dâvâlı ve dâvâcı, icrâ tâkibinde alacaklı ve borçlu böyledir. *Bağıtçılar* (Os. Âkit taraflar, *Fr. Parties contractantes, İng. Contracting parties*) deyimi, daha çok ve daha yerinde olarak, sözleşme yapanları dilegetirir.

BAĞLAMA LİMANI. (Os. İkametgâh limanı, *Fr. Port d'attache, Al. Heimathafen, İng. Home port, Port of registry*) Geminin hukuk açısından konutu sayılan liman... Geminin sicili bu limandadır, hukuksal bildiriler de buraya yapılır.

BAĞLANTI. (Os. İrtibât, *Fr. Rapport de connexité, Al. Konnexitaet, Zusammenhang; İng. Connection*) Alacak ve borcun aynı kişiler arasında ve tek bir borç ilişkisinden doğmuş bulunması... Medenî kanunun 864. maddesine göre hapis hakkının kullanılabilmesi için böyle bir bağlantı gereklidir.

BAĞLANTILI MAL. (Os. Mürtebit mal, *Fr. Biens connexes*) Aynı üretimden elde edilen birbirleriyle ilişkili mallar... Örneğin kok kömürü üretiminde gaz da elde edilir.

BAĞLAŞMA. (Os. Taahhüt, *Fr. Engagement, Al. Engagement, Berefung; İng. Engagement*) Söz verme... Bir işi üstüne almayı dilegetirir, bu anlamda dilimizde *üstlenme* deyimi de kullanılıyor.

BAĞLAŞMAK. (Os. Taahhüde girmek, An-gaje olmak; *Fr. S'engager, Al. Sich binden, İng. To bind one's self, İt. Impegnarsi, İsp. Empenarse*) Bir işi üstlenmeye söz vermek.

BAĞLAŞMASIZ. (Os. Taahhütsüz, *Fr. Sans engagement, İng. Without engagement*) Bağlaşmaya girmeden.

BAĞLI. (Os. Mütevakkıf, *Fr. Dépendre, Al. Abhängen, İng. To depend, İt. Dipendere, İsp. Dependre*) Koşul altında bulunan... Bu anlamda örneğin "ekinlerin büyümesi yağmura bağlı" denir.

BAĞLI İSTEM. (Os. Merbut talep, *Fr. Demande conjointe, Al. Verbundene Nachfrage,*

İng. Joint demand) Bağlı malların talebi... Örneğin gaz sobası istemi, gazın da istemi-ni gerektirir. Gaz bulunmuyorsa gaz sobası da istenmez.

BAĞLI KAZANÇ. (Os. Merbut kâr, *Fr. Profit conjointe, Al. Verbundene Profit, İng. Joint profit*) Tekelleşen firmaların kârı... Tekelleşen firmalar, aralarındaki rekabeti kaldırmak için, maksimum bir ortak kâr üstünde anlaşırlar. Bu kârın maksimumunu Fellner incelemiştir.

BAĞLI MALLAR. (Os. Merbut mallar, *Fr. Biens conjoints, Al. Verbundguten, Kuppelprodukte; İng. Joint products*) Birinin satışı için ötekilerin de satılması gerekli olan mallar... Örneğin gaz sobası ve gaz, otomobil ve benzin, fotoğraf makinesi ve fotoğraf filmi vb. böyledir.

BAĞLI OLARAK. (Os. Merbuten, *Fr. Cien-nexé, Sous ce pli; Al. Angebogen, İng. Annexed, İt. Compiegato, İsp. Anexo, Adjunto*) Birbirlerine bağlanmış bir durumda.

BAĞLI ORTAKLIK. (Os. Tâbi şirket, *Fr. Filiale, Société filiale; Al. Filiale, Tochtergesellschaft; İng. Affiliated corporation, Subsidiary company*) Ana ortaklığın denetimi altında bulunan ortaklık.

BAĞLI ÜRETİM. (Os. Merbut istihsâl, *Fr. Production conjointe, Al. Verbundene Produktion, Kuppelproduktion; İng. Joint production*) Birinin üretimi ötekinin de üretimini gerektiren üretim... Örneğin koyun ve yün üretimleri böyledir, yün üretmek için koyun üretmek gerekir.

BAKAN. (Os. Vekil, *Fr. Ministre, Al. Minister, Staatsminister; İng. Minister, Secretary of State*) Her bakanlığın başında bulunan hükümet üyesi... Kendi görev alanında devleti temsil eder.

BAKANLAR KURULU. (Os. Hey'eti vekîle, Kabine; *Fr. Conseil des ministres, Cabinet; Al. Ministerrat, Kabinett, Gesamtministerium; İng. Cabinet, Council of the ministers of the Crown*) Başbakanın başkanlığında çeşitli görev alanlarına bakanlardan kurulu hükümet üyeleri topluluğu.

BAKANLIK. (Os. Vekâlet, *Fr. Ministère, Al. Ministerium, İng. Ministry, Office, Depart-*

ment) Bir bakanın başkanlığında belli bir kamu hizmetini gören örgüt.

BAKANLIK ARACILIĞI. (Os. Vekâlet hakemliği, Hükümet hakemliği; *Fr.* Conciliation de gouvernement, *İng.* Conciliation of government) Toplu iş uyuşmazlıklarında başbakanın ya da görevlendireceği bir bakanın işçilerle işverenler arasında arabuluculuğu.

BAKIM MÂLİYETİ. (Os. Muhâfaza mâliyeti, *Fr.* Coût d'entretien, *Al.* Instandhaltungskosten, *İng.* Maintenance costs) İşletme varlıklarının temizlenmesi, yağlanması, onarılması için belli bir dönemde harcanan para... *Yenileme mâliyeti* deymi karşılığında kullanılır.

BAKIR PARA. (Os. Meskûkâtı nuhâsiye, *Fr.* Monnaie de cuivre, *Al.* Kupfermünze, *İng.* Copper coin, *İt.* Moneta di rame, *İsp.* Moneda de cobre) Bakır mâdeninden yapılmış para.

BAKIŞ AÇISI. (Os. Noktai nazar, *Fr.* Point de vue, *Al.* Gesichtspunkt, *Hinsicht*, *Standpunkt*; *İng.* Respect, *Point of view*; *İt.* Punto di vista, *Rispetto*; *İsp.* Respetto) Bir olayı belli bir açıdan görme... Bu anlamda *bu bakış açısından* (Os. Bu noktai nazardan, *Fr.* A ce point de vue, *Al.* In dieser Hinsicht, *İng.* In this respect, *İt.* A cio rispetto, *İsp.* En este respecto) ya da *her bakış açısından* (Os. Her noktai nazardan, *Fr.* A tout point de vue, *Al.* In jeder Hinsicht, *İng.* In every respect, *İt.* A tutta rispetto, *İsp.* En todo respecto) gibi deyimlerde kullanılır.

BANDROL YÖNTEMİ. (Os. Bandırol usûlü, *Fr.* Système de la banderole, *Al.* Banderolensystem, *İng.* Banderole system) Mallara etiket yapıştirarak vergi alma yöntemi... Vergi almanın binbir çeşidinden biridir. Bu vergi de, hemen tüm vergiler gibi, bir tüketim vergisidir ve tüketiciye yükletilir. *Bandrol* deymi, *tekel vergisi etiki*'ni dilegetirir.

BANKA. (Os. Banka, Panga; *Fr.* Banque, *Al.* Bank, *İng.* Bank, *İt.* Banca, *İsp.* Banco, *Lâ.* Mensa argentaria, *Argentaria* taberna) Para ticareti yapan kurum... İlk bankalar tapınaklardı. Tarihsel süreçte para yerine kullanılan değerli mâdenlerin taşınması ve saklanmasıdaki güçlük onların tapınaklara emanet edilmesi geleneğini doğurmuştu. Bu açıdan ilk banka, ortalama fâiz oranını da sap-

tayan, İ.Ö. 3400 yılında, Şamaş tapınağıdır. Bu durum, hemen ortaçağın sonlarına kadar sürmüştür: XII. yüzyılda Templier tarikatı mevduat, transfer ve ipotekli kredi işlemlerinin yapıldığı uluslararası bir banka durumundaydı. Bir yandan da, özellikle antikçağ Yunanistan'ında, ellerindeki değerli mâdenleri teminat karşılığında güvenilir bir yere bırakmak isteyenler için bir çeşit *emanetçi* durumunda bulunan sarraflar türemeye başlamıştı. İlk bankerler, bu sarraflardır. *Banka* sözcüğü de, onların üstünde para saydıkları *tezgâh* anlamındaki İtalyanca *banco* sözcüğünden alınmıştır. Renaudot der ki: "İlkin sadece bir ödeme konusu olan alacak, zamanla bizzat alınıp satılabilen bir değişirme nesnesi, haline geldi" (*Peuples et Civilisations*, c. VIII. s. 346). Tapınaklar ve sarraflar *emanetçilik* ve *aracılık* görevlerine karşı belli bir ücret almaktaydılar. Kendilerine para bırakanlara *fâiz* adı altında üstelik para veren bankalar bu aşamada meydana gelmiştir. Bu anlamda ilk bankalar Venedik Rialto Bankası (1587), Amsterdam Bankası (1609), Hambourg Bankası (1619), İsveç Bankası (1659) ve İngiltere Bankası (1696)'dır. Bu bankalar devletlere de borç vermeye başlamışlardı. "Devlet borçlarıyla ilgili esham ve tahvilâtın yanında ticarî senetler de ciro ve iskonto edilmeye başlamıştı" (Roover, *L'Evolution de la Lettre de Change*, s. 350). Anamalcılığın emperyalizm döneminde bankalar yoğunlaşmış ve küçük bankalar eriyerek büyük bankalarda merkezleşmişlerdir. Bu evrede bankalar da tekelleşmişler, sanayi ve banka anamalları birleşerek malî anamal doğmuştur. Sanayiciler ve bankacılar, artık banker-sanayicilerdir. Bugün dünya pazarlarına bu malî sermaye grupları egemendir.

BANKA ANAMALI. (Os. Banka sermâyesi, *Fr.* Capital de la banque, *Al.* Bankkapital, *İng.* Bank capital) Bir bankanın kurulması için gerekli para... Banka kurucularının ya da ortaklarının vermeyi yükümlendikleri anamala *yükümlenilmiş anamal* (Os. Taahhüt edilmiş sermâye, *Fr.* Capital souscrit, *Al.* Gezeichnetes Kapital, *İng.* Subscribed capital, *Issued capital*; *İsp.* Capital suscrito) denir. Bankanın kuruluş tüzüğünde gösterilen anamala, topluma hiç bir ilgisi bulunmamakla beraber, *toplumsal anamal* (Os. İhtimâî sermâye, *İng.* Social capital, *Partnership capital*) adı veriliyor. Buna anamala *saymaca anamal* (Os. İtibârî sermâye, *İng.* Nominal capital) ya da *kütüğe geçirilmiş anamal* (Os. Tescil edilmiş sermâye, *İng.* Registered ca-

BANKA ARACISI

pital) ya da *onaylanmış anamal* (Os. Tasdik edilmiş sermaye, *İng.* Authorised capital) da deniyor.

BANKA ARACISI. (Os. Banka mutavassıtı, *Fr.* Courtier de banque, *İng.* Banking broker) Bankalarla para sahipleri ya da kredi isteyenler arasında aracılık eden... Günümüzde banka kurtiyelerinden ancak küçük ve güçsüz bankalar yararlanmaktadır, büyük bankaların bu gibi araçlara ihtiyacı yoktur.

BANKA BATKISI. (Os. Banka iflâsı, *Fr.* Faillite de banque) Para yatıranların paralarını çekmek istedikleri zaman bankanın bu isteği karşılayamaması durumu... Tekeller öncesi bankacılıkta çok görülmüştür. Örneğin Amerika'da 1929 yılında toplam mevduatı iki yüz milyon dolar olan 659 banka iflâs etmişti.

BANKA BELGELERİ. (Os. Banka vesâiki, *Fr.* Papiers de banque, *Al.* Bankpapiere, *İng.* Bank papers, *İt.* Carte di banca, *İsp.* Papeles de banco) Bankada işlem gören her türlü belgeler... Bunlara *banka değerleri* (Os. Banka kıymetleri, *Fr.* Valeurs de banque, *İng.* Bank values, *Bank bills*; *İt.* Valori bancari, *İsp.* Valores de banco) de denir.

BANKACA GEÇERLİ. (Os. Banka için mûteber, *Fr.* Bancable, *Al.* Bankfaehig, *İng.* Bankable, *İt.* Bancabile, *İsp.* Bancable) Bankaca kabul olunan.

BANKACA KABUL. (Os. Banka tarafından kabul edilen, *Fr.* Acceptation de banque, *Al.* Bankakzept, *İng.* Bank acceptance, *İt.* Accettazione di banca, *İsp.* Aceptacion de banco) Bankaya gönderilmiş olan çek, senet, poliçe vb. gibi değerlerin bankaca geçerli sayılıp alınması ve ödenmesi.

BANKACI. (Os. Banker, *Fr.* Banquier, *Al.* Bankier, *İng.* Banker, *İt.* Banchiere, *İsp.* Bancuero) Banka işiyle uğraşan... Dilimizde bu konuda şöyle bir ayırım yapıyor: *Bankacı* deyince bankada çalışan memur ve uzmanlar anlaşılıyor; *banker* deyimiye daha çok banka sahiplerini ve büyük sarrafları diletiriyor, hattâ mecaz yoluyla *çok zengin adam* anlamına da geliyor. İlk İtalyan sarrafları *tahta sıra* (*İt.* Banco)'larda oturarak para bozarlarmış, *banka* deyimi de buradan geliyor. Kök anlamında banker, *tahta sırada oturan* demek. Günümüzde bankerlik, bankacılıktan ayrı bir iş koludur. Özellikle pay

ve borç belgileri (hisse senedi, tahvil, bono) alıp satarlar ve aradaki fiyat farklarından büyük kazançlar sağlarlar. Bireysel olarak bankerlik edenler olduğu gibi, banker şirketleri de vardır. Son yıllarda hisse senedi, tahvil, bono gibi değerleri toplayarak işleten ve bunlara dayanarak kendi adlarına tahvil çıkaran ve fâiz veren banker şirketler de oluşmuştur. *Banker* deyimi, Türk Ticaret Kanununun 612. ve 926. maddelerinde *banka* anlamında da kullanılmıştır.

BANKACILIK HUKUKU. (Os. Bankacılık hukuku, *Fr.* Droit bancaire, *Al.* Bankrecht, *İng.* Law of Banking) Bankaların kuruluş ve işleyişleriyle ilgili hukuksal kuralların tümü.

BANKA CÜZDANI. (Os. Banka cüzdanı, *Fr.* Carnet de banque, *İng.* Bank balance) Bankanın kasalarında bulunan para ve değerli kâğıtların tümü.

BANKA DALI. (Os. Banka şubesi, *Fr.* Banque succursale, *Al.* Zweigbank, Bankfiliale, *İng.* Branch bank, *İt.* Banca filiale, *İsp.* Sucursal de banco) Bir bankanın çeşitli yer ve kentlerde açtıkları şubeler... Yabancı ülkelerde açılmış olanları da vardır.

BANKA DENETÇİSİ. (Os. Banka murâkibi, *Fr.* Contrôleur de banque, *İng.* Bank examiner) Mâliye bakanlığı adına bankaları denetleyen görevli... Bunlara ülkemizde *yeminli murâkıp* da deniyor.

BANKA GİZİ. (Os. Banka sırrı, *Fr.* Secret bancaire, *Al.* Bankgeheimnis, *İng.* Banking secrets) Banka görevlilerinin açıklamamak zorunda bulundukları her türlü banka işlemleri ve özellikle bankalarda hesabı bulunanların alacak ve vereceklerine özgü bilgiler.

BANKA GÖNDERİMİ. (Os. Banka havâlesi, *Fr.* Mandat, *İng.* Money order) Bankanın bir parayı ödemeye hazır bulunduğunu bildiren mektubu.

BANKA GÜVENCESİ. (Os. Banka teminatı, *Fr.* Garantie de banque, *İng.* Guarantee of bank) Bankanın; özel ve tüzel kişilerin, belli bir işi yapmadıkları ya da belli bir borcu ödemedikleri takdirde, meydana getirdikleri zararı ödeyeceği yolunda o kişilere verdiği geçerli mektup.

BANKA HESABI. (Os. Banka hesâbı, *Fr.* Compte de banque, *Al.* Bankkonto, *İng.* Bank

account, *İt.* Conto di banca, *İsp.* Cuento de banco) Gerçek ve tüzel kişilerin bankaya yatırdıkları para ya da kendi adlarına başkalarının da para yatırılabilmesi için açtıkları hesap... Bu işleme "bankada hesap açtırmak" denir. Bu deyim, işletmelerin bankalardaki alacak ve vereceklerini denetlemek için açtıkları hesabı da dilegetirir.

BANKA İNDİRİMİ. (Os. Banka iskontosu, *Fr.* Escompte de banque, *Al.* Bankdiskont, Bankagio; *İng.* Bank discount, Bank rate; *İt.* Sconto bancario, *İsp.* Tipo del banco) Bankanın vâdesinden önce ödemeyi kabul ettiği bir paradan yaptığı indirim... Halk arasında bu işleme "bankaya kırdırmak" denir. Banka herhangi bir senedi ya da bonoyu vâdesinden önce ödemeyi kabul edebilir, ama o borçtan bir bölümünü ödemeyerek kendisine ayırır. Kuramsal olarak bu indirim, paranın ödeme tarihinden borcun vâde tarihine kadar olan sürenin fâizidir; daha açık bir deyişle örneğin banka kırdığı senedin parasını vâde tarihinden üç ay önce ödüyorsa üç aylık fâizi ödemediği düşer. Gerçekte bu indirim, fâiz oranından daha çoktur.

BANKA İNDİRİM SINIRI. (Os. Banka iskonto haddi, *Fr.* Taux de banque) Bankanın yaptığı iskontolarda uyguladığı fâiz oranı... Fransızca deyimde de görüldüğü gibi buna kısaca *banka oranı* da denir.

BANKA İŞLEMLERİ. (Os. Banka muâmelâtı, *Fr.* Opérations de banque, *Al.* Bankgeschaefte, *İng.* Banking business, Banking transactions; *İt.* Affari di banca, *İsp.* Negocios de banco) Bankalarca yapılan kambiyo, iskonto, avans, kredi, cârî hesap, çek, havâle, akreditif vb. gibi tüm işlemler... Bu deyim ticaret kanununda özellikle bu geniş anlamda kullanılmıştır.

BANKA KARTI. (Os. Banka kartı, *Fr.* Carte de banque, *Al.* Bankkarte, *İng.* Bank card) Çeklerle yapılan ödemelerde güvence sağlamak için bankalarca çek sahiplerine verilen kart... Örneğin otel hesabını çekle ödemek isteyen müşteri, banka kartını göstererek yazdığı çeki güvence sağlar. Ne var ki karşılıksız çeklerin gittikçe çoğalması yüzünden uygulamada bu banka kartları bir işe yaramamaktadır. Banka kartı, *kredi kartı*'yla karıştırılmamalıdır.

BANKA KAZANCI. (Os. Banka kârı, *Fr.* Bénéfice de banque) Yatırılan paraya verilen

az fâizle borç verilen paradan alınan çok fâiz arasındaki fark... Buna komisyon, borsa simsarlığı, acyo vb. gibi daha birçok gelirler de eklenir.

BANKALAR BİRLİĞİ. (Os. Bankalar itti-hâdı, *Fr.* Union des banques) Aralarındaki rekabeti kaldırmak ve ortak bir siyasa izleyerek daha çok kazanç sağlamak için bankaların aralarında kurdukları birlik.

BANKALARIN MERKEZLEŞMESİ. (Os. Bankaların temerküzü, *Fr.* Concentration bancaire, *Al.* Bankenkonzentration, *İng.* Concentration in banking) Bankaların birleşme eğilimi... Temelde anamalin merkezleşmesi sonucudur. Bu eğilim özellikle ikinci dünya savaşından sonra hızlanmıştır.

BANKA ORANI. (Os. Banka haddi, *İng.* Bank rate) İskonto oranı... Özellikle İngiltere'de *iskonto oranı* deyimini yerinde kullanılmaktadır.

BANKA ORTAKLIĞI. (Os. Banka şirketi, *Fr.* Société de banque, *Al.* Bankgesellschaft, *İng.* Bank society, Banking company; *İt.* Società bancaria, *İsp.* Sociedad bancaria) Banka açmak için kurulan şirket ya da bankaların kendilerine yatırılan paraları işletmek için kurdukları şirket.

BANKA ORTAKLIKLARI. (Os. Banka iştirâkleri, *Fr.* Participations des banques, *Al.* Bankbeteiligungen, *İng.* Investments of the banks) Bankaların kendilerine yatırılan paraları işletip büyük kazançlar sağlamak için yaptıkları girişimler... Günümüzde bankaların çok ve çeşitli iştirâkleri vardır. Birçok sanâyi, ticaret ve sigorta girişimlerinin ortağı ya da doğrudan doğruya sahibidirler.

BANKA ÖDENELERİ. (Os. Banka çekleri, *Fr.* Chèques de banque, *İng.* Bank cheques) Bankada parası olan bir kimsenin bu paradan bir bölümünün ya da tümünün dilediği bir kimseye verilmesini sağlamak için yazdığı çekler... Bankaya para yatırılanlar, dilerse, bankalardan birer çek defteri alıp kullanabilirler. Çek defterleri, para sahiplerini yanlarında para taşıma yükünden kurtarır.

BANKA ÖNDELİĞİ. (Os. Banka avansı, *Fr.* Avance de banque) Tüccarlara verilen kredi... Tüccarlara verilen kredi bu adla da anılır.

BANKA PARASI

BANKA PARASI. 1. (Os. Kaydî para, Fr. Monnaie scripturale, Al. Bankgeld, Giralgeld, Buchgeld; İng. Bank money) Bankalarca yapılan hesap işlemi... Fizik yapısı olan para kullanılmadan defter üstünde yapılan para kaydı işlemine *kaydî para* denir. Örneğin bir borçlu alacaklına para yerine bir çek verir, alacaklı da o çeki bankaya götürerek borçlunun hesabından bankadaki kendi hesabına geçirir. Bu işlem (kayıt işlemi), efektif parayla değil, *hesap parası*yla yapılmış demektir. Bu banka hesap parası da, fizik yapısı olan efektif paralar gibi, kayıtlar üstünde tedâvül eder.

2. (Os. Banka nakdi, Fr. Monnaie de banque, İng. Money of bank) Bankaya yatırılan ve her an çekilebilecek durumda olan para.

3. (Os. Banknot, Temsilî para; Fr. Billet de banque, Al. Banknote, Note, Kassenschein; İng. Bank note, Bank bill; İt. Biglietto di banca, İsp. Billeto de banco) Devlet tarafından çıkarılan kâğıt para... Bu tanım, *banknot* deyiminin günümüzdeki tanımıdır. Eskiden "tedâvül bankaları tarafından çıkarılan ve üstünde yazılı olan meblâğı banknotu getirene derhal ödemeye bankayı zorunlu kılan senet" olarak tanımlanırdı. Nitekim bir zamanlar ülkemizde de Merkez Bankasıyla birlikte Osmanlı Bankası da banknot çıkarıyordu ve onun çıkardığı banknotların geçerliği de yasalarla zorunlu kılınmıştı. Tarihsel süreçte *banknot*, kâğıt paranın ilk biçimidir. Bankalar, kendilerine para yatıranlara bu parayı teslim aldıklarına dair, *banknot*, eşdeyişle bir çeşit senet (Fr. Billets de banque) verirlerdi. Banknot, onun elinde bulunduranın dilediği zaman bunun karşılığını bankadan derhal alabilmesini sağlar. Değeri garantilenmiştir. Bu bakımdan banknotlar da mâden paralarla birlikte kullanılmaya başlanmışlardır. Bu banknotların elden ele kullanılması ve hep birden karşılıkları çekilmek için bankalara götürülmemesi, karşılıksız olarak da banknot çıkarma olanağını sağlamıştır. Önceleri banknotlar, derhal mâden paraya çevrilebilme niteliğini taşıyorlardı. Sonraları devlet, yasalarla, bunları karşılığı istenmeksizin zorunu olarak geçerli kıldı. Bu bakımdan devlet tarafından çıkarılan ve zorunlu olarak geçerli kılınan paraya da *banknot* denir. Sözcük, İngilizce *banker's notes* deyiminden türemiştir. Kulischer'in anlattığına göre, eskiden İngiliz tüccarları mücevherlerini ve mallarını krala emanet ederlermiş, 1640'ta İngiltere Kralı Charles I. bun-

lara el koymuş. Bunun üzerine tüccarlar servetlerini kuyumculara emanet etmeye ve karşılığında *emanet makbuzu* (İng. Goldsmith notes) almaya başlamışlar. Kuyumculara *banker* denilmeye başlandıktan sonra da bunların adı *banker's notes*, eşdeyişle *banknot* olmuş.

BANKA PARASI ÇIKARMA. (Os. Banknot ihracı, Fr. Émission de billets, Al. Banknotenausgabe, İng. Note issue, İt. Emissione di biglietti, İsp. Emission de billetes) Kâğıt paranın bastırılıp geçerli kılınarak dolaşıma çıkarılması.

BANKA PARASI DOLAŞIMI. (Os. Banknot tedâvülü, Fr. Circulation des billets, Al. Notenumlauf, İng. Note circulation, İt. Circolazione cartacea, İsp. Circulacion de billetes) Kâğıt paranın piyasada zorunlu geçerli olarak elden ele dolaşımı.

BANKA PAY BELGİTİ. (Os. Banka hisse senedi, Fr. Action de banque, Al. Bankaktie, İng. Bank share, Bank stock; İt. Azione bancaria, İsp. Accion de banco) Bankanın kurucu ortaklarına verdiği ve dolaşıma çıkardığı hisse senetleri.

BANKA TECİM İŞLERİ GÖREVLİSİ. (Os. Banka ajanlığı, Fr. Agence de banque, Al. Bankagentur, İng. Agent bank, İt. Agenzia bancaria, İsp. Agencia de banco) Kimi bankaların şube açmaya demeyecek yerlerde kullandıkları temsilciler.

BANKA ÜREMİ. (Os. Banka fâizi, Fr. Intérêt bancaire, Al. Bankzinsen, İng. Bank rate) Bankaların kendilerine yatırılan paralar karşılığında ödedikleri fâiz... Ülkemizde banka fâizi serbest değildir, devlet tarafından saptanır. Bundan ötürü tüm bankalar, gizli işlemleri dışında, aynı fâizi verirler. Gizli işlemlerse çok büyük paralar karşılığında yapıldığından halkın bilgisi dışındadır. Bu yüzden, özellikle hazine bonoları fâiziyle tefecilerin verdikleri karaborsa fâizini dilegetirmek için *bankadışı ürem* (Os. Banka hârici fâiz, Fr. Taux de l'argent hors banque, Al. Ausserbankzins, İng. Money market rates) deyimini kullanılır. Bankalar kendilerine yatırılan paraların fâizini yıllık olarak, kendilerinin verdikleri kredilerin fâizini üç aylık olarak hesaplarlar. Ne var ki 1979 yılından beri ülkemizde uygulanan Friedman öğretisi uyarınca banka fâizleri bankalar arası anlaşmalarla saptanmaya başlanmış ve fâiz vâ-

deleri altı aylık, üç aylık ve bir aylık olmak üzere kısaltılmıştır.

BANKA VERENEĞİ. (Os. Banka kredisi, *Fr.* Crédit de banque, *Crédit bancaire*; *Al.* Bankkredit, *İng.* Bank credit, *İt.* Credito di banca, *İsp.* Credito de banco) Bankaların tüccarlara ve kimi koşullar altında da çiftçilere ve halka verdikleri kredi... Bankalar temelde tüccarlara (sanayici, ithalatçı, ihracatçı vb.) kredi verirler. Ülkemizdeki Ziraat Bankası gibi kimi özel amaçlı bankalar da çiftçilere kredi vermek için kurulmuşlardır, ne var ki köylünün bizzat alabildiği kredi çok enderdir, genellikle araya tefeciler girer ve fâiz oranını yükseltirler. Tarım ülkelerinde köy ağaları ve kasaba tüccarları (köy ve kasaba burjuvazisi) bu konuda tefecilik ederler, krediyi kendileri alıp üstüne bir ek fâiz koyarak köylülere dağıtırlar. Bankalar da bundan hoşnuttur, çünkü vâdesi geldiğinde alacaklarını tahsil edebilmek için köylünün arkasından koşamazlar. Kimi özel amaçlı bankalar da büyük fâizler karşılığında halka konut kredisi verirler, bu fâiz mürekkep bir fâizdir, eşdeyişle fâize de fâiz yürütülür ve ödemekle tükenmez. Konut dışında halk, hiç bir bankadan en küçük bir kredi alamaz. Sadece ülkemizdeki Emniyet Sandığı gibi özel amaçlı kuruluşlardan evini ya da arsasını ipotek etmek yoluyla belli ölçüde borç para alabilir.

BANKA YAPISI. (Os. Banka binâsı, *Fr.* Maison de banque, *Al.* Bankhaus, Bankgeschaef; *İng.* Banking house, *İt.* Casa di banca, *İsp.* Casa de banco) Bankanın bulunduğu binâ... Eskiden bankalar meydanlarda bulunurdu, bankanın bulunduğu meydana da *banka alanı* (Os. Banka meydanı, *Fr.* Place bancaire, *Al.* Bankplatz, *İngö* Banking place, *İt.* Piazza bancaria, *İsp.* Plaza de banco) denirdi. İstanbul'un *pangaltı* (Banka altı) semti de böylesine bir meydana, adını da bundan alır.

BANKA YATIRGASI. (Os. Banka mevduâtı, *Fr.* Dépôts de banque, *İng.* Bank deposits) Bankaya yatırılmış olan ve istenildiğinde ya da vâdeli yatırılmışsa vâdesi geldiğinde çekilebilen paralar.

BANKA YEDEKLERİ. (Os. Banka ihtiyatları, *Fr.* Réserves de la banque, *Al.* Bankreserven, *İng.* Bank reserves) Bankaların herhangi olası bir zararı karşılamak için kârlarından ayırdıkları ve yedekte sakladıkları

para... Ülkemizde bankaların her yıl kârlarından yüzde beşini yedeğe ayırmaları Bankalar Kanununa göre zorunludur. Ayrıca ülkemizdeki bankalar anonim şirket olarak kurulduklarından Ticaret Kanununa göre de bununla yükümlüdürler. Yüzde beşi yedeğe ayırma yükümlülüğü, bu paranın ödenmiş anamalin tümüne eşit bir çizgiye gelinceye kadar sürer. Bankalar, yedeğe ayırdıkları paraları devlet tahvillerine yatırmak zorundadırlar.

BANKOR. (Os. Bankor, *Fr.* Bancor, *Al.* Bankor, *İng.* Bancor) İngiliz ekonomisi Keynes' in 1944 yılında ünlü plânıyla önerdiği uluslararası para... Banka parası (kaydı para) niteliğindeydi ve altın temeline göre değerlendirilecekti. Ünlü Breton Woods konferansında kabul edilmemiştir.

BAREM. (Os. Cedâvili hesâbiye risâlesi, *Fr.* Barème, *Al.* Barem, *İng.* Wage table, Tariff schedule, Ready reckoner) Ücret ve aylık derecelerini ve tutarlarını saptayan cetvel... Fransız matematikçisi Bertrand François Barème (1640-1703) tarafından yapıldığı için onun adıyla anılıyor. Gerçekte sadece ücret ve aylıkları değil, her türlü hesabın önceden yapılmış formüllerini adlandırır. Böylelikle ne ödeneceği ve ne alınacağı barem cetveline bakarak bilinir. Örneğin bir otobüs işletmesinin kilometre başına artan oranlı taşıma tarifesini de bir barem cetvelidir. İlk 1682 yılında uygulanmış.

BARINDIRMA. (Os. İbâte, *Fr.* Loger, Hébergement) Bir kimseyi bir çatı altında konuklama... Genellikle *yedirip içirme* (Os. İâşe, *Fr.* Ravitaillement) deyimiyle birlikte kullanılır. Örneğin kimi ülkeler, sınırları içine girecek yabancılardan, tanınmış yerli bir kişinin *iâşe* ve *ibâte*lerini yükümlendiğini bildiren bir belge isterler. Bir hizmetli tutacak olanlar da "iâşe ve ibâten bana ait olmak üzere sana şu kadar aylık veririm" derler.

BARINMA LİMANI. (Os. İlticâ limanı, *Fr.* Port de refuge, *Al.* Nothafen, *İng.* Port of refuge, Port of emergency; *Lâ.* Portus et refugium) Geminin düşmandan, kötü havadan ya da batma tehlikesinden kaçmak için sığındığı liman... Türk Ticaret Kanununa göre büyük avaryadan sayılır ve mahkemenin yetkisini belirler.

BARIŞ. (Os. Sulh, *Fr.* Transaction, *Al.* Vergleich, Prozessvergleich; *İng.* Compromise, *Lâ.* Compositio, Factio, Transigere) Dâvâyı

BARO

ya da anlaşmazlığı ortadan kaldıran uyuşma... Borçlar Kanununun 388. maddesine göre vekil, özel yetkisi olmadıkça, müvekkili adına barış yapamaz. Bu deyim, devletler genel hukukunda da devletler arasındaki barış (Fr. Paix, Al. Friede, İng. Peace, Lâ. Pax)'ı dilegetirir.

BARO. (Os. Dâvâ vekilleri cemiyeti, Fr. Barreau, Ordre des avocats; Al. Rechtsanwaltskammer, Anwaltskammer; İng. Bar, Inns of court, Law society) Belli bir bölgenin avukatlarının tümünü kapsayan dernek... Baro başkanlığı ve yönetim kurulu, avukatların meslek ve onurlarıyla ilgili birçok konularda yasalarla yetkili kılınmıştır. Örneğin baro, onur kırıcı bir davranışta bulunan bir avukatı cezalandırabilir. Barodan alınmış özel belgesi olmayan kişi avukatlık edemez.

BASI. (Os. Tabı, Fr. Tirage, Impresion; Al. Abdruck, İng. Impression, İt. Tura, İsp. Tirade) Kâğıda ve benzeri şeylere yazı, resim vb.'lerini basma işi... Baskı da denir.

BASILİ. (Os. Matbua, Fr. Production de la presse, Imprimé; Al. Druckschriften, Pres-serzeugnisse, Erzeugnisse der Buchdruckpresse; İng. Printed publication, Printed matter) Mekanik ve kimyasal araçlarla ya da elle basılıp çoğaltılmış ve yayımlanmış yazı, resim, güfteli güftesiz müzik ürünleri... Basın ya-sasında tanımlanmıştır.

BASILİ BELGELER. (Os. Matbû evrâk, Fr. Imprimés, Al. Drucksachen, İng. Printed matter, By book-post; İt. Stampe, İsp. Impresos) Resmî belgelerin basılıp çoğaltılmış olanları... Örneğin vergi beyannâmeleri gibi kimi belgeler devletçe basılıp kimi yerleri doldurulmak üzere boş bırakılarak önceden hazırlanır. Basılı belgeler (Os. Evrâkı matbûa) deyimini, basılı olmayan belgeler (Os. Evrâkı gayrı matbûa) deyimini karşılığında kullanılır. Örneğin bir kimsenin yazdığı dilekçe basılı olmayan bir belgedir.

BASILİ ÖDENE. (Os. Matbû çek, Fr. Chèque imprimé, Al. Gedruckter Scheck, İng. Printed cheque) Elle yazılan ve basılı olmayan çeklerin yerine ilk kez 1762 yılında kullanılmaya başlanan basılmış çek... Dip koçanlı çek defterlerinin kullanımı da bu tarihten yirmi yıl sonra başlamıştır.

BASIMEVLERİ. (Os. Matbaalar, Fr. Imprimeries, Al. Druckereien, İng. Printing houses) Basılıların basılıp hazırlandığı yer.

BASIN. (Os. Matbuât, Fr. Presse, Al. Presse, İng. Press) Düşünceleri yazı ve resimle yaymaya yarayan araçların tümü... Gazeteleri ve her türlü dergileri kapsar.

BASIN HUKUKU. (Os. Matbuât hukuku, Fr. Législation sur la presse, Al. Presserecht, İng. Laws governing the press) Gazete, kitap ve her türlü basılılarla basımevlerinin bağlı oldukları hukuksal kuralların tümü.

BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ. (Os. Matbuât hürriyeti, Fr. Liberté de la presse, Al. Pressfreiheit, İng. Liberty of the press) Düşünceleri, daha önce izin almaksızın ve sansürden geçirmeksizin, basıp yayabilme hakkı... Bu özgürlük de yasalarla sınırlanmış bir özgürlüktür. Daha açık bir deyişle, basın, yasalarda belirtilen birçok şeyleri yazmamak ve yayımlamak koşuluyla özgürdür.

BASIN SUÇLARI. (Os. Matbuât cürümleri, Fr. Délits de presse, Al. Pressevergehen, İng. Offences against the press law) Sadece basın aracılığıyla oluşan suçlar... Bu suçların çoğu basına yasalarla yasaklanmış olan eylemleri işlemekten doğar. Basın yoluyla sövme ya da küçük düşürme gibi kişisel hukuku ilgilendirenleri de vardır.

BASKI. (Os. Tazyik, Fr. Pression, Al. Druck, İng. Pressure, İt. Pressione, İsp. Presion) Zor altında bulundurma ya da bulunma... Bir kimseyi bir işi yapmaya zorlamayı dilegetirir. Ticaret dilinde özellikle borçlunun borcunu ödemesi için yapılan baskılarda kullanılır.

BASKI YAPMAK. (Os. Tazyik etmek, Fr. Presser, Al. Draengen, İng. To urge upon, İt. Stringere, İsp. Apremiar) Bir kimseyi herhangi bir işi yapması için zorlama... Bu zorlama, kuvvet kullanmadan tehdit ve şantaj kadar çeşitli araçlarla yapılabilir.

BASMAK. (Os. Tab'etmek, Fr. Imprimer, Al. Drucken, Abdrucken; İng. To print, İt. Stampare, İsp. Imprimir) Yazı, resim, nota ve benzerlerini kâğıt ve benzerlerine geçirip çoğaltmak.

BASABAŞ. (Os. Tesâvii fiyat, Fr. Au pair, Al. Pari, Zum Nennwert; İng. At par) Saymaca değerle piyasa değerinin eşit olması durumu... Örneğin yüz liralık bir hisse senedi borsada da yüz liraya alınıp satılıyor-

sa *başabaş noktası*'nda demektir. Genellikle piyasa fiyatları başabaş noktasının altında ya da üstünde olur. Ticaret dilinde, kârla zararın bulunmadığı nokta bu deyimle anılır. Buna *sıfır noktası* da denir. Bu durumda üretim miktarında parça başına mâliyet, parça başına kazanç eşittir. Deyim, özellikle *en uygun kâr noktası*'nı bulmak için yapılan hesaplarda kullanılır. Kimi firmalar belli koşullarda ve bir süre için başabaş noktasında çalışmayı yeğleyebilirler, çünkü bu noktadaki fiyat kısa dönemlerde zarar etmemeyi garanti eder. Bundan başka rekabet hâlinde rakip firmaların da yıkılmasını ve dayanamayıp ortadan çekilmelerini sağlar.

BAŞABAŞ DEĞERİ. (Os. Başabaş kıymeti, *Fr. Valeur au pair, Al. Pariwert, İng. Par value, İt. Valor alla pari, İsp. Valor del par*) Saymaca değerle piyasa değerinin eşit oldukları değer.

BAŞABAŞ EDERİ. (Os. Başabaş fiyatı, *Fr. Pair, Al. Parikurs, İng. Par, İt. Pari, Cambio; İsp. Par, Cambio*) Saymaca fiyatla piyasa fiyatının birleştikleri ve eşit oldukları fiyat.

BAŞABAŞIN ALTINDA. (Os. Tesâvii fiyatın dūnunda, *Fr. Au dessous du pair, Al. Unter Pari, İng. Below par, İt. Sotto il pari, İsp. Debajo de la par*) Piyasa değerinin saymaca değerden düşük olması... Örneğin üstünde yüz liralık olduğu yazılı bulunan bir hisse senedi, piyasada doksan liraya alınıp satılıyorsa başabaşın altında demektir.

BAŞABAŞIN ÜSTÜNDE. (Os. Tedâvii fiyatın fevkinde, *Fr. Au dessus du pair, Al. Über Pari, İng. Above par, İt. Sopra il pari, İsp. Sobre el par*) Piyasa değerinin saymaca değerden yüksek olması... Örneğin üstünde yüz liralık olduğu yazılı bulunan bir hisse senedi, piyasada yüz on liraya alınıp satılıyorsa başabaşın üstünde demektir.

BAŞARAMAMAK. (Os. Ademi muvaffakiyet, *Fr. Perdre, Manuer; Al. Verfehlen, İng. To miss, To lose; İt. Mancare, Perdere; İsp. Faltar, Perder*) Becerememek ve zarara girmek.

BAŞARI. (Os. Muvaffakiyet, *Fr. Succés, Al. Erfolg, İng. Success, İt. Successo, İsp. Suceso*) Bir işi gereği gibi yapma... Gereken sonucu elde etmeyi dilegetirir.

BAŞARILI OLMAK. (Os. Muvaffak olmak, *Fr. Réussir, Al. Gelingen, İng. To succeed, İt. Riuscire, İsp. Lograr*) Bir işi gereği gibi yapıp bitirmek.

BAŞARILI OLMAMAK. (Os. Muvaffak olmamak, *Fr. Echouer, Ne pas réussir; Al. Misslingen, Zu Grunde gehen, Scheitern, Fehlschlagen; İng. To fail, Failure, Go to ruin; İt. Non riuscire, İsp. Fracasas*) Bir işi gereği gibi yapıp bitirememek.

BAŞARISIZ. (Os. Gayrı muvaffak, *Fr. Sans succès, Al. Erfolglos, İng. Without succes, İt. Senza successo, İsp. Sin suceso*) Bir işi gereği gibi yapıp bitiremeyen.

BAŞARISIZLIK. (Os. Muvaffakiyetsizlik, *Fr. Insuccés, Al. Misserfolg, Unglücklicher Ausgang; İng. Lack of success, Bad success; İt. Insuccesso, İsp. Mal éxito, Mal resultado*) Bir işi gereği gibi yapıp bitirememe... Ticaret dilinde özellikle bir işletmenin başarısızlığı (Os. Ticarethânenin muvaffakiyetsizliği, *Fr. Echec, Non réussite; Al. Fehlschlagen, Scheitern; İng. Failure, İt. Rovescio, İsp. Fracaso*)'ndan sözedilir.

BAŞARI UMDURMAK. (Os. Muvaffakiyet vaad etmek, *Fr. Promettre du succès, Al. Erfolg versprechen, İng. To promise well, İt. Prometter bene, İsp. Prometer bien*) Gelecekte başarılı olacağını şimdiden belli etmek.

BAŞATLIK. (Os. Hâkimiyet, Galibiyet; *Fr. Domination*) Ekonomik egemenlik... Bir pazarda güçlü ekonominin, güçsüz ekonomiler üstündeki egemenliğini dilegetirir. Günümüzde özellikle büyük tekeller bu durumdadır, kendilerinden güçsüz bulunan tüm ekonomileri ortadan silebilecek durumdadırlar.

BAŞGÖSTERME. (Os. Zuhûr, *Fr. Eclater, Al. Ausbrechen, İng. To break out, İt. Sopravenire, İsp. Sobravenir*) Birdenbire meydana çıkma... Ekonomi dilinde bir bunalımın, bir grevin, bir para şişkinliğinin (enflasyonun) başgöstermesinden sözedilir.

BAŞKASI ADINA. (Os. Şahsî âhar nâmına, *Fr. Nominataire, İng. Nominee*) Bir başkası için yapan ya da yapılan.

BAŞKASI HESABINA KORUNÇ. (Os. Şahsî âhar hesabına sigorta, *Fr. Assurance pour compte d'autrui, Al. Versicherung für fremde*)

BAŞKASININ EYLEMİNİ YÜKLENME

Rechnung, *İng.* Insurance for account of another) Başkasının yararlanması için yapılan sigorta... Bu yöntemde sigorta sözleşmesini imzalayan kişi, o sigortadan başkasının yararlanmasını sağlar. Bu durumda sigorta bedeli, sözleşmeyi imzalayana değil, yararına sigorta yapılan o kişiye verilir.

BAŞKASININ EYLEMİNİ YÜKLENME. (Os. Şahsı âharın fiilini taahhüt, *Fr.* Porte fort, *Al.* Vertrag zu Lasten Dritter, *İng.* Contract imposing liability upon a third party) Bir kimsenin bir başka kimseye bir üçüncü kişinin eylemini yükümlenmesi... Borçlar Kanununun 110. maddesine göre eylemi yükümlenilen kişi o eylemi yapmazsa, uğranılan tüm zararı yükümlenen kişi öder.

BAŞLAM. (Os. Madde, *Fr.* Article, *Al.* Artikel, Paragraph; *İng.* Article, *Lâ.* Caput) Yasalarda, tüzüklerde ve yönetmeliklerde yer alan kuralları birbirinden ayırmak için sayılarla belirtilen bölüm... Her madde, gerektiğinde, o maddeyle ilgili ayrıntıları sıralayan fıkra ve bentlere ayrılabilir.

BAŞLAMA. (Os. Mübâşeret, *Fr.* Procéder, *Al.* Verfahren, Vorgehen; *İng.* To proceed, *İt.* Procedere, *İsp.* Proceder) Bir işe girişmek... Bir işi yürür duruma getirmeyi de dilegetirir.

BAŞLANGIÇ. (Os. İptidâ, Mebde; *Fr.* Commencement, Début; *Al.* Anfang, *İng.* Beginning, *İt.* Principio, *İsp.* Principio) Herhangi bir şeyin ya da bir işin sırada ilk gelen bölümü.

BAŞLANGIÇ ANAMALI. (Os. İptidâî sermâye, *Fr.* Capital primitif, *Al.* Stammkapital, *İng.* Capital stock, *İt.* Capitale primitivo, *İsp.* Capital primitivo) Bir işi kurmak için yatırılan anamal.

BAŞLANGIÇTA. (Os. İptidâen, *Fr.* Au commencement, Au début; *Al.* Zu Anfang, *İng.* At the beginning, *İt.* Al principio, *İsp.* A principio) Herhangi bir şeyin ya da bir işin sırada ilk gelen bölümünde.

BAŞLICA. (Os. Aslî, *Fr.* L'essentiel, *Al.* Das Wesentliche, *İng.* Essential point, *İt.* L'essenziale, *İsp.* Lo esencial) Başta gelen... En önemli olanı dilegetirir.

BAŞLIK. (Os. Serlevha, Ünvan; *Fr.* Suscription, *Al.* Aufschrift, *İng.* Superscription, *İt.*

Soprascritta, *İsp.* Sobrescrito) Bir yazının, bir haberin üstüne yazılan yazı... Örneğin her yazının bir başlığı olduğu gibi, her firmanın da bir başlığı vardır.

BAŞSAĞLIĞI. (Os. Tâziyet, Tâziye; *Fr.* Condoléance, *Al.* Kondolation, *İng.* Condolence) Bir kimsenin ölümünden sonra yakınlarına söylenen avutucu sözler.

BAŞSAĞLIĞI DİLEME. (Os. Tâziyede bulunma, *Fr.* Exprimer de condoléances, *Al.* Beileid aussprechen, *İng.* To condole with, *İt.* Presentare condoglianza, *İsp.* Dar el pesame) Bir kimsenin ölümünden sonra yakınlarına avutucu sözler söyleme.

BAŞSAĞLIĞI MEKTUBU. (Os. Tâziye mektubu, *Fr.* Lettre de condoléances, *Al.* Beileidsbrief, *İng.* Letter of condolence, *İt.* Lettera di condiglianza, *İsp.* Carta de pesame) Başsağlığı dilemek için yazılan mektup.

BAŞVURMA. (Os. Mürâcaat, *Fr.* Avoir recours, *Al.* Sich wenden Anspruch nehmen, *İng.* To have recourse, *İt.* Ricorre, *İsp.* Recurrir) Bir kimseden bir şey isteme... Örneğin herhangi bir iş ya da yardım için *birine başvurma* (*Fr.* Avoir recourse contre) ya da birinin *iyilikseverliğine başvurma* (*Fr.* Avoir recourse a l'obligeance)'dan söz edilir.

BATKI. (Os. İflâs, *Fr.* Faillite, Banqueroute; *Al.* Konkurs, Bankrott; *İng.* Bankruptcy, Failure; *İt.* Bancarotta, Failimento; *İsp.* Bancarota, Quiebra; *Lâ.* Concursus creditorum, Processus concursus, Processus cridae, Processus conturbationis) Borçlarını ödeyemeyecek durumda olduğu mahkemece saptanan borçlunun durumu... İcra ve iflâs kanunuyla ticaret kanununa göre sadece tüccarların iflâsına hükmolunabilir, hukuk açısından tüccar olmayanların iflâsı söz konusu değildir. Bu genel hukuk kuralının istisnâları da vardır, örneğin ticaret kanununa göre yasal yasağa rağmen, ticaret yapmış olan yargıç, noter ve memurların da iflâsına hükmolunabilir. İflâs edenin bütün mallarına elkonulur ve bu mallar satışa çıkarılarak borçları ödenmeye çalışılır. Buna hukuk dilinde *genel haciz ve cebri icrâ yöntemi* denir. Hileli iflâslar da vardır.

BATKI DENGEMİ. (Os. İflâs bilânçosu, *Fr.* Bilan de faillite) İflâs kararından sonra borçlarla alacakları göstermek üzere düzenlenen bilânço.

BATKI DUYURUSU. (Os. İflâs ilânı, *Fr. Déclaration de faillite, Al. Bankrotterklärung, İng. Declaration of bankruptcy, İt. Dichiarazione di fallimento, İsp. Declaracion de quiebra*) İflâs edenin kendi iflâsını bizzat açıklaması... Asıl duyuru, *mahkemece batkı duyurusu* (Os. İflâsın mahkemece ilânı, *Fr. Jugement déclaratif de faillite, Al. Bankrotterklärung durch das Gericht, İng. Adjudication in bankruptcy, İt. Sentenza dichiarativa di fallimento, İsp. Declaracion judicial de quiebra*)'dur.

BATKI EVİRMELİĞİ. (Os. İflâs dâiresi, *Fr. Office de faillite, Al. Konkursamt, İng. Bankruptcy office*) İflâs edenin mallarının defterini tutmak, işyeri ve mallarını mühürlemek, alacaklılarını toplantıya çağırarak vb. gibi batkı işlerini yürüten daire... İcra ve İflâs Kanununa göre her Asliye Mahkemesinin bulunduğu yerde iflâs memurunun başkanlığı altında kurulur.

BATKI HUKUKU. (Os. İflâs hukuku, *Fr. Législation sur la faillite, Al. Konkursrecht, İng. Law of bankruptcy, Lâ. Ius concursus*) Batkıyla ilgili hukuksal kuralların tümü... Ülkemizde bu hukuk dalı İcrâ ve İfrâs Kanunuyla oluşmuştur.

BATKI İŞLEMİ. (Os. İflâs muâmelesi, *Fr. Procédure de la faillite, Al. Konkursverfahren, İng. Bankruptcy proceedings, İt. Procedura di fallimento, İsp. Procedimiento de quiebra*) Bir kimsenin iflâsı için gerekli hukuksal işlemler.

BATKI İŞODASI. (Os. İflâs bürosu, *Fr. Bureau de faillite, Al. Gläubigerausschuss, İng. Committee of inspection, Board of bankruptcy*) İlk alacaklılar toplantısına başkanlık eden iflâs memurunun seçeceği iki alacaklı ya da temsilcilerinden oluşan kurul.

BATKI KARARI. (Os. İflâs kararı, *Fr. Déclaration de faillite*) Bir kimsenin iflâsı için mahkemece verilen karar.

BATKI MASASI. (Os. İflâs masası, *Fr. Masse en faillite, Al. Konkursmasse, İng. Bankrupts estate, Total estate, Defaulter's assets; İt. Massa del fallimento, İsp. Masa de la quiebra, Lâ. Massa concursus*) İflâs edenin tüm mallarıyla hakları... Alacakların ödenmesi için saptanan bu mallarla haklara

hukuk dilinde *masa* denir. İflâs edenin alacaklıları alacaklarını bu masadan alırlar.

BATKI MASASI GÖREVLİSİ. (Os. İflâs masası memuru, *Fr. Syndic de la faillite, Syndic; Al. Konkursverwalter, Verband; İng. Syndic, Assignee of the bankrupt's estate; İt. Sidaco, Curatore del fallimento; İsp. Sindico de la quiebra*) İflâs edenin tüm mallarıyla haklarını saptamak için görevlendirilen memur.

BATKIN. (Os. Müflis, *Fr. Failli, Al. Kridar, Gemeinschuldner, Konkurschuldner, Bankrott, Bankrottierer; İng. Bankrupt, İt. Fallito, İsp. Quebrado, Lâ. Debitor communis, Debitor obaeratus*) İflâsı ya kendi tarafından ya da alacaklılarınca istenmiş olup mahkeme kararına bağlanan.

BATKININ AÇILMASI. (Os. İflâsın küşâdı, *Fr. Ouverture de la faillite, Al. Konkursöffnung, İng. Adjudication of bankruptcy proceedings, Opening of bankruptcy; İt. Apertura del concorso, İsp. Abertura de la quiebra*) İflâsa mahkemece karar verilmesi... İflâsın açılma tarihi kararda gösterilir, bu tarih özellikle iptâl dâvâlarında önemlidir, iflâsın hukuksal sonuçları bu tarihten başlar.

BATKININ KALDIRILMASI. (Os. İflâsın kaldırılması, *Fr. Levée de la faillite, Al. Aufhebung des Konkurses*) İflâs durumunun ortadan kalktığı yolunda mahkemece verilen karar... Bu durum ya tüm borçların ödenmesi, ya alacaklıların isteklerini geri aldıkları yolunda bir bildiride bulunmaları ya da iflâs sözleşmesinin (konkordatonun) tasdik edilmesiyle gerçekleşir. İflâsı kaldırılan kişi, mallarını serbestçe kullanabilir.

BATKISINI DUYURMAK. (Os. İflâsını ilân etmek, *Fr. Déclarer en faillite, Al. Bankrotterklären, İng. To adjudge bankrupt, İt. Dichiarare in fallito, İsp. Declarar en quiebra*) İflâs ettiğini açıklamak ya da ilgililere bildirmek.

BATKISINI İSTEMEK. (Os. İflâsını istemek, *Fr. Se déclarer en faillite, Al. Sich Bankrott erklären, İng. To declare one's self bankrupt, İt. Dichiararsi fallito, İsp. Declararse en quiebra*) Borçlarını ödeyemediğinden ötürü iflâsına karar verilmesini istemek.

BATKI SÖZLEŞMESİ. (Os. İflâs mukavelesi, Konkordato, Muvafakatnâme; *Fr. Concor-*

BATKIYA SÜRÜKLEMEK

dat, *Al.* Konkordat, *Nachlassvertrag*, *Praeventivakkord*, *Zwangsvergleich*; *İng.* Composition, *Bankrupt's certificat*) İflâs edenin alacaklılarıyla yaptığı anlaşma... Bu sözleşmenin yapılabilmesi için alacaklıların sayı ve alacak miktarı bakımından üçte iki çoğunluğu şarttır, eşdeyişle bu çoğunluğun oluru sağlanamazsa konkordato yapılamaz. Sözleşme, icrâ tetkik merciinin tâyin ettiği bir komiserin başkanlığı altında yapılır.

BATKIYA SÜRÜKLEMEK. (*Os.* İflâsa sevk etmek, *Fr.* Être atteint par une faillite, *Al.* Durch einen Konkurs betroffen werden, *İng.* To be involved in a failure, *İt.* Esser involto in fallimento, *İsp.* Estar envuelto en una quiebra) Ticaret yaşamındaki aksaklıkların meydana getirdiği iflâs öncesi durumun etkinliği.

BATKI YÖNETİMİ. (*Os.* İflâs idâresi, *Fr.* Administration de la faillite, *Syndic de la faillite*; *Al.* Konkursverwaltung, *İng.* Administration of bankruptcy, *Trustee in bankruptcy*, *Assignee of a bankrupt's estate*) Birinci alacaklılar toplantısının kararıyla alacakların incelenip sıralarının saptanması için bir ya da birkaç kişiden oluşturulan kurul... Bu kurul, ilk alacaklılar toplantısında, alacaklılar tarafından bilgili ve deneyli Türk vatandaşları arasından seçilir. İflâsı arındırmakla görevli olan bu kurul, iflâs dairesinin denetimi altında çalışır.

BATMAK. 1. (*Os.* Zâil olmak, *Fr.* Périr, *Al.* Zu Grunde gehen, *İng.* To go down, *İt.* Perire, *İsp.* Perecer) Sönüp gitmek.

2. (*Os.* Gark olmak, *Fr.* Chouer, *Faire naufrage*, *Couéler*; *Al.* Sinken, *İng.* To sink, *To ground*; *İt.* Naufragare, *İsp.* Hacer naufragio) Denizde batmak.

3. (*Os.* İflâs etmek, *Fr.* Tomber en faillite, *Faillir*; *Al.* Fallieren, *Bankrott machen*, *In konkurs geraten*; *İng.* To fail, *To become bankrupts*; *İt.* Cadere in concorso, *Fallire*, *Far fallito*; *İsp.* Quebrar, *Caer en quiebra*) Borçlarını ödeyememek.

BAYINDIRLIK BAKANLIĞI. (*Os.* Nâfia vekâleti, *Fr.* Ministère des travaux publics, *Al.* Ministerium der Öffentlichen Arbeiten, *İng.* Ministry of Public Works) Ülkenin imâriyle görevli bakanlık... Özel yasalarla yükletilen başkaca birçok işleri yapmakla da yükümlüdür.

BAYINDIRLIK İŞLERİ. (*Os.* Nâfia işleri, *İmâr işleri*; *Fr.* Travaux publics, *Al.* Öffentliche Arbeiten, *İng.* Public Works) Kamu yararı için yapılan işler... Köprüler, yollar, barajlar, limanlar vb. gibi işler bayındırlık işleridir. Bu işleri devlet, belediye ve kamu kuruluşları yapar. Bu işlerin hukuk açısından bir de özelliği vardır, bu işleri yapmak için kamulaştırma yetkisi kullanılır.

BAYRAĞI İNDİRMEK. (*Os.* Sancağı indirmek, *Fr.* Baisser le pavillon, *Al.* Die Flagge senken, *İng.* To lower the flag, *İt.* Abbassare la bandiera, *İsp.* Bajar el pabellon) Gemilerin teslim işareti olmak üzere ya da selâmlamak amacıyla bayraklarını indirmesi... Yas günlerinde de bayraklar yarıya kadar indirilir.

BAYRAK. (*Os.* Sancak, *Bandıra*; *Fr.* Pavillon, *Drapeau*; *Al.* Flagge, *Fahne*; *İng.* Flag, *İt.* Bandiera, *İsp.* Bandera, *Lâ.* Signum, *Vexillum*) Devleti simgeleyen renkli bez... Bayrağa saygısızlık cezayı gerektirir, devletler genel hukukunda da bayrağa saygıyı gerektiren hükümler vardır. *Bandıra* deyimi, gemilerin uyrukluğunu belirten bayrağı dilegetirir, *gemi bayrağı* demektir, örneğin "İngiliz bandıralı bir gemi" denir. Savaş sırasında *yansız bir bayrak altında* (*Os.* Tarafsız bir sancak altında, *Fr.* Sous pavillon neutre, *Al.* Unter neutraler Flagge, *İng.* Under neutral flag, *İt.* Sotto bandiera neutrale, *İsp.* Bajo bandera neutral) dolaşan ticaret gemilerine, devletler hukukuna göre, dokunulamaz. Buna "bayrak yükü korur" kuralı denir. Bir ülkenin bayrağını taşıyan gemi, o ülkeymiş gibi işlem görür.

BAYRAK BELGESİ. (*Os.* Sancak tasdiknâmesi, *Fr.* Certificat de pavillon, *Al.* Flaggenzeugnis, *Flaggenattest*; *İng.* Certificate of registry) Kendisine gemi tasdiknâmesi verilemeyen bir gemiye bu tasdiknâme yerine geçmek üzere verilen belge... Örneğin bir ülke vatandaşı kendi ülkesinin dışında bir gemi satın alır ve gemiye ülkesinin bayrağını çeker. Ne var ki gemi henüz kendi ülkesinin gemi siciline geçmediği için gemi tasdiknâmesi yoktur. Bu durumda gemiyi satın aldığı ülkedeki kendi konsolosluğundan bir bayrak belgesi alır, bu bayrak belgesi gemi tasdiknâmesi yerine geçer. Ülkesine gelinceye kadar, yolculuğu zorunlu nedenler yüzünden uzamış olmadıkça, bayrak belgesi ancak bir yıl için geçerlidir.

BAYRAK HUKUKU. (*Os.* Sancak hukuku, *Fr.* Loi de pavillon, *Al.* Recht der Flagge, *İng.* Flag law)

İng. The law of the flag) Bayrakla ilgili hukuksal kuralların tümü... Örneğin devletler hukukuna göre bir ülkenin bayrağını taşıyan gemi her yerde o ülkenin toprağı sayılır: Bu gemide doğan çocuk o ülkede doğmuş demektir, bu gemide işlenen suç o ülkenin toprağında işlenmiş demektir.

BAYRAM GÜNÜ. (Os. Yövmü iyd, *Fr.* Jour férié, *Al.* Feiertag, *İng.* Holiday, *İt.* Giorno feriale, *İsp.* Dio feriado) Ulusça kutlu sayılan gün...

BEDENSEL DOKUNCA. (Os. Cismânî zarar, *Fr.* Lésions corporelles, *Al.* Körperverletzung, *İng.* Bodily injuries) Bir kimsenin dış bir etki ya da bir kaza ya da bir hastalık sonunda çalışma gücünü tümüyle ya da bölümüsel olarak yitirmesi... Borçlar Kanununun 46. maddesinde tanımlanmıştır.

BEĞENİ. (Os. Zevk, *Fr.* Goût, *Al.* Geschmack, *İng.* Taste, *İt.* Gusto) Hoşlanma... Marjinalciler değeri beğeniyle açıklamaya çalışırlar, onlara göre değerli olan, beğenilendir.

BEĞENME. (Os. Tecviz, *Fr.* Approbation, *Al.* Genehmigung, *İng.* Approval, *İt.* Approvazione, *İsp.* Aprobacion) Bir oya ya da bir kaniya katılma... *Onaylama* deyimiyle de dilegetirilebilir.

BEKLEME. (Os. İntizâr, *Fr.* S'attendre, *Être dans l'attente*; *Al.* Gefasst sein, *Gevaertig sein*; *İng.* To be waiting, To be prepared; *İt.* Aspettarsi, *İsp.* Estar preparado) Bir iş oluncaya kadar oyalanma... Ekonomi dilinde uzun bir süre bozulmadan saklanabilen mallara *bekletilebilir mal* denir. Örneğin piyano bekletilebilir mal, meyveyse bozulur ve bundan ötürü de bekletilemeyen maldır. Malların bu niteliği ticaret ekonomisinde çok önemlidir, her iki çeşidin fiyat mekanizmaları başkadır. Bekletilebilir mallar stok yapılabilir ve satış için fiyatların yükselmesi beklenilebilir.

BEKLEME SÜRESİ. (Os. İntizâr müddeti, *Staryâ*; *Fr.* Staries, *Jours de planche*; *Al.* Liegetage, *Wartezeit*; *İng.* Lay days, *Demurrage*; *İt.* Giorni di sosta, *İsp.* Dias de estadia) Gemiye kiralamanın mal yükletilmesi ya da boşaltılması için yasayla ya da sözleşme gereğince beklemek zorunda olduğu süre... Bu sürenin taşırılmasına da deniz hukukunda *sürastarya* denir. Ne var ki sürastarya sözleşmede gözönüne alınmışsa ve ka-

rarlaştırılmışsa bu halde bekleme süresine katılır.

BEKLEME SÜRESİ ÜCRETİ. (Os. İntizâr müddeti ücreti, *İstaryâ* ücreti; *Fr.* Frais de staries, *Al.* Liegegeld, *İng.* Demurrage, *İt.* Denaro di maggazzinaggio, *İsp.* Estadia estaria) Gemicinin bekleme süresi için aldığı ücret.

BEKLENEN HAKLAR. (Os. İntizâr edilen haklar, *Fr.* Expectatives, *Droits expectatifs*; *Al.* Anwartschaftsrechte, *İng.* Expectancy, *Contingent interest*, *Remainder*) İlerde elde edileceği umulan haklar... Hukuk dilinde *müktesep haklar* (Elde edilmiş haklar) deyiminin karşılığıdır. Örneğin yasal mirâsçıların terake açılmadan önceki hakları, beklenen haklardır.

BEKLENMEYEN DURUM. (Os. Nâgehzuher vaziyet, *Gayrı me'mûl vaziyet*; *Fr.* Imprévision, *Al.* Erchütterung der Geschaeftsgrundlage, *İng.* Frustration) Sözleşmenin yapıldığı sırada düşünülmesi olanaksız bulunan engelleyici neden... Bu neden, sözleşmenle sözleşmenin değiştirilmesini ya da feshini istemek ve dâvâ açabilmek hakkını verir. Sözleşme, ilke olarak *sözleşmenin yapıldığı zamandaki koşulların devamı süresince* (*Lâ. Clausula rebus sic stantibus*) geçerlidir. Yargıçlar buna göre, borçlunun ya da yükümlünün sözleşmeyi yerine getirdiği takdirde ekonomik ve malsal açıdan bir *felâket içine düşeceği* ölçütünü gözönünde tutmaktadırlar. Kimi ülkelerin yargıçları, örneğin paranın değerinin düşürülmesini bile malın sözleşmedeki fiyatla teslim edilemeyeceğine gerekçe saymaktadırlar. Görüldüğü gibi, tüccarların ve işadamlarının zarar etmemesi için belli durumlarda sözleşmeler bile yürürlükten kaldırılabilir. Bu hukuk kuralının altında, para sahiplerinin mutlaka kâr etmeleri gerektiği düşüncesi, eşdeyişle anamalcılığın temel yasası yatar.

BEKLETİME ALMAK. (Os. Muhâsara, *Fr.* Bloquer, *Al.* Sperren, *İng.* To close, *İt.* Chiudere, *İsp.* Cerrar) Bir şeyin kullanılmasını ya da harcanmasını yasaklamak... Bir parayı bloke etmek, onun harcanmasını yasaklamaktır. Bu anlamda para, bekletime alınır. Örneğin bloke edilmiş bir hesaba *bekletime alınmış hesap* (*Fr.* Compte bloqué, *İng.* Blocked account) denir. Bir ülkenin dışındaki-lerle olan ilişkisini kesme demek olan *ku-*

BELEDİYE

şatma anlamındaki *abluka* (Fr. Blocus, İng. Blocade) deymi de bu kökten gelir.

BELEDİYE. (Os. Şehremâneti, Fr. Municipalité, Al. Stadtverwaltung, Stadtgemeinde; İng. Municipality, Lâ. Municipium) İl ve ilçelerle nüfusu iki binden fazla olan köylerde halkın oylarıyla kurduğu yerel yönetim örgütü... Belediye kanunuyla yetkilendirilmiş ve görevlendirilmiştir, tüzelkişiliği vardır. Sınırları içinde yol, su, elektrik, taşıma vb. gibi kamu görevlerini yerine getirir. Ne var ki devletin denetimi ve güdümü altındadır, görevlerini yerine getirebilmek için gereken özgürlüğü yoktur.

BELEDİYE BAŞKANI. (Os. Şehremîni, Belediye reisi; Fr. Maire, Al. Bürgermeister, İng. Mayor, Lâ. Duumviri) Belde halkının belediyeyi temsil etmek üzere dört yıl için gizli oyla ve çoğunlukla seçtikleri kişi.

BELEDİYE ENCÜMENİ. (Os. Şehremâneti encümeni dâimisi, Fr. Commission municipale, Al. Magistrat, İng. Municipal corporation) Belediye meclisi adına belediye işlerini gören sürekli kurul... Belediye başkanı, belediyenin daire âmirleri ve belediye meclisinin kendi üyeleri arasından seçtiği kişilerden kuruludur.

BELEDİYE KOLLUĞU. (Os. Zâbitai belediye, Fr. Police municipale, Al. Gemeinde-polizei, Ortspolizei; İng. Local police, City police, County police) Belediye sınırları içinde belediyenin yasa, tüzük, yönetmelik ve buyruklarının yerine getirilmesini sağlayan özel polis örgütü.

BELEDİYE MECLİSİ. (Os. Şehremâneti meclisi' umûmîsi, Fr. Conceil municipal, Al. Stadtverordnetenversammlung, Stadtrat; İng. Town council, Lâ. Curia, Ordo decurionum, Decuria) Belde halkının kendi arasından dört yıllık süre için seçtiği kişilerden kurulu kurul.

BELEDİYE SUÇLARI. (Os. Beledî cürümler, Fr. Infraction aux lois municipales, Contraventions municipales; Al. Übertretungen ortspolizeilicher Vorschriften, İng. Infringements against municipal statutes) Belediye yasa, tüzük, yönetmelik ve buyruklarına aykırı davranışlar... Özellikle de belediye zâbita talimatnâmesine aykırı hareketleri dilegetirir.

BELGE. 1. (Os. Vesika, Fr. Certificat, Al. Zeugnis, İng. Testimonial, İt. Certificato, İsp. Certificado) Bir hakkı saptayan yazı.

2. (Os. Evrâk, Fr. Document, Al. Urkunde, Dokument; İng. Document, İt. Documento, İsp. Documento) İşlem görmüş kâğıtlar... Sözlük anlamında *kâğıt yapıprakları* (varakalar) demektir. Dilimizde özellikle devlet dairelerinde işleme konulmuş kâğıtları dilegetirir.

BELGEDE SAHTECİLİK. (Os. Evrakta sahtekârlık, Fr. Faux en écriture, Al. Urkunden-fälschung, İng. Forgery of documents, İt. Falsificazione di documenti, İsp. Falsificacion de titulos) Kandırıcı ve zarar verici biçimde evrak düzenleme suçu... Ceza kanununa göre kasıtlı olması şarttır, dikkatsizlikle yapılanlar suç sayılmadığı gibi, zarar doğurmaya elverişli bulunmayanlar da suç sayılmaz. Resmî ya da özel evrakta yapılmış olmasına göre iki türlüdür.

BELGE KARŞILIĞINDA. (Os. Vesika mukabilinde, Fr. Contre document, Al. Gegen Dokumente, İng. On document, İt. Contro i documenti, İsp. Contra los documentos) Bir şeyin verilebilmesi için belge isteme.

BELGELEME. (Os. Tevsik, Fr. Justification, Al. Rechtfertigung, İng. Justification, İt. Giustificazione, İsp. Justificacion) Herhangi bir olgunun doğruluğunu belgeyle gösterme.

BELGELEMEK. (Os. Tevsik etmek, Fr. Attester, Certifier, Justifier; Al. Bescheinigen, Rechtfertigen; İng. To certify, To attest, Justify; İt. Certificare, Attestare, Giustificare; İsp. Certficar, Attestar, Justificar) Herhangi bir olgunun doğruluğunu belgeyle göstermek.

BELGELER ÜSTÜNDE YARGI. (Os. Evraka müstenid hüküm, Fr. Jugement sur procédure écrite, Al. Entscheidung nach Lage der Akten) Taraflar duruşmaya çağırılmadan ve dinlenmeden sadece verdikleri belgeler üstünde inceleme yapılarak saptanan yargıç kararı.

BELGELİK. (Os. Hazînei evrâk, Arşiv; Fr. Archive, Al. Archiv, İng. Archive, Lâ. Tabularium) Belgelerin saklandığı ve korunduğu yer... Genellikle *devlet belgeliği* (Os. Hazînei evrâk, Fr. Archives d'Etat, Al. Staatsarchiv, İng. Record office) anlamında kullanılır.

BELGELİ ÖDEK. (Os. Vesikalı poliçe, *Fr.* Traité documentaire, *Al.* Dokumententratte, *İng.* Documental draft, Draft with documents attached, Documentary bill) İlgili mallardan yararlanana bir mülkiyet ya da rehin hakkı sağlayan belgeleri kapsayan poliçe.

BELGELİ VERENK. (Os. Vesikalı kredi, *Fr.* Crédit documentaire, *Al.* Rembourskredit, Dokumenten Akkreditiv; *İng.* Documentary credit) Yola çıkarılmış malların belgeleri karşılığında verilen kredi... Buna *dışalım vereneği* (Os. İthalât kredisi) de denir. Bankalar ithalatçılara genellikle konşimento ve sigorta poliçelerini rehin tutarak kredi açarlar.

BELGE YÖNTEMİ. (Os. Vesika usulü, *Fr.* Rationnement, *Al.* Rationierung, *İng.* Rationing) Azalan bir malı dağıtma yöntemi... Genellikle savaş sırasında uygulanır, *karne yöntemi* de denir. Örneğin ikinci dünya savaşı yıllarında ülkemizde ekmek karneye bağlanmış ve tüketimi sınırlanmıştı, çünkü ürettiğimiz buğday tüketime yetmediği gibi dışalım da yapılamıyordu. Ne var ki bu yöntem karaborsa ve çeşitli yolsuzluklar yaratır, parası olan dilediği kadarını bulur, parası olmayan büsbütün yoksun kalır.

BELGİT. (Os. Senet, *Fr.* Lettre de change, Traite, Effet, Titre, Acte, Pièce, Instrument; *Al.* Urkunde, Wechsel, Schriftstück; *İng.* Deed, Bill of exchange, Instrument, Record, Document, Exchange; *İt.* Lettera di cambio, *İsp.* Letra de cambio, *Lâ.* Titulus) Bir borcu ya da hukuksal bir işlemi saptamak için düzenlenen belge... Tapu senedinde olduğu gibi resmî bir makam tarafından onaylanmış, borç senedinde olduğu gibi borçlu tarafından imzalanmış olabilir. Resmî, özel, onaylı, değerli, tecimsel vb. olmak üzere çeşitli biçimleri vardır. *Kambiyo mektubu* (*Fr.* Lettre de change), *poliçe* (*Fr.* Traite), *ticârî senet* (*Fr.* Effet commercial) gibi adlar da alır. Kısa ya da uzun vâdeli, sağlam ya da çürük, iç pazar ya da dış pazar için verilmiş vb. olabilir. Halk arasında en çok kullanılanı, borçlunun alacaklısına borç miktarını ve ödeyeceği tarihi yazıp imzalayarak verdiği senettir. Hukuk açısından sahteliği kanıtlanıncaya kadar yasal kanıt olarak geçerlidir. Borçlar Kanununun 14. ve 15. maddelerinde tanımlanmıştır.

BELGİT HUKUKU. (Os. Senet hukuku, *Fr.* Législation sur les lettres de change, *Al.* Wechselrecht, *İng.* Law of exchange, *İt.*

Diritto cambiario, *İsp.* Derecho de cambio) Senetle ilgili hukuksal kuralların tümü... Ülkemizde Borçlar Kanunu, Medenî Kanun ve Ticaret Kanunu senetle ilgili hukuksal kuralları açıklar.

BELGİTE YAZILAN YÜKÜMLENME. (Os. Senede mukayyet kefâlet, *Fr.* Aval, *Al.* Wechselbürgschaft, Aval; *İng.* Surety, *İt.* Avallo, *İsp.* Aval) Bir senede kefil olduğu yolunda yazılan yazı.

BELGİTİ İYİ KARŞILAMA. (Os. Senedi hüsnükabul, *Fr.* Réserver bon accueil a une traite, *Al.* Einen Wechsel guten Empfang bereiten; *İng.* To honour a bill, *İt.* Riservare buon, Accoglienza ad una cambiale; *İsp.* Hacer buen acojida a una letra de cambio) Bir belgitin sağlam olduğuna güvenme.

BELGİTİN EŞLEMİ. (Os. Senedin ikinci nüshası, *Fr.* Duplicata de la lettre de change, *Al.* Wechselduplikat, *İng.* Duplicata of a bill, *İt.* Cambiale duplicata, *İsp.* Duplicado de letra de cambio) Senedin elyazısıyla ya da kopya kâğıdıyla çıkarılmış kopyası... Eski dilimizde buna *sûret* denirdi.

BELGİT KARŞILIĞI VERENK. (Os. Senet mukabilinde kredi, *Fr.* Crédit papier, *Al.* Wechselkredit, *İng.* Paper credit, *İt.* Credito scoperto, *İsp.* Credito sobre letras) Bankaların senetleri rehin tutarak verdikleri kredi.

BELGİTLER BELGİTLİĞİ. (Os. Senedât cüzdanı, *Fr.* Portefeuille des effets, *Al.* Wechselmappe, Wechselbestand, Wertpapier; *İng.* Bill case) Bir ticaret evinin belli bir anda elinde bulunan alacak senetlerinin tümü... Bankalarda da iskontolu senetlerin tümüne *iskonto belgîliği* (İskonto cüzdanı) denir. Bu deyimler ticaret ve bankacılık dillerinde kısaca *belgîlik* (Cüzdan, Portföy) deyimine de dilegetiriliyor.

BELGİTLİK. (Os. Cüzdan, Portföy; *Fr.* Portefeuille, *Al.* Portefeuille, *İng.* Bill case, *İt.* Portafoglio, *İsp.* Cartera) Belli bir anda elde bulunan senet, iskontolu senet, esham, tahvilât ve benzerlerinin tümü.

BELGİT PULU. (Os. Senet pulu, *Fr.* Timbre a traite, *Al.* Wechselstempel, *İng.* Bill stamp, *İt.* Bollo di cambiali, *İsp.* Sello de letras de cambio) Senetlere, içlerinde yazılı miktar oranında, yapıştırılması yasayla zorunlu kılınan pul.

BELGİT SÜRESİ

BELGİT SÜRESİ. (Os. Senedin vâdesi, *Fr.* Echéance d'un effet, *İng.* Term of bill) Alacaklının alacağını tahsil etmek için borçlusuna tanıdığı ve borçludan aldığı senede yazdırdığı süre.

BELGİT TAŞIYICISI. (Os. Senet hâmile, *Fr.* Porteur d'un effet, *Al.* Wechselinhaber, *İng.* Bill holder, *İt.* Portatore di una cambiale, *İsp.* Portador de una letra de cambio, *Gi-rado*) Bir senedi belli bir anda elinde bulunduran.

BELGİT YASASI. (Os. Senet kanunu, *Fr.* Loi sur les lettres de change, *Al.* Wechselordnung, *İng.* Bill of exchange code, *İt.* Legge cambiaria, *İsp.* Ley de cambios) Belgitler için tüm hukuksal kuralları içeren yasa.

BELGİT YÜKÜMLÜSÜ. (Os. Senede kefil, *Fr.* Avaliste, Donneur d'aval; *Al.* Wechselbürge, *İng.* Avaliste, *İt.* Avallante, *İsp.* Avalista) Bir senedin borçlusu tarafından ödenmediği takdirde bizzat ödeyeceğini senedin altına yazarak imzalayan kefil.

BELİRLİ MAL. (Os. Ferdiyle muayyen mal, *Fr.* Corps certain, *Al.* Speziessache, *İng.* Specific goods, *Specific chattels*, *Ascertained goods*; *Lâ.* Species) Özellikleriyle türünden ayırdedilen mal... Örneğin alıcı "bu masayı satın alıyorum" demekle belirli bir malı seçmiş olur, "bir masa almak istiyorum" demişse masa türünden herhangi bir masayı (eşdeyişle, neviyle muayyen bir malı) istemiş olur. Bu konu, özellikle borçlar hukukunda önemlidir.

BELİRLİYİ SEÇME. (Os. Muayyeni tercih, *Fr.* Préféré le certain) Rizikolu durumlarda güven vereni seçme... Örneğin evini sigorta ettiren kişi, belirsiz karşı belirliliği seçmiş olur. Çünkü evin sigorta süresi içinde yanıp yanmayacağı belirsizdir, yanmadığı takdirde sigorta primi bir zarar konusudur. Ama evini sigorta ettirmeseydi, ev yandığı takdirde sigorta primiyle kıyaslanamayacak büyüklükte bir zarara uğrardı. Demek ki belirsiz karşı belirliliği seçme daha kârlıdır. Bu konu, özellikle Neumann'ın oyun kuramında işlenmiştir. Anamalcı ekonominin rekabet piyasasında önemle gözönünde tutulur. Bu kurama göre zarar etme olanakları arasında en az zarar vereni seçmek gerekir.

BELİRSİZ SÖZLEŞME. (Os. Baht mukavelesi, *Fr.* Contrat aléatoire, *Al.* Aleatorischer

Vertrag, Gewagter Vertrag; *İng.* Aleatory contract, *Lâ.* Contractus aleatorius, Contractus fortuitus) Kazanç ya da zarar olasılıkları eşit ölçüde gözönünde tutularak yapılan sözleşme... Kumar ve bahiste olduğu gibi her iki tarafın, piyango olduğu gibi sadece bir tarafın belirsiz (nasıl sonuçlanacağı önceden belli olmayan) bir olaya göre kazanç ya da zarar olasılıklarını konu eden sözleşmeyi dilegetirir. Bu sözleşme türü, Borçlar Kanununun 504-507. maddelerinde tanımlanmıştır.

BELİRTİ. 1. (Os. Emâre, *Fr.* Indice, *Al.* Indizien, *İng.* Circumstantial evidence, *Lâ.* Indicium) Bir işin yapıldığını ya da yapılmadığını doğrulamakla birlikte kanıt niteliğini ve gücünü taşımayan olgu... Örneğin bir borçlu, mahkeme dışında borçlu olduğunu söylemiştir ama mahkemede bu sözlerini kabul etmemiş ve yalanlamıştır. Bu durum, borçlu olduğuna bir kanıt (Delil) değildir ama bir belirti (Emâre)'dir. Ticaret Kanununa göre yargıç, belirtilere dayanarak da hüküm verebilir. Dilimizde bu anlamda *ipucu* ve *iz* deyimleri de kullanılıyor.

2. (Os. Karîne, *Fr.* Présomption, *Al.* Vermutung, *İng.* Presumption, *Lâ.* Praesumptio) Bilinen bir olaydan bilinmeyen bir olayı çıkarsama... Kanıt niteliği taşımamakla birlikte yargıç tarafından karara temel alınabilir. Yasal, kesin ve özdeksel belirtiler de vardır.

BELİRTİLEN TECİMEVİ. (Os. Zikredilen firma, *Fr.* La dite maison, *Al.* Genannte, *Firma*, *İng.* The said firm, *İt.* La detta casa, *İsp.* La dicha casa) Söylenmiş ya da yazılmış olan firma.

BELİRTMEK. (Os. Zikretmek, *Fr.* Mentionner, *Nommer*; *Al.* Nennen, Erwähnen, Namhaft machen; *İng.* To mention, To name; *İt.* Menzionare, Nominare; *İsp.* Mencionar, Nombrar) Sözüünü etmek ya da anmak... Adını söylemeyi dilegetirir.

BELLİ ETTİRMEMEK. (Os. Ketmi hissiyât, *Fr.* Dissimuler, *Al.* Verhehlen, *İng.* Dissimulate, *İt.* Celare, *İsp.* Disimular) Bir olayı ya da bir duyguyu açığa vurmamak ve gizlemek.

BELLİK. (Os. İşâret, *Marka*; *Fr.* Marque, *Al.* Zeichen, *İng.* Mark, *İt.* Marca, *İsp.* Marca) Bir malın üstüne resim ya da harfle yapılan işaret... Bu anlamda örneğin bir malın hangi fabrikanın malı olduğunu belli et-

mek için konulan *fabrika belliği* (Os. Fabrika markası, Fr. Marque de fabrique) ya da hangi ticaretharienin malı olduğunu belli etmek için konulan *tecim belliği* (Os. Ticaret markası, Fr. Marque de commerce) deyimleri kullanılır, *mal belliği* (Os. Mal markası, Fr. Dénomination, Al. Bezeichnung, İng. Denomination, İt. Indicazione, İsp. Denominacion)'inden sözedilir.

BELLİKLEMEK. (Os. İşâretlemek, Markalamak; Fr. Marquer, Al. Zeichnen markieren, İng. To mark, İt. Marcare, İsp. Marcar) Bir malın üstüne marka koymak.

BELLİ ZAMANDA. (Os. Muayyen zamanda, Fr. A époque fixe, Al. Zu bestimmter Zeit, İng. To stated time, İt. A tempo fisso, İsp. E tiempo fijo) Tarihi saptanmış olan zamanda.

BENZER DEĞER. (Os. Emsâl kıymet, Fr. Valeur des égaux, İng. Value of equal) Herhangi bir şeyin benzerine göre aldığı değer... Örneğin binâ vergisine temel olan binâ değerlerinin saptanmasında benzer değer gözönünde tutulur.

BENZER EDER. (Os. Emsâl fiyat, Fr. Prix de égaux, İng. Price of equal) Bir malın benzerine göre aldığı fiyat.

BENZER PARA. (Os. Nakde müşâbih, Fr. Quasi-monnaie, Al. Quasi-Geld, İng. Quasi-money) Bankalardan derhal çekilebilecek nitelikteki mevduatla derhal paraya çevrilebilen devlet tahvilleri... Ekonomi edebiyatında bunlara *para benzeri* denir.

BENZER ÜCRET. (Os. Emsâl ücret, Fr. Salaire des égaux, İng. Wages of equal) Benzerine göre saptanan ücret... Örneğin bir fabrikada bir işçiye verilen ücret, başka bir fabrikada aynı işi gören bir işçiye verilen ücretin benzeridir.

BENZET. (Os. Taklit, Fr. Imitation, Al. Nachahmung, İng. Imitation, İt. Imitazione, İsp. Imitacion) Benzeterek yapılan... Ekonomi ve ticaret dilinde benzetme mallar için kullanılır, örneğin kürk taklidi yapma kürkleri vardır. Bu ve bu gibi mallara Türkçeleştirilmiş bir yabancı dille *imitasyon* da denir. Bunun dışında bu deyim, örneğin imzâyı *taklit* (Fr. Fausser, Al. Faelschen, İng. To counterfeit, İt. Falsificare, İsp. Falsificar) ya da bir *belgeyi taklit* (Fr. Imiter, Al.

Nachahmen, İng. To imitate, İt. Imitare, İsp. Imitar) gibi deyimlerde kullanılır. Bir malın sahte olmadığını belirtmek için de *taklit edilmemiş* (Fr. Non falsifié, Al. Unverfälscht, İng. Unfalsified, İt. Non falsificato, İsp. No falsificado) deyimini kullanılır.

BIRAKMA. (Os. Terk, Fr. Cession, Abandon; Al. Abtretung, Abandon; İng. Cession, Abandonment; İt. Cessione, Abbandono; İsp. Cesión, Abandono) Elde tutulabilecek olan bir şeyi elde tutmama... Bu deyim ticaret dilinde özellikle herhangi bir şeyi bir *başkasına bırakma* (Os. Âhara terk, Fr. Omission, Al. Weglassung, İng. Omission, İt. Omisione, İsp. Omision) deyiminde kullanılır. Örneğin bir *ticarethaneyi bırakma* (Fr. Céder une maison, Al. Ein Geschæft abtreten, İng. To cede a business, İt. Cedere un negozio, İsp. Ceder un negocio) ya da bir *hakkı bırakma* (Fr. Céder un droit, Al. Ein Recht abtreten, İng. To cede a right, İt. Cedere un diritto, İsp. Ceder un derecho)'dan sözedilir. Hukuk dilindeyse eşlerden birinin *evî bırakma* (Os. Hâneyi terk, Fr. Abandon du domicile conjugal, Al. Bösliche Verlassung, İng. Wilful desertion)'sını dilegetirir ki boşanma nedenlerinden biridir.

BIRAKMAK. (Os. Terk etmek, Fr. Abandonner, Al. Preisgeben, İng. To abandon, İt. Abandonare, İsp. Abandonar) Elde tutulabilecek olan bir şeyi elde tutmamak... Özellikle fiyatı bırakmak ya da bir işi bırakmak anlamlarında kullanılır. Herhangi bir şeyi *bırakmak* (Fr. Omettre, Al. Weglassen, İng. To omit, İt. Omettere, İsp. Omitir) da böylesine bir bırakmaktır. Hukuk dilindeyse *çocukları başıboş bırakmak* (Os. Terki etfâl, Fr. Exposition d'enfants, Al. Aussetzung hilfloser Personen, von Kindern; İng. Expose a child) deyiminde dilegelir ki cezayı gerektiren bir suçtur.

BIRAKMA BELGİTİ. (Os. Terk senedi, Fr. Acte de cession, Al. Abtretungsschein, İng. Assignment, Deed of cession; İt. Atto di cessione, İsp. Acta de cesion) Herhangi bir şeyin bırakılması karşılığında düzenlenen belgit.

BİÇİM. 1. (Os. Tarz, Fr. Mode, Al. Weise, İng. Mode, İt. Modo, İsp. Modo) Özel ve yöntemli tutum... Bu anlamda örneğin *bu biçimde* (Os. Bu tarzda, Fr. De cette manière, Al. Auf diese Art und weise, İng.

BİÇİMDE EKSİKLİK

By this means, *İt.* In questa maniera, *İsp.* De esta manera) denir.

2. (Os. Şekil, *Fr.* Forme, *Al.* Form, *İng.* Form) Sınırlanmakla belirlenmiş özdek... Bu anlamda örneğin biçim almak (Os. Şekil almak, *Fr.* Prendre une tournure, *Al.* Sich gestalten, *İng.* To take a turn, *İt.* Prender una piega, *İsp.* Tomar un giro) ya da biçime sokmak (Os. Şekle sokmak, *Fr.* Mettre a mème, *Al.* In den Stand setzen, *İng.* To enable, *İt.* Metter in stato, *İsp.* Poner en estado) denir. Hukuk dilinde biçim, hukuksal bir işlemin dış görünüşüdür. Yasalar çeşitli işlemleri çeşitli biçimlere bağlı kılmışlardır, daha açık bir deyişle bir işlemin yasal olarak gerçekleşmesi için belli bir biçimde yapılmış olması şarttır. Örneğin taşınmaz bir malın satış vaaadinin geçerli olabilmesi için resmî bir senetle yapılmış olması gerekir, böyle yapılmamışsa geçersizdir. Bunun gibi kefâlet de yazılı olmalıdır, sözle kefâlet geçersizdir.

BİÇİMDE EKSİKLİK. (Os. Noksânîi şekil, *Fr.* Vice de forme, *Al.* Formmangel, *İng.* Defect of form) Yasanın saptadığı biçim koşuluna uyulmamış olma durumu... Biçimde eksiklik işlemi geçersiz kılar. Örneğin düzenlendiği tarih yazılmamış olan bir vasiyetnâme geçersizdir.

BİÇİME BAĞLI SÖZLEŞMELER. (Os. Şekle tâbi akitler, *Fr.* Contrats solennels, *Al.* Formgebundene Verträge, *İng.* Formal contacts) Geçerli olmaları yasaların belirttiği biçimlere bağlı olan sözleşmeler... Örneğin Borçlar Kanununun 163. maddesinde alacağın temliki, 213. maddesinde taşınmaz mal 'satışı, 484. maddesinde kefâlet biçime bağlanmıştır.

BİÇİMSEL KESİN YARGI. (Os. Sûrî kazıyye muhkeme, *Fr.* Force de la chose jugée, *Al.* Formelle Rechtskraft) Bir dâvâ sırasında asla değiştirilemeyecek ve başkaca hiç bir yasa yoluna başvurulamayacak nitelikteki yargı... Yeniden dâvâ açılmasına engeldir.

BİÇİME DEĞER. (Os. Ecri misil, *Fr.* Prix a déterminer par equivalent, *Al.* Angemessene Vergütung, *İng.* Adequate price, *Lâ.* Justum poemim) Bir malın kullanılmasından doğan yararın paraca değerlendirilmesi... Örneğin kirası saptanmadan bir yer kullanılırsa yargıç, o yere benzeyen başka yerlerin kira bedellerini gözönünde tutarak o yere değer biçer. Genellikle bu değeri bilirkişiler saptar.

BİLDİRGE. (Os. Beyannâme, *Fr.* Déclaration, *Al.* Deklaration, *Erklärung*, *Erklärungsurkunde*, *Manifest*; *İng.* Declaration, *İt.* Dichiarazione, *İsp.* Declaracion, *Lâ.* Edictum) Resmî bir kuruluş herhangi bir durumu bildirmek için yazılıp verilen belge... Yetkili makamlara, örneğin vergi bildirgeleri vergi dairelerine verilir. Kimi bildirgelerin verilmesi yasalarla zorunlu kılınır.

BİLDİRİ. 1. (Os. Haber, Mesaj; *Fr.* Message, *Al.* Botschaft, *İng.* Message) Topluluğa duyurulmak için yazılan haber... Önemli bir kişiden geldiği takdirde Osmanlıcada *beyânât* deyişle de dilegetirilirdi.

2. (Os. İhbâr, *Fr.* Avertissement, *Avis* *Dénunciation*; *Al.* Benachrichtigung, *Anzeige*, *Bescheid*, *Mitteilung*; *İng.* Warning, *Notice*, *Demand note*; *Lâ.* Denuntiatio, *Nuntiatio*, *Communicatio*) Herhangi bir şeyi haber verme... Hukuk açısından yasa gereği bildiriler zorunludur, örneğin bir sözleşmenin feshini ihbâr böyledir. Ticaret ve iş ilişkilerinde de zorunlu bildiriler vardır.

3. (Os. Teblig, *Tebliğat*; *Fr.* Notification, *Signification*; *Al.* Zustellung, *Anzeige*, *Bekanntmachung*; *İng.* Notification, *Citation*, *Service*; *İt.* Notificazione, *İsp.* Notificación) Hukuksal bir işlemin ilgiliye duyurulması... İlgilinin bilgisini belgeleme işlemidir. Birçok işlemlerin ilgililere bildirilmesinde yasal zorunluk vardır. Ne var ki yasal bildiri biçiminin yerine getirilmesi, birçok işlemlerde, ilgili o haberi almamış ve duymamış olsa bile, yeter görüldü.

BİLDİRİM. (Os. İhbârname, *Fr.* Lettre d'avis, *Al.* Avisbrief, *İng.* Advice letter, *İt.* Lettera d'avviso, *İsp.* Carta de aviso) Bildirinin yazılı olduğu kâğıt.

BİLDİRİMCİ BANKA. (Os. Muhâbir banka, *Fr.* Banque correspondante, *İng.* Correspondant bank) Bir bankanın ilişki kurduğu bir başka banka... Yurt içinde ya da dışındada olabilir.

BİLDİRME. 1. (Os. Beyân, *Fr.* Déclarer, *Al.* Deklarieren, *İng.* To declare, *İt.* Dichiarare, *İsp.* Declarar) Bir düşüncüyü söyleyip anlatma.

2. (Os. İşâr, *Fr.* Résiliation, *Congé*; *Al.* Kündigung, *İng.* Warning, *İt.* Disdetta, *İsp.* Aviso) Bir düşüncüyü açıklama.

3. (Os. Tefhim, *Fr.* Notification verbale, *Al.* Verkündung, *İng.* Pronouncement) Yar-

gıcın verdiği kararı sözle bildirmesi... Yasal bir zorunluktur.

BİLDİRMELİK. (Os. Târife, *Fr.* Tarif, *Al.* Tarif, *İng.* Tariff, *İt.* Tariffa, *İsp.* Tarifa) Fiyat ya da zaman gösteren çizelge... Saptanmış fiyat ya da zamanı gösterir. Fiyat açısından zorunluluk niteliğini taşır, örneğin taşıt târifeleri zorunludur, bir vapura ya da bir uçağa binmek için târifede yazılı olan fiyatı zorunlu olarak ödemek gerekir. Rekabet alanının dışında yer alırlar, bundan ötürü de bir tekel durumunu içerirler. Aynı iş ya da hizmet için değişik târifeler de uygulanabilir. *Duvara asılan bildirmelik* (*Fr.* Horaire, *Al.* Fahrplan, *İng.* Time table, *İt.* Orario, *İsp.* Horario) ve *cepte taşınan bildirmelik* (*Fr.* Indicateur, *Al.* Kursbuch, *İng.* Steamers, *İt.* Indicatore, *İsp.* Indicador) olmak üzere özellikle vapur, tren, uçak gibi taşıtların zamanını gösteren çeşitli biçimleri vardır.

BİLDİRMEK. (Os. Tebliğ etmek, *Fr.* Anoncer, *Faire savoir*; *Al.* Bekenntmachen, *İng.* To advertise, *To announce*; *İt.* Annunziare, *İsp.* Anunciar) Hukuksal bir işlemi ilgiliye duyurmak... Gerçek bildirme, bildirilecek konuyu yazılı olarak ilgiliye verip bildiriği aldığına (tebellüğ ettiğine) dâir imzâsını almaktır. Bu anlamda dilimizde *tebligat yapmak* (*Fr.* Dénoncer, *Al.* Kündigen, *İng.* To dissolve, *İt.* Denunziare, *İsp.* Disolver, Rescindir) deyiimi de kullanılır.

BİLDİRMEN. (Os. Muhâbir, *Fr.* Correspondancier, *Correspondant*; *Al.* Korrespondent, *İng.* Correspondent, *İt.* Corrispondente, *İsp.* Corresponsal) Haberler veren kişi ya da kurum.

BİLDİRMEN VERENEĞİ. (Os. Muhâbir kredisi, *Fr.* Crédit de courier) Bankaların yabancı ülkelerdeki muhâbirlerine açtıkları kredisi... Özelliği, telefon ya da telgraf emriyle hemen ödenmesidir. Krediyile ilgili belgeler, daha sonra postayla muhâbire gönderilir.

BİLDİRME SÜRESİ. (Os. İş'âr mühleti, *Fr.* Délai de résiliation, *Al.* Kündigungsfrist, *İng.* Time allowed for notice, *İt.* Termine della disdetta, *İsp.* Plazo para el avizo) Bir şey sorulduğunda karşılığının bildirilmesi için tanınan süre.

BİLEŞİK AÇIKÇA SÖYLEME. (Os. Mürekkep ikrâr, Muhtelit ikrâr; *Fr.* Aveu complexe,

Al. Qualifiziertes Gestaendnis, *Lâ.* Confessio qualificata) Açıkça söylenen olgunun sonuçlarını değiştirecek ya da ortadan kaldıracak nitelikte başka bir olguyu da içeren söz... Ticaret Kanununa göre açıkça söyleme bölünmez (ikrâr, tecezzi kabul etmez), demek ki yargıç tarafından ya tümünün kabulü ya da tümünün reddi gerekir.

BİLEŞİK ÜREM. (Os. Fâizi mürekkep, *Fr.* Intérêt composé, *Anatocisme*; *Al.* Zinseszinsen, *Anatozismus*; *İng.* Compound interest, *Anatocism*, *Interest on interest*; *Lâ.* Usurae usurarum) Fâize de fâiz yürütme... Alacaklının, borçlusunun zimmetindeki fâizi de borcun üstüne ekleyip ikisine birden fâiz işletmesini dileretirir. Borç, böylelikle, hızla büyür ve ödemekle tükenmez. Özellikle bankalar, uzun vâdeli kredilerinde bu yöntemi uyguladılar. Bireysel ilişkilerde yasalarca yasaklanmış olan bu yöntem, ticaret ilişkilerinde serbesttir. (*Bk.* Borçlar Kanunu 104, 161, 308. maddeleri, *Ticaret Kanunu* 788. madde).

BİLEŞKE. (Os. Muhassala, *Fr.* Conclusion, *Al.* Folgerung, *İng.* Conclusion, *İt.* Conclusione, *İsp.* Conclusion) Bir işin ya da bir hesabın sonunda elde edilen sonuç.

BİLGİ. (Os. Mâlûmât, *Fr.* Information, *ReNSEignement*, *Donnée*, *Indication*; *Al.* Auskunft, *Angabe*; *İng.* Information, *Inquiry*, *Indication*; *İt.* Informazione, *Indicazione*; *İsp.* Informacion, *Indicacion*) Bir iş ya da konu üstünde bilinenler.

BİLGİ ALMAK. (Os. Mâlûmât almak, *Fr.* S'informer, *Al.* Erkundigen, *İng.* To inquire, *İt.* Informarsi di, *İsp.* Informarse de) Bir iş ya da konu üstünde bilgiler edinme.

BİLGİ TOPLAMAK. (Os. Mâlûmât toplamak, *Fr.* Prendre des informations, *Al.* Auskunft einholen, *İng.* To take informations, *İt.* Prender informazioni, *İsp.* Tomar informes) Bir iş ya da konu üstünde araştırmalar yaparak bilgi elde etme.

BİLGİ SATIMI. (Os. Mâlûmât satışı, *Fr.* Savoir faire, *Al.* Gewusst wie, *İng.* Know-how) Bir işletmenin kendi bilgilerini aynı işi yapmaya hazırlanan bir başka işletmeye satması... İngilizce terim hemen bütün Avrupa dillerinde kullanılmaktadır. Bu konuda bilgi kiralamaları da yapılır.

BİLGİSİZLİK. (Os. Cehil, Cehâlet; *Fr.* Ignorance, *Al.* Unkenntnis, *İng.* Ignorance,

BİLGİ VERMEK

Lâ. Ignorantia) Bir konuyu bilmemek... Bir konuyu bilmesi gerekenin bilmemesini dilegetirir. Hukuk açısından birçok konularda *bilgi zorunluğu* (Os. Mecburiyeti vukuf, Fr. Nécessité de connaître) vardır, örneğin yasaları bilmemek özür değildir (kanunu bilmemek mâzeret sayılmaz). Hukuk açısından *bilgi* (Os. Vukuf, Fr. Connaissance, Al. Kenntnis, İng. Knowledge, Lâ. Notio, Notitia, Scientia) ya kişisel bir görüşe ya da bir başkası tarafından verilen bir habere dayanır.

BİLGİ VERMEK. (Os. Mâlûmât vermek, Fr. Indiquer, Al. Angeben, İng. To indicate, İt. Indicare, İsp. Indicar) Bir iş ya da konu üstünde bilinenleri bir başkasına söyleme.

BİLİMSEL ÖRGÜTLENME. (Os. İlmî taazuv, Fr. Organisation scientifique) Bir girişimin rasyonelleşmesi için gereken bilimsel kural ve yöntemlerin tümü... Ekonomi dilinde bu deyim özellikle Taylor, Fayol vb. gibi emeğin verimini yükseltmek amacını güden ve böylelikle de artık-değer oranını arttırarak daha çok kâr sağlamayı garantileyen kişilerin yöntemlerini dilegetirir.

BİLİMSEL ÖZELGÖRÜŞ. (Os. İçtihadî ilmi, Fr. Doctrine, Théories de Droit, Opinions de juristes; Al. Rechtslehre, Doktrin, Rechtstheorie, Rechtsansicht, Jurisprudenz; İng. Jurisprudence, Lâ. Iuris prudentia, Opiniones prudentium, Sententiae prudentium) Bir hukuksal sorun üstünde hukuk bilginlerinin görüşü.

BİLİMSEL YORUM. (Os. İlmî tefsir, Fr. Interprétation doctrinaire, Interprétation scientifique; Al. Wissenschaftliche Auslegung) Yasalar üstünde hukuk bilginlerince yapılan yorum.

BİLİRKİŞİ. (Os. Ehli vukuf, Ehli hibre, Ekser; Fr. Expert, Al. Sachverstaendiger, Gutachter, Fachmann, Experte; İng. Expert, İt. Perito, Esperto; İsp. Perito, Experto; Lâ. Artis peritus) Belli bir konu üstündeki bilgi ve uzmanlığından yararlanılan kişi... Hukuk dâvâlarında *ehlivukuf*, ceza dâvâlarında *ehlihibre*, yargıdışı konularda da *ekser* denir. Yargıdışı konularda hesap ekseri, bütün ekseri, gümrük ekseri vb. gibi birçok alanlardaki uzmanları dilegetirir. Yargıç ya da yetkili makamlar, uzmanlığı gerektiren konularda bu uzmanlardan yararlanırlar. Örneğin bir malın değerini saptamak ya da bir

imzanın sahte olup olmadığını anlamak için o konunun uzmanına başvurmak gerekir.

BİLME. (Os. Vukuf, Fr. Connaissance, Al. Kenntnis, Wissen; İng. Knowledge) Bir iş ya da bir konu üstünde bilgi edinmiş olma.

BİNÂ. (Os. Binâ, Fr. Bâtiment, Edifice; Al. Gebaude, Bau; İng. Building, Lâ. Aedificium, Aedes) Hangi özdekle yapılmış olursa olsun gerek karada ve gerek su üstünde kurulmuş durağan yapı... Bina vergisi kanununda böyle tanımlanmıştır. *Durağan yapı* (sâbit inşaat) deyimi, sürekli bir amaç için kullanılmaya elverişli olmayı dilegetiriyor. Bundan ötürü sükûlûp takilâbilen evler, dükkânlar vb. da bu deyim kapsamındadır. Gemiler, yüzen havuzlar, çadırlar bina sayılmıyor.

BİNÂ VERGİSİ. (Os. Binâ vergisi, Emlâk vergisi; Fr. Impôt sur les immeubles construits, Impôt sur la propriété bâtie, Impôt foncier; Al. Gebaedesteuer, Grund-und Gebaedesteuer; İng. House tax, Property tax, Land tax) Binâlardan alınan vergi... Ülkemizde 1860 yılından beri uygulanmaktadır, 1972 yılında arâzi vergisini de kapsamına alarak *emlâk vergisi* adını almıştır. Verginin matrahı binânın geçerli değeridir ve binâ sahiplerince vergi dairesine bildirilir, değer artışlarının da bildirilmesi ve vergilendirilmesi yasa gereğidir.

BİNDİRİM. (Os. Zam, Fr. Supplément, Hausse, Augmentation, Élévation, Renchérissement; Al. Nachtrag, Zuschlag, Aufschlag; İng. Supplement, Riserising, Raising, Increase; İt. Supplimento, Aumento, Rincare, Elevazione; İsp. Suplemento, Aumento, Recargo, Elevacion) Fiyatı artırma.

BİRİKMEK. (Os. Terâküm etmek, Fr. Accumuler, Al. Anhaeußen, İng. To accumulate, İt. Accumulare, İsp. Acumular) Toplanıp çoğalmak... Örneğin *fâiz birikmesi* gibi deyimlerde *birikmek* deyimi; yabancı dillerde (Fr. S'accumuler, Al. Auflaufen, İng. To accumulate, İt. Accumularsi, İsp. Acumularse) deyimleriyle dilegetirilir.

BİRİM. (Os. Vâhid, Fr. Unité, Al. Einheit, İng. Unity, İt. Unita, İsp. Unidad) Bir büyüklüğü ölçmek için önceden saptanan örnek bir büyüklük... Örneğin metre, kilo, sâniye vb. böylesine ölçü birimleridir. Ölçü, ölçülenin bu birimlerden kaç tanesini kapsadığını saptar. Matematikte birim (I) sayı

sıdır, bütün sayılar (I)'in kendisine sınırsızca (I) katılmasıyla oluşurlar.

BİRİNCİL ELDE BULUNDURMA. (Os. Asli zilyetlik, *Fr.* Possession originaire, *Al.* Eigenbesitz, Delbstaendiger Besitz; *İng.* Proprietary possession) Herhangi bir şeyi onun sahibi olarak elde bulundurma... Örneğin rehin olarak elde bulundurma durumunda olduğu gibi *fer'i zilyetlik* deyimini karşılığında kullanılır.

BİRİNCİ NİTELİK. (Os. Birinci kalite, Birinci vasıf; *Fr.* Première qualité, Premier choix; *Al.* Primaware, Primasorte; *İng.* Prime quality, Best quality; *İt.* Prima qualita, Ottima qualita; *İsp.* Primera cualidad, Optima cualidad) En iyi nitelikli mal.

BİRİNCİ NİTELİKLİ MAL ÇEŞİDİ. (Os. Birinci vasıflı mal envâi, *Fr.* Articles de premier choix, *Al.* Artikel erste Auswahl, *İng.* First choice articles, *İt.* Merci di prima scelta, *İsp.* Mercancias de primer escogida) Malların en iyileri.

BİRİNCİ TÜR. (Os. Birinci nevi, *Fr.* Premier ordre, *Al.* Erstklassig, *İng.* First class, *İt.* Primo ordino, *İsp.* Primer orden) Bir mal türünün en iyisi.

BİRLEŞKE. (Os. Teâvün sandığı, Kooperatif; *Fr.* Coopératif, *Al.* Genossenschaft, *İng.* Cooperative, *İt.* Cooperativa, *İsp.* Cooperativa) Ortak gereksinimleri ortaklaşa sağlamak için kurulan kurum... Bir şirket biçimi olmakla beraber kâr amacı yoktur ya da olmaması gerekir. Türk Ticaret Kanununda şöyle tanımlanmıştır: "Ortaklarının iktisadî faaliyetleri ve hususiyle meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını karşılıklı yardım ve kefalet sayesinde sağlayıp korumak maksadıyla bir ticaret unvanı altında kurulan değişik sermayeli bir şirkete *kooperatif şirket* denir". Tüketim, üretim ve kredi alanlarında kurulabilir. Ortaklarının sayısı belli ve sınırlı değildir. Kooperatif şirket kurabilmek için yasaya göre en az yedi ortağın bir araya gelmesi gerekir, her hissenin itibârı değeri de 50 liradan az ve 500 liradan çok olamaz.

BİRLEŞKE ORTAKLIĞI. (Os. Şirketi teâvünüye, Kooperatif şirket; *Fr.* Société coopérative, Association coopérative; *Al.* Genossenschaft, *İng.* Cooperative society, *İt.* Associazione cooperativa, *İsp.* Asociacion coo-

perativa) Anamal miktarıyla ortaklarının sayısı sınırlı olmayan şirket biçimi.

BİRLEŞİK DEVLET. (Os. Federal devlet, *Fr.* Etat fédéral, *Al.* Bundesstaat, *İng.* Federal state, Federated state; *Lâ.* Confoederatio) İç işlerinde egemenliğe sahip oldukları halde dış işlerini topluluğa bırakmış olan devletler topluluğu... Bu topluluğa bağlı olan devletlere de *birleşmiş devlet* (Os. Federe devlet, *Fr.* Etat membre, Etat fédéré; *Al.* Einzelsstaat, Land Kanton; *İng.* Member state) denir. Amerika, İsviçre, Almanya, Kanada gibi devletler birleşik devletlerdir. Üye devletlerin ayrı yasaları, ayrı mahkemeleri, ayrı parlamentoları vardır. Dış ilişkilerindeyse onları *merkezzel devlet* temsil eder.

BİRLEŞİM. (Os. İn'ikad, *Fr.* Réunion, *Al.* Tagung, *İng.* Sitting, *Lâ.* Coetus, Conventus, Congressus) Bir kurulun görev yapmak üzere toplanması... Osmanlıca *in'ikad* deyimini, bir sözleşmenin meydana gelmesi için gereken yasal koşulların *tamamlanma* (*Fr.* Conclusion, *Al.* Abschluss, *İng.* Conclusion, *Lâ.* Perficerere, Perfection)'sını da dilegetirir.

BİRLEŞME. 1. (Os. İmtizâç, *Fr.* Fusion, *Al.* Fusion, Verschmelzung, Zusammenschluss; *İng.* Fusion, Amalgamation; *İt.* Fusione, *İsp.* Fusión) İki ya da daha çok ticaret ortaklığının aktif ve pasiflerini birleştirerek tek bir ortaklık durumuna geçmeleri... Şirketlerin bu tecimsel birleşmelerinin pek çok biçimleri vardır. Başlıca biçimleri bu başlığın 2, 3 ve 4. bölümlerinde açıklanmıştır. Bu türlü tecimsel birleşmeler anamalcı ekonomide tekelleşme ve anamalin merkezzleşmesi biçimleridir. Şirketlerin birleşmeleri, yüzyılımızın ikinci yarısında büyük ölçüde hızlanmıştır. Anamal, uluslararası anamala dönüşmüştür. Uluslararası dev tekeller dünya pazarlarına egemen olmuşlardır.

2. (Os. İttihâd, *Fr.* Union, *Al.* Union, *İng.* Union) İki ya da daha çok ortaklığın anamallarını büyütme amacıyla kaynaşıp tek bir şirket durumuna gelmeleri... Ekonomi edebiyatında buna *öz anlamıyla birleşme* de deniyor.

3. (Os. İltihak, *Fr.* Réunion, *Al.* Vereinigung, *İng.* Consolidation) İki ya da daha çok ortaklığın kendilerini tasfiye ederek yeni bir şirket kurmaları.

4. (Os. İmtisâs, *Fr.* Absorption d'entreprise, *Al.* Eingliederung, Übernahme, *İng.* Absorption merger, Combination) Bir ortaklık

BİRLEŞMEK

ğın başka ortaklıkların aktif ve pasiflerini üzerine alarak onları kendisine katması... Ekonomi edebiyatında buna *soğurma* ya da *yutma* da deniyor.

5. (Os. Mezç, *Fr.* Confusion, *Al.* Konfusion, *İng.* Merger, *Lâ.* Confusio) Alacaklılık ve borçluluk sıfatının bir kişide birleşmesi... Borçlar Kanununun 116. maddesine göre bu durumda borç ortadan kalkar.

6. (Os. İçtimâ, *Fr.* Cumul d'infractions, *Concours d'infractions*; *Al.* Zusammentreffen strafbarer Handlungen) İki ya da daha çok suçun aynı kişi tarafından işlenmesi... Suçların birleşmesi durumunda cezalar da birleştirilir. Türk Ceza Kanununa göre bu birleştirme en ağır cezaya öteki cezalardan birer bölümünün eklenmesiyle yapılır.

BİRLEŞMEK. (Os. İmtizâç etmek, *Fr.* Fusionner, *Al.* Vereinigen, *İng.* To amalgamate, *İt.* Fondere, *İsp.* Fusión) İki ya da daha çok şeyden tek bir şey elde etmek için bir araya gelmek... Bu anlamda iki ya da daha çok işletme karşılıklı alacak ve borçlarını birbirlerine nakletmek yoluyla *birleşme* (*Fr.* Fusions d'entreprises, *Al.* Vereinigung von Geschaeften, *İng.* Amalgamation of business) yapabilirler.

BİRLEŞMEYEN GÖREVLER. (Os. Nâkabili imtizâç hizmetler, *Fr.* Incomptabilité, *Al.* Unvereinbare Aemter, *İng.* Incomptability) Aynı kişinin görmesi yasalarca yasaklanmış olan görevler... Örneğin şirketlerde yönetim kurulu üyeliğiyle denetçilik (murâkıplık) birleşmez.

BİRLEŞTİRMEK. (Os. Meczetmek, *Fr.* Relier, *Al.* Verbinden, *İng.* To connect, *İt.* Congiungere, *İsp.* Ligar) Ayrı olanları tek bir bütün durumuna getirmek.

BİRLİK. (Os. Sindika, *Fr.* Synicat, *Pool*, *Al.* Pool, *İng.* Pool) Firmalar arasında piyasaı fiilen paylaşan ve her firmanın alacağı payı kesinlikle saptayan anlaşma... Anamanın yoğunlaşmasının ve tekelliliğe dönüşmesinin ilk biçimlerindendir. Hemen her Avrupa dilinde kullanılan bu İngilizce terim, geniş anlamda, ayrı kuruluş (kişi, firma, devlet) olanaklarının ortak bir amaçta kullanılmak üzere belli bir süre için bir araya getirilmesini dilegetirir. *Birlik* (Os. Cemâat, *Fr.* Corporation, *Al.* Verband, *İng.* Corporate body) deymi, ayrıca, örgütlenmiş insan topluluğunu da dilegetirir. Bu anlamda ticaret

birliklerinden, kooperatif birliklerinden, dernek birliklerinden, belediyeler birliklerinden, uluslararası birliklerden (örneğin posta birliği gibi) vb. sözedilir.

BİRLİKTE DÂVÂ. (Os. Müşterek dâvâ, *Fr.* Consort de demandeurs ou de défendeurs, *Al.* Streitgenossenschaft, *Subjektive Klagenhaefung*; *İng.* Joinder of parties, *Lâ.* Litis consortium) Aynı dâvâda birden çok kişinin dâvâcı ya da dâvâlı olması.

BİRLİKTE DEĞİŞME. (Os. Tahavvülâtı müştereke, *Fr.* Co-variation) İki ekonomik olgunun birlikte devinimi... Aynı yönde ya da ters yönde olabilir. İstatistiksel ekonomide birlikte değişen iki olgu arasında bağlantı kurulur ve bundan sonuçlar çıkarılır. Örneğin sunu (arz) ve istem (talep) birlikte değişirler.

BİRLİKTE KORUNÇ. (Os. Müşterek sigorta, *Fr.* Assurance commune, *Al.* Gemeinschaftliche Versicherung, *İng.* Joint insurance) Belli bir mal ya da hakkın çeşitli sigorta şirketlerince aynı tehlikeye karşı ve aynı zaman için sigorta edilmesi... Ticaret Kanununa göre bu durumda sigortacıardan her biri, sigorta edilen şeyin toplam değerinden sigorta ettiği oranda sorumlu olur.

BİRLİKTELİK. (Os. Teselsül, *Fr.* Solidarité, *Al.* Solidaritaet, *Gesamtschuldnerische Haftung*; *İng.* Joint liability, *Lâ.* In solidum) Aynı borcun ya da alacağın tümüne birden çok kişinin alacaklı ya da borçlu durumunda bulunması... Bu birliktelik, ya bir sözleşmeden ya da bir yasa hükmünden doğar. Borçlar Kanununun 141, 148, 179, 302, 395, 496. maddeleri birliktelik hükümlerini kapsar.

BİRLİKTE YÜKÜMCÜ. (Os. Müşterek kefil, *Fr.* Caution conjointe, *Al.* Mitbürge, *İng.* Co-sureties, *Co-guaranties*) Birden çok kişinin parçalanabilen bir borca birlikte kefil olması... Borçlar Kanununun 488. maddesinde yazılıdır. Diyelim iki kişi bin liralık bir borca birlikte kefil oldular. Adı geçen yasa hükmüne göre bu kefillerden her biri borcun beş yüz lirasına âdi kefil ve öteki beş yüz lirasına kefile kefiledir. Birlikte kefâlet, müteselsil kefâletle karıştırılmalıdır.

BİRMİNGHAM OKULU. (Os. Birmingham mektebi, *Fr.* Ecole de Birmingham, *Al.* Birminghamschule, *İng.* Birmingham school)

XIX. yüzyılın son yıllarında İngiltere'nin liberalizmden ayrılmasını ve himâyeci gümrük duvarları ardına çekilmesini ve dominyonlarıyla bir çeşit ortak pazar kurmasını savunan okul... Birmingham belediye başkanı İngiliz economicisi Joseph Chamberlain tarafından kurulmuştur. Chamberlain'in ilkin tepkiyle karşılanan bu savları, birinci dünya savaşıdan sonra doğru bulunarak benimsenmiştir.

BİTMEİŞ. (Os. Nâtamâm, *Fr.* Incomplet, *Al.* Unvollstaendig, *İng.* Incomplete, *İt.* Incompleto, *İsp.* Incompleto) Sona ermemiş... Bir borç, bir görev ya da bir işlem olabilir.

BOĞAZLAR REJİMİ. (Os. Derbendi bahri usulü idâresi, *Fr.* Régime des Détroits, *Al.* Meerengenstatut, *İng.* Regime of the straits) İki denizi birbirine bağlayan geçit denizlerin bağlı oldukları hukuksal düzen... Devletler hukuku bu konuda sadece boğazın genişliği kara sularının iki katını aştığı, boğazın iki kıyısının da tek devlete ait olmadığı ve boğaz bir kapalı denizi serbest bir denize bağlamadığı durumlarda hükümler koymuştur. Boğazlardan geçişin tüm devletler için serbest olması gerektiği kuramsal olarak devletler genel hukukunca kabul edilmektedir. İki iç denizi birleştiren boğazlar, bu kuralın dışındadır ve hangi ülkeninse o ülkenin saltık egemenliği altındadır. İki denizi birleştirmek için insanlar tarafından açılmış olan kanallar (Korent kanalı, Süveyş kanalı gibi) hukuk açısından boğaz (*Lâ.* Fretum, Euripus) sayılmaz.

BOL. (Os. Mebzûl, *Fr.* Ample, *Al.* Reichlich, *İng.* Ample, *İt.* Ampio, *İsp.* Amplio) Herhangi bir şeyin çokluğu.

BOLLUK. (Os. Mebzûliyet, Kesret; *Fr.* Abondance, *Al.* Überfluss, *İng.* Abundance, *İt.* Abbondanza, *İsp.* Abundancia) Üretimin tüketime yetenden daha çok olması durumu... *Kutluk* deyimi karşılığında kullanılır. Gerekli tüm malların sıkıntıya düşmeksizin pek çok bulunduğu ekonomik durumu dilegetirir.

BOL MÂL ÇEŞİDİ. (Os. Mebzûl emtea envâi, *Fr.* Riche assortiment fonds, *Al.* Reichhaltiges Lager, *İng.* Well furnished stock, *İt.* Variato assortimento, *İsp.* Variado surtido) Bir arada bulunan çok sayıda farklı mal.

BOLONYA OKULU. (Os. Bolonya mektebi, *Fr.* Ecole de Bologne, *Al.* Bologneser Schule, *İng.* Bologna school) Fâizin yasaklanmaması gerektiğini savunan ortaçağ hukukçuları öğretisi... XII. ve XIII. yüzyıllarda Bolonya kentinin hukukçuları tarafından, fâiz alınmasına karşı çıkan Katolik kilisesine bir tepki olarak doğmuştur.

BORCA BATMA. (Os. Müstağrakı düyûn, *Fr.* Être endetté, *Al.* In Schulden stecken, *İng.* To be indepted, *İt.* Esser indebitato, *İsp.* Estar empenado) Ödenemeyecek ölçüde borçlanmak.

BORCA GİRMEK. (Os. Müstağrakı düyûn olmak, *Fr.* S'endetter, *Al.* In Schulden geraten, *İng.* To get into debts, *İt.* Cadere in debiti, *İsp.* Endeudarse) Borçlanmak.

BORCA KARŞIÇIKMA. (Os. Karza itirâz, *Fr.* Moyen de fonds; *Al.* Ein, wendung, *İng.* Objection, Plea, Defence; *Lâ.* Exceptio, Contradictio, Oppositio) Alacaklının hakkı bulunmadığını tanıtlamak için borçlu tarafından yeni kanıtlar ilerisürülmesi.

BORCA SOKMAK. (Os. Medyûn olmak, *Fr.* S'endetter, *Al.* Sich in Schulden stecken, *İng.* To become indebted, *İt.* Contrarre debiti, *İsp.* Empenarse) Kendisini borçlu durumuna düşürmek.

BORCU GEÇ ÖDEME. (Os. Edâda teehhür, *Fr.* Lenteur a payer, *Al.* Saeumigkeit, *İng.* Slowness in paying, *İt.* Lentezza nei pagamenti, *İsp.* Lentitud en los pagos) Bir borcu ödenmesi gerekli süre geçtikten sonra ödeme.

BORCU GEÇ ÖDEYEN. (Os. Edâda müteehhir, *Fr.* Retardataire, *Al.* Saeumig, *İng.* Slow defaultig, *İt.* Moroso, *İsp.* Tardo pagatare) Bir borcu ödenmesi gerekli süre geçtikten sonra ödeyen... Fransızlar buna *kötü ödeyici* (*Fr.* Mauvais payeur) de derler.

BORCUN AKTARILMASI. (Os. Nakli düyûn, *Fr.* Reprise de dette, Cession de dette; *Al.* Schuldübernahme, Schuldeintritt, Erfüllungübernahme; *İng.* Assumption of an obligation, Assumption of debt, Transfer of liability, Assignment of liability, Assignment of debt; *Lâ.* Aes alienum suscipere, Transferre se in aes alienum) Borcu ödemeyi borçludan başka birinin yükümlenmesi... Ya alacaklıyla borcu yükümlenen kişi arasında ya

BORCUN TANINMASI

da borçluyla borcu yükümlenen kişi arasında yapılan bir sözleşmeyle olur. Ne var ki bu ikinci durumda Borçlar Kanununun 174. ve Medenî Kanunun 803. maddelerine göre alacaklının rızası ya da kabulü şarttır.

BORCUN TANINMASI. (Os. Borç ikrârı, *Fr.* Reconnaissance de dette, *Al.* Schuldbe-kenntnis, Schuldanerkenntnis; *İng.* Acknowledgment of debt, Acknowledgment of liability; *Lâ.* Cautio, Sub emissionem chirographi promittere) Borcunu kabul edip borçlu olduğunu bildirme... Borçlar Kanununun 17. ve 133. maddelerinde yazılıdır.

BORÇ. 1. (Os. Vecîbe, *Fr.* Obligation, *Al.* Obligation, Schuldverhaeltnis, Verpflichtung, Schuld; *İng.* Obligation, *İt.* Obrigazione, *İsp.* Obligacion) Yerine getirilmesi gereken yükümlülük... Dilimizde bu anlamda *boyun borcu* deyimini kullanılır. Medenî Kanunun 5. maddesi ilkin bu deyimini kullanmıştı, sonradan *vecîbe* deyimini değiştirilerek yerine borç deyimini konuldu. Batı dillerinde kullanılan *obligasyon* deyimini aynı zamanda *borç belgiti* (Tahvil) anlamına da gelir.

2. (Os. Karz, *Fr.* Prêt, *Al.* Leihen, Ausleihen; *İng.* Loan, *İt.* Prestanza, Prestazione; *İsp.* Prestamo, Prestacion) Ödünç verilen para.

3. (Os. Deyin, *Fr.* Dette, *Rl.* Schuld, *İng.* Debt, *İt.* Debito, *İsp.* Debito, Denuda; *Lâ.* Debitum, Pecunia debita) Borçlunun alacaklına vermekle yükümlü olduğu para... Ödeme yükümlülüğü anlamındadır. Bu yüküm yasalardan, sözleşmelerden, haksız fiil ya da iktisaplardan doğabilir. Örneğin bir ödemede yanlışlıkla verilmiş olan fazla para, alan için haksız iktisaptır ve verene ödenmesi gereken bir borçtur.

4. (Os. Garâmet, *Fr.* Débit, *Al.* Soll, *İng.* Debit, *İt.* Debito, *İsp.* Debe) Ödenmesi gereken para ya da mal.

5. (Os. Zimmet, *Fr.* Doit, *Al.* Debet, Lastschrift; *İng.* Charge, Debit; *İt.* Dovere, Debito; *İsp.* Debe, Debito) Tecimsel bir işletmenin ya da girişimin borçlarının tümü.

BORÇ ALMA. (Os. İstikrâz, *Fr.* Emprunt, *Al.* Anleihe, *İng.* Loan, *İt.* Prestito, *İsp.* Empréstito, *Lâ.* Mutuum, Pecunia mutua, Versura) Belli bir süre sonunda geri vermek üzere para ya da benzeri şeyleri ödünç alma... *Borçlanma* da denir. Ödünç vermeyi dilegetiren *borç verme* (Os. İkrâz) deyimini karşılığında kullanılmıştır. Borçlar Kanunu,

ödünç alıp verme ilişkisine de *borç* (Os. Karz) der. Mâlîye hukukunda bu deyim, devlet borçlanmalarını dilegetirir. Devlet ya da bir kamu tüzelkişisi, harcamalarını karşılamak için fâizli senetler çıkararak karşılığında borç para alır. Böylelikle aldığı paralara *iç borçlanma* (Os. İstikrâzı dâhili), fâiz karşılığında başka devletlerden aldığı paralara da *dış borçlanma* (Os. İstikrâzı hâricî) denir. Borç alma, ticaret alanında, fâiz karşılığında olanaklıdır. Süreleri açısından kısa, orta ve uzun *sürelî* (Os. Vâdeli) borçlanmalar vardır.

BORÇ ALMA BELGİTLERİ. (Os. İstikrâz senedâtı, *Fr.* Titres d'emprunt, *Al.* Anleihe-papiere, *İng.* Bonds, *İt.* Titoli di prestito, *İsp.* Papeles de empréstito) Borç alma karşılığında verilen senetler.

BORÇ BELGİTİ. 1. (Os. Tahvil, *Fr.* Obligation, Titre de rente; *Al.* Obligation, Schuldverschreibung; *İng.* Obligation, Bond, Rebuture; *İt.* Obrigazione, *İsp.* Obligacion) Devletçe ya da şirketler tarafından ödünç para almak için çıkarılan belli süreli ve fâizli borç senedi... Fâiz verme koşuluyla ödünç para karşılığında çıkarılan bu değerli kâğıtlara *tahvil* adı verilmesinin nedeni, her an *paraya çevrilebilme* niteliğini taşımalarındandır. Bunlar her an paraya *tahvil edilebilirler*, ama enflasyon durumlarında ya da tahvili çıkaran şirketin iflâsı halinde tahvil sahipleri zarar ederler. Örneğin son bunalımda birçok Amerikan şirketleri bir dolara karşı ancak iki sent verebilmişlerdir. Bununla beraber *devlet tahvilleri*, devlet var olduğu sürece, emin bir gelir kaynağı sayılmışlardır. Bankacılıkta *yatırım* deyimini, bankanın elinde bulunan tahvilleri de kapsar. Tahvillerden başka, içerden ve dışardan para toplamanın yollarından biri de *hisse senedi* (Aksiyon) çıkarmaktır. Devletlerin ikili anlaşmalarla yaptıklarını anonim şirketler hisse senedi çıkararak yaparlar, eşdeyişle mülklerine yabancıları da ortak ederler. Tahvil, doğrudan borç alma işlemidir ve karşılığında fâiz verilir. Hisse senedi, ise paydaş kılma işlemidir ve karşılığında kârdan pay verilir. Uygulamada verilen fâizle küçük hisse sahiplerine dağıtılan kâr payı arasında hemen hiç bir fark yoktur. Bu yüzden kimi ekonomicilerce tahvil, işletmenin zararına katılmadığından, hisse senedinden daha elverişli sayılır. Ne var ki sürekli enflasyon durumunda bulunan geri bırakılmış ülkelerde tahvilin değeri sürekli olarak düştüğü halde

hisse senedinin değeri yükselir. Verilen fâiz ya da kâr payı aşağı yukarı aynı olmakla beraber bu açıdan bakılınca da hisse senedi tahvilden daha elverişli görünür. Anamalı düzende şirketler, halk yığınlarının küçük biriktirmelerini bu yollardan da sömürerek gittikçe güçlenirler ve anamallarını artırırlar. Bu sömürüye egemen şirketlerin temsilcileri olan devletler ve bankalar da katılır.

2. (Os. Sened, Bono; Fr. Bon, Al. Schuldverschreibung, İng. Bond, İt. Bono, İsp. Bono) Üstünde yazılı olan paranın belli bir süre sonunda adı yazılı kişiye ya da onun göstereceği kimseye ödeneceğini bildiren senet... Bono, bir kredi aracıdır. Ciro edilebilir. Vâdesinin gerektirdiği fâizi ve tahsil masraflarını düşmek yoluyla bonoda yazılı paranın vâdesinden önce alınmasına *bonoyu kırdırmak* denir. Bonoyu kıran, vâdesi geldiği zaman parayı tahsil edemezse bonoyu kırdırana rücu eder ve paranın tümünü ondan alır.

3. (Os. Hazîne bonosu, Fr. Bon du trésor, Al. Schatzanweisung, Schatzschein; İng. Treasury bill, Exchequer; İt. Biglietto del tesoro, İsp. Bono del tesoro) Her yıl Mâliye Bakanlığınca çıkarılan fâizli ve genellikle bir yıl vâdeli borç senedi... Muvâzenei umûmîye kanunuyla düzenlenmiştir. Devletin fâiz verme karşılığında borç para alma aracıdır.

4. (Os. Borç senedi, Fr. Titre de créance, Reconnaissance de dette; Al. Schuldschein, Schuldurkunde; İng. Note of bond, Document evidencing the debt, Documentary proof of debt, Certificate of debt; İt. Riconoscimento de debito, İsp. Reconocimiento) Borçlu tarafından alacaklıya verilen senet.

BORÇ BELGİTİ İYESİ. (Os. İkrâz senedi sahibi, Tahvil sahibi; Fr. Porteur de l'obligation, Al. Obligationsinhaber, İng. Bondholder, İt. Portatore dell'obbligazione, İsp. Portador de la obligación) Bir tahvil elinde bulunduran... Tahviller genellikle taşıyana (hâmiline) aittir, kim elinde bulunduruyorsa sahibi odur. Yabancı deyimler bundan ötürü *borç belgiti taşıyıcısı* anlamındadırlar.

BORÇ ERTELEME. (Os. Moratorium, Tecili düyün; Fr. Moratoire, Al. Moratorium, Allgemeiner Zahlungsaufschub; İng. Moratory) Savaş ya da olağanüstü ekonomik bunalımlar sırasında süresi gelmiş ödemeleri durdurmak için yasayla yapılan erteleme... Genellikle devlet bir yasa çıkararak kendi borç-

larını erteler. Yasanın yapılışına göre biçim ve koşulları çok çeşitlidir.

BORÇ İÇİN HAPİS. (Os. Borç için hapis, Fr. Contrainte par corps, Al. Schuldhäft, İng. Imprisonment for debt, Lâ. Carcer debitorum, Custodia debitorum, Obstagium) Borcunu ödemeye zorlamak için borcunun hapsedilmesi... Süresi gelip de borcunu ödemeyen borçlulara yasalarda verilen bir çeşit cezadır. Ülkemizde bu yöntem kaldırılmış ve borç için hapis sadece vergi borçlarını ödemeyenlere özgü kılınmıştır.

BORÇ İŞLEMİ. (Os. Borç muâmelesi, Fr. Affaire de prêt, Al. Leihgeschæft, İng. Loan business, İt. Affare di prestito, İsp. Negocio de prestamo) Alacaklıyla borçlu arasında yapılan işlem.

BORÇ KAPAMA. (Os. İtfâ, Fr. Amortissement, Al. Amortisation, Tilgung, Abschreibung; İng. Redemption, Amortisation) Borcun ödenerek ortadan kaldırılması... Bir anlamda borcun sönümü olmakla beraber aynı deyim *sönüm* (Amortisman) anlamıyla karıştırılmamalıdır. Anonim şirketlerde hisse senetlerinin saymaca değerlerinin paydaşlara ödenmesini dilegetirir.

BORÇ KAYNAKLARI. (Os. Menâbii düyün, Fr. Sources des obligations, Al. Entstehungsgründe der Schuldverhältnisse, İng. Sources of obligations, Lâ. Causae obligationum) Bir borcu meydana getiren nedenler... Borçlar Kanununa göre borçların üç kaynağı vardır: 1. Sözleşme (Borçlar Kanunu 1-40. maddeleri), 2. Haksız muâmele (Borçlar Kanunu 41-60 maddeleri), 3. Haksız bir fiille mal edinme (Borçlar Kanunu 61-66 maddeleri). Bununla beraber bu üç biçimin dışında da birçok borç kaynağı vardır, örneğin kasdı olmaksızın (kazâyı) başka birine zarar veren bir kimse o zararı ödemekle yükümlenir, eşdeyişle borçlanır. Bu ve buna benzer borçlara da *yasadan doğan borçlar* (Kanundan münbais borçlar) denir.

BORÇLANDIRMA. (Os. Zimmetine kaydetme, Fr. Débit, Al. Belastung, İng. Debit, İt. Debito, İsp. Debito) Bir hesabı ya da bir açığı birinin borçlarına katmak... Bir kimseyi borçlu çıkarmayı ya da onun üstüne bir borç yazmayı dilegetirir. Örneğin bir görevli çalıştığı yerde kasdı olmaksızın bir zarar meydana getirdiği zaman bu zarar onun *zimmetine* kayıtlı edilir, eşdeyişle o kişi borç-

BORÇLANDIRMAK

landırılır. Mâliye dilinde buna *kişilerin borçları* (Os. Eşhâs zimemi) denir.

BORÇLANDIRMAK. (Os. Zimmetine kaydetmek, *Fr. Débiter, Charger; Al. Belasten, İng. To debit, To charge; İt. Addebitare, Caricare; İsp. Debitar, Cargar*) Birini borçlu durumuna düşürmek.

BORÇLANMA. (Os. İstikrâzda bulunma, *Fr. Endettement, Al. Verschuldung, İng. Public borrowing*) Belli bir süre sonra ödemek üzere para ya da benzeri değerli şeyleri ödünç alma... Anamalcı economicilerce kamu harcamalarını karşılamak üzere özellikle öğütlenir. Piyasayı durgunluktan kurtarmak için bütçe açıklarının finansmanı borçlanmayla yapılır. Ne var ki bu borçların kapatılması için de yeniden borçlanmak gerekir. Borcun yükü böylelikle gittikçe büyür. Devlet ne kadar borçlanırsa vurgunculuk o denli artar ve anamalcılar da zenginleşirler. Kaldı ki anamalcı economiciler de devletin borçlanmasını bu yüzden öğütlerler. Devletin borçlanması enflasyona yolaçar, böylelikle de vergiye dönüşür ve yoksul yığınların omuzlarına yüklenir.

BORÇLANMA GÜCÜ. (Os. İstikrâz tâkati, *Fr. Capacité d'endettement, Al. Verschuldungskapazität, İng. Borrowing capacity*) Borçtan yararlanabilme sınırı... Üretiminin ve dışsatımının artması, bir devletin borçlanma gücünü artırır, bunun tersi de azaltır. Borçlanma sınırının aşılması devleti de, kişiyi de batıkya sürükler.

BORÇLAR. (Os. Düyûnât, *Fr. Passif, Al. Passiva, İng. Liabilities*) Devletin, tecimsel bir girişimin ya da kişinin belli bir andaki borçlarının tümü... Alacaklarının ve mallarının tümünü dilegetiren *varlık* (Pasif) deymi karşılığında kullanılır. Bu deyim, genellikle *aktif ve pasif* deyimleriyle dilegetirilir.

BORÇLAR HUKUKU. (Os. Borçlar hukuku, *Fr. Droit des obligations, Al. Recht der Schuldverhältnisse, İng. Law of obligations, Lâ. Ius obligationum*) Bireyler arasındaki borç ilişkilerini düzenleyen hukuk dalı... Ülkemizde *borçlar kanunu* (*Fr. Code des obligations, İng. Obligations code*)'yla düzenlenmiştir.

BORÇLARI DÖNÜŞTÜRME. (Os. Tahvili düyûn, *Fr. Conversion des emprunts, Al. Umwandlung von Staatspapieren, İng. Conversion of loan*) Belli fâizli bir borç ye-

rine daha az fâizli bir borç koyma... Genellikle devletçe yapılır ve alacaklılara zorla kabul ettirilir. Alacaklılara fâizsiz olarak alacaklarını alma hakkının tanındığı da olur.

BORÇLU. (Os. Medyûn, *Fr. Débiteur, Al. Schuldner, Debitor; İng. Debtor, İt. Debitore, İsp. Deudor*) Borç alan... Borcu olanı dile getirir.

BORÇLU KALMAK. (Os. Medyûn kalmak, *Fr. Redevoir, Al. Schuldig bleiben, İng. To remain, İt. Restare debitore, İsp. Quedar deudor*) Birisine karşı borçlu durumuna girmek... Tinsel anlamda da kullanılır. Örneğin birine *teşekkür borçlu olmak* (Os. Medyûnu şükran olmak, *Fr. Devoir des remerciements, Al. Dank schulden, İng. To owe one thanks, İt. Dovere ringraziamenti, İsp. Deber agradecimiento*) dendiği gibi *bir tutarı borçlu olmak* (Os. Bir meblâğı medyûn olmak, *Fr. Devoir une somme, Al. Eine Summe schulden, İng. To owe a sum, İt. Dovere una somma, İsp. Deber una suma*) da denebilir.

BORÇLUNUN DİRENMESİ. (Os. Medyûnunun temerrüdü, *Fr. Demeure du débiteur, Al. Schuldnerverzug, İng. Default of debtor, Demure of the debtor; Lâ. Mora debitoris*) Borcun ödenmesi zamânı geldiğinde borçlunun borcunu ödemekten kaçınması... Bundan bir zarar doğmuşsa zararı ve geçmiş günler fâizini ödeme yükümü doğurur. Karşılıksız yükümlenmelerde de karşı tarafa sözleşmeyi bozma hakkını verir (*Bk. Borçlar Kanununun 101, 102, 108. maddeleri*).

BORÇLU OLMAK. (Os. Medyûn olmak, *Fr. Devoir, Être redevable; Al. Schuldig sein, Schulden, Verdanken; İng. To owe, To be indepted; İt. Dovere, Esser dibitore; İsp. Deber, Ser deudor*) Birine karşı borç yükümüne girmek... Tinsel anlamda da kullanılır.

BORÇLU OLUNAN TUTAR. (Os. Medyûn olunan meblâğ, *Fr. La somme due, Al. Die schuldige Summe, İng. The due sum, İt. La somma dovuta, İsp. La suma debida*) Borç alınmış olan para miktarı.

BORÇLU YAN. (Os. Borçlu taraf, *Fr. Côté du débit, Al. Sollseite, İng. Debit side, İt. Partita del dare, İsp. Lado del debito*) Herhangi bir borç ilişkisinde borçlu olan.

BORÇLU YAPRAĞI. (Os. Borçlu sahifesi, *Fr.* Page débiteur, *İng.* Debtor page) Alacak ve borç defterinde borçların yazıldığı genellikle sol yaprak.

BORÇ OLARAK. (Os. Borç olarak, *Fr.* A titre de prêt, *Al.* Leihweise, *İng.* As loan, *İt.* A titolo di prestito, *İsp.* A titulode prestamo) Borç niteliğini taşıyarak... Bu anlamda "size bunu borç olarak veriyorum" denir.

BORÇ SANARAK ÖDEME. (Os. Borç zanıyla tediye, *Fr.* Payement de l'indû, *Al.* Zahlung einer Nichtschuld, *İng.* Discharge of a non existing debt, *Lâ.* Solutio indebiti) Bir kimsenin kendisini borçlu sanarak istegiyle ödemede bulunması... Borçlar Kanununun 62. maddesine göre geri alınır.

BORÇSUZ. (Os. Gayrı medyûn, *Fr.* Exempt de dettes, *Al.* Schuldenfrei, *İng.* Free from debt, *İt.* Senza debiti, *İsp.* Sin deudas) Borcu olmayan.

BORÇSUZLUK BELGESİ. (Os. Berâatı zimmet mazbatası, *Fr.* Decision de quitus) Hiç bir borcu bulunmadığı yolunda isteği üzerine ilgiliye verilen belge... Hukuk açısından hiç bir değeri yoktur.

BORÇTAN KURTULMA DÂVÂSİ. (Os. Tebriyei zimmet dâvâsı, *Fr.* Actio liberatoire de dette, *Al.* Aberkennungsklage, Negative Feststellungsklage; *İng.* Action in denial of debt) Borçlunun borçlu olmadığını saptanması için alacaklıya karşı açtığı dâvâ... Bu dâvâ, icrâ tetkik merciiin borçlunun itirâzını reddetmesi üzerine açılır.

BORÇ VE ALACAK. (Os. Deyin ve matlûp, *Fr.* Doit et avoir, *Al.* Soll und Haben, *İng.* Debit and credit, *İt.* Dare et avere, Entrato e uscita; *İsp.* Debe y haber) Bir tecimsel girişimin defterinde yazılı borçları ve alacakları... Ödenmesi gereken borç ve yükümlülüklerin tümünü dilegetiren *aktif ve pasif* (*Fr.* Passifs et créances, *İng.* Debts and liabilities) deyimiyle karıştırılmamalıdır.

BORÇ VEREN. (Os. Mükriz, Mûir; *Fr.* Prêteur, Prêteur de fonds, Bailleur de fonds; *Al.* Leiher, Geldleiher, Geldgeber; *İng.* Lender, Money lender, Silent partner; *İt.* Prestatore di denaro, Prestatore, Mutuante, Fornitore di fondi; *İsp.* Prestador, Prestatorio

de dinero) Belli bir süre sonra geri almak üzere ödünç veren... Alacaklıyı dilegetirir.

BORÇ VERME. (Os. İkrâz, *Fr.* Prêt, *Al.* Darlehen, Beleihung; *İng.* Loan, *İt.* Prestito, *İsp.* Prestamo) Belli bir süre sonra geri almak üzere bir başkasına ödünç verme.

BORÇ VERMEK. (Os. İkrâzda bulunmak, *Fr.* Prêter, *Al.* Leihen, Verleihen; *İng.* To lend, *İt.* Prestare, *İsp.* Prestar) Ödünç vermek.

BORÇ VERME KURUMLARI. (Os. İkrâz müesseseleri, *Fr.* Établissements de prêt et de crédit, *Al.* Darlehens, Kreditanstalten, Darlehenskassen; *İng.* Loan banks) Fâizle para verme yoluyla para kazanan tüm kurumlar... Bankalardan, sarraflardan, banker ve tefecilere kadar kurumsal nitelikte olan tüm fâizcileri kapsar. Bankalar dışındakiler yasa gereğince devletten izin almak zorundadırlar.

BORÇ YÜKLEME. (Os. Tahmili deyn, *Fr.* Grever de detts, *Al.* Mit Schulden belasten, *İng.* To burden with debts, *İt.* Gravare di debiti, *İsp.* Gravar de deudas) Birisine borçlu olduğunu bildirme... Genellikle, borçlu olduğu ilerisürülenin borçlu olduğundan habersiz bulunduğu bir sıradaki borç yüklemeyi dilegetirir.

BORDA YARGILAMA YÖNTEMİ. (Os. Borda muhâkeme usulü, *Fr.* Réglement de bord, *Al.* Bordverfahren) Denizde yargılama yöntemi... Kimi ülkelerde ve özellikle de Almanya'da uygulanır. Kısa ve çabuk yürütülen bir yargılama yöntemidir.

BORSA. (Os. Muâmelâtı sarrâfiye mahalli, Borsa; *Fr.* Bourse, *Al.* Börse, *İng.* Exchange, Stock exchange, Exchange market, Bourse; *İt.* Borsa, *İsp.* Bolsa) Söz ya da örnek üzerinden alımsatım yapılan yer... Adı, ortaçağda *Van der Bourse* adlı bir bankerin *Bruges'te* işlettiği *Hôtel des Bourses* adlı ve armasında üç tâne para kesesi bulunan hanından geliyormuş. Tüccarlar bu handa toplanıp, ortada mal olmaksızın, nümüne üzerinden alışveriş yaparlarmış. *Soyut pazar* olarak nitelendiriliyor. Eşdeyişle bir tüccar borsada malı görmeden ve hattâ malın parasını bile ödemedi "aldım" diyebilir ve yükümlenebilir, satıcı da böylece "sattım" diyebilir ve yükümlenebilir. Bu kadar da değil. Aynı mal, borsada, maddî varlığı ortada olmadığı halde, birkaç kez alınıp satılabilir

BORSA ANAMALLAŞMASI

ve soyut olarak el değiştirebilir. Bu ilk mal borsalarından sonra para borsaları, eshâm ve tahvilât borsaları, taşıma işleri borsaları, emekçi borsaları kurulmuştur. Borsalar, sözcüğün tam anlamıyla bir spekülasyon yeridir. Borsalarda hisse senetleri, tahviller ve esham üzerinde bir çeşit kumar oynanır. Şirketlerce dağıtılacak olan temettü üzerindeki tahminler, bunların borsa fiyatlarında büyük dalgalanmalar gerçekleştirir. Bu fiyatların alçalıp yükselmesine göre tam bir spekülasyon başlar, çoğunlukla yapma fiyat hareketleri yaratılır. Örneğin bir şirketin batmak üzere olduğu yolunda çıkarılan uydurma söylenti o şirketin hisse senetleri fiyatlarını hızla düşürür. Bu düşük fiyatlı hisse senetlerini toplayan spekülâtörler milyonlarca lira kâr ederler. *Borsa kuru* adı verilen borsa fiyatları, yıllık temettünün ortalama faiz oranına göre kapitalizasyonudur.

BORSA ANAMALLAŞMASI. (Os. Borsa kanitalizasyonu, *Fr. Capitalisation boursière*) Hisse senetli şirketlerin belli bir andaki borsa kurlarına göre hesaplanan anamalı... Hisse senetli bir şirketin borsa anamalı, o şirketin belli bir andaki hisse senetleri sayısıyla bu senetlerin borsa fiyatının çarpımından elde edilir. Bundan ötürü sürekli olarak değişir ve şirketin gerçek anamalının ya üstünde ya da altında olur. Borsada biçilen ve şirketin gerçek anamalıyla ilgisi olmayan bu anamal değeri, o şirketin geleceği üstünde fikir verir.

BORSA ARACISI. (Os. Borsa tellâli, Borsa simsarı, Borsa acentesi; *Fr. Agent de change, Coullissier; Al. Börsenmakler, İng. Stock broker, Exchange broker; İt. Agente di borsa, İsp. Agente de bolsa*) Borsalarda yapılan alımsatımlarda aracılık eden... Resmî ve özel olanları vardır. Resmî borsa aracıları, Menkul Kıymetler ve Kambiyo Borsaları Kanununa göre borsanın temel (aslı) üyesidirler. Yaptıkları aracılıktan belli bir yüzdelik alırlar. Örneğin tahvil ya da hisse senedi almak ya da satmak isteyen bir kişi bu borsa aracılara başvurur, bunlar onun adına alırlar ve satarlar.

BORSA ARACISI YÜZDELİĞİ. (Os. Borsa simsârîyesi, *Fr. Courtage, İng. Brokerage*) Borsa aracılarının yaptıkları işlemlerden ötürü aldıkları ücret.

BORSA ARTIK-DEĞERİ. (Os. Borsa kıymet fazlası, *Fr. Plus-value en bourse*) Borsada

yapılan alımsatımların fiyat farklarından doğan kâr... Çağdaş economicilerce kullanılıyor. Bir çeşit *vurguncu kârı* anlamındadır. Borsada yapılan çeşitli spekülasyonlardan elde edilir.

BORSA BUYRUĞU. (Os. Borsa emri, *Fr. Ordre de bourse, Al. Börsenauftrag, İng. Order of exchange, Order to be effected on change; İt. Ordinazione di borsa, İsp. En cargo de bolsa*) Borsa alımsatımları için alıcı ve satıcıların borsa aracılara verdikleri buyruk.

BORSA ÇİZELGESİ. (Os. Borsa cedveli, *Fr. Cote de la bourse, Al. Kurszettel, İng. Exchange list, Exchange quotation; İt. Lista di borsa, İsp. Cotizacion*) Borsada alınıp satılanların o günkü geçerdeğerlerini gösteren günlük cetvel.

BORSA ÇİZELGESİNE GEÇİRME. (Os. Borsa cedveline kaydetme, *Fr. Cote, Al. Börsennotierung, İng. Quoting, İt. Quota, İsp. Cotizacion*) Borsada alınıp satılanların günlük geçerdeğerlerini o günkü cetvele yazma.

BORSADA İŞLEM GÖRMEK. (Os. Borsada muâmele görmek, *Fr. Se négocier a la bourse, Al. An der Börse gehandelt werden, İng. To be negotiated at the exchange, İt. Negoziarsi in borsa, İsp. Negociarse en la bolsa*) Herhangi bir değer borsada alınıp satılması.

BORSADA OYNAMAK. (Os. Borsada kumar, *Fr. Jouer a la bourse, Al. An der Börse spielen, İng. To gamble in stocke, İt. Giucare, İsp. Jugar de bolsa*) Fiyat farklarından yararlanıp para kazanmak amacıyla borsada değerli kâğıtlar alıp satmak.

BORSA DEĞERLİ BELGİTLERİ. (Os. Borsa kıymetli evrâkı, *Fr. Valeurs de bourse, Al. Börsenpapiere, İng. Exchange value, Securities, Stocks; İt. Valori di borsa, İsp. Valores de bolsa*) Borsada alınıp satılan tahvil ve hisse senetleri.

BORSA EDERİ. (Os. Borsa fiyatı, *Fr. Prix de bourse, Al. Börsenpreis, Börsenkurs; İng. Stock exchange quotation, Price of exchange*) Borsada alınıp satılırken oluşan fiyat.

BORSA GEÇERDEĞERİ. (Os. Borsa râvici, *Fr. Cours de la bourse, Al. Amtlicher Bör-*

senkurs, *İng.* Market-value, Rates of the exchange) Borsa cetvelinde yazılı olan fiyat.

BORSA İÇ İŞLEMLERİ. (Os. Borsa dâhili muâmelât, *Fr.* Transactions de bourse, *Al.* Börsennengeschaeft, *İng.* Exchange transactions) Borsa içinde yapılan işlemler... Borsaların dışında da borsa işlemleri yapılabilir, bunlara *borsa dışı işlemler* (Os. Borsa hârici muâmelât, *Al.* Börsenaussengeschaeft) denir.

BORSA İŞLEMLERİ. (Os. Borsa muâmelâtı, *Fr.* Opérations de bourse, *Marché de bourse*; *Al.* Börsengeschaeft, *İng.* Exchange operations, *Stock exchange operations*) Borsada yapılan alımsatımlar... Borsa işlemleri çeşitli açılardan sınıflandırılır. İlk borsanın içinde yapılan işlemlerle borsanın dışında yapılan işlemler olmak üzere bir ayırım yapılır. Sonra vâdeli ve vâdesiz işlemler, primli işlemler, çift ikrâmiyeli işlemler, muhayyer işlemler, report işlemleri vb. olmak üzere birçok açılardan ele alınır. Bu işlemlerin tümü, özellikle de vâdeli işlemler vurgunculuk (spekülasyon) işlemleridir.

BORSA KAPANIŞI. (Os. Borsada kat'ı hesâp, *Fr.* Clôture de la bourse, *Al.* Schluss der Börse, *Börsenschluss*; *İng.* Close of the exchange, *İt.* Chiusura della borsa, *İsp.* Cierre de la bolsa) Borsanın kapanış saatinde saptanan en son fiyatlar... Örneğin bu anlamda "borsada bugün altın iki yüz liradan kapandı" denir.

BORSA KAZANCI. (Os. Arbitraj, *Fr.* Arbitrage, *Al.* Arbitrage, *Kursberechnung*; *İng.* Arbitrage, *İt.* Arbitraggio, *İsp.* Arbitraje) Para ve benzeri değerli belgitleri ucuza alıp pahalıya satmaktan elde edilen kâr... Osmanlı sözlüklerinde *borsa oyunu* diye niteleniriliyor. Batı dillerindeki *arbitraj* deyiminin hukuksal anlamı *arabuluculuk* (Os. Tahkim) 'tur. Özellikle de döviz kurları arasındaki farklardan kazanç sağlamayı dilegetirir. Bu gibi işleri genellikle bankalar yapar.

BORSA KİRASI. (Os. Depor, Borsa ücreti; *Fr.* Déport, *Al.* Deport, *Kursabschlag*; *İng.* Deport, *Backwardation*; *İt.* Diporto, *İsp.* Deporte) Borsada eşhâm için verilen kira... Vurguncular (spekülâtörler) diyelim on beş gün sonra fiyatının düşeceğini tahmin ettikleri bir hisse senedini on beş gün sonra teslim etmek üzere o günkü yüksek fiyatla satarlar. Ama on beş gün sonra sattıkları kimseye

teslim etmek üzere yeteri kadar o hisse senedinden bulamayabilirler. Bu durumda *depor* yapmak zorunda kalırlar, eşdeyişle o hisse senetlerini başka bir satıcıdan kiralarlar, eşdeyişle belli bir süre sonra eksik fiyatla iâde edeceklerini taahhüt ederek alırlar ve müşterilerine zamanında teslim ederler. Bu işlem, bir çeşit kira işlemidir. Çünkü bugün alınan diyelim on hisse senedi belli bir süre sonra ikinci satıcıya geri verilecektir. Diyelim hisse senedini ikinci satıcıdan yüz liradan aldılar ve doksan liradan geri vermeyi taahhüt ettiler. Aradaki on lira *depor*'dur, eşdeyişle *kira parası*'dır. *Depor* deyiimi, bu kira parasını dilegetirdiği gibi bu işlemi de dilegetirir.

BORSA KİRASI İŞLEMİ. (Os. Depor muâmelesi, *Fr.* Affaire de déport, *Al.* Leihgeschaeft, *Kostgeschaeft*, *Deportgeschaeft*; *İng.* Backwardation business, *İt.* Contratto di diperto, *İsp.* Contrato de deport) Eshâm kiralama işlemi.

BORSA OYUNCUSU. 1. (Os. Cober, *Fr.* Jobber, *Al.* Jobber, *İng.* Stock jobber) Borsada kendi hesaplarına değerli kâğıt alıp satanlar... Başka biri hesabına alımsatımdan yasayla yasaklanmışlardır. Kambiyo işleri de yapamazlar.

2. (Os. Borsa muâmelecisi, Acyocu; *Fr.* Agioteur, *Joueur*; *Al.* Börsenspieler, *İng.* Gambler, *İt.* Aggiotatore, *İsp.* Agitador) Borsalarda fiyatları düşürmeye ya da yükseltmeye çalışarak kazanç sağlayan kişi... Borsa vurgunlarıyla kazanç sağlayan bu kişilere dilimizde *borsa oyuncusu* ya da *hava oyuncusu* denir. Eski sözlüklerimizde *alavereci* deyiimiyle karşılanıyor. *Vurguncu* (*Fr.* Spéculateur) deyiimi de kullanılmıştır.

BORSA OYUNU. (Os. Borsa muâmelesi, Acyoculuk; *Fr.* Agiotage, *Jeu de bourse*; *Al.* Agiotage, *Börsenspiel*; *İng.* Agiotage, *Stock jobbing*, *Stock gambling*; *İt.* Giuoco di borsa, *Aggiotaggio*; *İsp.* Juego de bolsa, *Agiotage*) Borsalarda fiyatları düşürmeye ya da yükseltmeye çalışarak kazanç sağlama işi... Dilimizde *borsa oyunu* ve *hava oyunu* da denir. Eski sözlüklerimizde *alavere* deyiimiyle karşılanıyor. Bu anlamda *vurgunculuk* (*Fr.* Spéculatation) deyiimi de kullanılmıştır. Sözcük, töredışı ve yasadışı bir anlam taşıyor. Deyimi, pahalıya satılması için düzen kurma anlamında, ilkin Fransız düşünürü Mirabeau kullanmış.

BORSA ÖRGÜTÜ

BORSA ÖRGÜTÜ. (Os. Borsa teşkilâtı, *Fr.* Organisation de la bourse, *Al.* Börsenorganisation, *İng.* Organization of the stock exchange) Borsa yönetimi... Devletçe tayin olunan bir borsa komiseriyle borsa meclisinden ibârettir. Borsa meclisi, borsa acentelerinden kuruludur. Kimi ülkelerde başkan, bu meclis tarafından seçilir. Örneğin İngiltere'de borsa acenteliği parayla satılır ve bir başkasından devralınabilir.

BORSA VURGUNCUSU. (Os. Borsa spekülatörü, *Fr.* Boursier, *Al.* Börsenspekulant, *İng.* Jobber, *İt.* Speculatore di borsa, *İsp.* Bolsista) Borsalarda fiyatları düşürüp yükselterek kazanç sağlayan.

BORSA VURGUNU. (Os. Borsa spekülasyonu, *Fr.* Spéculation de bourse, *Al.* Börsenspekulation, *İng.* Stock-exchange operation, *İt.* Speculazione di borsa, *İsp.* Especulacion de bolsa) Borsada fiyatları düşürüp yükselterek kazanç sağlama işi... Ya uydurma haberler çıkararak fiyatlar etkilenir, ya da gerçek fiyat iniş çıkışları önceden tahmin edilir. Özellikle vâdeli alımsatımlarda bu ikinci yol çok kazanç sağlar. Bir vurguncu cebinde beş parası olmadığı halde yirmi gün sonra kesinlikle yükseleceğini tahminlediği belli bir hisse senedini o günkü fiyattan yirmi gün sonra parası ödenmek üzere satın alır, bu süre içinde fiyatlar yükselince beş para harcamadan senetleri yeni fiyattan devreder ve aradaki farkı cebine atar.

BORSA YAZANAĞI. (Os. Borsa bülteni, *Fr.* Bulletin de bourse, *Al.* Börsenbericht, *İng.* Market report, *İt.* Bollettino di borsa, *İsp.* Boletín de bolsa) Borsa meclisince yayımlanan fiyat bülteni.

BOŞALTMA. (Os. Tahliye, *Fr.* Déchargement, *Al.* Ausladung, Abladung, Löschung; *İng.* Discharge, Unloading, Unlivery, Unlading; *İt.* Scarigo, Scaricamento, Discarica; *İsp.* Descarga) Herhangi bir yükün bir taşıttan çıkarılması işlemi... Genellikle gemiler için kullanılır. Ticaret alanında yükleme ve boşaltma özellikle navlun sözleşmesi açısından çok önemlidir. Zamanında yüklememek ve zamanında boşaltmamak surastarya tazminatı doğurur.

BOŞALTMA DÂVÂSİ. (Os. Tahliye dâvâsı, *Fr.* Action en évacuation, *Al.* Raäumungsklage) Herhangi bir yerin haksız işgaline karşı açılan dâvâ... Bir ev, bir dükkân, bir

gemi olabilir. Fuzûlî işgali kaldırmak ya da müdâhaleyi menetmek için olabileceği gibi, süreyle sınırlı bir sözleşmenin bitmesine rağmen süregelen işgale son verilmesi için de olabilir.

BOŞALTMA GİDERİ. (Os. Tahliye masrafı, *Fr.* Frais de débarquement, *Al.* Landungskosten, *İng.* Landing charges, *İt.* Spese di sbarco, *İsp.* Gastos de desembarco) Yükü boşaltmak için harcanan para.

BOŞALTMA İSKELESİ. (Os. Tahliye iskelesi, *Fr.* Quai de débarquement, Débarcadère; *Al.* Landungsplatz, *İng.* Landing place, *İt.* Luogo di sbarco, *İsp.* Desembarcadero) Yükün boşaltıldığı iskele.

BOŞALTMAK. (Os. Tahliye etmek, *Fr.* Décharger, Débarquer; *Al.* Ausladen, Abladen, Landen; *İng.* To land, To unload; *İt.* Scaricare, Sbarcare; *İsp.* Descargar, Desembarcar) Yükü taşıttan çıkarmak.

BOŞALTMA KOŞULU. (Os. Tahliye şartı, *Fr.* Clause de déchargement, Clause de débarquement; *Al.* Abladeklausel, *İng.* Discharging clause, *İt.* Clausola di scarico, *İsp.* Clausola de descarga) Yükü boşaltmak için önceden saptanan koşullar.

BOŞALTMA LİMANI. (Os. Tahliye limanı, *Fr.* Port de déchargement, Port de débarquement; *Al.* Landungshafen, Löschungshafen; *İng.* Port of discharge, Port of landing, Port of delivery, Discharging port; *İt.* Porto di sbarco, *İsp.* Puerto de desembarco, *Lâ.* Portus exonerandi) Yükün boşaltıldığı liman.

BOŞALTMA SÜRESİ. (Os. Tahliye müddeti, *Fr.* Délai de déchargement, *Al.* Löschungszeit, *İng.* Time allowed for discharging, Days for discharging, Duration of unloading, Lay-days, Duration of discharge) Boşaltma işlemi için tazminat istenmeksizin beklenmesi zorunlu süre... Bu süre genellikle sözleşmeyle saptanır ve ücreti navluna dâhildir. Sözleşmeyle saptanmamışsa töreye (örf ve âdete) göre hesaplanır. Buna boşaltma starı ya da denir.

BOŞALTMA YERİ. (Os. Tahliye mahalli, *Fr.* Lieu de déchargement, *Al.* Abladungsplatz, Löschplatz; *İng.* Place of discharge, *İt.* Luogo di scarico, *İsp.* Lugar de descarga) Yükün boşaltıldığı yer.

BOŞ YER. (Os. Münhal, *Fr.* Place vacante, *Al.* Offene Stelle, *İng.* Vacant post, *İt.* Posto vacante, *İsp.* Puesto plaza) Doldurulmamış yer... Görevlisi tâyin edilmemiş memurluklar için kullanılır.

BOŞ ZAMAN. (Os. Serbest vakit, *Fr.* Loisir, *Al.* Freizeit, *İng.* Leisure) Çalışma süresi dışında kalan zaman.

BOWLEY KURAMI. (Os. Bowley nazariyesi, *Fr.* Théorie de Bowley) Düopson durumunda kâr ve üretim miktarının ilişkilerini saptayan kuram... İngiliz economicisi ve istatistikçilerinden Arthur Lyon Bowley (1869-1957) tarafından ileri sürülmüştür. Çeşitli geometrik düopol kuramlarından biridir. Bir malın iki satıcısı bulunması durumunda, bunların arasındaki rekabetin bir ölüm kalım savaşına varmaması için fiyatları nasıl saptamaları gerektiğini açıklar.

BOZDURMAK. (Os. Bozdurmak, *Fr.* Changer, *Al.* Umwechselln, *İng.* To change, *İt.* Cambiare, *İsp.* Cambiar) Bütün bir parayı ufak para birimlerine ayırtmak.

BOZMA. 1. (Os. Nakız, *Fr.* Cassation, *Al.* Kassierung, *İng.* Quashing of decision of a lower court) Bir mahkeme kararının temyiz mahkemesince yasanın uygulanmasında ya da sorunun takdirinde hatâ edildiği saptanarak geriçevrilmesi ve yok sayılması... Hukuk dilinde nakzedilen hükme *bozulmuş yargı* (Os. Menkuz hüküm) denir.

2. (Os. İptâl, *Fr.* Annulation, *Al.* Aufhebung, *İng.* Annulment, Cahcelling, Declaration of nullity; *Lâ.* Rescissio) Hukuka aykırı ya da isâbetsiz bir işlemin yetkili mahkeme ya da idare makamlarınca ortadan kaldırılması.

3. (Os. Tahrif, *Fr.* Falsification, *Al.* Verfaelschung, *İng.* Falsification, *İt.* Falsificazione, *İsp.* Falsificacion) Herhangi bir şeyi kendisinden bekleneni yapamayacak biçimde değiştirmek... Özellikle bir yazıyı *bozmak* (Os. Tahrif etmek, *Fr.* Falsifier, *Al.* Verfaelschen, *İng.* To falsify, *İt.* Falsificare, *İsp.* Falsificar)'tan sözedilir.

4. (Os. İhlâl, *Fr.* Enfreindre, *Al.* Verstossen, *İng.* To infringe, *İt.* Infringere, *İsp.* Infringir) Herhangi bir şeyi doğal durumundan ayırıp kötüleştirmek.

BOZMA DÂVÂSI. (Os. İptâl dâvâsı, *Fr.* Action en nullité, *Al.* Aufhebungsklage, *İng.* Action for nullity, Action for avoidance; *Lâ.* Quaerela nullitatis, Actio rescissoria, Iudi-

cium rescissorium) Hukuksal nitelikli bir karar ya da işlemin ortadan kaldırılması için açılan dâvâ... Örneğin hibenin geçersiz sayılması ya da haczin ortadan kaldırılması için mahkemelerde açılabilceği gibi, yönetsel bir kararın ortadan kaldırılması için danıştayda da açılır.

BOZUKLUK. 1. (Os. Fesâd, *Fr.* Vices du consentement, *Al.* Willensmaengel, *İng.* Lack of mutual assent, Flaws of contractual agreement; *Lâ.* Vitium voluntatis) Herhangi bir işlemin gereken hukuksal sonucu doğuramayacak bir sakatlığı içermesi durumu... Bu deyim ayrıca ortalığı birbirine düşürüp *karıştırma* (Os. Fesâd, *Fr.* Complot, Conspiration; *Al.* Komplott, Konspiration; *İng.* Plot, Conspiracy; *Lâ.* Conspiratio) anlamında da kullanılır.

2. (Os. Ufak para, *Fr.* Petite monnaie, Monnaie divisionnaire, Billon; *Al.* Scheidemünze, *İng.* Small money, *İt.* Moneta divisionaria, *İsp.* Moneda divisionaria) Temsil ettiği değerle mâden değeri arasında büyük fark olan değersiz mâdenlerden yapılmış para.

BOZULABİLEN MALLAR. (Os. Bozulabilen mallar, *Fr.* Marchandises périssables, *Al.* Dem verderb ausgesetzte Ware, *İng.* Perishable goods, *İt.* Merci deperibili, *İsp.* Mercancias perecederas) Bozulup değerini yitirmeden bekletilemeyen mallar... *Bekletilebilir mallar* deymi karşılığında kullanılır. Örneğin meyveler, sebzeler, kimi ilaçlar vb. belli bir sürede bozulurlar ve bekletilemezler. Buna karşı buzdolabı, soba, piyano vb. bozulmadan uzun süre bekletilebilir. Bozulabilen mallardan stok yapılamaz. Örneğin bir ev kadını şeker stoku yapabilir, ama domates stoku yapamaz. Bozulabilen mallar belli sürede gereken değeri bulamazlarsa fiyatları sıfıra düşer.

BÖLEK. (Os. Taksit, *Fr.* Taux, *Al.* Rate, *İng.* Rate, Installment; *İt.* Tasso, *İsp.* Tasa) Parça parça ödenmesi kabul edilen bir borcun belli sürelerde ödenen her parçası... Bu anlamda *bir borcu bölekle ödemek* (Os. Bir borcu taksitle tediye etmek, *Fr.* Payer une dette par paiements partiels, *Al.* Eine Schuld abbezahlen, *İng.* To pay of a debt by installments, *İt.* Pagare un debito in rate, *İsp.* Pagar una deuda con pagos parciales)'ten sözedilir.

BÖLEKLE ALMAK. (Os. Taksitle iştirâ, *Fr.* Acheter a tempérament, *Al.* Auf Abzahlung

BÖLEKLE ÖDEME

kaufen, *İng.* To buy on installments, *İt.* Comprare a rate, *İsp.* Comprar a pagos periodicos) Bir malı, bedelini parça parça ödeme koşuluyla satın almak.

BÖLEKLE ÖDEME. (Os. Taksitle tediye, *Fr.* Paiement partiel, *Al.* Ratenzahlung, *İng.* Payment on account, *İt.* Pagamento parziale, *İsp.* Pago a cuenta) Alınan bir şeyin bedelini belli sürelerde parça parça ödeme.

BÖLEKLE SATMAK. (Os. Taksitle fûruht, *Fr.* Vendre a tempérament, *Al.* Auf Abzahlung verkaufen, *İng.* To sell on installments, *İt.* Vendere a rate, *İsp.* Vender a pagos periodicos) Bir malı, bedelini parça parça ödeme koşuluyla satmak.

BÖLEKLİ SATIŞ. (Os. Taksitli fûruht, *Fr.* Vente a tempérament, Vente par acomptes; *Al.* Abzahlungkauf, Ratenkauf; *İng.* Sale of the installment plan, Installment sale, *İt.* Vendita a rata, *İsp.* Venta a plazo) Mal bedelinin belli sürelerde parça parça ödenmesi koşuluyla yapılan satış... Satıcının çeşitli bakımlardan yararına olan bir satıştır. İlk çok satmak, hattâ para kıtlığı dönemlerinde de satmak olanağını sağlar. İkinci olarak büyük oranda bir fâiz alınmasını gerçekleştirir. Peşin fiyatla taksitli fiyat arasındaki fark, satıcının genellikle dilediği gibi septadığı bu fâizi teşkil eder. Üçüncü olarak peşin parayla o malı alamayacak olan birçok yoksullar taksitli malların pazarına katılırlar ve pazarı satıcı yararına genişletirler. Taksitli satış, genellikle dayanıklı ve seri olarak yapılan tüketim mallarında kullanılır, tüketim kredisinin modern biçimidir, satıcıların genel masraflarını da alıcılara yükletir.

BÖLGE. (Os. Mıntaka, *Fr.* Zone, *Al.* Zone, *Bezirk*; *İng.* Zone, District) Herhangi bir nitelik bakımından tek sayılmış olan yer... Örneğin yönetim örgenlerinin görev ve yetkileri bakımından ayrılmış olan ülke bölümlerini dilegetiren *yönetimsel bölge* (Os. İdârî mıntaka, *Fr.* Circonscription administrative, *Al.* Verwaltungsbezirk, *İng.* Administrative district), askerlere özgü kılınmış ve asker olmayanların girmeleri yasaklanmış olan *askersel bölge* (Os. Askerî mıntaka, *Fr.* Zone militaire, *Al.* Militäerzone, *İng.* Military zone) ya da bunun tersi olarak uluslararası antlaşmalarla asker ve askersel kurum bulundurulmayan *askersiz bölge* (Os. Gayrı askerî mıntaka, *Fr.* Zone démilitarisée, *Al.* Entmilitarisierte Zone, *İng.* Demilitarized

zone), bir mahkemenin yargısal yetkilerinin geçerli olduğu ülke bölümlerini dilegetiren *yargı bölgesi* (Os. Kazâî mıntaka, *Fr.* Ressort judiciaire, *Al.* Gerichtsbezirk, *İng.* Jurisdiction), ülkeler arasında üstünde savaşıl-maması antlaşması olan *yansız bölge* (Os. Bitaraf mıntaka, *Fr.* Zone neutre, *Al.* Neutrale Zone, *İng.* Neutral zone) vb. gibi bölge ayrımları vardır.

BÖLGESEL İZLENCE. (Os. Mıntakavî hattı hareket, *Fr.* Programme régionale) Ekonomik açıdan önemli bir bölgedeki eşgüdümü sağlamak için yapılan program... Genellikle tekeli devlet anamalcılığının ikinci dünya savaşından sonra anamalcılığı geliştirmek ve çelişkilerini yoketmek için yaptığı programları dilegetirir.

BÖLGESEL KALKINMA. (Os. Mıntakavî tekâmül, *Fr.* Développement régional, *Al.* Regionale Entwicklung, *İng.* Regional development) Bir ülkenin çeşitli bölgeleri arasındaki gelişme farklarını giderebilmek için kimi bölgelerde özel bir çabayı ve olağanüstü önlemleri gerektiren kalkınma.

BÖLGESEL ORTAKLIKLAR. (Os. Mıntakavî şirketler, *Fr.* Sociétés régional) Belli bir bölgede iş yapan ortaklıklar.

BÖLGESEL TASARLAMA. (Os. Mıntakavî plânlama, *Fr.* Planification régionale, *Al.* Landesplanung, *İng.* Regional planning) Belli bir bölge için plan yapma... Anamalcı üretim düzeninde bölgesel planlama, çeşitli bölgeleri büyük tekellerin çıkarlarına uygun olarak örgütlemeyi amaçlar. Buna *bölge düzenlemesi* (Os. Mıntaka tertibi, *Fr.* Aménagement du territoire) de deniyor.

BÖLME. (Os. Taksim, *Fr.* Partager, *Al.* Teilen, *İng.* To split, *İt.* Dividersi, *İsp.* Partir) Bir bütünü parçalama ya da paylara ayırma... Bu anlamda örneğin *kazancı bölmek* (Os. Kârı taksim, *Fr.* Partager le bénéfice, *Al.* Den Gewin teilen, *İng.* To share in the profits, *İt.* Dividere i profitti, *İsp.* Partir la ganancia)ten sözedilir.

BÖLME YÖNTEMİ. (Os. Taksim usûlü, *Fr.* Quotient familial, *Al.* Divisionssystem bei der Familienbesteuerung, *İng.* Quotient system) Bir ailenin tüm bireylerinin kazancını toplayıp aile üyelerinin sayısına bölerek her bir parçanın ayrı ayrı vergilendirilmesi yön-

temi... Özellikle Fransa, Amerika ve Batı Almanya'da uygulanan bir vergi yöntemidir.

BÖLÜM. 1. (Os. Kısım, *Fr. Partie, Al. Partie, İng. Parcel, İt. Partita, İsp. Parte*) Bir bütünü meydana getiren parçalardan her biri.

2. (Os. Dâire, *Fr. Service, Section; Al. Abteilung, İng. Department*) Bir işletmenin örgütlenme ve muhâsebe açılarından birbirinden ayrılmış faaliyetlerinden her biri... Her işletmede yapım bölümü, yönetim bölümü, satış bölümü vb. gibi birçok bölümler vardır. Örneğin bir tekstil işletmesinde muhâsebe bakımından mâliyet bölümleri olarak iplik bölümü, boyama bölümü, dokuma bölümü vb. gibi birçok bölümler yer alabilir.

BÖLÜMSEL. (Os. Kismî, *Fr. Partiel, Al. Teilweise, İng. Partial, İt. Parziale, İsp. Parcial*) Herhangi bir şeyin sâdece bir bölümünü kapsayan... Örneğin bu anlamda *bölümsel yüklenme* (Os. Kismî taahhüd, *Fr. Obligation partielle, Al. Teilschuldverschreibung, İng. Partial bond, İt. Obligazione parziale, İsp. Obligacion parcial*)'den sözedilir.

BÖLÜMSEL BUNALIM. (Os. Kismî buhrân, *Fr. Crise partielle*) Genelleşmeyip birkaç sanayi dalına özgü kalan bunalım.

BÖLÜMSEL DENGİ. (Os. Kismî muvâzene, *Fr. Équilibre partiel*) Tam rekabet durumunda, bir malın arzıyla talebi arasındaki denge... Sunu (arz) etmenleriyle istem (talep) etmenlerinin birbirlerini etkilemedikleri durumlarda bu dengeye *bölümsel denge* denir. Bu etmenler birbirlerini etkilerlerse *genel denge*'den sözedilir. Bu denge, belli bir malın arz ve talebinin belli bir fiyatta birbirlerine eşit olmalarıyla gerçekleşir.

BÖLÜMSEL KORUNÇ. (Os. Kismî sigorta, *Fr. Assurance partielle, Assurance successive de complément; Al. Teilversicherung, Mehrfache Versicherung*) Aynı tehlikeye karşı aynı konunun parça parça ve çeşitli tarihlerde çeşitli sigortacılara sigorta ettirilmesi.

BÖLÜMSEL NAVLUN SÖZLEŞMESİ. (Os. Kismî navlun akdi, *Fr. Affrètement pour une contenance déterminée du navire, Al. Raumcharter, İng. Charter party*) Geminin sâdece bir bölümünün kiralanması durumunda yapılan navlun sözleşmesi.

BÖLÜNMEZLİK. (Os. Gayrı kaabili tecaz-zi, *Fr. Indivisibilité, Al. Unteilbarkeit, İng.*

Indivisibility, Joint nature) Bölünemeyenin niteliği... Hukuk dilinde örneğin Borçlar Kanununun 68. maddesine göre alacaklının oluru alınmadıkça bir borç bölünmezdir, eşdeyişle parça parça ödenemez, tümünün birden ödenmesi gerekir. Ceza hukukunda da "ikrar, tecezzi kabul etmez", eşdeyişle bir itirâfın ya tümünün kabulü ya da tümünün reddi gerekir, bir parçası kabul edilip bir parçası reddedilemez. Ekonomi dilinde *bölünmezlik*, çalıştırılan işçi sayısına göre parçalanamayan makinenin niteliğini dilegetirir. İşçi sayısı ne kadar artarsa artsın bütün bu işçiler o makine üstünde çalışmak zorundadırlar, makine bölünmezdir. Buysa, makinenin veriminin, emekgücünün artması oranında artmayacağı varsayımına göre her makine için işçi sayısının saptanmasını gerektirir. Diyelim bir makine en yüksek verimine üç işçiyle ulaşıyor, demek ki o makinenin başına yirmi işçi yığılsa boşunadır, verimi artmaz.

BÖLÜŞÜM. (Os. Taksim, *Fr. Répartition*) Toplumsal ürünün sınıflar arasında parasal olarak bölüştürülmesi... *Üleşim ve gelir dağılımı* (Os. Tevzii vâridât, *Fr. Distribution des revenus, Al. Einkommensverteilung, İng. Income distribution*) da denir.

BULAŞICI HASTALIKLAR. (Os. Emrâzı sârîye, *Fr. Maladies contagieuses, Al. Ansteckende Krankheiten, İng. Contagious diseases, Lâ. Morbus contagiosus, Pestilentia*) İnsan, hayvan ve bitkilerde görülen ve yayılmamaları için yasalarca birtakım yükümlülükler saptanan salgın hastalıklar... Genel hıfzıssıhha kanununa göre ticaret malları da bu yükümlülüklerle bağlıdır.

BULGU. (Os. Keşif, *Fr. Découverte, Al. Entdeckung, İng. Discovery*) Varolduğu halde bilinmeyen bulup meydana çıkarma işlemi ve bu işlem sonunda elde edilen... *Buluş* (Os. İcât) ve *yaratma* (Os. İhtirâ) deyimlerinden farklı bir anlam taşır. Konuşma dilinde her ne kadar her üç terim de aynı anlamda kullanılıyorsa da *buluş*, varbulunan öğeleri birleştirerek varbulunmayı meydana getirme; *yaratma* da yoktan varetme anlamındadır. Bununla beraber ekonomi dilinde de bu üç deyim, çoğunlukla anlamdaş sayılmaktadır. Ekonomik gelişmede keşifler ve icâtlar büyük çapta etkindir. Örneğin Vasco de Gama'nın 1498 yılında Hindistan'da giden deniz yolunu keşfetmesi tecimsel gelişmenin nedeni olduğu gibi Kristof Ko-

BULGU BELGESİ

lomb'un 1492 yılında Amerika'yı keşfetmesi Avrupa'ya altın ve gümüş akımını sağlamıştır. James Watt'ın 1775 yılında buhar makinesini icadı sanayi devriminin başlıca etkenidir.

BULGU BELGESİ. (Os. İhtirâ berâtı, *Fr.* Brevet d'invention, *Al.* Patent, *Erfindungspatent*; *İng.* Patent, *Patent right*) Sanâyide kullanılabilecek araç ve gereçlerin yeni bir biçimini ya da yeni bir kullanma yöntemini bulanlara ya da bunları düzelterlere belli bir süre bu buluşlarından sadece kendilerinin yararlanabilmesi için devletçe verilen belge... Bu konuda ihtirâ berâtı kanunu vardır.

BULGU BELGESİ PARASI. (Os. Hakkı ihtirâ, *Patent hakkı*; *Fr.* Redevance, *Al.* Lizenzgebühren, *İng.* Royalty) Herhangi bir bulgu belgesi, lisans hakkı ya da marka sahiplerinin bunları devrettikleri firmalardan aldıkları para... Bir çeşit kiradır, sâbit bir miktâr olarak alınabildiği gibi üretim birimi üzerinden de alınabilir. Yabancı bir petrol şirketinin petrolünü işletme imtiyâzını aldığı ülke hükûmetine ödediği para da bu deyimle dilegetiriliyor. Bu durumda örneğin petrolü bulan Suûdî Arabistan hükûmeti oluyor, Amerikan petrolcileri de Suûdî Arabistan'a bu bulgusuna karşılık *royalti* ödüyorlar.

BULGU BELGESİ PARASI ÜREMİ. (Os. Hakkı ihtirâ fâizi, *Fr.* Taux de redevance, *Al.* Lizenzgebührenzins, *İng.* Royalty interest) Bulgu belgesi sahiplerine ödenen kira.

BULGU GİZLERİ. (Os. İhtirâ sırları, *Fr.* Secrets d'invention, *Al.* Erfindungsgeheimnis, *İng.* Secrets of invention) Meslek, sanat, memurluk vb. dolayısıyla öğrenilen ve gizli tutulması gereken bulgusal ve uygulamalı bilgiler... Ceza Kanununun 138, 364 ve 365. maddelerine göre bunları açıklamak suçtur.

BULMA. (Os. Lukata, *Fr.* Choses trouvées, *Al.* Fund, *İng.* Finding) Kaybolduktan sonra bulunmuş sahihsiz şey... Bulan kişi, bulduğunu zâbıtaya haber verdikten beş yıl sonra, sahibi çıkmazsa, ona sahibolur.

BULUNAK. (Os. Mahalli ikametgâh, *Adres*; *Fr.* Adresse, *Suscription*; *Al.* Adresse, *İng.* Address, *Superscription*; *İt.* Indirizzo, *Sopra-scritta*; *İsp.* Direccion, *Sena*, *Sobrescritta*) Bir kimsenin arandığında bulunabileceği yer.

BULUNAK DEĞİŞİKLİĞİ BİLDİRİMİ. (Os. Adres tebeddülâtı ihbârı, *Fr.* Déclaration de changement d'adresse, *İng.* Changeement of address declaration) Oturma ya da işyerlerini ilgililere bildirmekle yükümlü olanların bunların değişikliğini de bildirme zorunluluğu... Çeşitli nedenlerden olabilir, yasal bir zorunluktur.

BULUNAKLI ÖDEK. (Os. Adresli polîçe, *Fr.* Traité portant a l'adresse, *İng.* Addressed bill) Ödemenin nerede yapılacağını bildiren polîçe.

BULUNDURMAK. (Os. Yedinde mahfûz, *Fr.* Tenir, *Al.* Führen, *İng.* To stock, *İt.* Tener, *İsp.* Ilevlar) Eksik etmemek... Örneğin bu anlamda herhangi bir mal için "pek satılmıyor ama çeşit olsun diye bulunduyoruz" denir.

BULUNMAK. (Os. Hâzır, *Mevcûd*; *Fr.* Assister, *Al.* Besuchen, *İng.* To assist, *İt.* Assistere, *İsp.* Asistir) Belli bir yerde olmak... Örneğin bu anlamda "o toplantıda bulundum" denir.

BULUNMAMA. 1. (Os. Gaybûbet, *Fr.* Absence, *Al.* Abwesenheit, *İng.* Absence, *İt.* Assenza, *İsp.* Ausencia) Belli bir yerde olmama... Örneğin bu anlamda "o toplantıda bulunmadım" denir.

2. (Os. Gıyâb, *Fr.* Procédure par défaut, *Al.* Versaumnisverfahren, *İng.* Proceedings in default of appearance, *Lâ.* Lis deserta, *Eremodicum*) Belli gün ve saatte yargı yerinde bulunması için çağrılmış olan kişinin gelmemesi durumu... Hukuk terimidir.

BULUNMAMA KARARI. (Os. Gıyâb kararı, *Fr.* Jugement par défaut, *Al.* Versaumnisurteil, *İng.* Judgement by default) Çağrıldığı halde gelmeyen yokluğunda da mahkemenin devâmı için verilen karar... *Bulunmazlık kararı* (Os. Gaiplik kararı)yla karıştırılmamalıdır.

BULUNMAZCILIK. (Os. Ademi devâm, *Fr.* Absentéisme, *Al.* Absentismus, *İng.* Absenteeism) Belli bir nedene dayanmayan işçi devamsızlığı... Anamalcı ekonomi dilinde *absanteizm* terimi, işçilerin bireysel devamsızlıklarıyla sahiplerinin bizzat başında bulunup işletmedikleri toprak rejimini dilegetiriyor. Toplumcu economicilerse işçilerin devamsızlığını, yarı bilinçli ve yarı kendiliğinden bir tepki olarak görüyorlar. Anamalcı

ekonomide devamsızlık sorunu, kârı azaltan tüm sorunlarda olduğu gibi, önemli bir inceleme konusudur. İş başında bulunmadan geçirilmiş gün ve saatlerin normal çalışma gün ve saatlerine oranı, eşdeyişle *bulunmazlık oranı* (Os. Ademi devâm nisbeti, Fr. Taux d'absentéisme, Al. Rate des Absentismus, İng. Rate of absenteeism) titizlikle hesaplanır.

BULUNMAYANLARIN YARGILANMASI. (Os. Gaipilerin muhâkemesi, Fr. Procédure par contumace, Al. Strafverfahren gegen Abwesende, Kontumazialverfahren; İng. Proceedings in default of appearance, Lâ. Contumacia) Hukuksal açıdan kayıp sayılanların yargılanması kuralları... Ceza Muhâkemeleri Usulü Kanununa göre oturduğu yer bilinmeyen ya da yabancı bir ülkede olup mahkemeye getirilmesi olanaksız bulunan sanık *kayıp* (Os. Gaip) sayılır. Ceza hukukunda temel kural, kayıplık durumunda duruşma yapılamayacağıdır. Hukuk muhâkemeleri usulündeysen belli koşullar altında kayıplığına karar verilenler hakkında da yargılama devam eder.

BULUNMAZLIK. (Os. Gaiplik, Fr. Absence, Al. Verschollenheit, İng. Disappearance, Lâ. Absentia) Bir kimsenin ölümünün pek olası bulunduğunu kanıtlayacak koşullarda kaybolması durumu... Hukuk terimidir, *bulunmama* (Os. Gıyâb) deyişle karıştırılmamalıdır. *Bulunmazlık*, mahkeme kararıyla saptanır, hukuksal sonuçlar doğurur. Örneğin o kişi ölmüş olarak kabul edilir ve buna göre işlem yapılır.

BULUNMAZLIK KARARI. (Os. Gaiplik kararı, Fr. Déclaration d'absence, Al. Todeserkläerung, Verschollenerklärung; İng. Declaration of death, Adjudication of disappearance; Lâ. Declaratio mortis) Mahkemenin bulunmazlığı saptayan kararı... Bu karar, ölümün hukuksal sonuçlarını doğurur. Kişiler hakkında olduğu gibi Ticaret Kanununa göre gemiler hakkında da bulunmazlık kararı verilir.

BULUŞ. (Os. İcâd, Fr. Invention, Al. Erfindung, İng. Invention) Doğasal verilerden yararlanarak doğada bulunmayanı meydana getirme... *Bulgu* (Os. Keşif) deyişle karıştırılmamalıdır. Buluşlar da, bulgular gibi, ekonomik gelişmenin başlıca etkenidir.

BUNALIM. (Os. Buhrân, Fr. Crise, Al. Krise, İng. Crisis, İt. Crisi, İsp. Crisis) Tüketilemeyen üretimin doğurduğu ekonomik çöküntü.

BUYRUĞA YAZILI BELGİT. (Os. Emre muharrer senet, Fr. Billet a ordre, Al. Eigenwechsel, Solawechsel, Trockener Wechsel; İng. Promissory note) Borçlunun alacaklısına ya da onun emrine yazdığı senet... Bu senetlere *bono* (Borç belgiti) da denir. Tıpkı para gibi, ciro yöntemiyle, piyasada elden ele dolaşabilirler. Polîçe ve çekler de bu deyimden kapsamına girer. *Emre yazılı* deyişimi, alacaklının senedin tutarını bizzat tahsil etmeyip "falancaya ödeyiniz" diye ciro edebileceğini dilegetirir. Türk Ticaret Kanununa göre emre yazılı senetlerin üstünde *bono* ya da *emre yazılı senet* deyimlerinin yazılması şarttır. Bundan başka ödenecek miktarın, vâdenin, ödeme yerinin, ödenecek kişinin ad ve soyadının, senedin düzenlendiği gün ve yerin, senedi verenin imzasının da bu senetlerde bulunması yasa gereğidir. Bu deyim, Ticaret Kanununda bono, polîçe ve çekler dışında da kullanılmıştır.

BUYRUĞA YAZILI BELGİTLER. (Os. Emre muharrer senedât, Fr. Titres a ordre, Papiers a ordre; Al. Orderpapiere, İng. Instrument payable to ordre) Üstünde *emre* ya da *emir* ve *havâlesine* sözcükleri yazılı bulunan ve ciro yöntemiyle devir ve temlik edilebilen değerli kâğıtlar... *Buyruğa yazılı belgît* deyiminin kapsamına giren bono, polîçe ve çekler dışında bu değerli kâğıtlar Ticaret Kanununun 804, 890, 926, 991. maddelerine göre konşimentolar, nakliye senetleri, sigorta polîçeleri ve varantlardır.

BUYRUK. (Os. Ordino, Emir, Tâlimât; Fr. Ordre, Al. Zahlungsanweisung, Bordzettel, Matesreceipt, Steuermannsquittung, Vorlaeufiger Empfangsschein; İng. Order, Mate's receipt; Lâ. Ordo) Bir senedin arkasına ciro edilen kişiye ödemesi için yazılan buyruk... Aynı zamanda, konşimentoya karşılık olarak malın gümrükten çekilmesi için verilen buyruğu da dilegetirir. Deniz yoluyla yapılan mal taşımacılığında acenteden alınan belge de bu deyimle dilegetirilir, bu belge yük gemiye yükletilirken yükü teslim alan gemiciye verilir, ordininin bir kopyası gemide kalır, ikinci kopyası gemici tarafından imza edilerek yükletene geri verilir. Konşimento, ordininin bu kopyası karşılığında düzenlenir. Gemi yükü ordinosuna *gemi ilmihaberî* ve *yükleme ruhsatnâmesi* de denir.

BUYRUK LİMANI

BUYRUK LİMANI. (Os. Emir limanı, *Fr.* Port d'ordre, *Al.* Orderhafen, *İng.* Port of call) Kaptanın gemisiyle gidip buyruk bekleyeceği liman... Kaptan, yükü nereye götürmesi gerektiği yolundaki buyruğu bu limanda bekler. Deniz ticareti hukukuna göre kaptanın buyruk isteme zorunluğu yoktur, buyruğun ilgililerce verilmesi gerekir. Daha açık bir deyişle, buyruk limanına giden kaptan görevini yerine getirmiş sayılır, buyruk istememesinden ötürü sorumlu tutulamaz.

BÜSBÜTÜN. (Os. Tamâmen, *Fr.* Complètement, Pleinement, Entièrement; *Al.* Voll, Vollstaendig; *İng.* Completely, Fully; *İt.* Completamente, Plenamente; *İsp.* Completamente, Enteramente) Tam ve eksiksiz olarak... Örneğin bu anlamda "mal tamâmen teslim edilmiştir" denir.

BÜTÜN GİDERLER. (Os. Bütün masraflar, *Fr.* Ensemble des frais, *Al.* Gesamtkosten, *İng.* Total cost, *İt.* Spese totali, *İsp.* Gastos totales) Herhangi bir iş için gereken tüm harcamalar... Örneğin bu anlamda "mal göndermek için bütün masraflar tarafımızdan yapılacaktır" denir.

BÜTÜNLEŞME. (Os. Tamâmîyet, *Fr.* Intégration, *Al.* Integration, *İng.* Integration) Birimlerin birleşerek bir bütün meydana getirmeleri... Bu deyim anamalcı ekonomi dilinde tecimsel birleşmeleri dilegetirmek için kullanılmaktadır. Gerek işletmeler çapında, gerek uluslararası çapta bu birleşmeler tekeli anamalcılığın zorunlu sonucudur. Örneğin Avrupa ortak pazarı, uluslararası çaptaki birleşmelerin tipik bir örneğidir. Bu bütünleşmeler, anamalcı ekonomi dilinde başka deyimlerle de dilegetirilir.

BÜTÜNSEL NAVLUN SÖZLEŞMESİ. (Os. Tamâmî navlun akdi, Tamâmî çarter mukavelesi; *Fr.* Affrètement total, *Al.* Vollcharter, *İng.* Demise charter, Charter-party by demise) Geminin tümünün kiralanması yoluyla yapılan navlun sözleşmesi.

BÜYÜK BÖLÜM. (Os. Kısmı âzam, *Fr.* En majeure parti, *Al.* Meistenteils, Zum grössten Teile; *İng.* For the greatest part, *İt.* Per la piu parte, *İsp.* En la mayor parte) Bütüne yaklaşan parça... Örneğin bu anlamda "malın büyük bölümü gönderildi" denir.

BÜYÜK ÇOCUK HAKKI. (Os. Ekber evlât hakkı, *Fr.* Droit d'aînesse, *Al.* Erstgebursrecht, *İng.* Right of primogeniture, *Lâ.* Ius primogeniturae) En büyük çocuğun mirâsın tümünü ya da kardeşlerinden fazlasını alması kuralı... İngiltere'de yürürlüktedir, birçok ülkelerde kaldırılmıştır. Bizde kimi vakıflarda uygulanmaktadır, mütevellilik vakfı yapının en büyük çocuğuna kalır.

BÜYÜK ÇÖKÜNTÜ. (Os. İnhidâmı âzam, *Fr.* Grande dépression, *Al.* Weltwirtschaftskrise, *İng.* Great depression) 1929 yılında Amerika'da başlayıp bütün dünyaya yayılan büyük bunalım... 1932 yılının sonuna kadar sürmüştür.

BÜYÜK DEFTER. (Os. Defteri kebir, *Fr.* Grand livre, *Al.* Hauptbuch, *İng.* General ledger, *İt.* Libro mastro, *İsp.* Libro mayor) Tecimsel bir işletmenin türlerine göre sınıflandırılan ana hesaplarının yazıldığı defter... Muhâsebe terimidir. İşletme hesapları önce tarih sırasıyla *günlük defter* (Os. Yevmiye defteri)'e yazılır, sonra borç ve alacaklar türlerine göre sınıflandırılarak büyük deftere işlenir. Ne var ki günümüzde artık bu hesaplar elektronik aygıtlarla yapılmaktadır, büyük defterin yerini manyetik bantlar almaya başlamıştır.

BÜYÜK DEVLETLER. (Os. Düveli muazama, *Fr.* Grandes puissances, *Al.* Grossmächte, *İng.* Great powers) Ekonomik açıdan güçlü ve dünya pazarlarını paylaşmış devletler... Anamalcı üretim düzenine özgü bir sınıflamadır. İki dünya savaşı arasında (1918-1939) İngiltere, Amerika, Rusya, Almanya, Fransa, İtalya, Japonya büyük devlet sayılıyordu.

BÜYÜK İŞLER YAPMAK. (Os. Âmâli muazamaya mübâseret, *Fr.* Faire des affaires de gros, *Al.* Grosse Geschäfte machen, *İng.* To do wholesale business, *İt.* Par affari all'ingrosso, *İsp.* Hacer negocios por mayor) Para yatırma ve para kazanma açısından büyük miktarları hedef alan işlere girişmek... Örneğin bu anlamda "falan firma büyük işler yaptı" denir.

BÜYÜK KASA. (Os. Merkez veznesi, *Fr.* Caisse principale, *Al.* Hauptkasse, *İng.* Central-payoffice, *İt.* Cassa principale, *İsp.* Caja principal) Bir işletmenin para veren ve para alan genel veznesi... Günlük işlerde harcan-

mak üzere yetkililere avans olarak verilen parayı dilegetiren *küçük kasa* deyimi karşılığında kullanılır.

BÜYÜK MİLLET MECLİSİ. (Os. Meclisi meb'ûsân, *Fr.* Grande assemblée nationale, *Al.* Grosse Nationalversammlung, *İng.* Grand national assembly) Demokrasiyle yönetilen uluslarda ulusun oylarıyla seçilen milletvekilleri'nin oluşturduğu kurul.

BÜYÜK SATIŞYERİ. (Os. Büyük mağaza, Bonmarşe, Süpermarket; *Fr.* Grand magasin, *Al.* Warenhaus, Kaufhaus; *İng.* Department store, *İt.* Gran magazzino, *İsp.* Bazar) Satılabilir her şeyi bulunduran ve perakende satış yapan büyük mağazalar... Çeşit çokluğuna dayanarak sürümü arttıran ve kimi önemsiz mallardaki ucuzluğunu başka önemli mallardaki pahalılığıyla birkaç kat olarak kapatan anamalcı ticaretin gelişmiş bir biçimidir. İçinde sucuktan gece tuvaletine kadar hemen her şey bulunur. Avrupa ve Amerika'da bir günde gezilip bitirilemeyecek ka-

dar büyükleri vardır. İçlerinde lokantaları, barları ve sinema gibi çeşitli eğlence yerleri bulunanları da vardır. İkinci dünya savaşından sonra ortaya çıkan *süpermarket*'ler büyük mağazaların daha gelişmiş bir biçimidir. Kimilerinde müşteri kendi *kendine hizmet* (*İng.* Self-service) eder, eşdeyişle dileklerini bizzat alıp torbasına koyar ve kaptan çıkarken parasını öder.

BÜYÜME. (Os. Tevessü, *Fr.* Croissance, *Al.* Wachstum, *İng.* Growth) Gelir ve üretim artışı.

BÜYÜME HIZI. (Os. Tevessü nisbeti, *Fr.* Taux de croissance, *Al.* Wechstumsrate, *İng.* Growth rate) Ulusal gelirin bir önceki yıla göre artış oranı.

BÜYÜTME. (Os. Tevsî, *Fr.* Agrandissement, *Al.* Vergrößerung, *İng.* Enlargement, *İt.* Ingrandimento, *İsp.* Engrandecimiento) Çoğaltma ve genişletme... Örneğin bu anlamda "falan firma işi büyüttü" denir.

C

CANLANDIRMA. (Os. Hayâtiyet verme, *İng.* Pump priming) Ekonomik durgunluk dönemlerinde piyasaya para çıkarma ve kamu harcamalarını arttırma siyasası.

CAYMA ÖDENCESİ. (Os. Zamânı rüçû, *Fr.* Dédit, *Al.* Reugeld, *İng.* Forfeif money, *Lâ.* Multa poenientialis) Sözleşmeden cayan tarafın öbür tarafa bir tazminât ödemekle yükümlü tutulması... Sözleşmelere konulan ve taraflara sözleşmeden cayma yetkisi veren bir koşuldur. Bu durumda cayan taraf, karşı tarafın bu caymadan ötürü zararı çok daha büyük olsa da, ancak sözleşmede yazılı tazminâtı öder, kendisine başkaca bir zarar talebinde bulunulamaz.

CEZÂ. (Os. Cezâ, *Fr.* Peine, *Al.* Strafe, *İng.* Punishment, *Lâ.* Poena) Suç işleyene yaşamını, özgürlüğünü, malını ve onurunu kısıtlamak yoluyla devletin çektiirdiği eziyet... Ceza hukukuna göre üç türlü ceza vardır.

CEZÂ DÂVÂSINA KATILMA. (Os. Cezâ dâvâsına müdâhale, *Fr.* Action civile, *Al.* Nebenklage) Suçtan zarar gören kişinin hakkını istemek için kamu dâvâsına katılması.

CEZÂ GENEL KURULU. (Os. Cezâ hey'eti umûmiyesi, *Fr.* Chambres criminelles réunies, *Al.* Vereinigte Zivilsenate) Temyiz mahkemesi içinde ceza dâirelerinin birleşmesiyle oluşan kurul... Ceza dâirelerinin bozma kararlarına karşı mahkeme yargıcının kararında direnmesi üzerine toplanır. Verdiği karar kesindir.

CEZÂ HUKUKU. (Os. Cezâ hukuku, *Fr.* Droit pénal, *Al.* Strafrecht, *İng.* Criminal law, *Lâ.* Ius criminale) Bir ülkede uygulanan ceza kurallarının tümü.

CEZÂ KOŞULU. (Os. Şartı cezâî, *Fr.* Clause pénale, *Al.* Vertragsstrafe, *İng.* Penalty clause, *Lâ.* Poena conventionalis) Borcun ödenmesinden ya da geç ödenmesinden doğacak zararın sözleşmede önceden saptanması... Bu borç, herhangi bir yükümlülük de olabilir. Örneğin bir müteahhitle yapılan sözleşmeye, taahhüdün yerine getirilmemesi hâlinde her geçen gün için alınacak cezânın miktârı ya-

zılır. Cezâ koşulu, alacaklıyı zararını tanıtılama zorunluğundan kurtarır.

CEZÂLARIN BİRLEŞTİRİLMESİ. (Os. Cezâların iştîmâ, *Fr.* Cumul de peines, *Al.* Strafenhaeufung) Bir kişinin birden çok suç işlemesi durumunda her suça verilen cezânın bir araya toplanması... Cezâların birleştirilmesinde üç yöntem vardır. Birinci yöntem *cezâların toplanması* (Os. Cezâların cem'i, *Fr.* Cumul matériel)'dir, her suça verilen cezâ toplanır ve toplamı suçluya verilir. İkinci yöntem *yutma yöntemi* (Os. Usûlü belî', *Fr.* Système d'absorption)'dir, cezâların en ağır olanı verilir, öbür cezâlar en ağır olanca yutulur. Üçüncü yöntem *hukuksal birleştirme* (Os. Hukukî içtimâ, *Fr.* Cumul juridique)'dir, en ağır cezâyâ öbür cezâlar belli oranlarda eklenir. Türk cezâ yasasında genellikle bu sonuncu yöntem kabul edilmiştir.

CEZÂLARIN DEĞİŞTİRİLMESİ. (Os. Cezâların tebdili, *Fr.* Commutation de peines, *Al.* Strafumwandlung, *İng.* Commutation of sentence, *Lâ.* Mutatio poenae) Bir cezânın çektilirmeyerek yerine başka bir cezânın verilmesi... Örneğin para cezâsını ödeyemeyen suçlunun cezâsı hapse çevrilir, ölüm cezâsı millet meclisince ağır hapse çevrilebilir.

CEZÂLARIN ERTELENMESİ. (Os. Cezâların tecili, *Fr.* Sursis a l'exécution de la peine, *Al.* Strafausstand, *İng.* Postponement of sentence, *Lâ.* Poenae dilatio) İlk kez hafif bir cezâyâ çarptırılan kişinin cezâsının belli koşullara bağlanarak çektilirmemesi... Suçlu belli bir süre içinde yeni bir suç işlemezse cezâ ve bu cezâyı gerektiren suç ortadan kalkar. O belli sürede yeni bir suç işlerse yeni cezâsıyla birlikte ertelenmiş olan cezâ da çektilir.

CEZÂYA KARŞIÇIKMA. (Os. Cezâyâ itirâz, *Fr.* Pourvoi, *Al.* Beschwerde, *İng.* Appeal, Complaint) Kararın kaldırılmasını sağlamak için başvurulabilen yasa yolu... Örneğin tevkif ve haciz kararlarına itirâz edilebilir.

CEZÂ YAGILAMA YÖNTEMİ. (Os. Cezâ muhâkemeleri usûlü, *Fr.* Procédure criminelle, *Al.* Strafprozess, *İng.* Criminal procedure, *Lâ.* Processus criminalis). Gerçeğin meydana çıkması ve saptanması için devletçe cezâ hukuku açısından düzenlenen kural ve yöntem-

lerin tümü... Zorlayıcı bir yöntem ilgililerce değiştirilemez.

CEZÂ YASASI. (Os. Cezâ kanunu, *Fr.* Code pénal, *Al.* Strafgesetz, *İng.* Penal code, *Lâ.* Codex juris criminalis) Suçları ve bunlara verilecek cezâları saptayan yasa... Türk Cezâ Kanunu, İtalyan Cezâ Kanununun Türkçeye çevirisidir.

CEZÂ YETERLİĞİ. (Os. Cezâ ehliyeti, *Fr.* Responsabilité pénal, *Al.* Strafmündigkeit, *İng.* Criminal liability, *Lâ.* Capacitas doli) Cezâ gören kişinin bilinçli ve irâdeli olması koşulu... Kural olarak bilinçsiz ve irâdesizlere cezâ verilemez.

CEZÂYI KALDIRAN NEDENLER. (Os. Esbâbı muâfiyeti cezâ, *Fr.* Causes d'absolution, *Al.* Strafausschliessungsgründe, *İng.* Exemption from punishment) Bir suçu suç olmaktan arındıran nedenler... Bu nedenler cezâ verilmesini engeller. Örneğin *meşrû müdâfaa* ya da *ıztırâr* (zorunluk) durumu, suçu ve cezâsını ortadan kaldırır.

CF. (Os. Nakliyesi dâhil mal bedeli, *Fr.* Coût et frêt, *Al.* Kosten und Fracht, *İng.* Cost and freight) Fiyatın malın bedeliyle belli bir yere kadar taşıma ücretini kapsadığını dilegetiren kısaltma.

CİF. (Os. Nakliye ve sigortası dâhil mal bedeli, *Fr.* Coût-assurance-frêt, *Al.* Kosten-Versicherung-Fracht, *İng.* Cost-insurance-Freight) Fiyatın malın bedeliyle navlun ve sigorta masraflarını da kapsadığını dilegeti-

ren kısaltma... Fransızlar *café* derler, Almanlar İngilizce kısaltmaya uymuşlardır. Bizde *sif* de deniyor.

COĞRAFYASAL MERKEZLEŞME. (Os. Coğrafi temerküz, *Fr.* Concentration géographique, *Al.* Geographische Konzentration, *İng.* Geographical concentration) Aynı malı üreten işletmelerin birçok etmenlerin etkisiyle aynı bölgede toplanmaları... Örneğin şeker fabrikaları pancar ya da şeker kamışı üreten bölgelerde kurulur. Bundan başka enerji, piyasa, yardımcı hammadde vb. gibi birçok etmenler de aynı malı üreten işletmeleri bir bölgede toplanmaya zorlar. Alıcıların kendilerini kolaylıkla bulabilmeleri önlemi de bunda etken olabilir. Örneğin kazancılar, kuyumcular, kitapçılar vb. bu etkenden ötürü belli yerlerde toplanmışlardır. İkinci dünya savaşından sonra bu merkezleşme birçok sakıncaları da görülmekle dağılmaya yüz tutmuştur. Bu sakıncalar arasında toplanma merkezlerindeki binâ ve arsa fiyatlarının artması, kiraların yükselmesi, havanın ve suyun kirlenmesi başta gelenlerdir.

COĞRAFYASAL ORTAM. (Os. Coğrafi muhit, *Fr.* Milieu géographique) Üretimin doğal koşullarının tümü... Toprak, iklim, hava ve su, mâdensel ve bitkisel doğal kaynaklar vb. gibi doğal koşulların tümü coğrafyasal ortamı oluşturur. Coğrafyasal ortam üretime etkindir, ama hiç bir zaman üretimin belirleyicisi değildir. İnsan, coğrafyasal ortamın çıkardığı engelleri her zaman aşabilir ve aşmıştır. Tarihsel süreç, aynı ortamda, verimsizi verimli kılan örneklerle doludur

ÇABA. (Os. Gayret, *Fr.* Effort, *Al.* Bemühung, *İng.* Endeavour, *İt.* Sforzo, *İsp.* Esfuerzo) Herhangi bir işi yapmak için bıkıp usanmadan harcanan çalışma gücü... Bu anlamda "bu işi başarmak için çok çaba harcadı" denir. Gene bu anlamda *güç harcaması* (Os. Kuvvet sarfetme, *Fr.* Zèle, *Al.* Anstrengung, *İng.* Zeal, *İt.* Zelo, *İsp.* Celo) deyimini de kullanılır. Bu anlam Osmanlıcada *cehit* deyimleriyle dilegetirilmiştir.

ÇABA GÖSTERMEK. (Os. Gayret sarfetmek, *Fr.* S'efforcer, *Al.* Bestreben, *İng.* To endeavour, *İt.* Sforzarsi, *İsp.* Esforzarse) Herhangi bir işi yapmak için çok uğraşmak.

ÇABUKLAŞTIRMAK. (Os. Tâcil, *Fr.* S'empresser, *Se* hâter; *Al.* Beeilen, *İng.* To hasten, *İt.* Afrettarsi, *İsp.* Apresurarse) Herhangi bir işi çabuk yapmak... Örneğin bu anlamda "mal göndermeyi çabuklaştırınız" denir.

ÇABUK SÜRÜM. (Os. Revâç, *Fr.* Écoulement, *Al.* Gangbarkeit, *İng.* Ready sale, *İt.* Pronta vendita, *İsp.* Pronta venta) İsteklisi çok olduğundan hemen satılabilen... Örneğin bu anlamda "bu malın sürümü kolaydır" denir.

ÇABUK TUTUŞUR. (Os. Kabili iştiâl, *Fr.* Inflammable, *Al.* Feuergefahrlich, *İng.* Inflammable, *İt.* Inflammabile, *İsp.* Inflamable) Yanına bir yakıcı yaklaştırıldığında hemen yanıp parlayabilen... Dikkatli davranılması için yanıcı maddelerin üstüne yazılır.

ÇAĞIRMA. (Os. Celp, *Fr.* Rappel, *Al.* Abruf, *İng.* Call, *İt.* Chiamato, *İsp.* Cuando solliciten) Getirtme... Bu deyimde çağrılanın isteği anlamıdır. Bu anlamda "mahkemeye çağırıldı, askere çağırıldı" vb. gibi deyimler kullanılır. Bir ölçüde *zorla getirtme* anlamındadır.

ÇAĞRI. (Os. Dâvet, *Fr.* Convocation, *Citer*, *Assigner*; *Al.* Ladung, *Fordern*, *Zusammenberufung*; *İng.* Summons, *Convocation*, *To cite*; *İt.* Citare, *Convocazione*; *İsp.* Citar, *Assignar*, *Convocacion*) Birinin belli bir yere gelmesini isteme... Hukuk yargılamaları yönteminde *mahkemeye çağırma* anlamında kullanılır, cezâ yargılamaları yöntemindeyse

sanık ve tanıklar için *çağırma* (celp) deyimini kullanılır. *Çağrı* deyimini, hukuk dili dışında bir toplantıya, bir yemeğe, mutlu bir güne gelinmesini isteme anlamını dilegetirir.

ÇAĞRI BELGESİ. 1. (Os. Dâvetiye, *Fr.* Exploit, *Al.* Vorladungsurkunde, *İng.* Summons, *Lâ.* Citatio, *Citatorium*) Birinin belli bir yere gelmesini istemek için gönderilen yazılı kâğıt... Yönetimsel ve hukuksal dâvalarda da dâvâcı, dâvâlı ve her ikisinin temsilcilerine, tanık ve bilirkişilere gönderilen gelinmesini isteme yazısını dilegetirir.

2. (Os. Celpnâme, *Fr.* Citation, *Al.* Vorladung, *İng.* Citation, *Lâ.* Evocatio; *Denuntiatio*) Cezâ dâvâlarında dâvâcı, sanık, tanık, bilirkişi niteliğini taşıyanlara belli gün ve saatte mahkemede hazır bulunmaları için gönderilen yazı... *Çağırma belgesi* deyimleriyle dilegetirilmesi daha uygun olur.

ÇAĞRIM. (Os. Dâvet, *Talep*, *Apel*; *Fr.* Appel; *Al.* Einforderung, *İng.* Call) Şirketlerde ortak ya da paydaşların taahhüt ettikleri sermayeyi tamamlamaya çağırılması... Bir anonim şirket sermayesinin en az dörtte biri ödenmek koşuluyla kurulabilir. Geri kalan sermaye belli sürelerde ve belli oranlarda parça parça da alınabilir. İşte bu parçaların istenmesine tecimsel dilde birinci apel, ikinci apel vb. denir.

ÇAĞRI YETKİSİ. (Os. Dâvet salâhiyeti, *Fr.* Compétence de convocation, *İng.* Convocation competence) Toplu sözleşme yapabilmek için gerek işverenin işçilere ve gerek işçilerin işverene bir masa başına oturmaya çağrılarında gerekli yetki.

ÇALINMIŞ MALLAR. (Os. Sirkat eşyâsı, *Fr.* Choses volée, *Al.* Gestohlene Sachen, *İng.* Stolen property, *Lâ.* Res furtivae) Hırsızlar tarafından çalınan malların niteliği... Hukuk açısından yasalar, çalınmış malın sahibini koruduğu kadar onu bilmeyerek satın almış olanı da korur. Çalınmış bir malı çalınmış olduğunu bilmeden, iyiniyetle satın almış olan o malı ancak ödediği paranın kendisine verilmesi üzerine gerivermekle yükümlüdür. Çalınan malın sahibi çalınma tarihinden beş yıl içinde istihkak dâvası açabilir ve malını o malı iyiniyetle satın almış olandan geri alabilir. Çalınan mal para ve para değerinde olan kıymetli bir kâğıtsa (örneğin taşıyana yazılmış hisse senedi, tahvil vb.) onu iyiniyetle satın almış olandan geri alınamaz, ancak çalan hırsıza tazmin ettirilir.

ÇALIŞAN. (Os. Faal, *Fr. Actif, Al. Aktiv, İng. Active*) Çalışma durumunda bulunan... İşler ve etkin durumda bulunana dilegetirir.

ÇALIŞAN NÜFUS. (Os. Faal nüfus, *Fr. Poulation active, Al. Aktive Bevölkerung, İng. Active population*) Bir ülkenin işler ve etkin durumunda bulunan insanları... Çalışan nüfusun genel nüfusa oranı ekonomik açıdan önemlidir. Bu konuda birçok açılardan istatistikler yapılır ve başka ülkelerdeki benzerleriyle karşılaştırılır. Örneğin geribıraktırmış ülkelerde çalışan nüfusun büyük çoğunluğu tarım kesimindedir, ülke geliştikçe bu ağırlık sanayi kesimine doğru kayar.

ÇALIŞAN ORTAK. (Os. Faal şerik, *Fr. Associé actif, Al. Aktive Teilhaber, İng. Active partner*) Ortaklıkta sadece paydaş olmayıp ayrıca bir görev yapan ve bu hizmeti karşılığında ayrıca ücret alan ortak.

ÇALIŞMA. (Os. Faaliyet, *Fr. Activité, Al. Geschaefitigkeit, Taetigkeit; İng. Activity, İt. Attivita, İsp. Actividad*) Bir şey elde etmek için emek harcama... İnsanın çevresiyle olan ilişkisinde etkin davranışını dilegetirir. İnsan çalışmasının ilk biçimi *emek*'tir.

ÇALIŞMA ALANI. (Os. Faaliyet sâhası, *Fr. Sphère d'activité, Champs d'action; Al. Wirkungskreis, İng. Line of business, Business circle; İt. Campo di azione, İsp. Campo de accion*) Üstünde çalışılabilecek iş.

ÇALIŞMA ÂLETLERİ. (Os. Mesâî âlâtı edevâtı, *Fr. Instruments de travail*) Çalışabilmek için gereken âletler... Ekonomi biliminin en önemli terimlerindendir. İnsanın çalışabilmesi için âlet gereklidir. İnsan, âlet yapmakla hayvanlıktan ayrılmış ve insanlaşmıştır. Âletleri elinden alınmakla da köleleşmiş ve emekgücünü o âletleri ellerine geçirenlere satmak zorunda bırakılmıştır.

ÇALIŞMAK. (Os. Faaliyette bulunmak, *Fr. Être en activité, Al. Im Betrieb sein, İng. To be running, İt. Esser in attivita, İsp. Estar en actividad*) Bir şey elde etmek için emek harcamak.

ÇALIŞMA ÖZGÜRLÜĞÜ. (Os. Faaliyet hürriyeti, *Fr. Liberté du travail, Al. Arbeitsfreiheit, İng. Liberty of labour, Freedom of labour*) Her insanın kendisine uygun bulunduğu işte çalışma serbestliği... 1789 Fransız burjuva devrimiyle feodal düzene bir

tepki olarak ortaya atılmış ve demokrasilerin anayasalarında yer almış kuramsal bir hukuk kuralıdır.

ÇALIŞMA SÜRESİ. (Os. Mesâî müddeti, *Fr. Durée de travail, Al. Arbeitszeit, İng. Working hours*) Bir malın üretimi için gereken süre.

ÇALIŞMAYA YÖNELTMEK. (Os. Faaliyete sevk etmek, *Fr. Mettre en train, Al. In Taetigkeit setzen, İng. To put in action, İt. Metter in azione, İsp. Poner en movimiento*) Herhangi bir şeyi ya da kişiyi çalışır ve etkin duruma sokmak.

ÇALIŞMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ. (Os. Çalışma mükellefiyeti, *Fr. Obligation au travail, Al. Arbeitspflicht, Arbeitsdienst, Frohn; İng. Compulsory service, Obligation to work*) Yasalarca saptanan kimi işlerde bedence çalışmak zorunluluğu... Birçok ülkelerde yol yapımında çalışmak zorunluluğu, savunma işlerinde çalışmak zorunluluğu vb. yasalarla hükme bağlanmıştır.

ÇALIŞMAZ. (Os. Gayrı faal, *Fr. Inactif, Al. Untaetig, İng. Inactive, İt. Inattivo, İsp. Inactivo*) İşler ve etkin durumda olmama... Örneğin bu anlamda "bu fabrika uzun bir süreden beri çalışmıyor" denir.

ÇALIŞMAZLIK. (Os. Gayrı faallık, *Fr. Inactivité, Al. Untaetigkeit, İng. Inactivity, İt. Inattivita, İsp. Inactividad*) Çalışmayanın niteliği.

ÇALIŞTIRMA. (Os. İstihdâm, *Fr. Emploi, Al. Beschaeftigung, İng. Employment*) Hizmete koşma... Emekçinin ve emekgücünün kullanılmasını dilegetirir.

ÇALIŞTIRMA CEZÂSI. (Os. İstihdâm cezâsı, *Fr. Condamnation a l'exécution d'un travail, Al. Arbeitszwang, Strafe auf Unterbringung im Arbeitshaus*) Kimi ülkelerde cezâ olarak gördürülen iş... Ülkemizde de Cezâ Kanununun 544. maddesine göre dilenciler bir haftadan bir aya kadar cezâ olarak belediye ve özel idâre işlerinde boğazı tokluğuna çalıştırılırlar.

ÇALIŞTIRMA ESNEKLİĞİ. (Os. İstihdâm elâstikiyeti, *Fr. Élasticité de l'emploi, Al. Beschaeftigungselastizitaet, İng. Employment elasticity*) Çalıştırma oranının emekçi talebi karşısındaki esnekliği.

ÇALIŞTIRMA ORANI

ÇALIŞTIRMA ORANI. (Os. İstihdâm nisbeti, *Fr. Taux d'emploi, Al. Beschaeftigungsrate, İng. Employment ratio*) Çalışan emekçilerin toplam emekçilere oranı... Örneğin bir ülkede çalıştırma oranı yüzde yetmişse emekçilerin yüzde yetmiş çalışıyor, yüzde otuzu da işsiz oturuyor demektir.

ÇALMAK. (Os. Sirkat, *Fr. Voler, Al. Eتهlen, İng. To steel, İt. Rubare, İsp. Robar*) Başkasının malını yararlanmak amacıyla sahibinin bilgisi ve oluru olmadan almak.

ÇAP. (Os. Çap, *Fr. Plan cadastral, Al. Kadasterplan, İng. Cadastral plan*) Bir taşınmaz malın geometrik biçimini gösteren ve kadastro plânından kopya edilen bireysel plân... Örneğin bu anlamda bir arsanın çapını çıkarmaktan sözedilir.

ÇAPULCULUK. (Os. Yağmagerlik, *Fr. Maraudage, Al. Marodieren, İng. Looting, Pillage*) Savaş ya da toplumsal karışıklıklardan yararlanarak yapılan hırsızlık.

ÇARPIŞMA. (Os. Müsâdeme, *Fr. Collision, Al. Zusammenstoss, İng. Collision, İt. Collisione, İsp. Colision*) Birbirine çarpmak.

ÇARTER SÖZLEŞMESİ. (Os. Çarter mukavelesi, *Fr. Contrat du charte, Charte partie, Contrat d'affrètement; Al. Chartervertrag, Raumfrachtvertrag, Seefrachtvertrag; İng. Charterparty, Lâ. Charta partita*) Geminin tümü ya da bir bölümü kirâlanarak yapılan navlun sözleşmesi... Ticaret Kanununun 1097. maddesine göre yapılır. Zamana göre (örneğin iki ay için) ve yolculuk üstüne (örneğin İstanbul'dan Napoli'ye kadar) yapılabilir. Yazılı olması zorunlu değildir, sözlü de olabilir.

ÇEKEN. (Os. Keşideci, *Fr. Tireur, Al. Auss-teller, İng. Drawer, İt. Traente, İsp. Librador*) Çek, poliçe, bono vb. gibi tecimsel senetlerin ödenmesini emreden... Herhangi bir tecimsel senedi "falana ödeyiniz" diye yazarak imzalayan kişi keşidecidir.

ÇEKİLİŞ. (Os. Keşide, *Fr. Tirage, Al. Ziehung, İng. Drawing, İt. Sorteggio, İsp. Sorteo*) Tecimsel bir senedi ya da bir piyangoyu işleme koyma... Bunu yapana da *çeken* ya da *çekici* (keşideci) denir. Bir senedin tedâvüle çıkarılmasına *senet keşidesi* denildiği gibi bir piyangoonun çekilişine de *piyango keşidesi* denir.

ÇEKİLME. 1. (Os. İstifâ, *Fr. Démission, Al. Rücktritt, Demission, Niederlegung; İng. Resignation, Lâ. Abdicatio, Renuntiatio*) Seçim ya da tâyin yoluyla getirildiği bir işi bırakma irâdesi... Memurlar yasasında göre çekilme, yeniden memurluk isteme hakkını ortadan kaldırmaz.

2. (Os. Halatla çekme, *Fr. Remorquage, Al. Schleppschiffahrt, İng. Lowage, Lowing*) Bir geminin bir başka gemi tarafından halat bağlanarak yedeğe alınıp sürüklenmesi... Kabotaj yasasına göre Türk karasularında yabancı bir gemi, ancak bir Türk gemisi tarafından çekilebilir.

3. (Os. Keşide etmek, *Fr. Tirer, Al. Ziehen, İng. To value, İt. Tirare, İsp. Librar*) Tecimsel bir senedi imzalayıp piyasaya çıkarmak.

4. (Os. İnfikâk, *Fr. Retraite, Al. Rücktritt, İng. Retirement, İt. Retiro, İsp. Retiro*) Bir işten ayrılma... Örneğin bu anlamda "falanca ortaklıktan çekildi" denir.

ÇEKİMSER. (Os. Müstenkif, *Fr. Abstention-niste, Al. Stimmenthalter, İng. Abstainer*) Oyunu kullanmaktan çekinen... Çekimserlerin sayısı, oyların sayısını etkilemez.

ÇEKİNCE. 1. (Os. Muhâtara, Riziko; *Fr. Risque, Al. Risiko, İng. Risk, İt. Rischio, İsp. Riesgo*) Zarara uğrama tehlikesi... Ekonomik alanın denetim altına alınamayan *rastlantı* (Os. Tesâdüf, *Fr. Hasard*)'sıdır, hukuk açısından tarafların irâdeleri dışında oluşan belirsiz ve geleceksel bir olay olarak tanımlanır. Bir sigorta konusudur, her türlü sigorta bu belirsiz geleceksel tehlike için yapılır. Ölüm, hastalık, yangın, eşya kaybı vb. biçiminde olabilir.

2. (Os. Kaydı ihtirâzi, *Fr. Clause de réserve, Al. Vorbehaltsklausel, İng. Reservation, Lâ. Reservatio*) Belli bir hakkı kullanmada serbest olma isteğini bildirme... Herhangi bir kabulde ilerisürülen bir koşuldur. Örneğin bir alacaklı borçlusunun verdiği parayı alabilir ve karşılığında ona bir makbuz verebilir, ama bu makbuza "bana başkaca borcun varsa onu da istemek hakkımı koruyorum" diye bir çekince yazar.

ÇEKİNCELİ. 1. (Os. Muhâtaralı, Rizikolu; *Fr. Risqué, Hasardeux; Al. Gewagt, İng. Risky, Hazardous; İt. Rischioso, Azzardoso; İsp. Arrisgado, Aventurado*) Zarara uğrama olasılığı bulunan.

2. (Os. Tehlikeli, *Fr.* Dangereux, *Périlleux*, *Hasardeux*; *Al.* Gefährlich, *Ing.* Dangereuse, *It.* Pericoloso, *İsp.* Peligroso) Zarar ya da ölüm olasılığı bulunan... Örneğin bu anlamda “çok tehlikeli bir işe giriyor” denir. *Tehlike* ve *riziko* deyimleri belli bir anlamda anlamdaştır.

ÇEKİNCELİ AÇIKÇA SÖYLEME. (Os. Mevsuf ikrâr, *Fr.* Aveu qualifié, *Al.* Gestaendnis mit Vorbehalt, *Lâ.* Confessio limatata) Bir olayın kimi kayıt ve şartlarla gerçek olduğunu söyleme.

ÇEKİNCEDE BULUNMAK. (Os. Tehlikede bulunmak, *Fr.* Être en jeu, *Al.* Auf dem Spiel tehen, *Ing.* To be at stake, *It.* Esser in giuco, *İsp.* Estar en juego) Zarar ya da ölüm olasılığı içinde bulunmak.

ÇEKİNCEDE OLMAK. (Os. Tehlikede olmak, *Fr.* Être en détresse, *Al.* Leiden an Not, *Ing.* To be in distress, *It.* Esser alle streeete, *İsp.* Estar en peligro) Batma tehlikesi içinde olmak... Tehlikede olan gemiler için kullanılır.

ÇEKİNCELER YEDEĞİ. (Os. Muhâtaralar ihtiyâtı, *Fr.* Risques en cour, *Fraction des primes non acquises*; *Al.* Praemienübertraege) Yaşam sigortası dışındaki tüm sigorta türlerindeki sigorta ücretleri... Sigorta şirketlerinin ayırmakla yükümlü bulundukları yedek akçe türlerinden biridir, ana sözleşmelerine göre ayırmakla yükümlü bulundukları yasal yedek akçenin dışında bir yedek akçedir. Sigorta işlemlerinden doğan taahhütlerine karşılık olarak ayrılır.

ÇEKİNCEYE ATMAK. (Os. Tehlikeye mâruz bırakmak, *Fr.* Exposer a un risque, *Al.* Einen Risiko aussetzen, *Ing.* To expose to risk, *It.* Esporre ad un rischio, *İsp.* Exponer a un riesgo) Herhangi bir şeyi tehlikeli bir duruma sokmak... Örneğin bu anlamda “bu işe girişmekle paranızı tehlikeli bir duruma soktunuz” denir.

ÇEKİNCEYE KOYMAK. (Os. Tehlikeye koymak, *Riske etmek*; *Fr.* Risquer, *Al.* Aufs Spiel setzen, *Ing.* To risk, *It.* Arrischiare, *İsp.* Arriesgar) Tehlikeli bir durumu göze almak... Örneğin bu anlamda “bu işe girişmekle bir milyon lirayı tehlikeye koymuş oldum” denir.

ÇEKİNCEYLE KARŞILAŞMAK. (Os. Tehlikeye mâruz kalmak, *Fr.* Courir risque, *Al.* Gefahr laufen, *Ing.* To run risk, *It.* Correre rischio, *İsp.* Correr riesgo) Tehlikeli bir durumla karşılaşmak... Örneğin bu anlamda “bu işe girdiğimde ummadığım tehlikeli bir durumla karşılaştım” denir.

ÇEKİNME. 1. (Os. İmtinâ, *Fr.* Refuser, *Al.* Verweigern, *Abschlagen*; *Ing.* To refuse, *It.* Rifiutare, *İsp.* Rehuser) Bir şeyi yapmaktan kaçınma... Yapmak istememeyi dilegetirir. Örneğin bu anlamda “bu işi yapmak istemiyorum” denir.

2. (Os. İstinkâf, *Fr.* Abstention, *Al.* Enthaltung, *Ing.* Abstention, *Lâ.* Abstinencia) Bir hakkı ya da bir görevi kullanmaktan kaçınma... Hukuksal anlamda örneğin bir yargıç bir yakınının dâvâsına bakmaktan çekinir. Bu durum, yasanın buyurduğu bir çekinmedir.

ÇEKİŞME. 1. (Os. Münâzaa, *Fr.* Litige, *Al.* Streit, *Ing.* Contest, *Litigation*; *It.* Contestazione, *İsp.* Contestacion) Kavga.

2. (Os. Nizâ, *Fr.* Contester, *Al.* Bestreiten, *Ing.* To contest, *It.* Contestare, *İsp.* Contestar) Kavga.

ÇEKİŞMELİ. (Os. Münâzaalı, *Fr.* Litigieux, *Al.* Strittig, *Ing.* Contested, *It.* Contestabile, *İsp.* Contencioso) Üstünde uyuşulmamış... Örneğin bu anlamda “bu konu henüz çözümlenmemiştir, üstünde uyuşulmamıştır, çekişmelidir” denir.

ÇEKİŞMESİZ YARGILAMA. (Os. Nizâsız kazâ, *Fr.* Jurisdiction gracieuse, *Jurisdiction non contentieuse*; *Al.* Freiwillige Gerichtsbarkeit, *Ing.* Voluntary jurisdiction) Bir çıkarı korumak ya da karşıt olmayan çıkarları düzenlemek için karar verme ve önlem alma... Örneğin mirâsçıların tereke işleri üzerinde verilen kararlar, böylesine bir yargılamadır.

ÇELİŞİK. (Os. Mutenâkız, *Fr.* Contradictoire, *Al.* Widersprechend, *Ing.* Contradictory, *It.* Contradditorio, *İsp.* Contradictorio) Birinin doğruluğu ötekinin yanlışlığını gerektiren iki durumun niteliği.

ÇELİŞKİ. (Os. Tezât, *Fr.* Contradiction, *Al.* Widerspruch, *Ing.* Contradiction, *It.* Contraddizione, *İsp.* Contradiccion) Birbirlerini zoruşunlu olarak gerektirdikleri halde birbirlerini karşılıklı olarak yoketmeye çalışan karşıtlığın iki yanının ortaya koydukları durum.

ÇELİŞKİLİ OLMAK

ÇELİŞKİLİ OLMAK. (Os. Tezât teşkil etmek, *Fr.* Être en contradiction, *Al.* In Widerspruch stehen, *İng.* To be in contradiction, *İt.* Esser in contraddizione, *İsp.* Estar en contradiccion) Birbirine karşıt duruma gelmek.

ÇEŞİT. (Os. Nevi, *Fr.* Sorte, *Al.* Art, *İng.* Kind, *İt.* Sorta, *İsp.* Suerta) Aynı türden olan şeylerin kimi özelliklerle ayrılan öbeklerinden her biri... Örneğin bu anlamda "her çeşit (Os. Her nevi, *Fr.* Toute sorte, *Al.* Jeder Art, *İng.* Of all kind, *İt.* Di ogni sorta, *İsp.* De toda clase) kunduramız bulunur" denir.

ÇEŞİTLİLİK. (Os. Tenevvü, *Fr.* Variété, Abondance; *Al.* Reichhaltigkeit, *İng.* Abundance, Copiousness; *İt.* Abbondanza, *İsp.* Abundancia) Çeşitli olanın niteliği.

ÇEŞNİLİ SATIŞ. (Os. Tadına baktırarak satış, *Fr.* Vente a la degustation) Alınmadan önce tadına bakılması geleneksel olan malların satışı... Hukuk açısından tadına bakmak, malı satın almayı gerektirmez.

ÇEVİRMEN. (Os. Tercüman, *Fr.* Interpréte, *Al.* Dragoman, *İng.* Dragoman) Bir dili başka bir dile çeviren.

ÇEVRE EKONOMİLERİ. (Os. Muhit iktisâdiyâtı, *Fr.* L'économie périphérique, *Al.* Peripherienwirtschaft, *İng.* Peripheral economy) Geribakıtrılmış ekonomiler... Arjantinli ekonomi profesörü Raul Prebisch tarafından ileri sürülmüştür. Prebisch, gelişmiş ekonomilere de *merkez ekonomileri* der. Prebisch'e göre merkezde olup bitenler çevreye daha geniş ölçüde yansır. Örneğin merkez ekonomilerinde gelirlerde düşme başlamışsa, çevre ekonomilerinde bu düşme daha büyük ölçüde olur.

ÇEYİZ KORUNCU. (Os. Cihaz sigortası, *Fr.* Assurance dotale, Assurance de nuptialité; *Al.* Aussteuerversicherung, *İng.* Marriage insurance, Dowry insurance) Kız çocuğunun evleneceği zaman ya da belli bir yaşa geldiği zaman tutarı ödenmek üzere yapılan sigorta.

ÇIKAK BULMAK. (Os. Mahreç bulmak, *Fr.* Trouver des débouchés, *Al.* Absatz finden, *İng.* To find a sale, *İt.* Trovare la vendita, *İsp.* Hallar la venta) Satış için pazar bulmak.

ÇIKANLAR DEFTERİ. (Os. Sâdire defteri, *Fr.* Livre des sorties, *Al.* Ausgangsbuch, *İng.* Day book, *İt.* Libro d'uscita, *İsp.* Libro de salidas) Yazılıp dışarıya gönderilen evrakın kaydedildiği defter.

ÇIKAR. (Os. Menfaat, *Fr.* Intérêt, *Al.* Interesse, *İng.* Interest, *İt.* Interesse, *İsp.* Interes, *Lâ.* Utilitas) Gizlenerek gözetilen kazanç... *Kişisel yarar* anlamını da dile getirir. Toplumcu dilde çıkar, toplumsal kümelerce benimsenen gereksinimlerdir. Marx şöyle der: "Belli bir toplumun ekonomik ilişkileri ilk bakışta kendilerini çıkarlar olarak gösterirler". Hukuk dilinde *özel değer* (Os. Enfüsî kıymet) anlamında kullanılır, örneğin tazmine konu olan değer ilgilinin çıkarıdır.

ÇIKARLARINI KORUMAK. (Os. Menfaatlerini korumak, *Fr.* Sauvegarder les intérêts, *Al.* Interesse wahren, *İng.* To protect interest, *İt.* Curare gli interessi, *İsp.* Promover los intereses) Birinin kazancını ya da yararını korumak.

ÇIKARLARLA UYUŞTURMAK. (Os. Menfaatlerle telif etmek, *Fr.* Être compatible avec les intérêts, *Al.* Mit den Interessen vereinbar sein, *İng.* To be compatible with the interest, *İt.* Esser compatibile cogli interessi, *İsp.* Ser compatible con los intereses) Çıkarlara uygun bir duruma getirmek.

ÇIKARMA. 1. (Os. İşine nihâyet verme, *Fr.* Renvoi, Congé; *Al.* Entlassung, *İng.* Discharge, *İt.* Congedo, *İsp.* Despedida) Bir görevliyi işten kovma... Örneğin bu anlamda "Ahmet'i işten çıkardım" denir.

2. (Os. İhrâç, *Fr.* Émission, *Al.* Ausgabe, Emission; *İng.* Issue, Emission; *İt.* Emisione, *İsp.* Emision) Hisse senedi, tahvil, para vb. gibi değerli kâğıtlar düzenleyip piyasaya sürme... Örneğin bu anlamda "devlet yeni yüz liralıklar çıkardı" denir.

ÇIKARMA BANKASI. (Os. İhrâç bankası, *Fr.* Banque d'émission, *Al.* Zettelbank, Notenbank; *İng.* Note bank, Issuing bank; *İt.* Banca d'emissione, *İsp.* Banco de emision) Para ya da banknot çıkarmaya yetkili banka.

ÇIKARMA DEĞERİ. (Os. İhrâç kıymeti, *Fr.* Prix d'émission, *Al.* Emissionskurs, *İng.* Rate of issue) Senet ya da değerli kâğıtların piyasaya ilk çıkarıldıkları andaki değeri... Bu değer daha sonra yükselebilir ya

da düşebilir. Bu deyim, *çıkarma geçerdeğeri* deyimiyile anlamdaştır.

ÇIKARMA GEÇERDEĞERİ. (Os. İhrâç kuru, *Fr. Cours d'émission, Al. Ausgabekurs, İng. Price of issue, İt. Corso di emissione, İsp. Tara de emision*) Değerli kâğıtların dolaşıma ilk çıktıkları andaki değeri.

ÇIKARMAK. 1. (Os. İşine nihâyet vermek, *Fr. Congédier, Al. Entlassen, Verabschieden; İng. To discharge, İt. Congedare, İsp. Despedir*) Bir görevliyi işinden kovmak.

2. (Os. Tayyetmek, *Fr. Déduire, Al. Abstreichen, İng. To retrench, İt. Dedurre, İsp. Deducir*) Herhangi bir bütünün belli bir yerini ayırıp atmak... Bu anlamda "mek-tuptan şu tümceyi çıkardım" denir.

3. (Os. İhrâç etmek, *Fr. Émettre, Al. Ausgeben, İng. To issue, İt. Emettere, İsp. Emitir*) Değerli kâğıt düzenleyip piyasaya sürmek ve dolaşıma sokmak.

ÇIKAR SAĞLAMA. (Os. Menfaat temini, *Fr. Offrir un avantage, Al. Vorteilbieten, İng. To afford advantage, İt. Presentare vantaggio, İsp. Presentar ventaja*) Kazanç ya da yarar elde etme.

ÇIKTI. (Os. Sâdır, *Fr. Extrant, Al. Ausstoss, Ausbringung; İng. Output*) Bir firmanın pazara çıkardığı her türlü mal ve hizmet.

ÇIPLAK İYELİK. (Os. İntifâdan mücerret mülkiyet, *Fr. Nue propriété, Al. Nacktes Eigentum, İng. Bare ownership, Lâ. Nuda proprietas*) Yararlanma hakkı başka birinin olan bir mal üzerinde malsahibinin mülkiyeti... Örneğin bir evi kiralayan kişi ondan yararlanır, onu kullanır. Ama o evin mâliki, o evin sahibidir.

ÇIRAKLIK. (Os. Şâkirtlik, *Fr. Apprentis-sage, Al. Lehrzeit, İng. Apprenticeship*) Üre-tici olmayan enerji harcanması evresi.

ÇIRAKLIK SÖZLEŞMESİ. (Os. Çıraklık mu-kavelesi, *Fr. Contrat d'apprentissage, Al. Lehrvertrag, İng. Contract of apprenticeship*) Ustanın çırağıyla yaptığı sözleşme... Borçlar Kanununun 318. maddesine göre küçüklerle yapılan çıraklık sözleşmesi yazılı olmalıdır. Bundan başka ustanın çırağına mesleksel okul ve kurslara katılmaya ve sınav vermeye izin vermesi de yasa gereği zorunludur.

ÇİFT. (Os. Muzâaf, *Fr. Double, Al. Doppelt, İng. Double, İt. Doppio, İsp. Doble*) İki tâne olan... Bu anlamda örneğin "bir çift çorap aldım" denir.

ÇİFTE KORUNÇ. (Os. Muzâaf sigorta, *Fr. Double assurance, Al. Doppelversicherung, İng. Double insurance, Multiple insurance*) Aynı konu üstünde aynı tehlikeye karşı ve aynı zaman için çeşitli sigorta şirketlerince sigorta yapılması... Çeşitli sigorta bedelleri toplamı, malın değerini aşmamak koşuluyla yapılabilir.

ÇİFTE VERGİ. (Os. Muzâaf vergi, *Fr. Double imposition, Al. Doppelbesteuerung, İng. Double taxation, Double imposition*) Aynı konu üstünden birden çok vergi alma... Açığını ve gizlisini ayırmak gerekir. Gizli olarak bir konu üstünden birden çok vergi alınması olağandır. Açığı kuraldışıdır, kural olarak bir konudan bir vergi alınır. Açıkça alınan çift vergi, ya aynı konudan başka başka devletlerin vergi alması (örneğin hem mirâsın bulunduğu ülkenin, hem de mirâsçının oturduğu ülkenin verâset vergisi almasında olduğu gibi) yoluyla ya da devletin ve belediyenin aynı konudan vergi alması yoluyla olur. Vergi adı değiştirilerek de bir konudan birçok vergi alınabilir.

ÇİT. (Os. Çit, *Fr. Haie, Clôture; Al. Grenzhecke, Grenzmauer, Grenzgraben; İng. Bordermarker, Partitionwall, Bound, Fence; Lâ. Confinium, Limes, Terminus, Saepimentum*) İki gayrimenkulü birbirinden ayıran duvar, parmaklık vb... Medenî Kanunun 647. maddesine göre çitlerin mülkiyeti iki komşu arasında ortaktır.

ÇİZELGE. (Os. Cedvel, *Fr. Table, Al. Tabelle, İng. Schedule, İt. Tabelle, İsp. Tabla*) Çizgilerle bölümlere ayrılmış kâğıt.

ÇİZELGE OLARAK. (Os. Cedvel hâlinde, *Fr. Synoptique, Al. Tabellarisch, İng. Tabular, İt. Sinottico, İsp. Sinoptico*) Cetvel durumuna getirerek... Örneğin bu anlamda "bu malları cetvel hâlinde bildiriniz" denir.

ÇİZGİLİ ÖDENE. (Os. Çizgili çek, *Fr. Chèque barré, Al. Gekreuzter Check, İng. Crossed cheque, İt. Cheque sbarrato, İsp. Cheque cruzado*) Çalınma ve kaybolma olasılığına karşı üstüne çizgi çekilmiş çek.

ÇİZGİSİZ ÖDENE

ÇİZGİSİZ ÖDENE. (Os. Çizgisiz çek, *Fr.* Chèque ouvert, Chèque non barré; *Al.* Barscheck, *İng.* Open check, Uncrossed check; *İt.* Cheque non sbarrato, *İsp.* Cheque non cruzado) Üstüne çizgi çizilip özel bir ödemeye bağlanmamış çek.

ÇİZME. (Os. Silme, *Fr.* Radiation, *Al.* Löschung, *İng.* Striking, *İt.* Cancellazione, *İsp.* Cancelacion) Üstünü çizip listeden çıkarma... Örneğin bu anlamda "bu mal bitti, üstünü çiziniz" denir.

ÇOCUKLAR. (Os. Fürû, *Fr.* Descendants, *Al.* Abkömmlinge, Descendenten, Nachkommen; *İng.* Descendants, *Lâ.* Descendentes) Evlâtlar, torunlar ve onların çocukları... Hukuk deyimidir. Ana-babalar ve onların ana-babaları anlamını dilegetiren *Os usûl* (*Fr.* Ascendants, *Al.* Vorfahren, Aszendenten; *İng.* Ancestors, *Lâ.* Ascendentes) deyimini karşılığında kullanılır.

ÇOĞUNLUK. (Os. Ekseriyet, *Fr.* Majorité, *Al.* Mehrheit, *İng.* Majority, *Lâ.* Major numerus) Bir kişi ya da öneriye üstünlük sağlayan oy niceliği.

ÇOK. 1. (Os. Kesîr, *Fr.* Beaucoup, Trop, Très; *Al.* Viel, *İng.* Many, Much; *İt.* Molto) Sayıca büyük... Sayıca küçük anlamını dilegetiren az deyimini karşılığında kullanılır.

2. (Os. Fazla, *Fr.* Surplus, Excédent; *Al.* Überschuss, Mehrbetrag; *İng.* Surplus, *İt.* Eccedenza, *İsp.* Sobrante) Gerekeni aşan nicelikte olan.

3. (Os. Müteaddid, *Fr.* Innombrable, *Al.* Zahllos, Unzaehlig; *İng.* Innumerable, *İt.* Innumerabile, *İsp.* Innumerable) Birden fazla olan.

ÇOK ARTTIRAN. (Os. Fazla arttıran, *Fr.* Plus offrant, Dernier enchérisseur; *Al.* Meisbietende, *İng.* Highest bidder, Last increaser; *İt.* Maggior offerente, *İsp.* Mayor postor) Bir açık arttırmada herkesten daha çok fiyat verip satılan malı alan.

ÇOK BORÇLU. (Os. Müstağrakı düyûn, *Fr.* Surchargé de dettes, *Al.* Überschuldet, *İng.* Deeply involved, *İt.* Sopraccarico di debiti, *İsp.* Cargado de deudas) Ödeyemeyeceği ölçüde borçlanmış olan.

ÇOK İSTEM. (Os. Fazla talep, *Fr.* Demande de plus, *Al.* Nachgeschaft, *İng.* Call of more, *İt.* Domanda posteriore, *İsp.* Demanda de mas) Bir mala karşı aşırı istekli bulunması durumu.

ÇOK KISA DÖNEM. (Os. Çok kısa devre, *Fr.* Période infracourte, *Al.* Mindestfrist, *İng.* Market period) Arzın değiştirilmesinin olanaksız bulunduğu satış dönemi... Bu pazar döneminde fiyatı sadece talebin azalması ya da çoğalması etkiler. Malın arzında hiç bir değişiklik yapılamaz.

ÇOKYANLI DEĞİŞTOKUŞ. (Os. Çok taraflı takas, *Fr.* Compensation multilatérale, *Al.* Multilateraler Clearing-Verkehr, *İng.* Multilateral clearing) Mahsup işleminin genel toplam üzerinden yapıldığı birden çok firma ya da ülkelerle yapılan takas... İç ve dış piyasalarda yapılır. İkiyanlı takasta verilenle alınan arasındaki fark parayla ödenir. Çokyanlı takastaysa birinin borcu öbüründeki alacağına mahsûbedilir.

ÇOKYANLI SÖZLEŞMELER. (Os. Çok taraflı akitler, *Fr.* Contrat multilatéral, Contrat plurilatéral; *Al.* Mehrseitiger Vertrag, *İng.* Multilateral contract, *Lâ.* Contractus multilateralis) İkiiden çok kişinin tek bir sözleşme konusunda birleşmeleriyle oluşan sözleşme... Örneğin ortaklık (şirket) sözleşmeleri böyledir.

ÇOK YÜKLEMEK. (Os. Ziyâde tahmil, *Fr.* Surcharger, *Al.* Überladen, *İng.* To overload, *İt.* Sovvraccaricare, *İsp.* Sobrecargar) Düzgünün üstündeki bir nicelikte yüklemek.

ÇÖKÜNTÜ. (Os. İnhidâm, *Fr.* Dépression, *Al.* Depression, *İng.* Krach, Depression) Bunalımın batkı evresi... Ekonomik çöküntüyü dilegetirir. Borsada değerler birdenbire ve hızla düşer. Konjoktürel dalgalanmanın bunalıma yolaçan üçüncü dönemidir. Aşırı refâh anlamındaki *yükselme* (*İng.* Boom) deyimini karşılığında kullanılır. Aşırı üretimden ötürü sürümün çoğalmasına karşı tüketimin ve dolayısıyla talebin azalmasından doğar. Kısa dönemde gerçekleştiğinden birden sezilememesi ya da hızlanmış bulunan üretimden yeni koşullara hemen uyduurulamaması nedeniyle âni çöküntüyle meydana çıkar. İflâslar hızla artar ve yaygınlaşır, üretkenlik düzeyleri düşük olan işletmeler tümüyle yıkılıp giderler. Bu deyim, bir ülke ekonomisinin bunalımını dilegetirdiği gibi, bireysel

firma ve işletmelerin özel bunalımlarını da dilegetirir. Örneğin bir firma borçlarını vâdesinde ödeyemiyor ya da taahhütlerini zamanında yerine getiremiyorsa çöküntüye girmiş demektir.

ÇÜRÜK BELGİT. (Os. Çürük senet, *Fr.* Valeur véreuse, *Al.* Unsicherer Wechsel, *İng.* Unsafe bill, *İt.* Cambiale dubbiosa, *İsp.* Papel dudoso) Tutarının tahsil edilebileceğine güvenilemeyen senet.

D

DAĞILIM. 1. (Os. İnhiâl, *Fr.* Dissolution, *Al.* Auflösung, *İng.* Dissolution, *İt.* Dissoluzione, *İsp.* Disolucion) Bir aradayken birbirinden ayrılma... *Dağılma* da denir.

2. (Os. Ademi merkeziyet, *Fr.* Décentralisation, *Al.* Dezentralisierung, *İng.* Decentralisation) Parçalanarak yayılma.. Ekonomide *merkeziyet* ya da *temerküz* deyiminin karşıtı olarak kullanılmaktadır, *dağılma* da denir. Örneğin bir sanayinin çeşitli bölümlerinin ayrı tüzelkişilikler hâlinde çalışması böylesine bir dağılımdır. Anamalcı üretim düzeni bu dağılımdan birçok yararlar umar, örneğin kumaş fabrikasında çıkan grev kumaş satış işletmesini bir süre etkilemez, satış işletmesi bir süre stoklarını satabilir. Sanayi işletmelerinin coğrafya bakımından dağılımları da bu terimle dilegetirilir.

3. (Os. İntişâr, *Fr.* Dispersion, *Al.* Streuung, *İng.* Dispersion) Ekonomi istatistiği açısından birimlerin ortalamaya olan uzaklıkları... Örneğin bir ülkedeki kazançları incelemek istiyorsak ilkin tüm kazançların ortalamasını hesaplarız. Ama birçok kazanç kümeleri bu ortalamanın altında ya da üstünde yer alacaklardır. İşte bu bir dağılımdır, *dağılma* da denir.

DAĞITIM. 1. (Os. Tevzi, *Fr.* Distribution, *Al.* Verteilung, *Zuteilung*; *İng.* Distribution, *İt.* Distribuzione, *İsp.* Distribucion) Üretilen malların tüketicinin eline geçinceye kadar geçirdiği tecimsel elemlerin tümü... *Dağıtım* ve *ileştirim* de denir.

2. (Os. Taksim, *Fr.* Répartition, *Al.* Verteilung, *İng.* Apportionment, *İt.* Ripartizione, *İsp.* Reparto) Bölüşüm... Kimi yazarlarımızca *bölüşüm* deyimiyle anlamdaş olarak kullanılmaktadır.

DAĞITMAK. (Os. Tevzi etmek, *Fr.* Distribuer, *Al.* Verteilen, *Zuteilen*; *İng.* To deliver, *İt.* Distribuire, *İsp.* Distribuir) Kâr payı, mektup vb. gibi dağıtılabilir olan tüm şeyleri ilgililere vermek.

DALGALANMA. (Os. Temevvüç, *Fr.* Fluctuation, *Variation*; *Al.* Schwankung, *İng.* Fluctuation, *Variation*; *İt.* Fluttazione, *Variation*; *İsp.* Fluctuacion, *Variacion*) Mal fiyatlarının çeşitli etmenlerin etkisiyle iniş

ve çıkışı... Önceden tahmin edilebilen dalgalanmalar olduğu gibi, tahmini olanaksız dalgalanmalar da vardır. Fiyat dalgalanmalarının yanında ve buna bağlı olarak arz ve talep dalgalanmaları da gerçekleşir.

DALGALANMAK. (Os. Temevvüç etmek, *Fr.* Varier, *Osciller*; *Al.* Schwanken, *İng.* To fluctuate, *İt.* Variare, *Fluttuare*; *İsp.* Variar, *Fluctuar*) Fiyatlarda düşmek ve yükselmek devinimi.

DALGALANMA VURGUNU. (Os. Temevvüç ihtikârı, *Fr.* Spéculation de fluctuation) Bir malı ucuzken alıp pahalıyken satma vurgunu... Fiyat dalgalanmaları genellikle vurgunculara (spekülâtörlere) yarar sağlar. Spekülâtörler, tahmini olanaksız bulunan dalgalanma durumlarında bir çeşit kumar oynarlar, doğru tahmin ettikleri oranda da fiyatların kararlılığını ve dalgalanmanın durulmasını sağladıkları kimi economicilerce ileri sürülmüştür. Örneğin Amerikalı ekonomici Samuelson şöyle demektedir: "Spekülâtörlerin fiyatları istikrâra kavuşturmaktan başka görevleri de vardır. Kendi omuzlarına rizikolar almaya râzı olmakla başkalarının rizikodan uzak kalmasını sağlarlar".

DALGALANMAYLA KARŞILAŞMAK. (Os. Temevvüçâtâ mâruz kalmak, *Fr.* Être sujet a des fluctuations, *Al.* Schwankungen unterworfen sein, *İng.* To be subject to fluctuations, *İt.* Esser soggeto a fluttuazioni, *İsp.* Estar sujeto a fluctuacion) Herhangi bir mal fiyatının birdenbire dalgalanmaya uğraması.

DALGALI BORÇLAR. (Os. Mütemevviç borçlar, *Fr.* Dette flottante, *Al.* Schwebende Schuld, *İng.* Floating debt, *Unfunded debt*; *İt.* Debito fluttuante, *İsp.* Deuda flottante) Devletin bir bütçe dönemindeki gelir ve gider denksizliğini kapatmak için piyasaya çıkardığı kısa vâdeli bono ve tahvillerden doğan borçlar... Devlet bütçesinde bir masrafı hemen yapmak gerekebilir, buna karşı onu karşılayacak olan gelir diyelim altı ay sonra elde edilebilecektir, bu durumda devlet kısa vâdeli borçlanma yoluna başvurur.

DALGALI KORUNÇ. (Os. Mütemevviç sigorta, *Fr.* Assurance courante, *Assurance flottante*; *Al.* Laufende Versicherung, *İng.* Floating policy) Önceden belli olmayan değerler üstüne yapılan sigorta... Bu sigortada sigorta edilen değerler önceden belli değildir, ancak hasar meydana gelince kaç pa-

raya giderilebileceği belli olacaktır, sigorta devam ettiği sürece bu değerler değişebilir, bu yüzden bu çeşit sigortaya *dalgalı sigorta* denir. *Abonmanın sigortası* da deniyor, bu deyimle de kast edilen arayerde kimi hasarlar meydana gelse bile sigortanın belli bir süre sonuna kadar devam edeceğidir. Örneğin bir fabrikacı işçilerini uğrayacakları kazâlara karşı sigorta ettirir, bu dalgalı bir sigortadır, çünkü kaç işçinin kazâya uğrayacağı önceden belli olmadığı gibi kazânın türü de önceden belli değildir, bundan başka birkaç işçi kazâya uğramakla sigorta sona ermez, devam eder.

DALINDA SATIŞ. (Os. Alivre satış, *Fr.* Vente a livrer; *Al.* Zeitkauf, Terminkauf, Lieferungskauf; *İng.* Time bargain, Agreement to sell future goods) Bir ürünün üretildiğinde teslim edilmek üzere önceden yapılan satış... Borçlar Kanununun 184. maddesine göre satıcının satılan malı belli bir süre sonunda teslim etmeyi taahhüt etmesidir. Örneğin meyve yetiştirenler meyvelerini henüz olgunlaşmadan böylece dalında satarlardı.

DALYAN. (Os. Esmâk ağı, *Fr.* Bordigue, *Al.* Fischernetz, *İng.* Fishgarth) Ağ gerek balık tutulan yer.

DAMGA İZİ. (Os. Mühür şekli, *Fr.* Griffe, *Al.* Gestempelter Namenszug, *İng.* Mechanically produced facimiles of an autographic signature) Herhangi bir yere mühür basıldığında bıraktığı iz.

DAMGALAMA. (Os. Damga vaz'ı, *Fr.* Timbrage, Estamillage; *Al.* Stempeln, Abstempelung; *İng.* Stamping. *İt.* Stampamento, *İsp.* Estampacion) Herhangi bir şeye damga vurma.

DAMGALAMAK. 1. (Os. Damga vaz'etmek, *Fr.* Timbrer, Estamiller; *Al.* Abstempeln, *İng.* To stamp, *İt.* Bollare, *İsp.* Estempar) Herhangi bir şeye damga vurma.

2. (Os. Mühürlemek, *Fr.* Cacheter, Sceller, Apposer son cachet; *Al.* Siegeln, Versiegeln, Unter Siegel nehmen; *İng.* To seal, To stamp with a seal, To impress a seal; *İt.* Imprimere un sigillo, *İsp.* Imprimir un sello) Herhangi bir şeyin olduğu gibi korunmasını sağlamak için onun açılabilir yerinin mühür basılarak kapatılması... O şeyin açılıp açılmadığı, ellenip ellenmediği mühürün bozulmuş olup olmasından belli olur. Ör-

neğin Medenî Kanunun 531 ve 532. maddelerine göre ihtiyatî tedbir olarak bir ölünün bıraktığı tereke mühürlenir. Osmanlıcada *temhir* ve *tahtim* deyimleriyle dile getirilen bu türlü mühürlenmeler yargıç ya da resmî makamlarca yapılır.

3. (Os. Damga vurma, *Fr.* Apposition des scellés, *Al.* Siegelanlegung, *İng.* Fixing of the seals, *İt.* Apposizione dei sigilli, *İsp.* Fijacion de los sellos) Herhangi bir şeye damga basılması.

DAMGA MUMU. (Os. Mühür mumu, *Fr.* Cire a cacheter, *Al.* Siegellack, *İng.* Sealing wax, *İt.* Ceralacca, *İsp.* Lacre) Mühür ya da damgayı üstüne basmak için önceden mühür ya da damga basılacak yere dökülen mum... Bu mum bir çeşit kilit görevini görür, mum parçalanmadan kapatılan şey açılmaz.

DAMGANIN KALDIRILMASI. (Os. Damga fekki, *Fr.* Levée des scellés, *Al.* Siegelabnahme, *İng.* Taking of the seals, *İt.* Rimozione dei sigilli, *İsp.* Remocion de los sellos) Resmî makamlarca basılan mühür ya da damganın gene onlar tarafından bozularak kapatılan şeyin açılması.

DAMGA PULU. (Os. Damga pulu, *Fr.* Timbres mobiles, *Al.* Stempelmarke, *İng.* Revenue stamp) Evrâk, sözleşme, senet ve benzerlerine yapıştırılması devletçe zorunlu kılınan pul... Bir çeşit vergidir, matrahı o işlemle ilgili yasalarca saptanır, örneğin "şu kadar parayı içeren senede şu kadar pul yapıştırılır" denir.

DAMGA RESMÎ. (Os. Damga resmi, *Fr.* Droit de timbre, *Al.* Stempelsteuer, Stempelabgabe, Stempelgebühr; *İng.* Stamp duty, *İt.* Diritto di bello, *İsp.* Derecho de timbre) Pul yapıştırma yoluyla alınan vergi... Damga Resmi Kanunuyla konulmuştur. Her çeşit resmî evrâk, senetler, ilânlar ve benzerlerine pul yapıştırılmak yoluyla kesin (makûtâ) ya da görelî (nispi) bir ölçüde alınır. Pul yapıştırma yoluyla alındığı gibi sadece damga vurma (buna *soğuk damga* denir) yoluyla da alınabilir.

DAMGASIZ. (Os. Bilâ mühür, *Fr.* Libre, *Al.* Ungestempelt, *İng.* Unstamped, *İt.* Libero, *İsp.* Libre) Mühür ya da damga vurulmamış olan... Mühür ya da damga vurulması yasalarca zorunlu olmayı da dile getirir.

DANIŞIK

DANIŞIK. (Os. Muvâzaa, *Fr.* Simulation, *Al.* Scheingeschaeft, Simulation; *İng.* Simulation, Fictitious transaction; *Lâ.* Simulatio) Hukuksal bir işlemde ilgililerin gerçek olmayan üstünde uyuşmaları... Halk dilimizde *danişıklı döğüş* (Şike) denir. Örneğin bir satış, vergi ödememek için hediye (hibe) gibi gösterilir, bu bir muvâzaadır. Borçlar Kanununun 18. maddesi sözleşmelerde yapılan muvâzaalar için hükümler koymuştur. Bu hükümlere göre örneğin sözleşmedeki sözlere bakılmayıp gizlenen gerçek irâde araştırılır ve ona göre işlem yapılır. Hukuk açısından tekyanlı gizlemeler muvâzaa sayılmaz.

DANIŞIKLI BELGİT. (Os. Muvâzaa senedi, Mücâmele senedi, Hatır senedi; *Fr.* Titre en l'air, Effets de complaisance; *Al.* Gefälligkeitspapier, *İng.* Accomodation bill, *İt.* Cambiale di favore, *İsp.* Billeto de deferencia) Gerçek olmayan bir sözleşmeyi, bir işlemi ya da bir borcu gerçekmiş gibi göstermek amacıyla düzenlenen senet.

DANIŞMA. (Os. İstişâre, Müşâvere *Fr.* Avis, Conseil; *Al.* Rat, *İng.* Advice, *İt.* Avviso, Consiglio; *İsp.* Aviso, Consejo) Herhangi bir iş için başkasından bilgi ve öğüt alma.

DANIŞMAN. (Os. Müşâvir, *Fr.* Conseiller, *Al.* Berater, Ratgeber; *İng.* Adviser) Herhangi bir iş için bilgi ve öğüt verecek güçte olan uzman.

DANIŞMA OYU. (Os. Rey'i istişârî, *Fr.* Voix consultative, *Al.* Beratende Stimme, *İng.* Advisory capacity) Karar alınmasında sadece bilgi olarak kaydedilen ve karar için gerekli oy sayısına katılmayan oy.

DANIŞMA ÜCRETİ. (Os. İstişâre ücreti, *Fr.* Salaire de consultation, *Al.* Konsultierenlohn, *İng.* Consultation wage) Danışma karışlığı olarak danışılana verilen ücret.

DANIŞTAY. (Os. Şûrâyı devlet, *Fr.* Conseil d'Etat, *Al.* Staatsrat, *İng.* Council of State) En yüksek idârî yargı mercii... Devlet yönetimine karşı açılacak bütün dâvâlar burada görülür.

DÂVÂ. 1. (Os. Dâvâ, *Fr.* Accusation, *Al.* Anklage, *İng.* Accusation, *İt.* Accusazione, *İsp.* Acusacion) İlerisürülerek savunulan.

2. (Os. Dâvâ, *Fr.* Action, Instance; *Al.* Klage, *İng.* Action, Suit, Petition) Yargıçtan

bir hakkın korunmasını ya da bir anlaşmazlığın çözümlenmesini isteme.

3. (Os. Dâvâ, *Fr.* Action judiciaire, *Al.* Gerichtliche Klage, *İng.* Lawsuit, *İt.* Domanda giudiziale, *İsp.* Demanda judicial) Başkasının aleyhinde mahkemeye başvurma.

4. (Os. Dâvâ, *Fr.* Confestation, *Al.* Klageanspruch, *İng.* Litigation, Dispute; *Lâ.* Actio, Lis, Litigium, Jurgium, Judicium) Mahkemece görülmesi olanaklı nitelikte maddî sav.

5. (Os. Dâvâ, *Fr.* Action, *Al.* Klagbarer, *İng.* Claim, *Lâ.* Actio) Alacak ve talep hakkı.

DÂVÂ AÇMAK. (Os. Küşâdı dâvâ, *Fr.* Porter plainte, *Al.* Klage führen, *İng.* To complain, *İt.* Lagnarsi, *İsp.* Quejarse) Bir kimse aleyhine maddî bir sav ilerisürerek mahkemeye başvurmak.

DÂVÂ AÇMA ÖZERKLİĞİ İLKESİ. (Os. Dâvâ ikamesi muhtâriyeti prensibi, *Fr.* Principe d'opportunité de poursuite, *Al.* Opportunitätsprinzip) Dâvâ açıp açmamak yolunda genel çıkar ölçütüne göre savcının takdiri hakkı... Savcılar, kamu dâvâsını ancak genel bir yarar gördükleri zaman açarlar, yararlı görmezlerse açmayabilirler.

DÂVÂ AÇMA ZORUNLUĞU İLKESİ. (Os. Dâvâ ikamesi mecburiyeti prensibi, *Fr.* Principe d'obligation de poursuite, *Al.* Legaliaetsprinzip, *İng.* Principle of compulsory public prosecution) Savcılarının bir kişi hakkında suç şüphesini doğuracak nedenler bulunması durumunda dâvâ açma zorunluluğu... Bu durumda savcılar dâvâ açmak zorundadırlar, açmamazlık edemezler.

DÂVÂCI. (Os. Müddei, *Fr.* Demandeur, *Al.* Klaeger, *İng.* Plaintiff, Pursuer, Claimant, Litigant, Suitor; *Lâ.* Actor) Dâvâ eden.

DÂVÂDA ASKI. (Os. Muallâkiyeti dâvâ, *Fr.* Litis pendance, *Al.* Rechtschaengigkeit, *İng.* Pending suit, *Lâ.* Litis pendencia) Dâvânın açıldığı mahkemede bitirilmesi kuralı... Cezâ ve hukuk dâvâlarında geçerli bir kuraldır. Bir mahkemede açılmış ve görülmekte olup henüz bitirilmemiş bulunan bir dâvâ, başka bir mahkemede ya da aynı mahkemede yeniden açılmaz. Açılırsa re'sen tâtil olunur.

DÂVÂ ETMEK. (Os. İkamei dâvâ, *Fr.* Accuser, *Al.* Anklagen, *İng.* To accuse, *İt.* Accusare, *İsp.* Acusar) Bir kimse aleyhine maddî bir sav ilerisürerek dâvâcı olmak.

DÂVÂ İSTEMİ. (Os. Dâvâ talebi, *Fr.* Demande judiciaire, *Al.* Klageschrift, *İng.* Bill of complaint, *İt.* Accusa, *İsp.* Preticcion) Mahkemeye verilen dâvâ dilekçesindeki istem.

DÂVÂ HAKKI. (Os. Hakkı dâvâ, *Fr.* Droit d'action, *Al.* Klagerecht, *İng.* Right of action) Kişinin başka bir kişiye karşı mahkemeler aracılığıyla hakkının korunmasını sağlamak yetkisi.. Hukuk kuramcıları arasında böylesine özel bir hakkın varolup olmadığı tartışmalıdır.

DÂVÂLARIN AYRILMASI. (Os. Tefriki deâvî, *Fr.* Séparer des causes, *Al.* Klagen-trennung, *İng.* Severance of actions) Birleştirilmiş bulunan dâvâların mahkeme kararıyla birbirinden ayrılarak ayrı ayrı görülmesi.

DÂVÂLARIN BİRLEŞTİRİLMESİ. (Os. Tevhidi deâvî, *Fr.* Jonction des causes, *Al.* Klagenverbindung, *İng.* Joinder of causes of action) Ayrı ayrı açılmış bulunan dâvâların mahkeme kararıyla birleştirilerek birlikte görülmesi.

DÂVÂLI. (Os. Müddeialehy, *Fr.* Défendeur, *Al.* Beklagter, *İng.* Defendant, *Lâ.* Reus) Dâvâ edilen.

DÂVÂNIN AKTARILMASI. (Os. Nakli dâvâ, *Fr.* Renvoi de l'instruction et du jugement a un autre tribunal, *Al.* Überweisung der Sache an ein anderes Gericht, *İng.* Transfer of a case for hearing to another court) Yetkili yargıcın hukuksal nedenlerle dâvâya bakamaması durumunda dâvânın başka bir mahkemede görülmesine karar verilmesi... Kamu güvenliği açısından Adâlet Bakanı da dâvânın aktarılmasını isteyebilir.

DÂVÂNIN BİLDİRİLMESİ. (Os. Dâvânın ihbârı, *Fr.* Dénonciation du litige, *Al.* Streitverkündung, *İng.* Third party notice, *Lâ.* Litis denuntiatio) Dâvâcı ya da dâvâlının rücu hakkı bulunan üçüncü kişiye dâvâda kendisine katılması gereğini bildirmesi... Dâvânın kaybedilmesi hâlinde bu üçüncü kişiye rücu edilecek ve dâvâ konusu olan para ondan istenecektir, bundan ötürü bu üçüncü kişiye dâvânın bildirilerek dâvâya katılmasını sağlamak gerekir.

DÂVÂNIN DİNLENMEMESİ (Os. Ademi istimâ, *Fr.* Irrecevabilité de l'action, *Al.* Unzulaessigkeit der Klage, *İng.* Inadmissibility of action) Yasalarca korunmayan bir hak

istegiinden ötürü açılmış bulunan dâvânın mahkemece kabul edilmemesi... Örneğin kumar ve bahis borçlarından ötürü açılan dâvâlar mahkemece dinlenmez.

DÂVÂNIN DÜŞMESİ. (Os. Dâvânın sukutu, *Fr.* Éteinction de l'action, *Al.* Einstellung des Verfahrens, *İng.* Discontinuance of action) Hukuksal nedenlerle dâvânın ortadan kaldırılması... Örneğin cezâ dâvâlarında suçlunun ölümüyle dâvâ düşer, hukuk dâvâlarında da tâkibedilmeyen dâvâ işlemiden kaldırılır.

DÂVÂNIN DÜZELTİLMESİ. (Os. Dâvânın ıslahı, *Fr.* Réforme de l'action, *Al.* Berichtigung, Änderung von Partei-handlungen; *Lâ.* Reformatio) Dâvâcı ya da dâvâlının yaptığı bir işlemin yerine başka bir işlem koyması... Örneğin dâvâ ya da savunma nede-nini değiştirmek için dâvâ dilekçesini ya da cevap lâyihasını ortadan kaldırmak ve yerine yenisini düzenlemek bir düzeltme işle-midir.

DÂVÂNIN ESÂSINA YANIT. (Os. Dâvânın esâsına cevâp, *Fr.* Réponse au fond, *Al.* Einlassung zur Hauptsache, *İng.* Entering appearance, *Lâ.* Judicio defendere) Dâvâcının savına karşı dâvâlının yanıtı.

DÂVÂNIN GERİÇEVRİLMESİ. (Os. Dâvânın reddi, *Fr.* Jugement ou arrêt de débouté, *Al.* Abweisung der Klage, *İng.* Dismissal of action, *Lâ.* Absolutio ab actione) Yargıç tarafından dâvâcının haklı olmadığına karar verilmesi.

DÂVÂ VEKİLİ. (Os. Dâvâ vekili, *Fr.* Mandataire, *Al.* Prozessagent, Prozessvertreter; *İng.* Colicitor, *Lâ.* Procurator, Cognitor) Avukatların bulunmadığı yerlerde avukatlık görevini yapan kişi... Bu deyim ilkin *avukat* deyimini çevirisi olarak da kullanılmıştır. Gerçekte dâvâ vekilleri avukat değildirler ve barolara da kaydedilmezler, o yerin en yüksek dereceli yargıcı tarafından avukatlık hukukuna sahip kınırlar.

DÂVÂYA KATILMA. (Os. Dâvâya müdâhale, *Fr.* Intervention, Action civile; *Al.* Intervention, Nebenklage; *İng.* Intervention, Interpleader; *Lâ.* Interventio) Görülmekte olan bir dâvâda ilgililerin de dâvâya karışması... Hakkı ya da borcu, görülmekte olan bir dâvânın sonucuna bağlı olan kişiler dâvâya katılabilirler. Cezâ dâvâlarında da suç-

DÂVÂYA YETERLİK

tan zarar gören kişi, kişisel hak isteğiyle cezâ dâvâsına katılabilir. Buna *katılma yoluyla dâvâ* (Os. Müdâhale tarikiyle dâvâ, *Fr.* Action par voi d'intervention, *Al.* Drittintervention, *İng.* Law suit by intervention) da denir.

DÂVÂYA YETERLİK. (Os. Dâvâ ehliyeti, *Fr.* Capacité d'ester en justice, *Al.* Prozess-fähigkeit, Prozesstandschaft; *İng.* Capacity of suing and being sued, *Lâ.* Persona legitima standi in judicio) Medenî haklardan yararlanma ehliyeti... Medenî haklarını kullanabilenler dâvâ ehliyetini de taşırlar. Usûl hukukunda *dâvâ ikamesi ehliyeti* deyiimi bu anlamda kullanılmıştır.

DÂVÂYI YENİDEN GÖRME. (Os. İstinâf, *Fr.* Appel, *Al.* Berufung, *İng.* Appeal, *Lâ.* Appelatio) Bir mahkemede sonuçlandırılan bir dâvânın ikinci kez yüksek bir mahkemede yeniden görülmesi... Birçok ülkelerde *istinâf mahkemesi* (*Fr.* Cour d'appel, *Al.* Berufungsgericht, *İng.* Cour of appeal, *Lâ.* Iudex ad quem) vardır, bizde de bir zamanlar vardı, 1924 yılında kaldırıldı.

DAYANIKLI (Os. Mukavim, *Fr.* Durable, *Al.* Haltbar, *İng.* Durable, *İt.* Di durata, *İsp.* Solido) Uzun bir süre bozulmadan kalma gücü olan.

DAYANIŞMALI ALACAKLILAR. (Os. Müteselsil dâyinler, *Fr.* Créanciers solidaires, *Al.* Gesamtgläubiger, *İng.* Joint creditors, *Lâ.* In solidum creditores) Borçludan borcun tümünü tek tek isteyebilecek durumda olan alacaklılar... Bu durumda her alacaklı öteki alacaklılardan bağımsız olarak alacağın tümünü isteme hakkına sahiptir. Borçlu da bu alacaklılardan herhangi birine borcunu ödemekle borcundan kurtulmuş olur. Alacaklılar arasındaki bu dayanışma (teselsül) bir sözleşmeden doğar. Borçlar Kanununun 259 ve 391. maddelerinde kaydedildiği gibi bu dayanışma yasadan da doğabilir.

DAYANIŞMALI BORÇLULAR. (Os. Müteselsil medyûnlar, *Fr.* Débiteurs solidaires, *Al.* Gesamtschuldner, *İng.* Joint debtors, *Lâ.* In solidum debitores) Alacaklıya karşı her biri borcun tümünden sorumlu olan borçlular... Borçlular arasındaki bu dayanışma (teselsül) Borçlar Kanununun 141. maddesinde kaydedildiği gibi bir sözleşmeden doğar. Ama Borçlar Kanununun 179, 302, 395, 469. maddelerinde kaydedildiği gibi yasadan da do-

ğabilir. Borçlar Kanununun 144. maddesine göre de müteselsil borçlulardan hiç biri öteki borçluların durumunu ağırlaştıramaz, daha açık bir deyişle fâiz oranını yükseltmesi ya da vâdeyi kısaltması vb. öteki borçluları mükellef kılmaz. Bu borçlular, borcun tümü ödeninceye kadar alacaklıya karşı tek tek sorumludurlar.

DAYANIŞMALI SORUMLULUK. (Os. Mes'uliyeti müteselsile, *Fr.* Responsabilité solidaire, *Al.* Gesamtschuldnerische Haftung, *İng.* Joint liability) Birden çok kişinin bir zararın tümünden ayrı ayrı sorumlu olmaları... Örneğin Borçlar Kanununun 50. maddesine göre birlikte bir zarara meydan veren birçok kişi bu zararın tümünden ayrı ayrı sorumludur

DAYANIŞMALI YÜKÜMCÜ. (Os. Müteselsil kefil, *Fr.* Caution solidaire, *Al.* Solidarbürge, *İng.* Joint guaranties) Borçluyla birlikte borcun ödenmesini yükümlenen kişi... Borçlar Kanununun 487. maddesine göre alacaklı, borçluya başvurmaksızın, alacağının tümünü müteselsil kefilden isteyebilir.

DAYANIŞMALI YÜKÜMLENME. (Os. Kefâleti müteselsile, *Fr.* Garant solidaire, *Al.* Mitbürge, *İng.* Joint surety, *İt.* Garante solidario, *İsp.* Fiador solidario) Birçok kimse- nin birbirlerine kefil olmaları... Bu kefâlet biçiminde borçlulardan birinin borcu ödemesi durumunda müteselsil kefillerden herhangi birine başvurulabilir, her biri o borcun tümünü ödemek zorundadır.

DAYANIŞMALI YÜKÜMLENMELİ BORÇLU. (Os. Müteselsil kefâletli medyûn, *Fr.* Codébiteur, Débiteur solidaire; *Al.* Solidarschuldner, *İng.* Codebtor, *İt.* Codebitore, Debitore solidario; *İsp.* Codeuo, Deudor solidario) Birçok kimsenin kendisine kefil olduğu ve kendisi de o birçok kimseye kefil olan borçlu... Örneğin bir köyün çiftçileri böylesine bir kefâletle bankadan tarım kredisi alırlar, birinin borcuna tümü kefilidir.

DAYANMA. 1. (Os. Mukavemet, *Fr.* Résistance, *Al.* Widerstand, *İng.* Resistance, *İt.* Resistenza, *İsp.* Resistancia) Karşı koyma.

2. (Os. İstinâd, *Fr.* Renvoyer, Se référer; *Al.* Verweisen, Hinweisen; *İng.* To refer, *İt.* Rinvviare, *İsp.* Referirse) Bir şeyden güç almak ve bir şeyin üzerinde kurulmuş olmak.

DAYANMA EĞRİSİ. (Os. Mukavemet münhanisi, *Fr.* Courbe de résistance, *Al.* Wi-

derstandskurve, *İng.* Resistance curve) Bir grev durumunda işçilerin ve işverenlerin birbirlerine direnmelerini gösteren eğri... İkkin ekonomici J. R. Hicks tarafından ileri sürüldüğünden *Hicks eğrileri* de denir. Hicks'e göre işverenin dayanmasıyla işçilerin dayanmasını gösteren eğrilerin kesiştikleri nokta, işçilerin elde edebilecekleri en uygun ücreti saptar.

DAYANMAK. (Os. Sabretmek, *Fr.* Patienter, *Al.* Geduld haben, *İng.* To have patience, *İt.* Aver pazienza, *İsp.* Tener paciencia) Cansıkıcı durumlar karşısında boyun eğerek onların geçmesini beklemek... Örneğin bu anlamda "bugüne kadar dayandım" denir.

DEFTER. (Os. Defter, *Fr.* Livre, *Al.* Buch, *İng.* Book, *İt.* Libro, *İsp.* Libro) Yazı yazmada kullanılan kâğıt destesi.

DEFTERDAR. (Os. Defterdar, *Fr.* Payeur général, Trésorier, Fonctionnaire des finances représentant le ministère dans un département; *Al.* Finanzdirektor einer Provinz, *İng.* District treasurer) Bir ilin en büyük mâliye memuru.

DEFTERLER. (Os. Defâtir, *Fr.* Livres, *Al.* Bücher, *İng.* Books) Ticaret yasasına ve vergi yasalarına göre tutulması gerekli defterler.

DEFTERLERİ TUTMAK. (Os. Kaydı defâtir, *Fr.* Tenir les livres, *Al.* Die Bücher führen, *İng.* To keep the books, *İt.* Tener i libri, *İsp.* Llevar los libros) Ticaret yasasına ve vergi yasalarına göre zorunlu bulunan defterlere gereken bilgileri yazmak.

DEFTER TUTMA. (Os. Deftere kayıt, *Fr.* Inventaire, *Al.* Buchführung, *İng.* Furnishing of an inventory) Yasalara göre zorunlu bulunan defterlere gereken bilgileri yazma... Sa-dece ticaret ve vergi yasalarında değil, Medenî Kanunda da defter tutma yükümü yer almıştır. Örneğin ailede mal birliği rejiminde ve vesâyet kurumunda kimi defterleri tutma zorunluğu vardır.

DEĞER 1. (Os. Kıymet, *Fr.* Valeur, *Al.* Wert, *İng.* Value, Worth; *İt.* Valore, *İsp.* Valor) İnsan emeği... Ruhbilimsel anlamda nesne ve olguların bireysel ve öznel önem taşıyan niteliği'ni dilegetirir. Anı değerleri, yarar değerleri, kullanma değerleri böyledir. Başkaları için metelik etmeyen bir anı fo-

toğrafı belli bir kişi için büyük bir ruhbilimsel değer taşıyabilir, sağlam bacaklılar için değersiz olan koltuk değnekleri topallar için değerlidir ya da kesik bacaklılar için değersiz olan bisiklet sağlam bacaklılar için değerlidir.

2. (Os. Bedel, Semen; *Fr.* Contre valeur, Prix, Loyer; *Al.* Gegenwert, Preis; *İng.* Worth, *Lâ.* Pretium) Herhangi bir değer karşılığında verilen... Bir malın, bir hizmetin ya da bir hakkın karşılığı olarak verilen malı, yapılan hizmeti, ödenen parayı, bırakılan hakkı dilegetirir.

DEĞER BİÇİLEMEYEN. (Os. Kıymet biçilemeyen, *Fr.* Inappréciable, *Al.* Unschätzbar, *İng.* Inappreciable, *İt.* Inapprezzabile, *İsp.* Inapreciable) Değeri saptanamayacak ölçüde büyük olan.

DEĞER BİLDİRİMİ. (Os. Kıymet beyânı, *Fr.* Déclaration de valeur, *Al.* Wertangabe, *İng.* Declaration of value, *İt.* Dichiarazione di valore, *İsp.* Declaracion de valor) Herhangi bir şeyin değerini resmî makamlara bildirme... Örneğin binâ vergisi beyânnâmeleri birer değer bildirimidir.

DEĞERDEN CAYMA. (Os. Bedelden nükûl, *Fr.* Dédit, *Al.* Reugeld, *İng.* Forfeit, *İt.* Disdetta, *İsp.* Rescison) Bildirilen değerden vazgeçip sözünü geri alma.

DEĞERDEN DÜŞME. (Os. Kıymetini kaybetme, *Fr.* Obsolescence, Usure morale) Yeni bir tekniğin ortaya çıkmasından ötürü bir teknik materyelin değerini kaybetmesi... Eskime, yıpranma, verim düşüklüğü vb. gibi nedenler bu anlamın dışındadır. Bu anlamda *kullanımdan kalkma* da denir. Her yeni teknik, eski tekniği değerden düşürmez. Eski teknik, yeni tekniğin rekabetine bir süre dayanabilir. Ama bu dayanıklılığını yitirdiği an zorunlu olarak kullanımdan kalkar.

DEĞER DÜŞMESİ. (Os. Sukutu kıymet, *Fr.* Dépréciation, Dévalorisation; *Al.* Waehung-sabwertung, *İng.* Depreciation) Herhangi bir şeyin değerinin azalması... Malların belli bir paraya çevrilememesini dilegetirir, değer tümüyle düşmüşse mal paraya çevrilemez. Bu deyim, belli bir anlamda da *para değerinin düşmesi* (*Fr.* Dépréciation monétaire)'ni dilegetirir. Bu anlamda da satın alma gücündeki azalma sözkonusudur.

DEĞER DÜŞÜRÜMÜ. (Os. Tenezzülü kıymet, Devaluasyon; *Fr.* Dévaluation, *Al.* Ab-

DEĞERE GÖRE GÜMRÜK VERGİSİ

wertung, *İng.* Devaluation) Paranın satın alma değerinin azaltılması... Gerçekte bu işlem, satın alma değeri azalmış bir paranın yeni bir değer kazanması için yapılır ve ulusal paranın değeri yabancı paralara göre düşürülür. Böylelikle, ithâl mallarının ulusal paraya göre fiyatları yükseltilmiş ve ihraç mallarının fiyatları düşürülmüş olur.

DEĞERE GÖRE GÜMRÜK VERGİSİ. (Os. Kıymet esâsına müstenid gümrük resmi, *Fr.* *Al.*, *İng.*, *Lâ.* Ad valorem) Yabancı ülkelerden getirilen malların ağırlıkları yerine değerleri üzerinden alınan gümrük vergisi.

DEĞER EŞİTLİĞİ. (Os. Tesâvii kıymet, Müşâbeheti tamme; *Fr.* Parité, *Al.* Gleichheit, *İng.* Parity, *İt.* Parita, *İsp.* Paridad) Bir ülkenin parasına bir başka ülke parasıyla verilen değer... İki ülke parasının karşılıkları altın miktarlarının birbirlerine oranını dilegetirir. *Para eşitliği* demektir. Ayrica, mâdensel paraların külçe olarak kam-biyo değerlerini de dilegetirir. Endeks sayılarına göre saptanan fiyat düzeyine de *fiyat paritesi* (*İng.* Parity price) denir.

DEĞERİ BENDEDİR. (Os. Bedeli nezdindedir, *Fr.* Valeur en moi-même, *Al.* Welt in mir selbst, *İng.* Value in myself, *İt.* Valuta in me medesimo, *İsp.* Valor a mi mismo) Bir senet karşılığının kendinde bulunduğunu bildiren deyim.

DEĞERİ HESABIMDADIR. (Os. Bedeli hesâbımdadır, *Fr.* Valeur en compte, *Al.* Wert in Rechnung, *İng.* Value to be applied on account, Value in account; *İt.* Valuta in conto, *İsp.* Valor en cuenta) Bir senet karşılığının kendi hesabında bulunduğunu bildiren deyim.

DEĞERİ MAL OLARAK ALINMIŞTIR. (Os. Bedeli metâ olarak ahzedilmiştir, *Fr.* Valeur reçue en marchandise, *Al.* Wert in waren erhalten, *İng.* Value received in goods, *İt.* Valuta ricevuta in merci, *İsp.* Valor recibido en mercancias) Bir senedin karşılığının mal olarak alındığını bildiren deyim.

DEĞERİNDEN ÇOK DEĞER VERME. (Os. Kıymetinden fazla kıymet izâfesi, *Fr.* Surévaluation, *Al.* Überschaetzung, *İng.* Over-estimation, *İt.* Stima eccessiva, *İsp.* Valuacion demasiada) Herhangi bir şeye gerçek değerinden daha çok değer verme... Örneğin devalüasyon, gerçek değerinden çok de-

ğer verilmiş olan bir ülke parasını gerçek değerine indirmek için yapılır.

DEĞERİNİ AZ VERME. (Os. Kıymetini az takdir etme, Noksan takdiri kıymet; *Fr.* Dépréciation, *Al.* Unterschaetzung, *İng.* Undervaluing, *İt.* Disprezzamento, *İsp.* Menosprecio) Herhangi bir değerlendirmede değerlendirilen nesnenin gerçek değerinden daha azını biçme.

DEĞERİNİ BİLMEK. (Os. Kıymetini takdir, *Fr.* Apprécier, *Al.* Würdigen, *İng.* To appreciate, *İt.* Pregiare, *İsp.* Apreciar) Herhangi bir değerlendirmede değerlendirilen nesnenin tam değerini biçme.

DEĞERİNDEN DÜŞMEK. (Os. Kıymetinden düşmek, *Fr.* Baisser de valeur, *Al.* Im Werte sinken, *İng.* To fall in value, *İt.* Ribassare di valore, *İsp.* Bajar de valor) Herhangi bir nesnenin değerinin azalması.

DEĞERİNİ VERME. (Os. Kıymetini verme, *Fr.* Mise en valeur, Réalisation; *Al.* Verwertung, *İng.* Realization, *İt.* Realizzazione, *İsp.* Realizacion) Herhangi bir değerlendirmede değerlendirilen nesnenin gerçek değerini biçme... Örneğin bu anlamda "malın tam değerini verdi" denir.

DEĞERİNİ YİTİRMEK. (Os. Ziyâı kıymet, *Fr.* Déprécier, *Al.* Entwerten, *İng.* To depreciate, *İt.* Deprezzare, *İsp.* Depreciar) Herhangi bir nesnenin çeşitli nedenlerle değerinden kaybetmesi.

DEĞERİ ÖDENMİŞ PAY BELGİTİ. (Os. Bedeli tediye edilmiş hisse senedi, *Fr.* Action libérée, Action appelée; *Al.* Vollaktie, *İng.* Paid up share, *İt.* Azione liberata, *İsp.* Accion liberada) Taksitleri (apelleri) tümüyle ödenip tam sâhibolunmuş hisse senedi.

DEĞERİ PARA OLARAK ALINMIŞTIR. (Os. Bedeli nakden kabzedilmiştir, *Fr.* Valeur reçue en espèces, Valeur reçue comptant; *Al.* Wert in bar erhalten, *İng.* Value received in cash, *İt.* Valuta ricevuta in contanti, *İsp.* Valor recibido en contado) Bir senedin karşılığının para olarak alındığını bildiren deyim.

DEĞER KOYMAK. (Os. Kıymet vaz'ı, *Fr.* Évaluer, Apprécier, Taxer; *Al.* Abschaetzen, Bewerten; *İng.* To value, To appraise, To tax; *İt.* Valutare, *İsp.* Valorar) Herhangi bir nesneye değer biçmek.

DEĞERLENDİRME. 1. (Os. Takdiri kıymet, Ekspertiz; *Fr.* Expertise, *Al.* Schaetzung, *Taxation*; *İng.* Appraisement, *İt.* Parizia, *İsp.* Aprecio) Herhangi bir şeye o şey üstünde bilgisi olan bir ya da birçok kişi tarafından değer biçilmesi... Bu değer kimi durumlarda bir fiyattır, örneğin bir binanın değerlendirilmesi bir fiyatla dilegetirilir. Kimi durumlarda da bir nitelik olabilir, örneğin tütün eksperleri tütünün niteliğini saptarlar.

2. (Os. Keşif ve muâyene, *Fr.* Visite des lieux, *Descence* sur les lieux, *Transport* sur les lieux; *Al.* Ortsbesichtigung, *Gerichtlicher* Augenschein, *Augenscheinsaufnahme*; *İng.* Inspection of property, *Discovery* of documents) Anlaşmazlık konusunun yargıç tarafından yerinde incelenip saptanması... Hukuk deyimidir. Keşfe taraflardan birinin isteğiyle karar verilebileceği gibi yargıç tarafından doğrudan doğruya da karar verilebilir.

DEĞERLENDİRME HAKKI. (Os. Hakkı takdîr, Takdîr hakkı; *Fr.* Pouvoir d'appréciation du juge, *Al.* Richterliches Ermessen, *İng.* Judicial discretion) Yasanın boşluklarını doldurmak için yargıca tanıdığı hak... Yasalar tüm olay ve olguları tümüyle kapsayamazlar, doğal olarak kimi boşluklar kalır. Yargıç, bu boşluklarda belli kural ve ölçülere uyarak yasa koyucuymuş gibi doğrudan doğruya değerlendirmede bulunur ve karar verir.

DEĞERLENDİRMEK. (Os. Kıymet takdir etmek, *Fr.* Apprécier, *Estimer*; *Al.* Schaetzen, *İng.* To appreciate, *To*, *esteem*; *İt.* Stimare, *İsp.* Apreciar) Değer biçmek... Örneğin bu anlamda "bu nesneye değer biçilebilir (Os. Kıymet takdiri mümkün, *Fr.* Estimable, *Al.* Bewertbar, *İng.* Valuable, *İt.* Estimabile, *İsp.* Estimable)" denir.

DEĞERLENME VERGİSİ. (Os. Şerefiye, *Fr.* Cote immobilière, *Al.* Sonderumlage, *Wertzuwachssteuer*; *İng.* Betterment tax, *Special assessment*) Yol yapımı ve benzerleri gibi bir kamu hizmeti nedeniyle değeri artmış sayılan binalardan alınan vergi... Yükümlü bina sahibi, bu hizmeti istememiş de olsa tüm vergiler gibi bu vergiyi de ödemek zorundadır.

DEĞERLER VE KAMBİYO BORSALARI. (Os. Menkut kıymetler ve kambiyo borsaları, *Fr.* Bourses de valeurs, *Al.* Wertpapierbörsen, *İng.* Stock exchange) Hisse senetleri,

tahviller ve benzerlerinin alınıp satıldığı borsalar.

DEĞERLİ BELGELER. (Os. Kıymetli evrâk, *Fr.* Valeurs, *Effets* de commerce, *Titres*; *Al.* Wertpapiere, *İng.* Securities, *İt.* Valori, *İsp.* Valores) Hisse senetleri, tahviller, bonolar, konşimentolar vb. gibi bir hakkı saptayan ve üstlerinde belli bir değer yazılı kâğıtlar... Hukuk açısından bu kâğıtların saptadığı haklar, bu kâğıtlar olmaksızın, hiç kimseye karşı ilerisürülemez ve başkasına devredilemez. Örneğin bir bononun tahsil edilebilmesi için bizzat bononun verilmesi ve devredilebilmesi için bononun üstüne kime devredildiği yazılıp bizzat bononun da o kişiye verilmesi gerekir.

DEĞERLİ BELGİT. (Os. Kıymetli senet, *Fr.* Papiers valeurs, *Al.* Wertpapiere, *İng.* Negotiable instruments) Bir hakkı saptayan ve değer taşıyan kâğıtlar... *Değerli belgeler* deyimiyile anlamdaştır.

DEĞERLİ MÂDEN. (Os. Kıymetli mâden, *Fr.* Métal précieux, *Al.* Edelmetall, *İng.* Precious metal, *İt.* Metallo prezioso, *İsp.* Metal precioso) Az bulunurluğundan ve işlerine yaradığından ötürü insanlarca değerli sayılmış olan mâdenler.

DEĞERLİ NESNELER. (Os. Kıymetli eşya, *Fr.* Objets de valeur, *Objets* précieux, *Al.* Wertsachen, *İng.* Valuables, *İt.* Oggetti di valore, *İsp.* Objetos de valor) Bahâsı büyük olan eşya.

DEĞER ORANI. (Os. Kıymet haddi, *Fr.* Taux de valeur) Emekçinin harcadığı emek miktarıyla emekçiye ücret olarak verilen paranın karşılığını üretmek için zorunlu olan emek miktarı arasındaki fark... *Artık-değer oranı* da denir.

DEĞERSİZ. 1. (Os. Kıymetsiz, *Fr.* Sans valeur, *Al.* Wertlos, *İng.* Valueless, *Worthless*; *İt.* Senza valore, *İsp.* Sin valor) Değeri olmayan ya da değeri pek az bulunan.

2. (Os. Iskarta, *Fr.* Rebut, *Al.* Karten, *İng.* Refuse, *İt.* Scarta, *İsp.* Derecho) Değerini yitirmiş mal.

DEĞERSİZ BELGE. (Os. Kıymetsiz vesika, *Fr.* Papier de nulle valeur, *Al.* Wertloses Papier, *İng.* Worthless paper, *İt.* Carta senza valore, *İsp.* El papel sin ningun valor) Değerini yitirmiş belge.

DEĞERSİZ BELGİT

DEĞERSİZ BELGİT. (Os. Kıymetsiz senet, *Fr. Non-valeur, Al. Schlechter Wechsel, İng. Bad paper, Worthless paper; İt. Carta senza valore, İsp. Papel sin ningun*) Değerini yitirmiş senet... Kimi yerde *değersiz belge* deyimıyla anlamdaştır.

DEĞERSİZ DIŞALIM. (Os. Bedelsiz ithalât, *Fr. Prestations gratuites, Importations non contingentées et sans transfert de paiement; Al. Kostenlose Lieferung, İng. Unpaid non-quota imports*) Döviz alınmaksızın dışardan getirilen mal.

DEĞERSİZE AYIRMAK. (Os. Irkartaya çıkarmak, *Fr. Mettre au rebut, Al. Ausschiessen, Zurücksetzen; İng. To discard, İt. Scattare, İsp. Desechar*) Değersiz sayarak bir yana atmak.

DEĞERSİZ MAL. (Os. Iskarta mal, *Fr. Marchandise de rebut, Al. Ramschware, İng. Wast-matter, İt. Merce di sacrto, İsp. Mercancia de desecho*) Değersiz sayılarak bir yana bırakılmış mal.

DEĞERSİZ PARA. (Os. Temsilî para, *Fr. Monnaie fiduciaire*) Madde olarak değer taşımayan para... Altın ve gümüşün para olarak kullanıldığı çağlara ve ülkelere özgü bir deyimdir. O çağ ve ülkelerde mâdenî para şehâdetnâmeleri, banknotlar, değersiz mâdenlerden yapılmış ufaklık paralar *temsilî para* sayılırdı, eşdeyişle altın ve gümüş karşılıkları vardı ama bizzat kendilerinin madde olarak bir değeri yoktu. Gerçekte bu anlamda bir değersiz para olan *kâğıt para*'dan da bu yüzden ayrılıyorlardı, çünkü kâğıt paranın karşılığı olmadığı halde temsilî paraların karşılıkları vardı ve istenildiğinde derhal altın ya da gümüşe çevrilmeleri zorunlu ydu.

DEĞER VERMEK. (Os. Kıymet vermek, *Fr. Attacher de la valeur, Al. Auf etwas Wert legen, İng. To attach value, İt. Dar valore, İsp. Dar valor*) Herhangi bir şeyi değerli saymak ve ona önem vermek.

DEĞER YİTİMİ. (Os. Kıymet kaybı, *Fr. Dépréciation, Al. Entwertung, İng. Depreciation, İt. Deprezzamento, İsp. Depreciacion*) Herhangi bir şeyin değerinin azalması ya da büsbütün yokolması.

DEĞER YÜKSELTİMİ. (Os. Tezyidi kıymet, Revalüasyon; *Fr. Réévaluation, Al. Auf-*

wertung, İng. Revaluation) Bir paranın değerini altına ve yabancı paralara göre yükseltme... *Yeniden değerlendirme* de denebilir, *değer düşürümü* (devalüasyon) deyiminin karşıtıdır. Bu işlem, dışarıya mal satmanın dışardan mal almayı aştığı (eşdeyişle, dış ödemeler dengesinde fazlalık olduğu) zaman ulusal paranın dış değerini arttırmak için yapılır. Bu arttırma, paranın değerinde kendiliğinden bir artmayı da gerçekleştirir. Çünkü değeri artan paraya karşı talep artar ve para bir de bu yolla değerlendirilmiş olur.

DEĞİŞİK BİLDİRMELİK. (Os. Mütéhavvil târife, *Fr. Tarif mobile, Al. Staffeltarif, İng. Sliding tariff, İt. Tariffa graduata, İsp. Tarifa en escalones*) Çeşitli açılardan değiştirilebilen nitelikteki târife.

DEĞİŞİK BİLDİRMELİKLER. (Os. Farklı târifeler, *Fr. Tarif différentiel, Al. Differentialtarif, İng. Preferential tariff*) Bir devletin ihraç mallarından genel gümrük târifesinden farklı gümrük resmi alan başka bir devlete karşı malları farklı târifeye bağlanan devlet tarafından uygulanan gümrük târifesi.

DEĞİŞİKLİĞE UĞRAMAK. (Os. Tahavvülâtâ mâruz kalmak, *Fr. Subir une modification, Al. Aenderungen erleiden, İng. To undergo a change, İt. Soffrire un cambiamento, İsp. Sufrir un cambio*) Yeni bir biçime dönüşmek... Örneğin bu anlamda "bu tasarı değişikliğe uğradı" denir.

DEĞİŞİKLİK. (Os. Tahavvül, Tebeddül; *Fr. Changement, Modification; Al. Verwandeln, Veraenderunglichkeit, Aenderung, Veraenderung; İng. Change, Alteration, Fluctuation; İt. Cambiamento, Variabilita, Mutazione; İsp. Variabilidad, Cambio, Modificacion, Mudanza*) Herhangi bir şeyin yeni bir biçime dönüşmesiyle meydana gelen durum.

DEĞİŞİKLİK YAPMAK. (Os. Tahavvülât, Tebeddülât; *Fr. Amener un changement, Al. Abwechselung herbeiführen, İng. To bring about a change, İt. Apportare un cambiamento, İsp. Acarrear un cambio*) Herhangi bir şeyin bir ya da birkaç bölümünü ya da tümünü değiştirmek... Örneğin bu anlamda "bu tasarıda değişiklik yaptım" denir.

DEĞİŞİR HARCAMALAR. (Os. Mütéhavvil masraflar, *Fr. Coûts variables, Al. Veraenderliche Kosten, İng. Variable costs*) Belli bir dönem içinde değişen mâliyetler... Ör-

neğin hammadde, işçilik, yakıt vb.'lerinin mâliyetleri değişir. Belli bir dönem içinde değişmeyen mâliyetler de vardır.

DEĞİŞMEZ HARCAMALAR. (Os. Sâbit masraflar, *Fr. Coûts fixes*, *Al. Fixe Kosten*, *İng. Fixed costs*) Belli bir dönem içinde değişmeyen mâliyetler... Binâ kiralari, fâizler, vergiler ve benzerleri gibi harcamalar belli bir dönem içinde değişmez.

DEĞİŞTİRİLEBİLİR. (Os. Kabili tahvil, *Fr. Convertible*, *Al. Konvertible*, *İng. Convertible*) Kendisiyle başka değerler alınabilir... Örneğin karşılığında altın ya da gümüş alınabilen banknot *konvertibl*'dir. Yabancı paralara (döviz) çevrilebileni de dilegetirir.

DEĞİŞTİRİLEBİLİR PARA. (Os. Kabili tahvil nakid, *Fr. Monnaie convertible*) Karşılığında her istenildiği zaman altın alınabilen para... Altın karşılığı temeline dayanan kâğıt paralar bu niteliktedir, her istenildiğinde altınla değiştirilebilirler. Bu değiştirmenin yasaklandığı evreler ve ülkeler de vardır.

DEĞİŞTİRİLEBİLİR YARGILAR. (Os. Ahkâmı tefsiriye, *Fr. Droit dispositif*, *Al. Dispositives Recht*, *İng. Variable rules*, *Lâ. Ius dispositivum*) Tarafların irâdeleriyle değiştirilebilen yasa hükümleri... Tarafların irâdeleriyle değiştirilemeyen yasa hükümlerine de hukuk dilinde *yasal yargılar* (Âmir hükümler) denir.

DEĞİŞTİRİLEMEZ PARA. (Os. Gayrı kabili tahvil nakid, *Fr. Monnaie inconvertible*) Altınla değiştirilmesi yasaklanmış olan kâğıt para... Olağanüstü durumlarda hükümetler, altını, zorunlu harcamaları için kendi ellerinde tutmak isterler ve paranın *değiştirilebilir* olma niteliğinin kaldırıldığını ilân ederler. Örneğin 1914 savaşı başlayınca Fransa hükümeti kâğıt paranın altınla değiştirilmesini yasaklamıştı.

DEĞİŞTİRME. 1. (Os. Tebdil, *Fr. Transformation*, *Al. Umgestaltung*, *İng. Transformation*, *İt. Trasformazione*, *İsp. Transformacion*) Bir şeyi bırakıp onun yerine başkasını edinmek ya da kullanmak... Bu anlamda örneğin "bu malı beğenmedim, değiştiriniz" denir.

2. (Os. Tâdil, *Fr. Modification*, *Amendement*; *Al. Aenderung*, *Zusatz*, *Revidierung*;

İng. Modification, *Amendement*) Bir durumdan başka bir duruma sokmak... Özellikle yasa hükümlerinin değiştirilmesinde kullanılır, örneğin bu anlamda "bu yasanın falanca maddesi değiştirildi" denir.

3. (Os. Tağyir, *Fr. Spécification*, *Al. Verarbeitung*, *İng. Specification*, *Lâ. Specificatio*) Bir kimsenin sahibi olmadığı bir şeyi işlemek yoluyla başka bir biçime sokması... Hukuksal anlamdadır, örneğin başkasının malı olan tahtadan kayık yapmak bu anlamda bir değiştirmedir. Medenî Kanunun 699. maddesine göre işin değeri işlenen şeyin değerinden çoksa değiştirilen şey işleyenin, değilse malsahibinin (örneğimizde tahta sahibinin) olur.

4. (Os. Mübâdele, *Fr. Échange*, *Al. Tausch*, *Austausch*, *Umtausch*; *İng. Exchange*, *Interchange*; *İt. Scambio*, *İsp. Cambio*) Bir ürün vererek başka bir ürün alma... Eşdeğerli iki malın sahipleri arasında ekonomik ilişki kuran davranışı dilegetirir. Temel anlamında tecimsel bir işlemdir. İlkel toplumlar da insanlar kendi ürünlerini kendileri tüketirlerdi, değiştirmezlerdi. Topluluk üyeleri topluca üretirler ve topluca tüketirlerdi. İnsanlar ilk işbölümü olarak geziciliği gerektiren çoban ve yerleşmeyi gerektiren çiftçi topluluklarına ayrılınca, et, süt, deri, yün vb. gibi hayvancılık ürünleriyle tahıl, sebze, pamuk vb. gibi tarım ürünlerinin değiştirilmesi bir zorunluk oldu. Bu değiştirme olayı, çok daha sonra gerçekleşecek olan pazar ekonomisinin ilk adımıdır. İlk değiştirmeler, ürüne karşı ürün olarak, eşdeyişle değiş-tokuş (trampa) biçiminde yapıldı. Örneğin eti veren karşılığında tahıl alıyordu. Daha sonra bu değiştirme, bir genel eşdeğerle yapılmaya başladı. Çünkü tuz verenin almak istediği deri, tuz almak isteyen vermek istediği tahılla uyumuyordu, değiştirme güçlükleri ortaya çıkmaya başlamıştı. Sonunda para biçimine dönüşen bu genel eşdeğer, ortaya çıkan güçlükleri çözmüştür. Değiştirme olayı, insanlık tarihinde çok önemli bir aşamadır. *Ekonomik değer* kavramı, bu değiştirme olayıyla oluşmuştur.

DEĞİŞTİRME ARACI. (Os. Mübâdele vâsıtası, *Fr. Moyen d'échange*, *Al. Tauschmittel*, *İng. Means of exchange*, *İt. Strumento del cambio*, *İsp. Medio de cambio*) Değiştirme işleminde araç olarak kullanılan... Genel eşdeğer ve para birer değiştirme aracıdır.

DEĞİŞTİRME DEĞERİ. (Os. Mübâdele kıymeti, *Fr. Valeur d'échange*, *Al. Tauschwert*,

DEĞİŞTİRMEK

İng. Exchange-value) Bir malın ekonomik değeri.

DEĞİŞTİRMEK. 1. (Os. Mübâdele etmek, *Fr.* Échanger, *Al.* Tauschen, *İng.* To exchange, *İt.* Cambiare, *İsp.* Canjear) Bir ürün vererek yerine başka bir ürün almak.

2. (Os. Tâdil etmek, *Fr.* Changer, *Trans-*former; *Al.* Umgestalten, *İng.* To transform, *İt.* Transformare, *İsp.* Transformar) Bir durumdan başka bir duruma sokmak.

DEĞİŞTİRMENİN ERKİNLEŞTİRİLMESİ. (Os. Serbestii mübâdele, *Fr.* Libération des échanges) Anamalcı dış alımsatımlarda kısıtlamaların kaldırılması.

DEĞİŞTİRME ÖZDEĞİ. (Os. Mübâdele maddesi, *Fr.* Article d'échange, *Al.* Tauschartikel, *İng.* Article of exchange, *İt.* Articolo di cambio, *İsp.* Artículo de cambio) Değiştirilen nesne.

DEĞİŞTİRME TECİMİ. (Os. Mübâdele ticâreti, *Fr.* Commerce d'échange, *Al.* Tauschhandel, *İng.* Truckage, *İt.* Commercio di cambio, *İsp.* Comercio de cambio) Değiştirme yoluyla yapılan tecim.

DEĞİŞTOKUŞ. 1. (Os. Trampa, *Fr.* Troc, *Al.* Tausch, *İng.* Barter, *Lâ.* Permutatio) Para kullanılmadan değiştirme... Malın malla değiştirilmesini dilegetirir. Dolaysız değiştirme biçimidir. Hukuksal açıdan bir hak da başka bir hakla para kullanılmadan değiştirilebilir, Borçlar Kanununun 232. maddesine göre satış hakkındaki hükümler trapada da geçerlidir. Değiştirme olayının ilk ve en yalın biçimi budur. Değiştokuşta değer ölçüsü nesnel değil, öznel; fiyat ya hiç yoktur ya da bu işlemde rol oynamaz. Eski çağlarda Fenikeliler, İspanya yerlilerine zeytinyağı verip yerine gümüş alırlardı, günümüzde de ev kadınları örneğin eski kurdularını verip yerine plâstik leğen alırlar. Farklı kullanma değerleri olan mallar değıştokuş edilir.

2. (Os. Takas, *Fr.* Compensation, *Al.* Aufrechnung, *Verrechnung*; *İng.* Clearing, *Lâ.* Compensatio) Vereceğini alacağına tutmak yoluyla ödeşme... Dış ticarete malın malla ödenmesini dilegetirir. Hukuk açısından muaccel alacakların birbirini yoketmesi durumudur, Borçlar Kanununa göre ancak borçlunun takas yapma isteğini alacaklıya bildirmesiyle olanaklıdır.

DEĞİŞTOKUŞ BELGİTİ. (Os. Takas senedi, *Fr.* Traite par appoint, *Al.* Ausgleichwechsel, *İng.* Remittance per appoint, *İt.* Appunto a saldo, *İsp.* Letra por apunto) Takas yapma bildirimini içeren senet.

DEĞİŞTOKUŞ ETMEK. (Os. Takas etmek, *Fr.* Compenser, *Al.* Sich ausgleichen, *İng.* To settle, *İt.* Compensare, *İsp.* Compensar) Vereceğini alacağına tutmak yoluyla ödeşmek.

DEĞİŞTOKUŞ ODASI. (Os. Takas odası, *Fr.* Chambre de compensation, *Al.* Verrechnungsstelle, *İng.* Clearing house, *İt.* Stanza di compensazione, *İsp.* Oficina de liquidaciones) Bankalar ve borsalar arasındaki takas işlemlerinin yapıldığı yer... Bankaların birbirlerine ödeyecekleri çek ya da benzeri belgileri takas etmek için bankalar temsilcilerinin toplanmalarını dilegetirir.

DELEGE. (Os. Murahhas, *Fr.* Délégué, *Né-*gociateur; *Al.* Delegierter, *Unterhaendler*; *İng.* Delegate, *Negociator*, *Envoy*; *İt.* Negoziatore, *İsp.* Negociador) Yetki verilerek bir yere gönderilen kişi... Siyasa dilinde bir devleti öteki devletler katında ya da bir toplanmada temsil eden kişiyi dilegetirir.

DELEGE ÜYE. (Os. Murahhas âzâ, *Fr.* Administrateur délégué, *Al.* Delegiertes Mitglied, *İng.* Managing director) Anonim şirketlerde yönetim kurulunun yetkisinin bir bölümünü ya da tümünü bu kurul kararıyla üstüne alan kişi.

DEMİR ALMAK. (Os. Demir almak, *Fr.* Lever l'ancre, *Al.* Den Anker lichten, *İng.* To raise anchor, *İt.* Levare l'ancora, *İsp.* Levantar el ancla) Geminin yola çıkması için çapasını denizden almak.

DEMİRBAŞ. (Os. Eşyayı menkule, *Fr.* Mobilier, *Biens meubles*; *Al.* Mobiliar, *İng.* Movable, *İt.* Mobili, *İsp.* Mobiliario) Bir yerde kullanılan ve olduğu gibi elden ele teslim edilmesi gereken şey.

DEMİRBAŞ NESNELER. (Os. Demirbaş eşyâ, *Fr.* Objets inventoriés, *Al.* Inventarstücke, *İng.* Inventory stock, *Lâ.* Inventarium) Kira konusuna giren ve kira sonunda olduğu gibi geri verilmesi gereken eşyâ... Borçlar Kanununun 271. ve 293. maddelerinde hüküm altına alınmıştır. Borçlar Kanunu bu deyimle, gayrimenkul kiralalarında gayrimenkulle birlikte verilen âletler, hayvanlar, ta-

hıllar ve benzerlerini dilegetirir. Geri verilme zamanında değer noksanlarını kiracı ödemekle yükümlüdür. Kamu hukukunda da sürekli olarak kullanılması gereken devlet mallarını dilegetirir.

DEMİR KASA. (Os. Demir kasa, *Fr.* Coffre-fort, *Al.* Geldschrank, *İng.* Safe, *İt.* Cassa forte, *İsp.* Caja de hierro) Demirden yapılmış kasa.

DEMİRLEMEK. (Os. Demir atmak, *Fr.* Mouiller, *Al.* Ankern, *İng.* To anchor, *İt.* Ancorare, *İsp.* Anclar) Gemiye belli bir süre belli bir yerde tutmak için denize çapa atmak.

DEMİRLEME YERİ. (Os. Demir atma mahalli, *Fr.* Mouillage, Ancre; *Al.* Ankerplatz, *İng.* Anchoring place, *İt.* Ancoraggio, *İsp.* Anclaje) Gemiye bir yerde tutmak için çapanın atıldığı yer.

DEMİRYOLU. (Os. Tarîki hadîd, *Fr.* Voie ferrée, *Al.* Schienenweg, *İng.* Railway, *İt.* Via ferrata, *İsp.* Via ferrea) Bir lokomotifin çektiği vagonlarla yapılan taşımacılık işletmesi... Bu taşımının yapılması için koşut iki ray döşenerek yapılan özel yola da *demiryolu hattı* (*Fr.* Ligne de chemin de fer, *Al.* Eisenbahnlinie, *İng.* Railway line, *İt.* Linea ferroviaria, *İsp.* Linea ferrocarrileria) denir.

DEMİRYOLU AĞI. (Os. Demiryolu şebekesi, *Fr.* Réseau de chemins de fer, *Al.* Eisenbahnnetz, *İng.* Railway net, *İt.* Rete ferroviaria, *İsp.* Red ferrocarrilera) Bir işletmenin yönetiminde bulunan demiryollarının tümü.

DEMİRYOLU DURAĞI. (Os. Tren istasyonu, *Fr.* Station de chemin de fer, *Al.* Eisenbahnstation, *İng.* Railway station, *İt.* Stazione ferroviaria, *İsp.* Estacion del ferrocarril) Trenlerin yolcu ve yük alıp boşaltmak için durdukları yerler.

DEMİRYOLU GÖREVLİSİ. (Os. Tren memuru, *Fr.* Employé du chemin de fer, *Al.* Eisenbahnbeamte, *İng.* Railway official, *İt.* Impiegato ferroviario, *İsp.* Empleado ferrocarrilero) Demiryolu işletmelerinde hizmet gören görevli.

DEMİRYOLU ORTAKLIĞI. (Os. Tren şirketi, *Fr.* Compagnie de chemin de fer, *Al.*

Eisenbahngesellschaft, *İng.* Railway company, *İt.* Compagnia ferroviaria, *İsp.* Compania ferrocarrilera) Demiryolu işletmeciliği yapmak için kurulan şirket.

DEMİRYOLU TAŞIMACILIĞI. (Os. Tren nakliyatı, *Fr.* Transport par chemin de fer, *Al.* Eisenbahntransport, *İng.* Conveyance by railway, *İt.* Transporto ferroviario, *İsp.* Transporto ferrocarrilero) Demiryoluyla yapılan taşımacılık.

DEMİRYOLU ULAŞTIRMASI. (Os. Tren münâkalâtı, *Fr.* Trafic ferroviaire, *Al.* Eisenbahnverkehr, *İng.* Railway traffic, *İt.* Traffico ferroviario, *İsp.* Trafico ferrocarrilero) Demiryoluyla yapılan ulaştırma.

DEMİRYOLU YÖNETİMİ. (Os. Tren idâresi, *Fr.* Administration des chemins de fer, *Al.* Eisenbahnverwaltung, *İng.* Railway board, *İt.* Amministrazione ferroviaria, *İsp.* Administración ferrocarrilero) Bir demiryolu işletmesini yönetenler.

DENEME. (Os. Tecrübe, *Fr.* Essai, Épreuve; *Al.* Probe, Versuch; *İng.* Trial, *İt.* Prova, *İsp.* Ensayo) Gereken niteliği taşıyıp taşımadığını anlamak için bir şeyi ya da bir kişiyi kullanma.

DENEMEK. (Os. Tecrübe etmek, *Fr.* Faire un essai, *Al.* Probieren, Versuch machen; *İng.* To make a trial, *İt.* Provare, *İsp.* Probar) Gereken niteliği taşıyıp taşımadığını ölçmek.

DENEMEK İÇİN ISMARLAMA. (Os. Tecrübe sipârişi, *Fr.* Commander a titre d'essai, *Al.* Zur Probe bestellen, *İng.* To order on trial, *İt.* Commetter per prova, *İsp.* Pedir a titulo de ensayo) Gereken niteliği taşıyıp taşımadığını anlamak için herhangi bir şeyden küçük bir parça ya da bir tane istemek.

DENEME OLARAK. (Os. Tecrübe olarak, *Fr.* Titre d'essai, *Al.* Probenweise, *İng.* On trial, *İt.* Par prova, *İsp.* Para prueba) Gereken niteliği taşıyıp taşımadığını anlamak için... Örneğin bu anlamda "bunu denemek için alıyorum" denir.

DENEME YAPMAK. (Os. Tecrübe yapmak, *Fr.* Essayer, *Al.* Erproben, *İng.* To try, *İt.* Tentare, *İsp.* Ensayar) Gereken niteliği taşıyıp taşımadığını anlamak için kullanmak ya da ölçmek.

DENEME YA DA YOKLAMAYLA SATIŞ

DENEME YA DA YOKLAMAYLA SATIŞ. (Os. Tecrübe veyâ muâyeneyle fûruht, *Fr.* Vente a l'essai ou a l'examen, *Al.* Kauf auf Probe oder auf Besicht, *İng.* Sale on approval or inspection) Deneme ya da yoklamadan sonra alıcıyı alıp almamakta serbest bırakan satış... Borçlar Kanununun 219. maddesine göre satan müşteriye bağlandığı halde müşteri serbest kahr.

DENETÇİ. (Os. Murâkıp, *Fr.* Contrôleur, *Al.* Kontrolleur, *İng.* Auditor, Supervisor) Herhangi bir işi denetlemek için görevlendirilen kişi.

DENETİM. 1. (Os. Murâkabe, *Fr.* Contrôle, *Al.* Kontrolle, *İng.* Control, Supervision; *İt.* Controllo, *İsp.* Registro) Olanları ve olacakları anlamak için gözden geçirme ve gözaltında tutma... Devletsel işlerde devletin kamu işleri üstündeki gözetim hakkını dile getirir. Siyasal ya da yönetsel (idâri) olabilir, kimi ülkelerde yargısal (kazâî) denetim örgenleri de vardır.

2. (Os. Teftiş, *Fr.* Inspection, *Al.* Einlichtnahme, *İng.* Inspection, *İt.* Ispezione, *İsp.* Inspeccion) Bir görevin gereği gibi yürütülüp yürütülmediğini anlamak için yapılan kontrol... Buna *denet* de denir. Devletsel işlerde olduğu gibi şirketler, bankalar, kooperatifler ve benzerleri de yasaların gösterdiği örgenler tarafından denetim altında tutulurlar.

DENETİM KURULLARI. (Os. Teftiş hey'etleri, *Fr.* Comité électoral, *Al.* Wahlvorstand, *İng.* Inspectorship) Denetçilerden meydana gelen kurul.

DENEYİMLİ. (Os. Tecrübeli, *Fr.* Expérimenté, *Al.* Erfahren, *İng.* Experienced, *İt.* Sperimentato, *İsp.* Experimentado) Denemeden geçmiş olan... Başından geçmiş deneylerden ötürü görgüsü ve becerisi artmış olanı da dile getirir.

DENEYİMSİZ. (Os. Tecrübesiz, *Fr.* Inexpérimenté, *Al.* Unerfahren, *İng.* Inexperienced, *İt.* Inesperto, *İsp.* Inexperto) Denemeden geçmemiş... Başından deneyler geçmemiş olduğundan ötürü yargı ve davranışlarında yanlışlıklar olanı da dile getirir.

DENEYİMSİZ OLMA. (Os. Tecrübesiz olma, *Fr.* Inexpérience, *Al.* Unerfahrenheit, *İng.* Inexperience, *İt.* Inesperienza, *İsp.* Inex-

periencia) Denemeden geçmemiş olanın niteliği.

DENGE. (Os. Muvâzene, *Fr.* Équilibre, *Al.* Gleichgewicht, *İng.* Equilibrium) Etkileyici güçlerin toplamının sıfıra eşit olduğu durum... Örneğin dengeli bir bütçe, geliriyle giderinin denk olduğu bir bütçedir. Bir malın sunusuyla (arzıyla) istemi (talebi) birbirine eşitse o mal piyasada denge durumundadır. Fiyatların dengeli oluşu, o fiyatları etkileyen etmenlerin birbirlerini sıfıra indirmelerinden ilerigilir. Tasarrufla yatırım birbirine eşitse anamal piyasası dengede demektir. Piyasada denge, genel ya da bölgesel, statik ya da dinamik, istikrarlı ya da istikrârsız olabilir.

DENGELEM. (Os. Muvâzene defteri, *Al.* Bilanço; *Fr.* Bilan, *Al.* Bilanz, *İng.* Balance, *İt.* Bilancio, *İsp.* Balance) Alacak ve borçları saptayan çizelge.

DENGELEM DEFTERİ. (Os. Bilanço defteri, *Fr.* Livre de bilan, *Al.* Bilanzbuch, *İng.* Balance book, *İt.* Libro di bilancio, *İsp.* Libro de balance) Bilançonun yazıldığı defter.

DENGELEM DÜZENLEME. (Os. Bilanço tanzimi, *Fr.* Dressement du bilan, *Al.* Bilanzaufstellung, *İng.* Striking of the balance, *İt.* Formazione del bilancio, *İsp.* Formacion del balance) Bilanço yapma.

DENGELEME. (Os. İstikrâr, *Fr.* Stabilisation, *Al.* Stabilisation, *İng.* Stabilisation) Kararlılık... Örneğin fiyatların ya da paranın değerinin değişmemesini sağlamaya *stabilize etmek* denir. Bir piyasanın denge durumunda olması onun *stabilite'sini* dile getirir.

DENGELEM KAZANCI. (Os. Bilanço kârı, *Fr.* Bénéfice d'exploitation, *Al.* Geschäftsgeinn, *İng.* Business-profit) Vergileri verilmemiş kâr... Bilançolar belli bir dönemdeki kazancı gösterirler. Ne var ki o dönemden sonra tahakkuk edecek vergileri, ortaklara dağıtılacak kâr paylarını, anamal hesaplarına eklenecek yedekleri vb. göstermezler. Çünkü bütün bunlar o yıl kapandıktan sonra gerçekleşecektir. Bundan ötürüdür ki belli bir dönemdeki kâra *bilanço kârı* denir.

DENGELEYİCİ. (Os. Safra, *Fr.* Lest, *Al.* Ballast, *İng.* Ballast, *İt.* Zavorra, *İsp.* Lastre) Gemilerin dibine ve balon sepetlerine konan ağırlık.

DENGELEYİCİ YÜK. (Os. Safra yükü, *Fr.* Chargement de lest, *Al.* Ballastladung, *İng.* Dead freight, *İt.* Carico morto, *İsp.* Mercaderias de lastre) Gemiye dengede tutmak için konan yük.

DENGESİZLİK. (Os. Muvâzenesizlik, *Fr.* Déséquilibre) Anamalcı düzenin eşitsiz gelişmesinden doğan oransızlıklar... Özellikle bunalmaları meydana getiren üretimle tüketim arasındaki dengesizlikler, anamalcı üretimin zorunlu ve kaçınılmaz hastalığıdır. Satılma gücüyle fiyatlar arasındaki oransızlıklar da böylesine dengesizliklerdir.

DENGE VERGİSİ. (Os. Muvâzene vergisi, *Fr.* Impôt d'équilibre, *Al.* Ausgleichsteuer) Bedensel ve düşünsel hizmetlere karşı ödenen ücret, gündelik vb.'dan alınan dolaysız vergi.

DENİZ. (Os. Deryâ, *Fr.* Mer, *Al.* Meer, *İng.* Sea, *Lâ.* Mare) Yeryüzünün suyla kaplı bölümü... Özellikle ticaret alanında önemli bir yeri vardır.

DENİZ ALTI TELGRAFI. (Os. Tahtelbahir telgraf, *Fr.* Cablogramme, *Al.* Kabeltelegramm, *İng.* Cablegram, *İt.* Cablegramma, *İsp.* Cablegrama) Deniz altı kablolarıyla iletilen telgraf.

DENİZAŞIRI. (Os. Mâverâyı bahir, *Fr.* D'outre mer, *Al.* Überseeisch, *İng.* Oversea, *İt.* D'oltre mare, *İsp.* Ultramar) Denizlerin ötesinde bulunan... Örneğin bu anlamda denizaşırı ülkelerden sözedilir.

DENİZAŞIRI ALIMSATIM. (Os. Denizaşırı ticaret, *Fr.* Commerce d'outre mer, *Al.* Überseehandel, *İng.* Oversea trade, *İt.* Commercio d'oltre mare, *İsp.* Comercio de ultramar) Denizaşırı ülkelerle yapılan ticaret.

DENİZCİ. (Os. Bahriyeli, *Fr.* Marin, *Matelot*; *Al.* Schiffer, *Seemann*; *İng.* Seaman, *İt.* Marinario, *İsp.* Marinero) Gemilerde çalışan görevli.

DENİZ ÇEKİNCESİ. (Os. Deniz tehlikesi, *Fr.* Risques de mer, *Al.* Seegefahr, *İng.* Sea risks, *İt.* Rischio di mare, *İsp.* Riesgos de mar) Geminin batması, fırtına yüzünden malların denize dökülmesi ya da atılması vb. gibi deniz yolculuğuna ve taşımacılığına özgü tehlikeler.

DENİZDE GÜCEMSEL ALIM. (Os. Müsâderei bahriye, *Fr.* Prise maritime, *Al.* Pri-

senrecht, *İng.* Right of prize) Deniz taşıtlarında bulunan mallara elkoyma... Devletler arası hukukunda belli koşulların oluşması durumunda ülkeler için bir haktır. Bu hak, tarafsız denizlerde kullanılamaz. Bu hak, aynı zamanda, deniz taşıtlarını durdurma ve aramayı da içerir.

DENİZDE ZORALIM. (Os. Denizde zapt, *Fr.* Saisie maritime, *Al.* Aufbringung, *Kon-* demnierung; *İng.* Capture) Savaş sırasında deniz taşıtlarındaki düşman mallarına elkoyma.

DENİZDE ZORALIM MAHKEMELERİ. (Os. Denizde zapt ve müsâdere mahkemeleri, *Fr.* Tribunal des prises maritimes, *Al.* Pri-sengerichte, *İng.* Prize Courts) Denizde gücemsal alım ve zorlım işlemlerini denetlemek için kurulan özel mahkemeler... Belli durumlarda Denizde Zabıt ve Müsâdere Kanunu gereğince kurulur.

DENİZ DOKUNCASI. (Os. Avarya, *Fr.* Avarie, *Al.* Havarei, *İng.* Average, *İt.* Avaria, *İsp.* Averia) Gemide ve taşıdığı yükte meydana gelen zarar ve bu zarardan doğan olağanüstü harcamalar... Bu zarar ya da hasâr geminin ve yükün yıpranmasından ya da fırtına, buz, sis vb. gibi doğal güçlerden ya da kaptan, tayfa, yükle ilgililer gibi insanların eylemlerinden ya da savaş sırasında uluslararası deniz ticaret hukukunun mülkiyeti korumamasından ileri gelebilir. Büyük (genel) avaryadan doğan zararlar Ticaret Kanununa göre gemi, yük ve navlun arasında paylaşılır. Küçük (özel) avaryadan doğan zararlar ise aynı yasaya göre gemiye ait olanı gemi sahibine, yüke ait olanı yük sahibine düşer.

DENİZ DOKUNCASI HESABI. (Os. Avarya hesabı, *Fr.* Compte d'avaries, *Al.* Havarierechnung, *İng.* Average account, *İt.* Conto do avaria, *İsp.* Cuenta de averias) Sigortayla sigortacı arasında yasa ve sözleşmeye göre yapılan avarya tazmini işlemi

DENİZ DOKUNCASINA UĞRAMAK. (Os. Avaryaya mâruz kalmak, *Fr.* Subir une avarie, *Al.* Havarieerleiden, *İng.* To suffer average, *İt.* Soffrire avaria, *İsp.* Sufrir averia) Deniz taşımacılığında zararlarla karşılaşmak.

DENİZ DOKUNCASIZ. (Os. Avaryasız, *Fr.* Franc d'avarie, *Al.* Frei von Havarie, *İng.* Free of average, *İt.* Franco di avaria, *İsp.*

DENİZE AÇILMAK

Libre de averia) Avaryayla karşılaşmamış mal

DENİZE AÇILMAK. (Os. Denize açılmak, *Fr.* Prendre la mer, *Al.* In see gehen, *İng.* To put to sea, *İt.* Prender il mare, *İsp.* Salir a la mar) Gemiyle yola çıkmak... Örneğin bu anlamda "gemi denize açıldı" denir.

DENİZE ELVERİŞLİLİK. (Os. Mâiyyet, *Fr.* Navigabilité, *Al.* Seetüchtigkeit, *İng.* Seaworthiness) Geminin en kötü hava koşullarında bile deniz yolculuğu tehlikelerine dayanabilme gücü... Yasaya göre gemi yola çıkmadan önce gemi sahibi ve kaptan, gemiyi denize elverişli bir duruma getirmek zorundadırlar.

DENİZ GEZGİNİ. (Os. Deniz seyyâhı, *Fr.* Navigateur, *Al.* Seefahrer, *İng.* Navigator, *İt.* Navigatore, *İsp.* Navegador) Deniz yoluyla gezen.

DENİZ GEZİSİ. (Os. Deniz seyhâti, *Fr.* Voyage par mer, Navigation; *Al.* Seereise, *İng.* Navigation, *İt.* Viaggio di mare, *İsp.* Viage por mar) Denizyoluyla yapılan gezi.

DENİZ GİDERLERİ. (Os. Deniz masârifâtı, *Fr.* Disbarco, Dépenses de débarquement; *Al.* Disbaergo, *İng.* Expenditures of unshipment) Yükün gemiden boşaltılıp karaya getirilinceye kadar yapılan harcamalar... Geminin limandan yararlanmak için ödediği paraları da dilegetirir. Deniz taşımacılığında Türkçe yazımıyla *dizbarko* deyimi kullanılmaktadır.

DENİZ GİDİŞGELİŞİ. (Os. Deniz seyrüseferi, *Fr.* Trafic maritime, *Al.* Seeverkehr, *İng.* Sea traffic, *İt.* Traffico marittimo, *İsp.* Trafico marítimo) Deniz trafiği... Denizyoluyla yapılan gidip gelmeleri dilegetirir.

DENİZ HUKUKU. (Os. Hukuku bahrî, *Fr.* Droit maritime, *Al.* Seerecht, *İng.* Maritime law, *Lâ.* Maritimum) Denizyoluyla yapılan ticaretin doğurduğu tüm ilişkileri düzenleyen hukuk kuralları.

DENİZİN ATTIĞI NESNELER. (Os. Enkazı bahrî, *Fr.* Épaves maritimes, *Al.* Seewurf, *İng.* Jettison, Jetson; *Lâ.* Jactura mercium) Denizde bulunan ya da deniz tarafından karaya atılan taşınır şeyler... Denizin attığı nesneler taşınır (menkul) hükümlerine bağlıdır.

DENİZ KAZÂSİ. (Os. Kazâi bahrî, *Fr.* Sinistre maritime, *Al.* Seeunglück, *İng.* Sea accident, *İt.* Sinistro di mare, *İsp.* Sinistro de mar) Denizde meydana gelen kazâ.

DENİZ KENTİ. (Os. Deniz şehri, *Fr.* Ville maritime, *Al.* Seestadt, *İng.* Sea town, *İt.* Città marittima, *İsp.* Ciudad marítima) Deniz kıyısında bulunan kent... *Kıyı kenti* (Os. Sâhil şehri) de denir.

DENİZ KOLLUĞU. (Os. Zâbitai bahriye, *Fr.* Police des mers, *Al.* Seepolizei, *İng.* Maritime police) Denizde işlenen suçları saptayan ve suçluları yakalayan polis örgütü... Denizde yapılan hırsızlıklar, kaçakçılık, korsanlık vb. deniz kolu görevlerinden olan suçlardır. *Ortak kullanma konusu* (*Lâ.* Res communis usus) olan açık denizlerde bu görevi savaş gemileri yapar.

DENİZ KORUNÇCUSU. (Os. Deniz sigortacısı, *Fr.* Assureur maritime, *Al.* Seeversicherer, *İng.* Maritime insurer, Underwriter; *İt.* Assicuratore marittimo, *İsp.* Asegurador marítimo) Deniz sigortası yapan sigortacı.

DENİZ KORUNCU. (Os. Deniz sigortası, *Fr.* Assurance maritime, *Al.* Seeversicherung, Seetransportversicherung; *İng.* Marine insurance, *İt.* Assicurazione marittima, *İsp.* Seguro marítimo) Deniz tehlikelerine ve zararlarına karşı yapılan sigorta.

DENİZLERİN ÖZGÜRLÜĞÜ. (Os. Denizlerin serbestisi, *Fr.* Liberté des mers, *Al.* Freiheit der Meere, *İng.* Freedom of the seas, *Lâ.* Mare liberum) Açık denizlerde her ülke gemisinin dolaşabilme hakkı... Savaş sırasında bu hak sınırlanabilir.

DENİZ LİMANI. (Os. Deniz limanı, *Fr.* Port de mer, *Al.* Seehafen, *İng.* Seaport, *İt.* Porto di mare, *İsp.* Puerto de mar) Liman.

DENİZ MAHKEMESİ. (Os. Deniz mahkemesi, *Fr.* Tribunal maritime, *Al.* Seegericht, *İng.* Court of admiralty, *İt.* Tribunale marittimo, *İsp.* Tribunal marítimo) Deniz dâvâlarına bakmakla görevli mahkeme.

DENİZ MİLİ. (Os. Deniz mili, *Fr.* Mill marin, *Al.* Seemeile, *İng.* Sea mile, *İt.* Niglio marittimo, *İsp.* Milla marítimo) Deniz uzaklığı ölçü birimi.

DENİZ ÖDÜNCÜ. (Os. Karzı bahrî, *Fr.* Prêt a la grosse, *Al.* Bodmerei, *İng.* Loan

on bottomry, *Lâ.* Bodmeria, Pecunia trajecticia) Gemi, navlunu, yükü rehin etmek yoluyla kaptan tarafından yapılan borç alma sözleşmesi... Türk ve Alman hukuku bunu sadece olağanüstü zorunluk durumlarında kabul etmişlerdir.

DENİZ SAVAŞI KAZANCI. (Os. Ganîmeti bahri, *Fr.* Prise, *Al.* Seebeute, *İng.* Prize, *İt.* Preda, *İsp.* Presa) Deniz savaşlarında düşmandan ele geçirilen mal... Bu mal, elegeçiren savaşçılar arasında paylaşılr.

DENİZ SAVAŞI KAZANCI PAYI. (Os. Ganîmeti bahri hissesi, *Fr.* Part de prise, *Al.* Prisengeld, *İng.* Prize money, *İt.* Parte di preda, *İsp.* Parte de presa) Deniz savaşı kazancında onu elegeçiren savaşçılardan her birine düşen pay.

DENİZ SAVAŞLARI HUKUKU. (Os. Muhârebei bahriye hukuku, *Fr.* Droit de la guerre maritime, *Al.* Seekriegsrecht, *İng.* Law of naval warfare, Law of sea warfare) Deniz savaşlarında devletlerin aralarında yaptıkları genel ve özel sözleşmelere dayanan hukuk.

DENİZ SOYGUNCULUĞU. (Os. Deniz haydutluğu, *Fr.* Piraterie, *Al.* Seerauberei, *İng.* Piracy, *Lâ.* Piratica) Bir geminin tayfa ve yolcuları tarafından açık denizlerde yapılan ve uluslararası ticareti tehlikeye sokan hırsızlık... Tarihîsel süreçte mal ticareti bir anlamda kutsal sayılmış ve deniz soyguncuları tüm insanlığın düşmanı (*Lâ.* Hostis humani generis) olarak nitelendirilmiştir. Mala ve ticarete kanat geren hukuk kurumu, deniz soyguncusunu tüm ülkelerin savaş gemilerinin yakalayabileceklerini ve cezalandırabileceklerini kabul etmektedir. Yakın zamanlara kadar bu suçun cezası ölümdü.

DENİZ TAŞITLARI. (Os. Deniz nakil vâsıtaları, *Fr.* Moyens de transport maritime, *Al.* Seefahrzeuge, *İng.* Means of transportation on sea, *Lâ.* Naves maritimae) Tüm gemilerle deniz taşımacılığına hizmet eden her çeşit taşıma, çekme, kurtarma, yardım, yükletme ve boşaltma araçları.

DENİZ TAŞIMACILIĞI. (Os. Deniz nakliyatı, *Fr.* Transport maritime, *Al.* Seetransport, *İng.* Sea transport, *İt.* Transporto marittimo, *İsp.* Transporte marítimo) Denizyoluyla yapılan taşıma işleri.

DENİZ TAŞIMACILIĞI ARACISI. (Os. Deniz nakliyatı simsarı, *Fr.* Courrier maritime, *Al.* Schiffsmakler, *İng.* Ship broker, *İt.* Sensale marittimo, *İsp.* Corredor marítimo) Deniz taşımacılığı işlerinde aracılık eden kişi.

DENİZ TAŞIMACILIĞI ORTAKLIĞI. (Os. Deniz nakliyatı şirketi, *Fr.* Société de navigation, Compagnie maritime; *Al.* Schifffahrtsgesellschaft, *İng.* Navigation company; *İt.* Società di navigazione, *İsp.* Compania de navigacion) Deniz taşımacılığı yapmak için kurulmuş şirket.

DENİZ TECİMİ. (Os. Deniz ticareti, *Fr.* Commerce maritime, *Al.* Seehandel, *İng.* Maritime trade, *İt.* Commercio marittimo, *İsp.* Comercio marítimo) Deniz yoluyla yapılan ticaret.

DENİZ VARLIĞI. (Os. Deniz serveti, *Fr.* Fortune de mer, *Al.* Schiffsvermögen, *İng.* Property on sea) Kendisiyle hak kazanılan navlunla birlikte gemi... Hukuk açısından bir gemi sahibinin kaç gemisi varsa o kadar da deniz serveti var demektir. Bu servetler birbirinden bağımsızdır, her biri ayrı ayrı olarak yasalarla belirli durumlarda gemi sahibinin sınırlı sorumluluğunu meydana getirir. Bir gemiye, eşdeyişle bir *gemi varlığı*'na nazaran gemi sahibinin öteki gemileri ve başkaca mal ve mülkleri onun *kara varlığı* (Os. Kara serveti, *Fr.* Fortune de terre, *Al.* Landvermögen, *İng.* Property on land)'nı teşkil eder.

DENİZ YOLCULUĞUNA ELVERİŞLİ SARMAÇ. (Os. Deniz seferine elverişli ambalaj, *Fr.* Emballage maritime, *Al.* Seetüchtig verpackt, *İng.* Packed for shipment, *İt.* Imballo per mare, *İsp.* Embalaje para ultramar) Deniz yolunun tehlike ve zararlarına karşı yapılan ambalaj.

DENİZ YASASI. (Os. Kanunnâmei bahri, *Fr.* Code maritime, *Al.* Seegesetzbuch, *İng.* Maritime code, *İt.* Codice marittimo, *İsp.* Codigo marítimo) Gerek devletler hukuku ve gerek deniz ticareti açısından denizlerde geçerli hukuksal kuralları saptayan yasa.

DENİZYOLU. (Os. Tarîki bahri, *Fr.* Navigation, *Al.* Schifffahrt, *İng.* Navigation, *İt.* Navigazione, *İsp.* Navigacion) Deniz aracıyla gidip gelinen yol.

DENİZ YOLUYLA

DENİZ YOLUYLA. (Os. Tarîki bahri ile, *Fr.* Par la voie de mer, *Al.* Auf dem seewege, *İng.* By sea, *İt.* Per la via mare, *İsp.* Por la via maritima) Deniz aracıyla... Örneğin bu anlamda "istediğiniz malı deniz yoluyla gönderiyorum" denir.

DENİZ YOLUYLA GÖNDERMEK. (Os. Tarîki bahri ile irsâl, *Fr.* Expédier par mer, *Al.* Zur see senden, *İng.* Send by sea, *İt.* Spedire per la via di mare, *İsp.* Enviar por mar) Herhangi bir şeyi deniz aracıyla göndermek.

DENİZ YÜKÜ ALMA BELGESİ. (Os. Tessellüm konşimentosu, *Fr.* Connaissance reçu pour être chargé, *Al.* Übernahmekonnossement, *İng.* Received for shipment) Malların yükletilmek üzere alınmış ama henüz gemiye yükletilmemiş olması durumunda verilen konşimento.

DENİZ YÜKÜ BELGESİ. (Os. Konşimento, *Fr.* Connaissance, *Al.* Konnossement, Seefrachtbrief; *İng.* Bill of lading, *İt.* Polizza di carico, *İsp.* Conocimiento) Taşınmak üzere gemiye teslim edilen mala karşılık verilen senet... Mal, boşaltılacağı limanda bu senet karşılığında mal sahibine ya da adamlarına teslim edilir. Bir çeşit makbuz ve değerli evraktır. Hukuk açısından, malın varma limanında ancak bu senet karşılığında teslim edileceği yolunda bir taahhüt beyanıdır. Nâma, hâmiline ve genellikle de emre yazılı olarak düzenlenir.

DENK. (Os. Balya, *Fr.* Balle, *Al.* Ballen, *İng.* Bale, *İt.* Balla, *İsp.* Bala) Taşıtlmak için sarılıp bağlanmış tüccar eşyası.

DENKLEŞTİRMEK. (Os. Tevâzün ettirmek, *Fr.* Contrebalancer, *Al.* Aufwiegen, *İng.* To counterbalance, *İt.* Contrabilanciare, *İsp.* Contrabalancear) Birden çok şeyi ağırlık ya da başka nitelikleri bakımından eşitleştirmek... Örneğin bu anlamda "bu iki balyayı denkleştirdik" denir.

DENK YAPILMIŞ MAL. (Os. Balyalanmış emtia, *Fr.* Marchandises en balles, *Al.* Ballenwaren, *İng.* Bale goods, *İt.* Mercanzie in balle, *İsp.* Generos en balas) Taşıtlmak için sarılıp bağlanmış mal.

DERİN İNCELEME. (Os. Tettebbü, *Fr.* Examen minutieux, *Al.* Eingehende Prüfung, *İng.* Close examination, *İt.* Esame minuzioso, *İsp.*

Examen minucioso) Herhangi bir şey üstünde geniş bilgi edinme... Örneğin bu anlamda "önerinizi derinlemesine inceledim" denir.

DERKENAR. (Os. Derkenâr, *Fr.* Note marginale, *Al.* Randbemerkung, *İng.* Marginal note, *İt.* Nota marginale, *İsp.* Nota marginal) Bir yazı yaprağının kenarına metinle ilgili olarak yazılan not... Çıkma deyiimiyle özleştirilmiştir.

DERNEK. (Os. Cemiyet, *Fr.* Association, *Al.* Verein, *İng.* Association, Corporation; *İt.* Associazione, *İsp.* Asociacion, *Lâ.* Corpus, Collegium, Universitas) Kazançdışı bir amaçla ikiden çok kişinin bilgilerini ve çalışmalarını birleştirerek bir ana tüzüğe göre tüzelkişilik kazandırdıkları kuruluş... Medenî Kanunun 55. maddesine göre kişilik kazanması yasalarca olanaksız bulunan bir dernek âdî şirket hükümlerine bağlıdır, bunlara *kişiliksiz dernek* (*Fr.* Association sans personnalité, *Al.* Verein ohne Persönlichkeit, *İng.* Unincorporated association) denir. Kimi dernekler de danıştay kararı ve bakanlar kurulunun onayıyla *genel yarar için çalışan dernek* (Os. Menfaati umumîyeye hâdim cemiyet, *Fr.* Association reconnue d'utilité publique, *Al.* Gemeinnütziger Verein, *İng.* Utility corporations) adını alır ve birtakım ayrıcalıklar kazanır. Dernekler yasasına göre gizli dernek kurmak yasaktır.

DERNEK BİRLİKLERİ. (Os. Cemiyetler ittiâhı, *Fr.* Union d'associations, *Al.* Zentralverband, *İng.* Joint associations) Aynı amaçla kurulmuş derneklerden meydana gelen birlikler.

DERNEKEVİ. (Os. Mahfil, *Fr.* Local, *Al.* Lokal, *İng.* Business-premises, *İt.* Locale, *İsp.* Local) Dernek üyelerinin özel buluşma yeri.

DEVLET. (Os. Devlet, *Fr.* Etat, *Al.* Staat, *İng.* State, *İt.* Stato, *İsp.* Estado) Belli bir ülkenin siyasal örgütü... Devletin yürütme organına de *hükümet* denir.

DEVLET BANKASI. (Os. Devlet bankası, *Fr.* Banque d'Etat, *Al.* Staatsbank, *İng.* State bank, *İt.* Banca di stato, *İsp.* Banco del estado) Devlet parasıyla kurulan banka... Aynı zamanda banknot çıkarma ayrıcalığı bulunan bankayı da dilegetirir, bu banka devlet parasıyla kurulmuş olmayabilir. Nitekim ülkemizde bu ayrıcalığı taşıyan Merkez Ban-

kası devlet parasıyla kurulmuş değildir, bir anonim şirkettir.

DEVLET BORCU. (Os. Düyünü umûmiye, *Fr. Dette publique, Al. Staatschulden, Öffentliche Schulden; İng. Public debt, National debt; İt. Debito publico, İsp. Deuda publica*) Devletçe ülke içinden ya da dışından alınan borç para.

DEVLET BORCUNUN KALDIRILMASI. (Os. Devlet düyününün reddi, *Fr. Répudiation de la dette publique, Al. Schuldabwehr, İng. Repudiation of public debt*) Devletin tek yanlı bir kararla borçlarını tanımayacağını bildirmesi... Köklü rejim değişikliklerinde yapılmıştır. Eski devletin yerine geçen yeni devlet, eski devletin borçlarını tanımadığını ilân eder. Ne var ki yeniden borç alması da bu yüzden olanaksızlaşır. Bu işlem *borç erteleme* (Moratorium)'yle karıştırılmamalıdır, çünkü ertelemede borç ortadan kalkmaz. Kâğıt para düzeninde ülke içi borçların kaldırılması gereksizdir, çünkü devlet dilediği an kâğıt para değerinde yapacağı oyunlarla iç borçlarını sıfıra indirebilir. Dış borçların ortadan kaldırılması silâhlı çatışmaya yolaçma gibi çeşitli güçlükleri yüzünden pek uygulanamamakla birlikte iç borçların ortadan kaldırılması bu kolaylığından ötürü genellikle uygulanır.

DEVLET BORÇ BELGİTLERİ. (Os. Devlet tahvilâtı, *Fr. Obligations d'état, Al. Staatssobligationen, İng. State bonds*) Devletin fâiz vererek iç borçlanma için kendi halkına sattığı uzun vâdeli tahviller... Bu tahviller genellikle isteğe bağlı olarak piyasaya çıkarılır. 27 Mayıs devriminden sonra uygulanan *tasarruf bonoları* gibi zorla verilen de olur.

DEVLET BORÇLANMASI. (Os. Devlet istikrâzı, *Fr. Emprunt public, Al. Staatsanleihe, İng. State loan, İt. Fondi pubblici, İsp. Fondos del estado*) Devletçe ülke içinden ya da dışından borç para alınması.

DEVLET BORÇLARININ SINIFLANDIRILMASI. (Os. Düyünü devletin tasnifi, *Fr. Classification des dettes publiques, Al. Verschuldungsformen, İng. Classification of public debt*) Devlet borçlarının çeşitli açılardan birbirinden ayrılması... Devlet borçları genellikle vâdeleri, ilkeleri ve alacaklıların durumu bakımından sınıflandırılır. Kısa ya da uzun vâdeli olabilir. İsteğe bağlı ya da zorla kabul ettirilmiş olabilir.

DEVLET BORÇLARI YÖNETİMİ. (Os. Düyünü devletin idâresi, *Fr. Gestion de la dette publique, Al. Verwaltung der Staatschulden, İng. Debt management*) Devlet borçlarının sınırlandırılması ve ödenmesi için gerekli yönetim... Osmanlı imparatorluğunun son döneminde bu işi Düyünü Umûmiye İdâresi yapardı. Çağdaş ekonomi dilinde bu deyim, kamu kesiminin borç miktar ve terkinde devletin ayarlamalar yapmasını dilegetiriyor. Bu ayarlamalar, ekonomik düzeni etkilemek amacıyla yapılmaktadır.

DEVLET BORÇLARI YÜKÜ. (Os. Düyünü devlet bârı, *Fr. Charge de la dette publique, Al. Last der Schulden, İng. Debt burden*) Devlet borçlarının ekonomik yaşam üstündeki baskısı... Bu yük, özellikle gelecek kuşaklara aktarılmış bir yük olarak önem taşır. Devlet borçlarından yaşayanlar yararlanabilir, ama bunun yükünü henüz doğmamış olanlar taşır.

DEVLETÇE DEĞERLENDİRME. (Os. İdârî takdır, *Fr. Évaluation administrative, Al. Verwaltungsbewertung, İng. Direct administrative evaluation*) Vergi matrahının vergi dairesince saptanması... Re'sen takdir durumu dışında bu yöntem genellikle kullanılmamaktadır.

DEVLET DÂVÂLARI. (Os. Deâvii devlet, *Fr. L'état plaideur, Al. Fiskalprozesse, İng. Government proceedings*) Devletçe özel ve tüzel kişilere açılan ya da özel ve tüzel kişilerce devlete karşı açılan her çeşit adli ve idârî dâvâlar... Devlet dâvâları hazine avukatlarınca tâkibedilir. Devlet dairelerinin birbirlerine karşı açtıkları dâvâlar arabuluculuk (tahkim) yoluyla çözümlenir.

DEVLET DENETİMİ. (Os. Devlet teftiş ve murâkabesi, *Fr. Contrôle étatique, Al. Staatsaufsicht, İng. State supervision*) Devletin çeşitli örgenleriyle yönetim işleri üstündeki denetimi... Devlet, ilkin büyük millet meclisi aracılığıyla bakanlar kurulunu ve bu yolla da dolaylı olarak tüm yönetim işlerini denetler. Sayıştay (divânı muhâsebât) aracılığıyla da hükümetin malsal işlemlerini denetim altında tutar. Bakanlar da kendi çalışma alanlarını denetlerler. Ayrıca devletin il, belediye, köy gibi kamu yönetimleri üstünde de denetleme yetkisi vardır. Devletin kamu yönetimleri üstündeki bu yetkisine *yönetimsel korumanlık* (İdârî vesâyet) denir. Devlet, bu yetkisiyle, çeşitli meslek-

DEVLET GAZETESİ

sel kuruluşları (ticâret ve sanâyi odaları, bazarlar, etibbâ odaları gibi) da denetler. Bütün bunlardan başka kamu güveni ve sağlığı açısından kolluk güçleri (zâbita) aracılığıyla bireysel ve özel işleri de denetimi altında tutar.

DEVLET GAZETESİ. (Os. Ceridei resmîye, Resmî gazete; *Fr.* Journal officiel, *Al.* Gesetzblatt, *İng.* Official gazette) Yasalar, yorumlar, büyük millet meclisi kararları, tüzükler, kararnâmeler, yönetmelikler, danıştay kararları, yargıtay birleştirme kararları gibi kamuyu ilgilendiren hukuksal işlemleri yayımlamak için devletin çıkardığı gazete... Osmanlı imparatorluğunun devlet gazetesi *Takvîmî Vakayî* adını taşırdı, şimdi *Resmî Gazete* deniyor.

DEVLET GEÇİNGESİ. (Os. Devlet bütçesi, *Fr.* Budget de l'état) Devlet gelir ve giderlerini bir yıl için saptayan bütçe... Devlet bütçesi, toplumsal sınıflar arasındaki dengeyi değiştirebilme gücü açısından önemlidir. Devlet, bütçe aracılığıyla, zenginliğin dağılımını her an değiştirebilir. Vergiler koyarak kimi sınıfların gelirlerini azaltır, harcamalarını çoğaltarak kimi sınıfların gelirlerini yükseltir. Böylece de ulusun yaşamında belirleyici bir etkindir.

DEVLET GELİRLERİ. (Os. Devlet vâridâtı, *Fr.* Revenus de l'état, *Al.* Staatseinnahmen, *İng.* Public revenues, *Lâ.* Reditus publici) Devletin topladığı vergilerin, aldığı borç paraların tümü... Devlet geliri deyimi, vergi tahsilâtını ve borç alınan paraları dilegetirir. Bunun dışında devlet mallarından elde edilen gelir, pek küçük bir yer tutar. Ticaret ve sanâyi şirketlerindeki devlet payları geliri, çeşitli para cezaları, tütün ve içki tekeli gibi devletçe işletilen kurumlar geliri vb. gibi ufak tefek gelirler de bunlara eklenebilir.

DEVLET GİDERLERİ. (Os. Devlet masârifâtı, *Fr.* Dépenses publiques, *Al.* Staatsausgaben, *İng.* Public expenditures) Devlet harcamalarının tümü.

DEVLET GİZİ. (Os. Devlet sırrı, *Fr.* Secret d'état, *Al.* Staatsgeheimnis, *İng.* State secrets) Devletin güvenliğiyle ilgili olarak gizli tutulan ve açıklanması yasaklanan bilgiler... Bunları açıklamak suçtur ve cezayı gerektirir.

DEVLET HAZİNESİ. (Os. Hazînei devlet, *Fr.* Trésor public, *Al.* Staatskasse, *İng.* Exchequer, *Lâ.* Aerarium) Devlet bütçesinin uygulanması için gereken malsal hizmet... Kısaca *hazine* de denir.

DEVLETİN MALSAL SAYGINLIĞINI KIRMA. (Os. Devletin itibârı mâlîsini ihlâl, *Fr.* Atteinte a la monnaie métallique et de papier et aux sceaux de l'état, *Al.* Münz-und Währungsverbrechen und-vergehen, *İng.* Coinage offences) Üstünde devlet imi bulunan her türlü para ya da değerli malsal belgelerin saygınlığını kırıcı her türlü davranış... Yasalara göre suçtur ve cezayı gerektirir.

DEVLET İŞLEMLERİ. (Os. Devlet muâmelâtı, Tasarrufâtı devlet; *Fr.* Actes de l'état, *Al.* Staatsakte, *İng.* State acts) Devletin işlevlerini yerine getirmek için yaptığı her çeşit hukuksal işlem... Bu işlemler kuramsal olarak genellikle üç bölümde toplanır: *Düzenleyici işlemler* (*Fr.* Actes normatifs ou réglementaires), kurallar koyan ya da bu kuralları değiştiren ya da ortadan kaldıran işlemler böyledir. *Yönetimsel işlemler* (*Fr.* Actes administratifs), örneğin memur tâyini böyledir. *Yargusal işlemler* (*Fr.* Actes juridictionnels), örneğin taşınmaz bir mala yapılan elatmanın önlenmesi işlemi böyledir.

DEVLETLERİN TANINMASI. (Os. Devletlerin teessüsünü tasdik, *Fr.* Reconnaissances des états, *Al.* Anerkennung der Staaten, *İng.* Recognition of states) Yeni bir devletin devlet oluşunun öteki devletlerce onaylanması... Bu tanınma, yeni devlete öteki devletlerle siyasal ilişkilere girme kapısını açar. Bununla beraber *hukuksal* (*Lâ.* De jure) olarak tanınmamış oldukları halde *eylemsel* (*Lâ.* De facto) olarak tanınmış bulunan, eşdeyişle kendisiyle siyasal ilişkiler kurulmuş bulunan devletler de vardır.

DEVLETLEŞTİRME. (Os. Devletleştirme, *Fr.* Étatisation, *Al.* Verstaatlichung, *İng.* Nationalization) Kamu yararının gerektirdiği durumlarda özel girişimler elinde bulunan her türlü sanâyi, ticaret ve hizmetlere devletçe el konulması ve bunların devlet eliyle yürütülmesi.

DEVLETSEL. (Os. Resmî, *Fr.* Officiel, *Al.* Offiziell, *İng.* Official) Devlete ve onun kuruluşlarına özgü... Örneğin bu anlamda *devletsel yatırıma* (resmî mevduât) deyimi kullanılır.

DEVLETSEL BELGE. (Os. Evrâkı resmî-ye, Resmî evrâk; *Fr.* Titres authentiques, *Al.* Öffentliche Urkunden, *İng.* Legal documents) Devlet kurumlarınca düzenlenen yazılar... Devlet memurları, mahkemeler, noterler vb. gibi devlet kuruluşlarınca yazılan ve düzenlenen evrâkı dilegetirir. Hukuk Muhâkeme-leri Usulü Kanunuyla İcrâ ve İflâs Kanunu-na göre resmî evrâk, sahteliği ya da içindeki yazıların tersi tanıtılınca kadar geçerli ve kesin kanıttır.

DEVLETSEL BELGÎT. (Os. Resmî senet, *Fr.* Acte public, *Al.* Öffentliche Urkunde, *İng.* Authenticadet contract) Yetkili memur tarafından usulüne uygun olarak düzenlenmiş senet.

DEVLETSEL BİÇİM. (Os. Resmî şekil, *Fr.* Constatation par acte authentique, *Al.* Öffentliche Beurkundung, *İng.* Authentication) Devletsel bir işlemde uyulması gerekli biçim... Örneğin yasalara göre kefâlet yazılı olmalıdır.

DEVLETSEL BORSA ARACISI. (Os. Resmî borsa acentesi, *Fr.* Courtier assermenté, *Al.* Beeidigter Börsenmakler, *İng.* Sworn broker, *İt.* Sensale giurato, *İsp.* Corredor jurado) Durumu devletçe onaylanmış olan borsa aracı.

DEVLETSEL DAMGA. (Os. Resmî mühür, *Fr.* Sceau, *Al.* Amtssiegel, *İng.* Seal, *Lâ.* Sigillum) Devlet makamlarının yaptıkları işlemi ve korudukları eşyayı saptamak için kullandıkları mühür.

DEVLETSEL DİL. (Os. Resmî lisân, *Fr.* Langue officielle, *Al.* Staatsprache, *İng.* Official language) Devletsel işlemlerde kullanılması zorunlu kılınan dil... Türk devletinin resmî dili Türkçedir. Bundan ötürü devlet işlemlerinde Türk dilini kullanmak zorunludur.

DEVLETSEL KÜTÜK. (Os. Resmî sicil, *Fr.* Registre public, *Al.* Öffentliches Register, *İng.* Public register) Kimi hak ve durumların doğumunu ya da tanıtılmasını sağlamak amacıyla devletçe tutulan sicil... Tapu sicili, nüfus sicili, ticâret sicili vb. bunun örnekleridir.

DEVLETSEL ONAY. (Os. Resmî tasdik, *Fr.* Certification publique, *Al.* Öffentliche Beglaubigung, *İng.* Authentication) Kimi bel-

gelerin geçerli olabilmesi için devletçe yapılan tasdik işlemi.

DEVLETSEL YATIRGA. (Os. Resmî mevduât, *Fr.* Dépôt officiel, *Al.* Offizielleinlage, *İng.* Official deposit) Devlet kuruluşlarınca bankalara yatırılan paralar... Özel idâreler, belediyeler, köy idârelerinin yatırdıkları paralar da bu deyimın kapsamına girer. Devlet kuruluşlarınca yatırılan paralar, devlet hizmetlerinin yapılmasıyla doğrudan ilgili bulunmak niteliğini taşır. *Resmî mevduât* deyimi, bankacılık dilinde kullanılan bir deyimdir.

DEVLET TASARLAMA ÖRGÜTÜ. (Os. Devlet planlama teşkilâtı, *Fr.* Organisation de la planification nationale, *Al.* Staatsplanungsamt, *İng.* State planning organization) Geribıraktırlmış ve kalkınma çabası içinde bulunan ülkelerde ekonominin belli bir plana göre yürütülmesi için kurulan örgüt.

DİŞALIM. (Os. İthâlât, *Fr.* Importation, *Al.* Einfuhr, *İng.* Import, *İt.* Importazione, *İsp.* Importacion) Yabancı bir ülkeden satın alınan malı yurt içine sokma... Dış ülkelere getirilen tüm mallar ve hizmetleri dilegetirir. Bir ülkede eksik olan ya da hiç bulunmayan mal ya da hizmetleri yurda sokmak için gerçekleştirilen uluslararası bir işlemdir. Dışalım, kimi durumlarda zorunludur; örneğin petrolü bulunmayan bir ülke petrolü dış ülkelere almak zorundadır. Ne var ki dışalım, bu nedenden çok, daha kârlı bulunduğu için yapılır ve iç üretimle rekabet ederek zararlı olur; işsizliğe de yolaçar, ülke parasının dış ülkelere göçmesini gerçekleştirir. Bundan ötürüdür ki dışalımın niteliği, bir ülkenin ekonomik bağımlılığını ya da bağımsızlığını gösterir. Özellikle geribıraktırlmış ülkeler, egemen ülkelere dışalima zorlanır. Geribıraktırlmış ülkeler, dışalım yapma zorunluğunda kalmaları için geribıraktırırlar.

DİŞALIM BİLDİRMELİĞİ. (Os. İthâlât târifesi, *Fr.* Tarif d'importation, *Al.* Einfuhrtarif, *İng.* Import tariff, *İt.* Tariffa d'importazione, *İsp.* Tarifa de importacion) Dışalımdan alınacak gümrük vergilerini gösteren bildirmelik.

DİŞALIMCI. (Os. İthâlâtçı, *Fr.* Importeur, *Al.* Importeur, Einfuhrhaendler; *İng.* Importer, *İt.* Importatore, *İsp.* Importador) Dışalım yapan tüccar.

DIŞALIMCI TECİMEVİ

DIŞALIMCI TECİMEVİ. (Os. İthâlâtçı ticârethânesi, *Fr. Maison d'importation, Al. Importhaus, İng. Import house, İt. Casa d'importazione, İsp. Casa de importacion*) Dışalımıcının iş gördüğü yer.

DIŞALIM EĞİLİMİ. (Os. İthâlât meyli, *Fr. Propensité de l'importation, Al. Hang zum Import, İng. Propensity to import*) Bir ülke ticâretinin kârlı bulduğu dışalım karşı duyduğu eğilim... İstatistiksel ekonomide ulusal gelirle dışalım arasındaki ilişkiyi belirten bir katsayıdır. Dışalımın herhangi bir ulusal gelir düzeyine oranı dışalım eğilimini verir. Ulusal gelirdeki değişmeler, dışalımın çoğalma ve azalmasında etkindir.

DIŞALIM GÜMRÜK VERGİSİ. (Os. İthâlât gümrük resmi, *Fr. Droit d'importation, Droit d'entrée; Al. Einfuhrzoll, İng. Import duty, İt. Diritto d'importazione, İsp. Derecho de importacion*) Dışalımdan alınan gümrük resmi.

DIŞALIM KOTALARI. (Os. İthâlât kotaları, *Fr. Quota d'importation, Al. Importquote, İng. Import quota*) Dışalım için ayrılan parayla alınacak malın çeşidini ve her çeşidin oranını gösteren liste... *Dışalım kontenjanı* (*Fr. Contingentement, Al. Einfuhrkontingent*) da denir. Kimi ülkeler dışalımı tümüyle serbest bırakırken kimi ülkeler de böylelikle sınırlarlar.

DIŞALIM MALLI. (Os. İthâlât metâi, *Fr. Article d'importation, Al. Einfuhrartikel, İng. Import article, İt. Articolo d'importazione, İsp. Artículo de importacion*) Dışalımla yurda getirilen mal.

DIŞALIMSATIM. (Os. Dış ticâret, Ticâreti hâriciye; *Fr. Commerce extérieur, Al. Ausenhandel, İng. Foreign trade, İt. Commercio esterne, İsp. Comercio exterior*) Bir ülkenin başka ülkelere mal satması ve bunlardan mal alması... *Dış tecim* de denir. Bir ülkeye dışardan giren ve bu ülkeden dışarıya çıkan mal toplamına da *dışalımsatım oylumu* (Os. Dış ticâret hacmi) denir.

DIŞALIMSATIM KURAMI. (Os. Dış ticâret nazariyesi, *Fr. Théorie des valeurs internationales, Al. Theorie der internationalen Werte, İng. Theory of international values*) Dışalımın ve dışatımın hangi oranlarda kârlı olacağını araştıran kuram... David Ricardo'nun *karşılaştırmalı harcamalar kuramı* (Mu-

kayeseli masraflar nazariyesi)'nı tamamlamak için İngiliz economicisi ve düşünürü John Stuart Mill tarafından ileri sürülmüştür. Klâsik okulun kurucusu Adam Smith dışalımsatımda kesin üstünlüğü ileri sürmüştü. Her ülke, ucuz üretmekte kesin üstünlüğe sahib olduğu malların üretiminde uzmanlaşmalıydı. David Ricardo, bu konuda, görece üstünlüğü yeter görüyordu. Bir ülke birçok malların üretiminde üstünlüğe sahib olabilir, ama en üstün olduğu mal üretiminde uzmanlaşmalı ve öteki malların üretimini başka ülkelere bırakmalıydı, böylelikle daha kârlı çıkardı. Klâsik okulun bu iki kuramı dışalımsatımın nedenlerini açıklıyor, ama dışalımsatımın hangi oranlarda yapılması gerektiğini açıklamıyordu. John Stuart Mill, klâsik okulun büyük ustalarının eksik bıraktığı bu oranları saptamaya çalışmıştır. Mill'e göre en yüksek dışalımsatım hacmi, kazancın her iki tarafa da elverişli olduğu fiyat düzeyinde gerçekleşir. Kazanç sadece bir ülkede kalırsa dış ticaret gelişmez. Edgeworth, Mill'in bu kuramını matematik bir modelle göstermiştir. Bu modele göre dışalımsatımda en uygun fiyat, arz ve talep eğrilerinin kesiştikleri noktadaki fiyattır. Bütün bu kuramlar, liberal görüşe uygun olarak, uluslararası ticaretteki serbestliğin yararlılığını tanımlama amacını güder.

DIŞALIM PARA ŞİŞKİNLİĞİ. (Os. İthâlât enflasyonu, *Fr. Inflation d'importation*) Yabancı mallar isteminin artmasından doğan enflasyon... Yabancı mallara karşı istek artınca bunların fiyatları yükselir, bu fiyat yükselişi yerli malların fiyatlarını da etkiler, yabancı mallardaki fiyat yükselişini yerli mallardaki fiyat yükselmeleri izler. Böylelikle de ülkede bir para şişkinliği (enflasyon) baş gösterir.

DIŞALIM TECİMİ. (Os. İthâlât ticâreti, *Fr. Commerce d'importation, Al. Einfuhrhandel, İng. Import trade, İt. Commercio d'importazione, İsp. Comercio de importacion*) Dışalım yoluyla yapılan ticaret.

DIŞALIM ÜLKESİ. (Os. İthâlât memleketi, *Fr. Pays d'importation, Al. Einfuhrland, İng. Importing country, İt. Paese importatore, İsp. Pais importador*) Dışalımla ticaret yapan ülke.

DIŞALIM VERGİLERİ. (Os. İthâlât vergileri, *Fr. Impôts sur les importations, Al. Einfuhrsteuer, İng. Import duties*) Dışalımdan alınan çeşitli vergiler... Dışalımla getirilen

DIŞ PAZAR İÇİN VERİLMİŞ BELGİT

mallardan ilkin gümrük resmi alınır. İkinci olarak gümrük resminin yüzde 15 tutarında belediye payı alınır. Üçüncü olarak alınan vergi, damga resmi; matrahı malın sıf değerinin yüzde 25'idir. Dördüncü olarak, yerli malları korumak gerekçesiyle, istihşâl vergisi alınır; bunun matrahı da malın sıf değeriyle o maldan alınan damga resmi dışındaki tüm vergi ve resimlerin toplamıdır. Deniz yoluyla gelen mallardan ayrıca bir de rihtim resmi alınır, matrahı malın gümrüklü değerinin yüzde beşidir. Bütün bu vergiler ithâlâtçıdan alınıyormuş gibi görünür, gerçekteyse tüketicinin, eşdeyişle halkın cebinden çıkar, çünkü bütün bu vergilerin tümü malın satış fiyatına eklenir.

DIŞALIM VERGİSİ. (Os. İthâlât resmi, *Fr. Droit d'entrée, Al. Einfuhrzoll, Einfuhrgebühren; İng. Import duty, Lâ. Portorium*) Yabancı ülkelerden gelen mallardan yurda girerken alınan gümrük resmi.

DIŞALIM YASAKLARI. (Os. İthâlât memnûyeti, *Fr. Prohibitions a l'importation, Al. Einfuhrverbot, İng. Import prohibitions*) Belli malların dışalımının devletçe önlenmesi... Belli ülkelerden yapılan dışalımın önlenmesini de dilegetirir. Genellikle ülke üretimini korumak için yapılır, siyasal anlaşmazlıklar sonucu da olabilir, uyuşturucuların dışalımının yasaklanması gibi sağlık gerekçesine de dayanabilir.

DIŞARIDAN ALMA İZNİ. (Os. İthâl lisansı, *Fr. Permis d'importation, Al. Einfuhrschein, İng. Bill of entry, İt. Permesso d'entrata, İsp. Carta de introduction*) Dış ülkelere mal getirebilmek için devletten alınması gerekli izin.

DIŞARIDAN ALMAK. (Os. İthâl etmek, *Fr. Importer, Al. Einführen, İng. To import, İt. Importare, İsp. Importar*) Dışalım yoluyla mal getirmek.

DIŞARIYA SATMA İZNİ. (Os. İhrâç lisansı, *Fr. Acquit d'exportation, Al. Ausfuhrzollschein, İng. Permit, İt. Bollo d'esportazione, İsp. Carta de pago de exportacion*) Dış ülkelere mal satabilmek için devletten alınması gerekli izin.

DIŞARIYA SATMAK. (Os. İhrâç etmek, *Fr. Exporter, Al. Ausführen, İng. To export, İt. Esportare, İsp. Exportar*) Dışsatım yoluyla mal satmak.

DIŞ BORÇLANMA. (Os. İstikrâzı hâricî, *Fr. Emprunt extérieur, İng. External loan*) Bir ülkenin yabancı ülkelere borç para alması.

DIŞ EKONOMİLER. (Os. Hâricî iktisatlar, *Fr. Économies externes, İng. External economies*) Bir firmanın yararına o firmanın dışında gerçekleşen ekonomi... Firmanın kendi dışındaki ekonomilerden dolayı olarak yararlanmasını olayını dilegetirir. Örneğin bir sanayi çevresinde yollar yapılması, köprüler kurulması vb. o sanayi mâlîyetini düşürür, o sanayiye dolaylı olarak bir kazanç sağlar. Bir başka örnek olarak gaz fiyatlarının düşmesi, gaz sobası satışını artırır; demek ki bir dış ekonomi gaz sobası firmasına yarar sağlar. Bu deyim, bu anlamda, ekonomici Marshall tarafından önerilmiştir. Almanlar İngilizce deyimini kullanıyorlar.

DIŞ ETKİ. (Os. Haricî tesir, *Fr. Exogène, Al. Exogen, İng. Exogenous*) Belli bir ekonominin dışındaki öğelerin o ekonomiyi etkilemesi... Örneğin hava ve yağmur ögesi tarımda bir dış etkidir.

DIŞ ÖDEMELER DENGELİMİ. (Os. Hâricî tediye bilânçosu, *Fr. Balance des paiements, Balance des comptes; Al. Zahlungsbilanz, İng. Balance of payments*) Yabancı para gelir ve giderlerinin belli bir süredeki bilânçosu... Bir ülkenin döviz gelir ve giderleri bu bilânçoda yer alır. Genel olarak bir yıllık süreyi kapsar. Temelde, bir dışalım ve dışsatım bilânçosudur. Turizm gelirleri ve fâizler de buna eklenir. Ülkemize ve ülkemiz gibi ülkelere özgü olarak yabancı ülkelerde çalışan işçilerin gönderdikleri dövizler de bu bilânçoda yer alır.

DIŞ PAYDAŞLAR. (Os. Hâricî hissedarlar, *İng. Outsiders stockholders*) Büyük ortaklıkların yönetimi üstünde hiç bir etkileri bulunmayan ve kupon kesip paylarını almakla yetinen paydaşlar... İngiliz ekonomisi Jean Robinson tarafından *The Accumulation of Capital* (s. 8) adlı yapıtında önerilmiş bir deyimdir.

DIŞ PAZAR İÇİN VERİLMİŞ BELGİT. (Os. Hâricî piyasaya keşide edilmiş senet, *Fr. Effet sur l'étranger, Al. Auslaendischer Wechsel, İng. Foreign bill, İt. Cambiale estera, İsp. Letra de cambio sobre el extrangero*) Dış pazarda ödenmek üzere düzenlenmiş senet.

DIŞSATIM

DIŞSATIM. (Os. İhrâcât, *Fr.* Exportation, *Al.* Export, *Ausfuhr*; *İng.* Export, *İt.* Esportazione, *İsp.* Exportacion) Ülkede üretilen bir malı yabancı ülkelere satma... Bir ülke için en önemli gelir kaynağıdır, bir ülkenin ekonomik gücünü dışalımına karşı dışsatımının büyüklüğü belirtir. Dışsatımın dışalımdan az olması o ülkenin ekonomik güçsüzlüğünü gösterir, buna *dış ticaret açığı* denir. Bu konuda özellikle dikkat edilmesi gereken nokta, dışsatımın ulusal kökenli mallarla yapılmasıdır. Ulusal kökenli olmayan (örneğin dış ülkelerden gelen parçaların monte edilmesiyle elde edilen) malların dışarıya satılması, temelde, bir dışsatım değil, dışalım konusudur. Ayrıca her türlü bedelsiz mal transferleri de dışsatım istatistiklerinde yer alır ki bu da yanıltıcı bir noktadır. Bir ülkenin gerçek dışsatımı, ulusal kökenli mallarının para karşılığında yabancı ülkelere satılmasıdır.

DIŞSATIM BELGESİ. (Os. İhrâcât vesikası, *Fr.* Acquit a caution, *Al.* Ausfuhrschein, *İng.* Cocket, *Transire*; *İt.* Bolla di cauzione, *İsp.* Pasavante) Dışsatım yapabilmek için alınması gerekli belge.

DIŞSATIMCI. (İs. İhrâcatçı, *Fr.* Exportateur, *Al.* Exporteur, *İng.* Exporter, *İt.* Esportatore, *İsp.* Exportador) Dışsatım yapan tüccar.

DIŞSATIM DÜŞERLİĞİ. (Os. İhrâcât primi, *Fr.* Prime d'exportation, *Al.* Ausfuhrprämie, *Exportprämie*; *İng.* Draw back, *Export subsidies*, *Bounty for export*, *Premium on exportation*; *İt.* Premio di esportazione, *İsp.* Prima de exportacion) Dış ülkelere satılacak ulusal kökenli malların fiyatını düşürerek satımını kolaylaştırmak için dışsatımcılara devletçe verilen para.

DIŞSATIM MALI. (Os. İhrâcât metâi, *Fr.* Articles d'exportation, *Al.* Ausfuhrartikel, *İng.* Export articles, *İt.* Articoli di esportazione, *İsp.* Artículos de exportacion) Dışsatımla başka ülkelere gönderilen mal.

DIŞSATIM MALLARI ÖRNEKLERİ KORUNCAĞI. (Os. İhrâcât emtiası nümûneleri deposu, *Fr.* Dépôt d'échantillon d'exportation, *Al.* Ausfuhrmusterlager, *İng.* Export sampleshow, *İt.* Deposito di mostre per l'esportazione, *İsp.* Deposito de muestras de exportacion) Dışsatım malları örneklerinin saklandığı koruncak.

DIŞSATIM TECİMEVİ. (Os. İhrâcât ticârethânesi, *Fr.* Maison d'exportation, *Al.* Exporthaus, *İng.* Exporting house, *İt.* Casa di esportazione, *İsp.* Casa exportadora) Dışsatımının dışsatımla uğraştığı yer.

DIŞSATIM TECİMİ. (Os. İhrâcât ticâreti, *Fr.* Commerce d'exportation, *Al.* Ausfuhrhandel, *İng.* Export trade, *İt.* Commercio di esportazione, *İsp.* Comercio de exportacion) Dışsatım yoluyla yapılan ticâret.

DIŞSATIM VERGİSİ. (Os. İhrâcât vergisi, *Fr.* Impôts sur les exportations, *Al.* Ausfuhrsteuer, *İng.* Export duties, *Tax on exports*) Dışsatımdan alınan vergi... Dışsatımdan ilkin *dışsatım gümrük resmi* (Os. İhrâcât gümrük resmi, *Fr.* Droit d'exportation, *Al.* Ausfuhrzoll, *İng.* Export duty, *İt.* Diritto di esportazione, *İsp.* Derecho de exportacion) alınır, sonra buna ayrıca bir de dışsatım vergisi eklenirdi. Anamalcı düzenin gelişmesiyle bu vergiler kimi ülkelerde tümüyle kaldırılmış, kimi ülkelerde de vergi îadesi yöntemiyle tüccâra geri verilmeye başlanmıştır. Günümüzde dışsatım vergisi uygulayan hiç bir ülke yoktur.

DIŞSATIM VERGİSİ ALINDISI. (Os. İhrâcât rûsûmu makbuzu, *Fr.* Acquit d'exportation, *Al.* Ausfuhrzollschein, *İng.* Permit, *İt.* Bolla d'esportazione, *İsp.* Carta de pago de exportacion) Dışsatım gümrük resmi karşılığında alınan makbuz.

DIŞSATIM ÜLKESİ. (Os. İhrâcât memleketi, *Fr.* Pays exportateur, *Al.* Ausfuhrland, *İng.* Exporting country, *İt.* Paese esportatore, *İsp.* Pais exportador) Dışsatım yapan ülke.

DIŞSATIM YASAĞI. (Os. İhrâcât memnûiyeti, *Fr.* Prohibition d'exportation, *Al.* Ausfuhrverbot, *İng.* Export prohibition, *İt.* Proibizione di esportazione, *İsp.* Prohibicion de exportacion) Kimi ülkelerde dışsatıma konan yasak... Dışalım yasaklarıyla aynı niteliktedir ve aynı gerekçelere dayanır.

DIŞ TECİM DEĞİŞTOKUŞU. (Os. Hâricî ticâret takası, *Fr.* Clearing bilatéral, *Al.* Bilateral Clearing Verkehr, *İng.* Bilateral clearing) Ülkeler arasında mala karşı mal verme yoluyla yapılan ticâret... *Takaslı ticâret* deyimiyle de dilegetiriliyor.

DIŞ TECİM DENGEMİ. (Os. Hâricî ticâret bilânçosu, *Fr.* Balance commerciale, *Al.*

Handelsbilanz, *İng.* Trade balance) Dışalım-satım niceliklerinin belli bir süredeki durumunu saptayan bilânço... Kısaca *ticaret bilânçosu* da denir.

DIŞ TECİMİN DEVLETLEŞTİRİLMESİ. (Os. Hâricî ticâretin devletleştirilmesi, *Fr.* Étatisation du commerce extérieur, *Al.* Vestaatlichung des Aussenhandels, *İng.* State monopoly of foreign trade) Dışsatım ve dışalımın devletçe yapılması... Toplumcu ülkelerde dışalım-satımı devlet yapar.

DIŞ TECİM KURAMLARI. (Os. Hâricî ticâret nazariyeleri, *Fr.* Théories des échanges internationaux, *Al.* Aussenhandelstheorien, *İng.* International trade theories) Dış ticaretin gerekçelerini, nasıl olması gerektiğini ve kâr oranlarını araştıran kuramlar... Bu konuyla uğraşan temel ekonomi okulu, klâsik okuldur. Adam Smith, David Ricardo, John Stuart Mill ve daha sonra onların izleyicileri olarak Marshall, Ohlin, Heckscher vb. bu alanda kuramlar ileri sürmüşlerdir. Bunların içinde en önemli sayılan Ricardo'nun karşılıştırmalı mâliyetler kuramıdır.

DİLEĞE GÖRE. (Os. Arzûya göre, *Fr.* A souhait, *Al.* Nach Wunsch, *İng.* As desired, *İt.* A seconda del desiderio, *İsp.* Segun deseo) İsteğe uygun... Örneğin bu anlamda “bu malın arzuya göre birçok çeşitleri var” denir.

DİLEĞE UYMAK. (Os. Arzûya intibâk, *Fr.* Accéder a un désir, *Al.* Einem Wunsch entsprechen, *İng.* To accede to a wish, *İt.* Rendersi ad un desiderio, *İsp.* Satisfacer un deseo) İsteğe uymak... Örneğin bu anlamda “bu mal arzunuza uydu” denir.

DİLEĞİYLE. (Os. Arzûsu ile, *Fr.* Désireux, *Al.* Mit dem Wunsch, *İng.* Wishing, *İt.* Desideroso, *İsp.* Siendo) İsteğiyle... Örneğin bu anlamda “temsilcinizin isteğiyle bu malı gönderiyoruz” denir.

DİLEK. (Os. Arzû, *Fr.* Désir, *Al.* Wunsch, *İng.* Wish, *İt.* Desidero, *İsp.* Deseo) Herhangi bir şey için duyulan içsel yönelim.

DİLEKÇE. (Os. Arzuhâl, İstidâ; *Fr.* Réquête, *Al.* Antrag, Bittschrift, Gesuch; *İng.* Petition, Request; *İt.* Instanza, *İsp.* Pedido) Bir hakkın sağlanması ya da bir haksızlığın kaldırılması ya da bir devletsel işlemin yapılması için yetkili makamlara verilmesi gereken is-

tek yazısı... İhbâr ve şikâyet yazıları da bu deyimle dilegetirilir.

DİLEKÇE HAKKI. (Os. İstidâ hakkı, *Fr.* Droit de plainte ou de réclamation, *Al.* Beschwerderecht, *İng.* Right of petition) Özel ve tüzel kişilerin devletten ve devletsel makamlardan istekte bulunma, ihbâr ve şikâyet etme hakkı... Bu hak, anayasaya göre, büyük millet meclisine karşı da kullanılır. Dilekçelere belli bir sürede yazıyla karşılık verme zorunluğu vardır. Bu zorunluk da, anayasaya göre, devletin ve devletsel makamların yükümlülüğüdür.

DİLEKÇE KURULU. (Os. Arzuhâl encümeni, *Fr.* Comission des pétitions, *Al.* Petitionsausschuss, *İng.* Committee on petitions) Yurttaşların dilekçe hakkına dayanarak büyük millet meclisine başvurmaları durumunda dileği inceleme ve meclise sunma göreviyle görevlendirilen meclis kurulu.

DİLEK ÜZERİNE. (Os. Arzû üzerine, *Fr.* Sur demande, *Al.* Auf Wunsch, *İng.* On application, *İt.* Richiesta, *İsp.* A pedido) İstek üzerine... Örneğin bu anlamda “şu kadar para isteğiniz üzerine gönderildi” denir.

DİLEME. (Os. Temennî, *Fr.* Souhaiter, *Al.* Wünschen, *İng.* To wish, *İt.* Augurare, *İsp.* Desear) Yapılması elde olmayan bir şeyin olması dileğinde bulunma... Örneğin bu anlamda “sağlığınızın düzelmesini dilerim” denir.

DİLEMEK. (Os. Arzû etmek, *Fr.* Désirer, *Al.* Wünschen, *İng.* To desire, *İt.* Desiderare, *İsp.* Desear) Herhangi bir şey için içsel yönelme duymak.

DİLEDİĞİ GİBİ. (Os. Arzû edildiği gibi, *Fr.* A volonté, *Al.* Nach Belieben, *İng.* As convenient, *İt.* A piacere, *İsp.* A suconveniencia) İsteğe uygun olarak... Örneğin bu anlamda “bu iş arzu edildiği gibi sonuçlandı” denir.

DİNLEME. (Os. İstimâ, *Fr.* Audition, *Al.* Anhörung, Vernehmung; *İng.* Hearing, *Lâ.* Auditio) Duruşma sırasında yargıcın tarafları ya da avukatlarını, tanıkları ve bilir-kişileri dinlemesi.

DİNLENME. (Os. Tâtil, *Fr.* Temps de repos, Heures de repos; *Al.* Arbeitsruhe, *İng.*

DİRENME

Free time of work) Emekçilerin çalışmasında çalıştırılmaksızın geçirilmesi gereken ücretli süre.

DİRENME. 1. (Os. Temerrüt, *Fr.* Demeure, *Al.* Verzug, *İng.* Default, *Lâ.* Mora) Bir şeyi yapmaktan ya da yapmamaktan inatla kaçınma.

2. (Os. İsrâr, *Fr.* Maintien, *Al.* Beharren, *İng.* Insistence) Herhangi bir şeye karşı ayak direme ve inatla üstünde durma... Hukuk açısından aşağı dereceli mahkemelerden verilen kararların yargıtaya bozulması üzerine yargıç tarafından bozma kararının yerinde görülmemesini ve eski kararda direnilmesini dilegetirir. Bunun tersine uyma (Os. İttibâ) denir. Mahkemelerin ancak yargıtayın özel dairelerinin kararlarına karşı direnme yetkileri vardır, hukuk ve ceza genel kurulları kararlarına karşı direnme yetkileri yoktur. Yargıtay genel kurul kararlarına mahkemelerin uyması zorunludur.

DİRENMEK. 1. (Os. Temerrüt etmek, *Fr.* Non-comparution, *Al.* Nichterscheinen, *İng.* Non-appearance, *İt.* Non-comparsa, *İsp.* No comparencia) Bir şeyi yapmaktan ya da yapmamaktan inatla kaçınmak.

2. (Os. İsrâr etmek, *Fr.* Insister, *Al.* Nachdruck geben, *İng.* To insist, *İt.* Insistere, *İsp.* Insister) Herhangi bir şeye karşı ayak diremek ve inatla üstünde durmak.

DİRENME ÜREMİ. (Os. Temerrüt fâizi, *Fr.* Intérêt moratoire, *Al.* Verzugszins, *İng.* Moratory interest, Interest for default; *Lâ.* Usurae ex mora) Borçlunun borcunu vermemekte direnmesi üzerine işleyen fâiz.

DİRENMEYLE. (Os. İsrârla, *Fr.* Avec insistence, *Al.* Nachdrücklich, *İng.* Earnestly, *İt.* Con insistenza, *İsp.* Con insistencia) Bir şeye karşı ayak direyerek ve inatla üstünde durarak.

DİRENMEYLE İSTEMEK. (Os. İsrârla istemek, *Fr.* Solliciter, *Al.* Erbitten, *İng.* To solicit, *İt.* Sollecitare, *İsp.* Solicitar) Bir şeyin üstünde inatla durarak istemek.

DİREŞİM. (Os. Sebât, *Fr.* Persévérance, *Al.* Ausdauer, *İng.* Perseverance, *İt.* Perseverenza, *İsp.* Perseverancia) Hiç bir engelden yılmayarak sonuna kadar bir şeye bağlı kalma.

DİREŞİMSİZ. (Os. Sebâtsiz, *Fr.* Instable, *Al.* Unbestaendig, *İng.* Unsteady, *İt.* In-

stabile, *İsp.* Instable) Direşim gücü bulunmayan.

DİREŞMEK. (Os. Sebât etmek, *Fr.* Persévérer, *Al.* Ausdauren, *İng.* To persever, *İt.* Perseverare, *İsp.* Perseverare) Engellerden yılmayarak sonuna kadar bir şeye bağlı kalmak.

DİZEÇ. (Os. Dosya, Destei evrâk, *Fr.* Dossier, *Al.* Akten, *İng.* File) Belgelerin içine konarak saklandığı karton kap.

DİZELGE. (Os. Cedvel, Liste; *Fr.* Liste, *Al.* Verzeichnis, *İng.* List, *İt.* Lista, *İsp.* Lista) Alt alta yazılmış şeylerin tümü... Örneğin bu anlamda eşya listesi, yemek listesi, yolcu listesi vb.'lerinden sözedilir.

DİZGE. (Os. Sistem, Tertip, Tarîk; *Fr.* Système, *Al.* System, *İng.* System, *İt.* Sistema, *İsp.* Sistema) Bir bütün meydana getirecek biçimde birbirlerine bağlanmış öğelerin tümü... İçindeki hiç bir parçanın ötekini yadsımadığı bir bütünü dilegetirir. Bu, temelde, bir yöntem işidir. *Sistemli çalışma* dendiğinde *yöntemli çalışma* dilegetirilmiş olur.

DİZİ. (Os. Seri, Sıra, Silsile; *Fr.* Série, *Al.* Reihe, *İng.* Serie) Herhangi bir bakımdan bir bütün meydana getiren şeylerin tümü.

DİZİ YAPIM. (Os. Seri imâlât, *Fr.* Fabrication en série) Birbirinin aynı olarak pek çok yapılan parçaların birleştirilmesiyle elde edilen yapım... Örneğin bir otomobil fabrikasında otomobiller tek tek yapılmaz, *dizi yapım*'la yapılır. Örneğin birbirinin aynı olan bin motor, bin şasi, bin karoser yapılır ve bunlar birleştirilerek bin otomobil elde edilir. Hattâ bütün bu parçalar da seri olarak yapılan daha küçük yüzlerce parçanın birleştirilmesiyle meydana gelir.

DOĞAL ÜRÜN. (Os. Tabii semere, *Fr.* Fruits naturels, *Al.* Natürliche Früchte, *İng.* Fruits of natur, Fruits of industry; *Lâ.* Fructus naturales) Bir malın kendinden doğan ürün... Hukuk terimidir, sözleşmelerden doğan ürünleri dilegetiren *yasal ürün* (Os. Medenî semere) deyimine karşıt bir anlamda kullanılır. Özellikle Medenî Kanunun 602, 728 ve 861. maddelerinde tanımlanmıştır. Borçlar Kanununun 282. maddesinde olduğu gibi aynı anlamda *tabii hâsulat* deymi de kullanılmıştır. Örneğin kiralanan bir bahçe-

deki ağaçların verdiği meyveler doğal ürün, bu bahçenin kirası yasal üründür.

DOĞRU. (Os. Müstakîm, *Fr. Intégre, Al. Unbescholten, İng. Blameless, İt. Integro, İsp. Integro*) Yasa, yöntem ve töreye bağlı... Örneğin bu anlamda “doğru adam” denir. Gerçeğe uygunluğu da dilegetirir, bu anlamda da örneğin “doğru hesap” denir.

DOĞRUDAN ELDE ETME. (Os. Aslî iktisâp, *Fr. Acquisition originale, Al. Ursprünglicher Erwerb*) Bir malın mülkiyetini, başkaca bir kişinin aracılığı gerekmeksizin, elde etme... Hukuk terimidir. Örneğin sahipsiz bir malı ele geçirmek böylesine bir elde etmedir.

DOĞRULAMA. (Os. Teyid, *Fr. Confirmation, Al. Bestätigung, İng. Confirmation, İt. Conferma, İsp. Confirmacion*) Herhangi bir şeyin doğru olduğunu bildirme.

DOĞRULAMA BELGESİ. (Os. Tasdiknâme, *Fr. Certificat, Attestation; Al. Bescheinigung, Zertifikat; İng. Certificate, Attestation*) Devletsel ve özel kuruluşlar ya da kişiler tarafından ilgilinin isteği üzerine bir görevin ya da bir işlemin yapıldığını bildirmek üzere düzenlenen ve ilgiliye verilen belge.

DOĞRULAMAK. (Os. Teyid etmek, *Fr. Confirmer, Al. Bestätigen, İng. To confirm, İt. Confermare, İsp. Confirmar*) Herhangi bir şeyin doğru olduğunu bildirmek.

DOĞRULAMA MEKTUBU. (Os. Teyid mektubu, *Fr. Lettre de confirmation, Al. Bestätigungsschreiben, İng. Letter of confirmation, İt. Lettera confermativa, İsp. Carta confirmativa*) Herhangi bir şeyin doğru olduğunu bildiren mektup.

DOĞRULANMAMIŞ ÖDEME BUYRUĞU. (Os. Gayrı müeyyed akreditif, *Fr. Crédit non confirmé, Al. Unbestätigtes Akkreditiv, İng. Unconfirmed letter of credit*) Aracı bankanın kullanacak olana sadece bildirmekle yetindiği ödeme buyruğu.

DOĞRULANMIŞ ÖDEME BUYRUĞU. (Os. Müeyyed akreditif, *Fr. Crédit confirmé, Al. Bestätigtes Akkreditiv, İng. Confirmed credit*) Aracı bankanın ilgiliye bildirirken akreditifi açan bankanın taahhüdünü de yüklediği ödeme buyruğu.

DOĞRULUK. (Os. İstikamet, *Fr. Intégrité, Al. Unbescholtenheit, İng. Integrity, İt. Integrita, İsp. Integrida*) Doğru olanın niteliği.

DOĞUM KORUNCU. (Os. Doğum sigortası, *Fr. Assurance de natalité, Al. Aussteuerversicherung, İng. Maternity insurance*) Doğan çocuğa belli bir süre sonra belli bir para sağlamak için yapılan sigorta... Genellikle evlenme sigortasıyla bir arada yapılır.

DOK. (Os. Dok, *Fr. Dock, Al. Dock, İng. Dock, İt. Dock, İsp. Dique*) Gemi yapımı havuzu... Ayrıca, ticaret mallarını saklamak için rıhtımlarda yapılan büyük depoları da dilegetirir. Sözcük İngilizcedir ve bütün dillerde kullanılmaktadır, *gemi yapımı havuzu* deyimiyile özleştirilebilir.

DOKUMA. (Os. Mensûcât, *Fr. Textiles*) Dokunmuş mal... İngilizce kökenli bir deyim olan ve bütün dillerde kullanılan *tekstil* deyimiyile de dilegetirilir. Dilimizde *dokumacılık* anlamında da kullanılıyor, dokuma üretime de *tekstil sanayii* (mensûcât sanayii) deniyor.

DOKUNCA. 1. (Os. Zarar, *Fr. Dommage, Préjudice; Al. Schaden, İng. Damage, Prejudice; İt. Danno, Pregiudizio; İsp. Dano, Perjuicio; Lâ. Damnum*) Bir ekonomik birimin kazandığı parayla harcadığı para arasındaki olumsuz fark... *Kazanç* (kâr) deyimini karşılığında kullanılır, anamalda ya da kazançtaki eksilmeyi dilegetirir. Genellikle mâliyet fiyatının satış fiyatından daha yüksek olmasıyla gerçekleşir. Ayrıca, birdenbire ve beklenmedik bir anda gerçekleşen harcamaları nitelemek için de kullanılır, örneğin bir yangın böylesine bir zarar doğurur.

2. (Os. Ziyân, *Fr. Perte, Al. Verlust, İng. Loss, İt. Perdita, İsp. Perdida*) Boşuna harcanmış olan... Genellikle *zarar* deyimiyile anlamdaş olarak ya da *zarar ve ziyan* biçiminde bir arada kullanılır.

DOKUNCA BAŞGÖSTERDİĞİNDE. (Os. Ziyân vukuunda, *Fr. En cas de perte, Al. Im Falle des Verlustes, İng. In case of loss, İt. In caso di perdita, İsp. En caso de perdida*) Herhangi bir zarar olunca... Örneğin bu anlamda “malları taşıırken bir zarar baş gösterdiğinde şöyle yapınız” denir.

DOKUNCADAN SAKINMAK. (Os. Ziyândan içtinâp, *Fr. Préserver d'une perte, Al.*

DOKUNCA GÖRMEMİŞ

Vor Verlust sichern, *İng.* To preserve from a loss, *İt.* Preservarsi da una perdita, *İsp.* Preservar de una perdida) Zarara uğramamak için dikkatli bulunmak... Zarar vericilerden uzak durmayı, önlemler almayı dile getirir.

DOKUNCA GÖRMEMİŞ. (Os. Zarar görmemiş, *Fr.* Non endommagé, *Al.* Unbeschädigt, *İng.* Undamaged, *İt.* Non danneggiato, *İsp.* Non danado) Herhangi bir eksilmeye, kırılıp dökülmeye, kayba uğramamış... Örneğin bu anlamda “toplanan ekinler yağmurdan zarar görmedi” denir.

DOKUNCA GÖRMÜŞ. (Os. Zarar görmüş, *Fr.* Endommagé, *Détérioré*; *Al.* Schadhaft, *İng.* Damaged, Averaged; *İt.* Danneggiato, *İsp.* Deteriorado) Eksilmiş, kırılıp dökülmüş ve kayba uğramış... Örneğin bu anlamda “ekinler yağmurdan zarar gördü” denir.

DOKUNCA HESABA. (Os. Zarar hesâba, *Fr.* Aux risques et périls, Pour compte et aux risques; *Al.* Auf Rechnung und Gefahr, *İng.* For account and at somebody's risk, *İt.* Per conto e rischio, *İsp.* Por cuenta y riesgo) Hesap defterine zararın yazılması... Örneğin bu anlamda “zarar hesaba geçirildi” denir.

DOKUNCAMA. (Os. Zararıma, *Fr.* A mon préjudice, *Al.* Zu meinem Schaden, *İng.* To my prejudice, *İt.* A mio pregiudizio, *İsp.* A mi perjuicio) Benim için zarar verici... Örneğin bu anlamda “bu iş zararımı oldu” denir.

DOKUNCA KORUNCU. (Os. Zarar sigortası, *Fr.* Assurance contre les dommages, *Al.* Schadensversicherung, *İng.* Damages insurance) Herhangi bir zarar olasılığına karşı yapılan sigorta... *Mal sigortası* ya da *eşyâ sigortası* da denir. Sigortalı, bu sigortayla, uğrayacağı zararı karşılar.

DOKUNCALAMA. (Os. İzrâr, *Fr.* Préjudice, *Al.* Benachteiligung, *İng.* Prejudice, *İt.* Pregiudizio, *İsp.* Perjuicio) Zarara sokma.

DOKUNCALAMAK. (Os. İzrâr etmek, *Fr.* Porter préjudice, Être préjudiciable; *Al.* Benachteiligen, Schaden bringen; *İng.* To bring damage, To be prejudicial; *İt.* Portare danno, *İsp.* Causar perjuicio) Zarara sokmak.

DOKUNCANIN SORUMLULUĞU. (Os. Zararın mes'uliyeti, *Fr.* Responsabilité du dommage, *Al.* Schadenersatzpflicht, *İng.* Liability for damage, *İt.* Responsabilità del danno, *İsp.* Responsabilidad de dano) Zararın hesabını verme durumu... Örneğin bu anlamda “bu zararın sorumluluğu kimdedir?” denir.

DOKUNACANIN SORUMLUSU. (Os. Zararın mes'ulü, *Fr.* Responsable du dommage, *Tenu a indemnité*; *Al.* Schadenersatzpflichtig, *İng.* Liable for damage, *İt.* Tenuto ad indennita, *İsp.* Obligado a indemnización) Zararın hesabını verme durumunda olan.

DOKUNCASIZ. (Os. Zararsız, *Fr.* Sans préjudice, *Al.* Unbeschadet, *İng.* Without prejudice, *İt.* Senza pregiudicio, *İsp.* Sin perjuicio) Zarara uğramamış olan... Örneğin bu anlamda “mal zararsız olarak teslim edildi” denir.

DOKUNCA VERMEK. (Os. Zarar vermek, *Fr.* Préjudicier, Nuire; *Al.* Schaden, Rampornieren; *İng.* To prejudice, To damage; *İt.* Pregiudicare, Danneggiare; *İsp.* Prejudicar, Danar) Herhangi bir şeyde bir eksilme meydana getirmek... Hukuk açısından zarar, varlıkta (mâmelekte) meydana gelen bir eksilmedir. Ama bu eksilme, varlık sahibinin irâdesi dışında ya da onayı (rızası) olmaksızın meydana gelmiş olmadıkça zarar sayılmaz. Ne var ki bu temel kuralın dışında kimi durumlar da (istisnâlar da) vardır: Örneğin haksız bir fiil sonunda bedensel zarara uğrayan bir adamın yaptığı tedavi harcamaları onun zararıdır. İkinci bir örnek olarak, hile ve zorlama (ikrâh) yoluyla zararlı bir işlem yapmak zorunda bırakılan kişinin varlığında meydana gelen eksilme onun zararıdır. Üçüncü bir örnek olarak, gezi için taşıt bileti alan adamın haksız bir fiil sonucu olarak geziyi yapamaması onun zararıdır. Bu zararlar da, zarara uğrayanın irâdesi dışında ya da onayı olmaksızın meydana gelmiş olmadıkları halde (çünkü, tedavi masraflarını irâdesiyle yapıyor vb.) zarar veren tarafından ödenmek zorundadır. Hukuk açısından zarar miktarı, zarara uğrayan kişinin varlığındaki zarara uğramadan önceki miktarla zarara uğradıktan sonraki miktar arasındaki farktır. Örneğin zarara uğramadan önceki varlığı bin lira ve zarara uğradıktan sonraki varlığı sekiz yüz liraysa zarar iki yüz lira demektir.

DOKUNCAYA UĞRAMAK. (Os. Zarara dũçâr olmak, *Fr.* Être frappé d'une perte, *Al.* Von einen Verlust betroffen werden, *İng.* To meet with a loss, *İt.* Esser colpito da una perdita, *İsp.* Sufrir de una perdida) Varlığında bir eksilme meydana gelmek... Örneğin bu anlamda "bu işten zarara uğradım" denir.

DOKUNCAYA YOLAÇMAK. (Os. Zarara sebep olmak, *Fr.* Causer une perte, *Al.* Verlust bringen, *İng.* To cause a loss, *İt.* Portare una perdita, *İsp.* Causar una perdida) Varlıkta bir eksilmeye neden olmak... Örneğin bu anlamda "yağmur yağması zarara yolaçtı" denir.

DOKUNCAYI KARŞILAMA. (Os. Zararı karşılama, *Fr.* Bonification, Remboursement; *Al.* Vergütung, *İng.* Allowance, Reimbursement; *İt.* Bonificazione, Rimborso; *İsp.* Bonificacion, Reembolso) Varlıkta meydana gelen eksilmeyi kapatma... Örneğin bu anlamda "oradan alacağım parayla bu zararı karşılarım" denir.

DOKUNCAYLA KARŞILAŞMAK. (Os. Zarara mâruz kalmak, *Fr.* Éprouver une perte, *Al.* Einen Verlust erleiden, *İng.* To sustain a loss, *İt.* Soffrire una perdita, *İsp.* Sufrir una perdida) Varlıkta bir eksilmeyle karşılaşmak... Bu anlamda kısaca (*Fr.* Endommager, *Al.* Beschädigen, *İng.* To damage, *İt.* Danneggiare, *İsp.* Danar) deyimleri de kullanılır.

DOK ÜCRETİ. (Os. Dok ücreti, *Fr.* Frais de dock, *Al.* Dockgebühr, *İng.* Dock sharges, *İt.* Diritti di dock, *İsp.* Derechos de dique) Doklardan yararlanma karşılığında verilen ücret.

DOLANDIRICI. (Os. Hiylekâr, *Fr.* Escroc, *Al.* Schwindler, *İng.* Swindler, *İt.* Truffatore, *İsp.* Estafador) Bir kişiyi hileyle yanılgıya düşürüp soyan.

DOLANDIRICILIK. (Os. Hiylekârlık, *Fr.* Escroquerie, *Al.* Schwindel, Betrug; *İng.* Swindel, Fraud; *İt.* Truffa, *İsp.* Estafa, *Lâ.* Dolas, Fraus, Fallacia, Circumscripto) Bir kişiyi hiyleyle yanılgıya düşürüp soymak... Dolandırıcılık, bir hırsızlık çeşididir. Hukuk açısından şöyle tanımlanır: Bir kimsenin safliğından yararlanarak ve onu kandıracak nitelikte hiyleler yaparak yanılgıya düşürüp o kimsenin ya da başkasının zararına kendisi

ya da başkası için yarar sağlamak. Ceza hukukun göre suçtur. Bu suçun özelliği, suç meydana getiren temel öge onaysızlığın (rızasızlığın) önceden gerçekleşmemesidir.

DOLANDIRMA. (Os. Hiyle ve hud'ayla sirkat, *Fr.* Détournement, *Al.* Unterschlagung, *İng.* Embezzlement, *İt.* Sottrazione, *İsp.* Sustraccion) Hiyleyle çalma.

DOLANDIRMAK. (Os. Hiyle ve hud'ayla sirkat etmek, *Fr.* Détourner, Soustraire; *Al.* Entwenden, Unterschlagen; *İng.* To embezzle, *İt.* Sostrarre, *İsp.* Sustraer) Hiyleyle çalmak.

DOLAŞIM. (Os. Tedâvül, *Fr.* Circulation, *Al.* Zirkulation, Umlauf; *İng.* Circulation, *İt.* Circolazione, *İsp.* Circulacion) Mal ya da paranın elden ele geçmesi.

DOLAŞIMA ÇIKARMAK. (Os. Tedâvüle çıkarmak, *Fr.* Mettre en circulation, *Al.* In Kurs setzen, *İng.* To put in circulation, *İt.* Porre in circolazione, *İsp.* Poner en circulacion) Parayı ya da malı piyasaya sürmek.

DOLAŞIMDA BULUNMAK. (Os. Tedâvülde bulunmak, *Fr.* Être en circulation, Courir; *Al.* Laufen, *İng.* To run, *İt.* Esser in circolazione, *İsp.* Circular, Estar en circulacion) Paranın ya da malın piyasadaki durumu... Bu anlamda örneğin "bu senet dolaşım da bulunuyor" denir.

DOLAŞIMDAKİ BELGİTLER. (Os. Tedâvüldeki senetler, *Fr.* Les effets en circulation, *İt.* Die, umlaufenden Wechsel, *İng.* The running bills, *İt.* Le cambiali en circolazione, *İsp.* Las letras en circulacion) Piyasada elden ele geçen senetler.

DOLAŞIMDAKİ PARA. (Os. Tedâvüldeki nakid, *Fr.* Monnaie en circulation, *Al.* Umlaufendes Geld, *İng.* Currency, *İt.* Moneta circolante, *İsp.* Moneda en circulacion) Piyasada elden ele geçen para.

DOLAŞIM DAN ÇEKMEK. (Os. Tedâvülden çekmek, *Fr.* Retirer de la circulation, *Al.* Ausser kurs setzen, *İng.* To withdraw from circulation, *İt.* Ritirare della circolazione, *İsp.* Retirar de la circulacion) Piyasada dolaşan mal, senet ya da parayı alarak dolaşımına son vermek... Örneğin bu anlamda "devlet mädensel beş liralıkları dolaşım dan çekti" denir.

DOLAŞIM HIZI

DOLAŞIM HIZI. (Os. Tedâvül sür'ati, *Fr.* Vitesse de circulation, *Al.* Umlaufgeschwindigkeit des Geldes, *İng.* Velocity of circulation) Paranın el değiştirme hızı... Ortalama el değiştirme hızı, ödemeler oylumunun (hacminin) toplam paraya bölünmesiyle elde edilir.

DOLAŞIMI KOLAY. (Os. Tedâvülü kolay, *Fr.* Negotiable, *Al.* Begebbbar, *İng.* Negotiable, *İt.* Negoziabile, *Negociable*) Piyasada el değiştirmesi kolay.

DOLAŞIM YETENEĞİ. (Os. Tedâvül kabiliyeti, *Fr.* Négociabilité, *Al.* Begebbbarkeit, *İng.* Negotiability, *İt.* Negoziabilità, *İsp.* Negociabilidad) Dolaşıma elverişli olma.

DOLAYLI ELDE BULUNDURMA. (Os. Bilvâsita 'zilyetlik, *Fr.* Possession médiate, *Possession indirecte*; *Al.* Mittelbarer Besitz, *İng.* Mediate possession) Herhangi bir şey üzerinde bir başka zilyedin aracılığıyla gerçekleşen zilyetlik... Örneğin gemi yükünün sahibi böylesine bir *elde bulunduran* (zilyet) dir.

DOLAYLI MAL. (Os. Bilvâsita mal, *Fr.* Marchandise indirecte) Bir gereksinimi birçok işlemlerden geçerek karşılayan mal... Bu anlamda *endirekt mal* deyiimi de kullanılır.

DOLAYLI MÂLİYETLER. (Os. Bilvâsita mâliyetler, *Fr.* Coûts indirects, *Al.* Indirekte Kosten, *İng.* Indirect costs) Bir üretimin bütününün gerçekleştirilebilmesi için gerekli mâliyet öğeleri... Bir üretim biriminin içine girmiş olan (örneğin hammadde, işçi ücreti gibi) *dolaysız mâliyetler* deyiimi karşılığında kullanılır. Makinelerin normal bakımı, ısı, ışık, bina vergileri gibi öğeler dolaylı mâliyetlerdir.

DOLAYLI VERGİLER. (Os. Bilvâsita vergiler, *Vâsıtalı vergiler*; *Fr.* Impôts indirects, *Al.* Indirekte Steuern, *İng.* Indirect taxes) Tüketim malları aracılığıyla alınan vergiler... Doğrudan doğruya vergi yükümlüsünden alınan vergileri dilegetiren *dolaysız vergiler* deyiimi karşılığında kullanılır.

DOLAYSIZ DÂVÂ. (Os. Vâsıtasız dâvâ, *Fr.* Action directe, *Al.* Ummittelbare Klage, *Ummittelbares Klagerecht*; *İng.* Direct claim, *Direct action*) Alacaklının, borçlusunu bir

yana bırakıp, borçlusuyla hukuksal ilişkisi bulunan üçüncü şahısa karşı açtığı dâvâ.

DOLAYSIZ ELDE BULUNDURMA. (Os. Bilâvâsita zilyetlik, *Fr.* Possession immédiate, *Al.* Ummittelbarer Besitz, *İng.* Immediate possession) Herhangi bir şey üstünde bir kimsenin doğrudan doğruya egemenliği bulunma durumu... Örneğin kiracı, kiraladığı yeri dolaysız olarak elinde bulundurur.

DOLAYSIZ MÂLİYETLER. (Os. Bilâvâsita mâliyetler, *Fr.* Coûts directs, *Al.* Direkte Kosten, *İng.* Direct costs) Bir üretim biriminin içine girmiş olan mâliyet öğeleri... O üretim biriminin içindeki hammadde, işçi ücreti dolaysız mâliyetlerdir.

DOLAYSIZ VERGİLER. (Os. Bilâvâsita vergiler, *Vâsıtasız vergiler*; *Fr.* Impôts directs, *Al.* Direkte Steuern, *İng.* Direct taxes) Doğrudan doğruya vergi yükümlüsünden alınan vergiler.

DOLU. (Os. Memlû, *Fr.* Plein, *Al.* Voll, *İng.* Full, *İt.* Pieno, *İsp.* Pleno) Dolmuş olan... Bu anlamda örneğin "bu günüm dolu, o işe ayıracak vaktim yok" denir.

DOLUYA KARŞI KORUNÇ. (Os. Doluya karşı sigorta, *Fr.* Assurance contre la grêle, *Al.* Hagelversicherung, *İng.* Hail insurance) Dolu yağmasından ötürü uğranılacak zarar için yapılan sigorta... Özellikle tarım ürünleri için yapılan bir sigortadır.

DONANMA. (Os. Kuvvei bahriye, *Filo*; *Fr.* Flotte, *Marine*; *Al.* Kriegsmarine, *Flotte*; *İng.* Navy, *Fleet*; *Lâ.* Classis, *Naves bellicae*) Bir ülkenin deniz güçlerinin tümü... Askersel deniz güçleri için kullanıldığı gibi (örneğin, savaş donanması) tecimsel deniz güçleri için de (örneğin, ticaret donanması) kullanılır.

DONATI. (Os. Teçhizât, *Fr.* Agrés, *Al.* Takelwerk, *İng.* Rigging, *İt.* Attrezzi, *İsp.* Aparejos) Donatmak için gereken nesneler.

DONATIM. (Os. Teçhiz, *Fr.* Armement, *Équipement*; *Al.* Ausrüstung, *İng.* Outfit, *Ship's outfitting*; *İt.* Armamento, *Allestimento*; *İsp.* Armamento, *Equipo*; *Lâ.* Exercitio navis) Bir şeyin iş görebilmesi için gereken nesneleri sağlama... Dar anlamda bir geminin denize çıkabilmesi için gereken tüm araç ve gereçlerle belgeleri dilegetirir. Geniş anlamda, deniz ticaretindeki tüm işletme faali-

yetini adlandırır (*Al. Reedereigewerbe*). Ayrıca, bu işletme ya da kurum (*Al. Reeder*) anlamında da kullanılır. *Donatma* deyimiyse de dilegetirilir. Bundan ötürü de gemiyi donatana *donatan* (*Fr. Armateur*) deniyor. Ne var ki Türk ve Alman hukukunda donatan, geminin sahibidir, Fransız ve öteki ulusların hukuklarındaysa sahiplik önemli değildir, gemiye sahibolmadan da *armatör* olunabilir; donatan, kiraladığı bir gemiyi donatır ve ticaret için denize çıkarır.

DONATIM ORTAKLIĞI. (*Os. Teçhiz iş-tirâki, Fr. Armement collectif, Al. Partenreederei, İng. Association of shipowners*) Ortak çıkar güden birden çok kişinin ortaklaşa sahiboldukları bir gemiyi deniz ticaretinde kullanmaları durumunda oluşturdukları ortaklık... Gemi bir ticaret şirketinin malı olursa Ticaret Kanununa göre donatım ortaklığı hükümleri uygulanmaz.

DONATMAK. (*Os. Teçhiz etmek, Fr. Armer, Équiper; Al. Ausrüsten, İng. To fit out, İt. Armare, İsp. Armar*) Herhangi bir şeyin iş görebilmesi için o şeye gerekli nesneleri sağlamak.

DOST BİR FİRMA. (*Os. Muhib müessese, Fr. Une maison amie, Al. Eine uns befreundete Firma, İng. Our business friends, İt. Una casa di nostra conoscenza, İsp. Una casa amiga*) Bizim firmamızla iyi ilişkiler içinde bulunan başka bir firma.

DOSTÇA. (*Os. Muhibbâne, Dostâne; Fr. Amicable, Al. Freundschaftlich, İng. Amicable, İt. Amichevole, İsp. Amistoso*) Bir dostya yakışır biçimde.

DOSTÇA GİRİŞİM. (*Os. Dostâne teşebbüs, Fr. Bons offices, Al. Gute Dienste, Vermittlungen; İng. Good offices, Bons offices*) Anlaşmazlıkları uyuşturmak için dostça araya girme... Özellikle devletlerarası hukukta kullanılır.

DOSTLUK BELGİTİ. (*Os. Hatır senedi, Fr. Effet de complaisance, Al. Gefälligkeitswechsel, İng. Accomodation paper*) Tecimsel bir işlem karşılığı olmaksızın düzenlenmiş bono ve poliçe... Bu senedi düzenleyen gerçekten borçlu değildir, ancak gerekirse ödemeyi yükümlenmiştir. Firmalar, genellikle karşılıklı olarak birbirlerine dostluk belgiti verirler.

DOYUM. (*Os. Tatmin, Fr. Satisfaction, Al. Befriedigung, Zufriedenheit; İng. Satisfaction, İt. Soddisfazione, İsp. Sadisfaccion*) Kanı verme... Aynı zamanda *doyurma* ya da *giderme* anlamını da dilegetirir. Birinci anlamda "söylediğiniz söz beni doyurdu", ikinci anlamda "bir bardak limonatayla susuzluğumu giderdim" denir.

DOYURMAK. (*Os. Tatmin etmek, Fr. Satisfaire, Al. Befriedigen, Zufriedenstellen, İng. To satisfy, İt. Soddisfare, İsp. Satisfacer*) Kanı vermek... Aynı zamanda *doyurmak* ya da *gidermek* anlamlarını da dilegetirir. Örneğin bu anlamda "bir miktar para vererek alacaklımı tatmin ettim" denir.

DOYURUCU. (*Os. Tatminkâr, Fr. Satisfaisant, Al. Befriedigend, İng. Satisfactory, İt. Soddisfacente, İsp. Satisfactorio*) Kanı verici.

DÖKÜM. (*Os. Müfredât cedveli, Envanter; Fr. Inventaire, Al. Inventar, Inventarverzeichnis, Bestandsbuch; İng. Inventory, İt. Inventario, İsp. Inventario*) Malların sayısını, değerlerini ve mâliyetlerini gösteren ayrıntılı liste... Geniş anlamda bir işletmenin belli bir andaki tüm varlıklarıyla (mal ve mülkleriyle) borç ve alacaklarını ayrıntılı olarak gösteren listeyi dilegetirir. Yapılmış ve yapılmamış bütün malları kapsar. Mal stokunun, yarı mâmûllerin, hammaddelerin ve tüm gereçlerin (malzemenin) sayılıp değerlendirilmesini dilegetirir. Demirbaş eşya defterlerini de adlandırır. Sürekli olarak tutulabildiği gibi bir hesap dönemi sonunda da çıkarılabilir. Ticaret Kanununun 70. maddesine göre tüccarlarca tutulması zorunludur.

DÖKÜMÜNÜ ÇIKARMA. (*Os. Envanter tanzimi, Fr. Dressement de l'inventaire, Établissement de l'inventaire; Al. Inventaraufnahme, İng. Stocktaking, İt. Formazione dell'inventario, İsp. Formacion del inventario*) Bir işletme mallarının sayılarını, niteliklerini, değerlerini ve ayrıntılarını saptama.

DÖKÜMÜNÜ YAPMA. (*Os. Envanter yapmak, Fr. Relevé de l'inventaire, Al. Aufstellung des Inventars, İng. Stocktaking*) Dökümünü çıkarma deyiminin anlamdaşı.

DÖKÜMÜNÜ YAPMAK. (*Os. Envanter yapmak, Fr. Inventorier, Faire l'inventaire, Dresser l'inventaire; Al. Das inventar aufstellen, Das inventar aufnehmen; İng. To take the inventory, Make up the inventory; İt.*

DÖKÜNTÜ

Inventariare, Far l'inventario; *İsp.* Inventariar, Hacer el inventario) Dökümünü çıkarmak.

DÖKÜNTÜ. (Os. Müzahrefât, *Fr.* Manque de poids, *Al.* Abfall, *İng.* Deficiency in weight, *İt.* Diminuzione di peso, *İsp.* Diferencia de peso) Her şeyin en kötüsü... Örneğin bu anlamda "bunlar mal değil, döküntü" denir.

DÖNEM. (Os. Devre, *Fr.* Période, *Al.* Periode, *İng.* Period) Birbiri ardınca gelen başı ve sonu belli zaman süresi... Hukuk dilinde yasalarla belirlenmiş olan seçimli ve seçimsiz görevlerin süreceği zamanı belirtir ve bu anlamda hesap dönemi, seçim dönemi, yasa dönemi vb. gibi deyimler kullanılır.

DÖNEMLER. (Os. Devreler, *İng.* Stages) Ekonomik büyüme evreleri.

DÖNEM MÂLİYETLERİ. (Os. Devre mâliyetleri, *Fr.* Coûts périodiques, *Al.* Periodenkosten, *İng.* Period costs) Belli bir dönemde mâliyete katılan giderler... Kiralar, fâizler, vergiler gibi giderler ancak belli bir dönemde mâliyete katılırlar. Bunun karşısı *üretim mâliyetleri* (*İng.* Product costs)'dir.

DÖNER ANAMAL. (Os. Mütedâvil sermâye, *Fr.* Capital circulant, Fond de roulement; *Al.* Umlaufendes Kapital, Bewegliches Kapital, Arbeitskapital, Umlaufende Mittel; *İng.* Working capital, Circulating capital, Floating capital, Revolving fund; *İt.* Capitale circolante, Capitale flottuante; *İsp.* Capitale circulante, Capitale flotante) Kullanılmakla tüketilen anamal... Kullanılmakla tüketilmeyen anamalı dilegetiren *durağan anamal* (Os. Sâbit sermâye) deyimini karşılığında kullanılır. Anamalcı ekonomi dilinde örneğin ham ve yardımcı maddelere; yakacak, aydınlatacak, ısıtacak araçlara ve işçi ücretlerine harcanan anamal *döner anamal* deyimine dilegetirilir. Neden dönüyor? Çünkü hem harcandığı anda tükenmektedir, hem de mal yapıp satıldığında geri gelecektir. Buna karşı binalar, makineler vb. gibi araçlara harcanan anamal *durağan anamal* deyimine dilegetirilir. Neden duruyor? Çünkü harcandığı anda tükenmemektedir, tersine, değeri kimi zaman daha da artarak elde kalmakta, eşdeyişle olduğu yerde durmaktadır.

DÖNGÜ. (Os. Devir, *Fr.* Cycle, *Al.* Kreis, *İng.* Cyl) Anamalcı ekonominin dönemsel ola-

rak oluşan ve sürekli olarak yinelenen üretim çokluğu, bunalım ve çöküntüden ibaret devinimi.

DÖNME HAKKI. (Os. Rücû hakkı, *Fr.* Droit de recours, *Al.* Rückgriffsrecht, Regressrecht; *İng.* Right of recovery, Right of recourse) Bir kimsenin alacaklısına ödediği şeyi başka bir kimseden isteme hakkı... Örneğin bir kefil, kefil olduğu kimse tarafından ödenmeyen borcu alacaklıya ödemekle yükümlüdür, ama daha sonra ödediği parayı kefil olduğu kimseden istemek ve almak hakkına sahiptir. Bunun gibi, bir otobüs işletmesi, şoförünün yaptığı hasarı ödemekle yükümlüdür, ama daha sonra ödediği tazminatı şoföründen ister ve alır.

DÖNÜLEBİLİR ÖDEME BUYRUĞU. (Os. Kaabili rücû akreditif, *Fr.* Crédit révocable, *Al.* Widerrufliches Akkreditiv, *İng.* Revocable credit) Alıcının ya da bankanın rücû hakkına sahibolduğu akreditif.

DÖNÜLEMEZ ÖDEME BUYRUĞU. (Os. Gayrı kaabili rücû akreditif, *Fr.* Crédit confirmé, *Al.* Unwiderrufliches Akkreditiv, *İng.* Irrevocable credit) Alıcının ya da bankanın rücû hakkına sahibolmadığı akreditif.

DÖNÜŞ HIZI. (Os. Devir sür'ati, *Fr.* Taux de renouvellement des stocks, *Al.* Umschlagsgeschwindigkeit, *İng.* Rate of turnover) Bir işletme varlığının genellikle bir yıl içinde yenilenme sayısı... Bu varlık hammaddeler olabildiği gibi, işçiler de olabilir. Örneğin iki yüz liralık mal stoku bulunan bir firma yılda bin liralık mal satışı yapıyorsa iki yüz liralık malını beş kez yeniliyor demektir, malının dönüş hızı beştir.

DÖNÜŞTÜRME. (Os. Tahvil, *Fr.* Conversion, *Al.* Konversion, Konvertierung; *İng.* Conversion, *İt.* Conversione, *İsp.* Conversion) Devlet borçlarındaki koşulları değiştirme... Devlet borçlarında özellikle fâiz koşulu değiştirilir. Genellikle de fâiz oranı düşürülür. Ne var ki bu, ancak piyasa fâiz oranlarının devlet tahvillerindeki fâiz oranının altına düştüğü durumlarda uygulanabilir.

DÖNÜŞTÜRMEK. (Os. Tahvil etmek, *Fr.* Convertir, *Al.* Umrechnen, *İng.* To convert, *İt.* Convertire, *İsp.* Convertir) Devlet borçlarındaki koşulları değiştirmek.

DÖNÜŞTÜRÜLEBİLİR. (Os. Tahvili kaabil, Kaabili tahvil; *Fr.* Convertible, Convertissable;

Al. Konvertierbar, İng. Convertible, İt. Convertibile, İsp. Convertible) Dönüştürülmesi olanaklı.

DÖNÜŞTÜRÜLEBİLİRLİK. (*Os. Kaabiliyeti tahvil, Fr. Convertibilité, Al. Konvertibilität, İng. Convertibility*) Kâğıt paranın altına çevrilebilirliği... Çağdaş ekonomi dilinde herhangi bir paranın serbestçe dövize (yabancı ülke parasına) çevrilebilme niteliğini dilegetirmektedir.

DRAGO İLKESİ. (*Os. Drago prensibi, Fr. Doctrine de Drago, Al. Dragodoktrin, İng. Drago doctrine*) Borç ödetmek için askersel güce başvurulamayacağı ilkesi... Arjantin dışişleri bakanı Drago tarafından ortaya atılmış, ancak 1907 Lahey konferansında kabul edilmeyerek Porter ilkesi kabul edilmiştir.

DUPUIT KAZANCI. (*Os. Dupuit kârı, Fr. Profit de Dupuit*) Tüketicinin ödemeyi göze aldığı yüksek fiyatla ödediği düşük fiyat arasındaki fark... Ekonomici Dupuit tarafından ileri sürülmüş ve *tüketici kârı* deyimiyle nitelenmiş, ekonomici Marshall tarafından geliştirilmiştir. Örneğin bir kimse ihtiyacı olan bir malı yüz liraya almayı tasarlar, ama o malı piyasada seksen liraya bulur. Aradaki yirmi liralık fark, Dupuit'ye göre tüketicinin kârıdır.

DURAĞAN ANAMAL. (*Os. Sâbit sermaye, Fr. Capital fixe, Capital constant; Al. Festes Kapital, Konstantes Kapital, Anlagevermögen; İng. Fixed capital, Fixed assets; İt. Capitale fisso, İsp. Capital fijo*) Makineler ve binalar gibi uzun süreli varlıklara bağlanan anamal.

DURAĞAN GEÇERDEĞER. (*Os. Sâbit kur, Fr. Cours fixe*) Hükümetçe saptanmış kur... Sunu ve istem (Arz ve talep) yasasına göre fiyat bulan *serbest kur* deyimi karşılığında kullanılır. *Sâbit kur* sisteminde hükümetçe saptanan yabancı para (döviz) kurlarının dışında işlem yapmak yasaktır. Bu sistemde hükümet tarafından saptanan kura *resmî kur* denir. Ne var ki dövizlerin resmî kurlarıyla gerçek kurları ve özellikle de karaborsa kurları arasında büyük farklar vardır. Bu farklar, dış ticaret ilişkilerinde dengesizlikler meydana getirir.

DURAĞAN MÂLİYET. (*Os. Sâbit mâliyet, Fr. Coût constant, Al. Konstante Kosten, İng. Constant cost*) Üretim miktarıyla azalıp ço-

ğalmayan mâliyet... Üretim miktarıyla azalıp çoğalan *değişir mâliyet* deyimi karşılığında kullanılır. Her iki deyim de kısa döneme özgüdür. Örneğin bir fabrika az da üretse çok da üretse bina kirası, ısıtma-aydınlatma ve yönetim harcamaları, sigorta primleri ve vergiler değişmez. Fabrika, üretim miktarı ne olursa olsun, bu sâbit mâliyete katlanmak zorundadır.

DURAĞAN VARLIKLAR. (*Os. Sâbit aktifler, Fr. Actifs immobilisés, Al. Festliegende Aktiva, İng. Fixed assets*) Firma aktifinde sürekli olarak duran değerler... Örneğin firmanın sahip olduğu bina böylesine durağan bir varlıktır.

DURAK. (*Os. Tevakkuf mahalli, İstasyon; Fr. Station, Gare; Al. Bahnhof, Station; İng. Station, İt. Stazione, İsp. Estacion*) Taşıtların durmak zorunda oldukları ya da durabileceği yer... Tren, tramvay, otobüs gibi taşıtlar için kullanılır.

DURAK BAŞI. (*Os. İstasyon şefi, Fr. Chef de gare, Al. Bahnhofvorsteher, İng. Station master, İt. Capostazione, İsp. Jefe de estacion*) İstasyon görevlilerinin en büyüğü.

DURAKTA VERME. (*Os. İstasyonda teslim, Fr. Rendu en gare, Al. Frei zur Bahn, İng. Free on siding, İt. Franco alla stazione, İsp. Puesto a la estacion*) Bir malı alıcısına istasyonda teslim etme.

DURAKLAMA. (*Os. Tevakkuf etme, Fr. S'arrêter*) Satışın azalması ya da büsbütün durması... Çeşitli etkenlerle olabilir. Örneğin okul çocuklarının kalem, defter vb. gibi ihtiyaçlarını karşılayan malların satışı okulların kapalı bulunduğu yaz aylarında duraklar.

DURAKSAMA. (*Os. Tereddüd, Fr. Hésitation*) Yapılması ya da söylenmesi gerekeni kestiremeyerek duraklama.

DURAKSAMAK. (*Os. Tereddüd etmek, Fr. Hésiter, Al. Bedenken tragen, İng. To hesitate, İt. Esitare, İsp. Vacilar*) Yapılması ya da söylenmesi gerekeni kestiremeyerek bir zaman duraklamak.

DURAKSAMASIZ. (*Os. Tereddüdsüz, Fr. Sans hésitation, Al. Ohne bedenken, Unbedenklich; İng. Without hesitation, İt. Senza esitazione, İsp. Sin duda*) Duraksamadan.

DURDURMA

DURDURMA. (Os. Tevkif, *Fr.* Suspension, *Al.* Einstellung, *İng.* Suspension, *İt.* Sospensione, *İsp.* Suspensión) Bir şeyin yapılmasını önleme... Durmasını sağlamayı dilegetirir. Örneğin bu anlamda "bu malın satışını durdurduk" ya da "falana yapılan ödemeyi durdurdum" denir.

DURDURULMUŞ ÖDENE. (Os. Bloke edilmiş çek, *Fr.* Chèque bloqué, *Al.* Gesperrter Scheck, *İng.* Stopped cheque) Herhangi bir anlaşmazlık durumunda ödenmesi engellenen çek... Örneğin çeki verenin ölümü ya da iflâsı böyle bir durdurmaya neden olabilir. Bu durumda çek, belli bir süre için bloke edilir. Ülkemizde bu gibi nedenlerle çekin ödenmesi durdurulamaz, ancak süresi içinde ödenmesi istenmemiş ya da çalınmış çekler durdurulabilir. Bu durumda da çekin çalınmış olduğunun ya da kaybolmuş bulunduğu tanıtlanması gerekir. Kimi ülkelerde çeki veren, ödeme ânına kadar verdiği çekten cayabilir ve ödemenin durdurulmasını sağlayabilir.

DURGUN. 1. (Os. Sâkin, *Fr.* Calme, *Languissant*, *Al.* Flau, *Still*, *İng.* Dull, *Flat*, *Stagnant*, *Quiet*, *İt.* Fiacco, *Calmo*, *Languido*, *İsp.* Flojo, *Calmo*) Canlılık göstermeyen... Hareketsiz olanı dilegetirir.

2. (Os. Müstakar, *Fr.* Stable, *Stationnaire*, *Firme*, *Al.* Beständig, *İng.* Stady, *Stationary*, *Firme*, *İt.* Stabile, *Stazionario*, *Fermo*, *İsp.* Estable, *Estacionario*, *Firme*) Kararlı... Yerleşmiş ve durulmuş olanı dilegetirir.

DURGUN İŞSİZLİK. (Os. Sâkin işsizlik, *Fr.* Chômage languissant) Düzensiz aralıklarla ve belli olmayan zamanlarda çalışmaktan doğan işsizlik... *Aktif işsizlik* ve *gizli işsizlik* deyimleri karşılığında kullanılır.

DURGUNLAŞMA. (Os. Sâkinleşme, *Fr.* Ralentissement, *Al.* Rückgang, *İng.* Decrease, *Decline*, *İt.* Rallentamento, *İsp.* Retroceso) Durgun bir duruma gelme... Örneğin bu anlamda "piyasa durgunlaştı" denir.

DURGUNLUK. (Os. Sükûnet, *Fr.* Stagnation, *Al.* Flauheit, *İng.* Stagnation, *Dulness*, *İt.* Fiacca, *İsp.* Flojedad) Durgun olma durumu... Durgun olanın niteliğini dilegetirir. Konjonktür dalgalanmalarında gerileme döneminden ya önce ya da sonra başgösterir. Ekonomik alanda ne gerileme ne de ilerleme gösteren bu durgunluk, gerilemeden önceyse

gerilemeyi ve gerilemeden sonraysa ilerlemeyi başlatır.

DURGUN MEVSİM. (Os. Sâkin mevsim, *Fr.* Morte saison, *Al.* Geschaefstlose Zeit, *İng.* Dead season, *İt.* Morta stagione, *İsp.* Estacion muerta) Kimi mallarda satışın durduğu mevsim... *Ölü mevsim* de denir. Örneğin okulların kapalı bulunduğu aylarda okul araç ve gereçleri satışı durur.

DURGUN PAZAR. (Os. Durgun piyasa, *Fr.* Déprimé, *Lourd*, *Al.* Gedrückt, *İng.* Depressed, *Dull*, *İt.* Debole, *İsp.* Pesado) Alışveriş durmuş ya da azalmış piyasa.

DURGUN TECİM. (Os. Durgun ticâret, *Fr.* Languir, *Al.* Daniederliegen, *İng.* To languish, *İt.* Languire, *İsp.* Estar en estagnacion) Satış azalmış ya da büsbütün durmuş ticaret.

DURMA. (Os. Tevakkuf, *Fr.* Arrêt, *Al.* Aufenthalt, *İng.* Stay, *İt.* Fermata, *İsp.* Parada) Davranmazlık durumunda olma.

DURMAK. (Os. Tevakkuf etmek, *Fr.* S'arrêter, *Al.* Halten, *İng.* To stop, *İt.* Fermare, *İsp.* Pararse) Davranmazlık durumunda olmak... Çalışmayı kesmek anlamını dilegetirir.

DURULMA. (Os. İstikrâr, *Fr.* Stabilisation, *Al.* Stabilisierung, *İng.* Stabilization) Sürekliliğe kavuşma... Örneğin fiyatların durulması (istikrârı) demek, fiyatların sürekli olarak aynı kalmaları demektir. Bir paranın satın alma gücünü belli bir düzeyde saptamak yoluyla satın alma gücündeki değişikliklere son verme işlemine *durulma sağlama* (Os. İstikrâr temini) ya da kısaca *saptama* (Os. Tesbit) denir. Geribırakılmış ülkeler bunu yapamazlar, çünkü sürekli olarak yabancı paralara muhtaçtırlar ve onların etkisi altındadırlar.

DURULMAK. (Os. İstikrâr kesbetmek, *Fr.* S'affermir, *Se raffermir*, *Al.* Sich befestigen, *İng.* To strengthen, *İt.* Affermarsi, *İsp.* Afirmarse) Sürekliliğe kavuşmak.

DURULMUŞLUK. (Os. İstikrârlılık, *Fr.* Stabilité, *Fermeté*, *Al.* Festigkeit, *Bestaendigkeit*, *İng.* Stability, *İt.* Stabilità, *İsp.* Estabilidad) Durulmuş olanın niteliği... *Durulum* da denebilir.

DURUM. (Os. Vaziyet, *Fr.* Situation, *Al.* Lage, *İng.* Situation, *İt.* Situazione, *İsp.* Si-

tuacion) Bir şeyin içinde bulunduğu koşulların tümü... Örneğin bu anlamda "piyasada durum nasıl?" denir.

DURUŞMA. (Os. Muhâkeme, *Fr.* Débats, *Al.* Hauptverhandlung, *Mündliche Verhandlung*; *İng.* Hearing, Trial) Dâvâya bakılmasına ve bitirilmesine özgü yargılama evresi.

DURUŞMA HAZIRLIĞI. (Os. İstihzârî muhâkeme, *Fr.* Préliminaire des débats, *Al.* Vorbereitung der Hauptverhandlung, *İng.* Preliminary proceedings) Yargıç tarafından duruşma gününün saptanması, tarafların çağırılması vb. gibi duruşmanın açılması için gerekli işlemler.

DURUŞMA İSTEMİ. (Os. Mürâfaa talebi, *Fr.* Demande de débat oral, *Al.* Antrag auf mündliche Verhandlung) Mahkemece karar verilmeden önce açıklamalarının dinlenmesi için tarafların ya da bunlardan birinin mahkemeye çağrılmaları istemi... İngiliz hukukunda yoktur. Danıştayda (devlet şûrâsında) ve ağır cezalı işlerde yargıtayda (temyüz mahkemesinde) da duruşma isteminde bulunulabilir.

DUYARLI TARTI. (Os. Hassâs terâzi, *Fr.* Trébuchet, *Al.* Goldwaage, *İng.* Gold weight, *İt.* Saggiolo, *İsp.* Pesillo) En küçük ağırlıkları bile doğru olarak tartan tartı.

DUYGUSAL DEĞER. (Os. Hissî kıymet, *Fr.* Valeur affective, *Al.* Affektionswert, *İng.* Sympathy value) Bir mala, nesnel değerine bakmaksızın, duyguyla biçilen değer... Örneğin bir kimse için sevgilisinin armağan ettiği küçük bir eşya çok büyük bir değer taşır. Anı eşyaları ve bir koleksiyoncu için koleksiyonunda eksik olan bir parça böylesine değerlendirilir. Bu türlü biçilen değere *özel değer* (sübjektif kıymet) ya da *ruhsal değer* (psikoşik kıymet) de denir. Bu özel değer *ekonomik değer* (eşdeyişle, değiştirme değeri)'le hiç bir ilgisi yoktur.

DUYGUSAL EDER. (Os. Hissî fiyat, *Fr.* Prix affectif, *Al.* Affektionspreis, *İng.* Appraised price) Herhangi bir mala bilerek ve isteyerek gerçek değerinin üstünde verilen fiyat... Örneğin bir hayır kurumunun yaptığı açık arttırmayla satışta on liralık bir malı yardım amacıyla bin liraya almak o mala bir duygusal eder vermektir.

DUYURU. (Os. İlân, *Fr.* Avis, Annonce, Publication, Insertion, Promulgation; *Al.*

Anzeige, Annonce, Veröffentlichung, Inserat, Verkündung, Bekanntmachung; *İng.* Advertisement, Announcement, Publication, Promulgation, Notice; *İt.* Annuncio, Avviso, Pubblicazione; *İsp.* Anuncio, Publicacion, Aviso; *Lâ.* Publicatio) Herkesin bilmesi için yapılan yayma... Gazete, radyo, televizyon, sinema, elden dağıtılan kâğıt, meydanlarda adam bağırma vb. gibi çeşitli yollarla yapılabilir. *Tanıtım* (Reklâm) deyimiyle yakın anlamlıdır. Ne var ki yasaların ilânı, mahkeme kararlarının ilânı vb. gibi tanıtım dışında da duyurular yapılabilir. Hukuksal anlamda bir işlem ya da bir kararın ilgililerce öğrenilmesini sağlamadır, yayım araçlarıyla yapılabildiği gibi özel kütüğüne (sicilli mahsûsuna) kayıt ya da genel bir yere asmak yoluyla da yapılabilir. Hukuksal ilân, sadece bildirme amacıyla yapılmaz, belli bir sürede itiraz edilmezse ilgililerce kabul edildiği anlamını da taşır.

DUYURUCULUK. (Os. İlâncılık, *Fr.* Publicité, *Al.* Werbung, *İng.* Advertising) Duyuru yapma ticareti... *Reklâmcılık* (*Al.* Informative Reklame) deyimiyle yakın anlamlıdır. Özellikle tüketiciyi mal piyasasına çekmek amacıyla yapılan ilânlar, anamalcı üretimin vazgeçilmez koşulu durumuna girmiştir. Bu yüzden ilâncılık ve reklâmcılık, çok kârlı bir iş olmuştur. Anamalcı dünyada ilâncılık şirketlerinin her gün biraz daha çoğalmakta olması bunun en belli kanıtıdır. Gazete, radyo ve televizyonlardaki ilânlar da bu aracı şirketler eliyle yapılır.

DUYURUDA BULUNMAK. (Os. İlân etmek, *Fr.* Publier, Annoncer; *Al.* Veröffentlichén, *İng.* To announce, *İt.* Annunciare, *İsp.* Anunciar) Herhangi bir konuyu herkesin bilmesini sağlamak için yaymak.

DUYURUYLA SÖZVERME. (Os. İlânla vâit, *Fr.* Promesse publique, Offre publique; *Al.* Auslobung, *İng.* Public promises of a reward, *Lâ.* Promissio popularis) İlân yoluyla bir iş ya da bir şey karşılığında para vaatme... Bu sözverme, hukuk açısından, söz vereni bir ölçüde bağlar. Örneğin kaybolmuş köpeğini bulup getirene şu kadar para vereceğini gazete ilânıyla duyuran kişi bu vaadinden cayarca vaadettiği miktârı geçmemek üzere köpeği bulanın iyiniyetle yaptığı harcamaları ödemekle yükümlüdür.

DÜNKÜ. (Os. Dünkü, *Fr.* D'hier, *Al.* Gestrig, *İng.* Yesterday's, *İt.* Dieri, *İsp.* De ayer)

DÜNYA BANKASI

Bugünden bir önceki güne ilgili... Örneğin bu anlamda "dünkü gazeteleri gördün mü?" denir.

DÜNYA BANKASI. (Os. Dünya bankası, *Fr. Banque internationale, Al. Weltbank, İng. World Bank*) Savaş sonrası onarım ve kalkınma hareketlerine kredi sağlamak ve yabancı özel anamal yatırımlarını teşvik etmek için kurulan dünya çapındaki banka... Gerçek adı *uluslararası imâr ve kalkınma bankası* (*Fr. Banque internationale de Reconstruction et de Développement, Al. Internationale Bank für Wiederaufbau und wirtschaftliche Entwicklung, İng. International Bank for Reconstruction and Development*) 'dır ve 1944 yılında Bretton Woods konferansında alınan bir kararla kurulmuştur.

DÜNYACA TANINMIŞ. (Os. Cihanda şöretişâr, *Fr. Universellement connu, Al. Weltbekannt, İng. Worldfamed, İt. Noto per il mondo intiero, İsp. Conocido en todo el mundo*) Dünya çapında ünlü... Örneğin bu anlamda "dünyaca tanınmış bir adam" denir.

DÜNYA PAZARI. (Os. Dünya piyasası, *Fr. Marché mondial, Al. Weltmarkt, İng. World's market, İt. Mercato mondiale, İsp. Mercado del mundo*) Tekelci ülkeler için alımsatım yapılabilen bütün dünya.

DÜNYA TECİMİ. (Os. Dünya ticâreti, *Fr. Commerce mondial, Al. Welthandel, İng. Commerce of the world, İt. Commercio mondiale, İsp. Comercio del mundo*) Dünya çapında yapılan ticaret.

DÜŞELGE. (Os. Ristorno, îade; *Fr. Ristourne, Al. Ristorno, Rückbuchung, Schmiergeld; İng. Ristorno, Return, Kickback; İt. Ristorno, İsp. Anulacion de la premia*) Geri verilen para... Bu deyimın kullanıldığı alana göre çeşitli anlamları vardır. Örneğin kimi kooperatiflerde görüldüğü gibi kooperatif ortaklarının satın aldıkları şeylere ödedikleri paranın bir bölümü daha sonra kâr payı olarak onlara geri verilir. Sigortacılıkta, sigorta anlaşmasının yürürlükten düştüğü süreye ait primin sigortalıya geri verilmesini dilegetirir. Sigortacının sigortalanan için tümünden ya da bir bölümünden vazgeçmesi durumunda ödediği primleri geri isteme hakkı da bu deyimle dilegetirilir. Muhâsebecilikte, deftere yanlış geçirilmiş bir paranın gerçek yerine iletilmesini adlandırır. Alınan gümrük resimlerinden bir bölümünün ya da

tümünün dışalımçıya ya da dışsatımçıya geri verilmesi de bu deyimle dilegetirilir. Özetle deyim, geri verme işlemini dilegetirir.

DÜŞERGE. (Os. Hisse temettü, Garâmet; *Fr. Dividende, Al. Dividende, İng. Dividend*) Şirketlerin ortaklarına dağıttıkları kâr payı... Ayrıca iflâs eden ya da tasfiye edilen şirketlerde alacaklılara alacakları oranında verilen parayı da dilegetirir.

DÜŞERLİK. (Os. Prim, İkrâmiye, Sigorta ücreti; *Fr. Prime, Al. Praemie, Bonus, Agio; İng. Premium, Grant, Bounty, Subsidy; İt. Premio, İsp. Prima, Lâ. Praemium*) Çeşitli anlamlarda armağan... Bu deyim, kullanıldığı yere göre çeşitli anlamlar verir. Ticarette mal almaya özendirmek için alıcılara verilen armağanı dilegetirir, bu anlamda *özen-ce* deyimıyla dilegetirilmesi daha doğru olur. Sigortacılıkta, sigorta ücreti anlamındadır. Ücretlilere ödenen ikramiye de bu deyimle dilegetirilir. Tahsildarlar, tahsil ettikleri para oranında prim alırlar; bu, daha çok tahsil etmelerini sağlamak için ücretlerine eklenen bir ek ücrettir. Hisse senetlerinin asıl fiyatıyla piyasa fiyatı arasındaki fark da bu deyimle dilegetirilir. Herhangi bir işe heveslendirmek için verilen ödül de bu deyimle dilegelir. Satıcının müşteriye dükkânına bağlamak için yaptığı tenzilatı da adlandırır. Dış ticareti güçlendirmek için uygulanan kur farklarına da prim denir. Devletin firmalara tanıdığı avantajlar da bu deyimle dilegetirilir. Deniz ödünçlerinde ödünç verene, alınan paradan fazla olarak ödenecek miktara da Ticaret Kanununa göre prim denilmiştir. Hisse senedinin ve tahvilin itfâsı için çekilen kur'da hisse senedine ya da tahvile düşen para da prim adıyla anılır. Yeni çıkarılan hisse senetlerinde, yeni paydaşların eski paydaşlar gibi şirket anamalından ve kazancından (temettüünden) yararlanmaları için yeni paydaşlardan yeni hisse senetlerinin nominal değerinden fazla olarak alınan paraya da ihrâç primi denir.

DÜŞERLİĞİN BIRAKILMASI. (Os. İkrâmiye terki, *Fr. Abandon de la prime, Al. Praemienaufgabe, İng. Abandonment of the forfeit, İt. Abbandono del primo, İsp. Abandono de la prima*) Primin alınmaması.

DÜŞERLİĞİN KALDIRILMASI. (Os. İkrâmiyenin kaldırılması, *Fr. Levée de la prime, Al. Praemienentnahme, İng. Call for the premium, İt. Ritiro del premio, İsp. Le-*

vantamiento de la prima) Prim verilmekten vazgeçilmesi.

DÜŞERLİK KORUNCU. (Os. Prim sigortası, *Fr.* Assurance de la prime, *Al.* Versicherung der Praemie, *İng.* Premium insurance) Sigortalının sigorta şirketine vermek zorunda bulunduğu primi ödeyemeyerek tazminatı tümüyle alamaması tehlikesine karşı ayrıca o primi de sigorta ettirmesi... Ticaret Kanununun 968. maddesine göre böylece sigortalı tazminatı tümüyle alır.

DÜŞERLİKLİ İŞLER YAPMAK. (Os. Primli işler yapmak, *Fr.* Faire des affaires a prim, *Al.* Praemiengeschaeft machen, *İng.* To do option business, *İt.* Far operazione a premio, *İsp.* Hacer negocios a primo) Prim konusu olan işlere girişmek.

DÜŞERLİKLİ PAZAR. (Os. Primli piyasa, *Fr.* Marché a prime, *Al.* Praemiengeschaeft, *İng.* Option bargain, Deal, Options market) Gerektiğinde alıcıya götürü bir para ödeyerek girmiş olduğu taahhüdü iptâl etmek hakkını tanıyan piyasa... Borsa deyimidir, vâdeli borsa işlemlerinde uygulanır. Diyelim bir hisse senedinin yakında yükseleceğini tahmin ediyorsunuz. Bu hisse senetlerinden bir miktarı vâdeli olarak almaya karar verdiniz. Eğer bu işleri borsa primli piyasasında yapmışsanız, tahmininiz gerçekleşmediği takdirde (eşdeyişle, o hisse senedi fiyatları, yükselmediği takdirde) vâde tarihinde önceden saptanmış götürü bir para ödeyerek o hisse senetlerini almaktan vazgeçebilirsiniz, böylelikle de zararınızı sınırlamış olursunuz. Size o hisse senetlerini satacak olan da bundan zarar etmez, çünkü primli piyasa kuru normal vâdeli kurdan daha yüksektir. Satıcı, primli piyasa yöntemini kabul etmekle, hem daha kolay alıcı bulmakta, hem de daha yüksek fiyat elde etmektedir.

DÜŞEY BAĞLANTI. (Os. Şâkulî irtibât, *Fr.* Communication verticale, *Al.* Vertikale Verbindungswege, *İng.* Vertical channel building) Pazarlama tekniğinde müşterilerle ve satış olanaklarıyla kurulan bağlantı... Piyasaya yeni bir mal çıkarıldığında müşterilerin bunu nasıl karşıladıkları, ne kadar değer verdikleri, nesinden yakındıkları vb. gibi konularda araştırmalar yapılır. Pazarlama tekniği dilinde buna *aşağıdan yukarıya bağlantı* denir. Sanayiciler bir de *yukardan aşağıya bağlantı* kurarlar ve malın toptancıdan alıcının eline geçinceye kadar geçirdiği tüm

evreleri (toptancılar, yarı toptancılar, aracılar, perâkendecilerden geçme evrelerini) ve reklâm, propaganda, eşantıyon, prospektüs gibi işleri de incelerler.

DÜŞEY YIĞIŞMA. (Os. Şâkulî temerküz, *Fr.* Concentration verticale, *Al.* Vertikaler Zusammenschluss, *İng.* Vertical combination, Integration) Birbirleriyle ilgili işlerin tek şirket ya da holdingte toplanması... Bir işletmenin, ihtiyaçlarını karşılamak için başka işletmelere bağlı kalmak istememesinden ve kendi üretimiyle ilgili yan faaliyetlere el atmasından doğar. Örneğin büyük amaçlı bir gazete bir de basımevi kurar, kâğıt fabrikası da kurabilir ya da kâğıt dışalım şirketi oluşturur, reklâmcılık işlerine girer, kitap ve dergi de basmaya başlar, dağıtım şirketi de kurar. Bütün bu işlerin kazancını başkalarına kaptırmamaya çalışır. Düşey yığışma, bir çeşit holdingleşmedir.

DÜŞME. 1. (Os. Tenezzül, *Fr.* Rétrograder, Fléchir; *Al.* Zurückgehen, *İng.* To recede, *İt.* Retrecdere, *İsp.* Descender) Değeri azalma... Örneğin bu anlamda "fiyatlar düştü" denir.

2. (Os. Sukut, *Fr.* Baisse, *Al.* Fall, *İng.* Decline, *İt.* Ribasso, *İsp.* Baja) Yukardan aşağı inme... Örneğin bu anlamda da "fiyatlar düştü" ya da "döviz kurları düştü" denir.

DÜŞMEYE EĞİLİMİ OLMAK. (Os. Sukuta mütemâyil bulunmak, *Fr.* Tendre a la baisse, *Al.* Neigung zum Fallen haben, *İng.* To have a falling tendency, *İt.* Aver tendenza al ribasso, *İsp.* Tender a la baja) Yukardan aşağıya inmeye yüz tutmak... Örneğin bu anlamda "fiyatlar düşme eğiliminde" denir.

DÜŞME NEDENLERİ. (Os. Sukut sebepleri, *Fr.* Causes de l'extinction, *Al.* Gründe für das Erlöschen, *İng.* Causes for the discharge) Alacağı ya da yükümlülüğü ortadan kaldıran nedenler... Hukuk açısından bu nedenler pek çoktur. Örneğin ölüm nedeni, kişisel olarak yapmakla yükümlü bulunulan her türlü işlemi ortadan kaldırır.

DÜŞÜK EDER. (Os. Dûn fiyat, *Fr.* Vil prix, *Al.* Schleuderpreis, *İng.* Ruinous price, *İt.* Vil prezzo, *İsp.* Vil precio) Bir malın gerçek fiyatından daha az olan fiyat.

DÜŞÜK EDERLE. (Os. Dûn fiyatla, *Fr.* A prix réduit, *Al.* Zu ernaessigten Preise, *İng.*

DÜŞÜK EDERLE SATIŞ

At reduced price, *İt.* A prezzo ridotto, *İsp.* A precio reducido) Malın gerçek fiyatından daha az olan fiyatla... Örneğin bu anlamda “bu malı düşük fiyatla aldım” denir.

DÜŞÜK EDERLE SATIŞ. (Os. Dûn fiyatla fûruht, *Fr.* Mévente, *Al.* Schleudern, *İng.* Underselling, *İt.* Vendita a vil prezzo, *İsp.* Venta por debajo del precio) Gerçek fiyat-tan daha az fiyatla satış.

DÜŞÜK EDERLE SATMAK. (Os. Dûn fiyatla satmak, *Fr.* Vendre a vil prix, *Al.* Zu einen Spottpreis verkaufen, *İng.* To undersell, *İt.* Vender a vil prezzo, *İsp.* Vender a vil precio) Bir malı gerçek fiyatından daha az bir fiyatla satmak.

DÜŞÜK NİTELİKLİ MALLAR. (Os. Âdi vasıflı mallar, *İşporta* malları; *Fr.* Marchandises de calité inférieure, *Al.* Minderwertig Ware, *İng.* Goods of inferior quality, *İt.* Merce di qualita inferiore, *İsp.* Mercaderia de calidad inferior) Gereken nitelikte olmayan mallar.

DÜŞÜK OLMAK. (Os. Dûn olmak, *Fr.* Être élvé, *Al.* Nidrig stehen, *İng.* To be low, *İt.* Esser basso, *İsp.* Estar bajo) Gereken-den aşağıda olmak... Örneğin bu anlamda “bu malın fiyatı düşük olmalı” denir.

DÜŞÜK ÜREM. (Os. Dûn fâiz, *Fr.* Faibles intérêts, *Al.* Niedrige Zinsen, *İng.* Low interests, *İt.* Livei interessi, *İsp.* Modicos intereses) Gerekenen daha aşağı olan fâiz... Örneğin bu anlamda “düşük fâizle borç aldım” denir.

DÜŞÜNCE. (Os. Fikir, *Fr.* Avis, Opinion; *Al.* Meinung, Ansicht; *İng.* View, Opinion; *İt.* Avviso, Opinione; *İsp.* Aviso, Parere) Bir iş için düşünülen şey... Örneğin bu anlamda “ben bu düşüncedeyim” denir, genellikle de bir iş için bulunan çareyi dile getirir.

DÜŞÜNCE ANLAŞMAZLIĞI. (Os. Fikir ihtilâfı, *Fr.* Divergence d'opinion, *Al.* Meinungsverschiedenheit, *İng.* Difference of opinion, *İt.* Divergenza di opinione, *İsp.* Divergencia de opinion) İki ya da daha çok kişiler arasındaki düşünce ayrılığı... Örneğin bu anlamda “aramızda düşünce anlaşmazlığı ya da düşünce ayrılığı var” denir.

DÜŞÜNCE BİLDİRMEK. (Os. Fikir beyân etmek, *Fr.* Êmettre un avis, *Al.* Ansicht aeus-

sern, *İng.* To give a view, *İt.* Dar un avviso, *İsp.* Dar un opinion) Herhangi bir iş için düşündüğünü söylemek.

DÜŞÜNCE EDİNMEK. (Os. Fikir edinmek, *Fr.* Se faire une opinion, *Al.* Sich eine Meinung bilden, *İng.* To form an opinion, *İt.* Formarsi un opinione, *İsp.* Formarse una opinion) Herhangi bir konu üstünde bilgi edinmek.

DÜŞÜNCE EDİNMEK İÇİN GÖNDERMEK. (Os. Fikir almak üzere yollamak, *Fr.* Envoyer en communication, *Al.* Zur Ansicht-senden, *İng.* To send on opprobation, *İt.* Spedire in esame, *İsp.* Enviar para examinar) Bir başkasının düşüncesini öğrenmek için birini yollamak... Örneğin bu anlamda “o çocuğu size fikrinizi almak için gönderdim” denir.

DÜŞÜNCEL BİRLEŞME. (Os. Fikrî içtimâ, *Fr.* Cumul idéal, *Al.* Idealkonkurrenz) Bir eylemin yasanın çeşitli hükümlerini ihlâl etmesi durumunda meydana gelen birleşme... Bu türlü birleşmede suçlu, ihlâl ettiği çeşitli hükümlerden en ağır cezayı gerektiren hükme göre cezalandırılır.

DÜŞÜNCEL HAKLAR. (Os. Fikrî haklar, *Fr.* Droits intellectuels, *Al.* Urheberrechte, Immaterialgüterrechte; *İng.* Rights over intellectual property) Düşünce ürünleri üstünde bu ürünleri meydana getirenlerin hakları... Hakkın konusu mal değil, *ürün* (eser)'dür. Düşünce ürünlerini yaratanlar, onların mülkiyetine de sahiptirler.

DÜŞÜNCEL İYELİK. (Os. Fikrî mülkiyet, Edebî mülkiyet; *Fr.* Propriété intellectuelle, *Al.* Geistiges Eigentum, *İng.* Intellectual property) Sanat ve edebiyat eserleri yara-tanların eserleri üstündeki mülkiyet hakları... Resim, müzik, heykel vb. gibi eserler üstün-deki haklar da bu deyimın kapsamındadır. Bunlara *telef hakları* da denir. Düşüncel mülkiyet haklarını korumak için ilk uluslararası sözleşme 1886 yılında Bern kentinde yapılmış, 1908 yılında Berlin'de ve 1928 yılında Roma'da geliştirilmiştir.

DÜŞÜNCEME GÖRE. (Os. Fikrime naza-ran, *Fr.* A mon avis, *Al.* Nach meiner Ansicht, *İng.* To my opinion, *İt.* A mio avviso, *İsp.* En mi concepto) Sözkonusu üstünde benim düşündüğüme göre... Örneğin bu anlamda “benim düşünceme göre bu işi böyle yapmak gerekir” denir.

DÜŞÜNCESİNDE OLMAK. (Os. Fikrinde olmak, *Fr.* Être d'avis, *Al.* Der Ansicht sein, *İng.* To be of opinion, *İt.* Esser d'avviso, *İsp.* Ser de opinion) Herhangi bir konu üstünde belli bir düşünceye sahibolmak.

DÜŞÜNCESİNİ BİLDİRMEK. (Os. Fikrini beyân etmek, *Fr.* Exprimer son avis, *Al.* Seine Meinung aeussern, *İng.* To give one's opinion, *İt.* Dar la sua opinione, *İsp.* Dar una opinion) Herhangi bir konu üstünde düşüncesini söylemek... Örneğin bu anlamda "o, düşüncesini bildirdi" denir.

DÜŞÜNCE VERMEK. (Os. Fikir vermek, *Fr.* Donner une idée, *Al.* Einen Begriff geben, *İng.* To give an idea, *İt.* Dar un idea, *İsp.* Dar una idea) Belli bir konu üstünde bilgi vermek... Örneğin bu anlamda "bu konuda söylediklerinizle bana bir fikir verdiniz" denir.

DÜŞÜNCEYE KATILMAK. (Os. Fikre iştirâk etmek, *Fr.* Partager un avis, *Al.* Eine Meinung teilen, *İng.* To share in an opinion, *İt.* Dividere un opinione, *İsp.* Dividir una opinion) Doğru bulunan bir düşünceyi paylaşmak... Örneğin bu anlamda "düşüncenize katılıyorum" denir.

DÜŞÜNCEYİ ONAMAK. (Os. Fikri kabul etmek, *Fr.* Adhérer a une opinion, *Al.* Meinung beistimmen, *İng.* To adhere to an opinion, *İt.* Aderire ad una opinione, *İsp.* Adherir a una opinion) İlerisürülen bir düşünceyi doğru bulmak... Örneğin bu anlamda "düşüncenizi kabul ediyorum" denir.

DÜŞÜNSEL SINIRLAMA. (Os. Zihnî takyid, *Fr.* Réservation mentale, *Al.* Mentalreservation, *İng.* Mental reservation, *Lâ.* Reservatio mentalis) Bir şey söyleyen kimse-nin, gerçekte söylediğini kasdetmediği halde, gerçekten öyle söylüyormuş gibi davranması... Hukuk deyimidir, irâdeyi gizlemeyi dilegetirir. Tek tarafı olduğundan ötürü *danışık* (muvâzaa)'tan ayrılır.

DÜŞÜNTÜ. (Os. Mülâhaza, *Fr.* Remarque, Observation; *Al.* Bemerkung, *İng.* Remark, Observation; *İt.* Osservazione, *İsp.* Observacion) Düşünce... Örneğin bu anlamda "o konuda bir düşünce ilerisürdüm" denir.

DÜŞÜNÜLMEMİŞ. (Os. Teemmül edilmemiş, *Fr.* Irréfléchi, *Al.* Unüberlegt, *İng.* Inconsiderate, *İt.* Irriflessivo, *İsp.* Irreflexionado)

Üstünde durulmamış, düşünce konusu yapılmamış.

DÜŞÜRMEK. (Os. Tenzil etmek, *Fr.* Faire baisser, Fléchir; *Al.* Herabdrücken, *İng.* To depress, *İt.* Far ribassare, *İsp.* Hacer bajar) Değerini azaltmak... Örneğin bu anlamda "bu malı alacağım ama, fiyatını biraz düşürün" denir.

DÜŞÜRÜCÜ SÜREAŞIMI. (Os. Iskatî mü-rûru zamân, *Fr.* Prescription extinctive, Libératoire; *Al.* Verjaehrung, *İng.* Limitation of actions of law) Herhangi bir yükümlülükten kurtaran süre geçmesi.

DÜŞÜRÜM. (Os. Damping, *Fr.*, *Al.*, *İng.* Dumping) Anamalcı üretim düzeninde normal rekabet koşullarına aldirmayarak malların dış pazarlarda zararına satılması... Dampingin amacı, rakipleri piyasadan kaçırmak, elverişli durumlarda onları yoketmek ya da aşırı mal birikimini tasfiye etmektir. Genellikle devletin yardımıyla yapılır. Devlet iç pazarda o malın fiyatını yükselterek damping yapının zararını kapatır, ya da bu zararını bütün üreticilere yayar ve damping yapının zararını azaltır. Ülkeleri içinde damping yapan firmalar da vardır, bunlar bir maldan ettikleri zararı başka mallarından kat kat çıkarırlar ki buna *paylaşırma dampingi* (*Fr.* Dumping de péréquation) denir. Damping, rakipleri yoketme amacıyla yapıldığında *fetih dampingi* (*Fr.* Dumping de conquête) ya da *hazine dampingi* (*Fr.* Dumping de trésorie) adıyla niteleniyor. Bu türlü dampingin altında, zararın ileride giderileceği hesapları yatar. Anamalcılığın tekelleşmesi aşamasında dampingler tekelleşmeleri hızlandırır. Teksözle damping, ekonomik bir savaştır ve anamalcılar bu yolla da kendilerinden daha güçsüz anamalcıları yokederler.

DÜŞÜRÜME KARŞI VERGİ. (Os. Dampinge karşı vergi, *Fr.* Tarif antidumping, *Al.* Antidumpingzoll, *İng.* Antidumping tax) Bir ülkenin kendisine damping yapan başka bir ülkenin mallarına koyduğu yüksek vergi... Ülke, bu yüksek vergiyi koymakla yerli mallarını korur. Ülkemizde de Gümrük Kanununun 14. maddesi bu konuda yüksek gümrük vergisi koymak için bakanlar kuruluna yetki vermiştir, beklenmedik bir dampinge karşı bakanlar kurulu, meclisten yasa çıkarılması gerekmeksizin hemen bu vergiyi yükseltebilir.

DÜZELTME

DÜZELTME. 1. (Os. Tashih, *Fr.* Rectification, Redressement; *Al.* Berichtigung, *İng.* Rectification, Adjustment; *İt.* Rettificazione, *İsp.* Rectificacion) Meydana çıkan bir bozukluğu düzgün duruma getirme... Örneğin bu anlamda "bu işlem yanlıştır, düzeltiniz" denir. Hukuksal anlamda *tashih* (*Fr.* Réformation, *Al.* Klagsänderung) bir hukuksal işlemde, ya da resmî sicil ve kayıtlarda meydana çıkan bir yanlışlığın ilgili kişi ya da makamca düzeltilmesidir.

2. (Os. Islah, *Fr.* Amélioration, *Al.* Verbesserung, *İng.* Improvement, *İt.* Miglioramento, *İsp.* Mejoria) Daha iyi bir duruma getirme... Örneğin bu anlamda "bu kumaş buruşmuş, düzeltiniz" denir. Hukuksal anlamda *ıslah* (*Fr.* Réforme, *Al.* Änderung von Parteihandlungen, *Lâ.* Reformatio), taraflardan birinin yöntemle ilgili bir işlemi tümüyle ya da bir bölümüyle ortadan kaldırması ya da bunun yerine başka bir işlem yapmasıdır.

DÜZELTME DÂVÂSI. (Os. Tashih dâvâsı, *Fr.* Action en réformation, *Al.* Berichtigungsklage) Resmî sicilin ya da kaydın düzeltilmesi için açılan dâvâ.

DÜZELTMEK. 1. (Os. Tashih etmek, *Fr.* Represser, Rectifier, Corriger; *Al.* Berichtigen, Richtigstellen, Verbessern; *İng.* To adjust, To rectify, To correct; *İt.* Rettificare, Correggere; *İsp.* Rectificar, Corregir) Meydana çıkan bir bozukluğu düzgün duruma getirmek.

2. (Os. Islah etmek, *Fr.* Améliorer, *Al.* Verbessern, *İng.* To improve, *İt.* Migliorare, *İsp.* Mejorar) Daha iyi bir duruma getirmek.

(Os. Islah ve ikmâl etmek, *Fr.* Bonifier, Rembourser; *Al.* Vergüten, *İng.* To compensate, To reimburse; *İt.* Bonificare, Rimborzare; *İsp.* Bonificar, Reembolsar) İyileştirip bitirmek.

DÜZEN. (Os. İntizâm, *Fr.* Régularité, *Al.* Regelmässigkeit, *İng.* Regularity, *İt.* Regolarità, *İsp.* Regularidad) Birtakım şeylere belli bir amaca göre verilen kuralı durum... Örneğin bu anlamda "bu oda çok karışık, biraz düzenleyin" denir.

DÜZENLEME. 1. (Os. Tanzim, *Fr.* Établissement, *Al.* Aufstellung, *İng.* Striking, *İt.* Formazione, *İsp.* Formacion) Düzen vermek.

2. (Os. Tertip, *Fr.* Régularisation, *Al.* Ordnung, *İng.* Setting, *İt.* Regolamento, *İsp.*

Arreglo) Düzenli duruma koyma... Örneğin bu anlamda "bu dosya çok karışmış, düzenleyin" denir.

3. (Os. Amenajman, *Fr.* Aménagement, *Al.* Forstbewirtschaftungsplan, *İng.* Forestry, *Lâ.* Silvarum cura) Ormanların önceden hazırlanmış planlara göre düzenlenmesi... Ağaç kesimi, ister devlete ve ister kişilere özgü ormanlar olsun, ancak bu düzenlemeye göre yapılabilir.

DÜZENLEMEK. 1. (Os. Tanzim etmek, *Fr.* Arranger, *Al.* Ordnen, Regeln; *İng.* To arrange, *İt.* Regolare, *İsp.* Arreglar) Düzen vermek.

2. (Os. Tertip etmek, *Fr.* Régler, Régulariser; *Al.* In order bringen, *İng.* To settle, To regulate; *İt.* Sistemare, *İsp.* Regularizar) Düzenli duruma koymak.

DÜZENLENİŞ. (Os. Tertibât, *Fr.* Prendre des dispositions, *Al.* Anordnungen treffen, *İng.* To make dispositions, *İt.* Prendere disposizioni, *İsp.* Hacer disposiciones) Önceden düzenleme... Örneğin bu anlamda "bu akşam konuklarımız gelecek, tertibat alınız" denir.

DÜZENSİZ. (Os. İntizamsız, *Fr.* Irrégulier, *Al.* Umregelmässigkeit, *İng.* Irregular, *İt.* Irregolare, *İsp.* Irregular) Düzeni bozulmuş olan... Örneğin bu anlamda "bu dosya çok düzensiz" denir.

DÜZENSİZLİK. (Os. İntizamsızlık, *Fr.* Irrégularité, *Al.* Unregelmässigkeit, *İng.* Irregularity, *İt.* Irregolarità, *İsp.* Irregularidad) Düzeni bozulmuş olmanın niteliği.

DÜZGEÇİŞ. (Os. Hakkı mürûr, Transit; *Fr.* Transit, *Al.* Durchfuhr, *İng.* Transit, *İt.* Transito, *İsp.* Transito) Bir ülkeden gümrük resmi vermeksizin geçme hakkı... Bir ülkeden başka bir ülkeye giderken yol üstünde bulunan ülke ya da ülkelerden eşleşmeden geçmeyi dilegetirir. Mal geçişlerinde gümrüksüz geçişi dilegetirir. Bir ülkenin karasularında hiç bir limana uğramadan geçmeyi de adlandırır. Kimi ülkeler transit mallarından küçük bir gümrük resmi alırlar ve bu mallar ülkede kaldıkları sürece transit depolarında saklanır.

DÜZGEÇİŞ BELGESİ. (Os. Hakkı mürûr vesikası, *Fr.* Acquit de transit, *Al.* Transitschein, *İng.* Transit pass, *İt.* Bolleta di tran-

sito, *İsp.* Boleto de transito) Bir ülkeden gümrük ödemedi geçmek için gereken belge.

DÜZGEÇİŞ DURAĞI. (Os. Transit istasyonu, *Fr.* Gare de transit, Station de transit; *Al.* Übergangsstation, Durchgangsstation; *İng.* Transit station, *İt.* Stazione de transito, *İsp.* Estacion de transito) Transit geçenlerin gerekli belgelerini göstermek için durmak zorunda bulundukları durak.

DÜZGEÇİŞ GÜMRÜÇÜ. (Os. Transit gümrüğü, *Fr.* Droit de transit, *Al.* Transitzoll, *İng.* Transit duty, *İt.* Diritto di transito, *İsp.* Derecho de transito) Düzgeçiştten kimi ülkelerin aldığı özel gümrük resmi.

DÜZGEÇİŞ LİMANI. (Os. Transit limanı, *Fr.* Port de transit, *Al.* Transithafen, *İng.* Port of transit, *İt.* Porto di transito, *İsp.* Puerto de transito) Deniz yoluyla transit geçenlerin gerekli belgelerini göstermek üzere durmak zorunda bulundukları liman.

DÜZGEÇİŞ MALLARI. (Os. Transit emtiası, *Fr.* Marchandises en transit, *Al.* Transitwaren, Transitgüter; *İng.* Transit goods, *İt.* Merci di transito, *İsp.* Mercancias de transito) Yabancı bir ülkeden gelip gümrük resmi ödemeksizin başka bir ülkeye geçen mallar.

DÜZGEÇİŞ TECİMİ. (Os. Transit ticâreti, *Fr.* Commerce de transit, *Al.* Transithandel, *İng.* Transit trade, *İt.* Commercio di transito, *İsp.* Comercio de transito) Transit geçerek yapılan ticaret.

DÜZGEÇİŞ YAZISI. (Os. Transit tezkeresi, *Fr.* Passavant, Acquit a caution; *Al.* Zollfreischein, Begleitschein; *İng.* Permit, Cocket, Custom house bond; *İt.* Ricevuta di dogana, Bolla cauzionale; *İsp.* Pasavante, Recibo aduanero) Düzgeçmek için gereken belge... Bu deyim, yurt sınırı dışında tarlası ve bahçesi olan kimselere serbestçe gidip gelmeleri için verilen belgeyi de dilegetirir, özellikle bu anlamda *pasavan* deyimini kullanılır.

DÜZGEÇMEK. (Os. Transit geçmek, *Fr.* Passer en transit, Transiter; *Al.* Durchgehen, *İng.* To pass in transit, *İt.* Transitare, *İsp.* Transitar) Bir ülke topraklarından ya da sularından gümrük ödemedi geçmek.

DÜZGÜLÜ. (Os. Tabii, Normal, *Fr.* Normal, *Al.* Normal, *İng.* Normal, *İt.* Normale, *İsp.* Normal) Kurallara uygun.

DÜZGÜLÜ AĞIRLIK. (Os. Tabii siklet, *Fr.* Poids normal, *Al.* Normalgewicht, *İng.* Standard weight, *İt.* Peso normale, *İsp.* Peso normal) Herhangi bir kurala uygun ağırlık... Örneğin bir yolcu uçağına binenin çantaları belli bir ağırlığı geçemez, bu durumda "çantanın ağırlığı normal" denir.

DÜZGÜLÜ ALACAKLAR. (Os. Âdi alacaklar, *Fr.* Créances normales, Créances chirographaires; *Al.* Gewöhnliche oder einfache Konkursforderungen, *İng.* Debts claims, Unsecured debts; *Lâ.* Creditum chirographarium) Yasal ayrıcalığı olmayan alacaklar... Özellikle iflâs hukukunda kullanılan bir deyimdir.

DÜZGÜLÜ EDER. (Os. Normal fiyat, *Fr.* Prix normal, *Al.* Normalpreis, *İng.* Normal price) Mâliyete eşit olan fiyat... Liberallerin ünlü *doğal fiyat* deyimlerinin anlamdaşdır.

DÜZGÜLÜ KAPATMA. (Os. Âdi tasfiye, *Fr.* Réglement normal, *İng.* Settlement) Kapanan bir işletmenin hesaplarında yapılan normal tasfiye.

DÜZGÜLÜ KİRÂ. (Os. Âdi icâr, *Fr.* Bail a loyer, *Al.* Miete, *İng.* Contract of hire, Ordinary lease; *Lâ.* Locatio conductio rei) Konusu tarımsal olmayan kirâ... Borçlar Kanununun 248-269. maddelerinde hükme bağlanmıştır. Tarımsal olmamak şartıyla (eşdeyişle, ürün veren bir mal olmamak şartıyla) taşınır ya da taşınmaz nitelikte olabilir.

DÜZGÜLÜ PAY BELGİTİ. (Os. Âdi hisse senedi, *Fr.* Action ordinaire, *Al.* Stammaktien, *İng.* Ordinary share) Bir şirketin normal olarak çıkardığı hisse senedi... Ortaklığa katılma payı olmaktan başka hiç bir ayrıcalığı yoktur.

DÜZGÜLÜ SÖZLEŞMELER. (Os. Âdi akitler, *Fr.* Contrats normales, *İng.* Normal contracts) Karşılıklı anlaşma yoluyla yapılan sözleşmeler.

DÜZGÜLÜ SÜREAŞIMI. (Os. Âdi mürûru zamân, *Fr.* Prescription ordinaire, *Al.* Ordentliche Ersitzung) Olağanüstü olmayan süreaşımı... Örneğin tapu sicilinde üstüne kayıtlı olan bir malı on yıl elinde bulunduran ki-

DÜZGÜLÜ YARGILAMA YÖNTEMİ

şinin o mal üstündeki hakkına itirâz olunamaz. Buradaki on yıl, âdî mürûru zamândır.

DÜZGÜLÜ YARGILAMA YÖNTEMİ. (Os. Âdî muhâkeme usûlü, *Fr.* Procédure ordinaire, *Al.* Ordentliches Prozessverfahren, *Lâ.* Processus ordinarius, *Indicium ordinarium*) Yasaların özel yargılama yöntemine bağlı kılmadığı bütün dâvâlarda uygulanan yargılama yöntemi.

DÜZGÜN. (Os. Muntazam, *Fr.* Régulier, *Al.* Regelmässig, *İng.* Regular, *İt.* Regolare, *İsp.* Regular) Düzenlenmiş olan.

DÜZİNE. (Os. Düzüne, *Fr.* Douzaine, *Al.* Dutzend, *İng.* Dozen, *İt.* Dozzina, *İsp.* Dozena) On iki parçadan oluşan takım... *On ikilik* denebilir.

DÜZMECE. (Os. Sahte, *Fr.* Falsifié, *Al.* Unecht, *İng.* Falsified, *İt.* Falsificato, *İsp.* Falsificado) Gerçek olmayan.

DÜZMECE PARA. (Os. Sahte para, *Fr.* Fausse monnaie, *Al.* Falsches Geld, *İng.* False coin, *İt.* Moneta falsa, *İsp.* Moneda falsa) Gerçek olmayan para... *Kalp para* da denir.

E

ECZÂCILIK HUKUKU. (Os. Eczâcılık hukuku, *Fr. Législation sur la pharmacie, Al. Apothekenrecht, İng. Pharmacy law, Lâ. Ius medicamentarium, Ius pharmacopolarium*) Ec-zâ ve eczâcılığı düzenleyen hukuk kuralları... İlaçların, eczâcılar ve eczâhanelerin, eczâ ticâretiyle zehirli ve etkin kimyasal maddeler satan kurumların bağlı bulunacakları koşulları, yöntem ve kuralları, yasak ve zorunlulukları saptar. Bu konuda ülkemizde de çeşitli yasa ve tüzükler vardır.

EDER. (Os. Fiyat, *Fr. Prix, Al. Preis, İng. Price, Cost; İt. Prezzo, İsp. Precio, Lâ. Pretium*) Parayla dilegetirilen değer... Fiyat, mallarda billûrlaşan emek miktarının parayla dilegetirilmesidir. Borçlar hukukumuzda kimi yerde *bedel* ve *semen* deyimleriyle de dilegetirilmiştir.

EDER AYRIMI. (Os. Fiyat farkı, *Fr. Différence de prix, Al. Preisunterschied, İng. Price difference, İt. Differenza di prezzo, İsp. Diferencia de precio*) Aynı mala konulan çeşitli fiyatlar arasındaki fark... Örneğin bu anlamda “bu iki mal aynı, ama aralarında fiyat farkı var” denir.

EDER BİÇME. (Os. Fiyat takdiri, *Fr. Appréciation de prix, Calculation; Al. Preisan-schlag, İng. Price appreciation, Calculation; İt. Calcolo, İsp. Calculo*) Herhangi bir şeyin değerini saptama.

EDER BİRİMİ. (Os. Vâhidi fiyat, *Fr. Prix d'unité*) Birbirinin aynı olan işlerin uzunluk, yüzey, oylum ve sayı bakımlarından iş birimine tekabül eden fiyat... Yapım ve onarım gibi işlerin keşif çizelgelerinde kullanılır. Bu fiyat, her iş birimine düşen gerekli araç ve gereçlerin fiyatını, işçi ücretini, taşıma harcamalarını ve müteahhit kârını kapsar. Yapım ve onarım taahhütlerinde taahhüt bedeli bu eder birimine göre saptanır, eder birimleri için büyüklüğüne göre çoğaltılarak müteahhide ödenecek para bulunur. Götürü pazarlık yöntemiyle yapılmayan tüm yapım ve onarım işlerinde bu yöntem uygulanır. Bundan ötürüdür ki yasalarımızda bu işler için yapılan taahhüt sözleşmelerine *vâhidi fiyat üzerine mukavele* denir.

EDER BÜKÜLGENLİĞİ. (Os. Fiyatın inhinâ kaabiliyeti, *Fr. Flexibilité des prix, Al. Preisflexibilitaet, İng. Price flexibility*) Arz ve talep miktarlarındaki değişmelerin fiyat üstündeki etkisi... Son yıllarda bu deyim sadece istem (talep) miktarındaki değişmelerin etkisini dilegetirmek için kullanılmakta ve sunu (arz) miktarlarındaki değişmelerin etkisi *eder genişirliği* (Os. Fiyatın inbisât kaabiliyeti, *Fr. Expansibilité des prix*) deyi-miyle dilegetirilmektedir.

EDERDE DİRENMEK. (Os. Fiyatta ısrâr, *Fr. Se tenir a un prix, Al. Sich an einen Preis halten, İng. To keep to a price, İt. Tenerse a un prezzo, İsp. Tenerse a un precio*) Fiyatı kesin olarak ilerisürmek ve indirimle yanaşmamak.

EDER DEĞİŞİKLİĞİ. (Os. Fiyat tahavvülü, *Fr. Changemen de prix, Al. Preissenderung, İng. Change of price, İt. Cambiamento di prezzo, İsp. Cambio de precio*) Bir malın fiyatında yapılan değişiklik... Örneğin bu anlamda “bu malın fiyatı değişti” denir.

EDER DEĞİŞMELERİ. (Os. Fiyat temevvücâtı, *Fr. Fluctuation de prix, Al. Preisschwankung, İng. Price fluctuation, İt. Fluttuazione di prezzo, İsp. Fluctuacion de precio*) Fiyatlardaki oynaklık ve dalgalanma... Fiyat dalgalanmalarını dilegetirir. Örneğin bu anlamda “piyasada fiyatlar boyuna değişip duruyor” denir.

EDER DENETİMİ. (Os. Fiyat kontrolü, *Fr. Contrôle de prix*) Fiyatlardaki artışı önlemek için hükümet ve belediyelerce yapılan denetleme... Bu denetim (murâkabe) genellikle savaş ekonomisinde fiyatların ekonomi dışı etkenlerle yükselmemesi için yapılır. Fiyatların ekonomik etkenlerle olduğu normal zamanlarda hem anlamsız, hem de başarısızdır.

EDER DENETİMCİSİ. (Os. Fiyat murâkibi, *Fr. Contrôleur de prix*) Fiyatlardaki artışı önlemek için hükümet ve belediyelerce görevlendirilen kişi.

EDERDEN İNDİRİM. (Os. Fiyattan ikrâm, *Fr. Concession de prix, Al. Preiszugestannnis, İng. Concession on the price, İt. Concessione di prezzo, İsp. Concession de precio*) Müstehriyi bağlamak için yapılan indirim... Yabancı terimler *ödün* (Os. Tâviz) anlamındadır, dilimizde *ikrâm* deyi-miyle dilegetiriliyor. Ör-

EDERDE PAZARLIK YAPMAK

neğin bu anlamda "bu malı almak istiyorum ama bana biraz ikrâmda bulunur musunuz?" denir.

EDERDE PAZARLIK YAPMAK. (Os. Fiyatta pazarlık etmek, *Fr. Débattre le prix, Al. Am Preise handeln, İng. To bargain a price, İt. Dibattere il prezzo, İsp. Debatir el precio*) Bir malın fiyatını indirmek için satıcıyla çekişmek... Örneğin bu anlamda "senden daha ucuza aldım, çünkü pazarlık ettim" denir.

EDERDE UCUZLUK. (Os. Ehveniyeti fiyat, *Fr. Modicité de prix, Al. Niedrigkeit der Preise, İng. Lowness, Moderateness; İt. Modicità del prezzo, İsp. Modicidad de bajo*) Fiyatlardaki azlık.

EDERDE UZLAŞMAK. (Os. Fiyatta mutâbakat, *Fr. Convenir d'un pdix, Al. Einen Preis ausmachen, İng. To agree on a price, İt. Convenire su un prezzo, İsp. Convenirse sobre un precio*) Alıcıyla satıcının bir fiyat üstünde uyuşması.

EDER DEVİNİMLERİ. (Os. Fiyat hareketleri, *Fr. Mouvements des prix, Al. Preisbewegungen, İng. Price movments*) Fiyatların yükselip alçalmaları... Bu anlamda *fiyat dalgalanmaları* deyimi de kullanılır. Fiyatlar değişkendir, çeşitli etkenler altında yükselip alçalır. Özellikle anamalcı enflasyonist siyasa izleyen, sürekli devalüasyon yapan ülkelerde fiyatlar günbegün değişir. Genellikle de yükselir, bu ülkelerde fiyat düşüşleri görülmez. Çeşitli etkenlerle arasıra fiyat düşüşleri olsa bile geçici ve pek kısa sürelidir.

EDER DİZELGESİ. (Os. Fiyat listesi, *Fr. Liste des prix, Al. Preisliste, İng. List of prices, İt. Listino di prezzi, İsp. Lista de precios*) Satıcıların mallarının fiyatlarını alıcılara bildirmek üzere düzenledikleri liste.

EDER DİZELGESİ SUNMAK. (Os. Fiyat listesi arzı, *Fr. Remettre a un liste des prix, Al. Mit Preisliste dienen, İng. To submit price list, İt. Rimettere il prezzo-corrente a qualcuno, İsp. Remitir el precio corriente alguen*) Fiyatları bildirmek üzere düzenlenen listeyi alıcılara sunmak.

EDER DÜŞÜŞÜ. (Os. Fiyat tenezzülü, *Fr. Baisse des prix, Chute des prix, Réduction des prix, Diminution des prix; Al. Preissturz, Preisermässigung, Preisverminderung; İng.*

Fall of prices, Drop the prices, Price reduction; İt. Ribasso di prezzi, İsp. Baja de los precios) Fiyatların azalması... Örneğin bu anlamda "borsada fiyatlar düşüyor" denir.

EDER DÜZEYİ. (Os. Fiyat seviyesi, *Fr. Niveau de prix, İng. Price level*) Fiyatların belli bir andaki durumu... Örneğin bu anlamda "bugün fiyat seviyesi çok yüksek" denir.

EDERE BİNDİRİM. (Os. Fiyata zam, *Fr. Augmentation de prix, Al. Preiszuschlag, İng. Additional price, İt. Aumento di prezzo, İsp. Aumento de precio*) Fiyatı yükseltme... Örneğin bu anlamda "şeker fiyatına gene zam kondu" denir.

EDERE EK. (Os. Fiyata ilâve, *Fr. Supplément de prix, Al. Preisaufschlag, İng. Supplement of price, İt. Supplemento di prezzo, İsp. Suplemento de precio*) Fiyata eklenen bir başka fiyat... Örneğin bu anlamda, hediye çikolata alındığında "kutunun fiyatını da ekleyiniz" denir.

EDER ESNEKLİĞİ. (Os. Fiyat elâstikiyeti, *Fr. Élasticité des prix, Al. Preiselastizität, İng. Price elasticity*) Arz ve talep değişimleri karşısında fiyat değişimindeki duyarlılık.

EDER GÖSTERGELERİ. (Os. Fiyat endeksleri, *Fr. Indices des prix, Al. Preisindex, İng. Price indexes*) Belli bir sürede bir mal fiyatının azalıp çoğalışını saptayan çizelge.

EDERİ BELİRLEME. (Os. Fiyat tâyini, *Fr. Cotation, Al. Preisanschlag, İng. Quotation, İng. Quotazione, İsp. Cotización*) Bir malın fiyatını saptama... Örneğin bu anlamda "şekerin fiyatı belirlendi" denir.

EDERİ DÜŞMEK. (Os. Fiyatı düşmek, *Fr. Diminuer de prix, Al. Billiger werden, Im Preise fallen; İng. To fall in price, İt. Diminuire di prezzo, İsp. Bajar de precio*) Herhangi bir malın fiyatında azalma olmak... Örneğin bu anlamda "şekerin fiyatı düştü" denir.

EDERİ HESAPLAMAK. (Os. Fiyatı hesaplamak, *Fr. Faire un calcul de prix, Al. Einen Preis berechnen, İng. To make a calculation of price*) Bir hesap işlemi içinde bir malın fiyatını bulmak... Örneğin bu anlamda "ben hesapladım, kilosu on lira ediyor" denir

EDERİNDE. (Os. Fiyatında, *Fr.* Aux prix de, *Al.* Zum Preise von, *İng.* At the rate of, *İt.* A ragione di, *İsp.* Al precio de) Belli bir fiyat niceliğinde... Örneğin bu anlamda “şu kalem yüz kuruş fiyatında” denir.

EDERİNDEDİR. (Os. Fiyatındadır, *Fr.* Le prix est de, *Al.* Der Preis betragt, *İng.* The price is, *İt.* Il prezzo e di, *İsp.* El precio es) Belli bir fiyat niceliğindedir... Örneğin bu anlamda “şu kalem yüz kuruş fiyatındadır” denir.

EDERİNDEN AŞAĞI SATMAK. (Os. Fiyatının dünuna satmak, *Fr.* Vendre au-dessous du prix, *Al.* Unterbieten, Unter dem Preise verkaufen; *İng.* To sell under the price, *İt.* Vender al disotto del prezzo, *İsp.* Vender por debajo del precio) Bir malı belirli olan fiyatından daha ucuz satmak.

EDER İNDİRİMİ. (Os. Fiyat tenzilâtı, *Fr.* Rabais de prix) Satışı arttırmak için malların fiyatını düşürmek... Örneğin bu anlamda “indirimli satış”lardan sözedilir.

EDERİNE UYGUN. (Os. Fiyatına uygun, *Fr.* Valoir le prix, *Al.* Den Preis wert, *İng.* To be worth the price, *İt.* Valer il prezzo, *İsp.* Valer el precio) Niteliğine göre değer fiyatlı... Örneğin bu anlamda “iyi bir parça, fiyatına uygun” denir.

EDERİ YÜKSELTMEK. (Os. Terefuu fiyat, *Fr.* Majorer le prix, *Al.* Den Preis aufschlagen, *İng.* To raise the price, *İt.* Aumentare il prezzo, *İsp.* Aumentar el precio) Bir malın fiyatını arttırmak... Örneğin bu anlamda “şekerin fiyatını yükselttiler” denir.

EDERİ YÜKSEK OLMAK. (Os. Fiyatı yüksek olmak, *Fr.* Être a prix élevé, *Al.* Hoch im Preise sein, *İng.* To stand at a high price, *İt.* Essere molto caro, *İsp.* Estar a alto precio) Pahalı olmak... Örneğin bu anlamda “bu malın fiyatı çok yüksek” denir.

EDERLERİ ARTTIRMAK. (Os. Fiyatlara zam yapmak, *Fr.* Augmenter de prix, *Al.* Im Preise aufschlagen, *İng.* To rise in price, *İt.* Crescere di prezzo, *İsp.* Encarecer de precio) Fiyatları yükseltmek.

EDERLERİN DÜŞMESİ. (Os. Fiyatların su-kutu, *Fr.* Décalage des prix, *Al.* Abschlag der Preise, *İng.* Decline of prices, *İt.* Ribasso

di prezzi, *İsp.* Baja de los precios) Fiyatların azalması.

EDERLERİN GENEL DÜZEYİ. (Os. Fiyatların seviyei umûmiyesi, *Fr.* Niveau général des prix, *Al.* Allgemeines Preisniveau, *İng.* General level of prices) Fiyat göstergelerinde belirtilen piyasa fiyatlarının belli bir andaki ortalama büyüklüğü... Satın alma gücü, fiyatların genel düzeyiyle belirlenir.

EDERLER ŞÖYLE SAPTANMIŞTIR. (Os. Fiyatlar şöyle tesbit edilmiştir, *Fr.* Les prix s'entendent, *Al.* Die Preise verstehen sich, *İng.* The prices are, *İt.* I prezzi s'intendono, *İsp.* Los precios se entienden) Fiyatlar şu ölçüye göre ve şu niceliklerde saptanmıştır... Bu anlamda örneğin “bu malların fiyatları yüz, yüz elli ve iki yüz lira olarak saptanmıştır” denir.

EDER PARA ŞİŞKİNLİĞİ. (Os. Fiyat enflasyonu, *Fr.* Inflation de prix) Tekellerin fiyat yükseltmeleri durumunda tüketicilerin satın alma güçlerinin azalması... Özellikle dar ve değişmez gelirlieleri etkileyen bir enflasyon biçimidir.

EDER SAPTANIMI. (Os. Fiyat tesbiti, *Fr.* Fixation de prix, Mise a prix; *Al.* Preisstellung, *İng.* Fixation of the price, *İt.* Fissazione del prezzo, *İsp.* Fijacion del precio) Herhangi bir mala fiyat koyma.

EDER SINIRI. (Os. Fiyat haddi, *Fr.* Limite de prix, *Al.* Preislimitum, *İng.* Price limit, *İt.* Limite di prezzo, *İsp.* Limite de precio) Kimi durumlarda hükümet ve belediyelerce saptanan bir malın satılabileceği en yüksek fiyat... Bu durumda o mal, bu sınırın üstünde satılamaz.

EDERSİZ YARIŞMA. (Os. Fiyat hârici rekabet, *Fr.* Concurrence sans prix, *İng.* Competition without price) Malların fiyatlarını düşürmeden niteliklerini yetkinleştirerek yapılan rekabet.

EDİM. (Os. Fiil, *Fr.* Action, Acte, Fait; *Al.* Akt, Tat, Handlung; *İng.* Action, Act, Fact; *Lâ.* Actio, Actus, Factum) İnsanın irâdesine dayanan davranma biçimi... Fiil, hukuksal alanda birtakım değişiklikler meydana getirir. Hukuk düzenine dayanan fiillere *haklı fiiller*, hukuk düzenine dayanmayan fiillere *haksız fiiller* denir. Hukuk açısından irâde belirtisi (tezâhürü) olarak tanımlanır.

EDİMSSEL ORTAKLIK

Hukuk, ancak hukuksal sonuçlar doğuran fiillerle uğraşır.

EDİMSSEL ORTAKLIK. (Os. Fiilî şirket, *Fr. Société de fait, Al. De facto Gesellschaft, İng. De facto corporation*) Bir şirket kurulması için yasal olarak gereken işlemler yapılmadan ortaklar arasında fiilen varbulunan durum... Ticaret Kanununa göre üçüncü şahıslar, fiilî şirketin mevcut olduğunu ileri sürebilirler ve tanımlayabilirler.

EDİNİLMİŞ HAK. (Os. Hakkı müktesep, *Fr. Droit acquis, Al. Wohlerworbenes Recht, İng. Vested interest, Lâ. Ius quaestium*) Daha önce yürürlükte olan hükümlere göre bir kimse için gerçekleşmiş hak... Yeni bir kanun hükmü bu hakkı ortadan kaldıramaz. Örneğin bir kimsenin bir görevde mevcut yasa hükmüne göre on bin lira ücret aldığını varsayalım. Yeni bir yasa o görevin ücretini sekiz bin liraya indirirse on bin lira alan kimsenin ücreti sekiz bin liraya inmez. Çünkü bu, onun edinilmiş hakkıdır. Yeni yasa hükmü ancak o göreve yeniden atanacak olanlara uygulanır.

EDİNİLMİŞ SÜREAŞIMI. (Os. İktisâbı mürûru zamân, *Fr. Prescription acquisitive, Al. Erztzung, İng. Prescription, Lâ. Praescriptio longi temporis*) Yasanın belirlediği koşullar altında bir hak kazanmak ya da bir yükümden kurtulmak için geçirilmesi gereken süre.

EGEMENLİK. (Os. Hâkimiyet, *Fr. Hégémonie*) Ekonomik egemenlik... Hemen bütün Batı dillerinde kullanılan Yunanca kökenli *hegemonya* deyiimi, sözcük olarak bir devletin başka devletlere egemenliğini, ekonomi dilinde ekonomik egemenliği dilegetirir.

EGEMEN SATICI. (Os. Hâkim firma, *Fr. Entreprise dominante, Entreprise en vedette; Al. Führende Firma, İng. Learding firm*) Aldığı kararlarda bağımsız olan ve öteki firmaları kendine uymaya zorlayabilen firma.

EĞİLİM. (Os. Meyil, *Temâyül Fr. Tendence, Al. Tendenz, İng. Tendency, İt. Inclinazione, İsp. Inclinacion*) Herhangi bir şeye yönelme... Eğilim, evrim sürecinin temel biçimlerinden biridir. Evrim, kesintilere ve ilineksel (ârızî) geridönüslere rağmen belli bir yol izler. Örneğin üretim gittikçe artarak ilerler. Bundan ötürü ekonomide ekonomik eğilimlerden söz edilir.

EĞİLİMLİ. (Os. Mütemâyil, *Meyyâl; Fr. Disposé, Al. Geneigt, İng. Disposed, İt. Inclinato, İsp. Enclinado*) Herhangi bir şeye yönelmiş olan... Örneğin bu anlamda "o, bu malı almaya eğilimli" denir.

EĞİLİMLİ OLMAK. (Os. Mütemâyil olmak, *Fr. Être disposé, Al. Geneigt sein, İng. To be disposed, İt. Esser disposto, İsp. Estar dispuesto*) Herhangi bir şeye yönelmiş olmak.

EĞİLMEK. (Os. Temâyül etmek, *Fr. Incliner, Al. Neigung haben, İng. To incline, İt. Inclinare, İsp. Inclinar*) Herhangi bir şeye yönelmiş olmak.

EĞRETİ VERME. (Os. Âriyet, *Fr. Prêt a usage, Al. Leihe, İng. Loan for use, Gratuitous loan, Gratuitous bailment; Lâ. Commodatum*) Para karşılığı olmaksızın yararlanmak üzere belli bir süre için başkasına verilen mal... Borçlar Kanununun 299 vd. maddelerine göre taşınır bir malın karşılıksız olarak kullanılmasının başkasına bırakılmasını ve kulanıldıktan sonra geri verilmesini içeren bir sözleşmedir.

EK. (Os. İlâve, *Fr. Allonge, Al. Allonge, İng. Allonge, İt. Allongo, İsp. Hoja de prolongamiento*) Bir senedin altına circları yazılmak üzere eklenen boş kâğıt.

EKBELGE. (Os. Zeyilnâme, *Fr. Avenant, Al. Versicherungsnachtrag, İng. Supplement, Annex, Additional policy*) Bir sözleşmede değişiklikler yapılması gerektiğinde ek olarak yapılan sözleşme.

EK HARCAMALAR. (Os. İlâve masraflar, *Fr. Frais supplémentaires, Al. Zuschlagsspesen, İng. Additional expenses, İt. Spese addizionali, İsp. Gastos complementarios*) Herhangi bir harcamaya ek olarak yapılan yeni harcamalar.

EK ISMARLAMA. (Os. İlâve sipariş, *Fr. Commande supplémentaire, Al. Nachbestellung, İng. Additional order, İt. Ordine dupplementare, İsp. Orden suplementaria*) Ismarlanmış olan bir şeye ek olarak yapılan yeni bir ısmarlama.

EKLEMEK. (Os. İlâve etmek, *Fr. Ajouter, Al. Nachtragen, İng. To add, İt. Aggiungere, İsp. Anadir*) Herhangi bir şeye bir başka şey katmak.

EKLENTİLER. (Os. Müstemilât, *Fr.* Accessoires, *Dépendances*; *Al.* Nebengebaeunde, *Zubehör*; *İng.* Out houses, Out offices) Bir yapının dışında bulunan ve onun bir parçası olup görevini tamamlayan yapılar... Ana binâdan ayrı olan ahır, kömürlük, çamaşırılık, kümes, bekçi ya da kapıcı kulübesi vb. gibi yapıları dilegetirir.

EK OLARAK. (Os. İlâve olarak, *Fr.* En plus, *En sus*; *Al.* Zuzüglich, *İng.* Adding, *Extra*; *İt.* In piu, *İsp.* Mas) Herhangi bir şeye katma olarak... Örneğin bu anlamda "o firmanın bu konudaki yazısını da ek olarak gönderiyoruz" denir. Özellikle devletsel yazışmalarda ek olarak gönderilen birçok belgeler vardır. Osmanlıcada bunlara *melfûfâtı* (ekleri) denirdi ve *leffen* (ekli olarak) gönderildiği bildirilirdi.

EK ÖDEME YAPMAK. (Os. İlâve tediyyâta bulunmak, *Fr.* Faire un paiement supplémentaire, *Al.* Nachzahlen, *İng.* To pay the rest, To make an additional payment; *İt.* Far pagamento supplementare, *İsp.* Hacer un pago suplementario) Yapılan bir ödeme-ye ek olarak yeni bir ödeme yapmak.

EKONOMA. (Os. Ekonoma, *Fr.* Économat, *Al.* Werkkonsum) Bir kurumun ya da bir işletmenin ekonomik işleriyle uğraşan bölümü... Örneğin bir okulun ya da bir hastanenin alımsatım işleriyle uğraşan servisine *ekonoma* denir. Kimi yazarlar çok yönlü tecimevlerini (ticârethâneleri) de bu deyimle niteliyorlar. İş Kanununa göre işçilere ya da bunların ailelerine yiyecek, içecek, giyecek ve yakacak gibi gerekli maddeleri sağlayan satış yerleri *ekonoma*'dır. Bakanlığın izniyle açılırlar. Ne var ki işçiler bunlardan alışveriş etmeye zorlanamazlar.

EKONOMİ. (Os. İktisat, *Fr.* Économie, *Al.* Ökonomie, *İng.* Economy, *İt.* Economia, *İsp.* Economía) Üretim ilişkilerini inceleyen bilim.

EKONOMİ BAKANLIĞI. (Os. İktisat vekâleti, *Fr.* Ministère de l'économie, *Al.* Wirtschaftsministerium, *İng.* Ministry of economy) Bir ülkenin ekonomik işleriyle görevli bakanlık.

EKONOMİ BÖLGESİ. (Os. İktisat mıntukası, *Fr.* Région économique) Üretim ve dağıtım açılarından bir birim oluşturan ülke parçalarından her biri... Örneğin sanayi bölge-

leri, ticaret bölgeleri, tarım bölgeleri gibi çeşitli ekonomi bölgeleri vardır.

EKONOMİCİ. (Os. İktisatçı, *Fr.* Economiste, *Al.* Volkswirtschaftslehrer, *İng.* Economist, *İt.* Economista, *İsp.* Economista) Ekonomi bilimiyle uğraşan.

EKONOMİ DALLARI. (Os. Şuâbâtı iktisâdiye, *Fr.* Branches économiques) Ekonomik yaşamda işbölümüyle çeşitlenen ekonomik uğraşlar... Örneğin kimya sanayii, tekstil sanayii, deri sanayii, elektrik sanayii, makine sanayii vb. *sanayi* genel adı altında toplanan bir birimin çeşitli dallarıdır. Bunun gibi, tarım alanında da hayvancılık, ormancılık, bağcılık vb. gibi çeşitli dallar vardır.

EKONOMİK. (Os. İktisâdî, *Fr.* Économique, *Al.* Ökonomische, *İng.* Economic) Ekonomiyle ilgili.

EKONOMİK ALANLAR. (Os. İktisâdî sahalar, *Fr.* Espaces économiques, *Al.* Wirtschaftsgebiete, *İng.* Economic spaces) Ekonomik etkinlik bölgeleri... Fransız ekonomcisi François Perroux'ya göre, günümüzde ülkeler coğrafiyasal sınırlarla sınırlandırılmaz, örneğin Amerika'nın ekonomik alanı dünyanın dörtte üçünü kaplar.

EKONOMİK BASKI. (Os. İktisâdî tazyik, *Fr.* Préhension économique, *Al.* Wirtschaftslischer Druck, *İng.* Economic pressure) Ekonomide egemen olanların uyrak ya da uydularına baskısı.

EKONOMİK DALGALANMALAR. (Os. Temevvücâtı iktisâdiye, *Fr.* Fluctuations économiques, *Al.* Fluktuation, Konjunkturschwankungen; *İng.* Economic fluctuations, Cyclical fluctuations) Anamalcı üretimde döngüsel olarak süregelen inişler ve çıkışlar, yavaşlamalar ve hızlanmalar... Bu dalgalanmalar anamalcı üretimin iç yapısından zorunlu olarak doğar. Örneğin elektrik tüketiminin belli saatlerde çoğalıp belli saatlerde azalması gibi günlük dalgalanmalardan otuz kırk yıl süren dalgalanmalara kadar çeşitli süreli dalgalanmalar vardır. Günlük, mevsimlik ve yıllık dalgalanmalar kısa süreli, dalga uzunlukları 3-10 yıl arasında olan dalgalanmalara orta süreli ve otuz yılı aşan dalga uzunluklarına da uzun süreli dalgalanmalar denir. Örneğin Kondratieff'in saptadığına göre 1780'lerde başlayan bir dalganın yükseliş süresi otuz beş yıl, alçalış süresi yirmi dört yıl sürmüştür.

EKONOMİK DÖNGÜ

En büyük dalgalanmaların içinde kısa ve orta süreli dalgalanmalar da ayrıca gerçekleşirler. Anamalcılık tarihinin en büyük bunalımı olan 1929 bunalımının bahtsızlığı, çeşitli dalgalanmaların alçalış dönemlerinin aynı zamanda birleşmiş olmasıdır. Bu, anamalcı düzeni korkudan çılgına döndüren bir çöküntüydü.

EKONOMİK DÖNGÜ. (Os. İktisâdî devre, *Fr. Circuit économique*) Ekonomik etkinliğin üretim, dağıtım, değiştirme ve tüketim evrelerinin sürekli dolanımı.

EKONOMİK GÖNENÇ. (Os. İktisâdî refâh, *Fr. Prospérité économique, Al. Wirtschaft-slicher Wohlfahrt, İng. Economic welfare*) Bolluk ve doygunluk içinde olma.

EKONOMİK YER. (Os. İktisâdî mekân, *Fr. Espace économique*) Ekonomik etkinliklerin toplandığı bölgelerin her biri... Örneğin belli üretimlerin yapıldığı bölgeler, işçi konutlarının bulunduğu bölgeler vb. ekonomi edebiyatında *ekonomik yer* deyiimiyle dilegetirilir. Ekonomik yer, belli ekonomik faaliyet alanlarının sınırlarıyla sınırlanır. Daha geniş anlamda, *ortak pazar* adıyla anılan Avrupa ekonomik birliğinin sınırlarıyla çevrilmiş alan bir ekonomik yerdir.

EK ÖDENEK. (Os. İlâve tahsisât, *Fr. Gratification, İng. Perquisit*) Aylık ve ücretlere eklenen ikrâmiye, prim, fazla çalışma ücreti, kasa tazminâtı vb. gibi ödenekler... Ayrıca bir bütçede belli bir işe ayrılan paranın yetmemesi durumunda o paraya eklenen ödeneği de dilegetirir.

EKSİK. (Os. Noksan, *Fr. Insuffisant, Déflectueux, Manquant; Al. Mangelhaft, İng. Insufficient, Defective, Short weight; İt. Difettoso, İsp. Defectuoso*) Bir bölümü olmayan ya da gerekliliği duyulan.

EKSİKLİĞİ TAMAMLAMAK. (Os. Noksâniyeti ilmâm, *Fr. Suppléer a un manque, Al. Manko ersetzen, İng. To make up a deficiently, İt. Supplire ad un manco, İsp. Suplir un defecto*) Bir bütünde olmayanı yerine koymak... Örneğin bu anlamda "bu dizi-deki eksikliği tamamladım" denir.

EKSİKLİĞİ YOKETMEK. (Os. Noksâniyeti izâle, *Fr. Remédier a un manque, Al. Einem Mangel abhelfen, İng. To supply a want, İt. Rimediare ad un difetto, İsp. Suplir un*

defecto) Herhangi bir eksikliği tamamlayarak ortadan kaldırmak.

EKSİKLİK. (Os. Noksâniyet, *Fr. Manque, Al. Mangel, İng. Deficiency, İt. Manco, İsp. Defecto*) Bir bölümü olmayan ya da gerekliliği duyulanın niteliği.

EKSİK ÖLÇÜ. (Os. Noksan ölçü, *Fr. Manque de poids, Al. Fehlgewicht, İng. Underweight, İt. Peso mancante, İsp. Falta de peso*) Bir tartıda ağırlığın éksik gelmesi durumu... Örneğin bu anlamda "manav, meyveleri éksik tarttı" denir.

EKSİLMEK. (Os. Tenâkus, *Fr. Baisser, Diminuer, Fléchir; Al. Abschlagen, İng. To decline, İt. Ribassare, İsp. Bajar*) Azalmak... Bir bütünün bir bölümünün yokolmasını dilegetirir. Örneğin bu anlamda "mal stokumuz éksildi" denir.

EKSİLTME. (Os. Münâkasa, *Fr. Adjudication au rabais, Al. Vergebung an des niedrigste Angebot, İng. Allocation to lowest tenderer*) Satıcıları fiyat indirme yolunda yarıştırmak mal satın alma yöntemi... Genellikle devlet alımlarında uygulanır, açık ya da kapalı zarfla yapılabilir. Mal, fiyatı en çok éksiltten, eşdeyişle azaltan satıcıdan alınır. Açık éksiltmede satıcılar birbirlerinin yüzüne karşı yarışır ve fiyatları yapabilecekleri ölçüde düşürürler. Kapalı zarf yöntemindeyse satıcılar rakiplerinin indirimini bilmeden fiyat önerme durumundadırlar, bundan da malını mutlaka satmak isteyen satıcının açık éksiltmeden daha çok indirimde bulunacağı umulur.

EKSİNLİK. (Os. Mâlûliyet, *Fr. Invalidité, Infirmité; Al. Invaliditaet, Siechtum; İng. Disablement, Infirmary*) Bir insanın iş görebilme gücünü bütünüyle ya da bir bölümüyle yitirmesi durumu... Bir kazâ, dışsal herhangi bir etki, bir hastalık vb. gibi nedenlerden olabilir. Memurlukta emekliliğe yol açar, Borçlar Kanununda *cisimsel zarar* deyiimiyle nitelenmiştir (46. madde) ve tazminât isteme hakkı doğurur.

EKSİNLİK KORUNCU. (Os. Mâlûliyet sigortası, *Fr. Assurance invalidité, Al. Invalidenversicherung, İng. Insurance of the disabled*) Bir éksinlikle karşılaşma olasılığına karşı yapılan sigorta... Böyle bir durumda çalışamayacak olan ya da çalışma gücü azalan kişi sigortadan belli bir para alır.

EKSPRES TRENİ. (Os. Sür'atli katâr, *Fr.* Express, *Al.* Schnellzug, *İng.* Express-train, *İt.* Treno diretto, *İsp.* Treno expreso) Sadece büyük duraklarda duran ve çok hızlı giden tren.

EKSPRES YÜK TRENİ. (Os. Sür'atli yük katârı, *Fr.* Marchandise en grande vitesse, *Al.* Eilgut, *İng.* Fast train goods, *İt.* Merce a grande velocita, *İsp.* Mercancia a gran velocidad) Sadece yük taşıyan ekspres treni.

EK ÜCRET. (Os. İlâve ücret, *Fr.* Suppléments de salaire, *Al.* Lohnnebenleistungen, *İng.* Fringe benefits) Ücrete ek olarak verilen para ya da menfaat... Anamalcı üretim düzeninde emekçilere verilen ücreti belli bir çizgide tutmak ve yükseltmemek için başvurulmuş bir yöntemdir. Çeşitli koşullarla verilen ikrâmiye, prim, yiyecek ve giyecek, yakacak, hattâ işçiler için yapılan sosyal tesisler *elc ücret* deyimiyle nitelenir.

ELATMA. (Os. Müdâhale, *Fr.* Intervention, *Al.* Intervention, *Einmischung*; *İng.* Intervention) Herhangi bir işe engelleyici yönde karışma... Hukuk dilinde bir mal üstünde hak iddiasında bulunmayı dilegetirir. Bir dâvâya *katılma* anlamında da kullanılır. Örneğin kamuyu da ilgilendiren bir suçtan zarar gören kişi, kamu dâvâsına müdâhale eder ve dâvacı olarak tazminat ister. Arapça *müdâhale* deyimi (*girme* anlamına gelen *dû-hûl* deyiminden türemiştir), yerine göre *karışma* ve *araya girme* deyimleriyle de dilegetirilir.

ELATMACILIK. (Os. Müdâhalecilik, *Fr.* Interventionisme, *Al.* Interventionismus, *İng.* Interventionism) Devletin ekonomik yaşama elatmasını öneren Sismondi'nin öğretisi.

ELATMAK. (Os. Müdâhale etmek, *Fr.* Intervenir, *Al.* Intervenieren, *İng.* To intervene, *İt.* Intervenire, *İsp.* Intervenir) Herhangi bir işe engelleyici yönde karışmak.

ELATMAMA. (Os. Ademi müdâhale, *Fr.* Non-intervention, *Al.* Nichtintervention, *İng.* Non-intervention, *İt.* Non-intervento, *İsp.* No-intervencion) Herhangi bir işe engelleyici yönde karışmama.

ELATMANIN KALDIRILMASI DÂVÂSI. (Os. Men'i müdâhale dâvâsı, *Fr.* Action négatoire, *Al.* Besitzstörungsklage, *İng.* Action of trespass, *Lâ.* Actio negatoria) Taşınır ya

da taşınmaz bir mala elatmanın önlenmesi için açılan dâvâ... Köylerde tarlalara yapılan müdâhale ve tecâvüzler, belli bir süre içinde mahkemeye başvurulması koşuluyla, idâre organlarının da engellenebilir. Bunu sağlayan özel bir yasa vardır.

EL ÇANTASI. (Os. El çantası, *Fr.* Bagage a la main, *Al.* Handgepaeck, *İng.* Hand luggage, *İt.* Bagagli a mano, *İsp.* Equipage de mano) Elde taşınabilecek büyüklükte çanta.

ELÇİ. (Os. Sefir, *Fr.* Envoyé diplomatique, *Al.* Gesandter, *İng.* Diplomatic envoy, *Lâ.* Legatus) Bir ülkeyi yabancı bir ülkede temsil eden görevli... 1815 tarihli Viyana kongresinde elçiler dört sınıfa ayrılmıştır. Birinci sınıf elçilere *büyükelçi* (*Fr.* Ambassadeur, *Al.* Botschafter, *İng.* Ambassador) denir, bunlar kendi devletlerinin başkanını temsil ederler ve bulundukları ülkenin devlet başkanıyla görüşebilirler, protokolde de öteki elçilere üstün tutulurlar, bunların geçici bir görev için gönderilenlerine *fevkalâde büyükelçi* denir. İkinci sınıf elçilere *orta elçi* (*Fr.* Ministre plénipotentiaire, *Al.* Bevoll-maechtigger Minister, *İng.* Minister plenipotentiary) denir, bunlar devlet başkanlarını değil, sadece görevlendirildikleri konularda ülkelerini temsil ederler ve bulundukları ülkenin devlet başkanından dışişleri bakanı aracılığıyla görüşme isteyebilirler. Üçüncü sınıf elçilere *mukim elçi* (*Fr.* Ministre résident, *Al.* Ministerresident, *İng.* Minister resident) denir. Dördüncü sınıf elçiler dilimizde *maslahatgüzâr* (*Fr.* Chargé d'affaires, *Al.* Geschaefstraeger, *İng.* Chargé d'affaires) adıyla anılmaktadır, bunların itimâd mektupları kendi ülkelerinin dışişleri bakanlarının düzenlenir ve gittikleri ülkenin dışişleri bakanına verilir, bulundukları ülkenin başkanıyla görüşmezler.

ELÇİLİK. (Os. Sefâret, *Fr.* Hôtel d'ambassade, Hôtel de légation; *Al.* Potschaft, *İng.* Embassy, Legation) Elçilik işlerinin görüldüğü yer... Elçilik binâsını dilegetirir. Diplomatik ayrıcalıklar ve bağımsızlıklar bu binâ için de geçerlidir.

ELDE BULUNDURMA. (Os. Zilyetlik, *Fr.* Possession, *Al.* Besitz, *İng.* Possession, *Lâ.* Possessio) Herhangi bir şey üstünde bir kişinin sahiplik dışında eylemsel egemenliği... Hukuk dilinde zilyetlik, herhangi bir şey üzerinde eylemsel (fiilli) bir gücü ve etki ola-

ELDE BULUNDURMA DÂVÂSI

nağını dilegetirir. Örneğin kiracı kiraladığı evin sahibi (mâlikî) değil, zilyedir ve onu kullanır. Hukuk açısından çeşitli biçimleri vardır.

ELDE BULUNDURMA DÂVÂSI. (Os. Zilyetlik dâvâsı, *Fr.* Action possessoire, *Al.* Besitzschutsklage, *İng.* Possessory action, *Lâ.* Interdicta retinendae et recuperandae possessionis) Zilyetliğin iâdesini ya da zilyetliğe yapılan tecâvüzün önlenmesini istemek için açılan dâvâ... Hukuk dilinde buna *iâdei yed dâvâsı* da denir.

ELDE ETME. (Os. İktisâp, *Fr.* Acquisition, *Al.* Erwerb, *İng.* Acquisition, *Lâ.* Adquisitio) Herhangi bir şeyin mülkiyetini edinme... Taşınır ya da taşınmaz bir mal olabileceği gibi bir hak da olabilir. Hukuk açısından çeşitleri vardır.

EL DEFTERİ. (Os. Akıl defteri, *Fr.* Memorial, *Al.* Memorial, *İng.* Day book, *İt.* Memoriale, *İsp.* Memorial) Tüccarların alıp verdikleri şeyleri unutmamak için geçici olarak tuttıkları küçük cep defteri.

EL DEĞİŞTİRMEK. (Os. El değiştirmek, *Fr.* Passer en d'autres mains, *Al.* In andere Haende geben, *İng.* To pass into other hands, *İt.* Passare in altre mani, *İsp.* Pasar a otras manos) Bir elden başka ellere geçmek... Örneğin bu anlamda "bu bono çok el değiştirmiş" denir.

ELDEKİ PARA. (Os. Nakdi mevcûd, *Filî;* *Fr.* Effectif, *Al.* Effektiv, *Effekten;* *İng.* Effective money, *İt.* Effettivo, *İsp.* Efectivo) Hazır para... Kredi ve kaydî para deyimleri karşısı olarak kullanılır. Çek, poliçe, bono vb. yerine kâğıt ya da mâdensel para bu deyimle nitelenir. Örneğin borcunuzu çekle ödemek istediğiniz alacaklarınız size "çek istemem, efektife ihtiyacım var" derse bununla elinde hemen kullanabileceği paraya ihtiyacı bulunduğunu bildirmiş olur.

ELDEN BAĞIŞLAMA. (Os. Elden hibe, *Fr.* Don manuel, *Al.* Handschenkung, *İng.* Executed gift, *Lâ.* Donatio perfecta) Kendisinin olan taşınır bir malı başkasına bağışlama... Bağışlama amacına dayanan bir kullanma (tasarruf) işlemidir.

ELDEN ÇIKARMAK. (Os. Elden çıkarmak, *Rr.* Vendre a tout prix, *Al.* Losschlagen, *İng.* To sell at any price, *İt.* Vender ad ogni

prezzo, *İsp.* Vender a todo precio) Kaça olursa olsun bir malı acele satmak... Örneğin bu anlamda "bir parça kalmıştı, onu da elden çıkardım" denir.

ELDEN SATMAK. (Os. Elden satmak, *Fr.* Vendre par accord particulier, *Al.* Aus freier Hand verkaufen, *İng.* To sell bei special agreement, *İt.* Vender per contratto privato, *İsp.* Vender por acuerdo privado) Alınan bir malı mağazaya getirmeden başkasına devretmek... Örneğin bu anlamda "beş ton buğdayı elden sattım" denir.

ELEGEÇİRME. (Os. İşgal, *Fr.* Occupation, *Al.* Besetzung, *Aneignung, Okkupation;* *İng.* Occupation, Appropriation; *Lâ.* Occupatio) Hakkı ve yetkisi olmaksızın herhangi bir şeyi kullanmak... Devletler genel hukuku deyimidir, örneğin bu anlamda bir ülkenin *savaşla işgal* (*Lâ.* Occupatio bellica)'inden söz edilir, hiç bir devlete ait olmayan bir toprak savaşız olarak da ele geçirilebilir. Medenî Kanunun 635. maddesine göre tapu sicilli bakımından sahihsiz olduğu anlaşılan taşınmaz mallar (gayrimenkuller) ele geçirilebilir.

ELEGEÇİRMEK. (Os. İşgal etmek, *Fr.* Occuper, *Al.* Besetzen, *İng.* To fill, *İt.* Occupare, *İsp.* Cubrir) Herhangi bir hakka ve yetkiye dayanmaksızın bir şeyi kullanmaya başlamak.

ELİNDE OLMAK. (Os. Yedinde olmak, *Fr.* Être en possession, *Al.* Im Besitz sein, *İng.* To be in possession, *İt.* Esser in possesso, *İsp.* Estar en posesion) Herhangi bir şeyi elinde bulundurmak... Örneğin bu anlamda "o arsa şu anda benim elimdedir" denir. Hukuksal açıdan *zilyetlik* anlamında kullanılır.

ELİNE ALMA. (Os. Yeddine alma, *Fr.* Prise de possession, *Al.* Besitznahme, *İng.* Taking possession, *İt.* Preza di possesso, *İsp.* Toma de posesion) Herhangi bir şeyi ele geçirme.

EL İŞİ. (Os. El işi, *Fr.* Travail manuel, *Al.* Handarbeit, *İng.* Manual labour, *İt.* Lavoro manuale, *İsp.* Trabajo manual) Anamalcılığın atölye döneminde elle gerçekleştirilen iş... Mal üretiminde, feodal düzenin zenaatkârlık döneminden sonra gelen ve anamalcılığın ilk dönemi olan atölye dönemi el işiyle gerçekleşmiştir. Bu dönemde malın bütünü, birçok işlerin ayrı işçilere gördürülmesiyle

meydana geliyordu. Zenaatkârlık döneminde tek işçinin ürünü olan mal, el işi döneminde işbirliğinin ürünüdür.

ELKONMUŞ. (Os. Mahcûz, Fr. Chose saisie, Al. Gepfaendeter, İng. Seized goods, Lâ. Pignus ablatum) Haciz edilmiş olan.

ELKOYAN. (Os. Vâziülyed, Fr. Détenteur, Al. Detentor, Inhaber; İng. Physical possessor, Lâ. Detentor) Herhangi bir şeyi elinde bulunduran... Örneğin kiracı kiraladığı evin el-koyanıdır, ama evin sahibi kira süresince bu durumda değildir.

ELKOYMA..1. (Os. Vaz'ı yed, Fr. Réquisition, Séquestre, Arrêt; Al. Beschlag, Beschlagnahme, Requisition; İng. Seizure, Arrest; İt. Staggi-mento, İsp. Agorro) Herhangi bir şeye ya da işe elkoyma.

2. (Os. Haciz, Fr. Saisie, Al. Pfaendung, İng. Distrain, İt. Sequestro, İsp. Secuestro) Alacağı karşılamak için borçlunun mallarını tutma... Hukuksal bir işlemdir. Borçlu bor-cunu ödemezse, taşınır ve taşınmaz tüm mal-larının ve alacak haklarının alacağa (fâiz ve tüm masraflar da dâhil olmak üzere) yete-cek miktarda adli makamların emrine veril-mesini dilegetirir. Mahkemeden karar almak yoluyla uygulanır. Borçlunun yaşaması için gerekli mallar haczedilemez.

ELKOYMAK. (Os. Haczetmek, Fr. Saisir, Al. Pfaenden, İng. To seize, İt. Sequestrare, İsp. Secuestrar) Alacağı karşılamak için borç-lunun mallarını elde tutmak.

ELKOYMANIN KALDIRILMASI. (Os. Hac-zin fekki, Fr. Mainlevée de saisie, Al. Auf-hebung der Pfaendung, İng. Raising of ar-rest, Lâ. Solvere pignus) Haczin ortadan kal-dirılması işlemi... Haciz, hukuk açısından, bir-çok nedenlerle kaldırılır. Bu nedenlerin ba-şında borcun ödenmiş olması durumu ge-lir. Haciz, başka bir mal üstüne aktarılarak da kaldırılabilir. Haczedilen malın elkoyul-maması gereken mallardan olduğu anlaşılma-kl da haciz kaldırılır. Haczedilen malın borç-lunun malı olmadığının istihkak dâvâsı so-nunda anlaşılmasıyla da haciz kaldırılır. Hacze-dilen malın satılması yasal süre içinde is-tenmez ya da talep geri alınıp da bu süre içinde yenilenmezse haciz kendiliğinden kal-kar.

ELKOYULMAMASI GEREKEN MALLAR. (Os. Haczi câiz olmayan mallar, Fr. Objets

insaisissables, Al. Unpfandbare Gegenstaende, İng. Non-distrainable chattels) Yasalarca hac-ciz dışı tutulmuş mallar ve alacaklar... Ge-nel olarak borçlunun yaşaması için gerekli mallar ve paralar haczedilemez. Bundan baş-ka devlet malları da haczedilemez.

ELKOYULMUŞ MAL. (Os. Mahcûz mal, Fr. Patrimoine saisie) Kullanılması mahkeme kararıyla yasaklanmış mal... Borcunu ödeme-yen borçlunun malları haczedilir. Borçlu bor-cunu ödeyerek bu haczi kaldırabilir. Öde-mezse mahcuz mallar satılır ve parasıyla borç ödenir.

ELLE. (Os. Yed ile, Fr. A la main; Al. Mit der Hand, İng. By hand, İt. A mano, İsp. Mano) El aracılığıyla... Örneğin bu anlamda "şu kumaşın desenleri elle işlenmiştir" de-nir.

ELVERİŞLİ. (Os. Sâlih, Fr. Approprié, Al. Geeignet, İng. Suitable, İt. Adatto, İsp. Apro-piado) Uygun... Örneğin bu anlamda "bu fiyat benim için elverişlidir" denir.

ELVERİŞLİ OLMAK. (Os. Sâlih olmak, Fr. Être approprié, Al. Sich eignen, İng. To be suitable, İt. Adattarsi, İsp. Ser apropiado) Uygun olmak.

ELVERİŞSİZ. (Os. Gayrı sâlih, Fr. Oné-reux, Al. Umstaendlich, İng. Onerous, İt. Oneroso, İsp. Oneroso) Uygun olmayan... Örneğin bu anlamda "bu fiyat bizim için el-verişsizdir" denir.

ELYAZISI. (Os. Hattı destî, Fr. Écriture, Al. Handschrift, İng. Handwriting, İt. Scrit-tura, İsp. Escritura) Elle yazılan yazı... Örneğin bu anlamda "bu senedi elyazınızla yazıp imzalayınız" denir.

EMEK. (Os. Sây, Fr. Travail, Al. Arbeit, İng. Labour, İt. Lavoro) İnsanın doğayı de-ğiştirmek için gerçekleştirdiği bilinçli ve ya-rarlı çalışma.

EMEK BORSASI. (Os. Amele borsası, Fr. Bourse de travail, Al. Arbeitsbörse, İng. La-bour exchange) İşsiz emekçilerle işçi arayan patronların buluşup sözleşme yapabilecekleri kurum... Emek borsaları, XIX. yüzyılın or-talarında işsiz emekçilerle işçi arayan pa-tronların buluşup sözleşme yapabilmeleri ama-cıyla kurulmuş, ama kısa zamanda işçi sen-

EMEKCİ

dikalarının konfederasyonu biçimine dönüşmüşlerdir.

EMEKCİ. (Os. Amele, *Fr.* Proletaire, *Al.* Proletarier, *İng.* Proletarian, *İt.* Proletario) Kullanma değeri harcanırken değiştirme değeri üreten işçi.

EMEKGÜCÜ. (Os. Tesiri sây, *Fr.* Efficacité du travail, *Al.* Leistungsfähigkeit der Arbeit, *İng.* Efficiency of labour) Emek veriminin arttırılması.

EMEKGÜCÜ. (Os. İş kuvveti, *Fr.* Puissance du travail, *Al.* Arbeitskraft, *İng.* Labour-power) Çalışma yeteneği.

EMEKGÜCÜ DEĞERİ. (Os. İş kuvvetinin kıymeti, *Fr.* Valeur de la force de travail) Emekgücünün yeniden üretimi için gerekli her türlü malların değeri.

EMEKGÜCÜNÜN ETKİNLİĞİ. (Os. İş kuvvetinin tesiri, *Al.* Wirkungsfähigkeit) Emekgücünün verimliliği.

EMEKGÜNÜ. (Os. İş günü, *Fr.* Journée de travail) Günlük çalışma süresi.

EMEKLİ. (Os. Mütেকait, *Fr.* Retraité, *Al.* Pensioniert, *İng.* Pensioner) Yasalarla saptanan görev süresinin bitiminden sonra işinden ayrılmış bulunan görevli... Emekli, yasaların saptadığı belli bir aylık alır.

EMEKLİ AYLIĞI. (Os. Mütেকait maaşı, Tekaidüye; *Fr.* Indemnité de retraite, *Al.* Pension, *İng.* Pension allowance) Emeklinin yasalar gereğince yaşamı süresince her ay aldığı para... Bu aylık, emeklinin ölümü durumunda bir işte çalışmayan karısıyla çocuklarına da verilir.

EMEKLİLİK. (Os. Tekaut, *Fr.* Retraite, *Al.* Pensionierung, *İng.* Retirement) Belli görevlerde çalışan memur, ücretli ve işçilerin yasal çalışma süresi sonunda elde ettikleri hak... Bu hak, ülkemizde, temelde belli bir yaşa (örneğin memurlarda altmış beş yaşına) ulaşmakla elde edilir. Ama bunun dışında yasaların saptadığı süreçte çalışan her görevli kendi emekliliğini isteyebilir. Hastalık, sakatlık gibi durumlarda ve ceza olarak da emekli olunabilir.

EMEKLİLİK ANAPARASI. (Os. Tekautlük fonu, *Fr.* Réserve pour la pension, *İng.* Pen-

sion reserve) Emeklilerin aylıklarını karşılamak üzere devletçe, belediyelerce, devletsel kuruluşlarca ya da işverenlerce ayrılan ve emekli sandığıyla işçi sigortalarına ödenen para.

EMEKLİLİK ÖDENCESİ. (Os. Tekautlük tazminatı, *Fr.* Pension de retraite, *İng.* Superannuation) Çalışma sürelerini doldurarak emekliye ayrılanlara emekli aylığından ayrı olarak çalışma süreleriyle orantılı olarak verilen ödeme... Memur emeklilerinde bu ödenecce *emekli ikrâmiyesi* adıyla anılır.

EMEKLİ SANDIĞI. (Os. Tekaut sandığı, *Fr.* Caisse de retraite, *Al.* Pensionkasse, *İng.* Pension fund) Kamu kuruluşları memurlarının emeklilik işlemlerini yürüten ve emekli aylıklarıyla ödencelerini veren kuruluş... Bu kuruluşlar, özel yasalara göre kurulur. Bu kuruluşların geliri memur ve hizmetlilerin aylıklarından her ay kesilen emekli âidatlarından sağlanır.

EMEKGÜCÜ PAZARI. (Os. Amele piyasası, *Fr.* Marché du travail, *Al.* Arbeitsmarkt, *İng.* Labour market) Emekgücü-mal'ın alınıp satıldığı pazar.

EMEKSİZ GELİR. (Os. İrâd, *Fr.* Rente, *Al.* Rente, *İng.* Rent) Sahibinin hiç bir emeği olmaksızın bir malın kendiliğinden getirdiği gelir.

EMEKSİZ GELİR BENZERİ. (Os. Şibih rant, *İng.* Quasi-rent) Kısa dönem arzında talebin ve dolayısıyla fiyatların artmasından doğan emeksiz gelir.

EMLÂK ALIM VERGİSİ. (Os. Emlâk alma vergisi, *Fr.* Impôt sur les transactions immobilières, *Al.* Grunderwerbsteuer, *İng.* Real estate purchase-tax) Taşınmaz mal alım-satımlarından alınan vergi... Bir binâ, bir tarla, bir arsa vb. gibi taşınmaz malların alım-satımlarından alınır. Matrahı, taşınmaz malın satış bedelidir.

EMLÂK BANKASI. (Os. Emlâk bankası, *Fr.* Banque de hypothécaire, *Al.* Hypothekenbank, *İng.* Mortgage bank, *İt.* Banco di credito ipotecario, *İsp.* Banco hipotecario) Emlâk rehini karşılığında kredi veren banka... Binâ yapımı için kredi veren bankalar da bu adı taşır.

EMLÂK VERENEĞİ. (Os. Emlâk kredisi, *Fr. Crédit foncier, Crédit immobilier; Al. Bodenkredit, Immobiliarkredit; İng. Territorial credit, Real poerty credit, Real estate credit; İt. Credito fondiario, İsp. Credito fondiario*) Binâ ve arâzî alımı ya da yapımı için verilen kredi... İpotek (tutu) karşılığında verilen bir kredi biçimidir. İlk 1770 yılında Silezyalı çiftçilerin aralarında anlaşarak ve birbirlerine zincirleme (müteselsil) kefil olarak uyguladıkları bu kredi biçimi çağımızda çok gelişmiş ve yaygınlaşmıştır. Bu krediler, çok uzun vâdeli (genellikle yirmi yıl) kredilerdir. Bu krediyi veren bankaların ilki Fransa'da Napolyon III. çağında kurulan *Crédit foncier* bankasıdır. İnşaat kooperatifleri de bu tür bir kredi sistemiyle çalışırlar. Bu kooperatiflerin ilki de 1781 yılında Birmingham'da kurulmuştur. Mesken kredilerinde genellikle mürekkep fâiz uygulanmaktadır, bununla beraber para değerinin gittikçe düştüğü ülkelerde aylık taksitlerin gittikçe önemsizleşmesi bu krediyi kullananları gene de kârlı duruma getirmektedir.

EMLÂK VERGİSİ. (Os. Emlâk vergisi, *Fr. Impôt foncier, Al. Grund-und Gebaudesteuer, İng. Property tax*) Binâ ve arâzî vergilerinin birleştirilmiş biçimi... Ülkemizde 1970 yılına kadar binâ vergisi ve arâzî vergisi adları altında binâlardan ve arâziden ayrı ayrı vergiler alınıyordu. 1970 yılında 1319 sayılı yasayla bu vergiler kaldırılmış ve yerine *emlâk vergisi* konmuştur. 1972 yılında çıkarılan 1610 sayılı yasayla da bu vergiye yeni hükümler getirilmiştir. Matrah, mükellef tarafından bildirilen taşınmaz mal değeridir. Ne var ki bu bildirim râyice uygun değilse aradaki fark cezalı olarak alınır.

EMNİYET SANDIĞI. (Os. Emniyet sandığı, *Rehin sandığı; Fr. Maison de prêt, Al. Leihhaus, İng. Pawnhouse, İt. Casa de prestito, İsp. Casa de prestamo*) Rehin karşılığında kredi veren sandık... Ülkemizdeki *emniyet sandığı*, Ziraat Bankasına bağlı devletsel bir kuruluştur. Rehin karşılığında kredi verir, bir çeşit banka görevi görür.

EMRE HAZIR BULUNDURMAK. (Os. Emre âmade, *Fr. Mettre a la disposition, Al. Zur Verfügung halten, İng. To place at the disposal, İt. Metter a disposizione, İsp. Poner a disposicion*) Herhangi bir şeyi istenildiği anda vermek üzere hazır tutmak... Örneğin bu anlamda "bu malları emrinize hazır bulunduruyorum" denir.

EMRE HAZIR OLMAK. (Os. Emre âmade olmak, *Fr. Être a la disposition, Al. Zur Verfügung stehen, İng. To remain at the disposal, İt. Esser a disposizione*) İstenildiği anda yapmaya hazır olmak... Örneğin bu anlamda "kararlaştırdığımız iş için emrinize hazırım" denir.

EMRE HAZIR TUTMA. (Os. Emre âmade tutma, *Fr. Mise a la disposition, Al. Zur Verfügungstellung, İng. Leaving for account, İt. Messa a disposizione, İsp. Dejar a disposicion*) İstenildiği anda vermek üzere hazır bulundurma.

EMRETMEK. (Os. Emir vermek, *Fr. Commander, Ordonner, Donner l'ordre; Al. Befehlen, İng. To order, İt. Comandare, Ordinare; İsp. Ordenar*) Buyurmak.

EN AZ. (Os. Asgarî, *Fr. Minimum, Al. Minimum, İng. Minimum, İt. Minimo, İsp. Minimum*) Değişken bir niceliğin inebildiği en alt basamak.

EN AZ BİLDİRMELİK. (Os. Asgarî târife, *Fr. Tarif minimum, Al. Minimaltariff, İng. Minimum tariff, İt. Tariffa minimo, İsp. Tarifa minimum*) Bir ülkenin yabancı bir ülkeden aldığı mallardan istediği verginin en düşük sınırı... En az bildirmelik, ülke mallarının yabancı mallara karşı korunmasında saptanmış olan en az gümrük vergisi sınırıdır. Yabancı ülkelerle yapılan gümrük vergisi pazarlıklarında bu tarifenin altına düşülemez. Gümrük vergisi uygulamalarında genellikle *en çok* ve *en az* olmak üzere çift tarife yöntemi uygulanmaktadır. Anlaşmazlık ülkelere en çok tarife (âzâmî tarife) uygulanır, anlaşmalı ülkelere bu konuda pazarlığa otururlar ve belli bir tarife üzerinde anlaşmaya varırlar, buna *ahdî tarife* denir. En az tarife (asgarî tarife) sadece altına düşülemeyecek sınırı gösteren bir belge niteliğindedir ve genellikle pratikte başka bir işe yaramaz.

EN AZ ÇABA YASASI. (Os. Asgarî gayret kanunu, *Fr. Loi du moindre effort, Al. Gesetz der minimalen Anstrengung, İng. Law of minimum effort*) İnsanların gereksinimlerini en az çabayla karşılamak eğiliminde oldukları varsayımını saptayan yasa... *Ekonomik insan* (Lâ. Homo economicus) deyimi de en az çaba harcayarak ekonomik açıdan en büyük avantajı sağlamaya çalışan insanı dilegetirmek için ileri sürülmüştür. Klâsik ekonomcilerin bu varsayımı, fiziğin, doğanın

EN AZ EDER

en az emekle iş gördüğünü saptayan en az etki ilkesinden kaynaklanır. Klâsik okul ekonomicileri, ekonomi alanında varsaydıkları bu yasaya *hazcılık ilkesi* (Hedonizm) de derler.

EN AZ EDER. (Os. Asgarî fiyat, *Fr.* Prix minimum, *Al.* Minimalpreis, *İng.* Minimum price, *İt.* Prezzo minimo, *İsp.* Precio minimo) Herhangi bir malın en düşük satış fiyatı.

EN AZ GEÇİM İNDİRİMİ. (Os. Asgarî mâişet tenzilâtı, *Fr.* Déduction d'existence minimum, *Al.* Steuerfreiheit des Existenzminimums, *İng.* Minimum living allowance, Exemptions for dependents, Minimum vital reduction) Gelir vergisi yükümlülerinin geçimlerine yetecek kadar gelirlerini vergi dışı tutma... *En az geçim* kavramı, değişken ve tartışmalı bir kavramdır. Ülkeden ülkeye değiştiği gibi, bir ülkenin çeşitli zaman ve mekânlarında da değişir. Uygulamada genellikle götürü bir indirim saptamakta ve derinlemesine hesaplara girilmemektedir.

EN AZ HARCAMA İLKESİ. (Os. Asgarî masraf mebdei, *Fr.* Principe de la rationalité des dépenses, *Al.* Prinzip der Minimalkosten, *İng.* Least sacrifice principle) Verginin en az harcamayla toplanması ilkesi... Adam Smith tarafından ileri sürülen dört vergi ilkesinden biridir. Bu ilkeye göre vergi, tahsil masraflarına değmelidir.

EN AZ ÜCRET. (Os. Asgarî ücret, *Fr.* Salaire minimum, Salaire de vie; *Al.* Minimallohn, *İng.* Minimum wage, Life salary) Ücretlinin ancak geçinebileceği en düşük ücret... İlke olarak anamalcılar ve emekçiler, yasaları saptadığı bu en az ücretin altında anlaşamazlar ve sözleşme yapamazlar.

EN AZ ÜREM. (Os. Asgarî fâiz, *Fr.* Taux minimum, *Al.* Minimalrate, *İng.* Minimum rate) Fâizin düşebileceği alt sınır... Bu sınır daima sıfırın üstündedir.

EN ÇOK. (Os. Âzamî, *Fr.* Maximum, *Al.* Maximum, *İng.* Maximum, *İt.* Massimo, *İsp.* Maximum) Değişken bir niceliğin çıkabil- diği en yüksek basamak.

EN ÇOK BİLDİRMELİK. (Os. Âzamî târife, *Fr.* Tarif maximum, *Al.* Maximaltarif, *İng.* Maximum rates, Maximum tariff; *İt.* Tariffa massima, *İsp.* Tarifa maxima) Bir ülkenin yabancı ülke mallarından aldığı güm-

rük vergisinin üst sınırı... Aralarında anlaş- ma bulunmayan ve bu konuda sözleşme ya- pılmamış olan ülkeler mallarına uygulanır.

EN ÇOK EDER. (Os. Âzamî fiyat, *Fr.* Prix maximum, *Al.* Höchstpreis, *İng.* Maximum price, *İt.* Prezzo massimo, *İsp.* Precio maxi- mo) Herhangi bir malın en yüksek satış fiyatı.

EN ÇOK ÖNERİ. (Os. Âzamî teklif, *Fr.* Plus forte enchère, *Al.* Höchstgebot, *İng.* Highest bid, *İt.* Massimo aumento, *İsp.* Maxi- ma oferta) Arttırma yoluyla yapılan alım- satımlarda verilen en çok fiyat.

EN ÇOK TOPLUMSAL YARAR KURAMI. (Os. Âzamî içtimâî fayda nazariyesi, *Fr.* Théorie de l'utilité sociale maximale, *Al.* Theorie der maximalen Sozialnutzen, *İng.* Theory of maximum social advantage) Dev- letin en çok toplumsal yarar sağlayacak har- camaları yapması gerektiği savı.

EN ÇOK TUTAR. (Os. Âzamî meblağ, *Fr.* Plus forte somme maximum, *Al.* Höchsbetrag, *İng.* Largest sum, *İt.* Piu alta somma, *İsp.* Massima suma) En çok para miktarı.

EN ÇOK YÜK. (Os. Âzamî siklet, *Fr.* Poids maximum, *Al.* Meistgewicht, *İng.* Maximum weight, *İt.* Peso massimo, *İsp.* Peso maximo) En fazla ağırlık... Örneğin bu anlamda "bu arabanın en çok kaldırabileceği yük bir ton- dur" denir.

ENGEL. 1. (Os. Mânî, *Fr.* Obstacle, Empêche- ment; *Al.* Hindernis, *İng.* Obstacle, Impedi- ment; *İt.* Impedimento, Ostacolo; *İsp.* Im- pedimento, Obstaculo) Herhangi bir işi ya- pılamaz duruma sokan neden.

2. (Os. Hâil, *Fr.* Clôture, *Al.* Einfriedi- gung, *İng.* Enclosure, *Lâ.* Saepimentum) Ta- şınmaz malları birbirinden ayıran sınır... Du- var, çit, parmaklık, tel örgü, tahta perde vb. olabilir. Medenî hukuka göre bu engel- ler komşuların ortak malıdır, yapımları ve korunmaları da komşulara aittir.

ENGELLEME. (Os. Mümânaat, *Fr.* Em- pêchement, *Al.* Verhinderung, *İng.* Impedi- ment, *İt.* Impedimento, *İsp.* Impedimento) Herhangi bir işi yapılamaz duruma sokma.

ENGELLEMEK. (Os. Mümânaat etmek, *Fr.* Empêcher, *Al.* Verhindern, *İng.* To impede,

İt. Impedire, *İsp.* Impedir) Herhangi bir işi yapılamaz duruma sokmak.

ENGELLEYİM. (Os. Tevkifi sefâin, Ambar-go; *Fr.* Embargo, *Al.* Beschlag, Embargo; *İng.* Embargo, *İt.* Sequestro, *İsp.* Embargo) Bir malın alımsatımını ve taşınmasını önleme... Devletler hukuku dilinde bir ülkenin limanında bulunan düşman gemilerine elkonulmasını dilegetirir. Düşman sayılan ya da savaş kurallarına uymayan bir ülkenin mallarına da uygulanır. Düşman sayılan ya da savaş kurallarına uymadığı kabul edilen ülkeye mal göndermeme biçimindeki mânevî ambargo, Amerikan başkanı Roosevelt tarafından icâdedilmiş ve ilkin 1938 yılında Japonya'ya uygulanmıştır. Kıbrıs'a çıkarma yapılması üzerine ülkemize de uygulanan bu ambargo, özellikle savaş silâhları ve gereçlerini engellemiştir. Çağdaş economiciler, altın ve döviz kaybına karşı hükümetlerce konulan yasakları da bu deyimle nitelemektedirler. Bir ülkeyi zor duruma düşürmek için alınan önlemler de bu deyimle dilegetiriliyor.

ENGELLEYİMİ KALDIRMAK. (Os. Ambargoyu kaldırmak, *Fr.* Lever l'embargo, *Al.* Embargo aufheben, *İng.* Take of the embargo, *İt.* Levare il sequestro, *İsp.* Levantar el embargo) Düşman sayılan ya da savaş kurallarına uymadığı kabul edilen bir ülkeye uygulanan zorlayıcı önlemleri kaldırmak.

ENGELLEYİMLEMEK. (Os. Ambargo koymak, *Fr.* Mettre l'embargo, *Al.* Embargo legen, *İng.* To lay embargo, *İt.* Mettere il sequestro, *İsp.* Poner el embargo) Ambargo koymak.

ENGEL OLMAK. (Os. Mânî olmak, *Fr.* Antraver, *Al.* Abhalten, *İng.* To hinder, *İt.* Ostacolare, *İsp.* Estorbar) Önleyici bir neden olarak ortaya çıkmak.

EN KAYRILMIŞ ÜLKE KOŞULU. (Os. En ziyâde mazharı müsâade memleket şartı, *Fr.* Clause de la nation la plus favorisée, *Al.* Meistbegünstigungsklausel, *İng.* Most-favoured nation clause) Bir ülkenin mallarına ya da uyruklarına gösterilen kolaylıkların başka bir ülkeye de tanınması için ticaret anlaşmalarına konulan koşul... Bu koşul, genellikle gümrük tarifeleri için konur. Çoğunlukla da en az gümrük tarifesinin uygulanmasını taahhüd eder. Başka ülkeler için yapılan indirimlerden bu koşulu ticaret anlaşmasına koyduran ülke de otomatik olarak yararlanır.

EN ÖNEMLİ ŞEY. (Os. En mühim şey, *Fr.* Essentiel, Principal; *Al.* Hauptsache, *İng.* Chief point, *İt.* Punto principale, *İsp.* Punto principal) Başlıca.

EN UYGUN. (Os. En muvâfık, *Fr.* Optimum, Optimal; *Al.* Optimum, Optimal, Bestmöglich; *İng.* Optimum) En elverişli koşul... Ekonomi dilinde, en elverişli ekonomik ya da malsal durumu dilegetirir. Değişebilen birçok niceliğin sonucu etkileyen en uygun değeridir. Örneğin bir malın fiyatı, talebi ve kârı azaltmadan ne kadar yükseltilebilir? Talebi ve kârı azaltacak olan fiyatın bir altındaki fiyat böylesine bir fiyat, eşdeyişle optimal fiyattır, daha açık bir deyişle satıcıya mümkün olan en yüksek kârı sağlayacak olan fiyattır.

EN UYGUN ETMEN BİLEŞİMİ. (Os. İstih-sâl âmillerinin en muvâfık terkibi, *Fr.* Combinaison optimale des facteurs, *Al.* Optimale Faktorkombination, *İng.* Optimum combination of factors) Üretimde en yüksek verimi sağlayan bileşim... Örneğin şu kadar anamal, ne kadar emek ve ne kadar doğal kaynakla birleşmelidir ki en yüksek verimi sağlayabilsin? Anamalcı ekonomi edebiyatında bu sorunun karşılığı, en uygun etmen bileşimini verir.

EN UYGUN KOŞULLAR. (Os. En muvâfık şartlar, *Fr.* Les conditions optimum) En yüksek verimi ya da kazancı elde edebilmek için gereken koşullar... Örneğin fizyokratlar "doğal yasalar, ekonominin optimal koşullarını otomatik olarak sağlar" derlerdi.

EN UYGUN NÜFUS. (Os. En muvâfık nüfûs, *Fr.* Population optimale, *Al.* Optimale bevölkerung, *İng.* Optimum population) Bir ülkede refahın gerçekleşebilmesi için o ülke nüfusunun en uygun düzeyde tutulması gerektiğini ilersüren yenimaltüşçülerin bilim-dışı savı... Bu bilim dışı sava göre her ülkenin yaşama düzeyine uygun düşen bir nüfus sayısı vardır ve bu sayı aşılmamalıdır.

EREĞE UYGUN. (Os. Maksada muvâfık, *Fr.* Opportun, *Al.* Zweckmaessig, *İng.* Expedient, *İt.* Opportuno, *İsp.* Oportuno) Elverişli... Örneğin bu anlamda "verdiğiniz fiyat uygundur" denir.

EREĞE UYGUNLUK. (Os. Maksada mutâbakat, *Fr.* Opportunité, *Al.* Zweckmaessig-

EREKSEL YORUM

keit, *İng.* Opportunity, *İt.* Opportunita, *İsp.* Oportunidad) Elverişlilik.

EREKSEL YORUM. (Os. Gaaî tefsîr, *Fr.* Interprétation téléologique, *Al.* Teleologische Auslegung) Yasa koyucunun amacının günün gereksinimlerine uydurulması... Hukuk deyimidir.

ERGİNLİK. (Os. Rüsd, *Fr.* Majorité, *Al.* Mündigkeit, *İng.* Majority, *Lâ.* Aetas pubes) On sekiz yaşını doldurmuş kişinin hukuksal durumu... Medenî hakları kullanma ehliyetinin koşullarından biridir. On sekiz yaşını dolduran kişiye hukuk açısından *ergin* (Os. Reşîd) denir. Medenî Kanuna göre evlenme kişiyi reşîd kılar, demek ki evlenmiş bulunan on sekiz yaşından küçük kişiler de *ergin* sayılırlar. On beş yaşını dolduranlar da mahkeme kararıyla *ergin* kılınabilirler. Hukuk dilinde on sekiz yaşını dolduranın durumuna *kanunî rüsd* ve mahkeme kararıyla reşîd kılınanın durumuna *kazâî rüsd* denir.

ERİŞİLEBİLİR. (Os. Kaabili takarrüp, *Fr.* Accessible, *Al.* Erreichbar, *İng.* Accessible, *İt.* Accessibile, *İsp.* Accessible) Kendisiyle konuşup görüşülmesi olanaklı ve kolay.

ERİŞMEK. (Os. Nâil olmak, Vâsıl olmak; *Fr.* Atteindre, *Al.* Erreichen, *İng.* To attain, *İt.* Raggiungere, *İsp.* Alcanzar) Ulaşmak.

ERKİNCİLİK. (Os. Serbestîyye, Liberalizm; *Fr.* Libéralisme, *Al.* Liberalismus, *İng.* Liberalism) Her alanda bireysel özgürlüğü ve kişisel davranışların serbest bırakılmasını savunan akım.

ERKİNLEŞTİRME. (Os. Serbest bırakma, *Fr.* Liberalisation; *Al.* Liberalisierung, *İng.* Liberalization) Dışalma konulmuş olan kısıtlamaların kaldırılması.. Özellikle miktar kısıtlamalarının kaldırılmasını dilegetirir. Tam ya da bölümsel olabilir. Tam erkinleştirmede dışalım yoluyla istenilen mal istenilen miktarda getirilebilir, bölümsel erkinleştirmede kimi malların dışalımındaki miktar kısıtlamaları kaldırılır, erkinleştirme listesinin dışında kalan mallar kotalara ya da lisansa bağlı tutulur.

ERTELEME. (Os. Tâlik, *Fr.* Ajournement, *Al.* Vertagung, *İng.* Adjournment, *İt.* Aggiornamento, *İsp.* Aplazamiento) Gelecekte belli bir zamana bırakma... Örneğin yargısal bir işlem (keşif, duruşma vb. gibi) bir zaman

sonraya bırakılır, hukuk dilinde "muhâkeme falan gün ve falan saate tâlik edildi" denir.

ERTELEMEK. (Os. Tâlik etmek, *Fr.* Ajourner, *Al.* Vertagen, *İng.* To adjourn, *İt.* Aggiornare, *İsp.* Aplazar) Başka bir zamana bırakmak.

ERTELENMİŞ. (Os. Müeccel, *Fr.* Ajourné) Gelecekte belli bir zamana bırakılmış... *Hemen yapılması gereken* anlamındaki *öncel* (muaccel) deyimini karşıtı olarak kullanılır. Hukuk dilinde borcun belli bir *süre* (ecel)'ye bağlanmış olmasına *müeccelliyet* denir ki karşıtı *hemen ödenmesi gerekli* anlamında *muacceliyet*'tir.

ERTELENMİŞ BORÇ. (Os. Müeccel borç, *Fr.* Emprunt a terme, *İng.* Deferred liability) Bir zaman sonra gerçekleşecek borç.

ERTELENMİŞ BORÇ BELGİTİ. (Os. Müeccel tahvil, *Fr.* Obligation déferée, *İng.* Deferred bond) Fâizi belli bir süre sonra verilecek olan tahvil.

ERTELENMİŞ KAZANÇ. (Os. Müeccel temettü, *Fr.* Dividend déferé, *İng.* Deferred dividend) Belli bir süre sonra ödenecek olan kâr.

ERTELENMİŞ PARA. (Os. Müeccel para, *Fr.* Paiement échelonné, *İng.* Deferred annuity) Belli bir süre sonra ödenecek olan para.

ERTELETİCİ SORUN. (Os. Mes'elei müstehhire, *Fr.* Question préjudicielle, *Al.* Praejudizielles Rechtsverhaeltnis) Ana dâvânın incelenmesi sırasında ortaya çıkan ve çözümlenmesi o mahkemenin görevi dışında bulunan ve ana dâvânın çözümlenebilmesi için daha önce çözümlenmesi gereken anlaşmazlık... Bu durumda ana dâvânın görüldüğü mahkeme, muhâkemeyi durdurur ve taraflara o anlaşmazlığın yetkili mahkeme ya da makamlarda çözümlenebilmesi için yeterli bir süre tanır. Örneğin sulh mahkemesinde mirâsçı sıfatıyla açılan alacak dâvâsında dâvâcının gerçekten mirâsçı olup olmadığının saptanması böyle bir *erteletici sorun*'dur.

ERTELEYİCİ KOŞUL. (Os. Tâlikî şart, *Fr.* Condition suspensive, *Al.* Suspensivbedingung, *İng.* Conditions percedent, *Lâ.* Conditio suspensiva) Sözleşme hükümlerinin işleme, gerçekleşmesine bağlı olan koşul.

ERTESİ GÜN. (Os. Ferdâ, Fr. Lendemain, Al. Tags darauf, İng. Next day, İt. Il giorno dopo, İsp. El día siguiente) Bir sonraki gün... Örneğin bu anlamda "o gün görüşmüştük, ama ertesi gün gene buluştuk" denir.

ESEF ETMEK. (Os. Teessüf, Fr. Regretter, Al. Bedauern, İng. To regret, İt. Rincrescere, İsp. Sentir) Acınmak... Örneğin bu anlamda "fabrikanızın yanışına çok acındım" denir.

ESEF ETTİĞİNİ BİLDİRMEK. (Os. Teessüflerini bildirmek, Fr. Exprimer le regret, Al. Das Bedauern aussprechen, İng. To express regret, İt. Esprimere rincrescimento, İsp. Expimir sentimiento) Acındığını bildirmek.

ESENLEKLE VARMAK. (Os. Sâlimen varmak, Fr. Arriver a bon port, Al. Glücklich ankommen, İng. To arrive safe, İt. Privare a buon porte, İsp. Llegara buen puerto) Gidilecek yere kazâya ve zarara uğramadan varmak.. Özellikle vapur yolculuklarında kullanılır, örneğin bu anlamda "gönderdiğiniz mallar buraya esenlikle vardı" denir.

ESİRGEMEK. 1. (Os. Deriğ etmek, Fr. Épargner, Al. Sparen, İng. To spare, İt. Risparmiare, İsp. Ahorrar) Kıyamamak... Harcamaktan (fedâ etmekten) çekinmeyi dilegetirir.

2. (Os. Vikaye etmek, Fr. Préserver, Al. Bewahren, İng. To guard against, İt. Preservare, İsp. Preservar) Korumak.. Himaye etmeyi dilegetirir.

ESKİ DURUMA GETİRME. (Os. Eski hâle ırcâ, Fr. Restitution en entier, Al. Wiedereinsetzung in den vorigen Stand, İng. Entire restitution, Lâ. Restitutio in integrum) Kaçınılmaz nedenlerden ötürü düşen hak-
kın geriverilmesi... Yöntem yasalarının (usûl kanunlarının) ya da yargıcın belirlediği kesin bir süreye uyulmaması durumunda uygulanır. Süreye uymama, kaçınılmaz nedenlerden ötürüyse, dâvâ eski duruma getirilir ve süreye uymama yüzünden düşen hak iade edilir. Bir dâvâyı eski duruma getirmek için süreye uymama istek ve irâde dışında olmalıdır ve yasa yollarına başvurma hukuk açısından olanaksız bulunmalıdır.

ESKİ DURUMU GERÇEKLEŞTİRME. (Os. Hâli sâbıkâ iade, Fr. Réparation en nature, Al. Naturalrestitution, İng. Restitution in kind) Malın zarardan önceki duruma getirilmesi.. Mala karşı yapılan zararların gide-

rilmesi biçimidir, zararı ödemek (tazmin) için yapılır. Mal, ona zarar veren fiilin gerçekleşmesinden önceki durumuna getirilir.

ESKİME. (Os. Fersüdeği, İhtikâk; Fr. Usure, Al. Abnutzung, İng. Wear, İt. Uso, İsp. Uso) Yıpranmış bir duruma gelme... Örneğin bu anlamda "bu mallar bir hayli eskidi" denir.

ESKİMEK. (Os. Fersüdeleşmek, Fr. S'user, Al. Abnutzen, İng. To wear out, İt. Logorarsi, İsp. Usarse) Yıpranmış bir duruma gelmek.

ESKİ PARALAR BİLİMİ. (Os. Nukudu atıka ilmi, Fr. Numismatique, Al. Numismatik, İng. Numismatics) Eski paraları ve madalyaları inceleyen bilim... Eski para koleksiyonculuğunu da adlandırır.

ESKİ TARİH. (Os. Târihi atık, Fr. Antidate, Al. Vordatum, İng. Antedate, İt. Antidata, İsp. Antedata) Doğru olan tarihten önceymiş gibi gösterilen tarih.. Örneğin bu anlamda "bu faturayı eski tarihle kesiniz" denir. Bir çeşit hiyledir.

ESNAF. (Os. Esnâf, Fr. Artisans, Petits commerçants; Al. Kleingewerbetreibender, İng. Arts and crafts, İt. Artigiano) Anamalına emekgücünü de ekleyerek yaşamını sürdüren el zenaatçıları ve küçük satıcılar... Arapça sınıflar anlamındadır. Eskiden küçük çapta dükkân işletenler ve el zenaatı yapanlar birer sınıf olarak nitelenirlerdi. Örneğin bu anlamda kunduracı esnafı, leblebici esnafı vb. denir. Esnaf odaları yasasının birinci maddesinde şöyle tanımlanmıştır: "İster gezici olsunlar, ister bir dükânda ya da bir sokağın belli bir yerinde sâbit bulunsunlar, ticaretleri parasal sermayeden çok bedensel çalışmalarına dayanan ve kazançları ancak ge-
çimlerine yeten zenaat ve ticaret erbâbı".

ESNAF DERNEKLERİ. (Os Esnaf cemiyetleri, Fr. Corporations d'artisans, Al. Gilden, Zünfte; İng. Guilds, Corporations of artisans; İt. Corporazione, İsp. Corporacion, Lâ. Corpus, Collegium) Esnafı denetim altında tutabilmek için hükümetçe kurulan kamu kuruluşları... Adlarına rağmen gerçek bir dernek niteliğinde değildiler. Temel görevleri, çoğunlukla dağılık ve yerleri belli olmayan esnafın hükümetle ilişkilerinde aracılık etmektir. Örneğin gezici esnaftan birine yapılması gereken yasal bir bildiri (tebligat) bu

ESNAF KURULUŞLARI

derneklér aracılığıyla yapılır, bunlardan alınması gereken bir para bu dernekler aracılığıyla tahsil edilir. Bu temel görevlerinin dışında sakatlanan esnafa yardım etmek, esnaflık sorunlarını çözümlmek vb. gibi ek görevler de görürler.

ESNAF KURULUŞLARI. (Os. Esnaf müesseseleri, *Fr. Syndicat de métier, Al. Berufsgewerkschaft, İng. Craft-union*) Esnaf dernekleri, birlikleri ve federasyonu... Ülkemizde 1964 tarihli esnaf ve küçük sanatkârlar kanunuyla kabul edilmiştir. Bu yasaya göre esnafın dernek kurabilmesi Ticaret Bakanlığının iznine bağlanmıştır. Daha açık bir deyişle, Dernekler Kanunuyla tanınan serbestçe örgütlenme hakkı esnafa tanınmamıştır. Ayrıca, esnaf niteliğini taşıyan en az elli kişinin isteği de şart koşulmuştur. Bundan başka, bu dernekler ancak hulundukları belediye sınırı içinde çalışabilirler, bu sınırı aşamazlar. Her il merkezinde de bu derneklerden meydana gelecek sadece bir tane esnaf birliği kurulabilecektir. Derneklerin bu birliğe katılmaları adı geçen yasaya göre zorunludur. Bu birlikler de birleşerek ülke çapında bir Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Federasyonu kurabileceklerdir. Çeşitli konularda kurulabilecek olan bu federasyonların (aynı konuda birden çok federasyon kurulması yasaklanmıştır) birleşmesiyle de Türkiye Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Konfederasyonu oluşturulabilecektir.

ESNAF LONCASI. (Os. Esnaf loncası, *Fr. Corporation, Al. Korporation, İng. Corporation*) Ortaçağda ve Osmanlı imparatorluğunda esnaf ve zenaatkârların kurdukları örgüt.

ESNAF VERENEĞİ. (Os. Esnaf kredisi, *Fr. Crédit à l'artisanat, Al. Kleingewerbekredit, İng. Craftsmanship credit*) Esnafa kendi kefalet kooperatifleri aracılığıyla sağlanan kredi... Ülkemizde kefalet sandıklarının ilki 1951 yılında kurulmuş, 1954 yılında Türkiye Esnaf Kefalet Kooperatifleri Birliği oluşmuştur. Bu birliğin finansman kaynağı Türkiye Halk Bankası'dır. Bu banka, esnafa 6-9 ay vâdeli küçük krediler verir. Esnafın kredi ihtiyacı genellikle tefeciler tarafından karşılanır, çünkü bu bankadan kredi alabilmek için yıllarca sıra beklemek gerekmektedir.

EŞDEĞERLİK. (Os. Muâdelet, Teâdül; *Fr. Équivalence, Al. Aequivalenz, İng. Equiva-*

lency, İt. Equivalenza) İki şeyin birbirleriyle aynı değerde olması durumu.

EŞİT. (Os. Müsâvi, *Fr. Égal, Al. Gleich, İng. Equal*) Belli bir bakımdan başka bir şeyden ya da şeylerden ne artık ne de eksik olan... Eşdeğerde ve aynı düzeyde olanı da dilegetirir.

EŞİT BÖLÜMLERE. (Os. Müsâvi kısımlara, *Fr. A parts égales, Al. Zu gleichen Teilen, İng. In equal parts, İt. A parti eguali, İsp. En partes iguales*) Birbirine eşit olan parçalara... Örneğin bu anlamda "malı eşit bölümlere ayırarak parça parça gönderiniz" denir.

EŞİTSİZLİK. (Os. Ademi müsâvât, *Fr. Inégalité, Al. Ungleichheit, İng. Inequality, İt. Inegualianza, İsp. Desigualdad*) İki ya da daha çok şeyin eşit olmaması durumu.

EŞLEM. 1. (Os. Sûret, *Fr. Copie, Expédition, Al. Kopie, Abschrift, Ausfertigung; İng. Copy, İt. Copia, İsp. Copia*) Bir yazının aslına uygun olarak yazılan örneği.

2. (Os. Nüsha, *Fr. Double, Duplicata; Al. Duplikat, İng. Duplicate, İt. Duplo, Duplicato; İsp. Duplicado*) Birbirinin aynı olan yazılı şeylerin her biri... *Sûret* (kopya) deyişiyle anlamdaş olarak da kullanılır.

EŞLEMCİ. (Os. Mübeyyiz, *Fr. Copiste, Al. Abschreiber, İng. Copyist, İt. Copista, İsp. Copista*) Bir yazının aslına uygun örneğini yazan kişi.

EŞLEM DEFTERİ. (Os. Kopya defteri, *Fr. Livre des copies de lettres, Al. Kopierbuch*) Ticaret mektuplarının kopyalarının yazıldığı ve saklandığı defter.

EŞLEMLEMEK. (Os. Sûret çıkarmak, *Fr. Copier, Al. Kopieren, İng. To copy, İt. Copiare, İsp. Copiar*) Bir yazının aslına uygun örneğini yazmak ya da çıkarmak.

EŞLEM MÜREKKEBİ. (Os. Kopya mürekkebi, *Fr. Encre a copier, Al. Kopiertinte, İng. Copying ink, İt. Inchiostro copiativo, İsp. Tinta para copiar*) Baskı yöntemiyle sûret çıkarmak için kullanılan mürekkep.

EŞLEM SIKIŞTIRICISI. (Os. Kopya presi, *Fr. Presse a copier, Al. Kopierpresse, İng. Copying pres, İt. Machina per copiare, İsp.*

Prensa para copiar) Baskı yoluyla sûret çıkarmada kullanılan pres.

EŞ VE ÇOCUKLARA AYLIK (Os. Dul ve yetimlere maaş tahsisi, *Fr.* Allocation familiale, *İng.* Family allowance) Bir emeklinin ölümünden sonra eşine ve çocuklarına yasalar gereğince bağlanan maaş.

EŞ VE ÇOCUKLARA GELİR. (Os. Dul ve yetimlere irât, *Fr.* Paiement d'un indemnité a l'épouse et aux enfants, *İng.* Payment of indemnity to wife and children) Bir sigortalının ölümünden sonra sigorta tarafından eşine ve çocuklarına verilen gelir.

EŞ VE ÇOCUKLARA SAĞLIK YARDIMI. (Os. Karı ve çocuklara muâveneti sıhhiye, *Fr.* Assistance de santé a l'épouse et aux enfants, *İng.* Health aid to wife and children) Bir memurun ya da işçinin eşinin ve çocuklarının hastalanmaları durumunda yasalar gereğince yapılan yardım.

ETİKET. (Os. Yafıt, *Fr.* Étiquette, *Al.* Zettel, *İng.* Label, *İt.* Etichetta, *İsp.* Etiqueta) Bir malın üstüne yaptırılan ve o malın niteliğini, fiyatını vb. gösteren yazılı kâğıt

ETKEN İŞSİZLİK. (Os. Aktif işsizlik, *Fr.* Chômage actif) Çalışabilecek durumda olanların iş bulamamalarından doğan işsizlik... *Gizli işsizlik* deyimi karşılığında kulalnılır.

ETKEN NÜFUS. (Os. Aktif nüfus, *Fr.* Population active) Bir ülke insanlarının çalışmakta olan bölümü... Çocuklar, yaşlılar, hastalar, sakatlar aktif olmayan nüfusu oluşturlar. Bununla beraber iş bulamadıklarından ötürü işsiz durumda bulunanlar da nüfusun etken olmayan bölümüne girer.

ETKİ. (Os. Tesir, *Fr.* Effet, *Al.* Effekt, *İng.* Effect, *İt.* Effetto) Etkenin bıraktığı iz.

ETKİLEMEK. (Os. Tesir etmek, *Fr.* Avoir de l'effet, *Al.* Wirken, *İng.* To have effect, *İt.* Aver effetto, *İsp.* Tener un efecto) Herhangi bir şey üstünde etki yapmak... Etkiye uğratmayı dilegetirir, örneğin bu anlamda "onu bizimle alışveriş yapması için etkileyiniz" denir.

ETKİLİ. (Os. Tesirli, *Fr.* Efficace, *Al.* Wirksam, *İng.* Efficient, *İt.* Efficace, *İsp.* Efficaz) Herhangi bir şey üstünde etkisi olan... Örneğin bu anlamda "siz bu konuda etkili olabilirsiniz" denir

ETKİNLİK. (Os. Faaliyet, *Fr.* Activité, *Al.* Aktivität, *Taetigheit*; *İng.* Activity, *İt.* Attività) İnsanın çevresiyle olan ilişkisindeki etkin davranışı... *Etkileyenin niteliği* (Os. Müesiriyet)'ni de dilegetirir.

ETKİNLİK ÇÖZÜMLEMESİ. (Os. Faaliyet tahlili, *Fr.* Analyse d'activité, *Al.* Aktivitätsanalyse, *İng.* Activity analysis) Anamalcı üretimde ucuz ve bol olan etmenlerden yararlanmak için yapılan çözümleme... Anamalcı üretimde anamalcı, pahalı olan etmeni kısıp ucuz olan etmeni çoğaltarak da aynı üretimi sağlayabilir. Ne var ki bunun için inceden inceye hesaplar yapmak gerekir. İşte etkinlik çözümlemesi bunun için yapılır

ETKİSİZ. (Os. Tesirsiz, *Fr.* Sans effet, *Inefficace*; *Al.* Wirkungslos, *İng.* Without effect, *Inefficient*; *İt.* Senz'effetto, *İsp.* Sin efecto) Etkisi olmayan.

ETKİSİZLİK. (Os. Tesirsizlik, *Fr.* Inefficacité, *Al.* Wirkungslosigkeit, *İng.* Inefficiency, *İt.* Inefficacia, *İsp.* Ineficacio) Etkisiz olmanın niteliği.

ETKİ YAPMAK. (Os. Tesir yapmak, *Fr.* Influencer, *Al.* Beeinflussen, *İng.* To influence, *İt.* Influenzare, *İsp.* Influir sobre) Herhangi bir şey üstünde iz bırakmak.

ETMEN. (Os. Âmil, *Fr.* Facteur, *Al.* Faktor, *İng.* Factor) Bir sonucun meydana çıkmasını sağlayan öğelerden her biri.

EV BAŞKANLIĞI. (Os. Aile reisliği, *Fr.* Autorité domestique, *Al.* Hausgewalt, *İng.* Authority over the family, *Lâ.* Patria potestas) Aynı evde oturanlar üstünde düzenleme yetkisi... Evi düzenleme yetkisi *aile başkanı* (Os. Aile reisi, *Fr.* Chef de famille, *Al.* Familienhaupt, *İng.* Head of the house, *Lâ.* Pater familias)'nındır. Bu, ailenin babası, annesi, ya da en yaşlı erkeği ve kadını olabilir. Ev başkanlığının görev ve yetkileri yasalara, gelenek ve göreneklere dayanır. Genellikle bir ailede koca, aile birliğinin başkanıdır. Medenî Kanunun 152, 262, 318 ve bunu izleyen maddeleri bu konuda hükümler koymuştur.

EVDE VERME. (Os. Hânedâ teslim, *Fr.* Rendu a domicile, *Al.* Frei ins Haus, *İng.* Delivered at the residence, *Free warehouse*; *İt.* Reso a domicilio, *İsp.* Puesto a domicilio)

EV EKONOMİSİ

Bir malın alıcının evine kadar gönderilmesi... Satışta bir koşul olarak ilerisürülebilir.

EV EKONOMİSİ. (Os. Ev iktisâdı, *Fr. Économie domestique, İng. Home economy*) Evin yönetimiyle ilgili işlerin tümü .. Deyim, Aris-toteles'indir.

EVİRME. (Os. Şerâiti edâda tahavvülât, *Fr. Conversion, Al. Konversion, İng. Conversion*) Devlet borçlarının ödeme koşullarındaki de-ğişiklik... Temelde bir mantık terimi olan *evirme*, ekonomi dilinde *dönüştürme* anla-mını dilegetirir. Özellikle devlet borçlarındaki fâiz oranlarının değiştirilmesini dilegetirmek için kullanılır.

EVİRMELİK. (Os. Dâire, *Fr. Circonscrip-tion, Section; Al. Besirk, İng. District*) Bel-li bir yetki taşıyan yönetim bölümü... Be-le-diye dairesi, seçim dairesi vb. gibi deyim-lerde kullanılır. *Bir kamu hizmetinin görül-düğü yer* (Os. Dâire, *Fr. Local, Bureau d'une administration; Al. Amt, İng. Office*)'i de adlandırır. Bu anlamda da nüfus dairesi, tapu dairesi vb. gibi deyimlerde kullanılır.

EV İŞLEYİMİ. (Os. Ev sanayii, *Fr. In-dustrie a domicile, Al. Hausindustrie, İng. Home industry*) Kendi evlerinde üretim ya-pan zenaatkârların gerçekleştirdikleri sanayi.

EVLENME SÖZLEŞMESİ. (Os. Teehhül mu-kavelesi, *Fr. Contrat de mariage, Al. Ehe-vertrag, İng. Mariage contract, Lâ. Pactum dotale*) Eşlerin mal ilişkilerini düzenleyen sözleşme... Medenî Kanunun 170-237. mad-delerine göre bu sözleşmelerde mal birliği, mal ayrılığı ve mal ortaklığı rejimlerinden biri seçilecektir. Gene bu maddelere göre eşler evlenirken bu konuda bir sözleşme yap-mamışlarsa mal ayrılığı rejimi uygulanır. Bu

sözleşme, evlenmeden önce yapılabildiği gibi evlendikten sonra da yapılabilir.

EVLENME TELLÂLLİĞİ. (Os. Evlenme tel-lâllığı, *Fr. Courtage matrimonial, Al. Ehe-maeklerei, İng. Marriage brokage*) Bir ka-dınla bir erkeğin evlenmesine aracılık etme işi... Borçlar Kanununun 408. maddesine gö-re ücret hakkı doğurmaz.

EVLENMEYE KARŞIÇIKMA. (Os. Evlen-meye itirâz, *Fr. Opposition au mariage, Al. Einspruch gegen die Eheschliessung, İng. For-bidding the marriage*) Savcının ve evlenmey-le ilgili kimselerin evlendirme memuruna ya-zıyla başvurarak evlenmenin yapılmaması ge-rektiğini bildirmeleri... Medenî Kanunun 100. ve 150 maddelerine göre bu itiraz, mah-kemece reddedilinceye kadar geçerlidir. Eş-deyişle, evlendirme memuru, bu itiraz mah-kemece reddedilmeden evlenmeyi yapamaz.

EV SANATLARI. (Os. Ev sanatları, *Fr. Arts et métiers domestique, Al. Hausgewerbe, İng. Domestic arts and crafts*) Aile bireylerinin dışardan işçi almaksızın evlerinde yaptıkları çeşitli sanatlar.

EV ÜRETİMİ. (Os. Ev istihsâli, *Fr. Pro-duction domestique*) Bir ailenin kendi tüke-timi ya da satmak için yaptığı özel ve küçük üretim.

EYLEMSEL İSTEM. (Os. Efektif talep, *Fr. Demande effective, Al. Effektive Nachfrage, İng. Effective demand*) Arz ve talep den-gesini etkileyip alışverişi kesinleştiren talep... Malthus tarafından ilerisürülmüş, Keynes ta-rafından işlenmiştir. Satınalma eğiliminin ey-lem durumuna dönüşmesini dilegetiriyor, da-ha açık bir deyişle, *hemen satın alan talep* anlamındadır

F

FABRİKA. (Os. Fabrika, *Fr.* Fabrique, *Al.* Fabrik, *İng.* Factory, *İt.* Fabbrica, *İsp.* Fabrica) Makinelerle mal üretilen yer.

FABRİKACI. (Os. Fabrikatör, *Fr.* Fabricant, *Al.* Fabrikant, *İng.* Maker, *İt.* Fabbricatore, *İsp.* Fabricante) Fabrika sahibi.

FABRİKA BELLİĞİ. (Os. Fabrika markası, *Fr.* Marque de fabrique, *Al.* Fabrikzeichen, *İng.* Trade mark, *İt.* Marca di fabbrica, *İsp.* Marca de fabrica) Fabrikanın ürettiği malların üstüne koyduğu marka.

FABRİKA EDERİ. (Os. Fabrika fiyatı, *Fr.* Prix de fabrique, *Al.* Fabrikpreis, *İng.* Factory price, *İt.* Prezzo di fabbrica, *İsp.* Precio de fabrica) Üstüne satıcı kârı eklenmemiş olan mâliyet fiyatı... Örneğin bu anlamda "size bu malı fabrika fiyatına satıyorum" denir, satıcı bu deyimle bir malı aldığı fiyata sattığını anlatır.

FENERLER. (Os. Fenerler, *Fr.* Phares, *Al.* Leuchttürme, *İng.* Lighthouses, *Lâ.* Pharos) Deniz ve hava taşıtlarının yollarını ve tehlikeli yerleri aydınlatmak için verilen ışık.. Ülkemiz de, 2968 numaralı yasayla, Lizbon' da toplanan Kıyıların Işıklanması ve İşaretlenmesi Kurallarının Birleştirilmesi Konferansının kararlarına katılmıştır. Osmanlı imparatorluğunda bu fenerlerin işletilmesi de bir imtiyâz konusuydu, yabancı bir şirkete verilmişti, 1938 yılında pek çok imtiyâzlı yabancı şirketler gibi bu şirket de 3302 numaralı yasayla devletleştirilmiştir.

FENER VRGİSİ. (Os. Fener resmi, *Fr.* Droits de phare, *Al.* Leuchtfuergeld, *İng.* Light-house charges) Devletin deniz fenerleri için deniz taşıtlarından aldığı vergi... Eskiden sokak lâmbalarından ötürü de bu ad altında bir vergi alınırdı.

FEODALİTE. (Os. Feodalizm, *Fr.* Féodalité, *Al.* Feudalismus, *İng.* Feudalism) Toprak mülkiyetine ve toprak kölesi emeğine dayanan ekonomik düzen.

FİÇİ. (Os. Fıçı, *Fr.* Tonneau, *Al.* Tonne, *İng.* Tun, *İt.* Barile, *İsp.* Tonel) Sıvıların

konulması için tahtadan yapılan şiş karınlı büyük kap... İtalyanca deyimde görüldüğü gibi buna *varil* de denir.

FIKRA. (Os. Fıkra, *Fr.* Paragraph, *Al.* Absatz, *İng.* Paragraph) Bir yasa maddesinin satırbaşı yapılan bölümü.

FIRSAT. (Os. Fırsat, *Fr.* Opportunité, *Occasion*; *Al.* Gelegenheit, *İng.* Opportunity, *Occasion*; *İt.* Occasione, *İsp.* Ocasion) Amacın gerçekleşmesini sağlayan olanak.. Ekonomi dilinde, ekonomik elverişliliği dilegetirir. Anamalcı ekonomi bir fırsat ekonomisidir. Kâr etme fırsatı neredeyse hemen oraya yönelinir.

FIRSAT ÇIKTIĞINDA. (Os. Fırsat zuhûrunda, *Fr.* A l'occasion, *Al.* Gelegentlich, *İng.* Occasionally, *İt.* All'occasione, *İsp.* En oportunidad) İstenileni elde etmek için bir olanak bulunduğu... Örneğin bu anlamda "bir fırsat çıktığında o işi yapacağım" denir.

FIRSATI KULLANMAK. (Os. Fırsatı istismâl etmek, *Fr.* Profiter d'une occasion, *Al.* Von einer Gelegenheit Gebrauch machen, *İng.* To avail one's self on an opportunity, *İt.* Approfittare di una occasione, *İsp.* Aprevechar una oportunidad) Amacı elde edecek bir olanak çıktığında hemen yararlanmak.. Bu anlamda *fırsatı kaçırmamak* deyişi kulanılır, örneğin "bu fırsatı kaçırdım, hemen kullandım" denir.

FIRSATINI BULMAK. (Os. Fırsatını bulmak, *Fr.* Saisir l'occasion, *Al.* Die Gelegenheit ergreifen, *İng.* To take the opportunity, *İt.* Prender l'occasione, *İsp.* Tomar la ocasion) Amacı elde etmek için bir olanak bulmak... Örneğin bu anlamda "bir fırsatını buldum, işi gördüm" denir.

FIRSAT MÂLİYETİ. (Os. Fırsat mâliyeti, *Fr.* Coût d'opportunité, *İng.* Opportunity cost) Belli bir işi yapıp öteki işleri yapmamaktan doğan kaçırılan fırsatlar mâliyeti... Anamalcı mâliyet hesaplarında gözönünde tutulmaktadır. Belli bir işi yapma ya da başka işler yapmama fedakârlığı da paraca değerlendirilerek mâliyet hesabına katılır.

FIRSATTAN YARARLANMAK. (Os. Fırsattan istifade etmek, *Fr.* Se servir d'une occasion, *Al.* Sich einer Gelegenheit bedienen,

FİLİKA

İng. To avail one's self of an opportunity, *İt.* Servirsi di una occasione, *İsp.* Aprovechar una ocasion) Bir amacı gerçekleştirebilecek bir olanaktan yararlanmak... Örneğin bu anlamda "fırsattan yararlandım, işi bitirdim" denir.

FİLİKA. (*Os.* Filika, *Fr.* Chaloupe, *Al.* Schalluppe, *İng.* Ship's lifeboat, *Lâ.* Scapha) Geminin içinde ya da yedeğinde giden can kurtaran sandalı... Ticaret Kanununa göre gemiden sayılır. Gemilerde filikaların bulunması yasa gereğidir ve zorunludur

FİLİM HUKUKU. (*Os.* Filim hukuku, *Fr.* Législation cinématographique, *Al.* Filmrecht, *İng.* Law relating to films) Filmin senaryosu, çekimi, çoğaltılması, gösterilmesi vb. gibi film ve filmcilikle ilgili bütün alanlarda düzenleyici, sınırlayıcı, hak saptayıcı hukuk kurallarının tümü.

FOB. (*Os.* Geminin güvertesine kadar nakliye vesâir masrafları dâhil mal bedeli, *İng.* Free on board) Bir malın yükleme gemi-

sine teslim koşuluyla saptanan satış fiyatı... *Geminin güvertesine kadar* demek olan İngilizce deyim kısıltmasıdır. Malın deniz yoluyla gönderilmesi istenen satışlarda kullanılır.

FOB SATIŞ. (*Os.* Fob satış, *Fr.* Vente fob, *Al.* Kauf oder Fob, *İng.* Sale of purchase fob) Bir malı satın alan ülkeye gönderilmek üzere gemiye yükleme koşuluyla yapılan satış. Fob satışlarda malı gemiye teslim edinceye kadar yapılacak bütün masraflar ve zararlar satıcıya aittir; eşdeyişle malın nakliyesi, vergileri ve başkaca bütün masrafları satış fiyatına dahildir. Ama satıcı malı gemiye teslim ettikten sonra malla ilişkisi kesilir; bundan sonrası için malın nakliyesi, sigortası, vergileri ve her türlü zararları alıcıya aittir. Türk Ticaret Kanununun 1138. maddesi bu koşulları hükme bağlamıştır. Fob satışlarının karşısı sif satışlardır. Sif fiyat, bir malın deniz yoluyla nakil (navlun) ve teslim edileceği ülkeye kadar tüm masraf ve zararlarını (sigorta) saptayan fiyattır. Dilimizde *sif* olarak söylenen deyim İngilizce bir kısaltmadır.

G

GALON. (Os. Binlik, *Fr.* Gallon, *Al.* Gallone, *İng.* Gallon, *İt.* Gallone, *İsp.* Galon) Genellikle akaryakıt koymak için kullanılan silindir biçiminde büyük madden kap... Aynı zamanda, İngilizlerin kullandığı dört büyük litrelik sıvı ölçөгünü de dilegetirir. Dilimizde bu anlamda *binlik* deyimi kullanılır.

GAZETE. (Os. Ceride, *Fr.* Journal, *Al.* Zeitung, *İng.* Journal, *İt.* Giornale, *İsp.* Diario) Haber ve bilgi vermek üzere her gün çıkarılan basılı kâğıt.

GAZETE DUYURUSU. (Os. Gazete ilânı, *Fr.* Insertion, *Al.* Zeitungsinsert, *İng.* Advertisement, *İt.* Inserzione di giornale, *İsp.* Anuncio en periodico) Gazetede yayımlanan ilân.

GAZETE SÜRDÜRÜMCÜSÜNE KORUNÇ. (Os. Gazete abonesiyle sigorta, *Fr.* Assurance par abonnement, *Al.* Abonnentenversicherung, *İng.* Insurance for readers) Bir gazeteye abone olana gazete tarafından verilen hayat sigortası poliçesi... Özellikle Almanya ve İsviçre'de uygulanıyor

GEBELİK YARDIMI. (Os. Hâmîlelik yardımı, *Fr.* Indemnité de grossesse, *İng.* Pregnant indemnity) İşçi kadınların ya da işçi karılarının gebeliklerinde Sosyal Sigortalar Kurumunca yapılan yardım... Paraca yapılan bu yardımın dışında *gebelik* (*Fr.* Grossesse, *Al.* Schwangerschaft, *İng.* Pregnancy, *Lâ.* Praegnatio) hukuk açısından da birçok ayrıcalıkları gerektirir. Örneğin hapis ve ölüm cezaları doğumdan sonraya ertelenir.

GECE ÇALIŞTIRMA YASAĞI. (Os. Gece istihdâm memnuiyeti, *Fr.* Interdiction de travail pendant la nuit, *İng.* Prohibition at night working) On sekiz yaşını doldurmamış erkek çocuklarla her yaştaki kadın işçilerin gece çalıştırılmamaları için iş yasasınca konan yasak.

GECE SÜRESİ. (Os. Müddeti leyl, *Fr.* Délai de nuit, *İng.* Night delay) En geç saat yirmide başlayan ve en erken saat altıda sona eren ve en çok on bir saat süren süre... İş yasasıyla saptanmıştır. On sekiz yaşını doldurmamış erkek işçilerle her yaştaki

kadın işçiler sanâyide gece saat yirmiyile sabahın altısı arasında çalıştırılmaz.

GECE VAKTİ. (Os. Gece vakti, *Fr.* Nocturne, *Al.* Nachtzeit, *İng.* Night time, *Lâ.* Tempus nactis) Güneşin batışından doğuncaya kadar geçen süre... Hukuk açısından saptanmıştır. Örneğin İcra ve İflâs Kanununa göre bu süre içinde haciz yapılamaz.

GECİKME. (Os. Teehhür, *Fr.* Retard, *Délai*; *Al.* Verzug, *İng.* Delay, *İt.* Ritardo, *İsp.* Retardo) Herhangi bir işi gereken zamandan sonra yapma... Geç kalmayı dilegetirir, örneğin bu anlamda "saat onda gelmesi gerekirdi, gecikti" denir.

GECİKMEK. (Os. Teehhür etmek, *Fr.* Être en retard, *Al.* Sich verzögern, *İng.* To delay, *İt.* Ritardarsi, *İsp.* Retardarse) Herhangi bir işi gereken zamandan sonra yapmak.

GECİKMEKSİZİN. (Os. Teehhür etmeden, *Fr.* Sans retard, *Al.* Unverzüglich, *İng.* Without any delay, *İt.* Senza ritardo, *İsp.* Sin dilacion) Geç kalmadan.. Örneğin bu anlamda "bu işi gecikmeksizin yapınız" denir.

GECİKME ÜREMİ. (Os. Teehhür fâizi, *Cezâ fâizi*; *Fr.* Interêt de retard, *Interêt moratoire*; *Al.* Verzugszinsen, *İng.* Interest for default, *Interest on arrears*, *Penal interest*; *İt.* Interessi di mora, *İsp.* Intereses moratorios) Vâdesi geldiğinde yapılmayan ödemeden alınan fâiz... Yasalardan doğabileceği gibi sözleşmeden de doğabilir, borcun vâde günüyle ödemenin yapıldığı gün arasını kapsar. Örneğin Ekim ayının onunda yapılması gereken bir ödeme yirmi beşinde yapılmışsa on beş günlük fâiz alınır.

GECİKMEYE UĞRAMAK. (Os. Teehhüre uğramak, *Fr.* Subir un retard, *Al.* Aufschub erleiden, *İng.* To experience delay, *İt.* Soffrire ritardo, *İsp.* Experimentar retraso) Herhangi bir işin yapılmasında geç kalmak.

GECİKMİŞ. (Os. Teehhür etmiş, *Fr.* Retardé, *Al.* Verzögert, *İng.* Delayed, *İt.* Ritardato, *İsp.* Retrasado) Yapılması gereken zamanda yapılmamış... Örneğin bu anlamda "bu iş geçen hafta yapılmalıydı, gecikmiş" denir.

GECİKTİRME. (Os. Tehir, *Ecel*; *Fr.* Remise, *Al.* Verschiebung, *İng.* Postponement,

GEÇİKTİRMEK

Period of time, Time allowed; *İt.* Differimento, *İsp.* Remision, *Lâ.* Dies, Tempus) Herhangi bir işi gereken zamanda yapma... Hukuk deyimi olarak *ecel*, yasa ya da taraflar arasındaki anlaşma gereği olarak yerine getirilmesi gereken bir işi geciktiren durumu dilegetirir.

GEÇİKTİRMEK. (Os. Tehir etmek, *Fr.* Retarder, *Différer*; *Al.* Verzögern, *İng.* To defer, *İt.* Differire, *İsp.* Diferir) Herhangi bir işi gereken zamanda yapmamak.

GEÇİKTİRİLMİŞ ÖDEMELER. (Os. Tehir edilmiş tediyât, *Fr.* Payements arriérés, *Al.* Rückstaendige Zahlung, *İng.* Payments in arrear) Türkiye'nin 1952 yılında yabancı ülkelerden satın aldığı ve parasını ödeyemediği malların bedelleri... Dünya ekonomi edebiyatında ilk kez ülkemiz için kullanılmış bir deyimdir.

GEÇ. (Os. Vakitsiz, *Fr.* Tard, *Al.* Spaet, *İng.* Late, *İt.* Tardi, *İsp.* Tarde) Belli bir vakitten sonra... *Erken* (*Fr.* Tôt) deyimi karşıdır.

GEÇEN. (Os. Sâlif, *Fr.* Passé, *Al.* Vergangen, *İng.* Last, *İt.* Passato, *İsp.* Pasado) Geçmiş olan... Genellikle *bir önceki*'ni dilegetirir.

GEÇEN AY. (Os. Geçen mâh, *Fr.* Mois dernier, *Al.* Vergangener Monat, *İng.* Last month, *İt.* Scorso mese, *İsp.* Mes pasado) Bir önceki ay.

GEÇEN YIL. (Os. Geçen sene, *Fr.* L'année passée, *Al.* Vergangenes Jahr, *İng.* Last year, *İt.* L'anno scorso, *İsp.* El ano pasado) Bir önceki yıl.

GEÇERDEĞER. 1. (Os. Kur, *Fr.* Cours, *Al.* Kurs, *İng.* Quotation, *İt.* Corso, *İsp.* Curso) Yabancı paraların ulusal para cinsinden değeri.. Döviz kuru genellikle hükümetlerce saptanır. Saptanmış kurların dışında para alıp satmanın yasaklandığı bu sisteme *sâbit kur sistemi* denir. *Serbest kur sistemi*'nde döviz kurunun, herhangi bir malın fiyatı gibi, arz ve talep yasasıyla belirlenmesine izin verilir.

2. (Os. Râyiç, *Fr.* Prix courant, *Al.* Lau-fender Preis, *İng.* Current price) Bir malın pazarda alınıp satıldığı fiyat... Osmanlıca deyim *geçerli olan* anlamındaki *Ar. revâç* sözcüğünden türemiştir. Ticaret Kanununun 701. maddesine göre râyiç fiyat, bir malın pazarda alınıp satıldığı sürece sözkonusudur.

GEÇERDEĞER AYRIMI. (Os. Kur farkı, *Fr.* Différence du cours, *Al.* Kursdifferenz, *İng.* Difference of exchange, *İt.* Differenza del cambio, *İsp.* Diferencia del cambio) Katlı kur sisteminde aynı para için uygulanan çeşitli kurlar arasındaki farklar... Ülkeler arasındaki kur ayrımlarını da dilegetirir, örneğin bu anlamda "gezimiz ucuza maloldu, kur farkından yararlandık" denir.

GEÇERDEĞER DEĞİŞİKLİKLERİ. (Os. Kur tahavvülâtı, *Fr.* Fluctuations du change, *Al.* Kursschwankungen, *İng.* Fluctuation of exchange, *İt.* Fluttuazioni del cambio, *İsp.* Fluctuaciones del cambio) Yabancı paraların ulusal para cinsinden değerlerindeki değişiklikler.

GEÇERDEĞERİN ALTINDA. (Os. Kurun dînunda, *Fr.* Au-dessous du cours, *Al.* Unter dem Kurs, *İng.* Below the rate of exchange, *İt.* Sotto il cambio, *İsp.* Debajo del cambio) Yabancı paraların ulusal para cinsinden olan değerinin altında.

GEÇERDEĞERİN ÜSTÜNDE. (Os. Kurun fevkinde, *Fr.* Au-dessus du cours, *Al.* Über dem Kurs, *İng.* Above the rate of exchange, *İt.* Sopra il cambio, *İsp.* Sobre el cambio) Yabancı paraların ulusal para cinsinden olan değerinin üstünde.

GEÇERKEN. (Os. Mürûr ederken, *Fr.* En passant, *Al.* Im vorübergehen, *İng.* In passing, *İt.* Di passata, *İsp.* De paso) Geçip giderken... Örneğin bu anlamda "geçerken uğradım" denir.

GEÇERSİZ. (Os. Bâtıl, Hükümsüz, Keenlem-yekûn, *Fr.* Nul, Inexistant, Caduc; *Al.* Nichtig, Hinfällig, Ungültig; *İng.* Null, Invalid; *İt.* Nullo, *İsp.* Nulo, *Lâ.* Nullum) Yürürlükte olmayan... Hukuk dilinde gerek biçime uymaması ve gerek töreye aykırılığı dolayısıyla yürürlüğe konamayan hukuksal işlemlerin durumunu dilegetirir.

GEÇERSİZ KALAN. (Os. Hükümsüz kalan, *Fr.* Périmé, *Al.* Überfaellig, *İng.* Overdue, *İt.* Decaduto, *İsp.* Sobrevencido) Süreşimini aşarak yürürlükten çıkan.

GEÇERSİZLİK. (Os. Butlan, Hükümsüzlük; *Fr.* Nullité, *Al.* Ungültigkeit, *İng.* Nullity, *İt.* Nullità, *İsp.* Nulidad) Geçersiz olanın niteliği.. Hukuksal bir işlemin geçerli olabilmesi için yerine getirilmesi gereken koşul-

lardan birinin yokluğu, o işlemin geçersizliğini gerektirir. Kimi durumda da hukuksal işlem meydana gelmemiş sayılır. Medenî Kanunun 112, 124, 499, 500. maddelerinde olduğu gibi kimi zaman da taraflardan birinin ya da üçüncü bir kişinin itirazı üzerine hukuksal işlem mahkeme kararıyla da geçersiz bir duruma getirilebilir. Sözleşmelerde de sözleşmenin gerçekleşebilmesi için gereken koşullardan biri eksik olursa o sözleşme varlaşmaz. Borçlar Kanununun 20. maddesine göre de kamu düzenine, töreye (ahlâk ve âdâba) aykırı bulunduğu ilgililerce ilerisürülen hukuksal işlemler hiç bir zaman geçerli bir duruma getirilemezler. Hukuk dilinde buna *saltık geçersizlik* (mutlak butlan) denir.

GEÇERSİZLİK BİLDİRİSİ. (Os. Butlan beyânı, *Fr. Déclaration de nullité, Al. Ungültigkeitserklärung, İng. Declaration of nullity, İt. Diclazione di nullita, İsp. Declaracion de nulidad*) Bir işlemin geçersiz olduğunu bildirme.

GEÇERSİZLİK DÂVÂSİ. (Os. Butlan dâvâsı, *Fr. Action en nullité, Al. Nichtigkeitssklage, İng. Action for nullity, Lâ Querela nulitatis*) Hukuksal bir işlemin geçersizliğini saptamak için açılan dâvâ.

GEÇERSİZ SATIŞ. (Os. Bey'i bâtil, *Fr. Vente annulable, İng. Annulable sale*) Hukuksal nitelikten yoksun satış... Örneğin bir kimsenin sahibi bulunmadığı bir malı satması geçersiz bir satıştır.

GEÇERSİZ SAYILMASI OLANAKLI. (Os. İptâlî mümkün, *Fr. Révocable, Al. Widerruflich, İng. Revocable, İt. Revocabile, İsp. Revocable*) Cayılabilir... Örneğin bu anlamda "bu sözleşmenin geçersiz sayılması olanaklıdır" denir.

GEÇERSİZ SAYMA (Os. İptâl, *Fr. Oblitération, Al. Ungültigmachung, İng. Obliteration, İt. Annullamento del bollo, İsp. Obliteracion*) Yürürlükten ya da kullanıştan çıkarma.

GEÇERSİZ SAYMAK. (Os. İptâl etmek, *Fr. Annuler, Al. Annulieren, İng. To annul, İt. Annulare, İsp. Anular*) Yürürlükten ya da kullanıştan çıkarmak... Bozmayı ve ortadan kaldırmayı dilegetirir, örneğin bu anlamda "bu yasa geçersiz sayılmıştır" denir.

GEÇİCİ. 1. (Os. Âbir, *Fr. Passager, Al. Verübergehen, İng. Passing, İt. Passeggiere, İsp. Pasajero*) Geçip giden... Kısa bir süre için olanı dilegetirir, örneğin bu anlamda "geçici bir başarı" (*Fr. Un succès passager*) denir.

2. (Os. Muvakkat, *Fr. Provisoire, Al. Zeitweilig, İng. Provisional, İt. Provisorio, İsp. Provisional*) Sürekli ve temel olmayan.. Eğreti olanı dilegetirir, örneğin bu anlamda "geçici çözüm" (*Fr. Solution provisoire*) denir, bununla da ilerisürülen çözümün esaslı bir çözüm olmadığı belirtilmiş olur. Yabancı dillerde bu anlamda (*Fr. Temporaire, Al. Vorlaeufig, İng. Temporary, İt. Temporaneo, İsp. Temporal*) deyimini de kullanılır, örneğin "geçici iş" (*Fr. Emploi temporaire*) denir.

GEÇİCİ ALINDI. (Os. Muvakkat makbuz, *Fr. Titre provisoire, İng. Provisionally*) Makbuz bulunmadığından ötürü ileride gerçeğiyle değiştirilmek üzere verilen tanıtlayıcı belge... Örneğin bu anlamda "muhâsebeci ya da veznedar yerinde yoktu, parayı verdim ve yardımcısından geçici bir makbuz aldım" denir.

GEÇİCİ ANLAŞMA. (Os. Muvakkat anlaşma, *Fr., Al., İng., Lâ. Modus vivendi*) İki ülke arasında daha sonra uzun süreli bir anlaşmayla değiştirilmesi düşünülen ön anlaşma... Bu deyim genellikle ülkeler arasındaki ticaret ve gümrük anlaşmalarında kullanılır. Fransızlar buna *geçici uzlaşma* (Os. Müsâlemeti muvakkate, *Fr. Accord provisoire*) da derler.

GEÇİCİ BORÇ BELGİTİ. (Os. Muvakkat tahvil, *Fr. Certificat provisoire, Al. Interimsschein, İng. Bond certificate, İt. Certificato provisorio, İsp. Resguardo provisional*) Borç belgitlerinin hazır olmaması dolayısıyla satın almak isteyenlere hazırlandığında gerçekleriyle değiştirilmek üzere verilen belge.

GEÇİCİ ÇALIŞMAMA. (Os. Muvakkat tâtili faaliyet, *Fr. Non-travail temporaire, İng. Temporary unworking*). Hastalık, geçici sakatlık, doğum gibi nedenlerle işçilerin bir süre çalışmaması.

GEÇİCİ ÇALIŞMAMA ÖDENCESİ (Os. Muvakkat tâtili faaliyet tazminatı, *Fr. Indemnité de non-travail temporaire, İng. Indemnity of temporary unworking*) Geçici olarak çalışmayan işçilere işçi sigortaları kurumunca verilen tazminat.

GEÇİCİ DENGELİM

GEÇİCİ DENGELİM. (Os. Muvakkat bilanço, *Fr.* Bilan provisoire, *Al.* Probe bilanz, *İng.* Preliminary balance sheet, *İt.* Bilancio preventivo, *İsp.* Balance de comprobación) Gerçek bilanço hazırlanmaya kadar kaba çizgileriyle saptanan bilanço.

GEÇİCİ GEÇİNGE. (Os. Muvakkat bütçe, *Fr.* Budget provisoire, *Al.* Vorläufiger Haushalt, *İng.* Provisional budget) Bütçe yılı başına yetiştirilemeyen bütçe yapılıncaya kadar uygulanmak üzere yapılan bütçe... Genellikle bütçelerin yetkili meclislerce reddedilmesi üzerine yapılır. Bu durumda geçmiş yıl bütçesinin belli bir süre için uygulanmaya devam edilmesi de geçici bütçe niteliğindedir. Geçici bütçenin uygulanma süresi genellikle üç ayı aşmamaktadır.

GEÇİCİ GÖREV. (Os. Muvakkat vazife, *Fr.* Fonction temporaire, *İng.* Temporary function) Bir görevliye belli bir süre çalışmak üzere verilen kendi görevinin dışında bir görev.

GEÇİCİ İNANCA. (Os. Muvakkat teminat, *Fr.* Garantie provisoire, *Al.* Vorläufige Dicherheit, *İng.* Provisional warrant) Arttırma ve eksiltme yoluyla yapılan alımsatımlarda yarışmayı kazanacak olanı sözleşme yapmaya ve kesin teminat yatırmaya zorlamak için önceden alınan belli bir para... Böyle bir geçici teminat alınmazsa fiyatı olağanüstü düşüren satıcı ya da fiyatı olağanüstü arttıran alıcı arttırma ve eksiltmenin sonunda işten cayabilir ve böylelikle alan ya da satan idârenin zararına neden olabilir. Bundan başka, arttırma ve eksiltmeye girenlerin ciddi olup olmadıklarını, malsal güçlerini saptamak için de böyle bir teminat alınması gereklidir. Geçici teminat, arttırma ve eksiltmeyi yapanlar için bir çeşit sigortadır. Arttırma ve eksiltmeye katılıp da hem arttırma ve eksiltmeyi yapan kurumu, hem de başkaca katılanları oyalandıktan sonra işten cayanların geçici teminatları kendilerine geri verilmez, arttırma ve eksiltmeyi yapan kuruma gelir kaydedilir.

GEÇİCİ İŞSİZLİK. (Os. Muvakkat işsizlik, *Fr.* Chômage provisoire) İş arama süresinde beliren işsizlik... Bir işten ayrılıp başka bir iş arayanların doğurduğu işsizliği dilegetirir. Bu türlü işsizliğin en gelişmiş ülkelerde bile toplam işçi sayısının yüzde ikisinden aşağı düşürülemediği hesaplanmıştır.

GEÇİCİ KAZANÇ. (Os. Muvakkat temettü, *Fr.* Dividende provisoire, *Al.* Interimdividende, *İng.* Interim dividend, *İt.* Dividendo provvisorio, *İsp.* Dividendo provisional) Kesin hesaplar yapıp temettü payları hazırlanmadan önce avans olarak ödenen temettü payları.

GEÇİCİ KORUNÇ BELGESİ. (Os. Muvakkat sigorta il mühaberi, *Fr.* Note de couverture, *Police* provisoire; *Al.* Vorläufiger Versicherungsschein, *Vorläufige* Polize; *İng.* Provisional policy) Sigorta sözleşmesi yapılmadan önce sigorta olmak isteyene verilen eğreti poliçe... Türk Ticaret Kanununa göre bu poliçeyi alan sigortalı aday, sözleşme yapılmadan önce gerçekleşen zararlarını sigorta şirketine ödetirir.

GEÇİCİ KÜTÜĞE GEÇİRME. (Os. Muvakkat tescil, *Fr.* Inscription provisoire, *Al.* Vorläufiger Bintrag) Gerekli belgelerdeki eksikliklerin tamamlanmasına izin verilmiş olması durumunda tapu siciline yapılan kayıt.

GEÇİCİLİKLE. (Os. Muvakkaten, *Fr.* Temporairement, *Al.* Zeitweilig, *İng.* Temporarily, *İt.* Temporaneamente, *İsp.* Temporalmente) Kısa bir süre için.

GEÇİCİ OLARAK. (Os. Muvakkat olarak, *Fr.* Provisoirement, *Passagérement*; *Al.* Provisorisch, *Vorübergehend*; *İng.* Provisionally, *İt.* Provvisoriamente, *İsp.* Provisionalmente) Eğreti olarak... Örneğin bu anlamda "satın aldığınız radyo fabrikadan gelinceye kadar radyosuz kalmamanız için size bu küçük radyo geçici olarak veriyoruz" denir.

GEÇİCİ ONAMA. (Os. Muvakkat kabul, *Fr.* Admission temporaire, *Al.* Zulassung unter Zvollverschluss, *İng.* Temporary admission, *Admission* under bond) Yeniden yabancı ülkelere gönderilmek koşuluyla yabancı ülke mallarını belli bir süre için gümrük vergisi almaksızın yurda sokma... Örneğin yabancı ülkeden getirilen iplik bu yöntemle kumaş olarak yeniden bir yabancı ülkeye satılır. Bu anlamda *geçici olarak alma* deyimini kullanmak daha yerinde olur. *Geçici onama* deymi, bir yükleniciye (müteahhide) yaptırılan herhangi bir yapının bitiminde kesin kabul yapılmaya kadar yetkili kurul tarafından saptanan geçici uygun görmeyi dilegetirir.

GEÇİCİ ÖDENEK. (Os. Muvakkat tahsisât, *Fr.* Crédit provisoire, *Al.* Provisorische Haus-

hattsmittel, *İng.* Temporary appropriations) Bütçenin zamanında meclisten çıkmaması durumunda hükümete verilen 'ödenek... Ne var ki bütçenin meclisten çıkması bir ay ya da daha fazla gecikirse bu ödenekle işler yürütülemez ve bir *geçici bütçe* yapılır.

GEÇİCİ PAY BELGİTİ. (Os. Muvakkat hisse senedi, *Fr.* Action provisoire, *Al.* Aktienpromesse, *İng.* Share certificate, *İt.* Promesso di azione, *İsp.* Promessa de accione) Pay belgilerinin hazır olmaması dolayısıyla paydaş olmak isteyenlere sonradan değiştirilmek üzere verilen ön belge.

GEÇİCİ SATIMCA. (Os. Muvakkat fatura, *Fr.* Facture provisoire, *İng.* Provisional invoice) Satış faturasıyla değiştirilmek üzere alıcının isteği üzerine verilen ön belge.

GEÇİCİ YASA. (Os. Kanunu muvakkat, *Fr.* Décret-loi, *Al.* Notverordnung) Olağanüstü zamanlara ya da geçici bir olaya özgü yasa... Anayasanın izniyle hükümetler tarafından çıkarılan yasa niteliğindeki kararlar da bu adla anılır. Fransa gibi kimi ülkelerde olağanüstü zamanlara özgü olmak üzere devlet başkanlarına da bu nitelikte yasal yetkiler tanınmıştır.

GEÇİCİ YERİNE GETİRME. (Os. Muvakkat icrâ, *Fr.* Exécution provisoire, *Al.* Vorläufige Vollstreckung, *İng.* Provisional execution) Mahkeme kararının kesinlik kazanması için gereken süreyi beklemeksizin icrâsına dâir mahkemece verilen karar.

GEÇİM. (Os. Maişet, *Fr.* Coût de la vie, *Al.* Lebenshaltungskosten, *İng.* Cost of living) Yaşamak için gerekli araçları sağlama.

GEÇİM ARAÇLARI. (Os. Vâsıtai maişet, *Fr.* Subsistances) Yaşamak için gereken tüm araçlar... Bu araçların başında besin ürünleri gelir. Tarihsel gelişme geçim araçlarını da geliştirmiş ve giderek insanların yaşamlarını sürdürürebilmeleri için daha başka ve daha çok şeyler gereksinmiştir.

GEÇİM DARLIĞI. (Os. Müzâyaka, *Fr.* Gêne, *Al.* Bedraengnis, *İng.* Scarcity) Geçime yetmeyen kazanç... Para darlığını ve geçinmek için sıkıntı çekmeyi dilegetirir.

GEÇİMLİK. (Os. Nafaka, *Fr.* Aliments, *Al.* Unterhalt, *İng.* Maintenance, *Lâ.* Alimenta)

Yoksul kişiye yapılması gereken para yardımı... Medenî Kanunun 315. maddesi bir kimsenin kimlerden nafaka istemeye hakkı bulunduğunu saptar. *Nafaka* deyimini sözlük anlamında bir kimsenin beslemekle yükümlü bulunduğu kişilere sağlamak (*Ar.* İnfaaak) zoruunda olduğu nesnelerdir ki bunlar da yiyecek, giyecek ve barınaktan ibarettir.

GEÇİMLİK YÜKÜMLÜLÜĞÜ. (Os. Nafaka mükellefiyeti, *Fr.* Action en demande de pension alimentaire, *Al.* Unterhaltspflicht, *İng.* Duty as to maintenance) Karı ve kocanın birbirini, ana ve babanın küçük çocuklarını, usûlün fûrûunu ve fûrûun usûlünü, varlıklı kardeşin kardeşlerini yoksulluğa düşükleri takdirde beslemek zorunluğ.

GEÇİNGE. (Os. Bütçe, Mizan; *Fr.* Budget, *Al.* Budget, *İng.* Budget, *İt.* Preventivo, *İsp.* Presupuesto) Belli bir sürenin gelir ve giderlerini tahmin ederek karşılaştıran cetvel... Sözcük olarak ilk kez İngiltere'de Fransızca *küçük çanta* anlamına gelen *bougette* deyiminden dönüştürülerek *mâliye bakanının çantası* anlamında kullanılmıştır. XVII. yüzyılda mâliye bakanları yıllık hesapları parlamentoya küçük bir çanta içinde getirirlermiş. Deyim, bugünkü anlamıyla XIX. yüzyılda yayılmıştır. Deyimden genellikle *devlet bütçesi* anlaşılır. Oysa malsal, tecimsel ve tecimsel olmayan her türlü kurum ve kuruluşlarda bütçe yapıldığı gibi aile bütçeleri de vardır. Para işlerini önceden saptanmış bir planla yürütmek için yapılır. Devlet bütçeleri malsal bir plan olduğu kadar, siyasal bir program niteliğindedir. Çünkü devlet yapacağı işleri bütçede belirtir ve bunu meclislerin tartışmasına sunar. Devlet bütçesi, gelir toplamaya ve bu gelirleri belli işlere harcamaya yetki veren bir yasadır, buna *genel bütçe* (muvâzenei umûmiye) denir. Harcamaları genellikle kendi gelirleriyle sağlanan demiryolları, tel, posta ve telgraf, vakıflar vb. gibi devlet kuruluşlarının bütçelerine de *katma bütçe* (mülhak bütçe) adı verilir. Belediyeler, köyler, il özel idareleri ve bunlara bağlı kuruluşlar (sular idaresi, elektrik idaresi, taşıtlar idaresi vb. gibi) bütçeleri de *özel bütçe* (husûsi bütçe) adıyla anılır. Bütçe temelde bir tahmin işidir ve evdeki pazar genellikle çarşıya uymaz. Bu yüzden de bütçeler genellikle açık verir. Ne var ki anamalcı üretim düzeninde bütçe açıklarının da anamalcılığın yararına kullanılması yolu bulunmuştur.

GEÇİNGE ARTIĞI

GEÇİNGE ARTIĞI. (Os. Bütçe fazlası, *Fr. Exédent budgétaire, Al. Haushaltsüberschuss, İng. Budget surplus*) Gelirin giderden çok olması... Devlet kesiminde vergileri artırıp harcamayı kısmakla gerçekleştirilebilir.

GEÇİNGEDE BİRLİK. (Os. Bütçede vahdet, *Fr. Unité budgétaire, Al. Einheitsprinzip, İng. Principle of a single and complete budget*) Tüm gelirle tüm giderin toptan karşılaştırılması kuralı

GEÇİNGE DENGESİ. (Os. Bütçe muvâzenesi, *Fr. Équilibre budgétaire, Al. Haushaltsgleichgewicht, İng. Balance of the budget*) Bir bütçede gelirin gidere eşit olması... Klâsikler bütçenin denk olması, eşdeyişle giderinin gelirinden çok olmaması gerektiğini savunmuşlardır. Günümüz anamalcı ekonomisinde, özellikle John Maynard Keynes'ten beri açık bütçenin yararları savunulmaktadır. Bu görüşe göre amaç, bütçenin denkliği değil, ülke ekonomisinde olumlu bir etki yaratmasıdır. Bu etki de açık bütçeyle yaratılabilir. Ne var ki açık bütçe egemen sınıfın yararını sağlarken çalışan insan yığınlarının zarar etmelerini ve geçim sıkıntısı çekmelerini gerektirir.

GEÇİNGE DOĞRUSU. (Os. Bütçe hattı, *Hat-tı mizân; Fr. Ligne de budget, Al. Bilanzgerade, İng. Budget line*) İstatistiksel grafiklerde tüketicinin geliriyle en çok yararlanabileceği olanağı gösteren çizgi... Anamalcı ekonomide belli bir parayla ne ve ne kadar alınabileceği inceden inceye hesaplanır Ama bu hesaplar tüketiciden çok satıcıların neleri üretmesi ve satması gerektiğini saptamak için yapılır.

GEÇİNGE DÖNEMİ. (Os. Bütçe devresi, *Fr. Période budgétaire, Al. Haushaltsperiode, İng. Budget period*) Bütçenin uygulanma süresi... Genellikle bir yıldır. Ama bu sürenin altında ve üstünde bütçeler de yapılır. Bütçenin başlangıcı genellikle 1 Ocak tarihidir. Ama bütçelerini başka tarihlerde başlatan ülkeler de vardır. Bütçe yılına *malsal yıl* (Mâlî sene) denir ve böylelikle takvim yılından ayırılmış olur.

GEÇİNGE İLKELERİ. (Os. Bütçe prensipleri, *Fr. Principes budgétaires, İng. Budgeting principles*) Bütçenin iyi işlemesi ve doğru olması için ileri sürülen kuramsal ilkeler... Bu ilkelerin başında *bütçenin birliği ilkesi* gelir, tüm gelirlerle tüm giderler aynı bütçede

gösterilmiş olmalıdır Bütçenin herkesin anlayabileceği bir biçimde düzenlenmesine de *bütçenin açıklığı ilkesi* denir. *Bütçenin doğruluğu ilkesi*, onun hayâl ürünü olmamasını ve doğru tahminlere dayanmasını önerir.

GEÇİNGE KESTİRİMİ. (Os. Bütçe tahmini, *Fr. Évalutaion budgétaire, Al. Vorlaeufiger Staatshaushaltsplan, İng. Budget estimate*) Gelir ve giderlerin tahmin edilerek hesaplanması.

GEÇİNGENİN DENETİMİ. (Os. Bütçenin murâkabesi, *Fr. Contrôle de budget, Al. Haushaltskontrolle, İng. Budget control*) Bütçenin iyi uygulanıp uygulanmadığının denetlenmesi... Denetim yetkisi temelde bütçeyi kabul etmiş olan meclisindir. Bu meclis devlet bütçesinde yasama organı olan millet meclisi, belediyelerde belediye meclisi, şirketlerde şirket meclisi vb.'dir. Devlet bütçesinin denetimi millet meclisi tarafından sayıştay (divânı muhâsebât) aracılığıyla yapılır, ayrıca bütçeyi uygulayan memurları da hükümet mâliye bakanlığı denetimcileri aracılığıyla denetler.

GEÇİNGENİN HAZIRLANMASI. (Os. Bütçenin ihzârı, *Fr. Préparation du budget, Al. Aufstellung des Haushaltsplans, İng. Drawing of the budget*) Gelir ve giderlerin birtakım verilere dayanarak hesaplanması ve böylelikle bütçenin oluşturulması... Devlet bütçesini mâliye bakanlığı hazırlar. Gelirler genellikle geçmiş yıllar gelirlerine oranla tahmin olunur. Bakanlıklar da gelecek bütçe yılında hangi işlere ne kadar harcamak istediklerini mâliye bakanlığına bildirirler. Mâliye bakanlığı bu istekleri gelirlerle denkleştirmeye çalışır, gelir artışı olasılıklarını da gözönünde tutar. Böylelikle bütçe tasarısı oluşur ve hükümetçe meclise sunulur.

GEÇİNGENİN ONAYLANMASI. (Os. Bütçenin kabul ve tasdiki, *Fr. Approbation du budget, İng. Passing of the budget*) Bütçenin yetkil meclis ya da meclislerce görüşülüp tartışıldıktan sonra kabulü ve tasdiki işlemi... Bu işlem *bütçenin görüşülmesi* (Os. Bütçe müzâkeresi, *Fr. Discussions du budget, İng. Debates on the budget*)'nden sonra yapılır. Bütçe kabul edilmeyip reddedilebilir, bu halde yeni bir bütçe hazırlanuncaya kadar ya hükümete tahsisât verilir, ya da geçici bir bütçe uygulanır.

GEÇİNGENİN YASALAŞMASI. (Os. Bütçenin kanunlaşması, *Fr.* Promulgation de la loi de Finances, *Al.* Annahme des Haushaltsplane, *İng.* Promulgation of the budget) Bütçenin millet meclisinde kabul edilip onaylandıktan sonra resmî gazetede yayımlanarak yürürlüğe konulması... Ülkemizde devlet bütçesi millet meclisinden sonra senatoda görüşülür ve yeniden millet meclisine getirilir. Onaylama yetkisi cumhurbaşkanınınındır, ne var ki cumhurbaşkanı meclisçe kabul edilmiş bir bütçeyi onaylamamazlık edemez, bütçe kanunu cumhurbaşkanınca bir formalite olarak onaylanır (tasdik edilir). Resmî gazetede yayımlanmakla da yürürlüğe girer.

GEÇİNGE YETKİSİ. (Os. Bütçe salâhiyeti, *Fr.* Pouvoir en matière budgétaire, *Al.* Etatsermaechtigung, *İng.* Budgetary authority) Bütçeyi yasalaştırıp yürürlüğe koyma işlemi.. Anayasamıza göre bu yetki millet meclisinindir. Bütçenin senatoda da görüşülmesi ve cumhurbaşkanınca tasdiki birer formaliteden ibârettir. Ne var ki anayasaya göre millet meclisinin bu yetkisi de tam bir yetki sayılamaz. Çünkü milletvekilleri giderleri arttırmazlar ve gelirleri azaltamazlar, sadece giderleri azaltıp gelirleri yükseltebilirler. Ama millet meclisinde yapılamayan bu gider artırma ve gelir azaltma işi, meclisin seçtiği bütçe ve plan karma komisyonunda yapılabilir. Daha açık bir deyişle, hükümetin bütçe önerisi (tasarısı) bu komisyonda istenildiği gibi değiştirilebilir.

BÜTÇE YILI. (Os. Bütçe senesi, *Fr.* Année budgétaire, *İng.* Financial year) Bütçenin uygulanacağı bir yıllık süre... Bu deyim, *mal-sal yıl* (Os. Mâlî sene, *Fr.* Année. fiscale) deyimiyile anlamdaştır.

GEÇİNGE YÖNTEMİ. (Os. Bütçe usulü, *Fr.* Procédures budgétaires, *Al.* Technik der Finanzplanung, *İng.* Budgeting techniques) Bütçenin hazırlanmasında uygulanan çeşitli yöntemler.

GEÇİNME GÖSTERGESİ. (Os. Geçim endeksi, *Fr.* Indice du coût de la vie, *Al.* Index der Lebenshaltungskosten, *İng.* Cost of living index) Yaşamak için gerekli maddelerin fiyatlarını karşılaştırmalı olarak gösteren cetvel... Özellikle yoksular için düzenlenir, varlıkların böylesine cetvellere gereksinimleri yoktur. Bu cetveller başlıca yiyecek ve içecek, giyecek, yakacak, barınacak (ev) maddelerinin fiyatlarını izler ve alçalıp

yükselişlerini saptar. Bu endekslerden belli bir ailenin kaç paraya geçinebileceği hesaplanır. Ne var ki bu hesapların gerçeği yansıttığı hemen hiç bir ülkede görülmemiştir.

GEÇİRİLMESİ OLANAKLI. (Os. Ferâğı kaabil, *Fr.* Transferable, *Al.* Übertragbar, *İng.* Transferable) Kullanma hakkı başkasına devredilebilir.. Örneğin vakıf yapılmış olan bir gayrimenkul başkasınain üstüne çevrilemez, devredilemez.

GEÇİRİLMESİ OLANAKSIZ. (Os. Ferâğı gayrı kaabil, *Fr.* Inaliénable, *Al.* Unveräußerlich, *İng.* Inalienable) Kullanma hakkı başkasına devredilemez.

GEÇİRME. (Os. Ferâğ, *Fr.* Transmissibilité, *Transférer, Céder, Al.* Übertragbarkeit, *İng.* Transmissibility, *İt.* Transmissibilita, *İsp.* Transmisibilidad) Bir mülkün tasarrufunu başkasının üstüne çevirme... Hukuk deyimidir ve genellikle aşağı yukarı aynı anlamda bulunan *intikal* (geçiş) deyimiyile birlikte *ferâğ ve intikal* biçiminde kullanılır. *Ferâğ* sözcük olarak hiç bir işle uğraşmayıp boş durmak anlamındadır, hukuk terimi olarak bir kimsenin gayrimenkulündeki tasarruf hakkını başkalarına bırakması demektir.

GEÇİŞ 1. (Os. İntikal, *Fr.* Transition, *Al.* Rechtsübergang, *İng.* Transition, *İt.* Transito, *İsp.* Transición, *Lâ.* Transitus, Translatio) Bir maldaki tasarruf hakkının yasa gereği başka kimselere geçmesi... Aşağı yukarı aynı anlamda olan *geçirme* (Os. Ferâğ) deyimiyile birlikte kullanılır. Örneğin bir yazarın yazı hakkının (telif hakkının) ölümü halinde mirâsçılara geçmesi bir *intikal* olgusudur, bunu yasa buyurur.

2. (Os. Mürûr, *Fr.* Passer, *Al.* Vorübergehen, *İng.* To pass, *İt.* Passare, *İsp.* Pasar) Bir yandan girip öte yandan çıkma.

GEÇİŞ BELGESİ. 1. (Os. Pasaport, Mürûr vesîkası; *Fr.* Passeport, *Al.* Pass, *İng.* Passport, *İt.* Passaporto, *İsp.* Passaporte) Yabancı bir ülkeye gidebilmek için alınan kimlik belgesi.

2. (Os. Vize, *Fr.* Visa, *Al.* Visum, *İng.* Visa, *İt.* Visto, *İsp.* Visto) Bir ülkeden geçmek isteyen o ülkenin konsolosluğunca verilen izin... Aynı zamanda, kimi resmî yazıların görüldüğünü ve uygun bulunduğunu tanıtlamak için yetkili kişilerce konulan işareti ya da imzayı da dilegetirir. Kimi yer-

GEÇİŞ DÖNEMİ HUKUKU

lerde bu kâğıtlara "görüldü" tümcesi de (örneğin sayıştay vizesi) eklenir.

GEÇİŞ DÖNEMİ HUKUKU. (Os. İntikal devresi hukuku, *Fr. Législation transitoire, Droit intertemporel; Al. Intertemporales Recht, İng. Temporary provisions*) Bir yasanın ya da bir tüzüğün yerine yenisi konulduğunda uygulama aksaklıklarını düzenlemek ve ikisi arasındaki geçişi sağlamak için konulan geçici kuralların tümü.

GEÇİŞLİK (Os. Mürûr tezkeresi, *Pasavan; Fr. Passavant, Acquit de transit, Laisser-passer; Al. Durchfuhrschein, Passierschein; İng. Transit pass, Lese-pase, Permit; İt. Boletta di transito, İsp. Bolto de transito*) Yurt sınırı dışında tarla ya da bahçesi olan kimselelere kendi topraklarına serbestçe gidip gelebilmeleri için verilen izin belgesi.

GEÇİT (Os. Memerr, *Fr. Passage, Al. Überfahrt, İng. Passage*) Bir yerden bir başka yere geçilebilecek yer.

GEÇİT HAKKI. (Os. Hakkı mürûr, *Fr. Droit de passage, Al. Wegerscht, İng. Right of passage, Lâ. Iter*) Bir gayrimenkul üstünden başka bir gayrimenkule geçmek için saptanan hak... Medenî Kanunun 671 ve 672. maddelerine göre ancak tapu sicilline kaydedilmekle geçerli olur.

GEÇİT SÖZLEŞMESİ. (Os. Mürûr mukavelesi, *Fr. Contrat de passage, Al. Überfahrtsvertrag, İng. Passage contract, İt. Contratto di passaggio, İsp. Contrato de pasaje*) Geçit hakkı sağlamak için yapılan sözleşme.

GEÇ KALMAK. (Os. Vakti geçirmek, *Fr. Retarder, Al. Aufhalten, İng. To delay, İt. Ritardare, İsp. Retardar*) Belli bir zamandan sonraya kalmak.

GEÇ OLARAK. (Os. Vakit geçmiş olarak, *Fr. En retard, Al. Verzögert, İng. Protracted, İt. Tardimente, İsp. Tardimente*) Belli bir zamanı geçirmiş olarak.

GEDİK. (Os. İmtiyâz, *Fr. Droit exclusif d'exercice d'un métier dans une certaine zone, Al. Gewerbemonopolrecht, İng. Trade monopoly*) Belli bir zenaat ya da ticaret yapmak için devletçe verilen imtiyaz... Osmanlı imparatorluğu düzeninde esnafa *gedik* verilirdi, bu imtiyaz karşılığı olarak devletin aldığı paraya (bir çeşit vergi) da *gedik* denirdi.

Zenaat ve ticaret sınırlandırılmıştı, her isteyen bunları yapamıyordu. Gedikler 1327 (1911) tarihli bir yasayla kaldırılmıştır.

GELECEĞİ KESTİRME. (Os. Tahmin, *Fr. Estimation, Al. Vermutung, İng. Estimation*) Gelecekteki gerçeği us yoluyla bulmaya çalışma.

GELECEK. (Os. İstikbâl, *Âtî; Fr. Prochain, Al. Naechst, İng. Next, İt. Prossimo, İsp. Proximo*) Henüz gelmemiş zaman.

GELECEK AY. (Os. Gelecek ay, *Fr. Mois prochain, İng. Next month*) İçinde bulunulan aydan sonraki ay.

GELECEK İÇİN YIĞIN. (Os. İstikbâl için stok, *Fr. Marchandises pour années prochaines, İng. Goods for next years*) Gelecekte kullanmak ya da satmak için mal yığma.

GELECEKTEKİ. (Os. Müstakbel, *Fr. Futur, Al. Zukunft, İng. Future*) Henüz gelmemiş bir zamandaki... Örneğin bu anlamda "gelecekteki işlerinizi şimdiden tasarlamalısınız" denir.

GELECEK YIL. (Os. Gelecek sene, *Fr. Année prochaine, İng. Next year*) İçinde bulunulan yıldan sonraki yıl.

GELENEK. (Os. An'ane, *Fr. Tradition, Al. Tradition, İng. Tradition, Lâ. Mos*) Geçmişten gelerek kökleşmiş alışkanlıkların tümü.. Hukuk açısından, yasa koyucunun el atmasından önce varbulunan kuralları dilegetirir. Bu kurallar, yasa boşluklarının gerektirdiği durumlarda yardımcı olurlar.

GELİR. (Os. Vâridât, *Fr. Revenu, Al. Einkommen, İng. Income, İt. Incasso, İsp. Entrada*) Bir ekonomik birime çeşitli yollardan sağlanan para... Anamalcı ekonomide toprak, emek, anamal ve girişim (teşebbüs) olmak üzere dört üretim etmeni (âmili, faktörü) varsayılır ve bunlardan her birinin geliri ayrı bir deyimle dilegetirilir: Toprağın geliri *rant*, emeğin geliri *ücret*, anamalin geliri *fâiz* ve girişimin geliri *kâr* adıyla anılır.

GELİR BAĞLAMA. (Os. Tahsisi vâridât, *Fr. Indemnisation, İng. Indemnisation*) İş kazası ve meslek hastalıklarından ölenlerin dul ve yetimlerine yasa gereğince aylık verilmesi.

GELİR BELGİTİ. (Os. İrât senedi, *Fr.* Lettre de rente, *Al.* Rentenschuld, *İng.* Annuity charge bond) Taşınmaz malların rehin edilmesi karşılığında alınan borç için verilen senet... Medenî Kanunun 817. vd. maddeleri gereğince ipotekli borç senedinden farklıdır, borçlunun kişisel sorumluluğunu ortadan kaldırmaz, borçlunun bütün taşınmaz malları (gayrimenkulleri) üstünde icrâ tâkibine hak kazandırır. İpotekli borç senedindeyse sadece ipotek edilen mal üzerinde icrâ tâkibi yapılabilir. Buna karşı irât senedi de, ipotekli borç senedi gibi, bir değerli senet niteliğindedir ve dolaşıma girerek elden ele geçebilir.

GELİR ÇOKLUĞU. (Os. Vâridât fazlalığı, *Fr.* Excédent des recettes, *Al.* Mehreinnahme, *İng.* Surplus receipts, *İt.* Soprappiu di entrate, *İsp.* Excedente ingreso) Gelirin artan bölümü.

GELİR DOLAŞIMI. (Os. Tedâvülü vâridât, *Fr.* Flux de revenu, *Al.* Einkommenstrom, *İng.* Circular flow of income) Toplumsal gelirin elden ele geçerek dolaşması... Fizyokratlığın kurucusu Dr. Quesnay gelir dolaşımını kanın vücuttaki dolaşımına benzetir. Gelir, üretimden doğar. Anamalcı ekonominin üretim etmenleri olarak nitelediği toprak, emek, anamal ve girişim (teşebbüs) arasında paylaşılır. Daha sonra çeşitli hizmetler karşılığı olarak firmalar, kamu kuruluşları ve bireyleri dilegetiren *ekonomi birimleri* (*İng.* Household)'ne dağılır. Sonunda, bunların piyasada yapmak zorunda bulundukları harcamalarla, yeniden üretim alanına döner.

GELİR DOLAŞIMI HIZI. (Os. Vâridâtın tedâvül sür'ati, *Fr.* Vitesse de circulation revenu, *Al.* Umlaufgeschwindigkeit des Einkommens, *İng.* Income velocity of money) Paranın elden ele geçme hızı.. Ekonomide hız (Os. Sür'at, *Fr.* Vitesse) deyimi, belli bir nesnenin belli bir sürede kaç keş el değiştirdiğini dilegetirir. Belli süre, genellikle bir yıldır. Daha açık bir deyişle, hız hesapları genellikle bir yıl için yapılır. Gelir dolaşım hızı, ulusal gelir değerini piyasadaki para miktarına bölerek bulunur. Örneğin ulusal gelir bir milyon lira ve piyasadaki para iki yüz elli bin liraysa paranın dolaşım hızı 4'tür.

GELİR ESNEKLİĞİ. (Os. Vâridât elâstikiyeti, *Fr.* Élasticité de revenu, *Al.* Nachfrageelastizität des Einkommens, *İng.* Income

elasticity) Gelir değişikliklerinin talep üstündeki etkisi... Gelir arttıkça piyasadaki istem (talep) de artar. Ama ne kadar artar? Anamalcı ekonominin esneklik hesapları bu sorunun karşılığını bulmaya çalışır. Örneğin gelir yüzde on arttığı zaman belli bir malın istemi yüzde beş artıyorsa gelirdeki bir birimlik artış, o malın istemini yarım birim arttırıyor demektir.

GELİR ETKİSİ. (Os. Tesiri vâridât, *Fr.* Effet de revenu) Fiyatların yükselmesiyle tüketimin azalışı olgusunda gelirin rolü... Bu etki, gelirin durağan (sâbit) olmasıyla gerçekleşir. Ancak geliri durağan olanın, geliri değişmeyen kişinin tüketimi fiyatların yükselmesiyle azalır.

GELİR GETİRMEK. (Os. İrât getirmek, *Fr.* Rapporter de l'argent, *Al.* Einbringen abwerfen, *İng.* To bring in money, *İt.* Render denaro, *İsp.* Reportar dinero) Para getirmek... Örneğin bu anlamda "bu hisse senetleri çok para getiriyor" denir.

GELİR GİDERİ. (Os. Vâridât sarfiyâtı, *Fr.* Dépenses de revenu, *İng.* Revenue expenditure) Gelir sağlamak ya da toplamak için yapılan harcamalar.. Örneğin Adam Smith "vergi toplamak için yapılan harcamalar vergi gelirinden çok z olmalıdır" der.

GELİR HESABI. (Os. Vâridât hesâbı, *Fr.* Compte de revenu, *İng.* Income account) Gelir miktarını gözönünde tutmak için açılan hesap.

GELİR KAYNAĞI. (Os. Menbaı vâridât, *Fr.* Source de revenu, *Al.* Einnahmequelle, *İng.* Source of income, *İt.* Sorgente di rendita, *İsp.* Fuento de redito) Gelir sağlayan şey... Örneğin bu anlamda "şu toprağı satın alın, size iyi bir gelir kaynağı olur" denir.

GELİR KORUNCU. (Os. İrât sigortası, *Fr.* Assurance de rente, *Al.* Rentenversicherung, *İng.* Insurance of interest) Sigortalıya belli bir gelir sağlayan sigorta... Hayat sigortasının bir çeşididir.

GELİR KURAMI. (Os. Vâridât nazariyesi, *Fr.* Théorie de revenu, *Al.* Einkommenstheorie, *İng.* Income theory) Fiyatların, para miktarından çok, gelir miktarıyla belirlendiğini ilersüren Keynesçi kuram.

GELİRLER. (Os. Vâridât, *Fr.* Recettes, *Al.* Einkünfte, *İng.* Revenues) Devlet gelirleri... Bu deyim devlet gelirlerini dilegetirmek için

GELİRLER SİYASASI

kullanılır, karşısı *giderler* deyimidir. Devlet gelirlerinin başlıca üç kaynağı vardır: Vergi, borç alma, devlet mallarının geliri.

GELİRLER SİYASASI. (Os. Vâridât siyâseti, Fr. Politique des revenus) Ücretleri sınırlandırma ve dondurma siyasası.

GELİRSAĞLARLIK. (Os. Müsmiriyet, Fr. Rentabilité, Al. Rentabilität, İng. Rentability, Earning power) Herhangi bir yatırım konusunun yatırılan anamala gelir sağlama olanağı... Anamalla sâfi kâr arasındaki oranı dilegetirir. Örneğin bir işletmeye yatırılan anamalla o işletmenin sağladığı kâr arasındaki oran büyükse (açık deyişle, işletme kâr getiriyorsa) o işletmeye *gelirsağlar* (rantabl), oran küçükse (açık deyişle, işletme kâr getirmiyorsa) o işletmeye *gelirsağlamaz* (rantabl değil) denir.

GELİR TOPLAMAK. (Os. Vâridât toplamak, Fr. Rentrer, Al. Einkommen, İng. To come in, İt. Entrare, İsp. Ingresar) Alınması gereken paraları tahsil etmek. Örneğin bu anlamda "İzmir'deki çiftliğinizin gelirlerini topladınız mı?" denir.

GELİR VERGİSİ. (Os. Vâridât vergisi, Fr. Impôt sur le revenu, Al. Einkommensteuer, İng. Income tax, İt. Tassa sulla rendita, İsp. Tasa sobre la renta) Gerçek kişilerin tüm gelirlerinden alınan vergi... Anamalcı vergi düzeninin en temel vergisidir, devlet geliri- nin en büyük bölümünü sağlar. Ülkemizde bu anlamda ilk vergi 1907 yılında yürürlüğe konan *temettü vergisi*'ydi, ticaret ve sanayi kazançlarıyla serbest meslek kazançlarından ve ücretlerden alınıyordu. 1926 yılında bu vergi kaldırılarak yerine aşağı yukarı aynı nitelikte olan *kazanç vergisi* kondu. Kazanç vergisi, özel kişilerle birlikte şirketleri de vergilendiriyordu. Kazanç vergisi 1934 yılında birçok değişikliklere uğradı ve vergi yükümlüleri (mükellefleri) beyannameliler, karîneyle vergilendirilenler, götürü vergilendirilenler olmak üzere üçe ayrıldı. Sonunda 1949 yılında 5421 sayılı yasayla *gelir vergisi* yürürlüğe girdi.

GELİŞMEK. (Os. İnkîşâf etmek, Fr. Se développer, Al. Sich entwickeln, İng. To develop, İt. Svolgersi, İsp. Prosperar) Az yetkinden daha yetkine doğru ilerlemek.

GELİŞTİRMEK. (Os. Knkîşâf ettirmek, Fr. Faire prospérer, Al. Auf die Höhe bringen,

İng. To make prosper, İt. Far prosperare, İsp. Hacer prosperar) Az yetkinden daha yetkine doğru ilerletmek.

GEMİ. (Os. Sefine, Fr. Vaisseau, Navire, Vapeur, Bateau; Al. Dampfer, Dampfschiff, Schiff, Seeschiff; İng. Ship, Vessel, Steamer, Steamboat; İt. Vapore, İsp. Vapor) Su üstünde insan ve eşya taşıyan her çeşit taşıt aracı.

GEMİ ADAMI KİMLİK BELGESİ. (Os. Gemici hüviyeti, Fr. Carte d'identité d'équipage, İng. Crew identification card) Gemicilere kimliklerini tanımlayabilmek için verilen belge.

GEMİ ADAMLARI. (Os. Gemi mürettebâtı, Fr. Gens de mer, Al. Schiffsbesatzung, İng. Sailors, Ship's crew; Lâ. Socii navales) Gemide çalışan tüm kişiler... Türk Ticaret Kanununa göre kaptan, gemi subayları, tayfalar, miçolar ve başkaca tüm gemide çalışanlar *gemi adamları*'ndan sayılır.

GEMİ ALACAKLILARI. (Os. Sefine dâyinleri, Fr. Créanciers du navire, Al. Schiffsgläubiger, İng. Lienors, Ship's credits) Gemi işletiminden doğan alacakların alacaklıları... Deniz serveti üstünde yasal rehin hakları bulunan alacaklıları dilegetirir. Gemi sahibinin başka alacaklılarına göre ayrıcalık ve üstünlük hakları vardır. Türk Ticaret Kanununa göre gemi alacakları hakkı sadece gemi sahibine değil, gemiyi kiralayana ve işletene karşı da ileri sürülebilir.

GEMİ AMBARI. (Os. Gemi ambarı, Fr. Cale, Al. Schiffesraum, İng. Hold, İt. Stiva, İsp. Bodega) Geminin altında yiyeceklerin ve eşyanın konulduğu yer.

GEMİ ARACISI. (Os. Gemi acentesi, Fr. Courtier maritime, İng. Ship broker) Gemiye her türlü iş bulmakta aracılık eden kiş.

GEMİ BATMASI. (Os. Sefîne garkı, Fr. Naufrage, Al. Schiffbruch, İng. Shipwreck, İt. Naufragio, İsp. Naufragio) Geminin denize gömülerek görevini yapamayacak duruma gelmesi.

GEMİ BELGELERİ. (Os. Sefîne vesâiki, Fr. Documents du navire, Papiers de bord; Al. Schiffspapiere, İng. Ship's papers) Deniz ticaret gemisinde yasa gereğince bulunması gerekli evrak... Bu belgeler birkaç çeşittir: Ge-

mi tasdiknâmesi, muâyene şehâdetnâmesi vb. gibi gemiye ait olanlar; tayfa defteri, tayfa tezkereleri vb. gibi gemi adamlarına ait olanlar; navlun sözleşmeleri, konşimentolar, manifesto, gümrük tezkeresi vb. gibi gemi yüküne ait olanlar vardır.

GEMİ BELGİTİ. (Os. Gemi tasdiknâmesi, *Fr. Certificat du navire, Al. Schiffszertifikat, İng. Certificate of registry*) Geminin kimlik belgesi... Geminin, gemi sicillindeki kayıtlara uygun olduğunu ve taşıdığı bayrağı çekmeye hakkı bulunduğunu tanıtlayacak belgedir. Gemi sicilli dairesince verilir. Türk Ticaret Kanununa göre gemi tasdiknâmesi, geminin bir çeşit pasaportu niteliğindedir.

GEMİ BİLDİRGESİ. (Os. Manifesto, *Fr. Manifeste, Al. Manifest, Schiffsmanifest; İng. Manifest, İt. Manifesto, İsp. Manifesto*) Taşınan yükün ne olduğunu bildiren gümrük beyannâmesi... Bu manifesto kaptan tarafından varılan limanın gümrük idaresine verilir, gümrük idaresi bu bildirgeye göre vergi alır. Gerekli görürse doğru olup olmadığını inceleyebilir.

GEMİCİ. (Os. Tayfa, *Fr. Équipage, Al. Besatzung, İng. Crew*) Kaptan, subay ve teknik ustaların dışındaki gemi işçileri... Bunların yamak ve çıraklarına da *miço* (Muço) denir.

GEMİCİLERLE DONATMAK. (Os. Tayfalarla techiz etmek, *Fr. Équiper, Al. Bemannen, İng. To equip, İt. Equipgiare, İsp. Tripular*) Gemiye tayfalar bulmak.

GEMİ DEMİRİ. (Os. Gemi demiri, *Fr. Ancre, Al. Anker, İng. Anchor, İt. Ancora, İsp. Ancla*) Gemiye belli bir yerde tutmak için denize indirilen çapa.

GEMİ DONATIMI. (Os. Techizi sefâin, *Fr. Armement de navire, Al. Reederei, İng. Fitting-out of vessels, İt. Armamento di navi, İsp. Armamento de buques*) Bir geminin yola çıkabilmesi için gerekli bütün araç ve gereçleri sağlama.

GEMİ GÜNLÜĞÜ. (Os. Gemi journali, *Fr. Journal du bord, Livre du bord; Al. Schiffsjournal, İng. Log-book*) Geminin yolculuğu sırasında gemiye, yüke ve gemideki insanlara ait başlıca olayların günü gününe yazıldığı defter... Türk Ticaret Kanununa göre bu defterin tutulması zorunludur.

GEMİ İŞLETİMİ. (Os. Kabotaj, *Fr. Cabotage, Al. Kabotage, Küstenhandel, Küstenschiffahrt; İng. Cabotage, İt. Cabotaggio, İsp. Cabotaje*) Bir ülkenin kıyılarındaki deniz ulaştırması... Osmanlı düzeninde *kabotaj*, bir ayrıcalık (imtiyâz) konusuydu ve kapitülasyonlarla yabancı gemilere bağışlanmıştı. 1923 Lozant Antlaşmasıyla bu bağış kaldırılmıştır. Bu deyim günümüzde hava ve karayolları için de kullanılmaktadır. Bu anlamda kabotaj hakkı, bir ülkenin kendi sularında, kendi göklerinde ve kendi karayollarında ulaşımı kendi vatandaşlarının yapması hakkını dilegetirir.

GEMİ İŞLETMESİ. (Os. Deniz ticarethânesi, *Fr. Maison d'armement, Al. Rederei, İng. Shipowner's firm, İt. Casa di armatori, İsp. Casa armadora*) Deniz ticareti yapılmak üzere kurulan yazıhane.

GEMİ İYELİĞİ. (Os. Sefîne mülkiyeti, *Fr. Propriété de navire, Al. Schiffseigentum, İng. Ship's property, Lâ. Armamenta*) Gemi üstündeki mülkiyet hakkı... Gemi sahipliğini dilegetirir.

GEMİ İYESİ. 1. (Os. Sefîne sahibi, *Fr. Propriétaire de navire, Al. Schiffseigner, İng. Ship owner, İt. Proprietario di nave, İsp. Proprietario de nave*) Geminin mülkiyetine sahibolan.

2. (Os. Mücehhiz, *Fr. Armateur, Al. Reeder, İng. Ship-owner, İt. Armatore, İsp. Armador*) Gemi işleten kişi... *Donatan* (Armatör) da denir. Türk Ticaret Kanununa göre geminin sahibidir (Alman hukukunda da böyledir). Fransız hukukunda geminin sahibi olduğu gibi olmayabilir de. *Gemi sahibi* ve *armatör* deyimleri arasındaki fark, *anamacı* (kapitalist) ve *girişimci* (müteşebbis) deyimleri arasındaki fark gibidir. XIX. yüzyılla XX. yüzyılın ilk dönemi anamacılığında para sahipleri gibi gemi sahipleri de bizzat iş görmezlerdi, para sahipleri paralarını işletilmek üzere nasıl bir müteşebbise verirlerse gemi sahipleri de gemilerini öylece bir armatöre ya da donatana verirlerdi.

GEMİ İYESİNİN SORUMLULUĞU. (Os. Donatanın mes'uliyeti, *Fr. Responsabilité de l'armateur, Al. Reederhaftung, İng. Shipowner's liability*) Deniz ticareti borçlarından ötürü sadece o deniz ticaretinde kullanılan gemiyle sorumlu tutulma... Genel kural olarak bir borçlu, herhangi bir borcundan ötü-

GEMİ KİRALAMA

rü bütün mallarıyla sorumludur, eşdeyişle borcundan ötürü mallarının herhangi biri ya da tümü haczedilebilir. Ama deniz ticareti hukukunda bu sorumluluk daraltılmış ve sadece o ticarete konulan (tahsis edilen) mallarla sınırlandırılmıştır. Açık bir deyişle, bir gemi sahibi yaptığı deniz ticaretinden ötürü borçlanırsa sadece o ticaret için kullandığı gemisi ya da gemisindeki mallar haczedilebilir, bunun dışındaki gemileri ve malları haczedilemez.

GEMİ KİRALAMA. (Os. Gemi icârı ve isticârı, *Fr. Affrètement, Nolisement; Al. Schiffs-miete, Verfrachtung; İng. Shartering, Freighting; İt. Noleggio, İsp. Fletamento*) Gemiye kiraya vermek ve gemiyi kirayla tutmak... *Kiralama* deymi, hem sahip tarafından kiraya vermek, hem de kiracı tarafından *kirayla tutmak* anlamlarını dilegetirir.

GEMİ KİRALAYAN. (Os. Gemi müsteciri, *Fr. Affréteur, Al. Schiffsbefrachter, İng. Charterer, Freight; İt. Noleggiatore, İsp. Fletador*) Gemiye kirayla tutan.

GEMİ KİRASI. (Os. Navlun, *Fr. Fret, Prix du loyer d'un navire; Al. Fracht, Miete, Schiffsfracht; İng. Freight, Charter; İt. Noleggio, İsp. Flete*) Mal taşıması için gemiye verilen ücret... Deniz yoluyla mal taşımacılığında kullanılan ve yeğlenen bir deyimdir, bir anlamda *gemi taşıma ücreti* deymiyle anlamdaştır. Navlun sözleşmesine ve böyle bir sözleşme bulunmadığı durumda Türk Ticaret Kanununa göre verilir. Bu yasaya göre kiralayanın navlundan ötürü taşınan mal üstünde rehin hakkı vardır.

GEMİ KİRASI ÖDENMİŞ. (Os. Navlunu tediye edilmiş, *Fr. Port payé, Al. Frachtfrei, İng. Freight free, İt. In porto affrancato*) Kirayla tutulan bir geminin taşıma ücreti ödenmiş.

GEMİ KİRASI SÖZLEŞMESİ. (Os. Navlun mukavelesi, *Fr. Contrat d'affrètement, Al. Seefrachtvertrag, Schiffsvertrag; İng. Contract of affreightment, Charter-party; İt. Polizza di noleggio, İsp. Carta partida, Lâ. Conductio navis*) Geminin tümünü ya da bir bölümünü kiralamak ve yük taşımak için yapılan sözleşme... Ülkemizde geminin tümünün kiralanmasına *ıskarça* denir. Geminin yarısını ya da baş ya da kış ambarlarını da kiralamak olanaklıdır. *Parça mal* (Kırkambar) taşımak için de sözleşme yapılabilir, bu durumda konşimento da düzenlenir. Gemi ki-

rası sözleşmeleri *zaman* (Tayın charter) ve *yolculuk* (Trip charter) üzerine yapılabilir, eşdeyişle gemi ya üç ay için ya da örneğin İstanbul'dan Napoli'ye koşuluyla kiralanabilir.

GEMİ KILAVUZU. (Os. Gemi kılavuzu, *Fr. Pilote, Al. Lotse, İng. Pilot, İt. Pilota, İsp. Pilota*) Boğazlarda ve limanlarda gemilere yol gösteren küçük gemi... Bu yol, yerli kılavuzlarla genellikle yabancı gemilere gösterilir. Kılavuz gemisinin kaptanına da *kılavuz kaptan* denir. *Gemi kılavuzu* deymi, kaptanı da dilegetirir. Kimi durumda bu kılavuz yabancı gemiye alınır ve gemiyi yönetir, eşdeyişle geminin kaptanı gemi tehlikeli bölgeden çıkıncaya kadar kaptanlığı kılavuz kaptana bırakır.

GEMİ KILAVUZU ÜCRETİ. (Os. Gemi kılavuzu ücreti, *Fr. Pilotage, Al. Lotsengeld, İng. Pilotage, İt. Pilotaggio, İsp. Derecho de pilotage*) Kılavuzluk hizmetinden ötürü kılavuza verilen ücret.

GEMİ KURULU. (Os. Gemi meclisi, *Fr. Consil du navire, Al. Schiffsrat, İng. Council of ship's officers*) Tehlikeli durumlarda alınacak önlemleri kararlaştırmak üzere kaptan tarafından gemi subaylarından kurulan kurul... Türk Ticaret Kanununa göre gemi kurulunun kararları kaptanı bağlamaz, danışma (istişâre) niteliğindedir, kararı kaptan verir, bundan ötürü de gemide olupbiten her şeyden kaptan sorumludur. Açık deyişle, gemi kurulunun kararı kaptanı sorumluluktan kurtarmaz.

GEMİ KÜTÜĞÜ. (Os. Gemi sicilli, *Fr. Registre des navires, Al. Schiffsregister, İng. Ship register*) Deniz ticaretinde kullanılan gemilerin yazılmak zorunda bulundukları sicil... Medenî Kanunun 7. maddesinde sayılan resmî sicillerdendir. Bu konuda Ticaret Kanununda çeşitli hükümler bulunduğu gibi Türk gemilerinin tescili hakkında bir de tüzük vardır.

GEMİLERİN ÇARPIŞMASI. (Os. Müsâdemei sefâin, *Fr. Abordage, Al. Schiffszusammens-toss, İng. Collision of vessels, Lâ. Concur navium*) İki ya da daha çok geminin birbirlerine çarpması ya da değmesi... Türk Ticaret Kanununa göre çarpışmadan hukuksal sorumluluk doğar.

GEMİ ONARIM HAVUZU. (Os. Gemi tâmir havuzu, *Fr. Bassin de radoub, Al. Trockendock, İng. Drydock, İt. Bacino di radobbo, İsp. Dique seco*) Gemilerin tamir edildikleri özel yer... Kuru havuzu dilegetirir, denizcilik dilinde *gemi tamirhanesi* demektir.

GEMİ ORTAKLIĞI. (Os. Gemi şirketi, *Fr. Armement, İng. Shipping company*) Gemi işletmek için kurulan ortaklık... Gemiye donatmak ve işletmek için kurulan ortaklığı dilegetirir ki buna *donatma iştirâki* de denir. Böyle bir ortaklık için gemi satın almak ya da gemi sahibi olmak gerekmez.

GEMİ PAYI. (Os. Gemi hissesi, *Fr. Part de navire, Al. Schiffspart, İng. Share of ship*) Bir gemi üstünde ortaklaşa sahiplik durumunda bulunanların paylarından her biri... Türk Ticaret Kanununa göre paydaş (hissedar) kendi payını dilediği gibi satabilir ve rehin edebilir. Gemi payına sahip olmak *donatma iştirâki*'nde ortaklık niteliğini kazandırır.

GEMİ ROTASI. (Os. Sefine rotası, *Fr. Ligne de bateaux a vapeur, Al. Dampfschiffsslinie, İng. Steamship line, İt. Linea di vapore, İsp. Linea de vapores*) Bir geminin tuttuğu ya da tutacağı yol.

GEMİ SATIMCASI. (Os. Sefine faturası, *Fr. Facture de transport, Al. Schiffsfaktur, İng. Freight invoice*) Deniz taşımacılığında verilen fatura.

GEMİ SUBAYLARI. (Os. Sefine zâbitânı, *Fr. Officiers du navire, Al. Schiffsoffiziere, İng. Ship's officers*) Bir gemide kaptanın buyruğunda olup komuta yetkisini taşıyanlar... Başlıca güverte, makine, yönetim ve sağlık işlerinde olmak üzere her gemide yeterince subay bulundurulması zorunludur. Ama bunlar asker değildir, sivil gemicilerdir. Asker subaylar, askersel gemilerde bulunurlar.

GEMİ TAŞIMA ÜCRETİ. (Os. Gemi nakliye ücreti, *Fr. Frais d'embarquement, Al. Verladungskosten, İng. Shipping charge, İt. Spece di carico, İsp. Gastos de carga*) Yük taşınması için gemiye verilen ücret.

GEMİ TEKNESİ. (Os. Sefine teknesi, *Fr. Corps de navire, Al. Schiffskörper, İng. Body of the ship, İt. Corpo della nave, İsp. Cuerpa*

de la nave) Geminin omurga, kaburga ve kaplamadan oluşan temel bölümü.

GEMİ TEZGÂHI. (Os. Tersâne, *Fr. Chantier de navire, Al. Schiffswerft, İng. Dockyard, İt. Cantiere, İsp. Astillero*) Geminin yapılması için kurulan tezgâh.

GEMİ TONAJI. (Os. Sefine tonajı, *Fr. Tonnage du navire, Al. Schiffstonnage, İng. Tonnage of ship*) Bir geminin hacmini ve taşıma yeteneğini dilegetiren sayı... Bir taşıtın alabildiği ton miktarını dilegetirir (Ton, bin kilogramlık ağırlık birimidir). Savaş gemilerinde tonaj, geminin yerinden oynattığı su oylumuna (hacmine) eşit olan ağırlıdır. Ticaret gemilerinde önemli olan, uluslararası Moorson sistemine göre bulunan gayrisâfi (brüt, kesintisiz) ve sâfi (net, kesintili) ölçüdür. Deniz vergilerinin ton üzerinden saptanması genellikle bu ölçüyle yapılır. Geminin mal ve can güvenliği bakımından denetimi, alabileceğinden (istiâp haddinden) çok yük almamasında esas ton ölçüsüdür. Navlun ve sigorta sözleşmeleri de ton üzerinden düzenlenir. *Muâyene ve mesâhai sefâin tâlimatnâmesi*'ne göre gemi ölçülür ve bir *yüzölçümü belgesi* (Os. Mesâha şahâdetnâmesi, *Fr. Certificat du jauge, Al. Schiffsvermessungsurkunde, İng. Certificate of measurement*) verilir.

GEMİ TUTUSU. (Os. Gemi rehni, *Fr. Hypothèque maritime, Al. Schiffspfandrecht, Schiffshypothek, İng. Mortgage on ship*) Alacaktan ötürü gemi üzerine konulan rehin... Türk Ticaret Kanununa göre sözleşme ve sicille geçirme yoluyla konulur. Alacaklıya kovuşturma (tâkip) ve üstünlük (rüşhân) hakkı verir. Gemiye ve gemi takımlarını bağlar, ama navlunu ve sigortayı etkilemez.

GEMİ YAPIMI. (Os. Sefine inşâatı, *Fr. Construction de navire, Al. Schiffbau, İng. Shipbuilding, İt. Costruzione di navi, İsp. Construcccion naval*) Geminin gemi tezgâhında yapılması.

GEMİYE BİNMEK. (Os. Sefineye râkip olmak, *Fr. S'embarquer, Al. Sich einschiffen, İng. To embark, İt. Imbarcarsi, İsp. Embarcarse*) Gemiye yola çıkmak.

GEMİYE KILAVUZLUK ETMEK. (Os. Gemiye rehberlik etmek, *Fr. Piloter, Al. Lotsen, İng. To pilot, İt. Pilotare, İsp. Pilotar*) Tehlikeli ya da yabancı olduğu sulardan geçerken gemiye yol göstermek.

GEMİYE KOYMA

GEMİYE KOYMA. (Os. Sefineye koyma, *Fr.* Embarquement, *Al.* Einschiffung, *İng.* Embarking, *İt.* Imbarco, *İsp.* Embarque) Gemiye herhangi bir şey yükleme.

GEMİYİ KARAYA OTURTMA. (Os. Sefineyi karaya oturtma, *Fr.* Wrack, *Al.* Wrack, *İng.* Wreck, *İt.* Carcassa di una nave, *İsp.* Restos de un naufragio) Denizin yeterince derin olmadığı bir yerde gemiyi toprağa oturtma.

GEMİYİ KİRAYA VEREN. (Os. Gemi müciri, *Fr.* Prêteur, *Al.* Verfracter, *İng.* Charterer, *İt.* Noleggiante, *İsp.* Fletante) Gemi-sini başkasına kiralayan gemi sahibi.

GEMİYLE YOLA ÇIKMAK. (Os. Gemiyle sefere çıkmak, *Fr.* Naviguer, *Al.* Schifffen, *İng.* To navigate, *İt.* Navigare, *İsp.* Navegar) Herhangi bir yere gemiyle gitmek.

GEMİ YOLCULUĞUNA ELVERİŞLİ. (Os. Gemi seferine müsait, *Fr.* Navigable, *Al.* Schiffbar, *İng.* Navigable, *İt.* Navigabile, *İsp.* Navigable) Yük ve yolcu taşıyabilecek nitelikte.

GEMİ YOLCULUĞUNA ELVERİŞLİLİK. (Os. Gemi seferine müsait bulunma, *Fr.* Navigabilité, *Al.* Schiffbarkeit, *İng.* Navigability, *İt.* Navigabilità, *İsp.* Navigabilidad) Gemi yolculuğuna elverişli olanın niteliği.

GEMİ YÖNETMENİ. (Os. Gemi müdürü, *Fr.* Commissaire du navire, *Rl.* Korrespondent-reeder, *İng.* Managing owner, *Lâ.* Navicularius) Donatım ortaklığının gemide bulundurduğu yetkili... Dantim ortaklığının yapmak zorunda bulunduğu her türlü hukuksal ve yönetsel işleri görür. Gemide bir müdür bulundurmamak yasal olarak zorunlu değildir, danatanların isteğine bağlıdır. Türk Ticaret Kanununa göre danatanlar müdür olarak aralarından birini seçerlerse çoğunluk oyu yeterlidir, dışardan birini müdür yapmak isterlerse oybirliğiyle karar almaları şarttır.

GENEL. (Os. Umûmî, *Fr.* Général, *Al.* Allgemein, *İng.* General, *İt.* Generale) Herhangi bir şeyin bütün türdeşlerini ve benzerlerini kapsayan.

GENEL AYIRMA. (Os. Umûmî tahsis, *Fr.* Allocation générale, *İng.* General allocation) Bir dışalım malının yurda girebilmesi için Ticaret Bakanlığından ayrılan para.

GENEL BAĞIŞLAMA. (Os. Affı umûmî, *Fr.* Amnistie, *Al.* Amnestie, *İng.* Amnesty, *Lâ.* Venia) Genel yarar açısından kimi suçların unutturulması amacıyla yasa çıkarılarak yapılan af... Yapılmakta ve yapılacak olan kovuşturmayı ve cezayı ortadan kaldırır.

GENEL DENGİ. (Os. Umûmî muvâzene, *Fr.* Équilibre général, *Al.* Totales Gleichgewicht, *İng.* General equilibrium) Çeşitli piyasaların birbirlerini etkilemeleri sonucunda bunlar arasında fiyatlar aracılığıyla kurulan denge... Piyasa dengesi konusu XVII. yüzyıldan beri ekonomiyi ilgilendirmiştir. Genel denge kavramı üstünde ilkin 1690 yılında Nicholas Barbon'un durduğu bildiriliyor. Çağımızda özellikle Walras ve Pareto gibi metafizikçi economiciler genel denge çözümlemeleriyle uğraşmışlardır. Bu çözümlemelere göre dünya pazarları arasında genel bir denge kurulmasının başlıca etkeni fiyat sistemidir.

GENEL DENGİLEM. (Os. Umûmî bilanço, *Fr.* Bilan général, *İng.* General balance) Ayrintıları da kapsayan bilanço.

GENEL DENİZ DOKUNCASI. (Os. Büyük avarya, Müşterek avarya, Umûmî avarya; *Fr.* Avarie grosse, *Al.* Grosse Haverei, *İng.* General average, *İt.* Averia grossa, *İsp.* Averia comun) Gemiye ve yükü büyük bir tehlikeyden kurtarmak için bilerek ve ussal ölçüler içinde yapılan harcama... Türk Ticaret Kanununa göre büyük avarya zararları gemi, yük ve navlun arasında paylaşılar.

GENEL DİNLENME GÜNLERİ. (Os. Umûmî tâtiler, *Fr.* Fêtes légales, Dimanches et jours fériés; *Al.* Gesetzlich anerkannte Feiertage, *İng.* Holidays, *Lâ.* Dies festus, Dies sacer) Resmî ve özel çalışmaların bırakıldığı yasal dinlenme günleri... Cumartesi ve pazar günleriyle ulusal ve dinsel bayram günlerini dilegetirir. Dinsel bayramlar şeker ve kurban bayramlarıdır.

GENELGE. (Os. Tâhim, Sirküler; *Fr.* Circulaire, *Al.* Zirkular, Erläss, Rundschreiben; *İng.* Circular letter, *İt.* Lettera circolare, *İsp.* Carta circular) Birçok kişilere gönderilmesi gereken çoğaltılmış yazı... Herhangi bir konuyu çeşitli yerlere bildirmek ya da yaymak için yazılır, genellikle de devlet dairelerinde üst makamların alt makamlara yazdıkları buyrukları dilegetirir.

GENEL GELİRLER. (Os. Vâridâtı umûmîye, *Fr.* Recettes totale, *Al.* Gesamteinnahme, *İng.* Gross receipts, *İt.* Incasso lordo, *İsp.* Entrada total) Tahsil edilmiş' gelirlerin tümü.

GENEL GİDERLER. (Os. Masarifâtı umûmîye, *Fr.* Frais généraux, *İng.* General expenses) Belli bir konuya özgü bulunmayan giderler.

GENEL GÜNLÜK. (Os. Umûmî yevmiye defteri, *Fr.* Journal général, *İng.* General journal) Her günkü işlemlerin yazıldığı defter.

GENEL HESAP TAŞARI. (Os. Hesâbâtı umûmîye planı, *Fr.* Plan général des comptes, *İng.* General plan of accounts) Çeşitli kolları olan bir işletmenin yaptığı hesap planı.

GENEL HUKUK. (Os. Hukuku umûmîye, *Fr.* Droit commun, *Al.* Allgemeines Recht, *İng.* Commun law) Birçok ülkeler tarafından ayrı ayrı kabul edilmiş olan aynı hukuksal kurallar.

GENEL İŞGÖREVİ. (Os. Umûmî acente, *Fr.* Agent général, *Al.* Generalagent, *İng.* Chief agent, *İt.* Agente generale, *İsp.* Agente general) Satışına aracılık ettiği bir firmanın mallarını bölge acentelere dağıtan acente merkezi.

GENEL İŞGÖREVİ YERİ. (Os. Umûmî acentelik, *Fr.* Agence générale, *Al.* Generalagentur, *İng.* Principal agency, *İt.* Agenziya generale, *İsp.* Agencia general) Genel acentenin iş gördüğü yer.

GENEL KORUNÇ. (Os. Umûmî sigorta, *Fr.* Assurance générale, *İng.* Blanket insurance) Her konuyu kapsayan sigorta.

GENEL KURUL. (Os. Hey'eti umûmîye, Meclisi umûmî; *Fr.* Assemblée générale, *Al.* Generalversammlung, *İng.* General assembly, *İt.* Assemblea generale, *İsp.* Asamblea general) Oy hakkı taşıyan bütün üyelere meydana gelen kurul... Dernek ve şirketlerin en yetkili organıdır, uygulanması gereken kararları o verir ve alt kurulları (yönetim kurulu, denetim kurulu, onur kurulu vb.) o seçer.

GENEL KURUL TOPLANTISI. (Os. Hey'eti umûmîye içtimâ, *Fr.* Séance pléniere, *Al.*

Prenarversammlung, *İng.* General meeting, Plenary session; *İt.* Seduta generale, *İsp.* Sesión plena) Genel kurul üyelerinin statülerine göre belli zamanlarda biraraya gelmeleri... Bu belli zaman genellikle yılda biridir. Ama belediye meclisleri (ki bir genel kuruldur) yılda üç kez, Türk Dil Kurumu Genel Kurulu (Dil Kurultayı) iki yılda bir kez toplanır.

GENELLİKLE. (Os. Umûmîyetle, *Fr.* Généralement, *En* général; *Al.* Im allgemeinen, *İng.* Generally, *İt.* Generalmente, *İsp.* Por lo general) Genel olarak... Örneğin bu anlamda "bu mallar genellikle çabuk eskiyor" denir.

GENEL ÖNAMA. (Os. Umûmî kabul, *Fr.* Accéptation générale, *İng.* General acceptance) Çoğunluğun kabulü ya da herhangi bir konuyu tümüyle kabul etme.

GENEL PAZAR. (Os. Umûmî piyasa, *Fr.* Marché général, *Al.* Marktgeneral, *İng.* General market) Bir bölgedeki pazarların tümü.

GENEL PAZAR DALGALANMASI. (Os. Umûmî piyasa temevvücâtı, *Fr.* Fluctuation de marché général, *İng.* General market fluctuation) Genel pazar fiyatlarının istikrarsızlığı.

GENEL PAZAR EDERİ. (Os. Umûmî piyasa fiyatı, *Fr.* Cours de marché générale, *İng.* General market price) Bütün pazarlarda aynı olan fiyat.

GENEL SAĞLIĞI KORUMA HUKUKU. (Os. Umûmî hıfzıssıhha hukuku, *Fr.* Législation sur l'hygiène publique, *Al.* Sozialgesundheitrecht, *İng.* Public health legislation) İnsanların sağlığını korumak için konulan hukuk kurallarının tümü... Ülkemizde bu konuda *umûmî hıfzıssıhha kanunu* bulunduğu gibi hastanelere, hekimlere, eczanelere özgü birçok yasalar vardır.

GENEL SATIMEVLERİ. (Os. Umûmî mağazalar, *Fr.* Magasins généraux, *Al.* Lagerhaus, *İng.* Banded warehouses) Gümrük resmi henüz ödenmemiş olan malları saklayan ve bu mallar karşılığında rehin senedi (varent) ve makbuz senedi (resepise) vermeye yetkili bulunan kurumlar.

GENEL SÖZLEŞME. (Os. Umûmî mukavele, *Fr.* Contrat collectif de travail, *Al.* Kollekt-

GENEL TEMSİLCİ

tivvertrage) Genel çalışma koşullarını saptamak üzere işverenler topluluğu ile işçiler topluluğu arasında yapılan sözleşme... Borçlar Kanununun 316 ve 317. maddelerine göre yapılır.

GENEL TEMSİLCİ. (Os. Umûmî mümessil, Fr. Représentant général, Al. Generalvertreter, İng. General representative, İt. Rappresentante generale, İsp. Representante general) Bir firmanın bütün işlerinde yetkili kılınan temsilcisi.

GENEL TOPLAM. (Os. Umûmî yekûn, Fr. Montant total, Al. Gesamtbetrag, İng. Total amount, İt. Importo totale, İsp. Importe total) Birçok toplamların toplamı.

GENEL TÖRE. (Os. Umûmî örf ve âdet, Fr. Coutume générale, Al. Verkehrssitte, İng. General custom) Meslek farkı gözetmeyen âdetler... Mesleksel âdetler anlamındaki özel töre deyimi karşılığında kullanılır.

GENEL TÜKETİM VERGİSİ. (Os. İstihlâki umûmîye vergisi, Fr. Impôt général sur la consommation, Al. Allgemeine Verbrauchsteuer, İng. General tax on consumption, Excise tax) Tüketicinin ödediği vergilerin tümü.

GENEL YAPIM GİDERLERİ. (Os. İmâlâtı umûmîye masârifâtı, Fr. Frais générales de fabrication, İng. General manufacturing charges) Ücretlerin ve hammadde harcamalarının dışında kalan tüm imâlât masrafları.

GENEL YARARLANMA HAKKI. (Os. İstifâdei umûmîye hakkı, Fr. Droit d'usage public, Droit banal, Al. Öffentliches Gebrauchsrecht) Vatandaşların kamu mallarından yararlanma hakkı... Örneğin yollardan geçmek, parklarda oturmak, genel kitaplıklarda kitap okumak vb. gibi haklar bu tür haklardandır.

GENEL YARARLI DERNEKLER. (Os. Men-fâati umûmîyeye hâdim cemiyetler, Fr. Associations de l'utilité publique, Al. Gemeinnützige Vereine, İng. Associations of public utility) Kamu yararına hizmet etmek için kurulan dernekler... Kızılay, Çocuk Esirgeme Kurumu, Yeşilay, Dil Kurumu, Tarih Kurumu vb. gibi dernekler bu niteliktedir. Bu nitelik, bir derneğe Bakanlar Kurulu kararıyla verilir. Öteki derneklerden farklı ayrıcalıkları (imtiyazları) ve bağışıklıkları (muafiyetleri) vardır.

GENEL YASALAR. (Os. Kavânîni umûmîye, Fr. Lois générales, Al. Allgemeine Gesetze, Lâ. Leges generales) Geniş toplumsal ilişkileri düzenleyen yasalar... Medenî Kanun, Borçlar Kanunu, Ticaret Kanunu vb. böyledir.

GENEL YETKİLEME BELGESİ. (Os. Umûmî vekâletnâme, Fr. Procuration générale, Al. Generalvollmacht, İng. General power of attorney, İt. Procura generale, İsp. Poder general) Tüm işlemlere yetki veren vekâletnâme... Genellikle dâvâcı ve dâvâlılar tarafından avukatlarına verilir. Belli bir işe ve işleme özgü vekâletnâmeye de özel yetkileme belgesi denir.

GENEL YÖNETİM. (Os. İdârei umûmîye, Fr. Administration générale, İng. General administration) Devlet yönetimi... Özel yönetim (Os. İdârei husûsîye) deyimi karşılığında kullanılır. Örneğin ülkemizde vilâyet idarelerinin hem genel (eşdeyişle, devletsel) hem de özel (eşdeyişle, yerel, mahallî) yönetimleri vardır.

GENEL YÖNETİM GİDERLERİ. (Os' Umûmî idâre masrafları, Fr. Frais générales d'administration, İng. General expenses of management) Bir firmanın üretim, pazarlama ve satış işlerine yapılan harcamalarının dışında kalan yönetsel giderleri.

GENGÜDÜM. (Os. Sevkülceyş, Fr. Stratégie, Al. Strategie, İng. Strategies) Herhangi bir işi yürütmek için önceden saptanan plan... Strateji deyimi, Yunancadır ve savaş yönetme sanatı'nı dilegetirir. Ekonomi dilinde, serbest rekabet piyasası da bir çeşit savaş alanı olduğundan, bir firmanın rakip firma ya da firmalar karşısında onları altetmek amacıyla önceden yaptığı planları dilegetirir.

GENİŞ. 1. (Os. Ferâh, Fr. Spacieux, Al. Geraeumig, İng. Spacious, İt. Spazioso, İsp. Espacioso) Havadar, aydınlık ve içaçıcı... Enlemesine ve boylamasına büyük olanı da dilegetirir.

2. (Os. Vâsi, Fr. Étendue, Al. Umfangeich, İng. Wide, İt. Esteso, İsp. Extenso) İçine alması gerekenden daha çoğunu alabilen... Yaygın olanı da dilegetirir.

GENİŞ İLİŞKİLER. (Os. Münâsebâtı vâsia, Fr. Relations étendues, Al. Ausgedehnte Beziehungen, İng. Wide relations, İt. Relazioni

estese, *İsp.* Relaciones extensas) Birçok kim-selerle kurulan ilişkiler.

GENİŞ İŞLER. (Os. Muâmelâtı vâsia, *Fr.* Des affaires étendues, *Al.* Ausgedehnte Geschaefte, *İng.* A large business, *İt.* Grandi affari, *İsp.* Gran negocios) Çok paralı bü-yük işler.

GENİŞLEME. (Os. İnbisât, *Fr.* Expansion, *Al.* Ausdehnung, *İng.* Expansion, *İt.* Espansione, *İsp.* Expansion) Ticaret işini büyütme... Ku-ramsal ekonomi dilinde, ulusal gelirin sü-rekli artmakta olduğu ekonomik evreyi dile-getirir. Kapitalist ekonomide kârların sürekli artışı da bu deyimle dilegetirilir.

GENİŞLİK. (Os. Vüs'at, *Fr.* Extension, *Al.* Ausdehnung, *İng.* Extension, Extent; *İt.* Es-tensione, *İsp.* Extension) Geniş olanın nite-liği.

GERÇEĞE UYGUNLUK. (Os. İhticâca sâ-lih, *Fr.* Authenticité, *Al.* Glaubwürdigkeit, *İng.* Authenticity, *Lâ.* Veritas, Fides) Bir yar-gının kendisine sağlamca dayanabileceği kanı-tın niteliği... Yazılı deliller için kullanılır, örneğin yazılı ve imzalı bir senet aksi tanıt-lanıncaya (ispat edilmeye) kadar gerçeğe uygun bir kanıttır. Oysa tanıklık (şehâdet) ve bilirkişiler (ehli vukuf) böyle değildir, sadece kanı vericidirler.

GERÇEK BİRLEŞME. (Os. Hakikî içtimâ, *Fr.* Cumul d'infractions, Cumul réel, Cumul de délits, Concours d'infractions; *Al.* Real-konkurrenz, Zusammentreffen strafbarer Handlungen) Birleştirilecek olan fiillerden her birinin bağımsız birer suç olduğu durum-lardaki birleşme... Hukuk dilinde iki türlü birleşme (içtima) ayırdedilir, ikincisi düşün-sel birleşmedir.

GERÇEK DARA. (Os. Hakikî dara, *Fr.* Tare réelle, *İng.* Actual tar) Bir kab içine kon-muş malın ağırlığıyla kabın ağırlığı arasında-ki fark.

GERÇEK DEĞER. (Os. Hakikî kıymet, Kıy-meti hakikîye; *Fr.* Valeur intrinsèque, *Al.* Innerer Wert, *İng.* Intrinsic value, *İt.* Valore intrinseco, *İsp.* Valor intrinseco) Anamalin devir sürelerini de katarak yapılan hesap so-nunda bulunan değer.

GERÇEKDİŞİ KAZANÇ. (Os. Gayri hakikî temettü, *Fr.* Dividende fictif, *Al.* Fiktive Di-

vidende, *İng.* Fictitious dividend) Gerçek kâ-ra dayanmayan ve kârı aşan bir oranda dağıtılan temettü hissesi... Türk Ticaret Ka-nununa göre gerçekdışı temettü hissesi dağıt-mak yasaktır.

GERÇEK HARCAMALAR. (Os. Masarifâtı hakikîye, *Fr.* Dépenses réelles, *Al.* Realausga-ben, *İng.* Reel expenditures) Devletin emek, doğa ve anamal kullanarak yaptığı harca-malar... Burjuva ekonomisi deyimidir, ana-malcı economiciler devlet harcamalarını böy-lelikle ikiye ayırırlar ve devletin tıpkı bir anamalcı gibi yaptığı harcamaları bu deyimle dilegetirirler. Örneğin devlet bizzat bir şeker fabrikası kurar; işçi çalıştırır, hammadde sat-ın alır ve bu işe bir anamal yatırır. Ana-malcı economicilere göre bu harcamalar, dev-letin gerçek harcamalarıdır. Devletin bunun dışındaki harcamalarına *transfer harcamaları* denir.

GERÇEK GELİR. (Os. Vâridâtı hakikîye, *Fr.* Revenu réel, *Al.* Realeinkommen, *İng.* Real income) Satınalma gücü... *Saymaca ge-lir* (Os. Vâridâtı itibârîye, *Fr.* Revenu no-minal, *Al.* Nominaleinkommen, *İng.* Monetary income) deymi karşılığında kullanılır. Örne-ğin geçen yıl yüz lira kazanan bir kimse bugün, iki yüz lira kazanıyorsa, ama yüz li-rayla on ekmek alırken iki yüz lirayla beş ekmek alabiliyorsa geliri yüzde yüz artmış değil, tersine, yüzde elli azalmış demektir.

GERÇEK KASA VARLIĞI ETKİSİ. (Os. Hakikî ankes tesiri, *Fr.* Effet d'encaisses réelles, *İng.* Real balance effect) Elde bulunan paranın talebe etkisi... *Kasa varlığı* (Ankes), elde bulunan harcanmaya hazır para demektir. Kimi anamalcı economicilere göre is-tem (talep) değişmelerini meydana getiren bu harcanmaya hazır paranın etkisidir. Her insan, gelirin bir bölümünü gerektiğinde harcamak için bir yere saklar. Fiyatlar dü-şerse bu hazır paranın gerçek değeri artmış olur, eşdeyişle bu parayla eskisinden daha çok mal satın alınır. Bundan ötürü ha-zır para tutanlar fiyatlar düşüncü hemen piyasaya koşup paralarını harcarlar, demek ki mallara olan talep artar. Talep artınca mal fiyatları da yükselmeye başlar. Mal fi-yatları yükselince gerçek kasa varlığı mik-tarı azalır, bu halde de para harcayanlar har-camalarını, eşdeyişle taleplerini azaltırlar.

GERÇEK KİŞİLER. (Os. Eşhâsı hakikîye, Hakikî şahıslar; *Fr.* Personnes physiques, *Al.*

GERÇEK KURUM

Natürliche Personen, *İng.* Natural persons, *Lâ.* Persona) İnsanlar... Hukuk dilinde *tüzel kişiler* (Os. Hükmi şahıslar) deyiimi karşılığında kullanılır. Örneğin Ahmet de borçlanı, Ahmet'in kurduğu anonim şirket de borçlanı. Ama Ahmet'in borcu bir gerçek kişinin, kurduğu anonim şirketin borcuysa bir tüzel kişinin borcudur.

GERÇEK KURUM. (Os. Aynî müessese, *Fr.* Statut réel, *Al.* Realstatut, *İng.* Real statute, *Lâ.* Statum reale) Mallara özgü yasa hükümleri... Kişilere özgü yasa hükümlerini dilegetiren *kişisel kurum* (Os. Şahsî statü) ya da *kişisel yargılar* (Os. Ahkâmı şahsiye) deyiimi karşılığında kullanılır.

GERÇEKLEŞME. (Os. Hakikat olma, *Fr.* Réalisation, *Al.* Realisieren, *İng.* Realization) Mal-anamaldan para-anamala geçiş aşaması... Ticaret dilinde, paranın alınarak malın verildiği, eşdeyle satışın tamamlandığı zamanı dilegetirir. Malsal (mâlî) dilde, değerli bir senedin parası alınarak satıldığı zamanı dilegetirir. Mâlîye dilindeyse, verginin tahakkuk edip tahsil edilebilir duruma geldiği zamanı anlatır.

GEREĞİNCE. (Os. Mûcibince, *Fr.* En vertu de, *Al.* Kraft, *İng.* By virtue of, *İt.* In virtù di, *İsp.* En virtud de) Ne yapmak lâzımsa... Örneğin bu anlamda "bu evrak üstünde gereğince işlem yapınız" denir. Eskiden müdürler önlere gelen bir yazıyı "mûcibince amel edilmesi" sözlerini yazıp imzalayarak memurlarına havale ederlerdi.

GEREK. (Os. Lüzûm, *Fr.* Nécessité, *Al.* Notwendigkeit, *İng.* Necessity) Herhangi bir işin yapılabilmesinin bağılı bulunduğu koşul.

GEREKÇE. (Os. Mûcip sebep, Esbâbı mûcibe; *Fr.* Exposé des motifs, Motifs considérants; *Al.* Begründung, *İng.* Leading motives, Main reasons; *Lâ.* Ratio, Argumenta) Herhangi bir sonucu oluşturan nedenler... Hukuk dilinde bir yasayı, bir tasarımı, bir kararı, bir öneriyi açıklamak için gösterilen nedenleri dilegetirir. Yargıçlar tarafından verilen her türlü kararlar da gerekçeli olmalıdır, Hukuk Muhâkemeleri Usulü Kanunundaki *mülâhaza* deyiimi *gerekçe* deyiimiyle anlamdaştır. Millet meclisine verilen yasa tasarıları da bir gerekçeye bağlanır, buna *gerekçe tasarısı* (esbâbı mûcibe lâyihası) denir.

GEREKEN ÖNLEMLERİ ALMAK. (Os. Tedâbiri lâzimeyi ittihâz, *Fr.* Prendre les mesures nécessaires, *Al.* Die nötigen Schritte tun, *İng.* To take the proper steps, *İt.* Fari passi necessari, *İsp.* Practicar las diligencias) Herhangi bir şeyi önleme yoluna başvurmak.

GEREKLİ. 1. (Os. Elzem, *Fr.* Indispensable, *Al.* Unentbehrlichkeit laesslich, *İng.* Indispensable, *İt.* Indispensabile, *İsp.* Indispensable) Zorunlu olan.

2. (Os. Lâzım, Lüzumlu; *Fr.* Nécessaire, *Al.* Nötig, *İng.* Necessary, *İt.* Necessario, *İsp.* Necesario) Varlığı şart olan.

GEREKLİ İŞLEM. (Os. Kaidei nizâmîye, Formalite; *Fr.* Formalité, *Al.* Formalitaet, *İng.* Formality, *İt.* Formalita, *İsp.* Formalidad) Yöntem ya da yasaların gerektirdiği işlem.

GEREKLİ OLANI YAPMAK. (Os. Lüzumlu olanı icrâ etmek, *Fr.* Faire le nécessaire, *Al.* Das nötige besorgen, *İng.* To do the needful, *İt.* Fare il necessario, *İsp.* Procurar lo necesario) Herhangi bir işin gerçekleştirilmesi için yapılması şart olanı yapmak... Örneğin bu anlamda "şu işi bitirmek için gerekeni yapınız" denir.

GEREKLİ SAYMAK. (Os. Lüzumlu addetmek, *Fr.* Juger nécessaire, *Al.* Für nötig halten, *İng.* To deem necessary, *İt.* Gredere necessario, *İsp.* Creer necesario) Herhangi bir şeyin gerçekleştirilmesi için başka bir şeyi şart saymak.

GEREKLİLİK. (Os. Elzemîyet, Lüzumluluk; *Fr.* Indispensabilité, *Al.* Unentbehrlichkeit, *İng.* Indispensableness, *İt.* Indispensabilità, *İsp.* Indispensabilidad) Zorunlu olanın niteliği.

GEREKSEMEK. 1. (Os. Lüzum göstermek, *Fr.* Nécessité, *Al.* Nötigmachen, *İng.* To necessitate, *İt.* Necessitare, *İsp.* Necesitar) Herhangi bir şeyin gerçekleştirilmesi için başka bir şeyin yapılmasını istemek.

2. (Os. Muhtaç olmak, *Fr.* Avoir besoin de, *Al.* Dringend brauchen, *İng.* To be in want, *İt.* Aver bisogno, *İsp.* Tener necesidad) Herhangi bir şeyi yapabilmek için başka bir şeyi gerekli bulmak.

GEREKSİNME. (Os. İhtiyaç, *Fr.* Besoin, *Al.* Bedarf, Bedürfnis; *İng.* Want, Need; *İt.* Bisogno, *İsp.* Necesidad) İnsanların yaşayabil-

meleri için doğal ve toplumsal gerekliliklerin tümü.

GEREKSİZ. (Os. Bîlüzûm, Lüzumsuz; *Fr.* Inutile, *Al.* Un nötig, *İng.* Un necessary, *İt.* Inutile, *İsp.* Inutil) Herhangi bir şeyin gerçekleşmesi için şart olmayan.

GEREKSİZ KULLANIMLAR. (Os. Fuzûlî tasarruflar, *Fr.* Actes faits hors ou sans procuration, *Al.* Verfügungen eines Nichtberechtigten, *İng.* Dispositions made without authority) Bir kimsenin sözleşmeden ya da yasalardan doğan bir yetkisi olmaksızın başkasına ait bir hakkı daha bir başkasına karşı kullanması... Örneğin Ahmet'in evinin Mehmet tarafından Hasan'a satılması gereksiz bir kullanımdır, bu gibi kullanımlar ancak hak sahibinin oluruyla geçerlidirler. Medenî Kanunun 901, 902, 903 ve 931. maddeleriyle Borçlar Kanununun 165. maddesinde bu kuralın istisnaları vardır.

GEREKTİĞİNDE. (Os. Lüzûmu hâlinde, *Fr.* En cas de besoin, *Au* besoin chez; *Al.* Im Fall bei, *İng.* In case of need, *İt.* In caso di bisogna, *İsp.* En caso de necesidad) Şart ya da zorunlu olursa... Örneğin bu anlamda "gerektiğinde bana başvurunuz" denir.

GERİ ALMA. 1. (Os. İstirdât, *Fr.* Restitution, *Retour*; *Al.* Rückgabe, *Heraugabe*; *İng.* Restitution, *Return*; *İt.* Ritorno, *Resa*; *İsp.* Restitucion) Verilen bir şeyi yeniden alma... *Kurtarma* anlamında da kullanılır.

2. (Os. İştirâ, *Fr.* Rachat, *Al.* Rückkauf) Satılan ya da verilen bir şeyi parasını vererek yeniden alma... Türk Ticaret Kanununa göre *raşa*, yaşamını sigorta ettiren kimsenin üç yıl ve daha fazla bir süreyle sigorta ücreti ödedikten sonra sigortadan vazgeçerek toplam sigorta ücretinden yüzde bir masrafı çıkarak üçte ikisinin geriverilmesini istemesidir.

3. (Os. Tekrar mübâşeret, *Fr.* Reprise, *Al.* Zurücknahme, *İng.* Taking back, *İt.* Ripresa, *İsp.* Recobro) Yeniden ele geçirme... Çeşitli konularda yinelenmesi (tekrarlanması) gerekeni de dilegetirir.

GERİ ALMA DÂVÂSI. (Os. İstirdât dâvâsı, *Fr.* Action en répétition, *Al.* Restitutionsklage, *İng.* Action for restitution, *Lâ.* Interdictum restitutorium) Haklı bir neden olmaksızın mal edinilmesinden doğan ve edinilen malın geri alınmasını sağlamak için açılan dâvâ... Borç-

lu olmadığı parayı ödemek zorunda kalan (örneğin icrâ tâkibine süresinde itiraz edemeyen ve bu yüzden malları satılan) kimsenin ödediği parayı geri almak için açtığı dâvâyı da dilegetirir.

GERİ ALMA HAKKI. (Os. Vefâ hakkı, *Fr.* Droit de réméré, *Al.* Rückkaufsrecht, *İng.* Right to repurchase, *Lâ.* Redemptio) Taşınmaz malını bir başkasına devretmiş olan kimseye o malı yeniden satın almak yetkisini veren hak... Medenî Kanunun 660. ve Borçlar Kanununun 213. maddelerine göre bu hak tapu sicilline kaydedilmekle aynî hak (malsal hak) niteliğini alır.

GERİ ALMAK. 1. (Os. İstirdât etmek, *Fr.* Recouvrer, *Al.* Zurückbringen, *İng.* To recover back, *İt.* Ricuperare, *İsp.* Recobrar) Verilen bir şeyi yeniden almak.

2. (Os. Tekrar ahz etmek, *Fr.* Reprendre, *Al.* Zurücknehmen, *İng.* To tack back, *İt.* Riprendere, *İsp.* Recoger) Verilen bir şeyi yeniden almak... *Parayı geri almak* anlamında Batı dillerinde (*Fr.* Replier, *Al.* Zurückfließen, *İng.* To flow back, *İt.* Rifluire, *İsp.* Refluir) deyimleri kullanılır.

GERİ ALMA SATIŞI. (Os. Bey'i bilvefâ, *Fr.* Pacte de réméré, *Al.* Widerkauf, *İng.* Repurchase, *Sale* with power of redemption; *Lâ.* Pactum retroemendi, *Remditio*) Kararlaştırılan süre içinde satılanı geri almak koşuluyla yapılan satış sözleşmesi... Medenî Kanunun 660 ve 883. ve Borçlar Kanununun 213. maddelerine göre satan aldığı parayı satın alana, satın alan da aldığı malı satana geri verir.

GERİ ÇEKME. (Os. Ric'at, *Fr.* Retrait, *Al.* Zurückziehung, *İng.* Withdrawing, *İt.* Ritira, *İsp.* Retiro) İlerisürülen bir şeyi geri alma... Bu anlamda örneğin "bu önerimi geri çekiyorum" denir.

GERİ ÇEKMEK. (Os. Ric'at etmek, *Fr.* Retirer, *Révoquer*, *Annuler*; *Al.* Zurückziehen, *İng.* To cancel, *İt.* Revocare, *İsp.* Revoacar) İlerisürülen bir şeyi geri almak.

GERİÇEVİRME. (Os. Red, *Fr.* Refus, *Al.* Ablehnung, *İng.* Refusal, *İt.* Rifiuto, *İsp.* Repulsa) Herhangi bir şeyi kabul etmeme... Örneğin bu anlamda "önerinizi uygun bulmadım, geriçeviriyorum" denir.

GERİÇEVİRME DURUMUNDA

GERİÇEVİRME DURUMUNDA. (Os. Reddi hâlinde, *Fr.* En cas de refus, *Al.* In Weigerungsfalle, *İng.* On refusal, *In* case of refusal; *İt.* Al rifiuto, *İsp.* A la repulse) Kabul edilmediği takdirde... Örneğin bu anlamda “önerimiz geriçevrildiği takdirde başka bir öneride bulunabiliriz” denir.

GERİÇEVİRMEK. (Os. Reddetmek, *Fr.* Refuser, *Al.* Verweigern, *İng.* To refuse, *İt.* Rifiutare, *İsp.* Rehusar) Kabul etmemek.

GERİDE KALMAK. (Os. Teehür etmek, *Fr.* Être en retard, *Al.* Im Rückstand sein, *İng.* To be in arrear, *İt.* Esser in ritardo, *İsp.* Hallarsa en atraso) İlerleyenlerin ardında kalmak... Örneğin bu anlamda “bu çocuk yaşitlarına göre çok geride kaldı” denir.

GERİDE TUTMAK. (Os. Geride tutmak, *Fr.* Recevoir de retour, *Al.* Zurückhalten, *İng.* To receive back, *İt.* Ricevere di ritorno, *İsp.* Recibir en retorno) Zamanı gelince ile-risürmek için saklamak.

GERİDÖNME. (Os. Rücû, *Fr.* Résiliation, *Al.* Rücktritt, *İng.* Rescission) Verilen bir sözün geri alınması... Hukuk dilinde, irâde beyânının geri alınmasını dilegetirir.

GERİ DÖNMEK. (Os. Avdet etmek, *Fr.* Retourner, Revenir; *Al.* Zurückkehren, *İng.* To come back, *İt.* Ritornare, *İsp.* Retornar) Gidilen bir yerden dönerek yeniden çıkış ye-rine gelmek... Bu anlamda örneğin “Ahmet Almanya’ya gitmişti, geri döndü” denir.

GERİDÖNMEYE YÜKÜMCÜ. (Os. Rücûa kefil, *Fr.* Arrière caution, *Al.* Rückbürge, *İng.* Counter guaranty) Alacaklıya ödemedede bulunup da borçludan hakkını alamayan ke-file kefâlet eden.

GERİ DÖNÜLEBİLİR ÖDEME BUYRUĞU. (Os. Kaabili rücû akreditif, *Fr.* Lettre de crédit révocable, *İng.* Revocable letter of credit) İstenildiğinde geri alınabilen akredi-tif.

GERİ GELMEK. (Os. Avdet, *Fr.* Être de retour, *Al.* Zurück sein, *İng.* To be back, *İt.* Esser di ritorno, *İsp.* Estar de vuelta) Geri dönmek.

GERİ GİTMEK. (Os. Geri gitmek, *Fr.* Remonter a, *Al.* Zurückgehen auf, *İng.* To reach back, *İt.* Rimontare a, *İsp.* Remontar

a) Tarih olarak gerilere dönmek... Örneğin bu anlamda “bugün böyle yapılmıyor, ama biraz gerilere gidin, böyle yapıldığını görür-sünüz” denir.

GERİ GÖNDERİLENLER. (Os. İâdeler, *Fr.* Retours, *İng.* Returns) Satılmadığından ötü-rü sahibine iâde edilenler... Örneğin bu an-lamda “geçen çarşambanın gazetesini iâdeler arasında bulabilirsiniz” denir.

GERİ GÖNDERME GİDERİ. (Os. Geriye sevk masrafı, *Fr.* Frais de retour, *Al.* Rück-fracht, *İng.* Return carriage, *İt.* Spese di ritorno, *İsp.* Gastos de vuelta) İâde etmek için yapılan masraf.

GERİ GÖNDERME GEMİ KİRASİ. (Os. Geriye sevk navlunu, *Fr.* Fret de retour, *Al.* Rückfracht, *İng.* Home freight) Gemiyle iâde edilenler için ödenen gemi kirası.

GERİ GÖNDERME YÜKÜ. (Os. Geriye sevk hamûlesi, *Fr.* Chargement de retour, *Al.* Rück-fracht Ladung, *İng.* Return cargo, *İt.* Carico di ritorno, *İsp.* Carga de vuelta) İâde edi-lenlerin yükü.

GERİ GÖTÜRMEK. (Os. Geri götürmek, *Fr.* Rapporter, *Al.* Zurückbringen, *İng.* To bring back, *İt.* Riportare, *İsp.* Volver a traer) Alınan bir şeyi vazgeçerek ya da beğenme-yerek alındığı yere götürmek... Örneğin bu anlamda “aldığın bu kumaşı beğenmedim, geri götür” denir.

GERİ İSTEME. (Os. İâdesini talep et-me, *Fr.* Réclamation, *Al.* Rückforderung, *İng.* Reclamation, *İt.* Richiamo, *İsp.* Recla-macion) Verilen bir şeyin iâdesini isteme... Örneğin bu anlamda “onu yanlışlıkla ver-mişsiniz, geri isteyin” denir.

GERİ İSTEMEK. (Os. İâdesini talep etmek, *Fr.* Réclamer, *Al.* Zurückfordern, *İng.* To reclaim, *İt.* Richiedere, *İsp.* Reclamar) Veri-len bir şeyin iâdesini istemek.

GERİ KALMAK. (Os. Geri kalmak, *Fr.* Rester en arrière, *Al.* Zurückbleiben, *İng.* To keep behind, *İt.* Rimanere, *İsp.* Quedar) İlerleyenlerin ardında kalmak.

GERİ KALMIŞ BÖLGE. (Os. İnkişaf etme-miş mıntaka, *Fr.* Région non-développé, *İng.* Backward area) Ekonomik açıdan güçsüz bölge.

GERİLEME. 1. (Os. Ta'vîk, *Fr.* Recul, Décroissement; *Al.* Niedergang, *İng.* Decline, Decrease; *İt.* Decrescimento, *İsp.* Decrecimiento) Geri bırakma... Daha aşağı bir dereceye düşmeyi dilegetirir.

2. (Os. Tedennî, *Fr.* Décadence, Régres-sion, Rétrogradation; *Al.* Rücklaeufige, *İng.* Retrogression, Decadence) Sürekli olarak geri gitme... Fiyatların düşmesi için kullanıldığında *gerilemek* (Os. Tedennî etmek, *Fr.* Se ralentir, *Fléchir*; *Al.* Nachlassen, *İng.* To slacken, *İt.* Rallentarsi, *İsp.* Aflojarse) de denir.

3. (Os. İnhitât, *Fr.* Récession) Ekonomik bunalımı hazırlayan çöküntü... Ekonomik durgunluklar, verimin düşmesi, girişimlerin azalması, emekçi kullanımının (istihdâmın) yavaşlaması gibi olgularla kendini gösteren anamalcı üretime özgü bir çalkantı biçimidir.

GERİ SATIN ALMAK. (Os. İâdeten iştirâ, *Fr.* Racheter, *Al.* Zurückkaufen, *İng.* To re-purchase, *İt.* Ricoprerare, *İsp.* Rescatar) Satılan ya da verilen bir şeyi parasını vererek yeniden satın almak.

GERİ SATMAK. (Os. Tekrar fûruht, *Fr.* Revendre, *Al.* Zurückverkaufen, *İng.* To re-sell, *İt.* Rivendere, *İsp.* Retrovender) Satın alınan yeniden satmak.

GERİ VERİLECEK DÜŞERLİK. (Os. İâde edilecek prim, *Fr.* Prime a recevoir, *Al.* Rückpraemie, *İng.* Premium for the put, *İt.* Premio a ricevere, *İsp.* Prima a recibir) Herhangi bir nedenle kesilmiş olup da iâdesi gereken prim.

GERİ VERİLMİŞ MALLAR. (Os. İâde edilmiş mallar, *Fr.* Retours, *Al.* Zurückgehende Waren, *İng.* Returns, *İt.* Ritorni, *İsp.* Retornos) Satılmadığından ya da beğenilmediğinden ötürü geri gönderilmiş mallar... Buna kısaca *geri gönderilenler* (Os. İâdeler) de denir.

GERİVERME. (Os. İâde, *Fr.* Restitution, *Al.* Zurückerstattung, *İng.* Restitution, *Lâ.* Restitutio) Herhangi bir şeyin haksız ele geçirilmesinden ötürü ya da yasa gereği hak sahibine geriverilmesi... Hukuk açısından geriverme yükümlülüğü doğuran başlıca durumlar şunlardır: Medenî Kanunun 907. ve Borçlar Kanununun 61-66. maddelerine göre haklı bir nedene dayanmaksızın başkasının zararına mal edinen kimse o malı gerivermek

zorundadır. Medenî Kanunun 86. maddesine göre nişanlanmanın bozulması durumunda nişanlılardan her biri verdiği hediyeleri isteyebilir, istenilen hediyein geriverilmesi zorunludur. Borçlar Kanununun 87. maddesine göre borcunu ödeyen kimseye borç senedinin geriverilmesi gerekir. Medenî Kanunun 603-610. maddeleri gereğince mirâsın saptanmasında ve bölüşülmesinde mirâsçılardan birine ya da birkaçına mirâs bırakanın yaşamı sırasında yapmış olduğu olağanüstü harcamalar (örneğin, para verip dükkân açmak gibi) geriverilir (Bu geriverme, mirâs payından düşme yoluyla yapılır). İcra ve İflâs Kanununun 278-283. maddelerine göre iflâs edenin mahkemece iptâl edilmiş olan harcamalarının geriverilmesi gerekir, ama geriveren eski hakkını korur (muhâfaza eder). Yabancı dillerde bir paranın geriverilmesinde *geriverme* anlamında (*Fr.* Remboursement, *Al.* Herausgabe, *İng.* Drawback, *İt.* Rimborso, *İsp.* Reembolso), bir malın geriverilmesinde *geriverme* anlamında (*Fr.* Retour, Renvoi; *Al.* Rücksendung, *İng.* Return, *İt.* Rinvio, *Resa*; *İsp.* Retorno) deyimleri kullanılır.

GERİVERME GİDERLERİ. (Os. İâde masrafları, *Fr.* Frais de retour, *Al.* Rückspesen, *İng.* Back charges, *İt.* Spese di ritorno, *İsp.* Gastos de retorno) Gerivermeyi gerçekleştirmek için yapılan harcamalar.

GERİVERME HESABI. (Os. İâde hesabı, *Fr.* Compte de retour, *Al.* Retourrechnung, *İng.* Account of re-exchange, *İt.* Conto di reso, *İsp.* Cuenta de recambio) Geriverme giderleri için açılan hesap... Bu hesaba police, fâiz, aracılık giderleri vb. da konur. Yabancı dillerde bir senedin geriverilmesinde *geriverme hesabı* deyimini (*Fr.* Retour, *Al.* Gegenrimesse, *İng.* Cross remittance, *İt.* Cambiale di ritorno, *İsp.* Remesa en contra) deyimleriyle dilegetirilir.

GERİYE DOĞRU DEVİNİM. (Os. Geriye doğru hareket, *Fr.* Mouvement rétrograde, *Al.* Rückbewegung, *İng.* Retrograde movement, *İt.* Movimento retrogrado, *İsp.* Movimiento retrogrado) Geriye gitmek.

GERİYE KALAN TUTAR. (Os. Bakaayâ, Bakiyei hesâp; *Fr.* Reliquat, *Al.* Verbleibende Summe, *İng.* Balance, *İt.* Saldo, *İsp.* Saldo) Bir hesabın görölmesinden ya da kapatılmasından sonra artan miktar.

GERİYE KALMAK. (Os. Arkada kalmak, *Fr.* Rester, *Al.* Übrig bleiben, *İng.* To re-

GEZGİNCİ ESNAF

main, *İt.* Restare, *İsp.* Restar) İlerleyene göre geride kalmak.

GEZGİNCİ ESNAF. (Os. Seyyâr esnâf, *Fr.* Marchand ambulant, *Al.* Wandergewerbe, *İng.* Pedlars' trade, *Hawker's trade*) Yollarda gezerek mal satan esnaf.

GEZGİN SATICI. (Os. Seyyâr satıcı, *Fr.* Voyageur de commerce, *Voyageur de commande*; *Al.* Geschaeftrsreisender, *Handelsreisender*; *İng.* Commercial traveller, *İt.* Viaggiatore di commercio, *İsp.* Viajante de comercio) Bir firma adına ev ev dolaşarak satış yapan kişi.

GEZGİN TECİM GÖREVLİSİ. (Os. Seyyâr ticaret memuru, *Fr.* Placier, *Al.* Hausierer, *İng.* Town traveller) Bir firmanın müşteri arayan ve sipariş alan görevlisi.

GEZİ. (Os. Seyyâhat, *Fr.* Voyage, *Al.* Reise, *İng.* Travel, *Journey*; *İt.* Viaggio, *İsp.* Viaje) Görmek ve dinlenmek için ülkeler arasında dolaşmak.

GEZİCİ SATIŞ GÖREVLİSİ. (Os. Seyyâr satış memuru, *Fr.* Commis voyageur, *Al.* Handlungsreisender, *İng.* Commercial traveller) Bir firmanın mektup, ilân, sirküler vb. gibi araçlarla yetki verip firma adına ticaret işlemleri yapmak üzere başka yerlere gönderdiği görevli... Bir anlamda *gezgin satıcı* deyiimiyle anlamdaştır. Borçlar Kanununun 454. ve Ticâret Kanununun 97. maddelerine göre bunlar sattıkları malların bedellerini bizzat alabildikleri gibi taksite bağlamak yetkisine de sahiptirler.

GEZİDEN DÖNÜŞ. (Os. Seyyâhatten avdet, *Fr.* Voyage de retour, *Al.* Rückreise, *İng.* Return journey, *İt.* Viaggio di ritorno, *İsp.* Viaje de retorno) Geziyi bitirdikten sonra yola çıktığı kendi ülkesine dönmek... Örneğin bu anlamda "bu konuyu geziden döndüğümde konuşuruz" denir.

GEZİDE OLMAK. (Os. Seyyâhatte olmak, *Fr.* Être en voyage, Être de passage; *Al.* Auf der Reise sein, Auf der Durchreise sein; *İng.* To be travelling, To be passing; *İt.* Esser in viaggio, Esser di passaggio; *İsp.* Estar en viaje, Estar de paso) Yolda olmak... Örneğin bu anlamda "Ahmet gezide olduğundan bugün toplantıda bulunamayacak" denir.

GEZİ GİDERLERİ. (Os. Seyyâhat masrafları, *Fr.* Frais de voyage, *Al.* Reisekosten, *İng.* Travelling expenses, *İt.* Spese di viaggio, *İsp.* Gastos de viaje) Gezi yapmak için gerekli harcamalar... Örneğin bu anlamda "gezi giderleriniz firmamız tarafından ödenecektir" denir.

GEZİM. (Os. Turizm, *Fr.* Tourisme, *Al.* Reiseverkehr, *Fremdenverkehr*; *İng.* Tourism) Gezmek, görmek ve dinlenmek amaçlarıyla yapılan gezi... Özellikle ticaret ya da iş için yapılan gezilerden ayırđedilir. Ulusal ekonomiye gelir sağlamasından ötürü XX. yüzyılın başlarında ekonomik bir olgu olarak ele alınmıştır. Genellikle "para kazanma amacı olmaksızın ve bir yerde sürekli olarak kalmadan anavatan dışında yapılan gezi" olarak tanımlanır. *Yerli gezim* ve *yabancı gezim* olarak ikiye ayrılır. Yerli gezim ulusal ekonomiye döviz sağlamaz, ama gezilen bölgeye para bırakır.

GEZİMCİ. (Os. Turist, *Fr.* Touriste, *Al.* Vergnügungsreisen, *İng.* Tourist) Gezim amacıyla ülkeleri gezen kişi... Geldikleri ülkede yirmi dört saatten az kalanlar (eşdeyişle, transit geçenler) turist sayılmaz.

GEZİMİN EKONOMİK GÖRÜNÜMÜ. (Os. Turizmin ekonomik tezâhürü, *Fr.* Aspects économiques du tourisme, *Al.* Wirtschaftliche Funktionen des Fremdenverkehrs, *İng.* Economic aspects of tourism) Turizmin ekonomik etkisi... Turizm, bir ülke ekonomisini, tüketimi ve bundan ötürü de üretimi artırarak etkiler. Ayrıca döviz (yabancı para) getirdiği için de ulusal ekonomiye büyük katkısı vardır. Kuşkusuz, bütün bunlar, turistik ülkelerde gerçekleşen etkilerdir.

GEZİMİN SINIFLANDIRILMASI. (Os. Turizmin tasnifi, *Fr.* Classification des activités touristiques, *Al.* Klassifizierung des Fremdenverkehrs, *İng.* Classification of touristic activities) Turizm hareketinin çeşitli alanları... Turizm, önce iç (yerli) ve dış (yabancı) olmak üzere ikiye ayrılır. Dış turizmi de *pasif* ve *aktif* olarak ikiye ayırırlar. Aktif dış turizm, ülkeye döviz getiren yabancıların turizmidir. Pasif dış turizmse, ülkenin ulusal parasını dışarıya götüren ülke halkının turizmidir. Bir ülkenin turizm geliri, bu pasifle aktif arasındaki değer farkıdır. Daha açık bir deyişle, bir ülkeden turizm için beş milyon lira dışarıya çıkıyor ve üç milyon liralık döviz içeriye giriyorsa bu ülkenin tu-

rizm gelirinden değil, turizm giderinden sözetmek gerekir. Turizm yol açısından da sınıflandırıldığı gibi (havayolu turizmi, karayolu turizmi, denizyolu turizmi) spor turizmi, kongre turizmi, dinsel turizm, sağlık turizmi vb. gibi pek çok açıdan da sınıflandırılır. Bireysel turizm ve toplu turizm, klâsik turizm (zenginlerin turizmi) ve sosyal turizm (dar gelirlielerin turizmi) vb. gibi açılardan da turizmi incelemek olanaklıdır.

GEZİMSSEL. (Os. Turistik, *Fr. Touristique, Al. Touristik, İng. Touristic*) Gezimle ilgili... Deyim; turistik otel, turistik eşya, turistik tarife vb. gibi birçok alanlarda kullanılır.

GEZİM TARİHİ. (Os. Turizm tarihi, *Fr. Histoire du tourisme, Al. Geschichte des Fremdenverkehrs, İng. History of tourism*) Tarihsel süreçte turizm olgusunun serüveni... Turizmin, ilk kez, İ.Ö. 334 yılında Büyük İskender tarafından Efes'te oluşturulduğu ileri sürülür. Para kazanma amaçlı gezilerin tarihi (özellikle Fenike'lilerin gezileri) kuşkusuz çok eskidir. Ama gezmek ve görmek amacıyla yapılan ilk gezilerin Efes'e yapıldığı saptanmıştır. Bunun nedeni olarak da Büyük İskender'in Efes'te güvenliği (emniyet ve âsâyişi) sağladığı ve Efes'i gezilebilir bir yer hâline getirdiği vurgulanmaktadır. Daha sonra Roma'lılar sağlıkları için ya da gezip görmek amacıyla geziler yapmaya başlamışlardır. Özellikle zengin Roma'lıların piramitleri görmek amacıyla Mısır'a, olimpiyatları seyretmek amacıyla Yunanistan'a, kaplıcalara girmek amacıyla Anadolu'ya turist olarak geldikleri biliniyor. Tarihsel süreçte daha sonra Kudüs'e giden Hristiyan hacılarla Kâbe'ye giden Müslüman hacıların dinsel turizm-leri yer almaktadır.

GEZİ ÖDENCESİ. (Os. Seyyâhat çeki, *Fr. Chèque de voyage, Al. Reisescheck, İng. Traveller's cheque*) Yanında para taşımak istemeyen gezicilerin bankalardan aldıkları çek... İngiliz ve Amerikan bankaları tarafından ortaya atılmış ve bütün dünya bankalarının benimsenmiştir. Çekin karşılığı, bankanın şubesinin bulunduğu her ülkede ödenir. Çeki kullanmadan geziden dönenler onu bankaya geri verebilirler. Kimi ülkeler (örneğin Fransa) turizmi teşvik için bu çeklerle yapılan alışverişlerde yüzde yirmi (*Fr. Vingt pour cent*) oranında bir indirim uyguladılar, bu indirim aslında vergi indirimidir ve satıcıya devlet tarafından ödenir. Ne var ki

her gidilen otelde ya da lokantada bu çekleri kabul etmezler, kullanımı pek de kolay değildir.

GEZİ ÖZGÜRLÜĞÜ. (Os. Seyyâhat hürriyeti, *Fr. Liberté de voyage, Al. Freizügigkeit, İng. Freedom of travel*) İnsanların diledikleri yere gidebilmeleri özgürlüğü.

GEZİ ÜCRETİ. (Os. Seyyâhat ücreti, *Fr. Prix du voyage, Prix de passage; Al. Fahrpreis, Passagiergeld; İng. Fare, Passage money; İt. Prezzo di viaggio, Prezzo di passaggio; İsp. Precio de viaje, Precio de pasaje*) Uçak, tren, vapur vb. gibi gezisel taşıt ücretleri.

GEZİYE ÇIKMA. (Os. Seyyâhata çıkma, *Fr. Départ, Al. Abreise, İng. Departure, İt. Partenza, İsp. Partida*) Gezmek amacıyla yola çıkma.

GEZİYE ÇIKMAK. (Os. Seyyâhata çıkmak, *Fr. Voyager, Al. Reisen, İng. To travel, İt. Viaggiare, İsp. Viajar*) Gezmek amacıyla yola çıkmak.

GEZİ YOLU. (Os. Seyyâhat tarîki, *Fr. Itinéraire, Al. Reiseroute, İng. Itinerary, İt. Itinerario, İsp. Itinerario*) Gezi için gidilecek yol... *Gezgin* (Os. Seyyâh, *Fr. Voyageur, Al. Reisender, İng. Traveller, İt. Viaggiatore, İsp. Viajero*)'lerin yolculuk yolunu dilegetirir.

GEZME. (Os. Tetkik ziyâreti, *Fr. Examen, Al. Besichtigung, İng. Examination, İt. Esame, İsp. Examen*) Müze, sergi vb. gibi yerleri incelemek için gezme.

GEZMEK. (Os. Tetkik için ziyâret etmek, *Fr. Examiner, Al. Besichtigen, İng. To examine, İt. Esaminare, İsp. Examinar*) İncelemek için gezmek.

GİDECEĞİ YER. (Os. Muvasalat mahalli, Mahalli maksût; *Fr. Lieu de destination, Al. Bestimmungsort, İng. Place of destination, İt. Luogo di destinazione, İsp. Lugar de destination*) Herhangi bir şeyin gönderilmek istendiği yer... Örneğin bu anlamda "gönderdiğimiz mallar gideceği yere vardı" denir.

GİDER. (Os. Masraf, *Fr. Dépense, Al. Ausgabe, İng. Expenditure*) Harcanan para... Kazanılan parayı dilegetiren *gelir* deyimini karşı olarak kullanılır.

GİDER ÇOKLUĞU

GİDER ÇOKLUĞU. (Os. Masraf fazlahığı; *Fr. Exédent de dépense, Al. Mehrausgabe, İng. Excess of expenditure, İt. Eccesso di sborsi, İsp. Exceso de gastos*) Çoğalmış olan gider.

GİDERDEKİ PAY. (Os. Masraf hissesi, *Fr. Part des frais, Al. Kostenanteil, Spesenanteil; İng. Share of expenses, Portion of expences; İt. Parte delle spese, İsp. Parte de los gastos*) Ortaklaşa yapılan bir işde ortakların harcamalara katılma oranı.

GİDER HESABI. (Os. Masraf hesâbı, *Fr. Compte des frais, Al. Kostenrechnung, İng. Bill of charges, İt. Conto delle spese, İsp. Cuenta de los gastos*) Giderler için açılan ya da tutulan hesap.

GİDERDEN BAĞIŞIK. (Os. Masraftan muâf, *Fr. Franchise, Al. Frachtfreiheit, İng. Exemption from freight, İt. Franchigia, İsp. Franquicia*) Gideri bağışlanmış... Gideri alınmayanı dilegetirir, örneğin bu anlamda "size göndereceğimiz malın fiyatı masraftan muâftır" denir.

GİDERLER. (Os. Masraflar, *Fr. Dépenses, Al. Kosten, İng. Expences, Lâ. Impensae*) Harcamalar... Genellikle devlet harcamaları için kullanılır.

GİDERLER BANA AİT OLARAK. (Os. Masraflar uhdeme ait olmak üzere, *Fr. A ma décharges, A mes frais; Al. Zu meiner Entlastung, Auf meine kosten; İng. To discharge of my account, At my expense; İt. A mio scarico, İsp. A mi descargo*) Giderleri size yüklemeyerek... Örneğin bu anlamda "bu malın fiyatı, bütün masrafları bana ait olmak üzere şu kadardır" denir.

GİDERLERE NEDEN OLMAK. (Os. Masarîfâta sebebiyet vermek, *Fr. Entraîner des frais, Al. Mit Kosten verbunsen sein, İng. To involve expenses, İt. Trarre spece con se, İsp. Engendrar gastos*) Gider meydana getirmek... Örneğin bu anlamda "bu iş yeni masraflara sebeb olacak" denir.

GİDERLERİ KARŞILAYABİLMEK. (Os. Masrafları karşılayabilmek, *Fr. Pourvoir aux frais, Al. Die Kosten bestreiten, İng. To defray the cost, İt. Coprire le spese, İsp. Cubrir los gastos*) Yapılan harcamaların karşılığını bulabilmek... Örneğin bu anlamda "bu masrafları karşılayabilecek misiniz" denir.

GİDERLERİN HESAPLANMASI. (Os. Masrafların hesaplanması, *Fr. Calcul des frais, Al. Kostenanschlag, İng. Calculation, Estimate; İt. Conto preventivo, İsp. Presupuesto de los gastos*) Yapılan harcamalar tutarının hesaplanması.

GİDERLER KÂĞIDI. (Os. Masraf pusulası, *Fr. Note des frais, Al. Spesennota, İng. Charge note, İt. Conto delle spese, İsp. Cuenta de gastos*) Harcamaların not edildiği küçük kâğıt.

GİDERLER ORTAKLAŞA OLARAK. (Os. Masraflar müşterek olmak üzere, *Fr. A frais communs, Al. Auf gemeinschaftliche Kosten, İng. At joint cost, İt. A spese comuni, İsp. A gastos comunes*) Yapılan harcamaları birlikte ödeyerek... Örneğin bu anlamda "masraflar ortaklaşa olarak bu işi yapalım" denir.

GİDERLİ. (Os. Masraflı, *Fr. Coûteux, Al. Kostpielig, İng. Expensive, İt. Costoso, İsp. Costoso*) Çok harcatan... Örneğin bu anlamda "masraflı bir gezi" denir.

GİDERMEK. (Os. İzâle, *Fr. Remédier a, Al. Beseitigen, İng. To remove, İt. Rimediare, İsp. Resolver*) Ortadan kaldırmak... Örneğin bu anlamda "bu hesaptaki yanlışlığı gideriniz" denir.

GİDERSİZ. (Os. Masrafsız, *Fr. Sans frais, Al. Ohne Kosten, İng. Without cost, İt. Senza spese, İsp. Sin gastos*) Harcatmayan... Örneğin bu anlamda "masrafsız bir gezi" denir.

GİDER VE GELİR. (Os. Sarfiyât ve vâridât, *Fr. Dépenses et recettes, Al. Ausgaben und Einnahmen, İng. Expenditures and receipts, İt. L'uscita e l'entrata, İsp. Gastos y entrada*) Yapılan harcamalar ve bu harcamaları karşılamak için sağlanması gerekli paralar... Ekonomi, ticaret ve maliye bilimlerinin temel kavramlarıdır.

GİDER VERGİLERİ. (Os. Sarfiyât vergileri, *Fr. Impôto des dépenses*) Mal ve hizmet üretimi ve satışından alınan vergiler... *Muamele vergileri* ve *satış vergileri* deyimleriyle anlamaştır, ülkemizde bu ad altında yasalaştırılmış ve başlıca dolaylı (vasıtalı) vergileri kapsamı içine almıştır. *Gider vergileri kanunu* içinde yer alan vergilerden en önem-

lisi *tüketim vergisi* (İstihlâk vergisi)'dir. Nakliyat vergisi; posta, telefon ve telgraf hizmetleri vergisi; banka ve sigorta muameleleri vergisi gibi vergiler de aynı yasa içinde yer almaktadır. Buna karşı pek çok vasıtalı vergiler (işletme vergisi, bina inşaat vergisi, taşıt alım vergisi gibi) bu yasanın kapsamı dışında kalmıştır. Dışta kalan bu vergiler 1970 tarihli *finansman kanunu*'nun kapsamı içindedir.

GİDİP ALMAK. (Os. Ahzetme, *Fr. Prendre, Al. Abholen, İng. To fetch, İt. Andar a prendere, İsp. Ir a buscar*) Herhangi bir şeyi gidip getirmek... Örneğin bu anlamda "falan şey kalmamış, gidip alınız" denir.

GİDİP GELME BİLETİ. (Os. Azîmet ve avdet bileti, *Fr. Billet d'aller et retour, Al. Rückfahrkarte, İng. Return ticket, İt. Biglietto di andata e ritorno, İsp. Billeto de ida y vuelta*) Hem gitmek ve hem de dönmek için önceden alınan bilet... Taşıt araçlarında kullanılır. Bu biletler genellikle ayrı ayrı alınan gitme ve gelme biletlerinden daha ucuzdur.

GİDİŞ GEMİ KİRÂSİ. (Os. Azîmet navlunu, *Fr. Fret d'aller, Al. Hindfracht, İng. Outfreight, İt. Carico d'andata, İsp. Carga de ida*) Sadece belli bir yere mal götürmesi için kirâlanan geminin ücreti.

GİDİŞ VE DÖNÜŞ GEMİ KİRÂSİ. (Os. Azîmet ve avdet navlunu, *Fr. Chargemen d'aller et de retour, Al. Ausfracht und Rückfracht, İng. Outward and home cargo, İt. Carico d'andate e ritorno, İsp. Carga de ida y vuelta*) Belli bir limana gitmek ve sonra çıktığı limana dönmek için kiralanan geminin ücreti.

GİFFEN PARADÖKSÜ. (Os. Havâriki Giffen, *Fr. Paradoxe de Giffen, Al. Giffen Paradox, İng. Giffen paradox*) Ekmeğin fiyatının artmasıyla tüketiminin de arttığını saptayan Giffen'in ilerisürdüğü çelişki... İngiliz ekonomisi Robert Giffen (1837-1910) tarafından ilerisürülmüştür. Giffen, fiyatı artanın tüketiminin azalacağı genel kuralına aykırı bulunduğu bu gözlemini bir paradoks olarak niteler. Gerçekte bu bir paradoks değildir, çünkü ekmeğin fiyatıyla birlikte öbür besinlerin fiyatları da artmakta ve yoksul insanlar öbür besinlerden kıstıklarını (eşdeyişle, genel kurala uygun olarak fiyatı artan besinlerin tü-

ketemedikleri bölümünü) çok eklemek yiyerek tamamlamaktadırlar.

GİRDİ. (Os. Mevrûd, *Fr. Intrans, Al. Ein-satz, İng. Input*) Mal ve hizmet üretimine yapılan tüm harcamalar... *Çıktı* deyimi karşılığında kullanılır. Bu iki deyim, genellikle tüm dillerde İngilizce *input-output* olarak kullanılmaktadır. Daha açık bir deyişle, üretim yapmak için bir firmaya bütün girenlerle üretim sonunda firmadan bütün çıkanları dilegetirirler.

GİRDİ-ÇIKTI ÇÖZÜMLEMESİ. (Os. Mevrûd ve sâdır tahlili, *Fr. Analyse des intrants et des extrants, Al. Einsatz-Ausstoss Analyse, İng. Input-output analysis*) Bir firmanın ne satın aldığını ve ne sattığını gösteren çözümleme... Bu çözümlemenin amacı, sağlam bir planlama yapılabilmesidir.

GİRENLER DEFTERİ. (Os. Vâride defteri, *Fr. Livre des entrées, Al. Eingangsbuch, İng. Receiving book, İt. Libro di entrata, İsp. Libro de entrada*) Herhangi bir firma ya da kuruluşa giren bütün evrakın kaydedildiği defter... Herhangi bir firma ya da kuruluştan çıkan bütün evrakın kaydedildiği *çıkanlar defteri*'yle birlikte kullanılır. Bu iki defter, resmî ve özel, bütün kuruluşlarda vardır.

GİRİŞ. (Os. Dâhil olma, *Fr. Accès, Al. Zutritt, İng. Access, İt. Accesso, İsp. Acceso*) Herhangi bir yere girmek eylemi.

GİRİŞİLEN. (Os. Teşebbüs edilen, *Fr. Entreprenant, Al. Unternehmend, İng. Undertaking, İt. Intraprendente, İsp. Emprendedor*) Gerçekleştirilmeye başlanan... Örneğin bu anlamda "girişilen bu iş, iyi bir iştir" denir.

GİRİŞİM. (Os. Teşebbüs, *Fr. Entreprise, Al. Unternehmen, İng. Enterprise, İt. Impresa, İsp. Empresa*) Bir işe girişme... Anamalcı ekonomi edebiyatında *üretim etmenleri birimi* olarak tanımlanır. Anamalcı ekonominin temel konusu *özel girişim* (Os. Husûsî teşebbüs)'lerdir, ama bunun yanında *kamu girişimi* (Os. Amme teşebbüsü)'nden de söz edilir.

GİRİŞİMCİ. (Os. Müteşebbis, *Fr. Entrepreneur, Al. Unternehmer, İng. Entrepreneur, İt. Imprenditore, İsp. Emprededor*) Para kazanılacak bir işe girişen... Ekonomi edebiyatına Jean Baptiste Say tarafından sokulmuştur, bir firmayı kuran ve yöneteni dilegetirir.

GİRİŞİM ANAPARASI

GİRİŞİM ANAPARASI. (Os. Teşebbüs sermayesi, *Fr. Apport, Al. Kapitaleinlage, İng. Capital funds*) Bir girişime konulan para ve mal... Mal biçimindeki anapara (sermaye) da bilançolara para diliyle yazılır, eşdeyişle girişime bir milyon liralık bir bina konmuşsa defterlere bir milyon lira olarak yazılır. Türk Ticaret Kanununun 125. maddesine göre para, alacak, eşya, hayvan, imtiyaz ve ihtirâ beratları, alâmeti fârika ve ruhsatnâmeler gibi haklar, her nevi taşınmaz mallar (gayrimenkuller), taşınır ve taşınmaz bütün malların menfaatleri ve kullanma hakları, emek (sâyü amel, bizzat çalışma), tecimsel itibar ve ticarethane anamal olarak bir girişime konulabilir.

GİRİŞİM DÜŞÜNCESİ. (Os. Teşebbüs fikri, *Fr. Esprit d'entreprise, Al. Unternehmungsgeist, İng. Entreprising spirit, İt. Spirito d'impresa, İsp. Espiritum emprendedor*) Çok kazanç sağlamak için para yatıracak alanlar bulma zekâsı... Klâsiklere göre girişimciyi anamalcıdan ayıran da budur.

GİRİŞİMGÜCÜ. (Os. Kuvvei teşebbüs, *Fr. Initiative, Al. Initiative, İng. Initiative, İt. Iniziativa, İsp. Iniciativa*) Bir işi başkalarından önce yapabilme gücü... *İnisyatif* biçiminde Türkçe yazımıyla da kullanılıyor. *Öncecilik* diyenler de var. Kişinin gerekli kararını kendiliğinden alabilme yeteneğini dilegetirir.

GİRİŞMEK. (Os. Teşebbüs etmek, *Fr. Entreprendre, Al. Unterneimen, İng. To undertake, İt. Imprendere, İsp. Emprender*) Bir işe başlamak için hazırlık yapmak.

GİRİŞTEN ÇIKIŞA ÜCRET. (Os. Dühûlden hurûca kadar ücret, *Fr. Salaire pour la période comprise entre l'entrée et sortie de la mine, Al. Arbeitszeitrechnung von Einfahrt bis Ausfahrt, İng. Portal-to-portal pay*) İşyerine girme zamanından işyerinden çıkma zamanına kadar olan süre için verilen ücret... Genellikle mâden işletmelerinde uygulanan bir ücret biçimidir. *Gerçek çalışma süresi* (Os. Fiilî mesâî müddeti) deyimi karşıttır.

GİRİŞ VERGİSİ. (Os. İthâl resmi, Dühûliye resmi; *Fr. Octroi, Al. Oktroi, İng. Octroi, City toll*) Bir kente ya da kasabaya giren insan ve mallardan yerel idârelerce alınan vergi... Hemen bütün dünyada kaldırılmış bir vergi türüdür. Temel anlamında, ba-

yındırlık (yol, su vb.) hizmetlerini görebilmeleri için hükümetçe belediyelere verilen vergi alma yetkisini dilegetirir. Anadolumuzda *ayakbastı parası* denir ve hâlâ hiç bir yasaya dayanmadığı halde kimi kasabalarımızda uygulanmaktadır. Bundan altmış yıl önce *oktruva* biçiminde Türkçe yazımıyla dilimizde de kullanılırdı.

GİRME. (Os. Dühûl, *Fr. Entrée, Al. Eintritt, İng. Entering, İt. Entrata, İsp. Ingreso*) Dışardan içeriye geçme.

GİRME EDERİ. (Os. Dühûl fiyatı, *Fr. Prix de pénétration, Al. Durchdringungspreis, İng. Penetration price*) Piyasaya ilk kez çıkarılan bir mala konan fiyat... Genellikle her keseye elverişli ucuz bir fiyat saptanır. Ama henüz rakipsiz olan bu yeni mala yüksek bir fiyat da konulabilir ki buna *kaymak fiyat* denir. Anamalcı economiciler, girme ederin daha kârlı olacağını ilerisürerler, çünkü geniş bir tüketici yığını bu yeni mala alıştırtır ve sürümü arttırarak maliyeti düşürür.

GİRME HAKKI. (Os. Dühûl hakkı, *Fr. Droit de libre entrée, Al. Einreiserecht, İng. Right of free entrance*) Yabancıların bir ülkeye serbestçe girebilmeleri hakkı... Devletler genel hukuku kuralıdır. Bununla beraber bir devlet, kamu çıkarı gerektirirse, bu hakkı bir süre için kaldırabilir.

GİŞE. (Os. Bilet mahalli, *Fr. Guichet, Al. Schalter, İng. Booking office, İt. Sportello, İsp. Ventanilla*) Bilet ya da para alınıp verilen küçük pencere... İstasyon, sinema, banka, stadyum, mağaza vb. gibi yerlerin giriş kapılarında bulunur.

GİTMEK. (Os. Gitmek, *Fr. Se rendre, Al. Sich begeben, İng. To go, İt. Rendersi, İsp. Ingreso*) Bulunulan yerden öteye varmak için yola çıkmak... Örneğin bu anlamda "işler nasıl gidiyor?" denir.

GİZ. (Os. Sır, *Fr. Secret, Al. Geheimnis, İng. Secret, Lâ. Secretum*) Bir kimsenin bildiği ve gizli tutmak zorunda bulunduğu bilgi... Meslek sırrı, banka sırrı, hekimlik sırrı, devlet sırrı, askerlik sırrı gibi çeşitli biçimleri vardır. Kimi sırların açıklanması suçtur ve yasalarca cezalandırılır.

GİZLEM. (Os. Cefere, *Fr. Chiffre, Al. Chiffre, İng. Cipher, İt. Cifra, İsp. Cifra*) Başkalarının anlamaması için düzenlenen ha-

berleşme dizgesi... Türkçe yazımıyla *şifre* de denir, gerçekte Arapça *sayı* anlamındaki *cefer* (rakam) deyiminden türemiştir.

GİZLEMAÇAR. (Os. Cefere miftahı, *Fr. Clef de chiffre, İng. Cipher key*) Şifredeki işaretlerin harf ya da söz olarak karşılıklarını gösteren liste.

GİZLEMLİ TELGRAF. (Os. Şifreli telgraf, *Fr. Télégramme chiffré, Al. Chiffriertes Telegramm, İng. Cipher telegramm, İt. Telegramma cifrato, İsp. Telegrama cifrado*) Şifreyle çekilmiş telgraf.

GİZLİ. (Os. Mahrem, Hafî, Mektûm; *Fr. Caché, Occulte, Confidential; Al. Vertraulich, İng. Confidential, İt. Confidenziale, İsp. Confidencial*) Bellileşmemiş... Başkalarından saklanı da dilegetirir.

GİZLİ ARTICILIK. (Os. Hafî müterakkilik, *Fr. Progression indirecte, Al. Versteckte Progression, İng. Disguised progressivity*) Düz oranlı görüldüğü halde indirimler ve bindirimlerle artan oranlı durumuna giren vergi... *Dolaylı articılık* (Os. Vâsıtalı müterakkilik) da denir. Diyelim yüzde on oranında düz oranlı (mütenâsîp) bir vergi uygulanıyor, ama gelirden beş bin lira indirim yapıyor (En az geçim indirimi, aile indirimi vb.). Bu durumda on bin liralık bir gelirden vergi oranı yüzde beş, yirmi bin liralık bir gelirden vergi oranı yüzde yedi buçuk olur.

GİZLİ DİL. (Os. Hafî lisan, *Fr. Langage secret, Al. Geheimschrift, İng. Secret code, İt. Linguaggio segreto, İsp. Lenguaje secreto*) Başkalarının anlamaması için düzenlenen özel anlatım.

GİZLİ OTURUM. (Os. Hafî celse, *Fr. Huis clos, Al. Geheime Sitzung, İng. Secret session*) İlgililerden başkasının sokulmadığı ve dinlemelerine izin verilmediği toplantı... Örneğin, ahlâka aykırı olan bir konunun yargılanmasında duruşma, mahkeme kararıyla gizli yapılır. On beş yaşını bitirmemiş çocuklarla ilgili duruşmalar da gizli olur. Bu, yasal bir zorunluktur.

GİZLİ PARA ŞİŞKİNLİĞİ. (Os. Gizli enflasyon, *Fr. Inflation larvée, Al. Unsichtbare inflation, İng. Hidden inflation*) Açıkça belirmeyen nedenlerden ötürü para değerinin yavaş yavaş düşmesi ve fiyatların hafif bir

hıza yükselmesi... Buna *yavaş para şişkinliği* (*Fr. Inflation latente, Al. Schleichende inflation, İng. Creeping inflation*) da denir.

GİZLİ TUTULAMALI YA DA YETKİLELMELİ AKTARIM. (Os. Hafî terihini veya tevkilî ciro, *Al. Verdecktes oder stilles Pfand*) *Ciro* edenle *ciro* edilen arasındaki anlaşmaya göre sadece rehin etme ya da vekâlet ettirme amacıyla yapılan ciro.

GİZLİ YEDEK. (Os. Mektûm ihtiyat, *Fr. Réserve occulte, Al. Stille Reserven, İng. Hidden reserve*) Varlık değerlerini olduğundan düşük ya da borçları olduğundan yüksek gösterme yoluyla gizlenen anamal... Bu anamal bilançoda görünmez. Diyelim bir işletmenin iki milyon lira borcu var, bilançoda bunu üç milyon lira olarak göstermişse bir milyon liralık anamalı gizlemiş ve yedeğe almış demektir.

GİZ SAKLAMAMA. (Os. Sır saklamama, *Fr. Indiscrétion, Al. Indiskretion, İng. Indiscretion, İt. Indiscrezione, İsp. Indiscrecion*) Başkalarına söylenmemesi gerekeni söyleme.

GİZSÖMÜRÜ. (Os. İfşâyı esrâr ile tehdit, *Fr. Chantage, Al. Erpressung, İng. Blackmail, Chantage*) Başkalarının gizli durumlarını açıklamaya tehdidiyle para alma... Hukuk açısından suç tehdidiyle çıkar sağlamaktır. *Şantaj* biçiminde Türkçe yazımıyla da kullanılmaktadır.

GÖLGE EDERLER. (Os. Gölge fiyatlar, *Fr. Prix fictifs, Al. Schattenpreise, İng. Shadow prices*) Malın belli bir teknoloji içinde emekle anamalı birleşim oranlarına göre saptanan fiyatı... Malın önemini belirten kuramsal bir fiyattır.

GÖMÜ. (Os. Defîne, *Fr. Trésor, Al. Schatz, İng. Treasure*) Bulunmalarından çok zaman önce gömülmüş ya da saklanmış ve sahihsiz oldukları kesin görünen değerli şeyler... Medenî Kanunun 696. maddesinde tanımlanmıştır.

GÖMÜLEME. (Os. Hazîneleştirme, İddihar; *Fr. Thésaurisation, Al. Geldhortung, İng. Hoarding*) Parayı dolaşımdan çekerek devimsiz kılma... Para biriktirme olayını dilegetirir.

GÖNDEREN. (Os. Mürsil, *Fr. Expéditeur, Envoyeur; Al. Absender, Spediteur; İng. Sen-*

GÖNDERİLEN

der, Remitter, Forwarding agent; *İt.* Speditore, *İsp.* Expedidor) Herhangi bir şeyi ya da bir kimseyi bir şey iletmek için bir başkasına yollayan... Bu anlamda örneğin "bu malları gönderen kim?" denir.

GÖNDERİLEN. (Os. Mürsel-ün-ileyh, *Fr.* Destinataire, Receveur; *Al.* Empfänger, *İng.* Recipient, Receiver, Consignee, Addressee; *İt.* Destinatario, *İsp.* Recibidor) Kendisine herhangi bir şey iletilen kişi... Nakliye işlerinde malı teslim etmeye yetkili kişiyi dilegetirir.

GÖNDERİM. (Os. Havâle, *Fr.* Mandat, *Al.* Anweisung, *İng.* Mandate, Money order; *İt.* Mandato, *İsp.* Mandato) Herhangi bir şeyi birine vermek için bir kişinin bir başka kişiyi yetkili kılması... Gönderim işi genellikle postaneler ve bankalar tarafından yapılır, eşdeyişle gönderileni bunlar verir.

GÖNDERİMLİ MAL. (Os. Havâleli emtia, *Fr.* Marchandises encombrantes, *Al.* Sperrgüter, *İng.* Bulky goods, *İt.* Merci incombranti, *İsp.* Mercancias embarazosas) Havâle yoluyla gönderilen mal... Havâle hükümleri Borçlar Kanununun 457-462. maddelerinde yazılıdır.

GÖNDERME. 1. (Os. Sevk, *Fr.* Envoyer, *Al.* Absenden, *İng.* Driving) Yollama.

2. (Os. Havâle etme, *Fr.* Assigner, Consigner, Déléguer; *Al.* Anweisen, *İng.* To assign, To transfer; *İt.* Assegnare, *İsp.* Asignar) Herhangi bir şeyi bir başkasına vermek için birini yetkili kılma.

3. (Os. İrsâl, *Fr.* Expédition, *Al.* Abfertigung, *İng.* Despatch, *İt.* Spedizione, *İsp.* Despacho) Bir başkasına herhangi bir şey iletmek.

4. (Os. İ'zam, *Fr.* Remise, *Al.* Eisendung, *İng.* Remittance, *İt.* Rimessa, *İsp.* Remesa) Bir başkasına ulaştırılmak üzere yola çıkarma... Özellikle para göndermelerde kullanılır. Mal göndermelerde Fransızca ve İngilizcede *transport* (*Al.* Beförderung) deyimini yeğlenir.

GÖNDERME BELGESİ. (Os. Sevk vesîkası, *Fr.* Document d'expédition, *İng.* Shipping documents) Yük senedi.

GÖNDERME HABERİ. (Os. İrsâl haberi, *Fr.* Avis d'expédition, *Al.* Versandanzeige, *İng.* Advice of despatch, *İt.* Avviso di spedizione, *İsp.* Aviso de expedicion) Birine

bir şey gönderildiğine dair ulaştırılan haber... Bu anlamda örneğin "mal henüz gelmedi ama haberi geldi" denir.

GÖNDERME HARCI. (Os. İrsâl harcı, *Fr.* Droit d'expédition, *Al.* Abfertigungsgebühr, *İng.* Despatching fee, *İt.* Tassa di spedizione, *İsp.* Tasa del despacho) Gönderilen kimi şeylerden alınan harç.

GÖNDERMEK. (Os. Sevk etmek, *Fr.* Expédier, Envoyer, Adresser; *Al.* Einsenden, Spedieren, Abfertigen; *İng.* To send, To forward; *İt.* Spedire, *İsp.* Expedir) Gönderme eylemi.

GÖNDERMELİK. (Os. İrsâliye, *Fr.* Feuille d'expédition, *İng.* Forwarding paper) Gönderilen malları saptayan ve mallarla birlikte gönderilen liste.

GÖNDERME SÜRESİ. (Os. Sevk müddeti, *Fr.* Délai d'expédition, *Al.* Abfertigungsfrist, *İng.* Despatching term, *İt.* Termine di spedizione, *İsp.* Termino de despacho) Sipariş edilen bir malın gönderilmesi için tanınan süre.

GÖNENÇ. (Os. Refâh, *Fr.* Aisance, *Al.* Wohlstand, *İng.* Welfare) Geçim rahatlığı.

GÖNÜLBORÇLULUĞU. (Os. Minnettarlık, *Fr.* Reconnaissance, Gratitude; *Al.* Dankbarkeit, *İng.* Gratitude, *İt.* Gratitude, *İsp.* Gratitude) Görülen bir iyilik ya da yardımdan ötürü bunları karşılayabilme ve teşekkür duygusu... Örneğin bu anlamda "size çok gönülborcum var" denir.

GÖNÜLBORÇLUSU OLMAK. (Os. Minnettar olmak, *Fr.* Être obligé envers, *Al.* Dank wissen, *İng.* To be indebted to one) Görülen bir iyilikten ötürü teşekkür duygusuyla dolu olmak.

GÖRE. (Os. Nazaran, *Fr.* En considération, Selon; *Al.* Anbetracht, *İng.* Considering, *İt.* In considerazione, *İsp.* En consideracion) Gözönünde tutarak... Örneğin bu anlamda "sipariş mektubunu okudunuz, buna göre işlem yapınız" denir.

GÖRELİ. (Os. İzâfî, Nisbî; *Fr.* Relatif, *Al.* Relativ, *İng.* Relative) Ancak başka bir şeyle birlikte varolabilen... Başkasına göre olanı dilegetirir.

GÖRELİ AĞIRLIK. (Os. İzâfî siklet, *Fr.* Poids spécifique, *Al.* Spezifisches Gewicht, *İng.* Specific weight, *İt.* Peso specifico, *İsp.* Peso específico) Başka bir şeye göre ağır ya da hafif olan.

GÖRELİ ÇÖÇUNLUK. (Os. Nisbî ekserîyet, *Fr.* Majorité relative, *Al.* Relative Mehrheit, *İng.* Relative majority) Toplanan oyların en çoğu... Toplanan oyların yarısından fazla olmasını gerektiren *saltık çoğunluk* deyimi karşılığında kullanılır.

GÖRELİ EDER. (Os. Nisbî fiyat, *Fr.* Prix relatif, *Al.* Relative Preise, *İng.* Relative price) Bir malın pazar fiyatı... Bir malın üretim fiyatı olan *gerçek fiyat* ya da *normal fiyat* deyimleri karşılığında kullanılır. Görelî fiyatı, sunu ve istem (arz ve talep) yasası belirler. Bu deyim, *herhangi iki mal fiyatının birbirine oranı* (Kahve fiyatı, şeker fiyatının on katıdır gibi) anlamında da kullanılmaktadır.

GÖRELİ GEREKSİNME. (Os. Nisbî ihtiyaç, *Fr.* Besoin relatif) Zorunlu olmayan ihtiyaç... Zorunlu ihtiyacı dilegetiren *saltık gereksinme* deyimi karşılığında kullanılır. Örneğin sinema seyretme, kitap okuma, iyi giyinme vb. gibi ihtiyaçlar anamalcı ekonomide *görelî* sayılmıştır.

GÖRELİ HAKLAR. (Os. İzâfî haklar, *Fr.* Droits relatifs, *Al.* Relative Rechte, *Lâ.* Iura in personam) Sadece borçluya karşı ileri sürülebilen haklar... Borç ilişkisinden doğan hakları dilegetirir.

GÖRELİ TEKEL. (Os. Nisbî inhisâr, *Fr.* Monopole relatif, *Al.* Relative Monopol, *İng.* Relative monopoly) Kaçak ya da küçük satışların rekabet ettiği tekel... Örneğin ülkemizde kaçak satılan Amerikan sigaraları sigara tekeliyle rekabet etmektedir. Buna *bölümsel tekel* (Os. Kısmî inhisâr, *Fr.* Monopole partiel, *Al.* Partielles Monopol, *İng.* Partial monopoly) de denir.

GÖREV. 1. (Os. Hizmet, *Fr.* Service, *Al.* Bedienung, *İng.* Service, *İt.* Servizio, *İsp.* Servicio) Başkasının işini yapmak.

2. (Os. Uf'ûle, *Fr.* Fonction, *Al.* Funktion, *İng.* Function, *İt.* Funzione) Görüle gelen... *İşlev* de denir, herhangi bir varlıktan beklenen işi dilegetirir. *Ödev* (Os. Vazife) deyimiyle karıştırılmamalıdır. Örneğin gözün görevi görmektir, ama gözün hiç bir ödevi

yoktur. Ücretliler belli görevleri görürler. Hukuk dilinde *görev* (Os. Vazife, *Fr.* Compétence d'attribution, *Al.* Sachliche Zuständigkeit, *İng.* Jurisdiction, *Lâ.* Legitimus iudex) bir mahkemenin yargılama hakkını dilegetirir ve *yetki* (Os. Salâhiyet) deyimi karşılığında kullanılır. Mahkeme, kendisinin ve dâvânın niteliğine göre kimi dâvâlara bakmakla görevlidir.

3. (Os. Memûriyet, *Fr.* Emploi, *Al.* Anstellung, *İng.* Employ, *İt.* Impiego, *İsp.* Empleo) Memurun gördüğü iş... Örneğin bu anlamda "bakanlıktaki göreviniz nedir?" denir.

GÖREV ANLAŞMAZLIĞI. (Os. Vazife ihtilâfı, *Fr.* Conflit de juridiction, *Al.* Streit über die sachliche Zuständigkeit, *Lâ.* Conflictus jurisdictionum) Başka nitelikteki dâvâları görmek için kurulmuş yargı organları arasındaki anlaşmazlık... Örneğin bir dâvâyâ hangisinin bakması gerektiği hakkında bir sulh mahkemesiyle asliye mahkemesi ya da bir mahkemeyle danıştay arasındaki anlaşmazlıklar böyledir.

GÖREVDEN ALMA. (Os. Azil, *Fr.* Révocation, *Al.* Zurückziehung, Abberufung, Entlassung; *İng.* Dismissal, Withdrawal; *İt.* Revocazione, *İsp.* Revocacion) Verilen yetkinin kaldırılması... Hukuk açısından temsil yetkisinin kaldırılmasını dilegetirir. Borçlar Kanununun 34. ve 396. maddelerine göre bu hak temsil olunan kimseye aittir ve bundan vazgeçilemez.

GÖREVDEN ALMAK. (Os. Azletmek, *Fr.* Revoquer, *Al.* Zurückziehen, *İng.* To withdraw, *İt.* Rivocare, *İsp.* Revocar) Verilen bir yetkiyi kaldırmak.

GÖREVE ALMAK. (Os. Memuriyete almak, *Fr.* Employer, *Al.* Anstellen, *İng.* To employ, *İt.* Impiegare, *İsp.* Emplear) Herhangi bir memurluğa tâyin etmek.

GÖREV GÖRMEK. (Os. Hizmet ifâsı, *Fr.* Rendre un service, *Al.* Einen Dienst leisten, *İng.* To render a service, *İt.* Render un servizio, *İsp.* Rendir un servicio) Görevlendirildiği işi yapmak.

GÖREV KUSURU. (Os. Hizmet kusûru, *Fr.* Faute de service, *Al.* Amtspflichtverletzung, *İng.* Negligence of public officer) Hizmet öğeleri nedeniyle meydana gelen kusur... *Kişisel kusur* deyimi karşılığında kullanılır. Ör-

GÖREVLENDİRİLEN

neğin bir belediye otobüsü şoförü, frenlerin bozuk olması nedeniyle bir yere çarpmışsa bu bir görev kusurudur. Kusursuz bir otobüsü kullanırken bir yere çarpmışsa bu onun kişisel kusuru olur.

GÖREVLENDİRİLEN. (Os. Muvazzaf, *Fr.* Mandataire, *Al.* Beauftragte, *İng.* Mandatary, *İt.* Mandatario, *İsp.* Mandatario) Kendisine bir görev verilen.

GÖREVLENDİRMEK. (Os. Tavzif, *Fr.* Charger, *Al.* Beauftragen, *İng.* To charge, *İt.* Incaricare, *İsp.* Encargar) Birine herhangi bir görev vermek.

GÖREVLERDEN YARARLANMAK. (Os. Hizmetlerden istifade, *Fr.* Utiliser les services, *Al.* Dienste benutzen, *İng.* To employ services, *İt.* Far uso di servizio, *İsp.* Hacer uso de servicios) Bir görevin görülmesinden çıkar sağlamak... Örneğin bu anlamda "kuruluşumuzun hangi görevlerinden yararlandınız?" denir.

GÖREVLERİN AYRIŞIMI. (Os. Tefriki ve-zâif, *Fr.* Décomposition des taches) Bir işi çeşitli bölümlere bölerek her bölümü ayrı işçilere gördürme işlemi... Anamalcı üretim düzeninin manüfaktür döneminde gerçekleşmiş, fabrika döneminde daha da gelişmiştir. Çelişik bir karakter taşır, emekçi kendisine verilen bölümde ustalaşır ama işin tümünü gerçekleştirme yeteneğini de yetirir ve önemsizleşir. Bu konuya ilk kez ünlü ekonomici Adam Smith eğilmiştir.

GÖREVLİ. 1. (Os. Müstahdem, *Fr.* Commis, *Al.* Ladendiener, *İng.* Clerk, *İt.* Commesso, *İsp.* Dependiente) Herhangi bir görev yapan.

2. (Os. Memûr, *Fr.* Employé, *Fonctionnaire*; *Al.* Beamter, *Angestellte*; *İng.* Employee, *Official*; *İt.* Impiegato, *İsp.* Empleado, *Lâ.* Magistratus) Memurluk görevi yapan... Dar anlamda devlet hizmeti göreni dilegetirir, geniş anlamda *buyruk* (emir) altında çalışan tüm görevlileri adlandırır. *Buyurucu* (âmir) durumunda olanlar da kendi üstlerine göre *buyurulan* (memûr)'dırlar. Devlet kurumunda en büyük memûr *damışman* (müsteşâr)'dır, çünkü ona bir memûr değil, sadece *bakan* (vekil) buyurur. 788 sayılı Memurlar Kanunu *memûr*'u "kendisine devlet hizmeti verilen ve özel sicilinde kayıtlı olarak genel ya da özel bütçeden maaş alan kimse" olarak tanımlamıştır. Ceza hukukun-

da (memûrlukla ilgili suçlar açısından) kamu görevi yapan her görevli memûr sayılmıştır.

GÖREVLİ KONSOLOS. (Os. Muvazzaf konsolos, *Fr.* Consul de carrière ou envoyé, *Al.* Berufskonsul, *İng.* Consul, *Lâ.* Consul missus) Hükümet tarafından tâyin edilmiş konsolos.

GÖREVLİ KÜTÜĞÜ. (Os. Memur sicilli, *Fr.* Dossier de fonctionnaire, *Al.* Personnal-lakten, *İng.* Civil servant's register) Her memur için ayrı ayrı düzenlenen ve memurlukla ilgili bütün özelliklerini saptayan resmî belge... Memurlar Kanununun 10. ve bunu izleyen maddelerine göre örneğine uygun olarak genellikle bakanlıklarda tutulur. İçinde o memurla ilgili her türlü bilgi bulunur.

GÖREVLİLER. 1. (Os. Hey'eti memûrın ve hidnetkârân, *Personel*; *Fr.* Personnel, *Al.* Personal, *İng.* Personnel, *İt.* Personale, *İsp.* Personal) Bir görevle bağlı kişilerin tümü... İtalyanca kökenli bir deyim olan *kadro* de-yimiyle anlamdaştır. Kadro, devletin belli hizmetlerinin yapılması için gerekli memur ve müstahdemlerin sayısını, derece ve sınıflarını saptayan cetveldir.

2. (Os. Müstahdemin, *Fr.* Employés) Üretken olmayan emekçiler... *Emekçi* deyimi, gerçekte, üretim sürecinde emekgücünü satarak çalışanları dilegetirir. Ne var ki üretim süreci sadece üretmekle bitmez; üretilenlerin depolanması, taşınması, satılması, hesaplanması vb. gibi daha birçok emekgücünü gerektirir. Bunlar taşıma işçisi, depocu, muhâsip, veznedâr, tezgâhtar vb.'larıdır. Bizzat üretken değildirler, üretim sürecinin üretken olmayan alanlarında çalışırlar. Marksçı edebiyat, bunları bir *toplumsal katman* (sosyal tabaka) sayar. Anamalcı economicilerse bunlara *üçüncüler* adını verirler.

GÖREVLİLERİN YARGILANMA YÖNTE-Mİ. (Os. Memûrın muhâkemâtı usulü, *Fr.* Procédure de mise en jugement ou de poursuite des fonctionnaires, *Al.* Verfahren über die Zulaessigkeit der Einleitung oder Durchführung eines Strafverfahrens gegen Beamte) Memurların görevlerinin yapılmasından doğan ya da görevlerini yaptıkları sırada işledikleri suçlar hakkında uygulanan özel hükümler... Bu özellik bir ayrıcalık değildir, bir zorunluktan doğmuştur. Eğer memurlar için özel hükümler konulmasaydı her gün yüzlerce iş sahibiyle karşı karşıya bulunan memurlar, haklarında yapılacak en küçük ve gerçekdışı şikâyetlerde bile ifâde vermek için

karakollara ve savcılıklara gitmek zorunda kalırlar ve memurluk görevlerini yapamaz duruma gelirlerdi. Bu yüzden memurluk görevinden doğan suçlarından ötürü memurlar hakkında önce üst makamlarınca kovuşturma yapılır, gerçekten suç işledikleri anlaşılırsa mahkemeye verilirler.

GÖREVLİLİK GÜCÜNÜ KÖTÜYE KULLANMA. (Os. Memûriyet ve mevkî nüfuzunu suiistimâl, *Fr.* Abus de pouvoir du fonctionnaire, Abus d'autorité du fonctionnaire; *Al.* Amtsmissbrauch, Gewaltmissbrauch, Missbrauch der Amtsgewalt) Memurluktan yararlanarak suç işleme... Ceza Kanununa göre devlete karşı işlenmiş bir suç sayılır.

GÖREVLİNİN KİŞİSEL KUSURU. (Os. Memûrun şahsî kusuru, *Fr.* Faute personnelle du fonctionnaire, *Al.* Persönliches Verschulden des Beamten, *İng.* Civil liability for misfeasance by public officer) Memurun, memurluk gerek ve öğeleriyle ilgili bulunmayan kusuru.

GÖREV SÖZLEŞMESİ. (Os. Hizmet akdi, *Fr.* Contrat de service, Louage de service, Contrat de travail, Contrat d'engagement; *Al.* Dienstvertrag, Anstellungsvertrag; *İng.* Contract of service, Contract of engagement; *İt.* Contratto d'impiego, *İsp.* Contrato de colocacion, *Lâ.* Locatio conductio operarum) Bir işi yapanla yaptıran arasındaki anlaşma... Borçlar Kanununun 313. ve onu izleyen maddelerine göre bu sözleşmeyle taraflardan biri hizmet görmeyi, öteki de o hizmete karşı bir ücret ödemeyi yükümlenir.

GÖREV VE YETKİ UYUŞMAZLIĞI. (Os. Vazîfe ve salâhiyet ihtilâfı, *Fr.* Conflit de compétence, *Al.* Kompetenzkonflikt) Mahkemelerin birbirlerine karşı bir dâvâyı görmeye kendilerini yetkili ya da görevli saymaları ya da saymamaları.

GÖREV YERİ DEĞİŞİMİ. (Os. Becâyiş, *Fr.* Permutation de poste, *Al.* Aemtertausch, *İng.* Exchange of offices or posts) İki memurun aralarında anlaşarak yer değiştirmeleri... Bu değişiklik, ikisini de tâyine yetkili makamın oluruyla gerçekleşebilir.

GÖRÜMLÜK. (Os. Ücreti ziyâret, Vizite; *Fr.* Honoraires, *Al.* Honorar, *İng.* Fee, *İt.* Onorario, *İsp.* Honorarios) Gördüğü iş karşılığında hekime verilen ücret.

GÖRMÜŞ GEÇİRMİŞ. (Os. Sâhibi tecrübe, *Fr.* Versé, *Al.* Bewandert, *İng.* Versed, *İt.* Versado, *İsp.* Versado) Görgüsü ve bilgisi olan... Bu anlamda örneğin "görmüş geçirmiş bir adam" denir.

GÖRÜNDÜĞÜ GİBİ. (Os. Nümâyân olduğu üzere, *Fr.* A ce qu'il paraît, *Al.* Wie es scheint, *İng.* As it seems, *İt.* Come appare, *İsp.* A la que parece) Nasıl görünüyorsa öyle... Örneğin bu anlamda "o adam, görüldüğü gibidir" denir.

GÖRÜNMEK. (Os. Tezâhür, *Fr.* Paraître, *Al.* Scheinen, *İng.* To appear, *İt.* Apparire, *İsp.* Parecer) Kendini göstermek... Örneğin bu anlamda "bu işin sonu göründü" denir.

GÖRÜNMEYENLER. (Os. Gayrı mer'î olanlar, *Fr.* Invisibles, *Al.* Unsichtbare Posten, *İng.* Invisible items) Ödemeler dengesinde hizmet alım satımıyla ilgili bölümler... Görünmeyen işlemler (Os. Gayrı mer'î muâmelât) de denir. Bunlar genellikle dış borçların fâizleri, ülkeye gelen turistlerin bıraktıkları dövizler, yurt dışında çalışan işçilerin gönderdikleri dövizler, yabancı sermayenin yurt dışına transfer ettiği kârlardır. Görünmezler, çünkü mallar gibi gümrüklerden ve bundan ötürü de resmî kayıtlardan geçmezler. Örneğin bir turist lokantada, otelde, çarşıda vb. ne kadar döviz bırakır? Bunu saptamak olanaksızdır.

GÖRÜNÜM. (Os. Veche, *Fr.* Tourner, *Al.* Wenden, *İng.* To turn, *İt.* Volgersi, *İsp.* Empieza) Görünen yön.

GÖRÜNÜM ALMAK. (Os. Veche almak, *Fr.* Prendre une tournure, *Al.* Wendung nehmen, *İng.* To take turn, *İt.* Prender una piega, *İsp.* Tomar un giro) Yönü görünmek... Örneğin bu anlamda "iş iyi bir görünüm alıyor" (*Fr.* L'affaire prend une bonne tournure, *Al.* Die Sache laesst sich gut an, *İng.* Things are in a fair way, *İt.* L'affare prende buona piega, *İsp.* La cosa empieza ben) denir.

GÖRÜNÜŞ. (Os. Sûreti zâhire, *Fr.* Aspect, *Al.* Aussehen, *İng.* Aspect, *İt.* Aspetto, *İsp.* Especto) Dışardan ya da uzaktan bakıldığında bir şeyin kendi niteliği hakkında uyardığı düşünce... Örneğin bu anlamda "görünüşe aldanmamalı" denir.

GÖRÜNÜŞE GÖRE. (Os. Sûreti zâhirede, Zevâhire göre; *Fr.* Selon l'apparence, *Al.*

GÖRÜŞLERİ BİRLEŞTİRME

Dem Anschein nach, *İng.* As it seems, *İt.* Secondo l'apparenza, *İsp.* Segun la apariencia) Dışardan ya da uzaktan bakıldığında bir şeyin kendi niteliği hakkında uyandırdığı düşünceye göre... Örneğin bu anlamda "görünüşe göre bu iş iyi gidiyor" denir.

GÖRÜŞLERİ BİRLEŞTİRME. (Os. Tevhidi içtihat, *Fr.* Décision des chambres réunies, *Al.* Plenarentscheidung) Yargıtayın iki daire-i ya da bir dairesinin iki kararı arasında çelişki bulunması durumunda verilen karar... Yargıtay genel kurulunun üçte iki oyuyla verilir. Yorumsaldır, eşdeyişle yasaların yorumu niteliğindedir. Benzer olaylarda uygulanır.

GÖRÜŞLERİ BİRLEŞTİRME KURULU. (Os. Tevhidi içtihat hey'eti, *Fr.* Chambres réunies, *Al.* Plenum, *İng.* Joint chambers) Yargıtayın bütün dairelerinin birleşmesinden oluşan kurul.

GÖRÜŞME. 1. (Os. Müzâkere, *Fr.* Délibération, Débat, Négociation; *Al.* Beratung, Verhandlung; *İng.* Debat, Negotiation, Discussion) Bir karara varmak üzere görüşlerin ortaya atılmasına... Karar verecek olanlar arasında yapılır.

2. (Os. Mülâkaat, *Fr.* Entrevue, *Al.* Zusammenkunft, *İng.* Interview, *İt.* Intervista, *İsp.* Entrevista) Buluşarak konuşma.

3. (Os. Ziyâret, *Fr.* Visite, *Al.* Besuch, *İng.* Visit, *İt.* Visita, *İsp.* Visita) Gidip görüşerek konuşma.

4. (Os. Müsâhebe, *Fr.* Conférence, Conversation; *Al.* Besprechung, *İng.* Conference, Conversation; *İt.* Conferenza, *İsp.* Conferencia) Toplanarak belli bir konu üstünde konuşma.

GÖRÜŞMECİ. (Os. Ziyâretçi, *Fr.* Visiteur, *Al.* Besucher, *İng.* Visitor, *İt.* Visitatore, *İsp.* Visitador) Görüşmek isteyen.

GÖRÜŞMEK. (Os. Müzâkerâta mübâşeret etmek, *Fr.* Discuter, Négocier; *Al.* Besprechen, Verhandeln, Konferieren; *İng.* To discuss, To negotiate; *İt.* Discutere, Negoziare; *İsp.* Discutir, Negociar) Bir karara varmak üzere buluşup konuşmak.

GÖSTERGE. (Os. Müş'ir, *Fr.*, *Al.*, *İng.* Index) Zaman içindeki değişimleri gösteren liste... Fiyat, gelir, gider vb.'nin zaman içindeki değişimlerini saptar. Bir kitaptaki ad-

ların alfabetik sıralanmasını dilegetirdiğinde *dizin* (Os. Fihrist) adıyla anılır.

GÖSTERGELEME. (Os. İş'âr, *Fr.* Indexation, *Al.* Kursfixierung, *İng.* Indexing) Paranın değer kaybetmesinden alacaklıları korumak için borcun zaman zaman yeni değerlendirmelere bağlanması.

GÖSTERGELİ BORÇ BELGİTLERİ. (Os. Endeksli tahviller, *Fr.* Obligations indexées, *Al.* Index Effekten, *İng.* Indexed bonds) Borcu ve fâizi her yıl yeniden değerlendirilen tahvil... Bunun için her tahvilin bir ölçütü vardır. Örneğin bir demiryolu şirketi tahvilinde ölçüt, yolcu bilet ücretleridir. Bilet ücretleri artınca tahvilin borcu da o oranda artar.

GÖSTERGE SAYILARI. (Os. Müş'ir rakamları, *Fr.* Nombres indices, *Al.* Indexzahlen, *İng.* Index numbers) Ekonomik bir olgunun nicelik, boyut ve değer bakımlarından eriştiği düzeyi belli bir yıl ve sayıya göre dilegetiren sayılar... Temel olarak genellikle 100 sayısı alınır. Örneğin bir sigara fabrikası 1975 yılında beş milyar, 1976 yılında on milyar, 1977 yılında on beş milyar, 1978 yılında yirmi milyar sigara üretti. 1975 yılını temel yıl olarak alırsak o yılın üretimi olan beş milyar sigarayı göstergede 100 sayısı ile gösteririz. Bu halde gösterge sayıları 1976 yılında 200, 1977 yılında 300, 1978 yılında 400 olur. 400 gösterge sayısı sigara fabrikasının 1978 yılı üretiminin 1975 yılına göre dört katına ulaştığını gösterir.

GÖSTERİŞ. 1. (Os. Âlâyiş, *Fr.* Feinte, *Al.* Zeigen, *İng.* Demonstration) Olduğundan üstün gösterme çabası... Amacı, çevreyi etkilemektir.

2. (Os. Tantana, Deddebe; *Fr.* Luxe, *Al.* Luxus, *İng.* Luxury) Süslemede aşırılık ve taşkınlık... *Değerce pahalı olan* anlamını da verir. Osmanlı felsefesinde *böbürlenmek için para harcama* (Os. Tefâhür maksadıyla istihlâki servet) deyimiiyle tanımlanmıştır. Ekonomide *lüks mallar ve lüks gereksinimler* deyimleri kullanılır. Ekonomi edebiyatında neyin lüks olduğu hakkında belli bir ölçüt bulunmadığı kanısı vardır, örneğin yoksul bir kimse için lüks sayılan şapka, varlıklı bir kimse için bir ihtiyaçtır. Bir de, lüksün, az bulunma ölçütüyle belirlendiği ve herhangi bir mal bollaşınca lüks olmaktan çıkacağı ilerisürülür. Buna örnek olarak bir zamanlar sadece İngiltere kralında bulunan ipek çorap

gösterilir. Başbakan, yabancı elçileri kabul edeceği zaman bu ipek çorapları kraldan ödünç almış.

GÖSTERİŞ TÜKETİMİ. (Os. Âlâyiş istihlâki, Fr. Consommation improductive, Al. Demonstrativer Konsum, İng. Conspicuous consumption) Bir gereksinmenin karşılanması için değil, çevreyi etkilemek amacıyla yapılan tüketim... Ekonomici Thornstein Veblen tarafından kullanılmıştır. Türk Dil Kurumunca yayımlanan *Toplumbilim Terimleri Sözlüğü'nde* Fr. *consommation apparente* deyimini karşılığında *gösterişçi tüketim* deyimini önerilmiş ve Dr. Özer Ozankaya tarafından "kimi bireylerin, büyük ekonomik güçleri bulunduğunu ya da yukarı sınıftan olduklarını göstermeye yönelik biçimde tüketim yapımaları" olarak tanımlanmıştır.

GÖSTERİŞ VERGİSİ. (Os. Lüks vergisi, Fr. Taxe de luxe, Al. Luxussteuer, İng. Tax on luxury expenditures) Lüks sayılan malların tüketiminden ve büyük servet parçalarından alınan vergi... Kimi ülkelerde bağımsız bir vergi olarak, kimi ülkelerde de tüketim (istihlâk) ve işlem (muâmele) vergileri içinde alınır.

GÖSTERMEK. (Os. İşâret etmek, Fr. Dénoter, Al. Zeigen, İng. To schow, İt. Indicare, İsp. Demostrar) Belirtmek... Örneğin bu anlamda "bu davranış büyük bir cömertliği gösterir" (Fr. Ce geste dénote une grande générosité) denir.

GÖSTERMELİK. (Os. Mostra, Nümûnelik; Fr. Échantillon, Al. Muster, İng. Pattern) Örnek olarak vitrine konan mal... *Mostralık* ve *örneklik* de denir.

GÖTÜRÜ. (Os. Cüzâf, Fr. A forfait, En bloc; Al. Bausch, İng. In the lump, By the job; İt. In blocco, İsp. En globo) Herhangi bir satın almada ya da bir işin yapılmasında ayrıntılara girilmeksizin toptan biçilen fiyat.

GÖTÜRÜ DİZGESİ. (Os. Akord sistemi, Fr. Salaire au pièces, Al. Akkordlohn, İng. Piece work wages) Emekçinin ürettiği mal birimi başına verilen ücret sistemi... *Götürü ücret sistemi* de denir. Gerçekte *parça başına ücret* deyimiiyle de dilegetirilen bir ücret verme sistemidir. Anamalıcılar bu sistemi bir küme işçiye uyguladıklarında buna *grup akordu* derler. İlkın İ.Ö. V. yüzyılda Yunan köleci düzeninde duvarcı işçilerine uygulanmış.

GÖTÜRÜ EDER. (Os. Götürü fiyat, Fr. Prix a forfait, Al. Bauschpreis, İng. Price for the lot, İt. Prezzo a cottimo, İsp. Precio a destajo) Bir satın almada ya da bir işin yapılmasında toptan biçilen fiyat.

GÖTÜRÜ GÖREV. (Os. Götürü hizmet, Fr. Travail a la tâche, İng. Job work) Belli bir sürede yapılan hizmet... Örneğin "on günlük bir işim var, on gün bende çalış, sana şu kadar para vereyim" denir. Bu bir götürü hizmet anlaşmasıdır.

GÖTÜRÜ İŞ. (Os. Götürü mesâî, Fr. Travail a la pièce, İng. Piece work) Toptan biçilen bir ücretle yapılan iş.

GÖTÜRÜ İŞÇİLİK. (Os. Akort işçilik, Fr. Travail payé a la tâche, İng. Work at price rates) Ücreti üretim birimi başına saptanan işçilik.

GÖTÜRÜ PAZARLIK. (Os. Yekûnen pazarlık, Fr. Marché a forfait, Al. Akkordvertrag, Akkordpreis; İng. Contract work) Satılan malın ya da görülen hizmetin paraca karşılığının götürü olarak saptanması... Borçlar Kanununun 322 ve 365. maddelerine göre görülen işin ya da satılan mal değerinin fazla ya da eksik olduğu anlaşılrsa bile saptanan para miktarı değişmez.

GÖTÜRÜ SATIŞ. (Os. Bey'i cüzâf, Fr. Vente a forfait, Al. Kauf in Bausch, Ramschen; İng. To sell by the bulk, İt. Vendere in blocco, İsp. Vender en globo) Ağırlık ya da sayıya bağlı olmaksızın toptan biçilen fiyat karşılığında yapılan satış... Örneğin "şu arabada bulunan karpuzların hepsine beş yüz lira veririm, satar mısın?" denirse ve karpuzcu da bunu kabul ederse bu bir götürü satış olur.

GÖTÜRÜ ÜCRET. (Os. Akord ücret, Fr. Accord de salaires, Prix fait, Salaire fait; İng. Accord wages) Bir işin yapılması için toptan verilen ücret... Buna ekonomi dilinde *akort ücret* denir. İşe göre verilen ücret parça başına verilebildiği gibi, götürü olarak da verilebilir. Götürü ücret tek bir işçiye verilirse *tek akort*, grup halindeki işçilere verilirse *grup akordu* adını alır. Götürü ücret emeğin verimini artırır, çünkü ücret işe göre verildiğinden işçiler işi bir an önce bitirmek isterler. Buysa işçinin kendini aşırı derecede yıpratması sakıncasını taşır.

GÖTÜRÜ VERGİ

GÖTÜRÜ VERGİ. (Os. Götürü vergi, *Fr.* Impôt forfait, *Al.* Pauschalbesteuerung, *İng.* Lump-sum) Gerçek matrah aranmaksızın kararlardan takdir olunan vergi... *Takdir yöntemi*'yle karıştırılmamalıdır. Örneğin binalar bir komisyonca teker teker incelenip gayri sâfi gelirleri takdir edilirse bu takdir yöntemiyle yapılan bir vergilendirme olur. Ama bütün bir mükellef grubunun ödeyebileceği miktar toptan takdir edilirse bu götürü vergilendirmedir.

GÖZ ALTINA ALMA. (Os. Nezârete alma, *Fr.* Internement, *Al.* Internierung, *İng.* Internment, *Lâ.* Relegatio) Tutuklanıp bir yere kapatılma.

GÖZDAĞI. (Os. Tehdit, *Fr.* Menace, *Al.* Drohung, *İng.* Threat, *İt.* Minaccia, *İsp.* Ameenaza) Korkutma... Bu anlamda örneğin "vergi kaçırdığımızı haber vereceğini söyleyerek bize gözdağı veriyor" denir.

GÖZDAĞI MEKTUBU. (Os. Tehdit mektubu, *Fr.* Lettre comminatoire, *Al.* Drohbrief, *İng.* Threatening letter, *İt.* Lettera minatoria, *İsp.* Carta comminatoria) Korkutmak için yazılan mektup.

GÖZETİM. (Os. Nezâret, *Fr.* Surveillance, *Al.* Überwachung, *İng.* Watch, *İt.* Sorveglianza, *İsp.* Vigilancia) Herhangi bir şeyi denetim altında tutmak... Gözetme işini dile getirir. Örneğin bu anlamda "bu çocuklar bu işi kendi kendilerine beceremezler, başlarında durup gözetiniz" denir.

GÖZETMEK. (Os. Nezâret etmek, *Fr.* Surveiller, *Al.* Überwachen, *İng.* To watch over, *İt.* Sorvegliare, *İsp.* Vigilar sobre) Denetim altında tutmak.

GÖZ ÖNÜNDE BULUNDURMAK. (Os. Göz önünde bulundurmak, *Fr.* Avoir sous les yeux, *Al.* Vor Augen haben, *İng.* To have before one'sself, *İt.* Aver soll'occhi, *İsp.* Tener a la vista) Dikkat etmek... Örneğin bu anlamda "şu sirküleri daima göz önünde bulundurunuz" denir.

GÖZ ÖNÜNDEN YİTİRMEK. (Os. Gözden kaybetmek, *Fr.* Perdre de vue, *Al.* Aus dem Augen verlieren, *İng.* To lose sight, *İt.* Perder di vista, *İsp.* Perder de vista) Kaybetmek.

GÖZ ÖNÜNDE TUTMA. (Os. Nazarı itibâra alma, *Fr.* Considération, *Al.* Berücksichti-

gung, *İng.* Consideration, *İt.* Considerazione, *İsp.* Consideracion) Dikkatle inceleme... Örneğin bu anlamda "yapacağınız her işde bu sirküleri göz önünde tutunuz" denir.

GÖZ ÖNÜNE ALMA. (Os. Nazarı dikkate alma, *Fr.* Prendre en considération, *Al.* Berücksichtigen, *İng.* To take into consideration, *İt.* Prender in considerazione, *İsp.* Tomar en consideracion) Dikkat etmek.

GRAFİK. (Os. Eşkâl ile tasvir, *Fr.* Graphique, *Al.* Graphisch, *İng.* Graph, Chart) Bir olayın gidişini göstermeye ya da birkaç şey arasında karşılaştırma yapmaya yarayan nokta, çizgi ve yüzeylerden oluşan resim... *Çizge* deyiimiyle özleştirilmiştir. Özellikle istatistik sonuçlarını gösterir, kolaylıkla anlaşılmasını sağlar. Diyagram, kartogram, stereogram vb. gibi çeşitleri vardır.

GRAM. (Os. Gram, *Fr.* Gramme, *Al.* Gramm, *İng.* Gram, *İt.* Grammo, *İsp.* Gramo) Kilonun binde biri... Bilimsel olarak, bir santimetre küp oylumunda (hacminde) ve + 4 santigrat derecesinde olan damıtık (mukattar) suyun 45 derece boylamında ve deniz düzeyinde bulunan bir yerdeki ağırlığını dile getirir.

GREGARİZM. (Os. Gregarizm, *Fr.* Grégarisme, *Al.* Gregarismus, *İng.* Gregarism, *İt.* Gergarismo) Topluluk hâlinde yaşayan canlıların bireysel bilinçten yoksun kümesel tepkileri... Ekonomi diline Wilhelm Röpke tarafından sokulmuştur.

GRESHAM YASASI. (Os. Greşam kanunu, *Fr.* Loi de Gresham, *Al.* Greshamsches Gesetz, *İng.* Gresham's law) Kötü paranın iyi parayı tedavülден kaldıracağını saptayan yasa... Thomas Gresham (1519-1579) tarafından ileri sürüldüğü için bu adla anılır. Kısaca "kötü para, iyi parayı kovar" (*İng.* Bad money drives out good) formülüyle dile getirilir. İnsanların değerli parayı piyasadan çekip saklayacaklarını ve ortada değersiz para kalacağını anlatır. Bu gerçeği eski Yunanlılar da görmüşlerdi. Antikçağ Yunanlılarının ünlü tiyatro yazarı Aristophanes de *Kurbağalar* adlı oyununda bu gerçeği dile getirmiş bulunmaktadır. Bu ekonomik olay sadece mâden paraların değer farkları gösterdiği hallerde değil kâğıt paralarda bile görülür, temiz ve yeni çıkarılmış kâğıt paralar halkça toplanıp biriktirilir ve piyasada eskimiş kâğıt paralar kalır. Değeri düşük

para değeri yüksek parayı sadece iç piyasadan uzaklaştırmakla kalmaz, yurt dışına da kaçırtır.

GÜCEM. (Os. İcbâr, *Fr.* Contrainte, Obligation; *Al.* Zwang, *İng.* Constraint, *İt.* Obligo, *İsp.* Obligacion) Zorlama... Zorunda bırakmayı dilegetirir.

GÜCEMSEL ALIM. (Os. Müsâdere, *Fr.* Saïsie, Capture, Confiscation, Arrêt; *Al.* Beschlagnahme, Einziehung, Arrest, Wegnahme; *İng.* Confiscation, Seizure, Capture, Arest; *İt.* Confiscazione, *İsp.* Confiscacion) Bir kimse-nin malını hükümet kuvvetleri aracılığıyla zorla elinden alma... Anayasa, yasal bir nedene dayanmayan gücemsel alımı yasaklar. Yasal nedene dayananlar mahkeme kararıyla yapılır.

GÜCÜL EDER. (Os. Virtüel fiyat, *Fr.* Prix virtuel, *Al.* Virtuelpreise) Firmanın ya da tüccarın dilediği fiyat... Satış, bu fiyatın üstünde ya da altında olabilir.

GÜÇ KURAMI. (Os. İktidâr nazariyesi, *Fr.* Théorie de la capacité contributive, *Al.* Leistungsfaehigkeitsprinzip, *İng.* Ability to pay approach) İnsanların parasal güçleri oranında vergi vermelerini öneren kuram... Adam Smith'in ünlü vergi ilkelerinde ileri sürülmüş, A. C. Pigou tarafından geliştirilmiştir.

GÜÇ KURAMLARI. (Os. İktidâr nazariyeleri, *Fr.* Théories du pouvoir, *Al.* Machttheorien, *İng.* Power theories) Ekonomik sorunları bir iktidar savaşımları olarak gören ve bu açıdan ele alan çok çeşitli kuramlar... Ekonomi edebiyatında çok geniş kapsamlı bir deyimdir, sınıf savaşımından toprak reformuna kadar çeşitli ekonomik sorunları kapsamına alır. Bu anlayışa göre örneğin rekabet, bir iktidar savaşımlarıdır (mücadelesidir). Bu kuramlar, çeşitli ekonomik konularda iktidar savaşımının nasıl yürütüldüğünü incelerler.

GÜÇLER ORANI. (Os. Kuvvetler nisbeti, *Fr.* Rapport de forces) Karşıt güçlerin belli bir anda birbirlerine göre durumu... Bu durum ekonomik, toplumsal, siyasal, ideolojik açılardan saptandığı gibi eylem araçları, ittifak olanakları vb. gibi çok yönlü alanları da kapsar. Her savaşımında bu oranı önceden iyice sptamak gerekir. Savaşımın kazanılması, bu saptamanın sağlamlığına bağlıdır.

GÜÇLEŞTİRMEK. (Os. Zorlaştırmak, *Fr.* Entraver, *Al.* Erschweren, *İng.* To impede, *İt.* Impedire, *İsp.* Impedir) Engellemek... Örneğin bu anlamda "işimi güçleştiriyorsunuz" denir.

GÜÇLÜ. (Os. Muktedir, *Fr.* Capable, *Al.* Tüchtig, *İng.* Capable, *İt.* Capace, *İsp.* Capaz) Yapabilecek güçte olan.

GÜÇLÜĞE UĞRAMAK. (Os. Müşkilâta mâruz kalmak, *Fr.* Rencontrer des difficultés, *Al.* Auf die Schwierigkeiten stossen, *İng.* To meet with difficulties, *İt.* Incontrare difficoltà, *İsp.* Encontrar dificultades) Yapılmakta olan bir işde engellerle karşılaşmak... Örneğin bu anlamda "bu işde bir hayli güçlûge uğradım" denir.

GÜÇLÜK ÇIKARMAK. (Os. Müşkilât çıkarmak, *Fr.* Mettre un obstacle, *Al.* Ein Hindernis in den Weg legen, *İng.* To lay an obstacle in the way, *İt.* Metter un ostacolo, *İsp.* Poner un obstaculo) Engellemek... Örneğin bu anlamda "bu işde bana bir hayli güçlük çıkardılar" denir.

GÜÇLÜK GÖSTERMEK. (Os. Müşkilât arz etmek, *Fr.* Présenter des difficultés, *Al.* Schwierigkeiten bieten, *İng.* To present difficulties, *İt.* Presentare difficoltà, *İsp.* Presentar dificultades) Engelleme... Örneğin bu anlamda "bu iş bir hayli güçlük gösteriyor" denir.

GÜÇLÜK İÇİNDE BULUNMAK. (Os. Müşkilât içinde bulunmak, *Fr.* Être dans l'embarras, *Al.* Sich in Schwierigkeiten befinden, *İng.* To be in difficulty, *İt.* Trovarsi in difficoltà, *İsp.* Hallarse en dificultades) Engellerle karşılaşmak.

GÜÇSÜZ. (Os. Zaif, *Fr.* Faible *Al.* Schwach, *İng.* Slack, *İt.* Debole, *İsp.* Debil) Yapabilecek güçte olmayan.

GÜÇSÜZLÜĞE KARŞI KORUNÇ. (Os. İtibâr sigortası, *Fr.* Assurance crédit, *Al.* Kreditversicherung) Bir tüccarın, borçlularının aciz hâline düşüp borçlarını ödeyememeleri tehlikesine karşı yaptığı sigorta.

GÜÇSÜZLÜK. 1. (Os. Aciz, *Fr.* Insolvabilité, Déconfiture; *Al.* Zahlungsunfaehigkeit, *İng.* Insolvency, *Lâ.* Solvendo non esse) Bir kimsenin borçlarını ödeyemeyecek durumda bulunması... Bir tüccarın aczi, iflâsı ânında

GÜÇSÜZLÜK BELGESİ

gerçekleşir. İcra ve İflâs Kanununa göre bir borçlunun yarı varlığı haczedilmişse ve kalan öbür yarı varlığı öteki borçlarını karşılamıyorsa borçlu hemen acizini bildirerek iflâsını istemek zorundadır.

2. (Os. Ademi iktidâr, *Fr. Incapacité, Al. Kraftlosigkeit, İng. Inability*) Yapabilme yeterliği olmayanın niteliği.

3. (Os. Zaafiyet, *Fr. Faiblesse, Al. Schwäche, İng. Weakness, İt. Debolezza, İsp. Debilidad*) Yapabilecek güçte olmayanın niteliği.

GÜÇSÜZLÜK BELGESİ. (Os. Aciz vesikası, *Fr. Certificat de défaut de paiement, Al. Besserungsschein, İng. Insolvency*) Haciz uygulanan bir borçludan alacağını alamayan alacaklıya ödenmeyen alacak için verilen belge... İcra ve İflâs Kanununa göre borçlunun haczedilebilecek malı bulunmazsa bunu saptayan haciz tutanağı da güçsüzlük belgesi niteliğindedir.

GÜÇSÜZLÜK HAKKI. (Os. Acizlik def'i, *Fr. Défense d'impuissant, İng. Defence of powerless*) Ödeme gücü bulunmayan borçluya bunu ilerisürerek ödemedi kurtulması için yasaca tanınan hak.

GÜÇSÜZ PARA. (Os. Zaif para, *Fr. Monnaie faible, Al. Schwache Geld, İng. Soft currency*) Satın alma gücü resmî değerinden düşük olan para... Geribırakılmış ülkelerin paraları daima böyledir, bunların dış ödeme hesapları her zaman açık verir. Bu gibi ülkelerde her türlü karaborsayla birlikte döviz karaborsası da önlenemez.

GÜDÜ. (Os. Sâik, *Fr. Motif, Al. Motiv, İng. Motive, İt. Motivo, İsp. Motivo, Lâ. Mobilis*) Ussal neden... Hukuk açısından hukuksal nedeni dilegetirir. Ceza hukukunda suç işlemeye yönelten duygu ya da çıkarı adlandırır. Borçlar Kanununun 61. maddesinde "ahzolan şeyin müstenid olduğu sebep" deyimile dilegetirilmiştir.

GÜDÜMCÜLÜK. (Os. Dirijizm, *Fr. Dirigisme, Al. Dirigismus, İng. Dirigism*) Liberalizme karşıt bir anlayışla ekonomiye bir üst yetke tarafından yön verilmesi gerektiği savı.

GÜDÜMLÜ EKONOMİ. (Os. Dirijizm, *Fr. Économie dirigée, Al. Gelenkte Wirtschaft, İng. Dirigism*) Güdümçülük... *Güdümçülük* deyimile anlamaştır.

GÜMRÜK. (Os. Gümrük, *Fr. Douane, Al. Zoll, İng. Customs, İt. Dogana, İsp. Aduana, Lâ. Vectigal portorium*) Bir ülkeye giren ya da ülkeden çıkan mallardan alınan vergi... Gümrük işiyle uğraşan devlet dairesini ve gümrük muayenesi yapılan bölgeyi de dilegetirir. Çağdaş anlamda merkantilist ekonomi düşüncesinin ürünüdür, özellikle ulusal sanayi yabancı sanayiye karşı korumak amacıyla alınır. Tarihi çok eski olmakla beraber bir ekonomi siyasası olarak ilkin XVII. yüzyılda Fransa maliye bakanı Colbert tarafından uygulanmıştır. Sözcük olarak kökeni Arapça *divân* deyimidir, İslâm ülkelerinde kervanların ve gemilerin getirdikleri mallar bir divân önünde sayılır ve vergilendirilirdi. İtalyanlar bu sözcüğü *dogana* biçimine sokmuşlar, bu yolla da Fransızcaya *douane* biçiminde geçmiştir. Osmanlı imparatorluğunda ilk gümrük idaresi 1860 tarihinde kurulmuştur, ondan önce gümrük resmi iltizâm yöntemiyle alınıyordu. Günümüzde gümrük idareleri sadece gümrük resmini değil, yabancı ülkelere gelen mallardan alınan tüm vergileri (örneğin istihlak vergileri, belediye payları vb.) tahsil eder.

GÜMRÜK AMBARI. (Os. Gümrük ambarı, *Fr. Entrepôt des douanes, Al. Zollagerhaus, İng. Bondet warehouse, İt. Deposito generale, İsp. Deposito de aduana*) Gümrüğe gelen malların depolandığı ambar.

GÜMRÜK ANTLAŞMASI. (Os. Gümrük muâhedeşi, *Fr. Convention douanière, Al. Zollvertrag, İng. Customs treaty, İt. Accordo doganale, İsp. Convenio aduanero*) Ülkeler arasında yapılan gümrük vergileriyle ilgili anlaşma.

GÜMRÜK BAĞIŞIKLIĞI. (Os. Gümrük muâfiyeti, *Fr. Franc de droits de douane, Al. Zollfrei, İng. Free from duty, İt. Esente de dazio, İsp. Libro de derechos*) Kimi mallardan gümrük vergisi alınmaması... *Gümrükten bağışık* (Gümrükten muâf) anlamını da dilegetirir.

GÜMRÜK BİLDİRGESİ. (Os. Gümrük beyânâmesi, *Fr. Déclaration en douane, Al. Zolldeklaration, Zollerklärung, Zollangabe; İng. Customs declaration, Customs entry, Bill of entry; İt. Dichiarazione in dogana, İsp. Declaracion en aduana*) Yabancı ülkelere mal getiren ya da yabancı ülkelere mal gönderenlerin gümrük idarelerine verdikleri beyanname... Bu beyanname eşyanın nitelik,

GÜMRÜKLENMESİ OLANAKLI MALLAR

tür, kaynak, değer ve niceliğini gümrük tarifesindeki fişallara göre bildirir. Eşya sahibinin ya da veklinin ad ve adresini de içerir.

GÜMRÜK BİLDİRMELİĞİ. (Os. Gümrük târifesi, *Fr. Tarif douanier, Al. Zolltarif, İng. Customs tariff, İt. Tariffa doganale, İsp. Tarifa aduanera*) Yabancı malların bir ülkeye girişinde hangi matrah üzerinden ve ne oranda vergi ödeyeceklerini bildiren tarife... Gümrük tarifeleri, malların cinsiyle her malın vergi oranını da kapsar. İki türlü gümrük tarifesi vardır. *Antlaşmalı bildirmelik* (Os. Ahdî târife, *Fr. Tarif conventionnel, Al. Konventionaltarif, İng. Tariff made or applied under treaty*), kendileriyle ticaret antlaşması bulunan ülkelerden gelen mallar için yapılır ve genel tarifeye göre daha uygun bir tarifiedir. *Genel bildirmelik* (Os. Umûmî târife, *Fr. Tarif gnéral, Al. Einheitszolltarif, İng. General tariff*)'se kendileriyle ticaret antlaşması bulunmayan ülkeler mallarına uygulanan tarifiedir.

GÜMRÜK BİRLİĞİ. (Os. Gümrük ittiḥâdî, *Fr. Union douanière, Al. Zollverein, İng. Customs union, İt. Lega doganale, İsp. Union aduanera*) Birbirlerinden gümrük vergisi almamak için ülkeler arasında kurulan birlik... Bunun en iyi örneklerinden biri Belçika, Hollanda ve Lüksemburg arasında yapılan Benelux antlaşmasıdır. Birlik ülkeleri, birlik dışında kalan ülkelere tek ve ortak bir gümrük vergisi uygulurlar. Bunun nedeni, birlik ülkelerinin birbirlerine yabancı mal satmalarını sağlamaktır. Farklı tarifeler uygularsaydı yabancı mallar en ucuz tarifeli ülkeden içeri girer ve ucuz tarifeli ülkeye ek bir gümrük geliri sağlamış olurdu, daha açık bir deyişle öbür birlik ülkelerinin gümrüklerinden hiç bir yabancı mal girmezdi. Ortak Pazar da Avrupa ülkeleri arasında böylesine bir gümrük birliğidir.

GÜMRÜK BÖLGESİ. (Os. Gümrük mıntıkası, *Fr. Zone douanière*) Ülkemizde kıyı hattından denize doğru dört mil, kara sınırlarında gümrük hattından ülke içine doğru on kilometre ve müşterek nehirlerde nehirlerin Talveg hattıyla ayrılan ülkemize ait bölümü.

GÜMRÜK DAİRESİ. (Os. Gümrük dâiresi, *Fr. Bureau de la douane, Al. Zollamt, İng. Customs house, İt. Dogana, İsp. Aduana, Lâ. Telonium*) Gümrük işleriyle uğraşan devlet dairesi.

GÜMRÜK GÖREVLİSİ. (Os. Gümrük memuru, *Fr. Douanier, Employé de la douane; Al. Zollbeamter, İng. Customs house officer, İt. Doganiere, İsp. Aduanero*) Gümrük işlerini görmekle görevlendirilmiş devlet memuru.

GÜMRÜK İŞLEMİNİN BİTİRİLMESİ. (Os. Gümrük muâmelesinin intâcı, *Fr. Dédouanement, Al. Zollabfertigung, İng. Clearance at the customs house, İt. Doganamento, İsp. Despacho de aduanas*) Tüm işlemlerini tamamlayarak malı gümrükten geçirmek.

GÜMRÜK KAÇAKÇILIĞI. (Os. Gümrük kaçakçılığı, *Fr. Fraude douanière, Al. Schmuggelei, İng. Smuggling*) Yabancı malları gümrük vergisi ödemediği yurt içine sokma... Ülkemizde ilkin 1932 yılında yapılmış ve sonra 1956 yılında değiştirilmiş *Kaçakçılığın Men ve Tâkibine Dâir Kanun* (1918 ve 6829 sayılı yasalar) vardır. Bu yasaya göre gümrükten muâf olarak yurda sokulmuş bir malı bağırsıklık (muâfiyet) hakkı olmayana devretmek ya da amaç dışında kullanmak da gümrük kaçakçılığıdır.

GÜMRÜKLEME. (Os. Gümrük muâmelâtını ifâ, *Fr. Payement des droits de douane, Al. Verzollung, İng. Clear through the customs, Payment of the duty customs; İt. Pagamento de dazio, İsp. Despacho en la aduana*) Malın gümrüğe giriş işlemlerini yapma.

GÜMRÜKLEMEK. (Os. Gümrük muâmelâtını ifâ etmek, *Fr. Dédouaner, Al. Verzollen, İng. To clear goods at the customs house, İt. Adoganare, İsp. Aduanar*) Malın gümrüğe giriş işlemlerini yapmak.

GÜMRÜKLENMEMİŞ MAL. (Os. Gümrüklenmemiş emtia, *Fr. Marchandise non dédouanée, Al. Unverzollte Ware, İng. Bondet goods, İt. Merci non daziate, İsp. Mercancias sin derechos*) Gümrüğe giriş işlemleri yapılmamış mal.

GÜMRÜKLENMESİ OLANAKLI. (Os. Gümrüklenmesi kaabil, *Fr. Soumis aux droits, Al. Verzollbar, İng. Taxable, İt. Sogetto a dazio, İsp. Sujetas al derecho*) Gümrükten geçirilebilir.

GÜMRÜKLENMESİ OLANAKLI MALLAR. (Os. Gümrüklenmesi kaabil emtia, *Fr. Marchandises soumises aux droits de douane,*

GÜMRÜKLÜ

Al. Ver Zollbare Waren, *İng.* Taxable goods, *İt.* Merci sogette a dazio, *İsp.* Mercancias sujetas al derecho) Gümrükten geçirilebilecek nitelikteki mallar.

GÜMRÜKLÜ. (Os. Gümrüğe tâbi, *Fr.* Soumis aux droits de douane, *Al.* Zollpflichtig, *İng.* Dutiable, *İt.* Soggetto a dazio, *İsp.* Sujeto a derechos) Gümrük vergisi ödemekle yükümlü.

GÜMRÜK KORUNMASI KURAMI. (Os. Gümrük himâyesi nazariyesi, *Fr.* Théorie de douane protectionniste) Genç sanayileri güçlü sanayiler seviyesine getirinceye kadar geçici olarak uygulanması önerilen gümrük korunması... Alman ekonomicisi F. List (1789-1846) tarafından ileri sürülmüştür. List, 1841 yılında yayımladığı *Das Nationale System der Politischen Ökonomie* adlı yapıtında İngiliz liberalizmini İngiliz çıkarlarına uygun kuramları evrensel geçerli olarak ileri sürmekle suçlamış ve Almanya için koruyucu bir ekonomi siyaseti önermiştir.

GÜMRÜK ÖZGÜRLÜĞÜ. (Os. Gümrük serbestiyeti, *Fr.* Exemption de droits, *Al.* Zollfreiheit, *İng.* Exemption from duty, *İt.* Esenzione di dazio, *İsp.* Exencion de derechos) Gümrük muâfiyeti... Bu anlamda (*Fr.*, *İng.* Franchise, *İt.* Franchigia doganale, *İsp.* Franquicia aduanera) deyimleri de kullanılır.

GÜMRÜK SATIMCASI. (Os. Gümrük faturası, *Fr.* Facture certifiée, *Al.* Zollrechnung, *İng.* Certified invoice, *İt.* Fattura certificata, *İsp.* Factura certificada) Gümrük vergisi ödenmesini bildiren fatura.

GÜMRÜK SINIRI. (Os. Gümrük hudûdu, *Fr.* Frontière douanière, *Al.* Zollgrenze, *İng.* Customs frontier) Siyasal sınır... Siyasal sınır, aynı zamanda gümrük sınırır.

GÜMRÜK SİYASASI. (Os. Gümrük siyâseti, *Fr.* Politique douanière, *Al.* Zollpolitik, *İng.* Customs policy) Yerli malları yabancı malların rekabetinden koruma siyasası... Bu siyasanın belli bir amacı da devlete gelir sağlamaktır.

GÜMRÜKSÜZ MALLAR. (Os. Kaçak emtia, *Fr.* Marchandises de contrebande, *İng.* Contraband goods) Gümrük vergisi ödenmeden ülkeye sokulmuş kaçak mallar... Gümrük vergisi ödemesi gerekmeyen anlamında da (*Fr.* Exempt de douane, *İng.* Duty free

exempt from customs) deyimleri kullanılır ki *gümrükten bağışık* (gümrükten muaf) demektir.

GÜMRÜK VERGİSİ. (Os. Gümrük resmi, *Fr.* Droit de douane, *Taxe douanière*; *Al.* Zollgebühren, *Zollabgaben*, *Zölle*; *İng.* Customs duty, *İt.* Dazio doganale, *İsp.* Derecho de aduana) Bir ülkeye giren yabancı ülke mallarından ya da bir ülkeden çıkan yerli mallardan alınan vergi... Bu vergi mallar gümrük sınırından geçerken alınır. Genellikle yurda sokulan yabancı mallara uygulanır, yurttan çıkarılması sakıncalı görülen yerli mallardan da alındığı olur. Osmanlı devletinin kuruluşundan beri *âmedîye*, *reftîye* ve *masdarîye* adları altında alınırdı. Tanzimatta (1830) çeşitlendirildi ve *dışalım vergisi* (Os. İthalât rüsûmu, *Fr.* Droits d'entrée, *Al.* Einfuhrzoll, *İng.* Import duties), *dışsatım vergisi* (Os. İhrâcât rüsûmu, *Fr.* Droits d'exportation, *Al.* Ausfuhrzoll, *İng.* Export duties), *transit vergisi* (Os. Mürûriye, *Fr.* Droits de transit, *Al.* Durchfuhrzoll, *İng.* Transit duties), *iç tecim vergisi* (Os. Ticâreti dâhilîye rüsûmu, *Oktruva*; *Fr.* Droits d'octroi, *Al.* Binnenzoll, *İng.* Octroi duties) adları altında dört biçimde alındı. Çağımızda ülkeler, gümrük vergisi oranlarını değiştirmekle kendi paralarının dış değerlerini de ayarlamaya çalışmaktadırlar.

GÜMRÜK VERGİSİ ÖDEME. (Os. Gümrük rüsûmunu tediye, *Fr.* Payer les droits de douane, *Al.* Verzollen, *İng.* To pay the duty, *İt.* Pagare il dazio, *İsp.* Pagar los derechos) Bir ülkeye giren yabancı ülke mallarından ya da bir ülkeden çıkan yerli mallardan alınan vergiyi gümrük idaresine yatırma.

GÜMRÜK VERGİSİNİ GERİVERME. (Os. Gümrük rüsûmunu iade, *Fr.* Rembourser les droits, *Al.* Den Zoll zurückerstatten, *İng.* To return the drawback, *İt.* Rimborsare il dazio, *İsp.* Devolver los derechos) Yerli yapımı teşvik ve yabancı mallara karşı rekabet edebilmesini sağlama amacıyla, dışsatımdan (ihrâcattan) alınan gümrük vergisinin iadesi.

GÜMRÜK VERGİSİNİN ALINMASI. (Os. Gümrük rüsûmunun tahsili, *Fr.* Perceptions des droits, *Al.* Zollerhebung, *İng.* Collection of duties, *İt.* Percezione di diritti, *İsp.* Percepcion de derechos) Dışalım ve dışsatım mallarından alınan gümrük vergisinin gümrük idaresince tahsil edilmesi.

GÜMRÜK YASASI. (Os. Gümrük kanunu, *Fr. Loi douanière, Al. Zollgesetz, İng. Customs law, İt. Legge doganale, İsp. Ley aduanera*) Gümrük alınması ve işlemlerini düzenleyen yasa.

GÜMRÜK YOKLAMASI. (Os. Gümrük muâ-yenesi, *Fr. Visite de la douane, Al. Zolluntersuchung, İng. Customs examination, İt. Visita verifica doganale, İsp. Visita revista aduanera*) Yurda girecek ve yurttan çıkacak malların gümrüklenmesi için gümrük memurlarınca incelenmesi... Ayrıca her türlü dış gezilerde (giriş ve çıkış) gümrük vergisine tâbi eşya bulunup bulunmadığının gümrük memurlarınca yoklanmasını da dilegetirir. Bu yoklama, yolcuların bavul ve çantalarını açıp içlerine bakmakla yapılır.

GÜMRÜK YOKLAMASI BELGESİ. (Os. Gümrük muâyene vesikası, *Fr. Document d'inspection douanière, İng. Bill of customs sight*) Malın gümrük memurlarınca incelendiğine dair düzenlenen ve mal sahibine verilen belge.

GÜMRÜK YÖNTEMLERİ. (Os. Gümrük rejimleri, *Fr. Régimes douaniérs, Al. Zollsysteme, İng. Customs regime*) Dışalım ve dışsatım mallarının vergi yasaları bakımından bağlı oldukları işlemler.

GÜMÜŞ. (Os. Sîm, *Fr. Argent, Al. Silber, İng. Silver, İt. Argento, İsp. Plata*) Paslanmaz, kolay işlenir, parlak ak renkli, tel durumuna gelebilen mâden... Yoğunluğu 10,5 'tur ve 960 dereceye doğru sıvılaşır. Yüzyıllardır birçok ülkelerde para olarak kullanılmıştır.

GÜMÜŞ PARA. (Os. Nakdi sîm, *Fr. Monnaie d'argent, Al. Silbergeld, İng. Silver money, İt. Moneta d'argento, İsp. Moneda de plata*) Gümüş mâdeninden yapılan para.

GÜMÜŞ PARA DİZGESİ. (Os. Nakdi hâlis sistemi, *Fr. Monométallisme argent, Al. Silberwährung, İng. Silver currency*) Dünyanın en eski para sistemi... Para olarak kullanılmak için yüzyıllar boyunca altından daha elverişli sayılmıştır. Kimi ülkelerde bu sistem XX. yüzyıla kadar sürmüştür. Osmanlılar da Bursa'da ilk paralarını gümüşten bastırmışlardır.

GÜN. 1. (Os. Yevm, *Fr. Jour, Al. Tag, İng. Day*) Yirmi dört saatlik zaman bölümü...

Yeryuvarlığının kendi eksenini çevresinde bir kez dönmesiyle geçen zamanı dilegetirir.

2. (Os. Tarih, *Fr. Date, Al. Datum, İng. Date, İt. Data, İsp. Fecha*) Bir olayın gününü, ayını ve yılını bildiren deyim... Örneğin bu anlamda *bugünlü* (Os. Bugünkü tarihli, *Fr. En date de ce jour, Al. Unter heutigem Datum, İng. Under this day's date, İt. In date d'oggi, İsp. En esta fecha*), *eşgünlü* (Os. Aynı tarihli, *Fr. De même date, Al. Vom gleichen Datum, İng. Of the same date, İt. Di pari data, İsp. De misma fecha*) denir.

GÜN ATMAK. (Os. Tarih atmak, *Fr. Dater, Al. Datieren, İng. To date, İt. Datare, İsp. Fechar*) Herhangi bir yazıya tarih koymak.

GÜNCEL BORÇ. (Os. Deyni hâzır, *Fr. Dette actuelle, İng. Actual debt*) Hemen ödenmesi gerekli borç.

GÜNCEL DEĞER. (Os. Kıymeti hâzıra, *Fr. Valeur actuelle, İng. Actual value*) Herhangi bir malın bugünkü değeri.

GÜNDELİK. (Os. Yevmiye, *Fr. Salaire d'un jour, Argent au jour le jour; Al. Tagliches Geld, İng. Wage of one day, Call money; İt. Diaria, İsp. Dianero*) Bir hizmet karşılığında gün hesabıyla ödenen para... Gündelikle çalışan kişiye *gündelikçi* (Os. Yevmiyeli, *Fr. Journalier, Al. Tagelöhner, İng. Journeyman*) denir.

GÜNDELİKÇİLİK. (Os. Ecirlik, Yevmiyecilik; *Fr. Salariat, Système quotidien*) Her gün ya da gün hesabıyla alınan bir para karşılığında hizmet görme işlemi... Genel anlamda ücretliliği dilegetirir.

GÜNDELİK DEFTER. (Os. Yevmiye defteri, *Fr. Livre journal, Al. Tagebuch, İng. General journal, Day book*) Ticaret işlerinde günlük işlerin günü gününe ve kalem kalem yazıldığı defter... Bir tüccarın yasa gereği tutmak zorunda bulunduğu defterlerdendir.

GÜNDELİK KESİNTİSİ. (Os. Kistelyevm, *Fr. Retenue journalière, İng. Reduction of salaries*) Herhangi bir nedenden ötürü ücretlilere ceza olarak yapılan günlük ücret kesintisi... Bu kesinti, bir ya da birçok günler için yapılabilir.

GÜNDELİKSİZ İŞÇİLER.

GÜNDELİKSİZ İŞÇİLER. (Os. Yevmiyesiz müstahdem, *Fr. Ouvriers sans journée*) Al-dıkları bahşış karşılığında çalışan işçiler... Genellikle sinema ve tiyatrolarda yer gösteren işçiler, berber çıraqları vb. böyledir. Bel-li bir gündelik ya da aylıkları yoktur, örneğin bir dolmuş kâhyasının günde ne kazanacağı kesinlikle bilinemez.

GÜNDELİK ÜCRET. (Os. Yevmî ücret, *Fr. Journée, Al. Tagelohn, İng. Daily wage, İt. Giornata, İsp. Jornal*) Gün hesabıyla ya da her gün alınan ücret.

GÜNDEM. (Os. Ruznâme, *Fr. Ordre du jour, Al. Tagesordnung, İng. Order of the day*) Kurul toplantılarında görüşülecek konuları sırasıyla önceden saptayan cetvel... Gündemlerin düzenlenmesi, uygulanması ve uyulması zorunluğu ilgili yasa ve tüzüklerde gösterilir. Kimi kurullarda ilân edilmemiş gündem dışı konularda görüşme açılmaz.

GÜNLÜK. (Os. Yevmî, *Fr. Quotidien, Par jour, Journallement; Al. Täglich, İng. Daily, İt. Giornalmente, İsp. Par dia*) Her gün olan... Bu anlamda *gündelik* de denir.

GÜNLÜK ÇALIŞMA. (Os. Yevmî mesâî, *Fr. Travail par jour, İng. Day work*) Her gün yapılan çalışma.

GÜNLÜK ÇALIŞMA SÜRESİ. (Os. Yevmî mesâî müddeti, *Fr. Durée de travail par jour, İng. Daily working duration*) Yasalara göre bir günde çalışılabilecek süre... Bu süre, işin niteliğine göre çeşitlenir. Özellikle işçiler için ülkemizde günde sekiz saati aşmamak koşuluyla hangi işlerde kaç saat çalışılabileceğini saptayan bir tüzük vardır.

GÜNLÜK GAZETE. (Os. Yevmî cerîde, *Fr. Journal quotidien*) Her gün yayımlanan gazete... Batı dillerinde genellikle kısaca *günlük* deyimiyile dilegetirilir.

GÜNLÜK GEÇERDEĞER. (Os. Yevmî kur, *Fr. Change du jour, Al. Tageskurs, İng. Exchange of the day, İt. Corso del giorno, İsp. Curso del dia*) Her gün için saptanan kur.

GÜNLÜK GELİR. (Os. Yevmî vâridât, *Fr. Recette journalier, Al. Tageseinnahme, İng. Daily receipts, İt. Entrata giornaliera, İsp. Ingreso diario*) Her gün gelen gelir... Örneğin bu anlamda "bu gazetenin günlük geliri nedir?" denir.

GÜNLÜK GEREKSİNME. (Os. Yevmî ihtiyaç, *Fr. Besoin journalier, Al. Tagesbedarf, İng. Daily want, İt. Bisogno giornaliera, İsp. Necesidad diaria*) Her gün yinelenen gereksinme... Örneğin yemek, içmek, giyinmek, barınmak vb. günlük gereksinimlerdir.

GÜNLÜK PARA. (Os. Yevmî nakid, *Fr. Argent au jour le jour, Al. Tagesgeld, İng. Call money*) Bankaların birbirlerine yirmi dört saat için açtıkları kredi... Bankacılık terimidir. Fâizi de özeldir.

GÜNLÜK SATIŞ. (Os. Yevmî satış, *Fr. Vente journalière, Al. Tagesumsatz, İng. Daily sale, İt. Vendita giornaliera, İsp. Venta diaria*) Bir günde yapılan satış... Ticaret dilinde buna *günlük devir* de denir.

GÜN SAPTAMAK. (Os. Gün tesbit etmek, *Fr. Fixer un jour, Al. Einen Tag ausmachen, İng. To fix a day, İt. Fissare un giorno, İsp. Fijar un dia*) Bir işin hangi günde yapılacağını saptamak... Örneğin bu anlamda "toplantı için bir gün saptadık" denir.

GÜNÜ GÜNÜNE. (Os. Derhâl, Hemen; *Fr. Immédiatement, Tout de suite, Aussitôt; Al. Auf der Stelle, İng. On the spot, İt. Su-bito, İsp. Inmediamente*) Çabucak.

GÜNÜ GÜNÜNE ALMA. (Os. Derhâl tahsil, *Fr. Sur demande, Al. Auf Abruf, İng. On call*) Günü gününe tahsil edilebilecek alacak... Sermaye piyasasında bu tahsil biçimi istek (talep) üzerine gerçekleşir. Bu tahsil, kimi durumlarda *üç gün içinde* de olabilir.

GÜNÜ GÜNÜNE OLMAK. (Os. Hemen olmak, *Fr. A jour, Être au courant; Al. Auf dem laufenden sein, İng. To be well informed, İt. Esser al corrente, İsp. Estar al corriente*) Hemen olmak... Örneğin bu anlamda "bu iş günü gününe yapılmalı" denir.

GÜVEN. 1. (Os. İtimâd, *Fr. Confiance, Al. Vertrauen, İng. Confidence, İt. Confidenza, İsp. Confianza*) Bir şeyin niteliğine inanarak davranma... Örneğin bu anlamda "bu işi yapabilir, ona güvenim var" denir.

2. (Os. Emniyet, *Fr. Sécurité, Al. Sicherheit, İng. Security, İt. Sicurtà, İsp. Sicurezza*) İnanılır olma... Tehlikesiz olma'yı da dilegetirir. Örneğin birinci anlamda "paramı ona bırakabilirim, güvenirim", ikinci anlamda "bu bölge güvenlidir" denir.

GÜVEN AŞILAMAK. (Os. İtimâd telkin etmek, *Fr.* Inspirer de la confiance, *Al.* Vertrauen einflößen, *İng.* To inspire confidence, *İt.* Inspirare fiducia, *İsp.* Inspirar confianza) Güven vermek.

GÜVENCE. (Os. Teminât, *Fr.* Garantie, *Al.* Garantie, *İng.* Guaranty, *İt.* Garanzia, *İsp.* Garantia) Güven sağlayan... Örneğin bu anlamda "size güvence veriyorum, bu iş kesinlikle bitirilecektir" denir.

GÜVENCELEMEK. (Os. Te'min etmek, *Fr.* Garantir, *Al.* Garantieren, *İno.* To guarantee, *İt.* Garantire, *İsp.* Garantir) Güvenceye bağlamak... İnadırıcı nitelikte güçlü bir söz söylemeyi de dilegetirir.

GÜVENCESİZ. (Os. Teminâtsiz, *Fr.* Sans garantie, *Al.* Ohne obligo, *İng.* Without guarantees, *İt.* Senza garanzia, *İsp.* Sin garantia) Güvenceden yoksun... Güven sağlamayanı dilegetirir.

GÜVENCE VERMEK. (Os. Teminât vermek, *Fr.* Offrir des garanties, *Al.* Sicherheit bieten, *İng.* To give guaranty, *İt.* Offrire garanzia, *İsp.* Ofreser garantia) Güven sağlamak.

GÜVENDİRİCİ BELGE. (Os. İstişhâd, Tavsiye mektubu; *Fr.* Référence, *İng.* Reference) Bir iş ya da bir kişi hakkında gereken bilgileri veren yazı... Örneğin bir kimse hakkında daha önce çalıştığı yerden bilgi istemeye *referans almak*, bu bilgileri vermeye *referans vermek* denir.

GÜVEN DUYARAK. (Os. İtimâd ederek, *Fr.* Confiant, *Al.* Im Vertrauen, *İng.* Trusting, *İt.* Fiducioso, *İsp.* Confiado) Değerine inanarak.

GÜVENE ALMAK. (Os. Emniyete almak, *Fr.* Raffermer, *Al.* Befestigen, *İng.* To strengthen, *İt.* Rafforzare, *İsp.* Fortalecer) Tehlikesiz bir duruma getirmek.

GÜVENE DAYANAN HUKUKSAL İŞLEM. (Os. İtimâda müstenid hukukî muâmele, *Fr.* Actes fiduciaires, *Al.* Fiduziarische Rechtsgeschäfte, *İng.* Fiduciary acts, *Lâ.* Negotium fiduciarium) Hukuksal sonucunda taraflarca kasdedilen ekonomik amacı aşan ve böylelikle hak sahibi kişiyi üçüncü şahıslar karşısında daha uygun bir duruma getiren hukuksal işlemler... Örneğin alacaklıya karşı

herhangi bir malı rehin etmek yerine borç ödeninceye kadar o malı ona vermek ve onda bırakmak böyledir. Hukuk açısından bu gibi güvene dayanan işlemler danişıklı iş (muvazaa) sayılmaz. Ama bunun istisnâları da vardır. Örneğin Medenî Kanunun 690. maddesine göre örneğimizdeki işlem başkasını zarara sokmak amacıyla yapılmışsa mülkiyetin intikali üçüncü şahıslar hakkında geçerli değildir.

GÜVENE DEĞER. (Os. İtimâda lâıyk, *Fr.* Digne de confiance, *Al.* Vertrauenswürdig, *İng.* Trustworthy, *İt.* Degno di fiducia, *İsp.* Digno de confianza) İnanmaya değer.

GÜVENE DEĞER ADAM. (Os. İtimâda şâyân adam, *Fr.* Personne de confiance, *Al.* Vertrauensmann, *İng.* Confidential person, *İt.* Uomo di confidenza, *İsp.* Hombre de confianza) Kendisine inanılması gerekli adam.

GÜVEN GÖSTERMEK. (Os. İtimâd etmek, *Fr.* Avoir confiance, *Al.* Vertrauen, *İng.* To confide, *İt.* Aver fiducia, *İsp.* Tener confianza) Değerine inanmak.

GÜVENİ KÖTÜYE KULLANMA. (Os. Emniyeti suiistimâl, *Fr.* Abus de confiance, *Al.* Unterschlagung, Vertrauensbruch; *İng.* Abuse of confidence, Embezzlement; *İt.* Abuso di confidenza, *İsp.* Abuso de confianza, *Lâ.* Furtum improprium) Kendisine güven gösteren bir kişiyi zarara sokmak... Çeşitli biçimlerde olabilir. Örneğin bir kimsenin kendisine güvenerek saklaması için verdiği bir malı satmak böyledir. Ceza Kanununa göre kovuşturulması zarar görenin şikâyetine bağlı bir suçtur, eşdeyişle şikâyet olmazsa savcılıkça kovuşturulmaz.

GÜVENİLİR. (Os. Mûteber, *Fr.* Respectable, *Al.* Anstaendig, *İng.* Respectable, *İt.* Rispettabile, *İsp.* Respectable) Saygın... Bu deyim, güvenilen insanlar için kullanılır. Bir senedin güvenilirliği söz konusu olduğunda (Os. Makbûl, *Fr.* Valable, *Al.* Güftig, *İng.* Available, *İt.* Valevole, *İsp.* Valido), bir paranın güvenilirliği söz konusu olduğunda (Os. Cârî, *Fr.* Courant, *Al.* Gangbar, *İng.* Current, *İt.* Corrente, *İsp.* Corriente), bir yasanın güvenilirliği söz konusu olduğunda (Os. Sâlim, *Fr.* Valide, *Al.* Rechtsgültig, *İng.* Valid, *İt.* Valido, *İsp.* Valido) deyimleri kullanılır.

GÜVENİLİR KİŞİ. (Os. Yeddi adil, *Fr.* Consignataire, Séquestre; *Al.* Treuhaender,

GÜVENİLİR KİŞİYE BIRAKMA

Sequester; *İng.* Consignee, Sequester, Depository) Anlaşmazlık konusu olan şeyin saklanması ve yönetimi kendisine bırakılan kişi... Hukuk dilinde bu anlamda *yeddi emîn* ve *emîni adl* deyimleri de kullanıldığı gibi Hukuk ve Ceza Muhâkemeleri Usûlû Kanunlarında kısaca *emîn* ve *adil* deyimleri de kullanılmıştır.

GÜVENİLİR KİŞİYE BIRAKMA. (Os. Yeddi adle tevdi, *Fr.* Séquestre, *Al.* Gerichtlich mit Beschlag belegen, *İng.* To sequester, *İt.* Sequestrare, *İsp.* Sequestrar) Anlaşmazlık konusu olan şeyi yeddi emîne verme.

GÜVENİLİR OLMA. (Os. Mûteber olma, *Fr.* Validité, *Al.* Gültigkeit, Rechtsgültigkeit; *İng.* Validity, *İt.* Validità, *İsp.* Validez) İnandır, hatırı sayılır ya da yürürlükte olma.

GÜVENİLİR OLMAK. (Os. Mûteber olmak, *Fr.* Être valide, *Al.* Validieren, Gültig sein; *İng.* To be valid, *İt.* Esser valido, *İsp.* Ser valido) İnandır, hatırı sayılır ya da yürürlükte olmak... Paranın güvenilirliği (itibârı) sözkonusu olduğunda *geçerli olmak* (Os. Cârî olmak, Tedâvülde olmak; *Fr.* Avoir cours, *Al.* Gelten, *İng.* To be current, *İt.* Aver corso, *İsp.* Tener curso) deymi kullanılır.

GÜVENLİK. (Os. Zâbita, *Fr.* Police, *Al.* Polizei, *İng.* Police) Yurt içinde güvenliği sağlamakla görevli devlet gücü... *Kolluk* da denir. Bunlar polis, jandarma, belediye zâbitası, sağlık zâbitası, kır ve köy bekçileri, gümrük ve orman kolcuları vb. gibi çeşitli adlar taşırlar.

GÜVENLİK CEZALARI. (Os. Zâbita cezaları, *Fr.* Contraventions de simple police, *Al.* Polizeistrafen) Çeşitli yasalarla verilmesi zâbita kuvvetlerine bırakılmış idârî cezalar... Genellikle para cezaları ve dükkân kapatma gibi cezalardır.

GÜVENLİK GÖZETİMİNDE TUTMA. (Os. Emniyeti umûmîye nezâreti altına alma, *Fr.* Mise sous la surveillance spéciale de l'autorité de sûreté publique, *Al.* Stellung unter Polizeiaufsicht, *İng.* Being subject to the supervision of the police) Ceza Kanununun saptadığı durumlarda belli bir süre belli bir yerde zâbitaca denetlenme ve gözetlenme... Ceza Kanununun 28 ve 42. maddelerinde yazılı olduğu gibi cezalı nerede oturmak istediğini yetkililere bildirmekle mükelleftir, belli yerlere gitmesi yasaklanabilir, yetkilile-

rin tenbih ve ihtarlarına göre davranmak zorundadır.

GÜVENLİK ÖNLEMLERİ. (Os. Emniyet tedbirleri, *Fr.* Mesures de sûreté, Mesures de sécurité; *Al.* Bessernde und sichernde Massregeln, Sicherheitsmassregel, Massregeln der Besserung und der Sicherung; *İng.* Corrective measures, Measures of safety; *İt.* Mezzo di sicurtà, *İsp.* Medida de seguridad) Suçlara karşı toplumu korumak amacıyla alınan yasaklayıcı önlemler... Örneğin suçlunun bir ıslah evine konması, kimi yerlere gitmesinin yasaklanması, belli yerlerde oturma-sının (ikametinin) önlenmesi vb. bu gibi önlemlerdendir.

GÜVENLİK YASALARI. (Os. Emniyet ve âsâyiş kanunları, *Fr.* Lois de sûreté et de police, *Al.* Gesetze betr. Die öffentliche Ordnung und Sicherheit) Toplum güvenliğini korumak için yapılmış yasalar.

GÜVENOYU. (Os. İtimâd rey'i, *Fr.* Vote de confiance, *Al.* Vertrauensvotum, *İng.* Vote of confidence) Hükümetin görevde kalabilmesi ya da yeni kurulan bir hükümetin göreve başlayabilmesi için millet meclisi çoğunluğundan alması gereken oy... Sorumluluğu gerektirecek durumlarda hükümet bu oyu kendisi isteyebileceği gibi bir gensoru önergesiyle bu oyu istemek zorunda da bırakılabilir.

GÜVENSİZLİK. (Os. Ademi itimâd, *Fr.* Méfiance, *Al.* Misstrauen, *İng.* Mistrust, Distrust; *İt.* Diffidenza, *İsp.* Desconfianza) Güvenmeme durumu.

GÜVENSİZLİK OYU. (Os. Ademi itimâd rey'i, *Fr.* Vote de défiance, Vote de méfiance; *Al.* Misstrauensvotum, *İng.* Vote of non-confidence) Hükümetin göreve başlayabilmesi ya da görevde kalabilmesi için gereken millet meclisi çoğunluğunu elde edememesi.

GÜVERTE. (Os. Gemi güvertesi, *Fr.* Pont, *Al.* Verdeck, *İng.* Deck, *İt.* Coperta, *İsp.* Cubierta) Geminin üst bölümü... Gemi anbar ve kamaralarının üstünü dilegetirir.

GÜVERTEDE GİTMEK. (Os. Güvertede gitmek, *Fr.* Aller a bord, *Al.* An Bord gehen, *İng.* To go aboard, *İt.* Andar a bordo, *İsp.* Andar a bordo) Güvertede oturarak yolculuk etmek.

GÜVERTEYE KOYMAK

GÜVERTEDEN ATMAK. (Os. Güverteden atmak, *Fr.* Jeter pardessus bord, *Al.* Über Bord werfen, *İng.* To throw overboard, *İt.* Gettare in mare, *İsp.* Arrojar al mar) Herhangi bir şeyi güverteden denize atmak.

GÜVERTEYE KOYMAK. (Os. Güverteye vaz, *Fr.* Mettre a bord, *Al.* An Bord bringen, *İng.* To put on board, *İt.* Metter a bordo, *İsp.* Poner a bordo) Herhangi bir şeyi güverteye yerleştirmek.

H

HABER. (Os. Haber, *Fr.* Information, Avis, Nouvelle; *Al.* Bericht, Avis, Benachrichtigung; *İng.* Information, Advice, Notice; *İt.* Informazione, *İsp.* Aviso) Olmuş ya da olacak bir olay üstünde edinilen bilgi.

HABER ALMA. (Os. İstihbârât, *Fr.* Renseignement, *Al.* Hören, Erfahren; *İng.* Intelligence) Olmuş ya da olacak bir olay üstünde bilgi edinme.

HABER ALMA İŞEVİ. (Os. İstihbârât bürosu, *Fr.* Bureau de renseignement, Agence de renseignement, Office de renseignement; *Al.* Auskunft, Auskunftsbureau; *İng.* Intelligence service, Information bureau, Inquiry office; *İt.* Ufficio d'informazioni, *İsp.* Oficina de informe) Bilgi toplayıp ilgililere vermeyi meslek edinen işyeri... Özellikle ticaret ve sanayi işlerinde bu işyerlerinin büyük önemi vardır. Ticaret Kanununa göre verilen bu haberlerden ötürü haberi verenler sorumludur ve bir tüccarın bu yüzden uğradığı zararı ödemekle yükümlüdürler.

HABERCİ. (Os. Muhbir, *Fr.* Messenger, *Al.* Bote, *İng.* Messenger, *İt.* Messaggiere, *İsp.* Mensajero) Haber ulaştıran... Haber veren dilegetirir. *Ulak* da denir.

HABER DOLAŞIYOR. (Os. Haber dolaşiyor, *Fr.* Le bruit court, *Al.* Es geht das Gerücht, *İng.* It is rumoured, *İt.* Corre voce, *İsp.* El rumor corre) Ağızdan ağıza bir haber yayılıyor... Örneğin bu anlamda "falan tahvillerin yükseleceği hakkında borsada bir haber dolaşiyor" denir.

HABERE GÖRE. (Os. Habere nazaran, *Fr.* Suivant avis, *Al.* Laut Bericht, *İng.* With advice, *İt.* Secondo avviso, *İsp.* Segun aviso) Verilen bilgiye göre... Örneğin bu anlamda "bu habere göre piyasada fiyatlar yükselecek" denir.

HABERİM OLMADAN. (Os. Haberim olmadan, *Fr.* A mon insu, *Al.* Ohne mein Wissen, *İng.* Without my knowledge, *İt.* A mia insaputa, *İsp.* Sin mi conocimiento) Bilgim olmaksızın... Örneğin bu anlamda "haberim olmadan bu malı satmışlar" denir.

HABERLEŞME GİZİ. (Os. Muhâberât sırrı, *Fr.* Secret de lettres, *Al.* Briefgeheimnis, Postgeheimnis; *İng.* Secrecy of the postal service) Postaya verilen mektup ve her türlü evrâkın yetkili yargıç kararı olmadan açılmaması, telefon konuşmalarının dinlenmemesi durumu... Haberleşme sırrına aykırı davranış Ceza Kanununa göre suçtur ve cezayı gerektirir.

HABERSİZ. (Os. Habersiz, *Fr.* Sans avis, *Al.* Ohne Bericht, *İng.* Without advice, *İt.* Senza avviso, *İsp.* Sin aviso) Haberi olmayan... Bir olay ya da durum hakkında bilgisi olmayanı dilegetirir. *Haber vermeden* anlamında da kullanılır, örneğin "habersizce çıkageldiler" denir.

HABERSİZ KALMAK. (Os. Habersiz kalmak, *Fr.* Privé de nouvelles, *Al.* Ohne Nachricht sein, *İng.* To be without news, *İt.* Esser senza notizia, *İsp.* Hallarse privado de noticias) Haber verilmemiş olmak.

HABERSİZLİK YÜZÜNDEN. (Os. Habersizlik yüzünden, *Fr.* Faute d'avis, *Al.* Mangels Bericht, *İng.* For non-advice, *İt.* Per mancanza d'avviso, *İsp.* Par falta de aviso) Haber verilmemesinden ötürü.

HABER VERME. (Os. İstihbârât, *Fr.* Communication, *Al.* Mitteilung, Kommunikation; *İng.* Communication, *İt.* Comunicazione, *İsp.* Comunicacion) Haber iletimi... *Haberleşme* anlamında da kullanılır. Haber (enformasyon) alışverişini dilegetirir. *İletişim* deyimiyle özleştirilmiştir.

HABER VERMEK. (Os. Haberdâr etmek, *Fr.* Informer, Annoncer, Notifier, Aviser, Communiquer; *Al.* Anzeigen, Melden, Unterrichten, Mitteilung machen; *İng.* To acquaint, To announce, To advise, To inform, To notify, To communicate; *İt.* Informare, Comunicare; *İsp.* Informar, Avisar) Olmuş ya da olacak bir durumu bildirmek.

HAFİF. (Os. Hafif, *Fr.* Léger, *Al.* Leicht, *İng.* Light, *İt.* Leggero, *İsp.* Ligero) Bir tartıda ağırlığı az olan... *Güçsüz* (Os. Zayıf) anlamında da kullanılır.

HAFİF HAPİS. (Os. Hafif hapis, *Fr.* Arrêt, *Al.* Haft, *İng.* Imprisonment without hard labour) Süresi bir günden iki yıla kadar olan, kabahatlere özgü, özgürlüğü kısıtlayıcı ceza... Ayrı hücreye kapatılmaksızın çektilir, ya-

sanın saptadığı durumlarda işyerlerinde ve belediye işlerinde çalıştırılmak suretiyle de çektilerilebilir, krdın ve küçüklerin oturdukları yerde çekmelerine de inahkemece karar verilebilir.

HAFİF İŞLEYİM. (Os. Hafif sanâyi, *Fr.* Industrie légère) Tüketim malları üreten sanâyi... Üretim malları üreten ağır sanâyi (*Fr.* Industrie lourde) deyimi karşılığında kullanılır.

HAFİFLETİCİ NEDENLER. (Os. Esbâbı muhaffife, *Fr.* Causes atténuantes, Circonstances atténuantes; *Al.* Strafmilderungsgründe, *İng.* Extenuating circumstances) Belli bir suç için yasaya konmuş olan cezadan daha hafif bir ceza verilmesini gerektiren nedenler... Bu nedenler de, ağırlatıcı nedenler gibi, ya yasal (kanunda yazılmış ve açıklanmış), ya da yargıç tarafından biçilmiş (takdiri) olur.

HAFİF PARA. (Os. Hafif nakid, *Fr.* Monnaie légère, *Al.* Leichtes Geld, *İng.* Light coin, *İt.* Moneta leggiera, *İsp.* Moneda ligera) Satın alma gücü az olan para... *Gücsüz para* deyimiyle anlamdaştır.

HAFTA. (Os. Hafta, *Fr.* Semaine, *Al.* Woche, *İng.* Week, *İt.* Settimana, *İsp.* Semanada) Birbiri ardınca gelen yedi günlük zaman dönemi... Ayın dörtte birini dilegetirir.

HAFTADA BİR. (Os. Haftada bir defâ, *Fr.* Hebdomadairement, Par semaine; *Al.* Wöhentlich, *İng.* Weekly, Every week; *İt.* Settimanalmente, *İsp.* Semanalmente) Haftada bir kez olarak... Örneğin "bu dergi haftada bir çıkar" denir.

HAFTA DİNLENCESİ. (Os. Hafta tâtili, *Fr.* Repos hebdomadaire, Repos dominical; *Al.* Sonntagsruhe, *İng.* Week-end) Cuma akşamından başlamak ve pazartesi sabahı sona ermek üzere cumartesi ve pazar günleri yapılan tâtil... Bu sürede devlet daireleri ve okullar kapanır.

HAFTALIK. (Os. Haftalık, *Fr.* Hebdomadaire, *Al.* Wöhentlich, *İng.* Weekly, *İt.* Settimanale, *İsp.* Semanal) Haftada bir kez olan... Örneğin "bu gazete haftalıktır" denir.

HAFTALIK ÜCRET. (Os. Haftalık ücret, *Fr.* Salaire hebdomadaire, *Al.* Wochenlohn, *İng.* Weekly wages, *İt.* Salario della settimana, *İsp.* Salario semanal) Haftadan haf-

taya ödenen ücret... Haftada bir ödenen ücreti dilegetirir.

HAK. (Os. Hak, *Fr.* Droit, *Al.* Recht, *İng.* Right, *İt.* Diritto, *İsp.* Derecho, *Lâ.* Ius, Iura) Adâletin gerektirdiği ya da birine ayırdığı şey... *Tüze* (adâlet) ve *türe* (hukuk) anlamlarında da kullanılır. Hukuk açısından öznel (sübjektif) ve nesnel (objektif) olmak üzere ikiye ayrılır. Öznel haklar, kişilere tanınmış olan haklardır. Nesnel haklar toplum düzenini sürdürmek için konulmuş kişilerin birbirleriyle ya da devletle kişiler arasında kurulan ilişkileri düzenleyici kurallardır.

HAKEM. (Os. Hakem, *Fr.* Arbitre, *Al.* Schiedsrichter, *İng.* Arbitrator, *İt.* Arbitro, *İsp.* Arbitro, Compromisario; *Lâ.* Arbitrator) Hukuksal anlaşmazlıkları çözümlemesi için özel olarak seçilen kişi... *Yargıç* deyimiyle özleştirilmiştir. Tarafların isteklerine bağlı olmayan sorunlar (örneğin, boşanma) hakem tarafından çözümlenemez, hâkim (yargıç) kararını gerektirir. Bir anlaşmazlığın hakem tarafından çözümlenebilmesi, tarafların bu konuda yazılı bir sözleşme yapmış olmalarına bağlıdır. Hakem, dâvâyı görmeye yetkili hâkim tarafından seçilir. Kimi durumlarda yasalar, anlaşmazlığın çözümünün hakeme vermeye tarafları zorunlu kılmıştır (Örneğin, devlet daireleri arasındaki anlaşmazlıklar böyledir). Kimi özel durumlarda da taraflar hakemlerini kendileri seçerler. Hukuk Muhâkemeleri Usûlü Kanununun 516-536. maddelerinde bu konuda hükümler vardır.

HAKEM KARÂRI. (Os. Hakem karârı, *Fr.* Décision arbitrale, Sentence arbitrale; *Al.* Schiedsrichterliche Entscheidungen, Schiedsrichterspruch; *İng.* Arbitral award, *İt.* Arbitraggio, *İsp.* Arbitraje, *Lâ.* Arbitrium, Arbitratus) Hakem tarafından verilen karar... *Arabuluculuk karârı* (Os. Tahkim karârı) da denir. Bir anlaşmazlığın hakem ya da hakemlerce çözümlenip çözümlenemeyeceği yolundaki anlaşmazlıklar, yetkili hâkim tarafından çözümlenir. Hakem kararlarının ilk toplantıdan itibaren altı ay içinde verilmesi zorunludur, bu süre ancak tarafların yazılı olurlarıyla ya da hâkim karârıyla uzatılabilir. Hakemlerin çoğunlukla verdikleri kararlar geçerlidir, ancak bu kararlara karşı belli ve sınırlı nedenlerden ötürü yargıtaya (temyiz mahkemesine) gidilebilir. Yargıtay bu kararları bozabilir, bu kararlara karşı muhâkemenin îadesi yolu da açıktır. Temyiz sü-

HAKEM KURULU

resi geçmek yoluyla kesinleşen kararlar, yetkili yargıcın tasdikıyla yürürlüğe girerler.

HAKEM KURULU. 1. (Os. Hakem hey'eti, *Fr.* Tribunal arbitral, *Al.* Schiedsgericht, *İng.* Chambre o arbitrage, *İt.* Tribunale arbitrale, *İsp.* Tribunal arbitral) Seçilmiş hakemlerden kurulu hakemler topluluğu... Bu deyim, *hakem mahkemesi* anlamında da kullanılır.

2. (Os. Hakem encümeni, *Fr.* Commission arbitrale, *Al.* Schiedskommission, *İng.* Arbitral commission) Kamulaştırma işlerinde kamulaştırma bedelinin azlığı ya da çokluğu konusunda açılacak dâvâlarda gerçek bedeli saptamak için kurulan kurul.

HAKEM MAHKEMESİ. 1. (Os. Hakem mahkemesi, *Fr.* Tribunal d'arbitrage, *Al.* Schiedsgerichtshof, *İng.* Arbitral tribunal) Devlet daireleri arasındaki anlaşmazlıkları çözümlemekle görevli mahkeme.

2. (Os. Beynelmilel hakem mahkemesi, *Fr.* Tribunal international d'arbitrage, *Al.* Internationaler Schiedsgerichtshof, *İng.* International arbitral tribunal) Devletler arasındaki anlaşmazlıkları çözümlmek için devletlerce serbestçe seçilen hakemlerden kurulu mahkeme.

HAKEM SÖZLEŞMESİ. (Os. Tahkimnâme, *Fr.* Compromis, *Al.* Schiedsvertrag, *İng.* Arbitration agreement, *Lâ.* Compromissum) Aralarındaki anlaşmazlığın hakem tarafından çözümlenmesi için tarafların önceden yaptıkları sözleşme.

HAKETME. (Os. İstihkak, *Fr.* Demande de restitution, *Al.* Anspruch, *İng.* Recovery of property) Hak sahibi olma... Hak istemeyi de dilegetirir. Hukuk dilinde "bir şeyin bir kimse için kesin bir hak olmasının meydana çıkması" olarak tanımlanır.

HAKETME DÂVÂSİ. (Os. İstihkak dâvâsı, *Fr.* Action en revendication, *Al.* Herausgabenspruch, Rückforderungsklage; *İng.* Action for recovery of property, *Lâ.* Rei vindicatio) Taşınır ve taşınmaz mallar üstünde hak savı... Bu hak iddiâsı, mülkiyet olabildiği gibi başkaca bir hak da olabilir. Medenî Kanunun 618, 902, 903. maddeleri bununla ilgilidir. Haczedilmiş mala karşı istihkak dâvâsı, üçüncü bir kişinin haczedilmiş mal üstünde mülkiyet ya da başka bir ayrı hak iddiâsıdır ki İcra ve İflâs Kanununa göre özel bir yargılama yöntemine bağlanmıştır.

HAK KAZANMA. (Os. İstihsâli hak, *Fr.* Autorisation, *Al.* Berechtigung, *İng.* Title, *İt.* Autorizzazione, *İsp.* Autorizacion) Yetki ya da izin elde etme.

HAKKI ELDE BULUNDURMAK. (Os. Hakka mâlik olmak, *Fr.* Avoir un droit, *Al.* Rechtsanspruch ahben, *İng.* To have a claim, *İt.* Aver un diritto, *İsp.* Tener un derecho) Herhangi bir hakkı ele geçirmek.

HAKKINDA. (Os. Hakkında, *Fr.* En ce qui concerne, *Al.* Betreffend, *İng.* With regard to, *İt.* In rispetto a, *İsp.* Con respecto a) Üstüne... Örneğin bu anlamda "onun hakkında iyi şeyler düşünüyorum" denir.

HAKKIN DÜŞMESİ. (Os. Sukutu hak, *Fr.* Déchéance, Forclusion; *Al.* Rechtsverwirkung, Praejudizierung, Rechtsausschluss, Praeklusion; *İng.* Forfeiture, Foreclosure, Foreclosing; *Lâ.* Committiere, Commisum) Yasa, sözleşme ya da yargıç tarafından saptanan süre içinde kullanılmayan hakkın ortadan kalkması... Bu süreye, *düşürücü süre* (Os. İskat edici müddet) denir, belli koşullar altında düşen bir hakkın eski duruma getirilmesine mahkemece karar verilebilir.

HAKKIN DÜŞME SÜRESİ. (Os. Sukutu hak müddeti, *Fr.* Délai préfix, Délai de déchéance, Délai de forclusion; *Al.* Verwirkung, Ausschlussfrist; *İng.* Period of forfeiture, *Lâ.* Dies committendi) Bir hakkın kullanılabilceği süre... Bu süre yasa, sözleşme ya da yargıç tarafından saptanır. Bu süre içinde kullanılmayan hak düşer, eşdeyişle ortadan kalkar. Örneğin Medenî Kanunun 897. ve Borçlar Kanununun 198, 502. maddelerine göre satın aldığı şeyin kusurunu (ayıbını) gördüğünde bunu derhal satıcıya bildirmeyen alıcının satıcıya rücu hakkı düşer.

HAKKIN İÇERİĞİ. (Os. Hakkın muhtevâsı, *Fr.* Contenu du droit, *Al.* Rechtsinhalt, *İng.* Content of a right) Bir hakkın konusunun dayanağı... Örneğin alacak hakkının dayanağı ödeme, mülkiyet hakkının dayanağı onu herkesin tanıması zorunludur.

HAKKIN KONUSU. (Os. Hakkın mevzuu, *Fr.* Objet de droit, *Al.* Rechtsobjekt, *İng.* Object of a right, *Lâ.* Objectum iuris) Özel, kamu ve devletlerarası hukukun düzenlediği ilişkiler... Dar anlamda tüm haklar, hakkın konusudur.

HAKKIN KÖTÜYE KULLANILMASI. (Os. Hakkın suiistimâli, *Fr.* Abus du droit, *Al.* Rechtsmissbrauch, *İng.* Abuse of right, *Lâ.* Iure abuti) Bir hakkın dürüstlük kurallarına aykırı bir biçimde kullanılması... Hakkın kötüye kullanılmasını yasalar korumaz, çünkü bu türlü hak kullanımında kötü niyet vardır. Medenî Kanunun 2. maddesine göre "bir hakkın başkalarına zarar veren kullanımını yasa korumaz". Hakkın kötüye kullanılmasının en açık örneklerinden biri *haset duvarı* adıyla ünlene hukuksal durumdur, bir toprağın sahibi mülkiyeti altında bulunan toprağında dilediğini yapmakta özgürse de komşusunun manzarasını kapatmak amacıyla arsasına duvar çekemez.

HAKKIN ORTADAN KALKMASI. (Os. Hakkın sâkıt olması, *Fr.* Être périmé, *Al.* Verfallen sein, *İng.* To be overdue, *İt.* Esser scaduto, *İsp.* Estar sobrevenido) Bir hakkın zamanlaşımına uğraması... Süresinin geçmiş olmasından ötürü hakkın ortadan kalkmasını dilegetirir.

HAKKI OLMAK. (Os. Mâlikiyeti hak, *Fr.* Avoir droit, Avoir un titre; *Al.* Anspruch haben, Rechtsanspruch haben; *İng.* To have a claim, To be entitled; *İt.* Aver diritto, *İsp.* Tener derecho) Herhangi bir hakka sahip olmak... Örneğin bir arsa satın alan kişi "bu arsanın üstünde hakkım var" der.

HAKLARIN BİRLEŞMESİ. (Os. Hakların içtimâi, *Fr.* Cumul d'actions, *Al.* Asnspruchsmehrheit, Klagenhaeufung) Hakların birbirlerine eklenmesi... Hakların birleştirilebilmesi (yekdiğerine zammedilebilmesi) için aynı nitelikte olmamaları (eşdeyişle, birinin yerine getirilmesinin ötekini ortadan kaldırmaması) gerekir. Örneğin Borçlar Kanununun 106. maddesine göre borçlunun ödemede gecikmesi durumunda alacaklı hem alacağını, hem de gecikmeden ötürü zararının ödenmesini ister. Bu iki hak birleştirilir, çünkü aynı nitelikte değildir. Kimi durumlardaysa hakkının birçok hakları onun tek çıkarını korur, bu gibi durumlarda haklar birleştirilemez, içlerinden sadece biri seçilip kullanılır. Örneğin borçlunun ödemede gecikmesi durumunda (temerrüdü hâlinde) hem sözleşmeyi feshedip hem de zarar ve ziyan isteyemez, ya sözleşmeyi fesheder ya da zarar ve ziyan ister, eşdeyişle kendisini aynı amaca götürecek (demek ki aynı nitelikte) olan bu iki haktan birinin kullanımını seçmek zorundadır.

HAKLARIN TEKELDE TOPLANMASI. (Os. Hakların telâhuku, *Fr.* Concour de droits, Cumul de droits; *Al.* Anspruchskonkurrenz, Konkurrenz von Rechten; *Lâ.* Concursus actionum) Bir hak sahibinin birden çok hakkı bulunması durumunda gerçekleşen hakların toplanması... Tek hakkının aynı konuda birbirinden bağımsız iki ayrı hukuksal nedene dayanmasını dilegetirir. Bu durumda bu iki hak arasında *birbirine katılma* (telâhuk) olgusu gerçekleşir. Örneğin bir kimse kendi malını eline geçirmiş olan bir kişiye karşı Medenî Kanunun 618. maddesine göre hakette dâvâsı (istihkak dâvâsı) açabileceği gibi Borçlar Kanununun 266. maddesine göre kiracısına karşı kiralananın geriverilmesi (me'curun iâdesi) dâvâsı da açabilir. Bu, öznel hukukta olagelen bir örnektir. Nesnel hukukta *hakların tekelde toplanması* (*Fr.* Conflit de normes, *Al.* Rechtsnormenkollision, *İng.* Conflict of legal rules, *Lâ.* Collisio legum) deyimini, aynı hukuksal olay hakkında iki ayrı hukuk kuralının yasalarda yer almış olmasını dilegetirir. Bu durumdaysa haklı olan için birbirine katılmış (telâhuk etmiş) iki ayrı hak doğmuş olmaz, olaya bu kuralardan hangisinin uygulanacağına yargıç karar verir.

HAKLI. 1. (Os. Hak sahibi, *Fr.* Titulaire du droit, Ayant droit, Ayant cause; *Al.* Berechtigter, Rechtsnachfolger, Rechtsinhaber; *İng.* Subject owner, Holder of a right, Person entitled; *İt.* Avente diritto, *İsp.* Habiente derecho, *Lâ.* Ad quem ius pertinet) Belli bir öznel hakkı olan.

2. (Os. Muhik, *Fr.* Légitime, *Al.* Rechtmässig, Berechtigt; *İng.* Legitimate, *İt.* Legittimo, *İsp.* Legítimo) Yasaya uygun... Yasal olanı dilegetirir.

HAKLI KİŞİLER. (Os. Hak sâhibi şahıslar, *Fr.* Ayants droit, *İng.* Persons entitled) Bir memurun ya da bir işçinin ölümünde dul ve yetim maaşı alma hakkına sahibolan kişiler.

HAKLI NEDENLER. (Os. Esbâbı muhakika, *Fr.* Justes motifs, *Al.* Wichtige Gründe, *İng.* Cogent grounds) İnandırıcı ve yargıcın takdir hakkını kullanmasını gerektiren nedenler... Medenî Kanunun 4, 26, 58, 63 ve 84. maddeleri gereğince bu nedenlerin varlığı durumunda yargıçlar, hükümlerini bu nedenlere dayandırmakla yükümlüdürler.

HAKLI OLARAK

HAKLI OLARAK. (Os. Haklı olarak, *Fr.* A bon droit, A juste titre; *Al.* Mit vollem Rechte, *İng.* With good reason, *İt.* Di pieno diritto, *İsp.* De pleno derecho) Bir hakka dayanarak... Örneğin bu anlamda "adam haklı olarak bize kızdı" denir.

HAKSIZ. (Os. Nâhak, *Fr.* Injuste, *Al.* Ungerecht, *İng.* Unjust, *İt.* Ingiusto, *İsp.* Injusto) Hakka dayanmayan... Örneğin bu anlamda "haksız bir işlem" denir.

HAKSIZ EYLEM. (Os. Haksız fiil, *Fr.* Acte illicite, *Al.* Unerlaubte Handlung, *İng.* Tort, *Lâ.* Delictum) Yasalarca saptanan ya da buyurulana karşı davranış... Eylemciyle zarar gören arasında başkaca hiç bir hukuksal ilişki bulunmadığı halde sadece bu davranış, ikisi arasında bir borç ilişkisi doğurur. Örneğin Borçlar Kanununun 41. maddesine göre gerek kastlı olarak, gerek ihmâliyle ya da tedbirsizlikle başkalarına zarar veren bu zararı ödemekle yükümlüdür.

HAKSIZLIK. (Os. Haksızlık, *Fr.* Injustice, *Al.* Ungerechtigkeith, *İng.* Injustice, *İt.* Ingiustizia, *İsp.* Injusticia) Hakka dayanmayanın niteliği... Hakka dayanmamayı dilegetirir.

HAKSIZ KALDIRMA. (Os. Haksız fesih, *Fr.* Résiliation injustice, *İng.* Injustice termination) Yasaya aykırı olarak iş sözleşmesini ortadan kaldırma.

HAKSIZ MALEDİNME. (Os. Haksız iktisap, Sebepsiz iktisap; *Fr.* Enrichissement sans cause, *Al.* Ungerechtfertigte Bereicherung, *İng.* Unjustifiable enrichment, *Lâ.* Condictio sine causa) Bir kimsenin haklı bir nedene dayanmaksızın başkasının zararına maledinmesi... *Nedensiz maledinme* de denir. Borçlar Kanununun 61. maddesine göre bir nedene dayandığı halde geçersiz sayılan işlemler, nedeni gerçekleşmeyen işlemler ve nedeni ortadan kalkmış bulunan işlemler nedensizdir ve bunlardan ötürü gerçekleştirilen maledinmeler de nedensiz maledinmedir. Nedensiz maledinden, malsal varlığında gerçekleşen fazlalığı geri vermek zorundadır. Borçlar Kanunu, *haksız maledinme* anlamında *haksız fiille mal iktisâbı* deyimini kullanmıştır.

HAKSIZ OLARAK. (Os. Bigayri hakkın, *Fr.* A tort, *Al.* Mit unrecht, *İng.* Wrongly, *İt.* A torto, *İsp.* Sin razon) Haklı bir nede-

ne dayanmaksızın... Örneğin bu anlamda "onu haksız olarak işden çıkardınız" denir.

HAKSIZ OLMAK. (Os. Haksız olmak, *Fr.* Avoir tort, *Al.* Unrecht haben, *İng.* To be wrong, *İt.* Aver torto, *İsp.* No tener razon) Haklı bir nedene dayanmamak.

HAKSIZ SAVAŞ. (Os. Gayrı meşrû harp, *Fr.* Guerre injuste, *Al.* Unerlaubter, Krieg, *İng.* Injust war, *Lâ.* Bellum iniustum) Saldırıya karşı savunmak için yapılan savaşların dışında kalan savaşlar... Birleşmiş Milletler Cemiyeti misâkının 15. maddesinde böyle tanımlanmıştır.

HAKTANIR EDER. (Os. Âdil fiyat, *Fr.* Juste prix, *Al.* Gerechter Preis, *İng.* Just price, *İt.* Prezzo giusto, *İsp.* Precio equitativo) Bir malı üretmek için harcanan emek miktarıyla belirlenen değer... Deyimi ilk kez kullanan ve bu anlamı veren antikçağın büyük ökesi Aristoteles'tir. Lâtinler onun bu deyimini *justum pretium* deyimiyile kendi dillerine çevirdiler. Ortaçağ Hristiyan düşünürü Ermiş Augustinus da bu deyimiyi kullanmış, ama ne demek olduğunu açıklamamıştır. Daha sonra Aquino'lu Thomas, Aristoteles'in tanımına satış mâliyetini ve satıcının toplumsal durumunu (satıcının bağlı olduğu sınıfın yaşama düzeyine uygun bir yaşam sürdürebilmesi için gereken kazancını) da katmıştır. Daha açık bir deyişle, papaz Thomas, malın üretimi için harcanan emek miktarına satış harcamalarıyla birlikte satıcının iyi yaşaması için gereken parayı da katarak oluşan fiyata *âdil fiyat* demiştir. Bu deyim, gerçekte metafizik bir deyimdir ve ekonomik anlamdan çok ahlâksal bir anlam taşır.

HAKTANIR DEĞER. (Os. Âdil kıymet, *Fr.* Valeur équitable, *Al.* Gerechter Wert, *İng.* Fair value) Bir malın mâliyetine kâr payı da eklenerek bulunan değeri... Bilimdışı ve yanlış bir deyimdir, değer hakla ve haklılıkla (eşdeyişle, ahlâkla) hiç bir ilgisi yoktur.

HAKTANIR ÜCRET. (Os. Âdil ücret, *Fr.* Juste salaire, *Al.* Gerechter Lohn, *İng.* Just wage) İşçiye, toplumsal yaşama düzeyine göre, ailesiyle birlikte geçimini sağlayabilecek ücret... XIX. yüzyılda Hristiyan ermişi ve papazı St. Antonius tarafından tanımlanmıştır. Antonius ücretin, mal olarak ya da âyarı bozuk parayla ya da eksik ödenmesini adâlete aykırı sayar. Papa Leon XIII. de 1891

genelgesiyle âdil ücreti şöyle tanımlamaktadır: "Çalışkan ve dürüst işçiye yaşaması için yeterli ücret". Gerçekte bu kavram da âdil fiyat, âdil kıymet vb. kavramları gibi bilim dışıdır. Çünkü ekonomik değil, ahlâksaldır.

HAKTANIR VERGİ. (Os. Âdil vergi, *Fr.* Impôt juste, *Al.* Gerechter Steuer, *İng.* Equitable tax) Adâlet anlayışına uygun vergi.

HAKTAN VAZGEÇME. (Os. Haktan ferâgat, *Fr.* Se désister d'un droit, *Al.* Sich eines Rechtes begeben, *İng.* To renounce a right, *İt.* Rinunziare ad un diritto, *İsp.* Rinunciar a un derecho) Hakkından kendi isteğiyle el çekme.

HAKTAN YARARLANMAK. (Os. Haktan istifâde etmek, *Fr.* User d'un droit, *Al.* Von einem Rechte gebrauch machen, *İng.* To avail one's self of a right, *İt.* Usare de un diritto, *İsp.* Usar de un derecho) Herhangi bir hakkı kullanarak çıkar sağlamak.

HAK YOKSUNLUĞU. (Os. Kaasıriyet, *Fr.* Pupillarité, *Al.* Mündelstand, *İng.* Wardship, *Lâ.* Pupillatus) Medenî haklarını kullanamayan kişilerin durumu... Medenî Kanunun 14. maddesine göre medenî haklarını kullanmaya ehliyetsiz olanlar hiç bir hukuksal işleme girişemezler. *Hak yoksunları* (kaasırılar)'nı velileri ya da vâsileri temsil ederler. *Kaasırlık* deyimi Türk Ticaret Kanununun 6. ve 844. maddelerinde kullanılmıştır. Medenî Kanunun 14. maddesindeyse bunun yerine *medenî hakları kullanmaya ehliyetsizlik* deyimi yeğlenmiştir.

HAL. (Os. Kapan, *Fr.* Halle) Üstü kapalı pazar yeri... Sözcük, kökeninde Cermencedir ve *pazar* anlamındadır, Osmanlı imparatorluğunda böylesine pazarlara *kapan* denirdi (İstanbul'daki Unkapanı semtinin adı da bundan gelir). Bu deyim, dilimizde, sebze ve meyve toptancılarının toplandığı ve satış yaptığı belli yerleri dilegetirmektedir. Ülkemizde haller genellikle belediyelerce kurulur ve toptancılara kiralanır, hal müdürlüğü aracılığıyla denetim altında tutulur.

HALK KORUNCU. (Os. Halk sigortası, *Fr.* Assurance populaire, *Al.* Volksversicherung, *İng.* Insurance people) Az gelirli kişilere yapılan hayat sigortası... Sigortalının hekim muâyesinden geçirilmemesi, primlerin haf-tada ya da aydabir ödenmesi, daha ucuz ol-

ması vb. gibi özelliklerinden ötürü bu âdla anılmaktadır.

HALSEY GELİR ÜLEŞTİRİMİ TASARI. (Os. Halsey vâridât tevdii plâni, *Fr.* Plan de Halsey pour division de profit, *İng.* Halsey gain-sharing plan) İşçilere günlük olarak en az ücret verilmesini ve ayrıca çalışmasına göre hesaplanacak ikrâmiyenin buna eklenmesini ileri süren plan.

HAMAL. (Os. Hamınâl, *Fr.* Porteur, Portefaix, Débardeur; *Al.* Packtraeger, *İng.* Porter, *İt.* Facchino, *İsp.* Ganapan) Ücret karşılığında yük taşıyan... *Yükçü* de denir.

HAMAL PARASI. (Os. Hammâlîye, *Fr.* Portage, *Al.* Traegerlohn, *İng.* Porterage, *İt.* Facchinaggio, *İsp.* Trabajo) Yük taşıyana verilen para.

HANSA. (Os. Hansa, *Fr.* Hanse, *Al.* Hansa, *İng.* Hanseatic league) Ortaçağda dışalım ve dışsatım yapan âdî şirketlere verilen ad... 1241 tarihinde Hamburg ve Lübeck'in bir dayanışma antlaşması yapmaları üzerine bu şirketler birleşmişler ve özellikle 1370'lerde çok güçlü bir *birlik* (Lig) oluşturmuşlardır. Bu birliğe o zaman Almanya'nın yetmişten fazla kent-ülkesi katılmış bulunuyordu. XVII. yüzyılın sonlarına doğru dağılmıştır. Çağdaş tröst ve holdinglerin ortaçağa özgü ilkel bir biçimi oldukları söylenebilir.

HAPİS. (Os. Hapis, *Fr.* Emprisonnement, *Al.* Gefaengnis, *İng.* Imprisonment, *Lâ.* Vincula) Suçluyu belli bir yere kapama cezası... Özgürlüğü bağlayıcı bir cezadır, Türk Ceza Kanununun 11. ve 15. maddelerine göre üç günden yirmi yıla kadardır.

HAPİS HAKKI. (Os. Hapis hakkı, *Fr.* Droit de rétention, *Al.* Verfolgungsrecht, Retentionsrecht; *İng.* Right of stoppage, Right of retention; *İt.* Diritto di ritenzione, *İsp.* Derecho de retencion, *Lâ.* Ius retentionis) Alacaklının alacağını almadan elinde rehin olarak bulundurduğunu gerivermeme hakkı... Bir çeşit rehin hakkıdır, öteki rehinlerden farkı borçlunun teminât göstererek üstünde hapis hakkı gerçekleşen malını alacaklının elinden geri alabilmesidir. Medenî Kanunun 865. maddesine göre nitelikteki gereği paraya çevrilemeyen şeyler üstünde hapis hakkı kullanılamaz. Hapis hakkının koşulları da Medenî Kanunun 864. maddesinde yazılıdır.

HAPİSLE BASKI

HAPİSLE BASKI. (Os. Hapsen tazyik, *Fr. Contrainte par corps, Al. Schuldhaft, Zwangshaft; İng. Arrest for debt*) Bir kimseyi, yapmak zorunda bulunduğu bir şeyi yapmaya zorlamak için yasal olarak hapsedmek... Özellikle borçlunun borcunu ödemesi için yapılır. Türk icra hukukunda yoktur. Ne var ki, kötü niyetli borçlunun kötü davranışı hapisle cezalandırılır, mal bildiriminde bulunmayan borçlular da bildirimde bulunmaya hapisle zorlanabilirler.

HARAÇ. (Os. Harâc, *Fr. Tribut, Al. Tribut, İng. Tribute*) İslâm ülkelerinde alınan bir vergi... Kişilerden, topraktan ve toprak ürününden çeşitli biçimlerde alınır. İslâm hukukunda *harâcı rûûs, harâcı arâzi, harâcı mukasseme, harâcı muvazzaf* vb. gibi çeşitli adlar altında çeşitli biçimleri saptanmıştır. Müslüman olmayan erkeklerden alınan haraca *cizye* de denir.

HARCAMA. (Os. Sarf, *Fr. Paiement, Al. Ausgabe, İng. Payment*) Herhangi bir iş ya da mal için para verme... *Gider* deyimiyle anlamdaştır. Os. *masraf* karşılığında da kullanılmakta, örneğin bu anlamda *devlet masrafları* yerine *devlet harcamaları* denmektedir.

HARCAMAK. (Os. Sarfetmek, *Fr. Dépenser, Al. Ausgeben, İng. To spend, To expend; İt. Spender, İsp. Expende*) Para vermek.

HARCAMA VERGİSİ. (Os. Sarfiyât vergisi, *Fr. Impôt progressif sur la dépense, Al. Verbrauchsteuer, İng. Expenditure tax*) Kişinin bir yıl içinde yaptığı harcamaların toplamından alınan vergi... Kimi ülkelerde gelir vergisi yerine uygulanmaktadır. Özellikle İngiliz ekonomcisi Nicholas Kaldor (1908 -) tarafından önerilmiş ve savunulmuş bir vergi çeşididir. 1963 yılında ülkemiz için de bir arazi vergisi projesi hazırlayan Macar asıllı Profesör Kaldor'a göre vergi, kişilerin tasarruflarından değil, harcamalarından alınmalıdır. Çünkü tasarruflar bireylerin ulusal servete kattıkları değerlerdir, bunlardan vergi almak saçmadır. Harcamalar, tıpkı gelir vergisi gibi, bildirim (beyâna) dayanır. Bir kimsenin yılbaşındaki servetine yıl içindeki kazancını ekleyerek bundan yıl sonundaki servetini çıkarmakla yıl içindeki harcamaları saptanmış olur.

HARÇ. (Os. Harç, *Fr. Taxe, Droit; Al. Gebühren, İng. Fee, Duty, Customs duties; İt.*

Diritto, İsp. Derecho) Kamu hizmetleri karşılığında alınan vergi... Hiç bir hizmet karşılığı olmaksızın alınan vergi'den bu niteliğiyle ayrılır. Örneğin tapu hizmeti karşılığında tapu harcı, mahkeme hizmeti karşılığında mahkeme harcı vb. alınır. Bu hizmetlerden yararlanmayanlar bu harçları da ödemezler. Harçlar, vergiden farklı olarak, belli hizmetlerle bağlantılıdır. Eşdeyişle, tapu harcı tapu dairesinin masraflarını karşılar.

HARÇ BİLDİRMELİĞİ. (Os. Harç târifesi, *Fr. Tarif des taxes, Al. Gebührenordnung, İng. Customs tariff*) Hangi işler karşılığında ne kadar harç alınacağını gösteren tarife... Genel bir anlam taşıdığı halde ülkemizde daha çok mahkeme harçları tarifesi anlamında kullanılır.

HARÇ PULU. (Os. Harç pulu, *Fr. Timbres des taxes*) Özellikle mahkeme ve noter işlemlerinde harç alındığını belirtmek için evrâka yapıştırılan pul.

HASTALIK KORUNCU. (Os. Hastalık sigortası, *Fr. Assurance maladie, Al. Krankenversicherung, İng. Health insurance*) Belli hastalıklardan birine tutulma sonunda gerçekleşebilecek olan bir sakatlığa ya da çalışma gücünün eksilmesine karşı yapılan sigorta.

HAVA ALANI. 1. (Os. Tayyâre meydanı, *Fr. Aérodrome, Port aéronautique; Al. Flughafen, Flugplatz; İng. Aerodrome, Aviation course; İt. Campo aviatorio, İsp. Puerto aereo*) Uçakların iniş ve kalkışları için özel olarak yapılan meydan... Yolcu ve yük iniş ve binışleri için bu meydanlarda yapılan uçak istasyonlarını da kapsar.

2. (Os. Hava sahası, *Fr. Espace aérien, Al. Luftraum, İng. Air space*) Bir ülkenin göğünde hak konusu olan alan... Her ülkenin toprağı gibi gözü de o ülkenin malıdır ve egemenliği altındadır. Açık denizler üstündeki gök boşluğu serbesttir, eşdeyişle hiç bir ülkenin malı değildir. Ülkelerde böyle olduğu gibi toprak sahiplerinin göğü de ilke olarak böyledir, eşdeyişle o toprağın sayılır. Ne var ki hava sahasındaki mülkiyet hakkı, hava ulaşımına olanak sağlama açısından, Medenî Kanunun 644. maddesiyle kimi kayıtlarla sınırlandırılmıştır.

HAVA HUKUKU. (Os. Hava hukuku, *Fr. Droit aérien, Al. Luftrecht, İng. Law of the air*) Uçak taşımacılığına özgü ulusal ve uluslararası hukuk kurallarının tümü.

HAVA KOLUĞU. (Os. Hava zâbitası, *Fr.* Police aérienne, *Al.* Luftpolizei, *İng.* Air police) Uçaklarla ilgili suçları engellemek ve izlemekle görevli polis örgütü... Uçakların hava sınırlarından giriş ve çıkışlarını düzenlemek, yasak bölgelerin üstlerinden geçmelerini önlemek, hava kazalarına karşı önlemler almak vb. hava zâbitasının görevidir.

HAVA KORUNCU. (Os. Hava sigortası, *Fr.* Assurance arienne, *Al.* Luftversicherung, *İng.* Insurance respecting aerial transportation) Uçak yolculuğu ve taşımacılığı konusundaki tehlikelere karşı yapılan sigorta... Bu konuda Türk hukukunda özel hükümler yoktur.

HAVA PARASI. (Os. Peştemâliye, *Fr.* Pas de porte, *Al.* Façonwert, *İng.* Goodwill) Ün karşılığı alınan para... Çoğunlukla bir firmanın satışından alınır. Bu ün, ya firmanın adından ya da devredilen ticaret evinin bulunduğu yerin (semtin) değerinden doğar. Bu deyim, ayrıca, yasalarla dondurulan fiyat sınırını aşmak için açıktan alınan paraları da dilegetirmiştir. Örneğin ev sahipleri, kira olarak alamadıkları parayı *hava parası* adı altında açıktan alırlar.

HAVA POSTALARI. (Os. Hava postaları, *Fr.* Postes aériennes, *Al.* Luftpost, *İng.* Air mail) Hava yoluyla yapılan mektup, paket, yazılı ve basılı evrâk, gazete, dergi vb. taşımacılığı... 1929 yılında Londra'da toplanan Postalar Birliği Konferansında bu işler ulusal posta idarelerine özgü kılınmıştır.

HAVA SAVAŞI. (Os. Hava harbi, *Fr.* Guerre aérienne, *Al.* Luftkrieg, *İng.* Aerial war, Warfare) Uçaklarla yapılan savaş... 1899 ve 1907 yıllarında Lahey'de hava savaşları kuralları saptanmışsa da hiç bir ülke kendini bu kurallara bağlamamıştır.

HAVA TAŞIMA ARAÇLARI. (Os. Hava nakil vâsıtaları, *Fr.* Aéronefs, Moyens de transport aérien; *Al.* Luftfahrzeuge, *İng.* Means of aerial transportation) Havada giden her türlü taşıt... Bunlar başta uçaklar olmak üzere zeplinler, balonlar, planörlerdir.

HAVA TAŞIMACILIĞI. (Os. Hava nakliyatı, *Fr.* Transport aérien, *Al.* Lufttransport, *İng.* Aerial transportation) Hava yoluyla yapılan yolcu ve yük taşımacılığı.

HAVAYOLLARI. (Os. Tayyâre yolları, *Fr.* Voies aériennes, Lignes aéromatiques; *Al.*

Luftwege, Fluglinie; *İng.* Aire lines, Aire ways, Air routes; *İt.* Linea aviatoria, *İsp.* Linea aerea) Hava taşıtlarının uçuşları sırasında izlemek zorunda bulundukları yollar... Bu deyim dilimizde *uçak işletmesi* anlamında da kullanılır, örneğin bu anlamda "bugün havayollarına uğrayıp bilet aldım" denir.

HAYVAN ALIMSATIMI. (Os. Hayvan ticâreti, *Fr.* Vente a cheptel, Vente de bétail; *Al.* Vienkauf, *İng.* Sale of livestock) Hayvan alıp satarak yapılan ticaret... Ülkemizde her türlü hayvan alımsatımı, Borçlar Kanunu kapsamı içindedir.

HAYVAN DOKUNCALARI SORUMLULUĞU. (Os. Hayvan zararları mes'uliyeti, *Fr.* Responsabilité du gardien d'animaux, *Al.* Tierhalterhaftung, *İng.* Liability of the keeper for animals, *Lâ.* Actio de pauperis) Bir hayvan tarafından yapılan zararın o hayvanın güdücüsü tarafından tazmin edilmesi yükümü... Borçlar Kanununun 56. maddesine göre tazmin ettirilir.

HAYVAN HIRSIZLIĞI. (Os. Hayvan sirkati, *Fr.* Vol d'animaux, Vol de bétail; *Al.* Viehdiebstahl, *İng.* Theft of livestock, Cattle theft; *Lâ.* Abigeatus) Evcil hayvanların çalınmasıyla gerçekleşen suç... Ülkemizde özel bir cezayı ve tazmini gerektirir. *Hayvan Sirkatinin Men'i Hakkında Kanun*'la hayvan çalınmasına engel olmak için birçok önlemler de alınmıştır.

HAYVAN KİRALANMASI. (Os. Hayvan icârı, *Fr.* Bail a cheptel, *Al.* Viehpacht, Viehverstellung; *İng.* Hire of cattle) Evcil hayvanların para karşılığında ve belli bir hizmet için kiralınmaları... Hukuk dilinde hayvanlara *mevâşi* denir. Borçlar Kanununun 56. maddesine göre aksine bir anlaşma ya da yerel bir gelenek olmadıkça kiralanan hayvanların bütün ürünü kiracıya aittir, kiralayan hayvanları iyi beslemek ve onlara iyi bakmak zorundadır, hayvan sahibine de mal ya da para olarak bir bedel ödemekle yükümlüdür.

HAYVAN KORUNCU. (Os. Hyvan sigortası, *Fr.* Assurance du bétail, *Al.* Viehver-sicherung, *İng.* Insurance of livestock) Ölüm, kaza, hastalık ve yangın tehlikelerine karşı hayvanlara yapılan sigorta... Ticaret Kanununa göre hayvan hırsızlığına karşı da sigorta yapılabilir. Türk Ticaret Kanununun 1010. maddesi bu konuyla ilgilidir.

HAYVANLAR VERGİSİ

HAYVANLAR VERGİSİ. (Os. Ağnâm vergisi, *Fr.* Impôt sur le bétail, *Al.* Viehsteuer, *İng.* Cattle tax, Livestock tax) Sürü hayvanlarından baş hesabıyla alınan sabit vergi... Eskiden sadece koyun ve keçilerden alınır ve adına *ağnâm vergisi* (*Fr.* Impôt sur les chèvres et les moutons, *Al.* Kleinviehsteuer) denirdi. Daha sonra *sayım vergisi* de denildi. 1950 yılından sonra hayvanlardan vergi alınması kaldırıldı. Artık ülkemizde hiç bir hayvandan vergi alınmamaktadır.

HAYVAN TUTUSU. (Os. Hayvan rehni, *Fr.* Gage sur le bétail, *Al.* Viehverpfaendung, *İng.* Pledge of cattle, Pledge of livestock) Hayvanlar üstüne yapılan rehin... Medenî Kanunun 853. maddesine göre sahibinin, eşdeyişle borçlunun elinde kalmaları koşuluyla hayvanlar da rehin edilebilirler. Hukuk dilinde buna *kabzedilmeksizin rehin tesisi* denir.

HAZIR. (Os. Hazır, *Fr.* Prêt, *Al.* Fertig, Bereit; *İng.* Ready, *İt.* Pronto, *İsp.* Pronto) Bir şey yapmak için gerekenleri tamamlanmış olan.

HAZIR BULUNDURMAK. (Os. Âmade bulundurmak, *Fr.* Tenir prêt, *Al.* Bereit halten, *İng.* To keep ready, *İt.* Tener pronto, *İsp.* Tener pronto) Herhangi bir şeyi başka bir şey yapabilecek duruma getirmek... Örneğin bu anlamda "umulmadık bir masraf çıkabilir, kasamda daima hazır para bulundururum" denir.

HAZIR BULUNMAK. (Os. Müheyyâ, Âmade; *Fr.* Assister, *Al.* Fertig sein, *İng.* To assist, *İt.* Assistere, *İsp.* Asistir) Bir şey yapmak için gerekenleri tamamlamış olmak... Örneğin bu anlamda *bir toplantıda hazır bulunmak* (*Fr.* Assister a une assemblée, *Al.* Eine Versammlung beiwehnen, *İng.* To assist at meeting, *İt.* Assistere ad un assemblea, *İsp.* Asistir a una asamblea)'tan sözedilir.

HAZIR BULUNMAYAN KİŞİ. (Os. Hazır bulunmayan şahıs, *Fr.* Personne non présente, *Al.* Abwesender, *İng.* Absentee, *Lâ.* Absens) Hukuksal işlemin yapılması sırasında bulunmayan ilgili... Borçlar Kanununun 5. ve Ticaret Kanununun 673. maddelerinde tanımlanmıştır.

HAZIR GİYİM. (Os. Hazır elbise, *Fr.* Confection, *Al.* Konfektion, *İng.* Ready to wear)

Standart ölçülere göre ve seri halinde giyim eşyası yapımı... İsmarlama ve ölçü alınarak tek tek yapılan giyim eşyası karşıttır.

HAZIRLAMA GİDERLERİ. (Os. İhârât sarfiyatı, *Fr.* Dépenses de préparation, *İng.* Preparation expenses) Üretime, yapıma, işletmeye ya da satışa hazırlamak için harcanan paralar.

HAZIRLAMAK. (Os. İhâr, *Fr.* Préparer, *Al.* Vorbereiten, Bereiten; *İng.* To prepare, *İt.* Preparare, *İsp.* Preparar) Bir şey yapmak için gerekenleri tamamlamak... Batı dillerinde bir belge hazırlamak için daha çok (*Fr.* Dresser, Rédiger; *Al.* Ausstellen, *İng.* To draw up, *İt.* Redigere, *İsp.* Rediger) deyimleri kullanılır.

HAZIRLIK. (Os. İhârât, *Fr.* Préparation, *Al.* Vorbereitung, *İng.* Preparation, *İt.* Preparazione, *İsp.* Preparacion) Hazır olmak için gerekenler... Örneğin bu anlamda "konuklar gelecek, hazırlık yapıyorum" denir.

HAZIRLIK DENGELİMİ. (Os. İhârî bilânço, *Fr.* Proforma bilan, *İng.* Proforma balance) Bilânçoyu hazırlamak için yapılan bilânço taslağı.

HAZIR MAL. (Os. Hazır emtea, *Fr.* Marchandise prête) İhtiyacı derhal giderebilecek olan mal... İhtiyacı bir süre sonra karşılayabilecek olan *gelecek mal* (Os. Müstakbel emtea) deyimini karşılığında kullanılır. Örneğin hazır elbise bir hazır maldır, ismarlama elbise bir gelecek maldır.

HAZIR PARALAR. (Os. Seyyâl nukud, *Fr.* Liquidités) Başkasına derhal verilmesi olanaklı bulunan paralar... Derhal kullanılabilir nitelikteki paraları dilegetirir. Türkçe yazımıyla dilimizde de kullanılan *likidite* deyimini, belli bir anlamda borçtan kurtarırlığı dilegetirir.

HAZIR PARA VARLIĞI. (Os. Seyyâl kıymetler aktifi, *Fr.* Actif disponible, *Al.* Verfügbare Mittel, *İng.* Liquid asset) Derhal kullanılabilir nitelikteki para ve para değerindeki belgilerin tümü... Bir işletmenin kasasındaki derhal harcayabileceği para, tahvil, hisse senedi ve benzerlerini dilegetirir. Kimi economiciler, işletmenin alacaklarını da bu deyimine kapsamına sokarlar.

HAZİNE. (Os. Hazine, *Fr.* Fisc, Trésor public; *Al.* Fiskus, Schatzamt; *İng.* Treasury,

Lâ. Fiscus) Devletin para işleriyle uğraşan organı... Mâliye Bakanlığı ve özellikle de Hazine Genel Müdürlüğü, Merkez Bankası gibi devletin para işlerini yürüten örgütünü diledir. Bir başka anlamda da *devletin kasası* demektir. Örneğin İngiltere gibi kimi ülkelerde Mâliye Bakanlığı, *Hazine Bakanlığı* adını taşır. Bununla beraber “devletin hazinesinde yetmiş sent yok” derken de devletin kasası kastedilir. İki anlamlı Arapça bir deyimdir ve henüz özleştirilmemiştir.

HAZİNE BORÇ BELGİTLERİ. (Os. Hazine tahvilâtı, *Fr.* Obligations du trésor, *Al.* Staatsobligationen, *İng.* Treasury bonds) Devletin halktan borç para almak için çıkardığı fâizli tahviller... Bunlara *devlet tahvilî* ya da *hazine bonusu* (*Fr.* Bon du trésor, *Al.* Schatzanweisung, *İng.* Exchequer) de denir. Devlete bunları çıkarma yetkisi her yıl bütçe kanunuyla verilir. Genellikle bir yıl vâdelidirlere, eşdeyişle fâizleri yıldan yıla alınır. Fâizleri vergisizdir.

HEKİMLER ODASI. (Os. Etibbâ odası, *Fr.* Chambre de médecins, *Al.* Aerztekammer, *İng.* Chamber of physicians) Hekimlerin meslek onur ve çıkarlarına ait sorunlarla uğraşmak ve gerektiğinde onları cezalandırmak ve mesleki anlaşılmazlıklarını çözümlmek için. yasayla kurulan örgüt... Tabâbet ve Şuâbâtı Sanatlarının Tarzı İcrâsına Dâir Kanunun 18. maddesi gereğince kurulmuştur. Sağlık Bakanlığınca saptanan bölgelerde bulunur.

HEMEN. (Os. Hemân, *Fr.* Bientôt, *Al.* Bald, *İng.* Soon, *İt.* Presto, *İsp.* Pronto) Çabucak... Farsçadır, *aynı anda* anlamını diledir. *Hiç vakit geçirmeden* demektir.

HER BİÇİMDE. (Os. Her sûrette, *Fr.* En tous cas, *Al.* Auf jeden fall, *İng.* In any case, *İt.* In ogni caso, *İsp.* En todo caso) Biçimlerin hepsinde... *Her halde* (her durumda) deyişle anlamdaştır.

HER EDERE. (Os. Her fiyata, *Fr.* A tout prix, *Al.* Um jeder Preis, *İng.* At any price, *İt.* Ad ogni prezzo, *İsp.* A todo precio) Fiyatların hepsine... Örneğin bu anlamda “pazarda her fiyata mal var” denir.

HERHANGİ BİR EDERE. (Os. Herhangi bir fiyata, *Fr.* A n'importe quel prix, *Al.* Zu irgend einem Preise, *İng.* At any price, *At no matter what price;* *İt.* A qualunque prezzo, *İsp.* A cualquier precio) Rastgele

bir fiyata... *Nasıl olursa olsun bir fiyata* anlamını diledir. Örneğin bu anlamda “bu mal, herhangi bir fiyata satılabilir” denir.

HER KEZ. (Os. Her def'a, *Fr.* Chaque fois, *Al.* Jedesmal, *İng.* Every time, *İt.* Ogni volta, *İsp.* Cada vez) Her yapılda... *Her sefer* de denir. Örneğin bu anlamda “her def'a söylüyorum, şunu düzgün yap” denir. Bu anlam, *bütün* demek olan *hep* deyişle de diledir.

HER ZAMAN. (Os. Her zaman, *Fr.* En tout temps, *Al.* Jederzeit, *İng.* At any time, *İt.* In ogni tempo, *İsp.* En todo tiempo) Bütün zamanlarda... Belli bir anlamda *her kez* deyişle de anlamdaştır, örneğin “her zaman söylüyorum, şunu düzgün yap” da denir.

HESABA GEÇİRMEK. (Os. Hesâba kaydetmek, *Fr.* Porter en compte, *Al.* Anrechnen, *İng.* To put to account, *To charge;* *İt.* Metter in conto, *İsp.* Poner en cuenta) Hesaba yazmak... Örneğin bu anlamda “şu masrafı hesaba geçiriniz” denir.

HESABA KATMAK. (Os. Hesâba ithal etmek, *Fr.* Débiter, *Comprendre dans le compte;* *Al.* Berechnen, *In Rechnung stellen;* *İng.* To debit, *To place on account;* *İt.* Porre in conto, *İsp.* Adeudar) Hesaba eklemek... Örneğin bu anlamda “şu masrafı da o hesaba katınız” denir.

HESABA YAZMA. (Os. Hesâba kayıt, *Fr.* Débit, *Al.* Berechnung, *İng.* Charge, *İt.* Addebita, *İsp.* Debito) Bir parayı birinin borcu olarak yazma... Örneğin bu anlamda “bu masrafı onun hesabına yazınız” denir.

HESABINIZA. (Os. Hesâbinıza, *Fr.* A votre débit, *Au débit de votre compte;* *Al.* Zu Ihren Lasten, *İng.* To your debit, *İt.* A vostro debito, *İsp.* A su cargo) Borcunuz olarak... Örneğin bu anlamda “bu masrafı hesabınıza geçiriyorum” denir.

HESAP. (Os. Hesap, *Fr.* Compte, *Al.* Rechnung, *İng.* Account, *İt.* Conto, *İsp.* Cuenta) Miktarlar üstünde matematik işlemler yapılması... Genel anlamda *sayma* demektir. *Toplam* anlamında da kullanılır, örneğin bu anlamda “defterimdeki hesabınız iki yüz lira oldu” denir. Dilimizde *aritmetik* anlamını da karşılar. *Sayışma* ya da *sayışım* deyişle-

HESAP AÇILMASI

le özleştirenler de var. Ekonomi ve ticaret hesap işlemlerine dayanır.

HESAP AÇILMASI. (Os. Hesap keşidesi, *Fr. Overture de compte, Al. Kontoeröffnung, İng. Opening of account, İt. Apertura di conto, İsp. Abertura de cuenta*) Belli bir para işlemi için hesap defterinde yer ayrılması... Genellikle *para yatırma* anlamındadır, örneğin bankada hesap açmak bankaya para yatırmak ve bankada hesabı olmak bankada parası olmak demektir. Ama para yatırmadan da hesap açılabilir, örneğin bu anlamda “bakkalda bir hesap açtırdım, ay sonlarında ödeyeceğim” denir.

HESAP BİLDİRGESİ. (Os. Hesap hülâsası, *Dekont; Fr. Décompte, Al. Rechnungs, Kontoauszug; İng. Render of account*) Gün, hafta, ay, yıl gibi belli dönemler sonunda ya da bir hesabın kapatılması durumunda borçlu ya da alacaklı hesabının ilgiliye gönderilen örneği... Her yıl başında böyle bir bildirge gönderilmesi Bankalar Kanununun 41. maddesine göre zorunludur. Ama bankalar ülkemizde bu zorunluğa genellikle uymazlar. Başkaları tarafından bankadaki belli bir hesaba yatırılan paralar da böyle bir bildirgeyle ilgiliye bildirilir. Bu bildirgeler bankadaki hesabın genellikle son durumunu gösterirler. Gerçekte her para yatırılışından ya da çekilişinden sonra bankaların ilgiliye bir dekont göndermeleri gerekir.

HESAP CÜZDANI. (Os. Hesap cüzdanı, *Fr. Carnet de banque*) Banka defteri... Bankada hesabı olanlara verilir. Yatırılan ya da çekilen paralar bu deftere yazılır. Belli bir hesaba başkaları tarafından yatırılan ya da belli bir hesaptan başkalarınca (çekle) çekilen paraların da sonradan bu deftere işletilmesi gerekir.

HESAPÇA. (Os. Hesâben, *Fr. A compte, Al. Abschlaeglich, İng. On account, İt. A conto, İsp. A cuenta*) Yapılan hesaba göre... Örneğin bu anlamda “hesapça iki yüz lira borcunuz kaldı” denir, ama borç daha yüksek ve hesaba geçmemiş olabilir.

HESAP ÇIKARMA. (Os. Hesap çıkarma, *Fr. Établissement du compte, Al. Aufstellung der Rechnung, İng. Making out of the account, İt. Stabilire del conto, İsp. Establecimiento de la cuenta*) Hesap defterinden belli bir hesabı ayırarak başka bir kâğıda yaz-

ma... Örneğin bu anlamda “benim hesabımı çıkarınız” denir.

HESAP DEFTERİ. (Os. Hesap defteri, *Fr. Livre des comptes, Al. Kontobuch, İng. Account book, İt. Libro del conto, İsp. Libro de las cuentas*) Hesap yazılan defter.

HESAP DÖNEMİ. (Os. Devrei hesâbiye, *Fr. Période de compte, Al. Rechnungsperiode, İng. Accounting period*) Birbirini izleyen iki bilanço arasındaki zaman dönemi... Muhâsebe terimidir. Bu dönem ticaret alanında genellikle bir yıldır, bundan ötürü bu anlamda *hesap yılı* ya da *tecimsel yıl* deyimiyle anlamaştır. Ticaret Kanununun 70. maddesine göre ülkemizdeki hesap dönemi bir yılı aşamaz, çünkü ticaret bilançolarının yılda en az bir kere düzenlenmesi zorunludur. Bu deyim, mâlîye terimi olarak da iki bütçe arasındaki zaman dönemini dilegetirir, *malsal yıl* (Mâlî sene)’dan farklıdır, malsal yıl on iki aylık bir dönem olduğu halde bütçe açısından hesap dönemi (örneğin, yeni bütçenin hazırlanamaması gibi durumlarda) on iki aydan çok da sürebilir.

HESAP DURUMU. (Os. Hesap vaziyeti, *Fr. Aperçu de compte, Al. Rechnungsübersicht, İng. Abstract of account, İt. Stato di conto, İsp. Estado de cuenta*) Ayrılmış ve saptanmış hesap... Hesaba toplu bir bakışı ya da hesabın genel bir özetini dilegetirir, örneğin bu anlamda “kumaş satışının hesap durumu nedir?” denir.

HESAP DÜZENLEMEK. (Os. Hesap tanzim etmek, *Fr. Établir un compte, Dresser une facture; Al. Rechnung aufstellen, İng. To make out an account, İt. Far un conto, İsp. Hacer una cuenta*) Bir hesabı saptayıp ortaya koymak... *Fatura düzenlemek* anlamında da kullanılır.

HESAP İNCELEMESİ. (Os. Hesap tetkiki, *Fr. Vérification du compte, Examen du compte; Al. Rechnungsprüfung, İng. Examination of account, Verification of account; İt. Esame del conto, İsp. Examen de la cuenta*) Bir hesabı ayrıntılarıyla gözden geçirip doğrulama... Örneğin bu anlamda “bu hesapta bir yanlışlık olmalı, iyice bir inceleyiniz” denir.

HESAP İSTEMEK. (Os. Hesap istemek, *Fr. Demander compte, Al. Rechenschaft fordern, İng. To call one to account, İt. Chiedere*

conto, *İsp.* Pedir cuenta) Belli bir hesabın çıkarılıp saptanmasını istemek... Bu anlamda *hesap sormak* demektir. Örneğin bir otelden ayrılırken “hesabımı istiyorum, lütfen odama gönderiniz” denir.

HESAP KALINTISI İÇİN ALINAN. (Os. Bakiyei hesâp için ahzolan, *Fr.* Quittance pour solde, *Al.* Generalquittung, *İng.* Receipt full, *İt.* Quitanza per saldo, *İsp.* Recibo por saldo) Hesap sonunda ortaya çıkan açık için alınan.

HESAP KAPANIŞI. (Os. Hesap kapanışı, *Fr.* Réglement de compte, Arrêté de compte; *Al.* Rechnungsabschluss, *İng.* Closing of account, *İt.* Chiusura del conto, *İsp.* Cierre de la cuenta) Bir hesabın sona ermesi... Örneğin bu anlamda bir bankaya “paramın tümünü çekiyorum, hesabımı kapatınız” denir.

HESAP KAPATILMASI. (Os. Hesap kapatılması, *Fr.* Clôture du compte, *Al.* Kontoschluss, *İng.* Closing of the account) Bir hesabın sona erdirilmesi... Örneğin bu anlamda bankadan bütün parasını çeken birine “hesabınız kapatılmıştır” denir.

HESAP KAZANCI. (Os. Hesap kârı, Hesâben kâr; *Fr.* Profit de comptabilité, *İng.* Book profit) Hesap defterlerinin gösterdiği kâr... Bu kâr gerçekte daha fazla ya da daha az olabilir.

HESAP KESİMİ. (Os. Kat'ı hesâp, *Fr.* Arrêté de compte) Belli aralıklarla ya da belli bir tarihte fâiz, komisyon vb. saptayıp bir hesabın açık ve kesin bakiyesini ortaya koyma... Borçlar Kanununun 115. ve Türk Ticaret Kanununun 780. maddesinde tanımlanmıştır, *hesap kapanışı* deyimiyle anlamdaştır, *hesap kesme* de denir.

HESAPLAMA. (Os. Hesâbetme, *Fr.* Calcul, *Al.* Rechnung, Kalkulation; *İng.* Calculation, Estimate; *İt.* Calcolo, *İsp.* Calculo) Hesap işlemini yapma... *Sayma* demektir. Örneğin bu anlamda “bu iş kaç paraya çıkacak, hesapladınız mı?” denir.

HESAPLAMAK. (Os. Hesâbetmek, *Fr.* Calculer, Compter; *Al.* Rechnen, Berechnen; *İng.* To calculate, To count; *İt.* Calcolare, *İsp.* Calcular) Hesap işlemini yapmak.

HESAPLANMIŞ. (Os. Mahsup, *Fr.* Compté, *Al.* Verrechnet, *İng.* Counted) Hesap işlemi

yapılmış... *Hesabına sayılmış* ya da *hesabına geçirilmiş* anlamını dilegetirir. *Avans kapatmak* anlamında da kullanılır. *Mahsup etmek*, bir paranın hesabı yapılarak fazla ya da eksikliğini *hesaba geçirmek* demektir. Örneğin bu anlamda “sizə yüz lira borcum var, ama sizden iki yüz lira da alacağım var, borcumu alacağıma mahsûbediniz” denir.

HESAPLANMIŞ OLARAK. (Os. Mahsûben, *Fr.* En acompte, Acompte; *Al.* Auf Konto, *İng.* On account) Hesap işlemi yapılmış olarak... *Hesabına sayarak* anlamını dilegetirir, hesaba sayarak önceden verilen paraya da *öndelik* (Avans) denir. Örneğin bu anlamda “gelecek aylığıma mahsûben bana beş yüz lira veriniz” denir.

HESAPLAŞMA. (Os. Tesviyei hesâb, *Fr.* Réglement de compte, Décompte, Compensation; *Al.* Abrechnung, Aufrechnung; *İng.* Settlement of account, *İt.* Compensazione, *İsp.* Compensacion) Karşılıklı olarak borç ve alacakların hesabını görme... İki ya da daha çok kişiler, firmalar vb. arasında yapılır. Örneğin bu anlamda “onunla hesaplaştık, benim ona hiç borcum kalmamış” denir.

HESAPLAŞMA BELGESİ. (Os. Hasârâtı bahriye garâmesi, Dispeç; *Fr.* Dispatch, Réglement d'avaries; *Al.* Dispatch, Havarieaufmachung; *İng.* Average adjustment, Average statement, Appraisalment of the average; *İt.* Stima dell'avaria, *İsp.* Tasador de averias) Her büyük avarya sonunda gemi, yük ve navlun sahiplerinin kendilerine isâbet eden alacak ve vereceği saptadıkları kâğıt... Bu deyim, küçük avaryalarda (deniz dokuncası) sigortacıyla sigortalı arasındaki hesaplaşmaları saptayan kâğıt için de kullanılmaktadır. Türk Ticaret Kanununun 1288. maddesinde tanımlanmıştır.

HESAPLAŞMA BELGESİNİ DÜZENLEYEN. (Os. Dispeççi, *Fr.* Dispatcheur, *Al.* Dispatcheur, *İng.* Average adjuster, *İt.* Stimatore dell'avaria, *İsp.* Tasador de averias) Dispeççi düzenleyen memur ya da kişi.

HESAP MAKİNESİ. (Os. Hesap makinesi, *Fr.* Machine a calculer) Hesap işlemleri yapan makine... Anamalcı ekonomi edebiyatında *fiyat mekanizması*'nı dilegetiriyor. Birçok economiciler piyasada fiyatların gördüğü işi bir hesap makinesinin gördüğü işe benzetirler. Onlara göre fiyatlar, nelerin ne kadar üreti-

HIZLI VAPUR

sale, *İt.* Pronto vendita, *İsp.* Pronto despacho) Çok sürümü olan satış.

HIZLI VAPUR. (Os. Sefinei serîa, *Fr.* Vapeur rapide, *Al.* Schnelldampfer, *İng.* Express steamer, *İt.* Vapore celere, *İsp.* Vapor rapido) Çabuk giden vapur... Çok hızlı giden gemi, tren vb. gibi taşıtlara *ekspres* (*Fr.* Express) de denir.

HIZ VERMEK. (Os. Tesrî, *Fr.* Accélérer, *Hâter*, *Presser*; *Al.* Beschleunigen, *İng.* To accelerate, *To hasten*; *İt.* Accelerare, *İsp.* Acelerar) Çabuklaştırmak.

HİCRÎ YIL. (Os. Senei hicrîye, *Fr.* L'année de l'hégire, *Al.* Jahr der Hedschra (Hidschra), *İng.* The year of the hegira) İslâm peygamberi Muhammet'in Mekke kentinden Medîne kentine gidişi tarihinden başlatılan yıl... İslâm tarihinde bu *hicret* (Göç) yılıyla başlayan takvim kullanılır. Ticaret ilişkilerindeki gerekliliğinden ötürü yabancı diller bu Arapça deyim *hegir* biçiminde kendi dillerine almışlar. Bu takvim, ayın yörüngesi üstünde dönüşüne göre hesaplandığından *kamerî yıl* (Os. Senei kamerîye) da denir. Hicrî yılı *milâdî yıl* (Os. Senei milâdîye, İsa'nın doğumundan başlayan ve çağımızda her ulusunu kullandığı takvim)'a çevirmek için hicrî yılın yüzde 3'ü çıkarılır ve kalan sayıya 621 sayısı eklenir. Örneğin Hicrî 1000 yılı, bugünkü milâdî takvime göre hangi yıldır? 1000 sayısını yüzde 3'ü 30'dur, bu 30'u 1000'den çıkarırsak 970 sayısını buluruz, bu 970 sayısına 621 sayısını (çünkü hicrî takvim milâdî olarak 16 Temmuz 622 tarihinden başlar) eklersek 1591 sayısını buluruz ki bu da hicrî 1000 yılının milâdî karşılığıdır. Bir de *rûmî yıl* (Os. Senei rûmîye) vardır ki, İ.Ö. 46 yılında Roma imparatoru Jül Sezar adına düzenlenen takvime dayanır, yılbaşı 1 Mart tarihidir. 1678 tarihinden sonra Osmanlı imparatorluğundan günümüze kadar ülkemizde *mâlî yıl* (Os. Senei mâlîye) olarak kullanılmıştır. Hâlâ da kullanılmaktadır, günümüzde de mâlî yılbaşı 1 Mart tarihidir. Hicrî sene 354 gündür, rûmî seneye 365 gündür, bundan ötürü her 33 yılda bir rûmî sene hicrî seneyi bir yıl geçer. Rûmî seneyi bulmak için milâdî seneden 584 sayısı (Çünkü rûmî sene, milâdî 584 yılından başlatılmıştır) çıkarılır. Örneğin milâdî 1980 senesinin rûmî karşılığı 1396'dır. Yaşlanmış yurttaşlarımızın nüfus cüzdanlarında doğum tarihi olarak rûmî yıl kaydedilmiştir, örneğin 1916 yılında doğan bir Türk'ün nü-

fus cüzdanında doğum yılı olarak rûmî 1332 tarihi yazar.

HİÇ BİR BİÇİMDE. (Os. Hiç bir sûrette, *Fr.* En aucun cas, En aucun façon; *Al.* Auf keinen Fall, In keiner Weise; *İng.* In no case, In no way; *İt.* In nessun caso, *İsp.* En ningun caso) Saptanabilecek biçimlerin hiç birinde... Örneğin bu anlamda "şöyle mi yapsak, böyle mi yapsak diye boşuna yorulmayın, bu iş hiç bir biçimde olmaz" denir.

HİÇ BİR DEĞİŞİKLİK YAPMADAN. (Os. Harfîyen, *Fr.* Littéralement, *Al.* Wörtlich, *İng.* Literally, *İt.* Letterale, *İsp.* Literal) En küçük bir yerini değiştirmeden... Örneğin bu anlamda "bu plana hiç bir değişiklik yapmadan uyunuz" denir.

HİÇ BİR YERDE. (Os. Hiç bir mahalde, *Fr.* Nulle part, *Al.* Nirgends, *İng.* Nowhere, *İt.* Nessun porto, *İsp.* Nula parte) Saptanabilecek olan yerlerin hiç birinde... Örneğin bu anlamda "onu aradım, hiç bir yerde yok" denir.

HOLDİNG. (Os. Holding, *Fr.* Holding, *Al.* Holding, *İng.* Holding) Tröst kurma amacıyla gerçekleştirilen şirketler şirketi... Tröst kurma düşüncesini ilkin ortaya atan Amerikalı hukukçu C. T. Dood'tur. Rockefeller' in ortaklarından olan Dood, 1870'lerde düşüncesini gerçekleştirmiş ve petrol şirketlerinin yüzde doksanını ele geçirerek bir petrol tröstü kurmuştu. Tröst dışı kalan firmaların direnci üzerine bu tröst ticaret özgürlüğüne aykırı görülerek mahkeme kararıyla kapatıldı. *Holding* onun yerine düşünülen çeşitli tröst biçimlerinden biridir, sanki tröstten farklıymışçasına mahkemelerde de kurulmasına izin verilmiştir. Bir ad değişikliğinden başka tröstten hemen hiç bir ayrımı olmayan holding, birçok şirketi içinde toplayan ve onların hisse senetlerine sahip olarak onları yöneten şirketi dilegetirir. *Holding trust* adı verilen bu dev şirket, kapsadığı bütün şirketlerin sahibidir. Holdinge bağlı şirketler biçimsel olarak bağımsız görünürler, gerçekte holdingin malî denetimi altındadırlar. Tekelci anamalcılığın en büyük kurumları olan *holding*'lere *konzern*'ler de denir.

HOŞGÖRÜ. (Os. Müsâmahe, *Fr.* Tolérance, *Al.* Toleranz, *İng.* Tolerance, *İt.* Tolleranza, *İsp.* Tolerancia) Anlayış ve boyuneğişle karşılama.

HOŞGÖRÜLMESİNİ DİLEMEK. (Os. Müsâ-maha rica etmek, *Fr.* Solliciter l'indulgence, *Al.* Um Nachsicht bitten, *İng.* To ask for indulgence, *İt.* Sollicitare indulgenza, *İsp.* Solicitar indulgencia) Anlayışla karşılanmasını istemek... Örneğin bu anlamda "söylediklerimin hoşgörülmesini dilerim" denir.

HOŞGÖRÜLÜ GÖRÜNMEK. (Os. Müsâmahakâr görünmek, *Fr.* Se montrer indulgent, *Al.* Nachsicht üben, *İng.* To have indulgence, *İt.* Esser indulgento, *İsp.* Tener indulgencia) Anlayışla karşılar görünmek.

HOŞNUTSUZ. (Os. Gayrı memnun, *Fr.* Mécontent, *Al.* Unzufrieden, *İng.* Dissatisfied, Discontented; *İt.* Scontento, *İsp.* Descontento) Birinin davranışlarından hoşnut olmayan.

HUKUK. (Os. Hukuk, *Fr.* Droits, *Al.* Recht, *İng.* Rights) Hakları saptayan kuralların tümü... Tüzenin (adâletin) gerektirdiği kuralların tümünü dilegetirir. Arapça *hak* deyiminin çoğuludur, *türe* deyimıyla özleştirilmiştir. Ad olarak, insan davranışlarını düzenlemek için devletçe konulan kuralları dilegetirir ve devletçe konulan *yasaların tümü* anlamındadır.

HUKUKA AYKIRILIK. (Os. Hukuka mugayeret, *Fr.* Illicité, *Al.* Widerrechtlichkeit, *İng.* Illegality, *Lâ.* Illicitum) Hukuk işlemlerinin hukuk kurallarına aykırılığı... Örneğin Borçlar Kanununun 41. ve onu izleyen maddelerinde yazılı haksız fiillerle Borçlar Kanununun 96. ve onu izleyen maddelerinde yazılı hukuksal ilişkilerden doğan borçların (vecbelerin) yerine getirilmemesi kesinlikle hukuka aykırı işlemlerdir.

HUKUK DANIŞMANI. (Os. Hukuk müşâviri, *Fr.* Conseiller légiste, *Al.* Rechtsberater, *İng.* Jurist counsellor, *Lâ.* Syndicus) Devlet dairelerinin hukuksal işlerini gören ve onları hukuk alanında temsil yetkisini taşıyan hukukçuları... Özel kurum ve şirketlerin hukukçuları da bu adı taşır.

HUKUK GENEL KURULU. (Os. Hukuk hey'eti umûmiyesi, *Fr.* Chambre civiles réunies, *Al.* Vereinigte Zivilsenate) Yargıtayın hukuk daireleriyle icra ve iflâs dairesinin birleşmesinden oluşan kurul... Yargıtayın hukuk, ticaret ve icra iflâs dairelerinin bozma kararlarına karşı mahkemelerce verilen ısrar (eski kararda direnme) kararlarının temyiz merciidir. Kararları kesindir, direnilemez.

HUKUK KURALI. (Os. Kaidei hukukîye, *Fr.* Norme juridique, *Al.* Rechtsnorm, *İng.* Juridicial rule, *Lâ.* Lex) Kendisine uyulması zorunlu bulunan kural.

HUKUK MAHKEMELERİ. (Os. Hukuk mahkemeleri, *Fr.* Tribunaux civils, *Al.* Zivilgerichte, *İng.* Civil justice) Hukuk ve ticaret dâvâlarını yürütmek ve çözümlemekle görevli mahkeme... *Sulh Hukuk Mahkemesi* ve *Asliye Hukuk Mahkemesi* olmak üzere iki çeşittir. Tek yargıçlı Asliye Hukuk Mahkemelerine *Hukuk Hâkimliği* de denir. Her iki hukuk mahkemesinin görevleri yasayla saptanmış ve sınırlandırılmıştır. Ceza işlerine *Ceza Mahkemeleri* (*Al.* Strafgerichte) bakar. Bunlar da *Sulh Ceza*, *Asliye Ceza* ve *Ağır Ceza* mahkemeleri olmak üzere üç türdür.

HUKUK ÖZNESİ. (Os. Hukuk süjesi, *Fr.* Sujet de droit, *Al.* Rechtssubjekt, *İng.* Juridicial subject, *Lâ.* Subjectum iuris) Öznel hakkını kullanışı hukuk düzenince kabul edilen kişi... Geniş anlamda *hak sâhibi*'dir.

HUKUKSAL ANAMAL. (Os. Hukukî sermâye, *Fr.* Capital juridique, *Al.* Juristisches Kapital, *İng.* Juridicial capital) Emek ürünü olmayan bir gelir getiren anamal... Avusturyalı ünlü ekonomici Böhm-Bawerk tarafından ileri sürülmüştür. Büyük ününe karşın anamalin ne demek olduğundan habersiz bulunan Bawerk, anamalı *teknik* ve *hukuksal* olarak ikiye ayırıyor. Ona göre üretime bağlanan anamal teknik; tahvil, hisse senedi, ev, apartman, otomobil vb. gibi gelir getiren her türlü üretim dışı değere bağlanan anamal hukuksaldır.

HUKUKSAL BİTİŞME. (Os. Hukukî ittisâl, *Fr.* Lien juridique, *Al.* Rechtlicher Zusammenhang, Synallagma; *İng.* Legal relation, *Lâ.* Synallagma, Connexitas iuris) İki kişi arasındaki hukuksal bağ... Örneğin ev sahibiyle kiracı arasında hukuksal bitişme vardır.

HUKUKSAL DURUM. (Os. Hukukî vaz'iyet, *Fr.* Situation juridique, *Al.* Rechtslage, *İng.* Juridicial situation) Hak sahibiyle hukuksal etkinliği arasındaki gerçekleşen durum... Örneğin gelecekteki mirâs bir hukuksal durumdur, öğeleri henüz bütünüyle gerçekleşmemiştir ve bölümsel olarak varbulunmaktadır.

HUKUKSAL EDİM. (Os. Fiili hukukî, *Fr.* Fait juridique, *Al.* Rechtstatsache, *İng.* Fact

HUKUKSAL İLİŞKİ

in law, Fact of legal; *Lâ.* Factum iuridicum) Hukuksal sonuç doğuran eylem.

HUKUKSAL İLİŞKİ. (Os. Hukukî münâsebet, *Fr.* Rapport de droit, *Al.* Rechtsverhaeltnis, *İng.* Legal relation, *Lâ.* Ius inre) Hukuksal sonuç doğuran ilişki... Örneğin ev sahibiyle kiracı arasındaki ilişki böyledir. Kişisel ya da malsal, kimi durumlarda da hem kişisel ve hem malsal olur.

HUKUKSAL İŞLEM. (Os. Hukukî muâmele, *Fr.* Acte juridique, *Al.* Rechtsgeschæft, *İng.* Act in the law, *Lâ.* Negotium iuridicum) Hukuksal sonuç doğuran işlem... Örneğin kira sözleşmesi, ev sahibiyle kiracı arasında bir hukuksal işlemdir.

HUKUKSAL KARŞILILIK. (Os. Hukukî husûmet, *Fr.* Qualité pour ester en justice, *Al.* Prozessführungsrecht, *İng.* Right to sue and be sued, *Lâ.* Persona legitima standi in iudicio) Dâvâciyla dâvâlnın birbirlerine karşı hukuksal durumu... Hukuk dilinde dâvâcının dâvâliya karşı olan durumuna *olumlu karşılık* (Os. Müspet husûmet), dâvâlnın dâvâciya karşı olan durumuna *olumsuz karşılık* (Os. Menfî husûmet) denir. Bir dâvâda *tarafklar* deyimiyle de dilegetirilen bu iki kişi ya da kişiler birbirlerine *düşman* (Os. Hasım) sayılırlar.

HUKUKSAL OLAY. (Os. Hâdisei hukukîye, *Fr.* Fait juridique, *Al.* Rechtlich erhebliche Tatsache, *İng.* Juridical fact, *Lâ.* Factum iuridicum) Hukuksal sonuç doğuran olay... Yaşamsal bir olay (bir hayat hâdisesi) hukuksal bir sonuç doğurunca hukuksal olay olur. Örneğin bir karı-kocanın kavga etmesi yaşamsal bir olay, bu kavga sonunda boşanma yoluna gitmeleri hukuksal bir olaydır.

HUKUKSAL SONUÇ. (Os. Neticei hukukîye, *Fr.* Effet juridique, *Al.* Rechtsfolge, *İng.* Legal effect, *Lâ.* Effectus iuridicus) Hukuksal bir olayın tüm öğeleri tamamlandıktan sonra meydana gelen durum... Örneğin boşanma dâvâsında boşanma kararı bir hukuksal sonuçtur. Hukuksal sonuç ya bir hakkın doğması, ya bir hakkın değişmesi ya da bir hakkın ortadan kalkmasını gerektirir.

HUKUKSAL SORUN. (Os. Mes'elei hukukîye, *Fr.* Point de droit, *Al.* Rechtsfrage) Bir dâvâda savın ve savunmanın dayanağı olan hukuksal olay... Yargıcın, hukuksal sorunun

takdirinde yanılığa düşmesi bozma nedenidir.

HUKUKSAL ÜRÜN. (Os. Semerei hukukîye, Semerei medenîye; *Fr.* Fruits civils, *Al.* Zivile Früchte, *Lâ.* Fructus civiles) Sözleşmeden ya da yasadan doğan ürün... Örneğin kira, bir hukuksal *ürün* (Os. Semere) 'dür. Bu deyim özellikle Borçlar Kanununun 307. ve Ticaret Kanununun 751, 752. maddelerinde önem kazanmıştır.

HUKUKSAL YANILGI. (Os. Hukukî hatâ, *Fr.* Erreur de droit, *Al.* Rechtsirrthum, *İng.* Error of law, *Lâ.* Error iuridicus) Bir hukuk kuralının uygulanmaması ya da yanlış uygulanması... *Özdeksel yanılığ* (Os. Maddî hatâ) deyimine karşı kullanılır. Yargıtayca bozma nedenidir. Borçlar Kanununun 137. ve Ceza Kanununun 44. maddelerinde bir yasa kuralının varlığında ya da yorumunda kişilerce yanılığa düşülmesi de bu deyimle dilegetirilmiştir.

HUKUKSAL YARGILAMA YÖNTEMİ. (Os. Hukuk usûlü muhâkemesi, Hukuk muhâkemeleri usûlü; *Fr.* Droit de procédure civile, *Al.* Zivilprozessrecht, *İng.* Legal proceedings, *İt.* Procedimento giuridico, *İsp.* Procedimiento judicial, *Lâ.* Ius quod ad actiones pertinet, Ius processum) Hukuk mahkemelerinde uygulanması gerekli yönetsel kurallar... Hukuk Usûlü Muhâkemeleri Kanunu'yla saptanmıştır. Bununla beraber Medenî Kanunda ve kimi özel yasalarda (örneğin, İstimlâk Kanunu) yönetsel kurallar da ilerisürülmüştür.

HUKUKSAL YORUM. (Os. Hukukî tefsir, *Fr.* Interprétation juridique, *Al.* Juristische Auslegung, *İng.* Legal interpretation) Bir hukuk kuralının nesnel anlamını günün koşullarına uygun olarak bulup çıkarmak... Bu türlü yorumda yasakoyucusunun (kanun vâzının) amacı ve gerekçeleri gözönünde tutulmaz.

HÜKÜMET. (Os. Hükümet, *Fr.* Gouvernement, *Al.* Regierung, *İng.* Government, *İt.* Governo, *İsp.* Gobierno, *Lâ.* Gubernatio, Gubernium) Devletin yürütme organı... Kuramsal olarak *devlet*'ten ayrı bir kurum olmakla beraber onunla aynı niteliği taşır.

HÜKÜMET İŞLEMLERİ. (Os. Hükümet muâmelâtı, *Fr.* Actes de gouvernement, *Al.* Regierungsakte, *İng.* Governmental acts) Si-

yasal işlemler... Hukuk açısından yargısal denetime bağlı olmayan ve ortadan kaldırılmaları için iptâl dâvâsı açılmayan işlemlerdir. Bu deyim genellikle dış siyasa, dış ve iç güvenlik, sıkıyönetim ilânı gibi işlemleri dilegetirir. Bununla beraber bu işlemleri, hükümetin öteki yönetsel (idârî) işlemlerinden ayırdedecek kesin bir ölçüt (kriter) yoktur. Genellikle yasalar kimi işlemleri yargısal denetimin (kazâî murâkabenin) dışında bırakmakla onlara bu niteliği verirler.

HÜKÜMET MERKEZİ. (Os. Merkezi hükümet, *Fr.* Capitale, Siége du gouvernement; *Al.* Regierungssitz, Hauptstadt; *İng.* Capital, Seat of government; *Lâ.* Urbs, Caput) Devlet başkanının ve hükümetin görev yaptığı kent... *Başkent* deymiyle özleştirilmiştir.

HÜKÜMET PARA ŞİŞKİNLİĞİ. (Os. Hükümet enflasyonu, *Fr.* Inflation de gouvernement, *Al.* Regierungsinflation, *İng.* Inflation government) Bütçe açısından doğan enflasyon.

I

IRMAK GİDİŞGELİŞİ. (Os. Nehir seyrüseferi, *Fr.* Navigation fluviale, *Al.* Flussschiffahrt, *İng.* River navigation, *İt.* Navigazione fluviale, *İsp.* Navegacion fluvial) Nehir taşımacılığı trafiği.

IRMAK TAŞIMACILIĞI. (Os. Nehir nakliyatı, *Fr.* Transport fluvial, *Al.* Flusstransport, *İng.* River transport, *İt.* Transporto fluviale, *İsp.* Transporte fluvial) Nehirlerde nehir taşıtlarıyla yapılan yolcu ve yük taşımacılığı... Hukuksal açıdan deniz taşımacılığındaki hukuk kurallarına bağlıdır.

IRMAK YOLU. (Os. Nehir yolu, *Fr.* Chemin fluvial, *Al.* Wasserstrasse, *İng.* Water way, *İt.* Corso d'acqua, *İsp.* Cursa da agua) Nehir taşıtlarının izledikleri yol.

ISKARTAYA ÇIKARILAN MALLAR. (Os. Iskarta edilen emtea, *Fr.* Marchandises de rebut, *Al.* Ausschusswaren, *İng.* Waste matter, Job-lot; *İt.* Merci de scarto, *İsp.* Mercancias de desecho) Değersizleşmelerinden ötürü satıştan çekilip bir yana atılan mallar.

ISKARTAYA ÇIKARMAK. (Os. Iskarta etmek, *Fr.* Mettre au rebut, *Al.* Ausschieszen, *İng.* To discard, *İt.* Scartare, *İsp.* Desechar) Değersiz sayılarak bir yana atmak... Kullanımdan kaldırmayı dilegetirir.

ISMARLAMA. (Os. Sipariş, *Fr.* Commande, *Al.* Auftrag, *İng.* Command, *İt.* Domanda, *İsp.* Pedido) Bir şeyin yapılmasını bu işi yapana söyleme.

ISMARLAMAK. (Os. Sipariş etmek, *Fr.* Commander, *Al.* Bestellen, *İng.* To order, *İt.* Commettere, *İsp.* Pedir) Bir şeyin yapılmasını bu işi yapana söylemek.

ISMARLAMADA BULUNMAK. (Os. Siparişte bulunmak, *Fr.* Passer des commandes, *Al.* Auftraege zuweisen, Bestellungen überschreiben; *İng.* To give orders, To pass orders, To make favour with orders; *İt.* Dar ordini, *İsp.* Dar ordenes) Ismarlamak.

ISMARLAMA DEFTERİ. (Os. Sipariş defteri, *Fr.* Livre de commandes, *Al.* Bestellbuch,

İng. Order book, *İt.* Libro di commissioni, *İsp.* Libro de pedidas) Ismarlananların yazıldığı defter.

ISMARLAMANIN ÖNEMİNE GÖRE. (Os. Siparişin ehemmiyetine binâen, *Fr.* Selon l'importance de la commande, *Al.* Nach der Höhe der Bestellung, *İng.* According to the extent of the order, *İt.* A seconda dell'importanza della commissione, *İsp.* Segun la importancia del pedido) Yapılması istenmiş şeylerin önem sırasına göre... Örneğin bu anlamda "ismarlamamanın önemine göre sıraya koyarak hazırlayınız" denir.

ISMARLAMA PUSULASI. (Os. Sipariş pusulası, *Fr.* Bulletin de commande, *Al.* Bestellschein, *İng.* Order sheet, *İt.* Bolla di commissione, *İsp.* Boletino de pedido) Ismarlananların yazıldığı küçük kâğıt... *Ismarlama betiği* deyimıyla özleştirilmişse de kullanılmamaktadır.

ISMARLAMAYA GÖRE. (Os. Siparişe binâen, *Fr.* Selon la commande, *Al.* Laut Bestellung, *İng.* As per order, *İt.* Dietro domanda, *İsp.* Segun demanda) Bir şeyin yapılması bu işi yapana söylendiğine göre.

ISMARLAMAYI GERİ ALMA. (Os. Siparişten nükûl, *Fr.* Décommander, Contre ordre, Annuler un ordre; *Al.* Abbestellung, *İng.* Counterorder, *İt.* Contrordine, *İsp.* Contra orden) Ismarlamaktan vazgeçme.

ISMARLANANI YAPMAYA BAŞLAMAK. (Os. Siparişi icrâ, *Fr.* Procéder a l'exécution d'une commande, *Al.* Eine Bestellung in Angriff nehmen, *İng.* To proceed with an order, *İt.* Procedere all'esecuzione di un ordine, *İsp.* Procedar a la ejecución) İstenen şeyi yapmaya başlamak.

ISMARLAYAN. (Os. Sipariş eden, *Fr.* Commandant mandataire, *Al.* Besteller, *İng.* Customer, *İt.* Committente, *İsp.* Comitante) Bir şeyin yapılmasını o işle uğraşana söyleyen.

IŞIKLI TANITIM. (Os. Işıklı reklâm, *Fr.* Réclame lumineuse, *Al.* Lichtreklame, *İng.* Illuminated sign boards, Advertising illumination; *İt.* Reclame luminosa, *İsp.* Anuncios luminosos) Işıklı yazılar ya da biçimlerle yapılan reklâm.

İ

İÇ. 1. (Os. Dâhilî, Fr. Intérieur, Al. Inland, İng. Inland, İt. Interno, İsp. Interior) Herhangi bir şeyin sınırının içinde olan... Dış deyimi karşıtıdır. Örneğin bu anlamda bir ülkenin "iç pazar"ından sözedilir.

2. (Os. Dâhil, Fr. Compris, Al. Eischliesslich, İng. Included, İt. Compreso, İsp. Comprendiendo) İçinde bulunan... Örneğin bu anlamda "Ahmet de dâhil, on kişiyiz" denir.

3. (Os. Derûnî, Fr. Interne, Al. Inner, İng. Internal) İşle ilgili olan... Örneğin bu anlamda "bu bizim iç sorunumuzdur, onları ilgilendirmez" denir.

İÇ ALIMSATIM. (Os. Dahilî ticâret, Fr. Commerce intérieur, Al. Inlaendischer Handel, Binnenhandel; İng. Inland trad, İt. Commercio interno, İsp. Comercio interno) Bir ülkenin sınırları içinde yapılan ticaret... *İç tecim* de denir. Bir ülkenin sınırları dışında yapılan *dış alımsatım* ya da *dış tecim* (Os. Hâricî ticâret) deyimi. karşılığında kullanılır.

İÇ BORÇLANMA. (Os. İstikrâzî dâhilî, Fr. Emprunt intérieur, İng. Internal loan) Bir devletin kendi halkından aldığı borç... Devlet bunun için hazîne bonoları (devlet tahvilleri) çıkarır ve belli bir fâiz öder.

İÇ BELGİT. (Os. Dâhilî senet, Fr. Effet sur l'intérieur, Al. Inlaendischer Wechsel, İng. Inland bill, İt. Cambiale sull'interno, İsp. Letro de cambio sobre el interior) Bir ülke içinde çekilen ve çekildiği ülkede ödenen poliçe.

İÇ DENİZ. (Os. Bahrî dâhilî, Fr. Mer intérieure, Al. Binnenmeer, İng. Inland sea, Lâ. Mare internum) İki kıyısı da aynı devletin olan deniz... Örneğin Marmara denizi, Azak denizi böyledir. Bununla beraber uluslararası genel hukukta "kara sularının iki katını aşmama" koşuluyla sınırlandırılmıştır.

İÇ DENİZCİLİK. (Os. Dâhilî deniz seyrüseferi, Fr. Navigation intérieure, Al. Binnenschiffahrt, İng. Inland navigation, İt. Navigazione interna, İsp. Navigacion interna) İç denizlerde yapılan deniz taşımacılığı.

İÇERİK. (Os. Muhtevâ, Muhteviyât; Fr. Implicite, Contenu, Contenance; Al. Implicite,

Inhalt, Gehalt; İng. Implicite, Content; İt. Contenuto, İsp. Cabida) Herhangi bir şeyin içinde bulunan... Örneğin bu anlamda "bu mektubun içeriği nedir?" denir.

İÇ ETKİ. (Os. Tesiri dâhilî, Fr. Endogène, Al. Endogen, İng. Endogenous) İçreden etkileyen... Ekonomi dilinde *dışardan etkileyen* anlamında *dış etki* deyimi karşılığında kullanılır. Örneğin para değerinin değişmesinde iç etki paranın miktarının azalması, dış etki siyasal çalkantılardır. Anamalcı ekonomi edebiyatında bu deyimler özellikle konjonktür hareketlerinin incelenmesinde kullanılmaktadır.

İÇİNDE. (Os. Zarfında, Fr. Dans l'espace de, Al. Innerhalb, İng. Within, İt. Nello spazio di, İsp. Dentro de) Süresince... Örneğin bu anlamda "bu sipariş bir hafta içinde gönderilecek" denir.

İÇİNDEN SEÇME. (Os. İntihâb, Fr. Choix, Al. Auswahl, İng. Choice, İt. Scelta, İsp. Escogimiento) Benzerleri arasından hoşagideni ayırma ya da alma... Örneğin bu anlamda "bunların içinden dilediğinizi seçiniz" denir.

İÇİNDEN SEÇMEK. (Os. İntihâp etmek, Fr. Choisir, Al. Auswählen, İng. To select, To choose; İt. Scegliere, İsp. Escoger) Benzerleri arasından hoşagideni ayırmak.

İÇİŞLERİ BAKANLIĞI. (Os. Dâhiliye vekâleti, Fr. Ministère de l'intérieur, Al. Innenministerium, İng. Home office, Ministry of interior) Bir ülkenin iç yönetimiyle görevli bakanlık.

İÇ KAMBIYO. (Os. Dâhilî kambiyo, Fr. Change intérieur, Al. Inlandskurs, İng. Inland exchange, İt. Cambio interior) Ulusal paranın yabancı paralarla ülke içinde değiştirilmesi... *İç değiştirme* (Os. Dâhilî mübâdele) de denir.

İÇ KORUNÇ. (Os. Dâhilî sigorta, Fr. Assurance de lui-même, İng. Insurance by himself) Bir işletme ya da kurumun kendi bütçesinden ayırdığı parayla kendi kendine yaptığı sigorta.

İÇ PAYDAŞLAR. (Os. Dâhilî hissedarlar, İng. Insiders stockholders) İşletmeyi yöneten ve ona egemen olan paydaşlar.

İÇ PAZAR

İÇ PAZAR. (Os. Dâhilî piyasa, *Fr.* Marché intérieur, *Al.* Inlaendischer Markt, *İng.* Home market, *İt.* Mercato interno, *İsp.* Mercado interno) Bir ülkenin kendi sınırları içindeki alışverişi... Bir ülkenin kendi sınırları dışındaki alışverişi dilegetiren *dış pazar* deyimini karşılığında kullanılır.

İÇ PAZAR İÇİN VERİLMİŞ BELGİT. (Os. Dâhilî piyasaya keşide edilmiş senet, *Fr.* Effet sur l'intérieur, *Al.* Inlaendischer Wechsel, *İng.* Home bill, *İt.* Cambiale interna, *İsp.* Letra de cambio sobre el interior) İç pazarda ödenmek üzere düzenlenmiş senet.

İÇ SULAR. (Os. Dâhilî sular, *Fr.* Eau intérieures, *Al.* Binnengewässer, *İng.* Inland waters, *Lâ.* Aquae internae) Bir ülkenin sınırları içinde taşımacılığa elverişli olan sular... Nehirler ve göller iç sulardır. Bu sularda taşımacılık Ticaret Kanununun 887. ve bunu izleyen maddelerine göre kara taşımacılığı hükümlerine bağlıdır.

İÇTEN. (Os. Samîmî, *Fr.* Sincère, *Al.* Aufrichtig, *İng.* Sincere, *İt.* Sincero, *İsp.* Sincero) Yürekten ya da candan... Örneğin bu anlamda "en içten mutluluk dileklerimizle" denir.

İÇTENLİK. (Os. Samîmyet, *Fr.* Sincérité, *Al.* Aufrichtigkeit, *İng.* Sincerity, *İt.* Sincerita, *İsp.* Sinceridad) Yürekten ya da candan olmanın niteliği.

İÇTÜZÜK. (Os. Dâhilî nizamnâme, *Fr.* Règlement intérieur, *Al.* Hausordnung, *İng.* Standing orders, House regulations) Herhangi bir kuruluşun iyi işlemesini sağlamak ve sadece o kuruluşa özgü bulunmak üzere saptanmış kurallar... Bu kuruluş büyük millet meclisi, herhangi bir kurum ya da şirket olabilir.

İKİ KATI. (Os. İki misli, *Fr.* Deux fois, *Al.* Doppelt, *İng.* Twice, *İt.* Due volte, *İsp.* Dos veces) İki kez olanı... Örneğin üçün iki katı altıdır. Bir sayının iki sayısıyla çarpımı onun iki katını, üç sayısıyla çarpımı üç katını vb. verir.

İKİ KATINA ÇIKARMAK. (Os. İki misline çıkarmak, *Fr.* Redoubler, *Al.* Verdoppeln, *İng.* To redouble, *İt.* Raddoppiare, *İsp.* Redoblar) Bir niceliğe bir o kadar nicelik daha eklemek... Örneğin bu anlamda "ücretinizi iki katına çıkarıyorum" denir.

İKİ KAT YAPMAK. (Os. İki misli yapmak, *Fr.* Doubler, *Al.* Verdoppeln, *İng.* To double, *İt.* Raddoppiare, *İsp.* Duplicar) Herhangi bir şeye bir o kadar daha eklemek.

İKİLİ İNDİRİM. (Os. Mükerrer iskonto, *Fr.* Réescompte, *Al.* Rediskontierung, *İng.* Rediscounting) İskonto edilmiş bir senedin yeniden iskonto ettirilmesi... Merkez Bankasınca yapılır.

İKİLİ KORUNÇ. (Os. Mükerrer sigorta, *Fr.* Réassurance, *Al.* Rückversicherung, *İng.* Reinsurance, *İt.* Riassicurazione, *İsp.* Reaseguro) Bir sigorta şirketinin sigorta ettiği şeyi başka bir sigorta şirketine sigorta ettirmesi... Ticaret Kanununun 968. maddesi bu anlamda *tekrar sigorta* deyimini kullanmıştır.

İKİNCİ ELDEN SATINALMA. (Os. İkinci elden satınalma, *Fr.* Acheter de seconde main, *Al.* Aus zweiter Hand kaufen, *İng.* To buy second hand, *İt.* Comprare di seconda mano, *İsp.* Comprar de segunda mano) Bir malı başka bir satıcıdan satın almış olandan satınalma... Doğrudan satıcıdan satınalmayı dilegetiren *birinci elden satınalma* (*Fr.* Acheter de première main, *Al.* Aus erster Hand kaufen, *İng.* To buy at first hand, *İt.* Comprare di prima mano, *İsp.* Comprar de prima mano) deyimini karşılığında kullanılır.

İKİNCİ KAZANÇ. (Os. İkinci temettü, *Fr.* Super dividende, Second dividende; *Al.* Superdividende, *İng.* Super dividend) İlk temettüden sonra alınan temettü... Şirket ana sözleşmesinde paydaşlar arasından kimilerine tercihli olarak bir ilk temettü verilmesi kabul edilmiş olabilir. Bu ilk temettü, bütün paydaşlarca paylaşılacak olan fazla kârın dağıtılmasından önce verilir. Bu durumda bütün hak sahipleriyle birlikte paylaşılan fazla kâr hissesine *ikinci temettü* denir.

İKİNCİL. (Os. Tâlî, *Fr.* Secondaire, *Al.* Sekundar, *İng.* Secondary) İkinci sırada olan... Arapça *fer'î* deyimini karşılığı olarak da kullanılmaktadır.

İKİNCİL CEZA. (Os. Fer'î cezâ, *Fr.* Peine accessoire, *Al.* Nebenstrafe, *İng.* Secondary punishment, *Lâ.* Poena accessoria) Aslı ceza-yı güçlendirmek için ona eklenen ceza... Polis gözetimi altında bulunmak, bir süre kamu görevi görmemek vb. gibi cezalardır. Yeniden suç işlenmesini önlemek gereğesi-ne davanır.

İKİNCİL DÂVÂ. (Os. Fer'i dâvâ, *Fr.* Action accessoire, *Demande accessoire*; *Al.* Nebenanspruch, *İng.* Accessory claim) Taraf-
ların ana dâvâyla birlikte ve onun ayrıntısı
olarak başka bir konu için de hüküm ve-
rilmesini istemeleri sonunda gerçekleşen dâ-
vâ... Örneğin boşanma dâvâsıyla (ana dâvâ)
birlikte tazminat istemi (ikincil dâvâ) böy-
ledir.

İKİNCİL ELDE BULUNDURMA. (Os. Fer'i zilyetlik, *Fr.* Possession dérivée, *Al.* Fremdbesitz, *İng.* Accessory possession) Sahibi ol-
maksızın bir malı elde bulundurma... Örneğin verdiği borca karşılık bir malı rehin alan kişinin o mal üstündeki zilyetliği böyledir. Sahip olarak elde bulundurmaya *asli zilyetlik* denir.

İKİNCİL ELDE ETME. (Os. Fer'i iktisâp, *Fr.* Acquisition dérivée, *Al.* Abgeleitetes Erwerb) Başkasının elde ettiği bir şeyi ondan elde etme... Başkasının aracılığına gerek kalmaksızın bir taşınır malın doğrudan doğruya sahibi olmayı dilegetiren *temel elde etme* (Os. Aslî iktisâp) deymi karşılığında kullanılır.

İKİNCİL EMEKSİZ GELİR. (Os. Tâlî irât, Müştak rant; *Fr.* Rente accessoire, *İng.* Accessory rent) Kira biçiminde alınan rant... Toprağa yapılan bütün masraflar (fâiz ve amortisman) çıktıktan sonra hesaplanan net (sâfi) geliri dilegetiren *asıl rant* deymi karşılığında kullanılır.

İKİNCİL GİDERLER. (Os. Tâlî masraflar, *Fr.* Frais accessoires, *Al.* Nebenkosten, *İng.* Additional expenses, *İt.* Spese accessorie, *İsp.* Gastos accesorios) Herhangi bir iş için yapılan asıl masrafın dışında kalan ikinci dereceden masraflar.

İKİNCİL HAKLAR. (Os. Fer'i haklar, *Fr.* Droits accessoires, *Al.* Nebenrechte, *İng.* Accessory rights, *Lâ.* Ius accessorium) Kefâlet ve rehin gibi, bir alacağın yerine getirilmesi için kişisel ya da malsal karşılık olarak gösterilen haklar.

İKİNCİL KATILMA. (Os. Fer'i müdâhale, *Fr.* Intervention accessoire, *Al.* Nebenintervention) Hakkı ya da borcu bir dâvânın sonucuna bağlı olan üçüncü kişinin, dâvânın kazanılmasına yardım etmek amacıyla, ilçi taraftan birine katılması.

İKİNCİL PARAYA ÇEVİRİLİR DEĞER. (Os. İkinci derecede likidite, *Fr.* Liquidité de second ordre, *Al.* Sekundaerliquiditaet, *İng.* Second degree liquidity) Vâdesi gelmeden önce az bir fâiz karşılığında kırdırılabilir nitelikte olan değerler... Örneğin bir bankaya yatırılmış bulunan, ama vâdesi gelmeden de çekilebilecek olan vâdeli mevdûât; vâdesi gelmek üzere bulunan alacaklar, kırdırılabilir bonolar vb. böyledir. Bunlara *para benzeri* (*İng.* Near money) de deniyor.

İKİNCİ ÖDEK. (Os. İkinci poliçe, *Retret*; *Fr.* Retraite, *Al.* Rückwechsel, *İng.* Redraft, *Cross bill*) Elindeki poliçeyi tahsil edemeyenin senet bedeline masraf ve fâizleri de ekleyerek sorumluya çektiği ikinci poliçe... Ticaret Kanununun 578. maddesinde tanımlanmıştır.

İKİNCİ ÜSTENCİ. (Os. Taşeron, *Fr.* Tâcheron) Müteahhidin müteahhidi... Müteahhitler, üstlendikleri işi daha az bir fiyatla ikinci bir müteahhide, taşerona gördürebilirler. Taşeron, bir işi belli bir sürede belli bir fiyata (çoğunlukla götürü olarak) üstlenen ikinci müteahhittir.

İKİNCİ YÜKÜMLENME. (Os. İkinci kefâlet, *Fr.* Arrière caution, *Al.* Rückbürgschaft, *İng.* Counter security, *İt.* Cauzione sussidiaria, *İsp.* Fianza subsidiaria) Kefile kefil olma.

İKİ ÖZENCELİ İŞLEM. (Os. Çift ikrâmî-yeli muâmele, *Fr.* Marché a double prime, *Al.* Stellage, *Stellgeschaeft*; *İng.* Straddle, *Put and call*) Belli bir prim ödeme karşılığında bir borsa işleminin konusu olan değerli kâğıtları satmak ya da satınalmaktan birini seçme hakkı.

İKİYANLI TECİM. (Os. İki taraflı ticâret, *Ticâreti zülcânibeyn*; *Fr.* Échanges bilatéraux, *Bilatéralisme*; *Al.* Bilateral Handel, *Bilateralismus*; *İng.* Bilateral trade, *Bilateralism*) Anlaşmalı iki ülke arasında yapılan ticaret... Ekonomik bunalım ya da savaş sırasında yapılan bir ticarettir. Her iki ülke, birbirlerine, kendi ihtiyaçlarından artan üretimlerini satarlar. Mal malla değiştirilir, eşdeyişle *takas* ve *kliring* yöntemi kullanılır.

İKİYANLI TEKEL. (Os. İki taraflı inhisâr, *İnhisârî zülcânibeyn*; *Fr.* Monopole bilatéral, *Al.* Bilaterales Monopol, *İng.* Bilateral monopoly) Bir pazarda sadece tek alıcıyla tek satıcının bulunması durumu... Böyle bir du-

İKIYANLI SÖZLEŞMELER

rumda fiyat, alıcının ve satıcının içinde bulundukları koşullarla belirlenir, bir pazarlık konusudur.

İKIYANLI SÖZLEŞMELER. (Os. İki taraflı akitler, Akdi zülcânibeyn; *Fr.* Contrats bilatéraux, *Al.* Zweiseitige Verträge, *İng.* Bilateral contracts, *Lâ.* Contractus bilaterales) Her iki tarafa da borç yükleyen sözleşmeler... Sözleşmeyi yapan her taraf, ötekine karşı, hem alacaklı hem de borçlu durumundadır.

İL. (Os. Vilâyet, *Fr.* Département, *Al.* Provinz, Regierungsbezirk; *İng.* Province) Devletten sonra en büyük kamu yönetimi... Her ülke, yönetsel olarak vilâyetlere bölünür. Vilâyetler, başlarında birer vâli bulunan hem yönetsel, hem de yerel (mahallî) örgütlerdir. Vâli, hem hükümetin memurudur ve ondan emir alır, hem de yerel tüzelkişinin başkanıdır. Ülkemizde vilâyetler, başlarında birer kaymakam bulunan ilçelere (kazâlara) bölünmüştür.

İLERLEME. (Os. Terakki, *Fr.* Progrès, *Al.* Fortschritt, *İng.* Progress, *İt.* Progresso, *İsp.* Progreso) Nitelikçe ya da nicelikçe gelişmek... Örneğin başarıya ulaşmış bir firma için "bu firma çok ilerledi" denir.

İLERLEMEK. (Os. Terakki etmek, *Fr.* Progresser, *Al.* Fortschreiten, *İng.* To progress, *İt.* Progredire, *İsp.* Progresar) Gelişmek.

İLERLETMEK. (Os. Terakki ettirmek, *Fr.* Avancer, *Al.* Vorschreiten, *İng.* To advance, *İt.* Avanzare, *İsp.* Adelantar) İleriye götürmek... Örneğin bu anlamda "bu firma işlerini çok ilerletti" denir.

İL GEÇİNGESİ. (Os. Vilâyet bütçesi, *Fr.* Budget départemental, *Al.* Provinzetat, *İng.* Provincial budget) Vilâyet mahallî idaresinin bütçesi... Buna *idârei husûsiye bütçesi* de denir. Bu bütçe, vilâyet hususî idaresinin gelir ve giderlerini kapsar.

İL GENEL KURULU. (Os. Vilâyet meclisi umûmîsi, *Fr.* Conseil général du département, *Al.* Provinzialversammlung, *İng.* Provincial council) Vilâyet özel idaresinin karar verme yetkisini taşıyan en büyük kurulu... Üyeleri vilâyet halkınca seçilir. Belli zamanlarda ve gerektiğinde olağanüstü olarak toplanır.

İLGİ. (Os. Alâka, *Fr.* Intérêt, *Al.* Interesse, *İng.* Interest, *İt.* Interesse, *İsp.* Interes) İki şey arasındaki bağıllık... Örneğin bu anlamda "piyasaya çıkan yeni mallarımız çok ilgi gördü" denir.

İLGİ ÇEKMEK. (Os. Alâka cezbetmek, *Fr.* Être apprécié, *Al.* Anerkennung finden, *İng.* To be appreciated, *İt.* Venir apprezzato, *İsp.* Estar aprecido) Dikkatini üzerine toplamak... Örneğin bu anlamda "bu iş çok ilgimi çekiyor" denir.

İLGİ GÖSTERMEK. (Os. Alâka göstermek, *Fr.* S'intéresser, *Al.* Sich interessieren, *İng.* To interest, *İt.* Interessarsi, *İsp.* Interessarse) Dikkati bir şeyin üzerine çevirmek.

İLGİLENDİRMEK. 1. (Os. Taallûk etmek, *Fr.* Concerner, *Al.* Betreffen, *İng.* To concern, *İt.* Concernere, *İsp.* Concernir) Herhangi bir şeyle ilgili olmak... Örneğin bu anlamda "bu iş onu ilgilendirir" denir.

2. (Os. Alâkadâr etmek, *Fr.* Intéresser, *Al.* Interessieren, *İng.* To take an interest) Herhangi bir şeyle ilgili kılmak... Örneğin bu anlamda "onu bu işle ilgilendirmemiz gerek" denir.

İLGİLENMEK. (Os. Alâkadâr olmak, *Fr.* Être intéressé, *Al.* Interessiert sein, *İng.* To have an interest, *İt.* Esser interessato, *İsp.* Ester interesado) İlgi duymak... Örneğin bu anlamda "o işle ilgileniyorum" denir.

İLGİLİ. (Os. Alâkadâr, *Fr.* Intéressé, *Al.* Interessent, *İng.* Interested, *İt.* Interessato, *İsp.* Interesado) İlgi duyan... İlgileneni ve ilgili olanı dilegetirir. Örneğin bu anlamda "o işle ilgiliyim" ve "o iş bu işle ilgili" denir.

İLİŞİK. (Os. Leff, *Fr.* Annexe, Include; *Al.* Einlage, Beilage; *İng.* Enclosure, Here with; *İt.* Inclusa, *İsp.* Inclusa) İliştirilmiş ya da eklenmiş olan.

İLİŞİK OLAN. (Os. Melfûf, Merbût; *Fr.* Inclus, Ci-annexé; *Al.* Einliegend, Hierbei; *İng.* Enclosed, *İt.* Accluso, *İsp.* Incluso) İliştirilmiş ya da eklenmiş olan.

İLİŞİK OLARAK. (Os. Melfûfen, Merbûten; *Fr.* Ci-inclus, Ci-joint; *Al.* Beifolgend, Beiggeschlossen; *İng.* Annexed, Enclosed) İliştirilmiş ya da eklenmiş olarak... Örneğin bu

anlamda “faturayı ilişik olarak sunuyoruz” denir.

İLİŞİK SATIMCA. (Os. Merbût fatura, *Fr.* Facture incluse, *Al.* Einliegende Rechnung, *İng.* The enclosed invoice, *İt.* Fattura acclusa, *İsp.* Factura inclusa) İliştirilmiş ya da eklenmiş fatura.

İLİŞKİ. 1. (Os. Münâsebet, *Fr.* Relation, Rapport; *Al.* Verkehr, Verbindungen, Beziehungen; *İng.* Relation, Connection; *İt.* Relazione, *İsp.* Relacion) İki şey arasında karşılıklı ilgi... Örneğin bu anlamda “o firmayla ilişkimiz var” denir.

2. (Os. Temâs, *Fr.* Contact, *Al.* Kontakt, *İng.* Contact) İki şey arasında karşılıklı bağlantı... Örneğin bu anlamda “o firmayla ilişkimiz kesildi” denir.

İLİŞKİDE BULUNMAK. 1. (Os. Münâsebette bulunmak, *Fr.* Être en relations, Entretenir de rapports; *Al.* Verbindungen unterhalten, *İng.* To entertain connections, *İt.* Esser in relazioni, *İsp.* Estar en relaciones) Karşılıklı olarak ilgi göstermek.

2. (Os. Temâsa bulunmak, *Fr.* Être en contact, *Al.* Fühlung haben, *İng.* To be in touch, *İt.* Trovarsi in contatto, *İsp.* Hallarse en contacto) Karşılıklı olarak bağlantı kurmak.

İLİŞKİ KURMAK. 1. (Os. Münâsebet tesis etmek, *Fr.* Entrer en relations, Nouer des rapports; *Al.* Beziehungen anknüpfen, *İng.* To enter into connection, To open correspondence; *İt.* Entrare in relazioni, *İsp.* Eritablar relaciones) İlgilenmek.

2. (Os. Temâsa gelmek, *Fr.* Entrer en contact, *Al.* In Berührung kommen, *İng.* To come in touch, *İt.* Mettersi in contatto, *İsp.* Ponerse en contacto) Bağlantı kurmak.

İLİŞKİYE GEÇMEK. 1. (Os. Münâsebete girişmek, *Fr.* Mettre en relation, *Al.* In Verbindung setzen, *İng.* To enter into relation, To put in touch, To bring into connection; *İt.* Metter in relazione, *İsp.* Poner en relaciones) İlişki kurmak.

2. (Os. Temâsa geçmek, *Fr.* Se mettre en rapports, *Al.* Sich ins Einvernehmen setzen, *İng.* To communicate, *İt.* Metter in corrispondenza, *İsp.* Ponerse en comunicacion) Bağlantı kurmak.

İLİŞTİRMEK. (Os. Leffetmek, Raptetmek; *Fr.* Annexer, Ajouter; *Al.* Beifügen, *İng.*

To annex, *İt.* Aggiungere, *İsp.* Incluir) Bir şeye takmak ya da eklemek... Örneğin bu anlamda “şu belgeyi de faturaya ilâştiriniz” denir.

İLK. (Os. Evvel, İptidâ; *Fr.* Premier, *Al.* Erst, *İng.* First) Birinci... Örneğin bu anlamda “oraya ilk kez gideceğim” denir. *Son* deyimî karşıtıdır, başlangıçta yer alanı dile getirir.

İLK AKTARIMCI. (Os. İlk ciranta, *Fr.* Endosseur précédent, *Al.* Vormann, *İng.* Preceding indorser, *İt.* Girante cedente, *İsp.* Ultimo cedente) Bir senedi ya da bonoyu ilk ciro eden... Örneğin bu anlamda “bu bononun ilk cirantası kim?” denir.

İLKE. (Os. Mebde, Prensip; *Fr.* Principe, *Al.* Prinzip, Grund; *İng.* Principle, *İt.* Principio) Ötekilerin kendisinden türediği kaynak.

İLKE OLARAK. (Os. Prensip itibâriyle, *Fr.* Par principe, *Al.* Grundsätzlich, Prinzipiell; *İng.* By principle, *İt.* Per principio, *İsp.* De principio) Temel olarak... Örneğin bu anlamda “ilke olarak veresiye mal vermiyoruz, ama sizin için bunu bir kez yapabiliriz” denir.

İLKE YAPMAK. (Os. Prensip ittihâz etmek, *Fr.* Prendre pour principe, *Al.* Als Grundsatz nehmen, *İng.* To take as principle, *İt.* Prender per principio, *İsp.* Tomar por principio) Bir düşüncüyü ya da bir bilgiyi temel yapmak... Örneğin bu anlamda “bunu ilke yapınız, bunun dışında hiç bir işlem yapmayınız” denir.

İLK FIRSATTA. (Os. İlk fırsatta, *Fr.* A la première occasion, *Al.* Mit erster Gelegenheit, *İng.* On first occasion, *İt.* Col prima incontro, *İsp.* A la primera oportunidad) İlk elverişli durumda... Örneğin bu anlamda “ilk fırsatta toplantınıza katılacağım” denir.

İLKİN YAPILMASI GEREKLİ KARŞIÇIK-MALAR. (Os. İtirâzâtı iptidâiye, *Fr.* Moyens préjudiciels, *Al.* Prozesshindernde Einreden) Tahkikat ve muhâkeme yapılmasına engel durumların dâvâ edilen tarafından ilerisürülmesi... Hukuk Muhâkemeleri Usûlü Kanununa göre dâvânın başlangıcında ilerisürülmesi gerekir. Örneğin mahkemenin yetkisizliği yolundaki itirâz böyledir.

İLK KAZANÇ

İLK KAZANÇ. (Os. İlk temettü, *Fr.* Premier dividende, *Al.* Vorzugsdividende, *İng.* Preferential dividend) Şirket ana sözleşmesinde yazılı bulunduğu takdirde ortaklardan kimilerine tercihli olarak verilen ilk kâr payı.

İLK ÖNCE. (Os. İlk önce, *Fr.* En premier lieu, *Al.* An erster Stelle, *İng.* In the first place, *İt.* In primo luogo, *İsp.* En primer lugar) İlk olarak... Gerçekte yanlış bir kullanımdır, *ilkin* ya da *önce* deyimleri tek başlarına da bu anlamı verirler. Örneğin bu anlamda "ilkin siz buyurunuz" ya da "önce siz buyurunuz" denir.

İLK PAY BELGİTİ. (Os. İlk hisse senedi, *Fr.* Action primitive, *Al.* Stammaktie, *İng.* Original share, *İt.* Azione primitiva, *İsp.* Accion primitiva) İlk elde çıkarılan hisse senedi... Buna *ilk parti hisse senedi* de denir. Şirketler sermayelerini genişletmek için birçok kez hisse senedi çıkarabilirler.

İLK POSTAYLA. (Os. İlk postayla, *Fr.* Par retour du courrier, *Al.* Mit umgehender Post, *İng.* By return incourse of post, *İt.* A volta di posta, *İsp.* A vuelta de correo) İlk yola çıkacak olan postayla... Bu anlamda "bu siparişi ilk postayla gönderiniz" denir.

İLK TOPLU KAZANÇ. (Os. İlk toplu temettü, *Fr.* Dividende cumulatif, *Al.* Kumulativdividende) İlk tercihli kâr payı... Bir hesap devresinin kârı bunu karşılamazsa ödenemeyen kâr payı bölümü gelecek hesap devrelerine nakledilir.

İL ÖZEL YÖNETİMİ. (Os. Vilâyet idârei husûsiyesi, *Fr.* Administration locale dans les départements, *Al.* Provinzialverwaltung, *İng.* Local government) Bir vilâyetin tüzelkişilik taşıyan özerk yerel yönetimi... Ülkemizde vilâyetler iki niteliklidir. Bir yandan vâlinin yönetiminde coğrafya açısından bölümlenmiş bir toprak parçasında en büyük devlet yönetimidir. Öbür yandan, belediye örgütünden de ayrı olarak, özellikle belediye sınırlarıyla vilâyet sınırı arasında kalan bölgelerdeki mahallî hizmetleri yapmakla görevli bir mahallî örgüttür. Halk tarafından seçilen üyelere kurulu bir meclisi ve bu meclisin toplantı hâlinde bulunmadığı zamanlar işleri yürütmekle görevli bir daimî encümeni vardır. Bütçesine *husûsî bütçe* denir. Vâli, en büyük icrâ görevlisi olarak bu kurullara da başkanlık eder.

İL SÜREKLİ KURULU. (Os. Vilâyet dâimî encümeni, *Fr.* Commission départementale, *Al.* Provinzialausschuss) İl özel yönetiminin, il genel meclisinin toplantı hâlinde bulunmadığı zamanlardaki işlerini yönetmek ve kararlar almakla görevli sürekli organı... İl genel meclisinin her yıl kendi üyeleri arasından seçtiği dört kişiden kuruludur.

İM. (Os. İşâret, *Fr.* Signe, *Al.* Signal, *İng.* Sign) Hukuk açısından belli anlamlar taşıyan yazılı ya da basılı anlatım biçimleri... Alâmeti fârikalar, her türlü damgalar, tehlike ve yasak işaretleri vb. böyledir. Özellikle deniz seferlerindeki deniz işaretleri deniz ticareti açısından çok önemlidir. Bu gibi işaretler ceza hukukunca korunmuştur, bunlara uymamak ya da taklit etmek cezayı gerektirir.

İMGE. (Os. Mevhûme, *Fr.* Fiction, *Al.* Fiktion, *İng.* Fiction) Gerçek olmayan bir durumun hukuk açısından geçmiş gibi kabul edilmesi... Örneğin Borçlar Kanununun 201. maddesine göre satın alanın satın aldığı şeyi olanak bulduğunda muâyene etmesi onu kabul ettiği anlamına gelir.

İMZA. (Os. İmzâ, *Fr.* Signature, *Al.* Unterschrift, *İng.* Signature, Subscription, Signing; *İt.* Soscizione, *İsp.* Signatura, *Lâ.* Subscriptio) Bir yazının altına o yazıyı yazan kişinin yazdığı adını belirten işaret... İmza, bir adın yazılması olduğu gibi adın kimi harflerinden oluşturulmuş bir biçim de olabilir. Borçlar Kanununa göre borç senedinin geçerli olabilmesi için borçlunun el yazısıyla imza etmiş olması gerekir.

İMZA KOYMAK. (Os. İmzâ vaz'etmek, *Fr.* Apposer la signature, *Al.* Die Unterschrift beifügen, *İng.* To affix the signature) Bir yazının altına imza atmak.

İMZALAMAK. (Os. İmzâ etmek, *Fr.* Signer, *Al.* Unterschreiben, *İng.* To sign, *İt.* Segnare, *İsp.* Suscribir) Bir yazının altına imza koymak.

İMZALAYAN. (Os. İmzâ eden, Vâziülmizâ; *Fr.* Signataire, Sousecripteur; *Al.* Unterzeichner, *İng.* Signer, Signatory; *İt.* Soscrittore, *İsp.* Suscriptor) Bir yazının altına imzasını atayan.

İMZASINI AŞAĞIYA KOYAN. (Os. Zırde vâziülmizâ, *Fr.* Soussigné, *Al.* Unterzeichnete, *İng.* Undersigned, *İt.* Sottoscritto, *İsp.* In-

frascritto) Yazının altını imzalayan... Örneğin bu anlamda "*Ben, aşağıya imzasını koyan* (Os. Ben, zîrde vâziülmzâ, *Fr.* Je sous-signé, *Al.* Ich Unterzeichneter, *İng.* I am undersigned, *İt.* Io sottoscritto, *İsp.* Yo el infrascritto) bu borcu falan tarihte ödeyeceğimi bildiririm" denir.

İNAK. (Os. Akîde, *Fr.* Dogme, *Al.*, *İng.*, *Lâ.* Dogma) Hukuksal kurallar bilgisi... Bu anlam, özellikle, insan aklına güvenen ve kurallarını, deneylerden değil, insan aklından çıkaran hukuku dilegetirir.

İNANCA. (Os. Teminât, *Fr.* Caution, *Sûreté*; *Al.* Sicherheiten, *Gewaehr*; *İng.* Surety, Security, Warrant; *İt.* Cauzione, *İsp.* Fianza) Bir borcun zamanında ödenmesini sağlayan işlem... Borçlar Kanununun 483. ve bunu izleyen, Medenî Kanunun 765. ve 853. ve bunları izleyen maddelerine göre kişisel (şahsî) ya da malsal (aynî) olur. Örneğin kefâlet kişisel inanca, rehın malsal inancadır.

İNANCALI ÖDEME BUYRUĞU. (Os. Teminâtlı akreditif, *Fr.* Lettre de crédit sur garantie, *Al.* Dokumenten Akkreditiv, *İng.* Payment against documents credit, Export commercial credit) Bankanın ödemesi, malların ya da malları temsil eden senetlerin teslimine bağlı olan akreditif.

İNANCA MEKTUBU. (Os. Teminât mektubu, *Fr.* Lettre de garantie, *Al.* Garantiebrief, *İng.* Letter of guarantee) Devlet arttırma ve eksiltmelerinde arttırma ve eksiltmeyi yapan dâireye gerek kesin ve gerek geçici teminât olarak verilmek üzere bankalar tarafından arttırma ve eksiltmeye katılan iş sahiplerine verilen kefâlet mektubu... Bu konudaki özel yasaya göre belli bir biçimdedir ve mektubu veren bankanın sermâye hadleyle sınırlıdır.

İNANCA PARASI. (Os. Teminât akçesi, *Fr.* Caution, Fond de garantie; *Al.* Kaution, Haftgeld, Garantiefond; *İng.* Guaranteed fund, *İt.* Fondo di garanzia, *İsp.* Fondo de garantia) Arttırma ve eksiltmelerde arttırma ve eksiltmeye katılan iş sahiplerinden önceden alınan belli bir para... Kesin ve geçici olur. Geçici inanca parası, arttırma ve eksiltmeye katılabilmenin koşuludur. Bu inanca parasını yatırmayanlar arttırma ve eksiltmelere katılamazlar. Kesin inanca parası, arttırma ya da eksiltme üstlerinde kalan, eşdeyişle iş kendilerine ihâl edilmiş kimselerin

vermekle yükümlü bulundukları paradır. Geçici inanca parasının iki katıdır, işten cayarlar ya da işi yapmakta gecikirlerse arttırma ve eksiltmeyi yapan dâireye irât kaydolunur.

İNANCASIZ SATIŞ. (Os. Teminatsız fûruht, *Fr.* Vente a découvert, *Al.* Leerverkauf, *İng.* Short sale, *İt.* Vendita allo scoperto, *İsp.* Venta al descubierto) Teminât verilmeden ya da alınmadan yapılan satış.

İNANCA SÜRESİ. (Os. Teminât müddeti, *Fr.* Délai de garantie, *Al.* Garantiefrist, *İng.* Term of guaranty, *İt.* Termine di garanzia, *İsp.* Termino de garantia) İnanca vermek için saptanan belli süre.

İNANCA VERME. (Os. Teminât verme, *Fr.* Donner l'assurance, *Al.* Zusicherung geben, *İng.* To give the assurance, *İt.* Dar l'assicurazione, *İsp.* Dar seguridad) Bir kimseye herhangi bir işin yapılacağı ya da herhangi bir şeyin verileceği yolunda güven verme.

İNANDIRMA. 1. (Os. İknâ etme; *Fr.* Persuasion, *Al.* Überreden, *İng.* Persuasion, *İt.* Persuasione, *İsp.* Persuasion) Güven duyurmak için kanı oluşturma.

2. (Os. Te'min etme, *Fr.* Obtention, *Al.* Erlangung, *İng.* Obtaining, *İt.* Ottenimento, *İsp.* Obtencion) İnanmasını sağlama.

İNANDIRMAK. 1. (Os. İknâ etmek, *Fr.* Convaincre, Persuader, *Al.* Überzeugen, Überreden; *İng.* To convince, To persuade; *İt.* Convincere, Persuadere; *İsp.* Convencer, Persuadir) Güven duyurmak için kanı oluşturma.

2. (Os. Te'min etmek, *Fr.* Assurer, *Al.* Versichern, *İng.* To assure, *İt.* Assicurare, *İsp.* Asegurar) İnanmasını sağlamak.

İNCELEME. (Os. Tetkik, *Fr.* Examination, Recherche, Vérification; *Al.* Untersuchung, Vergleichung, Prüfung; *İng.* Examination, Verification; *İt.* Esame, *İsp.* Examen) Herhangi bir şeyin özelliklerini ve ayrıntılarını anlamak için uğraşma.

İNCEDEN İNCEYE. (Os. Müdekkikaane, *Fr.* Minutieusement, *Al.* Eingehend, *İng.* Closely, In detail; *İt.* Minutamente, *İsp.* Minuciosamente) Herhangi bir şeyi daha iyi anlamak için en ince ayrıntılarına inerek.

İNCELEMEK. (Os. Tetkik etmek, *Fr.* Examiner, *Al.* Untersuchen, *İng.* To examine,

İNCELEMeye BAŞLAMAK

İt. Esaminare, *İsp.* Examinar) Herhangi bir şeyin özelliklerini ve ayrıntılarını anlamak için uğraşmak.

İNCELEMeye BAŞLAMAK. (Os. Tetkike başlamak, *Fr.* Procéder a la vérification, *Al.* Die Prüfung vornehmen, *İng.* To proceed to the verification, *İt.* Procedere alla verifica, *İsp.* Proceder a la verificación) Herhangi bir şeyi daha iyi anlayabilmek için özelliklerini ve ayrıntılarını birbirinden ayrılmaya başlamak.

İNDİRİM. 1. (Os. Tenzilât, *Fr.* Réduction, *Al.* Ermaessigung, Herabsetzung; *İng.* Reduction, *İt.* Riduzione, *İsp.* Reduccion) Fiyatı düşürme... Örneğin bu anlamda "bu malı almak istiyorum ama biraz indirim yapın" denir.

2. (Os. İskonto, *Fr.* Escompte, *Al.* Diskont, *İng.* Discount, *İt.* Sconto, *İsp.* Descuento, *Lâ.* Remissio, Interusurium) Vâdesinden önce ödenen bir paradan yapılan kesinti... *Kırma* da denir, örneğin bu anlamda "emekli maaşımı kırdırdım" deyiminde kullanılır. Borçlar Kanununun 80. maddesine göre borcunu vâdesinden önce ödeyen borçlunun yaptığı iskonto kimi kayıt ve şartlara bağlıdır. Borsacılık dilinde iskonto, vâdeli işlemlerde müşterinin tasfiyeden önce işlemi vâdeliden peşine çevirmek hakkını kullanarak satıcıyı senetleri vermek zorunda bırakması durumunda kendisinin de o senetlerin bedelini daha önce ödemesine denir. İskonto, temelde bir kredidir. Bir senedi iskonto eden banka, senedi vâdesinden önce satın alarak senet sahibine bir çeşit avans vermiş olur. Bu avanstan da bir fâiz alır. Bu fâizin oranına (nisbetine) *iskonto haddi* denir. Piyasanın durgunluk dönemlerinde kapitalist devletler, piyasayı canlandırmak için bu iskonto oranını kullanırlar. Örneğin kısa vâdeli fâiz oranını yükseltirler, bu halde anamal kısa vâdeli borç vermeye yönelir ve yatırımlardan çekilir. Ama piyasa da canlanır, para hızla dolaşmaya başlar.

3. (Os. Tenzil, *Fr.* Remise, Retranchement, Suppression; *Al.* Abstrich, Erlass; *İng.* Remission, Retrenchement; *İt.* Remissione, *İsp.* Remision) Herhangi bir şeyden bir miktar çıkarma ya da atma... Örneğin bu anlamda "borcunuzdan bir miktar indirdim" denir.

İNDİRİMDEN SONRA. (Os. İskontoyu tenzilden sonra, *Fr.* Moins l'escompte, Escompte

a déduire, Déduction faite de l'escompte; *Al.* Abzüglich Diskont, *İng.* Less discount deducted, *İt.* Dedotto lo sconto, *İsp.* Con deducion del descuento) Senet tutarından iskonto fâiz oranını çıkardıktan sonra.

İNDİRİMDEN YARARLANMAK. (Os. Tenzilâtten istifâde, *Fr.* Jouir d'une réduction, *Al.* Einen Ermaessigung geniessen, *İng.* To enjoy a reduction, *İt.* Godere di una riduzione, *İsp.* Gozar de una reduccion) Daha az para ödeyerek bir şey satın almak.

İNDİRİMLE SATMAK. (Os. Tenzilâtlı fiyatla satmak, *Fr.* Vendre a prix réduit, *Al.* Zu herabgesetztem Preise verkaufen, *İng.* To sell at reduced prices, *İt.* Vender al ribasso, *İsp.* Vender a precio reducido) Daha ucuz fiyatla satmak... İndirimli satışlar (tenzilâtlı satışlar) mevsimi ya da modası geçmiş ya da çürük ve sakat (defolu) malları elden çıkarmak için yapılır.

İNDİRİMLİ EDER. (Os. Tenzilâtlı fiyat, İkramlı fiyat; *Fr.* Prix de faveur, *Al.* Vorzugspreis, *İng.* Preferential price, *İt.* Prezzo di favore, *İsp.* Precio de favor) Ucuzlatılmış fiyat.

İNDİRME. (Os. İskaat, *Fr.* Lancement, *Al.* neğin bu anlamda "bir gemiyi denize indir-Stapellauf, *İng.* Launch, *İt.* Varamento, *İsp.* Lanzamiento) Yukardan aşağıya getirme... Örneğin (Fr. Lancement d'un vaisseau)'den sözedilir.

İNDİRMEK. (Os. İskaat ettirmek, *Fr.* Lancer, Baisser, Réduire, Diminuer; *Al.* Vom Stapel lassen, Drücken, Ermaessigen, Reduzieren; *İng.* To launch, To reduce, To depress; *İt.* Lanciare, Ridurre; *İsp.* Lanzar, Reducir) Yukardan aşağıya getirmek... Örneğin bu anlamda "bir gemiyi suya indirmek" (Fr. Lancer)'ten sözedildiği gibi "fiyatları indirmek" (Fr. Baisser)'ten de sözedilir.

İNMEK. (Os. Nüzûl, Sukut; *Fr.* Descendre, *Al.* Aussteigen, *İng.* To descend, *İt.* Descendere, *İsp.* Bajar) Yukardan aşağıya doğru gelmek... Örneğin bu anlamda "vapurdan henüz indim" denir.

İNSAFLI. (Os. İnsaflı, *Fr.* Conscientieux, *Al.* Gewissenhaft, *İng.* Conscientious, *İt.* Coscienzioso, *İsp.* Concienzudo) Hak tanıyan... *Acımalı* deyimiyle özleştirilmiştir. Ör-

neğin bu anlamda “biraz insaflı olun” denir.

İNSAFLICA. (Os. İnsaflıca, *Fr.* Conscienceusement, *Al.* Gewissenhaft, *İng.* Conscientiously, *İt.* Coscienziosamente, *İsp.* Concienciadamente) Hak tanıyarak.

İNSAN ALIMSATIMI. (Os. İnsan ticâreti, *Fr.* Trafic de chair humaine, *Al.* Menschenhandel, *İng.* Human commerce) Toprak kölesi alımsatımı.

İNSANSAL KAYNAKLAR. (Os. Beşerî kaynaklar, *Fr.* Sources humaine) Emekgücü... Toprak ve toprak ürünlerini dilegetiren *doğal kaynaklar* deyimi karşılığında kullanılır. Gerçekte insan eli değmeden hiç bir doğal kaynağın sözü edilemez, çünkü doğa ve onun ürünlerine ekonomik değer katan ancak insanın emekgücüdür.

İSKELE. (Os. İskele, Rıhtım; *Fr.* Quai, Embarcadère, Rade; *Al.* Ladeplatz, *İng.* Loading place, Road; *İt.* Imbarkadero, *İsp.* Lugar) Deniz taşıtlarının yanaşıp çıkarma yapabilmesi için yapılmış köprü... *Yanaşlık* deyimiyle özleştirilmiştir.

İSKELE ÜCRETİ. (Os. İskele ücreti, *Fr.* Droit de quai, *Al.* Kaiegebühr, *İng.* Wharfage, *İt.* Diritti di molo, *İsp.* Derechos de muelle) İskeleye yanaşan ya da bağlanan deniz taşıtlarından alınan ücret.

İSLÂM HUKUKU. (Os. Hukuku islâmîye, *Fr.* Droit islamique, *Al.* Islamisches Recht, *İng.* Mahomedan law) Kur'an, hadis ve dinsel içtihatlarla dayanan hukuk... Bu hukuka *Ar. fıkıh*, hukukçularına da *fakih* denir. Kur'an (Tanrı sözleri) ve hadis (peygamber sözleri)'lerde bulunmayan hukuksal sorunlar için gerçekleştirilen içtihad (özel görüş)'lar Hanefî, Hanbelî, Mâlikî ve Şâfiî mezhep (öğreti)'lerini oluşturmuştur. Türk Müslümanlar çoğunlukla Hanefî mezhebindedirler. Osmanlı imparatorluğunun hukuku, bu hukuktu. Buna *şer'î hukuk* da denir.

İSTEĞE BAĞLI ARTIRMA. (Os. İhtiyârî müzâyede, *Fr.* Enchères volontaires et publiques, *Al.* Freiwillige Versteigerung, *İng.* Voluntary sale by auction) Malsahibinin isteğiyle yapılan artırma... Malsahibinin yararına yapılan satışlarda olur.

İSTEĞE BAĞLI DEĞİŞTİRME. (Os. İhtiyârî mübâdele, *Fr.* Échange volontaire, *İng.*

Voluntary exchange) Vergi vermenin isteğe bağlı olması gerektiğini ileri süren görüş... Vergi alanında bilimsel görünüşlü bilim dışı kuramlardan biri olan *yararlanma kuramı* (İstifâde nazariyesi)'nin bir başka dilegetirilişidir. Buna göre bakkaldan nasıl parasını verip istediğiniz malı alıyorsanız, öylece, vergisini verip istediğiniz hizmetten yararlanacaksınız.

İSTEĞE BAĞLI KORUNÇ. (Os. İhtiyârî sigorta, *Fr.* Assurance volontaire, *Al.* Freiwillige Versicherung, *İng.* Voluntary insurance) İlginin isteğiyle yapılan sigorta... *Yasal korunç* (Kanunî sigorta) deyimi karşılığında kullanılır, yasal sigortaların yaptırılması zorunludur.

İSTEĞİNCE. (Os. Keyfî, *Fr.* Arbitraire, *Al.* Willkürlich, *İng.* Arbitrary, *İt.* Arbitrario, *İsp.* Arbitrario) Bir kimsenin hiç bir kurala uymadan dilediği gibi yaptığı... Örneğin bu anlamda “keyfî muâmele” ve “keyfî karar”lardan sözedilir.

İSTEĞİNİZE GÖRE. (Os. Arzûnuz veçhile, *Fr.* Suiwant votre désir, *Al.* Ihrem Wunsch, *İng.* Agreeably to your desire, *İt.* Dietro il vostro desiderio, *İsp.* Segun su deseo) Nasıl dilerseniz öyle... Örneğin bu anlamda “siparişiniz isteğinize göre paketlenecek” denir.

İSTEK. 1. (Os. İrâde, *Fr.* Volonté, *Al.* Wille, *İng.* Will, *İt.* Volontà) Eylemi düşünceye uygun olarak gerçekleştirebilme yetisi.

2. (Os. Ricâ, *Fr.* Prière, *Al.* Bitte, *İng.* Prayer, *İt.* Preghiera, *İsp.* Ruego) Dileme... Örneğin bu anlamda “sizden bir istekte bulunacağım” denir.

3. (Os. Rağbet, *Fr.* Vogue, *Al.* Wunsch, *İng.* Esteem, *İt.* Voglia, *İsp.* Favor) Sevecek ve dileyerek karşılama.

İSTEK BAĞIMSIZLIĞI. (Os. İrâde muhtâriyeti, *Fr.* Autonomie de la volonté, *Al.* Privatautonomie, *İng.* Free discretion) Hukuksal bir işlemi diledikleri gibi düzenlemek için sözleşme yapanların serbest olmaları kuralı... Borçlar Kanununun 19. maddesinde tanımlanmıştır.

İSTEK BELİRTİLERİ. (Os. İrâde tezâhürleri, *Fr.* Manifestations de la volonté, *Al.* Willensaeusserungen, *İng.* Expressions of the will, *Lâ.* Declaratio voluntatis, *Mentis* decla-

İSTEK BİLDİRİMLERİ

ratio) Hukuksal açıdan irâdenin kullanılması biçimleri.

İSTEK BİLDİRİMLERİ. (Os. İrâde beyanları, *Fr. Déclarations de la volonté, Al. Rechtsgeschaefliche Willensaeusserungen, İng. Expression of the intention aiming at an act in the law, Lâ. Declaratio voluntatis quae ad negotium iuridicum spectat*) Bir hukuksal işlemi gerçekleştirmeyi dileyen bildirim... Hukuksal işlemi, bu irâdenin içeriği oluşturur.

İSTEK BİLDİRİSİ. (Os. İrâde izhârı, *Fr. Déclaration de la volonté, Al. Willenserklärung, İng. Declaration of intention*) İrâdenin yasalara uygun olarak açığa vurulması... Hukuk açısından irâde bildirileri iki türlüdür: Örneğin vasiyette olduğu gibi belli bir kimseye erişip erişmedikleri aranamaksızın sonuca ulaşan bildirimler ve örneğin icâp ve kabul gibi belli bir kimseye erişmekle sonuca ulaşan bildirimler. Ticaret Kanununun 668. maddesinde olduğu gibi kimi durumlarda susmak (sükût) bile bir irâde bildirimidir.

İSTEK BİLDİRİSİ KURAMI. (Os. İrâde izhârı nazariyesi, *Fr. Théorie dite de la déclaration de volonté, Al. Erklärungslehre, İng. Doctrine of utterance*) Hukuksal açıdan irâdenin yasalara uygun olması gerektiğini ileri süreren kuram... İrâdenin gizli kalmayıp bildirilmesi, eşdeyişle sahibinden bağımsız bir varlık edinmesi gerektiğini de ileri sürer. Açığa vurulmamış bir irâde hukuk açısından geçerli değildir.

İSTEK BOZUKLUĞU. (Os. İrâde fesâdı, *Fr. Vice de la volonté, Al. Willensmangel, İng. Defective intention, Flaws of contractual agreement, Lacke of mutual assent; Lâ. Vitium voluntatis*) İrâdenin sakatlığı... Bu bozukluk yanılğı (hatâ), hiyle, zorlanma (ikrâh) gibi nedenlerden ilerigeler. Böylesine bir bozukluğa uğrayan irâdeyle yapılmış hukuksal işlem geçersizdir, yapını bağlamaz. Bununla beraber Borçlar Kanununun 31. maddesine göre irâde bildiriminde bulunanın oluruyla ya da üstünden bir yıl süre geçmesiyle geçerli bir duruma da gelebilir.

İSTEK KOŞULU. (Os. İrâde şartı, Şartı irâdi; *Fr. Condition potestative, Al. Potestativbedingung*) Olayın taraflardan birinin ya da her ikisinin irâdesiyle gerçekleşebileceği şartı.

İSTEK GÖREN. (Os. Rağbet gören, *Fr. En faveur, Al. Belieb, İng. In favour, İt. In*

favore, İsp. En favor) Severe ve beğenerek istenen... Örneğin bu anlamda "bu, çok istek gören bir mal" denir.

İSTEK GÖRMEK. (Os. Rağbet görmek, *Fr. Être en vogue, Trouver faveur, Trouver l'approbation; Al. Beifall finden, İng. To find favour, Meet with approval; İt. Trovare favore, İsp. Hallar favor*) Severe ve beğenilerek istenmek... Örneğin bu anlamda "son günlerde bu mal çok istek gördü" denir.

İSTEKLENDİRME. (Os. Teşvik, *Fr. Encouragement, Al. Förderung, İng. Promotion, İt. Risveglio, İsp. Formento*) Bir kimsede bir şey yapmak isteğini uyandırma.

İSTEKLENDİRME DÜŞERLİĞİ. (Os. Teşvik primi, *Fr. Prime d'encouragement*) Kapitalist devletlerin sanayii teşvik için halktan topladıkları vergileri anamalcılara aktarımı.

İSTEKLENDİRME REJİMİ. (Os. Teşvik rejimi, *Fr. Régime d'encouragement*) Özel teşebbüsü ya da yabancı sermayeyi sanâyi yatırımlarına çekmek için onlara yasalarla kolaylıklar gösterme ve yatırımları kârlı kılma.

İSTEKLİ. (Os. Tâlip, *Fr. Postulant, Al. Bereitwillig, İng. Readily, İt. Volentieri, İsp. Congusto*) Bir yere girmek ya da bir işi yapmak isteyen.

İSTEKLİLİK. (Os. Tâlip olma, *Fr. Bon vouloir, Bonne volonté; Al. Bereitwilligkeit, İng. Readiness, İt. Buona volonta, İsp. Buena voluntad*) İstekli olanın niteliği.

İSTEKLİSİ ÇOK OLMAK. (Os. Rağbette olmak, *Fr. Être en faveur, Al. In Gunst stehen, İng. To be in favour, İt. Esser in favore, İsp. Estar en favor*) Seveni ve beğeneni çok olmak.

İSTEM. (Os. Talep, *Fr. Demande, Al. Nachfrage, İng. Demand, Request; İt. Domanda, İsp. Domanda*) Bir malı elde etmek için gösterilen istek... *Sunu* (Arz, Sürüm) deyimi karşılığında kullanılır, *aranım* da denir. *Sunu ve istem yasası* (Os. Arz ve talep kanunu) deyimiyle ünlenmiştir. Ödeme gücüne sahip talep, alıcının ihtiyaçlarını karşılamak için elde edebileceği mal ve hizmetlerin tümünü dilegetirir. Karşılığında bir arz (sunu) önerisi buluyorsa *gerçek istem* (Hakkiki talep), bulmuyorsa *güçlül istem* (Virtüel

talep), gücül olduğu halde açığa vurulmakla *eylemsel istem* (Efektif talep) adını alır.

İSTEM EDERİ. (Os. Talep fiyatı, *Fr. Prix de demande, Al. Nachfragepreis, İng. Demand price*) Alıcıların ödemeye hazır oldukları fiyat.

İSTEME HAKKI. (Os. Mutâlebe hakkı, *Fr. Droit d'exiger, Prétention; Al. Forderungsrecht, İng. Right of demand, Lâ. Actio*) Hak sahibinin belli bir istekte bulunma hakkı... Dâvâ açılarak kullanılabildiği gibi dâvâ açılmaksızın (örneğin, sadece ihbâr etmekle) da kullanılabilir. Bu deyim, usûl hukukunda, dâvâcının mahkemen isteklerini dile getirir.

İSTEM ESNEKLİĞİ. (Os. Talep elâstikiyeti, *Fr. Élasticité de la demande, Al. Nachfrageelastizität, İng. Elasticity of demand*) Fiyat değişikliklerine karşı alıcıların gösterdikleri farklı tepkiler.

İSTEM İŞLEVİ. (Os. Talep uf'lesi, *Fr. Fonction de la demande, Al. Nachfragefunktion, İng. Demand function*) Tüketici talebiyle bu talebi etkileyen öğeler arasındaki ilişki... Örneğin fiyatla talep arasındaki ilişki böyledir, ilke olarak biri artınca öbürü azalır.

İSTEM KAYMASI. (Os. Talep tahavvülâtı, *İng. Demand shift*) Alıcıların gelirlerinde, zevklerinde ya da başka malların fiyatlarında gerçekleşen değişikliklerle aranım eğrisinin değişmesi... Örneğin otobüs fiyatları dolmuş fiyatlarından daha yükseğe çıkarsa otobüs istemi azalır, dolmuş istemi artar.

İSTEMSEL PARA ŞİŞKİNLİĞİ. (Os. Talep enflasyonu, *Fr. Inflation par excès de la demande, Al. Nachfrageinflation, İng. Demand inflation*) Talep toplamının arz toplamından daha hızlı artması durumunda meydana gelen enflasyon... Anamalcı ekonomide talep artışının fiyatlarla ücretleri yükselttiği varsılır.

İSTENEN. (Os. Talebedilen, *Fr. Demandé, Al. Gesucht, İng. In demand, İt. Ricercato, İsp. Demandado*) Elde edilmek için aranan.

İSTENEN KASA VARLIĞI. (Os. Arzûlanan ankes, *Fr. Encaisse désirée, Al. Gewünschter Geldvorrat, İng. Desired cash balance*) Gerekteğinde kullanılmak üzere bekletilen pa-

ra... Marjinalciliğin kurucularından Léon Walras tarafından ileri sürülmüştür.

İSTENİLMEYE DEĞER. (Os. Şâyânı arzû, *Fr. Laisser beaucoup a désirer, Al. Viel zu wünschen übrig lassen, İng. To leave much to be desired, İt. Lasciar molto a desiderare, İsp. Dejar mucho que desear*) Değeri bakımından aranılmaya yaraşır olan.

İSTEYEREK. (Os. Ricâsı ile, *Fr. Avec prière, En vous priant; Al. Mit der Bitte, İng. Begging, İt. Pregandovi, İsp. Rogandole*) Dileyerek... Örneğin bu anlamda "parayı hemen göndermenizi isteyerek mektubuma son veriyorum" denir.

İSTİF. (Os. İsparça, *Fr. Arrimage, Al. Verstauen, İng. Stowage, İt. Stivaggio, İsp. Estiba*) Herhangi bir şeyi üst üste koyarak yapılan düzgün yığın.

İSTİFÇİLİK. (Os. İstifçilik, *Fr. Stockage*) Fiyatları yükselecek malları ucuzken toplayıp saklama... Halk deyimidir, *stokçuluk* da denir. Piyasada gereksiz yere darlık yaratan istifçilik birçok yasalarda suç sayılmıştır.

İSTİFLEMEK. (Os. İstif etmek, *Fr. Arrimer, Al. Verstaen, İng. To stow, İt. Stivare, İsp. Estibar*) Düzenli olarak yığmak.

İŞ. 1. (Os. Mesâî, *Fr. Travail, Al. Arbeit, İng. Work*) Kullanma değeri yaratan çalışma... Değiştirme değeri yaratan çalışma anlamındaki *emek* deyiminden ayrılır. Diyalektik ekonomi anlayışında Almanca, *Arbeit* terimi bu iki farklı anlamda kullanılmıştır. İngilizcede bu farklı anlamlar *emek* için *labour* ve *iş* için *work* sözcükleriyle dile getirilmiştir. Fransızcada da, Almancada olduğu gibi, tek sözcükle (*Fr. Travail*) dile getirilen bu iki anlam Türkçemizde *iş* ve *emek* sözcükleriyle ayrılmıştır. Bu anlam farkının ayrılması emek-değer kuramının anlaşılması bakımından önemlidir. Herhangi bir insan niteliği belli olan bir kulanma değeri meydana getirmek için çalışmakla bir *iş* yapmış olur, oysa anamalcı düzende bir fabrika emekçisinin çalışması olan *emek* ancak nicelikçe ölçülebilen bir değiştirme değeri meydana getirir.

2. (Os. Faaliyet, *Fr. Affaires, Al. Geschaeft, İng. Business*) Kazanç sağlayıcı ve gelir getirici çalışma... *İş* deymi, bunlardan başka *çalıştırma* (istihdâm) ve *uğraşı* (meslek) anlamlarında da kullanılır.

İŞ ADAMI

3. (Os. Maslahat, *Fr. Affaire, Al. An-gelegenheit, İng. Affair, İt. Affare, İsp. Asun-to*) Yapılacak şey.

İŞ ADAMI. (Os. İş adamı, *Fr. Homme d'affaires, Al. Geschaefstmann, İng. Businessman, İt. Uomo d'affari, İsp. Hombre de negocios*) Çeşitli işlere girişerek kazanmasını beceren kişi... Müteşebbis durumunda olanları da dilegetirir.

İŞ ADAMLARI. (Os. İş adamları, *Fr. Gens d'affaires, Al. Geschaefstleute, İng. Business people, İt. Gente di affari, İsp. Gente de negocios*) Kazanç sağlamasını beceren kişiler... Anamalcı edebiyatta bu deyimden esnaf ve küçük tüccarlar için kullanılması yasaklanır.

İŞ ADAMLIĞI. (Os. İş adamlığı, *Fr. Fonctions d'entrepreneur, Al. Unternehmertum, İng. Entrepreneurship*) İş adamlarının niteliği.

İŞ ALANI. (Os. İş sahası, *Fr. Champ d'action, Sphère d'activité; Al. Arbeitsfeld, İng. Business circle, Circle of trade, Field of activity; İt. Campo di azione, İsp. Campo de accion*) İş çevresinin oluşturduğu alan.

İŞ ANLAŞMAZLIKLARI. (Os. İş ihtilâfları, *Fr. Conflits du travail, Al. Arbeitsstreitigkeiten, İng. Labour disputes*) İşçilerle işverenler arasında çıkan anlaşmazlık... Toplu ya da tek işçiyle olabilir.

İŞ ARACILIĞI. (Os. İş tavassutu, *Fr. Intermédiaire pour la recherche du travail, Placement des travailleurs; Al. Arbeitsvermittlung*) İşçiye iş ve işe işçi bulma işlemi... Bu aracılık için İş ve İşçi Bulma Kurumu kurulmuştur, özel kurumlar da vardır.

İŞ ARKADAŞI. (Os. Mesâî arkadaşı, *Fr. Collaborateur, Correspondant; Al. Mitarbeiter, Geschaeftsfreund, İng. Coworker, Commercial friend, Assistant; İt. Collaboratore, İsp. Colaborador*) Birlikte iş yapılan kişi.

İŞ BANKASI. (Os. İş bankası, *Fr. Banque d'affaires*) Yapılan ya da yapılması kararlaştırılan işlere katılan ve onlara süresiz kredi açan banka... İş bankaları amaç ve yapı olarak mevduât bankalarından farklıdır, ama prafikte onların gördükleri işleri de görürler. Kuruluş nedenleri, bir ülkede yapılan büyük sanayi yatırımlarına katılmak ve onları finanse etmektir. Bilânço yayımlamak zorunda ol-

mamak gibi bir ayrıcalıkları da vardır. Ülkemizde de 26 Ağustos 1924 tarihinde Atatürk'ün de paydaş bulunduğu bir İş Bankası açılmıştır.

İŞBIRAKIMI. (Os. Grev, *Fr. Grève, Al. Streik, İng. Strike, İt. Sciopero, İsp. Huelga*) İşçilerin, topluca çalışmamak yoluyla, bir işkolunda ya da işyerinde çalışmayı durdurmak ya da işin niteliğine göre önemli ölçüde aksatmak amacıyla aralarında anlaşarak ya da bir teşekkülün aynı amaçla verdiği karara uyarak işi bırakmaları... *Grev ve Lokavt yasası*'na göre bu duruma *grev* denir.

İŞBIRAKIMI OYLAMASI. (Os. Grev rey, *Fr. Vote de grève, Al. Streikabstimmung, İng. Strike vote, Strike ballot*) Grev yapılıp yapılmamasına karar vermek üzere işçilerce yapılan oylama... Bu konuda çeşitli yöntemler vardır. Ülkemizde grev kararı alma yetkisi sendikalara verilmiştir, ancak belli bir işyerindeki işçilerin üçte biri, sendika grev kararının işyerinde ilânından altı işgünü içinde o yerin en büyük mülkiye âmirine yazılı olarak başvurup grev oylaması isteyebilirler ve grev ancak bu oylama sonucunun olumlu olması durumunda uygulanabilir. Daha açık bir deyişle belli bir işyerindeki işçiler isterlerse kendi işyerlerinde grev yaptırmayabilirler.

İŞBIRAKIMI SINIFLANDIRMASI. (Os. Grev tasnifi, *Fr. Classification des grèves, Al. Streikarten, İng. Classification of strikes*) Grevleri çeşitli türlere ayırma... Grevler önce *yasal grevler* ve *yasal olmayanlar grevler* olmak üzere ikiye ayrılır. Sonra *genel grev*, *siyasal grev*, *dayanışma grevi*, *oturma grevi*, *uyarı grevi* vb. gibi birçok türlere bölünür. Siyasal grev, genel grev, dayanışma grevi gibi birçok grev türü yasadışı sayılmış ve yasaklanmıştır.

İŞBIRAKIMI YASAKLARI. (Os. Grev memnuiyetleri, *Fr. Interdiction des grèves, Al. Streikverbot, İng. Strike prohibitions*) Yasalara göre greve engel sayılan durumlar... 275 sayılı kanunun 20. maddesi grev yasaklarını saymıştır. Bu kanun hükmüne göre savaş ve seferberlik durumlarında, tarafların hakeme başvurmaları hâlinde grev yapılamaz. Bundan başka aynı maddeye göre sağlıkla ilgili işyerlerinde (hastane, sanatoryum, prevantoryum, klinik, dispanser, eczane vb.), can ve mal kurtarma işlerinde, kamu hizmetleriyle ilgili (elektrik, su, havagazı vb.) üretim ve

dağıtım işlerinde, noterlik hizmetlerinde, eğitim ve öğretim kurumlarında, çocuk bakım-evlerinde grev yapılamaz. Bundan başka ve aynı maddeye göre genel yaşamla ilgili felâketler (yangın, su basması, deprem, toprak kayması vb.)'de ve sıkıyönetim bölgelerinde grev yasaklanabilir.

İŞBİRLİĞİ. (Os. Sâyü amelde iştirâk, Tevhidi mesâî; Fr. Coopération, Al. Zusaminenarbeit, İng. Cooperation) Bir işin birçok işçilerce elbirliğiyle yapılması.

İŞ BORSASI. (Os. Mesâî borsası, Fr. Bourse du travail, Al. Arbeitsbörse, İng. Labour exchange) İş ve işçi bulma kurumları... Bu adla da anılırlar.

İŞ BÖLGESİ. (Os. İş mıntıkası, Fr. Département de travail) Kentlerde işyerlerinin toplandığı bölge.

İŞBÖLÜMÜ. (Os. Taksimi âmâl, Fr. Division du travail, Al. Arbeitsteilung, İng. Division of labour) Çeşitli üreticilerin ayrı ayrı işlere bağlanması... İşbölümü, insan yaşamıyla ve doğal olarak başlamıştır. İnsanların cinsiyet ve yaş bakımlarından ayrı işler görmesi doğal bir işbölümüdür. İlk toplumsal işbölümü, insanların bir bölümünün tarım ve öbür bölümünün çobanlıkla uğraşmaya başlamasıyla gerçekleşmiştir. Sonra mâdeâlerden âletler yapma işi başlamış ve zenaatlarda uzmanlaşma ikinci toplumsal işbölümünü ortaya koymuştur. Toplumlaraşması alışverişin başlaması ve tüccar sınıfının doğuşuyla insanlar arasındaki işler üçüncü kez bölünmüş olmaktadır. Asıl ve gerçek işbölümü, kafa işiyle kol işinin ayrılmasıdır.

İŞ ÇEVRESİ. (Os. İş âlemi, Fr. Monde des affaires, Al. Geschaefswelt, İng. Business world, İt. Mondo degli affari, İsp. Mundo de los negocios) İş adamlarının kendi aralarında oluşturdukları özel iş toplumu... Geniş anlamda *piyasa* demektir.

İŞÇİ. (Os. Amele, Fr. Travailleuse, Ouvrier; Al. Arbeiter, İng. Workman, İt. Operaio, İsp. Obrero) Nitelikçe belli bir çalışma yaparak kullanma değeri yaratan... İng. *workman* karşılığıdır. Nicelikçe ölçülebilen bir emek harcayarak değiştirme değeri yaratana *emekçi* (İng. Labourer) denir. Bu iki terim, iş ve emek ayrımını karşılar, ayrı anlamlar taşır. *İşçi* terimi, bu anlamda da, hem kafa hem de kol işçilerini kapsar. Kafa işçisi ola-

rak memur, bilim adamı, doktor, avukat, mühendis, sanatçı vb. gibi hizmet erbabını da içine alır. Dünya nüfusunun çok büyük çoğunluğu *işçi*'dir.

İŞÇİ BELGİTİ. (Os. Amele karnesi, Fr. Carnet de travail, Al. Arbeitsbuch, İng. Work book) Kimi iş yasalarına göre işçilerin bir işe girerken göstermeleri gereken iş kimlik cüzdanı... Bu cüzdanda kimliği, yaptığı işin türü ve iş tutumu (hâl ve hareketleri) yazılıdır.

İŞÇİ DEVİNİMLERİ. (Os. Amele hareketleri, Fr. Action collective ouvrière, Al. Arbeiterbewegungen, İng. Worker's collective movement) İşçilerin haklarını korumak ve yeni haklar elde etmek için yaptıkları çeşitli savaşımlar.

İŞÇİ EMEKLİLİĞİ. (Os. Amele tekaütlüğü, Fr. Assurance contre la vieillesse, Al. Altersversicherung, İng. Old-age pension) Yaşlılık sigortası gereğince emekçilere verilen yaşlılık aylığı.

İŞÇİ KORUNCU. (Os. İşçi sigortası, Fr. Assurance ouvrière, Al. Arbeiterversicherung, İng. Worker's insurance) İşçilerin hastalık, sakatlık, yaşlılık vb. gibi işsiz kalma durumlarını parasal olarak karşılamak için yapılan sigorta... Ülkemizde 9 Temmuz 1945 günlü 4792 sayılı İşçi Sigortaları Kanunuyla kurulmuş ve 506 sayılı kanunla yeniden düzenlenerek *Sosyal Sigortalar Kurumu* adını almıştır. Üyeleri bakanlar kurulunca tâyin edilen resmî bir örgüttür.

İŞÇİLERİN KORUNMASI. (Os. Amelelerin himâyesi, Fr. Protection des ouvriers, Al. Arbeiterschutz, İng. Protection of the workers) İşçileri sağlık ve güç açısından patronlara karşı korumak için oluşturulan kamu hukuku.

İŞÇİLİK. (Os. Amelelik, Os. Titre de travailleur) İşçilerin niteliği... *İşçilik* deyimi bu anlamın dışında *işçi ücreti* (Fr. Salaire), *işçi emeği* (Fr. Labeur) ve *işin niteliği* (Fr. Façon) anlamlarında da kullanılır. Bu anlamlarda örneğin "yüz lira işçilik verdim", "bu vazonun işçiliği çok", "bu masanın işçiliği iyi değil" denir.

İŞÇİSİZLİK. (Os. Amelesizlik, Fr. Manque de main-d'oeuvre, Al. Arbeitermangel, İng. Unemployment, Lâ. Quaestus nullus) Çeşitli

İŞÇİ ÜCRETİ

işler için elverişli işçi bulunamaması durumu.

İŞÇİ ÜCRETİ. (Os. Amele ücreti, *Fr.* Salaire d'ouvrier, *Al.* Arbeitslohn, *İng.* Worker's wages, *Lâ.* Manupretium, *Merces*) Emekçinin emekgücü harcaması karşılığında aldığı para.

İŞ DEĞERLEMESİ. (Os. Mesâinin kıymetlendirilmesi, *Fr.* Qualification du travail, *Al.* Arbeitsbewertung, *İng.* Job evaluation) Görülen işe göre saptanan ücret... İşçiyi gözönünde tutarak değil, yapılan işi gözönünde tutarak ücret saptama sistemini dile getirir. Bunun için hizmetler önem derecesine göre sıralanır ve bu hizmetlere uygun bir ücret baremi yapılır. Bu sistemde ücret, genellikle saat hesabıyla verilir.

İŞDE DENEY. (Os. Mesâide tecrübe, *Fr.* Pratique des affaires, *Al.* Geschaefspraxis, *İng.* Business practice, *İt.* Pratica commerciale, *İsp.* Pratica comercial) Bir işde edinilen alışkanlık.

İŞDE DENEYLİ. (Os. Mesâide tecrübeli, *Fr.* Versé dans les affaires, *Al.* Geschaefstgewandt, *İng.* Versed in business, *İt.* Versato negli affari, *İsp.* Versado en los negocios) Bir işde alışkanlık ve o iş için gerekli bilgiyi edinmiş olan.

İŞDE DENEY SAHİBİ. (Os. Mesâide tecrübe sahibi, *Fr.* Au courant des affaires, *Al.* Vertraut mit dem Geschaefte, *İng.* Well versed in business, *İt.* Al corrente degli affari, *İsp.* Al corriente de los negocios) Bir işde alışkanlık ve bilgi edinmiş olan kişi.

İŞDE KESATLIK. (Os. İşde kesatlık, *Fr.* Stagnation des affaires, *Al.* Geschaefststockung, *İng.* Business stagnation, *İt.* Stagnazione d'affari, *İsp.* Estagnacion de los negocios) Alışverişte durgunluk.

İŞDE KOLAYLIK. (Os. İşde sühlûet, *Fr.* Facilité en affaires, *Al.* Kulanz, *İng.* Facility in business, *İt.* Facilita in affari, *İsp.* Facilidad en negocios) İşlerin rahatlıkla yapılması.

İŞ DURGUNLUĞU. (Os. Piyasada durgunluk, *Fr.* Calme des affaires, *Al.* Geschaefststille, *İng.* Dullness of business, *İt.* Calma d'affari, *İsp.* Calma de negocios) Piyasada alışveriş yapılmaması ya da çok az yapılması.

İŞE BAŞLAMAK. (Os. Mesâiye mübâşeret, *Fr.* Entrer dans les affaires, *Al.* Ein Geschaefte anfangen, *İng.* To begin a business, *İt.* Aprire un negozio, *İsp.* Abrir una casa) Bir işe girişmek... Örneğin bu anlamda "bugün dükkânı açtım, işe başladım" denir.

İŞE EL ATMAK. (Os. İşe el atmak, *Fr.* Mettre la main a l'oeuvre, *Al.* Hand ans Werk legen, *İng.* To set to work, *İt.* Metter mano all'opera, *İsp.* Poner mano a la obra) Bir işe ilgi duyup uğraşmaya başlamak... Örneğin bu anlamda "hangi işe el atsa başlar" denir.

İŞE GELMEME. (Os. İşe devamsızlık, *Fr.* Irrégularité de travailler, *Al.* Unregelmässigkeit) İşçinin işverenden izin almaksızın ve haklı bir nedene dayanmaksızın işine gelmemesi.

İŞE SON VERME. (Os. İşe nihâyet verme, *Fr.* Cesser les affaires, *Al.* Das Geschaefte schliessen, *İng.* To give up the business, *İt.* Cessare gli affari, *İsp.* Cesar los negocios) Bir işi bırakıp artık yapmama... Örneğin bu anlamda "zarar ediyoruz, bu işe son vermek gerekiyor" denir.

İŞ GEZİSİ. (Os. İş seyâhati, *Fr.* Voyage d'affaires, *Al.* Geschaeftsreise, *İng.* Business trawel, *İt.* Viaggio per affari, *İsp.* Viaje por negocios) Bir iş görmek için yapılan yolculuk.

İŞ GÖÇÜ. (Os. Amele hicreti, *Fr.* Migration de travail) Emekçilerin iş bulmak için çeşitli bölge ve ülkelere göçetmeleri.

İŞGÖREVLİ. (Os. Acente, *Fr.* Agent, *Al.* Agent, *İng.* Agent, *Factor*; *İt.* Agente, *İsp.* Agente) Başkaları hesabına bir ticaret işini yapan kişi ya da kurum... Bağımsız bir ticaretevi olarak çalışırlar. *Tecim acentası* (Os. Ticâret acentası, *Fr.* Agent commercial, *İng.* Commercial agent) da denir. Başka işletme ya da firmalarla sözleşmeler yaparak onların işlerini onların adına görürler. Bu anlamda *mümessillik* de denir, örneğin bu anlamda "o, bu ticaretevinin acentesidir" (Os. O, bu ticârethânenin mümessilidir, *Fr.* Il est l'agent de cette maison, *Al.* Er ist Agent von diesem Hause hier, *İng.* He is the agent of the house, *İt.* Egli è l'agente di questa casa, *İsp.* Es el agente de esta casa) denir. Acenteyle temsilcisi bulunduğu firma ara-

sındaki hukuksal ilişki, *ticârî vekâlet* hükümleriyle yürür.

İŞGÖREVİ SÖZLEŞMESİ. (Os. Acentelik mukavelesi, *Fr. Accord d'agence, İng. Agency's contract*) Acenteyle aracılık ettiği firma arasında yapılan mümessillik sözleşmesi.

İŞGÖREVİ YERİ. (Os. Acentelik, *Fr. Agence, Al. Agentur, İng. Agency, İt. Agenzia, İsp. Agencia*) Acentenin çalıştığı büro... *Mümesillik* (Acente) anlamında da kullanılır, örneğin bu anlamda "o, bu piyasada birçok acenteliklere sahiptir" (*İng. He has several agencies in this city*) denir.

İŞGÜCÜ. (Os. Sây kuvveti, *Fr. Effectif de maind-d'oeuvre, Al. Arbeitskraefte, İng. Labour force*) Bir ülkedeki üretici insan sayısı... *Aktif nüfus* deyimiiyle de dilegetirilir.

İŞ GÜNÜ. (Os. Yövmel mesâî, *Fr. Jour ouvrable, Al. Arbeitstag, Werktag; İng. Working day, İt. Giorno di lavoro, İsp. Dia laborale*) İşçinin günlük çalışma saatleri toplamı.

İŞ HARCAMALARI. (Os. İş masrafları, *Fr. Frais généraux, Al. Geschaeftspesen, İng. Business expenses, General expenses; İt. Spese generali, İsp. Gastos generales*) İşin gereği olarak harcanan paralar... *Genel harcamalar* (Umûmî masraflar) da denir. Örneğin bir işi sonuçlandırmak için öteye beriye adamlar gönderilir, bunlar otomobil ve otobüs parası verirler, bir otelde kalırlar, yemek yer ve yedirirler. Bütün bunlar iş harcamaları hesabına geçirilir.

İŞ HUKUKU. (Os. İş hukuku, *Fr. Législation de travail, Al. Arbeitsrecht, İng. Labour legislation*) İşçilerle işverenlerin ilişkilerini düzenleyen hukuk dalı.

İŞİN BAŞLANGICI. (Os. İşin iptidâsı, *Fr. Début d'une affaire, Al. Anfang eines Geschaeftes, İng. Establishment in business, İt. Costituzione di una casa, İsp. Establecimiento de una casa*) Bir işin sırada ilk olan bölümü... Örneğin bu anlamda "daha işin başlangıcındayız" denir.

İŞİN SONUÇLANMASI. (Os. İşin neticelenmesi, *Fr. Conclusion d'une affaire, Al. Geschaeftabschluss, İng. Conclusion of a transaction, İt. Conclusione di una affare, İsp. Conclusion de un negocios*) Bir işin bi-

tirilmesi... Örneğin bu anlamda "bu iş de sonuçlandı" denir.

İŞKAPATIMI. (Os. Lokavt, *Fr. Gréve patronale, Al. Arbeitsaussperrung, İng. Lockout*) İşverenlerin işçileri işlerinden kovma hakkı.

İŞ KAZASI. (Os. İş kazası, *Fr. Accident au travail, Accident industriel, Accident professionnel; Al. Arbeitsunfall, Betriebsunfall; İng. Accident arising out of and in the course of the employment*) İşçinin işyerinde çalıştığı sırada ya da yaptığı işden ötürü meydana gelen kaza... Hukuk dilinde kaza "umulmayan bir olay dolayısıyla bir kimsenin ya da bir şeyin ârizaya ya da zarara uğraması" olarak tanımlanır.

İŞKENCE. (Os. Eziyet, *Fr. Torture, Al. Folter, İng. Torture*) Bir insana acı veren işlemlerde bulunma... Bir sanığa suçunu söyletme için işkence yapmak Türk Anayasasının 14. maddesi gereğince yasaktır. Ceza Kanununun 243 ve 450. maddeleriyle Askerî Ceza Kanununun 127. maddesi gereğince suç sayılmıştır.

İŞLEM. (Os. Muâmele, *Fr. Operation, Traitement, Maniement; Al. Operation, Bearbeitung, Behandlung; İng. Operation, Treatment, Manageinent; İt. Operazione, Trattazione; İsp. Operacion, Tratamiento*) Bir işi sonuçlandırmak için geçirilmesi gereken evrelerin her biri... Örneğin bu anlamda "bu evrâkı işleme koyun" denir.

İŞLEMEK. (Os. Deverân, *Fr. Courir, Al. Laufen, İng. To run, İt. Correre, İsp. Correr*) Sürmek... Örneğin bu anlamda "paramızın fâizi işliyor" denir.

İŞLEMEZ PARA. (Os. Âtıl nakid, *Fr. Monnaie oisive, İng. Idle money*) Çok biriktirilen ötürü kullanılmayan para.

İŞLEMLER. (Os. Muâmelât, *Fr. Opérations, Affaires, Transactions; Al. Die Geschaefte, İng. The dealings, Transactions; İt. Gli affari, Operazioni; İsp. Los operaciones, Los negocios*) Bir işi sonuçlandırmak için geçirilmesi gereken evreler.

İŞLEM GÜDÜSÜ. (Os. Muâmele sâiki, *Fr. Motif de transaction, Al. Transaktionsmotiv, İng. Transaction motive*) İnsanı bir işlemde bulunmaya iten düşünce... Ekonomi edebiyatında "muâmele sâikiyle para talebi" (iş-

İŞLEMSEL ARAŞTIRMA

lem güdüsüyle para istemi) deyiminde kullanılır.

İŞLEMSAL ARAŞTIRMA. (Os. Taharrii amelî, *Fr. Recherche opérationnelle*, *Al. Unternehmensforschung*, *İng. Operational research*) Sorunlara çözüm bulmak için geliştirilen matematiksel yöntem... Özellikle eldeki kaynakları ve olanakları en uygun biçimde kullanma yollarını araştırmak için geliştirilmiştir. Gözlemlere ve deneylere dayanır, tündengelim ve tümevarım yöntemlerini kullanır. Hemen her konudaki uzmanların birlikte çalışmalarıyla (çünkü ele aldığı sorunlar çok çeşitli olmakla birlikte birbirinden ayrılmaz niteliktedir. Örneğin üretim, yatırım, ücret, fiyat vb. gibi alanlardan biri için alınan karar bütün ötekileri de etkiler ve ilgilendirir) gerçekleştirilir.

İŞLEM VERGİSİ. (Os. Muâmele vergisi, *Fr. Taxes sur le chiffre d'affaires*, *Al. Umsatzsteuer*, *İng. Tax on turnover*, *Turnover tax*) Bir malın dağıtımında tüketicinin eline geçinceye kadar tecimsel işlemlerden alınan vergi.

İŞLEM YAPMAK. (Os. İfâyı muâmele, *Fr. Traiter*, *Al. Bearbeiten*, *Behandeln*; *İng. To treat*, *İt. Trattare*, *İsp. Tratar*) Bir işi sonuçlandırmak için gerekli olan evrelerden geçirmek... Örneğin bu anlamda "bu konuda nasıl bir işlem yaptınız?" denir.

İŞLENMEMİŞ ÖZDEK. (Os. Maddei iptidâiye, *Hammadde*; *Fr. Matières premières*, *Al. Rohstoffe*, *İng. Raw materials*, *İt. Materie prime*, *İsp. Materias primeras*) İnsan emeğiyle işlenen maddeler... İnsansal çalışma süreci içinde kullanma değerine dönüştürülecek olan emek nesneleridir. "Her hammadde emek nesnesidir ama her emek nesnesi hammadde değildir". Örneğin kesilen bir koyunun pöstekisindeki yün henüz hammadde değildir, insan emeğiyle işlenip kullanılabilircek yün hâline geldikten sonra hammadde olur. Oysa yüzülmüş pöstekideki yün, hammadde olmadığı halde bir emek nesnesidir. *İşlenmemiş özdek* deyimini bu açıdan doğru bir deyim değildir, çünkü hiç insan emeği katışmamış olan emek nesneleri hammadde değildirler. İşlenmişlik niteliği burada Aristotelesçi bir mantıkla belirleyici rol oynar, daha açık bir deyişle kumaşa göre iplik, ceketeye göre kumaş hammaddedirler. Buna göre havagazı üretiminde kömür bir hammad-

de olduğu halde konut yakıtı olarak kullanıldığında bir kullanma değeridir.

İŞLERİN AKSAMASI. (Os. İşlerin intizam-sızlığı, *Fr. Dérangement des affaires*, *Al. Geschäftsstörung*, *İng. Business disturbance*, *İt. Incaglio d'affari*, *İsp. Perturbacion de negocios*) İşlerin düzensizliği... Örneğin bu anlamda "bu serviste işler aksıyor" denir.

İŞLERİN GELİŞMESİ. (Os. İşlerin inkişâfı, *Fr. Développement des affaires*, *Al. Aufschwung des Geschäftes*, *İng. Development of business*, *İt. Sviluppo degli affari*, *İsp. Desarrollo des los negocios*) İşlerin gittikçe daha çok kâr getirmesi ve bundan ötürü de büyütülmesi... Örneğin bu anlamda "bu firmanın işleri gelişiyor" denir.

İŞLERİN GENİŞLİĞİ. (Os. İşlerin vüs'ati, *Fr. Étendue des affaires*, *Al. Geschäftsumfang*, *İng. Extent of business*, *İt. Estensione degli affari*, *İsp. Extension de los negocios*) İşlerin büyümesi.

İŞLERİN GİDİŞİ. (Os. İşlerin seyri, *Fr. Marche des affaires*, *Al. Gang der Geschäftes*, *İng. Course of business*, *İt. Marcia degli affari*, *İsp. Marcha de los negocios*) İşlerin yürütülmesi... Örneğin bu anlamda "bu işin gidişi iyi değil" denir.

İŞLERİN TATİLİ. (Os. İşlerin tâtili, *Fr. Suspension des affaires*, *Al. Stillstand der Geschäftes*, *İng. Suspension of business*, *İt. Suspensione degli affari*, *İsp. Suspencion de los negocios*) İşlerin bir süre için durdurulması... İşlere ara vermeyi dilegetirir, örneğin bu anlamda "o işi şimdilik tatil ettik" denir.

İŞLERİN YÖNETİMİ. (Os. İşlerin idâresi, *Fr. Gestion des affaires*, *Al. Geschäftsleitung*, *İng. Business management*, *İt. Gerenza degli affari*, *İsp. Gestion de los negocios*) İşlerin yürütülmesi.

İŞLERİ YÖNETME BİÇİMİ. (Os. İşleri idâre tarzı, *Fr. Manière de traiter les affaires*, *Al. Geschäftsverfahren*, *İng. Way of dealing*, *İt. Modo di far affari*, *İsp. Modo de hacer negocios*) İşleri yürütme biçimi... Örneğin bu anlamda "bu işlerin yönetme biçimi düzeltilmeli" denir.

İŞLETİCİ. (Os. Müsta'mil, *Fr. Gardien de la chose*, *Détenteur*; *Al. Halter*) Bir taşıt ara-

cını işleten... Taşıt aracının sahibi olmaya bilir.

İŞLETME. (Os. Tesis, Müessese; *Fr.* Exploitation, Entreprise; *Al.* Betrieb, Unternehmen; *İng.* Undertaking, Business unit, Enterprise, Prosecution, Carrying-on; *İt.* L'impresa, *İsp.* Empresa) Bir anamal yatırıp iş yaparak kâr etme amacıyla kurulan kurum.

İŞLETME ANAMALI. (Os. Müessese sermâyesi, *Fr.* Capital d'exploitation, Fonds de roulement; *Al.* Betriebskapital, *İng.* Working capital, Capital stock; *İt.* Capitale d'esercizio, *İsp.* Capital de explotación) Bir işletme kurmak için yatırılan anamal... Bir işletmenin câri aktifleri toplamıyla pasifleri toplamı arasındaki farkı dilegetirir.

İŞLETMECİ. (Os. Müessese müdürü, *Fr.* Gérant, *Al.* Betriebsführer, Geschaeftsleiter; *İng.* Manager, Business man, *İt.* Gerente, *İsp.* Gerente) İşletmeyi yöneten.

İŞLETMECİLİK. (Os. Müessese idâresi, *Fr.* Gestion de l'entreprise, *İng.* Business administration, Business management; *Al.* Betriebswirtschaftslehre) İşletmeyi yönetme tekniği... Anamalcı edebiyatta buna *müteşebbislik fonksiyonu* da deniyor. İşletmecilik, bir işletmeyi en çok kâr sağlayacak biçimde örgütleyebilmek ve yürütebilmek demektir. Gelişmiş anamalcı ekonomilerde bunun için birçok yönetim teknikleri kullanılıyor ve geliştiriliyor. Son yıllarda bu alanda bilgisayarlardan da geniş ölçüde yararlanılmaktadır.

İŞLETME EKONOMİSİ. (Os. İşletme iktisâdı, *Fr.* Économie des entreprises, *Al.* Betriebswirtschaft, *İng.* Business economic, *İt.* Economia degli inprese, *İsp.* Economía de empresa) İşletmecilik tekniklerini inceleyen ekonomi dalı.

İŞLETME GEREÇLERİ. (Os. İşletme malzemesi, *Fr.* Matériel d'exploitation, *Al.* Betriebsmaterial, *İng.* Working material, *İt.* Materiale di esplotazione, *İsp.* Material de explotación) Bir işletmenin işleyebilmesi için gerekli olan her türlü malzeme.

İŞLETME HARCAMALARI. (Os. İşletme masrafları, *Fr.* Frais d'exploitation, *Al.* Betriebskosten, *İng.* Working expenses, *İt.* Spese di lavorazione, *İsp.* Gastos de explotación) Bir işletmeyi yürütebilmek için harcanan para.

İŞLETMEK. (Os. İşletmek, *Fr.* Exploiter, *Al.* Ausbeuten, *İng.* To exploit, *İt.* Sfruttare, *İsp.* Explotar) Herhangi bir işletmeyi yürütmek.

İŞLETME KURULU. (Os. Müessese encümeni, *Fr.* Comité d'entreprise) En az elli ücretli çalıştıran işyerlerinde işletme şefinin başkanlığında personel tarafından seçilen delegelerden oluşan kurul... İşletme personelinin işletme yönetimiyle işbirliği yapması için kimi ülkelerde (örneğin Fransa'da) kurulması yasalarca zorunlu kılınmış olan bir kuruldur. Bu kurul sadece bir danışma organıdır, karar verme yetkisi gene patronundur.

İŞLETME VERGİSİ. (Os. İşletme vergisi, *Fr.* Taxe de facture, *Al.* Kaufsteuer, *İng.* Purchase tax) Satılan mal ve hizmetlerin satış bedellerinden alınan ve tüketiciye yükletilen vergi... 1970 yılında 1318 numaralı Finansman Kanunuyla kabul edilmiş ve yürürlüğe konmuştur. Tüketimi zorunlu olmayan mal ve hizmetleri vergilendirmek gerekçesine dayanır. Parfümeri, plâk, kristal eşya, kürk, mücevher, lokanta, gazino, meyhane, oto lâstığı satışı vb. bu vergiyle yüzde beşten yüzde otuza kadar vergilendirilir.

İŞLETMELERİN KAYNAŞMASI. (Os. İşletmelerin kaynaşması, *Fr.* Fusion des entreprises) İşletmelerin kartel, tröst, holding vb. biçiminde birleşerek tekelleşmeleri... Örneğin Amerika'da sinâî üretiminin yüzde otuz ikisi ve mâden üretiminin yüzde kırkı bu dev tröstlerce tekelleştirilmiştir.

İŞLEYİM. (Os. Sanâyi, *Fr.* Industrie, *Al.* Industrie, *İng.* Industry, *İt.* Industria, *İsp.* Industria, *Lâ.* Industria) Hammaddeleri yapılmış madde hâline getirmek için gerçekleştirilen üretim ve bu üretimde kullanılan araçların tümü... Dar anlamda yapımıcılığı (imâlâtçılığı), geniş anlamda bir müteşebbisin kurduğu kâr sağlayıcı mal ve hizmet üretimini dilegetirir. Örneğin geniş anlamda turizm sanayiinden, eğlence sanayiinden vb. sözedilir. Genel anlamda da tarımsal olmayan kullanma değerleri üreten ve kolektif bir nitelik taşıyan ekonomik faaliyeti dilegetirir. Bu genel anlam tarımı, zenaatçılığı ve hizmetleri anlamdışı bırakır.

İŞLEYİM ANAMALCILIĞI. (Os. Sanâyi kapitalizmi, Sinâî kapitalizm; *Fr.* Capitalisme industriel, *Al.* Industrielle Kapitalismus, *İng.* Industrial capitalism) Anamalla gerçekleştirilen sanayi.

İŞLEYİM BANKASI

İŞLEYİM BANKASI. (Os. Sanâyi bankası, *Fr. Banque industrielle, Al. Industriebank, İng. Industrial bank, İt. Banca industriale, İsp. Banco industrial*) Sanayi yatırımlarına kredi veren ve onlarla ortaklık kuran banka.

İŞLEYİM BÖLGESİ. (Os. Sanâyi mıntıkası, *Fr. Centre industriel, Al. Industriemittelpunkt, İng. Industrial centre, İt. Centro industriale, İsp. Centro industrial*) Birçok sanayi kuruluşlarının toplandıkları bölge... *Sanayi merkezi* de denir.

İŞLEYİMCİ. (Os. Sanâyici, *Fr. Industriel*) Sanayi işiyle uğraşan.

İŞLEYİM DALI. (Os. Sanâyi şubesi, *Fr. Branche d'industrie, Al. Industriezweig, İng. Branche of industry, İt. Ramo d'industria, İsp. Ramo de industria*) Bir sanayiinin çeşitli bölümlerinden her biri... Örneğin azot sanayii, petrol sanayii vb. kimya sanayiinin dallarıdır.

İŞLEYİM DEVRİMİ. (Os. Sanâyi inkılâbı, *Fr. Révolution industrielle, Al. Industrielle Revolution, İng. Industrial revolution*) Üretimde buhar gücü ve makineleşmeyle gerçekleşen büyük aşama... XVIII. yüzyılda gerçekleşmiştir. İlk bu deyiimi kullanan İngiliz economicisi Arnold Toynbee'dir.

İŞLEYİM HUKUKU. (Os. Sanâyi hukuku, *Fr. Législation industrielle, Al. Industrierecht, Gewerberecht; İng. Law governing the industry*) Sanayii ilgilendiren tüm hukuksal kurallar.

İŞLEYİMİ İSTEKLENDİRME. (Os. Teşviki sanâyi, *Fr. Encouragement a l'industrie, Al. Industrieförderung, İng. Stimulation of industries*) Anamalin sanayie yatırılmasını teşvik için devletçe gösterilen kolaylıklar ve vergi bağışlıkları.

İŞLEYİM İŞLETMESİ. (Os. Sanâyi müessesesi, *Fr. Entreprise industrielle, Al. Industrieunternehmen, İng. Industrial undertaking, Industrial entreprise; İt. Impresa industriale, İsp. Empresa industrial*) Hammaddeleri işlenmiş maddelere dönüştürmek için kurulan işletme.

İŞLEYİM İYESİ. (Os. Sanâyi sâhibi, *Fr. Industriel, Al. Industrieller, İng. Manufacturer, İt. Industriale, İsp. Industrial*) Bir sanayi işine anamal yatıran ve onu işleten.

İŞLEYİMLERARASI BAĞLANTILAR TABLOSU. (Os. Beynellsanâyi alâkalar cedveli, *Fr. Tableau des relations inter-industrielles*) Çeşitli sanayiler arasındaki zorunlu alımsatımları gösteren tablolar... Rus asıllı Amerikan economicisi Wassily Leontief'in *girdi* (Input) - *çıktı* (Output) çözümlemelerinden meydana gelmiş tablolardır, bir ulusal ekonominin ana üretim dalları arasındaki ilişki oranlarını saptar.

İŞLEYİMLEŞME. (Os. Sanâyileşme, *Fr. Industrialisation, Al. Industrialisierung, İng. Industrialization*) Anamalin teknolojik düzeyinin yükselmesi ve böylelikle emeğin verimliliğinin artırılması... Bu deyim birçok anlamlarda kullanılmıştır. İlk makineleşmeyi dilegetirmiştir, ikinci olarak zanaatçılıktan fabrikacılığa (örneğin bir marangoz atelyesinde yapılan masalarla bir fabrikada yapılan masalar) geçişi adlandırmıştır, üçüncü olarak ekonomik yapıyı hızla değiştiren teknik gelişme anlamına gelmiştir, dördüncü olarak sanayiinin tarıma göre önceliği anlamını vermiştir, beşinci olarak tüketim araçları yapımına göre üretim araçları yapımını nitelemiştir. Bir ülkenin sanayileşmesinden söz edilirken bu anlamların tümü kastedilir.

İŞLEYİMSSEL. (Os. Sınâî, *Fr. Industriel, Al. Industriell, İng. Industrial, İt. Industriale, İsp. Industrial*) Sanayiyile ilgili... Sanayie değgin olanı dilegetirir.

İŞLEYİMSSEL HAKLAR. (Os. Sınâî haklar, *Fr. Droits industriels, Al. Gewerbliche Schutzrechte, İng. Patent rights*) Sanayiyile ilgili tüm haklar... İhtirâ beratları, fabrika ve ticaret markaları, ticaret ünvanları, sanayi keşif ve icatlarından yararlanma, yasadışı rekabetten korunma vb. gibi haklar böyledir.

İŞLEYİMSSEL İYELİK. (Os. Sınâî mülkiyet, *Fr. Propriété industrielle, Al. Gewerbliches Eigentum, İng. Industrial property*) İşleyimsel haklar üstündeki hukuksal mülkiyet... Bu mülkiyet, uluslararası anlaşmalarla korunmuştur.

İŞLEYİMSSEL KAZANÇ. (Os. Sınâî kâr, *Fr. Profit industrielle, Al. Gewerbliche Profit, İng. Industrial profit*) Sanayi anamalinın elde ettiği artık-değer... *Tecimsel kazanç* (Ticarî kâr) deyiimi karşılığında kullanılır.

İŞLEYİMSSEL MERKANTİLİZM. (Os. Sınâî merkantilizm, *Fr. Mercantilisme industriel, Al.*

Gewerbemerkantilismus, *İng.* Industrial mercantilism) Sömürgeler elde ederek ucuz hammadde ithal edip mâmul madde ihrâcî siyaseti... *Kolbertizm* ve *Fransız merkantilizmi* deyimleriyle anlanmaktadır. Sadece Fransa'da değil, birçok Avrupa ülkelerinde uygulanmıştır.

İŞLEYİMSSEL VERENEK. (Os. Sınâî kredi, *Fr.* Crédit industriel, *Al.* Industriekredit, *İng.* Industrial credit) Sanayi kuruluşları ve girişimleri için verilen kredi... *Ödünç Para Verme İşleri Kanununun* 16. maddesinde tanımlanmıştır.

İŞLEYİM SERGİSİ. (Os. Sanâî sergisi, *Fr.* Exposition industrielle, *Al.* Industrieausstellung, *İng.* Industrial exhibition, *İt.* Esposizione industriale, *İsp.* Exposicion industrial) Sanayi ürünlerine alıcı bulmak için açılan sergi.

İŞLEYİM TOPLUMU. (Os. Sanâî cem'i-yeti, *Fr.* Société industrielle, *Al.* Industriegesellschaft, *İng.* Industrial society) Sanayileşmiş toplum.

İŞLEYİM YAPIMI. (Os. Sanâî mâmûlâtı, *Fr.* Produit industriel, *Al.* Industrieerzeugnis, *İng.* Industrial produce, *İt.* Prodotto industriale, *İsp.* Producto industrial) Sanayi ürünleri... *Örneğin* buğday tarım ürünü, makine sanayi ürünüdür.

İŞLİK. (Os. Atelye, İmâlâthâne; *Fr.* Atelier, *Al.* Werksatt, *İng.* Workshop, *İt.* Officina, *İsp.* Taller) İçinde ürünler imâl edilen çalışma yeri... Bu anlamda *örneğin* bir marangoz atelyesinden sözedilir.

İŞ ODALARI. (Os. İş odaları, *Fr.* Chambres du travail, *Al.* Arbeitskammern, *İng.* Chambers of labour) İşçilerle işverenlerin konuşup uyuşmaları için kimi ülkelerde kurulan kamu kuruluşları... Ülkemizde yoktur.

İŞ ONAY BELGESİ. (Os. İş şehâdetnâmesi, *Fr.* Certificat de service, *Al.* Dienstzeugnis, *İng.* Work's certificate) İşinden ayrılan işçiye işveren tarafından verilen belge... *Borçlar Kanununun* 335. ve *İş Kanununun* 31. maddelerine göre işinden ne türlü olursa olsun ayrılan işçiye gördüğü işin türünü ve süresini belirten böyle bir belge verilir. İşçi tarafından istenirse bu belgeye işçinin başarsı ve tutumu da eklenir.

İŞ OYLUMU. (Os. İş hacmi, *Fr.* Emploi de la main d'oeuvre, *Al.* Beschaeftigung von Arbeitskraeften, *İng.* Employment of labour) Bir ülkenin belli bir zamandaki toplam emekgücü talebi.

İŞ PAYI. (Os. İş hissesi, *Fr.* Part dans les affaires, *Al.* Geschaeftsanteil, *İng.* Share in the business, *İt.* Versato negli affari, *İsp.* Versade en los negocios) Birçok kişinin yaptığı bir işde her birine düşen pay.

İŞPORTA. (Os. İşporta, *Fr.* Colportage, *Al.* Hausieren, *İng.* Hawking, *İt.* Commercio girovango, *İsp.* Comercio de buhonero) Gezici satıcılık... *İşportacılık* da denir. *İşporta* deyimini gerçekte gezici satıcıların satmak için boyunlarına astıkları ya da bir yere koydukları tahta sepet ya da buna benzer araçları dilegetirir.

İŞPORTACI. (Os. İşportacı, *Fr.* Colporteur, *Al.* Hausierer, *İng.* Hawker, *İt.* Venditore girovago, *İsp.* Vendedor buhonero) Gezici satıcı.

İŞPORTACILIK YAPMAK. (Os. İşportacılık yapmak, *Fr.* Faire le colportage, *Al.* Hausieren, *İng.* To hawk, *İt.* Far il commercio girovago, *İsp.* Hacer el comercio de buhonero) Kutu ya da sepetler içinde gezerek mal satmak.

İŞ SENDİKASI. (Os. İş sendikası, *Fr.* Syndicat professionnel, *Al.* Arbeitergewerkschaft, *İng.* Trade union) İşçilerin ekonomik savaşmalarını sürdürmek için kurdukları örgüt.

İŞSİZLİK KORUNCU. (Os. İşsizlik sigortası, *Fr.* Assurance contre le chômage, *Al.* Arbeitslosenversicherung, *İng.* Unemployment insurance) İşsiz kalmaları durumunda işçilere belli bir para verilmesi için yapılan sigorta.

İŞSİZLİK ÖDENEĞİ. (Os. İşsizlik tazminatı, *Fr.* Allocation de chômage, *Al.* Arbeitslosengeld, *İng.* Unemployment benefit) İşsiz kalmaları durumunda işçilere işsizlik sigortasınca verilen para.

İŞ SÖZLEŞMESİ. (Os. İş akdi, *Fr.* Contrat de travail, *Convention de travail*; *Al.* Arbeitsvertrag, *İng.* Labour agreement, *Contract for service*; *Lâ.* Locatio conductio operarum) İşverenle işçi arasında yapılan sözleşme... Her işçiyle ayrı ayrı yapılabildiği gibi, *toplu söz-*

İŞ SÜRELERİ

leşme biçiminde tüm işçilerle de yapılabilir. Önceden saptanmış iş koşullarını kabul ederek boşalmış bir kadroya alınmasını isteyen işçiyle (örneğin, otobüs işletmesinde boş bir şoförlük kadrosuna tâyinini isteyen şoförle) yapılan sözleşmeye *katılma sözleşmesi* (Fr. Contrat d'adhésion) denir. İş sözleşmeleri, İş Kanunundan başka Borçlar Kanununun 313, 314, 318, 319, 329, 331 ve 347. maddeleriyle de hüküm altına alınmıştır. Bu hükümlere hukuk dilinde *hizmet akdi hükümleri* denir. Bu hükümlere göre nitelikleri dolayısıyla otuz işgününden çok süren işlere sürekli işler denir. Bir yıldan çok süren işlerde sözleşmenin yazılı olması şarttır.

İŞ SÜRELERİ. (Os. İş müddetleri, Fr. Heures de travail, Al. Arbeitszeit, İng. Hours of work) İşçilerin haftalık çalışma saatleri toplamı... Yasalara göre haftalık çalışma 48 saati geçemez.

İŞ TEFTİŞİ. (Os. İş mahallerinin teftişi, Fr. Inspection du travail) İş yasalarının işverenlerce uygulanıp uygulanmadığının işyerlerinde denetimi... Yasa terimidir. Bu denetim *iş müfettişleri* (Fr. Inspecteurs de travail)'nce yapılır.

İŞTEN KAÇINMA. (Os. İşten imtinâ, Fr. Refus de travailler, Al. Arbeitsverweigerung) İşçinin kendisine ihtar edilmesine ragmen görevini yapmaması durumu.

İŞ TUTARI. (Os. Ciro, Fr. Chiffre d'affaires, Al. Umsatz, İng. Turnover) Bir firmanın sattığı mal ve hizmetlerin satış bedelleri toplamı... *Aktarım* anlamına gelen *ciro* deyiimi, bir firmanın iş hacmini dilegetirmek için *iş tutarı* anlamında da kullanılır. Örneğin bu anlamda "bu firmanın yıllık cirosu bir milyon liradır" denir.

İŞ VE İŞÇİ BULMA KURUMU. (Os. Müstahdemîn müessesesi, Fr. Office de placement, Al. Arbeitsvermittlungsamts, İng. Labour office) İşverenlere işçi ve işçilere iş bulmak için kurulan devlet kurumu.

İŞVEREN. (Os. Müstahdîm, Patron; Fr. Patron, Employeur, Chef de la maison; Al. Patron, Schrimherr, Arbeitgeber, Dienstherr, Lehrherr, Prinzipal; İng. Patron, Employer, Principal, Master, Head of a firm; İt. Padrone, Principale; İsp. Patron, Principal, Dueno) Emekçiyi ücret karşılığında çalıştıran ve artık-değer ürettiren anamalcı... Borçlar Kanununa göre hizmet akdi ve İş Kanununa göre

iş akdi gereğince kendi işyerinde başka bir kimseyi bedenene ya da hem bedenene hem de fikren çalıştıran kimseye Borçlar Kanununda *iş sahibi* ve İş Kanununda *işveren* denir. Sadece fikren çalışanlar Borçlar Kanunundaki hizmet akdine tâbidirler. *Patron* deyiimi, *sâhip* anlamına gelen *Lâ. patronus* deyiminden alınmadır. *Mal sahibi* ya da *büyük paydaş* (büyük hissedâr) anlamında da kullanılır. Küçük satış yerlerinde eskiden müşterilere de *patron* denirdi. Yasalara göre *iş gördüren*'i dilegetirir, örneğin İş Kanununa göre işçi çalıştıran bir devlet kurumunun müdürü de (ücretli bir memur olduğu halde) *işveren*'dir.

İŞVEREN SENDİKASI. (Os. Patron loncası, Fr. Syndicat patronal, Al. Arbeitgeberverband, İng. Employer's association) Emekçilerin direnişlerine ve ekonomik savaşımına karşı dayanışmak ve ortak çıkarlarını korumak için anamalcıların kurdukları sendika.

İŞYERİ. (Os. Mesâî mahalli, Fr. Lieu de travail, Atelier; Al. Arbeitsplatz, Arbeitsstelle, Arbeitsraum, Arbeitsstaette; İng. Work place, Work shop) İşçinin çalıştığı yer... İş Kanununa göre bu işyerine bağlı bahçe, yemek-hâne, banyo, yatakhâne vb. gibi yerler de işyeri sayılır. *İşyeri* deyiimi, iş yasaları açısından çok önemlidir. Örneğin işyerinde gerçekleşen bir kazanın sebebi ne olursa olsun iş kazası sayılır, sendikalar işkolları düzeyinde kurulabilecekleri gibi işyeri düzeyinde de kurulabilirler, grev oylaması işyerinde istenir vb.

İŞ YETENEĞİ. (Os. Mesâî kaabiliyeti, Fr. Aptitude aux affaires, Al. Geschaeftstüchtigkeit, İng. Business capacity, İt. Capacita commerciale, İsp. Capacidad comercial) Para kazanabilme becerisi... Örneğin bu anlamda "bu adamda büyük iş yeteneği var" denir.

İŞ YILI. (Os. Mesâî senesi, Fr. Année comptable, Al. Geschaeftsjahr, İng. Business year) Tecimsel işletmelerin kâr ve zarar hesaplarına temel olan dönem... Genellikle takvim yılıdır.

İYE. (Os. Mâlik, Sâhib; Fr. Propriétaire, Possesseur; Al. Inhaber, Besitzer, Eigentümer, Grundbesitzer, Geschaeftsinhaber; İng. Proprietor, Owner, Landet proprietor; İt. Proprietario, Possessore; İsp. Proprietario, Poseedor) Mülkiyet hakkına sahip olan kişi... Herhangi bir mala sahibolanı dilegetirir. Bu

deyim sıfat olarak kullanıldığında özel bir sahipliği dilegetirir, örneğin bu anlamda "o, oturduğu evin iyesidir" denir; ad olarak kullanıldığında sömürge bir nitelik taşır, örneğin bu anlamda "o, bu çiftliğin iyesidir" denir. Bundan ötürüdür ki sahiboldukları şeyi bizzat yararlanmak için kullanan iyelerle sahiboldukları şeyi gelir sağlamak için kullanan iyeler arasında bir karşıtlık vardır.

İYELENDİRİLEMEYEN HAKLAR. (Os. Gayrı kaabili temlik haklar, *Fr. Droits incessibles, Droits inaliénables, Droits strictement personnelles*; *Al. Unabtretbare Rechte, Höchstpersönliche Rechte*; *İng. Unassignable rights*) Yasaların başkasına temlik edilmesine izin vermediği haklar... Şahsa bağlı olan haklar böyledir. Örneğin bir kimse adını ya da özgürlüğünü bir başkasına temlik edemez, ederse hukuk açısından geçersizdir.

İYELENDİRME. (Os. Temlik, Devir ve temlik; *Fr. S'approprier, Cession, Transfert*; *Al. Übereignung, Zession, Abtretung, Übertragung*; *İng. Giving as property, To cause to possess, Assignment, Transfer*; *Lâ. Cessio*) Bir hakkın bir kişiden bir başka kişiye geçmesini sağlayan işlem.

İYELENDİRMELİ AKTARIM. (Os. Temlik ciro, *Fr. Endossement translatif ou de propriété*, *Al. Eigentumsindossament*) Senetten doğan tüm hakların ciro edilen kişiye geçmesini sağlayan ciro... Ticaret Kanununun 539. maddesinde tanımlanmıştır.

İYELENDİRMELİ İŞLEMLER. (Os. Temlik muameleler, *Fr. Actes d'attributions*, *Al. Zuwendungsgeschäfte*, *İng. Conveyances*) Bir kimsenin bir başkasına mülkiyet açısından çıkar sağlamasıyla sonuçlanan işlemler... Bir kimsenin ya servetini çoğaltma ya da servetinin eksilmesine engel olma yoluyla yapılır.

İYELENDİRME KÖŞÜLÜ. (Os. Temlik etmeme şartı, *Fr. Défense d'aliéner*, *Al. Veräußerungsverbot*, *İng. Restraint on alienation*, *Lâ. Pactum de non cedendo*) Alacaklının, borçlunun onayını almaksızın, alacağını bir başkasına devredememe şartı... Borçlar Kanununun 162. maddesine göre bu şart senette yazılı olmalıdır, aksi halde alacağı temellük eden üçüncü şahıslara karşı ileri sürülemez.

İYELENMEK. (Os. Temellük, *Fr. Possession*, *Al. Besitz*, *İng. Possession*, *İt. Possesso*, *İsp. Posesion*) Mülkiyet hakkına sahipolmak.

İYELİK. (Os. Mülkiyet, *Fr. Propriété*, *Al. Eigentum*, *İng. Ownership*, *İt. Proprieta*, *İsp. Propriedad*, *Lâ. Proprietas, Dominium*) İnsanın üretim koşullarıyla ilişkisi.

İYELİK DEĞİŞTİRMEK. (Os. Mülkiyet tahvülü, *Fr. Changer de propriété*, *Al. Besitz wechseln*, *İng. To change property*, *İt. Cambiare di proprietà*, *İsp. Cambiar de propiedad*) Bir mülkiyetten başka bir mülkiyete geçmek.

İYELİK DIŞINDAKİ NESNEL HAKLAR. (Os. Mülkiyetten gayri aynî haklar, *Fr. Les autres droits réels à l'exception de la propriété*, *Al. Die beschraenkten dinglichen Rechte*) Mülkiyet hakkının dışında kalan irtifak, rehin, ipotek vb. gibi aynî haklar... Hukuk deyimidir. Bu nesnel (aynî) hakların özellikleri tek nesne (ayn) üzerinde birinin saltık (mutlak) ve öbürünün sınırlı (mahdut) olmak üzere iki kişinin hakkı bulunmasıdır. Örneğin rehin edilen bir mal üzerinde mal sahibinin mülkiyet hakkı bulunduğu gibi alacaklının da rehin hakkı vardır.

İYELİK HAKKI. (Os. Mülkiyet hakkı, *Fr. Droit de propriété*, *Al. Eigentumsrecht*, *İng. Property right, Right of possession*; *İt. Diritto di proprietà*, *İsp. Derecho de propiedad*) Kişinin herhangi bir şey üzerindeki egemenliği... Medenî Kanunun 618. maddesine göre bir şeye mâlik olan kimse o şeyi yasaların sınırı içinde dilediği gibi kullanabilir. Örneğin Medenî Kanunun 2. maddesine göre mülkiyet hakkı başkalarına zarar verecek biçimde ya da iyiniyet kurallarına aykırı olarak kullanılamaz. Mülkiyet hakkının özel olarak kısıtlanmasını gerektiren durumlar Medenî Kanunun 657, 659 ve 661. maddelerinde açıklanmıştır.

İYE OLMAK. (Os. Sâhip olmak, Mâlik olmak; *Fr. Posséder*, *Al. Besitzen*, *İng. To possess*, *İt. Possedere*, *İsp. Poseer*) Herhangi bir şey üstünde mülkiyet hakkı edinmek.

İYESİNİ DEĞİŞTİRME. (Os. Sâhibini değiştirmek, *Fr. Changement de propriété*, *Al. Besitzwechsel*, *İng. Change of property*, *İt. Cambiamento di proprietà*, *İsp. Cambio de propiedad*) Bir mâlikin mülkü olmaktan çıkıp başka bir mâlikin mülkü olma.

İYİ

İYİ. (Os. Hayır, *Fr.* Bon, Bien; *Al.* Gut, *İng.* Good, *İt.* Bene, Buone; *İsp.* Bueno) Gerçek ve doğru olan.

İYİ ANLAMA ALMAK. (Os. İyi mânâya almak, *Fr.* Prendre en bonne part, *Al.* In guten Sinne nehmen, *İng.* To take in good part, *İt.* Prender in buona parte, *İsp.* Tomar en buen sentido) Kötü anlamda da kullanılabilen bir deymi iyi anlamda anlamak.

İYİ ANLAŞILMIŞ OLMAK. (Os. İyi anlaşmış olmak, *Fr.* Être bien entendue, *Al.* Wohlverstanden sein, *İng.* To be well understood) Gerçek ve doğru olarak anlaşmış olmak.

İYİDURUM BELGESİ. (Os. Hüsnuhâl şehâdetnâmesi, *Fr.* Certificat de bonne vie et mœurs, *Al.* Leumundszeugnis, *İng.* Certificate of good conduct) Bir kimsenin iyi durumunu saptamak için yetkililerce düzenlenen belge.

İYİ DURUMDA. (Os. İyi halde, İyi vaziyette; *Fr.* Bien conditionné, En bon état; *Al.* Wohlbehalten, Gut erhalten; *İng.* Well conditioned, In good condition; *İt.* Ben condizionato, *İsp.* En buen estado) Niteliklerini koruyan ve sürdüren bir durumda... Örneğin bu anlamda “depodaki mallar iyi bir durumdadır” denir.

İYİ DURUMDA OLMAK. (Os. İyi halde olmak, İyi vaziyette olmak; *Fr.* Être en bon état, *Al.* Gut beschaffen sein, *İng.* To be in good condition, *İt.* Esser in buon stato, *İsp.* Estar en buen estado) Niteliklerini koruyan ve sürdüren bir durumda olmak.

İYİ KARŞILAMA. (Os. Hüsnu kabul, *Fr.* Bon accueil, *Al.* Wohlwollende, Aufnahme; *İng.* Kind reception, *İt.* Benevola accoglienza, *İsp.* Benevola acogida) Hoşgörerek ya da onaylayarak kabul etme... Örneğin bu anlamda “sözlerimi iyi karşıladı” denir.

İYİLİK KURUMLARI. (Os. Hayır müesseseleri, *Fr.* Établissements de bienfaisance, *Al.* Wohlfahrtseinrichtungen, *İng.* Charitable institutions, Philanthropic foundations) Toplum-sal yardım amacıyla kurulmuş dernekler... Kızılay, Çocuk Esirgeme Kurumu vb. bu gibi derneklere dendir.

İYİNİYET. (Os. Hüsnu niyet, *Fr.* Bonne volonté, *Al.* Der gute Wille, *İng.* Readiness,

İt. Buona volonta, *İsp.* Buena voluntad) Herhangi bir kişi ya da iş için hiç bir kötü düşünce beslememe.

İYİNİYETLE DAVRANMAK. (Os. Hüsnu niyetle hareket etmek, *Fr.* Agir de bonne foi, *Al.* Im guten Glauben handeln, *İng.* To act in good faith, *İt.* Agire in buona fede, *İsp.* Obrar de buena fe) Hiç bir kötü düşünce beslemeksizin iyiyürekle davranmak.

İYİ SONUÇ UMMAK. (Os. İyi netice ümit etmek, *Fr.* Offrir des chances de succès, *Al.* Aussicht auf Erfolg haben, *İng.* To promise well, *İt.* Esser promettente, *İsp.* Metter in vista) Herhangi bir işin sonunda kazanç sağlayacağını ummak.

İYİYÜREKLİLİK. (Os. Hayırhahlık, *Fr.* Bienveillance, *Al.* Wohlwollen, *İng.* Favour, *İt.* Benevolenza, *İsp.* Benevolencia) İyilik dileyici olanın niteliği.

İZİN. 1. (Os. İzin, *Fr.* Congé, *Al.* Urlaub, *İng.* Leave of absence, *İt.* Congedo, *İsp.* Licencia) Bir kimseye işinden ayrılması için tanınan belli bir süre... Örneğin bu anlamda “o memur bugün izinli” denir.

2. (Os. Müsâade, *Fr.* Autorisation, Permis; *Al.* Erlaubnis, Einwilligung, Bewilligung, Ermächtigung, Genehmigung, Zustimmung; *İng.* Authorization, Permission, Leave, Consent; *İt.* Permettere, *İsp.* Permitir, *Lâ.* Consensus, Permisum, Auctoritas, Ratihabitio) Bir işin yapılması ya da bir hakkın kullanılması için verilen yetki... Genellikle devlet ve resmî makamlarla verilen izinler için kullanılır. Örneğin bu anlamda “böyle bir işin yapılması izne bağlıdır” denir.

3. (Os. İcâzet, *Fr.* Approbation, Ratification; *Al.* Genehmigung, *İng.* Ratification, *Lâ.* Ratihabitio) Bir hukuksal işlemin yapılabilmesi için gerekli bulunan yetkilinin oluru... Örneğin Medenî Kanunun 16, 394 ve 395. maddelerine göre borç altına girmeye ehil olmayan bir kimse tarafından yapılan borçlanma işlemine yasal mümessilin (kanunî mümessilin) sonradan muvafakat etmesi ya da Borçlar Kanununun 38. maddesine göre bir kimsenin temsil yetkisini taşımaksızın bir başkası adına işlem yapan kişiye o başkasının sonradan muvafakat etmesi böylesine bir izindir. Bu izinden geri dönülemez (rücû edilemez) ve bu izin geçmiş işlemleri de kapsar (makabline şâmindir).

İZİN BELGESİ. (Os. Müsâade vesîkası, *Fr.* Permis, *Al.* Erlaubnisschein, *İng.* Permit, *İt.* Permesso, *İsp.* Permiso) Yabancı ülkelere mal getirme ya da yabancı ülkelere mal çıkarma için verilen yetki belgesi.

İZİNLİK. (Os. Ruhsat, Ruhsâtiye, Ruhsat-nâme; *Fr.* Licence, Certificat; *Al.* Lizenz, Zeugnis, Konzessionsurkunde; *İng.* Licence, Certificate, Testimonial; *İt.* Licenza, Certificato; *İsp.* Licencia, Certificado) Tecimsel bir işlemin yapılabilmesi için devlet makamları tarafından verilen izin... *İzin belgesi* (Permi) deyimiyle anlamdaş olarak da kullanılır.

İZLENCELEME. (Os. Programlama, *Fr.* Programmation) Firmalarca kısa dönemler için yapılan planlama... Ülke çapında ve uzun dönemler için yapılan *planlama* deyimi karşılığında kullanılır.

İZLENCELİ GEÇİNGE. (Os. Programlı bütçe, *Fr.* Budget-programme, *Al.* Program-Budget, *İng.* Programme budgeting, Performance budget) Gelir kaynaklarıyla bu kaynaklarla yapılacak işleri karşılaştırmalı olarak gösteren bütçe.

İZLENCE VERENEĞİ. (Os. Program kredisi, *Fr.* Crédit de programme) Bir ülkenin başka bir ülkeye dilediği gibi kullanması ya da kendisinden dilediği malları satın alması için verdiği ödünç.... Bir ülkenin başka bir ülkeye önceden gördüğü ve onayladığı bir projeyi gerçekleştirmek için verdiği ödünçü dilegetiren *proje kredisi* deyimi karşılığında kullanılır. Program kredisi, dilediği gibi kullanma koşuluyla son yıllarda hemen hemen hiç verilmemektedir. Program kredisinin yaygın biçimi, ödünç verenin kendi ülkesinden mal satın alınmasını şart koşan biçimdir.

J

JANDARMA. (Os. Zaptiye, *Fr.* Gendarme, *Al.* Gendarm, *İng.* Gendarme, Police-soldier) Belediye sınırları dışındaki kırsal bölgelerin güvenliğini korumak için kurulan askersel polis gücü... Görev bakımından işleri başkanlığına, askerlik bakımından genelkurmay başkanlığına bağlıdır. Polis bulunmayan yerlerde görevlendirilir.

JANDARMA DEVLET. (Os. Zaptiye devlet, *Fr.* Etat gendarme) Devletin sadece vatandaşların güvenliğini korumak göreviyle yetinmesi ve ekonomi alanına en küçük bir müdahalede bulunmaması gerektiğini ileri süren liberalizm anlayışı... Bütün liberaller bu düşüncede olmakla beraber bu savın en aşırı savunucusu Fransız economicisi Charles Dunoyer'dir. Sınırsız bir özgürlük yandaşıdır. Ona göre devlet, işsizliğe ve yoksulluğun önlenmesine bile karışmamalıdır; çünkü "işçiler kendilerine çok yararlı olan yoksulluklarından kendileri sorumludurlar".

JAPON KALKINMASI. (Os. Japon inkişâfı, *Fr.* Relèvement de Japon) Anamalcılıkla kalkınma... Anamalcı ekonomi edebiyatında geri kalmış bir ülkenin anamalcılıkla kal-

kınmasına örnek olarak Japonya gösterilir. Aydınlarımız arasında da bu konuda incelemeler yapılmıştır. Örneğin Doğan Avcıoğlu, *Türkiye'nin Düzeni* adlı yapıtında *Japonya kalkındı, Türkiye neden kalkınmadı?* başlığı altında şöyle demektedir: "Japonya'nın kapitalist gelişmesinin temelinde, gerçek üretici köylünün, prekapitalist dönemdekinden de ağır biçimde sömürülmesi olayı yatmaktadır. Avrupalılar gibi dış ülkeleri sömürme olanağından yoksun bulunan Japonya'nın ilk sermaye birikiminin başlıca kaynağının köy olduğunu söylemek mübalağalı değildir. Profesör Baran'ın sözleriyle *köy, Japon kapitalizmi için, modern tarihi boyunca bir iç sömürge rolünü oynamıştır*. Aşırı köylü sefaletine dayanan bu politika, tarım üretimini artırdığı ölçüde başarılı olmuştur" (*Bk. İbid*, Ankara 1968, s. 42).

JUGLAR DÖNEMLERİ. (Os. Juglar devreleri, *Fr.* Périodes de Juglar) Ekonomik yaşamdaki konjonktürel ve devreli dalgalanmalar... Konjonktür dalgalanmaları, bu konudaki araştırmalarıyla ünlü Fransız economicisi Clement Juglar'ın adına bağlanarak *Juglar devreleri* adıyla da anılır. Juglar'a göre bu dalgalanmalar ekonomik yaşamın tümünü kapsar ve düzenli olarak 2-8 yılda bir tekrarlanır. Her devre, önce bir yükselmeyi ve sonra bir alçalmayı gerektleştirir.

K

KAÇAKÇI. (Os. Kaçakçı, *Fr.* Contrebandier, *Al.* Schmuggler, *İng.* Smuggler, *İt.* Contrabbandiere, *İsp.* Contrabandista) Kaçakçılık yapan.

KAÇAKÇILIK. (Os. Kaçakçılık, *Fr.* Contrebande, *Al.* Schmuggel, *Konterbande*, *Steuerhinterziehung*; *İng.* Smuggling, *İt.* Contrabando, *İsp.* Contrabando, *Lâ.* Fraus transference) Vergi ve resim vermemek için hiyle yapmak ve alımsatımı yasaklanmış malları gizlice alıp satarak çıkar sağlamak.

KAÇAK MAL. (Os. Kaçak emtia, *Fr.* Marchandise de contrebande, *Al.* Schmuggelware, *İng.* Contraband goods, *İt.* Merce di contrabbando, *İsp.* Mercancia de contrebando) Alımsatımı yasaklanmış olduğu halde gizlice alınıp satılan mal.

KAÇINILMAZ. (Os. Gayri kaabili içtinâp, *Fr.* Inévitable, *Al.* Unvermeidlich, *İng.* Unavoidable, *İt.* Inevitable, *İsp.* Inevitable) Olması engellenemeyen.

KAÇINILMAZ NEDENLER. (Os. Esbâbı mücbire, Mücbir sebepler; *Fr.* Force majeure, *Al.* Höhere Gewalt, *İng.* Vis major, Superior power; *Lâ.* Vis maior) Önceden düşünülmesi ve gözönünde tutulması ve bundan ötürü de önlenmesi olanaksız bulunan dış etkiler... Borçlar Kanununun 117, 293, 478, 481. maddelerine göre kaçınılmaz nedenler, doğa güçlerinden doğabileceği gibi üçüncü bir şahsın fiilinden ve devletsel bir yasaktan da doğabilir. Kaçınılmaz nedenin varlığı, borçluyu borcundan kurtarır.

KAÇINMAK. (Os. İçtinâp, *Fr.* Éviter, Prévenir; *Al.* Vorbeugen, *İng.* To avoid, To prevent; *İt.* Evitare, *İsp.* Evitar) Herhangi bir işi yapmaktan geri durmak.

KAÇIRMA. (Os. Kaçırma, *Fr.* Rapt, *Al.* Entführung, *İng.* Abduction, *Lâ.* Raptus) Birini zor kullanarak herhangi bir amaçla alıp götürmek... Kız kaçırmaktan çocuk kaçırmaya ve karşılığında para almak amacıyla adam kaçırmaya kadar çeşitli amaçlı suçları kapsar. Türk Ceza Kanununun 182, 420, 430, 499. maddelerinde açıklanmıştır.

KAÇMA. (Os. Firâr, *Fr.* Désertion, *Al.* Fahnenflucht, *İng.* Desertion, *Lâ.* Desertio) Bulunduğu yerden gizlice ayrılma... Yasalara göre tevkif ya da hapis olunan bir kimsenin tevkif ya da cezaevinden, sürgüne mahkûm olanın oturmak zorunda bulunduğu yerden kaçması suçtur. Türk Ceza Kanununun 298, 299, 304. maddelerinde açıklanmıştır.

KAÇMA KUŞKUSU. (Os. Firâr şüphesi, *Fr.* Soupçon de fuite, *Al.* Fluchtverdacht) Bir kimsenin bulunduğu yerden gizlice ayrılacağı yolunda duyulan yasal kuşku... Ceza Muhâkemeleri Usûlü Kanununun 104. maddesine göre tutuklanma (tevkif) nedenidir. Bu şüphenin duyulması için suçlunun kaçma hazırlığında bulunması gerekmez, gizlenmeye çalışması yeterlidir. İcra ve İflâs Kanununa göre de izini yok etmeye hazırlanan borçlunun mallarına ihtiyâtî haciz konur.

KADIN İŞÇİ ÜCRETLERİ. (Os. Amelei ni-sâiye ücretleri, *Fr.* Gains de la main-d'oeuvre féminine, *Al.* Löhne für Arbeiterinnen, *İng.* Wages of female workers) Düşük ücret... Kadın ve çocuk işçilere düşük ücret verilir ve onların rekabetiyle erkek işçilerin ücretleri de düşürülür.

KADIN SATIMCI. (Os. Kadın tüccâr, *Fr.* Commerçante, *Al.* Handelsfaru, *İng.* Trades wonien, *İt.* Mercantessa, *İsp.* Mercadere) Ticaret yapan kadın.

KÂĞIT. (Os. Kâğıt, *Fr.* Papier, *Al.* Papier, *İng.* Paper, *İt.* Carta, *İsp.* Papel) Üstüne yazı yazmak ya da bir şey sarmak için kullanılan bitkilerden yapılmış ince yaprak.

KÂĞIT PARA. (Os. Kaime, *Fr.* Papier-monnaie, *Al.* Papiergeld, *İng.* Paper money, *İt.* Carta monata, *İsp.* Papel moneda) Kâğıttan yapılan ve saymaca değer taşıyan para... Altına dönüştürülemeyen (eşdeyişle, altın karşılığı olmayan) ve devlet zoruyla piyasada kabul ettirilen parayı dilegetirir, *banknot* da denir.

KÂĞIT PARA DİZGESİ. (Os. Kâğıt para sistemi, *Fr.* Circulation fiduciaire, *Al.* Papierwahrung, *İng.* Paper currency, *Note circulation*; *İt.* Circulazione cartacea, *İsp.* Circulacion de papel) Kâğıttan yapılmış para kullanımı.

KALAN. (Os. Miktârı mütebâkî, Hâsılı tarh; *Fr.* Reste, *Al.* Rest, *İng.* Rest, *İt.* Resto, *İsp.*

KALANCA

Resto) Bir hesaptan artan... Bir çıkarma ya da bölme işleminde çıkarılardan ya da bölünenden artan sayıyı dilegetirir. Örneğin bu anlamda "hesabımda ne kadar para kaldı?" denir.

KALANCA. 1. (Os. Bakıyye, Fr. Solde, Al. Saldo, İng. Balance, İt. Saldo, İsp. Saldo) Bir hesabın alacaklı ve borçlu tutarları arasındaki fark... Türk Ticaret Kanununa göre taraflar arasındaki hesabın kapanmasından ya da borcun bir bölümünün ödenmesinden sonra bir tarafın öteki tarafa borçlu kaldığı miktarı dilegetirir. Örneğin sekiz yüz lirası ödenmiş bin liralık bir borcun kalancası iki yüz liradır.

2. (Os. Bakaayâ, Bekaayâ, Fr. Arrière, Al. Rückstaendig, İng. In arrear, İt. In arretrato, İsp. Atrasado) Bir hesaptan artıp kalanlar... *Kalıntı* da denir. Tahsil edilememiş vergileri de dilegetirir. Askerlik terimi olarak (Fr. Insoumis, Al. Dienstflüchtiger, İng. Deserter, Lâ. Desertor) askerlik çağına gelip çağrıldıkları halde askere gitmeyenleri adlandırır ki suçtur ve cezayı gerektirir.

KALANCA GÖSTERMEK. (Os. Bakıyye göstermek, Fr. Présenter un solde, Al. Einen Saldo aufweisen, İng. To show a balance, İt. Presentare un saldo, İsp. Presentar un saldo) Bir hesabın alacaklı ve borçlu tutarları arasındaki farkı belirtmek.

KALANCA HESABI. (Os. Bakaayâ hesabı, Fr. Compte arriéré, Compte en retard; Al. Rückstaendige Rechnung, Rechnungsvortrag; İng. Account in arrear, İt. Conto in arretrato, İsp. Cuenta atrasada) Artıp kalanları gösteren hesap.

KALDIRICI KOŞUL. (Os. İnfisâhî şart, Fr. Condition resolutoire, Al. Auflösende Bedingung, Resolutivbedingung; İng. Conditions subsequent, Lâ. Conditio resolutive) Yapıldığı anda yürürlüğe giren sözleşmeyi gerçekleştirmekle sona erdiren koşul... Kimi sözleşmeler kaldırıcı bir koşulla yapılır, koşul gerçekleşmekle sözleşme ortadan kalkar.

KALDIRMA. 1. (Os. Fek, Fr. Mainlevée, Al. Aufhebung, İng. Release) Hukuksal bir sınırlamanın kaldırılması... Mühür fekki, rehin fekki, haciz fekki vb. gibi hukuksal deyimlerde kullanılır. Osmanlıcada *kupon kesme* (Fr. Détachement, Al. Ablösung, İng. Cutting of, İt. Stacco, İsp. Corte) anlamında *kupon fekki* de denirdi.

2. (Os. Fesih, İnfisâh; Fr. Annulation, Dissolution, Résiliation, Résolution, Rescision; Al. Auflösung, Beendigung, Rücktritt; İng. Dissolution, Rescission, Anulment, Avoidance; İt. Scioglimento, Rescissione; İsp. Resolucion, Rescision; Lâ. Dissolutio, Rescissio) Hukuksal bir işlemin irâdeyle ortadan kaldırılması... Örneğin yargıcın kararıyla (irâdesiyle) bir dernek feshedilebilir, tarafların irâdeleriyle bir sözleşme feshedilebilir. Osmanlıcada kullanılan *infisâh* teriminin hukuksal açıdan farklı bir anlamı vardır, sözleşmenin kendiliğinden (irâdeyle değil) ortadan kalkmasını dilegetirir, örneğin bir hizmet akdi işçinin ölümüyle kendiliğinden ortadan kalkar (infisâh eder).

KALDIRMA BİLDİRİMİ. (Os. Feshi ihbâr, Fr. Congé, Al. Kündigung, İng. Notice of termination of a contract, Lâ. Renuntiatio) Taraflardan birinin sözleşmeyi ortadan kaldırmak istediğini öteki tarafa bildirmesi... Borçlar Kanununun 262, 285, 340. maddelerine göre hizmet ve kira sözleşmelerinde sözleşmeyi ortadan kaldırmak için bu bildirim zorunludur.

KALDIRMA DÂVÂSİ. (Os. Fesih dâvâsı, Fr. Action en résiliation, Action en résolution, Action en rescision, Action en annulation; Al. Auflösungsklage, Aufhebungsklage, Wandlungsklage; İng. Action for rescission, Action for dissolution, Action for cancellation, Action for anulment, Action for avoidance) Taraflar arasındaki hukuksal bağlantının ortadan kaldırılması için açılan dâvâ... Genellikle kira, şirket, hizmet ve benzerleri gibi sürekli sözleşmelerde fesih geriye kapsamaz (makale şâmil olmaz). Borçlar Kanunu fesih için dâvâ açılmasını gerektirmez, Ticaret Kanununa göreyse fesih ancak bir dâvâ sonunda mahkeme kararıyla olur. Borçlar Kanununun 95, 106, 107. maddeleri ilgililere dâvâ açmaksızın fesih hakkı tanır.

KALDIRMAK. (Os. Feshetmek, Fr. Dissoudre, Résilier; Al. Auflösen, İng. To dissolve, To rescind; İt. Risolvere, İsp. Resolver) Hukuksal bir işlemi ortadan kaldırmak.

KALDIRMA KARARI. (Os. Ref kararı, Fr. Mainlevée judiciaire, Al. Aufhebungsbeschluss, İng. Annul) İtirâz edilen karar ya da tedbiri ortadan kaldıran yargıç kararı... Örneğin İcra ve İflâs Kanununun 68. maddesine göre ilâmsız tâkiplerde borcunun itirazı üzerine alacaklının yasal bir belge göstermesi

durumunda yargıç tarafından itirazın kaldırılmasına ve icranın devamına dair verilen karara *itirazın ref'i kararı* denir.

KALDIRTMA HAKKI. (Os. Hakkı ref'iyyet, *Fr. Réintégrandé, Al. Wiedereinseizungsanspruch, İng. Right to redress*) Bir taşınmaz mal sahibinin bu mala yapılan tecâvüzün kaldırılmasını isteme hakkı... Gayrimenkullere yapılan tecâvüzler, mahkemece karar verilinceye kadar yönetsel bir önlem olmak üzere illerde vâililer ve ilçelerde kaymakamlar tarafından da kaldırılabilir.

KALEME ALMA. (Os. Tahrîr, *Fr. Rédaction, Al. Abfassung, İng. Drawing up, İt. Redazione, İsp. Redaccion*) Düşünülenleri yazıya geçirme... Örneğin bu anlamda bir *mek-tup kaleme almak* (*Fr. Rédiger une lettre*) ya da bir *sözleşme kaleme almak* (*Fr. Dresser un contrat*)'tan sözedilir.

KALFA. (Os. Kalfa, *Fr. Contre-maître*) Ustanın yerini alabilecek kadar yetişmiş çırak... Arapça *birisinin yerine geçen kişi* anlamındaki *halife* sözcüğünden bozmadır. *İkinci usta* rütbesidir. Çırağın üstü ve ustanın temsilcisi olarak astıdır.

KALFALIK. (Os. Kalfalık, *Fr. Compagnon-nage*) Kalfanın niteliği.

KALIT. (Os. Mirâs, *Fr. Héritage, Succession, Hérédité, Hoirie; Al. Nachlass, Erbschaft, Hinterlassenschaft; İng. Inheritance, Residuary, Estate; İt. Eredita, İsp. Herencia, Lâ. Hereditas*) Öleden kalan mal ve para... Hukuk dilinde buna *tereke* de denir.

KALIT BIRAKAN. (Os. Mûris, *Fr. Défunt, Al. Erblasser, İng. Testator, Deceased; Lâ. Testator*) Ölümünden sonra mirâsçılara para ve mal bırakan... Medenî Kanunun 517 ve 526. maddelerine göre ölümünden ya da gaipliğine karar verilmiş olmasından sonra mirâsı açılan kimseye denir.

KALITÇI. (Os. Mirâsçı, Vâris; *Fr. Héritier, Successeur; Al. Nachfolger, Erbe; İng. Successor, Heir; İt. Successore, İsp. Sucesor, Lâ. Heres*) Kendisine mirâs bırakılan kişi.

KALIT HUKUKU. (Os. Mirâs hukuku, *Fr. Droit des successions, Législation successoriale; Al. Erbrecht, İng. Rules of inheritance*) Mirâsla ilgili hukuksal kuralların tümü... Medenî Kanunun bir bölümüdür.

KALITIM. (Os. Verâset, *Fr. Hérédité, Succession; Al. Erbschaft, İng. Heredity, Inheritance; Lâ. Hereditas*) Bir kimsenin ölümü sonunda malları üstünde mirâsçılarının edindiği hukuksal durum.

KALITIN AÇILMASI. (Os. Mirâsın küşâdı, *Fr. Ouverture de la succession, Al. Eröffnung des Erbgangs*) Mirâsın ona ehil kişilere geçmesinin gerçekleşmesi... Medenî Kanunun 517, 519, 522, 524, 525, 623 ve 629. maddelerine göre mirâsın açılması için hem mirâs bırakanın hem de mirâsçıların kişiliklerine bağlı koşulların gerçekleşmesi gerekir. Örneğin mirâs bırakan gerçekten ölmüş olmalıdır, mirâsçılar mirâstan mahrum bulunmamalıdır.

KALITIN BÖLÜŞÜLMESİ. (Os. Mirâsın taksimi, *Fr. Partage de la succession, Al. Erbteilung, İng. Sharing of the inheritance, Lâ. Actio familiae erciscundae*) Mirâsın mirâsçılar arasında yasalara göre paylaştırılması... Medenî Kanunun 581. ve onu izleyen maddelerinde yazılı olduğu gibi bölüşülme, ancak birden çok mirâsçı bulunması durumunda sözkonusudur.

KALITIN EDİNİLMESİ. (Os. Mirâsın iktisâbı, *Fr. Acquisition de la succession, Dévolution; Al. Erbschaftsanfall, İng. Devolution of an inheritance*) Ölünün bıraktığı tüm malların, hakların ve borçların mirâsçılara geçmesi... Medenî Kanunun 539. maddesinde yazılıdır.

KALITIN GERİÇEVİRİLMESİ. (Os. Mirâsın reddi, *Fr. Répudiation de la succession, Al. Erbausschlagung, İng. Disclaimer of inheritance, Lâ. Repudiatio*) Mirâsçının mirâsı istemediğini sulh yargıcına bildirmesi... Medenî Kanunun 545 ve 558. maddelerine göre reddin, mirâsın açılmasından itibaren üç ay içinde yapılması şarttır. Bu işlem, mirâsçının kendisine mirâs bırakanın borç yükünden kurtulması için yapılır. Mirâs bırakan borca batıksa bu red yapılmasa da mirâs hükmen reddedilmiş sayılır.

KALITIN ONANMASI. (Os. Mirâsın kabulü, *Fr. Acceptation de la succession, Al. Erbschaftsannahme*) Mirâsçılık hakkını kazanmak için yapılan irâde beyânı... Medenî Kanunun 545, 552, 553, 554. maddelerinde gösterilen durumlarda mirâsın kabul edildiğinin açıkça bildirilmesi gerekir. Örneğin 545. maddeye göre mirâs bırakan borca batıksa

KALIT NEDENİYLE HAKETME DÂVÂSI

mirâşçılardan mirâsı kabul ettikleri açıkça bildirilmedikçe mirâs reddedilmiş sayılır. Bu durumların dışında mirâşçıların mirâsı kabul ettiklerini bildirmeleri gerekmez, çünkü mirâs yasalıdır.

KALIT NEDENİYLE HAKETME DÂVÂSI. (Os. Mirâs sebebiyle istihkak dâvâsı, *Fr.* Action en pétition d'hérédité, *Al.* Erbschaftsklage, *Lâ.* Hereditas petitio) Mirâsı ele geçirmiş olanlara karşı yasal ya da mansup mirâşçının açtığı dâvâ.

KALIT ORTAKLIĞI. (Os. Mirâs şirketi, *Fr.* Communauté héréditaire, *Al.* Ungeteilte Erbengemeinschaft) Mirâs bölüşülünceye kadar mirâsı ortaklaşa yönetmek için mirâşçıların kurdukları şirket... Medenî Kanunun 581 ve 585. maddelerine göre mirâşçılar, taksim edilmiş olan mirâs üzerinde ortaklaşa (müştereken) mâliktirler ve mirâsı bırakanın borçlarından dayanışmalı olarak (müteselsilen) sorumludurlar.

KALIT SÖZLEŞMESİ. (Os. Mirâs mukavelesi, *Fr.* Pacte successorale, *Al.* Erbvertrag, *İng.* Contract of inheritance, Testamentary contract; *Lâ.* Pactio hereditaria) Mirâşçı nasbı, mirâstan ferâgat, vâsiyet vb. gibi ölüme bağlı tasarrufları içeren sözleşme... Örneğin mirâs bırakan (mûris) mirâşçılarından birini böyle bir sözleşmeyle mirâsından vazgeçirebilir. Medenî Kanunun 450-474, 492 ve onu izleyen maddelerine göre mirâs sözleşmesinin resmî bir biçimde yapılması ve yapanların medenî haklarını kullanmaya ehil olmaları şarttır.

KALITTA GERİVERME. (Os. Mirâsta iâde, *Fr.* Rapports entre héritiers, *Al.* Ausgleichung unter Miterben, *İng.* Bringing into hotchpot, Collation; *Lâ.* Collatio) Mirâs bırakanın yaşamı sırasında mirâşçılarından biri ya da birkaçı için yaptığı olağanüstü harcamaların mirâsın bölüşülmesinde hesaba katılması... Örneğin mirâs bırakan mirâşçılarından birini olağanüstü para harcayarak evlendirmiş, okutmuş ya da bir borcundan kurtarmış olabilir. Bu harcama öteki mirâşçıların paylarını azaltmıştır. Mirâsın bölüşülmesinde bu harcamaların da hesaba katılarak mirâsın mirâşçılar arasında denkleştirilmesi gerekir. Medenî Kanunun 603-610. maddelerine göre bu denkleştirme işlemine *mirâsta iâde* denir.

KALITTAN VAZGEÇME SÖZLEŞMESİ. (Os. Mirâstan ferâgat mukavelesi, *Fr.* Pacte

de renonciation a succession, *Al.* 'Erbverzichtvertrag, *İng.* Renunciation of the inheritance) Mirâs bırakanın mirâşçılarından biri ya da birkaçıyla yaptığı mirâşçının mirâstan vazgeçtiğini saptayan sözleşme... Mirâşçı bu sözleşmeyle mirâşçılık hakkından vazgeçer ve mirâşçılık niteliğini yitirir. Medenî Kanunun 475, 477, 492, 496. maddeleri bu konuyla ilgilidir.

KALITTAN YOKSUN BIRAKMA. (Os. Mirâstan iskaat, *Fr.* Exhérédation, *Al.* Enterbung, *İng.* Disinheritance, Exheridation; *Lâ.* Exheridatio) Mirâs bırakanın mirâşçılarından birini ya da birkaçını mahfuz hisselelerinden mahrum etmesi... Medenî Kanunun 457 ve 460. maddelerine göre ölüme bağlı tasarrufla yapılır.

KALITTAN YOKSUNLUK. (Os. Mirâstan mahrûmiyet, *Fr.* Indignité successoriale, Indignité d'héritier; *Al.* Erbunwürdigkeit, *İng.* Debarring from inhering, Unworthiness to inherit; *Lâ.* Indignitas) Mirâşçıların kimi durumlarda yasa tarafından mirâstan yoksun bırakılmaları... Örneğin kendisine mirâs bırakacak olanı kasden öldüren mirâşçı yasal olarak mirâs alamaz. Medenî Kanunun 520 ve 521. maddelerine göre mirâs alabilmek için mirâstan yoksun bulunmamak şarttır.

KALITTA YETERLİK. (Os. Mirâsta ehliyet, *Fr.* Capacité successorale, *Al.* Erbfaehigkeit, *İng.* Capacity of succeeding, *Lâ.* Hereditatem capere posse) Mirâs alabilmek için gerçek ya da tüzel kişi olma koşulu... Medenî Kanunun 519, 623 ve 629. maddeleri bu konuyla ilgilidir. Mirâsta ehliyet, hukukta ehliyetin bir parçasıdır.

KALIT VERGİSİ. (Os. Verâset ve intikal vergisi, *Fr.* Impôt sur les successions et sur les mutations a titre gratuit, *Al.* Erbschaftsteuer, *İng.* Death duties, *Lâ.* Hereditatum, Vicesima) Mirâs olarak kalan tüm mal ve haklardan alınan vergi.

KALKIŞ LİMANI. (Os. Hareket limanı, *Fr.* Port de départ, *Al.* Abgangshafen, *İng.* Port of departure, *İt.* Porto di partenza, *İsp.* Puerto de embarque) Geminin yola çıktığı liman.

KALKIŞ SAATİ. (Os. Hareket zamânı, *Fr.* Heure de départ, Temps de départ; *Al.* Abgangszeit, *İng.* Time of starting, *İt.* Tempo di partenza, *İsp.* Hora de salida) Herhangi bir taşıtın yola çıkacağı zaman.

KALKIŞ YERİ. (Os. Hareket istasyonu, *Fr.* Station d'origine, Gare expéditrice; *Al.* Abgangsstation, *İng.* Station of origin, Starting station, Forwarding station; *İt.* Stazione di partenza, *İsp.* Estacion de salida) Herhangi bir taşıtın yola çıktığı yer.

KALMAK. (Os. Kalmak, *Fr.* Rester, *Al.* Verbleiten, *İng.* To remain, *İt.* Restare, *İsp.* Sobrar) Bir hesaptan artmak... Örneğin bu anlamda "bu hesapta on bin lira kaldı" denir.

KALP. (Os. Kalp, *Fr.* Faux, *Al.* Gefaelscht, *İng.* False) Sahte... Bu anlamda örneğin *kalp para* denir.

KALPAZAN. (Os. Kalpazan, *Fr.* Falsificateur, *Al.* Faelscher, *İng.* Counterfeiter, Falcifier; *İt.* Falsificatore, *İsp.* Falsificador) Kalp para yapan kişi.

KALPAZANLIK. (Os. Kalpazanlık, *Fr.* Faux monnayage, Délit de fausse monnaie; *Al.* Münzfaelschung, Falschmünzerei; *İng.* Coinage offences, Counterfeit currency; *Lâ.* Monetam adulterinam exercere) Kalp para yapma işi... Ceza hukuku bakımından para sahtekârlığı suçudur.

KALP PARA YAPAN. (Os. Kalp para imâl eden, *Fr.* Faux monnayeur, *Al.* Falschmünzer, *İng.* Coiner, *İt.* Falso monetario, *İsp.* Falso monedero) Kalpazan... *Kalpazan* deyiimiyle anlamdaştır.

KALP PARA YAPMA. (Os. Kalp para imâli, *Fr.* Falsification, *Al.* Faelschung, *İng.* Counterfeit, Falsification; *İt.* Falsificazione, *İsp.* Falsificacion) Kalpazanlık... *Kalpazanlık* deyiimiyle anlamdaştır.

KAMBIYO. (Os. Kambiyo, *Fr.* Change, *Al.* Wechseln, *İng.* Exchange, *İt.* Cambio, *İsp.* Cambio) Para ya da para yerine geçenlerin değiştirilmeleriyle ilgili işlemler... *Değiştirmek* anlamındaki *Lâ. cambiare* deyiminden türetilmiştir. Ülkeler arası ticaretin başlamasıyla ulusal paraların yabancı paralarla ya da altınla değiştirilmesi zorunluğu doğmuştur. *Kambiyo* deyiimi belli anlamlarda hem bu işlemi, hem de paraların karşılaştıkları pazarı, aynı zamanda çevrilmesi gereken paraları ve çevrilme fiyatını dilegetirir. Örneğin bir dolar almak için kaç Türk lirası ya da kaç Fransız frangı gerekir? Bunu saptayan *kambiyo* dur. Değerli mâdenlerle değiştirilebilen pa-

raların *uluslararası kambiyo*'da birbirleriyle değiştirilmelerinde ya da alım satımlarında hiç bir güçlük yoktur. Değerli mâdenlerle değiştirilemeyen kâğıt paraların alım satımında çeşitli güçlükler vardır ve *kambiyo kuru*'nun gerçekleşmesinde çeşitli etmenler rol oynar. Bu bakımdan *kambiyo kuru*, mâdenlerle değiştirilemeyen paranın saymaca değerini ancak yaklaşık olarak gösterebilir. *Uluslararası kambiyo piyasası*, oynak ve hızlı kur değişimleri yüzünden bir spekülasyon alanıdır. *Kambiyo*, her memlekette hükümetlerin yönetimi ve denetimi altındadır; resmî kambiyo kurunu hükümetler saptar. Oysa hemen her memlekette bu resmî piyasanın yanıbaşında bir *döviz karaborsası* vardır. Ulusal parayı bir yabancı parayla hükümetlerin *kambiyo dairesi* değiştirir, bunu yaparken de değiştirme isteğinin ulusal çıkarlara uygun olup olmadığını inceler. Bugün bütün dünyadaki kâğıt paralar değiştirilemez nite-likte —eşanlamda karşılıksız— bulunduğu-ndan uluslararası kambiyo serbestliği hemen tümüyle kaldırılmıştır.

KAMBIYO ARACISI. (Os. Kambiyo ajanı, *Fr.* Agent de change, *Al.* Wechselagenten, *İng.* Exchange dealer) Borsalarda para alım-satımına aracılık eden kişi... Bunlara *borsa acentesi* de denir.

KAMBIYO BORÇ BELGİTİ. (Os. Kambiyo senedi, *Fr.* Effet de change, *Al.* Wechsel-scheine, *Tratte*; *İng.* Bill of exchange, *İt.* Cambiale, *İsp.* Cambiale) Karşılığı yabancı parayla ödenmek üzere düzenlenen senet... Bu senetlere *kambiyal* da denir. Böylesine düzenlenen senetlerin ilki 1156 yılında Cenova'da verilmiştir.

KAMBIYOCU. (Os. Kambiyocu, *Fr.* Cambiste, *Al.* Wechselmakler, *İng.* Exchange dealer) Kambiyo işlemlerinde uzmanlaşmış kişi.

KAMBIYO DENETİMİ. (Os. Kambiyo mu-râkabesi, *Fr.* Contrôle des changes, *Al.* Devisenkontrolle, Devisenüberwachung, Devisenbewirtschaftung; *İng.* Foreign exchange control) Yabancı paraların her türlü devinimlerini gözetim altında bulundurma siyasa-sı... Genellikle geribıraktırlmış yoksul ül-kelerde devlet eliyle uygulanır. Bu ülkelerde devlet yabancı paraların (dövizin) ülkeye gir-mesini ve ülkeden çıkmasını, ülke içinde kullanımını düzenleyen kuralları koyar. Örne-ğin 1979 Türkiye'sinde olduğu gibi fazla dö-viz harcanmasını önlemek için gezi özgür-

KAMBIYO DURULMA ANAPARASI

lüğünü bile sınırlar (Türkiye'de yabancı ülkelere ancak üç yılda bir kez gidilebilir).

KAMBIYO DURULMA ANAPARASI. (Os. Kambyo istikrâr fonu, *Fr.* Fonds de stabilisation des changes, Fonds d'égalisation des changes; *Al.* Waehrungsausgleichsfonds, *İng.* Exchange equalization fund) Kambyo kuru değişmelerini önlemek için ayrılan fon... Kambyo kurunun, altın harcanmasına başvurmaksızın, sâbit tutulması için kullanılır. Özellikle kısa süreli kambyo kuru değişmelerinde yararlı olabilir. Dövizler bu fondaki para ile devletçe satın alınır ve döviz istekleri de devletçe bu satın alınan dövizlerle karşılanmaya çalışılır. Ne var ki kambyo kurundaki değişmeler uzun sürer ve böylelikle de denge sağlanamazsa döviz isteklerinin büsbütün kısıtlanması yoluna gidilmesi zorunludur. Geribırakılmış güçsüz ülkelerin genellikle içine düştükleri durum budur.

KAMBIYO GEÇERDEĞERİ. (Os. Kambyo kuru, *Fr.* Taux de change, Cours du change; *Al.* Wechselkurs, *İng.* Exchange rate, *İt.* Corso de cambio, *İsp.* Curso del cambio) Kambyoda değiştirilen yabancı paraların ulusal paraca fiyatı... *Paralar arası fiyat* olarak da tanımlanabilir. Resmî, serbest, yarı resmî, karaborsa vb. olmak üzere çeşitli döviz kurları vardır. Özellikle geribırakılmış güçsüz ülkelerde çeşitli döviz kurları yürürlüktedir.

KAMBIYO GİDERLERİ. (Os. Kambyo masrafları, *Fr.* Frais de change, *Al.* Wechselkosten, *İng.* Bill charges, *İt.* Spese di cambio, *İsp.* Gastos de giro) Para değiştirme işleminde yapılan harcamalar.

KAMBIYO HUKUKU. (Os. Kambyo huku, *Fr.* Législation cambiaire, *Al.* Wechselrecht, *İng.* Exchange law) Tecimsel senetlerin hukuksal kurallarının tümü.

KAMBIYO İŞEVİ. (Os. Kambyo bürosu, *Fr.* Bureau de change, *Al.* Wechselgeschaeft, *İng.* Exchange office, *İt.* Ufficio di cambio, *İsp.* Casa de cambio) Kambyo işlemlerinin yapıldığı yer.

KAMBIYO İŞLEMLERİ. (Os. Kambyo muâmelâtı, *Fr.* Opérations de change, *Al.* Wechselgeschaeft, *İng.* Operations in foreign exchange) Para ve para yerine kullanılanların alımsatımına ve değiştirilmelerine ilişkin işlemler.

KAMBIYO İŞLEMLERİ YAPMAK. (Os. Kambyo muâmeleleri yapmak, *Fr.* Faire le commerce du change, *Al.* Wechselgeschaeft machen, *İng.* To do exchange business, *İt.* Far affari di cambio, *İsp.* Hacer negocios de cambio) Para ve para yerine kullanılanları alıpsatmak ya da değiştirmek.

KAMBIYO PARA DEĞERİ EŞİTLİĞİ. (Os. Kambyo paritesi, *Fr.* Parité des changes, *Al.* Kursparitaet, Wechselfari; *İng.* Exchange parity, Par of exchange, *İt.* Cambio al pari, *İsp.* Par del cambio) Resmî döviz kuru... Çeşitli paraların birbirlerine göre ne kadar para ettiğini dilegetirir. Örneğin bir dolar, yüz altmış bir Türk lirasıdır; demek ki dolarla lira arasındaki *parite* budur.

KAMBIYO PAZARI. (Os. Kambyo piyasası, *Fr.* Place cambiste, *Al.* Wechselplatz, *İng.* Place of exchange, *İt.* Piazza cambiaria, *İsp.* Plaza de cambios) Yabancı paraların alınıp satıldığı ya da değiştirildiği yer.

KAMBIYO YÜKÜMÜ. (Os. Kambyo taahhüdü, *Fr.* Engagement de change, *Al.* Wechselverbindlichkeit, *İng.* Signing of bills of exchange) Tecimsel bir senetle yükümlenen borç... Örneğin cirantanın ya da senedi verenin taahhüdü böyledir. Borçlar Kanununun 114. maddesine göre mevcut bir borç için kambyo taahhüdünde bulunmak yenilemeyi (tecdidi) gerektirmez.

KAMU BORCU. (Os. Devlet borcu, *Fr.* Dette publique) Devletin ödemekle yükümlü bulunduğu paraların tümü... Devletin yaptığı borçlanmalardan memur maaşlarına ve emekli aylıklarına kadar taahhüt ettiği tüm giderler bu deyimle dilegetirilir. Tekelci devlet anamalcılığında devlet borçlanmaları, dolayışındaki para oylumunu (hacmini) etkilemek amacıyla da yapılmaktadır.

KAMU BORÇ BELGİTLERİ. (Os. İtibârî amme kâğıtları, *Fr.* Papiers de valeur, *Al.* Wertpapiere öffentlichen Glaubens) Devlet ve devletsel kuruluşlar tarafından çıkarılan faizli borç senetleri... Ceza Kanunu uygulamalarında özellikle kalpazanlık açısından para sayılmışlardır.

KAMU ÇIKARI. (Os. Amme menfaati, *Fr.* Utilité publique, *Al.* Öffentliches Interesse, *İng.* Public welfare, General interest; *Lâ.* Utilitas publica, Utilitas communis) Halka yarar sağlayan çıkarlar... Bunun ölçütü, hu-

kuksal olmaktan çok siyasaldır ve kanun koyucuyla mahkemelerce değerlendirilir. Kamu çıkarı, ilke olarak, özel çıkardan üstün tutulur. Örneğin özel mülkiyet altındaki bir ev kamu çıkarı açısından yol açmak için kamulaştırılır. Özel mülk sahibi bu işlem-den ötürü sadece haklı bir tazminat isteyebilir.

KAMU DÂVASI. (Os. Amme dâvası, *Fr.* Action publique, *Al.* Öffentliche Klage, *İng.* Public prosecution, *Lâ.* Indictum publicum) Kamu çıkarının zedelenmesi durumunda savcılarca açılan dâva... Devlet de bir kişi hakkında ceza istemek hakkını savcılar aracılığıyla kullanır ve savcıya dâva açtırır. Mahkemeler, ancak savcıların kamu dâvası açmalarından sonra tahkikata başlayabilirler. Kamu çıkarını zedeleyen bir işlem-den ötürü kişisel olarak zarara uğrayanlar savcının açtığı kamu dâvasına katılabilirler.

KAMU DÜZENİ. (Os. Amme nizâmı, *Fr.* Ordre public, *Al.* Öffentliche Ordnung, *İng.* Public policy) Bir ülkede kamu görevlerinin iyi yapılmasını, güvenliğin korunmasını, kişiler arasındaki ilişkilerde ahlâka aykırılığın ve huzursuzluğun önlenmesini sağlamaya yarayan kurum ve kuralların tümü... Kamu düzenini bozan işlemlerde savcılarca kamu dâvası açılır. Devletler arası hukukta bu deyim, *uluslararası kamu düzeni* (Os. Beynel-milîl nizâmı amme, *Fr.* Ordre public international, *Al.* Vorbehaltsklausel, *İng.* International public policy) deyimleriyle dilegetirilir, bu anlamda *salık kamu düzeni* (Os. Mülak nizâmı amme, *Fr.* Ordre public absolu) deyim de kullanılmaktadır.

KAMU GELENEĞİ HUKUKU. (Os. Örf ve âdât hukuku, *İng.* Common law) İngiltere ve Amerika'da uygulanan geleneklerden doğan hukuk kuralları... Anglo-sakson ülkelerine özgü bir deyimdir, Fransızca ve Almandaca İngilizce deyim kullanılır. Başka ülkelerde böyle bir hukuk yoktur.

KAMU GİRİŞİMİ. (Os. Amme teşebbüsü, *Fr.* Entreprise publique) Devletin ekonomik girişi... *Özel girişim* (Hususî teşebbüs) deyimini karşıtıdır. Anamalcı düzende devlet girişi, sadece özel girişimlerin kârsız bulunduğu alanlarda yapılır. Özel girişimler, kamu girişiminin kâra geçtiği alanlara hemen el atarlar.

KAMU GÖREVİ. (Os. Amme hizmeti, *Hi-* demâti amme; *Fr.* Service public, *Al.* Öff-

fentlicher Dienst, *İng.* Public service, Civil service) Devlet ve devlet kuruluşlarınca görülen hizmetler... Halkın tümünü ilgilendiren hizmetleri dilegetirir. Örneğin mektup taşıma hizmeti bir kamu hizmetidir, çöpleri toplama hizmeti bir kamu hizmetidir. Ne var ki anamalcı ülkelerde kârlı bulduğu zaman çöpleri de özel sektör toplar, mektupları da özel sektör taşır.

KAMU GÖREVLERİ YASAĞI. (Os. Hide-mâtı ammeden memnuiyet, *Fr.* Interdiction de l'occupation des fonctions publiques, *Al.* Unfaehigkeit zur Bekleidung öffentlicher Aemter, *İng.* Disablement from holding public office) Siyasal hakları kullanma ehliyetini kaldırma cezası... Mahkemece yaşam boyu (müebbet) ya da geçici (muavakat) olarak hükmedilebileceği gibi kimi cezaların doğal sonucu da olabilir. Örneğin yüz kızartıcı bir suçtan hapis yatmış olanlar memurluk yapamazlar. Bu ceza, seçme ve seçilme haklarını yokettiği gibi örneğin resmî vasiyet-nâme düzenlenmesinde tanıklık edememek gibi yasalarca konulmuş özel yasaklamaları da kapsar.

KAMU GÜCÜ. (Os. Amme iktidârı, *Fr.* Pouvoir public, *Puissance publique*; *Al.* Staatsautoritaet, *Öffentliche Gewalt*; *İng.* Executive power, *Lâ.* Imperium, *Potestas*) Kural koyma, buyurma, silâhlı kuvvetler kullanma gibi devletsel güçlerin tümü.

KAMU GÜVENCESİ. (Os. Amme teminatı, *Fr.* Garantie publique) Kamu kuruluşlarının yaptığı alışverişlerde devletin verdiği garanti... Örneğin yabancı bir firma bir ülke belediyesine kredili bir satış yaptığı zaman açtığı krediye devlet garantisi isteyebilir.

KAMU HUKUKU. (Os. Hukuku amme, Amme hukuku; *Fr.* Droit public, *Al.* Öffentliches Recht, *İng.* Public law, *Lâ.* Ius publicum) Yönetilenlerle yönetenler arasındaki hukuksal ilişkileri düzenleyen hukuk dalı... Bireyler arasındaki ilişkileri düzenleyen *özel hukuk* (Hususî hukuk) deyimini karşılığında kullanılır. Kamu hukuku şu özel dallara ayrılır: Anayasa hukuku, İdare hukuku, Ceza hukuku, Devletler genel ve özel hukuku.

KAMU İŞLETMESİ. (Os. Amme işletmesi, *Fr.* Entreprise de droit public, *Al.* Körperschaft des öffentlichen Rechts, *İng.* Public corporation) Paylarının tümü ya da çoğun-

KAMU İYELİĞİ

luğu devlete ait bulunan girişimler... Kamu iktisâdî teşekküllerini de kapsar.

KAMU İYELİĞİ. (Os. Amme mülkiyeti, Fr. Propriété publique, Al. Staatseigentum, İng. Public ownership) Toplumca sahibolma... Ekonomi edebiyatında “devlete ait toplumsal anamalla sanayi anamallının toplamı” olarak tanımlanır ve devletçe üretilen mal ve hizmetleri dilegetiren *kamu malları* deyimiyile ilişkili kılınır. Toplumcu ekonomide toplumsalluğun üst ve yetkin aşamasında gerçekleştirecek mülkiyet biçimini dilegetirir.

KAMU KESİMİ. (Os. Amme sektörü, Fr. Secteur public, Al. Öffentlicher Sektor der Wirtschaft, İng. Public sector) Devlet girişimlerinin tümü... *Özel kesim* (Hususî sektör) deymi karşılığında kullanılır.

KAMU KORUNCU. (Os. Amme sigortası, Fr. Assurance publique, Al. Öffentliche Versicherung, İng. National insurance, State insurance) Devlet ya da devletsel bir tüzelkişinin yaptığı sigorta... Örneğin işçileri sigorta eden İşçi Sigortaları Kurumu böyledir. Bu deyim, belli görev ve meslek sahiplerinin kendilerini sigorta ettirmeye zorunlu tutulmaları olgusunu da kapsar.

KAMU KURULUŞLARI. 1. (Os. Amme müesseseleri, Fr. Établissements publics, Al. Öffentliche Anstalten, İng. Public institutions, Institutions of public utility) Tüzelkişilik taşıyan kamu hizmeti örgütleri... Örneğin İstanbul, elektrik, tramvay, tünel idâresi böyledir.

2. (Os. İktisâdî devlet teşekkülleri, Fr. Organisations économiques d'État) Anamallarının tümü devletçe sağlanarak kurulan ve hususî hukuk hükümleriyle yönetilen tüzelkişilerle bu tüzelkişilerin kurduğu sınırlı sorumluluk kurumları... Örneğin Sümerbank, Etibank, Toprak Mahsulleri Ofisi, Ziraat Donatım Kurumu vb. böyledir. Sümerbank'ın kurduğu çeşitli fabrika ve işletmeler de bu tüzelkişilerin kurduğu sınırlı sorumluluk kurumlarının örneğidir. Ülkemizde bu kamu kuruluşları 3460 numaralı kanunla yönetilirler. Malsal ve yönetsel özerklikleri (muhtariyetleri) vardır, sorumlulukları anamallarıyla sınırlıdır, özel yasalarında 3460 sayılı kanuna bağlı oldukları açıklanmıştır, tecimsel ve ekonomik işlemlerinde hususî hukuk hükümlerine bağlıdırlar (örneğin, alımsatımlarında devlet alımsatımlarının bağlı olduğu Artırma

ve Eksiltme Kanununu uygulamazlar). Bunlara Batı dillerinde *kamu işletmeleri* denir.

KAMULAŞTIRMA. (Os. İstimlâk, Fr. Expropriation, Al. Enteignung, Expropriation; İng. Expropriation, Lâ. Publicare, Translatio in publicum usum) Özel mülkiyetin toplumsal mülkiyete dönüştürülmesi... Kamu yararı için, bedeli ödenerek ve belli koşullar altında yapılır.

KAMU MALLARI. (Os. Emvâli amme, Fr. Bien commun, Domaine public; Al. Öffentliche Güter, İng. Public goods) Devletçe üretilen mal ve hizmetler... Mâliye terimidir. Örneğin savunma hizmeti mâliye dilinde kamu malı sayılır.

KAMU TÜZELKİŞİLERİ. (Os. Amme hükûmî şahısları, Fr. Personnes juridiques de droit public, Al. Juristische Personen des öffentlichen Rechts, İng. Public law corporations, Chartered or statutory bodies) Kamu hizmetlerini görmek üzere kamu hukukuna göre tüzelkişilik kazandırılarak kurulan kurumlar.

KAMU TÜZELKİŞİLERİNİN MALLARI. (Os. Amme hükûmî şahıslarının emvâli, Fr. Domaine des personnes juridiques de droit public, Al. Öffentliches Eigentum, İng. Public property, Government property; Lâ. Res publicae) Devlet, vilâyet, belediye ve köylere ait mallar... Bu mallar yollar, ırmaklar, meydanlar gibi genel ve örneğin kaymakamlık binası gibi özel olmak üzere iki türlüdür. Kamu tüzelkişilerinin genel malları kamunun yararlanmasına ve kullanımına açıktır, özel mallarıysa belli hizmetlere özgü kılınmıştır.

KAMU VERENEĞİ. (Os. Amme kredisi, Fr. Crédit public) Halkın işlerini görmek için devletin aldığı borç... *Tedavül kredisi* ve *yatırım kredisi* gibi deyimler karşılığında kullanılır. Bu kredinin en eski örneğini antikçağın ünlü Yunan düşünürü Aristoteles anlatmaktadır: İyonya kolonyalisti Klazomen gecikmiş aylıkları ödemek için ücretli askerlerin kumandanlarından borç alır, sonra da bu borcu zengin vatandaşlardan zorla aldığı borçla ödemiş. Kamu kredisini gelecekteki devlet gelirleri karşılar. Devlet borçlarıyla ilgili esham ve tahvilâtın alınıp satılması da bir kamu kredisi konusudur.

KAMU YATIRIMLARI. (Os. Amme mevduâtı, Fr. Investissements publics, Al. Inves-

titionen der öffentlichen Hand, *İng.* Public investments) Gelir sağlayan kamu harcamaları... Gelir getirme ölçütü dolaylı verimliliği de kapsar, örneğin yolların yapımı taşıtların artmasını ve bundan ötürü devletin taşıt vergisi almasını sağlar, bu nedenle yollara harcanan para da kamu yatırımı sayılır. Bu deyim, geniş anlamında tüm kamu harcamalarını dilegetirir. Örneğin eğitim, sağlık vb. giderleri de bu geniş anlamda kamu yatırımıdır.

KAMU YÖNETİMİ. (Os. Amme idâresi, *Fr.* Administration publique a base territoriale, *Al.* Verwaltung, *İng.* Public administration on a territorial basis) Devlet, vilâyet, belediye ve köy yönetimi... Kamu görevlerini görmekle yükümlü tüm yönetimleri dilegetirir.

KAMYON. (Os. Kamyon, *Fr.* Camion, *Voiture de roulage*; *Al.* Rollwagen, *İng.* Truck, *It.* Carro a girelle, *İsp.* Carretilla) Motorlu büyük yük taşıtı.

KANÇILARYA. (Os. Kañılarya, *Fr.* Chancellerie, *Al.* Konsulatskanzlei, *İng.* Chancery) Konsoloslara kâtiplik, saymanlık, kasadarlık, noterlik vb. gibi hizmetler görerek yardım eden dışişleri memuru ve hizmet gördüğü yer.

KANI. (Os. Kanaat, *Fr.* Conviction, *Al.* Überzeugung, *İng.* Conviction, *It.* Convinzione, *İsp.* Convicción) Zihinsel ve mantıksal kanıtlarla elde edilen düşünce... Örneğin bu anlamda "yaptığımız işin doğru olduğu kanısındaım" denir.

KANI EDİNMEK. (Os. Kanaat hâsıl etmek, *Fr.* Être persuadé, *Al.* Überzeugt sein, *İng.* To be convinced, *It.* Esser persuaso, *İsp.* Estar persuadido) Zihinsel ve mantıksal kanıtlarla belli bir düşünceye varmak.

KANIT. 1. (Os. Delil, *Fr.* Preuve, *Al.* Beweis, *İng.* Proof, *It.* Prova, *İsp.* Prueba, *Lâ.* Probatio, Testimonium) Kanıtlama aracı... Hukuksal anlamda *beyyîne* deyiimiyle anlamdaştır.

2. (Os. Beyyîne, *Fr.* Argument, *Al.* Argument, *İng.* Argument, *It.* Argumento, *İsp.* Argumento, *Lâ.* Argumentum) Tanıtlama aracı... Herhangi bir olayın ya da hukuksal işlemin doğruluğunu meydana çıkarmak için başvurulmuş her türlü aracı dilegetirir. Hukuksal anlamda *delil* deyiimiyle anlamdaştır.

KANIT DİZGELERİ. (Os. Beyyîne sistemleri, *Fr.* Système des preuves, *Al.* Beweissysteme, *İng.* Principles of evidence) Kanıtları kullanma ve onlardan yararlanma biçimleri... *Yasal kanıtlar* ve *bağımsız kanıtlar* olmak üzere iki türüdür.

KANITLAR GÖSTERMEK. (Os. İbrâzı delâil, *Fr.* Produire des preuves, *Al.* Beweise beibringen, *İng.* To produce proofs, *It.* Produrre prove, *İsp.* Producir pruebas) Herhangi bir olayı ya da işlemi tanıtlamak için araçlar bulmak ve göstermek.

KANITLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ. (Os. Delillerin takdiri, *Fr.* Appréciation des preuves, *Al.* Beweisswürdigung, *İng.* Estimation of evidence) Yargıcın gösterilen kanıtları inceleyerek bunların gerçeği meydana çıkarma gücünde olup olmadıklarını ölçme yetkisi.

KANITLARIN SAPTANMASI. (Os. Delillerin tesbiti, *Fr.* Fixation des preuves, *Al.* Beweissicherung, *İng.* Recording of evidences) Görülmekte olan bir dâvâda henüz incelenme sırası gelmemiş olan delillerin toplanması ya da işin tezliğı gereği vaktinden önce incelenmeleri... Bu saptama, yargıç kararıyla yapılır. Özellikle kaybolma tehlikesi bulunan deliller bu yolla saptanır. Kanıtların saptanmasının bu yolla yapılması olanaksız bulunan yerlerde bu saptamayı yapmaya noterler de yetkilidir.

KANIT TÜRLERİ. (Os. Beyyîne nevîleri, *Fr.* Moyens de preuve, *Al.* Beweismittel, *İng.* Means of evidence) Herhangi bir olayın ya da işlemin doğruluğunu tanıtlayabilecek araçlar... Başlıca kanıtlar *yerinde inceleme* (mahallinde keşif), *yazılı kanıt* (tahriri beyyîne), *tanıklık* (şahâdet), *belirti* (karîne), *açıkça söyleme* (ikrâr) ve *ant* (yemin)'tir.

KANIT YÜKÜMÜ. (Os. İspât mükellefiyeti, Beyyîne külfeti; *Fr.* Charge de la preuve, *Al.* Beweislast, *İng.* Burden of proof, *Lâ.* Onus probandi) Mahkemede bir olay ya da bir hak ilerişürenin bunları tanıtlaması zorunluğu... Hukuk ilkesi olarak her savlayan, savını tanıtlamakla yükümlüdür (Her müddei, müddeâsını ispât ile mükelleftir).

KANI VERİCİ. (Os. Kanaatbahş, *Fr.* Digne de foi, *Al.* Glaubwürdig, *İng.* Trust worthy) Belli bir düşünce uyandırıcı.

KARA SAVAŞI HUKUKU

ten sonra gerçekleştirilmek üzere bir düşünce saptamak.

KARA SAVAŞI HUKUKU. (Os. Kara harbi hukuku, *Fr.* Dispositions concernant le droit de la guerre terrestre, *Al.* Landkriegsrecht, *İng.* Law of land warfare) Ülkelerin kara savaşlarında yapıp yapamayacakları eylemleri saptayan uluslararası kuralların tümü... Bu kuralların ilki 1868 Petersburg Beyannâmesiyle saptanmıştır.

KARASULARI. (Os. Kara suları, *Fr.* Mer territoriale, *Al.* Küstengewässer, *İng.* Territorial waters, *Lâ.* Aquae territoriales) Bir ülkenin kıyıları boyunca uzanan ve açık deniz sayılmayan deniz alanı... Genel olarak üç deniz mili (yaklaşık 5500 metre) içinde kalan denizi adlandırır.

KARA TAŞIMACILIĞI. (Os. Kara nakliyatı, *Fr.* Transport par terre, *Al.* Landtransport, *İng.* Carriage by land, Land transport, Conveyance by land; *İt.* Transporto terrestre, *İsp.* Transporte por tierra) Karada yapılan taşımacılık... Göl ve nehir taşımacılığı da bu deyimim kapsamı içindedir.

KARA TECİMİ. (Os. Kara ticâreti, *Fr.* Commerce terrestre, *Al.* Landhandel, *İng.* Land trade, *İt.* Commercio terriero, *İsp.* Comercio terrestre) Kara yoluyla yapılan ticaret.

KARAYA OTURMA. (Os. Karaya oturma, *Fr.* Échouage, Échouement; *Al.* Strandung, Scheitern, Auflaufen; *İng.* Stranding, *İt.* Arenamento, *İsp.* Encaladura, *Lâ.* Naufragium) Geminin bir kara parçası üstüne çıkarak hareketsiz kalması.

KARAYA OTURMAK. (Os. Karaya oturmak, *Fr.* Échouer, *Al.* Stranden, *İng.* To ground, *İt.* Toccar il fondo, *İsp.* Encallar) Karaya oturma eylemi.

KARAYA OTURTMA. (Os. Karaya oturtma, *Fr.* Échouage volontaire, *Al.* Auf Strand setzen, *İng.* Voluntary stranding) Kaptanın gemiyi bilerek ve isteyerek kıyıya saplaması... Ticaret Kanununun 1247. maddesine göre büyük avaryada kaptan, gemisini batma ya da zaptedilme tehlikesinden kurtarmak için karaya oturtabilir.

KARAYIKIM. (Os. Filâket, *Fr.* Malheur, *Al.* Unglück, *İng.* Misfortune, *İt.* Sfortuna, *İsp.*

Desgracia) Büyük zarar ve üzüntülere yol açan olay... Örneğin bu anlamda "bir felâkete uğradık, zararımız çok" denir.

KARA YOLUYLA. (Os. Kara tarikiyle, *Fr.* Par terre, Voie de terre; *Al.* Zu land, Auf dem Landwege; *İng.* By road, By land; *İt.* Per la via di terra, *İsp.* Tor la via terrestre) Karadan gitmek suretiyle... Örneğin bu anlamda "malı kara yoluyla göndereceğiz" denir.

KARDEŞLER. (Os. Birâderler, *Fr.* Frères, *Al.* Gebrüder, *İng.* Brothers, *İt.* Fratelli, *İsp.* Hermanos) Anası ve babası ya da bunlardan biri bir olanlar... "Korkmaz kardeşler" ya da "Hasan Korkmaz ve kardeşleri" biçiminde firma adı olarak da kullanılır.

KARIŞIK MAL. (Os. Mağsûş emtia, *Fr.* Marchandises mêlées, Marchandises diverses; *Al.* Mischware, *İng.* Miscellaneous goods, *İt.* Merci miste, *İsp.* Varios generos) Başka şeylerle karışmış olan mal.

KARIŞMA. (Os. İhtilât, *Halt*; *Fr.* Adjonction, Mélange; *Al.* Verbindung, Vermischung; *İng.* Mixed) İki malın birbiriyle birleşmesi... Medenî Kanunun 700. maddesine göre birçok kimsenin malları birbirine karışmış olursa ilgililer halitayı meydana getiren malların karışma zamanındaki değerleri oranında paylaş olurlar.

KARIŞMAK. (Os. İgtişaş, *Fr.* Se mêler, S'immiscer; *Al.* Sich in etwas mischen, *İng.* To mix up with, *İt.* Inmisciarsi, *İsp.* Inmiscuirse) Birçok şeyin birbiriyle birleşmesi.

KARIŞTIRMA. (Os. Tagşış, *Fr.* Altération, Confusion; *Al.* Verwechslung, Verschlechterung, Verfaelschung, Warenfaelschung; *İng.* Adulteration, Confusion; *İt.* Confusione, *İsp.* Confusion) Bir şeye başka bir şey karıştırarak saflığını bozma... Bir şeyi başka bir şeyle birleştirmeyi dilegetirir, bu anlamda saflığı bozulmamış da olabilir, ama hukuk açısından saflığın bozulması (örneğin, su karıştırılmış süt) suçtur ve cezayı gerektirir.

KARIŞTIRMAK. (Os. Tagşış etmek, *Fr.* Mêler, Mélanger; *Al.* Mischen, *İng.* To mix, To mingle; *İt.* Mischiare, *İsp.* Mezclar) Bir şeye başka bir şey ya da şeyler katmak... Düşünceyi karıştırmak anlamında (*Fr.* Confondre, *Al.* Verwecheln, *İng.* To confound,

İt. Confondere, *İsp.* Confundir) deyimleri kullanılır.

KARMA YAŞAM KORUNCU. (Os. Muhtelit hayat sigortası, *Fr.* Assurance mixte, *Al.* Gemischte Versicherung, *İng.* Mixed insurance) Hayat ve ölüm sigortalarının bir arada yapılan biçimi... Bu karma sigortada sigortalı belli bir tarihte hayatta bulunuyorsa sigorta tazminatını alabileceği gibi ölümü hâlinde mirâsçıları sigorta tazminatını alırlar.

KARŞI. (Os. Mukaabil, *Fr.* Contre, Correspondant; *Al.* Gegenüber, Entsprechend; *İng.* Against, Corresponding) Birbiriyle ilişkili olanlardan her birine göre öbür yan.

KARŞIÇIKILAMAZ. (Os. Gayrı kaabili itirâz, *Fr.* Incontestable, *Al.* Unstreitig, *İng.* Indisputable, *İt.* Incontestabile, *İsp.* Incontestable) Karşıtı ilerisürülemez nitelikte olan.

KARŞIÇIKILMAMIŞ. (Os. İtirâz edilmemiş, *Fr.* Incontesté, *Al.* Unbestritten, *İng.* Indisputed, *İt.* Incontestato, *İsp.* No contestato) Karşıtı ilerisürülmemiş.

KARŞIÇIKMA. (Os. İtirâz, *Fr.* Protestation, Opposition, Réclamation, Objection; *Al.* Einspruch, Widerspruch, Protest, Einward; *İng.* Objection, Protest, Opposition; *İt.* Protesto, *İsp.* Protesta) Karşı durma ya da karşıtını ilerisürme... Hukuksal anlamda bir işleme engel olmak ya da bunun kimi koşul ve biçimlere uygun yapılmasını sağlamak için yapılan irâde bildirimini dilegetirir. Örneğin Medenî Kanunun 68. maddesine göre genel kurul kararlarına itirâz edilebilir, 101. maddesine göre evlenme akdine itirâz edilebilir, 76. maddesine göre herhangi bir tesise itirâz edilebilir, 293 ve 294. maddelerine göre ne-sebi sahih olmayan çocuğun tanınmasına itirâz edilebilir.

KARŞIÇIKMAK. (Os. İtirâz etmek, *Fr.* Protester, Contester, Faire opposition; *Al.* Beistanden, Streiten, Verwahren; *İng.* To protest, To object, To contest; *İt.* Protestare, *İsp.* Protestar) Karşı durmak ya da karşıtını ilerisürmek... Örneğin bu anlamda “bu karara itirâz etmek olanaklı” denir.

KARŞI DÂVÂ. (Os. Mukaabil dâvâ, Dâvâi mütakaabile; *Fr.* Demande reconventionnelle, *Al.* Gegenklage, *İng.* Counterclaim, Cross demand, Cross action; *İt.* Riconvenzione, *İsp.* Reconvencion) Dâvâcının açtığı dâvâya

karşı bu dâvâyla birlikte çözümlenmek üzere dâvâ edilen tarafından açılan dâvâ.

KARŞI KİŞİ. (Os. Muhâtap, *Fr.* Tiré, *Al.* Bezogener, Trassat; *İng.* Drawee, *İt.* Trattario, *İsp.* Librado) Kendisine polîçe çekilen kişi... *Keşideci* deyimini karşılığında kullanılır. Genel anlamda, *kendisine söz söylenen kişi* (*Fr.* Interlocuteur)’yi dilegetirir.

KARŞIKOYMA. (Os. Muhâlefet, *Fr.* Opposition, Empêchement; *Al.* Widerspruch, Widerstand, Opposition; *İng.* Opposition, Contrast) Bir tutuma ya da bir görüşe karşı olma... Aykırılığı dilegetirir. Örneğin bu anlamda “ben bu karara muhâlifim” denir.

KARŞIKOYMAK. (Os. Muhâlefet etmek, *Fr.* Faire opposition, *Al.* Einspruch erheben, *İng.* To make opposition, To oppose; *İt.* Par opposizione, *İsp.* Hacer oposicion) Bir tutuma ya da bir görüşe karşı olmak.

KARŞILAMAK. (Os. Mukaabele, *Fr.* Couvrir, *Al.* Decken, *İng.* To cover, *İt.* Coprire, *İsp.* Cubrir) Karşılık olmak ya da karşılık bulmak... Örneğin bu anlamda bir *senedi karşılamak* (*Fr.* Faire la provision, *Al.* Wechsel decken, *İng.* To cover, *İt.* Far fondi, *İsp.* Hacer los fondos)’tan ya da bir *taahhüdü karşılamak* (*Fr.* Faire face, *Al.* Gegenüber-treten, *İng.* To face, *İt.* Far fronte, *İsp.* Hacer frente)’tan sözedilir.

KARŞILAŞMAK. (Os. Telâki, Tekaatû; *Fr.* Croiser, *Al.* Kreuzen, *İng.* To cruise, *İt.* Incrociare, *İsp.* Cruzar) Karşı karşıya gelmek... Rastlaşmayı dilegetirir. Örneğin bu anlamda herhangi bir işde *zorluklarla karşılaşmak* (*Fr.* Éprouver des difficultés, *Al.* In Schwierigkeiten geraten, *İng.* To get into difficulties, *İt.* Incontrare difficoltà, *İsp.* Encontrar dificultades)’tan sözedilir.

KARŞILAŞTIRMA. (Os. Mukaayese, *Fr.* Comparaison, *Al.* Vergleich, Kompromiss; *İng.* Comparison, *İt.* Comparazione, *İsp.* Comparacion) Ayrımlarını ortaya çıkarmak için yan yana koyup incelemek... Ölçüştürmeyi dilegetirir.

KARŞILAŞTIRMAK. (Os. Mukaayese etmek, *Fr.* Comparer, *Al.* Vergleichen, *İng.* To compare, *İt.* Comparare, *İsp.* Comparar) Ölçüştürmek.

KARŞILAŞTIRMALI MÂLİYETLER KURAMI

KARŞILAŞTIRMALI MÂLİYETLER KURAMI. (Os. Mukayeseli mâliyetler nazariyesi, *Fr. Théorie des coûts comparés, Théorie des coûts relatifs; Al. Theorie der komparativen Kosten, İng. Principle of comparative cost, Theory of comparative advantage, Principle of comparative advantage*) Üretimde en düşük mâliyetle elde edilen iş alanında uzmanlaşmanın daha çok kazanç sağlayacağını ileri süreren kuram... *Ricardo'nun dış ticaret kuramı ve mukayeseli üstünlük kuramı* da denir.

KARŞILIĞINDA. (Os. Mukaabilinde, *Fr. Contre, Al. Gegen, İng. Against, İt. Contro, İsp. Bajo*) Verilenin yerine... Örneğin bu anlamda "siz bana şunu verin, ben de karşılığında bunu vereyim" denir.

KARŞILIK. 1. (Os. Tahsisât, *Fr. Couverture, Provision; Al. Deckung, İng. Remittance, Provision, Fund; İt. Provista, Fondi; İsp. Provision, Fondos*) Bir iş için ayrılmış para... Ekonomi dilinde, kâğıt paranın değiştirilebilir olduğu güvencesini sağlamak için devletçe saklanan altın ya da değerli dövizler stokunu da dilegetirir. Sağlıklı kâğıt para, karşılığı olan kâğıt paradır. Kâğıt parayı genel eşdeğere dönüştüren bu anlamdaki karşılıktır. Bugün sağlıklı kâğıt para sistemlerinde genellikle altın yerine en başta dolar olmak üzere yabancı dövizler de karşılık olarak bulundurulmaktadır. Ne var ki yabancı dövizlerin karşılık gösterilmesi tartışmalıdır ve altın kadar sağlam sayılmamaktadır.

2. (Os. İvaz, *Fr. Contre-valeur, Contre-prestation; Al. Entgelt, Gegenleistung; İng. Consideration, Valuable consideration, Good equivalent*) Karşılık olarak verilen... Hukuksal anlamda örneğin alana göre mal, satana göre para karşılık (İvaz, Mukaabil edâ)'tır.

KARŞILIK BULMAK. (Os. Tahsisât bulmak, Teminât bulmak; *Fr. Faire les fonds, Fournir les fonds; Al. Deckung anschaffen, İng. To remit, To make a remittance; İt. Fornire i fondi, İsp. Hacer provision*) Herhangi bir şeyin karşılığı olması gereken parayı bulmak.

KARŞILIKLI. (Os. Mütakaabil, *Fr. Réciproque, Al. Gegenseitiges, İng. Reciprocal, İt. Reciproco*) Her iki yandakilerin birbirleri için yaptığı... Örneğin bu anlamda "saygı, karşılıklı olur" denir.

KARŞILIKLI ANLAŞMA. (Os. İtilâfı mütakaabile, *Fr. Entente réciproque, Accord*

mutuel; *Al. Gegenseitiges Einverstaendnis, İng. Mutual agreement, İt. Reciproco accordo, İsp. Convenio reciproco*) Her iki yanın da birbirlerinin isteklerine uyarak yapılan anlaşma.

KARŞILIKLI ELDE ETME. (Os. İvazlı iktisap, *Fr. Acquisition a titre onéreux, Al. Entgeltlicher Erwerb, Lâ. Acquisitio onerosa*) Bir para ya da mal karşılığında elde etme... Örneğin satış böyledir. Bu deyim İngiliz hukukunda kullanılmamaktadır.

KARŞILIKLI İŞLEM ANTLAŞMASI. (Os. Muâmelei mütakaabile muâhedeşi, *Fr. Traité de réciprocité, Al. Gegenseitigkeitsvertrag, İng. Contract of reciprocity, İt. Trattato di reciprocità, İsp. Tratado de reciprocidad*) Karşılıklı işlemde bulunmak üzere yapılan antlaşma.

KARŞILIKLI KORUNÇ. (Os. Mütakaabil sigorta, *Fr. Assurance réciproque, Assurance mutuelle; Al. Wechselseitige Versicherung, Versicherung auf Gegenseitigkeit; İng. Mutual insurance, Reciprocal insurance*) Karı-kocadan birinin ölümü hâlinde sağ kalana para verilmek üzere yapılan sigorta... Türk Ticaret Kanununun 997. ve onu izleyen maddelerinde hükme bağlanmıştır. Ayrıca Türk Ticaret Kanununun 932. maddesine göre birçok kişilerin bir araya gelip belli tehlikelere karşı birbirlerine karşılıklı olarak sigorta etmeleri de bu deyimle dilegetirilir. Bu sigortada kişiler hem sigortalı, hem de sigortacı durumundadırlar. Böylesine bir sigorta yapanlar bir dernek ya da kooperatif niteliğindedir.

KARŞILIKLILIK. (Os. Mütakaabiliyet, *Fr. Réciprocité, Al. Gegenseitigkeit, İng. Reciprocity, İt. Reciprocità, İsp. Reciprocidad*) Karşılıklı olma durumu... Karşılıklı olanların niteliğini dilegetirir.

KARŞILIKLILIK KURALI. (Os. Mütakaabiliyet esâsı, *Fr. Principe de réciprocité, Al. Gegenseitigkeitsgrundsatz, İng. Rule of reciprocity*) Ülkelerin birbirlerine karşılıklı olarak haklar tanımaları kuralı... Örneğin bir devlet başka bir devletin uyruklarına (tebaalarına), o devletin de kendi uyruklarına tanıdığı hakları tanıır. Hak tanıma, ülkeler arası hukukta, karşılıklıdır.

KARŞILIKLI SORUMLU ORTAKLIK. (Os. Mütakaabil mes'uliyetli hissedarân şirketi, *Fr.*

Société mutuelle, *Al.* Gegenseitigkeitsgesellschaft, *İng.* Mutual society, *İt.* Societa mutua, *İsp.* Sociedad mutua) Ortaklarının birbirlerine karşı sorumlu oldukları şirket.

KARŞILIKLI SÖZLEŞME. (Os. İvazlı akit, *Fr.* Contrat a titre onéreux, *Al.* Entgeltlicher Vertrag, *Lâ.* Contractus onerosus) Taraflardan her birinin ötekine karşı aldığı ya da yaptığı şey için bir karşılık yükümünü içeren sözleşme... Örneğin kira sözleşmesi böyledir. Bu deyim İngiliz hukukunda kullanılmamaktadır.

KARŞILIKLI TANIMA HAKKI. (Os. Mütakaabil riâyet hakkı, *Fr.* Respect mutuel, *Al.* Recht auf Achtung, *İng.* Mutual respect) Her devletin, devletler genel hukukuna aykırı olmamak şartıyla, anayasası ve yasalarıyla oluşan haklarını öteki devletlerin tanımları hakkı... Bu tanıma, devletler arasında karşılıklıdır, eşdeyişle bir devlet kendi haklarını tanıyan devletin haklarını tanıır.

KARŞILIKLI UZLAŞMAYLA. (Os. Mütakaabil itilâf ile, *Fr.* D'un commun accord, *De gré a gré*; *Al.* Nach gegenseitigem Übereinkommen, *İng.* By mutual consent, *İt.* Di comune accordo, *İsp.* Por mutuo convenio) Karşılıklı uyuşarak... Örneğin bu anlamda "bu sorun, karşılıklı uzlaşmayla çözümlenebilir" denir.

KARŞILIKLI YARDIM. (Os. Mütakaabil teâvün, *Fr.* Assistance mutuelle, *Al.* Gegenseitige Unterstützung, *İng.* Mutual assistance, *Mutual help*, *Mutual support*) Birinin saldırıya uğraması durumunda ötekilerin ona yardım etmelerini içeren devletlerarası anlaşma.

KARŞILIKLI YÜKÜM. (Os. Mütakaabil taahhüt, *Fr.* Engagement mutuel, *Engagement réciproque*; *Al.* Gegenseitigs Verpflichtung, *İng.* Mutual liability, *İt.* Obligo reciproco, *İsp.* Obligacion reciproca) Birinin bir başkasına karşı bir şey üstlenmesi için öbürünün de ona karşı bir şey üstlenmesi.

KARŞILIKLI YÜKLENMEK. (Os. Mütakaabil olarak taahhüt etmek, *Fr.* S'obliger réciproquement, *Al.* Sich verpflichten, *İng.* To enter into a mutual engagement, *İt.* Obligarsi reciprocamente, *İsp.* Obligarse reciprocamente) Karşılıklı olarak üstlenmek.

KARŞILIK OLARAK. (Os. Mukaabil olarak, *Fr.* A titre de couverture, *Al.* Als Deckung, *İng.* As cover, *İt.* A titolo di copertura, *İsp.* A titulo de cubrimiento) Yapılana ya da verilene karşı olarak... Örneğin bu anlamda "onun bu yaptığına karşılık olarak biz de şöyle yaparız" denir.

KARŞILIK OLARAK VERMEK. (Os. Mukaabili olarak vermek, *Fr.* Donner en échange, *Al.* In Tausch geben, *İng.* To give in exchange, *İt.* Dar in cambio, *İsp.* Dar en cambio) Verilen bir şeye karşı bir şey vermek.

KARŞILIK SAĞLAMAK. (Os. Mukaabilini temin etmek, *Fr.* Procurer les fonds, *Al.* Für Deckung sorgen, *İng.* To provide for payment, *İt.* Procurare i fondi, *İsp.* Procurar los fondos) Herhangi bir şeyin karşılığı olması gerekeni bulmak.

KARŞILIKSIZ. (Os. Teminatsız, İvazsız; *Fr.* A découvert, *Non couvert*, *Sans provision*; *Al.* Ohne Deckung, *Ungedekt*; *İng.* Uncovered, *Without provision*; *İt.* Allo scoperto, *İsp.* Al descubierto) Karşılığı olmayan... Örneğin bu anlamda "karşılıksız para" ya da "karşılıksız çek" denir.

KARŞILIKSIZ İŞLEM. (Os. Teminatsız muâmele, *Fr.* Marché a découvert, *Al.* Blankogeschaeft, *İng.* Short contract, *İt.* Contratto allo scoperto, *İsp.* Negocio al descubierto) Karşılığı olmayan muâmele.

KARŞILIKSIZ ONAMA. (Os. Teminatsız kabul, *Fr.* Acceptation a découvert, *Acceptation en blanc*; *Al.* Blankoakzept, *İng.* Acceptance in blank, *Uncovered acceptance*; *İt.* Accettazione allo scoperto, *İsp.* Aceptacion al descubierto) Karşılık aramaksızın kabul.

KARŞILIKSIZ SÖZLEŞME. (Os. İvazsız akit, *Fr.* Contrat a titre gratuit, *Al.* Unentgeltlicher Vertrag, *İng.* Gratuitous contract, *Contract made without consideration*; *Lâ.* Contractus gratuitus) Karşılığında hiç bir şey istemeksizin bir verme ya da ödemeyi üstlenen sözleşme... Dar anlamda *bağışlama* (Hibe, Teberru) niteliğindeki sözleşmeleri dile getirir.

KARŞILIKSIZ VERENEK. (Os. Teminatsız kredi, *Fr.* Crédit a découvert, *Crédit en blanc*; *Al.* Blankokredit, *İng.* Blank credit, *İt.* Credito in bianco, *İsp.* Credito en blanco) Karşılık aramaksızın verilen kredi.

KARŞILIK VERMEK

KARŞILIK VERMEK. (Os. Mukaabele etmek, *Fr.* Revaloir, *Al.* Vergelten, *İng.* To reciprocate, *İt.* Ricambiare, *İsp.* Recompensar) Bir şeyi verilen ya da yapılan bir şeye karşılık olarak vermek ya da yapmak.

KARŞITLIK. (Os. Mübâyenet, *Fr.* Contrariété, *Al.* Widerspruch, Unvereinbarkeit; *İng.* Divergence) Birbirine zıt olan şeylerin niteliği... Hukuk dilinde birbirine karşıt olan kuralları, savları ve kararları dilegetirir. Örneğin yargıtay kararları arasındaki karşıtlık *tevhihi içtihat* yoluyla giderilir.

KARŞIT ÖDEK. (Os. İade poliçesi, *Fr.* Retraite, *İng.* Redraft) Ödenmeyen bir poliçe hâmilinin poliçe bedeli ve tüm masrafları kapsayan ve keşideciyle cırantalara çektiği yeni poliçe... Bu deyim Türkçe yazımıyla *rötrei* biçiminde dilimizde de kullanılır.

KARŞI YAN. (Os. Hasım taraf, Diğer taraf; *Fr.* Partie adverse, *Al.* Gegenpartei, Gegenseite; *İng.* Adverse party, Opponent, Opposing party; *İt.* Contropartita, *İsp.* Contraparte) Bir dâvâda taraflardan her birinin ötekine göre durumu... Hukuk dilinde "dâvâ salâhiyeti olan müddei ile kendisinden dâvâ edilebilen müdeialehten her biri" olarak tanımlanır.

KARTEL. (Os. Kartel, *Fr.* Cartel, *Al.* Kartel, *İng.* Cartel, *İt.* Cartello, *İsp.* Cartel) Sanayiciler arasında rekabeti ortadan kaldıracak tekel kurma amacıyla gerçekleştirilen anlaşmalı örgüt.

KARTEL EMEKSİZ GELİRİ. (Os. Kartel irâdı, *Fr.* Rente de cartel) Kartele katılan şirketlerden en gelişmemiş olanının satış fiyatıyla öteki üye şirketlerin üretim fiyatı arasındaki fark... Kartel rantı, aşırı tekel kârının en basit örneklerinden biridir. Kartel rantını gerçekleştiren ticarî işlem şudur: Kartel birleşmesi, en düşük üretkenlikle çalışan ortağın ortalama kâr oranını gerçekleştirmesini sağlayan bir temele göre yapılır. Örneğin İngiltere'de 1883 yılında demiryolu fabrikatörleri karteli, fiyatları en elverişsiz işletmenin mâliyet fiyatına göre saptamıştı. Öbürleriyle gelişme derecelerine göre bu fiyattan pay aldılar (*Bk. An Economie History of Modern Britain*, c. II, s. 151). Değerli ekonomi bilgini Ernest Mandel, *kartel rantı*'nı şu örnekle anlatır: "Ortalama kâr oranının yüzde 20 ve anamalin organik bileşimi ortalamaasının da 1/4 olduğunu varsayalım. Bu duru-

ma göre dört şirketten meydana gelen bir lokomotif kartelinin üretiminin değeri şu biçime bürünecektir: Birinci şirket değişmeyen anamala 600, değişken anamala 100 yatırıyor, 100 artık-değer üretiyor. Bütün bunların toplamı olarak üretim değeri 800'dür. İkinci şirket değişmeyen anamala 400, değişken anamala 100 yatırıyor, 100 artık-değer üretiyor, üretim değeri 600'dür. Üçüncü şirket değişmeyen anamala 350, değişken anamala 100 yatırıyor, 100 artık-değer üretiyor, üretim değeri 550'dir. Dördüncü şirket değişmeyen anamala 250, değişken anamala 100 yatırıyor, 100 artık-değer üretiyor, üretim değeri 450'dir. Üçüncü ve dördüncü şirketlerin üretimi iki lokomotif, ikinci şirketin üretimi üç lokomotif, birinci şirketin üretimi de dört lokomotif olsun. Bu sektörde serbest rekabet olsaydı dört şirketten her biri yüzde 20 kâr edecekti. Dördüncü şirket lokomotiflerini 420'ye (tanesi 210'a), üçüncü şirket 540'a (tanesi 270'e), ikinci şirket 600'e (tanesi 200'e), birinci şirket 840'a (tanesi 210'a) satacaktır. Fakat bu ortalama kâr, en pahalı lokomotif de alıcı bulsa bile, ancak piyasada talep arza eşit olduğu sürece gerçekleşebilir. Arz talepten fazla olduğu andan itibaren üçüncü şirket zararına satmak zorundadır. Oysa kartel pıvasayı bilfiil kontrol etmeye başlar başlamaz bambaşka bir hesaplama yapılır. En elverişsiz şirket, üçüncü şirkettir; bu şirketin satış fiyatı olan 270 bütün kartelin kabul edeceği temel fiyat olacaktır. Demek ki lokomotiflerin tanesi 270'e satılacak, birinci şirketin satış fiyatı 1080 olacaktır (kâr 380'dir, bunun 140'ı ortalama kâr, 240'ı *kartel rantı*'dır). İkinci şirketin satış fiyatı 810 olacaktır (kâr 310'dur, bunun 120'si ortalama kâr, 190'ı *kartel rantı*'dır). Üçüncü şirket 540'dan satacak ve onun kârı ortalama kâra eşit olacaktır. Dördüncü firmanın satış fiyatı 540 olacaktır (kâr 190'dır, bunun 70'i ortalama kâr, 120'si *kartel rantı*'dır). Talep azaldığı andan itibaren kartel de üretimi azaltacak ve aşırı kârları gerektiren fiyatlar tutunabilecektir".

KARTPOSTAL. (Os. Kartpostal, *Fr.* Carte postale, *Al.* Postkarte, *İng.* Post card, *İt.* Cartolina postale, *İsp.* Tarjeta postal) Bir yüzü yazı ve adres yazmaya ayrılıp öbür yüzü resimli olan posta kartı.

KASA. (Os. Kasa, Sandık, Mal sandığı; *Fr.* Caisse, *Al.* Kasse, *İng.* Cash, *İt.* Cassa, *İsp.* Caja) İçinde para ve değerli şeyler saklanan çelik dolap.

KASA AÇIĞI. (Os. Kasa noksânı, *Fr.* Déficit de caisse, *İng.* Cash deficit, Shortage in cash) Kasada bulunması gereken parayla bulunan para arasındaki olumsuz fark.

KASA ARTIĞI. (Os. Kasa fazlası, *Fr.* Excédent de caisse, *İng.* Cash surplus) Kasada bulunması gereken parayla bulunan para arasındaki olumlu fark.

KASA BORÇ BELGİTİ. (Os. Kasa bonosu, *Fr.* Bon de caisse, *İng.* Cash certification) Herhangi bir kasadan alınan borç karşılığında verilen bono.

KASA DURUMU. (Os. Kasa vaz'iyeti, *Fr.* Situation de caisse, *İng.* Cash statement) Kasaya giren ve kasadan çıkan paraların belli bir andaki hesabı... Örneğin bu anlamda "kasa durumumuz nasıl?" denir.

KASA DEFTERİ. (Os. Kasa defteri, *Fr.* Livre de caisse, *İng.* Cash book) Kasaya giren ve kasadan çıkan paraların yazıldığı defter.

KASA HESABI. (Os. Kasa hesabı, *Fr.* Compte de caisse, *Al.* Kassenkonto, *İng.* Cash account, *İt.* Conto di cassa, *İsp.* Cuenta de caja) Kasaya giren ve kasadan çıkan paraların durumunu gösteren hesap.

KASA İNDİRİMİ. (Os. Kasa iskontosu, *Fr.* Escompte pour le comptant, *Al.* Kassenskonto, *İng.* Cash discount, *İt.* Sconto per contanti, *İsp.* Descuento al contado) Kredili satışlarda borcunu zamanından önce ödeyen alıcıya yapılan indirim.

KASA KALANCASI. (Os. Kasa bakiyesi, *Fr.* Solde de caisse, *Al.* Kassensbilanz, *İng.* Cash balance, *İt.* Bilancio di cassa, *İsp.* Arqueo) Kasaya giren ve kasadan çıkan paraların hesaplanmasında kasada kaldığı saptanan para.

KASA ÖDENCESİ. (Os. Kasa tazminatı, *Fr.* Indemnité de caisse, *İng.* Cash indemnity) Para alıp verme işlerinde çalışan görevlilerin açık vermeleri olasılığına karşı kendilerine aylıklarının dışında verilen para.

KASA ÖDENESİ. (Os. Kasa çeki, *Fr.* Chèque tiré par une banque sur soi-même, *Al.* Bankcheck, *İng.* Cashier's check) Bankaların bir servisten ötekine para aktarmak için kendi kendilerine yazdıkları çek... Firma içi bir

aktarma işlemidir, ilkin Amerikan bankalarında kullanılmıştır.

KASA VARLIĞI. (Os. Kasa mevcûdu, *Ank.* Enkese; *Fr.* Encaisse, *Al.* Kassenbestand, Barvorrat; *İng.* Cash on hand, Cash balance, Reserve; *İt.* Fondo di cassa, *İsp.* Existencia en caja) Gereken harcamaları karşılamak için kasada bulundurulmuş para... Bankaların ankesi, aynı zamanda, emre hazır alacaklarını ve merkez bankasındaki hesap bakiyelerini de kapsar. Bir bankanın yatırımlarıyla derhal ödemeye hazır olarak bulundurduğu para arasındaki nispet *ankes oranı* deyimiyle dilegetirilir. Eskiden bankalar bu oranı kendi deneylerine göre diledikleri gibi saptarlardı. Günümüzde bu oran yasalarla saptanmaktadır, eşdeyişle bankalar kasalarında hemen ödeyebilmek için belli bir para bulundurmamak zorundadırlar. Bankacılık, gerçekte, herkesin yatırdığı parasını bir anda geri istemeyeceği olasılığına dayanan bir çeşit kumardır.

KASA VERENEĞİ. (Os. Kasa kredisi, *Fr.* Crédit de caisse, *Facilités de crédit*, *Argent au jour le jour*; *Al.* Kassenkredit, Kreditfazilitaeten, Tagesgeld, Kassenerleichterung; *İng.* Credit facility, Call money) Bankaların çok kısa vâdeyle ve faizini peşin olarak verdikleri borç para... Yabancı terimlerde görüldüğü gibi buna *banka kolaylıkları* da deniyor. Bu sistemle bankalardan bir gün sonra ödenmek üzere alınan krediler de vardır.

KASITLI DOKUNCA. (Os. Kasdî zarar, *Baratarya*; *Fr.* Baraterie, *Al.* Barraterie, *İng.* Baratry, Truck; *İt.* Baratteria, *İsp.* Barateria) Gemi adamlarının gemiye ve taşıdığı yüke bilerek yaptıkları zarar... *Hilekâr* anlamına gelen *barat* deyiminden türetilmiştir. Alman ve Türk hukukuna göre barataryadan kaptan sorumludur.

KASITLI OLARAK. (Os. Kasdî, Kasden; *Fr.* Intentionnelement, Avec intention; *Al.* Absichtlich, *İng.* Intentionally, On purpose; *İt.* Con intenzione, *İsp.* Con intencion) Bilerek ve isteyerek.

KATILAN. (Os. İştirâk eden, *Fr.* Participant, *Al.* Teilnehmer, *İng.* Participant, Partaker; *İt.* Partecipante, *İsp.* Participante) Ortak olup benimseyen.

KATILMA

KATILMA. (Os. İştirâk, *Fr.* Participation, *Al.* Teilnahme, *Beteiligung*; *İng.* Participation, *Partnership*; *İt.* Partecipazione, *İsp.* Participacion) Herhangi bir işe etken olarak katkıda bulunma... Ortak olup benimsemeyi dilegetirir.

KATILMAK. (Os. İştirâk etmek, *Fr.* Prendre part, *Al.* Teilnehmen, *İng.* To participate, To take an interest; *İt.* Prender parte, *İsp.* Interesarse) Herhangi bir işe etken olarak katkıda bulunmak.

KATILMA PAYI. (Os. İştirâk hissesi, *Fr.* Apport, *Mise de fonds*; *Al.* Einlage, *İng.* Share of capital, *İt.* Messa di fondi, *İsp.* Aporte, *Aportacion*) Ortak olma payı... *Anamal* payı deyimiyle anlamdaştır.

KATILMA YÜKÜMÜ. (Os. İştirâk taahhüdü, *Fr.* Souscription d'action, *Al.* Aktienzeichnung, *İng.* Subscription) Bir şirkete hissedar olmak isteyen kimsenin belli bir anamal yatırmak için verdiği söz... Türk Ticaret Kanununun 283. ve onu izleyen maddelerinde hükme bağlanmıştır.

KATILMA YÜKÜMÜ BELGESİ. (Os. İştirâk taahhütnâmesi, *Fr.* Bulletin de souscription, *Al.* Zeichnungsschein, *İng.* Application) Bir şirkete hissedar olmak isteyen belli bir anamal yatırmak için verdiği sözü saptayan belge.

KATIYLA KARŞILAMA. (Os. Mukaabele bilmisil, *Misilleme*; *Fr.* Représailles, *Droits de représailles*; *Al.* Vergeltung, *Kamptzoll*, *Retorsionzoll*; *İng.* Retaliation, *Retaliatory duties*) Kendisine yapılanların benzerini fazlasıyla yapma... Kötü bir davranışı dengile karşılamayı dilegetirir. Genellikle uluslararası ilişkilerde bir ülkenin gümrük ve dış ticaret işlemlerini zorlaştırmak için alınan önlemlere o ülkenin de benzer önlemler alarak karşılık vermesidir. *Aynen karşılık verme* de denir.

KATLI GEÇERDEĞER DİZGESİ. (Os. Muh-telif kur sistemi, *Fr.* Système de cours varié) Birden çok döviz kuru uygulaması... Geribiraktırmış güçsüz ülkelerde uygulanır. Resmî para kuru, seyahat döviz kuru, işçi döviz kuru, öğrenci döviz kuru vb. gibi birbirinden başka değerlerde kurlar bir arada geçerlidir.

KATMA. (Os. Munzam, *Fr.* Supplémentaire, *Al.* Nachtraglich, *İng.* Additional, *İt.* Supplémentare, *İsp.* Suplementario) Herhangi bir şeye eklenmiş olan.

KATMA DEĞER. (Os. Kıymeti munzama, *Fr.* Valeur ajoutée, *Al.* Wertzuwachs, *İng.* Accretion value) Ölü emeğe eklenen canlı emeğin yarattığı değer... Özellikle ulusal gelir hesaplarında kullanılan muhâsebe terimi *katma değer*'in gerçek ve bilimsel tanımı budur. Ne var ki ölü ve canlı emek kavramları kimi economicilerce bilmezlikten gelindiği için bu terim, anamalcı ekonomide, *bir malın fiyatından ara tüketim giderleri çıkarılınca kalan fark* olarak tanımlanır. *Ara tüketim* (*Fr.* Consommation intermédiaire) giderleri hammaddeler, makineler, yakıt vb. gibi bir malın üretimi için gerekli araç ve gereçlere harcanan paraları dilegetirir (Gerçekte malın değerine katılan bu araç ve gereçler *ölü emek*'tir). Daha açık bir deyişle, yüz liraya satılan bir malda seksen liralık hammadde, makine, yakıt vb. bulunuyorsa bu malın katna değeri yirmi liradır (Gerçekte bu yirmi lira *canlı emek* değeridir, eşdeyişle o malı üretmek için harcanan insan gücünün değeridir).

KATMA DEĞER VERGİSİ. (Os. Munzam kıymet vergisi, *Fr.* Taxe sur la valeur ajoutée, *Al.* Mehrwertsteuer, *İng.* Value added tax) Muâmele ve satış vergileri... Tüketilmek için üretilen mal ve hizmetlerin üretiminden, toptan satışından, perakende satışından, dağıtımından vb. alınan vergileri dilegetirir. İlk 1955 yılında Fransa'da uygulanmış ve daha sonra tüm Avrupa ülkelerine yayılmıştır. Bu vergi de, birçok vergiler gibi, sözde üreticilerden ve satıcılardan alınır. Gerçekte bu vergiyi de tüketiciler öder. Ülkemizde de 1970 yılından beri uygulanan işletme vergisi, bu vergi türünün tipik bir örneğidir. Katma değer vergisi, katma değer kavramıyla ilgilidir; daha açık bir deyişle, üretimin her aşamasında malın kazandığı değer in vergilendirilmesidir, eşdeyişle bu verginin matrahı katma değerdir.

KATMA GEÇİNGE. (Os. Mülhak bütçe, *Fr.* Budget annexe, *Al.* Nachtragshaushalt, *İng.* Supplementary budget) Devlet bütçesinden ayrı olarak yapılan devletsel kamu kuruluşlarının bütçeleri... Genel (umûmî) ve özel (hususî) bütçelerin dışında bir bütçe tipidir ve kamu kuruluşlarının özel yasalarına dayanır. Katma bütçelerin sadece gelirleriyle giderle-

ri arasındaki fark genel bütçede (devlet bütçesinde) gösterilir.

KATMA GİDERLER. (Os. Munzam masraflar, *Fr.* Frais supplémentaires, *Al.* Mehrkosten, *İng.* Additional expenses, *İt.* Spese additionali, *İsp.* Gastos accesorios) Yapılan asıl harcamaya eklenen harcamalar.

KATMA GÜMRÜK VERGİSİ. (Os. Munzam gümrük resmi, *Fr.* Taxe douanière supplémentaire, *İng.* Countervailing excise duty) Yerli malları yabancı mallar rekabetinden korumak için yabancı mallardan alınan ek gümrük vergisi.

KATMA ÖDEMEK. (Os. Munzam tediya, *Fr.* Payer un supplément, Faire un payement supplémentaire; *Al.* Zuzahlen, *İng.* To make an additional payment, *İt.* Far un pagamento addizionale, *İsp.* Hacer un pago adicional) Bir ödemeye ek olarak yapılan ödeme.

KATMA ÜCRET. (Os. Munzam ücret, *Fr.* Surtaxe, *Al.* Nachporto, *İng.* Additional portage) Bir ücrete ek olarak verilen ücret... Bu deyim, daha çok, mektup vb. için verilen ek ücretleri dilegetirir. Örneğin postaya verilen mektuplarda taahhütlü ücreti, bir katma ya da ek ücrettir.

KATMA VERENEK. (Os. Munzam kredi, *Fr.* Crédit supplémentaire, *Al.* Nachbewilligung, *İng.* Supplementary allowance, *İt.* Credito supplementare, *İsp.* Credito adicional) Bir krediye ek olarak verilen kredi.

KATMA VERGİ. (Os. Munzam vergi, Resmi munzama; *Fr.* Surtaxe, *Al.* Zuschlagstaxe, *İng.* Surtax, *İt.* Sopratassa, *İsp.* Sobretasa) Bir vergiye ek olarak alınan vergi.

KATSAYI. (Os. Emsâl, *Fr.* Coefficient, *Al.* Koeffizient, *İng.* Coefficient) Bir niceliğin kaç katının alındığını gösteren sayı... Örneğin dört katsayısı, belli bir niceliğin dört sayısı ile çarpılacağını gösterir.

KAYDIRILMIŞ VERENEKLER. (Os. Tâlik edilmiş krediler, *Fr.* Crédits différés, *Al.* Antizipative Guthaben, *İng.* Deferred credits) Bankalarca müşterilerden müşterilere kaydırılarak verilen kredi... Belli bir para yatırma karşılığında belli bir süre sonra bu paranın birkaç katı olarak verilen krediyi dilegetirir. Bu kredi sistemi özellikle konut kredi-

lerinde uygulanır. Örneğin bir banka yüz bin lira yatırıma iki yıl sonra üç yüz bin lira kredi vereceğini bildirir. Gerçekte bu işlem, bu krediyi almak için her yıl para yatırımların paralarını birbirlerine vermek yoluyla yapılır. Diyelim birinci yıl yüz kişi yüz biner lira yatırdı, iki yıl sonra bu kişiler üçer yüz bin lira (toplam olarak otuz milyon lira) kredi alacaklardır. İkinci yıl diyelim dört yüz kişi ve üçüncü yıl beş yüz kişi daha yüz biner lira yatırdı. İkinci yıl sonunda bankanın elinde birinci yıl müşterilerinin yatırımlarından on milyon ve ikinci yıl müşterilerinin yatırımlarından otuz milyon olmak üzere kırk milyon lira toplanmış olmaktadır. Banka bu kırk milyon liranın otuz milyonunu kredi olarak verecek ve on milyonunu da kendisi kullanacaktır. Görüldüğü gibi çok kârlı bir kredi verme sistemidir. Bu sistemi, bankalarla birlikte büyük yapı şirketleri ve kooperatifleri de uyguladılar.

KAYMAK EDER. (Os. Kaymak fiyat, *Fr.* Prix fort, *Al.* Starker Preis, *İng.* Skimming price) Piyasaya yeni çıkarılmış rakipsiz bir mala konulan yüksek fiyat... Firmalar, genellikle yeni mallarını topluma tanıtmak için yaptıkları reklâm kampanyalarının giderlerini bu kaymak fiyattan sağlarlar. Buradaki *kaymak* deyimini sadece fiyatı değil, tüketici sınıfların da kaymağını dilegetirmektedir. Bu yeni malı, ilkin en zenginler alacaklardır. Mal, daha sonra kademeli olarak ucuzlatılır ve rakipleri piyasaya sürülünce de normal fiyatına iner. Kimi yerde yüksek fiyatla az satış, ucuz fiyatla çok satıştan daha kârlıdır. Ekonomiler, zenginlerin aldığı mallara yoksulların ruhsal olarak ilgi duyduklarını ve ilk kademe indiriminde (fiyat henüz gerçek fiyattan çok yüksek olduğu halde) o malı almaya çalıştıklarını saptamışlardır.

KAYNAK. (Os. Menbâ, *Fr.* Source, *Al.* Quelle, *İng.* Source, *İt.* Fonte, *İsp.* Fuente) Üretici etmenler... Anamalı ekonomide emek, toprak, anamal vb. gibi üretici sayılan etmenler bu deyimle dilegetirilir, örneğin "tüketim malları talebi, bütün üretici kaynakların dolaylı talebidir" denir.

KAYNAKLAR. (Os. Menâbi, *Fr.* Sources, *Al.* Quellen, Brunnen; *İng.* Spring, Source; *Lâ.* Fontes) Toprakta çıkan sular... Hukuk açısından çıktıkları toprağın malıdır. Medenî Kanunun 679. maddesine göre kaynaklardan ancak onların kaynadıkları gayrimen-

KAYNAKLAR KURAMI

kullere irtifak hakkı koydurmak yoluyla yararlanılabilir.

KAYNAKLAR KURAMI. (Os. Mahreçler nazariyesi, Mahreçler kanunu; *Fr.* Loi des débouchés, *Al.* Gesetz der Absatzwege, *İng.* Law of markets, Say's law, Say's identity) Her mal üretiminin o malı satın alabilecek geliri de ürettiğini ileri sürer kuram.

KAYNAKTA KESME. (Os. Vergi tevkifatı, *Fr.* Stoppage a la source, Retenue a la source; *Al.* Quellenbesteuerung, *İng.* Deduction at the source, Withholding) Ödeyen tarafından kesilen vergi... Türkçe yazımıyla *stopaj* deyimi de kullanılmaktadır. Genel olarak gelir vergisinde uygulanır. Örneğin memurların, işçilerin gelir vergileri maaş ya da ücretlerini verirken kesilir; bankalar belli bir niceliği aşan fâizlerin gelir vergisini fâizi öderken keserler. Vergiyi kesenler onu belli bir sürede vergi dairesine yatırmakla yükümlüdürler.

KAYNAKTAN ELDE ETMEK. (Os. Menbâdan istihrâç, *Fr.* Tirer d'une source, *Al.* Aus einer Quelle beziehen, *İng.* To draw from a source, *İt.* Tirare da fonte, *İsp.* Traer de fuente) Herhangi bir şeyi çıktığı yerden almak.

KAYNAKTAN ÖĞRENMEK. (Os. Menbâdan vukuf, *Fr.* Savoir de source, *Al.* Aus Quelle wissen, *İng.* To know from source, *İt.* Sapere da fonte, *İsp.* Saber de fuente) Herhangi bir bilgiyi çıktığı yerden öğrenmek.

KAYYIM. (Os. Kayyım, *Fr.* Curateur, *Al.* Pfleger, Kurator; *İng.* Curator, Trustee, Guardian, Administrator; *Lâ.* Curator) Yasalarla belli durumlarda bir işi görmek ya da yönetmek üzere yargıç tarafından tâyin edilen kişi... Osmanlıcada genel anlamda *mütevelli* de denir, bu deyim özellikle vakıf yöneticileri için kullanılır. Mahkemece kayyım tâyini Medenî Kanunun 353, 376, 401, 403, 421, 422. maddeleri gereğince yapılır. Bununla beraber kayyım, yasal (kanûnî) olabildiği gibi isteğe bağlı (ihtiyârî) de olabilir.

KAZÂ. (Os. Kazâ, *Fr.* Accident, *Al.* Unfall, *İng.* Accident, *İt.* Accidente, *İsp.* Accidente) Bir irâde sonucu olmaksızın ya da umulmayan bir olay yüzünden bir kimsenin sakatlığa ya da zarara uğraması... Kazâyâ uğ-

rayan kimsenin zararı, sorumluluğa ait genel hükümlere göre tazmin edilir.

KAZÂ KORUNCU. (Os. Kazâ sigortası, *Fr.* Assurance contre les accidents, *Al.* Unfallversicherung, *İng.* Accident insurance, *İt.* Assicurazione contro gli infortuni, *İsp.* Seguro contra los accidentes) Sigorta ettirenin karşılaştacağı herhangi bir kazâ, hastalık ya da özdeksel çıkarlarını zedeleyecek herhangi bir olay nedeniyle ölümü, geçici ya da sürekli olarak çalışmaması ya da zarara uğraması hâlinde kendisine ya da mirâsçılarına tazminat ödenmesi için yapılan sigorta... Geniş kapsamlı bir deyimdir. İş kazası sigortasından motorlu taşıt sigortasına ve hırsızlık sigortasına kadar birçok sigorta biçimlerini kapsamına alır.

KAZANCA KATILMA. (Os. Kâra iştirâk, *Fr.* Participation aux bénéfices, Interesse; *Al.* Gewinnbeteiligung, *İng.* Participation in profits) Emekçilere kârdan pay verme.

KAZANCA KATILMAK. (Os. Kâra iştirâk etmek, *Fr.* Participer aux bénéfices, *Al.* Am Gewinn beteiligt sein, *İng.* To share in the profits, *İt.* Partecipare al profitto, *İsp.* Tomar parte en la ganancia) Kârdan pay vermek.

KAZANÇ. 1. (Os. Temettü, *Fr.* Dividende, *Al.* Dividende, *İng.* Dividend, *İt.* Dividendo, *İsp.* Dividendo) Bir şirketin hissedarlarına hisseleri oranında kârından dağıttığı pay.

2. (Os. Nefiy, *Fr.* Gain, *Al.* Gewinn, *İng.* Gain) Kazanılan şey... Örneğin bu anlamda "bu işten kazançlı çıktık" denir.

3. (Os. Kâr, *Fr.* Profit, Bénéfice; *Al.* Profit, Nutzen; *İng.* Profit, Benefit; *İt.* Profitto, Beneficio; *İsp.* Provecho, Beneficio) Mâlîyet fiyatıyla satış fiyatı arasındaki fark... *Müteşebbisin kazancı* olarak nitelenir. Anamalcı ekonomi edebiyatında anamal (sermâye) kazancına *fâiz*, teşebbüs (girişim) kazancına *kâr* denir.

KAZANÇ ALABİLİRLİĞİ. (Os. Kâr sıası, *Fr.* Capacité bénéficiaire, *İng.* Cash flow) Bir işletmenin gerçekten getirebileceği kazanç... Anamalcı ekonomi edebiyatında *kesintisiz kazanç* (Net kâr) deyimine yeğlenmektedir. *Kâr kapasitesi* kavramı, net kârdan başka amortismanları ve previzyonları da kapsıyor. Ne var ki kâr kapasitesi işletme hesaplarında gösterilmez, gizli raporlarda yer alır.

KAZANÇ BÖLÜŞÜMÜ. (Os. Kâr taksimi, *Fr. Partage du bénéfice, Al. Teilung des Gewinnes, İng. Division of the profit, İt. Divisione del profitto, İsp. División de la ganancia*) Kârın hissedarlar arasında paylaşılması.

KAZANÇ DAĞITIMI. (Os. Temettü tevzii, *Fr. Répartition de dividende, Distribution de dividende; Al. Dividendenverteilung, İng. Distribution of dividend, İt. Distribuzione del dividendo, İsp. Distribucion del dividendo*) Bir şirket kazancının hisseleri oranında hissedarlarına bölüştürülüp dağıtılması.

KAZANÇ ELDE ETMEK. (Os. Kâr istihsâl etmek, *Fr. Tirer profit, Al. Nutzen ziehen, Gewinn ziehen; İng. To make profit, To derive profit; İt. Trarre profitto, İsp. Retirar beneficio*) Herhangi bir işden kâr sağlamak... Örneğin bu anlamda "bu işden şu kadar kâr elde edildi" denir.

KAZANÇ GENİŞLİĞİ. (Os. Kâr marjı, *Fr. Marge bénéficiaire*) Satış sonunda elde edilen kâr... Satılan malın birimi üstünden değil de tümü üstünden, eşdeyişle çok satıştan elde edilen kârı dilegetirmek için özellikle Fransız ekonomicilerince kullanılmaktadır.

KAZANÇ GETİREN. (Os. Kâr istihsâl eden, *Fr. Profitable, Lucratif; Al. Gewinnbringend, İng. Profitable, Remunerative; İt. Lucrativo, İsp. Provechoso*) Kâr sağlayan... Örneğin bu anlamda "kâr getiren bir iş" denir.

KAZANÇ GETİRMEK. (Os. Kâr getirmek, *Fr. Donner du profit, Rapporter du bénéfice, Produire du profit; Al. Gewinn bringen, Nutzen bringen; İng. To bring profit, To yield benefit; İt. Dar profitto, İsp. Dar beneficio*) Kâr sağlamak.

KAZANÇLI. (Os. Kârlı, *Fr. Lucratif, Al. Einträglich, İng. Lucrative, İt. Lucroso, İsp. Lucrativo*) Kâr sağlayan.

KAZANÇLI İŞ. (Os. Kârlı iş, *Fr. Affaire lucrative, Affaire fructueuse; Al. Löhnen des Geschaefts, İng. Remunerative business, Lucrative business; İt. Commercio lucroso, İsp. Negocio lucrativo*) Kâr sağlayan iş... Örneğin bu anlamda "bu, çok kazançlı bir iştir" denir.

KAZANÇ ORANI. (Os. Kâr nispeti, Kâr haddi; *Fr. Taux de profit*) Elde edilen top-

lam artık-değerin o üretime yatırılan toplam anamala oranı.

KAZANÇ PAYI. (Os. Kâr hissesi, *Fr. Part du profit, Quotepart du profit; Al. Teil am Gewinn, Gewinnanteil; İng. Share of profit, İt. Parte di guadagno, İsp. Parte de la ganancia*) Kârdan, bu kârın dönem dönem dağıtılması sırasında, ortaklara ve paydaşlara kendi payları oranında ayrılan bölüm... Bu deyim özellikle hisse senetleriyle kurulmuş şirketlerde kullanılır. Bu şirketlerde kurucu hissedarlara ayrılan kazanç paylarına da *temettü hissesi* (*Fr. Dividende, Al. Dividende, İng. Dividend*) denir. Temettü hissesine kısaca *temettü* de deniyor.

KAZANÇ VE DOKUNCA. (Os. Kâr ve zarar, *Fr. Profits et pertes, Al. Gewinn und Verlust, İng. Profit and loss, Lâ. Lucrum et damnum*) Bir ekonomik girişimin belli bir sürede varlığında meydana gelen artma ve eksilme... Artma kâr, eksilme zarardır. Bu deyim, bireysel tecim işlemlerinde de kullanılır; bir işe yatırılan parayla bu işten elde edilen kazanç arasındaki fark olumluysa kâr, olumsuzsa zarardır.

KAZANÇ VE DOKUNCA HESABI. (Os. Kâr ve zarar hesabı, *Fr. Compte des profits et pertes, Al. Gewinn und Verlustrechnung, İng. Profit and loss account*) Bir ekonomik girişimin kârını ve zararını gösteren hesap... Ticaret Kanununun 140, 143 ve 463. maddelerinde yazılıdır.

KAZANÇ VERGİSİ. (Os. Kazanç vergisi, *Fr. Impôt sur le profit, Impôt sur le revenu; Al. Gewinnsteuer, İng. Income tax*) 1949 yılında yerini gelir vergisine bırakan eski gelir vergisi... Batıda bu vergiye *irât vergisi* (*Al. Ertragsteuer, Fransızca ve İngilizcesi kazanç vergisiyle aynıdır*) de denir. İlk 1798 yılında İngiltere'de uygulanmıştır.

KAZANIMLI. (Os. Müstahak, *Fr. Digne, Al. Würdig, İng. Worthy, İt. Degno, İsp. Digno*) Hak etmiş.

KAZANMAK. (Os. Kazanmak, *Fr. Gagner, Al. Gewinnen, İng. To win, İt. Guadagnare, İsp. Ganar*) Herhangi bir şeyi elde etmek... Para kazanmak, dâvâ kazanmak vb. gibi deyimlerde kullanılır.

KAZI. (Os. Hafriyât, *Fr. Fouilles, Al. Ausgrabung, İng. Excavation*) Malsahibinin mül-

KENDİ

kiyet hakkına dayanarak mülkünde kazmak yoluyla yapabileceği her türlü şey... Medenî hukuk açısından bir toprak sahibi toprağının derinliğine doğru dilediğini yapabilir. Ne var ki bu kazıyla komşuluk hakkını zedeleyemez ve binalara zarar veremez.

KENDİ. (Os. Asıl, Fr. Titulaire, Al. Amtsinhaber, İng. Titular) Kendi adına davranan... Hukuk dilinde *vekîl* (yetkili) deymi karşılığında kullanılır. Kefâlette asıl borçluyu, memurlukta asıl görevliyi, medenî hukukta kendi yararına ya da zararına hüküm doğuracak davranışlarda bulunabilen kişiyi dilegetirir.

KENDİ ADINA. (Os. Asâleten, Bizzât, Şahsen; Fr. Personnellement, Al. Persönlich, İng. Personally, Lâ. Proprio nomino) Kendi adına davrananın davranışı... Hukuk dilinde *temşîlen* deymi karşıtı olarak kullanılır; temsilci vekîlse *vekâleten*, velîyse *velâyeten*, vasîyse *vesâyeten* deyimleri karşıtıdır.

KENDİ BAŞINA DAVRANMA YÖNTEMİ. (Os. Re'sen hareket usûlü, Fr. Poursuite d'office, Procédure d'office; Al. Offizialmaxime, İng. Law suit ex officio) Taraflara düşen kimi yükümlülükleri yargıcın bizzat yapması yöntemi... Özellikle ceza usûlü hukukuna göre yargıç, kimi durumlarda kendi başına davranır.

KENDİ BAŞINA KARAR. (Os. Re'sen karar, Fr. Décision d'office, Al. Entscheidung von amtswegen) Taraflardan birinin isteği olmaksızın yargıç tarafından bizzat verilen karar... Örneğin taraflardan birinin itirazı olmadığı halde yargıcın görevsizlik kararı vermesi böyledir.

KENDİ BAŞINA YAPILAN BELGİT. (Os. Re'sen tanzim edilen senet, Fr. Acte authentique, Al. Öffentlich beurkundetes Schriftstück, İng. Deed or document drawn up by a notary or public official) İlgilinin sözlerini ve isteklerini dinledikten sonra iki tanık önünde noterin yaptığı senet... Sahteliği tanıtılınca kadar kesin kanıt niteliğindedir. İcra hukukunda bu gibi senetler ilâm hükmündedir, hemen icra edilir.

KENDİ ELİYLE. (Os. Bizzât, Fr. En mains propres, Al. Eigenhaendig, İng. Personally, İt. In mani propria, İsp. En propias manos) Kendi kendine... Örneğin bu anlamda "bu işi kendi elimle yaptım" denir.

KENDİ HESABINA. (Os. Kendi hesabına, Fr. Pour son propre compte, Al. Für eigene Rechnung, İng. For own account, İt. Per conto proprio, İsp. For cuenta propia) Kendi adına... *Başkasının hesabına* (Fr. Pour compte d'un tiers, Al. Für fremde Rechnung, İng. For account of a third party, İt. Per conto altrui, İsp. Per cuenta de otro) deymi karşılığında kullanılır.

KENDİ İÇİN SAKLAMAK. (Os. Kendisi için hıfızetmek, Fr. Se réserver, Al. Sich vorbehalten, İng. To reserve for one's self, İt. Riservarsi, İsp. Reservarse) Kendisine alıkoymak... Örneğini bu anlamda "bu parçayı kendim için sakladım" denir.

KENDİ İÇİN ÜRÜN. (Os. Kendisi için mahsûl, Fr. Produit pour soi) Üreticinin kendi gereksinimine ayrılan ürün.

KENDİ KENDİNE HAK ALMA. (Os. Bizzât ihkaakı hak, Kendi hakkını cebren vikaaye; Fr. Droit de se faire justice a soi-même, Usage de la force, Autorisé de la force; Al. Selbsthilfe, İng. Trespass) Yasaların gösterdiği yollardan alması gereken kendi hakkını bizzat almak... Ceza Kanununun 308. maddesine göre suçtur. Örneğin bir kimse borçlusunun gırtlığını sıkarak alacağını alamaz, daha açık bir deyişle borçlusunun gırtlığını sıkıp dövme alacaklı için bir hak değildir. Bununla beraber Borçlar Kanununun 52. maddesi, başka bir yol bulunmadığı ve mecbur kaldığı hallerde, bizzat kuvvet kullanarak hakkını korumayı kabul etmiştir. Bu özel durum dışında hak, bizzat değil, ancak yasa yollarına başvuruyla alınır.

KENDİNE MALETME. (Os. Zimmet, Fr. Détournement, Al. Unterschlagung im Amt, Amtsunterschlagung; İng. Embezzlement) Zimmete para geçirme... Ceza Kanununun 202. maddesine göre bir memurluk suçudur, bir çeşit hırsızlıktır. Zimmete geçirilen şeyin para olması şart değildir, değerli kâğıtlar ya da mal olabilir.

KENDİNİ DUYURMAK. (Os. Kendini hissettirmek, Fr. Se faire sentir, Al. Sich fühlen, İng. To make itself felt, İt. Farsi sentire, İsp. Hacerse sentir) Kendi varlığını belli etmek.

KENDİNİ İŞE VERMEK. (Os. Kendini işe vermek, Fr. Se vouer aux affaires, Al. Sich den Geschäfte widmen, İng. To devote one's

self to business, *İt.* Dedicarsi agli affari, *İsp.* Dedicarse a los negocios) Kendini çalışmaya vermek.

KENDİNİ KAPTIRMAK. (Os. Kendini kaptırmak, *Fr.* Se livrer, *Al.* Sich einlassen, *İng.* To engage, *İt.* Lanciarsi, *İsp.* Lanzarse) Başka şeyleri unutup bir şeye bağlanmak.

KENDİNİ KURTARMAK. (Os. Kendini hâlâ etmek, *Fr.* Delibérer, *Al.* Sich befreien, *İng.* To free one's self, To acquit one's self; *İt.* Liberarsi, *İsp.* Librarse) Kendini bağımsız ve özgür kılmak... Örneğin bu anlamda "kendimi şu borç yükünden kurtardım" denir.

KENDİNİ MUTLU SAYMAK. (Os. Kendini bahtiyar addetmek, *Fr.* S'estimer heureux, *Al.* Sich glücklich schätzen, *İng.* To think one's self happy, *İt.* Stimarsi felice, *İsp.* Estimarse feliz) Kendinden hoşnut olmak... Örneğin bu anlamda "size bu hizmeti yapabildiğim için kendimi mutlu sayıyorum" denir.

KENDİNİ SAVUNMAK. (Os. Kendini müdâfaa etmek, *Fr.* Se justifier, *Al.* Sich verantworten, *İng.* To justify one's self, *İt.* Giustificarsi, *İsp.* Justificarse) Kendi hakkını korumaya çalışmak... Örneğin bu anlamda "size tecâvüz etmiyorum, kendimi savunuyorum" denir.

KENDİNİ TANITMAK. (Os. Kendini tanıtmak, *Fr.* Se faire connaitre, *Al.* Sich bekannt machen, *İng.* To make one's self known, *İt.* Farsi conoscere, *İsp.* Hacerse conocer) Karşısındakilere kendinin kim olduğunu söylemek.

KENDİNİ VARLIKLI ETMEK. (Os. Kendini zengin etmek, *Fr.* S'enrichir, *Al.* Sich bereichern, *İng.* To enrich one's self, *İt.* Arricchirsi, *İsp.* Enriquecerse) Çok para kazanıp kendini belli bir varlık düzeyine çıkarmak.

KENDİNİ VERMEK. (Os. Kendini vakfettirmek, Kendini hasretmek; *Fr.* Consacrer, Se vouer; *Al.* Sich widmen, *İng.* To devote one's self, *İt.* Dedicarsi, *İsp.* Dedicarse) Kendini belli bir şeye bağlamak.

KENDİNİ ZORLAMAK. (Os. Kendini icbâr etmek, *Fr.* S'efforcer, *Al.* Anstrengen, *İng.* To exert one's self, To make efforts; *İt.* Sforzarsi, *İsp.* Enforzarse) Bir şeyi yapmak için kendine karşı güç kullanmak.

KENDİN SEÇ. (Os. Kendine hizmet, *Fr.* Libre service, *Al.* Selbstbedienung, *İng.* Self service) Parasını dükândan çıkarken ödeme yoluyla müşterinin alacağını kendisinin seçip alması yöntemi... Bu yöntemle çalışan birçok büyük satış mağazaları olduğu gibi birçok da lokantalar vardır. Bu yöntemin hırsızlık olanağının büyüklüğü sakıncasına karşı serbest bırakılan müşterinin daha çok mal alma eğilimini göstermesi yararı ilerisürülmektedir.

KENDİ OLANAKLARI. (Os. Kendi vâsıtaları, *Fr.* Moyens propres, *Al.* Eigene Mittel, *İng.* Proper means, *İt.* Mezzi propri, *İsp.* Medios propios) Kimseden yardım görmeksizin... Örneğin bu anlamda "bu işi kimseden yardım görmeden kendi olanaklarımla yaptım" denir.

KENTAL. (Os. Kental, *Fr.* Quintal, *Al.* Zentner, *İng.* Hundredweight, *İt.* Quintale, *İsp.* Quintal) Yüz kilo ağırlığında tartı birimi.

KENT EKONOMİSİ. (Os. Şehir iktisadı, *Fr.* Économie urbaine) Sanayi ve ticaret ekonomisi... Tarımsal ekonomiyi dilegetiren *köy ekonomisi* deyimini karşılığında kullanılır.

KENT EMEKSİZ GELİRİ. (Os. Şehir rantı, *Fr.* Rente urbaine) Arsa ve binaların ticaret merkezlerine yakın oluşundan doğan yüksek gelir... Aynı değerde olan iki yapıdan biri ticaret merkezine yakın olursa öbüründen daha çok gelir getirir. Yakın olanla uzak olan arasındaki gelir farkı *şehir rantı* adıyla anılır. Bu, bir spekülasyon konusudur. Ticaret merkezleri dışında gözde semtler de böylesine bir gelir farkı sağlar.

KENTLEŞME. (Os. Şehirleşme, *Fr.* Urbanisation) Şehirlerin artması ve genişlemesiyle şehirlerdeki nüfus yoğunluğunun çoğalması süreci.

KENTSOYLU. (Os. Şehirli, Burjuva; *Fr.* Bourgeois, *Al.* Bürgerlich, *İng.* Bourgeois) Geçinmek için elleriyle çalışmak zorunda bulunmayan şehirli.

KESAT. (Os. Kesat, *Fr.* Être en stagnation, *Al.* Stoecken, *İng.* To be stagnant, *İt.* Stagnare, *İsp.* Estancarse) Alışverişte durgunluk... Örneğin bu anlamda "bugün piyasada işler

KESİLGE

KESİLGE. (Os. Maktûa, Kupon; *Fr.* Coupon, *Al.* Kupon, Zinsschein, Dividendschein, Gewinnanteilschein, Abschnitt, Coupon, Zinsabschnitt; *İng.* Coupon, Dividend warrant; *İt.* Cupone, *İsp.* Cupon) Değerli kâğıtların fâiz, temettü vb. almak için kesilebilir ya da kesilmiş parçası... Aynı zamanda bir fabrikanın özenerek yaptığı bir kumaştan birer giysilik keserek ayrı ayrı ülkelere gönderdiği kumaş parçalarını da adlandırır. Kupon, tahvillerle hisse senetlerinde bulunur ve üstünde yazılı olan vâde tarihi geldiğinde kesilerek karşılığında fâiz ve temettü alınır. Bu gibi kuponlar tahvil ve hisse senetlerinden ayrı olarak da alınıp satılabilir. Kupon sahibiyse senel sahibi aynı olmayabilir, daha açık bir deyişle kuponun tahsili için senedin gösterilmesi şart değildir. Çağımız anamalcılığında *kupon kesiciler* adı verilen yeni bir rantiyе kümesi oluşmuştur.

KESİLME. (Os. İnkîât, *Fr.* Rupture, Interruption; *Al.* Abbruch, Unterbrechung; *İng.* Breaking of, Interruption, Rupture; *İt.* Interruzione, *İsp.* Interrupcion) Bağlantının kopması... Genellikle diplomasi dilinde kullanılır, örneğin *ilişkilerin kesilmesi* (Os. Münasebâtın inkîâtı, *Fr.* Rupture des relations, Cessation des relations; *Al.* Abbruch der Beziehungen, *İng.* Rupture of relations, *İt.* Rottura delle relazioni, *İsp.* Rotura de las relaciones)'nden söz edilir. Elektrik ya da telgraf kesilmesi gibi durumlardaysa *kesilme* (*Fr.* Mutilation, *Al.* Verstümmelung, *İng.* Mutilation, *İt.* Mutilazione, *İsp.* Mutilacion) deyimleriyle dilegetirilir.

KESİM. (Os. Kısım, *Fr.* Secteur, Section; *Al.* Sektor, Sektion; *İng.* Sector, Section) Bir bütünün bölümü... Ekonomi dilinde ekonominin faaliyet bölümlerini dilegetirir. Örneğin bu anlamda *özel kesim* (Os. Husûsî teşebbüs, *Fr.* Secteur privé) ve *kamu kesimi* (Os. Amme teşebbüsü, *Fr.* Secteur public) denir.

KESİMYERİ. (Os. Salhâne, Mezbahe, Kanara; *Fr.* Abattoir, *Al.* Schlachthaus, *İng.* Slaughter-house) Halkın et gereksinimini karşılamak için kasaplık hayvanların kesildiği yer... Ülkemizde belediyelerce kurulur ve yönetilir, bunların dışında hayvan kesmek yasaktır ve cezayı gerektirir.

KESİN. 1. (Os. Kat'î, *Fr.* Ferme, Décisif; *Al.* Fest, Entschieden; *İng.* Firm, Decisive;

İt. Fermo, *İsp.* Firme) Şüphe ve duraksamaya yer bırakmayan... Geridönülmezliği dilegetirir.

2. (Os. Nihâî, *Fr.* Définitif, *Al.* Endgültig, Definitiv; *İng.* Definit, *İt.* Definitivo, *İsp.* Definitivo) İşi sona erdirip kesen.

KESİN ALINDI. (Os. Nihâî makbuz, *Fr.* Quittance finale, *Al.* Schlussquittung, *İng.* Final receipt, *İt.* Quitanza finale, *İsp.* Recibo final) Kesin hesap yapıldıktan sonra verilen makbuz... *Geçici alındı* (Os. Muvakkat makbuz) deyimî karşılığında kullanılır.

KESİN ANT. (Os. Yemîni kat'î, *Fr.* Serment décisoire, *Al.* Laeuterungseid, *İng.* Decisive oath) Hukuk dâvasında taraflardan birinin dâvâyı çözümleyecek olan bir konunun tanıtlanması için öteki taraftan istediği yemin.

KESİN BELİRTİ. (Os. Kat'î karîne, *Fr.* Présomption absolue, Présomption irréfragable; *Al.* Rechtsvermutung, *İng.* Irrebuttable presumption, Conclusive presumption, *Lâ.* Praesumptio iuris) Aksinin tanıtlanması olanaksız bulunan yasal karîne.

KESİN EDER DİZGESİ. (Os. Maktûiyet usûlü, *Fr.* Système des forfaits, Système d'abonnement; *Al.* Akkordsystem) Devletle vergi yükümlüsünün anlaşarak ödenecek vergiyi birlikte saptamaları yöntemi... Bir zamanlar uygulanmış olan bu vergi yöntemi bugün dünyanın hiç bir ülkesinde uygulanmamaktadır. Buna *götürü usûl* ya da *abonman usûlü* de denir.

KESİN HESAP. 1. (Os. Hesâbı kat'î, *Fr.* Compte définitif) Mâlî yılın sonunda o yıl içinde yapılmış olan harcamaları ve toplanmış olan gelirleri saptayan ve gösteren hesap.

2. (Os. Nihâî hesap, *Fr.* Compte final, *Al.* Schlussrechnung, *İng.* Final account, *İt.* Conto finale, *İsp.* Cuenta final) Ara hesapları toplayarak son ve kesin olarak yapılan hesap... *Kat'î hesap* deyimiyse anlamdaş olarak da kullanılır, bu başlığın 1. ve 2. bölümlerindeki deyimler *geçici hesap* (Os. Hesâbı muvakkat) deyimî karşıtıdır.

KESİN İNANCA. (Os. Kat'î teminât, *Fr.* Caution définitive, *Al.* Endgültige Sicherheit) Bir artırma ya da eksiltmede üzerine ihâle yapılan kimsenin vermekle yükümlü bulunduğu asıl teminât... *Geçici inanca* (Os. Mu-

KESİNTİSİZ KAZANÇ. (Os. Gayrı sâfi kâr, *Fr. Bénéfice brut, Al. Bruttogewinn, Rohgewinn; İng. Gross profit, İt. Profitto lordo, İsp. Beneficio bruto*) Belli bir dönemde onu elde etmek için yapılan tüm harcamalar ve vergiler çıkarılmadan hesaplanan kâr.

KESİNTİSİZ ÜREM. (Os. Gayrı sâfi fâiz, *Fr. Taux d'intérêt brut, Al. Bruttozins, İng. Gross interest*) Borç verme işleminin masrafları çıkarılmadan gözönüne alınan fâiz... *Kesintili ürem* (Sâfi fâiz) deyimi karşılığında kullanılır. Örneğin bir banka yüzde beş fâiz vererek aldığı parayı yüzde on fâiz alarak başkalarına veriyorsa aldığı bu yüzde on fâiz gayrı sâfi fâizdir. Sâfi (kesintili) fâizi bulabilmek için o paraya karşı verdiği yüzde beş fâizle bu işlemler için yaptığı masrafları yüzde on fâiz tutarından çıkarmak (düşmek) gerekir.

KESİNTİSİZ YATIRIMLAR. (Os. Tahsisâtı gayrı sâfiye, *Fr. Investissements bruts, Al. Bruttoinvestitionen, İng. Gross investments*) Yatırımların her türlü aşınma ve eksilmeleri de kapsayan genel toplamı.

KESİN VERGİ. (Os. Maktû vergi, *Fr. Impôt a forfait, Al. Pauschalsummensteuer, İng. Lump sum tax*) Vergi mükelleflerinden eşit olarak alınan vergi... Günümüzde hemen hiç bir ülkede kullanılmamaktadır. Ülkemizde bir süre önce kaldırılan *yol vergisi* böyleydi, herkesten aynı miktarda alınırdı. Bununla beraber dolaylı (vâsıtalı) vergilerin hemen tümü bugün de bu niteliktedir. Örneğin bir kutu çaya en yoksulla en zengin aynı vergiyi verir, çünkü bu vergi çay fiyatına dâhildir.

KESİN YARGI. 1. (Os. Hükmü kat'î, *Fr. Jugement définitif, Al. Endgültige Entscheidung, İng. Definitive judgment, Final judgment; Lâ. Sententia definitiva*) Aleyhine yasa yollarına başvurma olanağı bulunmayan yargı... Örneğin sulh mahkemelerinin kimi kararları böyledir.

2. (Os. Kaziyei muhkeme, *Fr. Chose jugée, Al. Rechtskraft, İng. Case disposed of by final judgment, Lâ. Res iudicata*) Yeniden dâvâ yoluna gidilmesi olanaksız bulunan karar... Dâvâcısı, dâvâ konusu ve dâvâlısı aynı olan dâvâlarda verilen ve kesinleşmiş olan kararlar *kaziyei muhkeme*'dir, aleyhlerine hiç bir yasa yoluna başvurulamayacağı gibi, yeniden bir dâvâ konusu da olamazlar. Anayasaya göre de bu gibi kararlara kişilerin,

addî ve idârî makamların uymaları zorunludur.

KESİP AYIRMAK. (Os. Kat ve tefrik etmek, *Fr. Détacher, Al. Abschnelden, İng. To cutt of, To detach; İt. Staccare, İsp. Cortar*) Bir şeyi başka bir şeyden koparmak... Örneğin bu anlamda *bir vagonu katarдан ayırmak* (*Fr. Détacher un wagon d'un convoi*) 'tan sözedilir.

KESİR. (Os. Kesir, *Fr. Fraction, Al. Bruchteil, İng. Fraction, İt. Frazione, İsp. Fraccion*) Bir birimin bölündüğü eşit parçalardan biri ya da birkaçı... Örneğin üçte bir, bir kesirdir. Matematikte bu anlamda kullanılan bu deyim, ayrıca *bölüm* ya da *kesim* (Os. Kısım) anlamını da dilegetirir.

KESTİREN. (Os. Muhammin, *Fr. Estimateur, Appréciateur, Taxateur; Al. Schaetzer, Taxator; İng. Estimator, Appraiser; İt. Stimatore, İsp. Estimador*) Taşınır ya da taşınmaz bir malın değerini saptamak için özel olarak ya da resmî makamlarca görevlendirilen uzman.

KESTİRİLEN DEĞER. (Os. Muhammen kıymet, *Fr. Valeur estimative, Al. Schaetzungswert, İng. Appraised value, İt. Valore estimativo, İsp. Valor estimativo*) Tahmin edilen değer.

KESTİRİM. (Os. Fehim, *Fr. Prévision, Al. Erwartung, İng. Expectation*) Önceden görme... *Öngörü* de denir. Ekonomi edebiyatında *geçmişin deneylerinden çıkarılan geleceğin yorumu* anlamında kullanılmaktadır. Umutsal bekleme (Os. İntizâr, *Fr. Attente*) de deniyor, *geleceği kestirme* (Os. Tahmîn, *Fr. Estimation*) anlamında da kullanılıyor. Özellikle ekonomi edebiyatında Oxford üniversitesi ekonomi profesörü John Richard Hicks (1904 -)'in kullandığı ve önem verdiği bir deyimdir. Hicks ve John Maynard Keynes, iş adamlarının ve tüketicilerin bu kestirimlerinin geleceği belirlediği kanısındadırlar. Daha açık bir deyişle, iş adamlarının ve tüketicilerin tahminleri aktif bir rol oynar ve geleceğe yön verir. Onlara göre bu kestirimlerin iyimser ya da kötümser oluşu yatırım kararlarını ve istihdam hacmini etkiler. Geleceğin iyimser ya da kötümser kestirimi, günlük ekonomiyi de biçimlendirir.

KESTİRİM ESNEKLİĞİ. (Os. Fehm elâstikiyeti, *Fr. Élasticité des prévisions, Al. Elas-*

KESTİRMECE MÂLİYET

tizitaet der Erwartung, *İng.* Elasticity of expectations) Herhangi bir malın tahmin edilen gelecekteki görelî fiyat yükselişle bugünkü görelî fiyat yükselişi arasındaki oran... Profesör Hicks tarafından ileri sürülmüştür. Hicks'e göre her ikisi de aynı orandaysa esneklik katsayısı 1'dir. Bu katsayı birin üstündeyse gelecekte fiyatların yükseleceği inancı o malın talebini bugünden yükseltir.

KESTİRMECE MÂLİYET. (Os. Tahmini mâliyet, *Fr.* Devis estimatif, *Al.* Vorkosten, *İng.* Estimated costs) Bir malın yapımından önce tahmin edilen mâliyeti... *Standart mâliyet*'i de dilegetirir.

KILAVUZLUK. (Os. Kılavuzluk, *Fr.* Pilotage, *Al.* Lotsenwesen, *İng.* Piloting) Bir ülkenin karasularında yabancı bir gemiye yol gösterme işi... Yabancı gemiler için kılavuz almak tehlikeli yerlerde zorunlu (mecbûrî), tehlikesiz yerlerde isteğe bağlı (ihtiyârî)dır. Ülkemizde kılavuzluk işi, devlet deniz yolları işletmesinin tekelindedir.

KILGI. (Os. Tatbikaat, *Pratik*; *Fr.* Pratique, *Al.* Praxis, *İng.* Practice, *İt.* Pratica, *İsp.* Practica) Herhangi bir düşünceyi iş alanına aktarıp uygulama... Örneğin bu anlamda "bu, sadece kuramda değil, pratikte de böyledir" denir.

KILGIDA. (Os. Tatbikatta, *Fr.* Dans la pratique, *Al.* In der Praxis, *İng.* In practice, *İt.* Nella pratica, *İsp.* En la practica) Uygulamada... Örneğin bu anlamda "uygulamada düşündüğümüz gibi olmadı" denir.

KILGILI. (Os. Tatbikî, *Amelî*; *Fl.* Pratique, *Al.* Praktisch, *İng.* Practical, *İt.* Pratico, *İsp.* Practico) Kılgi durumunda olan.

KIRAT. (Os. Kırat, *Fr.* Carat, *Al.* Karat, *İng.* Carat) Değerli mâden ayarı ölçüsü... Elmas ve pırlanta ticaretinde ağırlık ölçüsü olarak kullanılır, bir kırat 0,2 gramdır. Bunun dışında örneğin saf altın 24 kırattır, yüzde 75 oranında altın içeren bir alaşım 18 kırattır, yüzde 50 oranında (eşdeyişle, yarı yarıya) altın içeren bir alaşım 12 kırattır.

KISA DÖNEM. (Os. Mahdût devre, *Fr.* Court terme, *Al.* Kurzfristiger, *İng.* Short period) Arz ve talep değişikliklerine uydu-
rulmasını olanaksız kılan kısalıktaki üretim dönemi.

KISA DÖNEM KESTİRİMİ. (Os. Mahdût devre tahmini, *Fr.* Prévision a court terme, *Al.* Kurzfristige Wirtschaftsprognose, *İng.* Short period forecasting) Kısa dönemin olasılıkları üstünde yapılan öngörüler.

KISA DÖNEM SUNUSU. (Os. Mahdût devre arzı, *Fr.* Offre a court terme, *Al.* Kurzfristiger Angebot, *İng.* Supply in the short period) Kısa dönemin özellikleri... İngiliz ekonomicisi Alfred Marshall tarafından ileri sürülmüştür. Marshall'e göre bu dönemin başlıca özelliği, piyasaya yeni bir rakip giremeyecek ve piyasada yeni yatırımlara girişilemeyecek kadar kısa oluşudur. Marshall buna *kısa dönem normal* (*İng.* Short period normal) de diyor.

KISALTMAK. (Os. İhtisâr etmek, *Fr.* Abréger, *Réduire*; *Al.* Abkürzen, *İng.* To shorten, *To reduce*; *İt.* Ridurre, *İsp.* Reducir) Daha küçük bir duruma getirmek... Örneğin "bu anlamda *bir yazıyı kısaltmak* (*Fr.* Réduire un texte)'tan ya da *kestirme bir yol* (*Fr.* Chemin qui abrège)'dan sözedilir.

KISA SÜREDE. (Os. Mahdût mühlette, *Fr.* Bref delai, *Al.* In kurzer Frist, *İng.* In a short time, *İt.* In breve tempo, *İsp.* En breve tiempo) Kısa bir zaman içinde... Örneğin bu anlamda "bu işi kısa sürede bitirmelisiniz" denir.

KISA SÜRELİ BELGİT. (Os. Kısa vâdeli senet, *Fr.* Lettre de change a courte échéance, *Al.* Kurzer Wechsel, *İng.* Short bill, *İt.* Cambiale a breve scadenza, *İsp.* Letra de cambio a corto plazo) Kısa sürede ödenmesi gereken belgit.

KISA SÜRELİ BORÇ ALMA. (Os. Kısa vâdeli istikrâz, *Fr.* Emprunt a court terme, *Al.* Kurzfristige Anleihe, *İng.* Short dated loan) Kısa sürede ödemek üzere borç alma.

KISA SÜRELİ VERENEK. (Os. Kısa vâdeli kredi, *Fr.* Crédit a court terme, *Al.* Kurzfristiger Kredit, *İng.* Short term credit) Genellikle üç aylık bir süre sonunda ödenmesi gereken kredi... *Orta vâdeli kredi*, *uzun vâdeli kredi* ve *çok uzun vâdeli kredi* deyimleri karşılığında kullanılır. Kredinin fâizi bu sürelerle orantılıdır. Kimi bankaların (örneğin, Halk Bankası) memurlara açtıkları krediler üç aylıktır, fâizi de peşin kesilir, eşdeyişle, hesaplanıp verilen krediden düşülür örneğin 500 lira kredi alan bir memur 465

lira alır. Kısa vâdeli krediler genellikle tüketim kredileridir, üretim için verilen kredilerde bir yıla kadar süre için de *kısa vâdeli* deyimi kullanılmaktadır. Bono iskontosu işlemleri de bu deyimle dilegetirilmektedir.

KISIR SINIF. (Os. Gayrı müsmir sınıf, *Fr. Classe stérile, Al. Sterile Berufe, İng. Sterile professions*) Sanayi ve ticaretle uğraşan sınıf... Fransız fizyokratlarının kullandığı bir deyimdir. Fizyokratlara göre tek üretici sınıf, tarımla uğraşan sınıftır. Bunun dışındaki bütün sınıflar *kısır* (verimsiz), eşdeyişle tarımdan üretilenlerle geçinen ve yaşayan sınıflardır. Fizyokratlar bu deyimle, yeni değer yaratmayan ve tarımın yarattığı değeri biçim değiştirerek kullanan sınıfları dilegetirirler.

KISIT. (Os. Hacir, *Fr. Interdiction, Al. Entmündigung, İng. Placing under guardianship or curatorship, Disability; Lâ. Interdictor bonorum administratio*) Bir kimsenin medenî haklarını kullanma yetkisinin mahkemece kaldırılması.

KISITLI. (Os. Mahcûr, *Fr. Interdit, Al. Entmündigter, İng. Person placed under guardianship, Judicial disability; Lâ. In curatione esse*) Mahkeme tarafından medenî haklarını kullanma yetkisi kaldırılan... Kısıtlı olanın medenî hakları *velî* ya da *vasî'si* tarafından kullanılır. Yasalarla saptanan kısıtlılık nedenleri şunlardır: Akıl hastalığı, akıl güçsüzlüğü, israf, ayyaşlık, mallarını kötü idâre, çirkin hayat sürme, bir yıldan az olmamak üzere hapse mahkûm olma, ihtiyarlık, mâlûllük, işlerini gereği gibi görmekte aciz. Bir kimse, bu nedenlerden biriyle, hacir altına alınmasını kendisi de isteyebilir, buna *isteğe bağlı kısıt* (Os. İhtiyârî hacir, *Fr. Interdiction volontaire, Al. Entmündigung auf eigenes Begehren*) denir. Kısıtlılık hükümleri Medenî Kanunun 355-360. maddelerinde yazılıdır.

KISMAK. (Os. İktisât etmek, *Fr. Économiser, Al. Ersparen, İng. To save, İt. Risparmiare, İsp. Economizar*) Tutumlu davranmak... Örneğin bu anlamda "masraflarımızı biraz kısmamız gerek" denir, *parayı ölçülü harcamak* (*Fr. Économiser ses provisions*)'tan sözedilir.

KIT'A FEDERALİZMİ. (Os. Kıt'a federalizmi, *Fr. Continent de fédéralisme*) Bir kıtadaki ülkelerin ekonomik bakımdan birleştirilmelerini öneren görüş... Özellikle birleşmiş bir Avrupa gerçekleştirilmesi için ileri

sürülmüştür, Avrupa ekonomik birliği ya da *Ortak Pazar* bu ülkünün ön adıdır.

KITLIK. (Os. Kaht, *Fr. Famine, Al. Knappheit, İng. Famine*) Besin maddelerinin azlığı ve yetmezliği... Genel bir açlık doğurur ve insanların büyük çoğunluğu ölür. Vaktiyle doğal afetlerden doğardı, günümüzde ekonomik yetersizlikten ilerilmektedir. Yaşadığımız yıllarda da birçok Afrika ülkelerinde kıtlıktan insanlar ölmektedir.

KIVANÇLI. (Os. Memnûn, *Fr. Content, Satisfait; Al. Zufrieden, İng. Content, İt. Contento, İsp. Satisfecho*) Sevinç duyan... Örneğin bu anlamda "size bir hizmette bulunmakla kıvançlıyım" denir.

KIVANÇLI OLMAK. (Os. Memnûn olmak, *Fr. Être heureux, Al. Sich freuen, İng. To be pleased, İt. Rallegrarsi, İsp. Alegrarse*) Sevinç duymak... Mutlu olmayı dilegetirir.

KIYGIN. (Os. Magdûr, *Fr. Victime, Partie lésée; Al. Verletzter, İng. Injured party*) Suçtan ya da haksız bir fiilden zarara uğrayan kimse.

KIYI. (Os. Sâhil, *Fr. Côte, Rivage; Al. Küste, İng. Coast, Shore; İt. Costa, İsp. Costa*) Karayla suyun birleştiği yer.

KIYI BOYUNCA. (Os. Sâhil imtidâdınca, *Fr. Long de la côte, Al. Laengs der Küste, İng. Along the shore, İt. Lungo la costa, İsp. A large de la costa*) Karayla suyun birleştiği yer boyunca... Örneğin bu anlamda "kıyı boyunca bütün topraklar kamulaştırıldı" denir.

KİLİT ALTINDAKİ MALLAR. (Os. Kilit altındaki emtia, *Fr. Marchandises entreposées, Al. Waren im Verschluss, İng. Bonded goods, İt. Merci non daziate, İsp. Mercancias sin derechos*) Ambara konulmuş mallar.

KİLİT İŞÇİ. (Os. Miftah amele, *Fr. Ouvrier clef, Al. Schlüssekraft, İng. Key worker*) Öteki işçilerin verimini etkileyen işçi... Nitelikli ve verimde etken işçileri dilegetirmek için ilerisürülmüştür. Bunların eksiklikleri firmaların verimini de düşürür.

KİLİT İŞLEYİM. (Os. Miftah sanâyi, *Fr. Industrie clef, Al. Schlüsselindustrie, İng. Key industry*) Öteki sanayilerin verimini etkileyen sanayi... Bunların eksikliği öteki sanayilerin

KİLİT KESİMLER

de verimini düşürür ve ekonomik koşulları değiştirir.

KİLİT KESİMLER. (Os. Kilit kısımlar, *Fr.* Secteurs clefs, *Al.* Schlüsselsektoren, *İng.* Key sectors) Öteki kesimlerin verimini etkileyen kesimler... Bunlara *temel kesimler* de denir. Örneğin nükleer sanayi kesimi, petrol kesimi, elektronik kesimi kilit kesimlerdir. Bunların eksikliği, öbür kesimlerin, verimlerini düşürmek bir yana, çalışmalarını olanaksız kılar. Bunlar, aynı zamanda, yüksek teknolojik düzeylerinden ötürü, öbür kesimleri belirleyicidirler.

KİLİT PARA. (Os. Miftah nakid, *Fr.* Monnaie clef, *Al.* Schlüsselgeld, *İng.* Key money) Dünya ekonomisinde egemen olan para... Günümüzün kilit parası Amerikan dolarıdır. Bu paranın azalması ya da istikrarsızlığı bütün ülkelerin paralarını etkiler.

KİLİT YASASI. (Os. Kilit kanunu, *Fr.* Loi de cadenas) Hükümetlerin gümrük târifelerini gerektiğinde hemen değiştirebilme yetkisi... Özellikle 1897 yılında Fransa'da uygulanmıştır. Hükümet, bu yasaya dayayarak, parlamentodan geçirmeksizin gümrük târifelerini âyarlayabilir.

KİLOGRAM. (Os. Kilo, *Fr.* Kilogramme, *Al.* Kilogramm, *İng.* Kilogram, *Kilo*; *İt.* Chilogrammo, *İsp.* Kilogramo) Bin gram ağırlığındaki tartı birimi... *Kilo* (*Fr.* Kilo) da denir. Eskiden ülkemizde kullanılan *okka*, 1283 gramdı.

KİMLİK. (Os. Hüviyet, *Fr.* Identité, *Al.* Identität, *İng.* Identity) Kişileri birbirinden ayıran nitelikler... Bu nitelikler hukuk ve ceza muhâkemeleri usûlü yasalarına göre ad, soyadı, baba adı, doğum yeri ve yılı, tâbiyet, ikametgâh ve meslektir.

KİMLİK BELGESİ. (Os. Nüfus hüviyet cüzdanı, *Fr.* Acte d'état civil, *Al.* Geburtschein, *İng.* Certificate of birth) Bir kimsenin nüfus kütüğündeki kaydının örneğini kapsayan cüzdan... Hukuk açısından ahlâî şahsiye sicildir, devletsel işlemlerde gerekli olduğu gibi, banka ve postanelerden para almak için de gösterilmesi zorunludur.

KİNG YASASI. (Os. King kanunu, *Fr.* Loi de King, *Al.* Kingsche Regel, *İng.* King's law) Sürümün aritmetik olarak azalması durumunda fiyatların geometrik olarak yükse-

leceğini ilersüren kuram... İngiliz istatistikçisi Gregory King (1643-1712) tarafından ilersürülmüştür. Özellikle tarımsal ürünler için geçerlidir. King, istatistiklerden yararlanarak, örneğin buğday üretimindeki yüzde 10 azalmanın buğday fiyatını yüzde 30 arttırdığını saptamıştır. King, bu yasasıyla, ekonometrinin öncülerinden sayılır.

KİRA. (Os. İcâr, *Fr.* Loyer, *Al.* Miete, *İng.* Rent, *İt.* Fitto, *İsp.* Alquiler) Bir malın sürekli kullanımının fiyatı... Hukuk dilinde *kira sözleşmesi* (İcâr akdi, İcâr mukavelesi)'ni dilegetirir. Bu, öyle bir anlaşmadır ki kiralaayan onunla bir bedel karşılığında bir şeyin ya da bir hakkın kullanılmasını bir başkasına (kiracıya) bırakır. Kira, gerçekte kiraya verilenin amortismanı ve bakımı için gerekli para gerekçesine de dayanırsa da, anamalcı düzende bir *emeksiz gelir* (Rant) biçimine dönmüştür. Birçok yapılar, kiralamak amacıyla yapılmaktadır. Her fiyat gibi, kira da, piyasa yasalarına (arz ve talep yasasına) bağlıdır. Kira, dar ve değişmez gelirlerin yüzde seksenini götürür, kimi durumlarda bu gelirlerin tümü bile kirayı karşılayamaz. Bu yüzden gecekondü yapımı hızla gelişir. Buna karşı tüccar ve sanayiciler (kapitalistler) kira olarak verdiklerini gelir vergilerinden düşerler, bu yüzden satın almaktansa yüksek kiralı yerlerde kiracı olarak oturmak onların yararınadır.

KİRACI. (Os. Müste'cir, *Fr.* Locataire, *Al.* Mieter, *İng.* Tenant, *Hirer*; *İt.* Locatorio, *İsp.* Inquilino) Bir malı belli bir süre kullanmak için bir bedel karşılığında kiralaayan... Çiftlik ya da toprak kiralaayana da *tarımsal kiracı* (*Fr.* Fermier, *Al.* Paechter, *İng.* Leasholder, *İt.* Affittatore, *İsp.* Arrendatario) denir.

KİRA DEĞERİ. (Os. Bedeli icâr, *Fr.* Loyer, *Fermage*; *İt.* Mietzins, *Paechtzens*; *İng.* Hire, *Rent*; *Lâ.* Mercés) Bir malı kullanma karşılığında verilen para... Konuşma dilinde buna kısaca *kira* da denir. Para olarak verilebildiği gibi tarımsal kiracılıklarda ürün olarak da verilebilir. Üründen pay verme yoluyla gerçekleştirilen kiraya *ortakçılık* (Os. İştirakli icâr) denir.

KİRACININ KİRALAMASI. (Os. Müste'cirin icârı, *Fr.* Sous-location, *Al.* Untermiete, *İng.* Subhire, Subtenancy) Kiralanmış olan bir malın kiracı tarafından bir başkasına kiralanması.

KİRACININ KİRACISI. (Os. Müste'cirin müste'ciri, *Fr. Sous-locataire, Al. Untermieter, İng. Subtenant, Subhirer*) Bir malın bir bölümünü ya da tümünü belli bir süre kullanmak için o malın kiracısından kiralayan... Borçlar Kanunun 259. maddesine göre kiracının hakları ikinci kiracıya da intikal eder.

KİRA GETİREN MAL. (Os. Akaar, *Fr. Immeubles destinés à la location, Al. Immobilien, İng. Real estate*) Kiraya verilip gelir getiren taşınmaz mal... *Ar. akar* deyimini, halk dilinde bu anlamda kullanılırsa da fıkıh dilinde *gayrimenkul mal* demektir.

KİRALAMA. (Os. İcâr ve isticâr, *Fr. Location, Al. Vermietung, İng. Lease, Letting; İt. Affitto, İsp. Arriendo*) Kiraya verme ya da kirayla tutma işlemi.

KİRALAMAK. (Os. İcâra vermek ve isticâr etmek, *Fr. Louer, Al. Mieten, İng. To let, Take premises; İt. Affitare, İsp. Alquilar*) Kiraya vermek ya da kirayla tutmak... *Kıralamak* deyimini, *kıralayan* deyimini gibi, çift anlamlıdır; Hem kiraya vermeyi (icâr), hem de kirayla tutmayı (isticâr) dilegetirir. *Os. icâr* deyimini de hem kiraya vermeyi, hem kiraya verilmeyi, hem de kira parasını (icâre, icâret) dilegetirir. Kiraya verilen şeye de *Os. me'cûr, me'cûre, mûcer, müste'cer* denir. Bu deyimler özellikle XIX. yüzyılda dinsel *fıkıh* (şeriat bilgisi)'tan yeni yaşama uygulanmış medenî hukuk hükümleri olan *Mecelle'de* kullanılmıştır.

KİRALAMA ORTAKLIĞI. (Os. İcâr şirketi, *Fr. Société de leasing, Al. Leasing Gesellschaft, İng. Leasing society, Leasing company*) Yatırım araç ve gereçlerini kiraya veren şirket... Amerika'da geliştirilen ve *İng. leasing* denilen bu sistemde (bu deyim bütün Avrupa dillerinde kullanılmaktadır) yatırım malları (araç ve gereçleri, malzemesi) kiralama şirketlerince satın alınır ve isteyen firmalara kiralanır, yatırım yapacak olan firmalar böylelikle ilk finansman masraflarından kurtulmuş olurlar. Örneğin bir firma büyük bir para yatırarak bir makine satın almaktansa o makineyi bu şirketlerden belli bir süre için kiralar. Bu sistemde, yatırım mallarını kiralama şirketlerine satıp sonra onlardan kiralama işlemine de *İng. lease-back* denir. Kendi mallarını önce satıp sonra onları yeniden kiralama, firmalara, birçok yıllara bölünecek olan amortismanları bir anda gerçekleştirmek olanağını sağlar, bun-

dan başka firmalar elde edecekleri parayla yeni yatırımlara girişmek olanağını da kazanmış olurlar. Bu sistemin en büyük kârı, *kira* olarak ödenen paranın vergiden düşülmesidir. Daha açık bir deyişle, bu sistemde firmalar kullandıkları makinelerin parasını bile halka ödetmiş olurlar.

KİRALAMA VE ÖDÜNC VERME YASASI. (Os. İcâr ve ikrâz kanunu, *Fr. Loi du prêt-bail, Al. Leih und Pachtgesetz, İng. Lend-lease act*) İkinci dünya savaşında Amerika'nın müttefiklerine askerî yardımı sürdürebilmesi için kabul ettiği yasa... 11 Mart 1941'de kabul edilmiştir. Amerika, böylelikle, başta İngiltere olmak üzere kimi müttefiklerine kiralama ya da ödünç verme yoluyla askerî malzeme vermiştir.

KİRALIK KASALAR. (Os. Kirâlık kasalar, *Fr. Caisses à louer*) Değerli şeyleri saklamak üzere bankalarca kişilere kiralanan kasalar... Bu kasalarda çalınmasından, yanmasından ya da kaybolmasından korkulan hisse senetlerinden pul koleksiyonuna, altından mücevherâta kadar her şey saklanabilir.

KİRA SÖZLEŞMESİ. (Os. İcâr akdi, *Fr. Bail, Al. Mietvertrag, İng. Lease, İt. Contratto d'affitto, İsp. Contrato de arriendo*) Kiraya vermek ve kirayla tutmak için yapılan sözleşme.

KİRAYA VEREN. (Os. Mûcir, Âcir; *Fr. Loueur, Bailleur; Al. Vermieter, İng. Letter, Lessor, Lawful possessor; İt. Affittatore, İsp. Arrendador, Alquilador; Lâ. Locator*) Malını bir bedel karşılığında kullanmak üzere belli bir süre için başkasına bırakan... Çift anlamından biri kullanılarak *kıralayan* (bu deyim ikinci anlamı *kiracı'dır*) da denir. Deniz taşımacılığında *gemi kiraya veren* (*Fr. Fréteur, Al. Verfrachter, İng. Carrier, Ship owner*) ve *gemi kiracısı* (*Fr. Affréteur, Al. Befrachter, İng. Charterer, Freight*) deyimleri kullanılır.

KİŞİ. (Os. Şahıs, *Fr. Personne, Al. Person, İng. Person, İt. Persona, İsp. Persona, Lâ. Persona*) İnsan bireyi... Hukuk açısından kendilerine hak ve borç sahipliği tanınmış olan varlıklardır. Hukuk dilinde *gerçek kişiler* ve *tüzel kişiler* olmak üzere iki türüdür.

KİŞİ DOKUNULMAZLIĞI. (Os. Masûniyeti şahsiye, *Fr. Inviolabilité de personne, Al. Unverletzlichkeit der Person, İng. Person in-*

KİŞİLİK

violability) Yasaların saptadığı durumların dışında kişilerin tutuklanmaması ve cezalandırılmaması hakkı... Varsayımsal bir kavramdır. Anayasalara göre, kişilere işkence edilmesi, angarya gördürülmesi, mallarının müsadere edilmesi vb. yasaktır.

KİŞİLİK. (Os. Şahsiyet, *Fr.* Personalité, *Al.* Persönlichkeit, *İng.* Personality, Personage) Kişinin niteliği.. Hukuk dilinde *hukuk öznesi olma durumu*'nu dilegetirir.

KİŞİ ORTAKLIKLARI. (Os. Şahıs şirketleri, *Fr.* Sociétés des personnes) Kolektif ve âdi komandit şirketler... Anonim, limited, kooperatif ve hisseli komandit şirketleri dilegetiren *anamal şirketleri* deyiimi karşılığında kullanılır. Şahıs şirketlerinde temel öge o şirketi kuran kişilerdir, bunlar birbirlerini iyice tanıdıkları gibi o şirketle iş yapan başka kişilerce de tanınırlar. Anamal şirketlerindeyse temel öge anamaldır, şirketin paydaşları birbirlerini tanımadıkları ya da tanımak zorunda bulunmadıkları gibi üçüncü şahıslarca da tanınmazlar.

KİŞİSEL. (Os. Şahsî, *Fr.* Personnel, *Al.* Persönlich, *İng.* Personal, *İt.* Personale, *İsp.* Personal) Kişiyeye özgü ve kişiyle ilgili.

KİŞİSEL ARDILLIK. (Os. Şahsî halefiyet, *Fr.* Subrogation personnelle, *Al.* Persönliche Subrogation, *İng.* Personal subrogation) Aralarında hukuksal ilişki bulunan iki kişiden birinin ya da her ikisinin yerine başka bir kişinin geçmesi... Örneğin Borçlar Kanununun 496. maddesine göre kefil ödediği para oranında alacaklıya *kişisel ardıl* (şahsî halef) olur, eşdeyişle borçluya karşı alacaklının haklarını kullanabilir.

KİŞİSELÇİLİK. (Os. Şahsiyye, *Fr.* Personalisme, *Al.* Personalismus, *İng.* Personalism, *İt.* Personalismo) Kişinin hizmetinde olması gerektği ileri sürülen ekonomi anlayışı... *Ekonomik kişiselcilik* (Os. İktisadî şahsiyye, *Fr.* Personnalisme économique) de denir.

KİŞİSEL ÇIKARLAR. (Os. Şahsî menfaatler, *Fr.* Intérêts personnelles, *Al.* Persönliche Verhaeltnisse, *İng.* Personal interests) Kişiyeye bağlı olan hakların zedelenmesi durumunda tazminat isteğine konu olan çıkarlar... Medenî Kanunun 24. ve Borçlar Kanununun 49. maddelerine göre bunlara *kişilik hakkı* (Os. Hukuku şahsiyye, *Fr.* Droit de la personnalité, *Al.* Persönlichkeitsrecht) da denir. Örneğin

bir kişinin sağlığına, onuruna, özgürlüğüne vb. bir zarar verilirse kişi bu zararları verenden tazminat isteyebilir.

KİŞİSEL DÂVÂ. (Os. Şahsî dâvâ, *Fr.* Action personnelle, Action civile; *Al.* Persönlicher Anspruch, Privatklage, Forderungsklage; *İng.* Personal action of law, Civil action; *Lâ.* Actio in personam) Kişisel bir hak isteğini içeren dâvâ... Hukuk muhâkemeleri usûlünde alacak dâvâlarını dilegetirir. Ceza muhâkemeleri usûlündeysen suçtan zarar görenin açtığı dâvâdır. Kişisel dâvâdan vazgeçilmesi, bu konuda açılmış olan kamu dâvâsını düşürmez. Kişisel dâvâyâ konu olabilecek suçlar Ceza Muhâkemeleri Usûlü Kanununun 344-364. maddelerinde sayılmıştır, bunların dışında kişisel dâvâ açılmaz.

KİŞİSEL DURUM. (Os. Şahsî hâl, Ahvâlî şahsiyye; *Fr.* État civil, *Al.* Personenstand, *İng.* Civil status, *Lâ.* Status) Gerçek kişilerin hukuksal varlıklarıyla ilgili olan durumlar... Doğum, evlenme, boşanma, evlât edinme, ölüm vb. gibi durumlardır. Medenî Kanunun 35. ve onu izleyen maddelerinde sayılmıştır.

KİŞİSEL DURUM KÜTÜĞÜ. (Os. Ahvâlî şahsiyye sicilli, *Fr.* Régistre de l'état civil, *Al.* Personenstandsregister; *İng.* Register of births, deaths and marriages) Kişinin hukuksal durumunu saptayan devletsel sicil... Medenî Kanunun 35. maddesine göre tutulur, aynı yasanın 7. maddesine göre de doğru olmadığı saptanıncaya kadar geçerlidir. Üç türlü kişisel durum kütüğü vardır: *Doğum kütüğü* (*Fr.* Régistre de naissance, *Al.* Geburtsregister, *İnr.* Register of births), *ölüm kütüğü* (*Fr.* Régistre de décès, *Al.* Sterberegister, *İng.* Register of deaths), *evlenme kütüğü* (*Fr.* Régistre de mariage, *Al.* Heiratsregister, *İng.* Register of marriages).

KİŞİSEL HAK DÂVÂCISI. (Os. Şahsî hak müddeisi, *Fr.* Partie civile, *Al.* Nebenklager, *İng.* Plaintiff claiming damages in a penal prosecution) Bir suçtan zarara uğradığından ötürü kişisel dâvâ açan ya da kamu dâvâsına katılan kişi.

KİŞİSEL İLİŞKİ. (Os. Husûsî münâsebet, Münâsebâtı husûsiyye; *Fr.* Rapport de droit contractuel, *Al.* Obligationenrechtliches) Borçlar hukukuna göre gerçekleşen hukuksal ilişkiler... Aynî haklarla ilgili hukuksal ilişkiler *malsal ilişki* (Aynî münâsebet), aile ve mi-

râs hukukuyla ilgili hukuksal ilişkilerse hem malsal, hem de kişiseldir.

KİŞİSEL İMZA. (Os. Şahsî imzâ, *Fr.* Signature privée, *Al.* Privatunterschrift, *İng.* Private signature, *İt.* Scrittura privata, *İsp.* Escritura particular) Kişiyi özgü imza... *Özel imza* da denir.

KİŞİSEL İNANCA. (Os. Şahsî teminât, *Fr.* Suretés personnelles, *Garantie personnelle*; *Al.* Persönliche Gewaehr, *Personalgarantie*; *İng.* Personal guarantee) Başkasının borcunu kişisel olarak taahhüt etme... Örneğin kefil olmak, böylesine bir kişisel inancadır.

KİŞİSEL KANIT. (Os. Delili şahsî, Şahsî beyyine; *Fr.* Preuve testimoniale, *Al.* Zeugenbeweis, *İng.* Witness evidence, *Lâ.* Testimonium) Tanıklık... *Yazılı kanıt* (Tahriri beyyine) deyimi karşılığında kullanılır.

KİŞİSEL MAL. (Os. Eşyâyı zâtîye, Zâtî eşyâ; *Fr.* Objets personnels, *Al.* Persönliche Effekten, *İng.* Personal effects) Kişinin kullanımına özgü eşya... *Tecimsel mal* (Ticârî eşyâ) deyimi karşılığında kullanılır. Bu gibi mallar ülkeye sokulurken gümrük ve ardiye resimleri alınmaz. Ama ülkeye sokulması ya da taşınması (örneğin silâh) yasaklanmış olan mallar da kişisel mal sayılmaz. Borç, haczi istenen eşya bedelinden doğmuş olmadıkça kişisel mallar haciz de edilemez.

KİŞİSEL MALLAR. (Os. Şahsî mallar, *Fr.* Apports du mari ou de la femme, *Al.* Eingebrahtes Gut, *Mannesgut*, *Frauengut*) Evlilikten önce kadının ya da erkeğin mülkiyetinde olup da evlilikte gerçekleşen mal birliği ya da mal ortaklığına katılan mallar.

KİŞİSEL OLARAK. (Os. Şahsen, *Fr.* Personnellement, *Al.* Persönlich, *İng.* Personally, *İt.* Personalmente, *İsp.* En persona) Kendi... Örneğin bu anlamda "siz bu işi kişisel olarak yapmalısınız" denir, 'bununla da "kendiniz yapmalısınız" demek istenir.

KİŞİSEL ÖDEME. (Os. Şahsî edâ, *Fr.* Prestation personnelle, *Al.* Höchstpersönliche Leistung, *İng.* Personal performance) Borçlunun bizzat yerine getirmesinde alacaklının yararı bulunduğu ödeme... Borçlar Kanununun 67. maddesine göre üçüncü şahıslarla ödenebilir. Örneğin bir ressam parasını peşin aldığı bir tabloyu bizzat yapmakla yükümlüdür, başka bir ressama yaptırılmaz. Borçlar

Kanununun 349. maddesine göre kişisel ödemeler borçlunun yetenekleri ve ahlâksal durumuyla sınırlıdır.

KİŞİSEL VARLIK. (Os. Şahsî servet, *Fr.* Fortune privée, *Al.* Privatvermögen, *İng.* Private property, *İt.* Beni privati, *İsp.* Bienes particulares) Kişinin özel serveti... *Özel servet* (Husûsî servet) de denir. Bir kimsenin hissedârı olduğu bir şirketteki servetinin dışındaki servetini dilegetirir.

KİŞİSEL VERENEK. (Os. Şahsî kredi, *Fr.* Crédit personnel, *Crédit privé*; *Al.* Privatkredit, *İng.* Private credit, *Personal credit*; *İt.* Credito personale, *İsp.* Credito personal) Kişinin şahsına açılan kredi.

KİŞİSEL YARGILAR. (Os. Ahkâmı şahsîye, *Fr.* Statut personnel, *Al.* Personalstatut, *İng.* Personal statute, *Lâ.* Statum personale) Hâl ve ehliyetle ilgili olup kişiyi yabancı ülkelerde de izleyen yasa hükümleri... *Malsal statü* (Os. Aynı statü) deyimi karşılığında kullanılır.

KOÇAN. (Os. Koçan, *Fr.* Talon, *Al.* Talon, *İng.* Talon, *İt.* Talloncino, *İsp.* Talon) Defter biçimindeki makbuz ve biletler koparıldıktan sonra deftere bağlı kalan parçası... Örneğin bu anlamda bir *çek koçanı* (*Fr.* Le talon d'un chèque)ndan sözedilir.

KODEKS. (Os. Düstûru edvîye, *Fr.* Codex, *Al.* Arzneibuch, *İng.* Codex) İlaçların ve kimyasal maddelerin terkiplerini, ayırdedici niteliklerini, bozulmaktan korunmalarını vb. yazan kitap... Türk kodeksi hakkında da bir yasa vardır.

KOL. (Os. Şûbe, *Fr.* Succursale, Établissement secondaire, Filiale; *Al.* Filiale, Zweig geschaeft, Zweigniederlassung; *İng.* Branche establishment, *İt.* Succursale, *İsp.* Sucursal) Bir firmanın ya da kurumun ikincil durumdaki işyerlerinden her biri... Ticarî şubeler, 'merkeze bağlı olmakla beraber, dışarıya karşı özerkliği olan, bağımsız konut sahibi, bulunduğu yerin ticaret siciline kayıtlı ticaret kurumlarıdır. Bir şubenin işlemlerinden ötürü, iflâs dâvâsı dışında, o şubenin bulunduğu yerde dâvâ açılabilir ve icra tâkibinde bulunulabilir.

KOLAYLAŞTIRMA. (Os. Teshîl, *Fr.* Facilité, *Al.* Erleichterung, *İng.* Facility, *İt.* Facilita, *İsp.* Facilidad) Güçlüklerini ortadan

KOLAYLAŞTIRMAK

kaldırarak kolay duruma getirme... Örneğin bu anlamda "işimi kolaylaştırdınız" denir.

KOLAYLAŞTIRMAK. (Os. Teshîl etmek, *Fr.* Faciliter, Favoriser; *Al.* Erleichtern, Begünstigen; *İng.* To facilitate, To favour; *İt.* Alleviare, Favorire; *İsp.* Facilitar, Favoricer) Kolay duruma getirmek.

KOLAYLIK. (Os. Sühûlet, *Fr.* Facilité, *Al.* Leichtigkeit, *İng.* Easiness, Facility; *İt.* Facilita, *İsp.* Facilidad) Kolay olanın niteliği.

KOLAYLIK GÖSTERMEK. (Os. Sühûlet göstermek, *Fr.* Montrer de la prévoyance, Obliger, Être agréable; *Al.* Entgegenkommen zeigen, *İng.* To show kindness, *İt.* Mostrare provvenzione, *İsp.* Mostrar atencio) Yapabilmesini sağlamak... Örneğin bu anlamda "şu işi yapabilmem için bana kolaylık gösterin" denir.

KOLAY SÜRÜM. (Os. Kolay tedâvül, *Fr.* Écoulement, Bon débit; *Al.* Gangbarkeit, *İng.* Ready sale, *İt.* Pronta vendita, *İsp.* Pronta venta) Kolay satılabilme... Örneğin bu anlamda "bu malın sürümü kolay" denir.

KOLİ. (Os. Denk, *Fr.* Colis, *Al.* Frachstück, *İng.* Package, *İt.* Collo, Coli) Posta paketi... Ticaret eşyası balyası ya da dengini dilegetirmek için de kullanılıyor.

KOMİSER. (Os. Komiser, *Fr.* Commissaire, *Al.* Kommissar, Regierungskommissar; *İng.* Commissary) Anonim şirketlerin genel kurul toplantılarına katılan devlet görevlisi... Ticaret Kanununun 297. ve 377. maddelerine göre komiserler bu toplantılara nezâret ederler, oya katılmazlar, toplantı sonunda düzenlenen zabıt varakasını imza ederler. Anonim şirket toplantılarında *hükümet görevlisi* (*Fr.* Commissaire du gouvernement)'dirler. Ayrıca bu deyim *denetleyici*, genel satışlarda *değer tahmincisi*, açık artırmalı satışlarda *tellâl* ve polis örgütünde bir rütbe olarak *polis komi seri* (*Fr.* Commissaire de la police) anlamlarında da kullanılır.

KOMPARTİMAN. (Os. Kõmpartıman, *Fr.* Compartiment, *Al.* Abteil, *İng.* Compartment, *İt.* Compartimento, *İsp.* Compartimento) Trenlerde vagon bölmesi.

KOMŞULUK HAKKI. (Os. Komşuluk hakkı, *Fr.* Droit de voisinage, *Al.* Nachbarrecht, *İng.* Vicinity rights) Komşuları birbirlerine

karşı sınırlayan haklar ve yükümlülükler... Komşular her şeyden önce birbirlerine zarar vermemekle yükümlüdürler. Komşuluk hakları Medenî Kanunun 651, 663, 674, 680, 683, 688. maddelerinde hükümlere bağlanmıştır.

KONJONKTÜR. (Os. Temevvücâtı iktisâdiye, *Fr.* Conjoncture, *Al.* Konjunktur, *İng.* Conjunction, Business cycles; *İt.* Congiuntura, *İsp.* Conjuntura) Bir ülkenin ekonomik durumunu belirleyen bütün etmen ve öğeler... Lâtincenin *bağlantı* anlamındaki *juncture* sözcüğünden türetilmiştir. Birçok nedenlerin birbirlerine *bağlı* olarak meydana getirdikleri *ekonomik* dalgalanmaları dilegetirir. Bu dalgalanmalara *konjunktür hareketleri* denir. Üretimle tüketim alanında, aranımla sürüm alanında birbirlerine *bağlı* olan değişmeler bu hareketler arasındadır.

KONJONKTÜR DALGALANMALARI. (Os. İktisâdî temevvücât, *Fr.* Cycles économiques, *Al.* Konjunkturwellen, *İng.* Cyclical fluctuations) Konjunktürün neden olduğu ekonomik iniş çıkışlar... Anamalcı ekonomide konjunktür dalgalanmaları mevsim dalgalanmalarından ve rastlantısal nedenlerle meydana gelen dalgalanmalardan ayırdedilir.

KONJONKTÜR GEÇİNGESİ. (Os. Konjunktürel bütçe, *Fr.* Budget conjoncturel, *Al.* Zyklischer Budgetausgleich, *İng.* Cyclical budgeting) Konjunktür dalgalanmalarını etkilemek için düzenlenen bütçe... John Maynard Keynes tarafından ileri sürülmüştür.

KONJONKTÜR İŞSİZLİĞİ. (Os. Konjunktürel işsizlik, *Fr.* Chômage conjoncturel, *Al.* Konjunktürelle Arbeitslosigkeit, *İng.* Cyclical unemployment) Konjunktür hareketlerinin gerileme ve bunalım dönemlerinde görülen işsizlik.

KONJONKTÜR TASARCILIĞI. (Os. Konjunktürel plâncılık, *Fr.* Planisme conjoncturel) Anamalcı ekonomide üretim hacmiyle ulusal gelir dağılımını etkilemek amacıyla yapılan planlama... Ekonomik yapı değişikliği amacıyla güden *yapısal plâncılık* deyimini karşılığında kullanılır.

KONSOLOS. (Os. Şehbender, *Fr.* Consul, *Al.* Konsul, *İng.* Consul, *İt.* Console, *İsp.* Consul, *Lâ.* Consul) Vatandaşlarının idâri, adli ve özellikle de ticârî işlerini görmek üzere yabancı ülke liman ve şehirlerinde görev yapan dışişleri bakanlığı görevlisi... Si-

yasal temsilci niteliği taşımazlar. Çalıştıkları ülkelerin yasalarına göre işlem görürler ya da iki ülke arasında yapılacak anlaşmayla kendilerine kimi ayrıcalıklar tanınır. Ülkeler kimi liman ve kentlerinde konsolos bulunmasını kabul edip etmemekte serbesttirler.

KONSOLOSLUK GÖREVLİSİ. (Os. Şehbenderlik memuru, *Fr. Agent consulaire, Al. Konsularagent, İng. Consular agent, İt. Agente consolare, İsp. Agente consular*) Konsolos adına konsolosluk işlerini yapan görevli.

KONSOLOS YARDIMCISI. (Os. Şehbender muâvini, *Fr. Vice-consul, Al. Vizekonsul, İng. Vice-consul, İt. Viceconsole, İsp. Vice-consul*) Konsolosa yardım ve gerektiğinde vekâlet ederi görevli.

KONSORSİYUM. (Os. Konsorsiyom, *Fr. Consortium, Al. Konsortium, İng. Consortium*) Tek yönetimde toplanan çeşitli kuruluşların birliği... Çeşitli anlamlarda kullanılmıştır. Başlıca anlamı, çeşitli sanayi kollarındaki girişimleri, bankaları, ulaştırma ve sigorta şirketlerini tek yönetimde toplayan uluslararası ticaret birliklerini dilegetirir. Tekelci anamalcılığın kartel ve tröst aşamalarından sonra ulaştığı en gelişmiş tekel biçimidir. Her türlü rekabeti ortadan kaldırır ve fiyatları dilediği gibi belirleyerek yoksul ülkeleri sömürür. Dünya pazarına egemen dev bir kapitalist gücüdür. Bu anlamın dışında özel şirket birleşmelerini de dilegetirmek için kullanılmıştır, örneğin ülkemizde 24 Mart 1930'dan 31 Aralık 1931'e kadar faaliyet göstermiş olan bu anlamda bir *bankalar konsorsiyumu* vardı, yabancı dövizleri toplayarak bir hayli kazanç sağlardı, yüzeysel gerekçesi para dalgalanmalarına engel olmaktı. Bundan başka, Türkiye'ye yardım ve borç vermek için başta Amerika olmak üzere hemen bütün kapitalist ülkelerin katıldığı (Federal Almanya, İngiltere, Fransa, İtalya, Kanada, Belçika, Hollanda, Lüksemburg, İsveç, Avusturya, İsviçre, Norveç, Danimarka) *Türkiye'ye yardım konsorsidyumu* 31 Temmuz 1962 tarihinde Paris'te kurulmuştur.

KONSORSİYUM BANKALARI. (Os. Konsorsiyom bankaları, *Fr. Banques de consortium, Al. Konsortiumbanken, İng. Consortium banks*) Bankaların kurduğu konsorsiyum... İlki 1967 yılında kurulan *International Commercial Bank Ltd.*'dir.

KONTUAR. (Os. Kontuvar, *Fr. Comptoir*) Yabancı ülkedeki ticaret acentesi.

KONUŞMA. (Os. Musâhabe, *Fr. Conversation, Al. Unterhaltung, İng. Conversation, İt. Conversazione, İsp. Conversacion*) Karşılıklı olarak söyleşme... Bir kimsenin belli bir konuda dinleyicilere karşı söylediği sözleri (konferans) de dilegetirir.

KONUT. 1. (Os. Mesken, *Fr. Habitation, Logement; Al. Wohnung, İng. House, Lâ. Sedes*) Kişinin barındığı yer... *Ev* de denir.

2. (Os. Mahalli ikaamet, *Fr. Séjour, Résidence; Al. Aufenthalt, İng. Place of sojourn*) Kişinin geçici olarak oturduğu yer... Fiilen oturulan yeri dilegetirir. Hukuksal bir anlamı olan *ikaametgâh* deyimiiyle karıştırılmamalıdır. Medenî Kanunun 20. maddesinde yazılıdır.

3. (Os. İkaametgâh, *Fr. Domicile, Al. Wohnsitz, İng. Domicile, İt. Domicilio, İsp. Domicilio, Lâ. Domicilium*) Bir kişinin yerleşmek niyetiyle sürekli olarak oturduğu yer... Medenî Kanunun 19. ve 49. maddeleriyle Borçlar Kanununun 451. ve Hukuk Muhâkemeleri Usûlî Kanununun 17, İcrâ ve İflâs Kanununun 50. maddelerine göre her şahsın yalnız bir tek ikaametgâhı ve herhalde bir ikaametgâhı bulunması şarttır. Yasalar, ticarî ikaametgâhların birden çok da olabileceğini kabul etmiştir. Şirketler, bankalar, ticarethaneler vb. gibi tecimsel nitelikli kuruluşların şubelerinin bulundukları yerler de ikaametgâhları sayılır. Kimi kişiler için yasaların kabul ettiği ikaametgâhlara *yasal konut* (Kanunî ikaametgâh) denir, örneğin evli kadının ikaametgâhı kocasının ikaametgâhıdır ve gene böylece yetkili mahkemenin bulunduğu yer vesâyet altındaki kimsenin ikaametgâhı sayılır. Sözleşmelerde borçların ödenmesi ya da bildirimlerin (tebligatın) yapılması için gösterilen yerlere de *sözleşimsel konut* (Akdi ikaametgâh) denir. Tüzel kişilerin ikaametgâhları merkezleri, eşdeyişle yönetimlerinin yapıldığı yerdir.

KONUT ARTIRIMI. (Os. Mesken zammı, *Fr. Indemnité de logement, Al. Wohnungsgeldzuschuss, İng. Allowance for lodging*) Kimi yerlerde oturmak zorunda bulunanlara verilen ek ödenek... Ülkemizde de Ankara'da oturmak zorunda bulunan memurlara maaşlarına ek olarak verilmiştir.

KONUT BELGESİ. (Os. İkaametgâh senedi, *Fr. Effet domicilié Al. Domizilwechsel, İng. Domiciliated bill, Addressed bill; İt. Cambiale domiciliata, İsp. Letra de cambio do-*

KONUT DEĞİŞTİRİLMESİ

miciliada) Kimi resmî işlerde gerekli olan konut saptama belgesi... Kişinin oturduğu yerin muhtarından aldığı belgeye *ikaametgâh ilmühaberi* denir.

KONUT DEĞİŞTİRİLMESİ. (Os. Tebdili ikametgâh, *Fr.* Changement de domicile, *Al.* Wohnungsänderung, *İng.* Change of residence, *İt.* Traslocamento, *İsp.* Cambio de domicilio) Bir konuttan başka bir konuta geçerek oturlan yerin değiştirilmesi.

KONUT DOKUNULMAZLIĞI. (Os. Mesken masûniyeti, *Fr.* Inviolabilité du domicile, *Al.* Unverletzlichkeit der Wohnung, *İng.* Inviolability of one's house, Security of domicile) Yasalarda yazılı yöntem ve durumlar dışında bir konuta girilememesi... Anayasalara göre vatandaşların kamu haklarından, yasalarda yazılı yöntem ve durumlar dışında bir konuta girmek suçtur ve cezayı gerektirir.

KONUT SİYASASI. (Os. Mesken siyâseti, *Fr.* Politique du logement, *Al.* Wohnungspolitik, *İng.* Housing policy) Vatandaşların konut gereksinimini karşılamak için devletçe alınan önlemlerin tümü.

KONUT VERENEĞİ. (Os. Mesken kredisi, *Fr.* Crédit a la construction, *Al.* Wohnungskredit, *İng.* Housing credit) Konut yaptırabilmeleri için kişilere verilen kredi... Bu kredi kimi bankalar ve kurumlarca (örneğin Sosyal Sigortalar Kurumu) uzun vâdeli olarak (genellikle yirmi yıl) verilir, fâizi de fâize fâiz yürütülerek (mürekkep fâiz) alınır, eşdeyişle ve yaklaşık olarak verilen para kadar fâiz alınmış olur.

KOPARILMASI OLANAKLI. (Os. Kaabili fek, *Fr.* A détacher, *Al.* Ablösbar, *İng.* Detachable, *İt.* Staccabile, *İsp.* Separable) Bir bölümü koparılabilir... Örneğin bu anlamda "bu kupon koparılabilir" denir.

KOPARMAK. (Os. Fekketmek, *Fr.* Détacher, *Al.* Ablösen, *İng.* To cut off, *İt.* Staccare, *İsp.* Cortar) Bir bölümünü kesip ayırmak.

KORDİPLOMATİK. (Os. Hey'eti süferâ, *Fr.* Corps diplomatique, *Al.* Diplomatisches Korps, *İng.* Corps diplomatique) Bir yerde bulunan elçi ve elçilik görevlilerinin tümü... *Diplomatlar takımı* da denir. Bir ülkedeki en eski (kıdemli) büyükelçi bu takımın *başkan* (*Fr.*, *Al.*, *İng.* Doyen)'ıdır. Bir ülkede bulunan öteki ülkelerin bütün diplomatları adına gi-

rişimlerde bulunmak, söylev vermek (nutuk söylemek) başkanın görevidir.

KORSAN. (Os. Korsan, *Fr.* Pirate, *Al.* Seeraeuber, *İng.* Pirate, *İt.* Pirata, *İsp.* Corsario) Deniz hırsızı... *Deniz haydudu* da denir, korsanların yaptığı hırsızlık zorbalıkla yapılan bir hırsızlıktır.

KORSAN GEMİSİ. (Os. Korsan sefinesi, *Fr.* Corsaire, *Al.* Kaperschiff, *İng.* Privateer, *İt.* Corsaro, *İsp.* Corsario) Korsanların korsanlık etmek için kullandıkları gemi.

KORSANLIK. (Os. Şekaaveti bahriye, *Fr.* Course, Piraterie; *Al.* Kaperei, Seeraub; *İng.* Privateering, Piracy; *İt.* Corso, Pirateria; *İsp.* Corso, Pirateria) Korsanların yaptığı hırsızlık işi... Korsanca davranışı da dilegetirir. Deniz polisi dilinde kayıkla bir kıyıya yanaşarak bir yalıyı soymak ya da sandalla yanaşıp bir depodan hırsızlık etmek de *korsanlık* deyişiyle nitelenir.

KORUCU. (Os. Muhâfaza memuru, *Fr.* Garde, *Al.* Hüter, *İng.* Forestguard, Forestkeeper, Gard of a wood or field) Bitkileri, hayvanları ve insanları korumakla görevlendirilen kişi... Köy korucusu, orman korucusu vb. gibi deyimlerde kullanılır.

KORUMA. 1. (Os. Himâye, *Fr.* Protection, *Al.* Protektion, *İng.* Protection, *İt.* Protezione, *İsp.* Protección) Güçlünün güçsüzü her türlü tehlikeden esirgemek.

2. (Os. Vikâye, *Fr.* Sauvegarde, *Al.* Wahrung, *İng.* Support, *İt.* Salvaguardia, *İsp.* Cuidado) Bir kimseyi ya da bir şeyi tehlikeden ya da zor bir durumdan uzak tutma... Örneğin bu anlamda "hastalığın bulaşmaması için koruma önlemleri almak gerek" denir.

KORUMAK. 1. (Os. Himâye etmek, *Fr.* Protéger, *Al.* Stützen, *İng.* To protect, *İt.* Proteggere, *İsp.* Proteger) Güçsüzü her türlü tehlikeden esirgemek.

2. (Os. Vikaye etmek, *Fr.* Sauvegarder, *Al.* Wahren, *İng.* To support, *İt.* Salvaguardare, *İsp.* Salvaguardar) Bir kimseyi ya da bir şeyi tehlikeden ya da zor bir durumdan uzak tutmak.

KORUMAN. (Os. Vasî, *Fr.* Tuteur, *Al.* Vormund, *İng.* Guardian of a minor, *Lâ.* Tutor) Çocukların ve hacir altına alınmış olanların çıkarlarını korumak için mahkemece gö-

revlendirilen kişi... Medenî Kanunun 346. ve onu izleyen maddelerine göre tâyin edilir, *yasal temsilci* (Kanunî mümessil)'dir.

KORUMANLIK. (Os. Vesâyet, *Fr.* Tutelle, *Al.* Vormundschaft, *İng.* Tutelage, Tutorship, Guardianship; *Lâ.* Tutela) Küçüklerin ve hacir altına alınmış olanların korunması... Küçükler ve hacir altına alınanlar (ki hukuk dilinde bunlara *kaasırlar* denir, *ku-surlular* demektir) ya devletse vesâyet organlarıncı ya da devletin müdâhalesine gerek kalmaksızın aile vesâyetiyle korunurlar. Devletse vesâyet organları *vesâyet dâireleri* (vasîleri denetleyen sulh ve asliye mahkemeleri), *vasîler* ve *kayyımlar*'dır.

KORUMA ÖNLEMLERİ. (Os. Muhâfaza tedbirleri, *Fr.* Mesures conservatoires, *Al.* Vorsorgliche Anordnungen, Erhaltungsmassnahmen; *İng.* Measures of conservation, Precautionary measures) Herhangi bir şeyin olduğu gibi kalmasını sağlamak ya da kaybolmasına meydan vermemek ya da bir durumun değişmesine engel olmak için yetkili makamlarca alınan önlemler... İhtiyâtî tedbir, ihtiyâtî haciz, mühürleme, deftere geçirme, suç kanıtlarına elkonması ve saklanması vb. böylesine önlemlerdir.

KORUNCAĞA KOYMAK. (Os. Ambara koymak, *Fr.* Emmagasiner, *Al.* Auf Lager legen, *İng.* To put on stock, *İt.* Immagasinare, *İsp.* Depositar en el almacén) Bir malın toptan satıldığı ya da gerektiğinde kullanılmak üzere saklandığı yere koymak... Örneğin bu anlamda "bu malları ambara koyunuz" denir.

KORUNCAĞI BOŞALTMAK. (Os. Ambarı tahliye etmek, *Fr.* Vider le magasin, Désecombrer le magasin; *Al.* Das Lager räumen, *İng.* To clear the stock, *İt.* Sgombarre il magazzino, *İsp.* Remover el stock) Malların tümünü konuldukları yerden çıkarmak.

KORUNCAK. (Os. Ambar, Depo; *Fr.* Dépôt, Magasin; *Al.* Depot, Niederlage; *İng.* Depot, Store, Warehouse; *İt.* Deposito, Magazzino; *İsp.* Deposito, Almacén) Malların konuldukları yer... Birçok anlamlarda kullanılır: Korunmak ya da gerektiğinde kullanılmak üzere bir şey konulan yeri dilegetirir, örneğin bu anlamda *su deposu* denir; bir malın toptan satıldığı ya da çokça bulunduğu yeri dilegetirir, örneğin bu anlamda *kâmiir deposu* denir; tahıl koymaya yarayan büyük sandık ya da odaları dilegetirir, ör-

neğin bu anlamda *buğday ambarı* denir; gemilerde yük koymaya ayrılan yeri dilegetirir, örneğin bu anlamda *gemi ambarı* denir; eşya taşıyan kurum ya da ortaklıkları dilegetirir, örneğin bu anlamda *nakliyat ambarı* denir. Ayrıca, kum ve çakıl gibi yapı gereçlerini ölçmekte kullanılan yetmiş beş santimetrekarelik küp ölçüğü de dilegetirir.

KORUNCAK DEFTERİ. (Os. Ambar defteri, *Fr.* Livre de magasin, Livre de dépôt; *Al.* Lagerbuch, *İng.* Stock book, Stock list, Deposit book, Depositor's book; *İt.* Libro di magazzino, *İsp.* Libro de almacén) Depo ve ambar işletmeciliğinde tutulması zorunlu olan defter.

KORUNCAKLAMA. (Os. Ambarlama, Depo etme; *Fr.* Emmagasiner, *Al.* Lagerung, *İng.* Warehousing, Storage; *İt.* Immagazzinamento, *İsp.* Almacenamiento) Yığmak ve biriktirmek.

KORUNCAKLAMA SÜRESİ. (Os. Ambarlama müddeti, Depolama müddeti; *Fr.* Délai d'enlèvement, *Al.* Lagerungsfrist, *İng.* Time allowed for removing, *İt.* Termine per ritiro, *İsp.* Para retirar los generos) Mal taşımacılığında ambara koymak için tanınan süre.

KORUNCAKTA BULUNMAK. (Os. Depoda mevcut olmak, *Fr.* Être en magasin, *Al.* Lagern, *İng.* To be in stock, *İt.* Esser in magazzino, *İsp.* Almacenar) Saklanan yerde bulunmak... Örneğin bu anlamda "istediğiniz mal depomuzda bulunur" denir.

KORUNCAK ÜCRETİ. (Os. Ardiye ücreti, *Fr.* Prix de emmagasinage, *Al.* Lagerungspreis, *İng.* Storing, Price of warehousing) Geçici olarak koruncaklara konan mallar için alınan ücret.

KORUNÇ. (Os. Sigorta, *Fr.* Assurance, *Al.* Versicherung, *İng.* Insurance, *İt.* Assicurazione, *İsp.* Seguro) Herhangi bir şeyde olabilecek bir zararın parayla karşılanacağını önceden garanti edilmesi... Yangından cam kırılmasına, su baskınından hırsızlığa, gemi batmasından trafik kazasına, hastalıktan ölüme kadar çeşitli zarar olasılıkları (ihtimalleri) sigorta konusu olabilir.

KORUNÇ BELGESİ. (Os. Sigorta şahâdet-nâmesi, *Fr.* Certificat d'assurance, *Al.* Versicherungszertifikat, *İng.* Certificate of insurance, Insurance certificate) Sigorta poli-

KORUNÇÇU

çesinde değişiklik yapılması gerektiğinde poliçeye ek olarak düzenlenen belge... Kimi ülkelerde *korunç ödeği eldi* (Zeyilnâme) niteliğindedir. Ne var ki Ticaret Kanununun 734. maddesine göre bu *ekbelge*'ler sigortanın özel şartlarını içermedikçe ve öteki şartlar hakkında sigorta poliçesine atfen düzenlenmedikçe sigorta poliçesi yerine geçmez.

KORUNÇÇU. (Os. Sigortacı, *Fr. Assureur, Al. Versicherer, İng. Insurer, Underwriter; İt. Assicuratore, İsp. Asegurador*) Sigorta eden... Sigorta tazminatını ödemeyi üstleneni dilegetirir, sigorta sözleşmesinin taraflarından biridir, ya bir kamu kuruluşu ya da anonim bir şirkettir.

KORUNÇ DEĞERİ. 1. (Os. Sigorta bedeli, *Fr. Somme assuré, Al. Versicherungssumme, İng. Insurance money*) Zararın gerçekleşmesi durumunda sigortacının ödemesi gereken para... Sigorta sözleşmesinde yazılıdır, genellikle paradır ama mal olarak (aynen) yerine getirilmesi gereken bir borç da olabilir. Sigortacının ödemesi gereken, sigortalının fiilen uğradığı zarar miktarıdır. Mal sigortalı- rında bu bedel, malın zararın gerçekleşmesi sırasındaki değeridir.

2. (Os. Sigorta kıymeti, *Fr. Valeur assurée, Al. Versicherungswert, İng. Insurable value*) Sigorta ettirilen şeyin değeri... Bu değer, sigorta ettirilen şeyin sigortalı için temsil ettiği yararı dilegetirir.

KORUNÇ DÜŞERLİĞİ. (Os. Sigorta primi, *Fr. Prime d'assurance, Al. Versicherungsprämie, İng. Insurance premium, İt. Premio di assicurazione, İsp. Prima de seguro*) Sigortalının sigorta tazminatı karşılığında sigorta şirketine ödediği prim.

KORUNÇ HESAP BELGESİ. (Os. Sigorta hesap fişi, *Fr. Fiche de compte d'assuré, İng. Account paper of insured people*) İşlerinden ayrılan sigortalı işçilere işveren tarafından düzenlenip verilen sigorta bordrosu.

KORUNÇ HESAP ÇİZELGESİ. (Os. Sigorta kartı, *Fr. Carte de compte d'assurance, İng. Insurance account card*) Sigortalı işçilere verilen ve sigortalı olduklarını saptayan kart... Bu kart, aynı zamanda, sigortalının ödediği primleri de kapsayabilir.

KORUNÇ İŞGÖREVİ. (Os. Sigorta acentesi, *Fr. Agent d'assurance, Al. Versicherungsagent, İng. Insurance agent, Insurance broker;*

İt. Agente di assicurazione, İsp. Corredar de seguros) Sigorta olmak isteyenle sigorta şirketi arasındaki aracı... Bu aracı bir şirket ya da kişi olabilir, yetkisi sigorta şirketiyle yaptığı sözleşmede yazılıdır. Hukuk açısından sigortacının vekili sayılır, sigorta poliçesini imza edebilir.

KORUNÇ KARŞILIĞI ÖNDELİK. (Os. Sigorta mukaabilinde avans, *Fr. Avance sur police d'assurance, İng. Advance on insurance policy*) Hayat sigortası poliçesi teminat gösterilerek alınan borç para.

KORUNÇ KOLU. (Os. Sigorta şubesi, *Fr. Branche d'assurance, İng. Insurance branch*) Çeşitli sigorta konularında işlem yapmak üzere ayrılan sigorta şubeleri... Örneğin hastalık sigortası, kaza sigortası, gebelik sigortası vb. ayrı birer sigorta kolu ya da dalıdır.

KORUNÇ KÜTÜĞÜ SAYISI. (Os. Sigorta sicil numarası, *Fr. Numéro de réISTRATION d'assurance, İng. Insurance registration number*) Sigortalı işçilere Sosyal Sigortalar Kurumunca verilen sicil numarası.

KORUNÇLAMAK. (Os. Sigorta etmek, *Fr. Assurer, Al. Versichern, İng. To insure, İt. Assicurare, İsp. Asegurar*) Herhangi bir şeyde olabilecek bir zararın parayla karşılanacağını önceden garanti etmek... Örneğin bu anlamda *deniz kazasına karşı sigorta etmek* (*Fr. Assurer contre les risques de mer, Al. Gegen seegefahr versichern, İng. To insure against sea-risk, İt. Assicurare contro i rischi di mare, İsp. Asegurar contra los riesgos de mar*)'ten sözedilir.

KORUNÇLU. (Os. Sigortalı, Sigorta edilen; *Fr. Assuré, Al. Versicherter, İng. Insured, Assured; İt. Assicurato, İsp. Asegurador*) Sigorta edilen... Sigorta konusu olan zararın gerçekleşmesi durumunda sigorta şirketinin kendisine tazminat ödemeyi taahhüt ettiği kişiyi dilegetirir.

KORUNÇLU BELGESİ. (Os. Sigorta kartı, *Fr. Carte d'assurance, İng. Insurance card*) Sosyal Sigortalar Kurumunca sigortalı işçilere verilen resimli kimlik kartı.

KORUNÇ ORTAKLIĞI. (Os. Sigorta şirketi, *Fr. Compagnie d'assurance, Al. Versicherungsgesellschaft, İng. Insurance company, İt. Compagnia d'assicurazione, İsp. Compania de seguros*) Sigorta işlemleri yapan şirket.

KORUNÇ ÖDEĞİ. (Os. Sigorta poliçesi, *Fr.* Police d'assurance, *Al.* Versicherungspolice, *İng.* Insurance policy, *İt.* Polizza d'assicurazione, *İsp.* Poliza de seguros) Sigorta sene-di... Kısaca *ödek* (poliçe) de denir, *poliçe* deyimi bir anlamda *sigorta poliçesi* demektir ve belli bir parayı belli bir sürenin sonunda kendi adına ya da bir başkasının buyruğuna ödemesi için alacaklının borçluya yazdığı bildiriye dilegetirir.

KORUNÇ ÖNERİSİ. (Os. Sigorta teklifnâmesi, *Fr.* Proposition d'assurance, *Al.* Versicherungsantrag, *İng.* Insurance proposition) Sigorta yaptırmak isteyen kişiye sigortacı tarafından sunulan basılı kâğıt... Sigorta yaptırmak isteyen bu kâğıdı doldurup imzaladıktan sonra sigortacıya verir, bu öneri hukuk açısından sigortacıya karşı bir *icâp* niteliğindedir, eşdeyişle yürürlüğe girebilmesi sigortacının *Kabul* 'üne bağlıdır ve *kabul* yapılmadıkça sigortacıyı bağlamaz. Daha açık bir deyişle, bu öneriyi sigorta yaptırmak isteye-ne vermekle sigortacı hiç bir taahhüde girmiş olmaz.

KORUNÇ SÖZLEŞMESİ. (Os. Sigorta mukavelesi, *Fr.* Contrat d'assurance, *Al.* Versicherungsvertrag, *İng.* Insurance contract) Sigorta anlaşmasını saptayan belge... Ticaret Kanununun 966. ve onu izleyen maddelerine göre *sigorta poliçesi* de denir.

KORUNÇ SÖZLEŞMESİNİ YAPAN. (Os. Sigorta ettiren, *Fr.* Preneur d'assurance, *Al.* Versicherungsnehmer, *İng.* Insurance taker, *Taker of insurance policy*) Sigorta şirketi adına sigorta sözleşmesini yapan ve imza eden kişi... Ticaret Kanununda *sigorta akdini yapan* deyimi de kullanılmıştır.

KORUNÇSUZ. (Os. Sigortasız, *Fr.* Non assuré, *Al.* Unversichert, *İng.* Uninsured, *İt.* Non assicurato, *İsp.* No asegurado) Sigorta yaptırmamış ya da sigortası yapılmamış... Örneğin bu anlamda "ev yandı, hem de sigortasızdı" denir.

KORUNCTA DOKUNCA. (Os. Sigorta zarar ve ziyânı, *Fr.* Sinistre) Sigortalanmış malların uğradığı zarar.

KORUNÇ UZMANI. (Os. Sigorta mütehas-sısı, *Aktüer*; *Fr.* Actuaire, *Al.* Versicherungsstatistiker, *İng.* Actuary) Sigorta kurumunun istatistiklere dayanan hesaplarını hazırlayan uzman.

KORUNÇ YARARI. (Os. Sigorta menfaati, *Fr.* Intérêt assuré, *Al.* Versicherungsinteresse, *İng.* Insurable interest) Sigorta yaptırmanın zararın gerçekleşmesi durumunda umduğu yarar... Ticaret Kanununun 934, 989, 1002, 1319. maddelerine göre bir sigorta anlaşma-sında kesinlikle (mutlaka) bulunması gerekli bir öğedir (unsurdur).

KORUNÇ YEDEĞİ. (Os. Sigorta ihtiyat akçesi, *Fr.* Réserve d'assurance, *İng.* Insurance reserve) Sigortacının zarar ödemelerini karşılamak için bulundurduğu yedek para.

KORUNMAK. (Os. Tahaffuz, *Fr.* Se mettre en garde, *Al.* Sich schützen, *İng.* To guard one's self, *İt.* Guardarsi, *İsp.* Guardarse) Kendini korumak.

KORUYUCU. (Os. Velî, *Fr.* Détenteur de la puissance paternelle, *Al.* Gewaltinhaber, *İng.* Parental guardian, *Lâ.* Pater familias) Çocuk için ana-baba ya da bunlardan biri... Velâyet hakkına sahibolanların her birini dilegetirir.

KORUYUCU GÜMRÜK BİRDİRMELİĞİ. (Os. Himâyeci gümrük târifesi, *Fr.* Tarif protecteur, *Tarif protectionniste*; *Al.* Schutzzolltarif, *İng.* Protective tariff, *İt.* Tariffa protezionista, *İsp.* Tarifa proteccionista) Yabancı dışalım mallarına karşı yerli malları korumak için yapılan yüksek vergili gümrük tarifesidir.

KORUYUCU GÜMRÜK VERGİSİ. (Os. Hi mâyeci gümrük resmi, *Fr.* Droit protecteur, *Al.* Schutzzoll, *İng.* Protective duty, *İt.* Dazio protettore, *İsp.* Derecho protector) Yerli malları yabancı mallara karşı korumak için uygulanan yüksek oranlı dışalım vergisi.

KORUYUCULUK. 1. (Os. Velâyet, *Fr.* Puissance paternelle, *Al.* Elterliche gewalt, *İng.* Parental power, *Guardianship of a minor*; *Lâ.* Patria potestas) Küçük çocukların ya da hacir altına alınanların şahısları ve malları üstünde koruma ve bakım açısından yasanın ana-babaya tanıdığı hak... Medenî Kanunun 262. ve 277. maddelerinde yazılıdır.

2. (Os. Himâyecilik, *Fr.* Protectionnisme, *Al.* Schutzzollsystem, *İng.* Protectionism, *İt.* Protezionismo, *İsp.* Proteccionismo) Bir ülke ekonomisinin başka ülkelerin rekabetine karşı korunmasını öneren ekonomi siyasası... İlkin Fransa'da Colbert tarafından uygulanmıştır. Bu yüzden *Kolbertizm* adıyla da anılır.

KOŞUL

3. (Os. Himâye siyâseti, *Fr.* Protectorat, *Al.* Protektorat, *İng.* Protectorate) Güçsüz bir ülkenin güçlü bir ülkece korunması siyaseti... Bu siyasaya göre güçsüz ülke sözde uluslararası varlığını sürdürür. Gerçekte bu koruma, güçsüz ülkeyi başka güçlü ülkelerin sömürsünden koruyarak koruyan ülkenin sömürmesi anlamındadır. XIX. yüzyıl sömürgeciliğinin bir biçimidir. *Korunan devlet* (Os. Mahmî devlet, *Fr.* État protégé, *Al.* Protektoratsstaat, *İng.* Protected state) geniş ölçüde *koruyan devlet* (Os. Hâmî devlet, *Fr.* Etat protecteur, *Al.* Schutzstaat, *İng.* Protecting state) tarafından sömürülür.

KOŞUL. (Os. Şart, *Fr.* Condition, *Al.* Bedingung, *İng.* Condition, *İt.* Condizione, *İsp.* Condicion, *Lâ.* Conditio) Bir işin olabilmesi için eldeki olanaklara katılması istenen gereklik... Hukuk açısından bir hukuksal sonucun ayrı ve belli bir duruma bağlı kınmasıdır.

KOŞULA BAĞLI ONAMA. (Os. Şarta muallâk kabul, *Fr.* Acceptation conditionnelle, *Al.* Bedingtes Akzept, *İng.* Conditional acceptance, *İt.* Accettazione condizionata, *İsp.* Aceptacion condicional) Herhangi bir şartın yerine getirilmesine bağlanan kabul.

KOŞULA DAYANAN İŞLEM. (Os. Şarta müstenid muâmele, *Fr.* Opération a découvert sur les conditions, *Al.* Differenzgeschaef, *İng.* Time bargains, Gambling; *İt.* Affare di differenza, *İsp.* Operacion sobre las diferencias) Herhangi bir koşulun yerine getirilmesine bağlanan işlem... Özellikle borsa işlemlerinde kullanılır.

KOŞULA GÖRE. (Os. Şarta göre, *Fr.* A condition, *Al.* Bedingungsweise, *İng.* On approval, *İt.* Condizionalmente, *İsp.* Condizionalmente) Kararlaştırılan şarta uygun olarak ya da bir şartın gerçekleşmesiyle... *Şu şartla ki* anlamını verir, örneğin bu anlamda "bu işi yapabilirim, şu şartla ki bana biraz zaman bırakın" denir.

KOŞUL BİLDİRMELİĞİ. (Os. Şartnâme, *Fr.* Cahier des charges, *Al.* Submissionsbedingung, *İng.* Specifications, Conditions of contract) Yapılacak sözleşmenin koşullarını önceden bildiren yazı... Genellikle devlet alım ve satımlarında kullanılır. Satın alma, satma, yaptırma, kiraya verme, kiralama vb. gibi işler hakkında bu işleri yaptırmak isteyen kimse ya da devlet dairesi tarafından

düzenlenen ve ilerde yapılacak sözleşmeye temel olmak üzere bu sözleşmenin esas hükümlerini ve ayrıntılarını, özel ve uygulamalı (fennî) koşullarını içeren bildirmeliği dilegetirir. Arttırma ve Eksiltme Kanununa göre yapılacak sözleşmelerde şartnâme düzenlenmesi zorunludur.

KOŞUL KOYMAK. (Os. Şart koymak, *Fr.* Stipuler, *Al.* Bedingen, *İng.* To stipulate, *İt.* Stipulare, *İsp.* Estipular) Herhangi bir şeyi koşul olarak ilerisürmek.

KOŞULLAMAK. (Os. Şart koşmak, *Fr.* Attacher une condition, *Al.* Bedingung an etwas Knüpfen, *İng.* To a condition, To subject) Bir işin yapılabilmesi için belli bir şart ilerisürmek.

KOŞULLARI ONAMAK. (Os. Şartları kabul etmek, *Fr.* Accepter des conditions, *Al.* Auf Bedingungen eingehen, *İng.* To agree to conditions, *İt.* Accettare condizioni, *İsp.* Aceptar condiciones) Bir işin yapılabilmesi için ilerisürülen şartlara razı olmak... Örneğin bu anlamda "şartlarınızı kabul ediyorum" denir.

KOŞULLAR KOYMAK. (Os. Şartlar vaz'etmek, *Fr.* Poser des conditions, *Al.* Bedingungen aufstellen, *İng.* To make conditions, To establish terms; *İt.* Far condizioni, *İsp.* Hacer condiciones) Bir işin yapılabilmesi için şartlar ilerisürmek.

KOŞULLU AKTARIM. (Os. Şartlı ciro, *Fr.* Endossement conditionnel, *İng.* Conditional indorsement) Herhangi bir şeyin gerçekleşmesi şartıyla yapılan ciro.

KOŞULLU ÖDEME. (Os. Şartlı tediye, *Fr.* Annuité fortuit, *İng.* Contingent annuity) Herhangi bir şeyin gerçekleşmesi şartıyla verilen para.

KOŞULLU SATIŞ. (Os. Şartlı bey, *Fr.* Vente conditionnelle, *İng.* Conditional sale) Herhangi bir şeyin gerçekleşmesi şartıyla yapılan satış.

KOŞULLU YARDIM. (Os. Şartlı muâvenet, *Fr.* Aide conditionnelle, *Al.* Hilfe unter Bedingungen, *İng.* Tied aid) Paraca güçlü ülkelerin güçsüz ülkelere yaptıkları şarta bağlı yardım.

KOŞULSUZ ONAMA. (Os. Bilâkaydu şart kabul, *Fr.* Acceptation pure, Acceptation sous

conditions; *Al.* Bedingungsloses Akzept, *İng.* Absolute acceptance, *İt.* Accettazione incondizionata, *İsp.* Aceptacion sin condicion) Şarta bağlamadan yapılan kabul... Örneğin bu anlamda “önerinizi kayıtsız ve şartsız olarak kabul ediyorum” denir.

KOŞULSUZ VERENEK. (Os. Şartsız kredi, *Fr.* Crédit sans condition, *İng.* Clean credit) Şarta bağlanmadan verilen kredi.

KOVALAMA. (Os. Tâkip, *Fr.* Poursuite pour dettes, *Al.* Betreibung, Vollstreckung; *İng.* Execution) Bir borcun tahsili için icra dai-relerince yapılan işlem... Mahkemece verilen bir karara göre (ilâmlı) olduğu gibi ilâmsız da olabilir. İlâmsız tâkipler ya haciz, ya rehinin paraya çevrilmesi ya da iflâs istemi yollarından biriyle olur.

KOVALAMAYA KARŞIÇIKMA. (Os. Tâki-be itirâz, *Fr.* Opposition de poursuite pour dettes, *Al.* Rechtsvorschlag, Einspruch) İlâmsız tâkiplerde ödeme emrinin tebliği üzerine borçlunun tâkibi durdurmak için belli süre içinde karşıçıkıktığını bildirmesi.

KOVUŞTURMA. (Os. Tâkibât, *Fr.* Poursuite, *Al.* Strefverfolgung, *İng.* Prosecution) Bir suçun saptanması için yapılan araştırma ve soruşturma.

KOYMA. (Os. Vazı, *Fr.* Apposition, *Al.* Beifügung, *İng.* Addition, *İt.* Apposizione, *İsp.* Aposicion) Herhangi bir yere bir şey bırakma... Örneğin bu anlamda “bu yazının altına imzamı koydum” denir.

KÖKEN. (Os. Menşe, *Fr.* Origine, *Al.* Ursprung, *İng.* Origin, *İt.* Origino, *İsp.* Origen) Herhangi bir şeyin çıktığı ya da üretildiği yer.

KÖKEN BELGESİ. (Os. Menşe şahâdetnâ-mesi, *Fr.* Certificat d'origine, *Al.* Ursprungszeugnis, *İng.* Certificate of origin, *İt.* Certificato d'origine, *İsp.* Certificado de origen) Bir malın hangi yerde ya da ülkede yapıldığını gösteren belge... O malı üreten tara-fından düzenlenir ve resmî makamlarca tasdik edilir, genellikle ticaret odalarınca yapı-lır.

KÖKEN İMLERİ. (Os. Mense işaretleri, *Fr.* Indication d'origine, *Al.* Ursprungszeichen, *İng.* Indication of origin) Üstüne konduğu malın kökenini bildiren işaretler... Örneğin

T.M. (Türk malı) ve buna eklenen ayyıldız bir köken imidir.

KÖKENLİ OLMAK. (Os. Menşeli olmak, *Fr.* Être originaire, *Al.* Stammen, *İng.* To originate, *İt.* Esser originario, *İsp.* Ser originario) Bir kökeni bulunmak... Köken belgesi ya da imi taşımayı da dilegetirir.

KÖKEN ÜLKESİ. (Os. Menşe memleketi, *Fr.* Pays d'origine, *Al.* Urprungsland, *İng.* Country of origin, *İt.* Paese d'origine, *İsp.* Pais de origen) Bir malın üretildiği ülke.

KÖR. (Os. Âmâ, *Fr.* Aveugle, *Al.* Blinder, *İng.* Blind, *Lâ.* Caecus) Gözleri görmeyen kişi... Borçlar Kanununun 14. maddesine göre körlerin imzaları resmî makamlarca tasdik olunmadıkça ya da imza ettikleri zaman imzaladıkları yazının metnini bildikleri sap-tanmadıkça onları bağlamaz.

KÖTÜ DURUMDA OLMAK. (Os. Fenâ va-ziyette olmak, *Fr.* Être en mauvais état, *Al.* Schlecht beschaffen sein, *İng.* To be in bad condition, *İt.* Esser in cattivo stato, *İsp.* Estar en mal estado) Niteliklerini koruyamaz ve sürdürmez durumda olmak.

KÖTÜ GİTMEK. (Os. Fenâ gitmek, *Fr.* Aller mal, *Al.* Schlecht gehen, *İng.* To go badly, *İt.* Andar male, *İsp.* Ander mal) İstenilmeyen bir biçimde gitmek... Örneğin bu anlamda “işler kötü gidiyor” denir.

KÖTÜ İŞLER YAPMAK. (Os. Fenâ işler yapmak, *Fr.* Faire de mauvaises affaires, *Al.* Schlechte Geschaefte machen, *İng.* To make a bad business, *İt.* Far cattivi affari, *İsp.* Hacer malos negocios) Hoşa gitmeyen işler yapmak.

KÖTÜLEŞME. (Os. Fenâlaşma, *Fr.* Aggrava-tion, *Al.* Verschlechterung, *İng.* Aggravation, *İt.* Aggravazione, *İsp.* Agravacion) Ağırlaşma ve şiddetlenme... Tehlike artmasını da di-legetirir, örneğin bu anlamda “vergiler çok ağırlaştı” denir.

KÖTÜLEŞMEK. (Os. Fenâlaşmak, *Fr.* Empirer, *Al.* Sich verschlechtern, *İng.* To get worse, *İt.* Peggiorare, *İsp.* Empeorar) Berbat bir duruma gitmek... Örneğin bu anlamda “hastalık gittikçe kötüleşiyor” denir.

KÖTÜNİYET. (Os. Suiniyet, *Fr.* Mauvaise foi, *Al.* Böser Wille, Böser Glaube; *İng.* Bad

KÖTÜ NİTELİK

intention, Bad faith; *Lâ*. Malitia, Mala fides) Bir kimsenin isteğinin yersiz ya da eyleminin suç olduğunu bilmesi... *İyiniyet* deyiminin karşıtıdır. Medenî Kanunla (3, 75, 114, 125, 159, 360, 395, 508, 527, 558, 579, 638, 650, 687, 699, 701, 711, 834, 843, 853, 864, 893, 899, 901, 906, 931, 933. maddeleri) Borçlar Kanununda (8, 36, 63, 165, 188, 212. maddeleri) tanımlanmıştır. Medenî Kanuna göre "iyiniyet asıldır", demek ki kötü niyetin tanıtlanması gerekir.

KÖTÜ NİTELİK. (Os. Fenâ vasıf, *Fr.* Mauvaise qualité, *Al.* Schlechte qualitaet, *İng.* Bad quality, *İt.* Cattiva qualita, *İsp.* Mala calidad) Nitelik bakımından düşüklüğü olan... Nitelik bakımından üstünlüğü olanı dilegetiren *iyi nitelik* (Os. İyi vasıf, *Fr.* Bonne qualité, *Al.* Gute qualitaet, *İng.* Good quality, *İt.* Buona qualita, *İsp.* Bueno cualidad) deyimini karşılığında kullanılır. Bu anlamda örneğin "kötü nitelikli ya da *düşük nitelik* (Os. Dûn vasıf, *Fr.* Qualité inférieure, *Al.* Geringe qualitaet, *İng.* Inferior quality, *İt.* Qualita inferiore, *İsp.* Inferior calidad)'li mal" denir.

KÖTÜSANI. (Os. Sûizan, *Fr.* Soupçon, *Al.* Verdacht, *İng.* Suspicion, *İt.* Sospetto, *İsp.* Sospecha) Olumsuz inanma... *Şüphelenme* anlamını da verir.

KÖTÜSANI ALTINDA BULUNMAK. (Os. Sûizan altında kalmak, *Fr.* Être suspect, *Al.* Im Verdacht stehen, *İng.* To be suspected, *İt.* Esser sospettato, *İsp.* Ser sospechado) Şüphe altında bulunmak.

KÖTÜSANIDA BULUNAN. (Os. Sûizanda bulunan, *Fr.* Méfiant, Défiant; *Al.* Misstrausch, *İng.* Distrustful, *İt.* Diffidente, *İsp.* Desconfiado) Güven duymayan.

KÖTÜSANMAK. (Os. Sûizanda bulunmak, *Fr.* Soupçonner, *Al.* Verdaechtigen, *İng.* To suspect, *İt.* Sospettare, *İsp.* Sospechar) Şüphelenmek... Olumsuzu yormayı da dilegetirir.

KÖTÜYORUM. (Os. Sûitefsîr, *Fr.* Fausse interprétation, *Al.* Missdeutung, *İng.* Misinterpretation, *İt.* False interpretazione, *İsp.* Falsa interpretacion) Açıkça anlaşılmayan bir söz ya da davranışa kötü bir erek yükleme.

KÖTÜYORUMLAMAK. (Os. Sûitefsîrde bulunmak, *Fr.* Mal interpréter, *Al.* Missdeuten, *İng.* To misinterpret, *İt.* Interpretare male,

İsp. Interpretar mal) Açıkça anlaşılmayan bir söz ya da davranışa kötü bir erek yüklemek.

KULLANILABİLİR. (Os. Kaabili istimâl, *Fr.* Utilisable, *Al.* Verwendbar, *İng.* Available, *İt.* Utilizzabile, *İsp.* Utilizable) Yararlanılabılır nitelikte olan... Örneğin bu anlamda "bu araç kullanılabilir" denir.

KULLANILABİLİR DEĞER. (Os. Seyyâl kıymet, *Fr.* Liquidité immédiate, *Al.* Liquiditaet ersten Grades, *İng.* Immediate liquidity) Hemen kullanılabilecek durumdaki para... Bir kimsenin cüzdanındaki ya da bir firmanın kasasındaki para bu niteliktedir. Ayrıca bankaların küçük cârî hesaplarına vâdesiz olarak konulan paralar, kredi kartları, seyahat çekleri vb. da hemen kullanılabilir değerlerdir.

KULLANILABİLİR DEĞER KATSAYISI. (Os. Seyyâl kıymet emsali, *Fr.* Coefficient de liquidité immédiate, *Al.* Liquiditaet Koeffizient, *İng.* Coefficient of immediate liquidity) Bir kimsenin ya da firmanın hemen kullanılabilecek durumdaki parasıyla kısa vâdeli taahhütleri arasındaki oran.

KULLANILABİLİR VERENEK. (Os. Kaabili istimâl kredi, *İng.* Stand by) Kullanılmaya hazır olduğu bildirilen kredi... Hemen kullanılabilecek kredileri dilegetiren *İng. stand by* deyimini bütün Avrupa ülkelerince kullanılmaktadır. Özellikle Uluslararası Para Fonu, üyelerine, bu nitelikte bir krediyi hazır tutar. Bu krediyi hemen kullanmak da gerekmez, gerektiğinde kullanmak üzere yedek bir fon olarak da hazır tutulabilir.

KULLANILAN. (Os. İstimâl edilen, *Fr.* Être d'usage, *Al.* Gebraulich sein, *İng.* To be usual, *İt.* Esser d'uso, *İsp.* Ser de uso) Yararlanılmakta olan.

KULLANILMAMIŞ. (Os. İstimâl edilmemiş, *Fr.* Inemployé, Non employé; *Al.* Unbenutzt, *İng.* Inemployed, *İt.* Non impiegato, *İsp.* No empleado) Yararlanılmamış ya da yararlanılmayan... Örneğin bu anlamda "bu para hiç kullanılmamış" denir.

KULLANILMAYAN ANAMAL. (Os. Âtıl sermâye, *Fr.* Capital dormant, Capital oisif; *Al.* Untaetiges Kapital, Totes Kapital; *İng.* Idle capital) Gelir sağlamaya yaramayan anamal... Anamalcı ekonomi dilinde örneğin işletilmeyen bir makine, boş duran bir bina

vb. kullanılmayan anamal sayılmaktadır. Oysa artık-değer üretiminde kullanılmayan hiç bir değer anamal değildir.

KULLANILMAYAN GÜÇ. (Os. Âtıl kuvvet, *Fr.* Capacité oisive, Capacité inemployée; *Al.* Ungenutzte Kapazitaet; *İng.* Idle capacity) Üretim dışı bırakılmış güç... Anamalcı ekonomi dilinde örneğin günde bin otomobil üretebilecek nitelikte bir fabrika günde sekiz yüz otomobil ürettiyorsa yüzde yirmi oranında kullanılmayan bir gücü var demektir. Anamalcı economiciler bunu fizibilite hesaplarındaki yanlışlara yorarlar.

KULLANILMAYAN PARA. (Os. Âtıl para, *Fr.* Argent oisif, Liquidité inemployée; *Al.* Brachliegende Gelder, *İng.* Idle money) İşletilmeyen ya da işletilemeyen para... Anamalcı ekonomi dilinde genellikle bankaların işletme olanağını bulamadıkları paraları dile getirir.

KULLANIMA YARAMAYAN. (Os. İstimâle yaramayan, *Fr.* Hors d'usage, *Al.* Ausser Gebrauch, *İng.* Out of use, *İt.* Fuori d'uso, *İsp.* Fuero de uso) Kendisinden yararlanılamayan... *Kullanımdışı* anlamını da verir.

KULLANIMDA. (Os. İstimâlde, *Fr.* En usage, *Al.* In Gebrauch, *İng.* In use, *İt.* In uso, *İsp.* In uso) Yararlanılmakta... Örneğin bu anlamda "bu bina kullanılmaktadır" denir.

KULLANIMDAN KALKMA. (Os. İstimâlden kalkma, *Fr.* Obsolescence, Usure morale) Bir teknik araç ya da gerecin daha yüksek nitelikli teknik bir araç ya da gereç yapılması üzerine kullanımdan çekilmesi... Niteliksel eskimeyi dilegetirir. Teknik yenilikler sürecinde olağan bir yıpranmadır. Bu yıpranma, kusurluluk ya da verim düşüklüğünden ötürü değildir. Örneğin kendi çapında tam verimli ve yeni yapılmış bir makine, daha verimli bir makinenin icâdedilmesiyle kullanımdan kalkar. Buna *ekonomik süreaşımı* (İktisâdî mürûruzaman) da deniyor.

KULLANIM HAKKI. (Os. Tasarruf nisâbı, *Fr.* Quantité disponible, *Al.* Verfügungsfreiheit, *İng.* Disposable portion of estate) Mahfuz hisse sahibi mirasçısı olan bir kimsenin mallarının ölüme bağlı tasarruflar yapabileceği bölümü... Mallarının kullanım hakkı dışında kalan bölümüne de *mahfuz hisse* (Medenî Kanunun 452. maddesi) denir.

KULLANIM İŞLEMLERİ. (Os. Tasarruf muâmeleleri, *Fr.* Actes de disposition, *Al.* Verfügungsgeschäfte, *İng.* Acts of disposal) Mallarda eksilme doğuran işlemler... Bu işlemleri kullanım yeterliği olan kişiler yapabilir.

KULLANIM YETERLİĞİ. (Os. Tasarruf ehliyeti, *Fr.* Pouvoir de disposition, *Al.* Verfügungsbefugnis, *İng.* Power of disposition) Medenî haklarını kullanmaya ehliyeti olan kimsenin yeterliği... Kural olarak böyledir, ama kimi durumlarda medenî haklarını kullanma ehliyeti olan kimsenin tasarruf ehliyeti olmayabilir, örneğin Medenî Kanunun 533. maddesine göre terekenin (mirâs olarak kalan malların) yönetiminde medenî haklarını kullanma ehliyeti olan kimsenin tereke malları üzerinde tasarruf ehliyeti yoktur.

KULLANIŞLI. (Os. Kaabili istifâde, *Fr.* Utilisable, *Al.* Brauchbar, *İng.* Useful, Serviceable; *İt.* Utilizzabile, *İsp.* Utilisable) Kolaylıkla yararlanılabilir nitelikte.

KULLANMA. 1. (Os. İstimâl, *Fr.* Utilisation, *Al.* Verwendbarkeit, *İng.* Availableness, *İt.* Utilizzazione, *İsp.* Utilizacion) Herhangi bir şeyden belli bir amaçla yararlanmak... Örneğin bu anlamda otomobil kullanmak, yazı makinesi kullanmak vb.'dan sözedilir.

2. (Os. İstihdâm, *Fr.* Emploi, *Al.* Verwendung, *İng.* Employment, *İt.* Impiego, *İsp.* Empleo) Herhangi bir şeyi yararlı olduğu işe sürmek... Örneğin bu anlamda işçi kullanmak, memur kullanmak vb.'dan sözedilir.

3. (Os. Tedvîr, *Fr.* Maniement, *Al.* Handhabung, *İng.* Managment, *İt.* Maneggio, *İsp.* Manejo) Başına geçip yönetmek... Örneğin 'bu anlamda dümen kullanmak, sözcükleri kullanmak vb.'dan sözedilir.

4. (Os. İrtifâk, *Fr.* Servitude) Taşınmaz bir maldan yararlanma.

5. (Os. Tasarruf, *Fr.* Disposition, *Al.* Verfügung, *İng.* Disposition, *Lâ.* Dispositio) Dilediği gibi yararlanma... Medenî hukuk açısından mallar üstündeki hakkın devrini, değişmesini ya da ortadan kalkmasını doğuran bir ya da çok yanlı bir işlemdir. Kamu hukuku açısından, yönetim makamlarının kamu işlerinde yetkilerine dayanarak yaptıkları işlemler ve aldıkları kararlardır.

KULLANMA DEĞERİ. (Os. İstimâl kıymeti, *Fr.* Valeur d'usage, *Al.* Gebrauchswert,

KULLANMA HAKKI

İng. Use-value, *Value in use*) Bir ürünün taşıdığı yarar.

KULLANMA HAKKI. (*Os.* İrtifâk hakkı, *Fr.* Servitude, *Al.* Servitut, *Dienstbarkeit*; *İng.* Servitude, *Casement*; *Lâ.* Servitus) Taşınmaz bir maldan yararlanma hakkı... Medenî Kanunun 703. ve onu izleyen maddelerine göre iki türlü irtifak hakkı vardır. Birincisi gayrimenkule ait irtifak hakkıdır ki olumlu ya da olumsuz (müspet veya menfi) olabilir, örneğin bir gayrimenkul yararına başka bir gayrimenkul üzerine kurulan geçit hakkı (hakkı mürûr) olumlu ve bir gayrimenkul yararına başka bir gayrimenkul üzerinde inşaat yapmamak taahhüdü olumsuz irtifak hakkıdır. İkincisi kişisel (şahsî) irtifak hakkıdır ki yararlanma hakkı (irtifâ hakkı)'yla oturma hakkı (süknâ hakkı)'ndan oluşur, her ikisi de ilgili kişinin yaşamıyla sınırlıdır, daha açık bir deyişle, ilgili kişi ancak yaşadığı sürece bu hakları kullanır, ilgilinin ölümlüyle bu haklar ortadan kalkar.

KULLANMAK. 1. (*Os.* İstimâl etmek, *Fr.* Utiliser, *Al.* Verwenden, *İng.* To use, *İt.* Utilizzare, *İsp.* Utilizar) Yararlanmak.

2. (*Os.* İstihdâm etmek, *Fr.* Employer, *Al.* Gebrauchen, *İng.* To employ, *İt.* Impiegare, *İsp.* Emplear) Bir işe sürmek.

3. (*Os.* Tedvîr etmek, *Fr.* Manier, *Al.* Handhaben, *İng.* To manage, *İt.* Maneggiare, *İsp.* Manejar) Yönetmek... Örneğin bu anlamda *işleri yönetmek* (*Fr.* Manier les affaires, *İng.* To manage business)'ten sözedilir.

KUMAR. (*Os.* Kumar, *Fr.* Jeu de hasard, *Al.* Hasard spiel, *İng.* Gambling, *Lâ.* Alea) Para üstüne oynanan tâlih oyunu... Ceza Kanununun 567-570. maddelerine göre kamuya açık yerlerde kumar oynamak ve oynamak yasaktır, kumar kabahat türünden bir suçtur. Borçlar Kanununun 504-507. maddelerine göre de hükümetçe izin verilen piyango ve müşterek bahislerin dışında kumar bir alacak hakkı doğurmaz.

KUMpanya. (*Os.* Kumpanya, *Fr.* Compagnie, *Al.* Compagnie, *İng.* Company, *İt.* Compagnia) Ortaklık... Günümüzde *ortaklık* (şirket) anlamında kullanılıyorsa da tarihsel süreçte hükümetle anlaşmalı imtiyazlı şirketleri dilegetirmiştir. Eskiden dilimizde de *yabancı şirket* anlamında kullanılmıştır (Çünkü imtiyazlı olanlar onlardı). Amerika'nın keşfinden

sonra ilk kumpanyalar, Avrupa dillerinde, denizasırlı sömürgelerde ticaret yapan imtiyazlı özel teşebbüsleri dilegetirirdi.

KURAL. (*Os.* Kaaide, *Fr.* Règle, *Al.* Regel, *İng.* Rule, *İt.* Regola, *İsp.* Regla, *Lâ.* Regula) Çok sayıda olayların taşınmaları gereken ortak niteliklerini saptayan yargı.

KURAL KOYMAK. (*Os.* Kaaide vaz'etmek, *Fr.* Poser une règle, *Al.* Regel aufstellen, *İng.* To set up a rule, *İt.* Stabilire una regola, *İsp.* Fijar una regla) Çok sayıda olaylara taşınmaları gereken ortak nitelikler saptama.

KURMA İŞLEYİMİ. (*Os.* Montaj sanâyii, *Fr.* Usine de montage, *Al.* Montagewerk, *İng.* Assembly plant) Dış ülkelerden ithâl edilen araç ve gereçleri kutulayıp paketleyerek ya da monte ederek satışa çıkarma işlemi... *Sanayi* deyimiyile hiç bir ilgisi yoktur. Özellikle gerikalmış ülkelerde *sanayi* adı altında yapılan işlem budur. Ülkeye hiç bir kazanç sağlamaz, tersine, yurt dışına döviz akıtır.

KURMAK. 1. (*Os.* Te'sis etmek, *Fr.* Fonder, *Établir*; *Al.* Gründen, *İng.* To found, To establish; *İt.* Fondare, Stabilire; *İsp.* Fundar, Establecer) Oluşturup meydana getirmek... Örneğin bu anlamda fabrika kurmak, hükümet kurmak, şirket kurmak vb.'dan sözedilir.

2. (*Os.* Montaj, *Fr.* Montage, *Al.* Montage, *İng.* Mounting) Parçalarını birleştirip bütün duruma getirmek.

KURŞUN. (*Os.* Rasas, *Fr.* Plomb, *Al.* Plombe, *İng.* Seal, *İt.* Piombo, *İsp.* Plomo) Mâvimtrak esmer renkli, yumuşakça ve bükülgen, pek çok işlerde kulalnılan kimyasal madde.

KURŞUN KALEM. (*Os.* Kurşun kalem, *Fr.* Crayon, *Al.* Bleistift, *İng.* Pencil, *İt.* Matito, *İsp.* Lapiz) İçî granitli yazı kalemi.

KURŞUNLAMAK. (*Os.* Kurşunla setretmek, *Fr.* Plomber, *Al.* Plombieren, *İng.* To put under bond, *İt.* Sotto piombi, *İsp.* Bajo el plomo) Kurşunla kapamak ya da kaplamak... Kurşunla mühürlemeyi de dilegetirir.

KURŞUN VURMAK. (*Os.* Kurşun vurmak, *Fr.* Mettre le plomb, *Al.* Plombe anlegen, *İng.* To bond, *İt.* Apporre i piombi, *İsp.* Poner el plomo) Kurşunla damgalamak... Örneğin bu anlamda *kurşunla damgalayarak gön-*

dermek (Fr. Expédier sous plomb)'ten sözedilir.

KURTARMA. (Os. Tahlis, Fr. Sauvetage, Al. Erretten, Rettung; İng. Salvage, Saving; İt. Salvataggio, İsp. Salvamento) Kurtulmasını sağlamak... Örneğin bu anlamda boğulan bir adamı kurtarma, bir deniz kazasında gemiyi ve yükü kurtarma vb.'dan sözedilir.

KURTARMAK. (Os. Tahlis etmek, Fr. Sauver, Al. Retten, İng. To save, İt. Salvare, İsp. Salvar) Kurtarma işlemini yapmak.

KURTARMAKLIK. (Os. Fidyе, Fr. Rançon, Al. Lösegeld, İng. Ransom, Lâ. Pecunia redemptionis) Herhangi bir şeyi bir başkasının elinden kurtarmak için verilen para... Kaçırılan ve serbest bırakılması için para istenen bir kimseyi kurtarmak, tutsak edilmiş bir insanı ya da gemiyi kurtarmak vb. için verilir. Gemi, yük ve rehîneleri kurtarmak için verilen para ve yapılan harcamalar deniz ticareti hukukuna göre büyük avaryadan sayılır.

KURTULMAK. (Os. Halâs, Fr. Libérer, Décharger; Al. Entheben, İng. To release, İt. Liberare, İsp. Librar) Zararlı bir şeyden uzaklaşmak... Tehlikeyi yoketmek anlamını dilegetirir. İlişisini kesmek anlamında da örneğin *bir işten kurtulmak* (Fr. Se tirer d'une affaire, Al. Herauskommen, İng. To come out of an affaire, İt. Uscire da un affaire, İsp. Salir de un negocio)'tan sözedilir.

KURUCU. (Os. Müessis, Fr. Fondateur, Al. Gründer, İng. Founder, İt. Fondatore, İsp. Fundador) Bir kuruluşu kuranların her biri... Medenî Kanununun 54. ve Ticaret Kanununun 276. ve onu izleyen maddelerinde tanımlanmıştır.

KURUCU PAY BELGİTİ. (Os. Müessis hisse senedi, Fr. Part de fondateur, Action de fondation; Al. Bründeranteilscheine, Gründungsaktie; İng. Founder's share, İt. Azione di fondazione, İsp. Cedula de fundacion) Kurma hizmeti karşılığı olarak sadece temettüden yararlanmayı sağlamak üzere kuruculara verilen ada yazılı hisse senedi... Ticaret Kanununun 298. maddesine göre anamala ve yönetime katılmayı sağlamaz, sadece kârdan yararlandırır.

KURULTAY. (Os. Kongre, Hey'eti umûmîye içtimâ; Fr. Congrès, Al. Kongress, İng.

Congress) Genel kurul toplantısı... Bir anlamda *toplantı* (konferans) deyiimiyle de anlamdaştır, devletler umûmî hukuku dilinde konferanstan daha genel ve daha resmî toplantıları (1815 Viyana Kongresi gibi) dilegetirir.

KURULUŞ. (Os. Te'sis, Fr. Fondation, Al. Stiftung, Gründungs; İng. Foundation, Founding, Establishment, Establishing; İt. Fondazione, İsp. Fundacion) Kurulmuş olan... Sözcük anlamında *bir şey kurmak* demektir, kimi yerde *kurum* deyiimiyle de anlamdaştır. Bu anlamda toplumsal bir görevle kurulmuş olan her şeyi (banka, şirket, hastane, fabrika, dernek vb.) dilegetirir. Yasalarımızda irtifâk hakkının (Medenî Kanunun 704. vd. maddeleri) gayrimenkul rehininin (Medenî Kanunun 765. vd. maddeleri), gayrimenkul mükellefiyetinin (Medenî Kanunun 754. vd. maddeleri) te'sisinden de sözedilir ki burada *anlaşmanın (akdın) meydana gelmesi* anlamındadır. Bu anlamda da tesis gene bir kurma ve meydana getirme işlemidir, bir malın bir amaca tahsis edilmesi ve bu amacın gerçekleşmesi için de belli bir tüzel kişiliğin kurulması demektir. Medenî Kanunun 74. maddesine göre tesis biçimsel (şekle bağlı) bir işlemidir ve Medenî Kanunun 81. maddesine göre kütüğe geçirilmesi (tescili) gerekir.

KURULUŞ ANAMALI. (Os. Te'sis sermâyesi, Fr. Capital de fondation, Al. Gründungskapital, İng. Capital stock, Original capital; İt. Capitale di fondazione, İsp. Capital de fundacion) Bir kuruluşun kurulması için yatırılan para.

KURULUŞ GENEL KURULU. (Os. Te'sis umûmî hey'eti, Fr. Assemblée des souscripteurs, Al. Versammlung der Aktienzeichner) Anonim şirketlerin kuruluşunda tüm paydaşların katıldığı kurul... Ticaret Kanununun 289. maddesine göre toplanır.

KURUL ÜCRETİ. (Os. Hakkı huzûr, Fr. Jeton de présence, Al. Sitzungsgeld, İng. Daily allowance, Per diem) Bir toplantıda bulunan üyeye kaybettiği zaman ve iş karşılığı olarak verilen para... Özellikle şirket yönetim kurulu toplantılarına katılan üyelere verilir.

KURUM. (Os. Müessese, Fr. Institution, Institut, Établissement; Al. Institution, Institut, Anstalt; İng. Institution) Toplumsal ya da tecimsel bir görevle kurulmuş olan her tür-

KURUMLAR

lû topluluk... *Kuruluş* deyimiyle de anlam daştır. Türk Dil Kurumundan Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumuna kadar birbirinden çok farklı kuruluşlar bu adı taşır. Hukuk dilinde, belli hukuk ilişkilerine değgin kuralların tümüne de *hukuksal kurum* (Os. Hukukî müessese, *Fr.* Institution juridique, *Al.* Rechtsinstitut, *İng.* Juridical institution) denir.

KURUMLAR. (Os. Te'sisât, Müessesât; *Fr.* Institutions) Üstyapının belli bir toplumsal düzeni ayakta tutmaya çabalayan örgütlerden meydana gelen bölümü... Siyasal, ekonomik, toplumsal, kültürel, dinsel, askersel vb. olmak üzere tüm alanlarda kurumlar vardır. Bu deyim, örneğin *elektrik tesisâtı* deyiminde olduğu gibi *döşem* (*Fr.* Installation) anlamında da kullanılır ve bir yere yerleştirilmiş malları dilegetirir.

KURUMLAR VERGİSİ. (Os. Kurumlar vergisi, *Fr.* Impôt sur les sociétés de capitaux, *Al.* Körperschaftsteuer, *İng.* Corporation income tax) Kurumların kârları üzerinden alınan vergi... 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunuyla ülkemizde 1949 yılından beri alınmakta olan bu vergi anonim, komandit, limited, kooperatif şirketlerle iktisâdî devlet teşekküllerinden ve iktisâdî işletmelerden alınır. Şirketler ve işletmeler kendileri tarafından beyânnâmeyle bildirilen bir yıllık kazançları üzerinden yüzde 25-35 oranında bu vergiyi verirler. Bu verginin gerekçesi, kurumları, hissedârlarının gelir vergisinden bağımsız olarak, ayrıca vergilendirmektir. Verginin matrahı, kurumların bir yıllık kazançlarından birçok giderler indirilerek saptanır (Örneğin hisseli komandit şirketlerde hisseli ortağın kâr hissesi bile kazançtan indirilir). Bu vergi, Avrupa'nın hemen bütün ülkelerinde alınmaktadır.

KUSUR. (Os. Kusûr, *Fr.* Faute, Défaut; *Al.* Verschulden, Fehler, Schuld; *İng.* Fault, Faultfinding, Defect Mistake; *İt.* Difetto, *İsp.* Falta, *Lâ.* Culpa) Yasaya ya da sözleşmeye uymama... Hukuk dilinde, yasanın koruduğu bir hakka tecâvüz olarak tanımlanır, ödeme-yi (tazmîni) gerektiren bir davranıştır. Hukukta kusûr; kasit, ihmâl ya da tedbirsizlik sonunda meydana gelir. Bunun dışında bir eksikliği de dilegetirir, bu anlamda da örneğin "kusurlu bir mal"dan sözedilir.

KUSURLU. (Os. Kusurlu, Hatâlı; *Fr.* Défectueux, *Al.* Fehlerhaft, *İng.* Defective, *İt.*

Difettoso, *İsp.* Defectuoso) Eksik ve yetersiz... Örneğin bu anlamda *kusurlu bir makine* (*Fr.* Machine defectueuse)'den sözedilir. Ayrıca, bir kusur işleyeni de dilegetirir, bu anlamda da "kusurlu bir adam" denir.

KUSURSUZ. (Os. Kusursuz, Hatâsız; *Fr.* Sans faute, Exempt de défaut, Sans défaut; *Al.* Tadellos, Fehlerfrei; *İng.* Faultness, Free from defect; *İt.* Senza difetto, *İsp.* Sin falta) Kusuru olmayan.

KUŞATMA. (Os. Abluka, *Fr.* Blocus, *Al.* Blockade, Seesperre; *İng.* Blockade, *İt.* Blocco, *İsp.* Bloqueo) Bir ülkenin başka ülkelerle olan tüm ilişkilerini kesmek için zor kullanılarak çevresini sarma... Denizden olabileceği gibi *kara ablukası* (*Fr.* Blocus continental, *Al.* Kontinentalblockade, *İng.* Continental blockade) da olur. İlk 1806 yılında Napolyon tarafından İngiltere'ye uygulanmış. Çağımızda *ekonomik kuşatma* (*Fr.* Blocus économique, *İng.* Economic blockade)'lar da uygulanmaktadır.

KUŞKU. (Os. Şüphe, *Fr.* Deute, *Al.* Zweifel, *İng.* Doubt, *İt.* Dubbio, *İsp.* Duda) Bir kötülük olasılığından duyulan korku... *Kaygı* ve *kuruntu* deyimleriyle de yakın anlamlıdır. *Os. endişe* deyimiyle anlamdaş olarak da kullanılır.

KUŞKULANDIRMAK. (Os. Şüphelendirmek, *Fr.* Mettre en doute, *Al.* In zweifel stellen, *İng.* To call in question, *İt.* Metter in dubbio, *İsp.* Toner en duda) Kuşkuya düşürmek.

KUŞKULANMAK. (Os. Şüphelenmek, *Fr.* Douter, *Al.* Bezweifeln, *İng.* To doubt, *İt.* Dubbitare, *İsp.* Dudar) Kuşkuya düşmek.

KUŞKULU. (Os. Şüpheli, Meşkûk; *Fr.* Douteux, *Al.* Zweifelhaft, *İng.* Dubious, Doubtful; *İt.* Dubbioso, *İsp.* Dudoso) Kuşku uyandıran... Kesin olmayanı da dilegetirir, örneğin bu anlamda "bu işten kâr edebileceğimiz kuşkulu" denir.

KUŞKULU OLMAK. (Os. Şüpheli olmak, *Fr.* Être en doute, *Al.* In Zweifel sein, *İng.* To be in doubt, *İt.* Esser in dubbio) Kuşku duymak... Kuşku uyandırmayı da dilegetirir.

KUŞKUSUZ. (Os. Şüphesiz, *Fr.* Indubitable, Sans doute; *Al.* Unzweifelhaft, Ohne Zweifel; *İng.* Indubitable, *İt.* Indubitabile, *İsp.*

Indudable) Kuşkuya yer vermeyen... Kuşkusuz olmayanı ve kesin olanı da dilegetirir.

KUŞKUSUZ OLARAK. (Os. Şüphesiz olarak, *Fr. Indubitablement, Al. Zweifellos, İng. Indubitably, İt. Indubbiamente, İsp. Indubitablemente*) Kesin olarak.

KUTLAMAK. (Os. Tebrik etmek, *Fr. Féliciter, Al. Gratulieren, İng. To felicitate, To congratulate; İt. Congratulare, İsp. Felicitar*) Başarısına ya da mutluluğuna sevindiğini bildirerek.

KUTLAMA TÖRENİ. (Os. Âyini umûmî, *Fr. Jubilé, Al. Jubilaum, İng. Jubilee*) Ellinci yılını dolduran herhangi bir şey için yapılan tören... Yahudi dinine göre elli yılda bir yapılan bütün borçların bağışlanması ve toprakların yeniden paylaşılması gününü dilegetirir. İbrânice *koç boynuzu* anlamına gelen *iobel* deyiminden türetilmiş, eski Yahudiler bu kutsal günün geldiğini koç boynuzundan yapılan borular çalarak duyururlarmış.

KUTLULUK. (Os. Tâlihlik, *Fr. Avoir de la chance, Al. Glück haben, İng. To have the good fortune, İt. Aver la buona fortuna, İsp. Tener la buena suerte*) Şansı olmak.

KUTSUZLUK. (Os. Tâlihsizlik, *Fr. Mauvaise fortune, Al. Missgeschick, İng. Mishap, İt. Sfortuna, İsp. Infortunio*) Sansı olmamak... Bilimsel açıdan tâlihlik iyi rastlantılarla ve tâlihsizlik kötü rastlantılarla karşılaşmayı dilegetirir.

KUYRUK KURAMI. (Os. Kuyruk nazariyesi, *Fr. Théorie de queue, Al. Queuethorie, İng. Queueing theory*) Sunuyla istemi eşzamanlı kılmaya çalışan kuram... Bir malın arzı kısa süreli talep değişikliklerini karşılayamaz, bu yüzden bir anda alıcılar çoğalır ve herhangi bir mala karşı kuyruklar oluşur. Örneğin beş dakika önce bomboş olan bir dolmuş durağına bir anda yolcuların üşüştüğünü görürsünüz. Bunu önlemek için arzla talebi eşzamanlı kılacak programlamanın nasıl yapılması gerektiğini saptamak kuyruk kuramının çözümlemeve çalıştığı başlıca konudur.

KÜÇÜK. (Os. Sağır, *Fr. Mineur, Al. Minor, İng. Minor, İt. Minor, Lâ. Minor*) Medenî haklarını kullanma yaşına gelmemiş olan...

Hukuk terimidir, on sekiz yaşını doldurmuş olan *ergin* (Reşit) deyiminin karşıtıdır. Medenî Kanunun 11. ve onu izleyen maddelerine göre küçükler medenî haklarını bizzat kullanamazlar.

KÜÇÜK BORSA OYUNCUSU. (Os. Küçük alaverci, *Fr. Boursicoteur, İng. Scalper*) Küçük borsa spekülasyonlarına giren kişi... Genellikle hisse senetlerinin fiyatlarında düşmeler olacağı söylentileri çıkararak vurgunculuk yapmaya çalışanları dilegetirir. Dilimizde *madrabaz* deymi de kullanılır. Ayak üstü karaborsa bilet satıcıları (*Fr. Trafiqueur*) da bu adla nitelenir.

KÜÇÜK DENK. (Os. Küçük balya, *Fr. Ballot, Al. Kleiner Ballen, İng. Package, İt. Ballotto, İsp. Bultilo*) Büyük olmayan balya.

KÜÇÜK GİDERLER. (Os. Küçük masraflar, *Fr. Menus frais, Al. Kleine Spesen, İng. Small charges, İt. Piccole spese, İt. Gastos menores*) Küçük çapta yapılan harcamalar.

KÜÇÜK KASA. (Os. Küçük kasa, *Fr. Petite caisse, Al. Kleinekasse, İng. Petty cash*) Umulmadık ve acele günlük harcamaları yapmak için yetkili memura avans olarak verilen para... Özellikle devlet sektöründe kullanılır.

KÜÇÜK SANATLAR. (Os. Küçük sanatlar, *Fr. Arts et métiers, Al. Kleingewerbe, Handwerk; İng. Arts and crafts*) Bir ustanın satmak için el emeğiyle yaptığı mallar... 1943 yılında çıkarılan 4355 sayılı kanuna göre küçük tüccar niteliğini taşımayan, ister gezginci olsunlar, ister bir dükkânda ya da bir sokakta bulunsunlar faaliyetleri parasal anamallarından çok bedensel çalışmalarına dayanan ve kazançları geçimlerine ancak yetecek ölçüde az olan kimselere *küçük sanat sahipleri* denir. Ticaret Kanununun 19. maddesine göre de bu gibilerin satışları ticaret niteliğinde değildir. Küçük sanat sahiplerine de, küçük tüccarlar gibi (yasaya göre küçük tüccar niteliğinde olmadıkları halde) *esnaf* denir.

KÜÇÜK SATIMCI. (Os. Küçük tüccâr, Küçük tâcir; *Fr. Marchand, Al. Haendler, İng. Dealer, İt. Mercante, İsp. Mercader*) Esnaf niteliği taşıyan tüccar... Bu nitelik yasalarda "faaliyetleri parasal anamallarından çok bedensel çalışmalarına dayanma ve kazançları

KÜÇÜMSEME

geçimlerine ancak yetecek kadar az olma” deyiimiyle tanımlanmıştır.

KÜÇÜMSEME. (Os. İstihfâf, İstisgar; *Fr.* Mépris, Mésestime; *Al.* Missachtung; *İng.* Disregard, *İt.* Disprezzio, *İsp.* Desprecio) Küçük görme... Değer vermemeyi dilegetirir. *Bü yümseme* (Os. İtibâr, *Fr.* Estime) ya da *abartma* (Os. Mübâlâga, *Fr.* Exagération) deyimleri karşılığında kullanılır. Örneğin bu anlamda “bu öneri, küçümsenecek bir öneri değil” denir.

KÜÇÜMSEMEK. (Os. İstihfâf etmek, *Fr.* Mépriser, *Al.* Missachten, *İng.* To disregard, *İt.* Disprezzare, *İsp.* Despreciar) Küçük görmek.

KÜLÇE. (Os. Sebîke, *Fr.* Lingot, *Al.* Edelmetall, *İng.* Bullion) İşlenmemiş mâden parçası.

KÜLÇECİLİK. (Os. Bülyonizm, İspanyol merkantilizmi; *Fr.* Bullionisme, Mercantilisme d’espagnol; *Al.* Bullionismus, *İng.* Bullionism) İspanyol merkantilizmi... XVI. yüzyılda İspanya’da uygulanan merkantilizmin en ilkel biçimidir, ülkede ne kadar çok altın ve gümüş bulundurulursa o ülke o kadar çok zenginleşir sanılıyordu, bu yüzden de İspanya’ya altın getirilmesini zorlayıcı ve İspanya’dan altın çıkarılmasını yasaklayıcı yasalar çıkarılmıştı, ihracatçıları sattıkları malın bedelini altın ya da gümüşle almak ve yurda getirmek zorundaydılar, ithalatçıları getirdikleri malların bedelini ancak İspanyol ürünleriyle ödeyebiliyorlardı. Bu siyasa hiç de başarılı olmamış, sanayi ve tarımın gelişmesi yüzünden İspanya’da iç fiyatların yükseliği dış pazarlardan ucuz fiyatlı mal talebini artırmış ve yurda giren altınlar zo-

runlu olarak yurttan dışarıya kaçmıştır. *Bülyonizm* deyiimi, bunun dışında, kâğıt para çıkarılmasının mutlaka altın karşılığı olması düşüncesini de adlandırmıştır. Çağdaş ekonomi dilinde bu deyim, altına aşırı bağlılığı dilegetirmektedir.

KÜME ÜCRETİ. (Os. Grup ücreti, *Fr.* Accord de groupe, *Al.* Gruppenakkord, *İng.* Group accord) Parça başına ücret yönteminin belli bir işi birlikte gören bir işçiler kümesine uygulanarak verilen ücret... Genellikle yabancı ülkelerden getirilen makinelerin montajı işlerinde montaj grubuna böyle bir ücret verilir, bu ücreti alan grup başı parayı arkadaşlarına evvelce kararlaştırdıkları esaslara göre dağıtır, üretime katılma oranlarına ya da ustalıklarına göre işçiler birbirlerinden farklı paylar alabilirler.

KÜTÜÇE GEÇİRME. (Os. Tescil, *Fr.* Inscription, Transcription, Immatriculation; *Al.* Eintragung, Registrierung, Überschreibung; *İng.* Registration) Belli hakların meydana gelebilmesi için yasalarda bildirilen sicillere kaydetme işlemi... Örneğin şirketler, tüccarlar, dernekler vb. özel sicillerine kaydedilmekle kişilik kazanırlar ve iş görebilirler.

KÜTÜK. (Os. Sicil, *Fr.* Registre, *Al.* Register, *İng.* Register, *İt.* Registro, *İsp.* Registro) Resmî belgelerin yazıldığı defter... Memur ve hizmetlilerin kişisel durumlarının yazıldığı dosyaları da dilegetirir. Üst makamların memur ve hizmetlilerin yetenekleri hakkındaki bildirilerine de *sicil vermek* denir. Ticaret sicilli, tapu sicilli, nüfus sicilli vb. gibi çeşitli devletsel kütükler vardır.

KÜTÜK LİMANI. (Os. Sicil limanı, *Fr.* Port d’enregistrement, *Al.* Registerhafen, *İng.* Port of registry) Geminin tescil edildiği liman.

L

LASTA. (Os. Lasta, Sefîne hamûlesi; *Fr.* Last, *Al.* Schiffslast, *İng.* Last, *İt.* Portata, *İsp.* Lasto) Bir geminin alabildiği yük miktarı... Hollanda dilinden olan bu deyim, dili mizde de kullanılmaktadır.

LÂTİN AMERİKA ORTAK PAZARI. (Os. Lâtin Amerika ortak pazarı, *Fr.* Marché commun de l'Amerique latine, *Al.* Lateinamerikanische Wirtschaftsgemeinschaft, *İng.* Latin American commun market) Lâtin Amerika ülkeleri arasında kurulan serbest ticaret bölgesi... Meksika, Arjantin, Kolombiya, Brezilya, Paraguay, Şili, Peru, Ekvator, Bolivya, Venezüella, Urugay gibi Lâtin Amerika ülkeleri arasında kurulmuştur.

LÂTİN PARA BİRLİĞİ. (Os. Lâtin para ittihâdı, *Fr.* Union monétaire latine, *Al.* Lateinische Waehrungsunion, *İng.* Latin monetary union) Fransız parasını temel alan birlik... Fransa, Belçika, İsviçre, İtalya ve Yunanistan tarafından kurulmuş ve yüzyıldan fazla sürmüştür. 1932 yılında feshedilmiştir.

LİMAN. (Os. Liman, *Fr.* Port, *Al.* Hafen, *İng.* Port, Harbour; *İt.* Porto, *İsp.* Puerto, *Lâ.* Portus, Refugium) Gemilerin barındığı ve yük alıp boşalttığı kıyı.

LİMANA GİRMEK. (Os. Limana dühûl, *Fr.* Toucher un port, *Al.* Einen Hafen anlaufen, *İng.* To call at a port, *İt.* Toccare un porto, *İsp.* Tocar en un puerto) Denizin doğal olarak karaya girdiği yere gemiyle varmak.

LİMAN GİDERLERİ. (Os. Liman masarîfâtı, *Fr.* Frais de port, *Al.* Hafenspesen, *İng.*

Port charges, *İt.* Spese d'ancoraggio, *İsp.* Gastos de puerto) Bir geminin limanda yaptığı harcamalar.

LİMAN KENTİ. (Os. Liman şehri, *Fr.* Port de mer, *Al.* Hafenstadt, *İng.* Port town, *İt.* Porto di mare, *İsp.* Puerto de mar) Limanı olan kent.

LİMAN ÜCRETİ. (Os. Liman ücreti, *Fr.* Droit d'ancrage, *Al.* Hafengeld, *İng.* Port charge, *İt.* Diritto di porto, *İsp.* Derecho de puerto) Bir geminin bir limanda kalmak için ödediği para.

LİMAN VERGİSİ. (Os. Liman resmi, *Fr.* Droit de port, *Al.* Hafensteuer, *İng.* Harbor dues, Groundage) Gemilerin limanda demirlemek için ödedikleri vergi.

LİRA. (Os. Lira, *Fr.* Livre, *Al.* Pfund, *İng.* Pound, *İt.* Libbra, *İsp.* Libra) Para birimi... Eskiden yedi gram ağırlığındaki altın sikkeyi adlandırdı, sonraları bu altın sikkeleri karşılamak için kâğıt olarak bastırıldı. Günümüzde saymaca (itibârî) bir değer taşımaktadır, Türk para birimi olarak yüz kuruş değerindedir.

LOMBART İŞLEMİ. (Os. Lombart muâamelesi, *Fr.* Prêt ou avance sur gages, *Al.* Lombardgeschaef, *İng.* Lombard business) Taşınır değerler ya da ticaret malı rehin edilmesi karşılığında alınan banka kredisi.

LÜTFEN. (Os. Lûtfen, *Fr.* Veuillez, *Al.* Belieben Sie, *İng.* To pleased, *İt.* Compiacetevi, *İsp.* Sirvase) Bir iyilik ve bağış olarak... Bir nezaket deyimi olarak söylenirken (*Fr.* S'il vous plait, *Al.* Bitte, *İng.* Please, *İt.* Voltare, *İsp.* Vuelta) deyimleri kullanılır, bu anlamda örneğin *lûtfen çeviriniz* (*Fr.* Tournez s'il vous plait, *Al.* Bitte wenden, *İng.* Please turn over) denir.

M

MÂDEN. (Os. Mâden, *Fr. Métal, Al. Metall, İng. Metal, İt. Metallo, İsp. Metal*) Organik olmayan özdek.

MÂDEN HUKUKU. (Os. Mâden hukuku, *Fr. Législation sur les mines, Al. Bergrecht, İng. Legislation in relation to mines*) Mâdenlerin ve taş ocaklarının mülkiyeti ve işletilmesiyle ilgili hukuk kurallarının tümü.

MÂDEN PARA. (Os. Mâdenî para, *Sikke; Fr. Monnaie métallique, Al. Metallgeld, Münz-geld; İng. Metallic money, Metal currencies; İt. Moneta metallica, İsp. Moneda metálica, Lâ. Nummi*) Mâdenen yapılan para... Bir zamanlar saymaca değeriyle gerçek değeri farksız olan paraları dilegetirirdi, altın ve gümüş gibi değerli mâdenlerden yapılan paraları adlandırdı. Başlıca özelliği, küçük hacimde büyük değer taşınmasıdır. Günümüzdeki mâden paralar daha çok saymaca değeri taşımaktadırlar, gerçek değerleri düşüktür. Osmanlı düzeninde darphânede üzerlerine vurulan nakıştan ötürü *sikke* (Çoğulu: Meskûkât) (*Fr. Coin, Al. Münze, İng. Coin, Lâ. Nota*) denirdi.

MÂDEN PARA DİZGESİ. (Os. Mâdenî para sistemi, *Fr. Étalon métallique, Al. Metallwaehrung, İng. Metallic standard, İt. Tipo metallico, İsp. Valuta metálica*) Geçerli para olarak mâdenen yapılmış paraların kullanılmasını öngören sistem.

MÂDEN YEDEĞİ. (Os. Mâdenî ihtiyât, *Fr. Réserve métallique, Al. Metallvorrat, İng. Metallic reserve, İt. Riserva metallica, İsp. Reserva metálica*) Yedek olarak ayrılan ve saklanan mâden para.

MADRABAZ. (Os. Madrabaz, *Fr. Grossiste qui fournit aux détaillants les fruits et les légumes*) Sebze ve meyve alımsatımında top tancıyla perakendeci arasındaki aracı... Dili-mizde bu anlamda kullanılır, *değnekçi* anlamına gelen *Fa. matrakbâz* deyiminden bozulmadır. *Dürüst olmayan tüccâr* (*Fr. Marchand incorrect*) anlamını da verir. Madrabazlar, kabzımallardan aldıkları malı küçük parçalar hâlinde gezginci esnafa (işportacı-lara) satarlar.

MAKİNE. (Os. Makina, *Fr. Machine, Al. Maschine, İng. Machine, İt. Macchina*) Bir enerjiyi başka bir enerjiye dönüştüren araç.

MAKİNE ADAMLAR. (Os. Makina adamlar, *Fr. Les gens mécaniques*) Emekçiler... Anamalcı edebiyatta kol işçilerini küçümsemek için kullanılır.

MAKİNE-AVADANLIK. (Os. Makine ve alâtu edevât, *Fr. Machine-outil*) Makinenin gelişmiş biçimi... İlk makineler, avadanlığın (âletlerin) gelişmiş biçimiydiler, örneğin bir çekicin ya da bir testerenin gelişmiş biçimi olan makineler çekicin ya da testerenin gördüğü işi daha yetkin olarak görüyorlar ve insan emeğinin verimliliğini arttırıyorlardı. XVIII. yüzyılın sonlarında makineler geliştiler ve makine-avadanlık oldular, daha açık bir deyişle, bir makine hem çekicin hem de testerenin gördüğü işi görmeye başladı. Bu gelişme, sonunda, otomatik makinelerin oluşmasını (otomasyon) gerçekleştirdi.

MAKİNECİLİK. (Os. Makinacılık, *Fr. Machinisme*) Makineli üretim dizgesi... Teknik üretim sistemini dilegetirir. Bu sistem ilkin sanayide, sonra tarımda ve daha sonra da tüm faaliyetlerde (bankalar, yönetsel ve tecimsel faaliyetler vb.) makineleşme sürecini gerçekleştirdi, makinelerin hızla gelişmesine yol açtı.

MAL. 1. (Os. Mal, *Fr. Bien, Al. Vermögen, İng. Goods, İt. Merce, İsp. Mercaderia*) İnsan gereksinimlerini karşılayan özdeksel gereçler... Mallar, her şeyden önce, insanların ihtiyaçlarını gideren nesneler olmakla belli bir kullanımı değerine sahiptirler. Anamalcı üretim düzeninde malların büyük çoğunluğu pazarda alınıp satılmak üzere üretilirler ve bundan ötürü de ayrıca bir değiştirme değerine sahip olmakla *pazar malı* (Metâ) adını alırlar.

2. (Os. Metâ, *Fr. Marchandise, A. Ware, İng. Wares, İt. Mercanzia, İsp. Mercancia*) Bir toplumun belli sayıdaki kişilerinin pazarda satmak için sürekli olarak ürettikleri ve her zaman üretebilecekleri toplumsal değiştirme değeri... Özellikle kapitalist üretim özgüdür ve *pazar malı* ya da *ticaret eşyası* (Emtia) anlamını dilegetirir. İnsanların bizzat kullanmak için ürettikleri ürün (Mahsûl)'le pazarda alıpsatmak için (eşdeyişle, değiştirmek için) ürettikleri *pazar malı* (Metâ) arasındaki büyük fark bilimsel dilde çok önemlidir.

MALA ELKOYMA. 1. (Os. İstimvâl, *Fr.* Réquisition, *Al.* Requisition, *İng.* Requisition) Kamu yararı için ya da savaş sırasında özel yasası gereğince parası ödenerek kişilere ait mallara devletçe elkonulması... Bu konuda Millî Müdâfaa Mükellefiyeti Kanunu vardır.

2. (Os. Ahzü emvâl, *Fr.* Séquestration, *Al.* Sequestration, *İng.* Sequestration, *İt.* Sequestrazione, *İsp.* Secuestacion) Bir devletin kendi toprağı üzerindeki yabancı mallara elkoyması... Hukuk dilinde *yeddi emine verme*'yi dilegetirir.

MAL AKTARIMI. (Os. Emtia nakli, *Fr.* Transport des marchandises, *Al.* Warentransport, *İng.* Conveyance of goods, *İt.* Transporte di merci, *İsp.* Transporte de mercancías) Malların bir yerden bir başka yere taşınması.

MAL ALIMSATIMI YAPMAK. (Os. Emtia ticâreti yapmak, *Fr.* Faire le commerce de marchandises, *Al.* Warengeschaeft machen, *İng.* To deal in commodities, *İt.* Mar affari di mercancías, *İsp.* Hacer negocios de mercancías) Mal alıp satmak.

MAL ARACISI. (Os. Emtia tellâli, *Fr.* Courtier en marchandises, *Al.* Warenmakler, *İng.* Merchandise broker, *İt.* Sensale di merci, *İsp.* Corredor de mercancías) Satılan mala alıcı ve alıcıya istediğı malı bulan ve bu hizmetinden ötürü alımsatımdan komisyon alan simsar.

MAL AYRILIĞI. (Os. Tefriki emvâl, *Fr.* Séparation des biens, *Al.* Gütertrennung) Karı kocadan her birinin evlilik kurumunda kendi mallarına sahip kalmaları durumu... Medenî Kanunun 186. maddesine göre mal birliği ya da mal ortaklığı bulunmayan durumlarda evlilik kurumunda karı koca malları için uygulanan yasal yöntemdir.

MAL BELGİTLERİ. (Os. Emtia senetleri, *Fr.* Papiers valeurs délivrés en représentation de marchandise, *Reçus de marchandises*, *Récépissé*, *Warrant*; *Al.* Warenpapiere, *Lagerschein*; *İng.* Documents of title, *Warrant*, *Warehouse receipt*, *Dock warrant*) Bir antrepoya ya da bir nakliyeciyeye teslim edilen mallar karşılığında alınan makbuz... Bu makbuzlara *senet* denmesinin nedeni, ticârî senetler gibi elden ele geçebilme özellikleridir. Örneğin antrepoya konulan mal bir başkasına satılır, bu halde antrepodan alınan makbuz da o malı satın alana ciro edilir ve

mallar bir yerde durdukları halde mülkiyet değiştirmiş olurlar, malı satın alan kendisine ciro edilmiş makbuzla o malı antrepodan alabilme hakkını kazanır. Medenî Kanunun 781 ve 893. maddeleriyle Ticaret Kanununun 693 ve 809. maddeleri emtia senetlerinin hukuksal niteliğini saptamıştır. Borçlar Kanununun 473. maddesine göre de bu senetleri ellerinde bulunduranlar (senet hâmilleri) malların kendilerine teslimini isteyebilirler. Genel mağazalar ve antrepolar ücret karşılığında bir malı alıp saklarlar, karşılığında iki parçalı bir makbuz verirler, Osmanlıcada *emtia senedi* denilen bu makbuzların bir parçasına *varant* ve öteki parçasına da *resepise* denir. Bunlar mal sahibi tarafından bir bankaya da ciro edilebilirler.

MAL BİLDİRİMİ. (Os. Mal beyânı, *Fr.* Déclaration des biens, *Al.* Angabe eines Vermögensverzeichnisses, *İng.* Declaration of property and assets) Para borcundan ötürü mahkûm olan ya da hakkındaki ilâmsız tâkip kesinleşen borçlunun icrâ dâiresine yapmak zorunda bulunduğu bildirim... Bu bildirimi yapmayan borçlu, alacaklının isteğı üzerine hapsedilir. Memurlar da özel bir yasayla beş yılda bir mallarını bağlı bulundukları makamlara bildirmekle yükümlü kılınmışlardır.

MAL BİLGİSİ. (Os. İlmi emtia, *Fr.* Connaissance des marchandises, *Al.* Warenkenntnis, *İng.* Knowledge of goods, *İt.* Cognizione di merci, *İsp.* Conocimiento de mercancías) Ticaret mallarını inceleyen bilim.

MAL BİRLİĞİ. (Os. Tevhidi emvâl, *Fr.* Union des biens, *Al.* Güterverbindung, *Verwaltung*) Evlilik kurumunda kocanın aile reisi sıfatıyla karısının mallarını da yönetmesi ve o mallardan da yararlanması yöntemi... Aile mallarının yasayla saptanan üç yönteminden biridir, Medenî Kanunun 191 ve 198. maddeleriyle saptanmıştır. Kocanın, karısının mallarından da yararlanmasını sağlar. Ne var ki bu yöntemde de, mal ayrılığında olduğu gibi, eşler getirdikleri malların mülkiyetini muhafaza ederler.

MAL BORSALARI. (Os. Emtia borsaları, *Fr.* Bourses des marchandises, *Al.* Warenbörsen, *Produktenbörsen*; *İng.* Produce exchange, *Commodity exchange*) Ticaret ve zahîre borsaları... Bu borsalarda her türlü mal alımsatımı yapılır.

MAL BÖLÜMÜ. (Os. Mal partisi, *Fr.* Partie de marchandises, *Al.* Warenposten, *İng.*

MALDA EKSİKLİK

Parcel of goods, *İt.* Partita di merci, *İsp.* Partida de mercancias) Mal bütününü oluşturan parçalardan her biri... Örneğin bu anlamda “bir parti mal geldi, daha da gelecek” denir.

MALDA EKSİKLİK. (Os. Malda noksâniyet, *Fr.* Vice propre de la marchandise, *Al.* Den Waren anhaftender Mangel, *İng.* Defect inherent in the goods, *İt.* Vizio proprio alle merci, *İsp.* Vicio proprio a las mercancias) Bir malda varbulunan kusur.

MAL DEĞERİNE GÖRE VERGİ DİZGESİ. (Os. Kıymet esâsına müstenid vergi sistemi, *Fr.* Système ad valorem, *Al.* Ad valorem system, *İng.* Ad valorem system) İthal edilen mallardan değerlerine göre gümrük vergisi alma sistemi.

MAL DEĞİŞİMİ. (Os. Mal mübâdelesi, *Fr.* Échange des marchandises, *Al.* Warenaustausch, *İng.* The exchange of commodities, *İt.* Scambio di merci, *İsp.* Cambio de mercancias) Malın malla değiştirilmesi.

MAL EDİNME. (Os. İstimvâl, *Fr.* Appropriation, *Al.* Aneignung, *İng.* Appropriation, *İt.* Appropriazione, *İsp.* Apropiacion) Herhangi bir şeyi kendine maletme.

MAL EDİNMEK. (Os. İstimvâl etmek, *Fr.* S'approprier, *Al.* Sich aneignen, *İng.* To appropriate, *İt.* Appropriarsi, *İsp.* Apropiarse) Herhangi bir şeyi kendine maletmek.

MAL GETİRTMEK. (Os. Emtia celbetmek, *Fr.* Tirer des marchandises, *Fair* venir des marchandises, *Al.* Beziehen, *İng.* To procure goods, *İt.* Tirare merci, *İsp.* Traer mercancias) Mal alarak gönderilmesini sağlamak... Örneğin bu anlamda “İzmir’den mal getirttik” denir.

MAL GÖNDERME. (Os. Emtia irsâli, *Fr.* Expédition des marchandises, *Al.* Güterannahme, *İng.* Goods office, *İt.* Spedizione merci, *İsp.* Expedicion de mercancias) Malı alıcısına yollama... Örneğin bu anlamda “İzmir’e mal gönderdik” denir.

MAL GÖNDERMEK. 1. (Os. Emtia irsâl etmek, *Fr.* Expédier des marchandises, *Al.* Ware abfertigen, *İng.* To despatch goods, *İt.* Spedire merci, *İsp.* Expedire mercancias) Malı alıcısına yollamak.

2. (Os. Emtia sevk etmek, *Fr.* Enlever des marchandises, *Al.* Güter abfahren, *İng.* To remove goods, *İt.* Prender merci, *İsp.* Retirar mercancias) Bir yere teslim edilmek üzere mal yola çıkarmak.

MAL HESABI. (Os. Emtia hesâbı, *Fr.* Compte marchandises, *Al.* Warenkonto, *İng.* Merchandise account, *İt.* Conto merci, *İsp.* Cuenta de mercancias) Mal için tutulan hesap.

MÂLİYE. (Os. Mâliye, *Fr.* Finance, *Al.* Fians, *İng.* Finance, *İt.* Finanza, *İsp.* Finanza) Devletin gelirlerini ve giderlerini yönetme işi... Aynı zamanda bu işi inceleyen bilimi de dilegetirir. Burjuva economicilerince *devlet mâlyesi* (*Fr.* Finances publiques, *İng.* Public finance), ekonomi biliminin önemli bir dalı sayılır.

MÂLİYE BAKANLIĞI. (Os. Mâliye vekâleti, *Fr.* Ministère des finances, *Al.* Finanzministerium, *İng.* Ministry of finance, *Treasury* exchequer) Devletin parasal işlerini yöneten bakanlık.

MÂLİYE BİLİMİ. (Os. Mâliye ilmi, *Fr.* Science financière, *Science* des finances publiques, *Al.* Finanzwissenschaft, *İng.* Sciences of finances, *İt.* Scienza delle finanze, *İsp.* Ciencia de las finanzas) Devletin gelir sağlamanı ve gelirlerin kullanılmasını inceleyen bilim.

MÂLİYECE. (Os. Mâliyece, *Fr.* Financièrement, *Al.* Finanziell, *İng.* Finanziably, *İt.* Finanziariamente, *İsp.* Financieramente) Para bakımından... Örneğin bu anlamda “durum, mâlî bakımdan iyidir” denir.

MÂLİYECİ. (Os. Mâliyeci, *Fr.* Financien; *Al.* Finanzmann, *İng.* Financier, Moneyed man; *İt.* Finanziere, *İsp.* Financiere) Mâliye işlerinde çalışan ya da mâliye işlerinden anlayan kişi.

MÂLİYE SİYASASI. (Os. Mâliye siyâseti, *Fr.* Politique financière, *Al.* Finanzpolitik, *İng.* Financial policy) Devletin ekonomiye elatma ve onu düzenleme politikası.

MÂLİYET. (Os. Mâliyet, *Fr.* Coût, *Al.* Kosten, *İng.* Cost, *İt.* Costo, *İsp.* Coste) Bir malın elde edilme değeri... Bir malın üretim giderlerinin toplamını dilegetirir.

MÂLİYET DEĞERİ. (Os. Mâliyet kıymeti, *Fr.* Valeur de revient) Bir malın elde edilmiş değeri... *Mâliyet* deyimiyile anlamdaştır.

MÂLİYET EDERİ. (Os. Mâliyet fiyatı, *Fr.* Prix de revient, Prix coütant; *Al.* Selbstkostenpreis, Gestehungskosten; *İng.* Cost price, *İt.* Prezzo di costo, *İsp.* Precio de coste) Bir malın çeşitli üretim ve dağıtım dönemlerinde o döneme kadar o mala yapılmış olan harcamaların toplamı... Örneğin *fabrika maliyet fiyatı* o malın üretimi için yapılmış olan bütün üretim harcamalarını kapsar. *Top-tancı mâliyet fiyatı*nda buna sigorta, ulaştırma ve depolama gibi harcamalar da eklenmiştir. *Perakendeci mâliyet fiyatı* ilk iki *mâliyet fiyatı*na yeni ulaştırma, depolama vb. gibi yeni harcamaları da ekler.

MÂLİYET SAYMANLIĞI. (Os. Mâliyet muhâsebesi, *Fr.* Établissement du prix de revient, *Al.* Kostenrechnung Kalkulation *İng.* Coet accounting) Sanayi işletmelerinde mâliyet hesaplarını tutan saymanlık... Özellikle büyük sanayi işletmelerinde mâliyeti önceden saptamak yoluna gidilir ve bundan ötürü de mâliyet muhâsebesine özel bir önem verilir.

MAL KAÇIRMA. (Os. Mal kaçırma, *Fr.* Détournement de biens, Soustraction de biens; *Al.* Verheimlichen, Beiseiteschaffen) Alacağın tahsiline engel olmak amacıyla borçlunun mallarını tümüyle ya da bir bölümünü elinden çıkarması... İcra ve İflâs Kanununa göre borçlunun malını kaçırmaya hazırlanması alacaklıya ihtiyâtî haciz istemek yetkisini verir ve alacağın vâdesi gelmemiş de olsa derhal ödenmesini gerektirir. İflâstan önce ya da sonra malını kaçıran borçlu hiyleli iflâs yapmış sayılır, bunun gibi haciz yoluyla tâkibolunan borçlunun malını kaçırması da cezayı gerektirir.

MAL KORUNCU. (Os. Mal sigortası, *Fr.* Assurance de biens, *Al.* Güterversicherung, *İng.* Commodities insurance) Mallar üzerindeki hak ve menfaatlerin zararını tazmin eden sigorta... Örneğin yangın sigortası, nakliyat sigortası, hırsızlık sigortası vb. mal sigortasıdır. *Mal sigortası* deyimini; hayat sigortası, kazâ sigortası, hastalık sigortası vb. gibi sigortaları dilegetiren *şahıs sigortası* deyimini karşılığında kullanılır.

MAL KOYMA YERİ. (Os. Emtia ambarı, *Fr.* Ville d'entrepôt, *Al.* Stapelplatz, *İng.*

Staple town, *İt.* Emporio, *İsp.* Emporio) Malların konulduğu yer ya da mağaza.

MALLAR. (Os. Aynîyât, *Fr.* Biens corporels, *Al.* Sachwerte, *İng.* Corporal property, Tangible property) Taşınabilen ve para eden nesneler.

MALLAR SAYMANLIĞI. (Os. Aynîyât muhâsebesi, *Fr.* Comptabilité de marchandises, *Al.* Gesamtinventar Kalkulation, *İng.* Marchandise account) Eşya ve malzeme muhâsebesi... İmâlâtta kullanılan ilk ve hammadde-ler, üretimde kullanılan her türlü araç ve gereçler, ilâçlar, büro eşyası ve her türlü demirbaş eşya bu saymanlığın denetimindedir.

MAL MÜLK İYESİ. (Os. Müreffeh, *Fr.* Aisé, *Al.* Bemittelt, *İng.* Moneyed, Wealthy; *İt.* Agiato, Benestante; *İsp.* Adinerado) Hâli vakti yerinde... Geçimini kolaylık ve rahatlıkla sağlayanı dilegetirir.

MAL ORTAKLIĞI. (Os. Teşriki emvâl, *Fr.* Communauté de biens, *Al.* Gütergemeinschaft) Evlilik kurumunda karı kocanın mallarına birlikte sâhibolması ve hiç birinin kendi payını bağımsızca kullanamaması... Medenî Kanunun 211. ve onu izleyen maddelerine göre evlilik kurumunun üç mal rejiminden biridir. Bu rejimde karı ve kocadan her biri evlenirken getirdikleri mallara ortaklaşa (şâyien) sâhibolurlar.

MAL ÖRNEĞİ. (Os. Mal nümûnesi, *Fr.* Échantillons de marchandises, *Al.* Warenproben, *İng.* Sample of goods, Trade samples; *İt.* Mostre di merci, *İsp.* Muestra de mercancías) Bir malın niteliklerini göstermek üzere sergilenen örnek.

MALSAL. 1. (Os. Mâlî, *Fr.* Financier, Fiscal; *Al.* Finanziell, *İng.* Financial, *İt.* Finanziario, *İsp.* Financiero) Malla ilgili... Mala değgin olanı dilegetirir. Yerine göre *malca*, *paraca*, *parasal* ve *akçal* deyimleri de kullanılmaktadır.

2. (Os. Aynî, *Fr.* Réel, *Al.* Dinglich, *İng.* Real) Özdeksel... Özellikle hukuk dilinde *parasal* deyimini karşıtı olarak kullanılır. Örneğin *nakdî yardım*, *paraca* yapılan yardımdır; *aynî yardım* malca yapılan yardımcı dilegetirir.

MALSAL ANAMAL. (Os. Aynî sermâye, *Fr.* Capital en nature, *Al.* Sachkapital, *İng.* Real

MALSAL ARDILLIK

capital) Para dışındaki anamal... Özellikle işletmeler muhâsebesinde *parasal anamal* (Os. Nakdî sermâye) deyimi karşıtı olarak kullanılır. Bir işletmenin binaları, makineleri, âletleri vb. anamalcı ekonomide malsal anamal sayılır. Kimi yazarlar hisse senetleri ve tahviller gibi parasal değerleri de bu deyim kapsamına alırlar. Bir şirket kurulurken o şirkete yatırılan paradan başka her türlü anamal bu deyim kapsamı içindedir.

MALSAL ARDILLIK. (Os. Aynî halefiyet, *Fr. Subrogation réelle, Al. Dingliche Surrogation, İng. Real subrogation*) Bir malın hukuksal niteliğini başka bir malın taşıması... Örneğin bir kimse borçlandığı sırada evini başka bir evle değiştirmiş (trampa etmiş) olsa yeni evi eski evinin hukuksal niteliğini edinir, eşdeyişle alacaklıya karşı kendiliğinden (otomatikman) bir teminât olur. Hukuk dilinde buna *malsal ardılık* denir, *ikaame il-kesi* de deniyor.

MALSAL ARTIK-DEĞER. (Os. Mâlî fazlai kıymet, *Fr. Plus-value fiscale*) Ücret gelirlerinde bir yılda geçen yıla göre saptanan net artma... Çağdaş toplumcu economiciler tarafından kullanılıyor. Bu economiciler bu deyim gelir vergisi açısından ele almakta ve bu artmanın ücretli sayısının her yıl biraz daha çoğalmasından kaynaklandığını ilersirmektedirler.

MALSAL BUNALIM. (Os. Mâlî buhrân, *Fr. Crise financière, Al. Finanzkrisis, İng. Financial crisis, İt. Crisi finanziario, İsp. Crisis financiera*) Ekonomik ve tecimsel bunalım.

MALSAL ÇEVRE. (Os. Mâlî mahâfil, Mâlî muhit; *Fr. Milieux financiers, Al. Finanzkreis, İng. Financial circles, İt. Circoli finanziari, İsp. Circulos financieros*) Anamalcı üretim düzeninde para babalarının topluluğu.

MALSAL ÇÖZÜMLEMECİ. (Os. Mâlî muhallil, *Fr. Analyste financier, Al. Finanzexpert, İng. Financial analyst*) Kurum ve kuruluşların malsal durumlarını inceleyen ve onlara yol gösteren uzman.

MALSAL DÂVÂ. (Os. Aynî dâvâ, *Fr. Action réelle, Al. Dingliche Klage, İng. Claim in rem, Lâ. Actio in rem*) Malsal haklarla ilişkili dâvâ... Hukuk dilinde örneğin mülkiyete, gayrimenkûle, müdâhalenin men'ine, irtifak hakkı sahibinin bu hakkını kullanmasına, tapu siciline, sınır anlaşmazlıklarına

vb. ilişkin dâvâlar *aynî dâvâ* deyimiyle nitelenir.

MALSAL DENGEM. (Os. Mâlî bilânço, *Fr. Bilan fiscal, Al. Jahresbilanz, İng. Balance for fiscal year*) Malsal yasalar gözönünde tutularak düzenlenen bilânço... Bu bilânçolara *vergi bilânçosu* da denir. Anamalcı üretim düzeninde bu bilânçolar, verginin saptanmasını kolaylaştırmak amacıyla çok, kârdan düşülecek ve dolayısıyla vergi dışı tutulacak miktarların saptanması için düzenlenir.

MALSAL DURUM. (Os. Vaz'iyeti mâliye, *Fr. État de fortune, Al. Finanzlage, İng. Financial position, Financial status*) Malsal bilânçoda saptanan durum.

MALSAL EMEKSİZ GELİR. (Os. Aynî rant, Aynî irâd; *Fr. Rente financière*) Tarımsal ürün ya da hizmet biçiminde alınan gelir... Mal olarak alınan rantı dilegetirir ve para olarak alınan *para rantı* (Os. Nakdî irâd, *Fr. Rente monétaire*) deyimi karşılığında kullanılır.

MALSAL GÜMRÜKLER. (Os. Mâlî gümrükler, *Fr. Droits de douane fiscaux, Al. Finanzzölle, İng. Customs duties of a fiscal nature*) Devlet gelirini çoğaltmak için alınan gümrük vergileri... Ülke üretimini korumak için alınan *himâyeci gümrükler* deyimi karşılığında kullanılır.

MALSAL HAKLAR. (Os. Aynî haklar, *Fr. Droits réels, Al. Dingliche Rechte, Sachenrechte; İng. Real rights, Lâ. Iura in re*) Eşya üstündeki haklar... Kişiyi özgü hakları dilegetiren *şahsî haklar* deyimi karşılığında kullanılır. Medenî Kanunun *aynî haklar* adını taşıyan dördüncü kitabı üç bölüme ayrılır: Mülkiyet, mülkiyetin dışındaki aynî haklar, zilyetlik ve tapu sicilli.

MALSAL İLİŞKİ. (Os. Aynî münâsebet, *Fr. Rapport de droit réel, Al. Dingliches Rechtsverhältnis, İng. Real relation*) Aynî haklardan doğan hukuksal ilişkiler... Medenî Kanunun aynî haklar bölümünde yazılı bulunan bu ilişkiler, Borçlar Kanununun içerdiği kişisel ilişkilerden farklı özellikler taşır.

MALSAL İNANCA. (Os. Aynî teminât, *Fr. Sûretés réelles, Al. Dingliche Sicherheiten, İng. Real surety*) Bir borca karşı yapılan menkûl ve gayrimenkûl rehni... Medenî Ka-

nunun 860. maddesine göre bunun karşısı *kişisel inanca* (Os. Şahsî teminât)'dır.

MALSAL KÜME. (Os. Mâlî zümre, *Fr. Groupe financier*) Sanayi anamalcılarıyla banka anamalcılarının birleşmesi sonucunda oluşan küme... Dünyanın hemen bütün şirketleri bu malsal kümelerin denetimi altındadır. Bu kümeler dünya şirketleri piramidinin (ehrâminin) doruğundadırlar.

MALSAL ORTAKLIK. (Os. Mâlî şirket, *Fr. Société financière, Al. Finanzgesellschaft, İng. Financial society, İt. Società finanziaria, İsp. Sociedad financiera*) Malsal iş yapmak için kurulan şirket.

MALSAL SORUMLULUK. (Os. Aynî mes'uliyet, *Fr. Responsabilité réelle, Al. Dingliche Haftung, İng. Real obligation, Lâ. Obligatio realis*) Sadece belli bir malda gerçekleşen sorumluluk... Örneğin bir borçtan ötürü sadece rehin edilen mal üstünde hak ilerisürülebilir, borçlunun öteki mallarına elkonulamaz. Medenî Kanunun 754, 763, 860. maddeleriyle Ticaret Kanununun 1027. maddesine göre malsal sorumluluk, kişisel olmayan bir sorumluluktur.

MALSAL SÖZLEŞMELER. (Os. Aynî akitler, *Fr. Contrats réels, Al. Realkontrakte, Dingliche Verträge, İng. Real contracts, Lâ. Contractus reales*) Aynî haklarla ilgili sözleşmeler... Borçlunun alacaklıdan bir şey almasıyla doğan (örneğin, taşıma sözleşmesi) kişisel (borç ilişkisi doğuran) sözleşmeler de bu deyimmin kapsamına girer.

MALSAL TEKEL. (Os. Mâlî inhisar, *Fr. Monopole fiscal, Al. Finanzmonopol, İng. Fiscal monopoly*) Banker-sermayedârların kurdukları tekel.

MALSAL VARLIK. (Os. Mâmelek, *Fr. Fortune, Al. Besitztum, İng. Fortune*) Bir kimşenin bütün malları... Bir anlamda *servet* deyimiiyle de anlamdaştır.

MALSAL VERENEK. (Os. Aynî kredi, *Fr. Crédit en nature, Prêt lombard, Al. Real-kredit, İng. Lombard loan*) Rehın karşılığı verilen borç para... Teminatsız kredi anlamına gelen *kişisel verenek* (Os. Şahsî kredi) deyimii karşılığında kullanılır. Mal olarak verilen kredileri de dilegetirir, örneğin Ziraat Bankası köylüye kredi olarak hayvan ve gübre verir.

MALSAL VERGİ. (Os. Aynî vergi, *Fr. Impôt en nature, Al. Realsteuer, İng. Tax in kind*) Mal ya da hizmet olarak ödenen vergi... İkinci dünya savaşı sırasında ülkemizde çiftçilerden alınan toprak mahsulleri vergisi bunun en tipik örneğidir. Günümüzde dünyanın hiç bir ülkesinde bu türlü bir vergi alınmamaktadır.

MALSAL YARDIM. (Os. Mâlî muâvenet, *Fr. Subvention, Al. Staatliche Subventionen, İng. Public subsidy*) Anamalcı ülkelerde devlet anamalcılara yaptığı yardım... Bu yardımlar doğrudan para verilmesi biçiminde olduğu gibi vergi îadeleri, vergi indirimleri, onlardan piyasa fiyatından pahalıya mal alma, onlara piyasa fiyatından ucuza mal satma, teşvik primleri vb. biçimlerinde de olur. Bütün bu yardımlar belli bir ekonomik amaca ulaşma gerekçesiyle yapılır.

MALSAL YASALAR. (Os. Mâlî kanunlar, *Fr. Lois de finances, Al. Finanzgesetze, İng. Finance acts*) Malsal hukukla ilgili yasalar... Vergi, emeklilik, genel muhâsebe, barem vb. gibi tüm malsal hukukla ilgili yasaları dilegetirir.

MALSAL YATIRIM. (Os. Aynî tevdiât, *Fr. Dépôt en nature, Dépôt régulier, Investissement financier; Al. Effektdespot, Dingliche Investierung; İng. Impair investment, Financial investment, Deposit of securities*) Para, altın, eshâm ve tahvîlât yatırımı... Bu deyim, kişilerin bankalara yaptıkları yatırımları dilegetirdiği gibi, örneğin bir fabrika satın alınması için yapılan tecimsel (ticârî) yatırımları da dilegetirir.

MALSAL YAZANAK. (Os. Mâlî rapor, *Fr. Rapport de financier, Al. Finanziall Bericht, İng. Financial report*) Herhangi bir kurum ya da kuruluşun malsal durumunu saptayan rapor.

MALSAL YIL. (Os. Mâlî sene, *Fr. Année fiscale, Année financière; Al. Finanzjahr, İng. Financial year, İt. Anno finanziario, İsp. Año financiero*) Devlet bütçesi için uygulanan yıl... *Takvim yılı* deyimii karşılığında kullanılır. Ülkemizde malsal yıl, takvim yılından farklı olarak, Mart ayının ilk gününde başlar ve Şubat ayının son günü sona erer.

MAL SANDIĞI. (Os. Mal sandığı, *Fr. Caisse publique, Caisse d'Etat; Al. Finanzkasse; İng. Financial office*) Devlet gelirlerinin, pul

MAL TAŞINMASI

ve değerli belgilerin, her türlü ayniyâtın saklandığı ve hesaplarının tutulduğu mâliye dâiresi... Ülkemizde bu deyim genellikle il defterdârlıklarıyla ilçe malmüdürlükleri için kullanılmıştır. Gerçekte her türlü sorumlu saymanlıkları (mes'ul muhâsiplikleri) adlandırır.

MAL TAŞINMASI. (Os. Emtia nakli, *Fr.* Transport des marchandises, *Al.* Warentransport, *İng.* Conveyance of goods, *İt.* Traffico di merci, *İsp.* Transporte de mercancías) Bir malın bir yerden başka bir yere götürülmesi.

MAL TECİMİ YAPMAK. (Os. Emtia ticâreti yapmak, *Fr.* Faire le commerce de marchandises, *Al.* Warengeschaeft machen, *İng.* To deal in commodities, *İt.* Far affari di merci, *İsp.* Hacer negocios de mercancías) Mal alımsatımıyla uğraşmak.

MAL ULAŞIMI. (Os. Emtia münâkalesi, *Fr.* Trafic des marchandises, *Al.* Güterverkehr, *İng.* Goods traffics, *İt.* Traffico di merci, *İsp.* Trafico de mercancías) Mal gidiş geliş... Örneğin bu anlamda *deniz, kara, hava ulaşımı* (*Fr.* Trafic maritime, routier, aérien) 'ndan sözedilir.

MAL ÜRETİMİ. (Os. Emtia istihsâli, *Fr.* Production de marchandises) Değiştirmek için üretim... Kullanmak için üretim anlamındaki *ürün üretimi* deyimini karşılığında kullanılır.

MAL YENİLEME. (Os. Tecdidü emtia, *Fr.* Réassortiment, *Al.* Lagerergänzung, *İng.* Replenishment, *İt.* Rifornimento, *İsp.* Surtido) Yeni çeşitler getirtmek ve sunmak... Eksik olan malları tamamlamayı da dilegetirir.

MANAV. (Os. Manav, *Fr.* Fruitier, *Al.* Gemüse haendler, *İng.* Fruiter) Meyve ve sebze satıcısı.

MEKTUP. (Os. Mektup, *Fr.* Lettre, *Al.* Brief, *İng.* Letter, *İt.* Lettere, *İsp.* Carta) Haber vermek, sormak ya da istemek için birine gönderilen yazılı kâğıt.

MEKTUP ATMA. (Os. Mektubu postahâneye tevdi etme, *Fr.* Mise a la poste, *Mise a la boîte*; *Al.* Briefaufgabe, *İng.* Posting, *İt.* Impostazione, *İsp.* Expedicion remesa) Mektubu postaya verme ya da posta kutusuna atma.

MEKTUP ATMAK. (Os. Mektubu postahâneye tevdi etmek, *Fr.* Mettre une lettre a la

poste, *Jeter une lettre a la poste*; *Al.* Einen Brief aufgeben, *İng.* To post a letter, *İt.* Impostare una lettera, *İsp.* Poner una carta al correo) Mektubu postaya vermek ya da posta kutusuna atmak.

MEKTUP BİÇEMİ. (Os. Mektup üslûbu, *Fr.* Style épistolaire, *Al.* Briefstil, *İng.* Epistolary style, *İt.* Stile epistolare, *İsp.* Estilo epistolar) Mektubun yazılma biçimi.

MEKTUP GÖNDERMEK. (Os. Mektup irsâli, *Fr.* Adresser une lettre, *Al.* Einen Brief richten, *İng.* To adress a letter, *İt.* Indirizzare una lettera, *İsp.* Sobrescribir una carta) Mektubu gitmesi gereken yere yollamak.

MEKTUP KÂĞIDI. (Os. Mektup kâğıdı, *Fr.* Papier a lettres, *Al.* Briefpapier, *İng.* Note paper, *İt.* Carta da lettere, *İsp.* Papel para cartas) Mektup yazmakta kullanılan kâğıt.

MEKTUP KUTUSU. (Os. Mektup kutusu, *Fr.* Boîte au lettres, *Al.* Briefkasten, *İng.* Letter box, *İt.* Cassetta postale, *İsp.* Buzon para cartas) İçine mektup atmak için posta tarafından belli yerlere konulan kutu.

MEKTUP KUTUSUNA ATMAK. (Os. Mektup kutusuna atmak, *Fr.* Jeter a la boîte, *Al.* In den Briefkasten werfen, *İng.* To put into the letter box, *İt.* Jettare nella cassetta postale, *İsp.* Echar en el buzón) Mektubu posta kutusuna atmak.

MEKTUP KUTUSUNDAN ALMAK. (Os. Mektup kutusundan almak, *Fr.* Levée des boîtes, *Al.* Briefabholung, *İng.* Collection of letters, *İt.* Levata delle lettere, *İsp.* Recogida de las cartas) Mektubu özel olarak kiralanan posta kutusundan almak... Bu posta kutuları, mektubun atıldığı kutular değil, bir kimseye gelen mektupların saklanması için posta merkezlerinde özel olarak kiralanan kutulardır. Mektubun postanede saklanması işlemine *post restant* da denir, *bekler posta* deyimiyile özleştirilmiştir.

MEKTUPLA. (Os. Mektup ile, *Fr.* Par lettre, *Al.* Brieflich, *İng.* By letter, *İt.* Per lettere, *İsp.* Por carta) Mektup aracılığıyla... Örneğin bu anlamda "size o belgeleri mektupla gönderirim" denir.

MEKTUPLARIN DAĞITIMI. (Os. Mektup tevziâtı, *Fr.* Distribution des lettres, *Al.* Briefbes tellung, *İng.* Delivery of letters, *İt.* Dis-

tribuzione di lettere, *İsp.* Distribucion de cartas) Mektupların posta memurları tarafından belli adreslere götürülüp ilgiliye verilmesi.

MEKTUPLARIN YOLLANMASI. (Os. Mektupların sevki, *Fr.* Transport des lettres, *Al.* Briefbeförderung, *İng.* Conveyance of letters, *İt.* Transposto di lettere, *İsp.* Transporte de cartas) Mektupların posta idâresi tarafından belli yerlere gönderilmesi.

MEKTUPLAŞMA. (Os. Mektup teâtisi, *Fr.* Correspondance, *Al.* Korrespondenz, Briefwechsel; *İng.* Correspondence, *İt.* Corrispondenza, *İsp.* Correspondencia) Birbirine mektup yazma.

MEKTUPLAŞMAK. (Os. Mektup teâtisinde bulunmak, *Fr.* Être en correspondance, *Al.* Briefverkehr, *İng.* To be in correspondence, *İt.* Esser in corrispondenza, *İsp.* Estar en correspondencia) Birbirine mektup yazmak.

MEKTUPLUK KART. (Os. Mektup kartı, *Fr.* Carte lettre, *Al.* Kartenbrief, *İng.* Letter card, *İt.* Carta lettera, *İsp.* Carta letra) Mektup yazmakta kullanılan kart.

MEKTUP TARTISI. (Os. Mektup terâzisi, *Fr.* Pese lettres, *Al.* Briefwaage, *İng.* Letter weight, *İt.* Pesalettiere, *İsp.* Pesacartas) Mektupların ağırlığını tartmak için postanelerde kullanılan terâzi... Belli bir ağırlığı geçen mektuplardan yüksek ücret alınır.

MEKTUP ÜCRETİ. (Os. Mektup ücreti, *Fr.* Port des lettres, *Al.* Briefporto, *İng.* Letter postage, *İt.* Porto lettere, *İsp.* Porte de cartas) Mektup götürme hizmeti karşılığında posta idârelerince alınan para.

MERKANTİLİZM. (Os. Merkantilizm, *Fr.* Mercantilisme, *Al.* Merkantilismus, *İng.* Mercantilism, *İt.* Mercantilismo, *İsp.* Mercantilismo) Ekonomik ulusçuluk ve devletçilik.

MERKEZ. (Os. Merkez, *Fr.* Établissement principal, Siège central; *Al.* Hauptsitz, Zentrale, Hauptniederlassung; *İng.* Head office, Chief establishment, Seat, Principal; *İt.* Sede principale, *İsp.* Sede principal) Bir kuruluşun genel yönetim yeri... Şubelerin bağlı olduğu ana yeri dilegetirir. Örneğin bu anlamda bir *şirketin merkezi* (*Fr.* Siège social, *Al.* Sitz einer Gesellschaft, *İng.* Seat of a

society, *İt.* Sede sociale, *İsp.* Sede social) 'nden sözedilir.

MERKEZ BANKALARI. (Os. Merkez bankaları, *Fr.* Banques centrales, *Al.* Zentralbanken, *İng.* Central banks) Devletin para çıkarmak, para piyasasını denetlemek ve düzenlemek için kurduğu banka... Hemen bütün devletlerin merkez bankaları vardır. Merkez bankaları, paranın istikrarını sağlamak için iskonto haddi politikasıyla açık piyasa işlemleri yaparlar. *Açık piyasa*, herkesin alım-satımına açık olan piyasadır. Merkez bankası, bu piyasaya hazine bonosu veya tahvil çıkararak ihtiyatları ve genel krediyi genişletir. Böylelikle paranın istikrarı konusunda önemli ve egemen bir rol oynar. Merkez bankası, aynı sonucu, iskonto haddini saptamak yoluyla da gerçekleştirebilir. Öteki bankalar, müşterilerinin borç senetlerini reeskonta bağlayarak merkez bankasından para alırlar. Amerikalı ekonomici Paul Samuelson şöyle demektedir: "Merkez bankası kurulduğu zaman iskonto politikasının muameleleri sırasında önemli yeri işgal edeceği düşünül-mektedir. Üye bankalar müşterilerinin borç senetlerini reeskonta tâbi tutulmak üzere merkez bankasına gönderip bunun karşılığında yeni para alırlar. Böylece, bankalar, çiftçilere ve kredi almak isteyen müteşebbislere borç vermek için daima para bulundururlar. İki sebepten dolayı bu iş tahmin edildiğinden farklı oldu. Birinci olarak, bugün bu işin uzmanları otomatik olarak iyi zamanlarda genişleyen, kötü zamanlarda daralan elastik bir para arzının sıhhatli bir ekonomi için hiç de arzu edilen bir şey olmadığını görmüşlerdir. Zira, aksi takdirde konjonktür dalgaları ve enflasyon çok tehlikeli ve zararlı bir şekilde desteklenmiş olmaktadır. İkinci olarak, bankalar merkez bankasından borç alırken müşterilerinin borç senetlerinden çok devlet tahvillerini kullanmayı tercih etmektedirler. 1935'ten beri borçlanmanın büyük bir kısmı devlet tahvilleri yoluyla yapılmaktadır. Bu sebepten dolayı *reeskont haddi* teriminden çok *iskonto haddi* terimi kullanılmaktadır. İngiltere'de buna *banka haddi* denmektedir" (*Bk.* Samuelson, *İktisat*, Demirgil çevirisi, İstanbul 1970, s. 351-2 dipnotu). Merkez bankaları, ya da başka bir deyişle, *para çıkarma kurumları* (*Fr.* Instituts d'émission) yakın zamanlara kadar özel kuruluşlardı. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası da özel bir kuruluş olarak kurulmuştu. Merkez bankaları ikinci dünya savaşından sonra devletleştirilmeye başlamıştır.

MERKEZ BANKALARI KAZANCI

Ne var ki merkez bankaları, özel kuruluşlar oldukları zamanlarda bile (eşdeyişle, hisse senetleri özel kişilerin mülkiyetinde bulunduğu zamanlarda bile) devletlerin sıkı denetimi altındaydılar. Yöneticileri dâimâ devletlerce atanmış, reeskont kârlarının tümü hiç bir zaman hisse senetleri sahiplerine bırakılmamıştır. Reeskont ve açık piyasa işlemlerini dâimâ devletler saptamıştır. İkinci dünya savaşından sonra merkez bankaları hemen bütün dünya ülkelerinde devletleştirilmiş ya da hisse senetlerinin yarısından çoğu devletlere maledilmiştir. Merkez bankaları bütün dünya ülkelerinde tektir; sadece Amerika'da çok sayıda merkez bankası, eşdeyişle para çıkarma işlemlerini yürüten banka vardır. Ser-mâyesi devletçe verilen ilk banka, Çarlık Rusya'sının imparatorluk bankasıdır (XIX. yüzyıl). Bu banka bile Rus devrimine kadar (1917) özel teşebbüs yöntemleriyle yürütülmüştür.

MERKEZ BANKALARI KAZANCI. (Os. Merkez bankaları kârı, *Fr.* Profit des banques centrales, *Al.* Gewinn der Zentralbanken) Para çıkarma ve para değerini düşürme işlemlerinden elde edilen kârlar... Merkez bankalarının başlıca kazancı emisyon ve deva-lüasyondan gelir. Piyasaya sürülen yeni paralarla açılan kredilerin, reeskont edilen senetlerin ve konsolide edilen alacakların fâizi çok büyük çapta kazanç sağlar. Bundan başka para değerinin her düşürülüşünde (deva-lüasyon) merkez bankalarındaki altın ve dövizlerin değeri artar.

MERKEZSEL DENETİM. (Os. Merkezî murakabe, *Fr.* Contrôle du pouvoir central sur les services décentralisés, *Al.* Staatsaufsicht, *İng.* Central control) Devletin kamu yönetimleri ve kuruluşları üstünde yaptığı denetim... Vilâyet, Belediye, Köy gibi kamu idâreleriyle çeşitli kamu kuruluşları (örneğin, kamu iktisâdî teşebbüsleri) üstündeki *idârî vesâyet* (*Fr.* Tutelle administrative)ine dayanan devlet denetimini dilegetirir.

MERKEZ TECİMEVİ. (Os. Merkez ticâret-hâne, *Fr.* Maison principale, *Al.* Haupt-geschaeft, *İng.* Head quarter, *İt.* Casa principale, *İsp.* Casa principal) Kendisine bağlı şubeleri bulunan ticaret evi.

METİN. (Os. Metin, *Fr.* Texte, *Al.* Text, *İng.* Text, Wording; *İt.* Testo, *İsp.* Texto) Bir yazıyı oluşturan sözcüklerin tümü... Örneğin bu anlamda ezberden söylenen bir ya-

sa maddesi için "yasanın metnine bakmalı, acaba öyle mi?" denir.

METRE. (Os. Metro, *Fr.* Mètre, *Al.* Meter, *İng.* Metre, *İt.* Metro, *İsp.* Metro) Uzunluk ölçüsü... Yer meridyen dâiresinin kırk milyonda biri olarak kabul edilen uzunluk ölçüsü birimini dilegetirir. Bir metre, yüz santimetredir, aşağı yukarı dört büyük karışa eşittir.

METRE DİZGESİ. (Os. Metre sistemi, *Fr.* Système métrique, *Al.* Masssystem, *İng.* Metric system, *İt.* Sistema metrico, *İsp.* Sistema metrico) Metre, metre kare, metre küp gibi kökü metreyle dayanan ölçü sistemi.

METRE KARE. (Os. Metre murabbâi, *Fr.* Mètre carré, *Al.* Quadrameter, *İng.* Square metre, *İt.* Metro quadrato, *İsp.* Metro cuadrado) Kenarları birer metre uzunluğunda olan dördül.

METRE KÜP. (Os. Metre mik'abı, *Fr.* Mètre cube, *Al.* Kubikmeter, *İng.* Cubic metre, *İt.* Metro cubo, *İsp.* Metro cubico) Her ayrıtı bir metre uzunluğunda olan küp... Bir kübün on iki ayrıtı vardır. Metre' küp, oylum (hacim) ölçü birimi olarak kullanılır. Örneğin *bir metre küp kum* denir.

MEVSİM. (Os. Mevsim, *Fr.* Saison, *Al.* Jahreszeit, *İng.* Season, *İt.* Stagione, *İsp.* Estacion) Yılın dört bölümünden her biri.

MEVSİM DALGALANMALARI. (Os. Mevsim temevvücâtı, *Fr.* Variations saisonnières, *Al.* Saisonschwankungen, *İng.* Seasonal variations, Seasonal fluctuations) Mevsimlere bağlı olan ekonomik değişimler... Örneğin domatesin bol bulunduğu mevsimde fiyatı ucuzlar, kıt bulunduğu mevsimde pahalılaşır. Sunu (arz) bakımından böyle olduğu gibi istem (talep) bakımından da mevsimler rol oynarlar. Örneğin, yaz aylarında mayo satışı artar, kış aylarında sifıra düşer. Mevsim dalgalanmalarını önlemek için anamalcı ekonomide çeşitli önlemler alınır, örneğin yumurta üretiminin kış mevsiminde de sürdürülebilmesi için kümesler elektrikle ısıtılır ve aydınlatılır. Mevsim dalgalanmalarının sadece ekonomik değil, toplumsal (sosyal) ve vurgunsal (spekülâtif) etkileri de vardır. Örneğin mevsim dalgalanmalarının fiyatları yükseltmesi halkın satınalma gücünü düşürür, çeşitli vurgunculuklara yol açar, kimi mallar elverişli mevsimlerde ucuza kapatılıp buzhâ-

nelerde bekletildikten sonra elverişsiz mevsimlerde pahalıya satılır.

MİL. (Os. Mil, Fr. Mile, Al. Meile, İng. Mile, İt. Miglio, İsp. Milla) 1609 metrelik uzunluk ölçüsü... Bu ölçü kimi ülkelerde değişiktir, örneğin İngiliz mili 1524 metre, İngiliz deniz mili 1855 metredir, Osmanlı sözlüklerinde 2500 zirâi mimârî (orta yürüyüşle yirmi dakikada yürünen uzaklık) olarak tanımlanmıştır.

MİLLETVEKİLİ. (Os. Meb'us, Fr. Député, Al. Abgeordneter, İng. Deputy, Member of Parliament) Demokratik ülkelerde seçimle millet meclisine getirilmiş üye.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI. (Os. Maarif vekâleti, Fr. Ministère de l'instruction publique, Al. Unterrichtsministerium, İng. Ministry of public instruction, Board of education) Eğitim işlerini yürütmekle görevli bakanlık.

MODA. (Os. Moda, Fr. Mode, Al. Mode, İng. Mode, Fashion; İt. Moda, İsp. Moda) Toplumsal yaşamda geçici ve özentili yenilik.

MODA OLMAK. (Os. Moda olmak, Fr. Être de mode, Al. Mode sein, İng. To be in fashion, İt. Esser di moda, İsp. Estar de moda) Toplumca kabul edilip yaygın duruma gelmek... Örneğin bu anlamda "bu yıl kahverengi kumaşlar moda oldu" denir.

MODASI GEÇMEK. (Os. Modası geçmek, Fr. Passé de mode, Al. Aus der Mode sein, İng. Out of fashion, İt. Fuor di moda, İsp. Passada de moda) Moda olmaktan çıkmak... Örneğin bu anlamda "kahverengi kumaşların modası geçti" denir.

MODAYA UYGUN. (Os. Modaya mutâbık, Fr. Nouveauté, Al. Neuigkeit, İng. Novelty, İt. Novita, İsp. Novedad) Moda olan yenilik.

MUHTAR. (Os. Muhtar, Fr. Maire, Officier civil élu dans un quartier de la ville ou dans un village; Al. Ortsvorsteher, Gemeindevorsteher; İng. Alderman) Köy ya da mahallenin temsilcisi ve icra organı... Seçimle iş başına gelir.

MÜLK. (Os. Milk, Fr. Propriété, foncière, Al. Grundbesitz, İng. Landet property, İt. Proprieta fondiaria, İsp. Propriedad territorial) Taşınmaz mal... Ev, dükkân, çiftlik, toprak olabilir. Osmanlıcada bir devletin ülkesini de dilegetirirdi.

MÜSTEŞAR. (Os. Müsteşar, Fr. Sous-secrétaire d'état, Al. Staatssekretär, Unterstaatssekretär; İng. Under-secretary of state) Bir bakanlığın en büyük memuru... Bakandan sonra gelir, siyasal niteliği yoktur ve görevi bakana yardımcı olmaaktır. Bir bakanlıkta birkaç müsteşar bulunabilir.

N

NÂMÛS. (Os. Nâmus, Fr. Honnêteté, Probité; Al. Redlichkeit, İng. Honesty, İt. Onesta, İsp. Probidad) Ahlâk kurallarına uygunluk.

NÂMUSLU. 1. (Os. Nâmuslu, Fr. Honnête, Al. Redlich, İng. Honest, İt. Onesto, İsp. Honesto) Ahlâk kurallarına uyan.

2. (Os. Dürüst, Fr. Loyal, Al. Reel, İng. Respectable, İt. Leale, İsp. Leale) Sözü ve davranışında doğruluktan ayrılmayan.

NÂMUSLU ADAM. (Os. Nâmuslu kimse, Fr. Homme d'honneur, Al. Ehrenmann, İng. Man of honour, İt. Uomo d'onore, İsp. Hombre de honor) Ahlâk kurallarına uyan adam.

NÂMUSLUCA. (Os. Dürüstçe, Fr. Loyalement, Al. Reell, İng. Fairly, İt. Lealmente, İsp. Lealmente) Özü ve sözü bir olarak.

NÂMUSLULUK. (Os. Dürüstlük, Fr. Loyauté, Al. Reellitaet, İng. Fairness, İt. Lealta, İsp. Lealtad) Doğruluk... Özü ve sözü bir olma durumunu dilegetir... Nâmuslu olma durumunu dilegetiren *nâmusluluk* (Nâmus-kârlık) deymi Batı dillerinde *nâmûs* deymiyle anlamdaştır, eşdeyişle aynı deyimlerle dilegetirilir.

NÂMUS SÖZÜ. (Os. Nâmus sözü, Fr. Parole d'honneur, Al. Ehrenwort, İng. Word of honour, İt. Parola d'onore, İsp. Palabra de honor) Kesinlikle yerine getirileceği vaa-dini taşıyan söz... Örneğin bu anlamda "bu parayı gelecek ay ödeyeceğim, size nâmus sözü veriyorum" denir.

NÂMUSSUZ. (Os. Nâmussuz, Fr. Malhonnête, Déloyal; Al. Unredlich, Unehrllich; İng. Dishonest, İt. Improbato, İsp. Improbato, Desleal) Ahlâk kurallarını çiğneyen.

NÂMUSSUZLUK. (Os. Nâmussuzluk, Fr. Malhonnêteté, Déloyauté; Al. Unehrllichkeit, İng. Dishonesty, İt. Improbata, İsp. Improbidad) Nâmussuz olma durumu... Nâmussuzca davranış dilegetirir.

NEDEN. (Os. Sebep, Fr. Cause, Al. Grund, Ursache; İng. Ground, Cause; İt. Causa,

İsp. Causa, Lâ. Causa) Bir olayı meydana getiren olay.

NEDENSELLİK. (Os. İlliyet, Fr. Causalité, Al. Kausalitaet, İng. Causality, Lâ. Causalitas) Bir olayı meydana getiren olayla o olay arasındaki bağlantı.

NEDENSELLİK BAĞI. (Os. İlliyet râbitası, Fr. Rapport de causalité, Al. Kausalzusammenhang, İng. Causal connection, Lâ. Nexus causalis) Neden ve sonuç olan iki olay arasındaki bağ... Hukukta sorumluluk konusunun temel koşuludur. Bir sonucu meydana getiren kişinin o sonuçtan sorumlu olabilmesi için nedenle sonuç arasında bir nedensellik bağının tanıtlanması gereklidir. Her nedenle sonucu arasında böylesine bir bağ yoktur. Bir sonucu doğuran birçok nedenler olabilir, bu nedenler arasında sonucun doğmasına *en etkin olan neden* bu bağ kurar. Şöyle bir örnek alalım: Bir yolcu bir istasyonda trenin bir saatlik duruşundan yararlanarak istasyon lokantasında yemek yiyor, kalkıp trene yetişeceği sırada garson üstüne çorba döküyor, üstü temizlenirken tren kalkıyor, yolcu zorunlu olarak arkadan gelen trene biniyor, o trense kazaya uğrayarak bütün yolcular ölüyor. Ölüm olayıyla garsonun sebep olduğu olay arasında bir nedensellik bağı var mıdır, eşdeyişle yolcunun mirâsçıları garsondan ölüm tazminatı isteyebilirler mi? İsteyemezler. Bu örnekte nedensellik bağını ölüm olayıyla tren kazasının nedeni arasında aramak gerekir.

NESNE. (Os. Ayn, Fr. Chose, Corporelle; Al. Sache, Ding, Körperliche; İng. Thing, Lâ. Res, Corporalis) Özdeksel olan her şey... Bununla beraber Türk Ticaret Kanununun 291. maddesinde *ayn*, paradan başka edinilmesi olanaklı bulunan özdeksel ve özdeksel olmayan her türlü servet unsurları olarak tanımlanmıştır.

NESNEL İYİNİYET. (Os. Âfâki hüsnüniyet, Fr. Bonne foi, Al. Treu und Glauben, İng. Good faith, Lâ. Bona fides) İnsanlar arasındaki ilişkileri hukuk kurallarının dışında doğruluk ve onur kurallarıyla düzenleyen iyiniyet... Medenî Kanuna göre bu anlamdaki "iyiniyet asıldır", herkes haklarını kullanmakta ve borçlarını yerine getirmekte bu anlamdaki iyiniyet kurallarına uymakla yükümlüdür (Medenî Kanunun 2. maddesi). Örneğin bir kahvede yapılan tüketimin gerektirdiğin-

den çok oturmayı hiç bir yasa yasaklamaz, ama nesnel iyiniyet kuralları yasaklar.

NESNEL ÖDEME. (Os. Maddê edâ, *Fr.* Prestation matérielle, *Al.* Sachleistung) Kişisel olmayan ödeme... Varlıktan (mâmelektan) yapılan tüm ödemeler böyledir. Bu ödemeyi borçlu yerine üçüncü bir kişi de yapabilir. Borçlar Kanununun 67. maddesine göre alacaklı, üçüncü kişinin ödemesini kabul etmezlik edemez, daha açık bir deyişle alacaklının borcun kişisel olarak ödenmesini istemeye hakkı yoktur.

NE YAZIK Kİ. (Os. Maal'esef, *Fr.* Malheureusement, *Al.* Unglücklicherweise, *İng.* Unfortunately, *İt.* Sfortunatamente, *İsp.* Desgraciadamente) Acınarak söylüyorum... Örneğin bu anlamda "ne yazık ki bu iş hiç bir kazanç sağlamadı" denir.

NİCELİK. (Os. Miktâr, *Fr.* Quantité, *Al.* Quantitaet, *İng.* Quantity, *İt.* Quantita, *İsp.* Cantidad) Bir şeyin ölçülebilen, sayılabilen ya da azalıp çoğalabilen durumu.

NİTELİK. (Os. Vasıf, Keyfiyet; *Fr.* Qualité, *Al.* Qualitaet, *İng.* Quality, *İt.* Qualita, *İsp.* Cualidad) Varlıkları birbirinden ayıran nice-likdışı özellikler.

NİTELENDİRME. (Os. Vasıflandırma, *Fr.* Qualification, *Al.* Qualification, *İng.* Qualification) Nitelikli kılma.

NOKTALAMA. (Os. Puantaj, *Fr.* Pointage, *Al.* Das Abstreichen, *İng.* Checking, *İt.* Puntazione, *İsp.* Puntacion) Kontrol işâreti... Mu hâsebede sayılar denetlenerek *puante* edilir, *puantaj* bu denetimin yapıldığını belirtir. Bu işlemi yapana da *puantör* denir, giren ve çıkan malları bir listeden izleyerek işâretleyen kişi de bu adla anılır.

NOKTALAMAK. (Os. Puante etmek, *Fr.* Pointer, *Al.* Abstreichen, *İng.* To check off, *İt.* Puntare, *İsp.* Puntear) İşâretlemek.

NOT ALMAK. (Os. Kaydetmek, *Fr.* Noter, Prendre note; *Al.* In Note nehmen, Vormerken; *İng.* To make notice, To take down; *İt.* Prender notizia, *İsp.* Tomar nota) Unutmamak için kısaca yazmak.

NOTER. (Os. Kâtibi adil, *Fr.* Notaire, *Al.* Notar, *İng.* Notary public, *İt.* Notaio, *İsp.* Notario) Senetler, sözleşmeler, vekâletnâmeler vb. gibi belgeleri onaylayarak inanılır duruma getiren memur... Her asliye mahkemesi bölgesinde bir noter bulunur. Noterler, adâlet bakanlığınca tâyin edilir ve görevleri özel bir yasayla saptanır.

NOTER ÖNÜNDE. (Os. Kâtibi adil huzûrunda, *Fr.* Devant notaire, *Al.* Vor einem Notar, Notariell; *İng.* Notarial, *İt.* Dinanzi a notaio, *İsp.* Antes un notario) Noterin tanıklığıyla... Örneğin bu anlamda "bu sözleşme noter önünde yapıldı" denir.

NUMARA. (Os. Raakkam, *Fr.* Numéro, *Al.* Nummer, *İng.* Number, *İt.* Numero, *İsp.* Numero) Benzer şeyleri ayırdetmek için her firinin üzerine yazılan sayı... Kimi eşyada ölçü birimi olarak da kullanılır, örneğin bu anlamda da "2311 numaralı yasa" denir.

NUMARALAMA. (Os. Terkim, *Fr.* Numérotagage, *Al.* Numerierung, *İng.* Numbering, *İt.* Numerazione, *İsp.* Numeracion) Benzer şeyleri ayırdetmek için üzerlerine numara yazma.

NUMARALAMAK. (Os. Terkim etmek, *Fr.* Numéroter, *Al.* Numerieren, *İng.* To number, *İt.* Numerare, *İsp.* Numerar) Benzer şeyleri ayırdetmek için üzerlerine numara koymak.

O

OĞLU. (Os. Evlâdı, Zâde; Fr. Fils, Al. Junior, İng. Junior, İt. Giuniore, İsp. Joven) Bir kimsenin erkek çocuğu... "Ahmet Adlı ve oğlu" ya da "Adlı oğulları" biçimleriyle firma adlarında kullanılır.

OKUNAKLI. (Os. Kaabili mütâlâa, Fr. Lisible, Al. Leserlich, İng. Legible, İt. Legibile, İsp. Legible) Okunması kolay... Örneğin bu anlamda "okunaklı bir yazı" denir.

OKUNAKLILIK. (Os. Kaabiliyeti mütâlâa, Fr. Lisibilité, Al. Leserlichkeit, İng. Legibility, İt. Legibilita, İsp. Legibilidad) Okunması kolay olanın niteliği.

OKUNAMAZLIK. (Os. Gayrı kaabili kırâat, Fr. Illisibilité, Al. Unleserlichkeit, İng. Illegibility, İt. Illegibilita, İsp. Illegibilidad) Okunması güç ya da olanaksız bulunanın niteliği.

OKUNMAZ. (Os. Kırâatı imkânsız, Fr. Illisible, Al. Unleserlich, İng. Illegible, İt. Illeggibile, İsp. Ilegible) Okunması olanaksız.

OLAĞAN MÂLİYET HESÂBI. (Os. Tabii mâliyet hesâbı, Fr. Imputation rationnelle, Al. Normalkalkulation, İng. Normal production cost calculation) İstatistiklerden yararlanıp mâliyet etmenlerini önceden tahmin ederek yapılan hesap... Kimi firmalar, özellikle Almanya'da, kısa dönem hesaplarında bu mâliyetleri kullanmaya çalışırlar.

OLAĞANÜSTÜ. (Os. Fevk'alâde, Fr. Extraordinaire, Al. Aussergewöhnlich, İng. Extraordinary, İt. Straordinario, İsp. Extraordinario) Beklenmedik bir zamanda ve önceden tasarlanmamış olan.

OLAĞANÜSTÜ DURUM. (Os. Fevk'alâde hâl, Fr. État exceptionnel, Al. Ausnahmestand, İng. Exceptional circumstances) Beklenmedik ve önceden tasarlanmamış durum... Özellikle savaş ya da başkaca tehlikeli durumlarda hükümetler olağanüstü hal ilân ederler, anayasalarda bu gibi durumlar için özel hükümler ve özel hükümet yetkileri vardır.

OLAĞANÜSTÜ GEÇİNGE. (Os. Fevk'alâde bütçe, Fr. Budget extraordinaire, Al. Ausse-

rdentlicher Haushaltsplan, İng. Extraordinary budget) Olağan bütçeden ayrı olarak yapılan ve olağanüstü gider ve gelirleri içeren bütçe... Bu bütçe, her yıl değil, gerektiğinde yapılır. Olağan bütçe açıklarını gizlemek için yapıldığı da olur. Gerçekte olağanüstü gelir ve giderler de normal bütçede yer alabilir, bunun hiç bir sakıncası yoktur.

OLAĞANÜSTÜ GELİR. (Os. Fevk'alâde vâridât, Fr. Recette extraordinaire, Al. Ausserordentliche Einnahmen, İng. Exceptional receipts, Extraordinary receipts, Abnormal receipts) Olağanüstü harcamaları karşılamak için bulunan olağanüstü gelir... Örneğin ülkemizde ikinci dünya savaşı sırasında uygulanan varlık vergisi ve toprak mahsulleri vergisi böylesine olağanüstü bir gelirdir.

OLAĞANÜSTÜ GENEL KURUL. (Os. Fevk'alâde umûmî hey'et, Fr. Assemblée générale extraordinaire, Al. Ausserordentliche Generalversammlung, İng. Extraordinary general assembly) Olağan toplantıların dışında görülen lüzûm üzerine yönetim kurulunca ya da denetçilerce toplantıya çağrılan genel kurul.

OLAĞANÜSTÜ NİTELİK. (Os. Fevk'alâde vasıf, Fr. Excellente qualité, Première qualité; Al. Prima Qualitaet, İng. Prime quality, İt. Prima qualita, İsp. Primera cualidad) En iyi niteliğin de üstündeki nitelik... İyi nitelik (Os. İyi vasıf, Fr. Bonne qualité, Al. Gute Qualität, İng. Good quality, İt. Buona qualita, İsp. Buena cualidad) ve daha iyi nitelik (Os. Daha iyi vasıf, Fr. Meilleure qualité, Al. Bessere Qualitaet, İng. Better quality, İt. Migliore qualita, İsp. Mejor cualidad) ve en iyi nitelik (Os. En iyi vasıf, Fr. Meilleure qualité, Al. Beste Qualitaet, İng. Best quality, İt. Ottima qualita, İsp. Optima cualidad)'ten de üstün olan niteliği dilegetirir. Örneğin bu anlamda "olağanüstü nitelikte bir şarap" denir.

OLAĞANÜSTÜ ÖDENEK. (Os. Fevk'alâde tahsisât, Fr. Crédits extraordinaires, Al. Ausserordentliche Kredite, İng. Supplementary budget estimates, Emergency budget estimates) Bütçenin düzenlenmesi sırasında düşünülmemiş bir hizmet için alınan tahsisât... Muhâsebei Umûmîye Kanununun 36. maddesine göre alınır.

OLAĞANÜSTÜ SAPTANMIŞ SÜRE. (Os. Fevk'alâde mûhlet, Fr. Délais extraordinaires,

Al. Ausserordentliche Fristen, *İng.* Exceptional time limits) Bakanlar kurulunca saptanacak yer ve süre içinde borçlulara borçlarını ödemeleri için icra tetkik merciince altı ayı geçmemek üzere verilen mühlet.

OLAĞANÜSTÜ SÜREAŞIMI. (*Os.* Fevk'alâde mürûru zamân, *Fr.* Prescription extraordinaire, *Al.* Ausserdentliche Ersitzung, *İng.* Extraordinary prescription) Yirmi yıllık süre-aşımı... İsviçre hukukundan alınmıştır. Medenî Kanunun 639. maddesine göre sahibi bilinmeyen bir gayrimenkulü nizâsız ve sürekli olarak mâlik sıfatıyla yirmi yıl elinde bulunduran kimse o gayrimenkulün kendi mülkiyetine tescili isteminde bulunabilir.

OLAĞANÜSTÜ YARGIEVLERİ. (*Os.* Fevk'alâde mahkemeler, *İstisnâî* mahkemeler; *Fr.* Tribunaux temporaires exceptionnels, Tribunaux extraordinaires, Tribunaux d'exception; *Al.* Sondergerichte, Ausnahmegerichte; *İng.* Exceptional cours) Yasayla saptanmış olan dâvâları görmek üzere geçici olarak kurulan mahkemeler... Örneğin sıkıyönetim mahkemeleri, kadastro mahkemeleri, divânı âli vb. böyledir.

OLAĞANÜSTÜ YERİNE KOYMA. (*Os.* Fevk'alâde ikaame, *Fr.* Substitution fideicommissaire, *Al.* Nacherbeneinsetzung, *İng.* Appointment of a reversionary heir, Fideicommissary substitution; *Lâ.* Substitutio fideicommissaria) Mirâs bırakanın ölümüne bağlı bir tasarrufla biri kendi ölümünden sonra, ikincisi de birinci mirâşçının ölümünden sonra aynı mala sâhibolmak üzere iki mirâşçı saptaması.

OLAĞAN YERİNE KOYMA. (*Os.* Alelâde ikaame, *Fr.* Substitution vulgaire, *Al.* Ersatzerbeneinsetzung, *İng.* Appointment of a substitutional heir, *Lâ.* Substitutio vulgaris) Mirâs bırakanın, mirâşçıların kendinden önce ölmeleri ya da mirâsı reddetmeleri olasılığı karşısında ve bu durumlarda mirâs almak üzere ikinci dereceden mirâşçılar saptaması... Buna *ikaameli vasiyet* de denir.

OLANAK. (*Os.* İmkân, *Fr.* Possibilité, Éventualité; *Al.* Möglichkeit, *İng.* Possibility, Eventuality; *İt.* Possibilità, *İsp.* Posibilidad) Olabilirlik... Örneğin "bu iş çeşitli biçimlerde olabilir" anlamında "bu işin çeşitli olanakları var" denir.

OLANAK İÇİNDE. (*Os.* İmkân dâhilinde, *Fr.* Dans la mesure du possible, *Al.* Nach

Möglichkeit, *İng.* With in possibility, *İt.* Nella misura del possibile, *İsp.* En lo posible) Olabilir... Örneğin "bu iş olabilir" anlamında "bu iş olanak içindedir" denir.

OLANAKLI. (*Os.* Mümkün, *Fr.* Possible, *Al.* Möglich, *İng.* Possible, *İt.* Possibile, *İsp.* Posible) Olabilir... Örneğin "bu iş olabilir" anlamında "bu iş olanaklı" denir.

OLANAKLI KILMAK. (*Os.* Mümkün kılmak, *Fr.* Rendre possible, *Al.* Ermöglichen, *İng.* To make possible, *İt.* Rendere possibile, *İsp.* Hacer posible) Olabilir kılmak.

OLANAKLI OLANI YAPMAK. (*Os.* Mümkün olanı yapmak, *Fr.* Faire tout son possible, *Al.* Sein möglichstes tun, *İng.* To do the utmost, To do one's best, *İt.* Far ogni possibile, *İsp.* Hacer todo lo posible) Olabileni yapmak... Örneğin bu anlamda "bu işi sonuçlandırmak için olanaklı olan her şeyi yapınız" denir.

OLANAKLI OLDUĞU KADAR. (*Os.* Mümkün olduğu kadar, *Fr.* Autant que possible, *Al.* So viel als möglich, *İng.* As much as possible, *İt.* Per quanto e possibile, *İsp.* En quanto es posible) Olabildiği kadar... *Olabildiğince* de denir.

OLANAKLI OLDUĞU KADAR ÇABUK. (*Os.* Mümkün olduğu kadar acele, *Fr.* Aussitôt que possible, Aussi vite que possible; *Al.* So schnell als möglich, *İng.* As soon as possible, *İt.* Al più presto possibile, *İsp.* Pronto como posible) Olabildiği kadar çabuk.

OLANAKSIZ. (*Os.* İmkânsız, Gayrı mümkün; *Fr.* Impossible, *Al.* Unmöglich, *İng.* Impossible, *İt.* Impossibile, *İsp.* Imposible) Olmaz... Örneğin "bu iş olmaz" anlamında "bu iş olanaksız" denir.

OLANAKSIZLIK. (*Os.* Ademi imkânı, *Fr.* Impossibilité, *Al.* Unmöglichkeit, *İng.* Impossibility, *İt.* Impossibilità, *İsp.* Imposibilidad) Olmazlık durumu... Örneğin bu anlamda "bu işi yapmak istiyoruz ama olanaksızlıklar içindeyiz" denir.

OLASI. (*Os.* Muhtemel, *Fr.* Probable, *Al.* Voraussichtlich, *İng.* Probable, *İt.* Probabile, *İsp.* Probable) Olması umulan... Olacağı benzeyeni dilegetirir.

OLASILIK

OLASILIK. (Os. İhtimâl, *Fr.* Probabilité, *Al.* Probabilitaet, *İng.* Probability, *İt.* Probilita, *İsp.* Probabilidad) Olması umulanın niteliği... Bu deyim, ticaret dilinden başka, özellikle istatistiksel ekonomide kullanılır. Bir olayın olasılığı, o olayın meydana gelmesine elverişli durumlar sayısının olanaklı bulunan bütün durumlar sayısına oranıdır. Örneğin altı yüzü bulunan bir zarın atılmasında olanaklı bulunan bütün durumlar sayısı altı, herhangi bir sayının gelmesine elverişli durum sayısı birdir. Demek ki örneğin 3 sayısının gelmesi 1/6 olasılık taşır.

OLASILIKLA. (Os. Muhtemelen, *Fr.* Probablement, *Al.* Voraussichtlich, *İng.* Probably, *İt.* Probabilmente, *İsp.* Probablemente) Olması umularak.

OLAY. (Os. Hâdis, *Fr.* Événement, Incident; *Al.* Ereignis, Zwischenstreit; *İng.* Occurrence, *İt.* Occorrenza, *İsp.* Occurrencia) Ortaya çıkan durum... Hukuk dilinde, bir dâvânın görülmesi sırasında ortaya çıkan yönetsel bir sorunu dilegetirir.

OLAYSAL DÜZEY. (Os. Sathı zahirî, *Fr.* Niveau phénoménal) Nesnelerin yüzeysel görünüşleri... *Özsel düzey* (Os. Sathı hakikî, *Fr.* Niveau réel) deymi karşılığında kullanılır. Örneğin fiyat, değer in olaysal düzeyidir. Değer in özsel düzeyi insan emeğidir. Ekonomide olaysal düzeyler ampirik kavramlarla dilegetirilir. Bütün sorun, bu ampirik kavramların altındaki gerçek düzeyi görmektir.

OLUMLU. (Os. Müspet, *Fr.* Positif, *Al.* Positiv, *İng.* Positive, *İt.* Positivo) Doğrulamayı içeren... *Olumsuz* deymi karşıtı olarak yapıcı, geliştirici, iyi ve güzele yönelmiş anlamlarını kapsar.

OLUMLU ANLAŞMAZLIK. (Os. İcâbî ihtilâf, *Fr.* Conflit positif d'attribution, *Al.* Positiver Kompetenzkonflikt) İki ayrı mahkemenin aynı dâvâda kendilerini görevli ve yetkili görmeleri durumu.

OLUMLU DOKUNCA. (Os. Müspet zarar ve ziyân, *Fr.* Intérêt positif, Intérêt a l'exécution; *Al.* Positives Interesse, Leistungsinteresse; *Lâ.* Quod interest) Borçlunun sözleşme hükümlerini hiç ya da vaktinde yerine getirmemek yoluyla alacaklıya verdiği zarar... Borçlar Kanununun 96. ve 102. maddelerinde tanımlanmıştır.-

OLUMLU KARŞILIK VERMEK. (Os. Müspet cevap vermek, *Fr.* Répondre affirmativement, *Al.* Bejahend antworten, *İng.* To reply in the affirmative, *İt.* Rispondere affermativamente, *İsp.* Responder afirmativamente) İstenilen doğrultuda karşılık vermek... Örneğin "bize bu malı hemen gönderebilir misiniz?" sorusuna "gönderebiliriz" karşılığını vermek olumlu, "gönderemeyiz" karşılığını vermek olumsuzdur.

OLUMLU OLURSA. (Os. Müspet olduğu takdirde, *Fr.* Dans l'affirmative, *Al.* Bejahendenfalls, *İng.* If affirmed, In the affirmative; *İt.* Nel caso affermativo, *İsp.* En caso afirmativo) İstenildiği gibi olursa... Örneğin bu anlamda "karşılığınız olumlu olursa hemen bildiriniz" denir.

OLUMSUZ. (Os. Menfi, *Fr.* Négatif, *Al.* Negativ, *İng.* Negative, *İt.* Negativo) Hayırlamayı içeren... *Olumlu* deyiminin bütün anlamlarında karşıtıdır.

OLUMSUZ ANLAŞMAZLIK. (Os. Selbî ihtilâf, *Fr.* Conflit négatif d'attribution, *Al.* Negativer Kompetenzkonflikt) İki ayrı mahkemenin aynı dâvâda kendilerini görevli ve yetkili saymamaları durumu.

OLUMSUZ DOKUNCA. (Os. Menfi zarar ve ziyân, *Fr.* Intérêt négatif, *Al.* Negatives Interesse) Bir sözleşmenin yapılmış olmasından doğan zarar... Sözleşmenin kusurlu olmasından ve bundan ötürü geçerli bulunmamasından doğan bu zarar, Borçlar Kanununun 62. maddesine göre olumlu zarar miktarını geçemez.

OLUMSUZ KARŞILIK VERMEK. (Os. Menfi cevap vermek, *Fr.* Répondre négativement, *Al.* Verneinen, *İng.* To give a negative answer, *İt.* Negare, *İsp.* Negar) İstenilene aykırı karşılık vermek.

OLUMSUZ OLURSA. (Os. Menfi olduğu takdirde, *Fr.* Dans la négative, *Al.* Verneinenfalls, *İng.* In the negative case, *İt.* In caso negativo, *İsp.* En caso negativo) İstenildiği gibi olmazsa.

OLUR. (Os. Müsâade, *Fr.* Permission, *Al.* Erlaubnis, *İng.* Permission, *İt.* Permissione, *İsp.* Permiso) İzin... Elverişliliği dilegetirir.

OLUR BELGESİ. (Os. Müsâade vesîkası, *Fr.* Permis, *Al.* Erlaubnisschein, *İng.* Permit,

İt. Permesso, *İsp.* Permiso) Herhangi bir şeyin olabilmesi için gereken belge.

OLUR İSTEMEK. (*Os.* Müsâade istemek, *Fr.* Demander la permission, *Al.* Um Erlaubnis bitten, *İng.* To ask permission, *İt.* Domandare la permissione, *İsp.* Pedir el permiso) İzin istemek.

OLURLAMAK. (*Os.* Müsâade etmek, *Fr.* Permettre, *Al.* Erlauben, *İng.* To permit, *İt.* Permettere, *İsp.* Permitir) İzin vermek.

OLURLAMAMA. (*Os.* Ademi kabul, *Fr.* Non-acceptation, *Al.* Nichtannahme, *İng.* Non-acceptance) Kabul etmeme... Örneğin bir kimşenin kendisine çekilmiş bir poliçeyi kabul etmemesini dilegetirir. Ticaret Kanununun 570. maddesine göre bu çekinme, bir protestoyla yapılmalıdır.

OLURLAMAMA UYARISI. (*Os.* Ademi kabul protestosu, *Fr.* Protêt faute d'acceptation, *Al.* Protest mangels Annahme, Annahmeprotest; *İng.* Protest for non-acceptance, Protest non-acceptation) Kendisine gönderilen bir poliçeyi kabul etmemesi durumunda ilgilinin yasa gereği noter aracılığıyla çekmek zorunda bulunduğu protesto.

OLURSUZ. (*Os.* Müsâadesiz, *Fr.* Non permis, Non autorisé, Illicite; *Al.* Unerlaubt, *İng.* Unpermitted, Illicit; *İt.* Non permesso, *İsp.* No permiso) İzni alınmamış.

OLUŞMAMIŞ BORÇLAR. (*Os.* Nâkıs dü-yün, *Fr.* Obligations imparfaites, *Al.* Unvollkommene Verbindlichkeiten, Naturobligationen; *İng.* Imperfect obligations, *Lâ.* Naturales obligationes, Obligationes imperfectae) Yasaların alacaklıya dâvâ ve tâkip hakkı vermediği borçlar... Borçlar Kanununun 504 ve 505. maddelerine göre böylesine borçlar ödenirse geri istenemez.

OLUŞTURMA. (*Os.* Teşkil, *Fr.* Constitution, Formation; *Al.* Bildung, *İng.* Constitution, Formation; *İt.* Formazione, *İsp.* Formacion) Meydana getirme... Gerçekleştirip ortaya çıkarmayı dilegetirir, örneğin bu anlamda "bir şirket oluşturmak üzereyim" denir.

OLUŞTURMAK. 1. (*Os.* Teşkil etmek, *Fr.* Constituer, Former; *Al.* Bilden, *İng.* To form, To constitute, To start; *İt.* Formare, *İsp.* Formar) Meydana getirmek.

2. (*Os.* Hâsıl etmek, *Fr.* Produire, *Al.* Hervorbringen, *İng.* To produce, *İt.* Pro-

durre, *İsp.* Producir) Gerçekleştirip ortaya çıkarmak.

ONAMA. 1. (*Os.* Kabul, *Fr.* Aceptation, *Al.* Akzept, Annahme; *İng.* Acceptance) Uygun bulup gereğini yapma... Özellikle ticaret, bankacılık ve hukuk işlemlerinde *kabul*, önemli sonuçlar doğuran bir irâde bildirimidir. Örneğin banka tarafından kabul edilmiş bir poliçe, sağlam bir poliçedir, banka bu kabulüyle borçlu yerine ödemeyi yükümlenir. Bir poliçe muhâtabı olan tüccar tarafından kabul edilip imzalanmakla sağlamlık kazanır, kolaylıkla iskonto ettirilebilir. Özellikle dış-alımsatımlarda poliçelerin bankalarca kabulü, muhâtablarını tanımayan tüccarlara güven verir ve böyle bir poliçe artık her kurum ve kuruluşta geçerlik kazanır. Hukuksal işlemlerde kabul, işlemin tamamlanması (örneğin bir sözleşmenin geçerlik kazanması) için başkoşuldur. Hukuk dilinde "sattım" deyimine *icâb* ve huna yanıt olan "aldım" deyimine *kabul* denir.

2. (*Os.* Muvâfakat, *Fr.* Assentiment, Concession; *Al.* Einwilligung, Bewilligung; *İng.* Assent, Consent, Concession) Uygun bulma... Örneğin bu anlamda "önerinizi uygun buluyorum" denir.

ONAMADAN SONRA. (*Os.* Kabulden sonra, *Fr.* Après réception, *Al.* Nach Empfang, *İng.* After receipt, *İt.* Dopo ricevuta, *İsp.* Al recibir) Uygun bulunduktan sonra... Örneğin bu anlamda "onamadan sonra parasını alacağız" denir.

ONAMAK. 1. (*Os.* Kabul etmek, *Fr.* Accepter, *Al.* Akzeptieren, *İng.* To accept, *İt.* Accettare, *İsp.* Aceptar) Uygun bulup gereğini yapmak.

2. (*Os.* Muvâfakat etmek, *Fr.* Consentir, *Al.* Bewilligen, Einwilligen; *İng.* To comply, Agree, To consent; *İt.* Consentire, *İsp.* Asentir) Uygun bulmak... Batı dillerinde bir krediye ya da bir vâdeye muvâfakat etmek anlamında (*Fr.* Accorder, *Al.* Einraumen, *İng.* To grant, *İt.* Accordare, *İsp.* Acordar) deyimleri kullanılır.

3. (*Os.* Telâkki etmek, *Fr.* Recevoir, *Al.* In Empfang nehmen, *İng.* To receive, *İt.* Ricevere, *İsp.* Retirar) Almak... Alıp kabul etmek anlamını dilegetirir.

ONAMAK VE ONAYLAMAK. (*Os.* Kabul ve tasdik etmek, *Fr.* Approuver, *Al.* Genehmigen, *İng.* To adopt, Approve of; *İt.* Ap-

ONAMAMAK

provare, *İsp.* Approbar) Uygun bulup doğrulamak... Örneğin bu anlamda "meclis yasa tasarısını onadı ve onayladı" (*Fr.* Le Sénat a approuvé le projet de loi) denir.

ONAMAMAK. (*Os.* Kabul etmemek, *Fr.* Refuser l'acceptation, *Al.* Das Akzept verweigern, *İng.* To refuse acceptance, *İt.* Ri-fiutare la accettazione, *İsp.* Rehúsar la aceptación) Uygun bulmamak.

ONAMA VERENEĞİ. (*Os.* Kabul kredisi, *Fr.* Crédit réalisable par acceptation, *Crédit* a découvert, *Crédit* en blanc; *Al.* Akzeptkredit, *İng.* Acceptance credit, Blank credit) Üçüncü bir kişinin ya da bir bankanın bir ticaret senedine garanti vermesi... Güvenilir bir kişi ya da kurumun bir senedi (senet sahibiince ödenmediği takdirde) ödemeyi yükümlenmesi, o senede verilen bir kredi niteliğindedir. Bu işi genellikle bankalar yaparlar, birinci dünya savaşından önce İngiltere'de sadece bu işi yapan *onama bankaları* (*Os.* Kabul müesseseleri, *İng.* Accepting houses) vardı.

ONAMAYA SUNMAK. (*Os.* Kabule göndermek, *Fr.* Envoyer a l'acceptation, *Al.* Zum Akzept senden, *İng.* To send for acceptance, *İt.* Mandare all'acceptazione, *İsp.* Mandar a la aceptación) Herhangi bir öneriyi uygun bulması gereken yere yollamak... Örneğin bu anlamda "dosya tamamlandı, bakanın onamasına sunuldu" denir.

ONANAMAZ. (*Os.* Gayrı kaabili kabul, *Fr.* Inacceptable, *Al.* Unannehmbar, *İng.* Unacceptable, *İt.* Inaccettabile, *İsp.* Inaceptable) Uygun görülmesi olanaksız... Örneğin bu anlamda "bu tasarı onanamaz" denir.

ONANMASI OLANAKLI. (*Os.* Kaabili kabul, Kabulü mümkün; *Fr.* Acceptable, *Al.* Annehmbar, *İng.* Acceptable, *İt.* Accettabile, *İsp.* Aceptable) Uygun görülebilir... *Onanabilir* de denir.

ONANMIŞ ÖDEME BUYRUĞU. (*Os.* Kabul edilmiş akreditif, *Fr.* Crdit confirmé, *Al.* Bestaetigtes Akkreditiv, *İng.* Confirmed credit) Bir banka tarafından kabul edilmiş akreditif... Bir alımsatım sözleşmesinde alıcı, kimi koşullar altında belli bir paranın satıcıya ödenmesi için bir bankaya *ödeme buyruğu* (akreditif) gönderebilir, bankanın bu ödeme buyruğunu kabul etmesi durumunda o ödeme buyruğu *onanmış ödeme buyruğu*'dur.

Banka tarafından kabul edilmeyen ödeme buyruklarına da *onanmamış ödeme buyruğu* (*Os.* Kabul edilmemiş akreditif, *Fr.* Crédit non confirmé, *Al.* Unbestaetigtes Akkreditiv, *İng.* Unconfirmed credit) denir.

ONARIM. (*Os.* Tâmir, *Fr.* Réparation, *Al.* Ausbesserung, *İng.* Reparation) Yıpranan, aşınan, bozulan, çürüyen herhangi bir şeyin eski duruma getirilmesi için yapılan işlem... Parçalarının değiştirilerek yenilenmesini de kapsar. Örneğin bu anlamda "bu ev neredeyse yıkılacak, onarımı gerek" denir. Bu anlamda *onarım* deyiimi de kullanılır.

ONARIMA DEĞMEZ GEMİ. (*Os.* Tâmirle değmez sefine, *Fr.* Innavigabilité relative d'un navire, *Al.* Reparaturunwürdiges Schiff, *İng.* Irreparability of the ship) Onarımı için değerine yakın ölçüde para harcanması gereken gemi... Deniz ticaret hukukunda böyle bir gemi denize açılmaya da elverişsiz sayılır. Ticaret Kanununun 1020. maddesine göre geminin onarıma değmez olduğunun kabulü, ancak onarım harcamalarının geminin ilk değerinin dörtte üçünden çok olmasıyla olanaklıdır. Deniz ticareti hukukunda böyle bir deyim, aynı zamanda, gerçekte onarılabilecek bir geminin de onarım araçlarının bulunmaması yüzünden bulunduğu yerde onarılmaması ve onarılabilecek yere götürülmesinin de olanaksız bulunması durumlarını da dilegetirir. Bundan ötürü, Fransızca terimde de görüldüğü gibi, buna *görelî onarılmazlık* da denir. Geminin *kesin onarılmazlık* durumuna da *onarılmaz gemi* (*Os.* Gayrı kaabili tâmir sefine, *Fr.* Innavigabilité absolue d'un navire, *Al.* Reparaturunfaehiges Schiff, *İng.* Irreparability of the ship) denir. Geminin onarıma değmez durumu, hukuk açısından, birçok hallerde onarılmazlığına yolaçar.

ONARIM ANAPARASI. (*Os.* Tâmir fonu, *Fr.* Provision pour entretien, *İng.* Reserve for maintenance) Onarım ve bakım için ayrılan para... Buna *bakım anaparası* (*Os.* Muhâfaza fonu) demek daha doğru olur.

ONARIM GİDERLERİ. (*Os.* Tâmir masrafları, *Fr.* Frais entretiens, *İng.* Maintenance charges) Onarım ve bakım için harcanan paralar... Buna *bakım giderleri* (*Os.* Muhâfaza masrafları) demek daha doğru olur.

ONARMAK. (*Os.* Tâmir etmek, *Fr.* Réparer, *Al.* Ersetzen, *İng.* To repair, *İt.* Riparare,

İsp. Reparer) Herhangi bir şeyi eski durumuna getirmek için yenilemek.

ONAŞMA. (Os. Rızâ, *Fr. Consentement, Adhésion, Accession, Assentiment; Al. Zustimmung, Zugestaendnis, Einwilligung, Beitritt; İng. Consent, Assent, Accession; Lâ. Consensus, Assensus*) Uygun bularak kabul etme... Râzı olmayı dilegetirir, belli bir anlamda da *katlanma* demektir. Hukuksal anlamda, bir kimsenin dilegetirdiği irâdesidir. Bir işlemin yapılmasından önce verilmesi gereken *rızâ*'ya *izin* denir. Eski hukukumuzda, herhangi bir şeyi yapıp yapmamak seçeneklerinden birini yeğlemek anlamına gelirdi.

ONAŞMAYA BAĞLI SÖZLEŞMELER. (Os. Rızâya tâbi akitler, *Fr. Contrats consensuels, Al. Konsensualvertraege, İng. Consensual contracts, Lâ. Contractus consensuales*) Sadece tarafların rızâlarını bildirmeleriyle oluşan sözleşmeler... Kural olarak bütün sözleşmeler böyledir, ancak aynı sözleşmelerle biçime bağlı sözleşmeler sadece rızâların birleşmesiyle oluşmaz.

ONATMAK. (Os. Kabul ettirmek, *Fr. Procurer l'acceptation, Al. Das Akzept einholen, İng. To procure acceptance, İt. Procurare l'accettazione, İsp. Procurar la aceptación*) Uygun görülmesini sağlamak.

ONAY. (Os. Tasdik, *Fr. Légalisation, Homologation, Ratification; Al. Beglaubigung, Genehmigung, Ratifikation, Fertigung; İng. Ratification, Legalization, Homologation; Lâ. Ratihabitio*) Hukuksal bir işlemin doğruluğunu ya da yasalara uygunluğunu onama... Doğrulama işlemini dilegetirir. Bu hukuksal işlem teşriî, kazâî ya da idârî bir karar olabilir; ya da herhangi bir belge (örneğin bir hekim raporu, bir nüfus sûreti vb.) olabilir. Onay, hukuksal işlemlerin geçerli olabilmesi için temel koşuldur. Yetkili makamlarca, mahkemelerce ve noterlerce yapılır. Örneğin onaylanmamış bir resmî belge sûreti geçersizdir.

ONAYAN. (Os. Mütakabbil, *Fr. Accepteur, Al. Akzeptant, İng. Acceptor*) Kabul eden... Genellikle bir poliçeyi kabul edeni dilegetirir.

ONAYARAK. (Os. Tekabbül ederek, *Fr. Munir de l'acceptation, Al. Mit Akzept versehen, İng. To provide with acceptance, İt. Munire d'accettazione, İsp. Munir de aceptación*) Kabul ederek... Örneğin bu anlamda "bakan tasarımızı onayarak imzaladı" denir.

ONAYLAMAK. (Os. Tasdik etmek, *Fr. Vérifier, Légaliser, Homologuer; Al. Beglaubigen, Legalisieren, Gerichtlich bestaetigen; İng. To verify, To legalize, To confirm judicially, To homologate; İt. Verificare, Legalizzare, Omologare; İsp. Verificar, Legalisar, Homologar*) Hukuksal bir işlemin doğruluğunu ya da yasalara uygunluğunu onamak.

ONAYLI BELGİT. (Os. Tasdikli senet, *Fr. Acte authentiquement, Al. Beglaubigte Urkunde, İng. Authenticated contract*) Noter tarafından tasdik edilmiş olan senet... Hukuk Muhâkemeleri Usûlü Kanununun 295. maddesine göre aksi tanıtlanıncaya kadar kesin kanıttır.

ONAYLI EŞLEM. (Os. Tasdikli sûret, *Fr. Copie authentique, Al. Beglaubigte Abschrift, İng. Legalised copy*) Yetkililerce aslına uygun olduğu tasdik edilmiş olan sûret... Tutanaklar, mahkeme ilâmları, sicil ve nüfus kayıtları gibi her türlü senet ve vesîkaların tasdikli sûreti çıkarılabilir. Tasdikli sûret, aslı gibi geçerlidir.

ONAYLI ÖDENE. (Os. Tasdikli çek, *Fr. Chèque visé, Al. Bestaetiger Scheck, İng. Certified cheque*) Karşılığının bulunduğu ve istenildiğinde ödeneceği bir banka tarafından onaylanan çek... Özellikle devlet dâireleri çek kabul etmek için bu koşulu ararlar. Bu tasdik, bir banka tarafından çekin üstüne ya da arkasına yazılarak yapılır. Ne var ki böyle bir çekin ibraz süresi içinde çekilmesi, eşdeyişle bankaya verilerek paraya çevrilmesi gerekir. Bu süre içinde bankalar çekin tutarını, herhangi bir haciz ihtimaline karşı, bloke ederler. Çekin ibraz süresi geçtikten sonra para serbest kalır ve başka bir işde kullanılabilir. İbrâz süresi Türk Ticaret Kanununa göre çekin yazıldığı kentte ödenecek olanlar için 10 gün, başka bir ilde ödenecek olanlar için 30 gündür (Bu süre her ülkede aynı değildir).

ON İKİ DÜZİNE. (Os. Grosa, *Fr. Grosse, Al. Gros, İng. Gross, İt. Grossa, İsp. Gruesa*) Herhangi bir malın on iki tânesi bir araya getirilerek yapılan düzinelik kümelerden on iki tâne... Örneğin bir grosa kalem, 144 kalemdir.

ONUR. (Os. Şeref, *Fr. Honorabilité, Al. Ehrenhaftigkeit, İng. Honourableness, İt. Onorabilità, İsp. Honorabilidad*) Kişinin kendin-

ONURLAMA

de varsaydığı değer ve saygınlık... Örneğin bu anlamda "borcumu ödeyeceğim, size onur sözü veriyorum" denir.

ONURLAMA. (Os. Teşekkür, *Fr.* Remerciement, *Al.* Dank, *İng.* Thanks, *İt.* Ringraziamento, *İsp.* Agradecimiento) Bir iyilik görmekten duyulan hoşnutluk ve gönül borcu.

ONURLAMAK. (Os. Teşekkür etmek, *Fr.* Remercier, *Al.* Danken, *İng.* To thank, *İt.* Ringraziare, *İsp.* Dar gracias) Bir iyilik görmekten duyulan hoşnutluğunu ve gönül borcunu bildirmek.

ONURLAMAYLA. (Os. Teşekkürle, *Fr.* Avec remerciements, *Al.* Mit Dank, *İng.* With thanks, *İt.* Con ringraziamento, *İsp.* Con agradecimiento) Hoşnutluk ve gönül borcuy-la.

ONURLU. (Os. Şerefli, *Fr.* Honorable, *Al.* Ehrenhaft, *İng.* Honourable, *İt.* Onerevole, *İsp.* Honorable) Kendisinde değer ve saygınlık varşayan.

ONURSAL KONSOLOS. (Os. Fahrî konsolos, *Fr.* Consul honoraire, *Al.* Wahlkonsul, *İng.* Trading consul, *Lâ.* Consul electus) Hizmetinde bulunduğu devletin meslekten yetişmiş memuru olmayan konsolos... Hizmetinde bulundukları devletin vatandaşı olmaları da şart değildir, yabancılar da fahrî konsolos olarak görevlendirilebilir.

ONURSAL ÖDENCE. (Os. Mânevî tazminât, *Fr.* Réparation pour un dommage im-matériel, *Al.* Ersatz für Nichtvermögensschaden) Kişisel çıkarlara karşı yapılan saldırıdan ötürü ödenen tazminât... Medenî Kanunun 24. ve Borçlar Kanununun 49. maddelerine göre alınır. Bu türlü tazminâtta mallarda bir eksilme ya da bir kazançtan yoksun bırakılma sözkonusu değildir, onursal zedelenme sözkonusudur.

ONUR SAYMAK. (Os. Şeref addetmek, *Fr.* Avoir l'honneur, *Al.* Sich beehren, *İng.* To give one's self the honour, *İt.* Onorarsi, *İsp.* Honorarse) Kendisine değer ve saygınlık verildiğini varsaymak... Örneğin bu anlamda "açılış törenimizde bulunmanızı onur sayacağız" denir.

ONUR VERMEK. (Os. Şeref vermek, *Fr.* Faire honneur, *Al.* Zur Ehre gereichen, *İng.* To reflect honour, *İt.* Far onore, *İsp.* Hacer

honor) Değer ve saygınlık vermek... Örneğin bu anlamda "açılış törenimize katılarak bize onur veriniz" denir.

ORAN. (Os. Nisbet, *Fr.* Proportion, *Al.* Verhaeltnis, *İng.* Proportion, *İt.* Proporzione, *İsp.* Proporción) İki şey arasındaki niceliksel bağıntı... Matematiksel olarak bir değer-in aynı cinsten başka bir değere bölümünü dilegetirir. Bu anlamda *yüzde* deyimi de kullanılır, *doğum oranı* ya da *doğum yüzdesi* denir. *Karşılıklı uygunluk* anlamında *orantı* (Os. Tenâsüp) deyimiyle de anlamaştır, çünkü bir şeyi oluşturan parçalar arasındaki ya da parçalarla bütün arasındaki uygunluk (orantı), *oransal* (Os. Mütênâsîp) bir uygunluktur. *Oran* (*Fr.* Taux), zaman ve yer bakımlarından kıyaslamalar (oranlamalar) yapmak olanağını sağlayan çok yetkin bir matematik araçtır. Örneğin üretimin artma oranı, yıllara göre (zamâna göre) kıyaslanabildiği gibi ülkelere göre (mekâna göre) de kıyaslanabilir.

ORANINDA. (Os. Nisbetinde, *Fr.* Proportionnellement, *Al.* Pro rate, *İng.* Proportionally, *İt.* Proporzionalmente, *İsp.* Proporcionalmente) Belli bir oran içinde... Örneğin bu anlamda "kazancımız yüzde kaç oranında artıyor?" denir.

ORANLAMA. (Os. Kıyâs, *Fr.* Analogie, *Al.* Analogie, *İng.* Analogy, *Lâ.* Analogia) Örneksime... Benzetme yoluyla uygulamayı dilegetirir. Hukuk açısından yasal bir yargının örneksime yoluyla benzer olaylara da uygulanmasıdır. Bu, ancak özel hukuk alanında olabilir, Medenî Kanunun 1. maddesiyle Ticaret Kanununun 2. maddesi buna olanak tanımıştır. Ceza hukukunda kıyâs olmaz, çünkü kanunda yazılı olmayan suç ve kanunda yazılı olmayan ceza olmaz. Hukuk alanında kıyâs yasaların boşluklarını doldurmak için gereklidir.

ORANLANAMAYAN. (Os. Gayrı kaabili kıyâs, *Fr.* Incomparable, *Al.* Unvergleichlich, *İng.* Incomparable, *İt.* Incomparabile, *İsp.* Incomparable) Benzeri bulunmayan... *Eşsiz* ya da *benzersiz* de denebilir. Örneğin bu anlamda "kumaşlarımız, başka kumaşlarla oranlanamaz" denebileceği gibi "kumaşlarımız eşsizdir" ya da "kumaşlarımız benzersizdir" de denebilir.

ORANLI. (Os. Nisbî, *Fr.* Proportionné, *Al.* Verhaeltnismaessig, *İng.* Proportional, *İt.*

Proporzionato, *İsp.* Proporcionado) Kendinde oran bulunna... Bu anlamda *orantılı* (Os. Mütênâsip, Mütêvâzin) deyimiyle de anlamaştır, örneğin bu anlamda *orantılı bir kadın* (Os. Mütênâsip bir kadın, *Fr.* Une femme proportionnée) denir.

ORANLI OLARAK. (Os. Nisbeten, *Fr.* En proportion, *Al.* Nach verhaeltnis, *İng.* In proportion, *İt.* In proporzione, *İsp.* En proporcion) Ötekine ya da öncekine göre... *Kıyaslandığında* anlamını dilegetirir, örneğin bu anlamda "bu kumaş nisbeten daha iyi" denir.

ORANSIZ. (Os. Nisbetsiz, *Fr.* Disproportionné, *Al.* Unverhaeltnismaessig, *İng.* Disproportioned, *İt.* Sproporzionato, *İsp.* Desproporcionado) Kendisinde oran bulunmayan.

ORANTILI. (Os. Mütênâsip, *Fr.* Proportionnel, *Al.* Proportional, *İng.* Proportioned) Oranlı olan... *Oranlı* deyimiyle de belli bir anlamda anlamdaştır. Matematikte, bir niceliğin bir, iki, üç vb. kez çoğalması ya da azalması başka bir niceliğin onca kez çoğalmasını ya da azalmasını gerektiriyorsa "bu iki nicelik orantılıdır" denir. Matematikte *doğru orantılı* (Os. Mëbsûten mütênâsip) ve *ters orantılı* (Os. Mâkûsen mütênâsip) deyimleri kullanılır, örneğin "ücretle kâr ters orantılıdır", bu demektir ki ücretin çoğalması için kârın azalması ya da kârın çoğalması için ücretin azalması kesinlikle gereklidir ve birinin azaldığı oranda öbürü çoğalır.

ORANTILI GİDERLER. (Os. Mütênâsip masraflar, *Fr.* Frais proportionnels, *Al.* Proportionale Kosten, *İng.* Proportionate cost) Gelirlerle orantılı olan giderler.

ORANTILI PAYLAŞTIRIM. (Os. Garêmeten tevzî, *Fr.* Distribution par contribution, *Al.* Anteilmassige Verteilung, *İng.* Distribution of the estate, Distribution of the average; *Lâ.* Distributio pro parte) Bir oran gözetilerek yapılan paylaşırma... Özellikle iflâs durumlarında el konan para alacaklılara yetmezse alacakları oranında paylaştırılır. Rehin ve hcz durumlarında da böyledir.

ORMAN HUKUKU. (Os. Orman hukuku, *Fr.* Législation sur les forêts, *Al.* Forstrecht, *İng.* Forest laws) Ormanları ilgilendiren hukuk kurallarının tümü... Ormanların kişisel mülkiyet altında bulunmamaları, kamu mülkiyetine geçirilmeleri gerekir.

ORTA. (Os. Vasat, *Fr.* Moyen, Médiocre; *Al.* Mitte, Mittelmaessig, Durchschnittlich; *İng.* Middle, Middling, Moderate, Averaging; *İt.* Medio, Meta; *İsp.* Mediodos, Medio) İki karşıtın ortasında ve her birinden aynı uzaklıkta bulunan.

ORTADAN KALDIRMA. (Os. İlga, *Fr.* Abrogation, Abolissement; *Al.* Aufhebung, Auserkraftsetzung, Abschaffung; *İng.* Repeal, Abolishment, Abrogation; *Lâ.* Abrogatio) Hukuksal bir hükmün yeni bir hükümle yokedilmesi... Hukuksal bir hükmü ortadan kaldırmak için aynı güçte bir hüküm gerekir, örneğin bir yasa hükmü ancak yeni bir yasa hükmüyle ortadan kaldırılır, bir tüzük ya da yönetmelik hükmüyle ortadan kaldırılamaz. Ortadan kaldırma açık (sarîh) olabileceği gibi örtük (zımnî) de olabilir. Eskiyle uyusturulmaları olanaksız olan yeni hükümlerin eski hükümleri örtük olarak ortadan kaldırdıkları kabul edilir.

ORTADAN KALDIRMAK. (Os. İlga etmek, *Fr.* Abroger, *Al.* Abschaffen, *İng.* To abrogate, *İt.* Abrogare, *İsp.* Abrogar, *Lâ.* Abrogare) Bir hükmü yeni bir hükümle yoketmek.

ORTA DEĞERLİLİK. (Os. Kıymeti vasatîye, *Fr.* Médiocrité, *Al.* Mittelmaessigkeit, *İng.* Mediocrity, *İt.* Mediocrita, *İsp.* Mediocridad) Değeri orta derecede olanın niteliği.

ORTA EDER. (Os. Vasat fiyat, *Fr.* Prix moyen, *Al.* Mittelpreis, *İng.* Average price, *İt.* Prezzo medio, *İsp.* Precio medio) Ne pahalı ne de ucuz olmayan fiyat.

ORTAK. 1. (Os. Şerîk, *Fr.* Associé, Coassocié, Co-sociétaire; *Al.* Gesellschafter, Teilhaber, Mitteilhaber, Mitglied; *İng.* Partner, Associate, Copartner; *Lâ.* Socius, Correus) Ortaklaşa yapılan bir işe katılanlardan her biri... Birlikte iye (mâlik) olanlardan her birinin birbirlerine göre iyelik (mülkiyet) durumlarını dilegetirir. Hisse senetli şirketlerde ortağa *paydaş* (hissedâr) denir.

2. (Os. Ma'şerî, *Fr.* Collectif, *Al.* Kollektiv, Gesamt; *İng.* Collective, *İt.* Collettivo, *İsp.* Colectiva) Herkesin olan... Topluluğa ait olanı, ortaklaşa olanı dilegetirir.

ORTAK ALMAK. (Os. Şerîk almak, *Fr.* Prendre pour associé, Adjoindre associé; *Al.* Als Teilhaber aufnehmen, *İng.* To take into admit to partnership, *İt.* Prender a socio,

ORTAK BORÇLU

İsp. Admitir un socio) Yapılmakta olan bir işin anamalıni arttırmak için o işe yeni bir kişiyi ya da kişileri ortak etmek.

ORTAK BORÇLU. (Os. Müşterek borçlu, *Fr.* Codébiteur, Coobligé; *Al.* Mitschuldner, Mitverpflichteter; *İng.* Codebtor) Bir borcun ödenmesinde başkalarıyla birlikte sorumlu olan.

ORTAKÇI. (Os. Yarıcı, *Fr.* Métayer) Ürüne ortak olarak başkasının toprağında çalışan köylü... *Yarıcı* da denir. Her iki deyim de, toprağı verenle toprakta çalışanın yarı yarıya bölüştüğünü dilegetirmekteyse de gerçek böyle değildir. Pratikte ortakçının payı dörtte bire, kimi zaman daha da aza düşer. Ortakçılık, toprağı olmayan köylülerin zorunlu olarak meydana getirdikleri sosyo-ekonomik bir olgudur.

ORTAK ÇIKAR. (Os. Müşterek menfaat, *Fr.* Communauté d'intérêts, *Al.* Interessengemeinschaft, *İng.* Community of interests) Bir toplumsal kümenin ya da sınıfın tüm bireylerini yararlandıran çıkar.

ORTAK GEREKSİNME. (Os. Müşterek ihtiyaç, *Fr.* Besoin collectif) Bütün insanlarca duyulan ihtiyaç... *Kişisel gereksinme* (Os. Şahsî ihtiyaç) deyimini karşıtıdır. Örneğin besin gereksinmesi ortak, müzik dinleme gereksinmesi kişiseldir.

ORTAK HAK DÂVÂSI. (Os. Müşterek hak dâvâsı, *Fr.* Action collective, *Al.* Gesamtklage) Şirket, dernek, sendika gibi tüzel kişiliğı olan toplulukların topluluklarına özgü haklarını korumak için açtıkları dâvâ... Batı dillerinde kısaca *ortak dâvâ* deniyor. Bir de Hukuk Muhâkemeleri Usûlü Kanununun 43. ve onu izleyen maddelerine göre hakkın ya da borcun müşterek ya da iştirâk hâlinde bulunduğu dâvâlar vardır ki bunlara Batı dillerinde (*Fr.* Action intenté par ou a plusieurs personnes simultanément, *Al.* Gemeinschaftliche Klage) denir.

ORTAK İYELİK. (Os. Müşterek mülkiyet, *Fr.* Propriété collective, Copropriété; *Al.* Gemeinsames Eigentum, Mitbesitz, Miteigentum, Eigentum nach Bruchteilen; *İng.* Collective property, Co-ownership, Joint, Co-proprietorship; *İt.* Comproprietà, *İsp.* Copropriedad, *Lâ.* Communio pro partibus indivisis) Birlikte sâhibolma... Hukuk açısından *müşterek mülkiyet* ya da *müşterek mülk* deymi,

bir mala birden çok kişilerin sâhibolmalarına denir, öyle ki bu kişilerden her biri o malın belli bir payının (hissesinin) iyesidir (mâlikidir). Bu payı başkalarına satabilir, devredebilir, rehin edebilir. Bu pay, o kişinin borcundan ötürü haciz de edilebilir. Ne var ki önemli kullanımlar (tasarruflar) ortak malın yarısından çoğuna sâhibolan paydaşların oyu birleşmedikçe yapılamaz. Medenî Kanunun 623. ve 628. maddelerine göre paydaşlardan (hissedarlardan) her biri ortak çıkarlar konusunda öteki paydaşları temsil edebilir. Eski hukukumuzda bu mülkiyet biçimine *şâyi mülkiyet* ya da *şuyûlü mülkiyet* denirdi. Bu mülkiyet biçimi, *tümüne ortak iyelik* (Os. İştirâk hâlinde mülkiyet)'le karıştırılmamalıdır.

ORTAK KORUNÇ. (Os. Müşterek sigorta, *Fr.* Coassurance, Assurance conjointe; *Al.* Mehrfache Versicherung, *İng.* Joint insurance) Bir konuda birkaç sigorta şirketi tarafından aynı zamanda ve aynı tehlike için yapılan sigorta... Ticaret Kanununun 947. maddesine göre sigorta şirketlerinin her biri sigorta bedellerinin toplamına göre sigorta ettiği bedel oranında sorumlu olur.

ORTAKLAŞA. (Os. Müşterek, *Fr.* Commun, *Al.* Gemeinsam, Gemeinschaftlich; *İng.* Common, Shared, Joint; *İt.* Comune, *İsp.* Comun) Birden çok kişi ya da nesneyi ilgilediren... Birden çok kişi ya da nesnenin katılmasıyla oluşanı dilegetirir. Belli anlamlarda *ortak* ve *ortak olarak* (Os. Müştereken) deyimleriyle de anlamdaştır. Örneğin bu anlamda "bu işi ortaklaşa yapalım" denir.

ORTAKLAŞA ARKADAŞ. (Os. Müşterek dost, *Fr.* Ami commun, *Al.* Gemeinschaftlicher Freund, *İng.* Common friend, *İt.* Comune amico, *İsp.* Comun amigo) Başkalarıyla birlikte dost... *Ortak dost* da denir. Örneğin bu anlamda "bu akşam ortak arkadaşımız Hasan da gelecek" deyimini kullanılır.

ORTAKLAŞA BORÇ. (Os. Müşterek borç, *Fr.* Dette commune) Alacaklıya karşı iki ya da daha çok borçluların eşit sorumluluk taşıdıkları borç.

ORTAKLAŞA İYE. (Os. Müşterek sâhip, *Fr.* Copropriétaire, *Al.* Mitbesitzer, *İng.* Joint owner, Co-proprietor; *İt.* Comproprietario, *İsp.* Coproprietario) Herhangi bir şeye başkalarıyla birlikte sâhibolan.

ORTAKLAŞA OLARAK. (Os. Müşterek olarak, *Fr. Conjointement, Al. Gemeinschaftlich, İng. Jointly, İt. Congiuntamente, İsp. Conjuntamente*) Başkalarıyla birlikte katılarak.

ORTAKLAŞA YAPAN. (Os. Müşterek fâil, Hemfiil; *Fr. Co-auteur, Al. Mittaeter, İng. Accomplice, Lâ. Socius criminis*) Aslı fâillerin birden çok olması durumunda bunlardan her biri.

ORTAKLIĞI GİDERME. (Os. İzâile şüyû, *Fr. Fin de l'indivision, Al. Aufhebung der Miteigentumsgemeinschaft, İng. Division of an undivided property*) Taşınır ya da taşınmaz bir malı satarak parasını paylaşma yoluyla ortaklığı kaldırma.

ORTAKLIK. (Os. Şirket, *Fr. Société, Association, Compagnie; Al. Gesellschaft, Körperschaft, Teilhaberschaft; İng. Society, Company, Partnership, Corporation, Co-partner; İt. Società, Compagnia; İsp. Sociedad, Compania; Lâ. Societas*) İki ya da daha çok kişinin emek ve mallarıyla ekonomik bir amaca ulaşmak için sözleşmeyle birleşerek oluşturdukları topluluk... Tek kişilik ekonomik teşebbüsler zamanla şirket halinde birleşmelere dönüşmüştür. Bunların en üstün biçimi, tekelci anamalcılığın dev tekel şirketleridir. Şirketler, ilk evrelerinde, şahıs şirketleri olarak belirmiş ve daha sonra anamal şirketleri kurulmuştur. Şirketler genellikle kolektif, komandit, anonim, limited, kooperatif olmak üzere sınıflandırılır. Bunlardan her birinin yasalarla saptanan ayrı statüleri vardır ve ayrı yükümlülükler taşırlar. Şirketler şirketi olan dev karteller, tröstler, holdingler bu şirketlerin anlaşmaları ya da birleşmeleriyle kurulmuştur. Özellikle anonim şirket (*Fr. Société anonyme, Al. Namlose Gesellschaft, İng. Share company, İt. Società anonima*)'ler tekelci anamalcılığın (emperyalizmin) oluşumunda büyük rol oynamışlardır. Anonim şirket, anamalı paylara bölünmüş ve ortaklarının sorumluluğu paylarıyla sınırlı olan şirket tipidir. Anonim sözcüğü Yunancadır ve adsız anlamına gelir. Birbirlerini tanımayan çok sayıda küçük tasarruf sahipleri, eşdeyişle adsızlar, bu şirket tipinde paralarını işletirler. Paylar kolaylıkla başkalarına aktarılabilir. Bu şirketler emperyalizm öncesinde de vardı, ama anamalcılığın emperyalizm döneminde anamalcı girişimin kaleleri oldular. Bu şirketler, ortaklarının oylarıyla yönetilirler. Ne var ki büyük anamalcı grupları çok sayıda pay senedi toplayarak

bunlara egemen olmuşlardır. Bu sayededir ki ayrı ayrı anamalcılarca kurulması olanaksız bulunan dev girişimler meydana gelmiştir.

ORTAKLIK ANAMALI. (Os. Şirket sermayesi, *Fr. Capital social, Al. Gesellschaftskapital, İng. Partnership capital, Social stock; İt. Fondo capitale, İsp. Fondo capital*) Ortaklar tarafından ortaklığa konulan ya da ödenmesi taahhüt edilen para ve mal... Bunların toplamı şirketin ana sermayesidir. Şirket sermayesi, şirketin daha sonraki faaliyet dönemlerinde yeni ortaklar tarafından yatırılan tüm paraları da kapsar. Aynı zamanda, şirketin faaliyeti sonucu olarak yaratılan artı-değerin birikimi de şirket sermayesidir.

ORTAKLIK DURUMU. (Os. Hâli şüyû, *Fr. État d'indivision, Al. Ungeteilte Gemeinschaft, Miteigentumsgemeinschaft nach Bruchteilen; İng. Estate being undivided, Lâ. Communio pro partibus indivisis*) Birden çok kişinin, payları ayrılmaksızın, bir mala sâhibolmaları durumu... Medenî Kanunun 623-628. maddelerinde tanımlanmıştır.

ORTAKLIK MERKEZİ. (Os. Şirket merkezi, *Fr. Siège social, Al. Gesellschaftssitz, İng. Registered office*) Bir şirketin yönetildiği yer... Şirketin yöneticileri burada görev yaparlar, genel kurulu burada toplanır. Medenî Kanunun 49. maddesine göre şirketin merkezi, onun yasal konutudur (kanunî ikametgâhıdır). Bu yer, şirketin asıl faaliyette bulunduğu ve ticaret yaptığı yerden ayrı bir yer olabilir.

ORTAKLIK ORTAKLIĞI. (Os. Ortaklık şirketi, *Fr. Société en participation, Al. Partizipationsgesellschaft, İng. Private company, İt. Società in partecipazione, İsp. Sociedad en participacion*) Ortak olunarak kurulan şirket... Bu deyimdeki ortaklık terimi, şirket anlamının dışında, ortak olma durumu (Os. Müşâreket, *Fr. Participation*)'nu dilegetirir. Örneğin iki ya da daha çok kişinin birbirleriyle ortak olarak kurdukları şirket, bir ortaklık şirkettir.

ORTAKLIK SÖZLEŞMESİ. (Os. Şirket muakaavelesi, *Fr. Contrat de société, Al. Gesellschaftsvertrag, İng. Deed of partnership*) Şirket kurmak için ortaklar arasında yapılan sözleşme... Anonim şirketlerde bu sözleşmeye şirket ana statüsü denir. Yalın ortaklıklarda (âdî şirketlerde) bu sözleşme hiç bir

ORTAKLIK TECİMİ

biçime bağlı değildir. Ticaret şirketlerinde yasaların buyurduğu biçimde yapılması ve kimi yerde hükümet ya da mahkemenin tetkik ve tasdiki gerekir.

ORTAKLIK TECİMİ. (Os. Ortaklık ticâreti, *Fr. Affaire en participation, Al. Partizipations-geschaef, İng. Joint undertaking, Joint transaction; İt. Operazione impresa in partezipazione, İsp. Epresa en participacion*) Ortaklıkla yapılan ticaret.

ORTAK OLMAK. (Os. Şerik olmak, *Fr. S'associer, Al. Sich assoziieren, İng. To associate, İt. Associarsi, İsp. Asociarse*) Bir ortaklıkta pay sahibi olmak.

ORTAK PAZAR. (Os. Müşterek pazar, *Fr. Marché commun, Communauté économique européenne; Al. Gemeinsamer Markt, Europäische Wirtschaftsgemeinschaft; İng. Common market, European economic community*) Kimi Avrupa ülkelerinin ekonomik bakımdan tek ülkeymiş gibi davranmak için kurdukları birlik... *Ortak Pazar* deyimi, *Avrupa Ekonomik Birliği*'ni niteler. 1957 yılında Roma'da imzalanan bir anlaşmayla Fransa, İtalya, Batı Almanya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg ülkeleri iç pazarlarının yetmezliği nedeniyle aralarında gümrük duvarlarını kaldırmak ve her türlü kısıtlamaları ve farklılıkları gidermek yoluyla bir *ortak pazar* elde etmek için birleşmişlerdir. 1972 yılının Ocak ayının 22. günü, Ortak Pazar'a girmelerine yıllarca karşı konulan İngiltere, Danimarka, Norveç ve İrlanda da bu topluluğa katılmışlardır. Bu ortak pazar, her birinin iç pazarlarının birleşmesinden meydana gelen *geniş bir iç pazar*'dır. Amerika ve Rusya gibi çok gelişmiş ülkeler, bu ekonomik gelişmelerini, mâliyetlerin gittikçe düşürülmesini sağlayan geniş iç pazarlarına borçludurlar. Bir pazar ne kadar geniş olursa işbölümü ve uzmanlaşma o kadar artar, mâliyetler de bu yüzden düşer. Avrupa Ekonomik Birliği'nin kurulmasındaki amaç budur. Bu pazarda, teorik olarak, anamal ve işgücü hiç bir kayıt ve şartla engellenmeksizin bir yerden öbür yere istediği gibi akacak ve böylelikle mâliyetleri düşürerek verimi artıracaktır.

ORTALAMA. (Os. Vasatî, *Fr. Moyenne, Al. Durchschnitt, İng. Average, İt. Media, İsp. Promedio*) Nicelik ve nitelik farklarını gideren ölçü... *Ortalama*, temelde, aritmetik bir işlemin sonucudur. Somut niceliklerden soyut bir nicelik elde eder. Diyelim bir yılda

üç, ikinci yılda beş, üçüncü yılda yedi ve dördüncü yılda dokuz çocuk doğmuştur. Dört yılda doğan çocukların ortalaması altıdır. Oysa örneğimizin hiç bir yılında altı çocuk doğmamıştır, bu sonuç soyuttur. *Ortalama* çeşitli ve farklı nicelikleri eşitlediği gibi çeşitli ve farklı nitelikleri de eşitler. Diyelim bir toplumda bir ceketin kaç saatte dikildiğini öğrenmek istiyoruz. Usta bir terzinin üç, daha az usta bir terzinin beş, beceriksiz bir terzinin yedi ve acemi bir terzinin de dokuz saatte bir ceket diktiğini varsayalım. Saat toplamının terzi sayısına bölünmesi bize bu toplumda bir ceketin altı saatte dikildiğini verirken terziler arasındaki nitelik farklarını da eşitlemiş olur. Bu eşitleme, üreticilerin ve tüketicilerin gerisinde, bir *toplumsal süreç*'le belirlenir. Eytışimsel ekonomi dilinde buna *toplumsal ortalama* (sosyal ortalama) denir. Bir toplumda birbirinden farklı değerler, emekler, fiyatlar, kârlar, mâliyetler vb. toplumsal ortalama da eşitlenirler.

ORTALAMA GEÇERDEĞER. (Os. Vasatî kur, *Fr. Cours moyen, Al. Mittelkurs, İng. Average rate of exchange, İt. Corso medio, İsp. Cambio medio*) Yabancı paraların ulusal para cinsinden değerlerinin ortalaması.

ORTALAMA GELİR. (Os. Vasatî hâsıla, Vasatî vâridât; *Fr. Recette moyenne, Al. Durchschnittserlös, İng. Average revenue*) Toplam geliri üretim miktarına bölerek bulunan gelir... Ticaret dilinde "üretim birimi başına düşen brüt firma geliri" olarak tanımlanır.

ORTALAMA KAZANÇ. (Os. Vasatî kâr, *Fr. Profit moyen*) Farklı kâr oranlarının toplumsal ortalaması... Rekaabet, çeşitli kâr oranlarını eşitler. Birbirinden farklı olan çeşitli kâr oranları, bir *genel kâr oranı*'nda birleşirler.

ORTALAMALAR. (Os. Vasatîler, *Fr. Les moyennes, Al. Mittelwerte, İng. Averages*) Ortalama türleri... Çeşitli *ortalama*'lar vardır. Bunların içinde en çok kullanılan *aritmetik ortalama* (Os. Hesâbî vasatî, *Fr. Moyenne arithmétique, Al. Arithmetisches Mittel, İng. Arithmetic mean*)'dır, alt alta ya da yan yana yazılmış rakkamlar toplamının rakkam sayısına bölünmesiyle elde edilen ortalama diletirir; örneğin 100, 200, 300, 400, 500'ün aritmetik ortalaması 1500 rakkamının 5 rakkamına bölünmesiyle bulunan 300'dür, çünkü yan yana 5 rakkam yazılmış bulunmak-

tadır ve bu rakkamların toplamı da 1500' dür. Ortalaması alınan birimlerden büyük bölümünün sayısına yakın olan ortalamalara *tipik ortalama* (Örneğin bir toplumun boy ortalaması, çünkü orta boylu insanlar çoktur), ortalaması alınan birimlerin büyük bölümünün sayısına uzak olan ortalamalara *atipik ortalama* (Örneğin bir toplumun yaş ortalaması, çünkü orta yaşlıların sayısı çocuklara ve gençlere göre azdır) denir. Her biri için tek gözlem yapılan birimlerin ortalamasına *özel ortalama* (Örneğin adam başına gelir ortalaması, istatistik bilimi bu tür ortalamalarla çalışır), her biri için çeşitli gözlemler yapılan birimlerin ortalamasına *nesnel ortalama* (Örneğin dünyanın aya uzaklığı üstünde çeşitli gözlemlerden elde edilen rakkamların ortalaması, astronomi bilimi bu tür ortalamalarla çalışır) denir. Ayrıca *mod* ve *medyan* gibi çeşitli ortalama türleri de vardır.

ORTALAMA MÂLİYET. (Os. Vasatî mâliyet, *Fr.* Coût moyen, *Al.* Durchschnittskosten, *İng.* Average cost) Tüm harcamalar tutarını üretim miktarına bölerek bulunan mâliyet... Örneğin 1000 lira harcanarak 100 kalem üretilmiştir, bu örnekte ortalama mâliyet 10 liradır.

ORTALAMA OLARAK. (Os. Vasatî olarak, *Fr.* En moyenne, *Al.* Durchschnittlich, *İng.* On the average, *İt.* In media, *İsp.* Por termino medio) Ortalama bir hesaplama ya da yaklaşık olarak.

ORTA NİTELİK. (Os. Vasat vasıf, *Fr.* Qualité moyenne, *Al.* Mittlere Qualitaet, *İng.* Medium quality, *İt.* Qualita media, *İsp.* Calidad media) Ne iyi ve ne de kötü olan nitelik... *En aşağı nitelik* (Os. Dün vasıf, *Fr.* Qualité inférieure, *Al.* Geringe Qualitaet, *İng.* Inferior quality, *İt.* Qualita inferiore, *İsp.* Inferior calidad) ve *kötü nitelik* (Os. Fenâ vasıf, *Fr.* Mauvaise qualité, *Al.* Schlechte Qualitaet, *İng.* Bad quality, *İt.* Cattiva qualita, *İsp.* Mala calidad)'ten daha iyi olan niteliği dilegetirir, ama iyi niteliğin altındadır. Örneğin bu anlamda "orta nitelikte bir şarap" denir.

ORTA SÜRELİ VERENEK. (Os. Orta vâdeli kredi, *Fr.* Crédit a moyen terme, *Al.* Mittelfristige Darlehen, *İng.* Medium term credit) Genellikle 1-5 yıl arasındaki sürelerle verilen kredi... Bu süreyi 2-7 yıl arası sayanlar da vardır. Üstünde uyusulmamış ol-

makla beraber kısa vâdeli kredilerle uzun vâdeli krediler arasındaki krediyi dilegetirir. Genellikle tesisleri yenilemek ve genişletmek için aranan krediler, orta vâdeli kredilerdir.

ORTAYA ÇIKMA HAKKI. (Os. İhdâs hakkı, *Fr.* Droit formateur, *Al.* Gestaltungsrecht) Bir hukuksal duruma yeni bir hukuksal sonuç meydana getirmeye olanak tanıyan hak... Örneğin bir sözleşmeye son vermek, itirâzda bulunmak, işlemin ortadan kaldırılmasını (iptâlini) istemek vb. bu türlü haklardandır. Bu hak, bu hakka sâhibolan kimse tarafından kullanılmakla, hukuksal bir sonuç meydana gelir.

ORTAYA KOYAN. (Os. Mübriz, *Fr.* Porteur, *Celui qui présente*, *Al.* Vorzeiger, *İng.* Bearer, Holder, Payee; *İt.* Presentatore, *İsp.* Presentador) Gösteren ya da veren.

ORTAYA KOYMA. (Os. İbrâz, *Fr.* Présentation, *Al.* Praesentation, *Vorzeigung*; *İng.* Presentation, *İt.* Presentazione, *İsp.* Presentacion, *Lâ.* Exhibitio) Gösterme... Tecimsel işlemlerde bir senedi borçluya göstererek ödenmesini istemeyi dilegetirir. Hukuk terimi olarak *mahkemeye verme* demektir, örneğin Ticaret Kanununun 77 ve 78. maddelerine göre mahkeme ya doğrudan doğruya (re'sen) ya da taraflardan birinin isteği üzerine ticarî defterlerin mahkemeye ibrazını (verilmesini) isteyebilir.

ORTAYA KOYMAK. (Os. İbrâz etmek, *Fr.* Présenter, *Al.* Vorzeigen, *İng.* To produce, *İt.* Presentare, *İsp.* Presentar) Göstermek ya da vermek.

ORTAYA KOYULDUĞUNDA. (Os. İbrâzında, *Fr.* A présentation, *A vue*; *Al.* Bei Vorkommen, *İng.* On presentation, *At call*, *At sight*; *İt.* A presentazione, *İsp.* A presentacion) Gösterildiğinde ya da verildiğinde.

ORTAYA KOYULDUĞUNDA ÖDEME. (Os. İbrâzında tediye, *Fr.* Payable a présentation, *Al.* Bei Vorzeigung zahlbar, *İng.* Payable on presentment, *İt.* Pagabile a presentazione, *İsp.* Pagadero a presentacion) Bir senedin gösterildiğinde ya da verildiğinde yapılması gereken ödeme.

ORTAYA KOYULDUĞUNDA ÖDENECEK ÖDEK. (Os. İbrâzında tediye edilecek polise, *Fr.* Traite a vue, *Al.* Sichtwechsel, *İng.* Sight bill, *İt.* Taratto a vista, *İsp.* Tratta a

ORTAYA KOYULMUŞ

vista) Gösterildiğinde ya da verildiğinde ödenmesi gereken poliçe.

ORTAYA KOYULMUŞ. (Os. İbrâz edilmiş, Fr. Être présenté, Al. Vorkommen, İng. To be presented, İt. Esser presentato, İsp. Ser presentado) Gösterilmiş ya da verilmiş.

ORUN. (Os. Makaam, Fr. Position, Situation; Al. Stellung, İng. Position, Situation; İt. Situazione, İsp. Situacion) Görevlinin çalıştığı yer... Özellikle büyük görevler için kullanılır, örneğin "Vâli makaamında mı?" denir.

OTLAK. (Os. Mer'a, Fr. Pâturages, Al. Weideland, İng. Pasturage, Lâ. Ager compascuus, Pascuum) Hayvan otlatılacak yer... Medenî Kanunun 574, 641, 675, 703. maddelerinde otlaklara özgü hükümler vardır. Kamuya ait otlaklar bulunduğu gibi özel mülkiyet altında otlaklar da vardır. Fransızca deyim *otlatma hakkı*'nı da dilegetirir. Anamalin ilk birikimi, özellikle İngiltere'de ekili tarlaların çiftçilerin elinden zorla alınarak otlaklaştırılmasıyla başlamıştır.

OTURMA. (Os. İkaamet, Fr. Séjour, Al. Aufenthalt, İng. Stay, İt. Soggiorno, İsp. Morada) Bir konutta yaşama... *Eğleşme* de denir, örneğin bu anlamda "nerede oturuyorsunuz?" diye sorulur.

OTURMA ANDLAŞMASI. (Os. İkaamet muâhedeşi, Fr. Traité d'établissement, Al. Niederlassungsabkommen, İng. Convention respecting conditions of residence and business) Antlaşmayı yapan devletler vatandaşlarının birbirlerinin ülkesinde oturma ve ticaret yapma haklarını düzenleyen sözleşme.

OTURMA BİLDİRGESİ. (Os. İkaamet beyânâmesi, Fr. Déclaration de séjour, Al. Polizeiliche Anmeldung, İng. Declaration of residence) Türkiye'de on beş günden çok kalacak yabancıların polise vermekle yükümlü oldukları beyânâme.

OTURMA İZNİ. (Os. İkaamet tezkeresi, Fr. Permit de séjour, Al. Aufenthaltsgenehmigungsurkunde, İng. Permit of residence) Bir ülkede oturabilmeleri için yabancılara verilen izin kağıdı.

OTURMAK. (Os. İkaamet etmek, Fr. Habiter, Demeurer, Être domicilié; Al. Wohnen,

İng. To reside, To domiciled; İt. Abitare, İsp. Morar, Habitar) Bir konutta yaşamak.

OTURUM. (Os. Celse, İn'ikaad; Fr. Séance, Audience; Al. Sitzung, Gerichtssitzung; İng. Sitting, Meeting, Hearing, Sitting of the court; İt. Seduta, İsp. Sesión, Lâ. Conventus) Bir meclis, kurul ya da mahkemenin görüşmek için yaptığı aralıksız toplantı.

OY. (Os. Rey, Fr. Vote, Al. Stimme, Abstimmung; İng. Vote, Lâ. Sententiae, Suffragia) Bir topluluk üyelerinin ilerisürdükleri görüş... Bu görüşü bildiren kağıdı da dilegetirir. Açık ya da gizli olabilir.

OY BAKIMINDAN AYRICALIKLI PAY BELGİTLERİ. (Os. Rey noktaî nazarından imtiyazlı hisse senetleri, Fr. Action a droit de vote privilégie, Al. Stimmrechtsaktien, İng. Shares carrying voting power) Genel kurul toplantılarında sahiplerine daha çok oy hakkı sağlayan hisse senetleri.

OYLAMA TRÖSTÜ. (Os. Rey tröstü, Fr. Syndicat d'entreprises, Al. Auf das Stimmrecht beschraenkter Trust, İng. Voting trust) Hisse senetlerinin sâdece oy hakkını kullanan tröst... Tröst ya da holding denilen dev ortaklığın icatçısı ve kurucusu T. Doot tarafından kurulmuştur. Roskefeller'in avukatı ve sonradan ortağı olan Doot, çeşitli petrol şirketlerinin hisse senetlerine sâhibolanların hisse senetlerini, mülkiyetleri sahiplerinde kalmak üzere, sadece oy hakları bakımından bir tröstte toplamış ve böylelikle bütün petrol şirketlerine egemen olmuştur. Doot'un bu buluşuyla kurduğu *Standard Oil Company* dünyada kurulan ilk trösttür.

OYNAK ÖLÇÜ. (Os. Mütéhavvil merdiven, Eşel mobil; Fr. Échelle mobile, Al. Gleitskolentarif, Gleitende Skala; İng. Sliding scale) Mal fiyatlarının iniş çıkışlarıyla inip çıkan ücret ödeme dizgesi.

OYUNCU. (Os. Hosye, Fr. Haussier, Al. Haussier, İng. Bull, Speculator) Borsada fiyat iniş çıkışları üstünde kumar oynayan vuruncu.

OYUN KURAMI. (Os. Oyun nazariyesi, Fr. Théorie des Jeux, Al. Theorie der Spiele, İng. Game theory, Theory of games) Rakiplerin, birbirlerini gözleyerek, en çok kârı elde etmek için ne türlü bir tutum izlemeleri gerektiğini ve iki kişilik rekabette rakiplerin

hangi kâr çizgisinde denge kurabileceklerini kumar formülleriyle saptayan kuram... *Oyun kuramı*, J. von Neumann ve O. Morgenstern adlı iki ekonomici tarafından birlikte ileri sürülmüştür. Morgenstern "otomobil şirketleri arasındaki rekabet çatışmalarını, poker oyununa kıyaslamak, mekanik bir sürece kıyaslamaktan daha mantıksaldır" der. Tam rekabet şartlarının hemen hiç bir yerde gerçekleşmediği ve klâsiklerin hayal ürünü bulunduğu iyice anlaşıldıktan sonra klâsik ve neo-klâsik kuramların bu konudaki varsayımları çökmüş, özellikle oligopol durumunda rakiplerin davranışlarını saptayacak yeni bir kuram aranmıştır. Anamalcı üretim düzeninin, birçok ciddi görünüşlü kuramlardan geçip, sonunda *kumar oyunu kuramı*'na dayanması pek ilginçtir. Bu anlayışa göre rakipsiz olan monopolcu, kendi hesabını kolaylıkla yapabilir; karşısında, zorunlu olarak gözlemesi gereken başkaca hiç kimse yoktur. Ama oligopolcular böyle değildirler, birbirlerinin stratejilerini dikkatle gözlemek ve kendi davranışlarını rakiplerinin davranışlarına göre hesaplamak zorundadırlar. Bu hesap, tıpkı kumar oyunundaki gibi, bir *tahmin* hesabıdır. Ama bu tahmin, tıpkı kumar oyunundaki gibi, en ustalıkla olarak nasıl yapılmalıdır? İşte *oyun kuramı*, oligopolculara bunun yolunu öğretir. Oligopolcu bir firma, karşısındaki firmaya karşı, en büyük kârı kapabilmek için üç kâğıtla kumar oynayabilir: Malın fiyatı, malın miktarı, malın kalitesi... Örneğin oligopolcu A, rakibini yıkmak için,

fiyatını biraz düşürmeye kalkarken oligopolcu B, kaliteyi biraz düşürerek fiyatı ondan daha aşağıya indirebilir. Tıpkı poker oyunundaki gibi çok dikkatli bulunmak gerekir. Bu durumda, birinin kazancı, ancak ötekini kaybıyla mümkün olacaktır. Oyun kuramcıları, her iki oyuncu için de muhtemel bütün stratejileri bir cetvelde saptamışlar ve bu cetvele *kazanç matrisi* adını vermişlerdir. Bu matriste her strateji ihtimalinin, karşı stratejiyle karşılaşması halinde, sağlayacağı kâr ve zarar da hesaplanmıştır. Oyun kuramcılarına göre rakiplerden biri, ne türlü davranırsa davranırsın —yani hangi stratejiyi seçerse seçsin— karşısındakinin kendisine en küçük kârı bırakacak stratejiyi seçebileceğini düşünüyorsa, bu halde, kendisi için, bütün muhtemel stratejiler arasından küçük kârların en büyüğünü seçmesi akıllıca olur. Çünkü nasıl olsa bu oyunu kazanamayacağına inanmıştır, öyleyse oyunu *en az kayıpla* kapatmalıdır. Eğer karşı taraf da aynı şekilde düşünmüşse, kumar tutmuş demektir. Böylelikle her ikisi de aynı stratejiyi seçmiş olur ve eşit miktarda kâr elde ederler. Ne var ki, böyle bir dengenin düopol piyasasında kurulabilmesi için, her iki oyuncunun da, kazanç matrisini iyice bildiği varsayılmıştır; eşdeyişle her iki oyuncu da karşısındakinin kazanç matrisi hakkında kesin bilgiye sahiptir. Aksi halde, biri minimum kazançlarını maksimumlaştırırken (maksimin) öbürü maksimum kayıplarını minimumlaştıramaz (minimaks).

ÖDEĞİ İYİ KARŞILAMA. (Os. Poliçeye hüsnü kabul gösterme, *Fr. Réserver bon accueil a une traite, Al. Einen Wechsel Schutz bereiten, İng. To protect a bill, İt. Far buona accoglienza ad una cambiale, İsp. Proteger una letra de cambio*) Poliçeyi uygun bulup kabul etme.

ÖDEĞİN BİRİNCİ EŞLEMİ. (Os. Poliçenin birinci nüshası, *Fr. Première de change, Al. Primawechsel, İng. First of exchange, İt. Prima di cambio, İsp. Primera de cambio*) Üç nüsha olarak düzzenlenen poliçenin ilk nüshası.

ÖDEĞİN ÇEKİLİŞİNİ BİLDİRME. (Os. Poliçe keşidesini ihbâr, *Fr. Avis de traite, Al. Trattenavis, İng. Advice of draft, İt. Avviso di tratta, İsp. Aviso de giro*) Poliçenin gönderildiğini muhâtabına bildirme.

ÖDEĞİN ÇEKİLİŞİNİ BİLDİRMEK. (Os. Poliçe keşidesini ihbâr etmek, *Fr. Aviser une traite, Al. Eine Tratte anzeigen, İng. To advise a draft, İt. Avvisare una tratta, İsp. Avisar una libranza*) Poliçenin gönderildiğini muhâtabına bildirmek.

ÖDEĞİN İKİNCİ EŞLEMİ. (Os. Poliçenin ikinci nüshası, *Fr. Seconde de change, Al. Sekunda wechsel, İng. Second bill, İt. Seconda di cambio, İsp. Segunda de cambio*) Üç nüsha olarak düzzenlenen poliçenin ikinci nüshası.

ÖDEĞİN ÜÇÜNCÜ EŞLEMİ. (Os. Poliçenin üçüncü nüshası, *Fr. Troisième de change, Al. Tertiawechsel, İng. Third bill, İt. Terza di cambio, İsp. Tercera de cambio*) Üç nüsha olarak düzzenlenen poliçenin üçüncü nüshası.

ÖDEK. (Os. Poliçe, *Fr. Traite, Lettre de change, Al. Tratte, Gezogener Wechsel, İng. Draft, Bill of exchange, İt. Tratta, İsp. Giro, Libranza*) Hâmiline para ödenmesi gereken değerli kâğıt... Belli bir sürenin sonunda belli bir parayı kendi adına ya da bir başkasının emrine ödemesi için alacaklının borçlusuna yazdığı bildiriye dilegetirir. Üçlü bir para ilişkisi aracıdır. Örneğin Ahmet, Mehmet'e yüz liralık bir mal satmış ve henüz

parasını almamıştır. Bu sırada Hasan'dan yüz liralık mal satın alan Ahmet, Mehmet'e, yüz lira alacağını Hasan'a ya da *emrû havalesine* (onun ciro edeceği herhangi bir kimseye) ödemesi için bir *poliçe çeker*. Bu örnekte Ahmet *keşideci*, Mehmet *muhâtap*, Hasan da *müteneffi*'dir. Bu üç deyim, sırasıyla, poliçeyi çeken, kendisine poliçe çekilen, poliçeden yararlanan anlamındadır. Bu poliçenin *müteneffi*'i Hasan da Ali'den yüz liralık bir mal almışsa bu *poliçe*'yi *para* gibi kullanır ve Ali'ye ciro eder. Bu durumda Mehmet'ten parayı alacak olan *müteneffi* Ali'dir. *Poliçe*, itimada dayanan bir sistemdir ve para darlığından doğmuştur. *Poliçe* deyimi, *sigorta poliçesi* (*Fr. Police, Al. Police, İng. Policy, İt. Polizza, İsp. Poliza*) anlamında da kullanılır, bu anlamda sigortacı tarafından imzâ edilerek sigorta ettirene verilen ve her iki tarafın da hak ve borçlarını kapsayan bir senet niteliğindedir. Sigorta poliçesi, sigorta konusunun gerçekleşmesi durumunda ödenecek para miktarının önceden belli olup olmamasına ya da değişebilir olmasına göre *dalgalı poliçe* (*Fr. Police flottante, Al. Laufende Police, İng. Floating policy, İt. Polizza mobile, İsp. Poliza flotante*), *açık poliçe* (*Fr. Police ouverte, Police non valuée; Al. Offence Police, İng. Open policy, İt. Polizza aperta, İsp. Poliza abierta*) ya da *değerlendirilmiş poliçe* (*Fr. Police évaluée, Al. Wertpolice, İng. Valued policy, İt. Polizza valutata, İsp. Poliza valuada*) biçimlerinde olabilir. Poliçe, bono ve çek'le birlikte bir tedâvül ve ödeme aracıdır, Türk hukukuna göre *kıymetli evrâk*'tır ve *kambiyo senetleri* arasında yer alır. Bunlar gibi piyasada işlem görür ve başkasına devir (ciro) edilebilir. Kendisine poliçe çekilen kişi (muhâtap) poliçeyi kabul etmediği ya da ödemediği takdirde poliçeyi çeken (keşideci) poliçe tutarını ödemekle yükümlüdür, bu anlamda poliçenin asıl borçlusu poliçeyi düzenleyen ve çeken kişidir. Poliçenin son taşıyıcısı (hâmili), muhâtap tarafından ödenmeyen poliçeden ötürü, varsa ve dilerse, aradaki cirantalara da rücû edebilir, eşdeyişle poliçeyi onların ödemesini isteyebilir. Poliçeler, ya derhal ödenmesi gerekli olarak ya da belli bir süre sonunda ödenmesini gerektirecek (vâdeli) biçimde düzenlenebilir.

ÖDEK ÇEKİLİŞİ. (Os. Poliçe keşidesi, *Fr. Émission d'une traite, Al. Trassierung, İng. Drawing, Issuing, İt. Emissione di una cambiale, İsp. Libramiento de una letra de cambio*) Poliçe düzenleyip muhâtabına bildirme.

ÖDEK ÇEKMEK. (Os. Polîçe keşide etmek, *Fr.* Faire traite, Tîrer traite; *Al.* Trassieren, *İng.* To draw a bill, To issue a bill; *İt.* Far tratta, *İsp.* Librar) Polîçe düzenleyip muhâtabına bildirmek.

ÖDEME. 1. (Os. Te'diye, *Fr.* Payement, Acqittement; *Al.* Zahlung, Einlösung; *İng.* Payment, Redemption, Discharge; *İt.* Pagamento, *İsp.* Pago, *Lâ.* Solutio) Para borcunun alacaklısına verilmesi... Bu türlü ödemede ödemeyi gerektiren borç bir sözleşmeden doğabileceği gibi bir alışverişten de doğabilir, satın alınan bir şeyin parasını verme bu türlü bir ödemedir.

2. (Os. Edâ, *Fr.* Prestation, *Al.* Leistung, *İng.* Prestation, *Lâ.* Praestatio) Bir yükümü yerine getirme... *Edâ* deyimi gerçekte yükümlülüğü dilegetirir, ama dilimizde *ödeme* anlamında da kullanılır, "borcumu ödedim" anlamında "borcumu edâ ettim" denir. Bu anlamda ödeme, taraflardan yalnız birinin ötekine karşı yerine getirmekle yükümlü bulunduğu şeyi yapmasını dilegetirir. Bu yüküm bir malın teslimi, bir hizmetin yapılması ya da bir davranıştan kaçınma olabilir. Bir şey yapmak yükümlülüğü aynı zamanda bir *borç'tur*, bundan ötürü *edâ* deyimi *borç* anlamında da kullanılır.

3. (Os. Tesviye, *Fr.* Remboursement, *Al.* Rückzahlung, Erfüllung; *İng.* Reimbursement, *İt.* Rimborso, *İsp.* Reembolso) Parayı vererek bir borcu kapatma... Verip ödeyerek sonuca bağlamayı dilegetirir. Alınanı geri verme anlamındadır.

ÖDEME ANLAŞMALARİ. (Os. Te'diye muâhedeleri, *Fr.* Accords de paiement, *Al.* Zahlungsabkommen, *İng.* Payment accords) İki ülke arasındaki borç ve alacakların ödenmesi için yapılan anlaşma... Bu anlaşmalar ülkeler arasında 1931 bunalımından sonra yapılmaya başlanmıştır, genellikle de takas ya da kliring anlaşmalarıdır, daha açık bir deyişle ya mallar mallarla değiştirilir ya da dışalım (ithâlât) için ödenmesi gerekli para dışsatımcılara (ihracatçılara) ödenir.

ÖDEME ARACI. (Os. Te'diye vâsıtası, *Fr.* Moyens pécuniaires, *Al.* Zahlungsmittel, *İng.* Pecuniary means, *İt.* Mezzi pecuniari, *İsp.* Medios pecuniaros) Satın ya da ödünç alınan bir şeyin karşılığını verme aracı... Örneğin bu anlamda "para, bir ödeme aracıdır" denir.

ÖDEME BİÇİMİ. (Os. Te'diye şekli, *Fr.* Mode de payement, *Al.* Zahlungsweise, *İng.* Mode of payment, *İt.* Modo di pagamento, *İsp.* Modo de pago) Ödemede tutulacak yol... Ödemenin nasıl yapılacağını dilegetirir.

ÖDEME BUYRUĞU. 1. (Os. Te'diye emri, *Fr.* Commandement de payer, Ordre de payement; *Al.* Zahlungsbefehl, Zahlungsanweisung; *İng.* Order of payment, *İt.* Asigno di pagamento, *İsp.* Orden de pago) Ödemede bulunulması için verilen emir... Hukuk açısından bir borç için yapılan ilâmsız tâkiplerde icra dâiresince icra ve iflâs Kanununun 60. maddesine göre borçluya teblig edilen emirdir. Genel olarak çek, polîçe, varant vb. birer ödeme emridirler.

2. (Os. Akreditif, *Fr.* Accréditif, *Al.* Akkreditiv, *İng.* Letter of credit, *Lâ.* Mandatum crediti) Bir kimseye para ödenmesi için bir bankanın kendi şubesine ya da bir başka bankaya verdiği buyruk... *Kredi mektubu* da denir, bu buyruk bir mektupla verildiğinden *ödeme buyruğu mektubu* (Akreditif mektubu) deyimiyle anlamaştır. Bir satış sözleşmesinden ötürü satıcıya para ödenmesi için alıcının bir bankaya verdiği emir de bu deyimle dilegetirilir. Çeşitli biçimleri vardır.

ÖDEME BUYRUĞU MEKTUBU. (Os. Te'diye emri mektubu, Akreditif mektubu; *Fr.* Lettre de crédit, *Al.* Kreditbrief, *İng.* Letter of credit, *İt.* Lettera di credito, *İsp.* Carta de credito, *Lâ.* Mandatum credendae pecuniae) Bir kimseye para ödenmesi için yazılan mektup... *Akreditif* deyimiyle anlamaştır.

ÖDEMEDE BULUNMAK. (Os. Te'diyede bulunmak, *Fr.* Effectuer un payement, *Al.* Eine Zahlung leisten, *İng.* To make a payment, *İt.* Far un pagamento, *İsp.* Hacer un pago) Para vermek.

ÖDEMEDE GECİKME. (Os. Te'diyede teahür, *Fr.* Retard de payement, *Al.* Zahlungsverzögerung, *İng.* Delay of payment, *İt.* Ritardo di pagamento, *İsp.* Retardo de pago) Ödeme yapılması gereken zamanı geçirme.

ÖDEMEDE GECİKMEK. (Os. Te'diyede teahür etmek, *Fr.* Être en retard pour le payement, *Al.* Mit der Zahlung in rückstand sein, *İng.* To be in arrear with the payment, *İt.* Esser in ritardo col pagamento, *İsp.* Estar

ÖDEME GÜÇLÜĞÜ

en atraso con el pago) Ödeme yapılması gereken zamanı geçirmiş olmak.

ÖDEME GÜÇLÜĞÜ. (Os. Te'diye müşkilâtı, *Fr.* Difficulté de payment, *Al.* Zahlungsschwierigkeit, *İng.* Financial difficulty, *İt.* Difficoltà finanziaria, *İsp.* Dificultad financiera) Para bulup ödemekteki güçlük... Ticaret dilinde buna *mâlî sıkıntı* da denir.

ÖDEME GÜNÜ. (Os. Te'diye günü, *Fr.* Jour de payment, *Al.* Zahlag, *İng.* Pay day, Day of payment; *İt.* Giorno di pagamento, *İsp.* Dia de pago) Ödeme yapılması gereken gün.

ÖDEME İSTEMİ. (Os. Te'diye talebi, *Fr.* Demande de payment, *Al.* Zahlungsaufforderung, *İng.* Request to pay, *İt.* Domanda de pagare, *İsp.* Demanda de pagar) Ödenmesini isteme.

ÖDEME İSTEĞİNDE BULUNMAK. (Os. Te'diye talebinde bulunmak, *Fr.* Demander le payment, *Al.* Mahnen an die Zahlung, *İng.* To ask the payment, *İt.* Demandare il pagamento, *İsp.* Demander el pago) Ödenmesini istemek.

ÖDEMEK. 1. (Os. Te'diye etmek, *Fr.* Payer, *Al.* Bezahlen, *İng.* To pay, *İt.* Pagare, *İsp.* Pagar) Para borcunu alacaklısına vermek.

2. (Os. Tesviye etmek, *Fr.* Acquiter, *Êteindre*, *Liquider*; *Al.* Ausleichen, *İng.* To meet, To discharge, To liquidate; *İt.* Estinguere, *İsp.* Extinguir) Parayı vererek bir borcu kapatmak.

ÖDEME KOLAYLIĞI. (Os. Te'diye suhûleti, *Fr.* Facilité de payment, *Al.* Zahlungserleichterung, *İng.* Easy payment, *İt.* Facilitazione di pagamento, *İsp.* Facilidad de pago) Para bulup ödemekteki kolaylık.

ÖDEME KOŞULLARI. (Os. Te'diye şartları, *Fr.* Conditions de payment, *Al.* Zahlungsbedingungen, *İng.* Terms of payment, *İt.* Condizioni di pagamento, *İsp.* Condiciones de pago) Ödeme sırasında yerine getirilmesi istenen şartlar.

ÖDEMELER DENGESİ. (Os. Te'diye muvâzenesi, Tediye bilânçosu; *Fr.* Balance des paiements) Bir ülkenin başka ülke ya da ülkelerle olan alacak-verecek hesaplarının dökümü yapılarak alacak ya da verecek durumu

ve farkının belirtilmesi... Eşanlamda *muhâsebe dengesi* deyimini de kullanılmaktadır, *ödeme dengelemi* de denir. Dar anlamda bir *ticaret dengesi*'dir, bir ülkenin dış ekonomik ilişkilerini saptar, gelişme derecesini gösterir.

ÖDEMELİ. (Os. Te'diyeli, *Fr.* Remboursement postal, Contre remboursement; *Al.* Nachnahme, Postnachnahme; *İng.* Postal reimbursement, *İt.* Rimborso, *İsp.* Reembolso) Parası alıcı tarafından verilecek olan... Posta işlemlerinde kullanılır, örneğin bu anlamda "ödemeli paket" denir, böyle bir paket postane tarafından değeri postaneye ödenikten sonra alıcısına verilir, şehirlerarası telefon konuşmalarında da konuşma ücreti kendisine telefon edilen tarafından ödenecek olan konuşmaları adlandırır, bu durumda kendisine telefon edilenin bunu kabul etmesi şarttır, kabul etmezse konuşma yapılmaz.

ÖDEMELİ KOŞULUNU KOŞMAK. (Os. Te'diyeli şartını koşmak, *Fr.* Grevé de remboursement, *Al.* Mit Nachnahme belastet. *İng.* Charged with reimbursement, *İt.* Gravato d'assegno, *İsp.* Gravado de reembolso) Herhangi bir şeyin postayla gönderilmesini ödemeli koşuluyla kabul etmek.

ÖDEMELİ OLARAK GÖNDERMEK. (Os. Te'diyeli olarak göndermek, *Fr.* Envoyer contre remboursement, *Al.* Gegen Nachname senden, *İng.* To send goods payable on delivery, *İt.* Spedire contro assegno, *İsp.* Enviar contra reembolso) Ödemeli olarak postaya vermek.

ÖDEMELİ OLARAK PARASINI ALMAK. (Os. Te'diyeli olarak bedelini tahsil etmek, *Fr.* Fare suivre le montant en remboursement, *Al.* Den Betrag durch Nachnahme erheben, *İng.* To charge the amount forward, *İt.* Far assegno dell'importo, *İsp.* Cobrar el importe a la entrega) Satılan ve postayla gönderilen bir malın bedelini ödemeli olarak almak.

ÖDEMEME. (Os. Ademi te'diye, *Fr.* Non-paiement, *Al.* Nichtzahlung, *İng.* Non-payment, *İt.* Non-pagamento, *İsp.* No-pago) Vâdesi gelen bir borcun borçlusu tarafından alacaklısına ödenmemesi durumu... Ticaret Kanununun 569. ve onu izleyen maddelerine göre bu durumun bir protestoyla saptanması şarttır.

ÖDEMEME UYARISI. (Os. Ademi te'diye protestosu, *Fr.* Protêt faute de paiement, *Al.* Protest mangels Zahlung, *İng.* Protest for non-payment) Bir borcun ödenmemesi durumunda alacaklı tarafından noter aracılığıyla borçluya gönderilen protesto.

ÖDEMENİN GERİÇEVRİLMESİ. (Os. Te'diye nin reddi, *Fr.* Refus de paiement, *Al.* Zahlungsverweigerung, *İng.* Refusal to pay, *İt.* Rifiuto di pagamento, *İsp.* Rehusamiento de pago) Ödememe.

ÖDEMENİN KESİLMESİ. (Os. Te'diyâtın tâtili, *Fr.* Cessation de payement, Suspension de payement; *Al.* Zahlungseinstellung, *İng.* Stopping of payment, Suspension of payment, Insolvency) Borçlunun ödeme yi durdurması... İcra ve İflâs Kanununa göre borçlunun aczine kanıttır. Borçlunun borcunun tümünü ödeyemeyeceğini açıkça söylemesi ya da ödeme yi fiilen kesmesi ya da ödemed en kurtulmak için kaçınış olduğunun anlaşılması bu sonucu doğurur.

ÖDEMENİN OLANAKSIZLIĞI. (Os. Edâ nın imkânsızlığı, *Fr.* Impossibilité d'exécution de la prestation, *Al.* Unmöglichkeit der Leistung, *İng.* Impossibility of performance, *Lâ.* Impossibilitas praestationis) Borçluya düşen ödeme yükümlülüğünün borçlunun elinde olmayan bir neden yüzünden yerine getirilememesi... Borçlar Kanununun 117. maddesine göre bu olanaksızlık eğer sözleşme yapıldığı sırada varbulunuyorsa sözleşme geçersizdir (bâtıldır), eğer sözleşme yapıldıktan sonra gerçekleşmişse borç düşer (sukut eder). Borçlar Kanununun 98. maddesine göre ödemenin olanaksızlığı borçlunun kusurundan doğmuşsa tazminatı gerektirir.

ÖDEME SÖZVERİSİ. (Os. Te'diye vaadi, *Fr.* Promesse de payement, *Al.* Zahlungsverprechen, *İng.* Promissory note, *İt.* Promessa di pagamento, *İsp.* Promesa de pago) Borcun ödeneceğine dair verilen söz.

ÖDEME SÜRESİNİN UZATILMASI. (Os. Te'diye mühletinin temdid i, *Fr.* Prorogation de délai, *Al.* Zahlungsaufschub, *İng.* Delay of payment, Remission of payment, Respite of payment, Postponement of payment; *İt.* Mora di lazione per il pagamento, *İsp.* Plazo para el pago) Borçlunun ödemede bulunması için saptanmış olan zamanın uzatılması.

ÖDEME TARİHİ. (Os. Te'diye tarihi, *Fr.* Date de payement, Terme de payement; *Al.* Zahlungstermin, *İng.* Term of payment, *İt.* Termine di pagamento, *İsp.* Epocade pago) Borçlunun ödemede bulunması için saptanmış olan tarih.

ÖDEMEYE ÇAĞIRMAK. (Os. Te'diye ye dâvet etmek, *Fr.* Appeler des fonds, *Al.* Zur Einlösung aufrufen, *İng.* To call for funds, *İt.* Chiedere versamenti, *İsp.* Apelar fondos) Borçlunun ödeme yapmasını isteme.

ÖDEME YERİ. (Os. Te'diye mahalli, *Fr.* Lieu de payement, *Al.* Zahlungsort, *İng.* Place of payment, *İt.* Luogo di pagamento, *İsp.* Lugar de pago) Borçlunun ödeme yapması gereken yer.

ÖDEME YERİNE. (Os. Te'diye yerine, *Fr.* Comme payement, Au lieu de payement; *Al.* An Zahlungsstatt, *İng.* In lieu of payment, *İt.* In luogo di pagamento, *İsp.* En pago) Ödeme yapmak yerine.

ÖDEME YERİNE YAPMA. (Os. Edâ yerine ifâ, *Fr.* Dation en payement, *Al.* Hingabe an Zahlungsstatt, Leistung an Erfüllungsstatt; *İng.* Performance in lieu of payment, Prestation in lieu of the promised payment; *Lâ.* Datio in solutum) Para verme yerine başka bir şey vererek ya da yaparak ödeme... Örneğin borcunu para olarak ödeme yerine bir malını vererek ödemek böyledir. Borçlu, alacaklısının da olurun u alarak, taahhüd ettiğinden başka bir şey vererek ya da yaparak borcunu ortadan kaldırabilir.

ÖDEME YERİNE YAPILAN YERİNE GETİRME. (Os. Te'diye yerine edâ, *Fr.* Prestation en vue du payement, *Al.* Leistung erfüllungshalber, *Lâ.* Datio solutionis causa) Borçlunun alacaklısına, satıp içinden alacağını alması için, herhangi bir şeyi vermesi... *Ödeme yerine yapma* (Edâ yerine ifâ)'dan farklı olarak bu durumda borçlunun alacaklısına borcunu ödemek yerine bir mal ya da bir hak vermesiyle borç ortadan kalkmaz, ne var ki alacaklı kendisine teslim edilen şeyi paraya çevirme olanağına sahip olduğu sürece borçlusundan borcunu ödemesini de isteyemez, borçlu da alacaklısına verdiği şeyi geri isteyemez (Borçlar Kanununun 396. maddesi). Bu durumda bir çeşit vekâlet sözleşmesiyle bir çeşit rehin hakkı meydana gelir.

ÖDEME YETENEĞİ

ÖDEME YETENEĞİ. (Os. Te'diye kaabiliyeti, *Fr.* Solvabilité, *Al.* Zahlungsfähigkeit, *İng.* Solvency, *İt.* Solvabilità, *İsp.* Solvencia) Borçlunun borçlarını ödeyebilecek malsal durumda bulunması... İcra ve İflâs Kanunu hükümlerine göre iflâs istenen borçlunun borcunu ödemesi ödeme yeteneğinin kanıtıdır ve iflâs istemi bu durumda reddedilir.

ÖDEME YETENEKSİZLİĞİ. (Os. Te'diye kaabiliyetsizliği, *Fr.* Insolvabilité, *Al.* Zahlungsunfähigkeit, *İng.* Insolvency, *İt.* Insolubilità, *İsp.* Insolvabilidad) Borçlunun borçlarını ödeyebilecek malsal durumda bulunmaması.

ÖDEME YETENEKSİZLİĞİNİ DUYURMA. (Os. Te'diye kaabiliyetsizliğini ilân, *Fr.* Cesser ses paiements, *Se déclarer insolvable*; *Al.* Sich Zahlungsunfähig erklären, *İng.* To declare one's self insolvent, *İt.* Dichiararsi insolvente, *İsp.* Declararse insolvente) Borçlunun borçlarını ödeyebilecek bir durumda bulunmadığını ilân etmek.

ÖDEMEYE YETENEKLİ. (Os. Te'diyeye muktedir, *Fr.* Solvable, *Al.* Zahlungsfähig, *İng.* Solvent, *İt.* Solvente, *İsp.* Solvente) Borçlarını ya da satın aldıklarını ödeyebilecek güçte olan.

ÖDEMEYE YETENEKSİZ. (Os. Te'diyeye gayrı muktedir, *Fr.* Insolvable, *Al.* Zahlungsunfähig, *İng.* Insolvent, *İt.* Insolvente, *İsp.* Insolvente) Borçlarını ya da satın aldıklarını ödeyebilecek güçte olmayan.

ÖDEMEYİ KESMEK. (Os. Te'diyeyi tâtıl etmek, *Fr.* Suspendre, *Al.* Einstellen, *İng.* To suspend, *İt.* Sospendere, *İsp.* Suspende) Borçlunun ödemeyi durdurması.

ÖDEME YÜKLENİMİ. (Os. Te'diye taahhüdü, *Fr.* Engagement de payer, *Al.* Zahlungsverpflichtung, *İng.* Liability to pay, *İt.* Obbligazione di pagare, *İsp.* Obligacion de pagar) Bir borcu ödemeyi taahhüt etme.

ÖDEME YÜKÜMÜ. (Os. Aval, *Fr.* Aval, *Al.* Aval, Wechselbürgschaft; *İng.* Aval, Surety, Bill guarantee) Üçüncü bir şahsın bir ticaret senedini imzalayarak müteselsil kefil niteliğiyle borcun ödenmesini taahhüt etmesi... Ticaret Kanununun 555 ve 557. maddelerine göre aval veren kişi o borçtan ötürü kefil olduğu borçlu derecesinde sorum-

ludur ve senedi ödediği takdirde ödediği parayı kefil olduğu borçludan ya da onun kefillerinden isteyebilir, keşideciden başka senet üstünü imzalayan kişi aval vermiş sayılır. Aval, bir kefâlet biçimidir.

ÖDEME YÜKÜMÜ KORUNCU. (Os. Aval sigortası, İtibâr sigortası; *Fr.* Assurance-crédit, *Al.* Kreditversicherung, *İng.* Credit insurance) Bir kimsenin kendisine borçlu olanların aciz hâline düşerek borçlarını ödeyemeleri tehlikesine karşı yaptırdığı sigorta... Ticaret Kanununun 937. maddesine göre bu sigortaya *ticârî itibâr sigortası* da denir.

ÖDEME ZAMÂNI. (Os. Te'diye zamânı, *Fr.* Date d'exécution, *Al.* Leistungszeit, Erfüllungszeit; *İng.* Time of performance, *Lâ.* Dies solutionis) Borçlunun ödeme yapmaya hakkı olduğu zaman... Medenî Kanunla Borçlar Kanununa göre buna *borcun edâ kaabiliyetini iktisâbetmesi* denir. Bunun karşılığı *alacağın muaccelîyet iktisâbetmesi*'dir.

ÖDENCE. (Os. Tazminât, *Fr.* Indemnité, Indemnisation, Dédommagement, Réparation, Dommages-intérêts; *Al.* Schadensersatz, Entschädigung; *İng.* Indemnity, Damages, Compensation, Amends, Indemnification; *İt.* Indennita, Risarcimento dei danni; *İsp.* Indemnidad, Indemnizacion; *Lâ.* Damnum praestare) Herhangi bir zarar meydana getirenin bu zararı ödemesi için vermesi gereken para... Haksız bir fiil işleyen ya da sözleşmeden doğan bir yükümlülüğü (mükellefiyeti) ihlâl eden kişi, bu davranışlarından ötürü zarara uğrattığı kişinin tüm zararlarını ödemekle yükümlüdür. Ödence özdeksel (madî) olabileceği gibi tinsel (mânevî) de olabilir.

ÖDENCE DÂVÂSI. (Os. Tazminât dâvâsı, *Fr.* Action en dommages-intérêts, Action en réparation; *Al.* Schadenersatzklage, *İng.* Action for damages, Suit for damages; *İt.* Azione per risarcimento dei danni, *İsp.* Demanda de resarcimiento de danos) Tazminât istemek için açılan kişisel dâvâ.

ÖDENCELEMEK. (Os. Tazmin etmek, *Fr.* Indemniser, *Al.* Entschädigen, *İng.* To indemnify, *İt.* Indennizzare, *İsp.* Indemnizar) Tazminât vermek.

ÖDENCE OLARAK. (Os. Tazminât olarak, *Fr.* A titre d'indemnité, *Al.* Als Entschädigung, *İng.* As compensation, *İt.* In compensa,

İsp. A titulo de indemnizacion) Herhangi bir zararı ödemek için.

ÖDENCE VERMEK. (Os. Tazminat vermek, *Fr.* Payer une indemnité, *Al.* Schadenersatz leisten, *İng.* To pay damage, Give indemnity; *İt.* Risarcire i danni, *İsp.* Prestar indemnizacion) Herhangi bir zararı ödemek.

ÖDENCE YEDEKLERİ. (Os. Tazminat ihtiyatları, *Fr.* Sinistres en suspens, *Al.* Schadensreserven) Sigorta şirketlerince tazminat ödemek için ayrılan yedekler.

ÖDENE. (Os. Çek, *Fr.* Chèque, *Al.* Scheck, *İng.* Check, *İt.* Cheque, *İsp.* Cheque) Bir kimsenin bankadaki parasının dilediği kimseye ödenmesi için bankaya gönderdiği yazılı buyruk... İlk 1694 yılında İngiltere'de kullanılmış, 1762 yılında da basılı çekler kullanılmaya başlanmıştır. Çek, yanlarında para bulundurmamak isteyenler için elverişli bir ödeme aracıdır. *Nâma* (çekin üstünde adı yazılı kimseye) düzenlenebileceği gibi *hâmiline* (çek bankaya götüren kimseye) de düzenlenebilir. *Hâmiline* düzenlenen çeklerin belli bir süre içinde para gibi tedâvül etme (para olarak bir başkasına verme) olanakları bulunduğu gibi bankaya herhangi bir kimseyi göndererek parayı tahsil ettirme kolaylığı vardır. Bununla beraber kaybetme ya da çaldırma olasılığına karşı *nâma* yazılı çekler de yeğlenir. Bu türlü çeklere *açık çek* (*Fr.* Chèque ouvert, *İng.* Open check) ya da *çizgisiz çek* (*Fr.* Chèque non-barré, *Al.* Ungekreuzter Scheck, *İng.* Uncrossed check, *İt.* Cheque non-sbarrato, *İsp.* Cheque nobarrato) denir. Bir de iç yüzüne birbirine paralel iki çizgi çekilmiş *çizgili çek* (*Fr.* Chèque barré, *Al.* Gekreuzter Scheck, *İng.* Crossed check, *İt.* Cheque sbarrato, *İsp.* Cheque abierito) 'ler vardır ki sadece bir bankaya ödenebilir. Türk Ticaret Kanununun 626. maddesine göre iki çizgi arasına hiç bir şey yazılmamış ya da sadece *banka* ve buna benzer bir söz yazılmış olan çeklere *genel çizgili çek* (*Fr.* Chèque a barrement général, *Al.* Allgemein gekreuzter Scheck, *İng.* General crossed check), iki çizgi arasına belli bir bankanın adı yazılmış olan çeklere (Örneğin, İş Bankası, Ziraat Bankası vb.) *özel çizgili çek* (*Fr.* Chèque a barrement spécial, *Al.* Besonders gekreuzter Scheck, *İng.* Special crossed check) denir. Genel çizgili çekler herhangi bir bankaya ödenebilir, özel çizgili çeklerse sadece çekin üstünde adı yazılı olan bankaya ödenir. Türk Ticaret Ka-

nunun 627. maddesine göre de içyüzüne "hesâba geçirilecektir" ya da buna benzer bir söz yazılmış olup ancak çek hâmilinin (çek tahsil edecek olanın) bankadaki hesâbına geçirilmek suretiyle ödenebilen çeklere *takas ve mahsup çeki* (*Fr.* Chèque a porter en compte, *Al.* Verrechnungsscheck, *İng.* Check only for account) denir. Çekler Türk Ticaret Kanununun 608, 610 ve 612. maddelerinde yazılı olduğu biçimde düzenlenmiş olmalıdır. Örneğin çeki yazanın çekin üstüne çeki yazdığı tarihi koyması şarttır, çünkü çek düzenlenme tarihinden başlayarak ancak on gün içinde tahsil edilebilir (başka yerde ödenecek çekler için bu süre otuz gün, başka bir kıta üzerinde ödenecek çekler için üç aydır). Süresinde tahsil edilmeyen çeklerden çeki veren cayabilir ya da ödemeyi durdurabilir. Bankada karşılığı bulunmayan çeklere *karşılıksız çek* denir, böyle bir çek veren kişi, çeki alanın her türlü zararını ödemekle yükümlüdür. *Nâma* yazılı bir çek hâmiline ciro edilebilir, ama hâmiline yazılı bir çek *nâma* yazılıp ciro edilemez. Bir de gezi (seyâhat) çekleri vardır ki geziler sırasında yanlarında büyük para taşımak isteyenlere kolaylık sağlar, gezi çekleri *provizyon* (çekin para olarak karşılığı) sorulmadan ödenir, çünkü gezi çeklerini veren banka bu çekleri satarken parasını tahsil etmiş bulunmaktadır. Gezi çeklerinin bir bankaya verilerek paraya çevrilmesi de gerekmez, otel ve lokantalara çek olarak verilebilir.

ÖDENEBİLİR. (Os. Kaabili tesviye, *Fr.* Remboursable, *Al.* Rückzahlbar, *İng.* Redeemable, *İt.* Rimborsabile, *İsp.* Reembolsable) Parası verilebilir.

ÖDENEBİLİR BORÇ ALMA. (Os. İtfâsı kaabil istikrâz, Kaabiliyeti itfâsı olan istikrâz; *Fr.* Emprunt amortisable, *Al.* Tilgungsanleihe, *İng.* Amortisable loan) Ödeneceği devletçe taahhüt edilmiş borç... Örneğin devlet tahvilleri ya da hazine bonoları bu niteliktedir. Bu anlamda "on yıl içinde ödenebilir istikrâz" (*Fr.* Un emprunt remboursable dans dix ans) da denir.

ÖDENECEK BELGİT. (Os. Te'diye edilecek senet, *Fr.* Effets a payer, *Al.* Zu zahlende Wechsel, *İng.* Payable bills, *İt.* Effetti da pagare, *İsp.* Efectos a pagar) İçinde yazılı paranın ödenmesi gereken senet... Vâdesi gelmiş senedi dilegetirir.

ÖDENECEK DÜŞERLİK

ÖDENECEK DÜŞERLİK. (Os. Te'diye edilecek prim, *Fr.* Prime a livrer, *Al.* Vorprämie, *İng.* Premium for the call, *İt.* Premio a dare, *İsp.* Prima a dar) Ödenmesi gereken prim.

ÖDENE DEFTERİ. (Os. Çek karnesi, *Fr.* Carnet de chèque, *Chequier*; *Al.* Scheckbuch, *İng.* Check book, *İt.* Libro di cheques, *İsp.* Tolanario de cheques) Koparılıp kullanılacak birçok çekleri içeren defter... İsteyen para sahiplerine bankalarca verilen çek defterini dilegetirir. Bu defterin sahibi basılı çekleri kopararak bankadaki hesâbından tahsil edilmek üzere dilediğine verebilir, çekin belli satırlarına ödenecek para miktarını ve kim ödeneyeceğini (belli bir kimseye ya da hâmiline) yazarak tarih atıp imzalaması şarttır.

ÖDENEK. (Os. Tahsisât, *Fr.* Allocations, Crédits budgétaires, Subvention; *Al.* Budgetkredite, Ausgaben, Bewilligte Gelder, Beihilfe; *İng.* Supplies, Subvention; *İt.* Sovvenzione, *İsp.* Subvencion) Bir iş için ayrılan para... Özellikle devlet kesiminde çeşitli anlamlarda kullanılır, genel anlamda *bir işe ayrılan para* demektir. Görülmüş ve görülecek kamu görevleri için bütçeye konulan maaş, ücret ve her türlü harcamalar karşılığı olarak ayrılan (tahsis edilen) paraları dilegetirir. Örneğin milletvekilleri aylığı gibi maaş ve ücret niteliğinde olmayan aylık ya da yıllıklar da bu deyimle nitelenir. Bunlardan başka devletçe yapılan para yardımlarını (sübvansiyon) da adlandırır. Bir devlet ya da kamu kuruluşunda "karşılığı olan para bütçeye konmamış" anlamında "tahsisât yok" denir ve bu anlamda örneğin "tahsisât yok, kömür alamadığımız için sobaları yakamıyoruz" deyimini kullanılır. Osmanlı düzeninde pâdisahların devletten aldıkları aylığa da *tahsisâtı senîye* denirdi. Kimi devlet makamlarında hesap vermeden harcama yetkisi verilen (kim ve ne için verildikleri kamu yararı bakımından gizli tutulan) ve bütçede bu iş için ayrılmış paraya da *örtülü ödenek* (Tahsisâtı mestûre) denir. Kamu bütçelerinde bu anlamlardan herhangi biri için para ayrılmasına da *ayırarak* (Os. Tahsis etmek, *Fr.* Attribuer, *Al.* Zuschreiben, *İng.* To ascribe, *İt.* Attribuire, *İsp.* Atribuir) denir.

ÖDENİLİ. (Os. Peşin, *Fr.* Au comptant, D'avance; *Al.* Vorher, Im voraus; *İng.* In advance, Cash) Almadan önce ya da alım sırasında ödenen... Örneğin bu anlamda "satışımız peşindir, veresiye vermiyoruz" denir.

ÖDENİLİ ALIM. (Os. Peşin mübayaa, *Fr.* Achat au comptant, *Al.* Barkauf, *İng.* Cash purchase, *İt.* Compra a contanti, *İsp.* Compra al contado) Parası hemen ödenerek yapılan alım.

ÖDENİLİ EDER. (Os. Peşin fiyat, *Fr.* Prix au comptant, *Al.* Barpreis, *İng.* Cash price, *İt.* Prezzo a contanti, *İsp.* Precio al contado) Almadan önce ya da alım sırasında ödenmesi gereken fiyat... Örneğin bu anlamda "bu malı taksitle, ama peşin fiyatına satıyoruz" denir.

ÖDENİLİ İŞLEM. (Os. Peşin muâmele, *Fr.* Affaire au comptant, Opération au comptant; *Al.* Bargeschaeft, *İng.* Cash bargain, Ready money business; *İt.* Affare a contanti, *İsp.* Operacion al contado) Parası hemen ödenerek yapılan işlem... Örneğin bu anlamda "her çeşit muâmelemiz peşindir" denir.

ÖDENİLİ İŞLEMLER. (Os. Peşin muâmelât, *Fr.* Marchés a comptant, *Al.* Soforgeschaeft, *İng.* Cash contracts, Spot contracts) Aynı gün ya da bir iki gün içinde yapılması gereken borsa işlemleri.

ÖDENİLİ OLARAK ÖDEMEK. (Os. Peşinen te'diye etmek, *Fr.* Payer comptant, *Al.* Barbezahlen, *İng.* To pay cash, *İt.* Pagare in contanti, *İsp.* Pagar al contado) Bir malı almadan önce ya da alırken parasını ödemek.

ÖDENİLİ ÖDEME. (Os. Peşin te'diye, *Fr.* Payment au comptant, Payement anticipatif; *Al.* Barzahlung, Vorauszahlung; *İng.* Cash payment, Prompt payment, Pre-payment, Anticipatory payment, Preliminary payment, Payment in advance; *İt.* Pagamento a contanti, Previo pagamento; *İsp.* Pago al contado, Previo pago) Alınanın parasını hemen ödeme.

ÖDENİLİ ÖDEMEK. (Os. Peşin te'diye etmek, *Fr.* Payer d'avance, Payer par anticipation; *Al.* Vorauszahlen, *İng.* To prepay, To pay in advance; *İt.* Pagare in anticipo, *İsp.* Pagar de antemano) Alınanın parasını hemen ödemek.

ÖDENİLİ ÖDEME KARŞILIĞINDA. (Os. Peşin te'diye mukaabilinde, *Fr.* Payement anticipé, *Al.* Gegen Vorauszahlung, *İng.* Against pre-payment, *İt.* Contro pagamento anticipato, *İsp.* Contro pago adelantado) Parasının he-

men ödenmesi karşılığı olarak... Örneğin bu anlamda "bu malı size peşin ödeme karşılığında satabilirim" denir.

ÖDENİLİ PARA. (Os. Peşin nakit, *Fr.* Argent comptant, *Al.* Bares Geld, *İng.* Cash, Ready money; *İt.* Denaro contanti, *İsp.* Moneda contante) Satın almadan önce ya da satın alırken verilen para... Örneğin bu anlamda "bu malı peşin parayla satıyoruz" denir.

ÖDENİLİ PARA KARŞILIĞINDA. (Os. Peşin nakit mukaabilinde, *Fr.* Comptant, *Al.* Gegen bar, Gegen Barzahlung; *İng.* Cash down, For ready money; *İt.* A pronta cassa, *İsp.* A dinero contante) Satın almadan önce ya da satın alırken verilen para karşılığı olarak.

ÖDENİLİ SATIN ALMAK. (Os. Peşin iştirâ, *Fr.* Acheter au comptant, *Al.* Barkaufen, *İng.* To buy for cash, *İt.* Comprare per pronti contanti, *İsp.* Comprar al contado) Peşin para karşılığında satın almak.

ÖDENİLİ SATIŞ. (Os. Peşin fûruht, *Fr.* Vente au comptant, *Al.* Barverkauf, *İng.* Cash sale, *İt.* Vendita a contanti, *İsp.* Venta al contado) Peşin para karşılığında yapılan satış... *Veresiye satış* deyimi karşılığında kullanılır.

ÖDENİLİ VERMEK. (Os. Peşinen vermek, *Fr.* Avancer, *Al.* Vorrücken, *İng.* To advance, *İt.* Anticipare, *İsp.* Anticipar) Önceden vermek.

ÖDENİR. (Os. Kaabili te'diye, *Fr.* Payable, *Al.* Zahlbar, *İng.* Payable, *İt.* Pagabile, *İsp.* Pagadero) Ödenmesi olanaklı.

ÖDENME GEREKLİLİĞİ (Os. Lüzûmu te'diye, *Fr.* Exigibilité, *Al.* Eintreibbarkeit, *İng.* Exigibility, *İt.* Esigibilita, *İsp.* Exigibilidad) Ödenmesi gerekli olanın niteliği.

ÖDENMEMESİNİ İSTEME. (Os. Muhâlefet varakası, *Fr.* Acte d'opposition, *Al.* Zahlungsverbot, *İng.* Prohibition of payment) Taşyana yazılı hisse senetlerini ya da tahvillerini çaldıran ya da kaybeden kişinin bu senet bedellerinin ya da kuponlarının başkasına ödenmemesi için noter aracılığıyla gönderdiği istek... Türk Ticaret Kanununun 435. maddesine göre bu bildiri (tebliğaat) senetleri çıkarmış olan kuruluşa yapılır.

ÖDENMEMİŞ. (Os. Te'diye edilmemiş, *Fr.* En souffrance, Impayé, *Al.* Unbezahlt, Notleidend; *İng.* In sufferance, Dishonoured, Unpaid; *İt.* Non pagato, *İsp.* No pagado) Parası ya da karşılığı verilmemiş.

ÖDENMESİ GEREKEN. (Os. Te'diyesi elzem, *Fr.* Exigible, *Al.* Eintreibbar, *İng.* Exigible, *İt.* Esigibilita, *İsp.* Exigibilidad) Karşılığının verilmesi gereken... Örneğin bu anlamda *ödenmesi gereken borç* (*Fr.* Dette exigible)'tan sözedilir.

ÖDENMESİ GEREKEN PARA. (Os. Te'diyesi lâzımgelen meblâğ, *Fr.* Le montant du, *Al.* Der faellige Betrag, *İng.* The amount due, *İt.* L'importo dovuto, *İsp.* El importe debido) Borçlanılan para.

ÖDENMESİNİ İSTEME. (Os. Te'diyât talebi, *Fr.* Appel de fonds, *Al.* Einforderung von Kapital, *İng.* Call for funds, *İt.* Richiesta di versamenti, *İsp.* Ilamamiento de fondos) Taahhüt edilmiş sermayenin belli bir bölümünün ya da tümünün verilmesini istemek... Örneğin hisse senedi çıkaran bir şirketin bu pay senetlerini almak isteyenler önce bu senet tutarlarının dörtte birini öderler, Ticaret Kanununa saptanmış koşulların gerçekleşmesi durumunda kalan üç taksidin belli sürelerde "ödenmesi istenir".

ÖDENMİŞ. (Os. Te'diye edilmiş, *Fr.* Acquitté, *İng.* Receipted) Bir faturanın ya da hesâbın altına ödendiğini bildirmek için yazılan deyim... Örneğin bu anlamda "faturanın altına *ödenmiştir* diye yazmayı unutmayınız" (*Fr.* N'oubliez pas d'acquitter la facture) denir.

ÖDENMİŞ ANAMAL. (Os. Te'diye edilmiş sermaye, *Fr.* Capital payé, *İng.* Paid in capital) Hissedarların bir şirkete mal, para ya da hizmet olarak bilfiil yatırdıkları sermaye.

ÖDENMİŞ PAY BELGİTİ. (Os. Tesviye edilmiş hisse senedi, *Fr.* Action payé, Action libérée; *İng.* Paid up share) Tutarının бүтүнү ödenip sâhibolunmuş hisse senedi.

ÖDENTİ. (Os. Âidât, *Fr.* Contribution, Cotisation, Redevance; *Al.* Beitrag, Mitgliedsbeitrag, Lizenzgebühren; *İng.* Contribution, Royalties; *İt.* Contribuzione, *İsp.* Contribucion, *Lâ.* Conferre) Belli sürelerde para ya da mal olarak ödenmesi gereken yüküm... Çeşitli anlamlarda kullanılır. Örneğin bir dernekte işlerin yürütülmesi için dernek üyele-

ÖDENTİ VERMEK

ri tarafından aydan aya ya da yıldan yıla verilen parayı dilegetirir ki Medenî Kanunun 63 ve 64. maddelerinde bu anlam *iştirâk hissesi* (Katılma payı) deyimiiyle dilegetirilmiştir. Bu anlama yakın bir anlamda *herkesin payına düşen masraf bölümü*'nü de adlandırır, örneğin bu anlamda tek elden harcanan bir paranın bir grupça bölüşülmesi sırasında "benim ödenti ne kadar?" denir. Feodal üretim düzeninde mirâs yoluyla çocuklara da geçen toprak kirâcılığı *redévans* ve *angarya* yoluyla gerçekleşirdi, eşdeyişle toprak kirâcıları toprak sahiplerine hem bir *âidât* öderler, hem de onlar hesâbına bedâva çalışırlardı. Bir şeyi kullanmadan ötürü ödenen bir çeşit vergi de bu deyimle dilegetirilir ki konuşma dilimizde örneğin buna *radio parası* (Fr. Redevance radiophonique) ya da *telefon parası* (Fr. Redevance téléphonique) denir. Bir berat, bir lisans hakkı ya da tecimsel bir marka sahibinin bunu devrettiği firmalardan aldığı para da *ödenti* (Fr. Redevance, Al. Lizenzgebühren, İng. Royalties) deyimiiyle dilegetirilir. Bu para, belli sürelerde bir çeşit kirâ olarak alınabileceği gibi üretim birimi üzerinden de alınabilir, örneğin bir plâk şirketine şarkısını satan bir şarkıcı her ay ya da her yıl belli bir para alabileceği gibi satılan her plâk üzerinden bir ödenti de alabilir. Özellikle petrol şirketlerinin imtiyâzını aldıkları petrol kuyularından ötürü devlete ödedikleri para böylesine bir ödentidir. Bu anlam *bulgu belgesi parası* deyimiiyle özleştirilmiştir.

ÖDENTİ VERMEK. (Os. Âidât vermek, Fr. Contribuer, Al. Beitragen, İng. To contribute, İt. Contribuire, İsp. Contribuir) Katılma, yararlanma ya da harcama payı vermek.

ÖDETİCİ. (Os. Âmiri îtâ, Fr. Ordonnateur, Al. Ordonnateur, İng. Official who authorizes that a payment is to be made, Mandator of payment) Devlet harcamalarında ve kamu kesiminde parayı harcatmak yetkisini taşıyan kişi... Devlet dâirelerinde ve kamu kuruluşlarında bütçede gösterilen tahsisât ancak bu kişilerin yazılı buyruğuyla harcanabilir.

ÖDEV. (Os. Vecîbe, Fr. Devoir, Al. Pflicht, İng. Duty, İt. Dovere, İsp. Deber) Yapılması gerekli olan iş... Bu gereklilik, töre ya da yasa bakımından olabilir. *Görev* (Vazife, Hizmet) deyimiiyle karıştırılmamalıdır.

ÖDEVİ YERİNE GETİRMEK. (Os. Vecîbeyi ifâ etmek, Fr. Remplir un devoir, Al.

Eine Pflicht erfüllen, İng. To fulfil a duty, İt. Adempire un dovere, İsp. Cumplir un deber) Yapılması gerekeni yapmak.

ÖDEYEN. (Os. Te'diye eden, Müteeddî; Fr. Payeur, Al. Bezahler, İng. Payer, İt. Pagatore, İsp. Pagador) Para borcunu alacaklısına veren.

ÖDÜL. (Os. Mükâfât, Fr. Récompense, Prix; Al. Belohnung, Praemie; İng. Reward, Recompense, Prize; İt. Primo, Ricompensa; İsp. Premio, Ricompensa) İyi bir davranışa ya da işe karşılık olarak verilen armağan.

ÖDÜNÇ. (Os. Karz, Ârîyet; Fr. Prêt, Al. Darlehn, İng. Loan, İt. Prestito, İsp. Prestamo) Belli bir süre sonra geri verilmeğe ya da ödenmek üzere alınan ya da verilen.

ÖDÜNÇ ALAN. (Os. Müstakriz, Fr. Emprunteur, Al. Entleiher, İng. Borrower, İt. Mutuatario, İsp. Mutuatario) Belli bir süre sonra geri vermek ya da ödemek koşuluyla bir şey alan.

ÖDÜNÇ ALMAK. (Os. İstikrâz, Fr. Emprunter, Al. Entleihen, İng. To borrow, İt. Prender in prestito, İsp. Tomar a prestamo) Belli bir süre sonra geri vermek ya da ödemek koşuluyla bir şey almak.

ÖDÜNÇ ANAMAL. (Os. Sermâyei müstakraza, Fr. Capitaux empruntés, Al. Fremdkapital, Anleihkapital; İng. Borrowed capital) Belli bir süre sonra geri almak ya da ödenmek koşuluyla bir işletmeye üçüncü kişilerce verilmiş olan para ve mal.

ÖDÜNÇ OLARAK. (Os. Karzen, Fr. A crédit, Al. Auf Borg, İng. Upon credit, On credit; İt. A credito, İsp. A credito) Belli bir süre sonra geri verilmesi ya da ödenmesi koşuluyla.

ÖDÜNÇ PARA VERME. (Os. Karzen para verme, Fr. Prêter de l'argent) Borç olarak fâiz karşılığında para verme... Ülkemizde *Ödünç Para Verme İşleri Kanunu*'yla hükümetin iznine bağlanmıştır. İzin almadan fâiz karşılığında ödünç para verme işleri *tefecilik* olarak nitelenmiş ve suç sayılmıştır. Fâiz karşılığında ödünç vererek para kazanmak isteyen gerçek ve tüzel kişiler hükümetten izin almak ve adı geçen yasada belirtilen koşullara uymak zorundadırlar.

ÖDÜNC VEREN. (Os. Mukriz, *Fr.* Prêteur, *Al.* Borger, *Derleher, Verleiher; İng.* Lender, *İt.* Prestatore, *İsp.* Prestador) Belli bir süre sonra geri almak ya da ödetmek koşuluyla bir başkasına kendi malını ya da parasını veren.

ÖDÜNC VERİLEN ANAPARALAR KURAMI. (Os. Müstakraz sermâye nazariyesi, *Fr.* Théorie des fonds utilisable pour des prêts, *Al.* Theorie der leihbaren Fonds, *İng.* Loanable funds theory) Fâizin para arzını nasıl etkilediğini saptamaya çalışan kuram... Bertil Ohlin ve D. H. Robertson taraflarından ilerisürülmüştür. Bu economiciler ünlü Keynes'in likidite tercihi kuramını eleştirmişler ve Keynes'in para talebiyle fâiz oranı arasındaki etkileri incelediği halde para arzıyla fâiz oranı arasındaki etkileri görmezlikten geldiğini önesürmüşlerdir. Ohlin ve Robertson'a göre fâiz oranları, ödünç verilen paranın arzıyla talebi tarafından birlikte belirlenir. Fâiz oranının yükselmesi, biriktirilen paraları piyasaya çeker. Bu para arzı, belli bir para talebini karşılar. Fâiz oranı işte bu taleple arzın kesiştiği noktada olur.

ÖDÜNC VERME. (Os. İläre, *Fr.* Prêter, *Al.* Verleihen, *Borgen; İng.* To lend, *İt.* Prestare, *İsp.* Prestar) Belli bir süre sonra geri alma ya da ödetme koşuluyla bir başkasına para ya da mal verme.

ÖĞE. (Os. Unsur, *Fr.* Élément, *Al.* Element, *Merkmal, Voraussetzung; İng.* Element) Bir bileşiği meydana getiren parçalardan her biri... Hukuk dilinde, hukuksal bir olayın gerçekleşmesi için zorunlu koşulları dilegetirir. Bu koşullar varbulunmadıkça olay da varbulunmaz. Medenî Kanunun 619. maddesine göre bir şey yokolmadıkça ya da değiştirilmedikçe (telef, tahrip ve tağyir edilmedikçe) kendisinden ayrılması olanaksız bulunan tamamlayıcı parçaları (mütemmim cüzüleri) o şeyin öğeleridir. Ceza hukukunda dış koşullara *özdeksel öge* (Maddî unsur) ve iç koşullara *tinsel öge* (Mânevî unsur) denir. Tinsel öğelerin başında gelen *kasıd* (Niyet) özellikle suçun gerçekleşmesi için başlıca koşuldur.

ÖĞRENİM. (Os. Tahsil, *Fr.* Enseignement, *Étude; Al.* Bildung, *İng.* Study) Herhangi bir işi yapmak için gereken bilgileri edinme... Öğrenim, nitelikli emeğin başkoşuludur. Emekçi, nitelikli emeği öğrenimle kazanır.

Öğrenimde harcanan emek, daha sonra üretime katılır.

ÖĞRENMEK. (Os. Taallüm, *Fr.* Apprendre, *Al.* Erfahren, *İng.* To learn, *İt.* Apprendere, *İsp.* Apprender) Bilgi edinmek.

ÖĞRETİ. (Os. Akide, *Fr.* Doctrine, *Al.* Doktrin, *İng.* Doctrine) Bir düşünürün belli bir bilimsel konuda ilerisürdüğü ve savunduğu görüş... Ekonomi biliminde *ekonomi okulları* nı dilegetirir. *Kuram* (Nazariye)'dan farkı, bilimsel ilerisürüşü bir dünya ve toplum anlayışına dayandırmasıdır.

ÖĞÜT. (Os. Nasihat, *Fr.* Conseil, *Al.* Ermahnung, *İng.* Advice) Yol gösterip iyi davranışlara yöneltme.

ÖĞÜTLEMeye DEĞER. (Os. Şâyânı tavsiye, *Fr.* Juger bon, *Al.* Für ratsam halten, *İng.* To consider expedient, *İt.* Giudicare conveniente, *İsp.* Creer conveniente) Öğütlenecek değerde olan.

ÖĞÜT TUTMAK. (Os. Nasihati tutmak, *Fr.* Suivre le conseil, *Al.* Den Rat befolgen, *İng.* To follow the advice, *İt.* Seguire il consiglio, *İsp.* Seguir el consejo) Öğütleneni yapmak.

ÖLÇME. (Os. Mesahha, *Fr.* Mesurage, *Al.* Messen, *İng.* Measuring, *İt.* Misurazione, *İsp.* Medicion) Bir niceliği o nicelik türünden başka bir niceliğe oranla değerlendirmek... Herhangi bir şeyi o şeyin belli bir birimiyle karşılaştırarak o şeyde o birimden ne kadar bulunduğunu saptamayı dilegetirir.

ÖLÇÜ. (Os. Mikyâs, *Fr.* Mesure, *Al.* Mass, *İng.* Measure, *İt.* Misura, *İsp.* Medida) Herhangi bir değerlendirmede kullanılan birim.

ÖLÇÜ AYARI. (Os. Mikyâs âyârı, *Fr.* Éta-lon, *Al.* Eichmass, *İng.* Standard, *İt.* Stazza, *İsp.* Aforo) Bir ölçünün doğruluğunu yoklamaya yarayan aygıt.

ÖLÇÜ BİRİMİ. (Os. Mikyâs vâhidi, *Fr.* Unité de mesure, *Al.* Masseinheit, *İng.* Unity of measure, *İt.* Unita di misura, *İsp.* Unidad de medida) Herhangi bir ölçüde temel alınan birim... Örneğin uzunluk ölçüsünün birimi metre, ağırlık ölçüsünün birimi kilodur.

ÖLÇÜLERİ AYAR ETMEK. (Os. Mikyâsâtı âyârlamak, *Fr.* Éta-lonner, *Al.* Eichen, *İng.* To seal, To stamps; *İt.* Aggiustare, *İsp.*

ÖLÇÜLÜ OLMAK

Aforar) Bir ölçünün doğruluğunu denetleyip düzeltmek.

ÖLÇÜLÜ OLMAK. (Os. Kesbi itidâl, *Fr.* Se modérer, *Al.* Sich maessigen, *İng.* To keep within bounds, *İt.* Moderarsi, *İsp.* Moderrarse) Sözlerini ve davranışlarını belli bir ölçü içinde tutmak... Ilımlı olmayı ve aşırılığa kaçmamayı dilegetirir.

ÖLÇÜN. (Os. Yeknesak, *Fr.* Standart, *Al.* Standard, *İng.* Standard) Birörnek... Belli bir ölçüye uygun olanı dilegetirir. Tekdüzenlik ticarete çok önemlidir, örneğin bir sandık elma aynı türden ve aynı büyüklükte olmalıdır, özellikle dışalım ve dışsatımlarda bu birörneklik başlıca koşuldur.

ÖLÇÜNLEME. 1. (Os. Yeknasaklaştırma, *Fr.* Standardisation, *Al.* Standardisierung, *İng.* Standardization) Kalite eşitliğini sağlama.

2. (Os. Tabiileştirme, *Fr.* Normalisation, *Al.* Normalisierung, *İng.* Normalization) Olağan bir duruma getirme... Bu deyim, *standardlaştırma* deyiimiyle de anlamdaştır. Bunun dışında, olağanüstü bir durumdan olağan bir duruma getirmeye de *normalize etmek* (Ölçünlemek) denir. Örneğin fiyatların normalizasyonu; olağanüstü yükselmeler ya da alçalmalar gösteren fiyatların olağan çizgiye döndürülmesidir.

ÖLÇÜNLÜ MAL. (Os. Yeknasak mal, *Fr.* Marchandise normale, *Al.* Normalgut, *İng.* Standard goods, *İt.* Merci normali, *İsp.* Mercancias normales) Kalite eşitliği taşıyan birörnek mal.

ÖLÇÜNLÜ MÂLİYET. (Os. Yeknasak mâliyet, *Fr.* Coût normal, *Al.* Standardkosten, *İng.* Standard cost) Normal olarak tahmin edilen mâliyet... Bu deyim, doğal ve düzgülü koşullarda gelecekteki fiili mâliyetlere ölçü olarak önceden tahmin edilen mâliyeti dilegetirir. Fiili mâliyetin bu ölçünlü mâliyetten yüksek olmamasına çalışılır.

ÖLÇÜSÜZ. 1. (Os. Haddinden fazla, *Fr.* Excessif, *Al.* Übermaessig, *İng.* Excessive, *İt.* Excessivo, *İsp.* Excesivo) Aşırılığa varan... Ölçüyü kaçıranı ve aşanı dilegetirir. Örneğin bu anlamda "ölçüsüz söz" (*Fr.* Parole excessive) denir.

2. (Os. Hadsiz hesapsız, *Fr.* Outre mesure, *Al.* Das Mass hinaus, *İng.* Beyond measure, *İt.* Oltre misura, *İsp.* Fuera de medida) Sayılamayacak ve ölçülemeyecek kadar çok.

3. (Os. Gayrı mikyâsî, *Fr.* Démesuré, *Al.* Ohne Mass, *İng.* Unmeasured) Ölçüsü olmayan... Ölçülü deyiminin karşıtıdır.

ÖLÇÜ VE AYAR HUKUKU. (Os. Ölçü ve âyâr hukuku, *Fr.* Législation sur les mesures et poides, *Al.* Mass und Gewichtsrecht, *İng.* Legislation governing the weights and measures) Her çeşit ölçülerin ayarlanmasını düzenleyen yasaların tümü... Ülkemizde de bir Ölçüler Kanunu ve Ölçüler Nizâmnamesi vardır.

ÖLÇÜYLE SATMAK. (Os. Mikyâs ile fûruht, *Fr.* Vendre a la mesure, *Al.* Nach dem Nass verkaufen, *İng.* To sell by measure, *İt.* Vender a misura, *İsp.* Vender a la medida) Sayarak ya da tartarak satmak.

ÖLÇÜYÜ AŞMAK. (Os. Mikyâsî tecâvüz etmek, *Fr.* Dépasser la mesure, *Al.* Das Mass überschreiten, *İng.* To exceed the bounds, *İt.* Sorpassare la misura, *İsp.* Excedir la medida) Ölçünün dışına çıkmak... Ölçüsüzlüğü dilegetirir.

ÖLÇÜYÜ KORUMAK. (Os. Mikyâsî muhâfaza etmek, *Fr.* Garder la mesure, *Al.* Mass halten, *İng.* To keep within bounds, *İt.* Tener la misura, *İsp.* Tener la medida) Ölçülü olmak... Belli bir ölçüye göre davranmayı dilegetirir.

ÖLÜLER HUKUKU. (Os. Ölüler hukuku, *Fr.* Droits des morts, *Al.* Totenrecht) Ölülerle ilişkili hukuksal kuralların tümü... Bu hukuk, ölünün nâmus ve şerefinden telif haklarına, mirâs hukukuna kadar geniş bir alanı içine alır. Hukuk açısından birçok haklar ölümle son bulmaz, ölümden sonra da devam eder.

ÖLÜM. (Os. Mevt, *Fr.* Mort, *Al.* Tod, *İng.* Death, *Lâ.* Mors) Bir canlı yaşamının bitimi... Medenî Kanunun 28. maddesine göre özellikle mirâs hukuku bakımından hangisinin daha önce ya da daha sonra öldüğü saptanamayanlar *birlikte ölmüş* (*Fr.* Comourants, *Commorientes*; *Al.* Kommorienten, *İng.* Commorientes, *Lâ.* Commorientes) sayılırlar. Medenî Kanunun 517. maddesine göre ölüm olayının başlıca sonucu, ölenin mirâsının açılmasıdır.

ÖLÜM BELGESİ. (Os. Vefât ilmühaberi, *Fr.* Acte de décès, *Al.* Totenschein, *İng.* Certificate of death) Ölüm olayının nüfus kütüğü-

ne yazılabilmesi için köylerde ihtiyar hey'et-leri ve kentlerde belediyelerce düzenlenen belge.

ÖLÜM CEZASI. (Os. İ'dâm, Fr. Peine de mort, Al. Todesstrafe, İng. Pain of death, Lâ. Ultima poena vitae) Yasa gereği bir insanın yaşamına hükümetçe son verilmesi.

ÖLÜME BAĞLI KULLANIMLAR. (Os. Ölüm sebebiyle tasarrufât, Ölümüne bağlı tasarruflar; Fr. Actes a cause de mort, Dispositions pour cause de mort; Al. Verfügung von Todes wegen, İng. Dispositions mortis causa, Lâ. Negotia mortis causa) Gerçek kişilerin, hukuksal sonuçları ölümlerinden sonra meydana gelecek olan kullanımları... Bu tasarrufların hüküm ifâde etmesi için tasarrufu yapanın ölümü şarttır. Medenî Kanunun 449. ve onu izleyen maddelerine göre başlıca ölümüne bağlı tasarruflar vasiyet ve mirâs sözleşmesidir.

ÖLÜME KADAR BAKMA SÖZLEŞMESİ. (Os. Vefâta kadar bakma akdi, Fr. Contrat d'entretien viager, Al. Altenteilsvertrag, İng. Agreement for lifelong support) Bir kimsenin bir başkasının onun bırakacağı mirâs ya da vereceği para karşılığında ölüncüye kadar bakmayı bir sözleşmeyle yükümlenmesi... Borçlar Kanununun 511. ve onu izleyen maddelerince düzenlenmiştir.

ÖLÜM KORUNCU. (Os. Vefât sigortası, Fr. Assurance en cas de décès, Al. Todesfallversicherung, İng. Insurance in case of death) Bir kimsenin bir başkasının ölümü durumunda para almak için ya da kendisinin ölümünden sonra bir başkasının para alması için yaptırdığı sigorta... Bu *başkası*'nı sigortayı yaptıran saptar.

ÖLÜNCÜYE KADAR GELİR SÖZLEŞMESİ. (Os. Kaydı hayt şartıyla irât akdi, Fr. Contrat de rente viagère, Al. Leibrentenvertrag, İng. Annuity agreements) Bir kimsenin ölüncüye kadar bir başkasından belli bir gelir almasını sağlayan sözleşme... Borçlar Kanununun 507-510. maddelerine göre bu gelir sözleşmede, borçlunun ya da üçüncü bir kişinin yaşamıyla açıkça sınırlanmamışsa, alacaklının yaşadığı kadar sürer.

ÖNAD. (Os. İsmi hâs, Fr. Prénom, Al. Vorname, Taufname; İng. Christian name, First name; Lâ. Praenomen) Bir kimsenin asıl adı..

Soyadından önce yazılan adı dilegetirir, *küçük ad* da denir.

ÖN AKÇALAMA. (Os. Prefinansman, Fr. Préfinancement, Al. Vorfinanzierung, Exportfinanzierung; İng. Prefinancing, Financing of export, Preliminary financing) Bir sipârişi yerine getirebilmesi için bir firmaya açılan kredi... Genellikle dışsattım (ihrâcât) siparişlerini karşılamak için verilen kredileri adlandırır. Kısa vâdeli bir kredi biçimidir.

ÖNCEDEN ÖDENEN KAZANÇ. (Os. Evvelden te'diye edilen temettü, Alel'hesap verilen temettü; Fr. Acompte sur le dividende, Al. Abschlagsdividende, İng. Interim dividend, İt. Dividendo in conto, İsp. Dividendo a cuenta) Kesin tutarı sonradan verilmek üzere avans olarak ödenen temettü.

ÖNCEDEN UYARI. (Os. Evvelden ihtâr, Fr. Préavis, Avis préalable; Al. Voranzeige, İng. Anticipated advice, İt. Preavviso, Previo avviso) Uyarıyı gerektirecek işlem yapılmadan önce bildirilen uyarı.

ÖNCEKİ. (Os. Evvelki, Fr. Antérieur, Précédent; Al. Vorstehend, Früher; İng. Previous, Preceding, Former; İt. Anteriore, Precedente; İsp. Anterior, Precedente) Herhangi bir şeyden daha önce olan... Örneğin bu anlamda "önceki mektubumuzda da bildirdiğimiz gibi" denir.

ÖNCEKİ GİBİ. (Os. Evvelki gibi, Fr. Précédemment, Comme par le passé; Al. Wie früher, İng. As heretofore, İt. Come per il passato, İsp. Como antes) Herhangi bir şeyden daha önce olanın aynı.

ÖNCEKİ TARİHİ KOYMAK. (Os. Evvelki tarihi vaz'etmek, Fr. Antidater, Al. Vordatieren, İng. To antedate, İt. Antidatate, İsp. Antedatar) İçinde bulunulan tarihten daha önce olan tarihi yazmak.

ÖNCEKİ YIL. (Os. Evvelki sene, Fr. L'année passée, L'année dernière, L'année précédente; Al. Vorjahr, İng. Last year, Preceding year; İt. Anno scorso, İsp. Ano pasado) İçinde bulunulan yıldan daha önce olan yıl.

ÖNCEL. 1. (Os. Mukaddem, Fr. Préalable, Précédent; Al. Vorhergehend, Vorherig; İng. Previous, Preceding; İt. Previs, İsp. Previs) Önce olan... *Önceki* deyiimiyle anlamdaştır,

ÖNCELEME ÜREMİ

Os. *sâbık* anlamında da kullanılır, örneğin bu anlamda "önceki başbakan" denir.

2. (Os. Muaccel, *Fr.* Anticipé, Urgent, Échéant) Hemen yapılması gereken... *Önel-siz* (Vâdesiz) deyimiyle anlamdaş olarak da kullanılıyor. Hukuk açısından bir borçlunun anlaşmaya uymaması yüzünden alacaklının vâdesinden önce alacağını isteyebilmesini dilegetirir. Hukuk dilinde buna *alacağın muacceliyet iktisâbetmesi* (*Fr.* Terme d'échéance, *Al.* Faelligkeitstermin, *İng.* Due-date, Date of maturity; *Lâ.* Dies solutionis, Dies solvendae pecuniae) denir. Genel olarak, alacaklının borçludan borcun ödenmesini isteyebileceği zamanı dilegetirir, bu zaman gelmedikçe alacaklının borçluya karşı dâvâ açmaya hakkı yoktur.

3. (Os. Selef, *Fr.* Prédécesseur, *Al.* Vorgaenger, *İng.* Predecessor, *İt.* Predecessore, *İsp.* Predecessor) Kendinden önce kendinin yerinde bulunmuş olan kişi... *Ardıl* (Halef) deyimi karşıtıdır.

ÖNCELEME ÜREMİ. (Os. Muacceliyet fâizi, *Fr.* Taux d'anticipation, *Al.* Vorausgezahelter Zins, *İng.* Anticipation rate) Vâdesinden önce ödenen borçlarda yapılan indirim... Bu fâizin oranı, taraflar arasındaki anlaşmayla saptanır.

ÖNCELİK. (Os. Rüşhân, *Fr.* Priorité, *Al.* Prioritaet, *İng.* Priority, *İt.* Priorita, *İsp.* Prioridad) Üstünlük... Yeğlenmiş olmayı dilegetirir.

ÖNCELİK HAKKI. (Os. Hakkı rüşhân, *Fr.* Droit de priorité, Droit de privilège, Droit de demande; *Al.* Vorzugsrecht, Prioritaetsrecht, Bezugsrecht; *İng.* Right of priority, Right of preference, Right of privilege, Preferential right, Option to call; *İt.* Diritto di ritiro, *İsp.* Derecho de demanda) Üstünlük hakkı... Hukuk açısından bir alacağın başka alacaklardan önce ödenmesini isteme hakkını dilegetirir. Yasal bir ayrıcalıktan, hapis hakkından, rehin sözleşmesinden, rehin ya da hacze katılma derecesinden, alacakların yasal sırasından ilerigilir. Medenî Kanunun 207, 438, 766, 790, 791, 833, 861, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874. ve Borçlar Kanununun 267. ve Ticaret Kanununun 757, 770, 815, 975, 1224, 1233. ve İcra ve İflâs Kanununun 101, 206. maddelerinde saptanmıştır. Şirketlerde *öncelik hakkı* (*Fr.* Droit d'option privilégié, *Al.* Bezugsrecht auf Aktien, *İng.* Stock rights), yatırdıkları anamal-

la orantılı olarak şirket hissedârlarına yeniden çıkarılacak borç ve pay belgilerini (hisse senetlerini ve tahvilleri) belli bir fiyata herkesten önce alabilme hakkını dilegetirir. Örneğin bir şirkette yüz bin liralık hissesi olan bir hissedâr, o şirket tarafından yeniden çıkarılan hisse senetlerinden yüz bin liralık hisse senedi daha almak hakkını taşır. Bu yüz bin liralık hisse senedi o hissedâr satın almadığı takdirde başkalarına (hissedâr olmayanlara) satılabilir.

ÖNCELİKLE GÖRÜŞME. (Os. Takdîmen müzâkere, *Fr.* Discussion par priorité, *Al.* Dringlichkeit, *İng.* Privileged discussion) Gündemdeki sırası üyelerin istekleriyle öne alınan bir madde üzerinde yapılan görüşme.

ÖNCELİKLİ ALACAKLI. (Os. Rüşhanlı dâ-yin, *Fr.* Créiteur privilégié, *Al.* Prioritaetskreditor, *İng.* Preferred creditor) Alacağını başka alacaklılardan önce almak hakkını taşıyan alacaklı.

ÖNCELİKLİ BİLDİRMELİK. (Os. Rüşhânlı târife, *Fr.* Tarif préférentiel, *Al.* Vorzugstarif, *İng.* Preferential tariff) Devletler arasında yapılan anlaşmalarla iki devletin sâ-dece birbirlerine uyguladığı ayrıcalıklı gümrük târifesi.

ÖNCELİKLİ BORÇ BELGİTİ. (Os. Rüşhân-lı tahvil, *Fr.* Obligation privilégiée, *Al.* Prioritaetsobligation, *İng.* Preference bond, *İt.* Obbligazione privilegiata, *İsp.* Obligacion privilegiada) Ayrıcalıklı tahvil.

ÖNCELİKLİ KAZANÇ. (Os. Rüşhânlı temettü, *Fr.* Dividende privilégiée, *Al.* Vorzugsdividende, *İng.* Preferred dividend) Ayrıcalıklı pay belgilerine (hisse senetlerine) verilen temettü.

ÖNCELİKLİ PAY BELGİTİ. (Os. Rüşhân-lı hisse senedi, *Fr.* Action privilégiée, Action de priorité, Action de préférence; *Al.* Vorzugsaktie, Priroitaetsaktie; *İng.* Preference share, Preferred share, Special stock; *İt.* Azione privilegiata, *İsp.* Action privilegiada) Yeni hisse senedi ve özel temettü almakta ayrıcalığı olan hisse senedi.

ÖNCEL TÛTUM. (Os. Mukaddem tasarruf, *Fr.* Épargne ex ante, *Al.* Geplante Ersparnisse, *İng.* Ex ante savings) Yapılması tasarrıf... Tahmin edilen tasarrufu

dilegetirir. Anamalcı ekonomi edebiyatında Lâtincede *ex ante* ve *ex post* deyimleri, *önce* ve *sonra* anlamlarındadır. Birincisi içinde bulunulan zamandan geleceğe doğru uzanan bir durumu, ikincisi tamamlanmış bir dönem sonunda gerçekleşmiş olan durumu dilegetirmek için birçok deyimlerde kullanılmaktadır. Örneğin bir malın satışı ya da satılıp satılmayacağı konusunda yapılan tahminler *ex ante*, mal satıldıktan ya da satılmayıp elde kaldıktan sonra yapılan hesaplaşma *ex post* tur..

ÖNCEL YATIRIM. (Os. Mukddem mevdûât, Fr. Investissement ex ante, Al. Geplante Investition, İng. Ex ante investment) Tasarlanan yatırım... Herhangi bir girişim için tasarlanan yatırımla o iş gerçekleştikten sonra gerektiğinden ötürü yapılmış bulunan yatırım her zaman aynı olmayabilir.

ÖNCESİNİ KAPSAMA. (Os. Makable şümûl, Fr. Rétroactivité, Al. Rückwirkung, İng. Retroaction) Bir yasanın, bir hükmün ya da bir hukuksal işlemin varlığından önceki olaylara etkisi... Yasaların yürürlük tarihlerinden öncesini kapsamamaları hukukun temel ilkelerinden biridir. Yeni bir yasa kendinden önceki olaylara uygulanamaz (makable işmâl edilemez). Edinilmiş hakların (müktesep hakların) korunması temel kuraldır. Ancak ilgililerin yararına (lehinde) olan hüküm ve yasalarla yargılama yöntemine özgü hüküm ve yasalar öncesini kapsayabilirler.

ÖNCESİNİ KAPSAYAN. (Os. Makable şâmil, Fr. Rétroactif, Al. Rückwirkende Kraft haben, İng. Retroactive, İt. Retroattivo, İsp. Retroactivo) Kendinden önceki olayları etkileyebilen.

ÖNDELİK. (Os. Alehesâp, Avans; Fr. Avance, Al. Vorschuss, Abschlagszahlung; İng. Advance, İt. Anticipazione, İsp. Anticipo, Lâ. Pecunia in antecessum soluta) Bir işin karşılığı olan paranın peşin verilmiş bölümü... Alacaktan bir bölümünün vaktinden önce ödenmesini dilegetirir. İş yapıldıktan ya da alacak tahakkuk ettikten sonra avans olarak verilen para, tahakkuk eden paradan düşülür (mahsûp edilir). Kimi durumlarda avans olarak verilen para, işin yapılması için harcanmış olan giderden fazla olabilir; bu halde de avansı alan artan parayı geri verir, buna *avansın kapatılması* denir. Bankacılık dilinde inanca (teminât) karşılığında verilen kredilere de *avans* denir. Örneğin konut ya-

pımı ya da alımı için bankaca konuta konulan ipotek karşılığında verilen avanslar böyledir, buna *inancalı öndelik* (Os. Teminâtlı avans, Fr. Avance sur garantie, Al. Vorschuss gegen Sicherheit, İng. Advances on guarantees) denir. Kimi durumlarda bankalar teminatsız olarak da avans verebilirler, buna da *inancasız öndelik* (Os. Teminatsız avans, Fr. Avance sans garantie, Al. Blankovorschuss, İng. Advance in blank) denir.

ÖNDELİK OLARAK. (Os. Avans olarak, Fr. A titre d'avance, Al. Vorschussweise, İng. By way of advance, İt. A titolo di anticipazione, İsp. A titulo de anticipo) İlerde kapatılmak ya da mahsûbu yapılmak üzere peşin olarak.

ÖNDELİK VERMEK. (Os. Avans vermek, Fr. Faire des avances, Avancer de l'argent; Al. Geld vorschiesen, İng. Make advances, To advance money; İt. Far anticipazioni, İsp. Hacer anticipos) İlerde kapatılmak ya da mahsûbu yapılmak üzere bir bölüm parayı peşin olarak vermek.

ÖNEM. (Os. Ehemmiyet, Fr. Importance, Al. Wichtigkeit, İng. Importance, İt. Importanza, İsp. Importancia) Gözönünde tutulması gereken değerde olma... Üstünde durulması ya da hesâba katılması gerekli olan durumu dilegetirir, örneğin bu anlamda "bu işe önem vermeliyiz" denir.

ÖNEMLİ. (Os. Mühim, Ehemmiyetli; Fr. Important, Al. Wichtig, İng. Important, İt. Importante, İsp. Importante) Gözönünde tutulması gereken değerde.

ÖNEMSEME. (Os. Nazarı dikkate alma, Fr. Prendre en considération, Al. Berücksichtigen, İng. To take into consideration, İt. Prendere in considerazione, İsp. Tomar en consideracion) Gözönünde tutma.

ÖNEMSİZ. (Os. Ehemmiyetsiz, Fr. Insignifiant, Al. Unbedeutend, İng. Insignificant, İt. Insignificante, İsp. Insignificante) Gözönünde tutulması gerekmeyen.

ÖNEM TAŞIMAK. (Os. Ehemmiyetli olmak, Fr. Importer, Al. Bedeutung haben, İng. To matter, İt. Importare, İsp. Importar) Gözönünde tutulması gereken değerde olmak.

ÖNEM VERMEK. (Os. Ehemmiyet vermek, Fr. Attacher de l'importance, Al. Gewicht

ÖNERGE

auf etwas legen, *İng.* To attach weight, *İt.* Attribuire importanza, *İsp.* Atribuir importancia) Gözönünde tutmak.

ÖNERGE. (Os. Takrîr, *Fr.* Motion, *Al.* Vorschlag, Antrag; *İng.* Motion) Herhangi bir toplantıda üyelerin isteklerini bildiren yazı... Bu yazı, toplantı başkanı tarafından genel kurula sunulup oylanabileceği gibi incelenmek üzere bir komisyona da yollanabilir.

ÖNERİ. (Os. Teklif, *Fr.* Proposition, *Offre*; *Al.* Anerbieten, *İng.* Offer proposal, *İt.* Proposta, *İsp.* Propuesta) Bir topluluğun kabulüne sunulan istek.

ÖNERİDE BULUNMAK. (Os. Teklif yapmak, *Fr.* Faire une proposition, *Al.* Anerbieten machen, *İng.* To make a proposal, *İt.* Far una proposta, *İsp.* Hacer una propuesta) Bir isteği bir topluluğun kabulüne sunmak.

ÖNERİDEN YARARLANMAK. (Os. Tekliften istifade etmek, *Fr.* Faire usage d'une offre, *Al.* Sich eines Anerbietens bedienen, *İng.* To make use of an offer, *İt.* Servirsi di una offerta, *İsp.* Servirse de una oferta) Kabule sunulan bir istekten yararlanmak.

ÖNERİLEN EDER. (Os. Teklif edilen fiyat, *Fr.* Prix offert, *Al.* Angebotener Preis, *İng.* Offered price, *İt.* Prezzo offerto, *İsp.* Precio ofrecido) Kabule sunulan fiyat... Özellikle arttırma ve eksiltme yöntemiyle yapılan alım-satımlarda ilgili tarafından verilen fiyatı dilegetirir. Bu anlamda kısaca "teklifler toplandı mı?" da denir, kapalı zarfla yapılan önerilerde "teklif zarfları" deymi de kullanılır.

ÖNERİLİ. (Os. Proforma, *Fr.* Proforma, *Al.* Pro forma, *İng.* Pro forma, *İt.* Finta, *İsp.* Simulata, *Lâ.* Pro forma) Öncel belge... Lâ-tincedir, Türkçe yazımıyla dilimizde de kullanılmaktadır.

ÖNERİLİ SATIMCA. (Os. Proforma fatura, *Fr.* Facture proforma, *Al.* Proformarechnung, *İng.* Proforma invoice, *İt.* Fattura finta, *İsp.* Facrura simulata) Malın fiyatını, satış koşullarını, ödeme biçimlerini vb. belirten satış vaadi belgesi... *Satış faturası*'ndan farklı olarak malın satışından önce satıcı tarafından alıcıya verilir. Bir çeşit *teklif*'tir ve yürürlükte kalacağı süreyi (opsiyon süresini) de saptar ve belirtir. Özellikle dışalım-satımlarda döviz formalitelerinin gerçekleştirilmesi sü-

resinde kullanılır, döviz tahsisi işlemleri proforma faturalara dayanılarak yapılır. Özellikle devlet dışalım-satımlarında satın alma kararıyla satınalma arasında çok zaman geçer, bu süre içindeki formalitelerin yürütülmesi için böylesine bir önbelgeye ihtiyaç vardır.

ÖNERMEK. (Os. Teklif etmek, *Fr.* Offrir, *Soumettre*; *Al.* Anbieten, *Offerieren*; *İng.* To offer, *To submit*; *İt.* Offrire, *İsp.* Ofrecer) Bir isteği ya da bir düşüncüyü kabule sunmak.

ÖNERİYİ ONAMAK. (Os. Teklifi kabul etmek, *Fr.* Accepter une proposition, *Al.* Einen Vorschlag beistimmen, *İng.* To agree to a proposition, *İt.* Accedere ad una proposizione, *İsp.* Aprobar una proposicion) İlerisürülen bir isteği ya da düşüncüyü uygun bulup gereğini yapma.

ÖNGÖRMEK. (Os. İstidlâli evvelî, *Fr.* Prévoir, *Al.* Voraussehen, *İng.* To foresee, *To anticipate*; *İt.* Prevedere, *İsp.* Prever) Olayların ileride nasıl olacağı yolunda bilimsel uslamlama... Bilimdışı bir sezisi dilegetiren *öngörü*, gerçeği aldanmaksızın görebilme yetisini dilegetiren *sağgörü* (Os. Basîret, *Fr.* Clairvoyance) ve içe doğmayı dilegetiren *ön-sezi* (Os. Hissi kablelvuku, *Fr.* Pressentiment) deyimleriyle yakın anlamlı olmakla beraber karıştırılmamalıdır. *Öngörmek* bilimsel ve tümevarımsal bir yöntemdir.

ÖNGÖRÜ. (Os. Teferrüs, *Fr.* Prévision, *Al.* Voraussicht, *İng.* Foresight, *Anticipation*; *İt.* Previsione, *İsp.* Prevision) Bir işin ileride nasıl olacağını kestirip ona göre davranma... Konuşma dilimizde *dürendişlik* deyimiyile dilegetirilir.

ÖN KALITÇI. (Os. İlk mirâsçı, *Fr.* Grevé, *Substituant*, *Institué*; *Al.* Vorerbe, *İng.* Limited heir, *Lâ.* Fideuciarius heres) Mirâs bırakanın isteği üzerine mirâsı kendi ölümünden sonra bir başka mirâsçıya bırakacak olan mirâsçı... Mirâs bırakan kişi (Mûris), ölüme bağlı tasarrufunda, birincisi kendi ölümünden sonra ve ikincisi de birincisinin ölümünden sonra bırakılan mirâsa hak kazanmak üzere iki mirâsçı saptayabilir. Bu durumda birinci mirâsçıya *ön kalıtçı*, ikinci mirâsçıya da *art kalıtçı* (Os. Namzet mirâsçı, *Fr.* Appelé, *Substitué*; *Al.* Nacherbe, *İng.* Reversionary heir, *Lâ.* Fideicommissarius heres) denir.

ÖNLEM. (Os. Tedbir, *Fr.* Précaution, *Prudence*; *Al.* Vorsicht, *İng.* Precaution, *Fore-sight*; *İt.* Prudenza, *İsp.* Prudencia) Bir şeyi önlemek ya da sağlamak için öngörülmesi gereken işlemler.

ÖNLEM ALMAK. (Os. Tedbir ittihaz etmek, *Fr.* Prendre des mesures, *Al.* Massnahmen treffen, *İng.* To take measures, *İt.* Prender misura, *İsp.* Tomar medidas) Bir şeyi önlemek ya da sağlamak için önceden gerekenleri yapmak.

ÖNLEMLİ. (Os. Müdebbir, *Fr.* Prudent, *Circospect*; *Al.* Vorsichtig, *İng.* Precautious, *Circumspect*; *İt.* Prudente, *İsp.* Prudente) Her işinde gereken önlemleri alan.

ÖNLEMLİ DAVRANMAK. (Os. Müdebbirâne hareket etmek, *Fr.* Prendre des précautions, *Al.* Vorsicht anwenden, *İng.* To use precaution, *İt.* Prender precauzione, *İsp.* Tomar precauciones) Gereken önlemleri alarak iş görmek.

ÖNLEMSİZ. (Os. Tedbirsiz, *Fr.* Imprudent, *Al.* Unvorsichtig, *İng.* Improvident, *İt.* Imprudente, *İsp.* Imprudente) Gereken önlemleri almayan.

ÖNLEMSİZLİK. (Os. Tedbirsizlik, *Fr.* Imprudence, *Al.* Unvorsichtigkeit, *İng.* Incautiousness, *İt.* Imprudenza, *İsp.* Imprudencia) Gereken önlemleri almama.

ÖNLEYİCİ ÖNLEMLER. (Os. Tedâbiri mânia, *Fr.* Mesures préventives, *Al.* Vorbeugungsmassnahmen, *İng.* Preventive measures) Suç işlenmesine engel olacak önlemler... Örneğin yasak silâhların toplanması, suç işlenebilecek bölgelerde polis ve jandarma karakolları kurulması vb. böylesine önlemlerden dir.

ÖNÖDENCE. (Os. Depozito, *Fr.* Dépôt, *Al.* Hinterlegung, *İng.* Deposit, *İt.* Deposito, *İsp.* Deposito, *Lâ.* Satisdetio) Herhangi bir işde önceden yatırılan bağlanma parası... Devlet ihâlelerinde buna *geçici inanca* (Muvakkat teminât) denir. Kimi durumlarda *alım öndeliği* (Pey akçesi) deyimi de kullanılır. Bu önyatırım para olabileceği gibi devlet tahvil, banka teminât mektubu vb. da olabilir.

ÖRGEN. (Os. Uzu, *Fr.* Organe, *Al.* Organ, *İng.* Organ) Tüzel kişilerin irâdelerini bildirmeye yetkili kişi ya da kurul... Örneğin

belediye başkanı belediyenin icrâ örgenidir, bir şirketin yönetim kurulu o şirketin karar örgenidir.

ÖRGÜT. (Os. Teşkilât, Teşekkül; *Fr.* Organisation, *Al.* Organisation, *İng.* Organization, *İt.* Organizzazione) Örgütlenerek meydana gelen kuruluş... Ekonomi dilinde *girişim* (Teşebbüs)'leri dilegetirir. Feodal üretim düzeninde gizli işçi dernekleri (*Fr.* Compagnonnages) de bu adla anılırdı. Feodal düzende ustalar, kalfalar ve çıraqlardan oluşan *esnaflık* (*Fr.* Jurande) hiyerarşisinde özellikle kalfalar bu türlü gizli dernekler kurmuşlardır. Çünkü bu hiyerarşi içinde kendilerine ücret ödenen birer zanaat işçisi durumunda olup sömürülenler onlardı. Ustalığa yükselmek çok gücü ve başta Kral olmak üzere birçok egemenlere büyük paralar yedirmeye bağlıydı. Ustalığa yükseltülenler, genellikle, kalfalar değil, usta çocuklarıydı. Kalfalar, bu gizli derneklerde ya da örgütlerde birbirleriyle yardımlaşmaya çalışırlar, karanlık geleceklere çâreler ararlardı. Birbirlerine *kardeş* (birâder) derlerdi, özel yemin töenleri ve birbirlerini dışarda da tanıyabilmeleri için gizli simgeleri (işâretleri) vardı. İş bulma rekabetleri yüzünden bu örgütler arasında da çatışmalar çıkıyordu. Bu örgütler, çağdaş sendikacılığın ilk örnekleridir.

ÖRGÜTLENMEK. (Os. Teşkilâtlanmak, *Fr.* Organiser, *Al.* Organisieren, *İng.* To organize) Örgüt kurmak.

ÖRGÜTENMEMİŞ PAZAR. (Os. Teşkilâtlanmamış piyasa, *Fr.* Marché non organisé, *Al.* Unorganisierte Markt, *İng.* Over the counter market) Serbest piyasa... Özellikle bankerlerin iş gördüğü borsa dışı hisse senedi, tahvil, devlet bonosu, polîçe vb.'lerinin alımsatımlarını dilegetirir. *Örgütlenmemiş borsa* da denir.

ÖRGÜTLÜ. (Os. Müteazziv, *Fr.* Organisé, *Al.* Organisiert, *İng.* Organized, *İt.* Organizzato) Örgütlenmiş olanın niteliği.

ÖRGÜTLÜ İŞBIRAKIMI. (Os. Teşkilâtlı grev, *Fr.* Grève organisée, *Al.* Organisierte Streik, *İng.* Organized strike) Yasada gösterilen yöntem ve kurallara uyularak yapılan grev... İşçi sendikalarınınca yaptırılan düzenli grevi dilegetirir.

ÖRMECİLİK. (Os. Trikotaj, Mensûcât; *Fr.* Tricotage, *Al.* Trikotagen, *İng.* Tricot, Tissues,

ÖRNEĞE GÖRE SATIŞ

Textile) El ya da makineyle yapılan örme işi... Belli bir anlamda *dokumacılık* (Tekstil) deyimiyle anlamdaştır. Ne var ki örneğin çorap bir *örme işi* (İng. Knitting) olduğu halde kumaş bir dokuma işidir.

ÖRNEĞE GÖRE SATIŞ. (Os. Nümûne üzerine satış, Fr. Vente sur échantillon, Al. Kauf nach Muster, İng. Sale according to pattern) Önceden gösterilmiş olan örneğe göre yapılan satış... Borçlar Kanununun 218. ve Ticaret Kanununun 708. maddelerine göre böylesine bir satışta alıcı, elindeki örneğin kendisine teslim edilen örneklik olduğunu tanıtlamak zorunda değildir, ama satıcı bunun tersini (eşdeyişle, alıcının elindeki nümûnenin kendisinin verdiği nümûne olmadığını) tanıtlayabilir.

ÖRNEK. 1. (Os. Emmûzeç, Tip; Fr. Type, Al. Typus, İng. Type, İt. Tipo) Benzerlerinin temel özelliklerini kendisinde toplayan... Bu anlamda örneğin "İngiliz tipi kumaş" denir.

2. (Os. Meşk, Nüsha; Fr. Spécimen, Al. Probenummer, İng. Specimen number, İt. Numero di saggio, İsp. Numero de nuestra) Yazı örneği... Genel anlamda da kullanılır, örneğin "bu ev, Türk mimârlığının bir örneğidir" (Fr. Cette maison est un spécimen de l'architecture turque) denir.

3. (Os. Nümûne, Fr. Modèle, Al. Modell, İng. Model) Daha iyi kavranabilen benzer... Ekonomi dilinde, bir ekonomik olayın soyut ve yalınlaştırılmış bir şemasını dile getirir. Ekonomik çözümlemelerde bu modellerden yararlanılır. Model gerçekliği yansıtır ama bizzat gerçeklik değildir. Bundan ötürü aşırı modelciliğe (model fetişizmine) düşülmemesi öğütlenir.

4. (Os. Misâl, Fr. Exemple, Al. Beispiel, Vorbild; İng. Example, İt. Esempio, İsp. Ejemplo) Kendisine benzetilmek istenen... Örneğin bu anlamda "falan firmanın pazarlama yöntemini örnek alınız" denir.

ÖRNEK BİÇİM. (Os. Düstûr, Formül; Fr. Formule, Formulaire; Al. Formular, Vordruck, Formblatt; İng. Form, Formulary; İt. Formulario, İsp. Formula, Lâ. Formula) Bir belgenin yazılacağı biçimi gösteren örnek... Bu anlamda örneğin mahkeme dâvetiyeleri, celp-nâmeler vb. böylesine birer formüldür. Bu deyim, aynı zamanda bir anlatım biçimini de dile getirir; bu anlamda örneğin "karbon monoksidin formülü CO'dur" denir. Soru iş-

leri de *formüler* deyimiyle dile getirilir. Herhangi bir işe bir çözüm yolu bulmak da *formül bulmak* deyimiyle anlatılır.

ÖRNEKLEME. (Os. Nümûneleme, Sondaj; Fr. Échantillonnage, Sondage; Al. Stichproben, İng. Sampling) Birkaç örnek alarak genel sonuç çıkarma... Bu yöntemde incelenecek konunun en tipik örnekleri seçilerek onlardan genel sonuçlara varılır, örneğin bir fiyat artışının kamuoyundaki tepkisi her sınıftan birkaç kişiye sorularak saptanır.

ÖRNEKLİK. (Os. Nümûnelik, Mostralık; Fr. Échantillon, Al. Probe, Warenprobe; İng. Sample, İt. Mostra, İsp. Muestra) Örnek olarak sergilenen mal... *Göstermelik* de denir.

ÖRNEKLİK ALMAK. (Os. Nümûnelik almak, Fr. Prélever un échantillon, Al. Eine Probe nehmen, İng. To retain sample, İt. Prender ritirare campione, İsp. Tomar muestra) Herhangi bir şeyden örnek olarak bir tane almak.

ÖRNEKLİK GÖNDERMEK. (Os. Nümûne irsâlâtı, Fr. Envoi d'échantillons, Al. Mustersendung, İng. Sample parcel, İt. Invio di campioni, İsp. Envio de muestras) Herhangi bir şeyden örnek olarak bir ya da birkaç tane yollamak.

ÖRNEKLİK GÖSTERMEK. (Os. Nümûne teşhîri, Fr. Soumettre des échantillons, Al. Muster vorlegen, İng. To submit samples, İt. Sottomettere campioni, İsp. Someter muestras) Herhangi bir şeyden örnek olarak bir ya da birkaç tane göstermek.

ÖRNEKLİK OLARAK. (Os. Nümûne olarak, Fr. Comme échantillon, Al. Als Muster, İng. As sample, İt. Per campione, İsp. Para muestra) Herhangi bir malın özelliklerini göstermek için.

ÖRNEK OLARAK. (Os. Misâl olarak, Fr. Par exemple, Al. Zum Beispiel, İng. For instance, İt. Ad esempio, İsp. Por ejemplo) Örnek olması için... Bu anlamda *örneğin* (Meselâ) de denir.

ÖRTÜ. (Os. Örtü, Fr. Couverture, Al. Umschlag, İng. Cover, İt. Coperta, İsp. Cubierta) Örtmek için kullanılan şey.

ÖRTÜK. (Os. Zimnî, Fr. Tacite, Al. Still-schweigend, İng. Tacit, İt. Tacito, İsp. Ta-

cito) Açıkça anlatılmayıp sezdirilen... Üstü kapalı olarak anlaşılana diletirir, örneğin "örtük anlam"dan söz edilir.

ÖRTÜLÜ. (Os. Zimnen, *Fr.* Tacitement, *Al.* Stillschweigend, *İng.* Tacitly, *İt.* Tacitamente, *İsp.* Tacitamente) Örtük olarak.

ÖRTÜLÜ ANAMAL. (Os. Sermâyei mestûre, *Fr.* Capital camouflet, *Al.* Fremdkapital, *İng.* Camouflaged capital) Ödünç olarak alınmış para biçiminde gösterilen anamal... Kurumlar Vergisi Kanunu, ödünç alan kurumla ödünç veren kurum arasında sürekli bir ekonomik ilişki bulunduğu takdirde, bunu örtülü sermâye saymakta ve vergilendirmektedir.

ÖRTÜLÜ BİLDİRME. (Os. Zımnî irâde izhârı, *Fr.* Manifestation implicite de la volonté, *Al.* Stillschweigende Willensaeusserung, *İng.* Implied declaration of will) Açıkça söylenmediği halde durumun gereklerine göre belli bir anlam taşıyan beyân... Borçlar Kanununun 198 ve 314. maddeleriyle Ticaret Kanununun 684. maddesi kimi beyânları anlamı belli bir irâde beyânı olarak kabul eder.

ÖRTÜLÜ GELİR. (Os. Vâridâtı mestûre, *Fr.* Revenus camouflés, *Al.* Tarnung, *İng.* Camouflage of earnings) Bir kurumun yakınına sağladığı olağanüstü çıkarlar... Bir kurumun büyük hissedârları (egemenleri), bunların eşleri ve akrâbâları çeşitli yollardan örtülü kazanç sağlayabilirler. Örneğin kurumun çeşitli işlerinde emsâllerine göre yüksek ücretlerle çalıştırılırlar, ya da hiç çalıştırılmadan kendilerine aylık bağlanırlar, arsa ve binaları çok yüksek fiyatla kiralanır ya da satın alınır, kurumun malları kendilerine çok düşük fiyatla kiralanır ya da satılır. Bütün bunlar örtülü gelir dağıtımı kavramının kapsamına girer ve vergi yasalarına göre cezayı gerektirir. Kurumlar Vergisi Kanunu, bütün bu harcamaların sadece emsâllerine uygun olan bölümünü gider olarak kabul etmektedir.

ÖVME. (Os. Sitâyîş, *Fr.* Louange, *Al.* Lob, *İng.* Praise, *İt.* Lode, *İsp.* Alabanza) Herhangi bir şeyin değerlerini söyleme.

ÖVMEK. (Os. Medhmetmek, *Fr.* Louer, *Al.* Loben, *İng.* To praise, *İt.* Lodare, *İsp.* Alabar) Herhangi bir şeyin değerlerini belirtmek.

ÖVMEYE DEĞER. (Os. Sitâyîşe lâıyk, Medih ve senâya elyak; *Fr.* Louable, *Al.* Lobenswert, *İng.* Praiseworthy, *İt.* Lodevole, *İsp.* Laudable) Değerlerini belirtmeye değer.

ÖZAKÇALAMA. (Os. Otofinsansman, *Fr.* Autofinancement, *Al.* Selbstfinanzierung, *İng.* Self financing) Kendi kazancıyla yatırım yapma... Bir işletmenin kendi kârını sermâyesine eklemesi yoluyla kendi kendini finanse etmesini diletirir. Özellikle banka kredisinden kaçmak ve böylelikle banka sermâyesinin denetimi altına girmekten kaçınmak için yapılır. Tröstler, aşırı kârlarını böylece kapitalize ederler. Ne var ki ikinci dünya savaşından sonra devleşen tröstler, sermâye fazlalarının gelir sağlaması için kendileri banka kurmaya başlamışlardır. Otofinsansman deyiimi, artık, dev tröstlerin bu ihtiyat fonlarından finanse edilmelerini diletirmektedir. Ekonomi edebiyatında kârın dağıtılmaması olan bölümü olarak tanımlanır.

ÖZANAMAL. (Os. Sâfi sermâye, *Fr.* Capitaux propres, *Al.* Eigenkapital, *İng.* Proprietary capital) Paydaşların işletme üzerindeki mülkiyet hakkı toplamı... Bu toplam, paydaşların ya da ortakların o işletmeye yatırımları anamalla kâr paylarının bu anamala eklenmesinden meydana gelir.

ÖZDEKSEL BELİRTİ. (Os. Maddî karîne, *Fr.* Présomption de fait, *Al.* Tatsächliche Vermutung, *İng.* Presumption of fact, *Lâ.* Praesumptio facti) Yaşam deneylerinden çıkan karîne... Örneğin yoksul bir kişinin birdenbire çok para harcamaya başlaması onun bir yerlerden para bulduğunun belirtisidir.

ÖZDEKSEL KESİN YARGI. (Os. Maddî kazîyei muhkeme, *Fr.* Autorité de la chose jugée, *Al.* Materielle Rechtskraft, *İng.* Materialist res judicata) Yargıç kararlarının bireysel olayların hukuksal sonuçları üstündeki etkisi... Bu kararlar, başka olaylarda, kesin bir belirti (karîne) ve kanıt (delil) niteliğindedir.

ÖZDEKSEL MALLAR. (Os. Maddî mallar, *Fr.* Biens corporels, *Al.* Körperliche Gegenstände, *İng.* Corporeal goods, *Lâ.* Res corporales) Fiziksel yapısı olan mal... Evler, arsalar, değerli senetler vb. böyledir.

ÖZDEKSEL OLMAYAN MALLAR. (Os. Gayrı maddî mallar, *Fr.* Biens incorporels, *Al.* Unkörperliche Gegenstände, *İng.* Incor-

ÖZDEKSEL SORUN

poreal goods, *Lâ. Res incorporales*) Özdeksel yapısı olmayan mallar... Her türlü hizmetler, telif hakları, keşif ve ihtirâ beratları vb. böyledir.

ÖZDEKSEL SORUN. (Os. Maddî mes'ele, Mes'elei maddîye; *Fr. Point de fait, Al. Tatfrage, Lâ. Quaestio facti*) Bir dâvâda id-diânın konusu olan hukuksal olay... *Hukuksal sorun* deyimi karşılığında kullanılır. Kararlarda özdeksel sorunun açıkça gösterilmesi gerekir, bunun takdirinde yargıcın yanılğıya düşmesi bozma nedenidir.

ÖZDEKSEL YANILGI. (Os. Maddî hatâ, Hatâi maddîye; *Fr. Erreur de fait, Al. Tatsachenirrtum, İng. Error of fact, Lâ. Error in factis*) Hukuksal bir olayın olup olmadığında ya da nitelik ve koşullarında yanılma... *Hukuksal yanılğı* deyimi karşılığında kullanılır. Özdeksel yanılğı bir bozma nedenidir, kimi koşullarda da muhâkemenin îadesini gerektirir.

ÖZDEKSEL YAŞAM. (Os. Maddî hayât, Hayâtı maddîye; *Fr. Vie matérielle*) İnsanların, yaşayabilmeleri için gerekli bulunan tüm gereksinimlerini karşılama biçimi... Bu gereksinimlerin başında beslenme, barınma, giyinme ve çoluk çocuğunu geçindirme gelir. Bu gereksinimlerin sürekli olarak karşılanması gerekir. *Özdeksel yaşam* deyimi, genellikle, düşünsel gereksinimleri karşılama biçimini dilegetiren *tinsel yaşam* (Os. Mânevî hayat, *Fr. Vie spirituelle*) deyimi karşılığında kullanılır.

ÖZDEVİNİM. (Os. Zâtülharekiyet, *Fr. Automation, Al. Automation, İng. Automation*) İnsansız işleyiş... *Yu. kendiliğinden devinen* anlamına gelen *automatos* sözcüğünden türetilen bu terim üretim, yönetim vb. gibi çeşitli alanlarda gereken işin insan eli değmeden makinelerle yapımını dilegetirir. Çağdaş teknolojinin ürünüdür ve onun en üstün aşamasını niteler. Üretimde bu evreye *yarı otomatik üretim* evresinden sonra ulaşılmıştır. El emeğiyle yapılan pek çok iş artık elektronik âletlerle yapılmaktadır. Örneğin on altı makine tarafından yapılan disk üretiminde sadece dört nezaretçi insan kalmıştır. İlginç bir örnek olarak Rockford-İllinois obüs fabrikasında, obüslerin, ilk üretim işlemlerinden sandıklanmasına kadar hiç insan eli değmeden yapıldığı gösterilebilir. Otomasyon ve özellikle sibernetik, kimi idealistlere, duyma ve düşünme yeteneklerini makinelere de mal etme fırsatını vermiştir. Bu, tümüyle saçma

ve bilimdışı bir varsayımdır. Unutulmamalıdır ki makineler, ne kadar yetkinleştirilirse yetkinleştirilsinler, cansız metallerden başka bir şey değildirler. İnsan zekâsının ürünüdürler ve insanlar olmaksızın hiç bir iş göremezler. Duyma ve düşünme yetenekleri, özdeksel dünyanın ve her şeyden önce olarak toplumsal ortamın çok uzun evriminin bir ürünü olan insana özgüdür. Bir makine insansız işleyebilir, ama onu insansız işleten gene de insandır. Makineler duyma ve düşünme yeteneklerini elde edemezler, çünkü toplumsal ortamın ürünü değildirler. Toplumsal ortamlarla etkileşerek gelişmezler, toplumsal ortamlarla etkileşerek gelişen insan zekâsıyla geliştirilirler. Ünlü bir diyalektikçinin dediği gibi, "makineler, en ülküsel yetkinliklerinde bile, daima, insan zekâsının asistanı olarak kalacaklardır".

ÖZEL. (Os. Husûsî, Mahsûs; *Fr. Spécial, Al. Speziell, İng. Special, İt. Speciale*) Başka bir şeye göre kaplamı daha az olan.

ÖZEL ALICI. (Os. Husûsî müşteri, *Fr. Clientèle Privée, Al. Privatkundschaft, İng. Private custom, İt. Clientela particolare, İsp. Clientela particular*) Ayrıcalıklı müşteri.

ÖZEL ANAMAL. (Os. Husûsî sermâye, *Fr. Capital privé*) Kişisel anamal.

ÖZEL BAĞIŞLAMA. (Os. Husûsî af, *Fr. Grâce, Al. Begnadigung, İng. Pardon, Lâ. Remissio poenae*) Belli bir kişi için çıkarılan af... Özel af, belli bir kişiye özgü olmaktan başka özellikler de taşır: Cezanın bütünüyle ya da bir bölümünün infâzından vazgeçilmesidir, suçluluk niteliğini ortadan kaldırmaz, mütemmim ve fer'î cezaları etkilemez. Genellikle adlî bir hatânın düzeltilmesi ya da ihtiyarlık ve sakatlık gibi nedenlere dayanır.

ÖZEL BANKA. (Os. Husûsî banka, *Fr. Banque privée, Al. Privatbank, İng. Private bank, İt. Banca privata, İsp. Banco privado*) Özel anamalla kurulmuş banka... Devlet bankalarının dışındaki bankaları dilegetirir.

ÖZEL BELGİT. (Os. Husûsî senet, Âdî senet, Gayrı resmî senet, Mâbeyin senedi; *Fr. Acte privé, Al. Privaturkunde, İng. Simple contract*) Ticârî olmayan senet... Sadece aleyhine sonuç doğuracak kişi tarafından imza edilen senetleri dilegetirir. Örneğin âdî borç senedi böyledir.

ÖZEL BORSA ARACISI. (Os. Husûsî borsa acentesi, *Fr.* Courtier, Marron; *Al.* Nicht-beeidigter Börsenmakler, *İng.* Dealer, *İt.* Sen-sale abusivo, *İsp.* Corredor no jurado) Bor-sanın aslî üyesi olmayan borsa acentesi.

ÖZEL ÇEKME HAKLARI. (Os. Husûsî likidite hakları, *Fr.* Droits de tirage spéciaux, *Al.* Sonderziehungsrecht, *İng.* Special drawing rights) Uluslararası para fonu üyelerine ta-nınan, fondan diledikleri zaman para çekme hakkı.

ÖZEL DENİZ DOKUNCASI. (Os. Husûsî avarya, Küçük avarya; *Fr.* Avarie particu-lière, Avarie simple; *Al.* Besondere Havarie, Einfache Havarie; *İng.* Particular average, Petty average; *İt.* Avaria particolari, *İsp.* Averia particular) Büyük avaryadan sayılma-yan ve yolculuğun olağan zararlarından ol-mayan zarar ve harcamalar... Ticaret Kanu-nunun 1162. maddesine göre küçük avarya-nın gemiye ait olanı gemi sâhibine, yüke ait olanı yük sâhibine düşer.

ÖZEL GİRİŞİM. (Os. Husûsî teşebbüs, *Fr.* Entreprise privée) Özel anamalla kurulmuş işletme... *Kamu girişimi* (Amme teşebbüsü) deyimini karşılığında kullanılır.

ÖZELGÖRÜŞ. (Os. İçtihad, *Fr.* Opinions des juristes, Doctrine, Théories de droit; *Al.* Rechtslehre, Doktrin, Rechtstheorie, Jurispru-denz; *İng.* Jurisprudence, *Lâ.* Iuris pruden-tia, Opiniones prudentium, Sententiae pruden-tium) Hukuksal bir sorun üstünde hu-kuk bilgilerinin görüşleri... Tartışmalı hukuk sorunlarında mahkemelerin ve özellikle de yargıtayın verdiği kararlar da içtihad'dır. Bun-lara *yargısal özelgörüş* (Kazâî içtihad) ya da *yargıveleri özelgörüşü* (İçtihadı mehkâkim) de-nir.

ÖZEL HUKUK. (Os. Husûsî hukuk, Huku-ku husûsiye; *Fr.* Droit privée, *Al.* Privatrecht, *İng.* Private law, *Lâ.* Ius privatum) Kişile-rin ve onlarla aynı koşullar içinde karşılaşan kamu kuruluşlarının aralarındaki ilişkileri dü-zenleyen hukuksal kuralların tümü... Medenî hukuk, Ticaret hukuku ve Devletler husûsî hukuku bu genel ad altında toplanır. *Kamu hukuku* (Amme hukuku) deyimini karşılığında kullanılır.

ÖZEL İNDİRİM. (Os. Husûsî iskonto, *Fr.* Escompte privé, *Al.* Privatdiskont, *İng.* Pri-vate discount, *İt.* Sconto privato, *İsp.* Descuen-

to particular) Ayrıcalıklı kişi ve kuruluşlara yapılan indirim.

ÖZEL İŞ. (Os. Husûsî mesâî, *Fr.* Affaire privée, *Al.* Privatangelegenheit, *İng.* Private affair, *İt.* Affare privato, *İsp.* Asunto pri-vado) Özel olarak yapılan iş.

ÖZEL İŞLEYİM. (Os. Sanâyîi husûsiye; *Fr.* L'industrie privée) Özel anamal ve girişim sâhiplerinin kurduğu sanâyî... *Kamu işleyimi* (Amme sanâyîi) deyimini karşılığında kullanı-lır.

ÖZEL KESİM. (Os. Husûsî sektör, Özel sek-tör; *Fr.* Secteur privé, *Al.* Privater Sektor, Privatwirtschaftlicher Sektor; *İng.* Private sector) Özel anamal ve girişim sahiplerinin kesimi... *Kamu kesimi* (Amme sektörü) de-yimi karşılığında kullanılır. Gerçekte anamal-cı üretim düzeninde kamu kesimi özel sek-törün bir uzantısıdır. Ona karşıt değil, tam tersine, onunla uyumludur; onun kârsız bul-duğu alanlarda faaliyet göstererek özel sek-törün güçlenmesine katkıda bulunur.

ÖZEL KİŞİ. (Os. Husûsî şahıs, *Fr.* Personne privée, *Al.* Privatmann, *İng.* Private person, *İt.* Persona privato, *İsp.* Persona particular) Bir ülkenin bireylerinden her biri... *Tüzel kişi* (Hükmî şahıs) deyimini karşılığında kul-lanılır, *gerçek kişi* (Hakikî şahıs) deyimiyile anlamdaştır.

ÖZEL KORUNÇ. (Os. Husûsî sigorta, *Fr.* Assurance privée, *Al.* Privatversicherung, *İng.* Private insurance) Özel anamal ve girişimle kurulmuş sigorta... Devletin yasalarla kurdu-ğu (işçi sigortaları gibi) sigortalar karşılığın-da kullanılır.

ÖZEL KOŞULLA SATMAK. (Os. Husûsî şartla fûruht, *Fr.* Vendre par accord parti-culier, *Al.* Freihaendig verkaufen, *İng.* To sell by private contract, *İt.* Vender per patto privato, *İsp.* Vender por acuerdo) Benzer-lelerine uymayan koşullarla satmak.

ÖZELLİKLE. 1. (Os. Hassaten, *Fr.* Expres-sément, *Al.* Ausdrücklich, *İng.* Expressly, *İt.* Espressamente, *İsp.* Expresamente) İsrarla ya da özel nedenlerle... Örneğin bu anlamda "sizden bu işi yapmanızı özellikle rica edi-yorum" denir.

2. (Os. Münhasıran, *Fr.* Exclusivement, *Al.* Ausschliesslich, *İng.* Exclusively, *İt.* Esclusi-vamente, *İsp.* Exclusivamente) Sadece... Ör-

ÖZEL ORTAKLIK

neğin bu anlamda "özellikle ekonomiye çalışıyor, başka derslere baktığı yok" denir.

ÖZEL ORTAKLIK. (Os. Husûsî şirket, *Fr. Société privée, Al. Privatgesellschaft, İng. Private company, İt. Società privata, İsp. Compania particular*) Ortaklardan yalnız birinin kendi adına ticaret yaptığı şirket... Bir çeşit örtülü şirkettir, ortakları vardır ama görünmez, ortaklıkları özel sözleşmelerdir, ticaret işini sadece bir kişi kendi unvanı altında yapar, ticaret şirketlerinden farklı olarak tüzel kişiliği de yoktur.

ÖZEL TÖRE. (Os. Husûsî âdetler, *Fr. Usages spéciaux, Al. Spezieller Brauch, İng. Special practice*) Mesleksel nitelik taşıyan âdetler.

ÖZEL TREN YOLU. (Os. Husûsî şimendifer tariki, *Fr. Chemin de fer privé, Al. Privatbahn, İng. Private railway, İt. Ferrovia privata, İsp. Ferrocarril privado*) Kimi işletmeler için özel olarak döşenmiş demiryolu.

ÖZEL UZLAŞMA. (Os. Husûsî musâlâha, *Fr. Accord particulier, Contrat privé, Al. Privatvereinbarung, İng. Private contract, Special agreement, İt. Convenzione privata, İsp. Acuerdo privado*) Özel olarak yapılan anlaşma.

ÖZEL VARLIK. (Os. Husûsî mâmelek, *Fr. Fonds particulier, Al. Sondervermögen, İng. Private estate, Lâ. Universitas iuris*) Kişinin hukuksal bir bütünlük olarak sâhibolduğu parayla ölçülebilen mal, hak ve borçlarının tümü... Medenî Kanunun 717 ve 738. maddelerine göre mal birliği rejiminde ya da herhangi bir tesiste mahfuz mallar özel varlıktır.

ÖZEL YAPIM. (Os. Husûsî mâmul, *Fr. Spécialité, Al. Spezialitaet, İng. Specialty*) Sadece bir tek firmanın ya da kuruluşun yaptığı mal... Bir firmaya özgü yapımı dilegetirir, örneğin bu anlamda "bu lokantanın spesiyalitesi ya da husûsiyeti nedir?" denir.

ÖZEL YARGIEVİ. (Os. Husûsî mahkeme, *Fr. Tribunal spécial, Al. Sondergericht, Spezialgericht*) Belli ve sınırlı dâvâları görmek üzere kurulan mahkeme... Kuruluş biçimi ve yargılama yöntemi kuruluş yasasında belirtilir, sıkıyönetim mahkemeleri gibi geçici ve kadastro mahkemeleri gibi sürekli olabilir.

ÖZEL YASALAR. 1. (Os. Kavânîni husûsiye, *Fr. Lois spéciales, Al. Sondergesetze, Spezialgesetze; Lâ. Leges speciales*) Özel bir alana özgü yasalar... Örneğin Ziraat Bankası Kanunu, Askerî Ceza Kanunu gibi yasalar böyledir. Hukuk dilinde kimi yasalar genel olanlarına oranla da bu deyimle anılırlar; örneğin Ticaret Kanunu bir anlamda genel bir yasa, ama Medenî Kanuna göre özel bir yasadır.

2. (Os. Kavânîni mahsûsa, *Fr. Lois formelles, Al. Formelles Gesetz, Gesetz im formellen Sinne; Lâ. Leges formales*) Bir kişiye ya da bir olaya özgü yasalar... Örneğin bir vatandaşa vatana hizmet ettiği için maaş bağlanması hakkındaki yasa böyledir.

ÖZEL YETKİLEME BELGESİ. (Os. Husûsî vekâletnâme, *Fr. Acte de procuration spéciale, Al. Spezialvollmachtsurkunde, İng. Special power of attorney*) Belli ve sınırlı işlere yetki veren vekâletnâme.

ÖZEN. 1. (Os. İhtimâm, *Fr. Diligence, Al. Sorge, İng. Diligence, Lâ. Diligentia*) Dikkatle davranma... Özel bir dikkat göstermeyi dilegetirir. Yasalar kimi durumlarda zarara meydan vermemek için özel bir gayret (ihtimâm ve takayyüt) gösterilmesini yükümlerler. Medenî Kanunun 320. ve Borçlar Kanunun 55 ve 56. maddelerinde bu türlü hükümler vardır.

2. (Os. İtinâ, *Fr. Soin, Al. Sorgfalt, Sorgsamkeit; İng. Care*) İyi bakım.

ÖZENÇE. (Os. İkrâmiye, *Fr. Gratification, Al. Gratifikation, Belohnung; İng. Gratuity, İt. Gratificazione, İsp. Gratificacion, Lâ. Remuneratio*) Daha iyi çalışana aylık ya da ücret dışı verilen para... Aynı zamanda, piyango bileti ya da kimi hisse senedi alanlara adçekilerek dağıtılan parayı da dilegetirir. Örneğin bu anlamda "piyanganonun en büyük ikrâmiyesi Hasan'a çıkmış" denir.

ÖZENCELİ BORÇLANMA. (Os. İkrâmiyeli istikrâz, *Fr. Emprunt loterie, Al. Lotterianleihe, İng. Lottery loan*) İkrâmiyeli devlet tahvilleriyle yapılan borçlanma... Devlete para gerektiğinde çıkarılan tahviller, satışı kolaylaştırmak için kimi zaman ikrâmiyeli olarak düzenlenir. Ne var ki bu ikrâmiye kur'ayla dağıtılır, eşdeyişle bir çeşit baht işidir, buna karşı bu türlü tahvillerin fâizleri düşüktür, bunları alanlar bir çeşit piyango bileti almış gibi kumar oynayanlardır.

ÖZENCELİ BORÇ VE PAY BELGİTLERİ. (Os. İkrâmiyeli eshâm ve tahvilât, *Fr.* Valeurs a lots, *Al.* Verlosbare wertpapiere, *İng.* Lottery bonds, *İt.* Buoni di lotteria, *İsp.* Bonos con lotes) Fâizden başka ayrıca kur' ayıla ikrâmiye veren tahviller ve hisse senetleri.

ÖZEN GÖSTERMEK. (Os. İtinâ göstermek, *Fr.* Soigner, Apporter du soin; *Al.* Sorgen, Sorgfalt anwenden; *İng.* To take care, *İt.* Curare, *İsp.* Cuidar) Bakımını iyi ve dikkatli yapmak.

ÖZENLE GÖREV YAPMAK. (Os. İtinâyla hizmet etmek, *Fr.* Servir soigneusement, *Al.* Sorgfaeltig bedienen, *İng.* To serve carefully, *İt.* Servire attentamente, *İsp.* Servir cuidadosamente) Özel bir ilgi ve dikkat göstererek görev yapmak.

ÖZERK BİLDİRMELİK. (Os. Muhtâr târife, *Fr.* Tarif autonome, *Al.* Autonomer Tarif, *İng.* Autonomous tariff) Bir devletin tek taraflı olarak saptadığı ve kaynak farkı gözetmek-sizin uyguladığı tarife... Anlaşma yapılmamış ülkeler mallarına ya da anlaşma dışı mallara uygulanır. Ne var ki çağımızda bu tür-lü tarife hemen hiç bir ülkede yapılmamak-tadır.

ÖZERK GEÇİNGE. (Os. Muhtâr bütçe, *Fr.* Budget autonome, *Al.* Autonomer Haushalt, *İng.* Autonomous budget) Piyasa koşullarına göre yönetilmeleri gereken devlet işletmele-rinde yapılan ve genel devlet bütçesinin dı-şında tutulan bütçe.

ÖZERKLİK. (Os. Muhtâriyet, *Fr.* Autonomie, *Al.* Autonomie, *İng.* Autonomy, *İt.* Autonomia) Bağımsız olanın ve kendi yasasını ken-di koyanın niteliği... Bir toplumun ya da tü-zel kişilerin kendi kurallarını kendilerinin saptamasını ve serbestçe davranabilmelerini dilegetirir.

ÖZERK YATIRIM. (Os. Muhtâr tevdiât, *Fr.* Investissement autonome, *Al.* Autonome investition, *İng.* Autonomous investment) Hiç bir ekonomik etkide kalmadan yapılan yatı-rım... Genellikle ulusal gelir değişikliklerin-den bağımsız olarak yapılan yatırımları dile-getirir.

ÖZET. 1. (Os. Hülâsa, *Fr.* Extrait, Aperçu, Résumé; *Al.* Übersicht, Auszug; *İng.* Ex-tract, Summary; *İt.* Stato, *İsp.* Estado) Bir

sözün ya da yazının özünü anlatan kısaltıl-mış biçimi... Örneğin bu anlamda *hesap özeti* (*Fr.* Extrait du compte) denir.

2. (Os. Fezleke, *Fr.* Résumé d'un inter-rogatoire, *Al.* Gedraengte Zusammenfassung eines Verhörs, *İng.* Summary of proceedings) Bir mahkeme kararının, teftiş raporunun, bir tahkikat ya da muhâkeme zaptının özeti.

ÖZGÜL. (Os. Nev'i, *Fr.* Spécifique, *Al.* Spe-zifisch, *İng.* Specific, *İt.* Specifico) Bir türü aynı cinsin öteki türlerinden ayıran.

ÖZGÜL VERGİ. (Os. Nev'i vergi, *Fr.* Droit spécifique, *Al.* Mengenzoll, Stüczoll; *İng.* Specific duty) Niceliğe dayanan vergi... De-gere dayanan vergi karşısı olarak kullanılır. Vergiye matrah olan nicelik ağırlık, uzunluk, oylum vb. olabilir.

ÖZGÜN. (Os. Aslı, Orijinal; *Fr.* Original, *Al.* Urchrift, *İng.* Original, *İt.* Originale, *İsp.* Original) Benzerlerinden ayrı ve üstün olan... Örnek olarak alınabilecek değerde olanı ve kimi yerde de taklit edilmiş olmayanı dile-getirir. Örneğin taklit edilerek çoğaltılmış bir tablonun (röprodüksiyon) orijinali, bizzat res-samın yaptığı tabludur.

ÖZGÜR İŞLEM. (Os. Muhayyer muâmele, *Fr.* Marché avec faculté, *Al.* Nachgeschaeft, *İng.* Put of more, Call of more) Borsada bir prim verme karşılığı olarak alacağı ya da vereceği miktarı tekyanlı yükseltme hakkı veren işlem.

ÖZNEL İYİNİYET. (Os. Enfüşî hüsnüniyet, *Fr.* Bonne foi subjective) İnsanların hukuk-sal işlemlerinde yasalarca korunan niyetleri... Medenî Kanunun 3, 901-904, 931, 932. mad-deleriyle Ticaret Kanununun 687. maddesin-de böylesine bir iyiniyet aranır.

ÖZTÜKETİM. (Os. Bizzât istihlâk, *Fr.* Auto-consommation) Üreticilerin kendi ürettikleri-ni tüketimi... Öztüketimde ürün mal duru-muna, eşdeyişle değiştirme değerine dönüş-mez ve para dolaşımının dışında kalır. Kü-çük köylülerin üretimi, bir öztüketim üreti-midir. Doğal ekonomi tümüyle böyleydi. Öz-tüketimin ekonomik etkisi, üretimde çeşitle-meyi (polikültür) sağlamasıdır.

ÖZÜR DİLEME. (Os. İtizâr, *Fr.* S'excuser, *Al.* Sich Entschuldigen, *İng.* To make an excuse, *İt.* Scusarsi, *İsp.* Excusarse) Bağış-lanılmasını istemek.

ÖZVERİ

ÖZVERİ. (Os. Fedâkârlık, *Fr.* Sacrifice, *Al.* Opfer, *İng.* Sacrifice, *İt.* Sacrificio, *İsp.* Sacrificos) Bir şeyler vermekten ya da harcamaktan çekinmeyen davranış... Böyle davranana da *özverili* (Fedâkâr) denir, örneğin bu anlamlarda “o, özverili bir insandır” ve “o, bizim için büyük özveride bulundu” denir.

ÖZVERİDEN KAÇINMAMAK. (Os. Fedâkârlıktan içtinâp etmemek, *Fr.* Non reculer devant aucun sacrifice, *Al.* Keine Opfer

sacheuen, *İng.* To fear non sacrifice, *İt.* Non bedare sacrifici, *İsp.* No omitir sacrificios) Bir şeyler vermekten ya da harcamaktan kaçınmamak.

ÖZVERİLER GEREKTİRMEK. (Os. Fedâkârlıklar icâbettirmek, *Fr.* Imposer des sacrifices, *Al.* Opfer auferlegen, *İng.* To impose sacrifices, *İt.* Imporre sacrifici, *İsp.* Imponer sacrificios) Bir şeyler vermeyi ya da harcamayı gerektirmek... Örneğin bu anlamda “bu iş, büyük özveriler gerektiriyor” denir.

P

PAHALI. (Os. Behâli, *Fr.* Cher, *Al.* Teuer, *İng.* Dear, *İt.* Caro, *İsp.* Caro) Fiyatı değerinden daha yüksek olan.

PAHALI EDER. (Os. Behâli fiyat, *Fr.* Prix élevé, *Al.* Teuerer Preis, *İng.* High price, *İt.* Alto prezzo, *İsp.* Alto precio) Bir malın değerine eşit olan fiyattan daha yüksek olan fiyat.

PAHALILAŞMA. (Os. Behâlılaşma, *Fr.* Renchérissement, *Al.* Teuerung, *İng.* Enhancement of the price, Dearness; *İt.* Rincarò, *İsp.* Encarecimiento) Mal fiyatlarındaki yükselme.

PAHALILAŞMAK. (Os. Behâlılaşmak, *Fr.* Enchérir, *Al.* Verteuern, *İng.* To enhance the price, *İt.* Rincarare, *İsp.* Encarecer) Pahalılaşma eylemi.

PAHALILIK. (Os. Behâlılık, *Fr.* Chérté, *Al.* Verteuerung, *İng.* Dearness, *İt.* Carestia, *İsp.* Carestia) Malların pahalı satılması durumu.

PAHALIYA GELMEK. (Os. Behâliya gelmek, *Fr.* Coûter cher, *Al.* Hoch zu stehen kommen, *İng.* To come dear, *İt.* Costare caro, *İsp.* Costar caro) Pahalı olarak mal almak... Örneğin bu anlamda "bu palto bana çok pahalya geldi" denir.

PAKET. (Os. Deste, Paket; *Fr.* Paquet, *Al.* Paket, *İng.* Packet, *İt.* Pacheto, *İsp.* Paquete) Elde taşınabilecek biçimde sargılanmış olan... İçeriği bir şey olabileceği gibi birçok şeyler de olabilir, kâğıda sarılmış olabileceği gibi kutulanmış da olabilir.

PAKET YAPMAK. (Os. Paket yapmak, *Fr.* Empaqueter, *Al.* Einpacken, *İng.* To pack up, *İt.* Impaccare, *İsp.* Empaquetar) Elde taşınabilecek biçimde sargılamak.

PANAYIR. (Os. Panayır, *Fr.* Foire, *Al.* Mese, *İng.* Fair, *İt.* Fiera, *İsp.* Feria) Ticaret mallarının toplu olarak sergilenmesini, tanıtılmasını ve satılmasını sağlamak için kurulan pazar... Ulusal olabildiği gibi uluslararası nitelikte de olabilir. Yerli ve yabancı alıcı ve satıcıların buluşmasını sağlamak için belli yerlerde ve belli tarihlerde açılır (Örneğin, 9

Eylül İzmir Fuarı). Özellikle yeni malları tanıtarak daha sonra imâl etmek üzere sipariş almak amacını da taşır. Bu deyim eskiden *festival* (San'at ve eğlence gösterisi) anlamında da kullanılmıştır.

PANAYIR BELGİTİ. (Os. Panayır senedi, *Fr.* Traite payable en foire, *Al.* Messenwechsel, *İng.* Bill of exchange payable at fair, *İt.* Cambio di fiera, *İsp.* Letra de cambio pagadera a una feria) Fuarda ödenmek üzere düzenlenen senet.

PANAYIRDA ÖDENECEK. (Os. Panayırda te'diye edilecek, *Fr.* Payable en foire, *Al.* Zur Messe zahlbar, *İng.* Payable at the fair, *İt.* Pagabile alla fiera, *İsp.* Pagadero a la feria) Panayırda ödenmesi gereken.

PANAYIRI GEZMEK. (Os. Panayırı ziyaret etmek, *Fr.* Fréquenter la foire, *Al.* Die Messe besuchen, *İng.* To frequent the fair, *İt.* Frequentare la fiera, *İsp.* Frequentar la feria) Panayıra gidip görmek.

PANEL. (Os. Panel, *Fr.* Panel de discussion, *Al.* Befragtengruppe, *İng.* Panel) Bir ekonomik olguyu dinamik olaylar sırasında izleme... Belli bir konuda tartışmak için düzenlenen açık oturumu dilegetiren bu deyim, anamalcı pazarlama ekonomisinde bu anlamda kullanılmaktadır. Özellikle ekonomik düşünce değişikliklerinin gözlemlenmesini dile getiriyor.

PARA. (Os. Para, *Fr.* Monnaie, *Argent*; *Al.* Geld, *Münze*; *İng.* Money, *Coin*; *İt.* Moneta, *Danaro*; *İsp.* Moneda, *Dinerò*; *Lâ.* Pecunia) Ürün ve malların değiştirilmesinde aracılık eden genel eşdeğer... Tarihsel süreçte ilkin ürünler ürünlerle değiştirilirdi. Ne var ki bu, kumaş verip de buğday almak isteyen pazarlarda mutlaka buğday verip de kumaş almak isteyen bulmasını gerektiriyordu. Bundan ötürü değiştirilmek istenen *değerler* arasında aracı olabilecek bir *eşdeğer* bulunması zorunluydu. İlkin bu eşdeğer, her türlü ürünü alabilecek olan bir *ürün'dü*. Bulunulan yere bağlı olarak çeşitli mallar *eşdeğerlik* rolü oynadılar: Koyun, kürk, tuz, bakır, demir vb. Sonunda değerli mâdenler, yani gümüş ve altın genel eşdeğer halini aldılar. İ.Ö. IV. binyılda Mezopotamya'da değerleri gümüşe göre eşitleyen uzun listeler düzenlendi. Daha sonra *altın* da gümüşle birlikte eşdeğer olarak kullanılmaya başladı. Böylelikle *ağırlığı ölçülebilen işlenmemiş saf*

PARA ALIMI

mâden genel eşdeğerlik görevini yüklenmiş oluyordu. İ.Ö. III. binyılda altın ve gümüş külçeler devletçe damgalanıyordu. İ.Ö. 700 yılında Lidya'da mâden külçelere taşınabilir bir biçim verme gereği duyuldu, çünkü alış-veriş alanı genişlemiş ve külçelerin çok uzaklara taşınabilmesi gerekmişti. Bundan ötürü de birkaç gram ağırlığında, ilk *altın para*'lar bastırıldı. Doğal özellikleri bakımından bu değerli mâdenler, genel eşdeğer rolü için son derece uygundurlar. Nitelikleri değişmeden kalır, kolayca en küçük parçalara bile ayrılabilirler. Bu nedenle, değiş-tokuşun yaygınlaşmasıyla beraber bunlar genel eşdeğer oldular, *para görevi* yapmaya başladılar. Öyleyse *para*, bütün öteki mallar için *genel eşdeğer* rolü oynayan özel bir mal'dır. Ne bir yetkenin buyruğuyla ortaya çıkmıştır, ne insan icâdidir, ne de insanlar arasındaki bir anlaşmanın sonucudur. Değerli mâdenler, mal değiş-tokuşunun uzun evrimi sonunda para halini almış ve öteki mallardan ayrılmışlardır. Para, bütün öteki mallarla değiş-tokuş etmeye yarayan özel bir mal'dır.

PARA ALIMI. (Os. Tahsilât, *Fr.* Rentrée, *Al.* Eingang, *İng.* Returns, *İt.* Entrata, *İsp.* Entrada) Kasaya para girmesi... Kasaya giren parayı dilegetirir.

PARA ALMA. (Os. Tahsil, Ahzukabz; *Fr.* Encaissement, Recouvrement; *Al.* Einziehung, Einkassierung, Inkasso; *İng.* Encashment, Collection, Collecting; *İt.* Incasso, *İsp.* Cobro) Paranın tesellüm edilmesi ya da kasa hesâbına kaydı.

PARA ALMA GİDERLERİ. (Os. Tahsil masrafları, *Fr.* Frais de recouvrement, *Al.* Inkassospesen, *İng.* Expenses of collecting, *İt.* Spese d'incasso, *İsp.* Gastos de cobro) Para almak için yapılan harcamalar.

PARA ALMA YETKİSİ. (Os. Tahsil selâhiyeti, *Fr.* Mandat d'encaissement, *Al.* Inkasso vollmacht, *İng.* Collecting power, *İt.* Mandato per incasso, *İsp.* Poder de cobro) Para tahsil etmek için başkasına verilen yetki.

PARA BASIMEVİ. (Os. Darphâne, *Fr.* Hôtel de la monnaie, *Al.* Münzamt, Münzstaette; *İng.* Mint, *İt.* Zecca, *İsp.* Monedaria, *Lâ.* Moneta) Paraların basıldığı ve yapıldığı yer.

PARA BİRİMİ. (Os. Para vâhidi, *Fr.* Éta-
lon monétaire, *Unité monétaire*; *Al.* Wäch-

rung, *İng.* Standard coin, *İt.* Tipo valuta, *İsp.* Tipo valuta) Parayı ölçen birim... Metre nasıl uzayı ölçerse, para birimi de öylece parayı ölçer. Her para, belli bir birimi kapsar. Yüz lira demek, yüz tane bir lira demektir. Bir lira da yüz tane bir kuruş demektir. Sürekli enflasyon durumunda bulunan geri ülkelerde küçük birimler, ülkemizdeki *kuruş* biriminde olduğu gibi, gittikçe değersizleşerek yerlerini daha büyük birimlere bırakırlar. Para birimleri, kuramsal olarak, belli bir altın ağırlığıyla belirlenir. Örneğin Fransız frangı, Amerikan doları, İngiliz sterlini, Alman markı böylesine birimlerdir.

PARA BOLLUĞU. (Os. Para mebzûliyeti, *Fr.* Abondance de numéraire, *Al.* Zufluss, Geldüberfluss; *İng.* Abundance of cash, *İt.* Abbondanza di danari, *İsp.* Abundancia de dinero) Piyasada çok para bulunması durumu.

PARA BORCU. (Os. Para istikrâzı, *Fr.* Dette d'argent, *Al.* Geldschuld, *İng.* Money debt, Pecuniary debt; *Lâ.* Pecunia debita) Konusu para olan borç... Para borcu hukuk açısından türüyle belirlenmiş (nev'îyle tâyin edilmiş) bir borç niteliğindedir. Borçlar Kanununun 83. ve Ticaret Kanununun 643. maddelerine göre yabancı parayla yapılan borçlar, yabancı parayla ödenmesi şartı bulunmadıkça, vâdenin geldiği gündeki değeri üzerinden ülke parasıyla ödenebilir.

PARA BÖLGESİ. (Os. Nakit mıntakası, *Fr.* Zone monétaire) Kendi paralarının değerini, güçlü bir paraya bağlayan ülkeleri kapsayan bölge.

PARA BUNALIMI. (Os. Nakit buhranı, *Fr.* Crise monétaire, *Al.* Geldkrisis, *İng.* Money crisis, *İt.* Crisi monetaria, *İsp.* Crisis monetaria) Para yokluğundan ya da azlığından doğan bunalım.

PARA CEZASI. (Os. Cezâi nakdî, *Fr.* Amende, *Al.* Geldstrafe, *İng.* Fine, Penalty, Pecuniary; *İt.* Amenda, *İsp.* Multa, *Lâ.* Damnum, Poena pecuniaria) Suçlunun devlete belli bir para ödemesini gerektiren ceza... Türk Ceza Kanununun 11, 19 ve 24. maddelerine göre cürümlerden alınan para cezasına ağır para cezası, kabahatlerden alınan para cezasına hafif para cezası denir. Ağırlık ve hafiflik paranın miktarında değil, suçun türündedir; iki yüz lira hafif para cezası olabildiği gibi yüz lira ağır para cezası olabilir. Para cezası, doğrudan doğruya verile-

bildiği gibi belli bir cezaya ek olarak da verilebilir. Bunun dışında birçok belediye yasaklarına uymamak, trafik yasaklarına uymamak vb. gibi durumlar da özel yasalarla para cezasıyla cezalandırılırlar.

PARA CEZASI BELGESİ. (Os. Cezâi nakdî vesikası, *Fr.* Promesse de paiement, *Al.* Geldverschreibung, *İng.* Pecuniary promise, *İt.* Promessa di denaro, *İsp.* Promesa de paga) Para cezası karşılığında verilen belge.

PARA CEZASI VERMEK. (Os. Cezâi nakdî ile tecziye, *Fr.* Mettre a l'amende, *Al.* Mit Geld bestrafen, *İng.* To fine, *İt.* Multare, *İsp.* Multar) Para cezasıyla cezalandırmak.

PARA ÇALDIRMA KORUNCU. (Os. İhtilâs sigortası, *Fr.* Assurance contre le détournement, *Al.* Veruntreuungversicherung) Görevlilerin görevlerini gördükleri sırada yapmaları olası hırsızlıklardan ya da emniyeti kötüye kullanma durumlarından doğacak zararları karşılayan sigorta... Hırsızlık sigortasının belli bir türüdür.

PARA ÇALMA. (Os. İhtilâs, *Fr.* Détournement, *Al.* Veruntreuung, *İng.* Embezzlement, *Lâ.* Suppressio, Furtum improprium) Zimmet suçunun, meydana çıkmamasını sağlamak için hiyleyle işlenmiş biçimi... Görevlilere (memur ve müstahdemlere) özgü bir suçtur, cezası zimmet suçundan daha ağırdır.

PARA ÇIKARMA TEKELİ. (Os. İhrâc inhisârı, *Fr.* Monopole d'émission, *Al.* Emissionsmonopol, *İng.* Issue monopoly, Emission monopoly) Para ihrâcının sadece bir bankaya özgü kılınması... Ülkemizde para çıkarma tekelisi Merkez Bankasıdır. Birçok ülkelerde ve özellikle de yüzyılımızdan önce birçok bankaların para çıkarmaya yetkileri vardı.

PARA DARLIĞI. 1. (Os. Deflasyon, *Fr.* Déflation, *Al.* Deflation, *İng.* Deflation) Para niceliğini azaltma yoluyla tüketicinin kısıtlanması... Ekonomi terimi olarak deflasyon, enflasyonun karşıtıdır. Anamalcı ekonomi edebiyatında deflasyon, *para miktarının azaltılarak para değerinin yükseltilmesi* olarak tanımlanır.

2. (Os. Nakit fıkdanı, *Fr.* Pénurie monétaire, *Manque d'argent*, *Manque de numéraire*; *Al.* Geldmangel, *İng.* Want of money, *Monetary stringency*; *İt.* Mancanza di

denaro, *İsp.* Falta de dinero) Piyasada az para bulunması durumu.

PARA DARLIĞI ETKENİ. (Os. Deflâtör, *Fr.* Déflateur, *Al.* Deflator, *İng.* Deflator) Para darlığını destekleyici etken... Anamalcı ekonomi edebiyatında deflasyonist eğilimleri destekleyen etkenler bu deyimle dile getirilir. Bu etkenlerin başında fâizlerin yükseltilmesi, kredilerin daraltılması, para biriktirme ve küpte saklama; piyasadaki paranın geri çekilmesi vb. gelir.

PARA DEĞERİ. (Os. Nakit kıymeti, *Fr.* Valeur de la monnaie, *Valeur monétaire*; *Al.* Geldwert, *İng.* Monetary value, *Money value*; *İt.* Valore monetario) Paranın satın alma gücü... Genellikle bir para biriminin satın alabileceği mal, hizmet ve döviz niceliğiyle ölçülür. Aynı nitelikte iki ekmek satın alabilen bir para birimi, bir ekmek satın alabilen bir para biriminden bir kat daha değerli demektir. Bundan ötürüdür ki önemli olan, paranın niceliği değil, değeridir.

PARA DOKUNCASI. (Os. Para zararı, *Fr.* Perte pécuniaire, *Al.* Geldverlust, *İng.* Pecuniary loss, *İt.* Perdita pecuniaria, *İsp.* Perdida pecuniaria) Paraca uğranılan zarar... Örneğin bu anlamda "bu işten bir hayli para zararına uğradım" denir.

PARA DOLAŞIMI. (Os. Para tedâvülü, *Fr.* Circulation monétaire, *Al.* Geldumlauf, *İng.* Circulation of money, *Currency of money*; *İt.* Circolazione monetaria, *İsp.* Circulacion monetaria) Para karşılığında alınan malın yeniden parayla değiştirilmesi süreci... Paranın çeşitli görevlerinden biri de *dolaşım aracı* (Tedâvül vâsıtası) olmaktır. Para, bu göreviyle değiştirme işini *alım* ve *satım* olarak ikiye ayırır, malların yerine kendisi dolaşır.

PARA GEÇİNGESİ. (Os. Para bütçesi, *Fr.* Budget de monnaie, *Al.* Geldbudget, *İng.* Budget of money) Elde edilmesi umulan parayla harcanması gerekli görülen para üzerine yapılan bütçe.

PARA GEREKSİNİMİ. (Os. Para ihtiyacı, *Fr.* Besoin d'argent, *Besoin monétaire*, *Besoin de fonds*; *Al.* Geldbedarf, *İng.* Want of money, *İt.* Bisogno di denaro, *İsp.* Falta de dinero) Piyasada para azlığından doğan ihtiyaç.

PARA GÖNDERMEK. (Os. Para irsâli, *Fr.* Envoi d'argent, *Al.* Geldsendung, *İng.* Cash

PARA HUKUKU

remittance, *İt.* Invio di denaro, *İsp.* Envio de dinero) Birine para yollamak.

PARA HUKUKU. (Os. Para hukuku, *Fr.* Législation monétaire, *Al.* Münzrecht, Währungsrecht; *İng.* Monetary law) Bir ülkenin parayla ilgili tüm hukuksal kuralları... Parayla ilgili bütün yasaları kapsar.

PARA İMİ. (Os. Nakdî işâret, *Fr.* Signe monétaire) Kendi değeri bulunmayan para... Kâğıt paralar gibi *saymaca para* (Os. İtibârî nakit, *Fr.* Monnaie fiduciaire) ve banklerce çıkarılan kâğıtlar gibi *yazılı para* (Os. Kaydî nakit, *Fr.* Monnaie scripturale) 'ları dilegetirmek için kullanılır.

PARA İSTEMİ. (Os. Nakit talebi, *Fr.* Demande de la monnaie, *Al.* Geldnachfrage, *İng.* Demand for money) Kullanılmak için gerekli para aranımı... *Para sunusu* (Para sürümü, Para arzı) deyimini karşılığında kullanılır.

PARA İŞLERİ. (Os. Para muâmelâtı, *Fr.* Affaires d'argent, *Al.* Geldgeschaefte, *İng.* Money bargains, Money business; *İt.* Affari di moneta, *İsp.* Negocios de dinero) Parayla yapılan işler... Örneğin banka işlemleri (*Fr.* Affaires de banque) böyledir.

PARANIN GÖREVLERİ. (Os. Paranın vazifeleri, *Fr.* Fonctions de la monnaie, *Al.* Funktionen des Geldes, *İng.* Functions of the money) Ticaret ekonomisinde paranın gördüğü işler... Alışveriş ekonomisinde para dört iş görür: 1. *Değer ölçüsüdür* (Malların değeri parayla dilegetirilir, bir malın parayla dilegetirilen değerine *fiyat* denir. Örneğin bir kilo kahveyle bir metre kumaşın birbirlerine göre değerleri fiyatlarından anlaşılır). 2. *Dolaşım aracıdır* (Malların yerine para dolaşır, örneğin kahvecinin gereksediği saati bulmak için piyasada kahveyle saat dolaşmaz, para dolaşır, kahveci kahvesini satar ve koluna bir saat satın alır). 3. *Ödeme aracıdır* (Özellikle kredili alım satımlarda malların değeri parayla ödenir), 4. *Biriktirme aracıdır* (Servet biriktirme genellikle para biriktirmeye olur, çünkü para daima istenilen herhangi bir malı satın alabilir).

PARA ÖNDELİĞİ. (Os. Para avansı, *Fr.* Avance de fonds, *Al.* Geldvorschuss, *İng.* Advance of money, *İt.* Anticipazione di denaro, *İsp.* Anticipacion de dinero) Sonradan hesabı yapılmak üzere peşin olarak verilen para.

PARA ÖZVERİŞİ. (Os. Para fedâkârlığı, *Fr.* Sacrifice pécuniaire, *Al.* Geldopfer, *İng.* Pecuniary sacrifice, *İt.* Sacrificio pecuniario, *İsp.* Sacrificio pecuniario) Herhangi bir işi yapmak için parayı gözden çıkarma... Örneğin bu anlamda "o, bu iş için bir hayli para fedâkârlığında bulundu" denir.

PARA PAZARI. (Os. Nakit piyasası, *Fr.* Marché monétaire, *Al.* Geldmarkt, *İng.* Money market, *İt.* Mercato monetario, *İsp.* Mercado monetario) Paranın herhangi bir mal gibi alınıp satıldığı yer.

PARASAL ANAMAL. (Os. Nakdî sermâye, *Fr.* Capital monétaire) Anamalin parasal bölümü... *Malsal anamal* (Aynı sermâye) deyimini karşılığında kullanılır.

PARASAL EMEKSİZ GELİR. (Os. Nakdî rant, *Fr.* Rente monétaire) Para olarak alınan rant... Angaryayı dilegetiren *aynî rant* deyimini karşılığında kullanılır. Toprak geliri olan rant, tarihsel süreçte, çok uzun bir süre *aynen* alındı, yani topraksızlar angaryaya koşularak tarımsal artık-değer elde edildi. Rant, Batı Avrupa'dan başka hiç bir yerde, para biçimine dönüşmemiştir. Rantın Batı Avrupa'da para biçimine dönüşmesidir ki sanayi kapitalizminin koşullarını hazırlamıştır.

PARASAL İNANCA. (Os. Nakdî teminât, *Fr.* Garantie pécuniaire, *Al.* Barkaution, Barsicherheit; *İng.* Pecuniary guaranty, Pecuniary warrant) Müteahhidin üstüne aldığı işi zamanında ya da şartnâmeye uygun olarak bitirememesi durumunda kendisinden alınacak ceza parasını karşılamak üzere peşin yatırdığı para... Bu teminât ihâleye girerken geçici (muvaakkat) ve ihâle yapıldıktan sonra kesin (kat'i) olarak alınır. Bu işlem, genellikle devlet alımsatımlarında yapılır. Bunun dışında para teminâtı Ticaret ve Borçlar Hukukuna ve Medenî Kanuna ve Usûl Kanunlarına göre mahkemelere karşı da gösterilebilir.

PARASAL ÖDENCE. (Os. Nakdî tazminât, Maddî tazminât; *Fr.* Réparation pour un dommage matériel, *Al.* Ersatz für Vermögensschaden) Para ya da mal zararının tazmini... Bir kimsenin malvarlığında (mâmelekinde) bir eksilmeyi ya da bir kârdan yoksun kalmayı gerektiren fiillerde olur.

PARASAL ÜCRET. (Os. Nakdî ücret, *Fr.* Salaire monétaire) Para olarak ödenen ücret.

ret... Mal olarak ödenen *ma'sal ücret* (Aynı ücret) deyiimi karşılığında kullanılır.

PARASI ALINMAK İÇİN GÖNDERİLEN BELGİT. (Os. Tahsile gönderilen senet, *Fr.* Effet a l'encaissement, *Al.* Wechsel zum inkasso, *İng.* Bill for collection, *İt.* Effetti all'incasso, *İsp.* Efectos a percibir) Vâdesi geldiği zaman tutarı ödenmek üzere gönderilen senet.

PARA SIKINTISI. (Os. Para sıkıntısı, *Fr.* Embarras pécuniaire, Embarras financier; *Al.* Geldverlegenheit, *İng.* Financial difficulty, *İt.* Imbarazzo pecuniario, *İsp.* Embarazo pecuniario) Para bulamamaktan doğan sıkıntı... Buna *mâlî sıkıntı* da denir, örneğin bu anlamda "bugünlerde çok para sıkıntısı çekiyorsunuz" deyiimi kullanılır.

PARASI OLMAK. (Os. Nakdi bulunmak, *Fr.* Être en fonds, Être muni d'argent; *Al.* Bei Geld sein, *İng.* To have cash in hand, To be in cash; *İt.* Esser provvisto di moneta, *İsp.* Estar provisto de dinero) Para sâhibi olmak.

PARASI OLMAMAK. (Os. Nakdi bulunmamak, *Fr.* Ne pas être en fonds, Être dépourvu d'argent; *Al.* Nicht bei Gelde sein, *İng.* To be out of cash, *İt.* Esser sprovvisto di denaro, *İsp.* Estar desprovisto de dinero) Parası bulunmamak.

PARASIZ. (Os. Bedâva, *Fr.* Gratuit, *Al.* Gratis, Unentgeltlich; *İng.* Gratuitous, *İt.* Gratuito, *İsp.* Gratuito) Karşılığında para almadan.

PARASIZ DEĞİŞTİRME. (Os. Bilâbedel mübâdele, *İng.* Swap) Mal ya da hizmet karşılığında başka bir mal ya da hizmet alıp verme... İkinci dünya savaşında Anglo-sakson savaş tutsakları tarafından icâdedilmiş, savaştan sonra özellikle Amerika'da yaygınlaşmıştır. Elleriindeki malı başka bir malla değiştirmek isteyenler için birçok *swap shop'* lar kurulmuştur. Bir çeşit eşya borsaları olan bu dükkânlarda her aranan mal bulunabilmekte ve piyasa fiyatları ölçüsü üzerinden kolaylıkla değiştirilebilmektedir. İlkel trampa sisteminde böylesine bir kolaylık yoktu, verilen malı alacak ve ona karşı istenilen malı verecek kimselerin birbirlerini bulabilmeleri gerekiyordu.

PARASIZLIK. (Os. Parasızlık, *Fr.* Faute d'argent, *Al.* Aus Mangel an Geld, *İng.* For

want of money, *İt.* Per difetto di denaro, *İsp.* Por falta de dinero) Parası olmamak.

PARASIZ OLARAK. (Os. Bedâva olarak, *Fr.* Gratuitement, *Al.* Umsonst, *İng.* Gratuitously, *İt.* Gratuitamente, *İsp.* Grautitamente) Karşılığında para almadan... Örneğin bu anlamda "size bunu parasız olarak veriyorum" denir.

PARA SUNUSU. (Os. Nakit arzı, *Fr.* Offre de la monnaie, *Al.* Geldversorgung, *İng.* Money supply, Supply of money) Bir ülkede tedâvül eden tüm paraların ve para değeriindeki kâğıtların toplamı.

PARA SUNUSU ŞİŞKİNLİĞİ. (Os. Para arzı enflasyonu, *Fr.* Inflation par excès de la demande et des flux monétaires, *Al.* Monetäre Nachfrageinflation, *İng.* Monetary demand inflation) Para arzının çokluğundan doğan enflasyon... Yabancı terimlerde de görüldüğü gibi buna *para istemi şişkinliği* (Para talebi enflasyonu) de denir.

PARA ŞİŞKİNLİĞİ. (Os. Enflasyon, *Fr.* Inflation, *Al.* Inflation, *İng.* Inflation, *İt.* Inflazione, *İsp.* Inflacion) Karşılıksız para basmaktan doğan ekonomik bunalım... Tedâvüldeki para miktarıyla malların ve hizmetlerin toplamı arasındaki belli oranın para miktarı bakımından büyümesinden meydana gelir ve fiyatların hızla yükselip para değerinin hızla düşmesiyle belirir. Gerçekte para arzı toplumsal üretime eşit olmalıdır, çünkü değer yaratan sâdece üretimdir. Üretimi aşan para arzı, enflasyonun başlıca nedenidir. Değer düşürümü (devalüasyon) de enflasyonun zorunlu sonucudur.

PARA ŞİŞKİNLİĞİNİ ÖNLEME. (Os. Dezenflasyon, *Fr.* Désinflation, *Al.* Desinflation, *İng.* Disinflation) Enflasyonu durdurucu önlemler... Anamalcı ekonomi edebiyatında XX. yüzyılın ikinci yarısından beri kullanılmaya başlayan bir terimdir. Enflasyonu önlemenin tek yolu, karşılıksız (üretimsel karşılığı bulunmayan) para basmaktan vazgeçmektir. Tarihsel süreçte 1919 Alman dönrtına enflasyonu böylelikle önlenmiş, kâğıt paranın miktarı bir trilyon olarak tesbit edilerek *Rentenmark* adlı yeni bir para çıkarılmıştı.

PARA TOPLAMI. (Os. Para yekûnu, *Fr.* Somme d'argent, *Al.* Geldsumme, *İng.* Sum of money, *İt.* Somme di denaro, *İsp.* Suma

PARA TOPLAYICI

de dinero) Para birimlerinin birbirine katılmasıyla ortaya çıkan sayı.

PARA TOPLAYICI. (Os. Tahsildar, *Fr.* Receveur, Percepteur; *Al.* Einnehmer, *İng.* Receiver, *İt.* Ricevitore, *İsp.* Recibidor) Para toplamakla görevlendirilmiş ve yetkilendirilmiş kişi.

PARA TUTMA NEDENLERİ. (Os. Nakdî tasarruf sâikleri, *Fr.* Motif des opérations, Motif de précaution, Motif de spéculation; *Al.* Transaktionsmotiv, Vorsichtsmotiv, Spekulationsmotiv; *İng.* Transaction motive, Precautionary motive, Speculative motive) Para saklamanın nedenlerini saptayan Keynes kuramı... İngiliz economicisi John Maynard Keynes'e göre para, üç nedenle elde tutulur: 1. *İş görmek için* (İşe yatırılan paranın geri gelmesi için belli bir süre gerekir, oysa bu süre içinde birçok harcamalar yapılacaktır, bu yüzden iş adamları bir miktar parayı daima kasalarında saklarlar), 2. *Fırsatlardan yararlanmak için* (Spekülâtörler, çıkması olanaklı fırsatlar için daima yanlarında para saklarlar), 3. *Beklenmedik harcamalar için* (Bir hastalık olasılığından ansızın ortaya çıkacak iş harcamaları olasılığına kadar çeşitli olasılıklarla dolu bulunan gelecek korkusu, bir miktar paranın daima saklı tutulmasını gerektirir).

PARA TÜRLERİ. (Os. Para neveleri, *Fr.* Formes de la monnaie, Espèces de la monnaie; *Al.* Arten und Formen des Geldes, Geldsorte; *İng.* Monetary means of payment, Sort of money; *İt.* Specie di moneta, *İsp.* Espacio de dinero) Para çeşitleri... Tarihsel süreçte çeşitli paralar kullanılmıştır, çağımızda da birçok para çeşitleri birlikte kullanılmaktadır. Bunların başlıcaları şunlardır: 1. *Mal-para* (*Fr.* Monnaie-marchandise), maddesel değeri resmî değerine eşit olan paradır. En belli örneği altın paradır ki çağımızda kullanılmamaktadır. 2. *Kâğıt para* (*Fr.* Monnaie papier) ki fiyat para ve kaime de deniyor, bunların maddesel karşılığı yoktur, yasalar ve alışkanlıklarla geçerli kılırlar. 3. *Saymaca para* (*Fr.* Monnaie fiduciaire) ki kâğıt para, yazılı para (kaydî para) ve simgesel para (temsili para)'ların tümünü dilegetiren bir deyimdir, güvene dayanan paradır, değerli madden karşılığı yoktur. Poilçeler, ödeme mektupları, banknotlar bu niteliktedir. 4. *Simgesel para* (*Fr.* Monnaie représentative) ki *temsili para* da denir, de-

ğersiz maddenlerden yapılmış ufak paralar ve maddesel para şehâdetnâmeleri bu niteliktedir. 5. *Yazılı para* (*Fr.* Monnaie scripturale) ki *kaydî para* da denir, çağdaş İngiliz bankerleri tarafından icâdedilmiştir, bankalarca yapılan hesap işlemlerini dilegetirir, fizik yapısı yoktur, defterler üstünde yapılan para kaydı işlemleridir. 6. *Ufak para* (*Fr.* Petite monnaie) ki maddesel değerleri temsil ettikleri değerin çok altındadır, bu yüzden simgesel para niteliğindedir. 7. *Çevrilebilir para* (*Fr.* Monnaie convertible) ki serbest döviz niteliğindedir, her an dövize ya da değerli maddene çevrilebilir. 8. *Para benzeri* (*Fr.* Quasi monnaie) ki özel hesapları dilegetirir.

PARA ÜŞÜŞMESİ. (Os. Para tehâcümü, *Fr.* Afflux d'argent, *Al.* Geldzufluss, *İng.* Influx money, *İt.* Affluso di denaro, *İsp.* Afluencia de dinero) Piyasada paranın birdenbire bollaşması... Bu durum, 1950 Türkiye'sinde ekonomi politikasıyla gerçekleşmişti. O yıllarda para üşüşmesini hayranlıkla izleyenler kısa bir süre sonra paranın hızla kaçışmasını şaşkınlıkla seyrettiler.

PARA VARLIĞI. (Os. Nakit mevcûdu, *Fr.* Réserve monétaire, Stock monétaire, Encaisse monétaire; *Al.* Geldvorrat, *İng.* Cash monetary, Balance monetary, Stock; *İt.* Riserva di denaro, *İsp.* Existencia en caja) Elde bulunan paranın tümü.

PARA-VERENEK DÜZENEGİ. (Os. Para-kredi mekanizması, *Fr.* Mécanisme de monnaie-crédit) Para ve kredi hacimlerini azaltıp çoğaltan mekanizma... Bu mekanizmayı işleten *para politikası*'dır. Schumpeter, Mises ve Hayek gibi birçok economiciler bunalımların nedenini *para mekanizması*'nın gereği gibi ayarlanmamasında bulmaktadırlar. Örneğin Schumpeter'e göre bunalımlar teknik yeniliklerle üretimin aşırı olarak artması sonucudur. Teknik yeniliklerse, bu yenilikleri ilerisüren ve gerçekleştiren müteşebbisler aracılığıyla, banka kredileriyle finanse edilir. İşte bu finansmanın iyi ayarlanamaması piyasayı altüst eder ve bunalım doğurur. Mises ve Hayek'in savlarına göre de faiz hadlerinin azaltılıp çoğaltılması, iyi ayarlanamazsa, aynı sonucu gerçekleştirir.

PARAYA ÇEVİRME. (Os. Nakde tahvil, Tasfiyei hesâp; *Fr.* Liquidation, *Al.* Liquidation, *İng.* Liquidation, Settlement, Winding-up; *İt.* Liquidazione, *İsp.* Liquidacion) Herhangi bir değeri paraya çevirme... Ekonomi dilinde li-

kidasyon deyiminin çeşitli anlamları vardır: *Hesap kapatılması* (Tasfiye) anlamına gelir, borsalarda satılan değerlerin paralarının *tahsil edilmesi* anlamını dilegetirir, ticaret dilinde elden hemen çıkarılması gereken malların *düşük fiyatla satılması* anlamında kullanılır, bu anlamda *indirimli satış* deymiyle anlamdaştır; doğrudan doğruya *elden çıkarma* ya da *satma* anlamında da kullanılır, örneğin bu anlamda “bir mülkü satma” (*Fr. La liquidation d'une propriété*) denir; kapanacak olan bir firmanın tüm aktifini *paraya çevirme*'si de *likidasyon* deymiyle dilegetirilir.

PARAYA ÇEVİRME GEÇERDEĞERİ. (Os. Likidasyon kuru, *Fr. Cours de liquidation*, *Cours de compensation*; *Al. Liquidierungskurs*, *İng. Making up price*, *İt. Corso di compensazione*, *İsp. Curso de liquidacion*) Herhangi bir değeri paraya çevirirken sap-tanan kur.

PARAYA ÇEVİRMEK. (Os. Nakde tahvil etmek, *Fr. Réaliser du gage*, *Al. Umsetzen zu Gelde machen*, *Pfandverwertung*, *Versilberung*; *İng. To realize assets*, *İt. Realizzare*, *İsp. Realizar*) Rehin ya da haczedilmiş bulunan ya da iflâs masasına getirilen malların satılıp paraya çevrilmesi eylemi... İcra ve İflâs Kanununun 106-136, 145, 152, 241-245. maddelerine göre yapılır.

PARAYA ÇEVİRİLİR DEĞER. (Os. Nakde tahvili kaabil kıymet, *Fr. Liquidité*, *Al. Liquiditaet*, *İng. Liquidity*) Harcanabilecek durumda olan satınalma gücü... Derhal harcanabilecek durumda bulunan değerler paraya çevrilmelerinin kolaylığı ve hızı bakımından üç dereceye ayrılırlar. Cepteki para birinci derece, tahvil ve bonolar ikinci derece, her türlü taşınabilir değerler (menkul kıymetler) ve külçe altın üçüncü derece likiditedir.

PARAYA ÇEVİRİLMESİ KOLAY. (Os. Nakde tahvili kolay, *Fr. De réalisation facile*, *Facile a réaliser*; *Al. Leicht umsetzbar*, *İng. Of easy realization*, *İt. Di facile realizzazione*, *İsp. De facil realizasion*) Sıkıntısızca paraya çevrilebilir.

PARAYA DEVLETÇE ELATMA. (Os. Paraya devletin müdahalesi, *Fr. Intervention de l'état en matière monétaire*, *Al. Eingriffe des Staates in den Geldmechanismus*, *İng. Currency regulations*) Devletin parayı çeşitli bakımlardan düzenlemesi... Her şeyden önce parayı basan ve piyasaya süren devlettir, pa-

ra hacmini ve fâiz hadlerini belirleyen de odur. Devlet, çeşitli para siyasetleriyle (örneğin Keynesçi siyaset) parayı dilediğince düzenler, çıkarlarına göre değerini düşürür ya da yükseltir. Merkez bankaları devletin mülkiyetinde ya da yönetimindedir.

PARA YARDIMI. (Os. İâne, *Fr. Souscription*, *Al. Hilfe*, *Beitrag*; *İng. Help*, *Donation*, *Subsidy*) Parayla yapılan yardım... Yardım olarak verilen parayı da dilegetirir.

PARA YATIRIMI. (Os. Para tevdiâtı, *Fr. Placement de fonds*, *Al. Geldanlag*, *İng. Investment of money*, *İt. Impiego di denaro*, *İsp. Colocacion de dinero*) Belli bir iş için verilen para... Örneğin bu anlamda “bu işe çok para yatırdık” denir.

PARA YİTİRMEK. (Os. Para kay betmek, *Fr. Perdre de l'argent*, *Al. Geld zusetzen*, *İng. To lose money*, *İt. Perder denaro*, *İsp. Perder dinero*) Para zararına uğramak.

PARA YOKLUĞU. (Os. Nakit kıkdânı, *Fr. Rareté de l'argent*, *Al. Geldknappheit*, *İng. Need of money*, *İt. Scarsita di denaro*, *İsp. Escasez del dinero*) Para bulunmaması.

PARA YÜKÜMLÜLÜĞÜ. (Os. Parafiskalite, *Fr. Parafiscalité*, *Al. Parafiskalitaet*, *İng. Parafiscality*) Vergi benzeri parasal yükümlülük... Çeşitli kuruluşlara ve kişilere hükümetçe parasal yükümlülükler konmasını dilegetirir. Örneğin gerek işçilerin ve gerek işverenlerin Sosyal Sigortalar Kurumuna ödemek zorunda bulundukları paralar bir *parafiskalite*'dir. Bunun gibi her avukatın baroya, her hekimin etibbâ odasına vb. ödemek zorunda bulunduğu aidatlar da böyledir. Bunlar vergi değildir, ama vergi gibi ödenmeleri yasalarla zorunlu kılınmıştır.

PARÇA. (Os. Kısım, *Fr. Partie*, *La pièce*; *Al. Stück*, *Teil*; *İng. Part*, *Piece*; *İt. Parte*, *Pezzo*; *İsp. Piezas*) Bütünü meydana getiren bölümlerden her biri.

PARÇA BAŞINA ÇALIŞMAK. (Os. Parça başına sarfı mesâî, *Fr. Travailler aux pièces*, *Al. Auf stück Arbeiten*, *İng. To work by the piece*, *İt. Lavorare a cottimo*, *İsp. Trabajar a destajo*) Parça başına ücret alarak çalışmak.

PARÇA BAŞINA ÜCRET. (Os. Parça başına ücret, *Fr. Salaire aux pièces*) Üretilen

PARÇA DURUMUNDA

malın miktarı üstünden verilen ücret... *Zamana göre ücret* deyimi karşılığında kullanılır, bir ücret biçimidir. Temel ücret biçimleri *zamana göre ücret*'le *parça başına ücret*'tir, bütün öteki ücret biçimleri bu iki biçimden türemiştir ve bunların değişik biçimleridir.

PARÇA DURUMUNDA. (Os. Parça hâlinde, *Fr. A la pièce, Par pièce; Al. Stückweise, Ing. By the piece, It. A pezzi, İsp. Por piezas*) Parçalanmış olarak.

PARÇA HESABIYLA İŞ. (Os. Parça hesabıyla iş, *Fr. Travail aux pièces, Travail a la tâche, Travail a forfait; Al. Akkordarbeit, Ing. Piece work, It. Lavoro a cottimo, İsp. Trabajo a destajo*) Parça başına ücret alınarak yapılan iş.

PARÇA MAL. (Os. Parça mal, Kırkambar; *Fr. Cueillette, Al. Stückgüter, Ing. Piece goods, Sundry goods, Parcels*) Parça başına yapılan mal taşıma sözleşmesi... Navlun sözleşmelerinin bir biçimidir. Navlun sözleşmeleri *ıskarça* adı verilen tam gemi kiralaması biçiminde olabileceği gibi yarım ya da bir ambara özgü kiralama ve *kırkambar* adı verilen parça mal üzerinden kiralama biçimlerinde de olabilir.

PARÇA PARÇA SATMAK. (Os. Kısım kısım fûruht, *Fr. Vendre a la pièce, Al. Nach dem Stück verkaufen, Ing. To sell by the piece, It. Vender al pezzo, İsp. Vender a piezas*) Herhangi bir malı parçalar halinde satmak.

PAY. (Os. Hisse, *Fr. Part, Lot; Al. Anteil, Quote, Gewinnanteil; Ing. Share, Portion; It. Parte, İsp. Parte, Lâ. Pars*) Herhangi bir şeyden bir kimseye ayrılan bölüm... Hukuk dilinde kollektif ve komandit şirket ortaklarının şirkete katılma oranlarını adlandırır.

PAY BELGİTİ. (Os. Hisse senedi, *Fr. Action, Al. Aktie, Aktienurkunde; Ing. Share, Stock; It. Azione, İsp. Action*) Şirket ortaklarının şirket anamalına katılma paylarını saptayan senet... Türkçe yazımıyla *aksiyon* ve Arapça *eshâm* deyimleriyle de dilegetirilir. Kooperatif, komandit ve anonim şirketlerin ortaklık payları bu senetle saptanır. Bunların dışındaki şirketler hisse senedi çıkaramazlar. Şirketin sermayesi, bu hisse senetlerinin üzerine yazılmış paraların topla-

mıdır. Hisse senetleri, kıymetli evrak niteliğindedirler ve elden ele geçebilirler. Ticaret Kanununun 399. maddesine göre ada yazılı (nâma muharrer) olabilecekleri gibi taşıyana yazılı (hâmiline muharrer) da olabilirler. Kurucu hisse senetleri, âdi hisse senetleri, imtiyâzlı hisse senetleri vb. olmak üzere çeşitli biçimleri vardır. Bir şirketin paydaşları (hissedarları) ancak hisse senetlerinin üstünde yazılı olan değer oranında (çünkü hisse senetlerinin değeri zamanla yükselebilir ve râyîç değerleri nominal değerlerinin çok üstüne çıkabilir) sorumludurlar. Her hisse senedi, genel kurul toplantılarında bir oydur (Kimi ülkelerde oy hakkı vermeyen hisse senetleri de vardır). Şirket sermayesi artırılıp yeni hisse senetleri çıkarıldığında eski hisse senedi sahiplerinin öncelik (rüçhan) hakları vardır, eşdeyle yeni hisse senetleri bunlar almadığı takdirde başkalarına satılabilir. Hisse senedi sahiplerinin bir ortaklığa bağlı yeni ortaklık kurulmasında bu yeni ortaklıkların hisse senetleri üzerinde de hak sahibi olmalarına *Ing. call of more* işlemi deniyor.

PAY BELGİTİ ANAMALI. (Os. Hisse senedi sermayesi, *Fr. Capital actions, Al. Aktienkapital, Ing. Share capital, It. Capitale azioni, İsp. Capital acciones*) Pay belgitleri tutarlarının sağladığı anamal.

PAY BELGİTİ ÇIKARILMASI. (Os. Hisse senedi ihrâci, *Fr. Émission d'actions, Al. Aktienausgabe, Ing. Issue of shares, It. Emissione di azioni, İsp. Emission de acciones*) Hisse senetli şirketlerin kuruluşlarında ya da sermaye arttırmalarında ortaklar sağlamak amacıyla hisse senetleri düzenleyerek satışa arzetmeleri.

PAY BELGİTİ KESİLGESİ. (Os. Hisse senedi kuponu, *Fr. Coupon d'action, Al. Aktienabschnitt, Ing. Coupon, Divident, Warrant; It. Cedola, İsp. Cedula*) Yıllık fâizlerini alabilmek için hisse senetlerine eklenen kupon.

PAY BELGİTİNE ÇEVİRİLEBİLEN BORÇ BELGİTİ. (Os. Eshâma kabili tahvil tahvilât, *Fr. Obligation convertible, Al. Konvertible Obligationen, Ing. Convertible bond*) Hisse senetli şirketlerin daha sonra hisse senedine dönüşecek biçimde çıkardıkları tahvil... Bilindiği gibi tahviller düzenli fâiz verirler ama para değerinin düşüşünden zarar görürler, daha açık bir deyişle, tahvil sâhibi

fâizini muntazaman alır ama anaparası enflasyon ve devalüasyon hallerinde durduğu yerde erir. Buna karşı hisse senetleri gerçek değerlere dayandıklarından para düşüşlerinden pek zarar görmezler, ama kuruluş yıllarında ve hattâ uzun yıllar kâr edemeyebilir ve temettü dağıtamayabilirler. Paralarını düzenli bir gelir karşılığında yatırmak isteyen para sâhipleri hisse senedi çıkaran yeni bir kuruluşu güven duymayabilirler. Pay belgiline çevrilebilen borç belgileri yeni kuruluşlarca bu yüzden çıkarılır, daha açık bir deyişle yeni şirket kâr etmeye başlayınca kadar bu çevrilebilir (konvertibl) tahvilleri alanlara muntazaman fâiz öder, kâra geçtikten sonra da tahvilleri hisse senedine çevirip temettü ödemeye başlar. Tahvillerin ne zaman hisse senedine çevrileceği ve bunun koşulları şirket statüsünde ve tahvil üzerinde gösterilir.

PAY BELGİTLERİNİN VERİM KATSAYISI. (Os. Hisse senetlerinin müsmiriyet emsâli, *Fr.* Coefficient de rendement des actions, *Al.* Koeffizient der Aktienrendite, *İng.* Coefficient of yield per share) Dağıtılan temettü ile hisse senedi değeri arasındaki oran.

PAY BELGİTLİ ORTAKLIKLAR. (Os. Hisse senetli şirketler, *Fr.* Sociétés par actions) Kooperatif, komandit ve anonim şirketler... Anamalin yoğunlaşması hisse senetli şirketleri doğurmuştur. Ekonomici A. A. Berle şöyle demektedir: "Büyük şirketlere anamal yatıran kişi, şirketin bu anamalı dilediği gibi kullanmasını kabul etmiş olur. O, sadece, kârdan bir pay almak ve hissesini satmak hakkına sahiptir" (*The XXth Century Capitalist Revolution*, s. 30). Ernest Mandel de *Ekonomi Elkitabı*'nda şöyle demektedir: "Her ne kadar hisse senetli şirketler üretim araçları mülkiyetinin yayılmasını sağlayan kurumlar olarak görünüyorsa da aslında sermayenin yoğunlaşmasında önemli bir safhayı teşkil ederler. Örneğin, ufak bir hisse senedi sahibi bir işçiye *General Motors* gibi dev bir tröstün ortağı olarak düşünmek bir hayaldir. Gerçekte o, sadece bir gelir senedinin sahibidir. Bu senet karşılığında biriktirdiği paraları sandıkları gibi kullansınlar diye büyük sanayicilerin ve bankerlerin emrine verir" (Orhan Suda çevirisi, c. I, s. 236-7).

PAYDAŞ. (Os. Hissedâr, *Fr.* Actionnaire, Participant; *Al.* Aktionær, Anteilseigner; *İng.* Shareholder, Stockholder, Share owner; *İt.*

Azionista, *İsp.* Accionista) Anamalı paylara bölünmüş şirketlerin ortağı... Sermâyeleri birbirine eşit parçalara ayrılmış şirketlerin her sermaye parçasına *pay* (hisse) ve bu parçaların sahiplerine *paydaş* (hissedâr) denir. Anamalı paylara bölünmüş (sermayesi eshâma münkasem) şirketler anonim, komandit ve kooperatif şirketlerdir. Bunların dışındaki şirketler anamallarını paylara bölemezler. Medenî Kanunun 623. ve onu izleyen maddelerine göre de paydaş, herhangi bir mala şâ-yian (ortaklaşa) sâhibolup hisseleri birbirinden ayrılmamış olanları adlandırır. Örneğin üç çocuğa ölen babalarından mirâs olarak bir ev kalır, bu evi satıp paylarını ayırmadıkları sürece bu çocuklar o evin hissedârlarıdır.

PAYDAŞ OLMAK. (Os. Hissedâr olmak, *Fr.* Avoir une part dans une maison, *Al.* An einem Geschaefte beteiligt sein, *İng.* To have a share in a business, *İt.* Aver parte ad un'azienda, *İsp.* Tener parte en los negocios) Herhangi bir işe ya da mala ortak olmak.

PAYLAŞMA. (Os. Mukaaseme, *Fr.* Partage, *Al.* Unter sich verteilen, *İng.* A share, Divide up) Payların bölüşülmesi... Bir şirketin ortakları ya da bir ailenin bireyleri arasında gelirin bölüşülmesini dilegetirir. *Bölüşme* (*Fr.* Distribution des parts) de denir. Ulusal gelirin bir ulusun bireyleri arasında bölüşülmesi de bu deyimle dilegetirilir.

PAYLAŞMA DÂVÂSİ. (Os. Taksim dâvâsı, *Fr.* Action en partage, *Al.* Teilungsklage, *İng.* Action for partition, *Lâ.* Partitio) Birden çok kişilerin müşterek ya da iştirâk halinde mülkiyetleri altında bulunan taşınır ve taşınmaz malların hisselerine göre paylaşılması ve böylelikle müşterek ya da iştirâk halindeki mülkiyete son verilmesi için hisse sahiplerinden biri tarafından öteki hissedârlar aleyhine açılan dâvâ... Medenî Kanunun 583, 586, 602, 627, 628, 631. maddelerine göre açılır.

PAYLI ANAMAL. (Os. Hisseli sermaye, *Fr.* Action de capital, *Al.* Kapitalaktie, *İng.* Original share, *İt.* Azione di capitale, *İsp.* Accion de capital) Paylara bölünmüş anamal.

PAY VE BORÇ BELGİTİ. (Os. Eshâm ve tahvilât, *Fr.* Action et obligation, Valeurs mobilières, Titres, Fonds publics; *Al.* Effekten, *İng.* Stocks fund, Public fund; *İt.* Effetti, Fondi pubblici; *İsp.* Efectos, Valores) Hisse ve borç senetleri... Başlangıçta sadece

PAY VE BORÇ BELGİTİ BORSASI

bir ödeme konusu olan *alacak*, zamanla, biz-zat alınıp satılabilen bir değıştirme nesnesi olmuştur. Özellikle XVI. yüzyıldan itibaren devlet borçlarıyla ilgili *eshâm* ve *tahvilât*'ın alınıp satılabilmesi kredi tarihinde bir dö-nüm noktasıdır. Böylelikle anamal haline ge-tirilmemiş büyük çapta para anamala dö-nüşmüştür. *Eshâm* ve *tahvilât*, Fransa Kralı François I.'in buluşudur. Çok para harcayan bu kral, Paris belediyesi aracılığıyla halktan % 8 fâizle borç alarak karşılığında *tahvilât* vermiştir.

PAY VE BORÇ BELGİTİ BORSASI. (Os. Eshâm ve tahvilât borsası, *Fr.* Bourse de valeurs, Bourse des fonds publics; *Al.* Effektenbörse, Fondsbörse; *İng.* Stock-exchange, *İt.* Borsa dei effetti publici, *İsp.* Bolsa de efectos publicos) Kambyo borsası.

PAY VE BORÇ BELGİTİ TECİMİ. (Os. Eshâm ve tahvilât ticâreti, *Fr.* Commerce des titres, Commerce des valeurs; *Al.* Effektenhandel, Fondsgeschaef; *İng.* Stock-exchange business, *İt.* Commercio d'effetti, *İsp.* Comercio de efectos) Hisse senedi ve tahvil alım-satımıyla yapılan ticaret.

PAZAR. (Os. Pazar, Piyasa, Çarşı, Bedes-ten; *Fr.* Marché, *Al.* Markt, *İng.* Market, *İt.* Mercato, *İsp.* Mercado, *Lâ.* Mercatus) Alım satım yeri... *Piyasa* da denir. Çağdaş ekono-mide *pazar* deyimi çok önemlidir. *Değer* kav-ramının açıklanması ona bağlı olduğu gibi anamalcılığın oluşumu da pazar ekonomisi-nin oluşumuna dayalıdır. *Mal*, ancak *pazarda* *satmak* için sürekli olarak üretilen toplums-al üründür. *Değer* de bu *pazar malı*'nda billurlaşan insan emegidir; çünkü ekonomik değer, kullanma değeri değil, değıştirme de-ğeridir, bu değıştirme de ancak pazarda ger-çekleşir. Değıştirme sürecinde, eşdeyişle mal pazarında, ne kullanma değerlerinin ne de somut emeklerin en küçük bir etkisi vardır. Değıştirme ilişkilerinde, eşdeyişle pazarda, iki saatte yapılan bir kundurayla yarım saatte yapılan bir kundura aynı fiyata satılır. Çün-kü pazarda geçerli olan toplumsal ortalama soyut emeğin değeridir. Anamalcı ekono-mide bir malın değeri, o malın bireysel değeri değil, o malın *pazar değeri*'dir, ki bu da malın toplumsal değerini dilegetirir. Malın bireysel değeri her mal biriminin üretimi için harcanan emek miktarı, malın pazar de-ğeri bireysel değerlerin aritmetik ortalamasıdır.

PAZAR ARAŞTIRMASI. (Os. Piyasa tahar-riyatı, *Fr.* Recherche commerciale, Relevé d'opinion; *Al.* Marktuntersuchung, *İng.* Mar-ket survey) Müşterilerin istekleri, gereksinim-leri, eğilimleri ve zevkleri üstünde yapılan araştırma... Satış yerlerinde çalışanların de-neyleri ve elde ettikleri kanılar da bu piyasa anketlerine eklenir.

PAZARA SUNMAK. (Os. Piyasaya arz-etmek, *Fr.* Mettre sur le marché, *Al.* Auf den Markt bringen, *İng.* To put upon the mar-ket, *İt.* Mettere sul mercato, *İsp.* Llevar al mercado) Bir malı piyasaya çıkarmak... Bir malı satışa çıkarmayı dilegetirir, örneğin bu anlamda "yeni buluşlarımızı yakında piyasa-ya arzedeceğiz" denir.

PAZARA SÜRMEK. (Os. Piyasaya sürmek, *Fr.* Jeter sur le marché, Lancer sur le marché; *Al.* Auf den Markt werfen, *İng.* To throw on the market, *İt.* Gettare sul mercato, *İsp.* Echar al mercado) Bir malı piyasaya çıka-rarak tutturmaya çalışmak.

PAZAR BİÇİMLERİ. (Os. Piyasa şekilleri, *Fr.* Formes du marché, *Al.* Marktformen, *İng.* Market structures) Alıcılarla satıcıların karşılaşmalarında saptanan çeşitli biçimler... Normal bir pazar biçiminde pek çok sayıda alıcı pek çok sayıda satıcıyla karşılaşır, bu durumda arz ve talep yasası da işler. Ne var ki çağdaş pazarlarda bu durum olağan-dışıdır ve hemen hemen hiç rastlanmaz. Çağ-daş pazarlarda genellikle tek satıcıyla çok sayıda alıcı (normal monopol), tek satıcıyla tek alıcı (ikiyanlı monopol), tek satıcıyla az sayıda alıcı (kısıtlı monopol), birkaç satıcıyla tek alıcı (monopson), birkaç satıcıyla birkaç alıcı (ikiyanlı oligopol), birkaç satıcıyla çok sayıda alıcı (oligopol), birkaç alıcıyla çok sayıda satıcı (oligopson) vb. karşıla-şır. Bu durumlarda arz ve talep yasaları iş-lemez, fiyatlar alıcı ya da satıcıların gücüne göre değışir. Çok sayıda alıcısı bulunan tek satıcı gibi çok sayıda satıcısı bulunan tek alıcı da fiyata egemendir.

PAZAR BİLGİSİ. (Os. Piyasa mâlûmâtı, *Fr.* Connaissance de la place, *Al.* Platzkenntnis, *İng.* Local knowledge, *İt.* Cognizione delle piazza, *İsp.* Conocimiento de la plaza) Pi-yasanın durumu ve fiyatlar üstünde edinilen bilgi.

PAZAR ÇÖZÜMLEMESİ. (Os. Piyasa tah-lili, *Fr.* Analyse du marché, Étude de marché;

Al. Marktanalyse, İng. Market analysis) Bir malın ne zaman, nerede, kimlere ve ne mik tarda satılabileceğini saptamak için yapılan inceleme ve araştırma... Kâr etma amacıyla yapılan anamalcı üretimde bu çözümleme çok önemlidir, pazarlama bu çözümlemenin doğ ru olarak saptanmasına çalışılan sonuçlarına göre yapılır. Bu çözümleme sonuç olarak gene de bir tahmindir, çağımızda bilgisayarların yardımından da yararlanılmaktadır, elde edilen sonuçların değerlendirilmesine de *İng. judgmental approach* deniyor.

PAZAR DEĞİŞİKLİKLERİ. (Os. Piyasa tebeddülâtı, *Fr. Fluctuations du marché, Al. Marktschwankungen, İng. Market fluctuations, İt. Fluttuazioni del mercato, İsp. Fluctuaciones del mercado*) Piyasadaki fiyat dalgalanmaları.

PAZAR DÖNEMİ. (Os. Piyasa devresi, *Fr. Période du marché*) Çok kısa dönem... *Kısa dönem* ve *uzun dönem* deyimleri karşılığında kullanılır. Bu çok kısa piyasa döneminde piyasadaki mal *stok*'tur, yani miktarı değişmez. Bu bakımdan *sürüm* sabittir, piyasaya ne gelmişse o satılacaktır. Buna karşı, fiyatı belirleyecek olan sadece *aranım*'dır. Böyle bir dönemde malların fiyatı *bekletilebilen* ya da *bozulabilen mal* olmalarına göre değişir. Bekletilebilen mal aranımın etkisine karşı dayanabilir, ama bozulabilen mal dayanamaz. Bozulabilen mallarda aşırı fiyat düşüklüğü, satıcıların o malları kendilerinin tüketmesi ya da denize dökmesiyle sonuçlanabilir.

PAZAR DURUMU. (Os. Piyasa vaz'iyeti, *Fr. Situation du marché, État du marché; Al. Marktlage, Zustand des Marktes; İng. State of the market, Situation of the market; İt. Estado del mercato, İsp. Estado del mercado*) Piyasadaki alım, satım ve fiyat azlığı ya da çokluğu.

PAZAR EDERİ. (Os. Piyasa fiyatı, *Fr. Prix du marché, Al. Markpreis, İng. Market price, İt. Prezzo di mercato, İsp. Precio de mercado*) Pazar koşullarında gerçekleşen fiyat... *Piyasa fiyatı* ya da *satış fiyatı* da denir. *Pazar fiyatı* deyimini, *fiyat* deyimini *değer* deymiyle karıştırmamak gerektiği gibi, *pazar değeri* deymiyle karıştırmamalıdır. Tam rekabet koşulları içinde pazar fiyatı, sürüm ve aranım yasasıyla belirlenir. Pazar fiyatının oluşmasında iki yanlı bir ilişki vardır: Pazar fiyatını sürüm ve aranım belirler, buna

karşı sürüm ve aranımı da pazar fiyatı belirler. *Pazar fiyatı* ya da *piyasa fiyatı* ya da *satış fiyatı* deyimlerini *üretim fiyatı* ve *mâ liyet fiyatı* deyimleriyle karıştırmamak gerekir.

PAZAR GEÇERDEĞERİ. (Os. Piyasa râyici, *Fr. Cours de marché, Al. Marktkurs, İng. Market value, Quotation*) Piyasada geçerli olan fiyat... Eşanlamda *pazar fiyatı*'nı dile getirir.

PAZAR HABERİ. (Os. Piyasa havâdisi, *Fr. Rapport sur l'état du marché, Al. Marktbericht, İng. Market report, Statement of the market, İt. Ragguglio del mercato, İsp. Resena del mercado*) Piyasada dolaşan söylen tiler.

PAZARI ELEGEÇİRMEK. (Os. Piyasayı istirdât etmek, *Fr. Conquérir le marché, Al. Den Markt erobern, İng. To conquer the market, İt. Conquistare il mercato, İsp. Conquistar el mercado*) Pazarı egemen olmak... Örneğin bu anlamda "o bu pazarı iyice eline geçirdi, dilediği gibi satış yapıyor" denir.

PAZARI KAPATMAK. (Os. Piyasayı kapatmak, *Fr. Fermer le marché, Al. Den Markt verschliessen, İng. To close the market, İt. Chiudere il mercato, İsp. Cerrar el mercado*) Bir günün sonunda piyasayı tâtıl etmek... Piyasa kapanırken saptanan son fiyatı ertesi gün piyasa açılıncaya kadar geçerli saymayı da dile getirir, örneğin bu anlamda satılan herhangi bir mal için "piyasa bu akşam yüz liradan kapandı" denir.

PAZARIN KARARSIZLIĞI. (Os. Piyasanın kararsızlığı, *Fr. Insécurité de la place, Al. Unsicherheit des Marktes, İng. Insecurity of the market, Unsafety of the market; İt. Incertezza della mercato, İsp. Inseguridad de mercado*) Piyasadaki fiyatların istikrârsızlığı.

PAZAR İSTEMİ. (Os. Piyasa talebi, *Fr. Demande du marché*) Herhangi bir pazarda tüketici taleplerinin toplamı... Tek tek firmaların sunularının (arzlarının) toplamını dile getiren *pazar sunusu* (Os. Piyasa arzı, *Fr. Offre du marché*) deymi karşılığında kullanılır. Sunu ve istem yasası (Arz ve talep kanunu), pazar istemiyle pazar sunusunun serbestçe karşılaşmasında geçerlidir, ne var ki çağdaş koşullarda bunlar hiç bir zaman serbestçe karşılaşamazlar.

PAZAR KESTİRİMİ

PAZAR KESTİRİMİ. (Os. Piyasa tahmini, *Fr. Pr vision du march , Al. Marktprognose, İng. Forecasting*) Pazarın ve genellikle de ekonominin ilerde tutacağı yönü önceden kestirme işlemi... Anamalcı ekonomide bunun için çeşitli yöntemler uygulanır ve çeşitli kuramlar ileri  r l r. Endeksler ve istatistikler, geleceği kestirmenin başlıca dayanaklarıdır. Bu i  için dünyada özel olarak kurulmuş birçok kuruluşlar da vardır,  rneğin Amerika'nın  nl  *Ekonomik Araştırmalar Ulusal Bürosu* (*İng. National Bureau of Economic Research*) bu kuruluşların tipik örneklerinden biridir.

PAZARLAMA. (Os. Pazarlama, Piyasaya arz etme; *Fr. Commercialisation, Al. Marktforschung, İng. Marketing*) Malı pazara sürme ve satma tekniği... Anamalcı ekonomide ekonomi biliminin önemli bir dalı sayılır ve * retimin ticaret alanında değerlendirilmesi sanati* olarak tanımlanır. Bir çeşit *piyasa incelemesi* (Os. Piyasa tetkiki, *Fr.  tude de march *)'dir. Üretilen malların kime, ne zaman, ne miktarda, kaça, nasıl, hangi araçlarla ve hangi koşullarla satılacağını saptamaya *pazarlama bilimi* denir. Anamalcı ekonomide önemli olan, belli bir anlamda, malı üretmek değil, malı pazarlamaktır. Çünkü anamalcı üretimin sonuçsal amacı budur.

PAZARLAMA GENİşLİğİ. (Os. Pazarlama v   ti, *Fr. Marge des prix, Al. Marketing-spanne, İng. Marketing margins*) İlk alıcıyla son alıcının herhangi bir mala ödedikleri fiyatlar arasındaki fark.

PAZARLAMA SİYASASI. (Os. Pazarlama siyâseti, *Fr. Politique du march *) Bir malın alıcısının bulunduğu yeri doğru olarak saptama siyasası... Pazar, bu anlamda, tüketicilerin ihtiya ıdır. Hangi tüketiciler nerede, ne zaman, neye ihtiyaç duyarlar? Pazarlama siyasasının saptamak zorunda bulunduğu budur. Pazarlama siyasası, pazarı ve o pazara en uygun ürünü belirlemek zorundadır. Kamu pazarlarıyla özel pazarlar, i  ve dış pazarlar, k  k ve b  k pazarlar pazarlama siyasasında daima gözönünde tutulur. Örneğin kuru  z m  ayıklanmış olarak mı satmak daha çok k r sağlar, ya da ayıklanmamı  olarak mı? Mukavva kutuda mı, teheke kutuda mı? Bir kiloluk mu, yarım kiloluk mu? Birlikte bir hediye vererek mi, ya da hediyesiz mi? Bütün bu soruların karşılığını pazarlama siyasası verir. Bundan başka kimi zaman kömür yerini petrole bırakır, kimi

zaman da petrol yerini kömüre bırakır ya da soba yerini kalorifere bırakır ve kimi zaman da kalorifer yerini sobaya bırakır, yakıt yokluğunda otomobil yerini bisiklete bırakır vb. Pazarlama siyasası bütün bu olasılıkları ve değişimleri gözönünde tutmak zordur.

PAZARLIK. (Os. Pazarlık, *Fr. Marchandage, Al. Handeln, İng. Bargaining*) Ucuza almak ve pahalıya satmak için alıcıyla satıcı arasında yapılan  eki me.

PAZARLIK ETMEK. (Os. Pazarlık etmek, *Fr. Marchander, D battre le prix; Al. Feilschen, İng. To bargain, To cheapen; İt. Dibattere il prezzo, Mercanteggiare; İsp. Regatear, Debatir el precio*) Ucuza almak ya da pahalıya satmak için  eki mek.

PAZARLIK GÜCÜ. (Os. Pazarlık kuvveti, *Fr. Force de marchandage*) Pazar koşullarının pazarlığa uygun olmasıyla kazanılan g  ... Örneğin arz talepten çoksa bir alıcının, talep arzdan çoksa bir satıcının pazarlık gücü var demektir.

PAZARLIKLA ALIŞVERİŞ. (Os. Pazarlıkla ahzu it , *Fr. March  de gr    gr , Al. Freih ndiger Verkauf, İng. By bargaining*) Pazarlık ederek yapılan alımsatım.

PAZARLIKSIZ ALIŞVERİŞ. (Os. Pazarlıksız ahzu it , *Fr. Prix fix, Al. Festpreis, İng. At fixed prices, Without bargaining*) Pazarlık edilmeden yapılan alımsatım... Yabancı terimlerde de görüldüğü gibi buna *durağan eder* (Sâbit fiyat) de denir.

PAZARLIKSIZ SATIŞ. (Os. Pazarlıksız f ruht, *Fr. Vendre sans marchandage*) Belli mallar için pazarlık etmenin yasaklanması dolaşısıyla yapılan satış.

PAZAR ÜREMİ. (Os. Piyasa fâizi, *Fr. Taux du march , Al. Marktzins, İng. Market rate*) Piyasada alınan krediye karşı ödenen fâiz... İ ve li ekonomici K. Wicksell (1851-1926) fâizi, *doğal fâiz* ve *piyasa fâizi* olmak üzere ikiye ayırır. Ona göre doğal fâiz de tasar ruf m ktarıyla kredi talebini eşit kılan fâizdir. İkiisi arasındaki fark, yatırım kararlarını etkilemiş.

PAZAR YOKLAMASI. (Os. Piyasa yoklaması, *Fr. Test de la tenue du march , Al. Marktpr fung, İng. Market testing*) Alıcıla-

rın eğilimlerini öğrenmek için yapılan test... Özellikle piyasaya yeni mallar çıkarmaya hazırlanan firmalarca yapılır ve bu malların tutunup tutunamayacakları ölçülür.

PEARSONS ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ. (Os. Pearsons taharri enstitüsü, *Fr.* Institut recherche de Pearsons) İstatistikçi ve ekonomici Amerikalı W. M. Pearsons'un konjonktür dalgalarını incelemek için Harvard Üniversitesi'nde kurduğu enstitü... Bu enstitü çalışmalarının, sayısı pek çok olan konjonktür kuramlarından daha yararlı olduğu sanılmıştı. Çünkü konjonktür kuramlarının hiç biri, birinci seksiyonla ikinci seksiyon üretimlerini diyalektik olarak çözümleyemediği için konjonktürel bunalımları önceden haber verip tedbirler alınmasını sağlayamamıştır. Pearsons'un grafikleri —ki bunlara *Harvard endeksleri ve konjonktür barometresi* denir— de 1929 bunalımında, ekonomik gelişmenin New York borsasındaki kargaşalığa rağmen devam edeceğini göstermek gibi büyük bir yanılgıya düşmüştür.

PEKİŞTİRİLMİŞ BORÇ ALMA. (Os. Muhakkem istikrâr, *Fr.* Emprunt consolidé, *Al.* Konsolidierte Anleihe, *İng.* Consols) Uzun vâdeli borç alma... Konsolide edilmiş borçları dilegetirir.

PEKİŞTİRME. (Os. Yeminli beyân, *Fr.* Affidavit, *Al.* Affidavit, *İng.* Affidavit) Herhangi bir konu üstünde resmî makamlar önünde yazılı beyânını yeminle teyit etme... Kimi ülkeler hukukunda yer almış olan bir işlemdir. Örneğin yabancı bir ülkede hisse senedi ya da tahvil kuponlarını tahsil etmek isteyenler, kendi ülkelerinde stopaj yapılmış olduğunu böylece pekiştirerek çift vergilendirmeden kurtulabilirler. Bu deyim son yıllarda *vekâletnâme* anlamında da kullanılıyor, bu anlamda *resmî makamlar önünde yapılan beyân*'ı dilegetiriyor. Örneğin bir belgeyi doğrulayan yeminli bildiri *İng. affidavit of service*, hacizlerde yapılan yeminli bildiri *İng. affidavit for attachment*, iyiniyeti tanıttayan yeminli bildiri *İng. affidavit of good faith*, dâvâlı yararına yapılan yeminli bildiri *İng. affidavit of defense* deyimleriyle dilegetirilmektedir.

PİLOT BÖLGE. (Os. Pilot mıntika, *Fr.* Zone d'aménagement, *Al.* Entscheidungszone, *İng.* Target zone) Bir yeniliği denemek için seçilen deney bölgesi... Özellikle kalkınma edebiyatında kullanılır, belli bir konudaki kal-

kınma modelinin denendiği bölgeyi dilegetirir. Denenen model ya da teknik yenilik başarılı olursa bütün ülkeye yayılacağı, her yerde uygulanacağı varsayılır.

PİŞMANLIK GEMİ KİRASİ. (Os. Pişmanlık navlunu, *Fr.* Faux fret, *Al.* Fautfracht, *İng.* Deadfreight) Gemiye kiralayanın yolculuk başlamadan önce cayması durumunda ödemek zorunda bulunduğu para... Ticaret Kanununun 1121. ve onu izleyen maddelerinde hükme bağlanmıştır.

PİYANKO. (Os. Piyango, *Fr.* Loterie, *Al.* Los, *Ausspielvertrag*; *İng.* Lottery, *İt.* Lotteria, *İsp.* Loteria) Baht yoluyla bir şey ka zandırmak umudu vermek için çeşitli biçimlerde yapılan işlem... Hukuk açısından hükümetin izni olmadan yapılan piyankolar hiç bir hak talebi doğurmaz. Piyankolara Borçlar Kanununun kumar hükümleri uygulanır. Ülkemizde hükümetin izni ve özel bir yasayla Millî Piyanko kurulmuştur. Bunun, kazanılan paranın oynayanlara koydukları para ornaında bölüştürülmesi biçimine *müşterek bahis* (Os. Bahsi müşterek, *Fr.* Totalisateur, *Al.* Totalisator, *İng.* Totalisator) denir ki özellikle at yarışlarında uygulanmaktadır.

PİYANKO BİLETİ. (Os. Piyango bileti, *Fr.* Billet de loterie, *Al.* Los, *İng.* Lottery ticket, *İt.* Biglietto di lotteria, *İsp.* Billeto de loteria) Piyankoya katılmak için alınan belge... Piyanko bir rastlantı (tâlih)'dir, ama bu rastlantıya uğramak için bilet almak gerekir.

PLÂKA. (Os. Plâka, *Fr.* Plaque, *Al.* Nummernschild, *İng.* Plaque, Number plate, Plate, Tablet) Kara taşıtlarına takılması zorunlu kılınan numara levhası.

PLÂNÖR. (Os. Plânör, *Fr.* Planeur, *Al.* Segelflugzeug, *İng.* Glider) Motorsuz uçak.

PLÂTİN. (Os. Pilâtin, *Fr.* Platine, *Al.* Platin, *İng.* Platinum) Para basmak için altın ve gümüşten daha elverişli olan değerli madden... İlk kez Rusya'da plâtin paralar basılmışsa da tutmamış ve yaygınlaşmamıştır.

PORTER İLKESİ. (Os. Porter mebeidi, *Fr.* Doctrine de Porter, *Al.* Porterdoctrin, *İng.* Porter doctrine) Uluslararası anlaşmazlıklarda ne gibi durumlarda kuvvete başvurulabileceğini saptayan ilke... 1907 Lahey konferansında kabul edilmiştir.

POSTA

POSTA. (Os. Posta, *Fr.* Poste, *Courrier*; *Al.* Post, *İng.* Post, *Mail*; *İt.* Posta, *İsp.* Correo) Mektup, kitap, gazete, paket gibi şeyleri ülke içinde ve ülkeler arasında taşıyan ve gideceği yere götürün örgüt... Götürülenlerin tümünü de dilegetirir, posta taşıyan taşıtı da adlandırır.

POSTA ALINDISI. (Os. Posta makbuzu, *Fr.* Reçu de la poste, *Acquit de la poste*, *Récépissé de la poste*; *Al.* Postschein, *İng.* Postal receipt, *İt.* Ricevuta postale, *İsp.* Resguardo postal) Taahhütlü gönderilen mektup ve paketlerin postahanece alındığına dâir gönderene verilen makbuz.

POSTA ANLAŞMASI. (Os. Posta itilâfı, *Fr.* Convention postale, *Al.* Postvertrag, *İng.* Postal convention, *İt.* Convenzione postale, *İsp.* Convenio postal) Postalar birliği kurmak üzere ülkeler arasında yapılan anlaşma.

POSTA BİLDİRMELİĞİ. (Os. Posta târifi, *Fr.* Tarif postal, *Al.* Posttarif, *İng.* Postal tariff, *İt.* Tariffa postale, *İsp.* Tarifa postal) Mektup, telgraf, paket ve para gönderme işlemlerinde posta idâresince alınacak ücretleri gösteren tarife.

POSTA BİRLİĞİ. (Os. Posta ittihâdı, *Fr.* Union postale universelle, *Al.* Weltpostverein, *İng.* Universal postal union) Ülkeler arasında posta bağlantısı kurmak için kurulan birlik... 6 Ekim 1874 tarihinde İsviçre'nin Bern kentinde uluslararası bir toplantıda kurulmuştur. Daha sonra 1 Haziran 1878 tarihinde Paris anlaşmasıyla *Dünya Postaları Birliği* adı verildi. Bern kentinde bulunan uluslararası bir büro tarafından düzenlenir. Gerktiğinde uluslararası posta kongreleri de yapılarak yeni kararlar alınır.

POSTA BUYRUĞU. (Os. Posta emri, *Fr.* Recouvrement postal, *Al.* Postauftrag, *İng.* Postal order, *İt.* Assegno postale, *İsp.* Orden postal de pago) Herhangi bir paranın ya da paketin postadan alınması için yapılan posta bildirisi.

POSTACI. (Os. Müvezzi, *Fr.* Facteur, *Al.* Brieftraeger, *İng.* Postmann, *İt.* Fattorino, *İsp.* Cartero) Posta dağıtıcısı.

POSTA EVİ. (Os. Postahâne, *Fr.* Bureau de poste, *Al.* Postamt, *İng.* Post office, *İt.* Ufficio postale, *İsp.* Oficina postal) Postanın gelip dağıtıldığı ve postaya verileceklerin verildiği yer.

POSTA GÖNDERİMİ. (Os. Posta havâlesi, *Fr.* Mandat poste, *Bon de poste*; *Al.* Postanweisung, *İng.* Post office order, *Postal order*, *Money order*; *İt.* Vaglia postale, *İsp.* Mandato de correo) Postahane aracılığıyla gönderilen para.

POSTA GÖREVLİSİ. (Os. Postahâne memuru, *Fr.* Employé de poste, *Al.* Postbeamter, *İng.* Post officier, *İt.* Impiegato postale, *İsp.* Empleado de correos) Postahânedeki görev yapan kişi.

POSTA GÖREVİ. (Os. Posta hizmeti, *Fr.* Service postal, *Al.* Postdienst, *İng.* Postal service, *Mail service*; *İt.* Servizio postale, *İsp.* Servicio de correos) Bir kamu hizmeti olarak posta işleri.

POSTA GÜNÜ. (Os. Posta günü, *Fr.* Jour de poste, *Jour de courrier*; *Al.* Posttag, *İng.* Post day, *İt.* Giorno di posta, *İsp.* Día de correo) Postanın gelip dağıtıldığı gün... Özellikle ülkemizde kimi ilçelere posta haftada bir ve ayda bir gelir.

POSTA HARCAMALARI. (Os. Posta masrafları, *Fr.* Frais de port, *Al.* Portokosten, *İng.* Cost of postage, *İt.* Spese di porto, *İsp.* Gastos de correo) Postayla göndermek için yapılan masraflar.

POSTA KUTUSU. (Os. Posta kutusu, *Fr.* Casier postal, *Case postale*; *Al.* Postkasten, *İng.* Post office box, *Box number*; *İt.* Casella, *İsp.* Apartado) Bir kimseye gelen mektupları postahânedeki saklamak üzere özel olarak kiralanan kutu... Postanın ev adreslerine gelmesini istemeyenlerce kiralınır.

POSTA ÖDENCESİ. (Os. Posta çeki, *Fr.* Chèque postal, *Al.* Postscheck, *İng.* Postal cheque, *Post office cheque*) Posta idârelerince kişiler ve kurumlar için açılan cârî hesaplardan para çekmek için kullanılan çek... Kimi ülkelerde vardır, özellikle gezilerde para taşımak isteyenler tarafından kullanılır, bu çeklerle herhangi bir postahânedeki para alınabilir, ancak bu çekler genel çekler gibi ciro edilemezler.

POSTA PAKETİ. (Os. Posta paketi, *Fr.* Colis postal, *Al.* Postpaket, *İng.* Postal packet, *Post parcel*; *İt.* Collo postale, *İsp.* Raquete postal) Postayla gönderilen paket.

POSTA PARASI. (Os. Posta ücreti, *Posta bedeli*; *Fr.* Port, *Taxe postale*; *Al.* Portotaxe,

Porto; *İng.* Postage, Postage rate; *İt.* Tassa di porto, Porto; *İsp.* Porte, Tasa de correo) Gönderilecek şey için postahâneye ödenen para.

POSTA PARASI ALINMAK ÜZERE GÖNDERMEK. (Os. Posta ücreti tahsil edilmek üzere irsâl, *Fr.* Envoyer en port dû, Port a recevoir; *Al.* Gegen Portonachnahme senden, *İng.* To send postage to be collect, To charge carriage forward; *İt.* Spedire in porto assegnato, *İsp.* Enviar contra reembolso del porte) Herhangi bir şeyi postayla ödemeli olarak göndermek.

POSTA PARASI BAĞIŞIKLIĞI. (Os. Posta ücreti muâfiyeti, *Fr.* Franchise postale, *Al.* Portofreiheit, *İng.* Franking privilege, *İt.* Franchigia postale, *İsp.* Franquicia postal) Kimi devlet yazılarının postaca ücretsiz taşınması.

POSTA PARASI EKLENMİŞ OLARAK. (Os. Posta ücreti inzimâmıyla, *Fr.* Port en sus, *Al.* Porto extra, *İng.* Excess fee, *İt.* Extra porto, *İsp.* Porte aparte) Posta ücreti de ilâve edilerek... Bu anlamda *posta ücreti dâhil* (*Fr.* Port compris, *Al.* Einschliesslich Porto, *İng.* Postage included, *İt.* Porto compreso, *İsp.* Porte incluso) deyimi de kullanılır, örneğin “size bu malı posta parası dâhil şu fiyata gönderebilirim” denir.

POSTA PARASINI ALMAK. (Os. Posta ücretini ahzetmek, *Fr.* Percevoir le port, *Al.* Das Porto erheben, *İng.* To collect the postage, *İt.* Riscuotere il porto, *İsp.* Percibir el porte) Posta ücretini almak... Örneğin bu anlamda “bu malı posta ücretini almak koşuluyla evinize kadar gönderebilirim” denir.

POSTA PULU. (Os. Posta pulu, *Fr.* Timbre de la poste, *Al.* Briefmarke, *İng.* Postage stamp, Post mark; *İt.* Timbro postale, *İsp.* Timbre postal) Postayla gönderilenlerin üstüne posta idâresince yapıştırılan pul.

POSTA TRENİ. (Os. Posta treni, *Ar.* Train-poste, *Al.* Postzug, *İng.* Mail-train, *İt.* Treno corriere, *İsp.* Tren correo) Posta taşıyan tren.

POSTRESTANT. (Os. Postrestant, *Fr.* Poste restante, *Al.* Postlagernd, *İng.* Post restant, *İt.* Ferma posta, *İsp.* En lista de correos) Alıcısı tarafından postahâneye başvurulduğunda verilmek üzere postahânedeki bekletilen mektup... Posta kutusunun kutusuz biçimidir.

POSTA VAGONU. (Os. Posta vagonu, *Fr.* Vagon-post, Ambulant; *Al.* Postwagen, *İng.* Mail car, *İt.* Vagone-posta, *İsp.* Vagon postal) Bir trende posta taşıyan vagon.

POSTA VAPURU. (Os. Posta vapuru, *Fr.* Paquebot, *Al.* Postschiff, *İng.* Mail boat, *İt.* Vapore postale, *İsp.* Vapor correo) Posta taşıyan vapur.

POSTAYA VERME. (Os. Postahâneye tevdi, *Fr.* Mise a la poste, *Al.* Postieren, *İng.* Posting, *İt.* Impostazione, *İsp.* Remesa) Mektup, paket vb. gibi şeyleri gidecekleri yere göndermek üzere postahâneye teslim etme.

POSTAYLA GÖNDERMEK. (Os. Postahâne vasıtasıyla irsâl, *Fr.* Expédier par poste, *Al.* Per Post senden, *İng.* To send by post, *İt.* Spedire per la posta, *İsp.* Enviar per el correo) Mektup, para, paket vb. gibi şeyleri posta aracılığıyla yollamak.

POSTA YOLU. (Os. Posta tarîki, *Fr.* Voie postale, *Al.* Postweg, *İng.* Mail, *İt.* Via postale, *İsp.* Via postal) Postanın izlediği yol.

POSTA YÖNETİCİSİ. (Os. Postahâne müdürü, *Fr.* Directeur de la poste, *Al.* Postdirektor, *İng.* Post master, *İt.* Maestro di posta, *İsp.* Director de correos) Posta yönetiminin başı.

POSTA YÖNETİMİ. (Os. Posta idâresi, *Fr.* Administration des postes, *Al.* Postverwaltung, *İng.* Postal authorities, *İt.* Amministrazione delle posta, *İsp.* Administracion de correos) Posta işlerini düzenleyen yönetim.

PUL. (Os. Pul, *Fr.* Timbre *Al.* Marke, *İng.* Stamp) Devletçe alınan posta parasına ya da damga resmine karşılık postayla gönderilen şeylere ve kâğıtlara yapıştırılan küçük basılı ve yapışkan kâğıt parçası... Devletçe basılır ve satılır, değerli kâğıt niteliğindedir, taklidi suçtur ve cezayı gerektirir. Posta, damga ve harç pulları olmak üzere çeşitli biçimleri vardır.

PUL HARCAMALARI. (Os. Pul masrafları, *Fr.* Frais d'affranchissement, *Al.* Frankaturkosten, *İng.* Cost of franking, *İt.* Spese di francatura, *İsp.* Gastos del franqueo) Pullamak için harcanan paralar.

PULLAMA. (Os. Pullama, *Fr.* Affranchissement, *Al.* Frankatur, *İng.* Pre-payment, *İt.* Francatura, *İsp.* Franqueo) Pul yapıştırma.

PULLAMAK

PULLAMAK. (Os. Pullamak, *Fr.* Affranchir, *Al.* Frankieren, *İng.* To pre-pay, *İt.* Francare, *İsp.* Franquear) Pul yapıştırmak.

PULLU KÂĞIT. (Os. Pullu kâğıt, *Fr.* Papier timbré, *Al.* Stempelpapier, *İng.* Stamped paper, *İt.* Carta con stampiglia, *İsp.* Papel timbrado) Pul yapıştırılmış kâğıt.

PULSUZ. (Os. Pulsuz, *Fr.* Non affranchi, *Al.* Unfrankiert, *İng.* Unpaid postage to be collected, *İt.* Non affrancato, *İsp.* No franqueado) Pul yapıştırılmamış.

PUL YAPIŞTIRMAK. (Os. Pul ilsâkı, *Fr.* Apposer un timbre, *Al.* Einen Stempel abdrucken, *İng.* To impress a stamp, *İt.* Imprimere un bollo, *İsp.* Imprimir un timbre) Pullamak.

PUL YÜKÜMLÜLÜĞÜ. (Os. Pul mükellefiyeti, Pul mecburiyeti; *Fr.* Affranchissement obligatoire, *Al.* Frankaturzwang, *İng.* Compulsory pre-payment, *İt.* Francatura obbligatoria, *İsp.* Franqueo obligatorio) Postayla gönderilen şeylere ve kimi resmî evrâka pul yapıştırma zorunluğu.

R

RASTGELMEK. (Os. İsbet etmek, *Fr.* Sortir, *Al.* Herauskommen, *İng.* To be drawn, *İt.* Sortire, *İsp.* Sortir) Çıkmak... Örneğin bu anlamda "piyanko bana çıktı" denir.

RASTLANTI. (Os. Tesâdüf, *Fr.* Incident, Hasard, Évenement; *Al.* Zufall, Vorkommis; *İng.* Incident, Hazard, Chance; *İt.* Azzardo, Fortuito, Caso, Incidente; *İsp.* Incidente, Ocurrencia) İçsel bir nedene dayanmayan karşılaşma.

RASTLANTI OLARAK. (Os. Tesâdüfen, *Fr.* Par hasard, *Al.* Zufaellig, *İng.* Accidental, *İt.* Accidentalmente, *İsp.* Accidentalmente) Belli bir nedene dayanmaksızın karşılaşarak.

RASTLANTISAL. (Os. Tesâdüfî, *Fr.* Accidentel, *Al.* Zufaelligkeit, *İng.* Accidental, *İt.*

Accidentale, *İsp.* Accidental) Rastlantı olarak.

RASTLANTISAL KOŞUL. (Os. Şartı tesâdüfî, *Fr.* Condition casuelle, *Al.* Zufaellige Bedingung, *İng.* Accidental condition) Tarafların irâdeleri dışında meydana gelen koşul... Hukuk deyimidir.

RESİM. (Os. Resim, *Fr.* Droit, *Al.* Abgabe, *İng.* Duty) Devletin kimi işlerden ya da nesnelerden aldığı vergi... Arapçadır, çoğulu *rûsûm*'dur. Damga resmi, avlanma ruhsatı resmi, rıhtım resmi vb. vergi biçimlerinde kullanılır. Karşılıksız olarak alındığından *ötürü vergi* (*Fr.* Impôt) niteliğinde olanları bulunduğu gibi bir hizmet karşılığı olarak alındığından *ötürü harç* (*Fr.* Taxe) niteliğinde olanları da vardır. Gümrük işlerinden alınan devlet paylarında olduğu gibi kimileri de eskiden *resim* adıyla anılırken (gümrük resmi) daha sonra *vergi* adını almıştır (gümrük vergisi).

S

SAĞLAM. (Os. Edâyı deyne muktedir, Mûteber; *Fr.* Solvable, *Al.* Gut, *İng.* Solvent, *İt.* Solvente, *İsp.* Solvent) Borcunu ödeme gücünde olan... Ödeyebilir demektir, örneğin bu anlamda *sağlam borçlu* (*Fr.* Débiteur soluble) denir. *Ödeme gücü* (*Fr.* Solvabilité) olanı dilegetirir.

SAĞLAMA. 1. (Os. Tedârik, *Fr.* Acquisition, *Al.* Anschaffung, *İng.* Prime, *İt.* Acquisto, *İsp.* Adquisición) Edinme... Örneğin bu anlamda "bu kitaptan bir tane ediniz" denir.

2. (Os. Temîn, *Fr.* Obtenir, *Al.* Erlangen, *İng.* To obtain, *İt.* Ottenere, *İsp.* Obtenir) Elde etme... Örneğin bu anlamda "bu kitaptan bir tane elde ettim" denir.

SAĞLAMA HARCAMALARI. (Os. Tedârik masârifâtı, *Fr.* Frais d'acquisition, *Al.* Anschaffungskosten, *İng.* Prime cost, *İt.* Spese di acquisto, *İsp.* Gastos de adquisición) Bir şeyi edinmek için yapılan harcamalar... Örneğin bu anlamda *parayla sağlama* (Os. Para ile tedârik etme, *Fr.* Provision d'argent, *Al.* Versorgung mit Geld, *İng.* Supply of money, *İt.* Provvisione di denare, *İsp.* Provision de dinero'dan söz edilir.

SAĞLAMAK. 1. (Os. Tedârik etmek, *Fr.* Se procurer, *Al.* Anschaffen, *İng.* To procure, *İt.* Procurare, *İsp.* Procurar) Edinmek.

2. (Os. Temîn etmek, *Fr.* Lever, *Réaliser*; *Al.* Aufbringen, *İng.* To raise, *İt.* Levare, *İsp.* Levantar) Elde etmek... Özellikle para elde etmeyi dilegetirir.

SAĞLAM BELGE. (Os. Mûteber vesîka, *Fr.* Papier sûr, *Al.* Erstklassiges Papier, *İng.* Safe paper, Good paper; *İt.* Valore buono, *İsp.* Papel bueno) Güvenilir vesîka.

SAĞLAM BELGİT. (Os. Mûteber senet, *Fr.* Valeur sûre, *Al.* Sicherer Wechsel, *İng.* Safe bill, *İt.* Cambiale sicura, *İsp.* Papel seguro) Tutarının tahsil edilebileceğine güvenilen senet.

SAĞLAMLAŞTIRICI İŞLEMLER. (Os. Te'yidî muâmeleler, *Fr.* Actes confirmatifs, *Al.* Bestätigende Handlungen, *İng.* Confirmatory

acts) Herhangi bozuk bir işlemi geçerli duruma sokan işlemler... Örneğin taraflardan birinin irâde bozukluğu (fesâdı) gibi bir nedenle bozmakta haklı olacağı bir işlemi icâzet vermek ya da akdi yerine getirmek gibi bir işlemle geçerli kılması böyledir.

SAĞLAMLAŞTIRILMIŞ BORÇ. (Os. Mu-hakkern deyn, *Fr.* Dette consolidée, *Al.* Konsolidierte Schuld, *İng.* Funded debt, *İt.* Debito consolidato, *İsp.* Deuda consolidada) Vâdesi uzatılmış borç... Konsolide edilmiş borcu dilegetirir.

SAĞLAMLAŞTIRMA. 1. (Os. Tathîr, *Fr.* Assainissement, *Al.* Sanierung, *İng.* Relieving, *İt.* Risanamento, *İsp.* Saneamiento) Temizleme ve düzenli bir duruma getirme... Örneğin bu anlamda "bu işletmeyi sağlama-laştırmak gerek" denir.

2. (Os. Tahkîm, Konsolide etme; *Fr.* Consolidation, *Al.* Konsolidierung, Konsolidation; *İng.* Consolidation, *İt.* Consolidazione, *İsp.* Consolidación) Pekiştirme... Ekonomi dilinde özellikle *kısa vâdeden uzun vâdeye çevirme* anlamında kullanılır, bu anlamda *devlet borçlarının sağlama-laştırılması* (*Fr.* Consolidation des dettes publiques, *Al.* Konsolidierung der Staatsschulden, *İng.* Consolidation of public debts, Consolidation of securities'ndan söz edilir. Kısa vâdeli bir devlet borcu, uzun vâdeli bir devlet borcuna dönüştürülmekle *konsolide edilmiş* olur. Devletin borcunu ödeyememesi durumunda uzun vâdeli bir borç da daha uzun bir vâdeye dönüştürülebilir ya da son yıllarda ülkemizde çok kullanılan bir deyimle borcun ödenmesi *ertele-nir* (tehir edilir). Hükümetler bu işlemi ya *zorla* (mecburî) ya da *isteğe bağlı* (ihtiyârî) olarak yaparlar. Zorla yapılanı kısa vâdeli ilk senetlerin yeni uzun vâdelilerle değiştirilmesi zorunluğu konarak olur. İsteğe bağlı olanda kısa vâdeli tahvillerin yerine uzun vâdeli tahviller çıkarılır, insanlar bunu alıp almamakta serbesttirler, bu uzun vâdeli tahvilleri çekici kılmak için daha yüksek fâiz verilir, bu yüzden de genellikle ellerinde kısa vâdeli tahvil bulunanlar bunları para gibi kullanarak uzun vâdeli tahvillerle değiştirirler. *Sağlama-laştırma* anlamı, alacaklılar yararına değil, devlet yararınadır, eşdeyişle devlet kendi para durumunu sağlama-laştırır.

SAĞLAMLAŞTIRMAK. (Os. Tahkîm etmek, *Fr.* Consolider, *Al.* Konsolidieren, *İng.* To consolidate, *İt.* Consolidare, *İsp.* Consolidar) Bir borcun vâdesini uzatmak.

SAĞLAMLIK. (Os. Vüsûk, *Fr.* Authenticité, *Al.* Authentizität, *İng.* Authenticity) Bir yazı ya da imzanın taşıdığı kesinlik değeri... Bu değer Hukuk Muhâkemeleri Usûlü Kanununun 309. maddesine göre yazı ya da imzanın sahibine aidiyetinin kesinliğiyle gerçekleşir. Bir yazı ya da imzaya sağlamlık kazandırmak için yapılan işleme de hukuk dilinde *tevşik* denir.

SAĞLAM PARA. (Os. Kıymetli nakit, *Fr.* Monnaie stable, Monnaie droite; *Al.* Gutes Geld, Stabile Waehrung; *İng.* Sound money, Stable money) Satınalma gücü değerine eşit olan para.

SAĞLAM TECİMEVİ. (Os. Mûteber ticarethâne, *Fr.* Maison sérieuse, Maison solide, Maison sûre; *Al.* Gediegenes Haus, Solides Haus; *İng.* Solvent house, *İt.* Casa solvete, *İsp.* Casa segura) Her bakımdan güvenilir satışyeri... Hem para hem de mal bakımından hile yapılmayan bir ticarethâneyi dilegetirir.

SAĞLAM SAYILMAK. (Os. Mûteber adde-dilmek, *Fr.* Passer pour bon, *Al.* Für gut gelten, *İng.* To pass as good, *İt.* Passare per buono, *İsp.* Pasar por bueno) Güvenilir sayılmak.

SAĞLIK BAKANLIĞI. (Os. Sihat vekâleti, *Fr.* Ministère de la santé, *Al.* Ministerium für Gesundheit, *İng.* Ministry of public health) Ülkenin sağlığını korumak ve sağlık işlerini düzenlemekle görevli bakanlık... Bu bakanlığa birçok ülkelerde *sağlık ve sosyal yardım bakanlığı* (Os. Sihat ve içtimâî muâvenet vekâleti, *Fr.* Ministère de la santé et de l'assistance sociale, *Al.* Ministerium für Gesundheit und soziale Fürsorge, *İng.* Ministry of public health and welfare) denir.

SAĞLIK BELGESİ. (Os. Sihat varakası, *Fr.* Certificat de santé, *Al.* Gesundheitspass, *İng.* Bill of health, *İt.* Certificato di sanita, *İsp.* Certificado sanitario) Bir kimsenin sağlık durumunu saptamak için devletsel sağlık merkezlerinde düzenlenen belge... Örneğin böyle bir belge olmaksızın evlenilemez, memur olunamaz.

SAHİPSİZ MALLAR. (Os. Sâhipsiz mallar, *Fr.* Biens sans maître, Choses sans maître; *Al.* Herrenlose Sachen, Herrenlose Güter; *İng.* Chattels or moveables without owner,

Lâ. Res nullius) Hiç kimsenin mülkiyeti altında bulunmayan mallar... Hukuk deyimidir, örneğin hurda ve sokağa atılmış bir buzdolabı böyledir. Medenî Kanunun 641 ve 691. maddelerine göre bu gibi malları edinmek için *almak* (ihraz) yeter.

SAHTECİLİK. (Os. Sahtekârlık, *Fr.* Usage du faux, *Al.* Faelschung, *İng.* Falsification, Counterfeiting; *Lâ.* Falsum) Düzmece işlem yapma... Ceza hukuku açısından genellikle *evrakta sahtekârlık* deyimiyle dilegetirilir.

SAHTELİK SAVI. (Os. Sahtelik iddiası, *Fr.* Inscription de faux, *Al.* Faelschungsklage, Einrende der Faelschung; *İng.* Plea of forgery) İlerisürülen yazılı kanıtlarla gerçeğin kasden değiştirildiği savı... Dâvâ açmak yoluyla da yapılır, yasaya göre sahtelik iddiasının dilekçeyle bildirilmesi gerekir.

SAKINMALIK. (Os. İhtiyât hissesi, *Fr.* Marge, *Al.* Deckung, *İng.* Cover) İhtiyat payı... Bankacılık terimidir. Örneğin kredi veren bir banka, kendisine gösterilen ve ipotek ettirilen karşılığın değerinden daha az bir kredi verir, aradaki farkı *marj* olarak bırakır. Çünkü borcun ödenmemesi durumunda başvurulacak olan ipotekli malın değeri düşmüş olabilir, herhangi bir nedenle eksilmiş olabilir. Banka bunu bir *sakıntı önlemi* (ihtiyâtî tedbir) olarak öngörür.

SAKINTILI ELKOYMA. (Os. İhtiyâtî haciz, *Fr.* Saisie conservatoire, *Al.* Dinglicher Arrest, *İng.* Provisional remedy, Arrestement; *Lâ.* Arrestum) İhtiyâtî tedbir olmak üzere yapılan haciz.

SAKINTI ÖNLEMLERİ. (Os. İhtiyat tedbirleri, Tedâbiri ihtiyâtîye; *Fr.* Mesures provisoires, Mesures conservatoires; *Al.* Vorsorgliche Massregeln, Einstweilige Verfügung; *İng.* Measures of conservation) Olasılı bir zarar önlemek için önceden alınan tedbirler... Hukuk açısından bir dâvâda esas hakında karar verilmeye kadar geçerli olmak üzere dâvânın açılmasından önce ya da dâvânın görülmesi sırasında taraflardan birinin isteğiyle yargıcın yasalar gereğince (yasalarla belli ve sınırlı) alacağı önlemleri dilegetirir. Örneğin anlaşmazlık konusu olan (münâzaah) menkul ya da gayrimenkul malların haczi ve yeddi adle tevdi böyledir. Medenî Kanunda yazılı durumlarda (152, 161-163, 315. maddeler) nafaka alınması böyledir.

SAKLAM

SAKLAM. 1. (Os. Emânet, *Fr.* Consignation, *Al.* Konsignation, *İng.* Consignment, *İt.* Consigna, *İsp.* Consignacion) Saklanmak ve korumak üzere birine verilen ya da bir yere bırakılan eşya.

2. (Os. Vedia, *Fr.* Dépôt, *Al.* Verwahrungsvertrag, *İng.* Bailed goods, Deposition; *Lâ.* Depositum) Bir malı korumayı ve saklamayı yükümleyen anlaşma... Hukuk terimidir. Konuşma dilinde *bir kimseye saklaması için bırakılan mal'* dilegetirir ve *emânet* deyişiyle anlamdaştır. Borçlar Kanununun 472. maddesine göre bankaların bir paket içinde mühürlü olarak kabul ettikleri mevduât *alel' âde vedia* niteliğindedir.

SAKLAMA. 1. (Os. Muhâfaza, *Fr.* Conservation, Maintient; *Al.* Aufrechterhaltung, *İng.* Custody, Maintenance, Keeping up; *İt.* Conservare, *İsp.* Conservar) Bir şeyi, durumunu değiştirmeksizin, elde tutmak... Saklama olgusu, insanlık tarihinin en önemli olgusu ve saklamasını öğrenmek insanlaşmanın en önemli adımıdır. İnsanlar önceleri saklamasını (muhâfaza etmesini) bilmiyorlardı, bundan ötürü de bir milyon yıl olduğu tahmin edilen insanlık yaşamının 980.000 yılını aşırı bir yoksulluk içinde geçirdiler. Yiyebilecekleri kadar yiyorlar, yiyemediklerini çürütüp ziyân ediyorlardı. Bütün zamanları yiyecek sağlamaya çalışmakla geçtiği için zihinsel yetenekleri gelişmiyordu. İnsansal gelişme, insanların yiyeceklerini saklamasını öğrenmeleri ve sürekli bir yiyecek stoku bulundurabilmeleriyle başlamıştır.

2. (Os. İdâ, *Fr.* Garde, *Al.* Verwahrung, *İng.* Deposit, Bailment) Bir kimsenin başka bir kimse tarafından kendisine verilen şeyi koruyup saklamayı taahhüt etmesi... Hukuk deyimidir. Borçlar Kanununun 463. ve onu izleyen maddelerine göre ücret şart edilmedikçe saklayan kişi bu hizmetinden ötürü ücret isteyemez.

SAKLAMA İŞLEMİ. (Os. Emânet muâmesi, *Fr.* Affaire de consignation, Commerce de consignation; *Al.* Konsignationsgeschaef, *İng.* Consignment business, *İt.* Commercio a consegna, *İsp.* Comercio de consignacion) Saklamak için yapılan işlem... Emânetçilik işlemini dilegetirir.

SAKLAMAK. (Os. Muhâfaza etmek, *Fr.* Conserver, Garder, Continuer, Se maintenir; *Al.* Aufbewahren, Erhalten, Sich behaupten; *İng.* To preserve, To keep, To continue; *İt.* Conservare, Mantenersi; *İsp.* Conservar, Mante-

nerse) Bir şeyi koruyup gözeterek elde tutmak.

SAKLAMAK İÇİN ALMAK. (Os. Emâneten almak, *Fr.* Prendre en consignation, *Al.* In Konsignation nehmen, *İng.* To take in consignment, *İt.* Prender in consegna, *İsp.* Tomar en consignacion) Koruyup gözetmek için almak.

SAKLAM BELGESİ. (Os. Antrepo vesikası, *Fr.* Certificat d'entrepôt, *Al.* Zollhausquittung, Dockquittung; *İng.* Warehouse receipt, *İt.* Certificato di deposito, *İsp.* Certificado de deposito) Antrepolara bırakılan mallar için antrepo tarafından sahiplerine verilen senet ya da makbuz... Bunlara *tutu belgiti* (Rehin senedi, Varant) ve *alındı belgiti* (Makbuz senedi, Resepise) de denir. Osmanlı ekonomisinde bunlara *emtia senetleri* denirdi.

SAKLANMAK İÇİN VERMEK. 1. (Os. Muhâfaza için vermek, *Fr.* Donner en garde, *Al.* In Aufbewahrung, *İng.* To place in custody, *İt.* Dar in custodia, *İsp.* Dar en custodia) Bir şeyi durumunu değiştirmeksizin korunup gözetilmek için vermek.

2. (Os. Emâneten tevdi, *Fr.* Donner en consignation, *Al.* In Konsignation geben, Hinterlegung; *İng.* To give in consignment, Lodgment; *İt.* Dar in consegna, *İsp.* Dar en consignacion, *Lâ.* Obsignatio et depositio judicialis, Depositio in publico loco) Bir süre korunduktan sonra iade edilmek üzere vermek... Hukuk dilinde, alacaklının temerrüdü durumunda ödeme konusunun borçlu tarafından hasâr ve masrafları alacaklıya ait olmak üzere bir kimseye ya da yere bırakılmasını dilegetirir. Borçlu, böylelikle borcundan kurtulur. Borçlar Kanununun 91. maddesine göre verilecek ya da bırakılacak yeri yargıç (te'diye yerindeki yargıç) saptar, ancak tecimsel mallar yargıç kararı olmaksızın da bir ardiyeye bırakılabilir.

SAKLANMAK ÜZERE BIRAKMAK. (Os. Emâneten bırakmak, *Fr.* Consigner, Donner en commission; *Al.* Konsignieren, In kommission geben; *İng.* To consign, To give on commission; *İt.* Consegnare, Dar en commissione; *İsp.* Consignar, Dar en comision) Bir malı bir satışyerine belli bir komisyon karşılığında satıldıktan sonra parası alınmak üzere bırakmak... Bu satış yöntemi genellikle elişlerinde kullanılır. Örneğin süs bebekleri yapan bir sanatçı bebeklerini bir dükkâna saklanmak üzere bırakır, eşdeyişle satılırsa pa-

rasını alır, bebekleri satan dükkâncı da bu satıştan belli bir komisyon alır. Bu yöntem *an konsinye satış yöntemi* denir.

SAKLATAN. (Os. Emânet eden, *Fr.* Consignateur, *Al.* Konsignant, *İng.* Consignor, Consigner; *İt.* Consegnante, *İsp.* Consignador) Bir dükkâna satıldıktan sonra parasını almak üzere mal bırakan.

SAKLAYICI. (Os. Emânetçi, *Fr.* Consignataire, *Al.* Konsignatar, *İng.* Consignee, *İt.* Consignatario, *İsp.* Consignatario) Bir malı saklamak için teslim alan tüccar ya da komisyoncu... Hukuk dilinde *yeddi emîn* (Güvenilir kişi) anlamında kullanılır.

SAKLI MALLAR. (Os. Mahfûz mallar, *Fr.* Biens réservés, *Al.* Sondergut, Vorbehaltsgut; *İng.* Separate estate) Malbirliği ve mal ortaklığı rejimleriyle yapılan evliliklerde birlik ve ortaklık mallarından ayrılarak eşlerin kendi mülkiyetlerinde bırakılan mallar... Bu mallar üzerinde mal ayrılığı hükümleri uygulanır. Medenî Kanunun 182-185, 204 ve 217. maddelerine göre malların bu saklılığı ya evlilik sözleşmesinden, ya bir üçüncü şahsın tasarrufundan ya da yasadan doğar.

SAKLI PAY. (Os. Mahfûz hisse, *Fr.* Réserve héréditaire, *Al.* Pflichtteil, *İng.* Compulsory portion, Legal portion; *Lâ.* Portio debita) Mirâs bırakanın ölüme bağlı tasarrufla dilediği gibi kullanamayacağı mirâs bölümü... Medenî Kanunun 453. maddesine göre mirâsçıların mahfuz hisselerini aşan ölüme bağlı tasarruflar kısıtlanır (tenkîs edilir).

SALDIRI. (Os. Tecâvüz, *Fr.* Agression, *Al.* Überschreiten, *İng.* Agression, Transgression; *İt.* Trasgressione, *İsp.* Transgresion) Saldırmak eylemi... Belli anlamlarda *geçme* ve *aşma* yı da dilegetirir.

SALDIRMAZLIK ANLAŞMASI. (Os. Ademi tecâvüz misâkı, *Fr.* Paçte de non-agression, *Al.* Nichtangriffspakt, *İng.* Pact of non aggression) Birbirlerine saldırmamak için ülkeler arasında yapılan anlaşma.

SALIK. (Os. Tavsiye, *Fr.* Recommendation, *Al.* Empfehlung, *İng.* Recommendation, *İt.* Raccomandazione, *İsp.* Recomendacion) Herhangi bir şeyin iyi ve uygun olduğunu bildirerek öğütlemek.

SALIKLANABİLİR. (Os. Kaabili tavsiye, *Fr.* Recommandable, *Al.* Empfehlenswert, *İng.* Worthy of recommendation, *İt.* Raccoman-

dabile, *İsp.* Recomendable) Öğütlenebilir... Örneğin bu anlamda "bu mal salıklanabilir" denir.

SALIKLARA DAYANARAK. (Os. Tavsiyelere istinâden, *Fr.* Sous les auspices, *Al.* Gestützt auf die Empfehlung, *İng.* Under the auspices, *İt.* Sotto gli auspice, *İsp.* Bajo los auspicios) Öğütlere güvenerek... Örneğin bu anlamda "bu malı salıklara dayanarak aldım" denir.

SALIK MEKTUBU. (Os. Tavsiye mektubu, *Fr.* Lettre de recommandation, Lettre d'introduction; *Al.* Empfehlungsbrief, Einführungsschreiben; *İng.* Letter of recommendation, Letter of introduction; *İt.* Lettera di raccomandazione, *İsp.* Carta de recomendacion) Herhangi bir şeyin iyi ve uygun olduğunu bildirerek öğütleyen mektup.

SALIK VERMEK. (Os. Tavsiye etmek, *Fr.* Recommander, Conseiller, Suggérer; *Al.* Empfehlen, Raten; *İng.* Recommend, To advice, To counsel, To suggest; *İt.* Raccomandare, *İsp.* Recomendar) Öğütlemek.

SALIK VERMEMEK. (Os. Tavsiye etmemek, *Fr.* Déconseiller, Dissuader; *Al.* Abraten, *İng.* To dissuade, *İt.* Sconsigliare, *İsp.* Disuadir) Öğütlememek.... Örneğin bu anlamda "bunu size salık vermem" denir.

SALTİK ÇOĞUNLUK. (Os. Ekseriyeti mutlaka, *Fr.* Majorité absolue, *Al.* Absolute Mehrheit, *İng.* Absolute majority) Oy toplamının yarısından fazlasını dilegetiren çoğunluk... Örneğin toplanan yüz oydan elli bir oy ve daha fazlası saltık çoğunluktur. Kimi oylamalarda saltık çoğunluk koşulu vardır.

SALTİK EMEKSİZ GELİR. (Os. Mutlak rant, *Fr.* Rente absolue) En kötü toprağın bile getirebileceği rant... *Diğeransiyel rant* deyimi karşılığında kullanılır.

SALTİK GEREKSİNME. (Os. Mutlak ihtiyaç, Zarûrî ihtiyaç; *Fr.* Besoin absolu) İnsanın yaşaması için zorunlu ihtiyaç... Örneğin besin ihtiyacı böyledir. Zorunlu olmayan ihtiyaçları dilegetiren *görelî gereksinme* (*Fr.* Besoin relatif) deyimi karşılığında kullanılır, örneğin müzik dinlemek bir görelî gereksinimdir.

SALTİK HAKLAR. (Os. Mutlak haklar, Hukuku mutlaka; *Fr.* Droits absolus, *Al.* Ab-

solute Rechte, *Lâ. Ius in rem*) Herkese karşı ilerisürülebilen haklar.

SAN. (Os. Unvan, *Fr. Titre, Al. Überschrift, İng. Title*) Adlara eklenen belirtme deyimi... Örneğin bu anlamda *ticaret unvanı* (Unvânı ticâret)'ndan söz edilir. Bir gazetenin, bir yazının unvanına da *başlık* (Os. Serlevhâ, *Fr. En-tête, Al. Gedruckte, İng. Head, İt. Titolo, İsp. Titulo*) denir.

SANI. (Os. Zan, *Fr. Supposition, Al. Vermutung, İng. Supposition, Presumption; İt. Supposizione, İsp. Suposicion*) Sanma eylemi.

SANIK. (Os. Maznûn, *Fr. Le prévenu, Inculpé, Accusé; Al. Angeklagte, Beschuldigte; İng. The defendant, Accused; Lâ. Reus*) Hakkında ceza dâvâsı açılan kişi... Suçlu sanılanı dilegetirir, *zan altında bulunan* (*Fr. Suspect, Al. Verdaechtig, İng. Suspected, İt. Sospeto, İsp. Sospechoso*) da denir.

SANMAK. (Os. Zannetmek, *Fr. Supposer, Al. Voraussetzen, İng. To suppose, İt. Supporre, İsp. Suponer*) Bir şeyin olma ya da olamama olasılıklarını gözönünde tutmakla birlikte olabileceğine daha çok inanmak.

SAPTAMA. 1. (Os. Tesbit, *Fr. Fixation, Al. Festsetzung, İng. Fixation, İt. Fissazione, İsp. Fijacion*) Bir şeyi kımıldayamaz ya da değişmez duruma getirme... Mecaz anlamında, bir şeyin durumu üstünde kesin bilgi edinmeyi de dilegetirir.

2. (Os. Tahakkuk, *Fr. Constatacion, Al. Taxierung, İng. Tax assessment*) Tarhedilen verginin tahsil edilebilir duruma getirilmesi... Belli bir anlamda *gerçekleşme* (*Fr. Réalisation*) deyimiyle anlamdaş olduğu gibi belli bir anlamda *tesbit* deyimiyle de anlamdaştır, örneğin Fransızcada *bir zararı tahakkuk ettirmek* anlamında *fixer* deyimi kullanılır.

SAPTAMA DÂVÂSI. (Os. Tesbit dâvâsı, *Fr. Action en constatation, Al. Feststellungsklage, İng. Declaratory action*) Bir hukuksal işlemin ya da ondan doğan bir yetkinin varbulunup bulunmadığının ya da bir belgenin sahte olup olmadığının bir hükümle tesbiti için açılan dâvâ... Mahkemece yapılan bu tesbit, herkese karşı hüküm ifade eder. Tesbit dâvâsı, olumlu (müspet) olabileceği gibi olumsuz (menfi) de olabilir; eşdeyişle bir belgenin sahte olduğunun tesbiti istenebileceği gibi sahte olmadığının tesbiti de istenebilir.

SAPTAMAK. 1. (Os. Tesbit etmek, *Fr. Fixer, Stipuler; Al. Festsetzen, Bestimmen; İng. To fix, To appoint, To stipulate; İt. Fissare, Stipulare; İsp. Fijar, Estipular*) Bir şeyi kımıldayamaz ya da değişmez duruma getirmek.

2. (Os. Tahakkuk ettirmek, *Fr. Établir, Constater, Fixer, Vérifier; Al. Feststellen, İng. To establish, To ascertain, To settle; İt. Stabilire, İsp. Establecer*) Gerçekleştirmek.

SAPTANAN EDER. (Os. Tesbit edilen fiyat, *Fr. A prix fixe, A prix marqué; Al. Zu festgesetztem Preise, İng. At marked price, İt. A prezzo segnato, İsp. A precio mercado*) Değişmeyen fiyat.

SAPTANCA. 1. (Os. Hissei müfreze, *Kota; Fr. Quota, Al. Quote, İng. Quotas*) Ayrılan pay... Ayrılan bir parayla alınacak malın çesidini ve her çesidin oranını gösteren listeyi dilegetirir. Bir ülkenin ya da firmanın ithal ya da ihraç edeceği mallara çizilen sınırı da adlandırır.

2. (Os. Hissei müsbe, *Kontenjan; Fr. Contingent, Al. Kontingent, İng. Contingent*) Almada ya da vermede saptanan pay... Bir malın alımsatım ya da dağıtım içinde ilgililerin her birine düşen payı dilegetirir. İthalât sınırını da adlandırır, bir ülke yabancı malların nitelik ve niceliğini *kontenjan yöntemi*yle sınırlandırabilir, olağanüstü durumlarda da sınırlandırılan mal satışlarında *falana şu kadar kontenjan ayırdı* demek, ona *satmak için şu kadar mal ayırdı* demektir. Kontenjan sisteminde ithal edilecek malların çesitlerini ve çesit oranlarını ya da miktarlarını gösteren listeye de *kota* denir. Bu yöntem genellikle yerli malların korunması için uygulanır. Bu uygulama işine de *saptancalama* (Kontenjanman) denir.

SAPTANCALAMA. 1. (Os. Hissei müsbe tefriki, *Fr. Contingement, Al. Kontingentierung, İng. Contingency, İt. Ripartizione del contingente, İsp. Fijacion del contingente*) Paylara ayırma... Kontenjan yöntemini uygulamayı dilegetirir. Saptancalama birkaç türlü olabilir: Ya her ürün için belli bir dışalım (ithâl) miktarı saptanır, ya kamu idâreleri tarafından dışalım izne bağlanır ve izinle mal getirilir, ya da ilgililer getirtcekleri mal miktarı üzerinde aralarında anlaşır. Kapitalist ülkeler bu yönteme çıkarlarına uygun bulunduğu zaman başvururlar, ikinci dünya savaşından sonra dışalımsatımların serbest bırakılması yeğlenmektedir.

2. (Os. Kotasyon, *Fr.* Cotation, *Al.* Notierung, *İng.* Quotation, *İt.* Quotazione, *İsp.* Cotizacion) Değerini saptama... Borsada işlem gören değerli kâğıtların belli bir tarihteki geçerdeğerlerini (râyiç kıymetlerini) saptamayı dilegetirir. Buna dilimizde de *kote etmek* (*Fr.* Cote, *Al.* Kursnotierung) deniyor.

SAPTANCA YÖNTEMİ. (Os. Kontenjan usulü, *Fr.* Système de contingent, *Al.* Kontingierungssystem, *İng.* Quota system) Ülkeye girecek yabancı malların sınırlandırılması yöntemi.

SAPTANMAK. (Os. Tahakkuk etmek, *Fr.* Réaliser, *Al.* Verwicklichen, *İng.* To realise, *İt.* Realizzare, *İsp.* Realizar) Gerçekleşmek.

SAPTANMIŞ ÇOĞUNLUK. (Os. Mukayyet ekseriyet, Mevcut ekseriyet; *Fr.* Majorité restreinte, *Al.* Qualifizierte Mehrheit, *İng.* Qualified majority) Yasaların yarısından daha çok oylarla saptadığı çoğunluk... Örneğin kimi oylamalarda yasalar üçte iki çoğunluğu şart koşar, bu durumda yüz kişilik bir kurulda oyların en az 67 olması gerekir.

SAPTANMIŞ GELİR. (Os. Tahakkuk etmiş vâridât, *Fr.* Revenu réalisé, *İng.* Accured income) Tahsil edilebilir duruma gelmiş gelir.

SAPTANMIŞ GİDER. (Os. Tahakkuk etmiş masarifât, *Fr.* Frais constaté, *İng.* Accured expense) Harcanması gerekli ve zorunlu para.

SAPTANMIŞ KAZANÇ. (Os. Tahakkuk etmiş kâr, Tahakkuk etmiş temettü; *Fr.* Dividende réalisé, Dividende accrus, Profit réalisé; *İng.* Accured dividend, Accured profit) Hemen elde edilebilecek duruma gelmiş kazanç.

SAPTANMIŞ ÜREM. (Os. Tahakkuk etmiş fâiz, *Fr.* Intérêt accumulé, *İng.* Accured interest) Tahsil edilebilir duruma gelmiş fâiz... Vâdesi gelmiş olan fâizi dilegetirir.

SAPTANMIŞ VERGİ. (Os. Tahakkuk etmiş vergi, Vergi tahakkuku; *Fr.* Estimation d'impôt, Évaluation d'impôt; *Al.* Taxierung, *İng.* Assessment of income) Tarhedilmiş ve tahsil edilebilir duruma getirilmiş vergi... Tahakkuk işlemi, verginin tarhından sonra yapılır. Tahakkuk eden vergi ya ödenir ya da tahakkuka itiraz edilir. İtiraz süresinin geçirilmesi tahakkuku kesinleştirir.

SAPTAYICI BELGE. (Os. Evrâkı müsbite, *Fr.* Pièces justificatives, Pièce à l'appui, Document; *Al.* Unterlagen, Beleg, Dokumente; *İng.* Documents of proof, Voucher; *İt.* Documento giustificativo, *İsp.* Documento justificativo, *Lâ.* Documento) Bir şeyin olduğunu, varlığını ya da bir olayın gerçeğe uygunluğunu saptayan yazı.

SAPTAYICI BELGE VERMEK. (Os. Evrâkı müsbite ibrâzı, *Fr.* Produire des pièces justificatives, *Al.* Belege beibringen, *İng.* To vouch, *İt.* Produrre documenti giustificativi, *İsp.* Producir documentos justificativos) Bir şeyin varlığını kanıtlayan bir yazıyı ilgililere göstermek ya da vermek.

SARMAÇ. (Os. Ambalaj, *Fr.* Emballage, *Al.* Packen, *İng.* Packing, Package; *İt.* Imballaggio, *İsp.* Embalaje) Herhangi bir şeyi kutulara, sandıklara koyma ya da paketleme... Eşyayı sarmalayarak taşınabilir kılmayı dilegetirir.

SARMAÇ BEZİ. (Os. Ambalaj bezi, *Fr.* Toile d'emballage, *Al.* Packleinswand, *İng.* Canvas, *İt.* Tele di imballaggio, *İsp.* Tela de embalaje) Bir eşyayı ya da malı sarmak için kullanılan bez.

SARMAÇ DÂHİL. (Os. Ambalaj dâhil, *Fr.* Emballage compris, *Al.* Einschliesslich Verpackung, *İng.* Packing included, *İt.* Imballaggio compreso, *İsp.* Embalaje incluso) Ambalajın fiyatı ya da kilosu eklenmiş olarak... Örneğin bu anlamda "bu mal, ambalaj dâhil, on kilodur" ya da "bu mal, ambalaj dâhil, yüz liradır" denir.

SARMAÇ GİDERLERİ. (Os. Ambalaj masrafları, *Fr.* Frais d'emballage, *Al.* Verpackungskosten, *İng.* Cost of packing, *İt.* Spese d'imballaggio, *İsp.* Gastos de embalaje) Ambalaj yapmak için harcanan paralar.

SARMAÇ HÂRİÇ. (Os. Ambalaj hâriç, *Fr.* Emballage non compris, *Al.* Ausschliesslich Verpackung, *İng.* Packing extra, *İt.* Imballaggio di piu, *İsp.* Embalaje aparte) Ambalajın fiyatı ya da kilosu çıkarılmış olarak... Örneğin bu anlamda "bu mal, ambalaj hâriç, on kilodur" ya da "bu mal, ambalaj hâriç, yüz liradır" denir.

SARMAÇ İŞLEYİMİ. (Os. Ambalaj sanâyii, *Fr.* Industrie d'emballage) Sanayicilik iddiasında bulunan kimi girişimlerin başka ülke-

SARMAÇ KÂĞIDI

lerden getirttikleri sanayi mallarını sadece paketleyerek ya da kutulayarak ya da kurarak (monte ederek) piyasaya çıkarmalarını dilegetirmek için kullanılan deyim.

SARMAÇ KÂĞIDI. (Os. Ambalaj kâğıdı, *Fr.* Papier d'emballage, *Al.* Packpapier, *İng.* Packing paper, *İt.* Carta da imballaggio, *İsp.* Papel de embalaje) Ambalaj yapmak için kullanılan kâğıt.

SARMAÇSIZ. (Os. Ambalajsız, *Fr.* Non emballé, *Al.* Unverpackt, *İng.* Unpacked, *İt.* Non imballato, *İsp.* No embalado) Ambalajı yapılmamış... Örneğin bu anlamda "bu malı ambalajsız olarak aldım" denir.

SARMAÇTAN ÇIKARMA. (Os. Ambalajdan çıkarma, *Fr.* Déballage, *Al.* Auspacken, *İng.* Unpacking, *İt.* Sballare, *İsp.* Desembalaje) Bir eşyayı kutusundan, sandığından ya da paketinden çıkarma.

SARMAÇ YAPMAK. (Os. Ambalaj yapmak, *Rr.* Emballer, *Al.* Verpacken, *İng.* To pack, *İt.* Imballare, *İsp.* Embalar) Bir eşyayı ya da malı kutulara, sandıklara koyma ya da paket yapma.

SARMAK. (Os. İhâta etmek, *Fr.* Envelopper, *Al.* Einschlagen, *İng.* To wrap up, *İt.* Involgere, *İsp.* Envolver) Herhangi bir şeyi kuşatmak ve kaplamak... Örneğin bu anlamda "bu malı alıyorum, lütfen sarınız" denir.

SARRAF. (Os. Sarraf, *Fr.* Changeur, *Al.* Geldwechsler, *İng.* Money-changer, *İt.* Cambista, *İsp.* Cambista) Altın ve gümüş alıp satan, fiyat farkıyla para bozan para tüccarı... Sarrafın yaptığı işe *sarraflık*, aldığı para farkına da *sarrafiye* denir. Sarrafların özellikle Osmanlı devletinin dış ticaret ve kambiyo işlemlerinde çok önemli rolleri olmuştur. Kanûnî Süleyman ve Selim II. çağlarında, önceleri Yahudi ve sonraları Ermeni sarrafların oynadıkları zararlı para oyunları ünlüdür. Avrupa'da da *sarraflar parası* (*İng.* Goldsmiths'notes) adı verilen sarraf makbuzları altın karşılıklı değerli kâğıt ihracının öncüsü olmuştur. Sarraflar, kendilerine emânet edilen altın ve gümüş karşılığında makbuz vermeye başlamışlar (özellikle XVII. yüzyıl İngiltere'sinde) ve bu makbuzlar da piyasada para yerine kullanılmıştı.

SARRAFLIK. (Os. Sarraflık, *Fr.* Change, *Al.* Geldwechsel, *İng.* Change of money, *İt.* Cam-

bio di moneta, *İsp.* Cambio de moneda) Sarrafın yaptığı para bozma ve değıştirme işi.

SARSILMAK. (Os. Tezelzül etmek, *Fr.* Ébranler, *Al.* Erschüttern, *İng.* To shock, *İt.* Scuotere, *İsp.* Sacudir) İtibâr kaybetmek... Kredi zorluğunu dilegetirir, örneğin bu anlamda "Ahmet'in itibârı piyasada bir hayli sarsıldı" denir.

SARSINTI. (Os. Tezelzül, *Fr.* Ébranlement, *Al.* Erschütterung, *İng.* Shock, *İt.* Scossa, *İsp.* Sacudida) İtibâr kaybetme... Örneğin bu anlamda "Ahmet para bakımından bir sarsıntı geçiriyor" denir.

SATABİLMEK. (Os. Satabilmek, *Fr.* Écouler, *Placer*; *Al.* Anbringen, *İng.* To sell, To place; *İt.* Collocare, *İsp.* Colocar) Herhangi bir malı satmak.

SATICI. (Os. Bâyi, *Fr.* Vendeur, *Al.* Verkaeuer, *İng.* Vendor, Seller; *İt.* Venditore, *İsp.* Vendedor, *Lâ.* Venditor) Mal satan kişi... Osmanlıca *bâyi* terimi bir malı satmayı yükümlenen bir çeşit müteahhidi de dilegetirir ki buna yabancı dillerde (*Fr.* Fournisseur, *Al.* Lieferant, *İng.* Supplier, *İt.* Fornitore, *İsp.* Proveedor) denir ve örneğin bu anlamda gaz bâyii, tuz bâyii, sigara bâyii vb. gibi deyimler kullanılır.

SATICI EMEKSİZ GELİRİ. (Os. Satıcı rantı, *Fr.* Rente de vendeur) Satıcının satmaya râzi olduğu düşük fiyatla sattığı yüksek fiyat arasındaki fark... Örneğin bir satıcı bir malı yüz liraya satacaktır, ama müşterisinden yüz elli lira ister, pazarlık ederler ve mal dielim yüz otuz liraya satılır. Bu otuz liraya anamalcı ekonomide *satıcı rantı* denir. Bunun tersi de *alıcı rantı*'dır.

SATICI PAZARI. (Os. Satıcı piyasası, *Fr.* Marché des vendeurs, *Al.* Verkaeufmarkt, *İng.* Seller's market) Satıcıların satış şartlarını alıcılara kolaylıkla kabul ettirebildikleri piyasa... Alıcıların aynı biçimde egemen oldukları ve alış şartlarını satıcılara kabul ettirebildikleri *alıcı pazarı* deyimini karşılığında kullanılır. Satıcı pazarı talebin arzdan çok ve alıcı pazarı arzın talepten çok bulunduğu durumlarda oluşur.

SATILABİLİR. (Os. Kaabili bey, *Fr.* Vendable, *Al.* Verkaufstaeig, *İng.* Marketable, Merchantable; *İt.* Vendibile, *İsp.* Vendible)

Alıcı bulabilir... Örneğin bu anlamda “bu mal kolaylıkla satılabilir” denir.

SATILAMAYAN MAL. (Os. Satılamayan mal, *Fr.* Rossignol, Gardeboutique; *Al.* Ladenhüter, *İng.* Drug, Dead stock, Unsaleable goods; *İt.* Fonde di magazzino, Merce non esitabile; *İsp.* Existencias antiguas en almacén mercancías desechas) Modası geçmiş, çürük, tapon ve alıcı bulamayan mal.

SATILAMAZ. (Os. Gayrı kaabili bey, *Fr.* Invendable, *Al.* Unverkaeufllich, *İng.* Unsaleable, *İt.* Invendabile; *İsp.* Invendible) Alıcı bulamaz.

SATILANA HİYLE KATMAK. (Os. Satılanı taşış etmek, *Fr.* Frelater, *Al.* Verfaelschen, *İng.* To adulterate, *İt.* Adulterare, *İsp.* Adulterar) Satılan bir malı hiyleyle bozmak ve içine ucuz şeyler karıştırmak... Örneğin süte su katarak satmak böyledir.

SATILIK. (Os. Satılık, *Fr.* Être en vente, Être a vendre; *Al.* Feil sein, Kaeufllich sein; *İng.* To be for sale, *İt.* Esser in vendita, *İsp.* Estar en venta) Satılmak için yapılmış ya da konulmuş... Örneğin bu anlamda “bu mal satılıktır” denir.

SATILMAK. (Os. Satılmak, *Fr.* Se vendre, Se débiter; *Al.* Sich verkaufen, *İng.* To sell, *İt.* Vendersi, *İsp.* Venderse) Satım işine konu olmak... Örneğin bu anlamda “bu mallar satıldı” denir.

SATILMAMIŞ. (Os. Satılmamış, *Fr.* Invendu, *Al.* Inverkauft, *İng.* Unsold, *İt.* Invenduto, *İsp.* No vendido) Alıcı bulmamış... Örneğin bu anlamda “bu malların çoğu satılmamış” denir.

SATILMASI OLANAKSIZ. (Os. Satılması imkânsız, *Fr.* Impossibilité de vendre, *Al.* Unverkaeufllichkeit, *İng.* Unsaleability, *İt.* Impossibilità di vendita, *İsp.* Imposibilidad de venta) Satılamaz nitelikte.

SATIMCA. (Os. Fatura, *Fr.* Facture, *Al.* Faktur, Rechnung; *İng.* Invoice, Bill, Account; *İt.* Fattura, *İsp.* Factura, Lâ. Ratiuncula) Satılan malın fiyatını, miktarını, niteliğini ve başkaca açıklamaları içeren ve satıcı tarafından alıcıya verilen hesap pusulası... Sekiz gün içinde itirâz edilmeyen fatura kabul edilmiş sayılır. Ticaret Kanununun 684. maddesine göre kabul edilmiş faturalar, söz-

leşmeden doğan anlaşmazlıklarda ispat aracı olarak kullanılabilir.

SATIMCA DEFTERİ. (Os. Fatura defteri, *Fr.* Facturier, *Al.* Fakturenbuch, *İng.* Invoice book, *İt.* Libro di fatture, *İsp.* Libro de facturas) Faturaların kaydedildiği defter.

SATIMCA DÜZENLEMEK. (Os. Fatura tanzim etmek, *Fr.* Facturer, Dresser une facture; *Al.* Fakturieren, Eine Rechnung ausstellen; *İng.* To invoice, To bill, To make out an invoice; *İt.* Fatturare, Far fattura; *İsp.* Facturar, Hacer factura) Satıcı tarafından alıcıya verilmek üzere satılan mal hakkında bir hesap pusulası düzenlemek.

SATIMCAYA GÖRE. (Os. Faturaya nazaran, *Fr.* Suivant facture, *Al.* Laut Rechnung, *İng.* As per invoice, *İt.* Come de fattura, *İsp.* Segun factura) Satılan mal hakkında düzenlenen hesap pusulasına göre... Örneğin bu anlamda “faturaya göre bu malın fiyatı yüz liradır” denir.

SATIMCI. (Os. Tâcir, Tüccâr; *Fr.* Commercant, Marchand, Négociant; *Al.* Kaufmann, *İng.* Merchant, Mercantil trader, Tradesman; *İt.* Commmerciant, Mercante; *İsp.* Comerciante, Mercader) Kâr etmek amacıyla mal alıp satan kişi... Arapça *tüccâr* deyimini, *tâcir* deyiminin çoğuludur, eskiden bu çoğulun çoğulu da *tüccârân* deyimile dilegetirilirdi. Ticaret Kanununun 9. ve onu izleyen maddelerine göre tüccar “ticârî ehliyeti hâiz olup kendi nâmına ticârî muâmelelerden biriyle iştigali mutâd sanat ittihâz eden kimse” olarak tanımlanmıştır. Ticaret şirketleri de *tüccâr* sıfatını taşıyan tüzel kişilerdir. Ticaret Kanununun 12. maddesine göre devlet, belediye, vilâyet gibi kamu kuruluşları ticaret yapmış olsalar bile tüccâr sayılmazlar. Dilimizde *tüccâr* anlamında *tecimci* deyimini de kullanılmaktadır. Tarihsel süreçte tüccâr, toplumsal işbölümünden, dolaşım alanının üretim alanından ayrılmasından doğmuştur ve üreticilerle tüketiciler arasında bir aracı olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle ortaçağda bu aracı gerekiyordu, çünkü ürünleri üretim bölgesinden tüketim bölgesine getirmek için birçok tehlikeleri göze almak gerekiyordu.

SATIMCI GÖREVLİSİ. (Os. Tüccâr memuru, *Fr.* Commis, *Al.* Handlungsgehilfe, *İng.* Mercantile employee) Bir tüccâra ticaret işinde hizmet eden ve kimi yerde onun işini görmekle yükümlü bulunan kişi... Ticaret Ka-

SATIMCI TAKIMI

nunun 82. ve Borçlar Kanununun 449. maddelerinde tanımlanmıştır.

SATIMCI TAKIMI. (Os. Tüccâr zümresi *Fr. Le commerce, Al. Kaufmannstand, İng. The trade, The commerce; İt. Il commercio, İsp. El comercio*) Ticaret mesleğinde bulunan arın tümü.

SATIMCI ULUS. (Os. Tüccâr millet, *Fr. Nation commerçante, Al. Handeltreibende Nation, İng. Trading nation, İt. Nazione commerciante, İsp. Nacion comerciante*) Başlıca geçimi ticaret işi olan ulus... Örneğin bu anlamda "Fenikeliler tüccâr bir ulustu" denir.

SATIMEVİ. (Os. Mağaza, *Fr. Magasin, Al. Magazin, İng. Storehouse*) İçinde ticaret yapılan büyük dükkân... Eşya ve zahîre deposu anlamında da kullanılır.

SATIMEVİNDE BULUNDURMAK. (Os. Mağazada bulundurmak, *Fr. Avoir en magasin, Al. Auf Lager haben, İng. To have on hand, To have in stock; İt. Aver in magazzino, İsp. Tener en casa*) Büyük dükkânda satmak için mal bulundurmak... Örneğin bu anlamda "mağazamızda birçok çeşitler bulundu uyuyoruz" denir.

SATIMEVİNDE KALMAK. (Os. Mağazada kalmak, *Fr. Rester en magasin, Al. Liegen bleiben, İng. To remain in stock, İt. Rimanere in magazzino, İsp. Quedar en almacén*) Mağazada bulunmak... Örneğin bu anlamda "mağazamızda bu maldan kaldı mı?" denir.

SATIMEVİNE KOYMA. (Os. Mağazaya koyma, *Fr. Emmagasinage, Al. Aufspeicherung, İng. Warehousing, Storage; İt. Immagazzinaggio, İsp. Almacenamiento*) Satmak ya da saklamak için mağazaya mal koyma... *Dopa'ama* anlamında da kullanılır.

SATIMEVİNE KOYMAK. (Os. Mağazaya koymak, *Fr. Emmagasiner, Al. Aufspeichern, İng. To warehouse, To store up; İt. Immagazzinare, İsp. Almacenar*) Satmak ya da saklamak için mağazaya mal koymak.

SATINALMA. (Os. Mubâyaa, *Fr. Acquisition, Al. Ankauf, İng. Buy, İt. Acquisto, İsp. Adquisición*) Değerini vererek almak... Belli bir anlamda *alım* (Os. İştirâ) deyimiyile anlamdaştır.

SATINALMA DEĞERİ. 1. (Os. Mubâyaa kıymeti, *Fr. Valeur d'achat, Al. Ankaufswert, İng. Purchase value*) Satılan bir malın satış değeri.

2. (Os. İştirâ kıymeti, *Fr. Valeur de rachat, Al. Rückkaufswert*) Ölüme kadar bakma sözleşmesinin feshi durumunda taraflar arasındaki hesaplaşmada elde edilen değer... Borçlar Kanununun 516. maddesinde tanımlanmıştır. Aynı zamanda Medenî Kanunun 456 ve 509. maddelerine göre ölüm durumunda terekeye dâhil olan sigortalar için kabul edilen değeri de dilegetirir.

SATINALMA EDERİ. (Os. Mubâyaa fiyatı, *Fr. Prix d'achat, Al. Kaufpreis, İng. Buying price, Purchase price; İt. Prezzo di compra, İsp. Precio de compra*) Satın alınan bir mal için ödenen fiyat.

SATINALMA GİDERLERİ HESABI. (Os. Mubâyaa masrafları hesabı, *Fr. Compte des dépenses d'achat, İng. Purchase cost accounting*) Satın almak için yapılan harcamaları saptayan hesap.

SATINALMA HAKKI. (Os. İştirâ hakkı, *Fr. Droit de rachat, Droit d'emption; Al. Ankaufsrecht, Ablösungsrecht, Kaufsrecht, Optionsrecht; İng. Right of redemption, Lâ. Ius redemptionis*) Bir taşınmaz malı önceden saptanmış bir para karşılığında satınalma hakkı... Medenî Kanunun 660. maddesine göre oluşur. Medenî Kanunun 919. maddesine göre tapu siciline şerh verilmeyle bu hak, o gayrimenkulü sonradan iktisâbeden hak sahiplerine karşı da kullanılabilir.

SATINALMAK. (Os. Mubâyaa etmek, *Fr. Acheter, Al. Ankaufen, İng. To buy, To purchase; İt. Comprare, İsp. Comprar*) Değerini vererek almak.

SATINALMAK İÇİN SATMAK. (Os. Mubâyaa etmek için fûruht, *Fr. Vendre pour acheter*) Kullanma değeri almak için değiştirmek... *Satmak için satınalmak* deyimini karşılığında kullanılır. Küçük mal üretiminin amacı buydu. Formülü şudur: Mal-para-mal. Bu türlü satışta kâr amacı yoktur.

SATINALMA TASARI. (Os. Mubâyaa plânı, *Fr. Plan d'achats, Al. Einkaufsplanung, İng. Purchasing budget*) Bir işletmenin ya da kurumun bir yıl içinde satın almak durumunda bulunduğu şeyleri ve satınalma za-

manlarını önceden saptayan plân... İngilizce deyimde görüldüğü gibi *satılma bütçesi* de deniyor.

SATIŞ. (Os. Bey, Furuht; *Fr. Vente, Al. Verkauf, İng. Sale, İt. Vendita, İsp. Venta, Lâ. Emptio venditio*) Bir malı ya da bir hizmeti belli bir para karşılığında bir başkasına devir ve temlik etme... Borçlar Kanununun 182. maddesinde tanımlanmıştır. Taşınır mallarda (menkullerde) biçime bağlı değildir, taşınmaz mallarda (gayrimenkullerde) Borçlar Kanununun 213. maddesine göre resmî biçimde yapılması (eşdeyişle, tapuya tes-cil edilmesi) gerekir, yoksa geçerli olmaz. Açık satış, veresiye satış, taksitle satış, götürü satış, sif satış, fob satış, zorunlu satış, gerila satışıyla yapılan satış vb. gibi çeşitli biçimleri vardır.

SATIŞA ÇIKARMA. (Os. Satışa arz etme, *Fr. Mise en vente, Al. Zum Verkauf ausbieten, İng. Offer for sale, İt. Metter in vendita, İsp. Poner en venta*) Herhangi bir şeyin satılık olduğunu bildirme ya da onu bir satış yerine koyma... Örneğin bu anlamda "Ahmet evini satışa çıkardı" denir.

SATIŞ DEFTERİ. (Os. Satış defteri, *Fr. Livre de vente, Al. Verkaufsbuch, İng. Sales book, İt. Libro delle vendite, İsp. Libro de ventas*) Satılan şeylerin yazıldığı defter.

SATIŞ DEĞERİ. (Os. Satış kıymeti, *Bey-yie; Fr. Valeur de vente, Al. Verkaufswert, İng. Sale value*) Herhangi bir şeye satımı için biçilen değer.

SATIŞ EDERİ. (Os. Satış fiyatı, *Semen; Fr. Prix de vente, Al. Verkaufspreis, İng. Selling price, İt. Prezzo di vendita, İsp. Precio de venta*) Satılan şeyin karşılığında alınan para... Satış fiyatının saptanması konusunda Borçlar Kanununun 209. ve Ticaret Kanununun 700, 701, 703 ve 705. maddelerinde hükümler vardır.

SATIŞ GÖREVLİSİ. (Os. Satış memuru, *Fr. Commis a la vente, Al. Ladenverkaufer, İng. Sale clerk*) Bir satımevinde toptan ya da perakende mal satmaya yetkili olan kişi... Ticaret Kanununun 100. maddesine göre satış memurları sadece ticarethane içinde yapmış oldukları satışların bedelini tahsil ve gerektiğinde makbuz vermeye yetkilidirler.

SATIŞ HARCAMALARI. (Os. Satış masrafları, *Fr. Frais de vente, Frais commerciaux; Al. Verkaufsspesen, Vertriebskosten; İng. Selling expenses*) Bir işletmenin ya da firmanın mallarını pazarlamak ve satmak için yaptığı harcamalar... Reklam harcamaları, ambalaj giderleri, gönderilen nümüne masrafları, kredili satışlarda taksitlerin tahsili için harcanan paralar, satış memurlarının ücretleri vb. bu deyimden kapsamı içindedir. Ekonomî dilinde buna *dönem maliyetleri* de denir.

SATIŞ HESABI. (Os. Satış hesâbı, *Fr. Compte de vente, Al. Verkaufsrechnung, İng. Account sales, İt. Conto di vendita, İsp. Cuenta de venta*) Bir satışta yapılan harcamalar ve elde edilen gelirler için tutulan hesap.

SATIŞI KOLAY. (Os. Satışı kolay, *Kaabili furuht; Fr. Vendable, De bonne vente, De vente facile; Al. Licht Verkauflich, İng. Saleable, Marketable; İt. Vendibile, İsp. Vendible, Saliente*) Kolaylıkla satılabilir nitelikte.

SATIŞ KESTİRİMİ. (Os. Satış tahmini, *Fr. Prévision de vente, Al. Verkaufsschaetzung, Absatzprognose; İng. Sales forecasting*) Malların satılıp satılmayacağını, nasıl ve ne kadara satılabileceğini önceden kestirme.

SATIŞ KOLAYLIĞI. (Os. Kaabiliyeti furuht, *Fr. Facilité de vente, Al. Verkauflichkeit, İng. Saleableness, İt. Facilita de vendita, İsp. Facilidad de venta*) Kolaylıkla satılabilir nitelikte olma.

SATIŞ KOŞULLARI. (Os. Satış şartları, *Fr. Conditions de vente, Al. Verkaufsbedingungen, İng. Terms of sale, İt. Condizioni di vendita, İsp. Condiciones de venta*) Satış için saptanan şartlar.

SATIŞLIK. (Os. Dükkan, *Fr. Boutique, Al. Laden, İng. Shoppe, Stall; İt. Bottega, İsp. Tienda, Almacen*) Perakende satış yapan esnafın ya da küçük zanaat sahiplerinin satış yaptıkları ya da işledikleri yer... Örneğin şeker satılan yere şekerçi dükkanı dendiği gibi musluk tamir edilen yere de muslukçu dükkanı denir.

SATIŞLIKÇI. (Os. Dükkançı, *Dükkan sahibi; Fr. Boutiquier, Propriétaire d'un boutique; Al. Kraemer, Ladeninhaber; İng. Shop keeper, İt. Bottegaio, Botteganter; İsp. Tendero*)

SATIŞLIK EDERİ

Bir dükkâna sâhibolan ya da bir dükkânda iş gören kişi.

SATIŞLIK EDERİ. (Os. Dükkân fiyatı, *Fr. Prix marqué, Prix fort; Al. Ladenpreis, İng. Full price*) Dükkânda satılanın fiyatı... Örneğin bu anlamda "bugün pazara gittim, dükkân fiyatından daha ucuza aldım" denir.

SATIŞLIK KİRASI. (Os. Dükkân kîrâsı, *Fr. Loyer, Al. Ladenmiete, İng. Rent, İt. Fitto, İsp. Alquiler*) Bir dükkânı kiralamak için ödenen para.

SATIŞ SÖZVERİSİ. (Os. Satış vaadi, *Fr. Option du double, Al. Nochgeschaef, İng. Call of more*) Bir şirketin hisse senetlerini alanların o şirkete bağlı başka şirketler de kurulduğu takdirde onların da hisse senetlerini alabilmeleri hakkı... *Dilerse almak hakkı'nı* dilegetirir, bir alım ya da satımın vâdeli bir işlemle birleşmesidir. Örneğin borşada taraflardan biri ödediği prim karşılığı olarak günü geldiğinde teslim ya da teslim edeceği şeyin miktarını tek taraflı olarak arttırmak hakkını elde eder. Bu işleme *seçmeli işlem* (Os. Muhayyer muâmele, *Fr. Marché avec faculté*) de deniyor. Bu işlemde bir şirketin hisse senetlerini ya da tahvillerini alan, o şirketin ilerde çıkaracağı hisse senetleri ve tahvillerden de aynı miktarda almak hakkını kazanır. Bu işlem özellikle holding şirketleri hisse senetlerinde önemlidir. Çünkü holdingler kendilerine bağlı şirketler arasında kâr kaydırmaları yaparlar, bir şirketin fazla kârını bir başka şirkete aktarırlar. Hisse senedi sahibinin bundan zarar etmemesi için bu işleme başvurulur. Bu işlemde holdinge bağlı bir şirketin hisse senetlerini almış olan, holdinge bağlı öbür şirketlerin hisse senetleri üstünde de hak sahibi olur. Bu işlemin dışında *satış vâdi* gayrimenkuller için noterlerce yapılır, gerçek bir satış değildir, satıcı bu vaadine rağmen gayrimenkulü satmadığı takdirde belli bir tazminât ödemeyi yükümlenir.

SATIŞ VERGİLERİ. (Os. Satış vergileri, *Fr. Taxe sur la dépense, Al. Umsatzsteuer, İng. Sales tax*) Satışlardan alınan vergiler... İmâlâtçı, toptancı ve perakendeci satış vergileri olmak üzere başlıca üç türüdür. Muâmele vergisi, istihsâl vergisi, işletme vergisi gibi vergiler de değişik adlar altında birer satış vergileridir. Satış vergileri tüketiciye yüklenen vergilerdir. Çünkü imâlâtçı, toptancı ve perakendeci ödediği satış vergilerini malın fiyatına ekler.

SATMAK. (Os. Fûruht etmek, *Fr. Vendre, Al. Verkaufen, İng. To sell, İt. Vendere, İsp. Vender*) Para alına karşılığında bir şey vermek.

SATMAK İÇİN SATINALMAK. (Os. Fûruht için mübâyaa, *Fr. Acheter pour vendre*) Kâr amacıyla satmak... *Satın almak için satmak* deyimi karşılığında kullanılır. Anamalcı üretimin amacı budur. Formülü şöyledir: Para-mal-para. Bu türlü satışı anamal sahipleri gerçekleştirir. Amaçları, kendi ihtiyaçları için herhangi bir kullanma değeri almak değil, para-anamallarına artık-değer katmaktır, eşdeyişle para kazanmaktır.

SATKINLIK. (Os. Hıyânet, *Fr. Trahison, Al. Verrat, İng. Treason*) Bir kimsenin elinde emânet bulunan bir mala yapılması uygun olmayan şeyi yapması... Sadâkate aykırı davranmayı dilegetirir. Ceza hukuku açısından çeşitli hıyânetler ayırdedilmiştir. Ulusa ve yurda karşı yapılan hıyânetler *ağır hıyânetler* (Os. Hıyâneti vataniye, *Fr. Haute trahison, Al. Hochverrat, İng. High treason, Lâ. Proditio, Perduellio, Crimen maiestatis*) olarak nitelenir.

SAV. (Os. İddiâ, *Fr. Allégation, Prétention, Assertion; Al. Anspruch, Behauptung, Forderung; İng. Pretention, Allegation, Assertion, Claim; İt. Affermazione, Asserzione, Pretesa; İsp. Pretension, Afiracion, Asercion; Lâ. Adlegatio, Adsertio*) İlerisürülerek savunulan düşünce ve istek... Mantık açısından tanıtlanması gereken önermeyi dilegetirir.

SAVAŞ BAKANLIĞI. (Os. Harbiye nezâreti, *Fr. Ministère de la guerre, Al. Kriegsministerium, İng. Ministry of war, War office, War department*) Ordunun örgütlenmesi, silâhllanması ve askerlik işleriyle görevli bakanlık... Ülkemizde cumhuriyetin kurulmasıyla bu bakanlığın adı *Millî Müdâfaa Vekâleti* (Ulusal Savunma Bakanlığı)'ne çevrilmiştir.

SAVAŞ DIŞI. (Os. Harp hârici, *Fr. Non-belligérance, Al. Zustand der Nichtkriegführung, İng. Non-belligerency*) Tarafsız kalmak ve savaşa girmemekle beraber savaşan ülkelerden birinin yandaşı olan ülkenin durumu.

SAVAŞ DOKUNCALARI. (Os. Harp zararları, *Fr. Dommages de guerre, Al. Kriegsschaeden, İng. War damages*) Savaştan doğan tüm zararlar... İdâre hukuku açısından birey-

lerin, devletler hukuku açısından ülkenin uğradığı zararları dilegetirir. Vatandaşların zararlarını kendi devletleri, ülkelerin zararlarını savaşta yenilen ülke öder.

SAVAŞ DURUMU. (Os. Harp hâli, *Fr. État de guerre, Al. Kriegszustand, İng. State of war, Lâ. Bellum habere, In bello esse*) Savaş hazırlıklarının başlamasından savaşın bitimine kadar süren durum... Olağanüstü önlemleri ve yasaları, yükümlülükleri gerektiren bir durumdur.

SAVAŞ DUYURUSU. (Os. Harp ilânı, *Fr. Déclaration de guerre, Al. Kriegserklärung, İng. Declaration of war, Lâ. Belli indictio, Belli denuntiatio*) Bir ülkenin savaşa başlayacağını diplomatik yollarla bildirmesi... Klâsik devletler hukukuna göre savaş her ne kadar ilân edilmeden başlayamazsa da bu kurala uyan hemen hiç bir ülke kalmamıştır. Türk anayasasına göre savaş ilânı yetkisi büyük millet meclisindir.

SAVAŞ EKONOMİSİ. (Os. Harp iktisâdı, *Fr. Économie de guerre*) Savaş sanayiine yönelen ve bu sanayiın dışındaki tüketimi sınırlandıran ekonomi.

SAVAŞIM. (Os. Mücadele, *Fr. Conflit, Lutte; Al. Konflikt, Kampf; İng. Conflict, Struggle; İt. Conflitto, Lotta; İsp. Lucha*) Belli bir amacı elde etmek için uğraşma... Bu uğraşma, kavga ederek olabildiği gibi kavgasız da olabilir. Savaşım, savaş değildir, ama savaşa da dönüşebilir.

SAVAŞIM GÜMRÜĞÜ. (Os. Mücadele gümrüğü, *Fr. Guerre des tarifs, Al. Tarifkrieg, İng. Tariff war*) Gümrük tarifeleriyle yapılan savaş... Yabancı ülkeler gümrük tarifelerindeki artışlara misilleme olarak yapılan gümrük artışlarını dilegetirir.

SAVAŞ KAZANCI. (Os. Ganîmet, *Fr. Butin, Al. Beute, İng. Booty, Lâ. Praeda*) Savaş sırasında düşman eşyasını mal edinme... Devletler hukukunda tartışmalı bir konudur. 1907 tarihli Lâhey anlaşmasında şahıslara ait malların zapt ve müsâdere edilemeyeceği yazılıysa da ikinci dünya savaşında buna uyulmamıştır.

SAVAŞ KAZANÇLARI VERGİSİ. (Os. Harp kazançları vergisi, *Fr. Impôt sur les bénéfices de guerre, Al. Kriegsgewinnsteuer, İng. Tax on war profits*) Savaşın yarattığı fırsat-

lardan yararlanarak zenginleşenlerden alınan olağanüstü vergi... Birinci dünya savaşında bizde de uygulanmıştır.

SAVAŞ KORUNCU. (Os. Harp sigortası, *Fr. Assurance contre les risques de guerre, Al. Kriegsversicherung, İng. War insurance*) Savaştan doğacak zararlara karşı yapılan sigorta... Kimi ülkelerde uygulanmıştır, bizde yoktur.

SAVAŞMAK. (Os. Mücadele etmek, *Fr. Lutter, Al. Kaempfen, İng. To struggle, İt. Lottare, İsp. Luchar*) Bir amaca varmak için uğraşmak.

SAVAŞ NEDENİ. (Os. Harp sebebi, *Fr., Al., İng., Lâ. Casus belli*) Dünya pazarlarını paylaşmak... Savaşın nedeni bilimsel olarak pek açık olduğu halde devletler umumî hukukunda ve milletler cemiyetinde savaşa sözde haklı sebepler aranmış ve "bir devletin şeref ve haklarının başka bir devlet tarafından ağır biçimde zedelenmesi" gibi romantik tanımlar yapılmıştır.

SAVAŞ ÖDENCESİ. (Os. Harp tazminatı, *Fr. Réparation des dommages de guerre, Al. Kriegsentschaedigung, İng. War indemnity*) Yenilen ülkenin yenilen ülkeden aldığı tazminat... Bu tazminat, savaş için yapılan masraflar gerekçesine dayanır.

SAVAŞ SAKATI. (Os. Harp mâlûlü, *Fr. Invalide de guerre, Al. Kriegsverletzter, Kriegsbeschädigter; İng. War woundet, War casualty*) Savaş sırasında sakat kalan askerlerin durumu... Savaş sakatlarına ek tahsisat, ikramiye vb. gibi birçok haklar tanınır.

SAVAŞ YASALARI. (Os. Kavânîni harbiye, *Fr. Loi de la guerre, Al. Kriegsrecht, İng. Martial law, Lâ. Belli lex*) Ülkelerarası anlaşmalarla saptanan ve savaşıyanların uymak zorunda bulundukları kuralları içeren yasalar... Bu deyim, aynı zamanda, bir ülkede savaş sırasında çıkarılan olağanüstü yasaları da dilegetirir.

SAVCILIK. (Os. Müddeiumûmîlik, *Fr. Parquet, Ministère public; Al. Staatsanwaltschaft, İng. Public prosecutor's office, Attorney-generalship, Director of public prosecutions*) Adâlet bakanının buyruğuyla iş gören adli idâre organı... *Savcı* (Os. Müddeiumûmî, *Fr. Procureur, Al. Staatsanwalt, İng. Public prosecutor*)nın temelde üç görevi vardır: Ceza

SAVDAN VAZGEÇMEK

mahkemelerinde kamu dâvâsı açar, huukk ve idâre mahkemelerinde devletin çıkarlarını temsil eder, mahkeme kararlarının yerine getirilmesini sağlar. Yargı gücü (kazâ kuvveti) nezdinde devletin temsilcisidir, bu yüzden de adâlet bakanının buyruğu altındadır. Yargılıktan ayrı bir meslektir ve mahkemelerde taraf olur.

SAVDAN VAZGEÇMEK. (Os. İddiâdan nûkûl, *Fr. Se désister d'une prétention, Al. Einen Anspruch aufgeben, İng. To give up a claim, İt. Rinunziare ad una pretesa, İsp. Renunciar a una pretension*) Savunulan düşünce ya da istekten vazgeçmek.

SAVLAMAK. (Os. İddiâ etmek, *Fr. Affirmer, Réclamer, Exiger, Demander; Al. Behaupten, Beanspruchen, Reklamieren, Eine Reklamation machen; İng. To claim, To require, To make a reclamation, To assert; İt. Affermare, Reclamare; İsp. Afirmar, Reclamar*) Bir düşünce ya da isteğin haklılığını ve doğruluğunu ilerisürmek.

SAVLANAN. (Os. Müddeâbih, *Fr. Objet de la demande, Al. Streitgegenstand, Klagsanspruch; İng. Object at issue*) İddia olunan şey... Taraflardan her birinin yargıçtan çözümlenmesini istediği şeyi dilegetirir. Hukuk Muhâkemeleri Usûlû Kanununda aynı anlamda *neticei talep, iddiâ* ve *neticei müddeâ* deyimleri de kullanılmıştır.

SAVLANILAN. (Os. Muhâtabı müddeâ, *Fr. Défendeur, Al. Verklagte, Angeklagter; İng. Defendant, İt. Convenuto, Querelato; İsp. Demandado*) Kendisine karşı herhangi bir iddia ilerisürülen kişi... Hukuk dilinde *dâvâlı* (Müddeialeh) ve *samık* (Os. Maznûn, *Fr. Prévenu*) deyimleriyle anlamaştır.

SAVLAR HAKLI KILMAK. (Os. İddiâları muhik kılmak, *Fr. Faire valoir ses droits, Al. Ansprüche geltend machen, İng. To enforce one's claims, İt. Far valere i proprii diritti, İsp. Hacer valer sus pretensiones*) Savunulana tanıtlamak ve doğru olduğunu göstermek.

SAVLARI İLERİSÜRMEK. (Os. İddiâlar dermeyân etmek, *Fr. Élever des prétentions, Al. Ansprüche erheben, İng. To lay claims, İt. Elevare pretese, İsp. Tener pretensiones*) Haklılığı ve doğruluğu iddia olunan düşünce ya da istekleri ilerisürmek.

SAVLAYAN. (Os. İddiâ eden, *Fr. Réclamant, Al. Reklamant, İng. Claimant, İt. Reclamante, İsp. Reclamante*) Hoklı ve doğru olduğuna inandığı bir düşünce ya da isteği ilerisüren... Hukuk dilinde *dâvâcı* (Müddei) deyimile anlamaştır.

SAVLIK. (Os. İddiânâme, *Fr. Acte d'accusation, Al. Anklageschrift, İng. Indictment, Lâ. Libellus accusatorius*) Savcının kamu dâvâsı açtığını mahkemeye bildiren yazısı... Ceza işlerinde savcı, hazırlık tahkikatını yeterli gördüğünde böylesine bir savlıkla kamu dâvâsı açar, dâvâ açmak için yeterli nedenler yoksa *ademi tâkip karârı* verir. Savcılar, hazırlık tahkikatını yeterli gördüklerinde soru yargıçlarına bir *talepnâme* vererek ilk tahkikat da açtırabilirler.

SAVMA. (Os. Defî, *Fr. Exception, Al. Einrede, Einwendung; İng. Defence, Plea; Lâ. Exceptio, Defensio, Praescriptio*) Karşı tarafın savına karşı mahkemeye yapılan itiraz... Örneğin kendisine dâvâ açılan kişi süreci (mürûruzamân) def'inde bulunur, hukuk dilinde "dâvâyı def'edecek iddiâ" olarak tanımlanır.

SAVSAMA. (Os. İhmâl, *Fr. Négligence, Al. Fahrlaessigkeit, Vernachlaessigung; İng. Negligence, İt. Negligenza, İsp. Negligencia, Lâ. Culpa*) Haksız bir sonucu amaçlamamakla birlikte yasaların buyruklarını yerine getirmeme... Ceza hukuku açısından bir memurluk suçudur. Borçlar Kanununun 55 ve 56. maddeleriyle Medenî Kanunun 256 ve 320. maddelerine göre de *kusûr* sayılmıştır.

SAVSAMAK. (Os. İhmâl etmek, *Fr. Négliger, Al. Vernachlaessigen, İng. To neglect, İt. Trascurare, İsp. Descuidar*) Gereken ilgiyi göstermemek.

SAVSAYARAK. (Os. İhmâlkârâne, *Fr. Négligent, Al. Nachlaessig, İng. Negligent, İt. Negligente, İsp. Negligente*) Gereken ilgiyi göstermeyerek.

SAVUNMA BAKANLIĞI. (Os. Millî müdâfaa vekâleti, *Fr. Ministère de la défense nationale, Al. Ministerium für die nationale Verteidigung, Wehrministerium; İng. Ministry of national defence*) Ülkenin askersel savunması işleriyle görevli bakanlık... Özellikle ordu bütçesinin düzenlenmesi ve yönetimiyle görevlidir.

SAVUNMA HAKKI. (Os. Hakkı müdâfaa, *Fr. Droits sacrés de la défense, Al. Recht zur Verteidigung, İng. Right of defence*) Kişinin hak ve çıkarlarını korumada gerekli olan her türlü yasal araçları kullanma hakkı.

SAVUNMA VERGİSİ. (Os. Müdâfaa vergisi, *Fr. Taxe de la défense nationale, Al. Wehrsteuer, İng. Tax for the benefit of national defence*) Ülkenin savunması harcamalarına katkıda bulunmak için kimi tüketim mallarından alınan vergi... Ülkemizde de alınır.

SAVURGANLIK. (Os. İsrâf, *Fr. Prodigalité, Al. Verschwendung, İng. Prodigality, Lâ. Prodigus*) Gereksiz yere para harcama... Sacıp savurmayı dilegetirir. Hukuk açısından bir kimsenin hem ailesine hem de topluma zarar vereceği gerekçesiyle Borçlar Kanununun 235. ve Medenî Kanunun 356, 359 ve 419. maddeleriyle *hacir* nedeni sayılmıştır.

SAYDAM PAZAR. (Os. Şeffâf piyasa, *Fr. Marché transparent, Al. Transparenzmarkt, İng. Perfect knowledge*) Alıcılar ve satıcılarca kolaylıkla anlaşılabilir nitelikte piyasa... Böyle bir pazarda hangi malın nerede ve kaçta bulunabileceği kolaylıkla bilinir.

SAYFA. (Os. Sahife, *Fr. Page, Al. Blatt, Seite; İng. Page, İt. Pagina, İsp. Pagina*) Kitap, dergi, defter gibi nesnelerde her yaprağın bir yüzü.

SAYGIDEĞER. (Os. Muhterem, *Fr. Estimable, Estimé; Al. Schatzbar, İng. Estimable, Esteemed; İt. Stimabile, İsp. Estimable*) Kendisine saygı gösterilen kişi... *Sayın* deyimiyile anlamdaştır. Bir çeşit formalite olarak, saygı bir yana, sövgüye değen kişiler için de kullanılır.

SAYGINLIĞIN GERİVERİLMESİ. (Os. İadei itibâr, *Fr. Réhabilitation, Al. Rehabilitation, Wiedereinsetzung, Rehabilitation des Gemeinschuldners; İng. Rehabilitation, Re-establishment; İt. Riabilitare, İsp. Rehabilitar*) İflâsla yitirilen birtakım hakların yeniden elde edilmesi... Hukuk açısından birtakım sonuçlar doğurur, örneğin saygınlığı geri verilmeyen bir kişi milletvekili seçilemez. İflâs edenlerin *iadei itibâr* edebilmeleri için yapmaları gerekli işlemler Ceza Muhâkemeleri Usûlü Kanununun 416-420. ve İcra İflâs Kanununun 312-316. maddelerinde yazılıdır.

SAYGINLIK. (Os. İtibâr, *Fr. Estime, Con-sidération; Al. Ansehen, İng. Esteem*) Saygı

görme durumu... Kredisi olmayı da dilegetirir, ayrıca sözü geçen (forslu) bir adam için de *itbârlı bir adam* denir.

SAYGINLIK GÖRMEK. (Os. İtibâr görmek, *Fr. Jouir d'une bonne réputation, Al. Ansehen geniessen, İng. To enjoy credit, İt. Godere credito, İsp. Gozar de credito*) Saygı görmek... Kredisi olmak, sözü geçer olmak, güçlü olmak vb.

SAYGINLIKLILIK OLMAK. (Os. İtibâr sâhibi olmak, *Fr. Jouir de l'estime, Al. Achtung geniessen, İng. To enjoy esteem, İt. Godere stima, İsp. Gozar de estima*) Saygın, kredisiz ve sözü geçen olmak.

SAYGINLIKTAN DÜŞMEK. (Os. İtibârdan düşmek, *Fr. Tomber en discrédit, Discréditer; Al. In Diskredit bringen, İng. To be discredited, To bring into discredit; İt. Discreditare, İsp. Desacreditar*) Saygınlığını ve kredisini yitirmek.

SAYI. (Os. Adet, Rakkam; *Fr. Nombre, Al. Zahl, İng. Number, İt. Numero, İsp. Numero*) Bir nicelikte belli bir birimden kaç tane bulunduğunu anlatan deyim... Nesne ve süreçlerin nicel belirlenimini gösterir.

SAYIBİLİM. (Os. İhsâiyât, *Fr. Statistique, Al. Statistik, İng. Statistics, İt. Statistica*) Olay ya da olguları yöntemli bir saymayla kümelere ayırarak bunlardan sonuç çıkarma bilimi... Rastlantısal nedenlere bağlı olay ve olguları inceler. Tüm bilimler, istatistikten yararlanırlar. Özellikle olasılıklar hesabı bilimi (Hesâbı ihtimâlî) tümüyle istatistiğe dayanır. İstatistik, olay ve olguların sayıca tekrarından onların nedenlerini bulmaya çalışır. Sıfat olarak kullanıldığında *sayılama* deyimiyile dilegetirilir. Fiyat istatistikleri, hayat pahalılığı istatistikleri vb. ekonomik olguları sergiler.

SAYILAMA GİZLERİ. (Os. İstatistik sırları, *Fr. Secrets de statistique, Al. Statistisches Geheimnis, İng. Statistical secrets*) Açıklanmaması gereken istatistik bilgileri.

SAYILAMA İNSANI. (Os. İstatistikî adam, *Lâ. Homo statisticus*) Geçinme endeksleri vb. gibi istatistiklerde belli bir ülke halkını kuramsal olarak temsil eden tip... Fransız ekonomisi Jean Romeuf tarafından önerilmiş ve *matematiksel insan tipi*'ni dilegetirmek için kullanılmıştır.

SAYIM

SAYIM. (Os. Tâdât, Tahrîr; *Fr.* Recensement, *Al.* Zählung, *İng.* Survey, Censüs) Sayma ve toplama yoluyla yapılan istatistiksel işlem... En belli örneği nüfus sayımlarıdır, bir ülkenin insanları sayılır ve ülke nüfusunun artıp artmadığı böylelikle saptanır. Basit *sayma* (*Fr.* Dénombrement) ve *hesaplama* (*Fr.* Comptage) işlemlerinden farklı olarak soruşturma yöntemiyle yapılır; böylelikle de yaş, cinsiyet, meslek, okuryazarlık, öğrenim derecesi vb. gibi ayrıntılar üstünde de bilgiler ednilir. Nüfus sayımlarının dışında makine sayımları, fabrika sayımları, tarım sayımları vb. gibi özel alanlarda da birçok sayımlar yapılarak istatistiksel bilgiler edinilir. Sayım sonuçları, bir ülkenin toplumsal ve ekonomik yapısını dolaysız olarak meydana koymak bakımından çok değerlidir.

SAYIŞMALIK. (Os. Alelhesâp, Akont; *Fr.* Acompte, *Al.* Akontozahlung, *İng.* Down payment, On account; *İt.* Acconto, *İsp.* A cuenta) Borca sayılmak üzere ödenen para... Gerçekleşmiş bir kâr payından ya da bir borçtan bir bölümünün önceden ödenmesini dilegetirir, örneğin bu anlamda "şirketten alelhesap bin lira aldım" denir. Osmanlıcada *kısmî tediyât* (bölümsel ödeme) da denirdi.

SAYIŞMALIKLA ÖDEMEK. (Os. Alelhesâp te'diye etmek, *Fr.* Payer acompte, *Al.* Anzahlen, Auf Abschlag zahlen; *İng.* To pay on account, *İt.* Pagare a conto, *İsp.* Pagare a cuenta) Sonradan hesaplaşmak üzere borcun bir bölümünü önceden ödemek.

SAYIŞTAY. (Os. Divânî muhâsebât, *Fr.* Cour des comptes, *Al.* Rechnungsprüfungsamt, Rechnungshof; *İng.* Audit court, Audit office) Devletin tüm gelir ve giderleriyle mallarını denetleyen kurul... Büyük millet meclisine bağlıdır ve onun adına iş görür, bütçeyi uygulayanların ve devlet mallarını kullananların hesap ve işlemlerini inceler ve gerektiğinde de yargılar. Sayıştay dâireleri bir hesap mahkemesidir ve genel kurul en yüksek itirâz merciidir. Sayıştay başkan ve üyeleri büyük millet meclisince seçilir.

SAYMACA. (Os. İtibârî, *Fr.* Nominal, Fiduciaire; *Al.* Nominal, *İng.* Nominal, *İt.* Nominale, *İsp.* Nominal) Gerçekte öyle olmadığı halde öyle sayılan.

SAYMACA ARAYIĞIMLIK. (Os. İtibârî antrepo; *Fr.* Entrepôt fictif, *Al.* Lagerung un-

ter Zollverschluss, *İng.* Private warehouse) Kimi zorunlulardan ötürü gümrük ardiyesi gibi kullanılan ve gümrük antrepoğu sayılan yerler... Örneğin bozulacak bir mal bir buzhânede (frigorifik testiste) saklanır, gümrük idâresi de bunu kabul eder.

SAYMACA DEĞER. (Os. İtibârî kıymet, *Fr.* Valeur nominale, *Al.* Nennwert, Nominalwert; *İng.* Nominal value, Face value; *İt.* Valore nominale, *İsp.* Valor nominal) Değerli kâğıtların üstünde yazılı olan değer... Paraların, tahvillerin, hisse senetlerinin, çeklerin, poliçelerin vb. üstlerinde yazılı olan fiyatı dilegetirir ve *gerçek değer* deyimi karşılığında kullanılır. Değerli kâğıtların (menkul kıymetlerin) ihrâç fiyatları, borsa râyîçleri, muhâsebe değerleri vb. saymaca değerlerinin altında ya da üstünde olabilir.

SAYMACA ORTAK. (Os. İtibârî şerîk, *Fr.* Associé nominal, *Al.* Nominalmitteilhaber, *İng.* Nominal partner) Bir ortaklıkta sadece adı kullanılan ve ortaklığın işlerine karışmayan ortak... Bu ad, tecimsel alanda ünlü ve saygın bir ad olabilir ve saymaca ortak sadece adının kullanılmasından ötürü ortaklık payı alır.

SAYMACA PARA. (Os. İtibârî nakit, *Fr.* Monnaie fiduciaire) Güvene dayanan para... *Gerçek para* deyimi karşılığında kullanılır. Değerli mâden karşılığı bulunmaksızın tedavüle çıkarılmış banknotlar itimada dayandıklarından ötürü *fidüsyer para*'dırlar. Bu itimat, onların gerektiğinde değerli mâdenlerle karşılanacağı itimadıdır. Poliçeler, ödeme mektupları vb. bu niteliktedir. Bunlara *özel fidüsyer para* denir, çünkü özel kişiler tarafından verilmişlerdir ve bunları veren kişilere karşı gösterilen güvene dayanırlar. Her tüccar kendi senetlerinin gerçek parayla değiştirilebilirliğinden sorumludur. Bunlar ödenmezse tüccar iflâs eder ve bu senetleri ellerinde bulunduranlar bu senetler karşılığında verdikleri parayı kaybederler. *Özel fidüsyer para*, bir kredi biçimidir, geçerliği bunu verenlerin ödeme gücüne bağlıdır. *Fidüsyer para*; temsilî para, kâğıt para ve kaydı para olmak üzere üç grupta toplanır.

SAYMACA ÜREM. (Os. İtibârî fâiz, *Fr.* Intérêt nominale, *Al.* Nominalzins, *İng.* Nominal interest) Borçlanma sırasında saptanan fâiz... Örneğin bir devlet tahvilinin üstünde yüzde kaç fâiz verileceği yazılıdır, bu fâiz nominaldır. Çünkü bu tahvil borsada, yazılı

değerinin üstünde ya da altında satılabilir, fâizi de ona göre değişir. Yüzde sekiz fâizli yüz liralık bir tahvilin borsada iki yüz liraya satıldığını farzederek bu tahvilin nominal fâizi yüzde sekiz, gerçek fâizi yüzde dört demektir. *Nominal fâiz* deyimi, *reel fâiz* (Os. Hakikî fâiz, Fr. Intérêt réel, Tr. Gerçek ürem) deyimi karşılığında kullanılır.

SAYMACA VARLIK. (Os. İtibârî aktif, Fr. Actif fictif, Al. Unechte Aktiva, İng. Fictious assets) Firma bilançosunda yer almakla birlikte gerçek bir değer taşımayan varlık.

SAYMAK. (Os. Hesâp etmek, Fr. Compter, Al. Zaehlen, İng. To count, İt. Contare, İsp. Contar) Hesap işlemini yapmak.

SAYMAN. (Os. Muhâsip, Muhâsebeci; Fr. Teneur de livres, Comptable; Al. Buchhalter, Rechnungsführer; İng. Bookkeeper, Accountant; İt. Tenitore di libri contabile, İsp. Tenedor de libros, Contador) Hesap işlerini gören uzman.

SAYMANLIK. (Os. Muhâsebe, Muhâsebecilik, Muhâsiplik; Fr. Comptabilité, Al. Buchhaltung, Buchführung; İng. Accounting, Book-keeping; İt. Contabilita, İsp. Contabilidad) Saymanın görevi ve hesap işlerinin görüldüğü yer... Parayla iş gören bir birimin hesaplarını tutma işlemini dilegetirir. Bir bilim dalı olarak hesap tutma işlemlerinin yöntemlerini saptar ve açıklar. Ayrıca hesap tutma işlemlerinin yürütüldüğü yeri de adlandırır. Hesap tutma işi, parasal olayların kâğıda geçirilerek saptanması işidir. Bundan ötürü saymanlığın başlıca görevi kayıtların çok düzenli bir biçimde tutulmasıdır. Kayıtlarda toplanan bilgilerin sınıflandırılması, raporlar ve tablolar biçimine sokularak kolay anlaşılabilir bir biçimde sunulması da saymanlığın temel görevlerindendir. Saymanlık, hesabını tuttuğu birimin (bu birim kişi, şirket, kurum, kuruluş, işletme vb. olabilir) geçmişine ve geleceğine ait tüm parasal ve malsal sorumluluğunu taşır ve birimin çalışmasını yönlendirir. Mâliyetlerden vergilere kadar tüm parasal ve malsal işlemler *muhâsebe dâiresi* (Fr. Bureau de comptabilité) 'nde görülür. Bu bakımdan saymanlık birçok uzmanlık dallarına da ayrılır: *Genel saymanlık* (Umumî muhâsebe), *malsal saymanlık* (Mâlî muhâsebe), *mâliyet saymanlığı* (Mâliyet muhâsebesi), *işletme saymanlığı* (İşletme muhâsebesi), *yönetim saymanlığı* (İdâre muhâsebesi) vb. böylesine uzmanlaşmış sayman-

lık dallarıdır. Osmanlıca *muhâsebe* deyimi, aynı zamanda *hesap görme* (Fr. Réglement des comptes) anlamını da dilegetirir.

SAYMANLTK DEFTERLERİ. (Os. Muhâsebe defterleri, Fr. Livres de comptabilité, Al. Rechnungsbücher, İng. Account books, İt. Libri di contabilità, İsp. Libros de contabilidad) Saymanın tutmak zorunda bulunduğu bütün ticarî defterler.

SAYMANLIK DENETİMİ. (Os. Muhâsebe murâkabesi, Fr. Vérification des comptes, Al. Rechnungsprüfung, İng. Accounting control) Saymanlık işlemlerinin ve kayıtlarının kontrolü... Bu denetim, üst makamlarca yapılabileceği gibi saymanlığın içinden de yapılabilir. Ekonomik faaliyetin niceliksel kaydını sağlayan bir teknik olarak saymanlık özel olabileceği gibi ulusal ya da kamusal da olur. Denetimin biçimi ve yöntemi, saymanlığın özel ya da kamusal olmasına göre değişir. Kamusal saymanlığı en yüksek hesap mahkemesi olarak sayıştay denetler. Bu deyim, iki yerde ayrı ayrı tutulan muhâsebe kayıtlarının karşılıklı olarak birbirlerini denetlemeleri anlamında kullanılmaktadır.

SAYMANLIK DİZGESİ. (Os. Muhâsebe sistemi, Fr. Système comptable, Al. Buchhaltungsverfahren, İng. Systems of account, Accounting systems) Ekonomik faaliyetin sayısal kaydı tekniği... Saymanlık işlemlerinde çeşitli teknikler kullanılır.

SAYMANLIK İLKELERİ. (Os. Muhâsebe mebdeleri, Fr. Principes de la comptabilité, Al. Buchhaltungsgrundsätze, İng. Accounting principles) Ekonomik faaliyetin sayısal kaydında uygulanan kurallar... Bu kurallar kesin ve değişmez nitelikte değildir, ekonomik birimin özelliğine ve koşullarına göre değişir. Genellikle paranın ölçü olarak kullanılması, eşdeyisle ekonomik faaliyetlerin para diliyle kaydedilmesi bu kuralların başında gelir.

SEÇENEKLİ BORÇ. (Os. Mütevâlî borç, Fr. Obligation alternative, Al. Alternativobligation, İng. Alternative obligation, Lâ. Obligatio disjunctiva) İşlerinden sadece biri ödenmek üzere birden çok ödeme konusu bulunan borç... Borçlar Kanununun 71. maddesine göre kural olarak ödeme konusunu seçme hakkı borçlunundur, ama bu hak alacaklıya ya da üçüncü bir kişiye de verilebilir.

SEÇİLME HAKKI

SEÇİLME HAKKI. (Os. İntihâp edilme hakkı, *Fr. Éligibilité, Al. Wählbarkeit, İng. Eligibility, Lâ. Ius honorum*) Herhangi bir seçimde seçilebilmek için gereken yasal nitelikleri taşımaktan doğan hak... Yaş, tahsil durumu vb. gibi nitelikler seçimin niteliğine göre çeşitli yasa ve tüzüklerle saptanmıştır ve değişiktir. Ancak bu nitelikleri taşıyanlar aday olabilirler ve seçilebilirler.

SEÇİM. 1. (Os. İhtiyâr, *Fr. Choix, Al. Wahl, İng. Choice, İt. Scelta, İsp. Eleccion*) Benzerleri arasından beğenileni ayırmak ya da almak.

2. (Os. İntihâp, *Fr. Élection, Al. Wahl, İng. Election, Lâ. Electio*) Birçok kişiyi temsil edecek kişi ya da kişileri saptamak için yapılan seçme işlemi... Büyük millet meclisine, belediye meclisine, muhtarlıklara, ihtiyar hey'etlerine, şirketlerin idâre meclislerine, derneklerin yönetim kurullarına, danıştay ve sayıştay üyeliği gibi görevlere vb. temsilci ya da görevli seçmek için yapılan işlemleri dilegetirir.

SEÇİM ÇEVRESİ. (Os. İntihâp dâiresi, *Fr. Circonscription électorale, Al. Wahlkreis, İng. Electoral district, Parliamentary constituency*) Kamu hizmetleri için seçim yapılan çevre... Örneğin milletvekillerinin seçim dâireleri iller, mahalle muhtarlarının seçim dâireleri mahalleler, köy ihtiyar kurullarının seçim dâireleri köylerdir.

SEÇİM DÖNEMİ. (Os. İntihâp devresi, *Fr. Période électorale, Al. Wahlperiode, İng. Electoral period*) Seçimle bir göreve getirilenlerin hizmet süresi... Örneğin milletvekilleri için bu dönem dört yıl, şirket ve derneklerde genellikle bir yıldır. Bu dönem, özel yasa ve tüzüklere göre çeşitlenir. Örneğin Türk Dil Kurumu yönetim kurulu üyeleri iki yıl için seçilirler.

SEÇİME GÖRE. (Os. İhtiyâra tâbi, *Fr. Au choix, Al. Nach Wahl, İng. At choice, İt. A scelta, İsp. A eleccion*) Keyfe bağlı... Seçerek ve *canunun istediği gibi* anlamlarını dilegetirir. Örneğin bu anlamda "bu kravatı seçerek aldım" denir.

SEÇİM TUTANAKLARI. (Os. İntihâp mazbataları, *Fr. Procès-verbaux d'élection, Al. Wahlprotokolle, İng. Records of election*) Seçimin yasa ve tüzüklere uygun olarak yapıldığını belirten ve seçilenleri saptayan bel-

ge... Seçimin türüne göre seçim kurulları, teftiş kurulları vb. tarafından düzenlenir.

SEÇİM YETERLİÇİ. (Os. İntihâp ehliyeti, *Fr. Capacité électorale, Al. Wahlberechtigung, İng. Electoral capacity*) Seçmek ve seçilmek için yasa ve tüzüklerce saptanan niteliksel koşullar.

SEÇİP AYIRMA. (Os. Tefrik, *Fr. Triage, Al. Sortieren, İng. Sorting, İt. Sortire, İsp. Clasificación*) Seçerek eleme... Örneğin bu anlamda "bu kravatları yüzlerce kravat arasından seçip ayırdım" denir.

SEÇİP AYIRMAK. (Os. Tefrik etmek, *Fr. Trier, Al. Sortieren, İng. To sort, İt. Assortire, İsp. Clasificar, Escoger*) Seçerek elemek.

SEÇME. (Os. İhtiyâr, *Fr. Libre exercise de volonté, Libre arbitre; Al. Freie Willensbestimmung, Freies Ermessen, Freiheit der selbstständigen Wahl; İng. Free determination of the will, Absolute discretion*) Herhangi bir şeyi yapıp yapmamaktan birini serbestçe yeğleme... Hukuk dilinde "yabancı bir güce bağlı olmaksızın kendi davranışını saptayabilme olanağı" olarak tanımlanır. Belli bir anlamda *elindelik* (İrâdei cüz'îye) deyimiyle anlamdaştır.

SEÇME HAKKI. (Os. Hakkı hıyâr, *Fr. Bénéfice d'option, Al. Ersetzungsbezugnis, İng. To have an option on a thing*) Çeşitli yollardan birini serbestçe yeğleme hakkı... Hukuk dilinde "bir sözleşmeyle saptanan ödemenin (edânın) yerine bir başkasını koyabilmek (ikaame edebilmek) yetkisi" olarak tanımlanır.

SEÇMEK. (Os. İhtiyâr eylemek, İntihâp etmek; *Fr. Choisir, Faire un choix; Al. Wählen, Eine Wahl treffen; İng. To choose, To make a choice; İt. Scegliere, For una scelta; İsp. Escogar, Hacer una elección*) Benzerleri arasından beğenileni almak.

SEÇMEK HAKKI. (Os. İntihâp etme hakkı, *Fr. Droit de suffrage, Al. Aktives Wahlrecht, İng. Right of election, Right to vote, Suffrage; İt. Diritto di suffragio, İsp. Derecho de sufragio, Lâ. Ius suffragii*) Herhangi bir seçimde seçebilmek için gereken yasal nitelikleri taşımaktan doğan hak... Seçmen olabilmek hakkını dilegetirir.

SEÇMELİ YARGILAR. (Os. İhtiyârî hükümler, *Fr.* Dispositions facultatives, *Al.* Nicht-zwingende Rechtsnormen, *Lâ.* Ius dispositivum) Tarafların irâdeleriyle değiştirilebilen ya da hilâfına davranılabilen yasa hükümleri... Örneğin sözleşmelerin serbestliği hakkındaki hükümler böyledir.

SEÇME YETKİSİ. (Os. Muhayyerlik, Hak-
kî hıyâr; *Fr.* Option, *Al.* Option, Wahlrecht, Terminhandel; *İng.* Option, *İt.* Opzione, *İsp.* Opcion) Yeğleme hakkı... Aynı anlamdaki *Lâ.* optare sözcüğünden türemiştir. Genellikle belli bir süre içinde almak ya da satmak konusunda kesin karara varma hakkını dilegetirir. *Opsiyon süresi* (Müddeti ihtiyâr) içinde gerek alıcı ve gerek satıcı, alıp satmak ya da vazgeçmek hakkını ellerinde tutarlar. Kabul ya da retlerini bu sürenin sonuna kadar bildirmek zorundadırlar. Belli bir sürede seçme yetkisine karşılık ayrıca bir bedel ödenir, tarafların anlaşmasına göre bedelsiz de olabilir. Belli bir süre içinde bir malı başka isteklilere yeğlenerek (tercihen) satın alma hakkı da bu deyimle dilegetirilir, ne var ki bu durumda seçme yetkisini elinde tutan kişi o mala başka isteklilerin verdiği parayı vermek zorundadır. Bu yetki, genellikle borsa işlemlerinde kullanılır.

SERGEN. (Os. Vitrin, *Fr.* Vitrine, Devanture; *Al.* Schaufenster, *İng.* Showcase, Show window, Shop window; *İt.* Vetrina, *İsp.* Vidriera, Mostrador, Escaparate) Mal satan yerlerin sokağa bakan yönünde malları göstermek için düzenlenen camlı bölme.

SERGİ. (Os. Meşher, *Fr.* Exposition, *Al.* Ausstellung, *İng.* Exhibition, Show, Exposition, Exhibit; *İt.* Esposizione, Mostra; *İsp.* Exposición) Her türlü ürün ve yapımları tanıtmak ya da satmak için bunların topluca gösterildikleri yer.

SERGİCİ. (Os. Sergici, *Fr.* Expositant, *Al.* Aussteller, *İng.* Exhibitor, *İt.* Espositore, *İsp.* Expositor) Satılık mal sergisi yapan kişi.

SERGİLEME. (Os. Teşhir, *Fr.* Étalage, *Al.* Auslage, *İng.* Show, *İt.* Mostra, *İsp.* Muestra) Bir şeyi tanıtmak ya da satmak için belli bir yere koyup gösterme.

SERGİLEMEK. (Os. Teşhir etmek, *Fr.* Exposer, Étaler, Exhiber; *Al.* Auslegen, Ausstellen; *İng.* To expose, To exhibit, To display; *İt.* Esporre, Metter in mostra, Esporre; *İsp.*

Exhibir, Exponer) Bir şeyi tanıtmak ya da satmak için belli bir yere koyup göstermek.

SESLENME. (Os. Hitâp, *Fr.* Appel, *Al.* Appel, *İng.* Appeal, *İt.* Appello, *İsp.* Apelacion) Bir kimseye söz yöneltme... Sözün yöneltildiğini kendisine anlatmak için kullanılan sözcüğü ya da söz takımı da dilegetirir.

SESLENMEK. (Os. Hitâp etmek, *Fr.* Appeler, *Al.* Appellieren, *İng.* To appeal, *İt.* Appellare, *İsp.* Apelar) Bir kimseye söz yöneltmek.

SEVİNMELİK. (Os. Bahşış, *Fr.* Pourboire, *Al.* Trinkgeld, *İng.* Tip, Beer money; *İt.* Mancia, *İsp.* Propina) Hizmet gören bir kişiye fazladan verilen para... Hizmet göreni mü-kâfatlandırma, hoşnut etme amacını taşır. Garson ve benzerlerine verilen yüzdelere bahşış değil, bir çeşit ücret niteliğindedir. Bu yüzdelere daha fazla bir para verilirse o bahşış olur.

SEZDİRMEYEN BASTIRMAK. (Os. Gaafil avlamak, *Fr.* Surprendre, *Al.* Überraschen, *İng.* To surprise, *İt.* Sorprendere, *İsp.* Sorprender) Habersiz ve hazırlıksız olduğu bir sırada yakalamak.

SIĞINMA. (Os. İlticâ, *Fr.* Asile, *Al.* Asyl, Zufluchtsuchen; *İng.* Recourse, Act of taking refuge; *Lâ.* Asylum, Perflugium) Tehlikeden kaçarak güvenilir bir yere başvurma.

SIĞINMA HAKKI. (Os. İlticâ hakkı, *Fr.* Droit d'asile, *Al.* Asylrecht, *İng.* Right of asylum, Right of sanctuary) Yabancı bir ülkeye sığınan başka bir ülke halkına sığındığı ülke tarafından tanınan hak... Suçluların geri verilmesi (lâdei mücrimîn) anlaşması bulunmayan ülkelerde suçlular da bu haktan yararlanabilirler.

SIĞMA ÖLÇÜSÜ. (Os. İstiâp mikyâsı, *Fr.* Mesure de capacité, *Al.* Hohlmass, *İng.* Measure of capacity, *İt.* Misura di capacità, *İsp.* Medida de capacidad) Alabilirlik ölçüsü... Bir şeyin içine ne kadar şey sığabileceğini gösteren ölçüyü dilegetirir.

SIKINTI. 1. (Os. Müşkilât, *Fr.* L'embarras, *Al.* Verlegenheit, Bedragnis; *İng.* Trouble, *İt.* Imbarazzato, *İsp.* Embarazado) Güçlüklerle karşılaşmaktan doğan tedirginlik.

2. (Os. Zahmet, *Fr.* Peine, Effort; *Al.* Mühe, Mühewaltung; *İng.* Pains, *İt.* Pena,

SIKINTIDAN ÇEKİNMEMEK

Incomodo; *İsp.* Pena, Molestia) Güçlüklerle savaşmaktan doğan yorgunluk.

SIKINTIDAN ÇEKİNMEMEK. (Os. Zahmetten çekinmemek, *Fr.* Ne reculer devant aucune peine, *Al.* Keine Mühe scheuen, *İng.* To shrink back from no trouble, *İt.* Non iscarsare la pena, *İsp.* No evitar la pena) Güçlüklerle savaşmaktan doğan yorgunluktan kaçınmak... Bu yorgunluğu göze almayı dilegetirir.

SIKINTIDAN KURTARMAK. (Os. Müşkilâttan halâs etmek, *Fr.* Tirer d'embaras, *Al.* Aus der Verlegenheit helfen, *İng.* To free from difficulties, *İt.* Trarre d'imbarazzo, *İsp.* Tirar de embarazo) Güçlüklerden kurtarmak.

SIKINTIDA OLMAK. (Os. Müşkil bir vaziyette olmak, *Fr.* Être dans l'embaras, *Al.* In Verlegenheit sein, *İng.* To be in trouble, *İt.* Esser imbarazzato, *İsp.* Hallarse embarazado) Güçlüklerle karşılaşmak.

SIKINTILI. (Os. Zahmetli, *Fr.* Pénible, Fatigant, Incommode; *Al.* Mühevoll, *İng.* Painful, Troublesome; *İt.* Penoso, Faticoso; *İsp.* Fatigo, Incomodo) Yorucu... Örneğin bu anlamda "çok sıkıntılı bir iş" denir.

SIKINTISIZ. (Os. Zahmetsiz, *Fr.* Sans peine, *Al.* Mühelos, *İng.* Without trouble, *İt.* Senza pena, *İsp.* Sin pena) Yorucu olmayan.

SIKINTIYA DEĞMEK. (Os. Zahmete değmek, *Fr.* Valoir la peine, *Al.* Der Mühe wert sein, *İng.* To be worth while the trouble, *İt.* Valer la pena, *İsp.* Valer la pena) Yorgunluğa değmek.

SIKINTIYA SOKMAK. (Os. Müşkilâta düşürmek, *Fr.* Embarrasser, Mettre dans l'embaras; *Al.* In Verlegenheit bringen, *İng.* To embarrass, *İt.* Metter in imbarazzo, *İsp.* Poner en embarazo) Güçlükler çıkarmak.

SIKIYÖNETİM. (Os. İdârei örfiye, *Fr.* État de siège, *Al.* Ausnahmestand, Belagerungszustand; *İng.* State of siege, Martial law; *Lâ.* Obsidio) Olağanüstü durumlarda ülkenin güvenliğini sağlamak için askersel gücün yardımıyla sağlanan yönetim... Anayasalara göre bu yönetim ancak savaş durumunda ve savaşı gerektirecek durumlarda ya da bir başkaldırma (isyân) hareketinde ve genel olarak ülkenin tehlikeye düştüğünü gösteren belirtiler görüldüğünde gerçekleştirilir. Bu yönetim süresince özgürlükler kısıtlanır.

SINIR. 1. (Os. Hudût, *Fr.* Frontière, *Al.* Grenze, *İng.* Frontier, Border; *İt.* Frontiera, *İsp.* Frontera, *Lâ.* Finis) Komşu iki ülkenin topraklarını birbirinden ayıran çizgi... Medenî hukukta tapu sicilinde bağımsız olarak kayıtlı bulunan taşınmazların (gayrimenkullerin) birbirlerine bitiştiği yeri dilegetirir. Medenî Kanunun 645 ve 646. maddelerine göre taşınmazların sahipleri sınırlarını saptamakta karşılıklı yardım göreviyle yükümlüdürler.

2. (Os. Had, *Fr.* Limite, *Al.* Limitum, *İng.* Limit, *İt.* Limite, *İsp.* Limite, *Lâ.* Limes) Banka ve borsa işlemlerinde tanınan değer sınırı... Örneğin bir tüccarın bir bankadan alabileceği en çok kredi, o tüccarın kredi limitidir. Bu anlamda *sınır*, üstüne çıkılamayacak olan *tavan*'ı dilegetirir.

SINIRA BAĞLI KALMAK. (Os. Hadde tâbi olmak, *Fr.* Être lié a une limite, *Al.* An ein Limitum gebunden sein, *İng.* To be bound to a limit, *İt.* Essere legato a un limite, *İsp.* Estar ligado a un limite) Tavanı aşmamak.

SINIRDEĞER. (Os. Narh, *Fr.* Prix contrôle, Prix fixé, Taxation; *Al.* Nark, Amtlich festgesetzter Preis; *İng.* Fixed price, Officially fixed price) Mal fiyatlarının hükümet ya da belediyelerce saptanması.

SINIR DURAĞI. (Os. Hudût istasyonu, *Fr.* Station frontière, *Al.* Grenzstation, *İng.* Frontier station, *İt.* Stazione frontiera, *İsp.* Estacion de frontera) Bir ülkenin sınırları içinde bulunan son taşıt durağı... Bu duraklarda gümrük kontrolleri ve işlemleri yapılır.

SINIRI AŞMAK. (Os. Haddi tecâvüz etmek, *Fr.* Excéder la limite, Dépassez la limite; *Al.* Das limitum überschreiten, *İng.* To exceed the limit, *İt.* Eccedere il limite, Oltrepassare il limite) Saptanan değer tavanının üstüne çıkmak.

SINIRI KORUMAK. (Os. Haddi muhâfaza etmek, *Fr.* Se tenir dans les limites, *Al.* Limitum einhalten, *İng.* To keep within the limits, *İt.* Tenersi dei limiti, *İsp.* Tenerse dentro de los limites) Sınıra bağlı kalmak. SINIRLI. (Os. Mahdût, *Fr.* Limité, *Al.* Begrenzt, *İng.* Limited, *İt.* Limitato, *İsp.* Limitado) Sınırı olan.

SINIRLI ARAÇLARLA ÇALIŞMAK. (Os. Mahdût vâsıtalarla sarfı mesâî, *Fr.* Travailler avec des moyens limités, *Al.* Mit beschränkten Mitteln arbeiten, *İng.* To work with

limited means, *İt.* Lavorare con mezzi limitati, *İsp.* Operar con medios limitados) Daha çoğu gerekli olduğu halde ancak sağlanabilen araçlarla çalışmak.

SINIRLI ARTIRMA. (Os. Mahdût müzâyede, *Fr.* Enchères entre les intéressés, *Al.* Nicht öffentliche Versteigerung, *İng.* Private sale by auction) Belli kimselerin katılabileceği artırma... Örneğin Medenî Kanunun 591. maddesine göre terekeye dâhil olup taksim edilmeyen malların müzâyesine sadece mirasçılarının katılabileceğine karar verilebilir, bu durumda yabancılar bu artırmaya katılamazlar.

SINIRLI NİCELİKTE. (Os. Mahdût miktarda, *Fr.* Sur une échelle restreinte, *Al.* In beschränkter Masse, *İng.* On a limited scale, *İt.* Su una scala ristretta, *İsp.* En escala restringida) Az sayıda... Örneğin bu anlamda "bu maldan ancak sınırlı nicelikte getirtibildik" denir.

SINIRLI ORTAKLIK. (Os. Mahdût mes'uliyetli şirket, Limited şirket; *Fr.* Société a responsabilité limitée, *Al.* Gesellschaft mit beschränkter Haftung, *İng.* Limited company, Liability company; *İt.* Società a responsabilità limitata, *İsp.* Sociedad a responsabilidad limitada) Ortaklarının yatırımları anamal miktarıyla sorumlu oldukları şirket biçimi... Ticaret Kanununun 121, 503 ve onu izleyen maddelerine göre bankacılık ve sigortacılıktan başka her türlü ticaret işleri yapabilecek olan bu şirketin ortakları ikiden az ve elli den çok olamaz, ortaklık sermayesi de on bin Türk lirasından az olamaz, ortakların koyacakları sermayeler birbirinden farklı olabilir ama her birinin en az beş yüz Türk lirası sermaye koymaları gerekir, ortaklarının sorumlulukları koydukları sermaye miktarıyla sınırlıdır, sermaye beş yüz lira ya da bunun katları olarak para ya da mal biçiminde konabilir, bu şirketler Ticaret Bakanlığının onayıyla kurulurlar.

SINIRLI SORUMLULUK. (Os. Mahdût mes'uliyet, *Fr.* Responsabilité limitée, *Al.* Beschränkte Haftpflicht, *İng.* Limited liability, *İt.* Responsabilità limitata, *İsp.* Responsabilidad limitada) Belli bir pay miktarıyla sınırlı olan sorumluluk... Örneğin limited şirketlerin ortaklarının sorumlulukları, yatırımları sermaye miktarıyla sınırlıdır. Sınırlı sorumluluk, ortaklarının alacaklılara karşı sorumluluğunu kendi paylarıyla sınırlar.

SINIRLI SORUMLU ORTAK. (Os. Komanditer, *Fr.* Commanditaire, *Al.* Kommanditist, Kommanditaer; *İng.* Silent partner, Partner with limited liability) Sorumluluğu koyduğu sermaye miktarıyla sınırlı olan ortak... Özellikle komandit şirketlerin sorumlulukları koydukları sermayeyle sınırlanmış olan ortaklarını dilegetirir. Komanditer ortak, gerçek bir kişi olabileceği gibi bir tüzel kişi de olabilir. Bu türlü ortaklar idâre ve temsil hakkına sahip değildirler, kârdan paylarını alırlar ama zarara sermayeleri oranında katılırlar. Daha açık bir deyişle örneğin beş yüz liralık hissesi bulunan komanditer ortak şirket çok kâr ederse çok büyük bir kâr payı alır, ama şirket zarar ederse sadece beş yüz lirasını yitirir ve daha fazla bir para vermekle yükümlü olmaz.

SINIRLI VERENEK. (Os. Mahdût kredi, *Fr.* Crédit limité, *Al.* Beschränkter Kredit, *İng.* Limited credit, *İt.* Credito limitato, *İsp.* Credito limitado) Belli bir miktarla sınırlanmış olan kredi.

SINIRLI YETERLİK. (Os. Mahdût ehliyet, *Fr.* Capacité restreinte, *Al.* Beschränkte Handlungsfähigkeit, *İng.* Limited capacity) Kendilerine görev ve borç yükleyen sözleşmeleri yapmaya hakkı olmayanların eksik ehliyeti... Örneğin Medenî Kanunun 16. maddesine göre reşit olmayan mümeyyizlerle mümeyyiz mahcurların ehliyeti böyledir. Bunlar şahıslarına bağlı hakları kullanabilirler, örneğin herhangi bir şey satın alabilirler ve ivazsız iktisâba yetkilidirler, haksız fiillerinden doğan zararları ödemekle yükümlüdürler ama kendilerine görev ve borç yükleyen akitleri yapamazlar.

SINIRSIZ. (Os. Hudûtsuz, *Fr.* Illimité, *Al.* Unbeschränkt, *İng.* Unlimited, *İt.* Illimitato, *İsp.* Ilimitado) Sınırı olmayan.

SINIRSIZ KORUNÇ. (Os. Hudûtsuz sigorta, *Fr.* Assurance illimitée, *Al.* Unbegrenzte Versicherung, *İng.* Unlimited insurance) Ödenecek paranın önceden saptanmadığı sigorta... İsviçre ve İtalya gibi ülkemizde de yasaklanmış olan bu sigorta biçimi özellikle Anglo-sakson ülkelerinde uygulanmaktadır. Anglo-sakson ülkelerinde genellikle sorumluluk (mes'uliyet) sigortaları sınırsız sigorta poliçeleri verilmekle yapılır, sigorta bedeli önceden saptanmaz.

SINIRSIZ SORUMLU ORTAK. (Os. Komandite, *Fr.* Commandité, *Al.* Persönlich haftender

SINIRSIZ SORUMLU ORTAKLIK

Gesellschafter, Komplementaer; *İng.* Responsible partner with unlimited liability) Şirket alacaklılarına karşı sorumluluğu sınırlanmamış olan ortak... Komandit şirketlerin yönetim ve temsil yetkisi taşıyan ortakları şirket alacaklılarına karşı sınırsız olarak sorumludur, alacaklılar gerektiğinde bunlara başvurulabilirler ve iflâslarını isteyebilirler. Her komandit şirketin ticaret unvanında en az bir komandite ortağın ad ve soyadının bulunması zorunludur. Tüzel kişiler komandite ortak olamazlar, bunların gerçek kişiler olması şarttır.

SINIRSIZ SORUMLU ORTAKLIK. (Os. Gayrı mahdût mes'uliyetli şirket, Komandit şirket; *Fr.* Société en commandite, *Al.* Kommanditgesellschaft, *İng.* Commandite partnership, Joint stock company; *İt.* Società in accomandita, *İsp.* Sociedad en comandita) Alacaklılarına karşı sorumlulukları sınırlı ve sınırsız olmak üzere çeşitli ortaklardan kurulu şirket... Bu tür şirketin, sınırsız sorumlu ortaklarına *komandite* ve şirkete yatırdıkları anamal oranında sorumlu ortaklarına *komanditer* denir. Sınırsız sorumlu ortaklar, kolektif şirketlerinkiler gibi, müteselsil olarak ve bütün madlarıyla sorumludurlar. Bundan ötürü şirketi bunlar yönetir. Sorumlulukları sınırlı ortaklar şirketin yönetimine katılmazlar. Anamalı hisse senetlerine ayrılmış olan komandit şirketlere de *hisseli komandit şirket* (eski deyimle: *Sermâyesi eshama münkasim komandit şirket*) denir. Tarihî süreçte komandit şirketin ilk biçimi, ipotekli gemi karşılığında ödünç vermedir ve antikçağ Yunanistan'ında gerçekleşmiştir. Bu biçim, oradan Bizans'a ve daha sonra IX. yüzyıl İtalya'ya sına geçmiş ve ortaçağ Avrupa'sına komandit şirket biçimiyle yayılmıştır.

SIRA. (Os. Derece, *Fr.* Degré, Grade, Rang; *Al.* Grad, Rang; *İng.* Degree, Rank, Order; *Lâ.* Gradus, Locus, Ordo) Alacaklıların alacaklarını alma sırası... Medenî Kanunun 785, 786, 787. maddeleriyle İcra ve İflâs Kanununun 206. ve Ticaret Kanununun 1295 ve 1309. maddelerinde bu anlamda kullanılmıştır. Üstüne ipotek konulmuş gayrimenkullerin satışında alacaklıların ipotek sırasını dilegetirir. Ayrıca Medenî Kanunun 17. maddesine göre hısımlıktaki yakınlık ölçüsünü dilegetirmek için kullanılmıştır. Memurluk hükümlerinde de memur ve hizmetlilerin maaş ve ücret sıralarını dilegetirir.

SIRA HAKKI. (Os. Mertebe hakkı, *Fr.* Droit de priorité, *Al.* Reihenfolge, *İng.* Order of priority, *İt.* Diritto di priorità, *İsp.* Derecho de priorida) Öncelik hakkı... *Öncelik hakkı* deyiimiyle anlamdaştır.

SIRA NUMARASI. (Os. Mertebe numarası, *Fr.* Numero d'ordre, *Al.* Laufende Nummer, *İng.* Running number, *İt.* Numero d'ordine, *İsp.* Numero de orden) Herhangi bir sıralamada sıralananların yerini belirten numara... Örneğin bir tren katarında "üç numaralı vagon", iki numaralı vagonun sonra ve dört numaralı vagonun önce olan vagonu dilegetirir.

SIZINTI. (Os. Fire, *Fr.* Coulage, *Al.* Leckage, *İng.* Leakage, *İt.* Colatura, *İsp.* Coladura) Akına sonucu kaybolan nicelik.

SIZMAK. (Os. Sızmak, *Fr.* Suint, *Al.* Lecken, *İng.* To be leaky, *İt.* Colare, *İsp.* Colar) Küçük delik ya da aralıklardan çok az miktarda dışarı akmak.

SİCİM. (Os. Kınnap, *Fr.* Ficelle, Corde; *Al.* Birdfaden, Schnur; *İng.* String, Twine; *İt.* Cordicella, Spago; *İsp.* Cordon, Bramante) İple iplik arasında türlü kalınlıklarda olan bağ... Herhangi bir şeyi bağlamakta kullanılır.

SİCİMLE BAĞLAMAK. (Os. Kınnapla bağlamak, *Fr.* Ficeler, *Al.* Schnüren, *İng.* To tie up, *İt.* Legare, *İsp.* Atar) Sicimle sarmak ve tutturmak.

SİLME. (Os. Terkin, *Fr.* Radiation, *Al.* Streichung, Löschung; *İng.* Cancelling, Cancellation; *İt.* Cancellazione, *İsp.* Cancelacion) Resmî sicil, defter ve benzerlerindeki yazılarla edinilen hukuksal hükümlerin ortadan kaldırılması... Medenî Kanunun 798, 833, 923 ve 933. maddelerine göre yapılır. Herhangi bir hükmü ya da değeri *silmek* (*Fr.* Annuler) yoluyla yazıdan çıkarmayı dilegetirir.

SİLO. (Os., *Fr.*, *Al.*, *İng.*, *İt.*, *İsp.* Silo) Tahıl ambarı... *Sarpın* da denir.

SOKAK LEVHASI. (Os. Sokak levhası, *Fr.* Plaque de rue, *Al.* Strassenschild, *İng.* Name plat) Sokağın ya da meydanın adını bildiren ve belediyelerce saptanıp uygun bir yere çakılan yazı.

SON. 1. (Os. Nihâyet, *Fr.* Fin, *Al.* Ende, *İng.* End, *İt.* Fine) Herhangi bir şeyin en arkası.

2. (Os. Hitâm, *Fr.* Expiration, *Al.* Ablauf, *İng.* Expiration, *İt.* Decorso, *İsp.* Expiracion) Herhangi bir şeyin bitimi.

3. (Os. Kusvâ, *Fr.* Ultime, *Al.* Letzt, *İng.* Ultimate, *İt.* Ultimo) Herhangi bir şeyde daha öteye gitmenin olanaksız bulunduğu sınır.

SONA ERMEK. (Os. Hitâma ermek, *Fr.* Tirer a sa fin, *Al.* Sich dem Ende neigen, *İng.* To draw to an end, *İt.* Volgere a fine, *İsp.* Ilegar al fin) Bitmek.

SON BULMAK. (Os. Hitâm bulmak, *Fr.* Expirer, *Al.* Ablaufen, *İng.* To expire, To fall; *İt.* Spirare, Scadere; *İsp.* Expirar) Bitmek.

SON EDER. (Os. Nihâi fiyat, *Fr.* Le dernier prix, *Al.* Der genaueste Preis, *İng.* The last price, *İt.* L'ultimo prezzo, *İsp.* El ultimo precio) Bir pazarlık sonunda daha aşağısına inilemeyecek olan fiyat.

SON KALINTI. (Os. Nihâi bakîyye, *Fr.* Solde final, *Al.* Endsaldo, *İng.* Final balance, *İt.* Saldo finale, *İsp.* Saldo final) Ödemenin en sonuna kalan bölüm.

SON KARAR. (Os. Nihâi karâr, *Fr.* Décision définitive, *Al.* Endurteil, *İng.* Definitive decision) Anlaşmazlığa ya da dâvâya son veren karar... *Ara kararı* deyimi karşılığında kullanılır.

SON MALLAR. (Os. Nihâi emtia, *Fr.* Produits finis, *Al.* Fertigwaren, *İng.* Finished goods) Tüketilebilecek duruma gelmiş mallar... Yapımı bitmiş ve yeni bir işlemi gerektirmeyen kullanıma hazır malları dilegetirir.

SONRAKİ AKTARIMCI. (Os. Muahhar ciranta, *Fr.* Endosseur subséquent, *Al.* Hintermann, *İng.* Subsequent indorser, *İt.* Girante susseguente, *İsp.* Endosante siguiente) Belli bir cirantadan sonra gelen ciranta.

SONRAKİ BUYRUKLAR. (Os. Muahhar emirler, *Fr.* Ordres ultérieurs, *Al.* Weitere Aufträge, *İng.* Further orders, *İt.* Ulteriori comissioni, *İsp.* Ordenes ulteriores) Belli buyruklardan sonra gelen buyruklar.

SONRAKİ ISMARLAMALAR. (Os. Muahhar siparişler, *Fr.* Commandes ultérieures, *Al.* Spaetere Aufträge, *İng.* Further commands) Belli siparişlerden sonra verilen siparişler.

SON TÜKETİCİ İSTEMİ. (Os. Nihâi müstehlik talebi, *Fr.* Demande du consommateur final, *Al.* Endverbrauchersnachfrage, *İng.* Final consumer's demand) Tüketici talebi.

SONUÇ. (Os. Netice, *Fr.* Résultat, *Al.* Ergebnis, *İng.* Result, *İt.* Risultato, *İsp.* Resulto) Bir olaydan doğan yeni bir olay.

SONUÇLANDIRMAK. (Os. İntâç etmek, Neticelendirmek; *Fr.* Conclure, *Al.* Abschlüssen, *İng.* To conclude, *İt.* Concludere, *İsp.* Concluir) Herhangi bir işi sona erdirmek.

SONUÇLANMAK. (Os. Neticelenmek, Müncer olmak; *Fr.* Résulter, *Al.* Sich ergeben, *İng.* To result, *İt.* Risultare, *İsp.* Resultar) Sonuca varmak.

SONUÇ OLARAK. (Os. Netice itibâriyle, *Fr.* Par conséquent, *Al.* Folglich, *İng.* Consequently, *İt.* Per conseguenza, *İsp.* En consecuencia) Geçmiş olaylardan doğan son olay olarak... Örneğin bu anlamda "sonuç olarak bu işten kârlı çıktık" denir.

SONUÇTA. (Os. Neticede, *Fr.* En terminant, *Al.* Zum Schluss, *İng.* In conclusion, *İt.* Finalmente, *İsp.* Por ultimo) Herhangi bir işin bitiminde.

SONUL TUTUM. (Os. Muahhar tasarruf, *Fr.* Épargne réalisée, *Al.* Realisierte Ersparnisse, *İng.* Ex post saving) Belli bir dönem sonunda gerçekleşmiş tasarruf.

SONUL YATIRIM. (Os. Muahhar tevdiât, *Fr.* Investissement réalisé, *Al.* Realisierte Investitionen, *İng.* Ex post investment) Belli bir dönem sonunda gerçekleşmiş yatırım.

SONUNA ULAŞTIRMAK. (Os. Neticeye isâl etmek, *Fr.* Terminer, *Al.* Zu Ende bringen, *İng.* To bring to a close, *İt.* Terminare, *İsp.* Terminar) Bitirmek.

SON VERMEK. (Os. Nihâyet vermek, *Fr.* Cesser, *Al.* Einstellen, *İng.* To stop, *İt.* Cesare, *İsp.* Abandonar) Bırakmak... Artık yapmamayı dilegetirir, örneğin bu anlamda *bir işe son vermek* (*Fr.* Cesser un travail) ten sözedilir.

SORGU. (Os. İstintak, *Fr.* Interrogatoire, *Al.* Verhör, Vernehmung; *İng.* Interrogation, Examination; *Lâ.* Interrogatio) Sorgu yargıcının yaptığı ilk tahkikat... Genel anlamda suç

SORGU YARGICI

işlediği şüphesi altında bulunan bir kişiye yargıç, savcı, emniyet memurları, jandarma gibi görevliler tarafından sorular yöneltilmesini dilegetirir. Sorğu, sadece ilk tahkikatta zorunludur; hazırlık tahkikatında sorguya çekmek için yasal bir zorunluluk yoktur.

SORGU YARGICI. (Os. Müstantik, *Fr.* Juge d'instruction, *Al.* Untersuchungsrichter, *İng.* Coroner, Examining magistrate) İlk tahkikatı yapmakla görevli yargıç.

SORMAK. (Os. Suâl etmek, *Fr.* Demander, *Al.* Anfragen, *İng.* To inquire, *İt.* Demandare, *İsp.* Demandar) Soru yöneltmek... Millet meclisinde bakanlara ya da başbakana yöneltilen ve bir sorunun (mes'elenin) açıklanmasını isteyen sorulara *gensoru* (Os. İstizâh, *Fr.* Interpellation, *Al.* Interpellation, *İng.* Interpellation) denir.

SORU. (Os. Suâl, *Fr.* Demande, *Al.* Anfrage, *İng.* Inquiry, *İt.* Domanda, *İsp.* Demanda) Karşılık gerektiren söz... Çoğunlukla bir şeyi öğrenmeyi amaçlar.

SORU AÇMAK. (Os. Suâl açmak, *Fr.* Mettre en question, *Al.* In frage stellen, *İng.* To call in question, *İt.* Porre in questione, *İsp.* Poner en cuestion) Bir sorun koyup yanıt istemek.

SORUMLU. (Os. Mes'ul, *Fr.* Responsable, *Al.* Haftbar, *İng.* Responsible, *İt.* Responsabile, *İsp.* Responsable) Sorumluluk taşıyan.

SORUMLULUK. (Os. Mes'uliyet, *Fr.* Responsabilité, *Al.* Haftung, Verantwortlichkeit; *İng.* Responsibility, Liability; *İt.* Responsabilita, *İsp.* Responsabilidad, *Lâ.* Praestare, Ius vocare) Kendisinden hesap sorulabilecek olanın yükümlülüğü... Uyulması gereken kurallara aykırı davranışların hesabını verme durumunu dilegetirir.

SORUMLULUK KORUNCU. (Os. Mes'uliyet sigortası, *Fr.* Assurance de la responsabilité civile, *Al.* Haftpflichtversicherung, *İng.* Liability insurance) Üçüncü şahısların zararlarını karşılamak üzere yapılan sigorta... Ticaret Kanununun 1003. maddesine göre örneğin bir otomobil sahibi, otomobilinin üçüncü şahıslara yapacağı zararları karşılamak üzere kendi sorumluluğunu sigorta ettirir.

SORUMLU OLMAK. (Os. Mes'ul olmak, *Fr.* Répondre de, Cautionner; *Al.* Haften,

Verantworten; *İng.* To guaranty, To answer; *İt.* Rispondere, Garantiere; *İsp.* Responder) Bir başkasının borcunu ya da yükümünü yükümlenmek... Örneğin kefil olmak bu anlamda sorumlu olmaktır, örneğin gene bu anlamda *karısının borçlarından sorumlu olmak* (*Fr.* Répondre des dettes de sa femme)'tan sözedilir.

SORUMLU SAYMAN. (Os. Muhâsibi mes'ul, *Fr.* Comptable responsable) Devlet parası ve mallarının kullanımından ötürü sayıştaya karşı sorumlu olan sayman... Muhâsebei Umûmiye Kanununun 9. maddesinde tanımlanmıştır.

SORUMSUZLUK. (Os. Ademi mes'uliyet, *Fr.* Irresponsabilité, Non responsabilité; *Al.* Unverantwortlichkeit, Nichthaftung; *İng.* Irresponsability, Non-liability) Sorumlu olmamak.

SORUMLU TUTMAK. (Os. Mes'ul tutmak, *Fr.* Rendre responsable, *Al.* Zur Verantwortung ziehen, *İng.* To make responsible, *İt.* Tener responsabile, *İsp.* Hacer responsable) Birini sorumlu kılmak.

SORUN. (Os. Mes'ele, *Fr.* Problème, *Al.* Aufgabe, *İng.* Problem, *İt.* Problema, *İsp.* Problema) Çözümlemesi ya da bir sonuca bağlanması gereken durum... Örneğin bu anlamda "hemen çözümlemesi gereken bir sorunumuz var" denir.

SORUNU ÇÖZÜMLEMEK. (Os. Mes'eleyi halletmek, *Fr.* Traiter une question, *Al.* Eine Frage behandeln, *İng.* To treat a question, *İt.* Trattare una questione, *İsp.* Tratar una cuestion) Çözümlemesi gereken durumu olumlu bir sonuca bağlamak.

SORUŞTURMA. 1. (Os. Tahkikat, *Fr.* Instruction, *Al.* Untersuchung, *İng.* Inquiry, Trial, Examination) Sanığın suçla ilişkisini saptamak için yapılan araştırma... Polis ya da jandarmanın işe el koymasından başlayarak yargıcın vereceği kararın kesinleşmesine kadar sürer.

2. (Os. İstimzâç, *Fr.* Enquête, *Al.* Befragung, *İng.* Survey) Belli bir konu üstünde bilgi toplama... Ekonomi alanında çeşitli anketler yapılır ve üretime yönvermek için bunlardan sonuçlar çıkarılır. Bütün birimler üstünde bilgi toplanabildiği durumlara *tam soruşturma* (Os. Küllî istimzâç, *Fr.* Enquête exhaustive), örnekleme yoluyla yapıldığı du-

rumlarda *örneklemeli soruşturma* (Os. Sondaj usulüyle istimzâç, Fr. Enquête par sondage) denir.

SORUŞTURMA YARGICI. (Os. Tahkikat hâkimi, Fr. Juge d'instruction, Al. Untersuchungsrichter, İng. Examining judge) Toplu üyeli mahkemelerde mahkeme başkanının olayı aydınlatmak üzere soruşturma yapmak için seçtiği yargıç... Eskiden sorgu yargıçları da bu adla anılırdı.

SOYADI. (Os. Aile ismi, Fr. Nom de famille, Al. Familienname, İng. Family name, Surname; Lâ. Nomen) Öz addan sonra taşınması yasal olarak zorunlu bulunan ve soyları birbirinden ayırdeden ad... Ülkemizde de Soyadı Kanunuyla kabul edilmiştir.

SÖNÜM. (Os. İtfâ, Amortisman; Fr. Amortissement, Al. Abschreibung, Amortisation, Tilgung; İng. Amortisation, Redemption; İt. Amortizzazione, İsp. Amortizacion) Eskime ve aşınma için ayrılan pay... Herhangi bir malın (binalar, makineler, âletler vb.) kullanılmaz bir duruma gelinceye kadar güçten düşmesini, yıpranıp eskimesini tanımlar. Mâliye dilinde anamalın bölüm bölüm kazançtan çekilerek yerine konmasını, bir borcun periyodik ödemelerle kapatılmasını da dilegetirir. Bundan başka *amortisman* deyimi, sadece fiziksel yıpranmayı değil, teknik yıpranmayı da kapsar. Yeni icâdedilmiş bir makine, eski makineyi üretim dışına atar ve kullanılamaz bir duruma getirebilir. Bu, aynı zamanda, bir şeyin yerine yenisinin konulması için önceden kabul edilen *kullanma süresi* (Os. Miât, Fr. Délai)'ni de dilegetirir. Örneğin genellikle taşıtların miâdı beş yıl, makinelerin on yıldır. Bu süre, devletsel kullanımlarda, mal eskimese bile geçerli olur.

SÖNÜM ANAPARASI. (Os. İtfâ bedeli, Amortisman fonu; Fr. Fonds d'amortissement, Al. Tilgungsfonds, İng. Sinking fund, Depreciation fund; İt. Fondo di ammortizzazione, İsp. Fondo de amortización) Eskime ve aşınmaları karşılamak için kârdan ayrılarak kurulan fon.

SÖNÜM HESABI. (Os. İtfâ hesâbı, Fr. Compte d'amortissement, İng. Depreciation accounting) Eskime ve aşınmalara ayrılan paranın kaydedildiği hesap.

SÖNÜMLÜ DEĞER. (Os. İtfâ edilen kıymet, Fr. Base d'amortissement, İng. Depreciation base) Amortize edilen mal.

SÖNÜM ORANI. (Os. İtfâ nisbeti, Fr. Taux d'amortissement, İng. Depreciation rate) Eskime ve aşınma için ayrılması gereken para yüzdesi.

SÖNÜM PAYI. (Os. İtfâ bedeli, Fr. Provision d'amortissement, İng. Depreciation reserve) Eskime ve aşınma karşılığı olarak ayrılan para.

SÖNÜM PAYI AYIRMAK. (Os. İtfâ bedeli tahsisi, Fr. Amortir, Al. Abschreiben, İng. To amortize, İt. Amortire, İsp. Amortizar) Eskime ve aşınmayı karşılamak için gereken parayı ayırmak.

SÖNÜM YEDEĞİ. (Os. İtfâ ihtiyâtı, Fr. Réserves d'amortissement, İng. Depreciation reserves, Accured depreciation) Eskime ve aşınmayı karşılamak için ayrılan yedek para.

SÖNÜM YÖNTEMLERİ. (Os. İtfâ usû'leri, Fr. Méthodes d'amortissements, İng. Depreciation methods) Eskime ve aşınmayı amortize etmek için uygulanan çeşitli yöntemler.

SÖYLEMEDEN GEÇMEK. (Os. Meskût geçmek, Fr. Passer sous silence, Al. Mit Stillschweigen übergehen, İng. To pass over silently, İt. Passare sotto silenzio, İsp. Pasar en silencio) Herhangi bir sözü özellikle söylememek... Örneğin bu anlamda "olanları anlattım ama bu durumda ne yaptığımızı söylemeden geçtim" denir.

SÖZCÜKSEL YORUM. (Os. Lâfzî tefsîr, Fr. Interprétation littérale, Interprétation grammaticale; Al. Wörtliche Auslegung, Grammatikalische Auslegung) Bir yasa metnini kelimelere bağlı olarak yorumlama... İngiliz hukukunda yoktur, bizde de kullanımı bırakılmıştır.

SÖZKONUSU. (Os. Mevzuu bahis, Fr. Être question de) Sözü edilen... Konuşulanı dilegetirir.

SÖZKONUSU PARA. (Os. Mevzuu bahis meblâğ, Fr. Le montant en question, Le montant respectif; Al. Der betreffende Betrag, İng. The respective amount, İt. L'importo rispettivo, İsp. El importe respectivo) Sözü edilen para.

SÖZLEŞEN. (Os. Âkit, Fr. Contractant, Stipulant; Al. Kontrahent, Vertragspartei, Vertragsgegner; İng. Contracting party, Party to

SÖZLEŞENLER

contract; *Lâ.* Stipulator, Promissor, Paciscens, Contrahens) Bir sözleşmede taraf olan kişi... Sözleşmenin türüne göre satan, alan, kiracı, kiralayan, vekil, müvekkil vb. olabilir.

SÖZLEŞENLER. (Os. Âkit taraflar, *Fr.* Les parties contractantes, *Al.* Die Vertragsschliessen den Parteien, *İng.* The contracting parties, *İt.* Parti contraenti, *İsp.* Partes contratantes) Sözleşmeyi yapan taraflar.

SÖZLEŞME. (Os. Akid, Mukaavele; *Fr.* Contrat, Convention, Pacte, Accord, Entente; *Al.* Vertrag, Kontrakt, Abkommen, Übereinkunft, Vereinbarung, Abmachung; *İng.* Contract, Convention, Agreement, Stipulation, Covenant; *İt.* Contratto, *İsp.* Contrato, *Lâ.* Contractus, Pactum, Pactio, Conventio, Pactum conventum) Tarafların uyuşan bildirimleriyle birbirlerine karşılıklı yükümlülükler yükleyen anlaşma... Borçlar Kanununun 1. maddesinde tanımlanmıştır. Osmanlıcada çoğunlukla anlamdaş olarak kullanılan *akit* ve *mukaavele* deyimleri kimi yerde ayrı anlamlar verir. Örneğin Medenî Kanunun 170. maddesine göre yapılan evlenme mukaavelesi evlenme akdi demek değildir, bunun gibi Borçlar Kanununun 316. maddesine göre yapılan genel mukaavele de genel akit anlamına gelmez. Sözleşmeler, kira sözleşmelerinde olduğu gibi geçici, evlenme sözleşmelerinde olduğu gibi sürekli olabilirler. Tekyanlı, ikiyanlı ve çokyanlı olarak da yapılabilirler. Kimi sözleşmelere *anlaşma*, kimilerine *anlaşma* ve kimilerine de özellikle dilimizde kira anlaşmalarına yakıştırıldığı gibi *kunturat* da denir.

SÖZLEŞME BELGİTİ. (Os. Mukaavelenâme, *Fr.* Instrument du traité; *Al.* Vertragssurleunde, *İng.* Deed, Indenture; *Lâ.* Instrumentum) Sözleşmeyi oluşturan ya da saptayan yazı... Sözleşme deyimiiyle anlamdaş olarak da kullanılır.

SÖZLEŞMEDEN DOĞAN BORÇLAR. (Os. Akitten münbais borçlar, *Fr.* Obligations contractuelles, *Al.* Schuldverhaeltnisse aus Vertragen, *İng.* Contractual obligations, Obligations arising from contracts, *Lâ.* Obligationes ex contractu) İki ya da daha çok taraflara sözleşmeyle yükletilen borçlar... Borçlar Kanununun 1-40. maddelerinde yazılı olan satış, kira, hizmet vb. gibi akitlerden doğan borçlar böyledir.

SÖZLEŞMENİN ASLI. (Os. Mukaavelenin asıl nüshası, *Fr.* Minute, *Al.* Entwurf, *İng.*

Rough draft, *İt.* Minuta, *İsp.* Minuta) Çoğaltma ürünü ya da kopya olmayan sözleşme... Sözleşmenin kopyası ya da ikinci nüshası deyimleri karşılığında kullanılır.

SÖZLEŞMENİN KALDIRILDIĞINI BİLDİRME. (Os. Akdin feshini ihbâr, *Fr.* Dénonciation, Congé, Déclaration de résiliation d'un contrat; *Al.* Kündigung, *İng.* Notice termination, Declaration of resiliation a contract; *Lâ.* Renuntiatio) Taraflardan birinin haklı bir nedene dayanarak sözleşmeyi bozması üzerine durumu karşı tarafa bildirme zorunluluğu... Genellikle hizmet, iş, kira gibi akitlerin fesihlerinde zorunludur.

SÖZLEŞMENİN KALDIRILMASI. (Os. Akdin feshi, *Fr.* Rupture de contrat, *Al.* Kontraktbruch, *İng.* Breach of contract, *İt.* Rotura di contratto, *İsp.* Rotura de contrato) Sözleşmeden cayma.

SÖZLEŞME ÖZGÜRLÜĞÜ. (Os. Akit serbestisi, *Fr.* Liberté contractuelle, *Al.* Vertragsfreiheit, *İng.* Freedom of contract, *Lâ.* Libertas contrahendi) Yasaların yasaklamadığı konularda tarafların sözleşme konusunu serbestçe saptayabilmeleri.

SÖZLEŞME SÖZVERİSİ. (Os. Akit vaadi, *Fr.* Promesse de contracter, Avant-contrat; *Al.* Vorvertrag, Vertragsversprechen; *İng.* Preliminary contract, *Lâ.* Pactum de contrahendo) İlerde başka bir sözleşme yapmak için yapılan sözleşme... Borçlar Kanununun 22. maddesine göre ilerde yapılacak sözleşmeye *esâs mukaavele* denir.

SÖZLEŞME SUÇU. (Os. Akit kusûru, *Fr.* Culpâ in contrahendo, *Al.* Verschulden beim Vertragsschluss, *İng.* Mistake in the conclusion of a contract, *Lâ.* Culpâ in contrahendo) Sözleşmenin oluşturulması sırasında taraflardan birinin iyiniyet kurallarına aykırı olarak ve kasden öteki tarafın kararını etkileyecek bilgileri vermemesi ve onu böylelikle yanlış bir yola sürüklemesi suçu... Bu suç, tazminatı gerektirir.

SÖZLEŞME YAPMA. (Os. Mukaavele akdi, *Fr.* Conclusion d'un contrat, *Al.* Kontraktabschluss, *İng.* Conclusion of a contract, *İt.* Conclusione di una contratto, *İsp.* Conclusion de un contrato) İki ya da daha çok taraflarca birbirlerine karşılıklı yükümlülükler yükleyen bir anlaşmaya varma.

SÖZLEŞME YAPMAK. (Os. Mukaavele akdetmek, *Fr.* Conclure un contrat, *Al.* Einen Vertrag abschliessen, *İng.* To conclude a contract, *İt.* Contratter una trattato, *İsp.* Concluir un tradado) Taraflara karşılıklı yükümlülükler yükleyen bir anlaşma yapmak.

SÖZLEŞME YAPMA ZORUNLUĞU. (Os. Akit yapma mecburiyeti, *Fr.* Obligation de contracter, *Al.* Kontrahierungszwang, *İng.* Obligation to contract, *Lâ.* Obligatio contrahendi) Yazılı bir anlaşma yapma zorunluğu... Yasal bir hükümden ya da yönetsel (idârî) bir tasarruftan doğar. Örneğin yabancı bir şirkete imtiyaz vermek için bir imtiyaz mukaavelesi yapma zorunluğu vardır.

SÖZLEŞMEYE BAĞLI ÜREM. (Os. Mukaaveleye müstenit fâiz, *Fr.* Intérêt conventionnel, *Al.* Vereinbarter Zins, *İng.* Interest prescribed by contract, Agreed interest; *Lâ.* Usurae conventionales) Sözleşmeyle serbestçe saptanabilen fâiz... Borçlar Kanununun 72., Medenî Kanunun 767. ve Ticaret Kanununun 654. maddelerine göre aşırı (fâhiş) olmamak koşuluyla fâiz, sözleşmeyle serbestçe saptanabilir. Borçlar Kanununun 307. ve Ticaret Kanununun 752. maddelerine göre âdî işlemlerde fâiz saptanmamışsa fâiz ödenmesi gerekmez, ticimsel (ticârî) işlemlerdeyse fâiz şart edilmemişse bile fâiz verilmek gerekir.

SÖZLEŞMEYE DAYANAN. (Os. Mukaaveleye müstenit, *Fr.* Contractuel, *Al.* Kontraktlich, *İng.* By contract, *İt.* Contrattuale, *İsp.* Por contrato) Yazılı bir anlaşmadan kaynaklanan.

SÖZLEŞMEYE DAYANAN PARA CEZASI. (Os. Mukaaveleye müstenit cezâyı nakdî, *Fr.* Amende contractuelle, *Al.* Konventionalstrafe, *İng.* Penalty, *İt.* Pena contrattuale, *İsp.* Multa convencional) Sözleşme yerine getirilmediği ya da sözleşmeye aykırı davranıldığı durumlarda alınacak aynı sözleşmeyle saptanan para cezası... Örneğin bir mal verme taahhüdünde malın teslim günü saptanır, gecikilecek her gün için de belli bir para cezası konur.

SÖZLEŞME YERİ YASASI. (Os. Akdin in'ikaadî kanunu, *Fr.* Lex loci actus, *Al.* Recht des Vertragsabschlusses, *İng.* Lex loci actus, *Lâ.* Lex loci actus, Lex loci contractus, Locus regit actum) Genellikle her hukuksal işlemin yapıldığı ülkenin yasası... Ticaret Kanununun 602, 606 ve 636. maddelerine göre poliçelere, emre yazılı senetlere ve çek-

lere ait taahhütlerin biçimlerini bu taahhütlerin yapıldıkları (akdolundukları) devlet yasaları saptar. Devletler hukukunun temel kuralı da budur.

SÖZLEŞMEYİ SAVMA. (Os. Akdin def'i, *Fr.* Exception de contrat non exécuté, *Al.* Einrede des nichterfüllten Vertrages, *İng.* Plea of non-execution of contract, *Lâ.* Exceptio non adimpleti contractus) Karşılıklı yükümlülükleri içeren bir sözleşmede taraflardan birinin karşı tarafın yükümlülüğünü yerine getirmediğini ilerisürerek defide bulunması.

SÖZLÜ. (Os. Şifâhî, *Fr.* Verbal, Oral; *Al.* Mündlich, *İng.* Verbal, Oral; *İt.* Verbale, *İsp.* Verbal) Sözle dilegetirilmiş olan... Yazıya geçirilmemiş olanı dilegetirir.

SÖZLÜ ANLAŞMA. (Os. Şifâhî mukaavele, *İng.* Gentleman's agreement) Karşılıklı güvene dayanan ve yazıya geçirilmeyen anlaşma... Özel olarak, bir malı belli fiyatlardan aşağı satmamak, kimi bölgelerde satmamak, pazarları bölüşmek vb. gibi rekaabeti önleyici ve aşırı fiyatlarla mal satmayı kolaylaştırıcı önlemler için anamalcılar arasında yapılan anlaşmaları dilegetirir. Örneğin 1901 yılında Britanya sabun fabrikatörleri aralarında böyle bir anlaşma yapmışlardı (*Bk.* Ch. Wilson, *Unilever I*, s. 65).

SÖZLÜ OLARAK. (Os. Şifâhen, *Fr.* Verbalement, Oralement; *Al.* Mündlich, *İng.* Verbally, Orally; *İt.* Verbalmente, A via voce; *İsp.* Verbalmente, De viva voz) Sözle dilegetirilmiş olarak... Örneğin bu anlamda "bu konuyu onunla şifâhen konuştuk" denir.

SÖZLÜ YARGILAMA YÖNTEMİ. (Os. Şifâhî usûlü muhâkeme, *Fr.* Procédure orale, *Al.* Mündliches Verfahren) Sulh mahkemeleleriyle yasaların buyurduğu durumlarda asliye mahkemelerinde uygulanan yargılama yöntemi... Bu yöntemde sav (iddia) ve savunmalar (müdafaalar) ve her çeşit itirazlar sözle yapılır, yazılı lâyiha verilmesine gerek yoktur. Kanıtlar (deliller) karşı tarafa bildirilmesine (tebliğine) gerek olmaksızın incelenir ve tartışılır. Sözlü olarak bildirilen kararda yargıtaya başvurma süresi, kararın bildirimi (tefhimi) tarihinden başlar.

SÖZSÜZ ALIŞVERİŞ. (Os. Bilâ tekellüm ticâret, *Fr.* Commerce muet) İlk ekonomik değişirme biçimi.

SÖZÜNDE DURMAK

SÖZÜNDE DURMAK. (Os. Vaadine sadâkat, *Fr.* Tenir une promesse, *Al.* Ein Versprechen halten, *İng.* To keep a promise, *İt.* Tener una promessa, *İsp.* Tener una promesa) Verdiği sözü yerine getirmek.

SÖZÜNÜ TUTMAK. (Os. Vaadini ifâ, *Fr.* Tenir parole, *Al.* Wort halten, *İng.* To keep one's word, *İt.* Mantenere la parola, *İsp.* Tener la palabra) Söz verdiği şeyi yapmak.

SÖZÜNÜ TUTMAMAK. (Os. Vaadini ifâ etmemek, *Fr.* Manquer de parole, *Al.* Nicht wort halten, *İng.* To break one's word, *İt.* Mancare la parola, *İsp.* Faltar a la palabra) Söz verdiği şeyi yapmamak.

SÖZVERİ. (Os. Vait, *Fr.* Promesse, *Al.* Versprechen, Schuldversprechen; *İng.* Promise, *İt.* Promessa, *İsp.* Promesa) Birinin yararına bir iş yapmak için verilen söz... Sözverilen şeyi de dilegetirir. Hukuk açısından önemli sorumlulukları ve tazmini gerektirir. Örneğin satış vaadi noterce yapılan bir senede dayanırsa geçerlidir, yerine getirilmemesi tazminat ödemeyi şart kılar. Hukuksal sözveriler genellikle yazılı olmalıdır, örneğin bağışlamanın yazılı olması şart olmadığı halde bağışlama vaadi ancak yazılı olursa geçerlidir. İlân suretiyle yapılan vaatler hukuk açısından açık bir taahhüt niteliğindedir ve yerine getirilmesi gerekir. Buna karşı evlenme vaadi, sözvereni bağlamaz, daha açık bir deyişle evlenmek zorunda değildir, evlenme memuru da bu vaade dayanarak nikâh kıyamaz. Kimi vaatlerden de cayılabilir, ne var ki iş yapılmadan cayılan vaatlerde cayan vadettiği bedeli aşmamak üzere karşı tarafın iyiniyetle yaptığı harcamaları ödemekle yükümlenir. Borçlar Kanununun 8, 22, 163, 213 ve 238. maddeleriyle Medenî Kanunun 97. ve onu izleyen maddeleri sözverme konusuyla ilgilidir.

SÖZVERİLEN NİTELİKLER. (Os. Vaadedilen vasıflar, *Fr.* Qualités promises, *Al.* Zugeshicherte Eigenschaften) Satılan bir malda bulunduğu ilân edilen vasıflar... Borçlar Kanununun 194-207. maddeleriyle Ticaret Kanununun 716-721. maddelerine göre satıcı, satılan şeyin vaadedilen nitelikleri taşımamasından ötürü alıcıya karşı sorumludur.

SÖZVERMEK. (Os. Vaadetmek, *Fr.* Promettre, *Al.* Versprechen, *İng.* To promise, *İt.* Promettere, *İsp.* Prometer) Birinin yararına bir şey yapmayı yükümlenmek.

SUÇ. 1. (Os. Kanunşikenlik, ihlâl; *Fr.* Infraction pénale, *Al.* Straftat, *İng.* Public wrong, *Lâ.* Delictum) Yasanın cezalandırdığı eylem.

2. (Os. Cinâyet, *Fr.* Crime, *Al.* Verbrechen, *İng.* Crime, *Lâ.* Crimen) Adam öldürme.

3. (Os. Cürüm, *Fr.* Délit, *Al.* Vergehen, *İng.* Misdemeanour, *Lâ.* Maleficium) Ölümü, ağır hapsi, hapsi, sürgünü, ağır para cezasını gerektiren eylem... Eski hukukumuzda beş yıla kadar hapsi gerektiren cürümlere *cünha* denirdi.

4. (Os. Kabahat, *Fr.* Contravention, *Al.* Übertretung, *İng.* Offence) Hafif hapis, hafif para cezası ve belli bir sanat ya da mesleğin tâtili cezalarını gerektiren eylem... Cürümden daha hafif bir suç olarak tanımlanırsa da bu tanım hukuk açısından bulağıktır.

SUÇA GİRİŞME. (Os. Cürme teşebbüs, *Fr.* Tentative, *Al.* Versuch, *İng.* Attempt, *Lâ.* Conatus) Cürmün sonuçlanamaması durumu... Sonuçlanamayan cürümlerde ceza belli oranlarda indirilir. Cürmün meydana gelmesi için gereken eylemler birtakım engeller yüzünden tamamlanamamışsa buna *eksik teşebbüs*, eylemler tamamlandığı halde suçlunun elinde olmayan nedenlerden ötürü cürüm meydana gelmemişse buna *tam teşebbüs* denir.

SUÇA KATILMA. (Os. Cürme iştirâk, *Fr.* Complicité, *Al.* Teilnahme an einer strafbaren Handlung, *İng.* Aiding or abetting in commission of an offence) Birden çok kişilerin önceden anlaşarak birlikte suç işlemleri durumu.

SUÇLU. (Os. Mücrim, *Fr.* Coupable, *Al.* Schuldiger, *İng.* Culpable) Suç işlemiş olan.

SUÇLU BATKI. (Os. Taksirathı iflâs, *Fr.* Banqueroute simple, *Al.* Einfacher Bankrott, *İng.* Culpable bankruptcy) İşin ve malların yönetiminde gösterilen kusurlardan ötürü iflâs... Ticaret Kanununun 507., İcra ve İflâs Kanununun 310. ve Ceza Kanununun 507. maddelerinde yazılıdır.

SUÇLULAREVİ. (Os. Hapishâne, *Fr.* Prison, *Al.* Gefängnis, *İng.* Prison, Gaol; *Lâ.* Custodia publica, Carcer publicus) Özgürlüğü bağlayıcı cezaların çekildiği kapalı yer.

SUÇLULARIN GERİVERİLMESİ. (Os. İadei mücrimîn, *Fr.* Extradition, *Al.* Auslieferung,

İng. Extradition) Bir ülkede suç işleyip başka bir ülkeye sığınanların suç işledikleri ülkeye gönderilmesi... Devletler umûmî hukukunun temel sorunlarından. Genellikle siyasal nitelikte suç işleyenler geriverilmez, sığındığı devletin uyuğu (tebaası) olan suçlular da geriverilmez. Bunların dışındaki suçluların geriverilmesi ülkeler arasındaki anlaşmalara dayanır, ancak aralarında anlaşma olan ülkeler suçluları geriverirler. Bu durumda da genellikle suçlunun geriverilip verilmeyeceğine dair sığınan ülke mahkemelerinin vereceği karar uygulanmaktadır. Bu konu, devletler umûmî hukukunda henüz gereği gibi çözümlenmiş değildir.

SUÇLU OLMAK. (Os. Kabahatli olmak, *Fr. Porter la faute, Al. An etwas schuldig sein, İng. To be in fault, İt. Esser colpevole, İsp. Tener la culpa*) Kusur sayılacak bir iş yapmış olmak.

SUÇ NESNELERİ. (Os. Eşyâ cürmiye, *Lâ. Producta et instrumenta sceleris*) Suçla ilgili eşya... Batı dillerinde genellikle Lâtince deyimle dilegetirilir. Suç eşyası üç türdür: Suçun konusu olan eşya (hırsızlıkta çalınan mal gibi), suçun ürünü olan eşya (kalpazanlıkta kalp para gibi), suç işlemekte kullanılan eşya (öldürmede tabanca gibi). Bunlar müşâdere olunur, bunları saklamak ve satın almak da suçtur.

SUÇ ORTAĞI. (Os. Şerîki cürüm, *Fr. Complice, Al. Gehilfe, Mittaeter; İng. Accomplice, Accessory*) Suç işlemeye katılan... Türk Ceza Kanununa göre *asli* ve *fer'i* olmak üzere iki türdür: Suçu doğrudan doğruya birlikte işleyenler *asli*, suçun işlenmesinde yardım edenler *fer'i* ortaklardır. Birincilerin cezası ikincilerden daha ağırdır.

SUÇUNU YÜZÜNE VURMAK. (Os. Kabahatini âlenen söylemek, *Fr. Faire des remontrances, Al. Vorstellig werden, İng. To make remonstrance, İt. Rimostrare, İsp. Amonestar*) Suçunu söyleme yoluyla uyarmak.

SUÇÜSTÜ. (Os. Cürmü meşhûr, *Fr. Flagrant délit, Al. Frische Tat, İng. Flagrante delicto, Lâ. Flagrante delicto*) İşlenmekte olan suç... Henüz işlenmiş olan suç da böyle sayılır. Bu türlü suçlar hızlı bir yargılama yöntemiyle yargılanırlar.

SUÇ YÜKLEME. (Os. Cürüm tasnii, *Fr. Simulation d'infraction, Al. Falsche Anschud-*

gung, İng. Simulation of infringements) Suç uydurarak gereken makamlara bildirmek... İşlenmemiş bir suçun ürünlerini meydana getirmeyi de dilegetirir. Bu türlü davranışlar, adliye aleyhine işlenmiş bir suç sayılır ve cezayı gerektirir.

SULAR. (Os. Sular, *Fr. Eaux, Al. Wasser, İng. Water, İt. Acqua, İsp. Agua, Lâ. Aquae*) İki molekül hidrojen ve bir molekül oksijenden oluşan saydam ve sıvı maddeler... İçme, kullanma, sulama, paylaşma, taşarak zarar verme, yol olma, bataklık meydana getirme vb. gibi birçok konularda yasalarla hüküm altına alınmıştır. Suların kendi kendine akması, *akar sular* (*Fr. Écoulement des eaux, Al. Natürlicher Wasserablauf, İng. Water-course, Lâ. Aquae iter*) olayında komşulardan hiç biri bir başkasının zararına olarak kendi toprağından geçen bu akıntıya engel olamaz. Medenî Kanunun 666. maddesine göre bir gayrimenkulün aşağısında bulunan başka bir gayrimenkule akan ve ona gereken suyu yukardaki gayrimenkul sahibi kendisine gerekenden çok kendi mülkünde tutamaz.

SUNU. 1. (Os. Arz, *Fr. Offre, Al. Angebot, Offerte; İng. Supply, Offer; İt. Offerta, İsp. Oferta*) Bir malı pazara çıkarma... Ekonomi dilinde bir malın belli fiyattan satılabilecek miktarını dilegetirir. *Sürüm* de denir, *istem* (Aranım, Talep) deyimini karşılığında kullanılır.

2. (Os. İcâp, *Fr. Pollicitation, Al. Antrag, İng. Offer, Lâ. Pollicitatio*) Başka biriyle anlaşmak için yapılan bildirim... Hukuksal anlamda kabule bağlı bir irâde beyânıdır.

SUNULAN EDER. (Os. Arzedilen fiyat, *Fr. Au prix offert, Al. Zum angebotenen Preise, İng. A the offered price, İt. Al prezzo offerto, İsp. Al precio ofrecido*) Bir malın pazar fiyatı.

SUNU VE İSTEM. (Os. Arz ve talep, *Fr. Offre et demande, Al. Angebot und Nachfrage, İng. Offers and demand, İt. Offerta e domanda, İsp. Oferta y demanda*) Bir malı pazara çıkarma ve o malı almak için gösterilen istek.

SUNU VE İSTEM YASASI. (Os. Arz ve talep kanunu, *Fr. Loi de l'offre et de la demande, Al. Angebot und Nachfrage Gesetz, İng. Law of supply and demand*) Arz ve talep değişiklikleriyle fiyat değişiklikleri arasındaki bağımlılık ilişkisini saptayan yasa...

SUNU VE ONAMA

Bu yasaya göre satış fiyatı arz ve talep eğrilerinin kesiştiği noktada belirir, eşdeyişle *fiyatlar sunu ve isteme göre oluşur* (Fr. Les prix dépendent de l'offre et de la demande, *Al.* Die Preise richten sich nach Angebot und Nachfrage, *İng.* The prices depend from the offers and demands, *İt.* I prezzi si regolano tra le offerte e le ricerche, *İsp.* Los precios se conforman con las ofertas) ya da *fiyatları saptayan sunu ve istemdir* (Fr. C'est l'offre et la demande qui fixent les prix).

SUNU VE ONAMA. (Os. İcâp ve kabul, *Fr.* Policitatıon et acceptation, *Al.* Antrag und Annahme, *İng.* Offer and acceptance) Başka biriyle anlaşmak için yapılan bildirim ve bu bildirimi kabul etme... Borçlar Kanununun 3. ve onu izleyen maddeleriyle Ticaret Kanununun 669. maddesinde hükme bağlanmıştır.

SUSMA. (Os. Sükût, *Fr.* Silence, Réticence; *Al.* Schweigen, *İng.* Silence, Reticence; *Lâ.* Tacere) Hiç bir söz söylememe... Hukuk açısından susma önemli sonuçlar doğurur. Medenî Kanunun 263, 339 ve 159. maddeleriyle Borçlar Kanununun 6. ve 10. ve Ticaret Kanununun 668. ve 684. maddelerine göre susan kişinin irâdesini beyân etmiş sayılacağı durumlar vardır. Medenî Kanunun 119, 242 ve 550. maddelerinde de görüleceği gibi yasa kimi durumlarda kişiye susmamak zorunluluğunu yüklemiştir.

SUYOLLARI. (Os. Mecrâlar, *Fr.* Écoulement des eaux, *Al.* Ablauf, *İng.* Course, Mains) Kendi kendine akan suların geçtiği yerler... Bunlar için yasalarda özel hükümler vardır. Bunların dışında Medenî Kanunun 666 ve 668. maddelerine göre gayrimenkul sahipleri, zararları peşin olarak ödenmek koşuluyla, mülklerinin altından ve üstünden mecrâlar ve borular geçirilmesine izin vermek zorundadırlar.

SÜRDÜRME. (Os. İdâme, Devâm; *Fr.* Continuation, *Al.* Fortsetzung, *İng.* Continuance, Prosecution; *İt.* Continuazione, *İsp.* Continuacion) Sürüp gitmesini sağlama... Örneğin bu anlamda "işini sürdürüyor" denir, sözü edilen kişinin işini devam ettirdiği dilegetirilir. **SÜRDÜRÜM.** (Os. Abonman, *Fr.* Abonnement, *Al.* Abonnement, *İng.* Subscription, *İt.* Abonamento, *İsp.* Abono, Suscripción) Peşin parayla belli bir süre için alıcı olma... Örneğin bu anlamda bir gazete abonmanından söz edilir, "sürdürüm ayın birinden baş-

lar" (*Fr.* L'abonnement court des le premier du moi, *Al.* Das Abonnement geht vom 1. des Monats an, *İng.* The subscription dates from the 1 st of the month) denir.

SÜRDÜRÜMCÜ. (Os. Abone, *Fr.* Abonné, *Al.* Abonnent, *İng.* Subscriber, *İt.* Abbonato, *İsp.* Suscriptor) Peşin parayla belli bir süre için alıcı olan.

SÜRDÜRÜM KARTI. (Os. Abone kartı, *Fr.* Carte d'abonnement, *İng.* Season ticket) Abone olanlara abone eden tarafından verilen belge.

SÜRDÜRÜMLETMEK. (Os. Abone olmak, *Fr.* S'abonner, *Al.* Abonnieren, *İng.* To subscribe, *İt.* Abbonarsi, *İsp.* Abonarse) Peşin para vererek belli bir süre için belli bir şeye alıcı olmak.

SÜRDÜRÜM ÖDEĞİ. (Os. Abonman poliçesi, *Fr.* Police d'abonnement, *İng.* Floating policy) Abonman karşılığında verilen poliçe.

SÜRE. 1. (Os. Müddet, *Fr.* Durée, *Al.* Zeit-dauer, *İng.* Space of time, Duration) Zamanın belli bir bölümü... *Sınırlanmış zaman* ya da *zaman paraçısı* olarak tanımlanır. Örneğin bu anlamda "Ankara'da dört gün kaldınız, bu süre içinde ne yaptınız?" denir.

2. (Os. Mühlet, Mehil; *Fr.* Délai, Terme, Répit; *Al.* Frist, Termin, Bedenkzeit; *İng.* Term, Delay, Respite; *İt.* Termine, Dilazione, Respiro; *İsp.* Termino, Dilacion; *Lâ.* Terminus, Dies) Bir işlemin yapılması ya da bir gereğin yerine getirilmesi için ilgililerce saptanmış zaman... Hukuksal açıdan aynı anlamda olmak üzere Medenî Kanunla Borçlar Kanununda *ecel*, *vâde*, *müddet* deyimleri de kullanılmıştır. Örneğin hukuk dilinde *itirâz müddeti*, *cevâp müddeti* vb. denir, bütün bunlar *mehil* anlamındadır. Yargıç tarafından yönetime ait olarak verilen süreye *kazâi mehil* denir, aksine karar verilmiş olmadıkça bu süreyi geçiren taraf ikinci bir mehil isteyebilir, ikinci mehil kesindir. Yasanın saptadığı ya da yargıcın kesin olarak verdiği mehile de *kat'i mehil* denir, bu mehil içinde gereken işlem yapılmazsa o hak düşer (sukut eder). Borçlar Kanununun 262 ve 285. maddelerine göre süresi belli olmayan kiralarda ve iş sözleşmesinde anlaşmanın feshi için tarafların uymak zorunda bulundukları süreye de *feshin ihbârı mehli* denir.

3. (Os. Vâde, *Fr.* Échéance, Terme; *Al.* Verfall, Termin, Ziel, Faelligkeit; *İng.* Term,

Maturity; *İt.* Scadenza, Termine; *İsp.* Ven-
cimiento, Termino, Plazo) Bir borcun öden-
mesi için önceden saptanmış zaman... Özel-
likle banka ve borsa dillerinde kullanılır,
hukuk dilinde *mühlet* deyiimiyle anlamaştır.
Bankacılık dilinde belli bir zamandan önce
geri alınmamak koşuluyla yatırılan paraya *vâ-
deli*, her zaman geri alınabilecek paraya *vâ-
desiz* denir.

SÜREAŞIMI. (*Os.* Mürûru zamân, *Fr.* Pres-
cription, *Al.* Verjaehrung, *İng.* Prescription,
İt. Prescrizione, *İsp.* Prescripcion, *Lâ.* Praes-
criptio) Bir hak kazanma ya da bir yüküm-
lülükten kurtulma için yasanın saptadığı bel-
li bir zamanın geçmesi... Bu belli sürenin
geçmesi üzerine bir hak kazanma 'durumuna
iktisâbî mürûru zaman, bir yükümlülükten
kurtulma durumuna *iskaatî mürûru zaman*
denir. *Mürûru zaman*'la *sukutu hak müddeti*'
ni birbirine karıştırmamalıdır, çünkü mürûru
zamana uğramış bir borcun ödenmesi duru-
munda yapılan ödeme geçerlidir. Borçlar Ka-
nununun 125. maddesine göre özel hukukta
kural olarak süreaşımı on yıldır, 126. mad-
deye göreyse kimi alacaklar beş yıllık süre
aşımına bağlanmıştır. Ticaret Kanununun 417,
597, 606 ve 818. maddelerine göre kimi ala-
caklar üç yıl; 438, 491, 509 ve 1012. mad-
delerine göre kimi alacaklar iki yıl; 110, 886
ve 889. maddelerine göre kimi alacaklar bir
yıl; 634. maddesine göre de kimi alacaklar
altı ay geçmesiyle süreaşımına uğrarlar. Me-
denî Kanunun 119, 129, 130. maddelerine
göre kimi haklar altı aylık; 436, 437, 501,
513, 579. maddelerine göre de kimi haklar
bir yıllık mürûru zamana bağlanmıştır. Aynî
haklarda iki türlü süreaşımı vardır: *Âdî
süreaşımı* ve *olağanüstü süreaşımı*. Örneğin
Medenî Kanunun 638. maddesine göre haklı
bir neden olmadığı halde tapu sicilinde üst-
tüne kaydedilmiş bulunan bir gayrimenkulü
aralıksız (fâsılasız) ve kavgasız (nizâsız) ola-
rak iyiniyetle on yıl elinde bulundurmuş olan
kimse o gayrimenkul üstündeki hakkına
itiraz olunamaz (*Âdî mürûru zaman*), Me-
denî Kanunun 639. maddesine göre tapu si-
ciline kayıtlı olmayan ya da kayıtlı olup
da sahibinin kim olduğu anlaşılamayan bir
gayrimenkulü aralıksız ve kavgasız mâlik sı-
fatıyla yirmi yıl elinde bulundurmuş olan
kimse o gayrimenkulün kendi mülkü olmak
üzere tapu siciline tescili isteğinde buluna-
bilir (Fevk'alâde mürûru zaman). Ceza hu-
kukunda süreaşımı re'sen nazara alınması ge-
reken bir kamu düzeni kuralıdır, süreaşımı-
nın sonuçlarından vazgeçmek hakkı tanınma-

mıştır. Ceza Kanununun 102. maddesine gö-
re belli bir sürenin geçmesiyle kamu dâvâsı
düşer (Bu süre, işlenen suçun şiddetine gö-
re kanunda saptanmıştır ve değişir), 112. mad-
desine göre de belli bir sürenin geçmesiyle
ceza infâz edilemez (Bu süre de cezanın de-
recesine göre değişik olarak kanunda sap-
tanmıştır). Bununla beraber Ceza Kanununun
102 ve 118. maddelerine göre süreaşımına
uğramayan dâvâlar ve mahkûmiyetler de var-
dır.

SÜREAŞIMINA BAĞLI OLMAYAN HAK.
(*Os.* Mürûrp zamana tâbî olmayan hak, *Fr.*
Droit imprescriptible, *Al.* Unverjaehrbares
Recht, *İng.* Imprescriptible right, Indefeasible
right) Belli bir sürenin geçmesiyle ortadan
kalkmayan hak... Örneğin Medenî Kanunun
779. maddesine göre gayrimenkul rehnine bağ-
lanmış bir alacak süreaşımına uğramaz, Borç-
lar Kanununun 138. maddesine göre de men-
kul rehnine bağlanmış bir alacak süreaşımı-
na uğrarsa da alacaklının rehnedilen şey üze-
rinden hakkını alabilmesini engellemez. Bu-
nun gibi nafaka isteme hakkı, isim üzerin-
deki haklar vb. süreaşımına uğramazlar.

SÜREAŞIMINA UĞRAMIŞ. (*Os.* Mürûru za-
mana uğramış, *Fr.* Prescrit, *Al.* Verjaehrt,
İng. Barred by the statute of limitation, *İt.*
Prescritto, *İsp.* Prescripto) Bir hak kazan-
mak ya da bir yükümlülükten kurtulmak
için yasanın saptadığı süreyi geçirmiş... Ö-
rneğin bu anlamda "bu alacak süreaşımına
uğramış" denir.

SÜREAŞIMI SÜRESİ. (*Os.* Mürûru zaman
müddeti, *Fr.* Délai de prescripton, *Al.* Ver-
jaehrungsfrist, *İng.* Term of prescription, Term
of limitation; *İt.* Termine di prescrizione, *İsp.*
Plazo de prescripcion) Süreaşımına uğramak
için yasalarda saptanmış olan süre.

SÜREK. (*Os.* Devâm, *Fr.* Continuer, Durer;
Al. Daueren, Fortfahren; *İng.* To continue,
To last; *İt.* Continuare, Durare, Sussistere;
İsp. Continuar, Durar, Subsistir) Sürüpge-
me... Kesiksizliği dilegetirir.

SÜREKLİ ALIM SÖZLEŞMESİ. (*Os.* Mute-
vâlî teslim mukaavelesi, *Fr.* Contrat de liv-
raison a exécution successive, *Al.* Sukzessiv-
lieferungsvertrag, *İng.* Contract for successive
performance) Tek bir sözleşmeye dayanarak
belli bir bedel karşılığında belli miktar ve
zamanlarda mal teslimine özgü alımsatım söz-
leşmesi.

SÜREKLİ BORÇ ALMA

SÜREKLİ BORÇ ALMA. (Os. Dâimî istikrâr, *Fr.* Emprunt perpétuel, *Al.* Anleihe ohne Tilgungsfrist) Sürüpgiden borçlanma.

SÜREKLİ BORÇ İLİŞKİLERİ. (Os. Dâimî borç münâsebetleri, *Fr.* Contrat a durée, Contrat successive; *Al.* Dauerschuldverhältnisse, *İng.* Durable obligations, Permanent obligations) Feshedilinceye kadar sürüpgiden borç alma ve borç verme sözleşmeleri... Örneğin elektrik, su, havagazi sözleşmeleri böyledir.

SÜREKLİ DÖKÜM. (Os. Dâimî envanter, *Fr.* Inventaire permanent, *Al.* Permanente Inventur, *İng.* Perpetual inventory) Nicelik ve değer değişiklikleri sürekli olarak kaydedilen envanter.

SÜREKLİ İLİŞKİLER. (Os. Dâimî münâsebetler, *Fr.* Relations suivies, *Al.* Fortgesetzte Verbindungen, *İng.* Continued relations, *İt.* Rapporti continui, *İsp.* Relaciones suivies) Kesintisiz sürüpgiden ilişkiler.

SÜREKLİLİK. 1. (Os. Temâdî, *Fr.* Continuité, *Al.* Kontinuität, *İng.* Continuity) Sürekli olanın niteliği.

2. (Os. Dâimîlik, *Fr.* Perpetualisme, *Al.* Perpetualismus, *İng.* Perpetualisme) Klâsik ekonomîcilerin ekonomi yasalarını zamandan bağımsız olarak sürekli saymalarına Alman ekonomîcisi Knies'in verdiği ad.

SÜREKLİ MAL. (Os. Dâimî mal, *Fr.* Marchandise permanente) Kullanımı uzun süren mal... Örneğin buzdolabı, koltuk, yatak vb. böyledir. Buna karşı bir kezde kullanılan örneğin ekmek *süreksiz mal* deyimiyle nitelenir.

SÜREKLİ ÜRETİM. (Os. Dâimî istihsâl, *Fr.* Production permanente) Kesintisiz sürüpgiden üretim... Anamalcı üretimin niteliğidir. Anamalcı üretim sürekli olmak zorundadır. Anamalin dolaşım devresi ne kadar kısalsa kâr o oranda artar, eşdeyişle mal ne kadar çabuk satılırsa o oranda para artmış olarak geri gelir ve yeni bir üretime geçilir.

SÜREKLİ YANSIZLIK. (Os. Dâimî bîtaraf-lık, *Fr.* Neutralité permanente, Neutralité perpétuelle; *Al.* Neutralisation, *İng.* Perpetual neutrality, Permanent neutrality, Neutralisation) Tarafsızlığı birçok ülkelerce garanti edilmiş olan ülkenin durumu... Örneğin İsviçre böyledir.

SÜRELGE YILI. (Os. Takvim senesi, *Fr.* Année civile, *Al.* Kalenderjahr, *İng.* Calendar year) Ocak ayının birinci gününden başlayıp Aralık ayının sonuncu gününe kadar süren yıl.

SÜRELİ ALIŞVERİŞ. (Os. Vâdeli bey ve iştirâ, *Fr.* Marché a terme, Marché différentiel; *Al.* Zeitgeschaef, Termingeschaef, Differenzgeschaef; *İng.* Time bargain) Satanın ve satın alanın bedeli ve satın alınan şeyi belli bir süre sonra vermeyi taahhüt ettikleri satış anlaşması... Satış akdinin özel bir biçimidir.

SÜRELİ İŞLEMLER. (Os. Vâdeli muâmeleler, *Fr.* Affaires a terme, Opérations a crédit, Marchés a livrer; *Al.* Lieferungsgeschaefte; *İng.* Transaction on credit, Contracts for future delivery; *İt.* Operazione a termine, *İsp.* Operacion a plazo) Belli bir süre sonra yerine getirilmeleri gereken işlemler... *Sürelî alış-veriş* deyimiyle anlamdaştır. Özellikle borsada bu gibi vâdeli işlemler yapılır. Primli ya da serbest işlem, çift ikrâmiyeli işlem, muhayyer işlem, repor işlemi vb. gibi çeşitli biçimleri vardır. Bu gibi işlemler hukuk açısından geçerlidir, ancak Borçlar Kanununun 504. maddesine göre tarafların maksadı sadece fiyat farkından yararlanmaksa vâdeli satış kumar ve bahis niteliğinde olur ve sözleşmeyi gerekli kılmaz.

SÜRELİ SATINALMAK. (Os. Vâdeli iştirâ, *Fr.* Acheter a terme, Acheter a crédit; *Al.* Auf Zeit kaufen, *İng.* To buy for account, To buy on credit; *İt.* Comprare a termine, *İsp.* Comprare a plazo) Parasını belli bir süre sonra ödemek ya da satın aldığı şeyi belli bir süre sonra teslim almak koşuluyla satın almak.

SÜRELİ SATIŞ. (Os. Vâdeli fûruht, *Fr.* Vente a terme, *Al.* Zeitverkauf, *İng.* Forward sale, *İt.* Vendita a termine, *İsp.* Venta a plazo) Parasını belli bir süre sonra almak ya da sattığı malı belli bir süre sonra teslim etmek koşuluyla satış.

SÜRELİ SATMAK. (Os. Vâdeli fûruht etmek, *Fr.* Vendre a terme, *Al.* Auf Zeit verkaufen, *İng.* To sell for account, To sell on credit; *İt.* Vender a termine, *İsp.* Vender a plazo) Parasını belli bir süre sonra almak ya da sattığı malı belli bir süre sonra teslim etmek koşuluyla satmak.

SÜRELİ YASALAR. (Os. Kavânîni mevku-
te, *Fr.* Lois temporelles) Belli bir süre uy-
gulanmak ve bu sürenin bitiminde yürürlük-
ten kalkmak üzere yapılan yasalar.

SÜRELİ YATIRGALAR. (Os. Vâdeli mevdûât, *Fr.* Dépôts a terme, *Al.* Fristgebundene Depositen, *İng.* Time deposits) Bankaya belli bir süre sonunda çekilebilmek kaydıyla ve daha yüksek bir fâiz karşılığında yatırılan paralar... Vâdeli mevdûât vâdesiz mevdûâta göre çok yüksek bir fâiz alır. Fâiz oranlarının sık sık değiştirildiği ülkemizde şu anda altı aylık vâdeli mevdûâta yüzde elli fâiz verilmektedir.

SÜRERDURUM. (Os. Statüko, *Fr.*, *Al.*, *İng.*, *İt.*, *İsp.* Status quo) Belli bir durumdan önce geççrli olan hak ve borçların bu durumun sona ermesinden sonra da oldukları gibi uygulanacaklarını dilegetiren Lâtince deyim... Genellikle *savaştan önceki durum* (*Lâ.* Statu quo ante bellum)'un savaştan sonra da süreceğini dilegetirir.

SÜRE SAPTAMAK. (Os. Vâde tesbit etmek, *Fr.* Fixer un terme, Assigner un terme; *Al.* Ein Termin setzen, *İng.* To fixe a time, *İt.* Fissare un termine, *İsp.* Fijar un termino) Bir borcun ödenmesi ya da bir işin yapılması için belli bir süre üstünde anlaşmak.

SÜRESİ GELİP GEÇMEK. (Os. Vâdesi gelip geçmek, *Fr.* Décliner tomber en déchéance, *Al.* In Verfall geraten, *İng.* To get into ruin, *İt.* Andare in decadenza, *İsp.* Andar en decadencia) Bir borcun ödenmesi ya da bir işin yapılması için önceden saptanmış süreyi geçirmek.

SÜRESİ GELMEK. (Os. Vâdesi gelmek, *Fr.* Être échu, Arriver a l'échéance; *Al.* Verfallen, Faellig sein; *İng.* To be due, To fall due to mature; *İt.* Esser scaduto, *İsp.* Vencer al vencimiento) Bir borcun ödenmesi ya da bir işin yapılması için önceden saptanmış sürenin bitimi.

SÜRESİNDE. (Os. Vâdesinde, *Fr.* A l'échéance, *Al.* Bei Verfall, *İng.* At maturity, When due; *İt.* Alla scadenza, *İsp.* Al vencimiento) Bir borcun ödenmesi ya da bir işin yapılması için gereken süre içinde.

SÜRESİ UZATILMIŞ BELGİT. (Os. Vâde-
si temdit edilmiş senet, *Fr.* Effet renouvelable, *Al.* Prolongationswechsel, *İng.* Prolonged bill,

İt. Cambiale prolungata, *İsp.* Giro prolongado) Ödeme süresi yenilenmiş senet.

SÜRESİZ. (Os. Mühletsiz, *Fr.* Sans délai, *Al.* Ohne Aufschub, *İng.* Without delay, *İt.* Senza ritardo, *İsp.* Sin retraso) Önceden bir mehil saptanmamış... *Gecikmesiz* anlamını dilegetirir.

SÜRE TANIMAK. (Os. Mühlet vermek, *Fr.* Accorder un délai, *Al.* Einen Aufschub gewähren, *İng.* To grant a delay, *İt.* Accordare una dilazione, *İsp.* Acordar un plazo) Bir işlemin yapılması ya da bir gereğin yerine getirilmesi için belli bir zaman bırakmak.

SÜREYİ AŞMA. (Os. Sürastarya, *Fr.* Surestarie, *Al.* Überliegezeit, *İng.* Demurrage, Over-lay days; *İt.* Soprastallie, *İsp.* Sobrestarias) Deniz taşımacılığında gemiyi kiralayanın malın yükletilmesi ve boşaltılması için yükleme ya da boşaltma süresinden fazla beklediği zaman... Ticaret Kanununun 1108 ve 1135. maddelerine göre sözleşmede sürastaryadan sözedilmekle beraber bunun devam süresi saptanmamışsa bu süre on dört gündür. Gemi zamanında yükletilmez ya da boşaltılmazsa kiralayana ayrıca bir tazminat verilmesi gerekir.

SÜREYİ AŞMA ÖDENCESİ. (Os. Sürastarya tezmînâtı, *Fr.* Indemnité de surastaries, Droit de staries; *Al.* Liegegeld, *İng.* Demurrage) Malın yüklenmesi ya da boşaltılması için gerekenden fazla geçirilen zaman için kiralayana verilmesi gereken tazminat.

SÜREYİ UZATMA. (Os. Müddeti temdit, *Fr.* Prolongation, *Al.* Fristverlängerung, *İng.* Prolongation, *İt.* Prolungazione, *İsp.* Prolongacion) Bir işi yapmak ya da bir gereği yerine getirmek için önceden saptanmış olan zamanı uzatma.

SÜRTÜŞMEDEN DOĞAN İŞSİZLİK. (Os. Friksiyonel işsizlik, *Fr.* Chômage frictionnel, *Al.* Friktionale Arbeitslosigkeit, *İng.* Frictional unemployment) İşçilerin daha iyi bir işe geçmek için sık sık yer değiştirmelerinden ve iyi iş aramalarından doğan işsizlik.

SÜRÜLEBİLİR. (Os. Kaabili fûruht, Mütêdâvil; *Fr.* Courant, De bon débit; *Al.* Gangbar, *İng.* Current, Saleable; *İt.* Corrente, *İsp.* Corriente) Satılabilir... Revaçta olanı dilegetirir.

SÜRÜLEMEZ

SÜRÜLEMEZ. (Os. Gayrı kaabili fûruht, *Fr.* Invendable, *Al.* Ungangbar, *İng.* Unsaleable, *İt.* Invendibile, *İsp.* Invendible) Satılamaz... Revâçta olmayanı dilegetirir.

SÜRÜM. (Os. Revâç, *Fr.* Écoulement, *Al.* Absatz, *İng.* Sale, *İt.* Collocamento, *İsp.* Colocacion) Bir malın satılabilir olması... Bir paranın geçerliğini de dilegetirir. *Sürüm* de-yimi dilimizde *sunu* (Os. Arz) anlamında da kullanılır.

SÜRÜMDE. (Os. Revâçta, *Fr.* Florissant, *Al.* Blühend, *İng.* Flourishing, *İt.* Fiorente, *İsp.* Floreciente) Beğenilip aranan... Eksiksiz ve çok iyi olduğundan ötürü *satılan*'ı dilegetirir.

SÜRÜME ELVERİŞLİ. (Os. Revâç kaabiliyeti olan, *Fr.* De bonne vente, *Al.* Absatz-fähig, *İng.* Saleable, *İt.* Di buona vendita, *İsp.* De buena venta) Kolaylıkla satılabilecek nitelikte olan.

SÜRÜMLÜ OLMAK. (Os. Revâç bulmak, *Fr.* Prospérer, *Al.* Blühen, *İng.* To flourish, To prosper; *İt.* Prosperare, *İsp.* Prosperar) Beğenilir ve aranılır olmak... Bundan ötürü de *satılır olmak* anlamını dilegetirir.

SÜRÜM YOLLARI. (Os. Mahreçler, *Fr.* Débouchés) Bir malın satılabilmesi için gereken pazarlar.

SÜRÜNCEMEDE BIRAKMAK. (Os. Sürüncemede bırakmak, *Fr.* Tirer en longueur, *Al.* In die Länge ziehen, *İng.* To protract, *İt.* Tirare per le lunghe, *İsp.* Traer en largas) Sonuçlandırılması gereken bir işi boş yere geciktirmek... Örneğin bu anlamda "bu işi bir türlü bitiremediniz, süründürüp durdunuz" denir.

SÜS GİDERLERİ. (Os. Tezyin masrafları, *Fr.* Impenses voluptuaires, *Lâ.* Impensae voluptuariae) Zevk gereksinmelerini sağlamak için yapılan harcamalar... Hukuk açısından Medenî Kanunun 725, 907, 908. ve Borçlar Kanununun 8, 64, 193, 205, 292, 293, 301, 394, 405, 407. ve Ticaret Kanununun 869, 931. maddelerinde bu türlü harcamalar için hükümler vardır. Bu hükümlere göre bir şeyi gerivermek zorunda bulunan kimse o şeye harcadığı süsleme masraflarını geri isteyemez, ama o şeye zarar vermemek kaydıyla yaptığı süslemeleri söküp almaya hakkı vardır.

Ş

ŞAŞIRTICI. (Os. Hayretâmiz, *Fr.* Surprenant, *Al.* Überraschend, *İng.* Surprising, *İt.* Sorprendente, *İsp.* Sorprender) Şaşkınlık verici... *İnanılmaz ve beklenmedik* olanı diledir.

ŞAŞMA. 1. (Os. Hayret, *Fr.* Étonnement, *Al.* Erstaunen, *İng.* Astonishment, *İt.* Stupore, *İsp.* Asombro) Umulmayan ya da oluşu anlaşılamayan bir olay karşısında geçirilen düşünce karışıklığı.

2. (Os. Taaccüp, *Fr.* Surprise, *Al.* Überraschung, *İng.* Surprise, *İt.* Sorpresa, *İsp.* Sorpresa) Beklenmedik bir olayla karşılaşmaktan doğan ruhsal durum.

ŞAŞMAK. (Os. Hayret etmek, *Fr.* Être surprise, *Être étonné*; *Al.* Erstaunen, *İng.* To be astonished, To wonder; *İt.* Stupirsi, *İsp.* Asonbrarse) Umulmayan ya da oluşu anlaşılamayan bir olay karşısında düşünce karışıklığına uğramak.

ŞİMDİKİ DURUM. (Os. Hâli hazır, *Fr.* La présente, *Al.* Gegenwaertiges, *İng.* The present, *İt.* La presente, *İsp.* La presente) İçinde bulunulan durum... *Geçmiş durum* (Os.

Hâli sâbık) ve *gelecek durum* (Hs. Hâli müstakbel) deyimleri karşılığında kullanılır.

ŞİMDİKİ DURUMDA. (Os. Hâli hazırda, *Fr.* Présentement, En ce moment, Actuellement; *Al.* Augenblicklich, *İng.* At present, *İt.* Presentemente, *İsp.* Al presente) İçinde bulunulan durumda... Örneğin bu anlamda "şimdiki durumda bu işi yapamayız" denir.

ŞİŞİRME ANAMAL. (Os. Mübâlâgalı sermâye, *Fr.* Capital soufflé, *Al.* Vorgeaeushtes Kapital, *İng.* Watered capital) Bir şirketin kuruluşunda gerçek olandan daha fazla gösterilmiş anamal... Bunun çeşitli yolları vardır. Örneğin sermâyeye katılan bir milyon liralık bir bina beş milyon lira olarak kaydedilir. Sermâyenin şişirilmesi anamalcılara birçok kârlar sağlar.

ŞU KOŞULLA. (Os. Şu şartla, *Fr.* A la condition, *Al.* Unter der Bedingung, *İng.* On condition, Under the condition, *İt.* A condizione, *İsp.* Bajo la condicion) Şu belli duruma bağlı olarak.

ŞU KOŞULLAR İÇİNDE. (Os. Şu şerâit dâhilinde, *Fr.* Sous ces conditions, *Al.* Unter dierren Bedingungen, *İng.* Under these conditions, *İt.* Sotto queste condizioni, *İsp.* En estas condiciones) Şu belli durum içinde.

T

TABAN EDERİ. (Os. Asgarî fiyat, *Fr.* Prix de soutien, *Al.* Mindestpreise, *İng.* Support price) Herhangi bir mal ya da hizmet için devletçe saptanan en düşük satış fiyatı... Üreticiyi korumak için saptanır, mal ya da hizmet taban fiyatının altında satılamaz. Daha üstünde satılması yasaklanan fiyata da *tavan fiyatı* denir. Her ikisi de bir çeşit narhtır.

TABELÂ. (Os. Tabelâ, Levha; *Fr.* Enseigne, *Al.* Firmenschild, *İng.* Sign, Board; *İt.* Insegna, *İsp.* Ensena) İşyerlerinin kapısına konan ve o yerde ne iş yapıldığını ve iyesinin kim olduğunu gösteren levha.

TALON. (Os. Talon, *Fr.* Feuille de coupons, *Al.* Couponbogen, *İng.* Sheet of coupons, *İt.* Foglio di cuponi, *İsp.* Hoja de cupones) Fâiz ve temettü kuponu almak için hâmiline yazılı aracı senet.

TAM. (Os. Temâm, *Fr.* Entier, Complet; *Al.* Gaenzlich, Vollstaendig; *İng.* Entire, Complete; *İt.* Al completo, *İsp.* Al completo) Eksiksiz.

TAMAMLAMA. (Os. İtmâm, *Fr.* Complément, *Al.* Ergaenzung, *İng.* Completion, *İt.* Completamento, *İsp.* Surtido) Eksikliğini gidererek bütünleme.

TAMAMLAMAK. (Os. İtmâm etmek, *Fr.* Compléter, *Al.* Ergaenzen, *İng.* To complete, *İt.* Completare, *İsp.* Completar) Eksikliğini gidererek bütünlemek.

TAMAMLAYICI ANT. (Os. Mütømmim yemin, *Fr.* Serment supplétoire, *Al.* Ergaenzungseid) Ticaret defterlerinin doğruluğu üstüne defter sahibine yargıç tarafından ettirilen yemin... Ticaret Kanununun 86. maddesine göre yaptırılır.

TAMAMLAYICI CEZA. (Os. Mütømmim cezâ, *Fr.* Peine complémentaire, *Al.* Zusatzstrafe, *İng.* Complementary punishment, Additional punishment) Aslı cezaıyla birlikte hükmolunan ve bağımsız olarak verilemeyen ceza... Örneğin rüşvet suçundaki hapis cezasıyla birlikte verilen para cezası böyledir.

TAMAMLAYICI MALLAR. (Os. Mütømmim emtia, *Fr.* Biens complémentaires, *Al.* Komplementaergüter, *İng.* Complementary goods) Kullanılması, başka bir malın kullanılması için gerekli bulunan mallar... Örneğin gazla ısınmak için gaz sobası böyledir.

TAMAMLAYICI PARÇA. (Os. Mütømmim cüzü, *Fr.* Partie intégrante, *Al.* Wesentlicher Bestandteil, *İng.* Integral component part, Essential component part) Herhangi bir şeyin kırılmadan ve bozulmadan ayrılamayan parçası... Örneğin bir duvarın tuğlaları böyledir. Medenî Kanunun 619. maddesine göre mütømmem cüzüler asıl şeyin bağı olduğu hukuksal kurallara bağlıdır.

TAM AKTARIM. (Os. Tam ciro, *Fr.* Endossement nominatif, Endossement régulier; *Al.* Vollindossment, *İng.* Endorsement in full, Special endorsement) Kendisine ciro edilen kimsenin adının ve başkaca niteliklerinin açıkça yazılarak imzalanan ciro... Sadece imza konularak yapılan *açık ciro* deyimini karşılığında kullanılır.

TAM ÇALIŞTIRMA. (Os. Tam istihdâm, *Fr.* Plein emploi, *Al.* Vollbeschaeftigung, *İng.* Full employment) Tüm üretim güçlerinin çalışır durumda bulunması... *Noksan istihdâm* deyimini karşılığında kullanılır.

TAM MÂLİYET. (Os. Tam mâliyet, *Fr.* Plein coût, *Al.* Vollkosten, *İng.* Full cost) Her üretime göre ayrıca hesaplanan değişken mâliyet.

TAM OLARAK. (Os. Tamâmiyle, *Fr.* Entiérement, *Al.* Gaenzlich, *İng.* Entirely, *İt.* Interamente, *İsp.* Enteramente) Eksiksiz olarak.

TAM ÖDEME. (Os. Tamâmiyle te'diye, *Fr.* Payement, *Al.* Auszahlung, *İng.* Payment, *İt.* Pagamento, *İsp.* Pago) Bir borcun tümünü ödeme.

TAM YARIŞMA. (Os. Tam rekaabet, *Fr.* Concurrence parfaite, *Al.* Vollstaendige Konkurrenz, *İng.* Perfect competition) Firmaların fiyatlar üstünde hiç bir etkileri bulunmadığı piyasa durumu... *Eksik rekaabet* deyimini karşılığında kullanılır. Klâsik liberallerin var sayımıdır.

TAM YETKİ. (Os. Tam selâhiyet, *Fr.* Blanc-seign, *Al.* Blankovollmach, *İng.* Blank letter of attorney, *İt.* Procura in bianco, *İsp.* Po-

der en blanco) Bir kâğıdın altına sadece imza atarak dilediği gibi doldurmasını kâğıdın verildiği kişiye bırakmak.

TANIK. (Os. Şâhit, *Fr. Témoin, Al. Zeuge, İng. Witness, İt. Testimonio, İsp. Testigo, Lâ. Testis*) Bilgi veren üçüncü kişi... Herhangi bir dâvâda tarafların dışında bilgisine başvuru olan kişiyi dilegetirir. Yasalar gereğince tanıklar çağrıldıkları mahkemeye gelmek ve duruşmada hazır bulunmak, bilgilerini doğru olarak söylemek ve yemin etmek zorundadırlar. Bunun dışında örneğin Medenî Kanunun 108. maddesine göre evlenme töreninde, 479. maddesine göre vasiyet senedi düzenlenirken ve Noter Kanununun 33. maddesine göre noterlerce re'sen senet düzenlenirken tanık bulundurmak zorunludur.

TANIKLIK. (Os. Şehâdet, *Fr. Témoignage, Déposition; Al. Zeugenaussage, İng. Deposition, İt. Deposizione, İsp. Deposicion*) Tanık olarak bilgi verme işi.

TANIKLIK ETMEK. (Os. Şehâdet etmek, *Fr. Déposer, Témoigner; Al. Bezeugen, Zeugnis ablegen; İng. To depose, To testify; İt. Deposare, Testimoniare; İsp. Deponer, Testificar*) Bir mahkemede bildiklerini tanık olarak söylemek.

TANIK OLMAK. (Os. Şâhit olmak, *Fr. Rendre témoignage, Al. Zeugnis ablegen, İng. To bear witness, İt. Render testimonianza, İsp. Dar testimonio, Dar prueba*) Herhangi bir olayda bilgisi ve görgüsü bulunmak.

TANITIM. (Os. Reklâm, *Fr. Réclame, Al. Reklame, İng. Advertisement*) Bir malın sürümünü sağlamak için yapılan propaganda.

TANITIMCILIK. (Os. Reklâmcılık, *Fr. Publicité, Al. Informative Reklame, İng. Advertising*) Reklâm yapma işi... *İlâncılık* da bu deyimnin kapsamındadır.

TANITLAMA. (Os. İsbât, *Fr. Administration de la preuve, Al. Beweisführung, İng. Probation, İt. Prova, İsp. Prueba, Lâ. Probatio*) Bir savın gerekliliğini yadsınamayacak ölçüde göstermek... Hukuk açısından yargıca kanı verecek kanıtları vermektir. Hukuk kuralı olarak her savlayan, savını tanıtlamak zorundadır (Her müddei, müddeâsını ispât ile mükelleftir).

TANITLAMA GÜCÜ. (Os. İsbât kudreti, *Fr. Force probante, Al. Beweiskraft, İng. Conclu-*

sive force) Kanıt olma ve inandırma değeri... Hukuk dilinde, herhangi bir şeye delil olma bakımından yasaların verdiği değeri dilegetirir.

TANITLAMAK. (Os. İsbât etmek, *Fr. Prouver, Al. Beweisen, İng. To prove, To justify; İt. Provare, İsp. Probar*) Bir savın gerekliliğini yadsınamayacak ölçüde göstermek.

TANITLANMASI OLANAKLI. (Os. İsbâtı mümkün, *Fr. Prouvable, Al. Nachweisbar, İng. Provable, İt. Provabile, İsp. Probable*) Tanıtlanabilir nitelikte.

TANITLAYICI NEDENLER. (Os. Esbâbı sübûtîye, *Fr. Moyen de preuve, Al. Beweismittel, İng. Evidence*) Kanıt... *Kanıt* deyişiyle anlamdaştır. Türk hukukunda buna *beyyine, isbât vâsıtası, şübût vâsıtası* da denir.

TANITMA. (Os. Tâkdim, *Fr. Présentation, Al. Vorstellung, İng. Presentation, İt. Presentazione, İsp. Presentacion*) Bir kişinin kim olduğunu başkasına söyleme... Herhangi bir şeyin tanıtılmasını sağlamayı da dilegetirir.

TANITMAK. (Os. Takdim etmek, *Fr. Présenter, Al. Vorstellen, İng. To present, İt. Presentare, İsp. Presentar*) Bir kişinin kim olduğunu başkasına söylemek.

TANITMALIK. (Os. Târifnâme, *Fr. Prospectus, Al. Prospekt, İng. Prospectus, İt. Manifesto, İsp. Prospecto*) Herhangi bir şeyin tanıtılması için yapılan yazılı ilân.

TAPU BELGİTİ. (Os. Tapu senedi, *Fr. Titre de propriété foncière, Al. Grundbuchauszug, İng. Deed of real estate, Extract from land register*) Tapu dâirelerince gayrimenkul sahiplerine mülkiyetin kanıtı olmak üzere verilen senet... Tapu Kanununa göre mâlikin adını, sanını, gayrimenkulün kadastro durumunu, sınırlarını, cinsini, miktarını ve değerini saptar.

TAPU KÜTÜĞÜ. (Os. Tapu sicili, *Fr. Registre foncier, Al. Grundbuch, İng. Land register, Official title register*) Gayrimenkul üstündeki aynı hakları göstermek üzere devletçe tutulan resmî sicil... Medenî Kanunun 633, 910, 937. maddeleriyle Tapu Kanununa ve Tapu Sicili Nizâmnamesine göre tutulur.

TARIM

TARIM. (Os. Ziraat, *Fr. Agriculture, Al. Landwirtschaft, Ackerbau; İng. Agriculture, İt. Agricoltura, İsp. Agricultura*) Toprakta üretme.

TARIM BAKANLIĞI. (Os. Ziraat vekâleti, *Fr. Ministère de l'agriculture, Al. Landwirtschaftsministerium, İng. Ministry of agriculture*) Devletin tarım, ormancılık ve hayvancılık siyasasını yürüten bakanlık.

TARIM BANKASI. (Os. Ziraat bankası, *Fr. Banque agricole, Banque d'agriculture; Al. Agrarbank, Landwirtschaftsbank; İng. The agricultural bank*) Tarımsal krediler veren banka... Ülkemizde ilk kez 1863 tarihinde Mithat Paşa tarafından kurulmuştur. Cumhuriyetten sonra 3202 sayılı kanunla *T. C. Ziraat Bankası* adını alan bu banka 3460 sayılı kanunla iktisâdî devlet teşekkülleri arasına sokulmuştur.

TARIM BİRLEŞKELERİ. (Os. Ziraat kooperatifleri, *Fr. Coopératives agricoles*) Tarımsal amaçlarla tarımcıları bir araya toplayan kooperatifler... Bu alanda dört türlü kooperatif biçimi vardır: Tarımsal üretimi koruyup sürdürme kooperatifleri, tarımsal araç ve gereç sağlama kooperatifleri, tarımsal satış kooperatifleri, ortaklaşa işletme kooperatifleri.

TARIMSAL. (Os. Zirâî, *Fr. Agricole, Al. Landwirtschaftlich, İng. Agricultural, İt. Agricolo*) Tarımla ilgili... Tarıma değgin olanı dilegetirir.

TARIMSAL İŞLETME. (Os. Zirâî müessese, *Fr. Entreprise agricole, Exploitation agricole; Al. Agrarunternehmen, Landwirtschaftlicher Betrieb; İng. Agricultural enterprise, Lâ. Rusticum, Praedium*) Tarımsal üretim ve satış işletmesi... Hukuk açısından ekonomik bir birlik durumunda işletilmesi gereken kalıtsal (mirâsen intikal eden) tarımsal malları dilegetirir. Medenî Kanunun 325, 597, 744. maddelerine göre bunların işletilmesi işletebilecek nitelikte oldukları anlaşılan isteklilere, bunlar arasında da oğullara (erkek mirâsçılara) bırakılır.

TARIMSAL KORUNÇ. (Os. Zirâî sigorta, *Fr. Assurance agricole, Al. Agrarversicherung, Landwirtschaftliche Versicherung; İng. Agricultural insurance*) Tarımsal araç, gereç, hayvan ve ürünlerin zararını karşılamak için yapılan sigorta... Ticaret Kanununun 1007 ve 1010. maddelerinde bu konuda hükümler vardır.

TARIMSAL SATIŞ BİRLEŞKELERİ. (Os. Zirâî satış kooperatifleri, *Fr. Coopérative agricole de vente, Al. Absatzgenossenschaft, İng. Farmer's co-operative marketing association*) Tarımsal ürünleri pazarlama ve piyasada satma amacıyla kurulan kooperatif... Özellikle küçük köylünün araçlar, tefeciler ve alıcılar tarafından sömürülmesini engeller. Köylüler, bölge pazarlarının dışına çıkamazlar. Satış kooperatifleri dış pazarlara açılarak tarımsal ürünleri değerlendirir ve malısal gücüne dayanarak malı ucuza kaptırmaz. Ayrıca köylüye kredi de sağlayabilir.

TARIMSAL VERENEK. (Os. Zirâî kredi, *Fr. Crédit agricole, Al. Agrarkredit, İng. Agricultural credit*) Bankaların tarım kesimine açtıkları kredi... Bu kredi genellikle büyük çiftçilere ve çiftlik sahiplerine açılır. Köylülere verilen kredi devlet bankalarınca sağlanır. Özel bankalardan hiç biri köylüye kredi vermez. Doğal âfetler yüzünden kredi borçlarının sık sık ertelenmesi, tarım kredisinin başlıca özelliğidir.

TARIMSAL VERENEK BİRLEŞKELERİ. (Os. Zirâî kredi kooperatifleri, *Fr. Coopératives de crédit agricole, Al. Laendliche Kreditgenossenschaft, İng. Agricultural co-operative credit society*) Tarım üreticilerine bankalardan kredi sağlayan kooperatif... Anamalcı düzende bankalar köylüye kredi vermek istemezler. Çünkü tâkibi ve tahsili güçtür. Bu yüzden küçük çiftçilerin kredi gereksinimleri bu kooperatifler aracılığıyla sağlanır. Kooperatif bankadan krediyi toptan alır ve yakından bildiği durumlarına göre üyelerine dağıtır. Böylelikle bankayı, tek tek köylülerle uğraşmaktan kurtarır.

TARİHSEL MÂLİYET. (Os. Tarihi mâliyet, *İng. Historical cost*) Herhangi bir malın satın alındığı tarihteki mâliyeti... Herhangi bir malın satın alındığı tarihteki malolma değeri anamalcı ekonomî edebiyatında bu deyimle dilegetirilir. Örneğin 1980 yılında on milyon lira eden bir binanın tarihsel mâliyeti satın alındığı 1970 yılındaki satın alma fiyatı olan bir milyon liradır.

TARTI. (Os. Terâzi, *Fr. Balance, Al. Wage, İng. Balance, İt. Bilancia, İsp. Balanza*) Bir kolun iki ucuna asılı iki kefedenden oluşan tartma ağıtı.

TARTMA. (Os. Vezin, *Fr. Pesage, Al. Abwiegen, İng. Weighing, İt. Pesatura, İsp.*

Pesada) Tartmak işi... *Ağırlık* anlamını da dilegetirir.

TASAR. (Os. Plân, *Fr.* Plan, *Al.* Plan, *İng.* Plan, *İt.* Progetto, *İsp.* Plan) Belli bir amacı gerçekleştirmek için tutulması gereken yolu ve alınması gereken önlemleri önceden saptayan belge.

TASARCILIK. (Os. Plâncılık, Plânlamacılık, *Fr.* Planisme) Plân yapma işlemi.

TASARI. (Os. Proje, *Fr.* Projet, *Al.* Entwurf, *İng.* Project, *İt.* Progetto, *İsp.* Proyecto) Tasarlanan ve yazılan öneri... *Plân* deyimiyile anlamaş olarak da kullanılır.

TASARI VERENEĞİ. (Os. Proje kredisi, *Fr.* Crédit de projet) Bir ülkenin başka bir ülkeye önceden gördüğü ve onayladığı bir projeyi gerçekleştirmek için verdiği ödünç para.

TASARLAMA. (Os. Plânlama, Tertipleme; *Fr.* Planification, *Al.* Planung, *İng.* Planning) Üretimi tüketimin gereksinimlerine göre düzenleme ve sınırlama.

TASARLAMAK. (Os. Plânlamak, Tertiplemek; *Fr.* Planifier, *Al.* Planen, *İng.* To plan, To project; *İt.* Progettare, *İsp.* Proyectar) Üretimi tüketimin gereksinimlerine göre düzenlemek.

TAŞIMA. (Os. Nakliye, *Fr.* Transport, Transporter) Malları bir yerden başka bir yere götürme.

TAŞIMA ARAÇLARI. (Os. Nakil vâsıtaları, *Fr.* Moyens de transport, *Al.* Fahrzeuge, Transportmittel, Beförderungsmittel; *İng.* Means of transport, Means of conveyance; *İt.* Mezzi di trasporto, *İsp.* Medios de transporte) Malları ve insanları bir yerden başka bir yere götüren araçlar... Kara, deniz, hava yollarında taşıma işi gören her türlü araç bu deyimnin kapsamındadır.

TAŞIMA BELGİTİ. (Os. Nakliye senedi, *Fr.* Lettre de voiture, Reçu du voiturier; *Al.* Frachtbrie, Ladeschein; *İng.* Letter of carriage, Carrier's receipt, Way bill; *İt.* Scontrino del vetturale, *İsp.* Recibo del portador) Bir nüshası eşyayı gönderen ve ikinci nüshası nakliyeciden tarafından imzalanan yasaya uygun biçimde düzenlenen senet... Ticaret Kanununun 890. ve onu izleyen maddelerine göre yapılır. Emre ya da hâmiline yazılı ola-

bilir, böyle olduğu hallerde nakliyecinin imza etmiş olduğu nüshanın cirosu eşyanın mülkiyetini de naklede, buna *irsâliye mektubu* da denir.

TAŞIMACI. (Os. Nakliyecisi, *Fr.* Expéditeur, Voiturier; *Al.* Frachtführer, *İng.* Carrier) Taşıma işi yapan.

TAŞIMACILIK. (Os. Nakliyat, Nakliyecilik; *Fr.* Transports, *Al.* Transport, Beförderung, Frachtgeschäft; *İng.* Carriage, Transports, Forwarding) Malları ve insanları her türlü araçlarla bir yerden bir başka yere taşıma işi... Kara, deniz ve hava olmak üzere üç türde yapılır. Hukuk açısından taşımacılık, bir sözleşmeye dayanarak yapılan taşımacılıktır.

TAŞIMACILIK KORUNCU. (Os. Nakliyat sigortası, *Fr.* Assurance de transport, *Al.* Transportversicherung, *İng.* Insurance against risk of carriage) Malların taşınması sırasında meydana gelebilecek zararları karşılamak için yapılan sigorta... Ticaret Kanununun 983-988. maddelerinde bu konuda hükümler vardır. Taşıma araçları ve genel olarak her türlü taşıma gereçleri (malzemesi) için yapılan sigorta da bu sigortanın kapsamı içindedir.

TAŞIMACILIK İŞLETMESİ. (Os. Nakliyat işletmesi, *Fr.* Maison de transport, Maison d'expédition, Maison de roulage; *Al.* Transportgeschäft, Speditionsgeschäft; *İng.* Forwarding agency, Transportation agency, Shipping agency; *İt.* Casa di trasporto, *İsp.* Casa de expedicion) Taşımacılık işi yapan kuruluş.

TAŞIMACILIK ORTAKLIĞI. (Os. Nakliyat şirketi, *Fr.* Société de transport, Compagnie de transport; *Al.* Transportgesellschaft, *İng.* Forwarding company, Transportation company, Carrying company; *İt.* Società di trasporto, *İsp.* Compania de transporte) Taşımacılık işi yapan şirket.

TAŞIMACILIK TECİMİ. (Os. Nakliyat ticareti, *Fr.* Commerce de transport, Commerce d'expédition; *Al.* Transportgeschäft, *İng.* Carrying trade, Forwarding business; *İt.* Commercio di trasporto, Commercio di spedizione; *İsp.* Comercio de transporte) Taşımacılık işiyle yapılan ticaret.

TAŞIMA GİDERLERİ. (Os. Nakliye masrafları, *Fr.* Frais de transport, *Al.* Transportkos-

TAŞIMA GİDERLERİ PAYI

ten, *İng.* Carriage freight, *İt.* Spese di trasporto, *İsp.* Gastos de transporte) Malları bir yerden başka bir yere taşımak için yapılan masraflar.

TAŞIMA GİDERLERİ PAYI. (Os. Nakliye masrafları hissesi, *Fr.* Part des frais de transport, *Al.* Frachtanteil, *İng.* Part of carriage note, *İt.* Parte delle spese di porto, *İsp.* Parte del porte) Malları bir yerden başka bir yere taşımak için yapılan masraflarda alıcı ve satıcıya düşen pay.

TAŞIMA SATIMCASI. (Os. Nakliye faturası, *Fr.* Note de transport, Note des frais; *Al.* Frachtrechnung, *İng.* Freight bill, Charge note; *İt.* Conto delle spese, *İsp.* Cuenta del porte) Taşıma ücreti karşılığında taşımacının verdiği fatura.

TAŞIMA ÜCRETİ ÖDENMİŞ. (Os. Nakliye ücreti te'diye edilmiş, *Fr.* Franc de port, Port payé; *Al.* Portofrei, *İng.* Post-free, Postage paid; *İt.* In porto pagato, *İsp.* Porte pagado) Bir malın taşınması için gereken ücret verilmiş... Bu anlam ticaret dilinde kısaca (*Fr.*, *İt.*, *İsp.* Franco, *İng.* Free, Franked) deyimleriyle de dilegetirilir.

TAŞIMA VERGİSİ. (Os. Nakliyat vergisi, Nakliye resmi; *Fr.* Impôt sur le transport, *Al.* Transportsteuer, Beförderungssteuer, Verkehrssteuer; *İng.* Tax on transport) Yolcu ve yük bilet paralarından alınan vergi... Bu vergi de tüm vergiler gibi halk tarafından ödenir, taşıma işletmeleri bu vergiyi bilet paralarıyla birlikte tahsil edip hazineye yatırırlar.

TAŞIMA YÜZDELİKÇİSİ. (Os. Nakliye komisyoncusu, *Fr.* Comissionnaire de transport, Courtier de transports; *Al.* Spediteur, Frachtmakler; *İng.* Forwarding agent, Freight broker; *İt.* Sensale de trasporto spedizioniere intermedio, *İsp.* Comisionista de transporte) Taşımacıya mal taşımak isteyen ve mal taşımak isteyen taşımacı bulan ve bu hizmeti karşılığında belli bir komisyon alan aracı.

TAŞINIR. (Os. Menkul, *Fr.* Mobilier, *Al.* Beweglich, *İng.* Movable) Bir yerden başka bir yere götürülebilir nitelikte olan... *Taşınmaz* (Gayrimenkul) deymi karşılığında kullanılır.

TAŞINIR DÂVÂSİ. (Os. Menkul dâvâsı, *Fr.* Action mobilière, *Al.* Mobiliarklage, *İng.*

Action concerning goods and chattels) Konusu menkul bir mal üstündeki mülkiyet ya da aynı bir hak olan dâvâ... Medenî Kanunun 686, 887-904. maddelerine göre açılır. Ayrıca Hukuk Muhâkemeleri Usûlü Kanununun 8. ve 20. maddelerinde de bu konuda hükümler vardır.

TAŞINIR DEĞERLER. (Os. Menkul kıymetler, *Fr.* Valeurs mobilières, *Al.* Bewegliche Güter, Börsenpapiere, Wertpapiere; *İng.* Stocks and shares) Sahip ya da hâmiline bir mal üstünde bir hak ya da tüzel kişilerden bir alacak sağlayan senetler... Bu deyim genellikle devlet tahvilleri, hazine bonoları, şirket hisse senetleri, şirketler ya da kamu kuruluşlarının çıkarılmış tahvilleri dilegetirir. Ticaret Kanununun 399 ve 441. maddelerine göre bu değerli kâğıtların borsada kote edilmiş ya da edilmemiş olmaları niteliklerini değiştirmez.

TAŞINIR İYELİĞİ. (Os. Menkul mülkiyeti, *Fr.* Propriété mobilière, *Al.* Fahrniseigentum, *İng.* Movable property, *Lâ.* Res moventes, Res quae moveri possunt) Menkul mallar üstündeki mülkiyet hakkı... Medenî Kanunun 686. maddesinde tanımlanmıştır. Adı geçen yasa "temlikle sâlih bulunan tabii kuvvetler üstündeki mülkiyet hakkı"nı da bu deyimden kapsama almaktadır.

TAŞINIR MALLAR. (Os. Menkul mallar, Emvâli menkule; *Fr.* Biens mobiliers, Biens meubles; *Al.* Bewegliche Habe, Mobilien; *İng.* Movable goods, *İt.* Beni mobili, *İsp.* Bienes muebles, *Lâ.* Res mobiles) Değerini ve niteliğini yitirmeksizin bir yerden başka bir yere götürülebilir mallar... Örneğin kolumuzdaki saatten, üstünde oturduğumuz koltuktan değerli senetlere kadar bütün taşınırlar bu deyimden kapsamındadır.

TAŞINIR TUTUSU. (Os. Menkul rehni, *Fr.* Gage mobilière, *Al.* Fahrnispfandrecht, Pfandrecht an beweglichen Sachen; *İng.* Pledge, *Lâ.* Pignus) Bir borcun ödeneceğine güvence sağlamak için menkul bir mal üstüne konan rehni... Borç ödenmediği durumda rehin edilen menkul satılıp borç tahsil edilir. Medenî Kanunun 853, 854, 864, 868, 876, 884. maddelerine göre menkul rehni altı biçimde olur: Teslimi meşrut biçimde rehni (hayvan rehni) başka bütün menkul rehinleri bu biçimdedir, eşdeyişle rehni edilen menkul mal borç ödeninceye kadar alacaklıya verilir ve onda bırakılır), hapis hakkı, hayvan rehni,

alacak gibi haklar üstüne konan rehin, borç verme kurumlarınca yapılan rehin, rehinli tahviller. Gemiler üstünde yapılan rehin, icra hukuku bakımından gayrimenkul rehni niteliğindedir.

TAŞINIR VERENEĞİ. (Os. Menkul kredisi, *Fr. Crédit mobilier, Al. Lombardkredit, İng. Loan on movables*) Krediyi verene borç ödeninceye kadar menkul bir mal bırakarak alınan kredi... Ticaret malları, tahvil, hisse senedi ve benzeri değerli kâğıtlar, altın, gümüş vb. gibi menkuller karşılığında verilir.

TAŞINMA. (Os. Nakli mekân, *Fr. Change-ment de domicile, Déménagement; Al. Umzug, İng. Change of residence, Removal; İt. Cambiamento di domicilio, Sgombero; İsp. Cambio de domicilio, Remocion*) Bir yerden başka bir yere göçmek... Genellikle bir evden başka bir eve geçmeyi dilegetirir.

TAŞINMAZ. (Os. Gayrimenkul, *Fr. Immobilier, Immeubles; Al. Immobilien, İng. Immoveable, İt. Immobili*) Bir yerden başka bir yere götürülmez nitelikte olan... *Taşınır* (Menkul) deyimi karşılığında kullanılır.

TAŞINMAZA SALDIRI. (Os. Gayrimenkule tecâvüz, *Fr. Atteinte a la propriété immobilière, Al. Eigentumsstörung, İng. Infringement of real property rights, Trespass to land*) Bir kimsenin bir gayrimenkul üstündeki mülkiyet ya da kullanma hakkına yapılan tecâvüz... Medenî Kanunun 644 ve 702. maddeleriyle Borçlar Kanununun 41 ve 58. maddelerine göre bu saldırıdan doğacak sorumlulukta kusur aranmaz, nedensellik bağı yeterlidir. Gayrimenkule yapılan tecâvüzler, mahkemeye başvurup bir karar alınmaya kadar, Vâli ve Kaymakamlarca da önlenir. Gayrimenkule tecâvüz Ceza Kanununun 513 ve 521. maddeleriyle ayrıca suç sayılmıştır.

TAŞINMAZDA DEĞER ARTIŞI VERGİSİ. (Os. Gayrimenkulde kıymet tezâyüdü vergisi, *Fr. Impôt sur les plus-values immobilières, Al. Wertzuwachssteuer, İng. Increment value duty, Betterment tax*) Toprak, arsa ve binaların başkasına devri sırasında iktisâp tarihine göre artan değeri üzerinden alınan vergi... Ülkemizde 1970 yılı Finansman Kanunuyla kabul edilmiştir. Vergiyi verecek olan, gayrimenkulü satan ya da parasız olarak devreden (örneğin, hibe eden) kişidir. Mirâs yoluyla intikaller vergi dışı tutulmuş-

tur. Ne var ki gayrimenkullerde değer artışı özellikle gerikalmış ülkelerde enflasyon ve devalüasyondan ilerigeldiğinden bu vergi ancak gayrimenkulü tasfiye etmek yoluyla ödenebilmektedir.

TAŞINMAZ DÂVÂSİ. (Os. Gayrimenkul dâvâsı, *Fr. Action immobilière, Al. Immobiliarklage, İng. Action concerning immovables, Land action*) Konusu gayrimenkul bir mal üstündeki mülkiyet ya da aynî bir hak olan dâvâ.

TAŞINMAZ DEĞERLER. (Os. Gayrimenkul kıymetler, *Fr. Valeurs immobilières, Al. Unbewegliche Güter, İng. Real estate*) Gayrimenkul mallar.

TAŞINMAZLAŞTIRMA. (Os. Gayrimenkulleştirme, *Fr. Immobilisation*) Gayrimenkullere bağlı bulunan menkullerin hukuk açısından gayrimenkuller gibi işlem görmesi... Fransız hukukunda vardır. Türk Medenî Kanununun 621 ve 622. maddelerinde de buna benzer hükümler yer almıştır.

TAŞINMAZ MALLAR. (Os. Gayrimenkul mallar, *Emvâlî gayrimenkule; Fr. Biens immeubles, Biens immobilières; Al. Unbewegliche Habe, Immobilien, Liegenschaften; İng. Immoveable goods, İt. Beni immobili, İsp. Bienes inmuebles, Lâ. Res immobiles*) Değerini ve niteliğini yitirmeksizin bir yerden başka bir yere götürülemeyen mallar... *Taşınmaz değerler* deyimiyle de anlamaştır. Tarla, ev, apartman, arsa gibi yerini değiştiremeyen malları dilegetirir. Ağaçlar, dükkânlar ve benzerleri bağlı oldukları topraktan ötürü gayrimenkul sayılırlar. Gemiler menkul oldukları halde İcra hukuku açısından gayrimenkul sayılmışlardır.

TAŞINMAZ MAL VERENEĞİ. (Os. Gayrimenkul kredisi, Emlâk kredisi; *Fr. Crédit immobilier, Al. Immobiliarkredit, İng. Loan on real property, Real property credit, Real estate credit*) Gayrimenkullerin rehin edilmesi karşılığında verilen kredi.

TAŞINMAZ TUTUSU. (Os. Gayrimenkul rehni, *Fr. Gage foncier, Gage immobilière; Al. Grundpfand, İng. Pledge on land, Mortgage; Lâ. Hypotheca pignus*) Bir borcun ödeneceğine güvence sağlamak için bir gayrimenkul üstüne konan rehin... Gayrimenkul rehni Medenî Kanunun 765-852. maddelerinde yer almıştır. Bu rehnin geçerli olabilmesi için tapu siciline tescili gerekir.

TAŞINMAZ TUTUSU KARŞILIĞI

TAŞINMAZ TUTUSU KARŞILIĞI BORÇ VERME. (Os. Gayrimenkul rehni mukaabilinde ikrâz, *Fr.* Prêter sur gage foncier, *Al.* Auf ein Pfand leihen, *İng.* To land upon pawn, *İt.* Prestare a pegno, *İsp.* Prestar sobre prenda) İpotekli kredi... Borç verenin bir gayrimenkulü, verdiği parayı geri alıncaya kadar, rehin olarak elinde tuttuğunu dilegetirir. Tarihsel süreçte alacaklı, rehin olarak elinde tuttuğu gayrimenkulün gelirlerinden de yararlanma hakkına sahipti. Ortaçağın başlangıcında manastırlar gayrimenkul rehini karşılığında borç para verirdi. XII. yüzyıldaysa ipotekli kredi işlemlerinin yapıldığı ilk banka, uluslararası nitelikte olarak Templier tarikatı tarafından gerçekleştirildi. Papa Alexandre III. manastırların bu işlemlerini yasaklayınca onların yerini Templier tarikatı almıştı. Rehin edilen gayrimenkulün gelirlerinden yararlanma bir çeşit fâiz hiylesiydi. Bir zaman sonra bu işlemin yerini *rant satışı* aldı. *Gayrimenkul rehni* deyimi İngilizcede *mortgage* (ipotek) teriminin kullanılmasına yol açmıştır.

TAŞINMAZ VERENEĞİ KURUMLARI. (Os. Gayrimenkul kredisi müesseseleri, *Fr.* Établissement de crédit foncier, *Al.* Bodenkreditanstalten, Bodenkreditinstitute; *İng.* Land credit institutions, Land mortgage institutes, Loans on real property) Gayrimenkul rehni karşılığında borç veren kurumlar... Medenî Kanunun 765, 766, 884, 886. maddelerinde sayılmıştır. Emniyet Sandığı bu gibi kurumların tipik örneğidir. Bankalar Kanunu ilke olarak bankaların ipotek karşılığı kredi vermelerini yasaklamıştır. Ama kendi kanunlarına göre gayrimenkul ipoteği karşılığında kredi vermek için kurulan Emlâk Kredi Bankası, Vakıflar Bankası gibi bankalar bu yasağın dışındadır.

TAŞINMAZ YÜKÜMLÜLÜĞÜ. (Os. Gayrimenkul mükellefiyeti, *Fr.* Charge foncière, *Al.* Grunddienstbarkeit, Grundlast; *İng.* Land charges, Charge on land; *Lâ.* Onus reale) Bir gayrimenkul sahibinin bu mülkiyetinden ötürü başka bir kimseye bir şey yapmak ya da vermek yükümlülüğü... Örneğin bir binanın yıkılmayacak bir sağlamlıkla tutulması ya da bir çitin korunması böylesine bir yükümlülüktür. Medenî Kanunun 754. ve onu izleyen maddelerinde bu konuda hükümler vardır.

TAŞIYAN. (Os. Hâmil, *Fr.* Porteur, *Al.* Traeger, Inhaber; *İng.* Bearer, Holder, *İt.*

Portatore, *İsp.* Portador) Herhangi bir şeyi elinde bulunduran... Genellikle emre yazılı senetleri ellerinde bulunduranları dilegetirir. Emre yazılı senetlerde taşıyanın kim olduğu da yazılıdır. Ama doğrudan doğruya *taşıyana yazılı* (hâmiline muharrer) senetlerde taşıyanın kim olduğu bildirilmez, senedi kim getirirse parayı o tahsil eder. Taşıyan senedi başkasına da ciro edebilir. Bu durumda senedin son taşıyanı vâdesi geldiğinde parayı tahsil etme hakkına sahiptir. Bu konuda Ticaret Kanununun 529 ve 569. maddelerinde hükümler vardır. Hukuk açısından *taşıyan'a zilyet* de denir.

TAŞIYANA YAZILI. (Os. Hâmiline muharrer, *Fr.* Au porteur, *Al.* Auf den Inhaber lautend, *İng.* To holder, To bearer; *İt.* Al portatore, *İsp.* Al portador) Taşıyana ödenmesi yazılmış olan.

TAŞIYANA YAZILI BELGİTLER. (Os. Hâmiline muharrer senetler, *Fr.* Titres au porteur, Effets au porteur; *Al.* Inhaberpapier, Inhaberwechsel; *İng.* Bearer securities, Bill payable to bearer, Obligations to bearer; *İt.* Biglietto al portatore; *İsp.* Billeto al portador) Kimin elinde bulunuyorsa onu hak sahibi kılan senetler... Ticaret Kanununun 399, 611, 612, 894, 966, 991. maddelerine göre düzenlenir. Belli bir kişinin adına ya da emrine yazılmış olmayan tahvil, hisse senedi, poliçe vb. gibi taşıyana yazılmış olan tüm değerli kâğıtları dilegetirir.

TAŞIYANA YAZILI DEĞERLİ BELGELER. (Os. Hâmiline muharrer kıymetli evrâk, *Fr.* Valeurs au porteur, *Al.* Inhaberpapier, *İng.* Securities to bearer, *İt.* Valori al portatore, *İsp.* Valores al portador) Kimin elinde bulunuyorsa onu hak sahibi kılan değerli kâğıtlar... *Taşıyana yazılı belgîtlér* deyimiyle anılamdaştır.

TAŞIYANA YAZILI ÖDEK. (Os. Hâmiline muharrer poliçe, *Fr.* Police au porteur, *Al.* Versicherungspolize auf den Inhaber, *İng.* Draft to bearer) Kimin elinde bulunuyorsa ona ödenmesi için düzenlenen poliçe... Genellikle sigorta poliçelerinin elden ele kolaylıkla geçebilmesini sağlamak için uygulanır. Taşıyana yazılı sigorta poliçeleri bir kimseye verilmekle devrolunurlar.

TAŞIYANA YAZILI PAY BELGİTİ. (Os. Hâmiline muharrer hisse senedi, *Fr.* Action au porteur, *Al.* Inhaberaktie, *İng.* Share to

bearer, *İt.* Azione al portatore, *İsp.* Accion al portador) Kimin elinde bulunuyorsa ona ödenmesi için düzenlenen hisse senedi... Alınan temettüleri vergiden kaçırmak için düzenlenir, bu hisse senetlerinin temettüleri genellikle uydurma ad ve adreslerle alınır. Taşıyana yazılı pay belgiti düzenlenmesinin yüzeysel nedeni, kolaylıkla devrini olanaklı kılmaktır.

TAVAN EDERİ. (Os. Âzamî fiyat, *Fr.* Prix plafond, *Al.* Preisobergrenze, *İng.* Ceiling price) Herhangi bir mal ya da hizmet için devletçe saptanan en yüksek satış fiyatı... Bu fiyattan daha yükseğine satış yapılması yasaklanır, genellikle alıcıların korunması için uygulanır. *Narh* da denir.

TAYLORCULUK. (Os. Taylorizm, *Fr.* Taylorisme, *Al.* Taylorismus, *İng.* Taylorism, *İt.* Taylorismo) Emeği olabildiği kadar yoğunlaştıracak biçimde işi çalıştırma yöntemi... Amerikalı mühendis Taylor tarafından düzenlenmiş ve önerilmiştir. Yöntemin temeli, çalışma sırasında işçiye zaman keybettiren tüm öğeleri ortadan kaldırmak ve çok hızlı çalışabilmeyi sağlayan teknik bir işbölümü sağlamaktır.

TECİM. (Os. Ticâret, *Fr.* Commerce, *Al.* Handel, *İng.* Commerce, Trade; *İt.* Commercio, *İsp.* Comercio) Ucuza mal alıp pahalıya satarak aradaki farktan para kazanma işi... *Ticaret*, çeşitli ürünlerin birbirleriyle değiştirilmesi zorunluluğundan doğmuştur. İlkın biz-zat üreticiler arasında yapılan bu değiştir-me, zamanla bir aracıyı gerektirdi. Doğanın farklılaştırdığı çeşitli üretim bölgelerinin birbirlerine uzaklığı özellikle bu aracıyı zorunlu kılıyordu. İnsanlar arasında doğan bu yeni işbölümüne *ticaret*, bu işi gerçekleştirene de *tüccar* dendi. Bundan ötürü *ticaret*, *genelleşmiş değiştirme* olarak tanımlanır. Böylesine genelleşmiş bir değiştirme olayında eşdeğerlik ilişkileri, iki ürün ya da iki ürün kategorisi için geçerli olmaktan çıkıp, sonsuz sayıda farklılaşmış ürünler için geçerli olur. Altın ve gümüşün genel eşdeğer, yani para olarak kullanılmaya başlaması da bu zorunluğun sonucudur. *Ticaret*, ilkin Doğu Akdeniz’de, Giritliler ve Fenikeliler arasında gelişmiştir. Daha sonra Yunanlılar bunları izlemişlerdir ve *ticaret* tanrısı *Merkür* doğmuştur. *Ticaretteki* ilerleme şehirlerin meydana gelmesini sağlamıştır, çünkü şehir her şeyden önce bir pazardır. Bu da insanlar arasında yeni bir işbölümünün gerçekleşmesini

gerektirmiş ve şehir emeğiyle köy emeği bir-birinden ayrılmıştır. Demek ki *ticaret*, eşit olmayan ekonomik bir gelişmenin sonucudur. İncelemeci Kees, *Kulturgeschichte des Alten Orients* adlı yapıtında (c. I, s. 103), *ticaretin*, bütün ilkel toplumlarda daha ileri bir toplumdan gelmiş *yabancı tüccar* biçiminde görüldüğünü anlatır. *Ticaret*, üreticiden tüketiciye kadar uzanan taşıma, depolama, tezgâhlama ve ambalaj işlemlerini kapsar. Bu işlemler üretkendir ve mala bir ek değer katmaktadır. Ne var ki, tüccar kârı daima bu değer farkının çok üstünde olmuştur. Bundan başka *ticaretin* gelişmesi, *ticaret işini*, ek değer yaratan bu işlemlerden de ayrılmış ve bütününüyle üretken olmayan bir faaliyete dönüştürmüştür. Günümüzde, malları ne taşıyan, ne toplayan, ne tezgâhlayan ve ne de ambalajlayan tüccardır. İthalâtçı ve ihracatçı tüccar, alıp sattığı malı ne görür ne de ona elini sürer. Ek değer yaratan ara işlemleri başkaları yaparlar. “Toplumsal anamalcılık -öncesinde *ticaret* sanayi egemendi, anamalcılıktaysa *sanayi ticarete* egemen olmuştur. *Ticaret*, ürünlerin kullanılmasından çok satılmasına bağlı olarak, üretimi, gittikçe daha çok değiştirme değeri konusu yapmıştır. *Ticaretin* ve *ticaret anamalinin* gelişmesi, her yerde, üretimin değişme değerlerine yönelmesine yolaçar, onun hacmini büyültür, onu çoğaltır ve evrenselleştirir, parayı dünya parası durumuna dönüştürür”.

TECİM ANAMALCILIĞI. (Os. Ticârî sermayedarlık, *Fr.* Capitalisme commercial, *Al.* Handelskapitalismus, *İng.* Commercial capitalism) Anamalcılık ekonomisinin ilk biçimi... Anamalcılık ekonomisinin ilk biçimleri *ticaret anamalcılığı*’dır. Çünkü yatırılan bir anamala dayanır. Bu deyim, ayrıca, *merkantilizm*’in eşanlamı olarak da kullanılır.

TECİM ANAMALI. (Os. Ticârî sermaye, *Fr.* Capital commercial, *Al.* Handelskapital, *İng.* Commercial capital) *Ticaret işi* için gerekli anamal... *Ticaret*, bir anamal yatırımı gerektirir. Bu anamal ilkin veresiye alıp peşin satmaktan, sonra da ucuza alıp pahalıya satmaktan doğar. *Ticaret anamalı*, toplumsal artık-değerin bir bölümüdür. Tarihsel süreçte mal dolaşımı, para dolaşımına dönüşmüş ve artık-değer, para dolaşımının amacı olmuştur. İbni Haldun şöyle der: “Hayatını kazanma aracı olan *ticaret*, ucuza mal alıp pahalı satmak ve böylece başlangıç anamalı artırarak kazanç sağlamaktır” (*Prolegomènes*, c. II, s. 325). Ernest Mandel de

TECİM ANDLAŞMASI

şöyle demektedir: "Gerçekte ticaret, ekonomik bakımdan daha az gelişmiş, belki de genel mübadele evresine bile erişmemiş olan ve bundan dolayı da çok ucuza satan halklardan yok pahasına mal satın almaktan ibarettir. Sonra, bu mal, aynı ürünlerin son derece nadir olduğu ve çok arandığı, üretimleri için gerekli emek süresinin, yani gerçek değerinin bilinmediği, kıtlık ve su baskını gibi felâketler yüzünden bunlara büyük bir ihtiyaç duyulduğu yerlere gidilerek yüksek fiyatla satıldı" (*Ekonomi Elkitabı*, Orhan Su-da çevirisi, c. I, s. 77).

TECİM ANDLAŞMASI. (Os. Ticâret muâhede, *Fr. Traité de commerce*, *Al. Handelsvertrag*, *Handelsabkommen*; *İng. Commercial convention*) Andlaşan devletler vatandaşlarının ticaret işlemlerinin ve ülkeleri arasındaki mal alımsatımının düzenlenmesi için yapılan andlaşma... İki ya da daha çok ülkeler arasında olabilir. Andlaşmanın içeriğine göre bağımsızlığın ya da bağımlılığın bir görünümüdür. Özellikle XIX. yüzyıl sonlarında yapılan ticaret andlaşmaları, emperyalist egemenliğin gerekleriydi.

TECİM ARACISI. (Os. Ticâret tellâlı, *Fr. Courtier de commerce*, *Al. Handelsmaekler*, *İng. Mercantile broker*) Alımsatım işlerinde aracılık eden.

TECİM BANKASI. 1. (Os. Ticâret bankası, *Fr. Banque de commerce*, *Al. Handelsbank*, *İng. Commercial bank*, *İt. Banca commerciale*, *Banca di commercio*; *İsp. Banco de comercio*) Tüccarlara kredi veren banka.

2. (Os. Tüccâr bankası, *İng. Merchant bankers*, *Accepting houses*) Özellikle XIX. yüzyılda İngiltere'de ticaret senetlerini kabul eden kuruluş... Bu kuruluşlar ticaret senetlerini imza ederek iskonto edilmesini ve paraya çevrilmesini kolaylaştırırlar. Gerçek anlamıyla bir banka niteliğinde olmayan bu kuruluşların senetlere saygınlık (itibâr) kazandırmak için yaptıkları imza işlemine de *kabul kredisi* denir.

TECİM BİLİMİ. (Os. İlmi ticâret, *Fr. Science du commerce*, *Al. Handelswissenschaft*, *İng. Commercial science*, *İt. Scienza commerciale*, *İsp. Ciencia comercial*) Ticaret işlemlerinin yasalarını araştıran ve kurallarını koymaya çalışan bilim dalı.

TECİM BİRLİKLERİ. (Os. Ticâret ittihâdı, *İng. Trade associations*) Tekellere karşı ger-

çekleştirilen meslek kümeleri... XX. yüzyılın başlarından itibaren ve özellikle birinci dünya savaşından sonra genel kartelleşmeler *ticaret birlikleri* yoluyla gerçekleşmiştir. Bu birlikler, tekelleşmemiş sektörlerin kâr oranlarını koruyabilmek için bir organizasyona muhtaç olmalarından doğmuştur. Tekellere karşı kuruldukları halde bir tekel biçimindedirler. Bunlara katılan işletmeler bağımsızlıklarını korurlar, satışta ya da satın almada birlikte ve birbirlerine bağlı hareket etmek için kısa ya da uzun vâdeli bir anlaşma yapmışlardır.

TECİM BORSALARI. (Os. Ticâret borsaları, *Fr. Bourses de commerce*, *Al. Handelsbörsen*, *İng. Exchange*, *İt. Borsa di commercio*, *İsp. Bolsa de comercio*) Belli malların alımsatımını yapan borsalar... Bunlar besin ürünleri, hayvanlar, çeşitli hammadde, orman ürünleri gibi malların alımsatımını yaparlar. Ülkemizde 10 Mayıs 1943 tarihli ve 4355 sayılı kanunla kurulmuşlardır. Başlıca görevleri ticaret mallarının alımsatımını yapmak ve tescil etmek, mal tiplerinin niteliklerini saptamak, alıcı ve satıcıların mal teslimi ve tesellümüyle ödeme koşullarını düzenlemek, fiyat haberleşmesini sağlamak.

TECİM BÜLTENİ. (Os. Ticâret bülteni, *Fr. Bulletin de commerce*, *Rapport commercial*; *Al. Handelsbericht*, *İng. Trade raport*, *İt. Bolletino mercantile*, *İsp. Boletín comercial*) Ticaret haberleri ve bilgileri veren rapor.

TECİMCİ ADINA DAVRANAN. (Os. Ticârî mümessil, *Fr. Représentant de commerce*, *Fondé de procuration*; *Al. Prokurist*, *İng. Agent with power of procuration*) İşletmenin vekili sıfatıyla alımsatım işlerini yürütmeye yetkili kılınmış kişi... Borçlar Kanununun 449. ve onu izleyen maddelerine göre yetki verilir.

TECİMCİLİK. (Os. Komersiyalizm, *Fr. Commercialisme*) Ticaret temeline dayanan ekonomi siyaseti... *Merkantilizm* deyimıyla anılmaktadır.

TECİM ÇEVRESİ. (Os. Ticâret âlemi, *Ticâret muhiti*; *Fr. Monde du commerce*, *Al. Handelswelt*, *İng. Commercial world*, *Mercantile world*, *Mercantile community*; *İt. Mondo commerciale*, *İsp. Mundo comercial*) Tüccarların oluşturdukları iş çevresi... Yabancı terimlerde görüldüğü gibi *ticaret dünyası* da denir.

TECİM DALI. (Os. Ticâret şûbesi, *Fr.* Branche de commerce, *Al.* Handelszweig, *İng.* Branche of trade, *İt.* Ramo di commercio, *İsp.* Ramo de comercio) Ticaret konusu olan işlerden her biri... Örneğin kumaş ticareti, sabun ticareti, kitap ticareti vb. ticaretin birer dalıdır.

TECİM DENGELİMİ. (Os. Ticâret bilân-çosu, *Fr.* Balance du commerce, *Balance commerciale*; *Al.* Handelsbilanz, *İng.* Trade balance, *İt.* Bilancia commerciale, *İsp.* Balanza comercial) Alımsatımlarda alacak ve borçları saptayan çizelge.

TECİM DENGESİ. (Os. Ticâret muvâzenesi, *Fr.* Équilibre commercial) Bir ülkenin dışa sattığı değerlerle içe aldığı değerlerin eşitliği... Bu denge, belli bir sürede (genellikle bir yılda) dışa satılan mal ve hizmetlerle dıştan alınan mal ve hizmetleri kapsar. Bir ülkenin, başka ülkelere, alacak ve vereceğinin dengede olması durumunu dilegetirir. Her ne kadar bir ülkenin gönenç ya da yoksulluk içinde bulunup bulunmadığını kesinlikle göstermezse de bir ülkenin parasal durumunu anlamak için belli ölçülerden biridir.

TECİMEVİ. (Os. Ticârethâne, *Fr.* Établissement commercial, *Firme*, *Maison de commerce*; *Al.* Handelshaus, *Firma*, *Betrieb*, *Unternehmen*, *Geschaefthaus*; *İng.* Commerce house, *Firm*, *Business house*; *İt.* Casa di commercio, *İsp.* Casa de comercio, *Casa de negocio*) İçinde ticaret işiyle uğraşılan yer... Dükkan, mağaza, büro vb. olabilir. Borçlar Kanununun 179. ve Ticaret Kanununun 46-49 ve 126. maddelerine göre hukuk açısından bir tüccarın işini görmeye yarayan her türlü tesisât, ad ve unvan, âlâmeti fârika, ihrirâ beratları, müşteriler gibi maddesel ve maddesel olmayan birçok öğelerden oluşan hukuksal bir bütündür. Ticaret unvanıyla birlikte bir başkasına devredilebileceği gibi unvansız olarak da temlik edilebilir. *Firma* de-yimi, sözcük anlamında, bir işletmenin adını dilegetirirse de *işletme* anlamında, genellikle de tüzelkişiliği olmayan bireysel teşebbüs ya da âdi ortaklık anlamında kullanılmaktadır. Daha açık bir deyişle bir ticârethânenin sahip ya da sahiplerinden ayrı bir kişiliği vardır ama firmanın yoktur. Anamalcı mikro-ekonomik çözümlemelerde ekonomik faaliyet birimi olarak genellikle firma ele alınır.

TECİMEVİ AKÇALAMASI. (Os. Ticârethâne finansmanı, *Fr.* Financement de l'entreprise,

Al. Betriebsfinanzierung, *İng.* Financing of firm, *Business finance*) Firmanın para sağ-laması yollarını ve sağlanan paranın iyi kul-lanılması yöntemlerini inceleyen ticaret bili-mi dalı.

TECİMEVİ BELLİĞİ. (Os. Ticârethâne dam-gası, *Fr.* Timbre a firme, *Al.* Firmenstempel, *İng.* Business stamp, *İt.* Timbro della ditta, *İsp.* Timbro de la casa) Bir firmanın ayrı-ricı işareti olan damga.

TECİMEVİ DEĞERİ. (Os. Ticârethâne kıy-meti, *Fr.* Valeur de firme, *İng.* Firm value) Bir ticârethânenin adından ve ününden do-ğan değer... Örneğin ülkemizde *Hacıbekir* adı lokum ve akide şekeri ticaretinde ayrı bir değer taşır.

TECİMEVİ DENGESİ. (Os. Ticârethâne mu-vâzenesi, *Fr.* Équilibre de la firme, *Al.* Betriebsgleichgewicht, *İng.* Equilibrium of the firm) Bir ticaret evinin bütün mâliyet mas-raflarıyla bütün gelirlerinin eşitliği durumu... Anamalcı ekonomide bu durumda olan bir iş-letme dengede sayılır. Özellikle marjinalcile-re göre bir işletmenin üretimini sınırsız ola-rak arttırması olanaksızdır.

TECİMEVİ LEVHASI. (Os. Ticârethâne lev-hası, *Fr.* Enseigne, *Al.* Ladenschild, *Aushaen-geschild*, *İng.* Firm plat) Bir tecimevinin uğ-raştığı ticaret konusunu ve unvanını içeren ve kapısına asılan levha.

TECİMEVİNE KATILMAK. (Os. Ticârethâ-neye iştirâk etmek, *Fr.* Entrer dans une mai-son de commerce, *Al.* In eine Firma eintreten, *İng.* To enter a business house, *İt.* Entrare in una casa, *İsp.* Entrar en una casa) Bir ticaretevine ortak olmak.

TECİMEVİNE SON VERME. (Os. Ticâret-hâne faaliyetine nihâyet verme, *Fr.* Cessation d'un commerce, *Al.* Aufgabe eines Geschaef-tes, *İng.* Liquidation of a business, *İt.* Ces-sazione di un commercio, *İsp.* Cesacion de un comercio) Bir ticaretevinin faaliyetini tâ-til etme... Ticaret işini bırakmayı dilegetirir.

TECİMEVİNİ YÖNETMEK. (Os. Ticârethâ-neyi idâre etmek, *Fr.* Diriger une maison de commerce, *Al.* Ein Geschaef führen, *İng.* To conduct a business, *To manage a busi-ness*; *İt.* Dirigere una casa, *İsp.* Dirigir una casa, *Manejar una casa*) Bir ticaretevinde ticaret işlerini yürütmek.

TECİM FİLOSU. (Os. Ticâret filosu, *Fr.* Flotte commerciale, Marine marchande; *Al.* Handelsflotte, *İng.* Commercial navy, Merchant fleet, Merchant marine; *İt.* Flotta marina di commercio, *İsp.* Flota marina mercante) Ticaret gemilerinden oluşan filo.

TECİM GAZETESİ. (Os. Ticâret gazetesi, *Fr.* Journal commercial, Moniteur du commerce; *Al.* Handelszeitung, *İng.* Trade journal, *İt.* Giornale commerciale, *İsp.* Diario de comercio) Ticaret haberleri vermek için yayımlanan gazete.

TECİM GEMİSİ. (Os. Sefînei ticâret, *Fr.* Navire de commerce, Bâtiment de commerce, Bâtiment de marchand; *Al.* Handelsschiff, *İng.* Ship trader, *İt.* Nave di commercio, *İsp.* Nave de comercio) Ticaret eşyası taşıyan gemi.

TECİM HUKUKU. (Os. Ticâret hukuku, *Fr.* Droit commercial, *Al.* Handelsrecht, *İng.* Commercial law) Ticaret işlemlerini, kurumlarını ve tüccarların tutumlarını düzenleyen hukuk kurallarının tümü.

TECİM İLİŞKİLERİ. (Os. Münâsebâtı ticâriye, *Fr.* Rapports de commerce) İnsanlar arasında alımsatımdan doğan bağlantı... Bu ilişkiler, İ.Ö. 3 bin yılına doğru Akdeniz'in doğu kıyılarında kurulmuştur.

TECİM İŞLERİ GÖREVLİSİ. (Os. Ticâret ajanı, *Fr.* Agent de commerce) Bir ticaretevi ya da firması adına ticaret işleri gören kişi... Bu anlamda *işgörevlisi* de denir.

TECİM KAZANCI. (Os. Ticârî kâr, *Fr.* Profit commercial) Sanayi anamalcısının ticaret anamalcısına bıraktığı artık-değerin bir bölümü... Artık-değer, ticaret alanında *ticaret kârı* adını alır. Sanayi anamalcısı, kâr oranını yükseltmek için, artık-değerin bir bölümünü ticaret anamalcısına bırakmak zorundadır. Çünkü sanayi anamalcısı ürettiği malı bizzat satmaya kalktığı takdirde hem vakit kaybedecek, hem anamalının dolanım süresini uzatacak, hem de satışta uzmanlaşmış olan tüccar kadar çok satış yapamayacaktır. Bütün bunlar, onun anamalından elde edebileceği en çok kârı düşürür. Demek ki anamalcı, artık-değerin bir bölümünü tüccara bırakmakla, kârından fedakârlık etmiş değil, tersine, kârını artırmıştır. Sanayici kârının bu artışı, dolaylı olarak bir başka açıdan da gerçekleşir: Anamalın bir bölümünün ticaret

anamalına ayrılması, sanayi anamalcısının yararınadır; çünkü ticaret anamalcısı sanayidekine eşit bir kâr elde edemezse anamalı sanayi alanına sokacak ve sanayi anamalcısı için yeni bir rekabet gerçekleştirecek sanayi anamalının kâr oranını düşürecektir. Bütün bunlar, tüccar denilen aracının, bir malı, gerçek değerinden aşağı bir fiyatla satın aldıktan sonra pazarda gerçek değerine sattığı halde nasıl bir *ticaret kârı* gerçekleştirdiğini gösterir. Çünkü bir malın gerçek değeri, mâliyet fiyatının üstüne bir artık-değer eklenmek suretiyle dilegetirilen, o malın yeneden üretimini için toplumsal olarak gerekli zaman süresidir. Bu süre, pazarda, para diline çevrilerek bir fiyatla dilegetirilmiştir. Sanayi anamalcısıyla ticaret anamalcısının paylaştığı, bu sürenin ödenmemiş bölümüne teka-bül eden artık-değerdir. Bu değer para dilile tutarından bir parça *ücret* adı altında emekçiye, bir parça *kâr* adı altında anamalcıya ve bir üçüncü parça da *ticaret kârı* adı altında tüccara verilmektedir. Bir malın gerçek değeri para diline çevrilerek böylece bölüşülmüştür. Mal, pazarda, gerçek değerine satılır. Böyle olduğu halde hem anamalcı hem de tüccar, onun kapsadığı artık-değeri paylaşmak suretiyle, bu paylaşımdan ötürü hiç biri zarar etmeden ayrı ayrı kâr etmektedirler. Bu artık-değerin sanayi anamalcısı, toptancı tüccar, yarı-toptancı tüccar ve perakendeci tüccar arasında nasıl paylaşıldığını ve hepsinin de bu paylaşımdan hiç zarar etmeksizin nasıl ayrı ayrı kâr ettiklerini, şöyle bir örnekle açıklayabiliriz: Diyelim ki bir ülkede toplam üretimin değeri 900 milyar liradır. Bunun 800 milyarının hammaddelere, makinelere, binalara ve ücretlere gittiğini, 100 milyarının da artık-değer olduğunu varsayalım. Şimdi paylaşılacak olan bu 100 milyar liralık artık-değerdir. Diyelim ki aynı ülkede ticarete de 200 milyar lira yatırılmıştır; bunun 100 milyarının toptan ticarete, 40 milyarının yarı-toptan ticarete, 60 milyarının da perakende ticarete ayrıldığını varsayalım. Bu durumda toplam anamal, 800 milyar lira sanayici anamalı ve 200 milyar lira ticaret anamalı olmak üzere, 1000 milyar liradır. Demek ki ortalama kâr oranı 100/1000, yani yüzde 10 olacaktır. Toplam olarak 1000 milyar liralık bir anamal, 100 milyar liralık bir artık-değer paylaşacaktır; ortalama kâr, toplam anamalla artık-değer arasındaki orandır. Bu paylaşma, şöylece gerçekleşmektedir: Sanayici, örneğimizde, 800 milyar liralık anamal yatırmıştır. Bu anamalla elde ettiği malı yüzde 10 kârla, yani 880 milyar liraya top-

tancıya satacaktır. Toptancı, bu malı alıp satmak için 100 milyar liralık bir anamala sahiptir, demek ki 100 milyarlık anamalin yüzde 10'u oranında bir kâr elde edebileceğinden 880 milyara aldığı malı yarı-toptancıya 890 milyara satacaktır. Yarı-toptancı da, aynı hesaplara 890 milyara aldığı bu malı perakendeci tüccara yüzde 10 kârıyla 894 milyara satacaktır. Tüketicisiyle karşı karşıya kalan perakendeci, 894 milyar liraya aldığı bu malı tüketiciye yüzde 10 kârıyla 900 milyar liraya —yani gerçek değerine— satacaktır. Görüldüğü gibi 900 milyar liralık bir değer, dönüp dolaşıp gene 900 milyar liraya satılmıştır. Ama bu arada sanayici 80 milyar, toptancı 10 milyar, yarı-toptancı 4 milyar, perakendeci 6 milyar olmak üzere toplam olarak 100 milyar lira, yani 100 milyar liralık artık-değerin bütününi paylaşarak, kâr etmişlerdir. Hiç biri zarar etmemiştir, çünkü kârları yatırdıkları anamalla aynı orandadır. Bunlardan biri ya da birkaçı ortadan çekilseydi ortalama kâr oranı büyüye bilirdi, yani toplam ticaret anamalinin ortadan çekildiğini varsayarsak ortada kalan 800 milyarlık sanayi anamalinin 100 milyarlık artık-değere oranı artar ve yüzde 12,5 olurdu. Ama bu takdirde de, malın dolanım süreci ticaret anamalı tarafından azaltılmamış olsaydı, 100 milyarlık artık-değer elde edilemeyecekti ve elde edilecek artık-değer 100 milyarın altında olacaktı, yani kâr gene yüzde 12,5'a çıkmayacaktı. Daha başka bir deyişle, anamalı, ticaret anamalinin yardımcıyla çabucak geri dönen anamalını sürekli üretimi için kullanamayacak ya da aynı sürekli üretimi sağlamak için daha büyük bir anamal yatırmak zorunda kalacaktı. Çünkü anamalı, bu üretimini, ticaret anamalinin sanayi anamalı yerini alarak, sanayi anamalinin devir süresini çok kısaltmak suretiyle sanayi anamalını çok kısa bir sürede tekrar eline geçirmekle gerçekleştirebilmektedir. Bu durum, yukardaki örnekte de görüldüğü gibi, onun kârını azaltmakta değil, tersine, artırmaktadır. Örneğimizde sanayi anamalcısının yüzde 10 kârından başka 200 milyar liralık —fâiz getiren— bir anamal tasarrufu da vardır. Eğer 200 milyar liralık ticaret anamalı, üretim-satış sürecine katılmamış olsaydı, sanayici aynı yüzde 10 kârı elde edebilmek için 800 milyar yerine 1000 milyar liralık bir anamal yatırmak zorunda kalacaktı.

TECİM KENTİ. (Os. Ticâret şehri, *Fr.* Ville commerciale, *Al.* Handelsstadt, *İng.* Commercial town, Trading city; *İt.* Citta commer-

ciale, *İsp.* Ciudad de comercio) Ticaret işlerinin yoğun olduğu şehir.

TECİM KÜTÜĞÜ. (Os. Ticâret sicili, Sicilli ticâret; *Fr.* Registre du commerce, *Al.* Handelsregister, *İng.* Trade register, *İt.* Registro di commercio, *İsp.* Registro de comercio) Tüccarlarla ticaret şirketlerinin yazılması için ticaret mahkemelerinin kasa dâiresinde bulunan resmî kütük... Ticaret Kanununun 26. ve onu izleyen maddelerine göre tutulur.

TECİMLE UĞRAŞMAK. (Os. Ticâretle iş-tigal etmek, *Fr.* Faire le commerce, Exercer le commerce; *Al.* Handel treiben, *İng.* To trade, *İt.* Esercitare le mercatura, *İsp.* Hacer el comercio) Ticaret işi yapmak.

TECİM MEKTUBU. (Os. Ticâret mektubu, *Fr.* Lettre de commerce, Lettre d'affaires; *Al.* Geschaeftsbrief, *İng.* Business letter, *İt.* Lettera d'affari, *İsp.* Carta comercial) Alışveriş için yazılan mektup... Kimi yabancı terimlerde de görüldüğü gibi *iş mektubu* da denir.

TECİM MERKANTİLİZMİ. (Os. Ticârî merkantilizm, *Fr.* Mercantilisme commerciale) İngiliz merkantilizmi... Fransız merkantilizmine de *işleyim merkantilizmi* (Sınâî merkantilizm) denir.

TECİM MERKEZİ. (Os. Ticâret merkezi, *Fr.* Centre commercial, *Al.* Handelsmittelpunkt, *İng.* Commercial centre, *İt.* Centro commerciale, *İsp.* Centro comercial) Ticaret işlerinin yoğun olarak toplandığı yer... Kent, sokak, cadde, mahalle olabilir.

TECİM ODASI. (Os. Ticâret odası, *Fr.* Chambre de commerce, *Al.* Handelskammer, *İng.* Chamber of commerce, *İt.* Camera di commercio, *İsp.* Camara de comercio) Tüccarlar arasında dayanışma sağlamak ve te-cimsel bilgi alışverişi yapmak için kurulan tüccar dernekleri... Ülkemizde 14 Ocak 1943 tarihli ve 4355 sayılı kanunla kurulmuştur. Daha sonra adı *Ticaret ve Sanayi Odaları* olmuş, daha sonra da ayrıca *Sanayi Odası*'nın kurulduğu bölgelerde birbirinden ayrılmıştır.

TECİM OKULU. (Os. Ticâret mektebi, *Fr.* École de commerce, *Al.* Handelsschule, *İng.* Commercial school, *İt.* Scuola di commercio, *İsp.* Escuela de comercio) Ticaret ve ekonomiye ilgili bilgiler okutan okul.

TECİM ORANI .

TECİM ORANI. (Os. Ticâret haddi, *Fr. Terme de l'échange, Al. Austauschverhaeltnis, İng. Term of trade*) Bir ülkenin dış ticaretinde gerçek kayıpla gerçek kazancının birbirlerine göre oranı... *Ticaret haddi*, ihracat fiyat endeksinin ithalât fiyat endeksinde bölünmesiyle elde edilir. Diyelim ki bir ülke, bir yılda bin liralık ihracat ve bin liralık ithalât yapmıştır. Bu, onun ticaretinin dengede olduğunu göstermez. Eğer ihracat fiyatları yüzde beş artarken ithalât fiyatları yüzde on artmışsa bu ülkenin *ticaret haddi* aleyhe gerçekleşmiş demektir. Çünkü ihracat fiyatları, ithalât fiyatlarına göre gerçek değerini yitirmiştir. Daha açık bir deyişle, bu ülkenin ihracat fiyatlarıyla ithalât fiyatlarının farklı yükselişlerinden ötürü yüzde 5 oranında açığı vardır. *Ticaret haddi*, bir ülkenin ihracat ve ithalâtı arasındaki gerçek kayıp ya da kazancını gösterir.

TECİM ORTAKLIKLARI. (Os. Ticâret şirketleri, *Fr. Sociétés commerciales, Al. Handelsgesellschaften, İng. Commercial partnerships, Trading company, İt. Società commerciale, İsp. Sociedad de comercio, Lâ. Societas negotiationis*) Komandit, kolektif, limited, anonim ve kooperatif şirketler... *Ticaret Kanununun 121. maddesinde* sayılmıştır. Bunların dışında kalan şirketler *âdi şirketler*'dir ki Borçlar Kanununun 520. maddesindeki hükümlere bağlıdır, tüzel kişilikleri de yoktur.

TECİM ÖZGÜRLÜĞÜ. (Os. Ticâret hürriyeti, *Fr. Liberté du commerce, Al. Handelsfreiheit, İng. Liberty of trade, İt. Libertà di commercio, İsp. Libertad de comercio*) Bir ülke vatandaşlarının diledikleri gibi ticaret yapabilmeleri serbestliği... Anamalcı ülkelerin anayasalarında yer almıştır.

TECİM SANI. (Os. Ticâret unvanı, *Fr. Raison de commerce, Raison sociale, Dénomination; Al. Firma, Handelsfirma, Geschaefsfirma; İng. Trade name, Firm name, Style of a firm; İt. Ragione sociale, İsp. Firma, Razon sozial*) Her tüccarın ticaret işlerinde kullanmak zorunda bulunduğu ad... Tek başına çalışan tüccarların ticaret unvanı, kendi ad ve soyadlarıdır. *Ticaret Kanununun 41. ve onu izleyen maddeleriyle 500. maddesine göre* ticaret unvanı ticaret siciline yazılır, başkaları bu unvanı kullanamaz ve tescil ettiremez. Komandit, anonim, limited ve kooperatif şirketlerde ticaret unvanı, şirketin ticaret konusunu bildiren bir deyimle birlikte

bu şirket türü adlarının ek olarak kullanılmasıyla (örneğin *Dericilik Anonim Şirketi*) oluşur.

TECİMSEL. (Os. Ticârî, *Fr. Commercial, Al. Handels, İng. Commercial, İt. Commerciale, İsp. Comercial*) Ticaretle ilgili... Ticarete değgin olanı dilegetirir.

TECİMSEL ALIŞVERİŞ. (Os. Ticârî ahzu itâ, *Fr. Trafic commercial, Al. Handelsverkehr, İng. Traffic, İt. Traffico, İsp. Trafico*) *Ticaret yapmak için alıp satma.*

TECİMSEL BELGELER. (Os. Ticârî evrâk, *Fr. Papiers d'affaires, Al. Geschäftspapiere, İng. Commercial papers, Business papers; İt. Carte d'affari, İsp. Papeles de negocios*) *Ticaret işleri için düzenlenen evrak.*

TECİMSEL BELGİTLER. (Os. Senedâtı ticârîye, *Fr. Effets de commerce, Al. Handelspapiere, Wechselfapiere; İng. Negotiable instruments, Commercial papers; İt. Effetti commerciali, İsp. Efectos de comercio*) *Police, emre yazılı senet ve çek... Ticaret Kanununun 527. ve onu izleyen maddelerine göre police, emre yazılı senet ve çek ticârî senetler olarak nitelendirilmiştir. Yasalarda bunlara kambiyo senetleri de denir. Borçlunun imzasını taşıyan bu değerli belgelerin (kıymetli evrakın) ibrazında belli bir paranın kayıtsız ve şartsız olarak derhal ödemesi gerekir. Ticaret senetlerinin bir başkasına devredilmesi ya da rehin edilmesi için ciro yeterli değildir, senedin de devredilen ya da rehin edilen kimseye verilmesi şarttır. Ticaret senetlerinde hukuk açısından senet ve içerdiği hak birbiriyle kaynaşmıştır, senedin içerdiği hak senetten ayrı olarak ilerisürülemez.*

TECİMSEL BELLİK. (Os. Ticârî marka, *Fr. Marque commerciale, Marque déposée de fabrique; Al. Handelsmarke, İng. Trade mark, İt. Marca di fabbrica, İsp. Marca de comercio*) *Bir malın üstüne yazılan ya da konan ticaretevi işareti.*

TECİMSEL BİLGİ. (Os. Ticârî mâlûmât, *Fr. Connaissance des affaires, Al. Geschaefstkenntnis, İng. Business knowledge, İt. Conoscenza commerciale, İsp. Conocimiento de negocios*) *Ticaret işlerine özgü bilgi.*

TECİMSEL BUNALIM. (Os. Ticârî buhrân, *Fr. Crise commerciale, Al. Geschaeftskrisis, İng. Commercial crisis, İt. Crisi commerciale,*

İsp. Crisis comercial) Alışverişte durgunluk ve para darlığı.

TECİMSEL DEFTERLER. (Os. Defâtiri ticârîye, *Fr. Livres de commerce, Al. Handelsbücher, İng. Books of account, Commercial books; İt. Libri di commercio, İsp. Libros comerciales*) Bir tüccarın yasa gereği tutmak zorunda olduğu defterler... Ticaret Kanununun 66. ve onu izleyen maddelerine göre bir yevmiye defteri, bir mevcudât ve muvâzene defteri ve bir de muhâberât kopya defteri tutmak zorunluluğu vardır. Bu yasal defterler, herhangi bir anlaşmazlık durumunda, tüccarların lehinde ve aleyhinde ispat aracı olarak kullanılır.

TECİMSEL DEĞER. (Os. Ticârî kıymet, *Fr. Valeur marchande, Al. Handelswert, İng. Commercial value, İt. Valore commerciale, İsp. Valor comercial*) Değiştirme değeri.

TECİMSEL DENEY. (Os. Ticârî tecrübe, *Fr. Expérience des affaires, Al. Geschaeftserfahrung, İng. Business experience, İt. Esperienza commerciale, İsp. Experiencia comercial*) Ticaret alanında uzun süre çalışmakla elde edilen bilgiler.

TECİMSEL DENİZ ULAŞIMI. (Os. Ticârî deniz seyrüseferi, *Fr. Navigation commerciale, Al. Handelsschiffahrt, İng. Commercial navigation, Merchant shipping; İt. Navigazione mercantile, İsp. Navegacion mercantil*) Deniz yoluyla yapılan ticaret.

TECİMSEL DURUM. (Os. Vaz'iyeti ticârîye, *Fr. Situation commerciale, Al. Geschaeftslage, İng. State of business, İt. Situazione del commercio, İsp. Situacion del comercio*) Ticaretin belli bir anda içinde bulunduğu koşullar.

TECİMSEL GELENEKLER. (Os. Âdâtı ticârîye, Ticârî teâmül; *Fr. Usages commerciaux, Al. Handelssitten, Geschäftsbrauch; İng. Business custom, Trading custom; İt. Usi commerciali, Consuetudini commerciali; İsp. Costumbres comerciales, Usos comerciales*) Ticaret alanında yerleşmiş olan hukuk dışı kurallar.

TECİMSEL İŞLEMLER. (Os. Muâmelâtı ticârîye, *Fr. Actes de commerce, Transactions commerciales; Al. Handelsgeschaeft, İng. Commercial transactions, İt. Operazioni commerciali, İsp. Operaciones comerciales*) Tica-

ret Kanununun tecimsel saydığı işlemler... Bu işlemler Ticaret Kanununun 15-25. maddelerinde gösterilmiştir. Bu işlemler ya nitelikleri açısından ya da yapanların niyet ve sıfatları bakımından tecimsel sayılırlar.

TECİMSEL İŞLER. (Os. Umûru ticârîye, Mesâili ticârîye, Mevaddı ticârîye; *Fr. Matières commerciales, Al. Handelssachen, İng. Mercantile matters, Commercial affairs*) Ticaret işiyle ilgili hukuksal olayların tümü... Yasalardaki kullanımı *tecimsel işlemler* deyiminden çok daha geniştir.

TECİMSEL İŞLERDE ÇALIŞANLAR. (Os. Umûru ticârîye müstahdemini, *Fr. Travailleurs commerciaux*) Malların satışını sağlamak, hesabını tutmak vb. gibi ticaret işlerinde çalışan emekçiler... Emekçi, değer üreten insandır. Ticârî işlerde çalışanlar, tüccar memurları da emekçi (emek harcayarak hayatlarını kazanan) kişiler olmakla beraber hiç bir değer yaratmazlar. Bunlar, üretici olmayan emekçilerdir. Bir tezgâhtrın malı satmak için harcadığı emek, o malın gerçek değerine hiç bir yeni değer eklemez.

TECİMSEL MAL ÇEŞİTİ. (Os. Ticârî mal çeşidi, *Fr. Article de commerce, Al. Handelsartikel, İng. Trade article, İt. Articolo di commercio, İsp. Artículo de comercio*) Malların kimi özelliklerle birbirinden ayrılan öbeklerinden her biri.

TECİMSEL ÖDENTİLER. (Os. Âidâtı ticârîye, *Fr. Redevances commerciales, Al. Handelsbeitrag, İng. Trade royalties*) Belli sürelerde para ya da mal olarak verilmesi gereken tecimsel yüküm.

TECİMSEL SATIŞ. (Os. Ticârî satış, *Fr. Vente commerciale, Al. Handelskauf, İng. Sale of goods*) Ticaret konusu olan malların satışı... Ticaret Kanununun 15 ve 685. maddelerinde tanımlanmıştır.

TECİMSEL SÖZLEŞMELER. (Os. Mukaave-lâtı ticârîye, Ticârî akitler; *Fr. Contrats commerciaux, Traités de commerce; Al. Handelsrechtliche Verträge, Handelsvertrag; İng. Commercial contracts, Treaty of commerce; İt. Trattato di commercio, İsp. Tratado de comercio*) Ticaret hukuku kapsamında bulunan sözleşmeler.

TECİMSEL TUTU. (Os. Ticârî rehin, *Fr. Gage commercial, Al. Handelspfand, İng.*

TECİMSEL VERENEK

Commercial pledge) Bir ticaret işleminden doğan borçların garanti edilmesi için yapılan rehin... Ticaret Kanununun 757. ve onu izleyen maddelerine göre yapılır.

TECİMSEL VERENEK. (Os. Ticârî kredi, *Fr.* Crédit commercial, *Al.* Handelskredit, *İng.* Trade credit) Bankalarca tüccarlara açılan kredi... Kredi kurumunun ilk biçimi budur. Genellikle tüccarların mal alabilmeleri için açılır ve mal satıldıkça kapatılır. Ticaret Kanununun 747. ve Bankalar Kanununun 24. maddelerine göre verilir.

TECİMSEL YARIŞMA. (Os. Ticârî rekabet, *Fr.* Concurrence commerciale) Anamalcılığın tekelleşme aşamasını başlatan yarışma... Anamalcılık, temelde, bir yarışma (rekabet) düzenidir. Her anamalcı, rakiplerinden kurtulmaya ya da onlarla anlaşıp fiyatları saptamaya çalışır. Büyük dev şirketlerse binlerce küçük girişimden daha kolay anlaşabilirler. Anlaşma eğilimi, rakiplere karşı savaşımın gerektirdiği harcamaları azaltmak isteğinden doğar. Yarışma, bu harcamaları sürekli olarak arttırır ve küçük girişimlerin dayanamayacağı boyutlara ulaştırır. Üretim yoğunlaşması, kaçınılmaz olarak tekellerin kurulmasını gerektirir. Tekeller, üretimin büyük bölümünü ellerinde toplayan büyük anamalcıların aralarında anlaşmaya varmalarından doğarlar. Tekel, büyük parasal gücüyle, fiyatları dilediği gibi saptama ve bunun sonucu olarak da büyük kârlar sağlama olanağını yaratır. Karteller, tröstler, konsorsiyumlar, holdingler tekelleşmenin temel biçimleridir. Ne var ki tecimsel yarışma, tekellerle tekelleşmemiş sayısız girişimler arasında devam ettiği gibi tekeller arasında da devam eder. Tekeller, yarışmanın üstünde, ama yarışmayla birlikte bulunurlar.

TECİMSEL YASAK. (Os. Ticârî memnûiyet, *Fr.* Prohibition de commerce, *Al.* Handelssperre, *İng.* Prohibition of trade, *İt.* Proibizione commerciale, *İsp.* Prohibicion comercial) Yapılmaması gereken tecimsel iş.

TECİMSEL YASALAR. (Os. Kavânîni ticârîye, *Fr.* Lois du commerce, *Législation commerciale*; *Al.* Handelsgesetzgebung, *İng.* Commercial laws, Commercial legislation; *İt.* Legislazione commerciale, *İsp.* Legislacion comercial) Ticaret işlerini düzenleyen yasalar... Ülkemizde Türk Ticaret Kanunu bu yasaların başında gelir.

TECİMSEL YAZIŞMALAR. (Os. Muhâberâtı ticârîye, *Fr.* Correspondance commerciale, *Al.* Handelskorrespondenz, *İng.* Commercial correspondence, *İt.* Corrispondenza commerciale, *İsp.* Correspondencia comercial) Ticaret işleri için yazılan karşılıklı mektuplar.

TECİMSEL YETKİDEŞ. (Os. Ticârî vekil, *Fr.* Mandataire commercial, Représentant; *Al.* Handlungsbevollmächtigter, Vertreter; *İng.* Mercantil power of agency, Representative; *İt.* Rappresentante, *İsp.* Representante) Ticârî mümessil ya da müstahdem sıfatını taşımaksızın bir ticaret kuruluşu sahibinin nam ve hesabına ticaret işleri yapmakla yetkilendirilen kişi... Borçlar Kanununun 453. maddesinde tanımlanmıştır.

TECİMSEL YETKİDEŞLİK. (Os. Ticârî vekâlet, *Fr.* Mandat commercial, *Al.* Handelsauftrag, Agentur; *İng.* Mercantile agency) Ticârî mümessil ya da müstahdem sıfatını taşımaksızın bir ticaret kuruluşu sahibinin nam ve hesabına ticaret işleri yapmak... Ticaret Kanununun 822. ve onu izleyen maddelerinde tanımlanmıştır.

TECİM VE İŞLEYİM ODALARI. (Os. Ticâret ve sanâîi odaları, *Fr.* Chambres de commerce et d'industrie, *Al.* Handels und Industriekammern, *İng.* Chambers of commerce and industry) Tüccarlar ve sanayiciler arasında dayanışmayı sağlamak, ortak sorunlarla uğraşmak, yabancı tüccar ve sanayicilerle ilişki kurmak, ortak çıkarları korumak için yasayla kurulan kurumlar... Bir arada olabildiği gibi ticaret odası ve sanayi odası gibi ayrı ayrı da olabilir. Tüzelkişiliği vardır. Örneğin hediyeelik eşya almak isteyen yabancı bir firma bu isteğini o ülkenin ya da kentin ticaret odasına yazar, ticaret odası da bunu kendisine kayıtlı olan hediyeelik eşya tüccarlarına bildirir. Uluslararası ticaret ve sanayi sergilerini düzenler. Tüccar ve sanayicilerin dileklerini hükümetlere iletir, bunların hükümet ve yasalara karşı çıkarlarını savunur. Ticaret birliğinin sözleşmeye başkaldıran ya da uymayan üyesini cezalandırır. Tüccarların ve sanayicilerin güç birliğini sağlar.

TECİM YAŞAMI. (Os. Ticâret hayâtı, *Fr.* La carrière commerciale, *Al.* Die Kaufmannische Laufbahn, Geschäfts Laufbahn; *İng.* The commercial career, The business career; *İt.* La carriera commerciale, *İsp.* La carrera comercial) Ticaret işleri.

TECİM YILLIĞI. (Os. Ticâret yılığı, *Fr.* Annuaire du commerce, *Al.* Handelsadressbuch, *İng.* Trade directory, *İt.* Anuario indicatore del commercio, *İsp.* Anuario indicador del comercio) Yılda bir yayımlanan ticaret gazetesi.

TECİM YOLU. (Os. Turûku ticâriye, *Fr.* Route commerciale, *Al.* Handelsweg, *İng.* Trading route, *İt.* Via commerciale, *İsp.* Via comercial) Ticaret malları taşınan yol.

TEDİRGİN ETME. (Os. Tâciz, *Fr.* Dérangement, *Importunité*; *Al.* Störung, *Belaestigung*; *İng.* Disturbance, *Molestation*, *Importunity*; *İt.* Disturbo, *Importunita*; *İsp.* *Molestia*) Rahatını kaçırmak... Rahatsız etmeyi dilegetirir.

TEDİRGİNLİK YARATAN HABERLER. (Os. Huzursuzluk ihdâs eden haberler, *Fr.* Bruits alarmants, *Al.* Beunruhigende Gerüchte, *İng.* Alarming reports, *İt.* Notizie allarmanti, *İsp.* Rumores alarmantes) Kaygılandıran haberler... Örneğin bu anlamda "devalüasyon haberi piyasada tedirginlik yarattı" denir.

TEFECİ. (Os. Murâbahacı, *Fr.* Usurier, *Al.* Wucherer, *İng.* Usurer, *Loan shark*; *İt.* Usuraio, *İsp.* Usureo) Çok yüksek fâizle borç para veren kişi... Yasal fâiz sınırının üstünde fâiz alanı dilegetirir.

TEFECİLİK. (Os. Murâbahacılık, *Fr.* Usure, *Al.* Wucher, *İng.* Usury, *İt.* Usura, *İsp.* Usura) Aşırı fâiz karşılığı ödünç verme işi.

TEFECİLİK ETMEK. (Os. Murâbahacılık etmek, *Fr.* Pratiquer l'usure, *Al.* Wucher treiben, *İng.* To practice usury, *İt.* Usureggiare, *İsp.* Usurear) Aşırı fâizle ödünç para vermek.

TEFECİ ÜREMİ. (Os. Murâbahacı fâizi, *Fr.* Intérêt usuraire, *Al.* Wucherzins, *İng.* Usurious interest; *İt.* Interesse usuraio, *İsp.* Interes usurario) Tefecilerin aldıkları aşırı fâiz.

TEK ALICI. (Os. Monopson, *Fr.* Monopsone, *Al.* Monopson, *Kafermonopol*; *İng.* Monopsony, *Buyer's monopoly*) Alıcı tekeli... Herhangi bir malın piyasada tek alıcısı bulunduğu durumu dilegetirir. Alım tekelcisine *monopsonist* denir. Örneğin pancar üreticileri için piyasa monopson durumundadır, çünkü pancarlarını mutlaka şeker fabrikasına satmak zorundadırlar, bu durumda rekabet olmaz, tek alıcı fiyatı dilediği gibi saptar.

TEK DENİZ YÜKÜ BELGESİ. (Os. Tek konşimento, *Fr.* Connaissance direct, *Al.* Durchfracht, *Durchkonossement*; *İng.* Through bill of lading) Malları taşıyacak olan bütün araçlar için düzenlenen konşimento... Deniz taşımacılığına bağlı olan kara taşımacılığını da kapsar.

TEKEL. (Os. İnhisar, *Fr.* Monopole, *Al.* Monopol, *İng.* Monopoly, *İt.* Monopolio, *İsp.* Monopolio) Bir malın yapımının tek firmanın elinde bulunduğu durum... *Tek* anlamındaki *Yu. mono* sözcüğüyle *satıcı* anlamındaki *Yu. pol* sözcüğünden yapılmıştır, *tek satıcı* anlamındadır. Herhangi bir üretim alanını tek elde tutmak, onun satışını tek elden yönetmek ve fiyatına egemen olmak demektir. Bundan ötürü *tekel* durumu, *tam rekabet* durumunun karşıtıdır. Tekel durumunda *rakip* olmadığı için *rekabet* de yoktur. *Tekel*, satış konusunda olduğu gibi alış konusunda da olur ve çoğunlukla bu iki durum bir arada gerçekleşir. Örneğin şeker üretimi ve dolaşısıyla satış tekeldeyse bunun hammaddesi olan pancar alımı da tekelde demektir. *Tekel*, bir kaynaktan çıkan ve eşi bulunmayan bir madensuyu gibi *doğal*, bir kasabada sadece bir dükkânın bulunuşu gibi *zorunlu*, örneğin ülkemizde sigara konusunda olduğu gibi devletin bir yasayla kendi üstüne aldığı mallarda *yasal*, firmaların birbirleriyle anlaşarak meydana getirdiği durumlarda *sözleşmeli* olabilir. Eskiden bunlara *tabii*, *fiilli*, *kanuni* ve *ahdi* inhisar denirdi. Bu durumlarda fiyat, mâliyet masraflarına *en çok kâr* eklenecek gerçekleşir. Tekel fiyatına *optimal* fiyat denir. Bu fiyat, bir açıdan, aranın elastikliğiyle sınırlanır. Tüketiciler çok pahalı olan o malı almayabilirler. Demek ki firma, tekel fiyatını, aranın da gözönünde tutarak en çoğa çıkarabilir. Bundan başka tekel, değişik satın alma güçlerini ve değişik zevkleri de değerlendirir, örneğin ülkemizde olduğu gibi her keseye ve her zevke göre ayrı sigaralar çıkarır. Buna *diğeransiyel monopol* (Os. Tefazulî inhisar) denir.

TEKEL BAKANLIĞI. (Os. Gümrük ve inhisarlar vekâleti, *Fr.* Ministère des douanes et des monopoles, *Al.* Ministerium für Zölle und Monopol, *İng.* Customs and excise department) Gümrük ve tekel işlerine bakan bakanlık... *Gümrük ve Tekel Bakanlığı* da denir, devletin gümrük işlerini ve devlet tekelinde bulunan sigara ve alkollü içkiler üretimini yürütür.

TEKEL EDERİ

TEKEL EDERİ. (Os. İnhisar fiyatı, *Fr. Prix de monopole*) Tekelcinin dilediği gibi saptadığı yüksek fiyat... Tekel fiyatı, tekellere en büyük kârı sağlayan fiyattır.

TEKELLERİN SINIFLANDIRILMASI. (Os. İnhisarların tasnifi, *Fr. Classification des monopoles*, *Al. Formen des Monopols*, *İng. Classification of monopolies*) Tekellerin çeşitli açılardan türlere ayrılması... Tekeller çeşitli açılardan sınıflandırılmaktadır.

TEKELLEŞTİRME. (Os. İnhisarlaştırma, *Fr. Monopoliser*) Tekel durumuna getirme.

TEKEL NESNELERİ. (Os. İnhisar maddeleri, Mevaddı inhisârîye; *Fr. Produits de monopole*, *Al. Monopolprodukte*, *İng. Monopoly products*) Yapılmaları, çıkarılmaları, satılmaları devlet tekelinde bulunan maddeler... Sigara, alkollü içkiler, tuz, afyon, barut vb. böyledir.

TEKEL SATIŞI. (Os. İnhisar satışı, *Fr. Vente exclusive*, *Al. Alleinverkauf*, *İng. Exclusive sale*, *İt. Vendita esclusiva*, *İsp. Venta exclusiva*) Tekel maddeleri satışı.

TEKELSEL. (Os. İnhisârî, *Fr. Monopolistique*, *Al. Monopolistischer*, *İng. Monopolistic*) Tekelle ilgili.

TEK KİŞİ ORTAKLIĞI. (Os. Tek şahıs şirketi, *Fr. Société a membre unique*, *Al. Einmannsgesellschaft*, *İng. One man company*) Bir şirket ortaklarından birinin öteki ortakların hisselerini satın almasıyla meydana gelen şirket biçimi... Bu fiilî durum kimi ülkelerde yasalarca tanınmıştır.

TEK MÂDEN PARA DİZGESİ. (Os. Tek mâden sistemi, Monometalizm; *Fr. Monométallisme*, *Al. Monometallismus*, *İng. Monometallism*, *İt. Monometallismo*, *İsp. Monometalismo*) Para ölçüsü olarak tek mâden kullanımı... Bu mâden genellikle altın ya da gümüş olmuştur.

TEK OLARAK. (Os. Münferiden, *Fr. Particulier*, *Al. Einzel*, *İng. Single*, *İt. Singolo*, *Particolare*; *İsp. Particular*) Ayrı ve birey olarak.

TEKTEN. (Os. Perâkende, *Fr. Détail*, *Al. Detail*, *Einzel*, *Klein*; *İng. Retail*, *İt. Dettaglio*, *İsp. Detalle*) Tek tek yapılan... Tüm olarak yapılanı dilegetiren *toptan* deymi karşılığında kullanılır.

TEKTENCİ. (Os. Perâkendeci, *Fr. Détaillant*, *Al. Kleinhaendler*, *Detaillist*, *Einzelverkäufer*; *İng. Retail dealer*, *İt. Commmerciant al minute*, *Dettagliante*; *İsp. Comerciante por menor*, *Detallista*) Perâkende satış yapan tüccar... Malları tek tek doğrudan doğruya tüketicie satan tüccarı dilegetirir.

TEKTEN EDERİ. (Os. Perâkende fiyatı, *Fr. Prix de détail*, *Al. Detailpreis*, *Einzelpreis*; *İng. Retail price*, *İt. Prezzo di dettaglio*, *İsp. Precio al por menor*) Herhangi bir malın tek olarak satış fiyatı... *Toptan fiyatı* deymi karşılığında kullanılır. Perâkende fiyat daima toptan fiyattan daha yüksektir, çünkü fiyata perâkendeci kârı da eklenir.

TEKTEN İŞ YAPMAK. (Os. Perâkende iş yapmak, *Fr. Faire le détail*, *Al. Kleingeschaeft machen*, *İng. To do retail business*, *İt. Far affari di dettaglio*, *İsp. Hacer negocios por menor*) Tüketicie tek tek mal satmak.

TEKTEN SATINALMA. (Os. Perâkende iş tirâ, *Fr. Acheter au détail*, *Al. Im detail kaufen*, *İng. To buy retail*, *İt. Comprare al minuto*, *İsp. Comprar al por menor*) Bir malı tek olarak satın alma.

TEKTEN SATIŞ. (Os. Perâkende satış, *Fr. Vente en détail*, *Al. Detail Verkauf*, *Einzelverkauf*; *İng. Retail trade*, *İt. Vendita al minuto*, *Vendita di dettaglio*; *İsp. Venta al por menor*) Tüketicie tek tek mal satma.

TEKTEN SATMAK. (Os. Perâkende satmak, *Fr. Détailler*, *Vender en détail*; *Al. Einzel verkaufen*, *İng. To retail*, *To sell retail*; *İt. Al dettaglio*, *Vendere al minuto*; *İsp. Al detalle*, *Vender al menudo*) Tüketicie tek tek mal satmak.

TEKTEN TECİMEVİ. (Os. Perâkende ticârethânesi, *Fr. Maison de détail*, *Magasin de détail*; *Al. Detailgeschaeft*, *İng. Retail house*, *İt. Casa di dettaglio*, *İsp. Casa al por menor*) Perâkende satış yapan mağaza.

TEKÜRETİM. (Os. Tek istihsâl, *Fr. Monoproduction*) Bir ülkenin ya da bir bölgenin tek ürün üretmesi.

TEK VERGİ. (Os. Tek vergi, *Fr. Impôt unique*, *Al. Alleinststeuer*, *Universalsteuer*; *İng. Single tax*) Verginin sadece toprak rantından alınması savı... XVIII. yüzyılda Fransa' da fizyokratlar tarafından ilerisürülmüştür.

Fizyokratlara göre tek üretken topraktı, toprağın yarattığı değer de rant olarak toprak sahibinin cebine giriyordu, öyleyse vergi sadece toprak rantından alınmalıydı. Bu savdan yola çıkan birçok vergi kuramcılar daha sonra da bütün vergilerin tek vergi biçiminde alınmasını savundular. XIX. yüzyılda tek verginin Almanya'da gelirden, Fransa'da pul olarak, Amerika'da gayrimenkullerden alınması gerektiği ileri sürülmüşse de uygulanmamıştır. Tek vergi savı 1950'lerde Fransa'da yeniden ileri sürülmüş; Simonian verginin hammaddeler üstünden, Schueller enerji tüketiminden alınmasını savunmuşlardır.

TEKYANLI SÖZLEŞMELER. (Os. Tek taraflı akitler, *Fr. Contrats unilatéraux, Al. Einseitige Verträge, İng. Unilateral contracts, Unilateral transactions, One-sided contracts; Lâ. Contractus unilaterales*) Sadece bir tarafa borç yükleyen sözleşmeler... Örneğin kefâlet, hibe vâdi vb. gibi sözleşmeler böyledir, alacaklı durumunda bulunan tarafa borç yüklemez.

TELEFON. (Os. Telefon, *Fr. Téléphone, Al. Telefon, Fernsprecher; İng. Telephone, İt. Telefono, İsp. Telefono*) Kapalı bir elektrik devresi aracılığıyla uzaktan konuşmayı sağlayan aygıt.

TELEFON ETMEK. (Os. Telefon etmek, *Fr. Téléphoner, Al. Telephonieren, İng. To telephone, İt. Telefonare, İsp. Telefonar*) Telefon aracılığıyla uzaktan konuşmak.

TELEFON HABERİ. (Os. Telefon haberi, *Fr. Message téléphonique, Al. Nachricht mit Telefon, İng. Telephone message, İt. Notizia telefonica, İsp. Noticia telefonica*) Telefonla bildirilen haber.

TELEFONLA. (Os. Telefon ile, *Fr. Par téléphone, Téléphoniquement; Al. Telephonisch, İng. By telephone, İt. Per telefono, İsp. Per telefono*) Telefon aracılığıyla.

TELGRAF. (Os. Telgraf, *Fr. Télégraphe, Al. Telegraph, İng. Telegraph, İt. Telegrafo, İsp. Telegrafo*) Elektrik akımıyla iletilen işaretlerle haberleşmeyi sağlayan aygıt.

TELGRAF BULUNAĞI. (Os. Telgraf adresi, *Fr. Adresse télégraphique, Al. Telegram-adresse, İng. Telegraphic address, İt. Indirizzo telegrafico, İsp. Direccion telegrafica*) Telgraflarda özel olarak kullanılan kısa adres.

TELGRAF ÇEKMEK. (Os. Telgraf çekmek, *Fr. Télégraphier, Al. Telegraphieren, İng. To telegraph, İt. Telegrafare, İsp. Telegrafiar*) Telgrafla haber göndermek.

TELGRAFLA. (Os. Telgraf ile, *Fr. Par fil, Télégraphiquement; Al. Telegraphisch, İng. By wire, İt. Per mezzo del telegrafo, Telegraficamente; İsp. Por via telegrafica, Telegraficamente*) Telgraf aracılığıyla.

TELGRAF YAZISI. (Os. Telgrafnâme, *Fr. Télégramme, Al. Telegramm, İng. Telegramm, Wire; İt. Telegramma, İsp. Telegrama*) Telgrafla iletilmesi için yazılan bildirim.

TEMEL. (Os. Esâs, *Fr. Fondement, Raison; Al. Grund, Begründung; İng. Foundation, Reason; İt. Fondamenta, Regione; İsp. Fundamento, Motivo*) Dayanak... Herhangi bir şeyin dayandığı ilk öğeleri, asıl olanı dilegetirir.

TEMEL ALACAKLI. (Os. Esâs dâyin, Asıl mukriz; *Fr. Créancier principal, Al. Hauptgläubiger, İng. Principal creditor, İt. Creditore principale, İsp. Acreedor principal*) Borcu bizzat vermiş olan.

TEMEL ANAMAL. (Os. Esâs sermâye, *Fr. Capital social, Capital actions; Al. Grundkapital, Aktienkapital; İng. Capital stock, Joint stock*) Şirket statüsünde rakkamla dile getirilip belli ve birbirine eşit paylara bölünmüş olan anamal.

TEMEL BELGE. (Os. Esâs nüsha, Aslı nüsha; *Fr. Original, Al. Original, Urschrift; İng. Original*) Suretleri çıkarılan asıl yazı.

TEMEL BORÇLU. (Os. Esâs medyûn, *Fr. Débiteur principal, Al. Hauptschuldner, İng. Principal debtor, İt. Debitore principale, İsp. Deudor principal*) Borcu bizzat almış olan.

TEMEL CEZA. (Os. Aslı cezâ, Cezâi aslı; *Fr. Peine principale, Al. Hauptstrafe, İng. Principal punishment, Lâ. Poena principalis*) Cezadan beklenen etkiye doğrudan doğruya araç ve suç için bir baskı önlemi olan ceza... Örneğin ağır hapis cezası böyledir, bunun yanında ikincil olarak ayrıca para cezası da verilebilir.

TEMELE DAYAMAK. (Os. Esâsa istinâd ettirmek, *Fr. Fonder, Al. Begründen, İng. Lease, İt. Fondare, İsp. Fundar*) Belirli bir kurala dayandırmak.

TEMELE KARŞIÇIKMA

TEMELE KARŞIÇIKMA. (Os. Esâsa itirâz, İtirâzâtı esâsiye; *Fr.* Moyens au fonds, *Op-*position au fond; *Al.* Einreden zur Sache, *İng.* Protest for foundation) Dâvâyı açmanın ilerisürdüğü olayların ve hukuksal sonuçlarının doğru olmadığını ve yargılama koşullarının bulunmadığını bildirmek.

TEMEL GEREKSİNMELE. (Os. Esâs ihtiyaçlar, *Fr.* Besoins essentiels) İnsanın yaşaması için gerekli olanlar... Beslenme, giyinme, korunma vb. gibi insanın yaşaması için gerekli olanlar temel gereksinimlerdir ve insanın yeryüzünde varlaşmasından beri değişmemişlerdir.

TEMEL HAKLAR. (Os. Aslı haklar, *Fr.* Droits fondamentaux, *Droits principaux*; *Al.* Grundrechte, *Hauptrechte*; *İng.* Fundamental rights, *Principal rights*) Bağımsız ve başlıbaşına bir varlığı olan haklar.

TEMEL İLİŞKİLER. (Os. Alâkai esâsiye, *Fr.* Relations fondamentales) Üretim ilişkileri... İnsanlar arasındaki ilişkilerin temeli, üretim ilişkileridir. Bütün öteki ilişkiler üretim ilişkileriyle belirlenir, toplumun anatomisi ekonomisiyle başlar.

TEMEL İŞLEYİM. (Os. Esâs sanâyi, Ana sanâyi; *Fr.* Base industrie, *Iudstrie de base*, *Industrie clef*; *Al.* Schlüsselindustrie, *İng.* Basic industry, *Key industry*) Birçok sanayi dalının kendisine dayandığı sanayi.

TEMEL KATILMA. (Os. Aslı müdâhale, Müdâhalei aslıye; *Fr.* Intervention principale, *Al.* Hauptintervention, *İng.* Principal intervention) İki taraf arasındaki bir dâvâda anlaşmazlık konusu olan hakkın kendisine ait bulunduğunu ilerisüren bir kişinin bu dâvâyâ katılması.

TEMELLİ. (Os. Esaslı, *Fr.* Essentiel, *Al.* Wesentlich, *İng.* Essential, *İt.* Essenziale, *İsp.* Esencial) Dayanağı olan... Köklü olanı ve bir anlamda da geniş ölçüde yapıları dilegetirir.

TEMEL MÂLİYET. (Os. Esas mâliyet, *Fr.* Prix coûtant des matériaux, *Al.* Selbstkosten, *İng.* Prime costs) Bir ürünün hammaddesiyle işçiliği mâliyeti.

TEMEL OLARAK. (Os. Esâsen, *Fr.* Principalement, *Surtout*; *Al.* Hauptsächlich, *İng.* Above all, *İt.* Soprattutto, *İsp.* Sobre todo) Başından... Özellikle (Bilhassa) anlamında da

kullanılır. Birinci anlamda "ben bunu esasen biliyordum", ikinci anlamda "ben bunu esasen istemiştim" denir.

TEMEL OLMAK. (Os. Esas teşkil etmek, *Fr.* Servir de base, *Al.* Als Grundlage dienen, *İng.* To serve as basis, *İt.* Servire di base, *İsp.* Servir de base) Dayanağı olmak... Örneğin bu anlamda "bu düşünce girişimimize temel oldu" (*Fr.* Cette idée peut servir de base a notre entreprise) denir.

TEMEL ÖZDEKLER. (Os. Mevâddı aslıye, *Fr.* Matériaux fondamentales, *İng.* Fundamental materials) Bir ürünün özünü oluşturan maddeler... Örneğin makarna üretiminde un temel maddedir.

TEMELSİZ. (Os. Esassız, Bîesâs; *Fr.* Sans fondement, *Al.* Grundlos, *İng.* Unfounded, *İt.* Infondato, *İsp.* Infundato) Dayanağı olmayan... Köklü olmayı dilegetirir.

TEMEL TUTAR. (Os. Esas meblâğ, *Fr.* Le principal, *Al.* Hauptbetrag, *İng.* Principal amount, *İt.* Somma totale, *İsp.* Importe principal) Bir borcun ana bölümü... Örneğin bin liralık bir borç fâiz, tahsil masrafları vb. eklenmesiyle bin üç yüz liraya ulaşmıştır; ama borcun temel tutarı bin liradır.

TEMİZE ÇEKME. (Os. Tebyiz, *Fr.* Mise au net, *Al.* Reinschrift, *İng.* Clean copy, *İt.* Scrittura netta, *İsp.* Escritura neta) Bir ilkyazıyı yeniden temiz olarak yazma... Bir yazının karalamasını (müsveddesini) yeniden düzgün ve silintisiz olarak yazmayı dilegetir.

TEMİZE ÇEKMEK. (Os. Tebyiz etmek, *Fr.* Mettre au net, *Al.* Ins Reine schreiben, *İng.* To make a clean copy, *İt.* Scrivere in netto, *İsp.* Copiar en limpio) Bir ilkyazıyı yeniden temiz olarak yazmak.

TERLİK. (Os. Pantuflla, *Fr.* Pantoufle) Devlet sektöründen özel sektöre geçme... Daha rahat bir yaşama kavuşma anlamında Fransız ekonomileri tarafından ilerisürülmüştür. Fransızlar, devlet sektöründen özel sektöre geçenlere *pantouflard* diyorlar.

TERS TUTUM. (Os. Ters tasarruf, *Fr.* Désépargne, *Al.* Entsparen, *İng.* Dissaving) Saklanmış paranın ortaya çıkarılarak tüketime harcanması durumu... Çeşitli nedenlerle olur: Kimileri enflasyon ve devalüasyon durumla-

rında paranın erimekte olduğunu görerek saklamaktansa harcamayı yeğlerler. Kimileri de pahalılaştan fiyatlar karşısında daha çok pahalılaşma olasılığına karşı stokçuluğa girişirler.

TERS YATIRIM. (Os. Ters tevdiât, *Fr. Désinvestissement, Al. Zurückziehung von Anlagekapital, İng. Disinvestment*) Bir işe yatırılmış sermayenin satış sonunda paraya çevrilerek yatırımdan çekilmesi durumu... İngiliz ekonomicisi Keynes tarafından ileri sürülmüştür. Keynes, üretim araçlarının amorti edilmemesi (yıpranmaların yenilenmemesi) durumunu da bu deyimle niteler.

TEZ. (Os. Acele, Müstâcel; *Fr. Urgent, Pressant; Al. Eilig, Eile, Dringend; İng. Urgent, Pressing; İt. Urgente, Pressante; İsp. Presant, Urgent*) Çabuk... Alışıldan ya da gösterilenden daha kısa bir zamanda olması gerekeni dilegetirir.

TEZ KARŞIÇIKMA. (Os. Acele itirâz, *Fr. Pourvoi immédiat, Al. Sofortige Beschwerde, İng. Ex parte application*) Yasaların çok kısa bir süreye bağlı kıldığı itiraz... Genellikle bir haftalık bir sürede yapılması zorunludur, bu sürede yapılmazsa itiraz hakkı düşer.

TEZLEŞTİRME. (Os. İsticâl, *Fr. Precipitation, Al. Übereilung, İng. Precipitation, İt. Precipitazione, İsp. Precipitacion*) Çabuklaştırma... Acele etmeyi dilegetirir.

TEZLEŞTİRMEK. (Os. İsticâl etmek, *Fr. Précipiter, Al. Übereilen, İng. To rush, To precipitate; İt. Precipitare, İsp. Precipitar*) Acele etmek.

TEZLİK. (Os. Müstâceliyet, *Fr. Urgence, Presse; Al. Drang, Dringlichkeit; İng. Urgency, İt. Urgenza, İsp. Urgencia*) Çabukluk.

TİCARET BAKANI. (Os. Ticâret vekili, *Fr. Ministre du commerce, Al. Handelsminister, İng. Minister of commerce, İt. Ministro del commercio, İsp. Ministro de comercio*) Devletin ticaret işlerini yürütmekle görevli hükümet üyesi.

TİCARET BAKANLIĞI. (Os. Ticâret vekâleti, *Fr. Ministère de commerce, Al. Handelsministerium, İng. Ministry of commerce, İt. Ministero del commercio, İsp. Ministerio del comercio*) İç ve dış ticaret işlerini yü-

rütmek ve düzenlemekle görevli bakanlık... Ülkemizde görev ve yetkileri 3614, 3837 ve 4442 numaralı yasalarla düzenlenmiştir.

TİCARET KANUNU. (Os. Ticâret kanunu, *Fr. Loi commerciale, Al. Handelsgesetz, İng. Commercial law, İt. Legge commerciale, İsp. Ley comercial*) Tüccarların ve ticaret kurumlarının işlemlerini düzenleyen yasa... Ülkemizde de bu adla anılır.

TİCARET MAHKEMELERİ. (Os. Ticâret mahkemeleri, *Fr. Tribunaux de commerce, Al. Handelsgerichte, İng. Commercial courts, Tribunal of commerce; İt. Tribunale de commercio, İsp. Tribunal de comercio*) Ticaret işlemlerinden doğan anlaşmazlıkları çözmek ve bu nedenle açılan dâvâları sonuçlandırmak için kurulan mahkemeler... Bir yargıçla iki üyeden kurulur.

TİCARET YARGICI. (Os. Ticâret hâkimi, *Fr. Juge de commerce, Juge au tribunal de commerce; Al. Handelsrichter, İng. Judge in commercial court, İt. Giudice di commercio, İsp. Juez de comercio*) Ticaret mahkemelerinde görev yapan hâkim.

TİCARET YARGILAMA YÖNTEMİ. (Os. Ticâret usûlü muhâkemesi, Usûlü muhâkemâtı ticârîye; *Fr. Jurisdiction commerciale, Al. Handelsgerichtbarkeit, İng. Commercial jurisdiction, İt. Giurisdizione commerciale, İsp. Jurisdicción comercial*) Ticaret dâvâlarının görülmesi yöntemi ve kurallarını düzenleyen yasa.

TİKEL ARDILLIK. (Os. Cüz'î halefiyet, *Fr. Succession singulière, Al. Einzelrechtsnachfolge, İng. Singular subrogation, Lâ. Successio singularis*) Tek mal üstündeki ardıllık.

TON. (Os. Ton, *Fr. Tonne, Al. Tonne, İng. Ton, İt. Tonnellata, İsp. Tonelada*) Bin kilogramlık ağırlık birimi.

TONAJ. (Os. Tonaj, *Fr. Tonnage, Al. Tonnengehalt, İng. Tonnage, İt. Tonnellaggio, İsp. Tonnellaje*) Bir taşıtın alabildiği ton miktarı.

TONAJ BELGESİ. (Os. Tonaj vesîkası, *Fr. Certificat de tonnage, Al. Massbrief, İng. Bill of tonnage, İt. Certificato di stazzatura, İsp. Atestado del porte*) Bir taşıtın alabileceği ton miktarını gösteren belge.

TONTİN. (Os. Tontin, *Fr. Tontine, Al. Tontinenversicherung, İng. Tontine policy of in-*

TOPARLAK HESAP

urance) Belli bir süre sonra sağ kalanlara verilmek üzere birçok kişinin ortaya para koyarak aralarında yaptıkları özel sigorta... Bu buluşu yapan İtalyan Lorenzo Tontini'nin adından alınmıştır. Çeşitli yaşlardan kişiler bir araya gelerek belli bir süre sonra sağ kalana ya da sağ kalanlara verilmek üzere ortaya para koyarlar ve aralarında bir sözleşme yaparlar. O belli süreyi aşan kişi ya da kişiler bu anlaşmayla zengin olur. Ne var ki Türk Ticaret Kanununun 1001. maddesine göre bu türlü bir sözleşme yapmak yasaktır. Gerekçesi de şu: Bu türlü bir sözleşme yapanlar birbirlerinin ölümünü gözlerlemiş, ahlâka uygun değilmiş.

TOPARLAK HESAP. (Os. Toparлак hesap, *Fr.* Somme ronde, Somme globale, En chiffres ronds; *Al.* In Rund den Zahlen, Pauschal-summe; *İng.* Lumpsum, In round numbers; *İt.* Somma rotonda, *İsp.* En cifras redondas) Eksik ve artıksız hesap... *Yuvarlak hesap* da denir. Örneğin doksan dokuz lira doksan dokuz kuruşa ya da yüz lira bir kuruşa *yuvarlak hesap yüz lira* denir.

TOPLAM. (Os. Yekûn, *Fr.* Somme, Total; *Al.* Summe, *İng.* Sum, Total; *İt.* Somma, *İsp.* Suma) İki ya da daha çok birimin birbirine katılmasıyla ortaya çıkan sayı.

TOPLAMA. (Os. Cem, *Fr.* Addition, *Al.* Addition, Zusammenrechnung; *İng.* Addition, Summing up; *İt.* Addizione, *İsp.* Adición) Bir takım sayıların toplamını bulma işlemi.

TOPLAMAK. (Os. Cem'etmek, *Fr.* Additionner, Faire l'addition, Faire la somme; *Al.* Addieren, Zusammenrechnen, Summieren; *İng.* To add, Sum up; *İt.* Addizionare, *İsp.* Adicionar) Toplam yapmak.

TOPLAM AKTARIMI. (Os. Nakli yekûn, *Fr.* Report, *Al.* Übertrag, Vortrag; *İng.* Carried forward, Total brought forward; *İt.* Riporto, *İsp.* Traslado) Bir bölümün sonunda toplanan toplam sayıyı öbür bölümün başına yazmak.

TOPLAMI AKTARMAK. (Os. Nakli yekûn yapmak, *Fr.* Reporter, *Al.* Vortragen, *İng.* To carry forward, *İt.* Riportare, *İsp.* Transportar) Bir bölümün toplamını öbür bölümün başına geçirmek.

TOPLAM KESİNTİLİ ÜRÜN. (Os. Sâfi hâsıla yekûnu, *Fr.* Produit total net) Değişken

anamalla artık-değerin toplamı... Marx'a göre toplam sâfi hâsıla, emekçi ücretleriyle artık-değerin toplamından ibarettir.

TOPLAM OLARAK. (Os. Yekûnen, *Fr.* En tout, Total; *Al.* In Summe, *İng.* On the whole, In all; *İt.* In somma, Totale; *İsp.* En suma) Birçok sayıların toplanmasıyla elde edilmiş son ve tek sayı olarak... Örneğin bu anlamda "toplam olarak beş bin lira harcadık" denir.

TOPLAM SUNU. (Os. Mecmû arz, *Fr.* L'offre totale) Bir pazardaki bireysel mal arzlarının toplamı... Bir pazardaki bireysel mal istemlerinin toplamını dilegetiren *toplam istem* (Os. Mecmû talep, *Fr.* Demande totale) deyimini karşılığında kullanılır.

TOPLAM ÜRÜN. (Os. Mecmû hâsıla, *Fr.* Produit total, *Al.* Gesamtprodukt, *İng.* Total product) Belli bir süre içinde tüm üretim etmenlerinin kullanılmasıyla elde edilen ürün miktarı.

TOPLANMAK. (Os. İçtimâ etmek, *Fr.* Se réunir, *Al.* Sich versammeln, *İng.* To meet, *İt.* Riunirsi, *İsp.* Reunirse) Toplantı yapmak... Buluşmak ya da bir araya gelmeyi dilegetirir.

TOPLANTI. 1. (Os. İçtimâ, *Fr.* Réunion, Assemblée; *Al.* Versammlung, *İng.* Meeting, *İt.* Assemblea, *İsp.* Asamblea, Junta) Toplanmak... Herhangi bir konuda görüşmek üzere ilgililerin bir araya gelmesini dilegetirir.

2. (Os. Müzâkere, *Fr.* Conférence, *Al.* Konferenz, *İng.* Conference, *İt.* Conferenza, *İsp.* Conferencia) Uluslararası bir sorunun çözülmesi için ilgili ülke temsilcilerinin yaptıkları buluşma... Diplomatik ya da teknik olabilir.

TOPLUCA GÖNDERME. (Os. Toplu irsâlât, *Fr.* Envoi en groupage, *Al.* Sammelladung, *İng.* Collective sending, *İt.* Spedizione a caro complete, *İsp.* Envío a carruaje completo) İsmarlanan malların tümünü gönderme.

TOPLU İŞ ANLAŞMAZLIĞI. (Os. Müctemi iş ihtilâfı, *Fr.* Conflit collectif du travail, *Al.* Gesamtarbeitsstreitigkeit, *İng.* Collective labour dispute) Emekçilerin tümü ya da on kişiden az olmamak üzere beşte biriyle iş veren arasında çıkan anlaşmazlık.

TOPLU İŞLETME. (Os. Halita, *Fr.* Amalgamation, *Al.* Amalgamation, *İng.* Amalga-

mation) Birkaç işletmenin karışımından oluşan işletme.

TOPLU KORUNÇ. (Os. Grup sigortası, *Fr.* Assurance de groupe, *Al.* Gruppenversicherung, *İng.* Group insurance) İşverenin tüm işçileri için yaptırdığı kaza sigortası... Ticaret Kanununun 1002. ve onu izleyen maddelerine göre yapılır. Bu tür sigortada işçilerin adları yazılı değildir, tazminat işçinin kendisine ya da ölümü halinde mirasçısına verilir.

TOPLUMSAL KORUNÇ. (Os. İctimâî sigorta, *Fr.* Assurance sociale, *Al.* Sozialversicherung, *İng.* Social insurance) Toplumun bireylerini kimi tehlikelerin zararlarından korumak amacıyla devletçe kurulan zorunlu güvenlik sigortaları... Bu deyim, ülkemizde genellikle işçi sigortalarını dilegetirir. İhtiyarlık, hastalık, analık, malûllük, ölüm vb. gibi çeşitli konuları kapsar.

TOPLUMSAL SAĞLIK VE YARDIM HUKUKU. (Os. İctimâî sıhhat ve muâvenet hukuku, *Fr.* Législation sur l'hygiène et l'assistance sociale, *Al.* Soziales Gesundheits und Fürsorgerecht) Toplumsal sağlığın korunmasına ve yardıma muhtaç olanlara yardım edilmesine ilişkin hukuk kurallarının tümü... Örneğin yiyecek ve içeceklerin kontrolü yasalarıyla kimsesiz ve gelirsiz yaşlılara aylık verilmesi yasaları bu hukukun kapsamı içindedir.

TOPLUMSAL YARDIM. (Os. İctimâî muâvenet, *Fr.* Assistance publique, *Al.* Sozialfürsorge, *İng.* Public relief) Korunmaya muhtaç olan kişilere yapılan yardım... Devletin ve kamu kuruluşlarının yaptıkları yardımlar yanında çeşitli hayır kurumlarının yardımları da bu deyim kapsamı içindedir.

TOPLU ORTAKLIK. (Os. Anonim şirket, *Fr.* Société anonyme, *Al.* Aktiengesellschaft, *Namlöse Gesellschaft*; *İng.* Share company, Joint stock company, Company limited by shares, Corporation; *İt.* Società anonima, *İsp.* Compania por acciones) Anamalı paylara bölünmüş şirket... Ortaklarının sorumluluğu paylarıyla sınırlıdır. *Anonim* sözcüğü Yunanca *adsız* anlamındadır. Birbirlerini tanımayan çok sayıda adsız küçük tasarruf sahibi bu şirkette paralarını işletirler. Paylar kolaylıkla başkalarına aktarılabilir. Ticaret Kanununun 121. maddesinde tanımlanmıştır. En az beş ortakla anonim şirket kurulabilir, ortaklarının

sayısı sınırsızdır, çok sayıda tasarruf sahibi bu ortaklığa katılabilir. Sermâyesinin tamamı ödenmiş anonim şirketlerde hisse senetlerinin tümü taşıyana yazılı (hâmiline muharrer) olabilir. Ortaklar hisse birimleri oranında oy kullanırlar.

TOPLU SÖZLEŞME. (Os. Mukavelei müçtemia, Mukavelei müstereke; *Fr.* Convention collective, *Al.* Kollektivarbeitsvertrag, *İng.* Collective labour contract) Bir işyerinde çalışan işçilerin tümü için işverenle işçi sendikası arasında yapılan sözleşme... Ülkemizde 1963 yılında yasalaşmıştır.

TOPLU TUTU. (Os. Toplu rehin, *Fr.* Gage immobilière solidaire, *Al.* Gesamthypothek, *İng.* Collective mortgage) Birden çok taşınmaz malın aynı alacak için rehnedilmesi... Bu durumda alacaklı mallardan dilediğini sattırarak alacağını tahsil edebilir. Bu konuda Borçlar Kanununun 69, 141. ve onu izleyen maddeleriyle Medenî Kanunun 770. maddesinde hükümler vardır.

TOPRAK. (Os. Ârâzî, Zemîn, Tûrâb; *Fr.* Terre, Terrain, Sol; *Al.* Boden, Erde; *İng.* Ground, Earth, Soil; *İt.* Terreno, *İsp.* Terreno, Tierra) Üstünde bitkilerin yetiştiği yersel doğa parçası... Belli bir anlamda doğa deyiimiyle de anlanmaktadır. Klâsikler doğa gücünü (toprak), insan gücü (emek) ve para gücü (anamal)'yle birlikte üç değer yaratıcısından biri saymışlardır. Toprakçılara (fizyokratlara) göre tek üretken güç odur. Ayırdedici niteliği yeniden üretilmeyeşidir, belli ve sınırlıdır, ne azalır ne çoğalır, bundan ötürüdür ki ona sâhibolanlar ondan emeksiz bir gelir (rant) elde ederler. Üstüne bina yapılmak için ayrılmış toprağa *arsa* (*Fr.* Terrain a bâtir, *Al.* Bau gelaende, *İng.* Building), birikme yoluyla oluşmuş toprağa *alüvyon* (*Fr.*, *Al.*, *İng.* Alluvion, *Lâ.* Alluvio) denir.

TOPRAK GELİRİ. (Os. Arâzî irâdı, *Fr.* Rente foncière, *Al.* Bodenrente, *İng.* Land rent) Toprağın kiralınmasından ya da işletilmesinden elde edilen gelir.

TOPRAK HUKUKU. (Os. Arâzî hukuku, *Fr.* Droit foncier, Législation foncière; *Al.* Bodenrecht, *İng.* Land law, Real property law) Toprakla ilgili hukuk kurallarının tümü.

TOPRAK VERGİSİ. (Os. Arâzî vergisi, *Fr.* Impôt foncier, *Al.* Bodensteuer, *İng.* Land

TOPTANCI

tax) Tarla, arsa ve benzerleri gibi topraklardan alınan vergi.

TOPTANCI. (Os. Toptancı, *Fr.* Grossiste, *Commerçant en gros*, *Al.* Grosshaendler, *İng.* Wholesaler, Wholesale dealer; *İt.* Commerciant all'ingrosso, *İsp.* Comerciante por mayor) Malları toplu olarak alıp satan... Malları tek tek satan *tektenci* (perâkendeci) deyiimi karşılığında kullanılır.

TOPTAN EDER. (Os. Toptancı fiyatı, *Fr.* Prix de gros, *Al.* Grosspreis, *İng.* Wholesale price, *İt.* Prezzo all'ingrosso, *İsp.* Precio por mayor) Toptan satılan malın fiyatı... Perâkendeci kârı eklenmediğinden perâkende satılan malın fiyatından daha ucuzdur.

TOPTAN SATIŞ. (Os. Toptan fûruht, *Fr.* Vente en gros, *Al.* Grossverkauf, *İng.* Wholesale, *İt.* Vendita all'ingrosso, *İsp.* Venta por mayor) Malı toplu olarak satma.

TOPTAN SATMAK. (Os. Toptan satmak, *Fr.* Vendre en gros, *Al.* In ganzen verkaufen, *İng.* To sell wholesale, *İt.* Vender all'ingrosso, *İsp.* Vender por mayor) Malı toplu olarak satmak... Malları *tekten satmak* (Os. Perâkende satmak, *Fr.* Vendre au détail, *Al.* In einzeln verkaufen, *İng.* To sell retail, *İt.* Vender al minuto, *İsp.* Vender por menor) deyiimi karşılığında kullanılır.

TOPTAN TECİM. (Os. Toptan ticâret, *Fr.* Commerce en gros, *Al.* Grosshandel, *İng.* Wholesale trade, *İt.* Commercio all'ingrosso, *İsp.* Comercio al por mayor) Toplu mal satarak yapılan ticaret.

TOPTAN TECİMEVİ. (Os. Toptancı ticârethânesi, *Fr.* Maison de gros, *Al.* Grosshandlung, *İng.* Wholesale house, *İt.* Casa grossista, *İsp.* Casa al por mayor) Malların toptan satıldığı yer.

TÖRE. (Os. Örf ve âdet, *Fr.* Coutume, Usage; *Al.* Gewohnheit, *İng.* Usage and custom, *Lâ.* Consuetudo) Gücünü yasalardan almayıp gelenek ve. göreneklerden alan kurallar... Yazılı hukukun karşıtıdır. Özellikle *tecimsel töre* (Os. Ticârî örf ve âdet, *Fr.* Usages commerciaux, *Al.* Handelssitten, *İng.* Commercial practice) ticaret yaşamında pek güçlüdür.

TÖRE HUKUKU. (Os. Örf ve âdet hukuku, *Fr.* Droit coutumier, *Al.* Gewohnheitsrecht, *İng.* Common law, Consuetudinary law; *Lâ.*

Mores et consuetudo) Gelenek ve göreneklerden oluşan ve kamuca benimsenen kuralların tümü.

TRANSATLANTİK. (Os. Transatlantik, *Fr.* Transatlantique, *Al.* Transatlantisch, *İng.* Transatlantic steamer, *İt.* Transatlantico, *İsp.* Transatlantico) Büyük denizleri aşabilecek güçte yapılmış büyük gemi.

TREN. (Os. Şimendifer, *Fr.* Chemin de fer, Train; *Al.* Eisenbahn, *İng.* Railway, Train; *İt.* Ferrovia, Tren; *İsp.* Ferrocarril, Tren) Demiryolu üstünde buhar ya da elektrik gücüyle giden arabalar katarı.

TREN BAŞI. (Os. Tren şefi, *Fr.* Chef de train, *Al.* Zugführer, *İng.* Conductor, *İt.* Conduttore, *İsp.* Conductor del tren) Trenin yönetiminden sorumlu olan baş görevli.

TRENLE YOLLAMAK. (Os. Trenle sevk etmek, *Fr.* Envoyer par chemin de fer, *Al.* Per Bahn senden, *İng.* To send by railway, *İt.* Spedire per mezzo di ferrovia, *İsp.* Enviar por el ferrocarril) Herhangi bir şeyi trenle koyarak göndermek.

TRİPTİK. (Os. Triptik, *Al.*, *Fr.*, *İng.* Triptique) Turist otomobillerinin gümrük vermeden geçebilmeleri için kimi ülkelerde verilen belge.

TRÖST. (Os. Tröst, *Fr.* Trust, *Al.* Treuhandgesellschaft, *İng.* Trust) Birçok şirketin birleşmesinden meydana gelen şirket... Amerikalı iş adamı Rockefeller'in avukatı olan T. Doot tarafından önerilmiş ve uygulanmıştır. Bu birleşme, çeşitli şirketlerin hisse senetlerinin büyük bölümlerine sâhibolmakla gerçekleştirilmiştir. Hisse senedi toplama (*İng.* Voting trust) ve hisse senedi satın alma (*İng.* Investment trust) temeline dayanan tröstler gittikçe gelişmiş ve en tipik biçimine *holding* (*İng.* Holding trust)'lerde erişmiştir. *Tröst* deyiimi, daha sonra, tekelci anamalcılığın en gerçek biçimi olan *işletmelerin kaynaşması* (*İng.* Fusion) anlamında kullanılmıştır. Bu son aşamada artık işletmelerin ne hukuksal, ne de malsal bağımsızlıkları kalmıştır. Her bakımdan birbirleriyle bağımlı olarak tek yönetim altındadırlar. Bu tek yönetim, onlara, pazarlara diledikleri gibi egemen olma gücünü vermektedir. Sigara tröstü gibi tek bir sanayi kolundaki işletmelerin kaynaşmasından doğan tröstlere *yatay tröstler*, hammadde işletmelerini de kapsayan tröstlere *düşey tröstler*

denir. Aynı malın üretimini yapan işletmelerin kaynaşmasına *bir türden tröstler* (Fr. Homogène), sabun ve sabun için gerekli hammaddelerden başka kâğıt, makine vb. gibi mal imalatını da kapsayan Unilever tröstü örneğinde görüldüğü üzere aynı mallar üretimini yapan işletmelerin kaynaşmasından meydana gelen tröstlere *ayrı türden tröstler* (Fr. Hétérogène), çeşitli hammaddeleri üreten işletmelerin kaynaşmasından doğan tröstlere *ıraksak tröstler* (Fr. Divergent) ve aynı malın ham ve yarı mamul maddelerini üreten işletmelerin kaynaşmasından meydana gelen tröstlere *yakınsak tröstler* (Fr. Convergent) denir.

TUTANAK. (Os. Zabıt, Zabıtnâme; Fr. Procès verbal, Al. Niederschrift, Protokoll; İng. Official report, Records, Protocol; İt. Processo verbale, İsp. Protocolo, Protocolar) Toplantılarda söylenenlerin yazıldığı ve ilgililerin imzaladığı belge... Şirket, dernek, meclis, mahkeme gibi yerlerde konuşulanları, verilen kararları ya da görgüye dayanan olayları saptamak için tutulur.

TUTANAKÇI. (Os. Zabıt kâtibi, Fr. Greffier, Al. Protokollführer, İng. Clerc of the court, Recording clerc) Tutanağı yazan kişi... Hukuk açısından tahkikat ve duruşma sırasında varlığı şarttır.

TUTANAK DÜZENLEMEK. (Os. Zabıt varakası tanzim etmek, Fr. Dresser un proces verbal, Al. Zu Protokoll nehmen, İng. To draw up an official report, İt. Stendere un processo verbale, İsp. Levantar un protocolo) Herhangi bir durumu ya da sözü saptayacak biçimde yazıp imzalamak ve imzalatmak.

TUTAR. (Os. Meblâg, Fr. Montant, Al. Betrag, İng. Amount, İt. Importo, Montante; İsp. Importe, Montante) Para miktarı.

TUTMA. (Os. Hıfız, Fr. Réention, Al. Vorenthaltung, İng. Retention, İt. Ritenzione, İsp. Detencion) Elinde tutarak vermeme... Hukuk açısından *hapis hakkı* (Fr. Droit de réention) deyiminde *hapis* anlamında kullanılır.

TUTU. (Os. Rehin, İpotek; Fr. Gage, Nantissement; Al. Pfand, Verpfändung, Faustpfand; İng. Pledge, Pawn; İt. Pegno, İsp. Empeno, Prenda; Lâ. Pignus) Borcun ödenmemesi durumunda alacaklının el koyabilmesi için borçlu tarafından alacaklıya değerli

bir teminat verilmesi işlemi... *Rehin* deymi, *taşınmaz tutusu* (Os. Gayrimenkul rehnî, Fr. Hypothèque, Al. Hypothek, İng. Hypothec, Mortgage; İt. Ipoteca, İps. Hipoteca, Lâ. Hypotheca) anlamını dilegetiren *ipotek* deyiminden daha geniş kapsamlı olarak taşınır (menkul)'lar üstünde de alacaklıya teminat sağlayan bir sözleşmedir. Alacaklıya, rehin edileni (merhûnu) sattırarak alacağını almak hakkını verir. Rehin, *rehin edilen* (Tr. Tutulu, Os. Merhun) anlamında da kullanılır. Örneğin bu anlamda "bu kitabı size rehin olarak bırakıyorum" denir. Buna karşı *ipotek* deymi, herhangi bir borca karşı teminat olan bir taşınmazı (gayrimenkülü) dilegetirir, taşınabilir mallara ipotek konulamaz, aynı bir hak niteliğindedir ve tapu siciline kaydedilmesi şarttır. İpotek, sözleşmeyle yapılabildiği gibi (akdî ipotek), Medenî Kanunun 807. maddesine göre *yasal tutu* (Os. Kanûnî ipotek, Fr. Hypothèque légale, Al. Gesetzliches Grundpfand, İng. Lien, Lâ. Hypotheca legalis) de olabilir, eşdeyle ilgili tarafından hak olarak istenebilir.

TUTU ALINDISI. (Os. Rehin makbuzu, Fr. Reconnaissance, Al. Pfandschein, İng. Pawn ticket, İt. Nota di pegno, İsp. Resguardo de prenda) Rehin olarak alınan taşınır bir eşya karşılığında verilen makbuz.

TUTU BANKASI. (Os. Rehin bankası, Fr. Banque de prêts, Al. Darlehnsbank, İng. Loan bank, İt. Banca di prestiti, İsp. Banco de prestamo) Rehin karşılığında borç para veren banka.

TUTU BELGESİ. (Os. Rehin vesikası, Fr. Reconnaissance, Al. Leihhausschein, İng. Pawn ticket, İt. Polizza di pegno, İsp. Resguardo de monte de piedad) Rehin olarak alınan bir eşya karşılığında verilen belge... *Tutu alındısı* deyimiyile anlamdaştır.

TUTU BELGİTİ. 1. (Os. Rehin senedi, Fr. Lettre hypothécaire, Al. Pfandbrief, İng. Mortgage bond, Loan certificate; İt. Titolo di prestito, Ipotecaria; İsp. Título de prestamo, Hipoteca) Rehinli borç karşılığında verilen senet.

2. (Os. Varant, Fr. Varant, Al. Warrant, İng. Warrant, İt. Warrant, İsp. Warrant) Gümrük resmi verilmemiş malları saklamak üzere teslim alan depolarca mal sahibine verilen ve bu mallar üzerinde rehin hakkı kurulabilmesine olanak sağlayan senet... Gümrük resmini henüz verilmemiş malları saklayan (mu-

TUTU HAKKI

hâfaza eden) depolara *genel satımevleri* (umûmî mağazalar) denir. Bu genel satımevleri kendilerine bırakılan mallar karşılığında iki senet düzenlerler ve mal sahibine verirler, bu senetlerden biri *rehin senedi* (varant) ve ikincisi *makbuz senedi* (resepise)'dir. Bu iki senet, mal sahibine, henüz gümrük resmi ödenmemiş malları üzerinde kullanma hakkı sağlar, eşdeyişle bu malları satabilir ya da rehin ederek karşılığında borç para alabilir. Mal sahibi bu iki senedi birlikte ciro ederse, kendisine ciro edilen kimse bu mallara sâhibolur. Sadece varantın cirosu ve teslimi, ciro edilen kişiye bu mallar üzerinde rehin hakkı verir. Sadece resepişenin cirosu ve teslimiyse, varant hâmilinin rehin hakkı mahfuz kalmak şartıyla, malların mülkiyetini devreder. Vâdesi geldiğinde alacağını tahsil edemeyen varant hâmilî ilkin bir protesto çeker ve protestodan on gün sonra malları sattırıp alacağını tahsil eder. Protesto çekmeyen ya da on gün içinde malları sattırmayan varant hâmilî aradaki bütün cirantalara karşı haklarını kaybeder, sadece borçluya başvurma hakkı kalır. Ticaret Kanununun 797. ve onu izleyen maddeleri bu konuyla ilgilidir.

TUTU HAKKI. (Os. Rehin hakkı, *Fr. Droit hypothécaire*, *Al. Pfandrecht*, *İng. Right of mortgage*, *İt. Diritto ipotecario*, *İsp. Derecho de hipoteca*) Herhangi bir şeye rehin konulmasını yasalara göre isteyebilme hakkı.

TUTU KARŞILIĞINDA BORÇ. (Os. Rehin mukabili karz, *Fr. Dette hypothécaire*, *Al. Pfandschuld*, *İng. Debt on pawn*, *İt. Debito su pegno*, *İsp. Debito sobre prenda*) Herhangi bir şeyi rehin göstererek karşılığında alınan borç para.

TUTU KARŞILIĞINDA BORÇ VEREN. (Os. Rehin mukabilinde ikrâz eden, *Fr. Preteur sur gage*, *Al. Pfandlemer*, *İng. Pawnbroker*, *İt. Prestatore su pegno*, *İsp. Prestador sobre prenda*) Herhangi bir şeyin rehin edilmesi karşılığında borç para veren kişi.

TUTU KARŞILIĞINDA BORÇ VERME. (Os. Rehin mukabilinde ikrâzât, *Fr. Prêt hypothécaire*, *Al. Hypothekenleihe*, *İng. Mortgage loan*, *İt. Prestito ipotecario*, *İsp. Prestamo hipotecario*) Herhangi bir şeyin rehin edilmesi karşılığında borç verme işlemi.

TUTU KARŞILIĞINDA BORÇ VEREN KURUM. (Os. Rehin mukabilinde ikrâzâtta bu-

lunan müessese, *Fr. Etablissement de prêts sur gage*, *Al. Pfandhaus*, *İng. Pawn office*) Hükümetin izniyle rehin karşılığında borç para veren kurum... Bu izin, Medenî Kanunun 816 ve 883. maddelerine göre özel kurumlara da verilebilir.

TUTUKEVİ. (Os. Tevkifhâne, *Fr. Maison d'arrêt*, *Al. Haftlokal*, *İng. House of detention*) Henüz mahkûm edilmemiş tutuklular için cezaevlerinde özel olarak ayrılan yer... *Suçlularevi* (Os. Hapishâne)'yle karıştırılmamalıdır.

TUTUKLAMA. (Os. Tevkif, *Fr. Arrestation*, *Al. Verhaftung*, *İng. Arrest, Detention*) Tahkikat sırasında sanığın geçici olarak özgürlüğünün sınırlanması... *Yargılık* (Os. Mahkûmiyet)'la karıştırılmamalıdır. *Sanuk* (Os. Maznûn), *yargılı* (Os. Mahkûm) olursa tutukluluk süresi ceza süresinden düşülür. Aklanırsa (berâat ederse) tutukluluk durumu ortadan kalkar.

TUTUKLAMA BUYRUĞU. (Os. Tevkif müzekkeresi, *Fr. Mandat d'arrêt*, *Al. Haftbefehl*, *İng. Warrant of arrest*) Bir kimsenin tutuklanabilmesi için yargıç tarafından yazılan buyruk... Bu buyruk olmadan kimse tutuklanamaz, tutuklama buyruğunda tutuklama nedinin yazılması ve tutukluya tebliği şarttır.

TUTUKLU. 1. (Os. Mevkuf, *Fr. Détenu*, *Al. Verhaftet*, *İng. Arrested person*) Tutuklama kararıyla özgürlüğü geçici olarak sınırlanan kişi.

2. (Os. Mahbûs, *Fr. Prisonnier*, *Al. Straefling*, *İng. Prisoner*) Mahkûm olduğu cezayı suçlularevinde çeken kişi.

TUTULAMA. (Os. Terhin, *Fr. Mise en gage*, *Al. Hinterlegung*, *İng. Pawning, Pledging*; *İt. Pignoramento*, *İsp. Pignoracion, Empeño*) Taşınır ya da taşınmaz bir malı rehine koyma.

TUTULAMAK. 1. (Os. Terhinetmek, *Fr. Mettre en gage*, *Al. Ein Pfand hinterlegen*, *İng. To pledge*, *İt. Metter in pegno*, *Impegnare*; *İsp. Dar en prenda*, *Pignorar*) Taşınır ya da taşınmaz bir malı rehine koymak.

2. (Os. İpotek etmek, *Fr. Hypothéquer*, *Al. Verpfänden*, *İng. To hypothecate*, *İt. Ipotecare*, *İsp. Hipotecar*) Taşınmaz bir malı rehine koymak.

TUTULAMALI AKTARIM. (Os. Terhinî ciro, *Fr. Endossement en garantie en gage*,

Pignoratif; *Al.* Pfandindossament, *İng.* Endorsement for pledge) Senet bedelinin rehin edildiğini de içeren ciro... Ticaret Kanununun 544. maddesinde tanımlanmıştır.

TUTULAYAN. (Os. Râhin, *Fr.* Donneur du gage, Constituant du gage; *Al.* Verpfänder, *İng.* Pledgor) Rehin veren kişi.

TUTULU. (Os. Merhûn, *Fr.* Gage, *Al.* Pfand, *İng.* Pledge, *Lâ.* Pignus) Rehin edilen mal... Buna *tutu* (rehin) de denir. Örneğin bu anlamda "bu ceketi aldığım borç karşılığında size rehin bırakıyorum" denir.

TUTULU ALACAKLI. (Os. Rehinli dâyin, *Fr.* Créancier gagiste, *Al.* Pfandgläubiger, *İng.* Pawnee, *İt.* Creditore pignoratario, *İsp.* Acree-dor prendario) Rehin karşılığında borç vermiş olan alacaklı.

TUTULU BORÇ BELGİTİ. 1. (Os. İpotekli borç senedi, *Fr.* Cédule hypothécaire, *Al.* Pfandbrief, Briefhypothek; *İng.* Mortgage certificate, Certified mortgage) Gayrimenkul rehiniyle temin edilmiş kişisel alacak karşılığında verilen senet... Bu senetler kıymetli evrak niteliğindedir ve elden ele dolaşabilirler. Medenî Kanunun 812. ve onu izleyen maddelerine göre ipotekli borç senedi, alacaklısına, borçlunun şahsını değil, sadece gayrimenkulü hedef alan (istihdâf eden) bir talep hakkı verir.

2. (Os. Rehinli tahvilât, *Fr.* Lettres de gage, *Al.* Pfandbrief, *İng.* Mortgage bonds) Tasınmaz mal rehni karşılığında borç para veren kurumların bu işlemlerden doğan alacaklarını teminat göstererek hükümetin izniyle çıkardıkları tahviller... Medenî Kanunun 884. ve 886. maddelerine göre çıkarılır.

TUTULU BORÇLU. (Os. Rehinli medyûn, *Fr.* Débiteur hypothécaire, Débiteur sur gage; *Al.* Pfandschuldner, Hypothekenschuldner; *İng.* Debtor on pawn, *İt.* Debitore ipotecario, *İsp.* Deudor pignoratico) Rehin verme karşılığında borç alan kişi.

TUTULU OLMAK. (Os. Merhûn olmak, *Fr.* Être chargé d'hypothèques, *Al.* Mit Hypotheken belastet sein, *İng.* To be burrdened with mortgage, *İt.* Esser gravato di ipoteca, *İsp.* Ser gravadocon hipotecas) Üstüne ipotek konulmuş bulunmak... Örneğin bu anlamda "bu ev ipoteklidir" denir.

TUTULUYA İYELENME KOŞULU. (Os. Merhûna temellük şartı, *Fr.* Pacte commissaire, *Al.* Verfallklausel, *Lâ.* Lex commissorio) Borcun ödenmemesi durumunda alacaklının rehin edilen şeye sâhibolacağını içeren şart.

TUTUM. 1. (Os. Tasarruf, *Fr.* Epargne, Economie; *Al.* Sparnis, *İng.* Savings, Economy; *İt.* Economia, *İsp.* Economia, Risparmio) Biriktirip arttırma... Gelirin tüketilmeyip saklanan bölümünü dilegetirir.

2. (Os. Hareket tarzı, *Fr.* Manière d'agir, *Al.* Handlungsweise, *İng.* Mode of dealing, *İt.* Modo din agire, *İsp.* Modo de operar) Davranış biçimi... Örneğin bu anlamda "falanın bu sorun karşısındaki tutumu olumludur" denir.

3. (Os. Hattı hareket, *Fr.* Procédé, *Al.* Vorgehen, *İng.* Proceeding, *İt.* Procedere, *İsp.* Proceder) Tutulan ya da tutulacak olan yol... Örneğin bu anlamda "bu konudaki tutumunu saptadım" denir.

TUTUM EĞİLİMİ. (Os. Tasarruf meyli, *Fr.* Propension à épargner, *Al.* Sparneigung, *İng.* Propensity to save) Biriktirmeye yönelme... İstatistiklere göre *tasarruf eğilimi*, belli bir gelir seviyesinden sonra başlamaktadır.

TUTUM İŞLEVİ. (Os. Tasarruf fonksiyonu, Tasarruf u'fulesi; *Fr.* Fonction d'épargne, *Al.* Sparfunktion, *İng.* Savings function) Biriktirmenin, öteki değişen niceliklere bağlı olarak, değişen niceliği... Tasarrufun niceliği, gelirin, tüketimin, yatırımın niceliklerine sıkıca bağlıdır ve onlarla birlikte değişir. *Tasarruf*, gelirin, tüketim harcamalarına giden bölümden artakalan bölümüdür.

TUTUMLAMAK. (Os. Tasarruf etmek, *Fr.* Epargner, *Al.* Sparen, *İng.* To save, *İt.* Economizzare, *İsp.* Economizar) Arttırıp biriktirmek.

TUTUMLU. (Os. Muktesit, *Fr.* Econome, *Al.* Sparsam, *İng.* Saving, *İt.* Economico, *İsp.* Economico) Arttırıp biriktiren.

TUTUM SANDIĞI. (Os. Tasarruf sandığı, *Fr.* Caisse d'épargne, *Al.* Sparkasse, *İng.* Savings bank, *İt.* Cassa di risparmio, *İsp.* Caja de ahorros) Hükümetin izniyle iller ve belediyelerce kurulan ve devletin kefaleti altında bulunan tüzelkişi niteliğindeki biriktirme kurumları.

TUTUM-YATIRIM EŞİTLİĞİ

TUTUM-YATIRIM EŞİTLİĞİ. (Os. Tasarruf-mevdûât müsâvâtı, *Fr.* Égalité de la formation brute de capital à l'épargne, *Al.* Investitions-gleichung, *İng.* Savings-investment equality) Klâsiklerin tasarrufun yatırıma eşit olduğu görüşü... Klâsik economicilerden özellikle Smith ve Ricardo'ya göre tasarrufun niceliği, yatırımın niceliğine eşittir. Çünkü onlara göre ekonomik insan (iktisadî adam, *Homo economicus*) rasyoneldir, yani yapılması en uygunu yapacak kadar akıllı davranışları olan bir insandır. Ricardo şöyle der: "Hiç kimse yoktur ki en verimli biçimde kullanmayacağı bir tasarrufta bulunsun". Tasarrufun tümünün yatırıma gittiği düşüncesi-ne göre tasarruf, kâr haddiyle yakından ilgilidir. Kâr haddi düşünce tasarruf azalır. Bu, aynı zamanda, kâr haddi artınca tüketimin azalacağını ve kâr haddi düşünce tüketimin artacağını gösterir. Bu anlayış, tasarrufu gelişmenin kaynağı sayan bir anlayıştır. Ne var ki tasarruf ve yatırım, çağdaş ekonomide, başka kişiler tarafından ve başka nedenlerle yapılmaktadır. Tasarruf bireyler ve ailelerce, yatırımlarsa teşebbüsler ve şirketlerce yapılır. Yatırımın nedeni ekonomik yatırım imkânıdır, yani kârlı bir üretim alanının bulunmasıdır. Tasarrufun nedenleriye pek çoktur; bir cimri sadece zevk duyduğu için, bir baba çocuklarına para bırakmak için, bir kuşku-cu kendisini emniyette hissedebilmek için, bir gösterişçi lüks bir araba almak için, bir bayan kürk mantoya sahip olabilmek için tasarruf eder (tüketimini kısar). Bütün bunların yatırım olayıyla hiç bir ilgisi yoktur.

TUTUNUN KALDIRILMASI. (Os. Rehin fekki, *Fr.* Extinction du gage, *Al.* Freigabe des Pfandes, *İng.* Release, Extinction of pledge; *Lâ.* Solutio pignoris, *Liberatio*) Borcun ödenmesiyle yapılan işlem... Alacaklı razı olmazsa rehin mahkeme kararıyla kaldırılır. Taşınır (menkul) rehninde rehin edilenin sahibine geriverilmesiyle, taşınmaz (gayrimenkul) rehninde tapu siciline rehin kaydının silinmesiyle olur.

TUTU OLARAK ALMAK. (Os. Rehin olarak almak, *Fr.* Se nantir, *Al.* Sich durch pfand decken, *İng.* To secure one's self with a pledge, *İt.* Garantirsi su pegno, *İsp.* Proveerse con prenda) Verilen borç para karşılığında herhangi bir şeyi rehin almak... Örneğin bu anlamda "bu masayı borcunuza karşı rehin olarak alıyorum" denir.

TUTU SANDIĞI. (Os. Rehin sandığı, *Fr.* Maison de prêt, *Al.* Leihhaus, *İng.* Pawn-

house, *İt.* Casa de prestito, *İsp.* Casa de prestamo) Rehin karşılığında borç para veren kurum.

TÜKENMEK. (Os. Mevcûdu kalmamak, *Fr.* Epuiser, S'épuiser; *Al.* Ausgehen, *İng.* To run short, *İt.* Esaurire, *İsp.* Agotarse) Bitmek ve artık kalmamak... Örneğin bu anlamda "bu mal tükendi, elimizde hiç kalmadı" denir.

TÜKENMİŞ. (Os. Mevcûdu kalmamış, *Fr.* Epuisé, *Al.* Vergriffen, *İng.* Exhausted, *İt.* Esaurito, *İsp.* Agatado) Bitmiş ve artık hiç kalmamış.

TÜKETİCİ. (Os. Müstehlik, *Fr.* Consommateur, *Al.* Konsument, *İng.* Consumer, *İt.* Consumatore, *İsp.* Consumidor) Malı satın alıp kullanan... Malı üreteni dilegetiren üretici (Os. Müstahsil) deyimi karşılığında kullanılır ve malı tüketeni dilegetirir.

TÜKETİCİ DENGESİ. (Os. Müstehlik muvâzenesi, *Fr.* Répartition équilibrée des dépenses de consommation, *Al.* Konsumenten-gleichgewicht, *İng.* Consumer's equilibrium) Tüketicinin gelirini çeşitli gereksinimleri arasında en uygun biçimde paylaştırmakla sağlayacağı denge... Vilfredo Pareto tarafından ileri sürülmüştür.

TÜKETİCİ EMEKSİZ GELİRİ. (Os. Müstehlik vâridâtı, *Fr.* Rente du consommateur, *Al.* Konsumentenrente, *İng.* Consumer's surplus) Tüketicinin ödeyebileceği ya da ödemeyi göze aldığı yüksek fiyatla ödediği düşük fiyat arasındaki fark... Tüketicici artığı ya da tüketicici lârı da denir. Fransız economicisi J. Dupuit (1804-1866) tarafından ileri sürülmüş ve Fransızca *utilité relative* deyimiyle dile getirilmiştir. Deyimin Türkçesi *görelî yarar*'dır. Aynı zamanda bir mühendis olan Dupuit, bu kavramı, yollar ve köprüler gibi kamu hizmetlerinden halkın elde ettiği yararı açıklamak ve bunların finansmanına bir temel bulmak amacıyla *Annales des Ponts et des Chaussées* adlı yapıtında ileri sürmüştür.

TÜKETİM. (Os. İstihlâk, *Fr.* Consommation, *Al.* Konsum, *İng.* Consumption, *İt.* Consumo, *İsp.* Consumo) Gereksinimleri karşılayan kullanma değerlerinin kullanılıp yokedilmeleri süreci... Malların üretilmeleri sürecini dilegetiren üretim (Os. İstihşâl) deyimi karşılığında kullanılır.

TÜKETİM ANAPARASI. (Os. İstihlâk fonu, *Fr. Fonds de consommation, Al. Konsumfonds, İng. Consumption funds*) Brüt gelirden tüketime ayrılan bölüm.

TÜKETİM BİLEŞKELERİ. (Os. İstihlâk kooperatifleri, *Fr. Coopératives de consommation, Al. Konsumvereine, İng. Consumer's cooperative, İt. Società di consumo, İsp. Sociedad de consumo*) Üyelerinin tüketim ihtiyaçlarını karşılamak için kurulan kooperatifler... *Üretim kooperatifleri* deyimi karşılığında kullanılır.

TÜKETİM EĞİLİMİ. (Os. İstihlâk meyli, *Fr. Propension a consommer, Al. Konsumneigung, İng. Propensity to save*) Gelirle tüketim arasındaki oran.

TÜKETİM İŞLEVİ. (Os. İstihlâk uf'ûlesi, *Fr. Fonction de consommation, Al. Konsumfunktion, İng. Consumption function*) Tüketim değişikliğinin gelir değişikliğine bağlılığı... İngiliz ekonomisi John Maynard Keynes tarafından ileri sürülmüş ve Pigou, Smithies, Duesenberry, Kuznets gibi economicilerce geliştirilmiştir. Keynes'e göre tüketim, gerçek gelirin tutarlı bir fonksiyonudur. Bu, genel olarak böyledir ve tüketimin öbür etkenlerinin değişmediği varsayımına dayanır. Keynes, bundan, gelir arttıkça genel olarak tasarruf oranının da arttığı sonucunu çıkarmaktadır.

TÜKETİM MALI. (Os. İstihlâk emtiası, *Fr. Marchandise de consommation, Al. Konsumware, İng. Consumption goods*) Tüketmek için yapılan mallar... Üretmek için yapılan malları dilegetiren *üretim malı* deyimi karşılığında kullanılır. Tüketim malı doğrudan doğruya, üretim malıysa dolaylı olarak insan ihtiyaçlarını giderir. Üretim malı da sonuç olarak tüketim için yapılır ama ihtiyaçlara doğrudan karşılık vermez. Ekmek, ev, palto, piyano vb. gibi mallar tüketim mallarıdır.

TÜKETİM VERENEĞİ. (Os. İstihlâk kredisi, *Fr. Crédit a la consommation, Al. Konsumkredit, İng. Consumer's credit*) Tüketmek için verilen borç... Üretmek için verilen borç anlamındaki *üretim kredisi* deyimi karşılığında kullanılır.

TÜKETİM VERGİSİ. (Os. İstihlâk vergisi, *Fr. Impôt de consommation, Al. Konsumsteuer, İng. Consume duty, Excise tax; İt. Imposta de consumo, İsp. Impuesto de con-*

sumo) Tüketim mallarından alınan dolaylı vergi... Çay, şeker, kahve, gaz, tuz, elektrik, havagazı vb. gibi hemen bütün tüketim mallarından alınır. Dolaysız vergilerden farklı olarak halk bu malları tükettikçe ve tükettiği oranda vergi öder. Gerçekte gider vergileri, işletme vergisi, katma değer vergisi, muâmele vergisi, satış vergisi vb. gibi birçok vergiler tüketim vergileridir.

TÜKETMEK. (Os. İstihlâk etmek, *Fr. Consommer, Al. Verbrauchen, İng. To consume, İt. Consumare, İsp. Consumir*) Kullanıp yok etmek.

TÜMCE. 1. (Os. Cümle, *Fr. Phrase, Al. Satz, İng. Phrase*) Bir yargı bildiren sözcük dizisi.. Hukuksal anlamda yasa, tüzük, yönetmelik ve benzerlerinin her biri ayrı bir yargı ya da konu bildiren bölümlerine *maddeler*, maddeler içinde satırbaşlarıyla ayrılan ufak bölümlerden her birine *fıkra*, fıkraların noktayla birbirlerinden ayrılan parçalarına *cümle* denir.

2. (Os. Bent, *Fr. Alinéa, Al. Absatz, İng. Sub-paragraph*) Yasa, tüzük ve benzerlerindeki madde içi fıkralarının harfler ya da rakkamlarla birbirlerinden ayrılan bölümleri.

TÜMEL ARDILLIK. (Os. Külli halefiyet, *Fr. Succession universelle, Al. Universalsukzession, Lâ. Successio universalis*) Bir malın tümüyle başka bir kişiye intikal etmesi... Mirâs yoluyla ya da şirketlerin birleştirilmesiyle gerçekleşebilir, *tikel ardılık* (Os. Cüz'î halefiyet) deyimi karşılığında kullanılır.

TÜMÜNE ORTAK İYELİK. (Os. İştirak hâlinde mülkiyet, *Fr. Propriété commune, Al. Gesamthandigentum, İng. Collective property, Joint tenancy; Lâ. Condominium plurium in solidum*) Her biri malın tümüne sahip olan birden çok kişinin belli bir mal üstündeki mülkiyeti... Medenî Kanunun 629. ve onu izleyen maddelerine göre iştirâk devam ettiği sürece bölme (taksim) belli bir payı kullanma (şâyi cüzüde tasarruf) olanaksızdır. Bu türlü mülkiyet, Medenî Kanunun 623-628. maddelerinde yazılı *ortak iyelik* (Os. Müsterek mülkiyet, *Fr. Copropriété, Al. Miteigentum, İng. Co-ownership, Lâ. Communio pro partibus indivisis*)'le karıştırılmamalıdır. Ortak mülkiyette sahiplerden her biri, bölünmemiş malın belli bir payının sahibidir ve bu payını dilediği gibi satabilir, rehin edebilir. Buna hukuk dilinde *şâyi mül-*

TÜREV İSTEM

kiyet de denir ki payların ayrılması *izâlei süyû* dâvâsının açılmasıyla olanaklıdır.

TÜREV İSTEM. (Os. Müştak talep, *Fr. Demande dérivée, Al. Abgeleitete Nachfrage, İng. Derived demand*) Başka bir isteme bağlı olan istem... Örneğin gaz istemi, gaz sobası ya da gaz lâmbası istemine bağlıdır. Bunun gibi, hammadde istemi de o hammaddenin üreteceği mal isteminden türer.

TÜREV GELİRLER. (Os. Müştak vâridât, *Fr. Revenus dérivés*) Temel bir gelirden alınan payla sağlanan gelirler... *Müştak gelirler* deyiimiyle dilegetirilir ve *temel gelirler* deyiimi karşılığında kullanılır. *Temel gelirler*, üretici emeğin sağladığı değerden alınan payla elde edilmiş olan gelirlerdir. Buna karşı *türev gelirler*, temel gelirlerden alınan payla elde edilen gelirlerdir. Demek ki değer paylaşılmamasıyla elde edilen ücret, kâr, fâiz ve rantın dışındaki bütün gelirler *türev gelirler*'dir. Anamalcının kazancı üretilmiş bir değerden aldığı paydır, temel bir gelirdir. Ama hizmetçisinin anamalcıdan aldığı aylık türev geliridir.

TÜRÜYLE SAPTANAN BORÇLAR. (Os. Nev'iyle tâyin edilen düyûn, *Fr. Dettes déterminées par leur genre, Al. Gattungsschulden, İng. Contract of fungible things*) Konusu tür olan borçlar... Örneğin bir kilo kahve, yüz liralık şeker borçları böyledir. Borçlar Kanununun 70. ve Ticaret Kanununun 650. maddelerinde yazılıdır. Bu türlü borçlar için yapılan sözleşmenin geçerli olabilmesi, miktarın da belirtilmiş olması koşuluna bağlıdır. Nitelik açısından, yasa, orta niteliği yeterli görmüştür.

TÜRK PARASININ DEĞERİNİ KORUMA YASALARI. (Os. Türk parasının kıymetini vikaye meczuâtı, *Fr. Législation pour la protection de la monnaie turque*) Türk parasının yabancı paralar karşısındaki değerini korumak için çıkarılan yasalar... Bu yasaların temeli, 1447 sayılı Menkul Kıymetler ve Kambyo Borsaları Kanunudur. Asıl kanun 25 Şubat 1930 tarihinde 1567 sayılı kanunla ortaya konmuştur. Pek çok değişikliklere uğramıştır.

TÜZE. (Os. Adâlet, *Fr. Justice, Al. Gerechtigkeit, İng. Justice, Equity; İt. Giustizia, Equità; İsp. Justicia, Equidad*) Hakka uygunluk... İnsanların haklarını tanımayı dilegetirir.

TÜZEL ARITIM. (Os. Adli tasfiye, *Fr. Liquidation judiciaire, Al. Gerichtliche Liquidation, İng. Winding up liquidation*) Ödeyememe durumuna düşen borçluların istekleri üzerine mahkemelerce yapılan iflâstan daha elverişli bir borç tasfiye yöntemi... Kimi ülkelerde sadece tüccarlara, kimi ülkelerde de bütün borçlulara yapılır. Bu tasfiye konkordato sözleşmesi yapılarak gerçekleştirilir. Ülkemiz yasalarında yoktur. Ama İcra ve İflâs Kanununun 285-309. maddelerinde buna benzer iflâssız konkordato hükümleri vardır. Bu hükümlerden, sadece tüccarlar değil, her borçlu yararlanabilir.

TÜZEL İŞLEM. (Os. Adli muâmele, *Fr. Acte judiciaire, Acte de procédure; Al. Prozesshandlung, İng. Procedural act, Lâ. Actus judicialis*) Bir anlaşmazlığın mahkemeye verilmesinden karar evresine kadar yargıç ve tarafların yaptıkları her türlü yönetsel işlemler... Dâvâ açmak, savunma yapmak, kanıtlar göstermek, lâyiha vermek, yemin önermek vb. gibi tüm işlemler bu deyim kapsamındadır.

TÜZEL KİŞİLER. (Os. Hükmi şahıslar, *Fr. Personnes morales, Personnes juridiques; Al. Juristische Personen, İng. Artificial persons, Corporate body, Legal persons; İt. Persona giuridica, İsp. Persona juridica, Lâ. Persona ficta*) Yasayla kişilik kazanan kurumlar... Şirket, dernek, tesis vb. olabilir. Devlet kurumu da bir tüzelkişidir. Statüleri Medenî Kanunun 8. ve onu izleyen maddeleriyle 45. ve onu izleyen maddelerinde düzenlenmiştir. *Gerçek kişiler* (Hakikî şahıslar) deyiimi karşılığında kullanılır. Tüzel kişiler, bell durumlarda gerçek kişiler gibi davranırlar.

TÜZEL KİŞİ YARGISONUÇLARI. (Os. Mukarrerâtı müessesât, Statü kararları; *Fr. Décisions sociales, Al. Körperschaftsbeschlüsse*) Tüzel kişilerce verilen kararlar... Şirketlerin, derneklerin vb. kararları bu deyim kapsamı içindedir.

TÜZEL KÜTÜK. (Os. Adli sicil, *Fr. Casier judiciaire, Al. Strafregister, İng. Record of previous convictions*) Aleyhine ceza dâvâsı açılan her kişi için asliye mahkemelerinde tutulan sicil... Mahkûm olan kişilerin sicilleri o kişinin doğduğu yer mahkemesine, yabancı ülkelerde doğanlarınsa adliye bakanlığına gönderilir. Bundan ötürü bir kimsenin önceden mahkûm edilmiş olup olmadığı doğduğu yer mahkemesiyle adliye bakanlığından sorulur. Adli sicil; hacir, iflâs, memnû hakların iade-

si vb. gibi işlemlerde hukuk mahkemelerinde de tutulur.

TÜZELLİK. (Os. Nasafet, Hakkanîyet; *Fr.* Equité, *Al.* Billigkeit, *İng.* Equity, *İt.* Equita, *İsp.* Equidad, *Lâ.* Aequitus) Kişilerin yasalar karşısındaki eşitliği ve haklarının tanınması... *Tüze* (Os. Adâlet) deyimiyle anlamdaştır. Medenî Kanunun 4. ve Borçlar Kanunun 43, 47 ve 54. maddelerinde bu konuda hükümler vardır.

TÜZEL YANILGI. (Os. Hatâyı adlî, *Fr.* Erreur judiciaire, *Al.* Irrtümliches Urteil, *İng.* Error in law, *Legal error*) Yargıcın kararında yanılması... Özellikle hükme dayanak olan fiil ve hareketin olup olmadığı konusunda ve bunun nitelik ve koşullarında olur. Kaldırılması ya da düzeltilmesi yollarının kapalı bulunduğu kararlarda önemlidir, ancak *iâdei muhâkeme* yoluyla düzeltilebilir.

TÜZEL YARDIM. 1. (Os. Müzâhereti adlîye, *Fr.* Assistance judiciaire, *Al.* Armenrecht, *İng.* Action in forma pauperis, *Legal aid*; *Lâ.* Beneficium adnotationis) Açacağı ya da aleyhine açılmış dâvâlarda gerekli harcamaları yapmaktan âciz bulunan kişilerle hayır kurumlarına devletçe yapılan yardım... Bu yardım harç, pul ve benzeri harcamalardan bağışıklık, kimi harcamaların da devlet büt-

çesinden avans olarak ödenmesi, kendilerine parasız avukat tutulması vb. yollarıyla olur. Bu paralar ve avukatlık ücreti yargı sonunda haksız çıkan karşı taraftan tahsil edilir.

2. (Os. Muâveneti adliye, *Fl.* Commission rogatoire, *Al.* Rechtshilfe, *İng.* Commission to take evidence) Mahkemelerin birbirlerine, devletin mahkemelere, zâbitanın savcılara yapmakla yükümlü oldukları yardım.

TÜZÜK. 1. (Os. Nizâmnâme, *Fr.* Réglement, *Al.* Verordnung, *İng.* Regulation, *İt.* Regolamento, *İsp.* Reglamento) Şirket, dernek ve benzeri kurumların kuruluş ve işleyişlerini düzenleyen ve önceden saptanan kuralların tümü... Hukuksal anlamda kanunların uygulanış biçimlerini açıklamak için bakanlar kurulunca saptanan ve danıştayca incelendikten sonra cumhurbaşkanınca onaylanarak yürürlüğe konulan kuralları dilegetirir. Hiç bir tüzük, yasalara aykırı hükümler içeremez.

2. (Os. Statü, *Fr.* Statut social, *Al.* Statut, *İng.* Society's statute, *İt.* Statuto sociale, *İsp.* Estatuto social) Toplum tüzüğü... Şirketlerin ana nizâmnâmeleri de bu adla anılır. Ortaçağda İtalyan kentlerinin ortak olarak benimsedikleri Roma hukukunun yanında her birinin kendine özgü hukuk kuralları da vardı ki buna *yerel hukuk* (Mahallî hukuk) anlamında *statutum* denirdi.

U

UCUZ. (Os. Ehven, *Fr.* Bon marché, Modéré, Modique, Economique; *Al.* Billig, Wohlfeil, Maëssig; *İng.* Cheap, Moderate, Reasonable; *İt.* Buon mercato, Moderato, Modico, Economico; *İsp.* Barato, A buen precio, Moderato, Modico, Economico) Benzerlerine göre az parayla alınan... *Pahalı* deyimi karşıtıdır.

UCUZ EDER. (Os. Ehven fiyat, *Fr.* Prix raisonnable, Bas prix, Prix modéré; *Al.* Billiger Preis, Niedriger Preis; *İng.* Fair price, Reasonable price, Low price, Small price; *İt.* Prezzo equo, Basso prezzo; *İsp.* Precio razonable, Bajo precio) Benzerlerinden daha az olan fiyat... Örneğin bu anlamda "*daha ucuz fiyat* (*Fr.* A meilleur marché, *Al.* Zu billigen Price, *İng.* At a cheaper price, *İt.* -A miglior mercato, *İsp.* A precio barato) da var" ve "*en ucuz fiyat* (*Fr.* Au plus juste prix, *Al.* Zum billigsten Preise, *İng.* At the lowest price, *İt.* Al prezzo minimo, *İsp.* A precio muy barato) falan dükkânda" denir.

UCUZLATMA. (Os. Ehvenleştirme, *Fr.* Baisse, *Al.* Verbilligung, *İng.* Cheapening, *İt.* Ribasso, *İsp.* Baja) Fiyatları indirme.

UCUZLATMAK. (Os. Ehvenleştirmek, *Fr.* Diminuer le prix, *Al.* Verbilligen, *İng.* To cheapen, *İt.* Ribassare il prezzo, *İsp.* Bajar el precio) Fiyatları indirmek.

UCUZLUK. (Os. Ehveniyet, *Fr.* Modicité des prix, *Al.* Billigkeit, Maëssigkeit; *İng.* Cheapness, Lowness; *İt.* Modicità del prezzi, *İsp.* Baratura de los precios, Modicidad) Malların ucuz olmasından meydana gelen piyasa durumu.

UCUZ PARA. (Os. Ucuz para, *İng.* Cheap money, Easy money) Uzun vâdeli ve az fâizli kredi... *Pahalı para* (*İng.* Cost money) karşılığında kullanılır. Piyasada satın alma gücünün artması istenirse Merkez Bankası iskonto oranını azaltır ve böylelikle az fâizli ve uzun vâdeli *ucuz para* sağlanır. *Pahalı para* deyimi bunun karşıtıdır, yüksek fâizli kısa vâdeli parayı dilegetirir.

UÇAK. (Os. Tayyâre, *Fr.* Avion, Aéroplane; *Al.* Flugzeug, *İng.* Aeroplane, Flying machine,

Aircraft; *İt.* Aeroplano, *İsp.* Avion, Aeroplano) Hava taşıtı.

UÇAK POSTASI. (Os. Tayyâre postası, *Fr.* Poste aérienne, *Al.* Flugpost, *İng.* Air mail, *İt.* Posta aerea, *İsp.* Correo aereo) Mektup, paket ve benzerlerinin uçakla gönderilmesi işlemi.

UĞRAMAK. (Os. Uğramak, *Fr.* Subir, Eprouver, Faire escale; *Al.* Vorbeikommen, Berühren; *İng.* Touch at) Yolculuk sırasında kısa bir süre için bir yerde durmak... Örneğin bu anlamda vapurla *bir limana uğramak* (*Fr.* Toucher un port, *Al.* Einen Hafen berühren, *İng.* To touch at a port, *İt.* Toccare un porto, *İsp.* Tocar en un puerto)'tan sözedilir.

UĞRAŞ. (Os. Meşgûliyet, *Fr.* Occupation, *Al.* Beschaeftigung, *İng.* Occupation, *İt.* Occupazione, *İsp.* Ocupacion) Bir iş yapmak.

UĞRAŞI. (Os. Meslek, *Fr.* Profession, *Al.* Beruf, *İng.* Profession, *İt.* Professione, *İsp.* Profesion) Bir kimsenin geçimini sağlamak için yaptığı iş... Bu anlamın dışında *öğreti* (doktrin) anlamında da kullanılır, örneğin "Lucretius'un mesleği materyalizmdir" denir.

UĞRAŞI GİZİ. (Os. Meslek sırrı, *Fr.* Secret professionnel, *Al.* Berufsgeheimnis, *İng.* Professional secrets) Mesleğin yapılmasından ötürü öğrenilen sırlar... Meslekten ötürü öğrenilen sırların açıklanması suçtur, meslek sahipleri bu sırları açıklayacak nitelikte tanıklık etmeye zorlanamazlar, sadece sır sahibinin razı olması durumunda tanıklık etmek zorundadırlar. Meslek sırrı özellikle avukatlar, hekimler ve ebeler için tanıklıktan çekinme nedenidir.

UĞRAŞI HASTALIKLARI. (Os. Meslek hastalıkları, *Fr.* Maladies professionnelles, *Al.* Berufskrankheiten, *İng.* Occupational diseases) Görülen işten doğan hastalık... Örneğin ayakta durarak çalışan bir kimsenin varis hastalığı, oturarak çalışan birinin leğen kemiklerinin kireçlenmesi vb. meslek hastalıklarıdır. Özellikle işçilerin iş kazaları ve meslek hastalıkları bir sigorta konusudur, bu konuda özel bir kanun vardır.

UĞRAŞIL BİÇİMLENME. (Os. Meslekî formasyon, *Fr.* Formation professionnelle) Belli bir mesleğin yapılabilmesi için gerekli bilgi ve uzmanlığın elde edilmesi süreci... Mesleki biçimlenme, teorik ve pratik öğrenimin

birleşmesiyle elde edilir ve mesleki nitelikliliği meydana koyar.

UĞRAŞIL NİTELİKLİLİK. (Os. Mesleki vasıflılık, *Fr. Qualification professionnelle*) Bir mesleğin yapılmasında gösterilen yetenek ve beceri.

UĞRAŞI YASAĞI. (Os. Meslekten men, *Fr. Interdiction d'exercice d'une profession, Al. Berufs und Gewerbe verbot, İng. Prohibition of practice of a profession*) Türk Ceza Kanununa göre ceza olarak konulan yasak... Süresi üç günden iki yıla kadardır.

UĞRAŞMA. (Os. İstigal, *Fr. S'occuper, Al. Betreiben, İng. To do*) Sürekli çalışma... Örneğin bu anlamda *tecimle uğraşmak* (Os. Ticâretle istigal etmek, *Fr. Exercer un commerce, Al. Betreiben Handel, İng. To do business, İt. Esercitare un commercio, İsp. Ejercer un negocio*)'tan söz edilir.

ULAŞIM. (Os. Münâkale, *Fr. Trafic, Al. Verkehr, İng. Traffic, İt. Traffico, İsp. Trafico*) Gidip gelme bağlantısı... Örneğin bu anlamda "kar yüzünden bu iki kent arasındaki ulaşım kesildi" denir.

ULAŞMA. (Os. Muvâsalat, *Fr. Arrivée, Al. Ankunft, İng. Arrival, İt. Arrivo, İsp. Arribo*) Bir yere varma... Örneğin bu anlamda "üç günlük bir yolculuktan sonra kente ulaştım" denir.

ULAŞMAK. (Os. Vâsıl olmak, *Fr. Arriver, Parvenir, Al. Eingehen, Zugehen, Zukommen, Ankommen, Einlaufen, İng. To arrive, To come to hand, İt. Arrivare, Parvenire, Giungere, İsp. Arribar, Ilegar*) Bir yere varmak.

ULAŞTIRMA. (Os. İsâl, *Fr. Remise, Al. Übermittlung, İng. Handover, İt. Resa, İsp. Entrega*) Bir yere götürüp teslim etme... Malların bir yerden başka bir yere götürülmesini sağlayan iş ve araçların tümünü dilegetiren taşıma (Os. Münâkalât, *Fr. Transports*) deyişiyle anlamdaş olarak da kullanılır.

ULAŞTIRMA BAKANLIĞI. (Os. Münâkalât vekâleti, *Fr. Ministère des transports, Al. Verkehrsministerium, İng. Ministry of communications*) Kara, deniz, hava ulaşımını düzenleyen ve yöneten bakanlık... Posta, telgraf ve telefon idâreleri de bu bakanlığa bağlıdır.

ULUSAL BAYRAM VE GENEL DİNLEN- CELER. (Os. Millî bayram ve umûmî tâtil-

ler, *Fr. Fête nationale, Al. Nationalfeiertag, Nationalfest; İng. National holiday*) Devlet ve özel çalışmaların bırakıldığı, yılın ve haftanın belli günleri... Bu günlerde devletsel çalışma yerleri, mahkemeler, okullar ve kimi özel işyerleri kapalı kalır. Dinsel bayramlar da bu deyim kapsamı içindedir.

ULUSAL EKONOMİ. (Os. Millî iktisat, *Fr. Economie nationale, Al. Nationalökonomie, İng. National economy*) Bir ulusun kendine özgü ekonomi siyasası... Her ulus, kendi ekonomik olanaklarına göre, bir ulusal ekonomi siyasası izler.

ULUSAL GEÇİNGE. (Os. Millî bütçe, *Fr. Budget national, Al. Nationalbudget, İng. National budget*) Bir ülkenin kamu ve özel kesimlerinin gelir ve giderlerini saptayan bütünsel bütçe.

ULUSAL GELİR. (Os. Millî hâsıla, *Fr. Revenu national, Al. Volkseinkommen, İng. National income*) Bir ulusun bir yıl içinde ürettiği toplam değer... Bir ulusun gelişmesi, ulusal gelirinin artmasıyla gerçekleşir. Ulusal gelir hesaplarının doğru olması, bir yıl içinde üretilen yeni değerlerin doğru saptanmasına bağlıdır.

ULUSAL HUKUK. (Os. Millî hukuk, *Fr. Droit national, Droit interne; Al. Nationales Recht, Internes Recht; İng. National law*) Devletler hukukuna karşıt olarak her ülkenin kendi hukuku... Fransızca ve Almanca terimlerde de görüldüğü gibi *iş hukuk* da denir.

ULUSALLAŞTIRMA. (Os. Millîleştirme, *Fr. Nationalisation, Al. Nationalisierung, Verstaatlichung; İng. Nationalization*) Her türlü yabancı girişimin yerli girişime dönüştürülmesi... Ulusal kamu sektörüne dönüştürülebilir gibi ulusal özel sektöre de dönüştürülebilir. Yerli özel sektör girişimlerinin kamu sektörüne dönüştürülmesine *devletleştirme* (*Fr. Étatisation*), özel mülkiyetin kamu mülkiyetine dönüştürülmesine *kamulaştırma* (*Fr. Expropriation*) denir. İngilizcede *ulusallaştırma* deymi *devletleştirme* anlamında da kullanılıyor; Fransızcadaysa tüzel kişiliklerden devredilenlere *devletleştirme* ve özel kişiliklerden devredilenlere *kamulaştırma* deyimleri kullanılıyor. Oysa bu üç deyim arasında, yukarıda da görüldüğü gibi, önemli anlam ayrılığı vardır.

ULUSAL SAYMANLIK

ULUSAL SAYMANLIK. (Os. Millî muhâsebe, *Fr. Comptabilité nationale*, *Al. Volkswirtschaftliche Gesamtrechnung*, *İng. National accounting*) Ulusal ekonominin muhasebesi... Bir ulusun belli bir dönemdeki ekonomik durumunu ölçme ve değerlendirme işlemidir.

ULUSLARARASI. (Os. Beynelmîl, *Fr. International*, *Al. International*, *İng. International*, *İt. Internazionale*, *İsp. Internacional*) Dünyanın birçok uluslarını ilgilendiren.

ULUSLARARASI ANAMAL. (Os. Beynelmîl sermâye, *Fr. Capital international*) Dünya ülkelerindeki toplam anamal... Anamal son çözümlemede, bir bütündür ve bundan ötürü de ülkeler çapında değil, uluslararası çapta yoğunlaşmaktadır. Bu demektir ki ulusal anamallar, gittikçe uluslararası bir nitelik kazanmakta ve ulusal sınırları aşarak uluslararası bir güce erişmektedir.

ULUSLARARASI BİRLİK. (Os. Beynelmîl ittihâd, *Fr. Union internationale*, *Al. Internationaler Verband*, *İng. International union*) Ülkelerarası kamu hizmetlerini birlikte görmek için kimi ulusların aralarında kurdukları birlikler... Örneğin uluslararası posta birliği böyledir.

ULUSLARARASI ÇALIŞMA BÜROSU. (Os. Beynelmîl mesâî dâiresi, *Fr. Bureau international du travail*, *Al. Internationales Arbeitsamt*, *İng. International labour office*) Uluslararası çalışma örgütünün genel yazmanlığı... Örgütü bu büro yürütür.

ULUSLARARASI ÇALIŞMA ÖRGÜTÜ. (Os. Beynelmîl mesâî teşkilâtı, *Fr. Organisation internationale du travail*, *Al. Internationale Arbeitsorganisation*, *İng. International labour organization*) Dünya ülkelerinde çalışma koşullarını düzenlemek ve çalışma konularında hükümetlere teknik yardımda bulunmak için kurulan örgüt... O.I.T. kısaltmasıyla anılır (İngilizce kısaltması I.L.O.). İlk Milletler Cemiyeti'ne bağlıydı, şimdi bağımsızdır. 1919 yılında Versay antlaşmalarıyla kurulmuştur.

ULUSLARARASI ÇALIŞMA SÖZLEŞMELE-
Rİ. (Os. Beynelmîl mesâî mukaveleleri, *Fr. Conventions internationales du travail*, *Al. Internationale Arbeitskonventionen*, *İng. International labour conventions*) Her ülkedeki emekçileri daha verimli çalıştırabilmek için uluslararası çalışma örgütüne hazırlanan ve

üye devletlerin tasdiğiyle uluslararası çapta geçerlik kazanan normlar.

ULUSLARARASI GELENEK. (Os. Beynelmîl teâmül, *Fr. Coutume internationale*, *Al. Internationaler Brauch*, *İng. International custom*) Devletler arasındaki ilişkilerde hukuksal boşlukları dolduran ve azçok sürekli olarak uygulanan kurallar.

ULUSLARARASI GENEL HUKUK. (Os. Devletler umumî hukuku, *Fr. Droit international public*, *Al. Völkerrecht*, *İng. International law*, *Lâ. Jus gentium*) Devletlerin birbirleriyle olan ilişkilerinde uymaları gereken hukuksal kuralların tümü.

ULUSLARARASI HAZİR PARA. (Os. Beynelmîl likdite, *Fr. Liquidités internationales*, *Al. Internationale Liquidität*, *İng. International liquidity*) Üye ülkelerin uluslararası para fonunda bulunan ihtiyat paraları.

ULUSLARARASI HUKUK. (Os. Beynelmîl hukuk, *Fr. Droit internationale*, *Al. Internationales Recht*, *İng. International law*) Devletler genel ve özel hukuklarını kapsayan ve devletlerle uyrukları arasındaki ilişkileri düzenleyen devletlerarası hukuk.

ULUSLARARASI IRMAKLAR. (Os. Beynelmîl nehirler, *Fr. Fleuves internationaux*, *Al. Internationale Ströme*, *İng. International rivers*) İki ya da daha çok devletin toprağın-
dan geçen nehirler... Ren, Tuna vb. gibi nehirler böyledir. Bu nehirlerde genel kural olarak seyrüsefer serbestliği kabul edilmektedir.

ULUSLARARASI İŞ HUKUKU. (Os. Beynelmîl iş hukuku, *Fr. Droit internationale de travail*, *Al. Internationales Arbeitsrecht*, *İng. International labour law*) Ülkelerin iş yasaları arasında uyum sağlayabilmek için uluslararası çalışma örgütüne oluşturulan hukuk.

ULUSLARARASI İŞVERENLER ÖRGÜTÜ. (Os. Beynelmîl patronlar teşkilâtı, *Fr. Organisation internationale des employeurs*, *Al. Internationaler Arbeitgeberverband*, *İng. International organization of employers*) Uluslararası anamalcılığın dayanışması için kurulan örgüt... 1920 yılında kurulmuştur, merkezi Brüksel'dedir.

ULUSLARARASI KALKINMA BİRLİĞİ. (Os. Beynelmîl kalkınma birliği, *Fr. As-*

sociation internationale pour le developpement) Az gelişmiş ülkelerin kalkınma projelerinin finansmanına düşük fâizle borç vermek için kurulan birlik... A.I.D. kısaltmasıyla anılır (İngilizce kısaltması I.A.D.). Dünya Bankası tarafından ve kendi üyesi bulunan ülkeler için kurulmuştur. Merkezi Washington'dadır.

ULUSLARARASI MAHKEMELER. (Os. Beynelmîl mahkemeler, *Fr. Tribunaux internationaux, Al. Internationale Gerichte, İng. International courts*) Devletler ve uyrukları arasında çıkan anlaşmazlıkları çözümlmek için kurulan mahkemeler... Örneğin, Lahey Adâlet Divânı böyleydi. Ne var ki bu mahkemelere gitme zorunluğu bulunmadığı gibi bu mahkemelerin kararlarına uyma zorunluğu da yoktur. Bu konu, uluslar arasında çözümlenememiş bir konudur.

ULUSLARARASI ONARIM VE KALKINMA BANKASI. (Os. Beynelmîl imâr ve kalkınma bankası, *Fr. Banque internationale de reconstruction et de développement, Al. Internationale Bank für Wiederaufbau und wirtschaftliche Entwicklung, İng. International bank for reconstruction and development*) Yabancı sermaye yatırımlarını teşvik etmek ve savaş sonrası imar ve kalkınma hareketlerine kredi sağlamak için kurulan dünya bankası... Fransızca kısaltması B.I.R.D., İngilizce ve Almanca kısaltması I.B.R.D.'dir. Kısaca *dünya bankası* (*Al. Weltbank, İng. World Bank*) da denir. 1945 yılında kurulmuştur, merkezi Amerika'da Washington kentindedir.

ULUSLARARASI ÖDEMELER BANKASI. (Os. Beynelmîl te'diyât bankası, *Fr. Banque des réglements internationaux, Al. Bank für Internationalen Zahlungsausgleich, İng. Bank of international settlements*) Merkez bankaları arasında işbirliği sağlamak için kurulan banka... 1930 yılında kurulmuştur, merkezi Bâle kentindedir. B.R.I. kısaltmasıyla anılır. Merkez bankaları arasındaki transferler bu bankanın aracılığıyla yapılır.

ULUSLARARASI ÖZEL HUKUK. (Os. Devletler husûsî hukuku, *Fr. Droit international privé, Al. Internationales Privatrecht, İng. Private international law*) Çeşitli ülke uyrukları arasında çıkan anlaşmazlıklarda uygulanan uluslararası hukuk.

ULUSLARARASI ÖZGÜRLÜK AKADEMİSİ. (Os. Beynelmîl hürriyet akademisi, *Fr.*

Académie internationale de la liberté, Al. Internationale Friedensakademie, İng. International freedom academy) Uluslararası pazar ekonomisini düzenlemek ve anamalcılığın özgürce gelişmesini sağlamak için kurulan örgüt... 1961 yılında kurulmuştur, merkezi Lozan kentindedir. *INFRA* kısaltmasıyla nitelenir.

ULUSLARARASI PARA. (Os. Beynelmîl para, *Fr. Monnaie internationale*) Uluslararası geçerlikte para... Her ulusun parası kendi sınırları içinde geçerlidir. Uluslararası nitelik taşıyan bir para yapılması düşünülmüşse de başırlanamamıştır. Ne var ki zaman zaman İngiliz sterlini, Amerikan doları ve Alman markı bu rolü oynamış ve uluslararası geçerlik niteliğini taşımıştır. *Uluslararası para'* ya *rezerv para* da denir.

ULUSLARARASI PARA FONU. (Os. Beynelmîl para fonu, *Fr. Fonds monétaire international, Al. Intesnationale Waehrungsfonds, İng. International monetary fund*) Ülkeler arasındaki serbest ticareti teşvik etmek ve döviz kısıtlamalarına engel olmak, uluslararası kambiyo düzenlemek için kurulan örgüt... F.M.I. kısaltmasıyla anılır (İngilizce kısaltması I.M.F.). Kısaca *Fund* da denir. Dünya Bankasıyla birlikte ve aynı zamanda kurulmuştur. Örgüte üye olmayan ülkeler Dünya Bankasından borç alamazlar. Merkezi Amerika'da Washington şehrindeir.

ULUSLARARASI POSTA BİRLİĞİ. (Os. Beynelmîl posta ittihadı, *Fr. Union postale universelle, Al. Weltpostverein, İng. Universal postal union, İt. Unione postale universale, İsp. Union postal universal*) Ülkeler arasındaki posta ilişkilerini düzenlemek için kurulan birlik... 9 Ekim 1874 sözleşmesiyle kurulmuştur.

ULUSLARARASI SERGİ. (Os. Beynelmîl meşher, *Fr. Exposition internationale, Exposition universelle, Al. Weltausstellung, Internationale Ausstellung, İng. International exhibition, World's exhibition, Universal exhibition, İt. Esposizione mondiale, İsp. Exposicion universal*) Çeşitli ülkelerin katılmasıyla kurulan sergi.

ULUSLARARASI TECİM. (Os. Beynelmîl ticâret, *Fr. Commerce international*) Ülkeler arasında yapılan alışveriş... Ülkelerin ortalama üretkenlikleri arasında büyük farklar vardır, bu yüzden az gelişmiş ülkelerde mal

ULUSLARARASI TECİM HUKUKU

değeri o malı gönderen ülkedeki değerinden yüksek olur. Oysa gelişmiş bir ülkenin gönderdiği malın değeri, az gelişmiş bir ülkede yapılan aynı malın değerinden daha aşağıdadır. Ekonomici Ernest Mandel şöyle demektedir: “Demek ki, mallarını geri kalmış ülkelere ihraç eden ve buralardan hammaddelele yiyecek maddeleri satın alan ileri sanayi ülkeleri, kendi malını değeri üstünde sattığı halde az gelişmiş ülkenin malını değerinin altında satın alır. Yani, ekonomik bakımdan ileri bir ülkeyle ekonomik bakımdan gelişmemiş bir ülke arasında *dünya piyasasındaki fiyatlara eşit bir mübadele görünüşü* altında yapılan ticaret, geri ülkeden ileri ülkeye bir değer transferini sağlar. Bu durum, çağdaş anamalcılığın başlangıcında, Britanya sermayesinin meşhur *üçlü ticaret* —Batı Afrika’ya pamuklu mal satmak, oradan aldığı köleleri aynı gemilerle Antillere satmak ve Antillerden aldığı ve aynı gemilere yüklediği şeker ve romu İngiltere’de satmak— sayesinde gerçekleştirdiği çok büyük kârların nedenini açıklar”.

ULUSLARARASI TECİM HUKUKU. (Os. Beynelmîlî ticâret hukuku, *Fr. Droit commercial international*, *Al. Internationales Handelsrecht*; *İng. International commercial law*) Devletler hususî hukukunda ayrı bir bölüm oluşturması zorunlu görülen deniz ticareti kuralları... Bu dal, özellikle çeşitli ülkeler yasalarının birbirine benzer hükümler koymasıyla geliştirilmektedir.

ULUSLARARASI TECİM ODASI. (Os. Beynelmîlî ticâret odası, *Fr. Chambre de commerce internationale*, *Al. Internationale Handelskammer*, *İng. International chamber of commerce*) Çeşitli ülkeler tüccarlarının ortak çıkarlarını sağlamak için kurulan örgüt... 1920 yılında kurulmuştur, merkezi Paris kentindedir.

ULUSLARARASI TEKEL. (Os. Beynelmîlî inhisar, *Fr. Monopole international*) Uluslararası anamalla kurulan büyük tekелci birleşmeler... Bunlara *süper monopoller* de denir. Bunlar, bir ülke anamallının değil, birçok ülke anamallarının, eşdeyişle *uluslararası anamal*’ın ürünüdür. Örneğin iki büyük elektrik tröstü, *Allgemeine Elektrizität Gesellschaft* (A.E.G.) ile *General Electric Company* (G.E.C.) dünyanın bütün elektrik araç ve gereçleri üretimini paylaşmaktadırlar; yeryüzünde bunlara bağlı olmayan hiç bir elektrik şirketi yoktur. Bu iki dev tröst, 1907

yılında, aralarındaki rekabeti kaldırmak için anlaştılar. Bunların önce ulusal olan egemenlikleri de uluslararası egemenliğe dönüşmüştür. Örneğin *General Electric* tröstü başlangıçta Amerikan anamalıyla kurulmuştur. Bugün *Osram* (Almanya)’ın yüzde 29, *Philips* (Hollanda)’ın yüzde 17, *Compagnie des Lampes* (Fransa)’ın yüzde 44, *Tungsram* (Macaristan)’ın yüzde 10, *Associated Electrical Industries* (İngiltere)’nin yüzde 47, *Tokyo Electric Company* (Japonya)’nın yüzde 40 hissesine sahiptir. Bu uluslararası dev tekeller, kurulma amaçlarına göre, *satın alma kartelleri*, *satış kartelleri* ve *entegre karteller* olarak üç grupta toplanmaktadırlar. Uluslararası satın alma kartellerinin amacı hammadde fiyatlarını ezici baskılarıyla düşürmektir, örneğin kakao fiyatlarını 12,15’ten 5,52’ye düşüren Unilever tröstünün bu baskısı Batı Afrika bunalımının hızlanmasına başlıca neden sayılmaktadır. Uluslararası satış kartellerinin amacıysa, tersine, mamul mallar fiyatlarını yükseltmektir, örneğin 1922 yılında kurulan uluslararası kauçuk karteli kauçuk fiyatlarını birdenbire 17,34 sentten 72,46 sente yükseltmiştir. Uluslararası entegre kartellerin amacı üretimi sınırlandırmaktır, örneğin uluslararası petrol karteli fiyatları yükseltmek için birçok ülkelerde petrol kuyularını üretim dışı bırakmaktadır.

ULUSLARARASI YÖNETİMLER HUKUKU. (Os. Beynelmîlî idâreler hukuku, *Fr. Droit administratif international*, *Al. Recht der Internationalen Verwaltung*, *İng. International administrative law*) Çeşitli ülkelerin posta, telgraf, telefon, demiryolları, ölçüler, güvenlik ve benzerleri gibi ülkeler sınırlarını aşan konularda ortakça davranmak için saptadıkları kuralların tümü.

ULUSLAR DERNEĞİ. (Os. Milletler cemiyeti, *Fr. Société des nations*, *Al. Völkerbund*, *İng. League of nations*) Dünya uluslarının derneği... Amerika Birleşik Devletleri başkanı Woodrow Wilson’un önerisiyle 1919 yılında kurulmuştur. Başlıca amacı uluslararası işbirliğini genişletmektir.

ULUSLARÜSTÜ ÖRGÜT. (Os. Fevkalmîlî teşkilât, *Fr. Organisation supranationale*, *Al. Supranationale Organisation*, *İng. Supranational organization*) Devletlerce kurulan ve üye devletlerden ayrı siyasal ve yönetsel kişilikleri olan kuruluşlar... Örneğin Avrupa Ortak Pazarı böyledir.

UMULMADIK KAZANÇ. (Os. Arızî kâr, *Fr.* Aubaine, *İng.* Windfall profit) Beklenmedik bir zamanda elde edilen rastlantısal kâr.

UMULMAYAN DURUM. (Os. Ârıza, *Fr.* Cas fortuit, *Al.* Zufall, *İng.* Accident, *Lâ.* Casus) Dışsal bir nedenden doğan önüne geçilebilir olay... Olay önüne geçilemez nitelikteyse hukuk açısından *zorlayıcı neden* (Os. Mücbir sebep) olur. Her mücbir sebep bir ârizadır ama her ârıza bir mücbir sebep değildir. Umulmayan durumlar Borçlah hukukunda, özellikle borçlular açısından, önemli bir konudur.

UMUDA KAPILMAK. (Os. Ümide kapılmak, *Fr.* Aimer a espérer, *Al.* Sich der Hoffnung hingeben, *İng.* To entertain hope, *İt.* Giovare sperare, Nutrire speranza; *İsp.* Tener esperanza) Umutlanmak... Örneğin bu anlamda “pek olanaklı değildi ama birdenbire umuda kapıldım” denir.

UMUDUNU AÇIKLAMAK. (Os. Ümidini izhâr etmek, *Fr.* Exprimer l'espoir, *Al.* Die Hoffnung aussperen, *İng.* To express the hope, *İt.* Esprimere la speranza, *İsp.* Expri-mir la esperanza) Umduğunu söylemek.

UMUT. (Os. Ümit, *Fr.* Espoir, *Espérance*; *Al.* Hoffnung, *İng.* Hope) Olması istenerek beklenen şey... Örneğin bu anlamda “bu işten çok kâr edeceğimizi umut ediyoruz” denir.

UMUTLA. (Os. Ümit ile, *Fr.* Dans l'espoir, *Espérant*; *Al.* In der Hoffnung, *İng.* Hoping, *İt.* Nella speranza, *Sperando*; *İsp.* En la esperanza) Umarak... Örneğin bu anlamda “gelmesini umarak bekliyorum” denir.

UMUTVAR GÖRÜNMEK. (Os. Ümitvar görünmek, *Fr.* Présenter des perspectives, *Al.* Aussichten bieten, *İng.* To present prospects, *İt.* Presentare prospettiva, *İsp.* Presentar perspectiva) Umutluymuş gibi davranmak.

UMUT VERİCİ OLMAK. (Os. Ümitbahş olmak, *Fr.* Avoir la perspective, *Al.* Aussicht haben, *İng.* To have a chance, *İt.* Avere prospettiva, *İsp.* Tener perspectiva) Umutlandırıcı nitelikte olmak... Örneğin bu anlamda “bu işin geleceği çok umut verici” denir.

UMUT VERMEK. (Os. Ümit vaat etmek, *Fr.* Promettre, *Permettre d'espérer*, *Donner des*

espérance; *Al.* Zu Hoffnungen berechtigen, *İng.* To encourage hope, *İt.* Promettere, *İsp.* Prometer, *Dar esperanza*) Umutlandırmak.

UNUTMAK. (Os. Nisyân, *Fr.* Oublier, *Al.* Vergessen, *İng.* To forget, *İt.* Obliare, *İsp.* Olvider) Usunda kalmamak... Hatırlamamayı dilegetirir, örneğin bu anlamda “bağışlayın, size söz vermiştim ama tümüyle unuttum” denir.

UNUTULMAK. (Os. Unutulmak, *Fr.* Tomber dans l'oubli, *Al.* In Vergessen heit geraten, *İng.* To fall into oblivion, *İt.* Cadere in obbligo, *İsp.* Caer en olvido) Hatırlanmamak.

USÇULLAŞTIRMA. (Os. Aklîleştirme, *Fr.* Rationalisation, *Al.* Rationalisierung, *İng.* Rationalisation) Herhangi bir şeyi akıl alır kılma... Ekonomi ve ticaret terimi olarak, bir işin verimini en yükseğe çıkaracak önlemlerin tümü, olarak tanımlanır.

USÇULLUK. (Os. Aklîlik, *Fr.* Rationalité, *Al.* Rationalprinzip, *İng.* Rationality) Akıllıca davranış... Ekonomi ve ticaret dilinde, en yüksek verimi elde edecek davranış, olarak tanımlanır.

US GÜÇSÜZLÜĞÜ. (Os. Akıl zaafiyeti, *Fr.* Faiblesse d'esprit, *Al.* Geistesschwäche, *İng.* Mental infirmity, Feeble mindedness, Mental deficiency, Idiocy; *Lâ.* Imbecillitas, Ingenii infirmitas) Ayırdetme gücünü yokeden fizyolojik hastalık... Medenî Kanunun 10, 13. ve 89. maddelerine göre bunlar *gayrimümeyyiz* (temyiz, ayırdetme yeteneğinden yoksun) sayılırlar ve yaptıkları işlemler hüküm ifade etmez. Ayrıca Medenî Kanunun 355. maddesine göre de hacir altına alına nedenlerinden biridir. Örneğin bunama, bir us güçsüzlüğüdür.

US HASTALIĞI. (Os. Marazı aklıye, *Fr.* Maladie mentale, *Al.* Geisteskrankheit, *İng.* Insanity, Lunacy, Unsoundness of mind; *Lâ.* Insania, Dementia, Amentia) Delilik... Hukuksal bakımdan *us güçsüzlüğü* gibidir ve Medenî Kanunun 10, 13, 89, 335. maddeleri hükümlerine bağlıdır. Yaptıkları hukuksal işlemler geçersizdir ve kendilerini bağlamaz. Ceza Kanununun 46. maddesine göre işledikleri suçlardan ötürü cezalandırılmazlar.

UYARI. 1. (Os. İhtârname, *Protesto*; *Fr.* Protêt, *Al.* Protest, *İng.* Protest, *İt.* Protesto, *İsp.* Protesto) Ticârî ve hukukî bir anlaş-

UYARI BİLDİRİSİ

mazlığı saptamak için noter aracılığıyla gönderilen ihtâr... Bir hakkın düşmesini önlemek ya da bir hakkı elde etmek için Noter Kanununun 44. maddesine göre noter aracılığıyla çekilir. Bu işleme *protesto çekmek* denir. Çekilen protestoda bir süre (Os. Mehil) bildirilir, dileğin bu süre içinde yerine getirilmesi istenir. İstek bu süre içinde yerine getirilmediği takdirde dâvâ yoluna gidilir. Kimi anlaşmazlıklarda dâvâ açılabilmesi için önce protesto çekilmesini yasalar zorunlu kılar. Örneğin deniz ticaretinde Ticaret Kanununun 1112, 1142, 1197. maddelerine ilişkin durumlarda protesto çekilmesi zorunludur. Ticaret Kanununun 570 ve 579. maddelerine göre kıymetli evrakın muhatap tarafından kabul edilmemesi durumunda *ademi kabul protestosu* (Fr. Protêt faute d'acceptation, Al. Protest mangels Annahme, İng. Protest for non-acceptance, İt. Protesto in mancanza di accettazione, İsp' Protesto por falta de aceptación) ya da ödenmemesi durumunda *ademi te'diye protestosu* (Fr. Protêt faute de paiement, Al. Protest mangels Zahlung, İng. Protest for non-payment, İt. Protesto in mancanza di pagamento, İsp. Protesto por falta de pago) çekilmesi gerekir.

2. (Os. İhtâr, Fr. Avertissement, Somation, Rappel; Al. Mahnung, Warnung; İng. Warning, Demand for payment, Dunning; İt. Avvertimento, İsp. Advertencia, Requerimiento; Lâ. Interpellatio) Bir gereğin yerine getirilmesi için dikkati çekme... Borçlar Kanununun 101. ve Ticaret Kanununun 645, 662. maddelerine göre "bir şahsın temerrüdünü saptamak için yapılan irâde beyânı ve hatırlatma" olarak tanımlanmıştır. Bir işlemin yapılması için yetkili makamlardan gönderilen bildiriler de bu adla anılır. Kimi hukuksal durumlarda *ihtâr* yapılması yasalarca zorunlu kılınmıştır. Örneğin Medenî Kanunun 132. maddesine göre terk nedeniyle açılmış olan boşanma dâvâsında terk eden eşe bir ihtâr yapılmadığı takdirde yargıç boşanma dâvâsına bakamaz.

UYARI BİLDİRİSİ. (Os. Protestonâme, İhtarname; Fr. Acte de protêt, Al. Protestakte, İng. Deed of protest, İt. Atto di protesto, İsp. Certificado de protesto) Protestonun yazılı olduğu kâğıt.

UYARI GİDERİ. (Os. İhtarname masrafları, Fr. Frais de protêt, Al. Protestkosten, İng. Protest charges, İt. Spese di protesto, İsp. Gastos de protesto) Protesto çekmek için yapılan masraflar... Bu masraflar dâvâ sonun-

da mahkûm olduğu takdirde karşı taraftan alınır.

UYARILI. (Os. Protestolu, Fr. Protestable, Al. Protestierbar, İng. Protestable, İt. Protestabile, İsp. Protestable) Protesto edilmiş... Örneğin bu anlamda "bu senet protestoludur" denir.

UYARILMIŞ BELGİT. (Os. Protesto edilmiş senet, Fr. Effet protesté, Al. Protestierter Wechsel, İng. Protested bill, İt. Cambiale protestata, İsp. Letra de protestada) Ödenmediği ya da kabul edilmediği için protesto edilmiş senet.

UYARI MEKTUBU. (Os. İhtâr mektubu, Fr. Lettre d'avertissement, Al. Mahnbrief, İng. Dunning letter, Reminder, Letter urging payment; İt. Lettera di sollecitazione, İsp. Carta inonitoria) Bir gereğin yerine getirilmesini hatırlatmak için yazılan mektup.

UYARININ KALDIRILMASI. (Os. Protestonun ref'i, Fr. Levée du protêt, Al. Protestaufnahme, İng. Drawing out of the protest, İt. Levato del protesto, İsp. Levantamiento del protesto) Hakkı bir itiraz üzerine protestonun çekilmemiş sayılması.

UYARIYI KALDIRMAK. (Os. Protestoyu ref'etmek, Fr. Lever protêt, Al. Protest aufnehmen, İng. To note a bill, To draw out a protest; İt. Levare protesto, İsp. Levantar protesto) Protestonun çekilmemiş sayılması.

UYARIYI KALDIRTMAK. (Os. Protestoyu ref'ettirmek, Fr. Faire lever protêt, Al. Protest aufnehmen lassen, İng. To have draw out a protest, To have a bill noted; İt. Levare protesto, İsp. Hacer levantar protesto) Protestoyu çekilmemiş saydırmak.

UYARMAK. 1. (Os. Protesto etmek, Fr. Protester, Al. Protestieren, İng. To make a protest, İt. Far protesto, İsp. Hacer protesto) Protesto çekmek.

2. (Os. İhtâr etmek, Fr. Avertir, Al. Warnen, İng. To warn, İt. Avvertire, İsp. Advertir) Hatırlatmak ve dikkatini çekmek.

UYDU FİRMA. (Os. Tâbi firma, Fr. Attitude de satellite, Al. Satelliten Verhalten, İng. Recognition of interdependence) Başka firmalara bağımlı olarak davranmak zorunda bulunan güçsüz firma... Güçlü firmayı dilegetiren *önder firma* deyimi karşılığında kullanılır.

UYGULAMA. (Os. Tatbik, *Fr.* Application, *Emploi*; *Al.* Anwendung, *İng.* Application, *Employment*; *İt.* Applicazione, *Impiego*; *İsp.* Aplicacion, *Empleo*) Bir düşünceyi pratiğe aktararak gerçekleştirmek... Örneğin bu anlamda "düşünce olarak doğru görünüyor, ama bir kez uygulayayım, bakalım ne sonuç verecek" denir. Hukuk alanında da *yasanın uygulanması* (Os. Kanunun tatbiki, *Fr.* Application de la loi, *Al.* Rechtsanwendung, *İng.* Application of the law)'ndan söz edilir. Bu anlamın dışında *tatbik*, hukuk açısından bir yazının ya da bir imzanın kimin tarafından yazıldığını anlamak için bir *yazı karşılaştırması* (*Fr.* Comparaison d'écritures, *Al.* Schriftvergleichung) anlamını da verir. Hukuk Muhâkemeleri Usûlü Kanununun 309., İcra ve İflâs Kanununun 68. ve Ceza Muhâkemeleri Usûlü Kanununun 85. maddelerinde bu konuda hükümler vardır.

UYGULAMA DURUMUNA GELMEK. (Os. Mevkii tatbike gelmek, *Fr.* Entrer en vigueur, *Al.* In Kraft treten, *İng.* To come in force, *İt.* Entrare in vigore, *İsp.* Entrar en vigor) Pratiğe aktarılıp gerçekleşme durumuna gelmek.

UYGULAMA DURUMUNA GETİRMEK. (Os. Mevkii tatbike vaz'etmek, *Fr.* Mettre a exécution, *Al.* Zur Ausführung bringen, *İng.* To carry into effect, *İt.* Metter in effetto, *Porre in esecuzione*; *İsp.* Poner en ejecución) Gerçekleştirmek.

UYGULAMAK. (Os. Tatbik etmek, *Fr.* Appliquer, *Employer*; *Al.* Anwenden, *İng.* To apply, *İt.* Applicare, *İsp.* Aplicar) Bir düşünceyi pratiğe aktararak gerçekleştirmek.

UYGULANABİLİR. (Os. Kaabili tatbik, *Fr.* Applicable, *Al.* Anwendbar, *İng.* Applicable, *İt.* Applicabile, *İsp.* Aplicable) Pratiğe aktarılıp gerçekleştirilebilir.

UYGULANAMAZ. (Os. Gayrı kaabili tatbik, *Fr.* Impraticable, *Al.* Untunlich, *İng.* Impraticable, *İt.* Impraticabile, *İsp.* Impraticable) Pratiğe aktarılıp gerçekleştirilmesi olanaksız.

UYGULAYIM. (Os. Fen, Usulü fennîye, Mârifeti ameliye; *Fr.* Technique, *Al.* Technik, *İng.* Technics) Toplumsal faaliyet yöntemlerinin tümü... *Uygulayım* deyimiiyle özleştirilmiştir, *yapabilme gücü* anlamındaki Yunanca *tekhne* deyiminden türetilmiştir. Sıfat olarak *uygulayimsal* (Os. Fennî, Tatbikî; *Fr.* Tech-

nique, *Al.* Technisch, *İng.* Technical) deymi kullanılır. *Kuramsal bilimin pratiğe uygulanması* olarak tanımlanır. Örneğin cisimlerin ısıyla genişlediği teorik bir bilgidir, bu teorik bilgiyi buhar makinesine uygulamak tekniktir. Bu anlamda *teknik*, teorik bilimden pratik alanda yararlanmayı dilegetirir.

UYGULAYIMBİLİM. (Os. Fennîyât, İlmi ameli, *Fr.* Technologie, *Al.* Technologie, *İng.* Technology) Çeşitli teknikleri inceleyen ve yeni teknikler araştıran bilim... Bir anlamda da çeşitli amaçlarla oluşturulan makinelerin, dizgelerin ve yöntemlerin tümünü dilegetirir.

UYGULAYIMCI. (Os. Zanaatkâr, *Fr.* Technicien, *Al.* Techniker, *İng.* Technician) Tekniğin bir dalında uzmanlaşmış kişi... Dilimizde, çoğunlukla, diplomasız pratisyenleri dilegetirmek için kullanılır. Sözcüğün asıl anlamında böyle bir ayırım yoktur, bir elektrik mühendisi de bir elektrik tamircisi gibi teknisyendir.

UYGULAYIMSAL ANAMAL. (Os. Teknik sermaye, *Fr.* Capital technique, *Al.* Technisches Kapital, *İng.* Technical capital) Üretimde kullanılan sermaye... *Hukuksal anamal* deymi karşılığıdır.

UYGULAYIMSAL YARDIM. (Os. Teknik yardım, *Fr.* Assistance technique, *Al.* Technische Hilfe, *İng.* Technical assistance) Gelişmiş ülkelerin gerikalımlı ülkelere yaptıkları yardım.

UYGULAYIMSAL YEDEKLER. (Os. Teknik ihtiyatlar, *Fr.* Réserves techniques, *Al.* Technische Reserven, *İng.* Technical reserve funds) Sigorta şirketlerinin ayırmak zorunda oldukları yasal ihtiyat akçesi dışında sigorta işlemleri karşılığı olarak ayırdıkları ihtiyatlar... Sigorta şirketlerinin bu ihtiyatları üç türdür: Hesap dönemi sırasında herhangi bir nedenle ödenmemiş bulunan tazminatları karşılamak için *ertelenmiş ödenec yedekleri* (Os. Muallâk tazminât ihtiyatları, *Fr.* Sinistres en suspens), hayat sigortası sonunda ödemekle yükümlü bulundukları sigorta bedelini karşılamak için *matematik yedekler* (Os. Riyâzî ihtiyatlar, *Fr.* Reserves mathématiques), hayat sigortası dışındaki sigorta konularından ötürü hesap dönemi sırasında son bulacak olan bölümlere ilişkin sigorta bedellerini karşılamak için *tehlikeler yedeği* (Os. Cârî muhâtaralar ihtiyâtı, *Fr.* Risques en cour, *Fraction des primes non acquises*).

UYGUN

UYGUN. 1. (Os. Mutâbık, *Fr.* Convenü, *Al.* Einverstanden, *İng.* Agreed, *İt.* Convenuto, *İsp.* Convenido) Üstünde anlaşılmaya varılmış... Örneğin bu anlamda *uygun fiyat* (*Fr.* Prix convenü)tan sözedilir.

2. (Os. Muvâfık, *Fr.* Conforme, *Al.* Konform, *İng.* Conformity, *İt.* Conformita, *İsp.* Conformidad) Yaraşık... Örneğin bu anlamda “bu ev bizim ihtiyaçlarımıza muvafık değil” (*Fr.* Cette maison n'est pas conforme a nos besoins) denir. Bir yazının sureti çıkartılıp onaylanırken de *aslına muvafıktır* (*Tr.* Aslı gibidir, *Fr.* Conforme a l'original) de yimi yazılır.

3. (Os. Münâsip, *Fr.* Convenable, *Proportionné*; *Al.* Angemessen, *İng.* Proportioned, *İt.* Proporzionale, *İsp.* Proporcionado) Gereken... *Yerinde olan'ı ve yakışık alan'ı* dilegetirir. Örneğin bu anlamda “münâsip bir cevap” (*Tr.* Uygun bir yanıt, *Fr.* Une réponse convenable) denir.

3. (Os. Müsâit, *Fr.* Accessible, *Al.* Zugänglich, *İng.* Accessible, *İt.* Accessibile, *İsp.* Accesible) Elverişli... *İçine girilebilir ve elde edilebilir* olanı dilegetirir. Örneğin bu anlamda “bütün ziyaretçiler için müsâit bir park” (*Fr.* Parc accessible a tous les visiteurs) denir.

5. (Os. Mutenâzır, Mutenâsip, Mütakaabil; *Fr.* Correspondant, Relatif; *Al.* Entsprechend, *İng.* Corresponding, Relative; *İt.* Corrispondente, Relativo; *İsp.* Correspondiente, Respectivo) Birbiriyle tutarlı... Örneğin bu anlamda *uygun açılar* (Os. Zevâyayı mutenâzıra, *Fr.* Angles correspondants) denir. Birbirlerine uyan ve birbirlerine uygun düşenleri dilegetirir. Bu anlamda “iki dizgenin birbirine uygun öğeleri” (*Fr.* Les éléments correspondants de deux systèmes)nden sözedilir.

UYGUN BULMA. 1. (Os. Tasvip, *Fr.* Approbation, *Al.* Billigung, *İng.* Approval, *İt.* Approbazione, *İsp.* Approbacion) Doğru bularak katılma.

2. (Os. Kabul etme, *Fr.* Admission, *Al.* Zulassung, *İng.* Admission, *İt.* Ammissione, *İsp.* Admision) Onama... Örneğin bu anlamda “bu derneğe kabul edildim” ya da “milletvekilleri bu yasayı uygun buldular” denir.

UYGUN BULMAK. 1. (Os. Muvâfık bulmak, *Fr.* Trouver conforme, *Al.* Konform finden, *İng.* To be conformed, *İt.* Trovare esatto, *İsp.* Hallar de acuerdo) Yaraşır bulmak.

2. (Os. Tasvip etmek, *Fr.* Approuver, *Al.* Billigen, *İng.* To approve, *İt.* Approvare, *İsp.* Aprobar) Doğru bularak katılmak.

UYGUN BULMAMA. 1. (Os. Ademi tasvip, *Fr.* Désapprobation, *Al.* Missbilligung, *İng.* Disapproval, Disapprobation; *İt.* Disapprovazione, *İsp.* Disaprobacion) Doğru bulmaya katılmama.

2. (Os. Ademi kabul, *Fr.* Inadmissible, *Al.* Unzulässig, *İng.* Inadmissible, *İt.* Inadmissible, *İsp.* Inadmissible) Onamama... Örneğin bu anlamda “milletvekileleri bu yasayı uygun bulmadılar” ya da “onu bu derneğe kabul etmediler” denir.

UYGUN EDER. (Os. Münâsip fiyat, *Fr.* Prix convenable, *Al.* Angemessener Preis, *İng.* Proportionate price, *İt.* Prezzo conveniente, *İsp.* Precio conveniente) Yakışık alan bir fiyat... Örneğin bu anlamda “bu malı almak istiyorum ama münâsip bir fiyat söyleyin” denir.

UYGUN KARŞILAMAK. (Os. Müsâit karşılamak, *Fr.* Accueillir favorablement, *Al.* Günstig aufnehmen, *İng.* To receive favourably, *İt.* Accogliere favorevolmente, *İsp.* Acoger favorablemente) İyi karşılamak.

UYGUN KOŞULLARLA. (Os. Müsâit şartlarla, *Fr.* A des conditions favorables, *Al.* Zu günstigen Bedingungen, *İng.* On favourable terms, *İt.* A condizioni favorevoli, *İsp.* En condiciones favorables) Elverişli koşullarla... Örneğin bu anlamda “bu sözleşmeyi çok elverişli koşullarla yaptık” denir.

UYGUNLAŞTIRMAK. (Os. Tevâfuk, *Fr.* Conformer, *Al.* Einhalten, *İng.* To conform, *İt.* Conformarsi, *İsp.* Conformarse) Benzer kılmak.

UYGUNLUK. 1. (Os. Mutâbakat, *Fr.* Accord, *Al.* Einverständnis, *İng.* Agreement, Understanding; *İt.* Accordo, *İsp.* Acuerdo) Uygun olma durumu.

2. (Os. Münâsiplik, *Fr.* Convenance, *Al.* Konvenienz, *İng.* Convenience, *İt.* Convenienza, *İsp.* Conveniencia) Yakışıklık.

3. (Os. Muvâfakat, *Fr.* Conformité, Concordance; *Al.* Übereinstimmung, Konformität; *İng.* Conformity, *İt.* Conformità, *İsp.* Conformidad) Benzerlik.

UYGUN NEDENSELLİK. (Os. Muvâfık il-
liyet, *Fr.* Rapport de causalité adéquate, *Al.*
Adequater Kausalzusammenhang, *İng.* Ade-
quate causality) Bir olayın ancak genellikle
meydana getirdiği sonucun nedeni olabilece-
ğini kabul eden görüş... Hukuk alanında ne-
densellik bağının saptanması, hukuksal sorum-
luluk bakımından çok önemlidir. Diyelim za-
rara sebep olan bir sonuç meydana gelmiş-
tir, bu sonucu meydana getiren olay han-
gisidir? Herhangi bir sonucu doğuran pek
çok nedenler olabilir. Hukuksal sorumlulu-
ğun bu nedenlerin hangisinde bulunduğu uy-
gun nedensellik kuramıyla çözümlenmiştir.

UYGUN OLMAK. (Os. Mutâbık olmak, *Fr.*
Être d'accord, *Al.* Handelseinig sein, *İng.*
To agree, *İt.* Esser d'accordo, *İsp.* Estar de
acuerdo) Anlaşmaya varmış olmak.

UYGUN OLMAMA. (Os. Ademi tevâfuk,
Fr. Non-conformité, *Al.* Nichtübereinstim-
mung, *İng.* Non-conformity, *İt.* Non-con-
formita, *İsp.* Disconformidad) Birbirine ben-
zememe... Uyuşmamayı dilegetirir.

UYGUN OLMAYAN. (Os. Münâsip olmayan,
Fr. Non approprié, Non convenable, Impropre;
Al. Unpassend, *İng.* Inappropriate, Unfit, Un-
suitable; *İt.* Non adatto, *İsp.* No apropiado)
Yakışmayan... Gerekli ve yerinde olmayanı
dilegetirir.

UYGUN ZAMANDA. (Os. Münâsip vakit-
te, *Fr.* En temps opportun, *Al.* Zu gelegener
Zeit, *İng.* Opportunely, *İt.* In tempo oppor-
tune, *İsp.* A tiempo oportuno) Elverişli bir
zamanda... Örneğin bu anlamda "uygun bir
zamanda size uğrarım" denir.

UYMA. 1. (Os. Riâyet, *Fr.* Observation, *Al.*
Beobachtung, *İng.* Observance, *İt.* Osservan-
za, *İsp.* Observacion) Gözetme ve saygı gös-
terme... Örneğin bu anlamda "bu kurallara
riâyet etmeniz gerek" denir.

2. (Os. İttibâ, *Fr.* Soumission, *Al.* Fol-
geleisten, *İng.* Follow) Kararı yargıtayca bo-
zulan bir mahkemenin yargıtay kararını doğ-
ru ve yerinde bularak ona göre yeniden ka-
rar vermesi... Bunun tersine ısrâr denir.

UYMAK. (Os. Riâyet etmek, *Fr.* Observer,
Al. Beobachten, *İng.* To observe, *İt.* Osser-
vare, *İsp.* Observar) Gözetmek ve saygı gös-
termek.

UYMAMA. (Os. Ademi riâyet, *Fr.* Non-ob-
servance, *Al.* Nichtbeobachtung, *İng.* Non-ob-
servance, Disregard; *İt.* Non-osservazione,
İsp. No observacion) Gözetmeme ve saygı
göstermeme.

UYRUK. (Os. Tebaa, *Fr.* Assortissant, Su-
jet; *Al.* Untertan, Staatsangehöriger; *İng.*
National subject, *Lâ.* Civis) Bir ülkenin va-
tandaşlık haklarını taşıyan.

UYUŞMAK. (Os. Mutâbık kalmak, *Fr.* Tom-
ber d'accord, *Al.* Sich einigen, *İng.* To come
to an agreement, *İt.* Accordarsi, *İsp.* Acor-
darse) Tarafların uygun bulunduğu bir konuda
anlaşmak... Örneğin bu anlamda *ederde uyuş-
mak* (Os. Fiyatta mutâbık kalmak, *Fr.* Tom-
ber d'accord sur le prix, *Al.* Sich über den
Preis einigen, *İng.* To agree upon the price,
İt. Convenire sul prezzo, *İsp.* Convenirse el
precio) denir.

UYUŞTURUCU MADDELER. (Os. Mevaddı
müsekkin, *Fr.* Stupéfiants, *Al.* Betaubungs-
mittel, *İng.* Narcotic substances, Narcotics)
Eroin, afyon, esrâr ve benzerleri gibi du-
yumlara uyusukluk veren maddeler... Ticaret
özgürlüğüne aykırı olarak bunların kimileri-
nin alımsatımları yasak, kimilerinin de alım-
satımları Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlı-
ğının denetimine bağlıdır. Türk Ceza Kanu-
nunun 403-408. maddeleri bu konuyla ilgi-
lidir.

UYUŞTURULBİLİR. (Os. Kaabili te'lif, *Fr.*
Compatible, *Al.* Vereinbar, *İng.* Compatible,
İt. Compatibile, *İsp.* Compatible) Anlaşma-
ları olanaklı... Örneğin bu anlamda *çıkarlar-
la uyuşturulabilir olmak* (Os. Menfaatlerle
kaa'bili te'lif olmak, *Fr.* Être compatible avec
les intérêts, *Al.* Sich mit den Interessen ver-
tragen, *İng.* To be compatible with the in-
terest, *İt.* Esser compatibile cogli interessi, *İsp.*
Ser compatible con los intereses)tan söze-
dilir.

UYUŞTURULAMAZ. (Os. Gayrı kaabili te'
lif, *Fr.* Incompatible, *Al.* Unvereinbar, *İng.*
Incompatible, *İt.* Incompatibile, *İsp.* Incom-
patible) Anlaşmaları olanaksız.

UYUŞULDUĞU GİBİ. (Os. Mutâbık kalın-
dığı veçhile, *Fr.* Comme convenu, *Al.* Überein-
kunft, *İng.* As agreed, *İt.* Come convenuto,
İsp. Como convenido) Anlaşmaya varıldığı
biçimde... Örneğin bu anlamda "malın bede-

UZAKLIĞA GÖRE GEMİ KİRASİ

lini uyuşulduğu gibi hesabınıza geçirdik" denir.

UZAKLIĞA GÖRE GEMİ KİRASİ. (Os. Mesâfe navlunu, *Fr.* Fret de distance, *Al.* Distanzfracht, *İng.* Distance freight) Geminin batması durumunda kurtarılan mallar için ödenen navlun... Ticaret Kanununun 1171-1177. maddeleri bu konuyla ilgilidir.

UZAKLIK. (Os. Mesâfe, *Fr.* Distance, *Trajet*; *Al.* Distanz, *Strecke*; *İng.* Distance, *Tract*, *Way*; *İt.* Percorso, *İsp.* Recorrido) İki nokta arasındaki uzay ölçümü... Örneğin bu anlamda *bir kentin öbürüne olan uzaklığı* (*Fr.* Le trajet d'une ville a l'autre'ndan sözedilir ya da *Ankara'nın İstanbul'a olan uzaklığı 448 kilometredir* (*Fr.* Le distance d'Ankara a İstanbul est de 448 kilomètres) denir. İki şeyi birbirinden ayıran açıklık olarak da tanımlanır.

UZATMA. 1. (Os. Temdît, *Fr.* Prolongation, *Prorogation*; *Al.* Verlaengerung, *İng.* Extension, *Prorogation*, *Renewal*; *İt.* Prolungazione, *Rinuo*vo; *İsp.* Prolongacion, *Lâ.* Prorogatio) Uzamasını sağlama... Özellikle hukuk açısından bir taahhüdün yerine getirilmesi ya da bir işlemin yapılması için yasa, yargıç, ilgili kişilerce verilmiş olan süreye yeni bir sürenin eklenmesini dilegetirir, örneğin bu anlamda *süre uzatma* (Os. Mehil temdîdi, *Fr.* Prorogation de délai, *Al.* Fristverlaengerung, *İng.* Extension of time)'dan sözedilir. Uzatma kimi yerde yasa gereği olur, örneğin son günü genel tâtil günlerine rastlayan bir süre tâtili izleyen ilk iş gününe kadar yasa gereği uzar. Borçlar Kanununun 77., İcra ve İflâs Kanununun 19., Hukuk Muhâkemeleri Usûlü Kanununun 159-165. maddelerinde bu konuda hükümler vardır. Uzatma kimi yerde de yargıç kararıyla olur, örneğin Hukuk Muhâkemeleri Usûlü Kanununun 163-197. maddelerine göre hukuksal bir işlem için gereken süreyi geçirmiş olan bir kimseye yargıç yeni bir süre verebilir. Borçlar Kanununun 79. maddesine göre, tersi şart koşulmuş olmadıkça, bir borcun ödenmesi için saptanmış olan sürenin uzatılması durumunda yeni süre eski sürenin bitimini izleyen ilk günden başlar.

2. (Os. Repor, *Fr.* Report, *Al.* Report, *İng.* Report, *Carrying over*, *Continuation*, *İt.* Riporto, *İsp.* Report) Vâdesi gelen bir işlemi ilerdeki bir tarihe erteleme... Genellikle borsa işlemlerinde ve kısa vâdeli kredilerde yapılır. Ertelme işlemini yaptıran para sahibi

üçüncü bir kişidir ve bu işleminden kesin bir kazanç elde eder. Vâdeyi uzatmanın yaptığıysa bir spekülâsyondur, ikinci vâdenin sonunda da umduğu fiyat yükselişini bulamazsa belki de daha çok kaybedecektir, ama umduğu fiyat yükselişini bulursa uzatmayı sağlayan para sahibine taahhüt ettiği parayı verdiği halde kendisi de kazanmış olacaktır. Şöyle bir örnekle açıklayalım: Bir kimse parası bir ay sonra ödenmek üzere yüz bin liralık hisse senedi aldı diyelim. Bu hisse senetlerinin bir ay sonra yüz elli bin liraya yükseleceğini ummuş olsun. Daha açık bir deyişle spekülâtörümüz hiç para harcamadan (belki de cebinde hiç parası olmadan) havadan elli bin lira kazanmak istemektedir. Oysa bir ay sonra hisse senetleri umduğu gibi yükselmemiş, tersine, doksan bin liraya düşmüş olsun. Ödeme günü gelmiştir, spekülâtörümüzdeyse borcunu ödeyecek para yoktur. İşte bu durumda *repor* yapar. Bir para sahibine başvurarak yüzde on fâizle ve bir aylık vâdeyle yüz bin lira borç alır, böylelikle bir ay daha bekleme şansını kazanır. Bu ikinci bir aylık vâde içinde elindeki hisse senetleri yüz on bin liranın üstüne çıkarsa kazanacak, çıkmazsa kaybedecektir. Bu, uzatmalı bir borsa kumarıdır. *Repor* deyimini, borsada bir alışverişin gününü uzatma'yı dilegetirdiği gibi, bu uzatma işlemi için verilen parayı da dilegetirir. Ayrıca *toplam geçimi* (Os. Nakli yekûn) anlamında da kullanılır, bu anlamda bir yaprak ya da bir bölümün sonunda toplanan niceliğin o yaprak ya da bölümü izleyen ilk yaprak ya da bölümün başına aktarılmasını dilegetirir.

UZATMA EKİ. (Os. Zamîme, *Fr.* Allonge, *Al.* Allonge, *İng.* Allonge, *Rider*, *Sheet*) Polîçe, bono, çek ve benzerleri gibi ticaret senetlerinde yazılacak işlemler için yer kalmadığı zaman onlara eklenen kâğıt... Ticaret Kanununun 538, 556, 595, 613, 690, 730. maddelerine göre cirolar ve aval şerhleri alonj üzerine yazılabilir ve senedin arkasına yazılmış gibi geçerlidir.

UZATMA İŞLEMİ. (Os. Repor muâmelesi, *Fr.* Opération de report, *Al.* Reportgeschaef, *İng.* Contango business, *İt.* Operazione di riporto, *İsp.* Operacion de report) Vâdesi gelmiş bir borcu erteleme.

UZATMAK. (Os. Temdît etmek, *Fr.* Prolonger, *Proroger*, *Différer*, *Remettre*; *Al.* Aufschieben, *Verlaengern*, *Prolongieren*; *İng.* To extend, *İt.* Prolungare, *Differire*, *Ritar-*

dare, Rinviare; *İsp.* Diferir, Remitir, Prolongar) Uzamasını sağlamak... Örneğin bu anlamda bir senedin *süresini uzatmak* (Os. Vâdesini temdit etmek, *Fr.* Prolonger le délai, *Al.* Die Frist Verlaengern, *İng.* To extend the time, *İt.* Prolungare il termine, *İsp.* Prolongar el termino)'tan sözedilir.

UZAYIP GİTMEK. (Os. Sürüncemede kalmak, *Fr.* Tirer en longueur, *Al.* In die Laenge ziehen, *İng.* To protract, *İt.* Trarre piu a lungo, *İsp.* Traer en largas) Sona ermeden sürekli olarak uzamak... Örneğin bu anlamda *işleri sürüncemede bırakmak* (*Fr.* Tirer les choses en longueur) denir.

UZLAŞMA. 1. (Os. Sulh, *Fr.* Transaction, *Al.* Vergleich, *İng.* Compromise, *Lâ.* Transigere, Pactio, Compositio) Bir anlaşmazlığı ortadan kaldıran ya da bir anlaşmazlığı önleyen karşılıklı anlaşma... Medenî Kanunun 405. maddesine göre yapılır. Borçlar Kanununun 388. maddesine göre bir vekil, özel olarak yetkilendirilmiş olmadıkça müvekkili adına sulh yapamaz. Devlet adına sulh Muhasebei Umûmiye Kanununun 137. ve belediye adına sulh Belediye Kanununun 70. maddelerinde gösterilen yönteme göre yapılır. Devletler hukukunda sulh, *barış* (*Fr.* Paix, *Al.* Friede, *İng.* Peace, *Lâ.* Pax) deyimile dilegetirilir.

2. (Os. Islahı beyn, *Fr.* Conciliation, *Al.* Aussöhung, *İng.* Reconciliation) Anlaşmaya varma... Örneğin bu anlamda *uzlaştırmacı önlemler* (Os. Tedâbiri muslihâne, *Fr.* Mesures de conciliation)'den sözedilir.

3. (Os. İtilâf, *Fr.* Convention, *Al.* Vereinbarung, *İng.* Agreement, *İt.* Convenzione, *İsp.* Convencion) Uyuşarak birlikte karar verme... Bu deyim, *sözleşme* (Os. Mukaavele) anlamında da kullanılır, bu anlamda örneğin *geçici sözleşme* (Os. Mukaaveleli muvakkate, *Fr.* Convention transitoire) denir.

UZLAŞMA GİRİŞİMİ. (Os. Sulh teşebbüsü, *Fr.* Essai de conciliation, *Al.* Güteverfahren) Dâvâya girilmeden önce yargıcın ya da idârî bir merciin aralarında anlaşmazlık olanları uzlaştırmaya çalışması... Örneğin bu anlamdaki uzlaşma girişimleri Hukuk Muhâkemeleri Usûlü Kanununun 494, 513., İş Kanununun 77., Köy Kanununun 49. maddelerine göre yapılır.

UZLAŞMAK. (Os. İtilâfı beyn, *Fr.* S'arranger, S'accorder, Convenir, S'entendre, Passer un arrangement; *Al.* Übereinkommen, Verein-

baren; *İng.* To agree, To come to an agreement; *İt.* Accordarsi, Convenire, Conchiudere; *İsp.* Acordarse, Concertarse, Hacer un acuerdo) Karşılıklı olarak anlaşıp uyuşmak... Örneğin bu anlamda *iki tarafın rızasıyla uzlaşmak* (*Fr.* S'arranger a l'amiable, *Al.* Freundschaftlich übereinkommen, *İng.* To settle amicably, *İt.* Accomodarsi all'amichevole, *İsp.* Arreglarse amistosamente)'tan sözedilir.

UZLAŞMA YAPMAK. (Os. İtilâf etmek, *Fr.* Passer un accord, *Al.* Einen Vergleich eingehen, *İng.* To make an agreement, *İt.* Far un accordo, *İsp.* Hacer una acuerdo) Uyuşup anlaşmak.

UZLAŞMAYA VARMAK. (Os. Hallü fasl etmek, *Fr.* Arriver a un arrangement, *Al.* Zu einen Übereinkommen gelangen, *İng.* To come to an agreement, *İt.* Giungere ad un accordo, *İsp.* Arribar a un arreglo) Bir çekişme sonunda uyuşup anlaşmak... Örneğin bu anlamda "çok tartışır ama sonunda bir uzlaşmaya vardık" denir.

UZLAŞMA YARGICI. (Os. Sulh hâkimi, *Fr.* Juge de paix, *Al.* Friedensrichter, *İng.* Justice of the peace) Hukuk ve ceza işlerinde önemli az olan dâvâlara bakan yargıç.

UZMAN. (Os. Mütihassıs, *Fr.* Spécialiste, *Al.* Spezialist, *İng.* Specialist, *İt.* Specialista, *İsp.* Especialista) Herhangi bir konuda özel ve tam bilgisi olan kişi.

UZMANLAŞMA. (Os. İhtisâs yapma, *Fr.* Spécialisation, *Al.* Spezialisieren, *İng.* Specialisation) Doğal yeteneğin bilgi ve uygulamalarla geliştirilerek üstün bir düzeye yükseltilmesi... Ekonomi alanına ilkin Adam Smith tarafından sokulmuş olan bu terim, bir ülkenin herhangi bir mal üretiminde öteki ülkelerden daha üstün ve yetenekli olabileceğini dilegetirir. Adam Smith'e göre *uzmanlaşma*, bireysel işbölümünde olduğu gibi ülkeler arası işbölümünde de verimi artırır. Öyleyse her ülke ayrı bir üretim alanında uzmanlaşmalı ve uzmanı olduğu malı satarak uzmanı olmadığı malları başka ülkelerden satın almalıdır. Dünyanın serbest ticareti böylelikle bütün ülkelerin yararını sağlar. Smith'i izleyen David Ricardo, mukayeseli üstünlük kuramını bu temele dayamıştır. Günümüz liberallerince de çürütülmüş bulunan bu kuramlar, özellikle gelişmiş ülkelerin az gelişmiş ülkeleri hammadde üretimine itmeleri ve

UZMANLIK

sanayileşmelerine engel olmaları amacıyla kullanılmıştır.

UZMANLIK. (Os. İhtisâs, Fr. Spécialité, Al. Spezialfach, İng. Speciality) Uzmanın niteliği.

UZUN DÖNEM. (Os. Uzun devre, Fr. Long terme, Al. Langfrist, İng. Long term) Sürümün aranını değişmelerine uydurulabileceği uzunluktaki üretim dönemi... *Kısa dönem* deyimi karşılığında kullanılır. Uzun dönemde firma her türlü mâliyetini değiştirebilir ve piyasaya uyar. Uzun dönemde yeni firmalar da kârlı üretim alanına katılırlar. Anamalcı ekonomide *dönem* ayrımı A. Marshall tarafından ileri sürülmüştür. Marshall'e göre üç türlü dönem vardır: *Çok kısa dönem* ya da *piyasa dönemi*, *kısa dönem*, *uzun dönem*... Örneğin herhangi bir mala aranımın arttığını varsayalım. Çok kısa ya da piyasa döneminde satıcı bu aranım artışını karşılayamaz, elindeki stokla piyasaya girmiştir ve sadece o stoku satmaktan başka hiç bir şey yapamayacaktır, yeni mal sağlayıp piyasaya getirmek için zaman yoktur. Demek ki çok kısa süreli olan bu piyasa döneminde pazar satıcısı bile stokunda bir değişiklik yapamayacağı gibi o malı üreten firma üretiminde hiç bir değişiklik yapamaz. Kısa dönemde firma tesisatını aranım artışına uyduracak kadar büyütemez ama üretimini mevcut tesisatıyla bir dereceye kadar artırabilir. Ne var ki bu dönemde de mevcut firma tesisatını genişletip aranımına uyamayacağı gibi bu aranım artışını gören yeni firmalar da üretime katılamazlar. Uzun dönemdeyse hem firma tesisatını genişletebilir, hem de yeni firmalar o kârlı üretim alanına katılabilirler. Bir başka deyişle ve firma açısından çok kısa dönem firmanın piyasada olup bitenlerden haberi olmadığı bir dönem, kısa dönem sabit faktörlerle iş görmek zorunda bulunduğu bir dönem, uzun dönemse sabit faktörlerini de dilediği gibi değiştirebileceği bir dönemdir. Uzun dönemde arz, talep değişmelerine uydurulur.

UZUN İLİŞKİLER. (Os. Münâsebâtı kadîme, Fr. Des relations anciennes, Al. Lanjaehrige verbindungen, İng. Long existing relations, İt. Relazioni di molti anni, İsp. Relaciones de muchos annos) Yıllardan beri süregelen ilişkiler... Örneğin bu anlamda "o firmayla eski ve uzun ilişkilerimiz vardır" denir.

UZUN KONJONKTÜR DALGASI. (Os., Fr., Al., İng. Trend) Uzun süreli konjonktür dalgası... İngilizcedir ve *uzanmak* (Os. İmtidat) anlamındadır. Bu gibi uzun süreli konjonktür dalgalanmalarına *trend* denildiği gibi *seküler dalgalanmalar* da denir. Bu dalgaların 30-50 yıl sürdüğü genellikle kabul edilmektedir. Kimi çeviricilerimiz *trend* deyimini *uzun süreli eğilim* (Os. Meyil) deyiimiyle de çevirmektedirler.

UZUNLUK. (Os. Tûl, Fr. Longueur, Al. Laenge, İng. Length, İt. Lunghezza, İsp. Longitud) Bir şeyin bir uçtan öbür uca kadar olan uzaklığı... Matematikte, iki nokta arasındaki yer aralığının ölçümü, olarak tanımlanır.

UZUNLUK ÖLÇÜSÜ. (Os. Tûl mikyâsı, Fr. Mesure de longueur, Al. Laengenmass, İng. Measure of length, İt. Misura di lunghezza, İsp. Medida de longitud) Uzunluğu ölçmekte kullanılan birim... Örneğin bu anlamda "metre bir uzunluk ölçüsüdür" denir.

UZUN SÜRELİ. (Os. Uzun vâdeli, Fr. A longue échéance, A long terme; Al. Langes Ziel, İng. Long-dated, At long date; İt. A lungo termine, A lunga scadenza, İsp. A largo plazo) Bir borcun ödenmesi ya da bir şeyin yapılması için gösterilen uzun süre... Bir borcun ödenmesi ya da bir şeyin yapılması için gösterilen *kısa süreli* (Os. Kısa vâdeli, Fr. A brève échéance, A court terme; Al. Kurzes Ziel, İng. Short dated, At short date; İt. A breve termine, İsp. A corto plazo) deyimini karşılığında kullanılır.

UZUN SÜRELİ BELGİT. (Os. Uzun vâdeli senet, Fr. Lettre de change a longue échéance, Al. Langes Papier, İng. Long bill, İt. Cambiale a lunga scadenza, İsp. Letra de cambio a largo plazo) İçine, yerine getirilmesi için uzun bir süre yazılmış olan senet.

UZUN SÜRELİ BORÇ ALMA. (Os. Uzun vâdeli istikrâz, Fr. Emprunt a long terme, Al. Langristige Anleihe, İng. Long-dated loan) Ödenmesi için uzun süre tanınan borçlanma... Genellikle devlet borçlanmaları için kullanılır.

UZUN SÜRELİ VERENEK. (Os. Uzun vâdeli kredi, Fr. Crédit a long terme, Prêts a long terme, Long crédit; Al. Langer Kredit, Langfristiger Kredit; İng. Long-term credit,

Long credit; *İt.* Lung credito, Credito en lungo termine; *İsp.* Largo credito) En az beş yıl vâdeyle verilen kredi... Genellikle tahvil çıkarılarak elde edilen krediler bu türden-
dir. Konut yapımı için verilen krediler de genellikle on ya da yirni yıllıktır.

UZUN SÜRMEK. (Os. İmtidât, *Fr.* Durer longtemps, *Al.* Langs dauren, *İng.* To last long, *İt.* Durare lungo tempo, *İsp.* Durar mucho tiempo) Sürüpgitmek... Örneğin bu anlamda "o firmayla anlaşmamız çok uzun sürdü" denir.

Ü

ÜCRET. (Os. Ücret, *Fr.* Salaire, Honoraire, Gages de l'équipage, Main d'oeuvre; *Al.* Lohn, Gehalt, Honorar, Gage; *İng.* Wages, Pay, Salary, Fee, Remuneration; *İt.* Salario, Mano d'opera; *İsp.* Salario, Mano de obra; *Lâ.* Pretium, Honos, Praemium) Bir hizmet karşılığında alınan para... Genellikle işçilerin, memur ve hizmetlilerin aldıkları parayı dilegetirir. Ama bir hekimin, bir avukatın, bir mühendisin vb. gördükleri işler karşılığında aldıkları para da bu deyimnin kapsamı içindedir. Bedensel hizmet karşılığında verildiği gibi düşünsel hizmet karşılığında da verilir. Eski hukukumuzda bir evin kirası da bu deyimle dilegetirilirdi. Ücret, klâsik ekonomide, çeşitli açılardan çeşitli biçimlerde sınıflandırılmış ve parasal ücret, malsal ücret, nominal ücret, işe göre ücret, zamana göre ücret, parça başına ücret, götürü ücret, primli ücret, kâra katılma biçimindeki ücret vb. birbirinden ayırılmıştır.

ÜÇ AY. (Os. Üç ay, *Fr.* Trimestre, *Al.* Quartal, *İng.* Quarter, *İt.* Trimestre, *İsp.* Trimestre) Doksan gün.

ÜÇ AY SÜRELİ. (Os. Üç ay vâdeli, *Fr.* Trois mois de date, *Al.* Auf drei Monate, *İng.* Three month after date, *İt.* Al termine di tre mesi, *İsp.* A tres meses fecha) Doksan gün süreli... Özellikle yabancı ülkelere çekilen poliçeler geleneksel olarak *otuz gün süreli* (Os. Bir ay vâdeli, *Fr.* Usance, *Al.* Uso, *İng.* Usance, *İt.* Uso, *İsp.* Uso)'dır.

ÜÇ KATI YAPMAK. (Os. Üç misli yapmak, *Fr.* Tripler, *Al.* Verdreifachen, *İng.* To treble, *İt.* Triplicare, *İsp.* Triplicar) Üç sayısıyla çarpmak.

ÜÇLER. (Os. Üçler, *Fr.* Les Trois, *Al.* Die Dreier, *İng.* The Three) Ortak Pazar'a sonradan giren Danimarka, İrlanda ve İngiltere'ye verilen ad... Daha sonra buna Norveç'i de katarak *dörtler* (*Fr.* Les Quatres, *Al.* Die Vierer, *İng.* Group of Four) denilmiştir. Belli bir gelişme süresinden sonra alınması kararlaştırılan Türkiye'yle Yunanistan'a da *iki-ler* (*Fr.* Les Deux, *Al.* Die Zweier, *İng.* The Two) deniyor. Ortak Pazar'ı kuran Almanya, Fransa, İtalya, Hollanda, Belçika ve Lüksemburg'a *altılar* (*Fr.* Les Six, *Al.* Die Senchser, *İng.* The Six) adı verilmektedir.

ÜÇÜNCÜ DÜNYA. (Os. Üçüncü dünya, *Fr.* Tiers-monde, *İng.* Third world) Gerikalmış ülkelerin tümü... Batı ve Doğu bloklarının dışında kalan bütün gerikalmış ülkeler bu adla adlandırılmıştır. Amerika'nın liderliği altında bulunan Batı blokuyla Rusya'nın liderliği altında bulunan Doğu blokunun dışında kalan bu üçüncü dünya blokunun büyük çoğunluğu Afrika'nın az gelişmiş ülkeleridir. *Üçüncü dünya* deyiimi ilk kez Bandung konferansında kullanılmıştır. Deyimin bu gerçek anlamında, ideolojik ayrım gözetilmediği halde, bu topluluğa katılmak için Amerika ve Rusya bloklarına bağlı olmamak koşulu vardır. Bu anlamda, geribıraktırılmış ülkelerin bir bölümü *üçüncü dünya* teriminin kapsamı dışında kalmıştır. 1955 yılında (18-24 Nisan) Endonezya'nın Bandung kentinde toplanan konferansa 29 Afrika ve Asya ülkesi katılmış ve büyük sanayi ülkelerinin ve onların kurdukları blokların baskısından kurtulmak için aralarında ekonomik iş ve güc-birliği yapılması kararına varılmıştı. Üçüncü dünya ülkelerine *yansız ülkeler* (tarafsızlar) ya da *bağılantısızlar* da deniyor. Türk Dil Kurumunca yayımlanan *Toplumbilim Terimleri Sözlüğü*'nde Prof. Dr. Özer Ozankaya, *üçüncü dünya* deyimini şöyle tanımlamıştır: "Sömürgeci devletlere ve genel olarak günümüz dünyasındaki büyük güçlere karşı uluslararası düzeyde aralarında bir ölçüde dayanışma gerçekleştirilmiş bulunan Asya, Afrika, Güney Amerika'nın gerikalmış devletlerinin tümü".

ÜÇÜNCÜ KESİM. (Os. Üçüncü kısım, Kısmı sâlis, Üçüncü sektör; *Fr.* Secteur tertiaire, *Al.* Tertiärer Sektor, *İng.* Third sector) Tarım ve sanayi kesimlerinin dışında kalan tüm ticaret ve hizmetler sektörü... Ekonomi ve ticaret dilinde *birinci kesim* (Os. Birinci kısım, Kısmı evvel, Birinci sektör; *Fr.* Secteur primaire, *Al.* Primaeres Sektor, *İng.* Primary sector) tarım ve mâdencilik gibi temel üretim kesimini (bilimsel dilde: üretim mallarını üreten kesimi), *ikinci kesim* (Os. İkinci kısım, Kısmı sâni, İkinci sektör; *Fr.* Secteur secondaire, *Al.* Sekundaeres Sektor, *İng.* Secondary sector) inşaat ve imââlt sanayiini (bilimsel dilde: tüketim mallarını üreten kesimi) ve *üçüncü kesim* ilk iki kesimin dışında kalan bankacılık, sigortacılık, ulaştırma, sağlık hizmetleri, eğlence hizmetleri, turizm, borsacılık vb. gibi tüm ticaret ve hizmetleri dilegetirir.

ÜÇÜNCÜ KİŞİ. (Os. Üçüncü şahıs, Şahsı sâlis; *Fr.* Tiers, Tierce personne; *Al.* Dritte,

Drittperson; *İng.* Third party, Third person; *İt.* Terzo, *İsp.* Tercero, *Lâ.* Tertius) Bir sözleşmede, dâvâda, icra tâkibinde tarafların dışında kalan kişiler... Borçlar Kanununun 109-112, İcra ve İflâs Kanununun 99-102, Hukuk Muhâkemeleri Usûlû Kanununun 49-58. maddeleri üçüncü kişilerle ilgilidir. Hukuk dilinde dâvâ açan ya da kendisine dâvâ açılan kişilere *taraflar* (Os. Tarafeyn, *Fr.* Parties, *Al.* Parteien, *İng.* Parties) denir.

ÜÇÜNCÜ KİŞİ HESABINA. (Os. Şahsı sâlis hesâbına, *Fr.* Pour compte d'un tiers, *Al.* Für fremde Rechnung, *İng.* For account of a third party, *İt.* Per conto di un terzo, *İsp.* Por cuenta de otro) Taraf olmayan kişinin hesabına.

ÜÇÜNCÜ KİŞİ YARARINA KOŞUL. (Os. Şahsı sâlis lehine şart, *Fr.* Stipulation pour autrui, *Al.* Vertrag zu Gunsten Dritter, *İng.* Contract for benefit of third person) Borçlunun taahhüdünü üçüncü bir kişi yararına yerine getirmesi şartı... Borçlar Kanununun 111. ve Ticaret Kanununun 997. maddelerine göre sözleşmelere konabilen bir şarttır. Bu şartlı sözleşmede taahhüdün yerine getirilmesini isteme hakkı (mutâlebe hakkı) sözleşmeyi yapanın, taahhüdün kendi yararına yapılmasını kabul hakkı (edâyı kabul hakkı) üçüncü kişindir.

ÜÇÜNCÜ KİŞİYE BİLDİRME. (Os. Şahsı sâlise ihbâr, *Fr.* Dénonciation d'instance, *Al.* Streitverkündung, *İng.* Third party notice, *Lâ.* Litis denuntiatio) Taraflardan biri olmadıkları halde bir dâvâda bilmeleri gereken işlemlerin kimi kişilere bildirilmesi... Örneğin bir evin haciz edildiğinin o evde oturan kiracıya bildirilmesi böyledir. Bunun gibi, bir taşınmazı (gayrimenkulü) rehin almış olanlara da o taşınmazın haczi bildirilir.

ÜÇÜNCÜL PARAYA ÇEVİRİLİR DEĞER. (Os. Üçüncü derece likidite, *Fr.* Liquidité de troisiéme ordre, *Al.* Liquide Mittel dritter Ordnung, *İng.* Third degree liquidity) Borsada kote edilmiş hisse senetleri, tahviller, altın paralar vb. gibi kolaylıkla paraya çevrilebilen taşınır değerler... Ekonomi ve ticaret dilinde, hemen kullanılabilir nitelikteki değerlere (örneğin kişilerin cüzdanlarında ve firmaların kasalarında bulunan paralar, çekli cârî hesaplar, kredi kartları, gezi çekleri vb.) *birincil paraya çevrilir değer* (Os. Birinci derece likidite, *Fr.* Liquidité immédiate, *Al.* Liquiditaet ersten Grades, *İng.* Immediate li-

quidity), küçük fedâkârlıklarla paraya çevrilebilen değerlere (örneğin az bir fâiz verecek bonolar, vâdesi gelmek üzere bulunan alacaklar vb.) *ikincil paraya çevrilir değer* (Os. İkinci derece likidite, *Fr.* Liquidité de second ordre, *Al.* Sekundaerliquiditaet, *İng.* Second degree liquidity) ya da *paraya yakın* (*İng.* Near-money) denir.

ÜÇÜNCÜ PAZAR. (Os. Üçüncü piyasa, *Fr.* Troisiéme marché, *İng.* Third market) Resmî borsa dışındaki borsa... Özellikle Amerikan borsalarında işlem masraflarının büyük oluşu 1961 yılında resmî borsaların dışında hisse senedi, tahvil, bono vb. alım-satımını doğurmuştur.

ÜLKE. (Os. Memleket, *Fr.* Pays, *Al.* Land, *İng.* Country, *İt.* Paese, *İsp.* Pais) Bir devletin egemenliği altında bulunan toprakların tümü.

ÜLKEDİŞİ. 1. (Os. Hâricez memleket, *Fr.* Extritorialité, *Al.* Exterritorialitaet, *İng.* Exterritoriality) Diplomatların, hizmet gördükleri ülkede de, temsil ettikleri ülke topraklarında bulundukları varsayımı... Devletler hukukunda kabul edilmiş bulunan bu varsayım göre örneğin elçilik binalarının dokunulmazlığı vardır, bu binalara yerel polis ancak çağrılırsa girebilir. Bundan başka diplomatların kişisel dokunulmazlıkları da vardır, gerek hukuk ve gerek ceza alanlarında haklarında kovuşturma yapılamaz, malları hacze dileyemez.

2. (Os. Memleket hârici, *İng.* Off shore) Anavatanın dışında girilen ekonomik işlemler ve harcanan paralar... İlk Marshall plânında yer almış bir deyimdir, İngilizce deyim sözçük anlamı *kıyıların ötesinde* demektir. Örneğin Amerikan parasıyla Amerika dışında NATO için yapılan siparişlere *Off-shore siparişler* adı verilmektedir.

ÜLKE ÜRÜNÜ. (Os. Memleket mahsûlü, *Fr.* Produit du pays, *Al.* Landerzeugnis, *İng.* Home produce, *İt.* Prodotto del paese, *İsp.* Producto del pais) Bir ülke topraklarında yetişen ürünler.

ÜLKÜSEL PARA. (Os. Mefkûrevî nakit, *Fr.* Monnaie idéale, *Al.* Ideales Geld, *İng.* Ideal money) Değeri sâbit fiyatlarla dilegetirilen hesap parası... Örneğin kaydı paralar böyledir, kimi yazarlar altına çevrilemeyen kâğıt parayı da bu deyimle dilegetirmişlerdir.

ÜN. (Os. Şöhret, *Fr.* Réputation, Renom; *Al.* Ruf, *İng.* Reputation, Renown; *İt.* Riputazione, Fama; *İsp.* Reputacion, Fama) Toplum içinde tanınmış olma... İyi ya da kötü tanınmayı da dilegetirir. Örneğin bu anlamda *iyi bir ünü olmak* (Os. İyi bir şöhrete sâhip olmak, *Fr.* Jouir d'une bonne réputation, *Al.* Sich eines guten Rufes erfreuen, *İng.* To enjoy a good reputation, *İt.* Godare di buona riputazione, *İsp.* Gozar de buena reputacion) ya da *kötü bir ünü olmak* (Os. Fenâ bir şöhrete sâhip olmak, *Fr.* Être en mauvais renom, *Al.* In schlechtem Rufe stehen, *İng.* To have a bad reputation, *İt.* Esser in cattiva riputazione, *İsp.* Estar en mala reputacion) denir.

ÜREM. (Os. Fâiz, *Fr.* Intérêt, *Al.* Zins, *İng.* Interest, *İt.* Interesse, *İsp.* Interes, *Lâ.* Usurae, Faenus) Borç para alma karşılığında verilen ek para... Bir süre için kiralanan paranın kira ücretini dilegetirir. Borç para verenle borç para alan arasındaki anlaşmadan (sözleşmeden) doğabileceği gibi yasalardan da doğar. Yıllık olarak belli bir orana göre hesaplanır. Anamalcı ekonomide fâiz anamalin (sermayenin), kâr da girişimin (teşebbüsün) geliri sayılır. Ulusal gelirin bölümünde *anamalcının payı* (sermayedârın hissesi) olarak tanımlanır. Saymaca (nominal), gerçek (reel), kesintisiz (gayri sâfi), kesintili (sâfi), bileşik (mürekkep) vb. gibi çeşitli biçimleri vardır. Hukuk açısından alacağa bağlı olan ikincil (fer'i) bir haktır, anapara (resül-mâl) bulunmadıkça fâiz de doğmaz. Ticaret Kanununun 749. ve 752. maddelerinde yazılı bulunan durumlarda para borçlarının dışında da fâiz alınabilir. Borçlar Kanununun 72, 103, 104, 161, 307, 308. maddeleri, Medenî Kanunun 767. maddesi, Ticaret Kanununun 128, 129, 531, 574, 575, 654, 752, 788, 830. maddeleri fâizle ilgilidir. *Bileşik ürem* (fâizi mürekkep)'de fâize de fâiz yürütülür. Kölecî ve feodal düzenlerin ürünü olan büyük dinler, toprak sahiplerini topraklarını işletmek için aldıkları borca karşı ek bir para ödemekten korumak için fâizi yasaklamışlar, feodal düzenin bağrında para adamları (burjuvazî) oluşmaya başlayınca çeşitli yollarla fâize izin vermek zorunda kalmışlardır. Örneğin Katoliklik, Vatikan'ın bir süre direnmesine rağmen, özellikle Alman papazı Johann Eck (1486-1543)'in savunduğu *contractus trinus* kuramıyla fâizi günahkârlığından arındırmıştır. Banker Fugger'in yardımıyla Papaz Eck tarafından Bologna üniversitesinde savunulan bu kurama göre ana-

malını bir işe yatıran kişi zarar etme riskini göze almakla fâize hak kazanmış olur ya da işin kârını da riskini de başkalarına bırakıp haklı olarak parasını kiralayabilir ve karşılığında fâiz alabilir.

ÜREMĐN YARARLANMA. (Os. Fâizden faydalanma, *Fr.* Jouissance d'intérêts, *Al.* Zinsgenuss, *İng.* Enjoyment of interest, *İt.* Godimento d'interessi, *İsp.* Goce intereses) Borç verip fâiz alarak para kazanma... Örneğin bu anlamda "paramı bankaya yatırdım, fâizinden yararlanıyorum" denir.

ÜREM GETİRMEK. (Os. Fâiz getirmek, *Fr.* Porter des intérêts, *Al.* Sich verzinsen, *İng.* To bear interest, *İt.* Portare interessi, *İsp.* Dar interes) Borç para verme karşılığında fâiz almak... Örneğin bu anlamda "paramı falan fabrikanın hisse senetlerine yatırdım, iyi fâiz getiriyor" denir.

ÜREM HESABI. (Os. Fâiz hesâbî, *Fr.* Calcul des intérêts, *Al.* Zinsberechnung, *İng.* Computation of the interests, *İt.* Computo degli interessi, *İsp.* Computo de los intereses) İşletilmeye yatırılmış olan paranın fâizini saptamak için yapılan ya da tutulan hesap.

ÜREM KALANCASI. (Os. Fâiz bakayâsı, *Fr.* Arriérages, Intérêts échus; *Al.* Rückstaendige Zinsen, *İng.* Arrears of interest, *İt.* Arretrati, *İsp.* Intereses atrasados) Fâizden arta kalan para.

ÜREM KARŞILIĞINDA BORÇ VERMEK. (Os. Fâiz mukaabilinde ikrâz, *Fr.* Prêter a intérêt, *Al.* Auf Zinsen leihen, *İng.* To lend at interest, *İt.* Prestare ad interesse, *İsp.* Prestar a interes) Fâiz alabilmek için ödünç para vermek.

ÜREM KESİLGESİ. (Os. Fâiz kuponu, *Fr.* Feuille de coupons, *Al.* Zinsbogen, *İng.* Sheet of coupons, *İt.* Fogliodi cuponi, *İsp.* Hoja de cupones) Bir hisse senedinin fâizini alabilmek için o hisse senedine her yıl için ayrı ayrı eklenmiş bulunan kuponlar... Sadece bu kuponları kesip ilgililere vermekle fâiz alınabilir, hisse senedinin ya da bononun da ibrazı şart değildir. Ama kimi ilgililer bilgisizlikleri yüzünden güçlük çıkarabilirler, senedi de görmek isteyebilirler. Bilimsel açıdan bu kuponlar değerli kâğıt niteliğindedir, elden ele dolaşabilir (tedâvül edebilir).

ÜREM KURAMLARI. (Os. Fâz nazariyeleri, *Fr. Théories de l'intérêt, Al. Zinstheorien, İng. Theories of interest*) Borç para verme karşılığında neden ek bir para alındığını açıklamaya çalışan kuramlar... Büyük dinlerden önce fâize ilk karşı çıkan Yunan köleci düzeninin büyük bilgini Aristoteles'tir, ona göre "para, parayı doğurmalıdır".

ÜREMLE BORÇ ALMAK. (Os. Fâiz mukaa-bilinde istikrâz, *Fr. Emprunter a intérêt, Al. Auf Zinsen borgen, İng. Borrow at interest, İt. Prender ad interesse, İsp. Tomar a interes*) Karşılığında fâiz vererek ödünç para almak.

ÜREMLİ. (Os. Fâizli, *Fr. A intérêt, Al. Verzinslich, İng. Interest bearing, İt. Fruttifero, İsp. Fructifero*) Karşılığında fâiz verilen... Örneğin bu anlamda "devlet tahvilleri fâizlidir" denir.

ÜREMLİ BORÇ. (Os. Fâizli karz, *Fr. Prêt a intérêt, Al. Verzinsliches Darlehen, İng. Loan on interest, İt. Prestito ad interesse, İsp. Prestamo a intereses*) Fâiz getiren borç.

ÜREMLİ YATIRMAK. (Os. Fâizli tevdiât, *Fr. Placer a intérêt, Al. Verzinslich anlagen, İng. To place at interest, İt. Metter ad interesse, İsp. Poner a intereses*) Parayı bir işe fâiz karşılığında yatırmak.. Örneğin bu anlamda "paramı bu işe fâizli yatırdım" denir.

ÜREM ORANI. (Os. Fâiz nispeti, *Fr. Taux d'intérêt, Al. Zinsfuss, İng. Rate of interest, Lâ. Faenus*) Ödenecek paranın belli bir zamandaki yüzdesiyle hesaplanan para... Örneğin "bu bonoların fâiz nispeti yılda yüzde ondur" denir.

ÜREM ÖDEMEK. (Os. Fâiz te'diyesi, *Fr. Payer les intérêts, Al. Verzinsen, İng. To pay interest, İt. Pagare interessi, İsp. Pagar intereses*) Borçtan ayrı olarak fâizi de ödemek... Örneğin bu anlamda "borcumu ödedim, şimdi fâizini ödüyorum" denir.

ÜRETİCİ. (Os. Müstahsil, *Fr. Producteur, Al. Erzeuger, Produzent; İng. Producer, İt. Produttore, İsp. Productor*) Değer üreten.

ÜRETİCİ EMEKSİZ GELİRİ. (Os. Müstahsil irâdı, *Fr. Rente du producteur, Al. Herstellergewinn, İng. Producer's surplus*) Üre-

ticinin malını satmaya hazır olduğu fiyattan daha üstün bir fiyata satması durumunda elde ettiği, satmaya hazır olduğu fiyatla sattığı fiyat arasındaki farktan doğan ek gelir... Farklı mâliyetlerde üretilen aynı fiyata satanlardan az mâliyetle çok mâliyet arasındaki farktan doğan geliri de dilegetirir.

ÜRETİM. (Os. İstihâl, *Fr. Production, Al. Produktion, Erzeugung; İng. Production, İt. Produzione, İsp. Produccion*) İnsanın var olabilmesi için doğayı değiştirmesi ve doğayı değiştirirken kendini de değiştirmesi süreci... Üretim, insanın yaşayabilmesi için gerekli her türlü araç ve besinleri kendi işgücünü tüketerek doğadan elde etmesini dilegetirir. Bundan ötürü insanın varlık koşuludur. Bundan başka, insan yaşamının belirlenmesinde de temel etmendir. İnsanlar doğayla ilişki kurabilmek için zorunlu olarak birbirleriyle de ilişkiler kurarlar. Üretmek için doğayı değişikliğe uğratarken kendilerini ve dolayısıyla birbirlerini de değişikliğe uğratarlar. Toplumsal yapı bu değişikliklerle biçimlenir. İnsanlar üretim faaliyetleriyle belirlenen düşünceler edinirler; töreler, kurallar, dinler ve ideolojiler yaratırlar. Sonra, üretimle belirlenmiş olan bütün bu üstyapı kurumlarıyla gene doğayı, kendilerini ve birbirlerini değiştirirler. İnsanlık tarihi böylesine girift ve karşılıklı etkilerle belirlenen bir süreçte oluşur. Tarihsel süreçte hayvanlıktan insanlığa geçiş *üretim*'le başlamıştır. Doğanın bütün varlıkları arasında üretebilen tek varlık, insandır. Demek ki *üretim*, her şeyden önce, insanca bir iştir. İnsanın varlık koşulu ve bundan ötürü temel niteliği de *üretici* (Os. Müstahsil, *Fr. Producteur*) olmaktır. İnsanlık tarihi, üretebilmek için gerekli iki koşulun, üretebilecek insanla üretilebilecek doğanın karşılaşmasıyla başlamıştır. Bu iki doğal varlığın, aralarında ilişki kurup birbirlerini karşılıklı olarak etkileyebilmeleri ve geliştirebilmeleri için gerekli olan *üretim aracı*'nın insan eliyle yapılması *üretimi* gerçekleştirmiştir. Böylelikle doğa, var olduğundan beri ilk kez değişmeye ve değişirken kendisini değiştiren insanı da değiştirmeye başlamıştır. Doğa, insan ve âleti olmak üzere bu *üretim güçleri*'nin karşılıklı etkileşimleriyle gerçekleşen gelişimsel değişme, evrende yepyeni bir doğa, bir *insansal doğa* (kültür) yaratmış bulunmaktadır.

ÜRETİM ÂLETLERİ. (Os. İstihâl âletleri, *Fr. Instruments de production*) Emek araçlarının emek nesnelerini doğrudan doğruya dönüşüme uğratan bölümü... *İş âletleri* ya da

ÜRETİM ARAÇLARI

emek âletleri (Os. Mesâî âletleri; Fr. Instruments de travail) de denir. İnsanın üretebilmesi için *emek nesneleri* (Os. Mesâî maddeleri, Fr. Objets de travail) ve *emek araçları* (Os. Mesâî vâsıtaları, Fr. Moyens de travail) gerekir. Örneğin buğday üreteceğiz diyelim. Buğdayı üretmek için toprağımız ve tohumumuz (emek nesnesi), ayrıca bir de sabanımız (emek aracı) olmalı. Yoksa üretemeyiz. *Emek araçları* deyimi, âletler ve makineler gibi emek nesnelerini doğrudan doğruya (eşdeyişle, araçsız olarak) dönüşüme uğratan *üretim âletleri*'ni kapsadığı gibi binalar, yollar, kanallar, taşıtlar vb. gibi emek nesnelerini dolaylı olarak dönüşüme uğratan araçları da kapsar. Bundan ötürü *üretim âletleri* deyimi, emek araçlarının özgül bir bölümünü, emek nesnelerini dolaysız olarak etkileyen bölümünü dilegetirir.

ÜRETİM ARAÇLARI. (Os. İstihşâl vâsıtaları, Fr. Moyens de production, Al. Produktionsmittel, İng. Means of production) İnsanın üretime geçebilmesi için gerekli bulunan araçların tümü... İnsan emeğinin üretime girşebilmek için muhtaç bulunduğu *emek nesneleri* (Al. Arbeitsgegenstand)'yle *emek araçları* (Al. Arbeitsmittel)'ni kapsar. İnsanın üretime başlayabilmek için her şeyden önce emeğiyle etkileyip değiştirebileceği nesnelere ihtiyaç vardır. Bu nesnelerin başında insan eli değmemiş ilkel biçimiyle doğa gelir. Doğanın ayırt edici özelliği insandan bağımsız oluşudur. İnsan doğayı üretmemiş, tersine, onun bağrından çıkmakla kendi varlığının ön koşulu olarak hazır bulmuştur. Doğa, bir üretim nesnesi olarak bizzat hazır bulunduğu gibi taş, sopa vb. gibi ilk emek araçlarını da bağrında hazır bulundurmaktadır. Ne var ki bütün bu nesne ve araçlar bir dereceye kadar yeterlidir. Üretim, bu ilkel yapıyla belli bir aşamaya eriştikten sonra özel olarak hazırlanmış emek ya da üretim nesneleriyle özel olarak hazırlanmış emek ya da üretim araçlarını gerektirir. Bu gelişme aşamasından sonra gerekli emek nesneleri ve emek araçları insan tarafından üretilmiştir, eşdeyişle bu nesne ve araçlar da artık insansal üretimin ürünü olmuşlardır. Artık insan daha gelişmiş bir üretime girşebilmek için mâden, pamuk, iplik vb. gibi emek nesneleriyle balta, kürek, saban vb. gibi emek araçlarını bizzat üretmeye başlamıştır. İnsan, kendisi tarafından üretilen ilk *iş âleti* (Fr. Instrument du travail)'ne böylelikle sahip olmuştur. Bundan ötürü insan "âlet yapan hayvan" olarak tanımlanır.

ÜRETİM ARAÇLARI ÜRETİMİ. (Os. İstihşâl vâsıtaları istihşâli, Fr. Production des moyens de production) İnsanın üretim yapabilmesi için gerekli araçların üretilmesi... *Tüketim araçları üretimi* (Os. İstihlâk vâsıtaları istihşâli, Fr. Production des moyens de consommation) deyimiyle birlikte diyalektik ekonominin en önemli terimlerindenidir. Toplumsal üretimi bu iki kesime ayırmadıkça yeniden üretim yasalarının açıklanması olanaksızdır. Üretim araçları üretimine *birinci kesim*, tüketim araçları üretimine *ikinci kesim* denir.

ÜRETİM ARTIĞI. (Os. İstihşâl fazlası, Fr. Surproduit) Toplumsal ürünün, üreticilerin tüketiminden artan bölümü... *Artık-ürün* (Al. Mehrprodukt) de denir.

ÜRETİM BİÇİMİ. (Os. İstihşâl şekli, Fr. Forme de production, Al. Produktionsformen, İng. Form of production) Üretim güçleriyle üretim ilişkilerinin tarihsel olarak oluşturdukları ve geliştirdikleri üretim düzeni... Bu deyim, belli bir anlamda *üretim yöntemi* (Os. İstihşâl tarzı, Al. Produktionsweise) belli bir anlamda *toplumsal-ekonomik oluşum* (Os. İktimâî ve iktisâdî taazzuv, Al. Ökonomische Gesellschaftsformation) belli bir anlamda da *yaşama yöntemi* (Os. Hayat tarzı, Al. Lebensweise) deyimleriyle anlamdaş olarak da kullanılmıştır. Üretim biçimi, üretim güçleriyle üretim ilişkilerinin birbirinden ayrılmaz birliğini dilegetirir. Üretim biçimi, toplumun özdeksel temelidir. Toplum, bütün üstyapısıyla, üretim biçimi temeli üstünde ve o üretim biçimine uygun olarak oluşur.

ÜRETİM BİRLEŞKELERİ. (Os. İstihşâl kooperatifleri, Fr. Sociétés coopératives de production, Al. Produktionsgenossenschaften, İng. Cooperative society for production) Üyelerinin üretimlerini değerlendirmek için kurulan kooperatifler... Üreticileri araçlardan kurtarmak ve doğrudan doğruya tüketicilerle ilişkiye sokmak için kurulurlar.

ÜRETİM BÖLGESİ. (Os. İstihşâl mıntıkası, Fr. Région de production) Bir ülkenin belli üretimler yapılan belli yerlerinden her biri... Doğal olduğu gibi yapay da olabilir. Örneğin pamuk üretiminin pamuk yetişen bölgede yapılması doğaldır, buna karşı savaş silâhları üretiminin ülkenin en iyi korunabilecek bir bölgesinde yapılması yapaydır. Çevreyi kirleten ve sağlığa zararlı olan endüstrilerin de belli bölgelerde toplanması gereklidir.

ÜRETİM BUNALIMI. (Os. İstihâl buhrânı, *Fr. Crise de production*) Tüketimden çok üretmekten doğan bunalım... Bundan ötürü *çoküretim bunalımı* (Os. Fazla istihâl buhrânı, *Fr. Crise de surproduction*) da denir.

ÜRETİM EDERİ. (Os. İstihâl fiyatı, *Fr. Prix de production*) Üretim harcamalarına ortalama kârın eklenmesiyle meydana çıkan fiyat... Üretim için gerekli harcamaların toplamını dilegetiren *mâliyet fiyatı*yla *satış fiyatı* (ki buna, *pazar fiyatı* ya da *piyasa fiyatı* da denir)'ndan titizlikle ayırddelmelidir. Üretim fiyatı, *mâliyet fiyatına* ortalama kârın eklenmesiyle gerçekleşir. Anamalcı düzende mal fiyatları, *üretim fiyatı*yla belirlenir. Bir malın üretim fiyatı, öteki malın üretim fiyatından daha yüksek ya da daha düşük olabilir. Ama son çözümlemede üretim fiyatlarının toplamı, tüm malların değerlerinin toplamına eşittir.

ÜRETİM ETMENLERİ. (Os. İstihâl âmilleri, *Fr. Facteurs de production*, *Al. Produktionsfaktoren*, *İng. Production factors*) Üretimi meydana getiren güçler... Üretimi meydana getiren tek güç, üretici güç *emecî*'tir. Ne var ki emekçinin emeğiyle birlikte *anamal* ve *toprak* da üretim etmeni sayılmıştır. Daha sonra bunlara bir dördüncü etmen, *girişim* (teşebbüs) etmeni de eklendi.

ÜRETİM ETMENLERİ AYIRMA. (Os. İstihâl âmilleri tahsisî, *Fr. Allocation des facteurs de production*, *Al. Faktorzuteilung*, *İng. Allocation of factors*) Marjinal kârlılığa göre üretime hangi faktörlerin ne ölçüde katılması gerektiği... Marjinalci ekonomi deyimidir. Örneğin en fazla kâr elde etmek için şu kadar anamala kaç işçi tahsisî gerekir? Ya da başka bir deyişle bir emek birimi ya da bir sermaye birimi bir üretim dalından başka bir üretim dalına kaydırılırsa kâr artar mı ya da azalır mı? Üretim etmenleri tahsisî sorunu, bu soruları karşılamaya çalışır.

ÜRETİM ETMENLERİ DEVİNGENLİĞİ. (Os. İstihâl âmilleri harekâtı, *Fr. Mobilité des facteurs de production*, *Al. Faktormobilität*, *İng. Factor mobility*) Üretim etmenlerinin akıcılığı... Anamalcı ekonomide üretim etmenlerinin nerede daha çok fiyat bulurlarsa oraya yönelecekleri (akacakları) kabul edilir. Ne var ki bu akıcılık, üretim etmenleri arasında farklıdır. Örneğin anamal kurduğu tesisleri bir anda bozup daha kârlı bir alana kısa dönemde geçemez. Emek et-

meni, anamal etmenine göre daha akıcıdır. Ama en akıcı toprak faktörüdür, daha çok kazanç sağlıyorsa buğday yerine örneğin arpa ekilebilir.

ÜRETİM ETMENLERİ PAYLARI. (Os. İstihâl âmilleri hisseleri, *Fr. Rémunération des facteurs de production*, *Al. Faktor anteil*, *İng. Factor shares*) Emeğe ücret, toprağa rant, anamala fâiz ve girişime kâr adıyla dağıtılan artık-değer.

ÜRETİM ETMENLERİ PAZARI. (Os. İstihâl âmilleri piyasası, *Fr. Marché des facteurs de production*, *Al. Faktormarkt*, *İng. Factor market*) Emek, anamal, toprak ve girişimin fiyatlarının saptandığı piyasa... *Mal piyasası* deymi karşılığında kullanılır. Mallar gibi etmenler de bir piyasada değerlenir, eşdeyişle fiyat bulur.

ÜRETİM GÜÇLERİ. (Os. İstihâl kuvvetleri, *Fr. Forces de production*, *Forces productives*; *Al. Produktionskraften*, *İng. Forces of production*, *Production forces*, *Productive forces*) Üretim araçlarıyla onları kullanacak olan insan ve bilgisi... *Üretimi güçler* (Os. Müstahsil kuvvetler, *Fr. Forces productives*) ya da *toplumsal üretici güçler* (Os. İhtimâî müstahsil kuvvetler, *Fr. Forces productives sociales*) de denir.

ÜRETİM İLİŞKİLERİ. (Os. İstihâl münâsebetleri, *Fr. Relations de production*, *Rapports de production*; *Al. Produktionsverhältnisse*, *İng. Relations of production*) Üretim sürecinde insanlar arasında kurulan ilişkilerin tümü... *Ekonomik ilişkiler* (Os. İktisâdî münâsebetler, *Fr. Rapports économiques*) de denir. "Üretim, ilişkilerin varlığını şartkoşar. Bu ilişkilerin biçimini belirleyen de gene üretilmidir". Üretim ilişkileri, insan bilincinden ve isteklerinden bağımsız, nesnel ilişkilerdir. Bir toplumun üretim biçimi, birbirinden ayrılmaz ama birbirile çelişkiye de düşebilen, üretim ilişkileriyle üretim güçlerinden oluşur, "üretim biçiminin bir yüzü üretim güçleriye, öbür yüzü de üretim ilişkileridir". Bu temel üretimsel ilişkiler, tüm öteki ilişkileri de belirleyerek kendilerine uydururlar. İnsanlar, yapmakta oldukları toplumsal üretimde, belli ve kaçınılmaz ilişkilere girerler. Bu üretim ilişkileri, özdeksel üretim güçlerinin belli bir aşamasına uygun düşer. Üretim ilişkiler, toplumun ekonomik yapısını oluşturur. Hukuksal ve siyasal tüm üstyapı kuruluşları bu temelin üstünde yükselir.

ÜRETİMİN BÜYÜME ORANI

ÜRETİMİN BÜYÜME ORANI. (Os. İstih-salin tevessü nisbeti, *Fr. Taux de croissance de production*) Bir ülke üretiminin artma oranı... Örneğin 100 ton buğday üretilen bir ülkede buğday üretimi 103 tona çıkarılmışsa üretimin büyüme oranı yüzde 3'tür. Plancılar, ülkenin durumuna göre bu büyüme oranının ne kadar olması gerektiğini önceden saptarlar. Ne var ki bunun hesabı bir hayli güç ve karışıktır. Çünkü üretkenliği sadece üretime göre hesaplamak doğru sonuçlar vermez. Üretimin büyümesi, bir ülkenin nüfus artışıyla işsiz sayısının artışına yakından bağlıdır. Örneğin bir ülkenin nüfusu, üretiminden daha çok artıyorsa üretim artmıyor, tersine, azalıyor, demektir. Şöyle bir örnek bu durumu daha iyi açıklar: Bir ülkede üretimin yüzde 3 oranında büyüdüğünü, nüfusun da yüzde 1 oranında arttığını, nüfusun yüzde 20'sinin işsiz bulunduğunu ve bu işsizliğin giderilmesi için de 10 yıllık bir zaman gerektiğini varsayalım. Bu ülkenin üretiminin büyüme oranı en az $3 \times 1 \times 20 : 10 = 6$ olmalıdır.

ÜRETİM İŞLEVİ. (Os. İstihsal uf'ülesi, *Fr. Fonction de production, Al. Produktionsfunktion, İng. Production function*) Üretim etmenlerinin, katılma oranlarıyla üretimin niteliği arasındaki işlev... Üretimin dört etmeni vardır: Emek, anamal, toprak ve girişim. Bir üretimin niceliğini ya da oylumunu (hacmini) bu etmenlerin katılma oranları belirler. Demek isterler ki, şu kadar emek, şu kadar anamal ve şu kadar hammaddeyle şu kadar mal üretilir.

ÜRETİM KARTELLERİ. (Os. İstihsal kartelleri, *Fr. Cartels de production*) Üretimi sınırlamak amacıyla meydana getirilen karteller... Bir kartel biçimidir. Üretim ve dolayısıyla sürüm, aranım gücüne karşılık veren bir çizgide tutulursa satış fiyatı ve dolayısıyla kâr yükselir. Bu tür karteller üretimi sınırladıkları gibi piyasayı da paylaşırlar ve böylelikle her pazarda belli bir mal niceliği bulundurulur. Bu yüzden bu kartellere *pazar kartelleri* adı da verilir.

ÜRETİM KATSAYISI. (Os. İstihsal emsâli, *Fr. Coefficient de production*) Bir birim ürünü yapan etmenin niceliği... Örneğin bir şişe fabrikasında on işçinin günde 30 şişe yaptığını varsayalım. Bir işçinin *üretim katsayısı* 3'tür. *Katsayı* (Os. Emsâl, *Fr. Coefficient*) deyiini, matematikte, cebir formüllerinde bir harfin önüne konan sayıyı dile-

getirir. Böylelikle o harfin temsil ettiği terimin kaç katının alınacağını bildirir. Ekonomide, özellikle kredilerin yatırılan paraya niceliksel etkilerini dilegetirmek için *çoğaltan* ya da *çarpan* (Os. Madrubu fih, *Fr. Multipliqueur*) deyiimi yeğlenmektedir. Örneğin, gelirle yatırım arasında Keynes'in bulunduğu belli orana *Keynes çarpanı* denir. Çarpan, bir çarpma işleminde çarpılanın kaç kez tekrarlanacağını gösteren sayıdır. Keynes'e göre yatırımlar, ulusal geliri bu katsayı oranında etkiler. Eşdeyişle ulusal gelir, yatırımların bu çarpanla çarpımı kadar artar. Keynes, çarpanı saptamak için, marjinal tüketim eğiliminin bilinmesini şart koşar. Örneğin marjinal tüketim eğilimi $2/3$ se —yani bireyler kazandıkları her 300 liranın 100 lirasını biriktirip 200 lirasını harcıyorlarsa— bu katsayı, eşdeyişle Keynes çarpanı 3'tür. Bu halde 500 liralık bir yatırım $500 \times 3 = 1500$ liralık bir ulusal gelir artışı sağlayacaktır. Keynes çarpanına *çoğaltan* da denir.

ÜRETİM MALİ. (Os. İstihsal metâi, *Fr. Marchandise de production*) Başka malları üretmek için üretilen mal... Tüketmek için üretilen mala da *tüketim malı* (Os. İstihlâk metâi, *Fr. Marchandise de consommation*) denir. Her ikisi de görelî deyimlerdir, bir mal kullanılma biçimine göre üretim ya da tüketim malı olabilir. Örneğin aydınlatma aracı olarak kullanılan elektrik tüketim malı, bir makineyi işletmek için kullanılan elektrik üretim malıdır.

ÜRETİM MÂLİYETİ. (Os. İstihsal mâliyeti, *Fr. Coûts des produits, Al. Produktkosten, İng. Product costs*) Mal üretmek için harcanan paraların toplamı... Buna *mâliyet fiyatı* da denir.

ÜRETİM -SÜRECİ. (Os. İstihsal vetîresi, *Fr. Processus de production, Al. Produktionsprozess, İng. Proces of production*) Üretimin gerçekleşmesi için gereken evrelerin tümü... Üretim bir anda gerçekleşmez, çeşitli evrelerde adım adım oluşan bir süreçtir. Bir başka açıdan da üretim, bizzat bir süreçtir, çünkü kesintisizdir, insanın yaşayabilmesi için sürüp gitmesi gereklidir. *Üretim süreci* insanla doğa arasında sürekli bir ilişkidir, bir açıdan da toplumsal bir süreç olmakla insanla insan arasında sürekli bir ilişkidir.

ÜRETİM UYGULAYIMI. (Os. İstihsal fenni, *Fr. Technique de production*) Kullanma değeri üretebilmek için gerekli yöntemler... Üre-

timi gerçekleştirmek için belli yöntemlerin kullanılması gerekir. Her kullanma değeri için ayrı bir teknik vardır; kundura başka bir teknikle yapılır, kumaş daha başka bir teknikle dokunur. Bundan ötürü, *teknik* deyiminden çok, *teknikler* deyimini kullanılır. Üretim teknikleri, üretim güçlerinin önemli bir bölümüdür. İnsan, tekniklerini geliştirmekle üretimini de geliştirmiştir. Demek ki, üretim ilişkilerinin üretim güçlerine uyması zorunluğu yasasının işleyişinde, üretim tekniklerinin önemli bir rolü vardır. Bu yüzden teknik, insanlığın doğaya egemenliğinin ölçütüdür. İnsan, emekgücüyle, üretim araçlarını belli bir tekniğe göre kullanır. Demek ki teknik, insanın üretim gücünün üç bölümünden biridir.

ÜRETİM VERENEĞİ. (Os. İstihsal kredisi, *Fr. Crédit a la production*) Üretime harcanmak için verilen borç... Tüketime harcanmak için verilen borca da *tüketim kredisi* (Os. İstihlâk kredisi, *Fr. Crédit a la consommation*) denir. Tüketim kredisi düpedüz tefeciliktir ve en belli örnekleri de taksitli mal satışlarıdır.

ÜRETİM VERGİLERİ. (Os. İstihsal vergileri, *Fr. Impôts de production*) Üretimden devletçe alınan vergiler... Tüketimden alınan vergilere de *tüketim vergileri* (Os. İstihlâk vergileri, *Fr. Impôts de consommation*) denir. Anamalcı üretim düzeninde üretim vergileri genellikle gelir vergileri, satış vergileri, muamele vergileri, gider vergileri biçimindedir.

ÜRETİM YASASI. (Os. İstihsal kanunu, *Fr. Loi de production*) Üretim ilişkilerinin, üretim güçlerine uyması zorunluğu yasası.

ÜRETİM YETENEĞİ. (Os. İstihlâl kaabiliyeti, *Fr. Capacité de produire, Al. Leistungsfähigkeit, İng. Producing power, Productive capacity; İt. Produttività, Potenza produttiva, Capacità di produzione; İsp. Capacidad de produccion*) Üretebilme gücü.

ÜRETİM YETENEĞİNDE OLMAK. (Os. İstihsal kaabiliyetinde olmak, *Fr. Être capable de produire, Al. Leistungsfähig sein, İng. To be efficient producer of, İt. Esser capace di produrre, İsp. Ser capaz de producir*) Üretebilme gücünde olmak.

ÜRETKEN. (Os. Müşmir, Semeredâr, Münbit, Mahsuldâr, Mütemetti; *Fr. Productif, Fructueux; Al. Nutzbringend, Fruchtbar, Pro-*

duktiv; İng. Productive, İt. Produttivo, Fruttibile; İsp. Productivo, Fructuoso) Verimli... Verimi çok olanı ve kendisinden beklenen sonucu veren dilegetirir.

ÜRETKENLİK. (Os. Müşmiriyet, Mahsuldarlık; *Fr. Productivité, Al. Productivitaet, Ergebigkeit; İng. Productivity, Productiveness; İt. Produttività, İsp. Productividad*) Verimlilik... Bir üretimin miktarıyla o üretimi gerçekleştirmek için kullanılan etmenler arasındaki oranı ve verim çok olanın niteliğini dilegetirir. *Emeğin üretkenliği* (Os. Müşmiriyeti sây, *Fr. Productivité du travail, Al. Arbeitsproduktivitaet, İng. Productivity of labour*), emeğin yararlılık düzeyini niteler. "Emeğin üretkenliği; emekçilerin becerilerinin ortalaması, bilimsel gelişme düzeyi ve uygulanabilirliği, üretimin toplumsal düzenleniş biçimi, üretim araçlarının oylumları ve yetkinlikleriyle doğal ilişkiler tarafından belirlenir". Her yeni sosyo-ekonomik oluşum emeğin üretkenliğini arttırarak kendinden önceki sosyo-ekonomik oluşumları ortadan kaldırır. Toplumsal emekten yapılan her azalma emeğin üretkenliğini arttırır. Buna karşı, emeğin üretkenliği arttıkça malın değeri düşer. Çünkü bir mal birikimini üretmek için daha az emek harcanır, daha az emek süresi yeter. Demek ki emeğin üretkenliğinin artmasıyla ya aynı çalışma süresinde daha çok değer, ya da daha az çalışma süresinde aynı değer üretilir.

ÜRETMEK. (Os. İstihlâl etmek, *Fr. Produire, Al. Produzieren, Erzeugen; İng. To produce, İt. Produrre, İsp. Producir*) Üretim yapmak.

ÜRÜN. (Os. Mahsûl, *Fr. Produit, Al. Produkt, Erzeugnis; İng. Produce, Product; İt. Prodotto, İsp. Producto*) Üretimle elde edilen kullanma değeri... Üretimle elde edilen değistleme değerini dilegetiren *mal* deyimini karşılığında kullanılır. Bir anlamda üreticilerin bizzat tüketmek için ürettiklerine ürün, satmak ve para elde etmek için ürettiklerine mal denir. Bilimsel dilde *ürün* (Os. Hâsıla) genellikle üretim sonunda elde edilen tüm mal ve hizmetleri dilegetiriyor.

ÜRÜN KİRALAMA. (Os. Hâsılât icârı, *Fr. Bail a ferme, Al. Pacht, İng. Lease, Lâ. Locatio conductio rei, Colonia*) Ürün veren bir mala ilişkin kira sözleşmesi... Borçlar Kanununun 270-298. maddelerine göre böyle bir anlaşmada kiracı kendisine bırakılan şeyin ya

VERGİ ALMA

VERGİ ALMA. (Os. Vergi tahsili, *Fr. Recouvrement de l'impôt, Al. Steuererhebung, İng. Collection of taxes*) Verginin mükellef tarafından ödenip mâliye kasasına girmesi işlemleri... Mükellefin vergisini mâliyeye bizzat götürüp yatırması dışında para ödenirken vergisini kaynakta kesme, pul yapıştırma, emânet yöntemi gibi çeşitli yöntemlerle de vergi alınır. Örneğin sinema bilet ücretlerine eklenen çeşitli vergiler sinema sahibi tarafından, otobüs bileti ücretlerine eklenen çeşitli vergiler otobüs işletmesi tarafından vb. tahsil edilir ve mâliyeye yatırılır. Dolaysız (vatisasız) vergilerde verginin tahsil edilebilmesi için tarhedilip mükellefe tebliğ edilmesi gerekir.

VERGİ ANAMALLAŞTIRMASI. (Os. Vergi kâpitalizasyonu, *Fr. Capitalisation de l'impôt, Al. Kapitalisierung von Steuern, İng. Capitalization of taxes*) Bir anamalı satın alanın satın aldığı fiyata o anamal için ödenen vergileri de katması olayı... Anamalcıların zarar etmemek için kendi aralarında kabul ettikleri ve yürürlüğe koydukları bir ilkedir. Bu ilke, anamalı verimini düşüren bölümsel (eşdeyişle, anamalı tümünün verimini düşürmemiş) vergilerde sözkonusudur.

VERGİ AYRALLIKLARI. (Os. Vergi istisnâları, *Fr. Exemption, Al. Steuerausnahme, İng. Exclusion*) Belli konu ya da mallardan vergi alınmaması ya da belli bir oranın altından vergi alınmaması.

VERGİ BAĞIŞIKLIĞI. (Os. Vergi muâfiyeti, *Fr. Exemption d'impôt, Al. Steuerfreiheit, Steuerbefreiung; İng. Exemption from tax, İt. Franchizia d'imposta, İsp. Franquicia de impuesto*) Belli kişilerden vergi alınmaması... Örneğin iştirakada limon satanlardan vergi alınmaz, geliri otuz bin lirayı aşmayan çiftçilerden gelir vergisi alınmaz, hayır kurumlarından vergi alınmaz vb. Gelir bağışıklığının gelir ayrallığından farkı, ayrallık verginin konusu (mevzuu)'yla ilgili olduğu halde bağışıklığın kişilerle (mükelleflerle) ilgili olmasıdır. Bağışıklık da, ayrallık gibi, geçici ya da sürekli, tam ya da bölümsel olabilir. Örneğin kimi vergilerde belli bir süre sonunda bağışıklık ve ayrallık ortadan kalkar, kimi vergilerse bağışıklık ya da ayrallık bakımından böyle bir süreyle sınırlanmamıştır, sürekli'dir. Bunun gibi, kimi vergi mükelleflerinden kazançları ne olursa olsun hiç vergi alınmaz, kimi vergi mükelleflerinden ise gelirleri ancak belli bir oranı aşmadığı hallerde

vergi alınmaz. Bağışıklık ve ayrallık, yasalarla saptanır.

VERGİ BİLDİRİMİ. (Os. Vergi beyânı, *Fr. Déclaration d'impôt, Al. Steuererklärung, İng. Tax return*) Vergi tarhına temel olan değeri, mâliye dâiresine mükellefin bizzat bildirmesi... Özellikle gelir, gümrük, muâmele, verâset ve intikal vergilerinde uygulanan bir yöntemdir.

VERGİDEN BAĞIŞIK. (Os. Vergiden muâf, *Fr. Exempt d'impôt, Al. Steuerfrei, İng. Free of tax, İt. Franco di tassa, İsp. Libre de impuestos*) Kendisinden vergi alınmayan.

VERGİ HUKUKU. (Os. Vergi hukuku, *Fr. Droit fiscal, Al. Steuerrecht, İng. Legislation on tax and duties*) Verginin tahakkuk, tarh ve tahsiliyle ilgili hukuksal kuralların tümü.

VERGİ İLKELERİ. (Os. Vergi mebdeleri, *Fr. Principes d'imposition, Al. Grundsätze der Besteuerung, İng. Taxation principle*) Liberal ekonominin kurucusu Smith'in ileri sürdüğü dört ilke... Adam Smith'in ileri sürdüğü dört ilke şudur: 1. Vergi, gelire oranla alınmalıdır; 2. Her kişinin ödemek zorunda bulunduğu vergi belli olmalıdır; 3. Her vergi, verene en uygun gelen zamanda ve biçimde alınmalıdır; 4. Verenin cebinden çıkanla devletin kasasına giren arasında pek az fark bulunmalıdır.

VERGİ KOYMA. (Os. Vergi tarhı, *Fr. Evaluation de l'impôt, Imposition; Al. Veranlagung, Besteuerung; İng. Assessment, Taxation, Imposition; İt. Imposizione, Imposta, Tassazione; İsp. Imposicion, Tasacion*) Alınacak verginin saptanması... Alınacak vergiyi saptamak için önce vergilendirilecek değerin (matrah) saptanması gerekir. Bu değer saptandıktan sonra vergi yasasındaki oranlara göre hesaplanıp alınacak vergi belirlenir. Örneğin matrah bin liraysa ve alınacak vergi yüzde 10 oranındaysa yüz lira vergi konur (tarhedilir). Vergi koyma işleminde üç yöntem vardır: Vergi bildirimi (beyânnâme) yöntemi, götürü yöntem, belirti (karîne) yöntemi. Bildirim yönteminde verginin matrahını ve alınacak vergiyi bizzat mükellef bildirir. Götürü yöntemde belli bir mükellef kümesine aynı vergi uygulanır. Belirti yönteminde kimi belirtiler (örneğin bir işyerinin vergilendirilmesinde o yerin aylık kirası, çalışan işçi ve memur sayısı vb.) ölçüt olarak kabul edilir. Bu üç yöntemin dışında vergi, mâliye dâire-

lerince takdir edilir. Bu yöntemlerden en yaygın olanı bildirim yöntemidir.

VERGİ KOYMAK. (Os. Vergi tarhetmek, *Fr. Taxer, Al. Besteuern, İng. To tax, İt. Tassare, İsp. Tasar*) Alınacak verginin miktarını saptamak.

VERGİ KURAMLARI. (Os. Vergi nazariyeleri, *Fr. Théories d'impôt*) Vergilendirme olgusuna gerekçe bulmak için ilerisürülen kuramlar... Vergilendirme olgusuna gerekçe bulmak için ilerisürülmüş kuramlar pek çoktur. Ancak bunların içinde, birçok economicilerin ürünü oldukları halde Adam Smith tarafından dizgeleştirilen iki kuram pek ünlüdür. Bu kuramlardan birincisi *güç kuramı* (Os. İktidâr nazariyesi, *Fr. Théorie de la capacité contributive, Al. Leistungsfähigkeitsprinzip, İng. Ability-to-pay approach*)'dır. Adam Smith'in ünlü vergi ilkelerinde de dilegetirilen bu kurama göre bireyler, devlet harcamalarının finansmanına güçleri (gelir düzeyleri) oranında katılmalıdırlar. Adam Smith demek ister ki; Bireylerin özverileri (fedakârlıkları) eşit olmalıdır, bu eşitlik de ancak güçleri oranında vergi ödemeleriyle sağlanabilir. Daha açık bir deyişle bireyler, gelir düzeylerine göre farklı vergi ödemekle eşleşeceklerdir. A. C. Pigou, buna *marjinal özveri* diyor. Onun da demek istediği şu: Özveri, ancak böylelikle ki *en az özveri* (Asgarî fedakârlık) olacaktır. Bu kuram, vergiyi bireyler için bir *görev*, devlet için de doğal bir *hak* sayar. Devlet nasıl işlerini yürütebilmek için vergi almak zorundaysa, bireyler de öylece (bu işlerden yararlanıp yararlanmadıklarına bakılmaksızın) vergi vermek zorundadırlar. Mademki devlet işleri genel yararı sağlayıcı işlerdir, bu işlerden hiç yararlanmayan da vergi vermek zorunda olmalıdır. Ünlü vergi kuramlarının ikincisi *yararlanma kuramı* (Os. İstifâde nazariyesi, *Fr. Théorie de la rédemption, Al. Steuerausgleichsprinzip, İng. Benefit principle*)'dir. Bu kurama göre bireyler, devlet hizmetlerinden yararlandıkları için ve yararlandıkları ölçüde vergi vermelidirler. Ne var ki yararlanma oranının saptanması pek kolay değildir, hatâ kimi durumlarda olanaksızdır. Birçok bireyler, birçok hizmetlerden yaşamları süresince hiç yararlanmazlar. Örneğin okula gitmemiş ve çocuğu da bulunmayan bir kişi, eğitim hizmetlerinden yararlanmamıştır. Bundan başka, çok vergi ödeyenin örneğin sağlık hizmetlerinden (az vergi ödeyene göre) daha çok yararlandırılması olanaksızdır. Bu

gibi sakıncalarından ötürü bu kuram E. Lindahl, H. Bowen vb. gibi economicilerce *seçmeli değiştirme kuramı* (Os. İhtiyârî mübâdele nazariyesi, *Fr. Théorie de l'échange volontaire*)'ına dönüştürülmüştür. Bu kurama göre kişi, nasıl pazarda fiyatını ödeyerek mal alıyorsa, öylece fiyatını (eşdeyişle, vergisini) ödeyerek hizmet almalıdır. Çeşitli hizmetler içinden dilediği hizmeti seçmekte de özgür olmalıdır. Örneğin canınız balık istedi, gider balıkçıdan fiyatını ödeyerek alırsınız; canınız polis hizmeti istedi, gider hükümetten fiyatını ödeyerek (ama tıpkı balık alırken olduğu gibi, yararlandığınız ölçüde ödeyerek) alırsınız. Kimi hizmetlerin belki de hiç istenilmeyeceği, kimilerinin de maliyetlerini kurtaracak ölçüde istenilmeyeceği ilerisürülerek bu kuram da eleştirilmiştir.

VERGİLENDİREN. (Os. Vergi vâzı, *Fr. Autorité fiscale, Al. Steuerhoheit, İng. Tax authority*) Vergi koymaya yetkili olan... Bu yetki devletin ve onun adına da Büyük Millet Meclisindir. Kimi ülkelerde eyâletlerin ve belediyelerin de vergi koymaya yetkileri vardır.

VERGİLENDİRİLEN DEĞER. (Os. Vergi matrahı, *Fr. Assiette de l'impôt, Al. Bemessungsrundlage, İng. Basis of assesment*) Vergi koymaya temel olan değer... Örneğin bina vergisinde matrah, vergilendirilecek binanın değeridir; gelir vergisinin matrahı, yıllık kesintili (sâfi, net) gelirdir; kurumlar vergisinin matrahı, yıllık kesintili kârdır.

VERGİNİN GERİVERİLMESİ. (Os. Vergi iâdesi, *Fr. Ristourne de droit, Al. Rückzoill, İng. Drawback*) Yerli yapımın dışsatımında bu yapım için daha önce alınmış olan tüm vergilerin sanayici ve tüccarlara geriverilmesi yöntemi... Bu malları satın alan ülkelerin yerli mallarıyla reabet edebilmelerini sağlama gerekcesine dayanır. Bu dizgede örneğin bir kumaşın yapımında fabrikayı aydınlatan elektrikten alınmış olan vergiye kadar tüm üretim, tüketim, muâmele, gümrük vb. gibi vergiler imâlâtçı tüccara geriverilir.

VERGİNİN YANSIMASI. (Os. Verginin aksettirilmesi, *Fr. Incidence de l'impôt, Al. Steuer überwälzung, İng. Tax incidence*) Ödenen verginin ödeyen tarafından başkalarına yükletilmesi... Örneğin bir dışalımçı (ithalâtçı) ödediği vergiyi fiyata ekleyerek tüketicie yansıtır. Birçok vergiler üretim ve satış fiyatlarına eklenerek alıcılara yansıtılır.

VERGİ ORANI

VERGİ ORANI. (Os. Vergi nispeti, *Fr. Taux de l'impôt, Al. Steuersatz, İng. Tax rates*) Vergi matrahına uygulanarak alınacak verginin niceliğini saptayan sayı... Örneğin şu kazançtan yüzde beş vergi alınacaksa, vergi oranı yüzde beştir. Beş yüz liralık bir kazançta alınacak vergiyi saptamak için yapılması gereken, bu oranı vergi matrahı olan beş yüz liraya uygulamak ve bundan yirmi beş lira vergi alınacağını bulmaktır. Vergi oranları üç biçimdir: Matrah ne olursa olsun vergi oranı değişmezse *düz oranlı* (Sâbit vergi), matrahın büyümesiyle vergi oranı da büyürse *artan oranlı* (Müterakki vergi), matrah büyüdükçe vergi oranı küçülürse *azalan oranlı* (Müteddenni vergi) vergi adını alır. Örneğin ülkemizde uygulanan kurumlar vergisi *düz oranlı*, gelir vergisi *artan oranlıdır*. Azalan oranlı vergiyse genellikle *araçlı vergi* (Vâsıtalı vergi)lerde uygulanmaktadır.

VERGİ TÖRESİ. (Os. Vergi ahlâkı, *Fr. Morale fiscale, Al. Steuermoral, İng. Fiscal ethics*) Kişinin vergi ödemekle yükümlü olduğunu kendi vicdanında duyması.

VERGİ TÜZESİ. (Os. Vergi adâleti, *Fr. Justice fiscale, Al. Steuergerechtigkeit, İng. Tax equity*) Vergi yükünün toplum üyelerine eşit ve haktanır bir biçimde dağıtılması... Kuramsal açıdan buna *verginin genelliği ilkesi* (Os. Verginin umûmiyeti, *Fr. Universalité de l'impôt*) denir. Bunun dışında *vergi cezalarında süreaşımı* (Os. Vergi cezalarında mürûru zaman, *Fr. Prescription des surtaxes, İng. Prescription of surtaxes*) da kabul edilmiştir. Vergi kaçakçılığında süreaşımı, verginin doğduğu yıldan sonra gelen yılın birinci gününden başlamak üzere beş yıldır. Süreaşımı, vergi kusurunda üç yıl, vergi usulsüzlüğünde iki yıldır.

VERGİ VERENEĞİ. (Os. Vergi kredisi, *Fr. Crédit d'impôt, Al. Steuerkredit, İng. Tax credit*) Vergi borcunun ertelenmesi ya da bölümlere ayrılarak belli aralıklarla alınması... Örneğin yerdepremi ya da su baskınından ötürü çiftçilerin vergi borçlarının ertelenmesi bir vergi kredisidir.

VERGİ YARGITAYI. (Os. Vergi temyiz komisyonu, *Fr. Commission de cassation, Al. Kassationsausschuss*) Vergilere karşı yapılan itirazların son tetkik ve karar mercii... Vergilere karşı yapılacak itirazları incelemek üzere 3692 numaralı kanunla vergi itiraz ve temyiz komisyonları kurulmuştur. Bir başkan-

la iki üyeden kurulu itiraz komisyonları Mâlîye Bakanlığının saptadığı il merkezlerinde kurulur. Vergi itirazları ilkin bu komisyonlara yapılır. Komisyonların verdikleri kararlar temyiz edilebilir. Vergi temyiz komisyonu Ankara'dadır. Çeşitli dâirelerden kuruludur, bu dâirelerin birleşmesiyle genel kurul oluşur. Genel kurul dâirelerin verdikleri birbirine uymayan kararları birleştirmek ve itiraz komisyonlarının ısrar kararlarını incelemekle görevlidir.

VERGİ YÜKLEMESİ. (Os. Vergi tahmil etmek, *Fr. Charger d'impôts, Al. Mit Steuer belegen, İng. To impose taxes, İt. Imporre tasse, İsp. Imponer tasas*) Bir özel ya da tüzel kişiyi vergiyle mükellef kılmak.

VERGİ YÜKÜMÜ. (Os. Vergi mükellefiyeti, *Fr. Charge fiscale, Al. Steuerlast, İng. Tax burden*) Yasalarla saptanan vergi ödeme zorunluluğu... Alınmış olan vergiyle alınabilecek olan verginin oranını dilegetirir. Bu yüküm, toplum üyelerine *araçlı* (vâsıtalı) ve *araçsız* (vâsıtasız) olarak iki yoldan yüklenir. Genellikle vergi yükümü, bir vergi yükümünün ödediği tüm vergilerin toplamıyla, elde ettiği tüm gelirlerin toplamının oranlanmasıyla bulunur. Tüm gelirlerinin toplamı beş bin lira olan bir kişinin, tüm ödediği vergilerin toplamı beş yüz liraysa vergi yükümü yüzde ondur. Bu hesaplama, toplum çapında da yapılır.

VERİLDİĞİNDE ÖDENİR. (Os. Tesliminde te'diye edilir, *Fr. Payable lors de la livraison, Al. Bei Ablieferung zahlbar, İng. Payable on delivery, İt. Pagabile all'arrivo, İsp. Pagadero a la entrega*) Bir malın bedelinin ancak teslim alındığında ödeneceğini dilegetiren koşul.

VERİLE. (Os. İtâ emri, *Fr. Ordonnance de paiement, Al. Zahlungsanweisung, İng. Order to pay*) Devlet adına yapılacak ödemelerde paranın ödenmesi için itâ âmirinin muhâsibe gönderdiği buyruk... İtâ emirlerinde ödenecek paranın miktarı, kime ödeneceği, hangi hizmetten ötürü tahakkuk ettiği, bütçedeki hangi fasıl ve maddede yazılı tahsisattan ödeneceği yazılır. Ayrıca ödemenin dayanağı olan işlem görmüş kâğıtlar (evrâkı müsbite) de bu emre eklenir.

VERİLEN EDER. (Os. Efektif fiyat, *Fr. Prix effectif, Al. Effektivpreis, İng. Real price, İt. Prezzo effettivo, İsp. Precio efectivo*) Bir

mal satın alanın ödediği fiyat... *Güçül eder* (virtüel fiyat) deyimi karşılığında kullanılır.

VERİM. 1. (Os. Hâsılât, *Fr.* Rendement, *Al.* Rendite, *İng.* Yield) Harcanan bir güçten elde edilen ürün ya da kazanç.

2. (Os. Semere, *Fr.* Fruit, *Al.* Frucht, *İng.* Fruit, *Lâ.* Fructus) Bir malın meydana getirdiği ürün... Hukuk açısından iki türlüdür: Borçlar Kanununun 282. ve Medenî Kanunun 620, 728, 861. maddelerine göre bir malın zâtından husule gelen meyvelere *doğal verim* (Os. Tabii semere, *Fr.* Fruit naturel, *Al.* Natürliche Früchte, *İng.* Fruit of natur and industry, *Lâ.* Fructus naturales), Borçlar Kanununun 307. ve Ticaret Kanununun 751, 752. maddelerine göre sözleşmeden ya da yasalardan doğan (örneğin kira ya da fâiz gibi) mal ürünlerine *hukuksal verim* (Os. Medenî semere, *Fr.* Fruit civil, *Al.* Zivile Früchte, *Lâ.* Fructus civiles) denir.

VERİMLİ. (Os. Semeredâr, *Fr.* Rentable, *Lucratif*; *Al.* Rentabel, *İng.* Lucrative, *İt.* Lucroso, *İsp.* Lucrativo) Ürün ya da gelir getirir... *Gelirsağlar* da denir. *Üretken* (*Fr.* Productif) deyimiyle yakın anlamlıdır. Osmanlıcada verimli bir tarla için *münbit*, verimli bir bahçe için *mahsuldâr*, verimli bir ticaret işi için *temettül*ü deyimleri de kullanılmıştır.

VERİMSİZ. (Os. Gayrı müsmir, *Fr.* Improductif, *Al.* Uneintraeglich, *İng.* Non-productive, Unprofitable; *İt.* Infruttuoso, Improductivo; *İsp.* Infructifero, Improductivo) Ürün ya da gelir getirmeyen... Örneğin bu anlamda "verimsiz bir girişim" ya da "verimsiz bir tarla" denir.

VERİMSİZ ANAMAL. (Os. Gayrı müsmir sermâye, *Fr.* Capital improductif, *Al.* Totes Kapital, *İng.* Dead capital, *İt.* Capitale morto, Capitale improduttivo; *İsp.* Inactivos fondos) Gelir ya da artık-değer getirmeyen anamal... Yabancı terimlerde görüldüğü gibi *ölü anamal* da denir.

VERİMSİZLİK. (Os. Gayrı müsmireyet, *Fr.* Improductivité, *Al.* Unergiebigkeit, *İng.* Non-productiveness, *İt.* Improduttivo, *İsp.* Improductividad) Verimsiz olanın niteliği... *Üretken olmayanın niteliği*'ni dilegetirir.

VERME. 1. (Os. Tevdî, *Fr.* Remise, *Al.* Übergabe, *İng.* Delivery, Handing-over; *İt.* Resa, *İsp.* Entrega) Bir şeyi başkasına iletip bırak-

ma... Hukuk açısından *saklanmak üzere bırakma* (Os. Emâneten tevdî, Tevdîât; *Fr.* Consignation, Dépôt; *Al.* Hinterlegung, Depo-nieren; *İng.* Deposit, Lodgment; *İt.* Consegna, Deposito; *İsp.* Deposito, *Lâ.* Depositum) anlamında kullanılır. Örneğin Borçlar Kanununun 166. maddesine göre temlik nedeniyle aidiyeti tartışmalı olan bir alacak borçlusunun, borcundan kurtulmak için, borcunu mahkemeye yatırması ya da Borçlar Kanununun 91. maddesine göre alacaklının temerrüdü durumunda borçlunun borcunu yargıcın göstereceği bir yere bırakması böylesine bir *verme*'dir.

2. (Os. Teslim, *Fr.* Livraison, Tradition, Délivrance; *Al.* Llieferung, *İng.* Suppl. Delivery; *İt.* Fornitura, *İsp.* Remesa, *Lâ.* Traditio) Bir şeyi yeni sahibinin eline bırakma... Özdeksel (maddeten) vermeyi dilegetirir. Örneğin hukuk açısından taşınır (menkul) mülkiyetin intikali için teslim (maddeten verme) şarttır.

VERME ÂNINDA ÖDEME. (Os. Teslim ânında te'diye, *Fr.* Payer a livraison, *Al.* Bei Lieferung zahlen, *İng.* To pay on delivery, *İt.* Pagare alla consegna, *İsp.* Pagar al entregarse) Bir malı eline ve mülkiyetine aldıktan sonra parasını verme... Örneğin bu anlamda "malı bana teslim ettiğiniz anda öderim" denir.

VERME BELGESİ. (Os. Teslim pusulası, *Fr.* Bon ordre de livraison, *Al.* Lieferschein, *İng.* Order for delivery, *İt.* Polizze ordine di consegna, *İsp.* Orden de entrega) Üstüne alacak hesabı yazılmış olan kâğıt.

VERMEDE ÖDEMELİ. (Os. Teslimde te'diyeli, *Fr.* Payable a la livraison, *Al.* Bei Ablieferung zahlbar, *İng.* Payable on delivery, *İt.* Pagabile alla consegna, *İsp.* Pagadero a la entrega) Parası tesliminde ödenecek olan mal.

VERME DÜŞERLİĞİ. (Os. Teslim primi, *Fr.* Prime a livrer, *Al.* Lieferungspraemie, *İng.* Premium for the call, *İt.* Premio a dare, *İsp.* Prima a dar) Teslimde ödenecek prim.

VERMEK. 1. (Os. Teslim etmek, *Fr.* Livrer, Fournir, Effectuer la livraison; *Al.* Abliefern, Liefern; *İng.* To deliver, To make delivery; *İt.* Consegnare, Fornire, Effettuare; *İsp.* Entregar, Efectuar la entrega) Bir şeyi yeni sahibinin eline bırakmak.

2. (Os. Tevdî etmek, *Fr.* Confier, Remettre, Délivrer, Soumettre; *Al.* Anvertrauen, Ein-

VERME KOŞULLARI

haendigen, Übergeben; *İng.* To hand over, To transmitt, To submit; *İt.* Rimettere, Sot-tomettere; *İsp.* Remitir, Someter, Confiar) Bir şeyi başkasına iletip bırakmak... Örneğin bu anlamda *siparişleri vermek* (*Fr.* Confier des ordres, *Al.* Auftraege anvertrauen, *İng.* To give orders, To confide orders, To com-mit orders; *İt.* Affidare degli ordini a qual-cuno, *İsp.* Confiar ordenes)'ten ya da *senet* ya da *para vermek* (*Fr.* Faire remise, Re-mettre des fonds; *Al.* Remittieren, Rimesse machen; *İng.* To remit, *İt.* Far rimessa, *İsp.* Hacer remesa)'ten sözedilir.

3. (Os. İtâ, *Fr.* Donner, Passer, Conférer; *Al.* Erteilen, *İng.* To give, *İt.* Impartire, *İsp.* Dar, Hacer) Herhangi bir şeyi bir başkası-na iletmek... Örneğin bu anlamda *haber ver-mek*, *yetki vermek*, *öğüt vermek* vb. denir.

VERME KOŞULLARI. (Os. Teslim şartları, *Fr.* Conditions de livraison, *Al.* Lieferungs-bedingungen, *İng.* Conditions of supply, Terms of supply; *İt.* Condizioni di forniture, *İsp.* Condiciones de suministro) Malların teslimi için önceden saptanan şartlar.

VERME KOŞULLU İŞLEM. (Os. Teslim şart-lı muâmele, *Fr.* Affaire a livrer, Marché a terme; *Al.* Lieferungsgeschaef, *İng.* Business for delivery, *İt.* Accordo a consegna, Con-tratto a consegna; *İsp.* Contrato a entrega) Teslim gereğini içeren işlem.

VERME KOŞULLU SATIN ALMAK. (Os. Teslim şartlı iştirâ, *Fr.* Acheter a livraison, *Al.* Auf Lieferung kaufen, *İng.* To buy for-ward stock, To buy for future delivery; *İt.* Comprare a consegna, *İsp.* Comprar a la entrega) Malın belli bir yerde teslimi şart-ıyla yapılan satın alma... Örneğin bu an-lamda "bu televizyonu evimde teslim etme-niz şartıyla satın alıyorum" denir.

VERME KOŞULLU TUTU. (Os. Teslimi meşrut rehin, *Fr.* Nantissement a livraison, *Al.* Faustpfand, *İng.* Dead pledge) Teminat olarak gösterilen malın alacaklıya teslimi ko-şuluyla yapılan rehin... Rehin edilen mal üçün-cü bir kişiye de teslim edilebilir, borçlunun elinden çıkması hukuk açısından bu türlü rehinin yapılması için yeter.

VERME KOŞULUYLA SATMAK. (Os. Tes-lim şartıyla fûruht, *Fr.* Vendre a livrer, Ven-dre livrable a terme; *Al.* Auf Lieferung ver-kaufen, *İng.* To sell for future delivery, *İt.* Vender a consegna, *İsp.* Vender a plazo)

Malın belli bir yerde teslimi şartıyla yapılan satış.

VERMEME. (Os. Ademi teslim, *Fr.* Non -livraison, *Al.* Nichtablieferung, *İng.* Non-de-livery, *İt.* Non-consegna, *İsp.* No entrega) Bir şeyi yeni sahibinin eline bırakmama... Örneğin bu anlamda "sözleşmemizde malların dükkânımıza teslimi şartı vardır, oysa top-tancı malları vermemiştir, bundan ötürü pa-rasını istemeye hakkı olamaz" denir.

VERME SÖZLEŞMESİ. (Os. Teslim muka-velesi, *Fr.* Contrat de livraison, *Al.* Lieferungs-vertrag, *İng.* Contract for delivery, *İt.* Con-tratto di consegna, *İsp.* Contrato de entrega) Malların belli bir yerde teslim edilmesi için yapılan sözleşme.

VERME SÜRESİ. (Os. Teslim mühleti, *Fr.* Délai de livraison, *Al.* Lieferfrist, *İng.* Time of delivery, *İt.* Termine di consegna, *İsp.* Termino de entrega, Tiempo de entrega) Mal-ların teslimi için tanınan süre... Örneğin bu anlamda "mallar en geç üç ay içinde teslim edilecektir" denir.

VERME SÜRESİNİ UZATMAK. (Os. Tes-lim müddetini temdit, *Fr.* Prolonger le dé-lai de livraison, Proroger le délai de livraison; *Al.* Die Lieferfrist verlaengern, *İng.* To extend the term of delivery, To extend the time of delivery; *İt.* Prorogare il termine di con-segna, *İsp.* Prorogar el termino de entrega) Malların teslimi için şartkoşulan süreyi uzat-mak.

VERME YARKURULU. (Os. Teslim komis-yonu, *Fr.* Commission en livraison, *Al.* Aus-lieferungsprovision, *İng.* Commission of deli-very, *İt.* Provigione di consegna, *İsp.* Com-ision de entrega) Malların teslimi için ku-rulan komisyon... Bu komisyon, *verilmesi ola-naklı* (Os. Teslimi mümkün, *Fr.* Livrable, *Al.* Lieferbar, *İng.* Deliverable, *İt.* Consegnabile, *İsp.* Entregable) malları teslim eder.

VETERİNERLİK HUKUKU. (Os. Hukuku baytariye, *Fr.* Législation vétérinaire, *Al.* Ve-terinaerrecht, *İng.* Veterinary law, *Lâ.* Ius veterinarium) Hayvan yetiştirilmesi, sağlığı, bulaşık hastalıklardan korunması, zararlı hay-vanların öldürülmesi vb. gibi hayvanlarla il-gili hukuk kurallarının tümü.

VEZNECİ. (Os. Veznedâr, *Fr.* Caissier, *Al.* Kassierer, *İng.* Cashier, *İt.* Casiere, *İsp.* Ca-

jero) Herhangi bir kuruluştaki para alıp veren görevli.

VURGUN. (Os. İhtikâr, Alavere; *Fr.* Spéculation, *Al.* Spekulation, *İng.* Speculation, *İt.* Speculazione, *İsp.* Especulacion) Fiyat yükseliş ve alçalışlarından yararlanarak aşırı kazanç sağlama... Spekülasyon, bir çeşit kumardır ve her türlü hiyleye de elverişlidir. Borsalar Kanununun 27. maddesine göre kambiyo ve para işlerinde spekülasyon yapmak yasaktır. Özel ve tüzel kişiler ihtiyaçları olmadıkça bizzat ya da aracıyla kambiyo ve nükud alıp satamazlar.

VURGUNA KATILMAK. (Os. Spekülasyona iştirâk etmek, *Fr.* Participer a une spéculation, *Al.* Sich bei einer Spekulation, *İng.* To share in a speculation, *İt.* Partecipare ad una speculazione, *İsp.* Participar en une especulacion) Ucuza kapatıp pahalıya satma işine ortak olmak.

VURGUNCU. (Os. Muhtekir, Alavereci; *Fr.* Spéculateur, *Al.* Spekulant, *İng.* Speculator, *İt.* Speculatore, *İsp.* Especulador) Spekülasyon yapan... Vurguncular iki türlü spekülasyon yaparlar: *Değer düşüklüğü üstüne vurgun* (*Fr.* Spéculation a la baisse, *Al.* Spekulation auf das Fallen, *İng.* Bear speculation, *İt.* Speculazione al ribasso, *İsp.* Especulacion de baja), *değer yükselişi üstüne vurgun* (*Fr.*

Spéculation a la hausse, *Al.* Spekulation auf das Steigen, *İng.* Bull speculation, *İt.* Speculazione al rialzo, *İsp.* Especulacion de alza).

VURGUNCULUK. (Os. İhtikâr, *Fr.* Accaparement, *Al.* Horten, *İng.* Profiteering) Bir malı değerinin üstünde satarak çok kazanç sağlamak amacıyla yapılan hiyleli işlem... Özellikle *narh* konulmuş mallar üstünde yapılır. İhtikâr yapan satıcıya *muhtekir* denir. Çoğunlukla malı depolarda saklayarak piyasada darlık yaratmak yoluyla yapılır. Karaborsa, bir ihtikâr alanıdır.

VURGUN YAPMAK. (Os. Spekülasyon yapmak, *Fr.* Spéculer, *Al.* Spekulieren, *İng.* To speculate, *İt.* Speculare, *İsp.* Especular) Ucuza kapatıp pahalıya satarak büyük servet edinmek... İki türlü olur: *Değer düşüklüğü üstünde vurgun yapmak* (*Fr.* Spéculer a la baisse, *Al.* Auf das Fallen Spekulieren, *İng.* To speculate for the fall, *İt.* Speculare al ribasso, *İsp.* Especular al alza), *değer yükselişi üstünde vurgun yapmak* (*Fr.* Spéculer a la hausse, *Al.* Auf das Steigen spekulieren, *İng.* To speculate for the advance, *İt.* Speculare al rialzo, *İsp.* Especular a la bajo). Değer düşüklüğü üstünde vurgun yapmak fiyatların yükseldiği zaman satmak amacıyla ucuzken satın almakla, değer yükselişi üstünde vurgun yapmak fiyatların düşeceğini tahmin ederek ilerde teslim şartıyla şimdiki pahalı fiyatlarla satmakla olur.

Y

YABANCI. (Os. Ecnebî, Fr. Etranger, Al. Auslaender, İng. Foreigner, İt. Straniero, İsp. Extranjero, Lâ. Peregrinus) Bir ülkenin kendi uyruğunda olmayan gerçek ya da tüzel kişi.

YABANCI ANAMAL. (Os. Ecnebî sermâye, Fr. Capitaux étrangers, Al. Auslandskapital, İng. Foreign capital) Bir ülkeye sokulan yabancı ülke anamalı... *Dış anamal* (Hâricî sermâye) de denir. Bir ülkenin kendi anamalı dilegetiren *yerli anamal* ya da *iç anamal* (Dâhilî sermâye) deyimleri karşılığında kullanılır.

YABANCI AYRICALIĞI. (Os. İmtiyâzâtı ecnebîye, Kapitülâsyon; Fr. Capitulations, Al. Kapitulationen, İng. Capitulations) Doğu ve Yakındoğu ülkelerinin tek yanlı olarak Avrupa ve Amerika devletlerine tanıdıkları ekonomik ve ticarî ayrıcalıklar... Osmanlı devletinde ilk kapitülâsyon, Kanûnî Süleyman tarafından Fransa'ya verilmiştir. Kimi tarihçiler Fâtih Mehmet'in İstanbul'un alınmasına yardım ettiklerinden ötürü Cenevizlilere tanıdığı birtakım hakları ilk kapitülâsyon sayarlar. Sözcük, Fransızca *teslim olma anlaşması*, İtalyanca *sadece anlaşma* (İt. Capitulatione) anlamına geliyor. Deyimin, bunlardan değil, *fasıl başlığı* anlamına gelen İtalyanca *capitula* sözcüğünden geldiği ileri sürülmektedir. Osmanlı devletinde yabancılara özgü statüler çeşitli fasıllara ayrılmış. Kanûnî çağı Osmanlıların en güçlü oldukları çağdır (XVI. yüzyıl). Bu çağda *teslim olma*'nın elbette söz konusu olmaması gerekir.

YABANCILARA ÖZGÜ ÇEVİRİLEBİLİRLİK. (Os. Ecnebilere mahsus tahvil sistemi, İng. Non-resident convertibility) Yabancılara ülke parasını dövize çevirebilme serbestliği tanıyan sistem... Başta İngiltere (1959) olmak üzere birçok ülkelerde değişik biçimlerde uygulanmaktadır. Örneğin İngiltere'de yabancılar İngiliz parasını serbestçe dövize çevirebilirler ve ülke dışına çıkarabilirler.

YABANCILARIN HAK VE GÖREVLERİ. (Os. Ecnebilere hak ve vazifeleri, Fr. Droits et devoirs des étrangers, Al. Rechte und Pflichten der Auslaender, İng. Rights and obligations of aliens) Bir ülkede yabancılara

tanınan haklar ve onlardan beklenen görevler... Genellikle siyasal haklar (seçme ve seçilme, memurluk, askerlik) dışında uyruklara tanınan haklar yabancılara da tanınmaktadır. Yabancıların hak ve görevleri ülkeler arasında sözleşmelerle saptandığı gibi bir ülkede çıkarılacak yasalarla da belirlenir. Bu konuda ülkemizde yapılan ilk yasa 1914 yılında çıkarılan *Ecnebilere Hukuk ve Vevâfi Hakkındaki Kanun*'dur.

YABANCILARIN ÜLKEDEN ÇIKARILMASI. (Os. Ecnebilere memleketten ihrâc, Al. Ausweisung von Ausländern) Genel güvenliğe, siyasal ve yönetsel gereklere zararlı görülen yabancıların sınır dışı edilmesi.

YABANCI ORTAKLIKLAR. (Os. Ecnebî şirketler, Fr. Sociétés étrangères, Al. Ausländische Gesellschaften, İng. Foreign companies, Foreign corporations) Başka ülkelerde kurulup yabancı bir ülkede de faaliyette bulunan şirketler... Devletten imtiyâz almak yoluyla doğrudan doğruya bir ülkede kurulan (örneğin İstanbul elektrik, tramvay şirketleri gibi) şirketler de vardır.

YABANCI ÖZEL ANAMAL. (Os. Ecnebî hususî sermâyesi, Fr. Capital special étranger) Yabancı özel sektöre ait anamal... *Yabancı kamu anamalı* ve *yerli özel anamal* deyimleri karşılığında kullanılır. Örneğin bir devlet başka bir devlete kendi kamu anamalıyla yardım eder, bu *yabancı kamu anamalı*'dır. Buna karşı yabancı bir ülkenin müteşebbisleri başka bir ülkede kârlı yatırımlar yapar, bu *yabancı özel anamal*'dır.

YABANCI PARA. (Os. Ecnebî parası, Döviz; Fr. Devises, Al. Devisen, İng. Foreign currency) Bir ülkenin kendi parası olmayan para... Yabancı bir ülkeye ödemedede bulunmak için kullanılabilecek her türlü değerli kâğıtlar (çek, bono, polîçe, senet, eşâm ve tahvilât vb.) da döviz niteliğindedir.

YABANCI PARA KARABORSASI. (Os. Döviz karaborsası, Fr. Marché noir des changes, Al. Devisenschwarzmarkt, İng. Foreign exchange blackmarket) Ulusal para değerinin yüksek tutulduğu ve kambiyo denetimi yapılan ülkelerde oluşan para karaborsası... Bu ülkelerde dövizlere bir çeşit narh konur, karaborsa da bu yüzden oluşur. Bu durumda devlet döviz talebini de sınırlar ve döviz ihtiyacı olanlara belli ölçülerde kendisi verir.

Yasadışı döviz istemleri ancak karaborsada döviz bulabilirler.

YABANCI PARA SINIRLAMASI. (Os. Döviz takyidâtı, *Fr.* Restriction sur les devises, *Al.* Devisenbeschränkung, *İng.* Control of exchange) Yabancı ülkelere yapılan ödemeleri ve yabancı ülkelerden gelen para ve para niteliğindeki değerli kâğıtları kayıt ve şartlara bağlayan yasal hükümler... Özellikle ikinci dünya savaşından (1939) sonra hemen bütün dünya ülkelerinde uygulanmış ve bu konuda yasalar çıkarılmıştır. Bizde de 1567 numaralı yasa döviz alımsatımını sınırlamış, kimi koşullara bağlı kılmıştı.

YABANCI ÜLKE. (Os. Ecnebî memleketi, *Fr.* Pays étranger, *Al.* Ausland, *İng.* Foreign country, *İt.* Estero, *İsp.* Extrangero) Bir ülkeye göre başka ülkeler.

YABANCI ÜLKE BELGİTİ. (Os. Ecnebî memleket senedi, *Fr.* Effet sur l'étranger, *Valeurs étrangères*; *Al.* Fremde Wechsel, *İng.* Foreign bills, *İt.* Cambiale estere, *İsp.* Letras de cambio) Yabancı bir ülkede ödenmek üzere verilmiş senet.

YABANCI ÜLKELER BELGELERİ. (Os. Memâlik ecnebîye vesâiki, *Fr.* Fonds étrangers, *Valeurs étrangères*; *Al.* Ausländische Handelspapiere, *İng.* Foreign bonds, *İt.* Valori esteri, *Cambiali sull'estero*; *İsp.* Valores extranjeros, *Fondos extranjeros*, *Cartas sobre el extranjero*) Çek, bono, poliçe, senet, eshâm ve tahvilât gibi yabancı ülkeler değerli kâğıtları.

YABANCI ÜLKEYE ÇEKİLMİŞ ÖDEK. (Os. Ecnebî memleket üzerine keşide edilmiş poliçe, *Fr.* Lettre de change sur l'étranger, *Al.* Auslandswechsel, *İng.* Foreign bill, *İt.* Cambiale estera, *İsp.* Giro extranjero) Yabancı bir ülkede ödenmek üzere düzenlenmiş poliçe.

YADSIMA. (Os. İnkâr, *Fr.* Dénî, Dénégation, Constestation; *Al.* Bestreitung, *İng.* Contest, Constestation, Joinder of issue; *Lâ.* Negatio, Contradictio) Yaptığı ya da tanık olduğu bir şeyi yapmadığını ya da bilmediğini ileri sürme... Hukuk açısından, kendi zararına (aleyhine) hukuksal sonuç doğuran bir olayın doğruluğunu kabul etmemek, olarak tanımlanır. *Açıkça söyleme* (Os. İtirâf)'nin karşıtıdır. *Söyleme* (Os. İkrâr)'nin karşıtı olarak susmakla da gerçekleştirilebilir.

YADSIMAK. (sO. İnkâr etmek, *Fr.* Nier, Dénier; *Al.* Leugnen, *İng.* To deny, To disavow; *İt.* Negare, *İsp.* Negar) Yaptığı ya da tanık olduğu halde yapmadığını ya da tanık olmadığını söylemek.

YAKACAK. (Os. Mahrûkat, *Fr.* Combustibles, *Al.* Brenstoff, *İng.* Combustibles) Yakılacak özek... Odun, kömür, tezek vb. gibi katı yakacakları dilegetirir ve gaz, mazot vb. gibi sıvı yakacakları dilegetiren *akaryakıt* deyimini karşılığında kullanılır.

YAKALAMA. (Os. Derdest, *Fr.* Détention préventive, *Al.* Festnahme, *İng.* Arrest) Kendisi için çıkarılmış bir tevkif buyruğu olmaksızın bir sanığı geçici olarak tutma... Hukuksal anlamdadır, kendisi için tevkif müzekkeresi çıkarılmış olanların tutulmasına *tutuklama* (Os. Tevkif) denir.

YAKINDA İNCELEMEK. (Os. An karîp tetkik etmek, *Fr.* Examiner de plus près, *Al.* Naeh prüfen, *İng.* To examine more closely, *İt.* Examinare piu davvicino, *İsp.* Examinar mas de cerca) Kısa bir süre içinde incelemek... Örneğin bu anlamda "bu önerinizi yakında inceleyip size bildireceğiz" denir.

YAKINLAŞMA. (Os. Takarrüp, *Fr.* Approche, *Al.* Das Nahen, *İng.* Approache, *İt.* Avvicinamento, *İsp.* Aproximacion) Yakın olma... İki şey arasında sıkı ilgi doğmasını da dilegetirir.

YAKINLIK. (Os. Kurbîyet, *Fr.* Proximité, *Al.* Nahe, *İng.* Proximity, *İt.* Prossimità, *İsp.* Proximidad) Yakın olma durumu... İyiniyetle ilgi duymayı da dilegetirir. Örneğin bu anlamda "o firmayla yakınlığımız var" denir.

YAKININDA. (Os. Kurbunda, *Fr.* Prés de, *Al.* Nahe, *İng.* Near, *İt.* Presso, *İsp.* Cerca) Çok az bir uzaklıkta... Örneğin bu anlamda "dükkanınızın yakınında bir postahane var" denir.

YAKINMA. (Os. Şikâyet, Şekvâ; *Fr.* Plainte, *Al.* Beschwerde, *İng.* Complaint, Indictment; *İt.* Azione, Domanda; *İsp.* Accion, Demanda; *Lâ.* Querela) Sızlanmak... Hukuk açısından, kovuşturma yapılması için ilgililere başvurmak, demektir. Örneğin tâkibi şikâyeteye bağlı (hakaret, hafif müessir fiil gibi) suçlarda kovuşturma yapılması için suçtan zarar görenin

YAKINMA HAKKI

savcılığa şikâyeti şarttır. Böyle bir şikâyet olmadıkça savcılar kovuşturma yapamazlar.

YAKINMA HAKKI. (Os. Şikâyet hakkı, *Fr. Droit de pétition, Al. Petitionsrecht, İng. Petition right*) Kişilerin, yalnız ya da toplu olarak, yasalara ve tüzüklere aykırı gördüklerini devletsel yetkililere bildirmeleri ve önlenmesini istemeleri hakkı... Anayasalarda yazılıdır.

YAKINMAK İÇİN NEDENİ OLMAK. (Os. Şikâyet için sebebe mâlik olmak, *Fr. Avoir motif de se plaindre, Al. Grund zur Klage haben, İng. To have reason for complaint, İt. Aver motivo a lagnanza, İsp. Tener motivo a queja*) Sızlanmak ya da yetkililerden kovuşturma yapılmasını istemek için nedeni bulunmak.

YAKINMA MEKTUBU. (Os. Şikâyet mektubu, *Fr. Lettre de plainte, Al. Beschwerde-brief, İng. Letter of complaint, İt. Lettere di lagnanza, İsp. Carta de queja*) Sızlanmak ya da haksız bir işlemin önlenmesini istemek için yazılan mektup.

YAKINMAYI GEREKTİREN. (Os. Şikâyeti mûcip, *Fr. Onéreux, Al. Beschwerlich, İng. Onerous, İt. Onerose, İsp. Oneroso*) Sızlanmayı ya da kovuşturulmasını istemeyi gerektiren.

YAKLAŞIK. (Os. Takrîbî, *Fr. Approximatif, Al. Approximativ, İng. Approximate, İt. Approssimativo, İsp. Aproximado*) Gerçekte olandan az eksik ya da az artıktır.

YAKLAŞIK EDER. (Os. Takrîbî fiyat, *Fr. Prix approximatif, Al. Annaehrender Preis, İng. Aproximate price, İt. Prezzo approssimativo, İsp. Precio aproximado*) Gerçek fiyattan az eksik ya da az artıktır.

YAKLAŞIRKEN. (Os. Takarrüp ederken, *Fr. A l'approche, Al. Beim Herannahen, İng. At the approach, İt. All'avvicinarsi, İsp. Al aproximarse*) Belli bir şeyin yakınına gelirken... Örneğin bu anlamda "gemi iskeleye yaklaşırken birkaç balya denize düştü" denir.

YAKLAŞMAK. (Os. Takarrüp etmek, *Fr. Approcher, Al. Herannahen, İng. To approach, İt. Approssimarsi, Avvicinare; İsp. Aproximarse*) Belli bir şeyin yakınına gelmek.

YALAN YERE ANT. (Os. Hilâfı hakikat yemîn, *Fr. Faux serment, Parjure; Al. Falscheid, İng. Perjury, Lâ. Periurium*) Yalan bildiride bulunarak doğruluğu üstüne yemin etme... Hukuk dâvâlarında yalan yere yemin, Ceza Kanununun 286-293. maddelerine göre adliyeğe karşı işlenmiş bir suçtur.

YALAN YERE TANIKLIK. (Os. Hilâfı hakikat şahâdet, *Fr. Faux témoignage, Al. Falsches Zeugnis, İng. False evidence*) Tanıklık ederken yetkili makamlara doğru olmayan bildiride bulunmak... Türk Ceza Kanununun 286-293. maddelerine göre suçtur.

YALIN AÇIKÇA SÖYLEME. (Os. Basit ikrâr, *Fr. Aveu simple, Al. Uneingreschraenktes Geständnis, İng. Simple confession*) Karşı tarafın ilerisürdüğü olayı olduğu gibi kabul etmek... Karşı tarafın ilerisürdüğü olayı bir takım kayıt ve şartlarla kabul etmeyi dilegetiren *mevsûf ikrâr* deyiimi karşılığında kullanılır.

YALIN ARTICILIK. (Os. Âdî müterakkilik, *Fr. Progressivité globale, Al. Normale Progression, İng. Global progressivity*) Büyüyen vergi oranının bütün matrahı kapsadığı müterakkilik... Örneğin beş bin liraya kadar olan gelirden yüzde 5, beş bin-on bin lira arasındaki gelirden yüzde 7, on bin-yirmi bin lira arasındaki gelirden yüzde 10 vergi alan mürekakkî bir vergi sisteminde on bin bir lira geliri olandan yüzde 10 vergi alınır. Daha açık bir deyişle gelirin bir lira fazla olması vergiyi yüzde 3 oranında artırır, yani gelir dilimleri ayrı ayrı vergilendirilmez.

YALIN GENEL KURUL. (Os. Âdî umûmî hey'et, *Fr. Assemblée générale ordinaire, Ordentliche Generalversammlung, İng. Ordinary general assembly*) Her yıl hesap döneminin sonunda toplanan genel kurul... Yönetim kurulunun ya da denetçilerin herhangi bir zamanda toplantıya çağırıldıkları *olağanüstü genel kurul* (Os. Fevkal'âde umûmî hey'et) deyiimi karşılığında kullanılır. Yalın genel kurul Ticaret Kanununun 361. maddesine göre yönetim kurulu ve denetçi raporlarını, bilân-çoyu, kâr ve zarar hesaplarını inceler ve tasdik eder, yönetim kurulu üyeleriyle denetçileri aklar (ibrâ eder). *Olağan genel kurul* da denir.

YALIN KARŞIÇIKMA. (Os. Basit itirâz, Âdî itirâz; *Fr. Pourvoi simple, Al. Einfache Beschwerde, İng. Simple protest*) Bir süreyle sınırlandırılmamış olan itiraz... Belli bir süre

içinde yapılması gereken *acele itiraz* deyimi karşılığında kullanılır. İtiraz, hukuksal bir işleme engel olmak ya da bunun kimi koşul ve biçimlere uygun yapılmasını sağlamak için ilgili bir kişinin yaptığı bildirimdir.

YALINLAŞTIRMA. (Os. Sâdeleştirme, *Fr.* Simplification, *Al.* Vereinfachung, *İng.* Simplification, *İt.* Simplificazione, *İsp.* Simplificacion) Gösterişsiz ve süssüz bir duruma getirme.

YALINLAŞTIRMAK. (Os. Sâdeleştirmek, *Fr.* Simplifier, *Al.* Vereinfachen, *İng.* To simplify, *İt.* Simplificare, *İsp.* Simplificar) Gösterişsiz ve süssüz bir duruma getirmek.

YALIN ORTAKLIK. (Os. Âdî şirket, *Fr.* Société simple, *Al.* Einfache Gesellschaft, Gesellschaft des bürgerlichen Rechts; *İng.* Unincorporated partnership, Ordinary partnership, Unincorporated association; *Lâ.* Societas) Tüzel kişilik edinmesi yasalarca olanaksız bulunan şirket... Âdî şirket, Borçlar Kanununun 520. maddesine göre Türk Ticaret Kanununda tanımlanan şirketlerin niteliklerini taşımayan bir şirket tipidir ve iki ya da daha çok kişilerin büyük sermaye kullanmaksızın emeklerini ortaya koymalarıyla kurulur. Tüzel kişiliği yoktur ve ortaklarının yazılı ya da sözlü serbest anlaşmalarına dayanır, kurulabilmesi için yasa formaliteleri yoktur. Kurumlar vergisi de ödemez, ortaklarının vergi yükümlülükleri kişiseldir. Örneğin üç tamirci, aralarında anlaşır ortaklaşa bir tamir atelyesi kurarlar, bu bir âdî şirkettir. Aralarında hilâfına bir anlaşma yoksa her üçü de üçüncü şahıslara karşı şirketlerini temsil edebilirler. Âdî şirketin temel niteliği, amal (sermaye) değil, ortaklarının emekleridir. Tek-sözle, kapitalizm öncesi çağlardan kalma pratik ve ampirik bir şirket biçimidir.

YALIN ÖDEME BUYRUĞU. (Os. Basit akreditif, *Fr.* Lettre de crédit sans garantie, *Al.* Glattes Akkreditiv, *İng.* Clean or open credit, Payment on receipt credit) Bankanın hiç bir kayıt ve şarta bağlı olmaksızın ödeme yaptığı akreditif... Bankanın, malların ya da bu malları temsil edilen senetlerin teslimi şartıyla ödemedede bulunduğu *güvenceli ödeme buyruğu* (teminatlı akreditif) deyimi karşılığında kullanılır.

YALIN ÖDENE. (Os. Âdî çek, *Fr.* Chèque ouvert, *Al.* Offener Scheck, *İng.* Open cheque) Tutarı para olarak hemen ödenen çek... Bu

türlü çeklerde ödeme, sadece çekin karşılığının varbulunmasına bağlıdır. Örneğin *çizgili çek* para olarak ödenmez ve tutarı bir banka hesabına geçirilir. *Tasdikli çek* ya da *bloke çek*'lerdeyse karşılığı önceden garanti edilmiş bulunduğundan karşılığı bulunmadığı ve bundan ötürü ödeme yapılamayacağı ileri-sürülemez. Âlî çek, bu bakımlardan onlardan ayrılır. Yabancı terimler her ne kadar *açık çek* anlamını veriyorsa da ödenecek paranın miktarı tahsil edenin isteğine bırakılan (eş-deyişle, üstüne belli bir miktar yazılmayan) *açık çek* anlamında yabancı dillerde (*Fr.* Chèque en blanc, *Al.* Blanko-Scheck, *İng.* Blank cheque) deyimleri kullanılmaktadır. Anglo-sakson ülkelerinde hemen ödenebilir. karşılık üzerine çekilen vâdesiz ödeme buyruklarına *çek* denmesi XVIII. yüzyıldan beri (1780) gelenekleşmiştir. Anglo-saksonlar vaktiyle Almanlar gibi *check* biçiminde yazıyorlardı, şimdilerde Fransızlar gibi *cheque* biçiminde yazıyorlar. İngiltere'de Institute of Bankers'in koleksiyonunda bulunan ilk âdî çek örneği 14 Ağustos 1675 tarihini taşımaktadır.

YALIN SAYMANLIK YÖNTEMİ. (Os. Basit muhâsebe usûlü, *Fr.* Comptabilité en partie simple, *Al.* Einfache Buchhaltung, *İng.* Bookkeeping by single entry, *İt.* Contabilità in partita semplice, *İsp.* Contabilidad por partida sencilla) Gider ve gelirlerin karşılıklı iki sayfada yazıldığı muhâsebe yöntemi... Gider ve gelirlerin tek sayfada yazıldığı *çift yanlı saymanlık yöntemi* (Os. Muzâaf muhâsebe usûlü, *Fr.* Comptabilité en partie double, *Al.* Doppelte Buchhaltung, *İng.* Bookkeeping by double entry, *İt.* Contabilità in partita doppia, *İsp.* Contabilidad por partida doble) deyimi karşılığında kullanılır. Basit muhâsebe yönteminde yevmiye defterinin bir sayfasına giderler ve karşısındaki sayfaya gelirler yazılır. Giderlerin yazıldığı ilk sayfa üç sütundur: Birinci sütunda tarih ve numaralarıyla faturalar, ikinci sütunda harcanan para miktarları ve üçüncü sütunda alınan mallar gösterilir. Örneğin şu faturayla on bin liraya on tane çanta alınmıştır. Bunun karşısındaki gelirler sayfası iki sütundur: Birinci sütuna günlük satışlar, ikinci sütuna bu satışlardan kazanılan paralar yazılır. Örneğin falan gün on adet çanta satılmış ve yirmi bin lira kazanılmıştır. Muzâaf muhâsebe yöntemindeyse bütün bunlar tek sayfada gösterilir. Her sayfa üç sütundur: Birinci sütuna tarih ve numaralarıyla faturalar, ikinci sütuna giderler (borçlu hesabı), üçüncü sü-

YALIN ÜREM

tuna gelirler (alacaklı hesabı) yazılır. Bu yönteme, ilkin 1340 yılında İtalya'da uygulandığı için *İtalyan yöntemi* de denir.

YALIN ÜREM. (Os. Basit fâiz, *Fr.* Intérêt simple, *Al.* Einfacher Zins, *İng.* Simple interest) Sabit bir sermaye için belli bir sürede gerçekleşen fâiz... Basit fâiz hesaplarında sermaye, fâiz oranı, gün ya da yıl olarak zaman öğeleri vardır. Eşdeyişle diyelim bin liralık bir sermaye, diyelim bir yılda, diyelim yüzde on fâiz getirecektir. Bu örnekte fâiz tutarı yüz liradır.

YALIN YARGILAMA YÖNTEMİ. (Os. Basit muhâkeme usûlü, *Fr.* Procédure sommaire, *Al.* Vereinfachtes Verfahren, Summarisches Verfahren; *Lâ.* Summaria cognitio, Processus summarius) Yasaların açıkladıkları konularda uygulanan muhâkeme yöntemi... Hukuk Muhâkemeleri Usûlü Kanununun 507. ve onu izleyen maddelerine göre şu özellikleri vardır: Dâvâcının dilekçesi üzerine hemen muhâkeme günü saptanarak iki taraf çağrılır, dilekçeye bağlı bulunan deliller bu celsede incelenir, mahkemeye gelmeyen tarafa gıyap kararı çıkarılmaksızın gıyabında karar verilir, duruşma adliye tâtilinde de yapılabilir. Yalın yargılama yöntemi, yasaların özel muhâkeme yöntemine bağlı kılmadığı bütün dâvâlarda uygulanan *âdî yargılama yöntemi* (*Fr.* Procédure ordinaire, *Al.* Ordentliches Prozessfahren, *Lâ.* Processus ordinarius, Indicium ordinarium) deyiimi karşılığında kullanılır.

YALIN YÜKÜMCÜ. (Os. Âli kefil, *Fr.* Caution simple, *Al.* Einfacher Bürge, *İng.* Ordinary surety) Kendisinden ödeme istenebilmesi birtakım koşulların varlığına bağlı bulunan kefil... Borçlar Kanununun 486. maddesine göre alacaklının âdî kefile başvurabilmesi için ya borçlunun iflâs etmesi, ya borçluya yapılan tâkibâtın alacaklının hatası olmaksızın sonuçsuz kalması ya da borçlu aleyhine Türkiye'de tâkibât yapmanın olanaksız bulunması gerekir.

YANAŞMA. (Os. Muvâsalat, Vürûd; *Fr.* Arrivée, Atterissage; *Al.* Landung, *İng.* Arrival, *İt.* Arribo, *İsp.* Llegada) Bir şeyin yanına varma... Örneğin gemi, vapur, sandal vb. gibi deniz taşıtlarının *yanaşma* (*Fr.* Abordage, *Al.* Anlegen, *İng.* Landing, *İt.* Approdo, *İsp.* Abordaje)'sından sözedilir. Bu deyim Türkçemizde, bir çiftçinin yanında çalışan işçiyi de dilegetirir.

YANAŞMAK. (Os. Vâsıl olmak, *Fr.* Aborder, Accoster; *Al.* Landen, *İng.* To land, *İt.* Approdare, *İsp.* Abordar) Bir şeyin yanına varmak... Bu deyim, deniz taşıtlarının karaya yanaşmalarını dilegetirir, örneğin bu anlamda "mallarımızı getiren gemi rıhtıma yanaştı" denir.

YANGIN ÇEKİNCESİ. (Os. Yangın tehlikesi, Harîk tehlikesi; *Fr.* Risque d'incendie, *Al.* Feuergesfahr, *İng.* Risk of fire, *İt.* Rischio d'incendio, *İsp.* Riesgo de incendio) Tutuşup yanma olanağı... Örneğin bu anlamda "bu depoda yangın tehlikesi var" denir.

YANGIN KORUNCU. (Os. Yangın sigortası, Harîk sigortası; *Fr.* Assurance contre l'incendie, *Al.* Feuerversicherung, *İng.* Fire insurance, *İt.* Assicurazione contro l'incendio, *İsp.* Seguro contra incendios) Taşınır ve taşınmaz malların yanmasından doğacak zararlara karşı yapılan sigorta... Yangın olayından doğan her türlü (kaybolma, kurtarma sırasında kırılıp dökülme, ısınma, dumanlanma, yıkılma vb.) zararları kapsar. Ayrıca yıldırım düşmesi, patlama (infilâk) ve benzeri olayların doğurduğu zararlara da bu sigortanın kapsamı içindedir. Ticaret Kanununun 976-982. maddelerinde, doğrudan doğruya ateş yüzünden meydana gelen zararları karşılamak için yapılan sigorta, olarak tanımlanmıştır. Birçok çeşitleri vardır. Süre bakımından bir yıldan az süreli sigortalara kısa vâdeli, bir yıldan çok süreli sigortalara uzun vâdeli sigorta denir. Beş yıllık sigortalarda son altı ay, yedi yıllık sigortalarda son on iki ay, on yıllık sigortalarda son yirmi dört ay için sigortalıdan ücret (sigorta primi) alınmaz. Mal sigortaları mal miktarı her an değiştiğinden (birçok mallar satılıp yerlerine yeni birçok mallar geldiğinden) bir çeşit cârî hesap biçiminde yapılır ki buna *abonman sigortası* ya da *dalgalı sigorta* denir, bu sigortada sigortalı sigortacıya sürekli olarak beynânâme vermek ve mal miktarındaki değişiklikleri bildirmek zorundadır. Başkasına ait malları elinde bulunduran kişinin kendi kusuruyla o malların yanması ya da yangının başkalarının mallarına da zarar vermesi durumunda mal sâhibine ya da başkalarına ödemek zorunda bulunduğu tazminatı karşılayan sigortaya da *yangın sorumluluğu sigortası* (mes' uliyet sigortası) denir.

YANILGI. (Os. Hatâ, *Fr.* Erreur, *Al.* Irrtum, *İng.* Error, Mistake; *İt.* Errore, *İsp.* Error; *Lâ.* Error) Gerçek olmadığı halde gerçekleşmiş

gibi kabul edilmiş olan fiil ve irâde... Hukuksal açıdan hatanın varlığı, hatalı işlemin düzeltilmesini gerektirir. Borçlar Kanununun 23, 24. ve bunu izleyen maddelerinde bu konuda hükümler vardır. Hukuk açısından *sözleşmede yanlış* (Fr. Erreur sur le contrat, Al. Gescheftssirrtum, İng. Essential mistake, Lâ. Error in negotio) (kira sözleşmesi yaptığını sanarak satış sözleşmesi yapmak gibi), *kişide yanlış* (Fr. Erreur sur la personne, Al. Personnenirrtum, İng. Mistake in identity, Lâ. Error in persona) (Hasan'la sözleşme yaptığını sanarak Ali'yle sözleşme yapmak gibi), *konuda yanlış* ya da *nesnede yanlış* (Fr. Erreur sur la chose, Al. Identitaetsirrtum, İng. Mistake in detail, Lâ. Error in corpore) (gösterip aldığı kitapla satın almak istediği kitabın aynı olmaması gibi), *nicelikte yanlış* (Fr. Erreur sur la quantité, Al. Quantitaetsirrtum, İng. Arithmetical mistake, Lâ. Error in quantitate) (iki yüz metre aldığını sanarak elli metre almak gibi) birbirinden ayrır edilir.

YANILMA. (Os. Tagallüt, Fr. Méprise, Bévue; Al. Missgriff, İng. Blunder, Mistake; İt. Abaglio, İsp. Desacierto) Yanlış sonuç alacak biçimde davranma... Örneğin bu anlamda "bu işten kâr edeceğimizi sanıyordum, yanlışmışım" denir.

YANILMAK. 1. (Os. Hatâ etmek, Fr. Se tromper, Faire erreur; Al. Sich versehen, Sich irren; İng. To mistake, To be mistaking, To be wrong; İt. Ingannarsi, İsp. Enganarse) Yanlış bir davranışta bulunmak.

2. (Os. Hatâ yapmak, Fr. Commettre une erreur, Al. Einen Irrtum, İng. To make a mistake, İt. Far un errore, Cometer un errore; İsp. Hacer un error, Cometer un error) Tanımayarak ya da niteliğini iyi anlamayarak başkasını ya da işe yarayanı seçmek... Örneğin bu anlamda "yanılmışım, bu prçayı alacağıma ötekini almışım" denir.

YANIT. (Os. Cevâp, Fr. Réponse, Al. Antwort, İng. Reply, İt. Risposta, İsp. Respuesta) Sorulana verilen karşılık... Hukuksal anlamda *yanıt* (Os. Cevâp, Fr. Réponse au fond, Al. Klagebeantwortung, İng. Defence, Lâ. Contradictio) dâvâcının ilerisürdüğü olaylara karşı dâvâlnın yargıca yaptığı yazılı ya da sözlü bildiridir. Bu bildiri, dâvâyı incelemeye engel bir durumun bulunduğu iddiasını taşırırsa *itirâzâtı iptidâîye*, dâvâcının ilerisürdüğü olayların reddini ya da kabulünü içerirse *esâsa cevâp*, dâvâcının ilerisürdüğü olayların

hukuksal sonuçlarının kabulünü içerirse *ikrâr*, iddia olunana itirazı içerirse *defî*, dâvâciya karşı bir dâvâ isteği niteliğinde olursa *müteakaabil dâvâ*, dâvâcının ilerisürdüklerinin doğru olmadığını iddia ederse *itirâz* adıyla anılır. Hukuksal cevapların Hukuk Muhâkemeleri Usûlü Kanununun 188, 195, 203, 503, maddeleriyle Devlet Şûrâsı Kanununun 37. maddesine göre belli süreler içinde ve yazılı olarak (lâyiha biçiminde) verilmesi şarttır.

YANITA YANIT. (Os. Cevâp aleccevâp, Fr. Réplique, Duplique; Al. Replik, Duplik; İng. Rejoinder, Replication) Taraflardan birinin cevabına karşı tarafın verdiği cevap... Eski hukukumuzda *lâyihaî sâniye* (ikinci lâyiha) denirdi, yazılı (lâyiha hâlinde) olması şarttır.

YANIT DİLEKÇESİ. (Os. Cevâp lâyihası, Fr. Requête en réponse, Al. Klagebeantwortungsschrift, İng. Statement of defence, Lâ. Libellus contradictorius) Dâvâlananın cevabını içeren ve yargıca verilen yazılı bildiri.

YANLIŞ. (Os. Sehiy, Kizb; Fr. Faux, Al. Fehler, İng. Wrong, Incorrect; İt. Sbaglio) Yanılma sonucu olan... *Doğru olmayan*'ı dilegetirir.

YANLIŞ ANLAMAK. (Os. Fehmi kâzip, Sui zan; Fr. Mal comprendre, Al. Falsch verstehen, İng. To misunderstand, İt. Comprendere male, İsp. Comprender mal) Anlamakta yanlış olmak.

YANLIŞ ANLAŞILMAK. (Os. Sui tefehhüm, Fr. Malentendue, Al. Missverstaendnis, İng. Misunderstanding, İt. Malinteso, İsp. Mala inteligencia) Anlaşılmakta yanlış olmak.

YANLIŞLIK. (Os. Galat, Fr. Faute, Al. Falsche Handlungsweise, İng. Blunder, İt. Abbaglio) Yanlış yapılan... Yanlış olanın niteliğini dilegetirir.

YANLIŞLIKLA. (Os. Sehven, Fr. Par erreur, Erronément; Al. Aus versehen, Irrtümlich; İng. By mistake, Erroneously; İt. Per sbaglio, Erroneo; İsp. Per equivocacion, Por error) Yanılarak.

YANLIŞ ÖLÇÜ. (Os. Hatâlı mikyâs, Fr. Faux poids, Al. Falsches Gewicht, İng. Short weight, İt. Peso falso, İsp. Peso falso) Doğru ölçmeyen ölçü.

YANSIZ

YANSIZ. (Os. Bîtaraf, Tarafsız; *Fr. Neutre, Al. Neutral, İng. Neutral, İt. Neutrale, İsp. Neutral*) Hiç bir yandan olmayan.

YANSIZ BAYRAĞA GEÇİŞ. (Os. Bîtaraf bayrağa geçiş, *Fr. Transfer a pavillon neutre, Al. Übergang zur neutralen Flagge, İng. Transfer to a neutral flag*) Savaş sırasında düşmana ait ticaret gemilerinin tâbiyet değiştirilmesi... Devletler hukukunda *danışıklı iş* (Os. Muvâzaa) sayılmış ve *gücemsel alım* (Os. Müsâdere)'la bunlara el konulabileceği kabul edilmiştir.

YANSIZLIK. (Os. Bîtaraflık, Tarafsızlık; *Fr. Neutralité, Al. Neutralitaet, İng. Neutrality, İt. Neutralita, İsp. Neutralidad*) Tarafsız olmanın niteliği... Devletler hukukunda, savaş sırasında savaşanlara yardım etmeyeceğini bildiren devletin durumunu dilegetirir. İkinci dünya savaşında (1939) ülkemiz de bu durumda kalmıştı. İsviçre gibi bütün savaşlarda yansızlığını sürdürebilen ülkeler de vardır.

YAPAN. (Os. Fâil, *Fr. Auteur, Al. Taeter, İng. Actor, Perpetrator*) Hukuksal bir sonuç doğuran işlemi meydana getiren kişi... Ceza hukukunda suç olan işlemi doğrudan doğruya meydana getiren kişi ya da kişilere *aslî fâil*, bunların birden çok olması durumunda her birine *müşterek fâil*, suçu meydana getiren hareketi bizzat yapmadığı halde suçun işlenmesine yardım eden kişi ya da kişilere *fer'î fâil* denir.

YAPAY ÖZDEK. (Os. Sun'î madde, *Fr. Compensation, Al. Ersatz, İng. Compensation, İt. Compenso, İsp. Compensacion*) Bir özdeğin yerine konulan bir başka özdek... Özellikle ikinci dünya savaşında (1939) Almanca *ersatz* deyimiyle ünlenen bu işlem, doğal maddelerin yapay olarak meydana getirilmiş benzerlerini dilegetirir. Örneğin kauçuk, ipek vb. gibi doğa ürünleri yapay olarak insan eliyle de yapılmış ve yararlanılmıştır. Yabancı deyimler, *giderme* (Os. Telâfi) ve *zararı ödeme* (Os. Tazmîn) anlamlarını da dilegetirir. Özellikle ikinci dünya savaşı Almanya'sında doğal kaynaklar tümüyle savaş araçları yapımına yönelmişinden yiyecek ve içecek maddelerinin yapay olarak *telâfi*'si gerekmişti.

YAPI BİRLEŞKELERİ. (Os. İnşaat kooperatifleri, *Fr. Coopérative de construction, Al. Baugenossenschaften, İng. Building society*) Konut yapımı için kurulan kooperatifler.

YAPILABİLİRLİK. (Os. Kaabili imâl, *İng. Feasibility*) Herhangi bir yatırımın sağlayacağı kazançla değer olması... Türkçe yazımıyla *fizibilite* biçiminde dilimizde de kullanılıyor. Yatırım projeleri fizibilite hesaplarına dayanır, böylelikle de işe girişmeden önce bir yatırımın sağlayacağı kazançla değip değmediği araştırılır.

YAPILMASI OLANAKLI. (Os. Kaabili tatbik, *Fr. Faisable, Praticable; Al. Tunlich, İng. Praticable, İt. Praticabile, Fattibile; İsp. Praticable, Factible*) Gerçekleştirilebilir... *Uygulanabilir* olanı dilegetirir, örneğin bu anlamda *yapılması olanaklı bir iş* (*Fr. Un travail faisable*)'ten ya da *uygulanabilir tasarısı* (Os. *Projet praticable*)'dan sözedilir.

YAPILMIŞ. (Os. Mâmûl, *Fr. Fabriqué, Al. Fäbrikat, İng. Fabric, İt. Prodotto, İsp. Producto*) İşlenerek kulanıma ya da satışa hazır bir duruma getirilmiş.

YAPIM. 1. (Os. İmâl, İmâlât; *Fr. Fabrication, Production; Al. Fabrikation, Verarbeitung, Anfertigung, Herstellung; İng. Fabrication, Working; İt. Lavorazione, Fabricazione; İsp. Labranza, Fabricacion*) Hammaddelerden mal yapma işlemi.

2. (Os. İnşaat, *Fr. Constructions, Al. Bauen, İng. Building, Works; İt. Costruzioni*) Yapı işleri... Her türlü bina yapımını dilegetirir.

3. (Os. Manifatura, *Fr. Manufacture, Al. Manufaktur, İng. Manufacture, İt. Manifattura, İsp. Manufactura*) Her türlü kumaş ve bez dokuma... Tarihsel süreçte makinesiz imâlâthaneleri dilegetirmiştir. Anamalcılığın ilk sanayi girişimi *manüfaktür dönemi* adıyla anılır. Bu dönemde ticaret anamalcılığı manüfaktür anamalcılığına dönüşmüş, evlerinde ya da dükkânlarında çalışan üreticiler büyük *yapımevleri* (Os. İmâlâthâneler, *İng. Manufactories*)'nde toplanmaya başlamışlardır. Bu dönem, henüz insan elleriyle çalışılan ve üretilen bir dönemdir.

YAPIM EDERİ. (Os. İmâlât fiyatı, *Fr. Prix de production, Al. Herstellungspreis, İng. Price of productions, İt. Prezzo di produzione, İsp. Precio de produccion*) Hammaddelerden mal yapmak için gerekli harcamaların para diliyle tutarı.

YAPIMEVİ. (Os. Sınâî müessese, *Fr. Exploitation industrielle, Etablissement indus-*

triel; *Al.* Industrierwerk, Gewerblicher Betrieb; *İng.* Industrial enterprise) İçinde makineler ya da âletler ya da tezgâhlar aracılığıyla toplu yapım işiyle uğraşan yer... Mâden ocakları da sînâî kuruluşlardan sayılır. Bununla beraber dilimizde bunlara *işleyimsel kuruluş* demek daha doğru olur. *Yapımevi* (Os. İmâlâthâne) deyimi dilimizde daha çok içinde küçük çapta imâlât yapılan, özellikle de âlet ve eşya yapımını gerçekleştiren yerleri dile getirir.

YAPIM GİDERİ. (Os. İmâlât masrafı, *Fr.* Coût de la production, *Al.* Herstellungskosten, *İng.* Expense of production, *İt.* Costo di produzione, *İsp.* Coste de produccion) Hammaddelerden mal yapmak için harcanan para.

YAPIM İŞLEYİMİ. (Os. Manifatura sanâ-yii, *Fr.* Industrie manufacturière, *Al.* Manufakturindustrie, *İng.* Manufacturing industry, *İt.* Industria manifattrice, *İsp.* Industria manufactura) Dokuma sanayii.

YAPIM MALLARI. (Os. Manifatura malları, *Fr.* Produits manufacturés, *Al.* Manufakturwaren, *İng.* Manufactured goods, Manufactured products) Dokunmuş mallar.

YAPIM MALLARI ÇEŞİTLERİ. (Os. Manifatura malları çeşitleri, *Fr.* Articles manufacturés, *İng.* Manufactured articles, *İt.* Articolo manifatti, *İsp.* Artículos manufacturados) Dokunmuş mal çeşitleri.

YAPIM SÖZLEŞMESİ. (Os. İstisnâ akdi, *Fr.* Contrat d'entreprise, *Al.* Werkvertrag, *İng.* Contract for work, Hire of work; *Lâ.* Locatio conductio operis) Bir tarafın öbür tarafa bir şey yapmayı taahhüt ettiği sözleşme... Borçlar Kanununun 355. ve bunu izleyen maddelerinde bu konuda hükümler vardır.

YAPI ORTAKLIKLARI. (Os. İnşâat şirketleri, *Fr.* Compagnie financière de construction, Société immobilière d'investissement; *Al.* Baufirmen, Bausparkasse; *İng.* Building societies) Yapı işleri yapmak için kurulan şirketler... Bu şirketler genellikle yapı bitmeden önce müşterilerinin yatırdıkları parayı kullanırlar, çoğunlukla da yapıyı inşâata başlamadan önce satın parasını alırlar. Sürekli (permanent) inşâat şirketleri XIX. yüzyıldan beri faaliyete geçmişlerdir, ülkemizde özellikle ikinci dünya savaşından sonra bu gibi

şirketler pek çoğalmıştır ve çok büyük kârlar sağlamışlardır. Marmara denizinin hemen her yanını kaplamış bulunan kıyı siteleri bunun en belli örneğidir.

YAPI VURGUNU. (Os. Binâ spekülasyonu, *Fr.* Spéculation immobilière, *Al.* Gebaeudespekulation, *İng.* Building speculation, Real estate speculation) Ucuza alıp pahalıya satmak yoluyla yapılan bina vurgunu... Özellikle enflasyon durumlarında yapılır, enflasyonlarda bina fiyatları sürekli olarak yükselir. Fâiz oranlarının düşmesi de bu spekülasyonun başlıca etkenlerindendir.

YAPMA. (Os. İmâl, *Fr.* Fabrication, Ouvré; *Al.* Verarbeitung, *İng.* Working, *İt.* Lavorazione, *İsp.* Labranza) Hammaddeleri işleyerek kullanılabilir ya da satılabilir bir duruma getirme.

YAPMAK. 1. (Os. İmâl etmek, *Fr.* Fabriquer, Travailler, Produire, Confectionner; *Al.* Fabrizieren, Herstellen, Fertigen; *İng.* To make, To manufacture, To fabricate; *İt.* Fabbricare, Fare, Produrre; *İsp.* Hacer, Fabricar, Producir) Hammaddelerden kullanılabilir ve satılabilir mal yapmak.

2. (Os. İşlemek, *Fr.* Ouvrer, *Al.* Berarbeiten, *İng.* To work, *İt.* Lavorare, *İsp.* Labrar) Herhangi bir iş yaparak bir sonuç meydana getirmek... *İşlemek* deyimi dilimizde örneğin "paramın fâizi işliyor" önermesinde olduğu gibi *cereyan etmek* (*Fr.* Courir, *Al.* Laufen, *İng.* To run, *İt.* Correre, *İsp.* Correr) anlamında da kullanılır.

YAPMAYA BAŞLAMAK. (Os. Mevkii icrâya koymak, *Fr.* Exécuter, Effectuer; *Al.* Effektuieren, *İng.* To execute, *İt.* Eseguire, Effectuare; *İsp.* Ejecutar, Efectuar) Düşünce alanından uygulama alanına geçmek... Örneğin bu anlamda *bir işi gerçekleştirmek* (*Fr.* Effectuer un travail)ten ya da *yasayı uygulamak* (*Fr.* Exécuter la loi)tan sözedilir.

YAPTIRIM. (Os. Müeyyide, *Fr.* Sanction, *Al.* Sanktion, *İng.* Sanction, *Lâ.* Sanctio) Herhangi bir şeyin yapılmasını ya da yerine getirilmesini sağlayan zorlayıcı güç... Tazminat ve ceza tehdidini içeren yasa hükümleri böyledir. Sözleşmeler, irâde bildirimleri vb. gibi serbest hukuksal işlemlerin yasa yaptırımlarından yararlanabilmeleri için yasaya aykırı olmamaları gerekir.

YARAMAK

YARAMAK. (Os. Hizmet etmek, Fâideli olmak; *Fr.* Servir, *Al.* Nützen, *İng.* To be good, *İt.* Servire, *İsp.* Servir) Kullanıldığı işde yararlı olmak.

YARAMAMAK. (Os. Hizmet etmemek, Fâideli olmamak; *Fr.* Ne servir a rien, *Al.* Nichts nützen, *İng.* To be of no use, *İt.* Non servire a niente, *İsp.* No servir a nada) Kullanıldığında yararlı olmamak... Yabancı deyimler Türkçemizdeki *hiç bir işe yaramamak* anlamını verir.

YARAR. (Os. Fâide, *Fr.* Utilité, *Al.* Nutzen, *İng.* Utility, *İt.* Utilità, *İsp.* Utilidad) Kullanılan bir şeyin verdiği olumlu sonuç... Ekonomi dilinde *kullanma değeri* (Os. İstimâl kıymeti)'ni dilegetirir, klâsik economiciler mal ve hizmetlerin ihtiyaçları giderme özelliğine *yarar* (fayda) adını vermişlerdir.

YARARINIZA. (Os. Lehinize, *Fr.* En votre faveur, *Al.* Zu Ihren Gunsten, *İng.* In your favour, *İt.* A vostro favore, *İsp.* En su favor) Sizden yana olan ve sizin için iyi sonuç veren... Size karşı olan ve sizin için kötü sonuç vereni dilegetiren *zararınıza* (aleyhinize) deymi karşılarında kullanılır.

YARARLANAN. 1. (Os. Fâide temin eden, Faydalanan; *Fr.* Usufruitier, *Al.* Nutzniesser, *İng.* Usufructuary, *İt.* Usufruttario, *İsp.* Usufructuario) Kendine yarar sağlayan.

2. (Os. Menfaatâr, *Fr.* L'intéressé, *Al.* Beteiligter, *İng.* The party concerned, *İt.* Interessato, *İsp.* El interessado) Çıkar sağlayan... *Çıkara dayalı* anlamını da verir, örneğin bu anlamda *çıkara dayanan bir dostluk* (*Fr.* Une amitié intéressée) denir.

YARARLANILMASI TÜKETİME BAĞLI MALLAR. (Os. İntifâ istihlâke tâbî emvâl, *Fr.* Biens consommables, *Al.* Verbrauchbare Sachen, *İng.* Consumable things, *Lâ.* Res consumptibiles) Tüketilmekle kullanılabilen mallar... Örneğin para, yemiş ağaçları vb. böyledir. Bu konu, hukuk biliminde *yararlanma hakkı* (İntifâ hakkı) bakımından önemlidir. Bu hakkın kullanımı, yararlanılmaları tüketimlerin bağı mallarla ilgiliyse bu malların mülkiyeti de intifâ hakkı sahibine geçer. Ancak Medenî Kanunun 732. maddesine göre bu durumda asıl malsahibinin, intifâ hakkı sahibinden teminat istemeye ve bu teminat gösterilmedikçe malları teslim etmemeye hakkı vardır, oysa yararlanılmaları tüketimlerine bağı olmayan malların intifâında malsahibi-

nin intifâ hakkı sahibinden teminat isteye-bilmesi ancak haklarının tehlikede olduğunu ispat edebilmesiyle olanaklıdır, bunu ispat edemezse teminat isteyemez.

YARARLANILMASI TÜKETİME BAĞLI OLMAYAN MALLAR. (Os. İntifâ istihlâke tâbî olmayan emvâl, *Fr.* Biens non consommables, *Al.* Nicht verbrauchbare Sachen, *İng.* Non consumable things) Tüketilmeden kullanılabilen mallar... Örneğin ev, kitap, halı vb. böyledir. Tüketilmeden de kullanılabilirler (intifâ mümkünür).

YARARLANMA. (Os. İstifâde, *Fr.* Avantage, *Al.* Vorteil, *İng.* Advantage, *İt.* Vantaggio, *İsp.* Vantaja) Yarar sağlama.

YARARLANMA BELGİTİ. (Os. İntifâ senedi, *Fr.* Action de jouissance, Bon de jouissance; *Al.* Genusschein, *İng.* Dividend share, Redeemed share; *İt.* Azione di godimento, Buone di godimento; *İsp.* Action de goce) Bedeli itfâ edilen hisse senetleri karşılığında verilen senet... Ticaret Kanununun 418. maddesine göre intifâ senedi sahiplerinin hisse senedi sahiplerinden farkı, sadece şirketin tasfiyesi durumunda sermaye kalıntısından pay almamalarıdır, yıllık kazanç paylarını tıpkı hisse senedi sahipleri gibi alırlar.

YARARLANMA HAKKI. (Os. İntifâ hakkı, *Fr.* Usufruit, *Al.* Niessbrauch, Nutzniessung; *İng.* Usufruct, *İt.* Usufrutto, *İsp.* Usufructo, *Lâ.* Ususfructus) Herhangi bir şeyden yarar sağlama hakkı... Hukuk dilinde, başkasına ait bir maldan yarar sağlamayı dilegetirir. Medenî Kanunun 717. ve bunu izleyen maddeleriyle bu konu düzenlenmiştir. Bu hak sözleşmeli (akdî) ya da yasal (kanunî) olabilir. Hak sahibinin yaşamıyla sınırlıdır. Yararlanma hakkını kullanan yararlandığı şeyin özünü ve kullanma maksadını değiştiremez.

YARARLANMAK. (Os. İstifâde etmek, *Fr.* Exploiter, *Al.* Ausnützen, *İng.* To exploit, To improve; *İt.* Sfruttare, *İsp.* Explotar) Yarar sağlamak... *İşletmek* anlamında kullanılır, örneğin bu anlamda *bir toprağı işletmek* (*Fr.* Exploiter une terre)'ten söz edilir.

YARARLI. 1. (Os. Fâideli, *Fr.* Utile, *Al.* Nützlich, *İng.* Useful, *İt.* Utile, *İsp.* Util) Kullanıldığında olumlu sonuç veren.

2. (Os. İstifâdeli, *Fr.* Avantageux, Profitable; *Al.* Vorteilhaft, *İng.* Advantageous, Pro-

fitable; *İt.* Vantaggioso, Profitabile; *İsp.* Vantajoso, Provechoso) Yarar sağlayan.

YARARLI DURUMA GETİRMEK. (Os. Fâideli hâle koymak, *Fr.* Exploiter, *Al.* Nutzbar machen, *İng.* To exploit, *İt.* Far rendere, *İsp.* Explotar) Yararlanılabilecek bir duruma sokmak... *Yararlanmak* deyimiyile anlamdaştır.

YARARLI GİDERLER. (Os. Fâideli masarîfât, *Fr.* Impenses utils, *Al.* Nützliche Verwendungen, *İng.* Useful expenses, *Lâ.* Impensae utiles) Zorunlu olmadığı halde bir yarar sağlamak ve özellikle de bir şeyin değerini çoğaltmak için yapılan harcamalar.

YARARLIK. (Os. Liyâkat, Ehlîyet; *Fr.* Mérite, *Al.* Verdienst, *İng.* Merit, *İt.* Merito, *İsp.* Merito) Yararlı olma niteliği... Bir işi başarmaktaki yeterliği de dilegetirir.

YARARLI OLARAK. (Os. İstifâdeli olarak, *Fr.* Avantageusement, *Al.* Vorteilhaft, *İng.* Favourably, *İt.* Con vantaggio, *İsp.* Ventajosamente) İyi bir biçimde... Uygun ve elverişli olarak yapılanı dilegetirir.

YARARLI SONUÇ VERMEK. (Os. Fâideli netice vermek, *Fr.* Tourner a l'avantage, Aboutir avantageusement; *Al.* Vorteilhaft ausfallen, *İng.* To turn out to advantage, *İt.* Tornare vantaggioso, *İsp.* Resultar ventajoso) Yarar sağlayarak sonuçlanmak.

YARAR SAĞLAMAK. (Os. Fâide temin etmek, *Fr.* Tirer avantage, *Al.* Nutzen ziehen, *İng.* To make advantage, *İt.* Trarre vantaggio, *İsp.* Retirar provecho) Yapılan bir işin sonucunda yarar elde etmek.

YARARSIZ. (Os. Fâidesiz, *Fr.* Inutile, *Al.* Nutzlos, *İng.* Useless, *İt.* Inutile, *İsp.* Inutil) Yarar sağlamayan.

YARARSIZLIK. (Os. Fâidesizlik, *Fr.* Inutilité, *Al.* Nutzlosigkeit, *İng.* Uselessness, *İt.* Inutilità, *İsp.* Inutilidad) Yarar sağlamazlık... Yararsız olanın niteliğini dilegetirir.

YARATICI. (Os. Muhterî, Mûcit; *Fr.* Inventeur, *Al.* Erfinder, *İng.* Inventor, *İt.* Inventore, *İsp.* Inventor) Yoktan varetme niteliği olan.

YARDIM. (Os. Muâvenet, *Fr.* Aide, Assistance, Secours; *Al.* Hilfe, Beistand; *İng.* Aid, Help, Assistance; *İt.* Aiuto, Soccorso, Assistenza;

İsp. Asistencia, Socorro, Prestar, Ayuda) Birini güçlükten kurtarmak için yapılan iş... Ekonomik anlamda güçlü ülkelerin güçsüz ülkelere yaptığı para yardımını dilegetirir, ne var ki bu yardımın yardım alandan çok yardım vereni yararlandığı bizzat güçlü ülkelerin yayımladıkları istatistiklerle saptanmıştır. Ticaret Kanununun 1281. ve onu izleyen maddelerine göre deniz kazalarında kurtarma ve yardım işlerinde ücret istenebilir.

YARDIMCI DEFTERLER. (Os. Defâtiri muâvine, Defâtiri tâliye; *Fr.* Livres auxiliaires, *Al.* Hilfsbücher, *İng.* Subsidiary books, *İt.* Libri ausiliari, *İsp.* Libros axuiliaries) Tüccarların yasal olarak tutmak zorunda bulundukları yevmiye, mevcûdât ve muvâzene, kopya defterlerine yardımcı olarak tuttukları defterler... Yardımcı defterlerin tutulması yasal olarak zorunlu değildir.

YARDIMCI HESAPLAR. (Os. Hesâbâtı muâvine, *Fr.* Comptes auxiliaires, *Al.* Hilfskonten, *İng.* Subsidiary accounts) Büyük defterdeki ana hesaptan ayrı olarak her borçlu için ayrı ayrı tutulan ayrıntılı hesaplar.

YARDIM ETMEK. 1. (Os. Muâvenet etmek, *Fr.* Prêter secours, Prêter assistance; *Al.* Hilfe leisten, *İng.* To render, To give, To lend, To assistance; *İt.* Prestare assistenza, Prestare aiuto; *İsp.* Prestar asistencia, Prestar ayuda, Prestar socorro) Birini güçlükten kurtarmak.

2. (Os. Muâvenete koşmak, *Fr.* Venir en aide, *Al.* Zu Hilfe kommen, *İng.* To come to assistance, *İt.* Venir in aiuto, *İsp.* Venir en ayuda) Birini güçlükten kurtarmaya gelmek.

YARDIMIYLA. (Os. Muâvenetiyle, *Fr.* A l'aide, *Al.* Mit Hilfe, *İng.* By means, *İt.* Col l'aiuto, *İsp.* Con la ayuda) Destek olup kurtarmaya çalışmasıyla... Örneğin bu anlamda "bu dertten onun yardımıyla kurtulduk" denir.

YARDIM ÖRGÜTÜ. (Os. Muâvenet teşkilâtı, *Fr.* Aumônerie) Belli amaçlara yönelik yardımları gerçekleştirmek için kurulan örgüt... Toplumsal, ekonomik, siyasal, dinsel vb. amaçlarla kurulabilir.

YARDIM TOPLAMA. (Os. Cem'i iânât, *Fr.* Quête publique, Souscription; *Al.* Kollekte, Sammlang öffentliche; *İng.* Public subscription, Collection by public subscription; *Lâ.*

YARDIM VE İŞBİRLİĞİ FONU

Collatio, Collectio) Genel bir hizmetin yapılması amacıyla hükümetin, belediyelerin, hayır kurumlarının halktan para toplaması... 1336 tarihli Cem'i İânât Nizamnâmesine göre hükümetin izni olmadıkça halktan para toplamak yasaktır.

YARDIM VE İŞBİRLİĞİ FONU. (Os. Muâvenet ve tevhidi mesâî fonu, *Fr.* Fonds d'aide et de cooperation) Bağımsız Afrika cumhuriyetlerine yardım için kurulan örgüt... Kısaltması F.A.C.'dir. 1959 yılında *Fonds d'Investissement pour le Développement Economique et Social* (kısaltması F.I.D.E.S.) örgütünün yerine kurulmuştur.

YARGI. (Os. Hüküm, *Fr.* Jugement, Sentence, Arrêt, Arbitrage; *Al.* Urteil, Urteilspruch, Entscheidung, Beschluss, Richterspruch; *İng.* Judgment, Sentence, Verdict, Award, Decision, Order, Rule, Decree, Advice; *İt.* Sentenza, Arbitraggio, Giurisdizione; *İsp.* Sentencia, Arbitraje) Yargıcın verdiği sonuçsal karar... Genel anlamda herhangi bir şeyi olumlu ya da olumsuz olarak nitelendirmeyi, hukuksal anlamda dâvâları görme işini dilegetirir. Hukuk açısından *yüze karşı* (vicâhî), *yokluğunda* (gıyâbî) ve *kesin* (kat'î) olur. Kesin yargılara karşı başkaca yasal yollara başvurulamaz. *Yargı* (*Lâ.* Sententia), Roma hukukunda, yargıcın anlaşmazlığı çözümleyen ve sonuçlandıran kararı, olarak tanımlanmıştır.

YARGI BELGESİ. (Os. İlâm, *Fr.* Expédition, Grosse; *Al.* Urteilsausfertigung, *İng.* Copy of the Judgment, Engrossment) Mahkemece verilen kararın dâvâcıya ve dâvâlıya verilen tasdikli sûreti... Hukuk Muhâkemeleri Usûlü Kanununun 392, 393. maddeleriyle İcra ve İflâs Kanununun 24, 41. maddeleri gereğince verilir. *İlâm* deyimi, *ilim* deyiminden türemiştir ve *bildirmek* anlamındadır.

YARGI BELGESİZ KOVUŞTURMA. (Os. İlâmsız tâkip, *Fr.* Poursuite sans titre exécutoire, *Al.* Mahnverfahren, Betreibung gerichtlich nicht festgestellter, Zahlungsbefehlsverfahren; *Lâ.* Mandatum de solvendo cum clausula iustificativa) Alacaklıya ilâma dayanmaksızın alacağını cebri icra yoluyla alma olanağını veren kovuşturma yöntemi... İcra ve İflâs Kanununun 42. ve onu izleyen maddelerine göre yapılır.

YARGICILAR KURULU. (Os. Hey'eti adûl, *Jüri* *Fr.* Jury, *Al.* Geschworenenbank, Die

Geschworenen; *İng.* Jury, *Lâ.* Iudices) Öldürme dâvâlarında suçun sadece maddî yönü üstünde karar verme yetkisi olan halk yargıçları kurulu... Kimi ülkelerde uygulanmaktadır, ülkemizde yoktur. Uygulanan ülkelerde jürinin görevi sanığın sadece suçlu olup olmadığına karar vermektir, yargıç bu karara uymak zorundadır. Yargıç, jürinin suçsuz gördüğü sanığı berâat ettirir, suçlu gördüğü sanığın cezasını saptar. Bu anlamın dışında çeşitli yarışmalarda (örneğin bir roman ödülü yarışmasında) karar veren seçiciler kurulu'nu da dilegetirir.

YARGICILAR KURULU ÜYESİ. (Os. Hey'eti adûl âzâsı, *Jüri* âzâsı; *Fr.* Juré, *Al.* Der Geschworene, *İng.* Juror, Juriman; *Lâ.* Iudex iuratus) Halk yargıçları ya da seçiciler kurulu üyelerinden her biri.

YARGICIN DÂVÂYA BAKAMAMASI. (Os. Hâkimin dâvâyı rüyetten memnûiyeti, *Fr.* Empêchement de juge, *Al.* Ausschluss des Richters) Yargıcın, taraflarla ya da dâvâ konusuyla ilgisi nedeniyle yargıçlık etmesinin yasalarca yasaklanması... Hukuk Muhâkemeleri Usûlü Kanununun 28, 30, 37, 440. ve Ceza Muhâkemeleri Usûlü Kanununun 21, 22. ve Danıştay Kanununun 44. maddeleri gereğince belli durumlarda yargıç, taraflarca istenmiş olmasa bile, dâvâdan çekilmek (istinkâf etmek) zorundadır.

YARGICIN İSTENMEMESİ. (Os. Reddi hâkim, *Fr.* Récusation du juge, *Al.* Ablehnung des Richters, *Lâ.* Reiectio iudicis) Belli nedenlerin varlığından ötürü taraflardan birinin dâvâ yargıcını istememesi... Yargıcın taraf-sızlığından şüphe edilebilecek durumlarda Hukuk Muhâkemeleri Usûlü Kanununun 29-37, 277, 521. ve Ceza Muhâkemeleri Usûlü Kanununun 23, 30, 67. ve Danıştay Kanununun 44. maddeleri gereğince istenir.

YARGIÇ. (Os. Hâkim, *Fr.* Juge, *Al.* Richter, *İng.* Judge, Magistrate, Justice; *Lâ.* Iudex) Anlaşmazlıkları ve suçları yasalara göre yargılayıp karar vermek için devletçe tâyin edilen kişi... Yargıçların niteliklerini ve her türlü özlük işlerini Hâkimler Kanunu sağlar.

YARGIÇ ADAYI. (Os. Hâkim namzedi, *Fr.* Candidat a la magistrature, *Al.* Richteranwärter, *İng.* Judicial assistant, Prospective judge) Hukuk fakültesini bitiren ve yargıç olmak için staj gören kişi.

YARGIÇLARIN SORUMLULUĞU. (Os. Hâkimlerin mes'ûliyeti, *Fr. Responsabilité des juges, Al. Verantwortlichkeit der Richter, İng. Responsibility of the judge, Lâ. Iudex qui litem suam facit*) Yargıçların görevlerini yaparken neden oldukları zararlardan ötürü sorumlu tutulmaları... Yargıçların sorumluluğu ancak Hukuk Muhâkemeleri Usûlü Kanununun 573-576. maddelerinde saptanan durumlarda olanaklıdır. Sorumlu yargıç, özel bir yargılama yöntemiyle yargılanır.

YARGIÇLIKÇA İSTENEN ANT. (Os. Re' sen teklîf olunan yemîn, *Fr. Serment d'office, Al. Richterlicher Eid, İng. Oath by order of court*) Kanıtların yetersizliği nedeniyle yargıcın taraflardan birinin yemin etmesini istemesi... Hukuk Muhâkemeleri Usûlü Kanununun 355-362. maddelerine göre yapılır.

YARGIÇ ÖNÜNE ÇIKMAK. (Os. Hâkim huzûruna çıkmak, *Fr. Comparaitre devant le juge, Al. Vor dem Richter erscheinen, İng. To appear before the judge, İt. Comparire davanti il giudice, İsp. Comparecer ante el juez*) Yargılanmak.

YARGIÇ YARDIMCISI. (Os. Hâkim muâvini, *Fr. Juge assesseur, Al. Hilfsrichter, İng. Assessor, Assistant judge; Lâ. Iudex pedaneus, Adessor, Arbiter pedaneus*) Bir yargıça yardım etmek için tâyin edilen yargıç.

YARGİEVİ. (Os. Mahkeme, *Fr. Tribunal, Al. Gericht, İng. Court, İt. Tribunale, İsp. Tribunal, Lâ. Indicium*) Özel ve tüzel kişiler arasındaki anlaşmazlıkların çözümlendiği, yasalara aykırı davranışların cezalandırıldığı yer... *Yargı* (Os. Kazâ, *Fr. Fonctionnement de la justice, Al. Rechtspflege, İng. Administration of justice*) yetkisiyle görevlendirilmiş olan devletsel mercileri dilegetirir. Bizzat hak almaya (ihkaakı hakka) meydan vermeyerek toplumsal hukuk düzeninin korunmasını sağlar. Yasalara uymayı sağlayıcı önlemler almak için toplumun hukuk düzenini bozan herhangi bir eylem ya da durumu *yargı* (Os. Hakkı kazâ, *Fr. Jurisdiction, Al. Gerichtsbarkeit, İng. Jurisdiction, Lâ. Iurisdiction*)'lar.

YARGİEVİDİŞİ. (Os. Mahkeme hârici, Dâvâ hârici; *Fr. Extrajudiciaire, Al. Aussergerichtlich, İng. Extrajudicial, İt. Stragiudiziale, İsp. Extrajudicial*) Mahkeme kararı olmadan yapılan.

YARGİEVİDİŞİ İŞLEMLER. (Os. Mahkeme hârici muâmeleler, *Fr. Actes extrajudiciaire, Al. Aussergerichtliche Handlungen, İng. Extrajudicial acts*) Bir hakkı korumak ya da hukuksal sonuçlar elde etmek için dâvâ açmadan önce yapılması gereken işlemler... Örneğin Ticaret Kanununun 570, 713. maddelerine göre kimi hakların korunması için protesto çekmek bu türlü işlemlerdendir.

YARGİEVİDİŞİNDA AÇIKÇA SÖYLEME. (Os. Mahkeme hârici ikrâr, *Fr. Aveu extrajudiciaire, Al. Aussergerichtliches Gestaendnis, Lâ. Confessio extra iudicium*) Hukuksal olayı kanıtlama amacına dayanmayan ikrâr... Hukuk Muhâkemeleri Usûlü Kanununun 36. maddesi gereğince takdirî delil olarak kabul edilebilir.

YARGİEVİ GİDERLERİ. (Os. Masârifi muhâkeme, Mahkeme masrafları; *Fr. Frais de justice, Al. Gerichtskosten, İng. Law costs, Legal expenses; İt. Spese di giudizio, İsp. Gastos judiciales*) Bir dâvânın görülmesi için mahkemece yapılan harcama... Bu giderler dâvâyı kaybeden tarafa ödetilir.

YARGİEVİ KALEMİ. (Os. Mahkeme kalemi, *Fr. Greffe, Archives; Al. Registratur, İng. Registry, İt. Archivio, İsp. Archivo*) Mahkemenin her türlü yazı işlerinin görüldüğü büro.

YARGİEVİ KARARI. (Os. Mahkeme karârı, *Fr. Decision judiciaire, Décision du tribunal; Al. Gerichtliche Entscheidung, İng. Judicial sentence, İt. Decisione tribunale, İsp. Decision judicial*) Yargıcın görülen dâvâyı çözümleyen ya da sonuca bağlayan yargısı.

YARGİEVİ KARARIYLA KAPATMA. (Os. Mahkeme karârıyla tasfiye, *Fr. Liquidation judiciaire, Al. Gerichtliche Liquidierung, İng. Judicial liquidation, İt. Liquidazione giudiziară, İsp. Liquidacion judicial*) Bir ticaret kuruluşunun batması, kapanması vb. gibi nedenler yüzünden mahkeme kararıyla hesaplarının kesilmesi ve alacaklılarına ortada kalan paradan paylarına düşenin verilmesi.

YARGİEVİNCE DAMGALAMAK. (Os. Mahkemece mühürlemek, *Fr. Mettre sous scellés, Al. Das gerichtliche Siegel anlegen, İng. To put under seal, İt. Fermare con sigillo, İsp. Cerrar con sello*) Herhangi bir şeyin kapalı tutulması ve açılmaması için mahkeme eliyle mühürlenmesi.

YARGİEVİNCE SATIŞ

YARGİEVİNCE SATIŞ. (Os. Mahkeme kararıyla satış, *Fr. Vente judiciaire, Al. Gerichtliche Auktion, İng. Judicial sale, İt. L'asta giudiziale, İsp. Almoneda judicial*) Bir malın satılması için mahkemece yapılan müzayedeye... Örneğin izâlei şüyû, dâvâsı sonunda şüyûlu gayrimenkul mahkeme kararıyla müzayedeye satılır.

YARGİEVİNDE AÇIKÇA SÖYLEME. (Os. Mahkemede ikrâr, *Fr. Aveu judiciaire, Al. Gerichtliches Gestaendnis, Lâ. Confessio in iudicio*) Taraflardan birinin yargıç önünde ya da dâvâ evrakında yapmış olduğu ikrâr... Kesin delildir. Hukuk dilinde buna *kazâi ikrâr* ya da *adli ikrâr* denir.

YARGİEVİNE ÇAĞIRMAK. (Os. Mahkemeye dâvet etmek, *Fr. Citer devant le tribunal, Assigner devant le tribunal; Al. Vorladen, İng. To summon, İt. Citare in giudizio, İsp. Citar alguen ante el juez*) Bir kimseye mahkemede hazır bulunmasını bildirmek.

YARGİEVİNE ÇAĞRI. (Os. Mahkemeye dâvet, *Fr. Citation, Assignation; Al. Vorladung, Forderung; İng. Summons, İt. Citazione, Giudiziaria; İsp. Citacion, Asignacion*) Bir kimseye belli bir günde mahkemede hazır bulunması için bildiri göndermek.

YARGİEVİNE VERMEK. (Os. Mahkemeye sevk etmek, *Fr. Porter devant les tribunaux, Al. Vor Gericht bringen, İng. To bring into court, İt. Portare in tribunale, İsp. Llevar adelante el tribunal*) Bir kimse aleyhine dâvâ açmak.

YARGİEVİ ÖNÜNE ÇIKMAK. (Os. Mahkeme huzûruna çıkmak, *Fr. Comparaître devant le tribunal, Al. Sich vor Gericht stellen, İng. To appear in court, İt. Comparire in giudizio, İsp. Comparacer en juicio*) Yargılanmak.

YARGİEVİ YASASI. (Os. Mahkemenin kanunu, *Fr. Loi du tribunal saisie, Al. Recht des Prozessgerichtes, İng. Law on the court, Lâ. Lex fori*) Dâvâya bakan mahkemenin uyguladığı yasa... Bu yasa, mahkemenin kendi ülkesinin yasalarıdır. Devletler umûmî hukukunda hemen bütün dillerde buna *Lâtince lex fori* denir. Ülkemiz Hukuk Muhâkemeleri Usûlü Kanununun 76. maddesine göre de yargıçlar Türk yasalarına göre hüküm verirler, yabancı bir hukukun uygulanması gerektiği durumlarda buna dayanan tarafın o va-

sanın hükmünü tanıtlamakla yükümlü olduğu ve tanıtlayamadığı takdirde gene Türk yasalarınca hüküm verileceği adı geçen madde hükmü gereğidir.

YARGİEVİ YOLUYLA. (Os. Mahkeme vâsıtasıyla, Mahkeme tarîkiyle; *Fr. Par voie judiciaire, Al. Auf Gerichtlichen Wege, İng. By law, İt. In via giudiziale, İsp. Por la via juridica*) Mahkeme aracılığıyla... Örneğin bu anlamda "alacağımı ancak mahkeme yoluyla tahsil edebildim" denir.

YARGİEVİ YÖNTEMİ. (Os. Mahkeme usûlü, *Fr. Procédure, Al. Verfahren, İng. Procedure, İt. Procedura, İsp. Procedimiento*) Mahkemenin bir dâvâyı görmek için izlediği yöntem... Yargılama yöntemini dilegetirir. Örneğin bu anlamda *hukuk yargılama yöntemi* (Os. Hukuk muhâkemeleri usûlü, *Fr. Procédure civile*) ya da *ceza yargılama yöntemi* (Os. Cezâ muhâkemeleri usûlü, *Fr. Procédure pénale*) denir.

YARGİEVLERİ AŞAMALARI. (Os. Derecâtı mahâkim, *Fr. Instances, Al. Instanzen, İng. Instances*) Mahkemeler arasında daha üstün yetkili olmak bakımından saptanmış sıralama... Örneğin sırasıyla sulh, asliye, temyiz mahkemeleri böylece derecelenirler. Bununla beraber Türk usûl hukukunda istinaf yolu olmadığından adli mahkemeler bir dereceli sayılırlar. Eskiden birinci derece mahkemelere *bidâyet mahkemesi*, ikinci derece mahkemelere *istinâf mahkemesi* denirdi.

YARGİEVLERİ DİNLENESİ. (Os. Tâtili mahâkim, Mahkemelerin tâtili; *Fr. Vacances judiciaires, Al. Gerichtsferien, İng. Vacation*) Yargıçların dinlenmesi için mahkeme faaliyetlerinin yılın belli bir süresinde durdurulması... Ülkemizde bu tâtıl 20 Temmuz'dan 5 Eylül'e kadar yapılmaktadır.

YARGİEVLERİ ÖRGÜTÜ. (Os. Teşkilâtı mahâkim, *Fr. Organisation judiciaire, Al. Gerichtsverfassung, İng. Judicial organisation*) Mahkemelerin kuruluşunu ve aralarındaki ilişkileri, görev ve yetkilerini, derecelerini saptayan yasal kurallar... Ülkemizde bu örgüt *adliye mahkemeleri* (örneğin sulh, asliye ve temyiz mahkemeleri), *idârî mahkemeler* (örneğin danıştay, vergi itiraz ve temyiz komisyonları, sayıştay), *özel mahkemeler* (örneğin askerî mahkemeler) ve *istinâf mahkemeler* (örneğin sıkıyönetim mahkemeleri, yüce divân, kadastro mahkemeleri) olarak kurulmuştur.

YARGI FIKRASI. (Os. Hüküm fıkrası, *Fr. Dispositif d'un jugement, Al. Urteilsformel*) Yargıç kararının dâvânın sonucunu bildiren son bölümü... Kararın gerekçesini içerir. Hukuk Muhâkemeleri Usûlü Kanununun 388 ve 389. maddelerine göre kararın iki tarafa yükletilen görev ve verilen hakları saptayan bölümü, Ceza Muhâkemeleri Usûlü Kanununun 253-261. maddelerine göre sanığın berâatine ya da mahkûmiyetine ya da duruşmanın tâtiline ya da dâvânın düşmesine ait bölümüdür.

YARGI GEREKÇELERİ. (Os. Esbâbı hükmiye, *Fr. Motifs du jugement, Al. Urteilsgründe, Entscheidungsründe; İng. Reasons for decision, Lâ. Rationes decidendi*) Yargıcı belli bir kararı vermeye yönelten nedenler... Bu nedenlerin başlıcaları kanıtlar (deliller) 'dir.

YARGI GÜCÜ. (Os. Kazâ kuvveti, *Fr. Pouvoir juridictionnel, Al. Richterliche Gewalt, İng. Juridical power, Lâ. Potestas iudiciaria*) Gerek kişiler arasındaki ve gerek devletle kişiler arasındaki çekişmeleri çözümleme gücü... *Yargı erki* de denir. Bu gücü adlî, idârî ve askerî mahkemeler ulus adına kullanırlar. Bundan ötürü mahkeme kararları "Türk ulusu adına" önermesiyle başlar. Anayasalara göre yargıçlar, yasa hükümleri dışında, tümüyle bağımsızdırlar. Kararları Millet Meclisince bile değiştirilemez, geciktirilemez ve hükümlerinin yerine getirilmesine engel olunamaz.

YARGI HAKKI. (Os. Hakkı kazâ, *Fr. Jurisdiction, Al. Gerichtbarkeit, İng. Jurisdiction, İt. Giurisdizione, İsp. Jurisdicción*) Mahkemelerin hukuk düzenini etkileyen bir eylem ya da durumun varbulunup bulunmadığını ve buna uygulanacak hukuk kurallarını saptamak hakkı... Buna *yargılama hakkı* da denir.

YARGI HAKKI. (Os. Hakkı kazâ, *Fr. Jugement de la justice, Al. Rechtspflege, İng. Administration of justice*) Toplumun hukuk düzenini korumaya yönelik devlet faaliyeti.

2. (Os. Muhâkeme, *Fr. Procès, Al. Prozess, İng. Action, Law suit; İt. Processo, Lite, Causa; İsp. Pleito, Causa*) Bir yargıya varmak için tarafları dinleme ve soruşturma.

3. (Os. Hüküm verme, *Fr. Jugement, Al. Beurteilung, İng. Judgment, İt. Giudizio, İsp. Juicio*) İnceleme ve soruşturma sonucunda varılan yargıyı açıklama.

YARGILAMA GİDERLERİ. (Os. Muhâkeme masrafları, *Fr. Frais de procès, Al. Prozesskosten, İng. Cost of proceedings, İt. Spese di procedimento, İsp. Gastos de pleito, Gastos de procedimiento*) Adlî tâkibin gerektirdiği harçlar ve yöntemsel harcamalar... *Yargıevi giderleri* (Mahkeme masrafları) deyimiyile anlamdaştır. Hukuk Muhâkemeleri Usûlü Kanununun 413-427. maddeleriyle Adliye Harç Târifesi Kanunu gereğince saptanır ve dâvayı kaybeden taraftan alınır.

YARGILAMA HAKKI. (Os. Kazâ hakkı, *Fr. Justice, Al. Justiz, İng. Justice*) Ulus adına mahkemelerce kullanılan yargı gücünü kullanma hakkı... *Yargı hakkı* deyimiyile anlamdaş ve *yargı gücü* deyimiyile yakından ilgilidir.

YARGILAMA İŞLERİ MÜDÜRLÜĞÜ. (Os. Muhâkemât müdürlüğü, *Fr. Direction du service du contentieux, Al. Rechtsabteilung*) Devletin açacağı ya da devlete açılan dâvâları tâkibedip sonuçlandırmakla görevli müdürlük... Bu müdürlükte görevli avukatlara *hazîne avukatları* denir. 4353 sayılı kanunla çeşitli illerde bulunan bu müdürlükleri yönetmek üzere bir de Muhâkemât Umum Müdürlüğü ve Başhukuk Müşâvirliği kurulmuştur.

YARGILAMAK. (Os. Muhâkeme etmek, Hüküm vermek; *Fr. Juger, Al. Urteilen, İng. To judge, İt. Giudicare, İsp. Juzgar*) Bir yargıya varmak için inceleyip soruşturmak ve sonunda varılan yargıyı açıklamak.

YARGILAMA KARARLARI. (Os. Kazâî kararlar, Mukarrerâtı kazâîye; *Fr. Décisions juridictionnelles, Al. Gerichtliche Entscheidungen, Richterliche Urteil, Gerichtliche Beschluss, Richterliche Verfügung*) Yargılama yetkisini taşıyanlarca verilen kararlar... Özellikle yabancı dillerde *yargıevi kararları* (Mahkeme kararları) deyimiyile anlamdaş olarak kullanılırsa da şu farkın gözönünde tutulması gerekir: Örneğin danıştay üyeleri yargıç niteliğini taşımadıkları halde verdikleri kararlar *kazâî kararlar*'dır.

YARGILAMANIN AÇIKLIĞI. (Os. Muhâkemelerin aleniyeti, *Fr. Publicité des débats, Al. Öffentlichkeit der Gerichtsverhandlungen, İng. Publicity of the proceedings*) Mahkeme duruşmalarının herkesçe izlenebileceği ilkesi... Yargılamanın açık olması anayasalarda yer alması temel bir ilkedir ve buna aykırı yar-

YARGILAMANIN YASAKLANMASI

gılama yapmak kesin temyiz nedenlerinden biridir. Ancak kamu ahlâkı ve güvenliği bakımından kimi yargılamaların kapalı (gizli) yapılmasına mahkemelerce karar verilebilir. Örneğin on beş yaşını bitirmemiş çocukların sanık olduğu duruşmalar gizli yapılır ve kararlar da gizli olarak bildirilir (tefhim olunur).

YARGILAMANIN YASAKLANMASI KARARI. (Os. Men'i muhâkeme kararı, *Fr. Ordonnance de non-lieu*, *Al. Einstellung des Strafverfahrens*, *İng. Nonsuit*) İlk tahkikat sonucunda sanığın cezalandırılmasını gerektirecek yeter nedenler görülmediği takdirde son tahkikatın açılmasına gerek bulunmadığı yolunda sorgu yargıçlığınca verilen karar... Ceza Muhâkemeleri Usûlü Kanununun 197. maddesine göre verilir. Memurlar hakkında yapılan kovuşturmalarda da Memûrn Muhâkemâtı Kanunu gereğince il ve ilçe yönetim kurullarınca verilir.

YARGILAMANIN YENİLENMESİ. (Os. İadei muhâkeme, *Fr. Requête civile*, *Al. Wiederaufnahme Verfahrens*, *İng. Revision of a judgment*, *Re-opening of a case*) Kesinleşmiş olan mahkeme kararlarının belli yasal nedenlerin varlığı durumunda aynı mahkemelerde yeniden görülmesi... Hukuk Muhâkemeleri Usûlü Kanununun 445-454, Ceza Muhâkemeleri Usûlü Kanununun 327-342, Danıştay Kanununun 48-49. maddeleri gereğince yapılabilen olağanüstü bir yasa yoludur.

YARGILAMA YÖNTEMİ. (Os. Usûlü muhâkeme, *Fr. Action judiciaire*, *Al. Gerichtliches Vorgehen*, *İng. Judicial proceedings*, *Legal proceedings*; *İt. Procedimento giudiziario*, *Procedura azione*; *İsp. Procedimiento judicial*, *Accion*) Mahkemelerin dâvâların görülmesinde uygulamak zorunda bulundukları yasal yöntem... *Yargıevi yöntemi* (Mahkeme usûlü) deyimiyle anlamaştır. Usûl hükümlerini kapsayan yasaların tümüne *yöntem hukuku* (Usûl hukuku) denir.

YARGILAMA YÖNTEMİ YASASI. (Os. Usûlü muhâkeme kanunu, *Fr. Code de procédure*, *Al. Prozessordnung*, *İng. Code of procedure*, *İt. Codice di procedimento*, *İsp. Código de procedimiento*) Dâvâların görülmesinde mahkemelerin uyguladıkları yöntemsel yasa... Hukuk ve ceza dâvâları için ayrı usûl yasaları vardır.

YARGILARIN AÇIKLANMASI. (Os. Hükümlerin tavzihi, *Fr. Interprétation des jugements*, *Al. Urteilsberichtigung*) Bulanık, kapalı, iyi anlaşılamayan ya da çelişik olan hüküm ve kararların açıklığa kavuşturulması... Hukuk Muhâkemeleri Usûlü Kanununun 455, 456, Ceza Muhâkemeleri Usûlü Kanununun 402. maddelerine göre yapılır.

YARGILI. (Os. Mahkûm, *Fr. Condamné*, *Al. Verurteilter*, *İng. Convict*) Hakkında verilen mahkûmiyet hükmü kesinleşmiş olan kimse.

YARGILI KILMAK. (Os. Mahkûm etmek, *Fr. Condamner*, *Al. Verurteilen*, *İng. To condemn*, *İt. Condannare*, *İsp. Condenar*) Bir kimse hakkında mahkûmiyet kararı vermek... Eski hukukumuzda dâvâyı kaybeden tarafa *mahkûmün aleyh*, dâvâyı kazanan tarafa *mahkûmün leh*, dâvâ sonunda hüküm altına alınan şeye *mahkûmün bih* denirdi.

YARGILILARIN KORUNMASI. (Os. Mahkûmların himâyesi, *Fr. Patronage*, *Al. Gefangenensfürsorge*, *İng. Patronage*) Mahkûmları serbest yaşama dönüşlerinde yararlı kılmak için gösterilen özen... Yabancı ülkelerde bu alanda çalışan çeşitli kuruluşlar vardır, gerektiğinde para yardımı da yaparlar, mahkûmların aileleriyle de ilgilenirler, tahliyelerinde onlara iş ve barınak bulurlar.

YARGILILIK. (Os. Mahkûmiyet, *Fr. Condamnation*, *Al. Verurteilung*, *İng. Condemnation*, *İt. Condanna*, *İsp. Condenacion*) Hüküm giyme durumu... Hüküm süresini de dilegetirir, örneğin bu anlamda "mahkûmiyetini bitirdi" denir.

YARGISAL ERGİNLİK. (Os. Kazâî rüşt, *Fr. Emancipation par décision judiciaire*, *Al. Mündigkeit kraft Richterspruch*, *Mündigeklaerung*; *İng. Declaration of majority*, *Lâ. Emancipatio*) Bir kimsenin erginlik çağına ulaşmadan önce yargıç kararıyla ergin sayılması... Medenî Kanunun 12. maddesine göre yapılır. On beş yaşını dolduranlar mahkeme kararıyla *ergin* (Os. Reşit) olabilirler.

YARGISAL İŞLEM. (Os. Kazâî muâmele, *Fr. Acte juridictionnel*, *Al. Gerichtliche Handlung*, *İng. Juridical treatment*) Toplumun hukuk düzenini bozan bir olayın var olup olmadığını ve varsa ona uygulanacak hukuk kuralını saptama işlemi... Anayasalarda yer almıştır.

YARGISAL İYELENDİRME. (Os. Kazâi temlik, *Fr. Cession judiciaire, Al. Forderungsbegang kraft Richterspruch, İng. Transfer by judgment*) Bir alacağın mahkeme kararıyla bir başkasına intikal ettirilmesi... Medenî Kanunun 221. ve onu izleyen maddeleriyle 586. ve onu izleyen maddelerine ve İcra ve İflâs Kanununun 245. maddesine göre yapılır.

YARGISAL KARARLAR. (Os. Mukarrerâtı kazâiye, *Fr. Décisions juridictionnelles, Al. Gerichtliche Entscheidungen, İng. Juridical decisions*) Yargılama kararları... Mahkemeler tarafından verilen kararları dilegetirir.

YARGISAL ÖZELGÖRÜŞ. (Os. İçtihadı kazâi, *Fr. Jurisprudence, Al. Rechtsprechung, İng. Case law, Lâ. Iurisdiction*) Tartışmalı hukuk sorunları üstüne mahkemelerden ve özellikle de yargıtaydan verilmiş olan kararların tümü... Çeşitli içtihatların yargıtayça birleştirilmelerine hukuk dilinde *tevhihi içtihat* denir.

YARGISAL YORUM. (Os. Kazâi tefsîr, *Fr. Interprétation doctrinaire, Al. Richterliche Auslegung*) Belli bir olayın incelenmesi sırasında mahkemelerce yapılan tefsîr... Yargıcın, bulanık ya da iyi anlaşılamayan bir yasa hükmüne verdiği anlamı dilegetirir. Bu türlü tefsîr, sadece o olaya özgüdür.

YARGITAY. (Os. Mahkemei temyiz, Temyiz mahkemesi; *Fr. Cour de cassation, Al. Reichsgericht, Kassationsgerichtshof; İng. Supreme court of appeal, Court of cassation*) Tüm mahkemelerden verilmiş olan kararları sonuçsal olarak inceleyen en yüksek mahkeme... Temel görevi, yasaların uygulanmasında ve yorumunda birlik sağlamaktır. Dâvâyı yeniden göremez, sadece kararı ya onaylar (tasdik eder), ya bozar (nakzeder), ya da düzeltir (tashih eder). Hukuk, ceza, ticaret, icra ve iflâs dâireleri vardır. Bu dâireler ilk temyiz mercileridir, bunların bozma kararlarına karşı asliye ve sulh mahkemelerinin direnme (ısrâr) yetkileri vardır. Mahkemelerin kendi kararlarında direnmeleri durumunda dosya hukuk ya da ceza genel kurullarında incelenir, bu kurulların kararlarına mahkemeler uymak zorundadırlar, direnmezler. Yargıtayın, bütün dâirelerinin birleşmesiyle oluşan, bir de içtihatları birleştirme kurulu (tevhihi içtihat hey'eti) vardır.

YARGITAYLIK. (Os. Temyiz, *Fr. Cassation, Al. Revision, Berufung; İng. Reversal*) Mah-

keme kararlarının yeniden incelenebilmesini sağlayan yasa yolu... Bütün genel mahkemelerden verilen kararlar yargıtayda, askerî mahkemelerden verilen kararlar askerî yargıtayda, idâre hey'etlerinden verilen kazâi kararlar dâniştayda, vergi itirâz komisyonlarından verilen kararlar vergi temyiz komisyonunda temyiz edilebilir ve incelenip karara bağlanır. Temyizin temel nedeni, bu kararlardaki yasalara aykırılıktır. Temyiz mercileri, kararları yasalara aykırı bulursa bozar, bulmazsa temyiz isteğini reddeder ve böylelikle de karar kesinleşir.

YARGI YILI. (Os. Adlî yıl, *Fr. Anné judiciaire, Al. Justizjahr, İng. Juridical year*) Bütün mahkemelerin faaliyette bulundukları yıllık süre... Hukuk Muhâkemeleri Usûlü Kanununun 175. maddesine göre 5 Eylül günü başlar ve 20 Temmuz günü son bulur.

YARGIYLA VERMEK. (Os. Hükmen vermek, *Fr. Adjuger, Al. Zuerkennen, İng. To award, İt. Aggiudicare, İsp. Adjudicar*) Yetkili bir merciin kararıyla vermek... *Üstermek* (İhâle etmek) anlamında da kullanılır.

YARICILIK SÖZLEŞMESİ. (Os. Ortakçılık mukaavelesi, İştirakli icâr; *Fr. Contrat de métayage, Al. Teilpacht, İng. Usufructuary tenancy, Metayage; Lâ. Colonia partiaria*) Tarımsal kira sözleşmesinin, para yerine üründen bir bölümünü toprak sahibine bırakan biçimi... Toprak sahibine bırakılan ürün, uygulamada, elde edilen ürünün yarısından çok daha fazladır.

YARI EDERLE. (Os. Yarı fiyatla, *Fr. A moitié prix, Al. Zum halben Preise, İng. At half price, İt. A meta prezzo, İsp. A mitad de precio*) Bir malın fiyatının yarısıyla... Örneğin bu anlamda "tanıdığımdır, bana bu çantayı yarı fiyatla sattı" denir.

YARI HESABI. (Os. Yarı hesâbı, *Fr. De compte a demi, Al. In Teilrechnung, İng. For joint account, İt. Per conto in partecipazione, İsp. De cuenta en participacion*) Bir hesabın yarısı... Örneğin bu anlamda "hemen hemen yarı hesabı kapattım" denir.

YARISI. (Os. Nîmi, *Fr. A moitié, Al. Zur haelfte, İng. Half, İt. A meta, İsp. Por mitad*) İkiye bölünen herhangi bir şeyin her bölümü.

YARI SÖZLEŞME

YARI SÖZLEŞME. (Os. Şibih akit, *Fr.* Quasi-contrat, *Al.* Quasikontrakt, *İng.* Quasi contract, *Lâ.* Obligatio quasi ex contractu) Ortada bir anlaşma olmaksızın borçlanma ya da alacaklı duruma girme.

YARI SUÇ. (Os. Şibih cürüm, *Fr.* Quasi-délit, *Al.* Quasidelikt, *İng.* Quasi delict, *Lâ.* Obligatio quasi ex delicto) Yapanın kusuru bulunmadığı ve hattâ haklı olduğu halde tazminat ödemesini gerektiren durum... Örneğin Borçlar Kanununun 52, 56, 58. maddelerinde yazılı bulunan tazmin durumları böyledir.

YARIŞMA. (Os. Rekaabet, *Fr.* Concurrence, *Al.* Konkurrenz, Wettbewerb; *İng.* Competition, *İt.* Concorrenza, *İsp.* Concurrencia) Daha çok satmak ve daha çok kâr etmek için ticarete üstünlük sağlamaya çalışmak... Firmaların fiyatlar üstünde hiç bir etkileri bulunmaması durumuna *tam rekabet*, fiyatları az çok etkileyebildikleri duruma da *eksik rekabet* denir. Tekel durumunda rekabet yoktur, çünkü yarışacak bir ikinci alıcı ya da satıcı mevcut değildir. Firma, rekabet şartları içinde de, fiyatlarını ve malının niteliklerini farklılaştırarak *monopol* durumuna gelebilir ve böylelikle rekabet edebilir, buna *monopolüstü rekabet* denir. Klâsik ekonomistler, özellikle Smith ve Ricardo, anamalcı ekonominin ancak *serbest rekabet* şartları içinde gelişebileceğini savunmuşlar ve bu yüzden liberalizmi ileri sürmüşlerdir. Rekabet, sürüm ve aranın yasası ve fiyat mekanizması birbirine bağlı, birbirinden ayrılmaz koşullardır. Sürüm ve aranın yasası ve otomatik fiyat mekanizması, ancak rekabet koşulları içinde işler. Piyasada belli bir mal aranılardan daha çok bulunursa *rekabet*, bu malın fiyatını düşürür. Düşük fiyat tüketimi çoğaltırken, öte yandan üretimi azaltır. Böylece *rekabet*, sürüm ve aranın arasında gerekli dengeyi fiyat mekanizması aracılığıyla otomatik olarak kurmaktadır. Bundan başka *rekabet*, bir malı daha ucuz üretmeyi ve dolayısıyla daha çok satmayı gerçekleştirmek için sürekli bir gelişmeyi ve yenileşmeyi gerektirir. Üretim tekniğinin hızla ilerlemesi *rekabet* nedeniydiler. Ne var ki *rekabet*, bir yandan anamalcılığı geliştirip anamalı yoğunlaştırırken öte yandan ortalama kâr oranını düşürür. İşte bu kâr oranının düşmesini önlemek amacıyla bir anamalcılar *serbest rekabeti* sınırlamak ve aralarında fiyatları düşürmek yoluyla *rekabete* girişmeyeceklerini öngören *birleşmeleri* gerçekleştirmek zorunda

kalmışlardır. Örneğin 1901 yılında İngiliz sabun fabrikatörleri birliği başkanı "ortaklık kurmadan ve birleşmeden kâr elde etmek imkânsız hale geldi" demektedir (*Bk.* Wilson, Unilever, c. I, s. 65). İngiliz kimya tröstünün (I.C.I.) başkanlarından Lord Melchett "rekabetin aşıldığını ve bunun yerini işletmelerin kaynaşmasından ve uluslararası birleşmelerden meydana gelen bir işbirliğinin aldığını" söylemektedir (*Bk.* Stocking and Watkins, *Cartels or Competition*, s. 59). Ne var ki "serbest rekabetten doğmuş bulunan tekeller serbest rekabeti yok etmez, fakat onun üstünde ve onunla yanyana yaşar". M.A.J. Eddy, *The New Competition* adlı yapıtında, bu *yeni rekabet biçimi*'nin açık fiyatlar üstünde, yeni mâliyet ve satış fiyatlarıyla ilgili genel haber alma üzerine kurulduğunu anlatmaktadır (*Bk.* Burns, *The Decline of Competition*, s. 44).

YARIŞMACI. (Os. Rakip, *Fr.* Concurrent, Compétiteur; *Al.* Konkurrent, Mitbewerber; *İng.* Competitor, *İt.* Concorrente, *İsp.* Concorrente, Competidor) Benzerlerinden üstün olmaya çalışan kişi... *Yarışmacı* ve *yarışçı* deyimleriyle de dilegetirilir.

YARIŞMADA GÜÇLÜ. (Os. Rekabette kuvvetli, Rekabet edebilir; *Fr.* Capable de concourir, *Al.* Konkurrenzfähig, *İng.* Capable to compete, *İt.* Capace di far concorrenza, *İsp.* Capaz de competir) Yarışabilir ve yarışmayı kazanabilir.

YARIŞMADAN KORKMAK. (Os. Rekabetten ihtirâz etmek, *Fr.* Craindre la concurrence, *Al.* Die Konkurrenz fürchten, *İng.* To fear competition, *İt.* Temere la concorrenza, *İsp.* Temer la concurrencia) Rekabete dayanamayacağı kuşkusuyla rekabetten çekinmek.

YARIŞMA EDERİ. (Os. Rekabet fiyatı, *Fr.* Prix de concurrence, *Al.* Konkurrenzpreis, *İng.* Competitive price, *İt.* Prezzo di concorrenza, *İsp.* Precio de concurrencia) Bir mala benzeri mallarla rekabet edebilmesi için özellikle konulan düşük fiyat.

YARIŞMAK. (Os. Rekabet etmek, *Fr.* Entrer en concurrence, Rivaliser; *Al.* Konkurrieren, *İng.* To compete, To make competition; *İt.* Far concorrenza, Rivaleggiare; *İsp.* Competir, Hacer competencia) Ticarete benzerlerine üstünlük sağlamaya çalışmak.

YARIŞMA SAVAŞIMI. (Os. Rekabet mücâdelesı, *Fr. Lutte de concurrence*, *Al. Konkurrenzkampf*, *İng. Competitive struggle*, *İt. Lotta di concorrenza*, *İsp. Lucha de concurrencia*) Rakipleri yoketmek için yapılan rekabet.

YARIŞMASIZ KÜMELER. (Os. Rekabetsiz zümreler, *Fr. Groupes non concurrentes*, *Al. Nichtkonkurrierende Gruppen*, *İng. Non-competing groups*) Nitelikçe farklı üretim yaptıklarından ötürü yarışmayan kümeler... Ekonomi dilinde çeşitli emek türleri arasındaki ücret farklılığını açıklamak için kullanılır. Örneğin bir makine işçisi bir dokuma işçisiyle yarışmaz, makine işçileri kendi aralarında yarışır. Bu anlayışa göre çeşitli işlerdeki ücret farklılıkları yarışmasızlık yüzündendir.

YARIŞMAYA GİRİŞMEK. (Os. Rekabete tevessül etmek, *Fr. Soutenir la concurrence*, *Al. Die Konkurrenz aufnehmen*, *İng. To meet the competition*, *İt. Sostenere la concorrenza*, *İsp. Sostener la competencia*) Rekabet etmeye başlamak.

YARIŞMA YASAĞI. (Os. Rekabet memnuiyeti, *Fr. Prohibition de faire concurrence a l'employeur*, *Al. Konkurrenzverbot*, *İng. Conventions in restraint of trade*) Bir işte çalışanın o işten ayrıldıktan sonra o iş sahibiyle rekabet edecek bir işi kendi adına yapmamasını ve rakip bir kuruluşla ilişki kurmamasını sağlamak için sözleşmeye konulan koşul... Borçlar Kanununun 348 ve 354. maddelerine göre hizmet akdine böyle bir şart konulabilir.

YARIŞMA YETENEĞİ. (Os. Rekabet kaabiliyeti, *Fr. Capacité de concurrence*, *Al. Konkurrenzfähigkeit*, *İng. Capacity to compete*, *İt. Capacita di far concorrenza*, *İsp. Capacidad de competir*) Rekabet edebilmek için gereken malsal ve parasal güç.

YARIŞMAYI KAZANMAK. (Os. Rekabette galip gelmek, *Fr. Battre la concurrence*, *Al. Die Konkurrenz schlagen*, *İng. To beat the competition*, *İt. Vincere la concorrenza*, *İsp. Vencer la concurrencia*) Rakiplerine üstün gelmek.

YARIŞMAYI KİŞKİRTMAK. (Os. Rekabeti teşvik etmek, *Fr. Provoquer la concurrence*, *Al. Konkurrenz herausfordern*, *İng. To challenge competition*, *İt. Provocare la concor-*

renza, *İsp. Provocar la concurrencia*) Rekabet etmeye yöneltmek.

YARIŞMAYLA SAVAŞIM. (Os. Rekabetle mücâdele, *Fr. Lutte contre la concurrence*, *Al. Kampf gegen die Konkurrenz*, *İng. Struggle against competition*, *İt. Lotta contro la concorrenza*, *İsp. Lucha contra la competencia*) Rekabete karşı savaşmak.

YARI YARARLANMA. (Os. Şibih intifâ, *Fr. Quasi usufruit*, *Al. Quasiususufructus*, *İng. Quasi usufruct*, *Lâ. Quasi ususfructus*) Tüketilmeden yararlanılması olanaksız bulunan mallarla ilgili intifâ hakkı... Medenî Kanunun 744. maddesine göre bu gibi malların mülkiyeti de intifâ edene geçer ve intifâ eden (müteneffî) intifâın başladığı günde değeriyle borçlanır.

YARIYIL. (Os. Altı ay müddeti, Sömostir; *Fr. Semestre*, *Al. Halbjahr*, *İng. Half year*, *İt. Semestre*, *İsp. Semestre*) Öğretim yılının ayrıldığı iki dönemden her biri.

YASA. (Os. Kanun, *Fr. Loi*, *Al. Gesetz*, *İng. Law*, *İt. Legge*, *İsp. Ley*, *Lâ. Lex*) Vatandaşlarca uyulması için devletçe konulan kuralları tümü... Yasalar devletin yasama gücü (teşriî kuvveti) olan Büyük Millet Meclisince yapılır.

YASA BOŞLUĞU. (Os. Kanun boşluğu, *Fr. Lacune dans la loi*, *Al. Gesetzeslücke*) Yasada hukuksal bir olayı çözümlemeye yetecek hükmün eksik olması ya da bulunmaması... Alman, İsviçre ve Türk Medenî Kanunlarına göre yasa boşlukları yargıçlar tarafından iki biçimde doldurulur: Yargıç Medenî Kanunumuzun 4. maddesine göre ya *takdir hakkı* (*Fr. Pouvoir d'appréciation du juge*, *Al. Richterliches Ermessen*)'nı kullanır, ya da Medenî Kanunumuzun 1. maddesine göre bizzat *yasakoyucu* (Os. Vâzı kanun, *Al. Richterliche Rechtsfindung*) gibi davranır. Her iki durumda da kanun boşlukları üstünde bir *mahkemeler içtihadı* oluşur.

YASADAN DOĞAN BORÇLAR. (Os. Kanundan mütevellit düyûnât, *Fr. Obligations légales*, *Al. Legalobligationen*, *İng. Legal duties*, *Lâ. Obligatio ex lege*) Yasaların hükümleriyle kişilere yüklenen borçlar... Örneğin nafaka borcu böyledir. Medenî Kanunun 315, 626, 630, 723. ve bunu izleyen maddeleriyle 858. maddesinde bu konuda hükümler yer almıştır.

YASA DERGİSİ

YASA DERGİSİ. (Os. Kanunnâme, *Fr. Code, Al. Gesetzbuch, İng. Code, İt. Codice, İsp. Código*) Toplu yasalar... Örneğin bu anlamda Roma hukukunun ünlü *Justinianus yasaları* (*Fr. Le code Justinien*)'ndan sözedilir. Sadece *yasa* anlamında da kullanılır, örneğin bu anlamda da *ticaret yasası* (*Fr. Le code de commerce*) denir.

YASADIŞI. (Os. Gayrı kanûnî, *Fr. Illégal, Al. Ungesetzlich, İng. Illegal, İt. Illegale, İsp. Ilegal*) Yasalara aykırı olan... Yasalara dayanmayan, yasadışılığı dilegetirir.

YASADIŞI İŞBIRAKIMI. (Os. Gayrı kanûnî grev, *Fr. Grève illicite, Al. Ungesetzlicher Streik; İng. Illegal strike*) Yasaların yasakladığı grev.

YASADIŞI İŞLEM. (Os. Keyfî muâmele, *Fr. Acte arbitraire, Al. Willkürliche Handlung, İng. Arbitrary treatment, Lâ. Ex libidine*) Kurallara ve genellikle de yasa hükümlerine aykırı işlem.

YASADIŞILIK. (Os. Gayrı kanûniyet, *Fr. Illégalité, Al. Ungesetzlichkeit, İng. Illegality, İt. Illegalità, İsp. Ilegalidad*) Yasadışı olanın niteliği.

YASADIŞI ÜREM. (Os. Gayrı kanûnî fâiz, *Fr. Intérêt illégal*) Yasanın saptadığı sınırı aşan fâiz... Kimi ülkelerde yasalar fâiz oranlarını saptayıp sınırlarlar. Amerikalı ekonomici Friedmann'ın öğretisini uygulayıp fâiz oranlarını ve fiyatları serbest bırakan ülkelerde bu kavram geçersizdir.

YASADIŞI YARIŞMA. (Os. Gayrı kanûnî rekabet, Haksız rekabet; *Fr. Concurrence illicite, Concurrence deloyale; Al. Ungesetzlicher Wettbewerb, Unlauterer Wettbewerb; İng. Unfair competition, İt. Concorrenza sleale, İsp. Concurrencia desleal*) İyiniyet kurallarına aykırı ya da hileli olarak ya da yasalarca yasaklanmış davranış ve işlemlerle yapılan rekabet... Borçlar Kanununun 48. maddesinde *haksız rekabet* deyimiyle nitelenir. Ticaret Kanununun 56-65. maddelerinde de bu konuda hükümler vardır. Anamalcı üretim, temelinde *serbest rekabet* ilkesini taşıy ve ancak bu rekabetle gelişir. *Rekabet* ve *iyi niyet* kavramları kökten çelişik olmakla beraber yasalar kötü niyetli *haksız rekabeti* yasaklamışlardır. Örneğin bir tüccar, rekabet maksadıyla, başkalarının ticaretine zarar verecek olan yayında bulunamaz. Yasalar "benim üret-

tiğim mal piyasadaki malların en üstünüdür" demeye izin verdikleri halde aynı anlamı içeren "falanın ürettiği mal benimkinden kötüdür" demeyi *haksız rekabet* saymaktadır.

YASA GEREĞİNCE. (Os. Kanûnen, *Fr. De droit, Al. Von Rechts wegen, İng. By law, İt. Di diritto, İsp. De derecho*) Yasanın buyurduğu gibi.

YASA GÜCÜNE SÂHİBOLMAK. (Os. Kanun kuvvetine mâlik olmak, *Fr. Avoir force de loi, Al. Gesetzkraft haben, İng. To have legal power, İt. Aver forza di legge, İsp. Tener fuerza de ley*) Yasa niteliğini taşımak... Örneğin bu anlamda "bu kararname, yasa gücüne sahiptir" denir.

YASAK. (Os. Memnûiyet, *Fr. Prohibition, Al. Verbot, İng. Prohibition, İt. Proibizione, İsp. Prohibicion*) Bir işin yapılmasını engelleyen buyruk... *Yapılması yasaklanmış olan* (Os. Memnû)'ı da dilegetirir.

YASAK BÖLGELER. (Os. Mıntıkai memnûa, Memnû mıntıklar; *Fr. Zone interdite, Al. Verbotene Zone, İng. Military zone*) Patlayıcı madde depolarının bulundukları bölgeler... Bu deyim genellikle *askersel bölgeler* (Os. Askerî mıntıklar, *Fr. Zone militaire, Al. Militaerzone, İng. Military zone*) için kullanılır. Yasak bölgelerde bulunan özel taşınmazlar (gayrimenkuller) kamulaştırılır. Bu konuda 1110, 1655, 1744, 1764 sayılı kanunlar vardır.

YASAK DİZGESİ. (Os. Memnûiyet sistemi, *Fr. Système prohibitif, Al. Prohibitivsystem, İng. Prohibitive systeme, İt. Sistema proibitivo, İsp. Sistema prohibitivo*) Çeşitli işlerin yapılmasını ve kimi bölgelere girilmesini engelleme sistemi.

YASAKLAMA. (Os. Men, *Fr. Défense, Al. Verbot, İng. Forbid, İt. Divieto, İsp. Veda*) Yapılmamasını buyurma.

YASAKLAMAK. (Os. Men etmek, *Fr. Prohiber, Défendre; Al. Verbieten, İng. To prohibit, To forbid; İt. Proibire, Vietare; İsp. Vedar, Prohibir*) Yapılmamasını buyurmak.

YASAKLANMIŞ HAKLARIN GERİVERİLMESİ. (Os. Memnû hakların iâdesi, *Fr. Réhabilitation judiciaire, Al. Wiedereinsetzung in frühere Rechte*) Çeşitli hukuksal ehliyet-sizliklerin mahkeme kararıyla ortadan kaldı-

rılması... Örneğin kamu hizmeti görmesi yasaklanmış bir suçlu Ceza Kanununun 121-123. ve Ceza Muhâkemeleri Usûlû Kanununun 416-420. maddelerindeki koşullarla bu cezasının kaldırılmasını belli bir süre sonunda ikametgâhının bulunduğu yer mahkemesinden isteyebilir.

YASAKLAYICI BİLDİRMELİK. (Os. Memnûyet târifesi, *Fr.* Tarif prohibitif, *Al.* Prohibitivtarif, *İng.* Prohibitive tariff, *İt.* Tariffa proibitiva, *İsp.* Tarifa prohibitiva) Kimi malların yurda giriş ve çıkışını yasaklamak için yapılan tarife.

YASAKLAYICI GÜMRÜK. (Os. Memnûyet gümrüğü, *Fr.* Droit prohibitif, *Al.* Prohibitivzoll, *İng.* Prohibitive duty, *İt.* Dazio proibitivo, *İsp.* Derecho prohibitivo) Kimi malların yurda giriş ya da çıkışını yasaklamak için konan gümrük.

YASAKLAYICI YARGILAR. (Os. Nehyedicî hükümler, *Fr.* Dispositions prohibitives, *Al.* Verbotsvorschriften, *İng.* Prohibitions, Restraint) Yasanın yapılmasına izin vermediği işlemler için koyduğu hükümler... Örneğin Medenî Kanunun 23. maddesine göre özgürlüğün ferâğ edilememesi hakkındaki hüküm böyledir. Bu durumda yapılan işlem bâtıldır (geçersizdir). Bu deyimim hukuksal karşısı *âmir hükümler*'dir.

YASAKOYMA. (Os. Kanun vaz'ı, *Fr.* Action de légiférer, *Législation*; *Al.* Gesetzgebung, *İng.* Legislation; *Lâ.* Legum datio) Devletin yasama organının kurallar koyma işlemi.

YASAKOYUCU. (Os. Vâzı kanun, *Fr.* Législateur, *Al.* Gesetzgeber, *İng.* Legislator) Yasa yapan... Ülkemizde yasakoyucu Büyük Millet Meclisidir. Bu deyim soyut bir anlamda da kullanılır, örneğin "yasakoyucunun maksadr"ndan sözedilir.

YASAL. (Os. Kanûnî, *Fr.* Légal, *Légitime*; *Al.* Gesetzlich, *İng.* Legal, *Legitimate*, *Rightful*; *İt.* Legale, *Legitimo*; *İsp.* Legal, *Legítimo*) Yasaya uygun.

YASAL ALDATMA. (Os. Hiylei kanûniye, Hiylei şer'îye; *Fr.* Fraude a la loi, *Al.* Gesetzesumgehung, *İng.* To evade the law, *Lâ.* In fraudem legis agere) Yasanın yasakladığı bir sonucu izin verdiği araçlarla elde etme... Buna karşı, yasanın kabul ettiği bir sonucu

yasakladığı araçlarla elde etme yasal aldatma değildir, sadece işlem bâtil olur.

YASALARIN ALINMASI. (Os. İktibâsı kavânin, *Fr.* Réception des lois, *Al.* Rezeption, *İng.* Reception, *Lâ.* Receptio) Bir ulusun yasalarının başka bir ulusça kabul edilip uygulanması... Bu işlemin en iyi örneği ülkemizdir. Medenî Kanun, Borçlar Kanunu, İcra ve İflâs Kanunu İsviçre'den; Ceza Kanunu İtalya'dan, Ceza Muhâkemeleri Usûlû Kanunuyla Deniz Ticaret Kanunu Almanya'dan aynen alınmıştır.

YASALARIN ANAYASAYA AYKIRILIĞI. (Os. Kanunların teşkilâtı esâsiye kanununa muhâlefeti, *Fr.* Inconstitutionnalité des lois, *Al.* Verfassungswidrigkeit der Gesetze, *İng.* Unconstitutionality of the laws) Yasaların anayasaya çelişmesi... Bu çelişki anayasa mahkemesince çözümlenir, anayasaya aykırı hüküm ortadan kaldırılır.

YASALARIN ÇAKIŞMASI. (Os. Telâhuku kavânin, *Fr.* Conflit de normes, *Al.* Rechtsnormenkollision, *İng.* Conflict of legal rules, *Lâ.* Collisio legum) Bir yasada aynı olay için iki ayrı hukuk kuralının yer alması... Örneğin Borçlar Kanununun 106. maddesiyle Ticaret Kanununun 714. maddesi böylece çakışır.

YASALARIN ÇATIŞMASI. (Os. İhtilâfı kavânin, *Fr.* Conflit des lois, *Al.* Gesetzeskollision, *Gesetzeskonflikt*; *İng.* Conflict of laws, *Lâ.* Collisio statutorum) Bir olaya uygulanacak yasalar arasındaki çelişki.

YASALARIN KİŞİSELLİĞİ. (Os. Kanunların şahsiliği, *Fr.* Personnalité des lois, *Al.* Personalitätsprinzip, *İng.* Legal entity of the law) Ulusal yasaların ülke dışında da geçerli olması... Örneğin bir ülkede evlenecek olan yabancılar için evlenme koşulları kendi ülkelerinin yasalarına göre saptanır. Bu ilkenin karşısı *yasaların yörelliği* ilkesidir.

YASALARIN YAYIMLANMASI. (Os. Kanunların neşir ve ilânı, *Fr.* Promulgation et publication des lois, *Al.* Veröffentlichung und Verkündung der Gesetze, *İng.* Publication of the acts of parliament) Yasaların halk tarafından öğrenilmesini sağlamak için yapılan zorunlu yayım... Yasalar resmî gazetede yayımlanır ve böylelikle herkesçe öğrenildiği varsayılır. Türk Ceza Kanununun 44. maddesine göre "kanunu bilmemek mâzeret sa-

YASALARIN YÖRELLİĞİ

yılmaz". Kimi yasalar, yayımlanmakla yetinilmeyip, ayrıca ilân da edilirler. Bu ilânı kent ve kasabalarda belediyeler, köylerde muhtarlar yapar ve bir zabıtla belgelerler. Bu konuda Kanunların ve Nizâmâmelerin sureti neşir ve ilânı hakkında bir kanun vardır. Yürürlük (mer'iyet) tarihleri açıklanmamış olan yasalar, resmî gazetede yayımlandıktan kırk beş gün sonra yürürlüğe girerler.

YASALARIN YÖRELLİĞİ. (Os. Kanunların mülkiliği, *Fr. Territorialité des lois*, *Al. Territorialitätsprinzip*, *İng. Territoriality of the laws*) Ulusal yasaların ülke içinde geçerli olması... Örneğin bir yabancıнын işlediği suç, suçun işlendiği ülkenin yasalarına göre ceza görülür. Bu ilkenin karşısı *yasaların kişiselliği* dir.

YASAL BELİRTİ. (Os. Karînei kanûniye, *Fr. Présomption légale*, *Al. Gesetzliche Vermutung*, *İng. Rebuttable presumption of law*, *Lâ. Praesumptio iuris tantum*) Yasanın bir olayı, başka bir olayın olduğuna ya da olmadığına kanıt sayması... Medenî Kanunun 3, 30, 241, 301, 545, 898, 929, 930. maddeleriyle Borçlar Kanununun 83. maddesinde böylesine karîneler vardır.

YASALI. (Os. Meşrû, *Fr. Légitime*, *Licite*; *Fr. Rechtmässig*, *Gesetzlich*; *İng. Lawful*, *Licit*, *Legitimate*, *Legal*; *Lâ. Legitimus*, *Iustus*) Hukuk düzenine uygun olan.

YASALI SAVUNU. (Os. Meşrû müdâfaa, *Fr. Légitime défense*, *Al. Notwehr*, *İng. Necessary defence*, *Lâ. Vi vim illatum defendere*) Kendisinin ya da bir başkasının şahsına ya da mallarına yönelik haksız bir saldırıdan doğacak zararları önlemek için bir kimsenin yapmak zorunda kaldığı eylem... Medenî Kanunun 2 ve 894. ve Borçlar Kanununun 52. maddesinde bu konuda hükümler vardır. Ceza Kanununun 49 ve 50. maddelerine göre meşrû müdâfaa ceza görmez, müdâfaa sınırının aşılması durumunda da hafifletilmiş bir cezaya çarptırılır.

YASAL İYELENDİRME. (Os. Kanûnî temlik, *Fr. Cession légale*, *Al. Übergang kraft Gesetzes*, *İng. Transfer by law*, *Lâ. Cessio legis*) Yasalarda açıklanmış olan durumlarda tarafların irâdeleri gerekmeksizin yapılan temlik... Medenî Kanunun 539., Borçlar Kanununun 147, 393, 496. ve Ticaret Kanununun 965, 973. maddelerine göre yapılır.

YASAL KALITÇILAR. (Os. Kanûnî mirâşçılar, *Fr. Héritiers légitimes*, *Héritiers légaux*; *Al. Gesetzliche Erben*, *İng. Statutory heir*, *Heir at law*; *Lâ. Heres ab intestato*) Yasaların saptayıp açıkladığı mirasçılar... Ölenin sağ kalan eş ve çocukları, kan hısımları ve devlet yasal mirasçılardır. Bu deyim *mansup mirasçılar* deymi karşılığında kullanılır.

YASAL KANITLAR. (Os. Beyyinei kanûniye, *Fr. Preuves légales*, *Al. Gesetzlichen Beweisregeln*, *İng. Legal evidence*) Bir konuyu tanıtlayabilmek için yasanın saptadığı kanıtlar... Örneğin yargıç önünde ikrâr böyledir. Bu durumda yargıcın takdir yetkisi yoktur, yasal kanıt yargıcı bağlar. Hukuk Muhâkemeleri Usûlü Kanununun 287-290. maddeleri yasal kanıtlarla ilgilidir. Bu deyim, *takdiri deliller* deymi karşılığında kullanılır.

YASAL KORUNÇ. (Os. Kanûnî sigorta, *Fr. Assurance obligatoire*, *Al. Gesetzliche Versicherung*, *İng. Legal insurance*) Yasanın yapılmasını buyurduğu sigorta... Buna *mecbûrî sigorta* da denir, *ihtiyârî sigorta*'nın karşısıdır. Örneğin işçi sigortaları, yasal bir sigortadır.

YASAL KOŞULLAR. (Os. Şerâiti kanûniye, *Fr. Conditions légales*, *Al. Gesetzliche Erfordernisse*, *İng. Legal requirements*, *Lâ. Conditiones iuris*) Hukuksal bir işlemin geçerli olabilmesi için yasaların koştuğu şartlar... Örneğin bir taşınmaz mal mülkiyetinin başkasına devrinde tescilin (kütüğe yazdırmanın) şart olması yasa buyruğudur.

YASAL KOVUŞTURMA. (Os. Tâkibâtı kanûniye, *Fr. Poursuite*, *Al. Verfolgung*, *İng. Prosecution*, *İt. Persecuzione giudiziale*, *İsp. Persecucion judicial*) Suçlu sanılan biri için yasa gereği yapılan soruşturma ve araştırma.

YASALLIK. (Os. Kanûniyet, *Fr. Légimité*, *Al. Rechtmässigkeit*, *İng. Legitimacy*, *İt. Legittimità*, *İsp. Legitimidad*) Yasal olanın niteliği.

YASAL ÖNLEMLERE BAŞVURMAK. (Os. Tedâbiri kanûniyeye tevessül etmek, *Fr. Prendre des mesures judiciaires*, *Al. Gerichtliche Schritte tun*, *İng. To take legal measures*, *İt. Ricorrere alla giustizia*, *Procedere in giudizio*; *İsp. Tomar medidas judiciales*, *Hacer pasos judiciales*) Bir şeyi yasalara göre sağlamak ya da önlemek.

YASAL TEMSİLCİ. (Os. Kanûnî mümessil, *Fr.* Représentant légal, *Al.* Gesetzlicher Vertreter, *İng.* Legal representative, 'Statutory agent') Başkasının adına herhangi bir işi yapmak için yasaların yetkili kıldığı kişi... Örneğin Medenî Kanunun 572. maddesine göre terekenin tasfiyesine memur edilenler yasal temsilcidirler. Hukuk Muhâkemeleri Usûlü Kanununun 59. maddesine göre yasal temsilciler vekâletnâmeyle gerektirmeden temsil ettikleri kimselerin her türlü hukuksal işlemlerini yapabilirler, dâvâ açabilirler, para tahsil edebilirler.

YASAL TUTU. (Os. Kanûnî ipotek, *Fr.* Hypothèque légale, *Al.* Gesetzliches Grundpfand, *İng.* Lien, *Lâ.* Hypotheca legalis) Yapılmasını isteme hakkı yasal olan ipotek... Örneğin Medenî Kanunun 807. maddesine göre satıldığı gayrimenkulün parasını güvenceye almak isteyen satıcı o gayrimenkul üstünde ipotek tesisini isteyebilir.

YASAL ÜREM. (Os. Kanûnî fâiz, *Fr.* Intérêt légal, *Al.* Gesetzlicher Zins, *İng.* Interest prescribed by law, *Lâ.* Usurae legales) Yasaların saptadığı fâiz... Örneğin Borçlar Kanununun 72. maddesine göre fâiz verme zorunda bulunan kişi, sözleşmede fâiz oranı saptanmamışsa, yüzde beş oranında fâiz öder.

YASAL ÜREM ORANI. (Os. Kanûnî fâiz haddi, *Fr.* Taux légal, *Al.* Gesetzlicher Zinsfuss, *İng.* Legal rate, *İt.* Tasso legale, *Corso legale*; *İsp.* Tipo legal) Fâiz için yasaların saptadığı oran.

YASAL YARGILAR. (Os. Âmir hükümler, *Fr.* Dispositions impératives, *Al.* Zwingendes Recht, *İng.* Compulsive rule, Imperative provision) Tarafların irâdeleriyle değiştirilemeyen yasa hükümleri... Yasaların âmir hükümlerine aykırı olan her işlem geçersizdir (bâtıldır). Bu hükümler kamu düzenini koruma gerekçesine dayanır. Borçlar Kanununun 16, 19, 20, 21, 155, 163. ve Medenî Kanunun 13, 159, 192, 200, 256, 763, 765, 771, 853. maddeleri âmir hükümleri içerir.

YASAL YEDEK AKÇE. (Os. Kanûnî ihtiyat akçesi, *Fr.* Fonds de reserve, *Al.* Gesetzliche Reservefonds, *İng.* Reserve funds) Özelikle anonim şirketlerde ayrılması yasaca zorunlu kılınmış olan yedek para... Yıllık keşintili (net) kârın yirmide biridir. Bunun dışında da çeşitli yedek akçe zorunlulukları vardır. Yedek akçe ayrılmadıkça kâr payları da-

ğıtılamaz. Yedek akçeler zararların kapatılmasında kullanılır.

YASAL YOLA BAŞVURMAK. (Os. Turuku kanûniyye tevessül etmek, *Fr.* Recourir aux voies judiciaires, *Al.* Den Rechtsweg betreten, *İng.* To take legal measures, *İt.* Prender le vie legali, *İsp.* Tomar medidas judiciales) Bir hakkın saptanması ya da bir alacağın alınması için yasal mercilere başvurmak.

YASAL YORUM. (Os. Teşriî tefsîr, *Fr.* Interprétation authentique, *Interprétation par voie d'autorité*; *Al.* Legalinterpretation, *İng.* Parliament's explanatory decision) Yetkili makam tarafından yapılan yorum... Ülkemizde Büyük Millet Meclisince yapılır.

YAŞAMASAL DENETİM. (Os. Murâkabei teşriîye, *Fr.* Contrôle parlementaire, *Al.* Parlamentarische Kontrolle, *İng.* Control of parliament) Büyük Millet Meclisince yapılan tefiş ve murâkabe.

YAŞAMASAL KARARLAR. (Os. Mukarrerâtı teşriîye, *Fr.* Votes législatifs, *Al.* Beschlüsse der gesetzgebenden Körperschaft, *İng.* Decisions of parliament) Büyük Millet Meclisince alınan kararlar.

YASAN. (Os. Niyet, *Fr.* Intention, *Al.* Vorsatz, *İng.* Purpose, *İt.* Proposito, *İsp.* Proposito) Bir şeyi yapmayı tasarlayan öncel düşünce.

YASANINDA OLMAK. (Os. Niyetinde olmak, *Fr.* Avoir l'intention, *Al.* Die Absicht haben, *İng.* Have the intention, *İt.* Aver l'intenzione, *İsp.* Tenir la intencion, *Intentar*) Bir şeyi yapmayı tasarlamak.

YASANIYLA. (Os. Niyeti ile, *Fr.* Dans l'intention, *Al.* In der Absicht, *İng.* With the view, *İt.* Nell'intento, *İsp.* Al intento, *Con el objeto*) Bir şeyi yapmayı tasarlayarak... Örneğin bu anlamda "size uğramak niyetiyle evden çıktım, ama olmadı" denir.

YASA ÖNERİSİ. (Os. Kanun teklifi, *Fr.* Proposition de loi, *Al.* Gesetzesvorschlag, *İng.* Bill, *Lâ.* Legislatio, *Rogatio*) Yasalaştırılması istenen taslak... Milletvekillerince Büyük Millet Meclisine verilir.

YASA ÖNERİSİ HAKKI. (Os. Kanun teklif etme hakkı, *Fr.* Droit d'initiative législative, *Al.* Initiativrecht, *Vorschlagsrecht*; *İng.* Right

YASA TANIMAYAN

of initiative for legislation) Herhangi bir konunun yasalaştırılmasını isteme hakkı... Anayasaya göre bu hak hükümetin ve milletvekillerininindir.

YASA TANIMAYAN. (Os. Kanunu ihlâl eden, *Fr.* Infracteur, *Hors la loi*; *Al.* Übertreter, *İng.* Infringer, *İt.* Infrangitore, *İsp.* Infractor) Yasaları hiçe sayan ve onlara karşı davranan.

YASA TASARISI. (Os. Kanun lâyihası, *Fr.* Projet de loi, *Al.* Gesetzesentwurf, *İng.* Bill, *Lâ.* Scriptum legis) Yasalaşması istenen öneri... Anayasaya göre hükümet tarafından gerekçeli olarak hazırlanıp Büyük Millet Meclisine verilen ve Bakanlar Kurulunun imzasını taşıyan yasa taslağıdır, *yasa önerisi* deyiimiyle anlamdaş olarak da kullanılır.

YASAYA AYKIRI. (Os. Muhâlifi kanun, *Fr.* Illégal, *Al.* Widerrechtlich, *İng.* Illegal, *İt.* Illegale, *İsp.* Ilegal) Yasaya uygun olmayan.

YASAYA AYKIRI DAVRANAN. (Os. Kanuna mugayir hareket eden, *Fr.* Contrevenant, *Al.* Zuwiderhandelnde, *İng.* Contravener, *İt.* Contravventore, *İsp.* Contraventor) Yasaya uymayan işlemler yapan.

YASAYA AYKIRI DAVRANIŞ. (Os. Kanuna mugayir hareket, *Fr.* Contravention, *Al.* Zuwiderhandlung, *İng.* Contravention, *İt.* Contravvenzione, *İsp.* Contravencion) Yasaya uymayan işlemler yapma.

YASAYA AYKIRI DAVRANMAK. (Os. Kanuna mugayir hareket etmek, *Fr.* Contrevenir, *Al.* Zuwiderhandeln, *İng.* To act contrary to, *İt.* Contravenire, *İsp.* Contravenir) Yasaya uygun olmayan işlemler yapmak.

YASAYA AYKIRILIK. 1. (Os. Kanuna mugayeret, *Rr.* Illégalité, *Al.* Widerrechtlichkeit, *İng.* Illegality, *İt.* Illegalita, *İsp.* Illegalidad) Yasadışı olanın ya da yasalara ters düşenin niteliği.

2. (Os. Kanuna muhâlefet, *Fr.* Infraction, *Transgression*; *Al.* Gesetzüberschreitung, *İng.* Infraction, *Trespass*; *İt.* Infrazione, *Transgression*; *İsp.* Infraccion, *Transgression*) Yasalara uygun olmayanın ya da yasalara karşı davranışlarda bulunmanın niteliği.

YASAYA UYMAK. (Os. Kanuna riâyet etmek, *Fr.* Observer la loi, *Al.* Das Gesetz

beobachten, *İng.* To comply with the law, *İt.* Osservare la legge, *İsp.* Observar la ley) Yasaya saygı duymak ve ona uygun davranmak.

YASAYI BİLMEMEK ÖZÜR SAYILMAZ. (Os. Kanunu bilmemek mâzeret sayılmaz, *Fr.* Nul n'est censé ignorer la loi, *Al.* Unkenntnis des Gesetzes schützt nicht vor Strafe, *İng.* Ignorance of the law excuse no men, *Lâ.* Ignoratio legis neminem excusat, *Iuris* ignoratio cuique nocet) Yasaların neşir ve ilânıyla herkesin onları öğrenmiş olduğu varsayımına dayanan temel hukuk kuralı... Ceza Kanununun 44. maddesinde yazılıdır. Böyle bir temel kural konulmamış olsaydı kimileri yasayı bilmediklerini ilerisürerek sorumluluktan kurtulabilirlerdi. Bu yüzden ve zorunlu olarak, neşir ve ilânla, herkesin yasaları öğrenmiş olduğu varsayılır.

YASA YOLLARI. (Os. Kanun yolları, *Turku* kanûniye; *Fr.* Voies de recours, *Al.* Rechtsmittel, *İng.* Legal remedy, *Lâ.* Ius) Kesinleşmemiş mahkeme kararlarının yeniden incelenmesi yöntemleri... Bu yollar dört tane: İtirâz, istinâf, temyiz, iâdei muhâkeme. Bunların dışında icra hukukunda icra ve iflâs memurlarının yaptıkları işlemlere karşı bir de şikâyet yolu vardır. Ülkemizde istinâf mahkemeleri kaldırılmıştır. Hukuk Muhâkemeleri Usûlû Kanununun 427-454, Medenî Kanunun 372, 404, 432; Devlet Şûrâsı Kanununun 48-56, İcra ve İflâs Kanununun 16, 17, 18, 363, 366. maddeleri kanun yollarıyla ilgilidir.

YASA YOLUYLA. (Os. Kanun tarikiyle, *Fr.* Legalement, *Al.* Auf gesetzlichen Wege, *İng.* Legally, *İt.* Legalmente, *İsp.* Legalmento) Yasaya dayanarak.

YAŞAMA KORUNCU. (Os. Hayat hâlinde sigorta, *Fr.* Assurance en cas de vie, *Al.* Erlebensfallversicherung, *İng.* Endowment insurance) Sigortalıya belli bir yaşa geldikten sonra hayatta olması koşuluyla gelir sağlayan sigorta... Ticaret Kanununun 990. maddesinde tanımlanmıştır.

YAŞAM KORUNCU. (Os. Hayat sigortası, *Fr.* Assurance sur la vie, *Al.* Lebensversicherung, *İng.* Life insurance, *İt.* Assicurazione sulla vita, *İsp.* Seguro de vida, *Seguro* sobre la vida) Yaşam ve ölümlle ilgili üç sigorta biçimini kapsayan genel sigorta deyiimi... Üç türlü yaşam sigortası vardır: 1. *Ölüm sigor-*

tası (Fr. Assurance en cas de décès, Al. Todesfallversicherung, İng. Insurance in case of death) ki sigortalının ölümü durumunda önceden göstereceği bir kimseye para verilmesini sağlar. 2. *Karma yaşam sigortası* (Fr. Assurance mixte, Al. Gemischte Versicherung, İng. Mixed insurance) ki yaşama sigortasıyla ölüm sigortasını birlikte yapan sigortadır. 3. *Yaşama sigortası*'dır. Bu sigortalar ya toplu bir para almak (Os. Sermâye sigortası, Fr. Assurance de capitaux, Al. Summenversicherung, İng. Capital insurance), ya da belli sürelerde gelir sağlamak (Os. İrât sigortası, Fr. Assurance de rente, Al. Rentenversicherung, İng. Insurance of interest) biçimlerinde yapılabilir (Ticaret Kanununun 1002. maddesi).

YAŞLILIK KORUNCU. (Os. İhtiyarlık sigortası, Fr. Assurance vieillesse, Al. Altersversicherung, İng. Old age insurance) Yaşlılıktan ötürü çalışmama ve düşkünlük durumlarında para veren sigorta... İki türdür: Ya irât sigortası biçiminde olur, sigortalıya yaşadığı sürece bir çeşit aylık verir. Ya iş sigortası biçiminde olur, bu sigortada işçiden başka primin bir bölümünü işveren ve devlet öder.

YATAKLIK. (Os. İhfâ, Fr. Recel, Recelé, Recèlement; Al. Hehlerei, İng. Receiving and concealing, Lâ. Occultator et receptor) Suça katılmaksızın suçluları bilerek barındırma ve aracılık etme suçu... Ceza Kanununun 169, 314, 500, 512. maddelerine göre cezalandırılır.

YATAKLI VAGON. (Os. Yataklı vagon, Fr. Wagon lit, Al. Schlafwagen, İng. Sleeping car, İt. Vagone letti, İsp. Vagon cama) İçinde yataklı kompartımanlar bulunan vagon.

YATAY KARTEL. (Os. Ufkî kartel, Fr. Cartel horizontal, Al. Horizontale Kartell, İng. Horizontal cartel) Aynı türden sanayileri tek yönetim altında toplayan kartel biçimi.

YATAY YIĞIŞMA. (Os. Ufkî temerküz, Fr. Concentration horizontale, Al. Horizontale Konzentration, İng. Horizontal combination) Yatay kartel... *Yatay kartel* bu deyimle de dilegetirilir. *Dikey kartel'e* de aynı zamanda *dikey merkezleşme* (Os. Amudî temerküz; Fr. Concentration verticale, Al. Vertikaler Zusammenschluss, İng. Vertical combination, Integration) denir. Buna *düşey kartel* diyenler de var.

YATIRGA. (Os. Mevdûât, Fr. Dépôts, Al. Depositien, Depositengelder; İng. Deposits, İt. Deposito, İsp. Deposito) Bankalara fâiz almak amacıyla yatırılan para... Vâdeli olabildiği gibi vâdesiz de olabilir. Bankacılık dilinde buna *mevdûât hesapları* ya da *cârî hesaplar* (Hesâbı cârî) denir. Bankalar, *mevdûât sahipleri'*ne verdikleri düşük fâize karşı bu yatırımları daha yüksek fâizle işleterek para kazanırlar.

YATIRGA ALINDISI. (Os. Mevdûât makbuzu, Fr. Reconnaissance de la banque, Al. Depositenschein, İng. Deposit receipt, İt. Ricevuta della banca, İsp. Recibo de deposito) Para yatırılması karşılığında alınan makbuz... Bankalara yatırılan para karşılığında, vâdeli ya da vâdesiz, *banka cüzdanı* (Banka defteri) alınır. Daha sonra çekilen paralar bu deftere yazılır.

YATIRGA BANKASI. (Os. Mevdûât bankası, Tevdiât bankası; Fr. Banque de dépôt, Al. Depozitenbank, İng. Deposit bank, İt. Banca di depositi, İsp. Banco de depositos) Para yatırımı karşılığında fâiz veren ve kredi verme karşılığında fâiz alan banka.

YATIRIM. 1. (Os. Tevdiât, Fr. Dépôt, Al. Hinterlegung, Deponieren; İng. Deposit, İt. Deposito, İsp. Deposito) Para yatırma işlemi... *Yatırğa* (Os. Mevdûât) deymiyle anlamdaştır.

2. (Os. Plasman, Fr. Placement, Ecoulement; Al. Placierung, Unterbringung; İng. Placement, Placing; İt. Collocamento, Esito; İsp. Despacho) Paranın gelir getirici bir işe ya da değere bağlanması... Hisse senetlerine ve tahvillere yatırılmış olan parayı, bankaların açtıkları kısa süreli kredileri dilegetirmek için kullanılır. Günlük dilde *envestisman* deymiyle anlamdaş olarak da kullanılmaktadır.

3. (Os. Envestisman, Fr. Investissement, Al. Investition, İng. Investment, İt. Investimento, İsp. Colocacion) Anamalın kâr amacıyla bir üretime yatırılması... *Yatırım*, parayı verimli kılmak, eşdeyişle anamala dönüştürmektir. Üretimi artırmayan harcamalar yatırım niteliğinde değildir, bir kimse gelir sağlamak için bir şey satın almakla yatırım yapmış olmaz. Yatırımlar üretim kapasitesini artırır. Üretime yatırılan anamalın tümüne *gayri sâfi yatırım*, bunun amortismanına harcanan bölümü çıkarıldıktan sonra kalan bölüme *sâfi yatırım* denir. Yatırım için kredi

YATIRIM BANKASI

veren bankalara *yatırım bankası* (Fr. Banque d'investissement, Al. Investitionsbank, İng. Investment banking) adı verilir. Bu bankaların verdiği krediye de *yatırım kredisi* (Fr. Crédit d'investissement) denir. Bu kredi, artık-değer üretmek için verilen bir avanstır. Yatırımlardaki artışın ulusal gelir düzeyindeki etkisini belirten çarpana da *yatırım çarpanı* (Fr. Multiplacateur d'investissement, Al. Investitionsmultiplikator, İng. Investment multiplier) denir. Yatırım kararlarını etkileyen etmenlerle yatırım oylumu arasındaki ilişkiye *yatırım işlevi* (Fr. Fonction d'investissement, Al. Investitionsfunktion, İng. Investment function) adı verilmektedir. Yatırım kararlarını etkileyen en önemli etmen, bir üretim alanının öteki üretim alanlarından daha çok kâr getirmesidir. En çok kâr nerede varsa anamal oraya yatırılır. Ulusal gelirin yatırıma ayrılan bölümüne *yatırım fonu* (Fr. Fond d'investissement) denir. Ulusal gelirin yatırıma ayrılan bölümünü saptamak için brüt hâsıladan tüketime, yenilemeler ve rezervlere ayrılan bölümü çıkarmak gerekir. Bunlar çıktıktan sonra kalan miktar üretici bir düzende *yatırım fonu'dur*. Yenilemeler ve rezervler zorunlu harcamalardır. Tüketim ne kadar azaltılırsa yatırım fonu o ölçüde artırılabilir. Bir toplumun hızla gelişebilmesi yatırım fonunun büyüklüğüne bağlıdır. Birçok şirketlerin hisse senetlerini satın alarak onları yöneten tröstlere *yatırım tröstleri* de deniyor. İlk Amerika'da kurulmuş olan bu türlü tröstlere İngilizcede *investment trust* adı verilmiştir. Bu tröstler bütünüyle anamala dayandıkları için yatırım tröstü adını almışlardır. Topladıkları anamalla hisse senedi çıkarırlar ve bu hisse senetleri karşılığında elde ettikleri ve büyüttükleri anamalla birçok şirketlerin hisse senetlerini toplayarak onlara ege-men olurlar.

YATIRIM BANKASI. (Os. Envestisman bankası, Fr. Banque d'investissement, Banque d'affaires; Al. Investitionsbank, İng. Investment bank) Yatırım yapmak için kurulan banka.

YATIRIM ORTAKLIKLARI. (Os. Envestisman şirketleri, Fr. Sociétés d'investissements) Kendi hisse senetlerini başka hisse senetleri ve tahvillere dayayan şirketler... Son yıllarda ülkemizde de kurulan yatırım şirketleri piyasadan hisse senetleri ve tahviller toplayarak bir "menkul değerler portföyü" oluşturdular ve bu portföye dayanan kendi hisse senetlerini küçük tasarruf sahiplerine satarlar. Küçük tasarruf sahipleri bu hisse senet-

lerini her zaman geriye verip paralarını borsa kuru üzerinden alma yetkisine sahiptirler. Yatırım şirketlerinin hisse senetleri ya da bonoları banka fâizinden daha yüksek fâiz getirdiğinden küçük tasarruf sahiplerince yeğlenir. Bir finans oligarşisi grubunun elinde bulunan bu şirketler, böylelikle, küçük tasarruf sahiplerinin paralarıyla piyasanın çok sayıda sınâî, ticârî ve hattâ kamu teşebbüslerini denetimleri altına alırlar. Böylelikle de anamalin büyük çapta merkezleşmesini (sentralizasyonunu) sağlamış olurlar. Finans grupları, yatırım şirketleri kurmakla, bir zamanlar kendi sermayelerini bağlayarak denetlemek zorunda bulundukları sanayi şirketlerini küçük tasarruf sahiplerinin paralarıyla denetlemek olanağına kavuşmuş olurlar.

YATIRMA. (Os. Para tevdi etme, Fr. Versement, Al. Einzahlung, İng. Payment, İt. Versamento, İsp. Entrega) Herhangi bir işe para bağlama ya da para verme... *Taksit* anlamında da kullanılır.

YATIRMAK. (Os. Plase etmek, Fr. Placer, Ecouler; Al. Unterbringen, Anlegen; İng. To place, To invest; İt. Collocare, Impiegare, Vendere; İsp. Colocar, Despachar, Investir) Gelir getirici bir işe para bağlamak ya da para vermek.

YATIRMAN. (Os. Mûdî, Fr. Dépositant, Al. Einlagerer, Hinterleger; İng. Depositor, Bailor; İt. Depositari, Depositante; İsp. Deponente) Para yatıran kişi... Genellikle bankaya para yatıran kişi olarak tanımlanır, hukuk dilinde, saklanmak üzere başkasına mal bırakan kişidir.

YAVAŞ. (Os. Batî, Fr. Lent, Al. Lansom, İng. Slow, İt. Lentamente, İsp. Lentamento) Hızlı olmayan.

YAVAŞLIK. (Os. Batâet, Fr. Lenteur, Al. Langsamkeit, İng. Slowness, İt. Lentezza, İsp. Lentitud) Hızlı olmayanın niteliği... Ağır işleyiş ya da davranışı da dilegetirir.

YAVAŞLATMA İŞBIRAKIMI. (Os. Yavaşlatma grevi, Fr. Grève perlée, Al. Bummelstreik, İng. Slow-down strike) İşçilerin işlerini bırakmayıp çalışmayı gevşetme ve üretimi düşürme yoluyla yaptıkları direniş.

YAVRU SANAYİLER. (Os. Yavru sanâyiler, Fr. Industrie naissante, Al. Industriezweik, İng. Infant industries) Yeni doğan korunma-

sı gerekli sanayiler... *Yeni doğan sanayi ve çocuk sanayi* deyimleriyle de dilegetirilir. Bunların güçleninceye kadar korunmaları gerektiği yolunda birçok kuramlar ileri sürülmüştür. Özellikle A. Hamilton, F. List, Henry C. Carey ve Simon N. Patten tarafından savunulmuştur. Liberal ilkelerin sadece gelişmiş sanayiler için yararlı olduğunu bizzat liberallerin ileri sürdükleri *yavru sanayiler*'in korunması tezi de tanıtılar. Örneğin liberal John Stuart Mill: "Koruyucu gümrük resimlerinin savunulabileceği tek durum, bir yeni sanayiın yerleşmesi için konuldukları durumdur" der. Mill'in bu sözleri de açıkça gösterir ki anamalcı düzende gerikalmış bir ülke serbest dünya ticaretine açılmaz, kendisini üstün sanayiler karşısında korumak zorundadır. Yoksa ilerlemek bir yana, büsbütün gerikalmışlığa itilir.

YAYILMACILIK. (Os. Tevessü siyâseti, *Fr. Expansionisme, Al. Expansionismus, İng. Expansionism*) Eonomik gelişmede süreklilik sağlama siyaseti.

YAYILMAK. (Os. Tevsi edilmek, *Fr. S'etendre, Al. Sich verbreiten, İng. To dwell, İt. Estendersi, İsp. Extenderse*) Uzayıp genişlemek... Yaymak işine konu olmayı dilegetirir.

YAYIM SÖZLEŞMESİ. (Os. Neşir mukavelesi, *Fr. Contrat d'édition, Al. Verlagsvertrag, İng. Publishing contract*) Bir yazarla yayımcısı arasında yapılan sözleşme... Borçlar Kanununun 372. maddesine göre yapılır.

YAZANAK. (Os. Takrîr, Rapor; *Fr. Rapport, Al. Berichterstattung, İng. Report, İt. Rapporto, Relazione; İsp. Relacion*) İncelemekle görevli olanın incelemesini isteyene yazdığı inceleme sonucunu bildiren yazı.

YAZANAK VERMEK. (Os. Takrîr vermek, Rapor vermek; *Fr. Faire un rapport, Al. Berichten, İng. To make a report, İt. Far rapporto, Far relazione; İsp. Hacer relacion, Dar cuenta*) Herhangi bir konu üstündeki inceleme sonucunu bildiren yazıyı ilgili yere vermek.

YAZDIRMA. (Os. İstiktâp, *Fr. Comparaison d'écritures, Al. Schriftvergleichung*) İmzasını inkâr eden bir kimseye hâkimin inceleme amacıyla yazı yazdırıp imza attırması... Hukuk Muhâemeleri Usûlû Kanununun 309. ve İcra ve İflâs Kanununun 63. maddelerine göre yapılır.

YAZI. (Os. Semerei tahrîr, Kitâb; *Fr. Ecriture, Al. Schreiben, İng. Writung, İt. Scrittura, İsp. Escrito*) Yazılan şey... Düşüncenin işaretlerle saptanmasını dilegetirir. Osmanlıca da *mektup* (*Fr. Lettre, Al. Brief, İng. Letter, İt. Lettera, İsp. Carta*) deyişi de yazı anlamındadır. Örneğin bu anlamda *benim yazım* (*Fr. Ma lettre, Al. Mein Schreiben, İng. My respect, İt. Mia lettera, İsp. Mia carta*) denir.

YAZI GEREÇLERİ. (Os. Yazı malzemesi, *Fr. Ce qu'il faut pour écrire, Al. Schreibmaterial, İng. Writing material, İt. Materiale per scrivere, İsp. Eseribania*) Yazı yazmak için gerekli olan kalem, kâğıt, mürekkep, defter, yazı makinesi ve benzeri araçlar.

YAZI KÂĞIDI. (Os. Yazı kâğıdı, *Fr. Papier à écrire, Al. Schreibpapier, İng. Writing paper, İt. Carta da scrivere, İsp. Papel para escribir*) Yazı yazmak için kullanılan kâğıt.

YAZILI. (Os. Tahrîrî, Muharrer; *Fr. Ecrit, Al. Schriftlich, İng. Written*) Yazılmış olan... Yazıyla bildirileni dilegetirir ve sözle bildirileni dilegetiren *sözlü* (Os. Şifâhî) deyişi karşılığında kullanılır.

YAZILI BİÇİM. (Os. Tahrîrî şekil, *Fr. Forme écrite, Al. Schriftform, İng. Written form*) Kimi hukuksal işlemlerin geçerli olabilmesi için yasaların koyduğu yazılı olma koşulu... Örneğin kefâlet, hibe vaadi, alacağın temliki vb. gibi hukuksal işlemlerin geçerli olabilmesi için yazılı olmaları şarttır. Borçlar Kanununun 163, 238, 484, 508. maddeleri yazılı biçim koşuluyla ilgilidir.

YAZILI BİLDİRİM. (Os. Lâyiha, *Fr. Mémoire, Al. Schriftsatz, İng. Written statement*) Bir savı ya da savunmayı içeren yazı... Kimi işlemlerde yasalarca zorunlu kılınmıştır. Örneğin asliye mahkemelerinde, yargıtay ve danıştayda savların ve savunmaların (iddiâların ve müdâfaaların) yazılı olarak bildirimi ve karşı tarafa tebliği zorunludur.

YAZILI BORÇ BELGİTİNİN GERİVERİLMESİ. (Os. Tahrîrî borç ikrârı senedinin iâdesi, *Fr. Remise du titre, Al. Rückgabe der Urkunde, İng. Return of document*) Borç senedinin borcunu ödeyen borçluya geriverilmesi... Borçlar Kanununun 87. maddesine göre gereklidir.

YAZILI BUYRUK

YAZILI BUYRUK. (Os. Tahrîrî emir, *Fr.* Ordre ministériel, *Al.* Ministerielle Anweisung, *İng.* Ministerial order) Ceza yargıçlığınca verilen ve yargıtayca incelenmeksizin kesinleşen kararların yasaya aykırılığını haber alan adâlet bakanının hükmün bozulması için yargıtaya başvurulması isteğiyle cumhuriyet başsavcılığına verdiği buyruk... Ceza Muhâkemeleri Usûlû Kanununun 343. maddesine göre verilir.

YAZILI HUKUK. (Os. Hukuku mektûbe, *Fr.* Droit écrit, *Al.* Geschriebenes Recht, *İng.* Statute law, *Lâ.* Ius scriptum) Yasalarla saptanan ve dilegetirilen hukuk kuralları... Örf ve âdet hukuku (Hukuku gayri mektûbe) de yimi karşıtı olarak kullanılır.

YAZILI KANIT. (Os. Tahrîrî beyyîne, *Fr.* Preuve littérale, *Preuve écrite*; *Al.* Urkundenbeweis, *İng.* Documentary evidence, *Written evidence*; *Lâ.* Litterarum testimonia) Anlaşmazlık konusu olan hukuksal olayı saptayan ve karşı tarafı bağlayan yazılı delil... Mahkeme ilâmları, özel mektuplar, siciller, senetler, resmî kayıt ve zabıtlar böyledir; karşı tarafı (hasmı) bağlar (ilzâm eder). Bu örneklerden de anlaşılacağı gibi yazılı kanıtlar iki türlüdür: İlgililer tarafından yazılmış olan mektuplar ve senetler gibi *özel kanıt* (Os. Hususî beyyîne, *Fr.* Preuve par acte sous seing-prive, *Al.* Beweis durch Privaturkunden, *İng.* Evidence of private documents, *Lâ.* Probatio per instrumenta privata)lar ve resmî makamlarca düzenlenmiş ve tasdik edilmiş olan vesikalar gibi *devletsel kanıt* (Os. Resmî beyyîne, *Fr.* Preuve par acte authentique, *Al.* Beweis durch öffentliche Urkunden, *İng.* Evidence of public documents, *Lâ.* Probatio der instrumenta publica)lar.

YAZILI OLMA. (Os. Mukayyed, *Fr.* Cotation, *Al.* Notierung, *İng.* Quotation, *İt.* Quotazione, *İsp.* Cotización) Borsa kayıtlarına geçmiş ve değerlendirilmiş olma... Gerçekte *değerlendirme* anlamına gelen bu deyim, borsacılık dilinde *kayıtlı olma* anlamında kullanılır. Örneğin bu anlamda *borsada kaydetmek* (*Fr.* Coter en bourse, *Être coté*; *Al.* An der Börse notieren, *İng.* To quote, *İt.* Quotarsi alla borsa, *İsp.* Cotizarse en la bolsa)dan sözedilir. Gene bu anlamda örneğin *fiyat kaydetmek* (*Fr.* Coter, *Noter*; *Al.* Notieren, *İng.* To quote, *İt.* Quotare, *İsp.* Cotizar) de denir. Buna karşı *deftere kaydetmek* de yimi yabancı dillerde (*Fr.* Inscire, *Enregistrer*; *Al.* Eintragen, *İng.* To book, To re-

gister; *İt.* Scrivere, *Registrare*; *İsp.* Inscibir, *Registrar*) deyimleriyle dilegetirilir.

YAZILI YAN. (Os. Yazı tarafı, *Fr.* Rivers, *Al.* Rückseite, *İng.* Reverse, *İt.* Revescio, *İsp.* Verso) Bir paranın yazı tarafı... Bir paranın resim ya da tuğra olan tarafının *tersi* (*Fr.* Contraire)'ni dilegetirir.

YAZI MAKİNESİ. (Os. Daktilo makinesi, *Fr.* Machine à écrire, *Al.* Schreibmaschine, *İng.* Type writer, *İt.* Macchina da scrivere, *İsp.* Maquina de escribir) Yazı yazmak için yapılmış makine... Örneğin bu anlamda *yazı makinesinde yazmak* (*Fr.* Dactylographier)'tan sözedilir.

YAZI MASASI. (Os. Yazı masası, *Fr.* Bureau, *Al.* Schreibpult, *İng.* Writing desk, *İt.* Scrittoio, *İsp.* Escritorio) Yazı yazmak için yapılmış masa.

YAZININ SİLİNMESİ. (Os. Terkini kayd, *Fr.* Radiation, *Al.* Löschung, *İng.* Cancellation) Resmî bir sicile kaydedilmiş olan hakların ortadan kalkmaları durumunda bu sicillerden silinmesi.

YAZIŞMAK. (Os. Muhâbere etmek, *Fr.* Correspondre, *Être en correspondance*, *Echanger des lettres*; *Al.* Korrespondieren, *Briefe wechseln*; *İng.* To exchange letters, *To correspond*; *İt.* Scambiare letteré, *Esser in corrispondenza*, *Corrispondere*, *Carteggiare*; *İsp.* Corresponder, *Estar en correspondencia*) Karşılıklı olarak yazıyla haberleşmek... *Mektuplaşmak* deyimiyile anlamdaştır.

YAZIŞMALAR EŞLEM DEFTERİ. (Os. Muhâberât kopya defteri, *Fr.* Copie de lettres, *Al.* Kopierbuch, *İng.* Copy book, *Copying book*, *Letter book*; *İt.* Copialettere, *İsp.* Copiador) Yazılan mektupların birer sûretinin yazılıp saklandığı defter.

YAZIŞMALARI YÖNETMEK. (Os. Muhâberâtı idâre etmek, *Fr.* Tenir la correspondance, *Être chargé de la correspondance*, *Faire la correspondance*; *Al.* Korrespondenz führen, *İng.* To conduct the correspondance, *İt.* Tenere la corrispondenza, *Far la corrispondenza*; *İsp.* Llevar la correspondencia) Muhâbere ya da mektuplaşma işlerini yapmak... *Mektupları bizzat yazmayı* dilegetirir.

YAZI TASLAĞI. (Os. Müsvedde, *Fr.* Brouillon, *Brouillard*; *Al.* Kladde, *İng.* Waste book,

İt. Stracciafoglio, *İsp.* Borrador) Bir yazıyı taslak olarak yazmak... Üstünde düzeltmeler yapılarak temize çekilmek üzere hazırlanan yazıyı dilegetirir. *Elyazması* (*Fr.* Manuscrit, *Al.* Manuscript, *İng.* Manuscript, *İt.* Manuscritto, *İsp.* Manuscrito) da denir, ama bu deyim daha çok baskıya verilmek üzere hazırlanmış bir kitap metnini dilegetirir.

YAZIYA İLİŞİK. (*Os.* Yazıya melfuf, *Fr.* Sous ce pli, *Al.* In der Falte, *İng.* Enclosed, Under the same cover; *İt.* Confogliato, Compiiegato; *İsp.* Bajo esta cubierta) Bir yazıya iğneyle bağlanmış... Örneğin bu anlamda "senedin bir örneği yazımıza ilişiktir" denir, *yazıya ekli* deyimini de kullanılır, bu kullanımda da örneğin "bu yazının beş eki var" denir.

YAZI YANLIŞI. (*Os.* Tahrîr hatâsı, *Fr.* Erreur de plume, Lapsus; *Al.* Schreibfehler, *İng.* Mistake in writing, Slip of the pen; *İt.* Errore di scrittura, *İsp.* Error de pluma) Yazarken sözcüklerde yapılan yanlış... Kimi yabancı terimlerde de görüldüğü gibi *kalem sürçmesi* de denir.

YAZI YANLIŞI YAPMAK. (*Os.* Tahrîr hatâsı yapmak, *Fr.* Faire une erreur d'écriture, *Al.* Sich verschreiben, *İng.* To make a mistake in writing, *İt.* Far un errore di pena, *İsp.* Hacer un error de pluma) Yazarken sözcüklerde yanılmak... Bu yanlışlıkların yazımında (imlâsında, diktesinde) olabileceği gibi gereken sözcüğün yerine başka bir sözcük yazma biçiminde de olabilir.

YAZIYLA. (*Os.* Yazı ile, *Fr.* Par écrit, *Al.* Schriftlich, *İng.* In witten, *İt.* Per iscritto, *İsp.* Por escrito) Harflerle... Örneğin bu anlamda "bu sayıları yazıyla da yazınız" denir.

YAZMA. 1. (*Os.* Tahrîr, *Fr.* Action d'écrire, *Al.* Schreiben, *İng.* Writing) Harfleri yan yana dizerek istenileni anlatma.

2. (*Os.* Kayıt, *Fr.* Enregistrement, *Al.* Einschreibung, *İng.* Booking, *İt.* Registrazione, *İsp.* Registracion) Yazıya geçirmek... Bir yere malederek deftere geçirmeyi de dilegetirir, örneğin bu anlamda "çocuğu okula kaydettirdik" denir. Osmanlıcada *kayıt* (Kayd) deyimini *özel koşul* (*Os.* Şartı mahsûs, *Fr.* Clause, *Al.* Klausel, *İng.* Clause, Conditional clause; *İt.* Clausola, *İsp.* Clausola) anlamında da kullanılır, örneğin bu anlamda "sözleşmeye bu kaydı koydurmak gerek" denir. Borçlar Kanununun 99, 149, 155. maddelerinde yasal ka-

yıtlar vardır. *Kayıt* deyimini, muhâsebe terimi olarak yabancı dillerde (*Fr.* Inscription, Passation, Ecriture; *Al.* Buchung, *İng.* Entry, *İt.* Scrittura, *İsp.* Apunte) deyimleriyle dilegetirilir.

YAZMA HAKKI. (*Os.* Te'lif hakkı, Hakkı te'lif; *Fr.* Droit d'auteur, *Al.* Urheberrecht, *İng.* Copyright) Bir yazı yazan kişinin düşünsel çalışmasıyla o yazıyı meydana getirdiğinden ötürü taşıdığı hak... Yazma hakkı, eserden elde edilecek malsal ve parasal menfaatleri almak hakkını dilegetirdiği gibi o eserin kamuya sunulmasına ilişkin tüm işlemleri (yayımlatmak, temsil ettirmek vb.) yapmak ve esere yapılacak tüm saldırılara engel olmak haklarını da dilegetirir. Bu konuda Te'lif Hakları Kanunu vardır. Yazma hakkı, *düşünsel haklar* (Fikrî haklar)'dandır.

YAZMAK. 1. (*Os.* Te'lif etmek, *Fr.* Composer un ouvrage, *Al.* Verabfassen, *İng.* Write) Yazarak bir eser meydana getirmek.

2. (*Os.* Tahrîr etmek, *Fr.* Ecrire, Inscire, Rédiger, Transcrire; *Al.* Schreiben, *İng.* To write, *İt.* Scrivere, *İsp.* Escribir) Harfleri yan yana dizerek istenileni anlatmak.

3. (*Os.* Kayıt etmek, *Fr.* Enregistrer, *Al.* Einschreiben, *İng.* To book, *İt.* Raccomandare, *İsp.* Inscribir) Yazıya geçirmek... Bir yere mal ederek deftere geçirmeyi de dilegetirir.

YEDEK. (*Os.* İhtiyat, *Fr.* Réserve, *Al.* Reserve, Rücklage; *İng.* Reserve, *İt.* Riserva, *İsp.* Reserva) Gerektiğinde kullanılmak için el altında bulundurulanan... Bu deyim, firmaların ve kuruluşların her türlü *yedek akçe*'lerini ve merkez bankalarının dış ödemelerde kullanılmak üzere ayırdıkları hazır paraları dilegetirir. Merkez bankalarının klâsik anlamda en güçlü yedekleri altın stoklarıdır. Osmanlıca *ihtiyat* deyimini *sakınlılık* (*Fr.* Circonspection, *Al.* Umsicht, *İng.* Circumspection, *İt.* Circospezione, *İsp.* Circumspeccion) anlamında da kullanılır, örneğin bu anlamda *sakınlı* (*Os.* İhtiyatlı, *Fr.* Circonspect, *Al.* Umsichtig, *İng.* Circumspect, *İt.* Circospetto, *İsp.* Circumspecto) denir.

YEDEK AKÇE. (*Os.* İhtiyat akçesi, *Fr.* Fonds de réserve, *Al.* Reservefonds, Rücklage; *İng.* Reserve fund, *İt.* Fondo di riserva, *İsp.* Fondo de reserva) Gerektiğinde kullanılmak üzere kârdan ayrılan para... Genellikle zararları karşılamak için kullanılır. Zorunlu (mecbûrî)

YEDEKLİ

ya da isteğe bağlı (ihtiyârî) olabilir. Örneğin Ticaret Kanununun 462. maddesine göre şirketler her yıl sâfi kârlarının yirmide birini yedek akçe olarak ayırmak zorundadırlar, ancak bu zorunluluk ayrılan yedek akçenin ödenmiş anamalin beşte birine ulaşmasıyla ortadan kalkar. Bankalar Kanununun 31. maddesine göre de bankalar da sermayelerinin tamamına bâliğ oluncaya kadar temettüden yirmide birini ihtiyat akçesi olarak ayırmak zorundadırlar. Şirketlerin ve firmaların gizli yedek akçeleri de vardır, bunlar şirketlerin bilânçolarında görünmezler. Ayrıca şirketler Ticaret Kanununa göre ayırdıkları yedek akçeleri devlet tahvillerine (iç istikraz tahvillerine) yatırmak zorundadırlar. İsteğe bağlı (ihtiyârî) yedek akçeler, şirket ana sözleşmesinde (esas mukaavelenâmesinde) ayrılması kabul edilen yedek akçelerdir. Şirketlerin genel kurulları da, ana sözleşmelerinde hüküm bulunmasa bile, yedek akçe ayrılmasına karar verebilir, bunlara *olağanüstü yedek akçe* (Fevkal'âde ihtiyat akçesi) denir. Genel kurullar bu olağanüstü yedek akçeleri diledikleri gibi harcayabilirler.

YEDEKLİ. (Os. İhtiyatlı, *Fr.* Avec réserve, *Al.* Mit vorbehalt, *İng.* With reserve, *İt.* Con riserva, *İsp.* Con reserva) Yedeği bulunan.

YEDEKLİK. (Os. Mühimmât, *Fr.* Provision, *Al.* Provision, *İng.* Provision, *İt.* Provvigione, *İsp.* Comision) İlerde kullanılmak üzere edilen her türlü gereçler... Bankacılık dilinde *karşılık* anlamındadır, örneğin bu anlamda *karşılıksız çek* (*Fr.* Chèque sans provision) ya da sadece *karşılıksız* (*İng.* Without provision) denir. Bankalar, kendilerinden ödemesi istenen çekler için paranın bulunduğu şubelerinden çekin karşılığı bulunup bulunmadığını sorarlar(provizyon isterler).

YEDEK NEDENİ. (Os. İhtiyat sâiki, *Fr.* Motif de précaution, *Al.* Vorsichtsmotiv, *İng.* Precautionary motive) Gelirden bir bölümünü yedek olarak ayırmanın nedeni... Bunun çeşitli nedenleri vardır, genellikle güvenlik gereksinmesinden doğar, şirketlerde ve bankalarda olduğu gibi yasalar da buna neden olabilir.

YEDEK PARA. (Os. İhtiyat para, *Fr.* Monnaie de réserve, *Al.* Reservegeld, *İng.* Reserve money) Merkez bankasının öteki bankalara ve özel sektöre borçlandığı paralar toplamı... Özellikle merkez bankacılığında kullanılan bir

deyimdir. Genel olarak, emre hazır para toplamını dilegetirir.

YEDİRİP İÇİRMEK. (Os. İâşe, *Fr.* Ravitailler, *Nourrir*; *Al.* Ernaehrung, *İng.* Subsistence, *Victualling*) Bir kimsenin beslenmesi için gerekenleri sağlamak... Bir kimsenin yaması, uyuması, dinlenmesi için gereken yeri sağlamayı dilegetiren *barındırmak* (Os. İbâte, *Fr.* Loger, *Al.* Unterbringung, *İng.* Under shelter) deymiyle birlikte kullanılır, örneğin bu anlamda "bir velî, velâyeti altında bulunanların iâşe ve ibâtesini sağlamakla yükümlüdür" denir.

YEDİRMELİK. (Os. Rüşvet, *Fr.* Corruption, *Al.* Bestechung, *İng.* Corruption, Bribery, Subornation; *Lâ.* Largitio) Bir memurun görevini yapmak ya da yapmamak için iş sahibinden yasadışı olarak aldığı para ya da mal... Bir memurun memurluk olanaklarını böylece kötüye kullanması da bu deyimle dilegetirilir. Türk Ceza Kanununun 211 ve onu izleyen maddelerine göre para yeme gibi para yedirme de suçtur ve aynı cezayı görür.

YEDİRMELİK ALAN. (Os. Mürteşi, *Fr.* Prévaricateur, *Al.* Bestechungsempfänger, *İng.* Bribbee) Rüşvet alan... Halk dilinde *yiyci* (rüşvetçi) de denir.

YEDİRMELİK VEREN. (Os. Râşi, *Fr.* Corrupteur, *Al.* Bestecher, *İng.* Briber, *Lâ.* Largitor) Rüşvet veren.

YEDME GEMİSİ. (Os. Römorkör, *Fr.* Remorqueur, *Al.* Schleppschiff, *İng.* Tow-boat, *İt.* Rimorchiatore, *İsp.* Remolcador) Başka deniz taşıtlarını yedeğine alarak çeken deniz taşıtı.

YEĞLEME. (Os. Tercih, *Fr.* Préférence, *Al.* Vorzug, *İng.* Preference, *İt.* Preferenza, *İsp.* Preferencia) Herhangi bir şeyi benzerlerinden daha iyi ve üstün sayarak seçme... Örneğin bu anlamda "bu kalemlerin hepsi iyi, ama ben şunu yeğliyorum" denir.

YEĞLEME HAKKI. 1. (Os. Şuf'a hakkı, *Fr.* Droit de préemption, *Al.* Vorkaufsrecht, *İng.* Right of preemption, *İt.* Diritto di prelazione, *İsp.* Derecho de prelacion, *Lâ.* Ius protimiseos) Herhangi bir satışta belli bir kişinin o malı ötekilerine tercihan satın almasına olanak sağlayan hak... Örneğin şâyî hisseli bir gayrimenkulün satışında hissedarlar, o malı satın almak isteyen yabancı kişilere karşı bu

hakkı taşırlar. Malı almaya istekli olup aynı parayı vermeyi taahhüt ederse malın bir hissedara satılması zorunludur. Bu hak, taraflarca yapılacak bir sözleşmeyle de doğabilir, buna *sözleşmeli yeğleme hakkı* (Akdî şuf'a hakkı) denir. Tapuya da tescil edilebilir. Borçlar Kanununun 213. ve Medenî Kanunun 658, 659, 919. maddeleri bu konuyla ilgilidir.

2. (Os. Tercih hakkı, *Fr. Droit de priorité, Droit de préférentiel; Al. Vorzugsrecht, İng. Preferential right, Right of priority; İt. Diritto de priorità, İsp. Derecho de prioridad*) Öncelik hakkı... Üstünlük hakkını dile getirir, *öncelik hakkı* deyimıyla anlamdaştır.

YEĞLEMEK. (Os. Tercih etmek, *Fr. Préférer, Al. Vorziehen, İng. To prefer, İt. Preferire, İsp. Preferir*) Herhangi bir şeyi benzerlerinden daha iyi ve üstün bulmak.

YEĞLENEBİLİR. (Os. Kaabili tercih, *Fr. Préférable, Al. Vorzuziehen, İng. Preferable, İt. Preferabile, İsp. Preferible*) Benzerlerinden daha iyi ve üstün tutulabilir... Örneğin bu anlamda "bu kumaşların hepsi iyi, ama şu kumaş yeğlenebilir" denir.

YEĞLEYEREK. (Os. Tercihan, *Fr. De préférence, Al. Vorzugweise, İng. By preference, İt. A preferenza, İsp. En preferencia*) Benzerlerinden daha iyi ve üstün bularak... Örneğin bu anlamda "bunların içinden yeğleyerek şu parçayı alıyorum" denir.

YELKEN AÇMAK. (Os. Yelen açmak, *Fr. Faire voile, Mettre a la voile; Al. Absegeln, Unter Segel gehen; İng. To sail, To put to sea, To start; İt. Far vela, Metter alla vela; İsp. Hacer a la vela, Arrancar, Salir*) Yelkenli bir gemide yola çıkmak için yel gücünden yararlanıp yelken çekmek.

YELKENLİ GEMİ. (Os. Yelkenli gemi, *Fr. Bateau a voile, Al. Segelschiff, İng. Sailing ship, Sailing vessel, Sailer; İt. Veliero, Have a vela; İsp. Velero, Buque de vela*) Yelken açıp yel gücünden yararlanarak hareket eden gemi.

YELKENLİ GEMİCİLİĞİ. (Os. Yelkenli seyri, *Fr. Navigation a voiles, Al. Segelschiffahrt, İng. Sailing navigation, İt. Navigazione a vela, İsp. Navegacion a vela*) Yelkenli gemiyle yapılan deniz taşımacılığı.

YEMİNLİ ARACI. (Os. Yeminli mutavassıt, Yeminli simsar; *Fr. Courtier assermente, Courtier privilégié; Al. Offiziellen Makler, Beeideter Makler; İng. Sworn broker, İt. Sensale giurato, İsp. Corredor jurado*) Piyasada resmî nitelikte aracılık eden kişi... Yabancı terimlerde de görüldüğü gibi bunlara *resmî aracı* da denir. *Serbest aracı*'lardan farklı olarak yemin ettirilip görevleri tescil edilmiş araçlardır.

YENİ. (Os. Nev, Cedid; *Fr. Neuf, Al. Neu, İng. New, İt. Nuovo, İsp. Nuevo*) Kullanılmamış... Örneğin bu anlamda "yeni bir şapka" (*Fr. Un chapeau neuf*) denir. Alışılmamış ya da çıkışından beri çok zaman geçmemiş olanı da dilegetirir.

YENİ BAŞLAYAN. (Os. Mübtedî, *Fr. Commençant, Al. Anfaenger, İng. Beginner, İt. Cominciante, İsp. Principiante*) Herhangi bir işe henüz girişmiş olan... *Acemi* anlamını da dilegetirir.

YENİ BİR BİLDİRİME KADAR. (Os. Yeni bir ihbâra kadar, *Fr. Jusqu'a nouvel avis, Al. Bis auf weitere Mitteilung, İng. Until further notice, İt. Fino a nuovo avviso, İsp. Hasta a nuevo aviso*) Tekrar haber verilinceye kadar... Örneğin bu anlamda "yeni bir bildirime kadar bu malların satışını durdurunuz" denir.

YENİ BİR BUYRUĞA KADAR. (Os. Yeni bir emre kadar, *Fr. Jusqu'a nouvel ordre, Al. Bis auf widerruf, İng. Until further order, İt. Fino a nuovo, avviso, İsp. Hasta a nuevo orden aviso*) Tekrar emir verilinceye kadar.

YENİDEN. (Os. Tecdiden, Müceddeden; *Fr. De nouveau, Al. Von neuem, Nochmals; İng. Again, Once more; İt. Di nuovo, Ancora, Un'altra volta; İsp. De nuevo, Otra vez, Una vez mas*) Yenileterek... *Gene, yine, bir daha, tekrar* deyimleriyle de dilegetirilir, örneğin bütün bu deyimleri kullanarak "bu işe yeniden başlayabiliriz" denebilir.

YENİDEN AÇMA. (Os. Tekrar küşâd etme, *Rr. Réouverture, Al. Wiedereröffnung, İng. Re-opening, İt. Riapertura, İsp. Reapertura*) Tekrar işe başlama... Örneğin bu anlamda "o, dükkânını yeniden açtı" denir.

YENİDEN AÇMAK. (Os. Tekrar küşâd etmek, *Fr. Rouvrir, Al. Wiederöffnen, İng. To*

YENİDEN BASMAK

re-open, *İt.* Riaprire, *İsp.* Reabrir) Tekrar işe başlamak.

YENİDEN BASMAK. (Os. Tekrar tab'etmek, *Fr.* Refrapper, *Al.* Umpraegen, *İng.* To recoin, *İt.* Riconiare, *İsp.* Reacunar) Kâğıt, bez, madden ve benzerlerine aygıtlar aracılığıyla tekrar yazı, resim ve benzerlerini çıkarmak... Örneğin bu anlamda *yeniden para basmak* (*Fr.* Refrapper la monnaie)'tan sözedilir.

YENİDEN BAŞLAMA. 1. (Os. Tekrar mübâşeret, *Fr.* Reprise, *Al.* Wiederaufnahme, *İng.* Resumption, *İt.* Ripresa, *İsp.* Readmision) Tekrar bir işe girişme.

2. (Os. Hamle, *Fr.* Relance, *Al.* Initialzündung, *İng.* Pump-priming) Durulmaya yüz tutmuş bir girişimi yeni önlemlerle canlandırma... 'Atılım da denir.

YENİDEN BAŞLAMAK. (Os. Tekrar mübâşeret etmek, *Fr.* Reprendre, *Al.* Wiederaufnehmen, *İng.* To resume, *İt.* Riprendere, *İsp.* Reasumir) Tekrar bir işe girişmek... Örneğin bu anlamda *işine yeniden başlamak* (*Fr.* Reprendre son travail)'tan sözedilir.

YENİDEN BORÇLANDIRMAK. (Os. Tekrar borçlandırmak, *Fr.* Débiter de nouveau, Recharger; *Al.* Wiederbelasten, *İng.* To debit again, To charge again, To re-charge; *İt.* Addebitare di nuovo, Addebitare di ritorno; *İsp.* Cargar de nuevo, Recargar) Tekrar borçlu duruma sokmak.

YENİDEN CANLANDIRMAK. (Os. Tekrar ihyâ etmek, *Fr.* Ranimer, *Al.* Wiederbeleben, *İng.* To revive, *İt.* Rianimare, Ravvivare; *İsp.* Reanimar) Tekrar canlanmasını sağlamak... *Yeniden diriltmek* de denir, örneğin bu anlamda "çoktandır ihmâl ettiğimiz bu işi yeniden canlandırabiliriz" denir.

YENİDEN DAĞITIM. (Os. Tekrar tevzi, *Fr.* Redistribution) Artık-değeri paylaşanların bunu birtakım hizmetler karşılığı olarak tekrar dağıtmaları... Yeniden dağıtım, ulusal gelire yeni hiç bir değer katmaz. Mevcut değer, sadece el değiştirmiş olur.

YENİDEN DIŞALIM. (Os. Tekrar ithâl, *Fr.* Reimportation, *Al.* Wiedereinfuhr, *İng.* Re-import, *İt.* Reimportazione, *İsp.* Reimportacion) Ülkeye yabancı ülkelerden yeniden mal getirme.

YENİDEN DIŞALIMLAMAK. (Os. Tekrar ithâl etmek, *Fr.* Reimporter, *Al.* Wiedereinführen, *İng.* To re-import, *İt.* Reimportare, *İsp.* Reimportar) Ülkeye yabancı ülkelere tekrar mal getirmek.

YENİDEN DIŞSATIM. (Os. Tekrar ihrâç, *Fr.* Réexportation, *Al.* Wiederausfuhr, *İng.* Re-exportation, *İt.* Riesportazione, *İsp.* Reexportacion) Ülkeden yabancı ülkelere tekrar mal satma.

YENİDEN DIŞSATIMLAMAK. (Os. Tekrar ihrâç etmek, *Fr.* Réexporter, *Al.* Wiederausführen, *İng.* To re-export, *İt.* Riesportare, *İsp.* Reexportar) Ülkeden yabancı ülkelere tekrar mal satmak.

YENİDEN GÜÇ VERMEK. (Os. Takviye etmek, *Fr.* Raffermer, *Al.* Wiederbefestigen, *İng.* To strengthen, *İt.* Rafforzare, *İsp.* Fortalar) Kuvvetlendirmek... Güçlendirmeyi dilegetirir.

YENİDEN HESAPLAMAK. (Os. Tekrar hesap etmek, *Fr.* Recompter, *Al.* Nachzaehlen, Nachrechnen; *İng.* To recount, *İt.* Ricontare, *İsp.* Recontar) Tekrar hesap işlemi yapmak.

YENİDEN ISMARLAMAK. (Os. Tekrar sipariş etmek, *Fr.* Recommander, Commander a nouveau; *Al.* Wiederbestelen, *İng.* To re-order, To order again; *İt.* Ridomandare, Domandare di nuovo; *İsp.* Pedir de nuevo) Bir kimseye bir şeyin yapılmasını ya da getirilmesini tekrar söylemek.

YENİDEN KURMA. (Os. Tekrar tesis, *Fr.* Rétablissement, Reconstitution, Restauration; *Al.* Wiederherstellung, *İng.* Re-establishment, *İt.* Ristabilimento, Restaurazione; *İsp.* Restablecimiento) Tekrar meydana getirme.

YENİDEN KURMAK. (Os. Tekrar tesis etmek, *Fr.* Rétablir, Restaurer, Reconstituer; *Al.* Wiederherstellen, *İng.* Re-establish, *İt.* Ristabilire, Restaurare; *İsp.* Restablecer, Reparar) Tekrar meydana getirmek... *Yeniden ilişki kurmak* anlamında kullanıldığında yabancı dillerde (*Fr.* Renouer, *Al.* Wiederanknüpfen, *İng.* To renew, *İt.* Riannodare, *İsp.* Reanudar) deyimleriyle dilegetirilir.

YENİDEN PARA ALMA. (Os. Tekrar tahsil, *Fr.* Recouvrement, *Al.* Wiedererlangung, *İng.* Recovery, *İt.* Ricuperamento, *İsp.* Re-

cobro) Tekrar para toplama... Örneğin bu anlamda *vergileri tahsil etme* (Fr. Le recouvrement des contributions)'den sözedilir.

YENİDEN PARA ALMAK. (Os. Tekrar tahsil etmek, Fr. Recouvrer, Al. Wiedererlangen, İng. To recover, İt. Reconquistare, İsp. Reconquistar) Tekrar para toplamak... Örneğin bu anlamda *bir alacağı tahsil etmek* (Fr. Recouvrer une créance)'ten sözedilir.

YENİDEN SAĞLAMAK. (Os. Tekrar tedârikâtta bulunmak, Fr. Se reapprovisionner, Al. Sich Wiederversorgen, İng. Refurnish one's self, İt. Rifornirsi, İsp. Reproveerse) Azık ya da gereç bakımından eksiklerini tamamlama... Mağazasına yeniden mal doldurmayı da dilegetirir.

YENİDEN SARMAÇLAMAK. (Os. Tekrar ambalaj yapmak, Fr. Remballer, Al. Umpacken, İng. To repack, İt. Rimpaccare, İsp. Reembalar) Eşyayı tekrar sarıp sarmalayarak paketleme, kutulama, sandıklama yollarıyla taşınabilir bir duruma koymak.

YENİDEN TAMAMLAMA. (Os. Tekrar itmâm, Fr. Réassortiment, Al. Wiederergaenzung, İng. Completion, Replenishment; İt. Rifornimento, İsp. Surtido) Eksiklerin yerine tekrar yenilerini alıp koyma.

YENİDEN TAMAMLAMAK. (Os. Tekrar itmâm etmek, Fr. Réassortir, Rassortir, Compléter; Al. Wiederergaenzen, İng. To complete, To refurnish; İt. Completare, Rifornire; İsp. Completar, Surtir) Eksiklerin yerine tekrar yenilerini alıp koymak... Örneğin bu anlamda *porcelen takımını tamamlamak* (Fr. Réassortir son service de porcelaine)'tan sözedilir.

YENİDEN ÜRETİM. (Os. Tekrar istihsâl, Fr. Reproduction, Al. Reproduktion, İng. Reproduction) Üretim süreklilik niteliği... Üretim her an yenilenen bir süreçtir, anamalcı üretimse kâr amacı güttüğünden özellikle böyledir. Üretimin sonunda elde edilen artık-değerin bir bölümü yeniden üretime yatırılır. Artık-değerin tümünün kişisel gereksiler için harcanarak üretime başlangıçtaki anamalla devam edilmesine *basit yeniden üretim* (Al. Einfache Reproduktion), artık-değerin bütünü kişisel gereksiler için harcanmayarak bir bölümünün yeni üretime yatırılmasına ve böylelikle üretimin genişletilmesine *genişletilmiş yeniden üretim* (Al. Erweiterte Reproduk-

tion) denir. Basit yeniden üretim olağan bir durum değildir, olağanüstü hallerde gerçekleşebilir. Anamalcılık öncesi üretim biçimlerinde bile, durgunluk devreleri dışında, toplumun gelişebilmesi için üretim daima genişletilmiştir. İlkel toplumlarda örneğin yiyecek maddelerinin biriktirilmesi bile genişletilmiş bir yeniden üretimi dilegetirir. Anamalcı üretim biçiminin ayırt edici özelliği ise üretimin sürekli olarak genişletilmesi, eşdeyişle toplumsal artık-ürünün üretici bir biçimde tüketilmesidir. Ne var ki genişleyen bir üretimin bunalımlara düşülmeden sürüp gidebilmesi için: 1. Üretim süreci boyunca kullanılmış üretim mallarının yenilenmesi için gerekli üretim mallarıyla işgücünün devamını sağlayacak tüketim mallarının üretilmesi, 2. Bu üretim mallarıyla tüketim mallarının değerlerini gerçekleştirebilecek satın alma gücünün yaratılması, 3. Bu satın alma gücünün de hem üretim malları hem tüketim malları bakımından sürüm ve aranın arasında bir denge sağlayacak biçimde dağıtılması şarttır.

YENİDEN YÜKLEME. (Os. Tekrar tahmil, Fr. Rechargement, Al. Umladung, İng. Reloading, İt. Ricaricamento, İsp. Recargo) Yü-kü tekrar taşıta koyma.

YENİDEN YÜKLEMEK. (Os. Tekrar tahmil etmek, Fr. Recharger, Al. Umladen, İng. To reload, İt. Ricaricare, İsp. Recargar) Yü-kü tekrar taşıta koymak... Örneğin bu anlamda *bir kamyonu yeniden yüklemek* (Fr. Recharger un camion)'ten sözedilir.

YENİ HESABA. (Os. Yeni hesâba, Fr. A nouveau compte, Al. Auf neue Rechnung, İng. On new account, İt. A conto nuovo, İsp. En cuenta nuevo) Yeniden açılmış olan hesaba... Örneğin bu anlamda "bu harcamaları yeni hesaba geçiriniz" denir.

YENİ HESABA AKTARMAK. (Os. Yeni hesâba nakletmek, Fr. Reporter a nouveau, Al. Auf neue Rechnung vortragen, İng. To carry forward to new account, İt. Riportare a conto nuovo, İsp. Pasar a cuenta nueva) Eski bir hesaptan yeni bir hesaba geçirmek.

YENİ KOŞULLARA UYDURMA. (Os. Yeni şartlara intibâk ettirme, Fr. Reconversion) Anamalcı bir yatırımdan çekilerek başka bir yatırıma aktarılması... Buna *ekonomik çevirme* (Fr. Reconversion économique) de denir, örneğin bir tank fabrikası bir otomobil fabrikasına çevrilir.

YENİLEME

YENİLEME. (Os. Tecdid, *Fr.* Novation, Substitution, Renouvellement; *Al.* Neuerung, Novation; *İng.* Renewal, *İt.* Rinnovazione, *İsp.* Renovacion, *Lâ.* Novatio) Eskiye yeni bir duruma getirme... Hukuk dilinde, eski bir borcu yeni bir borç oluşturarak ortadan kaldırmayı dilegetirir. Borçlar Kanununun 114. maddesine göre alacaklının ya da borçlunun değişmesiyle olabileceği gibi, borç konusunun değişmesiyle de yapılabilir.

YENİLEME DÂVÂSI. (Os. Tecdîd dâvâsı, *Fr.* Demande de reprise, *Al.* Antrag auf Aufnahmeeines ruhenden Verfahrens) Duruşmaya çağırılmış olan taraflardan hiç birinin gelmemesi üzerine işlemden kaldırılan dâvâ dosyasının yeniden işleme konulması için taraflardan birinin açtığı dâvâ... Hukuk Muhâkemeleri Usûlü Kanununun 409. maddesine göre açılır.

YENİLEMEK. (Os. Tecdîd etmek, *Fr.* Renouveler, *Al.* Erneuern, *İng.* To renew, *İt.* Rinnovare, *İsp.* Renovar) Eskiye yeni bir duruma getirmek.

YENİLMEZ. (Os. Gayrı kaabil, galebe, *Fr.* Insurmontable, *Al.* Unüberwindlich, *İng.* Insuperable, *İt.* Insurmontabile, *İsp.* Insuperable) Başa çıkılmaz... Örneğin bu anlamda *yenilmez güçlükler* (*Fr.* Difficultes insurmontables) 'den sözedilir.

YENİ YIL. (Os. Yeni sene, *Fr.* Nouvel an, *Al.* Neujahr, *İng.* New year, *İt.* Nuovo anno, *İsp.* Año nuevo) Eski yılın bitiminden sonra başlayan yıl.

YENİ YILI KUTLAMA. (Os. Yeni sene tebriki, *Fr.* Félicitations de nouvel an, *Al.* Neujahrswünsche, *İng.* Compliments of the season, *İt.* Felicitazioni di copo d'anno, *İsp.* Felicitaciones de año nuevo) Yeni yılda da sağlıklı ve başarılı olunmasını dileme.

YENMEK. (Os. Galebe, *Fr.* Surmonter, *Al.* Überwinden, *İng.* To overcome, To surmont; *İt.* Superare, *İsp.* Superar) Üstesinden gelmek... Örneğin bu anlamda *bir güçlüğü yenmek* (*Fr.* Surmonter une difficulté) 'ten sözedilir.

YER. (Os. Mahal, *Fr.* Place, *Al.* Platz, Stelle; *İng.* Place, *İt.* Posto, Piazza; *İsp.* Plaza, Puesto) Bir şeyin bulunduğu, konulduğu, yapıldığı uzak parçası.

YER GİDERLERİ. (Os. Mahal masrafları, *Fr.* Frais de la place, *Al.* Platzspesen, *İng.* Local expenses, *İt.* Spese locali, *İsp.* Gastos locales) Bir yer işgal etmek için yapılması gerekli harcamalar.

YERİMİZDE. (Os. Mahallimizde, *Fr.* Sur notre place, *Al.* Am hiesigen Platz, *İng.* At our place, *İt.* Su nostra piazza, *İsp.* En esta plaza) Bulunduğumuz yerde.

YERİNDE. (Os. Mahallinde, *Fr.* Sur place, *Al.* Loco, *İng.* On the spot, *İt.* Sulla piazza, *İsp.* En la plaza) Bulunduğu yerde.

YERİNDE İNCELEME. 1. (Os. Mahallinde keşif, *Fr.* Descente sur les lieux, Constat judiciaire; *Al.* Beweis durch Augenschein, Richtterlicher Augenschein; *İng.* Evidence taken on the spot) Yargıcın olay yerine giderek yaptığı inceleme.

2. (Os. Keşif ve muâyene, *Fr.* Transport sur les lieux, Visite des lieux; *Al.* Augenscheinsaufnahme, Ortsbesichtigung; *İng.* Inspection of property, Discovery of documents) Anlaşmazlık konusunun yargıç tarafından bizzat incelenerek saptanması... Hukuk Muhâkemeleri Usûlü Kanununun 363-366. maddelerine göre keşfe taraflardan birinin isteği üzerine karar verilebileceği gibi yargıç tarafından re'sen de karar verilebilir, önemli olaylarda kurulca yapılır. Ceza Muhâkemeleri Usûlü Kanununun 78. maddesine göre de suç konusu ve deliller yargıç tarafından bizzat incelenebilir, gecikmesinde sakınca bulunan durumlarda savcılar da keşif ve muayene yaparlar.

YERİNDEN YÖNETİM. (Os. Ademi merkezîyetçi idâre, *Fr.* Administration décentralisée, *Al.* Dezentralisierung, *İng.* Decentralized administration) Toplumsal bir örgütün kendi üyelerince yönetilmesi... *Özekçil yönetim* (Os. Merkezîyet, *Fr.* Centralisation) deyimî karşılığında kullanılır.

YERİNE GETİRİLEBİLİR. (Os. Kaabili icrâ, *Fr.* Exécutoire, *Al.* Vollstreckbar, *İng.* Executory, *İt.* Eseguibile, *İsp.* Ejecutivo) Yapılabilir... Düşünce alanından uygulama alanına geçirilebilir olanı dilegetirir, örneğin bu anlamda "bu tasarı, yerine getirilebilir" denir.

YERİNE GETİRİLEMEZ. (Os. Gayrı kaabili icrâ, *Fr.* Inexécutable, Impraticable; *Al.* Unausführbar, *İng.* Impraticable, *İt.* Inesegui-

bile, Impraticabile; *İsp.* No ejecutable, Impraticable) Yapılamaz... Düşünce alanından uygulama alanına geçirilemez olanı dilegetirir, örneğin bu anlamda "bu taşı, yerine getirilemez" denir.

YERİNE GETİRİLEMEZLİK. (Os. Nâkaabiliyeti icrâ, *Fr.* Impraticabilité, *Al.* Unausführbarkeit, *İng.* Impraticableness, *İt.* Impraticabilità, *İsp.* Impraticabilidad) Yapılamaz olanın niteliği... Yapılabilir olanın niteliğini dilegetiren *yerine getirilebilirlik* (Os. Kaabliyeti icrâ, *Fr.* Praticabilité, *Al.* Vollstreckbarkeit, *İng.* Praticableness, *İt.* Praticabilità, *İsp.* Praticabilidad) deymi karşılığında kullanılır.

YERİNE GETİRİLENİN GERİVERİLMESİ. (Os. İcrânın iâdesi, *Fr.* Restitution d'exécution, *Al.* Rückgängigmachung der Betreibung) İcranın tamamen ya da kısmen eski hâle getirilmesi... İcra ve İflâs Kanununun 40. maddesine göre bir ilâm hükmü icra edildikten sonra temyiz tarafından nakzedilip de borcunun borcu olmadığı ya da o kadar borcu olmadığı kesinleşirse, ayrıca bir hükmü gerektirmeksizin, icra tamamen ya da kısmen eski duruma getirilir. Ancak üçüncü şahısların iyiniyetle kazandıkları haklara halel gelmez.

YERİNE GETİRİLMESİ OLANAKLI. (Os. İcrâsı kaabil, *Fr.* Exécutable, Praticable; *Al.* Ausführbar, *İng.* Executable, Praticable; *İt.* Eseguiabile, Praticabile; *İsp.* Ejecutable, Praticable) Düşünce alanından uygulama alanına geçirilebilir... *Yerine getirilebilir* deymiyle anlamaştır.

YERİNE GETİRME. (Os. İcrâ, *Fr.* Exécution, *Al.* Vollstreckung, Zwangsvollstreckung, Vollziehung; *İng.* Execution, Fulfillment; *İt.* Esecuzione, Adempimento; *İsp.* Ejecucion, Cumplimiento; *Lâ.* Executio) Bir işi yürütme... Hukuk açısından bir alacağın zorla tahsili için mahkemelerce verilen kararın yerine getirilmesini dilegetirir. Ayrıca, mahkeme kararlarına göre alacağın tahsili işlemini yürüten resmî dâire de bu adla anılır.

2. (Os. İfâ, *Fr.* Accomplissement, *Al.* Erfüllung, *İng.* Performance, *İt.* Adempimento, *Lâ.* Solutio) Yapma... Hukuk açısından borçlanılan şeyin yerine getirilmesini dilegetirir. Bu anlamdaki yerine getirme, borç ödevindeki (vecibedeki) amacı gerçekleştirir ve borçluyu yükümlülüğten (mükellefiyetten) kurtarır. Alacaklı kendisine verilmesi gereken şeyden başka bir şey isteyemeyeceği gibi veri-

lecek başka bir şeyi de almaya zorlanamaz. Borçlar Kanununun 84, 87 ve bunu izleyen maddelerinde *te'diye* (ödeme) deymi, *ifâ* anlamında kullanılmıştır.

YERİNE GETİRME BELİRTİSİ. (Os. İfâ karinesi, *Fr.* Présomption de l'exécution, *Al.* Erfüllungsvermutung, *İng.* Presumption of performance) Borcun yerine getirildiğini varsayan ve kabul eden yasa hükümleri... Borçlar Kanununun 88. ve Ticaret Kanununun 684. maddesinde bu gibi karineler yer almıştır. Temel ilke Medenî Kanunun 6. maddesine göre, borcun yerine getirildiğini iddia edenin bunu ispât etmesidir.

YERİNE GETİRME BUYRUĞU. (Os. İcrâ emri, *Fr.* Ordre d'exécution, *Al.* Vollstreckungsbefehl, *İng.* Execution warrant, Writ of execution, Enforcement order; *Lâ.* Praeceptum executivum) Mahkeme hükmünün yerine getirilmesi için icra dâiresince borçlulara yazılan tebligat.

YERİNE GETİRME EVİRMELİĞİ. (Os. İcrâ dâiresi, *Fr.* Office d'exécution, *Al.* Vollstreckungsamt, *İng.* Execution office) Mahkemelerin hükümlerini ve ilâmsız takipleri yerine getiren devlet dâiresi... İcra ve İflâs Kanununun 1. maddesine göre her adliye mahkemesinin sınırı içinde yeteri kadar icra dâiresi bulunur.

YERİNE GETİRME GÖREVLİSİ. (Os. İcrâ memuru, *Fr.* Préposé a l'exécution, *Al.* Vollstreckungsbeamter, *İng.* Bailiff, *Lâ.* Executor) İcra hâkimliğince verilen kararları uygulamakla görevli kişi... İcra ve İflâs Kanununun 1. ve 5. maddelerine göre tâyin edilir ve görev yapar.

YERİNE GETİRME HUKUKU. (Os. İcrâ hukuku, Tâkip hukuku; *Fr.* Législation sur les voies d'exécution, *Al.* Zwangsvollstreckungsrecht, *Lâ.* Ius persecutionis) Borcun ödenmesini sağlayan hukuk kurallarının tümü... Bu hukuk alanının temel yasası ülkemizde İcra ve İflâs Kanunudur. Bunun dışında Medenî Kanun, Borçlar Kanunu, Ticaret Kanunu vb. gibi birçok yasalarda da bu konuda hükümler vardır.

YERİNE GETİRMEK. 1. (Os. İcrâ etmek, *Fr.* Exécuter, Remplir, Effectuer; *Al.* Vollstrecken, Ausführen, Vollziehen; *İng.* To execute, To fulfill; *İt.* Eseguire, Effettuare, Compire, Adempire; *İsp.* Ejecutar, Cumplir, Ele-

YERİNE GETİRME KARARI

2. (Os. İfâ etmek, *Fr.* Satisfaire, Réaliser; *Al.* Erfüllen, Nachkommen; *İng.* To meet, To realise; *İt.* Soddisfare, Realizzare; *İsp.* Satisfacer, Realizar) Yapmak... Örneğin bu anlamda *bir yükümlülüğü yerine getirmek* (*Fr.* Satisfaire a un engagement, *Al.* Einer Verpflichtung nachkommen, *İng.* To meet an engagement, *İt.* Soddisfare ad una obbligazione, *İsp.* Satisfacer una obligacion) ya da *bir isteği yerine getirmek* (*Fr.* Satisfaire a un désir, *Al.* Einem Wunsche nachkommen, *İng.* To attend to a desire, *İt.* Soddisfare ad un desiderio, *İsp.* Satisfacer un deseo)'ten sözedilir.

3. (Os. İs'af etmek, *Fr.* Faire droit, *Al.* Gerecht werden, *İng.* To make an allowance, *İt.* Far ragione, *İsp.* Hacer derecho) Bir isteği karşılamak.

YERİNE GETİRME KARARI. (Os. İcrâî karar, *Fr.* Décision exécutoire, *Al.* Vollstreckbare Verwaltungsakt) Yetkili idâre makamlarınca alınan ve adli icrânın aracılığına gerek bulunmaksızın yerine getirilmesi zorunlu olan karar... Eski hukukumuzda *salâhiyetli merciden verilmiş lâzümülcirâ karar* adıyla anılan bu kararlara karşı ancak danıştaya başvurulabilir. Bu kararlar danıştayca iptâl edilmeye kadar geçerlidir.

YERİNE GETİRMEME. (Os. Ademi icrâ, *Fr.* Non-exécution, *Al.* Nichtausführung, *İng.* Non-execution, *İt.* Non-esecuzione, *İsp.* No-ejecucion) Yapmama.

YERİNE GETİRMEMEK. (Os. İhmâl etmek, *Fr.* Négliger, Omettre; *Al.* Unterlassen, *İng.* To omit, To neglect; *İt.* Omettere, Tralasciare; *İsp.* Omitir, Faltar) Herhangi bir işi savsaya-rak ya da önemsemeyerek yapmamak.

YERİNE GETİRME YARGIÇLIĞI. (Os. İc-râ hâkimliği, Tetkik mercii; *Fr.* Autorité compétente pour l'examen des plaintes et op-positions en matière de l'exécution et faillite, *Al.* Aufsichtsbehörde) İcra ve iflâs dâireleri-nin işlemlerine karşı yapılan itiraz ve şikâ-yetleri inceleyip karara bağlayan yargıçlık... İcra ve iflâs Kanununun 4. ve 172. madde-lerine göre bu görev, icra yargıcı bulunma-yan yerlerde asliye mahkemesi yargıcı ve yetki verilen işlerde sulh yargıcı tarafından yapılır.

YERİNE GETİRME YERİ. (Os. Mahalli ifâ, Mahalli icrâ; *Fr.* Lieu d'exécution, Lieu exé-cutoire; *Al.* Erfüllungsort, *İng.* Place of per-

formance, *İt.* Luogo dell'adempimento, *İsp.* Lugar de cumplimiento, *Lâ.* Locus solutionis) Borcun yerine getirilmesi gereken yer... Bu yer, genellikle sözleşmede saptanır. Borçlu borcunu bu yerde yerine getirmezse müte-merrit olacağı gibi alacaklı da bu yerden başka bir yerde yapılan edâyı kabul et zorla-namaz. Borçlunun tazmin yükümlülüğü de bu yerdeki fiyatlara göre saptanır. Borçlar Kanununun 468. ve Ticaret Kanununun 810, 811. maddelerinde olduğu gibi kimi borçla-rın ifâ yerini yasalar gösterir. Borçlar Ka-nununun 73. maddesi de bu konuda uygu-lanması gereken kuralları saptar.

YERİNE GETİRME YERİNE VERME. (Os. İfâ yerine edâ, *Fr.* Dation en payement, *Al.* Leistung an Erfüllungstatt, *İng.* Prestation in lieu of the promised performance, *Lâ.* Datio in solutum) Borçlunun sözleşme gere-ğince alacaklısına vermek zorunda bulundu-ğu şeyden başa bir şey vermesi yoluyla bor-cun ödenmesi durumu... İcra ve iflâs Kanu-nunun 120. maddesine göre bu durumda bor-cun ortadan kalkması için alacaklının verile-ni kabul etmesi şarttır. Borçlar Kanununda böyle bir hüküm yoksa da bilimsel içtihat-lar bu edânın normal bir ifânın tüm sonuç-larını meydana getireceğini kabul etmiştir.

YERİNE GETİRME YETENEĞİ. (Os. Kaa-biliyeti icrâ, *Fr.* Possibilité d'exécution, *Al.* Ausführbarkeit, *İng.* Practicability, *İt.* Practicabilità, *İsp.* Posibilidad de ejecucion) Yapı-labilir olma niteliği.

YERİNE GETİRMEYİ ÜSTLENMEK. (Os. İcrâsını tekeffül etmek, *Fr.* Se charger de l'exécution, *Al.* Die Besorgung übernehmen, *İng.* To carry out the execution, *İt.* Incaricarsi dell'esecuzione, *İsp.* Encargarse de la ejecucion) Herhangi bir şeyin yapılmasını üzerine almak.

YERİNE GETİRMEYLE ELKOYMA. (Os. İcrâî haciz, İcrâen haciz; *Fr.* Saisie-exécution, *Al.* Pfändung Vollstreckungspfändung, *İng.* Attachment, Seizure, Impound, Distress; *Lâ.* Pignoriscapio) Bir borcun ödenmemesi duru-munda icra dâiresince yapılan haciz... İcra ve iflâs Kanununun 32, 37 ve 78. maddele-rine göre yapılır.

YERİNE GETİRME ZAMANI. (Os. Zamânı ifâ, Zamânı icrâ; *Fr.* Date d'exécution, Epoque d'exécution; *Al.* Erfüllungszeit, *İng.* Time of performance, Time of fulfilment; *İt.* Epoca

dell'adempimento, *İsp.* Tiempo de cumplimiento, *Lâ.* Tempus solutionis, *Dies* solutionis) Alacaklının borcunu isteyebileceği zaman... Aynı zamanda, borçlunun edâda bulunmaya hakkı olduğu zamanı dilegetirir. Bu zaman gelmedikçe alacaklının borçlusuna dâvâ açmaya hakkı yoktur. Hukuk dilinde buna alacaklı açısından *alacağın muacceliyet iktisâbetmesi*, borçlu açısından *borcun edâ kaabiliyetini iktisâbetmesi* denir.

YERİNE KOYMA. 1. (Os. İkaame, *Fr.* Substitution, *Al.* Substitution, *İng.* Substitution, *Lâ.* Substitutio) Bir şeyin yerine onun görevini görebilecek başka bir şey koyma... *İkame ilkesi*, gerek satış ve gerek alış bakımından ekonomide çok önemlidir. Anamalcı üretim, özellikle *ikame piyasaları* araştırır ve örneğin kârlı olmaktan çıkan kumaş üretimi yerine silâh üretimini koyar. Demiryollarının dünya ölçüsünde gelişmesinden sonra çelik sanayii yeni pazarlar bulamaz olmuş ve savaş sanayiine dönüşmüştür. Devletler, bu ikame piyasasını açmak için, silâhlanmak yarısına girmişlerdir. İkame piyasası, ağır sanayi üretiminin devlet tarafından satın alınması için yapma olarak yaratılmış yeni bir satın alma gücüdür. Bu piyasa, anamalcılığın biriktirdiği aşırı ve çok büyük anamalların değerlendirilmesi için gereklidir. Birbirlerinin yerine konabilen mallara da *ikame malları* denir. Örneğin şekerin bulunmadığı yerde pekmez bir ikame malıdır. Birbirlerinin yerine konabilme niteliği malları fiyat bakımından da ilişkili kılar. Örneğin şekerin fiyatı yükselirse pekmezin sürümü artar. Bir üretime girecek olan firma, mâliyet hesabında, ikame mallarını gözönünde tutmak zorundadır. Aynı ihtiyacı karşılayabilen mallar fiyat bakımından birbirleriyle sıkıca bağımlıdır. Hukuk açısından *ikaame* (*Fr.* Substitution, *Al.* Nacherbeneinsetzung, *İng.* Appointment of a substitutional or reversionary heir), mirâs bırakanın (mûrisin) ölüme bağlı bir tasarrufla mirâşçı saptamasını dilegetirir, bu durumda mirâs bırakan ya mirâşçılarının kendisinden önce ölmeleri ya da mirâsı reddetmeleri olasılığına karşı ikinci derecede mirâşçılar nasbeder (ki buna *alelâde ikaame* ya da *ikaameli vasiyet* denir), ya da birincisi kendi ölümünden ve ikincisi birincisinin ölümünden sonra mirâsı almak üzere ölüme bağlı bir tasarrufla iki mirâşçı tâyin eder (ki buna *fevkalâde ikaame* denir).

2. (Os. Telâfi, *Fr.* Compensation, *Al.* Ersatz, *İng.* Compensation, *İt.* Compenso, *İsp.* Compensacion) Bir şeyin yerini başka bir şey-

le doldurma... Ekonomi ve ticaret dilinde bir malın yerine onun yerini tutabilecek başka bir mal koymayı dilegetirir.

YERİNE KOYMA ESNEKLİĞİ. (Os. İkame elâstikiyeti, *Fr.* Élasticité de substitution, *Al.* Substitutionselastizitaet, *İng.* Elasticity of substitution) Bir mal yerine başka bir mal aldığı zaman tüketicinin elde edeceği kâr ya da yarar oranı... Girişimcinin bir etmen yerine başka bir etmen ikame ettiği takdirde elde edeceği kâr ya da yarar oranını da dilegetirir.

YERİNE KOYMA ETKİSİ. (Os. İkaame te'siri, *Fr.* Effet de substitution, *Al.* Substitutionseffekt, *İng.* Substitution effect) Bir malın yerine başka bir malın konmasını gerektiren neden... Bu etkiyi sağlayan başlıca neden fiyatlardır. Örneğin bal pahalılanırsa tüketicinin onun yerine pekmez satın alır, işçi ücretleri artarsa sanayici emek faktörü yerine makine faktörünü koyar.

YERİNE KOYMAK. 1. (Os. İkaame etmek, *Fr.* Remplacer, *Al.* Ersetzen, *İng.* To replace, *İt.* Rimpiazzare, *İsp.* Remplazar) Bir şeyin yerine onun görevini görebilecek başka bir şey koymak.

2. (Os. Telâfi etmek, *Fr.* Offrir une compensation, *Indemniser*; *Al.* Ersatz bieten, *İng.* To offer compensation, *To indemnify*; *İt.* Offrire compenso, *Indennizzare*; *İsp.* Hacer compensacion, *Indemnizar*) Bir şeyin yerini başka bir şeyle doldurmak.

YERİNE KOYMAK İÇİN. (Os. Telâfi etmek üzere, *Fr.* En compensation, *Al.* Als Ersatz, *İng.* In compensation, *İt.* In compenso, *İsp.* En compensacion) Bir şeyin yerini doldurmak için... *Buna karşılık* anlamında da kullanılır.

YERİNE KOYMAK İÇİN VERMEK. (Os. Telâfi etmek üzere vermek, *Fr.* Accorder une compensation, *Fournir une compensation*; *Al.* Ersatz leisten; *İng.* To grant a compensation, *To allow a compensation*; *İt.* Far compenso, *İsp.* Hacer compensacion) Bir şeyin yerini doldurmak için vermek.

YERLEŞİM. (Os. İskân, *Fr.* Habitation, *Peuplement*; *Al.* Ansiedeln, *İng.* Inhabiting, *Settling*) Yurtlandırma... Yurda gelen göçmenlerin yurt içinde yerleştirilmelerini dilegetirir.

YERLEŞME. (Os. Teessüs, *Fr.* Etablissement, *Al.* Niederlassung, *İng.* Establishment, *İt.*

YERLEŞMEK

Stabilimento, *İsp.* Establecimiento) Belli bir yerde temelleşme... *Yerleşme* (*Fr.* Habitat), insanların belli bir yerde oturmalarıyla ilgili işlevi de dilegetirir, insanların belli bir yerde yerleşmeleri üretim ilişkileriyle belirlenir.

YERLEŞMEK. (Os. Teessüs etmek, *Fr.* S'établir, *Al.* Sich niederlassen, *İng.* To establish one's self, *İt.* Stabilirsi, *İsp.* Establecerse) Belli bir yerde temelleşmek... *Yerleşmek* (*Fr.* Se placer), belli bir yerde yer almayı da dilegetirir.

YERLEŞME YERİ. (Os. Mahalli ikaamet, *Fr.* Habitat, *Al.* Menschliche Behausung, *İng.* Human environment) İnsanların yerleşip oturdukları çevre.

YERLİ. (Os. Ehâlii aslıye, *Fr.* Indigène, *Al.* Einheimische, Eingeborene; *İng.* An indigenous, A native) Bir yerde yerleşmiş olup uzun zamandan beri oturan.

YERLİ YAPIM. (Os. Mahallî mâmulât, *Fr.* Production indigène, *Al.* Inlaendische Produktion, *İng.* Home production, A domestic production; *İt.* Produzione indigena, *İsp.* Produccion indigena) Yurt içinde ve yurt ürünleriyle yapılan mallar.

YERTUTMA VERGİSİ. (Os. İşgaaliye resmi, Pazar resmi; *Fr.* Frais de place, *İng.* Location tax, Local charges) Belli günlerde kurulan pazarlarda satış yapanlardan işgal ettikleri yer kirası olarak belediyelerce alınan vergi.

YER VERMEK. (Os. Mahal vermek, *Fr.* Donner lieu, *Al.* Anlass geben, *İng.* To give rise, *İt.* Dar luego, *İsp.* Dar lugar) Olanak sağlamak... Fırsat vermeyi de dilegetirir.

YERYAZIM. (Os. Kadastro, *Fr.* Cadastre, *Al.* Kadaster, *İng.* Cadastre, *Lâ.* Tabulae publicae censoriae) Taşınmaz malların yerini, alanını, değerini ve sınırlarını belirtip plâna alma işlemi... Ülkemizde 1341 tarihli ve 658 sayılı kanunla kurulmuştur.

YETER. (Os. Kâfi, *Fr.* Suffisant, *Al.* Genügend, *İng.* Sufficient, *İt.* Sufficiente, *İsp.* Suficiente) İhtiyacı karşılayacak miktarda olan... Yetecek ölçüde olanı dilegetirir.

YETERİ KADAR. (Os. Kâfi derecede, *Fr.* Suffisamment, *Al.* Zur genüge, *İng.* Sufficiently, *İt.* Sufficientemente, *İsp.* Suficiente-

mente) Yetecek ölçüde... Bu anlamda *bol bol* *Fr.* Amplement, *Al.* Reichlich, *İng.* Amply, *İt.* Ampiamente, *İsp.* Ampliamente) deyimi de kullanılır.

YETERLİ ARAÇLAR. (Os. Kâfi vâsıtalar, *Fr.* Moyens suffisants, *Al.* Hinreichende Mittel, *İng.* Sufficient means, *İt.* Mezzi sufficienti, *İsp.* Medios suficientes) Yetecek ölçüde olan vasıtalar.

YETERLİK. 1. (Os. Kifâyet, *Fr.* Suffisance, *Al.* Ausreichendsein, *İng.* Sufficiency) Görevini yerine getirme gücü.

2. (Os. Ehliyet, *Fr.* Capacité, *Al.* Faehigkeit, Kapazitaet, Tüchtigkeit; *İng.* Capacity, Ability, Capability; *İt.* Capacita, Suscettibilità; *İsp.* Capacidad, *Lâ.* Capacitas, Facultas) Bir işi yapabilmeyi sağlayan özel bilgi... Belli anlamlarda *alabilirlik* (Os. Sîa), *yetenek* (Os. Kaabiliyet) ve *güç* (Os. İktidâr) deyimleriyle de anlamdaştır. Hukuk açısından bir hukuk öznesinin (süjesinin) haklara sahip olması, haklarını kullanması ve görev, yükümlülük (mükellefiyet), sorumluluk (mes'uliyet) yüklenebilmesi durumunu dilegetirir. Medenî Kanunun 8, 9 ve 46. maddelerine göre her hukuk öznesinin medenî haklardan yararlanması ve onları kullanabilmesi ehliyetine *medenî ehliyet* denir. Ticaret Kanununun 4-8. maddelerine göre de her hukuk öznesinin münferit tâcir sıfatıyla ticaret yapabilmemesi ehliyetine *ticârî ehliyet* denir.

3. (Os. İktisâdî kifâyet, *Fr.* Autarcie, Autarchie; *Al.* Autarkie, *İng.* Autarchy) Bir ülkenin kendi ekonomisini kendi kaynaklarıyla düzenlemesi ve dış ekonomilere kapılarını kapaması durumu... Alman ekonomi bilgini Fried'in öğretisidir. 1938-1939 yıllarında Almanya'da ve İtalya'da uygulanmıştır. Temelde, her ülkenin savaşta kendi kendine yetebilmesi için, buna barışta hazırlanması gerektiği düşüncesini içerir. Bu anlayışa *kudret ekonomisi* denmiştir. Kökü, *merkantilizm* anlayışındadır. Hitler, bu öğretileri yola çıkarak, dünyayı üçe bölmeyi düşünmüş ve bu bölgeler arasında sıkı bir *otarşik* ekonomi siyaseti uygulamayı amaçlamıştır. Bu üç bölgenin sahipleri Amerika, Japonya ve Almanya olacaktır. Bu düş, kendi kendine yeterlik siyasetiyle gelişerek, bir dünya imparatorluğu amacını taşıyordu.

YETERSİZ. (Os. Gayrı kâfi, Kifâyetsiz; *Fr.* Insuffisant, *Al.* Ungenügend, Unzulaenglich; *İng.* Insufficient, *İt.* Insufficiente, *İsp.* In-

suficiente) Görevini yerine getirme gücünden yoksun... Yetecek ölçüde olmayanı da dilegetirir.

YETERSİZLİK. 1. (Os. Ehliyetsizlik, *Fr.* Incapacité, *Al.* Unfaehigkeit, *İng.* Incapacity, Inability, Disability) Bir işi yapabilmeyi sağlayan özel bilgiden yoksun olanın niteliği... Belli anlamlarda *alabilmezlik*, *yeteneksizlik*, *güçsüzlük* deyimleriyle anlamdaştır. Hukuk açısından Medenî Kanunun 10. ve Ceza Kanununun 46, 53. maddelerine göre bir hukuk öznesinin haklara sahip olmak, haklarını kullanmak ve görev, yükümlülük, sorumluluk yüklenebilmekten yoksunluğunu dilegetirir.

2. (Os. Kifâyetisizlik, *Fr.* Insuffisance, *Al.* Unzulänglichkeit, *İng.* Insufficiency, *İt.* Insufficienza, *İsp.* Insuficiencia) Görevini yerine getirme gücünden yoksun olanın niteliği... Yetecek ölçüde olmayanın niteliğini de dilegetirir.

YETERSİZ OLARAK. (Os. Gayrı kâfi olarak, *Fr.* Insuffisamment, *Al.* Ungenügend, *İng.* Insufficiently, *İt.* Insufficiientemente, *İsp.* Insuficientemente) Görevini yerine getirme gücünden yoksun olarak.

YETERSİZ VARLIK. (Os. Gayrı kâfi mevcudât, *Fr.* Insuffisance d'actif, *Al.* Ungenügende Aktiva, *İng.* Insufficiency of assets, *İt.* Insufficienza di attivo, *İsp.* Insuficiencia de activo) Elde bulunan ve alınacak olan tüm para, mal ve hakların yetmezliği.

YETİNMEK. (Os. İktifâ, *Fr.* Se contenter, *Al.* Begnügen, *İng.* To be satisfied, *İt.* Contentarsi, *İsp.* Contentarse) Bir şeyi kendisi için yeter bularak daha çoğuna gerek görmemek.

YETİŞİM. (Os. Mülâzemet, Staj; *Fr.* Stage, *Al.* Vorbereitungsdienst, Praktische Ausbildung; *İng.* Apprenticeship) Meslek bilgisini artırmak için gerekli ve zorunlu çalışma... Aynı anlamda olmak üzere Memurîn Kanununun 7. maddesinde ve Hâkimler Kanununun 1. ve 5. maddelerinde *namzetlik devresi*, Borçlar Kanununun 342. maddesiyle İş Kanununun *tecrübe müddeti* deyimleri kullanılmıştır. Avukatlık Kanununun 1, 8, 16 ve 19. maddelerindeyse *avukatlık stajı* deyimini kullanılmaktadır.

YETİŞMEN. (Os. Mülâzim, Stajyer; *Fr.* Stagiaire, Volontaire, Surnuméraire; *Al.* Referen-

dar, Volontär; *İng.* Apprentice, Unsalariated, Supernumerary; *İt.* Volontario, Tirocinante, Praticante, Sopranumerario; *İsp.* Voluntario) Meslek bilgisini artırmak için bir başkasının yanında zorunlu bir çalışma yapan.

YETKİ. (Os. Salâhiyet, *Fr.* Compétance, *Al.* Kompetenz, Befugnis; *İng.* Competency, Authority; *İt.* Competenza, *İsp.* Competencia, *Lâ.* Potestas, Auctoritas) Bir işi yapma gücünü sağlayan hak... Yasalardan ya da sözleşmelerden doğan bir güçtür, bu gücü taşıyan kişi başkasına ait hakları kullanabilir ve onun adına davranabilir. Örneğin bir vekilin müvekkili adına davranması ondan aldığı yetkiye dayanır. Hukuk alanında *yetki* (*Fr.* Compétance en raison du lieu, *Al.* Gerichtsstand, *İng.* Jurisdiction) mahkemelerin bulundukları yer itibarıyla (kazâ dâiresi) bir dâvâyı görme güçlerini dilegetirir ve *görev* (Os. Vazife) karşılığında kullanılır. Bununla beraber *yetki* deyimini, Hukuk Muhâkemeleri Usûlü Kanununun 1. ve 27. maddeleriyle Ceza Muhâkemeleri Usûlü Kanununun 1. ve 20. maddelerinde *görev* deyimini de kapsamak üzere geniş anlamda kullanılmıştır.

YETKİ ANLAŞMAZLIĞI. (Os. Salâhiyet ihtilâfı, *Fr.* Conflit de compétence territoriale, *Al.* Streit über die örtliche Zuständigkeit) Aynı nitelikte dâvâları bakmaya yetkili mahkemeler arasında bulundukları yer itibarıyla çıkan anlaşmazlık... Aynı nitelikteki dâvâlara bakmakla görevli mahkemeler arasında çıkan yetki anlaşmazlıkları daha yüksek bir mahkeme ya da yargıtıca çözümlenir. Hukuk dilinde buna *merci tâyini* denir.

YETKİ BELGESİ. (Os. Şahâdetnâme, *Fr.* Certificat, *Al.* Zertifikat, Zeugnis, Bescheinigung; *İng.* Certificate) Resmî makamların, özel bir kuruluşun ya da bir kişinin bildiği bir olayı tasdik ve pekiştirmek için düzenlediği belge... Menşe şahâdetnâmeleri, iyidurum (hüsnuhâl) şahâdetnâmeleri, sigorta şahâdetnâmeleri vb. gibi çeşitleri vardır.

YETKİDEŞ. (Os. Vekîl, *Fr.* Mandataire, Fondé de pouvoir, Remplaçant; *Al.* Beauftragter, Mandatar, Bevollmächtigter, Prokurist; *İng.* Mandatory, Agent, Assignee holder of a power, Confidential clerk, Representative; *İt.* Mandatario, Procuratore, Sostituto; *İsp.* Apoderado, Procurator; *Lâ.* Mandatarius, Procurator) Bir kimsenin işini görmesi için kendi yerine bıraktığı ya da yetki verdiği kişi.

YETKİDEŞLİK

YETKİDEŞLİK. (Os. Vekâlet, *Fr.* Mandat, *Procuration*, *Plein pouvoir*; *Al.* Auftrag, *Vollmacht*, *Bevollmachtig*, *Handlungsvollmacht*; *İng.* Mandat, *Agency*, *Power of attorney*, *Full powers*; *İt.* Mandato, *Procura*; *İsp.* Mandato, *Poder*, *Plenos poderes*; *Lâ.* Mandatum, *Procuratio*) Birinin yerine iş görme yetkililiği... Vekâlet bir sözleşmedir, tek bir iş için verilebildiği gibi (hususî vekâlet) bütün işler için (umumî vekâlet) de verilebilir, belli bir süreyle sınırlanabilir (Bu süre dışında vekilin yaptığı işlemler müvekkili bağlamaz), belli kimselerle yapılacak işlere özgü olabilir, Borçlar Kanununun 386. maddesine göre vekilin ücret alabilmesi, sözleşme ya da geleneğin (teâmülün) bulunmasıyla olanaklıdır.

YETKİDEŞLİK BELGESİ. (Os. Vekâletnâme, *Fr.* Acte de *procuration*, *Al.* Vollmachtsurkunde, *İng.* Proxy, *İt.* Procura, *İsp.* Poder) Müvekkilin vekile verdiği yetkiyi saptayan yazılı belge... Bir başkasına bir kimseyi temsil salâhiyetini veren belgedir.

YETKİDEŞLİK BELGESİ VERMEK. (Os. Vekâletnâme vermek, *Fr.* Donner la *procuration*, *Conférer la procuration*; *Al.* Die *Prokura* erteilen, *İng.* To give the *procuration*, *İt.* Conferir la *procura*, *İsp.* Dar el poder) Bir başkasına yazılı olarak kendisini temsil salâhiyeti vermek.

YETKİDEŞLİK BELGESİYLE. (Os. Vekâletnâme ile, *Fr.* Par *procuration*, *Al.* Per *Prokura*, *İng.* By *procuration*, *İt.* Per *procura*, *İsp.* Por poder) Temsil salâhiyetini kapsayan yazılı belgeyle... Örneğin bu anlamda "bu işi yürütmek için falancayı vekâletnâmayeyle yetkili kıldık" denir.

YETKİDEŞ OLARAK İMZA ETMEK. (Os. Vekâleten imzâ etmek, *Fr.* Signer par *procuration*, *Al.* Per *Prokurazeichnen*, *İng.* To sign by *procuration*, *İt.* Firmare per *procura*, *İsp.* Firmar por poder) Vekil sıfatıyla imza etmek... Örneğin bu anlamda "bu tutanağı falanca adına vekâleten imzalıyorum" denir.

YETKİLEMELİ AKTARIM. (Os. Tevkilî ciro, *Fr.* Endossement par *procuration*, *Al.* Procuraindossament, *Verdecktes oder stilles Pfand*) Ciro edenle ciro edilen arasındaki anlaşmaya göre sadece tevkil ya da terhin amacıyla yapılan ciro... Buna, *gizli terhini ya da tevkilî ciro* da denir.

YETKİLENDİRME. (Os. Havâle, *Fr.* Assignment, *Délégation*; *Al.* Anweisung, *İng.* Assignment, *Order*; *Lâ.* Assignatio, *Delegatio*) Bir kimsenin bir başkasını üçüncü bir kişiye kendi hesabına para ya da benzerlerini vermeye yetkili kılma sözleşmesi... *Gönderim* (Os. Havâle) deyiimiyle yakın anlamıdır. Bu sözleşme, Borçlar Kanununun 457. ve 462. maddelerine göre yapılır. Bu işlemde üç kişi vardır: Yetkilendiren (Os. Muhil), yetkili (Os. Muhâl-ün-aleyh), yetkilendirmeden yararlanan (Os. Muhâl-ün-leh).

YETKİLENDİREN. (Os. Muhil, *Fr.* Assignant, *Déléguant*; *Al.* Anweisender, *İng.* Assignor, *Transferor*; *Lâ.* Delegans, *Assignans*) Havâleyi yapan kişi.

YETKİLENDİRMEDE YARARLANAN. (Os. Muhâl-ün-leh, *Fr.* Assignataire, *Déléguataire*; *Al.* Anweisungsempfänger, *İng.* Assignee, *Lâ.* Assignatus, *Delegatus*) Kendisi için havâle yapılan kişi... Parayı ya da benzerlerini yetkiliden alacak olan kişiyi dilegetirir.

YETKİLEYEN. (Os. Müvekkil, *Fr.* Mandant, *Al.* Auftraggeber, *İng.* Principal, *Lâ.* Mandator) Bir kimseyi kendisini temsil etmek üzere vekil eden kişi... Komisyonculuk ilişkilerinde de bir komisyoncuya iş veren kişi aynı deyimle (Os. Müvekkil, *Fr.* Commettant, *Al.* Kommittant) dilegetirilir.

YETKİLİ. (Os. Muhâl-ün-aleyh, *Fr.* Assigné, *Délégué*; *Al.* Angewiesender, *Lâ.* Delegatarius, *Assignatarius*) Havâleyi ödeyecek olan kişi... Kendi üstüne havâle yapılan kişiyi dilegetirir.

YETKİLİLİK. (Os. Vekillik, *Fr.* Remplacement, *Al.* Stellvertretung, *İng.* Substitution, *İt.* Sostituzione, *İsp.* Sustitucion) Bir başkasının adına ve yerine işlemler yapmak... Vekillik etmeyi dilegetirir.

YETKİLİ OLMAK. (Os. Salâhiyeti hâiz olmak, *Fr.* Être en droit, *Al.* Berechtigt sein, *İng.* To be entitled, *To have a title*; *İt.* Esser in diritto, *Aver diritto*; *İsp.* Tener derecho) Bir başkasının adına işlemler yapma yetkisini taşımak.

YETKİN. (Os. Mükemmel, *Fr.* Parfait, *Al.* Vollkommen, *İng.* Perfect, *İt.* Perfetto, *İsp.* Perfecto) Gereken olgunluğa ulaşmış... Eksiksiz ve kusursuz olanı dilegetirir.

YETKİNİN PAYLAŞTIRILMASI. (Os. Salâhiyet teffizi, *Fr.* Délégation d'attributions, Délégation de pouvoirs; *Al.* Übertragung von Befugnissen, *İng.* Delegation of powers) Bir memura ait yetkiden bir bölümünün başka bir memura bırakılması... İdâre hukukunda yetkili makamın onayıyla olur. Anayasa hukukunda, parlamentoya ait yasama yetkisinin belli konulara özgü olarak önemli ve acele hallerde icrâ kuvvetine verilmesini dilegetirir.

YETKİNLİK. (Os. Mükemmeliyet, Kemâl; *Fr.* Perfection, *Al.* Vollkommenheit, *İng.* Perfection; *İt.* Perfezione, *İsp.* Perfeccion) Yetkin olma durumu... Olgunluğu, eşdeyişle yetkin olanın niteliğini dilegetirir.

YETKİSİZ DAVRANIŞ. 1. (Os. Salâhiyetsiz temsil, *Fr.* Représentation sans pouvoir, *Al.* Vertretung ohne Vertretungsmacht, *İng.* Agency without authority, *Lâ.* Falsus procurator) Yetkisi olmadan başka bir kişi adına hukuksal işlemler yapmak... Borçlar Kanununun 38 ve 39. maddelerine göre bu gibi hukuksal işlemler onaylanmadıkça (icâzet verilmedikçe) temsil edileni bağlamaz.

2. (Os. Vekâleti olmadan başkası hesabına tasarruf, *Fr.* Gestion d'affaires, *Al.* Geschaeftsführung ohne Auftrag, *İng.* Negotiorum gestio, *Lâ.* Negotiorum gestio) Bir kimsenin yasal ya da sözleşmesel hiç bir yetkisi bulunmadığı halde başka bir kimsenin işlerine elatması durumu... Borçlar Kanununun 410-414. maddeleri bu konuyla ilgilidir.

YETKİ VERME. (Os. Salâhiyet verme, *Fr.* Autorisation, *Al.* Ermaechtigung, *İng.* Authorization, *İt.* Autorizzazione, *İsp.* Autorizacion) Birini herhangi bir işi yapmakta yetkili kılma... *İzin verme* (Os. Mezûniyet verme, Mezûn kılma) anlamını da dilegetirir.

YETKİ VERMEK. (Os. Salâhiyet vermek, *Fr.* Autoriser, *Al.* Ermaechtigen, *İng.* To authorize, *İt.* Autorizzare, *İsp.* Autorizar) Birini herhangi bir işi yapmakta yetkili kılmak... *İzin vermek* (Os. Mezûniyet vermek, Mezûn kılma) anlamını da dilegetirir.

YETKİYİ AŞMA. (Os. Salâhiyet tecâvüzü, *Fr.* Excès de pouvoir, *Al.* Amtsmissbrauch, Überschreitung der Amtsbefugnis; *İng.* Excess of power, *Lâ.* Officii terminos egredi) Bir makam ya da memurun kendiisne verilmiş olan yetki alanını aşarak bir başka makam ya da memurun yetki alanına giren işlemler yapması durumu... Danıştay Kanu-

nunun 23. maddesine göre iptâl dâvâsı konusudur. Hiç bir yetkisi bulunmayanın tasarrufunu dilegetiren *yetkiyi zorla alma* (Os. Salâhiyet gaspı, *Fr.* Usurpation de fonctions, *Al.* Amtsanmassung) deyimiiyle karıştırılmamalıdır. Yetkiyi zorla alma kişisel bir eylemdir, idâreyle ilgili değildir, bundan ötürü de iptâl dâvâsına konu olmaz.

YETMEK. (Os. Kâfi gelmek, *Fr.* Suffire, *Al.* Genügen, *İng.* To suffice, *İt.* Bastare, *İsp.* Bastar) Bir işi görebilecek nicelikte ya da nitelikte olmak.

YIĞIMLIK. (Os. Ardiye, *Fr.* Dépôt, Entrepôt, Magasin; *Al.* Lagerhaus, Speicher, Hinterlegungsstelle; *İng.* Stock, Store) Ticaret eşyasının hukuksal sorumluluk altında saklandığı yer... Saklanan eşya için ödenen ücreti de dilegetirir, örneğin bu anlamda "bu eşya ardiyeye tâbidir" denir. *Depo*, *antrepo* ve *ambar* deyimleriyle de dilegetirilir. Ticaret örfünde "eşya ardiyede duruyor" deyimii, eşyanın ambarda bulunduğu anlamındadır. Genellikle limanlara ve istasyonlara gelen ticaret (ihracât ve ithâlât) eşyasının saklandığı yerlerdir.

YIĞIMLIK ÜCRETİ. (Os. Ardiye ücreti, *Fr.* Magasinage, *Al.* Lagergeld, *İng.* Warehousing charge, Storage; *İt.* Magazzinagio, Spese di magazzino; *İsp.* Almacenaje, Derecho de almacenaje) Ardiyede saklanan eşya için ödenen ücret.

YIĞIN. (Os. Stok, *Fr.* Stock, Fonds, Existences; *Al.* Warenbestand, Lagerbestand; *İng.* Stock, Goods on hand; *İt.* Merci in magazzino, Fondaco di esistenza, Fondaco di merci; *İsp.* Stock, Esistencias) Gelecekte tüketilmek için biriktirilmiş mal... Dolaşım sürecinin dışında tutulan malı dilegetirir. Darlık yaratarak vurgun (spekülasyon) yapmak için de kullanılabilir.

YIĞINI YENİLEMEK. (Os. Stoku yenilemek, *Fr.* Compléter le stock, *Al.* Das Lager ergaenzen, *İng.* To complete the stock, Refurnish the stock; *İt.* Completare l'assortimento, Rifornire il magazzino; *İsp.* Completar el almacen) Stoktan eksilen malların yerine yenilerini koyarak tamamlamak.

YIĞIŞMA. 1. (Os. Temerküz, *Fr.* Centralisation, *Al.* Zentralisation, *İng.* Centralization, *İt.* Il concentrarsi) Bir merkezde toplanma... Birçok şirketlerin bir holdingte toplanmaları

YIĞIŞMAK

bu deyimle dilegetirildiği gibi birçok kitapçıların Cağaloğlu semtinde ya da kuyumcuların Kapalıçarşı'da toplanmaları da bu deyimle dilegetirilir.

2. (Os. İzdiham, Fr. Affluence, Foule; Al. Andrang, İng. Run, Rush, Crowd; İt. Affluenza, İsp. Afluencia) Dar bir yerde çok şeyin ya da çok kişinin toplanmasından doğan sıkıntı... *Yığılışma* ya da *üşüşme* (Os. Tehâcüm) de denir, belli bir anlamda *kala-balık* deymiyle de anlamdaştır.

YIĞIŞMAK. (Os. Tehâcüm etmek, Fr. Affluer, Al. Zufließen, İng. To flow in, İt. Affluire, İsp. Afluir) Dar bir yerde toplanmak.

YIĞMA. (Os. Yığma, Fr. Entassement, Al. Anhaeufung, İng. Piling, Storing; İt. Accatastamento, İsp. Amontonamiento) Bir yerde üst üste toplama... Bir tepe oluşturacak biçimde biriktirmeyi dilegetirir.

YIĞMAK. (Os. Yığmak, Fr. Entasser, Empiler; Al. Anhaeufen, İng. To pile up, To store up; İt. Accatastare, İsp. Apilar, Acopiar) Bir yerde üst üste toplamak... Belli bir anlamda *istif etmek* deymiyle de anlamdaştır.

YIKILGI. (Os. Hasâr, Fr. Dommage, Risque, Endommagemnt; Al. Beschädigung, Gefahr, Risiko; İng. Damage, Injury, Loss, Risk; İt. Danno, Dannegiamiento; İsp. Dano, Lâ. Periculum) Malda meydana gelen zarar... Hukuksal açıdan tarafların irâdesi dışında olan malsal zararları dilegetirir. *Deniz hasarları* (Os. Hasârâtı bahriye)'na *avarya* (Fr. Avarie) denir. Tinsel (mânevî) hasarlara yabancı dillerde (Fr. Préjudice, Al. Schaedigung, İng. Prejudice, İt. Pregiudizio) denir. Borçlar Kanunun 183. ve Ticaret Kanununun 696. maddelerine göre satış akidinde akit tamam olduktan sonra satılan malın hasarı alıcıya aittir. Hasarın ne gibi durumlarda satıcıya ait olacağı Ticaret Kanununun 697. maddesinde açıklanmıştır. Ticaret Kanununun 932. ve onu izleyen maddeleriyle 977. maddesi sigorta hasarlarıyla ilgilidir. Sigortacının tazmin etmek zorunda bulunduğu para, gerçek hasar miktarıdır. Gerçek hasar miktarı, sigortalı malın değeriyle hasardan kurtarılan bölümünün değeri arasındaki farktır. *Hasar* deymi belli bir anlamda *dokunca* (Os. Zarar) deymiyle anlamdaştır. Sigortacılık dilinde *riziko* (Fr. Risque) deymi, hasarı meydana getiren olayı dilegetirir.

YIKILGILI. (Os. Hasarlı, Fr. Défectueux, Endommagé; Al. Defekt, İng. Damaged, İt. Difettoso, Danneggiato; İsp. Defectuoso, Dano) Zarara uğramış... Kusurlu olanı dilegetirir, örneğin bu anlamda *kusurlu makine* (Fr. Machine défectueuse) denir.

YIKILGI VERMEK. (Os. Hasâr vermek, Fr. Nuire, Al. Schaedigen, İng. To prejudice, İt. Pregurdicare, Danneggiare; İsp. Perjudicar) Zarar vermek.

YIKILGIYA UĞRAMA. (Os. Hasâra mâruz kalma, Fr. Détérioration, Al. Schadhafteigkeit, İng. Deteriority, İt. Difettosita, İsp. Deterioracion) Yıpranma... Örneğin bu anlamda *malların hasara uğraması* (Fr. Détérioration des marchandises)'ndan söz edilir.

YIKILGIYA UĞRAMAK. (Os. Hasâra mâruz kalmak, Fr. Subir un dommage, Al. Schaden erleiden, İng. To suffer damage, İt. Soffrire danno, İsp. Sufrir dano) Zarara uğramak.

YIKILGIYA UĞRAMIŞ MAL. (Os. Hasâra mâruz kalmış emtia, Fr. Marchandises endommagées, Al. Beschädigte Ware, İng. Damaged goods, İt. Merci danneggiate; İsp. Mercancias danadas) Zarara uğramış mal... Deniz hasarına uğramış mallara da *deniz dokuncasına uğramış mal* (Fr. Marchandises avariées, İt. Merci avariate, İsp. Mercancias averiadas) denir.

YIKILMA. (Os. Harâp olma, Hezîmet; Fr. Ecoulement, Débâcle; Al. Sturz, Zusammenbruch; İng. Breack-down, Collapse, Down-fall, Failure; İt. Caduta, Fallimento; İsp. Caide, Quiebra) Çökme... Özdeksel ve tinsel (maddî ve mânevî) *batla durumu* (Os. Hâli iflâs, Fr. Etat de faillite)'nu dilegetirir. *Çökme* (Os. İnhidâm) anlamını da verir.

YIKILMAK. (Os. Harâp olmak, Fr. S'écrouler, Al. Zusammenbrechen, İng. To fall, To breack-down; İt. Cadere, İsp. Caer, Quebrar) Çökmek.

YIKINTI. (Os. Enkaz, Fr. Epave, Débris, Matériaux d'un bâtiment a démolir; Al. Zugeführte Sachen, Zuführung, Herrenlose Sache, Strandgut, Wrack; İng. Ruins, Debris, Wreck; Lâ. Ruinae) Yıkılan bir şeyin parçaları... Su, yel, zelzele gibi doğal güçler aracılığıyla ya da herhangi bir yolla ait oldukları cisimden ayrılmış olanları dilegetirir.

Ana cisim, bir taşınmaz (gayrimenkul) olabildiği gibi bir taşınır (menkul) da olabilir. Ama bir taşınmaza ait enkaz da taşınır duruma girer ve hukuk açısından taşınır mallar hakkındaki hükümlere bağlıdır. Medenî Kanunun 693. ve onu izleyen maddeleriyle 698. maddesine göre bir enkazı eline geçiren kimse, kaybolan bir malı bulan kimse gibi, sahibine ya da zâbitaya bildirmekle yükümlüdür; ancak sahibi çıkmazsa ona mâlik olur.

YIKMA. (Os. Tahrip, *Fr.* Destruction, *Al.* Vernichtung, *İng.* Destruction, *İt.* Distruzione, *İsp.* Destruccion) Bir yapıyı bozup dağıtma.

YIKMAK. 1. (Os. Tahrip etmek, *Fr.* Détruire, *Al.* Vernichten, *İng.* To destroy, *İt.* Distruggere, *İsp.* Destruir) Bir yapıyı bozup dağıtmak.

2. (Os. Harâp etmek, *Fr.* Ruiner, *Al.* Ruinieren, *İng.* To ruin, *İt.* Arruinar, *İsp.* Rovinare) Yıkılacak duruma getirmek.

YIL. (Os. Sene, *Fr.* Année, *Al.* Jahr, *İng.* Year, *İt.* Anno, *İsp.* Año, *Lâ.* Annus) Dünyanın güneş çevresinde dolanması için geçen zaman... On iki aya bölünür ve yaklaşık olarak 365 gün, 5 saat, 49 dakika sürer. Takvim yılı olarak, Ocak ayının birinde başlayıp Aralık ayının 31. günü sona eren on iki aylık dönemi dilegetirir.

YILBAŞI. (Os. Sene başı, *Fr.* Jour de l'an, *Al.* Neujahrstag, *İng.* New year's day, *Lâ.* Initium anni, *Principium anni*) Aralık ayının otuz birinci günü gecesi ve Ocak ayının birinci günü.

YILLIK. (Os. Senelik, *Fr.* Annuel, *Annuellement*; *Al.* Jaehrlich, *İng.* Yearly, *İt.* Annuo, *Annualmente*; *İsp.* Anual, *Anualmente*) Yılda bir olan... Bir yıl süreni ve yıldan yıla olanı dilegetirir.

YILLIK DENGELİM. (Os. Senelik bilânço, *Fr.* Bilan annuel, *Al.* Jahresbilanz, *İng.* Annual settlement of accounts, *İt.* Bilancio annuale, *İsp.* Balance anual) Yılda bir yapılan ve bir yıllık hesap süresini kapsayan bilânço.

YILLIK GELİR. (Os. Vâridâtı seneviye, *Fr.* Revenu annuel, *Al.* Jahreseinkommen, *İng.* Yearly income, *İt.* Reddito annuo, *İsp.* Reddito anual) Bir yılda elde edilen kazancın tümü.

YILLIK ÖDENTİ. (Os. Aidâtı seneviye, *Fr.* Annuité, *Al.* Annuitaet, *İng.* Annuity, *İt.* Annualita, *İsp.* Annualidad) Her yıl ödenmesi gereken para... Yabancı dillerdeki *anüite* deyimini *yıllık ödenek* (Os. Tahsisâtı seneviye), *yıllık para alma* (Os. Tahsilâtı seneviye) anlamlarında da kullanılmaktadır.

YILLIK SATIŞ. (Os. Senevi satış, *Fr.* Vente annuelle, *Al.* Jahresumsatz, *İng.* Yearly sale, *İt.* Vendita annuo, *İsp.* Venta anual) Bir yıl süresince yapılan satışın tümü.

YILLIK ÜCRET. (Os. Senevi ücret, *Fr.* Salaire annuel, *Al.* Jahreslohn, *İng.* Annual wage, *İt.* Salario annuo, *İsp.* Salario anual) Bir yılda verilen ücretin toplamı ya da yılda bir verilen ücret.

YILLIK ÜREM. (Os. Senevi faiz, *Fr.* Intérêts annuels, *Al.* Jahreszinsen, *İng.* Annual interest, *İt.* Interessi annuo, *İsp.* Interes anual) Bir yılda verilen fâiz.

YILLIK YAZANAK. (Os. Senelik rapor, *Fr.* Rapport annuel, *Al.* Jahresgeschaeftsbericht, *İng.* Annual report, *İt.* Relazione annuo, *İsp.* Relacion anual) Yılda bir yazılan rapor.

YIL SONU. (Os. Sene sonu, *Fr.* Fin d'année, *Clôture de l'année*; *Al.* Jahresschluss, *İng.* Close of the year, *İt.* Chiusura dell'anno, *İsp.* Cierre del ano) Aralık ayının 31. günü.

YIL SONU HESAPLAŞMASI. (Os. Sene sonu muhâsebesi, *Fr.* Liquidation de fin d'année, *Al.* Jahresabrechnung, *İng.* Yearly settlement, *İt.* Liquidazione di fin d'anno, *İsp.* Liquidacion de fin del ano) Yıl bittikten sonra o yıl için yapılan hesaplaşma.

YİNE EŞLEMLEMEK. (Os. Tekrar kopye etmek, *Fr.* Recopier, *Récrire*; *Al.* Umschreiben, *İng.* To rewrite, *İt.* Scrivere di nuovo ricopiare, *İsp.* Recopiar, *Escribir de nuevo*) Yeniden yazmak ya da yeniden sûretini çıkarmak.

YİNE GÖNDEREN. (Os. Tekrar irsâl eden, *Fr.* Réexpéditeur, *Al.* Weiter Beförderer, *İng.* Forwarder, *İt.* Speditore, *İsp.* Reexpedidor) Yurda getirilmiş mali yeniden dış ülkelere gönderen... *Yeniden mal çıkarma* (*Fr.* Reexportation) işlemini yapanı dilegetirir.

YİNE GÖNDERİLMESİ İÇİN. (Os. Tekrar irsâl edilmesi için, *Fr.* Pour être réexpédié,

YİNE GÖNDERME

Al. Zur Weiterbeförderung, *İng.* To be forwarded, *İt.* Per l'inoltro, *İsp.* Para la reexpedicion) Yurda getirilmiş malı yeniden dış ülkelere göndermek için.

YİNE GÖNDERME. (*Os.* Tekrar irsâl, *Fr.* Réexpédition, *Al.* Weiterbeförderung, *İng.* Re-forwarding, Forwarding; *İt.* Rispedizione, *İsp.* Reexpedicion) Yurda girmiş malı yeniden dış ülkelere gönderme.

YİNE GÖNDERMEK. (*Os.* Tekrar irsâl etmek, *Fr.* Réexpédier, *Al.* Weiterbefördern, *İng.* To forward, To re-forward; *İt.* Rispedire, *İsp.* Reexpedir) Yurda girmiş malı yeniden dış ülkelere göndermek.

YİNELEME. (*Os.* Tekrar, *Fr.* Répétition, *Al.* Wiederholung, *İng.* Repetition, *İt.* Ripetizione, *İsp.* Repeticion) Yeniden yapma... Bir daha yapmayı dilegetirir.

YİNELEMEK. (*Os.* Tekrar etmek, *Fr.* Répéter, *Al.* Wiederholen, *İng.* To repeat, *İt.* Ripetare, *İsp.* Repetir) Yeniden yapmak.

YİNELENME. (*Os.* Tekerrür, *Fr.* Récidive, *Al.* Rückfall, *İng.* Relapse, Repetition of an offence) Yeniden suç işleme... Hukuk terimi olarak, bir kimsenin işlediği bir suçtan ötürü hüküm giymesinden sonra yeniden bir ya da daha çok suç işlemesi durumunu dilegetirir. Birinci cezanın yetmediğini göstermesi bakımından ceza hukukunda ağırlaştırıcı sebeptir.

YİNELENMİŞ. (*Os.* Mükerrer, *Fr.* Répété, Redoublé; *Al.* Wiederholt, *İng.* Repeated, *İt.* Ripetuto) Yine yapılan... Üst üste yapılanı dilegetirir, *yinelemeli* de denir. *İkili* deyimıyla de dilegetirilir, örneğin *ikili koruñ* (Mükerrer sigorta, Reasürans) ve *ikili indirim* (Mükerrer iskonto, Reeskont) deyimleri kullanılır.

YİNE SATAN. (*Os.* Tekrar satan, *Fr.* Revendeur, *Al.* Wiederverkaeufer, *İng.* Retail dealer, *İt.* Rivenditore, *İsp.* Revendedor) Satın aldığı şeyi satan.

YİNE SATMA. (*Os.* Tekrar satma, *Fr.* Revente, *Al.* Wiederverkauf, *İng.* Re-sale, *İt.* Rivendita, *İsp.* Reventa) Satın aldığı satma... *İkinci satış* anlamında da kullanılır.

YİNE SATMAK. (*Os.* Tekrar satmak, *Fr.* Revendre, *Al.* Wiederverkaufen, *İng.* To re

-sale, *İt.* Rivendere, *İsp.* Revender) Satın aldığı satmak... Başkasına satmayı da dilegetirir.

YİNE VAPURA YÜKLEME. (*Os.* Tekrar vapura tahmil, *Fr.* Rembarquement, Rechargement; *Al.* Wiederverschiffung, Wiederverladung; *İng.* Re-shipment, *İt.* Ricaricamento, Rimbarco; *İsp.* Recarga, Reembarque) Yeniden gemiye yükleme... Yeniden yüklemeyi dilegetirir.

YİNE VAPURA YÜKLEMEK. (*Os.* Tekrar vapura tahmil etmek, *Fr.* Rembarquer, Recharger; *Al.* Wiederverschiffen, Wiederverladen; *İng.* To re-ship, *İt.* Rimbarcare, Ricaricare; *İsp.* Reembarcar, Recargar) Yeniden gemiye yüklemek... Yeniden doldurmayı da dilegetirir, örneğin bu anlamda *dolmakalemi yeniden doldurmak* (*Fr.* Recharger un stylo)'tan söz edilir, bu anlamı yabancı terimlerin ikincileri verir, birinci terimler ve İngilizce terimleriyle ilgilidir.

YİTİRME. (*Os.* Ziyâ, *Fr.* Perte, *Al.* Verlust, *İng.* Loss, *Lâ.* Amissio) Kaybetme... Kaybetme, hukuk açısından çeşitli yasal hükümlere konu olmuştur. Örneğin Medenî Kanunun 643 ve 702. maddelerine göre bir taşınırın (menkulün) kaybı mülkiyetini ortadan kaldırmaz, buna karşı bir taşınmazın tümüyle yokolması mülkiyeti de ortadan kaldırır. Hukuk Muhâkemeleri Usûlü Kanununun 294. maddesine göre bir dâvâda senet kaybolursa dâvâ tanıklarla (şâhitlerle) tanıtlanabilir. Ticaret Kanununun 638-641. maddelerine göre bir ticaret senedini kaybeden hak sahibi ticaret mahkemesinden onun iptâlini isteyebilir. Ticaret Kanununun 904. ve onu izleyen maddelerine göre nakliyeciyeye verilen eşyanın kaybı tazmînini gerektirir. Ticaret Kanununun 820. maddesine göre depolardan (umumî mağazalardan) verilen makbuz senedi ya da varantın kaybedilmesi durumunda mahkeme kararıyla ikinci bir nüsha alınabilir. Alacaklının senedi kaybettiğini iddia etmesi durumunda borcunu ödeyen borçlu Borçlar Kanununun 89. maddesine göre alacaklıyı kendisine borcun ortadan kalktığını saptayan bir belge vermeye zorlayabilir. Borçlar Kanununun 204. maddesine göre satılan şeyin kaybı fesih hakkını ortadan kaldırmaz. Borçlar Kanununun 376. maddesine göre ısmarlanan bir şeyin tesliminden önce kaybolması durumunda ücret ve masraf istenemez. Ticaret Kanununun 440. ve 441. maddelerine göre nâma yazılı hisse senedi ve tahvillerin kaybı du-

rumunda bunları çıkaran kurumca ikinci nüshaları verilir. Ticaret Kanununun 434-441. maddelerine göre hâmiline yazılı hisse senetleriyle tahvillerin kaybolması hâlinde hak sahipleri sulh mahkemesinden önce ödemenin durdurulması ve sonra fâiz ve temettülerin kendilerine ödenmesi kararı isteyebilirler. Borçlar Kanununun 382. ve 383. maddelerine göre yayımcıya (nâşire) teslim edilen bir eser kaybolursa yayımcı eser sahibine eserin bedelini ödemek zorundadır.

YİTİRMEK. (Os. Zâyi etmek, Gâip etmek; *Fr.* Perdre, *Al.* Verlieren, *İng.* To lose, *İt.* Perder, *İsp.* Perder) Kaybetmek... Örneğin bu anlamda *para yitirmek* (*Fr.* Perdre de l'argent, *Al.* Geld verlieren, *İng.* To lose money, *İt.* Perder denaro, *İsp.* Perder dinero) 'ten sözedilebildiği gibi *gözden yitirmek* (*Fr.* Perdre de vue, *Al.* Aus den Augen verlieren, *İng.* To lose sight, *İt.* Perder di vista, *İsp.* Perder de vista) ya da *değerinden yitirmek* (*Fr.* Perdre de valeur, *Al.* An Wert verlieren, *İng.* To lose in value, *İt.* Perder di valore, *İsp.* Perder de valor) 'ten de sözedilir.

YİTMEK. (Os. Ziyâa uğramak, Gâip olmak; *Fr.* Disparaitre, *Al.* Verschwinden, *İng.* To disappear, *İt.* Sparire, *İsp.* Desaparacer) Kaybolmak... Ortadan kalkıp ne olduğu bilinmemeyi dilegetirir.

YOK DEĞERİNE SATIŞ. (Os. Yok bahâsına satış, *Fr.* Mévente, *Al.* Verschleuderung, *İng.* Sale under price, *İt.* Vendita al disotto del prezzo, *İsp.* Venta debajo del precio) Zararına satış.

YOK DEĞERİNE SATMAK. (Os. Yok bahâsına satmak, *Fr.* Vendre a vil prix, *Al.* Verschleudern, *İng.* To undersell, *İt.* Vender a prezzo vile, *Sv.* Svendere; *İsp.* Vender por debajo del precio, *Malvender*) Zararına satmak.

YOKETMEK. (Os. İmhâ, *Fr.* Anéantir, *Al.* Vernichten, *İng.* Obliterate, *Destroy*; *İt.* Annientare, *Distruiggere*) Varlığını gidermek... Ortadan kaldırmayı dilegetirir.

YOKLAMA. (Os. Muâyene, *Fr.* Visite, *Revision*; *Al.* Revision, *Untersuchung*; *İng.* Examination, *İt.* Visita, *İsp.* Revision) Nasıl olduğunu, var ya da yok olduğunu anlamak için bakma... Gözden geçirmeyi dilegetirir.

YOKLAMA HAKKI. (Os. Muâyene hakkı, *Fr.* Droit de visite, *Al.* Untersuchungsrecht,

İng. Right of search, *İt.* Diritto di visita, *İsp.* Derecho de visita) Nasıl olduğunu anlamak için bakma hakkı.

YOKLAMAK. (Os. Muâyene etmek, *Fr.* Visiter, *Faire le visite*; *Al.* Untersuchen, *Revidieren*; *İng.* To search, *To examine*; *İt.* Visitare, *İsp.* Visitar) Nasıl olduğunu anlamak için bakmak.

YOKOLMAK. (Os. Mahvolmak, *Fr.* Ruiner, *Al.* Zu Grunde richten, *İng.* To ruin, *İt.* Rovinare, *İsp.* Arruinar) Bozulup ya da yıkılıp yarırsız duruma gelmek.

YOKSUL. (Os. Fakîr, *Fr.* Pauvre, *Indigent*; *Al.* Arm, *Mittellos*; *İng.* Poor, *Pauper*; *İt.* Povero, *Indigente*) Geçimini sağlayacak gelirden yoksun bulunan.

YOKSULLUK. (Os. Fakr, *Sefâlet*; *Fr.* Pâupérisme, *Pauvreté*, *Misère*; *Al.* Armut, *Elend*; *İng.* Poverty, *Misery*; *İt.* Povertà, *Indigenza*, *Miseria*) Yoksul olanın niteliği.

YOKSUN. (Os. Mahrûm, *Fr.* Dépourvu, *Al.* Entblösst, *İng.* Deprived, *İt.* Sprovvisto, *İsp.* Desprovisto) Belli bir şeyin yokluğunu çeken.

YOKSUN OLMAK. (Os. Mahrûm olmak, *Fr.* Être privé, *Al.* Entbehren, *İng.* To be deprived of, *İt.* Esser privo, *İsp.* Estar privado) Belli bir şeyin yokluğunu çekmek.

YOL. (Os. Tarîk, *Fr.* Chemin, *Voirie*; *Al.* Weg, *İng.* Road, *Way*, *Course*; *İt.* Via, *İsp.* Via, *Ruta*, *Conducto*; *Lâ.* Via, *Iter*) Bir yere gitmek için üstünden geçilen yer... Kamu mallarından gidişgelişe (seyrüsefere) ayrılan bölümü dilegetirir. Belli bir anlamda *yolculuk* deyişiyle de anlamaştır, örneğin bu anlamda *en ucuz yolla* (*Fr.* Par la voie la plus économique, *Al.* Auf billigsten weg, *İng.* By the cheapest route, *İt.* Per la via la più economica, *İsp.* Por el conducto mas economico) denir.

YOLA ÇIKARMAK. (Os. Sevk etmek, *Fr.* Acheminer, *Mettre en route*; *Al.* Auf den weg bringen, *İng.* To put on the way, *İt.* Istradare, *İsp.* Encaminar) Göndermek... Yolalamayı dilegetirir.

YOLA ÇIKMA. (Os. Hareket, *Fr.* Départ, *Partance*; *Al.* Abfahrt, *İng.* Departure, *Start*, *Starting*, *Sailing*; *İt.* Partenza, *İsp.* Partida, *Salida*, *Partir*, *Salir*) Yolculuğa başlama... Örneğin bu anlamda "vapur hareket etti" denir.

YOLA ÇIKMAK

YOLA ÇIKMAK. 1. (Os. Hareket etmek, *Fr. Partir, Al. Abfahren, İng. To start, To depart; İt. Partire, İsp. Salir*) Gitmek... Yabancı dillerde bu deyim bir vapur için kullanıldığına (*Fr. Mettre a la voile, Al. Schiff abfahren, İng. To put to sea, İt. Metter alle vela, İsp. Hacer a la vela*), bir işlem yapmak için harekete geçmek eşdeyişle davranmak anlamında kullanıldığında (*Fr. Agir, Suivre; Al. Handeln, İng. To comply, İt. Seguire, Conformarsi alle; İsp. Seguir, Conformarse*) deyimleriyle dilegetirilir. Hareket deyimini Osmanlıcada *davranış biçimi* (Os. Hareket tarzı, *Fr. Manière d'agir, Al. Handlungsweise, İng. Mode of dealing, İt. Modo di agire, Procedere; İsp. Modo de operar*) ve devindirmek (Os. Harekete getirmek, *Fr. Mettre en marche, Al. In Schwung bringen, İng. To set matters going, İt. Metter in marcia, İsp. Posser en marcha*) gibi deyimlerde de kullanılır.

2. (Os. Yola koyulmak, *Fr. Se mettre en route, Al. Sich auf den weg machen, İng. To start, İt. Incamminarsi, Mettersi in cammino; İsp. Encaminarse, Ponerse en camino*) Yola oyulmak.

YOLA ÇIKMAYA HAZIR. (Os. Harekete hazır, *Fr. Prêt a partir, Al. Fertig sur Abreise, İng. Ready to start, İt. Pronto a partire, İsp. Pronto para partir*) Yolculuğa çıkabilecek bir duruma getirilmiş... Deniz ticareti hukukunda *yola çıkmaya hazır* (Os. Seyrüsefere âmâde, *Fr. Prêt a faire voile, Al. Segelfertig, İng. Ready for sea, Ready to sail, İt. In partenza, İsp. Aparejado en franquia*) gemi, sadece gemi adamlarının gemide bulunması, yüklemenin bitmiş olması vb. gibi fiilen değil; gemi belgelerinin tamamlanmış olması, gümrük ve liman zabıtası işlemlerinin bitirilmiş olması vb. gibi hukuksal olarak da hazırlanmış olan, eşdeyişle yola çıkmasına hiç bir engel bulunmayan gemiyi dilegetirir. Yola çıkmaya hazır gemi, cebrî icra yoluyla satılamayacağı gibi haciz de edilemez.

YOLAÇMA. (Os. Vesile, *Fr. Occasion, Al. Veranlassung, İng. Occasion, İt. Occasione, İsp. Ocasión*) Neden yaratan olay... *Elverişli durum* (Os. Fırsat) anlamında da kullanılır, örneğin bu anlamda *bu vesileyle* (*Fr. A cette occasion, Al. Bei dieser Veranlassung, İng. An this opportunity, An this occasion; İt. In quest occasione, İsp. En esta oportunidad, En esta ocasión*) denir ki *bu yolaçmadan*

ya da *bu elverişli durumdan yararlanarak* demektir.

YOLAÇMAK. 1. (Os. Vesile bulmak, *Fr. Saisir l'occasion, Al. Veranlassung nehmen, İng. To take the occasion, İt. Prender l'occasione, İsp. Tomar la ocasión*) Neden yaratıcı bir olay ya da elverişli bir durum hazırlamak.

2. (Os. Sebebiyet vermek, *Fr. Occasiner, Causer, Amener; Al. Herbeiführen, İng. To cause, To occasion, To bring; İt. Causare, Cagionnare, Apportare; İsp. Causar, Ocasionar, Acarear*) Herhangi bir olaya neden olmak.

YOL BELGESİ. (Os. Yol tezkeresi, *Fr. Sauf-conduit, Al. Geleitsbrief, İng. Safe conduct, İt. Salvacondotto, İsp. Salvoconducto*) Yola çıkmak için gereken izin belgesi... *İzinlik* de denir.

YOLCU. (Os. Yolcu, *Fr. Passager, Al. Passagier, İng. Passenger, İt. Passagero, İsp. Pasajero*) Yola çıkmış ya da çıkmaya hazırlanan kişi... Gemi, tren, uçak vb. yolcusunu dilegetirir.

YOLCU GEÇİŞ BELGESİ. (Os. Yolcu mürr tezkeresi, *Fr. Permis de transit, Acquit-a-caution, Passavant; Al. Passierschein, İng. Permit, Cocket, Transire; İt. Bolleta a cauzione, Bolleta di transito, Permesso, Passavanti, Lasciapassare; İsp. Permiso, Pasavante, Tornagnia*) Transit geçmek için gereken izinlik... *Geçişlik* deyimiiyle anlamdaştır.

YOLCU GEMİSİ. (Os. Yolcu sefinesi, *Fr. Paquebot, Al. Passagierschiff, İng. Packet boat, İt. Pacchebotto, İsp. Paquebot*) Yolcu taşımacılığında kullanılan vapur.

YOLCU GİDİŞGELİŞİ. (Os. Yolcu seyrüseferi, *Fr. Trafic des voyageurs, Al. Personenverkehr, İng. Passenger traffic, İt. Traffico di viaggiatori, İsp. Trafico de pasajeros*) Yolcu gidip gelmesi... Yolcu trafiğini dilegetirir.

YOLCULUĞA ELVERİŞLİLİK. (Os. Seyâhata müsâid, *Fr. Aptitude au voyage, Al. Reisetüchtigkeit*) Her türlü işlemleri tamamlanmış olarak yolculuğa hazır bulunma durumu... Deniz ticareti hukukuna göre bir gemi yola çıkmadan önce kaptan ya da donatan ya da gemiyi kiralayan o gemiyi yolculuğa elverişli bir duruma getirmek zorundadır. Bu deyim hem teknenin denize elverişliliğini, hem

de fiilî ve hukuksal olarak her türlü eksiklerinin tamamlanmış olmasını dilegetirir.

YOLCULUĞA GÖRE GEMİ KİRASİ SÖZLEŞMESİ. (Os. Seyâhat üzerine çarter, *Fr.* Affrètement au voyage, *Contrat de charte au voyage*; *Al.* Reisechartervertrag, *İng.* Trip-charter, *Voyage charter*) Belli bir yol için yapılan navlun sözleşmesi... Örneğin belli bir yükü İstanbul'dan Napoli'ye götürmek için yapılan navlun sözleşmesi böyledir. Bunun karşısı *zamana göre gemi kirası sözleşmesi*'dir ki gemi belli bir yol için değil, belli bir zaman için kiralanır. Osmanlıcada bunlara *trip çarter* (yolculuk çarteri) ve *taym çarter* (zaman çarteri) de denirdi. Ticaret Kanununun 1097. ve onu izleyen maddelerine göre geminin tümünün ya da bir bölümünün kiralanmasında navlun sözleşmesi ne resmî ne de yazılı olmak koşuluna bağlı değildir, ama taraflardan her biri navlun sözleşmesinin yazılı olmasını isteyebilir. *Kırkambar*'da konşimento düzenlenmesi gelenek gereğidir.

YOLCULUKLA İLGİLİLER. (Os. Sefer alâ-kadârânı, *Fr.* Intéressés au voyage, *Al.* Reisebeteiligte, *Reiseinteressenten*) Bir geminin yolculuğunu kusursuz olarak bitirmesinde çıkarı olanlar... Yolcular, gemiyi kiralayanlar, yük sahipleri, gemi alacaklıları, deniz ödücü verenler vb. bu deyimle nitelenir. Ticaret Kanununun 1052 ve 1053. maddelerine göre kaptan, yolculuğun gereği gibi yapılmamasından doğacak her türlü zarardan ötürü yolculukla ilgili olanlara karşı sorumludur.

YOLCU TRENİ. (Os. Yolcu treni, *Fr.* Train des voyageurs, *Al.* Personenzug, *İng.* Passenger train, *İt.* Treno viaggiatori, *İsp.* Tren de viajeros) Yolcu taşımacılığında kullanılan tren.

YOLDA. (Os. Yolda, *Fr.* En route, *Al.* Unterwegs, *İng.* On the way, *İt.* In viaggio, *Viaggiante*; *İsp.* Enviaje, *En camino*) Yola çıkmış.

YOLKESME. (Os. Şekaavet, Yağmagerlik; *Fr.* Brigandage, *Al.* Strassenraub, *İng.* Highway robbery, *Brigandage*) Yollarda gizlenerek ya da bekleyerek gelip geçenleri soyma... Ceza Kanununun 497. maddesine göre mala karşı işlenmiş bir suçtur. Şer'î hukukta buna *kat'î tarik* denirdi.

YOLLAMA ÜCRETİ. (Os. Sevk ücreti, *Fr.* Factage, *Al.* Fuhrlohn, *İng.* Carriage, Car-

tage; *İt.* Prezzo di vettura, *İsp.* Carrero, Carretero) Malları taşıtmak için ödenen para... *Malları yollama* (Os. Emtiayı sevk, *Fr.* Enlèvement des marchandises, *Al.* Abfuhr von Gütern, *İng.* Collection of goods, Conveyance of goods; *İt.* Presa di merci, *İsp.* Toma de mercancias) için ödenen ücreti dilegetirir.

YOLLUK. (Os. Harcı râh, *Fr.* Frais de déplacement, *Al.* Reiseschaedigung, *Reisekosten und Tagegelder*; *İng.* Travelling expenses, *Lâ.* Viaticum) Sürekli ya da geçici bir görevle bir yere gönderilen görevlilere yol harcamaları için verilen para.

YOLSUZLUK. (Os. Suiistimâl, *Fl.* Abus, *Al.* Missbrauch, *İng.* Abuse, Misuse; *İt.* Abuso, *İsp.* Abuso) Kötüye kullanma... Bir hakkı ya da yetkiyi kötü niyetle (suiniyetle) kullanmayı dilegetirir, örneğin bu anlamda *güveni kötüye kullanma* (Emniyeti suiistimâl) deymi kullanılır.

YOLSUZLUK ETMEK. (Os. Suiistimâl etmek, *Fr.* Abuser, *Al.* Missbrauchen, *İng.* To abuse, *İt.* Abusare, *İsp.* Abusar) Kötüye kullanmak.

YOLSUZLUKLU. (Os. Suiistimâlli, *Fr.* Abusif, *Al.* Missbraeulich, *İng.* Abusive, *İt.* Abusivo, *İsp.* Abusivo) Kötüye kullanılmış... Sıfat ve ad olarak *kötüye kullanan* anlamını verir. Yasalara aykırı olanı da dilegetirir.

YOLUNDA BULMAK. (Os. Usûl ve kavâide mutâbık bulmak, *Fr.* Trouver en règle, *Al.* In Ordnung finden, *İng.* To find in order, *İt.* Trovar regolare, *İsp.* Hallar en regla) Kurallara ya da doğru olana uygun bulmak... Örneğin bu anlamda "bu işlemi yolunda buluyorum" denir.

YOLUNDA GİTMEK. (Os. Ulûl ve kavâide mutâbık gitmek, *Fr.* Marcher d'accord, *Al.* In Ordnung gehen, *İng.* To go straight, *İt.* Andare in ordine, *İsp.* Marchar en regla) Kurallara ya da doğru olana uygun gitmek... İyi gitmeyi dilegetirir, örneğin bu anlamda "işlerimiz yolunda gidiyor" denir.

YOLUNDA OLMAK. (Os. Usûl ve kavâide mutâbık olmak, *Fr.* Être en règle, *Être en cours*; *Al.* In Ordnung sein, *In Gang sein*; *İng.* To be going on, *İt.* Esser in corso, *İsp.* Estar en marcha) Kurallara ya da doğru olana uygun bulunmak.

YOL YÜKÜMLÜLÜĞÜ

YOL YÜKÜMLÜLÜĞÜ. (Os. Yol mükellefiyeti, *Fr.* Prestation de voirie, *Al.* Wegebau-last) Yol yapımı ya da onarılması için bedenen çalışma ya da belli bir para ödeme yükümlülüğü... *Yol vergisi* ya da *yol parası* da denirdi. Ülkemizde 1952 yılına kadar uygulanmış ve sonra kaldırılmıştır. On sekiz yaşını bitirmiş erkek vatandaşları yükümlü kılıyordu. 1525 numaralı bir yasayla konulmuştu.

YORUM. (Os. Tefsîr, *Fr.* Interprétation, *Al.* Auslegung, *İng.* Interpretation, Construction; *İt.* Interpretazione, *İsp.* Interpretacion, *Lâ.* Interpretatio, Explanatio) Açıkça anlaşılmayan bir söze ya da davranışa açık bir erekle yüklemek... Hukuksal anlamda yasa, tüzük, yönetmelik ve her türlü sözleşmelerdeki sözleri açıklamayı ve anlamlarını saptamayı dilegetirir.

YORUM DÂVÂSI. (Os. Tefsîr dâvâsı, Tâ-yini mânâ dâvâsı; *Fr.* Contentieux de l'interprétation, *Al.* Verwaltungsrechtliche Interpretationsklage) Bir dâvânın mahkemede görülmesi sırasında incelenen idârî bir tüzük ya da yönetmeliğin anlamının açıklığa kavuşturulması için danıştaya yapılan başvuru... Ülkemizde de 669 numaralı Devlet Şûrâsı Kanununun 23. maddesiyle uygulanıyordu, sonradan kaldırıldı. Sadece Fransa'da ve Almanya'da uygulanmaktadır.

YORUMLAMAK. (Os. Tefsîr etmek, *Fr.* Interpréter, *Al.* Auslegen, *İng.* To interpret, *İt.* Interpretare, *İsp.* Interpretar) Açıkça anlaşılmayan bir söze ya da davranışa açık bir erekle yüklemek.

YORUMSAL YARGILAR. (Os. Tefsîri hükümler, *Fr.* Droit dispositif, *Al.* Dispositives Recht, *İng.* Variables rules, Non compulsive provisions; *Lâ.* Ius dispositivum) Tarafların irâdeleriyle değiştirilebilen yasa hükümleri... Bu deyim karşıtı, tarafların irâdeleriyle değiştirilemeyen yasa hükümlerini dilegetiren *âmîr hükümler* deyimidir.

YORUM YARGILARI. (Os. Tefsîr hükümleri, *Fr.* Dispositions interprétatives, *Al.* Auslegungsvorschriften, *İng.* Interpretative provisions) Taraflarca ileri sürülen irâdelerin ne yolda yorumlanması gerektiğini saptayan yasa hükümleri... Borçlar Kanununun 74. ve onu izleyen maddeleriyle 675. ve onu izleyen maddelerinde yazılıdır.

YÖNERGE. (Os. Talimât, *Fr.* Instruction, *Al.* Anweisung, Dienstanweisung, Wegleitung; *İng.* Instruction, Direction; *İt.* Istruzione, *İsp.* Instruccion) Nasıl çalışılması gerektiğini bildiren söz ya da yazı... Âmirlerce memurlarına verilir. *Direktif* (*Fr.* Directive) deyimine anlamdaştır. Belli bir sınıf memura yazıyla gönderildiğinde *genelge* (Os. Tâimim), *genel yazı* (Os. Tahrîrâtı umûmiye) ve *sirküler* adlarını da alır, *hizmet emri* de denir. Memurlar yönergelere uymakla yükümlüdür, Ceza Kanununun 526. maddesine göre kanun ve nizamla aykırı olmayan bir buyruğa (emre, tâlimâta) uymamak suçtur.

YÖNERGE VERMEK. (Os. Tâlimât vermek, *Fr.* Prescrire, *Al.* Vorschreiben, *İng.* To prescribe, *İt.* Prescrivere, *İsp.* Prescribir) Buyurmak... Emir vermeyi ve yapılmasını istemeyi dilegetirir.

YÖNERGEYE GÖRE. (Os. Tâlimâta nazar, *Fr.* Suivant avis, *Al.* Laut Bericht, *İng.* As per advice, *İt.* Come d'avis, *İsp.* Segun aviso) Verilen buyruğa göre.

YÖNERGEYE UYMAK. (Os. Tâlimâta riâyet etmek, *Fr.* Suivre les instructions, Se conformer aux instructions, S'en tenir aux instructions; *Al.* Den Weisungen folgen, Sich an Weisungen halten; *İng.* To comply with instructions, To follow the instructions; *İt.* Conformarsi alle istruzioni, Attenersi alle istruzioni, Seguire le istruzioni; *İsp.* Atenerse a las instrucciones, Conformarse a las instrucciones, Seguir las instrucciones) Verilen buyruklara uygun davranmak.

YÖNETENLER. (Os. İdâre edenler, *Fr.* Gouvernants administrateurs, *Al.* Die Regierenden, *İng.* Administrators, *Lâ.* Guvernaiores) Yönetme yetkisi olanlar... Anayasa hukuku açısından devlet gücünü ve egemenliğini ellerinde tutanları dilegetirir.

YÖNETİCİ. 1. (Os. İdâreci, *Fr.* Administrateur, *Al.* Verwaltungsbeamter, *İng.* Manager) Üretimi yöneten memur ve teknisyenler... Bu yönetici teknikçilere *teknokrat* da denir. Tekelci anamalcılığın (monopolist kapitalizmin) gelişmesi, anamal sahiplerini (sermayedarları) işin bizzat başında bulunmaktan ayırmış, işin bizzat başında bulunmalarını gereksiz kılmış ve hisse senetli şirketleri *manager*'lerin yönetimine bırakmıştır.

2. (Os. İdâre âmiri, *Fr.* Chef administratif, *Al.* Vorgesetzte, *İng.* Chief) İdârî vazife

gören makamların başı... Vâli, kaymakam, na-hiye müdürü vb. bu gibi yöneticilerdir. Büyük Millet Meclisinde de idâreci üyeler bu adla anılır.

YÖNETİLENLER. (Os. İdâre edilenler, Fr. Gouvernés, Administrés; Al. Die Regierten, Untertanen; İng. Governed, Lâ. Civis, Imperio subiectus) Yönetme yetkisi taşıyanların karşısında bireyler... Yönetenler karşısında *halk*'ı dilegetirir. Yönetenlerle yönetilenler arasındaki ayırım, tarihsel bir olgudur. Kölecî üretim düzeninde meydana çıkmış, feodal dü-zende gelişerek anamalcı düzende doruğuna ulaşmıştır. Tarihseldir, eşdeyişle bir zaman-lar yoktu, bir zaman sonra da olmayacaktır.

YÖNETİM. (Os. İdâre, Fr. Administration, Al. Verwaltung, İng. Administration, Civil service; İt. Amministrazione, İsp. Administra-cion, Lâ. Administratio) Devletin ve devlete bağlı kamu tüzel kişilerinin yasama ve yargılama dışında yaptıkları yönetsel işlemlerle hükümetin buyruğu ve denetimi altında bulunan kanu hizmetleriyle görevli örgüt... Genel anlamda yönetmek işini dilegetirir, bel-li bir anlamda da *yönetme* deyişle anlam-daştır. Devlet düzeni içinde nüfus idâresi, tapu idâresi vb. gibi deyimler kullanılır.

YÖNETİME KATILMA. (Os. İdâreye isti-râk, Fr. Participation, Al. Mitbestimmung, İng. Codetermination) İşçilerin işletme yönetimine katılmaları... Kimi ülkelerde yasayla (örneğin Almanya), kimi ülkelerde de toplu sözleşme-lerle (örneğin Fransa) sağlanır. Emegın de anamal gibi yönetimde payı bulunması ge-rektiği varsayımına dayanır.

YÖNETİM HUKUKU. (Os. İdâre hukuku, Hukuku idâre; Fr. Droit administratif, Al. Verwaltungsrecht, İng. Administrative law) Devletin ve devlete bağlı kamu kuruluşları-nın yasama ve yargılama dışında yaptıkları yönetsel işleri düzenleyen hukuk kuralla-rının tümü... Yönetenlerle yönetilenler arasın-daki ilişkileri düzenler.

YÖNETİM KURULU. 1. (Os. İdâre hey'eti, Hey'eti idâre, Meclisi idâre; Fr. Conseil d'ad-ministration, Al. Bezirksregierung, Verwal-tungsrat, Vorstand; İng. Board of directors) Bir örgütü yöneten kurul... Ticârî şirketleri, özellikle de anonim şirketleri yöneten ve ger-çek ekonomik gücü elinde toplayan yetkili kurulu dilegetirir. Pay sahiplerinin tümünden oluşan ve kuramsal olarak karar yetkisini ta-

şıyan genel kurul (meclisi umûmî)'larca se-çilir. Dernekler Kanununa göre derneklerin de birer yönetim kurulları vardır. Devlet dü-zeni içinde illerde vâlinin ve ilçelerde kay-makamın başkanlığında memurlardan oluşan kurullar da bu adı taşır. Kamu iktisâdî te-şekkülleri de yönetim kurullarıyla yönetilir-ler. Her birinin kuruluş ve işleyiş biçimi, il-gili yasalarda ya da özel statülerinde saptan-mıştır. Ticârî şirketlerde Ticaret Kanununun 312. ve onu izleyen maddelerine göre kuru-lur. Kimi yönetim kurulları içlerinden ayrıca bir *yürütme kurulu* seçerler, bu kurul sü-rekli olarak görevdedir.

2. (Os. İdâre komitesi, Fr. Comité ad-ministratif, Al. Verwaltungsausschuss) Ano-nim şirket olarak kurulan bankalar için 2999 sayılı yasayla kurulan kurul... Yönetim ku-rulunun kendi üyeleri arasından seçtiği iki üyeyle bankanın genel müdüründen oluşan bir yürütme kuruludur. 3460 sayılı yasaya gö-re kamu iktisâdî teşekküllerinde de kurulur, kuruluşun müdürünün başkanlığı altında üç memurdan oluşur.

YÖNETİM ORUNLARI. (Os. İdâre makam-ları, Fr. Autorités administratives, Al. Ver-waltungsbehörden, İng. Administrative autho-rity) Devletsel örgütlerin icrâî kararlar ver-me yetkisini taşıyan organları.

YÖNETİMSEL. (Os. İdârî, Fr. Administratif, Al. Verwaltungs, Administrativ; İng. Admin-istrative, İt. Amministrativo) Yönetime değ-gin ve yönetimle ilgili.

YÖNETİMSEL ANLAŞMAZLIK. (Os. İdârî ihtilâf, Fr. Différend administratif, Al. Ver-waltungssstreitigkeit, İng. Administratif dispu-tes) Devletle kamu tüzel kişileri arasında ya da kamu kuruluşlarıyla bireyler arasında çı-kan anlaşmazlık... Bu anlaşmazlık yönetsel kararlar, işlemler ve eylemler, kamu hizmet-leriyle ilgili hukuksal ve eylemsel tasarruflar ya da idârî vesâyet yetkisinin kullanımından doğar ve idârî kazânın (danıştayın) yetki ala-nına girer.

YÖNETİMSEL AYIRMA. (Os. İdârî tahsis, Fr. Affectation administrative, Al. Widmung, Indienststellung; İng. Appropriation for ad-ministrative purpose) Kamu mallarının kul-lanım yerini ve biçimini saptama... Bu tah-sis idârî bir kararla olur, örneğin devlete ait bir mal bir kamu hizmetine tahsis edilir ya da bir kamu kuruluşuna ait bir mal başka bir kamu kuruluşunun emrine verilir.

YÖNETİMSEL DÂVÂ

YÖNETİMSEL DÂVÂ. (Os. İdârî dâvâ, *Fr. Procés administratif, Al. Verwaltungsklage, İng. Law suit againsts the administration*) Yönetim örgenlerinin haksız işlemlerine karşı bireylerce açılan dâvâ... İdârî dâvâlar genellikle danıştayda, vergi haksızlıklarından ötürü vergi itirâz ve temyiz komisyonlarında, kimi işlemlerden ötürü de il ve ilçe idâre hey'etlerinde görülür. İdârî dâvâlar üç türlüdür: Tefsîr dâvâsı, kararın kaldırılmasını sağlayan iptâl dâvâsı, tazmini de kapsayan tam kazâ (kazâi kâmile tâbî) dâvâsı.

YÖNETİMSEL DENETİM. (Os. İdârî murâkabe, *Fr. Contrôle administrative, Contrôle exécutif des fonctionnaires; Al. Dienstaufsicht, Verwaltungsaufsicht; İng. Administrative control, Supervision, Executive control*) Devletin çeşitli örgenleri aracılığıyla çeşitli alanlarda yaptığı denetim... Bu denetim re'sen, eşdeyişle herhangi bir talep ve anlaşmazlık olmaksızın yapılır.

YÖNETİMSEL EYLEM. (Os. İdârî fiil, *Fr. Action administrative, Action de l'administration; Al. Verwaltungshandlung*) Amme hizmetlerinin görülmesi için icrâi bir kararın hazırlanması ve uygulanması yolunda idârece yapılan fiil ve hareketler.

YÖNETİMSEL GELENEK. (Os. İdârî teâmül, *Fr. Usages administratifs, Pratique administrative; Al. Verwaltungsbrauch, Verwaltungssubung; İng. Administrative custom, Lâ. Observatio*) Belli olaylarda aynı yolda davranarak idârece gerçekleştirilen gelenek.

YÖNETİMSEL İŞLEM. (Os. İdârî muâmele, İdârî tasarruf; *Fr. Acte administratif, Al. Verwaltungsakt, Verfügungsverfügung; İng. Administrative act*) Amme hizmetlerinin görülmesi için idârece yapılan muâmeleler ve tasarruflar... İdârî muâmeleler ve tasarruflardan ötürü idârî kazâ mercilerinde dâvâ açılır.

YÖNETİMSEL KARARLAR. (Os. İdârî kararlar, Mukarrerâtı idâriye; *Fr. Décisions administratives, Al. Verwaltungsentscheide*) İdârî tasarrufa yetkili makamlarca alınan ve icra edilme gücü taşıyan kararlar... Bu kararlar buyurmayı ve yasaklamayı (emir ve nehyi) içerebilecekleri gibi bir sıfat ve yetki vermeyi ya da bunları ortadan kaldırmayı da içerebilirler. Bakanlar Kurulunca alınan ve Cumhurbaşkanınca tasdik edilen kararlara *kararnâme* denir.

YÖNETİMSEL KARARLARA KARŞIÇIKMA. (Os. İdârî kararlara itirâz, *Fr. Recours, Al. Verwaltungsbeschwerde, İng. Appeal*) İdârî tasarrufların kaldırılması ya da değiştirilmesi için idârî kazâ mercilerine yapılan itirâz... Örneğin bir vergi tarhına itirâz, vergi itirâz komisyonuna yapılır.

YÖNETİMSEL KOLLUK. (Os. İdârî zâbita, *Fr. Police administrative, Al. Verwaltungspolizei, İng. Municipal police*) Suçları önlemek ve kamu düzenini korumak için idârece yapılan kamu görevi.

YÖNETİMSEL KORUMANLIK. (Os. İdârî vesâyet, *Fr. Tutelle administrative, Al. Staatsaufsicht, İng. Survision, Lâ. Publica cura ac tutela*) Devletin, kamu idâre ve kuruluşlarının karar ve eylemlerini denetleme ve bozma yetkisi... Örneğin devlet, idârî vesâyet hakkına dayanarak, valileri aracılığıyla belediye meclisleri kararlarını tasdik ya da iptal eder.

YÖNETİMSEL MAHKEMELER. (Os. İdârî mahkemeler, *Fr. Tribunaux administratifs, Al. Verwaltungsgerichte, İng. Administrative courts*) İdârî kazâ örgütünü oluşturan mahkemeler... *Yönetimsel yargılama* (İdârî kazâ) mahkemeleri danıştay, il ve ilçe idâre hey'etleri, vergi itirâz ve temyiz komisyonları olmak üzere üç türlüdür. Danıştay hem genel idâre mahkemesi, hem de öteki idâre mahkemelerinin temyiz merciidir. Öteki idâre mahkemelerinin yetki alanına girmeyen her türlü idârî dâvâlara danıştay (devlet şûrası) bakar, öteki idârî mahkemelerin kararlarını da temyizen inceler.

YÖNETİMSEL ÖRGÜT. (Os. İdârî teşkilât, *Fr. Organisation administrative, Al. Verwaltungsorganisation, İng. Administrative organisation*) Devletin idâre görevini yerine getiren örgenleri... Ülkemizde yönetimsel örgüt merkez teşkilâtı (başta cumhurbaşkanı olmak üzere hükümet, il, ilçe ve nâhiye teşkilâtı, danıştay, bakanlıklar, mülhak bütçeli teşekküller), vilâyet ve belediye idâreleri, köy idâreleri, kamu kuruluşları ve kamu iktisâdî teşekkülleridir.

YÖNETİMSEL SORUMLULUK. (Os. İdârî mes'uliyet, Mes'uliyeti idâre; *Fr. Responsabilité de l'administration, Al. Haftung de Verwaltung, İng. Responsibility of the administration*) Kamu idâre ve kuruluşlarının tasarruf ve fiilleri sebebiyle üçüncü şahıslara

karşı yaptıkları zararlardan doğan zarar ve ziyan borçları... Bu sorumluluk, Borçlar Kanunu hükümlerine göre saptanır. Mahkeme içtihatları da bu sorumluluğu kabul etmek-tedir.

YÖNETİMSSEL YARARLANMA. (Os. İdârî irtifâk, *Fr.* Servitude administrative, Restrictions de droit public a la propriété foncière; *Al.* Öffentlichrechtliche Eigentumsbeschränkung, *İng.* Administrative easement, Public purpose easement) İdârenin kamu yararı için kimi gayrimenkuller üzerine koyduğu yükümlülük... Medenî hukuktaki irtifak haklarıyla karıştırılmamalıdır. Örneğin idâre mezarlık yakınındaki bir arsada kuyu kazılmasına, okul yakınında meyhane açılmasına vb. izin vermez. İdâre hukukunda buna *idârî irtifâk* denir.

YÖNETİMSSEL YARGILAMA. (Os. İdârî kazâ, *Fr.* Contentieux administratif, *Al.* Verwaltungsgerichtsbarkeit, *İng.* Administrative jurisdiction) İdârî dâvâ ve anlaşmazlıkları çözümleme yetkisi... İdârî kazâ yetkisini *yönetimsel mahkemeler* (İdârî mahkemeler) kullanır.

YÖNETİMSSEL YARGILAMAYA KARŞI-ÇIKMA. (Os. İdârî kazâyâ itirâz, *Fr.* Recours, *Al.* Einspruch, *İng.* Plea in abatement, Invention) İdârî kazâ tarafından verilen kimi kararlara karşı adlî kazâ mercilerine yapılan itirâz... Örneğin belediye cezalarına, damga resmi ve cezasına vb. adliye mahkemelerinde itirâz edilir.

YÖNETİMSSEL YASALAR. (Os. Mevzuâtı idâriye, İdârî kanunlar; *Fr.* Lois administratives, *Al.* Verwaltungsgesetze, *İng.* Administrative acts) Yargılama faaliyeti dışında kalan kamu görevlerini düzenleyen yasalar... Teşkilât, Memûrîn, Zâbita Kanunları böyledir.

YÖNETEN. (Os. İdâre eden, *Fr.* Gérant, *Al.* Verwalter, Kurator, Leiter; *İng.* Administrator, *İt.* Gerente, Administratore; *İsp.* Gerente, Administrador) Başında bulunup bir işi yürüten kişi... Belli anlamlarda *yönetici* ve *yönetmen* deyimleriyle anlamaştır.

YÖNETME. (Os. İdâre etme, *Fr.* Gérance, Gestion; *Al.* Führung, Leitung; *İng.* Management, *İt.* Gerenza, Gestione; *İsp.* Gerencia, Gestion) Başında bulunup bir işi yürütme... Belli bir anlamda *yönetim* deyimiyile anlamaştır.

YÖNETME DİZGESİ. (Os. İdâre etme usûlü, Zamânı idâre usûlü; *Fr.* Système gestion, *Al.* Haushaltsführung) Devlet bütçesinin yıl sonunda tüm harcamaları durduracak ve bütün hesapları kapatacak biçimde düzenlenmesi yöntemi... *Yönetim yöntemi* de denebilir. Bu yöntemde yıl sonuna kadar harcanmamış ödenekler iptâl edilir, gerçekleşmemiş tahsilât da ertesi yıla bırakılır.

YÖNETME HARCAMALARI. (Os. İdâre masrafları, *Fr.* Frais d'administration, *Al.* Verwaltungskosten, *İng.* Administrative expenses, *İt.* Spese d'amministrazione, *İsp.* Gastos de administracion) Bir kuruluşu yönetmek için yapılan masraflar.

YÖNETME İŞLEMLERİ. (Os. Temşiyet muâmeleleri, Temşiyet tasarrufları; *Fr.* Actes de gestion, *Al.* Verwaltungsakte, *İng.* Acts of management) Devlet ve kamu kuruluşlarının özel hukuk kurallarına göre bireyler gibi davranarak yaptıkları tasarruflar... Devlet ve kamu kuruluşları bu işlemlerinde bir tüzel kişi gibi davranırlar, egemenlik sıfat ve yetkilerinden ayrılırlar.

YÖNETMEK. (Os. İdâre etmek, *Fr.* Gérer, Diriger, Administrer, Conduire, Etre a la tête; *Al.* Verwalten, Vorstehen, Leiten; *İng.* To manage, To conduct, To direct, To administer; *İt.* Amministrare, Condurre, Dirigere, Esser alla testa; *İsp.* Menajar, Administrar, Drigir, Gestinar, Estar a la cabeza) Başında bulunup bir işi yürütmek.

YÖNETMELİK. (Os. Tâlimatnâme, *Fr.* Règlement, *Al.* Verwaltungsverordnung, Verordnung; *İng.* Regulations) Bir işin nasıl yönetileceğini saptayan madde madde yazılmış kuralları... Kanun ve nizamnâmelerin hükümlerini, onlara aykırı hükümler kapsamamak koşuluyla, açıklayan ve onların uygulanmasında rehber olan nesnel kurallardır. Bakanlıklarca ya da bakanlar kurulunca ya da belediyelerce düzenlenir.

YÖNETMEN. (Os. Müdür, *Fr.* Directeur, *Al.* Direktor, *İng.* Director, *İt.* Direttore, *İsp.* Director) Bir işi yöneten kişi... Belli anlamlarda *yöneten* ve *yönetici* deyimleriyle anlamaştır.

YÖNETMENLİK. (Os. Müdüriyet, *Fr.* Direction, *Al.* Direktorium, *İng.* Board of directors, *İt.* Direzione, *İsp.* Direccion) Yö-

YÖNTEM

netmen olma durumu... Yönetmenin işini ve yerini de dilegetirir.

YÖNTEM. (Os. Usûl, *Fr.* Procédé, *Al.* Verfahren, *İng.* Proceeding, *İt.* Procedere, *İsp.* Proceder) Bir amaca ulaşmak için önceden saptanan en uygun yol... Felsefesal anlamda *mantıklı düşünme yolu*'nu dilegetiren *metot* deyimini karşılığı olarak da dilimizde *yöntem* deyimini kullanılır.

YÖNTEM HUKUKU. (Os. Usûl hukuku, *Fr.* Droit de procédure, *Al.* Verfahrensrecht, *Prozessrecht*; *İng.* Law of procedure) Yargılama gücü önünde bir hakkın istenmesi, savunulması ve elde edilmesi için izlenmesi gereken yolların saptayan kuralların tümü... Hukuk ve ceza alanlarında ayrı ayrı kurallar saptanmıştır, bunlara *hukuk muhâkemeleri usûlü* (*Fr.* Procédure civile, *Al.* Zivilprozess, *İng.* Civil procedure) ve *ceza muhâkemeleri usûlü* (*Fr.* Procédure pénale, *Al.* Strafprozess) denir, *yöntem hukuku* deyimini her ikisini de kapsar.

YÖREL. (Os. Mahallî, *Fr.* Local, *Al.* Lokal, *Örtlich*; *İng.* Local, *İt.* Locale, *Del luogo*) Belli bir yere değgin olan... *Yöresel* de denir, yakın anlamda *yerel* (Os. Mevziî) deyimini de kullanılır.

YÖREL ALIŞVERİŞ. (Os. Mahallî ahzu itâ, *Fr.* Trafic local, *Al.* Lokalverkehr, *İng.* Local traffic, *İt.* Traffico locale, *İsp.* Trafico local) Belli bir yere özgü alımsatım.

YÖREL BELGİT. (Os. Mahallî senet, *Fr.* Effet sur place, *Al.* Platzwechsel, *İng.* Local bill, *İt.* Cambiale di piazza, *İsp.* Letra sobre la plaza) Belli bir yere özgü senet.

YÖREL GEÇERDEĞER. (Os. Mahallî kur, *Fr.* Change de la place, *Al.* Platzkurs, *İng.* Rate of the place, *İt.* Cambio di piazza, *İsp.* Cambio de la plaza) Belli bir yere özgü kur.

YÖREL GEZİCİ GÖREVLİ. (Os. Mahallî seyyâr memur, *Fr.* Placier, *Voyageur de place*; *Al.* Platzreisender, *İng.* Town traveller, *İt.* Viaggiatore di piazza, *İsp.* Viajante de la plaza) Belli bir yerin gezici memuru.

YÖREL İŞGÖREVİ. (Os. Mahallî agente, *Fr.* Agent local, *Al.* Platzagent, *İng.* Local agent, *İt.* Agente locale, *İsp.* Agente local) Belli bir yere özgü başkaları adına iş yapan kişi ya da kurum.

YÖREL TECİM. (Os. Mahallî ticâret, *Fr.* Commerce local, *Al.* Platzgeschaef, *İng.* Local trade, *İt.* Commercio locale, *İsp.* Comercio local) Belli bir yere özgü ticaret.

YÖREL TÖRE. (Os. Mahallî örf ve âdet, *Fr.* Usages locaux, *Al.* Ortsgebrauch, *İng.* Local custom) Belli bir yere özgü örf ve âdet... Örneğin mallar kimi yerde sayıyla, kimi yerde kiloyla satılır.

YÖREL YÖNETİM. (Os. Mahallî idâre, *Fr.* Administration locale, *Administration régionale*; *Al.* Lokalverwaltung, *Kommunalverwaltung*; *İng.* Local government) İl özel idâreleriyle belediye ve köy idâreleri.

YUKARIDA. (Os. Bâlâde, *Fr.* Ci-dessus, *Al.* Oben, *İng.* Above, *İt.* Sopra, *İsp.* Arriba) Bir şeyin üst bölümünde olan.

YUKARIDA ADI GEÇEN TECİMEVİ. (Os. Bâlâde zikredilen firma, *Fr.* La sustide firme, *Al.* Die oben eraehnte Firma, *İng.* The above firm, *İt.* La ditta casa, *İsp.* La sobredicha casa) Bir yazının üst satırlarında sözü edilmiş bulunan firma.

YUKARIDA DEĞİNİLDİĞİ GİBİ. (Os. Bâlâde işaret edildiği veçhile, *Fr.* Comme ci-dessus, *Al.* Wie oben bemerkt, *İng.* As above, *İt.* Come qui sopra, *İsp.* Como arriba) Bir yazının üst satırlarında ilerisürüldüğü gibi.

YURT DIŞINA ÇIKARMA. (Os. Hudut hârici etme, *Fr.* Expulsion, *Al.* Ausweisung, *İng.* Expulsion) Hükümetçe görülen lüzum üzerine bir ülkede oturan ya da gezen yabancılara sınır dışı etme... Ecnebilerin Türkiye'de ikaamet ve seyahatleri hakkındaki kanuna göre yapılır.

YURTSUZLUK. (Os. Tâbiîyetsizlik, *Fr.* Heimatlosat, *Al.* Heimatlosigkeit, *İng.* Stateless) Hiç bir devletin tabiiyetinde olmama durumu... Bu durumda olanlara da *tabiîyetsiz* ya da *vatansız* anlamında *yurtsuz* (Haymatlos) denir. Bu durum, genellikle bir vatandaşlıktan çıkarılıp başka bir vatandaşlığa girememiş olanlarda görülür.

YURTTAŞ. (Os. Vatandaş, *Fr.* Citoyen, *Compatriote*; *Al.* Landsmann, *İng.* Compatriot, *İt.* Compatriotta) Yurtları bir olanların her biri... Belli bir anlamda *uyruk* (Os. Tebaa) deyimiyile anlamdaştır.

YURTTAŞLIK. (Os. Vatandaşlık, Tabiiyet; *Fr. Nationalité, Al. Staatsangehörigkeit, İng. Nationality, Allegiance; Lâ. Status civitatis*) Yurttaş olma durumu... Aynı yurttan doğup büyümüş ve yaşamış olanları dilegetirir, gerçek kişileri bir devlete bağlayan hukuksal ilişkidir. Vatandaşlık Kanununa göre Türk vatandaşlığı dört yolla edinilir: Türk ana babadan ya da yalnız Türk babadan ya da Türk anadan herhangi bir yerde doğan çocuk Türk'tür (Nesil), Türkiye'de doğan çocuklar Türk'türler (Doğum yeri), Türkiye'de aralıksız beş yıl oturan yabancı Türk vatandaşlığına alınabilir (Telsik), Türk'le evlenen yabancı kadın Türk olur, yabancıyla evlenen Türk kadını Türklüğünü muhafaza eder (Evlenme). Ticaret Kanununun 1459. maddesine göre Türk vatandaşına ait bir gemi Türk gemisidir, yabancılar bunun tümüne ya da payına sahip olamazlar. Türkiye'de Türk yasalarına göre teşekkül eden şirket ve dernekler bütün işlemlerinde Türk tabiiyetinde sayılırlar.

YURTTAŞLIK HAKLARI. (Os. Medenî haklar, *Fr. Droits civils, Al. Privatrechts, İng. Civils rights*) Bir toplumda her bireyin kişi olarak sâhibolduğu öznel haklar... Evlenme, ad sahibi olma, satınalma, satma, mallarını kullanma vb. gibi haklar yurttaşlık haklarıdır. Bu deyim *siyasal haklar* (*Fr. Droits civiques, Al. Bürgerliche Ehrenrechte, İng. Civic rights*) deyimini karşısı olarak kullanılır.

YURTTAŞLIK HAKLARINDAN YARARLANMA YETERLİĞİ. (Os. Medenî haklardan istifade ehliyeti; *Fr. Capacité civile de jouissance, Capacité de jouissance des droits civils; Al. Rechtsfaehigkeit, İng. Legal capacity*) Medenî haklara sahip olabilme gücü... İlkece herkes bu gücü taşır. Bununla beraber Medenî Kanunun 21, 88, 152, 253, 263, 266, 363, 366, 449. maddelerine göre yaş, cinsiyet vb. bakımlarından kimi sınırlandırmalar vardır. Örneğin evlât edinebilmek için belli bir yaşta olmak gerekir, ailenin başkanı kocadır vb.

YURTTAŞLIK HAKLARINI KALDIRMA. (Os. Medenî haklardan ıskaat, *Fr. Dégradation des droits civiques, Al. Entziehung der bürgerlichen Ehrenrechte, İng. Loss of civic right*) Kimi medenî hakları kullandırmama cezası... Bugünkü hukukumuzda doğrudan doğruya böyle bir ceza yoktur; ama amme hizmetlerinden memnûiyet, hacır altına alınmak

vb. gibi dolaylı olarak aynı sonucu doğuran hükümler vardır.

YURTTAŞLIK HAKLARINI KULLANMA YETERLİĞİ. (Os. Medenî hakları istimâl ehliyeti, *Fr. Capacité civile d'agir, Capacité d'exercer les droits civils, Exercice des droits; Al. Geschaeftsfaehigkeit, Handlungsfahigkeit; İng. Disposing capacity*) Medenî hakları kullanabilme gücü... Medenî Kanunun 9, 10, 16. maddelerine göre medenî hakları kullanabilmek için iki koşul vardır: Reşit olmak ve temyiz kudretini hâiz bulunmak. Bu şartları taşıyan her kişi bizzat kendi faaliyet ve işlemleriyle medenî haklarını kullanır. Yurttaşlık haklarını kullanma yeterliğinin pek çok çeşitleri vardır: *Sözleşme yeterliği* (Os. Mukaavele ehliyeti, Hukukî muâmele ehliyeti; *Fr. Capacité de contracter, Al. Rechtsgeschaeftsfaehigkeit*), *haksız fiile ehliyet* (*Fr. Capacité délictuelle, Al. Deliktsfaehigkeit*) vb.

YURTTAŞLIK HUKUKU. (Os. Medenî hukuk, Hukuku medenîye; *Fr. Droit civil, Al. Zivilrecht, Bürgerliches Recht; İng. Civil law, Lâ. Ius civile*) Kişiler arasındaki özel ilişkileri düzenleyen hukuk kurallarının tümü... Bundan ötürü de *hususî hukuk* deyimıyla anılmaktadır. Dar anlamda medenî hukuk; aileye, mirâsa, eşyaya, sözleşmelere ve borçlara ilişkin hukuk kurallarının tümünü dilegetirir.

YURTTAŞLIK YASALARI. (Os. Medenî kanunlar, Kavânîni medenîye; *Fr. Codes civils, Al. Privatrechtsgesetzbücher, Zivilgesetze; İng. Civil laws*) Kişiler arasındaki özel ilişkileri düzenleyen yasalar... Medenî Kanun, Borçlar Kanunu, Ticaret Kanunu böyledir.

YÜCE MAHKEME. (Os. Divânî âli, *Fr. Haute cour, Al. Staatsgerichtshof, İng. High court*) Bakanları, danıştay ve yargıtay başkan ve üyelerini, başsavcayı yargılamak için kurulan özel mahkeme... Yargıtay ve danıştay üyelerinden oluşur, kararları kesindir.

YÜK. 1. (Os. Yol eşyası, Bagaj; *Fr. Bagage, Al. Gepaeck, İng. Luggage, Baggage; İt. Bagaglio, İsp. Equipaje*) Yolcu yükü... Yolcu yükü vagonu ya da yolcu yükü yerini de dilegetirir, örneğin bu anlamda "bavulumu bagaja verdim" denir.

2. (Os. Hamûle, *Fr. Cargaison, Charge, Chargement; Al. Ladung, Fracht; İng. Cargo, Freight, Lading, Load, Loading; İt. Carico, Caricamento; İsp. Carga, Cargamento*) Taşı-

YÜK ALACAKLILARI

nan eşya... Geniş anlamda taşınacak ya da taşınmakta olan ya da taşınması bitmiş bulunan malları diletirir. Dar anlamda taşıma aracına yükletilmiş bulunan maldır. Deniz hukukunda, navlun sözleşmesinin yapıp yapılmadığına bakılmaksızın taşınmak üzere gemide bulunan bütün eşya bu deyimden kapsamına girer. Ne var ki yakıt, safra vb. gibi yolculuğun yapılması için zorunlu olan şeyler yük sayılmaz.

YÜK ALACAKLILARI. (Os. Hamûle dâyinleri, *Al.* Ladungsglaeubiger) Yük üstünde yasal rehin hakkı olan alacaklılar... Bunlar donatanın değil, *yükle ilgililer*'in alacaklılarıdır.

YÜK ALINDISI. (Os. Hamûle makbuzu, *Fr.* Bulletin de bagage, *Al.* Gepaeckschein, *İng.* Luggage ticket, Baggage receipt; *İt.* Scontrino di bagagli, Bollettino di bagagli; *İsp.* Talon de equipaje) Yük teslim etme karşılığında alınan makbuz.

YÜK ALMAK. (Os. Hamûle almak *Fr.* Prendre chargement, Prendre du fret; *Al.* Ladung einnehmen, *İng.* To take in a cargo, *İt.* Prendere un carico, *İsp.* Recibir carga) Taşımak üzere yüklemek.

YÜK ARABASI. (Os. Hamûle arabası, *Fr.* Voiture de transport, *Al.* Lastwagen, *İng.* Freight car, *İt.* Carro di trasporto, *İsp.* Carro de transporte) Yük taşıyan araba.

YÜK BELGESİ. (Os. Barnâme, *Fr.* Déclaration de marchandises, *Al.* Zolldeklaration, *İng.* Customsdeclaration) Kara taşıtlarıyla ülkemiz gümrüğüne gelen ve gümrüğe verilen mal bildirim vesikası.

YÜK BELGİTİ. (Os. Hamûle senedi, *Fr.* Lettre de voiture, *Al.* Frachtbrief, Frachtschein; *İng.* Bill of carriage, Carriage note, Freight note; *İt.* Lettera di vettura, Bollettino; *İsp.* Carta de porte, Boleta de expedicion) Taşıtan tarafından taşıyıcıya verilen taşıma senedi... *Nakliye senedi* de denir. Ticaret Kanununda yazılı olduğu biçimde iki nüsha olarak düzenlenir. Bir nüshası malı gönderen tarafından imza edilerek taşıyıcıya verilir ve taşınan eşyayla birlikte sevk edilir. İkinci nüshası taşıyıcı tarafından imza edilerek malı gönderene iade edilir. Yük belgiti, emre ya da hâmile yazılıysa taşıyıcının imzaladığı (malı gönderende kalan) nüshanın cirosu, eşyanın mülkiyetini de nakleder.

YÜK BOŞLTMAK. (Os. Hamûleyi tahliye etmek, *Fr.* Décharger une cargaison, Débarquer une cargaison; *Al.* Ladung löschen, *İng.* To discharge a cargo, To unload a cargo; *İt.* Scaricare merci, Sbarcare merci; *İsp.* Desembarcar el cargamento) Malları taşıttan herhangi bir yere indirmek.

YÜKE ELVERİŞLİLİK. (Os. Hamûleye sâlih, *Fr.* Aptitude au chargement, *Al.* Ladungstüchtigkeit, *İng.* Fitness) Geminin yükü taşıyabilecek nitelikte olması... Gemi yola çıkmadan önce donatan ve kaptan gemiyi yüke elverişli bir duruma getirmekle yükümlüdür. Bu elverişlilik yükü, doğal deniz tehlikelerinin dışında, her türlü tehlikeden ve bozulmaktan korumayı kapsar.

YÜK GEMİCİLİĞİ. (Os. Şilepçilik, *Al.* Trampschiffahrt, *İng.* Running cargo ships shipping) Şileple yapılan eşya ve hayvan nakliyatı işletmesi... *Düzenli posta seferleri* (*Al.* Linienschiffahrt, *İng.* Liner shipping) deyimine karşılıktır.

YÜK GEMİSİ. (Os. Şilep, Hamûle sefinesi; *Fr.* Cargo, Vapeur de transport; *Al.* Frachtdampfer, Lastschiff; *İng.* Cargo boat, Tramp steamer, Transport ship; *İt.* Pastimento di trasporto, Vapore di carico; *İsp.* Vapor de carga, Nave de transporte) Yük taşımacılığında kullanılan gemi.

YÜK KAYIĞI. (Os. Hamûle kayığı, *Fr.* Al-lége, *Al.* Lichterschiff, *İng.* Lighter, *İt.* Al-leggio, *İsp.* Lancha, Gabarra) Yük taşıyan kayık... *Mavna* da denir.

YÜKLE İLGİLİLER. (Os. Hamûle alâkadârânı, *Fr.* Intéressés a la cargaison, *Al.* Ladungsinteressenten) Malı yükleten ve malın gönderildiği kişiler... Malın taşınmasında ve korunmasında çıkarı olanları diletirir. *Yük alacaklıları*, bunların alacaklılarıdır.

YÜKLEME. (Os. Tahmil, *Fr.* Chargement, Expédition; *Al.* Verladung, *İng.* Forwarding, Despatch; *İt.* Caricamento, Carico, Spedizione; *İsp.* Cargamento, Expedicion, Despacho) Bir yükü bir taşıta koyma... *Gemiye yükleme* deyimini kimi dillerde özel terimlerle de (*Fr.* Embarquement, *İng.* Shipping, Shipment; *İt.* Imbarco, *İsp.* Embarquo) diletirilir.

YÜKLEME BELGESİ. (Os. Tahmil konşimentosu, *Fr.* Connaissance de chargement, *Al.*

Abladekonnossement, *İng.* Shipped bill of loading) Mallar gemiye yükletildikten sonra verilen konşimento.

YÜKLEME HARCAMALARI. (Os. Tahmil masrafları, *Fr.* Frais de chargement, Frais d'embarquement; *Al.* Ladungskosten, *İng.* Loading charges, Forwarding charges, Shipping charges; *İt.* Spese di carico, Spese di spedizione; *İsp.* Gastos de carga, Gastos de despacho, Gastos de embarque) Malları herhangi bir taşıta yüklemek için harcanan paralar.

YÜKLEMEK. (Os. Tahmil etmek, *Fr.* Charger, Expédier, Freter; *Al.* Laden, Verladen, Befrachten; *İng.* To load, To lade, To freight, To despatch, To forward; *İt.* Caricare, Spedire; *İsp.* Cargar, Expedir) Malları herhangi bir taşıta koymak... *Gemiye yüklemek* deyimi kimi dillerde özel deyimlerle de (*Fr.* Embarquer, *İng.* To ship, *İt.* Imbarcare, *İsp.* Embarcar) dilegetirilir.

YÜKLEME LİMANI. (Os. Tahmil limanı, *Fr.* Port d'embarquement, *Al.* Ladungshafen, *İng.* Port of loading, Port of shipment; *İt.* Porto di imbarco, *İsp.* Puerto de embarque) Malların gemiye yükletildiği liman.

YÜKLEME SÜRESİ. (Os. Tahmil müddeti, Tahmil staryası; *Fr.* Temps de charge, Jours de planche, Staries; *Al.* Ladezeit, *İng.* Loading days, Lay days) Malın yükletilmesi için beklenmesi zorunlu bulunan süre... Deniz ticareti hukukunda *starya* deyimi hem yükleme ve hem boşaltmada beklenilmesi zorunlu olan süreyi dilegetirir, bu yüzden yükleme süresine *yükleme staryası* da denir. Bu sürenin aşılması (sürastarya) tazminatı gerektirir. Gerek yükleme ve gerek boşaltma staryalarının ücreti navluna (gemi kirasına) dâhil sayılır. Ticaret Kanununun 1108 ve 1109. maddelerine göre yükleme müddeti, navlun sözleşmesinde saptanmamışsa, mahallî örf ve âdete göre saptanır. Bu da yoksa durum gereklerine uygun bir süre yükleme süresi sayılır. Ticaret Kanununun 1135 ve 1136. maddeleri de aynı hükümleri boşaltma süresi (boşaltma staryası) için koymuştur.

YÜKLEME VE BOŞALTMA DEFTERİ. (Os. Tahmil ve tahliye defteri, *Fr.* Carnet de chargement, *Al.* Lade und Löscherbuch, *İng.* Cargo book, *İt.* Libro di boccaporto, *İsp.* Libro de cargamento) Malların yükleme ve boşaltma işlemlerinin kaydedildiği defter.

YÜKLENİCİ. (Os. Müteahhit, *Fr.* Entrepreneur, *Al.* Unternehmer, *İng.* Contractor, Purveyor; *İt.* Incaricato, *Lâ.* Conductor operis, Redemptor operis) Herhangi bir yükümlülüğü üstüne alan kişi... Başkası için yapıya da ticaretle ilgili bir işi yapmayı üstüne alan, hukuk diliyle bir ödemeyi (edâyı) taahhüt eden kimseyi dilegetirir. Taahhüde verenle müteahhit arasındaki ilişkiler Borçlar Kanununun 355. ve onu izleyen maddelerine göre istisnâ akdi ilişkileridir. *Üstenci* de denir.

YÜKLENİCİ YERİNE VERGİ TOPLAMA. (Os. Emâneten cibâyet, *Fr.* Ferme de l'impôt, *Al.* Steuerpacht, *İng.* Tax farming, *Lâ.* Redemptio vectigalium, Locatio vectigalium) Mültezime verilmesi olanaksız bulunan durumlarda verginin devlet ya da belediye memurlarınca iltizâm usûlüne göre toplanması... İltizâm usûlü gibi bu yöntem de ülkemizde kaldırılmıştır.

YÜKLENİCİ YERİNE YAPIM. (Os. Emâneten inşâat, *Fr.* Régie au risque et perils de l'entrepreneur, *Al.* Eigenregie) Müteahhide verilmesi olanaksız bulunan durumlarda herhangi bir inşâat ya da tamihrâtın bizzat hükümet tarafından yapılması... Arttırma ve Ek-siltme Kanununda bu yönteme *emânet usûlü* denir; devlet, belediye ve kamu kuurluşlarıncı uygulanır.

YÜKLENİMLİ ORTAKLIK. (Os. Kollektif şirket, *Fr.* Société en nom collectif, *Al.* Offene Handelsgesellschaft, Kollektivgesellschaft; *İng.* General partnership, Ordinary partnership, Open company, Copartnership; *İt.* Società collettiva, *İsp.* Sociedad colectiva) İki ya da daha çok gerçek kişinin bir ticaret ünvanı altında ticaret yapmak ve bundan doğan kâr ve zararı aralarında paylaşmak ve şirketin borçlarından ötürü üçüncü şahıslara karşı müteselsil olarak ve sınırsızca sorumlu bulunmak üzere sözleşmeyle kurdıkları ticârî şirket... Ticaret Kanununun 121, 146 ve bunları izleyen maddelerine göre tüzel kişilikleri vardır, ne var ki başka tüzel kişiler bu tür şirkete paydaş olamaz. Kollektif şirket bir esas mukaavlenâmenin hazırlanması, ortaklarca imza edilmesi ve imzaların notere tasdik ettirilmesi, şirket merkezinin bulunduğu yerdeki ticaret siciline kayıt ve ilânı yoluyla tüzel kişilik kazanır. Şirketin esas mukaavlenâmesine ortaklar istediklerini yazabilirler, ama Ticaret Kanununa göre şunların yazılması şarttır: Şirketin konusu, ticaret ünvanı,

YÜKLENME

merkezi ve kolektif olduğu; ortakların adları ve soyadları, ikametgâhları ve tabiiyetleri, sermaye olarak koyacakları mal ve hizmetler, şirketi temsile yetkili olanlar.

YÜKLENME. (Os. Taahhüt, *Fr.* Engagement, Obligation; *Al.* Verpflichtung, Versprechen, Zusage; *İng.* Engagement, Liability, Obligation, Contract; *İt.* Impegno, Obligo; *İsp.* Empeno, Obligacion; *Lâ.* Obligatio, Stipulativo) Üstüne alma... *Bağlaşma* deyimiyle anlamdaştır, *üstenme* de deniyor ve bu anlamda *üstenmek* (taahhüt etmek) ve *üstenci* (müteahhit) deyimleri de kullanılıyor. Bir işi yapmayı üstüne almak anlamındadır. Bu iş genellikle başkaları için yapılan yapı ya da ticaretle ilgili bir iştir. Posta işlemlerinde *alındılı* (taahhütlü) deyimini kullanılır.

YÜKLENME BELGESİ. (Os. Taahhütnâme, *Fr.* Feuille d'engagement, *Al.* Verpflichtungsschein, *İng.* Bond, *İt.* Atto impegnativo, *İsp.* Billeto de empeno) Bir işin üstlenildiğini sap-tayan belge ya da sözleşme.

YÜKLENMEK. 1. (Os. Taahhüt etmek, *Fr.* Prendre un engagement, *Al.* Eine Verpflichtung eingehen, *İng.* To contract an engagement, *İt.* Prender un impegno, Prender una obbligazione; *İsp.* Tomar una obligacion) Bir işi yapmayı üstüne almak... *Bağlaşmak* deyimiyle anlamdaştır, *üstenmek* de denir.

2. (Os. Tahammül etmek, *Fr.* Porter, Supporter; *Al.* Tragen, *İng.* To bear, To meet; *İt.* Sopportare, *İsp.* Soportar) Bir yükü üstüne almak... Örneğin bu anlamda "zararınızı ben yükleniyorum" denir.

YÜKLENMEKSİZİN. (Os. Taahhüt altına girmeksizin, *Fr.* Sans engagement, *Al.* Freibehend, *İng.* Without engagement, Subject to not being sold; *İt.* Senza impegno, *İsp.* Sin imperio) Bir işi yapmaya söz vermeksizin.

YÜKLENME YETENEĞİ. (Os. Tahammül kaabiliyeti, *Fr.* Capacité, *Al.* Ladungsfähigkeit, Tragfähigkeit; *İng.* Capacity, *İt.* Capacita, *İsp.* Capacidad) Bir şeyin içine sığdırabildiği miktar... *Sığa* (Os. Sia) da denir. Ekonomi ve ticaret dilinde *verim derecesi* ya da *verim sınırı* anlamında kullanılır, örneğin bir fabrikanın kapasitesi onun en çok üretebileceği miktarı dilegetirir.

YÜKLENTİ. (Os. Angarya, *Fr.* Angarie, Corvée; *Al.* Angarie, Frondienst; *İng.* Angary,

Forced labour; *Lâ.* Angariae) Zorla ve karşılığı ödenmeksizin gördürülen iş... Anayasanın 73. ve Ceza Kanununun 206. maddeleriyle yasaklanmıştır. Tarihsel süreçte devlet, belediye ve köy yönetimlerinde bir çeşit vergi yerini tutardı, örneğin bir Eflâk köylüsü yılın yarısını toprak ağasının (Boyar'ın) işinde angarya çalışarak geçirirdi.

YÜKLETEN. 1. (Os. Tahmil eden, *Fr.* Chargeur, Expéditeur; *Al.* Ablader, Auflader, Ver-lader; *İng.* Loader, Freight, Charterer, Shipper, Forwarding agent; *İt.* Caricatore, Noleggiatore, Speditore; *İsp.* Cargador, Pletador, Expeditor) Malları taşınmak üzere taşıta teslim eden... Malları göndereni dilegetirir.

2. (Os. Müteahhide veren, *Fr.* Maître, *Al.* Besteller, *İng.* Party ordering work, *Lâ.* Locator operis) Bir bedel ödeyerek herhangi bir işin yapılmasını bir müteahhide veren kişi... İş sahibini dilegetirir, Borçlar Kanununun 355. ve onu izleyen maddelerinde tanımlanmıştır.

YÜKLÜĞE VERME. (Os. Bagaja verme, Furgona verme; *Fr.* Enregistrement des bagages, *Al.* Gepackaufgabe, *İng.* Booking of luggage, Checking of baggage; *İt.* Registrazione dei bagagli, *İsp.* Registracion del equipaje) Bir yükü bir taşıtın yük konulacak bölümüne bırakma.

YÜK MOTÖRÜ. (Os. Hamüle motoru, *Fr.* Paquebot, *Al.* Paketboot, *İng.* Paket boat, *İt.* Pacchebotto, *İsp.* Paquebot) Yük gemisi... Posta vapurlarını adlandırır, dilimizde *motor* deyimini bu anlamda akaryakıtlı işleyen deniz teknelerini dilegetirir.

YÜKSEK. (Os. Mürtefi, *Fr.* Haut, Elevé; *Al.* Hoch, *İng.* High, *İt.* Alto, *İsp.* Alto) Yukarda bulunan... Altiyla üstü arasındaki uzaklık çok olanı dilegetirir.

YÜKSEK OLMAK. (Os. Mütereffi olmak, *Fr.* Etre élevé, *Al.* Hoch stehen, *İng.* To be high, *İt.* Esser alto, *İsp.* Estar alto) Yukarda bulunmak... Örneğin bu anlamda fiyatların ve döviz kurlarının yüksek olmasından söz edilir.

YÜKSELİŞ. (Os. Tereffu, *Fr.* Hausse, Augmentation; *Al.* Steigen, *İng.* Rise, Rising, Increase, Advance; *İt.* Aumento, Rialza, Salire; *İsp.* Aumento, Alza, Subida) Yücelme... Yüksekçe çıkmayı dilegetirir.

YÜKSELME. (Os. Tereffu etme, *Fr.* Surchauffe, *Al.* Hochkonjunktur, *İng.* Boom) Piyasanın bütün değerlerinde aşırı artış... Normalin üstündeki piyasa canlılığını dilegetirir. Yapma (sun'î) bir refâh dönemidir, genellikle para darlığı ve malsal sıkıntılar dönemine dönüşür.

YÜKSELME EĞİLİMİ. (Os. Tereffu temâyülü, *Fr.* Mouvement de hausse, Tendance a la hausse; *Al.* Steigende Bewegung, *İng.* Upward movement, Rising movement; *İt.* Movimento di rialso, *İsp.* Movimiento de alza) Yükselme çıkmaya yönelme... Örneğin bu anlamda "fiyatlarda yükselme eğilimi var" denir.

YÜKSELMEK. (Os. Tereffu etmek, *Fr.* Hausser, Augmenter, S'élever, Monter; *Al.* Steigern, In die Höhe gehen; *İng.* To rise, To be up, To advance, To increase, To improve, To recover; *İt.* Alzare, Aumentare, Salire, Ascendere, Rialzare, Elevare; *İsp.* Montar, Alzar, Elevar, Aumentar, Subir, Ascender) Yükselme çıkmak... Örneğin bu anlamda *değeri yükselmek* (Os. Kıymeti tereffu etmek, *Fr.* Augmenter de valeur, *Al.* In Werte steigen, *İng.* To rise in value, *İt.* Aumentare di valore, *İsp.* Aumentar de valor)'ten sözedilir.

YÜKSELMEKTE. (Os. Tereffu etmekte, *Fr.* Etre a la hausse, *Al.* Im Steigen sein, *İng.* To be going up, To be on the advance, To be on the rise, To be on the increase; *İt.* Esser in rialzo, Andar crescendo; *İsp.* Estar en alza, Hallarse en aumento) Yukarıya çıkmakta... Örneğin bu anlamda "fiyatlar yükselmekte" denir.

YÜKSELTME. (Os. Tereffu ettirme, *Fr.* Augmentation, Elevation, Relèvement; *Al.* Erhebung, Hebung; *İng.* Improvement, Raising, Increase; *İt.* Aumento, Miglioramento, Elevazione; *İsp.* Mejoramiento, Aumento, Elevación) Yükselme çıkartma.

YÜK TRENİ. (Os. Marşandiz, *Fr.* Train de marchandises, *Al.* Güterzug, *İng.* Goods train, Luggage train; *İt.* Treno merci, *İsp.* Tren de mercancías) Sadece yük taşıyan ve yolcu almayan tren.

YÜK TRENİ DURALGASI. (Os. Marşandiz istasyonu, *Fr.* Gare des marchandises, *Al.* Güterbahnhof, *İng.* Goods station, *İt.* Stazione merci, *İsp.* Estacion para mercancías) Yük trenlerinin durdukları istasyon.

YÜK TRENİ VAGONU. (Os. Marşandiz vagonu, *Fr.* Wagon a marchandises, *Al.* Güterwagen, *İng.* Freight car, *İt.* Vagone di merci, Carro di merci; *İsp.* Vagon de mercancías) Yük taşımak için özel olarak yapılmış vagonlar... Bunlara *yük vagonu* (*Fr.* Fourgon) da denir, yük vagonu yolcu trenlerinde de bulunur.

YÜKÜ DİZEN. (Os. Hamûleyi istif eden, *Fr.* Arrimeur, *Al.* Stauer, *İng.* Stower, *İt.* Stivatore, *İsp.* Estibador, Arrumador) Malları yıkılmayacak biçimde düzgünce yerleştiren.

YÜKÜ DİZMEK. (Os. Hamûleyi istif etmek, *Fr.* Arrimer, *Al.* Stauen, *İng.* To stow, *İt.* Stivare, *İsp.* Estibar, Arrumar) Malları yıkılmayacak biçimde düzgünce yerleştirmek.

YÜKÜMCÜ. (Os. Kefil, *Fr.* Caution, Garant; *Al.* Bürge, *İng.* Guarantor, Guarantee, War-ranter; *İt.* Garante, *İsp.* Fiador, Lâ. Fideius-sor, Fidepromissor, Sponsor) Borcunu ödemenin ya da verdiği sözü tutmanın bütün sorumluluğunu önceden üstlenen kişi... Âdi, müteselsil, birlikte ve kefile kefil gibi çeşitli biçimleri vardır. Genel olarak borç tahsil edilemediği durumlarda kefile başvurulur. Borçlar Kanununun 469, 486, 487, 488. ve Ticaret Kanununun 642. maddeleri kefâletle ilgili hükümleri kapsar. Ticaret Kanununun 555 ve 557. maddelerine göre de ticârî senetler üstündeki kefâlete *aval* denir, aval veren kişi kefil olduğu kişi derecesinde sorumludur.

YÜKÜMCÜ GÖSTERMEK. (Os. Kefil ibraz etmek, *Fr.* Donner caution, Fournir caution; *Al.* Bürgschaftleisten, *İng.* To give security, *İt.* Dar garanzia, *İsp.* Dar garantia) Borcun ödenmemesi ya da sözün tutulmaması durumlarında sorumluluğu yüklenecek bir kişi sağlamak.

YÜKÜMCÜ OLMAK. (Os. Kefil olmak, *Fr.* Cautionner, Garantir; *Al.* Bürgen, Verbürgen; *İng.* To guaranty, To warrant; *İt.* Garantire, Dar cauzione; *İsp.* Garantir, Garantizar) Borcun ödenmemesi ya da sözün yerine getirilmemesi durumlarında sorumluluğu yüklenmek... Ticârî senetlere *kefil olmak* deymi, yabancı dillerde (*Fr.* Donner l'aval, Avaliser; *Al.* Garantieren, Gutsagen; *İng.* To give security for due payment, *İt.* Munire di avallo, Avallare; *İsp.* Prestar el aval) deyimleriyle dilegetirilir.

YÜKÜMCÜYE YÜKÜMCÜ

YÜKÜMCÜYE YÜKÜMCÜ. (Os. Kefile kefil, Kefilin kefil, Kefilül kefil; *Fr.* Certificateur de caution, Arrière-garant; *Al.* Nachbürge, *İng.* Afterbail, Secondary guaranty; *İt.* Garante sussidiario, *İsp.* Fiador del fiador) Borcun ödenmemesi ya da sözün yerine getirilmemesi durumlarında sorumluluğu yüklenen kişinin sorumluluğunu üstlenen.

YÜKÜMLENME. (Os. Kefâlet, *Fr.* Cautionnement, Garantie; *Al.* Bürgschaft, Kaution, Gewahreistung; *İng.* Guaranty, Security, Surety; *İt.* Cauzione, Garanzia; *İng.* Caucion, Garantia; *Lâ.* Fideiussio) Borcun ödenmemesi ya da sözün yerine getirilmemesi durumlarında sorumluluğu önceden üstlenme... Kefillliği dilegetirir. Borçlar Kanununun 483. ve onu izleyen maddelerine göre kefâletin yazılı olarak yapılması ve kefilin sorumlu olacağı miktarın saptanmış olması gerekir. Kefil, saptanan miktar oranında bütün malvarlığıyla sorumludur. İlerde doğacak olan ya da şarta bağlı bulunan borçlar için de kefâlet akdi yapılabilir, bu durumlarda kefâlet borcun doğması ya da şartın gerçekleşmesiyle geçerli olur.

YÜKÜMLENMEK. (Os. Tekeffül etmek, *Fr.* S'engager, Se porter garant, Assumer la garantie; *Al.* Aufkommen, Eine Garantie übernehmen, Sich zu etwas verpflichten; *İng.* To bind one's self, To engage one's self, To guarantee, To be accountable, To answer for; *İt.* Obligarsi, Impegnarsi, Rispondere di qualche cosa, Assumere garanzia; *İsp.* Obligarse, Empenarse, Responder de una cosa, Dar garantia) Sorumluluğu üstlenmek... Kefil olmayı dilegetirir.

YÜKÜMLÜ. (Os. Mükellef, *Fr.* Contribuable, Imposable, Soumis aux droits; *Al.* Steuerpflichtiger, *İng.* Tax-payer, Taxable, Dutiable; *İt.* Tassabile, Imponibile; *İsp.* Imponible, Sujeto a los impuestos) Yasalara göre vergi vermek zorunda bulunan kişi... Genel anlamda **yüküm** (Os. Mecburîyet)'ü olanı dilegetirir. Yüküm, yapmaktan kaçınılamayan iş ya da bir iş yapmaktan kaçınılamama durumu. Vergi yükümlüsü, vergisini yasal süre içinde ödemek zorundadır. Özel kişi olabildiği gibi tüzel kişi de olabilir, örneğin gelir vergisinin yükümlüsü gelir sahibi özel kişiler ve kurumlar vergisinin yükümlüsü tüzel kişi olan kurumlardır. Yasal yükümlüler (asıl yükümlüler)'in yanında aracı yükümlüler (mutavassıt mükellefler) de vardır, örneğin gelir vergisini işçilerinin ücretlerinden kesip vergi

dâiresine yatırmak zorunda bulunan işveren bir aracı yükümlüdür.

YÜKÜMLÜLÜK. (Os. Mükellefiyet, *Fr.* Charge, Obligation; *Al.* Last, Belastung, Auflage, Verpflichtung; *İng.* Liability, Obligation, Charge, Obligatory service, Imposition of duties; *İt.* Obligo, Di pagare le tasse, Prestare un servizio; *Lâ.* Onus) Yükümlü olma durumu... Genel anlamda bir kişiye ya da bir şeye yükletilen bir külfeti dilegetirir. Bu külfet bir ödeme, bir görev, bir koşul vb. olabilir. Örneğin Medenî Kanunun 79. (Tesis), 462. (Ölüme bağlı tasarruf), 754. (Gayrimenkul) ve Borçlar Kanununun 240-242. (Hibe) maddelerinde hukuksal mükellefiyetler vardır. Bundan başka vergi verme de bir yükümlülüktür. Ulusal savunma alanında da çeşitli yükümlülükler vardır.

YÜK VAGONU. (Os. Hamûle vagonu, *Fr.* Fourgon, *Al.* Packwagen, *İng.* Parcel car, Goods-van; *İt.* Furgone, *İsp.* Furgon) Trenlerde sadece yük taşıyan vagon.

YÜK YERİ. (Os. Bagaj yeri, *Fr.* Bureau d'enregistrement des bagages, *Al.* Gepäckkaufgabe, Annahmestelle für Gepäck; *İng.* Booking office, Baggage office; *İt.* Ufficio dei bagagli, *İsp.* Entrega del equipaje) Bagaj kayıt bürosu.

YÜRÜRLÜKLÜ. (Os. Cârî, *Fr.* Courant, *Al.* Laufend, *İng.* Current) Olagelen... Geçerli olanı dilegetirir. *Geçerli* (Os. Mûteber) ve *yürürlükte olan* (Os. Mer'î) deyimleriyle de dilegetiriliyor.

YÜRÜRLÜKLÜ EDER. (Os. Cârî fiyat, *Fr.* Prix courant, *Al.* Laufende Preis, *İng.* Current price) Piyasada geçerli olan fiyat.

YÜRÜRLÜKLÜ HESAP. (Os. Cârî hesap, Hesâbı cârî; *Fr.* Compte courant, *Al.* Laufende Rechnung, Kontokorrent, Gegenrechnung; *İng.* Current account, Current running account; *İt.* Conto corrente, *İsp.* Cuenta corriente) İki taraf arasında sürüpgiden alacak ve vereceklerin tutulan hesabı... Ticaret Kanununun 782. ve onu izleyen maddelerine göre karşılıklı alışverişte bulunan iki taraf arasındaki bir sözleşmedir ki bununla iki taraf karşılıklı işlemlerinden doğan alacaklarını hemen istemeyip birbirlerinin alacak ve verecek (zimmet ve matlûp) hesaplarına kaydederler, gerektiği zamanda da bunların toplamını yapıp birbirlerine takas ederek kalan

(bakiye) alacaklarını isteme hakkını kazanırlar. Fâizli ve fâizsiz olabilir. Örneğin bankalarda açılan cârî hesaplar (ki bunlara hemen her gün para yatırılıp çekilir) fâizlidir. Ticaret Kanununa göre fâiz, üç aydan aşağı olmamak üzere hesâbedilerek anaparaya eklenebilir. Cârî hesap kapatılmadan önce taraflardan hiç biri alacaklı ya da borçlu sıfatını taşımaz. Bu hesaptaki yanlışlıklardan ötürü zaman aşımı, cârî hesabın tasfiyesinden sonra beş yıldır, eşdeyişle hesabın kapatılmasından beş yıl sonra cârî hesaba itirâz edilemez. Kefil ya da maddî teminat alınmaksızın açılan cârî hesaba *açık cârî hesap*, teminatlı olanlara *teminatlı cârî hesap* denir.

YÜRÜRLÜKLÜ İŞLEMLER. (Os. Câri muâmelât, Muâmelâtı câriye; *Fr.* Opérations courantes, *Al.* Laufende Posten, *İng.* Current account items) Dış ödeme hesaplarında döviz giriş ve çıkışlarını gösteren bölümler... Özellikle ithalât ve ihrâcât kalemleri dış ödemeler bilançosunun temelini oluşturur. Fâiz, kâr, temettü ve komisyon transferleri bu bilançonun yürürlüklü işlemleridir.

YÜRÜRLÜKTEKİ AYIN SONUNDA. (Os. Câri ayın nihâyetinde, *Fr.* Fin courant, *Al.* Ultimo, *İng.* At the end of this month, *İt.* A fine mese, *İsp.* Fin del mes) İçinde bulunulan ayın sonunda.

YÜRÜRLÜKTEKİ AYIN SONUNDAKİ KAPATMA. (Os. Câri ayın nihâyetindeki tasfiye, *Fr.* Liquidation de fin mois, *Al.* Ultimoliquidation, *İng.* Monthly settlement, *İt.* Liquidazione di fine mese, *İsp.* Liquidacion fin de mes) İçinde bulunulan ayın sonunda yapılacak tasfiye.

YÜRÜRLÜKTEKİ AYIN SONUNDA ÖDENECEK ÖDEK. (Os. Câri ayın nihâyetinde te'diye edilecek polîçe, *Fr.* Traite a fin mois, *Al.* Ultimowechsels, *İng.* Ultimo draft, *İt.* Cambiale di fine mese, *İsp.* Canje pagadero fin de mes) İçinde bulunulan ayın sonunda ödenmesi geerklî polîçe.

YÜRÜRLÜKTEKİ HUKUK. (Os. Hukuku mevzuâ, Müspet hukuk; *Fr.* Droit positif, *Al.* Positives Recht, *İng.* Positive law) Kamu gücü müeyyidesi altında bireylere yükletilen hukuk kurallarının tümü... *Doğal hukuk* (Os. Hukuku tabîîye) deyimî karşıttır. Bir ülkede yürürlükte bulunan tüm hukuk kurallarını dileyebilir.

YÜRÜRLÜKTEN KALDIRMA. (Os. İptal etme, Lağv etme; *Fr.* Révocation, *Al.* Widerruf, *İng.* Withdrawal, *İt.* Revocazione, *İsp.* Revocacion) Kullanımdan çıkarma... Bozmayı ve hükümsüz bırakmayı dileyebilir.

YÜRÜRLÜKTEN KALDIRMAK. (Os. İptal etmek, Lağv etmek; *Fr.* Révoquer, *Al.* Widerruf, *İng.* To withdraw, To cancel; *İt.* Revocare, *İsp.* Revocar) Kullanımdan çıkarmak... Belli bir anlamda *kaldırma* deyimiiyle anlamdaştır.

YÜRÜRLÜKTE OLAN. (Os. Mer'î, *Fr.* En-vigueur, *Al.* Angesehen, *İng.* Being in force, Validity) Uygulanmakta olan... Örneğin bu anlamda "yürürlükte olan yasalar" denir. Belli bir anlamda *yürürlüklü* deyimii yerinde de kullanılmaktadır.

YÜRÜRLÜKTE OLMAK. (Os. Mer'iyette olmak, *Fr.* Avoir force de loi, Etre en faveur; *Al.* In Kraft sein, Rechtskraeftig sein; *İng.* To have legal power, To be in effect; *İt.* Aver forza di legge, Esser in vigore; *İsp.* Tener fuerza de ley, Estar en vigor) Uygulanmakta olmak.

YÜRÜTMEK. (Os. Tedvîr etmek, *Fr.* Faire marcher, Mettre en train; *Al.* In Gang bringen, *İng.* To set going, *İt.* Metter in marcia, *İsp.* Poner en marcha) Uygulamak... Belli bir anlamda yönetmeyi dileyebilir, örneğin "bu işi onunla birlikte yürütüyoruz" denir. *Yoluna koymak* anlamını da verir.

YÜRÜTME KARARLARI. (Os. Tenfiz kararları, *Fr.* Décisions d'exequatur, *Al.* Vollstreckbarkeitserklaerung, *İng.* To declare executory, Award of an order for execution) Mahkeme ilâmlarına icrâ kaabiliyeti veren kararlar... Hukuk Muhâkemeleri Usûlû Kanununun 537-545. maddelerine göre verilir. Genellikle yabancı ülkeler mahkemelerince verilmiş olan hukuk ve ticaret dâvâları kararlarını ülkemizde uygulayabilmek için ülkemiz mahkemelerince alınır.

YÜRÜTMELİK. (Os. Mevzuât, *Fr.* Législation, *Al.* Gesetzgebung, *İng.* The laws of the country) Bir ülkenin yasa, tüzük ve yönetmeliklerinin kapsadığı hükümlerin tümü.

YÜZDE. (Os. Yüzde, *Fr.* Pour cent, *Al.* Prozent, *İng.* Percent, *İt.* Per cento, *İsp.* Por ciento) Herhangi bir sayının yüz sayısına bölünmesiyle elde edilen sayı... Örneğin 500 sayısının yüzde biri 5'tir.

YÜZDELİK

YÜZDELİK. (Os. Komisyon, Simsâriye; *Fr.* Commission, *Al.* Kommission, *İng.* Commission, *İt.* Commissione, *İsp.* Comision) Bir alıcıyla bir satıcı arasında aracılık ederek alışverişi gerçekleştiren kişinin o işin parasının yüzdesi hesabıyla aldığı ücret... Ticaret Kanununun 845. ve Borçlar Kanununun 416. maddelerine göre alınır. Fransızca, Almanca ve İngilizcede bu anlamda *provision* deyimi de kullanılır. Örneğin bir milyon liralık bir işi gerçekleştiren bir komisyoncu yüzde on ücret alacaksa yüz bin lira alır.

YÜZDELİKÇİ. (Os. Komisyoncu, Simsar, Tel-lâl; *Fr.* Commissionaire, *Al.* Kommissionaer, *İng.* Commission agent, *İt.* Commissionario, *İsp.* Comisionista) Alışveriş, alımsatım ve ticaret işlerinde aracılık ederek yüzdelik alan.

YÜZDELİKÇİ İŞYERİ. (Os. Komisyoncu yazıhanesi, *Fr.* Maison de commission, *Al.* Kommissionsgeschaef, *İng.* Commission house, *İt.* Casa di commissione, *İsp.* Casa de comision) Komisyoncunun iş gördüğü büro.

YÜZDELİKÇİLİK. (Os. Komisyonculuk, Simsarlık, Tellâllık; *Fr.* Commerce de commission, Commerce intermédiaire; *Al.* Zwischenhandel, *İng.* Intermediate trade, *İt.* Commercio intermedio, Commercio di commissione; *İsp.* Comercio intermedio) Alımsatımlarda ve tecimsel işlerde aracılık etme işi... Ticaret Kanununun 845. ve Borçlar Kanununun 416. maddelerine göre tecimsel (ticârî) bir iştir.

YÜZDELİK SÖZLEŞMESİ. (Os. Komisyon mukavelesi, *Fr.* Contrat de commission, *Al.* Kommissionsvertrag, *İng.* Commission contract) Komisyoncuyla aracılık ettiği kişi arasında yapılan sözleşme.

YÜZDE ORANI. (Os. Yüzde nisbeti, *Fr.* Pourcentage, *Al.* Prozentsatz, *İng.* Percentage, *İt.* Percentuale, Tanto per cento; *İsp.* Percentaje, Tanto ciento) Herhangi bir sayının yüz sayısı ile olan bağıntısı.

YÜZLEŞTİRME. (Os. Muvâcehe, *Fr.* Confrontation, *Al.* Gegenüberstellung, Konfrontation; *İng.* Confrontation) Dâvâyla ilgili kişilerin birbirleriyle yüz yüze getirilmesi... Hukuk Muhâkemeleri Usûlü Kanununun 233. ve 265. ve Ceza Muhâkemeleri Usûlü Kanununun 54. maddelerine göre yapılır.

YÜZÜ. (Os. Vechi, Yüz tarafı; *Fr.* Recto, *Al.* Vorderseite, *İng.* Face, *İt.* Retto, *İsp.* Anverso) Herhangi bir şeyin en gösterişli olan yanı.

YÜZÜNE KARŞI YARGI. (Os. Vicâhî hü-küm, *Fr.* Jugement contradictoire, *Al.* Kontradiktorisches Urteil) Mahkemece tarafların yüzüne karşı verilen hüküm... *Gıyâbî hüküm* deyimi karşıtıdır. Hukuk Muhâkemeleri Usûlü Kanununun 410. maddesine göre hüküm için saptanmış olan celsede taraflar hazır bulun-masa bile hüküm yüzlerine karşı yapılmış sa-yılır.

Z

ZAMAN. (Os. Zamân, Fr. Temps, Al. Zeit, İng. Time, İt. Tempo, İsp. Tiempo) Varolanların birbirlerinin yerlerini alarak zincirlendikleri başsız ve sonsuz süre... Bir işe ayrılmış saatleri dilegetirir.

ZAMANA GÖRE GEMİ KİRASİ SÖZLEŞMESİ. (Os. Zaman üzerine navlun mukavelesi, Zaman üzerine charter; Fr. Affrètement a temps, Al. Zeitcharter, İng. Time charter) Gemiye belli bir süre kiralamak için yapılan sözleşme... Örneğin bir gemi bir ay ya da üç ay vb. için kiralanabilir. Yolculuğa göre yapılan gemi kiralama sözleşmelerinde (Trip charter) bir gemi örneğin İstanbul'dan Napoli'ye gitmek üzere kiralanır.

ZAMANA GÖRE ÜCRET. (Os. Zamâna göre ücret, Fr. Salaire aux temps) Çalışma süresine göre verilen ücret... *Parça başına ücret* (Fr. Salaire aux pièces) deyimi karşılığında kullanılır. Gerçekte ücret, hangi biçimde ve hangi ad altında verilirse verilsin, hep *zaman'a* göre verilir. Örneğin parça başına on lira alan bir işçi sekiz saatte dört parça üretiyorsa sekiz saatlik bir zaman süresinde kırk lira alıyor demektir, eşdeyişle parça başına on lira almakla sekiz saat için kırk lira almak aynı şeydir.

ZAMANINDA. (Os. Zamânında, Fr. En temps voulu, En son temps; Al. Rechtzeitig, Seizezeit; İng. In due course of time, In time; İt. A tempo debito, İsp. A debido tiempo, A su tiempo) Vakti gelince... *İstenen bir zamanda* anlamını da verir. Örneğin bu anlamda *saptanan bir zamanda* (Fr. A terme fixe, Al. Zu bestimmter Zeit, İng. At a stated time, İt. A tempo fisso, İsp. A plazo termino) ya da *belli bir zaman içinde* (Fr. Dans un délai fixé, Al. Innerhalb einer bestimmten Zeit, İng. Within a fixed time, İt. Dentro un tempo fisso, İsp. Dentro de un tiempo fijo) denir.

ZAMANLA. (Os. Zamân ile, Fr. Avec le temps, A la longue; Al. Auf die Länge, İng. In the long run, İt. A lungo, İsp. A la larga) Bir sürenin geçmesiyle... Örneğin bu anlamda "bu iş hemen olmaz, zamanla olur" denir. Bu deyimın karşısı *her zaman* (Fr. En tout temps, Al. Zu jeder Zeit, İng. At every time, İt. In ogni tempo, İsp. A todo tiempo) 'dır

ZAMAN TUTUMU. (Os. Zamân tasarrufu, Fr. Economie de temps, Al. Zeitersparnis, İng. Saving of time, İt. Economia di tempo, İsp. Economia de tiempo) Zamanın ölçülü kullanımı... Boşuna zaman harcamamayı dilegetirir.

ZAMAN YİTİMİ. (Os. Zamân kaybı, Fr. Perte de temps, Al. Zeitverlust, İng. Loss of time, İt. Perdita di tempo, İsp. Perdida de tiempo) Boşuna zaman harcaması... Örneğin bu anlamda "zaman kaybediyoruz, gereken sürede bitiremeyeceğiz" denir.

ZANAAT. (Os. Zenâat, Sînâat; Fr. Métier, Al. Kunst, İng. Craft, İt. Mestiere) Özdeksel gereksinimleri karşılamak için el uzmanlığıyla yapılan iş... İnsanlar âletler yapmaya başlamakla uzmanlaşmışlar ve zanaatçılığı tarım ve çobanlıktan ayrı bir işkolu olarak geliştirmişlerdir.

ZANAATÇI. (Os. Zenâatkâr, Fr. Artisan, Al. Handwerker, İng. Craftsman) El uzmanlığıyla kullanım değeri üreten ya da onaran kişi... Zanaatçılık (Fr. Artisanat) üç bölüme ayrılır: Üretim zanaatçılığı, onarım ve bakım zanaatçılığı, hizmet zanaatçılığı. Örneğin kuyumculuk bir üretim zanaatçılığı, tamircilik bir onarım ve bakım zanaatçılığı, berberlik bir hizmet zanaatçılığıdır. Zanaatçılığın her üç bölümdeki üreticiliği, bir değıştirme değeri üreticiliği değil, bir kullanma değeri üreticiliğidir. Zanaatçı da bir emekçi olduğu halde değıştirme değeri üreticisinden (proleterden) böylelikle ayrılır.

ZOR. (Os. Güç, Fr. Difficile, Al. Schwer, İng. Difficult, İt. Difficile, İsp. Dificil) Kolay olmayan... Yapılması güç olanı dilegetirir. Örneğin bu anlamda *satılması zor olmak* (Fr. Etre de vente difficile, Al. Schwer verkauflich sein, İng. To be of a heavy sale, İt. Esser di lenta vendita, İsp. Hallar lento despacho)'tan sözedilir.

ZORA BAŞVURMAK. (Os. Şiddete tevessül etmek, Fr. Avoir recours a des moyens de rigueur, Al. Zwangsmassregeln anwenden, İng. To adopt compulsory measures, İt. Impiegare mezzi coercitivi, İsp. Emplear medios coercitivos) Baskı yapmak... Her türlü baskıya başvurmaya *zor kullanmak* da denir.

ZORALIM. 1. (Os. Gasp, Fr. Usurpation, Port illégal; Al. Aninassung, İng. Usurpation, Unauthorized assumption, Unlawful wearing,

ZORLA ALMAK

False representation; *Lâ*. Usurpatio) Başkasının olanı haksız olarak ve zor kullanarak elde etme... Örneğin Medenî Kanunun 25. maddesine göre başkasının olan bir *adı zorla alma* (Os. İsim gaspı, *Fr*. Usurpation de nom, *Al*. Anmassung von Namen, *İng*. Unauthorized assumption of name) böyledir. Ceza hukuku açısından suçtur.

2. (Os. Zapt, *Fr*. Arrêt, Capture, Prise; *Al*. Beschlagnahme, Wegnahme, Aufbringung, Kondemnerung; *İng*. Seizure, Capture; *İt*. Cattura, *İsp*. Captura, Presa) Zorla alma... *Gücemsel alım* (Os. Müsâdere) deyiimiyle yakın anlamlıdır. Hukuk açısından gücemsel alıma bağlı maddelerin muhafaza altına alınması için zor kullanımını dilegetirir. Ceza Muhâkemeleri Usûlû Kanununun 86. ve onu izleyen maddelerine göre zapt işleminin yapılması için bir ceza talebinin ve kararının var bulunması gerekir. Ne var ki adli maksatlar dışında da, idârî tedbir olarak, bir kimse nin malları zaptedilebilir. Deniz savaşlarında da düşman gemileri ve malları, belli durumlarda tarafsız gemiler ve mallar da zaptedilir.

3. (Os. Tevkif, *Fr*. Séquestration, Séquestre; *Al*. Beschlag, *İng*. Sequester, Sequestration; *İt*. Sequestra, *İsp*. Secuestro, Secuestacion) Zorla elkoyma... Hukuk dilinde yeddi adle tevdi etmeyi dilegetirir.

ZORLA ALMAK. (Os. Zapt etmek, *Fr*. Capturer, *Al*. Wegnehmen, *İng*. To capture, *İt*. Catturare, *İsp*. Capturar) Zor kullanarak elkoymak.

ZORLA BORÇLANMA. (Os. Cebrî istikraz, Mecbûrî istikraz; *Fr*. Emprunt forcé, *Al*. Öfentliche Zwangsanleihe, Zwangsanleihe; *İng*. Forced loan, Forced public loan; *İt*. Prestito forzato, *İsp*. Empréstito forzoso) Özel ve tüzel kişilerin devlet tahvillerini almak zorunda tutulmalarıyla gerçekleşen borçlanma... Yasayla yapılır, fiilen de olabilir. Yasayla yapılanın en belli örneği 1960'larda ülkemizde memur ve hizmetlilere verilen tasarruf bonolarıdır. Bunun gibi, ekonomik ve tecim sel kuruluşlar da amortismanı ayırdıkları paranın ve dağıtmadıkları kârların belli bir bölümünü devlet tahvillerine yatırmaya yasayla yükümlü kılınmışlardır.

ZORLA GETİRME YAZISI. (Os. İhzar müzekkeresi, *Fr*. Mandat d'amener, *Al*. Vorführungsbehl, *İng*. Order to appear, *Lâ*. Vocatio) Ceza kovuşturmalarında mahkemelerce çağrılıp da gelmeyenlerin zâbitaca zorla ge-

tirilmeleri için mahkemelerden verilen yasal buyruk... Ceza Muhâkemeleri Usûlû Kanununun 46, 132, 133, 134, 356. maddelerine göre verilir.

ZORLA KAPATMA. (Os. Cebrî tasfiye, *Fr*. Liquidation forcée, *Al*. Zwangsliquidation, *İng*. Compulsory liquidation, *İt*. Liquidazione forzata, *İsp*. Liquidacion forzosa) İflâs durumunda yapılan tasfiye... *Batki* (Os. İflâs) durumunda bir ticarethanenin hesaplarının kesilmesini ve ortada kalan para ve maldan alacaklılara paylarına düşen miktarın verilmesini dilegetirir.

ZORLAMA. 1. (Os. Cebir, *Fr*. Violence, *Al*. Gewalt, Nötigungsnotstand; *İng*. Constraint, *İt*. Forza, *İsp*. Fuerza, *Lâ*. Vis compulsio) Bir kimseye isteği ve kabulü olmaksızın bir şey yaptırma ya da yaptırmama.

2. (Os. Zecir, *Fr*. Contrainte, *Al*. Zwang, *İng*. Compulsion, *Lâ*. Vis compulsiva) İstenileni yaptırmak için başvuru zor kullanımı... Belli bir anlamda *cebir* deyiimiyle anlamdaştır. Hukuk açısından yasal bir güç (meşrû bir kuvvet) kullanarak bir hukuksal sonucu elde etmek anlamındadır. Genellikle *zorlayıcı önlem* (Os. Zecrî tedbir) deyiminde kullanılır. Hukukun *yaptırım* (Os. Müeyyide) ögesidir.

ZORLAMA VE KORKUTMA. (Os. İkrâh ve tehdit, *Fr*. Crainte fondée, Menace; *Al*. Furchterregung, Drohung, Nötigung; *İng*. Threats, Duress; *Lâ*. Vis acmetus) Hukuksal bir işlem yaptırmak için bir kimsenin irâdesine yapılan zorlama... Medenî Kanunun 118. ve Borçlar Kanununun 29. maddelerinde tanımlanmıştır.

ZORLA OTURMA. (Os. Fuzûlî işgal, *Fr*. Occupation illicite, *Al*. Verbotene Eigenmacht, *İng*. Unlawful interference) Bir taşınmaz malı sahibinin izin ve rızası olmadan işgal etme.

ZORLA ÖDÜNÇ. (Os. Cebrî ikrâz, *Fr*. Prêt force, *Al*. Zwangsdarlehen, *İng*. Forced loan) Açmak ya da vâdesi uzatılmak zorunda kalınan kredi... Genellikle mahkemeye düşmekten çekinme nedeniyle yapılır. Örneğin bir alacaklı vâdesi geldiğinde alacağını alamazsa vâdeyi biraz daha uzatmayı yeğleyebilir. Bunu bankalar da yaparlar, kimi zaman karşılığı kalmamış olan bir çeki ödeyerek krediye çevirirler.

ZORLA SATIŞ. (Os. Cebrî satış, *Fr.* Vente par exécution forcée, *Vente forcée aux enchères*; *Al.* Zwangsverkauf, *İng.* Compulsory sale, *Forced sale*; *İt.* Vendita forzata, *İsp.* Venta forzosa, *Lâ.* Venditio sub hasta) Rehin edilmiş ya da hacizli bir malın icra yoluyla satılması... İcra ve İflâs Kanununun 106. ve bunu izleyen maddelerine göre yapılır.

ZORLA SÜRÜM. (Os. Cebrî tedâvül, *Mecbûrî tedâvül*; *Fr.* Cours forcé, *Al.* Zwangsumlauf, *Zwangs kurs*; *İng.* Legal tender, *Forced exchange*; *İt.* Corso forzoso, *İsp.* Curso forzoso) Devletin geçerliğini zorunlu kıldığı kâğıt para tedâvülü... Bu deyim, *geçerliğini zorunlukla kabul etme* anlamını da verir, örneğin piyasanın para ihtiyacı kâğıt parayı bu açıdan da zorunlu kılar.

ZORLA TUTUM. (Os. Cebrî tasarruf, *Fr.* Épargne forcée, *Al.* Zwangssparen, *İng.* Forced saving) İstemeksizin yapılan tasarruf... Jeremy Bentham tarafından ileri sürülmüş, birçok çağdaş economicilerce de geliştirilmiştir. Bentham'a göre tam istihdâm durumunda para bollarırsa zoraki tasarruf olayı meydana gelir. Gerçekte bu deyim, satın alacak para bulamamaktan ötürü tüketimin zorunlu olarak azaltılmasını dilegetirir. Bentham'ın ileri sürdüğü sav bunun tersidir ve harcayacak yer bulamamaktan ya da tüketime gerekenden çok para bulmaktan doğan zorunlu tasarrufu kasteder. Kimi economiciler, şirketlerin kârlarından bir bölümünü ihtiyat payı olarak ayırmaları yasal zorunluğunu da bu deyimden kapsama alırlar.

ZORLAYARAK. (Os. Cebren, *Fr.* Par contrainte, *Al.* Zwangsweise, *İng.* By constraint, *İt.* Per forza, *İsp.* Por fuerza) Baskı yapılarak... Örneğin bu anlamda "onu zorlayarak bu işi yaptırdım" denir.

ZORLA YERİNEGETİRME. (Os. Cebrî icrâ, *Fr.* Exécution forcée, *Al.* Zwangsvollstreckung, *İng.* Compulsory execution, *Lâ.* Executio rei judicati) Mahkeme kararlarının icra yoluyla yerine getirilmesi... İcra ve İflâs Kanununun 24-41. maddelerine göre yapılır. İlâmsız takiplerde yapılan icra da bu deyimden kapsama girer.

ZORLAYICI. (Os. Âmiri mücbir, *Fr.* Auteur d'une crainte fondée, *Extorsionnaire*; *Al.* Erpresser, *Furchterreger*, *Der Drohende*; *İng.* Extortioner, *Lâ.* Extoror) Bir kimseyi öldürmek ya da bir organını kesmek ve sakatla-

mak tehdidiyle bir fiili yapmaya ya da yapmamaya zorlayan ve bu tehdidi gerçekleştirebilecek güç ve nitelikte olan kişi... Eski hukukumuzda *âmiri mücbir*'in zoru altında yapılan sözleşmeler geçersiz sayılırdı.

ZORLUK. (Os. Müşkilât, *Müşkil*; *Fr.* Difficulté, *Obstacle*; *Al.* Erschwerung, *İng.* Impediment, *Difficulty*; *İt.* Impedimento, *İsp.* Impedimento) Güçlük... Zor olma durumunu dilegetirir.

ZORLUK ÇIKARMAK. (Os. Müşkilât çıkarmak, *Fr.* Présenter des difficultés, *Al.* Schwierigkeiten bereiten, *İng.* To raise difficulties, *İt.* Far difficoltà, *İsp.* Hacer dificultades) Bir şeyin yapılmasına engel olmak için güçlük ilerisürmek.

ZORUNDA OLAN. (Os. Mecbûr olan, *Fr.* Obligé, *Al.* Verpflichtete, *İng.* Liable, *Bound*; *İt.* Obligato, *Impegnato*; *İsp.* Obligado, *Empenado*) Yükümlü... Zor altında bulunanı dilegetirir, örneğin "o bu işi yapmak zorundadır" denir.

ZORUNDA OLMAK. (Os. Mecbûr olmak, *Fr.* Etre obligé, *Al.* Verpflichtet sein, *İng.* To be obliged, *To be bound*; *İt.* Esser obbligato, *İsp.* Estar obligado) Zoru altında kalmak... Zorluğu duymayı dilegetirir.

ZORUNLU. (Os. Mecbûrî, *Zarûrî*; *Fr.* Obligatoire, *Nécessaire*; *Al.* Verbindlich, *Bindend*, *Notwendig*; *İng.* Obligatory, *Binding*, *Necessary*; *İt.* Obbligatorio, *Necessario*; *İsp.* Obligatorio) Olmaması ya da başka türlü olması olanaksız bulunan... Olması gerekeni dilegetirir.

ZORUNLU ANLAŞMA. (Os. Mecbûrî itilâf, *Fr.* Concordat forcé, *Al.* Zwangsvergleich, *İng.* Compulsory composition, *İt.* Concordato forzoso, *İsp.* Concordato forzoso) İflâs edenle alacaklıları arasındaki uyuşma... *Batki* (Os. İflâs) durumundaki anlaşmayı dilegetirir.

ZORUNLU ARTIRMA. (Os. Cebrî müzâyede, *Fr.* Enchères forcées, *Al.* Zwangsversteigerung, *İng.* Compulsory sale by auction) Sahibinin isteğine bakılmaksızın yapılan satış... Borç için haczedilen malların müzâyede yoluyla satışı böyledir.

ZORUNLU GİDERLER. (Os. Masârifi zarûriye, *Fr.* Impenses nécessaires, *Al.* Notwendige Verwendungen, *İng.* Necessary expenses, *Lâ.* Impensae necessariae) Bir şeyin korun-

ZORUNLUĞUNDA KALMAK

ması amacıyla yapılması gereken harcamalar... Bu hukuk anlamının dışında bu deyim, yapılması gerekli her türlü masrafları dile getirir. Örneğin görevle başka bir yere gönderilen bir memurun taşıt, otel, lokanta masrafları zorunlu giderlerdir. Hukuk açısından, yapılan zorunlu bir masrafın daha sonra yatarsız bir duruma gelmesi zorunluluk niteliğini kaldırmaz.

ZORUNLUĞUNDA KALMAK. (Os. Mecbûriyetinde kalmak, *Fr.* Se voir forcé, Se voir contraint; *Al.* Sich genötigt sehen, *İng.* To see one's self forced, *İt.* Vedersi forzato, *İsp.* Verse forzado) Herhangi bir şeyin zoru altında bulunmak... Örneğin bu anlamda "bu işi yapmak zorunluğunu duydum" denir; *zorunda kalmak* deyimini de kullanılır, bu anlamda da "bu işi yapmak zorunda kaldım" denir.

ZORUNLUK. 1. (Os. Zarûret, İztırâr; *Fr.* Nécessité, Exigence; *Al.* Notwendigkeit, Erfordernis; *İng.* Necessity, Requirement; *İt.* Necessita, Esigenza; *İsp.* Exigencia) Olmaması ya da başka türlü olması olanaksız bulunma durumu... Olması gerekme durumunu dile getirir.

2. (Os. Mecbûriyet, *Fr.* Obligation, Charge; *Al.* Obliegenheit, *İng.* Incumbency, *İt.* Incombenza, *İsp.* Incumbencia) Yükümlü ve zorunlu olma durumu... Belli anlamlarda *Os. zarûret* ve *ıztırâr* deyimleriyle anlamdaştır. Örneğin "o toplantıda bulunmak mecburiyetinde kaldım" dendiği gibi "o toplantıda bulunmak ıztırârında kaldım" da denir.

ZORUNLU KARTELLER. (Os. Mecbûrî karteller, *Fr.* Cartels obligatoires, *Al.* Zwangs-kartelle) Yasalar gereği kurulan karteller... İlgililerin istekleriyle kurulan *anlaşmalı karteller* (*Fr.* Cartels conventionnels, *Al.* Freiwillige Kartelle) deyimini karşılığında kullanılır. 1932 bunalımından sonra birçok anamalcı ülkelerde işletmeler, devletin zoruyla ve çıkarılan yasalarla kartelleşmeye zorlanmışlardır. Örneğin Almanya'da bu türlü kartelleşme çok daha önceden başlamış, 1910 yılında çıkarılan bir yasa, potas üreten bütün şirketleri kartelleştirmişti. Hitler yönetiminde de 1933 ve 1934 yıllarında böyle yasalar çıkarıldı ve şirketler *meslek grupları* (*Al.* Reichsgrupper)'nda birleşmeye zorlandı. Amerika'da da Roosevelt yönetiminde *National Industrial Recovery Act* (1933) yapıldı, İngiltere'de *Coal Mines Reorganization Act* (1936) bütün kömür şirketlerini zorla kartel-

leştiriyordu. Fransa, İtalya, Japonya vb. gibi anamalcı ülkelerde de yasalar ve kararnamelerle birçok üretim alanlarında *zorla kartelleşme* gerçekleştirilmiştir. Bütün bunların nedeni, tekelleşmiş sektörlerin kâr oranlarını koruyabilmektir. Toplumcu anlayışa göre anamalcı devletler, bu kâr oranlarını geniş tüketici kitlelerinin zararına korumuşlardır.

ZORUNLUK DURUMU. (Os. İztırâr hâli, *Fr.* Etat de nécessité, Cas de nécessité; *Al.* Notstand, *İng.* Necessity, *Lâ.* Necessitas) Kendisini ya da başkasını hemen gerçekleştirecek bir zarar ve tehlikeden kurtarmak için yapılmış bir zarar ya da işlenmiş bir suçtaki hukuksal durum... Medenî Kanunun 677. maddesine göre bu durumda başkasının mallarına zarar vermek ya da mülküne tecâvüz etmek böyledir. Ceza hukukunda da bu durumda işlenmiş bir suç fâilinin sorumluluğunu kaldırır. Ceza Kanununun 49. maddesi aynı anlamda *zarûret hâli* deyimini kullanmıştır.

ZORUNLU KORUNÇ. (Os. Mecbûrî sigorta, *Fr.* Assurance obligatoire, *Al.* Zwangsversicherung, *İng.* Obligatory insurance) Yasal olarak yapılan sigorta... Yasal sigorta yükümlülüğünü dile getirir, *isteğe bağlı sigorta* (Os. İhtiyârî sigorta, *Fr.* Assurance volontaire, Assurance facultative; *Al.* Freiwillige Versicherung) deyimini karşılığında kullanılır. Bunlara *yasal sigorta* (Os. Kanûnî sigorta, *Al.* Gesetzliche Versicherung) da denir. Örneğin işçi sigortaları böyledir.

ZORUNLU YARGILAR. (Os. Âmir hükümler, Ahkâmî âmir; *Fr.* Dispositions impératives, *Al.* Zwingendes Recht, Zwingende Vorschriften; *İng.* Compulsive rule, Imperative provision; *Lâ.* Ius cogens) Tarafların irâdeleriyle değiştirilemeyen yasa hükümleri... Yasalara kamu düzenini ve kendilerini koruyamayacak durumda olanları korumak için konur. Borçlar Kanununun 16, 19, 20, 21, 155, 163. maddeleriyle Medenî Kanunun 13, 159, 192, 200, 256, 763, 765, 771, 853. ve onu izleyen maddelerinde birçok âmir hükümler yer alır. Ahlâka, âdâba, genel düzene ve kişilerle ilgili (şahsa müteâllik) hükümlere aykırı olan her işlem âmir hükümlere karşı ve bu yüzden de bâtil sayılır.

ZOR VE ÇEKİNCELİ İŞLER. (Os. Ağır ve tehlikeli işler, *Fr.* Travaux dangereux et difficiles, *İng.* Dangerous and difficult labours) Yapana zarar veren ve sağlığını tehlikeye düşüren işler... İş Kanununda ve ilgili tüzüklerde tanımlanmıştır.

OSMANLICA DİZİN

- Âbir 151
 Abluka 54, 280
 Abone 378
 Abone kartı 378
 Abone olmak 378
 Abonman 378
 Abonman poliçesi 378
 Abonman sigortası 89
 Abonman usûlü 258
 Acele 403
 Acele itirâz 403, 453
 Acente 224
 Acentelik 225
 Acentelik mukavelesi 225
 Âcir 265
 Aciz 183
 Acizlik def'i 184
 Acizlik vesîkası 184
 Acyocu 69
 Acyoculuk 69
 Açık 7
 Açık bono 7
 Açık bütçe 7
 Açık câri hesap 507
 Açık çek 9, 315, 453
 Açık deniz 8
 Açık finansman 7
 Açık imzâ 8
 Açık kabul 9
 Açık kapı siyâseti 8
 Açık kefâlet 9
 Açık keşide 8
 Açık kredi 9, 441
 Açık mukavele 9
 Açık piyasa muâameleleri 9
 Açık piyasa siyâseti 9
 Açık poliçe 9, 310
 Açık rehin 9
 Açık rekabet 9
 Açık şehir 8
 Açıkta fûruht 9
 Açıkta sarf 8
 Adâlet 193, 412, 413
 Âdâtı ticârîye 397
 Aded 363
 Ademi devâm 74
 Ademi icrâ 484
 Ademi iktidâr 184
 Ademi imkân 297
 Ademi istimâ 91
 Ademi itimâd 190
 Ademi itimâd reyî 190
 Ademi kabul 299, 422
 Ademi kabul protestosu 299, 420
 Ademi merkezîyet 88
 Ademi merkezîyetçi idâre 482
 Ademe mes'uliyet 372
 Ademi muvaffakiyet 49
 Ademi müdâhale 135
 Ademi müsâvât 144
 Ademi riâyet 423
 Ademi tâkip karârı 362
 Ademi tasvip 422
 Ademi tecâvüz misâkı 353
 Ademi te'diye 312
 Ademi te'diye protestosu 313, 420
 Ademi teslim 448
 Ademi tevâfuk 423
 Âdi akidler 127
 Âdi alacaklar 127
 Âdi çek 453
 Âdi hisse senedi 127
 Âdi icâr 127
 Âdi itirâz 452
 Âdi kefil 454
 Âdil fiyat 196
 Âdil kıymet 196
 Âdil ücret 196
 Âdil vergi 197
 Âdi muhâkeme usûlü 128, 454
 Âdi mürûruzaman 127, 379
 Âdi müterakkilik 452
 Âdi şirket 453
 Âdi tasfiye 127
 Âdi umûmî hey'et 452
 Âdi vasıflı mallar 124
 Adli hatâ 413
 Adli muâmele 412
 Adli sene 465
 Adli sicil 412
 Adli tasfiye 412
 Adliye mahkemeleri 462
 Adres 74
 Adresli poliçe 74
 Adres tebeddülâtı ihbârı 74
 Af 41
 Âfâkî hüsnüniyet 294
 Affetmek 41
 Affı umûmî 162
 Afiş 31
 Ağır ceza muâmelâtı 11
 Ağır hapis 11
 Ağır ihmâl 11
 Ağır kusûr 11
 Ağırılık 387
 Ağır sanâyi 11
 Ağır vergi 12
 Ağır ve tehlikeli işler 11, 512
 Ağnam vergisi 200
 Ahâlî aslıye 486
 Âhara terk 57
 Ahde vefâ 26
 Ahdi gümrük târifesi 26
 Ahdi takas 26
 Ahdi târife 25, 185
 Âhiz 17
 Ahkâmı âmire 512
 Ahkâmı şahsiye 166, 267
 Ahkâmı tefsiriye 97
 Ahvâli şahsiye 266
 Ahvâli şâhîce sicilli 266
 Ahz etme 173
 Ahzu emvâl 285
 Ahzu kabz 334, 436
 Ahzu itâ 19
 Âidât 317
 Âidâtı ticârîye 397
 Âidât vermek 318
 Aile 12
 Aile bütçesi 12
 Aile emvâli 12
 Aile hukuku 12
 Aile ismi 373
 Aile meclisi 12
 Aile reisliği 145
 Aile sigortası 12
 Aile şirketi 12
 Aile şirketi emvâli 12
 Aile tazminâtı 12
 Aile te'sisi 12
 Aile vakfı 12
 Aile vesâyeti 12
 Aile yurdu 12, 13
 Akalliyet hakları 39
 Akalliyetler hukuku 39
 Akar 265
 Akar sular 377
 Akdi hısımlık 205
 Akdi ikametgâh 269
 Akdi ipotek 407
 Akdi şuf'a hakkı 479
 Akdi zülcânibeyn 214
 Akıl defteri 136
 Akıl hastalığı 419
 Akıl zaafiyeti 419
 Akdin def'i 375
 Akdin feshi 374
 Akdin feshini ihbâr 374
 Akdin in'ikadı kanunu 375
 Akid 25, 374
 Âkid 373
 Akidden münbais borçlar 374
 Akide 217, 319
 Akid kusûru 374
 Akid serbestisi 374
 Âkid taraflar 42, 374
 Akid vaadi 374
 Akid yapma mecburiyeti 375
 Aklileştirme 419
 Aklilik 419
 Alcont 364
 Akort işçilik 181
 Akort sistemi 181
 Akort ücret 181
 Akrahbâlık 205
 Akreditif 311
 Akreditif mektubu 311
 Aktif 66, 67, 438
 Aktif hesaplar 439
 Aktif işsizlik 145
 Aktif nüfus 145, 225
 Aktif ve pasif 439
 Aktüer 273
 Âlâ 436
 Alacanın muacceliyet iktisâbetmesi 314, 322, 485
 Alacanın tahsil etmek 481
 Alacak dâvâsı 15
 Alacaklının temerrüdü 15
 Alacak üstünde intifâ hakkı 16
 Alacak üstünde rehin hakkı 16

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- Alâka 214
Alâka cezbetmek 214
Alâkadar 214
Alâkadar etmek 214
Alâkadar olmak 214
Alâka göstermek 214
Alâkai esâsiye 402
Alâmeti fârika 36
Alâmeti fârikanın himâyesi 36
Alât ve edevât 33
Âlâ vasıf 437
Alavere 449
Alaverci 449
Âlâyiş 180
Âlâyiş istihlâki 181
Alel'ade ikaame 297, 485
Alelhesap 323, 364
Alelhesap te'diye etmek 364
Alenî 7
Alenî münâkasa 8
Alenî müzâyede 7
Alenî müzâyede ve münâkasa 7
Alenî satış 9
Aleniyet mebdei 8
Aleyhinize 458
Alivre satış 89
Alkoliklik 38
Alternatif mâliyet 441
Altı ay müddeti 467
Altılar 428
Altın 20
Altın bonusu 20
Altın enflasyonu 20
Altın esâsı 20
Altın fonu 20
Altın ihtiyâtı 20
Altın kıymeti şartı 20
Altın külçesi 20
Altın sikke 20
Altın şartı 20
Alüvyon 405
Âmâ 275
Âmâde 200
Âmâde bulundurmak 200
Âmâli muazzamaya mübâşeret 76
Ambalaj 355
Ambalaj bezi 355
Ambalaj dâhil 355
Ambalajdan çıkarma 356
Ambalaj hâriç 355
Ambalaj kâğıdı 356
Ambalaj masrafları 355
Ambalaj sanâyii 355
Ambalajsız 356
Ambalaj yapmak 356
Ambar 29, 271
Ambara koymak 271
Ambar defteri 271
Ambargo 141
Ambargo koymak 141
Ambargoyu kaldırmak 141
Ambarı tahleye etmek 271
Ambarlama 271
Ambarlama müddeti 271
Âmedîye 186
Amele 138, 223
Amele borsası 137
Amele hareketleri 223
Amele hicreti 224
Amelei nisâiye ücretleri 235
Amele karnesi 223
Amelelerin himâyesi 223
Amelelik 223
Amele piyasası 138
Amelesizlik 223
Amele tekaütlüğü 223
Amele ücreti 224
Amelî 262
Amenajman 126
Âmil 145
Âmir hükümler 469, 471, 512
Âmiri itâ 318
Âmiri mücbir 511
Âmme dâvâsı 241
Âmme emvâli 242
Âmme hizmeti 241
Âmme hukuku 241, 329
Âmme hükmî şahısları 242
Âmme hükmî şahıslarının emvâli 242
Âmme idâresi 243
Âmme iktidârı 241
Âmme işletmesi 241
Âmme kredisi 242, 441
Âmme menfaati 240
Âmme mevduâtı 242
Âmme müesseseleri 242
Âmme mülkiyeti 242
Âmme nizâmı 241
Âmme sanâyii 329
Âmme sektörü 242, 329
Âmme sigortası 242
Âmme teminâtı 241
Âmme tesebbüsü 241, 258, 329
Amortisman 65, 363
Amortisman fonu 373
Amsterdam mektebi 20
Amûdi temerküz 473
Analık sigortası 21
An'ane 156
Ana sanâyi 402
Ana şirket 23
Ana ticârethâne 24
Angarya 504
Annenin istihdâmı memnûiyeti 23
Âni fâiz 25
Âni grev 25
Âni tesis 25
An karîp tetkik etmek 451
Ankes 165, 251
Ankonsinyasyon 28
Ankonsinye satış 28
Ankonsinye satış usûlü 353
Anlaşmalı karteller 512
Anonim şirket 305, 405
Antrepo 29
Antrepo emvâli 29
Antrepo rejimi 29
Antrepo vesikası 352
Apel 80
Ara bilânçosu 28
Ara istasyon 29
Ara karârı 29
Ara limanı 29
Ara tabakalar 29
Ara talep 29
Ara tâtili 29
Arâzi 30, 405
Arâzi hukuku 405
Arâzi irâdî 405
Arâzi vergisi 60, 405
Arbitraj 69
Ardiye 489
Ardiye ücreti 271, 489
Ârıza 419
Ârızî kâr 419
Aritmetik 201
Âriyet 132, 318
Arkada kalmak 169
Armatör 159
Arsa 30, 405
Arşiv 54
Artel 30
Arz 377
Arz edilen fiyat 377
Arzû 111
Arzû edildiği gibi 111
Arzû etmek 111
Arzuhâl 111
Arzuhâl encümeni 111
Arzûlanan ankes 221
Arzûnuz veçhile 219
Arzûsu ile 111
Arzû üzerine 111
Arzûya göre 111
Arzûya intibâk 111
Arzûyu ifâ etmek 484
Arz ve talep 377
Arz ve talep kanunu 377
Asâleten 256
Asgarî 139
Asgarî fâiz 140
Asgarî fiyat 140, 384
Asgarî gayret kanunu 139
Asgarî maişet tenzilâtı 140
Asgarî masraf mebdei 140
Asgarî târife 139
Asgarî ücret 140
Asıl rant 213
Asıl 256
Askerî mıntika 72
Askerî mıntikalar 468
Askerî sır 31
Aslına muvâfıktır 422
Aslî 50, 331, 377
Aslî cezâ 401
Aslî dâvâ 20
Aslî fâil 31, 456
Aslî haklar 402
Aslî hesaplar 21
Aslî iktisâp 113
Aslî müdâhale 402
Aslî nüsha 401
Aslî ziyiletlik 61
Âşâr 32
Atelye 229
Âtıl kuvvet 277
Âtıl nakid 225
Âtıl para 277
Âtıl sermâye 276
Atomlaşma 33
Aval 314, 505
Aval sigortası 314
Avans 203, 323
Avans olarak 323
Avans vermek 323
Avarya 101, 490
Avarya hesabı 101
Avaryasız 101
Avaryaya mâruz kalmak 101
Avdet 168
Avdet etmek 168
Avrupa atom enerjisi ittihâdı 34
Avrupa bonusu 34
Avrupa doları 34
Avrupa dövizi 34
Avrupa iktisâdî

- ittihâdı teşkilâtı 34
Avrupa ittihâdı 34
Avrupa konseyi 34
Avrupa kömür ve
çelik ittihâdı 34
Avrupa nukud
muâhadesi 34
Avrupa te'diyât ittihâdı
34
Avrupa tevdîât
bankası 35
Avukat 35
Avukatlar levhası 35
Avukatlık stajı 487
Avusturya mektebi 35
Âyâr 35
Ayıba karşı tekeffül
35
Ayrıp 35
Ayrıp dâvâsı 35
Âyini umûmî 281
Aylık vasatiler 36
Ayn 294
Aynen karşılık verme
252
Aynı tarihli 187
Aynı 287
Aynı akidler 289
Aynı dâvâ 288
Aynı haklar 288
Aynı haleffiyet 288
Aynı irâd 288
Aynı kredi 289
Aynı mes'uliyet 289
Aynı müessese 166
Aynı münâsebet 266,
288
Aynı rant 288
Aynı sermaye 32, 287
Aynı statû 267
Aynı teminât 288
Aynı tevdîât 289
Aynı ücret 337
Aynı vergi 289
Ayniyât 287
Ayniyât muhâsebesi
287
Âzâ 437
Azalan kâr haddi 38
Azalan mâliyetler 38
Âzamî 140
Âzamî fiyat 140, 391
Âzamî içtimâî fayda
nazariyesi 140
Âzamî meblâğ 140
Âzamî sıklet 140
Âzamî târife 140
Âzamî teklif 140
Azil 177
Azîmet navlunu 173
Azîmet ve avdet
bileti 173
Azîmet ve avdet
navlunu 173
Azletmek 177
Bagaj 501
Bagaj yeri 506
Bahrî dâhilî 211
Bahriyeli 101
Bahsi müşterek 345
Bahşış 41, 367
Baht mukavelesi 56
Bakayâ 18, 169, 236
Bakayâ hesabı 236
Bakiye 236
Bakiye göstermek 236
Bakiyei hesap 169
Bakiyei hesap için
âhzolunan 203
Bâlâda 500
Bâlâda işâret edildiği
veçhile 500
Bâlâda zikredildiği
gibi 500
Balya 104
Balyalanmış emtia
104
Bandıra 52
Bandirol usûlü 43
Banka 43
Banka ajanlığı 46
Banka avansı 45
Banka binâsı 47
Bankacılık hukuku 44
Banka cüzdanı 44, 473
Banka çekleri 45
Banka fâizi 46
Banka haddi 45
Banka hârici fâiz 46
Banka havâlesi 44
Banka hesabı 44
Banka hisse senedi 46
Banka için müteber 44
Banka ihtiyatları 47
Banka iskonto haddi
45
Banka iskontosu 45
Banka iştirakleri 45
Banka itfâsı 44
Banka kârı 45
Banka kartı 45
Banka kıymetleri 44
Banka kredisi 47
Bankaların temerküzü
45
Bankaîlar ittihâdı 45
Bankalar
konsorsiyomu 269
Banka meyduâtı 47
Banka meydanı 47
Banka muâmelâtı 45
Banka murâkibi 44
Banka mutavassıtı 44
Banka nakdi 46
Banka sermayesi 43
Banka sırrı 44
Banka şirketi 45
Banka şubesi 43
Banka tarafından
kabul edilen 43
Banka teminâtı 44
Banka vesâiki 43
Banker 43
Banknot 46
Banknot ihrâcı 46
Banknot tedâvülü 46
Bankor 47
Barem 47
Barnâme 502
Baro levhası 35
Basîret 324
Basit akreditif 453
Basit fâiz 454
Basit ikrar 452
Basit itirâz 452
Basit muhâkeme usûlü
454
Basit muhâsebe usûlü
453
Başabaş fiyatı 49
Başabaş kıymeti 49
Baş hukuk müşâvirliği
463
Başkasının hesabına
256
Batâet 474
Bâtıl 150
Batî 474
Bâyî 356
Bayram ve tâtiler 415
Baytarlık hukuku 448
Becâyîş 179
Bedâva 337
Bedâva olarak 337
Bedel 93
Bedelden nükûl 93
Bedeli hesabımdadır
94
Bedeli icâr 264
Bedeli metâ olarak
alınmıştır 94
Bedeli nakden
kabzedilmiştir 94
Bedeli nezdindedir 94
Bedeli te'diye edilmiş
hisse senedi 94
Bedelsiz ithâlât 96
Bedesten 342
Behâlî 333
Behâlî fiyat 333
Behâlılaşma 333
Behâlılaşmak 333
Behâlılık 333
Behâlıya gelmek 333
Bekaayâ 18, 169, 236
Beledî cürümler 54
Belediye 54
Belli bir zamanda 509
Belli bir zaman içinde
509
Bend 411
Ben zirde vâziyülmâzâ
217
Berâet 13
Berâeti zimmât
mazbatası 67
Besi kredisi 441
Beşerî kaynaklar 219
Berâet 474
Bey' 359
Beyân 58, 198
Beyân etmek 25
Beyannâme 58
Beyaz ciro 7
Bey'i bâtil 151
Bey'i bilvefâ 167
Bey'i cüzâf 181
Bey'ye 359
Beynelmîl 416
Beynelmîl hakem
mahkemesi 194
Beynelmîl hukuk
416
Beynelmîl hürriyet
akademisi 417
Beynelmîl idâreler
hukuku 418
Beynelmîl imâr ve
kalkınma bankası
417
Beynelmîl inhisar
418
Beynelmîl iş hukuku
416
Beynelmîl ittihâd
416
Beynelmîl kalkınma
birliği 416
Beynelmîl likidite
416
Beynelmîl
mahkemeler 417
Beynelmîl mesâi
dairesi 416
Beynelmîl mesâi
mukaveleleri 416
Beynelmîl mesâi
teşkilâtı 416
Beynelmîl meşher
417
Beynelmîl nehirler
416
Beynelmîl nizâmı
amme 241
Beynelmîl para 417
Beynelmîl para fonu
417
Beynelmîl patronlar
teşkilâtı 416
Beynelmîl posta
ittihâdı 417

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- Beynelmilel sermâye 416
 Beynelmilel teâmül 416
 Beynelmilel te'diyât bankası 417
 Beynelmilel ticâret 417
 Beynelmilel ticâret hukuku 418
 Beynelmilel ticâret odası 418
 Beynelseânâyî alâkalar cedveli 228
 Beyyie 359
 Beyyine 243
 Beyyinei kanûniye 470
 Beyyinei takdîriye 40, 470
 Beyyine külfeti 243
 Beyyine nevîleri 243
 Beyyine sistemleri 243
 Bidâyet mahkemesi 462
 Bigayri hakkın 196
 Bilâbedel mübâdele 337
 Bilâistisnâ 37
 Bilâkaydu şart kabul 274
 Bilâmühür 89
 Bilânço 100
 Bilânço defteri 100
 Bilânço kârı 100
 Bilânço tanzimi 100
 Bilâtekellüm ticâret 375
 Bilâvâsita 28
 Bilâvâsita dâvâ 116
 Bilâvâsita mâliyetler 116
 Bilâvâsita müterakkûlik 7
 Bilâvâsita vergiler 116, 443
 Bilâvâsita ziyedlik 116
 Bilet mahallî 174
 Bilüzûm 167
 Bilvâsita 28
 Bilvâsita mal 116
 Bilvâsita mâliyetler 116
 Bilvâsita vergiler 116, 443
 Bilvâsita ziyedlik 116
 Binâ 60
 Binâ spekûlasyonu 457
 Binâ vergisi 60
 Binlik 149
 Birâderler 246
 Bir ay vâdeli 428
 Birinci derece likidite 429
 Birinci kalite 61
 Birinci kısım 428
 Birinci nevî 61
 Birinci sektör 428
 Birinci vasıf 61
 Birinci vasıflı mal envârı 61
 Birlikte ölmüş 320
 Bir meblâğı medyûn olmak 66
 Birmingham mektebi 62
 Bîtaraf 456
 Bîtaraf bayrağa geçiş 456
 Bîtaraflık 456
 Bîtaraf mıntika 72
 Bittavassut kabul 27
 Bittavassut kabul eden 27
 Bittavassut te'diye 27
 Bittavassut te'diye etmek 27
 Bizzât 256
 Bizzât ihkaakı hak 256
 Bizzât istihlâk 331
 Bloke çek 453
 Bloke edilmiş çek 120
 Bloke etmek 53
 Bol bol 486
 Bolonya mektebi 63
 Bonmarşe 77
 Bono 65
 Borda muhâkeme usûlü 67
 Borcun edâ kabiliyetini iktisâb etmesi 314, 485
 Borç için hapis 65
 Borç ikrârı 64
 Borçlar hukuku 66
 Borçlu olarak 67
 Borçlu sahifesi 67
 Borçlu taraf 66
 Borç muâmelesi 65
 Borç senedi 65
 Borç zannıyla te'diye 67
 Borsa 67
 Borsa acentesi 68
 Borsa bülteni 70
 Borsa cedveli 68
 Borsa cedveline kaydetme 68
 Borsa dâhili muâmelât 69
 Borsada kat'ı hesap 69
 Borsada kaydetmek 476
 Borsada kumar 68
 Borsada muâmele görmek 68
 Borsa emri 68
 Borsa fiyatı 68
 Borsa hârici muâmelât 69
 Borsa kapitalizasyonu 68
 Borsa kıymet fazlası 68
 Borsa kıymetli evrâkı 68
 Borsa muâmelâtı 69
 Borsa muâmelecisi 69
 Borsa muâmelesi 69
 Borsa râyici 68
 Borsa simsarı 68
 Borsa simsâriyesi 68
 Borsa spekûlasyonu 70
 Borsa spekûlâtörü 70
 Borsa tâtilinde yapılan cedvel 244
 Borsa tellâlî 68
 Borsa teşkilâtı 70
 Borsa ücreti 69
 Boşaltma staryası 70, 503
 Bowley nazariyesi 71
 Bozdurmak 71
 Bozulabilen mallar 71
 Bölüşme 341
 Brüt 260
 Bugünkü tarihli 187
 Buhran 75
 Bu noktâ nazardan 43
 Burjuva 257
 Bu tarzda 57
 Butlân 150
 Butlan beyânı 151
 Butlan dâvâsı 151
 Bu vesîleyle 494
 Bülyonizm 282
 Bütçe 153
 Bütçede vahdet 154
 Bütçe devresi 154
 Bütçe fazlası 154
 Bütçe hattı 154
 Bütçe muvâzenesi 154
 Bütçe müzâkeresi 436
 Bütçenin açıklığı prensibi 154
 Bütçenin birliği prensibi 154
 Bütçenin doğruluğu prensibi 154
 Bütçenin ihzârı 154
 Bütçenin kabul ve tasdiki 154
 Bütçenin kanunlaşması 154
 Bütçenin murâkabesi 154
 Bütçe prensipleri 154
 Bütçe salâhiyeti 155
 Bütçe senesi 155
 Bütçe tahmini 154
 Bütçe usûlü 155
 Bütün masraflar 76
 Büyük avarya 162
 Büyük elçi 135
 Büyük hissedâr 230
 Büyük mağaza 77
 Cârî 22, 189, 506
 Cârî ayın nikâyetinde 507
 Cârî ayın nihâyetindeki tasfiye 507
 Cârî ayın nikâyetinde te'diye edilecek polîçe 507
 Cârî fiyat 506
 Cârî hesap 506
 Cârî hesaplar 473
 Cârî muâmelât 507
 Cârî muhâtaralar ihtiyâtı 421
 Cârî olmak 190
 Cebir 510
 Cebren 511
 Cebri icrâ 50, 511
 Cebri ikraz 510
 Cebri istikraz 510
 Cebri müzâyede 511
 Cebri satış 511
 Cebri tasarruf 511
 Cebri tasfiye 510
 Cebri tedâvül 511
 Cedâvili hesâbiye risâlesi 47
 Cedid 479
 Cedvel 85, 112
 Cedvel hâlinde 85
 Cefere 174
 Cefere miftahı 175
 Cehâlet 59
 Cehil 59
 Celb 80
 Celbnâme 80
 Celse 308
 Cem 404
 Cemâat 62
 Cem etmek 404
 Cem'i îânât 459
 Cem'i îânât nizamnâmesi 460
 Cemiyet 104
 Cemiyetler ittihâdı 104
 Cereyân etmek 457
 Ceride 149
 Ceridei resmîye 106
 Cevap 455
 Cevap alelcevap 455

- Cevap lâyihası 455
 Cezâ 78
 Cezâ dâvâsına müdâhale 78
 Cezâ ehliyeti 79
 Cezâ hey'eti umûmiyesi 78
 Cezâ hukuku 78
 Cezâi aslı 401
 Cezâi nakdî 334
 Cezâi nakdî ile tecziye 335
 Cezâi nakdî vesîkası 335
 Cezâ kanunu 79
 Cezâların cem'i 78
 Cezâların içtimâî 78
 Cezâların tebdilî 78
 Cezâların te'cili 78
 Cezâ muhâkemeleri usûlû 78, 462, 500
 Cezâ şartı 78
 Cezâyâ itiraz 78
 Cıvar hısımlığı 205
 Cihanda şöhretsiâr 122
 Cihaz sigortası 84
 Cinâyet 376
 Ciranta 14
 Ciro 13, 230
 Ciro bankası 14
 Ciro borcu 14
 Ciro edilen 14
 Ciro etmek 14
 Ciro muâmeleleri 14
 Cismânî zarar 53
 Cober 69
 Coğrâfî muhit 79
 Coğrâfî temerküz 79
 Cümle 411
 Cürme iştirâk 376
 Cürme teşebbüs 376
 Cürüm meşhûd 377
 Cürüm 376
 Cürüm şeriki 377
 Cürüm tasnii 377
 Cüzâf 181
 Cüzdan 55
 Cüz'i halefiyet 403, 411
 Çalışma mükellefiyeti 81
 Çap 82
 Çarşı 342
 Çarter mukavelesi 82
 Çek 315
 Çek karnesi 316
 Çevrilebilir para 338
 Çıraklık mukavelesi 85
 Çift ikrâmiyeli muâmele 213
 Çit 85
 Çizgili çek 85, 315
 Çizgisiz çek 86
 Çok kısa devre 86, 426
 Çok taraflı akidler 86
 Çok taraflı takas 86
 Çok uzun vâdeli kredi 262
 Çürük sened 87
 Daha iyi vasıf 296
 Daha ucuz fiyat 414
 Dâhil 211
 Dâhilî 211
 Dâhili bahir 211
 Dâhilî deniz seyrüseferi 211
 Dâhilî hissedarlar 211
 Dâhilî istikraz 211
 Dâhilî kambiyo 211
 Dâhilî nizamnâme 212
 Dâhilî piyasa 212
 Dâhilî piyasaya keşide edilmiş sened 212
 Dâhilî sened 211
 Dâhilî sermâye 450
 Dâhilî sigorta 211
 Dâhilî sular 212
 Dâhilî tesir 211
 Dâhilî ticâret 211
 Dâhilîye vekâleti 211
 Dâhil olma 173
 Dâimî bitarafılık 380
 Dâimî borç münâsebetleri 380
 Dâimî envanter 380
 Dâimî istihsâl 380
 Dâimî istikraz 380
 Dâimîlik 380
 Dâimî mal 380
 Dâimî münâsebetler 380
 Dâimî müşteriler 17
 Dâire 73, 146
 Dakîk olmayan adam 259
 Daktilo makinesi 476
 Daktilo makinesinde yazmak 476
 Dalgalı polîçe 310
 Dalgalı sigorta 454
 Damga fekkî 89
 Damga pulu 89
 Damga resmi 89
 Damga vaz'etmek 89
 Damga vaz'ı 89
 Damga vurmak 89
 Damping 125
 Dampinge karşı vergi 125
 Darphâne 334
 Dâvâ 90
 Dâvâ ehliyeti 92
 Dâvâ hârici 461
 Dâvâ ikamesi mecburiyeti prensibi 90
 Dâvâ ikamesi muhtâriyeti prensibi 90
 Dâvâi mütekaabile 247
 Dâvânın esâsına cevap 91
 Dâvânın ıslahı 91
 Dâvânın ihbârı 91
 Dâvânın reddi 91
 Dâvânın sukutu 91
 Dâvâ talebi 91
 Dâvâ vekili 35, 91
 Dâvâ vekilleri cemiyeti 48
 Dâvâyâ müdâhale 91
 Dâvâyı def'edecek iddia 362
 Davranmak 494
 Dâvet 80
 Dâvetiye 80
 Dâvetnâme 80
 Dâvet salâhiyeti 80
 Dâyin 15
 Dâyinler içtimâî 15
 Deâvî devlet 105
 Debdebe 180
 Defâtir 93
 Defâtiri muâvine 459
 Defâtiri tâliye 459
 Defâtiri ticâriye 397
 Defi 362, 455
 Defîne 175
 Deflasyon 335
 Deflâtör 335
 Defter 93
 Defterdar 93
 Deftere kayıd 93, 476
 Defteri kebîr 76, 439
 Değerinden kaybetmek 493
 Değerlendirilmiş polîçe 310
 Dekont 202
 Delil 56, 243
 Delili şahsî 267
 Delillerin takdiri 243
 Delillerin tesbiti 243
 Demir almak 98
 Demir atmak 99
 Demir atma mahalli 99
 Demirbaş eşyâ 98
 Demir kasa 99
 Demiryolu hattı 99
 Demiryolu şebekesi 99
 Denizaşırı ticâret 101
 Denizde zapt 101
 Denizde zapt ve müsâdere mahkemeleri 101
 Denize açılmak 102
 Deniz haydutluğu 103
 Denizlerin serbestisi 102
 Deniz limanı 102
 Deniz mahkemesi 102
 Deniz masârifâtı 102
 Deniz mili 102
 Deniz nakil vâsıtaları 103
 Deniz nakliyatı 103
 Deniz nakliyatı simsarı 103
 Deniz nakliyatı şirketi 103
 Deniz seferine elverişli ambalaj 103
 Deniz serveti 103
 Deniz seyâhati 102
 Deniz seyrüseferi 102
 Deniz seyyâhı 102
 Deniz sigortası 102
 Deniz sigortacısı 102
 Deniz şehri 102
 Deniz tehlikesi 101
 Deniz ticârethânesi 159
 Deniz ticâreti 103
 Deniz zararına uğramış mal 490
 Denk 268
 Depo 271
 Depoda mevcut olmak 271
 Depor 69
 Depor muâmelesi 69
 Depozito 325
 Derbendi bahri usûlû idâresi 63
 Derdest 451
 Derecâtı mehâkim 462
 Derece 370
 Derhal 188
 Derhal tahsil 188
 Deriğ etmek 143
 Derkenâr 104
 Deruhde etmek 436
 Derûnî 211
 Deryâ 101
 Deste 333
 Destei evrâk 112
 Devâm 378, 379
 Deverân 225
 Devir 14, 118
 Devir sür'ati 118
 Devir vesîkası 14
 Devir ve temlîk 231
 Devlet 104

TİCARET SÖZLÜĞÜ

Devlet bankası 104	Doluya karşı sigorta 116	Düyûnu devletin tasnîfi 105	Ehvenleştirmek 414
Devlet borcu 240	Donatanın mes'uliyeti 159	Düyûnu umûmiye 105	Ekber evlât 76
Devlet bütçesi 106	Donatma iştirâkı 161	Düzine 128	Ekonomik 133
Devlet düyûnunun reddi 105	Dostâne 117	Ecirlik 187	Ekonomik araştırmalar millî bürosu 344
Devlet fonu 24	Dostâne teşebbüs 117	Ecnebî 450	Ekonomik çevirme 481
Devlet hazînesi 104	Dosya 112	Ecnebî husûsî sermayesi 450	Ekonomik insan 139
Devletin itibârı mâlîsini ihlâl 106	Drago prensibi 119	Ecnebî imtiyâzâtı 450	Ekonomik mal 41
Devlet istikrârı 105	Dönem mâlîyetleri 359, 436	Ecnebîlere mahsûs tahvil sistemi 450	Ekseriyet 86
Devletler husûsî hukuku 417	Döner sermaye kredisi 441	Ecnebîlerin hak ve vazîfeleri 450	Ekseriyeti mutlaka 353
Devletlerin teassüsünü tasdik 106	Dörtler 428	Ecnebîlerin hukuk ve vezâîfi hakkındaki kanun 450	Eksik rekabet 466
Devletler umûmî hukuku 416	Döviz 450	Ecnebîlerin memleketten ihrâcı 450	Eksik teşebbüs 376
Devletleştirme 106, 415	Döviz karaborsası 450	Ecnebî memleketi 451	Eksper 60
Devlet mâlîyesi 286	Döviz takyidâtı 451	Ecnebî memleket senedi 451	Ekspertiz 95
Devlet masârifâtı 106	Dul ve yetimlere irâd 145	Ecnebî memleket üzerine keşide edilmiş polîçe 451	El çantası 135
Devlet muâmêlâtı 106	Dul ve yetimlere maaş tahsisi 145	Ecnebî memleket vesâiki 451	El değiştirmek 136
Devlet plânlama teşkilâtı 107	Dûn 32	Ecnebî parası 450	Elden çıkarmak 136
Devlet sırrı 106	Dûn fâiz 124	Ecnebî sermaye 450	Elden hibe 136
Devlet Şûrâsı 90, 498	Dûn fiyat 32, 123	Ecnebî şirketler 450	Elden satmak 136
Devlet tahvilâtı 105, 201	Dûn fiyatla 123	Ecnebî misil 58	El işi 136
Devlet tahvilleri 64, 201, 211	Dûn fiyatla fûruht 124	Ecnebî müsemma 25	El yazması 477
Devlet vâridâtı 106	Dûn fiyatla satmak 124	Eczacılık hukuku 129	Elzem 166
Devre 118	Dûnunda bulunmak 32	Edâ 311	Elzemiyet 166
Devredilen kâr 13	Dûnunda olmak 32	Edâda müteahhir 63	Emânet 352
Devrei hesâbiye 202	Dûn olmak 124	Edâda tehhür 63	Emânetçi 43, 353
Devreler 118	Dûn vasıf 276, 307	Edânın imkânsızlığı 313	Emânet eden 353
Devre mâlîyetleri 118	Dupuit kârı 119	Edâ yerine ifâ 313	Emâneten almak 352
Devretmek 14	Dürendşlik 324	Edâyı deyne muktedir 350	Emâneten bırakmak 352
Devri gayrî mümkün 14	Durgun piyasa 120	Edâyı kabul hakkı 429	Emâneten cibâyet 503
Devri mümkün 14	Durgun ticâret 120	Edevât 33	Emâneten idâre 28
Devrolunamayan haklar 13	Dühûl 174	Efektif fiyat 260, 446	Emâneten inşaât 503
Deyin 64	Dühûlden hurûca kadar ücret 174	Efektif talep 146	Emâneten tevdi 352, 447
Deyin ve matlup 67	Dühûl fiyatı 174	Ehâlii aslîye 486	Emânet muâmelesi 352
Deyn 64	Dühûl hakkı 174	Ehemmiyet 323	Emâre 56
Deyni hâzır 187	Dükkan 359	Ehemmiyetli olmak 323	Emîr 75, 178
Dezenflasyon 337	Dükkan fiyatı 360	Ehemmiyetsiz 323	Emîr limanı 76
Dış ticâret 108	Dükkan kirası 360	Ehli hibre 60	Emîr ve nehiy 498
Dış ticâret nazariyesi 108	Dükkan sâhibi 359	Ehli vukuf 60	Emîr vermek 139
Diğer taraf 250	Dünkü 121	Ehlîyet 486	Emlâk alma vergisi 138
Direktif 496	Dünya bankası 122, 417	Ehlîyetsizlik 487	Emlâk banka 138
Dirijizm 184	Dünya piyasası 122	Ehven 414	Emlâk kredisi 139, 389
Dispeç 203	Dürüst 294	Ehven fiyat 414	Emlâk vergisi 60, 139
Dispeççi 203	Dürüstçe 294	Ehveniyet 414	Emniyet 188
Divân 184	Dürüstlük 294	Ehveniyeti fiyat 130	Emniyete almak 189
Divânı âli 501	Düstûr 326	Ehvenleştirme 414	Emniyeti suiistimâl 189, 495
Divânı muhâsebât 105, 364	Düstûru edviye 267		Emniyeti umûmiye nezâreti altına alma 190
Doğum sigortası 113	Düveli muazzama 76		Emniyet sandığı 139
Doğum yeri 501	Düyûnât 66, 438, 439		Emniyet tedbirleri 190
Dok 113	Düyûnu devlet bârî 105		Emniyet ve asâyiş kanunları 190
Dok ücreti 115	Düyûnu devletin idâresi 105		Emrârı sârîye 73

- Emre âmâde uumak 139
Emre muharrer sened 75
Emre muharrer senedât 75
Emsâl 253, 434
Emsâl fiyat 57
Emsâl kıymet 57
Emsâl ücret 57
Emtia 284
Emtia ambarı 287
Emtia borsaları 285
Emtia celbetmek 286
Emtia hesâbı 286
Emtia irsâl etmek 286
Emtia irsâli 286
Emtia istihsâli 290
Emtia kefâleti 27
Emtia münâkalesi 290
Emtia nakli 285, 290
Emtia senedleri 285, 352
Emtia sevketmek 286
Emtia tecdidi 290
Emtia tellâlî 285
Emtia ticâreti yapmak 285, 290
Emtiayı sevk 495
Emvâli amme 242
Emvâli gayrı menkule 389
Emvâli menkule 388
Emvâli mutavassıta 29
Endeks 180
Endeksli tahviller 180
Enflasyon 337
Enfûsî hüsnüniyet 331
Enfûsî kıymet 84
En iyi vasıf 296
Enkaz 490
Enkazı bahrî 102
En muvâfık 141
En muvâfık nüfus 141
En muvâfık şartlar 141
Enmüzeç 326
En mühim şey 141
Envanter 117
Envanter tanzîmi 117
Envanter yapma 117
Envanter yapmak 117
Envestisman 473
Envestisman bankası 474
Envestisman şirketleri 474
En ucuz fiyat 414
En ucuz yolla 493
- En ziyâde mazharı müsâade memleket şartı 141
Erken 150
Esas 401
Esasa cevap 455
Esas alâkalar 402
Esâsa istinâd ettirmek 401
Esâsa itirâz 402
Esas dâyin 401
Esâsen 402
Esas ihtiyaçlar 402
Esaslı 402
Esas maddeler 402
Esas mâliyet 402
Esas meblâğ 402
Esas medyûn 401
Esas mukavele 374
Esas nizamname 24
Esas nüsha 401
Esas sanâyi 21, 402
Esas sermaye 401
Esassız 402
Esas teşkilât kanunları 24
Esas teşkil etmek 402
Esbâbı hükmiye 463
Esbâbı mâzeret 41
Esbâbı muâfiyeti cezâ 79
Esbâbı mûcibe 166
Esbâbı mûcibe lâyihası 166
Esbâbı muhaffife 193
Esbâbı muhakkika 195
Esbâbı mücbire 235
Esbâbı müseddide 11
Esbâbı sübûtiye 385
Eser 124
Eshâma kabili tahvil tahvilât 340
Esham ve tahvilât 341
Esham ve tahvilât borsası 342
Esham ve tahvilât ticâreti 342
Eski hâle ircâ 143
Esmâk ağı 89
Esnaf 143, 281
Esnaf cemiyetleri 143
Esnaf kredisi 144
Esnaflik 325
Esnaf loncası 144
Esnaf müesseseleri 144
Esnaf ve küçük zenâatler kredisi 441
Eshâsî hakîkiye 165
Eshâs zimemi 66
- Eşkâl ile tasvîr 182
Eşyâyı cürmiye 377
Eşyâyı menkule 98
Eşyâyı zâtîye 267
Etibbâ odası 201
Ev iktisâdı 146
Ev istihsâli 146
Evkaf 438
Evlâdı 296
Evlât edinme mukavelesinden münbais hısımlık 205
Evlenme 501
Evlenme tellâllığı 146
Evlenmeye itirâz 146
Evrak 54
Evrâka müstenid hüküm 54
Evrâkı gayrı matbua 48
Evrâkı matbua 48
Evrâkı müsbite 355, 446
Evrâkı müsbite ibrazı 355
Evrâkı resmîye 107
Evrakta sahtekârlık 54
Ev sanatları 146
Ev sanâyii 146
Evvel 215
Evveliden ihtâr 321
Evveliden te'diye edilen temettü 321
Evvelki 321
Evvelki gibi 32
Evvelki sene 321
Evvelki tarihi vaz'etmek 321
Eziyet 225
- Faâl 81
Faâliyet 81, 145, 221
Faâliyetle sevketmek 81
Faâliyet hürriyeti 81
Faâliyet sâhası 81
Faâliyet tahlili 145
Faâliyetle bulunmak 81
Faâl nüfus 81
Faâl şerik 81
Fabrika 147
Fabrika fiyatı 147
Fabrika mâliyet fiyatı 287
Fabrika markası 57, 147
Fabrikatör 147
Fâhiş 32, 375
Fâhiş cezâât şart 33
Fâhiş faiz 33
Fâhiş fiyat 33
- Fâhiş irâd vergisi 33
Fâhiş sigorta 33
Fâhiş tahsisât 33
Fahri konsolos 302
Fâide 458
Fâideli 458
Fâideli hâle koymak 459
Fâideli masârifât 459
Fâideli netice vermek 459
Fâideli olmamak 458
Fâidesiz 459
Fâidesizlik 459
Fâide temin eden 458
Fâide temin etmek 459
Fâik 436
Fâil 456
Fâiz 430
Fâiz bakayası 430
Fâizden faydalanma 430
Fâiz getirmek 430
Fâiz hesâbı 430
Fâizi mürekkep 59, 430
Fâiz kuponu 430
Fâizli 431
Fâizli karz 431
Fâizli tevdiât 431
Fâiz mukabilinde ikrâz 430
Fâiz mukabilinde istikrâz 431
Fâiz nazariyeleri 431
Fâiz nisbeti 431
Fâiz te'diyeti 431
Fakîh 219
Fakîr 493
Fakr 493
Farklı târifeler 96
Fayda 458
Fatura 357
Fatura defteri 357
Fatura tanzim etmek 357
Faturaya nazaran 357
Fazla 86
Fazla arttıran 86
Fazla mesâî 30
Fazla talep 86
Fedâkâr 332
Fedâkârlık 332
Fedâkârlıklar icâbetirmek 332
Fedâkârlıktan içtinap etmemek 332
Federal devlet 61
Federe 61
Fehim 261
Fehim elâstikiyeti 261
Fehmi kâzip 455

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- Fek 236
Fekketmek 270
Felâket 246
Fen 421
Fenâ bir şöhrate
sâhip olmak 430
Fenâ gitmek 275
Fenâ işler yapmak
275
Fenâlaşma 275
Fenâlaşmak 275
Fenâ vasıf 276, 307
Fenâ vaz'iyette olmak
275
Fenerler 147
Fener resmi 147
Fennî 421
Fenniyât 421
Feodalizm 147
Ferâğ 155
Ferâgat 441
Ferâgat edileâ
alacaklar 440
Ferâgat edilmiş kâr
441
Ferâgati câiz olmayan
haklar 440
Ferâğı gayrı kabil
155
Ferâğı kaabil 155
Ferâh 164
Ferdâ 143
Ferdî vâridâtı sâfiye
260
Ferdîyle muayyen mal
56
Fer'î 212, 377
Fer'î cezâ 212
Fer'î dâvâ 213
Fer'î fâil 456
Fer'î haklar 213
Fer'î iktisap 213
Fer'î müdâhale 213
Fer'î ziyedlik 61,
213
Fersûdeğî 32, 143
Fersûdeleşmek 143
Fesâd 71
Fesih 236
Fesih dâvâsı 236
Feshetmek 236
Feshi ihbâr 236
Fevkal'âde 296
Fevkal'âde bütçe 296
Fevkal'âde büyük elçi
135
Fevkal'âde hâl 296
Fevkal'âde ihtiyat
akçesi 478
Fevkal'âde ikaame
297, 485
Fevkal'âde
mahkemeler 297
Fevkal'âde mühlet 296
Fevkal'âde
mürûruzaman 297,
379
Fevkal'âde tahsisât
296
Fevkal'âde umûmî
hey'et 296, 452
Fevkal'âde vâridât
296
Fevkal'âde vasıf 296
Fevkal'milel teşkilât
418
Fevkanî 436
Fezleke 331
Fıçı 147
Fıkırh 219, 265
Fıkra 50, 147
Fırsat 147, 494
Fırsatı istimâl etmek
147
Fırsatını bulmak 147
Fırsat mâliyeti 147
Fırsattan istifâde
etmek 147
Fırsat zuhûrunda 147
Fidyâ 279
Fidüsyer para 364
Fihrist 180
Fiil 131
Fiilî 21, 136
Fiilî fiyat 260
Fiilî hükûkî 207
Fiilî şirket 132
Fikir 124
Fikir almak üzere
yollamak 124
Fikir beyân etmek 124
Fikir edinmek 124
Fikir ihtilâfı 124
Fikir vermek 125
Fikre iştirâk etmek
125
Fikrî haklar 124, 477
Fikrî içtimâ 124
Fikrî kabul etmek 125
Fikrime nazaran 124
Fikrî mülkiyet 124
Fikrinde olmak 125
Fikrini beyân etmek
125
Filika 148
Filim hukuku 148
Filo 116
Finanse etmek 13
Finansman 13
Fırâr 235
Fırâr şüphesi 235
Fire 370
Fiyat 129
Fiyata ilâve 130
Fiyata zam 130
Fiyat dalgalanmaları
130
Fiyat elâstikiyeti 130
Fiyat endeksleri 130
Fiyat enflasyonu 131
Fiyat farkı 129
Fiyat haddi 131
Fiyat hareketleri 130
Fiyat hârici rekabet
131
Fiyatı düşmek 130
Fiyatı hesaplamak 130
Fiyatına uygun 131
Fiyatında 131
Fiyatındadır 131
Fiyatın inbisât
kabiliyeti 129
Fiyatın inhinâ
kabiliyeti 129
Fiyatının dünuna
satmak 131
Fiyatı yüksek olmak
131
Fiyat kaydetmek 476
Fiyat kontrolü 129
Fiyatlara zam yapmak
131
Fiyatlarda tehâlûf 37
Fiyatların seviyei
umûmiyesi 131
Fiyatların sukutu 131
Fiyatlar şöyle tesbit
edilmiştir 131
Fiyat listesi 130
Fiyat listesi arzı 130
Fiyat murâkibı 129
Fiyat paritesi 94
Fiyat seviyesi 130
Fiyat tahavvülü 129
Fiyatta isrâr 129
Fiyat takdiri 129
Fiyatta mutâbakat 130
Fiyatta mutâbık
kalmak 423
Fiyattan ikrâm 129
Fiyatta pazarlık etmek
130
Fiyat tâyini 130
Fiyat temevvücâtı 129
Fiyat tenezzülü 130
Fiyat tenzilâtı 131
Fiyat tesbiti 131
Fob satış 148
Fon 24
Formalite 166
Formül 326
Formüler 326
Forslu 363
Fransız merkantilizmi
229
Frigorifik tesis 364
Frikسیونel işsiziik
381
Fuar 333
Furû 86
Fuzûlî işgal 510
Fuzûlî tasarruflar 167
Fürû 86, 205
Füruht 359
Füruht etmek 360
Füruht için mübâyaa
360
Gabin 33
Gabni fâhiş 33
Gafil 16
Gafil avlamak 367
Gaflet 16
Gaip 75
Gaip etmek 493
Gaiplerin
muhâkemesi 75
Gaiplik 75
Gaiplik karârı 74, 75
Gaip olmak 493
Gal tefsîr 142
Galat 455
Galebe 482
Galebe etmek 436
Galibîyet 49
Ganimet 361
Ganimeti bahrî 103
Ganimeti bahrî hissesi
103
Garâmet 64, 122
Garâmeten tevzî 303
Gark olmak 52
Gasp 509
Gaybûbet 74
Gayret 80
Gayret sarfetmek 80
Gayrı askerî mıntika
31, 72
Gayrı faâl 81
Gayrı faâllik 81
Gayrı hakikî temettü
165
Gayrı kabili bey' 357
Gayrı kabili fûruht
382
Gayrı kabili galebe
482
Gayrı kabili icrâ 482
Gayrı kabili içtinâp
235
Gayrı kabili itirâz 247
Gayrı kabili kiraât
296
Gayrı kabili kıyâs 302
Gayrı kabili rücû
akreditif 118
Gayrı kabili rücû
te'diye emri 440
Gayrı kabili tahvil
nakid 97
Gayrı kabili tâmir

- sefine 300
Gayrı kabili tatbik 421
Gayrı kabili tecezzî 73
Gayrı kabili te'lîf 423
Gayrı kabili temlik haklar 231
Gayrı kâfi 486
Gayrı kâfi mevcûdât 487
Gayrı kâfi olarak 487
Gayrı kanûnî 468
Gayrı kanûnî faiz 468
Gayrı kanûnî grev 468
Gayrı kanûnî rekabet 468
Gayrı kanûniyet 468
Gayrı kar'î 259
Gayrı kar'î şahâdet 259
Gayrı maddî mallar 327
Gayrı mahdût mes'uliyetli şirket 370
Gayrı medyûn 67
Gayrı memnun 207
Gayrimenkul 388, 389, 506
Gayrimenkul dâvâsı 389
Gayrimenkulde kıymet tezâyüdü vergisi 389
Gayrimenkule tecâvüz 389
Gayrimenkul kıymetler 389
Gayrimenkul kredi müesseseleri 390
Gayrimenkul kredisi 389, 441
Gayrimenkulleştirme 389
Gayrimenkul mallar 389
Gayrimenkul mükellefiyeti 390
Gayrimenkul rehni 389, 407
Gayrimenkul rehni mukabilinde ikrâz 390
Gayrı mer'î muâmelât 179
Gayrı mer'î olanlar 179
Gayrı meşrû harp 196
Gayrı muayyen 259
Gayrı muayyeniyet 259
Gayrı muvaffak 49
- Gayrı müeyyet akreditif 113
Gayrı mümkün 297
Gayrı müsmir 447
Gayrı müsmiriyet 447
Gayrı müsmir sermaye 447
Gayrı müsmir sınıf 263
Gayrı sâfi 260
Gayrı sâfi faiz 261
Gayrı sâfi ferdi vâridât 260
Gayrı sâfi kâr 261
Gayrı sâfi sıklet 260
Gayrı sâfi tahsisât 261
Gayrı sâlih 137
Gazete abonesiyle sigorta 149
Gazete ilânı 149
Gebelik 149
Gece istihdâm memnûiyeti 149
Gece vakti 149
Geçen mâh 150
Geçen sene 150
Geçim endeksi 155
Gelecek ay 156
Gelecek sene 156
Gemi 158
Gemi acentesi 158
Gemi ambarı 158
Gemicî hüviyeti 158
Gemi dâyinleri 158
Gemi demiri 159
Gemi faturası 161
Gemi güvertesi 190
Gemi hissesi 161
Gemi icârı ve isticârı 160
Gemi ilmühaberi 75
Gemi inşaâtı 161
Gemi jurnali 159
Gemi kılavuzu 160
Gemi kılavuzu ücreti 160
Gemi kirâlayan 265
Gemi kirâya veren 265
Gemi meclisi 160
Gemi müciri 162
Gemi müdürü 162
Gemi mülkiyeti 159
Gemi mürettebâtı 158
Gemi müste'ciri 160
Gemi nakliye ücreti 161
Geminin güvertesine kadar nakliye ve sair masraflar dâhil mal bedeli 148
Gemi rehini 161
- Gemi rotası 161
Gemi sâhibi 159
Gemi seferine müsâid 162
Gemi seferine müsâid bulunma 162
Gemi sicilli 160
Gemi şirketi 161
Gemi tâmir havuzu 161
Gemi tasdiknâmesi 159
Gemi teknesi 161
Gemi tonajı 161
Gemiye râkip olmak 161
Gemiye rehberlik etmek 161
Gemiye yüklemek 503
Gemiye karaya oturtma 162
Gemiyle sefere çıkmak 162
Gemi zâbitânı 161
Genel çizgili çek 315
Geride tutmak 168
Geri gitmek 168
Geri götürmek 168
Geri kalmak 168
Geriye doğru hareket 169
Geriye sevk hamûlesi 168
Geriye sevk masrafı 168
Geriye sevk navlunu 168
Gıyâbî 460
Gıyâbî hüküm 508
Gıyap 74
Gıyap karârı 74
Gitmek 174
Gizli enflasyon 175
Gizli terhini veya tevkilî ciro 488
Gölge fiyatlar 175
Götürü fiyat 181
Götürü hizmet 181
Götürü mesâi 181
Götürü usûl 258
Götürü ücret 181
Götürü ücret sistemi 181
Götürü vergi 182
Gözden kaybetmek 182, 493
Gözönünde bulundurmak 182
Grafik 182
Gram 182
Gregarizm 182
Gresam kanunu 182
Grev 222
- Grev memnûiyetleri 222
Grev reyî 222
Grev tasnîfi 222
Grosa 301
Grup sigortası 405
Grup ücreti 282
Güç 509
Güçlüğü yenmek 482
Gümrüğe tâbî 186
Gümrük 184
Gümrük ambarı 184
Gümrük beyannâmesi 184
Gümrük dairesi 185
Gümrük faturası 186
Gümrük himâyesi nazariyesi 186
Gümrük hudûdu 186
Gümrük ittihâdı 185
Gümrük kaçakçılığı 185
Gümrük kanunu 187
Gümrüklenmemiş emtia 185
Gümrüklenmesi kabul 185
Gümrüklenmesi kabul emtia 185
Gümrük memuru 185
Gümrük mıntıkası 185
Gümrük muâfiyeti 184
Gümrük muâhededisi 184
Gümrük muâmelâtını ifâ 185
Gümrük muâmelâtını ifâ etmek 185
Gümrük muâmelesinin intâcı 185
Gümrük muâyenesi 187
Gümrük muâyene vesikası 187
Gümrük rejimleri 187
Gümrük resmi 186
Gümrük rûsûmunu îade 186
Gümrük rûsûmunun tahsili 186
Gümrük rûsûmunu te'diye 186
Gümrük serbestiyeti 186
Gümrük siyaseti 186
Gümrük târifesi 186
Gümrükten muaf 186
Gümrük ve inhisarlar vekâleti 399
Günlük para 442
Gün tesbit etmek 188

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- Güverte 190
Güvertede gitmek 190
Güverteden atmak 191
Güverteye koymak 191
- Haber 58, 192
Haberdar etmek 192
Haber dolaşıyor 192
Habere nazaran 192
Haberim olmadan 192
Habersiz 192
Habersiz kalmak 192
Habersizlik yüzünden 192
- Hacir 38, 263, 363
Haciz 50, 137
Haczetmek 137
Haczi câiz olmayan mallar 137
Haccin fekki 137
Had 368
Hadde tâbî olmak 368
Haddinden fazla 320
Haddi muhâfaza etmek 368
Hadi tecâvüz etmek 368
Hadîs 219
Hâdis dâvâ 28
Hâdis 298
Hâdisi hukukîye 208
Hadsiz hesapsız 320
Hafî 175
Hafî celse 175
Hafî enflasyon 175
Hafif 192
Hafif hapis 192
Hafif nakid 193
Hafif sanâyi 183
Hafî lisan 175
Hafî müterakkilik 175
Hafî terhînî veya tevkiîlî ciro 175
Hafta 193
Haftada bir defa 193
Haftalık 193
Haftalık ücret 193
Hafta tâtili 193
Hafrîyât 255
Hâil 140
Hak 193
Hakem 26, 193
Hakem encümeni 194
Hakem hey'eti 194
Hakem karârı 193
Hakem mahkemesi 194
Hakikat olma 166
Hakikî altın şartı 20
- Hakikî ankes tesiri 165
Hakikî dara 165
Hakikî faiz 365
Hakikî içtimâ 165
Hakikî kıymet 165
Hakikî masârifât 165
Hakikî şahıs 329
Hakikî şahıslar 165, 412
Hakikî vâridât 165
Hâkim 460
Hâkim firma 132
Hâkim huzûruna çıkmak 461
Hâkimin dâvâyı rüyetten memnûyeti 460
Hâkimin reddi 460
Hâkimiyet 49, 132
Hâkimlerin mes'uliyeti 461
Hâkim muâvini 461
Hâkim namzedi 460
Hâkim olmak 436
Hakka mâlikiyet 195
Hakka mâlik olmak 194
Hakkaniyet 413
Hakkı dâvâ 91
Hakkı hıyâr 366
Hakkı huzûr 279
Hakkı ihtirâ 74
Hakkı ihtirâ fâizi 74
Hakkı kazâ 461, 463
Hakkı müdâfaa 363
Hakkı müktesep 132
Hakkı mürûr 126, 156, 278
Hakkı mürûr vesikası 126
Hakkı müâlebe 15
Hakkında 194
Hakkın mevzûu 194
Hakkın muhtevâsı 194
Hakkın sâkit olması 195
Hakkın suiistimâli 195
Hakkı ref'iyet 237
Hakkı rûçhân 322
Hakkı satîh 436
Hakkı takdîr 95
Hakkı te'lîf 477
Hakkı terk 57
Hakların içtimâi 195
Hakların telâhuku 195
Haklı fiiller 131
Haklı olarak 196
Hak sâhibi 195
Hak sâhibi şahıslar 195
Haksız 196
Haksız fesih 196
- Haksız fiil 196
Haksız fiille ehliyet 501
Haksız fiille mal iktisâbı 196
Haksız fiiller 131
Haksız iktisâp 196
Haksızlık 196
Haksız olmak 196
Haksız rekabet 468
Haktan ferâgat 197
Haktan istifade etmek 197
Halâs 279
Halatla çekme 82
Halef 322
Halefiyet 30
Hâli hâzır 383
Hâli hâzırda 383
Hâli iflâs 490
Hâli müstakbel 383
Hâli sâbık 383
Hâli sâbıkâ iade 143
Hâli şüyû 305
Halîta 16, 404
Halîta yapmak 16
Halk sigortası 197
Hallü fasl etmek 425
Halsey vâridât tevzii plânı 197
Halt 246
Hamal 197
Hâmî devlet 274
Hâmil 390
Hâmîlelik yardımı 149
Hâmiline 8
Hâmiline muharrer 10, 390
Hâmiline muharrer hisse senedi 390
Hâmiline muharrer kıymetli evrak 390
Hâmiline muharrer polîçe 390
Hâmiline muharrer senetler 390
Hamle 480
Ham madde 226
Hammal 197
Hammâlîye 197
Hamûle 501
Hamûle âlakadârânı 502
Hamûle almak 502
Hamûle arabası 502
Hamûle dâyinleri 502
Hamûle kayığı 502
Hamûle makbuzu 502
Hamûle sefinesi 502
Hamûle senedi 502
Hamûle tahliye etmek 502
- Hamûle vagonu 506
Hamûleye sâlih 502
Hamûleyi istif eden 505
Hamûleyi istif etmek 505
Hânede teslim 145
Hâneyi terk 57
Hansa 197
Hapis 197
Hapis hakkı 197, 407
Hapishâne 376
Hapsen tazyik 198
Harâcî arâzî 198
Harâcî mukaseme 198
Harâcî muvazzaf 198
Harâcî ruûs 198
Haraç 198
Harâp etmek 491
Harâp olma 490
Harâp olmak 490
Harbiye nezâreti 360
Harîrâh 495
Harç 198, 349
Harç pulu 198
Harç târifesi 198
Hareket 493
Harekete getirmek 494
Harekete hazır 494
Hareket etmek 494
Hareket istasyonu 239
Hareket limanı 238
Hareket tarzı 409, 494
Hareket zamânı 238
Harfiyen 206
Hâricez memleket 429
Hâricî hissedarlar 109
Hâricî iktisatlar 109
Hâricî piyasaya keşide edilmiş senet 109
Hâricî sermâye 450
Hâricî te'diye bilânçosu 109
Hâricî tesir 109
Hâricî ticâret bilânçosu 110
Hâricî ticâretin devletleştirilmesi 111
Hâricî ticâret nazariyeleri 111
Hâricî ticâret takası 110
Harîk sigortası 454
Harîk tehlikesi 454
Harp hâli 361
Harp hârici 360
Harp iktisâdı 361
Harp ilânı 361
Harp kanunları 361

- Harp kazanları vergisi 361
Harp mâlûlû 361
Harp sebebi 361
Harp sigortası 361
Harp tazminâtı 361
Harp zararları 360
Harward endeksleri 345
Hasâr 490
Hasâra mâruz kalma 490
Hasâra mâruz kalmak 490
Hasâra mâruz kalmış emtia 490
Hasârâtı bahriye 490
Hasârâtı bahriye garâmesi 203
Hasarlı 490
Hasar vermek 490
Haset duvarı 195
Hâsıla 435
Hâsılât 447
Hâsılâtı sâfiye 260
Hâsılât icârı 435
Hâsıl etmek 299
Hâsılı tarh 235
Hasım 208
Hasım taraf 250
Hassâs terâzi 121
Hassaten 329
Hastalık sigortası 198
Hatâ 454
Hatâ etmek 455
Hatâi adlî 413
Hatâi maddiye 328
Hatâlı 280
Hatâlı mikyâs 455
Hatâsız 280
Hatâ yapmak 455
Hatır senedi 117
Hattı destî 137
Hattı hareket 409
Hattı mizân 154
Hava harbi 199
Hava hukuku 198
Havâle 176, 488
Havâle etme 176
Havâleli emtia 176
Hava nakil vâsıtaları 199
Hava nakliyatı 199
Hava postaları 199
Havâriki Giffen 173
Hava sâhası 198
Hava sigortası 199
Hava zabıtası 199
Hayat hâlinde sigorta 472
Hayâtı maddiye 328
Hayâtîyet verme 78
Hayat sigortası 472
Hayat tarzı 432
Hayır 232
Hayırhâhlık 232
Hayır müesseseleri 232
Haymatlos 500
Hayret 383
Hayretâmiz 383
Hayret etmek 383
Hayvan icârı 199
Hayvanlar vergisi 199
Hayvan rehni 200
Hayvan sigortası 199
Hayvan sirkati 199
Hayvan ticareti 199
Hayvan zararları mes'uliyeti 199
Hâzır 74, 200
Hâzır bulunmayan şahıs 200
Hâzır elbise 200
Hâzır emtia 200
Hazine 200
Hazine avukatları 463
Hazine bakanlığı 201
Hazine bonosu 65, 201
Hazinei devlet 106
Hazinei evrak 54
Hazineleştirme 175
Hazine tahvilâtı 201
Hediye 30
Hemân 201
Hemen 188, 201
Hemen olmak 188
Her def'a 201
Her fiyata 201
Herhangi bir fiyata 201
Her nevi 84
Her noktai nazardan 43
Her sûrette 201
Her zaman 201, 509
Hesâba ithal etmek 201
Hesâba kaydetmek 201
Hesâba kayıt 201
Hesâbatı muâvîne 459
Hesâbatı umûmiye plânı 163
Hesâben 202
Hesâben kâr 303
Hesâbetme 203
Hesâbetmek 203, 365
Hesâbı câri 473, 506
Hesâbı ihtimâlî 363
Hesâbı kat'î 258
Hesâbı muvakkat 258
Hesâbınıza 201
Hesâbı vasatî 306
Hesap 201
Hesap bakiyesi 203
Hesap cüzdanı 202
Hesap çıkarma 202
Hesap defteri 202
Hesap devresi 202
Hesap etmek 203, 365
Hesap görme 365
Hesap hatâsı 205
Hesap hatâsı yapmak 205
Hesap hülâsası 202, 204
Hesap hülâsası çıkarmak 204
Hesap istemek 202
Hesap kapanışı 203
Hesap kapatılması 203, 339
Hesap kârı 203
Hesap kat'î 203
Hesap keşidesi 202
Hesaplama 364
Hesaplaşma 244
Hesap makinesi 203
Hesap mes'uliyeti 204
Hesap müfettişleri 204
Hesap mütehasşısı 204
Hesap parası 46, 204
Hesap sâhibi 204
Hesap senesi 205
Hesap sormak 204
Hesaptan tenzîl 204
Hesap tanzim etmek 202
Hesap tasvibi 204
Hesap tesviyesi 203
Hesap tetkiki 202
Hesap tutmak 204
Hesap vaz'iyeti 202
Hesap verme 204
Hesap vermek 204
Hey'eti adûl 460
Hey'eti adûl âzâsı 460
Hey'eti idâre 497
Hey'eti memûrîn ve hizmetkârân 178
Hey'eti siiferâ 270
Hey'eti umûmiye 163
Hey'eti umûmiye içtimâî 163, 279
Hey'eti vekile 42
Hıfız 407
Hıyânet 360
Hıyâneti vataniye 360
Hıyâr hakkı 366
Hibe 30, 41, 249, 506
Hibe vergisi 41
Hiç bir işe yaramamak 458
Hiç bir mahalde 206
Hiç bir sûrette 206
Hidemâtı ammeden memnûiyet 241
Hilâfî hakikat şahâdet' 452
Hilâfî hakikat yemîn 452
Hile 16
Hilei kanûniye 469
Hilei şer'îye 469
Hilekâr 16, 115
Hilekârlık 115
Hileli 16
Hileli iflâs 16
Hilesiz 16
Hile ve hud'ayla sirkat 115
Hile ve hud'ayla sirkat etmek 115
Hileye sapma 16
Himâye 270
Himâyeci gümrük resmi 273
Himâyeci gümrük târifesi 273
Himâyecilik 273
Himâye etmek 270
Himâye siyâseti 274
Hinterlant 30
Hisse 340
Hissedar 303, 341
Hissedarlık 437
Hissedar olmak 341
Hissei müfreze 354
Hissei musîbe 354
Hissei musîbe tefriki 354
Hissei temettü 122
Hisseli sermaye 341
Hisse senedi 64, 340
Hisse senedi ihrâcî 340
Hisse senedi kuponu 340
Hisse senedi sermayesi 340
Hisse senetlerinin müsmiriyet emsâli 341
Hisse senetli şirketler 341
Hissî fiyat 121
Hissî kablelvuku 324
Hissî kıymet 121
Hitâm 371
Hitâma ermek 371
Hitâm bulmak 371
Hitâp 367
Hitâp etmek 367
Hizmet 177
Hizmet akdi 179
Hizmet akdi hükümleri 230
Hizmet emri 496
Hizmet etmek 458

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- Hizmet etmemek 458
Hizmet ifâsı 177
Hizmet kusuru 177
Hizmetlerden istifâde 178
Holding 23, 206, 406
Hosye 308
Hud'a 16
Hudûd 368
Hudut 368
Hudut hârici etmek 500
Hudut istasyonu 368
Hudutsuz 369
Hudutsuz sigorta 369
Hukuk 193, 207
Hukuka mugayeret 207
Hukuk hey'eti umûmiyesi 207
Hukukî fiil 207
Hukukî hâdis 208
Hukukî hatâ 208
Hukukî husûmet 208
Hukukî içtimâ 78
Hukukî ittisâl 207
Hukukî mes'ele 208, 328
Hukukî muâmele 208
Hukukî müessese 280
Hukukî münâsebet 208
Hukukî netice 208
Hukukî semere 208
Hukukî sermaye 207
Hukukî tefsîr 208
Hukukî vaz'iyet 207
Hukuk kaidesi 207
Hukuk mahkemeleri 207
Hukuk muhâkemeleri usûlü 208, 462, 500
Hukuk müşâviri 207
Hukuk süjesi 207
Hukuku amme 241
Hukuku bahriye 102
Hukuku baytariye 448
Hukuku husûsiye 329
Hukuku islâmiye 219
Hukuku medeniye 501
Hukuku mektûbe 476
Hukuku mevzua 507
Hukuku mutlaka 353
Hukuku siyâsiye 501
Hukuk usûlü muhâkemesi 208, 462, 500
Hukuku şahsiye 266
Hukuku tabiîye 507
Hukuku umûmiye 163
Husûsî 328
Husûsî âdetler 330
Husûsî af 328
Husûsî avarya 329
Husûsî banka 328
Husûsî beyyine 476
Husûsî borsa acentesi 329
Husûsî bütçe 216
Husûsî hukuk 329
Husûsî iskonto 329
Husûsî kanunlar 330
Husûsî likidite hakları 329
Husûsî mahkeme 330
Husûsî mahkemeler 462
Husûsî mâmelek 330
Husûsî mâmul 330
Husûsî mesâî 329
Husûsî münâsebet 266
Husûsî müsâlâha 330
Husûsî müşteri 328
Husûsî sanâyi 329
Husûsî sektör 242, 329
Husûsî sened 328
Husûsî sermaye 328
Husûsî sigorta 329
Husûsî şahıs 329
Husûsî şart 477
Husûsî şartla fûruht 329
Husûsî şimendifer tariki 330
Husûsî şirket 330
Husûsî teşebbüs 241, 258, 329
Husûsî vekâlet 488
Husûsî vekâletnâme 330
Huzursuzluk ihdâs edene haberler 399
Hükmen vermek 465
Hükmi şahıs 329
Hükmi şahıslar 166, 412
Hüküm kat'i 261
Hüküm 460
Hükümet 208
Hükümet enflasyonu 209
Hükümet hakemliği 43
Hükümet merkezi 209
Hükümet muâmelâtı 208
Hüküm fıkrası 463
Hükümlerin tavzihi 464
Hüküm sebepleri 463
Hükümsüz 150
Hükümsüz kalan 150
Hükümsüzlük 150
Hüküm verme 463
Hüküm vermek 463
Hülâsa 331
Hür 40
Hür teşebbüs 40
Hüsni hâl şahâdetnâmesi 232
Hüsni kabul 232
Hüsniyet 232, 294
Hüsniyetle hareket etmek 232
Hüviyet 264
Iskarta edilen emtia 210
Iskarta etmek 210
Iskarta mal 96
Iskartaya çıkarmak 96
Iskatî mürûruzaman 125
Iskonto 218
Iskontoyu tenzilden sonra 218
Islah 126
Islah etmek 126
Islahı beyn 425
Islah ve ikmâl etmek 126
Isparça 221
İsrâr 112, 423, 465
İsrâr etmek 112
İsrârla 112
İsrârla istemek 112
İstilahâtı ilmiye ve fenniye 11
Işıklı reklâm 210
İzrâr 114
İzrâr etmek 114
İztirâr 512
İzturâr hâli 512
İâde 122, 169
İâde edilecek prim 169
İâde edilmiş mallar 169
İâde hesabı 169
İâdei itibâr 363
İâdei muhâkeme 464, 472
İâdei mücrimin 367, 376
İâdeler 168
İâde masrafları 169
İâdesini talep etme 168
İâdesini talep etmek 168
İâdeten iştirâ 169
İâde poliçesi 250
İâne 339
İare 319
İâşe 478
İbâte 47
İbrâ 13
İbrâz 307
İbrâz edilmiş 308
İbrâz etmek 307
İbrâzı delâil 243
İbrâzında 307
İbrâzında te'diye 307
İbrâzında te'diye edilecek poliçe 307
İcâbî ihtilâf 298
İcâd 73, 75
İcâp 377
İcâp ve kabul 378
İcâr 264, 265
İcâr akdi 264, 265
İcâra vermek 265
İcâr bedeli 264
İcâre 265
İcâret 265
İcâr mukavelesi 264
İcâr şirketi 265
İcâr ve ikrâz kanunu 265
İcâr ve isticâr 265
İcât 73, 75
İcâzet 232, 489
İcbâr 183
İcrâ 483
İcrâ emri 483
İcrâen haciz 484
İcrâ etmek 483
İcrâ dâiresi 483
İcrâ hâkimliği 484
İcrâ hukuku 483
İcrâî haciz 484
İcrâî karâr 484
İcrâ mahalli 484
İcrâ memuru 483
İcrânın iâdesi 483
İcrâsı kabil 483
İcrâsını tekeffül etmek 484
İcrâ zamânı 484
İçtihâd 219, 329
İçtihâdı ilmi 60
İçtihâdı kazâî 329
İçtihâdı mehkâkim 329
İçtimâ 62, 404
İçtimâ etmek 404
İçtimâî muâvenet 405
İçtimâî müstahsil kuvvetler 433
İçtimâî sermaye 43
İçtimâî sıhhat ve muâvenet hukuku 405
İçtimâî sigorta 405
İçtinâp 235
İdâ 352
İ'dâm 321
İdâme 378
İdâre 497
İdâre âmiri 496
İdâreci 496

- idâre eden 499
 idâre edenler 496
 idâre edilenler 497
 idâre etme 499
 idâre etmek 499
 idâre etme usûlü 499
 idâre hey'eti 497
 idâre hukuku 497
 idârei örfiye 368
 idârei umûmiye 164
 idârei umûmiye masrafları 164
 idâre komitesi 497
 idâre makamları 497
 idâre masrafları 499
 idâre muhâsebesi 365
 idâre tasarrufları 499
 idâreye iştirâk 497
 idâri 245, 497
 idâri dâvâ 498
 idâri fiil 498
 idâri ihtilâf 497
 idâri irtifâk 499
 idâri kanunlar 499
 idâri kararlar 498
 idâri kararlara itirâz 498
 idâri kazâ 498, 499
 idâri kazâyâ itirâz 499
 idâri mahkemeler 462, 498
 idâri mes'ûliyet 498
 idâri mevzuât 499
 idâri muntika 72
 idâri muâmele 498
 idâri murâkabe 498
 idâri tahsis 497
 idâri takdir 105
 idâri teâmül 497
 idâri teşkilât 498
 idâri vesâyet 105, 497
 idâri zâbıta 497
 iddiâ 360, 362
 iddiâdan nükûl 362
 iddiâ eden 362
 iddiâ etmek 362
 iddiâlar dermeyân etmek 362
 iddiâları muhik kılmak 362
 iddiânâme 362
 iddihar 20, 175
 ifâ 483
 ifâde 25
 ifâde etmek 25
 ifâ etmek 484
 ifâ karînesi 483
 ifâ yerine edâ 484
 ifâyı muâmele 226
 iflâs 50, 510
 iflâsa sevk etmek 52
 iflâs bilânçosu 50
 iflâs bürosu 51
 iflâs dairesi 51
 iflâs etmek 52
 iflâs hâli 490
 iflâs hukuku 51
 iflâsını ilân etmek 51
 iflâsını istemek 51
 iflâsın kaldırılması 51
 iflâsın küşâdı 51
 iflâsın mahkemece ilânı 51
 iflâs idâresi 52
 iflâs ilânı 51
 iflâs karârı 51
 iflâs masası 51
 iflâs masası memuru 51
 iflâs muâmesi 51
 iflâs mukavelesi 51
 ifrât 32
 ifrât derecede 33
 ifrât istihdâm 33
 ifrât sermâyeleştirme 32
 ifrât sermâye terâkümü 33
 ifrât sîa 32
 ifrât terâküm 32
 ifşâyı esrâr ile tehdit 175
 igfâl 16
 igtîşâş 246
 ihâle 436
 ihâle etmek 436, 465
 ihâta etmek 356
 ihbâr 48
 ihbârname 58
 ihdâs hakkı 307
 ihfâ 473
 ihkaakı hak 461
 ihlâl 71, 376
 ihmâl 362
 ihmâl etmek 362, 484
 ihmâlkârâne 362
 ihrâcât 110
 ihrâcâtçı 110
 ihrâcât emtiası numûneleri deposu 110
 ihrâcât kredisi 441
 ihrâcât memleketi 110
 ihrâcât memnûiyeti 110
 ihrâcât metât 110
 ihrâcât primi 110
 ihrâcât rûsûmu 186
 ihrâcât rûsûmu makbuzu 110
 ihrâcât vesîkası 110
 ihrâcât ticârethânesi 110
 ihrâcât ticâreti 110
 ihrâcât vergisi 110
 ihraç 84
 ihraç bankası 84
 ihraç etmek 85, 109
 ihraç inhisârı 335
 ihraç kıymeti 84
 ihraç kuru 85
 ihraç lisansı 109
 ihrâz 19
 ihsâyât 363
 ihtar 420
 ihtar etmek 420
 ihtar mektubu 420
 ihtarnâme 419
 ihtarnâme masrafları 420
 ihticâca sâlih 165
 ihtikâk 32, 143
 ihtikâr 449
 ihtikâr borsası 244
 ihtilâf 25
 ihtilâfı kavânin 469
 ihtilâf mahkemeleri 25
 ihtilâs 335
 ihtilâs sigortası 335
 ihtilât 246
 ihtimâl 298
 ihtimâm 330
 ihtirâ 73
 ihtirâ berâtı 74
 ihtirâ hakkı 74
 ihtirâ sırları 74
 ihtisar etmek 262
 ihtisas 426
 ihtisas yapma 425
 ihtiyaç 166
 ihtiyâr 366
 ihtiyâra tâbî 366
 ihtiyâr eylemek 366
 ihtiyâr hakkı 366
 ihtiyârî hacir 263
 ihtiyârî hükümler 367
 ihtiyârî mübâdele 219
 ihtiyârî mübâdele nazariyesi 445
 ihtiyârî müzâyede 219
 ihtiyârî sigorta 219, 512
 ihtiyarlık sigortası 473
 ihtiyat 177
 ihtiyat akçesi 177
 ihtiyat hissesi 351
 ihtiyâtî haciz 271, 351
 ihtiyâtî tedbir 271
 ihtiyatlı 177, 478
 ihtiyat para 478
 ihtiyat sâiki 478
 ihtiyat tedbirleri 351
 ihzâr 200
 ihzârât 200
 ihzârât sarfiyâtı 200
 ihzârî bilânço 200
 ihzâr müzekkeresi 510
 ikame 485
 ikame elastikiyeti 485
 ikame etmek 485
 ikamei dâvâ 90
 ikameli vasiyet 297, 485
 ikame piyasaları 485
 ikamet 308
 ikamet beyannâmesi 308
 ikame tesiri 485
 ikamet etmek 308
 ikametgâh 269
 ikametgâh ilmühaberi 270
 ikametgâh limanı 42
 ikametgâh senedi 269
 ikametgâh tebdili 270
 ikamet muâhededesi 308
 ikamet tezkeresi 308
 ikiler 428
 iki misli 212
 iki misline çıkarmak 212
 iki misli yapmak 212
 ikinci derecede likidite 213, 429
 ikinci elden satınalma 212
 ikinci kefâlet 213
 ikinci kısım 428
 ikinci polîçe 213
 ikinci sektör 428
 ikinci temettü 212
 iki taraflı akidler 214
 iki taraflı inhisar 213
 iki taraflı monopol 342
 iki taraflı oligopol 342
 iki taraflı ticâret 213
 iknâ etme 217
 iknâ etmek 217
 ikrah 114
 ikrah ve tehdit 510
 ikramiye 122, 330
 ikramiyeli eshâm ve tahvilât 331
 ikramiyeli istikrâz 330
 ikramiyenin kaldırılması 122
 ikramiye terki 122
 ikramlı fiyat 218
 ikrâr 7, 59, 243, 451, 459
 ikrâz 67

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- İkraz senedi sâhibi
İkrazda bulunmak 67
İkraz müesseseleri 67
65
İktibâsı kavânin 469
İktidar 486
İktidar nazariyeleri
183
İktidar nazariyesi 183,
445
İktifâ 487
İktisâdî itiyâd 19
İktisâbî
mürûruzaman 132
İktisâdî 133
İktisâdî devlet
teşekkülleri 242
İktisâdî devre 134
İktisâdî kifâyet 486
İktisâdî mekân 134
İktisâdî münâsebetler
433
İktisâdî refâh 134
İktisâdî sâhalar 133
İktisâdî tazyik 133
İktisâdî temevvücât
268
İktisâp 136
İktisat 133
İktisatçı 133
İktisat etmek 263
İktisat muntakası 133
İktisat mekâleti 133
İlâm 460
İlâmsız tâkip 460
İlân 31, 121
İlâncılık 121
İlân etmek 121
İlânla va'd 121
İlave 132
İlave etmek 132
İlave masraflar 132
İlave olarak 133
İlave sipâriş 132
İlave tahsisât 134
İlave te'diyatta
bulunmak 133
İlave ücret 135
İlçe idâre hey'eti 498
İlgaa 303
İlgaa etmek 303
İl idâre hey'eti 498
İlk cıranı 215
İlk fırsatta 215
İlk hisse senedi 216
İlk mirasçı 324
İlk önce 216
İlk parti hisse senedi
216
İlk postayla 216
İlk temettü 216
İlk toplu temettü 216
İlliyyet 294
İlliyyet râbitası 294
İlmi amelî 421
İlmi emtia 285
İlmî taazzuv 60
İlmî tefsîr 60
İlmi ticâret 392
İlticâ 47, 367
İlticâ hakkı 367
İlticâ lîmanı 47
İltihâk 61
İmâ 24
İmâl 456, 457
İmâlât 456
İmâlât fiyatı 456
İmâlâthâne 229, 457
İmâlâthâneler 456
İmâlâtı umûmiye
masârifâtı 164
İmâl etmek 457
İmâl masrafı 457
İmhâ 493
İmkân 297
İmkân dâhilinde 297
İmkânsız 297
İmkân tanımak 8
İmtidât 427
İmtinâ 83
İmtisâs 61
İmtiyâz 37, 156
İmtiyâzâtı ecnebîye
450
İmtiyazdan istifâde 37
İmtiyâzı istimâl 36
İmtiyazlı 37
İmtiyazlı hisse
senetleri 37
İmtiyaz vermek 37
İmtizâç 61
İmtizâç etmek 62
İmzâ 216
İmzâ eden 216
İmzâ etmek 216
İmzâ vaz'etmek 216
İmzâyı taklit 57
İnbisât 165
İnfâk 153
İnfikâk 82
İnfilâk 454
İnfisah 236
İnfisâhî şart 236
İnhidâm 86, 490
İnhidâmî âzam 76
İnhilâl 88
İnhisar 28, 399
İnhisar fiyatı 400
İnhisarî 400
İnhisarların tasnifi
400
İnhisarlaştırma 400
İnhisar maddeleri 400
İnhisar satışı 400
İnhitât 169
İn'ikad 61, 308
İnisyatîf 174
İnkâr 451
İnkâr etmek 451
İnkârât 258
İnkişâf etmek 158
İnkişâf etmemiş
muntika 168
İnkişâf ettirmek 158
İnsaflı 218
İnsaflıca 219
İnsan ticâreti 219
İnşâat 456
İnşâat kooperatifleri
456
İnşâat kredisi 441
İnşâat şirketleri 457
İntâç etmek 371
İntifâ 467
İntifâdan mücerred
mülkiyet 85
İntifâ hakkı 278, 458
İntifâı istihlâke tâbî
emvâl 458
İntifâı istihlâke tâbî
olmayan emvâl 458
İntifâ senedi 458
İntihap 211, 366
İntihap dâiresi 366
İntihap devresi 366
İntihap edilme hakkı
366
İntihap ehliyeti 366
İntihap etme hakkı
366
İntihap etmek 211
İntihap mazbataları
366
İntikal 155
İntikal devresi hukuku
156
İntişâr 88
İntizâm 126
İntizamsız 126
İntizamsızlık 126
İntizâr 53, 261
İntizâr edilen haklar
53
İntizâr müddeti 53
İntizâr müddeti ücreti
53
İpotek 390, 407
İpotek etmek 408
İpotekli borç senedi
409
İptâl 71, 151
İptâl dâvâsı 71, 498
İptâl etme 507
İptâl etmek 151, 507
İptâlî mümkün 151
İptidâ 50, 215
İptidâen 50
İptidâî sermaye 50
İrâd 138
İrâde 219
İrâde beyanları 220
İrâde fesâdî 220
İrâdei cüz'îye 366
İrâde izhârı 220
İrâde izhârı nazariyesi
220
İrâde muhtâriyeti 219
İrâde şartı 220
İrâde tezâhürleri 219
İrât 138
İrât getirmek 157
İrât senedi 157
İrât sigortası 157, 473
İrât vergisi 255
İrsâl 176
İrsâl haberi 176
İrsâl harcı 176
İrsâliye 176
İrtibât 42
İrtifak 277
İrtifak hakkı 278
İsâbet etmek 349
İs'af etmek 484
İsâl 415
İsbât 385
İsbât etmek 385
İsbâtı mümkün 385
İsbât kudreti 385
İsim 10
İsim gaspı 510
İskân 485
İskat 218
İskat edici müddet
194
İskat ettirmek 218
İskatî mürûruzaman
125
İskele 219
İskele ücreti 219
İskonto 218
İskonto cüzdanı 55
İskonto haddi 291
İskonto kredisi 441
İskontoyu tenzilden
sonra 218
İslâh 126
İslâh etmek 126
İslâh ve ikmâl etmek
126
İsmi hâs 321
İspanyol merkantilizmi
282
İspât 385
İspât etmek 385
İspâtı mümkün 385
İspât kudreti 385
İspât mükellefiyeti 243
İsrâf 363
İstarya ücreti 53
İstasyon 119
İstasyonda teslim 119
İstasyon şefi 119

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- İştirâk taahhüdü 252
İştirâk taahhütnâmesi 252
İştirâ kuvveti 17
İştirâ ve fûruht 19
İştirâ vergisi 18
İtâ 448
İtâ emri 446
İtalyan usûlü muhâsebe 454
İtfâ 65, 373
İtfâ bedeli 373
İtfâ bedeli tahsisî 373
İtfâ edilen kıymet 373
İtfâ hesabı 373
İtfâ ihtiyâtı 373
İtfâ nisbeti 373
İtfâsı kabil istikrâz 315
İtfâ usûlleri 373
İthâlât 107
İthâlâtçı 107
İthâlâtçı ticârehânesi 108
İthâlât enflasyonu 108
İthâlât gümrük resmi 108
İthâlât kontenjanı 108
İthâlât kotaları 108
İthâlât kredisi 441
İthâlât memleketi 108
İthâlât metâi 108
İthâlât meyli 108
İthâlât memnûiyeti 109
İthâlât resmi 109
İthâlât rûsûmu 186
İthâlât târifesi 107
İthâlât ticâreti 108
İthâlât vergileri 108
İthal etmek 109
İthal lisansı 109
İthal resmi 174
İtibâr 190, 282, 363, 441
İtibardan düşmek 363
İtibâr emri 442
İtibâr görmek 363
İtibârı amme kâğıtları 240
İtibârı 364
İtibârî aktif 365
İtibârî antrepo 364
İtibârî fâiz 364
İtibârî kıymet 364
İtibârî nakid 364
İtibârî sermaye 43
İtibârî şerik 364
İtibârî iştirâ 442
İtibâr mektubu 442
İtibâr sâhibi olmak 363
İtibâr sigortası 183
İtidâl 32
İtilâf 24, 425
İtilâf etmek 425
İtilâfı beyn 425
İtilâfı mütekabile 248
İtimâd 188
İtimâda lâyük 189
İtimâda müstenid hukukî muâmele 189
İtimâda şayan adam 189
İtimat 188
İtimat ederek 189
İtimat etmek 189
İtimat reyî 190
İtimat telkîn etmek 189
İtinâ 330
İtinâ göstermek 331
İtinâyla hizmet etmek 331
İtirâf 7, 451
İtirâz 247, 455, 472
İtirâzâtı esâsiye 402
İtirâzâtı iptidâiye 215, 455
İtirâz edilmemiş 247
İtirâz etmek 247
İtiyâd 19
İtizâr 331
İtmâm 384
İtmâm etmek 384
İttibâ 423
İttihâd 61
İttihâzı karar 245
İvaz 248
İvazlı akid 249
İvazlı iktisâp 248
İvazsız 249
İvazsız akid 249
İyi anlaşılmış olmak 232
İyi bir şöhrete sâhip olmak 430
İyi halde 232
İyi halde olmak 232
İyi mânâyâ almak 232
İyi netice ümit etmek 232
İyi vasıf 276, 296
İzâfî 176
İzâfî haklar 177
İzâfî siklet 177
İzâhât 8
İzâle 172
İzâlei şüyü 395, 412
İ'zâm 176
İzdiham 490
İzin 232
İzin vesîkası 233
Japon inkişâfı 234
Juglar devreleri 234
Justinianus kanunları 468
Jüri 460
Jüri âzâsı 460
Kaabız 17
Kabahat 376
Kabahatini âlenen söylemek 377
Kabahatli olmak 377
Kabili bey' 356
Kabili devir 14
Kabili fek 270
Kabili fûruht 381
Kabili icrâ 482
Kabili imâl 456
Kabili istifâde 277
Kabili istimal 276
Kabili istimal kredis 276
Kabili iştiâl 80
Kabili izâh 8
Kabili kabul 300
Kabili mütâlâa 296
Kabili rüçû akreditif 118, 168
Kabili tahvîl 97
Kabili tahvîl nakid 97
Kabili takarrüp 142
Kabili tatbîk 421, 456
Kabili tavsiye 353
Kabili te'diye 317
Kabili te'lîf 423
Kabili tercih 479
Kabili tesviye 315
Kabiliyeti fûruht 359
Kabiliyeti icrâ 483, 484
Kabiliyeti itfâsı olan istikrâz 315
Kabiliyeti mütâlâa 296
Kabiliyeti tahvîl 119
Kabine 42
Kabotaj 159
Kabul 273, 299
Kabulden sonra 299
Kabul edilmemiş akreditif 300
Kabul edilmiş akreditif 300
Kabule göndermek 300
Kabul etme 422
Kabul etmek 299
Kabul etmemek 300
Kabul ettirmek 301
Kabul haddi 19
Kabul kredisi 300, 392
Kabul müesseseleri 300
Kabulü mümkün 300
Kabul ve tasdik etmek 299
Kabız 17
Kabzedilmeksizin rehin tesisi 200
Kabızimal 28
Kaçakçı 235
Kaçakçılık 235
Kaçak emtia 186, 235
Kaçırma 235
Kadastro 486
Kadın tüccâr 235
Kadîm münâsebetler 426
Kâfi 486
Kâfi derecede 486
Kâfi gelmek 489
Kâfi vâsıtalar 486
Kâğıt 235
Kâğıt para 235, 338
Kaht 263
Kaide 278
Kaidei hukukiye 207
Kaidei nizâmîye 166
Kaide vaz'etmek 278
Kaime 235
Kalfa 237
Kalfalık 237
Kalkmak 239
Kalp 239
Kalpazan 239
Kalpazanlık 239
Kalp para imâl eden 239
Kalp para imâli 239
Kambiyo 239
Kambiyo ajanı 239
Kambiyo 239
Kambiyo bürosu 240
Kambiyo hukuku 240
Kambiyo istikrar fonu 240
Kambiyo kuru 240
Kambiyo masrafları 240
Kambiyo mektubu 55
Kambiyo muâmelâtı 240
Kambiyo muâmeleleri yapmak 240
Kambiyo murâkabe'si 239
Kambiyo paritesi 240
Kambiyo piyasası 240
Kambiyo senedi 239
Kambiyo senetleri 396
Kambiyo taahhüdü 240
Kamyon 243
Kamyonu yeniden

- İstatistik 363
İstatistikî adam 363
İstatistik sırları 363
İstiâp mikyâsı 367
İsticâl 403
İsticâl etmek 403
İsticâr 265
İsticâr etmek 265
İstidâ 111
İstidâ hakkı 111
İstidlâli evvelî 324
İstifâ 82
İstifâde 458
İstifâde etmek 458
İstifâdei umûmiye hakkı 164
İstifâdeli 458
İstifâdeli olarak 459
İstifâde nazariyesi 445
İstifçilik 221
İstif etmek 221, 490
İstihbârât 192
İstihbârât bürosu 192
İstihdâm 81, 277
İstihdâm cezâsı 81
İstihdâm elâstikiyeti 81
İstihdâm etmek 278
İstihdâm nisbeti 82
İstihfâf 282
İstihfâf etmek 282
İstihkak 194
İstihkak dâvâsı 194
İstihlâk 413
İstihlâk emtiası 411
İstihlâk etmek 411
İstihlâk fonu 411
İstihlâkin tevessü nisbeti 434
İstihlâki umûmiye vergisi 164
İstihlâk kooperatifleri 411
İstihlâk kredisi 411, 435, 441
İstihlâk metâi 434
İstihlâk meyli 411
İstihlâk uf'ûlesi 411
İstihlâk vergisi 411
İstihlâk vergileri 435
İstihlâk vâsıtaları istihşâli 432
İstihşâl 410, 431
İstihşâl âletleri 431
İstihşâl âmilleri 433
İstihşâl âmilleri harekâtı 433
İstihşâl âmilleri hisseleri 433
İstihşâl âmillerinin en muvâfık terkibi 141
İstihşâl âmilleri pıyasası 433
İstihşâl âmilleri tahsisî 433
İstihşâl buhrânı 433
İstihşâl emsâli 434
İstihşâl etmek 435
İstihşâl fenni 434
İstihşâl fiyatı 433
İstihşâli hak 194
İstihşâl kabiliyeti 435
İstihşâl kabiliyetinde olmak 435
İstihşâl kanunu 435
İstihşâl kartelleri 434
İstihşâl kooperatifleri 432
İstihşâl kredisi 435, 441
İstihşâl kuvvetleri 433
İstihşâl mâliyeti 434
İstihşâl metâi 434
İstihşâl mınatkası 432
İstihşâl münâsebetleri 433
İstihşâl şekli 432
İstihşâl tarzı 432
İstihşâl uf'ûlesi 434
İstihşâl vâsıtaları 432
İstihşâl vâsıtaları istihşâli 432
İstihşâl vergileri 435
İstihşâl vergisi 360
İstihşâl vetîresi 434
İstihzârı muhâkeme 121
İstikamet 113
İstikbâl 156
İstikbâl için stok 156
İstikrâr 100, 120
İstikrâr kesbetmek 120
İstikrarlılık 120
İstikrar te'mini 120
İstikrâz 64, 318
İstikrazda bulunmak 66
İstikrâzı dâhilî 64, 211
İstikrâzı hâricî 64, 109
İstikrâz senedâtı 64
İstikrâz tâkatı 66
İstiktâp 475
İstimâ 111
İstimâl 277
İstimâlde 277
İstimâlden kalkmış 277
İstimâl edilen 276
İstimâl edilmemiş 276
İstimâl etmek 278
İstimâle yaramayan 277
İstimâl kıymeti 277, 458
İstimlâk 242
İstimvâl 285, 286
İstimvâl etmek 286
İstimzaç 372
İstinâbe 28
İstinâd 92
İstinâf 92, 472
İstinâf mahkemesi 92, 462
İstinkâf 83
İstinkâf etmek 460
İstintak 371
İstirdat 167
İstirdat dâvâsı 167
İstirdat etmek 167
İstisgar 282
İstisnâ 36
İstisnâ akdi 457
İstisnâen 36
İstisnâî fiyat 36
İstisnâî mahkemeler 462
İstisnâî şartlar 36
İstisnâî târife 36
İstisnâsız 37
İstiğâre 90
İstiğâre ücreti 90
İstiğhâd 189
İstizâh 372
İşân 368
İş adamı 222
İş adamları 222
İş adamlığı 222
İş akdi 229
İş âlemi 223
İş'âr 58, 180
İşâret 56, 216
İşâret etmek 181
İşâretlemek 57
İş'âr mühleti 59
İş bankası 222
İşçi 223
İşçi dernekleri 325
İşçi sigortası 223
İşde kesatlık 224
İşde sühûlet 224
İşe devamsızlık 224
İşe el atmak 224
İşe nihâyet verme 224
İşgal 136
İşgal etmek 136
İşgalîye resmi 486
İş günü 138
İş hacmi 229
İş hissesi 229
İş hukuku 225
İş ihtilâfları 222
İşine nihâyet verme 84
İşine nihâyet vermek 85
İşine yeniden başlamak 480
İşin iptidâsı 225
İşin neticesi 225
İş kazâsı 225
İş kuvveti 138
İş kuvvetinin kıymeti 138
İş kuvvetinin te'siri 138
İşlemek 457
İşleri idâre tarzı 226
İşlerin idâresi 226
İşlerin inkişâfı 226
İşlerin intizamsızlığı 226
İşlerin seyri 226
İşlerin tâtili 226
İşlerin vüs'atı 226
İşletme iktisâdî 227
İşletmek 227
İşletme kredisi 441
İşletmelerin kaynaşması 227
İşletme malzemesi 227
İşletme masrafları 227
İşletme muhâsebesi 365
İşletme vergisi 227, 360
İş mahallerinin teftişi 230
İş masrafları 225
İş mektubu 395
İş mınatkası 223
İş müddetleri 230
İş odaları 229
İşporta 229
İşportacı 229
İşportacılık 229
İşportacılık yapmak 229
İş sâhası 222
İş sâhibi 230
İş sendikası 229
İş seyâhâtı 224
İşsizlik sigortası 229
İşsizlik tazminatı 229
İş şahâdetnâmesi 229
İş tavassutu 222
İşten imtinâ 230
İşthal 415
İştirâ 17, 167, 358
İştirâ fiyatı 17
İştirâ hakkı 358
İştirâk 252
İştirâk eden 251
İştirâk etmek 252
İştirâk hâlinde mülkiyet 304, 411
İştirâk hissesi 252
İştirâ kıymeti 358
İştirâkî icâr 465

- yüklemek 481
 Kanâat 243
 Kanâatbahş 243
 Kanâat hâsıl etmek 243
 Kanara 258
 Kançılarya 243
 Kan hısımlığı 205
 Kanun 467
 Kanuna mugayeret 472
 Kanuna mugayir hareket eden 472
 Kanuna mugayir hareket etmek 472
 Kanuna muhâlefet 472
 Kanuna muhâlif 472
 Kanuna riâyet etmek 472
 Kanun boşluğu 467
 Kanundan münbais borçlar 65
 Kanundan mütevellit düyûnât 467
 Kanûnen 468
 Kanun hârici 468
 Kanûnî 469
 Kanûnî beyyine 470
 Kanûnî fâiz 471
 Kanûnî fâiz haddi 471
 Kanûnî hiyle 469
 Kanûnî ihtiyat akçesi 471
 Kanûnî ikametgâh 269
 Kanûnî ipotek 407, 471
 Kanûnî karine 470
 Kanûnî mirasçılar 470
 Kanûnî mümessil 271, 471
 Kanûnî sigorta 470, 512
 Kanûnî şerâit 470
 Kanûnî tâkibât 470
 Kanûnî tedbirler 470
 Kanûnî temlik 470
 Kanûniyet 470
 Kanunların ihtilâfı 469
 Kanunların iktibâsı 469
 Kanunların mülkiliği 470
 Kanunların neşir ve ilânı 469
 Kanunların şahsiliği 469
 Kanunların telâhuku 469
 Kanunların teşkilâtı esâsiye kanununa muhâlefeti 469
 Kanun lâyhâsı 472
 Kanun kuvvetine mâlik olmak 468
 Kanunnâme 468
 Kanunnâmei bahrî 103
 Kanunşikenlik 376
 Kanun tarikiyle 472
 Kanun teklif etme hakkı 471
 Kanun teklifi 471
 Kanunu bilmemek mâzeret sayılmaz 472
 Kanunu ihlâl eden 472
 Kanunu muvakkat 153
 Kanunun tarbiki 421
 Kanun vaz'ı 469
 Kanun vâzı 467, 469
 Kanun yolları 472
 Kanun yollarına başvurma 471
 Kantar resmi 244
 Kapalı deniz 244
 Kapalı sistem 244
 Kapalı zarf usûlüyle müzâyede 244
 Kapan 197
 Kapanış kuru 244
 Kapitalist disiplin 21
 Kapitalist tedâvül 21
 Kapitalizasyon 22
 Kapitalizm 21
 Kapitülasyon 450
 Kaptan 244
 Kâr 113, 254
 Kara ablukası 280
 Kara borsa 449
 Kara harbi hukuku 246
 Karakol 244
 Karantina 245
 Kâra iştirâk 254
 Kâra iştirâk etmek 246
 Kara nakliyatı 246
 Karâr 245
 Karâra itirâz 245
 Karâra varmak 245
 Karârı kat'î 259
 Karârıma binâen 245
 Karâr ittihâzı 245
 Karârname 245
 Kararsızlık 245
 Kararsızlık içinde kalmak 260
 Karâr tashihi 245
 Karâr vermek 245
 Kara suları 246
 Kara tarikiyle 246
 Kara ticâreti 246
 Karaya oturma 246
 Karaya oturmak 246
 Karaya oturtma 246
 Kâr getirmek 255
 Kâr hissesi 255
 Kârın dağıtılmamış kısmı 327
 Karı ve çocuklara muâveneti sihhıyye 145
 Kârı taksim 72
 Karine 56, 243, 327
 Karineî kanûniye 470
 Kâr istihsâl eden 255
 Kâr istihsâl etmek 255
 Kâr kapasitesi 254
 Kârlı 255
 Kârlı iş 255
 Karma hayât sigortası 473
 Kâr marjı 255
 Karne usûlü 55
 Kâr nîspeti 255
 Kâr siası 254
 Karşılık 478
 Karşılıksız çek 478
 Kâr taksîmi 255
 Kartel 250
 Kartel irâdî 250
 Kartpostal 250
 Kâr ve zarar 255
 Kâr ve zarar hesabı 255
 Karz 64, 318
 Kaza itirâz 63
 Karzen 318
 Karzen para verme 318
 Karzı bahrî 102
 Kasa 250
 Kasa bakıyesi 251
 Kasa bonusu 251
 Kasa çekii 251
 Kasa defteri 251
 Kasa fazlası 251
 Kasa hesabı 251
 Kasa iskontosu 251
 Kasa kredisi 251
 Kasa mevcûdu 251
 Kasa noksânı 251
 Kasa tazminâtı 251
 Kasa vaz'iyeti 251
 Kasden 251
 Kasdî 251
 Kasdî zarar 251
 Kasırlar (Kaasırlar) 271
 Kasıriyet (Kaasıriyyet) 197
 Kasırlık (Kaasırlık) 197
 Kasıt 20
 Kat'î hesap 203
 Katılma akdi 230
 Kat'î tarik 495
 Kat'î 258, 460
 Kâtibi adil 295
 Kâtibi adil huzûrunda 295
 Kat'î hesâp 258
 Kat'î hüküm 261
 Kat'î karar 259
 Kat'î karine 258
 Kat'ileşmiş karar 259
 Kat'ileştirmek 259
 Kat'î muâmele 259
 Kat'î olmayan 259
 Kat'î olmayan tercüme 259
 Kat'î teminât 258
 Kat'iyât 260
 Kat'î yemin 258
 Kat'iyetle emre âmâde bulundurmak 259
 Kat'iyetle icrâyı fûruht 259
 Kat'iyetle mübâyaa etmek 259
 Kat' ve tefrik etmek 261
 Kavânini harbîye 361
 Kavânini husûsiye 330
 Kavânini mahsûsa 330
 Kavânini medeniye 501
 Kavânini mevkute 381
 Kavânini ticârîye 398
 Kavânini umûmiye 164
 Kaydetmek 295
 Kaydı defâtir 93
 Kaydı hayât şartıyla irâd akdi 321
 Kaydı ihtirâzî 82
 Kaydî nakid 336, 338
 Kaydî para 46, 336, 338
 Kayıt 477
 Kayıt etmek 477
 Kayıtlı mutavassıt 40
 Kayıtsızlık 16
 Kayıt terkini 476
 Kaymak fiyat 174, 253
 Kayyım 254
 Kayyımlar 271
 Kazâ 214, 254, 461
 Kazâ dâiresi 487
 Kazâ hakkı 463
 Kazâi 245
 Kazâi bahrî 102
 Kazâ idâre hey'eti 498
 Kazâi içtihad 329
 Kazâi içtihatlar 465

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- Kazâî kâmile tâbî
dâvâ 498
Kazâî kararlar 463,
465
Kazâî mıntika 72
Kazâî muâmele 464
Kazâî rûd 464
Kazâî tefsîr 465
Kazâî temlik 465
Kazâ kuvveti 362, 463
Kazanç vergisi 158,
255
Kazanmak 255
Kazâsız varmak 440
Kazâ sigortası 254
Kazîye muhkeme 58,
261, 327
Keenlemeyekûn 150
Kefâlet 506
Kefâleti müteselsile 92
Kefîl 505
Kefîl ibrâz etmek 505
Kefile kefil 506
Kefilin kefil 506
Kefil olmak 505
Kefîlül kefil 506
Kemâl 489
Kendi hakkını cebren
vikaye 256
Kendi hesabına 256
Kendine hizmet 257
Kendini bahtiyar
addetmek 257
Kendini halâs etmek
257
Kendini hissetirmek
256
Kendini icbâr etmek
257
Kendini işe vermek
256
Kendini kaptırmak
257
Kendini müdâfaa
etmek 257
Kendini takdim etmek
257
Kendini vakfemek
257
Kendini zengin etmek
257
Kendisi için hıfzetmek
256
Kendisi için mahsûl
256
Kendi vâsıtaları 257
Kentâl 257
Kesat 257
Kesbi itidâl 320
Kesbi kar'iyet etmiş
karâr 259
Kesbi kar'iyet
ettirmek 259
Kesir 86, 261
Kesret 63
Keşide 82
Keşideci 82, 310
Keşide etmek 82
Keşif 73, 75
Keşif ve muâyene 95,
482
Ketmi hissiyât 56
Ketûm 12
Ketûmiyet 12
Keyfi 219
Keyfi muâmele 468
Keyfiyet 295
Kılavuzluk 262
Kınnap 370
Kınnapla bağlamak
370
Kırâatı imkânsız 296
Kırat 262
Kırkambar 340, 495
Kısa devre 426
Kısa vâdeli 263, 426
Kısa vâdeli istikrâz
262
Kısa vâdeli kredi
262, 441
Kısa vâdeli senet 262
Kısım 73, 258, 261,
339
Kısım kısım fûruht
340
Kısır sınıf 263
Kısıtlı monopol 342
Kısmî âzam 76
Kısmî evvel 428
Kısmî sâlis 428
Kısmî sâni 428
Kısmî 73
Kısmî buhrân 73
Kısmî inhisâr 177
Kısmî muvâzene 73
Kısmî navlun akdi 73
Kısmî sigorta 73
Kısmî taahhüt 73
Kısmî te'diyât 364
Kistelyevm 187
Kıt'a federalizmi 263
Kıtlık 263
Kıyâs 24, 302
Kıymet 93
Kıymet beyânı 93
Kıymet biçilemeyen
93
Kıymet esâsına
müstenid gümrük
resmî 94
Kıymet esâsına
müstenid vergi
sistemi 286
Kıymet haddi 95
Kıymeti hâzıra 187
Kıymeti munzama 252
Kıymetinden fazla
kıymet izâfesi 94
Kıymetinden düşmek
94
Kıymetini az takdir
etme 94
Kıymetini kaybetme
93
Kıymetini takdir etme
94
Kıymetini verme 94
Kıymeti tereffü etmek
505
Kıymeti vasatiye 303
Kıymet kaybı 96
Kıymetli eşyâ 95
Kıymetli evrak 95
Kıymetli mâden 95
Kıymetli nakid 351
Kıymetli senet 95
Kıymetsiz 95
Kıymetsiz senet 96
Kıymetsiz vesîka 95
Kıymet takdir etmek
95
Kıymet takdiri
mümkün 95
Kıymet tezyidi 96
Kıymet vaz'ı 94
Kıymet vermek 96
Kifâyet 486
Kifâyetsiz 486
Kifâyetsizlik 487
Kilit altındaki emtia
263
Kilit kanunu 264
Kilit kısımlar 264
Kilo 264
King kanunu 264
Kirâlık kasalar 265
Kitâb 475
Kizb 455
Koçan 267
Kod 468
Kolay tedâvül 268
Kolbertizm 229
Kollektif şirket 503
Komandite 369
Komanditer 369
Komandit şirket 370
Komersiyalizm 392
Komiser 268
Komisyon 508
Komisyoncu 508
Komisyonculuk 508
Komisyoncu yazihânesi
508
Komisyon mukavelesi
508
Kompartment 268
Komsuluk hakkı 268
Kongre 279
Konjonktür
barometresi 345
Konjonktürel bütçe
268
Konjonktürel işsizlik
268
Konjonktürel plâncılık
268
Konsorsiyom 269
Konsorsiyom bankaları
269
Konşimento 104
Kontenjan 354
Kontenjanıman 354
Kontenjan usûlü 355
Kontuvar 269
Kooperatif 61
Kooperatif şirket 61
Kopya defteri 144
Kopya mürekkebi 144
Kopya presi 144
Korsan 270
Korsan sefinesi 270
Kota 354
Kotasyon 355
Kredi 441
Kredi açmak 442
Kredi akreditifi 442
Kredi emri 442
Kredi enflasyonu 441,
442
Kredi haddi 443
Kredi kartı 442
Kredi kooperatifi 441
Kredi kooperatifleri
442
Kredi mektubu 442
Kredi murâkabesi 442
Kredi sınırı 441
Kredi sirküler
mektubu 442
Kredi sühûleti 442
Krediyle iştirâ 442
Krediyle satış 443
Krediyle satmak 443
Kudret ekonomisi 486
Kudreti temsilîye 10
Kumar 278
Kumpanya 278
Kunturat 374
Kupon 258
Kupon kesme 236
Kur 150
Kur'a keşidesi 10
Kur'an 219
Kurbiyet 451
Kurbunda 451
Kur farkı 150
Kurşun 278
Kurşun kalem 278
Kurşunla setretmek
278
Kurşun vurmak 278

- Kur tahavvülâtı 150
Kurumlar vergisi 280
Kurun dînunda 150
Kurun fevkinde 150
Kusûr 280, 362
Kusurlu 280
Kusurlu makine 490
Kusursuz 280
Kusvâ 371
Kuvvei bahrîye 116
Kuvvei teşebbüs 174
Kuvvetler nisbeti 183
Kuvvet sarfetme 80
Kuyruk nazariyesi 281
Küçük ad 321
Küçük alaverci 281
Küçük avarya 329
Küçük balya 281
Küçük kasa 77, 281
Küçük masraflar 281
Küçük sanatlar 281
Küçük tüccâr 281
Küllî halefiyet 411
Küllî istimzâç 372
Küşâd 9
Küşâdî dâvâ 90
Küşat 9
Küşât bilânçosu 9
Küşât etmek 10
Lâfzi tefsir 373
Lağvetme 507
Lasta 283
Lâtin Amerika ortak
pazarı 283
Lâtin para ittihâdî
283
Lâvha 384
Lâyiha 475
Lâzım 166
Lâzımülîcrâ karâr 484
Leff 214
Leffetmek 215
Lehinize 458
Levha 384
Liberalizm 142
Likidasyon 338, 339
Likidasyon kuru 339
Liman 283
Limana dühûl 283
Liman masârifâtı 283
Liman resmi 283
Liman şehri 283
Liman ücreti 283
Limited şirket 369
Liste 112
Lira 283
Lokavt 225
Lombart sistemi 283
Lukata 19, 74
Lûtfen 283
Lüzûm 166
Lüks vergisi 181
Lûtfen 283
Lüzûm 166
Lüzûm göstermek 166
Lüzûmlu 166
Lüzûmlu addetmek
166
Lüzûmluluk 166
Lüzûmlu olanı icrâ
etmek 166
Lüzûmsuz 167
Lüzûmu hâlinde 167
Lüzûmu te'dîye 317
Maal'esef 295
Maarif vekâleti 293
Maaş 36
Maaşlı 36
Madde 50
Maddei iptidâîye 226
Maddî edâ 295
Maddî hatâ 328
Maddî hayât 328
Maddî karîne 327
Maddî kazîyei
muhkeme 327
Maddî mallar 327
Maddî mes'ele 328
Maddî unsur 319
Mâden 284
Mâden hukuku 284
Mâdenî ihtiyât 284
Mâdenî para 284
Mâdenî para sistemi
284
Madrabaz 28, 284
Madrûbu fih 434
Magdûr 263
Magsûş emtia 246
Mağaza 358
Mağazada
bulundurmak 358
Mağazada kalmak 358
Mağazaya koyma 358
Mağazaya koymak 358
Mahal 482
Mahallî 500
Mahallî acente 500
Mahallî ahzı itâ 500
Mahallî hukuk 413
Mahallî icrâ 484
Mahallî idâre 500
Mahallî ifâ 484
Mahallî ikaamet 269
Mahallî ikaametgâh
74
Mahallî kur 500
Mahallî mâmulât 486
Mahallinizde 482
Mahallinde 482
482
Mahallinde keşif 243,
Mahallî senet 500
Mahallî seyyâr memur
500
Mahallî ticâret 500
Mahallî örf ve âdet
500
Mahal masrafları 482
Mahal vermek 486
Mahbûs 408
Mahcûr 263
Mahcûz 137
Mahcûz mal 137
Mahdut devre 262
Mahdut devre arzı 262
Mahdut devre normali
262
Mahdut devre tahmîni
262
Mahdut ehliyet 369
Mahdut kredi 369
Mahdut mes'ûliyet 369
Mahdut mes'ûliyetli
şirket 369
Mahdut miktarda 369
Mahdut mühlete 262
Mahdut müzâyede 369
Mahdut vâsıtalarla
sarfı mesâî 368
Mahfil 104
Mahfûz hisse 277, 353
Mahfûz mallar 353
Mahkeme 461
Mahkemece
mühürlemek 461
Mahkemedede ikrâr 462
Mahkeme dereceleri
462
Mahkeme hârici 461
Mahkeme hârici
ikrâr 461
Mahkeme hârici
muâmeleler 461
Mahkeme huzûruna
çıkma 462
Mahkemei temyiz 465
Mahkeme kalemi 461
Mahkeme kararı 245,
461
Mahkeme kararıyla
satış 462
Mahkeme kararıyla
tasfiye 461
Mahkeme kararları
463
Mahkemeler içtihâdî
467
Mahkemelerin tâtili
462
Mahkemelerin teşkilâtı
462
Mahkeme masrafları
461, 463
Mahkemenin kanunu
462
Mahkeme tarikiyle
462
Mahkeme usûlü 462,
464
Mahkeme vâsıtasıyla
462
Mahkemeye dâvet 462
Mahkemeye dâvet
etmek 462
Mahkemeye
sevketmek 462
Mahkûm 408, 464
Mahkûm etmek 464
Mahkûmiyet 408, 464
Mahkûmların himâyesi
464
Mahkûmün aleyh 464
Mahkûmün bih 464
Mahkûmün leh 464
Mahmî devlet 274
Mahreç bulmak 84
Mahreçler 382
Mahreçler kanunu
254
Mahreçler nazariyesi
254
Mahrem 175
Mahrûkat 451
Mahrûm 493
Mahrûm olmak 493
Mahsûben 15, 203
Mahsûl 284, 435
Mahsûldâr 435, 447
Mahsûldarlık 435
Mahsûl mâliyetleri
436
Mahsûl ticâreti 436
Mahsûp 203
Mahsûp çeki 315
Mahsûs 328
Mahvolmak 493
Maîşet 153
Maîyet 102
Makable ismâl 323
Makable şâmil 323
Makable şümûl 323
Makam 308
Makbûl 189
Makbuz 18
Makbuz mukabilinde
18
Makbuz pulu 19
Makbuz senedi 18,
352
Makbuz tanzîmi 18
Makbuz vermek 19
Makina 284
Makina adamlar 284
Makina ve âlâtı
edevât 284
Mâkûsen mütênâsîp
303
Maksada mutâbakat
141
Maksada muvâfık 141

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- Maktûa 258
 Maktûiyet usulü 258
 Maktû vergi 261
 Mal 284
 Mal beyânı 285
 Malda noksânîyet 286
 Mâlî 287
 Mâlî bilânço 288
 Mâlî buhrân 288
 Mâlî fazlai kıymet 288
 Mâlî gümrükler 288
 Mâlî inhisar 289
 Mâlik 230, 303
 Mâlî kanunlar 289
 Mâlîkiyeti hak 195
 Mâlî mahâfil 288
 Mâlî muâvenet 289
 Mâlî muhallîl 288
 Mâlî muhâsebe 365
 Mâlî muhit 288
 Mâlî rapor 289
 Mâlî sene 154, 289
 Mâlî şirket 289
 Mâlîye 286
 Mâlîyece 286
 Mâlîyeci 286
 Mâlîye ilmi 286
 Mâlîye siyâseti 286
 Mâlîyet 286
 Mâlîyet fiyatı 287
 Mâlîyet kıymeti 287
 Mâlîyet muhâsebesi 287, 365
 Mâlîye vekâleti 286
 Mâlî zümre 289
 Mal kaçırma 287
 Malların hasâra uğraması 490
 Mal markası 57
 Mal mevcûdu 438
 Mal mübâdelesı 286
 Mal mülk sâhibi 439
 Mal nümûnesi 287
 Mal-para 338
 Mal partisi 285
 Mal sandığı 250, 289
 Mal sigortası 287
 Mâlûliyet 134
 Mâlûliyet sigortası 134
 Mâlûmât 59
 Mâlûmât almak 59
 Mâlûmât satışı 59
 Mâlûmât toplamak 59
 Mâlûmât vermek 60
 Mâmelek 114, 289, 438, 439
 Mâmelek hakları 439
 Mâmelek hesabâtı 439
 Mâmelek vergisi 439
 Manav 290
 Mânevi hayât 328
 Mânevi tazminât 302
 Mânevi unsur 319
 Mânî 140
 Manifatura 456
 Manifatura malları 457
 Manifatura malları çeşitleri 457
 Manifatura sanâyii 457
 Manifesto 159
 Mânî olmak 141
 Mansup mirasçılar 33
 Marazı aklıye 419
 Mârifeti amelîye 421
 Marka 56
 Markalamak 57
 Marşandiz vagonu 505
 Masârifâta sebebiyet vermek 172
 Masârifâtı hakikiye 165
 Masârifâtı umûmiye 163
 Masârifî muhâkeme 461
 Masârifî zarûriye 511
 Masdârîye 186
 Maslahat 222
 Maslahatgüzâr 135
 Masraf 171
 Masraf fazlalığı 172
 Masraf hesâbı 172
 Masraf hissesi 172
 Masraflar 172
 Masrafları karşılayabilmek 172
 Masraflar müsterek olmak üzere 172
 Masrafların hesaplanması 172
 Masrafları uhdeme ait olmak üzere 172
 Masraflı 172
 Masraf pusulası 172
 Masrafsız 172
 Masraftan muâf 172
 Masûniyeti şahsiye 265
 Mâ'serî 303
 Matbaalar 48
 Matbûa 48
 Matbû çek 48
 Matbû evrak 48
 Matbûât 48
 Matbûât cürümleri 48
 Matbûât hukuku 48
 Matbûât hürriyeti 48
 Matlûba kaydetmek 15
 Matlûbât 15
 Matlûbuma mahsûben 15
 Matlûbun muacceliyeti 15
 Matlûbun temliki 15
 Matlup 15, 67
 Matlup bakiyesi 15
 Matlup senedi 15
 Matrah 443
 Mâverâyı bahir 101
 Mâyî mahrûkat 13
 Mâzeret 41
 Maznûn 354, 362, 408
 Mebde 50, 215
 Meblâğ 407
 Mebsûten mütenâsip 303
 Meb'us 293
 Mebzûl 63
 Mebzûl emtia envârı 63
 Mebzûliyet 63
 Mecelle 265
 Mecbûrî 511
 Mecbûrî istikrâz 510
 Mecbûrî itilâf 511
 Mecbûrî karteller 512
 Mecbûrî sigorta 512
 Mecbûrî tedâvül 511
 Mecbûriyet 506, 512
 Mecbûriyetinde kalmak 512
 Mecbûriyeti vukuf 60
 Mecbûr olan 511
 Mecbûr olmak 511
 Meclisi idâre 497
 Meclisi meb'ûsân 77
 Meclisi umûmî 163
 Mecmû arz 404
 Mecmû hâsıla 404
 Me'cûr 265
 Me'cûre 265
 Me'cûrun îadesi 195
 Medenî haklar 501
 Medenî haklardan ıskat 501
 Medenî haklardan istifâde ehliyeti 501
 Medenî hakları istimâl ehliyeti 501
 Medenî hukuk 501
 Medenî kanunlar 501
 Medenî semere 112, 447
 Medhetmek 327
 Medih 327
 Medyûn 66
 Medyûn kalmak 66
 Medyûn olmak 63, 66
 Medyûn olunan meblâğ 66
 Medyûnun temerrüdü 66
 Medyûnu şükran olmak 66
 Mefkûrevî nakid 429
 Mehil 378
 Mehil temdidî 424
 Mektubu postahâneye tevdi etme 290
 Mektubu postahâneye tevdi etmek 290
 Mektûm 175
 Mektûm ihtiyât 175
 Mektup 290, 475
 Mektup ile 290
 Mektup irsâli 290
 Mektup kâğıdı 290
 Mektup kartı 291
 Mektup kutusu 290
 Mektup kutusuna atmak 290
 Mektup kutusundan almak 290
 Mektupların sevki 291
 Mektuplaşmak 476
 Mektup teâtisi 291
 Mektup teâtisinde bulunmak 291
 Mektup terâzisi 291
 Mektup tevziâtı 290
 Mektup ücreti 291
 Mektup üslûbu 290
 Melfûf 214
 Melfûfen 214
 Memâlikî ecnebîye vesâiki 451
 Memâlikî itilâfiye 25
 Memâlikî itilâfiye ticâreti 25
 Memerr 156
 Memleket 429
 Memleket hârici 429
 Memleket mahsûlû 429
 Memlû 116
 Memnû hakların îadesi 468
 Memnûiyet 468
 Memnûiyet gümrüğü 469
 Memnûiyet hükümleri 469
 Memnûiyet sistemi 468
 Memnûiyet târifesi 469
 Memnû mıntıkalar 468
 Memnun 263
 Memnun olmak 263
 Memur 178
 Memûrîn muhâkemâtı usulü 178
 Memûriyet 177
 Memûriyete almak 177
 Memûriyet ve mevkî nüfuzunu suiistimâl 179

- Memûr sicilli 178
Memûrun şahsî kusûru 179
Men 468
Menâbî 253
Menâbîi düyûn 65
Menbâ 253
Menbâdan isihrâç 254
Menbâdan vukuf 254
Menbâi vâridât 157
Men etmek 468
Menfaat 84
Menfaatdâr 458
Menfaati umûmiyeye hâdim cemiyet 104, 164
Menfaatlerini korumak 84
Menfaatlerle kabili te'lif olmak 423
Menfaatlerle te'lif etmek 84
Menfaat temini 85
Menfî 298
Menfî cevap vermek 298
Menfî husûmet 208
Menfî olduğu takdirde 298
Menfî zarar ve ziyân 298
Men'î muhâkeme karârı 464
Men'î müdâhale 135
Men'î müdâhale dâvası 135
Menkul 388
Menkul dâvası 388
Menkul kıymetler 388
Menkul kıymetler ve kambiyo borsası 95
Menkul kredisi 389, 441
Menkul mallar 388
Menkul mülkiyeti 388
Menkul rehni 388
Menkuz hüküm 71
Mensûcât 113, 325
Menşe 275
Menşe işâretleri 275
Menşeli olmak 275
Menşe memleketi 275
Menşe şahâdetnâmesi 275
Mer'a 308
Merbût 214
Merbûten 42, 214
Merbût fatura 215
Merbût istihsâl 42
Merbût kâr 42
Merbût mallar 42
Merbût talep 42
Mercî tâyini 487
Merhûn 407
Merhûna temellük şartı 409
Merhûn olmak 409
Mer'î 506, 507
Mer'iyet 470
Mer'iyette olmak 507
Merkantilizm 291
Merkez 291
Merkez bankaları 291
Merkez bankaları kazancı 292
Merkez ekonomileri 84
Merkezi hükümet 209
Merkezî murâkabe 292
Merkeziyet 482
Merkez ticârethâne 292
Merkez veznesi 76
Mertebe 370
Mertebe hakkı 370
Mertebe numarası 370
Mesâfe 424
Mesâfe navlunu 424
Mesâha 319
Mesâha şahâdetnâmesi 161
Mesâî 221
Mesâî âlâtı edevâtı 81
Mesâî âletleri 432
Mesâî arkadaşı 222
Mesâî borsası 223
Mesâide tecrübe '224
Mesâide tecrübe sâhibi 224
Mesâî kabiliyeti 230
Mesâîli ticâriye 397
Mesâî mahalli 230
Mesâî müddeti 81
Mesâinin kıymetlendirilmesi 224
Mesâî senesi 230
Mesâî vâsıtaları 432
Mesâiye mübâseret 224
Mesaj 58
Meselâ 326
Mes'ele 372
Mes'elei hukukîye 208, 328
Mes'elei maddîye 328
Mes'elel müste'hire 28, 142
Mes'eleiyi halletmek 372
Mesken 269
Mesken kredisi 270
Mesken masûniyeti 270
Mesken siyâseti 270
Mesken zammı 269
Meskûkât 284
Meskûkâtı nuhâsiye 43
Meskût geçmek 373
Meslek 414
Meslek hastalıkları 414
Meslekî formasyon 414
Meslekî vasıflılık 415
Meslek sırrı 414
Meslekten men' 415
Mes'ûl 372
Mes'ûliyet 372
Mes'ûliyeti müteselsile 92
Mes'ûliyet sigortası 372, 454
Mes'ûl muhâsip 372
Mes'ûl olmak 372
Mes'ûl tutmak 372
Meşguliyet 414
Meşher 367
Meşk 326
Meşkûk 280
Meşrû 470
Meşrû müdâfaa 470
Metâ 284
Metin 292
Metre 292
Metre mikâbı 292
Metre murabbâı 292
Metre sistemi 292
Metropol kapitalizmi 24
Mevâdî aslıye 21, 402
Mevâdî müsekkine 423
Mevâdî ticâriye 397
Mevcûd 74, 438
Mevcûdât 436
Mevcûdât kıymeti 439
Mevcûdât ve düyûnât 439
Mevcûdu kalmamak 410
Mevcûdu kalmamış 410
Mevcut 74, 438
Mevcut bulunmak 436
Mevcut ekseriyet 355
Mevcut nakid 436
Mevcut olmak 440
Mevduât 473
Mevduât bankası 473
Mevruât hesapları 473
Mevduât makbuzu 473
Mevduât sâhipleri 473
Mevhûm 440
Mevhûme 216, 440
Mevhûm senet 440
Mevkii icrâya koymak 457
Mevkii mübâhaseye koymak 436
Mevkii müzâkereye koymak 436
Mevkii tatbîke gelmek 421
Mevkii tatbîke vaz'etmek 421
Mevkuf 408
Mevrûd 173
Mevsim 292
Mevsim temevvücâtı 292
Mevsûf ikrâr 83
Mevt 320
Mevzû 443
Mevzûât 507
Mevzûât idâriye 499
Mevzûda hatâ 455
Mevzûu bahis 373
Mevzûu bahis meblâğ 373
Meyil 132, 426
Meyyâl 132
Mezbaha 258
Mezç 62
Mezçetmek 62
Mezç 62
Mezûniyet verme 489
Mezûniyet vermek 489
Mezûn kılma 489
Mezûn kılmak 489
Mintûka 72
Mintûkai memnûa 468
Mintûka tertibi 72
Mintûkavi hattı hareket 72
Mintûkavi plânlama 72
Mintûkavi şirketler 72
Mintûkavi tekâmül 72
Miâd 373
Miftah amele 263
Miftah nakid 264
Miftah sanâyi 263
Mikdâr 295
Mikdârı mütebâkî 235
Miktar 295
Miktarda hatâ 455
Mikyâs 319
Mikyâsâtı âyarlamak 319
Mikyâs âyârı 319
Mikyâs muhâfaza etmek 320
Mikyâsı tecâvüz etmek 320
Mikyâs ile fûruht 320
Mikyâs vâhidi 319

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- Mil 293
Milk 293
Milletler cemiyeti 418
Millî bayram ve umûmî tâtiler 415
Millî bütçe 415
Millî hâsıla 415
Millî hukuk 415
Millî iktisat 415
Millîleştirme 415
Millî muhâsebe 416
Millî müdâfaa vekâleti 362
Minnettarlık 176
Minnettâr olmak 176
Mirâs 237
Mirâscı 237
Mirâs hukuku 237
Mirâsın iktisâbı 237
Mirâsın kabûlü 237
Mirâsın küşâdı 237
Mirâsın reddi 237
Mirâs mukavelesi 238
Mirâs sebebiyle istihkak dâvâsı 238
Mirâs şirketi 238
Mirâsta ehliyet 238
Mirâsta iâde 238
Mirâstan ferâgat mukavelesi 238
Mirâstan iskaat 238
Mirâstan mahrûmiyet 238
Misâl 326
Misâl olarak 326
Misilleme 252
Moda 293
Moda olmak 293
Modası geçmek 293
Modaya mutâbık 293
Model fetişizmi 326
Montaj 278
Montaj sanâyii 278
Moratoryum 65
Mostra 181
Mostralık 326
Monopol 342, 399
Monopson 342, 399
Muaccel 142, 322
Muacceliyet 15
Muacceliyet fâizi 322
Muâdelet 144
Muâf 41
Muâfiyet 41
Muâhede 25, 26
Muahhar ciranta 371
Muahhar emirler 371
Muahhar siparişler 371
Muahhar tasarruf 371
Muahhar tevdiât 371
Muallâkiyeti dâvâ 90
Muallâkta 31
Muallâk tazminât ihtiyatları 421
Muâmelât 225
Muâmelâtı câriye 507
Muâmelâtı sarrafîye 'mahalli 67
Muâmelâtı ticârîye 397
Muâmelâtı vâsia 165
Muâmele 19, 225
Muâmelei müteakabile muâhede 248
Muâmele sâiki 225
Muâmele sâikiyle para talebi 225
Muâmele vergisi 226, 360
Muâvenet 459
Muâvenete koşmak 459
Muâvenet etmek 459
Muâveneti adliye 413
Muâvenetiyle 459
Muâvenet teşkilâtı 459
Muâvenet ve tevhidî mesâi fonu 460
Muâvin defterler 459
Muâvin hesaplar 459
Muâyene 95, 482, 493
Muâyene etmek 493
Muâyene hakkı 493
Muayyeni tercih 56
Muayyen zamanda 57
Mubâyaa 358
Mubâyaa etmek 358
Mubâyaa etmek için fûruht 358
Mubâyaa fiyatı 358
Mubâyaa kıymeti 358
Mubâyaa masrafları hesabı 358
Mubâyaa plânı 358
Mücer 265
Mücibince 166
Mücid 459
Mücip sebep 166
Mücir 265
Mücit 459
Müdi 474
Mufassal 38
Mufassal mâlûmât 38
Mugayir 36
Mugfil 16
Muhâberâtı idâre etmek 476
Murâberâtı ticârîye 398
Muhâberât kopye defteri 476
Muhâberât sırrı 192
Muhâbere emek 476
Muhâbir 59
Muhâbir banka 58
Muhâbir kredisi 59
Muhâdenet 25
Muhâfaza 352
Muhâfaza etmek 352
Muhâfaza için vermek 352
Muhâfaza mâliyeti 43
Muhâfaza memuru 270
Muhâfaza tedbirleri 271
Muhâkemât müdürlüğü 463
Muhâkemât umûm müdürlüğü 463
Muhâkeme 121, 463
Muhâkeme etmek 463
Muhâkemelerin aleniyeti 463
Muhâkeme masrafları 463
Muhâkemenin iâdesi 464
Muhâkemenin men'i karârı 464
Muhâkeme usûlü 464
Muhakkak 259
Muhakkem deyn 350
Muhakkem istikrâz 345
Muhâlefet 247
Muhâlefet etmek 247
Muhâlefet varakası 317
Muhâlifî kanun 472
Muhâlün aleyh 488
Muhâlün leh 488
Muhâmî 35
Muhammen kıymet 261
Muhammin 261
Muhârebei bahriye hukuku 103
Muharrer 475
Muhâsara 53
Muhâsebe 365
Muhâsebeci 365
Muhâsebecilik 365
Muhâsebe dâiresi 365
Muhâsebe defterleri 365
Muhâsebe dengesi 312
Muhâsebe mebdeleri 365
Muhâsebe murâkabesi 365
Muhâsebe sistemi 365
Muhâsibi mes'ûl 372
Muhâsib 365
Muhassala 59
Muhâtabı müddeâ 362
Muhâtap 247, 310
Muhâtara 82
Muhâtaralar ihtiyâtı 83
Muhâtaralı 82
Muhayyerlik 367
Muhayyer muâmele 331, 360
Muhbir 192
Muhibbâne 117
Muhib müessesesi 117
Muhik 195
Muhil 488
Muhip müessesesi 117
Muhit iktisâdiyâtı 84
Muhtaç olmak 166
Muhtar 293
Muhtar bütçe 331
Muhtariyet 331
Muhtar târife 331
Muhtar tevdiât 331
Muhtekir 449
Muhtelif kur sistemi 252
Muhtelit hayât sigortası 247
Muhtelit ikrâr 59
Muhtemel 297
Muhtemelen 298
Muhterem 363
Muhtevâ 211
Muhtevî 459
Muhteviyât 211
Muhtıra 24
Muhtıra defteri 24
Muir 67
Mukaseme 341
Mukabele 247
Mukabele etmek 250
Mukabelei bilmişil 252
Mukabil 247
Mukabil dâvâ 247
Mukabilinde 248
Mukabilini temin etmek 249
Mukabil olarak 249
Mukabil vermek 249
Mukaddem 321
Mukaddem mevduât 323
Mukaddem tasarruf 322
Mukarrerâtı idâriye 498
Mukarrerâtı kazâiye 463, 465
Mukarrerâtı müessesât 412
Mukarrerâtı teşriiye 471
Mukaseme 341

Mukavelâtı ticârîye 397	Murahas âzâ 98	Muvakkat bilânço 152	Mübâlâgalı sermâye 383
Mukavele 24, 374	Murâkabe 100	Muvakkat bütçe 152	Mübâşeret 50
Mukavele akdetmek 375	Murâkabe teşriîye 471	Muvakkaten 152	Mübâyaa 358
Mukavele akdi 374	Murâkıp 100	Muvakkat fatura 153	Mübâyaa etmek 358
Mukavelede hatâ 455	Murâkıplık 62	Muvakkat hesap 258	Mübâyaa etmek için
Mukavele ehliyeti 501	Mûris 237	Muvakkat hisse senedi 153	füruht 358
Mukavelei muvakkate 425	Musâhabe 269	Muvakkat icrâ 153	Mübâyaa fiyatı 358
Mukavelei müçtemia 405	Mutâbakat 25, 422	Muvakkat işsizlik 152	Mübâyaa kıymeti 358
Mukavelei müştereke 405	Mutâbık 422	Muvakkat kabul 152	Mübâyaa masrafları hesabı 358
Mukavelenâme 24, 374	Mutâbık kalındığı veçhile 423	Muvakkat kanun 153	Mübâyaa plânı 358
Mukavelenin asıl nüshası 374	Mutâbık kalmak 423	Muvakkat makbuz 151, 258	Mübâyaaât komisyonu 18
Mukaveleye müstenid 375	Mutâbık olmak 423	Muvakkat mukavale 425	Mübâyet 250
Mukaveleye müstenid cezâi nakdî 375	Mûtâd 19	Muvakkat olarak 152	Mübeyyiz 144
Mukaveleye müstenid fâiz 375	Mûtâd şartlarla 19	Muvakkat sigorta ilmühaberi 152	Mübriiz 307
Mukavemet 92	Mûtâd üzere 19	Muvakkat tahsisât 152	Mübtedî 479
Mukavemet mühânisi 92	Mutâlebe hakkı 221, 429	Muvakkat tahvil 151	Mücâdele 361
Mukavim 92	Mutavassıt 26	Muvakkat tâtili faaliyet 151	Mücâdele etmek 361
Mukayese 247	Mutavassıt finansman 26	Muvakkat tâtili faaliyet 151	Mücâdele gümrüğü 361
Mukayese etmek 247	Mutavassıt mükellef 28	Muvakkat teminât 152, 258-259, 325	Mücehiz 159
Mukayeseli mâliyetler nazariyesi 248	Mutavassıt mükellefler 506	Muvakkat tescil 152	Mücbir sebep 419
Mukayeseli masraflar nazariyesi 108	Mutavassıtan istifade 27	Muvakkat vazife 152	Mücbir sebepler 235
Mukayyed 476	Mûteber 189, 350, 506	Muvâsalat 415, 454	Müceddeden 479
Mukayyed ekseriyet 355	Mûteber addedilmek 351	Muvâsalat limanı 440	Mücrim 376
Mukbil 439	Mûteber olma 190	Muvâsalat mahalli 171	Müçtemi iş ihtilâfı 404
Mukim elçi 135	Mûteber olmak 190	Muvâzaa 90, 125, 456	Müdâfaa hakkı 363
Mukriz 15, 67, 319	Mûteber senet 350	Muvâzaa senedi 90	Müdâfaa vergisi 363
Muktedir 183	Mûteber ticârethâne 351	Muvâzene 100	Müdâfî 35
Muktesit 409	Mutlak 259	Muvâzene defteri 100	Müdâhale 135
Muntazam 128	Mutlakaa 259	Muvâzenesizlik 101	Müdâhalecilik 135
Muntazam posta seferleri 502	Mutlak ekseriyet 353	Muvâzene vergisi 101	Müdâhale etmek 135
Munzam 252	Mutlak haklar 353	Muvazzaf 178	Müdâhalei asliye 402
Munzam gümrük reşmi 253	Mutlak ihtiyâç 353	Muvazzaf konsolos 178	Müdâhale tarikiyle dâvâ 92
Munzam kıymet 252	Mutlak nizâmı amme 241	Muzâaf 85	Müdebbir 325
Munzam kıymet vergesi 252	Mutlak rant 353	Muzâaf muhâsebe usûlü 453	Müdebbirâne hareket etmek 325
Munzam kredi 253	Muvâfakat 25, 299, 422	Muzâaf sigorta 85	Müddeâbih 362
Munzam masraflar 253	Muvâfakat etmek 299	Mübâdele 97	Müddei 90, 250
Munzam te'diyât 253	Muvaffâkiyet 49	Mübâdele etmek 98	Müddei aleyh 91, 250, 362
Munzam ücret 253	Muvaffâkiyet vaadetmek 49	Mübâdele kıymeti 97	Müddei umûmî 361
Munzam vergi 253	Muvaffak olmak 49	Mübâdele kıymeti 97	Müddei umûmilik 361
Murâbahacı 399	Muvaffak olmamak	Mübâdele maddesi 98	Müdekkikane 217
Murâbahacı fâizi 399	Muvâfık 422	Mübâdele ticâreti 98	Müddet 378
Murâbahacılık 399	Muvâfık bulmak 422	Mübâdele vâsıtası 97	Müddeti ihtiyâr 367
Murâbahacılık etmek 399	Muvakkat 151	Mübâhase 436	Müddeti leyl 149
Murâfaa 121	Muvakkat anlaşma 151	Mübâlâga 282	Müddeti temdit 381
Murahhas 98			Müdür 499

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- Müessesât 280
Müessese 227, 279
Müessese encümeni 227
Müessese idâresi 227
Müessese müdiri 227
Müessese sermayesi 227
Müessif 437
Müessis 279
Müessis hisse senedi 279
Müeyyed akreditif 113
Müeyyide 457, 510
Müflis 51
Müfredât cedveli 38, 117
Müfrit sarhoşluk 38.
Müheyyâ 200
Mühim 323
Mühimmât 478
Mühlet 378, 379
Mühletsiz 381
Mühlet vermek 381
Mühür 10
Mühür fekki 10
Mühürlemek 89, 271
Mühür mumu 89
Mühür şekli 89
Mükâfât 318
Mükellef 443, 506
Mükellefiyet 506
Mükellefiyeti ifâ etmek 484
Mükemmel 488
Mükemmeliyet 489
Mükerrer 492
Mükerrer iskoato 492
Mükerrer sigorta 212, 492
Müktesep haklar 53.
Mülâhaza 125, 166
Mülâkat 180
Mülâzemet 487
Mülâzım 487
Mülhak bütçe 252
Mülk 293
Mülkiyet 231, 303
Mülkiyet hakkı 231
Mülkiyet tahavvülü 231
Mülkiyetten gayri aynı haklar 231
Mümânaat 140
Mümânaat etmek 140
Mümessil 10
Mümessil işçi 10
Mümeyyiz 36
Mümkün 297
Mümkün kılmak 297
Mümkün olanı yapmak 297
Mümkün olduğu kadar 297
Mümkün olduğu kadar acele 297
Münâkalât 415
Münâkalât vekâleti 415
Münâkale 13, 415
Münâkasa 31, 134
Münâkaşa 436
Münâsebâtı ayniye 266
Münâsebâtı husûsiye 266
Münâsebâtı kadîme 426
Münâsebâtın inkıtâı 258
Münâsebâtı ticâriye 394
Münâsebâtı vâsia 164
Münâsebet 215
Münâsebate girişmek 215
Münâsebette bulunmak 215
Münâsebet tesis etmek 215
Münâsip 422
Münâsip fiyat 422
Münâsiplik 422
Münâsip olmayan 423
Münâsip vakitte 423
Münâzaa 25, 83, 436
Münâzaalı 83
Münbit 435, 447
Münker olmak 371
Münferiden 400
Münhal 71
Münhasıran 329
Mürâcaat 50
Mürâfaa 121
Mürâfaa talebi 121
Müreffehe 287
Müreккеp fâiz 59
Müreккеp ikrâr 59
Mürselün ileyh 176
Mürsil 175
Mürtebit mal 42
Mürtefi 504
Mürteşî 478
Mürür 155
Mürür ederken 150
Mürûriye 186
Mürür mukavelesi 156
Mürür tezkeresi 156
Mürür vesikası 155
Mürûruzaman 379
Mürûruzamana tâbî olmayan hak 379
Mürûruzamana uğramış 379
Mürûruzaman def'i 362
Mürûruzaman müddeti 379
Müsâade 232, 298
Müsâade etmek 299
Müsâade istemek 299
Müsâadesiz 299
Müsâade vesikası 233, 298
Müsâdeme 82
Müsâdemei sefâin 160
Müsâdere 183, 456, 510
Müsâderei bahriye 101
Müsâhabe 180
Müsâid 422
Müsâit 422
Müsâit karşılamak 422
Müsâit şartlarla 422
Müsâlemeti muvakkate 151
Müsâmaha 206
Müsâmahakâr görünmek 207
Müsâmaha rica etmek 207
Müsâvî 144
Müsâvî kısımlara 144
Müsmir 435
Müsmiriyet 158, 435
Müsmiriyeti sây 435
Müspet 298
Müspet cevap vermek 298
Müspet hukuk 507
Müspet husûmet 208
Müspet olduğu takdirde 298
Müspet zarar ve ziyan 298
Müstâğrakı düyûn 63, 86
Müstâğrakı düyûn olmak 63
Müstâ'cel 403
Müstâ'celiyet 403
Müstahak 255
Müstahdem 178
Müstahdemîn 178
Müstahdemîn müessesesi 230
Müstahdîm 230
Müstahsil 410, 431
Müstahsil irâdı 431
Müstahsil kuvvetler 433
Müstakar 120
Müstakar muvâzene 245
Müstakbel 156
Müstakbel emtia 200
Müstakil 40
Müstakîm 113
Müstakraz sermaye nazariyesi 319
Müstakriz 318
Müstâmil 226
Müstantik 372
Müste'cer 265
Müste'cir 264
Müste'cirin icârı 264
Müste'cirin müste'ciri 265
Müstehlîk 410
Müstehlîk muvâzenesi 410
Müstehlîk vâridâtı 410
Müstenkif 82
Mütesnâ târife 36
Müsteşar 178, 293
Müsvedde 476
Müşâreket 305
Müşâvere 90
Müşâvir 90
Müş'ir 180
Müş'ir rakkamları 180
Müşkil 511
Müşkilât 367, 511
Müşkilâta duchar etmek 368
Müşkilâta mâruz kalmak 183
Müşkilât arzetmek 183
Müşkilât çıkarmak 183, 511
Müşkilât içinde bulunmak 183
Müşkilâtın halâs etmek 368
Müşkil bir vaziyette olmak 368
Müştak talep 412
Müştak vâridât 412
Müştemelât 133
Müşterek 304
Müşterek avarya 162
Müşterek borç 304
Müşterek borçlu 304
Müşterek dâvâ 62
Müşterek dost 304
Müştereken 304
Müşterek fâil 305, 456
Müşterek hak dâvâsı 304
Müşterek ihtiyaç 304
Müşterek kefil 62
Müşterek menfaat 304
Müşterek mülk 304

- Müşterek mülkiyet 304, 411
 Müşterek olarak 305
 Müşterek pazar 306
 Müşterek sâhip 304
 Müşterek sigorta 62, 304
 Müşteri 17
 Müşteri celbi 17
 Müşteri grevi 17
 Müşteri hacmi 17
 Müşteriler 17
 Müşteriler hesabı 17
 Müşteri piyasası 17
 Müşteri rantı 17
 Müşteri tehâcümü 17
 Mütâlebe hakkı 221
 Müt'addid 86
 Müt'ahhit 503, 504
 Müt'ahhite veren 504
 Müt'ezziv 325
 Müt'edâhil vergi 18
 Müt'edâvil 381
 Müt'edâvil sermâye 118
 Müt'dennî vergi 443
 Müt'eddî 318
 Müt'eessir olmak 437
 Müt'ehassis 425
 Müt'ehavvil masraflar 96
 Müt'ehavvil târife 96
 Müt'ehavvil merdiven 308
 Müt'ekabbîl 301
 Müt'ekabil 248
 Müt'ekabil dâvâ 28, 455
 Müt'ekabil itilâf ile 249
 Müt'ekabilîyet 248
 Müt'ekabilîyet esâsı 248
 Müt'ekabil mes'uliyetli hissedârân şirketi 248
 Müt'ekabil olarak taahhüt etmek 249
 Müt'ekabil riâyet hakkı 249
 Müt'ekabil sigorta 248
 Müt'ekabil taahhüt 249
 Müt'ekabil teâvün 249
 Müt'ekait 138
 Müt'ekait maaşı 138
 Müt'emâil 132
 Müt'emâil olmak 132
 Müt'emerrid 16
 Müt'emettî 435
 Müt'emevviç borçlar 88
 Müt'emevviç sigorta 88
 Müt'emimm cezâ 384
 Müt'emimm cüzü 384
 Müt'emimm emtia 384
 Müt'emimm yemin 384
 Müt'enâkız 83
 Müt'enâsip 175, 302, 303
 Müt'enâsip masraflar 303
 Müt'enâvip mâliyet 441
 Müt'enâzır 422
 Müt'eneffî 310, 467
 Müt'enezzil
 müterakkilik 38
 Müterakki vergi 7, 30, 38, 443
 Mütereffi olmak 504
 Müteselsil dâyinler 92
 Müteselsil kefâlet 92
 Müteselsil kefâletli medyûn 92
 Müteselsil kefil 92
 Müteselsil medyunlar 92
 Müteselsil mes'ûliyet 92
 Müteşebbis 173
 Müteşebbislik fonksiyonu 227
 Mütevakıf 42
 Mütevâlî 29
 Mütevâlî borç 365
 Mütevâlî teslimât 29
 Mütevâlî teslim mukavelesi 379
 Mütevâzin 303
 Mütevellî 254
 Mütezâyit mâliyetler 30
 Mütezâyit mâliyetler kanunu 30
 Mütezâyit müterakkilik 30
 Mütezâyit vergi 30
 Müvekkil 488
 Müvezzî 346
 Müzâhareti adliye 413
 Müzahrefât 118
 Müzâkerâta mübâseret 180
 Müzâkere 180, 404, 436
 Müzâyaka 33, 153
 Müzâyede 30
 Müzâyedeci 31
 Müzâyedede tezyit 31
 Müzâyede ve münâkasa 31
 Müzâyedeye fesat karıştırma 31
 Müzâyedeye girme 31
 Müzâyedeyi ifsât 31
 Müzâyedeyle satış 31
 Müzâyedeyle satmak 31
 Nâdir 39
 Nafaka 153
 Nafaka mükellefiyeti 153
 Nâfia işleri 52
 Nâfia vekâleti 52
 Nâgehzhûr vaz'iyet 53
 Nâhak 196
 Nâib 28
 Nâil olmak 142
 Nâip 28
 Nâkabili imtizâç hizmetler 62
 Nâkabiliyeti icrâ 483
 Nakde müşâbih 57
 Nakde tahvil 338
 Nakde tahvil etmek 339
 Nakde takvili kabil kıymet 339
 Nakde tahvili kolay 339
 Nakdi bulunmak 337
 Nakdi bulunmamak 337
 Nakdi hâlis sistemi 187
 Nakdi irât 288
 Nakdi işâret 336
 Nakdi mevcut 136
 Nakdi sermâye 288, 336
 Nakdi sîm 187
 Nakdi rant 336
 Nakdi tasarruf saâikleri 338
 Nakdi tazminât 336
 Nakdi teminât 336
 Nakdi ücret 336
 Nâkis düyûn 299
 Nâkis teşebbüs 376
 Nakız 71, 465
 Nakid arzı 337
 Nakid arzı enflasyonu 337
 Nakid buhrânı 334
 Nakid fıkdanı 335, 339
 Nakid kıymeti 335
 Nakid mevcûdu 338
 Nakid mıntıkası 334
 Nakid talebi 336
 Nakil 13
 Nakil vâsıtaları 387
 Naklen sarfiyât 14
 Nakli dâvâ 91
 Nakli düyûn 63
 Nakli mekân 389
 Nakliyât 387
 Nakliyât işletmesi 387
 Nakliyât resmi 388
 Nakliyât sigortası 387
 Nakliyât şirketi 387
 Nakliyât ticâreti 387
 Nakliyât vergisi 388
 Nakliye 387
 Nakliyecî 387
 Nakliyecilik 387
 Nakliye faturası 388
 Nakliye komisyoncusu 388
 Nakli yekûn 404
 Nakli yekûn yapmak 404
 Nakliye masrafları 387
 Nakliye masrafları hissesi 388
 Nakliye senedi 387
 Nakliyesi dâhil mal bedeli 79
 Nakliyesi ve sigortası dâhil mal bedeli 79
 Nahliye ücreti te'diye edilmiş 388
 Nâma muharrer 10
 Nâma muharrer hisse senedi 10
 Nâma muharrer senetler 10
 Nâma muharrer tahvil 10
 Nâmına 10
 Nâmına imzâ 11
 Nâmus 294
 Nâmuskârlık 294
 Nâmuslu 294
 Nâmuslu kimse 294
 Nâmus sözü 294
 Nâmussuz 294
 Nâmussuzluk 294
 Namzetlik devrei 487
 Namzet mirasçı 324
 Narh 368
 Nasafet 413
 Nasihat 319
 Nasihati tutmak 319
 Nâtamam 63
 Navlun 160, 503
 Navlun mukavelesi 160
 Navlunu te'diye edilmiş 160
 Nazaran 176
 Nazarı dikkate alma

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- 182, 323
Nazarı itibâra alma 182
Nazariye 319
Nedret 39
Nedret kanunu 39
Nefiy 254
Nehir nakliyatı 210
Nehir seyrüseferi 210
Nehir yolu 210
Nehyedici hükümler 469
Nesil 501
Neşir mukavelesi 475
Net 260
Net aktif 439
Netice 371
Neticede 371
Netice hukukiye 208
Netice müddeâ 362
Netice talep 362
Netice itibarıyla 371
Neticelendirmek 371
Neticelenmek 371
Neticeye isâl etmek 371
Nev 479
Nevî 84
Nev'î 331
Nev'î vergi 331
Nev'îyle muayyen mal 56
Nev'îyle tâyin edilen düyün 412
Nezâret 182
Nezârete alınma 182
Nezâret etmek 182
Nihâî 258
Nihâî bakiye 371
Nihâî emtia 371
Nihâî fiyat 371
Nihâî hesap 258
Nihâî karar 371
Nihâî makbuz 258
Nihâî mal 29
Nihâî müstehlik talebi 371
Nihâyet 370
Nihâyet vermek 371
Nîmî 465
Nisbet 302
Nisbeten 303
Nisbetinde 302
Nisbetsiz 303
Nisbî 176, 302
Nisbî ekseriyet 177
Nisbî fiyat 177
Nisbî ihtiyaç 177
Nisbî inhisar 177
Nisyân 419
Niyet 471
Niyeti ile 471
Niyetinde olmak 471
Nizâ 25
Nizamnâme 24, 413
Nizâsüz kazâ 83
Noksan 7, 134
Noksânîi şekil 58
Noksânîyet 134
Noksânîyeti itmâm 134
Noksânîyeti izâle 134
Noksan ölçü 134
Normal 127
Normal fiyat 127
Normalize etmek 320
Normal monopol 342
Noktai nazar 43
Nukudu atika ilmi 143
Nusha 144, 326
Nüfus hüviyet cüzdanı 264
Nümâyân olduğu üzere 179
Nümüne 326
Nümüne almak 326
Nümüneleme 326
Nümüne irsâlâtı 326
Nümünelik 181, 326
Nümüne olarak 326
Nümüne teşhîri 326
Nüşa 144, 326
O, bu ticârethânenin mümessilidir 224
Oktruva 186
Oligopol 39, 342
Oligopson 38, 342
Oriijinal 331
Orman hukuku 303
Orta elçi 135
Ortakçılık mukavelesi 465
Ortaklık şirketi 305
Ortaklık ticâreti 306
Orta vâdeli kredi 262, 307, 441
Otlatma hakkı 308
Otofinansman 327
Oyun nazariyesi 308
Ödeme kuvveti 350
Ölçü ve âyâr hukuku 320
Ölümler hukuku 320
Ölüme bağlı tasarruflar 321, 506
Ölü mevsim 120
Ölüm sebebiyle tasarrufât 321
Ölüm sigortası 472-473
Ölü sermaye 447
Örfî idâre 368
Örf ve âdet 406
Örf ve âdet hukuku 241, 406, 476
Örtü 326
Öşür 32
Özel çizgili çek 315
Öz mâliyetler 436
Özür 41
Pahalı 333, 414
Pahalı para 414
Paket 333
Panayır 333
Panayırda te'diye edilecek 333
Panayırı ziyâret etmek 333
Panayır senedi 333
Panel 333
Pantuflla 402
Parça başına sarfı mesâî 339
Parça başına ücret 339, 509
Parça hâlinde 340
Parça hesabıyla iş 340
Parça mal 340
Para 333
Para arzı 337
Para arzı enflâsyonu 337
Para avansı 336
Para benzeri 213, 338
Para buhrânı 334
Para bütçesi 335
Para cezâsı 334
Para fedâkârlığı 336
Para fıkdanı 335
Parafiskalite 339
Para hukuku 336
Para ihtiyâcı 335
Para ile tedârik etme 350
Para irsâli 335
Para istikrâzı 334
Para kaybetmek 330, 402
Para-kredi mekanizması 338
Para nezbûliyeti 334
Para mıntıkası 334
Para muâmelâtı 336
Para nevîleri 338
Paranın vazifeleri 336
Para piyasası 336
Para politikası 338
Para sıkıntısı 337
Parasızlık 337
Para talebi 336
Para tazminâtı 336
Para tedâvülü 335
Para tehâcümü 338
Para teminâtı 336
Para tevdiâtı 339
Para tevdi etme 474
Para vâhidi 334
Para vermek 448
Paraya devletin müdâhalesi 339
Paraya yakın 429
Para yekûnu 337
Para zararı 335
Pasaport 155
Pasavan 156
Pasif 66, 67, 438, 439
Patent hakkı 74
Patron 230
Patron loncası 230
Pazar 342
Pazar fiyatı 343, 433
Pazarlama 344
Pazarlama siyâseti 344
Pazarlama vüs'ati 344
Pazarlık 344
Pazarlık etmek 344
Pazarlık kuvveti 344
Pazarlıkla ahzu itâ 344
Pazarlıksız ahzu itâ 344
Pazarlıksız fûruht 344
Pearsons taharrî enstitüsü 345
Perâkende 400
Perâkendeci 400
Perâkendeci kredisi 441
Perâkendeci mâliyet fiyatı 287
Perâkende iştirâ 400
Perâkende iş yapmak 400
Perâkende satıs 400
Perâkende satmak 400, 406
Perâkende ticârethânesi 400
Permi 233
Peşin 316
Peşinen te'diye etmek 316
Peşinen vermek 317
Peşin fiyat 316
Peşin fûruht 317
Peşin iştirâ 317
Peşin muâmelât 316
Peşin muâmele 316
Peşin mübâyaa 316
Peşin nakid 317
Peşin nakid mukabilinde 317
Peşin te'diye 316
Peşin te'diye etmek 316

- Peşin te'diye mukabilinde 316
Peştemâlîye 199
Pey akçesi 17, 325
Pey sürme 17
Pilâtin 345
Pilot mıntika 345
Pişmanlık nâvîlunu 345
Piyango 345
Piyango bileti 345
Piyasa 342
Piyasa arzu 343
Piyasa devresi 343, 426
Piyasa fâizi 344
Piyasa fiyatı 343, 433
Piyasa havâdisi 343
Piyasa mâlûmâtı 342
Piyasanın kararsızlığı 343
Piyasa râyici 343
Piyasa şekilleri 342
Piyasa taharriyâtı 342
Piyasa tahlili 342
Piyasa tahmini 344
Piyasa talebi 343
Piyasa tebeddülâtı 343
Piyasa tetkiki 344
Piyasa vaz'iyeti 343
Piyasaya arz etme 344
Piyasaya arz etmek 342
Piyasaya sürmek 342
Piyasayı kapatmak 343
Piyasayı istirdât etmek 343
Piyasa yoklaması 344
Plâka 345
Plân 387
Plâncılık 387
Plânlama 387
Plânlamak 387
Plânör 345
Plâtin 345
Plase etmek 474
Plasman 473
Polîje 55, 310
Polîçe keşîde etmek 311
Polîçe keşîdesi 310
Polîçe keşîdesini ihbâr 310
Polîçe keşîdesini ihbâr etmek 310
Polîçenin birinci nüshası 310
Polîçenin ikinci nüshası 310
Polîçenin üçüncü nüshası 310
Polîçeye hüsnü kabul gösterme 310
Porselen takımını tamamlamak 481
Porter mebdî 345
Portföy 55
Posta 346
Posta çeki 346
Posta emri 346
Posta günü 346
Postahâne 346
Postahâne memuru 346
Postahâne müdürü 347
Postahâne vâsıtasıyla irsâl 347
Postahâneye tevdi 347
Posta havâlesi 346
Posta hizmeti 346
Posta idâresi 347
Posta itilâfı 346
Posta ittihâdı 346
Posta kutusu 346
Posta makbuzu 346
Posta masrafları 346
Posta paketi 346
Posta pulu 347
Posta târifesi 346
Posta tarîki 347
Posta treni 347
Posta ücreti 346
Posta ücreti inzimâmı ile 347
Posta ücreti muâffiyeti 347
Posta ücretini ahz etmek 347
Posta ücreti tahsil edilmek üzere irsâl 347
Posta vagonu 347
Posta vapuru 347
Postrestant 290, 347
Pratik 262
Pratikte 262
Prefinansman 321
Prensip 215
Prensip itibârıyla 215
Prensip ittihâz etmek 215
Prim 122
Primli işler yapmak 123
Primli piyasa 123
Prim sigortası 123
Proforma 324
Proforma fatura 324
Program kredisi 233, 442
Programlama 233
Programlı bütçe 233
Proje 387
Proje kredisi 387, 442
Proteso 419
Protesto edilmiş senet 420
Protesto etmek 420
Protestolu 420
Protestonâme 420
Protestonun ref'i 420
Protestoyu ref'etmek 420
Protestoyu ref'etirmek 420
Psikolojik kıymet 121
Puantaj 295
Puante etmek 295
Puantör 295
Pul 347
Pul ilsâkı 348
Pullama 347
Pullamak 348
Pullu kâğıt 348
Pul masrafları 347
Pul mükellefiyeti 348
Pulsuz 348
Radyo parası 318
Rağbet 219
Rağbet gören 220
Rağbet görmek 220
Rağbette olmak 220
Râhin 409
Rakip 466
Rakkam 295, 363
Rant 138, 264
Rapor 475
Rapor vermek 475
Rapt etmek 215
Rasas 278
Râşi 478
Râyîç 150
Red 167
Reddetmek 168
Reddî hâkim 460
Reddi hâlinde 168
Reddi yemin 24
Refâh 176
Ref kararı 236
Reftiye 186
Rehin 407
Rehin bankası 407
Rehin fekki 410
Rehin hakkı 408
Rehinli dâyin 409
Rehinli medyûn 409
Rehinli tahvilât 409
Rehin makbuzu 407
Rehin mukabilinde ikrâzât 408
Rehin mukabilinde ikrâzâtta bulunan müessese 408
Rehin mukabilinde ikrâz eden 408
Rehin mukabili karz 408
Rehin olarak almak 410
Rehin sandığı 410
Rehin senedi 18, 352, 407
Rehin vesikası 407
Reji 28
Rekabet 466
Rekabet edebilir 466
Rekabete tevessül etmek 467
Rekabet etmek 466
Rekabet fiyatı 466
Rekabeti teşvik etmek 467
Rekabet kabiliyeti 467
Rekabetle mûcâdele 467
Rekabet memnûiyeti 467
Rekabet mûcâdelesini 467
Rekabetsiz zümreler 467
Rekabette galip gelmek 467
Rekabette kuvvetli 466
Rekabetten ihtirâz etmek 466
Reklâm 121, 385
Reklâmcılık 385
Repor 424
Repor muâmelesi 424
Re'sen teklif olunan yemin 461
Resepise 408
Resim 349, 443
Resmî 31, 106
Resmî beyyine 476
Resmî borsa acentesi 107
Resmî evrak 107
Resmî gazete 106
Resmî lisan 107
Resmî mevduât 107
Resmî mühür 107
Resmî senet 107
Resmî sicil 107
Resmî şekil 107
Resmî tasdik 107
Re'sen hareket usûlü 256
Re'sen karar 256
Re'sen tanzim edilen senet 256
Re'sülmâl 21, 23
Reşîd 281, 464
Retret 213
Revâç 80, 382

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- Revaç bulmak 382
Revaç kabiliyeti olan 382
Revaçta 382
Rey 308
Rey'i istişârî 90
Rey noktai nazarından imtiyazlı hisse senetleri 308
Rey tröstü 308
Rıhtım 219
Rızâ 114, 301
Rızâyâ tâbî akidler 301
Rızasızlık 115
Riâyet 423
Riâyet etmek 423
Ricâ 219
Ric'at 167
Ric'at etmek 167
Ricâsı ile 221
Ristorno 122
Riyâzî ihtiyatlar 421
Riziko 82, 490
Romorkör 478
Ruhsat 233
Ruhsâtiye 233
Ruhsatnâme 233
Ruznâme 188
Rücû 168
Rücûa kefil 168
Rücû hakkı 118
Rüçhan 161, 322, 436
Rüçhan hakkı 322
Rüçhanlı dâyin 322
Rüçhanlı hisse senedi 322
Rüçhanlı tahvil 322
Rüçhanlı târife 322
Rüçhanlı temettü 322
Rüşd 142
Rüşvet 478
Sâbit aktifler 119
Sâbit bir zamanda 509
Sâbit bir zaman içinde 509
Sâbit inşâat 60
Sâbit kur 40, 119
Sâbit kurlu konvertibilite 41
Sâbit mâliyet 119
Sâbit masraflar 97
Sâbit sermaye 118, 119
Sabretmek 93
Sâdeleştirme 453
Sâdeleştirmek 453
Sâdir 85
Sâdire defteri 84
Sâfi 260
Sâfi fâiz 261
Sâfi fiyat 260
Sâfi hâsılat 260
Sâfi hâsıla yekûnu 404
Sâfi kâr 260
Sâfi sermaye 327
Sâfi sıklet 260
Sâfi vâridât 260
Safrâ 100
Safrâ yükü 101
Sagîr 281
Sağlam borçlu 350
Sâhib 230
Sâhibi imtiyâz 37
Sâhibini değiştirme 231
Sâhibi tecrübe 179
Sâhibolmak 231
Sahife 363
Sâhil 263
Sâhil imtidâdınca 263
Sâhip 230
Sâhip olmak 231
Sâhipsiz mallar 351
Sahte 128
Sahtekârlık 351
Sahtelik iddiâsı 351
Sahte para 128
Sâik 184
Sâkin 120
Sâkin işsizlik 120
Sâkinleşme 120
Sâkin mevsim 120
Salâhiyet 177, 487
Salâhiyet gaspı 489
Salâhiyeti hâiz olmak 488
Salâhiyet ihtilâfı 487
Salâhiyetli merciden verilmiş lâzimülcirâ karar 484
Salâhiyet tecâvüzü 489
Salâhiyet teffizi 489
Salâhiyet verme 489
Salâhiyet vermek 489
Salhâne 258
Sâlif 150
Sâlih 137
Sâlih olmak 137
Sâlim 189
Sâlimen varmak 143
Samimî 212
Samimiyet 212
Sanâat 509
Sanâyi 227
Sanâyi cem'iyeti 229
Sanâyici 228
Sanâyi bankası 228
Sanâyi hukuku 228
Sanâyi inkılâbı 228
Sanâyi kapitalizmi 227
Sanâyi kredisi 441
Sanâyileşme 228
Sanâyi mâmûlâtı 229
Sanâyi merkezi 228
Sanâyi mıntıkası 228
Sanâyi müessesesi 228
Sanâyi sâhibi 228
Sanâyi sergisi 229
Sanâyi şûbesi 228
Sanâyi teşviki 228
Sancağı indirmek 52
Sancak 52
Sancak hukuku 52
Sancak tasdiknâmesi 52
Sandık 250
Sarf 198
Sarf etmek 198
Sarfiyât vergileri 172
Sarfiyât vergisi 198
Sarfiyât ve vâridât 172
Sarraf 356
Sarrafıye 356
Sarraflık 356
Sarraf parası 356
Satabilmek 356
Sathı hakiki 298
Sathı zâhiri 298
Satıcı piyasası 356
Satıcı rantı 356
Satılamayan mal 357
Satılanı tağşîş etmek 357
Satılık 357
Satılmak 357
Satılmamış 357
Satılması imkânsız 357
Satılması zor olmak 509
Satılmalma bütçesi 359
Satışa arz etme 359
Satış defteri 359
Satış fiyatı 343, 359
Satış hesabı 359
Satış kolay 359
Satış kıymeti 359
Satış memuru 359
Satış şartları 359
Satış tahmini 359
Satış vaadi 360
Satış vergileri 360
Sây 137
Sây kuvveti 225
Sayma 364
Saymacâ para 338
Sâyü amelde iştirâk 223
Sebât 112
Sebât etmek 112
Sebatsız 112
Sebeb 294
Sebebiyet vermek 494
Sebep 294
Sebepsiz iktisâp 196
Sebike 282
Sefâlet 493
Sefâret 135
Sefâret memuru 33
Sefâret zâbiti 33
Sefer alâkadârânı 495
Sefine 158, 438
Sefine dâyinleri 158
Sefine faturası 161
Sefine garkı 158
Sefine inşâatı 161
Sefinei seria 206
Sefinei ticâret 394
Sefine mülkiyeti 159
Sefine rotası 161
Sefine sâhibi 159
Sefine teknesi 161
Sefine tonajı 161
Sefine vesâiki 158
Sefineye koyma 162
Sefineye râkip olmak 161
Sefineyi karaya oturma 162
Sefine zâbitânı 161
Sefir 135
Sehiv 455
Sehven 455
Selbi ihtilâf 298
Selef 322
Semen 93, 359
Semere 208, 447
Semeredâr 435, 447
Semerei hukukiye 208
Semerei tahrir 475
Sendika 62
Sene 491
Sene başı 491
Senedât cüzdanı 55
Senedâtı ticâriye 396
Senedâtı ticâriye devri 14
Senede kefil 56
Senede mukayyed kefâlet 55
Senedi hüsnü kabul 55
Senedin ikinci nüshası 55
Senedin vâdesi 56
Senei hicriye 206
Senei kameriye 206
Senei milâdiye 206
Senei rûmiye 206
Senelik 491
Senelik aidât 491
Senelik bilânço 491
Senelik rapor 491
Senelik vâridât 491
Sene sonu 491
Sene sonu muhâsebesi 491
Senet 55, 65

- Senet hâmilî 56
 Senet hukuku 55
 Senet kanunu 56
 Senet keşidesi 82
 Senet mukabilinde kredi 55
 Senet pulu 55
 Senet vermek 448
 Senevî faiz 491
 Senevî satış 491
 Senevî ücret 491
 Serbest 40
 Serbest bırakma 142
 Serbest bırakmak 40
 Serbest döviz 41
 Serbestii mübâdele 98
 Serbestiyye 142
 Serbest karteller 40
 Serbest kur 40
 Serbest liman 9, 40
 Serbest mal 41
 Serbest meslek 41
 Serbest mevdûat 9
 Serbest muntika 7
 Serbest mutavassıt 40
 Serbest mübâdele 40
 Serbest mübâdele mebdî 40
 Serbest mübâdele taraftarı 40
 Serbest olmak 41
 Serbest para 41
 Serbest piyasa 41
 Serbest rekabet 41, 466
 Serbest şehir 8
 Serbest ticâret 41
 Serbest ticâreti hâriciye 40
 Serbest vakit 71
 Sergici 367
 Serî 112
 Serî fûruht 205
 Serî imâlât 112
 Serlevha 50, 354
 Sermâye 21, 23
 Sermâye amortismanı 23
 Sermâye bütçesi 21
 Sermâyecilikten evvel 21
 Sermâyedâr 21
 Sermâye emvâlî 22
 Sermâye fazlası 21
 Sermâye hareketleri 21
 Sermâye hâsıla nisbeti 22
 Sermâye hesabı 22
 Sermâye hisse senedi 23
 Sermâye hissesi 23
 Sermâyei mestûre 327
 Sermâyei müstakraza 318
 Sermâye istihlâki 23
 Sermâye kaçırlışı 22
 Sermâye kaçışı 22
 Sermâye kesâfeti 23
 Sermâyeleştirilmiş kıymet 22
 Sermâyeleştirme 22
 Sermâyenin kıymetsizleşmesi 22
 Sermâyenin nihâî müsmiriyeti 22
 Sermâyenin tenâkusu 22
 Sermâyenin temerküzü 22
 Sermâye piyasası 23
 Sermâyesi eshâma münkasem 341
 Sermâyesi eshâma münkasem komandit şirket 22
 Sermâye sigortası 22, 473
 Sermâyesiz şirket 23
 Sermâye şirketleri 22
 Sermâye tahsisi 21
 Sermâye vâridât vergisi 23
 Sermâye ve faizleri 23
 Sermâye vergisi 23
 Sermâye vermek 23
 Sermâye yatırma 23
 Sermâyeye ilâve etmek 21
 Servet 21, 438
 Servet menbaı 439
 Servet vaz'iyei 439
 Servet yapmak 439
 Sevk 176
 Sevk etmek 176, 493
 Sevk müddeti 176
 Sevk ücreti 495
 Sevkülceyş 164
 Sevk vesikası 176
 Seyahat 170
 Seyahata çıkma 171
 Seyahata çıkmak 171
 Seyahata müsâid 494
 Seyahat çekî 171
 Seyahat hürriyeti 171
 Seyahat masrafları 170
 Seyahat tarîki 171
 Seyahatten avdet 170
 Seyahatte olmak 170
 Seyahat ücreti 171
 Seyahat üzerine çarter 495
 Seyrüsefere âmâde 494
 Seyyâh 171
 Seyyâlîyet 13
 Seyyâl kıymet 276
 Seyyâl kıymet emsâli 276
 Seyyâl kıymetler aktifi 200
 Seyyâl nukud 200
 Seyyâl sermâye 13
 Seyyâr esnaf 170
 Seyyâr satıcı 170
 Seyyâr satış memuru 170
 Seyyâr ticâret memuru 170
 Sıhhat varakası 351
 Sıhhat ve içtimâî muâvenet vekâleti 351
 Sıhhat vekâleti 351
 Sıhrîyet 205
 Sıklet 11
 Sıklete göre alınan gümrük 11
 Sıklet fazlalığı 11
 Sıklet hudûdu 11
 Sıkleti gayrı sâfiye 260
 Sıklet kaybı 11
 Sıklet noksânında yapılan tenzilât 11
 Sınâat 509
 Sınâî 228
 Sınâî haklar 228
 Sınâî kapitalizm 227
 Sınâî kâr 228
 Sınâî kredi 229
 Sınâî merkantilizm 228, 395
 Sınâî müessese 456
 Sınâî mülkiyet 228
 Sır 174
 Sıra 112
 Sır saklamama 175
 Sızmak 370
 Sîa 14, 486, 504
 Sicil 282
 Sicil limanı 282
 Sicilli ticâret 395
 Sif 148
 Sigorta 271
 Sigorta acenesi 272
 Sigorta akdini yapan 273
 Sigorta bedeli 272
 Sigortacı 272
 Sigorta edilen 272
 Sigorta etmek 272
 Sigorta ettiren 273
 Sigorta hesap fişi 272
 Sigorta ihtiya akçesi 273
 Sigorta kartı 272
 Sigorta kıymeti 272
 Sigortalı 272
 Sigorta menfaati 273
 Sigorta mukabilinde avans 272
 Sigorta mukavelesi 273
 Sigorta mütehassısı 273
 Sigorta poliyesi 273, 310
 Sigorta primi 272
 Sigortasız 273
 Sigorta sicil numarası 272
 Sigorta şahâdetnâmesi 271
 Sigorta şirketi 272
 Sigorta şubesi 272
 Sigorta teklifnâmesi 273
 Sigorta ücreti 122
 Sigorta zarar ve ziyânı 273
 Sikke 284
 Silme 86
 Silmek 370
 Silo 370
 Silsile 112
 Silsilei merâtıp 32
 Sim 187
 Simgesel para 338
 Simsar 26, 508
 Simsârîye 28, 508
 Simsarlık 508
 Sindika 62
 Sipâriş 210
 Sipâriş defteri 210
 Sipârişe binâen 210
 Sipâriş eden 210
 Sipâriş etmek 210
 Sipârişi icrâ 210
 Sipârişin ehemmiyetine binâen 210
 Sipârişi vermek 448
 Sipâriş pusulası 210
 Sipârişte bulunmak 210
 Sipârişten nükûl 210
 Sirkat 82, 205
 Sirkat eşyası 80
 Sirkat sigortası 205
 Sirkûler 162
 Sistem 112
 Sitâyîş 327
 Sitâyîşe lâıyk 327
 Siyâsî haklar 501
 Sokak levhası 370
 Sondaj 326
 Sondaj usûlüyle istismâç 373
 Sosyal tabaka 178

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- Sömostir 467
 Spekülasyon 449
 Spekülasyona iştirak etmek 449
 Spekülasyon yapmak 449
 Spekülâtör 449
 Staj 487
 Stajyer 487
 Starya 53, 503
 Starya ücreti 53
 Statü 413
 Statü kararları 412
 Statüko 381
 Stok 489
 Stoku yenilemek 489
 Stopaj 254
 Suâl 372
 Sual açmak 372
 Suâl etmek 372
 Süiistimâl 495
 Süiistimâl etmek 495
 Süiistimâlli 495
 Süiniyet 275
 Süitefihhüm 455
 Süitefsir 276
 Süitefsirde bulunmak 276
 Süizan 276, 455
 Süizan altında kalmak 276
 Süizanda bulunan 276
 Süizanda bulunmak 276
 Sukut 123
 Sukuta mütemâyil 123
 Sukut sebepleri 123
 Sukutu hak 194
 Sukutu hak müddeti 194
 Sukutu kıymet 93
 Sular 377
 Sulh 47, 425
 Sulh hâkimi 425
 Sulh teşebbüsü 425
 Sun'î madde 456
 Surastarya 53, 381
 Surastarya tazminâtı 381
 Sûret 144
 Sûret çıkarmak 144
 Sûreti zâhire 179
 Sûreti zâhirede 179
 Sûrî kazîyei muhkeme 58
 Sübjektif kıymet 121
 Sühûlet 268
 Sühûlet göstermek 268
 Sükûnet 120
 Sükût 378
 Süper market 77
 Sürastarya 53, 381
 Sürastarya tazminâtı 381
 Sür'at 157, 205
 Sür'atli 205
 Sür'atli katar 135
 Sür'atli yük katârı 135
 Sürüncemere bırakmak 382, 425
 Sürüncemede kalmak 425
 Şahâdet 243, 385
 Şahâdetnâme 487
 Şahıs 265
 Şahıs başına vâridât 10
 Şahıs başına vergi 10
 Şahısdâ hatâ 455
 Şahıs şirketleri 266, 309
 Şâhid 385
 Şâhit 385
 Şâhit olmak 385
 Şahsen 256, 267
 Şahsî âhâr hesabına sigorta 49
 Şahsî âhârın fiilini taahhüt 50
 Şahsî âhâr nâmına 49
 Şahsî sâlis 428
 Şahsî sâlise ihbâr 429
 Şahsî sâlis hesabına 429
 Şahsî sâlis lehine şart 429
 Şahsî 266
 Şahsî ahkâm 267
 Şahsî ahvâl sicili 266
 Şahsî beyyine 267
 Şahsî dâvâ 266
 Şahsî delîl 267
 Şahsî edâ 267
 Şahsî hak 15
 Şahsî haklar 288
 Şahsî hak müddeisi 266
 Şahsî hâl 266
 Şahsî halefiyet 266
 Şahsî hukuk 266
 Şahsî ihtiyac 304
 Şahsî imzâ 267
 Şahsî kredi 267, 289
 Şahsî mallar 267
 Şahsî masûniyet 265
 Şahsî menfaat 266
 Şahsî servet 267
 Şahsî statü 166
 Şahsî teminât 267, 289
 Şahsiyet 266
 Şahsiyye 266
 Şâkirtlik 85
 Şâkirtlik mukavelesi 85
 Şâkulî irtibât 123
 Şâkulî temerküz 123
 Şart 274
 Şarta göre 274
 Şarta muallâk kabul 274
 Şara müstenid muâmele 274
 Şartı cezâî 78
 Şartı irâdî 220
 Şartı mahsûs 477
 Şartı tesâdüfî 349
 Şart koymak 274
 Şart koymak 274
 Şartları kabul etmek 274
 Şarlar vaz'etmek 274
 Şartlı bey' 274
 Şartlı ciro 274
 Şartlı te'diye 274
 Şartlı muâvenet 274
 Şartnâme 274
 Şartsız kabul 274
 Şartsız kredi 275
 Şâyânî arzû 221
 Şâyânî tavsiye 319
 Şâyî cüzûde tasarruf 411
 Şâyî mülkiyet 411-412
 Şeffâf piyasa 363
 Şehâdet 385
 Şehâdet etmek 385
 Şehbender 268
 Şehbenderlik memuru 269
 Şehbender muâvini 269
 Şehir iktisâdî 257
 Şehirleşme 257
 Şehirli 257
 Şehir rantı 257
 Şehremâneti 54
 Şehremâneti encümeni dâimisi 54
 Şehremâneti meclisi umûmîsi 54
 Şehremîni 54
 Şekavet 495
 Şekaveti bahriye 270
 Şekil 58
 Şekil almak 58
 Şekle sokmak 58
 Şekle tâbî akidler 58
 Şekvâ 451
 Şerâiti edâda tahavvûlât 146
 Şerâiti kanûniye 470
 Şeref 301
 Şeref addetmek 302
 Şerefiye 95
 Şerefli 302
 Şeref vermek 302
 Şerh 9
 Şeriât bilgisi 265
 Şer'î hukuk 219
 Şerîk 303
 Şerîk almak 303
 Şerîki cürüm 377
 Şeriklik 437
 Şerîk olmak 306
 Şibih akid 466
 Şibih cürüm 466
 Şibih intifâ 467
 Şibih rant 467
 Şiddete tevessül etmek 509
 Şifâhen 375
 Şifâhî 375
 Şifâhî mukavele 375
 Şifâhî usûlü muhâkeme 375
 Şifre 175
 Şifreli telgraf 175
 Şikâyet 451
 Şikâyet hakkı 452
 Şikâyet için sebebe mâlik olmak 452
 Şikâyeti mücip 452
 Şikâyet mektubu 452
 Şilep 502
 Şilepçilik 502
 Şirket 305
 Şirket ana statüsü 305
 Şirketin merkezi 291, 305
 Şirketi teavûniye 61
 Şirketler şirketi 305
 Şirket mukavelesi 305
 Şirket sermâyesi 305
 Şimendifer 406
 Şöhret 430
 Şuâbâtı iktisâdiye 133
 Şûbe 267
 Şuf'a hakkı 478
 Şûrâyı devlet 90
 Şu şartla 383
 Şu şerâit dâhilinde 383
 Şüphe 280
 Şüphelendirmek 280
 Şüphelenmek 280
 Şüpheli 280
 Şüpheli olmak 280
 Şüphesiz 280
 Şüphesiz olarak 281
 Taaccüp 383
 Taahhüd 42, 504
 Taahhüd edilmiş sermâye 43
 Taahhüde girmek 42
 Taahhüde veren 503
 Taahhüt 42, 504

- Taahhüt altına girmeksizin 504
Taahhüt edilmiş sermaye 43
Taahhüte girmek 42
Taahhüt etmek 504
Taahhütlü 18, 504
Taahhütlü göndermek 19
Taahhütlü mektup 18
Taahhüt ücreti 18
Taahhütnâme 504
Taahhüsüz 19, 42
Taallük etmek 214
Taallüm 319
Tabelâ 384
Tab'etmek 48
Tabı 48
Tâbî firma 420
Tabîî 127
Tabîî hâsılat 112
Tabîileştirme 320
Tabîî mâliyet hesabı 296
Tabîî semere 112, 447
Tabîî sıklet 127
Tabîiyet 500, 501
Tabîiyetsizlik 500
Tâbî şirkət 42
Tâ'cil 80
Tâcir 357
Tâ'ciz 399
Tâdât 364
Tadına baktırarak satış 84
Tâdil 97
Tâdil etmek 98
Tafsîlatlı 38
Tafsîlatlı mâlûmât 38
Tafsîlat vermek 38
Tagallüt 455
Tagrîr 16
Tagşış 246
Tagşış etmek 246
Tagyîr 97, 319
Tahaffuz 273
Tahakuk 354
Tahakkuk etmek 355
Tahakkuk etmiş faiz 355
Tahakkuk etmiş kâr 355
Tahakkuk etmiş masarîfât 355
Tahakkuk etmiş temettü 355
Tahakkuk etmiş vâridât 355
Tahakkuk etmiş vergi 355
Tahakkuk ettirmek 354
Tahammül etmek 504
Tahammül kabiliyeti 504
Taharrî 29
Taharrî emri 29
Taharrîî amelî 226
Tahavvül 96
Tahavvülât 96
Tahavvülâta mâruz kalmak 96
Tahavvülâtı müstereke 62
Tahikat 372
Tahkikat hâkimi 373
Tahkîm 26, 69, 350
Tahkîm etmek 350
Tahkîm kararı 26, 193
Tahkimnâme 194
Tahkîm şartı 26
Tahlîf 24, 26
Tahlîs 279
Tahlîs etmek 279
Tahliye 70
Tahliye dâvâsı 70
Tahliye etmek 70
Tahliye iskelesi 70
Tahliye limanı 70
Tahliye mahallî 70
Tahliye masrafı 70
Tahliye müddeti 70
Tahliye şartı 70
Tahmîl 502
Tahmîl eden 504
Tahmîl etmek 503
Tahmîli deyn 67
Tahmîl konşimentosu 502
Tahmîl limanı 503
Tahmîl masrafları 503
Tahmîl müddeti 503
Tahmîl ve tahliye defteri 503
Tahmin 156, 261
Tahminî mâliyet 262
Tahrîf 71
Tahrîf etmek 71
Tahrîp 319, 491
Tahrîp etmek 491
Tahrîr 237, 364, 477
Tahrîrâtı umûmiye 496
Tahrîr etmek 477
Tahrîr hatâsı 477
Tahrîr hatâsı yapmak 477
Tahrîrî 475
Tahrîrî beyyine 243, 267, 476
Tahrîrî borç ikrârı senedinin îadesi 475
Tahrîrî emir 476
Tahrîrî şekil 475
Tahsîl 319, 334
Tahsîlat 334
Tahsîlatı seneviye 491
Tahsildar 338
Tahsile gönderilen senet 337
Tahsil masrafları 334
Tahsil salâhiyeti 334
Tahsis 35
Tahsisât 248, 316
Tahsisâ bulmak 248
Tahsisâtı gayrî sâfiye 261
Tahsisâtı mestûre 316
Tahsisâtı seneviye 491
Tahsis etmek 316
Tahsisi vâridât 156
Tahtelbahir telgraf 101
Tahvîl 64, 118
Tahvîl etmek 118
Tahvîli düvün 66
Tahvîli kabil 118
Tahvîl sâhibi 65
Tâife 159
Takarrüp 451
Takarrüp ederken 452
Takarrüp etmek 452
Takarrür eden fiyat 245
Takarrür etmiş 245
Takarrür ettiği veçhile 245
Takas 98
Takas çeki 315
Takas etmek 98
Takas odası 98
Takas senedi 98
Taktîm 385
Taktîmen müzâkere 322
Taktîm etmek 385
Taktîr hakkı 95, 467
Taktîrî 193
Taktîrî delil 40, 470
Taktîrî kıymet 95
Tâkib 161, 275
Tâkibât 275
Tâkibâtı kanûniye 470
Tâkibe itirâz 275
Tâkibi şikâyetle bağlı suçlar 451
Tâkip 161, 275
Taklit 57
Taklit edilmemiş 57
Taktîbî 452
Taktîbî fiyat 452
Taktîr 324, 475
Taktîr vermek 475
Taksim 72, 73, 88
Taksim dâvâsı 341
Taksîmi âmâl 223
Taksim usûlü 72
Taksîratlı iflâs 376
Taksit 71
Taksitle fûruht 72
Taksitle iştirâ 71
Taksitle te'diye 71, 72
Taksitli fûruht 72
Taksim senesi 289, 380
Takviye etmek 480
Talep 80, 220, 377
Talep edilen 221
Talep elastikiyeti 221
Talep fiyatı 221
Talep hakkı 221
Talep tahavvülâtı 221
Talep ufûlesi 221
Talihlilik 281
Talihsizlik 281
Tâlî 212
Tâlî irât 213
Tâlik 31, 142
Tâlik edilmiş krediler 253
Tâlik etmek 142
Tâlikî şart 142
Tâlî masraflar 213
Tâlimât 75, 496
Tâlimâta nazaran 496
Tâlimâta riâyet etmek 496
Tâlimatnâme 499
Tâlimât vermek 496
Tâlip 220
Tâlip olma 220
Talon 384
Tam 384
Tamâmen 76
Tamâmî navlun akdi 76
Tamâmîyet 76
Tamâmîyle 384
Tamâmîyle te'diye 384
Tam ciro 384
Tâmîm 162
Tâmir 162
Tâmirde değmez sefine 300
Tâmir etmek 300
Tâmir fonu 300
Tâmir masrafları 300
Tam isihdâm 384
Tam kaza dâvâsı 498
Tam mâliyet 384
Tam rekabet 384, 466
Tam salâhiyet 384
Tam teşebbüs 376
Tantana 180
Tanzîm 126
Tanzîm etmek 126
Tapu senedi 385

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- Tapu sicili 385
 Tarafeyn 42, 429
 Taraflar 42
 Tarafsız 456
 Tarafsız bir sancak altında 52
 Tarafsız hakem 26
 Tarafsızlar 428
 Tarafsızlık 456
 Târif 59
 Târifnâme 385
 Târih 187
 Târihi atık 143
 Târih atmak 187
 Târihi mâliyet 386
 Tarîk 112, 493
 Tarîki bahrî 103
 Tarîki bahrî ile 104
 Tarîki bahrî ile irsâl 104
 Tarîki hadîd 99
 Tarz 57
 Tasarruf 277, 409
 Tasarrufâtı devlet 106
 Tasarruf ehliyeti 277
 Tasarruf etmek 409
 Tasarruf fonksiyonu 409
 Tasarruf-mevduât müsâvâtı 410
 Tasarruf meylî 409
 Tasarruf muâmeleleri 277
 Tasarruf nisâbı 277
 Tasarruf sandığı 409
 Tasdik 301, 465
 Tasdik edilmiş sermâye 44
 Tasdik etmek 301
 Tasdikli çek 301, 453
 Tasdikli senet 301
 Tasdikli sûret 301
 Tasdiknâme 113
 Tasfiye 244, 339
 Tasfiye etmek 244
 Tasfiye günü 244
 Tasfiyei hesap 338
 Tasfiye memurları 244
 Tashih 126, 465
 Tashih dâvası 126
 Tashih etmek 126
 Tashihi karâr 245
 Tasvip 422
 Tasvip etmek 422
 Taşeron 213
 Tatbîk 421
 Tatbîkat 262
 Tatbîkatta 262
 Tatbîk etmek 421
 Tatbîkî 262, 421
 Tathîr 350
 Tâtîl 111
 Tâtîli mahâkim 462
 Tâtiller 415
 Tatmin 117
 Tatmin etmek 117
 Tatminkâr 117
 Tavassut 27
 Tavassut eden 27
 Tavassut etmek 27
 Ta'vik 169
 Tâviz 129
 Tavsiye 353
 Tavsiye etmek 353
 Tavsiye etmemek 353
 Tavsiyelere istinâden 353
 Tavsiye mektubu 353
 Tavzîh 178
 Tayfa 159
 Tayfalarla techîz etmek 159
 Tâyin 33
 Tâyip 35
 Taylorizm 391
 Tayyâre 414
 Tayyâre meydanı 198
 Tayyâre postası 414
 Tayyâre yolları 199
 Tâziye 50
 Tâziyede bulunmak 50
 Tâziye mektubu 50
 Tâziyet 50
 Tazmîn 456
 Tazmînât 314
 Tazmînât dâvası 314
 Tazmînât ihtiyatları 315
 Tazmînât olarak 314
 Tazmînât vermek 315
 Tazmîn etmek 314
 Tazyik 48
 Tazyik etmek 48
 Teâdül 144
 Teâvün sandığı 61
 Teb'a 423
 Tebaa 423, 500
 Tebeddül 96
 Tebeddülât 96
 Teberrû 41, 249
 Tedbil 97
 Tedbîli ikametgâh 270
 Teblig 58
 Tebligat 58, 317
 Tebligat yapmak 59
 Tebrik etmek 281
 Tebriyei zimmet dâvası 67
 Tebyîz 402
 Tebyîz etmek 402
 Tecâvüz 353
 Tecdid 482
 Tecdiden 479
 Tecdid etmek 482
 Tecdid dâvası 482
 Tecdidi emtia 290
 Tecdit 482
 Techiz 116
 Techizât 116
 Techiz etmek 117
 Techizi sefâin 159
 Techiz iştirâki 117
 Te'cili düyûn 65
 Tecrübe 99
 Tecrübe etmek 99
 Tecrübeli 100
 Tecrübe olarak 99
 Tecrübe sipârîşi 99
 Tecrübesiz 100
 Tecrübesiz olma 100
 Tecrübe veya muâyeneyle fûruht 100
 Tecrübe yapmak 99
 Tecvîz 53
 Tedâbiri ihtiyâriye 351
 Tedâbiri kanûniyeye tevessül etmek 470
 Tedâbiri lâzimeyi ittihaz 166
 Tedâbiri mânia 325
 Tedârik 350
 Tedârik etmek 350
 Tedârik masârifâtı 350
 Tedâvül 115
 Tedâvülde bulunmak 115
 Tedâvüldeki nakid 115
 Tedâvüldeki senetler 115
 Tedâvülden çekmek 115
 Tedâvüle çıkarmak 115
 Tedâvül kabiliyeti 116
 Tedâvül kredisi 242
 Tedâvül sür'ati 116
 Tedâvülü kolay 116
 Tedâvülü vâridât 157
 Tedâvül vâsıtası 335
 Tedbir 325
 Tedbir ittihaz etmek 325
 Tedbirsiz 325
 Tedbirsizlik 325
 Tedennî 169
 Tedennî etmek 169
 Te'diyât talebi 317
 Te'diyâtın tâtili 313
 Te'diye 311, 483
 Te'diye bilânçosu 312
 Te'diyede bulunmak 311
 Te'diyede teehhür 311
 Te'diyede teehhür etmek 311
 Te'diye eden 318
 Te'diye edilecek prim 316
 Te'diye edilecek senet 315
 Te'diye edilmemiş 317
 Te'diye edilmiş 317
 Te'diye edilmiş sermâye 317
 Te'diye emri 311
 Te'diye emri mektubu 311
 Te'diye etmek 312
 Te'diye günü 312
 Te'diye kabiliyeti 314
 Te'diye kabiliyetsizliği 314
 Te'diye kabiliyetsizliğini ilân 314
 Te'diyeli 312
 Te'diyeli olarak bedelini tahsil etmek 312
 Te'diyeli olarak göndermek 312
 Te'diyeli şartını koşmak 312
 Te'diye mahalli 313
 Te'diye muâhadesi 311
 Te'diye muvâzenesi 312
 Te'diye mühletinin temdidî 313
 Te'diye müşkilâtı 312
 Te'diyenin reddi 313
 Te'diyesi elzem 317
 Te'diyesi lâzımgelen meblâğ 317
 Te'diye sühûleti 312
 Te'diye şartları 312
 Te'diye şekli 311
 Te'diye taahhüdü 314
 Te'diye talebi 312
 Te'diye talebinde bulunmak 312
 Te'diye tarihi 313
 Te'diye vaadî 313
 Te'diye vâsıtası 311
 Te'diyeye dâvet etmek 313
 Te'diyeye gayrı muktedir 314
 Te'diyeye muktedir 314
 Te'diye yerine 313

- Te'diye yerine edâ 313
 Te'diyei ademi kabulden dolayı tavassut 27
 Te'diyei tâtil etmek 314
 Te'diye zamânı 314
 Tedvîr 277
 Tedvîr etmek 278, 507
 Teehhül mukavelesi 146
 Teehhür 149
 Teehhür etmeden 149
 Teehhür etmek 149, 168
 Teehhür etmiş 149
 Teehüre uğramak 149
 Teehhür fâizi 149
 Teemmül edilmemiş 125
 Teessüf 143
 Teessüflerini bildirmek 143
 Teessüs 485
 Teessüs etmek 486
 Tefâhür 180
 Tefâzul 37
 Tefâzüli fiyatlar 37
 Tefâzüli inhisar 37
 Teferruât 37
 Teferruâta girmek 38
 Teferrüs 324
 Tefevvuk 436
 Tefhim 58, 464
 Tefrik 36, 366
 Tefrik etmek 36, 366
 Tefriki deâvî 91
 Tefriki emvâl 285
 Tefriki vezâif 178
 Tefrik prensibi 36
 Tefsir 496
 Tefsir dâvası 496, 498
 Tefsir etmek 496
 Tefsir hükümleri 496
 Tefsiri hükümler 496
 Teftiş 100
 Teftiş hey'eti 100
 Tedâcüm 490
 Tedâcüm etmek 490
 Tehâlûf 37
 Tehdit 182, 510
 Tehdit mektubu 182
 Te'hîr 149
 Te'hîr edilmiş te'diyât 150
 Te'hîr etmek 150
 Tehlikede bulunmak 83
 Tehlikede olmak 83
 Tehlikeli 83
 Tehlikeli işler 512
 Tehlikeye koymak 83
 Tehlikeye mâruz bırakmak 83
 Tehlikeye mâruz kalmak 83
 Tekabbül ederek 301
 Tekatû (Tekaatû) 247
 Tekaut 138
 Tekautlûk fonu 138
 Tekautlûk tazminatı 138
 Tekaut sandığı 138
 Tekeffül etmek 506
 Tekerrür 492
 Tek istihsâl 400
 Tek konşimento 399
 Teklif 324, 443
 Teklif edilen fiyat 324
 Teklif etmek 324
 Teklifi kabul etmek 324
 Tekliften istifâde etmek 324
 Teklif yapmak 324
 Tek mâden sistemi 400
 Teknik 421
 Teknik ihtiyatlar 421
 Teknik sermaye 421
 Teknik yardım 421
 Teknoloji 421
 Tekrar 492
 Tekrar ahzetmek 167
 Tekrar ambalaj yapmak 481
 Tekrar borçlandırmak 480
 Tekrar etmek 492
 Tekrar fûruht 169
 Tekrar hesap vermek 480
 Tekrar ihraç 480
 Tekrar ihraç etmek 480
 Tekrar ihyâ etmek 480
 Tekrar irsâl 492
 Tekrar irsâl eden 491
 Tekrar irsâl edilmesi için 491
 Tekrar irsâl etmek 492
 Tekrar istihsâl 481
 Tekrar ithal 480
 Tekrar ithal etmek 480
 Tekrar itmâm 481
 Tekrar itmâm etmek 481
 Tekrar kopya etmek 491
 Tekrar küşâd etme 479
 Tekrar küşâd etmek 479
 Tekrar mal çıkarma 491
 Tekrar mübâşeret 167, 480
 Tekrar mübâşeret etmek 480
 Tekrar satan 492
 Tekrar satma 492
 Tekrar satmak 492
 Tekrar sipâriş etmek 480
 Tekrar tab'etmek 480
 Tekrar tahmîl 481
 Tekrar tahmîl etmek 481
 Tekrar tahsil 480
 Tekrar tahsil etmek 480
 Tekrar tedârikâtta bulunmak 481
 Tekrar te'sîs 480
 Tekrar te'sîs etmek 480
 Tekrar tevzi 480
 Tekrar vapura tahmîl 492
 Tekrar vapura tahmîl etmek 492
 Tekstil 326
 Tek şahıs şirketi 400
 Tek taraflı akidler 401
 Tek vergi 400
 Telâfi 456, 485
 Telâfi etmek 485
 Telâfi etmek üzere 485
 Telâfi etmek üzere vermek 485
 Telâhuk 195
 Telâhuku kavânin 469
 Telâkî 247
 Telâkkî etmek 299
 Telef 319
 Telefon 401
 Telefon etmek 401
 Telefon haberi 401
 Telefon ile 401
 Telefon parası 318
 Telgraf 401
 Telgraf adresi 401
 Telgraf çekmek 401
 Telgraf ile 401
 Telgrafnâme 401
 Te'lif etmek 477
 Te'lif hakkı 477
 Te'lif hakları 124
 Telkîh 32
 Tellâl 27, 508
 Tellâlîye 28
 Tellâlluk 508
 Telsîk 501
 Temâdi 380
 Temâm 384
 Temâs 215
 Temâsa geçmek 215
 Temâsa gelmek 215
 Temasta bulunmak 215
 Temâyül 132
 Temâyül etmek 132
 Temdit 424
 Temdit etmek 424
 Temellûk 231
 Temennî 111
 Temerküz 489
 Temerrüd 112
 Temerrüd etmek 112
 Temerrüd fâizi 112
 Temettü 254
 Temettülü 447
 Temettü tevzii 255
 Temettü vergisi 158
 Temevvücâtâ mâruz kalmak 88
 Temevvücâtı iktisâdiye 133, 268
 Temevvûç 88
 Temevvûç etmek 88
 Temevvûç ihtikârı 88
 Temîn 350
 Teminât 189, 219
 Teminât akçesi 217
 Teminât bulmak 248
 Teminâtlı akreditif 217, 453
 Teminâtlı avans 323
 Teminâtlı carî hesap 507
 Teminât mektubu 217
 Teminât müddeti 217
 Teminatsız 189, 249
 Teminatsız avans 323
 Teminatsız fûruht 217
 Teminatsız kabul 249
 Teminatsız kredi 249
 Teminatsız muâmele 249
 Teminât verme 217
 Teminât vermek 189
 Temîn etmek 189, 217, 350
 Temlik 231
 Temlik etmeme şartı 231
 Temlikî ciro 231
 Temlikî muâmeleler 231
 Temrin 19
 Temsil 10
 Temsilci 10

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- Temsil edilen 10
 Temsil etmek 10
 Temsil para 46, 96
 Temsil kudreti 10
 Temşiyet muâmeleleri 499
 Temşiyet tasarrufları 499
 Temyiz 465, 472
 Temyiz kudreti 35
 Temyiz mahkemesi 465
 Tenâkus 134
 Tenâsüp 302
 Tenevvü 84
 Tenezzül 123
 Tenezzülü kıymet 93
 Tenfiz kararları 507
 Tenkis 38
 Tenkis etmek 38
 Tenvirât resmi 35
 Tenzil 218
 Tenzilât 218
 Tenzilâtı fiyat 218
 Tenzilâtı fiyata satmak 218
 Tenzilâtıtan istifâde 218
 Tenzil etmek 125
 Terakki 214
 Terakki etmek 214
 Terakki ettirmek 214
 Terâküm etmek 60
 Terâzi 386
 Tercih 478
 Tercihan 479
 Tercih etmek 479
 Tercih hakkı 479
 Tercümân 84
 Tereddüt 119, 245
 Tereddüt etmek 119
 Tereddütsüz 119
 Tereffû 504
 Tereffû etme 505
 Tereffû etmek 505
 Tereffû etmekte 505
 Tereffû ettirme 505
 Tereffû temâyülü 505
 Tereffûu fiyat 131
 Terhin 408
 Terhin etmek 408
 Terhînî ciro 408, 488
 Terk 57
 Terk etmek 57
 Terki etfâl 57
 Terkim 295
 Terkim etmek 295
 Terkin 370
 Terkinî kayd 476
 Terk senedi 57
 Tersâne 161
 Ters tasarruf 402
 Ters tevdiât 403
 Tertibat 126
 Tertip 112, 126
 Tertip etmek 126
 Tesâdüf 82, 349
 Tesâdüfen 349
 Tesâdüfî 349
 Tesâvîi fiyat 48
 Tesâvîi fiyatın fevkinde 49
 Tesâvîi kıymet 94
 Tesbit 120, 354
 Tesbit dâvası 354
 Tesbit edilen fiyat 354
 Tesbit etme 354
 Tescil 282
 Tesellüm 19
 Tesellümde te'diye 18
 Tesellüm edilmiştir 19
 Tesellüm konşimentosu 104
 Tesellüm makbuzu 19
 Tesellümü ihbâr 18
 Teselsül 62
 Teshil 267
 Teshil etmek 268
 Te'sir 145
 Te'sir etmek 145
 Te'siri dâhilî 211
 Te'siri sây 138
 Te'siri vâridât 157
 Te'sirli 145
 Te'sirsiz 145
 Te'sirsizlik 145
 Te'sir yapmak 145
 Te'sis 227, 279
 Te'sisât 280
 Te'sis etmek 278
 Te'sis kredisi 441
 Te'sis sermayesi 279
 Te'sis umûmî hey'eti 279
 Teslim 19, 447
 Teslim ânında te'diye 447
 Teslimde te'diyeli 447
 Teslim etmek 447
 Teslimi meşrût rehin 448
 Teslimi mümkün 448
 Tesliminde te'diye edilir 446
 Teslim komisyonu 448
 Teslim mukavelesi 448
 Teslim müddetini temdit 448
 Teslim mühleti 448
 Teslim primi 447
 Teslim pusulası 447
 Teslim şartları 448
 Teslim şartlı iştirâ 448
 Teslim şartlı muâmele 448
 Teslim şartıyla fûruht 448
 Tesri 206
 Teşviye 311
 Teşviye edilmiş hisse senedi 317
 Teşviye etmek 312
 Teviyei hesap 203
 Teşebbüs 173
 Teşebbüs edilen 173
 Teşebbüs etmek 174
 Teşebbüs fikri 174
 Teşebbüs sermayesi 174
 Teşekkül 325
 Teşekkür 302
 Teşekkür etmek 302
 Teşekkürle 302
 Teşhîr 367
 Teşhîr etmek 367
 Teşkil 299
 Teşkilât 325
 Teşkilâtı esâsiye kanunu 24
 Teşkilâtı mehkâkim 462
 Teşkilâtlanmak 325
 Teşkilâtlanmamış borsa 325
 Teşkilâtlanmamış piyasa 325
 Teşkilâtlı grev 325
 Teşkil etmek 299
 Teşriî 245
 Teşriî mukarrerât 471
 Teşriî murâkabe 471
 Teşriî tefsir 471
 Teşriki emvâl 287
 Teşvik 220
 Teşviki sanâyi 228
 Teşvik primi 220
 Teşvik rejimi 220
 Tettebbün 104
 Tetkik 217
 Tetkike başlamak 218
 Tetkik etmek 217
 Tetkik için ziyâret etmek 171
 Tetkik mercii 484
 Tetkik ziyâreti 171
 Tevâfuk 422
 Tevakkuf 120
 Tevakkuf etme 119
 Tevakkuf etmek 120
 Tevakkuf mahalli 119
 Tevâzün 244
 Tevâzün ettirmek 104
 Tevdî 447
 Tevdiât 447, 473
 Tevdî etmek 447
 Tevessü 77
 Tevessü nisbeti 77
 Tevessü siyâseti 475
 Tevhidi deâvî 91
 Tevhidi emvâl 285
 Tevhidi içtihat 180, 250, 465
 Tevhidi içtihat hey'eti 180, 465
 Tevkif 120, 408, 510
 Tevkifât 260
 Tevkifhâne 408
 Tevkif müzekkeresi 408
 Tevkilî ciro 488
 Tevsi 77
 Tevsi edilmek 475
 Tevsik 54
 Tevsik etmek 54
 Tevzi 88
 Tevzi etmek 88
 Tevzii vâridât 73
 Te'yid 113
 Te'yid etmek 113
 Te'yidi muâmeleler 350
 Te'yid mektubu 113
 Tezâhür 131, 179
 Tezât 83
 Tezat teşkil etmek 84
 Tezelzül etmek 356
 Tezyidi kıymet 96
 Tezyin masrafları 382
 T hesapları 439
 Ticâret 391
 Ticâret acentesi 224
 Ticâret ajansı 394
 Ticâret âlemi 392
 Ticâret bankası 392
 Ticâret bilançosu 393
 Ticâret borsaları 392
 Ticâret bülteni 392
 Ticâret filosu 394
 Ticâret gazetesi 394
 Ticâret haddi 396
 Ticâret hâkimi 403
 Ticârethâne 393
 Ticârethâne damgası 393
 Ticârethâne faaliyetine nihayet verme 393
 Ticârethâne finansmanı 393
 Ticârethâne kıymeti 393
 Ticârethâne levhası 393
 Ticârethâne muvâzenesi 393
 Ticârethânenin muvaffakiyetsizliği 49
 Ticârethâneye iştirak etmek 393

- Ticârethâneyi idâre etmek 393
Ticârethâneyi terk 57
Ticâret hayatı 398
Ticâret hukuku 394
Ticâret hürriyeti 396
Ticâreti dâhiliye 186
Ticâreti dâhiliye rûsûmu 186
Ticâreti hâriciye 108
Ticâret ilmi 392
Ticâret ittihâdı 392
Ticâret kanunu 403, 468
Ticâret kârı 394
Ticâret kredisi 441
Ticâretle iştigal etmek 395, 415
Ticâret mahkemeleri 403
Ticâret markası 57
Ticâret mektebi 395
Ticâret mektubu 395
Ticâret merkezi 395
Ticâret muâhadesi 392
Ticâret muhiti 392
Ticâret muvâzenesi 393
Ticâret münâsebetleri 394
Ticâret odası 395
Ticâret seffinesi 394
Ticâret sicili 395
Ticâret şehri 395
Ticâret şirketleri 396
Ticâret şûbesi 393
Ticâret tellâlı 392
Ticâret turûku 399
Ticâret unvânı 396
Ticâret usûlü muhâkemesi 403
Ticâret vekâleti 403
Ticâret vekîli 403
Ticâret ve sanâyi odaları 398
Ticâret yıllığı 399
Ticârî 396
Ticârî âdetler 397
Ticârî ahzu itâ 396
Ticârî aidât 397
Ticârî akidler 397
Ticârî buhrân 396
Ticârî defterler 397
Ticârî deniz seyri-seferi 397
Ticârî ehliyet 486
Ticârî evrak 396
Ticârî itibâr sigortası 314
Ticârî kanunlar 398
Ticârî kâr 394
Ticârî kıymet 397
Ticârî kredi 398
Ticârî mal çeşidi 397
Ticârî mâlûmât 396
Ticârî marka 396
Ticârî memnûiyet 398
Ticârî merkantilizm 395
Ticârî mesâil 397
Ticârî mevâd 397
Ticârî muâmeleler 397
Ticârî muhâberât 398
Ticârî mukaveleler 397
Ticârî mümessil 392
Ticârî örf ve âdet 406
Ticârî rehin 398
Ticârî rekabet 398
Ticârî satış 397
Ticârî senet 55
Ticârî senetler 396
Ticârî senetlere kefil olmak 505
Ticârî sermaye 391
Ticârî sermayedarlık 391
Ticârî teâmül 397
Ticârî tecrübe 397
Ticârî umûr 397
Ticârî vaz'iyet 397
Ticârî vekâlet 225, 398
Ticârî vekil 398
Tip 326
Ton 161, 403
Tonaj 403
Tonaj vesîkası 403
Tontin 403
Toparlık hesap 404
Toplu irsâlât 404
Toplu sözleşme 229-230
Toplu rehin 405
Toprak kredisi 441
Toptancı 406
Toptancı fiyatı 406
Toptancı mâliyet fiyatı 287
Toptancı ticârethânesi 406
Toptan fûruht 406
Toptan satmak 406
Toptan ticâret 406
Trampa 98
Transatlantik 406
Transfer harcamaları 165
Transfer ödemeleri 14
Transit 126
Transit emtiası 127
Transit geçmek 127
Transit gümrüğü 127
Transit istasyonu 127
Transit limanı 127
Transit tezkeresi 127
Transit ticâreti 127
Trend 426
Tren idâresi 99
Tren istasyonu 99
Trenle sevk etmek 406
Tren memuru 99
Tren münâkalâtı 99
Tren nakliyatı 99
Tren şefi 406
Tren şirketi 99
Trikotaj 325
Triptik 406
Tröst 206, 406
Tuhâfiye 30
Tuhâfiyeci 30
Tûl 426
Tûl mikyası 426
Turist 170
Turistik 171
Turizm 170
Turizmin ekonomik tezâhürü 170
Turizmin tasnifi 170
Turizm târihi 171
Turûku kanûniyeye tevessül etmek 471
Turûku ticârîye 399
Tüccar 357
Tüccar bankası 392
Tüccar memuru 357
Tüccar millet 358
Tüccar zümresi 358
Türâb 405
Türkiye'ye yardım konsorsiyomu 442
Türk parasının kıymetini vikaye mevzuâtı 412
Ucuz para 414
Ufak para 71, 338
Ufki kartel 473
Ufki temerküz 473
Ufûle 177
Ugramak 414
Umûmî 162
Umûmî acente 163
Umûmî acentelik 163
Umûmî af 162
Umûmî avarya 162
Umûmî bilânço 162
Umûmî hesâbât plânı 163
Umûmî hey'et 163
Umûmî hıfzıssıhha kanunu 163
Umûmî hukuk 163
Umûmî idâre 164
Umûmî idâre masrafları 164
Umûmî istihlâk vergisi 164
Umûmî kabul 163
Umûmî kanunlar 164
Umûmî mağazalar 163
Umûmî masâifât 163
Umûmî masraflar 225
Umûmî meclis 163
Umûmî meclis içtimâi 163
Umûmî menfaate hâdim cemiyetler 164
Umûmî muhâsebe 365
Umûmî mukavele 163
Umûmî muvâzene 162
Umûmî mümessil 164
Umûmî örf ve âdet 164
Umûmî piyasa 163
Umûmî piyasa fiyatı 163
Umûmî piyasa temevvücâtı 163
Umûmî sigorta 163
Umûmî tahsis 162
Umûmî târife 185
Umûmî tâtiller 162
Umûmî vâridât 163
Umûmî vekâlet 488
Umûmî vekâletnâme 164
Umûmî yekûn 164
Umûmiyetle 163
Umûmî yevmiye defteri 163
Umûru ticârîye 397
Umûru ticârîye müstahdemîni 397
Unsur 319
Unutulmak 419
Unvân 354
Usûl 86, 205, 500
Usûl hukuku 464, 500
Usûlü belî' 78
Usûlü fennîye 421
Usûlü muhâkemâtı ticârîye 403
Usûlü muhâkeme 464
Usûlü muhâkeme kanunu 464
Usûl ve fûrû hısımlığı 205
Usûl ve kaideye mugayir 36
Usûl ve kavâide mutâbık bulmak 495
Usûl ve kavâide mutâbık gitmek 495
Usûl ve kavâide

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- mutâbık olmak 495
Uzlaşmaya varmak 440
Uzun devre 426
Uzun vâdeli 426
Uzun vâdeli istikraz 426
Uzun vâdeli kredi 262, 426, 441
Uzun vâdeli senet 426
Uzuv 325
Ücret 36, 428
Üceti ziyâret 179
Üç ay 428
Üç ay vâdeli 428
Üçler 428
Üçüncü derece likidite 429
Üçüncü dünya 428
Üçüncü kısım 428
Üçüncüler 178
Üçüncü piyasa 429
Üçüncü sektör 428
Üçüncü şahıs 428
Ümid 419
Ümide kapılmak 419
Ümidini izhâr etmek 419
Ümit 419
Ümitbahş olmak 419
Ümit ile 419
Ümit vaatetmek 419
Ümitvâr görünmek 419
Ünvân 50
Üstün kalite 437
Vaad 376
Vaad edilen vasıflar 376
Vaad etmek 376
Vaadine sadâkat 376
Vaadini ifâ 376
Vaadini ifâ etmemek 376
Va'd 376
Va'de 378
Vâde 378
Vâdeli 64, 379
Vâdeli bey' ve iştirâ 380
Vâdeli fûruht 380
Vâdeli fûruht etmek 380
Vâdeli iştirâ 380
Vâdeli mevduât 381
Vâdeli muâmeleler 380
Vâdesi gelip geçmek 381
Vâdesi gelmek 381
Vâdesinde 381
Vâdesini temdit etmek 425
Vâdesi temdit edilmiş senet 381
Vâde tesbit etmek 381
Vagon 438
Vagona kadar masrafsız 438
Vâhid 60
Vâhidi fiyat 129
Vait 376
Vakıflar 438
Vakit geçmiş olarak 156
Vakitsiz 150
Vakti geçirmek 156
Vâlî 438
Vapur 438
Vapur seyrüseferine gayrı müsâit 438
Varant 407, 408
Vâridât 156, 157
Vâridât elastikiyeti 157
Vâridât fazlalığı 157
Vâridât hesabı 157
Vâridâtı hakikiye 165
Vâridâtı mestûre 327
Vâridâtın tedâvül sür'ati 157
Vâridâtı seneviye 491
Vâridâtı umûmiye 163
Vâridât nazariyesi 157
Vâridât sarfiyatı 157
Vâridât siyaseti 158
Vâridât tedâvülü 157
Vâridât te'siri 157
Vâridât toplamak 158
Vâridât vergisi 158
Vâride defteri 173
Varil 147
Vâris 237
Varlık defteri 439
Vasat 303
Vasat fiyat 303
Vasatî 306
Vasatî hâsıla 306
Vasatî kâr 306
Vasatî kıymet 303
Vasatî kur 306
Vasatîler 306
Vasatî mâliyet 307
Vasatî olarak 307
Vasatî vâridât 306
Vasatî vasıf 307
Vasfı âlâ 437
Vasf 295
Vasıflandırma 295
Vâsıl olmak 415, 440, 454
Vâsita 28
Vâsıtai iştirâ ve fûruht 18
Vâsıtai maişet 153
Vâsıtalı 28
Vâsıtalı müterakkilik 175
Vâsitasız 28
Vâsitasız dâvâ 116
Vâsî 164
Vasî 270
Vasîler 271
Vasîyet 440
Vasîyeti tenfîz memuru 440
Vatandaş 500
Vatandaşlık 501
Vatansız 500
Vazî' 275
Vâzû kanûn 467, 469
Vaz'ı yed 137
Vazîfe 177, 487
Vazîfe ihilâfı 177
Vazîfe ve salâhiyet ihtilâfı 179
Vâziülîmzâ 216
Vâziülyed 137
Vaz'iyet 120
Vaz'iyeti mâliye 288
Vaz'iyeti ticâriye 397
Veche 179
Veche almak 179
Vecî 508
Vecîbe 64, 318
Vecîbeyi ifâ etmek 318
Vedia 352
Vefâ hakkı 167
Vefâta kadar bakma akdî 321
Vefât ilmühaberi 320
Vefât sigortası 321
Vekâlet 10, 42, 488
Vekâleten 256
Vekâleten imzâ etmek 488
Vekâlet hakemliği 43
Vekâleti olmadan başkası hesabına tasarruf 489
Vekâleti ticâriye 27
Vekâletnâme 488
Vekâletnâme ile 488
Vekâletnâme vermek 488
Vekil 42, 178, 256, 487
Vekilharç 19
Vekillik 488
Velâyet 10, 273
Velâyeten 256
Velâyet hakkı 273
Velî 273
Verâset 237
Verâset ve intikal vergisi 238
Vergi 198, 349, 443
Vergi adâleti 446
Vergi ahlâkı 446
Vergi beyânı 444
Vergi cezâlarında mürûruzaman 446
Vergiden muâf 444
Vergi hukuku 444
Vergi iâdesi 445
Vergi istisnâları 444
Vergi itirâz komisyonu 498
Vergi kapitalizasyonu 444
Vergi kredisi 446
Vergileri tahsil etme 481
Vergi matrahı 445
Vergi mebdeleri 444
Vergi muâfiyeti 444
Vergi mükellefiyeti 446
Vergi nazariyeleri 445
Verginin aksettirilmesi 445
Verginin umûmiyeti 446
Vergi nisbeti 446
Vergi tahakkuku 355
Vergi tahmîl etmek 446
Vergi tahsili 444
Vergi tarh etmek 445
Vergi tarhı 444
Vergi tefrîkı 38
Vergi temyiz komisyonu 446, 498
Vergi tevkîfatı 254
Vergi vâzı 445
Verim derecesi 504
Verim hudûdu 504
Vesâyet 10, 271
Vesâyeten 256
Vesika 54
Vesikalı kredi 55, 441
Vesikalı poliçe 55
Vesika mukabilinde 54
Vesika usûlü 55
Vesîle 494
Vesîle bulmak 494
Vezin 386
Veznedar 448
Vicâhî 460
Vicâhî hüküm 508
Vikaye 270
Vikaye etmek 143, 270

- Vilâyet 214
Vilâyet bütçesi 214
Vilâyet dâimî encümeni 216
Vilâyet idâre hey'eti 498
Vilâyet idârei husûsiyesi 216
Vilâyet meclisi umûmîsi 214
Virtüel fiyat 183, 447
Vitrin 367
Vize 155
Vizite 179
Vukuf 60
Vusûl 4-40
Vusûlden sonra 438
Vusûl nazariyesi 440
Vürûd 454
Vüs'at 165
Vüsûk 351

Yafta 31, 145
Yağmagerlik 82, 495
Yanaşmak 454
Yangın sigortası 454
Yangın tehlikesi 454
Yarıcı 304
Yarı fiyatla 465
Yarı hesâbı 465
Yarı otomatik istihşâl 328
Yarısı 465
Yataklı vagon 473
Yatırım bankası 474
Yatırım çarpanı 474
Yatırım fonu 474
Yatırım kredisi 441, 474
Yatırım ufûlesi 474
Yavaşlatma grevi 474
Yavru sanâyiler 474
Yazı 475
Yazı ile 476
Yazı kâğıdı 475
Yazılı para 338
Yazı malzemesi 475
Yazı masası 476
Yazı tarafı 476
Yazı tatbiki 421
Yaziya melfûf 476
Yeddi adil 189
Yeddi adle tevdi 190
Yeddi emîn 285
Yeddinde olmak 136
Yeddine alma 136
Yed ile 137
Yedinde mahfûz 74
Yeknasak 320
Yeknasaklaştırma 320
Yeknasak mal 320
Yeknasak mâliyet 320
Yekûn 404

Yekûnen 404
Yekûnen pazarlık 181
Yekûn nakli 404
Yelken açmak 479
Yelkenli gemi 479
Yelkenli seyrüseferi 479
Yemin 25, 243
Yeminden imtinâ 26
Yemin etme 26
Yemin ettirme 26
Yemini kar'î 258
Yeminle temin etmek 25
Yeminli 26
Yeminli beyân 345
Yeminli mutavassıt 479
Yeminli simsar 479
Yemin teklifi 26
Yeni bir emre kadar 479
Yeni bir ihbâra kadar 479
Yeniden para basmak 480
Yeni hesâba 481
Yeni hesâba nakletmek 481
Yenilmez güçlükler 482
Yeni sene 482
Yeni sene tebriki 482
Yeni şartlara intibâk ettirme 481
Yerleşme 486
Yerleşmek 486
Yerli sermaye 450
Yevm 187
Yevmel mesâî 225
Yevmî 188
Yevmî ceride 188
Yevmî ihtiyaç 188
Yevmî iyd 53
Yevmî kur 188
Yevmî mesâî 188
Yevmî mesâî müddeti 188
Yevmî nakid 188
Yevmî satış 188
Yevmî ücret 188
Yevmî vâridât 188
Yevmiyye 187
Yevmiyyecilik 187
Yevmiyye defteri 76, 187
Yevmiyyeli 187
Yevmiyyesiz müstahdem 188
Yığma 490
Yığmak 490
Yok bahâsına satış 493

Yok bahâsına satmak 493
Yola koyulmak 494
Yolcu 494
Yolculuk çarteri 495
Yolcu mürûr tezkeresi 494
Yolcu sefinesi 494
Yolcu seyrüseferi 494
Yolcu treni 495
Yolda 495
Yol eşyası 501
Yol mükellefiyeti 496
Yol parası 496
Yol tezkeresi 494
Yol vergisi 496
Yövmel mesâî 225
Yövmiye 187
Yövmiye defteri 76
Yövmü iyd 53
Yuvarlak hesap 404
Yükleme ruhsatnâmesi 75
Yükleme staryası 503
Yük vagonu 505
Yürütme kurulu 497
Yüzde 507
Yüzde nisbeti 508
Yüz tarafı 508

Zaafiyet 184
Zabıt 407
Zâbıta 190
Zâbıta cezâları 190
Zâbıtai bahriye 102
Zâbıtai belediye 54
Zabıt kâtibi 407
Zabıtname 407
Zabıt varakası tanzim etmek 407
Zâfiyet 184
Zâde 296
Zahmet 367
Zahmete değmek 368
Zahmetli 368
Zahmetsiz 368
Zahmetten çekinmemek 368
Zahrında 30
Zahriye 13
Zaif 183
Zaif para 184
Zâil olmak 52
Zam 60
Zamân 509
Zamâna göre ücret 509
Zamân çarteri 495
Zamânı icrâ 484
Zamânı idâre usûlü 499
Zamânı ifâ 484
Zamânında 509

Zamânı rücû 78
Zamân ile 509
Zaman kaybı 509
Zaman tasarrufu 509
Zamân üzerine navlun mukavelesi 509
Zamîme 424
Zan 354
Zanaatkâr 421
Zan altında bulunan 354
Zannetmek 354
Zapt 510
Zapt etmek 510
Zaptiye 234
Zaptiye devlet 234
Zarar 113, 490
Zarara düçar olmak 115
Zarara mâruz kalmak 115
Zarara sebep olmak 115
Zarar görmemiş 114
Zarar görmüş 114
Zarar hesâba 114
Zararı karşılama 115
Zararına 114
Zararın mes'ûliyeti 114
Zararın mes'ûlü 114
Zararsız 114
Zarar sigortası 114
Zarar vermek 114
Zarfında 211
Zarûret 512
Zarûret hâli 512
Zarûri 511
Zarûri ihtiyaç 353
Zarûri masraflar 511
Zâtî eşyâ 267
Zâtülharekiyet 328
Zâyî etmek 493
Zecir 510
Zecrî tedbîr 510
Zeheb 20
Zemîn 24, 405
Zenâat 509
Zenâatçılık 509
Zenâatâr 509
Zengin 439
Zenginlik 439
Zengin olma 439
Zengin olmak 439
Zer 20
Zevâhire göre 179
Zevâyâi mütenâzıra 422
Zevk 53
Zeyilnâme 132, 272
Zimnen 327
Zimnî 326

TİCARET SÖZLÜĞÜ

Zımnî irâde izhârı 327	Zimmetine kaydetmek 66	Zirâî kredi kooperatifleri 386	Ziyâ 492
Zirâat 386	Zimmet ve matlûp 506	Zirâî müessese 386	Ziyâa uğramak 493
Zihnî takyid 125	Zirâat 386	Zirâî satış kooperatifleri 386	Ziyâde tahmîl 86
Zikredilen firma 56	Zirâat bankası 386	Zirâî sigorta 386	Ziyâyı kıymet 94
Zikretmek 56	Zirâat kooperatifleri 386	Zirde 32	Ziyan 113
Zilyetlik 61, 135, 136	Zirâat vekâleti 386	Zirdeki şartlarla 32	Ziyandan içtinâp 113
Zilyetlik dâvâsı 136	Zirâî 386	Zirde vâziyülmizâ 32, 216	Ziyan vukuunda 113
Zimmet 64, 256	Zirâî kredi 386, 441		Ziyâret 180
Zimmetine kaydetme 65			Ziyâretçi 180
			Zorlaştırmak 183
			Zuhûr 49

FRANSIZCA DİZİN

- Abandon 57
 Abandon de la prime 122
 Abandon du domicile conjugal 57
 Abandonner 57
 Abattoir 258
 Abdication 441
 Abolissement 303
 Abondance 63, 84
 Abondance de numéraire 334
 A bon droit 196
 Abonné 378
 Abonnement 378
 Abordage 160, 454
 Aborder 454
 Aboutir
 avantageusement 459
 Abréger 262
 A brève échéance 426
 Abrogation 303
 Abroger 303
 Absence 74, 75
 Absentéisme 74
 Absolu 259
 Absolument 259
 Absorption
 d'entreprise 61
 Abstention 83
 Abstentionniste 82
 Abus 495
 Abus de confiance 189
 Abus de droit 195
 Abus de pouvoir du fonctionnaire 179
 Abuser 495
 Abusif 495
 Académie
 internationale de la liberté 417
 Accaparement 449
 Accéder a un désir 111
 Accélération 205
 Accélérer 206
 Acceptable 300
 Acceptance en blanc 9
 Acceptation 299
 Acceptation a découvert 249
 Acceptation
 conditionnelle 274
 Acception de banque 44
 Acceptation de la succession 237
 Acceptation générale 163
 Acceptation par intervention 27
 Acceptation pure 274
 Acceptation sous conditions 274-275
 Accepter 299
 Accepter des conditions 274
 Accepter une proposition 324
 Acccepteur 301
 Accès 173
 Accessible 142, 422
 Accession 301
 Accessoires 37, 133
 Accueillir
 favorablement 422
 Accident 254
 Accident au travail 225
 Accidentel 349
 Accomplissement 483
 Accord 24, 374, 422
 Accord d'agence 225
 Accord de groupe 282
 Accord de salaires 181
 Accorder 299
 Accorder un délai 381
 Accorder une compensation 485
 Accord monétaire européenne 34
 Accord mutuel 248
 Accord particulier 330
 Accord provisoire 151
 Accords de paiement 311
 Accoster 454
 Accréditer 442
 Accréditif 311
 Accumuler 60
 Accusation 90
 Accusé 354
 Accusé de réception 18
 Accuser 90
 A ce point de vue 43
 A ce qu'il paraît 179
 A cette occasion 494
 Achalandage 17
 Achat 17
 Achat au comptant 316
 Achat et vente 19
 Acheminer 493
 Acheter 358
 Acheter a crédit 380, 442
 Acheter a livraison 448
 Acheter a tempérament 71
 Acheter a terme 380
 Acheter au comptant 317
 Acheter au détail 400
 Acheter de première main 212
 Acheter de seconde main 212
 Acheter ferme 259
 Acheter pour vendre 360
 Acheteur 17
 Acompte 364
 A compte 202, 203
 Acompte sur le dividende 321
 A condition 274
 Acquisition 136, 350, 358
 Acquisition a titre onéreux 248
 Acquisition de la succession 237
 Acquisition dérivée 213
 Acquisition originale 113
 Acquit 13, 18
 Acquit a caution 110, 127, 494
 Acquit de la poste 346
 Acquit de transit 126, 156
 Acquit d'exportation 109, 110
 Acquité 317
 Acquiter 312
 Acquiescement 13, 311
 A crédit 318
 Acte 55, 131
 Acte administratif 498
 Acte arbitraire 468
 Acte authentique 256
 Acte authentiquement 301
 Acte d'accusation 362
 Acte de cession 57
 Acte de décès 320
 Acte de procédure 412
 Acte de procuration 488
 Acte de procuration spéciale 330
 Acte de protêt 420
 Acte d'état civil 264
 Acte d'opposition 317
 Acte illicite 196
 Acte judiciaire 412
 Acte juridictionnel 464
 Acte juridique 208
 Acte privé 328
 Acte public 107
 Actes a cause de mort 321
 Actes confirmatifs 350
 Actes d'attributions 231
 Actes de commerce 397
 Actes de disposition 277
 Actes de gestion 499
 Actes de gouvernement 208
 Actes de l'Etat 106
 Actes extrajudiciaire 461
 Actes faits hors ou sans procuration 167
 Actes fiduciaires 189
 Actes juridictionnels 106
 Actes normatifs 106
 Actes réglementaires 106
 Actif 81, 438
 Actif disponible 200
 Actif et le passif 439
 Actif fictif 365

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- Actifs immobilisés 119
 Action 90, 131, 340
 Action accessoire 213
 Action administrative 498
 Action a droit de vote privilégié 308
 Action appelée 94
 Action appelée 94
 Action au porteur 390
 Action civile 78, 91, 266
 Action collective 304
 Action collective ouvrière 223
 Action de banque 46
 Action de capital 23, 341
 Action d'écrire 477
 Action de fondation 279
 Action de jouissance 458
 Action de l'administration 498
 Action de légiférer 469
 Action directe 116
 Action en annulation 236
 Action en constatation 354
 Action en demande de pension alimentaire 153
 Action en diminution 35
 Action en dommages-intérêts 314
 Action en évacuation 70
 Action en nullité 71, 151
 Action en partage 341
 Action en pétition d'hérédité 238
 Action en réformation 126
 Action en réparation 314
 Action en répétition 167
 Action en rescision 236
 Action en résiliation 236
 Action en résolution 236
 Action en revendication 194
 Action et obligation 341
 Action immobilière 389
 Action intenté par ou a plusieurs personnes simultanément 304
 Action judiciaire 90, 464
 Action libératoire de dette 67
 Action libérée 94, 317
 Action mobilière 388
 Actionnaire 341
 Action négatoire 135
 Action nominative 10
 Action ordinaire 127
 Action par voi d'intervention 92
 Action payé 317
 Action personnelle 15, 266
 Action possessoire 136
 Action primitive 216
 Action principale 20
 Action privilégiée 322
 Action provisoire 153
 Action publique 241
 Action rédhitoire 35
 Action réelle 288
 Actions privilégiées 37
 Activité 81, 145
 Actuaire 273
 Actuellement 383
 Addition 404
 Additionner 404
 A découvert 249
 A des conditions favorables 422
 A détacher 270
 Adhesion 301
 Adhérer a une opinion 125
 Adjoindre associé 303
 Adjonction 246
 Adjudication 30, 436
 Adjudication au rabais 134
 Adjudication publique 7
 Adjuger 436, 465
 Administrateur 496
 Administrateur délégué 98
 Administratif 497
 Administration 497
 Administration décentralisée 482
 Administration de la faillite 52
 Administration de la preuve 385
 Administration de chemins de fer 99
 Administration des postes 347
 Administration générale 164
 Administration locale 500
 Administration locale dans les départements 216
 Administration publique a base territoriale 243
 Administrer 499
 Administrés 497
 Admission 422
 Admission temporaire 152
 Adresse 74
 Adresser 176
 Adresser une lettre 290
 Adresse télégraphique 401
 Ad valorem 94
 A époque fixe 57
 Aérodrome 198
 Aéronefs 199
 Aéroplane 414
 Affaire 19, 222
 Affaire a livrer 448
 Affaire au comptant 316
 Affaire criminelle 11
 Affaire de consignation 352
 Affaire de déport 69
 Affaire de prêt 65
 Affaire en participation 306
 Affaire fructueuse 255
 Affaire lucrative 255
 Affaire privée 329
 Affaires 221, 225
 Affaires a terme 380
 Affaires d'argent 336
 Affaires de banque 336
 Affaires étendues 165
 Affectation administrative 497
 Affichage 31
 Affiche 31
 Affidavit 345
 Affirmer 362
 Affirmer par serment 25
 Affluence 490
 Affluence d'acheteurs 17
 Affluer 490
 Afflux d'argent 338
 Affranchir 348
 Affranchissement 347
 Affranchissement obligatoire 348
 Affrètement 160
 Affrètement a temps 509
 Affrètement au voyage 495
 Affrètement pour une contenance déterminée du navire 73
 Affrètement total 76
 Affréteur 160
 A forfait 181
 A frais commun 172
 Agence 27, 225
 Agence de banque 46
 Agence de renseignement 192
 Agence générale 163
 Agenda 24
 Agent 224
 Agent commercial 224
 Agent consulaire 269
 Agent d'assurance 272
 Agent de bonne foi 232
 Agent de change 26, 68, 239
 Agent de commerce 394
 Agent générale 163
 Agent local 500
 Aggravation 275
 Agiotage 69
 Agioteur 69
 Agir 494
 Agrandissement 77
 Agrés 116
 Agricole 386
 Agriculture 386
 Aide 459
 Aide conditionnelle 274
 Aimer a espérer 419
 A intérêt 431
 Aisance 176
 Aisé 287, 439
 A jour 188
 Ajourné 142
 Ajournement 142
 Ajourner 142
 Ajouter 132, 215
 A juste titre 196
 A la condition 383
 A l'aide 459

- Capitaliser 23
 Capitalisme 21
 Capitalisme commercial 391
 Capitalisme industriel 227
 Capitalisme métropolitain 24
 Capitaliste 21
 Capital juridique 207
 Capital monétaire 336
 Capital oisif 276
 Capital payé 317
 Capital primitif 50
 Capital privé 328
 Capital social 305, 401
 Capital soufflé 383
 Capital souscrit 43
 Capital spécial étranger 450
 Capital technique 421
 Capitation 10
 Capitaux empruntés 318
 Capitaux étrangers 450
 Capitaux propres 327
 Capitulations 450
 Capture 183, 510
 Capturer 510
 Carat 35, 262
 Cargaison 501
 Cargo 502
 Carnet de banque 44, 202
 Carnet de chargement 503
 Carnet de chèque 316
 Carnet de travail 223
 Carrière commerciale 398
 Carte d'abonnement 378
 Carte d'assurance 272
 Carte de banque 45
 Carte de compte d'assurance 272
 Carte de crédit 442
 Carte d'identité d'équipage 158
 Cartel 250
 Carte lettre 291
 Cartel horizontal 473
 Cartels conventionnels 40, 512
 Cartels de production 434
 Cartels obligatoires 512
 Carte postale 250
 Cas de nécessité 512
 Case postale 346
 Cas fortuit 419
 Casier judiciaire 412
 Casier postal 346
 Cassation 71, 465
 Casus belli 361
 Causalité 294
 Cause 294
 Cause de dispense 41
 Causer une perte 115
 Causes aggravantes 11
 Causes atténuantes 193
 Causes d'absolution 79
 Causes de l'extinction 123
 Caution 217, 505
 Caution conjointe 62
 Caution définitive 258
 Cautionnement 506
 Cautionner 505
 Caution simple 454
 Caution solidaire 92
 Céder 155
 Céder un droit 57
 Céder une maison 57
 Cédule hypothécaire 409
 Celui qui présente 307
 Centralisation 482, 489
 Centralisation du capital 22
 Centre commercial 395
 Centre industriel 228
 Ce qu'il faut pour écrire 475
 Certificat 54, 113, 233, 487
 Certificat d'antépôt 352
 Certificat d'assurance 271
 Certificat de bonne vie et mœurs 232
 Certificat de défaut de paiement 184
 Certificat de navire 159
 Certificat de pavillon 52
 Certificat de santé 351
 Certificat de service 229
 Certificat de tonnage 403
 Certificat du jauge 161
 Certificat d'origine 275
 Certificateur de caution 506
 Certification publique 107
 Certificat provisoire 151
 Certifier 54
 Cessation de commerce 393
 Cessation de paiement 313
 Cesser 371
 Cesser les affaires 224
 Cesser ses paiements 314
 Cession 57, 231
 Cession de créance 15
 Cession de dette 63
 Cession judiciaire 465
 Cession légale 470
 Cessionnaire 14
 C'est l'offre et la demande qui fixent les prix 378
 Chaloupe 148
 Chambre civiles réunies 207
 Chambre de commerce 395
 Chambre de commerce internationale 418
 Chambre de compensation 98
 Chambre de médecins 201
 Chambres criminelles réunies 78
 Chambres de commerce et d'industrie 398
 Chambres du travail 229
 Chambres réunies 180
 Champs d'action 81, 222
 Chancellerie 243
 Change 239, 356
 Change de la place 500
 Change du jour 188
 Change intérieur 211
 Changement 96
 Changement de domicile 270, 389
 Changement de prix 129
 Changement de propriété 231
 Changer 71, 98
 Changer de propriété 231
 Changeur 356
 Chantage 175
 Chantier de navire 161
 Chaque fois 201
 Charge 501, 506, 512
 Chargé d'affaires 135
 Charge de la dette publique 105
 Charge de la preuve 243
 Charge fiscale 446
 Charge foncière 390
 Chargement 501, 502
 Chargement d'aller et de retour 173
 Chargement de lest 101
 Chargement de retour 168
 Charger 66, 178, 504
 Charger d'impôts 446
 Charte partie 82
 Chef administratif 496
 Chef de famille 145
 Chef de gare 119
 Chef de la maison 230
 Chef de train 406
 Chemin 493
 Chemin de fer 406
 Chemin de fer privé 330
 Chemin fluvial 210
 Chemin qui abrégé 262
 Chèque 315
 Chèque a barrement général 315
 Chèque a barrement spécial 315
 Chèque a porter en compte 315
 Chèque barré 85, 315
 Chèque bloqué 120
 Chèque de voyage 171
 Chèque en blanc 9, 453
 Chèque imprimé 48
 Chèque non-barré 86, 315
 Chèque ouvert 86, 315, 453
 Chèque postal 346
 Chèque sans provision 478
 Chèques de banque 45
 Chèque tiré par une banque sur soi-même 251
 Chèque visé 301
 Chéquier 316
 Cher 333
 Cherté 333
 Chiffre 174
 Chiffre d'affaires 230
 Choisir 211, 366

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- Choix 211, 366
 Chômage actif 145
 Chômage conjoncturel 268
 Chômage frictionnel 381
 Chômage languissant 120
 Chômage provisoire 152
 Chose 294
 Chose jugée 261
 Chose saisie 137
 Choses sans maître 351
 Choses trouvées 74
 Choses volée 80
 Chouer 52
 Chute des prix 130
 Ci-annexé 42, 214
 Ci-après 32
 Ci-dessous 32
 Ci-dessus 500
 Ci-inclus 214
 Ci-joint 214
 Circonscription 146
 Circonscription administrative 72
 Circonscription électorale 366
 Circonspect 325, 477
 Circonspection 477
 Circonstances aggravantes 11
 Circonstances atténuantes 193
 Circuit économique 134
 Circulaire 162
 Circulation 115
 Circulation capitaliste 21
 Circulation des billets 46
 Circulation fiduciaire 235
 Circulation monétaire 335
 Cire a cacheter 89
 Citation 80, 462
 Citer 80
 Citer devant le tribunal 462
 Citoyen 500
 Clairvoyance 324
 Classe stérile 263
 Classification des activités touristiques 170
 Classification des dettes publiques 105
 Classification des grèves 222
 Classification des monopoles 400
 Clause 477
 Clause compromissoire 26
 Clause de débarquement 70
 Clause de déchargement 70
 Clause de la nation la plus favorisée 141
 Clause de monnaie-or 20
 Clause de réserve 82
 Clause-or 20
 Clause pénale 78
 Clause value-or 20
 Clearing bilatéral 110
 Clef de chiffre 175
 Client 17
 Clientèle 17, 328
 Clientèle privée 328
 Clients (Les) 17
 Clôture 85, 140
 Clôture de la bourse 69
 Clôture de l'année 491
 Clôture du compte 203
 Coassocié 303
 Coassurance 304
 Co-auteur 305
 Code 468
 Codébiteur 92, 304
 Code de commerce 468
 Code de procédure 464
 Code des obligations 66
 Code Justinien 468
 Code maritime 103
 Code pénal 79
 Codes civils 501
 Codex 267
 Coefficient 253, 434
 Coefficient de capital 22
 Coefficient de liquidité immédiate 276
 Coefficient de production 434
 Coefficient de rendement des actions 341
 Coffre fort 99
 Coin 284
 Colis 268
 Colis postal 346
 Collaborateur 222
 Collectif 303
 Collision 82
 Colportage 229
 Colporteur 229
 Combinaison optimale des facteurs 141
 Combustible liquide 13
 Combustibles 451
 Comité administratif 497
 Comité d'entreprise 227
 Comité électoral 100
 Commande 210
 Commandement de payer 311
 Commander 139, 210
 Commander a nouveau 480
 Commander a titre d'essai 99
 Commandes ultérieures 371
 Commande supplémentaire 132
 Commanditaire 369
 Commandité 369
 Comme ci-dessus 500
 Comme convenu 245, 423
 Comme d'usage 19
 Comme échantillon 326
 Commenant 479
 Commencement 50
 Comme par le passé 321
 Comme paiement 313
 Commerçant 357
 Commerçante 235
 Commerçant en gros 406
 Commerce 358, 391
 Commerce d'échange 98
 Commerce de commission 508
 Commerce de consignation 352
 Commerce de produit 436
 Commerce des titres 342
 Commerce des valeurs 342
 Commerce de transport 387
 Commerce d'expédition 387
 Commerce d'exportation 110
 Commerce d'importation 108
 Commerce d'outre mer 101
 Commerce en gros 406
 Commerce en transit 127
 Commerce extérieur 108
 Commerce extérieur libre 40
 Commerce intérieur 211
 Commerce intermédiaire 508
 Commerce international 417
 Commerce libre 41
 Commerce local 500
 Commerce maritime 103
 Commerce mondial 122
 Commerce muet 375
 Commerce terrestre 246
 Commercial 396
 Commercialisation 344
 Commercialisme 392
 Commettant 488
 Commettant mandataire 210
 Commettre une erreur 455
 Commis 178, 357
 Commis a la vente 359
 Commissaire 28, 268
 Commissaire de la police 268
 Commissaire du gouvernement 268
 Commissaire du navire 162
 Commissaire priseur 31
 Commissaires aux comptes 204
 Commission 508
 Commissionnaire 28, 508
 Commissionnaire de transport 388
 Commission arbitrale 194
 Commission d'achat 18
 Commission de cassation 446
 Commission départementale 216

- Commission des pétitions 111
 Commission en livraison 448
 Commission municipale 54
 Commission rogatoire 28, 413
 Commission sur le chiffre d'affaires 28
 Commis voyageur 170
 Commorientes 320
 Commun 304
 Communauté de biens 287
 Communauté d'intérêts 304
 Communauté économique européenne 306
 Communauté européenne de l'énergie atomique 34
 Communauté européenne du charbon et de l'acier 34
 Communauté héréditaire 238
 Communication 192
 Communication verticale 123
 Communiquer 192
 Commutation de peines 78
 Comourants 320
 Compagnie 278
 Compagnie d'assurance 272
 Compagnie de chemin de fer 99
 Compagnie de transport 387
 Compagnie financière de construction 457
 Compagnie maritime 103
 Compagnonnage 237, 325
 Comparabilité en partie double 453
 Comparabilité en partie simple 453
 Comparaison 247
 Comparaison d'écritures 421, 475
 Comparateur devant le juge 461
 Comparateur devant le tribunal 462
 Comparer 247
 Compartiment 268
 Compatible 423
 Compatriote 500
 Compensation 98, 203, 456, 485
 Compensation contractuelle 26
 Compensation multilatérale 86
 Compenser 98
 Compétence 487
 Compétence d'attribution 177
 Compétence de convocation 80
 Compétence en raison du lieu 487
 Compétiteur 466
 Complet 384
 Complètement 76, 384
 Compléter 384, 481
 Compléter le stock 489
 Complice 377
 Complicité 376
 Complot 71
 Composer un ouvrage 477
 Comprendre dans le compte 201
 Compris 211
 Compromis 194
 Comptabilité 365
 Comptabilité de marchandises 287
 Comptabilité nationale 416
 Comptable 365
 Comptable responsable 372
 Comptage 364
 Comptant 317
 Compte 201
 Compté 203
 Compte approuvé 204
 Compte arriéré 236
 Compte bloqué 53
 Compte courant 506
 Compte d'amortissement 373
 Compte d'avaries 101
 Compte de banque 44
 Compte de caisse 251
 Compte de capital 22
 Compte définitif 258
 Compte de retour 169
 Compte de revenu 157
 Compte des dépenses d'achat 358
 Compte des frais 172
 Compte des profits et pertes 255
 Compte de vente 359
 Compte en retard 236
 Compte final 258
 Compte marchandises 286
 Compter 203, 365
 Comptes auxiliaires 459
 Comptes d'actif 439
 Comptes des acheteurs 17
 Comptes principaux 21
 Comptoir 269
 Concentration bancaire 45
 Concentration géographique 79
 Concentration horizontale 473
 Concentration verticale 123, 473
 Concerner 214
 Concession 37, 299
 Concessionnaire 37
 Concession de prix 129
 Conciliation 425
 Conciliation de gouvernement 43
 Conclure 371
 Conclure un contrat 375
 Conclusion 59, 61
 Conclusion d'un contrat 374
 Conclusion d'une affaire 225
 Concordance 422
 Concordat 51, 52
 Concordat forcé 511
 Concours de droits 195
 Concours d'infractions 62, 165
 Concurrence 466
 Concurrence commerciale 398
 Concurrence déloyale 468
 Concurrence illicite 468
 Concurrence libre 9
 Concurrence parfaite 384
 Concurrence sans prix 131
 Concurrent 466
 Condamnation 464
 Condamnation à l'exécution d'un travail 81
 Condamné 464
 Condamner 464
 Condition 274
 Condition casuelle 349
 Condition potestative 220
 Condition résolutoire 236
 Conditions de livraison 448
 Conditions de paiement 312
 Conditions de vente 359
 Conditions exceptionnelles 36
 Conditions légales 470
 Conditions optimum 141
 Condition suspensive 142
 Condoléances 50
 Conduire 499
 Confection 200
 Confectionner 457
 Conférence 180, 404
 Conférer 448
 Conférer la procuration 488
 Confestation 90
 Confiant 189
 Confidence 188
 Confidentiel 175
 Confier 447
 Confier des ordres 448
 Confirmation 113
 Confirmer 113
 Confiscation 183
 Conflit 25, 361
 Conflit collectif du travail 404
 Conflit de compétence 179
 Conflit de compétence territoriale 487
 Conflit de juridiction 177
 Conflit des lois 469
 Conflit des normes 195, 469
 Conflit négatif d'attribution 298
 Conflit positif d'attribution 298
 Conflits du travail 222
 Confondre 246
 Conforme 422
 Conformer 422
 Conformité 422

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- Confrontation 508
 Confusion 62, 246
 Congé 58, 84, 232, 236, 374
 Congédier 85
 Congrès 279
 Conjointement 305
 Conjoncture 268
 Connaissance 60
 Connaissance de la place 342
 Connaissance des affaires 396
 Connaissance des marchandises 285
 Connaissance 104
 Connaissance de chargement 502
 Connaissance direct 399
 Connaissance reçu pour être chargé 104
 Conquérir le marché 343
 Consacrer 257
 Consciencieusement 219
 Consciencieux 218
 Conseil 90, 319
 Conseil d'administration 497
 Conseil de famille 12
 Conseil de l'Europe 34
 Conseil de navire 160
 Conseil des ministres 42
 Conseil d'Etat 90
 Conseil général du département 214
 Conseiller 90, 353
 Conseiller légiste 207
 Conseil municipal 54
 Consentement 301
 Consentir 299
 Conservation 352
 Conserver 352
 Considération 182, 363
 Consignataire 189, 353
 Consignateur 353
 Consignation 352, 447
 Consigner 176, 352
 Consolidation 259, 350
 Consolidation des dettes publiques 350
 Consolider 259, 350
 Consolider une alliance 259
 Consommateur 410
 Consommation 410
 Consommation apparente 181
 Consommation improductive 181
 Consommation intermédiaire 252
 Consommer 411
 Consort de demandeurs ou de défendeurs 62
 Consortium 269
 Conspiration 71
 Constant judiciaire 482
 Constater 354
 Constatation 354, 451
 Constatation par acte authentique 107
 Constituant du gage 409
 Constituer 299
 Constitution 24
 Constitution spontanée 25
 Construction de navire 161
 Contraintes 456
 Consul 268
 Consul de carrière ou envoyé 178
 Consul honoraire 302
 Contenance 211
 Content 263
 Contentieux administratif 499
 Contentieux de l'interprétation 496
 Contenu 211
 Contenu du droit 194
 Contester 83, 247
 Continent de fédéralisme 263
 Contingent 354
 Contingement 108, 354
 Continuation 378
 Continuer 352, 379
 Continuité 380
 Contractant 373
 Contactuel 375
 Contradiction 83
 Contradictoire 83
 Contrainte 183, 510
 Contrainte par corps 65, 198
 Contraiété 250
 Contrat 26, 374
 Contrat a durée 380
 Contrat aléatoire 56
 Contrat a titre gratuit 249
 Contrat a titre onéreux 249
 Contrat collectif de travail 163
 Contrat d'adhésion 230
 Contrat d'affrètement 82, 160
 Contrat d'apprentissage 85
 Contrat d'assurance 273
 Contrat de charte au voyage 495
 Contrat de commission 508
 Contrat d'édition 475
 Contrat de livraison 448
 Contrat de livraison a exécution successive 379
 Contrat de mariage 146
 Contrat de métayage 465
 Contrat d'engagement 179
 Contrat d'entreprise 457
 Contrat d'entretien viager 321
 Contrat de passage 156
 Contrat de rente viagère 321
 Contrat de service 179
 Contrat de société 305
 Contrat de travail 179, 229
 Contrat du charte 82
 Contrat en blanc 9
 Contrat multilatéral 86
 Contrat privé 330
 Contrats bilatéraux 214
 Contrats commerciaux 397
 Contrats consensuels 301
 Contrats normales 127
 Contrats solennels 58
 Contrat successive 380
 Contrats unilatéraux 401
 Contravenant 472
 Contravenir 472
 Contravention 376, 472
 Contraventions de simple police 190
 Contre 247, 248
 Contrebalancer 104
 Contrebande 235
 Contrebande de capitaux 22
 Contrebandier 235
 Contre document 54
 Contre-maitre 237
 Contre ordre 210
 Contre-prestation 248
 Contre quittance 18
 Contre remboursement 312
 Contre signature 11
 Contre valeur 93, 248
 Contribuable 506
 Contribuable intermédiaire 28
 Contribuer 318
 Contribution 317
 Contrôle 100
 Contrôle administrative 498
 Contrôle de budget 154
 Contrôle de prix 129
 Contrôle des changes 239
 Contrôle de crédit 442
 Contrôle du pouvoir central sur les services décentralisés 292
 Contrôle étatique 105
 Contrôle exécutif des fonctionnaires 498
 Contrôle parlementaire 471
 Contrôleur 100
 Contrôleur de banque 44
 Contrôleur de prix 129
 Convaincre 217
 Convenable 422
 Convenance 422
 Convenir 425
 Convenir d'un prix 130
 Convention 24, 26, 374, 425
 Convention collective 405
 Convention de travail 229
 Convention douanière 184
 Convention postale 346
 Conventions

- internationales du travail 416
Convention transitoire 425
Convenu 422
Convergent 407
Conversation 180, 269
Conversion 118, 146
Conversion des emprunts 66
Convertibilité 119
Convertibilité a taux stable 41
Convertible 97, 118
Convertir 118
Convertissable 118
Conviction 243
Convocation 80
Coobligé 304
Coopératif 61
Coopérartion 223
Coopérative agricole de vente 386
Coopérative de construction 456
Coopérative de crédit 441
Coopératives agricoles 386
Coopératives de consommation 411
Coopératives de crédit agricole 386
Copie 144
Copie authentique 301
Copie de lettres 476
Copier 144
Copiste 144
Coproprétaire 304
Coproprété 304, 411
Corde 370
Corporation 62, 144
Corporations d'artisans 143
Corporel 294
Corps certain 56
Corps de navire 161
Corps diplomatique 270
Correspondance 291
Correspondance commerciale 398
Correspondancier 59
Correspondant 59, 222, 247, 421
Correspondre 476
Corriger 126
Corrupteur 478
Corruption 478
Corsaire 270
Co-sociétaire 303
Cotaion 130, 355, 476
Cote- 68, 355
Côte 263
Cote de clôture 244
Cote de la bourse 68
Coté du débit 66
Cote immobilière 95
Coter 476
Coter en bourse 476
Cotisation 317
Couches intermédiaires 29
Coulage 370
Coulser 52
Coulissier 68
Coupable 376
Coupon 258
Coupon d'action 340
Courant 189, 381, 506
Courants réels 289
Courbe de resistance 92
Cour d'appel 92
Cour de cassation 465
Cour des comptes 364
Courir 115, 225, 457
Courir risque 83
Cours 150
Cours de clôture 244
Cours de compensation 339
Cours de la bourse 68
Cours de liquidation 339
Cours de marché 343
Cours de marché général 163
Cours d'émission 85
Cours du change 240
Course 270
Cours fixe 119
Cours forcé 511
Cours libre 40
Cours moyen 306
Courrier 346
Courrier maritime 103
Courtage 28, 68
Courtage matrimonial 146
Courtier 26, 329
Courtier assermenté 107, 479
Courtier de banque 44
Courtier de commerce 27, 392
Courtier de transport 388
Courtier en marchandises 285
Courtier inscrit 40
Courtier libre 40
Courtier maritime 158
Courtier privilégié 479
Court terme 262
Coût 286
Coût a frêt 79
Coût alternatif 441
Coût-assurance-frêt 79
Coût constant 119
Coût de la production 457
Coût de la vie 153
Coût d'entretien 43
Coût d'opportunité 147
Coûter cher 333
Coûteurs 172
Coût moyen 307
Coût normal 320
Coutre-etrare 38
Coûts croissants 30
Coûts décroissants 38
Coûts des produits 434, 436
Coûts directs 116
Coûts fixes 97
Coûts indirects 116
Coûts périodiques 118
Coûts variables 96
Coutume 406
Coutume générale 164
Coutume internationale 416
Couverture 248, 326
Couvrir 247
Co-variation 62
Craindre de concurrence 466
Crainte fondée 510
Crayon 278
Créance 15
Créances 15
Créances abandonnées 440
Créances
chirographaires 127
Créances normales 127
Créancier 15
Créancier gagiste 409
Créancier principal 401
Créanciers de navire 158
Créanciers solidaires 92
Crédit 15, 441
Crédit a court terme 262, 441
Crédit a découvert 9, 249, 441
Crédit agricole 386, 441
Crédit a la consommation 411, 435, 441
Crédit a la construction 270, 441
Crédit a la production 435, 441
Crédit a l'artisanat 144, 441
Crédit a l'exportation 441
Crédit a l'importation 441
Crédit a l'industrie 441
Crédit a long terme 426, 441
Crédit a moyen terme 307, 441
Crédit bancaire 47
Crédit commercial 398, 441
Crédit confirmé 113, 118, 300
Crédit de banque 47
Crédit de caisse 251
Crédit de courrier 59
Crédit d'embouche 441
Crédit de programme 233
Crédit de projet, 387
Crédit d'escompte 441
Crédit destiné a approvisionner les fonds de roulement 441
Crédit d'exploitation 441
Crédit d'impôt 446
Crédit d'installation 441
Crédit
d'investissement 441, 474
Crédit documentaire 55, 441
Crédit en blanc 9, 441
Crédit en nature 289
Créditer 15
Créditeur 15
Créditeur privilégié 322
Crdit foncier 139, 441
Crédit immobilier 139, 389, 441
Crédit industriel 229, 441
Crédit irrévocable 440
Crédit limité 369
Crédit mobilier 389, 441

TICARET SÖZLÜĞÜ

- Crdit non-confirmé 113, 300
 Crdit ouvert 9
 Crdit papier 55
 Crdit par le fournisseur au détaillant 441
 Crdit personnel 267
 Crdit privé 267
 Crdit provisoire 152
 Crdit public 242, 441
 Crdit réalisable par acceptation 300
 Crdit révocable 118
 Crdit rural 441
 Crdit sans condition 275
 Crédits budgétaires 316
 Crédits différés 253
 Crédits extraordinaires 296
 Crdit supplémentaire 253
 Crime 376
 Crise 75
 Crise commerciale 396
 Crise de production 433
 Crise de surproduction 433
 Crise financière 288
 Crise monétaire 334
 Crise partielle 73
 Croiser 247
 Croissance 77
 Cueillette 340
 Culpa in contrahendo 374
 Cumul d'actions 195
 Cumul de délits 165
 Cumul de droits 195
 Cumul de peines 78
 Cumul d'infractions 62, 165
 Cumul idéal 124
 Cumul juridique 78
 Cumul matériel 78
 Cumul réel 165
 Curateur 254
 Cycle 118
 Cycles économiques 268
 Dangereux 83
 Dans l'affirmative 298
 Dans la mesure du possibilité 297
 Dans la négative 298
 Dans l'espace de 211
 Dans l'espoir 419
 Dans l'intention 471
 Dans un délai fixé 509
 Date 187
 Date de paiement 313
 Date d'exécution 314, 484
 Dater 187
 Dation en paiement 313, 484
 D'avance 316
 Débâcle 490
 Déballage 356
 Débarcadère 70
 Débarquer 70
 Débarquer une cargaison 502
 Débat 180
 Débats 121
 Débattre le prix 130, 344
 Débit 64, 65, 201
 Débiter 66, 201
 Débiter de nouveau 480
 Débiteur 66
 Débiteur hypothécaire 409
 Débiteur principal 401
 Débiteur solidaire 92
 Débiteurs solidaires 92
 Débiteur sur gage 409
 De bon débit 381
 De bonne vente 359, 382
 Débouchés 382
 Débris 490
 Début 50
 Début d'une affaire 225
 Décadence 169
 Décalage des prix 131
 Décentralisation 88
 De cette manière 57
 Décharge 13
 Déchargement 70
 Décharger 70, 279
 Décharger une cargaison 502
 Déchéance 194
 Décidé 245
 Décider 245
 Dcisi 258
 Décision 245
 Décision arbitrale 193
 Décision définitive 371
 Décision de quitus 67
 Décision des chambres réunies 180
 Décision du tribunal 461
 Décision d'office 256
 Décision exécutoire 484
 Décision judiciaire 461
 Décision passé en force de chose jugée 259
 Décisions administratives 498
 Décisions d'exequatur 507
 Décisions juridictionnelles 463, 465
 Décision souveraine 258
 Décisions sociales 412
 Déclaration 8, 58
 Déclaration d'absence 75
 Déclaration de changement d'adresse 74
 Déclaration de faillite 51
 Déclaration de guerre 361
 Déclaration de la volonté 220
 Déclaration de marchandises 502
 Déclaration de nullité 151
 Déclaration des biens 285
 Déclaration de séjour 308
 Déclaration de résiliation d'un contrat 374
 Déclaration de valeur 93
 Déclaration d'impôt 444
 Déclaration en douane 184
 Déclarations de la volonté 220
 Déclarer 58
 Déclarer en faillite 51
 Décliner tomber en déchéance 381
 Décommander 210
 Décomposition des tâches 178
 Décompte 202, 203
 De compte a demi 465
 Déconfiture 183
 Déconseiller 353
 Découverte 73
 Décret 245
 Décret-loi 153, 245
 Décroissement 169
 Dédit 78, 93
 Dédommagement 314
 Dédouanement 185
 Dédouaner 185
 De droit 468
 Déduction d'existence minimum 140
 Déduction faite de l'escompte 218
 Déduire 85, 204
 Défalquer 204
 Défaut 280
 Défauts de la chose 35
 Défectueux 134, 280, 490
 Défendeur 91, 362
 Défendre 468
 Défense 468
 Défense d'aliéner 231
 Défense d'impuissant 184
 Déferer le serment 26
 Défiance 190
 Défiant 276
 Déficit 7
 Déficit budgétaire 8
 Déficit de caisse 251
 Définitif 258
 Déflateur 335
 Déflation 335
 Défunt 237
 Dégénération des droits civiques 501
 Degré 370
 De gré a gré 249
 Délai 149, 373, 378
 Délai de déchargement 70
 Délai de déchéance 194
 Délai de forclusion 194
 Délai de garantie 217
 Délai de livraison 448
 Délai d'enlèvement 271
 Délai de nuit 149
 Délai de prescription 379
 Délai de résiliation 49
 Délai d'expédition 176
 Délai préfix 194
 Délais extraordinaires 296
 Délégant 488
 Délégataire 488
 Délégation 488
 Délégation d'attributions 489
 Délégué 28, 98, 488

- Délégué ouvrier 10
 Déléguer 176
 Délibération 180
 Délibérer 257
 Délit 376
 Délit de fausse monnaie 239
 Délits de presse 48
 Délivrance 447
 Délivrer 447
 Délivrer quittance 18
 Déloyal 294
 Déloyauté 294
 Demande 220, 372
 Demandé 221
 Demande accessoire 213
 Demande conjointe 42
 Demande de débat oral 121
 Demande de consommateur final 371
 Demande de la monnaie 336
 Demande de paiement 312
 Demande de plus 86
 Demande de reprise 482
 Demande de restitution 194
 Demande dérivée 412
 Demande du marché 343
 Demande effective 146
 Demande incidente 28
 Demande intermédiaire 29
 Demande judiciaire 91
 Demande principale 20
 Demander 362, 372
 Demander compte 202
 Demande reconventionnelle 247
 Demander la permission 299
 Demander le paiement 312
 Demandeur 90
 De même date 187
 Déméiagement 389
 Démésuré 320
 Demeure 112
 Demeure de créancier 15
 Demeure du débiteur 66
 Demeurer 308
 Demeurer dans l'incertitude 260
 Démission 82, 441
 Dénégation 451
 Dénier 451
 Dénombrement 364
 Dénomination 57, 396
 Dénoncer 59
 Dénonciation 58, 374
 Dénonciation d'instance 429
 Dénonciation du litige 91
 Dénouer 181
 De nouveau 479
 Départ 171, 493
 Département 214
 Dépasser la limite 368
 Dépasser la mesure 320
 Dépendances 133
 Dépendre 42
 Dépense 171
 Dépenser 198
 Dépenses 172
 Dépenses de débarquement 102
 Dépenses de préparation 200
 Dépenses de revenu 157
 Dépenses de transfert 14
 Dépenses et recettes 172
 Dépenses publiques 106
 Dépenses réelles 165
 Déport 69
 Déposant 474
 Déposer 385
 Déposition 385
 Dépôt 29, 271, 325, 352, 447, 473, 489
 Dépôt d'échantillon d'exportation 110
 Dépôt en nature 289
 Dépôt officiel 107
 Dépôt ouvert 9
 Dépôt régulier 289
 Dépôts 473
 Dépôts a terme 381
 Dépôts de banque 47
 Dépouvu 493
 Dépouvu de moyens 28
 Dépréciation 93, 94, 96
 Dépréciation monétaire 93
 Déprécier 94
 Dépression 86
 De préférence 479
 Déprimé 120
 Député 293
 Dérangement 399
 Dérangement des affaires 226
 De réalisation facile 339
 Dernier enchérisseur 86
 Dernier prix 371
 Dérégulation 36
 Dérégulation a règle 36
 Désapprobation 422
 Descendants 86
 Descendre 218
 Descente sur les lieux 95, 482
 Désencombrer le magasin 271
 Désépargne 402
 Déséquilibre 101
 Désertion 235
 Désinflation 237
 Désinvestissement 403
 Désir 111
 Désirer 111
 Désireux 111
 Destinataire 176
 Destruction 491
 Détachement 236
 Détacher 261, 270
 Détacher un wagon d'un convoi 261
 Détail 400
 Détaillant 40
 Détaillé 38
 Détailler 400
 Détails 37
 Détenteur 137, 226
 Détenteur de la puissance paternelle 273
 Détention préventive 451
 Détenu 408
 Détérioration 490
 Détérioration des marchandises 490
 Détérioré 114
 Detournement 115, 256, 335
 Detournement de biens 287
 Détourner 115
 Détruire 491
 Dette 64
 Dette actuelle 187
 Dette commune 304
 Dette consolidée 350
 Dette d'argent 334
 Dette exigible 317
 Dette flottante 88
 Dette hypothécaire 408
 Dette publique 105, 240
 Dettes actives et les dettes passives 439
 Dettes déterminées par leur genre 412
 Deux (Les) 428
 Deux fois 212
 Dévalorisation 93
 Dévalorisation de capital 22
 Dévaluation 93
 Devant notaire 295
 Devanture 367
 Développement 34
 Développement des affaires 226
 Développement régional 72
 Devenir riche 439
 Devise 450
 Devise libre 41
 Devoir 66, 318
 Devoir des remerciements 66
 Devoirs des étrangers 450
 Devoir une somme 66
 D'hier 121
 Différence 37
 Différence de prix 37, 129
 Différence du cours 150
 Différent 25
 Différent administratif 497
 Différer 150, 424
 Difficile 509
 Difficulté 511
 Difficulté de paiement 312
 Difficultés insurmontables 482
 Digne 255
 Digne de confiance 189
 Digne de foi 243
 Diligence 330
 Dimanches et jours fériés 162
 Dîme 32
 Diminuer 38, 134, 218
 Diminuer de prix 130
 Diminution 38
 Diminution de capital 22
 Diminution des prix 130
 Direct 28
 Directeur 499

TICARET SÖZLÜĞÜ

- Directeur de la poste 347
 Direction 499
 Direction du service du contentieux 463
 Directive 496
 Diriger 499
 Diriger une maison de commerce 393
 Dirigisme 184
 Disbarco 102
 Discipline capitaliste 21
 Discréditer 363
 Discret 12
 Discrétion 12
 Discrimination 36
 Discussion 436
 Discussion du budget a l'assemblée 436
 Discussion par priorité 322
 Discussions du budget 154
 Discuter 180, 436
 Discuter un projet de loi 436
 Dispache 203
 Dispatcheur 203
 Disparaître 493
 Dispersion 88
 Disponible 438
 Disposé 132
 Dispositif d'un jugement 463
 Disposition 277
 Dispositions concernant le droit de la guerre terrestre 246
 Dispositions facultatives 367
 Dispositions impératives 471, 512
 Dispositions interprétatives 496
 Dispositions pour cause de mort 321
 Dispositions prohibitives 469
 Disproportionné 303
 Dissimuler 56
 Dissolution 88, 236
 Dissoudre 236
 Dissuader 353
 Distance 424
 Distinguer 36
 Distribuer 88
 Distribution 88
 Distribution de dividende 255
 Distribution des lettres 290
 Distribution des revenus 73
 Distribution par contribution 303
 Divergence 25
 Divergence d'opinion 124
 Divergent 407
 Dividende 122, 254, 255
 Dividende accrus 355
 Dividende cumulatif 216
 Dividende défermé 142
 Dividende fictif 165
 Dividende privilégié 322
 Dividende provisoire 152
 Dividende réalisé 355
 Division de la charge fiscale 38
 Division du travail 223
 Dock 113
 Doctrine 60, 319, 329
 Doctrine de Drago 119
 Doctrine de Porter 345
 Document 54, 355
 Document d'expédition 176
 Document d'inspection douanière 187
 Documents de navire 158
 Dogme 217
 Doit 64
 Doit et avoir 67
 Dol 16
 Domaine des personnes juridiques de droit public 242
 Domaine public 242
 Domicile 269
 Domination 49
 Dominer 436
 Dommage 113, 490
 Dommages-intérêts 314
 Dommages la guerre 360
 Donation 41
 Don manuel 136
 Donnée 59
 Donner 448
 Donner caution 505
 Donner des détails 38
 Donner des espérances 419
 Donner du profit 255
 Donner en commission 352
 Donner en consignation 352
 Donner en échange 249
 Donner en garde 352
 Donner la procuration 488
 Donner l'assurance 217
 Donner l'aval 505
 Donner lieu 486
 Donner l'ordre 139
 Donner quittance 19
 Donner reçu 18
 Donner une idée 125
 Donneur d'aval 56
 Donneur du gage 409
 Dossier 112
 Dossier de fonctionnaire 178
 Douane 184
 Douanier 185
 Double 85, 144
 Double assurance 85
 Doubler 212
 Double imposition 85
 Doute 280
 Douter 280
 Douteux 280
 D'outre mer 101
 Douzaine 128
 Doyen 270
 Drapeau 52
 Dressement de l'inventaire 117
 Dressement du bilan 100
 Dresser 200
 Dresser l'inventaire 117
 Dresser une facture 202, 357
 Dresser un procès verbal 407
 Droit 193, 198, 349, 443
 Droit acquis 132
 Droit administratif 497
 Droit administratif international 418
 Droit aérien 198
 Droit banal 164
 Droit bancaire 44
 Droit civil 501
 Droit commercial 394
 Droit commercial international 418
 Droit commun 163
 Droit coutumier 406
 Droit d'action 91
 Droit d'ainesse 76
 Droit d'ancrage 283
 Droit d'asile 367
 Droit d'auteur 477
 Droit de créance 15
 Droit de douane 186
 Droit de famille 12
 Droit de gage sur la créance 16
 Droit de la guerre maritime 103
 Droit de la minorité 39
 Droit de la personnalité 266
 Droit de libre entrée 174
 Droit d'emption 358
 Droit d'entrée 109
 Droit de passage 156
 Droit de pétition 452
 Droit de plainte 111
 Droit de port 283
 Droit de préemption 478
 Droit de préférentiel 479
 Droit de priorité 322, 370, 479
 Droit de privilège 322
 Droit de procédure 500
 Droit de procédure civile 208
 Droit de propriété 231
 Droit de quai 219
 Droit de rachat 358
 Droit de réclamation 111
 Droit de recours 118
 Droit de réméré 167
 Droit de rétention 197, 407
 Droit de se faire justice a soi-même 256
 Droit des minorités 39
 Droit des obligations 66
 Droit des successions 237
 Droit de suffrage 366
 Droit de superficiel 436
 Droit de timbre 89
 Droit de transit 127
 Droit de visite 493
 Droit de voisinage 268

- Droit d'exiger 221
 Droit d'expédition 176
 Droit d'exportation 110
 Droit d'importation 108
 Droit d'initiative législative 471
 Droit dispositif 97, 496
 Droit d'option privilégié 322
 Droit d'usage public 164
 Droit écrit 476
 Droit exclusif d'exercice d'un métier dans une certaine zone 156
 Droit fiscal 444
 Droit foncier 405
 Droit formateur 307
 Droit hypothécaire 408
 Droit imprescriptible 379
 Droit international 416
 Droit international de travail 416
 Droit international public 416
 Droit interne 415
 Droit intertemporel 156
 Droit islamique 219
 Droit maritime 102
 Droit national 415
 Droit pénal 78
 Droit positif 507
 Droit privé 329
 Droit prohibitif 469
 Droit protecteur 273
 Droit public 241
 Droits 207
 Droits absolus 353
 Droits accessoires 213
 Droits civils 501
 Droits civiques 501
 Droits de douane fiscaux 288
 Droits d'entrée 186
 Droits de patrimoine 439
 Droits de phare 147
 Droits de représailles 252
 Droits des morts 320
 Droits de tirage spéciaux 329
 Droits de transit 186
 Droits d'exportation 186
 Droits d'octroi 186
 Droits et devoirs des étrangers 450
 Droits fondamentaux 402
 Droits inaliénables 231, 440
 Droits incessibles 231
 Droits industriels 228
 Droits intellectuels 124
 Droits intramissibles 13
 Droits patrimoniaux 439
 Droit spécifique 11, 331
 Droits principaux 402
 Droits réels 288
 Droits relatifs 177
 Droits sacrés de la défense 363
 Droits strictement personnelles 231
 Ducroire 27
 Dumping 125
 Dumping de conquête 125
 Dumping de trésorie 125
 Dumping péréquation 125
 D'un commun accord 249
 Dupé 16
 Duper 16
 Duperie 16
 Dupeur 16
 Duplicata 144
 Duplicata de la lettre de change 55
 Duplique 455
 Durable 92
 Durée 378
 Durée de travail 81
 Durée de travail par jour 188
 Durer 379
 Durer longtemps 427
 Eaux 377
 Eaux intérieures 212
 Ebranlement 356
 Ebranler 356
 Echange 97
 Echange des marchandises 286
 Echanger 98
 Echanges bilatéraux 25, 213
 Echange volontaire 219
 Echantillon 181, 326
 Echantillonnage 326
 Echantillons de marchandises 287
 Echéance 378
 Echéance d'un effet 56
 Echéant 322
 Echec 49
 Echelle mobile 308
 Echouage 246
 Echouage volontaire 246
 Echouement 246
 Echouer 49, 246
 Eclater 49
 Ecole autrichienne 35
 Ecole d'Amsterdam 20
 Ecole de Birmingham 62
 Ecole de Bologne 63
 Ecole de commerce 395
 Economat 133
 Econome 409
 Economie 133, 409
 Economie de guerre 361
 Economie des entreprises 227
 Economie de temps 509
 Economie dirigée 184
 Economie domestique 146
 Economie nationale 415
 Economie périphérique 84
 Economies externes 109
 Economie urbaine 257
 Economique 133, 414
 Economiser 263
 Economiser ses provisions 263
 Economiste 133
 Ecoulement 80, 268, 382
 Ecoulement des eaux 377, 378
 Ecouler 356, 474
 Ecrire 477
 Ecrit 475
 Ecriture 137, 477
 Ecroulement 490
 Edifice 60
 Effectif 136
 Effectif de main-d'œuvre 225
 Effectuer 457, 483
 Effectuer la livraison 447
 Effectuer un paiement 311
 Effectuer un travail 457
 Effet 55, 145
 Effet a l'encaissement 337
 Effet commercial 55
 Effet de change 239
 Effet de commerce 95
 Effet de complaisance 117
 Effet d'encaisses réelles 165
 Effet de revenu 157
 Effet de substitution 485
 Effet domicile 269
 Effet fictif 440
 Effet juridique 208
 Effet protesté 420
 Effet renouvelable 381
 Effets a paye 315
 Effet au porteur 390
 Effet de commerce 396
 Effets de complaisance 90
 Effets en circulation 115
 Effet sur l'étranger 109, 451
 Effet sur l'intérieur 211, 212
 Effet sur place 500
 Efficace 145
 Efficacité du travail 138
 Effort 80, 367
 Egal 144
 Egalité de la formation brute de capital a l'épargne 410
 Elasticité de la demande 221
 Elasticité de l'emploi 81
 Elasticité de revenu 157
 Elasticité des prévisions 261
 Elasticité des prix 130
 Elasticité de substitution 485
 Election 366
 Élément 319
 Éléments correspondants de deux systèmes 422
 Élévation 60, 505
 Élevé 504

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- Elever des prétentions 362
 Eligibilité 366
 Emancipation par décision judiciaire 464
 Emballage 355
 Emballage compris 355
 Emballage maritime 103
 Emballage non-compris 355
 Emballer 356
 Embarcadere 219
 Embargo 141
 Embarquement 162, 502
 Embarquer 503
 Embarras 367
 Embarras financier 337
 Embarras pécuniaire 337
 Embarasser 368
 Emettre 85
 Emettre un avis 124
 Emission 84
 Emission d'actions 340
 Emission des billets 46
 Emission d'une traite 310
 Emmagasiner 271, 358
 Emmagasiner 271, 358
 Empaqueter 333
 Empêchement 41, 140, 247
 Empêchement de juge 460
 Empêcher 140
 Empiler 490
 Empirer 275
 Emploi 81, 177, 277, 421
 Emploi de la main-d'oeuvre 229
 Emploi temporaire 151
 Employé 178
 Employé de la douane 185
 Employé de poste 346
 Employé du chemin de fer 99
 Employer 177, 278, 421
 Employés 178
 Employeur 230
 Emprisonnement 197
 Emprunt 64
 Emprunt a court terme 262
 Emprunt a long terme 426
 Emprunt amortissable 315
 Emprunt a terme 142
 Emprunt consolidé 345
 Emprunt d'or 20
 Emprunter 318
 Emprunter a intérêts 431
 Emprunteur 318
 Emprunt extérieur 109
 Emprunt forcé 510
 Emprunt intérieur 211
 Emprunt loterie 330
 Emprunt-or 20
 Emprunt perpétuel 380
 Emprunt public 105
 Emprunt remboursable 315
 En arriere 30
 En aucun cas 206
 En aucun façon 206
 En bloc 181
 En bon état 232
 Encaisse 251
 Encaisse désirée 221
 Encaisse d'or 20
 Encaissement 334
 Encaisse monétaire 338
 Encan 30
 En cas de besoin 167
 En cas de refus 168
 En cas des pertes 113
 En ce moment 383
 En ce qui concerne 194
 Enchère 30
 Enchères 31
 Enchères au rabais 8
 Enchères entre les intéressés 369
 Enchères forcées 511
 Enchères publiques 7
 Enchères volontaires et publiques 219
 Enchérir 17, 31, 333
 Enchérisseur 17
 En chiffres ronds 404
 En compensation 485
 En compte 203
 En considération 176
 En consignation 28
 Encouragement 220
 Encouragement a l'industrie 228
 Encre a copier 144
 En date de ce jour 187
 En détail 38
 Endettement 66
 Endogène 211
 Endommagé 114, 490
 Endommagement 490
 Endommager 115
 Endos 14
 Endos de négociation 14
 Endossable 14
 Endossataire 14
 Endosseur 14
 Endossement 13
 Endossement conditionnel 274
 Endossement en blanc 7
 Endossement en garantie en gage 408
 Endossement dominant 384
 Endossement par procuration 488
 Endossement régulier 384
 Endossement translatif ou de propriété 231
 Endosser 14
 Endosseur 14
 Endosseur précédent 215
 Endosseur subséquent 371
 En faveur 220
 Enfreindre 71
 Engagement 42, 504
 Engagement de change 240
 Engagement de payer 314
 Engagement mutuel 249
 Engagement par endossement 14
 Engagement réciproque 249
 En général 163
 Enlèvement des marchandises 495
 Enlever des marchandises 286
 En mains propres 256
 En majeure parti 76
 Enoncer 25
 Enonciation 25
 En passant 150
 En plus 133
 En premier lieu 216
 En proportion 303
 Enquête 372
 Enquête exhaustive 372
 Enquête par sondage 373
 Enregistrement 477
 Enregistrement des bagages 504
 Enregistrer 476, 477
 En retard 156
 Enrichissement 439
 Enrichissement sans cause 196
 En route 495
 Enseigne 384, 393
 Enseignement 319
 Ensemble des frais 76
 En son temps 509
 En souffrance 317
 En sus 133
 En suspens 31
 Entassement 490
 Entasser 490
 En temps opportun 423
 En temps voulu 509
 Entente 24, 25, 374
 Entente réciproque 248
 En terminant 371
 En-tête 354
 Entier 384
 Entièrement 76, 384
 En tout 404
 En tout cas 201
 En tout temps 201, 509
 Entraîner des frais 172
 Entrave a la liberté des enchères 31
 Entraver 183
 Entrée 174
 Entrepôt 29, 489
 Entrepôt des douanes 184
 Entrepôt fictif 364
 Entrepreneant 173
 Entreprendre 174
 Entrepreneur 173, 503
 Entreprise 173, 227
 Entreprise agricole 386
 Entreprise de droit public 241
 Entreprise dominante 132
 Entreprise en vedette 132
 Entreprise industrielle 228
 Entreprise privée 329

- Entreprise publique 241
 Entrer dans des détails 38
 Entrer dans une maison de commerce 393
 Entrer en concurrence 466
 Entrer en contact 215
 Entrer en relations 215
 Entrer en vigueur 421
 Entretenir de rapports 215
 Entrevue 180
 En usage 277
 Envelopper 356
 En vertu de 166
 En vigueur 507
 Envoi d'argent 335
 Envoi d'échantillons 326
 Envoi en groupage 404
 En votre faveur 458
 En vous priant 221
 Envoyé diplomatique 135
 Envoyer 176
 Envoyer à l'acceptation 300
 Envoyer contre remboursement 312
 Envoyer en communication 124
 Envoyer en port dû 347
 Envoyer par chemin de fer 406
 Envoyeur 175
 Eprange 409
 Epargne ex ante 322
 Epargne forcée 511
 Epargner 143, 409
 Epargne réalisée 371
 Epave 490
 Epaves maritimes 102
 Epoque d'exécution 484
 Epreuve 99
 Eprouver 414
 Eprouver des difficultés 247
 Eprouver une perte 115
 Epuisé 410
 Epuiser 410
 Equilibre 100
 Equilibre budgétaire 154
 Equilibre commercial 393
 Equilibre de la firme 393
 Equilibre général 162
 Equilibre partiel 73
 Equilibre stable 245
 Equipage 159
 Equipement 116
 Equiper 117, 159
 Equité 413
 Equivalence 144
 Erreur 454
 Erreur de calcul 205
 Erreur de droit 208
 Erreur de fait 328
 Erreur de plume 477
 Erreur judiciaire 413
 Erreur sur la chose 455
 Erreur sur la contrat 455
 Erreur sur la personne 455
 Erreur sur la quantité 455
 Erronément 455
 Escompte 218
 Escompte à déduire 218
 Escompte de banque 45
 Escompte pour le comptant 251
 Escompte privé 329
 Escroc 115
 Escroquerie 115
 Espace aérien 198
 Espace économique 133
 Espaces économiques 134
 Espérance 419
 Espérant 419
 Espèces de la monnaie 338
 Espoir 419
 Esprit d'entreprise 174
 Essai 99
 Essai de conciliation 425
 Essayer 99
 Essentiel 50, 141, 402
 Estampillage 89
 Estampiller 89
 Estimable 95, 363
 Estimateur 261
 Estimation 156, 261
 Estimation d'impôt 355
 Estime 282, 363
 Estimé 363
 Estimer 95
 Etablir 278, 354
 Etablir un compte 202
 Etablissement 126, 279, 485
 Etablissement commercial 393
 Etablissement de crédit foncier 390
 Etablissement de prêt et de crédit 67
 Etablissement de prêts sur gage 408
 Etablissement du compte 202
 Etablissement du prix de revient 287
 Etablissement industriel 456-457
 Etablissement principal 291
 Etablissements de bienfaisance 232
 Etablissement secondaire 267
 Etablissements publics 242
 Etalage 367
 Etaler 367
 Etalon 319
 Etalon d'or 20
 Etalon métallique 284
 Etalon monétaire 334
 Etalonner 319
 Etat 104
 Etat civil 266
 Etat de faillite 490
 Etat de fortune 288
 Etat de guerre 361
 Etat de nécessité 512
 Etat de siège 368
 Etat d'indivision 305
 Etat du marché 343
 Etat exceptionnel 296
 Etat fédéral 61
 Etat fédéré 61
 Etat gendarme 234
 Etatisation 106, 415
 Etatisation du commerce extérieur 111
 Etat membre 61
 Etat plaideur (L') 105
 Etat protecteur 274
 Etat protégé 274
 Eteinction de l'action 91
 Eteindre 312
 Etendue 164
 Etendue des affaires 226
 Etiquette 145
 Etonnement 383
 Etranger 450
 Etre à la disposition 139
 Etre à la hausse 505
 Etre à la tête 499
 Etre appoprié 137
 Etre apprécié 214
 Etre à prix élevé 131
 Etre atteint par une faillite 52
 Etre au courant 188
 Etre à vendre 357
 Etre bien entendue 232
 Etre capable de produire 435
 Etre chargé de la correspondance 476
 Etre chargé d'hypothèques 409
 Etre compatible avec les intérêts 84, 423
 Etre d'accord 423
 Etre dans l'attente 53
 Etre dans l'embarras 183, 368
 Etre d'avis 125
 Etre de mode 293
 Etre de passage 170
 Etre de retour 168
 Etre de vente difficile 509
 Etre disposé 132
 Etre domicilié 308
 Etre d'usage 276
 Etre échu 381
 Etre élevé 124, 504
 Etre en activité 81
 Etre en bon état 232
 Etre en circulation 115
 Etre en contact 215
 Etre en contradiction 84
 Etre en correspondance 291
 Etre en cours 495
 Etre en détresse 83
 Etre endetté 63
 Etre en doute 280
 Etre en droit 488
 Etre en faveur 220, 507
 Etre en fonds 337
 Etre en jeu 83
 Etre en magasin 271
 Etre en mauvais état 275
 Etre en mauvais renom 430

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- Forces de production 433
 Forces productives 433
 Forces productives sociales 433
 Forclusion 194
 Formalité 166
 Formation 299
 Formation professionnelle 414
 Forme 58
 Forme de production 432
 Forme écrite 475
 Former 299
 Formes de la monnaie 338
 Formes du marché 342
 Formulaire 326
 Formule 326
 Fortune 289, 438
 Fortuné 439
 Fortune de mer 103
 Fortune de terre 103
 Fortune privée 267
 Fouilles 255
 Foule 490
 Fourgon 506
 Fournir 447
 Fournir caution 505
 Fournir les fonds 248
 Fournie une compensation 485
 Fournisseur 356
 Fraction 261
 Fraction des primes non acquises 83, 421
 Frais accessoires 213
 Frais constaté 355
 Frais d'acquisition 350
 Frais d'administration 499
 Frais d'affranchissement 347
 Frais d'avarie 101
 Frais de change 240
 Frais de chargement 503
 Frais de déparquement 70
 Frais de dock 115
 Frais de déplacement 495
 Frais de justice 461
 Frais de la place 482
 Frais d'emballage 355
 Frais d'embarquement 161, 503
 Frais de place 486
 Frais de port 283, 346
 Frais de procès 463
 Frais de protêt 420
 Frais de recouvrement 334
 Frais de retour 168, 169
 Frais de staries 53
 Frais de transport 387
 Frais de vente 359
 Frais de voyage 170
 Frais d'exploitation 227
 Frais entretiens 300
 Frais générales d'administration 164
 Frais générales de fabrication 164
 Frais généraux 163, 225
 Frais proportionnels 303
 Frais supplémentaires 132, 253
 Franc de droits de douane 184
 Franc de port 388
 Franchise 41, 172, 186
 Franchise postale 347
 Franco 388
 Franco wagon 438
 Frappe libre 41
 Fraude 16
 Fraude à la loi 469
 Fraude douanière 185
 Frauder 16
 Fraudeur 16
 Frauduleux 16
 Frelater 357
 Fréquenter la foire 333
 Frères 246
 Fret 160
 Fret d'aller 173
 Fret de distance 424
 Fret de retour 168
 Fréter 503
 Frontière 368
 Frontière douanière 186
 Fructueux 435
 Fruit 447
 Fruit civil 447
 Fruitier 290
 Fruit naturel 447
 Fruits civils 208
 Fruits naturels 112
 Fuite de capital 22
 Fusion 61
 Fusion des entreprises 227
 Fusionner 62
 Fusions d'entreprises 62
 Futur 156
 Gage 407
 Gagé 409
 Gage commercial 397
 Gage foncier 389
 Gage immobilier 389
 Gage immobilier solidaire 405
 Gage mobilier 388
 Gages de l'équipage 428
 Gage sur le bétail 200
 Gagner 255
 Gain 254
 Gains de la main-d'oeuvre féminine 235
 Gallon 149
 Garant 505
 Garantie 189, 506
 Garantie de banque 44
 Garantie en blanc 9
 Garantie en raison des défauts de la cause 35
 Garantie pécuniaire 336
 Garantie personnelle 267
 Garantie provisoire 152
 Garantie publique 241
 Garantir 189, 505
 Garant solidaire 92
 Garde 270, 352
 Gardeboutique 357
 Garder 352
 Garder la mesure 320
 Gardien de la chose 226
 Gare 119
 Gare de transit 127
 Gare des marchandises 505
 Gare expéditrice 239
 Gendarme 234
 Gène 153
 Général 162
 Généralement 163
 Gens d'affaires 222
 Gens de mer 158
 Gens mécaniques 284
 Gérance 499
 Gérant 227, 499
 Gérer 499
 Gestion 499
 Gestion d'affaires 489
 Gestion de la dette publique 105
 Gestion de l'entreprise 227
 Gestion des affaires 226
 Goût 53
 Gouvernants administrateurs 496
 Gouvernement 208
 Gouvernés 497
 Grâce 328
 Grade 370
 Gramme 182
 Grande assemblée nationale 77
 Grande dépression 76
 Grandes industries 11
 Grandes puissances 76
 Grand livre 76
 Grand magasin 77
 Graphique 182
 Gratification 134, 330
 Gratitude 176
 Gratuit 337
 Gratuitement 337
 Greffe 461
 Greffier 407
 Gréganisme 182
 Grève 222
 Grevé 324
 Grevé de remboursement 312
 Grève des acheteurs 17
 Grève illicite 468
 Grève organisée 325
 Grève patronale 225
 Grève perlée 474
 Grever de dettes 67
 Grève spontanée 25
 Griffes 89
 Grosse 301, 460
 Grossesse 149
 Grossiste 406
 Grossiste qui fournit aux détaillants les fruits et les légumes 284
 Groupe financier 289
 Groupes non-concurrents 467
 Guerre aérienne 199
 Guerre des tarifs 361
 Guerre injuste 196
 Guichet 174
 Habitat 486
 Habitation 269, 485
 Habiter 308
 Habitude 19

- Haie 85
 Halle 197
 Hansa 197
 Hasard 82, 349
 Hasardeux 82, 83
 Hâter 206
 Hausse 60, 504
 Hausser 505
 Haussier 308
 Haut 504
 Haute cour 501
 Haute mer 8
 Haute trahison 360
 Hebdomadaire 193
 Hebdomadairement 193
 Hégémonie 132
 Heimatlosat 500
 Héritéité 237
 Héritage 237
 Héritier 237
 Héritier institué 33
 Héritiers légales 470
 Héritiers légitimes 470
 Hésitation 119
 Hésiter 119
 Hétérogène 407
 Heure de départ 238
 Heures de repos 111
 Heures de travail 230
 Heures supplémentaires 30
 Hiérarchie 32
 Hinterland 30
 Histoire du tourisme 171
 Hoirie 237
 Holding 206
 Homme d'affaires 222
 Homme d'honneur 294
 Homogène 407
 Homologation 301
 Homologuer 301
 Homo statisticus 363
 Honnête 294
 Honnêteté 294
 Honorabilité 301
 Honorable 302
 Honoraire 179, 428
 Horaire 59
 Hors d'usage 277
 Hors la loi 472
 Hôtel d'ambassade 135
 Hôtel de la monnaie 334
 Hôtel de légation 135
 Huis clos 172
 Hypothèque 407
 Hypothèque légale 407, 471
 Hypothèque maritime 161
 Hypothèque ouverte 9
 Hypothéquer 408
 Identité 264
 Ignorance 59
 Il est l'argent de cette maison 224
 Illégal 468, 472
 Illegalité 468, 472
 Illicite 299
 Illicéité 207
 Illimité 369
 Illisibilité 296
 Illisible 296
 Imitation 57
 Imiter 57
 Immatriculation 282
 Immédiatement 188
 Immeubles 389
 Immeubles destinés à la location 265
 Immobilier 389
 Immobilisation 389
 Immunité 41
 Impayé 317
 Impenses nécessaires 511
 Impenses utiles 459
 Impenses voluptueuses 382
 Implicite 211
 Importance 323
 Important 323
 Importation 107
 Importation non contingentées et sans transfert de paiement 96
 Importer 109, 323
 Importeur 107
 Importunité 399
 Imposable 506
 Imposer des sacrifices 332
 Impossibilité 297
 Impossibilité de vendre 357
 Impossibilité d'exécution de la prestation 313
 Impossible 297
 Impôt 349, 443
 Impôt à forfait 182, 261
 Impôt de consommation 411, 435
 Impôt dégressif 443
 Impôt de patrimoine 439
 Impôt de production 435
 Impôt en nature 289
 Impôt foncier 60, 139, 405
 Impôt général sur la consommation 164
 Impôt juste 197
 Impôt progressif 30, 443
 Impôt progressif sur la dépense 193
 Impôt répassif 12
 Impôts des dépenses 172
 Impôts directs 116, 443
 Impôts indirects 116, 443
 Impôts sur les exportations 110
 Impôts sur les importations 108
 Impôt sur la propriété bâtie 60
 Impôt sur le bétail 200
 Impôt sur le capital 23
 Impôt sur le profit 255
 Impôt sur le revenu 158, 255
 Impôt sur les bénéfices de guerre 361
 Impôt sur les bénéfices excédentaires 33
 Impôt sur les chèvres et les moutons 200
 Impôt sur les immeubles construits 60
 Impôt sur les pesages 244
 Impôt sur les plus-values 23
 Impôt sur les plus-values immobilières 389
 Impôt sur les sociétés de capitaux 280
 Impôt sur les successions et sur les mutations à titre gratuit 238
 Impôt sur les transactions immobilières 138
 Impôt unique 400
 Impraticabilité 483
 Impraticable 421, 482
 Impression 48
 Imprévision 53
 Imprimé 48
 Imprimer 48
 Imprimeries 48
 Imprimés 48
 Improductif 447
 Improductivité 447
 Impropre 423
 Imprudence 325
 Imprudent 325
 Imputation rationnelle 296
 Inacceptable 300
 Inactif 81
 Inactivité 81
 Inadmissible 422
 Inaliénable 155
 Inappréciable 93
 Incapacité 184, 487
 Incertain 259
 Incertitude 245, 259
 Incidence de l'impôt 445
 Incident 298, 349
 Incliner 132
 Inclus 214
 Incluse 214
 Incommodé 368
 Incomparable 302
 Incompatible 423
 Incomplète 63
 Incomptabilité 62
 Inconstitutionnalité des lois 469
 Incontestable 247
 Incontesté 247
 Inculpé 354
 Indécis 31
 Indépendant 40
 Indemnisation 156, 314
 Indemniser 314, 485
 Indemnité 314
 Indemnité de caisse 251
 Indemnité de grossesse 149
 Indemnité de logement 269
 Indemnité de non-travail temporaire 151
 Indemnité de retraite 138
 Indemnité de surestaries 381
 Indemnité familiale 12
 Index 180
 Indexation 180
 Indicateur 59
 Indication 59

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- Indication d'origine 275
 Indice 56
 Indice du coût de la vie 155
 Indices de prix 130
 Indifférence 16
 Indigène 486
 Indigent 493
 Indignité successorale 238
 Indiquer 60
 Indirect 28
 Indirectement 28
 Indiscretion 175
 Indispensabilité 166
 Indispensable 166
 Indivisibilité 73
 Indivision des biens de famille 12
 Indubitablement 281
 Industrialisation 228
 Industrie 227
 Industrie a domicile 146
 Industrie clef 21, 263
 Industrie de base 21, 402
 Industrie d'emballage 355
 Industriel 228
 Industrie légère 193
 Industrie manufacturière 457
 Industrie naissante 474
 Industrie privée 329
 Inefficace 145
 Inefficacité 145
 Inégalité 144
 Inemployé 276
 Inévitable 235
 Inexact 259
 Inexactitude 259
 Inexactitude d'un témoignage 259
 Inexécutable 482
 Inexistant 150
 Inexpérience 100
 Inexpérimenté 100
 Inférieur 32
 Infirmité 134
 Inflammable 80
 Inflation 337
 Inflation de crédit 441, 442
 Inflation de gouvernement 209
 Inflation de prix 131
 Inflation d'importation 108
 Inflation d'or 20
 Inflation larvée 175
 Inflation latente 175
 Inflation par excès de la demande 221
 Inflation par excès de la demande et des flux monétaires 337
 Influencer 145
 Information 59, 192
 Informer 192
 Infracteur 472
 Infraction 472
 Infraction aux lois municipales 54
 Infraction pénale 376
 Initiative 174
 Injuste 196
 Injustice 196
 Innavigabilité absolue d'un navire 300
 Innavigabilité relative d'un navire 300
 Innombrable 86
 Inscription 282, 477
 Inscription de faux 351
 Inscription provisoire 152
 Inscrire 476, 477
 Insécurité de la place 343
 Insertion 121, 149
 Insignifiant 323
 Insister 112
 Insolvabilité 183, 314
 Insolvable 314
 Insoumis 236
 Inspecteurs de travail 230
 Inspection 100
 Inspection du travail 230
 Inspirer de la confiance 189
 Instabilité 245
 Instable 112
 Instance 90
 Instances 462
 Institué 324
 Institut 279
 Institution 279
 Institution juridique 280
 Institution recherche de Pearsons 345
 Institutions 280
 Instruction 372, 496
 Instrument 55
 Instrument du traité 374
 Instruments de production 431
 Instruments de travail 81, 432
 Insuccès 49
 Insuffisamment 487
 Insuffisance 487
 Insuffisance d'actif 487
 Insuffisant 134, 486
 Insurmontable 482
 Intégration 76
 Intégration européenne 34
 Intègre 113
 Intégrité 113
 Intendant 19
 Intensité du capital 23
 Intention 20, 471
 Intentionnellement 251
 Interdiction 263
 Interdiction de l'occupation des fonctions publiques 241
 Interdiction des grèves 222
 Interdiction de travail pendant la nuit 149
 Interdiction d'exercice d'une profession 415
 Interdiction volontaire 263
 Interdit 263
 Intéressé 214
 Intéressé a la cargaison 502
 Intéressé au voyage 495
 Intéresser 214
 Intérêt 84, 430
 Intérêt accumulé 355
 Intrêt a l'exécution 298
 Intérêt annuel 491
 Intérêt assuré 273
 Intérêt bancaire 46
 Intérêt composé 59
 Intérêt conventionnel 375
 Intérêt de retard 149
 Intérêt échus 430
 Intérêt illégal 468
 Intérêt instantané 25
 Intérêt légal 471
 Intérêt moratoire 112, 149
 Intérêt négatif 298
 Intérêt nominal 364
 Intérêt positif 298
 Intérêt réel 365
 Intérêt simple 454
 Intérêts personnels 266
 Intérêt, usuraire 33, 399
 Intérieur 211
 Interlocuteur 247
 Intermédiaire 26
 Intermédiaire pour la recherche du travail 222
 International 416
 Interne 211
 Internement 182
 Interpellation 372
 Interprétation 496
 Interprétation authentique 471
 Interprétation des jugements 464
 Interprétation doctrinaire 60, 465
 Interprétation grammaticale 373
 Interprétation juridique 208
 Interprétation littérale 373
 Interprétation par voie d'autorité 471
 Interprétation scientifique 60
 Interprétation téléologique 142
 Interprète 84
 Interpréter 496
 Interrogatoire 371
 Interruption 29, 258
 Intervenant 27
 Intervenir 135
 Intervention 27, 91, 135
 Intervention accessoire 213
 Intervention de l'Etat en matière monétaire 339
 Intervention fautive d'acceptation 27
 Interventionnisme 135
 Intervention principale 402
 Intransigent 173
 Intrasmissible 14
 Inutile 167, 459
 Inutilité 459
 Invalide de guerre 361
 Invalidité 134
 Invendable 357, 382
 Invendu 357
 Inventaire 93, 117

- Inventaire permanent 380
 Inventeur 459
 Invention 75
 Inventorier 117
 Investissement 473
 Investissement autonome 331
 Investissement ex ante 323
 Investissement financier 289
 Investissement réalisé 371
 Investissements bruts 261
 Investissements publics 242
 Inviolabilité de personne 265
 Inviolabilité du domicile 270
 Invisibles 179
 Irrecevabilité de l'action 91
 Irréfléchie 125
 Irrégularité 126
 Irrégularité de travailler 224
 Irrégulier 126
 Irresponsabilité 372
 Itinéraire 171
 Ivrognerie 38

 Je soussigné 32, 217
 Jeter à la boîte 290
 Jeter par-dessus bord 191
 Jeter sur le marché 342
 Jeter une lettre à la poste 290
 Jeton de présence 279
 Jeu de bourse 69
 Jeu de hasard 278
 Jobber 69
 Joindre au capital 21
 Jonction des causes 91
 Jouer à la bourse 68
 Joueur 69
 Jouis de l'estime 363
 Jouir d'une bonne réputation 363, 430
 Jouir d'une réduction 218
 Jouir d'un privilège 37
 Jouissance d'intérêts 430
 Jour 187
 Jour de courrier 346
 Jour de l'an 491

 Jour de liquidation 244
 Jour de paiement 312
 Jour de poste 346
 Jour de férié 53
 Jour fête 53
 Journal 149
 Journal commercial 394
 Journal du bord 159
 Journal général 163
 Journal officiel 106
 Journal quotidien 188
 Journalier 187
 Journée 188
 Journée de travail 138
 Journallement 188
 Jour ouvrable 225
 Jours de planche 53, 503
 Jubilé 281
 Juge 460
 Juge assesseur 461
 Juge au tribunal de commerce 403
 Juge commis 28
 Juge de commerce 403
 Juge de paix 425
 Juge d'instruction 372, 373
 Jugement 245, 460, 463
 Jugement arbitral 26
 Jugement contradictoire 508
 Jugement déclaratif de faillite 51
 Jugement définitif 261
 Jugement de la justice 463
 Jugement d'incident 29
 Jugement ou arrêt de débouté 91
 Jugement par défaut 74
 Jugement sur procédure écrite 54
 Jurer 463
 Jurer bon 319
 Jurer nécessaire 166
 Jurande 325
 Juré 460
 Jdrer 26
 Juridiction 461, 463
 Juridiction commerciale 403
 Juridiction gracieuse 83

 Juridiction non contentieuse 83
 Jurisprudence 465
 Jury 460
 Jusqu'à nouvel avis 479
 Jusqu'à nouvel ordre 479
 Juste prix 196
 Juste salaire 196
 Justes motifs 195
 Justice 412, 463
 Justice fiscale 446
 Justification 54
 Justifier 54

 Kilo 264
 Kilogramme 264

 Labeur 223
 L'accepteur par intervention 27
 Lacune dans la loi 467
 La dite maison 56
 L'affaire prend une bonne tournure 179
 Laisser beaucoup à désirer 221
 Laisser ferme à disposition 259
 Laisser main libre 40
 Laisser-passer 156
 Laisser une marge 8
 Lancement 218
 Lanceur 218
 Lancer sur le marché 312
 Langege secret 175
 Langue officielle 107
 Languir 120
 Languissant 120
 Lapsus 477
 La somme due 66
 Last 283
 La sustide firme 500
 La sustide maison 500
 Le bruit court 192
 Légal 469
 Légalement 472
 Légalisation 301, 507
 Légaliser 301
 Léger 192
 Législateur 469
 Législation 469
 Législation cambiaire 240
 Législation cinématographique 148
 Législation commerciale 398

 Législation de travail 225
 Législation foncière 405
 Législation industrielle 228
 Législation monétaire 336
 Législation pour la protection de la monnaie turque 412
 Législation successoriale 237
 Législation sur la faillite 51
 Législation sur la pharmacie 129
 Législation sur la presse 48
 Législation sur les forêts 303
 Législation sur les lettres de change 55
 Législation sur les mesures et poids 320
 Législation sur les mines 284
 Législation sur les voies d'exécution 483
 Législation sur l'hygiène et l'assistance sociale 405
 Législation sur l'hygiène publique 163
 Législation transitoire 156
 Législation vétérinaire 448
 Légitime 195, 469, 470
 Légitime défense 470
 Légitimité 470
 Le montant du 317
 Lendemain 143
 Lent 374
 Lenteur 474
 Lenteur à payer 63
 Le prix est de 131
 Les autres droits réels à l'exception de la propriété 231
 Lésion 33
 Lésions corporelles 53
 Les prix dépendent de l'offre et de la demande 378
 Les prix s'entendent 131

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- Lest 100
 Lettre 290, 475
 Lettre comminatoire 182
 Lettre d'affaires 395
 Lettre d'avertissement 420
 Lettre d'avis 58
 Lettre de change 55, 310
 Lettre de change a courte échéance 262
 Lettre de change a longue échéance 426
 Lettre de change sur l'étranger 451
 Lettre de commerce 395
 Lettre de condoléances 50
 Lettre de confirmation 113
 Lettre de crédit 311, 442
 Lettre de crédit circulaire 442
 Lettre de crédit révocable 168
 Lettre de crédit sans garantie 453
 Lettre de crédit sur garantie 217
 Lettre de garantie 217
 Lettre de plainte 452
 Lettre de recommandation 353
 Lettre de recommandée 18
 Lettre de rente 157
 Lettre de voiture 387, 502
 Lettre d'introduction 353
 Lettre hypothécaire 407
 Lettres de gage 409
 Levée de la faillite 51
 Levée de la prime 122
 Levée des boîtes 290
 Levée des scellés 10, 89
 Levée du protêt 420
 Lever 350
 Lever l'ancre 98
 Lever l'embargo 141
 Lever protêt 420
 Lex loci actus 375
 Libéralisation 142
 Libéralisme 142
 Libéralité 41
 Libération des échanges 98
 Libérer 279
 Liberté contractuelle 374
 Liberté de la presse 48
 Liberté des mers 102
 Liberté de voyage 171
 Liberté du commerce 396
 Liberté du travail 81
 Libre 89
 Libre arbitre 366
 Libre concurrence 41
 Libre échange 40
 Libre échangiste 40
 Libre entreprise 40
 Libre exercice de volonté 366
 Libre service 257
 Licence 37, 233
 Licite 470
 Lien juridique 207
 Lieu de destination 171
 Lieu de déchargement 70
 Lieu de paiement 313
 Lieu de travail 230
 Lieu d'exécution 484
 Lieu exécutoire 484
 Ligne de bateaux a vapeur 161
 Ligne de budget 154
 Ligne de chemin de fer 99
 Ligne de crédit 441, 443
 Lignes aéromatiques 199
 Limite 368
 Limité 368
 Limite de poids 11
 Limite de prix 131
 Lingot 282
 Liquidateurs 244
 Liquidation 244, 338
 Liquidation de fin d'année 491
 Liquidation de fin mois 507
 Liquidation d'une propriété 339
 Liquidation forcée 510
 Liquidation judiciaire 412, 461
 Liquide 13
 Liquider 244, 312
 Liquidité 339
 Liquidité de second ordre 213, 429
 Liquidité de troisième ordre 429
 Liquidité immédiate 276, 429
 Liquidité inemployée 277
 Liquidités 200
 Liquidités internationales 416
 Lisibilité 296
 Lisible 296
 Liste 112
 Liste des prix 130
 Litige 25, 83
 Litigieux 83
 Litispendance 90
 Littéralement 206
 Livrable 448
 Livraison 447
 Livraison successive 29
 Livre 93, 283
 Livre de bilan 100
 Livre de caisse 251
 Livre de commandes 210
 Livre de dépôt 271
 Livre de magasin 271
 Livre de vente 359
 Livre des comptes 202
 Livre des copies de lettres 144
 Livre des entrées 173
 Livre des sorties 84
 Livre du bord 159
 Livre journal 187
 Livrer 447
 Livres 93
 Livres auxiliaires 459
 Livres de commerce 397
 Livres de comptabilité 365
 Local 104, 500
 Locataire 264
 Location 265
 Loger 47, 478
 Loi 467
 Loi commerciale 403
 Loi de cadenas 264
 Loi de Gresham 182
 Loi de King 264
 Loi de la guerre 361
 Loi de l'offre et de la demande 377
 Loi de pavillon 52
 Loi de production 435
 Loi de rareté 39
 Loi des coûts croissants 30
 Loi des débouchés 254
 Loi douanière 187
 Loi du moindre effort 139
 Loi du prêt-bail 265
 Loi du tribunal saisie 462
 Lois administratives 499
 Lois de finances 289
 Lois de sûreté et de police 190
 Lois du commerce 398
 Lois constitutionnelles 24
 Lois fondamentales 24
 Lois formelles 330
 Lois générales 164
 Loisir 71
 Lois spéciales 330
 Lois sur les lettres de change 56
 Lois temporelles 381
 Long crédit 426
 Long de la côte 263
 Long terme 426
 Longuement 38
 Longueur 426
 Lot 340
 Loterie 345
 Louable 327
 Louage de service 179
 Louange 327
 Louer 265, 327
 Loueur 265
 Lourd 120
 Loyal 294
 Loyalement 294
 Loyauté 294
 Loyer 264, 360
 Lucratif 255, 447
 Lutte 361
 Lutte contre la concurrence 467
 Lutte de concurrence 467
 Lutter 361
 Luxe 180
 Machine 284
 Machine a calculer 203
 Machine a écrire 476
 Machine défectueuse 280, 490
 Machinisme 284
 Machine-outil 284
 Magasin 271, 358, 489
 Magasinage 489
 Magasin de détail 400
 Magasins généraux 163
 Main d'oeuvre 428

- Mainlevée 236
 Mainlevée de saisie 137
 Mainlevée judiciaire 236
 Maintien 112, 352
 Maire 54, 293
 Maison d'armement 159
 Maison d'arrêt 408
 Maison de banque 47
 Maison de commerce 393
 Maison de commission 508
 Maison de détail 400
 Maison de gros 406
 Maison de prêt 139, 410
 Maison de roulage 387
 Maison de transport 387
 Maison d'expédition 387
 Maison d'exportation 110
 Maison d'importation 108
 Maison principale 24, 292
 Maison sérieuse 351
 Maison solide 351
 Maison sûre 351
 Maître 504
 Majorer le prix 131
 Majorité 86, 142
 Majorité absolue 353
 Majorité relative 177
 Majorité restreinte 355
 Maladie mentale 419
 Maladies contagieuses 73
 Maladies professionnelles 414
 Mal comprendre 455
 Malentendue 455
 Ma lettre 475
 Malheur 246
 Malheureusement 295
 Malhonnête 294
 Malhonnêteté 294
 Mal interpréter 276
 Mandant 488
 Mandat 44, 176, 488
 Mandataire 91, 178, 487
 Mandataire commercial 398
 Mandat commercial 398
 Mandat d'amener 510
 Mandat d'arrêt 408
 Mandat de perquisition 29
 Mandat d'encaissement 334
 Mandat poste 346
 Maniement 225, 277
 Manier 278
 Manière d'agir 409, 494
 Manière de traiter les affaires 226
 Manifestation implicite de la volonté 327
 Mafidestations de la volonté 219
 Manifeste 158
 Manquant 134
 Manque d'argent 335
 Mangué de main-d'oeuvre 223
 Manque de numéraire 335
 Manque de poids 118, 134
 Monquer de parole 376
 Manuer 49
 Manufacture 456
 Manuscrit 477
 Maraude 82
 Marchand 281, 357
 Marchandage 344
 Marchand ambulant 170
 Marchander 344
 Marchand incorrect 284
 Marchandise 284
 Marchandise de consommation 411, 434
 Marchandise de contrebande 235
 Marchandise de production 434
 Marchandise de rebut 96
 Marchandise en grande vitesse 135
 Marchandise immagasiné 29
 Marchandise indirecte 116
 Marchandise libre 41
 Marchandise non dédouanée 185
 Marchandise normale 320
 Marchandise permanente 380
 Marchandise prête 200
 Marchandises avariées 490
 Marchandises de contrebande 186
 Marchandises de qualité inférieure 124
 Marchandises de rebut 210
 Marchandises diverses 246
 Marchandises en balles 104
 Marchandises encombrantes 176
 Marchandises endommagées 490
 Marchandises en stock 438
 Marchandises en transit 127
 Marchandises entreposées 263
 Marchandises mêlées 246
 Marchandises périssables 71
 Marchandises pour années prochaines 156
 Marchandises soumises aux droits de douane 185
 Marché 19, 342
 Marché a découvert 249
 Marché a double prime 213
 Marché a forfait 181
 Marché a prime 123
 Marché a terme 380, 448
 Marché avec faculté 331, 360
 Marché commun 306
 Marché commun de l'Amérique latine 283
 Marché de bourse 69
 Marché de gré a gré 344
 Marché des acheteurs 17
 Marché des affaires 226
 Marché des facteurs de production 433
 Marché des vendeurs 356
 Marché différentiel 380
 Marché du travail 138
 Marché financier 23
 Marché général 163
 Marché intérieur 212
 Marché libre 41
 Marché mondial 122
 Marché monétaire 336
 Marché noir 244
 Marché noir des changes 450
 Marché non-organisé 325
 Marcher d'accord 495
 Marchés a comptant 316
 Marchés a livrer 380
 Marché transparent 363
 Marge 351
 Marge bénéficiaire 255
 Marge des prix 344
 Marin 101
 Marine 116
 Marine marchande 394
 Marque 56
 Marque commerciale 396
 Marque de commerce 36, 57
 Marque de fabrique 36, 57, 147
 Marque déposée 36
 Marque déposée de fabrique 396
 Marquer 57
 Marron 329
 Masse en faillite 51
 Matelot 101
 Matériaux d'un bâtiment a démolir 490
 Matériaux fondamentales 402
 Matériaux principales 21
 Matériel d'exploitation 227
 Matières commerciales 397
 Matières premières 226
 Mauvaise foi 275
 Mauvaise fortune 281
 Mauvaise qualité 276, 307
 Maximum 140
 Mécanisme de monnaie-crédit 338
 Mécontent 207
 Médiateur 26
 Médiocre 303
 Médiocrité 303
 Méfiance 190

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- Méfiant 276
 Meilleure qualité 296
 Mélange 246
 Mélanger 246
 Mêler 246
 Membre 437
 Mémoire 475
 Mémoire 24
 Mémorial 136
 Menace 182, 510
 Mensualité 36
 Mentionner 56
 Menus frais 281
 Mépris 282
 Méprise 455
 Mépriser 282
 Mer 101
 Mercantilisme 291
 Mercantilisme commerciale 395
 Mercantilisme d'espagnol 282
 Mercantilisme industriel 228
 Mer fermée 244
 Mer intérieure 211
 Mérite 459
 Mer territoriale 246
 Méséstime 282
 Message 58
 Messenger 192
 Message téléphonique 401
 Mesurage 319
 Mesure 319
 Mesure de capacité 367
 Mesure de longueur 426
 Mesure étalon 35
 Mesures conservatoires 271, 351
 Mesures de conciliation 425
 Mesures de sécurité 190
 Mesures de sûreté 190
 Mesures préventives 325
 Mesures provisoires 351
 Métal 284
 Métal précieux 95
 Métayer 304
 Méthodes d'amortissements 373
 Métier 503
 Mètre 292
 Mètre carré 292
 Mètre cube 292
 Mettre a bord 191
 Mettre a exécution 421
 Mettre a la disposition 139
 Mettre a l'amende 335
 Mettre a la voile 479, 494
 Mettre a même 58
 Mettre au net 402
 Mettre au rebut 96, 210
 Mettre dans l'embarras 368
 Mettre en circulation 115
 Mettre en doute 280
 Mettre en gage 408
 Mettre en marche 494
 Mettre en question 372
 Mettre en relation 215
 Mettre en route 493
 Mettre en train 81, 507
 Mettre la main a l'oeuvre 224
 Mettre l'embargo 141
 Mettre le plomb 278
 Mettre sous scellés 461
 Mettre sur le marché 342
 Mettre une lettre a la poste 290
 Mettre un obstacle 183
 Mévente 124, 493
 Miel superfin 437
 Migration de travail 224
 Mile 293
 Mile marin 102
 Milieu géographique 79
 Milieux financiers 288
 Mineur 281
 Minimum 139
 Ministère 42
 Ministère de commerce 403
 Ministère de la défense nationale 362
 Ministère de l'agriculture 386
 Ministère de la guerre 360
 Ministère de la santé 351
 Ministère de la santé et de l'assistance sociale 351
 Ministère de l'économie 133
 Ministère de l'intérieur 211
 Ministère de l'instruction publique 293
 Ministère des douanes et des monopoles 399
 Ministère des finances 286
 Ministère des transports 415
 Ministère de travaux publics 52
 Ministère public 361
 Ministre 42
 Ministre du commerce 403
 Ministre plénipotentiaire 135
 Ministre résident 135
 Minute 374
 Minutieusement 217
 Mise a la boîte 290
 Mise a la disposition 139
 Mise a la poste 290, 347
 Mise a prix 131
 Mise au net 402
 Mise de fonds 252
 Mise en gage 408
 Mise en valeur 94
 Mise en vente 359
 Misère 493
 Mise sous la surveillance spéciale de l'autorité de sûreté publique 190
 Mobilier 98, 388
 Mobilité des facteurs de production 433
 Mode 57, 293
 Mode de paiement 311
 Modèle 326
 Modéré 414
 Modicité des prix 130, 414
 Modification 96, 97
 Modique 414
 Modus vivendi 151
 Moins l'escompte 218
 Mois dernier 150
 Mois prochain 156
 Monde des affaires 223
 Monde du commerce 392
 Moniteur du commerce 394
 Monnaie 333
 Monnaie clef 264
 Monnaie convertible 97, 338
 Monnaie d'argent 187
 Monnaie de banque 46
 Monnaie de compte 204
 Monnaie de cuivre 43
 Monnaie de réserve 478
 Monnaie divisionnaire 71
 Monnaie en circulation 115
 Monnaie faible 184
 Monnaie fiduciaire 96, 338, 364
 Monnaie idéale 429
 Monnaie inconvertible 97
 Monnaie internationale 417
 Monnaie légère 193
 Monnaie-marchandise 338
 Monnaie métallique 284
 Monnaie oisive 225
 Monnaie papier 338
 Monnaie représentative 338
 Monnaie scripturale 46, 336, 338
 Monnaie stable 351
 Monométallisme 400
 Monométallisme argent 187
 Monopole 399
 Monopole bilatéral 213
 Monopole d'émission 335
 Monopole discriminatoire 37
 Monopole fiscal 289
 Monopole international 418
 Monopole partiel 177
 Monopole relatif 177
 Monopolistique 400
 Monoproduction 400
 Monopsonne 399
 Montage 278
 Montant 407
 Montant en question 373
 Montant respectif 373
 Montant total 164
 Monter 505
 Montrer de la prévoyance 268
 Morale fiscale 447

- Moratoire 65
 Mort 320
 Morte saison 120
 Motif 184
 Motif de précaution 338, 478
 Motif de transaction 225
 Motifs considérants 166
 Motifs de opérations 338
 Motifs du jugement 463
 Motion 324
 Mouillage 99
 Mouiller 99
 Mouvement de hausse 505
 Mouvement des capitaux 21
 Mouvement rétrograde 169
 Mouvements des prix 130
 Moyen 28, 303
 Moyen d'échange 97
 Moyen de fonds 63
 Moyen de preuve 385
 Moyenne 306
 Moyenne arithmétique 306
 Moyennes (Les) 306
 Moyennes mensuelles 36
 Moyens au fonds 402
 Moyens de preuve 243
 Moyens de production 432
 Moyens de transport 387
 Moyens de transport aérien 199
 Moyens de transport maritime 103
 Moyens de travail 432
 Moyens pécuniaires 311
 Moyens préjudiciels 215
 Moyens propres 257
 Moyens suffisants 486
 Multiplicateur 434
 Multiplicateur d'investissement 474
 Municipalité 54
 Munir de l'acceptation 301
 Mutilation 258
 Nantissement 407
 Nantissement a livraison 448
 Nationalisation 415
 Nationalité 501
 Nation commerçante 358
 Naufrage 158
 Navigabilité 102, 162
 Navigable 162
 Navigateur 102
 Navigation 102, 103
 Navigation a voiles 479
 Navigation commerciale 397
 Navigation fluviale 210
 Navigation intérieure 211
 Naviguer 162
 Navire 158, 438
 Navire de commerce 394
 Nécessaire 166, 511
 Nécessité 166, 512
 Nécessité de connaître 60
 Nécessiter 166
 Négatif 298
 Négligence 362
 Négligence grave 11
 Négligent 362
 Négliger 362, 484
 Négociabilité 116
 Négociable 14, 116
 Négociant 357
 Négociateur 98
 Négociation 14, 180
 Négociier 19, 180
 Ne pas être en fonds 337
 Ne reculer devant aucune peine 368
 Ne servir a rien 458
 Net 260
 Neuf 479
 Neutralité 456
 Neutralité permanente 380
 Neutralité perpétuelle 380
 Neutre 456
 Nier 451
 Niveau de prix 130
 Niveau général des prix 131
 Niveau phénoménal 298
 Niveau réel 298
 Nocturne 149
 Nolisement 160
 Nom 10
 Nombre 363
 Nombres indices 180
 Nom de famille 373
 Nomenclature 11
 Nominal 364
 Nominataire 49
 Nominatif 10
 Nomination 33
 Nommer 56
 Non-acceptation 299
 Non-affanchi 348
 Non-approprié 423
 Non-assuré 273
 Non-autorisé 299
 Non-belligérance 360
 Non-comparution 112
 Non-conformité 423
 Non-convenable 423
 Non-couvert 249
 Non-emballé 356
 Non-employé 276
 Non-endommagé 114
 Non-exécution 484
 Non-falsifiée 57
 Non-frelaté 16
 Non-intervention 135
 Non-livraison 448
 Non-navigable 438
 Non-observation 423
 Non-paiement 312
 Non-permis 299
 Non-reculer devant aucun sacrifice 332
 Non-réussite 49
 Non-travail temporaire 151
 Non-valeur 96
 Normal 127
 Normalisation 320
 Norme juridique 207
 Notaire 295
 Note 24
 Note de couverture 152
 Note des frais 172, 388
 Note de transport 388
 Note marginale 104
 Noter 476
 Notification 58
 Notification verbale 58
 Notifier 192
 N'oubliez pas d'acquitter la facture 317
 Nouer des rapports 215
 Nourrir 478
 Nouveauté 293
 Nouvel an 482
 Nouvelle 192
 Novation 482
 Nue propriété 85
 Nuire 114, 490
 Nul 150
 Nulle part 206
 Nullité 150
 Nul n'est censé ignorer la loi 472
 Numéro 295
 Numéro de registration d'assurance 272
 Numéré d'ordre 370
 Numérotage 295
 Numéroter 295
 Numismatique 143
 Obligation 64, 183, 504, 506, 512
 Obligation alternative 365
 Obligation au travail 81
 Obligation convertible 340
 Obligation de contracter 375
 Obligation déferé 142
 Obligation nominative 10
 Obligation partielle 73
 Obligation privilégiée 322
 Obligations contractuelles 374
 Obligations d'Etat 105
 Obligations du trésor 201
 Obligations imparfaites 299
 Obligations indexées 180
 Obligations légales 467
 Obligatoire 511
 Obligé 511
 Oblitération 151
 Objection 247
 Objet de droit 194
 Objet de la demande 362
 Objets de travail 432
 Objets de valeur 95
 Objets insaisissables 137
 Objets inventoriés 98
 Objets personnels 267
 Objets précieux 95
 Observation 125, 423
 Observer 423
 Observer la loi 472
 Obsoloscence 93, 277

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- Obstacle 140, 511
Obtenir 350
Obtention 217
Occasion 147, 494
Occasionner 494
Occulte 175
Occupation 19, 136, 414
Occupation illicite 510
Occuper 136
Octroi 174
Office de faillite 51
Office de placement 230
Office de renseignement 192
Office d'exécution 483
Officiel 106
Officier civil élu dans un quartier de la ville ou dans un village 293
Officiers du navire 161
Offre 324, 377
Offre a court terme 262
Offre de la monnaie 337
Offre du marché 343
Offre et demande 377
Offre publique 121
Offre totale 404
Offrir 324
Offrir des chances de succès 232
Offrir des garanties 189
Offrir un avantage 85
Offrir une compensation 485
Oligopole 39
Oligopsonne 38
Omettre 57, 484
Omission 57
Onéreux 137, 452
Opération 225
Opération a découvert sur les conditions 274
Opération a terme fixe 259
Opération au comptant 316
Opération de report 424
Opérations 225
Opérations a crédit 380
Opérations courantes 507
- Opérations de banque 45
Opérations de bourse 69
Opérations de change 240
Opérations de marché ouvert 9
Opinion 124
Opinions des juristes 60, 329
Opportun 141
Opportunité 141, 147
Opposition 247
Opposition a jugement 245
Opposition au mariage 146
Opposition de poursuite pour dettes 275
Optimal 141
Optimum 141
Option 367
Option du double 360
Or 20
Oral 375
Oralement 375
Ordre 75
Ordre de bourse 68
Ordre de crédit 442
Ordre de paiement 311
Ordre des avocats 48
Ordre d'exécution 483
Ordre du jour 188
Ordre ministériel 476
Ordre public 241
Ordre public absolu 241
Ordre public international 241
Ordres ultérieurs 371
Ordonnance de non-lieu 464
Ordonnance de paiement 446
Ordonnateur 318
Ordonner 139
Or en barre 20
Organe 325
Organisation 325
Organisation administrative 498
Organisation de la bourse 70
Organisation de la planification nationale 107
Organisation européenne de coopération économique 34
- Organisation internationale 418
Organisation internationale des employeurs 416
Organisation internationale du travail 416
Organisation judiciaire 462
Organisation scientifique 60
Organisations économiques d'Etat 242
Organisé 325
Organiser 325
Original 331, 401
Origine 275
Osciller 88
Oublier 419
Outils 33
Outre mesure 320
Ouvert 7
Ouverture 9
Ouverture de compte 202
Ouverture de la faillite 51
Ouverture de la succession 237
Ouvré 457
Ouvrier 457
Ouvrier 223
Ouvrier clef 263
Ouvriers sans journée 188
Ouvrir 10
Ouvrir un crédit 442
- Pacta sunt servanda 26
Pacte 374
Pacte commissoire 409
Pacte de non-agression 353
Pacte de réméré 167
Pacte de renonciation a succession 238
Pacte successorale 238
Page 363
Page débiteur 67
Paiement 198, 311, 384
Paiement d'un indemnité a l'épouse et aux enfants 145
Paiement échelonné 142
Paiement partiel 71
Pair 49
Paix 48, 425
- Panel de discussion 333
Pantoufle 402
Pantouillard 402
Papier 235
Papier a écrire 475
Papier a lettres 290
Papier d'emballage 356
Papier de nulle valeur 95
Papier-monnaie 235
Papiers d'affaires 396
Papiers de banque 44
Papiers de valeur 240
Papier sûr 350
Papiers valeurs 95
Papiers valeurs délivrés en représentation de marchandises 285
Papier timbré 348
Paquetbot 347, 494, 504
Paquet 333
Paradoxe de Giffen 173
Parafiscalité 339
Paragraphe 147
Paraître 179
Par conséquent 371
Par contrainte 511
Pardon 41
Par écrit 477
Parenté 205
Parenté adoptive 205
Parenté collatérale 205
Parenté contractuelle 205
Parenté de sang 205
Parenté en ligne directe 205
Par erreur 455
Par exemple 326
Parfait 488
Par hasard 349
Par intermédiaire 27
Parité 94
Parité des changes 240
Par jour 188
Parjure 452
Par la voie de mer 104
Par la voie la plus économique 493
Par lettre 290
Parole d'honneur 294
Parole excessive 320
Par pièce 340
Par principe 215
Par procuration 488

- Parquet 361
 Par retour de courrier 216
 Par semaine 193
 Part 340
 Partage 341
 Partage de la succession 237
 Partage du bénéfice 255
 Partager 72
 Partager le bénéfice 72
 Partager un avis 125
 Partance 493
 Part dans les affaires 229
 Part de fondateur 279
 Part de navire 161
 Part de prise 103
 Part des frais 172
 Pars des frais de transport 388
 Part du profit 255
 Pa téléphone 401
 Par terre 246
 Participant 251, 341
 Participation 252, 305, 497
 Participation aux bénéfices 254
 Participation des banques 45
 Participer à une spéculation 449
 Participer aux bénéfices 254
 Particulier 400
 Partie 73, 339
 Partie adverse 250
 Partie civile 266
 Partie de marchandises 285
 Partie intégrante 384
 Partiel 73
 Partie lésée 263
 Parties 42, 429
 Parties contractantes 42, 374
 Partir 494
 Parvenir 415
 Par voie judiciaire 462
 Pas de porte 199
 Passage 156
 Passager 151, 494
 Passagerement 152
 Passation 477
 Passavant 127, 156, 494
 Passé 150
 Passé des modes 293
 Passeport 155
 Passer 155, 448
 Passer des commandes 210
 Passer en d'autres mains 136
 Passer en transit 127
 Passer pour bon 351
 Passer sous silence 373
 Passer un accord 425
 Passer un arrangement 425
 Passif 66, 438
 Patente 37
 Patientier 93
 Patrimoine 438, 439
 Patrimoine saisie 137
 Patron 230
 Patronage 464
 Patrouille 244
 Pâturages 308
 Paupérisme 493
 Pause 29
 Pauvre 493
 Pauvreté 493
 Pavillon 52
 Payable 317
 Payable à la livraison 447
 Payable à présentation 307
 Payable en foire 333
 Payable lors de la livraison 446
 Paiement 198, 311, 384
 Paiement anticipatif 316
 Paiement anticipé 316
 Paiement au comptant 316
 Paiement de l'indû 67
 Paiement des droits de douane 185
 Paiement par intervention 27
 Paiements arriérés 150
 Payer 312
 Payer acompte 364
 Payer à livraison 447
 Payer au reçu sur livraison 18
 Payer comptant 316
 Payer d'avance 316
 Payer les droits de douane 186
 Payer les intérêts 431
 Payer par anticipation 316
 Payer par intervention 27
 Payer une dette par paiements partiels 71
 Payer une indemnité 315
 Payer un supplément 253
 Payeur 318
 Payeur général 93
 Pays 429
 Pays contractant 25
 Pays d'importation 108
 Pays d'origine 275
 Pays étranger 451
 Pays exportateur 110
 Peine 78, 367
 Peine accessoire 212
 Peine complémentaire 384
 Peine de mort 321
 Peine excessive 33
 Peine principale 401
 Pénible 368
 Pension de retraite 138
 Pénurie monétaire 335
 Percepteur 338
 Perceptions des droits 186
 Percevoir le port 347
 Perdre 49, 493
 Perdre de l'argent 339, 493
 Perdre de valeur 493
 Perdre de vue 182, 493
 Perfection 489
 Périlleux 83
 Péréimé 150
 Période 118
 Période budgétaire 154
 Période de compte 202
 Période du marché 343
 Période électorale 366
 Période infracourte 86
 Périodes de Juglar 234
 Périr 52
 Permettre 299
 Permettre d'espérer 419
 Permis 232, 233, 298
 Permis de séjour 308
 Permis de transit 494
 Permis d'importation 109
 Permission 298
 Permutation de poste 179
 Perpetualisme 380
 Perquisition 29
 Persévérance 112
 Persévérer 112
 Personnalisme 266
 Personnalisme économique 266
 Personnalité 266
 Personnalité des lois 469
 Personne 265
 Personne de confiance 189
 Personnel 178, 266
 Personnellement 256, 267
 Personne non-présente 200
 Personne privée 329
 Personnes juridiques 412
 Personnes juridiques de droit public 242
 Personnes morales 412
 Personnes physiques 165
 Persuader 217
 Persuasion 217
 Perte 113, 492
 Perte de poids 11
 Perte de temps 509
 Perte pécuniaire 335
 Pesage 386
 Pese lettres 291
 Petite caisse 281
 Petite monnaie 71, 338
 Petits commerçants 143
 Peuplement 485
 Phares 147
 Phrase 411
 Pièce 55
 Pièce à l'appui 355
 Pièce d'or 20
 Pièces justificatives 355
 Pignoratif 409
 Pilotage 160, 262
 Pilote 160
 Piloter 161
 Pirate 270
 Piraterie 103, 270
 Place 482
 Place bancaire 47
 Placement 473
 Placement de fonds 23, 339
 Placer 474
 Placer à intérêt 431

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- Place vacante 71
Placier 170, 500
Plainte 451
Plan 387
Plan cadastral 82
Plan d'achats 358
Plan de Halsey pour division de profit 197
Planeur 345
Plan général des comptes 163
Planification 387
Planification régionale 72
Planifier 387
Planisme 387
Planisme conjoncturel 268
Plaque 345
Plaque de rue 370
Platine 345
Plein 116
Plein coût 384
Pleinement 76
Plein emploi 384
Plein pouvoir 488
Plomb 278
Plomber 278
Plus forte enchère 140
Plus forte somme maximum 140
Plus offrant 86
Plus-value en bourse 68
Plus-value fiscale 288
Poids 11
Poids brut 260
Poids maximum 140
Poids net 260
Poids normal 127
Poids spécifique 177
Pointage 295
Point de droit 208
Point de fait 328
Point de vue 43
Pointer 295
Police 190, 310
Police administrative 498
Police aérienne 199
Police au porteur 390
Police d'abonnement 378
Police d'assurance 273
Police des mers 102
Police évaluée 310
Police flottante 310
Police municipale 54
Police non-évalué 9
Police ouverte 310
Police pavisoire 152
Policitation 377
Policitation et acceptation 378
Politique de la porte ouverte 8
Politique de marché ouvert 9
Politique des revenus 158
Politique du logement 270
Politique du marché 344
Politique douanière 186
Politique financière 286
Pont 190
Pool 62
Pool d'or 20
Population active 81, 145
Population optimale 141
Port 283, 346
Port aéronautique 198
Portage 197
Port à recevoir 347
Port compris 347
Port d'attache 42
Port de débarquement 70
Port de déchargement 70
Port de départ 238
Port de destination 440
Port d'embarquement 503
Port de mer 102
Port d'enregistrement 282
Port de refuge 47
Port des lettres 291
Port de transit 127
Port d'ordre 76
Portefaix 197
Portefeuille 55
Portefeuille des effets 55
Porte fort 50
Port en sus 347
Porter 504
Porter des intérêts 430
Porter devant les tribunaux 462
Porter en compte 201
Porter la faute 377
Porter plainte 90
Porter préjudice 114
Porteur 14, 197, 307, 390
Porteur de l'obligation 65
Porteur d'un effet 56
Port franc 9
Port illégal 509
Pot intermédiaire 29
Port libre 40
Port payé 160, 388
Poser des conditions 274
Poser une règle 278
Positif 298
Position 308
Posséder 231
Possesseur 230
Possession 135, 231
Possession dérivée 213
Possession immédiate 116
Possession indirecte 116
Possession médiate 116
Possession originaire 61
Possibilité 297
Possibilité d'exécution 484
Possible 297
Poste 346
Poste aérienne 414
Poste de gendarmerie 244
Poste de police 244
Poste militaire 244
Poste-restante 290, 347
Postes aériennes 199
Postulant 220
Pour acquit 19
Pourboire 367
Pour cent 507
Pourcentage 508
Pour compte d'un tiers 256, 429
Pour compte et aux risques 114
Pour être réexpédié 491
Pour son propre compte 256
Poursuite 275, 470
Poursuite d'office 256
Poursuite pour dettes 275
Poursuite sans titre exécutoire 460
Pouvoir 78
Pouvoir immédiat 403
Pouvoir aux frais 172
Pouvoir simple 452
Pouvoir d'achat 17
Pouvoir d'appréciation du juge 95, 467
Pouvoir de disposition 277
Pouvoir de représentation 10
Pouvoir en matière budgétaire 155
Pouvoir juridictionnel 463
Pouvoir public 241
Paticabilité 483
Praticable 456, 483
Pratique 262
Pratique administrative 498
Pratique des affaires 224
Pratiquer l'usure 399
Préalable 321
Préavis 321
Pré-capitaliste 21
Précaution 325
Précédemment 321
Précédent 321
Précipitation 403
Précipiter 403
Prédécesseur 322
Prédominer 436
Préférable 479
Préférence 478
Préférer 479
Préfère le certain 56
Préfet 438
Préfinancement 321
Préjudice 113, 114, 490
Préjudicier 114
Prélever un échantillon 326
Préliminaire des débats 121
Premier 215
Premier dividende 216
Première de change 310
Pemiére qualité 61, 296
Premier ordre 61
Prendre 173, 436
Prendre chargement 502
Prendre des disposition 126
Prendre des informations 59
Prendre des mesures 325
Prendre des mesures judiciaires 470
Prendre des précautions 325

- Prendre du fret 502
Prendre en bonne part 232
Prendre en considération 182, 323
Prendre en consignation 352
Prendre la mer 102
Prendre les mesures nécessaires 166
Prendre livraison 19
Prendre note 295
Prendre part 252
Prendre pour associé 303
Prendre pour principe 215
Prendre un engagement 504
Prendre une résolution 245
Prendre une tournure 58, 179
Preneur 17
Preneur d'assurance 273
Prénom 321
Préparation 200
Préparation du budget 154
Préparer 200
Préposé à l'exécution 483
Prérogative 37
Prescription 379
Prescription acquiescitive 132
Prescription des surtaxes 446
Prescription extinctive 125
Prescription extraordinaire 297
Prescription ordinaire 127
Prescrire 496
Prescrit 379
Prés de 451
Présent 30, 438
Présentation 307, 385
Présente 383
Présentement 383
Présenter 307, 385
Présenter des difficultés 183, 511
Présenter des perspectives 419
Présenter un solde 236
Préserver 143
Préserver d'une perte 113
Présomption 56
Présomption absolue 258
Présomption de fait 327
Présomption de l'exécution 483
Présomption irréfragable 258
Présomption légale 470
Pressant 403
Presse 48, 403
Presse à copier 144
Pressentiment 324
Presser 48, 206
Pression 48
Pression économique 133
Prestation 311
Prestation de serment 26
Prestation de voirie 496
Prestation envue du paiement 313
Prestation matérielle 295
Prestation personnelle 267
Prestations gratuites 96
Prêt 64, 67, 200, 318
Prêt à faire voile 494
Prêt à intérêt 431
Prêt à la grosse 102
Prêt à long terme 426
Prêt à partir 494
Prêt à usage 132
Prétention 221, 360
Prêter 67, 319
Prêter à intérêts 430
Prêter assistance 459
Prêter de l'argent 318
Prêter secours 459
Prêter serment 26
Prêter sur gage foncier 390
Préteur 67, 162, 319
Préteur de fonds 67
Préteur sur gage 408
Prêt forcé 510
Prêt hypothécaire 408
Prêt lombard 289
Prêt ou avance sur gages 283
Preuve 243
Preuve écrite 476
Preuve littérale 476
Preuve par acte authentique 476
Preuve par acte sous seign-privé 476
Preuves légales 470
Preuve testimoniale 267
Prévaloir 436
Prévaricateur 478
Prévenir 325
Prévenu 354, 362
Prévision 261, 324
Prévision à court terme 262
Prévision de vente 359
Prévision du marché 344
Prévoir 324
Prière 219
Prime 122
Prime à livrer 316, 447
Prime à recevoir 169
Prime d'assurance 272
Prime d'encouragement 220
Prime d'exportation 110
Principal 141, 402
Principal et intérêts 23
Principalement 402
Principe 215
Principe de la comptabilité 365
Principe de la discrimination 36
Principe de la rationalité des dépenses 140
Principe de libre échange 40
Principe de publicité 8
Principe de réciprocité 248
Principe d'obligation de poursuite 90
Principe d'opportunité de poursuite 90
Principes budgétaires 154
Principes disposition 444
Priorité 322
Prise 103, 510
Prise de possession 136
Prise maritime 101
Prison 376
Prison lourde 11
Prisonnier 408
Privé de nouvelles 192
Privilege 37
Privilegié 37
Privilegier 37
Prix 129, 318
Prix à déterminer par équivalent 58
Prix affectif 121
Prix à forfait 181, 245
Prix approximatif 452
Prix au comptant 316
Prix contrôle 368
Prix convenable 422
Prix convenu 25, 245
Prix courant 150, 506
Prix coûtant 17, 287
Prix coûtant des matériaux 402
Prix coûtant des matériaux et de la main-d'oeuvre 436
Prix d'achat 358
Prix de bourse 68
Prix de concurrence 466
Prix de demande 221
Prix de détail 400
Prix de emmagasinage 271
Prix de fabrique 147
Prix de faveur 218
Prix de gros 406
Prix d'émission 84
Prix de monopole 400
Prix de pénétration 174
Prix de production 433, 456
Prix de revient 287
Prix des égaux 57
Prix de soutien 384
Prix de vente 359
Prix de voyage 171
Prix différentiel 37
Prix du loyer d'un navire 160
Prix du marché 343
Prix d'unité 129
Prix exceptionnel 36
Prix effectif 446
Prix élevé 333
Prix exagéré 33
Prix fait 181
Prix fictifs 175
Prix fixe 344
Prix fixé 368
Prix fort 253, 360
Prix illicite 33
Prix inférieur 32
Prix marqué 360
Prix maximum 140
Prix minimum 140
Prix modéré 414

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- Prix moyen 303
 Prix net 260
 Prix normal 127
 Prix offert 324
 Prix plafond 391
 Prix raisonnable 414
 Prix réduit 123
 Prix relatif 177
 Prix stimulé 25
 Prix virtuel 183
 Probabilité 298
 Probable 297
 Probablement 298
 Probité 294
 Problème 372
 Procéd 409, 500
 Procéder 50
 Procéder a la vérification 218
 Procéder a l'exécution d'une commande 210
 Procédure 462
 Procédure civile 462, 500
 Procédure criminelle 78
 Procédure de la faillite 51
 Procédure de mise en jugement ou de poursuite des fonctionnaires 178
 Procédure d'office 256
 Procédure orale 375
 Procédure ordinaire 128, 454
 Procédure par contumace 75
 Procédure par défaut 74
 Procédure pénale 462, 500
 Procédures budgétaires 155
 Procédure sommaire 454
 Procés 463
 Procés administratif 498
 Processus de production 434
 Procés verbal 407
 Procés-verbaux d'élection 366
 Prochain 156
 Procuration 488
 Procuration générale 164
 Procurer l'acceptation 301
 Procurer les fonds 249
 Procureur 361
 Prodigalité 362
 Producta et instrumenta sceleris 377
 Producteur 431
 Productif 435, 447
 Production 42, 431, 456
 Production de la presse 48
 Production de marchandises 290
 Production des moyens de consommation 432
 Production des moyens de production 432
 Production domestique 146
 Production indigène 486
 Production permanente 380
 Productivité 435
 Productivité du travail 435
 Productivité marginale du capital 22
 Produire 299, 435, 457
 Produire des pièces justificatives 355
 Produire des preuves 243
 Produire du profit 255
 Poduit 458
 Poduit du pays 429
 Produit industriel 229
 Produit manufacturés 457
 Produit net 260
 Produit pour soi 256
 Produits de monopole 400
 Produits finis 371
 Produit total 404
 Produit total net 404
 Profession 414
 Profession libre 41
 Profit 254
 Profitable 255, 458
 Profit commercial 394
 Profit conjointe 42
 Profit de comptabilité 203
 Profit de Dupuit 119
 Profit des banques centrales 292
 Pofiter d'une occasion 147
 Pofit industrielle 228
 Profit moyen 306
 Profit net 260
 Profit réalisé 355
 Profits et pertes 255
 Proforma 324
 Proforma bilan 200
 Programmation 233
 Programme régionale 72
 Progrés 214
 Progresser 214
 Progression indirecte 175
 Progréssivité croissante 30
 Progréssivité décroissante 38
 Progréssivité globale 452
 Progrssivité ouverte 7
 Prohiber 468
 Prohibition 468
 Prohibition de commerce 398
 Prohibition de faire concurrence a l'employeur 467
 Prohibition de travail en cas maternité 23
 Prohibition d'exportation 110
 Prohibitions a l'importation 109
 Projet 387
 Projet de loi 472
 Projet paticable 456
 Prolétaire 138
 Prolongation 381, 424
 Prolonger 424
 Prolonger de délai 425
 Prolonger le délai de livraison 448
 Promesse 376
 Promesse de contracter 374
 Promesse de paiement 313, 335
 Promesse de payement 313, 335
 Promesse publique 121
 Promettre 376, 419
 Promettre du succès 49
 Promptitude 205
 Promulgation 121
 Promulgation de la loi de finances 155
 Proumulgation et publication des lois 469
 Propencité de l'importation 108
 Propension a consommer 411
 Propension a épargner 409
 Proportion 302
 Proportionné 302, 422
 Proportionnel 303
 Proportionnellement 302
 Proposition 324
 Proposition d'assurance 273
 Proposition de loi 471
 Propriétaire 230
 Popriétaire de navire 159
 Propriétaire d'une boutique 359
 Propriété 231
 Propriété collective 304
 Propriété commune 411
 Propriété de navire 159
 Propriété économique 134
 Propriété foncière 293
 Propriété industrielle 228
 Propriété intellectuelle 124
 Pripriété mobilière 388
 Propriété publique 242
 Prorogation 424
 Prorogation de délai 313, 424
 Proroger 424
 Proroger le délai de livraison 448
 Prospectus 385
 Prospérer 382
 Protection 270
 Protection de marques déposées 36
 Protection des ouvriers 223
 Protectionnisme 273
 Protectorat 274
 Protéger 270
 Protestable 420
 Protestation 247
 Protester 247, 420
 Protét 419

- Protêt fautive
 d'acceptation 299, 420
 Protêt fautive de
 paiement 313, 420
 Prouvable 385
 Prouver 385
 Provision 248, 438, 478
 Provision
 d'amortissement 373
 Provision d'argent 350
 Provision par entretien 300
 Provisoïre 151
 Provisoïrement 152
 Provoquer la
 concurrence 467
 Proximité 451
 Prudence 325
 Prudent 325
 Publication 121
 Publicité 121, 385
 Publicité des débats 463
 Publier 121
 Puissance du travail 138
 Puissance paternelle 273
 Puissance publique 241
 Pupillarité 197

 Quai 219
 Quai de débarquement 70
 Qualification 295
 Qualification du
 travail 224
 Qualification
 professionnelle 415
 Qualité 295
 Qualité inférieure 276, 307
 Qualité moyenne 307
 Qualité pour ester en
 justice 208
 Qualités promises 376
 Quantité 295
 Quantité disponible 277
 Quarantaine 245
 Quasi-contrat 466
 Quasi-débit 466
 Quasi-monnaie 57, 338
 Quasi-usufruit 467
 Quatres (Les) 428
 Question préjudicielle 142

 Quête publique 459
 Quintal 257
 Quittance 18
 Quittance finale 258
 Quittance pour solde 203
 Quota 354
 Quota d'importation 108
 Quote-part du profit 255
 Quotidien 188
 Quotient familial 72

 Rabais de prix 131
 Rachat 167
 Racheter 169
 Rade 219
 Radiation 86, 370, 476
 Raffermer 189, 480
 Raison 401
 Raison de commerce 396
 Raison sociale 396
 Ralentissement 120
 Rançon 279
 Rang 370
 Ranimer 480
 Rapide 205
 Rappel 80, 420
 Rapport 215, 475
 Rapport annuel 491
 Rapport commercial 392
 Rapport de causalité 294
 Rapport de causalité
 adéquate 423
 Rapport de connexité 42
 Rapport de droit 208
 Rapport de droit
 contractuel 266
 Rapport de droit réel 288
 Rapport de financier 289
 Rapport de forces 183
 Rapporter 168
 Rapporter de l'argent 157
 Rapporter du bénéfice 255
 Rapports de commerce 394
 Rapports de
 production 433
 Rapports économiques 433
 Rapports entre
 héritiers 238
 Rapport sur l'état du
 marché 343

 Rapt 235
 Rare 39
 Rareté 39
 Rareté de l'argent 339
 Rassaortir 480
 Ratification 232, 301
 Rationnalisation 419
 Rationnalité 419
 Rationnement 55
 Ravitaillement 47
 Ravitailler 478
 Réalisation 94, 166, 354
 Réaliser 350, 355, 434
 Réaliser de gage 339
 Réassortiment 290, 481
 Réassortir 481
 Réassortir son service
 de porcelaine 481
 Réassurance 212
 Rebut 95
 Recel 473
 Recelé 473
 Recélement 473
 Recensement 364
 Récépissé 18
 Récépissé de la poste 346
 Réception des lois 469
 Récession 169
 Recette extraordinaire 296
 Recette journalier 188
 Recette moyenne 306
 Recettes 157
 Recettes totale 163
 Receveur 176, 338
 Recevoir 299
 Recevoir de retour 168
 Rechargement 481, 492
 Recharger 481, 492
 Recharger un camion 481
 Recharger un stylo 492
 Recherche 217
 Recherche commerciale 342
 Recherche
 opérationnelle 226
 Récidive 492
 Réciprocité 248
 Réciproque 248
 Réclamant 362
 Réclamation 168, 247
 Réclame 385

 Réclame lumineuse 210
 Réclamer 168, 362
 Recommandable 353
 Recommandation 18, 353
 Recommander 19, 353, 480
 Récompense 318
 Recompter 480
 Reconnaissance 176, 407
 Reconnaissance de
 dette 64, 65
 Reconnaissance de la
 banque 473
 Reconnaissance des
 États 106
 Reconstituer 480
 Reconstitution 480
 Reconversion 481
 Reconversion
 économique 481
 Recopier 491
 Recourir aux voies
 judiciaires 471
 Recours 498, 499
 Recours en
 réformation 245
 Récouverture 479
 Recouvrement 334, 480
 Recouvrement de
 l'impôt 444
 Recouvrement des
 contributions 481
 Recouvrement postal 346
 Recouvrer 167, 481
 Recouvrer une
 créance 481
 Récrire 491
 Rectification 126
 Rectifier 126
 Recto 508
 Reçu 18
 Reçu de la poste 346
 Reçu du voiturier 387
 Recul 169
 Récusation du juge 460
 Rédaction 237
 Reddition de comptes 204
 Redevance 74, 317, 318
 Redevance
 radiophonique 318
 Redevances
 commerciales 397
 Redevance
 téléphonique 318
 Redevoir 66

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- Rédiger 200, 477
 Redistribution 480
 Redoublé 492
 Redoubler 212
 Redressement 126
 Réduction 38, 218
 Réduction des prix 130
 Réduction du l'actif 23
 Réduire 38, 218, 262
 Réduire un texte 262
 Réel 287
 Réescompte 212
 Réévaluation 96
 Réexpédier 492
 Réexpéditeur 491
 Réexpédition 492
 Réexportation 480, 491
 Réexporter 480
 Réfection 11
 Référence 189
 Référer le serment 24
 Réformation 126
 Réforme 126
 Réforme de l'action 91
 Refrapper la monnaie. 480
 Refus 167
 Refus de payement 313
 Refus de serment 26
 Refus de travailler 230
 Refuser 83, 168
 Refuser l'acceptation 300
 Régie 28
 Régie au risque et perils de l'entrepreneur 503
 Régime de l'entrepôt 29
 Régime
 d'encouragement 220
 Régime des détroits 63
 Régimes douaniers 187
 Région de production 432
 Région économique 133
 Région non-développé 168
 Régiste 282
 Régistre de décès 266
 Régistre de l'état civil 266
 Régistre de mariage 266
 Régistre de naissance 266
 Régistre des navires 160
 Régistre du commerce 395
 Régistre foncier 385
 Régistre public 107
 Règle 278
 Règlement 244, 413, 499
 Règlement d'avaries 203
 Règlement de bord 67
 Règlement de compte 203, 244
 Règlement des comptes 365
 Règlement d'une dette 244
 Règlement intérieur 212
 Règlement normal 127
 Régler 126
 Régression 169
 Regrettable 437
 Regretter 143, 437
 Régularisation 126
 Régulariser 126
 Régularité 126
 Régulier 128
 Réhabilitation 363
 Réhabilitation judiciaire 468
 Réimportation 480
 Réimporter 480
 Réintégrende 237
 Relance 480
 Relatif 176, 422
 Relation 215
 Relations anciennes 426
 Relations de production 433
 Relations étendues 164
 Relations fondamentales 402
 Relations suivies 380
 Relevé de l'inventaire 117
 Relevé d'option 342
 Relèvement 505
 Relèvement de japon 234
 Relier 62
 Reliquat 169
 Remarque 82
 Remarque 125
 Remballer 481
 Rembarquement 492
 Rembarquer 492
 Remboursable 315
 Remboursement 115, 169, 311
 Remboursement postal 312
 Rembourser 126
 Rembourser les droits 186
 Remédier 172
 Remédier a un manque 134
 Remerciement 302
 Remercier 302
 Remettre 424, 447
 Remettre a un liste des prix 130
 Remise 149, 176, 218, 415, 447
 Remise de dette 13
 Remise du titre 475
 Remonter 168
 Remplaçant 487
 Remplacement 488
 Remplacer 485
 Remplir 483
 Remplir un devoir 318
 Rémunération des facteurs de production 433
 Renchérissement 60, 333
 Rencontre des difficultés 183
 Rendement 447
 Rendre compte 204
 Rendre possible 297
 Rendre responsable 372
 Rendre témoignage 385
 Rendre un service 177
 Rendu a domicile 145
 Rendu en gare 119
 Renom 430
 Renonciation 441
 Renouer 480
 Renouveler 482
 Renouvellement 482
 Renseignement 59, 192
 Renseignement détaillés 38
 Rentabilité 158
 Rentable 447
 Rente 138
 Rente absolue 353
 Rente accessoire 213
 Rente d'acheteur 17
 Rente de cartel 250
 Rente de consommateur 410
 Rente de vendeur 356
 Rente du producteur 431
 Rente financière 288
 Rente foncière 405
 Rente monétaire 288, 336
 Rente urbaine 257
 Rentrée 334
 Rentrer 158
 Renvoi 84
 Renvoi de l'instruction et du jugement a un autre tribunal 91
 Renvoyer 92
 Réparation 300, 314
 Réparation des dommages de guerre 361
 Réparation en nature 143
 Réparation pour un dommage immatériel 302
 Réparation pour un dommage matériel 336
 Réparer 300
 Répartition 73, 88
 Répartition de dividende 255
 Répartition équilibre des dépenses de consommation 410
 Répété 492
 Répéter 492
 Répétition 492
 Répit 29, 378
 Réplique 455
 Répondre 372
 Répondre affirmativement 298
 Répondre des dettes de sa femme 372
 Répondre négativement 298
 Réponse 455
 Réponse au fond 91, 455
 Réponse provisoire 29
 Report 404, 424
 Reporter 14, 404
 Reporter a nouveau 481
 Repos dominical 193
 Repos hebdomadaire 193
 Reprendre 167, 480
 Reprendre son travail 480
 Reprendre une maison 436

- Représailles 252
 Représentant 10, 398
 Représentant à la commission 18
 Représentant de commerce 392
 Représentant général 164
 Représentant légal 471
 Représentation 19
 Représentation sans pouvoir 489
 Représenté 10
 Représenter 10
 Represser 126
 Reprise 167, 480
 Reprise de dette 63
 Reproche 35
 Reproduction 481
 Répudiation de la dette publique 105
 Répudiation de la succession 237
 Réputation 430
 Requête 111
 Requête civile 464
 Requête en réponse 455
 Réquisition 137, 285
 Rescision 236
 Réseau de chemin de fer 99
 Réservation mentale 125
 Réserve 477
 Réserve d'assurance 273
 Réserve d'or 20
 Réserver bon accueil à une traite 55, 310
 Réserve héréditaire 353
 Réserve métallique 284
 Réserve monétaire 338
 Réserve occulte 175
 Réserve pour la pension 138
 Réserves de la banque 47
 Réserves d'amortissement 373
 Réserves mathématiques 421
 Réserves techniques 421
 Résidence 269
 Résiliation 58, 168, 236
 Résiliation injuste 196
 Résilier 236
 Résistance 92
 Résolu 245
 Résolution 236, 245
 Respectable 189
 Respect mutuel 249
 Responsabilité 372
 Responsabilité de comptabilité 204
 Responsabilité de l'administration 498
 Responsabilité de l'armateur 159
 Responsabilité des juges 461
 Responsabilité du dommage 114
 Responsabilité du gardien d'animaux 199
 Responsabilité limitée 369
 Responsabilité pénale 79
 Responsabilité réelle 289
 Responsabilité solidaire 92
 Responsable 372
 Responsable du dommage 114
 Ressort judiciaire 72
 Restauration 480
 Restaurer 480
 Reste 235
 Rester 169, 239
 Rester en arrière 168
 Rester en magasin 358
 Restitution 167, 169
 Restitution d'exécution 483
 Restitution en entier 143
 Restriction de droit public à la propriété foncière 499
 Restriction sur les devises 451
 Résumé 331
 Résumé d'un interrogatoire 331
 Résultat 371
 Résulter 371
 Rétablir 480
 Rétablissement 480
 Retard 149
 Retardataire 63
 Retard de paiement 311
 Retardé 149
 Retarder 150, 156
 Rétention 407
 Retenue 260
 Retenue à la source 254
 Retenue journalière 187
 Réticence 378
 Retirer 167
 Retirer de la circulation 115
 Retour 167, 169
 Retourner 168
 Retours 168, 169
 Retrait 167
 Retraite 82, 138, 213, 250
 Retraité 138
 Retranchement 218
 Rétroactif 323
 Rétroactivité 323
 Rétrogradation 169
 Rétrograder 123
 Réunion 61, 404
 Réussir 49
 Revaloir 250
 Revendeur 26, 492
 Revendre 169, 492
 Revente 492
 Revenir 168
 Revenu 156
 Revenu annuel 491
 Revenu brut 260
 Revenu national 415
 Revenu net 260
 Revenu nominal 165
 Revenu par tête 10
 Revenu personnel net 260
 Revenu réalisé 355
 Revenu réel 165
 Revenus camouflés 327
 Revenus de l'Etat 106
 Revenus dérivées 412
 Revenus personnels bruts 260
 Révision 493
 Révocable 151
 Révocation 177, 507
 Révolution industrielle 228
 Révoquer 167, 177, 507
 Riche 439
 Riche assortiment fonds 63
 Richesse 439
 Risque 82, 490
 Risqué 82
 Risque d'incendie 454
 Risquer 83
 Risques de mer 101
 Risques en cour 83, 421
 Ristourne 122
 Ristourne de droit 445
 Rivage 263
 Rivaliser 466
 Rivers 476
 Romorqueur 478
 Rossignol 357
 Route commerciale 399
 Rouvrir 479
 Ruiner 491, 493
 Ruse 16
 Rupture 258
 Rupture de contrat 374
 Rupture des relations 258
 S'abonner 378
 S'accorder 425
 S'accumuler 60
 Sacrifice 332
 Sacrifice pécuniaire 336
 S'affermir 120
 Saisie 137, 183
 Saisie conservatoire 351
 Saisie exécution 484
 Saisie maritime 101
 Saisir 137
 Saisir l'occasion 147, 494
 Saison 292
 Salaire 223, 428
 Salaire annuel 491
 Salaire aux pièces 181, 339, 509
 Salaire aux temps 509
 Salaire de consultation 90
 Salaire des égaux 57
 Salaire d'ouvrier 224
 Salaire d'un jour 187
 Salaire fait 181
 Salaire hebdomadaire 193
 Salaire minimum 140
 Salaire monétaire 336
 Salaire pour la période comprise entre l'entrée et sortie de la mine 174
 Salariat 187
 Sanction 457
 Sans avis 192
 Sans défaut 280
 Sans délai 381
 Sans doute 280
 Sans effet 145
 Sans engagement 19, 42, 504
 Sans exception 37
 Sans faute 280

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- Sans fondement 402
 Sans frais 172
 Sans garantie 189
 Sans hésitation 119
 Sans préjudice 114
 Sans procuration 167
 Sans provision 249
 Sans retard 149
 Sans succès 49
 Sans valeur 95
 S'approprier 231, 286
 S'arranger 425
 S'arranger à l'amiable 425
 S'arrêter 119, 120
 S'associer 306
 Satisfaction 117
 Satisfaire 117, 484
 Satisfaire a un désir 484
 Satisfaire a un engagement 484
 Satisfaisant 117
 Satisfait 263
 S'attendre 53
 Sauf-conduit 494
 Sauvegarde 270
 Sauvegarder 270
 Sauvegarder les intérêts 84
 Sauver 279
 Sauvetage 279
 Savoir de source 454
 Savoir faire 59
 Sceau 10, 107
 Sceller 89
 Science des finances publiques 286
 Science du commerce 392
 Science financière 286
 Séance 308
 Séance plénière 163
 Se charger 436
 Se charger de l'exécution 484
 Secondaire 212
 Second dividende 212
 Seconde de change 310
 Se conformer aux instructions 496
 Se contenter 487
 Secours 459
 Secret 174
 Secret bancaire 44
 Secret de lettres 192
 Secret d'Etat 106
 Secret militaire 31
 Secret professionnel 414
 Secrets de statistique 363
 Secrets d'invention 74
 S'écrouler 490
 Secteur 258
 Secteur primaire 428
 Secteur privé 258, 329
 Secteur public 242, 258
 Secteurs clefs 264
 Secteur secondaire 428
 Secteur tertiaire 428
 Section 73, 146, 258
 Sécurité 188
 Se débiter 357
 Se déclarer en faillite 51
 Se déclarer insolvable 314
 Se désister d'un droit 197
 Se désister d'une prétention 362
 Se développer 158
 Se faire connaître 257
 Se faire sentir 256
 Se faire une opinion 124, 245
 S'efforcer 80, 257
 Se hâter 80
 Séjour 269, 308
 Se justifier 257
 S'élever 505
 Se livrer 257
 Selon 176
 Selon la commande 210
 Selon l'apparence 179
 Selon l'importance de la commande 210
 Semaine 193
 Se maintenir 352
 S'embarquer 161
 Se mêler 246
 Semestre 467
 Se mettre en garde 273
 Se mettre en rapports 215
 Se mettre en route 494
 Se modérer 320
 Se montrer indulgent 207
 S'empreser 80
 Se nantir 410
 S'endetter 63
 Se négocier a la bourse 68
 S'engager 42, 506
 S'enrichir 257, 439
 Sentence 460
 Sentence arbitrale 26, 193
 S'entendre 425
 S'en tenir aux instructions 496
 Séparation des biens 285
 Séparer des causes 91
 Se placer 486
 Se porter garant 506
 Se procurer 350
 S'épuiser 410
 Séquestration 285, 510
 Séquestre 137, 189, 510
 Séquestrer 190
 Se raffermer 120
 Se ralentir 169
 Se réapprovisionner 481
 Se référer 92
 Se rendre 174
 Se réserver 256
 Se réunir 404
 Série 112
 Serment 25
 Serment décisoire 258
 Serment d'office 461
 Serment supplétoire 384
 Service 73, 177
 Service postal 346
 Service public 241
 Servir 458
 Servir de base 402
 Servir soigneusement 331
 Servitude 277, 278
 Servitude administrative 499
 Se servir d'une occasion 147
 Se servir d'un intermédiaire 27
 S'estimer heureux 257
 S'établir 486
 S'étendre 475
 Se tenir a un prix 129
 Se tenir dans les limites 368
 Se tirer d'une affaire 279
 Se tromper 16, 455
 Se vendre 357
 Se voir contraint 512
 Se voir forcé 512
 Se vouer 257
 Se vouer aux affaires 256
 S'excuser 331
 S'habituer 19
 Siège central 291
 Siège du gouvernement 209
 Siège social 291, 305
 Signataire 216
 Signature 216
 Signature en blanc 8
 Signature privée 267
 Signe 216
 Signe monétaire 336
 Signer 216
 Signer par procuration 488
 Signification 58
 Silence 378
 Silo 370
 S'il vous plaît 283
 S'immiscer 246
 Simplification 453
 Simplifier 453
 Simulation 90
 Simulation d'infraction 377
 Sincère 212
 Sincérité 212
 S'informer 59
 Sinistre 273
 Sinistre en suspens 315, 421
 Sinistre maritime 102
 S'intéresser 214
 S'interposer 27
 Situation 120, 308
 Situation commerciale 397
 Situation de caisse 251
 Situation du marché 343
 Situation financière 439
 Situation juridique 207
 Six (Les) 428
 S'obliger réciproquement 249
 S'occuper 415
 Société 305
 Société a membre unique 400
 Société anonyme 305, 405
 Société a responsabilité limitée 369
 Société coopérative 61
 Société de banque 45
 Société de capitaux 22
 Société de fait 132
 Société de famille 12
 Société de leasing 265
 Société de navigation 103
 Société des nations 418
 Société de transport 387

- Société en commandite 370
 Société en commandite par action 22
 Société en nom collectif 503
 Société en participation 305
 Société filiale 42
 Société financière 289
 Société immobilière d'investissement 457
 Société industrielle 229
 Société mère 23
 Société mutuelle 23, 249
 Société privée 330
 Sociétés commerciales 396
 Sociétés coopératives de crédit 442
 Sociétés coopératives de production 432
 Société des personnes 266
 Sociétés d'investissements 474
 Sociétés étrangères 450
 Société simple 453
 Sociétés par actions 341
 Sociétés régional 72
 Soigner 331
 Soin 330
 Sol 405
 Solde 236
 Solde créditeur 15
 Solde de caisse 251
 Solde final 371
 Solidarité 62
 Solliciter 112
 Solliciter l'indulgence 207
 Solution provisoire 151
 Solvabilité 314
 Solvable 314, 350
 Somation 420
 Somme 404
 Somme assuré 272
 Somme d'argent 337
 Somme globale 404
 Somme ronde 404
 Sondage 326
 Sorte 84
 Sortir 349
 Souhaiter 111
 Soumettre 324, 447
 Soumettre des échantillons 326
 Soumis aux droits 185, 506
 Soumis aux droits de douane 186
 Soumission 31, 423
 Soumission dans l'adjudication 244
 Soupçon 276
 Soupçon de fuite 235
 Soupçonner 276
 Source 253
 Source de revenu 157
 Source de richesse 439
 Sources 253
 Sources des obligations 65
 Sources humaine 219
 Sous ce pli 42, 477
 Sous ces conditions 383
 Souscripteur 216
 Souscription 339, 459
 Souscription d'action 252
 Sous les auspices 353
 Sous-locataire 265
 Sous-location 264
 Sous pavillon neutre 52
 Sous-secretaire de l'Etat 293
 Soussigné 216
 Soustaire 115
 Soustraction de biens 287
 Soutenir la concurrence 467
 Spacieux 164
 Spécial 328
 Spécialisation 425
 Spécialiste 425
 Spécialité 330, 426
 Spécification 97
 Spécifique 331
 Spécimen 326
 Spéculateur 70, 449
 Spéculation 69, 449
 Spéculation a la baisse 449
 Spéculation a la hausse 449
 Spéculation de bourse 70
 Spéculation de fluctuation 88
 Spéculation immobilière 457
 Spéculer 449
 Spéculer a la baisse 449
 Spéculer a la hausse 449
 Sphère d'activité 81, 222
 Stabilisation 100, 120
 Stabilité 120
 Stable 120
 Stage 487
 Stagiaire 487
 Stagnation 120
 Stagnation des affaires 224
 Standard 320
 Standardisation 320
 Staries 53, 503
 Statistique 363
 Station 119
 Stationnaire 120
 Station de chemin de fer 99
 Station d'origine 239
 Station frontière 368
 Station intermédiaire 29
 Status quo 381
 Statut 24
 Statut personnel 267
 Statut réel 166
 Statut social 413
 Stimulé 440
 Stipulant 373
 Stipulation pour autrui 429
 Stipuler 274, 354
 Stock 489
 Stockage 221
 Stock monétaire 338
 Stoppage a la source 254
 Stratégie 164
 Stupéfiants 423
 Style épistolaire 290
 Subir 414
 Subir un dommage 490
 Subir une avarie 101
 Subir une modification 96
 Subir un retard 149
 Subrogation 30
 Subrogation personnelle 266
 Subrogation réelle 288
 Subsistances 153
 Subsister 438
 Substituant 324
 Substitué 324
 Substitution 482, 485
 Substitution fidéicommissaire 297
 Substitution vulgaire 297
 Subvention 289, 316
 Succès 49
 Successeur 237
 Successif 29
 Succession 237
 Succession singulière 403
 Succession universelle 411
 Succursale 267
 Suffire 489
 Suffisamment 486
 Suffisance 486
 Suffisant 486
 Suggérer 353
 Suinter 370
 Suivant avis 192, 496
 Suivant facture 257
 Suivant votre désir 219
 Suivre 494
 Suivre le conseil 319
 Suivre les instructions 496
 Sujet 423
 Sujet de droit 207
 Super dividende 212
 Superfin 437
 Supérieur 436
 Supériorité 436
 Suppléer a un manque 134
 Supplément 60
 Supplémentaire 252
 Supplément de prix 130
 Suppléments de salaire 135
 Supporter 504
 Supposer 354
 Supposition 354
 Suppression 218
 Suraccumulation 32
 Suraccumulation de capital 33
 Surassurance 33
 Surcapitalisation 32
 Surchargé de dettes 86
 Surcharger 86
 Surchauffe 505
 Sur demande 111, 188
 Suremploi 33
 Surenchère 30
 Surenchérir 31
 Surestimer 381
 Sûreté 217
 Sûretés personnelles 267
 Sûretés réelles 288
 Surévaluation 94
 Surinvestissement 33
 Surmonter 482
 Surmonter une

TICARET SÖZLÜĞÜ

- difficulté 482
 Sur notre place 482
 Surnuméraire 487
 Sur place 482
 Surplus 86
 Surprenant 382
 Surprendre 367
 Surprise 383
 Surproduit 432
 Sursis a l'exécution
 de la peine 78
 Surtaxe 253
 Surtout 402
 Sur une échelle
 restreinte 369
 Surveillance 182
 Surveiller 182
 Suscription 50, 74
 S'user 143
 Suspendre 314
 Suspension 120
 Suspension de
 paiement 313
 Suspension des affaires
 226
 Syndic 51
 Syndicat 62
 Syndicat de métier
 144
 Syndicat d'entreprises
 308
 Syndicat patronal 230
 Syndicat professionnel
 229
 Syndic de la faillite
 51
 Système 112
 Système ad valorem
 286
 Système comptable
 365
 Système d'abonnement
 258
 Système d'absorption
 78
 Système de contingent
 355
 Système de cours varié
 252
 Système de la
 bandrole 43
 Système de liberté
 des preuves 40
 Système des entrepôts
 29
 Système des forfaits
 258
 Système des preuves
 243
 Système fermé 244
 Système gestion 400
 Système métrique 292
- Systme prohibitif 468
 Système quotidien 187
 Table 85
 Tableau des relations
 inter-industrielles
 228
 Tableau d'un barreau
 35
 Tâcheron 213
 Tacite 326
 Tacitement 327
 Talon 267
 Talon d'un chèque
 267
 Tard 150
 Tare réelle 165
 Tarif 59
 Tarif antidumping 125
 Tarif autonome 331
 Tarif contractuel 25
 Tarif contractuel en
 douane 26
 Tarif conventionnel
 185
 Tarif des taxes 198
 Tarif différentiel 96
 Tarif d'importation
 107
 Tarif douanier 185
 Tarif général 185
 Tarif maximum 140
 Tarif minimum 139
 Tarif mobile 96
 Tarif postal 346
 Tarif préférentiel 36,
 322
 Tarif prohibitif 469
 Tarif protecteur 273
 Tarif protectionniste
 273
 Taux 71, 302
 Taux d'absentéisme 75
 Taux d'amortissement
 373
 Taux d'anticipation
 322
 Taux de banque 45
 Taux de change 240
 Taux de croissance 77
 Taux de croissance de
 production 434
 Taux de l'argent hors
 banque 46
 Taux de l'impôt 446
 Taux d'emploi 82
 Taux de profit 255
 Taux de profits
 décroissants 38
 Taux de redevance 74
 Taux de
 renouvellement des
 stocks 118
- Taux de valeur 95
 Taux d'intérêt 431
 Taux d'intérêt brut
 261
 Tau du marché 344
 Taux légal 471
 Taux minimum 140
 Taxation 368
 Taxe 198, 349, 443
 Taxe d'éclairage 35
 Taxe de donation 41
 Taxe de facture 18,
 227
 Tae de la défense
 nationale 363
 Taxe de luxe 181
 Taxe de
 recommandation 18
 Tae douanière
 supplémentaire 253
 Taxer 94, 445
 Taxes sur le chiffre
 d'affaires 226
 Taxe sur la dépense
 360
 Taxe sur la valeur
 ajoutée 252
 Taylorisme 391
 Technicien 421
 Technique 421
 Technique de
 production 434
 Technologie 421
 Télégramme 401
 Télégramme chiffré
 175
 Télégraphe 401
 Télégraphier 401
 Télégraphiquement
 401
 Téléphon 401
 Téléphoner 401
 Téléphoniquement
 401
 Témoignage 385
 Témoigner 385
 Témoir 385
 Temporaire 151
 Temporairement 152
 Temps 509
 Temps de charge 503
 Temps de départ 238
 Temps de repos 111
 Temps incertain 259
 Tendance 132
 Tendance a la hausse
 505
 Tendre a la baisse
 123
 Teneur de livres 365
 Tenir 74
 Tenir la
 correspondance 476
- Tenir les livres 93
 Tenir parole 376
 Tenir prêt 200
 Tenir un compte 204
 Tenir une promesse
 376
 Tenu a indemnité 114
 Tentative 376
 Terme 378
 Terme d'échéance 15,
 322
 Terme de l'échange
 396
 Terme de payement
 313
 Terminer 371
 Terrain 30, 405
 Terrain a bâtir 405
 Terre 405
 Territorialité des lois
 470
 Testament 440
 Test de la tenue du
 marché 344
 Texte 292
 Textiles 113
 Théorie de Bowley 71
 Théorie de douane
 protectionniste 186
 Théorie de la capacité
 contributive 183,
 445
 Théorie de la
 réception 440
 Théorie de la
 rédemption 445
 Théorie de l'échange
 volontaire 445
 Théorie de l'utilité
 sociale maximale
 140
 Théorie de queue 281
 Théorie de revenu 157
 Théorie des coûts
 comparés 248
 Théorie des coûts
 relatifs 248
 Théorie des fonds
 utilisable pour des
 prêts 319
 Théorie des jeux 308
 Théorie dite de la
 déclaration de
 volonté 220
 Théories de droit 60,
 329
 Théories de l'intérêt
 431
 Théories des échanges
 internationaux 111
 Théories des valeurs
 internationales 108
 Théories d'impôt 445

- Théories du pouvoir 183
 Thésaurisation 175
 Tierce personne 428
 Tiers 428
 Tiers monde 428
 Timbrage 89
 Timbre 347
 Timbre a firme 393
 Timbre a traite 55
 Timbre de la poste 347
 Timbre quittance 19
 Timbrer 89
 Timbres de taxes 198
 Timbres mobiles 89
 Tirage 10, 48, 82
 Tirage en blanc 8
 Tiré 247
 Tirer 82
 Tirer a sa fin 371
 Tirer avantage 459
 Tirer d'embaras 368
 Tirer des marchandises 286
 Tirer d'une source 254
 Tirer en longueur 382, 425
 Tirer les choses en longueur 425
 Tirer profit 255
 Tirer traite 311
 Tireur 82
 Titre 55, 354
 Titre de créance 15, 65
 Titre de propriété foncière 385
 Titre de rente 64
 Titre d'essai 99
 Titre de travailleur 223
 Titre en l'air 90
 Titre provisoire 151
 Titres 95, 341
 Titres a ordre 75
 Titres au porteur 390
 Titres authentiques 107
 Titres d'emprunt 64
 Titres nominatifs 10
 Titulaire 256
 Titulaire de compte 204
 Titulaire du droit 195
 Toile d'emballage 355
 Tolérance 206
 Tomber d'accord 423
 Tomber d'accord sur le prix 423
 Tomber dans l'oubli 419
 Tomber en discrédit 363
 Tomber en faillite 52
 Tonnage 403
 Tonnage de navire 161
 Tonne 403
 Tonneau 147
 Tontine 403
 Torture 225
 Total 404
 Totalisateur 345
 Toucher un port 283, 414
 Tourisme 170
 Touriste 170
 Touristique 170
 Tourner 179
 Tourner a l'avantage 459
 Tournez s'il vous plait 283
 Tout de suite 188
 Toute sorte 84
 Tradition 156, 447
 Traduction inexacte 259
 Trafic 415
 Trafic aérien 290
 Trafic commercial 396
 Trafic de chair humaine 219
 Trafic des marchandises 290
 Trafic des voyageurs 494
 Trafic ferroviaire 99
 Trafic local 500
 Trafic maritime 102, 290
 Trafic routier 290
 Trafiqueur 281
 Trahison 360
 Train 406
 Train de marchandises 505
 Train des voyageurs 495
 Train-poste 347
 Traite 55, 310
 Traité 26
 Traite a fin mois 507
 Traite a vue 307
 Traité de commerce 392
 Traité de réciprocité 248
 Traité d'établissement 308
 Traite documentaire 55
 Traitement 36, 225
 Traite par appoint 98
 Traite payable en foire 333
 Traite portant a l'adresse 74
 Traiter 226
 Traiter une question 372
 Traités de commerce 397
 Trajet 424
 Transaction 47, 425
 Transaction de bourse 69
 Transactions 225
 Transatlantique 406
 Transbordement 14
 Transcription 282
 Transcrire 477
 Transferable 155
 Transférer 155
 Transfert 13, 14, 231
 Transfert a pavillon neutre 456
 Transformation 97
 Transformer 98
 Transgression 472
 Transit 126
 Transiter 127
 Transition 155
 Transmissibilité 155
 Transmissible 14
 Transport 387
 Transport aérien 199
 Transport des lettres 291
 Transport des marchandises 285, 290
 Transporter 387
 Transport fluvial 210
 Transport maritime 103
 Transport par chemin de fer 99
 Transport par terre 246
 Transports 387, 415
 Transport sur les lieux 95, 482
 Travail 137, 221
 Travail a forfait 340
 Travail a la pièce 181
 Travail a la tâche 181, 340
 Travail aux pièces 340
 Travailler 457
 Travailler aux pièces 339
 Travailler avec des moyens limités 368
 Travailleur 223
 Travailleurs commerciaux 397
 Travail manuel 136
 Travail par jour 188
 Travail payé a la tâche 181
 Travaux dangereux et difficiles 512
 Travaux dangereux et insalubres 11
 Travaux publics 52
 Trébuchet 121
 Trend 426
 Très 86
 Trésor 175
 Trésorier 93
 Trésor public 106, 200
 Triage 366
 Tribunal 461
 Tribunal arbitral 194
 Tribunal d'arbitrage 194
 Tribunal des conflits 25
 Tribunal des prises maritimes 101
 Tribunal international d'arbitrage 194
 Tribunal maritime 102
 Tribunal spécial 330
 Tribunaux administratifs 498
 Tribunaux civils 207
 Tribunaux de commerce 403
 Tribunaux d'exception 297
 Tribunaux extraordinaires 297
 Tribunaux internationaux 417
 Tribunaux temporaires exceptionnels 297
 Tribut 198
 Tricotage 325
 Trier 366
 Trimestre 428
 Tripler 428
 Triptique 406
 Troc 98
 Trois (Les) 428
 Troisième de change 310
 Troisième marché 429
 Trois mois de date 428
 Tromper 16
 Tromperie 16
 Trompeur 16
 Trops 86
 Trouver conforme

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- 422
 Trouver des débouchés 84
 Trouver en règle 495
 Trouver faveur 220
 Trouver l'approbation 220
 Trouver preneur 17
 Trust 406
 Tutelle 271
 Tutelle administrative 292, 498
 Tutelle de famille 12
 Tuteur 270
 Type 326

 Ultime 371
 Une amitié intéressé 458
 Une maison amie 117
 Un homme inexact 259
 Union 61
 Union d'associations 104
 Union des banques 45
 Union des biens 285
 Union douanière 185
 Union européenne de paiements 34
 Union internationale 416
 Union monétaire latine 283
 Union postale universelle 346, 417
 Unité 60
 Unité budgétaire 154
 Unité de mesure 319
 Universalité de l'impôt 446
 Universellement connu 122
 Un succès passager 151
 Un travail faisable 456
 Urbanisation 257
 Urgence 403
 Urgent 322, 403
 Usage 19, 406
 Usage de la force 256
 Usage locaux 500
 Usage du faux 351
 Usages administratifs 498
 Usages commerciaux 397, 406
 Usages spéciaux 330
 Usance 428
 User d'un droit 197
 Usine de montage 278
 Usuel 19

 Usufruit 458
 Usufruit d'une créance 16
 Usufruitier 458
 Usure 32, 143, 399
 Usure morale 93, 277
 Usurier 399
 Usurpation 509
 Usurpation de fonction 489
 Usurpation de nom 510
 Utile 458
 Utilisable 276, 277
 Utilisation 277
 Utiliser 278
 Utiliser les services 178
 Utilité 458
 Utilité relative 410

 Vacances judiciaires 462
 Vaccination 32
 Vaisseau 158
 Valable 189
 Valeur 93
 Valeur actuelle 187
 Valeur affective 121
 Valeur ajoutée 252
 Valeur assurée 272
 Valeur au pair 49
 Valeur capitalisée 22
 Valeur d'achat 358
 Valeur d'échange 97
 Valeur de firme 393
 Valeur de la force de travail 138
 Valeur de la monnaie 335
 Valeur de rachat 358
 Valeur de revient 287
 Valeur de vente 359
 Valeur des égaux 57
 Valeur d'usage 277
 Valeur en compte 94
 Valeur en moi-même 94
 Valeur équitable 196
 Valeur estimative 261
 Valeur intrinsèque 165
 Valeur marchande 397
 Valeur monétaire 335
 Valeur nominale 364
 Valeur reçue en comptant 94
 Valeur reçue en espèces 94
 Valeur reçue en marchandise 94
 Valeurs 95
 Valeurs a lots 231

 Valeurs au porteur 390
 Valeurs d'active 439
 Valeurs de banque 44
 Valeurs de bourse 68
 Valeurs étrangères 451
 Valeurs immobilières 389
 Valeurs mobilières 341, 388
 Valeur sûre 350
 Valeur véreuse 87
 Valide 189
 Validité 190
 Valoir la peine 364
 Valoir le prix 131
 Vapeur 158
 Vapeur de transport 502
 Vapeur rapide 206
 Varant 407
 Variation 88
 Variations saisonnières 292
 Varier 88
 Variété 84
 Vendable 356, 359
 Vendeur 356
 Vendre 360
 Vendre a crédit 443
 Vendre a la mesure 320
 Vendre a la pièce 340
 Vendre a l'encan 31
 Vendre a livrer 448
 Vendre a prix réduit 218
 Vendre a tempérament 72
 Vendre a terme 380
 Vendre a tout prix 136
 Vendre au-dessous du prix 131
 Vendre au détail 406
 Vendre aux enchères 31
 Vendre a vil prix 124, 493
 Vendre en détail 400
 Vendre en gros 406
 Vendre ferme 259
 Vendre livrable a terme 448
 Vendre par accord particulier 136, 329
 Vendre pour acheter 358
 Vendre sans marchandage 344
 Venir en aide 459
 Vente 359

 Vente a cheptel 199
 Vente a crédit 443
 Vente a découvert 9, 217
 Vente a forfait 181
 Vente a la dégustation 84
 Vente a l'encan 9
 Vente a l'essai ou a l'examen 100
 Vente a livrer 89
 Vente annuelle 491
 Vente annulable 151
 Vente a tempérament 72
 Vente a terme 380
 Vente au comptant 317
 Vente aux enchères 30, 31
 Vente aux enchères publiques 7
 Vente commerciale 397
 Vente conditionnelle 274
 Vente de bétail 199
 Vente en consignation 28
 Vente en détail 400
 Vente en gros 406
 Vente exclusive 400
 Vente fob 148
 Vente forcée aux enchères 511
 Vente journalière 188
 Vente judiciaire 462
 Vente par acomptes 72
 Vente par exécution forcée 511
 Vente publique 9
 Vente rapide 205
 Vente sur échantillon 326
 Vente volontaire 9
 Verbal 375
 Verbalement 375
 Vérification 217
 Vérification des comptes 365
 Vérification du compte 202
 Vérifier 301, 354
 Versé 179
 Versé dans les affaires 224
 Versement 474
 Veuillez 283
 Vice-consul 269
 Vice de forme 58
 Vice de la chose 35
 Vice de la volonté 220

Vice propre de la marchandise 286	Visite des lieux 95, 482	Voix consultative 90	Voyageur de place 500
Vices du consentement 71	Visiter 493	Vol 205	
Vices rédhibitoires 35	Visiteur 180	Vol d'animaux 199	Wagon 438
Victime 263	Vitesse 205	Vol de bétail 199	Wagon a marchandises 505
Vider le magasin 271	Vitesse de circulation 116	Volontaire 487	Wagon lit 473
Vie matérielle 328	Vitesse de circulation revenu 157	Volonté 219	Wagon-poste 347,
Vie spirituelle 328		Vote 308	Wrack 162
Ville commerciale 395	Vitrine 367	Vote de confiance 190	
Ville d'entrepôt 287	Vogue 219	Vote de défiance 190	Zéle 80
Ville maritime 102	Voie de terre 246	Vote de grève 222	Zône 72
Ville ouverte 8	Voie ferrée 99	Vote de méfiance 190	Zône d'aménagement 345
Vil prix 123	Voie postale 347	Votes législatifs 471	Zône démilitarisée 31, 72
Vingt pour cent 171	Voies aériennes 199	Voyage 170	Zône douanière 185
Violence 510	Voies de recours 472	Voyage d'affaires 224	Zône franche 7
Virement 13	Voirie 493	Voyage de retour 170	Zône interdite 468
Virement des parties 14	Voiture de roulage 243	Voyage par mer 102	Zône militaire 72, 468
Visa 155	Voiture de transport 502	Voyager 171	Zône monétaire 334
Visite 180, 493		Voyageur 171	Zône neutre 72
Visite de la douane 187	Voiturier 387	Voyageur de commande 170	
		Voyageur de commerce 170	

İNGİLİZCE DİZİN

- Abandoned debts 440
- Abandonment 57, 441
- Abandonment of the forfeit 122
- Abatement 38
- Abduction 235
- Ability 14, 486
- Ability to pay approach 183, 445
- Abnormal receipts 296
- Abolishment 303
- Above 500
- Above all 402
- Above par 49
- Above the rate of exchange 150
- Abrogation 303
- Absence 74
- Absentee 200
- Absenteeism 74
- Absolute 259
- Absolute acceptance 275
- Absolute discretion 366
- Absolutely 259
- Absolute majority 353
- Absorption merger 61
- Abstainer 82
- Abstention 83
- Abstract of account 202
- Abundance 63, 84
- Abundance of cash 334
- Abuse 495
- Abuse of confidence 189
- Abuse of right 195
- Abusive 495
- Acceptable 300
- Acceptance 299
- Acceptance credit 300
- Acceptance for honour 27
- Acceptance in blank 9, 249
- Acceptance *supra* protest 27
- Accepting houses 300, 392
- Acceptor 301
- Acceptor for the honour 27
- Access 173
- Accessible 142, 422
- Accession 301
- Accessories 37
- Accessory 377
- Accessory claim 213
- Accessory possession 213
- Accessory rent 213
- Accessory rights 213
- Accident 254, 419
- Accidental 349
- Accidental condition 349
- Accident insurance 254
- Accident arising out of and in the course of the employment 225
- Accommodation bill 90
- Accommodation paper 117
- Accomplice 305, 377
- According to the extent of the order 210
- Accord wages 181
- Account 201, 357
- Accountability 204
- Accountant 365
- Account book 202
- Account books 365
- Account in arrear 236
- Accounting 365
- Accounting control 365
- Accounting period 202
- Accounting principles 365
- Accounting systems 365
- Account of re-exchange 169
- Account paper of insured people 272
- Account sales 359
- Accounts principal 21
- Account stated 204
- Accretion value 252
- Accrued depreciation 373
- Accrued dividend 355
- Accrued expenses 355
- Accrued income 355
- Accrued interest 355
- Accrued profit 355
- Accusation 90
- Accused 354
- Acknowledge 13
- Acknowledgement 19
- Acknowledgement of debt 64
- Acknowledgement of liability 64
- Acknowledgement of receipt 18
- Acquisition 136
- Acquittal 13
- Acquittance 18
- Act 131
- Act in law 208
- Action 90, 131, 463
- Action concerning goods and chattels 388
- Action concerning immovables 389
- Action for annulment 236
- Action for avoidance 71, 236
- Action for breach of warranty of essential qualities 35
- Action for cancellation 236
- Action for damages 314
- Action for dissolution 236
- Action for nullity 71, 151
- Action for partition 341
- Action for recovery of property 194
- Action for rescission 236
- Action for restitution 167
- Action in denial of debt 67
- Action in forma pauperis 413
- Action of trespass 135
- Action of warranty regarding defects of property sold 35
- Active 81, 438
- Active partner 81
- Active population 81
- Activity 81, 145
- Activity analysis 145
- Act of taking refuge 367
- Actor 456
- Acts of disposal 277
- Acts of management 499
- Actual debt 187
- Actual fare 165
- Actuary 273
- Adding 133
- Addition 275, 404
- Additional 252
- Additional expenses 132, 213, 253
- Additional order 132
- Additional policy 132
- Additional postage 253
- Additional price 130
- Additional punishment 384
- Address 74
- Addressed bill 74, 269
- Addressee 176
- Adequate causality 423
- Adequate price 58
- Adjournment 142
- Adjudication 436
- Adjudication of bankruptcy 51
- Adjudication of bankruptcy proceedings 51
- Adjudication of disappearance 75
- Adjustment 126
- Administration 497
- Administration of bankruptcy 52
- Administration of justice 461, 463
- Administrative 497
- Administrative act 498
- Administrative acts 499
- Administrative authority 497

- Administrative control 498
 Administrative courts 498
 Administrative custom 498
 Administrative dispute 497
 Administrative district 72
 Administrative easement 499
 Administrative expenses 499
 Administrative jurisdiction 499
 Administrative law 497
 Administrative organization 498
 Administrator 254, 499
 Administrators 496
 Admission 422
 Admission under bond 152
 Adoptive relationship 205
 Adulteration 246
 Ad valorem 94
 Ad valorem system 286
 Advance 323, 504
 Advance in blank 323
 Advance of money 336
 Advance on insurance policy 272
 Advances on guaranties 323
 Advantage 458
 Advantageous 458
 Adverse party 250
 Advertisement 121, 149, 385
 Advertising 121, 385
 Advertising illumination 210
 Advice 90, 192, 319, 460
 Advice letter 58
 Advice of despatch 176
 Advice of draft 310
 Adviser 90
 Advisory capacity 90
 Aerial transportation 199
 Aerial war 199
 Aerodrome 198
 Aeroplane 414
 Affair 222
 Affidavit 345
 Affidavit for attachment 345
 Affidavit of defense 345
 Affidavit of good faith 345
 Affidavit of service 345
 Affiliated corporation 42
 Affinity relationship by marriage 205
 Afterbail 506
 After receipt 299, 438
 Again 479
 Against 247, 248
 Against prepayment 316
 Against receipt 18
 Agency 10, 225, 488
 Agency's contract 225
 Agency without authority 489
 Agent 10, 224, 487
 Agent bank 46
 Agent with power of procuration 392
 Aggravation 275
 Aggravating circumstances 11
 Aggression 353
 Agiotage 69
 Agree 299
 Agreeably to your desire 219
 Agreed 422
 Agreed interest 375
 Agreed price 25
 Agreement 25, 26, 374, 422, 425
 Agreement for lifelong support 321
 Agreement to sell future goods 89
 Agricultural 386
 Agricultural bank 386
 Agricultural cooperative credit society 386
 Agricultural credit 386
 Agricultural enterprise 386
 Agricultural insurance 386
 Agriculture 386
 Aid 459
 Aiding or abetting in commission of an offence 376
 Aircraft 414
 Air lines 199
 Air mail 199, 414
 Air police 199
 Air routes 199
 Air space 198
 Air ways 199
 A large business 165
 Alarming reports 399
 Aleatory contract 56
 Alderman 293
 Allegation 360
 Allegiance 501
 Allocation of factors 433
 Allocation to lowest tenderer 134
 Allonge 132, 424
 Allowance 35, 115
 Allowance for lodging 269
 Alloy 16
 Allude 24
 Allusion 24
 Alluvion 405
 Along the shore 263
 Alteration 96
 Alternative cost 441
 Alternative obligation 365
 Amalgamation 61, 404-405
 Amalgamation of business 62
 Ambassador 135
 Amendment 97
 Amends 314
 Amicable 117
 Amnesty 162
 Amortisable loan 315
 Amortization 65, 373
 Amount 407
 Ample 38, 63
 Amply 486
 Amsterdam school 20
 Analogy 24, 302
 A native 486
 Anatocism 59
 Ancestors 86
 Anchor 159
 Anchoring place 99
 Angary 504
 An indigenous 486
 Annex 132
 Annexed 42, 214
 Announcement 121
 Annual interest 491
 Annual report 491
 Annual settlements of accounts 491
 Annual wage 491
 Annuity 491
 Annuity agreement 321
 Annuity charge bond 157
 Annul 236
 Annulable sale 151
 Annulment 71, 236
 Antedate 143
 An this occasion 494
 An this opportunity 494
 Anticipated advise 321
 Anticipation 324
 Anticipation rate 322
 Anticipatory payment 316
 Antidumping tax 125
 Appeal 78, 92, 245, 367, 498
 Applicable 421
 Application 252, 421
 Application of the law 421
 Appointment 33, 36
 Appointment of a reversionary heir 297
 Appointment of a substitutional heir 297
 Appointment of a substitutional or reversionary heir 485
 Apportionment 88
 Appraised price 121
 Appraised value 261
 Appraisement 95
 Appraisement of the average 203
 Appraiser 261
 Apprentice 487
 Apprenticeship 85, 487
 Approach 451
 Appropriation 19, 136, 286
 Appropriation for administrative purpose 497
 Approval 53, 422
 Approve of 299
 Approximate 452
 Approximate price 452
 Apron 38
 Arbitrage 69
 Arbitral award 193
 Arbitral commission 194
 Arbitral tribunal 194
 Arbitrary 219
 Arbitrary treatment 468
 Arbitration 26
 Arbitration agreement 194
 Arbitration clause 26

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- Arbitrator 193
- Archive 54
- Argument 243
- Arithmetical mistake 455
- Arithmetic mean 306
- Arrears of interest 430
- Arrears of taxes 18
- Arrest 137, 183, 408, 451
- Arrested person 408
- Arrest for debt 198
- Arrestment 351
- Arrival 415, 440, 454
- Artel 30
- Article 50
- Article of exchange 98
- Artificial persons 412
- Arts and crafts 143, 281
- As above 500
- As agreed 245, 423
- Ascertained goods 56
- As compensation 314
- As convenient 111
- As cover 249
- As desired 111
- As heretofore 321
- As share 341
- As it seems 179, 180
- As loan 67
- As much as possible 297
- Aspect 179
- As per advice 496
- As per invoice 357
- As per order 210
- As sample 326
- Assembly plant 278
- Assent 299, 301
- Assertion 360
- Assessment 444
- Assessment of income 355
- Assessor 461
- Assets 24, 438
- Assets account 439
- Assets value 439
- Assignee 488
- Assignee holder of a power 487
- Assignee of a bankrupt's estate 52
- Assignee of the bankrupt's estate 52
- Assignment 15, 57, 231, 488
- Assignment of debt 63
- Assignment of liability 63
- Assignor 35, 488
- Assistance 459
- Assistant 222
- Assistant judge 461
- Associate 303
- Association 104
- Association of shipowners 117
- Associations of public utility 164
- As soon as possible 297
- Assumption of an obligation 63
- Assumption of debt 63
- Assured 272
- Astonishment 383
- As usually 19
- At a cheaper price 414
- At any price 201
- At any time 201
- At a stated time 509
- At choice 366
- At every time 509
- At fixed prices 344
- At half price 465
- At joint cost 172
- At length 38
- At long date 426
- At marked price 354
- At maturity 381
- At my expense 172
- At no matter what price 201
- Atomicty 33
- At our place 482
- At par 48
- At present 383
- At reduced price 124
- At short date 426
- Attache 33
- Attachment 484
- Attempt 376
- Attestation 113
- At the approach 452
- At the beginning 50
- At the end of this month 507
- At the lowest 414
- At the offered price 377
- At the rate of 131
- Attorney generalship 361
- Auction 7, 30, 31
- Auctioneer 31
- Audit court 364
- Audit office 364
- Auditor 100
- Auditors 204
- Austrian school 35
- Autarchy 486
- Authenticadet contract 107, 301
- Authentication 107
- Authenticity 165, 351
- Authority 10, 487
- Authority over the family 145
- Authorization 232, 489
- Authorized capital 44
- Automation 328
- Autonomous investment 331
- Autonomous tariff 331
- Autonomy 331
- Available 189, 276
- Availableness 277
- Aval 314
- Avaliste 56
- Average 101, 306
- Average account 101
- Average adjuster 203
- Average adjustment 203
- Average cost 307
- Averaged 114
- Average price 303
- Average rate of the exchange 306
- Average revenue 306
- Averages 306
- Average statement 203
- Averaging 303
- Aviation course 198
- Avoidance 236
- Avowal 7
- Award 26, 460
- Award of an order for execution 507
- Back charges 169
- Backward area 168
- Backwardation 69
- Backwardation business 69
- Bad faith 276
- Bad intention 275-276
- Bad paper 96
- Bad quality 276, 307
- Bad success 49
- Baggage 501
- Baggage office 506
- Baggage receipt 502
- Bailed goods 352
- Bailiff 483
- Bailment 352
- Balance 100, 169, 236, 386
- Balance book 100
- Balance for fiscal year 288
- Balance monetary 338
- Balance of payments 109
- Balance of the budget 154
- Bale 104
- Bale goods 104
- Ballast 100
- Bancor 47
- Banderole system 43
- Bank 43
- Bankable 44
- Bank acceptance 44
- Bank account 44-45
- Bank balance 44
- Bank bill 46
- Bank bills 44
- Bank capital 43
- Bank card 45
- Bank cheques 45
- Bank credit 47
- Bank deposits 47
- Bank discount 45
- Banker 44
- Banker's notes 46
- Bank examiner 44
- Banking broker 44
- Banking business 45
- Banking company 45
- Banking house 47
- Banking place 47
- Banking secrets 44
- Banking transactions 45
- Bank money 46
- Bank note 46
- Bank of America 442
- Bank of international settlements 417
- Bank papers 44
- Bank rate 45, 46
- Bank reserves 47
- Bankrupt 51
- Bankruptcy 50
- Bankruptcy office 51
- Bankruptcy proceedings 51
- Bankrupt's certificate 52
- Bankrupt's estate 51
- Bank share 46
- Bank society 45
- Bank stock 46
- Bank values 44
- Bar 48
- Bare ownership 85
- Bargain 19
- Bargaining 344
- Bar gold 20
- Barratry 251
- Barred by the statute

- of limitation 379
- Barter 98
- Basic industry 21, 402
- Basis of assessment 445
- Bearer 307, 390
- Bearer securities 390
- Bear sale 9
- Beer money 367
- Begging 221
- Beginner 479
- Beginning 50
- Being in force 507
- Being subject to the supervision of the police 190
- Below 32
- Below par 49
- Below the rate of exchange 150
- Benefit 254
- Benefit principle 445
- Best quality 61, 296
- Betterment tax 95, 389
- Better quality 296
- Beyond measure 33, 320
- Bid 30
- Bilateral clearing 110
- Bilateral contracts 214
- Bilateralism 213
- Bilateral monopoly 214
- Bilateral trade 25, 213
- Bill 31, 357, 471, 472
- Bill case 55
- Bill charges 240
- Bill for collection 337
- Bill guarantee 314
- Bill holder 56
- Bill of carriage 502
- Bill of charges 172
- Bill of complaint 91
- Bill of customs sight 187
- Bill of entry 109, 184
- Bill of exchange 55, 239, 310
- Bill of exchange code 56
- Bill of exchange payable at fair 333
- Bill of health 351
- Bill of lading 104
- Bill of tonnage 403
- Bill payable to bearer 390
- Bill stamp 55
- Binding 511
- Birmingham school 62
- Blackmail 175
- Black market 244
- Blameless 113
- Blank bill 7
- Blank check 9
- Blank credit 9, 249, 300
- Blanket insurance 163
- Blank indorsement 7
- Blank letter of attorney 384
- Blank signature 8
- Blind 275
- Blockade 54, 280
- Blocked account 53
- Blood relationship 205
- Blunder 455
- Board 384
- Board of bankruptcy 51
- Board of directors 497, 499
- Board of education 293
- Body of the ship 161
- Bologna school 63
- Bond 64, 65, 504
- Bond certificate 151
- Bonded goods 185, 263
- Bonded warehouse 29, 163, 184
- Bondholder 65
- Bonds 64
- Bons offices 117
- Book 93
- Booking 477
- Booking office 174, 506
- Booking of luggage 504
- Bookkeeper 365
- Bookkeeping 365
- Bookkeeping by double entry 453
- Bookkeeping by single entry 453
- Book profit 203
- Books 93
- Books of account 397
- Boom 86, 505
- Booby 361
- Border 368
- Borderau 38
- Bordermarker 85
- Borrow at interest 431
- Borrowed capital 318
- Borrower 318
- Borrowing capacity 66
- Borrow of gold 20
- Bound 85, 511
- Bounty 122
- Bounty for export 110
- Bourgeois 257
- Bourse 67
- Box number 346
- Branch bank 44
- Branch establishment 267
- Branch of industry 228
- Branch of trade 393
- Breach of contract 374
- Break 29
- Break-down 490
- Breaking off 258
- Bribee 478
- Briber 478
- Bribery 478
- Brigandage 495
- Bringing into hotchpot 238
- Broker 27
- Brokerage 28, 68
- Brothers 246
- Budget 153
- Budgetary authority 155
- Budgetary deficit 8
- Budget control 154
- Budget estimate 154
- Budgeting principles 154
- Budgeting techniques 155
- Budget line 154
- Budget of money 335
- Budget period 154
- Budget surplus 154
- Building 60, 405, 456
- Building societies 457
- Building society 456
- Building speculation 457
- Bulky goods 176
- Bull 308
- Bullionism 282
- Burden of proof 243
- Business 19, 221
- Business administration 227
- Business capacity 230
- Business circle 81, 222
- Business custom 397
- Business cycles 268
- Business disturbance 226
- Business economics 227
- Business expenses 225
- Business experience 397
- Business finance 393
- Business for delivery 448
- Business house 393
- Business knowledge 396
- Business letter 395
- Businessman 222, 227
- Business management 226, 227
- Business on fixed terms 259
- Business papers 396
- Business practice 224
- Business people 222
- Business premises 104
- Business profit 100
- Business stagnation 224
- Business stamp 393
- Business travel 224
- Business unit 227
- Business world 223
- Business year 230
- Buy 358
- Buyer 17
- Buyer's market 17
- Buyer's monopoly 399
- Buyer's strike 17
- Buyer's surplus 17
- Buying price 358
- By bargaining 344
- By book-post 48
- By constraint 511
- By contract 375
- By hand 137
- By land 246
- By law 462, 468
- By letter 290
- By means 459
- By mistake 455
- By mutual consent 249
- By preference 479
- By principle 215
- By procurator 488
- By return of post 216
- By road 246
- By sea 104
- By telephone 401
- By the cheapest route 493
- By the job 181
- By the piece 340
- By this means 58
- By virtue of 166
- By way of advance 323
- By wire 401
- Cabinet 42
- Cablegram 101
- Cabotage 159
- Cadaster 486
- Cadastral plan 82
- Cadastre 486

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- Calculation 129, 172, 203
- Calendar year 380
- Call 80
- Call for funds 317
- Call for the premium 122
- Call money 188, 251, 442
- Call of more 86, 331, 340, 360
- Call rate 25
- Camouflaged capital 327
- Camouflage of earnings 327
- Cancellation 370, 476
- Cancelling 71, 370
- Canvas 355
- Capability 486
- Capable 183
- Capable to compete 466
- Capacity 14, 486, 504
- Capacity of succeeding 238
- Capacity of suing and being sued 92
- Capacity to compete 467
- Capital 21, 23, 209
- Capital account 22
- Capital budget 22
- Capital coefficient 22
- Capital consumption 23
- Capital funds 174
- Capital gains tax 23
- Capital goods 22
- Capital insurance 22, 473
- Capital intensity 23
- Capitalism 21
- Capitalist 21
- Capitalization 22
- Capitalization of taxes 444
- Capitalized value 22
- Capital market 23
- Capital movements 21
- Capital share 23
- Capital stock 50, 227, 279, 401
- Capital surplus 21
- Capital tax 23
- Capitalization 25, 450
- Captain 244
- Capture 101, 183, 510
- Carat 262
- Care 330
- Cargo 501
- Cargo boat 502
- Cargo book 503
- Carriage 387, 495
- Carriage by land 246
- Carriage of freight 388
- Carried forward 404
- Carrier 387
- Carrier's receipt 387
- Carrying company 387
- Carrying-on 227
- Carrying over 424
- Carrying trade 387
- Cartage 495
- Cartel 250
- Case disposed of by final judgment 261
- Case law 465
- Casement 278
- Cash 250, 316, 317
- Cash account 251
- Cash balance 251
- Cash bargain 316
- Cash book 251
- Cash certification 251
- Cash contracts 316
- Cash deficit 251
- Cash discount 251
- Cash-down 317
- Cash flow 254
- Cashier 448
- Cashier's check 251
- Cash indemnity 251
- Cash monetary 338
- Cash on hand 251
- Cash payment 316
- Cash price 316
- Cash purchase 316
- Cash remittance 335-336
- Cash sale 317
- Cash statement 251
- Cash surplus 251
- Casus belli 361
- Cattle theft 199
- Cattle tax 200
- Causal connection 294
- Causality 294
- Cause 294
- Causes for the discharge 123
- Caution 9
- Ceiling price 391
- Census 364
- Central banks 291
- Central control 292
- Centralization 489
- Central pay office 76
- Certificate 113, 233, 487
- Certificate of birth 264
- Certificate of death 320
- Certificate of debt 65
- Certificate of good conduct 232
- Certificate of insurance 271
- Certificate of measurement 161
- Certificate of origin 275
- Certificate of registry 52, 159
- Certified cheque 301
- Certified invoice 186
- Certified mortgage 409
- Cession 57
- Chamber of arbitrage 194
- Chamber of commerce 395
- Chamber of commerce and industry 398
- Chamber of labour 229
- Chamber of physicians 201
- Chance 349
- Chancery 243
- Change 96
- Change of address declaration 74
- Change of money 356
- Change of price 129
- Change of property 231
- Change of residence 270, 389
- Chantage 175
- Charge 64, 201, 506
- Charge d'affaires 135
- Charged with reimbursement 312
- Charge note 172, 388
- Charge on land 390
- Charitable institutions 232
- Chart 182
- Charter 160
- Chartered accountant 204
- Chartered or statutory bodies 242
- Charterer 160, 162, 504
- Chartering 160
- Charter party 73, 82, 160
- Charter party by demise 76
- Chattels or moveables without owner 351
- Cheap 414
- Cheapening 414
- Cheap money 414
- Cheapness 414
- Cheater 16
- Check 315
- Check book 316
- Checking 295
- Checking of baggage 504
- Check only for account 315
- Chief 496
- Chief actor 31
- Chief agent 163
- Chief establishment 291
- Chief house 24
- Chief point 163
- Choice 211, 366
- Chose in action 15
- Christian name 321
- Cipher 174
- Cipher key 175
- Cipher telegraph 175
- Circle of trade 222
- Circular flow of income 157
- Circular letter 162
- Circular letter of credit 442
- Circular note 442
- Circulating capital 118
- Circulation 115
- Circulation of money 335
- Circumspect 325, 477
- Circumspection 477
- Circumstantial evidence 56
- Citation 58, 80
- City police 54
- City toll 174
- Civil action 266
- Civil justice 207
- Civil law 501
- Civil laws 501
- Civil liability for misfeasance by public officer 179
- Civil procedure 500
- Civil rights 501
- Civil servant's register 178
- Civil service 241, 497
- Civil status 266
- Claim 15, 90, 360
- Claimant 90, 362
- Calm in rem 288
- Classification of monopolies 400
- Classification of public debt 105
- Classification of strikes 222
- Classification of

- touristic activities 170
 Clause 477
 Clean copy 402
 Clean credit 275
 Clean or open credit 453
 Clearance at the customs house 185
 Clearing 98
 Clearing bank 14
 Clearing house 98
 Clearing of account 14
 Clear through the customs 185
 Clerk 178
 Clerk of the court 407
 Client 17
 Clientage 17
 Clientelage 17
 Closed system 244
 Close examination 104
 Closely 217
 Close of the exchange 69
 Close of the year 491
 Closing of account 203
 Closing of the account 205
 Closing quotation 244
 Closing rate 244
 Coal mines reorganization act 512
 Coast 263
 Cocket 110, 127, 494
 Code 468
 Co-debtor 92, 304
 Code of procedure 464
 Codetermination 497
 Codex 267
 Coefficient 253
 Coefficient of immediate liquidity 276
 Coefficient of yield per share 341
 Cogent grounds 195
 Co-guarantees 62
 Coin 333
 Coinage offences 106, 239
 Coiner 239
 Collapse 490
 Collateral relationship 205
 Collation 238
 Collecting 334
 Collecting power 334
 Collection 334
 Collection by public subscription 459
 Collection of duties 186
 Collection of goods 495
 Collection of letters 290
 Collection of taxes 444
 Collective 303
 Collective labour contract 405
 Collective labour dispute 404
 Collective mortgage 405
 Collective property 304, 411
 Collective sending 404
 Collision 82
 Collision of vessels 160
 Combination 61
 Combustibles 451
 Command 210
 Commandite partnership 370
 Commerce 391
 Commerce of the world 122
 Commercial 396
 Commercial affairs 397
 Commercial agent 224
 Commercial bank 392
 Commercial books 397
 Commercial capital 391
 Commercial capitalism 391
 Commercial centre 395
 Commercial contracts 397
 Commercial convention 392
 Commercial correspondence 398
 Commercial courts 403
 Commercial crisis 396
 Commercial friend 222
 Commercial house 393
 Commercial jurisdiction 403
 Commercial law 394, 403
 Commercial laws 398
 Commercial legislation 398
 Commercial navigation 397
 Commercial navy 394
 Commercial papers 396
 Commercial partnerships 396
 Commercial pledge 398
 Commercial practice 406
 Commercial scholl 395
 Commercial science 392
 Commercial town 395
 Commercial transactions 397
 Commercial traveller 170
 Commercial value 397
 Commercial world 392
 Commissary 268
 Commission 508
 Commission agent 18, 508
 Commission contract 508
 Commission house 508
 Commission of delivery 448
 Commission to take evidence 413
 Committee of inspection 51
 Committee on petitions 111
 Commodities insurance 287
 Commodity exchange 285
 Common 304
 Common friend 304
 Common law 241, 406
 Common market 306
 Commune law 163
 Communication 192
 Community of interests 304
 Commutation of sentence 78
 Company 278, 305
 Company limited by shares 405
 Company with liability 22
 Comparison 247
 Compartment 268
 Compatible 423
 Compatriot 500
 Compensation 314, 456, 485
 Competency 487
 Competition 466
 Competition without price 131
 Competitive price 466
 Competitive struggle 467
 Competitor 466
 Complaint 78, 245, 451
 Complementary goods 384
 Complementary punishment 384
 Complete 384
 Completely 76
 Completion 384, 481
 Compliments of the season 482
 Composition 52
 Compound interest 59
 Compromise 47, 425
 Compulsion 510
 Compulsive rules 471, 512
 Compulsory composition 511
 Compulsory execution 511
 Compulsory liquidation 510
 Compulsory portion 353
 Compulsory prepayment 348
 Compulsory sale 511
 Compulsory sale by auction 511
 Compulsory service 81
 Computation of the interests 430
 Concentration in banking 45
 Concession 37, 299
 Concession on the price 129
 Conciliation of government 43
 Conclusion 59, 61
 Conclusion of a contract 374
 Conclusion of a transaction 225
 Conclusive force 385
 Conclusive presumption 258
 Condemnation 464
 Condition 274
 Conditional acceptance 274
 Conditional clause 477
 Conditional indorsement 274
 Conditional sale 274
 Condition precedent 142
 Conditions of contract 274

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- Conditions of supply 448
- Conditions subsequent 236
- Condolence 50
- Condonation 41
- Conductor 406
- Conference 180, 404
- Confession 7
- Confidence 188
- Confidential 175
- Confidential clerk 487
- Confidential person 189
- Confirmation 113
- Confirmatory acts 350
- Confirmed credit 113, 300
- Confiscation 183
- Conflict 361
- Conflict of laws 469
- Conflict of legal rules 195, 469
- Conformity 422
- Confrontation 508
- Confusion 246
- Congress 279
- Conjuncture 268
- Connection 42, 215
- Conscientious 218
- Consientiously 219
- Consensual contracts 301
- Consent 232, 299, 301
- Consequently 371
- Consideration 182, 248
- Considering 176
- Consignee 176, 190, 353
- Consigner 353
- Consignment 352
- Consignment business 352
- Consignor 353
- Consolidation 61, 259, 350
- Consolidation of public debts 350
- Consolidation of securities 350
- Consols 345
- Consortium 269
- Consortium banks 269
- Conspicuous consumption 181
- Conspiracy 71
- Constant cost 119
- Constitution 24, 299
- Constitutional laws 24
- Constraint 183, 510
- Construction 496
- Consuetudinary law 406
- Consul 178, 268
- Consular agent 269
- Consultation wage 90
- Consumable things 458
- Consume duty 411
- Consumer 410
- Consumer's cooperative 411
- Consumer's credit 411
- Consumer's equilibrium 410
- Consumer's surplus 410
- Consumption 410
- Consumption function 411
- Consumption funds 411
- Consumption goods 411
- Contact 215
- Contagious diseases 73
- Contango business 424
- Contents 211, 263
- Contents of a right 194
- Contest 83, 451
- Contestation 451
- Contested 83
- Continental blockade 280
- Contingency 354
- Contingent 354
- Contingent annuity 274
- Contingent interest 53
- Continuance 378
- Continuation 424
- Continued relations 380
- Continuity 380
- Contraband goods 186, 235
- Contract 26, 374, 504
- Contract for benefit of third person 429
- Contract for delivery 448
- Contract for service 229
- Contract for successive performance 379
- Contract for work 457
- Contract imposing liability upon a third party 50
- Contracting country 25
- Contracting parties 42
- Contracting party 373
- Contract made without consideration 249
- Contract of affreightment 160
- Contract of apprenticeship 85
- Contract of engagement 179
- Contract of fungible things 412
- Contract of hire 127
- Contract of inheritance 238
- Contract of reciprocity 248
- Contract of service 179, 229
- Contractor 503
- Contracts for future delivery 380
- Contractual compensation 26
- Contractual obligations 374
- Contractual tariff 25
- Contract /work 181, 457
- Contradiction 83
- Contradictory 83
- Contrast 247
- Contravener 472
- Contravention 472
- Contribution 23, 317, 443
- Control 100
- Control of exchange 451
- Control of parliament 471
- Convenants in restraint of trade 467
- Convenience 422
- Convention 25, 374
- Convention respecting conditions of residence and business 467
- Conversation 180, 269
- Conversion 118, 146
- Conversion of loan 66
- Convertibility 119
- Convertibility with stabilized exchange rate 41
- Convertible 97, 119
- Convertible bond 340
- Conveyance by land 246
- Conveyance by railway 99
- Conveyance of goods 285, 290, 495
- Conveyance of letters 291
- Conveyances 231
- Convict 464
- Conviction 243
- Convocation 80
- Convocation competence 80
- Cooperation 223
- Cooperative 61
- Cooperative society 61
- Cooperative society for production 432
- Co-ownership 304, 411
- Copartner 303, 305
- Copartnership 503
- Copper coin 43
- Co-proprietor 304
- Co-proprietorship 304
- Copiousness 84
- Copy 144
- Copy book 476
- Copying book 476
- Copying ink 144
- Copying press 144
- Copy of the judgment 460
- Copyist 144
- Copyright 477
- Coroner 372
- Corporate body 62, 412
- Corporation 104, 144, 305, 405
- Corporation income tax 280
- Corporations of artisans 143
- Corporeal goods 327
- Corporeal property 287
- Corps diplomatique 270
- Corrective measures 190
- Correspondence 291
- Correspondent 59
- Correspondent bank 58
- Corresponding 247, 422
- Corruption 478
- Cost 129, 286
- Cost accounting 287
- Cost and freight 79
- Cost-insurance-freight 79
- Cost of franking 347
- Cost of living 153

- Cost of living index 155
 Cost of packing 355
 Cost of postage 346
 Cost of proceedings 463
 Cost price 17, 287
 Cosureties 62
 Council of Europe 34
 Council of State 90
 Council of ship's officers 160
 Council of the ministers of the crown 42
 Counsel 35
 Counted 203
 Counterclaim 247
 Counterfeit 239
 Counterfeit currency 239
 Counterfeiter 239
 Counterfeiting 351
 Counter guaranty 168
 Counterorder 210
 Counter security 213
 Countersignature 11
 Countervailing excise duty 253
 Country 429
 Country of origin 275
 County police 54
 Coupon 258, 340
 Course 378, 493
 Course of business 226
 Court 461
 Court of admiralty 102
 Court of appeals 92
 Court of cassation 465
 Covenant 374
 Cover 326, 351
 Coworker 222
 Craft 509
 Craftsman 509
 Craftsmanship credit 144
 Craft union 144
 Credit 15, 441
 Credit balance 15
 Credit card 442
 Credit control 442
 Credit facility 251, 442
 Credit inflation 441, 442
 Credit insurance 314
 Credit line 441, 443
 Creditor 15
 Creditors meeting 15
 Creeping inflation 175
 Crew 159
 Crew identification card 158
 Crime 376
 Criminal law 78
 Criminal liability 79
 Criminal procedure 78
 Crisis 75
 Cross action 247
 Cross bill 213
 Cross demand 247
 Crossed cheque 85, 315
 Cross remittance 169
 Crowd 490
 Cubic meter 292
 Culpable 376
 Culpable bankruptcy 376
 Curator 254
 Currency 115
 Currency of money 335
 Currency regulations 339
 Current 189, 381, 506
 Current account 506
 Current account items 507
 Current price 150, 506
 Current running account 506
 Custody 352
 Custom 19
 Customer 17, 210
 Customers 17
 Customers accounts 17
 Custom house bond 127
 Customs 184
 Customs and Excise Department 399
 Customs declaration 184, 502
 Customs duties 198
 Customs duties of a fiscal nature 288
 Customs duty 186
 Customs entry 184
 Customs examination 187
 Customs frontier 186
 Customs house 185
 Customs house officer 185
 Customs law 187
 Customs policy 186
 Customs regime 187
 Customs tariff 185, 198
 Customs treaty 184
 Customs union 185
 Cutting of 236
 Cycle 118
 Cyclical budgeting 268
 Cyclical fluctuations 133, 268
 Cyclical unemployment 268
 Daily 188
 Daily allowance 279
 Daily receipts 188
 Daily sale 188
 Daily wage 188
 Daily want 188
 Daily working duration 188
 Damage 113, 490
 Damaged 114, 490
 Damaged goods 490
 Damages 314
 Damages insurance 114
 Dangerous 83
 Dangerous and difficult labours 512
 Date 187
 Date of maturity 15, 322
 Day 187
 Day book 84, 136, 187
 Day of payment 312
 Days for discharging 70
 Day work 188
 Dead capital 447
 Deadfreight 101, 345
 Dead pledge 448
 Dead season 120
 Dead stock 357
 Deal 123
 Dealer 281, 329
 Dear 333
 Dearness 333
 Death 320
 Death duties 238
 Debarment from inheriting 238
 Debarring from inheriting 238
 Debate 180
 Debates on the budget 154
 Debenture 15, 64
 Debit 64, 65
 Debit and credit 67
 Debit side 66
 Debris 490
 Debt 64
 Debt burden 105
 Debt management 105
 Debt on pawn 408
 Debtor 66
 Debtor on pawn 409
 Debtor page 67
 Debts and liabilities 67
 Debts claims 127
 Decadence 169
 Deceased 237
 Decentralization 88
 Decentralized administration 482
 Decided 245
 Decision 245, 460
 Decisions of parliament 471
 Decisive 258
 Decisive oath 258
 Deck 190
 Declaration 8, 58
 Declaration of bankruptcy 51
 Declaration of death 75
 Declaration of intention 220
 Declaration of majority 464
 Declaration of nullity 71, 151
 Declaration of property and assets 285
 Declaration of residence 308
 Declaration of resiliation a contract 374
 Declaration of value 93
 Declaration of war 361
 Declaratory action 354
 Decline 120, 123, 169
 Decline of prices 131
 Decrease 120, 169
 Decreasing costs 38
 Decreasing progressivity 38
 Decree 245, 460
 Deduction 260
 Deduction of the source 254
 Deed 55, 374
 Deed of cession 57
 Deed of partnership 305
 Deed of protest 420
 Deed of real estate 385
 Deed or document drawn up by a notary or public official 256
 Deeply involved 86

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- Defacto corporation 132
 Default 7, 35, 112
 Defaulter's assets 51
 Default of creditor 15
 Default of debtor 66
 Defect 35, 280
 Defect inherent in the goods 286
 Defective 134, 280
 Defective intention 220
 Defect of form 58
 Defence 63, 362, 455
 Defence of powerless 184
 Defendant 91, 362
 Deferred annuity 142
 Deferred bond 142
 Deferred credits 253
 Deferred dividend 142
 Deferred liability 142
 Deficiency 11, 134
 Deficiency in weight 118
 Deficit 7
 Deficit financing 7, 8
 Deficit spending 8
 Definite 258
 Definitive decision 371
 Definitive judgment 261
 Deflation 335
 Deflator 335
 Defraudation 16
 Defrauder 16
 Degree 370
 Delay 149, 378
 Delayed 149
 Delay of payment 311, 313
 Delcredere 27
 Delegate 98
 Delegation of powers 489
 Deliverable 448
 Delivered at the residence 145
 Delivery 447
 Delivery of letters 290
 Delusion 16
 Demand 220
 Demand for money 336
 Demand for payment 420
 Demand function 221
 Demand inflation 221
 Demand note 58
 Demand price 221
 Demand shift 221
 Demilitarized zone 31, 72
 Demise charter 76
 Demonstration 180
 Demur of the creditor 15
 Demur of the debtor 66
 Demurrage 53, 381
 Denomination 57
 Department 42-43, 73
 Department store 77
 Departure 36, 171, 493
 Departure from the rule 36
 Deport 69
 Deposit 17, 325, 352, 447, 473
 Depositant 474
 Deposit bank 473
 Deposit book 271
 Deposition 352, 385
 Deposit of securities 289
 Depositor 474
 Depositor's book 271
 Depository 190
 Deposit receipt 473
 Deposits 473
 Depot 271
 Depreciation 93, 96
 Depreciation accounting 373
 Depreciation base 373
 Depreciation fund 373
 Depreciation methods 373
 Depreciation rate 373
 Depreciation reserve 373
 Depressed 120
 Depression 86
 Deprived 493
 Deputy 293
 Derived demand 412
 Descendants 86
 Deserter 236
 Desertion 235
 Desired cash balance 221
 Despatch 176, 205, 502
 Despatching fee 176
 Despatching term 176
 Destroy 493
 Detachable 270
 Detailed 38
 Detention 408
 Deteriority 490
 Devaluation 94
 Development 34
 Development of business 226
 Devolution of an inheritance 237
 Diary 24
 Difference 25, 37
 Difference in price 37
 Difference of exchange 150
 Difference of opinion 124
 Difference of opinions 25
 Differentiation 36
 Difficult 509
 Difficulty 511
 Diligence 330
 Diminution 38
 Diplomatic envoy 135
 Dipsomania 38
 Direct 28
 Direct action 116
 Direct administrative evaluation 105
 Direct claim 116
 Direct costs 116
 Direction 496
 Director 499
 Director of public prosecutions 361
 Direct relationship 205
 Direct taxes 116, 443
 Dirigism 184
 Disability 263
 Disablement 134
 Disablement from holding public office 241
 Disappearance 75
 Disapprobation 422
 Disapproval 422
 Discharge 13, 70, 84, 311
 Discharge of a man existing debt 67
 Discharging clause 70
 Discharging port 70
 Disclaimer of inheritance 237
 Discontented 207
 Discontinuance of action 91
 Discount 218
 Discovery 73
 Discovery of documents 95, 482
 Discreet 12
 Discretion 12
 Discriminating monopoly 37
 Discriminating prices 37
 Discussion 180, 436
 Disguised progressivity 175
 Dishonest 294
 Dishonesty 294
 Dishonoured 317
 Disinflation 337
 Disinheritance 238
 Disinvestment 403
 Dismissal 177
 Dismissal of action 91
 Dispersion 88
 Disposable 438
 Disposable portion of estate 277
 Disposed 132
 Disposing capacity 501
 Disposition 277
 Dispositions made without authority 167
 Dispositions mortis causa 321
 Disproportioned 303
 Dispute 25, 90
 Disregard 282, 423
 Dissatisfied 207
 Dissaving 402
 Dissimulate 56
 Dissolution 88, 236, 244
 Distance 424
 Distance freight 424
 Distraint 137
 Distress 484
 Distribution 88
 Distribution of dividend 255
 Distribution of the average 303
 Distribution of the estate 303
 District 72, 146
 District treasurer 93
 Distrustful 276
 Disturbance 399
 Divergence 250
 Dividend 122, 254, 255, 340
 Dividend share 458
 Dividend warrant 258
 Divide up 341
 Division of an undivided property 305
 Division of labour 223
 Division of the profit 255
 Dock 113

- Dock charges 115
 Docks reserve 29
 Dock warrant 285
 Dockyard 161
 Doctrine 319
 Doctrine of utterance 220
 Document 54, 55
 Documental draft 55
 Documentary bill 55
 Documentary credit 55
 Documentary evidence 476
 Documentary
 evidencing the debt 65
 Documentary proof of debt 65
 Documents of proof 355
 Documents of title 285
 Dogma 217
 Domestic arts and crafts 146
 Domicile 269
 Domiciliary visit 29
 Domiciliated bill 269
 Donation 41, 339
 Double 85
 Double imposition 85
 Double insurance 85
 Double taxation 85
 Doubt 280
 Doubtful 280
 Downfall 490
 Down payment 364
 Dowry insurance 84
 Doyen 270
 Dozen 128
 Draft 310
 Draft to bearer 390
 Draft with documents 55
 Drago doctrine 119
 Dragoman 84
 Drawback 110, 169, 445
 Drawee 247
 Drawer 82
 Drawing 82, 310
 Drawing by lot 10
 Draing in blank 8
 Drawing of the budget 154
 Drawing of the protest 420
 Drawing up 237
 Driving 176
 Drop the prices 130
 Drug 357
 Dry dock 161
 Dubious 280
 Due date 322
- Dull 120
 Dullness 120
 Dullness of business 224
 Dumping 125
 Dunning 420
 Dunning letter 420
 Dupe 16
 Duplicate 144
 Duplicate of a bill 55
 Durable 92
 Durable obligations 380
 Duration 378
 Duration of discharge 70
 Duration of unloading 70
 Duress 510
 Dutch auction 8
 Dutiable 186, 506
 Duty 198, 318, 349, 443
 Duty as to maintenance 153
 Duty free exempt from customs 186
 Earnestly 112
 Earnest money 17
 Earning power 158
 Earth 405
 Easiness 268
 Easy money 414
 Easy payment 312
 Economic 133
 Economic aspects of tourism 170
 Economic blockade 280
 Economic fluctuations 133
 Economic pressure 133
 Economic spaces 133
 Economic welfare 134
 Economist 133
 Economy 133, 409
 Effect 145
 Effective demand 146
 Effective money 136
 Efficiency of labour 138
 Efficient 145
 Elasticity of demand 221
 Elasticity of expectations 262
 Elasticity of substitution 485
 Election 366
 Electoral capacity 366
 Electoral district 366
 Electoral period 366
- Element 319
 Eligibility 366
 Embargo 141
 Embarking 162
 Embassy 135
 Embezzlement 115, 189, 256, 335
 Emergency budget estimates 296
 Emission 84
 Emission monopoly 335
 Employ 177
 Employee 178
 Employer 230
 Employer's association 230
 Employment 81, 277, 421
 Employment elasticity 81
 Employment ratio 82
 Encashment 334
 Enclosed 214, 477
 Enclosure 140, 214
 End 370
 Endeavour 80
 Endogenous 211
 Endorsee 14
 Endorsement 13
 Endorsement in blank 7
 Endorsement il full 384
 Endorsement for pledge 409
 Endorser 14
 Endowment insurance 472
 Enforcement order 483
 Engagement 42, 504
 Engrossment 460
 Enhancement of the price 333
 Enjoyment of interest 430
 Enlargement 77
 Enrichment 439
 Entering 174
 Entering appearance 91
 Enterprise 173, 227
 Enterprising spirit 174
 Entire 384
 Entirely 384
 Entire restitution 143
 Entrepreneur 173
 Entrepreneurship 222
 Entry 477
 Envoy 98
 Epistolary style 290
 Equal 144
 Equilibrium 100
- Equilibrium of the firm 393
 Equipment 33
 Equitable tax 197
 Equity 412, 413
 Equivalency 144
 Erroneously 455
 Error 454
 Error in calculation 205
 Error in law 413
 Error of fact 328
 Error of law 208
 Essential 402
 Essential component part 384
 Essential mistake 455
 Essential point 50
 Establishing 279
 Establishment 279, 485
 Establishment in business 225
 Estate 237, 438, 439
 Estate being undivided 305
 Esteem 219, 363
 Esteemed 363
 Estimable 363
 Estimate 172, 203
 Estimated costs 262
 Estimation 156
 Estimation of evidence 243
 Estimator 261
 Euro-bond 34
 Euro-bond market 34
 Eurocurrencies 34
 Euro-dollar 34
 European atomic energy community 34
 European coal and steel community 34
 European economic community 306
 European integration 34
 European investment bank 35
 European monetary agreement 34
 European payments union 34
 Eventuality 297
 Every time 201
 Every week 193
 Evidence 385
 Evidence of private documents 476
 Evidence of public documents 476

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- Evidence taken on the spot 482
 Exactness 259
 Exaggerated 32
 Examination 171, 217, 372, 493
 Examination of account 202
 Examining judge 373
 Examining magistrate 372
 Example 326
 Ex ante investment 323
 Ex ante savings 322
 Excavation 255
 Excepted 36
 Exception 36
 Exceptional circumstances 296
 Exceptional conditions 36
 Exceptional cours 297
 Exceptionally 36
 Exceptional price 36
 Exceptional receipts 296
 Exceptional time limits 297
 Excess capacity 32
 Excess fee 347
 Excessive 320
 Excessive penalty 33
 Excess of expenditure 172
 Excess of power 489
 Excess profits tax 33
 Exchange 55, 67, 97 239, 392
 Exchange broker 68
 Exchange dealer 239
 Exchange equalization fund 240
 Exchange law 240
 Exchange list 68
 Exchange market 67
 Exchange office 240
 Exchange of office or posts 179
 Exchange of the day 188
 Exchange operations 69
 Exchange parity 240
 Exchange quotation 68
 Exchange rate 240
 Exchange transactions 69
 Exchange value 68, 98
 Exchequer 65, 106, 201
 Excise tax 164, 411
 Exclusion 444
 Exclusively 329
 Exclusive sale 400
 Exculpation 41
 Excuse 41
 Executable 483
 Executed gift 136
 Execution 275, 483
 Execution office 483
 Execution warrant 483
 Executive control 498
 Executive power 241
 Executor 440
 Executory 482
 Exemption 41
 Exemption from duty 186
 Exemption from freight 172
 Exemption from punishment 79
 Exemption from tax 444
 Exemptions for dependents 140
 Exercise 19
 Exhausted 410
 Exheredation 238
 Exhibit 367
 Exhibition 367
 Exhibitor 367
 Exigibility 317
 Exigible 317
 Exogenous 109
 Expansion 165
 Expansionism 475
 Ex parte application 403
 Expectancy 53
 Expectation 261
 Expedient 141
 Expenditure 171
 Expenditures and receipts 172
 Expenditures of unshipment 102
 Expenditure tax 198
 Expense of production 457
 Expenses 172
 Expences of collecting 334
 Expensive 172
 Experienced 100
 Expert 60
 Expiration 371
 Explainable 8
 Explanation 8
 Export 110
 Export articles 110
 Export commercial credit 217
 Export duties 110, 186
 Export duty 110
 Exporter 110
 Exporting country 110
 Exporting house 110
 Export prohibition 110
 Export sample show 110
 Export subsidies 110
 Export trade 110
 Expose a child 57
 Exposition 367
 Ex post investment 371
 Ex post saving 371
 Expression of the intention aiming at an act in the law 220
 Expressions of the will 219
 Expressly 329
 Express steamer 206
 Express train 135
 Expropriation 242
 Expulsion 500
 Extension 165, 424
 Extension of time 424
 Extent 165
 Extent of business 226
 Extenuating circumstances 193
 External economies 109
 External loan 109
 Extraterritoriality 429
 Extinction of pledge 410
 Extortioner 511
 Extra 133
 Extract 204, 331
 Extract from land register 385
 Extradition 377
 Extrajudicial 461
 Extrajudicial acts 461
 Extraordinary 296
 Extraordinary general assembly 296
 Extraordinary prescription 296
 Extraordinary receipts 296
 Extravagant penalty 33
 Fabric 456
 Falsification 456
 Face 508
 Face value 364
 Facility 267, 268
 Facility in business 224
 Fact 131
 Fact in law 207-208
 Fact of legal 208
 Factor 145, 224
 Factor market 433
 Factor mobility 433
 Factor shares 433
 Factory 147
 Factory price 147
 Failure 49, 50, 490
 Fair 33
 Fairly 294
 Fairness 294
 Fair price 414
 Fair value 196
 Fall of prices 130
 False 239
 False coin 128
 False evidence 452
 False representation 510
 Falsification 71, 239, 351
 Falsified 128
 Falsifier 239
 Family 12
 Family allowance 145
 Family budget 12
 Family council 12
 Family guardianship 12
 Family home 13
 Family indemnity 12
 Family insurance 12
 Family joint property 12
 Family law 12
 Family name 373
 Family partnership 12
 Family property 12
 Family settlement 12
 Famine 263
 Farmer's cooperative marketing association 386
 Fare 171
 Fashion 293
 Fast train goods 135
 Fault 280
 Faultfinding 280
 Faultness 280
 Favour 232
 Favourably 459
 Feasibility 456
 Federal state 61
 Federated state 61
 Fee 179, 198, 428, 443
 Feeble mindedness 419
 Fence 85
 Feudalism 147

- Fiction 216, 440
 Fictitious 440
 Fictitious assets 365
 Fictitious bill 440
 Fictitious dividend 165
 Fictitious transaction 90
 Fideicommissary substitution 297
 Fiduciary acts 189
 Field of activity 222
 File 112
 Final account 258
 Final balance 371
 Final consumer's demand 371
 Final judgment 261
 Final receipt 258
 Finance 286
 Finance acts 289
 Financial 287
 Financial analyst 288
 Financial circle 288
 Financial crisis 288
 Financial difficulty 312, 337
 Financial investment 289
 Financially 286
 Financial office 289
 Financial policy 286
 Financial position 288
 Financial report 289
 Financial society 289
 Financial standing 439
 Financial state 439
 Financial status 288
 Financial year 155, 205, 289
 Financier 286
 Financing 13
 Financing of export 321
 Financing of firm 393
 Finding 74
 Fine 334
 Fineness of coins 35
 Finished goods 371
 Fire insurance 454
 Firm 120, 258, 393
 Firm name 396
 Firm plat 393
 Firm value 393
 First 215
 First choice articles 61
 First class 61
 First name 321
 First of exchange 310
 Fiscal ethics 446
 Fiscal monopoly 289
 Fishgarth 89
 Fitness 502
 Fitting out of vessels 159
 Fixation 354
 Fixation of the price 131
 Fixed assets 119
 Fixed capital 119
 Fixed costs 97
 Fixed price 368
 Fixing of the seals 89
 Flag 52
 Flagrante delicto 377
 Flagrant offense 377
 Flat 120
 Flaws of contractual agreement 71, 220
 Fleet 116
 Flight of capital 22
 Floating debt 88
 Floating capital 118
 Floating policy 88, 310, 378
 Flourishing 382
 Fluctuation 88, 96
 Fluctuation of exchange 150
 Fluidity 13
 Flying machine 414
 Follow 423
 For account and at somebody's risk 114
 For account of a third party 256, 428
 Forbid 468
 Forbidding the marriage 146
 Forced exchange 511
 Forced labour 504
 Forced loan 510
 Forced public loan 510
 Forced sale 511
 Forced savings 511
 Forces of production 433
 Forecasting 344
 Froclosing 194
 Foreclosure 194
 Foreign bill 109
 Foreign bills 451
 Foreign bonds 451
 Foreign capital 450
 Foreign companies 450
 Foreign corporations 450
 Foreign country 451
 Foreign currency 450
 Foreigner 450
 Foreign exchange
 blackmarket 450
 Foreign exchange control 239
 Foreign trade 108
 Foresight 324, 325
 Forest-guard 270
 Forest-keeper 270
 Forest laws 303
 Forestry 126
 Forfeit 93
 Forfeit money 78
 Forfeiture 194
 Forgery of documents 54
 For instance 326
 For joint account 465
 Form 58, 326
 Formal contracts 58
 Formality 166
 Formation 299
 Former 321
 Form of production 432
 Formulary 326
 For non-advice 192
 For own account 256
 For ready money 317
 For the greatest party 76
 Fortune 289, 438
 For want of money 337
 Forwarder 491
 Forwarding 387, 492, 502
 Forwarding agency 387
 Forwarding agent 176, 388, 504
 Forwarding business 387
 Forwarding charges 503
 Forwarding company 387
 Forwarding paper 176
 Forwarding station 239
 Forward sale 380
 Foundation 279, 401
 Foundations 438
 Founder 279
 Founder's share 279
 Founding 279
 Fraction 261
 Franchise 186
 Franking privilege 347
 Fraud 16, 115
 Fraudulent 16
 Fraudulent bankruptcy 16
 Free arts 41
 Free city 8
 Free coinage 41
 Free competition 41
 Free currency 41
 Free deposits 9
 Free determination of the will 366
 Free discretion 219
 Freedom of contract 374
 Freedom of labour 81
 Freedom of the seas 102
 Freedom of travel 171
 Free enterprise 40
 Free exchange rate 41
 Free external trade 40
 Free from debt 67
 Free from defect 280
 Free from duty 184
 Free goods 41
 Free of average 101
 Free of tax 444
 Free on board 148
 Free on sidding 119
 Free port 40
 Free port area 9
 Free time of work 112
 Free trade 40, 41
 Free trader 40
 Free trade principle 40
 Free waggon 438
 Free warehouse 145
 Free zone 7
 Freight 160, 501
 Freight bill 388
 Freight broker 388
 Freight car 502, 505
 Freighter 160, 504
 Freight free 160
 Freightage 160
 Freight invoice 161
 Freight note 502
 Frictional unemployment 381
 Fringe benefits 135
 Frontier 368
 Frontier station 368
 Fruit 447
 Fruiter 290
 Fruit of natur and industry 447
 Fruits of industry 112
 Fruits of natur 112
 Frustration 53
 Fuel oil 13
 Fulfilment 483
 Full 38, 116
 Full cost 384
 Full employment 384

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- Full information 38
- Full powers 488
- Full price 360
- Fully 76
- Function 177
- Functions of the money 336
- Fund 248
- Fundamental materials 402
- Fundamental rights 402
- Funded debt 350
- Funds 24
- Furnishing of an inventory 93
- Further commands 371
- Further orders 371
- Fusion 61, 406
- Future 156

- Gain 254
- Gallon 149
- Gambler 69
- Gambling 274, 278
- Game theory 308
- Gaol 376
- Gendarme 234
- General 162
- General acceptance 163
- General
 - administration 164
 - allocation 162
 - assembly 163
 - average 162
 - balance 162
 - crossed cheque 315
 - custom 164
 - endorsement 7
 - equilibrium 162
 - expenses 163, 225
 - expenses of management 164
 - interest 240
 - journal 163, 187
 - ledger 76
 - level of prices 131
 - 163
 - manufacturing charges 164
 - market 163
 - market fluctuation 163
 - market price 163
- General meeting 163
- General partnership 503
- General plan of accounts 163
- General power of attorney 164
- General representative 164
- General tariff 185
- General tax on consumption 164
- Gentleman's agreement 375
- Geographical concentration 79
- Giffen paradox 173
- Gift 30, 41
- Give indemnity 315
- Giving as property 231
- Glider 345
- Global progressivity 452
- Gold 20
- Gold bond 20
- Gold clause 20
- Gold coin 20
- Gold coin clause 20
- Gold pool 20
- Gold reserve 20
- Goldsmiths notes 46, 356
- Gold standard 20
- Gold stock 20
- Gold weight 121
- Good 232
- Good equivalent 248
- Good faith 294
- Good offices 27, 117
- Good paper 350
- Good quality 276, 296
- Goods 284
- Goods for next years 156
- Goods office 286
- Goods of inferior quality 124
- Goods on hand 489
- Goods station 505
- Goods traffics 290
- Goods train 505
- Goods vare 506
- Goodwill 199
- Go to ruin 49
- Governed 497
- Government 208
- Governmental acts 208
- Government order 245
- Government
 - proceedings 105
- Government property 242
- Governor 438
- Gram 182
- Grand national assembly 77
- Grant 37, 41, 122
- Graph 182
- Gratitude 176
- Gratuitous 337
- Gratuitous bailment 132
- Gratuitous contract 249
- Gratuitous loan 132
- Gratuitously 330
- Gratuity 330
- Great depression 76
- Great powers 76
- Gregarism 182
- Gresham's law 182
- Gross 260, 301
- Gross income 260
- Gross interest 261
- Gross investments 261
- Gross personal incomes 260
- Gross profit 261
- Gross receipt 260
- Gross receipts 163
- Gross taking 260
- Gross weight 260
- Ground 294, 405
- Groundage 283
- Ground of exculpation 41
- Group accord 282
- Group insurance 405
- Group of four 428
- Growth 77
- Growth rate 77
- Guarantee 505
- Guaranteed fund 217
- Guarantee of bank 44
- Guarantor 505
- Guaranty 189, 506
- Guard 244
- Guardian 254
- Guardian of a minor 270
- Guardianship 271
- Guardianship of a minor 273
- Guard of a wood or field 270
- Guilds 143
- Guinea 204
- Haberdasher 30
- Habit 19
- Habitual drunkenness 38
- Hail insurance 116
- Half 465
- Half year 467
- Halsey gain-sharing plan 197
- Handing-over 444
- Hand luggage 135
- Handover 415
- Handwriting 137
- Hanseatic league 197
- Harbor dues 283
- Harbour 283
- Hard and dangerous works 11
- Hawker 229
- Hawker's trade 170
- Hawking 229
- Hazard 349
- Hazardous 82
- Head 354
- Head of a firm 230
- Head office 291
- Head of the house 145
- Head quarter 292
- Health aid to wife and children 145
- Health insurance 198
- Hearing 111, 121, 308
- He has several agencies in this city 225
- Heir 237
- Heir at law 470
- He is the agent of the house 224
- Help 339, 459
- Heredity 237
- Hee with 214
- Hidden inflation 175
- Hidden reserve 175
- Hidder 17
- Hierarchy 32
- High court 501
- Higher bid 30
- Highest bid 140
- Highest bidder 86
- High price 333
- High seas 8
- High treason 360
- Highway robbery 495
- Hinterland 30
- Hire 264
- Hire of cattle 199
- Hire of work 457
- Hirer 264
- Historical cost 386
- History of tourism 171
- Hoarding 175
- Hold 158
- Holden 14
- Holder 307, 390
- Holder of account 204
- Holder of a right 195

- Holding 206
 Holding trust 206, 406
 Holiday 53
 Holidays 162
 Home bill 212
 Home economy 146
 Home freight 168
 Home industry 146
 Home market 212
 Home office 211
 Home port 42
 Home production 486
 Homologation 301
 Homo statisticus 363
 Honest 294
 Honesty 294
 Honourable 302
 Honourableness 301
 Hope 419
 Hoping 419
 Horizontal cartel 473
 Horizontal combination 473
 Hot money 22
 Hours of work 230
 House 269
 Household 157
 House of detention 408
 House regulations 212
 House tax 60
 Housing credit 270
 Housing policy 270
 Human commerce 219
 Human environment 486
 Hundred weight 257
 Hypotec 407

 I am undersigned 217
 Ideal money 429
 Identity 264
 Idle capacity 277
 Idle capital 276
 Idle money 225, 277
 Idiocy 419
 If affirmed 298
 Ignorance 59
 Ignorance of the law excuses no man 472
 Illegal 468, 472
 Illegality 207, 468, 472
 Illegal price 33
 Illegal strike 468
 Illegibility 296
 Illegible 296
 Illicit 299
 Illicit price 33
 Illuminated sign boards 210
 Imitation 57

 Immediate liquidity 276, 429
 Immediate possession 116
 Immoveable 389
 Immovable goods 389
 Immunity 41
 Impair investment 289
 Impairment of capital 22
 Impediment 140, 511
 Imperative provision 471, 512
 Implicite 211
 Implied declaration of will 327
 Import 107
 Importance 323
 Important 323
 Import article 108
 Import duties 108, 186
 Import duty 108, 109
 Importer 107
 Import house 108
 Importing country 108
 Import prohibitions 109
 Import quota 108
 Import tariff 167
 Import trade 108
 Importunity 399
 Imposition 444
 Imposition of duties 506
 Impossibility 297
 Impossibility of performance 313
 Impossible 297
 Impost 443
 Imposter 16
 Impound 484
 Impracticable 421, 482
 Impracticableness 483
 Imprescriptible right 379
 Impression 48
 Imprisonment 197
 Imprisonment for debt 65
 Imprisonment without hard labour 192
 Improvement 126, 505
 Imprudent 325
 Inability 184, 487
 Inactive 81
 Inactivity 81
 Inadmissibility of action 91
 Inadmissible 422
 In advance 316
 Inalienable 155
 Inalienable rights 440

 In all 404
 In any case 201
 Inappreciable 93
 Inappropriate 423
 In arrear 236
 In a short time 262
 In bound merchandise 29
 Incapacity 487
 In case of loss 113
 In case of need 167
 In case of refusal 168
 Incautiousness 325
 Incertainty 245
 Incident 349
 Incidental claim 28
 Included 211
 Income 156
 Income account 157
 Income carried forward 13
 Income distribution 73
 Income elasticity 157
 Income tax 158, 255
 Income theory 157
 Income velocity of money 157
 Incomparable 302
 Incompatible 423
 In compensation 485
 Incomplete 63
 Incomptability 62
 In conclusion 371
 In consideration 125
 Incorporal goods 327-328
 Incorrect 455
 Increase 60, 504, 505
 Increasing costs 30
 Increasing progressivity 30
 Increment value duty 389
 Incumbency 512
 Indefeasible right 379
 In demand 221
 Indemnification 314
 Indemnisation 156
 Indemnity 314
 Indemnity of temporary unworking 151
 Indenture 374
 Independent 40
 In detail 38, 217
 Index 180
 Indexed bonds 180
 Indexed numbers 180
 Indexing 180
 Indication 59
 Indication of origin 275

 Indictable offences 11
 Indictment 362, 451
 Indifference 16
 Indirect 28
 Indirect costs 116
 Indirectly 28
 Indirect taxes 116, 443
 Indiscretion 175
 Indispensable 166
 Indispensableness 166
 Indisputable 247
 Indisputed 247
 Indivisibility 73
 Indorsable 14
 Indorsee 14
 Indorsement 13
 Indorser 14
 In due course of time 509
 Indubitable 280
 Indubitably 281
 Industrial 228
 Industrial bank 228
 Industrial capitalism 227
 Industrial center 228
 Industrial credit 229
 Industrial enterprise 228, 457
 Industrial exhibition 229
 Industrialization 228
 Industrial mercantilism 229
 Industrial produce 229
 Industrial profit 228
 Industrial property 228
 Industrial revolution 228
 Industrial society 229
 Industrial undertaking 228
 Industry 227
 Inefficiency 145
 In employed 276
 Inequality 144
 In equal parts 144
 In every respect 43
 Inexact 259
 Inexactness 259
 Inexperience 100
 Inexperienced 100
 Infant 281
 Infant industries 474
 In favour 220
 Inferior 32
 Inferior quality 276, 307
 Infirmary 134
 Inflammable 80
 Inflation 337

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- Inflation government 209
 Influx money 338
 Information 59, 192
 Information bureau 192
 Infraction 472
 Infringement of real property rights 389
 Infringements against municipal statutes 54
 Infringer 472
 In good condition 232
 Inhabiting 485
 Inheritance 237
 Initiative 174
 Injured party 263
 Injury 490
 Injustice 196
 Injustice termination 196
 Injust war 196
 Inland 211
 Inland bill 211
 Inland exchange 211
 Inland navigation 211
 Inland sea 211
 Inland trade 211
 Inland waters 212
 In lieu of payment 313
 Innavigable 438
 In no case 206
 In no may 206
 Inns of court 48
 Innumerable 86
 In passing 150
 In practice 262
 In proportion 303
 Input 173, 228
 Input-output analysis 173
 Inquiry 59, 372
 Inquiry office 192
 In round numbers 404
 Insanity 419
 Insecurity of the market 343
 Insiders stockholders 211
 Insignificant 323
 Insistence 112
 Insolvency 183, 184, 313, 314
 Insolvent 314
 Inspection 100
 Inspection of property 95, 482
 Inspectorship 100
 Installment 71
 Installment sale 72
 Instances 462
 Institute of Bankers 453
 Institution 279
 Institutions of public utility 242
 Instruction 496
 Instrument 28, 55
 Instrument payable to order 75
 In sufferance 317
 Insufficiency 487
 Insufficiency of assets 487
 Insufficient 134, 486
 Insufficiently 487
 Insuperable 482
 Insurable interest 273
 Insurable value 272
 Insurance 271
 Insurance account card 272
 Insurance against risk of carriage 387
 Insurance against theft 205
 Insurance against 272
 Insurance branch 272
 Insurance broker 272
 Insurance by himself 211
 Insurance card 272
 Insurance certificate 271
 Insurance company 272
 Insurance contract 273
 Insurance for account of another 50
 Insurance for readers 149
 Insurance in case of death 321, 473
 Insurance money 272
 Insurance of interest 157, 473
 Insurance of livestock 199
 Insurance of the disabled 134
 Insurance people 197
 Insurance policy 273
 Insurance premium 272
 Insurance proposition 273
 Insurance registration number 272
 Insurance reserve 273
 Insurance respecting aerial transportation 199
 Insurance taker 273
 Insured 272
 Insurer 272
 In suspension 31
 Integration 76, 123
 Integral component part 384
 Integrity 113
 Intellectual property 124
 Intelligence 192
 Intelligence service 192
 Intention 20
 Intentionally 251
 Interchange 97
 Interest 84, 214, 430
 Interest bearing 431
 Interested 214
 Interest for default 112, 149
 Interest on arriers 149
 Interest on interest 59
 Interest prescribed by contract 375
 Interest prescribed by law 471
 Interim balance 28-29
 Interim dividend 152, 321
 Intermediary 26
 Intermediary tax subject 28
 Intermediate demand 29
 Intermediate financing 26
 Intermediate goods 29
 Intermediate port 29
 Intermediate station 29
 Intermediate trade 508
 Internal 211
 Internal loan 211
 International 416
 International administrative law 418
 International arbitral tribunal 194
 International bank for reconstruction and development 122
 International chamber of commerce 418
 International commercial law 418
 International courts 417
 International custom 416
 International exhibition 417
 International freedom academy 417
 International labour conventions 416
 International labour law 416
 International labour office 416
 International labour organization 416
 International law 416
 International liquidity 416
 International monetary fund 417
 International organization of employers 416
 International public policy 241
 International rivers 416
 International trade theories 111
 International union 416
 Internment 182
 Interpellation 372
 Interpleader 91
 Interpretation 496
 Interpretative provisions 496
 Interrogation 371
 Interruption 258
 Intervening party 27
 Intervention 27, 91, 135
 Intervention for non-acceptance 27
 Interventionism 135
 Interview 180
 In the affirmative 298
 In the first place 216
 In the long run 509
 In the lump 181
 In the name 10
 In the negative case 298
 In this respect 43
 In time 509
 Intransmissible 14
 Intrinsic value 165
 Introduction 23
 In use 277
 Invalid 150
 Invention 75, 499
 Inventor 459
 Inventory 117
 Inventory stock 98
 Investment 473
 Investment bank 474

- Investment banking 474
Investment capital 23
Investment function 474
Investment multiplier 474
Investment of money 339
Investments of the banks 45
Inviolability of one's house 270
Invisible items 179
Invoice 357
Invoice book 357
In written 477
In your favour 458
Irrebuttable presumption 258
Irregular 126
Irregularity 126
Irreparability of the ship 300
Irresponsability 372
Irrevocable credit 118, 440
Issue 84
Issued capital 43
Issue monopoly 335
Issue of shares 340
Issuing 310
Issuing bank 84
Itinerary 171
It is remoured 192
Jet 102
Jetison 102
Jobber 27, 70
Job book 24
Job evaluation 224
Job lot 210
Job work 181
Joinder of causes of action 91
Joinder of issue 451
Joinder of parties 62
Joint 304
Joint associations 104
Joint chambers 180
Joint creditors 92
Joint debtors 92
Joint demand 42
Joint guaranties 92
Joint insurance 62, 304
Joint liability 62, 92
Jointly 305
Joint nature 73
Joint owner 304
Joint production 42
Joint products 42
Joint profit 42
Joint stock 401
Joint stock company 370, 405
Joint surety 92
Joint tenancy 411
Joint transaction 306
Joint undertaking 306
Journal 149
Journey 170
Journeyman 187
Jubilee 281
Judge 460
Judge in commercial court 403
Judgment 245, 460, 463
Judgment approach 343
Judgment by default 74
Judicial assistant 460
Judicial disability 263
Judicial discretion 95
Judicial liquidation 461
Judicial organization 462
Judicial power 463
Judicial proceedings 464
Judicial sale 462
Judicial sentence 461
Judicial treatment 464
Junior 296
Juridical capital 207
Juridical decisions 465
Juridical fact 208
Juridical institution 280
Juridical rule 207
Juridical situation 207
Juridical subject 207
Juridical year 465
Jurman 460
Jurisdiction 72, 177, 461, 463, 487
Jurisprudence 60, 329
Jurist counsellor 207
Juror 460
Jury 460
Juryman 460
Justice 412, 460, 463
Justice of the peace 425
Justification 54
Justify 54
Just price 196
Just wage 196
Keeping up 352
Key industry 21, 263, 402
Key money 264
Key sectors 264
Key worker 263
Kickback 122
Kilo 264
Kilogramme 264
Kind 84
Kind reception 232
King's law 264
Kinship 205
Kinship in the collateral 205
Kinship in the direct line 205
Knitting 326
Knowledge 60
Knowledge of goods 285
Know-how 59
Krach 86
Label 145
Labour 137
Labour agreement 229
Labour disputes 222
Labourer 223
Labour exchange 137, 223
Labour force 225
Labour legislation 225
Labour market 138
Labour office 230
Labour power 138
Lack of mutual assent 71, 220
Lack of success 49
Lading 501
Lag 30
Land action 389
Land charges 390
Land credit institutions 390
Landed property 293
Landed proprietor 230
Landing 454
Landing charges 70
Landing place 70
Land law 405
Landlocked sea 244
Land mortgage institutes 390
Land register 385
Land rent 405
Land tax 60, 405-406
Land trade 246
Land transport 246
Larceny 205
Largest sum 140
Last 150, 283
Last increaser 86
Last month 150
Last year 150, 321
Late 150
Latin American commun market 283
Latin monetary union 283
Launch 218
Law 467
Law and rights of minorities 39
Law costs 461
Lawful 470
Lawful possessor 265
Law governing the industry 228
Law list 35
Law of banking 44
Law of bankruptcy 51
Law of exchange 55
Law of increasing costs 30
Law of land warfare 246
Law of markets 254
Law of minimum effort 139
Law of naval warfare 103
Law of obligations 66
Law of procedure 500
Law of sea warfare 103
Law of supply and demand 377
Law of the air 198
Law of the flag 53
Law on the court 462
Law relating to films 148
Laws governing the press 48
Law society 48
Lawsuit 90, 460
Lawsuit against the administration 498
Lawsuit by intervention 92
Lawsuit ex officio 256
Lawyer 35
Lay-days 53, 70, 503
Leading firm 132
Leading motives 166
League of nations 418
Leakage 370
Lease 265, 401, 435
Lease back 265
Leaseholder 264
Leasing company 265
Leasing society 265
Least sacrifice principle 140
Leave 232
Leave a margin 8
Leave of absence 232

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- Leaving for account 139
- Legal 469, 470
- Legal aid 413
- Legal capacity 501
- Legal documents 107
- Legal duties 467
- Legal effect 208
- Legal entity of the law 469
- Legal error 413
- Legal evidence 470
- Legal expenses 461
- Legal insurance 470
- Legal interpretation 208
- Legalization 301
- Legalized copy 301
- Legally 472
- Legal persons 412
- Legal portion 353
- Legal proceedings 208, 464
- Legal rate 471
- Legal relation 207, 208
- Legal remedy 472
- Legal representative 471
- Legal requirements 470
- Legal tender 19, 511
- Legation 135
- Legibility 296
- Legible 296
- Legislation 469
- Legislation governing the weights and measures 320
- Legislation in relation to mines 284
- Legislation on tax and duties 444
- Legislator 469
- Legitimacy 470
- Legitimate 195, 469, 470
- Leisure 71
- Lend lease act 265
- Lender 67, 319
- Length 426
- Lesion 33
- Less discount deducted 218
- Lessor 265
- Letter 265, 290, 475
- Letter book 476
- Letter box 290
- Letter card 291
- Letter of carriage 387
- Letter of complaint 452
- Letter of condolence 50
- Letter of confirmation 113
- Letter of credit 311, 442
- Letter of guarantee 217
- Letter of introduction 353
- Letter of recommendation 353
- Letter postage 291
- Letters of credit 311, 442
- Letter urging payment 420
- Letter weight 291
- Letting 265
- Lex loci actus 375
- Liability 372, 504, 506
- Liability company 369
- Liability for damage 114
- Liability for endorsement 14
- Liability insurance 372
- Liability of the keeper for animals 199
- Liability to pay 314
- Liabilities 66, 438
- Liable 511
- Liable for damage 114
- Liberalism 142
- Liberalization 142
- Liberty of labour 81
- Liberty of the press 48
- Liberty of trade 396
- Licence 37, 233
- Licit 470
- Lien 407, 471
- Lienors 158
- Life insurance 472
- Life salary 140
- Light 192
- Light coin 193
- Lighter 502
- Light house charges 147
- Light houses 147
- Limit 368
- Limitation of actions of law 125
- Limited 368
- Limited capacity 369
- Limited company 369
- Limited credit 369
- Limited heir 324
- Limited liability 369
- Limited to its capital 23
- Limit of weight 11
- Line of business 81
- Liner shipping 502
- Liquid assets 200
- Liquidation 244, 338
- Liquidation of a business 393
- Liquidators 244
- Liquid fuel 13
- Liquidity 339
- List 112
- List of prices 130
- Literally 206
- Litigant 90
- Litigation 83, 90
- Livestock tax 200
- Load 501
- Loader 504
- Loading 501
- Loading charges 503
- Loading days 503
- Loading place 219
- Loan 64, 67, 318
- Loanable funds theory 319
- Loan bank 407
- Loan banks 67
- Loan business 65
- Loan certificate 407
- Loan for use 132
- Loan of movables 389
- Loan on bottomry 102-103
- Loan on interest 431
- Loan on real property 389
- Loan shark 399
- Loans on real property 390
- Local 500
- Local agent 500
- Local bill 500
- Local charges 486
- Local custom 500
- Local expenses 482
- Local government 216, 500
- Local police 54
- Local trade 500
- Local traffic 500
- Location tax 486
- Lockout 225
- Lodgement 352, 447
- Log-book 159
- Lombard business 283
- Lombard loan 289
- Long bill 426
- Long credit 427
- Long-dated 426
- Long-dated loan 426
- Long existing relations 426
- Long term 426
- Long term credit 426
- Looting 82
- Loss 113, 490, 492
- Loss of civic rights 501
- Loss of time 509
- Lottery 345
- Lottery bonds 331
- Lottery loan 330
- Lottery ticket 345
- Lowage 82
- Lowing 82
- Low interests 124
- Lowness 130, 414
- Low price 414
- Lucrative 255, 447
- Lucrative business 255
- Luggage 501
- Luggage ticket 502
- Luggage train 505
- Lump-sum 182, 404
- Lump-sum tax 261
- Lunacy 419
- Luxury 180
- Luxury expenditures 181
- Machine 284
- Magistrate 460
- Mahommedan law 219
- Mail 346, 347
- Mail boat 347
- Mail car 347
- Mail service 346
- Mail train 347
- Main reasons 166
- Mains 378
- Maintenance 153, 352
- Maintenance charges 300
- Maintenance costs 43
- Majority 86, 142
- Make advances 323
- Maker 147
- Make up the inventory 117
- Making out of the account 202
- Making up price 339
- Management 225, 277, 499
- Manager 227, 496
- Managing director 98
- Managing owner 162
- Mandate 176, 488
- Mandator of payment 318
- Mandatory 178, 487
- Manifest 159
- Man of honour 294

- Manual labour 136
 Manufactories 456
 Manufacture 456
 Manufactured articles 457
 Manufactured goods 457
 Manufacturer 228
 Manufacturing industry 457
 Manuscript 477
 Many 86
 Marginal note 104
 Marginal productivity of capital 22
 Marine insurance 102
 Maritime code 103
 Maritime insurer 102
 Maritime law 102
 Maritime police 102
 Maritime trade 103
 Mark 56
 Market 342
 Marketable 356, 359
 Market analysis 343
 Market fluctuations 343
 Marketing 344
 Marketing margins 344
 Market period 86
 Market price 343
 Market rate 344
 Market report 70, 343
 Market structures 342
 Market survey 342
 Market testing 344
 Market value 69, 343
 Mark of fabric 36
 Marriage brokerage 146
 Marriage contract 146
 Marriage insurance 84
 Martial law 361, 368
 Master 230
 Master of the ship 244
 Materialist res judicata 327
 Maternity insurance 21, 113
 Mate's receipt 75
 Maturity 379
 Maximum 140
 Maximum price 140
 Maximum rates 140
 Maximum tariff 140
 Maximum weight 140
 Mayor 54
 Means 28
 Means of aerial transportation 199
 Means of conveyance 387
 Means of evidence 243
 Means of exchange 97
 Means of production 432
 Means of transport 387
 Means of transportation on sea 103
 Measure 319
 Measure of capacity 367
 Measure of length 426
 Measures of conservation 271, 351
 Measures of safety 190
 Measuring 319
 Mechanically produced facsimiles of an autographic signature 89
 Mediate possession 116
 Mediator 26
 Mediocrity 303
 Medium quality 307
 Medium term credit 307
 Meet with approval 220
 Meeting 308, 404
 Member 437
 Member of parliament 293
 Member state 61
 Memorandum 24
 Mental deficiency 419
 Mental infirmity 419
 Mental reservation 125
 Mercantile agency 398
 Mercantile broker 392
 Mercantile community 392
 Mercantile employee 357
 Mercantilism 291
 Mercantile marks act 36
 Mercantile matters 397
 Mercantile power of agency 398
 Mercantile trader 357
 Mercantile world 392
 Merchandise account 286, 287
 Merchandise broker 285
 Merchandise mark 36
 Merchant 357
 Merchantable 356
 Merchant bankers 392
 Merchant fleet 394
 Merchant marine 394
 Merchant shipping 397
 Merger 62
 Merit 459
 Message 58
 Messenger 192
 Metal 284
 Metal currencies 284
 Metallic money 284
 Metallic reserve 284
 Metallic standard 284
 Metayage 465
 Meter 292
 Metre 292
 Metric system 292
 Middling 303
 Middle 303
 Middleman 26
 Mile 293
 Military secret 31
 Military zone 72, 468
 Minimum 139
 Minimum living allowance 140
 Minimum price 140
 Minimum rate 140
 Minimum tariff 139
 Minimum vital reduction 140
 Minimum wage 140
 Minister 42
 Ministerial order 476
 Minister of commerce 403
 Minister plenipotentiary 135
 Minister resident 135
 Ministry 42
 Ministry of agriculture 386
 Ministry of commerce 403
 Ministry of communications 415
 Ministry of economy 133
 Ministry of finance 286
 Ministry of interior 211
 Ministry of national defence 362
 Ministry of public health 351
 Ministry of public health and welfare 351
 Ministry of public instruction 293
 Ministry of public works 52
 Ministry of war 360
 Minority rights 39
 Minor price 32
 Mint 334
 Miscellaneous goods 246
 Misdemeanour 376
 Misery 493
 Misfortune 246
 Mishap 281
 Misinterpretation 276
 Mistake 280, 454, 455
 Mistake in calculation 205
 Mistake in detail 455
 Mistake in identity 455
 Mistake in the conclusion of a contract 374
 Mistake in writing 477
 Mistrust 190
 Misunderstanding 455
 Misuse 495
 Mixed 246
 Mixed insurance 247, 473
 Mode 57, 293
 Model 326
 Mode of dealing 409, 494
 Mode of payment 311
 Moderate 303, 414
 Moderateness 130
 Modification 97
 Modus vivendi 151
 Molestation 399
 Monetary demand inflation 337
 Monetary income 165
 Monetary law 336
 Monetary means of payment 338
 Monetary stringency 335
 Monetary value 335
 Money 333
 Money bargains 336
 Money business 336
 Money-changer 356
 Money crisis 334
 Money debt 334
 Moneyed 287, 439
 Moneyed man 286
 Money lender 67
 Money market 336
 Money market rates 46
 Money of account 204
 Money of bank 46
 Money order 44, 176
 Money supply 337
 Money value 335

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- Monometallism 400
 Monopolistic 400
 Monopoly 399
 Monopoly products 400
 Monopsony 399
 Monthly averages 36
 Monthly settlement 507
 Moratory 65
 Moratory interest 112
 Mortgage 389, 390
 Mortgage bank 138
 Mortgage bond 407
 Mortgage bonds 409
 Mortgage certificate 409
 Mortgage loan 408
 Mortgage on ship 161
 Most-favoured nation clause 141
 Motion 324
 Motive 184
 Mouillage 99
 Mounting 278
 Movable 388
 Movable goods 388
 Movable property 388
 Movables 98
 Movables 98
 Much 86
 Multilateral clearing 86
 Multilateral contract 86
 Municipal corporation 54
 Municipality 54
 Municipal police 498
 Mutilation 258
 Mutual agreement 248
 Mutual assistance 249
 Mutual help 249
 Mutual insurance 248
 Mutual liability 249
 Mutual respect 249
 Mutual society 23, 249
 Mutual support 249
 My respect 475

 Name 10
 Name plat 370
 Narcotics 423
 Narcotic substances 423
 National accounting 416
 National budget 415
 National bureau of economic research 344
 National debt 105
 National economy 415
 National holiday 415
 National income 415
 National industrial recovery act 512
 National insurance 242
 Nationality 501
 Nationalization 106, 415
 National law 415
 National subject 423
 Natural persons 166
 Navigability 162
 Navigable 162
 Navigation 102, 103
 Navigation company 103
 Navigator 102
 Navy 116
 Near 451
 Near money 213, 429
 Necessary 166, 511
 Necessary defence 470
 Necessary expenses 511
 Necessity 166, 512
 Need 166
 Need of money 339
 Negative 298
 Negligence 362
 Negligence of public officer 177
 Negligent 362
 Negotiability 116
 Negotiable 14, 116
 Negotiable instruments 95, 396
 Negotiating endorsement 14
 Negotiation 14, 180
 Negotiator 98
 Negotiorum gestio 489
 Net 260
 Net income 260
 Net personnel income 260
 Net price 260
 Net product 260
 Net profit 260
 Net weight 260
 Neutral 456
 Neutrality 456
 Neutralization 380
 Neutral zone 72
 New 479
 New year 482
 New year's day 491
 Next 156
 Next day 143
 Next month 156
 Next year 156
 Night delay 149
 Night time 149
 Nominal 364
 Nominal capital 43
 Nominal interest 364
 Nominal partner 364
 Nominal value 364
 Nominee 10, 49
 Non-acceptance 299
 Non-appearance 112
 Non-assignable 13
 Non-belligerency 360
 Non-competing groups 467
 Non-compulsive provisions 496
 Non-conformity 423
 Non-consumable things 458
 Non-delivery 448
 Non-distrainable chattels 137
 Non-execution 484
 Non-intervention 135
 Non-liability 372
 Non-observance 423
 Non-payment 312
 Non-productive 447
 Non-productiveness 447
 Non-resident convertibility 450
 Non-suit 464
 Non-transferable rights 13
 Normal 127
 Normal contracts 127
 Normalization 320
 Normal price 127
 Normal production cost calculation 296
 Notarial 295
 Notary public 295
 Note bank 84
 Note circulation 46, 235
 Note issue 46
 Note of bond 65
 Note paper 290
 Notice 58, 121, 192
 Notice of termination of a contract 236
 Notice termination 374
 Notification 58
 Novelty 293
 Nowhere 206
 Null 150
 Nullity 150
 Number 295, 363
 Numbering 295
 Number plate 345
 Numismatics 143
 Oath 25
 Oath by order of court 461
 Object at issue 362
 Objection 63, 247
 Object of a right 194
 Obligation 64, 504, 506
 Obligations code 66
 Obligations arising from contracts 374
 Obligations to bearer 390
 Obligation to contract 375
 Obligation to work 81
 Obligatory 511
 Obligatory insurance 512
 Obligatory service 506
 Oblige 15
 Obliterate 493
 Obliteration 151
 Observance 423
 Observation 125
 Obstacle 140
 Obtaining 217
 Occasion 147, 494
 Occasionally 147
 Occupation 136, 414
 Occupational diseases 414
 Occurrence 298
 Octroi 174
 Octroi duties 186
 Of all kind 84
 Of easy realization 339
 Offence 376
 Offences against the press law 48
 Offer 377
 Offer and acceptance 378
 Offer and demand 377
 Offered price 324
 Offer for sale 359
 Offer proposal 324
 Office 42, 146
 Official 36, 106, 178
 Official deposit 107
 Official gazette 106
 Official language 107
 Officially fixed price 368
 Official report 407
 Official title register 385
 Official who authorizes that a payment is to be made 318

- Off shore 429
 Of the same date 187
 Old-age insurance 473
 Old-age pension 223
 Oligopoly 39
 Oligopsony 38
 Omission 57
 On account 202, 203, 364
 On a limited scale 369
 On application 111
 On approval 274
 On call 188
 On condition 383
 On consignment 28
 On credit 318
 On document 54
 One man company 400
 One more 479
 One new account 481
 Onerous 137, 452
 One sided contracts 401
 On favourable terms 422
 On first occasion 215
 On presentation 307
 On purpose 251
 On refusal 168
 On the average 307
 On the following terms 32
 On the spot 188, 482
 On the usual terms 19
 On the way 495
 On the whole 404
 On trial 99
 Open 7
 Open adjudication 7
 Open bidding 7
 Open cheque 86, 453
 Open company 503
 Open competition 9
 Open credit 9, 453
 Open door policy 8
 Open end contract 9
 Opening 9
 Opening balance sheet 9
 Opening of account 202
 Opening of bankruptcy 51
 Open market operations 9
 Open market policy 9
 Open mortgage 9
 Open policy 9, 310
 Open progressivity 7
 Open town 8
 Operation 225
 Operational research 226
 Operation in foreign exchange 240
 Opinion 124
 Opponent 250
 Opponent party 250
 Opportunely 423
 Opportunity 142, 147
 Opportunity cost 147
 Opposition 247
 Optimum 141
 Optimum combination of factors 141
 Optimum population 141
 Option 367
 Option bargain 123
 Options market 123
 Option to call 322
 Orally 375
 Order, 10, 75, 370, 460, 488
 Order book 210
 Order for delivery 447
 Order of exchange 68
 Order of payment 311
 Order of priority 370
 Order of the day 188
 Order sheet 210
 Orders of credit 441
 Order to be effected on change 68
 Order to appear 510
 Order to pay 446
 Ordinary general assembly 452
 Ordinary lease 127
 Ordinary partnership 453, 503
 Ordinary share 127
 Ordinary surety 454
 Organ 325
 Organization 325
 Organization for european economic cooperation 34
 Organization of the stock exchange 70
 Organized 325
 Organized strike 325
 Origin 275
 Original 331, 401
 Original share 216, 341
 Our business friends 117
 Outfit 116
 Outfreight 173
 Outhouses 133
 Out of fashion 293
 Out offices 133
 Out of use 277
 Output 85, 173, 228
 Outside broker 40
 Outsiders stockholders 109
 Outside weight 260
 Outstanding taxes 18
 Outward and home cargo 173
 Over capitalization 32
 Overdue 150
 Over employment 33
 Over estimation 94
 Over insurance 33
 Over investment 33
 Over lay days 381
 Overreaching 16
 Oversea 101
 Oversea trade 101
 Over the counter market 325
 Overtime 30
 Overtime hours 30
 Overweight 11
 Owner 230
 Ownership 231
 Package 268, 281, 355
 Packet 333
 Packet boat 494, 504
 Packet for shipment 103
 Packing 355
 Packing extra 355
 Packing included 355
 Packing paper 356
 Pact 25
 Pacta sunt servanda 26
 Pact of non-aggression 353
 Page 363
 Paid 19
 Paid in capital 317
 Paid up share 94, 317
 Painful 368
 Pain of death 321
 Pains 367
 Panel 333
 Paper 235
 Paper credit 55
 Paper currency 235
 Paper money 235
 Par 49
 Parafiscality 339
 Paragraph 147
 Parcel 73
 Parcel car 506
 Parcel of goods 286
 Parcels 340
 Pardon 41, 328
 Parental guardian 273
 Parental power 273
 Parent society 23
 Parity 94
 Parity price 94
 Parliamentary constituency 366
 Parliament's explanatory decision 471
 Par of exchange 240
 Part 339
 Partaker 251
 Partial 73
 Partial bond 73
 Partial monopoly 177
 Participant 251
 Participation 252
 Participation in profits 254
 Particular average 329
 Parties 42, 428
 Partition wall 85
 Partner 303
 Partnership 252, 305
 Partnership capital 43, 305
 Partner with limited liability 369
 Part of carriage note 388
 Party ordering work 504
 Party to contract 373-374
 Par value 49
 Passage 156
 Passage contract 156
 Passage money 171
 Passenger 494
 Passenger traffic 494
 Passenger train 495
 Passing 151
 Passing of the budget 154
 Passport 155
 Pasturage 308
 Patent 74
 Patent right 74
 Patent rights 228
 Patron 230
 Patronage 464
 Pattern 181
 Pauper 493
 Pause 29
 Pawn 407
 Pawnbroker 408
 Pawnee 409
 Pawn house 139, 410
 Pawning 408
 Pawn office 408
 Pawn ticket 407
 Pay 36, 428
 Payable 317

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- Payable at the fair 333
 Payable bills 315
 Payable on delivery 446, 447
 Payable on presentment 307
 Pay day 312
 Payee 307
 Payer 318
 Payment 198, 311, 384, 474
 Payment accords 311
 Payment against documents credit 217
 Payment for honour 27
 Payment in advance 316
 Payment of indemnity to wife and children 145
 Payment of the duty customs 185
 Payment on account 72
 Payment on receipt credit 453
 Payments in arrear 150
 Payment supra protest 27
 Peace 48, 425
 Pecuniary 334
 Pecuniary debt 334
 Pecuniary guaranty 336
 Pecuniary loss 335
 Pecuniary means 311
 Pecuniary promise 335
 Pecuniary sacrifice 336
 Pecuniary warrant 336
 Pedlar's trade 170
 Penal code 79
 Penal interest 149
 Penal servitude 11
 Penalty 334, 375
 Penalty clause 78
 Pencil 278
 Pending suit 90
 Penetration price 174
 Pension allowance 138
 Pensioner 138
 Pension fund 138
 Pension reserve 138
 Per capita income 10
 Percent 507
 Percentage 508
 Per diem 279
 Perfect 488
 Perfect competition 384
 Perfection 489
 Perfect knowledge 363
 Performance 483
 Performance budget 233
 Performance in lieu of payment 313
 Period 118
 Period costs 118, 436
 Period of forfeiture 194
 Period of time 150
 Peripheral economy 84
 Perishable goods 71
 Perjury 452
 Permanent neutrality 380
 Permanent obligations 380
 Permission 232, 298
 Permit 109, 110, 127, 156, 233, 298, 494
 Perpetual inventory 380
 Perpetrator 456
 Perpetualism 380
 Perpetual neutrality 380
 Perquisite 134
 Perseverance 112
 Person 265
 Personage 266
 Personal 266
 Personal action 15
 Personal actio of law 266
 Personal credit 267
 Personal effects 267
 Personal guarantee 267
 Personal interests 266
 Personalism 266
 Personality 266
 Personally 256, 267
 Personal performance 267
 Personal shares 10
 Personal statute 267
 Personal subrogation 266
 Person entitled 195
 Person inviolability 265-266
 Personnel 178
 Person placed under guardianship 263
 Persons entitled 195
 Persuasion 217
 Petition 90, 111
 Petition of right 452
 Petty average 329
 Petty cash 281
 Pharmacy law 129
 Philanthropic foundations 232
 Phrase 411
 Physical possessor 137
 Piece 339
 Piece goods 340
 Piece of ground 30
 Piece work 181, 340
 Piece work wages 181
 Piling 490
 Pillage 82
 Pilot 160
 Pilotage 160
 Piloting 262
 Piracy 103, 270
 Pirate 270
 Place 482
 Placement 473
 Place of destination 171
 Place of discharge 70
 Place of exchange 240
 Place of payment 313
 Place of performance 484
 Place of sojourn 269
 Placing 473
 Placing under guardianship or curatorship 263
 Plaintiff 90
 Plaintiff claiming damages in a penal prosecution 266
 Plan 387
 Planning 387
 Plaque 345
 Plate 345
 Platinum 345
 Plea 63, 362
 Plea in abatement 499
 Plea of forgery 351
 Plea of non-execution of contract 375
 Please 283
 Please turn over 283
 Pledge 388, 407, 409
 Pledge of cattle 200
 Pledge of claim 16
 Pledge of livestock 200
 Pledge on land 389
 Pledger 409
 Pledging 408
 Plenary session 163
 Plot 71
 Plot of land 30
 Point of view 43
 Police 190
 Police-soldier 234
 Police station 244
 Policy 310
 Poll-tax 10
 Pool 62
 Poor 493
 Port 283
 Portal-to-portal pay 174
 Port charge 283
 Port charges 283
 Porter 197
 Portage 197
 Porter doctrine 345
 Portion 340
 Portion of expenses 172
 Port of call 29, 76
 Port of delivery 70
 Port of departure 238
 Port of destination 440
 Port of discharge 70
 Port of emergency 47
 Port of loading 503
 Port of refuge 47
 Port of registry 42, 282
 Port of shipment 503
 Port of transit 127
 Port town 283
 Position 308
 Positive 298
 Positive law 507
 Possession 135, 231
 Possessory action 136
 Possibility 297
 Possible 297
 Post 346
 Postage 347
 Postage included 347
 Postage paid 388
 Postage rate 347
 Postage stamp 347
 Postal authorities 347
 Postal cheque 346
 Postal convention 346
 Postal order 346
 Postal packet 346
 Postal receipt 346
 Postal reimbursement 312
 Postal service 346
 Postal tariff 346
 Post card 250
 Post day 346
 Post-free 388
 Poster 31
 Posting 290, 347
 Postman 346

- Post mark 347
 Post master 347
 Post office 346
 Post office box 346
 Post office cheque 346
 Post officer 346
 Post office order 346
 Post parcel 346
 Postponement 149
 Postponement of payment 313
 Postponement of sentence 78
 Post-restant 290, 347
 Pound 283
 Poverty 493
 Power of attorney 488
 Power of discernment 35
 Power of disposition 277
 Power of judgement 35
 Power theories 183
 Practicability 484
 Practicable 456, 483
 Practicableness 483
 Practical 262
 Practice 262
 Praise 327
 Praiseworthy 327
 Prayer 219
 Precaution 325
 Precautionary measures 271
 Precautionary motive 338, 478
 Precautious 325
 Preceding 321
 Preceding indorser 215
 Preceding year 321
 Precious metal 95
 Precipitation 403
 Predecessor 322
 Preferable 479
 Preference 478
 Preference bond 322
 Preference share 322
 Preference shares 37
 Preferential dividend 216
 Preferential price 218
 Preferential right 322, 479
 Preferential tariff 96, 322
 Preferred creditor 322
 Preferred dividend 322
 Preferred share 322
 Prefinancing 321
 Pregnancy 149
 Pregnant indemnity 149
 Prejudice 113, 114, 490
 Preliminary balance sheet 152
 Preliminary contract 374
 Preliminary financing 321
 Preliminary payment 316
 Preliminary proceedings 121
 Premium 122
 Premium for the all 316, 447
 Premium for the put 169
 Premium insurance 123
 Premium on exportation 110
 Preparation 200
 Preparation expenses 200
 Prepayment 316, 347
 Prescription 132, 379
 Prescription of surtaxes 446
 Present 30, 438
 Presentation 307, 385
 Press 48
 Pressing 403
 Pressure 48
 Prestation 311
 Prestation in lieu of the promised payment 313
 Prestation in lieu of the promised performance 484
 Presumption 56, 354
 Presumption of fact 327
 Presumption of performance 483
 Pretension 360
 Preventive measures 325
 Previous 321
 Price 129
 Price appreciation 129
 Price as per agreement 245
 Price by the job 245
 Price difference 129
 Price discrimination 37
 Price elasticity 130
 Price flexibility 129
 Price fluctuation 129
 Price for the lot 181
 Price indexes 130
 Price level 130
 Price limit 131
 Price movements 130
 Price reduction 130
 Price of equal 57
 Price of exchange 68
 Price of issue 85
 Price of production 456
 Price of warehousing 271
 Primary sector 428
 Prime 350
 Prime cost 350, 402
 Prime costs 436
 Prime quality 61, 296
 Principal 10, 23, 230, 291, 488
 Principal action 20
 Principal actor 31
 Principal agency 163
 Principal amount 402
 Principal and interest 23
 Principal claim 20
 Principal creditor 401
 Principal debtor 401
 Principal intervention 402
 Principal in the first degree 31
 Principal punishment 401
 Principal rights 402
 Principle 215
 Principle of a single and complete budget 154
 Principle of comparative cost 248
 Principle of comparative advantage 248
 Principle of compulsory public prosecution 90
 Principle of differentiation 36
 Principle of publicity 8
 Principle of evidence 243
 Printed cheque 48
 Printed matter 48
 Printed publication 48
 Printing houses 48
 Priority 322
 Prison 376
 Prisoner 408
 Private affair 329
 Private bank 328
 Private company 305, 330
 Private contract 330
 Private credit 267
 Private customer 328
 Private discount 329
 Privateer 270
 Privateering 270
 Private estate 330
 Private insurance 329
 Private international law 417
 Private law 329
 Private person 329
 Private property 267
 Private railway 330
 Private sale by auction 369
 Private sector 329
 Private signature 267
 Private warehouse 364
 Privilege 37
 Privileged 37
 Privileged discussion 322
 Prize 103, 318
 Prize courts 101
 Prize money 103
 Probability 298
 Probable 297
 Probably 298
 Probation 385
 Problem 372
 Procedural act 412
 Procedure 462
 Proceeding 409, 500
 Proceedings in default of appearance 74, 75
 Process of production 434
 Prodigality 363
 Produce 435
 Producer 431
 Producer's surplus 431
 Produce exchange 285
 Produce trade 436
 Producing power 435
 Product 435
 Producta et instrumenta sceleris 377
 Product costs 118, 434, 436
 Production 431
 Production factors 433
 Production forces 433
 Production function 434
 Productive 435

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- Productive capacity 435
 Productive forces 433
 Productiveness 435
 Productivity 435
 Productivity of labour 435
 Profession 414
 Professional secrets 414
 Profit 254
 Profitable 255, 458-459
 Profit and loss 255
 Profit and loss account 255
 Profiteering 449
 Pro forma 324
 Pro forma balance 200
 Pro forma invoice 324
 Programme budgeting 233
 Progress 214
 Progressive taxation 30
 Prohibition 468
 Prohibition at night working 149
 Prohibition of payment 317
 Prohibition practice of a profession 415
 Prohibition of trade 398
 Prohibitions 469
 Prohibitive duty 469
 Prohibitive system 468
 Prohibitive tariff 469
 Project 387
 Proletarian 138
 Prolongation 381
 Prolonged bill 381
 Promise 376
 Promissory note 75, 313
 Promotion 220
 Prompt 205
 Promptness 205
 Prompt payment 316
 Promulgation 121
 Promulgation of the budget 155
 Pronouncement 58
 Proof 243
 Propensity to import 108
 Propensity to save 409, 411
 Proper means 257
 Property 438, 439
 Property on land 103
 Property on sea 103
 Property right 231
 Property tax 60, 139
 Proportion 302
 Proportional 302
 Proportionally 302
 Proportionate cost 303
 Proportionate price 422
 Proportioned 303, 422
 Proprietary capital 327
 Proprietary possession 61
 Proprietor 230
 Prorogation 424
 Prosecution 227, 275, 378, 470
 Prospective judge 460
 Prospectus 385
 Protected state 274
 Protecting state 274
 Protection 270
 Protectionism 273
 Protection of the workers 223
 Protective duty 273
 Protective tariff 273
 Protectorate 274
 Protest 247, 419
 Protestable 420
 Protest charges 420
 Protested bill 420
 Protest for foundation 402
 Protest for non-acceptance 299
 Protest for non payment 313, 420
 Protest non-acceptation 299
 Protocol 25, 407
 Protracted 156
 Provable 385
 Province 214
 Provincial budget 214
 Provincial council 214
 Provision 248, 438, 478
 Provisional 151
 Provisional budget 152
 Provisional execution 153
 Provisional invoice 153
 Provisionally 151, 152
 Provisional policy 152
 Provisional remedy 351
 Provisional warrant 152
 Proximity 451
 Proxy 488
 Public administration on a territorial basis 243
 Publication 121
 Publication of the acts of parliament 469
 Public auction 7
 Public borrowing 66
 Public corporation 241
 Public debt 105
 Public expenditures 106
 Public finance 286
 Public fund 341
 Public goods 242
 Public health legislation 163
 Public institutions 242
 Public investments 243
 Publicity of the proceedings 463
 Public law 241
 Public law corporations 242
 Public ownership 242
 Public policy 241
 Public promises of a reward 121
 Public property 242
 Public prosecution 241
 Public prosecutor 361
 Public prosecutor's office 361
 Public purpose easement 499
 Public register 107
 Public relief 405
 Public revenues 106
 Public sale 7, 9, 30
 Public sector 242
 Public service 241
 Public subscription 459
 Public subsidy 289
 Public welfare 240
 Public works 52
 Public wrong 376
 Publishing contract 475
 Pump priming 78, 480
 Punishment 78
 Purchase 17
 Purchase cost accounting 358
 Purchaser 17
 Purchase price 358
 Purchase tax 18, 227
 Purchase value 358
 Purchasing budget 358
 Purchasing commission 18
 Purchasing power 17
 Purpose 471
 Pursuer 90
 Purveyor 503
 Put and call 213
 Put of more 331
 Qualification 295
 Qualified majority 355
 Quality 295
 Quantity 295
 Quarantine 245
 Quarrel 25
 Quarter 428
 Quashing of decision of a lower court 71
 Quasi contract 466
 Quasi delict 466
 Quasi money 57
 Quasi rent 138
 Quasi usufruct 467
 Queuing theory 281
 Quick 205
 Quick sale 205-206
 Quiet 120
 Quota 354
 Quota system 355
 Quotation 130, 150, 343, 355, 476
 Quotient system 72
 Quoting 68
 Railway 99, 406
 Railway board 99
 Railway car 438
 Railway company 99
 Railway line 99
 Railway net 99
 Railway official 99
 Railway station 99
 Railway traffic 99
 Raising 60, 505
 Raising of arrest 137
 Raising of seals 10
 Rank 370
 Ransom 279
 Rarity 39
 Rate 71
 Rate of absenteeism 75
 Rate of interest 431
 Rate of issue 84
 Rate of the place 500
 Rate of turnover 118
 Rates of the exchange 69

- Ratification 232, 301
 Rationality 419
 Rationalization 419
 Rationing 55
 Raw materials 225
 Readily 220
 Readiness 220, 232
 Ready 13, 200
 Ready for sale 80, 268
 Ready for sea 494
 Ready money 317
 Ready money business 316
 Ready reckoner 47
 Ready to sail 494
 Ready to start 494
 Ready to wear 200
 Real 287
 Real balance effect 165
 Real capital 287-288
 Real contracts 289
 Real estate 265, 389
 Real estate credit 139, 389
 Real estate purchase tax 138
 Real estate speculation 457
 Real expenditures 165
 Real income 165
 Realization 94, 166
 Real obligation 289
 Real price 446
 Real property credit 139, 389
 Real property law 405
 Real relation 288
 Real rights 288
 Real statute 166
 Real subrogation 288
 Real surety 288
 Reasonable 414
 Reasonable price 414
 Reasons for decision 463
 Rebuttable presumption of law 470
 Receipt 18, 19
 Receipted 317
 Receipt full 203
 Receipt stamp 19
 Received 19
 Received for shipment 104
 Receiver 176, 338
 Receiving and concealing 473
 Receiving book 173
 Reception 469
 Recipient 176
 Reciprocal 248
 Reciprocal insurance 248
 Reciprocity 248
 Reclamation 168
 Reconciliation 425
 Recognition of interdependence 420
 Recognition of states 106
 Recommend 353
 Recommendation 353
 Recompense 318
 Record 55, 407
 Recording clerk 407
 Recording of evidence 243
 Record office 54
 Record of previous convictions 412
 Records of election 366
 Recourse 367
 Recovery of property 194
 Rectification 126
 Redeemable 315
 Redeemed share 458
 Redemption 65, 311, 373
 Rediscouting 212
 Redraft 213, 250
 Reduction 38, 218
 Reduction of salaries 187
 Re-establish 480
 Re-establishment 363, 480
 Re-exportation 480
 Reference 189
 Re-forwarding 492
 Refurnish oneself 481
 Refurnish the stock 489
 Refusal 167
 Refusal to pay 313
 Refuse 95
 Regime of the straits 63
 Regional development 72
 Regional planning 72
 Register 282
 Registered bond 10
 Registered capital 43-44
 Registered letter 18
 Registered office 305
 Registered share 10
 Registered shares 10
 Register of births 266
 Register of deaths 266
 Register of marriages 266
 Registration 18, 282
 Registry 461
 Registry fee 18
 Regular 128
 Regularity 126
 Regulation 413
 Regulations 499
 Rehabilitation 363
 Reimbursement 115, 311
 Reimport 480
 Reinsurance 212
 Rejoinder 455
 Relapse 492
 Relation 215
 Relationship 205
 Relations of production 433
 Relative 176, 422
 Relative majority 177
 Relative monopoly 177
 Relative price 177
 Release 236, 410, 441
 Release of debt 13
 Relieving 350
 Reloading 481
 Remainder 53
 Remark 125
 Remind 420
 Remission 218
 Remission of payment 313
 Remittance 176, 248
 Remittance per appoint 98
 Remitter 176
 Removal 13, 389
 Remuneration 428
 Remunerative 255
 Remunerative business 255
 Rendering of account 204
 Render of account 202
 Renewal 424, 482
 Renown 430
 Rent 138, 264, 360
 Rentability 158
 Renunciation 441
 Renunciation of the inheritance 238
 Reopening 479
 Reopening of a case 464
 Reparation 300
 Repeat 303
 Repeated 492
 Repetition 492
 Repetition of an offence 492
 Replenishment 290, 481
 Replication 455
 Reply 45
 Report 424, 475
 Represent 10
 Representation 10
 Representative 10, 398, 487
 Repressive tax 12
 Reproach 35
 Reproduction 481
 Repudiation of public debt 105
 Repurchase 167
 Reputation 430
 Request 111, 220
 Request to pay 312
 Requirement 512
 Requisition 285
 Resale 492
 Rescission 168, 236
 Reservation 82
 Reserve 251, 477
 Reserve for maintenance 300
 Reserve fund 477
 Reserve funds 471
 Reserve money 478
 Reshipment 492
 Residuary 237
 Resignation 82
 Resistance 92
 Resistance curve 93
 Resolved 245
 Respect 43
 Respectable 189, 294
 Respite 29, 378
 Respite of payment 313
 Responsibility 372
 Responsibility of the administration 498
 Responsibility of the judge 461
 Responsible 372
 Responsible partner with unlimited liability 370
 Rest 235
 Restitution 167, 169
 Restitution in kind 143
 Restraint 469
 Restraint in alienation 231
 Result 371
 Resumption 480
 Retail 400
 Retail dealer 400, 492
 Retail house 400
 Retail price 400
 Retail trade 400

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- Retaliation 252
- Retaliatory duties 252
- Retention 407
- Reticence 378
- Retirement 82, 138
- Retrenchement 218
- Retroaction 323
- Retroactive 323
- Retrograde movement 169
- Retrogression 169
- Return 122, 167, 169
- Return cargo 168
- Return carriage 168
- Return journey 170
- Return of capital 23
- Return of document 475
- Returns 168, 169, 334
- Return ticket 173
- Revaluation 96
- Revenue expenditure 157
- Revenues 157
- Revenue stamp 89
- Reversal 465
- Reverse 476
- Reversionary heir 324
- Revision of a judgement 464
- Revocable 151
- Revocable credit 118
- Revocable letter of credit 168
- Revolving fund 118
- Reward 318
- Rich 439
- Riches 439
- Rider 424
- Rigging 116
- Right 193
- Rightful 469
- Right of action 91
- Right of asylum 367
- Right of defence 363
- Right of demand 221
- Right of election 366
- Right of free entrance 174
- Right of initiative for legislation 471-472
- Right of mortgage 408
- Right of passage 156
- Right of petition 111
- Right of possession 231
- Right of preemption 478
- Right of preference 322
- Right of primogeniture 76
- Right of priority 322, 479
- Right of privilege 322
- Right of prize 101
- Right of recourse 118
- Right of recovery 118
- Right of redemption 358
- Right of rétention 197
- Right of sanctuary 367
- Right of search 493
- Right of stoppage 197
- Rights 207
- Rights and obligations of aliens 450
- Rights over intellectual property 124
- Right to build over another's property 436
- Right to redress 237
- Right to repurchase 167
- Right to sue and to be sued 208
- Right to vote 366
- Rise 504
- Riserising 60
- Rising 504
- Rising movement 505
- Risk 82, 490
- Risk of fire 454
- Risky 82
- Ristorno 122
- River navigation 210
- River transport 210
- Road 219, 493
- Rogatory commission 28
- Rough draft 374
- Royalties 317, 318
- Royalty 74
- Royalty interest 74
- Ruinous price 123
- Ruins 490
- Rule 278, 460
- Rule of reciprocity 248
- Rules of inheritance 237
- Run 490
- Running cargo ships 502
- Running number 370
- Run of purchasers 17
- Rupture 258
- Rupture of relations 258
- Rush 490
- Sacrifice 332
- Safe 99
- Safe bill 350
- Safe conduct 494
- Safe paper 350
- Sailor 479
- Sailors 158
- Sailing 493
- Sailing navigation 479
- Sailing ship 479
- Sailing vessel 479
- Salary 36, 428
- Sale 359, 382
- Saleable 359, 381, 382
- Saleableness 359
- Sale according to pattern 326
- Sale by auction 31
- Sale clerk 359
- Sale of goods 397
- Sale of livestock 199
- Sale of purchase fob 148
- Sale of the instalment plan 72
- Sale on approval or inspection 100
- Sale on consignment 28
- Sale on credit 443
- Sales book 359
- Sales forecasting 359
- Sales tax 360
- Sale under price 493
- Sale value 359
- Sale with power of redemption 167
- Salvage 279
- Sample 326
- Sample of goods 287
- Sample parcel 326
- Sampling 326
- Sanction 457
- Satisfaction 117
- Satisfactory 117
- Saving 279, 409
- Saving of time 509
- Savings 409
- Savings bank 409
- Savings function 409
- Savings investment equality 410
- Say's identity 254
- Say's law 254
- Scalper 281
- Scarce 39
- Scarcity 153
- Schedule 85
- Sciences of finances 286
- Sea 101
- Sea accident 102
- Seal 10, 107, 278
- Sealed tender 244
- Sealing wax 89
- Seamen 101
- Sea mile 102
- Seaport 102
- Search 29
- Search warrant 29
- Sea risks 101
- Season 292
- Seasonal fluctuations 292
- Seasonal variations 292
- Season ticket 378
- Seat 291
- Seat of a society 291
- Seat of government 209
- Sea town 102
- Sea traffic 102
- Sea transport 103
- Seaworthiness 102
- Secondary 212
- Secondary guaranty 506
- Secondary punishment 212
- Secondary sector 428
- Second bill 310
- Second degree liquidity 213, 429
- Secrecy of the postal service 192
- Secret 174
- Secretary of state 42
- Secret code 175
- Secret session 175
- Secrets of invention 74
- Section 258
- Sector 258
- Securities 68, 95
- Securities to bearer 390
- Security 188, 217, 506
- Security of domicile 270
- Seized goods 137
- Seizure 137, 183, 484, 510
- Self financing 327
- Self service 77, 257
- Seller 356
- Seller's market 356
- Selling expenses 359
- Selling price 359
- Selling short 9
- Send by sea 104
- Sender 175-176
- Sentence 245, 460
- Sentinel 244
- Sentry 244
- Separate estate 353
- Sequester 190, 510

- Sequestration 285, 510
 Series 112
 Service 58, 177
 Serviceable 277
 Servitude 278
 Setting 126
 Settlement 127, 244, 338
 Settlement of account 203
 Settling 485
 Settling day 244
 Severance of actions 91
 Shadow prices 175
 Share 340
 Share capital 340
 Share certificate 153
 Share company 305, 405
 Shared 304
 Shareholder 341
 Share in the business 229
 Share of capital 252
 Share of expenses 172
 Share of profit 255
 Share of ship 161
 Share owner 341
 Shares carrying voting power 308
 Share to bearer 390-391
 Sharing of the inheritance 237
 Sheet 424
 Sheet of coupons 384, 430
 Ship 158, 438
 Ship broker 103, 158
 Shipbuilding 161
 Ship of the pen 477
 Shipowner 159
 Shipowner's firm 159
 Shipowner's liability 159
 Shipped bill of loading 503
 Shipper 504
 Shipping agency 387
 Shipping charge 161
 Shipping charges 503
 Shipping company 161
 Shipping documents 176
 Ship register 160
 Ship's credits 158
 Ship's crew 158
 Ship's lifeboat 148
 Ship's officers 161
 Ship's outfitting 116
 Ship's papers 158
 Ship's property 159
 Ship trader 394
 Shipwreck 158
 Shock 356
 Shop 359
 Shop keeper 359
 Shop window 367
 Shore 263
 Shortage in cash 251
 Short bill 262
 Short contract 249
 Short dated 426
 Short dated loan 262
 Short period 262
 Short period forecasting 262
 Short period normal 262
 Short sale 9, 217
 Short term credit 262
 Short weight 134, 455
 Show 367
 Show bill 31
 Show case 367
 Show window 367
 Sight bill 307
 Sign 216, 384
 Signatory 216
 Signature 216
 Signer 216
 Signing 216
 Signing of bills of exchange 240
 Silence 378
 Silent partner 67, 369
 Silo 370
 Silver 187
 Silver currency 187
 Silver money 187
 Simple confession 452
 Simple contract 328
 Simple interest 454
 Simple protest 452
 Simplification 453
 Simulation 90
 Simulation of infringements 377
 Simultaneous organization 25
 Sincere 212
 Sincerity 212
 Single 400
 Single tax 400
 Singular subrogation 403
 Sinking fund 373
 Sitting 61, 308
 Sitting of the court 308
 Situation 120, 308
 Situation of the market 343
 Skimming price 253
 Slack 183
 Slaughter-house 258
 Sleeping car 473
 Sliding scale 308
 Sliding tariff 96
 Slow 474
 Slow defaulting 63
 Slowdown strike 474
 Slowness 474
 Slowness in paying 63
 Small charges 281
 Small money 71
 Small price 414
 Smuggler 235
 Smuggling 185, 235
 Social capacity 43
 Social insurance 405
 Social stock 305
 Society 305
 Society's statute 413
 Soft currency 184
 Soil 405
 Solvency 314
 Solvent 314, 350
 Solvent house 351
 Soon 201
 Sorting 366
 Sort of money 338
 Sound money 351
 Source 253
 Source of income 157
 Source of obligations 65
 Source of wealth 439
 Space of time 378
 Spacious 164
 Special 328
 Special agreement 330
 Special assessment 95
 Special crossed check 315
 Special drawing rights 329
 Special endorsement 384
 Specialist 425
 Speciality 426
 Specialization 425
 Special power of attorney 330
 Special practice 330
 Special stock 322
 Special tariff 36
 Specialty 330
 Specific 331
 Specification 97
 Specifications 274
 Specific chattels 56
 Specific duty 11, 331
 Specific goods 56
 Specific weight 177
 Specimen number 326
 Speculation 449
 Speculative motive 338
 Speculator 308, 449
 Speed 205
 Speedy 205
 Spontaneous strike 25
 Spot contracts 316
 Spring 253
 Square meter 292
 Stability 120
 Stabilization 100, 120
 Stable 120
 Stable equilibrium 245
 Stable money 351
 Stages 118
 Stagnant 120
 Stagnation 120
 Stall 359
 Stamp 347
 Stamp duty 89
 Stamped paper 348
 Stamping 89
 Standard 319, 320
 Standard coin 334
 Standard cost 320
 Standard goods 320
 Standardization 320
 Standard of weight 35
 Standard weight 127
 Stand by 276
 Standing orders 212
 Staple town 287
 Start 493
 Starting 493
 Starting station 239
 State 104
 State acts 106
 State bank 104
 State bonds 105
 State insurance 242
 Stateless 500
 State loan 105
 Statement 25
 Statement of account 204
 Statement of defence 455
 Statement of the market 343
 State monopoly of foreign trade 111
 State of business 397
 State of siege 368
 State of the market 343
 State of war 361
 State planning organization 107
 State secrets 106
 State supervision 105
 Station 119
 Stationary 120

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- Station master 119
- Station of origin 239
- Statistical secrets 363
- Statistics 363
- Status quo 381
- Statute 24
- Statute law 476
- Statutory agent 471
- Statutory heir 470
- Stay 120, 308
- Steamboat 158
- Steamer 158
- Steamers 59
- Steamship line 161
- Sterile professions 263
- Steward 19
- Stimulation of industries 228
- Stipulation 374
- Stock 29, 338, 340, 438, 489
- Stock book 271
- Stock broker 27, 68
- Stock exchange 67, 95, 342
- Stock exchange business 342
- Stock exchange operations 69, 70
- Stock exchange quotation 68
- Stock gambling 69
- Stockholder 341
- Stock jobber 69
- Stock jobbing 69
- Stock list 271
- Stock rights 322
- Stocks 68
- Stocks and shares 388
- Stocks fund 341
- Stock taking 117
- Stolen property 80
- Stopped cheque 120
- Stopping of payment 313
- Storage 271, 358, 489
- Store 29, 271, 489
- Storehouse 358
- Storing 271, 490
- Stowage 221
- Stower 505
- Straddle 213
- Stranding 246
- Strategies 164
- Strike 222
- Strike ballot 222
- Strike prohibitions 222
- Strike vote 222
- Striking 86, 126
- Striking of the balance 100
- String 370
- Struggle 361
- Struggle againsts competition 467
- Study 319
- Style of a firm 396
- Sub-hire 264
- Sub-hirer 265
- Subject owner 195
- Subject to not being sold 504
- Subornation 478
- Sub-paragraph 411
- Subrogation 30
- Subscribed capital 43
- Subscriber 378
- Subscription 216, 252, 378
- Subsequent indorser 371
- Subsidiary accounts 459
- Subsidiary books 459
- Subsidiary company 42
- Subsidy 122, 339
- Subsistence 478
- Substitution 485, 488
- Substitution effect 485
- Subtenancy 264
- Subtenant 265
- Success 49
- Successive delivery 29
- Successor 237
- Sufficiency 486
- Sufficient 486
- Sufficiently 486
- Sufficient means 486
- Suffrage 366
- Suit 90
- Suitable 137
- Suit for damages 314
- Suitor 90
- Sum 404
- Summary 331
- Summary of proceedings 331
- Summing up 404
- Summons 80, 462
- Sum of money 337
- Sum up 404
- Sundry goods 340
- Superannuation 138
- Super dividend 212
- Superfine 437
- Superior 436
- Superiority 436
- Superior power 235
- Supernational organization 418
- Supernumerary 487
- Superscription 50, 74
- Supervision 100, 498
- Supervisor 100
- Supplement 60, 132
- Supplementary allowance 253
- Supplementary budget 252
- Supplementary budget estimates 296
- Supplement of price 130
- Supplies 316
- Supply 377, 447
- Supply in the short period 262
- Supply of money 337, 350
- Support 270
- Support price 384
- Supposition 354
- Supreme court of appeal 465
- Surety 55, 217, 314, 506
- Surety blank 9
- Surname 373
- Surplus 86
- Surplus receipts 157
- Surprise 383
- Surprising 383
- Surrender 441
- Surtax 253
- Survey 364, 372
- Survivorship 498
- Suspected 354
- Suspension 31, 120
- Suspension of business 226
- Suspension of payment 313
- Suspicion 276
- Swap 337
- Swindle 115
- Swindler 115
- Sworn 26
- Sworn broker 107, 479
- Sympathie value 121
- Syndic 51
- System 112
- System of freedom in the matter of evidence 40
- Systems of account 365
- Tablet 345
- Tabular 85
- Tacit 326
- Tacitly 327
- Take of the embargo 141
- Take promises 265
- Taker of insurance policy 273
- Taking back 167
- Taking of the seals 89
- Taking-over 19
- Taking possession 136
- Taking the oath 26
- Talon 267
- Tangible property 287
- Target zone 345
- Tariff 59
- Tariff made or applied under treaty 185
- Tariff of exception 36
- Tariff schedule 47
- Tariff war 361
- Taste 53
- Tax 443
- Taxable 185, 506
- Taxable goods 186
- Taxable goods 186
- Tax-assessment 354
- Taxation 444
- Taxation principle 444
- Tax authority 445
- Tax burden 446
- Tax credit 446
- Tax equity 446
- Tax farming 503
- Tax for the benefit of national defence 363
- Tax incidence 445
- Tax in kind 289
- Tax on luxury expenditures 181
- Tax on exports 110
- Tax on turnover 226
- Tax on transport 388
- Tax on war profits 361
- Tax-payer 506
- Tax rates 446
- Tax return 444
- Tax splitting method 38
- Taylorism 391
- Technical 421
- Technical assistance 421
- Technical capital 421
- Technical reserve funds 421
- Technician 421
- Technics 421
- Technology 421
- Telegram 401
- Telegraph 401
- Telegraphic address 401
- Telephone 401

- Telephone message 401
 Temporarily 152
 Temporary 151
 Temporary admission 152
 Temporary appropriations 153
 Temporary function 152
 Temporary provisions 156
 Temporary unworking 151
 Tenant 264
 Tendency 132
 Tender 31
 Term 378
 Term of bill 56
 Term of guaranty 217
 Term of limitation 379
 Term of payment 313
 Term of prescription 379
 Term of trade 396
 Terms of payment 312
 Terms of sale 359
 Terms of supply 448
 Territorial credit 139
 Territoriality of the laws 470
 Territorial waters 246
 Testament 440
 Testamentary contract 238
 Testamentary heir 33
 Testator 237
 Testimonial 54, 233
 Text 292
 Textile 326
 Thanks 302
 The above firm 500
 The agricultural bank 386
 The amount due 317
 The assets and liabilities 439
 The business career 398
 The commerce 358
 The commercial career 398
 The contracting parties 374
 The dealings 225
 The defendant 354
 The due sum 66
 The enclosed invoice 215
 The exchange of commodities 286
 Theft of livestock 199
 The last price 371
 The laws of the country 507
 Theories of interest 431
 Theory of comparative advantage 248
 Theory of games 308
 Theory of international values 108
 Theory of maximum social advantage 140
 The party concerned 458
 The present 383
 The price is 131
 The prices are 131
 The prices depend from the offers and demands 378
 The respective amount 373
 The running bills 115
 The said firm 56
 The six 428
 The three 428
 The trade 358
 The two 428
 The undersigned 32
 The year of the hegira 206
 Thing 294
 Things are in a fair way 179
 Third bill 310
 Third degree liquidity 429
 Third market 429
 Third party 429
 Third party notice 91, 429
 Third person 429
 Third sector 428
 Third world 428
 Threat 182
 Threatening letter 182
 Threats 510
 Three month after date 428
 Through bill of lading 399
 Thoroughly by the agency 27
 Tied aid 274
 Time 509
 Time allowed 150
 Time allowed for discharging 70
 Time allowed for notice 59
 Time allowed for removing 271
 Time bargain 89, 274, 380
 Time-charter 495, 509
 Time deposits 381
 Time of delivery 448
 Time of fulfilment 484
 Time of performance 314, 484
 Time of starting 238
 Time table 59
 Tip 367
 Tissues 325
 Tithe 32
 Title 194, 354
 Titular 256
 To abandon 57
 To abrogate 303
 To abuse 495
 To accede to a wish 111
 To accelerate 206
 To accept 299
 To accredit 441
 To accumulate 60
 To accuse, 90
 To a condition 274
 To acquit oneself 257
 To act contrary to 472
 To act in good faith 232
 To add 132, 404
 To address a letter 290
 To adhere to an opinion 125
 To adjudge bankrupt 51
 To adjourn 142
 To adjust 126
 To administer 499
 To administer an oath 24
 To adopt 299
 To adopt compulsory measures 509
 To adulterate 357
 To advance 214, 317, 505
 To advance money 323
 To advertise 59
 To advice 192, 353
 To advice a draft 310
 To affix the signature 216
 To afford advantage 85
 To agree 423, 425
 To agree on a price 130
 To agree to a proposition 324
 To agree to condition 274
 To agree upon the price 423
 To allot 436
 To allow a compensation 485
 To alloy 16
 To amalgamate 62
 To amortize 373
 To anchor 99
 To annex 215
 To announce 59, 121, 192
 To annul 151
 To answer 372
 To answer for 506
 To antedate 321
 To anticipate 324
 To appeal 367
 To appear 179
 To appear before the judge 461
 To appear in court 462
 To apply 421
 To appoint 354
 To appraise 94
 To appreciate 94, 95
 To approach 452
 To appropriate 286
 To approve 422
 To arrange 126
 To arrive 415, 440
 To arrive safe 143, 440
 To ascertain 354
 To ascribe 316
 To ask for indulgence 207
 To ask permission 299
 To ask the payment 312
 To assert 362
 To assign 176
 To assist 74, 200
 To assistance 459
 To assist at meeting 208
 To associate 306
 To assume 436
 To assure 217
 To attach value 96
 To attach weight 324
 To attain 142
 To attend to a desire 484

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- To attest 54
 To authorize 489
 To avail oneself of an agency 27
 To avail oneself on an opportunity 147, 148
 To avail oneself of a right 197
 To avoid 235
 To award 465
 To bargain 344
 To bargain a price 130
 To be accountable 506
 To be appreciated 214
 To bear 504
 To bearer 390
 To bear interest 430
 To bear witness 385
 To be astonished 383
 To be at stake 83
 To beat the competition 467
 To be back 168
 To be bound 511
 To be bound to a limit 368
 To be burdened with mortgage 409
 To become bankrupts 52
 To become indepted 63
 To be compatible with the interest 84, 423
 To be conformed 422
 To be convinced 243
 To be current 190
 To be deprived of 493
 To be discredited 363
 To be disposed 132
 To be drawn 349
 To be due 381
 To be efficient produced of 435
 To be entitled 195, 488
 To be for sale 357
 To be forwarded 492
 To begin a business 224
 To be going on 495
 To be going up 505
 To be good 458
 To be high 504
 To be in arrear 168
 To be in arrear with the payment 311
 To be in bad conditions 275
 To be in cash 337
 To be in contradiction 84
 To be in. correspondence 291
 To be indebted 63, 66
 To be indebted to one 176
 To be in difficulty 183
 To be in distress 83
 To be in doubt 280
 To be in effect 507
 To be in fashion 293
 To be in fault 377
 To be in favour 220
 To be inferior 32
 To be in good condition 232
 To be in possession 136
 To be in stock 271
 To be in ouch 215
 To be in trouble 368
 To be involved in a failure 52
 To be in want 166
 To be leaky 370
 To be low 124
 To be mistaking; 16, 455
 To be negotiated at the exchange 68
 To be obliged 511
 To be of a heavy sale 509
 To be of no use 458
 To be of opinion 125
 To be on the advance 505
 To be on the increase 505
 To be on the rise 505
 To be out of cash 337
 To be overdue 195
 To be passing 170
 To be pleased 263
 To be prejudicial 114
 To be prepared 53
 To be presented 308
 To be regretted 437
 To be running 81
 To be satisfied 487
 To be sorry 437
 To be stagnant 257
 To be subject to fluctuations 88
 To be suitable 137
 To be suspected 276
 To be travelling 170
 To be up 505
 To be usual 276
 To be valid 190
 To be waiting 53
 To be well informed 188
 To be well understood 232
 To be without news 192
 To be worth the price 131
 To be worth while the trouble 368
 To be wrong 16, 196, 455
 To bill 357
 To bind oneself 42, 506
 To book 476, 477
 To bond 278
 To borrow 318
 To break-down 490
 To break one's word 376
 To break out 49
 To bring 494
 To bring about a change 96
 To bring back 168
 To bring damage 114
 To bring in money 157
 To bring into connection 215
 To bring into court 462
 To bring into discredit 363
 To bring profit 255
 To bring to a close 371
 To burden with debts 67
 To buy 358
 To buy at first hand 212
 To buy at second hand 212
 To buy firm 259
 To buy for account 380
 To buy for cash 317
 To buy for future delivery 448
 To buy forward stock 448
 To buy on credit 380, 442
 To buy on installments 72
 To buy retail 400
 To calculate 203
 To call at a port 283
 To call for funds 313
 To call in question 280, 372
 To call one to account 202, 204
 To cancel 167, 507
 To capitalize 21, 23
 To capture 510
 To carry forward 404
 To carry forward to new account 481
 To carry into effect 421
 To carry out the execution 484
 To cause 494
 To cause a loss 115
 To cause to possess 231
 To cede a business 57
 To cede a right 57
 To certify 54
 To challenge competition 467
 To change 71
 To change property 231
 To charge 66, 178, 201
 To charge again 480
 To charge carriage forward 347
 To charge the amount forward 312
 To cheapen 344
 To check off 295
 To choose 211, 366
 To cite 80
 To claim 362
 To clear goods at the customs house 185
 To clear the stock 271
 To close 53
 To close the market 343
 To collect the postage 347
 To come back 168
 To come dear 333
 To come in 158
 To come in force 421
 To come in touch 215
 To come to an agreement 423, 425, 440
 To come to assistance 459
 To come to hand 415
 To come out of an affaire 279
 To commit orders 448
 To communicate 192, 215
 To compare 247

- To compensate 126
 To compete 466
 To complain 90
 To complete 384, 481
 To complete the stock 489
 To comply 299, 494
 To comply with instructions 496
 To comply with the law 472
 To concern 214
 To conclude 371
 To conclude a contract 375
 To condemn 464
 To condole with 50
 To conduct 499
 To conduct a business 393
 To conduct the correspondence 476
 To confide 189
 To confide orders 448
 To confirm 113
 To confirm by oath 26
 To confirm judicially 301
 To conforme 422
 To confound 246
 To congragulate 281
 To connect 62
 To consent 299
 To consider expedient 319
 To consign 352
 To consolidate 350
 To consolidate 259
 To constitute 299
 To consume 411
 To conter balance 104
 To contest 83, 247
 To continue 352, 379
 To contract an engagement 504
 To contribute 318
 To convince 217
 To copy 144
 To conquer the market 343
 To correct 126
 To correspond 476
 To count 203, 365
 To counterfeit 57
 To cover 247
 To credit 15
 To cruise 247
 To cut off 261, 270
 To damage 114, 115
 To date 187
 To deal in commodities 285, 290
 To debit 66, 201
 To debit again 480
 To declare 58
 To declare executory 507
 To declare oneself bankrupt 51
 To declare oneself insolvent 314
 To decline 134
 To deduct 204
 To deem necessary 166
 To defalcate 204
 To defer 150
 To defraud 16
 To defray the cost 172
 To delay 149, 156
 To deliver 88, 447
 To deliver a receipt 18
 To deny 451
 To depart 494
 To depend 42
 To depose 385
 To depreciate 94
 To depress 125, 218
 To derive profit 255
 To descend 218
 To desire 111
 To despatch 503
 To despatch goods 286
 To destroy 491
 To detach 261
 To develop 158
 To devote oneself 257
 To devote oneself to business 256-257
 To diminish 38
 To direct 499
 To disappear 493
 To disavow 451
 To discard 96, 210
 To discharge 85, 312
 To discharge a cargo 502
 To discharge of my account 172
 To discuss 180, 436
 To display 367
 To disregard 282
 To dissolve 59, 236
 To dissuade 353
 To distinguish 36
 To do 415
 To do business 415
 To do exchange business 240
 To domiciled 308
 To dominate 436-437
 To do one's best 297
 To do option business 123
 To do retail business 400
 To do the meedful 166
 To do the utmost 297
 To double 212
 To doubt 280
 To do wholesale business 76
 To draw a bill 311
 To draw from a source 254
 To draw out an account 204
 To draw out a protest 420
 To draw to an and 371
 To draw up 200
 To draw up an official report 407
 To dwell 475
 To embark 161
 To embarras 368
 To embezzle 115
 To employ 177, 278
 To employ services 178
 To enable 58
 To encourage hope 419
 To endeavour 80
 To enforce one's claims 362
 To engage 257
 To engage oneself 506
 To enhance the price 333
 To enjoy a good reputation 430
 To enjoy a privilege 37
 To enjoy a reduction 218
 To enjoy credit 363
 To enjoy esteem 363
 To enrich oneself 257
 To enter a business house 393
 To enter into a mutual engagement 249
 To enter into connection 215
 To enter into detail 38
 To entertain connections 215
 To entertain hope 419
 To equip 159
 To establish 278, 354
 To establish oneself 486
 To establish terms 274
 To esteem 95
 To evade the law 469
 To examine 171, 217, 493
 To examine more closely 451
 To exceed the bounds 320
 To exceed the limit 368
 To exchange 98
 To exchange letters 476
 To excuse 41
 To execute 457, 483
 To exercise a privilege 36
 To exert oneself 257
 To exhibit 367
 To exist 440
 To expend 198
 To experimence delay 149
 To expire 371
 To explain 25
 To exploit 227, 458, 459
 To export 109
 To expose 367
 To expose to risk 83
 To express regret 143
 To express the hope 419
 To extend 424
 To extend the term of delivery 448
 To extend the time 425
 To extend the time of delivery 448
 To fabricate 457
 To face 247
 To facilitate 268
 To fail 49, 52
 To fall 371, 490
 To fall due to mature 381
 To fall in price 130
 To fall into oblivion 419
 To fall in value 94
 To falsify 71
 To favour 268
 To fear competition 466
 To fear non sacrifice 332
 To felicitate 281
 To ferch 173

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- To fill 136
 To finance 13
 To find a sale 84
 To find buyers 17
 To find favour 220
 To find in order 495
 To fine 335
 To fit out 117
 To fix 354
 To fix a day 188
 To fix a time 381
 To flourish 382
 To flow back 167
 To flow in 490
 To fluctuate 88
 To follow the advice 319
 To follow the instructions 496
 To forbid 468
 To foresee 324
 To forget 419
 To form 299
 To form an opinion 245
 To form of opinion 124
 To forward 176, 492, 503
 To found 278
 To free from difficulties 368
 To free oneself 257
 To freight 503
 To fulfil 483
 To fulfil a duty 318
 To gamble in stock 68
 To get accustomed 19
 To get into debts 63
 To get into difficulties 247
 To get into ruin 381
 To get rich 439
 To get worse 275
 To give 448, 459
 To give account 204
 To give an idea 125
 To give a negative answer 298
 To give a receipt 18
 To give a view 124
 To give guaranty 189
 To give in consignment 352
 To give in exchange 249
 To give on commission 352
 To give one's opinion 125
 To give oneself the honour 302
 To give orders 210, 448
 To give particulars 38
 To give receipt 19
 To give rise 486
 To give security 505
 To give security for due payment 505
 To give the insurance 217
 To give the procuration 488
 To give up a claim 362
 To give up the business 224
 To go 174
 To go aboard 190
 To go badly 275
 To go down 52
 To go straight 495
 To grant 299
 To grant a compensation 485
 To grant a delay 381
 To ground 52, 246
 To guarantee 189, 506
 To guaranty 372, 505
 To guard against 143
 To guard oneself 273
 To hand over 448
 To hasten 80, 206
 To have a bad reputation 430
 To have a bill noted 420
 To have a chance 419
 To have a claim 194, 195
 To have a falling tendency 123
 To have an interest 214
 To have an option on a thing 366
 To have a share in a business 341
 To have a title 488
 To have before oneself 182
 To have cash in hand 337
 To have draw out a protest 420
 To have effect 145
 To have free hand 41
 To have indulgence 207
 To have in stock 358
 To have legal power 468, 507
 To have on hand 358
 To have patience 93
 To have reason for complaint 452
 To have recourse 50
 To have the good fortune 281
 To have the intention 471
 To hawk 229
 To hesitate 119
 To hinder 141
 To holder 390
 To homologate 301
 To honour a bill 55
 To hypothecate 408
 To imitate 57
 To impede 140, 183
 To impede the liberty of auction 31
 To import 109
 To impose sacrifices 332
 To impose taxes 446
 To impress a seal 89
 To impress a stamp 348
 To improve 126, 458, 505
 To incline 132
 To increase 505
 To indemnity 314, 485
 To indicate 60
 To indorse 14
 To influence 145
 To inform 192
 To infringe 71
 To inquire 59, 372
 To insist 112
 To inspire confidence 189
 To insure 272
 To insure against sea risk 272
 To interest 214
 To interpose 27
 To interpret 496
 To intervene 135
 To invest 474
 To invest capital 21
 To invoice 357
 To involve expenses 172
 To issue 85
 To issue a bill 311
 To judge 463
 To justify 385
 To justify oneself 257
 To keep 352
 To keep account 204
 To keep a promise 376
 To keep behind 168
 To keep one's word 376
 To keep ready 200
 To keep the books 93
 To keep to a price 129
 To keep within bounds 320
 To keep within the limits 368
 To know from source 254
 To lade 503
 To land 70, 454
 To land upon pawn 390
 To languish 120
 To last 379
 To last long 427
 To launch 218
 To lay an obstacle in the way 183
 To lay claims 362
 To lay embargo 141
 To learn 319
 To leave firm on hand 259
 To leave much to be desired 221
 To left at liberty 40
 To legalize 301
 To lend 67, 319, 459
 To lend at interest 430
 Tolerance 206
 To let 265
 To liquidate 244, 312
 To load 503
 To lose 49, 493
 To lose in value 493
 To lose money 339, 493
 To lose sight 182, 493
 To lower the flag 52
 To make 457
 To make a bad business 275
 To make a calculation of price 130
 To make a choice 366
 To make a clean copy 402
 To make advantage 459
 To make a mistake 16, 455
 To make a mistake in writing 477
 To make an additional payment 133

- To make an agreement 425
 To make an allowance 484
 To make an excuse 331
 To make a payment 311
 To make a protest 420
 To make a proposal 324
 To make a reclamation 362
 To make a remittance 248
 To make a report 475
 To make a statement of account 204
 To make a trial 99
 To make competition 466
 To make conditions 274
 To make delivery 447
 To make dispositions 126
 To make efforts 257
 To make favour with orders 210
 To make itself felt 256
 To make notice 295
 To make on additional payment 253
 To make oneself known 257
 To make one's fortune 439
 To make opposition 247
 To make out an account 202
 To make out an invoice 357
 To make possible 297
 To make profit 255
 To make prosper 158
 To make remonstrance 377
 To make researches 29
 To make responsible 372
 To make up a deficiently 134
 To make use of an offer 324
 To manage 278, 499
 To manage a business 393
 To manufacture 457
 To mark 57
 To matter 323
 To meed 312
 To meet 404, 484, 504
 To meet an engagement 484
 To meet the competition 467
 To meet with a loss 115
 To meet with difficulties 183
 To mention 56
 To mingle 246
 To miscalculate 205
 To misinterpret 276
 To miss 49
 To mistake 455
 To misunderstand 455
 To mix 246
 To mix up with 246
 To my opinion 124, 245
 To my prejudice 114
 Ton 403
 To name 56
 To navigate 162
 To necessitate 166
 To neglect 362, 484
 To negotiate 19, 180
 Tonnage 403
 To note a bill 420
 To notify 192
 Tontine policy of insurance 403-404
 To number 295
 To object 247
 To observe 423
 To obtain 350
 To occasion 494
 To offer 324
 To offer compensation 485
 To omit 57, 484
 To open 10
 To open correspondence 215
 To oppose 247
 To order 139, 210
 To order again 480
 To order on trial 99
 To organize 325
 To originate 275
 To overbid 31
 To overcome 482
 To overload 86
 To owe 66
 To owe a sum 66
 To owe one thanks 66
 To pack 356
 To pack up 333
 To participate 252
 To pass 155
 To pass as good 351
 To pass into other hands 136
 To pase in transit 127
 To pass on the credit 15
 To pass orders 210
 To pass over silently 373
 To pay 312
 To pay by intervention 27
 To pay damage 315
 To pay in advance 316
 To pay interest 431
 To pay of a debt by instalments 71
 To pay on account 364
 To pay on delivery 18, 447
 To pay the duty 186
 To pay the rest 133
 To permit 299
 To persuade 217
 To persevere 112
 To pile up 490
 To pilot 161
 To place 356, 474
 To place at interest 431
 To place at the disposal 139
 To place in custody 352
 To place on account 201
 To plan 387
 To pleased 283
 To pledge 408
 To possess 231
 To post a letter 290
 To practice usury 399
 To praise 327
 To precede to the verification 218
 To precipitate 403
 To predominate 436
 To prefer 479
 To prejudice 114, 490
 To prepare 200
 To prepay 316, 348
 To prescribe 496
 To present 385
 To present difficulties 183
 To present prospects 419
 To preserve 352
 To preserve from a loss 114
 To prevail 436
 To prevent 235
 To print 48
 To privilege 37
 To proceed 50
 To proceed with an order 210
 To procure 350
 To procure acceptance 301
 To procure goods 286
 To produce 299, 307, 435
 To produce proofs 243
 To progress 214
 To prohibit 468
 To project 387
 To promise 376
 To promise well 49, 232
 To protect 270
 To protect a bill 310
 To protect interest 84
 To protest 247
 To protract 382, 425
 To prove 385
 To provide for payment 249
 To provide with acceptance 301
 To purchase 358
 To put in action 81
 To put in circulation 115
 To put into the letter box 290
 To put in touch 215
 To put in touch 215
 To put on board 191
 To put on stock 271
 To put on the way 493
 To put to account 201
 To put to sea 102, 494
 To put under bond 278
 To put under seal 461
 To put upon the market 342
 To quote 476
 To raise 350
 To raise anchor 98
 To raise difficulties 511
 To raise the price 131

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- To reach back 168
 To realize 355, 484
 To realize assets 339
 To recede 123
 To receive 299
 To receive back 168
 To receive favourably 422
 To recharge 480
 To reciprocate 250
 To reclaim 168
 To recoin 480
 To recount 480
 To recover 481, 505
 To recover back 167
 To rectify 126
 To redouble 212
 To reduce 218, 262
 To re-export 480
 To refer 92
 To reflect honour 302
 To re-forward 492
 To refurnish 481
 To refuse 83, 168
 To refuse acceptance 300
 To register 19, 476
 To regret 143
 To regulate 126
 To reimburse 126
 To reimport 480
 To release 279
 To reload 481
 To remain 66, 169-170, 239
 To remain at the disposal 139
 To remain in stock 358
 To remit 248, 448
 To remove 172
 To remove goods 286
 To render 459
 To render account 204
 To render a service 177
 To renew 480, 482
 To renounce a right 197
 To reopen 479-480
 To re-order 480
 To repack 481
 To repair 492
 To repeat 492
 To replace 485
 To reply in the affirmative 298
 To repurchase 169
 To require 362
 To resale 492
 To rescind 236
 To resell 169
 To reserve for oneself 256
 To reship 492
 To reside 308
 To result 371
 To resume 480
 To retail 400
 To retain sample 326
 To retrench 85
 To return the drawback 186
 To revive 480
 To rewrite 491
 To rise 505
 To rise in price 131
 To rise in value 505
 To risk 83
 Tort 196
 Torture 225
 To ruin 491, 493
 To run 25, 115, 225, 457
 To run risk 83
 To run short 410
 To rush 403
 To sail 479
 To satisfy 117
 To save 263, 279, 409
 To seal 89, 319
 To search 493
 To secure oneself with a pledge 410
 To see oneself forced 512
 To seize 137
 To select 211
 To sell 356, 357, 360
 To sell any price 136
 To sell at reduced prices 218
 To sell by auction 31
 To sell by measure 320
 To sell by private contract 329
 To sell by special agreement 136
 To sell by the bulk 181
 To sell by the piece 340
 To sell firm 259
 To sell for account 380
 To sell for future delivery 448
 To sell on credit 380, 443
 To sell on instalments 72
 To sell retail 400, 406
 To sell under the price 131
 To sell wholesale 406
 To send 176
 To send by post 347
 To send by railway 406
 To send for acceptance 300
 To send good payable on delivery 312
 To send on approbation 124
 To send postage to be collect 347
 To sequester 190
 To serve as basis 402
 To serve carefully 331
 To set going 507
 To set matters going 494
 To set up a rule 278
 To settle 98, 126, 354
 To settle amicably 425
 To share an opinion 125
 To share in a speculation 449
 To share in the profits 72, 254
 To ship 503
 To shock 356
 To shorten 262
 To show 181
 To show a balance 236
 To show kindness 268
 To shrink back from no trouble 368
 To sign 216
 To sign by procuracy 488
 To simplify 453
 To sink 52
 To slacken 169
 To solicit 112
 To sort 366
 To spare 143
 To speculate 449
 To speculate for the advance 449
 To speculate for the fall 449
 To spend 198
 To split 72
 To stamp 89
 To stamps 319
 To stamp with a seal 89
 To stand at a high price 131
 To start 299, 479, 494
 To state 25
 To stated time 57
 To steel 82
 To stipulate 274, 354
 To stock 74
 To stop 120, 371
 To store up 358, 490
 To stow 221, 505
 To strengthen 120, 189, 480
 To struggle 361
 To subject 274
 To submit 324, 448
 To submit price list 130
 To submit samples 326
 To subscribe 378
 To subsist 438
 To succeed 49
 To suffer average 101
 To suffer damage 490
 To suffice 489
 To suggest 353
 To summon 462
 To supply a want 134
 To support 270
 To suppose 354
 To surmount 482
 To surprise 367
 To suspect 276
 To suspend 314
 To sustain a loss 115
 To swear 26
 To take an interest 214, 252
 To take an oath 26
 To take a resolution 245
 To take as principle 215
 To take a turn 58, 179
 To take back 167
 To take care 331
 To take decide 245
 To take down 295
 To take in a cargo 502
 To take in consignment 352
 To take informations 59
 To take in good part 232
 To take into admit to partnership 303
 To take into consideration 182, 323
 To take legal measures 470, 471
 To take measures 325
 To take over a business 436

- To take the inventory 117
 To take the occasion 494
 To take the opportunity 147
 To take the proper steps 166
 To take turn 179
 Total 404
 Total amount 164
 Total brought forward 404
 Total cost 76
 Total estate 51
 Totalizer 345
 Total product 404
 To tax 94, 445
 To telegraph 401
 To telephone 401
 To testify 385
 To thanks 302
 To the credit 15
 To the credit of my account 15
 To think oneself happy 257
 To throw on the market 342
 To throw overboard 191
 To tie up 370
 To touch at a port 414
 To trade 395
 To transfer 14, 176
 To transform 98
 To transmit 448
 To travel 171
 To treat 226
 To treat a question 372
 To treble 428
 To try 99
 To turn 179
 To turn out to advantage 459
 Touch at 414
 To undergo a change 96
 To undersell 124, 493
 To undertake 174, 436
 To unload 70
 To unload a cargo 502
 To urge upon 48
 Tourism 170
 Tourist 170
 Touristic 171
 To use 278
 To use precaution 325
 To value 82, 94
 To verify 301
 To vouch 355
 To warehouse 358
 To warm 420
 To warrant 505
 To watch over 182
 Tow-boat 478
 To wear out 143
 To win 255
 To wind up 244
 To wish 111
 To withdraw 177, 507
 To withdraw from circulation 115
 Town council 54
 Town traveller 170, 500
 To wonder 383
 To work 457
 To work by the piece 339
 To work with limited means 368-369
 To wrap up 356
 To write 477
 To yield benefit 255
 To your debit 201
 Tract 424
 Trade 391
 Trade article 397
 Trade associations 392
 Trade balance 111, 393
 Trade credit 398
 Trade directory 399
 Trade journal 394
 Trade mark 36, 147, 396
 Trade monopoly 156
 Trade name 396
 Trade office 24
 Trade price 260
 Trade register 395
 Trade report 392
 Trade royalties 397
 Trade samples 287
 Tradesman 357
 Trades women 235
 Trade union 229
 Trading city 395
 Trading company 396
 Trading consul 302
 Trading custom 397
 Trading nation 358
 Trading route 399
 Trading year 205
 Tradition 156
 Traffic 396, 415
 Train 406
 Trap steamer 502
 Transaction motive 225, 338
 Transaction on credit 380
 Transactions 225
 Transatlantic steamer 406
 Transfer 13, 14, 231
 Transferable 155
 Transfer by judgment 465
 Transfer by law 470
 Transfer expenditures 14
 Transfer of a case for hearing to another court 91
 Transfer of claims 15
 Transfer of liability 63
 Transfer of rights 30
 Transfer to a neutral flag 456
 Transformation 97
 Transgression 353
 Tranship 14
 Transhipment 14
 Transire 110, 494
 Transit 126
 Transit duties 186
 Transit duty 127
 Transit goods 127
 Transition 155
 Transit pass 126, 156
 Transit station 127
 Transit trade 127
 Transmissibility 155
 Transmissible 14
 Transport 387
 Transportation agency 387
 Transportation company 387
 Transport ship 502
 Travel 170
 Traveller 171
 Traveller's cheque 171
 Travelling expenses 170, 495
 Treason 360
 Treasure 175
 Treasury 200
 Treasury bill 65
 Treasury bonds 201
 Treasury exchequer 286
 Treatment 225
 Treaty 25, 26
 Treaty of commerce 397
 Trend 426
 Trespass 256, 472
 Trespass to land 389
 Tret 11
 Trial 99, 121, 372
 Tribunal of commerce 403
 Tribute 198
 Tricot 325
 Trip-charter 495
 Triptique 406
 Troublesome 368
 Truck 243, 251
 Truckage 98
 Trust 406
 Trustee 254
 Trustee in bankruptcy 52
 Trust for benefit of family 12
 Trusting 189
 Trust worthy 189, 243
 Tun 147
 Turnover 230
 Turnover commission 28
 Turnover tax 226
 Tutelage 271
 Tutorship 271
 Twice 212
 Twine 370
 Type 326
 Typewriter 476
 Ultimate 371
 Ultimo draft 507
 Unacceptable 300
 Undulterated 16
 Unassignable rights 231
 Unauthorized assumption 509
 Unauthorized assumption of name 510
 Uncertain 259
 Uncertainty 259
 Unconfirmed credit 300
 Unconfirmed letter of credit 113
 Unconstitutionality of the laws 469
 Uncovered 249
 Uncovered acceptance 249
 Uncrossed cheque 86, 315
 Undamaged 114
 Undecided 31
 Undefeasible rights 440
 Under neutral flag 52
 Undersecretary of state 293
 Underselling 124

TİCARET SÖZLÜĞÜ

- Under shelter 478
- Undersigned 216
- Understanding 25, 422
- Undertaking 173, 227
- Under the auspices 353
- Under the condition 383
- Under the same cover 477
- Under these conditions 383
- Under this day's date 187
- Undervaluing 94
- Underweight 134
- Underwriter 102, 272
- Undue price 33
- Unemployment 223
- Unemployment benefit 229
- Unemployment insurance 229
- Unfair competition 468
- Unfalsified 57
- Unfit 423
- Unfortunately 295
- Unfounded 402
- Unfounded debt 88
- Unilateral contracts 401
- Unilateral transactions 401
- Unincorporated association 104, 453
- Unincorporated partnership 453
- Uninsured 273
- Union 61
- Unity 60
- Unity of measure 319
- Universal exhibition 417
- Universal postal union 346, 417
- Unjust 196
- Unjustifiable enrichment 196
- Unjust price 33
- Unlawful interference 510
- Unlawful price 33
- Unlawful wearing 509
- Unlimited 369
- Unlimited insurance 369
- Unlivery 70
- Unloading 70
- Unmeasured 320
- Unnecessary 167
- Unpacked 356
- Unpacking 356
- Unpaid 317
- Unpaid non-quota imports 96
- Unpaid postage to be collected 348
- Unperfect obligations 299
- Unpermitted 299
- Unprofitable 447
- Unreasonable penalty 33
- Unsafe bill 87
- Unsafety of the market 343
- Unsaliered 487
- Unsaleability 357
- Unsaleable 357, 382
- Unsecured debts 127
- Unsold 357
- Unsoundness of mind 419
- Unstamped 89
- Unsuitable 423
- Until further notice 479
- Until further order 479
- Unvoidable 235
- Unworthiness to inherit 238
- Upon credit 318
- Upward movement 505
- Urgency 403
- Urgent 403
- Usage and custom 406
- Usance 428
- Useful 277, 458
- Useful expenses 459
- Useless 459
- Uselessness 459
- Use value 278
- Usual 19
- Usufruct 458
- Usufruct of claim 16
- Usufructuary 458
- Usufructuary tenancy 465
- Usurer 399
- Usurious interest 33, 399
- Usurpation 509
- Usury 399
- Utility 458
- Utility corporations 104
- Vacant post 71
- Vacation 462
- Vaccination 32
- Valid 189
- Validity 190, 507
- Valuable 95
- Valuable consideration 248
- Valuables 95
- Value 93
- Value added tax 252
- Valued policy 310
- Valueless 95
- Value in account 94
- Value in myself 94
- Value in use 278
- Value of equal 57
- Value received in cash 94
- Value received in goods 94
- Value to be applied on account 94
- Variable costs 96
- Variable rules 97, 496
- Variation 88
- Velocity of circulation 116
- Vender 356
- Vendor 356
- Verbal 375
- Verbally 375
- Verdict 460
- Verification 217
- Verification of account 202
- Versed 179
- Versed in business 224
- Vertical channel building 123
- Vertical combination 123, 473
- Vessel 158, 438
- Vested interest 132
- Veterinary law 448
- Vice-consul 269
- Vicinity rights 268
- Victualling 478
- View 124
- Visa 155
- Visit 180
- Visitor 180
- Vis major 235
- Voluntary auction sale 9
- Voluntary exchange 219
- Voluntary insurance 219
- Voluntary jurisdiction 83
- Voluntary sale by auction 219
- Voluntary stranding 246
- Voluntary transference of property without consideration 41
- Vote 308
- Vote of confidence 190
- Vote of non-confidence 190
- Voting trust 308, 406
- Voucher 18, 355
- Voyage charter 495
- Wage 428
- Wage of one day 187
- Wages 428
- Wages of equal 57
- Wages of female workers 235
- Wage table 47
- Waggon 438
- Waiver 441
- Want 166
- Want of money 335
- War casualty 361
- War damages 360
- War department 360
- Wardship 197
- Ware 284
- Warehouse 271
- Warehouse receipt 18, 285, 352
- Warehousing 271, 358
- Warehousing charge 358
- Warehousing system 29
- Wares 284
- Warfare 199
- War indemnity 361
- War insurance 361
- Warning 58, 420
- War office 360
- War wounded 361
- Wastebook 476
- Waste-matter 96, 210
- Watch 182
- Water 377
- Water-course 377
- Watered capital 383
- Water-way 210
- Way 424, 493
- Way bill 387
- Way of dealing 226
- Weakness 184
- Wealthy 287, 439
- Wear 143
- Wear and tear 32
- Week 193
- Week-end 193
- Weekly 193
- Weekly wages 193
- Weighing 386
- Weighing fee 244
- Weight 11
- Welfare 176
- Well conditioned 232

- Well furnished stock 63
 Well versed in business 224
 Wharfage 219
 Wholesale 406
 Wholesale dealer 406
 Wholesaler 406
 Wholesale house 406
 Wholesale price 406
 Wholesale trade 406
 Wide 164
 Wide relations 164
 Wilful desertion 57
 Wilful fraud 16
 Wilful misrepresentation 16
 Will 219
 Wire 401
 Wish 111
 Wishing 111
 With advice 192
 Withdrawal 177, 507
 Withdrawing 167
 With good reason 196
 Withholding 254
 Within 211
 Within a fixed time 509
 Within possibility 297
 Without advice 192
 Without any delay 149
 Without bargaining 344
 Without cost 172
 Without delay 381
 Without effect 145
 Without engagement 19, 42, 504
 Without exception 37
 Without guarantees 189
 Without hesitation 119
 Without my knowledge 192
 Without prejudice 114
 Without provision 249, 478
 Without recourses 28
 Without success 49
 Without trouble 368
 With regard to 194
 With reserve 478
 With thanks 302
 With the view 471
 Witness 385
 Witness evidence 267
 Word of honour 294
 Work 221
 Work at price rates 181
 Workbook 223
 Worker's collective movement 223
 Worker's insurance 223
 Worker's representative 10
 Worker's wages 224
 Working 456, 457
 Working capital 118, 227
 Working day 225
 Working expenses 227
 Working hours 81
 Working material 227
 Working prohibition on maternity case 23
 Workman 223
 Work place 230
 Works 456
 Work's certificate 229
 Workshop 229, 230
 World bank 122, 417
 Worldfamed 122
 World's exhibition 417
 World's market 122
 Worth 93
 Worthless 95
 Worthless paper 95, 96
 Worthy 255
 Worthy of recommendation 353
 Wreck 162, 490
 Writ 245
 Write 477
 Writing 475, 477
 Writing desk 476
 Writing material 475
 Writing paper 475
 Writ of execusion 483
 Written 475
 Written evidence 476
 Written form 475
 Written statement 475
 Wrong 455
 Wrongly 196
 Year 491
 Yearly 491
 Yearly income 491
 Yearly sale 491
 Yearly settlement 491
 Yesterday 121
 Yield 447
 Zeal 80
 Zone 72

ÖZET KAYNAKLAR

- AK İKTİSAT ANSİKLOPEDİSİ Akbank Yayını, 1973, iki cilt.
TÜRK HUKUK LÜGATİ Millî Eğitim Bakanlığı Yayını, 1944.
İKTİSAT VE TİCARET LÜGATİ İsmet Alkan ve Cevat Yücesoy, 1948.
TECİM, MALİYE, SAYIŞMANLIK VE GÜVENCE TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ TDK Yayını, 1972.
TÜRKÇE İZAHLI MALİ, TİCÂRÎ-SİNÂÎ, SİGORTA, MUHASEBE TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ Kenan Asafkan, 1966.
İNGİLİZCE-TÜRKÇE İŞLETMECİLİK TERİMLERİ İnal Cem Aşkun ve Özalp San, 1971.
İŞ HUKUKU SÖZLÜĞÜ Meftun Baykal, 1969.
İKTİSADÎ VE TİCÂRÎ DEYİMLER SÖZLÜĞÜ Ayhan Öney, 1971.
İKTİSADÎ VE HUKUKÎ TERİMLER SÖZLÜĞÜ Pars Tuğlacı, 1965.
İZAHLI BANKA VE TİCARET SÖZLÜĞÜ Münir Yarkın, 1959.
İNGİLİZCE-TÜRKÇE İDÂRÎ İLİMLER LÜGATÇESİ Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yayını, 1964.
DICTIONNAIRE COMMERCIAL ET FINANCIER J.V. Servotte, Paris, 1963.
DICTIONNAIRE DES SCIENCES ECONOMIQUE P.U.F. Yayını.
LAROUSSE COMMERCIAL ILLUSTRÉ E.M. de Toro Clémentel, Paris.
COMMERCIAL DICTIONARY G.R. Macdonald, London.
DICTIONNAIRE COMMERCIAL COMPTABLE ET JURIDIQUE ILLUSTRÉ M. Pigier, Paris.
COMMERCIAL DICTIONARY F.W. Smith, London.
TÜRK DİL KURUMU'NUN BÜTÜN SÖZLÜKLERİ.
-

Remzi Kitabevi

FELSEFE • SÖZLÜK • ANSİKLOPEDİ

Macit Gökberk

FELSEFE TARİHİ

Filozof metinlerinden ve felsefe tarihi konusunda önde gelen yapıtlardan yararlanılarak hazırlanan bu kitapta, felsefe sorunlarını çözme denemelerinin sürecini anlatan felsefe tarihi bilgilerini tanıtmak amacı göz önünde bulundurulmuştur. (4. Basım).

Büyük Fikir Kitapları Dizisi No 38

A. Adnan Adıvar

TARİH BOYUNCA İLİM ve DİN

Şimdiye kadar bizde daha mükemmeli yazılmamış büyük fikir ve araştırma eseri. Bilim Tarihini en iyi şekilde anlatan ve öğreten değerlendirme. «Bu eser, bir Batı dilinde yazılmış olsaydı, bütün dünya dillerine çevrilmiş olurdu». (3. Basım).

Büyük Fikir Kitapları Dizisi No 5

Cemal Yıldırım

BİLİM FELSEFESİ

Bilimsel düşünme ve araştırma yöntemlerinin mantıksal bir çözümlemesi... Bilimsel anlayışın, aynı zamanda, her türlü bağnaz ve akıl-dışı öğretilere karşı kişiyi entelektüel bir direnme gücüyle donatışı...

Büyük Fikir Kitapları Dizisi No 35

A. Adnan Adıvar

OSMANLI TÜRKLERİNDE İLİM

Geliştirilmiş IV. Baskıyı hazırlayanlar :

Prof. Dr. Aykut Kazancıgil - Prof. Dr. Sevim Tekeli

«Tarih Boyunca İlim ve Din»in tamamlayıcısı. Osmanlı Türkiye'sinde geçen yüzyıllarda müspet ilimler alanında neler olmuş, neler olmamıştır. Hiçbir kitapta bulunmayan orijinal bilgiler... (4. Basım).

Büyük Fikir Kitapları Dizisi No 6

Bedia Akarsu

AHLAK ÖĞRETİLERİ

(I. Kitap Mutluluk Ahlakı; II. Kitap Kant'ın Ahlak Felsefesi)

Yazar yapıtında mutluluğu temel olarak alan ahlak öğretileriyle Kant'ın ödevi temel olarak alan ahlak felsefesini inceliyor. Ahlak felsefesi alanında tek kitap.

Büyük Fikir Kitapları Dizisi No 46

FELSEFE METİNLERİ • ÇEVİRİLER

Eflatun (Platon)

DEVLET

Çevirenler: S. Eyüboğlu, M. Ali Cimcoz

2400 yıl önce yazılan; çağımıza o günden ışık tutan, dünü bugüne, bugünü yarına bağlayan büyük fikir eseri... (4. Basım).

Büyük Fikir Kitapları Dizisi No 9

Aristoteles

POLİTİKA

Çeviren: Mete Tunçay

Gelmiş geçmiş düşünürlerin en ünlülerinden Aristoteles'in en önemli yapıtı. Aristoteles bu eserinde en iyi anayasayı arıyor ve tanımlamaya çalışıyor.

Büyük Fikir Kitapları Dizisi No 22

J.J. Rousseau

İTİRAFLAR

Çeviren: Kenan Somer

Yazdığı eserlerle, Fransız düşünce hayatını etkileyen Rousseau'nun kendi hayat öyküsü. Bu yapıt dünya edebiyatında otobiyografik bir düşün şaheseri olarak kabul edilmektedir.

Büyük Fikir Kitapları Dizisi No 21

Ernst Cassirer

İNSAN ÜSTÜNE BİR DENEME

Çeviren: Necla Arat

Yüzyılımızın en büyük düşünürlerinden biri olan Cassirer bu yapıtında «İnsan nedir?» sorusuna özgün bir yöntemle yaklaşıp, insana ilişkin sorunları yine insan yaratırları olan söylene ve din, dil, sanat, tarih ve bilim aracılığıyla çözümlemeye çalışmaktadır.

Büyük Fikir Kitapları Dizisi No 40

Hans Reichenbach

BİLİMSEL FELSEFENİN DOĞUŞU

Çeviren: Cemal Yıldırım

Bilim felsefesinin temel taşı sayılan bu kitap, felsefenin birbiriyle bağdaşmaz birtakım düşüncelerin bir çatışma alanı değil, bilimsel bir araştırma ve bilgi edinme yöntemi olduğunu vurgulamaktadır.

Büyük Fikir Kitapları Dizisi No 42

Platon

DİYALOGLAR I

Çevirenler: Aktürel, Anday, Cemgil, Eyüboğlu, Ünlü

«Diyaloglar I» Platon'un Sokratesçi döneminden, öz düşüncelerinin filizlendiği geçit diyaloglarından önemli örnekler sunarken, söylev sanatı, erdem, dil ve edebiyat gibi çeşitli problemlere ışık tutmaktadır.

Büyük Fikir Kitapları Dizisi No 49

EKONOMİ • SİYASET BİLİMİ • DEVLET

Gülten Kazgan

İKTİSADİ DÜŞÜNCE

Bu kitap, iktisat teorisini, politik inançlar sistemini bütünleştiren doktrinler, bunun alt bölümleri olan okullar için incelemektedir. «Politik iktisat»ın içeriğini verirken, saf bilim olma yolunda iktisadın nicelleşmesini de tahlil etmektedir (2. Basım).

Büyük Fikir Kitapları Dizisi No 39

C. Northcote Parkinson

SİYASAL DÜŞÜNCENİN EVRİMİ

Çeviren: Mehmet Harmancı

Yepyeni bir görüş açısıyla Batıda siyasal düşüncenin gelişmesi, devlet kavramı ve kişinin tutumu.

Büyük Fikir Kitapları Dizisi No 25

A. De Crespigny - K.R. Minogue

ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFECİLERİ

Çeviriyi denetleyen: Mete Tunçay

Çağdaş siyaset bilimcilerinin önemli eserlerinden yapılan bu seçme günümüz siyaset felsefesini anlamak için temel eserdir.

Büyük Fikir Kitapları Dizisi No 44

Orhan Hançerlioğlu
EKONOMİ SÖZLÜĞÜ

«Çağımızın düşüncesi bütün bilimleri, özellikle de ekonomik bilimini içerir. İnsan yaşamı üretimle başlamış, toplumsal yapı üretimle belirmiştir.» Her aydını ilgilendiren, günlük yaşantımıza girmiş 2.000'in üzerinde ekonomi kavramı sade ve açık bir dille verilmektedir. Ayrıca, ekonomik kavramların Osmanlıca, Fransızca, Almanca ve İngilizce karşılıkları... (5. Basım).

Büyük Fikir Kitapları Dizisi No 15

Orhan Hançerlioğlu
TİCARET SÖZLÜĞÜ

Ticaret ve ticaretle ilgili Ekonomi ve Hukuk terimleri (Türkçe, Osmanlıca, Fransızca, Almanca, İngilizce, İtalyanca, İspanyolca, Latince karşılıklarıyla birlikte).

Büyük Fikir Kitapları Dizisi No 47

Bryan Magee
KARL POPPER'İN BİLİM FELSEFESİ ve SİYASET KURAMI

Çeviren: Mete Tunçay (Hazırlanıyor)

Bryan Magee'nin bu yapıtı Popper'in düşününü tümüyle incelerken bugün «felsefe» nin ne olduğunu, nelerle nasıl uğraştığı konusuna da ışık tutmaktadır.

Büyük Fikir Kitapları Dizisi No 48

FELSEFE • SÖZLÜK • ANSİKLOPEDİ

Orhan Hançerlioğlu
FELSEFE ANSİKLOPEDİSİ

Felsefe ansiklopedisi ülkemizde başka bir eşiti olmayan büyük bir felsefe birikim ansiklopedisidir. Yedi cilt ve yaklaşık üç bin sayfadan oluşan ansiklopedide bütün felsefi kavram ve akımlar anlatıldığı gibi filozofların yapıtları hakkında da bilgi vardır. Yapıtın ilginç yanı genel dizinle kişi adları dizininden başka Türkçe, Osmanlıca, Fransızca, Almanca, İngilizce, İtalyanca, Yunanca, Latince, Arapça, Farsça, Sanskritçe, İbrânice, Çince, Slavca olmak üzere on dört dilde düzenlenmiş olan özel dizinleri de kapsaması ve her cildin sonunda bu dizinlerin mevcut olmasıdır.

Büyük Fikir Kitapları Dizisi No 26; 27; 29; 30; 32; 34; 37. (7 cilt)

Orhan Hançerlioğlu
FELSEFE SÖZLÜĞÜ

Günümüz kültüründe temel olan ve çoğunlukla yanlış anlamda kullanılan kavramları açıklayan büyük sözlük. Felsefe terimlerinin Osmanlıca, Fransızca, Almanca, İngilizce, İtalyanca karşılıklarıyla birlikte tam açıklaması. Her aydının mutlaka bilmesi gereken bilgileri kapsayan kitap... Geliştirilmiş ve genişletilmiş (5. Basım).

Büyük Fikir Kitapları Dizisi No 7

SOSYOLOJİ • TOPLUM

Prof. Nurettin Şazi Kösemihal
SOSYOLOJİ TARİHİ

Konuya ilgi duyanların tek kitapta bütün aradıklarını bulacakları bir eser... Sosyoloji anlayışı ve gelişimi hakkında temel bilgiler... (4 Basım).

Büyük Fikir Kitapları Dizisi No 1

Prof. Nurettin Şazi Kösemihal
DURKHEIM SOSYOLOJİSİ

Sosyolojinin konu ve yöntemi, Ahlak sosyolojisi, Ahlak sosyolojisi uygulaması, İntihar, Din sosyolojisi, Bilgi kuramı ve bilgi sosyolojisi, Durkheim Sosyolojisinin eleştirilmesi...

Büyük Fikir Kitapları Dizisi No 12

Emre Kongar
TOPLUMSAL DEĞİŞME KURAMLARI VE TÜRKİYE GERÇEĞİ

Tarih boyunca gözlenen toplumsal değişmeyi günümüz Türkiye'si açısından irdeleyen bir toplumsal bilim çalışması. (3. Basım).

Büyük Fikir Kitapları Dizisi No 41

Emre Kongar
TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

Dünü ve bugünü tutarlı bir bilimsel model çerçevesinde açıklayan, yarına ışık tutan bir çalışma... Türkiye'nin toplumsal yapısını, yapısal istatistiklerini değerlendiren özgün bir inceleme. (4. Basım).

Büyük Fikir Kitapları Dizisi No 43

Emre Kongar
TÜRK TOPLUMBİLİMCİLERİ (Cilt 1)

Türk toplumbilimcilerini tarih sırasıyla inceleyen bu eserin birinci cildinde Z. Gökalp, Prens Sabahattin, H.S. Ülken, İ. Yasa, N. Berkes, N.Ş. Kösemihal, C. Tanyol, C.O. Tütengil, M.B. Kıray incelenmektedir. Kişilerin katkısını incelerken, Türkiye'de sosyolojinin gelişme çizgisini de açıklayan bu ilginç çalışma bir «ortak çaba» ürünüdür. E. Kongar'ın yazar ve düzenleyici olduğu bu ciltte İ. Cılgı, E. Erkul, İ. Özer, V. Sağ, S. Tüzün ile H. Uygun'un katkısı var...

Büyük Fikir Kitapları Dizisi No 45

DİN • İNANÇ

Cemil Sena

HAZRETİ MUHAMMED'İN FELSEFESİ

Hazreti Muhammed kimdir? Peygamber ve peygamberlik, melekler, cinler, şeytan ve iblis, kıyamet ve ölümden sonra dirilme, cennet, cehennem, ruh, ölüm ve ölüm ötesi vahiy nedir? Kur'an, Tanrı, İman, İbadet, Dua ve yarlığama, Tövbe, Bilim ve din, Kader ve elindelik problemi, Dünya, Din ve Allah, Hukuk, Hazreti Muhammed'in kişiliği, Başarı ve amaçları, Dinde revizyon, Layiklik, Özgür düşünce... (3. Basım).

Büyük Fikir Kitapları Dizisi No 11

Osman Pazarlı

İSLÂMDA AHLAK

Ahlak ilmi, Metodu ve diğer ilimlerle ilişkileri, Nazari ahlak ve İslamda ahlakın gelişmesi, Deneyci ve akılcı ahlak sistemleri, Hayır ve fazilet, Türk ve İslam ahlakçıları ve eserleri, Ameli ahlak, Manevi hayata ait vazifeler, Aile ahlakı, Sosyal ve medeni ahlak, Ekonomi ahlakı... (2. Basım).

Büyük Fikir Kitapları Dizisi No 16

Osman Pazarlı

DİN PSİKOLOJİSİ

İslamda ve Batıda din psikolojisi alanında ileri sürülen fikirler... Mistisizm, Semavi dinler ve metapsişik olayların incelenmesi... (3. Basım).

Büyük Fikir Kitapları Dizisi No 2

Cemil Sena

TANRI ANLAYIŞI

«Bütün yapının gerçek amacı, okurlarına, her çeşit bağnazlıktan ve saçma inançlardan arınmış bir vicdan ve iman özgürlüğü beğendirmektir».

Büyük Fikir Kitapları Dizisi No 31

Orhan Hançerlioğlu

İNANÇ SÖZLÜĞÜ

Çağdaş düşünceye temel olan: Dinler, Mektepler, Tarikatlar ve Efsaneler. Her türlü inanç akımının izlenmesi ve anlaşılması için gerekli başvuru eseri.

Büyük Fikir Kitapları Dizisi No 23

ANTROPOLOJİ • İNSAN • KÜLTÜR

Anthonty Smith

İNSAN, YAPISI ve YAŞAMI

Çevirenler: Erzen Onur, Nida Tektaş

Erkek, Dişi, Üretkenlik, Doğum kontrolü, Evlilik, Gebelik, Doğum, İkizler ve Anormallikler, Kalıtım, Akraba evlilikleri, Kan grupları, Çocukların büyümesi, Buluş, Boy, Fiziksel yetenek, Yaşlılık, Ölüm, İntihar, Beyin, Uyku, Konuşma, Isı, Duyular, Deri, Sindirim ve beslenme, Sindirim sistemi, Boşaltım sistemi, Solunum ve kan, İskelet ve kaslar... (2. Basım).

Büyük Fikir Kitapları Dizisi No 14

Calvin Wells

İNSAN ve DÜNYASI

Çevirenler: Erzen Onur

Antropoloji, Evrim, Irk, Kültür, Beşerî coğrafya, Toplum, Din ve büyü, Hukuk, Lisan, Sanat, Modern toplumlar... İnsanın dünyadaki yeri... (2. Basım).

Büyük Fikir Kitapları Dizisi No 17

Metin Özbek

İNSAN ve IRK

İrk kavramının ortaya çıkardığı sorunlar... İnsan toplumlarında ırk sınıflamaları için kullanılan biyolojik özellikler... Biyolojik evrimde ilk aşamalar... Ekolojik etmenlerin insan organizmasında oluşturduğu değişimler... Farklı coğrafya bölgelerinde yaşamakta olan insan gruplarının antropogenetik incelemesi...

Büyük Fikir Kitapları Dizisi No 36

Bozkurt Güvenç

İNSAN ve KÜLTÜR

İnsan bilimini tarihçesiyle, teori ve yöntem sorunları içinde değerlendiren; insan-oğlunu biyo-kültürel ve tarihi-beşeri bir varlık alanı olarak ele alan ve bir bütün halinde inceleyen Türkçe ilk deneme... (3. Basım).

Büyük Fikir Kitapları Dizisi No 20

Orhan Hançerlioğlu

DÜŞÜNCE TARİHİ

İlk düşünürlerden bugünün en yeni fikir akımlarına kadar bir roman rahatlığıyla okunacak orijinal bir düşünce tarihi kitabı. Günümüz kültürünün temel eseri... (3. Basım).

Büyük Fikir Kitapları Dizisi No 8

Azra Erhat MİTOLOJİ SÖZLÜĞÜ

Yunan, Latin ve Anadolu Mitolojisi.

Azra Erhat bu eserinde, ayrıca mitolojinin dünya yazın ve sanatındaki yerlerini örnekleriyle vererek, Mitoloji Sözlüğü'ne bir antoloji niteliği kazandırmıştır. «Mitoloji Sözlüğü genç, yaşlı herkesin zevkle okuyacağı bir elkitabı, Batı kültürünün tümüne ve özüne açılmış bir penceredir...» (2. Basım).

Büyük Fikir Kitapları Dizisi No 18

SANAT • YAŞAM • ESTETİK

İsmail Tunalı Felsefenin Işığında MODERN RESİM

«Felsefenin Işığında Modern Resim», yüzyıldır bir sorun olma güncelliğini sürdüren modern sanata, onun tipik bir temsilcisi olan modern resmi, felsefe açısından inceleyerek bir çözüm getirmek ister. Modern sanatın, en temel bir felsefe sorunu olan 'İnsan-Varlık' ilgisi içinde ancak kavranabileceğini düşünür ve modern sanatı, böyle bir temel felsefe sorununa geri götürerek çözümlemeyi amaçlar. Bu niteliğiyle, «Felsefenin Işığında Modern Resim», bir sanat tarihi değildir, ama, modern sanatın felsefesidir. Bu özelliği ile de, yalnız bizim için değil, Batı için de modern sanat üzerine ortaya konmuş özgün bir araştırmadır.

Sanat Dizisi

E.H. Gombrich SANATIN ÖYKÜSÜ

Çeviren: Bedrettin Cömert

Başlangıcından günümüze Sanat Tarihi, Resim, Heykel, Mimarlık, Sanat evriminin çağlar içinde nasıl değiştiğini çözümlemek için temel yapıt. 398 renkli ve renksiz resim. Birinci hamur, ofset basım 497 sayfa. (2. Basım).

Büyük Fikir Kitapları Dizisi No 24

Norbert Lynton MODERN SANATIN ÖYKÜSÜ

Çevirenler: Cevat Çapan, Sadi Özış

XX. Yüzyılda gelişen sanat akımlarını günümüze kadar izleyen 350 renkli ve renksiz resimle bol örnekler veren temel eser. Modern sanatın toplumsal yanı, işlevi için çözüm ve anlatım getiren kitap...

Sanat Dizisi

Arnold Hauser SANATIN TOPLUMSAL TARİHİ

Çeviren: Yıldız Gölönü

Bütün sanat formlarının oluşumunda toplumsal etkiler ve karşılıklı etkileşimi en iyi açıklayan kitap. Romantizm'den sinema'ya sanat akımları...

Sanat Dizisi

Cemil Sena
ESTETİK

Estetiğe dair genel bilgiler, Sanat sorunları, Sanat eserlerinin yaratılması, Güzel ve güzellik, Estetik duygular, Şiir, Estetik yargılar ve bunların değerlendirilmesi. Konuyu anlamak ve ilk yaklaşım için anahtar eser.

Büyük Fikir Kitapları Dizisi No 13

SANAT ANSİKLOPEDİSİ

SÜRREALİZM, EMPRESYONİZM, EKSPRESYONİZM, SEMBOLİZM ve ROMANTİZM başlıkları altında hazırlanan 1500, renkli ve siyah-beyaz 5 ciltlik ansiklopedi. (1983'de yayınlanmaya başlandı.)

Sanat Dizisi

D Ü N • B U G Ü N

Herodotos

HERODOT TARİHİ

Çeviren: Müntekim Ökmen

*Kişiliği üzerine çok az bilgiye sahip olduğumuz Herodotos'un ünlü tarihi 9 kitap-
tan oluşur. Azra Erhat'ın Önsözüyle sunulan bu yapıt, eski Yunanlıların ve Yunan
olmayanların genel anlamda bir tarihini verir, Yunanlıların Perslerle sürüp giden
savaşlarını anlatır ve bu çatışmayı zaman zaman mitolojik kökenlerine kadar araş-
tırarak, günümüze ışık tutan şiirsel bir tarih kitabı niteliğini taşır.*

Büyük Fikir Kitapları Dizisi No 19

C.W. Ceram

TANRILAR, MEZARLAR ve BİLGİNLER

Çeviren: Hayrullah Örs

*20 dile çevrilmiş, yalnız Almanya'da 38 defa basılmış eser. Arkeolojinin romanı,
konuya hiç ilgi duymayanlara bile kendini sevdireyor. Başından sonuna dek eliniz-
den bırakmadan ilgiyle okuyacağınız bir kitap... (3. Basım).*

Büyük Fikir Kitapları Dizisi No 4

C.W. Ceram

TANRILARIN VATANI ANADOLU

Çeviren: Esat Nermi Erendor

*«Tanrılar Mezarlar ve Bilginler» ile birlikte «Arkeolojinin Romanı» olarak adlandırıl-
an eser. Anadolu uygarlığı üzerine en tutarlı belgesel gerçekler...*

Büyük Fikir Kitapları Dizisi No 33

Walter Kiaulehn

DEMİR MELEKLER

Çeviren: H. Örs

Makinenin doğuşu, tarihi ve kudretini açıkayan; dünyadaki makine devriminin nedenlerini, nasıl başladığını, nasıl sürdürüldüğünü ve ne sonuçlar verdiğini inceleyen roman çekiciliğinde bir kitap...

Büyük Fikir Kitapları Dizisi No 10

H. von Moltke

TÜRKİYE MEKTUPLARI

Çeviren: H. Örs

1836-1839 Türkiye'sinden mektuplar. Bugünümüzü yaratan o günkü nedenler, Türkiye'nin bugünü hakkında fikir yürütmeden önce okunması gereken ilginç eser... Bir dönemin anlaşılması ve çözümlenmesi için temel kitap.

Büyük Fikir Kitapları Dizisi No 3

İlhan Arsel

ARAP MİLLİYETÇİLİĞİ ve TÜRKLER

Arap Milliyetçiliği «Türk Sorunu», «Dil» ve «Din» unsurları ve Türklerle ilgili değerlendirmeler.

Büyük Fikir Kitapları Dizisi No 28

